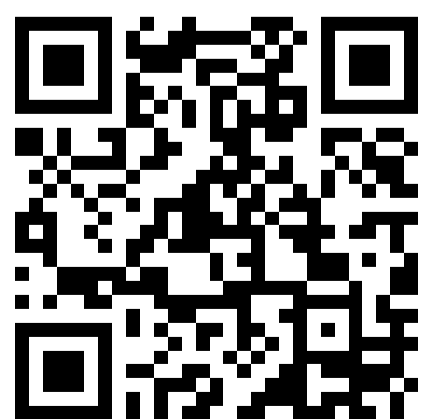

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

IG. 231/4

PORTUGALIAE
MONVMENTA HISTORICA

PORTUGALIAE
MONUMENTA
HISTORICA

A SAECULO OCTAVO POST CHRISTVM VSQVE AD QVINTVMDECIMVM

IVSSV ACADEMIAE SCIENTIARVM OLISIPONENSIS

EDITA

LEGES ET CONSVETVDINES

VOLVMEN I

OLISIPONE

TYPIS ACADEMICIS

M DCCC LVI

Hoc *Monumentorum Historicorum* Portugaliae volumen veterum patrii iuris documentorum, quae ad aetatem a primordiis regni huius usque ad saeculi XV. finem ductam attinent, ex Academiae super his monumentis in lucem proferendis consulto, seriem ducit. Prima haec monumentorum, quae nunc edere licet, pars non solum antiquas nostrae regionis a Legionensi regno, ut hoc coalesceret novum, vix dissociatae complectitur leges; verum etiam quae sensim ab hoc temporis aevo ad Alphonsi III. regni finem latae fuere. In duas itaque classes haec iuris monumenta dividuntur; legum nimirum generalium, et peculiarium sive quorundam locorum: primaevae illa totius regionis leges, et ad unum etiam tantum ordinem, quibus tunc universa constabat civitas, spectantes; haec vero omne, seu publicum, seu privatum, scriptum, vel traditum, dummodo in una provincia aut loco vigen, comprehendit ius, quod in sic dictis, *foralibus*, et *consuetudinibus* continetur: *consuetudines* etenim quasdam chartulas consuetudinaria referentes municipiorum iura circa XIII. saeculi finem, vel XIV. initium conscriptas significant.

Iuris fontes, aut principia, quae secundam documentorum historicorum seriei partem perficient, generales, peculiareque leges a Dionisii regno ad Ferdinandi I. aetatem latas; ac simul iuris exteri, subsidiarii dicti, quae nobis in nostram translata lin-

guam supersunt, et eo, quod litteris mandata nostris, apud nos viguisse, probabile satis est, fragmenta comprehendunt: cuius generis sunt libri primus, et tertius Partitarum (*das Partidas*) Alphonsi X. et romani iuris excerpta, sub titulo nota: *Flores iuris Magistri Jacobi a legibus: (Flores de direito de Mestre Jacob das Leis.)*

Generales, ac peculiare leges, iurisque subsidiarii monumenta, ad epocham a Joanne I. rege ad saeculi XV. finem referenda, patrii iuris medii aevi corpus complebunt; quae etiam documenta Academia publici faciendae iuris, ut historica studia foveantur et amplificentur, merito statuit. Cum autem proprie, vereque nostras aliae antiquae leges, magis minusve ante regni nostri initium conditae, praecedant; nunc iam in historicis studiis minus versatos, qui fortasse haec monumenta ab huius operis consilio aliena putarent, causam monere volumus, cur et ipsa transcribimus; et simul documenta, quae, ut ipsos iuris fontes, quasi primordialium nostrarum legum praecursores, deducere, versare opus fuit, breviter indicabimus.

Regni huius nostri ab omni exterorum dominatione liberati legum generalium, quae ad nostra usque tempora integrae pervenerunt, etsi a latino-barbaro illa tempestate chartis usitato sermone, quo scriptae erant, in vernaculam linguam translatae, antiquissimae sunt, quae in comitiis, vel magnatum conventibus, anno 1211 sub Alphonso II. Conimbricae habitis latae fuerunt. Et quamquam antiqua illa tempora, et originibus proxima sub duobus prioribus regibus ad nascentis populi fines armis proferendos, agros et loca bello vastata novis civibus, vel exteris colonis tradenda, urbes oppidaque populata, et oppidanis aut omnino, aut magna ex parte vacua frequentanda, vix suffecisse videantur; et ex ea potissimum causa nullibi, praeterquam in *foralibus* legum ferendarum ius executioni mandatum appareat; non tamen credere libet, tot labentibus annis, rerumque hominumque tam magna varietate, nullam aut occasionem, aut necessitatem intervenisse novas quodammodo gene-

rales condendi leges, quibus publica civium iura, omnibus vel singulis societatis ordinibus communia munera et officia decernerentur; cum nulla alia praecipue re, praeterquam his legibus, publicus ordo, et socialis institutio servari, et coli possit: si ordinis, et socialis institutionis nomine civile illius temporis rudimentum decorari patiamur. Legum itaque generalium, si quae tunc temporis, ut ratio suadet, conditae sunt, memoriam ita temporum vetustas abolevit, ut ne, an extiterint, quidem certum nunc sit: unius tantum, ut vocant, *constitutionis*, Alphonso Henrico tributae, quae, feminas clericis inhoneste deditas in carcerem trudi, iubet, Gregorius IX. in quadam *bullâ* ¹ meminit: nec aliud, primo illo imperante rege, legiferae potestatis apparet indicium. Neque circa sequentis regni leges, quam sub primo rege acti, aliquod maius argumentum antiqua produnt documenta: Sancii etenim I. unum similiter tantum *diploma*, in hac *collectione* descriptum, ad nos pervenit; quod, etsi Portucalis urbis ad clericos referatur, omnem tamen ecclesiasticum ordinem respicere ex verbis, quibus conscriptum, facile intelligitur. In Alphonsi II. legibus, et in primis leges in unum colligendi Codicem tentamentis sub Alphonso III., ut videtur, coeptis nonnullae universalis iuris consuetudinarii (ut animadvertendum mox erit) adducuntur doctrinae, quae quamquam paulo antiquiores sint, non tamen utram in *epocham* referendae, liquet; cum referri eque possint, tam ad illam, qua Portugalia pars et provincia Legionensis regni erat; quam ad sequentem, qua praevalentis populi vires liberum iam constituerant regnum.

Caeterum quae legum monumenta aetatis non dubiae supra Alphonsi II. regnum nobis supersunt, magni equidem pretii, sed perpauca ita sunt, ut praeter leges ineunte XII. saeculo vigentes, vix ullum reperiatur: vigeant autem apud nos id

¹ cuiusdam pravae constitutionis, vel destitutionis, verius, quam proavus Regis eiusdem (Sancii II.) fecisse dicitur, videlicet ut mulier, cum qua invenitur clericus, capiatur: — Bulla *Ex speciali* 13 Kal. novemb. pontificat. 5 Gregor. IX. in collect. Vicomitis *da Carreira* N.º 10 scrin. public. vulgo *Torre do Tombo*, et in collect. *Biblioth. reg. da Ajuda* vol. 143 n. 2.

temporis Wisigothicus Codex, Concilii Legionensis statuta generalia anno 1020 edita, Coyacensis 1050, et Ovetensis 1115.

Wisigothici codicis magna et diuturna auctoritas in Legionensi regno a primordio suo ad XII. usque saeculum inter historicos praeclara et constans est; adeoque venerabilis codex ille fuit, ut ad nostram aetatem velut quadam religione cultus pervenerit, suasque per universam Hispaniam tamquam vigentes imponat leges, quoties per novas obrogatae non sint. Portugaliae igitur regnum a Legionensi et imperio et nomine discedens tempore illo rudi et turbulento ad nimium tunc arctos fines suos armis dilatandos, et seditiones et hostes assidue profligandos necessario intentum, minime novis condendis legibus, quae veteres, et non suas illas, quibus nuper regebatur, abrogarent, vix animum et curam intendere valebat. Temporum praeterea discrimina confundere vel ignorare videremur, si hanc nostram cum prisca et horrida illorum aetate componere ausi, quos in nobis superbos gerimus animos, et amorem et gloriam libertatis, illis quoque ita tribueremus, ut alienas leges alto despiciere vultu, et velut obnoxiae servitutis, aut male vindicatae libertatis indecorum indicium penitus delere pulchrum illorum fuisse munus iudicaretur. Sed contra illis temporibus leges, iuraque sancta et venerabilia vetustas multo magis reddebat: ideoque usus, et consuetudinarius ius scriptas leges tunc adeo antecellebant, ut saepe ipsae, nulla legislatoris habita cura, si illis usibus adversarentur, iniustae et irritae haberentur: nondum quippe iuris publici regulae stabiles et universales arbitrabantur, immo tunc ignorabantur: et saeculum etiam XIV. hoc discernendi, quod antiqui mores, etsi minime laudabiles, quin iuri publico infensi, vetustatis tamen veneratione servarentur, non semel nobis praebet exemplum. Ipsa ergo temporum ratio satis indicat, neque Wisigothicum Codicem, neque alias recentiores leges in Legionensi regno vigentes, unde hoc Portugaliae nostrum deductum, ex separationis vi abrogatas fuisse.

Hoc idem, quod ratio, ut diximus, suadet, non pauca in publi-

cis tabulariis vel quondam, vel etiam nunc servata documenta post Portugaliae separationem nos edocent. Sententiam itaque eorum, qui gothicas leges labente saeculo XI., quadam tantum forensi consuetudine laudatas asserere nitebantur, minime defendi posse, iam satis demonstratum est: neque ullam dubitandi materiam relinquunt apertissima haec documenta, quibus magna Wisigothici Codicis ad civilia negotia agenda, litesque pro tribunalibus dirimendas, auctoritas ostentatur. In cuiusdam donationis chartula anno 1110 scripta, quae in Vaironensis monasterii scrinio custoditur, inter caeteros subscriptores legitur: *Petrus Abba, iudex qui tenet lex Godorum*: ex quo patet, sub comite Henrico extitisse iudices, qui secundum scriptas leges iudicabant; in quo ab his distinguebantur, qui tamquam arbitri ius dicebant, et ab his simul, qui secundum consuetudines et usus cuiusque provinciae, territorii, locive lites dirimebant. Comes ipse Henricus in *donationis* cuiusdam agri iuxta Vimaranum Alberto Tibau, et aliis francis factae publicis litteris in Archivo publico *Torre do Tombo* asservatis leges has gothicas invocat: *in gotorum legibus continetur quatenus valet donatio sicut et venditio*. Permultis adeo documentis codicis istius leges per id temporis laudantur, ut saepe repetitae, tamquam merae iuris formulae, minus accurate legentibus visae sint: quod minime credendum; cum leges illae laudentur, ut demonstretur donationes abrogari a donatoribus non posse; cum semel sollemnis traditio testimoniis et instrumentis probetur. Quod perspicue alius eiusdem monasterii Vaironensis documenti ad ann. 1126 verba ostendunt: *Lex canet gotorum ut rem donatam, si presentibus tradita fuerit, nullo modo repetatur a donatore; sed per testes et per scripturam convincit*. Nec minus evidenter ad firmandum ius, non vero eruditionis ostendendae causa, in alio monasterii Petrosensis (de Pedroso) documento ann. 1128 scripto, et in Conimbricensis Academiae archivo asservato, doctrina tum Codicis Wisigothici, tum legum canonicarum adducitur: *Sicut canon docet et liber iudicialis*. Donationis item Sanctae Crucis monasterio Conimbricae factae in

chartula, quondam in eiusdem monasterii scrinio, nunc vero in tabulario publico *Torre do Tombo* servata, poena pecuniaria ei, qui eam donationem obrogare conaretur, in eodem codice sancita his comminatur verbis: *componat in quadruplum, et regie potestati quod liber iudicum precepit*. Sequentibus etiam annis repetitas earumdem legum citationes ex multis deprompserunt monumentis Amaral, Memor. Academ. R. Scient. Olisip. T. 7 Part. I. pag. 358 et seq. et Viterbus, Elucid. verb. *Juzgo et Crebantado*. Alia praeterea sunt documenta novissimis ab his scriptoribus laudatis, ad annum scilicet 1162 relatis recentiora, quorum aliqua proferre iuvat. In publico archivo *Torre do Tombo* servantur litterae cuiusdam permutationis monasterio de *Moreira* anno 1175 datae, in quibus leges gothicae laudantur: *sicut in libro iudiciale est decretum ut et contranmutatio nullo modo repetatur a contranmutatore*. Manumissionis etiam quodam scriptum regnante Sancio I., anno nimirum 1187 datum, in eodem Vaironensi monasterio conditum, ita refert: *Lex gotorum liberas a servicio duplicia non sedeat crebantado, sed semper sit ingenuo*. Quibus ex monumentis sane colligitur, legum Codicis Wisigothici iuridicas citationes ad id temporis prope accedere, quo nostrum hoc Portugaliae regnum proprias, regnante Alphonso II. anno 1211 latas habuit leges.

Ad nostram denique sententiam, aliis tametsi praeclaris documentis probatam, maxime firmandam eiusdem regis pernotum illud diploma proferendum putamus, edictum nempe, quo idem Alphonsus rex Suerii Gomes ex ordine praedicatorum circa negotia civilia leges in hoc regnum recipi vetuit, duas interserens potissimum interdictionis causas: primam nempe, quod leges illae: *sunt contra illum librum legum qui dicit quod non recipiamus novam legem in regno nostro, per quem librum et per quale forum debent iudicari filii-de-algo portug.* (quod proculdubio ad legem VIII. libri II. tit. I. Codicis Wisigothici refertur): alteram denique sic causam profert: *talia decreta nunquam fuerunt in tempore comitis D. Henrici, nec in tempore avi mei regis D. Alfonsi . . . nec in tem-*

pore regis D. Sancii patris mei. Satis superque, quod paulo ante animadversum fuit, hinc elucet: leges videlicet, consuetudinesque vetustate non antiquari; sed potius magis venerabiles, quo antiquiores, fieri. Fratrum ergo praedicatorum praesulis leges rex Alphonsus, non quod a privato auctore et illegitima prodibant origine, sed quod antiquis legibus, priscisque usibus adversarentur, recipere renuebat; et praesertim quod priscae illae leges et usus nobilium iura, et privilegia statuebant: nondum enim legislatoribus popularis ordo curae satis erat; sed universa plebs consuetudinario iure, et *foralibus* regebatur: primo tantum ordini, nobilibus nimirum, Codex ille Wisigothicus favores publicis consignabat legibus; cuius quanta auctoritas et amplitudo fuerit a comitis Henrici aetate, cum Legionensis regni Portugalia adhuc pars et provincia esset, ad Sancii I., patris sui, regnum, cum iam a dominatione exterorum omnino expers suam vindicaverit libertatem, Alphonsus laudatis superius verbis ostendit.

Quantacumque vero huius Wisigothici Codicis apud nos auctoritas fuerit, et diuturna veneratio, quippe qui, tamquam publica lex, ad saeculum XII., vel etiam XIII. pervaluerit; certum tamen est, nullum eius antiquum in nostris archivis reperiri apographum: unum tantum castellani Codicis castellano item sermone XIII. saeculo scriptum in publica Olisiponensi bibliotheca extat; et hoc insuper valde mutilum, et nullam exhibens alicuius momenti variam lectionem, si cum versionibus in Hispania extantibus conferatur.

Haec igitur ratio fuit, cur in hac nostra editione illam Matritensis academiae anno 1815 publici iuris factam, nec tamen inter nos vulgarem, et magna prae caeteris ellaboratam cura praesertim secuti sumus. Ab hac itaque editione in nostram non solum Wisigothici Codicis leges, verum etiam annotationes, quas latine hinc reddimus, lectionesque variantes ab hispanis editoribus ex aliis codicibus et editione Lindembrogiana collectas accuratissime transcripsimus. Sunt autem illi codices: duo, Vi-

gilanus, et Emilianensis saeculo X. scripti, in bibliotheca Escorialensi (*do Escorial*) asservati: tres similiter alii eiusdem bibliothecae cum illis primis attente ab editoribus collati: Cardonensis scilicet, a Joanne Baptista Cardona, apud quem inventus, sic dictus: et duo, quibus, quia nulla inscriptione discreti, primus, et secundus Escorialenses vocati, pro titulo numerus inditus est. Academici praeterea editores illi quatuor antiquos alios codices gothicis litteris conscriptos versare non desierunt; quorum unus in capitulo canonicorum Sancti Isidori Legionensis, alter in Academia Complutensi, tertius in capitulo item canonicorum Ecclesiae Toletanae, quartus denique in monasterio Sancti Joannis a Regibus asservati erant. Hos codices, et Lindembrogianam editionem brevitatis gratia hoc modo indicabimus: Vigil., Emilian., Card., 1 vel 2 Escur., Legion., Complut., Tolet.-goth., S. J. R., Lind.

Inter leges in monarchia Oveto-legionensi latas, quas quondam in hac nostra regione una cum Wisigothico Codice viguisse scimus, antiquiores sunt generalia statuta in synodo Legionensi anno 1020 condita. Generales non solum universae reipublicae leges in hoc concilio, quod, non minus ac caetera in wisigothica monarchia habita, ecclesiasticum simul et civile, seu politicum fuit; sed etiam peculiaris Legionensi urbi privilegia decreta sunt: unde statuta illa in duas suapte natura diversas partes, in omnibus quamvis editionibus unum promiscue redacta conficiant corpus, dividenda merito sunt: iuris nempe generalis, et specialis, sive localis, ut vocant. In hac nostra editione articulos tantummodo a I. usque ad XIX., caeteri quoniam nulli Portugaliae, ad urbem quippe Legionem vix spectantes, et pretio et usui esse possunt, comprehendere, tamquam communis iuris capita, statuimus. Ad hoc conficiendum opus incumbentibus editio *Muñoz y Romero (Coleccion de Fueros Municipales. Madrid 1847)* quod et prae caeteris recentior, et variis lectionibus, quas huc transcripsimus, ex pluribus collectis codicibus et editionibus abundantior sit, praecipuae nobis utilitati

fuit ¹. Quanti inter historicos et iuridicos scriptores acta Coyacensis vel concilii, vel Magnatum conventus, anno 1050 habiti facta sint; certum est, hoc pretium non ex eo repetendum, quod magnae ibi res agerentur, aut legibus aliqua summa decernerentur iura; sed ex eo potius, quod in illis actis de comitiis in Legionis urbe anno 1020 habitis agatur, et proditum memoriae sit, horum comitiorum leges, et statuta Portucalensem simul provinciam, qua imperium suum Ferdinandus Magnus proferre caeperat, comprehensura, ibi firmata et roborata fuisse: quod ex verbis eiusdem concilii (tit. VIII. actor.) satis elucet: *mandamus ut et in Legionis et in suis terminis et in Gallecia et in Asturia et in Portucale, sicut in decretis Adefonsi principis est constitutum, pro homicidio scilicet, rauso, sagione, vel per omnes suas exactiones, sicut in diebus suis, ita in diebus nostris permaneat firmum.* Hoc etiam monumentum in tom. 38 Hispaniae Sacrae Riscus, post Baronium, Aguirre, et Pellicer, a *Libro Gothico*, sic dicto, Cathedralis Ovetensis ecclesiae depromptum descripsit. Riscum Academia Historica Matritensis, quoad textum, in sua Comitiorum collectione (*Colleccion de Cortes*) secuta est: lectiones autem varias in quodam Mss. quondam apud Joannem Baptistam Peres asservato repertas adiecit. Muñoz y Romero tandem in collectione sua (*Colleccion de Fueros Municipales*) lectionibus his variis illas in *Libro Gothico* inventas addens, et vetus apographum cum illa Risci editione conferens illud quoque monumentum edidit.

Coyacensis huius concilii acta et apud nos descripta in perillustri illo, vel XII. iam labentis saeculi, vel XIII. incipientis chartulario, cui titulus *Liber Niger* (*Livro Preto*), ecclesiae cathedralis Conimbricensis servantur. Hoc tamen apographum, et

¹ Concilii huius Legionensis anno 1020 habiti acta in archivi Cathedralis Ecclesiae Bracharensis Chartulario, cui *Liber Fidei* titulus est, descripta sunt: primae vero huius codicis, qui ab ipsis actis exorditur, paginae ita mucidae, et corruptae sunt, ut ex illis paucas tantum, et parvi pretii lectiones varias depromere potuissemus: eas vero, quae inveniuntur in editionibus Academiae Historiae Matritensis, et Risci, nec non in codice pervetusto monasterii Sancti Joannis a Regibus, sub siglis A, R, S. J. R., suis locis adiecimus.

M.L. Tom. I.

editio Muñoz y Romero tanta inter se varietate dissentiunt, ut nos, et illud, et istam penitus in lucem prodendi, sic enim aequius visum, non poeniteat. In huius documenti apographo, adductum illud a quodam monasterii vaccaricensis (*da Vaccariça*) monacho, qui praedicto Coyacensi concilio interfuerat, subscriptio refert: sed inter alia non pauca illius monasterii autographa in eiusdem cathedralis archivo servata, et in *Libro Nigro* descripta, frustra perquirentibus hoc nobis invenire non contigit: magna vero illa cura, et summa fides quibus, quae invenimus, transcripta sunt, magnam item et auctoritatem et fidem apographo huic, quod sequi merito decet, quasi synchrono monumento, proculdubio conciliant.

Si ergo satis constat, statuta et huius Coyacensis concilii, ita enim sua decreta referunt, et Legionensis anno 1020 habiti per hanc regionem, in qua Portugaliae regnum conditum fuit, viguisse: non minus certum est, Ovetensis anno 1115 habiti decreta in hoc ipso regno pro generalibus legibus fuisse accepta. Non modo enim inter eos, qui huiusce concilii, vel Magnatum conventus, acta subscripserunt, regina Terasia item subscripta reperitur; sed etiam Alphonsi Henrici, primorumque eius ducum illis actis adiuncta testificatio, ipsum principem, provinciaeque suae primores easdem leges accepisse, ostendit. At nullum huius monumenti, per omnia quamvis nostri regni publica tabularia et archiva quaesitum, antiquum apographum inventum est nobis: extant tamen editiones Aguirri (*Collectio Maxima Concilior. Hispan. Vol. V. pag. 34*), et Risci (*España Sagrada Tom. XXXVIII. pag. 266*) quam nos correctiorem inventam secuti sumus.

LEGES INITIO SAECULI XII. IN PORTUGALIA VIGENTES.

I.

Codex Legum Wisigothorum, Monumentis Patriis sub titulis : Lex Gothorum, Lex Gothica, Liber Iudicialis, Liber Iudicum, Liber Legum, vel similibus, designatus.

II.

Concilium (sive Comitia) Legionense, sub Alphonso V., aera MLVIII. (anno P. C. MXX.) habitum.

III.

Concilium (sive Comitia) Coyacense, sub Ferdinando I., aera MLXXXVIII. (anno P. C. ML.) habitum.

IV.

Concilium (sive Comitia) Ovetense, sub Urraca Regina, aera MCLIII. (anno P. C. MCXV.) habitum.

PRIMUS¹ TITULUS

DE ELECTIONE PRINCIPUM

ET DE COMMUNIONE EORUM QUALITER JUSTE JUDICENT VEL DE ULTORE NEQUITER JUDICANTIUM.

EX CONCILIO TOLETANO QUARTO LXVI EPISCOPORUM EDITO IN PRESENTIA SISENANDI REGIS TERTIO

EJUSDEM REGNI² ANNO. ERA DCLXXI³.

Cum studio amoris Christi ac diligentia religiosissimi Sisenandi regis Hispaniæ atque Galliæ⁴ sacerdotes apud Toletanam urbem in nomine Domini in unum convenissemus, ut ejus imperiis atque jussis communis à nobis ageretur de quibusdam ecclesiæ disciplinis tractatus; primum quidem nos gratias Salvatori nostro Deo omnipotenti egimus. Post hæc cœtui nostro adesse dignatus⁵ jam factus excellentissimus et gloriosissimus princeps qui cum magnificentissimis et nobilissimis viris ingressus est, primum coram omnibus nobis Dei sacerdotibus humo prostratus cum lacrymis et gemitibus pro se interveniendum Domino postulavit: deinde religiosa prosecutione synodum exhortatus est, ut paternorum decretorum memores ad conservanda in nobis jura ecclesiastica studium præberemus, et illa corrigere quæ dudum per negligentiam malignitatis in usum venerant contra ecclesiasticos mores et licentiam sibi⁶ jam de usurpatione principum fecerant. Talibus igitur⁷ monitis nos omnes in Domino confidentes et in ipso clementissimo gratias agentes necessarium sane duximus, ut juxta ejus nostrumque votum tractaremus quæ Deo digna esse competunt sive in sacramentis divinis quæ diverso atque illicito modo in Hispaniarum ecclesiis celebrantur, seu quæ in moribus pravè usurpata in adversitate vel deceptione principum esse noscuntur. Terminum Deo annuente posuimus et quoquo modo ab illicitis sese unusquisque absteineat seditionibus et deceptionibus cum Dei timore et diligentia frenum disciplinæ ponere curavimus.

Quid sit rex et unde dicatur. Reges enim à regendo vocati sunt, nam regnum à regibus dictum est: et sicut reges à regendo vocati sunt, ita quoque regnum est à regibus nuncupatum.

Adhuc quid sit rex. Sicut enim sacerdos à sanctificando⁸ ita et rex à moderamine piè regendo vocatur. Non autem piè regit qui non misericorditer corrigit; rectè igitur faciendo regis nomen benignè tenetur, peccando vero miseriter amittitur; unde et apud veteres tale erat proverbium: *Rex ejus eris si recta facis, si autem non facis non eris.* Regiæ igitur virtutes præcipuæ duæ sunt, justitia et veritas⁹: plus aurem in regibus laudatur pietas, nam justitia per se vera est.

II. *Qualiter principes eligantur, et ut eorum acquisita succedenti regno mancant adepta. Ex concilio toletano VIII.*

Decimæ collocutionis assensu molestis actibus, quos sagax indagatio pietati obviare detexit et non bene regendi licentiæ, quam se mansuetudo impugnasse provabit, satis ut opinamur et lege præsentis gloriosi principis et decreto sanctæ synodi hujus contradictum esse conspeximus. Ita

enim Sanctus Spiritus per utrasque definitiones mortalium corda perflavit, ut in tali flatu verborum in posterum omnem exureret male concupiscentium rabiem animorum.

Factum namque est in definitionibus ipsis ut quia pietatis divinæ incomprehensibilis et ignota natura sese conditioni mortalium in unione personæ conjunxit in misterio redemptionis humanæ, nos quoque à membris capitis hujus et perfidiæ malum ex concupiscentia, quæ radix est omnium malorum, et ex avaritia quæ invenitur servitus idolorum, pari simul igneo mucrone totoque artificio radicatus evellamus ac desecemus. Abhinc ergo et deinceps ita erunt in regni gloria præficiendi rectores, ut aut in urbe regia aut in loco ubi princeps decesserit cum conventu pontificum majorumque palatii vel populi omnimodo eligantur assensu, non forinsecus, aut conspiratione pravorum¹⁰ aut rusticarum plebium seditioso tumulto. Eruntque ipsi principes catholicæ fidei assertores eamque et ab hac quæ imminet judæorum perfidia et à cunctarum hæresum defendentes injuria: erunt in actibus judicii mittissimi et vita modesti; erunt in provisionibus rerum tam parci amplius quam extenti, ita ut nulla vi, aut factione scripturarum¹¹ vel definitionum qualiumcunque contractu à subditis vel exigant aut exigenda intendant, quia non inter filios suos erunt dividenda sed succedenti regno erunt¹² concessa. Eruntque ipsi in conquisitis oblationis gravissimæ rebus non prospectantes proprii jura commodi, sed consulentes patriæ atque genti. De rebus vero congregatis ab eis illas tantum sibi vendicent unusquisque partes, quas ditaverit auctoritas principalis; rerum quæcumque inordinata reliquerint hæreditabunt gloriosi successores. Propria vero eorum, et ante regnum justissimè conquisita¹³ aut filii aut hæredes capiant jure proximitatis. De affinium vero successione vel munere si forsitan inordinata ab eis fuerint relicta, aut primò tantum filiis aut hæredibus sequenter proficiant vel propinquis: atque ita in eorum cunctis actibus atque rebus præfatæ legis erit auctoritas prævalitura, ut et perenniter maneat inconversa et ab omnibus sine aliqua hæsitacione adimplenda. Nullus tamen prius apicem regni percipiat quàm se illam per omnia suppleturum jurisjurandi taxatione definiat, quod firmiter custodiat et fideliter adimpleat: et ipsam pollicitationem coram Dei sacerdotibus et palatino officio promissam nullus audacter profanare præsumat, illam Domini pavens sententiam: *Non perjurabis in nomine meo nec pollues nomen domini Dei tui: ego dominus.* Et iterum: *Non assumes nomen domini Dei tui in vanum, nec enim habebit dominus insontem illum qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra.* Et iterum: *Maledictus omnis qui jurat in nomine domini Dei sui mendaciter.* Cui etiam legi vel decreto episcopali non solum in futuro sed etiam in præsentibus deferentes sententiam apponentes decernimus: ut qui-

¹ Integer hic titulus desumptus est ex codice Complutensi cum variantibus lectionibus ejus qui in conventu S. Joannis à Regibus asservabatur.

² S. J. R. regni sui

³ S. J. R. Sisenandus Rex

⁴ S. J. R. Galleciæ

⁵ S. J. R. dignatus est

⁶ S. J. R. sicuti

M.L. Tom. I.

⁷ S. J. R. ejus monitis

⁸ S. J. R. sacrificando

⁹ Ex S. J. R. In Comp. pietas

¹⁰ S. J. R. paucorum

¹¹ S. J. R. scripturarum fraudulenta compositione vel

¹² S. J. R. fatentur

¹³ S. J. R. acquisita

cumque amodo et deinceps detractor et non potius venerator ejusdem decreti atque legis esse voluerit, sive religiosus ille sit sive laicus, non solum ecclesiastica excommunicatione verum etiam et sui ordinis dignitate privetur.

III. *Admonitio sacerdotum qualiter moderati et mittes maneant reges erga subjectos. Ex concilio toletano IV.*

Postquam enim cuncta quæ sunt ecclesiasticæ dignitatis peregrimus, ita quoque presentem piissimum regem Sisenandum, cujus oplatu vel jussu hæc instituta sancimus, futurosque principes ætatum sequentium humilitate qua debemus deprecemur, atque per indivisam Trinitatem sanctam convenimus ut moderati et mittes erga subjectos existentes cum justitia et pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem qui vos constituit vel elegit largitori Christo respondeatis, regnantes in humilitate cordis cum studio bonæ actionis. Nec quisquam vestrum solus in causis capitum aut rerum sententiam ferat, sed in conventu Dei sacerdotum quorum obsecratione misericordiam impertiamini¹, et cum consensu publico, cum rectoribus terræ ex judicio manifesto delinquentium culpa patescat, servata vobis inofensis mansuetudine pietatis ut non severitate magis in illis quam indulgentia miserationis polleatis; ut dum omnia, actore Deo, pio à vobis moderamine conservata et impleta extiterint, et reges in populis et populi in regibus et Deus in utrisque lætetur. Felicius etenim jam tunc illa contra hostes principis congressio erit, quando domestica equitas anteibit, quia et seniores erunt in hostium populatione mucrones quos de domibus modestè prodixerint reges. Experimentum enim naturalis est rei, ut justitia illa confodiat hostem quæ tutavit principem et externam perliminet litem unde suorum internam possederit pacem. Sicut ergo modestia principum temperantia est legum, ita quoque concordia civium victoria est hostium. Ex mansuetudine etenim principum oboritur dispositio legum, ex dispositione legum institutio morum, ex institutione morum concordia civium, ex concordia civium triumphus hostium. Sicque bonus princeps interna regens et externa conquiens, dum pacem suam possidet et alienam litem absrumpit, celebratur quidem et in civilibus rector, et in hostibus victor, habiturus post labentia tempora requiem sempiternam, post luteum aurum celeste regnum, post diadema et purpuram gloriæ coronam. Cui potius non deficiet esse rex quam dum terrenum regnum relinquit, et cœleste conquirat, non erit amisisse regni gloriam sed auxisse. Sanè tam de præsentis quam de futuris regibus hanc sententiam cum Dei timore promulgamus, ut si quis ex eis contra reverentiam canonum vel legum venerit superba dominatione, et faustu regio in flagitiis et facinore pravitate sive cupiditatis et avaritiæ stimulis crudelissimam potestatem exercuerit in populis, anathematis sententia à Christo domino condemnetur et habeat à Deo separationem atque iudicium populi, quia præsumpsit prava agere et in perniciem regnum convertere.

IV. *Decretum iudicii universalis editum in nomine principis.*

Qualiter pietate deditus sibi à Deo commissum misericorditer regat populum. Ex concilio toletano VIII.

Soliditatem reddidisse fracturæ atque fecisse consurgere quod constiterat concidisse, et incrementum est usuate mercedis et plenitudo consummata perfectionis. Ponderi etenim collidentis ruinæ si æqualium pessimorum curam convenit obviare, quanto gravioris erit culpæ prælatos incuriæ discrimen incurrere si non quo valent excommunicationis onere commissos procurent populos sublevare? Properandum est ergo inter ruinas collusionum catervas eripere collisorum ut² ex die vel tempore jugiter et ultra nec vigorem nocendi habeat execranda pressura et omnis

compressus noverit sanctæ sanctionis esse sacra sibi collata remedia. Cum decursis ergo transactis temporibus duræ dominationis sese potestas gravis attolleret et in subjectis populis imperium dominantis non formaret jura regiminis, sed excidium ultionis, unum aspeximus subditorum statum non ex ordine vegetari rectoris sed dejici eis gravitudine potestatis. Contraxerant enim leges elata fastigia in bifonti discidio motionis, et aut in culpis lex ardua sæviebat, aut in spoliis favorem lex voluntaria commodabat; inde mæstos animos non spes fovebat ex munere sed tolerantia vexabat in funere. Verum jam in reparationis horum occursum non solum nos tantum abire sola ratio cogit, verum etiam et ipsa commonitio rerum impellit ut ex omnium animorum nostrorum deliberatione concordis illa emanet sententia dicti, quæ et finem ausibus rite ponat illicitis et consultum salvationis jure ferat in populis dignissimè. Quosdam namque conspeximus reges qui postquam fuerunt regni gloriam assequentes, extenuatis viribus populorum, rei propriæ ex ipsis conati sunt sibi congerere lucrum, et obliti quod regere populum³ à Deo sunt vocati et deffensionem in vastationem commutant qui vastationem deffensione pellere debuerant; illud denique gravius ipsi principes innectentes, quod ea quæ videntur post regnum acquirere non regni deputant honori vel gloriæ, sed ita malunt in suo jure confundi, ut veluti et⁴ debito proprio decernant hæc in liberorum posteritatem⁵ transmitti: quamobrem ita in proprietatis illa conantur redigere sinu, quæ pro solo constat illos imperiali percepisse fastigio; aut quo libitu in juris proprii collocant antro, quod publicæ utilitatis adquisitum esse constat obtentu? Nam numquid ad illos aut populorum adventus aut rerum poterant concurrere census, nisi extitissent gloriæ sublimati culminibus? aut de qualibet illi potuerant rerum coacervatione ditari nisi à subjectis glorioso⁶ apice potuissent atolli? Omnia certe totius plebis membra subjecta dum ad principale caput relevant attentum debitæ jussionis obtutum, ab illo negotiorum prospectant remedium, cui modo gratum, modo debitum irrogant censum. Regalis proinde ordo ex hoc cuncta sibi deberi convincit ex quo se regere cuncta cognoscit et inde conquisita non alteri quam sibi defendit: unde non personæ sed potentiæ suæ hoc deberi non ambigit. Reges enim jura faciunt, non persona, quia non constat sui mediocritate sed et sublimitatis honore; quæ ergo honori debentur honori deservant, et quæ reges accumulunt regno relinquunt, et quæ eos gloria regni decorat ipsi quoque regni gloriam non extenuent, sed exornent. Habeant ergo deinceps per hanc nostram sanctionem jure conditi reges cum Dei timore in regendo corda sollicita, in operando facta moderata, in decernendo iudicia justa, in parcendo pectora prompta, in conquirendo studia parca, in conservando vota sincera, ut tantò gloriam regni cum felicitate retentent quantò jura regiminis et mansuetudinis conservaverunt et æquitate direxerint, ut dum princeps pastorum advenerit percipiant inmarcesibilem gloriæ coronam, promissæ verò premium ditionis. Ne non prodidisse putetur ex fomite rationis, revelare convenit evidentissimam speciem operis, ut ex illo nos assertores idoneos habeat probitas veritatis ex quo se per semetipsam reservaverit qualitas actionis. Ecce etenim ita ex gentis nostræ mediocribus majoribusque personis multos hactenus corruisse reperimus et deflemus, ut eorum agnitis ruinis non aliud posimus considerare quam divino iudicio promissionis, quorum quidem domorum spolia et privatorum⁷ divitias simul ac prædia ita conspeximus prorsus exinanita, ut nec fisci usibus commoda nec palatinis officiis reperiantur in remedium salutare collata: cujus rei ex utroque concurrente defectu dum et adjudicatos sententia iudiciorum elisit et eorum bonis ad ipsorum vicem munificatus nemo surrexit, pene non res ista disciplinam in ordine, sed defectum posuisse pensatur in gente, illo majori salutis dispendio cumulato, quod tam hæc quæ judican-

¹ S. J. R. impertiat

² S. J. R. ut ex hoc jugitur et ulterius nec

³ S. J. R. populos

⁴ S. J. R. ex

⁵ S. J. R. potestatem

⁶ S. J. R. gloriæ

⁷ S. J. R. potentiarum

lis vigor judiciorum abstraxerat, quàm illa quæ qualiscumque proventus ordine proligationis concesserat, tota pietatis principum amplitudo in sinu suæ receptionis incluserat: sicque solo principali ventre supleto cuncta totius gentis membra vacuata languescerent ex defectu: unde evenit ut nec subsidium mediocres nec dignitatem valeant oblinere majores, quia dum solius potestatis vigor maxima occupavit, totius plebis status nec minima jura defendit. Pro his etenim illicitis præsumptionibus corrigendis à Domino cum omni palatino officio simulque cum majorum minorumque conventu nos omnes tam pontifices quam sacerdotes, qui à domino Jesu Christo constituti sumus populorum rectores atque precones, et universi sacris ordinibus famulantes, concordi definitione, fidentes in Domino, decernimus et optamus: ut omnis conquissionis proligatio in omnium rerum viventium ac non viventium, in mobilitatem et moveri valentium corpore, vel specie, forma vel genere, quæ à gloriosæ memoriæ Chindasvintho rege à die quo in regnum dignoscitur conscendisse repertus quolibet modo extiterit augmentasse, omnia in serenissimi atque clementissimi nomine domini nostri Jesu Christi Recesvinthi principis perenni transeant potestate et perpetuo deputentur jure, non habenda quidem parentali successione sed possidenda regali verè congressione, ita ut juste sibi debita quisque rationabiliter¹ percipiat, et de reliquis ad remedia subjectorum quæcumque elegerit principis voluntas exerceat, illis tantumdem exemplis quæ memoratus divæ memoriæ Chindasvinthus princeps ante regnum aut ex propriis aut ex justissimè conquisitis visus est habuisse: in quibus cunctis filiis ejus una cum glorioso domino nostro Recesvintho rege maneat et divisio libera et possessio pace plenissima. Sed et illæ res quas prædictus princeps de justis proventibus filiis suis vel quibuslibet justissimè visus est contulisse vel reliquisse, omnes eorum jure mancant inconvulsæ, illa igitur negotii hujus veritate servata, quia domino inspirante veritateque annuente grata voluntas gloriosi domini nostri Recesvinthi regis dignissimè adhæsit, ut quæque abstracta unicuique indebitè à divæ memoriæ genitoris sui Chindasvinthi omnia reddi decernit cuique justissima debita, et nemo invasionis per hoc calumniam moveat aut damna requirat propter quod gloriosæ memoriæ genitorem ejus quædam indebitè abstulisse constiterat.

V. *Ne quis sibi præsumat adipiscere regnum rege superstite. De reprobatione personarum quæ prohibentur adipiscere regnum. Ex concilio toletano V.*

Inexpertis, et novis morbis novam decet invenire medelam; quapropter inconsideratæ quorundam mentes, et minime semetipsos capientes, quos nec origo ornat nec dignitatis virtus decorat, passim putant licenterque ad regie majestatis pervenire fastigia. Hujus rei causa nostram omnium cum invocatione divina et cum consensu regie potestatis vel totius convenientia populi proferimus ultionis sententiam: ut quisquis talia meditatus fuerit, quem nec electio hominum provehit, nec gothicæ gentis nobilitas ad hunc honoris apicem trahit, sit à consortio omnium catholicorum privatus, et sententia legum abstractus, atque divino judicio anathemate condemnatus.

VI. *De his qui sibi regnum blandiuntur spe rege superstite. Ex concilio toletano V.*

Ergo quia et religioni inimicum, et cunctis hominibus constat esse superstitosum futura illicitè cogitare, et casus principum exquirere ac sibi in posterum providere, cum scriptum sit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate*; hoc decreto cum Dei adjuvamine censemus, ut quisquis inventus fuerit talia perquisisse, et vivente principe in alium attendisse pro futura regni spe, aut alios in se propter id atraxisse, à conventu omnium catholicorum excommunicationis sententia repellatur.

¹ S. J. R. inviolabiliter

² S. J. R. vita

VII. *De his qui rege superstite, aut sibi aut aliis ad futurum provident regnum, et de personis quæ prohibentur ad regnum accedere. Ex concilio toletano VI.*

Quamquam in concilio anteriori quod anno primo gloriosissimi principis nostri habitum est, de hujusmodi re fuerit promulgata sententia, tamen placet iterare quod convenit custodire. Itaque regis jure² constante nullus sibi aliquo opere, vel deliberatione, seu cujuscumque dignitatis laicus, seu gradus episcopatus, presbiterii aut diaconii consecutus, ceterique clericali officio dediti regem provideat contra viventis regis utilitatem et proculdubio voluntatem, nullo blandimento vel suasionem pro eadem spe aut alios in se trahat aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim et valde execrabile à christianis debet esse futuris temporibus illicita prospicere et ignaros vitæ suæ futura disponere. Quod si quisquam jam talia iniqua deliberatione cum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum ut venerabiliter possit hoc sine mora præsentis principis auribus publicare: si autem obstinata deliberatione sua machinamenta noluerit dicere, pessimo plectatur in æternum anathematis judicio.

VIII. *De personis quæ prohibentur ad regnum accedere.*

Rege vero defuncto nullus tiranica præsumptione regnum assumat; nullus sub religionis habitus detonsus aut turpiter decalvatus; nullus originem servilem trahens, vel extraneæ gentis homo nisi genere Gothus et moribus dignis atque præclarus cum convenientia omnium Dei sacerdotum et totius primatus gothorum et consensu omnium populorum ad apicem regni provehatur: ut dum unanimitate et fidei conversatione permanserimus, tum pax et longanimitas bonorum judiciorum maneat Christo præsule sub nostrorum potestate regum et in futuro consortium invenire possimus cum cœtu omnium sanctorum: temerator autem hujus præceptionis nostræ feriat perpetuo anathemate.

IX. *De commonitione plebis ne in principes populos delinquat, et de transgressionem fidei quæ principibus à populo promittitur. Ex concilio toletano IV.*

Post instituta quædam ecclesiastici ordinis vel decreta quæ ad quorundam pertinent disciplinam, postrema à nobis cunctis sacerdotibus Dei sententia est adhibenda et firmiter in Domino conservanda pro robore omnium nostrorum principum et stabilitate gentis gothorum vel omnium terræ nostræ populorum pontificale ultimum sub Deo iudice indisolubile ferre decretum. Multarum quippe gentium, ut fama est, tanta extat perfidia animorum ut fidem sacramentorum promissam regibus suis servare contemnant et ore simulent juramenti professionem, dum retineant mente perfidiæ impietatem; jurant enim regibus suis et fidem quam pollicentur prævaricant, nec metuunt volumen istud³ iudicii Dei pro quo indicitur maledictio cunctaque pœnarum comminatio super eos qui jurant in nomine Dei omnipotentis mendaciter dum scriptum sit: *Non assumes nomen domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insontem dominus eum qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra*: et iterum: *Non perjurabis in nomine meo nec pollues nomen domini Dei tui; ego dominus: rursumque: maledictus omnis qui jurat in nomine Dei sui mendaciter*. Quæ igitur spes talibus populis erit contra hostes laborantibus adversos? Quæ fides eorum ultra cum aliis gentibus in pace erit credenda? Quod fœdus eorum poterit esse non violandum? Quæ in hostibus adversis sponsio eorum permanebit jurata, quando nec ipsi propriis regibus juratam fidem conservant? Quis enim adeo furiosus est, qui caput suum manu propria desecet? Illud enim notum est quia immemores sunt salutis suæ qui propria manu se ipsos interimunt, et dum in se-

³ S. J. R. illud

melipios suosque reges proprias ulciscendo convertunt vires, obliti sunt illud præceptum domini dicentis : *Nolite tangere Christos meos* : Et David dicit : *Quis extendit manum suam in Christum domini et innocens erit?* Et rursum : *Quare non timuiste manus tuas mittere in Christum domini?* Illis talibus malignis nec vitare metus est perjurium, nec regibus suis inferre mortis exitiunt. Quod si in bello data fides pacti valet, quanto magis in suis principibus et populis sine dubio servanda est? Sacrilegium quippe est si violetur à gentibus regum suorum promissa fides, quia non solum in eis fit pacti transgressio sed etiam in Deum in cuius nomine pollicetur ipsa promissio. Inde enim est quod multa regna terrarum cælestis iracundia ita permutavit et destruxit, ut per impietatem fidei ipsorum et morum allerum ab altero solveretur et ad nihilum redigeretur. Unde et nos qui Christi sanguine redempti sumus magis cavere oportet casum huiusmodi gentium, ne similis plaga feriamur præcepti, et pæna, quod absit, puniamur crudeli. Si enim Deus Angelis in se prævaricantibus non pepercit, qui per inobedientiam cæleste habitaculum perdiderunt, de quo etiam per Isaiam idem Dominus dicit : *Inebriatus est gladius meus in cælo* : quanto magis nos nostræ salutis interitum timere debemus ne per infidelitatem eodem sævienti Dei gladio pereamus? Quod si divinam iracundiam vitare volumus et severitatem misericordiæ ejus ac clementiam provocare cupimus, nos ipsi servemus erga Deum timorem atque religionis cultum. Custodiamus igitur erga principes nostros pollicitam fidem atque sponsionem, quam eis facimus in sanctæ Trinitatis nomine, quæ nos eruit¹ de diaboli potestate et fecit filios adoptionis esse. Ita enim promissam custodiamus fidem ut non sit in nobis sicut in quibusdam gentibus infidelitatis subtilitas impia, non subdola mentis perfidia, nec perjurii nefas, mente perversa, nec conjurationum nefanda molimina, si maneat in nobis fides certa, et charitas indisrupta, pro quo possimus Salvatoris nostri repromissam percipere gratiam, dicente Apostolo : *Deus charitas est, et qui manet in ea in Deo manet et Deus in eo* : Et dominus in evangelio dicit : *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli si invicem vos dilexeritis*. Nullus igitur apud nos superba præsumptione regnum arripiat : nullus excitet supervacuus mutuas seditiones gentium : nemo meditetur interitus regum : sed defuncto in pace principe primatus totius gentis cum sacerdotibus, qui ligandi solvendique acceperunt potestatem, quorumque benedictione vel unctione confirmantur principes, simul omnes unanimis Deo annuente successorem regni consilio communi constituent, ut dum unitatis concordia à nobis relinatur, nullum patriæ gentisque discidium per vim atque ambitum oriatur. Quod si hæc sancta admonitio mentes vestras² non corrigit et ad salutem communem cor vestrum nequaquam perducit, audite sententiam ferientis nostram gladii, quam cum Dei juvamine secundum quod data est nobis à Deo potestas, patulo ore, credulo corde, auribus vestris intonamus et profuturis pavendam et observandam conscriptam relinimus. Quicumque igitur à nobis vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ gentisque gothorum statu vel conservatione regni salutis pollicitus est, supervacua mente temeraverit³, aut regem necesse attentaverit, aut potestate regni exuerit, aut præsumptione tyranica regni fastigium usurpaverit, sit ipse ille Deo primum reus atque ab ecclesia catholica quam perjurii crimine profanaverit efficiatur extraneus, et ab omni cœtu Christianorum alienus atque anathema in conspectu Dei patris et angelorum ejus cum omnibus impietatis suæ sociis, quia oportet quod una pæna teneat obnoxios, quos similis error invenerit implicatos. Quod iterum secundò replicamus dicentes : Quicumque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis quolibet tractatu vel studio⁴ sacramentum fidei suæ, secundum quod supra taxatum est,

violaverit vel usurpaverit, sit ille ab omni consortio Christianorum alienus atque ab ecclesia catholica, quam perjurii crimine profanavit, efficiatur extraneus, sitque anathema in conspectu Christi et apostolorum ejus et damnatus in futuro ejus judicio habeatur cum participibus suis, quia dignum est qui talibus sociantur ipsi etiam damnationis eorum participationi obnoxii teneantur. Hoc etiam tertio adclamamus dicentes : Quicumque amodo è⁵ nobis vel cunctis Hispaniæ populis qualibet meditatione vel studio sacramentum fidei, quod pro patriæ salute gentisque gothorum statu vel columitate regni potestatis pollicitus est, violaverit vel usurpaverit, sit ipse ab omni Christianorum communionem alienus atque ab ecclesia catholica quam perjurio profanavit efficiatur extraneus, et ad extremum sit anathema in conspectu Sancti Spiritus, et sanctorum omnium martyrum, ita ut partem non habeat cum cœtu iustorum, sed cum diabolo et angelis ejus æternis suppliciis condemnatur una cum eis qui ad ejus conjurationem volare⁶ nituntur, ut par perditionis pæna constringat quos pernicie prava societas copulat. Et ideo si placet vobis omnibus qui adestis hæc tertia reiterata sententia, vestræ vocis et fidei cordis eam unanimes consensu firmate. Ab universo clero toto et populo dictum est : Qui contra hanc sententiam veramque vestram definitionem, quam pro animarum nostrarum instituistis salute, aliud agere præsumperit et intemperatam implere neglexerit, sit anathema Maranatha, hoc est perditio in adventu domini nostri Jesu Christi et cum Juda Scariotis partem habeat suppliciorum tam ipse quam et socii ejus. Quapropter nos ipsi Dei sacerdotes qui à Domino potestatem ligandi solvendique accepimus, omnem ecclesiam Christi ac populum admonemus pariter et convenimus per indivisam sanctamque Trinitatem, ut hanc tremendam et toties iteratam sententiam ita implere satagatis in hoc sæculo, ut nullum ex nobis præsentem atque æterno condemnetur judicio, sed fidem in domino promissam gloriosissimo domino Sisenando regi nostro, vel succedentibus regibus inviolabiliter custodientes ac sincera illis devotione famulantes non solum divinæ pietatis desiderabilem clementiam in nobis provocemus sed etiam gratam pro nostra benignitate antefati principis præsentiam mereamur percipere, secundum illud Apostoli observantes præceptum dicentis : *Omnibus potestatibus sublimioribus subditi estote : Non est enim potestas nisi à Deo, et qui resistit potestati Dei ordinationi resistit ; nam principes non sunt timore boni operis sed mali : vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex ea : Dei autem minister est vindex in ira ei qui malum agit.*

X. *De perfidis clericis sive laicis qui superstite principe in alterius electionem consentiunt. Ex concilio toletano VII. pars capituli I.*

Plerosque enim clericos tantæ levitatis interdum pravitas elevat ut prætermissa sui ordinis gravitate, ac polliciti sacramenti immemores, stante principe cui fidem servare promiserant, in alterius electionem temeraria levitate consentiant. Abrogare decet hanc omnino licentiam et à nostro consortio penitus extirpari, ita ut si quicumque laicorum quandoquidem intra fines patriæ gothorum superveniens regni apicem sumere fortasse tentaverit eique clericorum quilibet adiutorium vel favorem præstiterit, atque hunc qui superbire videtur eandem regni ambitionem prævalente delicto pervenire contigerit, ex eo quidem tempore vel die eundem episcopum vel cujuslibet ordinis clericum excommunicatum manere perpetim oportebit, quòd⁷ tali se scelere implicavit; tamen si improbitate principis cui iniquè consensit, non potuerit instantia sacerdotum à communionem suspendi, saltem qui superstitem eum post ejusdem regis obitum invenerit, superioris anathematis correctioni subiaceat. Quicumque vero illi præter in ultimo vitæ suæ termino, si tamen hunc legitime pœnitere proba-

¹ S. J. R. exuit

² S. J. R. nostras

³ S. J. R. temeraverit aut potestate etc.

⁴ S. J. R. studio amoris sacramentum

⁵ S. J. R. ex

⁶ Ex S. J. R. In Comp. violare

⁷ S. J. R. qui

verit, comunione gratiam consenserit impendendam, particeps illius effectus anathema fiat in perpetuum. Nova iterum ratio persuasit synodalis ut super hanc constitutionem deberemus ¹ aliud pro laicis decernere. Quicumque etiam laicorum in praedictis capitulis hoc est adversitate gentis vel regiae potestatis se conferre voluerit vel talibus opem praebendo noxius fuerit ultra repertus, non solum, ut dictum est, omnium rerum suarum proprietate privetur, sed etiam perpetua excommunicatione damnetur: nunquam illi praeter in ultimo die mortis suae communio tribuatur, excepto si aliter comunione ejus remedium adhibeatur, si legitime hunc poenitere probaverint ² vel impetratione sacerdotum apud principem fuerit impetratum. Nam si, quod omnino fieri non oportet, in derogatione aut contumelia principis adhuc reperiatur aliquis nequiter loqui, aut in necem regis seu dejectionem intendere vel consilium aliis praebere, nos siquidem hujus operantem excommunicatione dignum censemus, verumtamen ut sit illi quandoque licentia communicandi pietati principis discernendum relinquimus, cujus procul dubio pietatis ³ est et subjectorum culpas misericordiae judicis sententia temperare. Contestamur autem clementissimos principes nostros et per ineffabile divini nominis sacramentum obstantes unanimiter obsecramus, ne quandoquidem absque justitia ubi necesse fuerit imploratione sacerdotali excommunicationis hujus sententiam à perfidis clericis vel laicis talia perpetrantibus vel consensum praebentibus quacumque temeritate suspendant. Nam magis eorum principum utilitatibus videtur ferre consultum, si hujus constitutionis nostrae forma ab ipsis principibus servetur et omnibus subjectis impleri cogatur. Si quis vero haec instituta execranda putaverit et implere neglexerit, anathema fiat velut praevicator catholicae fidei, et semper apud Deum reus existat, quicumque regum deinceps canonis hujus censuram in quocumque crediderit vel promiserit violandam.

XI. De his qui juramenti sui profanatores extitisse noscuntur. Egica rex. Ex concilio toletano XVI. LX episcoporum.

Sicut ulcus quod graviter ⁴ serpit in corpore non nisi gravioribus medicaminibus aut ferro curatur aut ustione cohibetur, ita perfidorum obstinatio, quae nullatenus inhibetur durioribus sententiis, necesse est ut multiplicetur. Nam quamquam dominica sanctio protestetur: *Non morietur pater pro filiis nec filii pro parentibus, sed unusquisque pro peccato suo morietur*: et iterum: *filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii*; tamen et quia jurisjurandi transgressio valde inolevit, et machinandi contra principes nostros consuetudo saeva concrevit, quod aut nece diversa princeps interimatur, aut regni dignitate privetur, quod nequaquam prohiberi potest nisi severiori censura; ideo per hujus institutionis nostrae decretum sancimus, ut quicumque deinceps cujuslibet sit honoris vel ordinis persona in necem vel dejectionem regiam quidpiam machinaverit eumque qualibet nocibilitate impetendum crediderit aut gentem ejus vel patriam quibuslibet factionibus vel machinationibus disturbare contenderit, tam ipse quam omnis ejus posteritas ab omni palatini ordinis honore ⁵ privati fisci juribus sub perpetua servitute maneat religati; potestate autem ⁶ gloriosi principis nostri vel succedentium regum servata, ut si ⁷ aut qui jam pro suae infidelitatis perfidia canonicè ac legaliter dijudicati sunt, aut eos qui deinceps à fidei suae juramento exorbitaverint et adversum principem nostrum vel ejus successorem aliquid nocibilitatis agere aut machinare studerint, si eos ut diximus pia indulgentiae voto quandoque relevare voluerit, licentia illius quaeque vera manebit, quia res eorum justo ac legali ordine in ejusdem principis nostri dominio perveniunt; ex

quibus etiam quaedam ejus principis nostri collatione tam ecclesiae Dei quam proles ejusdem principis nostri seu etiam alii plures ex populo pro sui servitii merito accipere meruerit; proinde instituentes decernimus ut nullo unquam tempore eorum filii qui juramenti sui profanatores extitisse noscuntur seu extiterint, vel subsequens eorum posteritas, in nocibilitatem eorum intendere audeant nec ipsa res eis auferre quoquo pacto studeant. Ideo denique, ut praemisimus, severissimam hanc decreti nostri curavimus promulgare sententiam, ut qui suum non formidat exitum, saltem filiorum cunctaque suae posteritatis pertimescat interitum. Si quis sane regum succedentium cunctas hujus constitutionis nostrae definitiones custodire aut implere distulerit, omnis linea generationis ejus perpetim condemnata depereat, et insuper ex divino judicio rebus omnibus et honore praesenti ⁸ in saeculo careat, atque Christo judicante cum diabolo ejusque sociis ad interitum gehennae perveniat; et ideo si placet omnibus qui adestis haec nostra sententia, vestrae vocis eam pari consensu firmate. Ab universis Dei sacerdotibus palatiique senioribus seu etiam clero et omni populo dictum est: Quicumque profanator contra hanc vestram definitionem et regiam electionem venire praesumpserit, sit anathema maranatha hoc est, perditio in adventu Domini nostri Jesu Christi et cum Juda Scariotis habeat partem perenniter obnoxius ipse et socii eorum.

XII. De custodia vitae principum et defensione praecedentium regum adhibenda à sequentibus sibi principibus. Ex concilio toletano VI.

Jam quidem in antecedenti universali synodo pro salute nostrorum principum constat esse consultum, sed tamen libet iterare bene sancita et digna auctoritate munire salubriter ordinata: ideoque contestamur coram Deo, et omni ordine angelorum coramque prophetarum, atque apostolorum, vel omnium martyrum choro, coram omni ecclesia catholica, et christianorum coetu, ut nemo deinceps intendat in interitum regis, nemo regni eum gubernaculis privet, nemo tyranica praesumptione apicem regni sibi usurpet, nemo quolibet machinamento in principis adversitatem sibi conjuratorum manum adsociet. Quod si in quodpiam horum quisquam nostrorum temerario ausu praesumptor extiterit, anathemate divino percussus absque ullo remedii loco habeatur condemnatus eterno judicio. Is autem qui ejus sedem fuit princeps assecutus, si vult se ipsum à tanto expiare piaculo, quasi proprii patris ejus ulciscatur interitum, in cujus defensionis auxilio universa regni gothorum sentiat fortitudo: si autem desidi cura et minori zelo tam funestum noluerit vindicare scelus, sit ex nostra omnium sententia oprobrium ceteris gentibus.

XIII. De indulgentia principum noxiis reservata. Ex concilio toletano VI.

In his omnibus quae praemisimus potestatem indulgentiae in culpis delinquentium principi servamus juxta pietatis et bonitatis suae moderamen ut ubi emendationem prospexerit mentium, veniam tribuat culpam.

XIV. De custodia salutis regum et defensione prolis praesentium principum et succedentium. Ex concilio toletano V.

Summa autem nobis vigilantia et grandi religionis cura providendum est, ut mala quae assidue prohibita perpetrantur conspecta ⁹ disciplinam ecclesiasticam extirpentur. Non enim incassum scriptum est: *Pestilente flagello stultus sapientior erit*. Quam ob rem quoniam praeponderante onere delictorum experientia pene semper ac saepe fieri addis-

¹ S. J. R. debeamus

² S. J. R. probabitur

³ S. J. R. potestatis

⁴ S. J. R. grande

⁵ S. J. R. dignitate

M.L. Tom. I.

⁶ S. J. R. tamen

⁷ S. J. R. sicut

⁸ S. J. R. in hoc saeculo

⁹ S. J. R. servata

¹⁰ S. J. R. circumscripta

cimus quod magnopere vitare debemus, quodque etiam custodituros nos cum divinis sacramentis spondemus superba temeritate violamus, ideo frequenter est compescendum quod crebrò invenitur transgressum. Sed ne succedentes præcedentibus ac deinde sequentes invidant anterioribus, ut cuncta quieta et paccata permaneant, hæc nostri concilii commuiter considerata defertur sententia, quatenus servata permaneant quæcumque universali et magna synodo provisiva atque conscripta circa principum salutem et utilitatem sunt, hæc quoque adjecta custodiantur, ita videlicet ut omni benignitate omnique firmitate circa omnem posteritatem principis nostri vel succedentium regum teneatur dilectio, et præbeatur rationabile defensionis adminiculum: ut ne rebus eorum justè provisus aut etiam parentum digna provisione procuratis vel juris proprietate possidendis à quolibet injustè fraudentur: ne à quoquam causæ illicitæ et exquisitæ lædendi eos assensus præbeantur; ne quocumque modo in quibuslibet rebus sprete dilectione molestentur, sed diligenter cuncta quæ de justo conquisitu vel donatu habentur feliciter possideantur; hæc enim licentia efficit et principes subjectis nimium esse suspectos in bonis principum cupidos. Quocirca ne hæc promissa tenerentur, et ut cupiditas radix omnium malorum auferatur, contestamur omnes præsentis et absentes, et etiam futuris temporibus subsequentes coram Deo et angelis ejus, quod si quisquam hujus nostræ constitutionis violator extiterit atque contemptor et quacumque argumentatione odiosè filios regum molestare, aut in aliquo fuerit eos conatus lædere, sit in christianorum anathema cœtu, atque superno condemnetur judicio; sit exprohabilis omnibus catholicis et abominabilis sanctis angelis in ministerio Dei constitutis, sit in hoc seculo perditus et in futuro damnatus qui tam rectæ provisioni nostræ noluerit præbere consensum.

XV. De incolumitate, et adhibenda dilectione regis prolis. Ex concilio toletano VI.

Sicut insolentia malorum regum odiosa semper et exorabilis extitit in subjectis, ita quæque honorum provida utilitas amabilis efficitur populis. Quocirca quis ferat aut quis toleranter christianus videat regis soboles aut posteritatem expoliari rebus aut privari dignitatibus? Quod ne fiat, generalis promittitur de principis filiis sententia nostra, id est de præsentis excellentissimi principis vel succedentium regum posteritate dantur à nobis aperta decreta, ut ea, quæ synodus præterito anno constituit circa omnem posteritatem ejus, universitas regni sui conservet: hoc est ut præbeatur filiis ejus dilectio benigna et firma, et tribuantur eis ubi loci oportunitas fuerit defensionis adminicula justa; ne de rebus justè prolatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principis adeptis, aut alicujus impensis attributis, aut etiam proprietate debitis fraudentur qualibet insidia calliditatis: neve à quoquam lædendi eos præbeantur argumenta machinationis, quia dignum est ut ejus regimine habemus securitatem, ejus posteritati decreto concilii impertiamus quietem atque honorem. Qui vero temerator hujus nostræ sententiæ extiterit, severiori ultioni subjaceat.

XVI. Item de munitione regis prolis. Ervigius Rex. Ex concilio toletano XIII.

Cognovit cœtus nostri reverentia aliquid promulgare quod valeat et pietati regis vicem beneficentiæ reddere et principali soboli ad futurum prodesse. De hoc sane principe nostro id nos definisse convenit cujus proinde paccato imperio regimur, affectu fovemur, præmiis fruimur; et ideo qui tot erga gentem suam ejus beneficia præsentimus ut saltim ejus filiis fortia tuitionis adfutura adminicula prorogemus. Contestamur ergo omnes præsentis ac absentes, seu etiam futuris temporibus subsequentes sacer-

dotes vel principes seu cujuscumque honoris aut ordinis homines coram Deo et sanctis angelis ejus, ut nulli in futuro posteritati ejus vel gloriæ conjugis suæ atque his qui gloriæ suæ filiis vel filiabus conjuncti esse noscuntur, seu etiam qui adhuc conjuncti non sunt, sed protinus conjungendi sunt, injustas lædendi occasiones exquirant: nullus occultè vel publicè per quæ abdicentur malitiæ suæ contra eos vota extendat: nemo eos gladio vel quolibet perniosa factione interimat: nullus consilium injustè vel opus quibus dejiciantur vel nudentur exhibeat: nullus his injustè violenter tonsure signaculum imprimat: nullus vestem contra ordinem gloriosæ conjugis ejus vel filiabus suis atque nuribus mutare præsumat: nullus etiam extra evidentis culpæ judicium aut exiliis eos relegandos inducat aut eorum corporibus quorumlibet detractionum vel flagellorum inferat detrimenta, quò cum præmemoratis omnibus omnis ejus in toto adfutura gloriosa posteritas læsionis injustam non perferat notam, nec rerum sentiat detrimenta. Siquis autem hominum, tam regia potestas quam etiam cujuslibet sit ordinis aut honoris, huic nostræ sententiæ non adquiescens filios filiasve de gloriæ suæ una cum serenissima conjugis sua vel supradictis omnibus amodo vel quandoque sine justo partis suæ negotio aut lædendos impetierit aut dejiciendos elegerit, vel ex propria deliberatione consenserit, quò aut de rebus sibi debitis injustè expoliati nudentur aut dolo vel machinamento quolibet dejiciantur, sit anathemate ultus¹ et futuri examinis judicio condemnatus.

XVII. Item de munitione conjugis atque prolis regis. Ex concilio toletano XVII.

Cum enim religiosissimus et gloriosissimus princeps noster zelo zelatus pro domino Deo exercituum inimicos veræ fidei sanctæ, qui diversa occasione maluerunt catholicæ credulitatis statum evertere, et jurisjurandi profanationem visi sunt incurrisse, ita recto judicii tramite digna cernitur ultione percutere, quatenus et injuriam crucis Christi vindicaret, et statum totius sanctæ ecclesiæ conservaret, atque genti ac patriæ suæ defensionis munimina necessaria provideret; ideo nos pro tot fantisque beneficiis, quibus tam ecclesiæ quam genti ac patriæ suæ propagare intendit, cupientes in aliquo eidem principi piam retributionem dependere, per hujus definitionis nostræ sanctiones depromimus et per individuæ Trinitatis inviolabile sacramentum cunctos tam nunc in præsentis consistentes quam futuris temporibus cujuslibet ordinis vel generis homines succedentes convenimus atque contestamur, ut si quandoque contigerit, ut gloriosa nostraque regina diutinis et felicioribus serenissimi nostri principis annis transactis religiosè existat in viduitate superstes, atque ex eo habuerit dulcissimas proles, nulla mordacitate invidiæ pulsus, nullis odii stimulis actus, nullo diabolicæ fraudis instinctu permotus contra eos quisquam conetur assurgere. Nullus citra evidentium culparum indicium per quascumque subtilissimas indagaciones nocibilitatis adversus eos perquirat occasiones. Nullis eorum vita cujuslibet instantia obteratur injustissimis tædiis, nullis maceretur inediis. Nullus quoque filiis ac filiabus eorum vel succedentium regum contra eorum voluntatem religionis habitum imponat, aut exilii ergastulis mancipandos statuat, neque flagellorum verberibus cruciet, per quod et dignitate priventur, et extra debitum justitiæ ordinem rerum suarum eis ambitio² auferatur; sed quietis ac tranquillitatis ope fulciti tam quod eis de parentali facultate debita successio dederit, quam etiam quod per auctoritatum oracula idem clementissimus dominus noster illis conferre maluerit, vel quæ ab illis justè conquisita extiterint, imperturbato³ jure possideant et de rebus ipsis judicare quod voluerint licentiam habeant. Necessarium enim unicuique debet videri ut sacerdotibus præmuniantur oraculis et eorum edictis per omnia reddantur liberales, et si quandoque extiterint destituti secundum

¹ S. J. R. condemnatus

² S. J. R. habitus

³ S. J. R. inturbato

canonici vigorem edicti, sacerdotum manebunt defensionibus contuendi. Si quis igitur hoc pietatis edictum violandum delegerit, infrmandum crediderit, aut quoquo pacto temerare intenderit, sit perpetui anathematis ullione damnatus, et a pagina cœlesti abrasus, atque cum diabolo ejusque sociis acrioribus supliciiis alligatus.

XVIII. *De remuneratione collata fidelibus regum.*

Primum fraudare fidelibus non solum inhumanum sed etiam extitit injustum: ideoque cum fidei meritum tam in rebus divinis quam in humanis non habeatur ingratum, dignum videtur ut sacerdotalis sententia consulat fidelibus regis. Proinde anno primo serenissimi principis nostri decrevit concilium sanctum, ut omnes qui fidei obsequio et sincero servitio voluntatibus vel jussis paruerint principis, totaque intentione salutis ejus custodiam vel vigilantiam habuerint à regni successoribus nec à dignitate nec a rebus pristinis causa repellantur injusta: sed et nunc ita pro uniuscujusque utilitate principis moderentur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ et sic illis impertiatur benignitas, ut in ceteris maneat gratiæ potestas, quatenus ita omnia in rebus justè conquisitis lu-

crentur, ut posteris reliquendi vel quibus voluntas eorum decreverit conferendi spontaneo fruantur arbitrio. Ceterum si infidelis quisquam in capite regio aut inutilis in rebus commissis præsentis piissimo domino nostro vel succedentium regum extiterit inclementiæ, ejus manu et potestatis nutu constet hujus moderatio. Nefas enim est in dubium deducere ejus potestatem cui omnium gubernatio superno constat delegata judicio: quod si prius ejus indicium quispiam repertus fuerit ejus vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuerit conquisitis create, in confiscandum, et fidelibus largiendum. Hujus quoque sententiæ fortitudine vel valore decreti nostri seriem quam in serenissimi principis nostri eddidimus nomine, nos omnes hanc ex rectæ fidei vel pietatis ac justitiæ fonte manantem coram Deo et sanctis angelis ejus orthodoxis omnibus et nunc et in futurum impensissimè conservare commendamus, obsecrantes enixius ut hanc et reverenter cum Dei timore adimpleant et ab emulis defendant benignè; contemnentibus eam divinæ severitatis ultio pavenda perveniat, observantibus autem misericordia profluens, pax perpetua, et gloria sempiterna contingat. Amen.

FORI JUDICUM

LIBER I.

DE INSTRUMENTIS LEGALIBUS.

I. TITULUS DE LEGISLATORE ¹.

- I. *Quod sit artificium condendarum legum.*
- II. *Quomodo uti debeat artifex legum.*
- III. *Quid requirendum est in artifice legum.*
- IV. *Qualis erit in vivendo artifex legum.*
- V. *Qualis erit in consiliando artifex legum.*

I. ² *Quod sit artificium condendarum legum.*

SALUTARE daturi in legum constitutione præconium, ad novæ operationis formam antiquorum studiis novos artus aptamus, reserantes tam virtutem formandæ legis, quam peritiam formantis artificis. Cuius artis insigne ex hoc decentius probabitur enitere, si non ex coniectura trahat formam similitudinis, sed ex veritate formet speciem sanctionis. Neque syllogismorum acumine figuras imprimat disputationis, sed puris honestisque præceptis modeste statuat articulos legis. Etenim ut ars operis huius se in hac dispensatione componat, ordo magnæ ratiocinationis exoptat. Namque quum experimenta rerum manus tenet artificis ad dispositionem formæ, frustra quæritur investigatio rationis. In improvisis certe acuta se expetit ratio indagatio cognosci. In non ignotis autem experimento faciendi se properat reserari. Latentis ergo rei quia ³ species ignoratur, non immerito considerationis ordo requiritur; quum vero expertos usus in speculum visionis fides veritatis adducit, non iam materia formæ ratiocinationem dicit, sed operationem facti deposcit. Unde nos melius mores quam eloquia ordinantes, non personam oratoris inducimus, sed rectoris iura disponimus.

II. *Quomodo uti debeat artifex legum.*

Formandarum artifex legum non disceptatione debet uti, sed iure. Nec videri congruum sibi contentione legem condidisse, sed ordine. Ab illo enim negotia rerum non expetunt in theatriali favore clamorem, sed in exoptata salvationi populi legem ⁴.

III. *Quid requirendum est in artifice legum.*

Tunc primo requirendum est, ut id quod indicitur, ⁵ possibile credatur. Novissime ostendendum si non pro familiari compendio, sed pro utilitate populi suadeatur, ut appareat eum qui legislator existit, nullo privato commodo, sed omnium civium utilitati communimentum præsidiumque opportunæ legis inducere.

IV. *Qualis erit in vivendo artifex legum.*

Erit consequenter idem lator iuris ac legis mores elo-

- VI. *Qualis erit in eloquendo artifex legum.*
- VII. *Qualis erit in iudicando artifex legum.*
- VIII. *Qualis in publicis, qualis in privatis erit artifex legum.*
- IX. *Quod dare debeat legibus disciplinam artifex legum.*

quis anteponens, ut concio ⁶ illius plus virtute personet ⁷, quam sermone. Sicque quod dixerit amplius factis quam dictis exornet, priusque promenda compleat, quam implenda depromat.

V. *Qualis erit in consiliando artifex legum.*

Erit in adinventione Deo sibi que tantummodo conscius, consilio probis et parvis ⁸ admixtus, assensu civibus populisque communis: ut alienæ provisor salutis commodius ex universali consensu exercent gubernaculum, quam ingerat ex singulari potestate iudicium.

VI. *Qualis erit in eloquendo artifex legum.*

Erit concionans eloquio clarus, sententia non dubius, evidentia plenus: ut quidquid ex legali fonte prodierit, in rivulis audientium sine retardatione decurrat ⁹, totumque qui audierit ita cognoscat, ut nulla hunc difficultas dubium reddat.

VII. *Qualis erit in iudicando artifex legum.*

Erit iudicans in indagando vivax, in præveniendi fixus, in decernendo non anxius, in percutiendo parcus, in parcendo assiduus, in innocente vindex, in noxiis temperatus, in advena sollicitus, in indigena mansuetus. Personam tanto nesciat accipere, quanto et contemnat eligere.

VIII. *Qualis in publicis, qualis in privatis erit artifex legum.*

Erit quæcumque sunt publica patrio rectoris amore, quæcumque privata herili dispensaturus ex potestate; ut hunc universitas patrem, parvitas habeat dominum. Sicque diligatur in toto, timeatur ¹⁰ in parvo, quatenus et nullus huic servire paveat, et omnes amorem ejus morte compensandum exoptent.

IX. *Quod dare debeat legibus disciplinam artifex legum.*

Tunc deinde sciet ¹¹ in hoc maxime stare gravitatis publicæ gloriam, si det ipsis legibus disciplinam. Nam quum salus tota plebium in conservando ¹² iure consistat, leges ipsas corrigere debeat ¹³ antequam mores: veniunt enim ut

¹ Card. DE LEGISLATORIBUS. Codice Tolet.-goth. deest inscriptio.

² Codice S. J. R. hanc legem antecedit rubrica quæ in aliis codicibus est lex I et II tituli II.

³ Card. si

⁴ Card. S. J. R. et Lind. legem manifestam.

⁵ Tolet.-goth. Emilian. Legion. Card. S. J. R. et Lind. inducitur

⁶ Legion. et S. J. R. conditio. Lind. constitutio

⁷ Legion. et S. J. R. consonet

⁸ Lind. paucis

⁹ Lind. recurrat

¹⁰ Lind. ut timeatur

¹¹ Lind. sciat

¹² Legion. et Lind. consecrando

¹³ Tolet. et Lind. debet

quibuslibet¹ in contentione leges pro arbitrio suo ferunt, induunt sibi fictam de gravitate ac pudore personam: adeo ut sit illis lex publica, inhonestas privata, sicque obtentu

legum contraria legibus adoperiunt, qui vigore legis obvia legibus evellere debuerunt.

II. TITULUS DE LEGE.

I. *Quid observabit legislator in legibus suadendis.*

II. *Quid sit lex.*

III. *Quid agit lex.*

IV. *Qualis erit lex.*

V. *Quare fit lex.*

VI. *Quod triumphet de hostibus lex.*

I. *Quid observabit legislator in legibus suadendis.*

Item in suadendis legibus erit plena causa dicendi, non ut partem orationis meditandi² videatur gratia obtinere, sed desideratum perfectionis obtinuisse laborem. In earum namque formationibus non sophismata disputationis sed virtutem iuris mavult causa discriminis. Quæritur enim illic non quid contentio dicat, sed quid actio promat, quia³ et excessus morum non coercendi sunt cothurno loquutionum, sed temperamento virtutum.

II. *Quid sit lex.*

Lex est æmula divinitatis, antistes religionis, fons disciplinarum, artifex iuris⁴, bonos mores inveniens atque componens, gubernaculum civitatis, iustitiæ nuncia⁵, magistra vitæ, anima totius corporis popularis.

III. ⁶ *Quid agit lex.*

Lex regit⁷ omnem civitatis ordinem, omnem⁸ hominis ætatem, quæ sic feminis datur ut maribus, iuventutem complectitur et senectutem, tam prudentibus quam indoctis, tam urbanis quam rusticis fertur. Quæ summum salutis principum ac populorum culmen obtinet, et cum manifesto præclaroque præconio in modum lucidissimi solis effulget.

IV. *Qualis erit lex.*

Lex erit manifesta, nec quemquam in captione civium devocabit. Erit⁹ secundum naturam, secundum consuetudinem civitatis, loco temporique conveniens, iusta et æquabilia præscribens, congruens, honesta et digna, utilis, necessaria in qua prævidendum est ex utilitate, quæ prætenditur, an plus commodi, an plus iniquitatis oriatur, ut dinosci possit, si plus veritati prospiciat publicæ, quam religioni¹⁰ videatur obesse, an¹¹ et si honestatem tueatur, et non cum salutis periculo arguat.

V. *Quare fit lex.*

Fieri autem leges hæc ratio cogit, ut earum metu humana coerceatur improbitas, sitque tuta inter noxios innocentium vita, atque in ipsis improbis formidato supplicio¹² frænetur nocendi præsumptio.

VI. *Quod triumphet de hostibus rex.*

His in domestica pace ita perfectis, totaque primo a Principibus, secundo a civibus, exhinc a populis, et a domo iurgiorum peste seclusa, eundem est in adversis, et obviandum hostibus potentialiter ac fidenter, tanto in externis spe fida victoriæ, quanto nihil erit quod ex internis formidari valeat, aut timeri. Pacis enim oleo, et legum vino tota plebium massa in statu saluari concreta exseret¹³ hostibus¹⁴: inde invictos, unde inlæsos artus producere videntur iustis adiuta legibus tela. Eruntque viri melius æquitate quam telo muniti, et contra hostem ante iustitiam derigat Princeps, quam vibret spicula miles: felicior iam tunc illa Principis congressio erit, quam¹⁵ domestica æquitas anteibit; quia et sæviores¹⁶ erunt in hostium populatione mucrones, quos de domibus modeste producerint leges. Experimentum enim naturalis est rei, ut iustitia illa confodiat hostem, quæ tutaverit civem, et eternam inde perimat litem, unde suorum internam¹⁷ possederit pacem. Sicut¹⁸ ergo modestia Principum temperantia est legum, ita concordia civium victoria est hostium. Ex mansuetudine etenim Principum oboritur dispositio legum: ex dispositione legum institutio morum: ex institutione more concordia civium: ex concordia civium triumphis hostium. Sicque bonus Princeps interna regens, et externa conquirens, dum suam pacem possidet, et alienam litem abrumpit, celebratur et in civibus rector, et in hostibus victor, habiturus post labentia tempora requiem sempiternam, post lutum aurum cæleste regnum, post diadema et purpuram, gloriæ coronam; quin potius ne deficit esse Rex, quoniam dum regnum terrenum relinquit, et cæleste conquirat, non erit amisisse regni gloriam, sed auxisse¹⁹.

¹ *Legion.* ut cuiuslibet in constitutionem legis. *Lind.* ut cuique libet in contentione et leges

² *Legion.* meditando videatur gratiam obtinere

³ *Legion.* quia excessus

⁴ *Legion. et Lind.* juris boni

⁵ *Lind.* nunciatrix

⁶ *Lex hæc codice Tolet.-goth. haud invenitur. Suffecta est in locum ejusdem quædam pars legis VI hujus Tituli.*

⁷ *Lind.* agit

⁸ *Lind.* omnemque

⁹ *Lind.* Erit etiam

¹⁰ *Legion.* regioni

¹¹ *Lind.* an si

¹² *Legion.* iudicio

¹³ *Legion.* exercet

¹⁴ *Card.* hostes

¹⁵ *Legion. et Lind.* quam

¹⁶ *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R.* severiores

¹⁷ *Legion.* in æternum possideret

¹⁸ *Tolet.-goth.* Si ergo

¹⁹ *Codice Legion. adduntur sequentia:*

Sane tam de præsentibus, quam de futuris Regibus hanc sententiam cum Dei timore promulgamus, ut si quisque ex cis contra reverentiam canonum vel legum superba dominatione et fastu regio in flagitiis et facinore pravitatis sive cupiditatis elatus, et avaritiæ stimulis incitatus crudelissimam potestatem exercuerit in populos, anathematis sententia a Christo Domino condemnatur, et habeat a Deo separationem atque iudicium, propter quod præsumpserit prava agere, et in perniciem regnum convertere.

LIBER II.

DE NEGOTIIS CAUSARUM.

I. TITULUS DE JUDICIBUS ET JUDICATIS.

- I. *De tempore quo debeant leges emendatæ valere.*
 II. *Quod tam regia potestas quam populorum universitas legum reverentiæ sit subiecta.*
 III. *Quod nulli leges nescire liceat.*
 IV. *Quod antea ordinare¹ oportebit² negotia Principum, postea populorum.*
 V. *De principum cupiditate damnata, eorumque initiis³ ordinandis, et qualiter conficiendæ sunt scripturæ in nomine Principum factæ.*
 VI. *De his qui contra Principem, vel gentem, aut patriam refugiunt, vel insolentes existunt.*
 VII. *De⁴ non criminando Principem, nec maledicendo illi.*
 VIII. *De remotis alienarum gentium legibus.*
 IX. *Ne excepto talem librum qualis hic super est editus, alterum quisque præsumat habere.*
 X. *De diebus festis et feriatis in quibus non sunt negotia peragenda⁵.*
 XI. *Vt nulla causa a iudicibus audiatur quæ legibus non tenetur⁶.*
 XII. *Vt terminatæ causæ nullatenus resolvantur, reliquæ vero ad libri huius seriem terminentur, adiciendi leges Principibus libertate manente.*
 XIII. *Quod nulli liceat derimere causas, nisi quibus aut Princeps, aut consensio voluntatis potestatem dederit iudicandi.*
 XIV. *Quales causas debeant audire iusfadi, et qualibus personis causas audiendas iniungant.*
 XV. *Vt iudices tam criminales quam communes iudicent⁷ causas. Pacis autem adsertores, et sola regia potestas ordinet, et tantundem⁸ a Rege commissa negotia iudicent⁹.*
 XVI. *De damnis eorum qui non accepta potestate præsumperint iudicare.*
 XVII. *De his qui admoniti iudicis epistola, vel sigillo ad iudicium venire contemnunt¹⁰.*
 XVIII. *Si iudex interpellantem audire contemnat, vel utrum fraudulenter, an ignoranter iudicium¹¹ promat.*
 XIX. *Si iudex, aut per commodum, aut per ignorantiam iudicet causam.*
 XX. *Si iudex dolo vel calliditate aut unam, aut ambas causantium partes dispendia faciat sustinere.*
 XXI. *Quid primo iudex servare¹² debet, ut causam bene cognoscat.*
 XXII. *Si cuiuscunque honoris vel ordinis iudex dicatur haberi suspectus, vel si iudex contra leges præsumat iudicium dare.*
 XXIII. *Iudex qualiter faciat iudicium¹³.*
 XXIV. *De commodis atque damnis iudicis vel saionis.*
 XXV. *Quod omnis, qui potestatem accipit iudicandi, iudicis nomine censeatur ex lege.*
 XXVI. *Vt omne vinculum, quod post datum iniustum iudicium a causidicis fuerit exactum habeatur invalidum.*
 XXVII. *Vt iniustum¹⁴ iudicium et definitio iniusta regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata, non valeant.*
 XXVIII. *De data episcopis potestate distringendi¹⁵ iudices nequiter iudicantes.*
 XXIX. *Vt iudex, a quocumque pulsatus, noverit se penitentem reddere rationem.*
 XXX. *De damnis iudicum aliena contingentium.*
 XXXI. *De his qui regiam contempserint iussionem.*
 XXXII. *Quomodo iudex pro examine caldarie causas perquirat.*

IN NOMINE DOMINI FLAVIUS GLORIOSUS ERVIGIUS REX.

I. ¹⁶ *De tempore quo debeant leges emendatæ valere.*

Pragma suum emendatis legibus assignantes, illud primum ordine¹⁷ præfationis et loco præmittimus¹⁸, quia sicut

legum evidentia populorum est excessibus utilis, ita sanctionum obscuritas turbat ordines æquitatis. Nam plerumque dum quædam bene ordinata nebuloso verborum tractu consistunt, ipsa sibi repugnantiam nutriunt, dum litigantium controversias lucide non excludunt; sicque ubi debuerunt finem ferre calumniis, ibi novos contra se laqueos pariunt captivis. Hinc ergo¹⁹ diversitas causarum

¹ *Legion.* ordinari negotia. *Lind.* ordinari oportuit

² *Tolet.-goth.* oportuit

³ *Lind.* vitiis ordinandis

⁴ *Codicibus Legion. et Tolet.-goth. inter leges VI et VII huius tit. alia invenitur cum rubrica: De his qui novi Principis fidem servandam iurare distulerint: vel de illis qui ex palatino officio ad eiusdem obedientiam vel præsentiam venire neglexerint. Hæc lex in codice Card. et in editione Lind. ultima est huius tituli.*

⁵ *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* exsequenda

⁶ *Legion. et Card.* continetur

⁷ *Legion. Tolet.-goth. et Lind.* terminent

⁸ *Legion.* tamen a Rege commissa iudicent

⁹ *Tolet.-goth.* ordinent

¹⁰ *Legion. et Lind.* contempserint

¹¹ *Legion.* iudicet causam

¹² *Legion.* observare. *Tolet.-goth.* observare debeat

¹³ *Legion. et Lind.* iudicatum

¹⁴ *Codice Tolet.-goth. desunt iniustum iudicium*

¹⁵ *Legion. et Tolet.-goth.* admonendi

¹⁶ *VI est, non I, lex hæc codice S. J. R.*¹

¹⁷ *Lind.* in ordine

¹⁸ *Legion.* præmittitur

¹⁹ *Legion.* etiam

¹ *Ante legem I huius libri, post rubricas, in codice Card. legitur, eisdem characteribus codicis exarata, sequens glossa:*

Emendatis legibus geticis, scilicet quia postquam primum editæ vel factæ fuerunt, ipsæ leges obscura dictatione postea emendatæ sunt propter aliqua inutilia et supervacua, quæ ibi erant, et propter obscuras loquutiones, pragma suum, vel causam suam, scilicet ipsarum legum causam, vel propter quam emendatæ fuerunt. Dicunt emendatores istarum legum adsignare se vel adscribere, videlicet prope vel iuxta inchoationem legum ponere, quia ad iuxta vel prope significat. Et illud pragma, vel causam de emendatione legum

primum in ordine et in loco præfationis vel prologi præmittere vel ponere excusantes se, ne culparentur propter prædictarum legum emendationem, et eloquii commutationem. Sed quomodo in ordine et loco præfationis iam dictum pragma vel causam emendationis legum præmittant, hoc est, anteponunt, vel ante scribunt, cum ordo vel locus præfationis vel prologi non sit in capite, vel ante inchoationem narrationis qualiscumque voluminis vel libri. Hoc autem pragma quod dicitur anteponi in ordine et loco præfationis non in capite voluminis legis gothorum, sed in medio duorum librorum eiusdem legis, vel post expletionem et finem primi libri, atque ante initium secundi positum sit, qui utique ordo vel loco præfationis

exoritur, hinc controversiæ litigantium generantur, hinc etiam hæsitatio ¹ iudicium nascitur, ita ut in finiendis vel compescendis calumniis habere terminum nesciant, quæ utique nutantia semper adprobantur et dubia. Et ideo quia perstringi tota quæ in controversiam veniunt brevi complicatione non possunt; saltem vel quæ in concione ² pertractanda sese gloriosis nostræ celsitudinis sensibus ingesserunt, ea in hoc libro specialiter corrigi, et elimata prohibitæ sententiæ decrevimus ordinari; evidentiam ³ videlicet dubiis præstantiam noxiis, clementiam mortiferis, adaptionem clausis, perfectionem cœptis imprimens institutis, quo nostri regni populos, quos una et evidens pax nostri ⁴ regiminis confinet, hæc deinceps institutio correctarum legum ordinandos adstringat atque retinet. Et ideo harum legum correctio, vel novellarum nostrarum sanctionum ordinata constructio, sicuti in hoc libro et ordinatis titulis posita, et subsequenti est serie adnotata, ita ab anno secundo regni nostri a duodecimo kalendas ⁵ novembris in cunctis personis ac gentibus nostræ amplitudinis imperio subjugatis innexum sibi a nostra gloria valorem obtineat, et inconvulso celebritatis oraculo valitura consistat ⁶. Leges sane, quas in iudæorum excessibus nostra gloria promulgavit, ab eo tempore valituras esse decernimus, ex quo his confirmationem ⁷ gloriosa serenitatis nostræ renolatione ⁸ impressimus ⁹.

II. ¹⁰ FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINCTUS REX.

Quod tam regia potestas, quam et populorum universitas legum reverentiæ sit subiecta.

Omnipotens rerum Dominus, et conditor unus provi-

¹ Post verba hæsitatio iudicium, deest folium in Cod. Tolet.-goth., et cum eo reliqua hujus legis pars, leges II et III, iniitiumque IV usque ad verba: et intelligendi rigorem &c.

² Lind. contentione

³ Legion. et Lind. evidentia videlicet dubiis, præstantia noxiis, clementiora mortiferis

⁴ Legion. regni nostri

⁵ Lind. kalendarum novembrium

⁶ Card. et S. J. R. consistat. Vt sicut sublimi in throno serenitatis nostræ celsitudine residente, videntibus cunctis sacerdotibus Dei, senioribusque palatii atque gardingis, earum manifestatio claruit, ita earumdem celebritas vel reverentia in cunctis regni nostri provinciis debeat observari. Leges sane &c. Legion. consistat. Vt sicut in sublimi throno serenitatis nostræ celsitudine residente, audiantibus cunctis Dei sacerdotibus, senioribus palatii atque gardingis, omni que populo, harum manifestatio claruit, ita earumdem celebritas vel reverentia, in cunctis regni nostri provinciis hic legum liber debeat observari. Leges sane &c.

⁷ Legion. sanctione

⁸ Lind. renovatione

⁹ Codice Emilian. post hanc legem alia sequens, absque numero, auctore vel glossa, invenitur:

Quoniam novitatem legum vetustas vitiorum exigit, et innovare leges veterosas peccaminum antiquitas impetravit, ideo leges in hoc libro conscriptas ab anno secundo divæ memoriæ domini et genitoris mei Chindasvinthi regis in cunctis personis ac genti-

¹ Card. adiuvante. S. J. R. docente

non est, secundus enim dici non potest nisi præcesserit primus. Præfatio vero dicitur ante fatio vel ante loquutio, eo quod ante inceptio-nem cuiuscumque voluminis loquatur: præ vel ante fatio, loquutio. Et quomodo hic locus præfationis esse potest, qui post finem libri est? Attamen considerandum est, simulque adtendendum, quod non aliis legibus nisi iam emendatis, videlicet secundo libro, et aliis legibus sequentibus, quæ emendatæ sunt, dicunt ipsi emendatores legum assumi pragma suum vel causam suam, scilicet propter quam ipsæ leges emendatæ sunt. Et illud pragma primum præmittere in ordine et loco prologi, ideo non ponitur ante inchoationem loquutionis voluminis legis gothorum vel in capite primi libri ipsius legis, sed ante initium secundi, quia a secundo libro emendatio inchoata, et inde in ante perducta. Neque enim aliunde præfatio fieri debuit aut alicubi præponi nisi exinde, et ibi aut ex his unde emendatio legum sumpta est, et ubi aut ex quibus facta est. Primum namque librum in nullo apparet emendatum nec transmutatum, sed ita manere sicut primitus dictatus et ordinatus fuit, veluti compositio, ornatus, et capitula eiusdem libri demonstrant. Propterea non debuit illud pragma emendatarum legum loco et ordine præfationis præmissum primo libro prætitulari ac præscribi, sed secundo et cunctis qui emendati sunt libris. Hæc est igitur causa quare leges primitus emendatæ fuerunt, quæque etiam ipsis legibus adsignata et ad-

dens commoda humanæ saluti, discere iustitiam habitatores terræ, sacræ legis sacris decenter imperavit oraculis. Et quia solius tam immensæ divinitatis imperiis hæc cordibus imprimuntur humanis, convenit omnium terrenorum quamvis excellentissimas potestates illi colla submittere mentis, cui etiam militiæ cælestis famulatur dignitas servitutis. Quapropter si obediendum est Deo, diligenda est iustitia; quæ si fuerit dilecta, erit instanter operandum in illa, quam quisque tunc verius et ardentius diligit, quum unius æquitatis sententia cum proximo semetipsum adstringit. Gratanter ergo iussa cælestia amplectentes ¹¹, damus modestas simul nobis et subditis leges, quibus ita et nostri culminis clementia ¹² et succedentium regum novitas adfutura, una cum regimonii ¹³ nostri generali multitudine universa obedire decernitur, ac parere iubetur, ut nullis factionibus a custodia legum ¹⁴, quæ iniicitur subditis, sese alienam reddat cuiuslibet persona vel potentia dignitatis, quatenus subiectos ad reverentiam legis impellat necessitas principis et voluntas ¹⁵.

III. FLAVIUS RECESVINTUS REX.

Quod nulli leges nescire liceat.

Omnis scientia sana ordinabiliter dicat ¹⁶ ignorantiam execrandam. Nam quum scriptum sit: noluit intelligere ut bene ageret; certum est, quod qui intelligere noluit, bene agere contemnit ¹⁷. Nullus ergo idcirco sibi extimet illicitum faciendi licere quodlibet, quia se novit legum decreta, sanctionesque nescire: nam non insontem faciet ignorantia causa, quem noxiorum damnis implicaverit culpa.

bus nostræ amplitudinis imperio subiugatis omni robore valere decernimus, ac iugi mansuras observantia consecramus, ita ut reiectis illis quas non æquitas iudicantis, sed libitus impresserat potestatis, evacuatisque iudiciis, omnibusque scripturis earum ordinatione confectis, hæc solæ valeant leges, quas aut ex antiquitate iuste novimus, aut tenemus, aut idem genitor noster pro æquitate iudiciorum, vel pro austeritate culparum visus est non immerito condidisse, prolatis seu connexis aliis legibus, quas nostri culminis fastigium iudiciali præsidens throno coram universis Dei sacerdotibus sanctis, cunctisque officiis palatinis, ducante ¹ Domino atque favente, audientium universali consensu edidit et formavit, ac suæ gloriæ titulis adnotavit, ita ut tam hæc quæ iam prolata consistunt, quam illæ quas adhuc exoriri novorum iurgiorum eventus impulerit, valido ac iustissimo vigore perdurent, eternæ soliditatis iura retentent ².

Lex hæc in codice Card. V est, IV vero in Codice S. J. R. In utroque auctor legis dicitur: Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

¹⁰ Codice S. J. R. est I.

¹¹ Legion. adimplentes

¹² Legion. præsentia

¹³ S. J. R. et Lind. regiminis

¹⁴ Legion. honestatis legumque

¹⁵ Lind. principisque voluntas

¹⁶ Legion. et Lind. vitat

¹⁷ Legion. non contendit

² Lind. retineant

iuncta est, ordineque ac loco prologi præmissa, videlicet propter obscuritatem ac profunditatem dictationis legum, et eloquii subtilitatem, quæ dum non intelligebatur, impediabat, conturbabatque rectitudines iustitiæ et sensum artificum. Et quoniam aliquando seu aliqua quæ bene aut constituta in ipsis legibus per subtilitates sermonum obscura prolongatione verborum composita erant ex ipsa sibi contrarietate ac contentione nutriebant, dum accusantium et se defendentium impugnationes, atque obliqua manifeste non determinabant vel exponebant, et sic ubi debebant terminare finireque querelas ac lites, ibi generabant contra se novella et recentia conligationis vincula, vel ibi innovabant. Emendatæ sunt etiam iam dictæ leges gothorum, quia propter impossibilitatem et obscuritatem intelligentiæ ex una parte surgebat sive nascebatur diversitas causarum, ex altera generabantur oppositiones et contentiones querelantium. De alia parte vero oriebatur dubitatio iudicium non intelligentium quæ legebant, et quæ in legibus scripta erant obscura loquutione compositis, ita ut non saperent habere terminum in terminandis, ac sedandis, vitandisque iurgiis et calumniis, utique quia hæc, quæ supradicta sunt, incerta comprobantur semper et dubia. Propter hoc pragma leges emendatæ sunt, pragma quippe dicitur causa, pragmatica causæ, unde et pragmaticus dicitur causidicus sive causarius.

IV. FLAVIUS RECESVINCTUS REX.

Quod antea ordinare oportuit¹ negotia principum, postea populorum.

Bene Deus conditor rerum disponens humani corporis formam, in sublime caput erexit, atque ex illo cunctas membrorum fibras exoriri decrevit. Vnde hoc etiam a capiendis initiis caput vocitari², percensuit, formans in illo et fulgorem luminum, ex quo prospici³ possent quæcumque noxia concurrissent; constituens in eo et intelligendi vigorem, per quem connexa et subdila membra vel dispositio regeret, vel providentia ordinaret. Hinc est et peritorum medicorum præcipua cura, ut ante capiti quam membris incipiant adhibere⁴ medelam. Quæ ideo non immerito ordinabiliter exerceri censetur, quum ab artificis peritia hæc dispensari patescunt; quia si salutare caput extiterit, rationem colligit qualiter curari⁵ membra cætera possint. Nam si arcem molestia occupaverit capitis, non poterit in artus dirivationes dare salutis, quas in se consumpserit iugis causa languoris. Ordinanda ergo sunt primum negotia principum, tutanda salus, defendenda vita, sicque in statu et negotiis plebium ordinatio dirigenda, ut dum salus competens prospicitur regum, fida valentius teneatur salvatio populorum.

V. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINCTUS REX⁶.

De principum cupiditate damnata, eorumque initiis ordinandis, et qualiter conscribendæ sunt scripturæ in nomine principum factæ⁷.

Eminentia celsitudo terrenæ tunc salubrius sublimia probatur appetere, quum saluti proximorum pia cernitur compassione prodesse: unde solet contingere ut plus commodi de aliena salute conquirat, quam de propria utilitate quisque percipiat. In multis enim, quia multorum salus adtenditur, maioris lucri summa percipitur. In se autem quia privati commodi fructus appetitur, non satis est si unius beneficii præmia conquirantur. Hinc et illa regendarum tantumdem salus est plebium, quæ non suos fines privata voluntate concludit, sed quæ universitatis limites communi prosperitati lege defendit. Quapropter ne salutaris ordo imperialibus videatur verbis potius obtineri quam factis, de sublimitatis obtentu reclinamus ad vota supplicum tranquillæ visionis aspectum. Vt inde salutaris compassio habeat commodum, unde turmæ⁸ plebium adeptæ fuerint supplicationis effectum. Quum igitur præcedentium serie temporum immoderatio aviditas principum sese prona diffunderet in spoliis populorum, et augetur reipublicæ⁹ censum ærumna flebilis subiectorum; tandem supernæ respectationis¹⁰ afflatu nobis est divinitus inspiratum, ut quia subiectis leges reverentiæ¹¹ dederamus, principum quoque excessibus retinaculum temperantiæ poneremus. Proinde sincera mansuetudinis nostræ deliberatione, tam nobis quam cunctis gloriæ nostræ successoribus adfuturis, Deo mediante, legem ponimus, decretumque divalis observantiæ promulgamus, ut nullus Regum impulsionis suæ quibuscumque motibus, aut factionibus¹² scripturas de quibuslibet rebus alteri debitis ita extorqueat, vel extorquendas instituat, qualiter iniuste ac nolenter debitarum sibi quisque privari possit dominio rerum. Quod

si alicuius gratissima voluntate quippiam de rebus a quocumque perceperit, vel pro evidenti præstatione lucratus aliquid fuerit, in eadem scriptura patens voluntatis ac præstiti conditio annotetur, per quam aut impressio principis, aut conferentis fraus evidentissime detegatur. Et si patuerit a nolente fuisse scripturam exactam, aut respiscat improbitas principis, et evacuet quod male contraxit, aut certe post mortem eius ad eum, cui exacta est scriptura, vel ad hæredes eius rei ipsæ sine cunctatione debeant revocari¹³. Ille autem res, quæ seclusa omni compressionis argumentatione, directo modo transierint in principis potestatem, in eius perenniter iure perdurent. Et quidquid ex rebus ipsis idem princeps ordinare voluerit, suæ potestatis arbitrio subiacet. Verum ut omne huius negotium actionis roboraret sinceritas veritatis, quum quarumcumque rerum scripturæ in Principis nomine extiterint factæ, mox testes qui in eadem scriptura subscriptores¹⁴ accesserint, ab his quos elegerit princeps, diligentissime perquirantur. Si non aliquod indicium aut de impressione¹⁵ principis, aut de fraude scripturam facientis modo quocumque cognoverint: ac sic aut rite facta series scripturæ permaneat, aut irrita confecta vanescat¹⁶. Similis quoque ordo de terris, vineis¹⁷, atque familiis observetur, si sine scripturæ textu tantummodo coram testibus quælibet facta fuerit definitio. De rebus autem omnibus a tempore Chintilani¹⁸ regis hucusque a principibus acquisitis, aut deinceps, si provenerit acquirendis, quæcumque forsitan princeps inordinata sive reliquit, seu reliquerit, quoniam pro regni apice probantur acquisita fuisse, ad successorem tantumdem regni decernimus pertinere: ita habita potestate, ut quidquid ex his elegerit facere, liberum habeat velle. In illis autem rebus quæ ipsi, aut de bonis parentum, aut de quorumcumque provenerint successionebus proximorum, ita eidem principi eiusque filiis, aut si filii defuerint, hæredibus quoque legitimis hæreditatis iura patebunt, sic ut etiam cæteris lege vel successione patere noscuntur. Quod si aliquid ex rebus de quorumcumque parentum, aut proximorum non solum successione, sed etiam qualibet conlatione, aut quocumque contractu ad ius ipsius pervenisse patuerit, si contingat hæc in ordinata relinqui, non ad successorem regni, sed ad filios vel hæredes eius qui acquisivit specialiter omnis eadem conquisitio pertinebit. Nam et de illis rebus, quas idem princeps ante regnum, aut ex proprio, aut ex iustissimo¹⁹ conquisitu dinoscitur habuisse, inrevocabili ordine, aut faciendi exinde quod voluerit potestatem habebit, aut certe filiis eius successio plena patebit. Quod si filii defuerint, legitimis hæredibus ex his quæ in ordinata reliquerit, hæreditatem adire licebit. Huius sane legis sententia in solis principum erit negotiis observanda, atque ita perpetim valitura, ut non antea quispiam solium regale conscendat quam iuramenti fœdere hanc legem se in omnibus implere promittat. Quemcumque vero aut per tumultuosas plebes, aut per absconsa dignitatis publicæ machinamenta adeptum esse constiterit regni fastigia, mox idem cum omnibus tam nefarie sibi consentientibus, et anathema fiat, et christianorum communionem amittat. Tam diræ percussione ultione conlatus, ut omnis divini ordinis cultor, qui illi communicaverit²⁰, simili cum ipso damnatione dispereat, et pœna tabescat. Nam et si quis legis huius seriem ex officio palatino malivole detrahendo lacerare voluerit, aut evacuandam quandoque, vel silenter musitans,

¹ Legion. oporteat

² Lind. vocari. Legion. vocitati præconsonuit

³ Lind. perspici

⁴ Legion. incipiat disponi medela

⁵ Lind. curare.... possit

⁶ Tolet.-goth. et Legion. absque auctore.

⁷ Codice S. J. R. adduntur: ex concilio toletano VIII.

⁸ Legion. turbæ

⁹ Emilian. S. J. R. Tolet.-goth. Legion. et Lind. rei propriæ

¹⁰ Lind. respirationis

¹¹ Emilian. refrenantiæ. Lind. legis reverentiam

¹² Card. addit: iustitiam a suo loco secludat, aut in statum suum redire contemnat, aut

M.L. Tom. I.

¹³ Card. et S. J. R. addunt: simile præceptum observari censemus, quum iustitiam motibus aut actionibus principis claruerit a suo esse loco seclusam, aut suum rigorem obtinere contempnam.

¹⁴ Legion. scriptores

¹⁵ Tolet.-goth. aut in depressione

¹⁶ Legion. evanescat

¹⁷ Card. seu de aliis quibuscumque rebus

¹⁸ Emilian. Legion. et Card. Suintilani

¹⁹ Legion. ex iustissima conquisitione

²⁰ Emilian. Card. S. J. R. Tolet.-goth. Legion. et Lind. edit. communicare præsumpserit

vel aperte resultans proloqui detectus extiterit, cunctis palatinæ dignitatis et consortiis et officiis mox nudatus, omnium rerum suarum dimidiam partem amittat, et in deputato sibi loco redactus, a totius palatii societate maneat seclusus. Religiosus etiam qui se in eadem culpa devolvit, simili rerum proprietatis suæ dispendio subiacebit.

VI. FLAVIUS¹ CHINTASVINTUS REX.

² *De his qui contra principem vel gentem aut patriam refugiunt, vel insolentes existunt.*

Quantis hactenus Gothorum patria concussa sit cladibus, quantisque iugiter quatiatur³ stimulis profugorum, ac nefanda superbia deditorum ex eo pene cunctis cognitum est, quod et patriæ diminutionem ostendunt⁴, et hac occasione potius quam expugnandorum hostium externorum arma sumere sæpe compellimur. Vt ergo tam dira temeritas tandem victa depereat, et huiusmodi transgressoribus manifesta scelera non relinquuntur ulterius impunita, hac⁵ omne per ævum lege valitura sancimus, ut quicumque ex tempore reverendæ memoriæ CHINTILANI⁶ principis usque ad annum, Deo favente, regni nostri secundum, vel amodo et ultra ad adversam gentem, vel extraneam par-

¹ *Emilian. Legion. Tolet.-goth. auctoris nomen desideratur: in Card. reperiuntur literæ: Res. S. J. R. Recs, et idit. Lind.: Fls. Gls. Recs. Rex.*

² *Tolet.-goth. et Legion. codices post hanc VI. et ante VII. duas sequentes leges producant: nec aliter Card. et Lind. editio, nisi tali numerandarum discrimine, ut harum prima XXXIII. in codice, XXXIV. in editione sub titulo I.; altera, tam in codice, quam in editione, sub titulo V. huiusce libri II., XIX. dinumerentur.*

LEX VII.

FLAV. GLORS. EGICA REX. NOVA.

De his qui novi principis fidem servandam jurare distulerint, vel his qui ex palatino officio ad eiusdem obedientiam vel præsentiam venire neglexerint.

Quum divinæ voluntatis imperio principale caput regnandi sumat sceptrum, non levi quisque culpa constringitur, si in ipso suæ electionis primordio aut iurare, ut moris est, pro fide regni differat, aut si eis palatino officio fuerit, ad eiusdem novi principis visurus præsentiam venire desistat. Si quis sane ingenuorum de sublimatione principali cognoverit, et dum discussor iuramenti in territorio illo accesserit, ubi eum habitare constiterit² quæsita occasione fraudulenter distulerit, ne aut pro fide regni conservanda iuramenti se vinculo alliget, aut ille qui, sicut præmissimus, ex ordine palatino fuerit, minime Regis obtutibus se præsentandum ingesserit, quidquid de eo vel de omnibus rebus suis principalis auctoritas facere, vel iudicare voluerit, sui sit incunctanter arbitrii. Quod si aut ægritudo illi obstiterit, aut quælibet publicæ utilitatis actio eum retinuerit, ut Regis se visibus³ nullatenus representet⁴, dum regni electionis sublimitas quilibet modis ad eius cognitionem pervenerit, statim per suam iussionem id ipsum clementiæ suæ auditibus intimare procuret, qualiter fidei suæ sinceritatem ostendens huius legis sententiam evadere possit.

LEX VIII.

FLAV. GLOR. EGICA REX. NOVA.

Vt nemo deinceps contra fidem regiam, vel propria causarum negotia in deceptione regni potestatis, vel cuiuslibet rei alterius se iuramenti vinculo alligare præsumat.

Plerumque solet humani generis inimicus pravis corda hominum suggestionibus interire⁵, et fidelium animas⁶ pestifero veneni poculo sauciare, id⁷ est quod quantum plus regni celsitudinis culmen sincera debet reverentia honorari⁸, tanto amplius⁹ in eius deceptionem retundi, ut ipsi tali edicto decernimus, ut nemo personarum videatur mentes levium excitare. Quidam enim dum sententiam illam canonis Toletani adtendunt, in qua decretum est, neminem licere citra manifestum et evidens culpæ indicium ab honore sui ordinis, vel servitio domus regni deiici,

¹ *Cod. Card. profert: vel de illis*

² *Card. contigerit*

³ *Card. obtutibus*

⁴ *Card. præsentet*

⁵ *Card. inretire*

⁶ *Card. animos*

⁷ *Card. inde quia quanto plebs. Lind. proinde qui quanto*

tem perrexit, sive perrexit, aut etiam ire voluit, vel quandoque voluerit, ut sceleratissimo ausu contra gentem Gothorum, vel patriam ageret, aut fortasse conetur aliquatenus⁷ agere, et captus, sive detectus extitit, vel extiterit, sive ab anno regni nostri primo, vel deinceps quispiam intra fines patriæ Gothorum quacumque conturbationem, aut scandalum in contrarietatem regni nostri vel gentis facere voluerit, sive ex tempore nostri regiminis tale agere aliquid, vel disponere conatus est aut fuerit, atque quod indignum dictu videtur, in necem vel abiectio-nem nostram, sive subsequentium Regum intendere, vel intendisse proditus videtur esse vel fuerit: horum omnium scelerum, vel unius ex his quisque reus inventus, intractabilem sententiam mortis excipiat, nec⁸ ulla ei de cætero sit vivendi libertas indulta⁹, quod si fortasse pietatis intuitu a principe fuerit illi vita concessa¹⁰, non aliter quam effossis oculis relinquatur ad vitam¹¹, quatenus nec excidium videat quo fuerat nequiter delectatus, et amarissimam vitam ducere se perenniter doleat. Res tamen omnes huius¹² tam nefarii transgressoris¹³ in Regis ad integrum potestate persistent¹⁴, et cui donatæ ab eo fuerint ita perpetim secure possideat, ut nullus unquam succedentium regum causam suam et gentis viliaturus has ullatenus¹⁵ au-

nec antea vinculum nexibus inligari, aut quæstionibus subdi, nisi prius in publica fuerint examinatione deducti, subtili se quondammodo iuramento in necem vel abiectio-nem regiam perfidiæ nituntur fraudibus inligare¹⁰, nec eam quæ nefandis moluntur pœnam quamdam consiliis ab alterutro testantur quandoquidem propalari, quod et temporibus nostris detectum facinus, manifestis eorum confessionibus retinetur, qui nostram gloriam conati sunt, aut gladio interimere, aut mortifera veneni potione decipere. His igitur nefariæ argumentationis consiliis legalibus congruit obviare censuris: quo nec principalis honor qualibet possit pravitate develli, et infidelium pectora condigna debeant ultione retundi. Vnde ipsi tali¹¹ edicto decernimus, ut nemo deinceps contra fidem regiam¹² se aut alios præsumat vinculis nequiter iuramenti aut in deceptionem potestatis regni, vel cuiuslibet alterius tam sceleratæ fraudis se audeat actione constringi. Si quis vero amodo aliter quam præmissum est huiusmodi iuramento se alligare præsumperit, legis periculis sanctionum, quæ de perfidis noscitur hæc contra Regem agentibus promulgatæ existere subiacebit.

³ *Tolet.-goth. partiatur*

⁴ *Tolet.-goth. Emilian. S. J. R. et Lind. edit. agnoscunt. Legion. cognoscunt.*

⁵ *Legion. Vigil. et cit. edit.: hanc... legem valituram*

⁶ *Tolet.-goth. CINTILANI*

⁷ *Legion. aliquid*

⁸ *Card. et si nulla mortis ultione plectatur, et pietatis intuitu a principe illi fuerit vita concessa, aut effossionem perferat oculorum, secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum, aut decalvatus tamen centum flagella suscipiat, et sub arctiori vel perpetuo erit religandus exsilio pœnæ, et insuper nullo unquam tempore ad palatini officii reversurus est dignitatem, sed servus principis factus, et sub perpetua servitutis cathena in principis potestate redactus æterna tenebitur exsilio religatione obnoxius quatenus, &c. Tolet.-goth. idem ac in Card. præter hæc omnia: et pietatis intuitu a principe illi fuerit vita concessa. A verbo obnoxius pergit res tamen.*

⁹ *Lind. indulta libertas, et si nulla mortis ultione plectatur, et pietatis intuitu, &c.*

¹⁰ *Emilian. et iam nulla mortis ultione plectatur, non aliter, &c. Lind. concessa, effossionem perferat oculorum, secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum... cætera ut in Emilian.*

¹¹ *Emilian. aut etiam aliud secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum, decalvatus tamen centum flagella suscipiat, &c. nec a Card. usque ad quatenus dissidens.*

¹² *Legion. huius qui morte est pro tali scelere perimendus, vel huius cui vita propter suam nequitiam infelicissime reservatur in Regis, &c.*

¹³ *Card. transgressoris vel eius qui morte. Nihil in Legion., nisi verbum reservabitur differt.*

¹⁴ *Lind. consistent*

¹⁵ *Legion. nullatenus*

⁸ *Card. et Lind. edit. honorare*

⁹ *Lind. vel in eius deceptione vel aliarum personarum videtur mentes plebium excitare. Quidam enim*

¹⁰ *Lind. alligare: ne ea quæ fraudis moluntur peragenda consiliis, ab alterutro cernantur quandoquidem*

¹¹ *Lind. speciali*

¹² *Lind. vel propria causarum negotia se cum alio præsumat.*

ferre præsumat. Verum quia multi plerumque reperiuntur qui dum his et talibus pravis meditationibus occupantur, argumento quodam fallaci in Ecclesiis, aut uxoribus, vel filiis atque amicis, seu in aliis quibuscumque personis suas inveniantur ¹ transduxisse vel transducere facultates, etiam et ipsa quæ fraudulenter in dominio alieno contulerant, iure præcario reposcentes sub calliditatis studio in suo denuo dominio possidenda recipiant, unde nihil de suis rebus visi sunt amisisse, nisi solum concinnatione falsissima fictas quasi veridicas videantur scripturas conficere ²: ideoque hanc nequissimam argumentationem præsentis legis decreto amputare elegimus, ut calcatis, vel evacuatibus, seu rescisis scripturis hac fraude confectis, quidquid ³ ex eo quisque tempore possidere reperitur quo fuerit in prædictis criminibus deprehensus, totum continuo Fisci viribus ⁴ ad integrum adplicetur. Ut concedere iam dictas facultates sicut supradictum est cui Rex voluerit, vel facere exinde quidquid elegerit in suæ potestatis consistat arbitrio, alia vero quæcumque ⁵ ab hac fraude aliena inventa extiterint ordinata legibusque confecta, vigore legum maneant solidata. Illis ab huius legis sententia personis evidenter exceptis, quibus a præcedentibus Regibus culpa dinoscitur fuisse concessa; nam si humanitatis aliquid cuicumque perfido Rex largiri voluerit non de facultate eius, sed unde placuerit principi tantum ei solummodo concessurus est, quantum hæreditatis eiusdem culpæ vicissimam portionem fuisse constiterit.

VII. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁶.

De non criminando principe, nec maledicendo illi.

Sicut in persona principis omnibus prohibemus, aut commovere nequitiam cogitationis, aut manus incere ultionis, ita etiam nullum patimur in eum, aut notam ponere criminis, aut verba congerere maledictionis. Sacræ namque auctoritas scripturæ ⁷, et non iubet accipi ⁸ opprobrium ⁹ adversus proximum suum, et hunc, qui maledixerit principem ¹⁰ populi sui, demonstrat existere reum. Quapropter quicumque in principem aut crimen iniecerit, aut maledictum intulerit, ita ut hunc de vita sua non humiliter et silenter admonere procuret, sed huic superbe et contumeliose insultare pertentet, sive etiam in detractio- nis eius ignominia turpia et iniuriosa præsumat, si ex ¹¹ nobilibus idoneisque personis fuerit, seu sit religiosus, sive etiam laicus, mox detectus extiterit et inventus, dimidiam omnium rerum suarum partem amittat, de qua idem princeps faciendi quod sibi placuerit potestatem obtineat. Nam si de vilioribus, humilioribusque personis fuerit, aut certe quem nulla dignitas exornavit, quod de illo vel de rebus eius princeps voluerit, iudicandi licentiam habebit ¹². Simili quoque præcepto, defuncto etiam principe, ausum opportune interdiciamus detrahendi. Incassum etenim is qui vivit, detractio- nis in defuncto iacula mittit, quum iam defunctus nec constitutionibus ¹³ imbui, nec increpationibus possit argui. Sed quia pro certo illius insania innotescit, qui frustra in non sentientem detractio- nis verba transmittit; ideo idem præsumptor L. verberibus vapulabit, et præsumptionis suæ opportuna silentia dabit, reser-

vata cunctis hac plenius libertate ut, principe tam superstite quam mortuo, liceat unicuique pro negotiis ac rebus omnibus, et loqui quod ad causam pertinet, et contendere sicut decet, et iudicium promereri quod debet: ita enim ponere ¹⁴ nitimur humanæ reverentiam dignitati, ut devotius servare probemur iustitiam Dei.

VIII. FLAVIUS CHINTASVINTUS ¹⁵ REX.

De remotis alienarum gentium legibus.

Alienæ gentis legibus ad exercitium utilitatis imbui et permittimus et optamus: ad negotiorum vero discussionem, et resultamus et prohibemus. Quamvis enim eloquiis polleant, tamen difficultatibus hærent: adeo quum sufficiat ad iustitiæ plenitudinem et perscrutatio rationum et competentium ordo verborum, quæ codicis huius series agnoscitur continere, nolumus sive romanis legibus, seu alienis institutionibus amodo amplius convexari.

IX. FLAVIUS GLORIOSUS RECHESVINTUS REX ¹⁶.

Ne excepto talem librum qualis hic qui nuper est editus, alterum quisque præsumat habere.

Nullus prorsus ex omnibus ¹⁷ regni nostri præter hunc librum qui nuper est editus, atque secundum seriem huius amodo translatus librum alium ¹⁸ legum pro quocumque negotio iudici ¹⁹ offerre pertentet ²⁰. Quod si facere præsumpserit ²¹, XXX. libras auri fisco persolvat. Iudex quoque si vetitum librum sibi postea oblatum dirumpere fortasse distulerit, prædictæ damnationis dispendio subiacebit. Illos tamen a damno huius legis immunes esse iubemus, qui præteritas et anteriores leges non ad confutationem harum legum nostrarum, sed ad comprobationem præteritarum causarum proferre in iudicio fortasse voluerint.

X. FLAVIUS GLORIOSUS CHINDASVINTUS REX ²².

De diebus festis et feriatis, in quibus non sunt negotia exercenda ²³.

Die dominico nemini liceat exsequutione constringi, quia omnes causas religio debet excludere, in quo nullus ad causam dicendam, nec ²⁴ propter aliquod debitum fortasse solvendum, quemquam inquietare præsumat. Diebus etiam paschalibus nulla patimur quemlibet exsequutione teneri: id est, per XV. dies, septem qui paschalem solemnitatem præcedunt, et septem alios qui sequuntur. Nativitatis quoque dominicæ, Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis et Pentecostes, singuli dies simili reverentia venerentur. Necnon et pro messivis feriis a quinto decimo kalendas agustas usque ad XV. kalendas septembris. In Carthaginiensi vero provincia propter locustarum vastationem assiduam, a XV. kalendas iulias usque in ²⁵ kalendas XV. agustas, messivas ferias præcipimus observandas, et propter vindemias colligendas a XV. kalendas octobris usque ad XV. kalendas novembris. Omnibus hac constitutione concedimus, ut per hæc tempora nullus ad causam dicendam

¹ Tolet.-goth. et Lind. inveniuntur

² Card. conferre vel proferre

³ Vigil. et Lind. quidquid eo

⁴ Lind. iuribus

⁵ Vigil. et Emilian. quæcumque voluerit

⁶ Card. Noviter emendata. Tolet.-goth. auctorem non indicat: et Legion. Flavius Cindus. Rex. Nova.

⁷ Legion. scripturæ non

⁸ Lind. accipere

⁹ Lind. opprobrium

¹⁰ Tolet.-goth. principi

¹¹ Tolet.-goth. ex hominibus nobilibus

¹² In Tolet.-goth. desunt, quæ a verbis Simili quoque usque ad silentia dabit leguntur.

¹³ Lind. institutionibus

¹⁴ Lind. proponere

¹⁵ Card. Emilian. et S. J. R. Recesvindus. Legion. Antiqua.

Flavius Cindasvintus Rex. In Tolet.-goth. nec auctoris nomen, nec annotatio reperiuntur.

¹⁶ Card. Noviter emendata. Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione vacat. Legion. Antiqua. Flavius Cindasvintus Rex. Lind. Nov. emdat. Fls. Rcds.

¹⁷ Tolet.-goth. hominibus

¹⁸ Card. et Legion. librum legum

¹⁹ Card. in iudicio

²⁰ Legion. præsumat

²¹ Legion. et Lind. si præsumpserit

²² Card. S. J. R. et Lind. Recesvindus. Tolet.-goth. et Legion. auctorem, vel annotationem non referunt.

²³ Emilian. Card. Legion. S. J. R. et Tolet.-goth. exsequenda

²⁴ Legion. vel

²⁵ Card. Tolet.-goth. et Legion. usque in kalendas augusti

venire cogatur, vel sub exsequutione aliqua deputetur; nisi forte causa de ¹ qua compellitur, cœpta iam apud iudicem fuisse videatur. Nam procul dubio si inchoata fuisse actio reperitur ad peragendum negotium, absque ulla feriaturum dierum obiectione cogendus est qui pulsatur. Ita ut si persona est, cui facile credi possit, placito districtus abscedat. Si certe sit de cuius fide dubitetur, pro se fideiussorem adhibeat, quatenus peractis temporibus supradictis ad finiendam cum petitore causam, ubi iudex elegerit, remota dilatione occurrat: præter qui tale crimen admiserint, quos necesse sit sententia mortis puniri, qui etiam in talibus omnino diebus et comprehendendi sunt, et ardua in vinculis custodia retinendi, quousque peracto die dominico, vel feriis supradictis, debita eos subsequatur ultio iudicantis. Messivis sane, vel vindemialibus feriis in criminosas et dignas morte personas legalis nullatenus censura cessabit. Sed nec illum ista lex excusatum habebit, qui necdum ad iudicium ante compulsus, et ² tamen sciens se esse quandoquidem compellendum, reliquis se temporibus dilatans ad hoc in prædictis feriis illi, a quo pulsandus est, se indubitanter ostendit: quia putat se ad causam dicendam nulla legis sanctione posse teneri, quem tamen aut per placitum distringi præcipimus, quando cum petitore causam finire sit præstitus. Aut si forte talis est, de quo suspecta sit placiti fides, neque fideiussorem pro se adhibere potuerit apud iudicem, sub custodia maneat, ut expleto tempore feriato ³, causa, pro qua compellitur, finem accipiat. Si quis autem contra decretum legis huius agere præsumpserit, et ad iudicem ex hoc querela pervenerit, L. ictus flagellorum publice extensus accipiat.

XI. ⁴ *Vt nulla causa a iudicibus audiatur, quæ legibus non continetur.*

Nullus iudex causam audire præsumat, quæ in legibus non continetur; sed comes civitatis vel iudex, aut per se, aut per exsequutorem suum conspectui principis utrasque partes præsentare procuret, quo facilius, et res finem accipiat, et potestatis regie discretionem tractetur, qualiter ⁵ exortum negotium legibus inseratur.

XII. FLAVIUS RECHESVINCTUS REX ⁶.

Vt terminatæ causæ nullatenus revolvantur, reliquæ vero ad libri huius seriem terminentur; adiciendi leges principibus libertate ⁷ manente.

Quæcumque causarum negotia inchoata sunt, nondum vero finita, secundum has leges determinari ⁸ sancimus. Illas autem causas quæ antequam istæ leges a nostra gloria emendarentur, legaliter determinatæ sunt, id est, secundum legum modum qui ab anno primo regni nostri in præteritis observatus est, resuscitari nullatenus patimur. Sane leges adiciendi, si iusta novitas causarum exegerit, principalis electio licentiam habebit, quæ ad instar præsentium legum vigorem plenissimum obtinebunt.

¹ Legion. pro qua

² Tolet.-goth. et Legion. sed tamen

³ Legion. feriaturum

⁴ Card. et S. J. R. Flavius gloriosus Recesvintus Rex. Legion. Antiqua noviter emendata.

⁵ Lind. quatenus

⁶ Tolet.-goth. auctoris nomen, et annotatio desunt. Legion. Flav. Recesvintus Rex. Antiqua

⁷ Legion. potestate

⁸ Lind. terminari

⁹ Tolet.-goth. nec auctorem, nec ullam refert annotationem. Legion. Nova lex, et auctorem tacet.

¹⁰ Card. vel . . . iudicium

¹¹ Legion. electio iudicis trium testium fuerit signis

¹² Lind. commissariam

¹³ Card. et Legion. iudiciaria.

¹⁴ Legion. funguntur

¹⁵ Legion. fuerit iudicandi

XIII. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁹.

Quod nulli liceat derimere causas, nisi quibus aut princeps, aut consensio voluntatis, aut informatio iudicis ¹⁰ potestatem dederit iudicandi.

Derimere causas nulli licebit, nisi aut a principibus potestate concessa, aut ex consensu partium electo ¹¹ iudice trium testium fuerit electionis pactio signis, vel subscriptionibus roborata. Nam et si ii qui potestatem iudicandi a Rege accipiunt, seu etiam ii, qui per commissoria ¹² comitum vel iudicum iudiciali ¹³ potestate utuntur ¹⁴, vices suas aliis, quibus fas fuerit, scriptis peragendas iniunxerint, licitum erit illis per omnia, similemque et ipsi, qui informati a iudicibus fuerint ¹⁵ in iudicando, sicut et illi a quibus determinandi acceperunt vigorem, habebunt in discernendis, vel ordinandis quibusque negotiis potestatem.

XIV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹⁶.

Quales causas debeant audire tiumfadi ¹⁷, et qualibus personis causas audiendas iniungant.

Cum cæteris negotiis criminalium etiam causarum tiumfadis iudicandi concessa licentia sit, criminosos a legum sententia ipsi vindicare ¹⁸ non audeant, sed debitam in eis ut competat censuram exercent ¹⁹, qui tiumfadi tales eligant ²⁰, quibus vicissitudines suas ²¹ audiendas iniungant, ut ipsis absentibus illi causas temperate ²² discutiant, et iuste decernant.

XV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ²³.

Vt iudices tam criminales, quam communes terminent causas.

Omnium negotiorum causas ita iudices habeant deputatas, ut et criminalia et cætera negotia terminandi sit illis concessa licentia. Pacis vero adsertores non alias dirimant causas, nisi quas illis regia deputaverit ordinandi potestas. Pacis autem adsertor ²⁴ est, qui sola faciendæ pacis intentione regali sola destinatur auctoritate.

XVI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ²⁵.

De damnis eorum qui non accepta potestate præsumpserint iudicare.

Nullus in territorio non sibi commisso, vel ille qui iudicandi potestatem nullam habet omnino commissam, quemcumque præsumat per iussionem aut saionem, vel distringere, vel in aliquo molestius ²⁶ convexare, nisi ex regia iussione vel partium electione, sive consensu, vel commissoriis adinformationibus ²⁷ comitum, sive etiam iudicum, sicut in lege superiori tenetur, iudex quisque fuerit institutus. Certe quia ²⁸ prædictus non institutus iudex præsumptuosus ²⁹ inlicite hæc quæ prohibentur præsumpserint agere, confestim ut causa pervenerit ad provinciæ ducem, an per se velit, an per quem ipse præceperit, tam

¹⁶ Tolet.-goth. et Legion. auctorem omittunt, et carent annotationibus.

¹⁷ Legion. et Lind. tiumfadi, eodem modo Emilian. et Card. constanter scribunt.

¹⁸ Lind. iudicare

¹⁹ Tolet.-goth. debita . . . censura coercent

²⁰ Tolet.-goth. eligant, ut ipsis absentibus

²¹ Card. suas iniungant

²² Legion. temperanter

²³ In Tolet.-goth. auctoris nomen omissum est, similiter et in Legion. ubi tantum notatur Antiqua.

²⁴ Legion. et Lind. adsertores . . . destinantur

²⁵ Tolet.-goth. auctorem omittit, et annotatione caret. Legion. Noviter emendata. Card. Nova emendata

²⁶ Tolet.-goth. molestiis

²⁷ Tolet.-goth. Card. et Lind. atque informationibus

²⁸ Tolet.-goth. certe si non

²⁹ Lind. præsumptuosus

inlicitam præsumptionem coercere procuret: et illi siquidem cui præsumptiosus ¹ præsumptor extitit, si solum contumeliam vel iniuriam fecerit, libram auri coactus exsolvat. Si vero rem aliquam temeranter abstulerit, vel auferre præceperit, tantumdem cum eadem re quam tulerit ², aliud tantum de suo coactus exsolvat ³. Quod si quicumque iudex servum suum seu alienum ad discutenda negotia elegerit deputatum ⁴, pro his quæ idem servus contra iustitiam et leges adtentaverit ⁵ agere ad omnem satisfactionem legis, iudex qui hunc ordinaverit, se noverit retinere. Saio ⁶ vero, seu quisquis fuerit, qui huic obsequens præsumptori alium consenserit comprehendere, distringere, vel aliquid rerum auferre, centum ictus flagellorum accipiet, et hanc præsumptionem tali emendatione coerceat.

XVII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁷.

De his qui admoniti iudicis epistola vel sigillo, ad iudicium venire contemnunt.

Iudex quum ab aliquo fuerit interpellatus, adversarium querelantis admonitione unius epistolæ vel sigilli ad iudicium venire compellat, sub ea videlicet ratione, ut coram ingenuis personis is qui a iudice missus extiterit, illi, qui ad causam dicendam compellitur, offerat ⁸ epistolam vel sigillum. Et si tali admonitione conventus, aut se dilataverit ⁹, aut ad iudicium venire contempserit, pro dilatione sola quinque auri solidos petitori, et pro contemptu ¹⁰ quinque alios iudici coactus exsolvat. Quod si non habuerit unde componat, L. flagellis contemptor idem vel dilator ¹¹ coram iudice verberetur, ita ut non ei flagellorum ista correptio inducat notam infamiæ. Sin autem solummodo contemptor extiterit, et non habuerit unde compositionem ¹² exsolvat, absque ulla testificandi iactura XXX. flagella ¹³ suscipiat. Is autem, qui pulsatur, si ad accipiendam ultionem ¹⁴ iudicis sese dixerit nullatenus dilatasse vel contempsisse, et hoc nullo potuerit teste convinci, et sacramentum ¹⁵ reddiderit, quod per nullam occasionem vel contemptum hoc fecerit, a damnis vel flagellis superius comprehensis habeatur indemnis. Quod si quilibet episcopus admonitionem iudicis fretus honore sacerdotali contempserit, et pro sua persona adsertorem dare distulerit, confestim a iudice negotii, seu a provinciæ suæ duce vel comite compulsus L. solidorum damnum excipiat, ex qua summa pecuniæ XX. solidi iudici contempto ¹⁶ proficiant, XXX. vero sacerdotis ipsius petitor consequatur. Si certe presbyter, diaconus ¹⁷ atque clericus vel monachus ad accipiendam iudicis epistolam vel sigillum se dilataverint, aut pro sui persona ad respondendum minime direxerint prosequutorem, vel contumaciter fuerint contemptores, unusquisque eorum iuxta legis huius sententiam, quæ in laicos superius lata est, indicta damna suscipiat; et si non habuerit unde componat, eius episcopus moneatur, ut pro eo si voluerit satisfacere licentiam habeat. Si autem noluerit, sacramentis coram iudice se noverit obligandum, quod supradictis personis distractionem talem adhibeat ¹⁸, ut per XXX. dierum spatium ieiuniis continuis adfligantur, sufficiatque illis circa solis

occasum per dies singulos panis et aquæ ¹⁹ refectionem accipere, quæ contumacis vitam rationabili possit discretionem corrigere. Illa omnino discretionem ²⁰ servata, ut si aut ætatis aut ægritudinis instantia patuerit, quæ hanc disciplinam sustinere non posse demonstret, tam in clericis cuiuscumque ordinis, quam in laicis non tam durissimæ sententiam castigationis instantia compleat iudicis, sed adhibita consideratione pro ægritudine vel ætate, ita contemptorem corrigat, ne ipse contemptor aut langorem magnum ²¹, aut debilitationem vel mortem incurrat. Ille vero qui ad implendam commonitionem iudicis contemptor extiterit, seque ita dilataverit ²², ut eum iudex tam facile reperire non possit, et si post tempus indictum in diebus quatuor non occurrat, si quinta die venerit, omnem huius legis sententiam se noverit evasurum. Pari modo et qui longius centum millibus convenitur, si ad undecimum diem post tempus institutum occurrerit, et hunc nullatenus sanctionis huius pœna damnavit. Similiter et qui in ducentorum millium spatio constitutus ²³ in vicesima prima die, postquam iussus fuerat, seipsum iudici præsentaverit ad audiendum, eo modo a iactura legis huius habeatur indemnis: Similis quoque servabitur ordo ubi fuerit amplior itineris longitudo. Ii denique quibus tam rationabile tempus adiectum est, si se ulterius dilatantes minime ad institutum diem superadijectionis occurrerint, confestim iudex ea, quæ pars petit querelantis, reservato negotio dilatoris ²⁴ tradere non differat petitori, ita ut dum contemptor in postmodum ad negotium dicendum successerit, si vicesimum primum diem transcenderit, XX. auri solidos coactus exsolvat. Nam et is qui de centum millibus superiorem ordinem præteriens, constitutionem ²⁵ undecimi diei fuerit supergressus, et idem decem solidorum damnum excipiat, de quibus damnis superius institutis medietatem sibi iudex exquirat ²⁶, alteram vero medietatem petitor obtineat. Si tamen admonitum aut ægritudo ad veniendum nulla suspenderit, aut inundatio fluminum non retinuerit, vel aditum non obstruxerit, in quo montes transituri sunt, conspersio superflua nivium, quæ necessitas utrum evidenter evenerit, an per excusationem videatur opponi, aut idoneis testibus, aut suo iuramento firmabit ²⁷.

XVIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ²⁸.

Si iudex interpellantem audire contemnat, vel utrum fraudulenter an ignoranter iudicium ²⁹ promat.

Si quis iudici pro adversario suo querelam intulerit, et ipse eum audire noluerit, aut sigillum negaverit, et per diversas occasiones causam eius protraxerit, pro patrocínio aut amicitia nolens legibus obtemperare, et ipse qui petit hoc testibus potuerit adprobare; det ille iudex ei ³⁰ quem audire noluit, pro fatigatione eius tantum quantum ipse ab adversario suo secundum legale iudicium fuerat accepturus, et ipsam causam ille qui petit, usque ad tempus legibus constitutum ita habeat reservatam, ut quum eam proponere voluerit, debitam sibi percipiat veritatem. Certe si fraudem aut dilationem iudicis non potuerit petitor adprobare, sacramento suam iudex conscientiam ex-

¹ Lind. præsumptuosus² Lind. tulerat³ Tolet.-goth. et Legion. restituat⁴ Emilian. Card. Tolet.-goth. et Lind. deputandum⁵ Vigil. tentaverit⁶ Tolet.-goth. desunt quæ sequuntur a verbo Saio ad fidem.⁷ Tolet.-goth. auctor abeat, et annotatio.⁸ Tolet.-goth. efferat⁹ Card. aut se dilataverit, vel admonitionem epistolæ, vel sigilli recipere contempserit, pro dilatione, &c.¹⁰ Tolet.-goth. pro contumelio¹¹ Tolet.-goth. Card. Emilian. et Lind. dilatator¹² Legion. componat¹³ Tolet.-goth. XX. flagella¹⁴ Tolet.-goth. Legion. et Lind. admonitionem¹⁵ Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind. dum sacramentum¹⁶ Lind. pro contempto

M.L. Tom. I.

¹⁷ Tolet.-goth. Legion. Emilian. Card. et Lind. insuper addunt vel subdiaconos¹⁸ Lind. exhibeat¹⁹ Vigil. et Legion. vel aquæ²⁰ Lind. distractione²¹ Tolet.-goth. Legion. Emilian. Card. et Lind. maximum²² Card. seque ita dilataverit, ut tarde veniat ad institutum diem super definitionem epistolæ, si post tempus &c.²³ Legion. si in²⁴ Tolet.-goth. Card. et Lind. dilatatoris²⁵ Tolet.-goth. constitutionem et ipse fuerit supergressus²⁶ Emilian. Card. Tolet.-goth. Legion. et Lind. adquirat²⁷ Tolet.-goth. firmaverit. Legion. firmabitur²⁸ Tolet.-goth. et Emilian. nec auctorem indicant, nec annotationibus explicantur.²⁹ Legion. iudicet causam³⁰ Lind. ei pro fatigatione

piet, quod eum nullo malignitatis obtentu, vel quolibet favore aut amicitia audire distulerit, et propter hoc culpabilis idem iudex nullatenus habeatur. Eidem tamen iudici liceat, ut in una hebdomada duobus diebus, vel omnibus meridianis horis, si voluerit, absque causarum audientia suæ vacet domui pro quiete. Reliquo vero tempore prolata sibi negotia frequens, et absque dilatione quilibet examinet.

XIX. ¹ *Si iudex per commodum aut per ignorantiam iudicet causam.*

Iudex si per quodlibet commodum male iudicaverit, et cuicumque ² iniuste quidquam auferri præceperit; ille qui a iudice ordinatus ad tollendum fuerat destinatus, ea quæ tulit restituat. Nam ipse iudex contrarius æquitati aliud tantum de suo, quantum auferri iusserat, mox reformet, id est, ablata rei simpla redintegratione ³ concessa pro satisfactione suæ temeritatis aliud tantum quantum auferri præceperat, de sua facultate illi, quem iniuste damnaverat, reddat. Quod si ⁴ non habuerit unde componat, cum his qui habere dinoscitur, ipse iudex illi cui componere debuit, subiaceat serviturus, aut L. publice extensus flagella suscipiat. Sin autem per ignorantiam iniuste iudicaverit, et sacramentis ⁵ se potuerit excusare, quod ⁶ non per amicitiam, vel cupiditatem, aut per commodum quodlibet, sed tantumdem ⁷ ignoranter hoc fecerit, quod iudicavit non valeat, et ipse iudex non implicetur in culpa.

XX. FLAVIUS CHINTASVINTUS REX. ⁸

Si iudex dolo vel calliditate, aut unam, aut ambas causantium partes dispendia faciat sustinere.

Tranquille ac sollicite instantia magnitudinis nostræ præmonet iudices omnes non debere dilatari causidicos, ne gravi dispendio aliquatenus onerentur. Quod si dolo vel calliditate aliqua ad hoc videatur iudex differre negotium, ut una pars, aut ambæ naufragium perferant, quidquid dispendi super octo dies a die cœptæ actionis causantes pertulerint, reddito sacramento, totum eis iudex reddere ⁹ compellatur. Sin autem vel ægritudo, vel publicæ utilitatis indictio ¹⁰ suspenderit iudicem a negotio ¹¹ peragendo, nullam moram exhibeat litigantibus, sed sub hac eos definitione confestim absolvat, ut at causam expedientiam competenti tempore indubitanter occurrant.

XXI. ¹² *Quid primo iudex servare ¹³ debeat, ut causam bene cognoscat.*

Iudex, ut bene causam agnoscat, primum testes interroget, deinde scripturas requirat, ut veritas possit certius inveniri, ne ad sacramentum facile veniatur. Hoc enim iustitiæ potius indagatio vera commendat, ut scripturæ ex omnibus intercurrant, et iurandi necessitas sese ¹⁴ inopinata omnino suspendat. In his vero causis sacramenta ¹⁵ præ-

stentur, in quibus nullam scripturam, vel probationem, seu certa indicia veritatis discussio iudicantis invenerit ¹⁵.

XXII. FLAVIUS CIINDASVINTUS REX ¹⁷.

Si cuiuscumque honoris aut ordinis iudex dicatur haberi suspectus, vel si iudex contra leges præsumat ¹⁶ iudicare.

Si quis iudicem aut comitem vel vicarium comitis, seu tiufadum ¹⁹ suspectos habere se dixerit, et ad suum ²⁰ ducem aditum accedendi poposcerit, vel fortasse eundem ducem suspectum habere se dixerit, non sub hac occasione petitor, ac præsertim pauper quilibet patiatur ultra dilationem. Sed ipsi, qui iudicant eius negotium unde suspecti dicuntur haberi, cum episcopo civitatis ad liquidum discutiant, atque pertractent, et de quo iudicaverint pariter conscribant, subscribantque iudicium: et qui suspectum iudicem habere se dixerat, si contra eum deinceps fuerit querelatus, completis prius quæ per iudicium statuta ²¹ sunt, sciat sibi apud audientiam principis appellare iudicem esse permissum. Ita ut si iudex vel sacerdos reperti fuerint nequiter iudicasse, et res ablata querelanti restituatur ad integrum, et a quibus ²² aliter quam veritas habuit iudicatum est, aliud tantum de rebus propriis ei sit satisfactum. Si certe iniustam ²³ contra iudicem querelam detulerit, et causam, de qua agitur, iuste iudicatam fuisse consiterit, damnium, quod iudex sortiri debuit, petitor sortiatur. Et si non habuerit unde compositionem ²⁴ exsolvat, C. flagellis extensus publice in eiusdem iudicis præsentia verberetur. Nam si forte quisquam pro utilitate regia aliquid scire se dixerit, aditus ²⁵ ei ad conspectum nostræ gloriæ negari non poterit.

XXIII. FLAVIUS CHINTASVINTUS REX ²⁶.

Iudex qualiter faciat iudicatum

Si de facultatibus vel de rebus maximis, aut etiam dignis negotium agitur ²⁷, iudex, præsentibus utrisque partibus, duo iudicia de re discussa conscribat, quæ simili textu et subscriptione roborata litigantium partes accipiant. Certe si de rebus modicis mota fuerit actio, solæ conditiones, ad quas iuratur apud eum qui victor extiterit, pro ordine iudici habeantur. De quibus tamen conditionibus, et ille qui victus est, ab eisdem testibus roboratum exemplar habeat. Quod si pars, quæ pro negotio quocumque compellitur, professa fuerit apud iudicem non esse necessarium a petitore dari probationem, quamlibet parvæ rei sit actio, conscribendum est a iudice, suaque manu iudicium roborandum, ne fortasse quælibet ad futurum ex hoc intentio moveatur. Si vero, ordinante iudice, una pars testes adduxerit, et dum oportuerit eorum testimonium debere recipi, pars altera de iudicio se absque iudicis consultu substraxerit: liceat iudici prolatos testes accipere, et quod ipsi testimonio suo firmaverint, illi qui eos protulit sua ²⁸ instantia consignare. Nam ei qui

¹ *Legion.* Flavius Cindasvintus Rex. *Card.* Antiqua et noviter emendata. *Lind.* Novit. emdata. antiqua

² *Legion.* cuicumque quidquam auferre

³ *Legion.* ablata rei simpla et intemerata iussione concessa

⁴ *Tolet.-goth.* Quod si tantum quantum abstulerit non habuerit unde componat, saltem vel id ipsum ex toto quod habere videtur, illi, quem damnaverat, pro omni compositione exsolvat, et L. publice extensus flagella suscipiat. *Legion. Card. et Emilian.* usque ad verbum compositione cum *Toletano congruunt, sed addunt: restituat.* Quod si ex omnibus nihil habuerit unde compositionem exsolvat, &c.

⁵ *Legion. et Lind.* sacramento

⁶ *Legion.* quod per ignorantiam, et non per amicitiam

⁷ *Lind.* tantummodo

⁸ *Tolet.-goth. auctor deest, et annotatio. Legion.* Flav. Cindasvintus Rex. Antiqua

⁹ *Legion.* de suo reddere

¹⁰ *Lind.* inductio

¹¹ *Legion.* ad negotium peragendum

¹² *Legion. et Card.* Antiqua

¹³ *Tolet.-goth. et Legion.* observare... agnoscat

¹⁴ *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* sese omnino

¹⁵ *Lind.* iuramenta

¹⁶ *Card. et Lind. addunt: In quibus tamen causis, et a quo iuramentum detur pro sola investigatione iustitiæ, in iudicis potestate consistat*

¹⁷ *Tolet.-goth. et Legion. auctoris nomine, et annotatione carent: Lind. Fls. gls. Rcds. rex*

¹⁸ *Legion. Card. et Lind.* iudicium dare: *in Tolet.-goth. cætera a conjunctione vel omnino desiderantur.*

¹⁹ *Legion.* tiufadum

²⁰ *Tolet.-goth.* ad summum ducem

²¹ *Tolet.-goth.* instituta sunt

²² *Tolet.-goth.* et quibus

²³ *Card. et Lind.* iniuste. *Legion.* Si quis iniuste

²⁴ *Legion.* componat aut exsolvat

²⁵ *Tolet.-goth.* auditus ei negare non poterit

²⁶ *Tolet.-goth. auctorem reticet, et annotatione eget.*

²⁷ *Tolet.-goth. Card. et Lind.* agitetur

²⁸ *Tolet.-goth.* sua investigatione instantia consignare

iudicio fraudulenter se sustulit, producere testem alium omnino erit illicitum, qui scilicet hoc sibi tantum noverit esse concessum, ut antequam testes illi, qui testimonium dederant¹, moriantur, si habuerit quod rationabiliter in eis accuset, patienter audiatur a iudice; et si accusatus testis fuerit evidenter convictus, eius testimonium pro nihilo habeatur. Unde etsi duo testes non remanserint, qui digne in eodem testimonio maneant: ille qui prius testem obtulerat, infra trium mensium spatium testes alios, qui ceptum negotium firment, inquirere non desistat. Quod si invenire nequiverit, rem universam ille recipiat, qui eam ante visus fuerat possedisse. Iudex sane de omnibus causis quas iudicaverit, exemplar penes se pro compescendis controversiis reservare curabit.

XXIV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX².

De commodis atque damnis iudicis vel saionis.

Cognovimus multos iudices³ eo quod per cupiditatis occasionem supergredientes legum ordinem, ex causis⁴ tertiam sibi præsument tollere partem. Propterea nunc præsenti lege constituitur, ut hæc talis iudicum cupiditas auferatur, et non⁵ amplius iudex pro labore suo et⁶ iudicata causa, ac legitime deliberata, quam, sicut constitutum fuerat in lege priori, vicessimum solidum præsumat accipere. Quod si quacumque fraude quisquam super hunc numerum plus auferre tentaverit, omnia, quæ legitime debuerat accipere, perdat. Illud vero quod iniuste contra huius legis ordinem super vicessimum solidum tulerit, duplum illi exsolvat, qui hoc auferri præceperat. Similiter quoque quia cognovimus quod saiones, qui pro causis alienis vadunt, maiores pro labore suo mercedes, quam merentur, accipiunt; propterea simili decreto legis huius edicatur, ut qui pro causis alienis vadunt, decimum tantumdem solidum pro suo labore conquirant. Quod si aliquis super hunc constitutum numerum usurpare præsumperit, et mercedes, quas legitime debuit accipere, perdat, et quidquid super decimum solidum fraude quacumque perceperit, duplatum⁷ illi cui abstulit reddat. Quam datam commodi summam ex lege, tam iudex, quam saio de restitutæ rei compositione conquirat. Id tamen noviter adiciendum huic legi innectimus, ut si talis causa occurrerit unde compositio exsolvi minime possit, tunc ab illo ratio præscripta commodi exigenda est iudicis vel saionis. Quia aut commodatam sibi rem in constituto die reddere non occurrerit, aut qui rei alienæ debitor, vel iniustus possessor extiterit, pro celebrandis autem divisionibus, si causa extiterit, iam quia⁸ utraque pars et competentia sibi iura reposit, et debitam sibi partem portionis requirit ab utrisque partibus prædicta commoda exigenda sunt. Similiter autem et in huiusmodi causis, ubi nulla est culpa, præsumptio, usurpatio, vel debitum possessorum, hic ordo servabitur, ut commodum iudicis vel saionis de utrisque causantium partibus exigatur. Quod si divisionem quisque⁹ cupiens celebrare, dilationem¹⁰ habere de suo pertulerit, quum hæc causa ab eo qui dilationem pertulit, iudici intimata extiterit, ab eo iudex commodum suum vel saionis exigere debeat, qui tardus pro ipsa di-

¹ Legion. dixerint. Vigil. et Lind. dederunt

² Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione destituitur. Legion. Antiqua. Flavius. Lind. novt. em.

³ Legion. iudices vel saiones

⁴ Legion. ex causis alienis

⁵ Legion. ut non

⁶ Tolet.-goth. ex iudicata

⁷ Lind. duplum

⁸ Legion. extiterit et utraque pars. Lind. extiterit, iam quod si utraque pars rei competentia

⁹ Legion. quisque voluerit celebrare, et dilationem de hærede suo habere pertulerit

¹⁰ Lind. dilationem ab hærede suo pertulerit

¹¹ Legion. decreverit

¹² Lind. persolvat. Idem vero si super duas uncias

¹³ Tolet.-goth. auctorem, et annotationem non profert. Legion. Antiqua. Lind. Fls. gls. Chds. rex

visione extitit facienda. Quod si ea, quæ iudex ordinare decernit¹¹, saio callidus implere neglexerit, si res, de qua agitur, si unciam auri vel infra valere constiterit, illi, cui res debita est, idem saio de suo auri solidum reddat. Si certe plus valuerit, per singulas uncias singulos solidos pro sua tarditate persolvat¹². Certe supra duas uncias usque ad libram auri eadem res valere probatur, decem flagella suscipiat. Ac sic crescente librarum numero auri, crescat et pœna flagelli. Idem vero saiones quum pro causis alienis vadunt, si minor causa est et persona, duos caballos tantum ab eo, cuius causa est, accipiat fatigandos. Si vero maior persona fuerit et causa, non amplius quam sex caballos, et pro itinere, et pro dignitate debet accipere.

XXV. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹³.

Quod omnis qui potestatem accipit iudicandi, iudicis nomine censeatur ex lege¹⁴.

Quoniam negotiorum remedia multimodæ diversitatis compendio gaudent, adeo¹⁵ dux, comes, vicarius, pacis assertor, tiufadus¹⁶, millenarius, quingentenarius¹⁷, centenarius, decanus¹⁸, defensor, numerarius, vel qui ex regia iussione, aut etiam ex consensu partium iudices in negotiis eliguntur, sive cuiuscumque ordinis omnino persona cui debite iudicare conceditur, ita omnes in quantum iudicandi potestatem acceperint, iudicis nomine censeantur ex lege: ut sicut iudicii acceperint iura, ita et legum sustineant, sive commodum, sive damna.

XXVI.¹⁹ *Ut omne vinculum quod post datum iniustum iudicium a causidicis²⁰ fuerit exactum, habeatur invalidum.*

Vidimus interdum iustitiam ab iniquis iudicibus et suo loco seclusam, et debito vigore solutam: iniustitiam autem et loco iustitiæ introductam, et multis modis decretorum vinculis adligatam. Quidam enim postquam iudicia iniusta conscripserint, aut unam, aut ambas causantium partes placitorum inter se nexibus ligant: ne iniuste datum iudicium quandoque iusta contentione resolvant; adco ubi non directus et beneplacitus est convenientiæ modus, sed ubi pro comprimenda iuste causantis intentione, vel voce reperiuntur quocumque modo definitiones, vincula conligata omnibus modis habeantur invalida, nec sint alicuius adinventionis connexionem firmata.

XXVII. FLAVIUS RECESVINTUS REX²¹.

Ut iniustum iudicium et definitio iniusta regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata non valeant.

Nonnumquam gravedo potestatis depravare solet iustitiam actionis²², quæ dum sæpe prævalet²³, certo²⁴ est quod semper²⁵ nocet. Quia dum frequenter vigore ponderis iustitiam premit, nunquam in statu²⁶ suæ rectitudinis hanc redire permittit. Ideoque quia sæpe principum metu vel iussu solent iudices interdum iustitiæ, interdum legibus contraria²⁷ iudicare: propter hoc tranquillitatis

¹⁴ Legion. ex antiqua

¹⁵ Lind. ideo

¹⁶ Tolet.-goth. et Legion. triumphadus

¹⁷ Legion. millenarius, centenarius

¹⁸ Tolet.-goth. et Legion. centenarius, defensor

¹⁹ Legion. Flav. Glor. Recesvintus Rex. Antiqua. Lind. Fls. gls. Rcds. rex

²⁰ Legion. violenter fuerit

²¹ Legion. Fls. Glor. Rcds. R. Cindasint. Antiqua. Lind. Fls. gls. Rcds. rex

²² Lind. sanctionis

²³ Tolet.-goth. Legion. et Lind. valet

²⁴ Legion. et Lind. certum

²⁵ Lind. sæpe

²⁶ Lind. statum

²⁷ Legion. contradicere

nostræ uno medicamine concedimus duo mala sanare, discernentes ut quum repertum fuerit, qualemcumque scripturæ contractum, seu quodcumque iudicium non iustitia, vel debitis legibus, sed iussu aut metu principum esse confectum; et hoc, quod obvium iustitiæ vel legibus iudicatum est, atque concretum, in nihilo redeat, et eos qui iudicaverint, vel hoc facere coegerint, nullius infamiæ nota conspergat, vel rei alicuius damnum affligat; qui tamen iudices tunc erunt a legum damnis immunes, si se iuramento firmaverint, non sua pravitate, sed regio vigore nequiter iudicasse.

XXVIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹.

De data episcopis potestate distringendi ² iudices nequiter iudicantes.

Sacerdotes Dei, quibus pro remediis oppressorum vel pauperum divinitus cura commissa est, Deo mediante testamur, ut iudices perversis iudiciis populos opprimentes paterna pietate commoneant, quo male iudicata meliori debeant emendari sententia. Quod si ii qui iudiciaria potestate funguntur, aut iniuste iudicaverint causam, aut perversam voluerint in quolibet ferre sententiam: tunc episcopus, in cuius hoc territorio agitur, convocato iudice ipso, qui iniustus asseritur, atque sacerdotibus, vel idoneis aliis viris, negotium ipsum una cum iudice communi sententia iustissime terminet ³. Quod si perversa contentione iudex ipse permotus iniquum a se datum iudicium, exhortante episcopo, noluerit reformare in melius, tunc episcopo ipsi licitum erit iudicium de oppressi causa emittere, ita ut quid ⁴ a iudice ipso perverse iudicatum, quidve a se correctum extiterit, in speciali formula iudicii sui debeat adnotari. Sicque idem episcopus, et eum qui opprimitur, et emissum a se de oppressi causa iudicium nostris procuret derigere sensibus pertractandum, utque pars videatur veritatis habere statum, glorioso serenitatis nostræ oraculo confirmetur. Iam vero si iudex eum, qui male opprimitur, episcopo dare præsumserit ⁵, quomodo nostræ gloriæ debeat præsentari, iudex ipse duas auri libras nostræ gloriæ debeat partibus persolvere.

XXIX. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁶.

Ut iudex, si a quocumque fuerit pulsatus, noverit se petenti reddere rationem.

Iudex a quacumque si fuerit persona pulsatus, sciat se, vel ante comitem civitatis, vel ante eos, quos ad personam suam comes elegerit, rationem plenissimam legali ordine redditurum. Sane si regia in hoc negotio fuerit postulata ⁷ præceptio, remoto episcopo, aliisque iudicibus,

¹ *Tolet.-goth. nec auctorem indicat, nec annotationem exhibet.*

² *Tolet.-goth. admonendi*

Hæc lex in codice Legion. dinumeratur XXXI. sub hoc titulo, et sequenti modo transcribitur:

FLS. GLOS. ERVIGIUS R. ANTIQUA XXXI.

De data episcopis potestate admonendi iudices nequiter iudicantes.

Sacerdotes Dei, quibus pro remediis oppressorum vel pauperum divinitus cura commissa est, Deo mediante testamur, multimode occurrere debere miserorum penuriis nostræ remedium pietatis. Adeo quemcumque pauperem contigerit causam habere, adiunctis sibi viris aliis honestis, episcopus inter eos negotium discutere vel terminare procuret. Ita ut si contemni se a comite, vel etiam non acquiescere veritati sacerdos inspexerit, potestatis siteius, eundem comitem legis huius permissione constringere, et misso iusto iudicio cum rei compositione rem de qua agitur petentibus partibus consignare. Quod si comes iudicium episcopi fuerit contemptus implere, tantum episcopo pro contemptu solo dare cogatur, quantum quintam partem valere constituerit, de re illa unde actio commota videtur. Si vero episcopus fraudis communionem cum comite tenens repertus fuerit pauperi facere dilationem, quintam partem eidem episcopus querelanti coactus exsolvat: stante nihilominus negotio pauperis, donec iu-

causam, qui fuerint iudices instituti, terminare curabunt. Et si cœpta iam aut finita, seu apud sacerdotem, seu apud comitem actione, causidicus ille iterum cum regali iussione occurrerit, is qui causam iudicare cœpit, seu finivit, illis rei gestæ redditurus est rationem, qui per regium decretum instituti sunt iudices, quatenus si male iudicasse cognoscitur ⁸, iuxta leges satisfaciatur petitori. Certe si iniuste fuerit advexatus, legali se noverit petitor sententia damnaturum.

XXX. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁹.

De damnis iudicum aliena contingentium.

Quum constet iudices remediorum causa esse creatos, quidam ex his per contrarium, quod debuerunt iudicii æquitate defendere, inlatis contendunt præsumptionibus impugnare. Accepta namque auctoritate iudicis, præsumunt non debitam in alienis rebus exercere licentiam, et pro ¹⁰ quibuslibet non metuunt alienorum ¹¹ bonis inferre dispendia noxiæ potestatis. Proinde quicumque iudicum contra iussa, et ordines legum de alienis rebus quippiam auferre, vel in eis aliquid noxium præsumserint agere, iuxta omnem censuram damni, qua poterant alios iudicare, severitas illos legis debeat condemnare.

XXXI. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹².

De his qui regiam contempserint iussionem.

Quicumque ingenuorum regiam iussionem contemnere invenitur, aut taliter se egisse probatur quod sub calliditatis aliqua fictione proponat, et dicat eandem iussionem se nec vidisse, nec accepisse; dum calliditatis huius fraus manifeste patuerit, si nobilior persona est, tres libras auri fisco persolvat: si autem talis ¹³ est, qui non habeat unde hanc rei summam ¹⁴ adimpleat, sine suo ¹⁵ infamio dignitatis C. ictus flagellorum accipiat. Quod si eventus ægritudinis, commotio tempestatis, inundatio fluminis, conspersio nivis, vel si quid inevitabile noxiæ rei obviansse veris patuerit iudiciis; non erit reus regie iussionis ¹⁶, aut damnis ¹⁷ indictis, cui obvians fuit causa manifestæ necessitatis.

XXXII. ¹⁸ *Quomodo iudex pro examine caldarie causas perquirat.*

Multos cognovimus querelasse ab ingenuis multa mala pati, credentes in trecentorum solidorum numero quæstionem agitari: hæc nos modo per salubrem ordinationem censemus, et quamquam parvæ rei sit factum ab aliquo crimen, eos per examinationem caldarie a iudice distri-

dicium inveniatur veritatis. Et comes vel iudex, qui hunc audire noluit, ultionem sustineat legis, et partibus gloriæ nostræ duas libras auri persolvebit.

³ *Tolet.-goth. et Lind. terminabit*

⁴ *Lind. quod . . . quodve*

⁵ *Tolet.-goth. et Lind. distulerit*

⁶ *Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione eget. Legion.*

⁷ *Fls. Rsiut. R. Antiqua*

⁸ *Lind. prætolata*

⁹ *Tolet.-goth. Legion. et Lind. convincitur*

¹⁰ *Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. non refert auctorem, neque annotationem.*

¹¹ *Tolet.-goth. et Lind. et prout cuique libet. Legion. et prout cuilibet*

¹² *Legion. et Lind. aliorum*

¹³ *Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione indiget.*

¹⁴ *Legion. Tolet.-goth. et Lind. sit*

¹⁵ *Legion. rei compositionem*

¹⁶ *Tolet.-goth. suæ infamio dignitatis. Lind. suæ infamia dignitatis*

¹⁷ *Legion. iussionis cui*

¹⁸ *Lind. damni indicti*

¹⁹ *In codicibus Tolet.-goth. Card. S. J. R. et editione Lind. lex ista III. sub titulo I. lib. VI. dinumerata invenitur.*

ctos pervenire ordinamus, et dum facta temeritas patuerit, iudex eos questionari non dubitet, et dum suam dederit professionem, superiori legi subiacebit. Quod si per examinationem caldariae dignus apparuerit, qui impetitur

nullam pertimescat calumniam. Hic quoque, et de suspectis habitis personis qui ad testimonium venerint dicendum, ordo servabitur.

II. TITULUS DE NEGOTIORUM EXORDIIS.

- I. *Quod nullus se ideo denegare¹ poterit respondere petenti, quare causam cum petentis auctore non dixerit.*
- II. *Ut nullo audientia clamore aut tumultu turbetur.*
- III. *Ut de plurimis litigatoribus duo eligantur, qui suscepta valeant expedire negotia.*
- IV. *Ut ambæ partes causantium a iudice vel saione placito distringantur, quo possint ad prosequendum negotium pariter convenire.*
- V. *Ut ii, qui negotia sua iudicialiter incipiunt finienda, nullatenus pro his inter se pactire postea citra iudicium audeant.*

- VI. *Quod ab utraque causantium parte sit probatio requirenda.*
- VII. *De quantitate itineris, quo alium quisque innocentem fatigare præsumperit.*
- VIII. *Si quilibet ex alterius iudicis potestate in alterius iudicis territorio habeat causam.*
- IX. *De his qui in causis alienis patrocinare præsumpserint.*
- X. *Ut petenti servo alieno respondere ingenuus non recuset.*

- I. ² *Quod nullus se ideo denegare poterit respondere petenti, quare causam cum petentis auctore non dixerit.*

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX¹¹.

Nullus quemcumque repetentem³ hac obiectione suspendat, ut dicat idcirco⁴ se non posse⁵ de negotio conveniri, quia ille qui pulsat, causam cum eius auctore non dixerit, nec eum aliqua repetitione pulsaverit, excepto si legum tempora obviare monstraverit.

Ut ambæ partes causantium a iudice vel saione placito distringantur, quo possint ad prosequendum negotium pariter convenire.

II. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁶.

Ut nullo⁷ audientia clamore aut tumultu turbetur.

Audientia non tumultu aut clamore turbetur, sed in parte positus qui causam non habent, illi soli⁸ in iudicio ingrediantur, quos constat interesse debere. Iudex autem si elegerit auditores alios secum esse præsentis, aut forte causam, quæ proponitur, cum eis conferre voluerit, suæ sit potestatis. Si certe noluerit, nullus se in audientiam ingerat, partem alterius quacumque superfluitate, aut obiectu impugnaturus, qualiter uni parti nutriri⁹ possit impedimentum. Quod si admonitus quisquam a iudice fuerit, ut in causa taceat, ac præstare causando patrocinium non præsumat, et ausus ultra fuerit parti cuiuslibet patrocinari; decem auri solidos eidem iudici profuturos coactus exsolvat. Ipse vero in nullo resultans, contumeliose de iudicio proiectus abscedat.

- III. ¹⁰ *Ut de plurimis litigatoribus duo eligantur, qui suscepta valeant expedire negotia.*

Si pars adversariorum litigatores una plures habeat, et alia pauciores, iudicantis inter eos erit electio, ut utraque partes impugnantes se invicem eligant, qui eorum negotia suscipiant. Quia omnes ad causam dicendam consurgere non debent, sed, ut diximus, ab utraque parte electi in iudicio ingrediantur, ut nulla pars multorum intentione, aut clamore turbetur.

Sæpe negligentia iudicum vel saionum, dum duarum partium sponsio non exigitur, una pars superflue convexatur. Nam occurrente uno ad placitum, et alio differente, non parum¹² dispendium uni parti concutitur. Statuimus ergo cunctosque iudices, vel quibuscumque iudicandi potestas est, commonemus, ut quotiens pro quocumque negotio pro¹³ sponsione placiti constituendum est tempus, quauda aut ubi causa dicatur, vel debitum fortasse reddatur: pars utraque, hoc est, tam petentis quam petiti, ita placito distringatur¹⁴, ut in constituto die, aut per se, aut per mandatarios¹⁵ suos præsti sint in iudicio, qualiter aut propositum negotium finiatur, aut debitum reformetur. Et pars quæ se distulerit, ac sese a præfinito die suspenderit, aut si infirmitas eum, vel itineris necessitas impedierit, et hoc ipsam iudici, aut causidico suo non intimaverit, neque ad peragendum negotium infra tempus alia lege constitutum occurrerit, stante negotio, pœnam placiti sui illi cogatur exsolvere, quem iuxta suam promissionem iudicio adesse constiterit. Quod si iudex hæc aut saio adimplere neglexerit, et unam partem placito distringens, alteram prætermiserit, pœnam illam, qua illum damnare voluit, quem solum sub placito missit, de suo illi adimpleat, cui placitum visus est exegisse. Certe si in damno partis alterius placitum, quod ab altero exegit, alteri parti iudex vel saio reddiderit, aut fortasse reperit vel absconderit, pœnam quidem, quæ in placito inserta fuerat, de suo illi persolvat, pro cuius causa conscriptum placitum esse constabat: actionem tamen ille cui competit, peragendam insistat: damnum sane, quod per placitum in nomine iudicis aut saionis institutum esse dinoscitur¹⁶, non ad saionem vel iudicem ex omnibus pertinebit, sed salvo negotio veritatem habentis, medietatem sibi exinde iudex et saio, et medietatem pars petentis per omnia vindicabit.

¹ *Tolet.-goth. negari, et simili modo in lege scriptum est. Legion. denegari*

² *Legion. et Lind. Antiqua*

³ *Legion. petentem*

⁴ *Legion. idcirco propterea*

⁵ *Emilian. in iudicio atque negotio*

⁶ *Tolet.-goth. auctorem, et annotationem omittit. Card. Recesvindus. Legion. Antiqua*

⁷ *Tolet.-goth. Legion. et Lind. nulla M.L. Tom. I.*

⁸ *Tolet.-goth. soli iudicio. Lind. iudicium*

⁹ *Tolet.-goth. nutrire*

¹⁰ *Legion. Antiqua*

¹¹ *Card. Recesvindus. Legion. adjungit: Antiqua.*

¹² *Tolet.-goth. et Lind. parvum*

¹³ *Legion. et Lind. per sponsionem*

¹⁴ *Legion. et Tolet.-goth. distringantur*

¹⁵ *Legion. assertores*

¹⁶ *Legion. constiterit*

V. ¹ *Ut ii, qui negotia sua iudicialiter incipiunt finienda, nullatenus pro his inter se pactire, postea citra iudicium audeant.*

Si cœpta causantium negotia dirimentis non terminet discreta censura, non solum difficile sedantur altercantium negotia, sed diversis quassatur obligationibus iustitia perquisita: solent enim plerique, postquam suarum intentionum iurgia principali adpetunt examine finienda, quadam resoluti licentia legalem fugiendo iacturam, ad convenientiæ finem deducunt, quam Regis auditibus protulerunt causam. Ne ergo sub fraudis huius argumento pars causantium iudicialis fori æquitatem effugiat, ideo præsentis legis sanctione decernimus, ut quicumque deinceps causam suam contra alium regio intinaverit culmini decernendam, nulla ratione se de iudicio submoveat, ne quamlibet cum suo adversario convenientiam agat; sed tamdiu cœpti negotii propositionem intendat, donec regalis clementia speciale partibus iudicium promat. Quod si incohatum negotium coram Principe, vel quos idem Princeps arbitrio suo elegerit, expedire neglexerint, et quamcumque cum suo causidico definitionem peregerit, tam petitor, quam pulsator, tantum regiæ potestati persolveri se noverint, quantum ille, cuius petitio extiterit, per causam ipsam conquirere poterat: ita videlicet, ut quod regia potestas exinde facere, vel iudicare decreverit, in arbitrio voluntatis suæ subiaceat. Simili quoque damno et illi multandi sunt, qui iurgia intentionum suarum iudiciali appetunt examine finienda, et post causæ initium renuentes iudicium de incohato præsumpserint inter se depactire negotio. Sic quoque ut tam iudex, quam saio damni ipsius exsolutionem inter se dividere debeant, suoque iure habituram obtineant. Quod si ipsi causidici non habuerint unde damnum ipsum exsolvant, centenos ictus flagellorum uterque accipiat: etsic denuo iudex ille causam ipsam terminandi licentiam habeat. Illos tantumdem a legis huius iactura indemnes esse decernimus, quibus aut regalis iussio licentiam deliberationis induxerit, aut quos iudex ille qui causam terminat, inter se pacificandos absolverit.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ².

Quod ab utraque causantium parte sit probatio requirenda.

Quotiens causa auditur, probatio quidem ab utraque parte, hoc est, tam a petente, quam ab eo qui petitur, debet inquiri, et quæ magis recipi debeat, iudicem discernere competenter oportet. Tamen si per probationem rei veritas investigari nequiverit, tunc ille qui pulsatur, sacramentis se expiet, rem, vel si quid ab eo requiritur, neque abuisse, neque habere, nec aliquid de causa unde interrogatur se conscium esse, vel quidquam inde in veritate scire, nec id quod dicitur, et illi parti cui dicitur, commississimam: et postquam ita ³ iuraverit qui pulsatus est, quinque solidos ille qui pulsavit, ei cogatur exsolvere.

VII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁴.

De quantitate itineris quo alium quisque innocentem fatigare præsumpserit.

Removeri debet iniuria ab his, quorum probatur in-

nocentia, et a molestiis improborum existere aliena. Proinde quum quisque alium ad Principis conspectum, vel ad discussionem quorumlibet iudicium iniuste compulerit ad prosequendum negotium, et mox probata fuerit non iusta petentis esse contentio, si supra quinquaginta ⁵ millium, vel infra quinquaginta millia quamlibet parum ⁶ spatium compulsus iniuste extiterit convexatus, quinque solidos pro iniusta tantumdem petitione a petitore percipiat. Si per LX. millia, idem iniustus petitor sex solidos reddat: ac sic deinceps crescente decem millium numero, singulorum solidorum crescat et numerus; ut per centum millia indebite fatigato X. solidi a petitore dentur iniusto, sicque ex hoc per L. millia solidos quinque, et per centum millia crescentibus solidis X, usque adeo ⁷ perveniat summa compositionis ⁸, usquequo pervenerit et ductus itineris.

VIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁹.

Si quilibet ex alterius iudicis potestate in alterius iudicis territorio habeat causam.

Si quisquam ingenuorum, atque servorum extra territorium in quo commanet, in alterius territorio iudicis causationem habuerit; iudex ad cuius ordinationem idem petitor pertinet, epistolam manu sua subscriptam, atque sigillatam ¹⁰ eidem iudici dirigat, in qua præmoneat, ut negotium querelantis audire et ordinare non differat: et si ad unam conventionem ipse rationem eius implere distulerit, tunc ille iudex, de cuius territorio est ille qui petit, de rebus iudicis illius ad quem direxit epistolam, in quibuscumque locis reperire potuerit, tantum usurpet, quantum res illa esse dinoscitur, de qua petitor querelam intulerit, quod eidem petitori possidendum nihilominus dabit. Quam rem ita possideat qui acceperit, ut, conservatis aliis rebus, de solis frugibus usum et expensas obtineat ¹¹. Quum vero ille iudex qui ad epistolam alterius iudicis negotium querelantis audire noluit, iustitiam ex eodem negotio querelanti priori fecerit, ea quæ ille iudex qui commonuit de rebus eius abstulerat ¹², ipse alteri iudici sine retardatione restituat. De frugibus ¹³ vero rationabiliter expensis, ille qui expendit, nihil ¹⁴ reddat. Quod si postea iustissime discusso negotio, inveniatur iudex ille per iniustam petitoris querelam rem indebite amississe ¹⁵, tunc iniustus petitor rem quam accepit, illi iudici, cuius fuit, ex integro reddat, et aliud tantum de suo ei coactus exsolvat. Quod si iudex ille, qui dilationem facit, rerum suarum possibilitatem in vicino ¹⁶ non habeat, unde alter iudex, qui commonuit, petitori repenset ¹⁷, tunc de territorio eiusdem iudicis differentis cuiuscumque rem ¹⁸ tantum auferat, quantum ¹⁹ petenti consignet, aut certe obsignatam petitori faciat cessionem, in qua pignoris quantitatem adnotet, per quam petitor præsumendi sibi habeat potestatem. Dum vero ille, qui pignoratus ²⁰ extiterit, Regi, iudici vel comiti pro tali fuerit pignore ²¹ querelatus, eadem pignoris damna, quæ idem suggerens pertulit, in quadruplum ei de suo iudex ipse dilationis coactus restituat ²². Quod si de rebus debitoris petitor pignus abstulerit, ad superiorem satisfactionem iudex teneri non poterit. Certe si idem iudex admonitus absque dilatione causam audierit petitoris, in qua eum perveniat habere nullatenus veritatem, iudicium per quod eius ius-

¹ Ex Tolet.-goth. codice hæc lex transcripta fuit; nec minus et in Leg. invenitur lib. II. tit. I. sub numero XIV. enumerata, ac similiter in Card. libro et titulo relatis, sed numero X., et sequenti inscriptione: De his qui negotia sua iure principali appetunt, et postea renuenter inter se citra principale iudicium ad convenientiam redeunt, ut pacificare præsumant.

² Legion. superaddit: Antiqua.

³ Card. ipse

⁴ Legion. adjungit: Antiqua.

⁵ Emilian. supra quadraginta

⁶ Lind. parvum

⁷ Tolet.-goth. usque ad ca

⁸ Lind. compositiones per quinquaginta millia, usquequo

⁹ Card. Res. Legion. addit: Antiqua.

¹⁰ Emilian. Legion. et Lind. signatam

¹¹ Legion. accipiat

¹² Legion. et Card. abstulerit

¹³ Card. fructibus

¹⁴ Vigil. Emilian. et Lind. nihilominus. Legion. nihilum

¹⁵ Card. admississe

¹⁶ Emilian. et Card. in vicino

¹⁷ Legion. se præsentet

¹⁸ In omnibus gothicis codicibus legitur: cuiuscumque rem. Lind. rei

¹⁹ Legion. quam repetenti

²⁰ Legion. et Lind. pigneratus

²¹ Legion. et Lind. pignere... pigneris... pignerantis... pignerandum

²² Legion. exsolvat

titia ¹ patuit, evidentibus scriptis ² emittat ³, de cuius textu exemplar fideliter translatum, suaque manu subscriptum, atque signatum iudici, a quo admonitus fuerat, dirigere non moretur. Et si post hoc æquitatis iudicium patuerit præsumptio pignorantis, ingenuus siquidem ea quæ causa pignoris abstulit ⁴, dupplam, id est, amissam rem cum simili re satisfactione restituat. Servus autem, qui talia commississe detegitur, centum ictus accipiat flagellorum, atque turpiter decalvatus in integrum mox reformet rem, quam causa pignoris occupavit. Illi vero qui ad pignorandum convenerint, si servi sint, et sua sponte concurrerint, centenis et ipsi verberentur flagellis. Si vero ingenui, aliud tantum domino restituant, quantum ei abstulisse probantur, sequestrata illius compositione, qui pignus indebite fecisse vincitur.

IX. ⁵ *De his qui in causis alienis patrocinare præsumpserint.*

Quicumque habens causam ad maiorem personam se propterea contulerit, ut in iudicio per illius patrocinium adversarium suum possit opprimere ⁶, ipsam causam de qua agitur, etsi iuxta fuerit, quasi victus perdat ⁷: iudex autem mox ut viderit quemcumque potentem in causa cuiuslibet patrocinari ⁸, liceat ei de iudicio eum ⁹ abiicere. Quod si potens contempserit iudicem, et proterve resistens, de iudicio egredi, vel locum dare iudicanti noluerit; potestatem habeat iudex ab ipso potente duas auri libras, unam sibi, alteram parti eius, cui potens ipse adversarius extitit, profuturas exigere, et hunc cum iniuria violenta a iudicio propulsare. Reliqui vero ingenui sive servi, qui admoniti a iudice de iudicio abscedere non consenserint; singuli publice extendantur, et quinquagenis flagellorum ictibus verberentur.

X. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁰.

Ut petenti servo alieno respondere ingenuus non recuset.

Superflue excusantem lex ideo corripit, ut omnis præsumptio coerceri facillime possit. Nonnulli enim ingenui servos alienos lædere ¹¹ prompti sunt, et ad servi petitionem iudicio adesse contemnunt, asserentes se utique cum eo causam dicere non debere, a quo eis componi non poterit, si victores extiterint. Sed ne per hanc dilationem etiam servi dominus supra quinquaginta millia ¹² absens est, aut utilitate domini sui fiat impedimentum, aut ipse servus indebite perferat fortasse periculum; id consullissime decernendum elegimus, ut nulli penitus audientia denegetur, sed cuiuscumque servus cum quolibet se adseruerit, seu suum sive domini sui, vel domine habere negotium, statim ille contra quem habet, præstus esso ad iudicium compellatur, aut petenti proculdubio responsurus, aut compositionis summam legaliter impleturus, si a servo fuerit iustissime superatus: ita ut si servus, quod proponit, convincere non potuerit, ingenuus idem conscientiam suam expiet sacramentis, se nihil horum, unde appellatur, scire vel habere, neque fecisse vel fieri præcepisse. Et post tale sacramentum servus pro iniusta petitione, sicut et ingenuus, componere non moretur. Ne tamen pro eadem compositione ultra resultet, dominus eius tantum, ut si minor est actio, quam decem solidi possunt valere, servus compositionis medietatem, hoc est, duos ¹³ semis solidos cogatur exsolvere. Quod si infra L. millia servi dominum esse constiterit, non aliter servus ingenuum petere poterit, nisi forte per se dominus eius in iudicio adesse non possit, et ad proponendum a servo negotium epistolam manu sua subscriptam per eundem servum iudici destinaverit ¹⁴. Quod si servus domini sui proponens negotium, aut fraude, aut negligentia domini sui vitiaverit, aut perdiderit causam, liceat domino eius eandem vitiatam causam, aut per se aut per legitimum mandatarium suum resolvere, et iustissimis iterum vocibus partis suæ negotium reparare.

III. TITULUS DE MANDATORIBUS ET MANDATIBUS.

- I. *Quod Principum et Episcoporum negotia non per eos, sed per subditos sint agenda.*
- II. *Ut iudex a litigatore perquirat, utrum propria, an aliena sit causa prolata.*
- III. *Ut qui per se causam non dicit, scriptis adsertorem informet.*
- IV. *Ut in personis nobilibus quæstio per mandatum nulloatenus agitetur, et qualiter humilior ingenuus, si ve servus per mandatum quæstioni subdatur.*
- V. *Ut si dilationem in causa patiat, qui mandatum facit, liceat ei immutare mandatum.*
- VI. *Ne causam suscipiat femina per mandatum, licite ¹⁵ vero propriam exsequatur.*
- VII. *Ut sicut lucrum, ita et damnum revertatur ad mandatorem: de commodis etiam mandatum accipientis.*
- VIII. *Ut si mortuus fuerit is qui mandatum accepit, commodum illi debitum hæredes eius accipiant.*
- IX. *Qualibus personis potentes, et qualibus pauperes prosequendas actiones iniungant.*
- X. *Quod liceat his quibus commissus est fiscus, pro re fisci, quibus voluerint, exsequendas iniungere actiones.*

I. FLAVIUS RECESVINTUS ¹⁶.

Quod Principum et Episcoporum negotia non per eos, sed per subditos sint agenda.

Maiorum ¹⁷ culminum ¹⁸ excellentia quanto negotiis rerum dare iudicium decet, tanto negotiorum molestiis se-

se implicare non debet. Si ergo Principem vel Episcopum cum aliquibus constiterit ¹⁹ habere negotium, ipsi pro suis personis eligant, quibus negotia sua dicenda committant; quia tantis culminibus videri poterit contumelia inrogari, si contra eos vilior persona in contradictione causæ videatur adsistere. Cæterum, et si Rex voluerit de re qualibet propositionem adsumere, quis erit qui ei audeat ullate-

¹ *Tolet.-goth. Emilian. Legion. et Lind.* iniustitia

² *Lind.* scripturis

³ *Legion.* amittat

⁴ *Card.* abstulit rem

⁵ *Tolet.-goth. Antiqua. Legion. Antiqua, noviter emendata. Card. Flav. Glor. Chds. Rex*

⁶ *Tolet.-goth. et Card.* oprimere iudex

⁷ *Lind.* perdat, liceat iudici mox ut

⁸ *Lind.* patrocinari, de iudicio

⁹ *Legion.* de iudicio contumeliosum eum abiicere

¹⁰ *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. addit: Antiqua.*

¹¹ *Lind.* ludere

¹² *Lind.* milliaria, et similiter scribit deinceps.

¹³ *Tolet.-goth.* duos et semis solidos

¹⁴ *Legion.* præsentaverit

¹⁵ *Lind.* liceat vero ei, ut propria exsequatur negotia, et hæc in eodem codice dum legem transcribit, repetita inveniuntur.

¹⁶ *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. superaddit: Antiqua.*

¹⁷ *Tolet.-goth. Emilian. et Lind. Magnorum*

¹⁸ *Legion.* magnorum culminum potestas, aut pontificum excellentia

¹⁹ *Legion.* contigerit

nus resultare? Itaque ne magnitudo culminis huius ¹ evacuet veritatem, non per se, sed per subditos agat negotium actionis.

II. ² *Ut iudex a litigatore perquirat, utrum propria, an aliena sit causa prolata.*

Iudex primum a litigatore perquirat, utrum propriam causam dicat, an alienam fortasse susceperit. Interrogatur etiam cuius mandatum habeat, et postquam causam iudicaverit iudex, comprehendat in iudicio, quem aut ex cuius mandato audierit negotium prosequentem, ac præterea mandati exemplar accipiat illius assertoris apud se cum iudicati exemplaribus reservandum. Liceat tamen illi qui pulsatus est, mandatum a petitore coram iudice petere, ut quam ob causam fuerit iudicio præsentatus, vel quid tenor mandati contineat, indubitanter possit agnoscere.

III. ³ *Ut qui per se causam non dicit, scriptis assertorem informet.*

Si quis per se causam dicere non potuerit, aut forte noluerit, assertorem per scripturam suæ manus, vel testium signis, aut subscriptionibus roboratam dare debet. Ita ut si idem assertor aliquod conludium fecerit qualiter ab adversario suo possit in iudicio superari, aliud tantum ⁴ de facultate sua mandatori restituat, quantum de rebus eius perdidit aut everit, aut etiam quæ ipse mandator obtinere, vel acquirere debuit exsolvat. Servo tamen non licebit per mandatum causas quorumlibet suscipere, nisi tantum Domini vel Dominae suæ, Ecclesiarum quoque, vel pauperum, sive etiam negotiorum fiscalium de mandato ⁵. Quod si vero per tepiditatem, aut fraudulentiam iudicium, sive falsorum testimonium aliquid ex voce mea inutilitatum fuerit, tunc robore vocis meæ adfuturum mihi reservetur, facto mandato.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁶.

Ut in personis nobilibus quæstio per mandatum nullatenus agitur, et qualiter humilior ingenuus, sive servus per mandatum quæstioni subdatur.

Quæstionem in personis nobilibus ⁷ nullatenus per mandatum patimur agitari. Ingenuam vero, et pauperem personam, atque in crimine iam ante repertam non aliter ex ⁸ mandato subdendam quæstioni permittimus, quam ut mandator de eadem persona, non servo, sed ingenuo per mandatum manu sua, vel trium testium adnotatione firmatum specialiter committat agendum. Et si fortasse innocentem fecerit tormentis affligi, sciat se idem mandator censura illius legis noxium retineri, quæ ⁹ continetur in libro sexto, titulo primo, capitulo secundo, ubi præcipitur pro quibus et qualibus rebus ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni. Reliquas autem criminales causas ita per mandatum liceat committendas ¹⁰, ut, sicut prædictum est, contra personam ingenui ¹¹ ingenuo assertori quæstionis actio committatur. Servum vero per mandatum subdere quæstioni, tam ingenio, quam servo iure conceditur; hac videlicet constitutione servata, ut si tormenta vel damna innocentibus fuerint inrogata, ad omnem satisfactionem mandator iudicis compellatur instantia. Nec dimittendus est tamen is, qui mandatum accepit, donec aut mandator sit coram iudice præstus, aut satisfac-

tionem adimpleat legum. Et tamen qui quæstionem ex mandato agiturus est ante se velut proprii iuris dominus per placiti vinculum a iudice se noverit obligandum.

V. ¹² *Ut si dilationem in causa patitur qui mandatum fecit, liceat et immutare mandatum.*

Qui causam alicuius ex mandato susceperit, ut negotium peragatur insistat: quod si protrahit tempus, et causa, quam forsitan celerius poterat ¹³ expediri ¹⁴, occasionibus superfluis, aut fraudulenta dilatione suspenditur, mandator recurat ad iudicem. Et qui mandatum acceperat, si malitiæ alicuius aut cupiditatis, vel negligentiae vitio, adversario præsentem, vel iudice, susceptum negotium ultra decem dies absque præcepto iudicis dilataverit, is qui mandaverat, aut per se proponere, aut alicui quem elegerit, suam liceat committere actionem.

VI. Antiqua ¹⁵. *Ne causam suscipiat femina per mandatum, licite vero propria exsequatur.*

Femina per mandatum causam non suscipiat, sed suum proprium negotium in iudicio proponere non vetetur. Maritus sane non sine mandato causam dicat uxoris, aut certe ante iudicem ¹⁶ se tale obliget cautione, quod uxor negotium eius non revolvat; et si revolverit, damnum quod cautio demonstrat, maritus excipiat, qui sine mandato causam dicere præsumpsit uxoris. Quod si maritus causam, quam sine mandato coniugis suæ prosequatur, amiserit, uxor nullum præiudicium pertimescat; sed aut per se negotium prosequatur, aut cui voluerit ea quæ ipsi competunt prosequenda commendet. Ita ut si marito per iudicium iuste superato, denuo ad causam dicendam adversarium illum, qui victor extiterat, pars mulieris crediderit convexandum, atque in iudicio secundo patuerit eundem eius maritum non indebite victum fuisse; noverit eadem mulier non solum se iudici, qui causam prius examinavit, sed et illi causidico, quem iteratim ad iudicium compulit, iuxta legis sententiam esse satisfacturum.

VII. Antiqua. *Ut sicut lucrum, ita et damnum revertatur ad mandatorem: de commodis etiam mandatum accipientis.*

Sicut lucrum, ita et damnum iuxta conditionem mandati ad eum, qui causam mandaverit, revertatur; ita ut qui causam ex mandato dixerit, et fideliter, ut negotium peragatur, instituerit, ab eo mandator nec mandatum repetat, nec ipsam postea ad alium transferat actionem. Quia iniustum est, ut mercedem sui laboris amittat, qui pro suscepta causa fideliter elaborasse cognoscitur; ita ut is qui negotium prosecuturus est, ante causæ principium cum mandatore definiat, quantum pro commodo sui laboris finito negotio ab eo sit accepturus. Quod si receptam rem prosecutor infra tres menses reddere neglexerit mandatori, quidquid de eadem causa per quamcumque definitionem consequi potuit, perdat, et mandator iudicis instantia rem sibi competentem accipiat.

VIII. ¹⁷ *Ut si mortuus fuerit is qui mandatum accipit, commodum illi debitum hæredes eius accipiant.*

Qui mandatum fecit, si mortuus fuerit antequam causa

¹ Lind. eius

² Card. Antiqua. Flav. Recesvindus Rex. Legion. Antiqua

³ Card. Legion. et Lind. Antiqua

⁴ Legion. aliud tantum ipse assertor de facultate sua &c.

⁵ In codicibus Card. Emilian. Tolet.-goth. et Legion. quæ sequuntur a verbis de mandato usque ad huius legis finem, desiderantur.

⁶ Card. addit: Antiqua. Legion. Antiqua, noviter emendata. Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem prætermittit.

⁷ Legion. nobilium

⁸ Emilian. et Card. per mandatum

⁹ Codicibus Vigil. et Legion. desunt, quæ continentur a ver-

bo quæ ad periodi huius finem: nec ea tamen hic, quippe cæteris gothicis codicibus reperta, referre dubitavimus.

¹⁰ Tolet.-goth. committere committendas

¹¹ Card. et Lind. ingenuam

¹² Card. Flavius Recesvindus. Legion. Antiqua

¹³ Tolet.-goth. Emilian. et Legion. potuerat

¹⁴ Tolet.-goth. expedire

¹⁵ Card. Flav. Recesvindus. Antiqua. Tolet.-goth. et Emilian. auctoris nomine, et inscriptione destituuntur.

¹⁶ Card. et Lind. iudicem, seu alios quos iudex elegerit, se tali

¹⁷ Card. Legion. et Lind. Antiqua

dicatur, mandatum quod fecerat non valeat; et qui mandatum suscepit, si antequam causa dicatur, fuerit morte præventus, mandatum nullam habeat firmitatem. Quod si antequam moreretur causam dixisse dinoscitur, atque per suam instantiam ad fines usque legitimos perduxerit¹, et tamen quocumque casu intercedente, nec dum per finita² res, aut exacta remansit, si ad hunc forte terminum fuerit causa deducta, quo eam ille qui per mandatum sequutus est, iam ante acceleraverat, omne lucrum quod ipse fuerat habiturus, hæredibus eius a mandatoris partibus exsolvatur.

IX. FLAVIUS CINTASVINTUS REX³.

Qualibus personis potentes, et qualibus pauperes prosequendas actiones iniungant.

Nulli liceat potentiori quam ipse est qui committit, causam suam ulla ratione committere, ut non æqualis sibi eius possit potentia opprimi vel terreri. Nam etiam si potens cum paupere causam habuerit, et per se adserere nolue-

rit, non aliter quam æquali pauperi, aut fortasse inferiori a potente poterit causa committi. Pauper vero, si voluerit, tam potenti suam causam debeat committere, quam potens ille est, cum quo negotium videtur habere.

X. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁴.

Quod liceat his, quibus commissus est fiscus, pro re fiscali quibus voluerit exsequendas iniungere actiones.

Nullus quidem rerum fiscalium temerator debet existere. Tamen quandoquidem si pro iure fisci contra quemlibet provenerit intentione moveri, ille cui commissa res est, apud comitem civitatis, vel iudicem habebit licentiam legaliter negotium prosequendi: quem si absentem a loco, ubi res agenda est, esse contigerit⁵, vel occasio eum quæcumque suspenderit, aut etiam per se proponere fortasse noluerit, eandem utilitatis publice actionem per mandatum iniungere prosequendam cui elegerit, sui erit indubitanter arbitrii.

IV. TITULUS DE TESTIBUS ET TESTIMONIIS.

- I. De personis quibus testificari non licet⁶.
- II. Quod testibus sine sacramento credi non possit: et si utraque pars proferat testem, cui debeat credi: et si vera testificare neglexerit testis.
- III. De investiganda iustitia, si aliud loquitur testis, aliud scriptura.
- IV. Servo non credendum, et qualibus regiis servis debeat credi.
- V. Ne testis per epistolam testimonium reddat, et qualiter iniungi testimonium possit.
- VI. De his, qui falsum testimonium dicunt.
- VII. De his, qui falsum probantur testimonium protulis-

I. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁹.

De personis quibus testificari non licet.

Homicidæ, malefici, fures, criminosi, sive venefici, et qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos; divinosque concurrerint, nullatenus erunt ad testimonium admittendi.

- II. ⁹ Quod testibus sine sacramento credi non possit: et si utraque pars proferat testem, cui debeat credi: et si vera testificare neglexerit testis.

Iudex, causa finita, et sacramento secundum leges, sicuti ipse ordinaverit, a testibus dato, iudicium emittat: quia testes sine sacramento testimonium perhibere non possunt. Quod si ab utraque parte testimonia æqualiter proferantur, discussa prius veritate verborum, quibus magis debeat credi, iudicis extimabit electio. Certe si admonitus quisquam a iudice de re, quam novit, testimonium perhibere noluerit, aut si nescire se dixerit, id ipsum etiam iurare distulerit, et per gratiam, aut per venalitatem vera suppresserit; si nobilis fuerit, testimonium postea in nullo iudicio dicere permittatur, nec testimonium

se, et de spatio sex mensium quo testem liceat infamare, sive aut super mortuum non liceat testimonium dare.

- VIII. De his, qui ad falsum testimonium dicendum alios provocant, vel servos alienos ad libertatem impellunt.
- IX. In quibus causis possint testificari servi.
- X. De his qui se placitum scriptis⁷ obligant, ne pro aliorum causis veritatem dicant.
- XI. De quibus annis poterint testificari minores.
- XII. Ut contra extraneos parentela et propinquitas testimonium minime dicant.

ipsius recipiatur ulterius. Quod si, licet ingenuæ, minoris tamen fuerint dignitatis personæ, et testimonio careant, et centum flagella infamati suscipiant: quia non minor reatus est vera suppressere, quam falsa confingere.

III. FLAVIUS CINTASVINTUS REX¹⁰.

De investiganda iustitia, si aliud loquitur testis, aliud scriptura.

Quotiens aliud testis loquitur quam ea scriptura continet, quam¹¹ ipse subscripsisse dinoscitur; quamvis contra scripturæ textum diversa verborum sit a testibus impugnatio, scripturæ tamen potius constat esse credendum. Quod si testes dixerint eam, quæ offertur, scripturam minime roborasse, prolator eius probare debet, utrum ab eisdem testibus scripturam fuisse roboratam constiterit: et si hoc ipse quibuslibet aliis documentis convincere fortasse nequiverit, experientia iudicis id requirere sollerter curabit; ita ut pro manus contropatione¹² testis ille qui negat, iudice præsentem scribat, qui etiam plus¹³ cogatur scribere, ut veritas facilius innotescat, ubi scilicet, et hoc omnino quærendum est, ut scripturæ quærantur, et præsententur quas ante fecit, sive scripsit¹⁴. Et si tota ista defecerint¹⁵, tunc conditionibus editis iurare non differat,

¹ Tolet.-goth. Card. et Lind. perduxisset

² Legion. et Lind. finita

³ Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit. Legion. addit: Antiqua

⁴ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem commemorat.

⁵ Card. et Legion. constiterit

⁶ Legion. Tolet.-goth. et Lind. liceat

⁷ Legion. vinculis

⁸ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctor, et inscriptio desunt.

M.L. Tom. I,

⁹ Card. Flav. Glor. Cds. Rex. Legion. Antiqua

¹⁰ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctorem non indicat, nec inscriptionem.

¹¹ Tolet.-goth. Card. Legion. et Lind. in qua ipse subscripsisse dinoscitur

¹² Tolet.-goth. ita pro manus contropatione. Card. ita ut per manus contropationem. Lind. pro manus comprobatione

¹³ Legion. publice cogatur

¹⁴ Tolet.-goth. et Lind. subscripsit

¹⁵ Lind. defuerint

quod nequaquam inibi ¹ subscriptor accesserit : et si post hoc ² quocumque modo patuerit pro extinguenda veritate mentitum eum fuisse, falsitatis notatus infamia, si honestior persona fuerit, quantum ille perdere potuerat cuius parti testimonium perhibere contempsit, tantum dupla ei satisfactione compellatur exsolvere. Si certe inferior est persona, et unde duplare ³ non valeat, et testimonium amittat, et centum flagellorum ictus extensus accipiat ⁴. In duobus autem idoneis testibus, quos prisca legum recipiendos sanxit auctoritas, non solum considerandum est quam sint idonei genere, hoc est, indubitanter ingenui, sed etiam si sint honestate mentis perspicui, atque rerum plenitudine opulenti. Nam videtur esse cavendum, ne forte quisque compulsus inopia, dum necessitatem ⁵ non tolerat, præcipitanter periurare non metuat.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁶.

Servo non credendum, et qualibus regis servis debeat credi.

Servo penitus non credatur, si super aliquem crimen obiecerit, aut etiam si dominum suum in crimine impetierit. Nam etiam si in tormentis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi nullo modo oportebit, exceptis servis nostris, qui ad hoc regalibus servitiis mancipantur, ut non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, stabulariorum, gillonariorum ⁷, argentariorum, cocorumque præpositi, vel si qui præter hos superiori ordine vel gradu præcedunt. Quos tamen omnes et regia potestas iugiter non habet ignotos, et nullis eos esse constat pravitatibus aut criminibus implicatos ⁸, quibus utique vera dicendi vel iustificandi licentia, sicut et cæteris ingenuis, hac lege conceditur. De reliquis autem ad palatinum servitium pertinentibus, quicumque aliquem ad testimonium crediderit advocandum, non aliter ei fides accommodabitur, nisi regis potestatis electio iusta et honesta permisisset esse credendum, quod ille a se noverit ⁹ esse testificandum.

V. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁰.

Ne testis per epistolam testimonium reddat, et qualiter iniungi testimonium possit.

Testes non per epistolam testimonium dioant, sed præ-

¹ Legion. ibidem

² Card. et Legion. post hæc. Tolet.-goth. et si post ex quocumque. Lind. postea quocumque

³ Tolet.-goth. et unde duplam rem dare non habet. Card. et Lind. et unde duplam rem dare debeat, non habeat. Legion. et unde duplam rem dare non habeat

⁴ Card. accipiat. Simili investigatione perquirere iubemus scripturarum veritatem, si auctores causaverint, nullatenus eas roborasse; sed cum claruerit mentitos eos fuisse, decreto legis quod de falsariis scripturarum latum est, percuti eos iubemus. In duobus autem &c.

⁵ Legion. et Lind. necessitatem tolerat

⁶ Legion. superaddit: Antiqua

⁷ Tolet.-goth. gillonariorum

⁸ Tolet.-goth. implicatos

⁹ Legion. noluerit

¹⁰ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.

¹¹ Legion. et Lind. noverint

¹² Card. Legion. et Lind. in alia

¹³ Card. ubi iudex commanet, qui ex ipsis videntur idonei congregentur

¹⁴ Tolet.-goth. Card. et Legion. cognitum per conditionum seriem

¹⁵ In Card. codice inter V. et VI. duæ sine dinumeratione deteguntur leges hac epigraphe: Leges romanas apocrifas, quæ, quamvis erasis litteris, tamen legi possunt, et sequentis sunt carminis:

Ut testes priusquam de causa interrogentur, sacramento constringantur.

Testes priusquam de causa interrogentur, sacramento debere constringi, ut iurent se nihil nisi rei veritatem esse dicturos.

sententiam, quam noverunt ¹¹, non laceant veritatem. Nec de aliis negotiis testimonium dicant, nisi de his tantummodo, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Certe si iidem testes, aut parentes, vel amici, sive ætate decrepiti, vel infirmitate gravati, aut in aliena ¹² et longinqua provincia constituti de re, quæ ipsis est cognita, testimonium aliquibus iniungendum putaverint; et si non sint omnes de uno territorio, qui testimonium dicendum committunt, in eo tamen territorio, ubi ille ¹³ commanet qui plus ex illis videtur idoneus, congregentur, et ante eiusdem territorii iudicem, vel coram his, quos iudex elegerit, et mandatum faciant idoneis ingenuis, quibus voluerint, et de quo illis est cognitum ¹⁴ ad personam suam per conditionum seriem iurare procurent, qualiter quibus testificandi vicissitudo committitur, id indubitanter, ubi necesse fuerit, suo sacramento confirmet, quod iurare mandatores suos iustissime et evidentissime per semetipsos audierint: aliter autem mandatum de talibus negotiis editum, apud omnes iudices semper erit invalidum.

VI. ¹⁵ FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁶.

De his qui falsum testimonium dicunt.

Si quis contra alium falsum testimonium dixerit, et in mendacio invenitur, aut certe si ipse dixerit quia falsum testimonium dedit; si maioris ¹⁷ loci persona est, det illi de propria facultate sua contra quem falsum testimonium dixerat, tantum quantum per testimonium eius perdere debuit, et testificare ultra non noverit. Quod si minoris ¹⁸ loci persona est, et non habuerit unde componat, ipse tradatur in potestatem illi ¹⁹, contra quem falsum testimonium dixerat, serviturus. Nam omnino per talis testimonium, qui se primitus false ²⁰ testificasse prodiderit, causa ipsa revolvitur non poterit: excepto si aliter evidentior ²¹ ordo veritatis claruerit, id est, aut per legitimum alium et melioratum testem, aut per iustos et legales ordines scripturæ. Quicumque autem, vel beneficio corruperit aliquem, vel circumventionem qualibet falsum testimonium dicere persuaserit, dum evidens huius rei commentum patuerit, tam auctor sceleris, qui in interitum intendit alterius, quam is, qui rerum aviditate cupidus testificandæ ²² præbuit falsitatis adsensum, pari simul sententia falsarii ²³ teneantur ²⁴.

Hoc etiam iubemus, ut honestis magis, quam vilioribus testibus fides potius admittatur. Unius autem testimonium, quamlibetque splendida et idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum.

De sacramentis leviter non iurandis.

Volumus ut sacramenta cito non fiant, sed unusquisque iudex prius causam veraciter cognoscat, ut eum veritas latere non possit, ne facile ad sacramentum veniant.

¹⁶ Tolet.-goth. auctorem, et subscriptionem prætermittit. Legion. Antiqua, noviter emendata

¹⁷ Card. et Lind. si maior loci

¹⁸ Card. et Lind. minor loci

¹⁹ Legion. et Lind. illius

²⁰ Lind. falsa

²¹ Tolet.-goth. evidenter

²² Legion. et Lind. testificandi

²³ Lind. ut falsarii

²⁴ Card. prosequitur: Et insuper ad aliorum terrorem centenis flagellis publice verberati, turpiter decalvati perenni infamia subiacebunt.

In hoc Card. codice inter VI. et VII. leges alia etiam his verbis legitur:

Antiqua VII. *De his qui animas suas periurio necant.*

Si quis animam suam periurio necaverit, seu quisque præsumptuose periurasse detegitur, aut si quislibet videns se esse impressum, sciendo veritatem negaverit; dum hoc certius iudex agnoverit, addicatur, et centum flagella suscipiat, et statim sic notam infamiae incurrat, ut postea ei testificari non liceat. Et si potentior fuerit secundum superiorem legem, quæ de falsariis continetur, insistente iudice, quartam partem facultatum rerum

VII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹.

De his qui falsum probantur testimonium protulisse, et de spatio sex mensium quo testem liceat infamare, si ve ut super mortuum non liceat testimonium dare.

Falsorum testium obstinata nequitia nescit habere modum falsa dicendi, sed crimini crimen nititur copulare periurii. Et ideo, quia detestandos huiusmodi sceleris praesumptores divina lex mortis sententia damnat, illos scilicet quos contra fratrem suum falsum dixisse testimonium potestas iudiciaria comprobatur: nos proinde tam nefariis personis ausum secundo testificandi subducimus, quos non humanis, sed divinis vocibus iam mortuos adprobamus. Et ideo si quis testimonium pro qualibet re in praesentia iudicis dederit, et causa per eius testimonium adprobata ² extiterit; si forte in postmodum favore, terrore, vel munere pulsatus illius causidici, qui victus primum per eius testimonium fuit, dicat se idem testis falsum dixisse testimonium, quod primitus protulit, et secundo aliud testificare, unde prima quae dixerat subvertere velit; stante superiori lege, id novella tenendum sanctione praecipimus, ut nec testificare illi secundo sit licitum, nec causa ipsa, de qua ipse periurus testis antea iuraverat, ulterius per eius testimonium resolvatur: excepto si aliis melioribus et legitimis testibus, seu etiam veridicis scripturis revolutio ordinatae causae possit accidere, ut secunda determinatione iudicii ³ per alium, sicut dictum est, testem, vel verissimae scripturae ostensionem, licentia sit negotium reparandae causae retexere. Nam et si quis causae suae cupiens adcelerare propositum, testem in iudicio protulerit; si ille contra quem causam habet, praesens adfuerit, et quid in reprobatione oblatis testibus opponat, nescire se dixerit, res siquidem ipsa, de qua agitur, per oblatores testium testimonium in iure illius, ad cuius partem testificaverunt, iudicis instantia contradatur. Illi tamen personae, quae se in ⁴ derogatione prolatis testibus nescire dixerit quid obicere possit, licentiam consulta pietate porrigimus, qualiter infra sex menses, et vitia ignorati testis perquirat, et causae suae negotium reparare intendat. Quod si infra sex menses non potuerit, et vitia praedictorum testium quaerere, et coram iudice eorum infamiam comprobare, transactis ⁵ sex mensibus, nullum iam ei ultra temporis spatium dabitur, quo aut prolatum testem infamem esse convincat, aut alium testem pro eadem causa in iudicio proferat: sed quod testimonio eorum extiterit adligatum, valebit perpetuo modis omnibus inconvulsum. Et tamen si is, cui licitum est per sex menses vitia testium accusare,

suarum amittat, illi consignandam, cui fraudem periurio moliri conatus est.

Juxta hanc legem recentioris aevi litteris scripta adnotatio ait: En Concilii Carthaginensis V. lex. Nec non et in Tolet.-goth. altera Ervigii lex his complectitur verbis:

FLS. ERVIGIUS REX.

*De derogandis testibus quod per triginta annorum spatium pro-
telentur ad obiectam illis infamiam comprobendam.*

Divalis est officii proprium, et iustitiam populis pandere, et indiscreto iure legum promulgatas sententias aequitatis sanctione corrigere. Vnde quia hactenus in lege constitutum fuisse cognovimus, ut si quisquam in derogatione prolatis testibus nescire se dicere quod praesentialiter ¹ obicere possit, infra sex menses et vitia ignoti testis perquirere, et causae suae negotium reparare. Quod si hoc probare non potuisset exactis sex mensibus nullum in postmodum temporis spatium haberet, quando testem ipsum proferre deberet; sed quod probatione eiusdem testis alligatum fuisset inconvulsa stabilitate valeretur ², et alium testem dare ulterius non auderet, quod iniustum omnino nostra perpendit clementia, ut iustitia, quae Deus est, temporis brevitate succumbat, dum nullo saeculorum fine deficiat. Ideo sub generali edicto omnibus regni nostri populis reparabilem in huiusmodi negotiis causandi licentiam pandimus: ut ex tempore quo idem legis ordo est conditus, tam causae, quam in praeteritis per huius sanctionem

legitimam fortasse infra constitutum tempus probationem invenerit, qua prolatum contra se testem infamem possit convincere, supra eos quos viventes potuit infamare, licitum erit causidico adductum testem producere. Nam si aliquem de numero illorum testium, qui primum iurasse noscuntur, constiterit fuisse defunctum, nullum super mortuum testimonium dabitur. Nec in talibus, vel quibuslibet aliis causis testimonium vivi super mortuum ullo modo admittetur: excepto si per legitimum et manifestum scripturae textum, ubi ipse, qui defunctus est, aut reum se criminis esse agnoscens subscripsit, aut iusto aequitatis iudicio publice denotatus apparuit. Et haec quidem de infamatione, qua quisque ille obnoxius ad dicendum testimonium non admittatur, dicta sufficiant. Ceterum si debitum defuncti, vel praesumptio accusetur, iuxta legem aliam licitum erit causidico, aut per veridicum testem, aut per legitimam scripturam debitum mortui, vel praesumptionem convincere, et propositum partis suae negotium consummare.

VIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁶.

De his qui ad falsum testimonium dicendum alios provocant, vel servos alienos ad libertatem impellunt.

Si quis contra hominem ingenuum, et adversus libertum aliquem provocasse convincitur falsum dicere testimonium tantum illi componat, quem ⁷ per falsam testificationem conabatur addicere vel damnare, quantum ⁸, si iuste obtinisset ⁹, potuerat de statu, vel de rebus eius acquirere. Si vero testis simpliciter ab alio ad testimonium invitatus, falso ¹⁰ contra ingenuum, atque libertum testificasse dinoscitur ¹¹, qualiter per eius testimonium in servitutem quisque humiliaretur, et tamen ille qui testem protulit, conscius fraudis huius non invenitur, solus testis ipse superiori sententia multandus ¹² est, id est, sicut ille qui testem ad falsum testimonium provocavit, ei quem suo testimonio decipere voluit, obnoxius maneat. Ita ut si non habuerit unde componat, in potestate eius cum hoc quod habere videtur, perenniter serviturus tradatur. Id autem, et de illis decernimus observandum, qui ut servos alienos ad libertatem producerent, aut falsum testimonium dixisse reperiuntur, aut eam intentionem adhibere conati sunt, ut ab eis provocati per eorum instantiam ad ingenuitatis libertatem indebitam ¹³, possint aliquatenus insultatione venire.

nem discussae iustitia caruerint, quam etiam illae deinceps novis intentionibus fuerint ortae, ad eiusdem legis seriem eodem capitulo non teneantur adstrictae. Sed disrupta mensium ipsorum institutio, cunctis liceat causas suas legitima testium probatione iuxta anteriorem domini Chindasvindi Principis legem proprium negotium reparare, et alium testem proferre, quod debita cunctis iustitia iudicium discreto examine debeat promulgari.

Haec ipsa lex in Legion. codice VIII., in S. J. R., tamquam in Tolet.-goth., VII. dinumeratur.

¹ Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit. Legion. Ervigius Rex. Antiqua. Card. Flav. Ervigius

² Legion. et Lind. probata

³ Tolet.-goth. et Legion. iudicis

⁴ Tolet.-goth. interrogationem

⁵ Tolet.-goth. Card. et Legion. exactis

⁶ In Tolet.-goth. auctor desideratur et inscriptio. Legion. Antiqua

⁷ Legion. contra quem

⁸ Card. quantum sibi iuste poterat de statu vel de rebus suis acquirere

⁹ Tolet.-goth. et Lind. eum obtinuisse. Legion. eum obtinuisse poterat.

¹⁰ Card. falsa

¹¹ Legion. convincitur

¹² Hoc verbum multandus est in codicibus Tolet.-goth. Card. Legion. et Lind. minime reperitur.

¹³ Legion. et Lind. libertatem, indebita possint &c.

¹ Legion. praesentialiter

² Legion. maneret.

IX. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹.

In quibus causis possint testificare servi.

Quod utilitati multorum est congruum, non est nostræ legis decreto prætermittendum: ne tanto cuiquam pateat nocendi facilitas ², quanto nihil esse putat ex lege quod metuat. Quia ergo multotiens inter ingenuos reperitur exorta cædes, et nullus adesse ingenuus, qui cædis ipsius patefaciat evidenter scelus; adeo ³ si nullus ingenuorum adfuerit, credi servis omnimodo oportebit, ut qualiter inter eos cæsis facta constiterit, agnosci eisdem testificantibus possit. Verum quia et interdum iustitiæ cognitio deperit, dum ingenuorum dignitas, aut longe posita, aut de proximo incognita consistit; tunc credi permittitur servis, quum ingenui nullatenus adfuerint, qui aut vicini sint, aut de re qua agitur cogniti habeantur. Certe nec de aliis causis, nec de maioribus rebus esse sibi credendum sciunt, nisi de minimis quibuscumque rebus, ac de terris et vineis, vel de edificiis, quæ non grandia esse constiterint, propter quod solet inter hæredes aut vicinos possessores intentio ⁴ exoriri. Sed et de mancipiis credendum est eis, quare contingit ea vel ab aliis occupari, vel indebitè retineri, aut etiam a dominorum iure inlicitè evagare; ut per eorum veram cognitionem valeant res ipsæ dominis reddi, et ipsorum indubitata notitia iuste possit intentionis causa sopiri. Non tamen aliter illis credi poterit, nisi et ab omni crimine alieni extiterint, et gravi depressi paupertate non fuerint, ita ut contra ingenuorum dignitatem eorum testimonium accipi nullatenus possit, nisi, ut supra dictum est, cædem exoriri contigerit.

X. ⁵ FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁶.

De his qui se placitorum scriptis ⁷ obligant, ne pro aliorum causis veritatem dicant.

Plerosque cognovimus ita sese interdum per placitum obligare, ut pro sua suorumque utilitate testificari non differant: si quis autem contra eos habuerit testimonium dicere, nullatenus adquiescant. Quod quia satis est contrarium veritati, hanc omnes iudices se noverint habere licentiam, ut talia commenta instantè inquirent, et inventa dirumpant, atque quos eadem ⁸ placita nominaverint, centenis flagellis verberandos insistant. Ita tamen, ut ista disciplina non ad infamiæ notam eis pertineat, sed testificandi quod cognitum habuerint, sit illis ex lege concessa semper, et indubitata libertas.

XI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁹.

De quibus annis possunt testificari minores.

Hæc ætas erit constituta in minoribus annis ad testimonium admittenda, ut postquam puer, aut puella quatuordecim vitæ suæ annos impleverint, sit illis in causis omnibus testificandi indubitata licentia.

XII. *Ut contra extraneos parentela, et propinquitat testimonium minime dicant.*

Fratres, sorores, uterini, patrum, amitæ, avunculi, materteræ, sivi eorum filii, item nepos, neptis, consubrini ¹⁰, vel amitini in iudicium adversus extraneos testimonium dicere non admittantur; nisi forsitan parentes eiusdem cognationis inter se litem habuerint, aut in causa de qua agitur, aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit ¹¹.

V. TITULUS DE SCRIPTURIS VALITURIS ET INFIRMANDIS,
AC DEFUNCTORUM VOLUNTATIBUS CONSCRIBENDIS.

- I. *Quales debeant scripturæ valere.*
- II. *Ne incognitam scripturam quisquis ¹² ille testis scribere ¹³ audeat.*
- III. *De pactis et placitis conscribendis ¹⁴.*
- IV. *Contra priorum definitionem filio vel hæredi non licet ¹⁵ venire.*
- V. *De damnis eorum, qui contra pacta et placita sua venire contendunt.*
- VI. *Ne valeant definitiones vel pacta ¹⁶ servorum.*
- VII. *De turpibus et inlicitis rebus.*
- VIII. *Ne sub unius nomine causæ res alia ¹⁷, vel persona callidis definitionibus obligetur: de pœna etiam, quæ sit in placitis inserenda.*

- IX. *Quod omnis scriptura vel definitio, quæ per vim et metum extorta fuerit, valere non poterit.*
- X. *Quæ scripturæ valere ¹⁸ non poterint, si ab his factæ fuerint, qui sunt in annis minoribus constituti.*
- XI. *Qualiter confici vel firmari conveniat ultimas hominum voluntates.*
- XII. *Qualiter firmentur voluntates eorum, qui in itinere moriuntur.*
- XIII. *Ut defuncti voluntas ante sex menses sacerdoti, vel testibus publicetur.*
- XIV. *De contropatione ¹⁹ manuum, si scriptura vertatur in dubium.*
- XV. *De holographis ²⁰ scripturis.*

¹ *Tolet.-goth. Fls. Recesvindus. Legion. adjungit: Antiqua*

² *Card. et Lind. facultas*

³ *Lind. ideo*

⁴ *Lind. instantia*

⁵ *In Legion. codice post superiorem et ante hanc legem intromissa sine dinumeratione vel epigraphe sequens invenitur:*

Clericos ad testimonium non pulsandos in principio statuendum, ut si quis forte in ecclesia qualibet causam iure apostolico ecclesiis imposito agere voluerit, et forte decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clerico in iudicio devocari ad testimonium, qui cognitor vel præsens fuit, ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.

⁶ *Tolet.-goth. auctore et inscriptione vacat. Legion. Antiqua*

⁷ *Legion. vinculis*

⁸ *Tolet.-goth. per eundem placitum*

⁹ *Tolet.-goth. Antiqua. Legion. Flav. Recesvintus Rex. Antiqua, noviter emendata. Lind. Antiqua, emendataque noviter.*

¹⁰ *Legion. consuprini et consuprinæ*

¹¹ *Legion. codex circa propinquitatis gradus explanationis in*

modum hoc tradit: « Fratres et sorores, de uno patre et una matre: uterini, de uno utero, et diversis patribus: patruus, frater patris: amita, soror patris: avunculus, matris frater: matertera, soror matris: nepos, neptis, priores congermani: consuprini, de duobus sororibus nati: quasi consororini, consuprinorum filii: amitini, amitæ filii. »

¹² *Lind. quisquam*

¹³ *Tolet.-goth. Legion. et Lind. subscribere*

¹⁴ *Tolet.-goth. conservandis. Lind. conservandis vel conscribendis.*

¹⁵ *Legion. liceat*

¹⁶ *Legion. placita*

¹⁷ *Lind. aliena*

¹⁸ *Tolet.-goth. valere poterint. Legion. et Lind. valere poterunt*

¹⁹ *Lind. comprobatione. Legion. contropatione manuum, et earum pœna solvenda*

²⁰ *In omnibus codicibus gothicis legitur litterarum errore, ut credere licet: ologravis*

XVI. *De contropatione ¹ scripturarum, et earum pœna exsolvenda.*

I. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ³.

Quales debeant scripturæ valere.

Scripturæ, quæ diem et annum habuerint evidenter expressum, atque secundum legis ordinem conscriptæ nascuntur, seu conditoris, vel testium fuerint signis aut subscriptionibus roboratæ, omnes ⁴ habeant stabilem firmitatem. Simili ⁵ quoque et illæ scripturæ valore constabunt, quas et si ⁶ auctor conscribere ⁷ ægritudine obsistente non valuit, in eis tamen, qui subscriptores accederent, postulavit. Sicque subscriptionem, vel signum ad vicem illius auctoris, ille qui est rogatus impresserit, hoc tantum est observandum, ut si conditor talium scripturarum de hac ipsa ægritudine, qua definebatur, revaluerit, si hoc ipsum, quod in huiusmodi scripturis testavit ⁸, firmum esse voluerit, manu sua illud solita subscriptione conroboret, et sic plenam, quod testare visus est, obtineat firmitatem. Sin autem eundem testatorem de hac ipsa ægritudine mori contigerit, testis ipse, qui ab eo rogatus accessit, iuxta aliam legem, infra sex menses scriptas ⁹ a se scripturas roborare curabit.

II. FLAVIUS EGICA REX ¹⁰.

Ne incognitam sibi scripturam quisquis ille testis subscribere audeat.

Quarumlibet scripturarum seriem advocatus testis, si non aut per se antea legerit, aut coram se legentem audierit, subscribere penitus non audebit. Quod si præsumpserit testimonium eius, quod illi incaute perhibuit, in nullo permittendum est accipi, quia incognitus illic subscriptor accessit; nec stabilis illa iudicabitur scriptura, quam nulla testium firmaverit cognitio vera.

III. Antiqua. ¹¹ *De pactis et placitis conscribendis* ¹².

Pacta vel placita, quæ per scripturam iustissime ac legitime facta sunt, dummodo in his dies vel annus sit evidenter expressus, nullatenus immutari permittimus.

IV. Antiqua. ¹³ *Contra priorum definitionem filio vel hæredi non liceat venire.*

Filio vel hæredi contra priorum iustam et legitimam definitionem venire non liceat: quia iuste repellitur præsumptio illius, qui facta seniorum iniuste conatur inrumperere.

V. ¹⁴ *De damnis eorum, qui contra pacta et placita sua venire contendunt.*

Qui contra pactum vel placitum iuste ac legitime conscriptum venerit, quod non forsitan persona potentior vio-

XVII. *Ne aliud quis per testem, aut ² per scripturam alligare præsumat.*

lenter extorserit, antequam causa dicatur, pœnam, quæ in pacto vel placito legitime continetur, exsolvat. Deinde quæ sunt in pacto vel placito definita, serventur. Pactum vero placitumve convenienter ac iustissime inter partes conscriptum, si etiam pœna in eis inserta non fuerit, revolvi aut immutari nulla ratione permittimus. Et ideo quæ in pactis vel placitis continentur et monstrantur scripta, plenam habeant firmitatem, si tamen quisque ¹⁵ ille pactum vel placitum iustissime, et de re sibi debita, conscripsisse videatur.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁶.

Ne valeant definitiones vel pacta servorum, sine iussu dominorum.

Honestas hoc habet, et iustitia hoc adfirmat, ut quæ servi non iubentibus dominis suis, seu per scripturam paciscuntur, sive per testem definiunt, nullo firmo robore penitus habeantur.

VII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁷.

De turpibus et inlicitis rebus.

Inter quascumque personas, sicut nullum pactum, aut mandatum vel placitum, ita nec damnum, seu quacumque definitionem ex omnibus ullo tempore decernimus posse valere.

VIII. ¹⁸ *Ne sub unius nomine causæ res alia ¹⁹ vel persona callidis definitionibus obligetur: de pœna etiam quæ sit in placitis inserenda.*

Pravis ac malignis moribus improborum iustitiæ semper est sententiis obviandum. Ideoque quia dira perversorum cupiditas ita sæpe plurimos novarum fraudum molitione conlaqueat, ut quum pro re qualibet adimplenda sit pactio, res eorum simul obligent ac personas; hoc fieri omnimodo prohibemus. Sed quotiens undelibet placitum conscribetur ²⁰, non amplius in transgressoris pœna, quam duplatio ²¹ reddendæ rei vel triplatio nummorum satisfactio taxetur. Res tamen omnis aut persona nullatenus obligetur: quia iniustum penitus adprobamus, ut unius causa debiti rerum fiat omnium perditio, vel personæ. Quodcumque igitur contra legis huius decretum conscriptum placitum, vel definitio facta fuerit, ubicumque reperta fuerit, vacua omnimodis et invalida reputetur ²².

IX. ²³ *Quod omnis scriptura vel definitio, quæ per vim et metum extorta fuerit, valere non poterit.*

Pactum quod per vim et metum extorserit persona po-

¹ Tolet.-goth. comprobatione

² Legion. et Lind. aliud

³ Tolet.-goth. et Card. prætermittit auctorem et inscriptionem. Legion. noviter emendata

⁴ Tolet.-goth. omnino habeantur stabiles. Firmitate simili quoque et illæ scripturæ constabunt. Lind. omni habeantur stabiles firmitate

⁵ Legion. Similiter

⁶ Legion. et auctor

⁷ Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind. subscribere

⁸ Card. et Lind. testatus est

⁹ Lind. subscriptas

¹⁰ Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis mentionem non facit. Legion. et Lind. Antiqua. Card. cod. et Lind. editio hanc denominationis rationem ita invertunt, ut quæ hic lex II. est, ibi III., et quæ III., contra II. sit.

In codicibus Vigil. et Emilian. adnotatio ad marginem litteris illius ævi scripta hoc lectores admonet: Intromissa lex in lib. II. tit. V. era II. Flavii gloriosi Egicani Regis.

¹¹ Card. Flav. Chnds. Rex

M.L. Tom. I.

¹² Tolet.-goth. et Emilian. conservandis. Card. et Lind. conscribendis vel conservandis

¹³ Tolet.-goth. auctorem obliviscitur, et inscriptionem. Card. Fls. Chnds. Rex. Lind. Fls. Gls. Egiga Rex

¹⁴ Emilian. et Card. Fls. Chnds. Rex

¹⁵ Legion. et Lind. quisquis

¹⁶ Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem refert. Emilian. Recesvindus. Legion. Rcdus. Antiqua. Lind. Fls. Gls. Rcdus. Rcds. Rex

¹⁷ Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis haud meminit. Legion. Rcdus. Antiqua. Lind. Fls. Rcds. Rex

¹⁸ Emilian. et Card. Flav. Chindasvindus. Legion. Antiqua. Lind. Fls. Gls. Chds. Rex

¹⁹ Tolet.-goth. aliqua. Lind. aliena

²⁰ Lind. conscribitur

²¹ Vigil. duplicatio... triplicatio

²² Card. et Lind. hanc apponunt sententiam: Sola vero potestas regia erit in omnibus libera, qualemcumque iusserit in placitis inserere pœnam

²³ Legion. Antiqua noviter emendata

tentior vel inferior, sive placita vel reliquas scripturas, id est, si ille qui paciscitur, aut in custodia mittitur, aut sub gladio mortem forte timuerit, aut ¹ pœnas quascumque, vel ignominiam patiat, vel certe si aliquam iniuriam passus fuerit, huiusmodi pœctio vel scriptura quœlibet nullam habeat firmitatem.

X. ² FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

Quæ scripturæ valere poterint, si ab his factæ fuerint, qui sunt in annis minoribus constituti.

In minoribus annis constitutis testandi de rebus suis, vel alias quascumque definitiones faciendi, seu per scripturam, sive per idoneum testem in quibuscumque personis elegerint, infra quartum decimum annum non illis aliter licentia erit, nisi gravis langor occurrerit, per quem eos fortasse mori suspicio sit. Quod si eos necessitas huius causæ compresserit, utrisque a decimo ætatis ipsorum anno faciendi quod voluerint, libertas plena manebit. Quod si ab ægritudine convalescere potuerint, quidquid eos ordinasse constiterit, invalidum erit, donec aut rursus ægrotautes iterum quæ ordinaverant nova ordinatione reforment, aut venientes usque ad plenum quartum decimum annum, in omnibus iudicandi de rebus suis liberam ⁴ habeant absolutamque licentiam. Ab infantia vero, vel in qualibet ætate dementes effecti, et in eo vitio absque intermissione temporis permanentes, nec testimonium reddentes ⁵, nec sic quam forte voluntatem ediderint ⁶, ullam poterit firmitatem habere. Nam qui per intervalla temporum, vel horarum salutem videntur recipere, et integra interdum mente persistere, de suis rebus ferre iudicium prohiberi non poterunt.

XI. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁷.

Qualiter confici vel firmari conveniat ultimas hominum voluntates.

Morientium extrema voluntas, sive sit auctoris, et testium manu subscripta, sive utrarumque partium signis aut subscriptionibus ⁸ extiterit roborata, seu etiam etsi auctor subscribere, vel signum facere non prævaleat, alium tamen cum legitimis testibus subscriptorem vel signatorem ordinationis suæ instituat; sive quoque si tantummodo verbis coram probatione ordinationis eius, qui moritur, patuerit promulgata: ordinationum quatuor genera omni perenniter valore subsistant. Id tantum magnopere procurandum est, ut scripturæ illæ, quæ secundum primi et secundi ordinis confectionem sunt alligatæ, id est, sive quæ auctoris et testium manu subscriptæ, seu ⁹ utrarumque partium signis extiterint roboratæ, infra sex menses iuxta legem aliam sacerdoti pateant publicandæ. Et si forsitan contigerit, ut in huiusmodi scripturis auctor, qui

subscribere debuit, signum impressit, hoc ipsum testis, qui in eadem scriptura subscriptor accessit, iurare curabit, quia signum ipsum a conditore factum extiterit ¹⁰. Illæ vero scripturæ, quæ sub tertii ordinis alligatione sunt editæ, id est, in quibus advocatus a conditore legitimus testis subscripsit, tunc omni habebuntur stabiles firmitate, quando infra sex menses, et ille qui in eadem scriptura ad vicem morientis subscriptor accessit, et reliqui testes, qui ab eo rogati sunt, coram iudice conditionibus factis iuraverint, quod in eadem scriptura a se subscripta nulla sit fraus impressa, sed secundum voluntatem ipsius conditoris habeatur conscripta, et quod ab eo qui eam condere voluit rogati extitissent, ut in eadem scriptura subscriptores accederent, et ad vicem conditoris eam legitime roborarent. Illa vero voluntas defuncti, quæ iuxta quarti ordinis modum verbis tantummodo coram probatione promulgata patuerit, quæ instante quocumque periculo ¹¹ conscribi nequiverit, et tamen ab eo qui moritur ¹² iussa fuerit alligari, tunc robur plenissimum obtinebit, si testes ipsi, qui hoc audierint, et rogati a conditore extiterint, infra sex mensium spatium, hoc quod iniunctum habuerint, sua coram iudice iuratione confirment ¹³, eisdemque iuramenti conditionem tam sua, quam testium manu corroborent. Dumque hæc res plenum venerit in effectum, pro instantia sui laboris idem testis ex defuncti bonis tricesimæ pretium portionis prosequatur ¹⁴, in solis tantummodo numis, chartarum instrumentis, et librorum voluminibus sequestratis, quæ pertinebunt ad hæredes integritate successionis. Qui testes infra sex menses procurerent illi denunciare, in cuius nomine per talem ordinationem res translata dinoscitur extitisse. Quod si omne legis huius decretum testes illi quibus commissum est infra constitutum tempus distulerint adimplere, noverint se falsariorum ¹⁵ damno multari. Excepto si se ¹⁶ aliorum fraude vel calliditate, seu etiam regia iussione ¹⁷, qua id infra sex menses explere nequiverint, impeditos se esse probaverint.

XII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁸.

Qualiter firmantur voluntates eorum, qui in itinere moriuntur.

In itinere pergens, aut in expeditione publica moriens, si ingenuos secum non habuerit ¹⁹, voluntatem suam propria manu conscribat. Quod si litteras nescierit, aut præ langore scribere non valuerit, eandem voluntatem servis insinuet, quorum fidem episcopus atque iudex probare debent. Et si nullatenus antea fraudulentum fuisse patuerint, quod sub iuramenti taxatione protulerint, conscribatur, et sacerdotis atque iudicis subscriptione firmetur; ac postmodum auctoritate regia roboratum, firmum quod decreverit, habeatur.

¹ Tolet.-goth. Legion. et Lind. aut ne pœnas

² Inter duas leges, hanc X. et superiorem, in codice Card. alteram legimus sequenti modo:

ANTIQUA X. FLs. Rcds. R.

De superfluis scripturis confectis.

Plene discretionis ordo est incertis adhibere cognitionem, et dubiis conicere fidem. Quia ergo de statu scripturarum solet dubietas in controversiis exoriri, ideo præcepto evidenti decernitur, ut quicumque virorum ac feminarum testamenta, donationes, dotes, vel quascumque scripturas conficit, amplius quam lex iubet, in quibuscumque partibus sive personis, contra sanctionem legis de quarumcumque rerum distributione decernerit, non ideo ex toto habeantur invalidæ, quia ordo præfixus videtur esse transgressus, sed manentibus cunctis, quæ salubrius ex legis auctoritate subsistunt, illa sola decidant, quæ contra legem inveniuntur manere descripta atque decreta: huius rei evidenter iudices negotiorum hoc tenore descripta ordinabunt, ut ille cui ¹ plus conficitur per scripturæ seriem, quam oportuit, hoc solum accipiat, quod auctoritas legis demonstrat, et reliqua hi, quibus legitime debentur, vigore iustitia sequantur ².

¹ Lind. qui plus conficit. Tolet.-goth. ut cum tales scripturæ fuerint ipsorum iudicio præsentatæ, non ex toto invalidæ iudicentur; sed hoc sui iudicis conscriptione notetur, ut cui plus confe-

Hanc etiam legem in editione Lindemb. sub eodem numero X. reperimus.

³ Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem exhibet. Card. Chindasvindus. Legion. addit. Antiqua

⁴ Legion. libertatem

⁵ Legion. reddere. Lind. reddant

⁶ Legion. dederint, nullam. Lind. nullam

⁷ Card. Fls. Rds. R. nova. Legion. Antiqua noviter emendata.

⁸ Emilian. Card. Legion. et Lind. signis extiterit

⁹ Legion. et Lind. seu quæ

¹⁰ Card. et Lind. adiiciunt: et tunc stabilis erit

¹¹ Card. adiungit: vel forsitan cuiusque impedimenti actione

¹² Card. qui moriturus est, iussa fuit alligari

¹³ Card. confirmaverint. . . corrobora-verint

¹⁴ Emilian. consequatur

¹⁵ Legion. et Lind. falsorum

¹⁶ Emilian. et

¹⁷ Card. addit: aut difficultate vendicatoris præsentia, qua &c.

¹⁸ Legion. adiicit: Antiqua

¹⁹ Emilian. Card. et Legion. non habeat

ctor scripturæ contulit, quam oportuit, hoc solum. . . iuste consequantur

² Lind. consequantur.

XIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹.

Ut defuncti voluntas ante sex menses coram sacerdote, vel testibus publicetur.

Scripta voluntas defuncti ante sex menses coram quolibet sacerdote vel testibus publicetur. Et si quis eandem qualibet fraude suppresserit, tantum illis, in quibus testatus est ², de proprio cogatur exsolvere, quantum per eiusdem scripturæ seriem conquirere potuerant, vel habere.

XIV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ³.

De contropatione ⁴ manuum, si scriptura vertatur in dubium.

Omnes scripturæ, quarum et auctor et testis defunctus est, in quibus tamen subscriptio vel signum conditoris, atque testium firmitas reperitur, dum in audientiam prolata constiterint, ex aliis chartarum signis vel subscriptionibus contropentur, sufficialeque ad firmitatem, vel veritatis huius indaginem agnoscendam, trium aut quatuor scripturarum similis, et evidens prolata subscriptio. Quod si talibus scripturis legum tempora non occurrerint ⁵, pro certo decernitur, quia valere non poterunt.

XV. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁶.

De holographis scripturis.

Quia interdum necessitas ita sæpe concurrat, ut solemnitas legum libere compleri non possit, ideo ubi qualitas locorum ita constiterit, ut non inveniatur testes per quos iuxta legum ordinem unusquisque suam alliget voluntatem, manu propria scribat ea, quæ ⁷ ordinat, ita ut specialiter adnotentur quæcumque iudicare ⁸ voluerit, vel quæ de rebus suis habere quemquam elegerit: dies quoque et annus habeatur in eis evidenter expressus. Deinde toto scripturæ textu conscripto, rursus auctor ipse subscribat, et dum hæc scriptura infra triginta annos ad eum, in cuius nomine facta est, vel ad successores eius pervenerit, eam episcopo vel iudici infra sex menses non differat præsentare. Quam sacerdos idem, et iudex adlatis sibi tribus aliis scripturis, in quibus testatoris subscriptio reperitur, ex earum contropatione considerent, si certa et evidens scriptura est, quam idem conditor holographa ratione conscripserit, et dum ista præviderint eadem chartula quæ offertur vera nihilominus habeatur, atque etiam continuo sacerdos ipse vel iudex, sive alii testes idonei eandem holographam scripturam sua denuo subscriptione confirmant, et sic voluntas ipsius testatoris plenissimam obtineat firmitatem.

XVI. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁹.

De contropatione scripturarum, et earum pœna solvenda.

Sicut ubi convenit miseranter occurrere salutaria remedia non negamus, ita ubi contentio irrationabilis exoritur, censuram ponere iuste debemus. Proinde cum de quibus-

libet scripturis parentum, quas tamen iustissime ac legitime, et de rebus sibi debitis patuerit esse conscriptas, fuerit exorta contentio, si ille, cui scriptura profertur, nescire se dixerit ipsius scripturæ veritatem, mox prolator ille iurare cogatur ¹⁰ nihil fraudis, nihil læsionis in ea quandoque aut a se factum esse, aut ab alio quocumque factum, omnimodo cognovisse vel nosse, sed ita manere sicut auctor eius eam voluit, vel ordinare, vel roborare. Deinde ille, qui hanc ¹¹ renuit accipere, cogatur iurare se hanc scripturam veram esse nescire, nullaque evidenti cognitione sapere, seu ab auctore suo legitime ac legaliter confectam existere, neque subscriptionem vel signum auctoris veridice factum cognoscere. Post hæc quærenda sunt ab utrisque partibus in scriniis domesticis instrumenta chartarum, ut contropatis aliarum scripturarum subscriptionibus atque signis possit agnosci, utrum habeatur idonea, an res ¹² probetur indigna. Iam tunc si in domesticis scriniis scripturæ auctoris repertæ non fuerint, ad quarum similitudinem scriptura prolata firmetur, ita demum ille, qui scripturam profert, ubicumque potuerit, alias scripturas auctoris procuret inquirere, per quarum similitudinem scripturam, quam profert, veram esse confirmet. Sicque per talem convenientiam latenti veritate reperta, nec ille qui scripturam profert in convincendo eam esse idoneam ex longinquo testes advocans, damna sustineat; nec ille qui hanc contemnit recipere, pœnam scripturæ cogatur implere. Quibus ita actis, si ille qui scripturam indignam esse contendit, non pro veritatis cognitione, sed pro sola commotione partis adversæ ad convincendam dignitatem scripturæ, et in adducendis testibus, et in suslinendis dispendiis laborare adversantem fecerit, tunc ipse qui scripturam profert veram, exhibitis testibus esse idoneam et inlæsam scripturam adfirmet, ac postea sic ille, qui per contentionem indebitam in adducendis testibus laborem intulit adversanti, pœnam damni quam scriptura continet, evidenter adimpleat. Certe si aut tanta res non est unde pœnam suppleat, quam auctor eius instituit, quum de rebus suis legitimum iudicium ferret, aut etiam sponte sua hanc ipsam pœnam noluit implere; rem, quæ illi de eiusdem auctoris competit iure, ei quem convexabit indebite, cogatur cessionis ordinem ¹³ dare. Hanc sane legem in solis parentum scripturis servandam esse decernimus, propter quod filios vel nepotes iniusta contentione ab alterutro, aut se, aut extraneorum partes vidimus convexare. Ista evidenter conditione servata, ut si ex aliis oppositionibus legum eadem scriptura dicitur ¹⁴ convellenda, vox impugnantis pro certo sit libera.

XVII. ¹⁵ FLAVIUS CINTASVINTUS REX. ¹⁶.

Ne aliud quisque per testem, aliud per scripturam alligare præsumat.

Quum, sive sint verba, sive scripturarum quædam indicia, quæ tamen vera esse oportet, atque simplicia, per quæ unus in alterius cognitionem transferat notitiam suam, novellis nunc peragitur argumentis, ut in donationibus, transactionibus, vel causis scripturarum prompta videatur quorundam donatorum voluntas, quæ tamen testibus occulte aliud alliget, quam quod patulæ per scripturæ seriem nos-

¹ *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem tacet. Legion. adiungit: Antiqua*

² *Emilian. et Card. referunt: vel scriptura facta esse dinoscitur, de proprio &c.*

³ *Tolet.-goth. auctoris, et inscriptionis obliviscitur. Card. Rcs. Rex. Legion. Antiqua*

⁴ *Vigil. cod. ad marginem huius epigraphes legitur: adplicatione vice verbi: contropatione*

⁵ *Emilian. Card. et Lind. tempora obviaverint*

⁶ *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione destituitur. Legion. adauget: Antiqua*

⁷ *Tolet.-goth. manu propria subscribant ea, quæ ordinare desiderant. Card. Legion. et Lind. manu propria scribat ea, quæ ordinare desiderat*

⁸ *Lind. ordinare*

⁹ *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem præterit. Legion.*

addit: Antiqua

¹⁰ *Tolet.-goth. cogatur nihil læsionis*

¹¹ *Card. et Lind. eam*

¹² *Tolet.-goth. Emilian. et Card. an reprobetur indigna. Legion. an reprobetur indigna*

¹³ *Lind. ordine*

¹⁴ *Legion. noscitur*

¹⁵ *In codice Emilian. super huius XVII. legis epigraphen sequens adnotatio litteris, quibus codex, conscripta invenitur: Intromissa lex ista in libro secundo, titulo quinto, era quinta. Infra mox prosequitur: Flavius Glosus Egica Rex*

In Toletano vero huiusce legis XVII. ibi non repertæ in locum suffectam, quam nuper inter IX. et X. memoratam reliquimus sub hoc titulo, legimus.

¹⁶ *Card. et Lind. Fls. Gls. Egica Rex. Legion. addit: Antiqua.*

citur definisse, in qua bifariæ duplicitatis astutia quid aliud quam duplex comprobatur voluntas, quia simplicitatis puritate exclusa, aliud foris publicet, aliud per occultum alliget testem? Quapropter cum quisquis de quibuslibet rebus scripturam donationis vel venditionis in alterius nomine faciens aliud reperiatur conligare per testem, quam quod per manifestas scripturas agnoscitur definisse, noverit se parti illi pœnam scripturæ debere persolvere, cui circumventionem callida noscitur illusisse¹, et insuper cum infamia suæ personæ quod semel eum constat dedisse, nulla unquam poterit repetitione reposita, nec testes illic ad testificandum aliud admittatur², qui aliquid aliud pro-

testetur, quam quod prolata donatoris scriptura testatur: ut repulsa deinceps omni argumentationis sollicitudine, quidquid per manifestam et legitimam scripturarum seriem definitur, nulla subornati testis machinatione devocetur³ in irritum: et hæc quidem lex inter æquales gradu vel ordine promulgata servabitur. Cæterum si eiusdem potestatis atque conditionis sit ille, qui scripturam se accipisse obiecerit, ut potius exacta ab eo, quam oblata ei scriptura credatur: quidquid de huiusmodi occasionibus⁴ ab auctore scripturæ convinci poterit, tunc et scriptura ipsa invalida erit, et res in donatoris iura possessura transibit.

LIBER III.

DE ORDINE CONIUGALI⁵.

I. TITULUS DE DISPOSITIONIBUS NUPTIARUM.

- I. *Ne sine dote coniugium fiat.*
- II. *Ut tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.*
- III. *Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri dispensata.*
- IV. *De non revocandis datis arris.*
- V. *Ne viris minoris ætatis maiores femine dispensentur⁶.*

- VI. *De quantitate rerum conscribendæ dotis.*
- VII. *Ut dotem puellæ pater exigat et conservet.*
- VIII. *Ut, patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat.*
- IX. *Si fratres, nuptias puellæ differant, aut si puella impudice nuptias præsumat.*
- X. *Ut de quibuscumque rebus dos conscripta fuerit, firmitatem obtineat.*

I. FLAVIUS GLORIOSUS RECHESVINTUS REX⁷.

Ne sine dote coniugium fiat.

Nuptiarum opus in hoc dinoscitur habere dignitatis nobile decus, si dotalium scripturarum evidens præcesserit munus. Nam ubi dos nec data est, nec confirmata⁸, quod testimonium esse poterit in coniugii dignitate futura, quando nec coniunctionem celebratam publica roborat dignitas, nec dotalium tabularum adcomitatur⁹ honestas?

II. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁰.

Ut tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.

Sollicita cura in Principe esse dinoscitur, quum pro futuris utilitatibus beneficia populorum¹¹ providentur: nec parum exultare debet libertas ingenua, quum fractas vires habuerit priscae legis absoluta¹² sententia; quæ incongrue dividere maluit personas in coniuges, quas dignitas compares exæquavit in genere. Ob hoc meliori proposito salubriter censentes, priscae legis remota sententia hac in perpetuum valitura lege sancimus, ut tam gotus

romanam, quam etiam gotam romanus, si coniugem habere voluerit, præmissa petitione dignissima, facultas eis nubendi subiaceat, liberumque sit libero liberam, quam voluerit, honesta coniunctione consultum¹³ perquirendo prosapiæ, solemniter¹⁴ consensus¹⁵ comite percipere coniugem.

III.¹⁶ *Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri dispensata.*

Si quis puellam cum voluntate patris, aut aliorum propinquorum parentum, quibus ex lege huiusmodi potestas tribuitur, sponsatam habuerit, et ipsa puella contemnens voluntatem patris¹⁷, ad alium tendens patri¹⁸ contradicat, ut illi non detur cui a patre¹⁹ fuerit pacta, hoc ita eam nullo modo facere permittimus. Quod si ipsa puella contra voluntatem²⁰ paternam ad alium quem ipsa cupierat, forte pervenerit, et ipse eam uxorem habere voluerit²¹, ambo in potestatem eius tradantur, qui eam cum voluntate patris²² sponsatam²³ habuerat. Et si fratres vel mater eius, aut alii parentes malæ voluntati eius consenserint, ut eam illi traderent, quem ipsa sibi contra paternam voluntatem²⁴ cupierat, et hoc ad effectum perduxerint; illi, qui hoc machinaverunt²⁵, libram auri dent

¹ Legion. qnam inclusisse
² Legion. admittatur quam quod
³ Legion. revocetur
⁴ Legion. actionibus
⁵ Tolet.-goth. De origine coniugali.
⁶ Lind. dispensentur, et de biennio placiti, quod etiam in lege.
⁷ Omnes gothici codices hanc legem, haud dubie mendose, legi X. adiungunt, quamvis alia ab alio rege lata sit, sicut in Vigil. animadversum est.
⁸ Card. et Lind. conscripta. Legion. scripta
⁹ Legion. comitatur
¹⁰ Tolet.-goth. et Card. auctorem, et inscriptionem prætereunt.
¹¹ Legion. populo
¹² Tolet.-goth. Legion. et Lind. abolita. Card. oblita

¹³ Lind. consulta
¹⁴ Tolet.-goth. solemnem consensu comitem percipere coniugem. Emilian. solemniter consensu comite percipere coniugem.
¹⁵ Card. solemnem consensu, comite permitente, percipere coniugem
¹⁶ Lind. consensu, comite permitente, percipere coniugem
¹⁷ Legion. Antiqua noviter emendata. Card. Antiqua
¹⁸ Tolet.-goth. Emilian. et Card. voluntatem parentum
¹⁹ Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind. parentibus
²⁰ Tolet.-goth. Emilian. Card. et Lind. a parentibus
²¹ Emilian. Card. et Lind. voluntatem parentum
²² Emilian. Card. Legion. et Lind. præsumperit
²³ Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind. parentum
²⁴ Card. et Legion. dispensatam. Lind. sponsam
²⁵ Emilian. et Card. contra parentum voluntatem
²⁶ Legion. annuerint

cui rex iusserit. Sic tamen ut voluntas eorum non habeat firmitatem; sed ipsi, sicut superius diximus, ambo tradantur cum omni substantia sua illi, cui antea fuerat sponsata. Eandem legem præcipimus custodiri, si pater de filiæ nuptiis ¹ definierit, et de pretio dotis convenerit, ac si ab hac vita transierit ante quam eam pater suus nuptui tradat, ut illi puella tradatur, cui a patre vel a matre pacta constiterit.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ².*De non revocandis datis arris.*

Dum præteritorum facta recolimus, futuris ponere præsumptionibus terminum consultissimum arbitramur. Quia ergo sunt plerique, qui factæ sponsionis immemores, nuptialium fœderum definitionem differant adimplere; abrogare decet huius rei licentiam, ut non unusquisque pro suo velle alteri dilationem exhibeat. Ideoque a die latæ huius legis decernimus, ut quum inter eos, qui disponendi ³ sunt, sive inter eorum parentes, aut fortasse propinquos pro filiorum nuptiis coram testibus præcesserit definitio, et annulus arrarum nomine datus fuerit, vel acceptus, quamvis scripturæ non intercurrant, nullatenus promissio violetur ⁴. Nec liceat uni parti suam immutare aliquatenus voluntatem, si pars altera præbere consensum noluerit; sed secundum legem, altera constitutione dotis impleta, nuptiarum inter eos peragatur festa celebratas.

V. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁵.*Ne viris minoris ætatis maiores femine disponantur.*

Ius naturæ tunc directum ⁶ in spem procreationis futuræ transmittitur, quum nuptiarum fœdus totius solemnitatis concordia ordinatur. Nam si aut ætatum ⁷, aut personarum incompetenti conditione adnectitur copulum ⁸ nuptiale, quid restat in procreationis origine, nisi ut quod nasciturum est, aut dissimile maneat, aut bifforme ⁹? Nec enim poterit in pacis concordiam nasci, quod per discordiam originis nascitur seminari. Vidimus enim quosdam non avidos amore naturæ, sed infectos cupiditatis ardore filiis suis tam inordinatim disponere fœdera nuptiarum, ut in eorum actis nec ætatum consors sit ordo, nec morum. Nam quum viris res illa dederit nomen, quod vi feminas agant, isti per repugnantia ¹⁰ naturæ conamina maribus puellulas ¹¹ anteponunt, dum infantibus adulescentulas disponationis copulo ¹² iungunt; sicque per ætatis præpostere tempus honestatis lucrum dilabi cogunt ad impudicitiam lapsum, dum puellarum avidior et maxima ætas seros tardosque virorum contemnit expectare proventus. Ut ergo male ordinata propagatio generis in ordinem a transductionibus reducat inlicitis, huius sanctione decernitur legis, ut femine minoris semper ætatis viris maioribus in matrimonio disponantur. Aliter disponatio facta, si una pars contradicere videatur, nullo modo manere iubetur. A die vero sponsionis usque ad nuptiarum diem non amplius quam biennium expectetur, nisi aut parentum, aut cognationis, vel certe ipsorum sponsorum,

si profecta sint iam ætatis, honesta et convniens ad fuerit consensio voluntatis. Sin autem in hoc fœdere inita pacta, vel definitiones prolongatione ¹³ nuptiarum communis voluntas immutare decreverit, aut si per necessitatem una persona defuerit, non amplius quam duorum annorum tempus prolongatio continebit. Et si rursum, vel quotiens fieri ita convenerit, biennii tantummodo in definitione spatium erit. Aliter quandoque arrarum, aut scripturæ deliberata ¹⁴ confectio non valebit. Si quis sane constitutum definitionis tempus absque necessitate ¹⁵ vel voluntatis consensione implere distulerit, suamque voluntatem a promissione coniugali removerit; et pœnam, quæ in placito continetur, adimpleat, et quod definitum est immutare non liceat. Mulierem autem, quam constiterit, aut unum aut plures habuisse maritos, post eorumdem virorum obitum alii viro ab adolescentiæ eius annis, seu illi qui nec uxorem habuit, sive ei quem unius, vel plurimarum coniugum vita destituit, honeste ac legaliter nubere nullatenus inlicitum erit.

VI. ¹⁶ FLAVIUS CINTASVINTUS REX.
Antiqua.*De quantitate rerum conscribendæ dotis.*

Quum de dotibus diversa sæpe inter nubentes oriatur intentio, plurimorum fit utilitati consultum, si evidens rei huius institutio nihil ultra relinquat ambiguum. Decernimus igitur, ac legis huius perpetim servatura sanctione censemus, ut quicumque ex palatii nostri primatibus, vel senioribus gentis gotorum filiam alterius, vel cuiuslibet relictam filio suo poposcerit in coniugio copulandam, seu quisquis ex prædicto ordine uxorem sibi elegerit expelendam, non amplius unusquisque in puellæ vel mulieris nomine dotis titulo conferat vel conscribat ¹⁷, rebus omnibus intromissis, quam quod ¹⁸ decimam partem rerum suarum esse constiterit. Quod si contigerit, ut quicumque parentum pro filio suo in nurus suæ nomine dotem conscribere debeat, eodem modo de eo quod eidem filio post obitum parentum suorum in portione poterit ¹⁹ evenire, decimam exinde partem per dotis titulum conferat, quod mulier vel puella nuptiis traditura obtineat, atque insuper decem pueros decemque puellas, et caballos XX., seu in ornamentis quantum mille ²⁰ solidorum summa esse constiterit, dare debet. Ita ut de his omnibus rebus in coniugium mulier adsumpta, si non reliquerit filios, facere quod voluerit liberam se noverit habere licentiam. Aut si intestata decesserit, ad maritum, aut ad propinquos mariti hæredes eadem donatio redeat. Nec erit ultra licitum puellæ parentibus, seu etiam puellæ vel mulieri ab sponso vel ab sponsi parentibus plus quidquam petere ²¹, vel in suo nomine conscribendum optare, nisi quantum nunc legis huius institutio continet. Aut si forte iuxta quod ex legibus romanis recolimus fuisse decretum, tantum puella vel mulier de suis rebus sponso dare elegerit, quantum sibi ipsa dare poposcerit. Quod si forsitan præventus sponsus scripturæ alicuius, vel sacramenti vinculo nuptiarum tempore alligetur amplius se sponsæ ²² daturum, quam quod hac lege constat esse permissum, id

¹ Legion. nuptias finierit² Tolet.-goth. et Legion. auctoris nomine, et inscriptione indigent.³ Legion. disponati⁴ Card. et Lind. violetur; cum qua datus est annulus, et definitio facta coram testibus⁵ Tolet.-goth. auctorem omittit et inscriptionem. Legion. Flavius Cintasvintus Rex. Antiqua⁶ Tolet.-goth. directum⁷ Lind. ætate⁸ Card. et Lind. copula nuptialis⁹ Card. diforme. Lind. deforme¹⁰ Tolet.-goth. per pugnantia¹¹ Legion. et Lind. puellas¹² Lind. copula¹³ Tolet.-goth. Card. et Lind. pro elongatione¹⁴ Legion. et Lind. celebrata

M.L. TOM. I.

¹⁵ Tolet.-goth. absque necessitatis aut voluntatis confessione transcendere voluerit, suamque &c.¹⁶ Tolet.-goth. auctor, et inscriptio desiderantur. Card. Fls. Rcs. Rex. Legion. additur: Antiqua noviter emendata¹⁷ Tolet.-goth. Card. et Lind. conscribat, quam quod¹⁸ Emilian. quam quod pretiatum rationabiliter mille solidorum decimam partem, &c. Legion. quam quod adpretiatum rationabiliter decimam partem, &c.¹⁹ Tolet.-goth. et Legion. evenire poterat. Emilian. venire potuerat²⁰ Emilian. quantum tot solidorum valere summa esse constiterit, sit illi conscribendi, dandique concessa libertas. Card. et Lind. quantum mille solidorum valere summam constiterit, sit illi conscribendi, dandique concessa libertas.²¹ Legion. repetere²² Card. se sponsæ datum vel daturum

postea ipse convellere, et in iuris sui potestate reducere, libero potiatur arbitrio. Sin autem aut iuramenti reverentia pavidus, aut, ut solet, negligentiae deditus, quod amplius sponsae dederat revocare aut evacuare noluerit, vel nequiverit, non oportebit unius tepiditate nullis adfuturam ¹ damna nutriri. Sed dum sponsi parentes vel propinqui tale factum agnoverint, universaque plus quam supra taxatum est, sponsae conlata sunt, suo iure absque cuiusquam praedicio perenniter vindicabunt. Certe si iam vir habens uxorem, transacto scilicet anno, pro dilectione vel merito coniugalis obsequii ei aliquid donare elegerit vel voluerit, licentiam incunctanter habebit. Nam non aliter infra anni circulum maritus in uxorem, seu mulier in maritum, excepta dote, ut praedictum est, aliam donationem conscribere poterint, nisi gravati infirmitate periculum sibi mortis imminere perspexerint ². De caeteris vero qui nubendi voluntatem habuerint, salubri etiam proposito providendum, decernendumque curabimus: ut qui in rebus omnibus decem millium solidorum dominus esse dinoscitur, ad mille solidos, rerum universarum contropatione ³ habita, in nomine sponsae suae dotem conscribat. Cui autem mille solidorum facultas est, de centum solidis tali adaeuratione dotem facturum est. Et sic ista constitutio dotalis tituli ad ultimum usque ad summum omnium controversia sopita pervenit. Data et confirmata lex sub die ⁴ II. idus ianuaris, anno feliciter tertio regni nostri ⁵.

VII. Antiqua. *Ut dotem puellae pater exigat et conservet.*

Dotem puellae traditam pater exigendi vel conservandi ipsi puellae habeat potestatem. Quod si pater vel mater defuerint, tunc fratres, vel proximi parentes dotem, quam susceperint, ipsi consorori suae ad integrum restituunt.

VIII. ⁶ Antiqua. *Ut patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat.*

Patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat. Matre vero mortua, aut si ad alias nuptias forte transierit, fratres eligant cui dignius puer vel puella iungatur. Quod si fratres eius ⁷ aetatis

non fuerint, ut eorum iudicio debeat germanus, aut germana committi, tunc patruus de coniunctione eorum habeat potestatem. Certe si germanus iam adulescentiae habeat aetatem, et proximorum renuit sollicitudinem, sit illis potestas condignam sibi coniunctionis querere copulam. De puella vero, si ad petitionem ipsius ⁸ is, qui natalibus eius videtur aequalis, accesserit petitor, tunc ⁹ patruus, sive frater cum proximis parentibus conloquantur, si velint suscipere petitorum, ut aut communi voluntate iungantur, aut communi iudicio denegetur.

IX. *Si fratres nuptias puellae differant, aut si puella impudice nuptias praesumat.*

Si fratres nuptias puellae sub ea conditione suspendant ¹⁰, ut ad maritum illa confugiens, iuxta legem portionem inter fratres suos de bonis parentum non possit accipere, et bis aut tertio removerint petitorum; puella, quae fratrum calliditate perspecta, maritum natalibus suis aequalem crediderit expetendum, tunc integram a fratribus, quae ei de parentum haereditate debetur, percipiat portionem. Quod si rursus nihil fratres contra sororem meditentur adversum, et idcirco morentur, ut sorori provideant digniorem, et illa honestatis suae oblita, personae suae non cogitans statum, ad inferiorem forte maritum devenerit; portionem suam sive divisam, sive non divisam, quam de facultate parentum fuerat consequutura, amittat. In fratrum vero, et sororum ¹¹, vel aliorum parentum haereditatem ingrediendi eis concedimus potestatem.

X. FLAVIUS CINTASVINTUS REX.

Ut de quibuscumque rebus dos conscripta fuerit, firmitatem obtineat.

Quum quisque aut pro se, aut pro filio, vel etiam proximo suo coniunctionis copulam appetit, an ¹² de rebus propriis, an de principum dono conlatis, an quibuscumque iustis profligationibus conquisitis iuxta modum legis latae conscribendi dotem habeat potestatem. Quodcumque autem legitime in dote conscripserit, modis omnibus plenum robur habebit.

II. TITULUS DE NUPTIIS INLICITIS.

- I. *Si post mortem mariti infra annum mulier nubat.*
- II. *Si mulier ingenua servo, vel liberto proprio sese commisceat.*
- III. *Si mulier ingenua servo alieno, seu ingenuus ancillae alienae sese coniungat.*
- IV. *Si mulier liberta servo alieno, vel libertus ancillae alienae se societ.*

I. ¹³ Antiqua. *Si post mortem mariti infra annum mulier nubat.*

Si qua mulier, post mortem mariti sui, se alii infra annum coniunxerit ¹⁴ inlicita ratione, vel adulterium fecerit, medietatem rerum suarum filii sui ex priori coniugio procreati recipiant, aut si filii desunt, alii propinquiores

- V. *Si quicumque servo alieno ancillam suam, seu servo suo alienam coniungat ancillam.*
- VI. *Si mulier, absente viro, alium sibi maritum adsumat.*
- VII. *Si domini servos suos esse mentientes ingenuos, mulieribus eos coniungant ingenuis.*
- VIII. *Si absque voluntate parentum mulier ingenua marito se coniungat ingenuo.*

defuncti viri haeredes per iudicis instantiam ipsarum rerum consequantur medietatem. Quam idcirco mulierem praecipue huic volumus subiacere dispendio, ne haec ¹⁵, quae a marito gravida relinquitur, dum immoderato desiderio ad secundi coniugii vota festinat, vel adulterium perpetrans, spem partus sui, prius quam nascatur, extinguat. Illas tantumdem a legis huius sententia iubemus ma-

¹ Legion. et Lind. ad futurum

² Tolet.-goth. persenserint

³ Lind. comprobatione

⁴ Legion. pridie idus ianuaris. Card. die pridie idus ianuarii. Tolet.-goth. et Emilian. sub die pridie idus ianuaris

⁵ Legion. addit: Recesvindi Regis Era 689. Lind. in Dei nomine Toletio

⁶ Tolet.-goth. et Emilian. auctorem et inscriptionem praeterunt. Legion. Antiqua noviter emendata

⁷ Legion. eius legitimae aetatis nondum fuerint

⁸ Tolet.-goth. si ad petitionem ipsius qui natalibus eius

⁹ Card. tunc avus vel patruus

¹⁰ Card. differant

¹¹ Tolet.-goth. consororum

¹² Lind. aut . . . aut . . . aut

¹³ Tolet.-goth. auctorem tacet et inscriptionem.

¹⁴ Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind. coniunxerit, vel adulterium

¹⁵ Card. ne aliae quae a maritis gravidae relictae sunt . . . festinant, vel adulterium perpetrant, spem partus, priusquam nascatur, extinguant

nere indemnes, quas principalis auctoritas, infra tempus hac lege constitutum, cuilibet in coniugio decreverit copulandas.

II. *Si mulier ingenua servo vel liberto proprio sese commisceat.*

Si ingenua mulier servo suo vel liberto proprio se in adulterio miscuerit, aut forsitan eum maritum habere voluerit, et ex hoc manifesta probatione convincitur, occidatur: ita ut adulter, et adultera ante iudicem publice fustigentur, et ignibus concrementur. Quum autem per reatum tam turpis admissi quicumque iudex, in quacumque regni nostri provincia constitutus, agnoverit dominam servo suo, sive patronam liberto fuisse coniunctam, eos separare non differat: ita ut bona eiusdem mulieris, aut si sunt de alio viro idonei filii evidenter oblineant, aut propinquis eius legali successione proficiant. Quod si usque ad tertium gradum defecerint hæredes, tunc omnia fiscus usurpet¹: ex tali enim consortio filios procreatos constitui non oportet hæredes. Illa vero, sive virgo², sive vidua fuerit, pœnam excipiat superius comprehensam. Quod si ad altaria sancta confugerit, donetur a rege, cui iussum fuerit perenniter servitura.

III.³ *Si mulier ingenua servo alieno, seu ingenuus ancillæ alienæ sese coniungat.*

Si mulier ingenua servo alieno, sive Regis se matrimonio sociaverit, sive etiam per adulterium iungere præsumperit; statim ubi primum hoc iudex agnoverit, eos ad separandum festinare non differat, ut pœnam, quam merentur, excipiant, hoc est, singuli eorum centena flagella suscipiant. Et si post hanc contradictionem se iterum coniunxerint, iudex eos comprehendi iubeat, et in sua præsentia exhiberi, ut unicuique eorum iteratim centena flagella imponere non desistat. Quod si tertia vice se separare noluerint, similiter centena flagella eisdem imponi iubemus, et ipsa mulier parentibus suis in potestate tradatur. Quod si postmodum eam parentes retrorsum dimiserint, sit ancilla domino eius servi. Filii tamen, quandocumque, et quanticumque ex ea iniquitate fuerint procreati, conditionem patris sequantur, ut in servitio permaneant. Facultatem vero mulieris propinqui sui legali successione conquirant⁴. Quod si hi, qui de tali contubernio extiterint geniti, XXX. annos per testem legitimum se ingenuos mansisse docuerint, a servitutis catena soluti ingenuitatis se gaudeant annulo⁵ decorati, si tamen parentes eorum infra illud tricennium, quo filii ipsorum se ingenuos esse probaverint, nihil de conditione servitutis dominis suis persolverint, unde ipsi filii eorum videbantur servituti obnoxii. Ipsam autem legem præcipimus custodiri, et de viris ingenuis, qui regias ancillas, vel etiam cuiuscumque habuerint copulatas, ut conditionis hæc forma servetur.

IV.⁶ *FLVS. CTSTS. REX.*

Si mulier liberta servo alieno, vel libertus ancillæ alienæ se societ.

Si mulier liberta servo alieno se coniunxerit, aut in matrimonio sociaverit, contestetur ei tertio dominus servi præsentibus tribus testibus, ut ab hac coniunctione discedat: et si post trinam conventionem⁷ se separare noluerit, sit ancilla domino eius, cuius servo coniunxit. Si

vero non contestata fuerit, antequam filii nascantur, illa in libertate permaneat. Agnatio autem servi domino deputetur, quia liberi esse non possunt qui ex tali conditione nascuntur. Similis et de manumissis viris, qui se cum ancillis alienis miscuerunt, huius legis forma servetur. Nam si cum domini voluntate et permissione servo alieno manumissi se forte coniunxerit, et cum ipso domino servi placitum fecerit, omnino placitum ipsum iubemus stare.

V.⁸ *Si quicumque servo alieno ancillam suam, vel servo suo alienam coniungat ancillam.*

Quicumque ancillam suam servo alieno sine conscientia domini sui uxorem dederit, et hoc certis probationibus inveniatur, dominus servi ancillam ipsam cum filiis⁹ omnimodis suis vindicabit. Similiter et de illis ordinamus, qui servo¹⁰ suo ancillam alienam coniunxerit, ut conditionis hæc forma servetur.

VI.¹¹ *Si mulier, absente viro, alium sibi maritum assumat.*

Nulla mulier, viro suo absente, alteri viro se præsumat coniungere, usque dum de viro suo certis agnoscat iudiciis, si vere mortuus fuerit; quod similiter, et ille inquirat, qui eam sibi vult in coniugium copulare. Si vero hoc facere distulerint, et sic se illicita præsumptione coniunxerint, et postmodum prior maritus reversus fuerit, ambo ei in potestate tradantur, et quod de eis facere voluerit, seu vendendi, seu quodlibet faciendi habeat potestatem.

VII. *FLAVIUS CINTASVINTUS REX*¹².

Si domini servos suos esse mentientes ingenuos, mulieribus eos coniungant ingenuis.

Resistendum est pravorum ausibus, ne pravitalis amplius frena laxentur. Plerique enim studio cupiditatis inlecti solent interdum mulieres ingenuas, puellasque prave decipere, et simulantes ad tempus servos suos esse ingenuos, hortantur eas maritos illos accipere, quos postea natis prolibus in servitum facile possint reducere¹³. Ut ergo fraudis huius aditus extirpetur, præsentem iugiter mansura lege sancimus, ut deceptores rei istius manifeste detecti crimine notentur infamiæ. Et illi, quos sub nomine ingenuitatis antedictis personis reperiuntur associasse, sic ingenui cum filiis suis perenniter maneat, sicut eos ipsorum domini ingenuos professi iam antea fuerant; sed et res omnes tempore nuptiarum acceptas seu promissas, mulier vel puella sibimet vindicabit, si per idoneam probationem convicerit¹⁴, maritum de quo agitur sub ingenuitatis spe¹⁵ sibi sociatum fuisse. Certe si puella vel mulier, aut etiam ipsorum parentes, id quod prædictum est, ita factum adprobare nequiverint, servos pariter, et eorum filios una cum rebus omnibus indubitanter petitor obtinebit. Hic et de illis ancillis ordo servandus est, quæ viris ingenuis tali fraude noscuntur esse coniunctæ. Nam et de libertis, quos ita constiterit copulatos existere ancillis aut servis¹⁶, huius servanda erit sanctio legis.

VIII.¹⁷ *Antiqua. Si absque voluntate parentum mulier ingenua marito se coniungat ingenuo.*

Si puella ingenua ad quemlibet ingenuum venerit in ea conditione, ut eum sibi maritum adquirat, prius cum

¹ *Legion.* suscipiat

² *Card.* seu virgo, aut corrupta, sive vidua fuerit

³ *Legion.* Cindasvindus Rex. Antiqua. *Card.* Antiqua.

⁴ *Tolet.-goth. et Emilian.* conquirant. Ipsam autem legem &c.

⁵ *Legion. Card. et Lind.* titulo

⁶ *Lind.* Fls. gls. Rchds. Rex. *Legion.* Antiqua.

⁷ *Card.* contestationem. *Lind.* commonitionem vel contestationem

⁸ *Legion.* Fls. glo. Cindasvindus Rex.

⁹ *Card. et Lind.* cum filiis sibi omnimodis vindicabit

¹⁰ *Card.* qui servos suos ancillis alienis

¹¹ *Legion.* Antiqua nova lex.

¹² *Tolet.-goth. auctoris caret nomine, et legis inscriptione. Legion.* Flav. Cindasvindus Rex. Antiqua noviter emendata.

¹³ *Tolet.-goth. Emilian. Card. et Lind.* redigere. *Legion.* recipere.

¹⁴ *Tolet.-goth.* convincitur. *Lind.* convicerit

¹⁵ *Legion.* specie

¹⁶ *Tolet.-goth.* servulis

¹⁷ *Tolet.-goth. Emilian. et Card.* auctorem, et inscriptionem tacent.

puellæ parentibus conloquatur; et si ¹ obtinuerit uti eam uxorem habere possit, pretium dotis parentibus eius, ut iustum est, impleatur. Si vero hoc non potuerit obtinere, puella in parentum potestate consistat. Quod si absque cognitione et consensu parentum eadem puella sponte fuerit viro coniuncta, et eam parentes in gratiam recipere

noluerint, mulier cum fratribus suis in facultate parentum non succedat, pro eo quod sine voluntate parentum transierit pronior ad maritum. Nam de rebus suis, si aliquid ei parentes donaverint ², habeat potestatem: ipsa quoque de donatis et profligatis rebus, faciendi quod voluerit libertatem habebit.

III. TITULUS DE RAPTO VIRGINUM, VEL VIDUARUM.

- I. *Si ingenuus ingenuam rapiat mulierem, licet illa virginitatem perdat, iste tamen illi coniungi non valeat.*
- II. *Si a potestate raptoris puellam parentes eripere potuerint.*
- III. *Si consentiant raptori parentes de sponsata puella.*
- IV. *Si fratres, vivo an ³ defuncto patre, consentiant raptori sororis.*
- V. *Si quicumque rapiat alienam sponsam.*
- VI. *Si quispiam de raptoribus occidatur.*
- VII. *Infra quod tempus liceat accusare raptorem, et si*

parentibus vel puellæ cum raptore de nuptiarum definitione conveniat.

- VIII. *Si servi mulierem ingenuam rapuerint.*
- IX. *Si servus mulierem libertate traditam rapuerit.*
- X. *Si servus ancillam alterius rapuerit.*
- XI. *De sollicitatoribus filiarum, vel uxorum alienarum, vel etiam viduarum, ac de his, qui puellam vel viduam ingenuam, absque regio iussu, violenter dare marito præsumpserint.*
- XII. *De ingenuis atque servis quos in raptu interesse constiterit.*

- I. ⁴ Antiqua. *Si ingenuus ingenuam rapiat mulierem, licet illa virginitatem perdat, iste tamen illi coniungi non valeat.*

- III. ⁹ *Si consentiant raptori parentes de sponsata puella.*

Si quis ingenuus rapuerit virginem vel viduam, si, antequam integritatem virginitatis aut castitatis amittat, puella vel vidua potuerit a raptu ⁵ revocari, medietatem rerum suarum ille qui rapuit perdat, ei quam rapuerat consignandam. Si vero ad immunditiam quam voluerit raptor potuerit pervenire, in coniugio puellæ vel viduæ mulieris quam rapuerat per nullam compositionem iungatur; sed cum omnibus rebus suis tradatur ei, cui violentus fuit, et CC. insuper in conspectu omnium publice ictus accipiat flagellorum, et careat ingenuitatis suæ statu, parentibus eiusdem, cui violentus extiterat, aut ipsi virgini vel viduæ quam rapuerat, in perpetuum serviturus: ita ut ad eius, quam rapuerat, coniugium nullo unquam tempore redeat. Quod si factum fortasse constiterit ⁶, quidquid de raptoris rebus pro contumelio suo perceperat, una cum ipso raptore amittat, illis proculdubio parentibus profutura, quorum hoc negotium fuerit exsequutum instantia. Quod si vir de alia uxore filios habens legitimos, raptum postea fecisse convincitur, ipse videlicet solus in eius quam rapuit serviturus potestate tradatur. Res tamen raptoris filii eius legitimi obtinebunt.

Si parentes raptori consenserint, pretium filiæ suæ quod cum priore sponso definisse noscuntur, in quadruplum eidem sponso cogantur exsolvere. Idem vero raptor legibus sponso inexcusabiliter maneat abdicatus.

- IV. ¹⁰ Antiqua. *Si fratres, vivo an defuncto patre, consentiant raptori sororis.*

Si, vivo patre, fratres consenserint raptori, aut in raptu sororis conscii comprobantur ¹¹, excepta morte, damnum quod de raptoribus est constitutum, excipiant. Si vero post obitum patris fratres sororem suam raptori tradiderint, vel raptori levandam consenserint, pro eo quod eam vel vili personæ, vel contra voluntatem suam nuptui tradiderint, cuius etiam honorem debuerant exaltare, medietatem facultatis suæ amittant, ipsi nihilominus sorori suæ tradendam, et insuper in præsentia aliorum a iudice quinquagena flagella suscipiant; ut hoc alii commo-niti terrore formident. Adiutores vero raptoris, qui cum ipso fuerint, disciplinam legis accipiant, sicut est in lege alia constitutum. Raptor autem inexcusabiliter superiori lege, et in rebus et in status sui dignitate damnetur.

II. FLVS. RGSNTS. REX ⁷.

- V. Antiqua. *Si quicumque rapiat alienam sponsam.*

Si a potestate raptoris puellam parentes eripere potuerint.

Si parentes mulierem vel puellam raptam excusserint, ipse raptor parentibus eiusdem mulieris vel puellæ in potestate tradatur, et ipsi mulieri penitus non liceat ad eundem virum se coniungere. Quod si facere præsumpserint, ambo morti tradantur. Si certe ad episcopum vel ad altaria sancta confugerint, vita ⁸ concessa, omnibus modis separentur, et parentibus raptæ servituri tradantur.

Si quicumque alienam sponsam rapuerit, de facultatibus raptoris ipsius medietatem puellæ, aliam vero medietatem sponso iubemus addici. Quod si minimam aut nullam habeat facultatem, his quos supra memoravimus, cum omnibus quæ habuerit, tradatur ad integrum, ita ut, venundato raptore de eius pretio æquales habeant portiones. Ipse autem raptor, si peractum scelus est, puniatur.

- VI. Antiqua. *Si quispiam de raptoribus ¹² occidatur.*

Si quis de raptoribus ¹³ fuerit occisus ¹⁴, pro homicidio non teneatur, quod ¹⁵ pro defendenda castitate commissum est.

¹ Tolet.-goth. Emilian. et Legion. et si obtinuerit eam uxorem habere posse

² Tolet.-goth. Emilian. Legion. et Card. donare voluerint

³ Legion. et Lind. aut. quemadmodum in lege statuitur.

⁴ Tolet.-goth. et Emilian. auctoris nomine, et inscriptione vacant. Card. Antiqua noviter emendata.

⁵ Legion. a raptore

⁶ Legion. contigerit

⁷ Card. Fls. Rcs. Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem prætermittit.

⁸ Emilian. et illis a Rege fuerit vita concessa

⁹ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁰ Legion. Fls. Cindasvindus Rex.

¹¹ Legion. probantur

¹² Card. de raptoribus aut adulteris

¹³ Card. aut adulteris

¹⁴ Legion. occisus, mors eius pro homicidio. Lind. occisus, ille qui percussit ad homicidium non teneatur

¹⁵ Legion. quia

VII. FLVS. CNTSNTS. REX.
Antiqua.

Infra quod tempus liceat accusare raptorem, et si parentibus vel puellæ cum raptore de nuptiarum definitione conveniat.

Raptorem virginis vel viduæ infra XXX. annos omnino liceat accusare. Quod si cum puellæ parentibus, sive cum eadem puella vel vidua de nuptiis fortasse convenerit, inter se agendi licentia negari non poterit. Transactis autem XXX. annis, omnis accusatio sopita manebit.

VIII. FLVS. RCSTS. REX ¹.

Si servi mulierem ingenuam rapuerint.

Æquitatis opportunitas exigit legem ponere sequuturis, unde dubitationis occasio inter præsentis occurrit. Si servi igitur, sciente domino vel iubente, raptum ² facere præsumpserint, ad omnem legalem ³ satisfactionem servorum dominus iudicis instantia compellendus est. Quod si extra voluntatem domini servi talia perpetraverint, iudicis iidem sententia comprehensi, ac decalvationis fœditate mulctati, trecentenis insuper singuli flagellorum ictibus verberentur. Ille tamen servus, qui idem se ingenuæ mulieri per rapinam copulari quæsivit, pœnali sententiæ subiacebit.

IX. FLVS. CNTSNTS. REX ⁴.

Si servus mulierem libertati traditam rapuerit.

Si servus libertam rapuisse detegitur, quoniam iam non unius conditionis esse noscuntur, ideo si idoneus est servus, qui talia fecisse ⁵ detegitur, et idoneam libertam rapuisse invenitur, si voluerit ⁶ dominus eius C. solidos pro eo componat. Si certe ⁷ noluerit, eundem servum tradere non desistat, ita ut ipsi mulieri ultra non liceat eundem raptorem sibi in coniugio copulari ⁸. Quod si ad eius aliquando coniugium venerit, et filii exinde fuerint procreati, dominus ille, cuius servus rapti crimen admiserat, et servum et agnationem sibi vindicet servituram. Sin autem rusticus, aut vilissimus servus esse noscitur, et similem libertam rapuisse cognoscitur; quantum ipsum servum valere constiterit, tantum pretium dominus servi prædictæ mulieri persolvere procurabit ⁹: ipse vero servus centenis flagellorum ictibus verberetur, et turpiter de-

calvatus, et in potestate domini sui erit perpetim permanens.

X. FLAVIUS CINTASYINTUS REX ¹⁰.

Si servus ancillam alterius rapuerit.

Si servus ancillam iuris alieni rapuerit, ducentorum flagellorum verberibus cæsus ac decalvatus, ab ancilla etiam, si dominus ancillæ voluerit, absque dubio separetur.

XI. *De sollicitatoribus filiarum, et uxorum alienarum, vel etiam viduarum, ac de his qui puellam aut viduam ingenuam, absque regio iussu, violenter dare marito præsumpserint.*

Omne quod honestatem vitæ commaculat, legalis necesse est ut censura coerceat. Idcirco sollicitatores adulterii uxorum, vel filiarum alienarum, atque viduarum, sive sponsarum, si per ingenuum vel ingenuam, seu per servum aut ancillam, atque etiam libertum aut libertam, mox manifestis indiciis talium scelerum mandatum deferentes patuerint, cum his etiam, a quibus misi fuerint ¹¹, iudicis instantia comprehensi, in eius potestate tradantur, cuius uxorem, vel filiam, aut sponsam sollicitasse reperiuntur: ut illi quoque de eis quod voluerit sit iudicandi libertas, quem vel coniugalis ordo, vel parentalis propinquitas huius ultorem criminis legaliter esse demonstrat. Illi quoque, qui puellam ingenuam vel viduam, absque regia iussione, marito violenter præsumpserint tradere, quinque libras auri ei, cui vim fecerint, cogantur exsolvere, et huiusmodi coniugium, si mulier dissentire probatur, irritum nihilominus habeatur.

XII. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹².

De ingenuis atque servis quos in raptu ¹³ interesse constiterit.

Qui in raptu ¹⁴ interfuisse dinoscitur, si liber est, sex auri uncias reddat, et L. ictus flagellorum publice extensus accipiat. Nam si servus fuerit, et sine domini voluntate hoc fecerit, centum publice flagella suscipiat. Quod si servus in raptu ¹⁵ interfuerit cum domini voluntate, dominus ita pro eo componat, sicut et ingenuis est constitutum.

IV. TITULUS DE ADULTERIIS.

- I. *Si, connivente, aut non connivente uxore, cum alio viro adulterium fiat.*
- II. *Si puella vel mulier disponata adulterasse reperiatur.*
- III. *De adulterio uxoris.*
- IV. *Si adulter cum adultera occidatur.*
- V. *Si pater vel propinqui in domo adulteram occiderint filiam.*
- VI. *Quod servi præventos adulteros occidere non iubentur.*
- VII. *Si puella, vel vidua ad domum alterius pro adulterio venerit, eamque vir ipse coniugem habere velit.*
- VIII. *Si mulier ingenua sponte adulterio cuicumque se misceat ad viro.*

- IX. *Si mulier ingenua marito alterius sese adulterii iungat stupro.*
- X. *Pro adulterio torquendos servos et ancillas in capite dominorum.*
- XI. *Si pro celando adulterii scelere mancipium libertati tradatur.*
- XII. *De adulterorum coniugum rebus.*
- XIII. *De personis quibus adulterium accusare conceditur, et qualiter perquiri aut convinci iubetur.*
- XIV. *Si ingenuus sive servus virginem aut viduam ingenuam violenter polluisse adulterio detegitur ¹⁶.*
- XV. *Si ingenuus, sive servus, nesciente domino, alienam consentientem adulterasse convincitur ancillam.*

¹ Tolet.-goth. Flvs. Cnds. Rex. Legion. addit: Antiqua.

² Emilian. raptum virginum

³ Legion. legis

⁴ Legion. Antiqua.

⁵ Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind. commisisse

⁶ Emilian. si voluerit pro servo compositionem dominus dare, aut C. solidos mulieri componat, aut si noluerit, eundem servum pœnæ supplicio tradere non desistat, ita &c.

⁷ Legion. Si autem

⁸ Tolet.-goth. Legion. et Lind. copulare.

M.L. Tom. I.

⁹ Legion. procuret

¹⁰ Legion. adauget: Antiqua.

¹¹ Card. fuerint, aut si minime missi extiterunt, iudicis instantia &c.

¹² Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Card. Fls. Chds. Legion. Fls. Cnds. R. Antiqua.

¹³ Card. in raptu vel adulterio

¹⁴ Card. in raptu vel adulterio

¹⁵ Card. in raptu vel adulterio

¹⁶ Legion. et Lind. detegatur.

XVI. *De adulterio ancillæ, si cum adultero violenter id fecisse probetur.*
 XVII. *De meretricibus ingenuis, vel ancillis, aut si ea-*

rum scelus iudices perquirere, vel corrigere noluerint.

XVIII. *De immunditia Sacerdotum et Ministrorum.*

I. Antiqua. *Si, connivente, aut non connivente uxore, cum alio viro adulterium fiat.*

Si quis uxori alienæ adulterium intulerit violenter, si ipse adulter filios habens legitimos talia perpetraverit, ipse solus absque rebus addicatur marito mulieris. Si autem filios legitimos non habuerit, quibus facultas sua deberi legitime possit, cum omnibus rebus suis in potestate mariti mulieris deveniat, ut in eius potestate vindicta consistat. Quod si mulieris fuerit fortasse consensus, marito similis sit potestas de his faciendi quod ei placet.

II. ¹ Antiqua. *Si puella ² vel mulier dispensata adulterasse reperiatur.*

Si inter sponsum et sponsæ parentes, aut cum ipsa forsitan muliere, quæ in suo consistit arbitrio, dato pretio, et sicut consuetudo est, ante testes facto placito de futuro coniugio, aut cum parentibus ³ eius, quibus lex potestatem tribuit, facta fuerit definitio, et postea puella vel mulier adulterium commisisse detegitur, aut fortasse alteri viro se dispondisse, vel in coniugio sociasse probatur, una cum adultero, sive iniusto marito, vel sponso illicito, quem sibi contra priorem definitionem sociare præsumpsit, in potestate prioris tradantur sponsi cum rebus suis omnibus servituri; si tamen filios de priori coniugio adulter ille vel transgressor, seu mulier ipsa non habuerit. Quod si filios legitimos habere probantur, tunc omnes res ad eosdem filios pertinebunt. Ipsi tamen, id est, tam mulier ipsa scelerata, quam etiam vir ille, qui eam adulterasse, aut dispensasse, vel in coniugio sibi sociasse dinoscitur, in potestate illius, cui primum prædicta mulier pactita ⁴ fuerat, servituri tradantur ⁵.

III. Antiqua. ⁶ *De adulterio uxoris.*

Si cuiuslibet uxor adulterium fecerit, et deprehensa non fuerit, ante iudicem competentibus signis vel indiciis maritus accuset. Et si mulieris adulterium manifeste patuerit, adulter et adultera secundum superioris legis ordinem ipsi tradantur, ut quod de eis facere voluerit, in eius proprio consistat arbitrio.

IV. Antiqua. *Si adulter cum adultera occidatur.*

Si adulterum cum ⁷ adultera maritus vel sponsus occiderit, pro homicidio non teneatur.

V. FLVS. RCSTS. REX ⁸.

Si pater vel propinqui in domo adulteram occiderint filiam.

Si filiam in adulterio pater in domo sua occiderit, nullam pœnam aut calumniam incurrat. Si certe eam reservare ⁹ voluerit, faciendi de ipsa et de adultero quod voluerit habeat potestatem. Similiter et fratres, sive patrum post obitum patris faciendi habeant potestatem.

¹ *Tolet.-goth.* Noviter emendata antiqua.

² *Legion.* Si puella dispensata

³ *Legion.* aut cum parentibus eius virginis, aut cum muliere, quæ in sua manet potestate, facta fuerit definitio

⁴ *Tolet.-goth. et Lind.* pacta

⁵ *Lind.* tradantur: ut de his quod voluerit faciendi habeat potestatem, et pretium ad illum sponsum, qui dederat, revertatur.

⁶ *Tolet.-goth.* Noviter emendata antiqua.

⁷ *Vigil.* adulterum vel adulteram

⁸ *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione distituitur. Legion. et Card.* Antiqua.

⁹ *Tolet.-goth. et Legion.* servare

VI. Antiqua. *Quod servi præventos adulteros occidere non iubentur.*

Sicut parentibus in domo repertos adulteros necare conceditur, ita præventos a servis perimi non iubetur. Sed quam eos servi repererint, sub honesta custodia teneant, donec aut domino domus, aut iudici præsentandos exhibeant, et detectos certis indiciis legalis pœna percellat.

VII. Antiqua. *Si puella vel vidua ad domum alterius pro adulterio venerit, camque vir ipse coniugem habere velit.*

Si puella ingenua seu vidua ad domum alienam adulterii perpetratione ¹⁰ convenerit, et ipsam ille uxorem habere voluerit, et parentes, ut se habeant, adquiescant; ille pretium det parentibus quantum parentes puellæ velint, vel quantum ei cum ipsa muliere convenire poterit. Mulier ¹¹ vero de parentum rebus nullam inter fratres suos, nisi parentes voluerint, habeat portionem.

VIII. Antiqua. *Si mulier ingenua sponte adulterio cui-cumque se misceat viro.*

Si ingenua mulier cuicumque viro se adulterio volens miscuisse detegitur, si eam ipse uxorem habere voluerit, habeat potestatem. Si autem noluerit, suæ imputet culpæ, quæ se adulterio volens miscuisse cognoscitur.

IX. Antiqua. *Si mulier ingenua marito alterius sese adulterii iungat stupro.*

Si qua mulier ingenua marito alicuius adulterio se sociaverit, et hoc ¹² manifestis ¹³ indiciis convicta patuerit, addicatur uxori cuius marito se miscuit, ut in ipsius potestate vindicta consistat ¹⁴.

X. ¹⁵ Antiqua. *Pro adulterio torquendos servos et ancillas in capite dominorum.*

Pro causa adulterii etiam in domini dominæve capite, servi vel ancillæ torquendi sunt, ut veritas certius possit inveniri, et indubitanter agnosci.

XI. Antiqua. *Si pro celando adulterii scelere mancipium libertati tradatur.*

Si quis pro occultanda veritate mancipium manumittat, ne possit pro adulterii probatione torqueri, libertas data non valeat.

XII. ¹⁶ *De adulterorum coniugum rebus.*

Præteritæ quidem legis sanctione constitutum recolimus, adulteram mulierem, pariter et adulterum marito eius tradi debere. Tamen quia de rebus eorum sæpe iudices dubitare contingit, ideo specialiter decernere necessarium extitit, ut si uxoris adulterium, proponente viro,

¹⁰ *Legion. et Lind.* adulterii causa venerit

¹¹ *Card. Legion. et Lind.* puella

¹² *Legion. et Lind.* et ex hoc

¹³ *Legion. et Card.* manifesta probatione convincitur. *Lind.* manifestis indiciis et probatione convincitur.

¹⁴ *Card. insuper addit:* si tamen uxor consentanea huius adulterii non adprobatur.

¹⁵ *Emilian. Legion. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.*

¹⁶ *Tolet.-goth.* Flvs. Cindasvindus Rex. Noviter emendata. *Legion.* Fls. Gls. Cindasvintus Rex. Antiqua noviter emendata. *Card.* Fls. Chds. Antiqua. *Lind.* Fls. Chds. Rex.

manifeste patuerit, et tam adultera, quam adulter de priori coniugio legitimos filios non habuerint, omnis eorum hæreditas marito mulieris adulteræ cum personis pariter addicatur. Certe si filios legitimos de priori coniugio adulter habuerit, ipsis eius hæreditas et omnibus pertinebit, et huius tantum persona marito adulteræ subiacebit. Uxor autem adultera, si de priori coniugio, vel ¹ postremo legitimos filios habere dinoscitur, sequestrata filiis de priori coniugio portione, et in eorum potestate redacta, sic suorum filiorum, ex eadem quæ postmodum in adulterio convincitur, coniuge creatorum, maritus eius portionem obtineat ², ut post suum obitum eisdem filiis relinquat possidendam. Ita tamen, ut postquam uxor adultera in potestatem fuerit mariti redacta, nulla sit illi ulterius, vel fornicandi cum ea, vel in coniugium illam sibi sociandi licentia. Nam si fecerit, ipse quidem nihil de rebus eius habiturus est; omnis tamen mulieris facultas, aut filii eius legitimis, aut, si filii defuerint, hæredibus mulieris ex toto proficiat. Similis ratio et de sponsatis forma servetur.

XIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ³.

De personis, quibus adulterium accusare conceditur, et qualiter perquiri aut convinci iubetur.

Si perpetratum scelus legalis censura non reprimit, sceleratorum temeritas ab adsuetis ⁴ vitiis nequaquam quiescit. Ideoque quia quorundam interdum uxores viros suos abominantes, seseque adulterio polluentes, ita potionibus quibusdam vel maleficiorum factionibus eorumdem viro- rum mentes alienant atque præcipitant, ut nec agniti uxoris adulterium accusare publice vel deferre ⁵ valeant, nec ab eiusdem adulteræ coniugis consortio vel dilectione discedant; id in causis talibus omnino servandum est, ut si eiusdem adulteræ, aut ⁶ decepti mariti ætate sunt legitimi filii, ipsis iuxta quod maritus ⁷ adulteræ require- re poterat, sit apud iudicem ⁸ mulieris adulterium accu- sandi et comprobandi licentia. Certe si aut filii desunt, aut non eiusdem ætatis vel sollertiæ sint, qui hoc legitime expedire possint, ne fortasse dum dilatio ulciscendi adulterii intercedit, aut deceptum maritum fraudulenter adultera perimat, aut facultas eius filiis suis, vel propin- quis ex hac occasione depereat, propinquos mariti ⁹ adul- teræ sub hac restrictione ¹⁰ accusandi adulteram lex ista constituit ¹¹. Ut si ¹² accusationis huius fiduciam adsu- mentes, adulterium mulieris eorum inquisitione coram iudice manifeste patuerit, tunc ¹³ adulter, sive etiam adul-

tera, qui hoc scelus convicti fuerint commisisse, cum om- nibus rebus ¹⁴ illis incunctanter tradendi sunt servituri, qui hanc accusationem ¹⁵ secundum institutionem legis vi- si fuerint iustissime prosequi, salva ¹⁶ tamen anima, quam ad lamenta pœnitentiæ, pietatis indulgentia, reserva- mus, et ¹⁷ tamen quæ in detruncatione flagello ¹⁸ corpo- ris in eis impertire voluerint, licentiam per huius legis sanctionem decernimus. Verumtamen eiusdem ¹⁹ adulte- ræ filii ex ipso ²⁰ viro iam tempore quo convicta fuerit tale facinus perpetrasset, quam etiam propinqui sui post eius ²¹ obitum, si filii defuerint, adulteræ mulieris obti- neant facultatem. Sin autem filii supprestes ²² existunt, et tamen aut non eiusdem ætatis, aut ²³ talis experientiæ, qui mulieris adulterium accusare vel vincere ²⁴ competen- ter intendant, tunc ille propinquus mariti, qui manifestum ²⁵ mulieris adulterium ultus fuerit, quintam partem facultatis adulteræ pro labore suo percipiat: quatuor par- tes autem ad integrum prædictorum filii sibi vindicent ac defendant. Nam si aut propinquorum in hac parte tepiditas, aut filiorum negligentia, vel fortasse muneris accep- tio, utrosque corrumpens, minime fuerit eadem actio a talibus personis quæsita, dum ad regiam cognitionem ea- dem causa pervenerit, ipse proculdubio pro mercede sua constitutus ²⁶ est, vel a quo debeat tale negotium prose- qui, vel quantum prosequutor de rebus sceleratæ mulie- ris pro commodo sui laboris incunctanter consequi possit. Verum quia difficile fieri potest, ut per liberas personas mulieris adulterium indagetur, dum frequenter hoc vitium occulte perpetrari sit solitum, proinde quando ad convin- cendum adulterium accusatæ mulieris ingenuitas omnino defuerit, prædictis personis, quibus eius adulterium accu- sare præsentis lege permissum est, hoc etiam aperte lici- tum erit, ut per quæstionem familiæ utriusque domini, accusatæ mulieris adulterium coram iudice iustissime re- quiratur.

XIV. ²⁷ Antiqua. *Si ingenuus, sive servus virginem, aut viduam ingenuam violenter polluisse adulterio detegatur.*

Si viduam quisque, vel virginem ingenuam violenter adulterandam compresserit ²⁸, vel stupri forsitan commix- tione polluerit; si ingenuus est, centum flagellis casus, illi continuo, cui violentus extiterit, servituras tradatur. Servus vero comprehensus a iudice ignibus concremetur. Ingenuus tamen pro huiusmodi scelere traditus, nullo um- quam tempore ad eius, quam compressit vel stupravit,

¹ Lind. et de postremo² Tolet.-goth. accipiat et obtineat³ Lind. Fls. Gls. Reds. Rex. Legion. adiicit: Antiqua.⁴ Legion. adsuetis nequaquam⁵ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind. defendere⁶ Card. et decepti⁷ Card. iuxta quod maritus adulterum requirere poterat &c.⁸ Legion. iudicem adulterium⁹ Card. mariti accusandi¹⁰ Emilian. et Tolet.-goth. discretionem. Legion. occasione

¹¹ Card. constituit. Verum si filii huius adsumentes accusa- tionis fiduciam, mulieris adulterium coram iudice, inquisitione illorum, manifeste patuerit, tunc adulter legitimos filios non ha- bens, cum omnibus rebus suis, et rebus sceleratæ mulieris, il- lis incunctanter tradendus est serviturus, qui hanc causationem visi fuerint iustissime prosequi; ita namque ut si mulier adulte- ra filios habuerit ex priore vel ex ipso coniugio, unde illi orti sunt, qui eam accusaverunt, quot in numero fuerint, tot reci- piant facultatum partes sceleratæ matris, salva tantum nefarii adulteri anima, quam pœnitentiæ ad lamenta, pietatis indulgen- tia, reservamus; et tamen, quæ in detruncatione flagello corpo- ris, ordinante iudice, in eo impertire voluerint, licentiam per huius legis sanctionem decernimus. Mulier vero scelerata donec- tur a Principe servitura cui placuerit, aut de ea faciat quodcum- que voluerit. Tamen si adulteræ eiusdem filii ex ipso viro iam tempore, quo convicta fuerit tale facinus perpetrasset, defuerint, propinqui mariti mulieris adulteræ, qui iuste visi fuerint instan- tia sua coram iudice prosequi mulieris adulterium, obtineant fa- cultates sceleratorum pleniter et personas: si tamen scelerati fi- lios legitimos non habuerint: quia nec filii poterint de parentum hæreditate fraudari, nec scelerati quiverint manere impuniti, sed erunt propinquorum mariti mulieris servitiis addicti. Si au-

tem filii superstites existunt, et tamen non eiusdem ætatis, aut non talis experientiæ qui mulieris adulterium accusare et convin- cere competenter intendant, tunc ille propinquus mariti, qui manifestum mulieris adulterium ultus fuerit, quintam partem fa- cultatum sceleratorum pro labore suo percipiat, et personas co- rum proculdubio obsequiis suis addici non recuset. Quatuor au- tem partes facultatum prædictorum sceleratorum filii decepti ma- riti sibi vindicent ac defendant, si tamen filios legitimos adulter non habuerit. Nam si aut propinquorum in hac parte tepiditas, aut filiorum negligentia, vel fortasse muneris acceptio, utrosque corrumpens, minime fuerit eadem ratio, vel actio, sive acceptio a talibus personis quæsita, dum ad regiam cognitionem &c.

¹² Tolet.-goth. sic¹³ Emilian. Legion. et Tolet.-goth. tunc eiusdem adulteræ fi- lii¹⁴ Lind. rebus suis illis¹⁵ Lind. causationem¹⁶ Lind. salvis tantum animabus, quas¹⁷ Lind. ea tamen¹⁸ Lind. vel flagello¹⁹ Lind. tam eiusdem²⁰ Emilian. Legion. et Lind. ex ipso iam tempore²¹ Lind. eius viri obitum²² Lind. superstites extiterint²³ Emilian. Legion. Tolet.-goth. et Lind. aut non talis expe- rientia²⁴ Emilian. Legion. et Lind. convincere²⁵ Legion. qui mulieris adulterium²⁶ Tolet.-goth. consecuturus. Lind. constitutus²⁷ In Emilian. auctor non invenitur, nec subscriptio.²⁸ Legion. oppresserit

pervenire coniugium permittatur. Quod si hæc ipsa mulier, quæ violentiam pertulit, postquam sibi traditum servum acceperit, qualibet occasione eum sibi in coniugium copulare præsumpserit; tunc ipsa mulier turpissimæ factionis suæ sentiens damna, cum omnibus rebus suis propriis hæredibus¹ suis servitura subiaceat.

XV. Antiqua. *Si ingenuus sive servus, nesciente domino, alienam consentientem adulterasse convincitur ancillam.*

Si extra domum domini sui se adulterio volens ancilla miscuisse convincitur², in ancillam tantummodo vindicandi dominus habeat potestatem. Si vero ingenuus aut servus cum ancilla ex consensu in domo domini ancillæ reperiuntur talia commisisse, ingenuus quidem pro idonea ancilla absque infamia³ centum verbera ferat. Pro inferiori vero L. servus vero CL. flagella suscipiat.

XVI. Antiqua. *De adulterio ancillæ, si cum adultero violenter id fecisse probetur.*

Si ancillam quicumque violenter compresserit alienam, eamque adulteraverit, et vel in domo domini⁴ sui fuerit comprehensus, vel in quocumque loco violentus⁵ extitisse convincitur; servus quidem CC. ictus accipiat flagellorum: ingenuus vero L., et super hoc XXX.⁶ solidos ancillæ domino coactus exsolvat. Dominus tamen si id servo faciendum iussisse probatur, superiori ingenuorum⁷ lege, et damno et flagello subiaceat.

XVII.⁸ Antiqua.⁹ *De meretricibus ingenuis, vel ancillis, aut si earum scelus iudices perquirere¹⁰, vel corrigere noluerint.*

Si aliqua puella ingenua, vel mulier in civitate publice fornicationem exercens, meretrix agnoscat, et frequenter deprehensa in adulterio nullo modo erubescens iugiter multos viros per turpem suam consuetudinem adtrahere cognoscitur; huiusmodi meretrix a comite civitatis comprehensa CC.¹¹ flagellis publice verberetur, et discussa ante populum dimittatur, sub ea conditione, ut postmodum in turpibus vitiis nullatenus deprehendatur, nec umquam in civitatem ei veniendi aditus detur. Et si postmodum ad pristina facta rediisse cognoscitur, iteratim a comite civitatis CCC.¹² flagella suscipiat, et donetur a nobis alicui pauperi, ubi in gravi servitio permaneat, et numquam in civitate ambulare permittatur. Et si forte ita contingat, ut cum conscientia patris sui vel matris adulterium admittat, ut quasi per turpem consuetudinem et conversationem victum sibi vel parentibus suis acquirere videatur, et ex hoc pater vel mater fuerint pro hac iniqua conscientia fortasse convicti, singuli eorum centena flagella suscipiant. Si vero ancilla cuiuscumque in civitate simili conversatione habitare dinoscitur, a iudice corre-

pta, CCC. similiter flagellis publice verberetur¹³, et decalvata domino suo reformetur, sub ea conditione, ut eam longius a civitate faciat conversari, aut certe tali¹⁴ loco transvendat, ubi penitus ad civitatem accessum non habeat. Quod si forsitan nec ad villam transmittere, nec vendere voluerit, et iterum ad civitatem reversa fuerit, huiusmodi dominus in conventu publice L. flagella suscipiat. Ipsa vero ancilla donetur alicui pauperi, cui rex vel iudex¹⁵, aut comes eligere voluerit, ita ut postmodum ad eandem civitatem illi veniendi aditus non præstetur. Quod si contigerit, ut cum domini voluntate adulterium admisisset, acquirens per fornicationem pecuniam domino suo, et ex hoc publice fuerit convictus, ipse dominus eundem numerum flagellorum, qui superius de eadem continetur ancilla, suscipiat. Similiter et de ipsis præcipimus custodiri, quæ per vicos et villas in adulterii¹⁶ consuetudine fuerint deprehensæ. Quod si iudex per negligentiam, aut forte beneficio retentus, talia vitia requirere, aut contestari, vel distringere noluerit, a comite civitatis C. flagella suscipiat, et XXX. solidos reddat ei, cui a nobis fuerit ordinatum.

XVIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁷.

De immunditia Sacerdotum et Ministrorum.

Quia quanto¹⁸ magis munditiam carnis sacra auctoritas imperat, tanto hanc adpetere ipsius ministros eius clamor informat: adeo¹⁹ et nos ponere finem illicitis ausibus rite compellimur; quoniam et ipsi divinis nutibus devotissime placere conamur. Igitur quemcumque presbyterum, diaconum atque etiam subdiaconum, devotæ²⁰ viduæ pœnitenti, seu cuicumque virgini, vel mulierculæ sæculari, aut coniugio, aut adulterio commixtum esse evidentissime patuerit; mox Episcopus sive iudex ut repereint, talem commixtionem disrumpere non retardent. Redacto autem illo in sui Pontificis potestate, sub pœnitentiæ lamenta iuxta sacros canones deputetur; quam districtioris eius severitatem, si Pontificum torpor implere neglexerit, idem Pontifex duas libras auri fisco persolvat, et commissum malum vindicare non differat. Quod si corrigere hoc nequiverit, aut concilium appellet, aut Regis hoc auditibus nuntiet. Mulieres vero, quæ illis fuerint prædictis immunditiis implicatæ, centenis flagellis a iudicibus verberentur, et commiscendi se illis aditus omnino negetur, servata ab Episcopis etiam super hoc scelere in utroque sexu patrum sententia, quæ canonum decretis agnoscutur ordinata. In ulciscendis autem talibus sceleribus non passim damus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indiciis patuerit scelus, aut legitime fuerit id ipsum malum adcusatum, atque convictum, quatenus nulla videamur intentione vel ordine patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obviare sacris regulis antiquorum.

V. TITULUS DE INCESTIS, ET APOSTATIS, ATQUE MASCULORUM CONCUBITORIBUS.

I. *De coniugiis et adulteriis incestivis.*

II. *Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis et pœnitentibus laicali veste,*

te, vel coitu sorditatis.

III. *De viris et mulieribus tonsuram et vestem²¹ prævaricantibus.*

¹ Tolet.-goth. hæredibus servitura

² Lind. convincitur: ancillam tantummodo iudicandi

³ Legion. et Lind. infamia

⁴ Tolet.-goth. domini fuerit

⁵ Legion. violenter

⁶ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind. viginti solida

⁷ Tolet.-goth. et Lind. ingenuorum et damno

⁸ Legion. Fls. Egica Rex. Card. Rcds. Lind. Fls. Gls. Rcds. Rex.

⁹ In Tolet.-goth. hæc XVII. lex non invenitur.

¹⁰ Card. requirere

¹¹ Emilian. Legion. Card. et Lind. CCC

¹² Legion. CC

¹³ Legion. verberetur, sub ea conditione

¹⁴ Legion. alio loco

¹⁵ Legion. dux

¹⁶ Legion. in fornicandi consuetudine

¹⁷ Legion. addit: Antiqua.

¹⁸ Vigil. Legion. et Tolet.-goth. quanto munditiam

¹⁹ Lind. ideo

²⁰ Lind. Deo votæ

²¹ Legion. Tolet.-goth. et Lind. vestem religionis

IV. *De speciali viduarum fraudulentia compescenda.*
V. *De masculorum stupris* ¹.

I. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ².*De coniugiis et adulteriis incestivis.*

Nullus præsumat de genere patris vel matris, avi quoque, vel aviæ, seu parentum uxoris ³ fratris etiam dispensatam, aut viduam, vel propinquorum suorum relictam sibi in matrimonio copulare, vel adulterio polluere. Ita ut usque ad sextum generis gradum nulli liceat sanguinis propinquitatem libidinose fœdare, vel coniugio adpetere, exceptis illis personis, quas per ordinationem ⁴ atque consensum Principum ante hanc legem constitit ⁵ adeptas fuisse coniugium, quæ nequaquam per legis huius edictum teneri poterunt ⁶ ad reatum. Similiter ⁷ et de mulieribus ordo servandus est. Qui vero contra hanc constitutionem præsumpserint facere, iudex eos non differat separare, ut a tam nefanda pollutione divisi iuxta qualitatem sexus in monasteriis deligentur, illic iugiter permansuri. Quid vero de eorum facultatibus observari conveniat, subterius correcte legis sententia manifestat.

II. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁸.

Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis, et pœnitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.

Universis provinciis ⁹, domino ordinante, ad regni nostri ditionem pertinentibus, noxia præteritorum operum pravitas fecit futuris temporibus legem ponere, et vitiosis facinoribus licentius inolit ¹⁰ terminum iustitiæ obviare. Audetur denique a multis contra divinæ legis monita vel contra honestos vitæ communis mores, devotas Deo virgines, et continentiam viduitatis cum benedictione sacerdotis iuxta morem canonum profitentes, seu adfinitatis consanguinitate ¹¹ coniunctas feminas, aut violenter, aut per consensum sibi coniuges sumere, et Deo dicatam castitatem, vel reverendam generis copulationem inconcessæ libidinis immunditia sordidare. Quæ temeritas, dum vel a viris, vel feminis eiusdem professionis admittitur, et castis abhorret moribus, et fidem veram impugnat. Zelamus enim pro veritate zelo Dei, atque Ecclesiam sanctam catholicam his fidei nostræ communemus decretis, ut deinceps sicut et canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam profitentem, seu agentem pœnitentiam, vel sui proximam generis, aut eam de cuius admixtione incestivæ notam possit subire infamiæ, non licito connubio aut vi, aut consensu accipiat coniugem: quia nec verum poterit esse coniugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, et sub falsi nominis copula, incestiva pollutio et fornicationis immunditia perpetratur. Hoc vero nefas si agere amodo provinciarum nostrarum cuiuslibet gentis homines sexus utriusque tentaverint, insistentes ¹² a sacerdote vel iudice, etiam si nullus accuset, omnimodis separati exsilio perpetuo religuntur. Nec aliqua in defensionem sui ¹³ longitudine temporis excusentur: eorum vero bona, qui hæc talia gesse-

VI. *De sodomitis, qua debeant ultionis sententia percuti.*
VII. *De violentibus paternum atque fratrum thorum.*

rint, et pro talibus culpis damna legis huius exceperint, si eis de priori coniugio filii defuerint, ipsorum filiis absque infamiæ nota omnino proficiant. Quia licet sint scelerate concepti, sunt tamen unda sacri baptismatis expiati. Quod si filii forte defuerint, illi ad capiendam hæreditatem succedant, quibus priscarum legum sanctio legitimam successionem indulget. Similis quoque de religiosis forma servabitur ¹⁴, quibus nubere canonum sententia prohibetur. Illis tantum feminis ab hac sententia segregatis, quæ violentiam coniunctionis indebitæ sine præcedenti, vel sequenti ¹⁵ consensione pertulerint. Sacerdotes vero vel iudices, si talia cognoscentes ulcisci fortasse distulerint, quinas auri libras fisco cogantur exsolvere. Quod si forte id redarguere voluerint, nec potuerint, Regis hoc auditibus insinuare procurent: ut quod eorum non potuit vindicare sententia, principalis damnet omnino censura.

III. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁶.

De viris, et mulieribus tonsuram, et vestem religionis prævaricantibus.

Apostaticæ calamitatis opprobrium ex hoc merito funditus stirpari compellimur, ex quo Deum nobis propitium ¹⁷ fore confidimus. Si ¹⁸ enim cum minima peccata corrigimus, pietatem eius faulicem nobis efficimus, quanto magis si scelus in divinitatem commissum severissima censurae falce recidimus? Ideoque hac in perpetuum valitura ¹⁹ lege sancimus, ut quicumque religionis habitum per honorabile tonsuræ signaculum ²⁰, aut tempore pœnitentiæ petendo susceperint, aut non fraudulenta, sed pia parentum oblatione meruerint, aut propriæ voluntatis devotione tenuerint, et ad laicalem conversationem postmodum apostatizando redierint; iuxta sententiam canonum ad eundem religionis ordinem, quolibet prosequente, reducuntur invitæ, atque infamiæ nota respersi, et in monasteriis perenniter religati ²¹, districtiori macerentur pœnitentia corrigendi. Illis tantum supplicio severitatis huius indulto, quos aut alienæ fraudis coegit impulsio, aut ad ordinis omissi regressum voluntatis propriæ reduxerit votum: si tamen nec vir secundam ²² uxorem, nec mulier maritum alterum habuisse ²³ detegitur ²⁴. Illos etiam ab hac sententia immunes efficimus, qui sic invalescente langore, ad pœnitentiæ vel tonsuræ pervenerint ordinem, ut id se nec accepisse tunc noverint, nec petisse meminerint. Prævaricantium vero bona eorum filiis, aut propinquis hac discretione pertineant, ut vir habens uxorem, si filios etiam ex eadem habuerit, et donatum aliquid ab ipsa perceperit, si suppressis est uxor, ita possideat ut post suum obitum communibus filiis possidendum relinquat. Certe si aut ipsa discesserit, aut communes filii desunt, proprietatem prævaricatoris viri propinqui eius hæredes incunctanter obtineant. Nam quod ab uxore quolibet tempore donatum fortasse perceperat ²⁵, propinquis uxoris hæredibus absque dubitatione proficiat. Hæc etiam de feminis omnino servabitur forma, ut pœnitens virgo vel vidua, si veste laicali ²⁶ deposita, sæcularia denuo sumpserint indumenta, aut inierint fortasse coniugia; similis eas

¹ *Legion.* concubitoribus
² *Card. et Lind.* Rcds. R.
³ *Card. et Legion.* uxorem
⁴ *Emilian.* per inordinationem
⁵ *Card. Legion. et Lind.* constat
⁶ *Tolet.-goth.* potuerunt
⁷ *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* Similis
⁸ *Emilian.* Flavius Recaredus Rex. *Legion.* Fls. Recesvintus Rex. *Antiqua. Lind.* Rchds.
⁹ *Card.* provinciis nostris
¹⁰ *Card.* inlicitis
¹¹ *Lind.* affinitate consanguinitatis
¹² *Lind.* insistente sacerdote
¹³ *Emilian. Tolet.-goth. Lind.* adiciunt: quousque vixerint
¹⁴ *Legion.* servetur
M.L. Tom. I.

¹⁵ *Tolet.-goth.* vel subsequente
¹⁶ *Legion.* Antiqua.
¹⁷ *Tolet.-goth.* propitium confidimus
¹⁸ *Tolet.-goth.* Si enim dum hominum peccata
¹⁹ *Emilian. Legion. Tolet.-goth. et Card.* mansura
²⁰ *Card. et Lind.* signum
²¹ *Legion.* religatione districti
²² *Card. et Tolet.-goth.* si tamen nec vir post hoc uxorem duxerit, nec mulier maritum acceperit
²³ *Legion.* accepisse detegatur
²⁴ *Tolet.-goth.* detegitur. Prævaricantium vero bona
²⁵ *Legion.* receperit
²⁶ *Emilian.* veste religionis. *Card.* veste sanctimoniali. *Lind.* veste religiosa

sumpserit, facultatem eius, si filios legitimos non habuerit, hæredes quos successio expectat, obtineant. Ipse ve-

ro sub penitentia religatus, perennis exsilii damnationem excipiat.

VI. TITULUS DE DIVORTIIS NUPTIARUM, ET DISCIDIO SPONSORUM.

I. *Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.*

II. *Ne inter coniuges divortium fiat.*

III. *Ne inter sponso discidium fiat.*

I. ¹ *Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.*

Mulierem ingenuam a viro suo repudiatam nullus sibi ² in coniugium adsociare præsumat ³, nisi aut scripturis ⁴, aut coram testibus divortium inter eos factum fuisse evidenter agnoscat. Quod si aliter facere quisque præsumpserit, mox ut comes civitatis, vel vicarius, aut territorii iudex tale nefas commissum agnoverit, si nobiles fuerint fortasse personæ, quos iudex distringere aut separare non possit, nostris id auditibus confestim publicare non differat, ut severitatem legis, quam merentur, excipiant. Nam si minoris loci personæ sunt, iudex eos continuo separare nequaquam moretur. Ita ut tam mulier, quæ ⁵ se alteri extra ⁶ voluntatem mariti prioris in coniugium copulavit, quam etiam ille qui eam sibi adsumere uxorem præsumpsit, in potestate tradantur anterioris mariti, ut quod de his facere voluerit, sui sit incunctanter arbitrii. Si tamen causa inter priorem maritum et uxorem adhuc inaudita manere constiterit, aut si idem maritus alteri se mulieri ⁷ in matrimonium coniunxerit; certe si maritus uxorem iniuste reliquerit, et donationem dotis amittat, quam ei contulerat, eidem mulieri proculdubio profuturam, et de rebus eiusdem mulieris nihil se habiturum esse cognoscat. Sed quidquid etiam de facultate mulieris, vel alienasse vel fraudasse dinoscitur, ad integrum, distringente iudice, mulieri restituat. Quod si mulier sub metu viri consistens, quocumque argumento persuasa vel decepta, aliquam de suis rebus nomine illius viri, qui eam relinquit, scripturam conscripserit, huiusmodi scriptura nullam omnimodo firmitatem habebit, sed universa, quæ per eandem scripturam mulier dederat, iuri suo perenniter vindicabit.

II. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁸.

Ne inter coniuges divortium fiat.

Si alienam coniugem violare, res sine crimine non est, quanto magis illam contemnere, quam sponte sua unusquisque possidendam sortitus est? Quia ergo plerosque iam præcipites habet, vel rerum ambitio, vel effrenata libido, ut quadam ⁹ fraude, coniugibus suis spretis, alias videantur uxores adpetere, constitutionis huius est perenniter forma servanda, ut nullus virorum, excepta manifesta ¹⁰ fornicationis causa, uxorem suam aliquando relinquat, et neque per testem, neque per scripturam, seu sub quocumque argumento facere divortium inter se et suam coniugem audeat. Sed si adulteram maritus dixerit fortasse redarguendam, iuxta legem aliam, eius publice scelere comprobato, a iudice sibi traditam, faciendi de ea quod voluerit, sit illi potestas ¹¹. Certe si conversionis ad Deum ¹² vo-

luntas extiterit, communem ¹³ consensum viri scilicet et mulieris sacerdos evidenter agnoscat, ut nulla postmodum cuilibet eorum ad coniugalem aliam copulam revertendi excusatio intercedat. Quod si aliter quisque uxorem suam spernens, quacumque calliditate scripturam ab ea sibi, suisque voluntatibus profuturam exegerit, non solum tale vinculum, quandoque repertum, nihil omnino firmitatis habebit; sed eadem mulier tam facultatem suam, quam dotem ¹⁴ etiam, quam prædictum est ab ipso viro acceptam, sibi in omnibus vindicabit. Et si quid aliud facultatis eiusdem pessimi viri fuerit, cunctis eorum filiis ad integrum pertinebit. Quod si aut communes filii, aut eiusdem viri ex præcedenti coniugio non fuerint, universam viri facultatem mulier, quæ per nequitiam illius a coniugio resoluta est, incunctanter poterit obtinere, et hanc ¹⁵ causationem, si mulierem constiterit fortasse defunctam, eius filii in cuiuscumque voluerint proponendi iudicio licentiam habituri sunt, ut reperto tali crimine, vir utique huius sceleris istius legis multetur sententia. Et omnibus filiis, seu ex eodem pari coniugio, sive ex præcedenti ipsius viri, ut diximus, procreatis, æqualiter facultas eius obtinenda pateat. Certe si nec communes filii, nec ex priori ipsius viri coniugio geniti supprestes ¹⁶ extiterint, et ea forsitan mulier, quæ relicta est, ex priori digno coniugio filios videatur habere; ipsis proculdubio licitum erit maternam vocem adserere, ut eorum instantia quum fuerit, iuxta præsentem legem, scelerati persona damnata, facultatem eius indubitanter obtineant. Iam vero prædictarum personarum, vel viri vel mulieris, secundum præfatum ordinem, si filii deesse noscuntur, contemptæ mulieris hæreditatem, tunc recte propinquis eius capiendi licitum erit, si despectum propinquæ ¹⁷ vindicaturi spernentis viri præsumptionem legaliter condemnandam institerint. Maritus autem, qui vel divortii, vel securitatis a coniuge scripturam quamlibet exegerit, seu fortasse non exigens, contempta tamen uxore, aliam sibi uxorem adsumpserit ¹⁸, ducentis publice verberibus flagellatus, ac turpiter decalvatione fœdatus, aut perpetuo condemnetur exsilio, aut si donare illum cuiuscumque ¹⁹ principis potestas elegerit, in suo consistat arbitrio. Sed et mulier, quæ sciens, aut occasione qualibet agnoscens, virum habere supprestem uxorem, eius vanitati consenserit, aut ipsi se in coniugium copulet ²⁰, illi protinus mulieri tradenda est, quæ contempta ab eodem marito, quem illa sortita est, esse dinoscitur; ita ut, vita tantum concessa, faciendi de ea quod voluerit, sit illi libertas. Certe si post mulieris obitum, filiorum eius assertionem tale nefas fuerit comprobatum, aut si filii desunt, a propinquis hæredibus extiterit huius rei negotium prosequutum, ipsis similiter prævaricatrix mulier tradatur in potestatem, ut eodem iudicio, quo mulier contempta debuerat, de persona eius absque mortis interitu sententiam ferant ²¹. Sane quia per mulie-

¹ *Legion. et Lind. Antiqua. Card. Noviter emendata.*

² *Legion. et Lind. sibi in coniugio sociare. Card. sibi sciens in coniugium*

³ *Tolet.-goth. præsumat. Quod si aliter*

⁴ *Emilian. Card. et Legion. scriptis*

⁵ *Legion. et Lind. quæ se adulterio extra*

⁶ *Tolet.-goth. extra maritum priorem*

⁷ *Tolet.-goth. et Lind. in matrimonio non coniunxerit*

⁸ *Lind. addit: Nov. emd.*

⁹ *Card. et Tolet.-goth. quidam*

¹⁰ *Legion. excepta fornicationis causa*

¹¹ *Legion. potestas, et nulla postmodum*

¹² *Tolet.-goth. ad cum. Lind. ad dominum*

¹³ *Emilian. Card. et Tolet.-goth. adsensum*

¹⁴ *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind. dotem ab ipso viro*

¹⁵ *Card. et Lind. et hanc causationem vel accusationem. Tolet.-goth. et in hanc accusationem*

¹⁶ *Lind. superstites*

¹⁷ *Tolet.-goth. propinquæ mulieris*

¹⁸ *Tolet.-goth. induxerit*

¹⁹ *Tolet.-goth. cuiuscumque*

²⁰ *Card. in coniugium copulet, aut adulterio polluat*

²¹ *Lind. ferat*

res etiam huius rei interdum fieri solet scandalum, ut favore regum vel iudicum viros proprios spernere videantur, ideo si quaecumque mulier, sive principis ope, aut quocumque ingenio, seu cuiuslibet auxilio intenderit inter se et virum suum divortium fieri¹, vel ad alterius viri coniugium transire consenserit, in eiusdem legitimi viri sui cum omnibus rebus suis potestatem redacta, eadem quæ superius maritum pœna constringit, vel quæ de rebus eorum² est sententia constituta, sceleratæ mulieris damnetur temeritas. Similis quoque, et de viris forma servabitur, qui³ uxorem alterius, vel sponsam sibi in coniugium sociare præsumperint, ea tantum⁴ conditione retenta, ut si mulieris maritus, masculorum concubitor adprobatur, aut eandem suam uxorem, ea nolente, adulterandam cuicumque viro dedisse, vel permisisse convincitur; quia tale nefas fieri nequaquam inter christianos oportet, nubendi mulieri alteri viro, si voluntas eius extiterit, nullatenus illicitum erit. Nam si in coniugio positus, uxore videlicet et marito, maritum fortasse constiterit iuste cuilibet servum addictum, si noluerit mulier manere⁵ il-

lum in coniugali secum consortio, tandiu se noverit castæ vitæ fræno manere constrictam, nec nubendi alteri viro concedi sibi licentiam, donec eius maritus, de quo dictum est, debitam extremæ vitæ sortem exsolvat.

III. FLAVIUS RECESVINTUS REX⁶.

Ne inter sponso discidium fiat.

Æquali placet transgressum damnatione multari, quod inlæsum æquali constabat⁷ dignitate manere. Igitur iuxta præsentem superiorem legem, et de viris et de mulieribus sponsatis, tam in personis, quam in rebus forma servanda est, qui post arrarum traditionem, aut factam secundum leges definitionis sponsionem coniugale fœdus contemnentis, aliis se personis in coniugium copulaverint, seu sine pari consensu, aut ægritudinis fortasse manifesto periculo ad religionis propositum calliditate magis, quam devotione conversationis⁸ adspirare præsumperint, superiori lege coercendi sunt in omnibus⁹.

LIBER IV.

DE ORIGINE NATURALI.

I. TITULUS DE GRADIBUS.

- I. De primi gradus natura.
- II. De secundi gradus adfinitate.
- III. De tertii gradus parentela.
- IV. De quarti gradus consanguinitate.

I. De primi gradus natura.

Primo gradu continentur superiori linea pater, mater: inferiori linea filius, filia, quibus nullæ aliæ personæ iunguntur.

II. De secundi gradus adfinitate.

Secundo gradu continentur superiori linea avus, avia: inferiori, nepos, neptis: transversa¹¹ frater et soror, quæ personæ duplicantur: avus enim¹² et avia, tam ex patre, quam ex matre; nepos, neptis, tam ex filio, quam ex filia; frater et soror, tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter substantia¹³ earum, quæ in quocumque gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. Et istæ personæ in secundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo avi, et paternus et maternus, item duo genera nepotum sunt, sive ex filio, sive ex filia procreati. Frater, et soror ex transverso veniunt, id est, frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominantur, qui et ipsi hoc ordine duplicantur.

III. Antiqua.¹⁴ De tertii gradus parentela.

Tertio gradu veniunt supra proavus, proavia: infra

- V. De quinti gradus origine.
- VI. De sexti gradus extremitate.
- VII. De personis septimi generis, quæ legibus non continentur¹⁰.

pronepos, et proneptis: ex obliquo fratris, sororisque filius, filia: patruus, et amita, id est, patris frater, et soror: avunculus, et matertera, id est, matris frater, et soror.

IV. Antiqua.¹⁵ De quarti gradus consanguinitate.

Quarto gradu veniunt supra abavus, abavia: infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratris, et sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patris filius, filia: ve: consubrinus¹⁶ et consubrina, id est, avunculi et materteræ filius, filia: amitus, amita, id est, amitæ filius, filia: itemque consubrini, qui ex duabus sororibus nascuntur, quibus adcrevit patruus magnus, amita magna, id est, avi paterni frater et soror: avunculus magnus, matertera magna, id est, aviæ, tam paternæ, quam maternæ frater et soror. Hic¹⁷ plus exponi opus non est, quam lectio ista declarat.

V. Antiqua.¹⁸ De quinti gradus origine.

Quinto gradu veniunt, supra quidem, atavus, atavia: infra adnepos, adneptis: ex obliquo fratris et sororis pronepos, proneptis: fratres patruelis, sorores patruelis, ami-

¹ *Card.* divortium fieri, seu fortasse non intendens, contemnentis tamen virum ad alterius viri coniugium, aut adulterium transire &c.

² *Legion.* eius

³ *Card.* qui scientes, aut occasione qualibet agnoscentes mulierem habere superstitem virum, uxorem alterius &c.

⁴ *Legion.* tamen

⁵ *Lind.* manere vel habere illum

⁶ *Tolet.-goth.* Flavius Cindasvindus. *Lind.* Fls. Chds. Rex

⁷ *Lind.* præstabat

⁸ *Tolet.-goth.* conversionis

⁹ *Tolet.-goth.* adiicit: Finit liber III., incipit liber IV.

¹⁰ *Legion.* et *Lind.* tenentur

¹¹ *Emilian.* et *Legion.* ex transverso

¹² *Legion.* etiam

¹³ *Emilian.* *Tolet.-goth.* et *Legion.* pro substantia. *Card.* et *Lind.* per substantiam

¹⁴ *Tolet.-goth.* et *Legion.* deest inscriptio.

¹⁵ *Tolet.-goth.* et *Legion.* inscriptionem prætermittunt.

¹⁶ *Lind.* consobrinus et consobrina. *Hæc verba semper eodem modo ibi scribuntur.*

¹⁷ *Lind.* Hoc

¹⁸ *Codici Legion.*, propterea quod aliquot paginæ avulsæ sunt, quæcumque ab hac neque ad IX. incidunt, desunt leges.

¹⁹ *Tolet.-goth.* inscriptionem omittit.

lini, amitinæ, consubrini, consubrinæ filius, filia: proprius subrinus ¹, subrina, id est, patrum magni, amitæ ² magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His adcrescunt propatruus, proamita: hi sunt prohavi paterni frater, et soror: proavunculus, promatertera: hi sunt proavia ³ paternæ, maternæque frater et soror, proavique materni. Hæc ⁴ species, nec aliis gradibus, quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.

VI. Antiqua. ⁵ De sexti gradus extremitate.

Sextu gradu veniunt supra, tritavus, tritavia: infra, trinepos, trineptis: ex obliquo fratris, et sororis abnepos, abneptis, fratres patruales, sorores patruales, amitini, amitinæ, consubrini, consubrinæ, patrum magni, amitæ ⁶ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis: proprii subrini filius, filia, qui consubrini appellantur.

Quibus ex latere adcrescunt propatrum, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius, filia: et ⁷ patruus ab amita. Hi sunt abavi paterni frater, et soror, abavunculus, abmatertera. Hi sunt abavia ⁸ paternæ maternæque frater et soror, abavique materni. Hæc quoque explanari amplius non possunt, quam auctor ipse disseruit.

VII. De personis septimi generis quæ legibus non continentur ⁹.

Septimo gradu, qui sunt cognati recta linea supra infraque, propriis nominibus non appellantur, sed ex transversa linea continentur fratris, sororisve abnepos, abneptis, consubrini, consubrinæ filii, filiæque. Successionis autem idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam, nec nomina inveniri, nec vita succedentibus propagari potest.

II. TITULUS DE SUCCESSIONIBUS.

- I. Ut sorores cum fratribus æqualiter in parentum hæreditate succedant.
- II. Quod in hæreditatis successione filii primi sunt.
- III. Si aut de superiori aut de inferiori genere directi ordinis personæ defuerint, tunc a latere venientes facultatis accipiant portiones.
- IV. Qui succedere possunt in eorum facultatibus, qui nec scriptis, nec testibus suam alligant voluntatem.
- V. De successione fratrum et sororum, sive illorum, qui de diversis parentibus generantur.
- VI. Si is, qui moritur, avos relinquat vel avias.
- VII. Si is, qui moritur, sorores relinquat patris aut matris.
- VIII. Si is, qui moritur, filios fratris vel sororis relinquere videatur.
- IX. Quod in omnem ¹⁰ hæreditatem femina accipi debeat.
- X. Item, ut in omnem ¹¹ hæreditatem femina accipi debeat, et quod, qui gradu ¹² alterum præcedit, ille successionem vicinior capiat.

- I. ¹³ Ut sorores cum fratribus æqualiter in parentum hæreditate succedant.

Si pater vel mater intestati discesserint, sorores cum fratribus in omni parentum hæreditate ¹⁴ absque aliquo obiectu æquali divisione succedant.

- II. ¹⁵ Quod in hæreditatis successione filii primi sunt.

In hæreditate illius, qui moritur, si intestatus discesserit, filii primi sunt: si filii desunt, nepotibus debetur hæreditas: si nec nepotes fuerint, pronepotes ad hæreditatem vocantur: si vero qui moritur nec filios, nec nepotes, seu patrem, vel matrem relinquit, tunc avus, aut avia hæreditatem sibi vindicabit.

- III. Antiqua. ¹⁶ Si aut de superiori, aut de inferiori genere directi ordinis personæ defuerint, tunc a latere venientes facultatis accipiant portiones.

Quando supradictæ personæ desunt, quæ aut de superiore,

- XI. De successione mariti et uxoris.

- XII. De hæreditate clericorum et monachorum.

- XIII. Ut post mortem matris, filii in patris potestate consistent, et quid de rebus filiorum agere conveniat patrem.

- XIV. Si mater in viduitate permanserit, æqualem inter filios capiat portionem; et quid de rebus filiorum agere conveniat matrem.

- XV. Ne uxor sibi vindicet quod maritum cum servis eius adquisisse constitit.

- XVI. De his, quæ vir et uxor in coniugio constituit conquirere potuerint.

- XVII. De parvulo qualiter hæreditatem capere possit.

- XVIII. Qualiter hæreditatem parvuli parentes adsequi possunt.

- XIX. De posthumis.

- XX. Ut qui non reliquerit filios, faciendi de rebus suis, quod voluerit, habeat potestatem.

riori, aut de inferiori genere discreto ordine veniunt, tunc illæ personæ, quæ sunt a latere constitutæ, requirantur, ut hæreditatem accipiant defuncti, qui intestatus discesserit. Nam illæ personæ, quæ sunt a longinquiribus ¹⁷ constitutæ, nihil se extiment illis prioribus posse repetere.

- IV. ¹⁸ Qui succedere possunt in eorum facultatibus, qui nec scriptis, nec testibus suam alligant voluntatem.

De successionibus eorum qui sic moriuntur, ut nec donationem, nec ullum faciant testamentum, nec præsentibus testibus suam ordinem voluntatem, qui gradu illis proximi fuerint, eorum obtinebunt hæreditatem.

- V. ¹⁹ De successione fratrum et sororum, sive illorum, qui de diversis parentibus generantur.

Qui fratres tantummodo, et sorores relinquit, in eius hæreditate fratres, et sorores æqualiter succedant, si tamen unius patris et matris filii esse videantur. Nam si de

¹ Lind. sobrinus, sobrina
² Tolet.-goth. amitinæ
³ Card. Hi sunt proavi paterni frater et soror. Hæc species &c. Lind. Hi sunt proavi materni frater et soror
⁴ Tolet.-goth. Hæc est species, nec aliis gradibus, quam scriptum est, &c.
⁵ Tolet.-goth. inscriptio non reperitur.
⁶ Tolet.-goth. amitinæ
⁷ Tolet.-goth. et Lind. abpratruus
⁸ Card. et Lind. Hi sunt abavi materni frater et soror. Hæc quoque &c.
⁹ Emilian. Card. et Lind. tenentur
M.L. Tom. I.

¹⁰ Lind. in omni hæreditate
¹¹ Lind. in omni hæreditate
¹² Lind. in gradu: et eodem modo in lege.
¹³ Card. Antiqua.
¹⁴ Tolet.-goth. Card. et Lind. facultate
¹⁵ Tolet.-goth. Antiqua noviter emendata. Card. Antiqua.
¹⁶ Card. Nova emendata. Lind. Nov. emd.
¹⁷ Lind. longioribus
¹⁸ Card. et Tolet.-goth. Antiqua.
¹⁹ Emilian. Card. et Lind. Fls. Chds. Tolet.-goth. Fls. Cindasvindus Rex. Noviter emendata.

præsumperit, omnia de rebus eius illis filiis de cuius matres res esse videntur, reddenda sunt, et omnimodis sarcienda.

XIV. Antiqua. ¹ *Si mater in viduitate permanserit, æqualem inter filios capiat portionem, et quid de rebus filiorum agere conveniat matrem.*

Mater ², si in viduitate permanserit, æqualem inter filios suos, id est, qualem unusquisque ex filiis usufructuario ³ iure de facultate mariti habeat portionem, quam usque ad tempus vitæ suæ usufructuario iure possideat. Ceterum nec donare, nec vendere, nec uni ex filiis conferre præsumat. Quod si eam filii portionem ipsam matrem evertere, seu per negligentiam, sive per odium forte perspexerint; ad comitem civitatis, aut ad iudicem referre non differant: ut matrem suam ⁴ contestatione commoneant, ne res quas usufructuarias accepit, evertat. Nam usum fructum quem ipsa fuerat perceptura, dare cui voluerit filio vel filia, non vetetur. Sed et quod de ipso usu sibi debito iuste conquirere potuerit, faciat quodcumque illi omnimodis iustissime placuerit. Verum si ex ea usufructuaria portione aliquid probatur eversum, filiis post mortem matris de eius facultatibus sarciantur. Post obitum vero matris portio, quam mater acceperat, ad filios æqualiter revertatur, quia non possunt de paterna hæreditate fraudari. Quod si mater ad alias nuptias forlasse transierit, ex ea die usufructuariam portionem, quam de bonis mariti fuerat consequuta, filii inter reliquas res paternas, qui ex eo nati sunt coniugio, vindicabunt.

XV. ⁵ *Ne uxor sibi vindicet quod maritum cum servis eius adquisisse constiterit.*

Maritus si cum servis uxoris suæ aliquid adquisierit, vel in expeditione aliquid lucri fuerit consequutus, nihil exinde uxor a viro suo præsumat repetere, nec ipso vi-

¹ *Legion. codex inter hanc legem XIV., et antecedentem profert et alteram, quam in codicibus castellan. sermone suo vulgari mandatam invenimus; quæque ita ait:*

XIV. Item ut post mortem matris filii in potestate patris manent tuendi, etiam si novercam pater superduxerit; et quid de rebus filiorum conveniat pater iuxta superiorem legem.

In lege enim anteriore sancitum est, ut matre mortua, si pater non duxerit novercam, filii in patris potestate cum omnibus rebus maternis tuendi manent, usque ad tempus nuptiarum, et usufructuario cum filiis suis de ipsa rescula pro suo iure percipiat, et una cum ipsis filiis suis communibus consumat expensis: dum vero ad nuptias venerint, vel XX. annos impleverint ætatis, mediam ex eadem, quam unumquemque contigerit de rebus maternis, pater restituat rationem, et medietatem in sua habeat potestate dum advixerit, et nihil exinde vendere, aut donare, vel evertere præsumat, filiis ex eodem coniugio natis integram et intemeratam post obitum reliquendam. Si certe pater novercam superduxerit, ita decretum in eadem lege, ut filii acceptam a patre omnem maternam hæreditatem ad alienam transeant potestatem tuendi cum omni facultate, sprete patris cura vel tuitione. Quia valde indignum et horrendum nostra perspexit clementia esse factum, dum obliti sunt Salomonem dicentem: quare seduceris, fili mi, ab aliena, et foveris signum alterius? Et iterum: qui subtrahit se, vel aliquid a patre suo, vel matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. Et iterum: oculus qui subsannat patrem, et despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant illum filii aquilæ. Necnon et illud: melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere ad manus filiorum tuorum: idcirco nimium et incongruum, et indigne forte perspexit talia fieri nostra gloria, dum absque rationis dogmati talia decreverunt dispendia: ut ipsi lucrum de rescula filiorum alienorum habeant, qui nullam eum nutriendi habeant penuriam; sed patri generant damnum, qui debuerunt per filiorum gaudium. Deo igitur nitente contra huius seriem legis secundum sacras scripturas, nostra gloria recolente illud obiicimus, quod hymnicus ille dixit David: sicut pater miseretur filiorum, sic misertus est dominus timentibus eum: de quo etiam Salomon dixit: filius sapiens doctrina patris. Et iterum: filii, suscipe senectam patris tui, et ne contristes eum in vita illius. Et iterum: qui diligit filium suum, frequentat illi

vente, nec post eius obitum: sed vir, qui uxorem suam secundum sanctam scripturam habet in potestate, similiter et in servis eius potestatem habebit; et omnia, quæ cum servis uxoris suæ vel suis in expeditione adquisivit, in sua potestate permaneant. Pro eadem scilicet ratione, quia si ipsi servi, dum cum domino suo in expeditione conversabantur, aliquid admisissent forte damnosum, ille qui eos secum duxerat, et ei aliquid fecerant augmenti, ipse pro eis, et responsum daturus esset et compositionem, si culpabiles fuissent inventi. Unde bene iubetur, ut sicut lucrum, ita et damnum ad se dominus noverit pertinendum.

XVI. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁶.

De his quæ vir et uxor in coniugio constituti conquirere potuerint.

Dum cuiuscumque dignitatis aut mediocritatis mariti persona uxori fuerit nobiliter atque competenter adiuncta, et pariter viventes aliquid augmentaverint, vel in quibuscumque rebus quippiam profligasse ⁷ visi fuerint, atque proveniat, ut unus ex eis maioris rei et facultatis dominus sit, de omnibus augmentis, et profligationibus pariter conquisitis, tantam partem unusquisque obtineat, quantum eius facultatem fuisse omnimodis sibi debita vel habita possessio manifestat. Ita ut si æqualis abundantia domini sunt, pro parvis rebus contentionis intemperantiam non adsumant. Quia difficile est, ut in tanta æquitate facultas eorum possit æquari, ne in quocumque videatur una pars alteri superesse. Nam si evidenter unius facultas alterius possibilitatem transgredi videatur, ut superius dictum est, iuxta quantitatem debitæ possessionis erit et divisio portionis, quam sibi post uniuscuiuscumque mortem vindicabit persona suppressis, et aut filiis suis aut propriis relinquat hæredibus, aut certe de ea facere quod voluerit, licentiam habebit. Eadem quoque ordinationis forma, tam in viris quam in uxoribus, erit omnimodis

flagellum, ut lætetur in novissimo eius: qui docet filium suum, laudabitur in illo, et in medio domesticorum glorificabitur in illo: qui docet filium suum, in cælum mittit inimicos, et in medio amicorum glorificabitur in illo: mortuus est pater illius, et quasi non est mortuus, simile enim relinquit post se: in vita sua videbit, et lætatus est in illo, et in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis; reliquit enim defensorem domus contra inimicos, et amici reddentem gratiam. Dum igitur hæc talia meminit nostra gloria excellentissima, quæ a domino per ora vatum suorum fuerunt promulgata; nostra ratum duxit serenitas tantis obtemperare præceptis, domino ordinante, huic addere nitimur legem, ut sprete quæ digne non sunt posita, innectimus quod omnibus a domino patuit ordinatum. Unde omnibus ad regni nostri ditionem pertinentibus commonemus per huius nostri seriem decreti, ut deinceps sicut est iustitiæ, et sacra scriptura docet, huius novellæ sanctionis custodiatur forma disciplinæ, ut post mortem uxoris quisquis ille superduxerit novercam, filii qui de eodem coniugio nati sunt, in patris potestatem et gubernationem permaneant cum omnibus maternis: quia valde indignum est, ut filii, patris gubernatione vel potestate relicta, in alterius tuitionem deveniant. Sed ut instituimus, pater dum novercam duxerit, filios suos una cum peculio materno iuxta superiorem legis modum tuitionis ordinem regat. Ita tamen ordinamus, ut inventarium de rebus filiorum suorum manu sua conscribat coram iudice vel hæredibus defunctæ mulieris strenue et fideliter faciat. Talis vero placiti cautio in hæredum suorum nomine conscribatur, quibus tutela ipsa pertinere videtur legitime, si pater defuisset, ut nihil de ipsis filiorum suorum rebus pater everteret, sed filiorum vitam sollicito voto vel actu salvare intendat, et res eorum absque aliqua diminutione perditionis tuendas accipiat. Quod si pater ipse qui novercam duxerit, tuitionem filiorum suscipere noluerit, tunc a iudice tutor requirendus est, quomodo lege superiore dicitur.

² *Legion. Mulier, si post mortem mariti in viduitate permanserit.*

³ *Legion. usufructuariam de facultate*

⁴ *Legion. et Lind. suam*

⁵ *Card. Antiqua. Legion. Antiqua noviter emendata.*

⁶ *Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. Flavius gloriosus Recesvintus.*

⁷ *Legion. profligantes*

observanda. De illis autem rebus, quibus in amborum nomine inveniuntur scripturæ confectæ, iuxta conditionem ipsius scripturæ, pertineat illis et divisio rei, et possessio iuris. Quod vero maritus, aut de extraneorum lucris, aut in expeditione publica conquisivit, aut de principis, vel patroni, atque amicorum conlatione promeruit, filii vel hæredes eius ad integrum sibi vindicabunt, aut quod exinde voluerint iudicare, licenter ¹ illis erit plenam potestatem habere. Similis erit et de mulieribus conditio, si quorumcumque munere videantur aliquid percepisse

XVII. ² FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

De parvulo qualiter hæreditatem capere possit.

Interdum rem dubiam, nisi ratiocinationis disceptatio deducat in lucem, frequenter hanc ambiguitas præcipita in errorem. Contendunt namque plurimi, si genitus infans, non longe defunctus, hæreditatis possit parentum iura sortiri: quorum litibus hos modos ponit ratio. Naturæ origo ita condita manet, talique usu decurrit, ne is qui nascitur, prius aliud quam se suscipientem capiat ⁴ lucem, ut de tenebris genitalibus prodiens, illarum rerum sentiat tactum, quarum hunc partibus constat esse concretum. Quo ergo ordine, libere capiat hæreditatem terrenæ possessionis, qui vix extremæ cepit primordia lucis? Quique sortitus vix est usum elementorum, quibus concretus est, quomodo sortietur bona rerum, ad quarum dominium natus non est? quemque non hæreditabit producta lux cœli, qualiter morte ⁵ contractum improvisa ditabit portio mundi? quæ etiam ratione aggredietur viventium iura, cui vicinius fuit, mortem adisse quam vitam? Sicque naufragus in medio lucis angustias mox genitales exiit, mox fatales relapsus est in tenebras. Ut ergo et proximis parentibus ad successionem huius aditus reseretur, et ipsa defuncti vita comprobetur, si vere sit clara vita, atque hanc ipsam licet parvi temporis vitam comitetur eternæ participatio vitæ, non aliter in utroque sexu hæreditatem capiat qui nascetur ⁶, nisi post nativitalis ortum, et sacri baptismatis gratiam consequatur, et decem dierum spaliis vixisse probetur, ut successoris patris vel matris persona, quæ per hunc parvulum terrenæ cupit hæreditatis acquirere commoda, ante morituro eternæ mansionis præparet vitam, et ita demum adsequitur ⁷ vivens cum rebus labentibus terram. Sicque salutari commercio dum hæreditat ille cœlum, hæreditet iste solum ⁸: dum illi providentur adire cœlestia, isti permittantur adire terrena: dumque adsequitur ille vitalia, conquirit iste caduca; ut etsi defunctus terrenum ⁹ ius non potuit possidere terrenus, saltim ille cœlestem lucrum valeat obtinere.

XVIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁰.

Qualiter hæreditatem parvuli parentes adsequi possunt.

Patre defuncto, si filius filiave decem sive amplius, vel infra diebus vivens ¹¹, et baptizatus ab hac vita discesserit, quidquid ei de facultate patris competere poterat, mater sibi debeat vindicare. Itemque, matre defuncta, non

aliter defuncti filii portionem pater obtineat, nisi natum filium, filiamve decem diebus, sive amplius vel infra vixisse ¹² et fuisse baptizatum edoceat. Ita ut pater aut mater, quibus ista successio competit, si filios non reliquerint, integram et intemeratam eandem luctuosam hæreditatem dividendam omnibus nepotibus derelinquant. Nec meliorandi quemcumque nepotum amplius quam de tertia parte huius rei habeant potestatem. Nam si ecclesiis vel libertis, seu cuilibet largiri de eadem facultate voluerint, de quinta tantum parte, secundum superiorem ¹³ legem, potestatem habebunt. Sin autem nec filii, nec nepotes, nec pronepotes suppresses ¹⁴ extiterint, quod de eadem facultate facere vel iudicare voluerint, habeant potestatem. Quod si intestati discesserint ¹⁵ genitores, tunc alii parentes defuncti patris vel matris, qui gradu proximiores fuerint, prædictam facultatem proculdubio consequantur. Ita ut, mortuo filio, si pater qui filii defuncti successionem ceperit, intestatus discesserit, hæredibus patris ex lege propinquieribus eadem facultas pertineat. Similiter etsi mater luctuosam filii defuncti hæreditatem ceperit, et intestata discesserit, omnis successio ¹⁶ eius eadem facultate ad propinquos mulieris hæredes pertinere debet, ea conditione servata, ut nepotes ex filio vel filia, qui patre vel matre suppressite mortui fuerint, integram de rebus avi vel aviæ, quam fuerant pater eorum vel mater, si vixissent, habituri, percipiant portionem. Quod si filius, habens uxorem et filios, patre vivente, discesserit ¹⁷, antequam ei pater suus omnem portionem, quæ ei contingeret, implesset; et ¹⁸ filii quos reliquerat, vivente avo, mortui fuerint, tunc illa relicta hoc tantum recipiat, quod in maritum pater antea sequestravit. Nec plus illa vidua a socio vel cognatis requirat. Si vero filius cum patre in commune vivens ¹⁹ nihil ab eo portionis acceperit, tunc illa vidua tantummodo accipiat, quod ei tempore nuptiarum maritus eius donationis titulo ²⁰ noscitur contulisse. Si vero filius patris ²¹ servans obedientiam, res, quæ ei de materna successione competeabant, patrem possidere permiserit, et postmodum eandem facultatem filio debitam, quam pater possidebat, idem filius uxori suæ, vel cuicumque concesserit, firma talis donatio in nomine uxoris, vel cuiuscumque conscripta manebit, si tamen filios ²² de eodem viro non habuerit. Nam si filii suppresses extiterint, ordo superioris legis erit incunctanter servandus.

XIX. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ²³.

De Posthumis.

Divini principatus quodammodo peragimus vicem, quum necdum genitis misericordiæ porrigimus opem. Ideoque quum ²⁴ vir præventus sorte fatali, foetu gravidam cum filiis relinquit uxorem, eum qui nascetur postmodum cum ceteris qui nati sunt, fieri censemus hæredem. Quod si nusquam forte reliquerit sobolem, et suam quibuslibet donaverit facultatem, quarta rerum eis portio dividenda servetur. Tres vero partes, quæ supersunt, posthumus absque dubio sortietur. Quod si vir et uxor in coniugio positi, antequam filios habeant, invicem sibi unus in alterius nomine de facultate propria donationis faciunt scri-

¹ Legion. licentia

² In Tolet.-goth. lex ista XVII. non apparet.

³ Card. Fls. Chds. Antiqua. Lind. FLS. GLS. RCDS. Rex.

⁴ Legion. adsumat aerem. Card. et Lind. adsumat hæredem

⁵ Lind. mortis contractu

⁶ Legion. et Lind. nascitur

⁷ Legion. et Lind. absqueatur

⁸ Card. et Lind. saculum

⁹ Lind. terrena huius non potuit possidere, terreno saltem comparato iure, cœleste lucrum. Legion. possidere, terreno saltem

¹⁰ Emilian. et Card. Recesvindus. Legion. Cintasvindus Rex, noviter emendata.

¹¹ Tolet.-goth. vivens ab hac vita

¹² Tolet.-goth. vixisse edoceat

¹³ Card. et Legion. subteriore

¹⁴ Card. superstitis

¹⁵ Lind. decesserint

¹⁶ Emilian. et Card. omnis successio eiusdem facultatis. Legion. eiusdem hæreditatis

¹⁷ Emilian. et Lind. decesserint

¹⁸ Hæc legis pars secundum Lind. editionem correctâ fuit; in cæteris namque M. SS. mendis deturpata invenitur. Card. ita refert: et ipse sine patre aut cum eo vivens. Legion.: et ipse cum patre vivens filios quos reliquerat vivente avo. Vigil. et cæteri: et ipse cum patre vivens filios reliquerit

¹⁹ Card. adiicit: aut sine ipso

²⁰ Legion. titulo dotali

²¹ Lind. patri

²² Legion. et Lind. filii de eodem coniugio non fuerint

²³ Card. addit: Noviter emendata. Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Flavius Cintasvintus. Lind. Flavius Gundemarus rex.

²⁴ Legion. et Lind. quicumque vir

pluram, et post huius testationis ordinem filios talibus habere contingat, talis parentum testatio, si filii ipsi supprestes extiterint, omnino non valeat, sed ex toto huius tam indiscretæ ordinationis voluntate disrupta, debitam sibi omnem parentum facultatem filii capiant et adsumant: de quinta tantum parte parentibus, si aliquid inde testasse contigerit, potestate concessa¹ habebunt. Ceterum si unus ex ambobus, id est, vir aut uxor, antequam unius copulæ societatem adirent, quicumque ex ambobus in alterius nomine scripturam de rebus suis probatus fuerit conscripsisse, omni vigore valitura persistat², et talis testatio per eorum vocem qui postea ex illis nati fuerint, non erit ullo modo convellenda.

XX. FLAVIUS GLORIOSUS CINTASVINTUS REX³.

Ut qui non reliquerit filios, faciendi de rebus suis quod voluerit, habeat potestatem.

Omnis vir ingenuus atque femina, sive nobilis, seu inferior, qui filios, vel nepotes aut pronepotes non reliquerit, faciendi de rebus suis quidquid voluerit indubitanter licentiam habeat⁴, nec ab aliis quibuslibet proximis, ex superiori vel ex transverso venientibus, poterit ordinatio eius in quocumque convelli. Quia recta linea decurrens non habet originem, quæ cum successione naturæ hæreditatem possit accipere. Ex intestato autem, iuxta legum ordinem, sibi⁵ debitam hæreditare poterunt iure successionem.

III. TITULUS DE PUPILLIS, ET EORUM TUTORIBUS.

- I. *Quod utroque relictus parente pupillus vocetur.*
- II. *Ex quo incipiunt computari anni in actionibus pupillorum.*

I. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁷.

Quod utroque relictus parente pupillus vocetur.

Discretio pietatis est sic consultum ferre minoribus, ut iustæ possessionis dominum sustinere damna non patiamur. Ob hoc licet hactenus, a patre tantum relicti filii parvuli, pupilli nuncuparentur⁸: tamen quia non minorem curam erga filiorum utilitatem matres constat frequenter impendere, ideo ab utroque parente, hoc est, patre vel matre infra quindecim⁹ annos filios post mortem relictos, pupillos per hanc legem decernimus nuncupandos.

II. FLAVIUS CINTASVINTUS REX¹⁰.

Ex quo incipient computari anni in actionibus pupillorum.

Quotiens de amissione rerum intentio vertitur, illos annos in pupillorum actionibus computandos esse censemus, quibus parentes ipsorum, pater videlicet aut mater, re caruisse noscuntur: id est, ut ex eo tempore cum pupillaribus annis ad quinquagenarium numerum summa pertendat, de quo a prædictis eorum parentibus¹¹ esse rem constat amissam. Sin vero parentes pupilli, dum viverent, rem per triginta annos amiserint, pupillus propter hoc ultra loqui non poterit.

- III.¹² *Qualiter pupillorum tutela suscipiatur, vel de rebus eorum quæ pars tutoribus detur.*

Si patre mortuo in minori ætate filii relinquuntur, mater eorum tutelam, si voluerit, suscipiat, si tamen in viduitate permanserit. Ita ut de rebus filiis debitis inventarium faciat, per quod postmodum filii hæreditatem sibi debitam quærant. Quod si mater alium maritum acceperit, et aliquis de filiis iam ad perfectam, id est, usque ad viginti¹³

- III. *Qualiter pupillorum tutela suscipiatur, vel de rebus eorum, quæ pars tutoribus detur⁶.*
- IV. *Ne tutores ab eis quos in tuitione habent quascumque scripturas extorquere præsumant.*

annorum perveniat ætatem, ipse iuniores fratres sua tuitione defendat, et res eorum nec ab ipsis nec ab aliis permittat everti, nec aliqua negligentia deperire. Quod si eas ipse forte consumpserit, aut vendiderit, vel donaverit, aut per negligentiam suam perire permiserit; quum fratres adoleverint, ea quæ per negligentiam ipsius perierint, de sua illis portione restituat. Cui tamen de fructibus ad victum præsumendi partem decimam non negamus, ut non hæc, quæ debet minoribus reservare, nimis evertat expensis. Si quas vero de suo pro communibus necessitatibus aut negotiis expensas fecerit, facta præsentis iudice ratione, de ea quæ ipsis a patre communis relicta est substantia, quod expenderit consequatur. Quod si fratres eius ætatis vel meriti non fuerint, qui defensionem suscipiant orphanorum, tunc patruus vel patruus filius tutelæ, qualem de fratribus constituimus, conditionem suscipiat. Quod si nec patruus, nec patruus filius, qui digne tutelam suscipiat orphanorum fuerit, tunc tutor ab aliis parentibus in præsentia iudicis eligatur. Et sive mater tutelam, sive quicumque susceperit, præsentibus testibus vel propinquis, de omnibus rebus quas pater reliquit, brevis factus trium vel quinque testium subscriptione firmetur, et præsentibus ipsis, qui ad brevem faciendum testes interfuerint, Episcopo aut Presbytero, quem parentes elegerint, brevis commendetur, minoribus dum adoleverint reformandus. Statuentes etiam, ut si quæ contra minorum personas adversæ accesserint actiones, his intentionibus tutor, si voluerit¹⁴, debeat parare responsum. Certe si neglexerit, repetenti quæ postulat a iudice restituantur: salvo tamen minorum negotio, dum adoleverint, ad integrum reformando. Ille vero qui ad præsens rem ipsam petere cœpit, si in iudicio, dum ipse minor adoleverit, ab eodem fuerit victus, quæ acceperat, cum retroactorum temporum fructibus sive servitiis, ipsi minori, aut parentibus eius, seu ad quem ipsa facultas iuste transierit, vel cui conlata fuerit, indubitanter restituat. Et pro præsumptione sua, quia quod in iudicio vindicare non valuit, quod petierat, insuper decem solidos coactus exsolvat.

¹ *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* concessa. Ceterum

² *Lind.* consistat

³ *Emilian. et Card.* Flavius Glosus. Recesvintus Rex. *Legion.* Antiqua. *Ervigius Rex. Tolet.-goth.* Flavius gloriosus Cintasvintus. *Lind. Fls. Rcds.* rex.

⁴ *Legion. et Lind.* habebit

⁵ *Legion.* debitam sibi hæreditatem poterunt iure successionis habere

⁶ *Legion.* debetur

⁷ *Card. Antiqua. Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-M.L. Tom. I.*

goth. Flavius Cintasvintus. Lind. Fls. Chds. rex.

⁸ *Lind.* nuncupentur

⁹ *Lind. XXV.*

¹⁰ *Tolet.-goth. Flavius Cintasvintus*

¹¹ *Legion. et Card.* parentibus, excepto tricennali obiectione rem constiterit fuisse amissam

¹² *Legion. Fls. Gls. Suintls. Rex. Antiqua noviter emendata. Card. Antiqua nova. Lind. Antiqua.*

¹³ *Tolet.-goth. XXI.*

¹⁴ *Emilian. Card. et Lind.* si elegerit

Nam et si tutor pro pupillorum lucris, vel eorum rebus intendere, vel causare voluerit, licentia illi indubitata manebit. Quod si negotia pupillorum negligentia tutoris fuerint vitiosa, vel perditas, pupillorum¹ ea voce ad futurum permittimus reparanda.

IV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX².

Ne tutores ab eis quos in tuitione habent quascumque scripturas extorquere præsument.

Dum minorum ætas in annis pupillaribus constituta nec se, nec bona sua regere possit, bene legibus est decretum eos, et sub tutoribus esse, et in eorum negotiis quot statuti anni debeant computari. Quia vero quidam tutores aut suasionem, aut indignationem circumveniunt quos gratis tueri debuerant, et de rebus reddendæ rationis securitates accipiunt, vel certe diversarum obligationum scripturas ab illis exigendas insistunt, quo extinctis vocibus eorum, quæ illis competunt, numquam inquirere, vel recipere permittantur. Adeo ut melioris mercedis partem nostra clementia consequatur, dum competentem curam eisdem minoribus inrogare perpenditur; hæc custodienda modis omnibus conditio ordinatur, ut sive in minori ætate, seu etiam quamvis quartum decimum ætatis annum videantur pupilli transire, tamen si tutores adhuc, vel ipsos, vel eorum res in sua potestate noscuntur habere³

quancumque scripturam securitatis, aut alicuius obligationis atque transactionis, ipsis tutoribus, vel cuicumque personæ per factionem tutorum fecisse reperiantur, omnia invalida, et exinanita penitus reputentur. Quum vero tempus illud advenerit, quando eum qui sub tuitione fuit, rem in sua potestate oporteat redigere, tunc ille tutor coram sacerdote vel iudice⁴, pupillo de cunctis rebus redita ratione, ab eo quem tuitus est securitatis scripturam procuret accipere: sicque remota omni occasione pressuræ⁵, aut recipiat pupillus quod iuste sibi deberi cognoverit, aut libero arbitrio de rebus suis, utrum cessionem, an qualem voluerit ordinare definitionem, plenam habeat libertatem. Si vero proveniat, ut dum in tuitione est, mortali langore vexetur, quod de sibi debitis rebus iudicare elegerit, a duodecimo⁶ ætatis suæ anno, iuxta ordinem qui in alia lege est definitus, habeat plenissimam potestatem. De rebus vero tutoris, seu vivens, sive moriens idem tutor eas an filiis, an quibuscumque personis reliquerit, si pupillis redita ratio non fuerit, iuxta inventarium quod tempore acceptæ tuitionis est factum, sive quod evidenter apud tutorem fuisse extiterit manifestum, qui res tutoris habuerint, pupillis⁷ indubitanter omnia reformabunt. Huius sane legis remedium cunctis pupillis dabit indubitanter consultum: excepto si illud tempus advenerit, quando eorum vocem quinquagenario numero lex sopiri decrevit.

IV. TITULUS DE EXPOSITIS INFANTIBUS.

- I. *Ut pro exposito infantulo ingenuo, serviat qui proiecit.*
 II. *Si servus vel ancilla, consciis vel nesciis dominis,*

proiicere videantur infantem.

- III. *Qui a parentibus infantulum acceperit nutriendum, quantum mercedis pro nutritione accipiat præmium.*

- I. ⁹ *Ut pro exposito infantulo ingenuo, serviat qui proiecit.*

Si quis puerum, aut puellam ubicumque expositum misericordiæ contemplatione collegerit, et nutritus infans a parentibus postmodum fuerit agnitus, si ingenuorum filius esse dinoscitur, aut servum vicarium reddant, aut pretium. Quod si facere forte neglexerint, a iudice territorii de proprietate parentum expositus redimatur, et parentes huius impietatis auctores exsilio perpetuo relegentur. Si vero non habuerint unde filium redimere possint, pro infantulo deserviat qui proiecit, et ille in libertate maneat propria, quem servavit pietas aliena. Hoc vero facinus, quum fuerit ubicumque commissum, iudicibus et accusare liceat, et damnare.

- II. ⁹ *Si servus vel ancilla, consciis vel nesciis dominis, proiicere videantur infantem.*

Si ancilla, vel servus in fraudem fortasse dominorum in-

fantem exposuerint, et ipsis insciis, infantem proiecerint, infans quum fuerit nutritus, tertiam partem pretii nutritor accipiat. Ita ut iuret aut probet dominus se, quod servi sui infantem exposuerint, ignorasse. Si vero consciis dominis, infans probatur fuisse iactatus, in eius qui nutritivitate permaneat.

- III. ¹⁰ *Qui a parentibus infantulum acceperit nutriendum, quantum mercedis pro nutritione accipiat præmium.*

Si quis a parentibus infantulum acceperit nutriendum, usque ad decem annos, per singulos annos, singulos solidos pretii pro nutrito infante percipiat. Si vero decimum annum ætatis excesserit, nihil postea mercedis addatur: quia ipse, qui nutritus est, mercedem suam suo potest iam compensare servitio. Quod si hanc summam, qui repetit infantem, dare noluerit, mancipium in nutrientis potestate permaneat¹¹.

V. TITULUS DE NATURALIBUS BONIS.

- I. *De non exheredandis filiis, et quod iudicium ferant parentes de facultatibus suis.*

- II. *De quota parte liceat mulieribus iudicare de dotibus suis.*

¹ *Lind.* pupillis eam vicem ad futurum permittimus reparandum

² *Card. Chds. Tolet.-goth.* Flavius gloriosus Recesvintus

³ *Card.* habere per scripturam, aut sine scriptura securitates aut obligationes aliquas, atque transactiones ipsis tutoribus, vel cuicumque personæ, factione tutorum &c.

⁴ *Legion.* iudice pupillorum

⁵ *Card.* pressuræ, recipiat pupillus quod iuste sibi deberi cognovit, et libero arbitrio potiat de rebus suis, utrum cessio-

nem, an qualem voluerit ordinare definitionem, plenam habeat firmitatem

⁶ *Emilian. Legion. Card. et Tolet.-goth.* decimo

⁷ *Card.* pupillis, aut si defuerint ipsi, illis quibus res pupillorum competunt, indubitanter &c.

⁸ *Legion. Fls. Gls. Suinds. R. Antiqua.*

⁹ *Card. Legion. et Lind. Antiqua.*

¹⁰ *Card. Legion. et Lind. Antiqua.*

¹¹ *Legion.* hæc adiicit: quia summam implere neglexerit

III. *De his quæ parentes tempore nuptiarum filiis dederint.*
 IV. *De filiis de ¹ diversis parentibus natis, et qua discretionem parentum adsequantur hæreditatem.*

V. *De his quæ filii, patre vivente vel matre, videntur adquirere.*

I. FLAVIUS CHINDASVINDUS REX ².

De non exhæredandis filiis, et quod iudicium ferant parentes de facultatibus ³ suis.

Dum illicita quæque perpetrari cognoscimus, legem ponere sequuturis opportune compellimur. Plerique enim indiscrete viventes, suasque facultates interdum vel causa luxuriæ, vel cuiusdam malæ voluntatis adsensu, in personas extraneas transferentes, ita inoffensos filios, vel nepotes, aut non ex gravi culpa forsitan obnoxios inanes relinquunt, ut utilitatibus publicis nihil possint omnino prodesse, quos oportuerat cum virtute parentum iniunctum sibi laborem inexcusabiliter expedire. Sed ne sub hac occasione, aut utilitati publicæ quandoque deperat quod perire non debet, aut naturalis pietas suspendatur a filiis vel nepotibus, quam circa eos exerceri competententer oportet; ideo abrogata legis illius sententia, qua pater vel mater, aut avus sive avia in extraneam personam facultatem suam conferre, si voluissent, potestatem haberent, vel etiam de dote sua facere mulier, quod elegisset, in arbitrio suo consisteret; ista magis servetur a cunctis moderata censura, qua nec parentibus, vel avis adimatur iudicandi de rebus suis ex toto licentia, nec filios aut nepotes a successione avorum, vel genitorum ex omnibus repellat indiscreta voluntas. Igitur pater vel mater, avus vel avia, quibus quempiam filiorum vel nepotum meliorandi voluntas est, hanc servant omnino mensuram ⁴, ut super tertiam partem rerum suarum meliorandis filiis aut filiabus, vel nepotibus atque neptibus ex omnibus rebus suis nihil amplius impendant, neque facultatem suam ex omnibus in extraneam personam transducant, nisi fortasse provenerit, eos legitimos filios vel nepotes non habere supprestes. Hoc tamen, rationis intuitu prælucente, observandum adiicimus, ut pater vel mater, avus vel avia de supradicta tertia parte rerum suarum, si in nomine filiorum suorum, atque nepotum aliquid specialiter scriptis conferre decreverint, iuxta testationis eorum ordinem, cuncta erunt observanda perenniter; qualiter testatio talium de eadem tertia portione, iuxta quod eam in singulos voluerit prælargire, plenam et inconvulsibilem obtineat firmitatem. Nec licebit filiis ipsis atque nepotibus, qui de hac tertia portione aliquid meruerint a parentibus suis vel avis percipere, quodcumque aliud iudicare, excepto si a parentibus vel ab avis nulla adfutura videatur pro conlatis rebus testationis conditio intercessisse. Sane si filios sive nepotes habentes ecclesiis vel libertis, aut quibus elegerint, de facultate sua largiendi voluntatem habuerint, extra illam tertiam portionem, quæ superius dicta est, quinta iterum pars separabitur. De qua quinta parte ⁵ iudicandi potestas illis indubitata manebit; sed si ve tertia rerum pars quæ meliorandis filiis ⁶ impendi præcipitur ⁷, sive quinta quæ pro conlatione ecclesiarum vel libertorum, seu quorumlibet impensione separare iubetur, de propriis tantumdem rebus separabitur. Nam quod quisquis ille per auctoritatem percipere meruerit Principum, nullo modo in adnumeratione huius tertiæ vel quintæ partis quolibet titulo admiscetur, sed iuxta legem aliam, qui hoc a Rege perceperint, habebunt licitum, quale voluerint, de conlatis sibi rebus a Principe ferre iudicium. Ex-

hæredare autem filios aut nepotes, licet pro levi culpa, illicitum iam dictis parentibus erit. Flagellandi tamen et corripendi eos, quamdiu sunt in familia constituti, tam avo quam aviæ, seu patri quam matri potestas manebit. Nam si filius filiave, nepos vel neptis tam præsumptiosi ⁸ extiterint, aut avum suum, aut aviam, sive etiam patrem aut matrem gravibus iniuriis conentur afficere ⁹, hoc est, si aut alapa, pugno vel calce, seu lapide, aut fuste vel flagello ¹⁰ percutiant, sive per pedem, aut per capillos, ac per manum etiam, vel quocumque inhonesto casu abstrahere contumeliose præsumant ¹¹, aut publice quodcumque crimen avo, aut aviæ, seu genitoribus suis obiiciant. Tales si quidem manifeste convicti, et verberandi sunt ante iudicem quinquagenis flagellis, et ab hæreditate supradictorum, si idem avus et avia, pater vel mater voluerint, repellendi. Tamen si resipiscentes a sua excessu, veniam a suprascriptis, quos offenderant, imploraverint, eosque in gratiam receperint paterna pietate, aut rerum suarum successores instituerint, neque prohiberi ab eorum hæreditate, neque propter disciplinam, qua correpti sunt, infamiam poterint ullatenus sustinere.

II. FLAVIUS CHINDASVINDUS REX. ¹².

De quota parte liceat mulieribus iudicare de dotibus suis.

Quia mulieres, quibus dudum concessum fuerat de suis dotibus iudicare quod voluissent, quædam reperiuntur, sprete filiis vel nepotibus, easdem dotes illis conferre, cum quibus constiterit nequiter eas vixisse; adeo necesse est illos exinde percipere commodum, pro quibus creandis fuerat adsumptum coniugium. Denique constituentes decernimus, ut de dote sua mulier habens filios, aut nepotes, seu causa mercedis ecclesiis atque ¹³ libertis conferre, sive cuicumque voluerit, non amplius quam de parte quarta potestatem habeat. Nam tres partes legitimis filiis, aut nepotibus, seu sit unus, sive forsitan plures, absque dubio relictura est. De totâ interim dote, tunc facere quod voluerit erit mulieri potestas, quando nullum legitimum filium, filiamve, seu nepotem vel neptem supprestem reliquerit. Verumtamen feminæ quas contigerit duobus viris, aut amplius nubere, atque ex eis filios procreare, non eis licitum erit, dotem ab alio marito acceptam filiis aut nepotibus ex alio viro genitis dare; sed unusquisque filius filiave, nepos aut neptis ex ipsa linea procreati, dotem quam avus, aut pater eorum concesserat, post mulieris obitum per omnia consequuturi sunt.

III. ¹⁴ FLAVIUS ¹⁵ CHINDASVINDUS REX.

De his quæ parentes tempore nuptiarum dederint filiis suis.

Quidquid indiscreta parentum voluntate decernitur, legali necesse est censura coerceatur. Idcirco quia plerumque parentalibus calliditas exigit, id tempore nuptiarum filiis donare, quod quodcumque voluerint auferendi habeant potestatem, abrogata deinceps eadem, quæ prædicta est, parentum calliditate, hanc perpetim legem mansuram per omnia noverint, ut si quid per traditionem rei ¹⁶,

¹ Lind. ex

² Tolet.-goth. Flavius Chindasvindus. Legion. Antiqua.

³ Card. et Legion. rebus

⁴ Card. Legion. et Lind. censuram

⁵ Emilian. parte tantummodo

⁶ Legion. vel nepotibus

⁷ Legion. sive decima quæ in extraneos ferri iubetur, sive quinta &c.

⁸ Tolet.-goth. præsumptores. Lind. præsumptuosi

⁹ Tolet.-goth. conentur afficere, aut publice. Legion. conen-

tur affligere, aut publice

¹⁰ Card. vel flagello, gladio quocumque percusserint, aut contra eos malitiose levaverint, sive per pedem &c.

¹¹ Lind. præsumpsit

¹² Legion. addit: Antiqua. Emilian. Fls. Gl, Recesvindus Rex. Tolet.-goth. Flavius Chindasvindus

¹³ Emilian. Tolet.-goth. et Legion. vel

¹⁴ Legion. adicit: Antiqua noviter emendata.

¹⁵ Tolet.-goth. Flavius Chindasvindus

¹⁶ Emilian. et Tolet.-goth. si quid per scripturam

seu per scripturam, sive per donationem cuiuslibet, vel coram testibus traditæ rei, extra quod in ornamentis aut vestimentis, vel reliquis speciebus, sicut fieri adsolet, pro dignitate nuptialium fœderum ab aliis fortasse acceptum, quod utique commodantibus erit reddendum, in mancipiis, terris, vineis, ædificiis, vestimentis atque ornamentis fuerit a parentibus, sive nuptiarum tempore, sive post nuptias filiis quocumque modo ¹ donatum, quodcumque filii inde iudicare voluerint, in eorum consistat arbitrio; eodem tantum ordine reservato, ut post parentum obitum dum filiis patuerit adeunda successio, excepto id quod parentes filiis iuxta leges fortasse donaverint, eadem inter hæredes cœquatio fiat: ut quod nuptiarum tempore filius vel filia a parentibus iuxta prædictum ordinem possidentium accepit, et licentia sit illi exinde quod voluerit iudicandi, et post parentum obitum adæratione adhibita, contropatis his, quæ tempore nuptiarum promeruit, atque hæredibus cæteris eadem compensata æqualitate, quidquid superesse ² de parentum hæreditate constiterit æquali teneant ac sequantur divisione.

IV. FLAVIUS CHINDASVINDUS REX ³.

De filiis ex diversis parentibus natis, et qua discretionem parentum adsequantur hæreditatem.

Si provenerit unum virum plures habere ⁴ uxores, atque ex omnibus filios procreare, et aliquem filiorum aut filiarum contingat intestatum ab hac vita discedere, facultatem eius, si filios non reliquerit, vel nepotes, illi fratres vel sorores adprehensuri sunt, sibi que vindicaturi, quos ⁵ ex uno patre, et ⁶ ex una matre constat esse progenitos. Quod si ex uno patre, et diversis matribus filii

nati fuerint, facultatem, quæ de patre venerit, illi tantum inter se erunt æqualiter divisuri, qui ex uno patre fuerint procreati. Similiter et si de una matre, et de diversis patribus filii nati fuerint, id præcipimus observari. Nam et si una mulier de plurimis maritis filios habeat, similiter fratrum, sororumque hæreditatem, tam a paterna quam a materna successione sibi debitam, eorum qui ex his intestati, vel absque prole, sive nepotibus discesserint, illi tantum fratres sororesque habituri sunt, qui unius patris vel matris filii, filiæve fore noscuntur. Ita ut iuxta legem aliam, qua constitutum est trientem nepotes non perdere, licitum sit etiam nepotibus, aut neptis, qui patres aut matres amiserint, in omni facultate avorum vel aviarum cum patris aut avunculis æquales succedere, illo tantum ordine permanente, quo superius decretum est, parentes vel avos de rebus suis filios, nepotesque meliorare, aut in extraneum quemlibet quodcumque conferre.

V. ⁷ *De his quæ filii, patre vivente vel matre, videntur acquirere.*

Filius qui, patre vivente aut matre, aliquid adquisierit, sive de munificentia Regis, aut patronorum beneficiis promeruerit ⁸, et exinde aliquid cuicumque vendere, aut donare iuxta eam conditionem, quæ in aliis nostris legibus continetur, in ipsius potestate consistat, nec sibi aliquid, dum filius vivit, exinde pater vel mater vindicare præsumant. Quod si inter leudes ⁹ quicumque nec regis ¹⁰ beneficiis aliquid fuerit consequutus, sed in expeditionibus constitutus de labore suo aliquid adquisierit, si communis ¹¹ illi victus cum patre est, tertia pars exinde ad patrem perveniat, duas autem filius, qui laboravit, obtineat.

LIBER V.

DE TRANSACTIONIBUS.

I. TITULUS DE ECCLESIASTICIS REBUS.

- I. *De donationibus ecclesiis datis.*
- II. *De conservatione et redintegratione ecclesiasticæ rei.*
- III. *De venditionibus et donationibus ecclesiasticarum rerum.*
- IV. *De rebus ecclesiæ ab his possessis, qui sunt ecclesiæ*

I. ¹² FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹³.

De donationibus ecclesiis datis.

Si famulorum meritis iuste compellimur debite compensare lucra mercedis, quanto iam copiosius pro remediis animarum divinis cultibus, et terrena debemus impendere, et impensa legum soliditate servare. Quapropter quæcumque res sanctis Dei basilicis, aut per Principum, aut per quorumlibet fidelium donationes conlatæ reperiuntur, votive ac potentialiter pro certo censemus, ut in earum iure inrevocabili modo legum æternitate firmentur.

¹ *Card.* legaliter donatum
² *Legion.* quidquid de parentum esse hæreditate
³ *Legion.* Antiqua, noviter emendata.
⁴ *Card.* habuisse
⁵ *Tolet.-goth.* quos ex una
⁶ *Lind.* vel
⁷ *Legion. et Card.* Antiqua. *Lind.* Chds. Rex.
⁸ *Tolet.-goth.* promeruerit iuxta eam. *Legion.* apponit et hoc: seu fidelis aliquid ei donaverit

- obsequiis mancipati.*
- V. *De reparatione ecclesiarum, vel diversis aliis causis.*
- VI. *De coercitione Pontificum.*
- VII. *Ne ii qui retento obsequio ecclesiæ manumittuntur, ingenuarum personarum audeant adire coniugium.*

II. ¹⁴ *De conservatione et redintegratione ecclesiasticæ rei.*

Consultissima regni nostri credimus provenire ¹⁵ remedia, dum pro utilitatibus ecclesiarum, quæ debeant observari, nostris inseri legibus præcipimus. Ideoque præsentis sanctione censemus, ut mox ¹⁶ episcopus fuerit ordinatus, statim rerum inventarium de rebus ecclesiæ, præsentibus quinque ingenuis viris, facere non moretur. Quod inventarium ingenui viri, coram quibus factum fuerit, sua subscriptione conroborent. Post episcopi vero ipsius obitum, dum alter fuerit episcopus ordinatus, secundum re-

⁹ *Tolet.-goth. et Legion.* laudes
¹⁰ *Card.* nec Regis, nec Patronorum beneficiis
¹¹ *Card.* si communis cibus illi, aut victus
¹² *Tolet.-goth. et Legion.* hanc legem dinumerant III.
¹³ *Legion. S. J. R. et Card.* Antiqua.
¹⁴ *In Tolet.-goth. et Legion.* hæc dinumeratur lex IV.
¹⁵ *Emilian.* prævenire. *S. J. R.* provideri
¹⁶ *S. J. R.* mox cum

rum inventarium res requirat ecclesiae, et si aliquid diminutum de rebus ecclesiae provenerit, proprii haeredes episcopi, vel quibus facultas eius pertinere, vel relicta esse videtur, de praecedentis¹ satisfaciant facultate. Quod si et aliquid de rebus ecclesiae vendere praesumpserit, succedens episcopus, reddito pretio, quod a venditore acceptum est, cum omni augmento res ad ius reducat ecclesiae², et nullam calumniam permittat. Quam legem et de presbyteris vel diaconibus sicut superius scriptum est, in omnibus observari, et valere praecipimus.

III.³ Antiqua. *De venditionibus et donationibus ecclesiasticarum rerum.*

Si quis episcopus, aut presbyter, vel quicumque ex clericis praeter consensum caeterorum clericorum aliquid de rebus ecclesiae vendiderit, vel donaverit; hoc firmum non esse praecipimus, nisi ita fuerit facta venditio, aut donatio, quemadmodum sanctorum canonum instituta constituunt atque decernunt.

IV.⁴ *De rebus ecclesiae ab his possessis, qui sunt ecclesiae obsequiis mancipati.*

Haeredes episcopi sive aliorum clericorum, qui filios suos in obsequium ecclesiae commendaverint, et terras, vel aliquid ex munificentia ecclesiae possederint, si ipsi in laicos reversi fuerint, aut de servitio ecclesiae, cuius terram vel aliquam substantiam possidebant, discesserint, statim quod possidebant amittant. Sed et in omnibus clericis, qui de rebus ecclesiae quaecumque possederint, servetur haec forma: ne quamvis longa possessio dominium ecclesiae a rebus sibi debitis quandoque secludat, quia et canonum auctoritas ita commendat. Sed et viduae sacerdotum vel aliorum clericorum, quae filios suos in obsequium ecclesiae commendant, pro sola miseratione, de rebus ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.

V. FLAVIUS EGICA REX⁵.

De reparatione ecclesiarum, vel diversis aliis causis.

Quamquam in praeteritis sanctorum patrum de diversis sententiis enitentes, sed et haec, quae tempore ordineque congruunt, ordinato iure instituenda sunt. Nam sicut antiquitas de causis ingruentibus edita multitudo editarum, ita nunc nostri temporis ecclesias Dei, quae conruunt, ut faciant convenit. Quapropter in medio coetus nostri delatum est quorundam consuetudo inordinata sacerdotum, quod parccias suas ultra modum diversis exactionibus, vel angariis comprimant, vel quidquam plures ecclesiae destitutae persistant. Idcirco unio nostrae adunationis decernit, atque instituta instituit, ut tertias quas antiqui canones de parccias habendas episcoporum censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab episcopis dirutae ecclesiae reparentur. Si vero maluerint credere, ab earumdem ecclesiarum cultoribus, sub cura et sollicitudine sui Pontificis reparationem iisdem est adhibenda basilicis. Quod omnis ecclesiae, aut incolumis fuerit secundum antiquorum canonum instituta tertias sibi debitas unusquisque episcopus, si voluerit, facultas illi omnimode erit, ita videlicet ut caeteras ipsius tertias nullus episcoporum quippiam pro reis inquisitionibus parccitanis ecclesiis exigat, nihilque

de praediis ipsarum cuiquam aliquid causa stipendi dare praesumat. Sed necessario instituendo elegimus, ut plures ecclesias nequaquam committantur presbytero, nec officium valet exsolvere, nec pupillis sacerdotali iure occurrere, nec rebus earum necessariam curam impendere, ea scilicet ratione, ut ecclesia, quae decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quae vero minus decem mancipia habuerit, aliis coniungatur ecclesiis. Si quis sane episcoporum hanc nostram institutionem parvipenderit, et quidpiam exinde temerandum crediderit, duorum mensuram spatium se noverit excommunicatione multari.

VI.⁶ FLAVIUS GLORIOSUS WAMBA REX⁷.

De coercitione Pontificum, qui pro rebus, quas suis ecclesiis auferunt, tricennium intercessisse causantur⁸.

Deus iustus iudex, qui iustitiam intemporaliter⁹ diligit, non vult servire iustitiam tempori, sed tempora potius aequitatis lege concludi. Ipse igitur Deus iustitia est. Deo ergo datur quidquid a fidelibus in Dei ecclesiis iustissima devotione offertur. Nam et fidelis quisque iustitiae serviens, Deo mediante, qui iustus est, vota sua adstringit. Numquam¹⁰ enim iustitiae¹¹ vota solvenda sunt, quae et a iustitia processerunt, et per iustitiam ligata¹² noscuntur. Deo igitur fraudem facit, qui iustitiae aliquid subtrahit. Ergo et iustitiam rescindit quisquis aliena vota corrumpit. Quum igitur, ut dictum est, Deus iustitia sit, qua praesumptionis insania agitur, ut de manu Dei quis auferat quod tricennali temporum praescriptione se tenuisse contendat? Multorum enim mentes Pontificum inlicito cupiditatis ausu praecipites quaedam de his, quae in eorum dioecesi fundatis ecclesiis pia fidelium oblatione donantur, insatiabili rapacitatis studio, aut iuri ecclesiae principalis innectunt, aut donanda aliis, vel sub stipendio¹³ habenda distribuunt. Sicque non solum aliena vota dirumpunt, sed et sacrilegium operantur in eo quod ecclesiae Dei fraudatores existunt. Ecclesiam quippe fraudare sacrilegium esse, a maioribus¹⁴ adprobatur. Unde et quum eos evidens ratio persuadet ad reddendum, aut tricennium in re possessa opponunt, aut non se fecisse respondent, quod decessores suos egisse non nesciunt¹⁵, et tamen ista¹⁶ emendare refugiunt. Sicque cupiditatem tricennio fovent, et rapacitatis studia temporum praescriptionibus cumulant¹⁷; et qui admissum facinus ad monumentum delere debuerant, annosa id oppositione solidare contendunt. Quantae igitur impietatis ille credendus est, qui ad hoc laborat, ad hoc etiam propositionis suae voces exaggerat, ut per tricennium se cognoscat Deo iniuriam intulisse, quam tamen, exacto tricennio, renuat emendare? Nunc vero, quum haec et talia nequissima iustitiae defensione prolata sunt, nos tamen non praeterita ordinamus, sed futura disponimus; nec praecedentium Regum, sed nostri regni tempora definimus. Abrogata ergo deinceps totius cupiditatis licentia, nulli Pontificum ultra licebit, aut quidquam ab ecclesiis dioecesis suae auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare. Non enim in hac causa deinceps tricennale tempus accipiendum est, sed quandocumque fuerit veritatis origo monstrata, iustitiam partis suae recipiat. Quia et ut multiplex annorum series sine repetitione pertranseat, facit hoc praeminentis dura potestas, quae sic subiecta¹⁸ sibi sacerdotum comprimit colla, ut pro ablatiis rebus intendere contra praeminentis

¹ Legion. praecedentis episcopi

² Lind. rem ad eam reducat ecclesiam

³ In Tolet.-goth. haec desideratur lex; in Legion. V. numero digeritur, et in S. J. R. inscriptione destituitur.

⁴ In Tolet.-goth. haec lex V., in Legion. vero VI. dinumeratur.

⁵ A cod. Vigilan. haec lex huc descripta fuit; et huius codicis mendis omnibus, quod a caeteris, et a Lind. edit. praetermissa, expurgari non potuit.

⁶ Legion. codex hanc legem dinumerat I. huiusce tituli: Card. autem VI. sub titulo V. lib. IV.

⁷ Legion. Antiqua.

⁸ Card. adiungit: de canone
M. L. TOM. I.

⁹ Legion. intemporaliter

¹⁰ Lind. semper

¹¹ Card. et Lind. iusta vota

¹² Legion. inligata

¹³ Tolet.-goth. et S. J. R. stipendiis

¹⁴ Legion. maioribus constitutum est, et sic adprobatur

¹⁵ Legion. sciunt

¹⁶ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. sci-
ta

¹⁷ Legion. adcumulant

¹⁸ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. sub-
dita

personam, nec audeant, nec præsument. Proinde, ne tali¹ silentio vox perenniter expoliatae ecclesiae conquiescat, licitum erit huius præsumptionis admissum, et per quemcumque, et quandocumque accusatum detegi, et imminentis ipsius causae negotium expediri; sub isto videlicet ordine, ut si hæredes fundatoris ecclesiae adsunt, ipsi talia prosequantur: sin autem non fuerint, aut etiam si sint, causare tamen noluerint, tunc ducibus, vel comitibus, tiuphadis, atque vicariis, sive quibuscumque personis, quos cognitio huius rei adtigerit, et aditus accusandi, et licentia tribuitur exsequendi. Quicumque ergo episcoporum hæc, quæ præmissa sunt, in præteritis fecit, et tricennium iam in hac perversa possessione implevit, ea ipsa, quæ in præteritis per XXX. annos tenuit, Deo potius iudicanda² relinquimus, quam nostro rescindenda iudicio definimus. Quicumque vero usque ad tempus, quo lex ista conderetur, in hoc ipsum quod rapuit, tricennium non implevit, rem ipsam quæ ablata est, sine aliqua satisfactione³ in omni integritate ecclesiae, cui testata res est, reformare cogatur. Iam vero a die huius latae legis, vel tempore, quicumque Pontificum⁴ de his quæ a fidelibus in Dei ecclesiis testata vel conlata esse noscuntur, aliquid exinde abstulerit, suoque iuri vel ecclesiae principali adplicaverit, seu cuiuscumque personæ quolibet modo quodcumque tale concesserit, nulla temporum longævitate securus, iuxta præmissum ordinem quandocumque et per quemcumque talia fuerit commisisse detectus, ea ipsa, quæ præsumpsit, una cum legitima satisfactione rei propriae illi ecclesiae, cui tulit, vel in quam deliquit, reformare cogendus est. Quod si de rebus propriis non habuerit unde componat, et in omni integritate ea, quæ præsumpsit, ecclesiae cui tulit, restituat, et ipse pro excessibus suis iuxta canonem toletani concilii undecimi excommunicationis plectendus erit sententia, id est⁵, ut si decem solidos rem ipsam quam tulit, valere constiterit, viginti dierum pœnitentiæ satisfactione admissum facinus expurgabit⁶. Similiter sive maioris sive minoris sit pretii quod præsumpsit, geminata hoc semper dierum satisfactione vel pœnitentia emendabit. Simili quoque et ille sententia vel damno multandus est, qui a decessore suo ablata deinceps quæcumque de diœcesanis ecclesiis apud se tenere præsumpsit. Quicumque tamen iudicium tenorem legis huius adimplere neglexerit, quod aut iudicare talia differat, aut iudicanda Regis auditibus nullo modo innotescat; omnem rei taxationem, quam episcopus ille persolvere debuit⁷, qui talia fecerit, tota ecclesiae illi de sua idem iudex proprietate debebit componere, cuius adcasatum sibi negotium destitit iudicare. Hæc igitur lex non solum pro rebus, quæ in ecclesiis absolutis vel diœcesanis conlatae sunt, observabitur, sed sub generali nomine omnium ecclesiarum, id est, tam in monasteriis virorum, quam etiam feminarum omnimoda institutione⁸ complebitur. Id tamen adiiciendum huic legi manifesta ratio persuasit, ut episcopi omnes quoscumque per ecclesias suæ diœcesis sacerdotes rectoresque ordinandos elegerint, cognitores eos efficiant de utilitatibus ecclesiae illius, in qua fuerint ordinati, id est, ut quidquid unusquisque episcoporum de scripturis ecclesiae diœcesis suæ apud se, conservationis causa, habere se noverit, mox rectorem ecclesiae cuiuslibet prætulit, statim ei, quem ordinaverit, utilitates ecclesiae, vel scripturas in manifestam⁹ agnitionem deducat, necnon tantum ignorantia ordinati, et¹⁰, quod peius est, obelatione vel vitio ordinantis voluntas in quocumque lateat testatoris. Ita¹¹ tamen erit, ut competentia sibi sacerdotes, rectoresque ecclesiarum autentica videant auten-

ticorum ipsorum exemplaria, manu sui episcopi roborata pro omni firmitate a Pontifice suo accipiant, qualiter per ea ipsa exemplaria, et negotia ecclesiae sibi commissæ absque hæsitacione proponant, et veritatem partis suæ iustitia intercurrente recipiant. Data et confirmata lex a die decimo¹² kalendarum ianuariarum, anno feliciter quarto regni nostri, in Dei nomine Tolet.

VII. FLAVIUS GLORIOSUS UBAMBA REX¹³.

Ne ii, qui retento obsequio ecclesiae manumittuntur, ingenuarum personarum audeant adire coniugium.

Magna est confusio generis, ubi dissimilitudo unius parentis statum degenerat progenitæ prolis. Hoc enim necesse est inveniatur in frutice, quod tractum est ex radice. Quomodo enim absoluti decoris titulum deportabit¹⁴, cuius parentes obligatio adhuc innexa constringit? Et hæc quidem præmissa sunt, pro eo quod multi de familiis ecclesiarum libertati donantur, nec tamen absolutæ libertatis licentia potiuntur, in eo quod ecclesiae illi, de qua originem ducunt, per obsequium inligantur: qui tamen dum perverso¹⁵ ordine ingenuarum personarum connubium expetunt, contra naturam, quod ipsi non sunt, generare intendunt; et quod in augmentum publicæ utilitatis debuit crescere, hoc in manifestam inligationem personæ vel rerum cognoscitur devenire, dum is qui de tam infami coniugio nascitur, inferioris parentis adsequens sexum, una cum rebus suis omnibus ecclesiasticæ servituti addicitur. Quapropter ut talis de cætero amputetur præsumptio, præsentis lege præcipimus, ut quicumque de familiis ecclesiae, retento patrocinio ecclesiae ipsius, de cuius servitute exivit, libertatem a sacerdote acceperit, ingenuam sibi non audeat in matrimonio sociare personam. Illi tamen qui absoluti ab obsequiis ecclesiae per canonicam sententiam debito ordine manumittuntur, et ingenuarum mulierum innecti copulis poterunt, et in prole omnimodæ dignitatis testimonium obtinebunt. Quod si ii, qui sub ecclesiarum obsequio manumissi sunt, ingenuarum mulierum deinceps ausi fuerint se coniugio sociare; ubi hoc primum iudex agnoverit, sub trina verborum¹⁶ ultione vel commotione, sicut de ingenuis et servis lege alia continetur, eos separare non differat. Quod si ab invicem separari noluerint, uniuscuiusque personæ, sicuti fuerant, conditione manente, quidquid ex illis natum fuerit, in Principis potestate servitutum deveniat. Res tamen omnis sive facultas, quæ de persona ingenua in talium libertorum iure quolibet modo transfusa est, cum his etiam, quæ sibi ex talium sexu progenitus filius potuit profligare, conquerere vel habere, tota in integrum ad¹⁷ hæredes illius ingenuæ personæ possidenda pertineant, aut si hæredes ei defuerint, in Principis iure deveniant possessura¹⁸, qualiter iudicare de his quod voluerit, absolutæ potestatis potiatur licentia. Hæc lex non solum in viris, sed et in feminis observanda est, id est, sive sit libertus ecclesiae, sive liberta, quæ sibi ingenuam personam sociare præsumpsit. Hoc tamen in hac lege servandum est, ut quicumque de præteritis usque modo quo hæc lex conderetur, de talibus parentibus reperti fuerint intra tricennium generati, non obligationem sequantur illius parentis, qui ecclesiae per obsequium inligatur, sed conditione ingenuitatis omnimodæ adsumpta cum omnibus rebus, quæ de parente nobili ignobili parenti quolibet modo transierant, in ingenuitatis forma vel decore absoluti persistent. Data et confirmata lex a duodecimo¹⁹ kalendarum ianuariarum, anno feliciter quarto regni nostri Tolet.

¹ Tolet.-goth. Card. S. J. R. et Lind. talium silentio

² Lind. vindicanda

³ Card. retardacione

⁴ Card. Pontificum aut aliorum hominum

⁵ Emilian. id est, ut si de ecclesiis Dei decem solidos &c.

⁶ Card. expiabit

⁷ Card. debuit, aut alius qui &c.

⁸ Card. constitutione

⁹ Legion. manifestationem. Lind. manifestam cognitionem

¹⁰ S. J. R. et Lind. sed

¹¹ S. J. R. et Lind. Id

¹² Card. et Lind. a die undecimo

¹³ Emilian. Flavius glosus. Recesvindus Rex. Legion. apponit: Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et subscriptionem prætermittit.

¹⁴ Legion. et Lind. reportabit

¹⁵ Lind. diverso

¹⁶ Legion. et Lind. verberum

¹⁷ Lind. aut hæredes . . . obtineant

¹⁸ Card. possidenda

¹⁹ Emilian. decimo. Tolet.-goth. die X. S. J. R. et Lind. a die decimo

II. TITULUS DE DONATIONIBUS GENERALIBUS.

- I. *Ne valeat violenter facta donatio.*
 II. *De donatiobus Regis.*
 III. *De rebus marito, vel uxori a Rege donatis.*
 IV. *De rebus extra dotem uxori a marito conlatis.*

I. ¹ Antiqua. *Ne valeat violenter facta donatio.*

Donatio, quæ per vim et metum fuerit extorta, nullam habeat firmitatem.

II. FLAVIUS GLORIOSUS CINCTASVINTUS REX ².*De donationibus Regis.*

Donationes regiæ potestatis, quæ in quibuscumque personis conferuntur, sive conlatae sunt, in eorum iure persistent, in quorum nomine eas potestas contulerit regia; ea videlicet ratione, ut ita huiusmodi regalis munificentiae conlatio adtributa, in nomine eius, qui hoc promeruerat ³, transfusa permaneat, ut quidquid de hoc facere vel iudicare voluerit, potestatem in omnibus habeat. Quod si etiam is, qui hoc promeruerit ⁴, intestatus discesserit, debitis secundum legem hæredibus res ipsa successionis ordine pertinebit, et infringi conlatae munificentiae gratia nullo modo poterit: quia non oportet Principum statuta convelli, quæ convellenda esse percipientis ⁵ culpa non fecerit.

III. ⁶ *De rebus marito vel uxori a Rege donatis.*

Speciali iure decernitur, ut de rebus regia donatione conlatis, si in nomine mariti fuerit conscripta donatio, nihil sibi exinde mulier, excepto quod in dote perceperit, debeat vindicare. Itemque ⁷ etsi in nomine mulieris inveniat ⁸ facta donatio, nihil sibi vir exinde post eius obitum adlentet aliquatenus usurpare, vel iuri proprio mancipare, nisi quod meruerit uxoris largitate percipere.

IV. ⁹ Antiqua. *De rebus extra dotem uxori a marito conlatis.*

Si mulier extra dotem a marito de quibuscumque rebus quacumque donatione, vel profligatione conquisitis, aut illi debitis, quocumque tempore, quodcumque donatum acceperit, si filii de eodem ¹⁰ coniugio fuerint procreati, mulier usque ad diem obitus sui secundum voluntatem vel ordinationem testatoris secreta possideat ¹¹. Fructus tamen sicut testator ipse, qui hoc testavit, expendendi vel utendi potestatem habere poterit. Ita et illa, quæ usu hoc ad

- V. *De rebus a marito mulieri concessis, vel si mulier fuerit adulterasse detecta.*
 VI. *De rebus traditis, vel per scripturam donatis.*
 VII. *De rebus inter maritum et uxorem invicem datis.*

possidendum percepit ¹², omnia ¹³ dum advixerit, sine cuiuslibet inquietudine, suis incunctanter utatur expensis. Si tamen idem testator aliquam specialem testationem de ipsis fructibus ¹⁴ non instituerit ¹⁵, post obitum vero suum reliqua integra et intemerata filiis ex ipso viro procreatis derelinquat, et nulla occasione quicquam exinde mulier, exceptis ¹⁶ fructibus, alienare præsumat. Quod si ex ipso coniugio filii non fuerint procreati ¹⁷, quidquid mulier de rebus sibi donatis iuxta præscriptum testatoris ordinem facere elegerit, liberam habeat potestatem. Cæterum si intestata discesserit, ad maritum eius, si suppressis extiterit, donatio revertatur. Sin autem maritus non fuerit, ad hæredes mariti, qui donationem fecit, eadem donatio pertinebit. Similem rationem, de viris præcipimus custodiri, de his quæ ab uxoribus tempore quocumque donata perceperint.

V. ¹⁸ Antiqua. *De rebus a marito mulieri concessis, vel si mulier fuerit adulterasse detecta.*

Maritus si uxori suæ aliquid donaverit, et ipsa post obitum mariti sui in nullo scelere adulterii fuerit conversata, sed in pudicitia permanserit, aut certe si ad alium maritum honesta coniunctione pervenerit, de rebus sibi a marito donatis possidendi et post obitum suum, si filios ¹⁹ non habuerit, relinquendi cui voluerit, secundum voluntatem testatoris habeat potestatem. Cæterum si filios ²⁰ non relinquens intestata discesserit, aut ad maritum eius, si suppressis extiterit, aut ad hæredes mariti qui donationem conscripsit ²¹, eadem donatio pertinebit. Si autem per adulterium, seu per inhonestam coniunctionem se miscuisse ²² convincitur, quidquid de facultate mariti sui fuerat consecuta, totum incunctanter amittat, et ad hæredes donatoris, vel ad filios legitimos revertatur.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ²³.*De rebus traditis, vel per scripturam donatis.*

Res donatae si in præsentia ²⁴ testium traditæ sunt, nullo modo repetantur a donatore. Quod si etiam provenerit, ut ²⁵ quod donatur longe sit positum, pro eo donatio evacuari non poterit: quia tunc videtur vera esse traditio, quando iam apud illum scriptura donationis ²⁶ habetur, in cuius nomine conscripta esse dinoscitur. Hoc tan-

¹ In *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* auctoris nomen, et inscriptio non reperiuntur.

² *Legion.* adiicit: Antiqua. *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* auctorem, et inscriptionem omittunt.

³ *Emilian.* et *Legion.* promeruit. *Card.* promeruerit

⁴ *Emilian.* et *Legion.* promeruit

⁵ *Lind.* præcipientis

⁶ *Card.* et *Legion.* Antiqua.

⁷ *Lind.* Ideoque

⁸ *Emilian.* *Legion.* *Card.* et *Lind.* invenitur

⁹ *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* auctoris nomine, et inscriptione indigent.

¹⁰ *Card.* de eorum

¹¹ *Emilian.* et *Lind.* possideat, et de quinta tantumdem parte earum rerum faciendi quod voluerit, potestatem obtineat. Fructus tamen &c.

¹² *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* perceperit

¹³ *Card.* omnibus

¹⁴ *Tolet.-goth.* *Legion.* *Card.* et *Lind.* frugibus

¹⁵ *Card.* instituerit, et de quinta tantumdem parte earum re-

rum faciendi quod voluerit, potestatem obtineat. Verumtamen quum provenerit ab ipso viro, suarum rerum pars quinta quibuslibet ante non esse donata. Post obitum vero &c.

¹⁶ *Card.* exceptis frugibus, et quinta parte, ut dictum est, mulier alienare præsumat. *Lind.* excepta, ut dictum est, quinta parte.

¹⁷ *Card.* procreati, aut nepotes non sunt, quidquid &c.

¹⁸ *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* auctorem, et inscriptionem silentio prætermittunt.

¹⁹ *Card.* si filios aut nepotes

²⁰ *Card.* si filios aut nepotes

²¹ *Legion.* fecit

²² *Legion.* viro se miscuisse

²³ *Legion.* apponit: Antiqua. *Card.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth.* et *S. J. R.* auctorem et inscriptionem prætermittunt.

²⁴ *Tolet.-goth.* *Emilian.* *Card.* *Legion.* et *S. J. R.* si in præsentia traditæ sunt

²⁵ *Card.* ut donatur longe sit positus, pro eo donatio &c.

²⁶ *Emilian.* *Legion.* *Card.* et *Lind.* donatoris

tum observandum est, ut si donator dixerit, nec dedisse nec direxisse scripturam, sed sublatam sibi fuisse, tunc ille vir, cui res donatæ sunt, per testem convincat ab ipso donatore eandem ¹ aut traditam sibi, aut directam, aut ex eius voluntate in potestatem suam redactam, et dum probaverit, stabilis habeatur. Quod si probare neglexerit, tunc ille qui scripturam fecerit iuraturus est, quia eandem scripturam neque per se dedisset neque direxisset, nec per voluntatem suam factum esse, ut eadem scriptura in manus eius veniret, a quo eam videtur repetere, et sic invalida remanebit, si tamen qui donavit voluerit. Illud sane addi placuit, ut si quisque de rebus suis scripturam in quibuslibet personis ediderit, si eam vivendo illi, in cuius nomine scripta est, non tradiderit, quamlibet tradita non sit, tamen dum post eius obitum reperta fuerit, ille eam sibi vindicabit cum omnibus rebus, quæ ibi scriptæ ² sunt, in cuius nomine donator eam fieri voluisse cognoscitur. Quoniam iustum omnino est, ut talis scriptura robur plenitudinis habeat, quam vivens donator ita salvavit, ut nequaquam videatur aliquatenus immutata. Nam si scripturam ipsam vel rem conditor eius, dum viveret, nullo modo tradidit, sed apud se retinuit, et voluntatem suam in postmodum immutavit, illud potius firmissimum erit, quod post testationem non traditæ scripturæ definitur cognoscitur. Quod si ipsum, cui res donatæ fuerant, fatalis casus ab hac vita subduxerit, antequam rem sibi donatam caperet, ad donatorem vel ad hæredes donatoris res ipsæ pertineant. Qui vero sub occasione hac largitur, ut eandem rem ipse, qui donat, usufructuario iure possideat, et ita post eius mortem ad illum cui donaverit,

res donata pertineat, quia similitudo est testamenti, habebit licentiam immutandi voluntatem suam, quando voluerit, etiam si in nullo læsum fuisse se dixerit. Ille vero, qui falsa donatione circumventus aliquid in utilitatem donatoris expenderit, aut ab ipso donatore recipiat, aut ab eius hæredibus, ne iniuste damna sustineat, qui lucrum se habere de inani promissione putabat. Certe si quisquis ille rem donatam, sive per traditionem conditæ scripturæ, sive per consignationem vel traditionem rerum, in iure ³ suo perceperit, et complacuerit ei, ut donator rem ipsam per voluntatem eius, qui eam donatam percepit, possideat. Iam si in postmodum fortasse contigerit, ut ipse qui rem donatam perceperat, vivente donatore moriens, ab hac vita discedat, quidquid de re sibi donata iudicare voluerit, licentiam habeat. Quod si intestatus discesserit, non ad donatorem, sed ad hæredes eius, qui rem donatam percepit, res eadem sine dubio pertinebit.

VII. ⁴ Antiqua. *De rebus inter maritum et uxorem invicem datis.*

Maritus si uxori suæ aliquid donaverit, de hoc, quod ipsa sibi habere voluerit, scripturam manus suæ subscriptione vel signo confirmet. Ita ut duo aut tres testes ingenui subscriptores, vel signa facientes accedant, et sic voluntas ipsius habeat firmitatem. Similis et de uxoris voluntate, quæ in maritum conferre voluerit, donationis hæc forma servetur, si tamen violenter a viris non fuerit exacta donatio: servata legum in omnibus sanctione, quæ in decernendis facultatibus dinoscitur ordinata consistere.

III. TITULUS DE PATRONORUM DONATIONIBUS.

- I. *Si is qui in patrocínio constitutus est, vel filii eius, aut patronum, aut filios patroni relinquunt.*
 II. *De armis, quæ dantur saionibus in patrocínio constitutis, et de acquisitionibus eorum.*

- III. *De rebus in patrocínio acquisitis, vel a patrono conlatis.*
 IV. *De rebus in patrocínio acceptis et acquisitis.*

- I. ⁵ *Si is qui in patrocínio constitutus est, vel filii eius, aut patronum, aut filios patroni relinquunt.*

- II. Antiqua. *De armis, quæ dantur saionibus in patrocínio constitutis, et de acquisitionibus eorum.*

Si quis ei, quem in patrocínio habuerit, arma dederit, vel aliquid donaverit, apud ipsum quæ sunt donata permaneant. Si vero alium sibi patronum elegerit, licentiam habeat cui se voluerit commendare. Quoniam ingenuo homini non potest prohiberi, quia in sua potestate consistit: sed reddat omnia patrono quem deservit. Similis et circa filios patroni, et filios eius, qui in patrocínio fuit, forma servetur, ut si tam ipse qui in patrocínio fuit, quam filii eius filiis patroni obsequi voluerint, donata possideant. Si vero patroni filios vel nepotes ipsis nolentibus crediderint relinquendos, reddant universa, quæ parentibus eorum a patrono donata sunt. Quicumque autem in patrocínio constitutus sub patrono aliquid adquisierit, medietas ex omnibus in patroni vel filiorum eius potestate consistat. Aliam vero medietatem idem bucellarius, qui adquisivit, obtineat. Quod si bucellarius filiam tantummodo reliquerit, et filium non reliquerit, ipsam in potestate patroni manere iubemus. Sic tamen, ut ipse patronus æqualem provideat, qui eam sibi possit in matrimonio sociare, et quidquid patri eius vel matri fuerat donatum, ad eam pertineat. Quod si ipsa sibi contra voluntatem patroni inferiorum forte maritum elegerit, quidquid patri eius ⁶ a patrono fuerat donatum, vel a parentibus patroni, patrono vel hæredibus eius restituatur.

Arma, quæ saionibus pro obsequio donantur, nulla ratione a donatore repetantur: sed illa, quæ dum saio est adquisivit, in patroni potestate consistant.

- III. ⁷ *De rebus in patrocínio acquisitis, vel a patrono conlatis.*

Sicut supradictum est, si quis cum aliquo patrocínii causa consistat, et aliquid dum cum eo habitat adquisierit, si ei infidelis inveniatur, vel eum derelinquere voluerit, medietas adquisitæ rei patrono tradatur; aliam vero medietatem, qui laboravit ⁸, obtineat, et quidquid ei patronus ⁹ donavit, recipiat.

- IV. ¹⁰ Antiqua. *De rebus in patrocínio acceptis et acquisitis.*

Ita ut supra præmissum est, quicumque patronum suum reliquerit, et ad alium tendens ¹¹ forte se contulerit, ille, cui se commendaverit, donet ei terram: nam patronum quem relinquit, et terram, et quod ei dedit, obtineat.

¹ Card. eandem rem

² Legion. et Lind. conscriptæ

³ Card. in ius suum

⁴ S. J. R. auctorem tacet, et inscriptione caret.

⁵ Legion. et Card. Antiqua.

⁶ Card. patri eius vel matri

⁷ Legion. et Card. Antiqua.

⁸ Emilian. Legion. Card. et Lind. adquisivit

⁹ Emilian. Legion. Card. et Lind. ipse

¹⁰ S. J. R. Recsds. Rex. Legion. Fls. Cinds. R.

¹¹ Emilian. et Card. et ad alium se fortasse contulerit

IV. TITULUS DE COMMUTATIONIBUS, ET VENDITIONIBUS.

- I. *Ut ita valeat commutatio, sicut et emptio.*
 II. *Ut si non fuerit idoneus venditor, fideiussor detur.*
 III. *Ne valeat violenter facta venditio.*
 IV. *Si arris datis, pretium non fuerit impletum.*
 V. *Si pars pretii data non fuerit.*
 VI. *Si fraus in pretio rei venditæ fiat.*
 VII. *Si dicat quis rem suam vili pretio vendidisse.*
 VIII. *De his, qui aliena vendere, vel donare præsumpserint.*
 IX. *Quod rem in contentione positam non liceat vendere, vel donare.*
 X. *Si se permittat ingenuus venditari.*
 XI. *De viris ac mulieribus ingenuis a servo vel ingenuo venditis.*
 XII. *Non liceat parentibus filios suos quocumque contractu alterius dominio subiugare.*
 XIII. *De servorum venditis rebus.*
 XIV. *Si servus venditus in priorem dominum crimen obiciat.*
 XV. *Ut servi venditi facultatem dominus quærat.*
 XVI. *Si servus sit de suo peculio emptus.*
 XVII. *Ut nullus servum suum vendat invitus.*
 XVIII. *Si servus pro crimine quocumque contractu ad dominium transierit alterius.*
 XIX. *De non alienandis privatorum, et curialium rebus.*
 XX. *Si res illæ vendantur, aut donentur, quæ prius debuerant per iudicium obtineri.*
 XXI. *De mancipiis ab hostibus occupatis, ac venditis.*
 XXII. *Quo præsens liber debeat pretio comparari.*

I. ¹ Antiqua. *Ut ita valeat commutatio, sicut et emptio.*

Commutatio, si non fuerit per vim et metum extorta, talem qualem et emptio habeat firmitatem.

II. ² Antiqua. *Ut si non fuerit idoneus venditor, fideiussor detur.*

Si venditor non fuerit idoneus, ingenuum fideiussorem dare debet emptori, et emptio ita habeat firmitatem.

III. ³ Antiqua. *Ne valeat violenter facta venditio.*

Venditio facta per scripturam plenam habeat firmitatem. Cæterum si etiam scriptura facta non fuerit, et datum pretium præsentibus testibus conroboretur ⁴, et plenum habeat emptio robur. Venditio vero, si fuerit violenter et ⁵ per metum extorta, nulla valeat ratione.

IV. ⁶ Antiqua. *Si arris datis, pretium non fuerit impletum.*

Qui arras pro quacumque re acceperit, id cogatur implere quod placuit. Emptor vero si per ægritudinem aut gravem necessitatem, quæ vitari non potuerunt, ad constitutum non occurrerit diem, quemcumque voluerit pro se dirigat, qui pretium definito tempore percompleat. Quod si constituto ⁷ die nec ipse successerit, nec pro se dirigere voluerit, arras tantummodo recipiat, quas dedit, et res definita non valeat.

V. ⁸ Antiqua. *Si pars pretii data non fuerit.*

Si pars pretii data est, et pars promissa non adimpletur, non propter hoc venditio facta rumpatur. Sed si emptor ad placitum tempus non exhibuerit pretii reliquam portionem, pro pretii parte quam debet, solvat usuras: nisi hoc forte convenerit, ut res empti venditori debeat reformari.

¹ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem silentio pretereunt.*

² *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis haud meminere.*

³ *Emilian. et Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem referunt.*

⁴ *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. comprobetur*

⁵ *Card. vel*

⁶ *Emilian. et Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione carent.*

⁷ *Card. et Lind. ad constitutum diem*

M.L. Tom. I.

VI. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁹.

Si fraus in pretio rei venditæ fiat.

Si in contractu venditionis minus pretium datum fuerit, et per fraudem, aut etiam contra voluntatem venditoris ¹⁰ amplius datum pretium nunciatur, quantum de iusto pretio fraudatum est, tantum duplum emptor restituat venditori.

VII. ¹¹ Antiqua. *Si dicat quis rem suam vili pretio vendidisse.*

Venditionis hæc forma servetur, ut seu res aliquæ, siue terræ, vel mancipia, vel quodlibet animalium genus venditur, nemo propterea firmitatem venditionis inrumpat, eo quod dicat rem suam vili pretio vendidisse.

VIII. ¹² Antiqua. *De his, qui aliena vendere, vel donare præsumpserint.*

Quotiens de vendita vel donata re contentio commovetur, id est, si alienam fortasse rem vendere vel donare quemcumque constiterit, nullum emptori præiudicium fieri poterit. Sed ille qui alienam fortasse rem vendere vel donare præsumpsit, duplam ¹³ rei domino cogatur exsolvere: emptori tamen quod accepit pretium redditurus, et pœnam quam scriptura continet impleturus. Et quidquid in profectu comparatæ rei emptor, vel qui donatum accepit, studio suæ utilitatis adiecerat, a locorum iudicibus æstimetur, atque ei qui laborasse cognoscitur, a venditore vel a donatore iuris alieni satisfactio iusta reddatur. Similis scilicet, et de mancipiis, vel de omnibus rebus, atque brutis animalibus ordo servetur.

IX. ¹⁴ Antiqua. *Quod rem in contentione positam non liceat vendere, vel donare.*

Rem in contentione positam, id est, quam alter aut repeterere cœpit, aut recipere rationabiliter poterat, non liceat donare, nec vendere, nec in aliquo loco transferre.

⁸ *Emilian. et Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omitunt.*

⁹ *Legion. et Tolet.-goth. Antiqua. Card. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis mentionem non faciunt.*

¹⁰ *Legion. et Lind. vendentis*

¹¹ *Emilian. et Card. auctorem tacent, et inscriptione indigent.*

¹² *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. prætermittunt auctorem et inscriptionem.*

¹³ *S. J. R. duplum rei*

¹⁴ *Emilian. Card. et Tolet.-goth. non referunt auctorem, neque inscriptionem. S. J. R. Noviter emendata.*

X. ¹ Antiqua. *Si se permittat ingenuus venundari.*

Quicumque ingenuus se vendi permiserit, et pretium cum venditore partitus est, ut circumveniret emptorem, proclamans postea nullatenus audiatur, sed in ea, quam voluit, servitute permaneat; quoniam non est dignus ut liber sit, qui se volens subdidit servituti. Et tamen si ipse, qui se vendiderit, vel venundari permiserit, pretium unde se redimat, habere potuerit, aut si parentes eius redemptionem pro eo ei, cui se vendidit, dare elegerint, reddito ad ² integrum pretio, quod pro venditi persona emptor accepit, et ad ingenuitatis titulum ille, qui se vendiderit, poterit revocari.

XI. ³ Antiqua. ⁴ *De viris ac mulieribus ingenuis a servo vel ingenuo venditis.*

Si ingenuus ingenuum vendere, vel donare præsumpserit, huiusmodi præsumptorem iudex comprehendere non moretur. Ita ut ingenuus ille in statum suum redactus centum auri ⁵ solidos a præsumptore percipiat: aut si non habuerit unde componat, centum flagellis publice verberatus in potestate eius serviturus tradatur, quem vendere vel donare præsumpserat. Servus autem in ingenuam personam talia facere fortasse præsumens, comprehensus a iudice ducentorum flagellorum ictibus publice verberebatur, et decalvatus turpiter eius perenniter servitio addicatur: atque etiam de mulieribus ingenuis venditis vel donatis, huius ordinis forma servetur.

XII. Antiqua. ⁶ *Non licere parentibus filios suos quocumque contractu alterius dominio subiugare.*

Parentibus filios suos non liceat vendere, vel donare, aut oppignorare. Nec ex illis aliquid iuri suo defendat ille qui acceperit, sed magis pretium, vel sepositionis commodum, quod dederat, perdat qui a parentibus filium comparavit.

XIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁷.*De servorum venditis rebus.*

Res iuris alieni sine domini voluntate ab eo, qui non habet distrahendi personam, non permittimus alienari. Ideoque, quum promulgata sanctio iuris antiqui non ⁸ sine dominorum dispendio servorum venditiones in irritum praeceperit devocari ⁹, providentiori decreto consulimus, si leges patrias ad aequitatis regulam redigamus: sicque ¹⁰ melius earum statuta corrigere, quam cum eis pariter oberrare. Quapropter si quis servum, vel ancillam alienam, sciens ab eis deinceps domum, agrum, vel vineam, seu mancipium sub quacumque definitione perceperit, donatio siquidem, vel sepositio de talibus personis contracta non vealeat: ita ut nec datum commodum pro sepositione reddatur. Venditio vero cum dispendio comparantis inrupta, sic ad servi vel ancillae dominum in integrum revocetur, ut emptor pretium ex omnibus per-

¹ *Emilian. et Tolet.-goth. legis auctorem non indicant, nec inscriptionis meminereunt. Legion. Antiqua noviter emendata. Haec X. lex in codice S. J. R. XI. dinumeratur, annotatur nomine: Antiqua, et sub eius epigraphen adiicitur littera: R.*

² *Card. reddito integro pretio, quod pro venditi persona venditor accepit, ad ingenuitatis titulum &c. S. J. R. reddito pro venditi persona ad integrum pretio, emptor accipiat, et ille ad ingenuitatis titulum, qui se vendidit, poterit revocari.*

³ *Codex S. J. R. aliam inter X. et XI. profert legem his verbis:*

Si quis ingenuus cuiuslibet rem sibimet scienter præsumptive applicaverit, vel comparatam voluntarie accesserit, aut donatam susceperit, sciens rem esse alienam, dum dominus res suas probaverit, cum omnibus auctor præsumptionis triduplici satisfactione cogatur exsolvere eidem, cuius res esse videtur. Si libertus hoc fecerit, duplam compositionem exsolvat: et si servus fuerit, et absque voluntate domini hoc fecerit, simplam restituat, et centum flagella suscipiat.

dat. Iuste enim quod per ambitionem dederat, videtur amittere, qui suo dominio rem census alieni nititur applicare. Prædictæ vero serviles personæ, si animalia quælibet bruta vendiderint, seu res quascumque, vel ornamenta distraxerint, quæ tamen aut sui sint peculii, ut a dominis suis, vel aliis negotiandi occasione distrahenda perceperint, ita perenniter firma subsistant; ut si dominus eiusdem servi vel ancillæ, qui vendidit, rescindere venditionem ipsam voluerit, seu rem, quæ vendita est, non servi peculium, sed sui esse proprii domini asseruerit, non aliter venditio rescindatur, nisi ille qui rescindendam venditionem proponit, aut per testes legitimos, aut per sacramentum suum, non servi peculium, sed suum proprium doceat esse quod quærit, et sine voluntate sua venditum fuisse quod acquirere cupit. Et hoc quidem de vilibus et parvis rebus; nam de maioribus et necessariis in domini potestate erit infringere, aut stabilire negotium.

XIV. Antiqua. ¹¹ *Si servus venditus in priorem dominum crimen obiciat.*

Si quis servum suum vendiderit, et ipse servus priori domino aliquod crimen obiecerit, ille qui vendidit, recipiat, quem vendiderat, pretium redditurus emptori; ut ipse in servo suo crimen, quod sibi obiectum est, inquirere vel vindicare studeat. Id autem et de ancillis præcipimus custodiri. Id tamen servus vel ancilla, seu venditi, sive donati, vel commutati in priorum dominorum capite non torqueantur, neque credatur eis, si prioribus dominis crimen obiecerint.

XV. ¹² *Ut servi venditi facultatem dominus quærat.*

Si quis servum suum vendiderit, eius nesciens facultatem, habebit inquirendi liberam potestatem, ut sibi vindicet ille, qui vendidit servum, si potuerit invenire rem venditi servi.

XVI. Antiqua. ¹³ *Si servus sit de suo peculio emptus.*

Si servus de suo peculio fuerit emptus, et hoc dominus eius forte nescierit, de domini sui potestate non exeat; quia non pretium, sed res servi sui dominus, dum ignorat, accepit.

XVII. Antiqua. ¹⁴ *Ut nullus servum suum vendat invitus.*

Sæpissime leges oriuntur ex causis, et quum aliquid insolite fraudis existit, necesse est contra notandæ calliditatis astutiam præceptum novæ constitutionis opponi. Comperimus multorum servos vel ancillas ad ecclesiam, quorumdam sollicitatione, confugere, et illic de iniusto dominorum imperio sæpissime querelari; ut ita intercedentibus clericis, religionis obtentu, domino necessitatem venditionis extorqueant. Sic ¹⁵ etiam plerumque domino error imponitur, ut aut clericus, aut quicumque alius se velut emptor interponat pretium redditurus ¹⁶ alienum, et

⁴ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis non perhibent.*

⁵ *Card. et S. J. R. centum solidos*

⁶ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen, et inscriptionem legis omittunt. Legion. Antiqua noviter emendata.*

⁷ *Legion. Fls. Rcds. Rex. Antiqua. S. J. R. Antiqua.*

⁸ *Card. antiqui sine*

⁹ *Legion. revocari*

¹⁰ *Emilian. sitque*

¹¹ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctoris, nec inscriptionis meminere.*

¹² *Legion. et Card. Antiqua.*

¹³ *In Emilian. et Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscriptionem non reperiuntur.*

¹⁴ *Emilian. auctorem tacet, et inscriptionem omittit. Legion. Antiqua noviter emendata.*

¹⁵ *Card. Tolet.-goth. et S. J. R. Hinc*

¹⁶ *Legion. daturus*

sub huius argumentatione concludii, interdum domino nesciente servus vendatur inimico; atque eveniat ut in vicina forsitan loca constitutus, ille eum possideat, qui publice nullatenus ad contractum venditionis accessit. Proinde hac profutura omnibus lege sancimus, ut nullus servum suum vendat invitus; sed clericus aut ecclesiae custos, sicut in aliis legibus continetur, excusatum a culpa domino servum, amota dilatione, restituat¹. Satis enim videtur indignum, ut in eo loco servi contumaciam rebellionis adsumant, ubi castigationis disciplinam, et obtemperandi praedicanant exempla. Si quis itaque dominum suum in hunc inducit errorem, pretium, qui per suppositam personam comparavit, amittat: quod ille aut ipso commercii tempore, quo inducebatur, usurpet suae proprietati habiturus, aut si hoc posteaquam fuerat inductus agnoverit, iudicis executione percipiat, et sic servum nihilominus suae vindicet potestati. Hic autem, qui se ministrum fraudulenter venditionis ingessit, alium parisi meriti servum domino, cui instruxit insidias, reformare cogatur, et tam notandae fraudis improbitas praecipit huius coerceatur obiectu.

XVIII. FLAVIUS GLORIOSUS CHINTASVINTUS REX².

Si servus pro crimine, quocumque contractu, ad dominium transierit alterius.

Non praetermittendum est legali sanctione decernere, unde plerumque impugnationis occasio videtur existere. Idcirco, si criminis realu servus obnoxius ad alterum forsitan dominum donationis, venditionis aut commutationis titulo transierit serviturus, idem prior dominus, aut servum pro culpa tradere, aut pro eo componere compellendus est. Nam qui talem servum comparasse dinoscitur, si respondere, vel satisfacere pro crimine eius noluerit, hunc priori domino, pretio recepto, restituat, ipse quoque pro scelere servi redditurus est petenti responsum, sub cuius dominio servum constiterit perpetrasset reatum.

XIX. FLAVIUS CINTASVINTUS REX³.

De non alienandis privatorum, et curialium rebus.

Si cura rei familiaris omitti non debet, quanto magis utilitatis publicae, quam semper exerceri vel augeri necesse est? Curiales igitur vel privati, qui caballos ponere, vel in arca publica functionem exsolvere consueti sunt, nunquam quidem facultatem suam vendere, vel donare, vel commutatione aliqua debent alienare. Tamen si contigerit, aut voluntate, aut necessitate eos alicui, sive venditione, aut donatione, sive commutatione omnem facultatem suam dare, ille qui acceperit censum illius, a quo accepit reddere⁴ procurabit, et hanc ipsam summam census eiusdem scripturae suae ordo per omnia continebit: sed et qui medietatem facultatis talium personarum, vel partem aliquam in mancipiis, terris, vineis, domibusque perceperit, iuxta quantitatem acceptae rei functionem publicam impleturus est. Qui autem de talibus personis acci-

piens, aut per scripturam illius, a quo accepit, non ostenderit qui exinde functionis exsolvat, aut vel uno forsitan anno reddere censionem ipsam distulerit: mox ut Regis auditibus, sive comitis, aut iudicis huius rei actio innotuerit, possessor amisso pretio, vel si quid e contra dederat id etiam, quod accepit ex omnibus, perdat. Ita ut Principis potestas, seu illi qui dederat, reddere voluerit, sive aliis⁵ fortasse conferre, licentiam habeat. Ipsis etiam⁶ curialibus, vel privatis inter se vendendi, donandi, vel commutandi ita licitum erit, ut ille, qui acceperit, functionem rei acceptae publicis utilitatibus impendere non recuset. Nam plebeis glebam suam alienandi nulla umquam potestas manebit. Amissurus proculdubio pretium, vel si quid contigerit accepisse quicumque post hanc legem vineas, terras, domosque, seu mancipia ab officii huius hominibus accipere quandoque praesumpserit⁷.

XX. Antiqua. ⁸ *Si res illae vendantur aut donentur, quae prius debuerant per iudicium obtineri.*

Si quis rem, quae est per iudicium repetenda, priusquam adversarium iudicialiter superaret⁹, ita vendiderit vel donaverit alicui, aut forsitan tradiderit occupandam, ut absque audientia iudicantis privetur dominium possessoris; ipse qui possedit per executionem iudicis, rem quae occupata fuerat statim recipiat, nec de eius postmodum repetitione contendat, etiam si bona sit causa petentis. Ille vero, qui hoc vendidit, aut donavit, vel occupari praecipit, quod iuste vindicare nullatenus potuit; eiusdem meriti rem, aut pretium ei a quo victus fuerit, repensare cogatur; quia rem, antequam vinceret¹⁰, fecit invadi.

XXI. ¹¹ *De mancipiis ab hostibus occupatis, et venditis.*

Quaecumque mancipia de regionibus nostris ab adversis hostibus extiterint occupata, si ab hominibus regni nostri reperiantur excussa, ille, qui ab hoste abstulit, ex quo unumquodque mancipium valere iuste constiterit, tertiam partem pretii habeat, et mancipia¹² domino nihilominus reddat: quod si venditum ab hostibus mancipium fuerit acceptum, cum iuramento manifestetur pretium datum. Ac tunc ille, qui dedit, integrum pretium, et quantum mancipium melioravit acceptum, a domino recipiat, moxque suum illi mancipium inexcusabiliter reddat.

XXII. ¹³ *Quo praesens liber debeat comparari pretio.*

Ut omnis de caetero, et improbitas distrahentis, et pendium temperari possit emptoris, id praesenti sanctione decernitur legis: scilicet, ut quicumque¹⁴ hunc codicem ad instar huius operis interioris, exteriorisque editum constiterit venundari, non amplius quam CCCC. solidorum numerum accipere venditori, vel dare licebit ementi. Si quis vero super hunc pretii numerum accipere, vel dare praesumpserit, C. flagellorum ictibus a iudice verberari se noverit.

¹ Tolet.-goth. restituat. Ipse quoque pro scelere servi redditurus petenti responsum. Satis &c.

² Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. nec auctorem, nec legis inscriptionem refert.

³ Emilian. Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem praetermittunt.

⁴ Tolet.-goth. Emilian. Legion. Card. S. J. R. et Lind. exsolvere

⁵ Legion. et Lind. alii

⁶ Emilian. Legion. et Card. interim

⁷ Card. adiicit: superior ordo servetur

⁸ Emilian. non refert auctorem, nec inscriptionem exhibet. Tolet.-goth. Fls. Cinds. Rex. S. J. R. Flavius Recesvindus Rex.

Legion. Fls. Gls. Recesvindus Rex. Antiqua.

⁹ Card. superet

¹⁰ Legion. vindicaret

¹¹ Emilian. Flavius gloriosus Recesvindus Rex. Legion. addit: Antiqua.

¹² Legion. mancipia domino reformare cogatur. Tolet.-goth. reformare compellatur

¹³ Emilian. Flavius Glosus. Recesvindus Rex. Card. et S. J. R. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Lind. FLS. CHDS. Rex.

¹⁴ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. quotiescumque hunc codicem constiterit venundari

V. TITULUS DE COMMENDATIS, ET COMMODATIS.

- I. *De animalibus in custodia placita mercede susceptis.*
 II. *De animalibus in angariam præstitis.*
 III. *De rebus præstitis, incendio, vel furto exterminatis.*
 IV. *De pecunia perdita, et usuris eius.*
 V. *De rebus commendatis, et casu quocumque in naufragium missis.*
 VI. *De rebus servo nesciente domino commendatis.*
 VII. *Si servus mentiatur dominum petere commodanda.*
 VIII. *De reddendis usuris.*
 IX. *De usuris frugum.*
 X. *Cui debeant testamenta, vel scripturæ commendatæ restitui.*

I. Antiqua. ¹ *De animalibus in custodia placita mercede susceptis.*

Si quis caballum vel bovem, aut quolibet animalium genus, placita mercede, ad custodiendum suscepit, si id perierit, aliud eiusdem meriti ille, qui commendata vel commodata suscepit, exsolvat; si tamen mercedem fuerit pro custodia consequutus, vel pro conducto. Quod si ille, qui nullum placitum pro mercede suscepit, rem esse mortuam probaverit, nec ille mercedem recipiat, nec ab illo aliquid requiratur: ea tamen ratione, ut præbeat sacramentum ille, qui commendata suscepit, quod non per suam culpam, neque per negligentiam animal morte consumptum sit, et nihil cogatur exsolvere. Similis et de commodatis forma servetur.

II. Antiqua. ² *De animalibus in angariam præstitis.*

Si quis alicui iumentum, aut caballum, vel aliud animal præstitit, et per aliquam infirmitatem apud eum, qui accepit moriatur, sacramentum præbere debet, quod non per suam culpam, neque per negligentiam morte consumptum sit, et nihil cogatur exsolvere. Si autem nimium sedendo, vel fascis caricando, aut quocumque onere vel percussione mortuum fuerit, eiusdem meriti animal domino sine aliqua excusatione restituat. Si vero præstitum animal alicui aliquid debilitatis intulerit vel damni; ille componat, qui eum apud se susceptum habuisse dinoscitur.

III. Antiqua. *De rebus præstitis, incendio, vel furto exterminatis.*

Si alicui aurum, argentum, aut ornamenta, vel species fuerint commendatæ, sive custodiendæ traditæ, aut forte vendendæ; id si perierit, vel in domo ipsius, qui accepit, cum rebus eius fuerit incendio concrematum, una cum testibus veniat, et brevem det ille, qui commendata suscepit, et præbeat sacramentum, quod nihil exinde suis profuisset compendiis, et nihil cogatur exsolvere, excepto auro et argento, quod ardere non potuit. Et si quis, dum domum flamma consumit, se quasi auxillum præbiturus ingesserit, et aliquid forte rapuerit, dominus domus diligenter inquirat; et si eum invenire potuerit, ille, qui rapuit, in quadruplum rapta restituat. Et si de commendatis rebus apud susceptorem aliquid forte repererit, domino restituere non moretur. Si vero quæ commendata fuerant, furto probantur ablata ei qui commendata suscepit, spatium tribuatur, ut ordo docet, donec furem sua investigatione perquirat. Et si eum invenerit, commendatori res suas proprias tantummodo reformare cogatur. Compositio vero furli ad eum, qui habuit commendata, pertinet. Certe, si fur non fuerit infra statutum tempus in-

ventus, medietas rerum commendatarum domino a suscipiente reddatur, ut damnum ex medio uterque sustineat. Et si postmodum dominus rerum apud eum, cui commendaverat, quæ fuerant suppressa forte repererit, quum hæc ille se prius dixerit perdidisse, vel furto ³ fuisse sublata, sicut fur pro his, quæ celavit, secundum legum statuta compositionem implere cogatur.

IV. Antiqua. *De pecunia perdita ⁴, et usuris eius.*

Si quis pecuniam sub cautione suscepit daturus usuras, si per casum pecunia perierit, non culpa aut negligentia debitoris, ille, qui pecuniam commendavit ⁵, solam pecuniæ summam recipiat, et non requirat usuras. Si vero per ipsius fraudem vel culpam factum est, et pecuniam et usuras solvat. Quod si aliqua lucra est ex ea pecunia consequutus, et postmodum contingat, ut pecunia pereat, si tanta sunt lucra quanta pecunia fuit, et pecuniam et usuras restituat.

V. Antiqua. ⁶ *De rebus commendatis, et casu quocumque in naufragium missis.*

Qui commendata vel commodata suscepit, et de ruina, aut incendio, vel hostilitatis naufragio, seu quolibet simili casu, sua omnia liberaverit, et aliena perdiderit; quod accepit sine aliqua excusatione ⁷ cogatur exsolvere. Si vero partem aliquam de rebus propriis liberasse cognoscitur, illi, cuius res secum habuerat, iuxta modum perditæ rei vel liberatæ restituat, qualem iudex ratione deducta æstimaverit portionem. Si autem sua omnia perdiderit, quum liberaret aliena, et de liberatis et de perditis rebus similis ratio deducatur, ut partem, arbitrio iudicantis, qui liberavit accipiat. Iustum est enim in simili casu ⁸, ut ille non damnum solus excipiat, qui se gravibus obiecit periculis; et dum aliena minora conatur liberare, sua maiora perdidisse cognoscitur.

VI. Antiqua. *De rebus servo, nesciente domino, commendatis.*

Quod, nesciente domino, servo fuerit commendatum, si id perierit, nec dominus, nec servus ullum damnum incurrant ⁹. Suæ enim imputet culpæ, qui servo alieno res suas commendaverit, domino nesciente. Si vero alicuius rei animal sit, et per fraudem pastorem ¹⁰ diminutum reperiat, hoc reddere compellatur. Similis et de commodatis forma servetur, si fraude, aut malitia consumpta aut dissipata noscuntur.

VII. ¹¹ Antiqua. *Si servus mentiatur dominum petere commodanda.*

Si dominus per servum suum quodcumque sibi petie-

¹ *Emilian. quemadmodum in hac lege, ita in omnibus sub hoc titulo sequentibus neque auctorem, neque inscriptionem profert.*

² *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem omittunt.*

³ *Card. et Legion. furtim*

⁴ *S. J. R. præstita*

⁵ *S. J. R. et Lind. commodavit*

⁶ *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem præter-*

eunt.

⁷ *Legion. excusatione restituat*

⁸ *Tolet.-goth. causa*

⁹ *Legion. pertimescant*

¹⁰ *Emilian. a pastore*

¹¹ *Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. auctorem non indicat, nec inscriptionem refert.*

rit commodandum, et servus cum rebus commodatis in fugam fuerit elapsus, tunc dominus obligetur, ut commodata restituat. Si vero servus petisse dominum mentiatur, et sic quasi deportanda ad dominum susceperit, et quæ susceperit, aut evertat, aut forte perdiderit, et fugitivus non potuerit inveniri: dominus servi præbeat¹ sacramentum se eundem servum, ut susciperet non misisse, et quum id peteret ignorasse, et nihil calumniæ pertimescat. Servum tamen tam dominus quam ille qui commodavit, quærere sollicitè procurabunt. Hæc eadem et de commendatis præcipimus custodiri.

VIII. Antiqua.² *De reddendis usuris.*

Si quicumque pecuniam commodaverit ad usuram non plus per annum, quam tres siliquas de unius solidi³ poscat usuris, si tamen fuerit unde dentur. Et de solidis octo nonum solidum creditori, qui pecuniam ad usuram dedit, exsolvat: et sic summam pecuniæ et usuras ille qui dederat, a debitore recipiat. Quod si cautionem ultra modum superius comprehensam per necessitatem suscipientis creditor extorserit, conditio contra leges inserta non valeat. Si quis autem contra ordinationem hanc fecerit, et eam rem, quam commodaverat, recipiat, et quæ cautæ⁴ fuerant, in nullo solvantur usuræ.

IX. Antiqua.⁵ *De usuris frugum.*

Quicumque fruges aridas et humidæ⁶, id est vinum et oleum, vel quodcumque annonæ genus alteri commodaverit, non plus⁷ ab eo pro usura quam tertiam partem accipiat: id est, ut super duos modios, qui acceperit, tertium reddat. Quam legem, ad solas fruges præcipimus pertinere: nam de pecunia commodata secundum superiorem legem valere, et observare⁸ censemus.

X. Antiqua. *Cui debeant testamenta, vel scripturæ commendatæ restitui.*

Testamentum ab eo, cui fuerit commendatum posteaquam hoc ante testes publicaverit, sicut est in legibus constitutum, illi, qui maiorem partem de eodem testamento est consequuturus reddatur⁹ hæredi. Quod si alii redditum fuerit¹⁰, vel adversario eius traditum, qui tradiderit¹¹, duplam compositionem restituat illi, cui¹² fraudem inferre voluerat. Illas vero scripturas, quæ simul tradi partibus debent, si commendatas¹³ quicumque susceperit, id est, testamenta, iudicia, pacta, donationes, vel cætera talia, si alteri altero absente tradiderit, ille qui dederat, revocet quod dedit¹⁴, et omnibus, quibus in commune debebantur, restituere non moretur.

II. TITULUS DE PIGNORIBUS, ET DEBITIS.

I. *De non pignorando.*

II. *De pignore deposito, et furato.*

III. *De pignore, si pro debito deponatur.*

IV. *Si pignus, repræsentato debito, non reddatur.*

I. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁵.

De non pignorando.

Pignorandi licentiam in omnibus submovemus: alioquin¹⁶ si non acceptum pignus præsumpserit ingenuus de iure alterius usurpare, duplum cogatur exsolvere. Servus autem simplum restituat, et centum flagella suscipiat.

II. Antiqua.¹⁷ *De pignore deposito, et furato.*

Si quis pignus alteri deposuerit pro aliquo debito, et illud, ipse qui deposuerit, furatus fuerit, pro fure teneatur.

III. Antiqua.¹⁸ *De pignore, si pro debito deponatur.*

Pignus, quod pro debito deponitur, si per cautionem fuerit obligatum, et ille, qui pignus deposuerat, ad tempus constitutum debitum reformare dissimulet; post diem cautionis exactum usque ad decem dies pignus salvum suo domino reservetur, aut eidem¹⁹ domino, si in propinquo est, reportetur, atque ut restituat debitum moneatur. Quod si per negligentiam suam debitor ad diem constitutum ades-

V. *Si una persona reatu vel debito multis teneatur obnoxia.*

VI. *Qualiter defuncti debitum, aut violentia post mortem possit inquiri.*

se neglexerit, aut debitum implere distulerit, addantur usuræ. Cæterum si adesse usque ad decem dies, sicut supra scriptum est, aut quod debet reformare dissimulaverit²⁰: tunc creditor iudici, vel præposito civitatis pignus ostendat, ut quantum iudicio eius, vel²¹ trium honestorum virorum fuerit æstimatum, sit ei licentia distrahendi²². Et postmodum de pretio venditi pigneris creditor, quantum ei debetur, sibi evidentius tollat, et reliquum ille recipiat qui pignus deposuerat.

IV. FLAVIUS RECESVINTUS REX²³.

Si pignus repræsentato debito non reddatur.

Si quis ei, qui rem pro pignere credidit²⁴, ad constitutum tempus, repræsentato debito, pignus acceptum distulerit reddere, et hoc ante tempus lege superiori taxatum vendere, vel in usus proprios atque alienos conterendum præsumpserit adtentare, vel malitiose differens noluerit assignare; pignus quidem, quod accepit, integrum reddat, et medietatem, quantum pignus valere constiterit, domino pigneris coactus impendat.

¹ Legion. præstet iuramentum

² Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.

³ Card. et Lind. de uno solido poscat usuras

⁴ Card. incautæ

⁵ Tolet.-goth. et S. J. R. nec legis auctorem, nec inscriptionem referunt.

⁶ S. J. R. liquidas

⁷ Card. amplius

⁸ Card. conservare

⁹ Card. citius reddatur

¹⁰ Card. redditum fuerit, vel malitiose tenere crediderit

¹¹ Card. qui tradidit aut tenuit malitiose

¹² Card. S. J. R. Tolet.-goth. et Legion. quam illi, cui fraudulentus fuerit, inferre voluerat

¹³ S. J. R. commodatas

M.L. Tom. I.

¹⁴ Card. quod dedit, aut si fraudulenter tenuerit, et omnibus quibus in commune debetur, restituere non differat, et tantum compositionis illis exsolvere non moretur, quantum fraudis facere conatus est

¹⁵ Card. Fls. Chds. Rex. Legion. Antiqua.

¹⁶ Card. scilicet si acceptum pignus &c.

¹⁷ Emilian. auctoris et inscriptionis non meminit.

¹⁸ Emilian. auctorem tacet, et inscriptionem non addit.

¹⁹ Tolet.-goth. et S. J. R. aut idem

²⁰ Lind. distulerit

²¹ Emilian. Card. et S. J. R. et

²² S. J. R. distrahendi, et vendendi, et dividendi. Et postmodum &c.

²³ Card. Fls. Chds. Legion. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit.

²⁴ Legion. crediderit

V. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹.

Si una persona reatu vel debito multis teneatur obnoxia.

Si una persona plurimis rea vel debitorix maneat, qui prior in petitione præcesserit, et aut per placitum, aut per probationem sive professionem eius, eum sibi reum aut debitorem esse docuerit, ipsi nihilominus aut iuxta qualitatem debiti satisfacere compellendus est, vel dammandus a iudice. Quod si quibus reus vel debitor manet, uno eodemque tempore contra eum agere cœperint, secundum quantitatem debiti vel reatus, aut reddere omnibus, aut omnibus addicendus est serviturus. Quærere tamen a iudice ad liquidum oportebit, cui magis reus vel debitor maneat, ut ipsi maiorem partem reddi præcipiat: et de reliquo, quod de facultate rei vel debitores remanserit, quantum reddatur cæteris iudex ipse manifeste perpendat. Certe si non fuerit unde compositio exsolvi debeat, cum hoc saltim quod videtur habere, pro debito vel reatu perpetim serviturum iudex petentibus tradere non desistat.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ².

Qualiter defuncti debitum, aut violentia post mortem possit inquiri.

Si viventis cuiuslibet manifesta culpa non apparet, nefas esse non dubitandum est, ut eum quisque post obitum mansisse sibi reum accuset. Ne ergo in fraudem hæredis defuncti quicumque post hæc talia conetur præsumere, hu-

ius legis redargui sanctione se noverit: scilicet, ut si quis quemlibet defunctum violentum sibi, aut pervasorem suæ rei, sive directorem ³, seu debitorem fuisse adstruxerit, eumque quodcumque illicitum secundum superiorem ordinem ⁴ dixerit perpetrasse; non aliter eius adsertioni credatur, nisi per quamcumque scripturam, aut testificationem legitimam id verum esse indubitanter edoceat. Quod si tale aliquid quisque convicerit, et defunctus ille, de quo agitur, filios non relinquens, facultatem suam suis libertis, aut quibuscumque personis ⁵ dinoscitur contulisse; ipsi liberti vel aliæ ⁶ personæ iuxta quod possident de rebus defuncti, quæ defunctus debuit vel commisit, insistente iudice, cogantur exsolvere. Nam si filios reliquerit, et ipsi ⁷ omnem eius possident facultatem ⁸; ipsi proculdubio cogendi sunt illa supplere, unde auctor eorum, debitor aut præsumptor ⁹ convincitur extitisse. Si certe prædictarum causarum obnoxius sic ab hac luce discesserit, ut ¹⁰ de suis rebus nihil videatur aliquatenus ordinasse; propinqui eius, vel qui facultatem eius adierint, aut possederint, petitori de re vel causa, quam ¹¹ repetit, cogendi sunt reddere rationem. Ita ut si ille, qui debitor aut præsumptuosus ¹² dicitur extitisse, nihil rerum suarum moriens dinoscitur reliquisse, ab omni calumnia repetentis eius filii vel propinqui habeantur immunes. Sin autem quodcumque defunctus reliquit, et maius est quod petitur, quam quod reliquisse videtur; si filii eius, aut propinqui, aut qui eius possident bona, noluerint pro reatu eius vel debito satisfacere, de rebus a defuncto dimissis non morentur petenti facere cessionem.

VII. TITULUS DE LIBERTATIBUS, ET LIBERTIS.

- I. *Si mancipia, sive per scripturam, seu per testem manumittantur.*
- II. *Si alienus servus, vel commune mancipium manumittantur.*
- III. *De his, qui se liberos proclamaverint esse.*
- IV. *Si ad servitium repetatur qui in libertate est constitutus.*
- V. *Si ei, qui ad servitium repetendus est, aliquid auferatur.*
- VI. *Si eum, quem aliquis coram iudice liberum esse dixerit, postea in servitio repetere velit.*
- VII. *Si timore compulsus quisquam servum se esse dicat.*
- VIII. *Si ingenuus ad servitium repetatur, vel si servus se liberum ¹³ dicat.*
- IX. *Quare data libertas debeat revocari.*
- X. *Si libertus iniuriam faciat manumissori.*
- XI. *Ne contra patronum vel filios eius testificari audeat manumissus.*

XII. *Ne testificent manumissi.*

XIII. *De rebus manumissi, si absque legitimis filiis moriatur.*

XIV. *De conditionibus a manumissore in scriptura manumissi conscriptis.*

XV. *De libertatibus servorum fiscalium.*

XVI. *De libertis et rebus fiscalium servorum.*

XVII. *Ne liberti vel progenies eorum cum posteritate patroni, aut coniugia connectant, aut eis insolentes existant.*

XVIII. *Ne liberti religiosi ad obsequium reducantur hæredis.*

XIX. *De libertis regum eorumque posteritate, qualiter exercitus tempore ad regiam potestatem concurrant, et cum quibus eos in publica utilitate proficisci oporteat.*

XX. *De transgressoribus libertorum ¹⁴.*

I. Antiqua. ¹⁵ *Si mancipia, sive per scripturam, seu per testem manumittantur.*

Si quis moriens per scripturam, aut præsentibus testibus, manumiserit mancipia sua, voluntas eius habeat firmitatem, dummodo infra sex menses trium aut quinque testium, quibus credi possit, testimonio comprobetur. Sed et libertis si quid donaverit, qui eos manumittit, aut libertatis ipsius scriptura contineat, aut testes qui adhiben-

tur agnoscant; et res apud libertos donata permaneat.

II. ¹⁶ *Si alienus servus, vel commune mancipium manumittantur.*

Si quis alienum servum, vel commune mancipium manumiserit in fraudem domini sui, libertas data non valeat. Ille vero, qui manumiserit alienum mancipium, alterum præter illum domino dare cogatur. Si vero dominus adque-

¹ *Legion. adiicit: Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione caret.*

² *Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctorem non indicat, et inscriptionem omittit.*

³ *Legion. deceptorem*

⁴ *Emilian. accusationem*

⁵ *Card. possessoribus*

⁶ *Card. alii possessores*

⁷ *Card. et ipsi et alii possessores iuxta quod obtinent de rebus defuncti, proculdubio cogendi sunt &c.*

⁸ *Legion. hæreditatem*

⁹ *Card. præsumptor vel reus*

¹⁰ *Legion. et de suis*

¹¹ *Emilian. quam causidicus petit*

¹² *Lind. præsumptuosus*

¹³ *Legion. ingenuum, et eodem modo in lege.*

¹⁴ *Legion. De manumissis, ne suos manumissores derelinquant, et iisdem verbis in lege scriptum invenitur.*

¹⁵ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomine, et inscriptione destituuntur.*

¹⁶ *Legion. Antiqua.*

verit ut ille liber sit, duos vicarios servos pro manumisso servo percipiat, et libertas data habeat firmitatem. Hæc eadem et de ancillis præcipimus custodiri. Si quis sane vult ex integro manumittere commune mancipium, presbyterum qui præsens est, vel diaconum communemus, ne huiusmodi libertates se fieri præsentibus permittant: quia hæc manumissio stare non poterit. Si quis autem commune mancipium vult a iugo servitutis absolvere, prius cum consortibus suis dividat, et suæ vindicet potestati, aut certe cum his qui ei consortes sunt, id fieri vel pretio vel precibus elaboret; et sic, si voluerit, præsentem presbytero vel diacono manumittat, et libertas data firmetur¹. Quod si aliquis coram sacerdote vel diacono commune mancipium ex integro manumiserit, proprietatis suæ partem de mancipio amittat, et mancipium ad integrum consors ille, qui non manumisit, obtineat. Nam si partem suam, quæ in eodem mancipio illi debetur, absolvere voluerit, prohiberi non poterit.

III. Antiqua.² *De his, qui se liberos proclamaverint esse.*

Si mancipia se in libertatem proclamaverint, spatium et tuitionem arbitrio iudicis accipiant³, ut testes possint ad libertatis suæ documenta perquirere. Sed tantum temporis spatium mancipiis concedatur, ut nec servitia dominis, nec beneficia proclamantibus denegentur.

IV. Antiqua.⁴ *Si ad servitium repetatur qui in libertate est constitutus.*

Si in libertate constitutus ad servitium repetatur, non liceat eum in custodiam mitti ab illo qui repetit: sed iudicis reservetur arbitrio, si debeat sub fideiussore consistere, dummodo nihil violentiæ a pulsante patiatur.

V.⁵ *Si ei, qui ad servitium repetendus est, aliquid auferatur.*

Si quis homini ingenuo vel liberto aliquid tulerit, et postea eum sibi voluerit servum addicere; prius reddat quod tulit, et sic de eius conditione contendat.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁶.

Si eum, quem aliquis coram iudice liberum esse dixerit, postea in servitio repetere velit.

Qui suo testimonio coram iudice quemlibet liberum esse dixerit, et postmodum eum ad servitium inclinare voluerit; aliud illi mancipium e contrario reddat, et quem opprimere nitebatur⁷, in libertate permaneat.

VII. Antiqua.⁸ *Si timore compulsus quisquam servum se esse dicat.*

Qui timore compulsus servum se esse extra iudicium dixerit, nullum præiudicium libertatis incurrat, donec in iudicio præsentetur, ut libertatem suam si probaverit, præsentem iudice oblineat, aut si servus vincitur, statim domino reformetur.

¹ *Emilian.* firma habeatur

² *Tolet.-goth. et Emilian.* auctorem, et inscriptionem omittunt.

³ *Card.* obtineant

⁴ *Tolet.-goth. et Emilian.* auctorem tacent, et inscriptionem non adiiciunt.

⁵ *Tolet.-goth. Legion. et Card.* Antiqua.

⁶ *Tolet.-goth.* auctoris nomen non refert, nec inscriptionem. *Card. Ant. Legion. Fls. Cindasvindus. Antiqua. Lind. Antiqua. FLS. RCDS. Rex.*

⁷ *Card.* conabatur

⁸ *Emilian. et S. J. R.* auctorem legis et inscriptionem silentio prætereunt.

⁹ *Emilian. et Tolet.-goth.* nec auctorem perhibent, nec inscriptionem. *Card.* Noviter emendata.

VIII. Antiqua.⁹ *Si ingenuus ad servitium repetatur, vel si servus se liberum esse dicat.*

Si quis ingenuum ad servitium addicere voluerit, ipso doceat quo ordine ei servus advenerit: et si servus ingenuum se esse dixerit, et ipse simili modo ingenuitatis suæ firmam ostendat probationem. Iudex vero eorum recipere testimonium debet, quos meliores atque plurius esse providerit. Quod si muneris acceptione corruptus iniuste turbaverit innocentem, tam iudex quam petitor¹⁰, secundum legem aliam de his qui iniuste iudicaverint, componere non morentur.

IX. Antiqua.¹¹ *Quare data libertas debeat revocari.*

Qui servo suo vel ancillæ libertatem donaverit, et præsentem sacerdote, vel aliis duobus aut tribus testibus hoc factum esse constiterit, id est, si ipsam libertatis scripturam coram legitimis testibus manifeste tradiderit, atque ita per eandem libertatis scripturam definierit, ut ex tempore conditæ scripturæ liber ipse qui est manumissus permaneat, nihil sibi in eo conditionis reservans¹²: huiusmodi libertatem revocare non liceat, excepto si manumissori, eum qui manumissus est iniuriosum, aut contumeliosum, vel accusatorem, aut criminatorem esse constiterit: pro quibus iniuriis data libertas poterit revocari. Si vero ipse qui manumisit, dicat quod sub alio placito, aut definitione eum libertaverit; si per scripturam definitio ipsa minime claruerit, testes, qui præsentem fuerint, ante iudicem ipsum placitum vel definitionem dicere non graventur; et postmodum, quod placitum vel definitum fuerat¹³, stare iubemus.

X. Antiqua.¹⁴ *Si libertus iniuriam faciat manumissori.*

Si libertus manumissori suo iniuriosus fuerit, aut si patronum suum pugno aut quolibet ictu percusserit, vel eum falsis¹⁵ accusationibus impetierit¹⁶, unde ipsi capitis periculum comparetur, addicendi eum ad servitium habeat potestatem: ita tamen ut apud iudicem probet causas superius comprehensas.

XI. Antiqua.¹⁷ *Ne contra patronum vel filios eius testificari audeat manumissus.*

Filio vel hæredi manumissi libertatem non liceat revocare, sed prioris sui vel parentum factum sine excusatione custodiat: ita tamen ut nec contra filios filiorum, libertus, vel omnis posteritas eius testimonium dicere permittantur: et si dixerint, non credantur a iudice, sed redeant ad pristinam servitutem. De aliis vero rebus aut causis, contra patroni filios vel nepotes tantum pro suo iure iuste contendant.

XII. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁸.

Ne testificent manumissi.

Libertus vel liberta in nullis negotiis contra quemquam testimonium dicere admittantur, excepto in aliquibus causis, ubi ingenuitas deesse dinoscitur, sicut permissum¹⁹

¹⁰ *Emilian. et S. J. R.* tam iudex quam petitor falsarii poena mulcentur, et secundum legem &c.

¹¹ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R.* legis auctorem et inscriptionem omittunt.

¹² *Card.* servans

¹³ *Card.* fuerit

¹⁴ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R.* auctorem et inscriptionem non produunt.

¹⁵ *Card.* falsa accusatione

¹⁶ *Tolet.-goth.* impegit

¹⁷ *Emilian. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* nec auctorem indicant, nec inscriptionem adiiciunt.

¹⁸ *Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R.* auctorem tacent, nec inscriptionem meminere.

¹⁹ *Lind.* præmissum

est et de servis: quia indignum nostra pensat clementia, ut libertorum testimonio ingenuis damna concutiantur. Qui vero de iisdem fuerint procreati, omnimodis ad testimonium admittantur.

XIII. Antiqua. ¹ *De rebus manumissi, si absque legitimis filiis moriatur.*

Si manumissus sine filiis de legitimo coniugio natis transierit, et ei patronus in libertate aliquid donaverit, aut forsitan de eius servitio discesserit, et alio se contulerit; omnia ad patronum, sive ad suos hæredes sine dubio revertantur. Quod si forsitan in terra ipsius patroni, qui eum manumisit, consistens, aliquid de labore suo adquisierit, medietas exinde in patroni potestate consistat: et de alia medietate libertus faciendi quod voluerit, in eius potestate permaneat. Quod si alium patronum sibi elegerit, et sub eo aliquid adquisierit, medietas adquisitæ rei ad manumissorem concurrat: alia vero medietas ad manumissi proximos, sive servi sint sive liberi ² sine dubio revertatur, vel in quem voluerit hanc medietatem conferendi habeat potestatem: illud vero, quod ei manumissor donaverit, in patroni potestate permaneat. Similis et circa ancillas manumissas forma servetur: hoc tantum iustitia suadente adiicimus, ut nullus libertus sive liberta, a domina vel domino suo libertate percepta, manumissores suos, dum advixerint, derelinquant. Quod si facere præsumpserint, et rem quam perceperint ³ amittant, et ad domini vel dominæ suæ inviti reducantur obsequia.

XIV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁴.

De conditionibus a manumisso in scriptura manumissi conscriptis.

Qui mancipium suum per scripturam liberum faciens, constituerit fortasse non licere ei de peculio suo ⁵ aliquid iudicare; si quid exinde libertus libertave distraxerit vel donaverit, modis omnibus invalidum erit: patronus eius scilet, aut patroni filii omnia sibi vindicaturi. Certe si nulla talis conditio intercesserit, liberum erit illi, qui liber ⁶ est redditus, de peculio suo facere quod voluerit; aut etiam si inordinatus moriens filios legitimos non reliquerit, aut aliam quamcumque conditionem dominus eius per eandem libertatis scripturam non statuerit ⁷, ad patronum, aut ad patroni filios universa res eius ad integrum pertinebit.

XV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁸.

De libertatibus servorum fiscalium.

Si res ambigua nequaquam occurreret, nulla futuris temporibus legem dandi necessitas immineret ⁹. Quia ergo sub libertatis obtentu, fiscalium sæpe subreptione servorum, fisci vires adtenuantur; non invidemus bene meritis, sed obviamus fraudulenter incautis: statuentes scilicet, ut non aliter deinceps conlata servo fisci libertas ulatenus valeat, nisi regiæ manus fuerit stilo ¹⁰ subscripta.

XVI. Antiqua. ¹¹ *De libertis, et rebus fiscalium servorum.*

Servis nostris sine permissu nostro libertatem mancipiis

suis dare non sinimus: quod si dederint, libertas data non valeat. Sed hæc tantummodo libertas habeat firmitatem, quæ ex nostra præceptione conceditur. Simili modo servis nostris mancipia sua, aut terras ad liberos homines non liceat venditione transferre, nisi tantummodo aliis servis nostris vendendi habeant potestatem. Quod si terras sive mancipia ecclesiæ sive pauperibus donare voluerint, donatio hæc vel voluntas nulla ratione subsistat. Illud enim tantum eis pietatis contemplatione concedimus, ut pro animabus suis ecclesiæ, vel pauperibus de aliis facultatibus suis largiantur: et si præter terras vel mancipia nihil habeant facultatis, tunc de terris atque mancipiis eis vendendi tribuimus potestatem; ita ut, sicut supraddictum est, a servis nostris tantummodo, quod conservus vendiderit, comparetur: nec liber ¹² ullus ad contractum huius emptionis adspiret. Pretium autem, quod de terris vel mancipiis acceperint, erogare pro animabus suis ecclesiæ ¹³ vel pauperibus non velentur.

XVII. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹⁴.

Ne liberti vel progenies eorum cum posteritate patroni, aut coniugia connectant, aut eis insolentes existant.

Interdum vidimus excessum licentiamque servorum, et dolere coacti sumus ignominiam dominorum. Quidam enim a dominis suis libertate percepta, generationis progenie decurrente, adtentant aut ipsi aut posteritas eorum, cum progenie dominorum, vel deinceps ¹⁵ copulare coniugium, vel molestias inferre posteritati manumittentium. Sicque in adversum parte conversa, quia ingenua libertas gratiæ dono fit nobilis, ideo generosa nobilitas inferiori tactu fit turpis. Atque inde claritas generis sordescit commixtione abiectæ conditionis, unde abdicata servitus adtollet titulos libertatis. Ut ergo et naturæ splendor ortus sui dignitate non careat, et servitus sibimet reminiscens indebita et inconcessa non appetat, bene iubetur, ut si quorumlibet quicumque liberti, sive ex eorum stirpe quandoque progeniti, ex genere manumissorum, vel ex eis decurrente, quamvis longa progenie, coniugium præsumpserint adtemptare, aut manumissores, vel eorum progenies ¹⁶, extra iusta negotia sua, propter suas vel propter aliorum actiones convexaverint, aut læserint, eisque molestias sive damna concusserint, vel aliquid adversus eos factione quacumque egisse visi fuerint; in eorum, quos molestaverint, evidentem servitutem mox redeant. Quia impium satis est, ut dum conditio servitutis absolvitur, dignitas libertatis impediatur; et dum servus erigitur, filius abdicetur; atque inde filii damna sustineant, unde ad nocendum potiuntur servi licentia.

XVIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹⁷.

Ne liberti religiosi ad obsequium reducantur hæredis.

Quoslibet de quorumcumque libertis aut specialiter ecclesiastici dignitas sublimavit honoris, aut præfixis sanctorum locis deputavit vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad dominium ¹⁸ patrociniūque reducendi contentione qualibet hæredis. Quod enim gloriosius Deo adhærere censetur, obsequiis hominum religiosi honestate nulla sinitur.

¹ *Legion. Card. et Tolet.-goth. Antiqua. Lind. Antiqua. FLS. GLS. RCDS. Rex.*

² *Card. et Legion. liberti*

³ *Legion. perceperant*

⁴ *Legion. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.*

⁵ *Legion. de peculio suo facere quod voluerit*

⁶ *Card. libertus*

⁷ *Lind. instituerit*

⁸ *Legion. Flavius Recesvintus Rex. Antiqua.*

⁹ *Emilian. impelleret*

¹⁰ *Emilian. titulo*

¹¹ *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem præter-eunt.*

¹² *Card. libertus*

¹³ *Card. ecclesiis*

¹⁴ *Card. Fls. Chds. Rex. S. J. R. Antiqua. Legion. et Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis obliviscuntur.*

¹⁵ *Emilian. indecens*

¹⁶ *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. prosapias*

¹⁷ *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem non exponit.*

¹⁸ *Card. Legion. et Lind. ad hominum patrociniū reducendi*

XIX. ¹ Fls. GLS. EGICA REX.

De libertis regum, eorumque posteritate, qualiter exercitus tempore ad regiam potestatem concurrant, et cum quibus eos in publica utilitate proficisci oporteat.

Tunc rite nostri regiminis patriam, promulgatis legum censuris, regere procuramus, quum et his, qui contra hostem gloriæ nostræ decertant, utilitate maxima provideamus, et vindicadores terræ nostræ proculdubio cernimus. Et licet, favente Deo, gentes nostræ affluant copia bellatorum, nihil tamen officit, si de illis augeantur insuper acies ad repulsionem hostium externorum, qui ex familiis fisci per regias auctoritates libertatis gratiam meruerunt. Unde quia necesse est, ut illic præbeant ex ratione suffectum, unde meruisse letantur absolutionis statum; ob hoc speciali sanctione iubemus, ut deinceps tam ipsi quam omnis eorum posteritas, tempore exercitus nostri, omnes ad regiam celsitudinem incunctanter occurrant: ut cum quibus exercitus expeditionem peragere possit, præsentialiter eos clementia principalis instituat. Quicumque vero ex eis, ut dictum est, tempore exercitus domi residere præsumperit, et minime cum cæteris, sicut regalis ordinatio fuerit, in publicam expeditionem perrexerit; noverit se ad propriæ servitutis iugum reverti, ex quo ereptus libertatis meruerat personam adsumere. Illi tantum-

modo hanc erunt sententiam modis omnibus evasuri, qui, ordinante Principe vel comite suo, aliquid iniunctum in publicis utilitatibus ad peragendum acceperint, vel quos patens ægritudo, aut quorundam impedimentum nullatenus properare permiserit.

XX. ² FLAVIUS EGICA REX ³.

De transgressoribus libertorum ⁴.

Sæpe audivimus ⁵ multosque cognovimus libertos, relinquentes manumissores suos, quos et dominos esse testamur: quia voluptuosam ⁶ voluntatem dum relaxato fræno servitutis habuerint, æquales dominis suis, vel eorum successoribus se esse adfirmant. Quod nos modo et debita veneratione, et salubri ordinatione censemus, et valitura lege sancimus: ut quicumque libertus, aut liberta, vel filii libertorum, si manumissoribus suis, sive eorum filiis vel nepotibus, suisque prolibus, qui ex nepotibus fuerint geniti, quocumque tempore de eorum patrocinio quacumque subtilitate, vel ingenio, aut argumento fraudis, se vel leviter auferre voluerint, tunc in tempore transgressionis careant libertate. Filii tamen, qui de eisdem fuerint geniti sic errantes, prædicta superioris legis constitutione tradendi sunt perenniter servituri.

LIBER VI.

DE SCALERIBUS, ET TORMENTIS.

I. TITULUS DE ACCUSATORIBUS ⁷ CRIMINOSORUM.

I. <i>Ut domino, vel senioribus loci petatur servus in crimine accusatus.</i> II. <i>Pro quibus rebus, et qualiter ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni.</i> III. <i>Pro quibus rebus, et qualiter servi, vel ancillæ torquendi sunt in capite dominorum.</i>	IV. <i>Pro quantis rebus, et qualiter servus, aut libertus tormenta portabunt.</i> V. <i>Qualiter ad Regem accusatio deferatur.</i> VI. <i>De servanda Principibus potestate parcendi.</i> VII. <i>Quod ille solus culpabilis erit, qui culpanda commiserit.</i>

I. Antiqua. ⁸ *Ut domino, vel senioribus ⁹ loci petatur servus in crimine accusatus.*

II. FLAVIUS GLORIOSUS CINTASVINTUS REX ¹².

Pro quibus rebus, et qualiter ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni.

Si servus in aliquo crimine accusetur, iudex prius dominum, villicum vel actorem eius loci, cuius servus fuerit accusatus, admoneat ut eum in iudicio præsentet. Quod si reum præsentare noluerit, ipse dominus, vel actor, aut villicus, donec servum ¹⁰ præsentet, a comite civitatis vel iudice distringatur. Certe si dominus, vel quibus commissa res est, difficulter ad locum adproximet ¹¹ a iudice tenendus et discutiendus est servus.

Si in criminalibus causis discretionis modus amittitur ¹³, criminorum malitia nequaquam frænatur. Ideoque si in causa regie potestatis vel gentis aut patriæ, seu homicidii, vel adulterii æqualem sibi nobilitate vel dignitate palatini officii, quicumque ad eandem crediderit; habeat prius fiduciam comprobandi quod obiicit, et sic alienum sanguinem tentet impetere. Quod si probare non potuerit, coram ¹⁴ iudice vel Principe, vel his quos sua Princeps auctoritate præceperit, trium testium subscriptione roborata inscriptio fiat, et sic quæstionis examen incipiat. Ita

¹ Hæc XIX. lex in codice Vigil. desideratur, invenitur tamen in codicibus Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.; et quod etiam in codice Castellano reperitur, hęc quoque descripta fuit.

² Emilian. codex hanc omittit legem.

³ Legion. Fls. Egica, et Vitiza Reges. Antiqua. S. J. R. Egica et Vitiza Reges.

⁴ Legion. De manumissis, ne manumissores suos derelinquant. Tolet.-goth. De transgressionem libertorum. S. J. R. Ne liberti suos manumissores derelinquant.

⁵ Tolet.-goth. Legion. et S. J. R. vidimus

⁶ Lind. voluptuosa voluntate . . . erumpunt

⁷ Emilian. Legion. Card. et Lind. DE ACCUSATIONIBUS. M.L. TOM. I.

Tolet.-goth. DE DISPOSITIONIBUS CRIMINOSORUM.

⁸ In codicibus Emilian. et Card. legis auctor et inscriptio frustra perquiruntur. Tolet.-goth. et S. J. R. Fls. Cindasvindus Rex.

⁹ Tolet.-goth. seniori

¹⁰ Tolet.-goth. et S. J. R. reum. Legion. eum

¹¹ Legion. adpropinquant

¹² Legion. addit: Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. nec auctorem meminit, nec inscriptionem. S. J. R. Flavius Egica et Vitiza Reges.

¹³ Lind. amittatur

¹⁴ Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind. coram Principe vel his

ut, qui subditur quæstioni, si innoxius tormenta pertulerit, accusator ei confestim serviturus tradatur: ut salva tantum anima, quod in eo exercere voluerit, vel de statu eius iudicare elegerit, in arbitrio suo consistat. Quod si componi sibi ab accusatore voluerit, tantum ei pars accusatoris componat, quantum ipse, qui quæstioni subiicit, inflata sibi taxaverit suorum tormentorum supplicia. Iudex tamen hanc cautelam¹ servare debet, ut accusator omnem rei ordinem scriptis exponat, et iudici occulte præsentans, sic quæstionis examinatio fiat: et si eius confessio, qui quæstioni subdendus est, compar fuerit cum verbis accusatoris, criminis reus incunctanter habendus est. Certe si aliud dictio accusatoris habuerit, aliud eius confessio qui subditur quæstioni, quia dubitari non potest, quod per tormenta sibi crimen imponat, oportebit accusatorem superioris legis huius sententia subiicere. Quod si accusator priusquam occulte iudici notitiam tradat, aut per se, aut per quemlibet de re, quam accusat, per ordinem instruxerit quem accusat, non liceat iudici accusatum subdere quæstioni: quum per accusatoris iam iudicium² detectum constet, ac publicatum esse negotium. Similis quoque et de cæteris personis ingenuis ordo servandus est. Nam si capitalia quæ supra taxata sunt, accusata non fuerint, sed furtum factum dicitur, vel aliud quodcumque illicitum, nobiles ob hoc, potentioresque personæ, ut sunt primates palatii nostri, eorumque filii, nulla permittimus ratione quæstionibus agitari. Sed si in causa pro qua compellitur, probatio defuerit; suam, qui pulsatur, debeat iuramento³ conscientiam expiare⁴. Inferiores vero humilioresque, ingenuæ tamen personæ, si pro furto, homicidio, vel quibuslibet aliis criminibus fuerint accusati, nec ipsi inscriptione præmissa subdendi sunt quæstioni, nisi maior fuerit causa, quam quod quingentorum solidorum summam valere constiterit. Si autem actio minoris est quantitatis, quam quingenti sunt solidi, per probationem convictus qui accusatur, secundum leges alias componere compellatur: aut si convinci non potuerit, sacramento se expians compositionem accipiat, quæ de mala petitione legibus continetur. Speciali tamen constitutione decernimus, ut persona inferior nobiliorem se, vel potentioris inscribere non præsumat. Sed si petendum in causa putaverit, et probatio fortasse convincendi rei defuerit, nobilior ille vel potentior conscientiam suam sacramentis purgare non differat, quod nec admiserit, nec habeat penes se vel retineat rem, pro qua fuerit petitus; et reddito iuramento, ille qui male petit, sicut alia lex continet, ei componere non moretur. Verumtamen seu nobilis, sive inferior, seu ingenua persona, si quæstioni subdita fuerit, ita coram iudice, vel aliis honestis viris a iudice convocatis, accusator pœnas inferat, ne vitam extinguat, aut quancumque ipse, qui quæstioni subiiciendus est, membrorum debilitationem incurrat. Et quia per triduum quæstio agitari debet, si imminente casu, qui tormentis subditur, mortuus fuerit, et ex malitia iudicis vel aliquo dolo, seu ab adversario accusati corruptus beneficio, talia tormenta fieri non prohibuit, unde mors occurreret, ipse iudex iniquitatis proximis parentibus simili vindicta puniendus tradatur. Si certe suo sacramento se innocentem reddiderit, et testes qui fuerint præsentés iuraverint, quod nulla sua malitia, vel dolo, aut corruptione beneficii mors ipsa provenerit, nisi solo tormentorum eventu: pro eo quod indiscretus iudex superflua non prohibuit, quingentos⁵ solidos hæredibus mortui compellatur exsolvere. Quod si non habuerit unde componat, ipse

serviturus tradatur proximis⁶ hæredibus mortui. Accusator autem in potestate proximorum parentum mortui traditus, eadem mortis pœna mulctetur, qua ille mulctatus est, qui per eius accusationem morte damnatus interit.

III. ⁷ Antiqua. ⁸ *Pro quibus rebus, et qualiter servi, vel ancillæ torquendi sunt in capite dominorum suorum.*

Servus, seu ancilla in capite domini vel dominæ non propter aliud torqueantur, nisi tantum in crimine adulterii, aut si contra regnum⁹, gentem vel patriam aliquid dictum, vel dispositum fuerit, seu falsam monetam quisque confinxerit, aut etiam si causam homicidii, vel maleficii quærendam esse constiterit. Ita ut servi, vel ancillæ pro talibus criminibus torti, si conscii, et occultatores sceleris dominorum reperiuntur, pariter cum dominis puniantur¹⁰, secundum quod voluntas Principis extiterit. Certe si sua sponte indices veritatis extiterint, sufficiat eis quod pro veritatis indagine quæstioni subditi tormenta pertulerint, a mortis tamen periculo habeantur immunes. Servus autem, vel ancilla in tormentis positi, et de se interrogati, si¹¹ etiam de dominis sint confessi, et fuerit culpa mortalis, ac declaratis signis potuerit adprobari, eadem damnationis¹² censura mulctentur, qua eorum domini fuerint condemnati.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX¹³.

Pro quantis rebus, et qualiter servus, aut libertus tormenta portabunt.

Si servus in aliquo crimine accusatur, antea non torqueatur, quam ille qui accusat hac se conditione constringat, ut si innocens tormenta pertulerit, pro eo quod innocentem tormentis tradidit, alium eiusdem meriti servum domino reformare cogatur. Si vero innocens in tormentis mortuus, vel debilitatus fuerit, duos æqualis meriti servos cum eodem domino reddere non moretur: et ille, qui debilitatus est, ingenuus in patrocinio domini sui permaneat: nam et iudex qui temperamentum in tormentis non tenuit, et ita discretionem legis excessit, ut is, qui quæstionatus est, mortem violentam incurreret, eiusdem meriti servum domino mox reformet. Verum ut de servorum meritis omnis ambiguitas cesset contentionsis, non pro artificii qualitate excusatio videatur haberi, sed pro servis quæstionandis, contropatio adhibeatur ætatis et utilitatis; aut si artifex fuerit qui debilitatus est, et huius artificii servum non habuerit, qui insontem debilitavit, alterius artificii servum iuxta prædictum ordinem domino cogatur exsolvere: ita ut si artificem non habuerit, et alium servum ille, cuius servus quæstioni addicitur, pro eo accipere noluerit, tantum pretium eiusdem servi artificis, qui quæstioni subditur, eius¹⁴ domino persolvatur, quantum ipse artifex a iudice vel bonis hominibus rationabiliter valere fuerit æstimatus. Id tamen servandum est, ut nec ingenuum quisque, nec servum subdere prius quæstioni præsumat, nisi coram iudice vel eius saone, domino etiam servi vel actore¹⁵ præsentē districte iuraverit, quod nullo dolo, vel fraude aut malitia innocentem faciat quæstioni¹⁶ subdere. Et si subditus quæstioni mortuus fuerit, atque ille, qui subdidit, unde componat non habuerit, ipse subdendus est servituti, qui innocentem fecit occidi. Si autem¹⁷ dolo servum alienum quispiam subdendum

¹ Lind. cautelam in iudicio
² Legion. et Lind. indicium
³ Legion. sacramento
⁴ Legion. expurgare
⁵ Legion. trecentos solidos
⁶ Legion. proximis parentibus, aut hæredibus mortui contradatur
⁷ Hac lex dinumeratur III. tam a codicibus Card. Tolet.-goth. et S. J. R., quam ab editione Lind.; a Vigil. vero codice XXXII. lib. II. tit. I.
⁸ Card. codex hanc legem dinumerat IV., et superaddit: Fls. Chds. Rex. Legion. Antiqua noviter emendata. Emilian. aucto-

rem et inscriptionem prætermittit. Lind. tandem editio: Fls. Gls. Egica Rex.

⁹ S. J. R. et Lind. Regem
¹⁰ Legion. censeantur. Certe si sua
¹¹ Legion. etiam domini sint confessi
¹² Legion. mortis
¹³ Legion. addit: Antiqua.
¹⁴ Legion. et Lind. eiusdem
¹⁵ Tolet.-goth. accusatore
¹⁶ Tolet.-goth. et Lind. quæstionem subire
¹⁷ Legion. Si autem servum alienum

quæstioni intenderit, et dominus servi qui accusatur per probationem eum potuerit de obiecto crimine reddere innocentem; accusator eius alium pariter meriti servum accusati domino cogatur exsolvere, et dispendium quod dominus eius in adprobationem innocentis servi pertulerit, prout rationabiliter iudex reddi perpenderit, ab iniusto accusatore exactum domino servi restituatur. De rebus vero minimis culpa servi reperta, dominus, si voluerit, componendi licentiam habeat: ita ut omnis fur iuxta qualitatem culpæ flagella suscipiat. Pro maiori vero noxa, si compositionem dominus noluerit solvere, servum pro crimine non moretur tradere. Ingenuus sane, si quemlibet libertum idoneum, pro capitali crimine sive pro aliis scelerum causis, quæstioni pulsaverit addendum; non aliter eum impetere poterit adscribendum; nisi ducentorum quinquaginta solidorum quantitatem causa ipsa valuerit, pro qua eum accusator conatus fuerit subdere quæstioni¹. Nam si inferior fuerit atque rusticanus, quem liberum esse constet, tunc in eum permittetur quæstio agitari, si ipsam causam, unde accusatur, centum solidos valere constiterit. Quod si indiscrete, qui quæstioni subditur, in quacumque parte membrorum debilitationem incurrerit, tunc iudex qui temperamentum in tormentis non tenuit, CC. solidos illi qui tormenta sustulit persolvat. Ille vero, qui eum iniuste quæstionandum adpetit, CCC. solidos ei dare cogendus est. Certe si in tormentis positus mortem incurrerit, prædictam summam solidorum, tam iudex quam petitor propinquis parentibus mortui persolvent. Similiter et de inferioribus illis libertis, si debilitatione vel morte quis per intemperantiam fuerit condemnatus, medietas satisfactionis, quæ supra de libertis idoneis constituta est, ei qui inde quæstionatus est, si tamen vixerit; aut suis hæredibus, si ipse inde mortuus fuerit, exsolvenda est.

V. FLAVIUS GLORIOSUS CINTASVINTUS REX².*Qualiter ad Regem accusatio deferatur.*

Si quis Principi contra quemlibet falsa sugesserit, ita ut dicat eum adversus Regem, gentem vel patriam aliquid nequiter meditatam fuisse, aut agere vel egisse, seu in auctoritatibus vel præceptis regni potestatis, aut eorum qui iudiciaria ordinatione funguntur, fraudulenter quippiam immutasse, atque etiam scripturam falsam fecisse, vel recitasse, falsamque monetam fecisse: sed et si veneficium³ vel maleficium, aut adulterium uxoris alienæ

fortasse prodiderit: horum vel similibus criminum accusator, quæ ad capitis periculum vel rerum amissionem pertinere videantur, si vera reperiantur quæ dixerit, nullam omnino calumniam sustinebit. Si certe quod opponit falsum esse constiterit, et per solam invidiam id fecisse patuerit, ut iacturam capitis, aut detrimentum corporis, vel rerum damna pateretur, quem accusare conatus est, in potestatem traditus accusati, ille⁴ hanc pœnam in se suisque rebus suscipiat⁵, qui hoc alium innocentem pati voluerat. Ita ut ille qui aliquid scire se dicit, quod ad cognitionem Principis possit deduci, et in eo loco fuerit, ubi tunc regiam potestatem esse contigerit, aut per se statim omne quod novit, aut per fidelem Regis eius auditibus denuntiandum procuret. Quod si procul a Rege eum esse provenerit, et per aliquem Principi mandandum esse crediderit, quod ad accusationem alterius dinoscitur pertinere, coram illo, cui hoc suggerendum committit, talem epistolam faciat, per quam evidentem quid mandet exponat. Quam etiam epistolam tres testes, quos sibi novit esse fideles, evidentibus signis aut subscriptionibus simul cum ipso firment, ut postea quod mandaverit, negare non possit.

VI. FLAVIUS CINTASVINTUS REX⁶.*De servanda Principibus potestate parcendi.*

Quotiescumque nobis pro his, qui in causis nostris aliquo crimine implicati sunt, supplicatur, et suggerendi tribuimus aditum, et pia miseratione delinquentibus culpas omittere nostræ potestati servamus. Pro causa⁷ autem gentis et patriæ huiusmodi licentiam denegamus. Quod si divina misratio tam sceleratis personis cor Principis misereri compulerit, cum adsensu sacerdotum, maiorumque palatii licentiam miserandi libenter habebit.

VII.⁸ *Quod ille solus culpabilis erit, qui culpanda commiserit.*

Omnia crimina suos sequantur auctores, nec pater pro filio, nec filius pro patre, nec uxor pro marito, nec maritus pro uxore, nec frater pro fratre, nec vicinus pro vicino, nec propinquus pro propinquo, ullam calumniam pertimescant⁹: sed ille solus iudicetur culpabilis, qui culpanda commisit, et crimen cum illo qui fecerit, moriatur. Nec successores, aut hæredes pro factis parentum ullum periculum pertimescant.

II. TITULUS DE MALEFICIS ET CONSULENTIBUS EOS, ATQUE VENEFICIS.

I. *Si ingenuus de salute, vel morte hominis vaticinatorum consulat.*II. *De veneficis.*III. *De maleficis et consulentibus eos.*I. FLAVIUS CINDASVINTUS REX¹⁰.*Si ingenuus de salute, vel morte hominis vaticinatos consulat.*

Qui de salute vel morte principis, vel cuiuscumque hominis ariolos, aruspices¹¹, vel vaticinatos consulit, una

IV. *De his, qui in hominibus, aut in animalibus, vel quibuscumque rebus qualiacumque ligamenta, aut quodcumque contrarium fecisse reperiuntur.*

cum his qui responderint consulentibus, ingenui siquidem flagellis cæsi, cum rebus omnibus fisco servituri adsocientur, aut a rege, cui iusserit¹², donati perpetuo servitio addicantur. Quod si et filii eorum tali fuerint parentibus crimine socii, simili damnatione plectantur. Si vero ab scelere parentum habeantur extranei, et dignitatem et rerum omnium possessionem quam parentes amiserint, ple-

¹ *Emilian.* quæstioni. Si innox quodcumque tormenti pertulerit CL. solidos eius petitor ei componere compellendus est. Nam &c.

² *Legion.* adiicit: Antiqua.

³ *Tolet.-goth.* veneficium, aut adulterium

⁴ *Emilian.* ille qui accusat

⁵ *Legion.* sustineat

⁶ *Legion. superaddit:* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem omittunt.*

⁷ *S. J. R. et Legion.* pro causa autem regni potestatis, vel patriæ

⁸ *Legion. et Lind. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem omissum, simul et inscriptionem derelinquunt.*

⁹ *Legion.* pertimescat

¹⁰ *Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem huic legi non imponunt.*

¹¹ *Emilian.* aruspices, incantatores

¹² *Lind.* cui erunt donati

nissime obtinebunt. Servi vero diverso genere tormentorum ¹ afflicti, in transmarinis partibus transferendi vendantur; ut severitas vindictæ non habeat excusatos, quos propriæ voluntatis excessus nefariæ prævaricationis facit obnoxios.

II. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ².

De veneficis.

Diversorum criminum noxii, diverso sunt pœnarum genere feriendi: ac primum ingenuos, sive servos veneficos, id est, qui venena conficiunt, ista protinus vindicta sequatur: ut si venenatam potionem alicui dederint, et qui biberit, mortuus fuerit exinde, illi etiam continuo supplicii subditi ³ morte sunt turpissima puniendi. Si certe poculo veneni potatus evaserit ⁴, in eius potestatem tradendus est ille qui dedit, ut de eo facere quod voluerit, sui sit incunctanter arbitrii.

III. ⁵ FLAVIUS CINDASVINDUS REX ⁶.

De maleficis et consulentibus eos.

Malefici vel immissores tempestatum, qui quibusdam incantationibus grandines in vineis, messibusque immitere perhibentur, vel ii qui per invocationem dæmonum mentes hominum turbant, seu qui nocturna sacrificia dæmonibus celebrant, eosque per invocationes nefarias ne-

quiter invocant: ubicumque a iudice, vel actore, sive procuratore loci reperti fuerint, vel detecti, ducentenis flagellis publice verberentur, et decalvati deformiter decem convicinas possessiones circuire cogantur inviti, ut eorum alii corrigantur exemplis. Quos tamen iudex, ne ulterius evagantes talia facere permittantur, aut in retrusione faciat esse, ut ibi accepta veste atque substantia ita vivant, ne viventibus nocendi aditum habeant; aut regiæ præsentia dirigat, ut quod de illis sibi placitum fuerit, evidenter statuatur. Hi autem, qui tales consoluisse reperiuntur, in populi conventu ducentenos ictus accipiant flagellorum: ut impuniti non maneant, quos culpæ similis reatus accusat.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁷.

De his, qui in hominibus, aut in animalibus, vel quibuscumque rebus qualiæcumque ligamenta, aut quodcumque contrarium fecisse reperiuntur.

Præsentis legis superiori sententia damnari iubemus, seu ingenuus sit sive servus, utriusque sexus, qui in hominibus vel brutis animalibus, omnique genere quod mobile esse potest, seu in agris, vel vineis, diversisque arboribus maleficium, aut diversa ligamenta, aut etiam scripta in contrarietatem alterius excogitaverint facere, aut expleverint, per quod alium lædere, aut mortificare, vel obmutescere velint, ut damnum tam in corporibus, quam etiam in universis rebus, id patiantur, quod eis fecisse reperiuntur.

III. TITULUS DE EXCUTIENTIBUS HOMINUM PARTUS.

- I. *De his qui potionem ad aborsum dederint.*
- II. *Si ingenuus ingenuam abortare fuerit.*
- III. *Si ingenua ⁸ mulier ingenuam abortare compulerit.*
- IV. *Si ingenuus ancillæ partum effuderit ⁹.*

- V. *Si servus ingenuæ partum excusserit.*
- VI. *Si servus ancillæ partitudinem læserit.*
- VII. *De his qui filios suos aut natos, aut in utero necant.*

- I. Antiqua. ¹⁰ *De his qui potionem ad aborsum dederint.*

Si quis mulieri prægnanti potionem ab aborsum, aut pro necando infante dederit, occidatur: et mulier, quæ potionem ad aborsum facere quæsit ¹¹, si ancilla est du-

centa flagella suscipiat: si ingenua est careat dignitate personæ, et cui iusserimus servitura tradatur.

- II. Antiqua. ¹² *Si ingenuus ingenuam abortare fecerit ¹³.*

Si quis mulierem gravidam percusserit quocumque ictu,

¹ *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* pœnarum

² *Legion. Antiqua. S. J. R.* Flavius Ervigius Rex. *Tolet.-goth. auctoris non meminit, nec inscriptionem adiungit.*

³ *Legion.* dediti

⁴ *Tolet.-goth.* supervixerit

⁵ *Quæ hanc subsequitur annotationem, legem III. dinumeratam huiusce tituli edunt codices Legion. et S. J. R.; II. Card.; editio tandem Lind. V.*

FLS. ERV. GLUS. R.

- III. *De personis iudicum, sive etiam cæterorum, qui aut divinos consulunt, aut auguriis intendunt.*

Sicut pia veritas mendacii assertionem non capit: ita non est consequens, ut latens veritas mendacio investigetur. Omnis igitur veritas ex Deo, mendacium ex diabolo est: quia ipse diabolus ab initio mendax est. Quum ergo utraque res suos principes habeat, quid opus est, ut veritas cuiusque mendacio admittatur exquiri? Quidam enim ex iudicibus ferentur Dei spiritu vacui, erroris spiritu pleni, qui acta maleficiorum dum investigare subtili perquisitionis perspicacia nequeunt, execrabiles divinatorum pronuntiationes intendunt. Veritatem enim se invenire non putant, nisi divinos et aruspices consulant: et eo sibi reperiendæ aeritatis aditum claudunt, quo veritatem ipsam per mendacium addiscere concupiscunt. Dum enim maleficium per divinationes comprobare pertentant, quasi tertio loco ipsi se diabolo servituros inlaqueant. Quapropter si quis ex quolibet iudicum gradu vel ordine, per divinos aut eorum similes aliquid sciscitare vel ad-

probare tentaverit: si quis etiam hominum, cuiuslibet sit ordinis vel personæ, a talibus aut salutis aut ægritudinis responsa poposcerit, vel consulentibus ¹ eos pro quibusque rebus crediderit; ad legis illius teneatur satisfactionem obnoxios, quæ in hoc libro sexto sub titulo secundo, æra prima, eos qui de salute vel morte hominis ² vaticinatores quosque consulunt ³. Illi tantum iudices ad huius legis sententiam non tenebuntur, qui divinos ipsos, atque eorum similes, non sciscitandi, sed ulciscendi voto coram multis perquirendo distribuerint ⁴: id est, si non ut aliquid per eos scire exquirendo intendant, sed ut detectos ⁵ sibi hoc solum, unde feriantur, exquirant. At nunc, quia et auguriis deditos eodem modo novimus esse odibiles Deo: ideo specialiter huius legis sanctione censemus, ut quicumque sint illi, quibus augures vel auguria observare contigerit, quinquagenis publice subiiciantur verberibus coercendi. Qui tamen ad solitum vitium ultra redierint, perditio etiam testimonio, simili erunt flagellorum sententia feriendi.

⁶ *Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem huius legis silentio præterit.*

⁷ *Legion. Antiqua. Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem indicat.*

⁸ *Legion.* ingenuus, similiter et in lege.

⁹ *Legion.* effoderit, eodem modo in lege scribit.

¹⁰ *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R.* auctorem et inscriptionem prætereunt.

¹¹ *Card.* quæsit, aut pro occidendo infante

¹² *Emilian. et S. J. R.* legis auctorem, et inscriptionem non exhibent. *Tolet.-goth.* Noviter emendata.

¹³ *Tolet.-goth.* compulerit

Illi tantum

⁴ *Lind.* detribuerint

⁵ *Lind.* sed detegi sibi

¹ *Lind.* consulendus eos

² *Lind.* Principis, aut quorumcumque hominum

³ *Lind.* consulere præterant, statuit serenitatis ordine rescari.

aut per aliquam occasionem mulierem ingenuam abortare fecerit, et exinde mortua fuerit, pro homicidio puniatur. Si autem tantummodo partus excutiatur ¹, et mulier in nullo debilitata fuerit, et ingenuus ingenuæ hoc intulisse cognoscitur, si formatum infantem extinxerit, CC. ² solidos reddat: si vero informem, C. solidos pro facto restituat.

III. Antiqua. ³ *Si ingenua mulier ingenuam abortare compulerit.*

Si ingenua mulier per aliquam violentiam aut occasionem ingenuæ partum excusserit, aut eam ex hoc debilitasse cognoscitur; sicut de ingenuis, superioris damni pœna mulctetur.

IV. Antiqua ⁴ *Si ingenuus ancillæ partum effuderit.*

Si ingenuus ancillam aborsum fecerit pati, XX. solidos domino ancillæ cogatur inferre.

V. Antiqua. ⁵ *Si servus ingenuæ partum excusserit.*

Si servus ingenuæ partum excusserit, ducentenis ⁶ flagellis publice verberetur, et tradatur ingenuæ serviturus.

VI. Antiqua. ⁷ *Si servus ancillæ partitudinem ⁸ læserit.*

Si ancillam servus abortare fecerit ⁹, X. solidos dominus servi ancillæ domino dare cogatur, et ipse servus CC. ¹⁰ insuper flagella suscipiat.

VII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹¹.

De his qui filios suos aut natos, aut in utero necant.

Nihil est eorum pravitate deterius, qui pietatis immemores, filiorum suorum necatores existunt: quorum quia vitium per provincias regni nostri sic inolevisse ¹² narratur, ut tam viri quam feminæ sceleris huius auctores esse reperiantur: ideo hanc licentiam prohibentes decernimus; ut seu libera seu ancilla ¹³ natum filium filiamve necaverit, sive adhuc in utero habens, aut potionem ad aborsum acceperit, aut alio quocumque modo extinguere partum suum præsumperit; mox provinciæ iudex, aut territorii, ut tale factum repererit, non solum operatricem criminis huius publica morte condemnet, aut si vitæ reservare voluerit, omnem visionem oculorum eius non moretur extinguere: sed etiam si maritum eius talia iussisse vel permississe patuerit, eundem etiam vindictæ simili subdere non recuset.

IV. TITULUS DE CONTUMELIO ¹⁴, VULNERE, ET DEBILITATIONE HOMINUM.

I. *De cædibus ingenui atque servi.*

II. *De præsumptoribus, et operibus præsumptorum.*

III. *De reddendo talione, et compositionis summa pro non reddendo talione.*

IV. *Si itinerantem quis retinuerit iniuriose atque nolenter.*

V. *Ut qui alteri ea intulerit, quæ legibus non continen-*

tur, illa recipiat quæ ¹⁵ fecisse convincitur.

VI. *Ne sit reus qui percutere volentem ante percusserit.*

VII. *Si servus ingenuo fecerit contumelium.*

VIII. *Si ingenuus ingenuum percutiat.*

IX. *Si ab ingenuo servus debilitetur alterius.*

X. *Si servus ingenuum percusserit.*

XI. *Si servus servum debilitaverit alienum.*

I. ¹⁶ *De cædibus ingenui atque servi.*

Si ingenuus ingenuum quolibet ictu in capite percusserit, pro livore det solidos V. : pro cute rupta solidos X. : pro plaga usque ad ossum, solidos XX. : pro osso fracto solidos C. Quod si ingenuus hoc in servo alieno commiserit, medietatem superioris compositionis exsolvat. Si vero servus in servo hoc fecerit, tertiam partem ¹⁷ eiusdem compositionis adimpleat, et L. ¹⁸ flagella suscipiat. Si autem servus ingenuum vulneraverit, eam continuo ¹⁹ summam compositionis exsolvat, quæ de ingenuis in servis inlata est, et LXX. flagella suscipiat. Si vero dominus noluerit pro servo componere, servus tradatur pro crimine.

II. ²⁰ *De præsumptoribus, et operibus præsumptorum.*

Si quis evaginato gladio, vel quolibet genere armorum munitus, præsumptivo modo ²¹ in domum alienam intraverit, cupiens dominum domus occidere; si ipse fuerit

occisus, mors eius nullatenus requiratur: sin autem ipse, qui in domum alienam intraverit, hominem occiderit, continuo et ipse moriatur. Quod si non criminalem culpam admiserit, secundum legum ordinem componere non moretur, secundum ²² quod damna in eadem domo fecerit. Nam si ille, qui in domum alienam violenter ingressus fuerit, aliquid exinde rapuerit, undecupli satisfactione, quæ levavit, cogatur exsolvere. Quod si non habuerit unde componat, ipse sine dubio serviturus tradatur: et si aliquid in domo, quam ingressus fuerat, damni non fecerit, nec aliquid subtraxerit; pro eo quod ingressus fuerit, decem solidos ²³ dare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, CC. flagella suscipiat. Si vero aliqui de ingenuis cum eo in eadem domo non ab illo iussi, neque in eius obsequio vel patrocinio constituti, unanimes tamen, vel consentientes præsumptuose ²⁴ ingressi fuerint, unusquisque eorum ²⁵ simili damno et pœnæ subiaceant. Quod si non habuerint unde componant, unusquisque eorum CL. flagella susci-

¹ Card. excutiatur, et ingenuus

² Legion. et S. J. R. centum quinquaginta. Emilian. Card. et Lind. ducentos quinquaginta

³ Emilian. et Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione legis destituuntur.

⁴ Emilian. auctorem et inscriptionem in hac lege, quemadmodum et in cæteris huius tituli præter ultimam silentio præterit. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem non refert.

⁵ Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem præterit.

⁶ Legion. ducentis

⁷ S. J. R. Flavius Cindns. Rex.

⁸ Legion. partum

⁹ Legion. fecerit alienam

¹⁰ Legion. C.

¹¹ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscriptionem omittit.

¹² Tolet.-goth. increvisse

M.L. Tom. I.

¹³ Legion. ancilla vel liberta

¹⁴ Emilian. DE VULNERE, ET DEBILITATIONE. Lind. CONTUMELIA, et eodem modo alias scribit.

¹⁵ Legion. quæ se fecisse, et sic etiam in lege.

¹⁶ Emilian. Legion. et Card. Fls. Chds. Rex. S. J. R. adicit: Antiqua.

¹⁷ Legion. summam

¹⁸ Legion. CL.

¹⁹ Card. Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. ita componat, sicut quum ingenuus servum vulneraverit alienum, et LXX. &c.

²⁰ Legion. et Card. Antiqua.

²¹ Legion. more

²² Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. iuxta

²³ Card. decem solidos domino domus &c.

²⁴ Card. præsumptores. Legion. et Lind. præsumptori

²⁵ Legion. eorum decem solidos componere compellatur

piat; nam testimonium non amittant. Quod si in patrocini-
nio vel obsequio præsumptoris retenti, ab illo hoc facere
iussi fuerint, vel cum eo hoc eos fecisse constiterit; solus
patronus ad omnem satisfactionem, et pœnæ et damni te-
neatur obnoxius: nam illi non erunt culpabiles, qui ius-
sa patroni videntur esse complentes. Si autem servus hoc,
domino nesciente, commiserit, CC. flagella suscipiat, et
quæcumque abstulerit reddat. Si ¹ vero conscio domino
servus hoc fecerit, ipse dominus pro eo componat, sicut
de ingenuis est superius comprehensum.

III. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ².

*De reddendo talione, et compositionis summa pro non
reddendo talione.*

Quorundam sæva temeritas sæverioribus pœnis est le-
galiter ulciscenda: ut dum metuit quisque pati quod fe-
cerit, saltim ab illicitis invitus absteineat. Quicumque igitur
ingenuus ingenuum pertinaciter ausus decalvare ali-
quem, aut turpibus maculis in facie vel cætero corpore,
flagello, fuste, seu quocumque ictu feriendo, aut trahendo
malitiose fœdare vel maculare, sive quamcumque par-
tem membrorum trucidare ³ præsumpserit, aut etiam li-
gaverit ⁴, vel in custodia, aut in quocumque vinculo de-
tinuerit, seu ligari ab alio, aut custodiæ vel vinculo man-
cipari præceperit, iuxta quod alii intulerit, vel inferen-
dum præceperit, correptus a iudice in se recipiat talio-
nem. Ita ut is qui male pertulerit, aut corporis contume-
liam sustinuerit, si componi sibi a præsumptore voluerit;
tantum compositionis accipiat, quantum ipse taxaverit, qui
læsionem noscitur pertulisse. Pro alapa vero, pugno vel
calce, aut percussione in capite prohibemus reddere talio-
nem, ne dum talio repetitur ⁵, aut læsio maior aut peri-
culum ingeratur. Sed si quis hæc sine membrorum aliqua
læsione præsumptiosus ⁶ intulerit, pro alapa ⁷ X. flagel-
la suscipiat, pro pugno vel calce XX. flagella suscipiat:
pro percussione vero in capite, si sine sanguine fuerit, ab
eo quem percusserit XXX. flagella suscipiat. Certe qui læ-
sit, vel lædendum dicitur instituisse, si non ex priori dis-
posito, sed subito extorta lite et cæde commissa, aliquo
casu se nolente id convicerit perpetratum fuisse, pro evul-
so oculo det solidos C. Quod si contigerit, ut de eodem
oculo ex parte videat, qui percussus est libram auri a per-
cussore in compositionem accipiat. Qui in naribus ita per-
cussus fuerit, ut nasum ex integro perdat, C. solidos per-
cussor exsolvat. Si vero nasus ita conlissus fuerit, ut pars
turpata narium pateat, iuxta quod deturpationem iudex
inspexerit damnare non moretur percussorem: quod etiam
similiter, et de labiis vel auribus præcipimus custodiri.
Cui ponderositas facta fuerit, C. solidi dentur in compo-
sitionem. Qui manum ex toto absciderit, vel etiam quoli-
bet ictu ita percusserit, ut ad nullum opus ipse prodefa-
ciat, C. solidos percussor componat. Pro pollice autem
L., pro sequenti digito XL., pro tertio XXX., pro quar-
to XX., pro quinto X. solidos compositionis exsolvat.
Quæ scilicet summa et de pedibus erit implenda. Pro sin-
gulis autem excussis dentibus duodeni solidi componantur.
Qui cassos alteri fregerit, et ex hoc, qui percussus est, de-
bilis apparuerit; libram auri percussor componere procura-
bit: et ista quidem inter ingenuos observanda vel adimplen-
da sunt. Si vero servus hoc ingenuo fecerit, vel etiam in-
genuum decalvaverit; in eius potestatem tradendus est, ut
sui sit arbitrii de eo facere quod voluerit. Si certe inge-

nus servum alterius decalvaverit, aut decalvare iusserit
rusticanum, det eius domino solidos X. Si vero idoneum,
et C. flagella suscipiat, et supradictam summam ⁸ X. so-
lidorum servi domino coactus exsolvat. Quod si qualibet
corporis parte servum truncaverit, vel truncare ⁹ iusse-
rit alienum, CC. flagellorum ictibus verberetur, et alium
eiusdem facultatis et meriti servum cum eodem proprio
domino reformare ¹⁰ cogatur. Quod si de supra taxatis
capitulis quodcumque libertus ingenuo facere præsumpse-
rit, pro eo quod æqualem statum non habet, et quod fece-
rit similiter in se factum recipiat, et C. insuper flagello-
rum ictus extensus accipiat. Quod si ingenuus in liberto
hoc fecerit, tertiam partem compositionis, quæ de inge-
nui continetur, exsolvat. Si servus servum decalvare,
in scio domino, sive truncare præsumpserit, et quod fece-
rit patiat, et C. flagellis publice verberetur. Si vero
servus, domino nesciente, ingenuum comprehendere vel li-
gare præsumpserit, CC. publice verberetur flagellis. Quod
si cum domini voluntate servus hoc fecerit, ipse dominus
tantumdem et pœnam et damna, quæ de ingenuis in hac
legem tenentur, suscipiat. Ingenuus autem, si servum alie-
num ligaverit innocentem, det domino servi solidos tres.
Nam si servus servum ligaverit absque voluntate domini
sui, C. flagella ¹¹ suscipiat. Si certe, conscio domino, id
servus admiserit, idem servi dominus tres solidos redde-
re compellendus est. Tamen si ingenuus servum alienum
innocentem die aut ¹² nocte in custodia detinuerit, vel ab
alio fecerit detineri, pro una die tres solidos, et pro no-
cte ¹³ similiter tres solidos domino servi componat: et si
per plures dies id servus innocens ab ingenuo pertulisse
convincitur, eamdem trium solidorum summam per sin-
gulos dies ac noctes idem ingenuus servi domino coactus
exsolvat. Ingenuus sane, si servum alienum fuste, aut
flagello, vel quolibet ictu indignans percusserit, ut ¹⁴ san-
guis vel livor apparuerit, per singulas percussiones singu-
los solidos domino servi persolvat: aut si gravis percus-
sio fortasse patuerit, per quam aut mortem aut debilita-
tionem, qui percussus est, videatur incurrere, quantum
pro tali re componere debeat, iudicis æstimatio competen-
ter inspiciat. Si vero servus in servo talia fecerit, idem-
que iudex instituat ¹⁵, quantum vel a servo vel ab eius
domino, iuxta livoris vel plagarum qualitatem, media pars
de ingenuis componi debeat. Servus tamen pro præsum-
ptione sua C. ¹⁶ flagella extensus accipiat. Omnes autem
sententiæ legis huius tam in viris quam in feminis obser-
vandæ sunt: ita ut capitula, quæ in hac ¹⁷ vel in aliis
legibus ad arbitrium iudicis reservantur, eius instantia ce-
leriter terminentur. Quod si iudex amicitia corruptus vel
præmio iuxta æstimationem rei liberare neglexerit, neque
continuo ulciscendum instituerit, iudicaria protinus po-
testate privatus, ab episcopo vel comite ¹⁸ districtus, illi,
quem admonitus vindicare contempsit, secundum quod ¹⁹
idem episcopus vel comes inspexerint, iuxta contempla-
tionem de facultate propria componere compellatur: qua-
tenus ipse suarum rerum compulsus damna sustineat, qui
voluntarius recusavit defendere interpellantis iniuriam.

IV. Antiqua. ²⁰ *Si iterantem quis retinuerit iniuriose atque nolenter.*

Si in itinere positum aliquis iniuriose sine sua volunta-
te retinuerit, et ei in nullo debitor existat, quinque soli-
dos pro sua iniuria consequatur ille qui retentus est: et
si non habuerit unde componat, ille qui eum retinuerat,

¹ *Tolet.-goth. codex hanc legis conclusionem integram omittit.*

² *Legion. addit: Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. et S. J. R. Antiqua. Lind. FLS. GLS. RCDS. Rex.*

³ *Legion. et Lind. truncare*

⁴ *Tolet.-goth. ligaverit, seu ligari ab alio*

⁵ *Emilian. Legion. et Card. rependitur*

⁶ *Legion. alii præsumptiosus. Lind. præsumptuosus*

⁷ *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R. pro alapa decem, pro pu-
gno vel calce viginti, pro percussione &c.*

⁸ *Legion. summam solidorum exsolvat*

⁹ *Tolet.-goth. trucidare*

¹⁰ *Emilian. Card. et Tolet.-goth. reddere compellatur*

¹¹ *Tolet.-goth. Legion. S. J. R. et Lind. C. flagellis publi-
ce verberabitur*

¹² *Legion. et Lind. ac*

¹³ *Legion. pro una nocte*

¹⁴ *Legion. ita ut*

¹⁵ *Legion. et Lind. constituat*

¹⁶ *Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. quinquaginta*

¹⁷ *Legion. hac lege*

¹⁸ *Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. duce. Card. iudice*

¹⁹ *Card. et Tolet.-goth. iidem inspexerint. S. J. R. iidem
conspexerint*

²⁰ *Tolet.-goth. Fls. Cits. Rex. S. J. R. Flavius Receds. Rex.*

L. flagella suscipiat. Quod si debitor illi fuerit, et debitor reddere noluerit, sine iniuria hunc territorii iudici præsentet, et ipse illi, quod iustum est, ordinet. Si vero servus hoc sine domini iussione¹ commiserit, C. ictus² extensus accipiat flagellorum. Si autem domino iubente hoc fecerit, ad superiorem compositionem dominus teneatur obnoxius.

V. FLAVIUS CINDASVINTUS REX³.

Ut qui alteri ea intulerit, quæ legibus non continentur, illa recipiat quæ fecisse⁴ convincitur.

Non minoris est noxæ, legum statuta nescire, quam sciendo prava committere. Quapropter quicumque hæcenus vel post hæc illicita perpetrans, aut leges nescire se dixerit, aut in cuiuspiam damno vel periculo illa præsumpserit excogitare vel agere, quæ dicat in legibus non contineri, atque ideo se non posse reatui subiacere; huius rei⁵ causa convictus præsumptor, ea continuo pericula, ignominiam, tormenta, atque cruciatum vel damna sustineat, quæ alii intulit, vel inferenda molitus est⁶: atque insuper centum publice flagellorum verberibus cæsus, ad perennem infamiam deformiter decalvetur.

VI. FLAVIUS CINDASVINTUS REX⁷.

Ne sit reus, qui percutere volentem ante percusserit.

Non est putanda resistentis improbitas, ubi violenta conspiciatur præsumptis audacia. Quicumque ergo incaute præsumptiosus⁸, fuste vel gladio, seu quocumque ictu percutere aliquem iratus voluerit, vel percusserit, et tunc idem præsumptor ab eo quem percutere voluit, ita fuerit percussus, ut moriatur, talis mors pro homicidio computari non poterit, ne calumniam patietur⁹, qui præsumptentem percusserit: quia commodius erit irato viventem resistere, quam sese post obitum ulciscendum relinquere. Ille sane, qui prior contra quemlibet iratus eduxerit gladium, quamlibet non percusserit, X. tamen solidos ei, quem percutere voluit, pro præsumptione sola dare cogendus est.

VII. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁰.

Si servus ingenuo fecerit contumelium¹¹.

Quamvis idoneus servus personæ nobili et industri nullo modo indebite contumeliosus¹², aut præsumptuosus, aut seditiosus existere præsumat: quod si fecerit, XL. flagellorum ictibus¹³ addicatur coram iudice. Servus autem

vilius L. flagellorum ictibus¹⁴ verberetur. Certe si eadem persona, ut sibi fieret contumelium, servum prius excitaverit alienum, suæ negligentiam deputet¹⁵, quod¹⁶, oblitus honestatis et patientiæ, quod merebatur, excipit.

VIII. ¹⁷ Antiqua. *Si ingenuus ingenuum percutiat.*

Si quis ingenuus ingenuo vulnus inflixerit, ita ut continuo qui vulneratus fuerat, moriatur, percussor pro homicidio puniatur; et si qui percussus fuerat, statim non extinguatur, percussor deputetur in carcerem, aut certe sub fideiussore habeatur: et si evaserit vulneratus, pro sola præsumptione det ei solidos XX.; aut si non habuerit unde componat, CC.¹⁸ flagella publice extensus accipiat. Extra hoc compositionem vulneris implere cogatur, sicut a iudicibus fuerit æstimatum.

IX. Antiqua. ¹⁹ *Si ab ingenuo servus debilitetur alienus.*

Si quis ingenuus servum alienum volens debilitaverit, alterum parisi meriti servum domino eius dare non moretur. Illum vero debilem suo studio et sumptu ad curandum, donec recipiat sanitatem, retineat. Postea vero, si sanari potuerit, pro vulnere compositio detur, ut iustum visum fuerit iudicanti. Ac sic postea domino servus reddatur incolumis, et suum servum recipiat. Insuper autem pro facti temeritate, ut eadem²⁰ evadat, pro eo quod servum alienum vulnerare præsumpsit, X. solidos domino servi persolvat.

X. ²¹ *Si servus ingenuum percusserit.*

Si servus ingenuo sine domini iussione percussorem intulerit, et ille exinde continuo moriatur, percussor pro homicidio puniatur: et si qui percussus fuerit statim non moriatur, ipse servus continuo tradatur in carcerem; et si evaserit vulneratus, ille qui percusserat CC. flagella suscipiat. Dominus vero, si voluerit, pro servo summam compositionis exsolvat, quantum a iudice²² fuerit æstimatum. Si autem noluerit, servus tradatur²³ pro crimine.

XI. ²⁴ *Si servus servum debilitaverit alienum.*

Si servus servo debilitationem intulerit, excepta vulneris compositione, C. flagella suscipiat: et si exinde debilitatus agnoscitur, quantum deterior extiterit ipse servus, iudex poterit æstimare. Et si ipse dominus compositionem accipere noluerit, similem servum aut pretium servi ab illo, cuius servus eum debilitavit, accipiat, et illum debilitatum servum sibi usurpet. Hoc ipsum etiam et de ancillis præcipimus custodiri.

V. TITULUS DE CÆDE ET MORTE HOMINUM.

I. *Si quis nesciens occiderit hominem.*

II. *Si quis hominem, dum eum non videt, occiderit²⁵.*

III. *Si quis impulsus occidat hominem.*

IV. *Si quis alterum percutere volens, alterum occidat hominem.*

V. *Si homo exorta cæde moriatur.*

¹ Legion. voluntate

² Legion. et Lind. ictus accipiat

³ Legion. adiungit: Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. auctorem simul et inscriptionem legis omittit.

⁴ Legion. quæ se fecisse

⁵ Legion. rei præsumptor convictus

⁶ Legion. præceperit

⁷ Legion. addit: Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomen, et legis inscriptionem prætermittit. S. J. R. Antiqua.

⁸ Lind. præsumptuosus

⁹ Legion. et Lind. patiatum

¹⁰ Legion. adiicit: Antiqua. Card. Fls. Chds. R. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem legis non exhibent.

¹¹ Lind. contumeliam

¹² Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. contumeliosus aut seditiosus

¹³ Legion. et Lind. verberibus coram iudice subiacebit

¹⁴ Legion. verberibus addicetur

¹⁵ Lind. imputet

¹⁶ Legion. et Lind. qui

¹⁷ In Tolet.-goth. auctoris nomen, et legis inscriptio desiderantur.

¹⁸ Legion. C. flagella suscipiat

¹⁹ In codice S. J. R. legis auctor, et inscriptio non reperiuntur.

²⁰ Tolet.-goth. necem

²¹ Legion. Fls. Cindus. Rex. Antiqua. S. J. R. Antiqua.

²² Legion. iudicibus

²³ Tolet.-goth. Legion. S. J. R. et Lind. servum pro culpa tradere non moretur

²⁴ Legion. Antiqua.

²⁵ Legion. Si hominem, dum quis non videt, occiderit, et iisdem verbis in lege scriptum est.

FORI JUDICUM

- VI. *Si dum levis iniuria infertur, homicidium committatur.*
 VII. *Si iocans aut indiscretus¹ occidat hominem.*
 VIII. *Si quis per incautam disciplinam occidat hominem.*
 IX. *Si ingenuus servum casibus præscriptis occidat.*
 X. *Si servus ingenuum casibus præscriptis occidat.*
 XI. *Si homo voluntarie² occidat hominem.*
 XII. *Ne domini extra culpam suos servos occidant, et si ingenuus occidat ingenuum.*
 XIII. *Ne liceat quemcumque servum aut ancillam aliquo membro³ truncare.*

I. FLAVIUS RECESVINTUS REX⁴.

Si quis nesciens occiderit hominem.

Quicumque nesciens hominem occiderit, et nullum contra eum odium habuerit, iuxta domini vocem reus mortis non erit. Non enim est iustum, ut⁵ illum homicidæ damnatum aut pœna percutiat, quem voluntas homicidii non cruentat.

II. FLAVIUS CINDASVINTUS REX⁶.

Si quis hominem, dum eum non videt, occiderit.

Si quis hominem, dum eum non videt, stantem, venientem vel prætereuntem ignorando occiderit; si nulla occasio inimicitiae antea cum eo fuerit, et ille nolens homicidium admisit, atque ante iudicem hoc potuerit adprobare, securus abscedat.

III. FLAVIUS RECESVINTUS REX⁷.

Si quis impulsus occidat hominem.

Si quis aut casu aut re quacumque impulsus, vel præcipitatus in alterum conruerit, hominemque occiderit, pro homicidio nec damnis nec pœnis damnabilis erit. Si certe homo impulerit alium, cuius impulsione inlatus perimat alterum, si ille, qui impulit, absque mala voluntate hoc fecerit, auri libræ damnatum habebit, quare⁸ læsionem vitare neglexerit.

IV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX⁹.

Si quis alterum percutere volens alterum occidat hominem.

Quicumque exorta lite, dum eum cum quo contendit percutere quærit, alterum nolens occiderit; quærendum est a quo cædes exordium habuerit: et¹⁰ si ab illo, quem percussor voluit percutere, exortam cædem esse constiterit, ille qui concitavit litem, licet evaserit percussorem, quia tamen per ipsum constat homicidium esse commissum, C. auri solidos det. Ille vero qui percussit L. solidos reddat, hominis¹¹ defuncti nihilominus proximis pro-

- XIV. *Ut homicidam cunctis liceat accusare.*
 XV. *Quod et proximis et extraneis homicidam conceditur accusare.*
 XVI. *Si homicida ad ecclesiam confugiat.*
 XVII. *De parricidiis, et eorum rebus.*
 XVIII. *De his qui proximos sanguinis sui occiderint.*
 XIX. *Si a proximo sanguinis casu proximus occidatur.*
 XX. *Si servus servum casibus præscriptis occidat.*
 XXI. *De his qui animas suas periurio necaverint aut occiderint.*

futuros. Ideo enim ambo damnatum habebunt, quia ille volens aditum mortis dedit, iste nolens mortem iniecit.

V. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹².

Si homo exorta cæde moriatur.

Si homo¹³ exorta cæde ad faciendam pacem quicumque ingenuus advenerit, et eum percussione litis mori contigerit, atque ille qui percussit, aut suo sacramento, aut testibus numero et¹⁴ dignitate idoneis adprobare potuerit, quod hoc ut fieret voluntatis eius non fuit; quia percussor nec percutere nec occidere voluerit, libram tantum auri parentibus persolvat occisi. Similiter et quaecumque vulnus tali casu fieri provenerit, tertiam partem compositionis, qui percussit, exsolvat, quia mors eius inulta esse non debet, qui pacis præmium ut conferret advenit.

VI. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹⁵.

Si dum levis iniuria infertur, homicidium committatur.

Si dum quis calce vel pugno, aut quacumque percussione iniuriam conatur inferre, homicidii extiterit occasio, pro homicidio puniatur.

VII. ¹⁶ Si iocans aut indiscretus occidat hominem.

Quicumque incautus aut indiscretus, aut iocari volens, aut in multitudinem cuiuscumque rei ex improvise ictu noxio¹⁷ mittens percussisse atque occidisse quempiam videatur, quum aut sacramento aut testibus convictum fuerit, quia id disposito malitiæ¹⁸, aut nocendi voluntate commissum non fuit, non quidem erit percussor vel homicidio infamis, nec¹⁹ morte damnabilis; quia mortuum voluntarie non occidit. Quare²⁰ tamen indiscrete percussit, nec vitare casum²¹ studuit, libram auri proximis occisi persolvere procurabit, et L. flagellorum ictibus vapulabit.

VIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX²².

Si quis per incautam disciplinam occidat hominem.

Quemcumque discipulum, vel in patrocínio aut in servitio constitutum²³, a magistro, patrono vel domino com-

¹ Legion. aut ridens indiscretus, eodem modo ac in lege.

² Legion. et Lind. voluntarie occidatur, sic etiam in lege scriptum est.

³ Legion. quacumque corporis parte, quod in lege similiter reperitur. Lind. editio tam in lege, quam in epigraphe scribit: Ne liceat quemcumque servum suum, vel ancillam quacumque corporis parte truncare.

⁴ Card. Chds. Rex. Tolet.-goth. legis et auctorem et inscriptionem omittit.

⁵ Card. ut ille . . . damnatum aut pœnam percipiat

⁶ Legion. et Card. Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomine et inscriptione caret.

⁷ Legion. Fls. Cinds. R. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem præterit. Lind. FLS. GLS. CHDS. Rex.

⁸ Legion. quia

⁹ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen, et inscriptionem non exhibent.

¹⁰ Card. et dum cognitum evidenter extiterit, a quo cædes initium sumpsit, ille qui concitavit litem, licet evaserit percussorem mortis, quia tamen &c.

¹¹ Lind. reddat, defuncti &c.

¹² Legion. Fls. Recaretus Rex. Antiqua. Card. Fls. Chds. Rex. Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctorem, nec inscriptionem indicant.

¹³ Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. Si exorta

¹⁴ Legion. aut

¹⁵ Legion. Card. S. J. R. et Lind. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem non refert, nec inscriptionem imponit.

¹⁶ Legion. FLS. RCDS. Rex. Antiqua. Card. et Lind. Fls. Gls. Rcs. R.

¹⁷ Legion. noxium. Card. et Lind. noxium admitens

¹⁸ Lind. malitiæ spiritu

¹⁹ Legion. vel

²⁰ Lind. Quia

²¹ Card. damnatum

²² Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen et inscriptionem indigent.

²³ Lind. constitutum, si a magistro . . . incompetenti et indiscreta disciplina

petenti et discreta disciplina percussum fortasse mori de flagello contingat, quum nihil ille qui docet, aut corripit in hunc invidiæ aut malitiæ habuerit, qui cecidit, homicidio nec infamari poterit, nec affligi. Quia dicente Dei sacra scriptura: qui disciplinam abiicit, infelix erit.

IX. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹.

Si ingenuus servum casibus præscriptis occidat.

Si ingenuus servum non voluntate ², sed suprascriptis casibus diversis occiderit, medietas compositionis, quæ est de ingenuis constituta, erit a percussore domino servi reddenda.

X. FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

Si servus ingenuum casibus præscriptis occidat.

Si servus ingenuum non voluntate, sed suprascriptis casibus diversis occiderit, eam compositionem exsolvat, quam de ingenuis casu occidentibus superior sententia taxat. Quod si dominus pro servo componere noluerit, mox servum tradere oportebit.

XI. Antiqua. ⁴ *Si homo voluntarie occidat hominem.*

Omnis homo, si voluntate non casu occiderit hominem, pro homicidio puniatur.

XII. FLAVIUS CINDASVINDUS REX ⁵.

Ne domini extra ⁶ culpam suos servos occidant, et si ingenuus occidat ingenuum.

Si criminis quisque reus, vel nefandi consilii socius nequaquam debet indemnitas relinqui, quanto magis qui ex studio malitiæ temeranter homicidium dinoscitur perpetrasset? Ideoque, quia sæpe præsumptione crudelium dominorum extra culpam ⁷ servorum animæ perimuntur, extirpari decet hanc omnino licentiam, et huius legis ab omnibus perenniter adimpleri censuram: scilicet ut nullus dominorum, dominarumque servorum suorum vel ancillarum, seu qualiumcumque personarum, extra ⁸ publicum iudicium quandoquidem occisor existat. Sed si tale servus vel ancilla, seu quicumque crimen admiserit ex quo possit mortis debitam damnationem excipere ⁹, confestim dominus eius, vel accusator iudici loci illius ubi hoc exortum fuerit, aut comiti, vel duci publicare non differat; et agitata discussione, dum manifestum crimen patuerit, seu a iudice, seu a proprio domino, mortis ¹⁰ quam meretur, sententiam reus excipiat. Ita tamen, ut si reum iudex occidere noluerit, mortis eius sententiam scriptis decernat, et utrum interficere eum dominus eius, an vitam servare voluerit, in eius potestate consistat. Sane si servus vel ancilla casu ¹¹ pestifero resultans domi-

nis suis, seu gladio vel lapide, sive quocumque ictu dominum dominamve percusserit, vel percutere conatus fuerit, et domini se cupientes defendere, statim in eo furore servum aut ancillam occiderint, nullatenus ad satisfactionem tenendi sunt homicidii: si tamen res ¹² taliter gesta probabilis fuerit, hoc est, et per testimonium vel iuramentum servorum vel ancillarum, quos interfuisse constiterit, et per sacramentum eius qui talia gesserit. Nam si ex disposito malitiæ servum suum vel ancillam, seu per se sive per quemlibet extra publicum ¹³ examen occidere quicumque præsumpserit, notatus infamio testificare ei ultra non sit licitum, et propter arcendam huius rei temeritatem, redactus in exilium sub pœnitentia persistat ¹⁴, quousque advixerit, et facultas eius illis proficiat, quibus lex ad capiendam hæreditatem vicinioris gradus accessionem ¹⁵ indulget. Qui vero alienum servum vel ancillam ex deliberatione suæ voluntatis occiderit, vel occidendum præceperit, duos eiusdem meriti servos seu ancillas occisorum dominus de facultate homicidæ consequuturus est ¹⁶; homicida tamen secundum superiorem ordinem perennis exsilii pœnam indubitanter obtineat ¹⁷. Nam si dominus fortasse vel domina, in ancilla, vel servo, tam proprio quam extraneo ¹⁸, vel incitatione iniuriæ vel ira commotus, dum disciplinam ingerit, quocumque ictu percutiens homicidium perpetraverit, et vel testibus probare potuerit, vel certe sacramento suam conscientiam expiaverit, nolendo tale homicidium commisisse, ad huius legis sententiam teneri non poterit. Verumtamen si servi vel ancillæ, instituentibus vel consentientibus dominis, in conservis suis, vel quibuscumque personis dixerint se homicidium perpetrasse, et per exactionem tormentorum eisdem dominos suos talia sibi constituisse taxaverint; servi quidem vel ancillæ talia perpetrantes, centenis flagellis publice verberandi sunt, ac turpiter decalvandi. Eorum vero domini, si iuraverint nihil tale ordinasse, ad legis huius sententiam nullatenus teneantur: atque illi qui suos conservos occiderint, in potestate domini ¹⁹ sui eorum causa consistat, ut faciendi de eis quod voluerint licentiam habeant. Si vero alienum quis ²⁰ occiderit servum, ei proculdubio traditurus ²¹ est, cuius servum vel ancillam dinoscitur occidisse. Quæcumque autem persona ingenua propter furti rapacitatem in itinere vel in domo positum quemquam insidians occidisse detegitur, homicida continuo pro homicidio puniatur: et quoniam consilio quisque vel iussu homicidium faciendum insistens, noxior iudicandus est, quam ille qui homicidium opere perpetravit, id specialiter constituendum oportebit ²², ut excepta causa servorum, de quibus supra taxatum est, si ingenuum vel ingenuam per servum vel ancillam dominus dominave occidendum præceperit, et ²³ per arduam apud iudicem publicamque tormentorum discussionem talia de dominis suis fuerint manifeste confessi, si hoc per legitimum testem firmare nequiverint, servis super dominis suis credi non oportebit. Sed ipsi tunc domini, qui talia iussisse dicuntur, coram iudice se suo sacramento innocentes reddere non mo-

¹ Legion. Antiqua. Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.

² Legion. voluntarie, sed præscriptis

³ Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.

⁴ Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione caret.

⁵ Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis non meminit.

⁶ Card. sine culpa

⁷ Legion. S. J. R. et Lind. extra discussionem publicam

⁸ Card. et Tolet.-goth. extra culpam

⁹ Card. et Tolet.-goth. excipere, eumque dominus vel domina propter aliquod pessimum facinus occiderit, vel occidendum præceperit, dum hoc ad cuiuscumque iudicis cognitionem pervenerit, confestim ipse dominus dominave ad iudicium ire cogendi sunt, qualiter per probationem servorum vel ancillarum, sive suo iuramento confirmant, quod tale facinus admiserint unde digni essent, mortis ultione percipi secundum sæculi ritum. Nam si ex disposito malitiæ servum suum vel ancillam, seu per se sive per quemlibet extra culpam occidere quicumque præsumpserit, pro facti huius temeritate libram auri fisco persolvat, atque insuper per eam infamio denotatus testificari ei ultra non liceat.

M.L. Tom. I.

Qui vero alienum servum &c. Lind. etiam editio ipsis fere verbis, quibus laudati codices, hanc legem describit, hac tantummodo verborum alteratione, ut, cum in illis legitur: extra culpam, hic legatur: extra publicum examen: et cum hæc scribit: perenni, illi scribant: per eam.

¹⁰ Legion. mortem quam merentur excipiant

¹¹ Legion. ausu

¹² Legion. res generaliter probata fuerit

¹³ Legion. extra publicum iudicium . . . occidere . . . dinoscitur, qui talia præsumpserit perpetrasset, propter arcendam &c.

¹⁴ Legion. existat

¹⁵ Emilian. et Legion. successionem

¹⁶ Card. et Tolet.-goth. est. Nam si

¹⁷ Legion. et Lind. excipiat

¹⁸ Legion. externo

¹⁹ Legion. domini eorum consistant

²⁰ Card. quis servus occiderit servum

²¹ Card. tradendus est

²² Card. et Legion. oportuit

²³ Card. Legion. et Lind. et per discussionem apud iudicem talia de dominis &c.

reantur. Ipsi vero qui homicidium fecisse confessi sunt, aut pro homicidio puniantur, aut occisorum parentibus vel propinquis tradantur, ut quid de eis facere voluerint habeant potestatem. Quod si domini eorum iurare nequiverint, servus proculdubio vel ancilla tam noxia perpetrantes, ducentenis verberati flagellis, turpiter etiam decalvandi sunt. Domini vero, quibus iubentibus tale nefas admissum est, capitali se noverint supplicio perimendos. Nam si ingenui quilibet ex communi consilio homicidium perpetrare deliberaverint, ille qui fortasse percusserit, aut quocumque ictu hominem interfecerit, morte damnandus est. Illi vero qui cum eis consilium habuisse reperiuntur, quamvis non percusserint, propter iniquum tamen consilium ducentorum flagellorum ictus publice extensi, et decalvationis foeditatem passuri sunt. Atque insuper proximis occisi parentibus quinquagenos solidos componere compellantur, aut si ¹ non habuerint unde componant, penenniter servituri tradantur.

XIII. ² FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

Ne liceat quemcumque servum aut ancillam aliquo membro truncare.

Superiori ⁴ lege dominorum indiscretam saevitiam a servorum occisione privamus ⁵. Nunc etiam ne imaginis Dei plasmationem adulterent, dum in subditis crudelitates suas exercent, debilitationem corporum prohibendam oportuit ⁶. Ideo decernimus, ut quicumque dominus dominave absque iudicis examinatione, et manifesto scelere servo suo vel ancillae manum, nasum, labium, linguam, aurem etiam vel pedem abscederint, aut oculum evulserint, seu quamcumque partem corporis detruncaverint, aut detruncare vel extirpare praeeperint ⁷, trium annorum exsilio sub poenitentia relegentur apud episcopum, in cuius territorio aut ipse manere, aut factum scelus esse videtur ⁸. Omnem vero facultatem ipsorum, si filios habuerint, qui tamen non sint scelerum eorum participes, tueantur, atque gubernent, reddituri quum redierint rei domino dominave rationem. Si certe filii legitimi defuerint, aliis parentibus ita iudex facultatum eorum custodiam committat, qualiter quum redierint de rebus suis ratio illis reddatur. Sin autem nullus de proximis fuerit, iudex ipse curam habeat, qualiter et cuncta gubernet atque conservet, et de iisdem ⁹ postea rationem reddat ¹⁰.

XIV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS R. ¹¹.

Ut homicidam cunctis liceat accusare.

Si homicidam nullus accuset, iudex mox ut facti crimen agnoverit, licentiam habeat corripere criminis, ut poenam reus accipiat ¹² quam meretur. Nec enim propter accusatoris absentiam, aut aliquod fortasse concludium sceleris debet vindicta differri; sed tam uxor mortem mariti, vel si quid noxium ab alio forte pertulerit, quam etiam maritus si simile aliquid uxorem pati contigerit, licitum habebit inquirere, et iuxta qualitatem criminis legaliter ulciscendum insistere. Ita ut si manente adversus reum

tali intentione, maritus et uxor vitam finierint, et imperfectam causam reliquerint, eorum filii seu propinqui, quibus ad capiendam haereditatem legitima successio competit, accusare reum, vel homicidam, ac sicut parentes facere poterant, instanter prosequi ¹³ habeant potestatem. Nec enim dignum est parentum aut propinquorum habere facultatem, si non reus vel homicida debitam sententiam condemnationis excipiat. Quod si iudex admonitus huius rei vindex esse destiterit ¹⁴, et dilatans accusantes ad regiam cognitionem ex hoc querela pervenerit, sciat se pro mortuo quem vindicare noluit, medietatem homicidii, hoc est, CCL. ¹⁵ solidos petenti esse daturum. Facultates sane eius, qui pro suo est scelere puniendus, non antea cuiquam usurpare conceditur, nisi per iudicium prius ultionis ex lege sententia detur ¹⁶.

XV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁷.

Quod et proximis et extraneis homicidam conceditur accusare.

Quum caeterorum criminum reos poenas semper oporteat excipere quas merentur, nefas esse putandum est, homicidas umquam indemnes relinquere, quos severiori magis concedet atrocitate puniri. Ne ergo possit evadere homicida quod fecit, aut aliquis scelus eius praesumat forsitan excusando celare, primo proximis occisi datur licentia accusandi: quod si iidem proximi ad quaerendam defuncti mortem, aut tepidi fuerint, aut forte distulerint, tunc accusandi homicidam, tam omnibus generaliter aliis parentibus, quam exteris, aditum pandimus. Ita ut qui homicidam fraudulentè excusare conatus fuerit, vel defendere, commodum quod propterea fuerit consequutus, in duplum compellatur accusatori persolvere. Nam homicidii reus numquam potest esse securus, quum contra eum accusationem deferre nulli penitus licentia denegetur.

XVI. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ¹⁸.

Si homicida ad ecclesiam confugiat.

Non sumus immemores, de homicidis hactenus atque maleficis diversas quidem legum sententias praecessisse, et iuxta qualitatem sceleris poenas esse propositas, quas unusquisque eorum merebatur excipere. Tamen quia nequitiae huius auctores, quanto in malis amplius prompti sunt, tanto ad evadendum supplicium occasiones saepe praetendunt, ac se plerumque basilicarum Dei defensionem committunt, qui contra divinum praecipitum scelera perpetrare non metuunt: ideoque quia numquam debet hoc scelus inultum relinqui, quod et vitam perimit, et quorumdam mentes ad deterius frequenter impellit, hoc omne per aevum mansurum damus edictum, ut quemcumque homicidam seu maleficum lex puniri praecipit, et praeterea qui ex suo disposito, vel malae voluntatis adsensu tale nefas committit, nulla hunc occasio, nullaque umquam ab hac sententia potestas excuset; sed etiam si contigerit eum ad altare sanctum fortasse confugere, non quidem praesumat eum absque consultu sacerdotis persecutor eius abstra-

¹ Legion. quod si

² Legion. Antiqua.

³ Lind. Fls. gls. Egiga Rex.

⁴ In codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Card. haec lex sequentibus verbis exordium capit: Praecedentium non vitia, sed virtutes aemulando conlectas, invenimus hanc legem iustissime editam, iniuste abrasam: et ideo ne humanis excessibus turpandae imaginis Dei frena laxentur, in nomine Domini, ego Flavius Egiga Rex ipsis verbis, ipsisque sententiis illo dudum eam iterum ordine introduxi, quo dudum illam praeviam iudicii principalis auctoritas conlocavit, quae sic incipit: Superiori lege &c.

⁵ Legion. et Card. privavimus

⁶ Card. oportebit

⁷ Card. praeeperint, seu ferro, fuste vel igne, seu cuiusque adinventionis laesione medietatem rerum suarum fiscus usurpet, et insuper trium annorum &c.

⁸ Card. videtur. Residuam vero medietatem eorum, si filios habuerint &c.

⁹ Legion. de iisdem rationem reddat, dum redierint

¹⁰ Card. reddat, et ipse servus vel ancilla in libertate permaneat

¹¹ Legion. Antiqua. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. Fls. Chds. Rex.

¹² Legion. et Lind. excipiat

¹³ Legion. et Lind. persequi

¹⁴ Lind. distulerit

¹⁵ Card. Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. centum quinquaginta

¹⁶ Tolet.-goth. detegatur

¹⁷ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem praetermittunt.

¹⁸ Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctoris nomen, nec legis inscriptionem referunt.

here. Consulto tamen sacerdote, ac reddito sacramento, ne eundem sceleratum publica mortis pœna condemnet, sacerdos eum sua intentione ab altare repellat, et extra choram proiciat; et sic ille, qui eum prosequitur, comprehendat: cui ab ecclesia eiecto non alias mortales inferat pœnas, sed ¹ omnem oculorum eius visionem extinguat, aut in potestate parentum vel eorum, cuius propinquus occisus fuerit, contradendus est. Et ² excepto mortis periculo, quidquid ³ de eo facere voluerint, licentiam habeant: quatenus dum malorum pravitas conspicit constituta sibi supplicia præterire non posse, vel metu saltim territus a malis absteat, quem malæ voluntatis intentio ad illicitum facinus spontæ sæpe præcipitat.

XVII. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ⁴.*De parricidiis et eorum rebus.*

Dum ⁵ nullum homicidium voluntate commissum nostris legibus relinquatur inultum, et illum magis oporteat mortem excipere, qui consanguinitate proximum præsumpsit occidere: proinde hoc omne per ævum ⁶ promulgatum edictum, ut quicumque parricidium fecerit, hoc est, patrem aut matrem, seu fratrem aut sororem, vel quemcumque sibi propinquum ex proposito vel intentione pravæ voluntatis occiderit, confestim comprehensus a iudice eadem morte puniatur, qua ipse alium punire præsumpsit. Ita ut seu vir, sive mulier sit qui parricidii crimen admisit, si filios non habuerit, omnis parricidæ hæreditas ad hæredes propinquos occisi pertineat. Si vero filios de alio coniugio habuerit, medieta facultatis eius filiis occisi proficiat ⁷, et ⁸ medieta filiis parricidæ: si tamen in scelere patris aut matris conscii non fuerint adprobati: nam si conscios eos scelus parentum habuerit, omnis parricidæ hæreditas filiis occisi proficiat. Quod si neque parricida, neque occisus filios reliquerint, tunc omnem facultatem parricidæ parentes occisi, aut propinqui sibimet in omnibus vindicabunt, vel proximi, qui mortem eius ulciscendam instituerint ⁹, iuri suo adplicare non dubitent.

XVIII. Antiqua. ¹⁰ *De his qui proximos sanguinis sui occiderint.*

Si patrem filius, aut pater filium, seu maritus uxorem, aut uxor maritum, aut mater filiam, aut filia matrem, aut frater fratrem, aut soror sororem, aut gener socerum,

aut socer generum ¹¹, vel nurus socrum, aut socrus nurrum, vel quemcumque consanguinitate sibi proximum, aut suo generi copulatum occiderit, morte damnetur. Quod si propter hoc homicida ad ecclesiam, vel ad altaria sacra confugerit ¹², in potestate parentum vel propinquorum occisi tradendus est, ut salva tantum anima, quidquid de eo facere voluerint, habeant potestatem. Omnem vero substantiam suam hæredibus occisi iuxta legis superioris ordinem iubemus addici, aut etiam fisco ¹³, si hæredes proximos occisus non reliquerit, sociari. Nam homicida, nec facultatibus suis liberatus utetur, etiam si pœnam mortis evadere mereatur.

XIX. ¹⁴ *Si a proximo sanguinis casu proximus occidatur.*

Si pater filium, aut mater filiam, aut filius patrem, aut frater fratrem, aut quemlibet sibi propinquum gravibus coactus iniuriis, aut dum repugnat, occiderit, et hoc idoneis testibus, quibus merito fides possit adhiberi, apud iudicem potuerit adprobare, quod parricidium dum propriam vitam tuetur admisit, securus abscedat, nec ullum vitæ periculum, aut dispendia facultatum, vel tormenta formidet: illa vero discretione servata, quæ in cunctis casibus est de homicidiis constituta.

XX. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹⁵.*Si servus servum casibus præscriptis occidat.*

Si cunctis suprascriptis casibus, servus servum occidisse detegitur, omnem compositionis summam, quæ de casu tali est occasione ¹⁶ taxata, servi dominus ex medieta domino servi persolvat. Quod si pro eo satisfacere contemnat, servum sine dubio tradat.

XXI. Antiqua. ¹⁷ *De his qui animas suas periurio necaverint aut occiderint.*

Si quis quolibet casu videat se oppressum, aut sciendo veritatem se necaverit, aut periurasse detegitur; dum hæc iudex agnoverit, addicetur, et centum flagella suscipiat, et ad testimonium notam infamiæ incurrat, et postea ei testificare non liceat. Et sicut superiori lege de falsariis continetur, insistente iudice, quartam partem facultatis suæ illi consignandam, cui fraudem periurio moliri conatus est.

LIBER VII.

DE FURTIS, ET FALLACIIS.

I. TITULUS DE INDICIBUS FURTI.

I. *De indice, et his quæ indicari dicuntur.*II. *Non credendum indicanti servo, nisi cum domini tes-*

timonio.

III. *Si index furti sit conscius.*

¹ *Card. et Legion.* sed in potestatem

² *Card. Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* ut

³ *Legion.* quod voluerint, de eo faciant

⁴ *Emilian. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. et S. J. R. Antiqua. Tolet.-goth. Fls. Vamba. Lind. Fls. gls. Rcds. Rex.*

⁵ *Legion. Tolet.-goth. et S. J. R.* Quum

⁶ *Legion.* per ævum mansurum

⁷ *Tolet.-goth.* proficiat. Quod si neque

⁸ *Legion.* alia medieta

⁹ *Legion. et Lind.* institerint

¹⁰ *Lind. Antiqua* noviter emendata.

¹¹ *Tolet.-goth.* generum, vel quemcumque

¹² *Legion. et S. J. R.* confugerit, pietate principum aut iudicum fuerit reservatus ad vitam, perpetuo maneat persona eius exsilio mancipata. Omnem vero &c.

¹³ *Legion.* fisco nostro

¹⁴ *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind. Antiqua.*

¹⁵ *Legion. auctorem, et inscriptionem legis prætermittit.*

¹⁶ *Lind.* occisione

¹⁷ *A Legion. et S. J. R. codicibus hanc transcripsimus legem, et huc eam locavimus; quod plerique castellani codices in hoc ipso libro, et sub eodem titulo, dinumerationeque ipsam referunt: alibi tamen, in annotatione scilicet 24 ad legem VI. lib. II. tit. IV., secundum codicem Card. aliquot verborum variationibus descripta fuit.*

IV. De mercede indicis.

I. ¹ De indice, et his quæ indicari dicuntur.

Iudex reum, qui accusatur, antea non torqueat, quam ille, qui accusat, si indicem præsentare noluerit, se per placitum trium testium roboratione firmatum ea conditione constringat, ut si is qui accusatus est manifestis indicis innocens comprobatur, ipse pœnam, quam alii intendit, excipiat: et tamen postquam innocentia patuerit accusati, accusator a iudice distringatur, et ² pro agnoscenda rei veritate indicem præsentet invitus: quem si præsentare nequiverit, saltim qui sit ex nomine manifestet, ut districtus a iudice, vera convincat esse ea quæ indicavit. Quod si eum nec ipse iudex per alicuius potentis defensionem, aut patrocinium ³ seu metum regie potestatis discussioni suæ præsentare non potuerit, ad regiam id cognitionem, si prope est, deferre procuret: si autem longe est, episcopo vel duci ⁴ renuntiet, ut eorum maior auctoritas hunc iudicio faciat præsentari. Quod si neglexerit nuntiare, de propria ⁵ indicis facultate omne, quod perit, iussu principis, vel episcopi atque iudicis querelanti restituatur. Index autem si non potuerit probare quod indicavit, pro omni satisfactione teneatur obnoxius. Quod si rerum ⁶ causa grandis est, si ingenuus est cum infamia hoc novemcuplam, servus vero sexcuplam compositionem exsolvat, et centum insuper flagella idem servus suscipiat. Quod si idem ingenuus unde componat non habuerit, et ei quem infamare tentavit, et ei cui mentitus est, pariter serviturus tradatur. Servus vero si compositionem pro se exsolvere non potuerit, aut si noluerit pro eo satisfacere dominus, servum pro reatu tradere non moretur.

II. ⁷ Non credendum indicanti servo, nisi cum domini testimonio.

Si servus sine conscientia domini sui aliquid indicaverit, aliter ei non credatur, nisi dominus pro persona servi testimonio suo dixerit esse credendum, de honestate mentis eius proferens testimonium verum.

III Antiqua. Si index furti conscius sit.

Si index ⁸ furti conscius adprobatur ⁹, nullam pœ-

V. Si innocens in quocumque crimine accusetur ab indice.

nam incurrat, et damnum solutionis evadat: mercedem vero pro iudicio non requirat, cui sufficere debet ut securus abscedat. Qui si forsitan rem quæ furtim ablata est, cum furti ipsius consorte diviserit, quæ in portione suscepit, et apud se retinuit, simpla tantum restituat.

IV. Antiqua. De mercede indicis.

Si quis furem prodiderit, si tamen furti ipsius conscius non est, non plus pro iudicio accipiat, nisi quantum res valuerit, quæ furtim ablata est: si tamen domino rei compositio fuerit exsoluta. Si autem talis sit fortasse conditio, ut necesse sit illum, qui fur probatur, occidi, et nihil de eius facultatibus inveniatur, aut si servus fuerit, et dominus servi substantiam eius suæ vindicet potestati, et in compositionem, qui perdiderat res suas, nihil fuerit consequutus; tunc tertiam partem de re reperta pro mercede indicis consequatur, et delator nihil amplius iam requirat.

V. Antiqua. ¹⁰ Si innocens ¹¹ in quocumque crimine accusetur ab indice.

Quicumque accusatur in crimine, id est, veneficio, maleficio, furto, aut quibuscumque factis illicitis; accusator eius concurrat ad comitem civitatis, vel ad iudicem, in cuius territorio est constitutus, ut ¹² ipsi secundum leges causam discutiant: et quum agnoverint crimen admissum, reum comes aut iudex comprehendat, et si capitalia non admiserit, tunc ei, cui reus est, aut componere compellatur, aut, si non habuerit unde componat, serviturus ei tradatur: si vero innocens adprobatur, de iudicio securus abscedat. Ille vero, qui accusavit, et pœnam et damnum suscipiat, quod debuit pati accusatus, si de crimine fuisset convictus. Comes tamen aut iudex nullum discutere solus præsumat, ne aliquid possit esse concludium, ut innocens fortasse tormenta sustineat. Prius tamen pœnæ non subiaceat, quam aut sub præsentia iudicum manifestis probationibus arguatur, aut certe, sicut in aliis legibus continetur, eum accusator inscribat; et sic in præsentia iudicum superius nominatorum quæstionis agiletur examen.

II. TITULUS DE FURIBUS ET FURTIS ¹³.

- I. Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere ¹⁴ dicit.
- II. Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.
- III. Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat illicitum.
- IV. Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.
- V. Si dominus cum servo suo faciat furtum.
- VI. Si servus alienus suadeatur ad illicita facienda.
- VII. De his qui cum furibus conscii fuerint.
- VIII. Si de fure quis nesciens comparaverit.
- IX. Si de fure quis cognitus comparaverit.
- X. De pecunia, et regis rebus furto sublati.

XI. De tintinabulis furatis.

XII. De instrumentis molini furatis.

XIII. De damno furtis.

XIV. Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum, unam compositionem exsolvat.

XV. Si fur gladio se vindicans occidatur.

XVI. Si fur nocturnus, dum capitur, occidatur.

XVII. De male tractatis, et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.

XVIII. De his, quæ a diversis ¹⁵ naufragiis rapiuntur.XIX. De hereditate, et successoribus ¹⁶ furis.

¹ Tolet.-goth. S. J. R. et Legion. Antiqua.

² Legion. et Lind. ut

³ Tolet.-goth. patrocinium suum, aut regie potestatis, &c.

⁴ Lind. iudici. Legion. iudici denuntiet

⁵ Legion. de proprietate, vel indicis facultate

⁶ Legion. Quod si rerum causa est: et si ingenuus est, cum infamia novemcuplam. Lind. Quod si rei causa est: si ingenuus est, cum infamia novemcuplam

⁷ Legion. Card. et S. J. R. Antiqua. Tolet.-goth. Fls. Cnds. Rex.

⁸ Legion. indicator

⁹ Tolet.-goth. Card. S. J. R. et Lind. comprobatur

¹⁰ Legion. Fls. Rcs. R. Tolet.-goth. Fls. Cnds. Rex.

¹¹ S. J. R. Si innocens in quocumque crimine accusatur, aut accusator, si non probaverit quæ dixit, pœnam et damna suscipiat

¹² Legion. et ante ipsum . . . causam discutiat

¹³ Tolet.-goth. Legion. et J. S. R. FURATIS

¹⁴ Legion. et Lind. se quærere dicit

¹⁵ Lind. qui adversis, et iisdem verbis in lege.

¹⁶ Legion. et Lind. successionibus, et etiam in lege hoc modo scriptum est.

XX. *De his, qui fures, aut reos captos excusserint.*

XXI. *Si servus domino, vel conseruo suo fecerit furtum.*

I. ¹ *Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere dicit.*

Qui rem furtivam requirit, quid quærat iudici occulte debet exponere, ut ostendat per manifesta signa quid perdidit; ne veritas ignoretur, si non evidentia signa monstraverit.

II. Antiqua. ² *Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.*

Si quis in servitio constitutus furtum admiserit, et postea a domino suo fuerit manumissus, illa, quæ antea commiserat ³, ad damnum domini non pertineant, sed ipse, sicut servus, pœnam vel damnum legibus suscipiat constitutum, quia inlicita perpetrasset dinoscitur. Quod si post libertatem datam hoc fecerit, ita ut servus compositionem, et C. ⁴ flagella suscipiat. Quod si tale factum non fuerit, propter quod servituti tradatur, in libertate accepta nihilominus permaneat.

III. Antiqua. ⁵ *Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat inlicitum.*

Si servus ⁶ dum ad alium dominum transit, aliquid de rebus prioris domini involaverit, aut abstulerit, seu quodcumque damnosum alicui intulerit, dum pro crimine cupiditatis cupit addici, discutatur a iudice: et si id crimen admisisse convincitur, posterior dominus, si voluerit, pro servo damnum compositionis exsolvat. Certe, si noluerit, servus secundum criminis qualitatem tradatur ad pœnam.

IV. ⁷ *Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.*

Si quis ingenuus cum servo alieno in aliquo crimine inventus fuerit, aut furtum forsitan faciant, vel aliquid rapiant, aut inlicita quæcumque committant; secundum superiorem legem medietatem eiusdem compositionis exsolvant, ita ut ambo publice fustigentur. Et si noluerit dominus pro servo satisfacere, ipsum servum pro compositione tradere non moretur. Quod si capitalia forte commiserint, simul servus cum ingenuo morte damnetur.

V. Antiqua. ⁸ *Si dominus cum servo suo faciat furtum.*

Si dominus cum servo suo ad furtum faciendum ierit, hanc compositionem non servum, sed dominum implere iubemus: ita tamen ut dominus iuxta leges C. flagellis publice fustigetur. Servus autem ideo erit indemnus, quia domini iubentis obedivit imperiis.

VI. Antiqua. ⁹ *Si servus alienus suadeatur ad inlicita facienda.*

Si quis servum alienum ad furtum faciendum, aut alias quascumque res inlicitas committendas, vel etiam adver-

XXII. *Infra quod tempus fur captus iudici præsentari iubetur.*

XXIII. *Si furtive alienus quadrupes occidatur.*

sus seipsum fortasse persuaserit, ut domino eius perditionem exhibeat, quod facilius eum per malam et iniquam persuasionem ad suum servitium fraudulenter addicat, et fraus ipsa iudicis fuerit investigatione detecta: dominus servi nec servum perdat, nec ullam calumniam pertimescat: sed ipse cuius concludio vel suasionem servus crimen admiserat, ut eum sibi per aliquam occasionem ad servitium potuisset addicere; ipse eius servi domino quantum ille involaverit, aut quantum culpabilem rem admiserit, septuplam compositionem implere cogatur. Ipse autem servus in conventu publice C. flagella suscipiat, pro eo quod dominum suum despiciens, insidiantem consenserat; et sic postmodum domino suo reddatur.

VII. Antiqua. ¹⁰ *De his qui cum furibus conscii fuerint.*

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et quicumque conscius fuerit, vel furtim ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, et simili vindictæ subiacet.

VIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹¹.

Si de fure quis nesciens comparaverit.

Universam rem nulli ingenuo liceat de incognito homine comparare, nisi certe fideiussorem adhibeat cui credi possit, ut excusatio ignorantie auferatur. Quod si aliter fecerit, qui comparaverit, a iudice districtus auctorem præsentet infra tempus sufficienter a iudice constitutum ¹². Quem si non potuerit invenire, adprobet se aut sacramento aut testibus innocentem, quod eum furem nescierit, et quod apud eum cognoscitur, accepta pretii medietate, restituat: atque ambo datis invicem sacramentis promittant, quod furem fideliter quærant. Quod si fur omnino inveniri nequiverit, rem tantundem ¹³, quæ empta est, domino rei emptor ex integritate reformet. Si vero dominus rei furem noverit, et eum publicare noluerit, rem ex toto amittat, quam emptor quiete possideat. Hæc et de servis forma servabitur.

IX. Antiqua. ¹⁴ *Si de fure quis cognitus comparaverit.*

Si quis rem furtivam sciens a fure comparaverit, ille, qui emit, suum repræsentet ¹⁵ auctorem, et postea tanquam fur componere non moretur. Si vero furem non invenerit, duplam compositionem quæ a furibus debetur, exsolvat: quia apparet illum furi esse similem, qui rem furtivam sciens comparasse cognoscitur. Quod si servus hoc fecerit, aut medietatem compositionis de ingenuis persolvat, aut hunc servituum dominus tradat.

X. Antiqua. *De pecunia, et regis rebus furto sublati.*

Si quis de thesauris publicis pecuniam, aut aliquid rerum involaverit, vel in usus suos transtulerit, in novemcuplum eam restituat.

¹ Legion. et S. J. R. Antiqua. Tolet.-goth. Antiqua noviter.

² Tolet.-goth. R. R.

³ Lind. admiserat

⁴ Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. compositionem, et flagella

⁵ Tolet.-goth. et S. J. R. legis et auctorem et inscriptionem omittunt.

⁶ Legion. servus ad alium dominum transiens

⁷ Legion. Card. et S. J. R. Antiqua.

⁸ Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem legis refert.

⁹ Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis non exhibent.

¹⁰ Tolet.-goth. et S. J. R. Fls. Cids. Rex.

¹¹ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscrip-

M.L. Tom. I.

tionem legis silentio præterit.

¹² Card. et Lind. constitutum. Et si fur ipse habuerit unde compositionem exsolvat, integram aut similem rem domino rei sarciat: possideat emptor, si conscius fraudis non invenitur, secure quod emit, vel si dominus voluerit, rem furatam sibi recipiat, et furem cum omni compositione furti tradat emptori. Si autem non habuerit fur unde, sicut dictum est, compositionem domino aut emptori exsolvat, legibus institutus teneatur modus. Quem si non potuerit &c.

¹³ Legion. et Lind. tantum

¹⁴ Tolet.-goth. legis auctoris, et inscriptionis non meminit.

Lind. Fls. Rcds. Rex.

¹⁵ Lind. præsentet

XI. Antiqua. *De tintinnabulis furatis.*

Si quis tintinnabulum involaverit ¹ de iumento vel de bove, solidum reddat: de vacca tremisses duos: de arietibus ², vel quibuscumque pecoribus tremisses singulos cogatur exsolvere.

XII. ³ *De instrumentis molini furatis.*

Si quis de molinis aliquid involaverit, quod furatum est restituat, insuper et componat, sicut de aliis furtis lege tenetur, et extra hoc C. flagella suscipiat.

XIII. FLVS. CNDSTS. REX ⁴.*De damno furis.*

Cuiuslibet rei furtum, et quantalibet pretii æstimatione taxatum, ab ingenuo novies, a servo vero sexies, ei qui perdidit sarcietur, et uterque reus C. flagellorum verberibus coerceatur. Quod si aut ingenuo desit unde componat, aut dominus componere pro servo non adnat; persona, quæ se furti contagio sordidavit, servitura rei domino perenniter subiacebit.

XIV. Antiqua. ⁵ *Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum unam compositionem exsolvant.*

Fur, si captus fuerit, perducatur ad iudicem, ut ingenuus in novemcuplum sublata restituat, et extensus publice coram iudice C. flagella suscipiat. Quod si non habuerit unde componat, careat libertate, illi serviturus cui furtum fecerit. Servus autem sexcupli compositionem cogatur exsolvere, et centum flagella ante iudicem extensus accipiat. Ipse vero in custodia a iudice teneatur, quousque dominus eius pro eo admoneatur, ut pro servo suo componere non moretur; aut si certe distulerit, eum pro crimine, cui malum fecit, tradere non moretur. Id denique in hac lege servandum est, ut si servus et ingenuus, seu servi et ingenui, unum animal aut quancumque unam rem pari consensu furaverint, unam compositionem exsolvant; id est, ingenuus medietatem novemcupli, et servus idem medietatem sexcupli, flagella tamen secundum superiorem ordinem accepturi. Nam et de maiore summa furli, a servo et ingenuo, vel a servis et ingenuis facta, prædicta forma servabitur: et quemadmodum superius constitutum est, ante iudicem flagellandi sunt.

XV. Antiqua. ⁶ *Si fur gladio se vindicans occidatur.*

Fur qui per diem gladio se defensare voluerit, si fuerit occisus, mors eius nullatenus requiratur.

XVI. Antiqua. ⁷ *Si fur nocturnus, dum capitur, occidatur.*

Fur nocturnus captus in furto, dum res furtivas secum portare conatur, si fuerit occisus, mors eius nullo modo vindicetur.

XVII. Antiqua. ⁸ *De male tractatis et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.*

Si quis res, aut vestimenta aliena male tractaverit, aut in itinere constitutum in aliquo contigerit, vel furtim ei quodcumque tulerit; non pro omni sarcina solutionem implere cogatur, sed de hoc quod furtim abstulit, vel male tractavit, secundum leges componere non moretur.

XVIII. Antiqua. ⁹ *De his, quæ a diversis naufragiis rapiuntur.*

Quidquid ex incendio, ruina vel naufragio raptum fuerit, et aliquis ex hoc quidquam ab aliquo susceperit sive celaverit, in quadruplum reformare cogatur.

XIX. Antiqua. ¹⁰ *De hæreditate, et successoribus furis.*

Si quis furi mortuo in hæreditatem, aut ex testamento, aut ex sanguinis propinquitate successerit; quia crimen cum fure defecit, pœnam quidem non sustineat, sed damni satisfactionem exsolvat, quod fur si vixisset, fuerat soluturus. Si autem maius est damnum quam hæreditas, facia cessionem ¹¹.

XX. Antiqua. ¹² *De his, qui fures, aut reos captos excusserint.*

Si quis furem captum, aut reum alicui excusserit; si maioris loci persona est, extensus coram iudice pro sola præsumptione C. flagella suscipiat, et quem excussit, repræsentare cogatur. Quod si alter eumprehenderit, cuius causa non est, de eadem compositione, quam fur facere potuerat, pro labore suo quartam partem accipiat. Si autem fur inventus non fuerit, iam tunc et pœnam furis, qui hunc excussit, perferat, et tantum de suo ipse componat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Si certe minor persona fuerit, et furem repræsentaverit ¹³, pro præsumptione sola et ipse C. flagella suscipiat. Si autem furem invenire non potuerit, et pœnam furis et damnum ipse sustineat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Nam si præter furem alterius criminis quicumque reum excusserit, similiter C. flagella extensus accipiat, et si eum invenire vel præsentare nequiverit, eidem continuo vindictæ subiaceat, quam reum illum, qui excussus est, legalis sanctio pati demonstrat ¹⁴. Si vero servus domino nesciente, ista commiserit, pro præsumptione sola CC. flagella suscipiat, et quem excussit præsentet. Quem si non præsentaverit, dominus eius, si voluerit, pro eo summam compositionis exsolvat: quod si componere noluerit, iuxta crimen admissum, servum aut pro damno, aut pro supplicio tradat.

XXI. Antiqua. ¹⁵ *Si servus domino vel conservo suo fecerit furtum.*

Si servus domino suo vel conservo aliquid involaverit, in domini potestate consistat quid de eo facere velit: nec iudex se in hac re admisceat, nisi dominus servi fortasse voluerit.

¹ Legion. tulerit² Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. vervicibus.³ Legion. et Card. Antiqua. Tolet.-goth. et S. J. R. Fls. Cnds. Rex.⁴ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Antiqua noviter. Lind. Fls. Rcds. Rex.⁵ Legion. auctorem et inscriptionem legis prætermittit. Tolet.-goth. Antiqua noviter. Lind. Fls. gls. Rcds. Rex.⁶ Legion. et Tolet.-goth. nec auctorem legis indicant, nec inscriptionem referunt.⁷ Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis legis obliviscuntur.⁸ Legion. omissum legis auctorem et inscriptionem relinquit.⁹ Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem non exhibent.¹⁰ Tolet.-goth. Fls. Cnds.¹¹ Tolet.-goth. et S. J. R. cessionem, quantum de hæreditate invenerit.¹² Lind. Fls. gls. Rcds. Rex.¹³ Lind. præsentaverit¹⁴ Card. demonstrat. De vindicta vero soluta a præsumptore aut reo, ut diximus, alter qui cepit, quartam partem accipiat. Si vero &c.¹⁵ Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris non meminere, et inscriptionem omittunt.

XXII. Antiqua. ¹ *Infra quod tempus fur captus* ² *iudici præsentari iubetur.*

Si quis furem, aut quemcumque reum comprehenderit, statim perducatur ad iudicem. Cæterum suæ domui amplius quam una die aut nocte eum retinere non audeat. Si quis contra hoc fecerit, quinque solidos pro sola præsumptione iudici cogatur exsolvere. Et si servus hoc sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat. Si vero servus cum domini voluntate id commiserit, compositio redundet ad dominum. Ita ut si honestioris loci persona est, X. solidos iudici cogatur exsolvere, ex quibus medietatem sibi iudex usurpet, et aliam medietatem illi det, qui damnum noscitur pertulisse.

XXIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

Si furtive alienus quadrupes occidatur.

Si quis caballum alienum, aut bovem, vel quodlibet animalium genus nocte, aut occulte occidisse convincitur, novemcupli compositionem dare cogatur. Quod si convicti non potuerit quod talia fecerit, sacramenta evidentissime dabit. Si vero hoc servus, immittente domino, commiserit, et ex hoc manifestis indiciis invenitur, dominus servi tanquam fur novemcupli compositionem implere ⁴ cogatur. Quod si servus non convincitur, inscribatur, et quum inventus fuerit talia commisisse, aut sexcuplum reddat, aut cui damnum fecit, ipse serviturus subiaceat. Quod si innox fuerit inventus, iuxta quod aliis legibus est decretum, satisfaciatur petitor domino servi.

III. TITULUS DE USURPATORIBUS, ET PLAGIATORIBUS MANCIPIORUM.

FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX.

I. *Si quis mancipium alienum usurpet.*

II. *Si servum vel ancillam ingenuus plagiasset detegitur.*

III. *De ingenuorum filiis plagiatis.*

I. ⁵ *Si quis mancipium alienum usurpet* ⁶.

Quicumque ingenuus mancipium usurpaverit alienum, eiusdem meriti mancipium alterum cum eo compellatur domino reformare. Si vero servus hoc fecerit, ipsum mancipium domino reddat, et C. flagella suscipiat. Quod si usurpatum mancipium præsens ⁷ non fuerit, dominus servi eiusdem meriti mancipium illi domino det, qui mancipium amisit, donec qui ablatus est, restituatur: et sic ille ⁸, qui pro eo datus fuerat, serviturus domino reformetur.

II. FLAVIUS RECESVINTUS REX. ⁹.

Si servum vel ancillam ingenuus plagiasset detegitur.

Si quis ingenuus servum alienum vel ancillam plagiaverit, quatuor servos aut ancillas domino vel dominæ reformare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

III. Antiqua. ¹⁰ *De ingenuorum filiis plagiatis.*

Qui filium aut filiam alicuius ingenui vel ingenuæ plagiaverit, aut sollicitaverit, et in populos nostros, vel in alias regiones transferri fecerit: huius sceleris auctor patri aut matri, fratribusque, si fuerint, sive proximis parentibus in potestate tradatur, ut illi occidendi aut vendendi eum habeant potestatem. Aut si voluerint, compositionem homicidii ab ipso plagiatore consequantur, id est, solidos CCC. ¹¹, quia parentibus venditi, aut plagiati non levius esse potest, quam si homicidium fuisset admissum.

IV. *Si servus alienum plagiaverit servum.*

V. *Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante.*

VI. *Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.*

Quod si eum ex peregrinis ad propria ¹² potuerit revocare plagiator, CL. ¹³ solidos, hoc est, medietatem homicidii exsolvat; aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

IV. Antiqua. ¹⁴ *Si servus alienum plagiaverit servum.*

Si servus servum plagiaverit alienum, domino nesciente, servus, qui hoc fecerit, CL. flagella coram iudice extensus accipiat; et sic etiam postmodum qui plagiatus est domino reformetur. Ille vero, cuius servus plagiatus fuerat, mercedem capturæ a plagiatoris domino ¹⁵ non requirat. Ita tamen, ut si fortasse qui plagiatus est, tarde reperitur, plagiatoris dominus a iudice districtus alium eiusdem meriti mancipium, aut etiam eundem plagiatorem ei, cuius servus aut ancilla plagiata ¹⁶ est, dare compellatur: tamdiu sibi servitutum, quamdiu suus servus aut ancilla ei restituatur, et ille ita postmodum domino suo reformetur.

V. Antiqua. ¹⁷ *Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante.*

Si servus ingenuum plagiaverit ex domini iussione, ipse dominus compositionem, quæ est de ingenuis constituta, compellatur implere ¹⁸: ita ut dominus C. publice flagella suscipiat, et servum iussa domini complementem molestia non contingat.

VI. ¹⁹ *Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.*

Si servus sine conscientia ²⁰ domini sui ingenuum plagiaverit, parentibus plagiati sine aliqua dilatione tradatur,

¹ Tolet.-goth. et S. J. R. Fls. gls. Recesvintus Rex.

² Legion. perducatur ad iudicem

³ Legion. Card. et Tolet.-goth. Antiqua.

⁴ Legion. exsolvere

⁵ Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. Fls. Recds. Rex. Legion. Antiqua.

⁶ Complut. usurpaverit

⁷ Card. præsentatum. Complut. inventum

⁸ Complut. et ille

⁹ Card. Fls. Chds. Rex. Legion. Complut. et S. J. R. Antiqua. Tolet.-goth. legis et auctorem, et inscriptionem omittit

¹⁰ Legion. et Complut. auctoris nomen, et legis inscriptionem silentio prætereunt.

¹¹ Tolet.-goth. et Lind. quingentos

¹² Lind. ad propriam regionem

¹³ Tolet.-goth. et Lind. CCL.

¹⁴ Legion. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem, et inscriptionem prætermittunt.

¹⁵ Card. domino requirat

¹⁶ Complut. plagiatus

¹⁷ Card. Complut. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem non referunt. Tolet.-goth. Antiqua noviter emendata.

¹⁸ Complut. exsolvere

¹⁹ Card. et Lind. Antiqua.

²⁰ Legion. scientia

ut quod de eo facere voluerint, in eorum consistat arbitrio. Quod si qui plagiatus est reduci potuerit, et dominus pro servo componere velit, libram ¹ auri pro iniuria ingenui ² dabit.

IV. TITULUS DE CUSTODIA ET SENTENTIA DAMNATORUM.

- I. *Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur.*
 II. *Ut comes iudici auxilium præbeat pro comprehendendis in crimine accusatis.*
 III. *Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat*
 IV. *De tollendis commodis ab his, qui in custodia retin-*

- entur.*
 V. *Si iudex criminibus favens, crimosum absolvat.*
 VI. *De damno iudicis crimosum indebite absolventis.*
 VII. *Ut reus non in absconso, sed publice percipiat ³ sententiam legis.*

I. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁴.

Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur ⁵.

Si quis pro furto ⁶ interpellaverit iudicem, et eum contemnens postea sine conscientia eius aliquid a reo in compositionem acceperit, pro præsumptione sua quinque solidos iudici invitus exsolvat ⁷. Quod si hoc servus sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat, et dominus servi nullam molestiam ⁸ pertimescat. Nam si cum domini voluntate hoc fecerit, ipse dominus compositionem superius comprehensam compellatur exsolvere.

II. Antiqua. ⁹ *Ut comes iudici auxilium præbeat pro comprehendendis in crimine accusatis.*

Quotiens gotus, seu quilibet in crimine, aut in furto, aut in aliquo scelere accusatur, ad corripiendum eum iudex insequatur. Quod si forte ipse iudex solus eum comprehendere, vel distringere non potest, a comite civitatis quærat auxilium, quum sibi solus sufficere non possit. Ipse tamen comes illi auxilium dare non moretur, ut criminis reus insultare non possit.

III. Antiqua. ¹⁰ *Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat.*

Si quis carcerem fregerit, aut custodi persuaserit, aut ipse carcerarius aut custos eos quos compeditos ¹¹ habet, sine iudicis iussione aliqua fraude laxare præsumperit, eandem pœnam ¹² vel damnum, quod ipsi rei fuerant excepturi, sustineant.

IV. Antiqua. ¹³ *De tollendis commodis ab his, qui in custodia retinentur.*

Iudex si aliquos in custodia detinuerit, vel ii qui reos capiunt, aut custodiendos accipiunt, ab his quos in custodia miserint innocentes, catenati ¹⁴ nomine nihil requi-

rant, nec pro absolutione eorum aliquid beneficii consequantur. Quos vero culpabiles in custodia detinuerint, per singulos quos capiunt, singulos tremisses sibi præsumere non vetentur. Si vero talis sit fortasse conditio, ut ille qui captus fuerat, ad solvendam compositionem relaxetur; ipse iudex eandem compositionem cogatur ¹⁵ implere. Quæ quum ad eum, cui debetur ad integrum, ipso insistente pervenerit, pro labore suo decimum consequatur. Si quis amplius, quam nos statuimus, accipere fortasse præsumperit, ei cui abstulit ¹⁶ reddat in duplum.

V. Antiqua. ¹⁷ *Si iudex criminibus favens, crimosum absolvat.*

Si iudex quolibet beneficio corruptus aliquem innocentem occiderit, simili morte damnetur. Si vero eum, qui morte dignus est, crimosum solverit, septuplum quantum pro eius absolutione acceperat, illi, cui erat culpabilis, cogatur exsolvere, et de iudiciaria potestate repulsus, infamis a sibi successore iudice distringatur, ut eum, quem relaxavit, præsentet in iudicio, qualiter de crimine convictus pœnam excipiat quam meretur.

VI. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹⁸.

De damno iudicis crimosum indebite absolventis.

Iudex crimoso non parcat pro patrocínio aut amicitia alicuius. Nam si favens criminibus non vindicaverit innocentem, et solverit crimosum; non quidem moriatur, aut debilitationem corporis patiat, sed tam pro homicidio quam pro omni negotio summam compositionis exsolvat.

VII. Antiqua. ¹⁹ *Ut reus non in absconso, sed publice percipiat sententiam legis.*

Iudex quotiens occisurus est reum, non in secretis aut in absconsis ²⁰ locis; sed in conventu publice exercent disciplinam.

¹ Card. libram auri pro iniuria dabit parentibus plagiati.

² Complut. ingenuo

³ Legion. accipiat

⁴ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.

⁵ Complut. Si iudex pro crimine interpellatur, et postea contemnatur

⁶ Card. crimine

⁷ Card. exsolvat, et quod definitum est non valeat. Quod si &c.

⁸ Card. Complut. et Lind. calumniam

⁹ Emilian. Tolet.-goth. et Complut. legis auctorem non indicant, nec inscriptionem proferunt.

¹⁰ Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. auctorem tacent, et inscriptionem omittunt.

¹¹ Legion. et Complut. comprehensos

¹² Card. compositionem

¹³ S. J. R. legis et auctorem, et inscriptionem prætermittit.

¹⁴ Legion. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. catenati-

ci ¹⁵ Legion. et Complut. compellatur. Card. compellat

¹⁶ Complut. abstulerit

¹⁷ Tolet.-goth. Antiqua noviter. S. J. R. et Complut. nec auctorem, nec inscriptionem referunt.

¹⁸ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris nomen, et legis inscriptionem omittunt.

¹⁹ Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem et inscriptionem legis prætermittunt.

²⁰ Complut. absconditis

V. TITULUS DE FALSARIIS SCRIPTURARUM.

- I. *De his, qui regias auctoritates et præceptiones falsare præsumpserint.*
 II. *De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint.*
 III. *De his, qui sub nomine regis aut iudicis commonitoria falsa sive finxerint sive detulerint.*
 IV. *De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint.*
 V. *De his, qui voluntatem defuncti celare vel falsare*

- I. ¹ *De his, qui regias auctoritates et præceptiones falsare præsumpserint.*

Hi, qui in ² auctoritatibus nostris vel præceptionibus aliquid mutaverint, diluerint ³, subtraxerint, vel interposuerint, vel tempus aut diem mutaverint, sive designaverint, et qui signum adulterinum sculpsierint vel impresserint: honestior ⁴ mediam ⁵ partem facultatum suarum amittat, fisci commodis profuturam; minor vero persona manum perdat, per quam tantum crimen admisit. Quod si contingat illos auditores vel iudices mori, ad quos audientia vel iussio destinata fuerat: aut episcopo loci ⁶, aut alio episcopo, vel iudicibus vicinis territorii illius, ubi iussum fuerat, negotium terminare liceat, et datam præceptionem offerre, et eorum iudicio negotium legaliter ac iustissime ordinare.

II. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ⁷.

De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint.

Si quis scripturam falsam fecerit, aut recitaverit, vel supposuerit sciens, vel in iudicio protulerit, et qui veram suppresserit, subtraxerit, diruperit, vel designaverit, aut diluerit, quicumque signum adulterinum sculpsierit, fecerit, vel impresserit: talium scelerum rei, eorumque conscii dum fuerint publicati, si putentiores ⁸ sunt, quartam partem facultatum suarum amittant. Si vero alieno iuri ⁹ debitam scripturam subtraxerint, aut vitiaverint, eam ¹⁰ scripturam subtraxisse, vel vitiassse coram iudice sua professione depromant, quæ professio a testibus roborata, perditæ vel vitiatæ scripturæ robur obtineat. Quod si evidentissime quid scriptura continuerit, recordari non poterint; tunc ille cuius scriptura fuit ¹¹, habeat licentiam comprobare per sacramentum suum, aut ¹², per testem quid ipsa scriptura continuit ¹³ evidenter, et ita datum veridice ¹⁴ testimonium scripturæ reparet veritatem. Si vero minor extiterit facultas eorum, quam quod aliis facere conati sunt damnus; ipsi proculdubio, cum his quæ habere videntur, eius servituti subiiciantur, cui fraudem fecisse noscuntur. De quarta vero parte, quam dari præcipimus, principe ordinante vel iudice, tres portiones ille accipiat, qui damnus pertulit, vel pati potuerat. Quarta vero regis potestati servetur, ut quid exinde fieri debeat,

¹ *Tolet.-goth. et S. J. R. Fls. gls. Cnds. Rex, horum tamen codicum primus addit: noviter.*

² *Complut. sine*

³ *Lind. demerint*

⁴ *Complut. et Lind. persona honestior*

⁵ *Complut. medietatem facultatum*

⁶ *Complut. loci illius*

⁷ *Legion. adiicit: Antiqua. Complut. Cindas. Rex.*

⁸ *Complut. fuerint*

⁹ *Complut. viro*

¹⁰ *Complut. et eandem*

¹¹ *Complut. fuerit*

¹² *Legion. atque*

¹³ *Complut. continebat*

M.L. Tom. I.

pertentant.

VI. *Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mutet.*

VII. *De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis.*

VIII. *De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis.*

IX. *De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones principum recitare vel scribere ausi fuerint.*

in arbitrio eius consistat. Humiliores sane vilioresque personæ, quæ talia detectæ fuerint commisisse, et iuxta superiorem ordinem conscribere debebunt professionem, et perpetuo cui fraudem fecerint addicantur ad servitutem. Insuper autem, tam humiles quam potentes personæ centenis flagellorum erunt ictibus coercendæ. Quod si servi hoc fecerint, et eos alieni iuris esse patuerit, illis consignentur perenniter servituri, quibus scripturam subtraxisse, aut celasse, vel læsisse fuerint adprobati. Quod si iubentibus dominis suis talia fecerint, omne damnum redundet ad dominum. Ita etiam et de his præcipimus observari, qui lucro suo studentes aliena testamenta, vel alias ¹⁵ scripturas suppresserint, aut vitiaverint, ut his quibus competunt, impedire aliquid possint. Et hi similiter tamquam falsari teneantur, et iuxta qualitatem personæ superiori damno multentur ¹⁶. Quod si de supra taxatis capitulis nihil videatur accidere, id est, qui scripturam alterius reperiatur vitiassse, dirupisse, falsasse, celasse, vel si quid in hac lege constitutum est, admisisse, sed sola ¹⁷ negligentia, casu atque incuria suam quisque perdiderit scripturam, vel sibi dixerit fuisse ablatam; si testis qui in eadem scriptura subscripsit ¹⁸ adhuc suppressis ¹⁹ existi, per ipsum poterit coram iudice omnis ordo scripturæ perditæ reparari. Quod si testem ipsum, qui in ea scriptura subscriptor accessit, mortuum esse constiterit ²⁰, tunc si legitimi et cognitiores reperti fuerint alii testes, qui eandem scripturam se dicant vidisse ²¹, et omnem textum vel firmitatem eiusdem scripturæ plenissime nosse; similiter publica iudicum investigatione per eorum testimonium ille qui scripturam perdidit, poterit suam reparare, et percipere veritatem.

III. Antiqua. ²² *De his, qui sub nomine regis aut iudicis commonitoria falsa sive finxerint, sive detulerint.*

Qui falsa communitoria sub nomine regis sive iudicis nesciens protulerit, non incurrat falsitatis invidiam ²³: sed eum qui commonitorium dederit, non moretur ostendere. Quod si eum noluerit nominare, aut quod ab eo commonitorium acceperit noluerit adprobare; pro qualitate personæ ipse reatum falsitatis incurrat, sicut superioris continetur de his qui falsas scripturas confecerint ²⁴. Quod si ambo falsitatis conscii habeantur, ambo falsarii teneantur.

¹⁵ *Complut. coram iudice testimonium*

¹⁶ *Complut. alienas*

¹⁷ *Card. multentur. Iudices etiam falsitatis quamvis auctores, et rei inde fuerint, ab omni damno liberi esse cognoscant, cæteri autem digniter se esse munerandos gaudeant. Quod si &c.*

¹⁸ *Complut. sua negligentia &c.*

¹⁹ *Complut. subscriptor accesserit adhuc superstes est*

²⁰ *Card. Complut. et Lind. superstes*

²¹ *Legion. vidisse vel audisse*

²² *S. J. R. et Complut. auctorem et inscriptionem legis silentio prætereunt.*

²³ *Card. iniuriam*

²⁴ *Legion. et Complut. confinxerint*

IV. ¹ Antiqua. ² *De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint.*

Qui viventis testamentum, aut ordinationis eius quamcumque scripturam contra ipsius falsaverit vel aperuerit voluntatem, ut falsarius iudicetur ³.

V. Antiqua. ⁴ *De his, qui voluntatem defuncti celare, vel falsare pertentant.*

Qui defuncti celaverit voluntatem, aut in eadem aliquid falsitatis intulerit; lucrum quod forsitan iudicio testatoris per ipsam scripturam fuerat habiturus, amittat, illis quibus fraudem facere conatus est profuturum: et insuper pro falsitate ferat infamium ⁵. Nam si parvam, aut nullam rem exinde consequi potuisset, ut falsarius condemnatur.

VI. Antiqua. ⁶ *Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mulet.*

Qui sibi nomen falsum imponit ⁷, vel genus mutat, aut parentes finxerit, aut aliquam imposturam fecerit; reus falsitatis habeatur.

VII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ⁸.

De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis.

Quorundam sæpe calliditas exigit, ut novæ sanctionis constituamus edictum, dum eorum nova et abhorrenda fraudis molimina in aliorum deceptionem concinnata cognoscimus. Proinde quia sunt plerique tanto alios circumveniendi studio dediti, ut sub unius causæ nomine in multis capitulis per scripturæ seriem interdum aliquos obligent ⁹; huius perpetim valituræ legis constitutione decernimus, ut quicumque cum alio de negotio speciali definiens generalem scriptis constitutionem subintroduxerit, atque ita circumvenerit aliquem, ut dum de una causa sit convenientia, callide per scripturam intexat, unde omnem de aliis negotiis alterius vocem extinguat; vel etiam fortasse proveniat, ut non quidem per scripturam, sed sub aliis verbis aliud simulans quicumque aliquem dolose ac fraudulenter in quocumque decipiat ¹⁰, huius rei præsumptor et publica notetur infamia, et ei quem circumvenerat, manens obnoxius, eandem, quæ de falsariis lata est, censuram legis incurrat. Simili quoque damno vel poena mulctandi sunt, qui propter evacuandam fraudulenter posteriorem scripturam, per anterioris scripturæ seriem res easdem quas posterior scriptura continet, in alterius nomine callide obligasse reperiuntur. Ita ut tam ille qui sub hac fraude talem scripturam fecisse delegitur, quam ille in cuius nomine facta fuisse constiterit, si conscius fraudis huius agnoscitur, eadem, qua ¹¹ supra taxatum est, et in rebus, et in corpore iactura damnatur; et evacuata priori scriptura, firma nihilominus posterior habeatur.

¹ *S. J. R. et Complut. codices dinumerandarum legum rationem ita invertunt, ut istam quæ hîc IV. est, V. dinumerent, et quæ V., numero IV. referant.*

² *In Complut. huic legi auctoris nomen, et inscriptio deest.*

³ *Complut. teneatur et iudicetur*

⁴ *Complut. auctorem et inscriptionem non exhibet.*

⁵ *Complut. infamiam*

⁶ *In codice Complut. legis huius et auctor et inscriptio desideratur.*

⁷ *Complut. imposuerit, vel genus aut parentes*

⁸ *Card. insuper addit: Noviter emendata. Legion. Antiqua. S. J. R. Fls. Receds. Rex. Complut. Cinds. Rex.*

⁹ *Legion. et Complut. alligent*

¹⁰ *Card. decipiat, seu quoruncumque personæ sub molimine cuiusque fraudis res iuris alieni distrahere vel largiri, nesciente domino, præsumpserint, vel qui emptam, aut largitam fortasse*

VIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹².

De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis.

Non immerito cogitur debitum hæredis exsolvere, qui successor hæreditatis noscitur extitisse. Quia ergo nullis fraudem necesse est occasionibus ¹³ excusare, huius perpetim valituræ legis sanctione censemus, ut quicumque cuilibet per cuiuscumque scripturæ contractum res quamcumque dederit, quæ tamen reperiantur quandoquidem, aut non eius iuris fuisse qui dedit, aut id quod dedisse videtur, per priorem scripturam, aut quamcumque definitionem in cuiuscumque prius nomine obligasse, et sub quodam argumento id postmodum alteri dedisse, aut quod suum non erat, aut iam prius alteri dederat; dum fraudis huius commentum manifeste patuerit, ipse quidem qui fecit si supprestis ¹⁴ est, et promissionem et pœnam, quam ab eo edita scriptura testatur, supplere cogendus est. Si vero post eius obitum eadem, quæ prædicta est, fraus inveniri potuerit, id quod dator ¹⁵ spondit ¹⁶ de re eius, aut hæredes cum pœna etiam scripturæ compellendi sunt petenti persolvere: aut si fortasse maior est auctoris sponsio, vel pœna per scripturam taxata, quam esse constat eius hæreditas, si noluerint hæredes satisfacere pro auctore, de eo saltem quod ex rebus eius possident, cogendi sunt causidico facere cessionem. Quod si hæredes non sint, ab his quibus res ipsa vel facultas quæ relicta est, possessa fuerit, universa reddi iuxta præsentem sententiam oportebit. Eadem etiam in causis talibus ratione servata ¹⁷, ut si repertum fuerit conscio illo eandem fraudem intercessisse, in cuius nomine prior scriptura conscripta dinoscitur; tam ille qui fecit, quam iste qui conscius extilit, ad satisfactionem promissionis ¹⁸ vel pœnæ quam posterior scriptura continet, secundum superiorem ordinem æqualiter teneantur, atque etiam iuxta tenorem superioris legis de his qui falsas scripturas confecerint, et in corporibus et in rebus damna pariter sortiantur.

IX. ¹⁹ Antiqua. *De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones Principum recitare vel scribere ausi fuerint.*

Quorundam illicitæ actionum perversitatis exigunt legem ponere pro futuris, ut eos quos verbis disciplina non corrigit, saltem legalis censura coercendos emendet. Et quia plerosque cognovimus iussiones regias non solum scribere, sed etiam recitare, atque scripturas exhibere notariis roborandas, unde diversa in ipsis præceptionibus regni nostri introducuntur, vel dictantes, atque scribentes capitula, ea ipsa addi conantur, quæ nec a nostra celsitudine ordinationis moderamine disponuntur, nec populo Dei congrua cernuntur, nec institutio rectæ veritatis præcipienda decernit; unde et gravissimis damnis, ac spoliis, vel fatigiis populos ditioni nostræ subiectos prospeximus molestari: obinde huius novellæ sanctionis edicto censemus, ut modo et deinceps nullus ex notariis quorumlibet, seu cuiuslibet gentis et generis homo extra notarios publicos, vel propriæ regie celsitudinis, eorumque pueros, atque illos quos principalis instituerit præceptionis

consciis huius fraudis suscepit, amisso pretio cum omni rei augmento domino reformandæ: harum rerum præsumptores, et publica notentur infamia, et ei quem circumvenerant, maneat obnoxii, eandem, quæ de falsariis lata est, censuram legis incurrant. Simili quoque damno &c.

¹¹ *Complut. quæ supra taxata est*

¹² *Card. et Lind. Fls. Chds. Legion. et Tolet.-goth. Antiqua. S. J. R. huius legis auctoris nomine, et inscriptione caret.*

¹³ *Complut. excusationibus*

¹⁴ *Card. Complut. et Lind. superstes*

¹⁵ *Card. Legion. et Complut. auctor*

¹⁶ *Complut. sponderit, hæres eius, aut hæredes*

¹⁷ *Complut. reservata*

¹⁸ *Complut. promissionis suæ*

¹⁹ *Legion. et S. J. R. tantum codices hanc referunt legem; Complut. vero tantummodo eius epigraphen.*

alloquium, iussiones sive diversas institutiones, quæ ex nomine regio præscribuntur, recitare audeat, nullus scribere præsumat, nullus recitatum vel scriptum cuilibet notario ad roborandum dare intendat, sed tantum notarii publici, ac proprii nostri, aut nobis succedentium regum, vel ipsi qui a nostra clementia fuerint ordinati, iussiones, vel quascumque regias præceptiones recitare, et inlicenter

scribere intendant. Quicumque tamen ex ipsis cunctis veritatis extiterit deprehensus, utrum ingenuus, an forsitan servus Principum, vel iudicum instantium ducentorum flagellorum verberibus turpiter decalvatus, ac insuper pollice in manu dextra absciso, se caruisse condoleat, pro eo quod contra huius institutionis edicta non sibi licitas conaverit exercere actiones.

VI. TITULUS DE FALSARIIS METALLORUM.

- I. *De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ, et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse.*
 II. *De his, qui solidos aut monetam adulteraverint.*
 III. *De his, qui acceptum aurum alterius metalli per-*

- mixtione corruperint.*
 IV. *Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse.*
 V. *Ut solidum aureum integri ponderis nemo recuset.*

- I. ¹ *De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ, et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse.*

maverit, quæcumque persona sit, simili pœnæ et sententiæ subiacet.

- III. Antiqua. ⁴ *De his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione corruperint.*

Servos torqueri pro falsa moneta in capite domini dominæve non velamus, ut ex eorum tormentis veritas possit facilius inveniri. Ita ut si servus alienus hoc prodiderit, et quod prodiderit ² verum extiterit: si dominus eius voluerit, manumittatur, et domino eius a fisco pretium detur: si autem noluerit, eidem servo a fisco tres auri uncias dentur: si vero ingenuus fuerit, sex uncias auri pro revelata veritate merebitur.

Qui aurum ad facienda ornamenta susceperit, et adulteraverit, sive æris aut argenti vel cuiuscumque vilioris metalli permixtione corruperit, pro fure teneatur.

- IV. ⁵ *Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse.*

II. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ³.

De his, qui solidos aut monetam adulteraverint.

Aurifices, argentarii, vel quicumque artifices, si de rebus sibi commissis aut traditis aliquid subtraxerint ⁶, pro fure teneantur.

- V. ⁷ *Ut solidum aureum integri ponderis nemo recuset.*

Qui solidos adulteraverit, circumciderit, sive raserit, ubi primum hoc iudex agnoverit, statim eum comprehendat, et si servus fuerit, ei dextram manum abscindat. Quod si postea in talibus causis fuerit inventus, regis præsentia destinetur, ut eius arbitrio super eum sententia depromatur. Quod si hoc iudex facere distulerit, ipse de rerum suarum bonis quartam partem amittat, quæ omnimodis fisco proficiat. Quod si ingenuus sit qui hæc faciat, bona eius ex medietate fisco adquirat: humilior vero statum libertatis suæ perdat, cui rex iusserit servitio deputandus. Qui autem falsam monetam sculpsit, sive for-

Solidum aureum integri ponderis cuiuscumque monetæ sit, si adulterinus non fuerit, nullus ausus sit recusare, nec pro eius commutatione aliquid monetæ requirere, præter ⁸ hoc quod minus forte pensaverit. Qui contra hoc fecerit, et solidum aureum sine ulla fraude pensantem accipere noluerit, aut petierit pro eius commutatione mercedem, districtus a iudice, ei, cui solidum recusavit ⁹, tres solidos cogatur exsolvere. Ita quoque erit et de tremisse servandum.

LIBER VIII.

DE INLATIS VIOLENTIIS ET DAMNIS.

I. TITULUS DE INVASIONIBUS, ET DIREPTIONIBUS.

- I. *Ut solus patronus vel dominus culpabiles habeantur, si eisdem iubentibus ingenuus vel servus illicita operentur.*
 II. *Si possessor per violentiam expellatur.*
 III. *Si ad faciendam cædem turba coadunetur.*

- IV. *Se intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur.*
 V. *Ut nulla res ab alio possessa absque iudicio usurpetur.*
 VI. *Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur.*

¹ Legion. et Lind. Antiqua.

² Complut. prodidit

³ Card. et Lind. Rcds. Rex. Legion. et Tolet.-goth. Antiqua. S. J. R. et Complut. legis nec auctorem, nec inscriptionem refert.

⁴ Card. Complut. et S. J. R. non indicant legis auctorem, nec inscriptionem.

⁵ Card. Tolet.-goth. et Legion. Antiqua. Complut. auctoris legis notitia, et inscriptione indigent.

⁶ Complut. subtraxerint, qui talia fecerint

⁷ Card. et Legion. Antiqua. Complut. auctorem non exhibet legis, nec inscriptionem.

⁸ Legion. et Vigil. propter

⁹ Complut. recusaverit

- VII. *Ne, absente domino, vel in expeditione publica constituto, cuiusquam domus inquietetur.*
 VIII. *Si aliquid illicitum faciant servi eius, qui in expeditione est publica constitutus.*
 IX. *De his, qui in expeditionem euntes aliquid auferre, et deprædari præsumperint.*
 X. *Ut socios suos nominet, apud quem pars rapinæ in-*

- venta cognoscitur.*
 XI. *De his, qui diripienda indicare reperiuntur.*
 XII. *De his, qui in itinere vel in opere rustico constituto aliquid abstulerint, vel molestiam inferre præsumperint.*
 XIII. *Si ille, qui diripit, in ipsa direptione morte necetur.*

I. FLAVIUS GLORIÖSUS RECESVINTUS REX ¹.

Ut solus patronus vel dominus culpabiles habeantur, si eisdem iubentibus ingenuus vel servus illicita operentur.

Hoc principaliter generali sanctione censemus, ut omnis ingenuus, atque etiam libertus aut servus, si quodcumque illicitum, iubente patrono vel domino suo, fecisse cognoscitur, ad omnem satisfactionem ² et compositionem patronus, vel dominus obnoxii teneantur. Nam qui eius iussionibus obedientiam detulerunt, culpabiles haberi non poterunt, quia non suo excessu, sed maioris imperio id commisisse probantur.

II. ³ *Si possessor per violentiam expellatur.*

Quicumque violenter expulerit possidentem priusquam pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorem habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat. Ille vero qui violentiam pertulit, universa in statu quo fuerant recipiat quæ possedit, et securus teneat. Si vero illud invasit ⁴ quod per iudicium obtinere non potuit, et causam amittat, et aliud tantum quantum invasit reddat expulso.

III. Antiqua. ⁵ *Si ad faciendam cædem turba coadunetur.*

Qui ad faciendam cædem turbas congregaverit, atque ⁶ seditionem alteri unde contumelium corporis sentiat, fecerit vel faciendam incitaverit, aut præceperit; mox ut iudex facti crimen agnoverit, eum comprehendere non movetur. Ita ut caput huius sceleris infamia notatus ⁷, extensus publice coram iudice L. ⁸ flagella suscipiat, et omnes qui cum eo venerint, vel quid ⁹ fecerint, nominare cogatur; ut ¹⁰ si in eius patrocínio non sunt, unusquisque ingenuorum quinquagena flagella suscipiant. Servi autem huius criminis socii, si alterius domini sunt, singuli in conventu publico ad aliorum terrorem extensi coram iudice ducentenos ictus accipiant flagellorum.

IV. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹¹.

Si intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur.

Quicumque dominum vel dominam intra domum, vel cortis suæ ianuam violenter incluserit, eisque aditum egressionis negaverit, sive ut id fieret aliis præceperit, pro ausu temeritate auctor sceleris det domino vel dominæ auri solidos numero XXX., et præter hoc C. flagella suscipiat. Hi vero, qui malis voluntatibus eius consenserint, auxiliumve, ut hoc fieret, præstiterint, si in eius patro-

cinio non sunt, singuli ingenuorum quindenos solidos illis, quibus violentiam intulerunt, cogantur inferre, et pro admisi præsumptione centena flagella suscipiant. Servi autem si id domino vel domina non iubente commiserint, ducentos ictus accipiant flagellorum. Si vero ita dominus vel domina a violento vel præsumptore extra suam domum vel ianuam excludantur, ut ¹² continuo, quod est gravius, potestas eis ab ea domo vel familia, cæterisque rebus auferatur, commissor sceleris damnum invasionis incurrat, atque etiam C. ictus accipiat flagellorum. Ingenui autem huius criminis socii, si in eius patrocínio non sunt, C. flagella suscipiant, et singuli trecenos ¹³ solidos cogantur exsolvere, illis proculdubio profuturos, quibus hanc iniuriam intulisse noscuntur. Quod si hoc servi, ignorantibus dominis, sua sponte commiserint, servi pœnam sustineant superius comprehensam; domini vero nihil iniuriæ, vel detrimenti perferant. Id ipsum etiam patiantur, qui domum alienam sua auctoritate ¹⁴ sine regis vel iudicis iussione adprehendere, describere, aut obsignare præsumperint.

V. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ¹⁵.

Ut nulla res ab alio possessa absque iudicio usurpetur.

Nullus comes, vicarius, villicus, præpositus, actor, aut procurator, seu quilibet ingenuus, atque etiam servus ¹⁶ rem, quæ ab alio possidetur ¹⁷, post nomen regis potestatis, vel dominorum suorum, ausu usurpare præsumat ante iudicium. Quod si non expectata discussione ¹⁸, id quod ab alio possidetur, aut iuris alterius esse dinoscitur, invaserit, omne quod abstulit, vel præsumptuosus ¹⁹ invasit, tam in mancipiis, quam in cæteris rebus in duplum ei restituat, de cuius iure visus est abstulisse, ac singulorum annorum fruges, quas inde fideliter colligisse iuraverit, petitori compellatur exsolvere. Et tamen si servus absque domini voluntate hoc fecerit, CC. insuper extensus publice flagella suscipiat. Ita ut si dominus pro rei duplatione ²⁰ noluerit satisfacere, rem, quæ ablata est, in eo statu cum frugibus restituat, et eundem servum pro facti temeritate, insistente iudice, ei cuius res invasit vel abstulit, servitutum tradere non desistat. Omnimodis ²¹ tamen erit sollicitè perquirendum, ne qualibet suasionem, vel fraudis alicuius commento idem servus cum illius domini voluntate hoc fecerit, cuius rem ablatam esse constiterit: et si ita repertum fuerit, iuxta aliam legem dominus qui suavit, vel malum fieri fraudulenter permisit, quantum servus tulerat, septuplum dominus rei domino servi persolvat, et servum suum dominus eius securus possideat.

VI. Antiqua ²² *Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur.*

Si quis ad diripiendum alios invitaverit, ut cuiuscum-

¹ Card. Fls. Chds. R. S. J. R. Tolet.-goth. et Lind. Fls. Recds. Rex. Antiqua. Legion. Antiqua. Complut. auctorem legis non refert, neque inscriptionem.

² Complut. satisfactionem compensationum

³ Card. Tolet.-goth. Complut. et Legion. Antiqua.

⁴ Complut. invaserit

⁵ Tolet.-goth. Fls. gls. Rcds. Rex. S. J. R. Fls. Cinds. Rex. Complut. auctorem legis tacet, et inscriptionem omittit.

⁶ Complut. aut qui . . . contumeliam

⁷ Complut. notatum

⁸ Legion. Card. S. J. R. et Lind. LX. Tolet.-goth. et Complut. XL.

⁹ Legion. qui. Lind. qui id

¹⁰ Complut. et

¹¹ Tolet.-goth. et Lind. Fls. Rcds. Rex. Legion. Antiqua.

¹² Complut. et

¹³ Legion. tredecenos. Complut. decenos

¹⁴ Legion. sua sponte

¹⁵ Legion. et S. J. R. Antiqua. Lind. Fls. gls. Rcds. Rex.

¹⁶ Lind. libertus aut servus

¹⁷ Complut. possidetur, aut iuris alterius esse dinoscitur

¹⁸ Complut. discussione iudicis

¹⁹ Lind. præsumptuosus

²⁰ Complut. duplicatione

²¹ Complut. Omnibus modis

²² Card. Fls. Rcds. Rex.

que rem evertant, aut pecora vel animalia quaecumque diripiant, illi cuius res direpta vel eversa est, in undecuplum, quæ sublata sunt, restituantur. Hi vero qui cum ipso fuerint, si ingenui sunt, quinos solidos ¹ componere compellantur; aut si non habuerint unde componant, L. flagella suscipiant. Si vero servi hoc sine domini voluntate commiserint, centum quinquaginta flagellis verberentur, et ab eis res omnis in statu suo reddatur.

VII. ² *Ne, absente domino, vel in expeditione publica constituto, cuiusquam domus inquietetur.*

Nullus domum inquietet absentis, nec in expeditione publica constituti. Et si quod per iudicium recipere potuisset, absente eo quem fuerat conventurus, invaserit, reddat in duplum. Si vero illud invaserit quod per nullum iudicium ei debebatur, reddat in triplum. Si quis autem antequam in expeditionem proficiscatur, ad negotium dicendum iudicis fuerit admonitione conventus, aut per se causam dicere non moretur, aut ³ per mandati scripturam persona eligat, qui adversario suo, iudice præsentem, respondeat. Quod si nec mandatum dederit, nec respondere voluerit, et sic in expeditionem profectus causam non dixerit, postquam fuerit conventus a iudice, iudex adversario suo, quæ repelebat, iubeat reformari ⁴. Illi tamen, dum reversus fuerit, actio servetur ⁵.

VIII. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁶.

Si aliquid inticium faciant servi eius, qui in expeditione est publica constitutus.

Si illius servi, qui in publica expeditione est constitutus, in aliquo crimine aut illicito facto præventi extiterint vel detecti, a iudice corripiantur, et secundum legem iuxta qualitatem culpæ cædantur ⁷. Quod si res ad componendum, vel ad eosdem servos tradendos præsens non fuerit, in custodia teneantur a iudice, donec dominus veniens, aut compositionem, si voluerit, adimpleat, aut si noluerit, eos evidentius tradat. Si vero iniuste servus occisus fuerit, aut subditus quæstioni, contra iudicem dominus servi, quum reversus fuerit, causam dicere non vetetur ⁸.

IX. Antiqua. ⁹ *De his, qui in expeditione euntes aliquid auferre, vel deprædari præsumperint.*

Qui in expeditionem vadunt, quæ abstulerint, quadru-

pli satisfactione restituant. Quod si non habuerint unde componant, rem simplam ¹⁰ reddant, et L. ¹¹ flagella suscipiant. Quod si, nolentibus dominis, servi hoc fecerint, rem ablatam in statu reformant, et CC. ¹² flagella extensi sustentent ¹³. Cuius rei exactionem provinciarum comites vel iudices, aut villici studio suo non morentur impendere; quia provincias nostras non volumus ¹⁴ hostili prædatione vastari.

X. Antiqua. ¹⁵ *Ut socios suos nominet apud quem pars rapinæ inventa cognoscitur.*

Apud quem scelus aut pars rapinæ fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si nominare noluerit, teneatur ad vindictam. Quod si honestioris ¹⁶ loci persona est, aut pro scelere rationem reddat, aut quæ ablata vel eversa fuerant, undecupli compositione restituat, et centum publice flagella suscipiat. Si certe apud servum rapinæ pars reperiatur, CC. ¹⁷ flagella publice extensus accipiat, et socios suos nominare non differat.

XI. ¹⁸ *De his, qui diripienda indicare reperiuntur.*

Quicumque ingenuus vel servus aliquid diripiendum indicaverit, vel ut cuiuscumque res evertatur, aut pecora vel iumenta diripiantur, et ex hoc certis probationibus publice convictus inveniatur, pro eo quod indicaverit C. flagella publice extensus accipiat ¹⁹.

XII. Antiqua. ²⁰ *De his, qui itineranti ²¹, vel in opere rustico ²² constituto aliquid abstulerint, vel molestiam inferre præsumperint.*

Qui in itinere vel in opere rustico ²³ constituto aliquid violenter intulerit vel abstulerit; ubi ex hoc iudici fuerit interpellatum, ille qui abstulerit ²⁴ quadruplum restituat, aut si aliud aliquid cædis vel damni fecerit, legaliter satisfaciatur. Quod si hoc servus, domino nesciente, commiserit, et C. flagella suscipiat, et dominus pro servo compositionem exsolvat. Nam si dominus componere noluerit, servum tradere non recuset.

XIII. Antiqua. ²⁵ *Si ille qui diripuit, in ipsa direptione morte necetur.*

Qui aliena pervadit ²⁶, et in ipsa direptione percussus aut occisus fuerit, ille, qui percussit, nullam calumniam patiatur.

¹ Legion. solidos singuli compellatur exsolvere

² Legion. et Card. Antiqua.

³ Complut. aut personam

⁴ Complut. reformare

⁵ Legion. Complut. et Lind. reservetur

⁶ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. nec auctorem legis, nec inscriptionem referunt.

⁷ Card. damnentur

⁸ Legion. moretur

⁹ Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem simul, et inscriptionem legis omittunt.

¹⁰ Lind. sumptam

¹¹ Card. et Complut. CL. Legion. centum

¹² Legion. centum

¹³ Legion. et Lind. sustineant. Complut. suscipiant

¹⁴ Legion. nolimus

M.L. TOM. I.

¹⁵ Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis huius legis non meminere.

¹⁶ Complut. honestior persona est, et pro scelere . . . et

¹⁷ Tolet.-goth. C.

¹⁸ Legion. et Lind. Antiqua. Complut. auctorem tacet, et inscriptionem non apponit.

¹⁹ Tolet.-goth. et hæc insuper adiicit: Et rem illam quam indicavit, domino suo reddat, et si res illa non potuerit inveniri, ille qui indicavit, de sua facultate reddat

²⁰ Complut. auctorem simul, et inscriptionem legis omittit.

²¹ Legion. in itinere

²² Complut. rusticano

²³ Complut. rusticano

²⁴ Complut. abstulit

²⁵ Complut. auctorem huius legis, vel inscriptionem non refert.

²⁶ Legion. et Complut. pervasit, si

II. TITULUS DE INCENDIIS, ET INCENSORIBUS.

I. *De his, qui in civitate, seu extra civitatem domibus immiserint ignem.*

I. Antiqua. ² *De his, qui in civitate; seu extra civitatem domibus immiserint ignem.*

Qui in alienam domum in civitate ignem subposuerit, correptus a iudice ignibus deputetur, et de bonis eius domino domus, si tamen aliquid damni pertulerit, componatur, ac pretium domus reddatur incensæ. Sed ille cuius domus incensa est, coram testibus, quantos statuerit sententia iudicantis, præbeat sacramentum, se ³ fideliter quod in domo sua habuit profiteri, nec plus quam illi ⁴ cognitum fuerat postulare, nec domus suæ pretium amplius taxare quam valuit: et si post datum sacramentum aliquid sefellisse convincitur, in duplum quæ sunt supra modum debitæ compositionis exacta, illi cogatur inferre qui compositionem exsolverat. Quod si in domum, sicut superius diximus, ignis immissus ad proximas domos forte transierit, iuxta modum damni inter eos etiam, qui domos vel res suas incendio perdidit ⁵, eius substantia dividatur: si tamen post compositionem illius in cuius domum ignem misit impletam, aliquid de facultatibus eius cognoscitur residuum esse, ita ut simili modo coram testibus sacramento defendant, se non amplius repetere quam incendio perdidit. Et si post datum sacramentum periurasse noscuntur, hæc quæ amplius exegerint in duplum ei, quem fraudulenta ambitione damnare voluerant, cogantur exsolvere. Qui vero extra civitatem in domum mittit ⁶ incendium, omnia quæ sunt in domo incensa restituat, et pretium domino domus reddere non moretur; sed is cuius domus incensa est, coram testibus iurisiurandi interpositione confirmet, se non amplius postulare quam perdidit. Et si post datum sacramentum amplius quam perdidit exegisse dinoscitur ⁷ in duplum ei, qui damna sustinuit, coactus exsolvat. Quod si etiam vicinæ domus ex eo quod immisum est incendium, forte consumptæ sunt ⁸, si de bonis eius superfuerit unde eis etiam componatur, hi quoque amissa recipiant. Prius tamen cum sacramento coram testibus profiteantur se non amplius quam perdidit postulare: et si periurasse noscuntur, aut amplius ⁹ exegisse, in duplum ei, quem tali fraude damnaverint, male exacta restituant: ita ut pro

II. *Si ignis immitatur in silvam.*

III. *Si dum iter agitur, ignis longius dilabatur* ¹.

correptione qui domum incenderat, C. flagella suscipiat. Et quicumque tale damnum admittens non habuerit unde componat, servituti subiacet. Si ¹⁰ certe cuiuscumque servus sive in civitate, seu extra civitatem incendium intulisse cognoscitur, dominus, si servum tam nocentis admitti voluerit liberare a supplicio, pro eius crimine non moretur componere: ita ut servus publice CC. ictus accipiat flagellorum. Sed ille cuius domus incensa est, iurare cogatur se amplius non repetere, quam in eius domo flamma consumpsit. Et si componere dominus pro servo noluerit, tradatur servus ad pœnam, ut supplicio capitali admissa persolvat.

II. ¹¹ *Si ignis immittatur in silvam.*

Si quis qualemcumque silvam incenderit alienam, sive piceas arbores vel caricas, hoc est ficus, aut cuiuslibet generis arboris igne cremaverit, a iudice correptus C. flagella suscipiat, et pro damno satisfaciatur ¹², sicut ab his qui inspexerint, fuerit aestimatum. Quod si servus hoc, domino nesciente, commiserit, CL. verberibus addicatur ¹³. Et si pro eo dominus componere noluerit, quum duplum vel triplum damni fecerit, quam quod eundem servum valere constiterit, ipsum servum pro facto tradere non moretur.

III. Antiqua. ¹⁴ *Si dum iter agitur, ignis longius dilabatur.*

Qui in itinere constitutus se cuiuscumque forsitan campo adplicaverit, et ad coquendum cibum, aut frigoris necessitate compulsus ignem fecerit; cautus sit ne ignis longius dilabatur, aut si in spinis sive in pabulis siccis, in quibus plerumque flamma nutritur, incendium convalescat, ignem quum crescat extinguat. Quod si se longius flamma extenderit, et messis, aut area, vel vinea, aut domus, sive pomarium incendio concremetur; tantum quantum flamma consumpsit, reddere vel componere compellatur qui ignem, quem fecerat, neglexit extingueret.

III. TITULUS DE DAMNIS ARBORUM, HORTORUM, VEL FRUGUM QUARUMCUMQUE.

I. *De compositione arborum incisarum.*

II. *Si hortum quis vastaverit alienum.*

III. *Si de incisæ arboris ruina debilitatio vel homicidium perpetretur.*

IV. *Si arbor ex parte incisa, sive combusta damna concutiat.*

V. *De vinea incisa, vel evulsa, sive concremata, atque de frugibus usurpatis.*

VI. *Si sepes incidatur vel incendatur.*

VII. *Si pali de sepiibus incidantur.*

VIII. *Si in aliena silva quis cum vehiculo capiatur.*

IX. *Si loca fructifera vel pascuosa nimia angustia coarcentur.*

X. *De animalibus voluntarie in messem vel vineas missis.*

XI. *Si quælibet animalia in frugibus damna concutiant.*

XII. *Si pratum defensum a pecoribus naufragetur.*

XIII. *Si fructifera loca ab animalibus extiterint dissipata.*

XIV. *Si expellentibus de frugibus pecora quisquam ex-*

¹ Legion. dilatetur, et eodem, dum legem describit, utitur verbo.

² Card. Legion. Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. legis auctoris, et inscriptionis non meminere.

³ Complut. et fideliter quod in domo sua habuerit, profiteatur. . . . quam valuit audeat

⁴ Card. et Complut. illic conditum

⁵ Complut. perdidit

⁶ Complut. mittit

⁷ Legion. dinoscitur, vel periurasse noscitur

⁸ Complut. sint

⁹ Complut. plus

¹⁰ Complut. Certe si

¹¹ Card. et Legion. Antiqua.

¹² Complut. satisfacere compellatur

¹³ Complut. addicetur

¹⁴ Tolet.-goth. addit: noviter emendata. Complut. omissum legis auctorem, et inscriptionem reliquit.

XV. *De animalibus in vinea, messe, vel prato præventis.*

cutiat, vel declusa¹ furtim, aut violentia tollat.

I. Antiqua.² *De compositione arborum incisurarum.*

Si quis, inscio domino, alienam arborem inciderit; si pomifera est, det solidos tres; si oliva, det solidos V.; si glandifera maior est, duos solidos det; si minor est, det solidum unum; si vero alterius generis sunt, et maiores atque prolixiores sunt, binos³ solidos reddat. Quia licet non habeant fructum, ad multa tamen commoda utilitatis præparant usum. Et hæc quidem compositio erit, si tantumdem abscissæ fuerint: nam si præsumptively incisæ alicubi ferantur, aut⁴ similes arbores cum illis incisus dabuntur, aut prædictum pretium duplo solvetur.

II. Antiqua.⁵ *Si hortum quis vastaverit alienum.*

Si quis alienum hortum vastaverit, statim iuxta damni æstimationem a iudice coactus domino horti cogatur exsolvere. Ita ut si servus hoc fecerit, super compositionem ipsius damni L. flagella extensus accipiat.

III. Antiqua.⁶ *Si de incisæ arboris ruina debilitatio vel homicidium perpetretur.*

Si quis arborem inciderit, et aliquid damni fecerit, aut si dum cadit arbor, aliquem occiderit; damnum qui incidit, exsolvat. Quod si in circuitu arboris homines fuerint, priusquam cadat arbor admoncat, et si de ramis arboris corruentis, posteaquam communerit, aliquis debilitatus, aut mortuus fuerit; ullam ille qui arborem incidit calumniam pertimescat. Cæterum si aut senem, aut debilem, aut dormientem, aut qui sibi cavere non potuit, aut pecudem fortasse ruina huius arboris debilitaverit, vel occiderit; pro quadrupede uno, domino alium eiusdem meriti mox reformet, et pro occiso homine tanquam homicida teneatur. Pro debilitato vero iuxta formam legum satisfacere compellatur; et si aliquis alienam arborem inciderit⁷, pro violentia componere non moretur. Quod si dominus arboris incisorem fuerit contestatus, et postmodum incisor fuerit, dum incidit, occisus, mors eius nullatenus requiratur.

IV. Antiqua.⁸ *Si arbor ex parte incisa sive combusta damna concutiat.*

Si arbor ex parte incisa sit, aut ex aliqua parte igne combusta, et illo⁹ qui absque dolo inciderat, vel incendere cœperat¹⁰ absente arbor ceciderit; nulla ei pro damno quod per ruinam arboris factum est, calumnia moveatur.

XVI. *Si priusquam expellantur animalia de frugibus irierint.*

XVII. *Si in fructibus animalia præventa quacumque aliquis detruncatione turpaverit.*

V. Antiqua.¹¹ *De vinea incisa, vel evulsa, sive concremata, atque de frugibus usurpatis.*

Qui vineam inciderit, eradicaverit, vel incenderit alienam, aut in desertum perduxerit, duas æqualis meriti vineas domino eius vineæ reformare cogatur; et præterea dominus vineæ illius desertæ hanc ad ius¹² suum revocare non dubitet. Si vero per violentiam fruges collegerit, et frugem in duplo restituat, et quidquid everterit, redintegrare procuret. Ita tamen, ut cum sacramento colligentium per tempus vindemiarum, duplam ipsius frugis compositionem restituat. Servi vero sine dominorum iussu talia facientes, per¹³ singulas vites decena flagella extensa accipiant, et fruges omnino restituant: aut¹⁴ si dominus componere voluerit, per¹⁵ sex vites solidum reddat. Quod si maius damnum creverit, et componere dominus noluerit, servum tradere festinabit.

VI. Antiqua.¹⁶ *Si cepes incidatur vel incendatur.*

Si quis per aliquod spatium sepes inciderit, vel incenderit alienas; si maioris loci persona est, et sepem reparat, et pro damno satisfaciat. Si quid tamen damni domino de fructibus accedisse cognoscitur, et damnum solvat, sicut inspectio habuerit æstimantium, et præterea decem solidos reddat. Sed et de eodem campo qui fructus habet vel habuit, et de prato sive de concluso quinque solidos compellatur exsolvere. De eo vero campo, in quo nullus fructus sepibus claudabatur, sepem tantummodo reparare¹⁷ cogatur. Si vero hoc persona inferior fecerit, solvat damnum de æstimated fructibus¹⁸, ac sepem reparat, et L. flagella publice suscipiat. Quod si servus hoc, nesciente¹⁹ domino, fecerit, et damnum solvat, et sepem reparat, et C. flagella suscipiat. Quod si casu factum fuerit²⁰, sepem tantummodo reformet²¹ quæ conlisa est: quia crimen videri non potest, quod non est ex voluntate commissum.

VII. Antiqua.²² *Si pali de sepibus incidantur.*

Qui de sepibus palos inciderit²³ vel incenderit alienis²⁴, quum campus ille fructus ullos eo tempore non habuerit, in quadruplum reformare cogatur. Si autem fructus aliqui his sepibus claudabantur, per²⁵ singulos palos singulos tremisses compellatur exsolvere: ita ut si ex fructibus aliquid perierit, ex integro reformetur. Eadem et de hortis sepe conclusis præcipimus custodiri.

VIII. Antiqua.²⁶ *Si in aliena silva quis cum vehiculo capiatur.*

Si quis aliquem comprehenderit, dum de silva sua cum vehiculo²⁷ vadit, et circulos ad cupas, aut quæcumque ligna sine domini permissione²⁸ asportare præsumserit;

¹ Lind. de clusura furto, eodem modo et in lege scribit.

² Legion. et Complut. auctorem et inscriptionem legis non inscribit.

³ Tolet.-goth. quinos

⁴ Card. aut vivæ similes

⁵ Tolet.-goth. Fls. gls. Rcds. Rex. Complut. auctorem legis non memorat, nec inscriptionem addit.

⁶ Card. Antiqua nova. Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis prætermittunt.

⁷ Card. et Lind. inciderit per violentiam, componere &c.

⁸ Complut. auctorem huius legis tacet, et inscriptionem.

⁹ Complut. illo qui inciderit, vel incidere præcepit &c.

¹⁰ Legion. præceperat

¹¹ Card. huic legi auctorem non assignat. Tolet.-goth. Flavius gloriosus.

¹² Lind. ad usum

¹³ Complut. pro singulis vitibus

¹⁴ Complut. et

¹⁵ Complut. pro sex vitibus

¹⁶ Complut. auctorem non indicat, neque inscriptionem.

¹⁷ Legion. Complut. et Lind. reformare

¹⁸ Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Legion. frugibus

¹⁹ Complut. inscio

²⁰ Legion. fuerit, non voluntate

²¹ Complut. reparat

²² Complut. auctorem legis omissum, et inscriptionem reliquit.

²³ Legion. eradicaverit, inciderit &c.

²⁴ Complut. alienos

²⁵ Complut. pro singulis palis

²⁶ Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem pariter et inscriptionem legis non referunt.

²⁷ Card. cum vehiculo aut sine vehiculo

²⁸ Lind. iussione aut permissione

et boves, et vehiculum alienæ silvæ præsumptor amittat ¹, et quæ dominus cum fure aut violento comprehenderit, indubitanter oblineat.

IX. Antiqua. ³ *Si loca fructifera vel pascuosa nimia angustia coarctentur.*

Si quis cum frugibus vineam, pratum vel pascua habere cognoscitur, et fossas ³ per circuitum pro solo terrore constituat, ut non ⁴ nisi per vineam aut messem transitus esse possit; damnum quod viator intulerit, ad viatoris culpam redundare non convenit. Campos autem vacantes si quis fossis cinxerit, iter agentes non hæc signa terreant, nec aliquis eos de his pascuis præsumat expellere.

X. Antiqua. ⁵ *De animalibus voluntarie in messem, vel vineas missis.*

Qui iumenta, vel boves, aut quæcumque pecora voluntarie in vineam vel messem miserit alienam, damnum quod fuerit aestimatum, cogatur exsolvere. Et si maior persona est, pro caballis aut bobus per singula capite singulos solvat ⁶ solidos ⁷; per minora vero capita singulos tremisses ei, cui damnum factum est, compellatur exsolvere. Certe si inferior forte persona est, et damnum ex integro reddat, et compositionem ex medietate restituat, atque quadraginta ⁸ flagella publice extensus accipiat. Si vero servus hoc sine domini iussione fecerit, omne damnum, aut ipse, aut eius dominus reddat, et ipse servus LX. flagella suscipiat.

XI. Antiqua. ⁹ *Si quælibet animalia in frugibus damna conculiant.*

Si cuiuslibet qualiacumque animalia vineam vel messem everterint alienam, ille cuius animalia damnum intulerint, tantum vineæ vel agri cum frugibus eiusdem meriti domino de suo restituere non moretur, quantum exterminatum esse cognoscitur. Ita ut collectis frugibus ille recipiat, qui dedisse videtur: et si non habuerit agrum aut vineam unde componat, tantum frugis ¹⁰ reddat, quantum in æquali parte ¹¹ agri vel vineæ fuerit aestimatum.

XII. Antiqua. ¹² *Si pratum defensum a pecoribus naufragetur.*

Qui in pratum, eo tempore quo defenditur, pecora miserit, ut postmodum ad secandum non possit herba subcrescere; si servus est qui hoc fecerit, XL. ictus accipiat flagellorum, et fœnum reddatur domino ¹³ eius, quantum fuerit aestimatum: si liber et inferioris loci persona sit, per duo capita tremissem unum reddat, et fœnum nihilominus iuxta aestimationem ei, qui damnum pertulit, redditurus: si maior vero persona sit, per duo capita solidum unum reddat, et fœnum habita aestimatione restituat.

XIII. Antiqua. ¹⁴ *Si fructifera loca ab animalibus extiterint dissipata.*

Si quis caballum aut pecus alienum in vinea, messe,

prato vel horto invenerit, non expellat iratus, ne dum de damno expellit evertat; sed ad domum suam inclusurus adducat, et dominum caballorum ¹⁵ vel pecorum faciat certiore, ut præsentibus his, aut vicinis eorum damnum, quod inlatum fuerit, aestimetur, et ad campum utræque partes convenient: et postquam damnum inspexerint, pars campi vel vineæ sive prati aut messis, quæ defracta fuerat, mensuretur; et donec fructus colligantur, expectetur, ut tantum de impasto loco ei, cui damnum intulerit, facta spatii exæquatione tradatur, et præsentibus testibus, et de eo loco qui eversus est, et de eo qui integer est, fructus colligantur: et quidquid minus in his locis quæ a pecoribus eversa fuerint, reperitur, ille cuius pecora fuerint, reformare cogatur. Pecora vero, postquam ipsorum locorum spatia mensuraverint, sicut est in legibus constitutum, domino reformentur. Et si pecora, dum per iracundiam immoderationis expellit, everterit, domino pecorum damnum simpla tantummodo satisfactione restituat, et sibi quæ debilitavit ¹⁶ aut occidit, usurpet: sic tamen ut, quæ everterit, ante persolvat. Quod si pecora per casum non culpa expellentis debilitentur, aut pereant, aut in sudes sive in palos dum expelluntur inciderint, damnum solvatur ex medio, ut quæ superioribus legibus sunt statuta, permaneat.

XIV. Antiqua. ¹⁷ *Si expellentibus de fructibus pecora quisquam excutiat, vel declusa ¹⁸ furtim, aut violentia tollat.*

Si quis expellenti de fructibus ¹⁹ pecora excusserit, si honestior est forte persona, det ²⁰ solidos V., et duplum damnum, quod fuerit aestimatum, cogatur exsolvere: si certe humilioris loci persona fuerit, et non habuerit unde componat, L. flagella suscipiat, et duplum damnum reddere compellatur. Si vero servus hoc fecerit, ante iudicem C. ictus suscipiat flagellorum, et domino eius nulla calumnia moveatur. Quod si de domo aut de clausa ²¹ involaverit, aut per violentiam tulerit, VIII. solidos, qui iniuriam pertulit, consequatur, et præterea duplum damnum ille, qui abstulit, reddere compellatur. Si vero servus hoc fecerit, C. flagella suscipiat, et dominus eius nihil damni sustineat.

XV. *De animalibus in vinea, messe vel prato præventis.*

Si quis in vinea sua, messe, prato vel horto iumenta vel pecora invenerit etprehenderit, statim domino pecudum ipsa aut altera die nuntiaturus includat. Quod si dominus pecorum mittere vel venire noluerit, damnum a vicinis, quod factum est, aestimetur, et ad satisfactionem ille, cuius pecora fuerint, iudicis executione venire cogatur, et damnum solvat. Si tamen probaverit, aut certe iuraverit ille, quiprehendit, damnum ipsum ab ipsis animalibus factum fuisse, ille vero cuius pecora sunt, si ad aestimationem damni, aut pecora ²² recipienda non venerit, adaquentur tantummodo, ac triduo teneantur inclusa: et pro retentis triduo pecoribus nullam calumniam inferre poterit, qui ad aestimationem damni venire neglexerit. Post triduum autem animalia admittantur, et dimissis animalibus, si dominus eorum venire contempserit, pro contemptu ipso, quia inspicere noluit, iuxta aestimationem testium in duplum cogatur exsolvere. Quod si il-

¹ Card. amittat silvæ domino habendum, et alia quæ dominus &c.

² Legion. et Complut. legis huius nec auctorem indicant, nec inscriptionem.

³ Complut. et fortasse circuitum fossatum pro solo &c.

⁴ Complut. ut non per vineam &c.

⁵ Legion. auctorem et inscriptionem huic legi non assignat.

⁶ Legion. et Lind. reddat.

⁷ Complut. siclos

⁸ Complut. LX.

⁹ Complut. auctorem et inscriptionem legis obliviscitur.

¹⁰ Complut. frugum

¹¹ Complut. in agro vel vinea

¹² Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. omittunt legis auctorem

et inscriptionem.

¹³ Complut. a domino eius

¹⁴ Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris et inscriptionis huius legis non meminere.

¹⁵ Complut. iumentorum vel pecorum

¹⁶ Complut. debilitaverit aut occiderit

¹⁷ Tolet.-goth. Fls. gls. Rcds. Rex. Complut. auctorem et inscriptionem legi assignare non curavit.

¹⁸ Complut. de clausa

¹⁹ Complut. frugibus

²⁰ Legion. det domino frugis solidos V.

²¹ Legion. et Complut. aut clausa. Lind. aut clausura

²² Complut. ad pecora

le cuius pecora sunt, ad eum cui damnum factum est venerit, rogans eum ut ad æstimationem damni accedat, ut pecora relaxentur, et ille non adquiescat volens pecora eius interficere; si hoc ita fecisse convincitur, per singula capita maiora singulos solidos reddat, per minora capita singulos tremisses. Similiter hæc lex continet et de illis qui ante triduum pecora dominis clausa non publicaverint. Si autem servus hoc fecerit sine domini voluntate, C. flagella suscipiat, et dominus eius nihil damni sustineat.

XVI. Antiqua. ¹ *Si priusquam expellantur animalia de frugibus exierint.*

Si iumenta vel pecora de fructibus ², priusquam ex-

pellantur, exierint, ea non liceat comprehendere ³, quia utrum ipsa damnum fecerint, nescitur. Nam si ea ipse, cuius sunt, aut quicumque vicinus expulerit, dominus iumentorum vel pecorum æstimationem damni implere cogatur.

XVII. Antiqua. ⁴ *Si in fructibus animalia præventa quacumque aliquis detruncatione turpaverit.*

Si labia ⁵ pecoribus, aut cæteris animalibus, caudam, aures vel alia membra qui in fructibus suis comprehendit, incidit, aut turpaverit; illa quæ deformavit obtineat, et domino pecorum alia sana et similia restituere non moretur.

IV. TITULUS DE DAMNIS ANIMALIUM, VEL DIVERSARUM RERUM.

- I. *Si caballus vel animal alienum, aut de ligamine tollatur, aut extra voluntatem domini in aliquo fatigetur.*
- II. *Si præstitum animal contra definitionem et voluntatem domini fatigetur.*
- III. *Si caballi aut cuiuscumque animalis coma vel cauda turpetur.*
- IV. *Si alienum animal testiculis decesetur.*
- V. *Si iumentum partus excutiatur.*
- VI. *Si cuiuscumque animalis partus excutiatur.*
- VII. *Si qualiacumque animalia ab invicem evertantur.*
- VIII. *Si damno vel iniuria impellente, aut sine damno alienum animal occidatur.*
- IX. *Si bos alienus sine domini voluntate operibus subiugetur.*
- X. *Si qualiacumque animalia trituris arce fatigentur.*
- XI. *Si pecus absque damno in clusuram mittatur.*
- XII. *Si animal cuicumque faciat quodcumque damnosum.*
- XIII. *Si quodcumque animal quacumque percussione debilitetur vel occidatur.*
- XIV. *Si pecus alienum, sciente aut ignorante domino, gregi alterius misceatur.*
- XV. *Si animali quodcumque pavidum inligetur, per quod ruptum aut debilitetur, aut moriatur.*
- XVI. *Si vitiosum animal, quum apud dominum est, cu-*

I. Antiqua. ⁶ *Si caballus vel animal alienum, aut de ligamine tollatur, aut extra voluntatem domini in aliquo fatigetur.*

Si quis caballum alienum ⁷, vel aliud animal de pedica, sive ¹⁰ de ligamine tulerit sine conscientia domini sui, unum solidum ei det. Et si per hanc occasionem perierit, alium eiusdem meriti caballum vel animal domino restituat. Quod si eum alibi ambulare coegerit, vel laborare fecerit, domino nesciente, alium æqualis meriti cum eo dare cogatur; si tamen aut ipsa aut altera die eum dominus suus invenerit. Quod si tertia die animal inventum non fuerit, ille, qui animal alienum præsumpsit, pro fure teneatur.

¹ Tolet.-goth. auctorem legis et inscriptionem non exhibet.
² Complut. de frugibus
³ Complut. occupare
⁴ Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem legis non refert.
⁵ Tolet.-goth. Si labia pecorum, vel aures qui in fructibus &c.
⁶ Complut. clausa
⁷ Lind. discursibus
M.L. TOM. I.

iuscumque ætatis hominem occidisse videatur.

- XVII. *Si animal vitiosum quis a se abiiciat, vel non abiectum retineat.*
- XVIII. *Suæ habendum culpæ, si irritatum animal noceat irritantem.*
- XIX. *Si iuste aut iniuste concitatus canis quempiam debilitasse vel occidisse probatur.*
- XX. *De cane damnoso.*
- XXI. *De læsione vestis.*
- XXII. *Si fraudulenter quis ambulans in laqueos feris præparatos incidat.*
- XXIII. *Ut qui laqueos feris ponit, et loca discernat in quibus ponat, et vicinos admoneat.*
- XXIV. *De damnis iter publicum concludentium.*
- XXV. *De servando spatio iuxta vias publicas.*
- XXVI. *Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.*
- XXVII. *Ne iter agentibus pascua non conclusa ⁸ ceterentur.*
- XXVIII. *Ut qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.*
- XXIX. *De discretionem concludendorum fluminum.*
- XXX. *De confringentibus molina, et conclusiones aquarum.*
- XXXI. *De furantibus aquas ex decursibus ⁹ alienis.*

II. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹¹.

Si præstitum animal contra definitionem et voluntatem domini fatigetur.

Quicumque contra voluntatem eius qui præstitit animal supra definitionem cursu, oneribus, vel itinere fatigaverit, per decem millia ¹² det solidum unum. Quod si minus quam decem millia fuerint, æstimato itinere vel labore, æstimetur et compositio damni. Nam si debilitatus aut mortuus fuerit, debilem sibi habeat, et similem reddat. Pro mortuo vero vivum talem sine excusatione restituat.

III. Antiqua. ¹³ *Si caballi aut cuiuscumque animalis coma vel cauda turpetur.*

Si quis alieni caballi comam turpaverit, aut caudam cürtaverit, eiusdem meriti alium cum eo sine dilatione

⁸ Legion. et Complut. legis auctoris et inscriptionis non meminerunt.
⁹ Tolet.-goth. Si quis caballum vel bovem alienum &c.
¹⁰ Legion. vel de pascuo
¹¹ Card. adiicit: Antiqua. Legion. et S. J. R. nec auctorem legi huic assignant, nec inscriptionem.
¹² Legion. per decem millia
¹³ Complut. auctorem et inscriptionem legis non refert.

domino restituat. Si vero alterum quaecumque animal curtauerit, per singula capita singulos trientes reddere compellatur.

IV. Antiqua. ¹ *Si alienum animal testiculis decesetur.*

Qui alienum animal, aut quemcumque quadrupedem, qui ad stadium fortasse servatur, invito domino vel nesciente castraverit, vel bovem aut quæ non castrantur castraverit ², domino in duplum cogatur exsolvere, cui propter invidiam hoc videtur intulisse dispendium.

V. Antiqua. *Si iumentum partus excutitur.*

Si quis quocumque pacto partum equæ prægnantis excusserit, pulletrum anniculum illi, cuius fuerat ³, mox reformet.

VI. Antiqua. ⁴ *Si cuiuscumque animalis partus excutitur.*

Si quis vaccam prægnantem abortare fecerit alienam, talem aliam cum vitulo domino reformare cogatur, et illam, cui partum excussit, ipse accipiat. Hæc et de aliis quadrupedibus forma servetur.

VII. Antiqua. ⁵ *Si qualiacumque animalia ab invicem evertantur.*

Si cuiuslibet iumenta, aut armenta, vel alia pecora se invicem forte conliserint ⁶; dominus iumentum, vel aliorum animalium, aliud eiusdem meriti eius domino reddat, et illud debilitatum aut occisum sibi obtineat.

VIII. Antiqua. ⁷ *Si damno vel iniuria impellente, aut sine damno alienum animal occidatur.*

Si quis alienum animal occidisse aut vulnerasse convincitur, non damno qualicumque compulsus, aliud eiusdem meriti domino reformare cogatur; et si servus est, L. flagella publice suscipiat; ingenuus vero V. solidos det. Nam si eundem damni commovit iniuria, ut eum occideret aut debilitaret, pretium pecudis aut animalis reddat occisi vel debilitati, et nihil patiat iniuriæ.

IX. Antiqua. ⁸ *Si bos alienus sine domini voluntate operibus subiugetur.*

Si quis bovem alienum iunxerit sine conscientia domini eius ad aliquid caricandum, sive pro voluntate sua retinendum, eiusdem meriti cum eo alium domino reddat.

X. Antiqua. ⁹ *Si qualiacumque animalia in trituris aræ fatigentur.*

Si quis caballum, aut aliud quodcumque alienum ani-

mal in arcam miserit ¹⁰, per singula capita singulos solidos reddat. Et si per hanc occasionem animal mortuum fuerit, et solidum reddat, et eiusdem ¹¹ meriti animal domino cogatur exsolvere ¹².

XI. Antiqua. ¹³ *Si pecus ¹⁴ absque damno in clusuram mittatur.*

Qui absque aliquo damno in clusura pecus ¹⁵ detinuerit alienum, si servus hoc nescio domino ¹⁶ fecerit, tantummodo XL. ictus accipiat flagellorum. Si ingenuus fuerit, per duo ¹⁷ capita tremissem unum ei, cuius pecus inclusum est, cogatur exsolvere. Quod si ex ipsis pecoribus aliquid debilitatum aut mortuum fuerit, iusta superiorem legem compositio fiat.

XII. Antiqua. ¹⁸ *Si animal cuicumque faciat quodcumque damnosum.*

Si cuiuscumque quadrupes aliquid fecerit fortasse damnosum, in domini potestate consistat, utrum quadrupedem noxium tradat, an ei qui damnum pertulit, vel aliquid excepit adversi iuxta iudicis æstimationem componat ¹⁹.

XIII. Antiqua. ²⁰ *Si quodcumque animal quacumque percussione debilitetur vel occidatur.*

Si quis alienum iumentum percusserit, ita ut debile efficiatur, aut de ipsa fortasse percussione mortuum fuerit; ille qui percussit aliud eiusdem meriti domino reformare cogatur, et illud debile suæ vindicet potestati. Quod si iumentum non habuerit, præteritium iustæ æstimationis ²¹ domino iumentum restituat. Et similis ordo, tam de caballo, quam de bove vel reliquis animalibus ab omnibus observetur.

XIV. Antiqua. ²² *Si pecus alienum, sciente aut ignorante domino, gregi alterius misceatur.*

Si cuiuslibet pecora cum alicuius animalibus se miscuerint, et hoc ipse perspexerit, et sic de ipsius grege abierint, ut nullam ex hoc conscientiam habeat; dominus pecorum sacramenta ab eodem accipiat, quod non ipsius fraude vel culpa exinde abscesserint, et nec sibi ea præsumpsit, nec alicui tradidit, et nihil cogatur exsolvere. Quod si ad domum suam adduxerit, et iudicem non monuerit ²³, vel in conventu publico infra octavam ²⁴ diem non contestaverit, duplum satisfaciatur.

XV. ²⁵ *Si animali quodcumque pavidum inligetur, per quod ruptum aut debilitetur, aut moriatur ²⁶.*

Si quis caput mortui pecoris, aut ossa vel aliquid unde animal terreatur, ad caudam ²⁷ caballi ²⁸ crediderit alligandum, et per hoc currendo ruptum probetur, aut mortuum; alium sanum caballum domino reformare non

¹ Tolet.-goth. auctorem legis simul tacet, et inscriptionem.

² Legion. et Complut. secaverit. Lind. vel quæ non secantur castraverit

³ Complut. cuius equa fuerit

⁴ Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomine et inscriptione content.

⁵ Card. Tolet.-goth. et Complut. nec auctoris, nec inscriptionis huius legis meminere.

⁶ Card. et Lind. conliserint vel occiderint

⁷ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. utrumque omittunt, et auctorem, et inscriptionem legis.

⁸ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis et auctorem, et inscriptionem prætermittunt.

⁹ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris nomen et inscriptionem legi apponere obliviscuntur.

¹⁰ Legion. miserit sine conscientia domini sui

¹¹ Tolet.-goth. et eiusdem meriti caballum vel aliud animal restituat domino eius

¹² Legion. reformare

¹³ Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomen, et inscriptionem ad legem hanc non apponunt.

¹⁴ Tolet.-goth. pecus alienum

¹⁵ Lind. inclusum

¹⁶ Legion. domino ignorante. Lind. nesciente

¹⁷ Tolet.-goth. per singula capita

¹⁸ Tolet.-goth. et Complut. legi huic auctorem et inscriptionem non assignant.

¹⁹ Complut. damni compositio fiat

²⁰ Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctorem legis tacet, et inscriptionem non apponunt.

²¹ Complut. et Lind. iuxta æstimationem

²² S. J. R. et Complut. auctorem pariter et inscriptionem legis omittunt.

²³ Complut. intimaverit

²⁴ Tolet.-goth. et Complut. octo dies

²⁵ Card. et Legion. Antiqua. Tolet.-goth. omisum relinquit legi auctorem et inscriptionem prætermittit.

²⁶ Tolet.-goth. occidatur

²⁷ Card. ad eundem animal crediderit alligandum, et per hoc ruptum probetur, aut mortuum, aliud sanum animal domino &c.

²⁸ Complut. caballi alligaverit

moretur, quia legum statuta transcendit. Quod ¹ si caballus nihil debilitatis incurrit, L. ictus accipiat flagellorum. Si servus hoc fecerit, C. verberibus addicatur.

XVI. Antiqua. ² *Si vitiosum animal, quum apud dominum est, cuiuscumque ætatis occidisse hominem videatur.*

Si quis bovem aut taurum, vel quemcumque quadrupedem noxium habuerit, aut vitiosum; eum antequam alicui noceat, non moretur occidere. Quod si de vitio quadrupedis ex vicinorum contestatione cognoverit, et postea eum reservaverit, aut paverit, vel distulerit occidere, ac postea alicui mortem aut debilitationem, sive vulnus intulerit; iuxta ³ leges componere non moretur, sicut est de homicidis, id est, viris ac mulieribus, infantibus, servis vel ancillis compositio constituta. Ita ut si iugulaverit aliquem ipse quadrupes ⁴ de ingenuis personis, D. solidi componantur. Pro libertis autem medietas huius compositionis, id est, CCL. solidi pro eo qui occisus est, in satisfactione dabuntur. Si autem servum alicuius occiderit, duos eiusdem meriti servos dominus eius qui occisus est, in satisfactione recipiet. Annos habens ⁵ ingenuus XX., CCC. solidi componantur ⁶; et ab hoc usque ad eum qui annos L. habuerit, unam compositionem iubemus stare. A L. annis usque ad illum qui habet LXV. ⁷, CC. solidi componantur. Qui vero super hoc habuerit, C. solidi componantur ⁸. Qui ⁹ XV. annos habuerit, CL. solidi componantur. Si infra XIV. ¹⁰ annos habuerit, CXL. solidi componantur. Si infra XIII. annos habuerit, CXXX. solidi dentur. Si infra XII., CXX. solidi dentur. Si infra XI., CX. Si infra X., C. Si vero novem, aut octo, vel septem, LXL. solidi componantur. Et si sex, vel quinque, aut quatuor annorum fuerit, LXXX. solidi componantur ¹¹. Si certe trium vel duorum annorum fuerit, LXX. solidi componantur ¹². Nam si unius anni fuerit, LX. solidi componantur. Et si filiam alicuius aut uxorem iugulaverit, a XV. anno usque ad XL. CCL. ¹³ solidi componantur, et a XL. usque ad sexagesimum, CC. solidi componantur. Quod si superior annorum numerus fuerit, C. solidi componantur. A quinto decimo vero anno, aut inferius, sicut et de pueris est constitutum ¹⁴, medietatem compositionis eius secundum ætatem vel sexus ordinem reddere compellatur ¹⁵.

XVII. Antiqua. ¹⁶ *Si animal vitiosum quis a se abiiciat, vel non abiectum retineat.*

Si quis bovem aut aliud animal novicum ¹⁷ vel vitiosum habuerit, eum occidere, vel a se proicere non moretur; ita ut vicinis omnibus notum faciat, quia eum a se proiecit. Quod si eum non occiderit aut proiecerit, sed servaverit, quidquid damni admiserit ¹⁸, ille componat ¹⁹, qui eum apud se reservasse cognoscitur.

¹ Card. Quod si animal

² Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris nomine, et in inscriptione hanc legem spoliatam referunt.

³ Card. iuxta istam legem

⁴ Legion. honestum D. solidi componantur. De ingenuis personis in annis XX., CCC. solidi componantur. Pro libertis huius compositionis medietas persolvatur: et ab hoc usque ad eum &c. Complut. quadrupes de ingenuis in annis XX., CCC. solidis componatur. Pro libertis &c. Tolet.-goth. quadrupes in annis XXI., CCC. solidis componatur, et ab hoc usque ad eum.

⁵ In Card. codice huius legis pars illa, quæ a verbis. Annos habens: usque ad finem continetur, frustra perquiritur.

⁶ S. J. R. componantur. Pro libertis vero medietas huius compositionis persolvatur

⁷ Complut. LXXV.

⁸ Legion. dentur

⁹ Complut. Si

¹⁰ Legion. si in quarto decimo anno fuerit. Complut. si in XIV. annis fuerit . . . si in XIII. &c.

¹¹ Legion. solidos solvat

¹² Legion. et Lind. solidos det. Complut. solidos reddat.

¹³ Legion. CL.

¹⁴ Legion. et Complut. superius est comprehensum

XVIII. Antiqua. ²⁰ *Suæ habendum culpæ, si irritatum animal noceat irritantem.*

Si quis vitiosum bovem aut canem, vel aliud animal contra se in ira concitaverit, quidquid passus fuerit, culpæ eius, qui hoc pertulit, oportet adscribi.

XIX. Antiqua. ²¹ *Si iuste aut iniuste concitatus canis quempiam debilitasse vel occidisse probetur.*

Si aliquem canis momorderit alicuius, et de morsu illius aliquis debilitatus probetur, aut mortuos, domino canis nihil calumniæ moveatur: si tamen eundem canem, ut morderet, non irritasse cognoscitur. Quod si canem suum, ut furem aut quemcumque criminis comprehenderit, irritavit, et ita momorderit fugientem; si de morsu illius fuerit debilitatus aut mortuus, nihil ex eo causationis existat. Nam si eum ad innocentem forsitan iniuriandum incitavit ²², tanquam si ipse vulnus intulerit, iuxta leges componere non moretur.

XX. Antiqua. ²³ *De cane damnoso.*

Si cuiuslibet canis damnosus fuerit, ut devastet vervices, vel alia pecora forte evertere cœperit, et deprehensus fuerit; ipse dominus canis, ubi ex hoc fuerit communitus ²⁴, eum illi tradat cui damnum primitus constat fuisse inlatum, ut ²⁵ eum occidat. Quod si eum occidere noluerit, vel illi tradere cui damnum primum constat fuisse inlatum; quidquid postmodum canis damni admiserit, dominus canis duplam compositionem reddere non moretur.

XXI. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ²⁶.

De læsione vestis.

Si quis qualibet occasione vestem absciderit, vel ruperit alienam, atque sordibus maculaverit, et talis macula in veste patuerit, ut extra fœditatem tolli minime possit; pro facti crimine ²⁷ obnoxius teneatur ²⁸, ita ut similem vestem integram restituat. Quod si talem vestem non habuerit, domino huius vestis pretium, quantum integra illa quæ rupta est, vel excissa atque maculata est valere potuit, dare compellatur. Vestem vero, quæ rupta vel maculata est, ille accipiat, qui hanc compositionem exsolverit. Si vero servus hoc fecerit, et dominus pro eo componere noluerit, servum pro qualitate criminis tradere non moretur.

XXII. ²⁹ Antiqua. *Si fraudulenter quis ambulans, in laqueos feris præparatos incidat.*

Si quis sudes in vinea posuerit, sive in campo propter feras, et ibi aliquis dum furtum facere tentat incidit, culpæ eius oportet adscribi, qui vulnus excipit, quod in rem alienam fraudulenter ingressus est.

¹⁵ Legion. S. J. R. et Complut. adiiciunt: Si vero servum alicuius occiderit, duos eiusdem meriti servos domino eius qui occisus est, in satisfactione restituat, quod paulo superius in hac ipsa lege scriptum est.

¹⁶ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctorem, vel inscriptionem non referunt.

¹⁷ Complut. nocuum

¹⁸ S. J. R. admiserit, in duplum ille componat &c.

¹⁹ Complut. componat in duplum

²⁰ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris et inscriptionis legis mentionem non faciunt.

²¹ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legi nec auctorem nec inscriptionem assignant.

²² Complut. incitaverit

²³ Card. et Complut. legis auctorem et inscriptionem omittunt.

²⁴ Complut. admonitus

²⁵ Legion. aut

²⁶ Card. Antiqua. Legion. et Tolet.-goth. legis et auctorem, et inscriptionem non referunt. Lind. Fls. Rcds. Rex.

²⁷ Card. admissione

²⁸ Complut. maneat

²⁹ Complut. nec auctorem, nec inscriptionem legis exhibet.

XXIII. Antiqua. *Ut qui laqueos feris ponit, et loca discernat in quibus ponat, et vicinos admoneat.*

Si quis in terris suis ¹, vineis foveas fecerit, ut feras in eisdem foveis vel desertis comprehendat, aut laqueos vel arcus protenderit, seu balistas in locis secretis vel desertis, ubi via nulla est, quæ non consueverat frequentari, nec ubi pecudum possit esse accessus; si alicuius animal ², per hanc occasionem quæ ad feras adparatur, extingatur aut occidatur, pecus quod periit incautus venator exsolvat, quia quadrupes sibi ea cavere ³ non potuit. Homines vero proximos vel vicinos venator antea commoneat: et si post commonitionem quisque in hæc incautus inruerit ⁴, nihil ⁵ ex hoc calumniæ venatori oportet opponi, quia se illi periculo, qui commonitionem audire neglexit, obiecit. Si quis vero de locis longinquiorebus ⁶ veniens, qui non fuerat ante commonitus, ignorans incidit, et fuerit debilitatus aut mortuus; is qui feris insidias vel laqueos præparavit, tertiam partem compositionis exsolvat, quæ fuerat hactenus debilitatis hominibus vel occisis in legibus comprehensa. Quia in itinere hominibus hoc periculum nescientibus apparere non debuit.

XXIV. Antiqua. ⁷ *De damnis iter publicum concludentium.*

Si iter publicum clausum sit, rumpenti sepem aut vallum, nulla calumnia moveatur. Ille vero qui viam clauserat quæ consueverat frequentari, si servus est, a iudice perducatur ad sepem, et C. flagella suscipiat, et per distractionem iudicis priorem viam aperire cogatur, etiam si messis ibidem esse videatur. Si vero id fuerit a potentiore commissum, exigantur ei ⁸ solidi XX. ⁹ Reliquæ autem personæ talia committentes, decenos solidos exsolvere compellantur: ita ut omnis huius rei compositio fisci viribus inferatur.

XXV. Antiqua. ¹⁰ *De servando spatio iuxta vias publicas.*

Viam per quam ad civitatem ¹¹, sive ad provincias nostras ire consuevimus, nullus præcepti nostri temerator existat, ut eam excludat, sed in utrumque ¹² medietas arripennis libera servetur, ut iter agentibus adplicandi spatium non vetetur. Si quis autem huius legis præcepta transenderit, si maior persona est, det solidos XV. Inferiores vero personæ octenos ¹³ solidos solvant fisco profuturos. Qui certe iuxta huiusmodi viam, messem, aut vineam, vel pratum sive conclusum habere cognoscitur, sepe utrumque concludat; quod si propter paupertatis angustiam campum sepibus non possit ambire, fossatum protendere non moretur.

XXVI. Antiqua. ¹⁴ *Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.*

Si quis de apertorum et vacantium camporum pascuis, licet eos quisque fossis præcinxerit, caballos aut boves, aut cætera animalia generis cuiuscumque iter agentium ad domum suam inclusurus adduxerit, per duo capita ¹⁵ tremissem cogatur exsolvere. Si vero ut non pascantur ex-

pulerit, per quatuor capita tremissem accipiat, qui excepit iniuriam. Quod si hæc et quæ superius dicta sunt, servus domino nesciente commiserit, a comite civitatis vel iudice C. flagellorum ictibus verberetur, et dominus servi nullam calumniam aut detrimentum sustineat.

XXVII. Antiqua. ¹⁶ *Ne iter agentibus pascua non conclusa ¹⁷ vetentur.*

Iter agentibus in pascuis quæ conclusa non sunt, deponere sarcinam, et iumenta vel boves pascere non vetetur. Ita ut non uno loco plusquam biduo, nisi hoc ab eo cuius pascua sunt obtinuerint, commorentur, nec arbores maiores vel glandiferas, nisi præstiterit silvæ dominus, a radice succidant. Ramos autem ad pascendos boves non prohibeantur competenter incidere.

XXVIII. ¹⁸ *Ut qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.*

Qui in eo loco, ubi transitus fluminis est, culturam fecerit vel præruptum ripæ, aut ubi pecora transeunt potuerit excludere, et fecerit fortasse culturas, sepem etiam facere non moretur. Quod si non fecerit, et aliqui damni fuerit per hanc ¹⁹ negligentiam suæ inutilitatem perpessus, nihil compositionis ab aliquo accipiat, quia negligentiam illius ad alterius damnum redundare non convenit.

XXIX. Antiqua. ²⁰ *De discretione concludendorum fluminum.*

Flumina maiora, id est, per quæ isoces ²¹ aut alii pisces maritimi subriguntur, vel forsitan retia aut quæcumque commercia veniunt navium, nullus ad integrum contra multorum commune commodum suæ tantummodo utilitati consulturus excludat. Sed usque ad medium alveum, ubi maximus fluminis ipsius concursus est, sepem ducere non vetetur, ut alia medietas diversorum usibus libera relinquatur. Si quis contra hoc fecerit, exclusa ipsius a comite civitatis, vel a iudice sine aliqua excusatione rumpatur: et si honestioris loci persona est, X. solidos det illis quos impedire conatus est. Si vero inferior persona est, V. solidos det, et L. flagella suscipiat. Quod si ab utraque parte huius fluminis duo ²² manserint, non liceat ad integrum flumen excludere, ut dicat unusquisque eorum quod medietatem suæ partis excluderit: sed alter superius, alter inferius clausuram ²³ facere ex medietate fluminis non prohibeatur. Si vero locus non fuerit nisi tantummodo in uno transitu, sic excludatur, ut na-ves et retia per medium discurrere possint. Quod si comes civitatis, aut aliquis cuiuscumque clausuram contra hanc ordinationem nostram evertere præsumat, X. solidos domino clausuræ dare debeat. Certe si minor persona hoc fecerit, V. solidos clausuræ domino cogatur exsolvere, et L. flagella a iudice eius loci accipiat. Si servus hoc fecerit, C. verberibus subiacebit.

XXX. Antiqua. ²⁴ *De confringentibus molina et conclusiones aquarum.*

Si quis molina violenter fregerit, quod fregit infra XX. ²⁵

¹ Legion. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. suis foveas . . . in eisdem foveis comprehendat

² Tolet.-goth. animal possit esse læsum per hanc &c.

³ Legion. evitare

⁴ Complut. incidit

⁵ Tolet.-goth. venator nullam calumniam pertimescat

⁶ Legion. et Complut. longinquis

⁷ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris legis nomine et inscriptione carent.

⁸ Complut. ab eo

⁹ Tolet.-goth. LX.

¹⁰ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis simul auctorem et inscriptionem omittunt.

¹¹ Tolet.-goth. civitates

¹² Card. in utrisque lateribus

¹³ Tolet.-goth. setenos

¹⁴ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis tacent auctorem et

inscriptionem.

¹⁵ Complut. pro duobus capitibus

¹⁶ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. nec legis auctoris, nec inscriptionis meminere.

¹⁷ Complut. clausa

¹⁸ Legion. et Lind. Antiqua.

¹⁹ Legion. per hanc negligentiam [sive inutilitatem]

²⁰ Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. non indicant legis auctorem, nec inscriptionem.

²¹ Lind. mesoces

²² Complut. duo domini

²³ Card. et Legion. clusuram scribunt non modo hoc in loco, sed iterum inferius.

²⁴ Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem et inscriptionem prætermittunt.

²⁵ Legion. Complut. et Lind. XXX.

dies reparare cogatur, et insuper XX. ¹ solidos compellatur exsolvere. Quod si infra statutum tempus non reparaverit, alios viginti ² solidos implere cogatur, et C. insuper flagella suscipiat. Eadem et de stagnis quæ sunt circa ³ molina, et conclusionibus aquarum præcipimus custodiri. Quod si servus talia præsumpserit, et disrupta reparet, et C. verbera portet ⁴.

XXXI. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁵.

De furantibus aquas ex decursibus alienis.

Multarum terrarum situs qui indiget pluviis, foveri

V. TITULUS DE PASCENDIS PORCIS, ET ANIMALIBUS DENUNTIANDIS ERRANTIBUS.

- I. *De porcibus in glandem præsumptive aut placito missis.*
- II. *De porcibus inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.*
- III. *Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.*
- IV. *De porcibus errantibus in silva præventis.*
- V. *Si quorumcumque animalium grex in pascua intra-*

- I. ⁷ *De porcibus in glandem præsumptive aut placito missis.*

Qui porcibus in silva sua tempore glandis invenerit, primum custodi aliquid velut pigneris tollet indicium, et domino pastoris vel parentibus mandat; ut, si convenerit, usque ad tempus decimarum porcibus in silva sua permittat ⁸, et pignus quod pastori tulerat, reformare procuret. Quod si noluerit porcibus illius in silvam suam intrmittere decimandos, et ille eos alia vice in silva sua invenerit, etiam si porci pauci fuerint, unum exinde qui silvam suam defendit, occidat. Si autem plures porci fuerint, duos tollat, et præsumat occidere, et nullam calumniam pertimescat; et nihilominus tertia vice eum cuius porcibus invenit ¹⁰ admoneat, ut porcibus suos in silvam suam, si voluerit, introducat, et decimum iuxta consuetudinem solvat. Quod si nec tunc voluerit de dandis decimis definire, et ille eos tertia vice in silva sua qui interdixit ¹¹ invenerit, decimum ¹² ex omnibus pro iure suo præsumat. Si vero aliquis sub pactione decimarum porcibus in silvam ¹³ intrmittit alienam, et usque ad brumas porci in silva alterius paverint, decimas sine ulla contradictione persolvat. Nam si post brumæ tempus porcibus suos in silva, quam conduxerat, noluerit retinere, vice-simum caput, sicut est consuetudo, domino silvæ cogatur exsolvere.

- II. ¹⁴ *De porcibus inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.*

Si inter consortes de glandibus fuerit orta contentio, pro eo quod unus ab alio plures habeat porcibus: tunc qui minus habuerit, liceat ei secundum quod terram dividit, porcibus ad glandem in portione sua suscipere, dummodo

aquis studetur inriguis, cuius terræ ita experimentum tenetur, ut si defecerit aquarum solitus usus, desperetur confusus ex fruge proventus. Proinde ubi maiores aquæ sunt, si quis furtive aut malitiose aquam ex decursibus subtraxerit alienis, per quatuor horarum spatium det solidum unum. Ubi autem minores sunt derivationes aquarum, per quatuor horas exsolvat tremissem unum. Aqua vero quantis horis alibi dilapsa convincitur, tantis ad inrigandum competenti tempore domino reformetur. Servus si sua sponte ista præsumpserit, pro maioribus aquis C. flagella suscipiat: pro minoribus vero L. verberum ⁶ cessionibus succumbat.

- VI. *Ut pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.*
- VII. *Ut errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.*
- VIII. *Ne animalia errantia occupata, aut tondeantur, aut caractere notentur, vel in alieno iure ducantur.*

æqualis numerus ab utraque parte ponatur, et postmodum decimas dividant, sicut et terras diviserunt.

- III. Antiqua. ¹⁵ *Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.*

Si quis ad glandem sub placito decimarum porcibus in silvam intrmittat alienam, et eos occulte priusquam decimentur amoverit; pro fure teneatur, et decimam adiecta furti compositione restituat. Si vero hoc servus, domino nesciente, commiserit, C. ictus accipiat flagellorum, et dominus nullum damnum aut detrimentum sustineat, sed reddat decimas quas debet. Si autem ¹⁶ hoc, domino iubente, commissum ¹⁷ est, ipse qui iussit furti compositionem cogatur exsolvere.

- IV. Antiqua. ¹⁸ *De porcibus errantibus in silva præventis.*

Qui porcibus errantes in silva sua invenerit, aut contestari ¹⁹ vicinis debet, aut claudere. Et si dominus porcorum non adfuerit, unum porcibus prima vice præsumat, et iudicium qui fuerit in proximo constitutus nuntiet, apud se porcibus qui vagabantur inclusos. Deinde si dominus porcorum vel pecorum non inveniatur, custodiat tamquam suos, et pro glandibus decimam consequatur: et quum dominus adfuerit, mercedem custodiae, facta præsentibus iudicibus ratione, de temporis spatio percipiat.

- V. ²⁰ *Si quorumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena.*

Si in pascua grex alienus intraverit, seu ovium ²¹ sive vaccarum, hoc quod de porcibus constitutum est, præcipimus custodiri. Consortes vero vel hospites nulli calu-

¹ Tolet.-goth. et Lind. XXX.
² Tolet.-goth. et Lind. XXX.
³ Legion. iuxta
⁴ Complut. flagella suscipiat. Legion. accipiat
⁵ Card. Fls. Chds. Rex. Antiqua. Tolet.-goth. et Complut. auctorem et inscriptionem legis omittunt.
⁶ Complut. verberationes sustineat
⁷ Legion. et Card. Antiqua.
⁸ Card. De porcibus qui in glandem præsumptive ante placitum missi sunt.
⁹ Complut. pascere permittat
¹⁰ Legion. et Complut. invenerit
¹¹ Legion. et Lind. introduxit
¹² Legion. Complut. et Lind. decimam
M.L. Tom. I.

¹³ Legion. porcibus in silvam suam intrmittit alienos
¹⁴ Legion. et Card. Antiqua.
¹⁵ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris notitia, et inscriptione destituuntur.
¹⁶ Tolet.-goth. Si servus pro iussione domini sui hoc fecerit, pro fure teneatur dominus eius
¹⁷ Card. commiserit, dato decimo, ipse qui iussit &c.
¹⁸ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. non exhibent legis auctorem, nec inscriptionem.
¹⁹ Complut. testari
²⁰ Legion. et Card. Antiqua.
²¹ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. boum. Legion. seu boum, sive vaccarum, seu ovium

lumiæ subiaceant; quia illis usum herbarum quæ conclusæ non fuerant constat esse communem. Qui vero sortem suam totam forte concluserit ¹, et aliena pascua, absente domino, invadit, sine pascuario non præsumat, nisi forsitan dominus pascuæ voluerit.

VI. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ².

Ut pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.

Caballos vel animalia errantia liceat occupare, ita ut qui invenerit denuntiet, aut episcopo ³, aut comiti, aut iudici, aut senioribus loci, aut etiam in conventu publico vicinorum. Quod si non denuntiaverit, furis damnus habebit. Similis et de aliis rebus ordo ⁴ manebit.

VII. Antiqua. ⁵ *Ut errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.*

Qui errantia animalia et sine custode invenerit, ita ⁶

diligenter occupet, ut non evertat; sed sicut propria diligat atque custodiat. Quod si dominus qui perdidit caballum suum vel animal non eversum, sed dilectum et sanum invenerit, per singula capita maiora quaternas siliquas ille qui invenit accipiat, et quantum in substantia ipsius caballi vel animalis expendisse iuraverit, a domino caballi recipiat. Cæterum si everterit, duplum animal domino cogatur exsolvere.

VIII. *Ne animalia errantia occupata aut tondeantur, aut caractere notentur, vel ⁷ in alieno iure ducantur.*

Caballum captum errantem nullus tondere vel vendere præsumat. Caballis etiam aut bobus vel aliis quibuslibet pecoribus errantibus nulli liceat characteres infixere. Quod si quis inventum animal vendere aut donare præsumpserit, secundum leges sicut fur teneatur. Qui vero totonderit, tres solidos compulsus exsolvat. Ita ⁸ erit etiam ei, qui characterem infixerit.

VI. TITULUS DE APIBUS, ET EARUM DAMNIS.

I. *De inventis apibus defendendis.*

II. *Si damnum faciant apes.*

III. *De furatis apibus.*

I. ⁹ *De inventis apibus defendendis.*

Si quis apes in silva sua, aut in rupibus, vel in saxo, aut in arboribus, vel in qualicumque loco invenerit, faciat tres decurias ¹⁰, quæ vocantur characteres; unde potius non per unum characterem fraus nascatur. Et si quis contra hoc fecerit, atque alienum ¹¹ signatum ¹² intruperit, duplum restituat illi cui fraus inlata est, et præterea XX. ¹³ flagella suscipiat.

II. ¹⁴ *Si damnum faciant apes.*

Si quis apiaria in civitate aut in villa ¹⁵ forsitan construxerit, et aliis damnum intulerit; statim moneatur, ut ea in abditis locis transferre debeat: ne forsitan in eodem loco hominibus aut animalibus damnum inferant. Et qui hæc præcepta aut testationem ¹⁶ neglexerit, et damnum suffocationis in quadrupedes intulerit; quod mortuum fue-

rit, duplum restituat: quod debilitatum ¹⁷ est, ille obtineat, et simile domino reddat, et pro iudicis contestatione quam audire neglexit, V. solidos coactus exsolvat.

III. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹⁸.

De furatis apibus.

Si quis ingenuus in apiario furti causa fuerit comprehensus, si nihil exinde abstulerit, propter hoc quod ibidem comprehensus est, III. solidos solvat, et L. flagella suscipiat. Ceterum si abstulerit, novecuplum cogatur exsolvere, et prædictum ¹⁹ numerum flagellorum excipiat. Si servus vero ingrediens nihil abstulerit, C. verberibus addicatur. Quod si abstulerit, sexcuplum reddere compellatur, pro quo si dominus satisfacere noluerit, eum servituum illi, qui damnum pertulit, tradat.

LIBER IX.

DE FUGITIVIS, ET REFUGIENTIBUS ²⁰.

I. TITULUS DE FUGITIVIS ET OCCULTATORIBUS, FUGAMQUE PRÆBENTIBUS ²¹.

I. *Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur.*
II. *Si fugitivus vinctus quocumque ligamine absolvatur.*

III. *Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat præsentari.*

¹ Card. concluserit, aliena pascua absente domino invadere sine pascuario &c.

² Legion. Antiqua. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem omisum reliquunt, et inscriptionem.

³ Legion. et Complut. sacerdoti

⁴ Legion. forma

⁵ Tolet.-goth. Complut. et editio Lind. prætermittunt legis et auctorem et inscriptionem.

⁶ Complut. tam

⁷ Verba hæc: vel in alieno iure ducantur: desiderantur in codicibus Tolet.-goth. et Legion.

⁸ Tolet.-goth. Similiter et qui characterem infixerit

⁹ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁰ Tolet.-goth. faciat tres characteres, unde potius &c.

¹¹ Complut. alium signatum ruperit

¹² Legion. signum

¹³ Complut. XL.

¹⁴ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁵ Legion. et Complut. silva

¹⁶ Legion. et Complut. contestationem

¹⁷ Complut. et Lind. quod vero debilitatum, ille obtineat, &c.

Card. quod vero debilitatum ille obtineat, et simile domino reddat. Si in hominibus debilitationem, aut mortem vel damnum intulerit, iuxta leges componere non moretur, tamquam si ipse hæc perpetrasset, et pro iudicis testatione quam audire &c.

¹⁸ Tolet.-goth. noviter emendata. Complut. et Lind. non referunt legis auctorem, vel inscriptionem.

¹⁹ Tolet.-goth. C. flagella suscipiat

²⁰ Complut. De fugientibus

²¹ Complut. OCCULTATORIBUS FUGITIVORUM.

- IV. *Si nesciens quis fugitivum suscepit¹, et ei humanitatem dederit.*
 V. *Si alienum mancipium quis persuadeat, ut fugiat, vel humanitatem impendat.*
 VI. *Si ignotus homo susceptus multis diebus apud alium commoretur.*
 VII. *Si servus fugitivum sciens ostenderit viam fugiendi.*
 VIII. *De susceptione fugitivorum, si dominus vel servus suscipiat alterius fugitivum.*
 IX. *Ut ad cuius domum fugitivus venerit², vicinis et loci prioribus contestetur.*
 X. *Ut bis venditus servus per fugam rediens in libertate permaneat.*
 XI. *Ut discutiatur mancipium fugitivum, ne propter lucrum fuerit ad domum suscipientis immissum.*
 XII. *Si ingenuum se esse mentiens servus sub mercedis conditione apud alium commoretur.*
 XIII. *Si fugitivus in domo cuiuscumque fuerit inventus.*
 XIV. *De mercede eius, quiprehenderit fugitivum.*
 XV. *Si servus fugiens se esse mentiatur ingenuum.*
 XVI. *Si servus fugiens dicat se esse ingenuum³, et ob hoc mulieris ingenuæ connubia sortiatur.*
 XVII. *De his quæ servus fugiens adquisisse videtur.*
 XVIII. *De his qui præventos servos dominis reformare contemnunt.*
 XIX. *Si ingenuus vel servus latrones celandos susceperint.*
 XX. *Ut iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino advenienti præsentet.*
 XXI. *De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.*

I. ⁴ *Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur.*

Si quis ingenuus servum fugitivum celatum habuerit, alium paris meriti cum eodem servo domino dare cogatur. Si vero servus sine conscientia domini sui fugitivum celaverit, servi ambo publice centena flagella suscipiant: dominus vero servi nihil damni sustineat.

II. ⁵ *Si fugitivus vinctus quocumque ligamine absolvetur.*

Si quis servum alienum in fuga lapsum, ferro vinctum, aut in quocumque ligamento⁶ constitutum absolverit, pro præsumptione sua qui hoc fecerit, det domino servi solidos X. Si vero non habuerit unde componat, a iudice C. flagella suscipiat, et servum requirere⁷ ac domino restituere non moretur. Quod si eum non potuerit invenire, aut servum æqualis meriti domino reddere compellatur, aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti, illi cuius servum laxaverit⁸ addicendus. Quod si hoc servus fecerit sine domini voluntate, coram iudice C. flagella suscipiat. Et si vinctus⁹ inveniri non poterit, servus qui solvit tradatur in servitium domino vinculati. Quodcumque autem qui vinctus fuit inventus extiterit, domino reformetur, et datus pro eo servus ad proprium dominum revertatur. Si autem conscio domino id fecerit, ipse dominus componat, sicut est de ingenuis superius constitutum.

III. ¹⁰ *Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat præsentari.*

Si cuiuslibet servus ad aliquem latens advenerit, statim eum præsentare iudici non differat. Quod si eum non præsentaverit, et usque ad octavam¹¹ noctem apud eum moratus fuerit, aut si ad longinquiora loca transierit, duos eiusdem meriti servos domino cogatur exsolvere. Nam si apud eum mancipium, quod suscepit, subcelatum invenitur, alterum cum eo dare domino non moretur: quia infra¹² diem legibus constitutum noluit contestari.

IV. ¹³ *Si nesciens quis fugitivum suscepit, et ei humanitatem dederit.*

Si quis nesciens fugitivum suscepit, et ei humanitatem dederit, et non amplius ibidem fuerit immoratus quam una die vel nocte, domino quærenti fugitivum suum præbeat sacramentum, se nescisse quod fugerit; aut si certe potuerit adprobare quod fugitivum non celaverit, ab omni calumnia liber abscedat. Si vero ibi biduo aut triduo aut quadriduo pro reparandis sumptibus vel cuiuscumque occasionis causa præteriens moras adferre voluerit, conventus a domino ubi postea manserit, vel a quo fugitivus humanitatem acceperit, cogatur ostendere; et infra sex menses, aut inveniat fugitivum, aut eos apud quos postea¹⁴ fuerit, ostendat. Quod si non potuerit invenire, conscientiam suam ex hoc sacramento purgare debebit, et apud quem novissime venit; aut repræsentet¹⁵ qui fugit, aut paris meriti servum domino reddat. Et si servus postea fuerit inventus, illum quem pro eodem dederat recipiat, et ab omni calumnia securus¹⁶ abscedat.

V. ¹⁷ *Si alienum mancipium quis persuadeat ut fugiat, vel humanitatem impendat.*

Si quis alienum mancipium persuaserit ut fugeret, aut ei, quum sciret fugitivum, humanitatem dederit, aut forte delonderit¹⁸ fugientem, si fugitivum potuerit invenire, duos cum eodem paris meriti servos domino reformare cogatur. Si autem inventus non fuerit fugitivus, tres servos eiusdem meriti domino compellatur exsolvere. Eadem¹⁹ quoque et de ancillis præcipimus custodiri.

VI. ²⁰ *Si ignotus homo susceptus multis diebus apud alium commoretur.*

Si apud quemcumque quinque²¹ vel septem dies homo ignotus, aut latens moretur; ille qui cum hospitiis suscepit, vel humanitatem dedit, ante diem testetur octavum iudici vel vicario proximæ civitatis, aut territorii, ut secundum legem de susceptione fugitivorum, quam nuper edidimus, idem ipse qui fugit, ut illius qui in loco maior est interrogatione discussus, quis sit aut propter quod venit, possit agnosci. Sicque omnis constitutio prædictæ legis, de susceptione scilicet fugitivorum, quæ noviter a nostra gloria condita esse dinoscitur, in omnibus impleatur.

¹ *Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et editio Lind. suscepit, humanitate concessa, pari modo ac in lege scribunt.*

² *Legion. et Lind. advenerit, quo verbo et in lege utiantur. Complut. pervenerit*

³ *Legion. ingenuum, mulieri se coniungat ingenuæ*

⁴ *Legion. et Card. Antiqua.*

⁵ *Legion. et Card. Antiqua.*

⁶ *Tolet.-goth. S. J. R. Legion. Complut. et editio Lind. ligamine*

⁷ *Complut. acquirere*

⁸ *Complut. relaxaverat*

⁹ *Complut. vinctum invenire*

¹⁰ *Legion. et Card. Antiqua.*

¹¹ *Legion. octavam diem vel noctem. Complut. octavam diem*

¹² *Complut. intra*

¹³ *Legion. Card. et Complut. Antiqua.*

¹⁴ *Complut. postea commoratus fuerat*

¹⁵ *Complut. præsentet*

¹⁶ *Complut. liber*

¹⁷ *Legion. Antiqua.*

¹⁸ *Complut. totonderit*

¹⁹ *Tolet.-goth. Eadem lex, et de ancillis custodiatur*

²⁰ *Legion. et Complut. Antiqua.*

²¹ *Lind. quinque aut sex*

In limitibus præterea provinciarum maior sollicitudo prætetur, ita ut ipsa aut altera die eius publicetur adventus. Quod si infra octo dies non contestatus fuerit qui suscepit ¹, et mancipium in domo sua moram ² fecerit, alium talem cum eo domino restituat, quia noluit contestari. Si vero in fuga celatus evaserit, hospes requirat fugitivum: quem si non potuerit invenire, duo æqualis meriti mancipia domino cogatur exsolvere.

VII. ³ *Si servus fugitivum sciens ostenderit viam fugiendi.*

Si servus alterius fugitivum sciens viam ostenderit, si fuerit fugitivus inventus, sive etiam non potuerit inveniri; servus qui iter monstravit, tantummodo C. ⁴ flagellorum ictibus verberetur, et domino eius nulla calumnia moveatur.

VIII. ⁵ FLAVIUS ERVIGIUS REX ⁶.

De susceptione fugitivorum, si dominus vel servus suscipiat alterius fugitivum ⁷.

Ad cuius domum transiens advenerit fugitivus, si accepta ex incognito eleemosyna confestim alibi transierit ⁸, calumnia illi qui quasi peregrinum ad horam hospitem suscepit ⁹, moveri omnino non poterit: quum se huiusmodi susceptor sacramentis purgaverit, quia incognitum habuerit eum, cui prætereunti eleemosynam dedit. Quod si duobus vel tribus diebus fugitivus apud alterum quolibet modo permanserit, statim ille qui eum suscepit, secundum quod superiori lege præcipitur, ante diem octavum prioribus loci illius, iudici, villico atque præposito coram idoneo teste ¹⁰, eum quem suscepit præsentare procuret. Sicque interrogetur, et strenue perquiratur a iudice, aut cuius sit servus, aut quando a dominis suis fugerit, vel quando aut ubi ille qui eum præsentat suscepit. Sicque tota in unum collecta atque conscripta, iudex vel alii qui adfuerint manu sua hoc quod perquisitum fuerit vel inventum subscribere debeant. Ita ut et fugitivum, et hoc ipsum quod scriptis de eodem adligatum est, ille qui eum præsentavit, in potestate sua recipiat, qualiter eum infra dies octo suis dominis reddat. Quod si dominus fugitivi longe fortasse sit positus, XX. per dies singulos millibus computatis, spatio ille qui fugitivum suscepit sibi concessio in præfinito die, ubi dominum fugitivi reperiat, fugitivum ipsum domino suo, aut per se, aut per quem voluerit, servitutum restituat, et commodum suum quantum lege altera constat, id est, per XXX. ¹¹ millia ¹² tremissem ¹³ unum a domino fugitivi accipiat. Quod si eidem qui fugitivum suscepit, gravosum fortasse extiterit propter terrarum longinquitatem, fugitivum suo domino præsentare, saltem vel ubi vicinas possessiones domini fugitivi agnoverit, actori vel procuratori fugitivum coram legitimo teste ¹⁴ præsentet, et accepta superioris commodi summa, securus ipse qui fugitivum suscepit, abscedat. Iam vero si fugitivum iudici præsentaverit, et a iudice perquisitus ipse qui præsentatur, cuius servus sit nullo modo dixerit, apud iudicem ipse qui eum præsentaverat eundem fugitivum relinquat. Iudex vero sub ardua custodia eundem qui sibi est præsentatus, infra tempus et iuxta modum superius constitutum, regis obtutibus præsentare non differat: ut principali potestate manifeste quæsitus, ubi cunctorum constat adesse conventum, cognitio fugitivi per

plurimos habeatur. His igitur omnibus necessaria sanctione præmissis, quicumque deinceps fugitivum cognitum vel incognitum, non sub isto qui præmissus est ordine, aut iudici præsentaverit, aut suo domino non reddiderit; domino fugitivi, et ipsum qui fugerat, et alium cum eo in satisfactione servitutum restituat. Quod si fugitivus perierit, duos similes servos a susceptore dominus fugitivi recipiat. Hoc quoque et iudex damno mulctabitur, si ordinem implere distulerit superius constitutum. Si vero servus sine voluntate domini sui fugitivum alterius suscepit, extensus coram iudice C. flagella suscipiat, et fugitivum petenti domino mox reformet. Quod si idem qui a servo susceptus est fugitivus minime repertus extiterit, alium similem servum pro eo dominus servi susceptoris reddere compellendus est. Certe si dominus pro servo componere noluerit, servum ipsum tradere non recuset.

¹⁵ IX. ¹⁶ *Ut ad cuius domum fugitivus venerit, vicinis et loci prioribus contestetur.*

Ad cuius domum fugerit fugitivus, prioribus loci illius villicis atque præpositis quibuscumque testetur. Et si eum in domo sua retinere voluerit, habeat potestatem. Quem quum dominus eius supervenerit, recipiat, et nullam calumniam qui suscepit, incurrat ¹⁷. Quod si se fugitivus ad alia loca forte contulerit, sacramentum, præsentibus illis quibus testatus est, præbere debet, se ut fugeret non suasisse vel præcipisse, et ubi lateat non scire, et post hæc nullam calumniam patiat.

X. ¹⁸ *Ut bis venditus servus per fugam rediens in libertate permaneat.*

Si quis proprium servum extra provincias nostras ad alias regiones venditione transtulerit, ac postmodum reversus fuerit, et dominus eum iteratim vendiderit, cogatur a iudice ut eum ab emptore recipiat, et receptum deinceps servum nullo modo inquietet, sed liber permaneat. Ipse vero qui eum ex peregrinis locis ad patriam remeantem notanda iterum cupiditate distraxerat, alium servum paris meriti priori reddat emptori: nihilominus et illi qui postea comparavit pretium redditurus. Et tamen servum ex peregrinatione reversum, nec vendere prior dominus, nec servitio suo adplicare præsumat, sed perenniter idem servus in libertate persistat.

XI. Antiqua. ¹⁹ *Ut discutiatur mancipium fugitivum, ne propter lucrum fuerit ad dominum suscipientis immissum.*

Mancipium fugitivum discutiatur, ut nomen domini sui exprimat, et diligentius, præsentate iudice, requiratur, ne forte propter lucrum capiendum ad domum fuerit suscipientis immissum. Et si ita esse constiterit, dominus tantæ fraudis inventus illi, quem in crimine occultati servi implicare conatus est, damnum quod occultatoribus impositum est, ipse persolvat. Æquum est enim, ut tam nocentium insidiarum reatus in suum recurrat auctorem.

XII. ²⁰ Antiqua. *Si ingenuum se esse mentiens servus, sub mercedis conditione apud alium commoretur.*

Si servus fugiens ingenuum se esse dicat, et unde sit

¹ Legion. Tolet.-goth. Card. et Lind. suscepit, et omnem constitutionem præmemoratae legis implere neglexerit, et mancipium &c.

² Legion. et Lind. amplius moram

³ Legion. Card. et Lind. Antiqua.

⁴ Complut. CC.

⁵ Codices Legion. S. J. R. et Complut. hanc, quæ htc VIII. est, legem dinumerant XXI.

⁶ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Fls. Vamba.

⁷ Complut. hæc adiicit verba: data et confirmata lex civitate Corduba

⁸ Legion. Complut. et Lind. pertransierit

⁹ Legion. hospitio suscepit

¹⁰ Legion. et Complut. idoneis testibus

¹¹ Tolet.-goth. XX.

¹² Legion. pro XXX. millibus

¹³ Complut. solidum

¹⁴ Legion. et Complut. legitimis testibus

¹⁵ Hæc IX. lex in codicibus Card. et Tolet.-goth. desideratur, et sub numero VIII. invenitur in S. J. R. Legion. Complut. et editione Lind.

¹⁶ Legion. Antiqua.

¹⁷ Legion. pertimescat

¹⁸ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁹ Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis tacent auctorem, et inscriptionem.

²⁰ Tolet.-goth. Antiqua noviter emendata. Complut. S. J. R. et Lind. auctoris nomine, et inscriptione carent.

ignoretur, sicque apud quemlibet fuerit immoratus sub certa conditione mercedis, secundum superiorem legem iudici antea præsentetur et discutiatur. Et si mercenarium eum, non fugitivum investigatio iudicis perquirentis invenit, in postmodum si inveniatur a domino, non potest tanquam reus teneri, qui nesciens fugitivum mercenarii loco susceperit. Dominus vero fugitivi mercedem, quæ placita fuerat, consequatur. Quod si servus a domino de fuga reductus iterum fugerit, et eum iteratim fugientem susceperit, qui mercenarium eum ante susceperat, continuo aut iudici tradat, aut domino remittere non moretur. Cæterum si hoc non fecerit, damnum occultatoris excipiat.

¹ XIII. ² *Si fugitivus in domo cuiuscumque fuerit inventus.*

Si fugitivus in domo potentis vel cuiuslibet fuerit inventus, qui liberum se esse dicat, aut fortasse non dicat, repetenti sine dilatione reddatur. Ille vero qui recepit, se iudicio caveat adfuturum, nullis ante iudicium tormentis eum traditurum, donec aut iste suam vindicet libertatem, aut certe ille adprobet servum qui ³ repetit. Quod si petitor ista cavere noluerit, fugitivus ille sub illius apud quem inventus est fideiussione tamdiu consistat, quamdiu cognosci possit, qui de eodem rationabiliter iudex absque retardatione definiat.

XIV. FLAVIUS RECESVINTUS REX ⁴.

De mercede eius quiprehenderit fugitivum.

Si quis fugitivum comprehenderit, per XXX. millia ⁵ vel infra tremissem accipiat; per centum vero millia unum solidum pro ⁶ beneficio consequatur; sicque dum creverit numerus millium, crescat et numerus solidorum: ita ut qui invenerit fugitivum, cum rebus omnibus, quas cum eo invenerit, præsentare suo domino non moretur. Quod si fugitivus ab eo, a quo fuerat captus, fugerit, dominus servi ab eodem sacramentum accipiat, quod non ipsius fraude vel studio fugitivus evaserit, et nullam postea calumniæ pertimescat. Et si post datum sacramentum aliquid a fugitivo convincitur accepisse mercedis, aut eius fraude doceatur admissum, ut fugitivus ad longinquiora ⁷ pertenderit: si fugitivus fuerit inventus, paræ meriti alium servum domino reformare cogatur: sin autem inventus non fuerit, duos eiusdem meriti servos domino eius exsolvere compellatur.

XV. ⁸ *Si servus fugiens se esse mentiatur ingenuum.*

Si servus in fuga positus ad ignotos advenerit, et sibi mulierem ingenuam in coniugio copulaverit, eo quod dicat se ingenuum esse, et hoc mulier vel eius parentes aut propinqui ita factum convicerint, aut certe iudex talem probationem a parte mulieris inspexerit; dum dominus servi ⁹ hanc veritatem agnoverit, nihil ipsi mulieri damni aut calumniæ moveatur, sed sit libera, et filii qui ex eis sunt procreati conditionem matris ¹⁰ sequantur. A servo vero, si voluerit, non separetur, si tamen hoc et dominus servi voluerit.

XVI. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ¹¹.

Si ¹² servus fugiens dicat se esse ingenuum, et ob hoc mulieris ingenuæ connubia sortiatur.

Quia sæpe, dum servi dominos suos fugiunt, mentientes se esse ingenuos, mulieribus ingenuis contra legum decreta in coniugio copulantur; ideo huius legis valitura promulgatione decernimus, ut si quis servus in fuga positus, vel quibuscumque modis de iure domini sui evagans ad quemlibet pervenerit, utrum ingenuum se esse dicat, an fortasse non dicat, et sub hac occasione ingenuæ mulieris adpetierit copulam: quidquid de tam inhonesta coniunctione fuerit procreatum, conditionem patris proculdubio sequatur, ut dum dominus eius advenerit, non solum eundem fugitivum, sed et filios exinde progenitos omneque eorum peculium suo debeat vindicare dominio. Similis quoque et de ancillis ordo servandus est, quæ fugientes dominos suos, viris se ingenuis copulare præsumpserint.

XVII. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ¹³.

De his, quæ servus fugiens adquisisse videatur.

Si servus in fuga positus aliquid, dum in ea fuga est, de artificio suo vel quocumque iusto labore adquisierit, dominus eius dum pervenerit, sibi vindicet omnia. Cæterum si cum rebus furatis ¹⁴ eum dominus suus repererit, nihil sibi exinde defendere poterit; sed ei qui perdidit, reddere non tardabit. Si vero damnum aut quodcumque crimen idem fugitivus admisisse convincitur, ille componat qui ei latebras præbuisse cognoscitur.

XVIII. FLAVIUS CINTASVINTUS REX ¹⁵.

De his, qui perventos servos dominis reformare contemnunt.

Dum plerique controversiis vacare nituntur, legum quasdam sententias inique pervertunt: et pro eo quod antiqua lege decretum est, ut dum fugitivi dominus supervenerit, eum recipiat, differunt eius homini reddere fugitivum: ut sub hac fortasse occasione, dum dilatio prætenditur, sibi eum ex prolixitate temporis vindicent servitutum: præsertim quia sit omnino superfluum, et pro vilis interdum servi persona, dominum ducentis aut trecentis millibus vel amplius fatigari, et talis obiectio callide magis quam veraciter videatur opponi. Proinde constituentes decernimus, ut quicumque domino seu per se, sive per hominem suum requirenti fugitivum suum, et agnoscenti reddere distulerit, vel comprehensum excusserit, quatuor eiusdem meriti servos, et eundem fugitivum domino reddere compellatur: aut si idem fugitivus perierit, quinque proculdubio servos similes exsolvere ¹⁶ non moretur; unum ex his ille qui composuit, postmodum recepturus, si vel ab ipso vel a domino suo fugitivus inventus, in servitutum proprii domini fuerit restitutus. Ita ut si talia nesciente domino servus admisserit, si voluerit dominus, duos eiusdem meriti servos pro eo servi domino det: si autem noluerit, servus tradatur fugitivi domino perenniter servitutus: et talis etiam de ancillis ordo servetur.

XIX. Antiqua. ¹⁷ *Si ingenuus vel servus latrones celandos susceperit.*

Si quis ingenuus vel servus sciens latrones celandos sus-

¹ *Codici Legion. hæc deest lex.*

² *Tolet.-goth. Antiqua.*

³ *Tolet.-goth. quem reperit*

⁴ *Legion. Card. et Tolet.-goth. Antiqua. Complut. et Lind. legis auctorem et inscriptionem omittunt.*

⁵ *Complut. milliaria*

⁶ *Complut. accipiat pro beneficio suo*

⁷ *Complut. longinqua pertenderet*

⁸ *Legion. et Card. Antiqua. Complut. auctorem legis tacet, et inscriptionem.*

⁹ *Complut. servi advenerit, et hanc veritatem cognoverit*

¹⁰ *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. patris*

¹¹ *Card. Noviter emendata. Fls. gls. Ervigius Rex. Legion.*

M.L. Tom. L.

Antiqua. Tolet.-goth. legis auctorem et inscriptionem non exhibet. S. J. R. et Complut. Flavius gls. Ervigius Rex.

¹² *Complut. De mancipiis fugitivis, qui se dicunt esse ingenuos, et mulierum ingenuarum connubia sortiuntur*

¹³ *Tolet.-goth. et Card. Antiqua. Legion. Nova. S. J. R. R. Lind. Antiqua. Fls. Cind. Rex.*

¹⁴ *Legion. et Complut. furtivis*

¹⁵ *Legion. Antiqua. S. J. R. auctorem legis tacet et inscriptionem.*

¹⁶ *Complut. tradere*

¹⁷ *Tolet.-goth. et S. J. R. legis prætermittunt et auctorem et inscriptionem.*

ceperit, præsentet quos celavit, et CC. ictus accipiat flagellorum. Quod si non præsentaverit absconsos, pœnam quam illi merebantur, incurrat.

XX. ¹ *Ut iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino adveniente præsentet.*

Id quod iudex apud reum vel fugitivum invenerit, absente eo qui reum aut fugitivum persequitur, comiti civitatis ostendat, et sic apud se retineat, ei qui perdidit quum adfuerit redditurus.

XXI. ² EGICA REX.

De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.

Priscarum quidem legum sanctionibus manifeste deprobitur quibus modis, quibusque ³ perquisitionum titulis fugitivorum latebrosa vagatio reprimatur. Sed dum iudicum diversis occasionibus, vel susceptorum fraude eorum fuga occultitur, verum est quod et ipsarum legum ordo difficile adimpletur, et increscente vitio potior latitantibus aditus propagatur; ita ut non sit penitus civitas, castellum, vicus, aut villa, vel diversorium in quibus mancipia latere minime dignoscantur. Unde reservata anterioris legis illius sanctione, quæ de fugitivis est promulgata, huius novellæ constitutionis decreto censemus, ut quicumque deinceps fugitivum alterius suscepit, quamquam se dicat esse ingenuum, statim eum procuret iudicialiter exquirendum, ut utrum ingenuus, an fortasse sit servus, iudicis instantia perquiratur, qualiter reperta veritate servus idem domino proprio reformetur. Quod si susceptum quisque fugitivum nec iudici præsentaverit, nec pervento ⁴ domino reddiderit; si servus fuerit, vel libertus instantia iudicis CL. publice verberibus vapulabit. Si autem ingenuus, et C. flagellis coerceri, et libram insuper auri persolvere se noverit domino servi. Quod si non habuerit unde componat hanc solidorum summam, CC. flagellorum ictus accipiat. Nam et cæteri habitatores loci illius, seu cuiuscumque gentis vel generis homines quorumlibet sint servi, tam ecclesiarum, quam etiam fisci nostri vel diversorum possessorum ⁵, simili erunt sententia feriendi, si fugitivum alterius nec prodiderint, nec de possessione sua, in qua latitaverit, foris expulerint. Sed hæc observanda vel tenenda sancimus, ut in quibuscumque locis mancipia advenerint fugitiva, statim omnes habitatores locorum ipsorum congregentur in unum, qualiter mancipia ipsa fugitiva vivida indagazione perquirentes, aut per quæstionum ⁶ tormenta, aut pro pœnali examinatione, cuius sint servi vel ancillæ, aut quando dominis suis fugerint,

vel de qualibus locis inibi advenerint, specialiter manifestent; ut secundum anterioris legis edictum, propriis dominis præsententur, aut dirigantur. Quod si hunc ordinem adimplere minime procuraverint, et mancipia illa fugitiva nec perquirere, nec etiam dominis suis reformare intenderint, nec iudiciali examinatione exquirenda curaverint, sed in eo loco quo suscepta extiterint, postmodum fuerint reperta; omnes habitatores loci ipsius, tam viri quam feminæ, cuiuslibet sint gentis, generis, ordinis vel honoris CC. erunt flagellis publice a iudicibus coercendi. Quod si tiuphadi aut vicarii, atque universi qui iudiciali ⁷ functi extiterint potestate, sive numerarii actores, vel procuratores, vel ecclesiarum Dei sacerdotes, fisci vel proprietatis nostræ, atque quorumlibet hominum, in quorum commisso mancipia ipsa latebrosa vagatione se foverint, huius legis sententiam in subditis sibi populis vel iunioribus adimplere neglexerint, districti ab episcopis vel comitibus territorii, CC. ⁸ verberibus publice flagellentur. Nam si episcopi ad quorum cognitionem hæc causa pervenerit, amicitia inlecta, aut beneficio corrupti, vel quadam tepiditatis negligentia occupati, huius legis sententiam impetrantibus ⁹ illis implere distulerint ¹⁰, divinæ attestationis a comite vel tiuphadis coram ipsis se astringant, ut per XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur, ut in ipsis XXX. diebus nullo modo poculum vini nec alios cibos sumere audeant, excepto vespertinis horis pro refectio corporis bucellam panis hordeacei, et calicem aquæ sumant, quatenus amaritudinis sententia perferant molestiam, pro eo quod institutionem legis huius distulerint adimplere. Iudicibus tamen ac comitibus hanc sententiam adimplere iubemus, ut si ipsa prædictas institutiones neglexerint adimplere, legis huius censura tres libras auri persolvant fisci iuribus possidendas. Quicumque tamen hominum infra fines Hispaniæ consistentium ¹¹, a quibuslibet personis mancipia ab incognito accipere voluerint, non aliter ipsa emptio ¹² fiat, nisi prius coram iudice vel bonis hominibus, qui in loco illo fuerint ubi mancipium venditur, perquiratur utrum proprium an alienum servum vendere videatur, specialiter dicat, et hoc quod dixerit ipsum iurando affirmet. Ac postmodum servus ille, quem venundare voluit, per examinationem pœnæ cogatur transire. Et si perventum fuerit, quod non sit illius qui vendidit servus, sed alienum constat esse mancipium, tunc proprio domino iudicis instantia reformetur. Illum tamen qui alicum mancipium vendere voluit tamdiu in custodia vinculo mancipatum retineat, quamdiu dominus servi illius ibidem occurrens pro iudiciali examinatione suum prosequatur negotium, et legaliter compositionis excipiat ¹³ summam. Data ¹⁴ et confirmata lex in Cordoba anno feliciter sextodecimo regni nostri.

II. TITULUS DE HIS QUI AD BELLUM NON VADUNT, AUT DE BELLO REFUGIUNT.

- I. *Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.*
- II. *Si compulsores exercitus aliquid, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumperint.*
- III. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*
- IV. *Si præpositi exercitus, aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*
- V. *Si compulsores exercitus beneficio accepto aliquem si-*

- ne ægritudine domi stare permiserint.*
- VI. *De his qui annonas distribuendas accipiunt, vel fraudare præsumunt.*
- VII. *Quam mercedem accipiat qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserint.*
- VIII. *Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exsurrexerit.*
- IX. *De his qui in exercitu, constituto die, loco vel tempore definito, non successerint, aut refugerint; vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eadem expeditionem debeat proficisci.*

¹ Legion. et Card. Antiqua. S. J. R. R.

² Hæc XXI. lex in codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. inventa hęc descripta fuit.

³ Legion. quibus persecutionibus, quibus titulis

⁴ Legion. præsentate

⁵ Legion. populorum

⁶ Legion. quæstionis

⁷ Legion. iudiciaria

⁸ Legion. CCC.

⁹ Legion. imperantibus

¹⁰ Legion. distulerint, XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur

¹¹ Legion. comanentium vel consistentium

¹² Legion. venditio

¹³ Legion. accipiat

¹⁴ A Legion. codicis hanc loci et temporis indicationem desumpsimus.

I. ¹ *Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.*

Si thiufadus ² ab aliquo de thiufada ³ sua fuerit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire permitteret, quod acceperat in novcuplum reddat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus. Et si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum demiserit, vel de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XXX. Quingentenarios vero XV. et centenarius X. Si certe, decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur, et ipsi solidi dividantur in centena, ubi fuerint numerati.

II. ⁴ *Si compulsores exercitus aliquid, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumserint.*

Servi dominici, id est, compulsores exercitus, quando gogos in hostem exire compellunt, si eis aliquid tulerint, aut ipsis præsentibus vel absentibus, sine ipsorum voluntate, de rebus eorum auferre præsumserint, et hoc ante iudicem potuerint adprobare, ei cui abstulerint in undecuplum restituere non morentur. Ita tamen ut unusquisque eorum in conventu publice C. flagella suscipiat.

III. Antiqua. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*

Si quis centenarius dimittens centenam suam in hoste, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacebit. Quod si ad altaria sancta vel ad episcopum forte confugerit, CCC. solidos reddat comiti civitatis, in cuius territorio est constitutus, et pro ⁵ vita sua non perlimescat. Ipse tamen comes civitatis notum faciat regi, et sic cum nostra ordinatione partiantur solidi illi ad ipsam centenam, quæ ei fuerat adscripta. Ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex decanis. Et si centenarius sine conscientia aut voluntate præpositi hostis, aut thiufadi ⁶ sui de centena sua ab aliquo per beneficium persuasus aut rogatus quemquam ad domum suam redire permiserit, vel in hoste ⁷ ut non ambularet relaxaverit, quantum ab eo acceperat in novcuplum comiti ⁸ civitatis, in cuius est territorio constitutus, satisfacere compellatur: et sicut superius diximus, comes civitatis nobis in notitiam refferre non differat, ut ex nostra præceptione dividatur inter eos in quorum centena fuerat adscriptus. Quod si centenarius ab eo nullam mercedem acceperit, et sic eum ad domum suam ambulaturum dimiserit, ille centenarius, sicut superius est comprehensum, det comiti civitatis solidos X.

IV. Antiqua. ⁹ *Si præpositi exercitus aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*

Si decanus reliquens decaniam suam de hoste ad do-

rum suam refugerit, aut de domo sua cum sanus est, exire, et ad expeditionem proficisci noluerit, det comiti civitatis solidos X. Quod si alicui forte mercedes dederit, reddat solidos V. comiti civitatis in cuius est territorio constitutus; et ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum nostra iussione dividantur inter eos, in quorum centena fuerat adscriptus. Quod si aliquis qui in thiufada ¹⁰ sua fuerat numeratus, sine permissu thiufadi sui vel quingentarii ¹¹ sui vel decani sui de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci noluerit, in conventu certantium ¹² publice centum flagella suscipiat, et reddat solidos X ¹³.

V. Antiqua. ¹⁴ *Si compulsores exercitus beneficio acceperit aliquem sine ægritudine domi stare permiserint.*

Servi dominici qui in hostem ¹⁵ exire compellunt, si ab eis aliquis se forte redemerit, quantum ab eo acceperunt, in novcuplum comiti civitatis cogantur exsolvere, et eos quos rogaverit dum esset sanus, ut eum in expeditionem non compellerent, etiam si nullam mercedem ab eo acceperint, illi qui eum relaxaverint reddant pro eo comiti civitatis solidos V. Thiufadus vero quærat per centenarios suos, et centenarii per decanos suos, et si potuerint cognoscere quia per precem aut per redemptionem ad domum suam refugerint, aut de domo in hostem proficisci noluerint; tunc thiufadus præposito ¹⁶ comiti notum faciat, et scribat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus, ut ¹⁷ comes civitatis vindictam quæ in lege posita est de his qui pro se rogant ¹⁸, aut qui se redimunt, aut thiufadis, aut centenariis, aut decanis vel servis dominicis omnia ad integrum implere non differat. Quod si exegerit et celaverit, et in notitia non protulerit, omnia quæ exegit in novcuplum reddat ¹⁹: et si corruptus ab aliquo, vel rogatus exigere distulerit, in duplum de propria sua facultate satisfaciat illis, qui inter se hanc solutionem fuerant divisuri. Quod si post exactam rem Regi notum non fecerit, ut ipse hoc iubeat in thiufada ²⁰ cui debebatur dividere, aut comiti civitatis reddere fortasse dissimulet ²¹, undecupli compositionem eis satisfacere non moretur.

VI. Antiqua. ²² *De his qui annonas distribuendas accipiunt, et fraudare præsumunt.*

Hoc iustum elegimus, ut per singulas civitates vel castella quicumque erogator annonæ fuerit constitutus, comes civitatis, vel annonæ dispensator, annonam quam eis est daturus, ex integro in civitate vel castello iubeat exhiberi, et ad integrum eis restituere non moretur. Quod si contigerit ut ipse comes civitatis aut annonarius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas eorum dare dissimulet, comiti exercitus sui querellam depromant ²³, quod annonas eorum eis dispensatores tradere noluerint. Et tunc ille præpositus hostis hominem suum ad nos mittere non moretur; ita ut numerentur dies ex quo annonæ eorum iuxta consuetudinem eis impletæ non fuerint. Et tunc ipse comes civitatis vel annonarius quantum temporis eis annonas consuetas subtraxerat, in quadruplum eis invitus de sua propria facultate restituat.

¹ Tolet.-goth. et Card. Antiqua.

² Complut. tyuphadus, eodem modo et alias scribit.

³ S. J. R. Legion. et Complut. thiuphada. Lind. thiuphadia

⁴ Card. et S. J. R. Antiqua. Legion. Antiqua noviter emendata.

⁵ Complut. de vita

⁶ Tolet.-goth. triumphadi

⁷ Tolet.-goth. vel de hoste relaxaverit

⁸ Tolet.-goth. comiti civitatis satisfaciat, ut sicut superius diximus, comes notum Regi faciat, ut ex nostra præceptione dividantur inter ipsam centenam. Quod si centenarius nullam ab eo mercedem acceperit, et sic eum ad domum reliquerit ire, centenarius det comiti civitatis solidos X.

⁹ Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctorem simul et inscriptionem prætermittunt.

¹⁰ Lind. thyuphadia

¹¹ Card. Legion. et Lind. quingentarii aut centenarii

¹² Card. Tolet.-goth. S. J. R. Legion. et Complut, mercantium. Lind. merentium

¹³ Tolet.-goth. XIV.

¹⁴ Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. omissum relinquunt legis auctorem, et inscriptionem.

¹⁵ Card. Complut. et Lind. in hostem

¹⁶ Complut. præposito civitatis faciat notum, in cuius &c.

¹⁷ Complut. et

¹⁸ Legion. et Complut. rogant, servis dominicis omnia &c.

¹⁹ Card. reddat comiti civitatis

²⁰ Lind. thyuphadia, et hoc modo aliquoties etiam scribit.

²¹ Complut. distulerit

²² Legion. S. J. R. et Complut. de legis auctore et inscriptione verba non faciunt.

²³ Complut. et Lind. deponant

Similiter et de his qui in tiufada fuerint numerati, observari præcipimus.

VII. Antiqua. ¹ *Quam mercedem accipiant qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserint.*

Quicumque de vitæ suæ statu desperans, inimicos fuerit adgressus, ita ut mancipia vel quodcumque genus pecuniæ vel aliarum rerum ab inimicis possit excutere ², et certus rei dominus apud eum aliquid videatur agnoscere; de his ex toto duas partes pro intuitu misericordiæ domino certo restituat, tertiam vero partem pro laboris sui premio consequatur. Similiter et si quis quaecumque mancipium ab inimicis sollicitaverit, et ipsi mancipio patrocinium aut consilium præstiterit, et eum ad certum dominum perduxerit; quicumque fuerit agnitus hoc fecisse, de mancipio decimam partem mercedis pro tali casu ³ aut eventu omnino excipiat habiturus.

VIII. FLAVIUS GLORIOSUS UBAMBA REX ⁴.

Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exsurrexerit ⁵.

Cogit nostram gloriam saluberrima intentio actionis, ut sicut in dirimendis negotiis populorum legum est auctoritas promulgata, ita in rebus bellicis mutuo suffulta præsidio ab illis ⁶ ad expugnandum maneat fraternitas, dilectione retenta. Prodesse enim omnibus tranquillitas nostra non ambigit, si cunctorum animos ad bonum propositum classica legis tuba evocando constringat: scilicet, ut quæ in præteritis non bene ordinata discurrunt, deinceps disposita, opitulante domino, in melius proficiantur. Et ideo huius male usitatæ consuetudinis mores nostra clementia perhorrescit, et tædiose tolerat, quod per quorundam ⁷ incuriam frequentia ⁸ occurrant patriæ damna. Nam quotiescumque aliqua infestatio inimicorum in provincias regni nostri se ingerit, dum nostris hominibus, qui in confinio externis ⁹ gentibus adiunguntur, hostilis surgit bellandi necessitas; ita quidam facillima se occasione dispergunt, modo transductione loci, modo livore odii, modo etiam impossibilitatis dissimulatione subnixi, ut in eo præliandi certamine unus alteri fraterna solatia non impendat: et sub hac occasione, aut qui præstare debuit publicis utilitatibus fratrum destitutus adiutorio retrahatur, aut si aggredi pro gentis et patriæ utilitatibus audacter voluerit, casu imminentis periculi ab adversariis perimatur. Ideo præsentis sanctione decernimus, ut a die legis huius prænotato vel tempore, si quælibet inimicorum adversitas contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quocumque ecclesiastico ordine constitutus, seu sit dux aut comes, tiufadus atque vicarius, gardingus vel quælibet persona, cui aut ex ipso sit commissum, ubi adversitas ipsa occurrerit, aut ex altero qui in vicinitate ¹⁰ adiungitur, vel quicumque in eadem provinciis vel territoria superveniens ¹¹ infra centum milia positus, statim ubi necessitas emerit, mox a duce suo, seu comite, tiufado vel vicario, aut a quolibet fuerit admonitus, vel quocumque modo ad suam cognitionem pervenerit, et ad defensionem gentis vel patriæ nostræ præstus cum omni virtute sua qua valuerit non fuerit, et quibuslibet subtilitatibus vel requisitis occasionibus alibi se transferre vel excusare voluerit, ut in adiutorium fratrum suorum promptus atque alacer pro vindicatione patriæ non existat, et superveniens adversariorum hostilitas

aliquid damni, vel captivitatis in populos vel provincias regni nostri amodo intulerit; quisquis tardus seu formidolosus vel qualibet malitia, timore vel tepiditate subcinctus extiterit, et ad præstitum vel vindicationem ¹² gentis et patriæ exire vel intendere contra inimicos nostræ gentis tota virium intentione distulerit: si quisquam ex sacerdotibus vel clericis fuerit, et non habuerit unde damna rerum terræ nostræ ab inimicis inlata de propriis rebus satisfaciat, iuxta electionem principis districtiori mancipetur exsilio. Hæc sola sententia in episcopis, presbyteris, diaconibus observanda est. In clericis vero non habentibus honorem iuxta subteriore de laicis ordinem constitutum, omnis sententia adimplenda est. Ex laicis vero sive sit nobilis, sive mediocri ¹³ viliorque persona qui talia gesserit, præsentis lege constituimus, ut amisso testimonio dignitatis, redigatur protinus in conditionem ¹⁴ ultimæ servitutis, ut de eius persona quidquid princeps iudicare voluerit potestas illi indubitata manebit. Nam iustum est, ut qui nobilitatem sui generis et statum patriæ, quod priscæ gentis acquisivit utilitas, constanti animo vindicare nequivit, legis huius sententia feriat, qui notabiliter superioribus culpis adstrictus, degener atque inutilis reperitur. De bonis autem transgressorum, laicorum scilicet, atque etiam clericorum qui sine honore sunt, id decernimus servandum ¹⁵, ut qui deinceps hoc fortasse commiserint, inde cuncta damna terræ nostræ, vel his qui mala pertulerint, sarciantur; ut recte doleat, et dignitatem se amisisse nobilitatem, et prædia ¹⁶ facultatum, cuius maligna vel timida factio, nec lædentem repulit hostem, nec se ostendit in adversariorum congressionem virilem. Nam et si quilibet infra fines Hispaniæ, Galiciæ, Galleciæ ¹⁷ vel in cunctis provinciis quæ ad ditionem nostri regiminis pertinent, scandalum in quacumque parte contra gentem vel patriam nostramque regnum, vel etiam successorum nostrorum moverit, aut movere voluerit; dum hoc in vicinis loci ipsius partibus iuxta numerum milliorum suprascriptum nuntiatum extiterit, aut etiam specialiter quisquis ille a sacerdotibus, clericis, ducibus, comitibus, tiufadis, vicariis vel quibuslibet personis iuxta ordinem suprascriptum admonitus fuerit, vel ad suam cognitionem quocumque modo pervenerit, et statim ad vindicationem aut Regis, aut gentis et patriæ, vel fidelium præsentis Regis contra quem ipsum scandalum excitatum extiterit, non citata devotione concurrerit, et præstitum se in eorum adiutorio ad destruendum exortum scandalum non exhibuerit; si episcopus vel quilibet fuerit ex clero, aut fortasse ex officio palatino, in quocumque ordine sit constitutus, vel cuiuslibet persona fuerit dignitatis, aut fortasse inferior huius infidelitatis implicatus scelere, non solum exsilio regletur, sed de eorum facultatibus quidquid censura legalis ¹⁸ exinde facere vel iudicare voluerit, arbitrio illius et potestati per omnia subiacebit. Illos tantum ¹⁹ a superioribus capitulis lex ista indemnes efficiat, qui ita ab infirmitate fuerint prægravati, ut progredi aut proficisci in consortio fidelium secundum superiorem ordinem minime possint. Qui vero et si ipsi morbis quibuslibet fuerint præpediti, omnem tamen suam virtutem in adiutorio episcoporum vel clericorum atque fratrum suorum sinceriter pro utilitate regiæ potestatis et gentis et patriæ fideliter laborantium dirigent. Quod si hoc non fecerint, superiori sententia pariter cum transgressoribus feriantur. Persona autem illa tunc erit a suprascripta damnatione innoxia, dum per idoneum testem convicerit, ita se esse præ ægritudine impossibilem, ut nullum habuisse in tempore præstandi vel proficiscendi vigorem: ut vitium, quod ex præteritis temporibus male

¹ *Emilian. et Card. Antiqua. Fls. Rcsts. Rex. Complut. et Lind. nihil de legis auctore, et inscriptione referunt.*

² *Complut. evertere*

³ *Legion. et Complut. causa*

⁴ *Legion. addit: Nova lex*

⁵ *Complut. et Lind. surrexerit*

⁶ *Lind. habilis fraternitatis dilectione &c.*

⁷ *Legion. et Complut. eorumdem*

⁸ *Legion. et Complut. frequenter*

⁹ *Legion. et Complut. extraneis*

¹⁰ *Complut. et Lind. in civitate*

¹¹ *Complut. supervenerit . . . milliaria*

¹² *Tolet.-goth. defensionem*

¹³ *Legion. mediocrius vilisque*

¹⁴ *Complut. in ultionem*

¹⁵ *Legion. Complut. et Lind. observandum*

¹⁶ *Legion. et Complut. prædictam facultatem*

¹⁷ *Legion. Card. Complut. et Lind. Galliciæ. Tolet.-goth. Galliæ vel in cunctis, &c.*

¹⁸ *Legion. Complut. et Lind. regalis*

¹⁹ *Legion. et Complut. tamen*

usque hactenus inoleverat, et severa legis huius censura redarguat, et concursus atque unanimis adsensio quietem plebium et patriæ defensionem adquirat. Data et confirmata lex die kalendarum novembrium anno feliciter secundo regni nostri ¹.

IX. ² FLAVIUS GLORIOSUS UBAMBA REX ³.

De his qui in exercitu, constituto ⁴ die, loco vel tempore definito non successerint aut refugerit ⁵; vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eadem expeditione debeat proficisci.

Si amatores patriæ hi proculdubio adprobantur, qui se periculis ultronee pro eius liberatione obiciunt, cur desertores potius ⁶ non dicantur qui vindicatores eius se esse desistunt? Nam quando hi tales voluntarie terram salvaturi credendi sunt, qui etiam admoniti ⁷ pro liberatione patriæ non insurgunt, dum aut de bellica protectione se differunt, aut quod peius est, vel remorari contra monita cupiunt, vel destituti contra ordinem proficiscuntur: quum quidam illorum laborandis agris studentes, servorum multitudines ⁸ tegunt ⁹, et procurandæ salutis suæ gratia nec vicesimam quidem partem suæ familiæ secum ducunt: quin potius auctiores volunt fieri fruge, quam corporis sospitate, dum sua tegunt, et se destituunt, maiorem diligentiam rei familiaris, quam experientiam habentes in armis, quasi laborata fruituri possideant, si victores esse desistant. Consulendum est ergo talibus per disciplinam, quos studia utilitatis propriæ non invitant. Unde id cunctis populis regni nostri sub generali et omnimoda constitutione præcipimus, ut instituto ¹⁰ atque præfinito die vel tempore quo aut princeps in exercitum ire decreverit, aut quemlibet de ducibus vel comitibus profecturum in publicam utilitatem præceperit, quisquis ille sive admonitionem cuiuslibet suscipiat, seu etiam nec admonitus qualibet tamen cognitione id sentiat, vel quocumque sibi indicio innotescat, quo in loco exercitus bellaturus accedat, domi ulterius residere non audeat, nec qualemcumque remorationem vel excusationem profecturus exhibeat: sed definitis locis atque temporibus, iuxta quod eos vel iussio principalis monuerit, vel admonitio ducis vel comitis, tiufadi, vicarii, seu cuiuslibet curam agentis tetigerit, præstum

se unusquisque, ut dictum est, definito loco vel tempore exhibeat. Iam vero si quisquis ille admonitus, vel etiam nec admonitus, et tamen qualibet cognitione sibimet innotescente non nescius, aut progredi statim noluerit, aut in definitis locis atque temporibus præstus esse destiterit; si maioris loci persona fuerit, id est, dux, comes, seu etiam gardingus, a bonis propriis ex toto privatus, exsillii relegatione iussu regio mancipetur; ita ut quod principalis sublimitas de rebus eius iudicare elegerit, in suæ persistat potestatis arbitrio. Inferiores sane vilioresque personæ, tiufadi scilicet, omnisque exercitus compulsores, vel hi qui compelluntur, si aut in exercitum venire distulerint, aut in loco vel tempore constituto minime occurrerint, vel proficisci neglexerint, seu de expeditione publica quocumque fraudis commento effugiendo se subtraxerint, non solum ducentorum flagellorum ictibus verberati, sed et turpiter decalvatione fœdati, et insuper singulas libras auri cogantur exsolvere, quas principalis potestas cui largiri decreverit, suo maneat incunctanter arbitrii ¹¹. Quod si non habuerit unde hanc compositionem exsolvat, tunc regiæ potestati sit licitum huiusmodi transgressorem perpetuæ servituti subiicere: ut quod de eo suisque rebus ordinare decreverit, habeat sine dubio potestatem. Illos sane ab huius legis sententia decernimus ¹² innocuos, quos aut principalis absolverit iussio, aut minoris adhuc retinuerit ætatis tempus, aut senectutis vetustas, aut etiam ægritudinis cuiusque grava repræsserit moles. Si tamen is qui ægritudine fuerit prægravatus, per legitimum testem probare potuerit, quia præ ægritudinis languore in exercitum proficisci nequivit, omnem tamen virtutem rei suæ ipse qui ab ægritudine prægravatus fuerit, secundum legis huius institutionem, in publicis utilitatibus cum duce vel comite suo dirigere non moretur. Nunc vero quia de generali omnium progressionem prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis instituta ponamus. Et ideo id decreto speciali decernimus, ut quisquis ille est, sive sit dux, sive comes atque gardingus ¹³, seu sit gotus sive romanus, necnon ingenuus quisque vel etiam manumissus, sive etiam quilibet ex servis fiscalibus, quisquis horum est in exercitum progressurus, decimam ¹⁴ partem servorum suorum secum in expeditionem bellicam ducturus accedat: ita ut hæc pars decima servorum non inermis existat, sed vario armorum genere instructa permaneat ¹⁵: sic quoque ut

¹ *Tolet.-goth. ad finem adiicit: Tolet*

² *In codic. S. J. R. Legion. et Complut. hæc lex ante VIII describitur.*

³ *Card. Tolet.-goth. et Lind. Fls. gls. Ervigius Rex. Card. adiicit: Noviter emendata. Legion. Antiqua.*

⁴ *Complut. constituti*

⁵ *In codicibus Legion. et Complut. hæc rubrica mutila est: desiderantur enim quæ hinc a verbis: vel que pars: ad finem leguntur.*

⁶ *Complut. protinus*

⁷ *Lind. etiam animo acri*

⁸ *Legion. et Complut. multitudinem*

⁹ *Lind. celant*

¹⁰ *Lind. in constituto*

¹¹ *Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. arbitrii. Unde res ipsa in principis potestatem iterum veniat, tunc id irrevocabili constitutione tenebitur, ut etiam si ipse eam habere non meruerit, qui eam prius accepit, in aliis fidelibus transfusa res ipsa proficiat. Tantum est ut in illius ultra potestatem non transeat, qui in protectione bellica tardus, et dignitate semel exstitit privatus, et rebus. Sane duces omnes, senioresque palatii ad huiusmodi sententiam obnoxii tenebuntur, quicumque fuerint superioris præcepti transgressores inventi. Necnon et illi huiusmodi damnationis sententiam merebuntur, qui aut de bello refugiant, aut in bellica protectione constituti, extra senioris sui permissum alibi properasse reperiuntur. Id tamen in hac eadem progressionem, tam in maiorum quam in minorum personis est observandum, ut si quilibet sub gravi ægritudine consistens nullo modo proficisci habeat vires, statim loci illius vel territorii episcopum ad suæ ægritudinis inspiciendam molestiam veniendum exoptet, id est, ut illum ex episcopis inspectores suæ ægritudinis advocet, in cuius territorio vel provincia aut infirmasse ei contigerit, aut immorasse, vel ex aliorum territorio advenisse contigerit. Nam ei aliter non est credendum, nisi aut episcoporum testimonio, in*

quorum territorii dirosentur infirmasse, aut iurisiurandi fuerit attestatione firmatum, aut eorum iuramento quos iidem episcopi vice sua inspectores dixerint, fuerit comprobatum. Qui tamen episcopi hanc de talibus curam habeant, ut ægritudines eorum morbosque, aut per se, aut per subditos diligenter inspiciant, si aut proficisci nullo modo possunt, aut si post aliquos dies possint definite concurrere ad bellandum, id est, antequam exercitus in præfinitis locis ingrediatur ad prælium. Et secundum quod talium ægritudines viderint, ipsorum esse iudicio committendum, utrum domi sospitatis gratia reparandæ immorentur, an reparatis viribus illis expediat ambulandum. Qualiter sub eorum episcoporum testimonio, aut ægritudinibus eorum compatiamur, ut concedat, aut vitium, si sub ægritudine fingitur, reseccetur ut placeat. Ita tamen, ut si se quisquis ita viderit infirmitate defessum, ut nullo modo proficisci valeat ad prælium, virtutem rei suæ secundum legis huius institutionem in publicis utilitatibus cum duce vel comite suo dirigere non moretur. Sin autem senserit se continuo meliorari, mox ut corporis reparaverit vires, statim per se cum omni virtute sua, secundum quod legis huius sanctione præcipitur, illic non moretur succedere, ubi novit se admonitum exstitisse, vel exercitum cognoverit postea properasse. Nunc quia de generali omnium progressionem &c.

¹² *Lind. decrevimus permanere innocuos*

¹³ *Complut. grandævus*

¹⁴ *Legion. et Complut. medietatem servorum suorum de his qui inventi fuerint a vicessimo anno, et supra id usque ad quinquaginta, singulatim unusquisque secum in expeditionem bellicam ducturus accedat, ita ut hæc ipsa medietas servorum non inermis &c.*

¹⁵ *Card. et Lind. adpareat. Legion. et Complut. adpareat. Primam et vicissimam partem unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, zavis ¹ vel loriciis munitam principi, duci vel comiti præsentare studeat. Reliquam vero partem armatam ostendat, id est, aliquos cum scutis, spathis &c.*

unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam zavis vel loricis munitam, plerosque vero scutis, spathis, scramis, lanceis, sagittisque instructos quosdam etiam fundarum instrumentis vel cæteris armis, quæ noviter forsitan unusquisque a seniore vel domino suo iniuncta habuerit principi, duci vel comiti suo præsentare studeat. Si quis autem extra hanc decimam¹ partem servorum suorum in exercitus progressionem accesserit, omnis ipsa decima² pars servorum eius studiose quæsita atque descripta³, quidquid minus fuerit inventum de hac instituta decima⁴ parte servorum in bellicam unumquemque secum expeditionem duxisse, in potestatem principis reducendum⁵ est, ut cui hoc idem princeps prælargiri decreverit, in eius subiaceat potestate. Quicumque vero ex palatino officio ita in exercitus expeditionem profectus extiterit, ut nec in principali servitio frequens existat, nec in guardia⁶ cum reliquis fratribus suis laborem sustineat, noverit se legis huius sententia feriendum; excepto si eum manifesta languoris ostensio comprobaverit morbidum. Nam si quisque exercitium in eandem bellicam expeditionem proficiscens, minime ducem aut comitem, aut etiam patronum suum sequutus fuerit, sed per patrocina diversorum se dilataverit, ita ut nec in

guardia cum seniore suo persistat, nec aliquem publicæ utilitatis profectum exhibeat, nec ei talis profectio impunita est, sed superiorum ordinem, quæ de vilioribus inferioribusque personis in hac lege decreta sunt, in semetipsum noverit sustinere. His igitur ordinatis atque compositis⁷, restat ut frenum cupiditati eorum ponamus, quos ad peragenda negotia utilitatis nostræ impingimus. Et ideo nullus dux, comes, tiufadus seu quislibet commissos populos regens, accepto beneficio, vel qualibet occasione suæ pessimæ voluntatis, quemquam ex suis subditis de bellica profectioe dimittat, aut admonitiones ipsas quæ fieri debent progressionem exercitus, vel indictionem armorum, sub ista quasi admonitionis occasione interserat, unde quemquam illorum militare præsumat. Nam quisquis talia agens pro his, ut dictum est, causis a quolibet aut oblatum quodcumque perceperit, aut ipse quidquam cuiuscumque exegerit; equidem si de primatibus palatii fuerit, et illi a quo tale aliquid accepit, in quadruplum satisfaciatur, et principi pro eo solo quo se munificare præsumpsit, libram⁸ auri soluturum se noverit. Minores vero personæ ab honore vel dignitate ingenuitatis privatæ, in potestatem sunt principis redigendæ, ut quod de eis vel de rebus eorum iudicare elegerit, suæ subiaceat modis omnibus potestati.

III. TITULUS DE HIS QUI AD ECCLESIAM CONFUGIUNT.

- I. *Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus.*
 II. *Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur.*

- I. ⁹ *Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus.*

Nullus de ecclesia ausus sit aliquem violenter abstrahere, nisi ad ecclesiam confugiens armis se fortasse defendere voluerit.

- II. ¹⁰ *Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur.*

Qui ad ecclesiæ porticos confugerit, et non deposuerit arma quæ tenuit; si fuerit occissus, percussor in loco sancto nullam fecit iniuriam, nec ullam calumniam pertimescat.

- III. ¹¹ *De damno hominem ab ecclesia abstrahentis.*

Si quis de altaribus servum suum, aut debitorem non traditum sibi a sacerdote vel ab ecclesiæ custodibus, violenter abstraxerit; si honestioris loci persona¹² est, ut primum iudici de eo fuerit relatum¹³ altario, cui iniuriosus fuit, cogatur exsolvere solidos C. Inferior¹⁴ vero persona det solidos XXX: quod si non habuerit unde com-

- III. *De damno hominem ab ecclesia abstrahentis.*
 IV. *Ut debitor sive reus de ecclesia non abstrahatur, et quæ sunt debita reddant.*

ponat¹⁵, correptus a iudice in conventu publicæ C. flagella suscipiat. Dominus vero servum, sive creditor debitorem recipiat excusatum.

- IV. ¹⁶ *Ut debitor seu reus de ecclesia non abstrahatur, sed quæ sunt debita reddant.*

Eos qui ad ecclesiam vel ad ecclesiæ porticos confugerint, nullus contingere præsumat, sed presbytero¹⁷ vel diacono repetat¹⁸ ut reformet, et seu debitor sive reus qui confugerat, si non meretur occidi, apud repetentem ecclesiæ custos¹⁹ interveniat, ut ei veniam det, et exortatus indulgeat. Quod si debitor aliquis ad ecclesiam confugerit, eum ecclesia non vindicet²⁰, sed presbyter aut diaconus debitorem sine dilatione²¹ restituat; ita ut ipse qui debitum repetit, nequaquam cædere eum, aut ligare præsumat, qui ad ecclesiæ auxilium decurrit; sed præsentem presbytero vel diacono constituatur infra quod tempus ei debitum reformetur. Quia licet ecclesiæ interventus religionis contemplatione concedatur, aliena tamen retineri non poterunt. De homicidis autem, maleficis et venificis in eorum titulis leges sunt requirendæ²².

¹ *Legion. et Complut.* medietatem

² *Legion. et Complut.* medietas

³ *Complut.* discussa

⁴ *Legion. et Complut.* medietate

⁵ *Legion. et Complut.* est reducendum, qualiter id ipsum de hac medietate quod minus unusquisque secum in exercitum duxerit, cui hoc idem princeps prælargiri decreverit, sui maneat incunctanter arbitrii. His igitur ordinatis &c.

⁶ *Lind.* wardia, eodem modo deinceps scribit.

⁷ *Complut.* constitutis

⁸ *Legion. et Complut.* triginta auri solidos soluturum se noverit. Minores vero personæ, et ea quæ acceperint in duplum illis a quibus sunt ablata vel exacta restituant, et ipsi L. flagella publice verberati suscipiant. Huius sane legis edictum ab anno secundo regni nostri ex die kalendarum novembrium decernimus valiturum

⁹ *Card. et Legion.* Antiqua.

¹⁰ *Tolet.-goth. Card. et Legion.* Antiqua.

¹¹ *Legion. et Card.* Antiqua.

¹² *Tolet.-goth.* persona est, ante iudicem altario &c.

¹³ *Complut.* intimatum. *Legion.* revelatum

¹⁴ *Legion. et Lind.* inferioris vero loci persona det

¹⁵ *Tolet.-goth.* persolvat, in conventu publicæ CC. flagella suscipiat

¹⁶ *Card. et Legion.* Antiqua.

¹⁷ *Complut.* a presbytero vel diacono repetantur, et seu debitor sive servus vel reus &c.

¹⁸ *Legion.* repetantur, et seu debitor &c.

¹⁹ *Legion. et Lind.* cultor

²⁰ *Legion. Complut. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* defendat

²¹ *Complut.* sine aliqua excusatione

²² *Tolet.-goth. post hanc legem et hæc insuper addit verba:* Finit liber IX. Fls. Incipit liber X. Vamba Rex.

LIBER X.

DE DIVISIONIBUS, ET ANNORUM TEMPORIBUS ATQUE LIMITIBUS.

I. TITULUS DE DIVISIONIBUS, ET TERRIS AD PLACITUM DATIS.

- I. *Ut valeat semel facta divisio.*
 II. *De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta; solum si id idoneo teste convincatur.*
 III. *Ut quod a plurimis et a melioribus in divisione est constitutum, a paucis et deterioribus non¹ liceat immutari.*
 IV. *Ut liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur, et petere, si causa qualicumque compellitur.*
 V. *Si placitum quis divisionis inrumpat, divisam partem usurpans.*
 VI. *Si vineam aut domum quis in consortis terra construxerit.*
 VII. *Si vineam in aliena terra quis plantet, in qua non habet sortem.*
 VIII. *De divisione terrarum facta inter gotum atque romanum.*
 IX. *De silvis inter gotum et romanum indivisis relictis.*
 X. *Quod ea quæ servus non iubente domino fecerit, excepto quod lex iubet, valere non poterit.*
 XI. *Ut qui terras ad canonem accepit, placitum servet.*
 XII. *De terris quæ definito annorum numero per placitum dantur.*
 XIII. *Si ille qui ad placitum terras accepit, extendat culturas.*
 XIV. *Si inter eum qui dat et accipit terram aut silvam, contentio oriatur.*
 XV. *Ut qui ad excolendum terram accipit, sicut ille qui terram dedit, ita et iste censum exsolvat.*
 XVI. *Ut si goti de romanorum tertia quippiam tulerint, iudice insistente, romanis cuncta reforment.*
 XVII. *De mancipiorum agnationibus dividendis, atque eorum pecuniis partiendis et decernendis².*
 XVIII. *Ut peculium et peculiare ad unam intelligentiam habeatur.*
 XIX. *Si pro acceptis rebus promissio non solvatur.*

I. ³ *Ut valeat semel facta divisio.*

Valeat semel facta divisio iusta⁴, et nulla postmodum immutandi admittatur occasio.

- II. ⁵ *De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta, solum si id idoneo teste convincatur.*

Divisionem factam inter fratres, etiam si sine scriptura inter eos convenerit, permanere iubemus, dummodo testibus idoneis comprobetur; et divisio ista plenam habeat firmitatem.

- III. ⁶ *Ut quod a plurimis et melioribus in divisione est constitutum, a paucis et deterioribus non liceat immutari.*

Si plures fuerint in divisione consortes, quod a multis et⁷ a melioribus iuste constitutum est, a paucis et⁸ deterioribus non convenit aliquatenus immutari.

IV. FLAVIUS CINDASVINTUS REX⁹.

Ut liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur: et petere, si causa qualicumque compellitur.

Quum priscae legis auctoritate fuerit constitutum, ut is qui ad dicendam causam compellitur, non nisi præsente eo, qui rei litigiosæ consors est, audiatur: satis ex hoc petitorum negotia superflue conspeximus dilatari, quum ad dicendam causam pro sua unusquisque persona suffi-

ciat. Igitur ne callida oppositione causantis, dum excusatio prætenditur pro consorte, tricennalis obviet annositas petitori; providentissima deliberatione sancimus, ut remota excusatione consortium, tam pro eorum quam pro sua persona, is qui iudicialiter pro communibus rebus fuerit appellatus, respondeat. Nec ullum præiudicium consortis absentia, si cohæres eius iustissime, seu etiam per commentum aut per ignaviam fuerit superatus, incurrat: sed si reparare¹⁰ negotium legaliter intenderit, permittatur. Abrogata denique supra factæ legis tam inconvenientis sententia, hoc salubre decretum per universos regni nostri populos omni decernimus reverentia valiturum. Ac similis etiam ordo servabitur, si unus forsitan ex consortibus quemquam crediderit lite pulsandum.

- V. ¹¹ *Si placitum quis divisionis inrumpat, divisam partem usurpans.*

Qui placitum divisionis inruperit, et quamlibet partem alienæ portionis invaserit; tantum de suo, quantum de alieno occupavit, amittat.

- VI. ¹² *Si vineam aut domum quis in consortis terra construxerit.*

Si quis¹³, domino nesciente¹⁴ vel¹⁵ consentiente, vineam in consortis terra plantaverit, aut domum fecerit, vel certe si ipse qui vineam plantat, vel domum facit, ignoraverit quod portio sit consortis; dum hoc aut testibus aut iuramento firmaverit, aliud tantum terræ paris meriti domino illi, in cuius terram vineam plantavit, restituat, et qui posuit vineam securus obtineat¹⁶. Si vero domino con-

¹ Legion. non convenit aliquatenus immutari

² Complut. discernendis

³ Legion. Antiqua.

⁴ Legion. iusta et recta

⁵ Legion. Antiqua.

⁶ Legion. Antiqua.

⁷ Card. vel

⁸ Card. vel

⁹ Emilian. Fls. Rcsts. Rex. Legion. Antiqua. Tolet.-goth. Card. et S. J. R. omissum relinquunt legis auctorem, et inscri-

ptionem.

¹⁰ Lind. separare

¹¹ Legion. et Tolet.-goth. Antiqua.

¹² Legion. et Tolet.-goth. Antiqua. Card. Antiqua noviter emendata.

¹³ Legion. et Complut. Si quis nesciens vel sciens domum aut vineam in consortis &c.

¹⁴ Lind. sciente

¹⁵ Card. vel absente

¹⁶ Legion. possideat

tradente plantaverit, iuste ¹ eam perdat qui rem alienam domino contradicente ² plantavit. Similis etiam et de ædificiis forma servetur. Hoc tamen adiicimus, ut si quicumque alteri terram vendiderit aut donaverit sive commutaverit ³, quæ tamen reperiatur quandoquidem non eius iuris fuisse qui dedit; si ille qui terram ipsam acceperit, in eadem terra domum ædificaverit, aut vineam plantaverit, sive olivela, hortum vel pomaria fecerit, sive etiam si quid utilitatis ibi aut laboris adiecerit ⁴, et dominus terræ illius cui terra ipsa debita fortasse manebat, callidum se servans contestari noluerit, aut fortasse longe commanens id ipsum aut nescierit, aut contestari noluerit ⁵, ut in postmodum laboratum ibi auferre aliquid possit: dum hoc ipse cuius eandem terram esse patuerit, coram iudice propulsaverit, ab auctore qui terram ipsam iniuste alteri dedit, alteram et similem terram in duplo recipiat ⁶; et ille qui ⁷ in eadem terra labores suos exercuit ⁸, id quod laboravit nullo modo perdat.

VII. ⁹ *Si vineam in aliena terra quis plantet, in qua non habet sortem.*

Qui vineam in alieni fundi territorio, in quo ipse consors non est, sine permissione domini, sive per vim, aut forsitan domino nesciente vel absente plantaverit, etiam si ei contradictum non fuerit, vineam quam plantavit amittat: quia sufficere ei debet quod ad duplicationem rei non addicitur, qui aliena prævaricare ¹⁰ dinoscitur.

VIII. ¹¹ *De divisione terrarum facta inter gotum atque romanum.*

Divisio inter gotum et romanum facta de portione terrarum sive silvarum, nulla ratione turbetur, si tamen probatur celebrata ¹² divisio; nec de duabus partibus goti aliquid sibi romanus præsumat ¹³, aut vindicet, aut deertia romani gotus sibi aliquid audeat usurpare aut vindicare, nisi quod a nostra forsitan ei fuerit largitate donatum; sed quod a parentibus vel vicinis divisum est, posteritas immutare non tentet.

IX. ¹⁴ *De silvis inter gotum et romanum indivisis relictis.*

De silvis quæ indivisæ forsitan restiterunt ¹⁵, sive ¹⁶ gotus sive romanus sibi eas adsumpserit ¹⁷, et fecerit fortasse culturas, statuimus ut si adhuc silva superest, unde paris meriti terra eius cui debetur portio debeat compensari, silvam accipere non recuset. Si autem paris meriti quæ compensetur, silva non fuerit, quod ad culturam scisum est dividatur.

X. ¹⁸ *Quod ea quæ servus non iubente domino fecerit, excepto quod lex iubet, valere non poterit.*

Quidquid servus non iubente domino dividerit vel fecerit, excepto quod lex permittit, firmum non esse iubemus, si id dominus servi noluerit custodire.

¹ Complut. iuste quod plantavit, amittat
² Legion. et Lind. contraeunte
³ Vigil. Legion. et Complut. commutatam acceperit
⁴ Legion. et Complut. exercuerit
⁵ Legion. Tolet.-goth. et Complut. neglexerit
⁶ Legion. et Complut. restituat
⁷ Legion. et Complut. qui plantavit vineam, et in terra labores suos &c.
⁸ Card. exercuit, si interdictum non fuerit
⁹ Tolet.-goth. Antiqua.
¹⁰ Legion. Tolet.-goth. Complut. et Lind. pervasisse
¹¹ Legion. Nova lex
¹² Tolet.-goth. celata
¹³ Legion. præsumat usurpare aut vindicare
¹⁴ Tolet.-goth. et Legion. Antiqua.
¹⁵ Vigil. Legion. et Complut. residuæ erunt. Lind. resederunt

XI. ¹⁹ *Ut qui terras ad canonem accepit, placitum servet.*

Terras quæ ad placitum canonis datæ sunt, quicumque suscepit, ipse possideat, et canonem domino singulis annis qui fuerit definitus exsolvat, quia placitum non oportet ²⁰ inrumpi. Quod si canonem ²¹ constitutum singulis annis implere neglexerit, terras dominus pro iure suo defendat: quia sua culpa beneficium quod fuerat consequutus amittit, qui placitum non implesse convincitur.

XII. ²² *De terris quæ definito annorum numero per placitum dantur.*

Si per precariam epistolam certus annorum numerus fuerit comprehensus, ita ut ille qui suscepit terras post quodcumque tempus domino reformet ²³; iuxta conditionem placiti terram qui accepit, restituere non moretur.

XIII. ²⁴ *Si ille qui ad placitum terras accepit, extendat culturas.*

Qui ad placitum terras suscepit, hoc tantum teneat quod eum terrarum dominus habere permiserit, et amplius non præsumat. Quod si ²⁵ terras culturæ longius extendisse cognoscitur, et sibi alios ad excolendos agros forte conduxerit ²⁶, aut plures filii vel nepotes in loci ipsius habitatione subcreverint ²⁷, aut campos quos ei dominus terræ non præstiterat, occupaverit, aut silvam quæ ei data non fuerat propter excolendos agros, aut conclusos, aut facienda forsitan prata succiderit: quidquid amplius usurpavit quam ei præstitum probatur ²⁸, amittat, et in domini consistat arbitrio, utrum canon addatur, an hoc quod non præstitit, dominus ipse possideat. Si tantummodo alicui ager sit datus, et data silva vel campus non fuerit, sine iussu domini nihil de silva vel de campo qui agrum suscepit, usurpet.

XIV. ²⁹ *Si inter eum qui dat et accipit terram aut silvam, contentio oriatur.*

Si inter eum qui accipit terras aut silvas, et qui præstitit, de spatio unde præstiterit, orta contentio fuerit, tunc si superstis ³⁰ est ipse qui præstitit, aut si certe mortuus fuerit, eius hæredes præbeant sacramentum quod non amplius auctor eorum dederit, quam ipsi designanter ostendunt. Et sic posteaquam iuraverint, præsentibus testibus quæ observentur signa constituent, ut pro ea re deinceps nulla accedat causatio: Si vero consortes eius aut non dignentur iurare, aut forte noluerint, aut aliquam dubietatem habuerint quantum vel ipsi dederint, vel antecessores eorum; ipsi ut animas suas non condemnent, nec sacramentum præsentent, sed tota aratra quantum ipsi vel parentes eorum in sua sorte susceperant, per singula aratra ³¹ quinquagenos aripennes dare faciant; ea tamen conditione, ut quantum occupatum habuerint vel cultum, iuxta quinquaginta aripennes concludant, nec plus quam eisdem mensuratum fuerit aut ostensum, nisi terrarum dominus forte præstiterit, audeant usurpare. Quod vero amplius usurpaverint, in duplum reddant invasa.

¹⁶ Complut. si seu
¹⁷ Tolet.-goth. adruperit
¹⁸ Legion. Antiqua.
¹⁹ Legion. Antiqua.
²⁰ Legion. et Complut. potest
²¹ Legion. et Complut. annonas constitutas
²² Legion. Antiqua.
²³ Legion. et Complut. reformaret
²⁴ Card. Noviter emendata. Legion. Antiqua.
²⁵ Legion. Card. Tolet.-goth. Complut. et Lind. Quod si culturas suas longius &c.
²⁶ Vigil. Emilian. Tolet.-goth. et Lind. coniunxerit
²⁷ Card. Tolet.-goth. et Lind. successerint
²⁸ Complut. fuerat
²⁹ Card. Fls. Rcs. Rex. Legion. Antiqua.
³⁰ Tolet.-goth. suprestis. Complut. et Lind. si superest
³¹ Complut. pro singulis aratris

XV. ¹ *Ut qui ad excolendum terram accipit, sicut ille qui terram dedit, ita et iste censum exsolvat.*

Qui accolam ² in terra sua susceperit, et postmodum contingat, ut ille qui susceperat, cuicumque tertiam ³ reddat; similiter sint ⁴ et illi qui suscepti sunt, sicut et patroni eorum qualiter unumquemque contigerit.

XVI. ⁵ *Ut si goti de romanorum tertia quippiam tulerint, iudice insistente, romanis cuncta reforment.*

Iudices singularum civitatum, villici ⁶ atque præpositi terras ⁷ romanorum ab illis qui occupatas tenent auferant, et romanis sua exsequutione ⁸ sine aliqua dilatione restituant, ut nihil fisco debeat deperire: si tamen eos quinquaginta annorum numerus aut tempus non excluderit.

XVII. FLAVIUS CINDASYNTUS REX ⁹.

De mancipiorum agnationibus dividendis, atque eorum pecuniis partiendis et discernendis.

Providentissimi iustique iuris est, ut formam inveteratæ censuræ, quæ ab æquitatis ratione dissentit, novellis etiam sanctionibus ¹⁰ emendemus; nec immerito prius nascendi causas nos expedit arbitrari, et ita demum legem ponere nascituris. Si enim filius ab utroque parente gignitur et creatur, cur idem ad conditionem tantum pertineat genitricis, qui sine patre nullatenus potuit procreari? Hac rationabiliter naturæ lege compellimur agnationem ancillæ, quæ servo alieno coniuncta peperit, inter utrosque dominos æqualiter dividendam. Quod si unus tantum filius ab eisdem parentibus fuerit procreatus, quoniam ambobus dominis modo placito non poterit deservire, idem filius apud matrem usque ad ætatis annum duodecimum educetur, donec ætas eius in exercendis laboribus ferre servitium pubertatis incipiat. Post hæc autem dominus ancillæ domino servi cui hæc ancilla coniuncta est, pretium ex medietate persolvat, quantum idem filius a bonis hominibus valere fuerit æstimatus. Similis forma cervetur et de cæteris filiis qui impari numero fuerint procreati. Peculium vero mobilis rei quod servus et ancilla profligaverint sub uno contubernio constituti, utrique domino decernimus pertinendum. Sane si in fundum alterius domini ad cuius iura idem servus vel ancilla non pertinent, præter ædificium agrumque, vel aliquid quod esse possit immobile a servis talibus in re mobili fuerit conquisitum, non aliter quam agnationem rem huiusmodi

æqualiter eorum domini sibi debeant vindicare. Quod si unus ex his dominis contubernia famulorum fuerit conatus inrumpere, statim eos separare non differat; ea tamen conditione servata, ut postquam ad dominorum cognitionem contubernia servorum pervenerint, si eos in hoc dominorum voluntas perseverare noluerit, infra anni spatium ipsum contubernium resolvere non morentur. Cæterum si hoc rationabile tempus, quod hac lege indultum est, negligentia dominorum excesserit, quidquid post expletum annum fuerit procreatum, utrique domini æqualiter inter se sexus, numeri, vel ætatis contropatione noverint dividendum. Quod si super annum tempus excesserit, et hoc unus dominus vel ambo nescierint, quodcumque nasci potuerit, similiter in divisionis æquali portione manebit.

XVIII. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹¹.

Ut peculium et peculiare ad unam intelligentiam habeatur.

Sæpe contentionis apice ¹² improbos vidimus sinceram intelligentiam desecare ¹³, quæ ut refelli possit, compendio brevitalis uti sic convenit. Omnis ergo res quæ mobilis immobilisque consistit, cuiuscumque fuerit generis sive formæ, aut peculii aut peculiaris nomen habuerit, unius intelligentiæ vim evidentiamque obtineat, ut ex hoc omnis de mobilibus immobilibusque rebus intentio ¹⁴ conquiescat.

XIX. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹⁵.

Si pro acceptis rebus promissio non solvatur.

Si quis terram, vineam aut aliquam rem aliam pro decimis, vel quibuslibet commodis præstationibusque reddendis per scripturam, aut quamcumque definitionem ita ab alio acceperit possidendam, ut ille qui dat, sic sub alius exsolutionis debito det, ne videatur ius rei suæ amittere voluisse, quidquid debet qui rem accipit, etiam sine sollicitudine domini ipse sollicitus reddat. Nam quamvis consuetudo vel promissio exsoluta non fuerit, de rebus suis pars domini excludi non poterit, quia non voluntate istius qui dedit, sed fraude illius qui rem accepit, videatur ¹⁶ commotio rei domino commoveri. Si vero ille qui rem accepit consuetudinem aut promissionem differat adimplere, quodcumque de promisso ¹⁷ vel consueto debet, rei domino in duplum exsolvat. Nam si ita reddere promissum aut consuetum dissimulet, ut dominum rei legum tempus excludat, usque ad L. annos rem cum augmento solius laboris quod illic fecit amittat.

II. TITULUS DE QUINQUAGENARII ET TRICENNALIS TEMPORIS INTENTIONE.

- I. *Ne post L. annos sortes goticæ vel romanæ amplius repetantur.*
- II. *Ne mancipia fugitiva post L. annos ad servitium revocentur.*
- III. *Ut omnes causæ tricennio concludantur.*
- IV. *Ut exceptis fiscalibus servis, tricennale tempus valeat*

in omnibus causis.

- V. *De interruptione tricennii.*
- VI. *Ne tricennale tempus impediat relegatis.*
- VII. *De præfixo annorum numero, quo fiscales servi possint ad servitium repeti.*

¹ Legion. Antiqua.

² Complut. agricolam

³ Complut. terram

⁴ Tolet.-goth. Legion. Card. et Complut. sentiant

⁵ Legion. Antiqua.

⁶ Complut. villarum præpositi

⁷ Legion. et Lind. tertias

⁸ Legion. Card. Complut. et Lind. exactione

⁹ Card. Nova. Legion. Antiqua noviter emendata. Tolet.-goth. et Complut. auctorem legis huius vel inscriptionem non referunt.

M.L. Tom. I.

¹⁰ Complut. legibus

¹¹ Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomen, et legis inscriptionem omittunt.

¹² Legion. Tolet.-goth. et Complut. intentionis acie. Card. et Lind. contentionis acie

¹³ Lind. deserere

¹⁴ Complut. contentio

¹⁵ Card. Fls. gls. Chs. Legion. Antiqua. Tolet.-goth. et Complut. nec legis auctorem, nec eius inscriptionem indicant.

¹⁶ Card. videtur contentio rei &c.

¹⁷ Legion. et Complut. de promissione vel consuetudine

I. ¹ *Ne post L. annos sortes goticæ vel romanæ amplius repetantur.*

Sortes goticæ et tertiarum romanorum, quæ infra ² quinquaginta annos non fuerint revocatæ, nullo modo repetantur.

II. ³ *Ne mancipia fugitiva post L. annos ad servitium revocentur* ⁴.

Mancipia fugitiva quæ infra quinquaginta annos inventa non fuerint, non liceat ad servitium revocare.

III. ⁵ *Ut omnes causæ tricennio concludantur.*

Omnes causæ, seu bonæ sive malæ, aut etiam criminales, quæ infra XXX. annos definitæ non fuerint, vel mancipia quæ in contentione posita fuerant aut sunt ⁶, ab alio tamen possessa, si definita atque exacta ⁷ non fuerint, nullo modo repetantur. Si quis autem post hunc triginta annorum numerum causam movere tentaverit, iste numerus ei resistat, et libram auri cui rex iusserit ⁸, coactus exsolvat.

IV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ⁹.

Ut exceptis fiscalibus servis tricennale tempus valeat in omnibus causis.

Sæpe competentis indebita resolutio iuris evanescere facit statum ¹⁰ iuxta possessionis; et quod nulla nobilitas decoravit, indebita licentia libertati contrahit. Tricennalis ergo transcursio temporum quum tam constanter inolevisse videatur in negotiis sanctionum ¹¹, ut iam non quasi ex institutione humana, sed veluti ex ipsarum rerum videatur processisse natura: ideo valitura sanctionis huius æternitate decernitur, ut si per tricennii tempus, seu fiscus de quorumlibet iure quodcumque tenuerit, sive quilibet de fisci, extra mancipia fiscalia, aut cuiuspiam rebus aliquid fortasse possederit, perenni sibimet iure vindicet et retinet, et nec contra hunc numerum, in quo etiam veritas perfectæ completur ætatis, attentet commoveri vox cuiuscumque petitionis. Servi vero fisci, quorum de stirpe servili evidens origo patuerit, resoluti atque per diversa vagantes quamvis nihil in pensione tributis persolverint, quamvis fuga vel latebris seu patrociniis quorumcumque defensi latuerint, servitutis conditionem non erunt penitus evasuri: sed in originem pristinam absque temporum præiudicio redigendi: ab huius sententia legis illis tantummodo segregatis, qui percipere valuerint regia conlatione remedia libertatis.

V. FLAVIUS CINDASVINTUS REX ¹².

De interruptione tricennii.

Sæpe proprium ius alterius longinqua possessio in ius transmittit alterius: nam quod quisque XXX. annis expletis absque interruptione temporis possidet, nequaquam ulterius per repetentis calumniam amittere potest. Ut ergo tam petenti quam possessori competentem possit esse consultum, id ab omnibus observandum est, ut quicumque

rem quæ ab alio per XXV. annos, et supra, infra XXX. annos tamen, possessa est, sui iuris esse adstruxerit, et possessor fortasse sive a iudice seu a repetente communitus, vel reddere distulerit, vel rationabiliter responsum parare contempserit, aut quancumque dilationem videatur afferre, sive etiam eiusdem rei quæ petitur ¹³, absentem possessorem, hoc est, aut in alia provincia, aut in expeditione publica positum esse constiterit ¹⁴; tunc iudex id quod repositur, id est, seu possessio sive quodcumque fuerit, pro interruptione temporis coram duobus aut tribus ingenuis petenti consignare procuret. Ita ut si iudex rem ipsam petenti per saionis instantiam præceperit consignare, per epistolam manu sua subscriptam eundem saionem iuxta modum subterius ¹⁵ comprehensum informet: et si forte possessio est ubi repositio alicuius substantiæ sit, ne per rationales excusatio fiat, annulo iudicis vel saionis qui locum consignat, eadem ostia, ubi res est posita, per illos octo dies maneat obsignata, et ille qui accepit, octo tantum diebus possideat, et nihil exinde expendere, aut evertere, vel alienare præsumat, sed in eo tantum loco quod voluerit, aut potuerit laboris exerceat. Post octo autem dies rem intemeratam dimittat, ab eo quem possidentem inveniatur indubitanter adprehendendam, et nullam ex hoc ille qui octo diebus possedit, calumniam pertimescat. Ita tamen ut sive ipse, seu pars eius aut posteritas infra XXX. annos a die interrupti temporis rem quam sibi consignari poposcerat, sui iuris esse convincat. Nam si convincti eadem actio taliter non potuerit, ille quidem qui suprestis est, qui dominium alienum inquietavit, rei domino velut iniustus satisfaciat petitor. Aut si aliquid expenderit exinde, vel everterit, in quadruplum reddere compellatur. Parti vero eius aut posteritati nulla ex hoc ulterius calumnia moveatur, illa vero evidentissime conditione taxata ¹⁶, ut si diversarum rerum, et in diversis locis hæc de qua agitur fuerit dispersa facultas, ex omnibus his quæ ad eandem pertinent repetitionem, unum quodcumque fuerit secundum præsentis legis decretum a iussione ¹⁷ iudicis consignatum pro traditione teneatur omnium rerum. ¶ *ITEM.* ¹⁸ *Exemplar epistolæ informationis. Ille iudex illi saioni. Informamus te, ut locum illum quem ille repetit, et nunc in dominio illius esse videtur, iuxta legis ordinem coram duobus aut tribus ingenuis illi consignes, octo tantum diebus possidendum: ita ut si aliquid ibi repositionis habeatur, et annulo domini sui non est signatum, propter auferendam excusationem rationabilium per illos octo dies annulo tuo maneat obsignatum; a te vero nihil exinde aliquatenus auferatur.*

VI. FLAVIUS RECESVINTUS REX ¹⁹.

Ne tricennale tempus impediatur relegatis.

Quantum pressuris conditio urgetur humana, tantum multis remediis clementiam principalem necessitati consulere decet humanæ. Quapropter quum quisque nobilis atque ²⁰ inferior ingenuus sive etiam servus regio iussu in custodiam vel in exsilium extiterit deputatus ²¹, et contingat eum quandoque, aut liberationem ²² gratiamque invenire, aut ad sua bona reverti, si quancumque rem in repetitione videatur habere, non illud tempus pro tricennali vel quinquagenario annorum numero in eius actione iungatur, quod ipse in custodia vel in exsilio fuisse dinos-

¹ *Tolet.-goth. Legion. et Card. Antiqua.*

² *Complut. et Lind. intra*

³ *Legion. Antiqua.*

⁴ *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R. repetantur*

⁵ *Legion. et Card. Antiqua.*

⁶ *Card. aut non sunt*

⁷ *Card. aut vindicata*

⁸ *Complut. voluerit*

⁹ *In codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. hæc lex IV. desideratur, sub cuius tamen dinumeratione, quæ hinc VII. est, invenitur.*

¹⁰ *Card. et Lind. statutum tempus*

¹¹ *Lind. actionum*

¹² *Card. Fls. Ervigius Rex. in quo codice hæc ipsa lex V.*

dinumeratur VI. Legion. Antiqua.

¹³ *Legion. repetitur*

¹⁴ *Card. constiterit, aut non constiterit*

¹⁵ *Legion. legis subterius*

¹⁶ *Complut. servata*

¹⁷ *Complut. et Legion. per saionem iudicis*

¹⁸ *Legion. Antiqua lex, capitulare exemplar epistolæ informationis. Ille iudex &c.*

¹⁹ *Legion. Antiqua. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctorem et inscriptionem huius legis silentio prætermittunt.*

²⁰ *Complut. seu*

²¹ *Card. deputatus aut ab hostibus deportatus*

²² *Legion. Card. et Complut. liberationem invenire*

citur: sed remoto omni illo tempore, quo evidenter eidem personæ in pressuris et in penuria constitutæ sibi debitum negotium sequi non licuit. De cætero iuxta legum decreta vel tempus in eius actionibus legalis ordo maneat constitutus.

VII. FLAVIUS EGICA REX ¹.

De præfixo annorum numero ², quo fiscales servi possint ³ ad servitium repeti.

Abrogata legis illius sententia, qua de fiscalibus servis præcipitur, ut absque præiudicio temporum in servitutis

pristinæ originem redigantur ⁴; id novo sanctionis edicto decernimus, ut iidem ipsi fiscales servi, quos per XXX. annos inter præsentis aut quisque possederit, aut ipsi coram positi prædictum numerum annorum nullo dominante transierint, vel ii etiam qui per diversa vagantes sine aliqua tributi vel servitii impensione quinquagenariam annorum ⁵ metam pervagando excesserint, nullo modo sint ad fisci servitutem ulterius repetendi. Sed quod eos fuisse tricennalis, vel quinquagenarius ⁶ legalis communisque ordo convicerit, hoc esse eos modis omnibus oportebit, ut in ⁷ perquisitione mancipiorum fiscalium, una eademque lex principis teneat, quæ et in populorum similibus vocibus dignoscitur constituta.

III. TITULUS DE TERMINIS ET LIMITIBUS.

- I. *Ut termini et limites conserventur.*
 II. *De conlisis et evulsis limitibus.*
 III. *Quid observetur si de terminis contentio oriatur.*

I. ⁸ *Ut termini et limites conserventur.*

Antiquos terminos et limites sic stare iubemus, sicut antiquitus videntur esse constructi, nec aliqua patimur commotione divelli.

II. ⁹ *De conlisis et evulsis limitibus.*

Qui studio pervadendi limites complanaverit, aut terminos fixos fuerit ausus evellere: si ingenuus est, per singula signa vel notas XX. ¹⁰ solidos, cui fraudem fecit, cogatur inferre ¹¹: et si servus est, per singula signa L. flagella suscipiat, et limitem et terminum restituat. Si quis autem dum arat ¹², vel vineam plantat, terminum casu non voluntate convellerit; vicinis præsentibus restituat terminum, et postmodum ex hoc nullum damnum aut periculum vereatur.

III. ¹³ *Quid observetur si de terminis contentio oriatur.*

Quotiescumque de terminis fuerit orta contentio, signa quæ antiquitus constituta sunt, oportet inquiri, id est, aggeres terræ sive arcas, quas propter fines fundorum antiquitus apparuerint fuisse congestas atque constructas: lapides etiam, quos propter indicia terminorum notis evidentibus sculptos constiterit esse defixos. Si hæc signa defuerint, tunc in arboribus notas, quas decurias vocant, convenit observari, sed illas quæ antiquitus probantur incisæ.

IV. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX ¹⁴.

Si alter intra terminos alienos possidere dicatur.

Si quis intra terminos alienos, per absentiam aut per ignorantiam domini, partem aliquam forte possederit, ita ut diuturna mansio etiam in multo tempore inolita, vel amplius quam L. annis hominum, partis eius habitatio publice et immobiliter consistere aut permanere nullatenus comprobetur; statim quum per antiqua signa evidentibus inspectoribus fines loci alterius cognoscuntur, amittat do-

- IV. *Si alius intra terminos alienos possidere dicatur.*
 V. *Ut si aliqua pars de aliquo loco tempore romanorum remota est, ita persistat.*

mino reformandam. Nec contra signa evidentia debitum dominium ullum longæ possessionis tempus excludat. Sed hoc si ex his contententibus unius possessoris sive auctorum eius dominium reperiatur advenisse ¹⁵ postremum. Nam si tanta tempora excesserunt, ut nec ipsi nec auctores eorum noverint, cuius primum aut dominium aut possessio fuit: sed nec per testem, nec per scripturam potuerit postremus possessor ostendi; quia dubium ¹⁶ primæ possessionis constat indicium; unusquisque quod possidet, inrevocabiler possidebit. Verum ubi unus possessor sine alterius domini mansoribus publice possidens per evidentia signa locum ex integro vindicare videtur; nulla ratio sinit, ut quamvis per longa tempora eius possessionis integritas decerpatur. Unde si alter illic se per præsumptivam introduxerit novitatem, nihil nocere poterit possessori. Si vero idem aliena adpetens, aliquid ex hoc repetit non præsumptive, sed per iudicium; si meretur obtineat. Nam si incognite et improvise adtentet aliquatenus accedere velle, liceat hunc domino vere, ut violentum accusare, et ut invasorem, per iudicium legibus abdicare.

V. ¹⁷ *Ut si aliqua pars de aliquo loco tempore romanorum remota est, ita persistat.*

Si quodcumque ante adventum gotorum de alicuius fundi iure remotum est, et ad aliquam possessionem, aut venditionem, aut donationem, aut divisionem, aut aliqua transactione translatum est; id in eius fundi, ad quem a romanis antiquitus probatur adiunctum, iure ¹⁸ consistat. Quum autem proprietas fundi nullis certissimis signis, aut limitibus probatur, quid debeat observari, eligat inspectio iudicantium, quos partium consensus elegerit: ita ut iudex quos certiores agnoverit vel seniores, faciat eos sacramenta præbere, quod terminos absque ulla fraude monstraverint, et tamen nullus novum terminum sine consortis præsentia, aut sine inspectore constituat. Quod si forsitan liber hoc fecerit, damnum pervasionis accipiat ¹⁹, quod legibus continetur. Si vero id servus admiserit domino nascente, ducenta flagella publice extensus accipiat, et nullum ex hoc præiudicium domino computetur.

¹ Hæc VII. lex sub numero V. in codice Card. describitur. Tolet.-goth. Fls. Vamba Rex.

² Legion. et Complut. tempore

³ Legion. et Complut. debeant

⁴ Legion. reducantur

⁵ Legion. et Complut. numeri

⁶ Complut. quinquagenalis

⁷ Complut. ita ut per inquisitionem

⁸ Tolet.-goth. Antiqua.

⁹ Legion. Antiqua.

¹⁰ Legion. et Complut. XXX.

¹¹ Legion. exsolvere

¹² Card. dum arat pomaria

¹³ Tolet.-goth. et Legion. Antiqua.

¹⁴ Legion. Antiqua. In Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctor et inscriptio omittuntur.

¹⁵ Complut. esse

¹⁶ Tolet.-goth. et Lind. nullum

¹⁷ Card. et Legion. Antiqua.

¹⁸ Legion. ita persistat

¹⁹ Complut. incurrat

LIBER XI.

DE ÆGROTIS ATQUE MORTUIS, ET TRANSMARINIS NEGOTIATORIBUS ¹.

I. TITULUS DE MEDICIS ET ÆGROTIS.

- I. *Ne absentibus propinquis mulierem medicus flebotomare præsumat.*
 II. *Ne medicus custodia retentos visitare præsumat.*
 III. *Si medicus pro ægritudine ad placitum expectetur.*
 IV. *Si ad placitum susceptus moriatur infirmus.*

- V. *Si de oculis medicus hiprehysma tollat.*
 VI. *Si per flebotomum ingenuus sive servus mortem incurrat.*
 VII. *De mercede discipuli.*
 VIII. *Ne indiscussus ² medicus custodia deputetur.*

- I. ³ *Ne absentibus propinquis mulierem medicus flebotomare præsumat.*

- IV. ¹¹ *Si ad placitum susceptus moriatur infirmus.*

Nullus medicus ⁴ sine præsentia patris, matris, fratris ⁵, filii aut avunculi ⁶, vel cuiuscumque propinqui mulierem ingenuam flebotomare præsumat, excepto si necessitas emerit ægritudinis; ubi etiam contingat supradictas personas minime adesse, tunc aut coram vicinis honestis, aut coram servis et ancillis idoneis, secundum qualitatem ægritudinis, quæ novit impendat. Quod si ⁷ hoc sine prædictis præsumpserit, X ⁸ solidos propinquis aut marito coactus exsolvat, quia difficillimum nullatenus est, ut sub tali occasione ludibrium interdum ad crescat.

Si quis medicus infirmum ad placitum susceperit, cautionis emissio vinculo, infirmum restituat sanitati; certe si periculum contigerit mortis, mercedem placiti penitus non requirat: nec ulla exinde utrique parti calumnia moveatur.

- V. ¹² *Si de oculis medicus hypochysma ¹³ tollat.*

Si quis medicus hypochysim ¹⁴ de oculis abstulerit, et ad pristinam sanitatem infirmum revocaverit, V. solidos pro suo beneficio consequatur.

- II. ⁹ *Ne medicus custodia retentos visitare præsumat.*

- VI. ¹⁵ *Si per flebotomum ingenuus vel servus mortem incurrat.*

Nullus medicorum, ubi comites, tribuni, aut villici in custodiam retruduntur, introire præsumat sine custode carceris; ne illi per metum culpæ suæ mortem sibi ab eodem explorent. Nam si aliquid mortiferum his ab ipsis medicis datum vel indultum fuerit, multum rationibus publicis deperit. Si quis hoc medicorum præsumpserit, setentiam cum ultione percipiat.

Si quis medicus dum flebotomiam exercet, ingenuum debilitaverit, CL. solidos coactus exsolvat. Si vero mortuus fuerit, propinquis continuo tradendus est, ut quod de eo facere voluerint, habeant potestatem. Si vero servum debilitaverit aut occiderit, huiusmodi servum restituat.

- VII. ¹⁶ *De mercede discipuli.*

Si quis medicus famulum in doctrina susceperit, pro beneficio suo XII. solidos consequatur.

- III. ¹⁰ *Si medicus pro ægritudine ad placitum expectetur.*

- VIII. ¹⁷ *Ne indiscussus medicus custodia deputetur.*

Si quis medicum ad placitum pro infirmo visitando, aut vulnere curando poposcerit; quum viderit medicus vulnus, aut dolores agnoverit, statim sub certo placito cautione emissa infirmum suscipiat.

Nullus medicum inauditum, excepta homicidii causa, in custodiam tradat ¹⁸. Pro debito tamen sub fideiussore debet consistere.

II. TITULUS DE INQUIETUDINE SEPULCRORUM.

I. *De violatoribus sepulcrorum.*II. *Si sepulcrum mortui auferatur.*I. ¹⁹ *De violatoribus sepulcrorum.*

Si quis sepulcri violator extiterit, aut mortuum expolia-

verit, et ei aut ornamenta vel vestimenta abstulerit; si liber hoc fecerit, libram auri coactus exsolvat hæredibus mortui, et quæ abstulit reddat. Quod si hæredes non fue-

¹ Legion. De ægrotis et medicis, vel mortuorum sepulcris atque negotiatoribus

² Legion. et Complut. indiscretus: hoc ipsum verbum in lege reperitur.

³ Legion. Nova lex. Card. Antiqua.

⁴ Legion. et Complut. medicus indiscussus

⁵ Legion. fratris, mariti, &c.

⁶ Tolet.-goth. avi

⁷ Tolet.-goth. Legion. Complut. et Lind. Quod si aliter præsumpserit

⁸ Tolet.-goth. XX.

⁹ Legion. Tolet.-goth. et Card. Antiqua.

¹⁰ Legion. et Card. Antiqua. Tolet.-goth. Fls. Vamba.

¹¹ Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Card. Antiqua.

¹² Legion. et Card. Antiqua.

¹³ Legion. Card. Complut. et Lind. hypochysmata

¹⁴ Complut. hypochysmata. Lind. hypochysma

¹⁵ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁶ Tolet.-goth. Legion. et Card. Antiqua.

¹⁷ Legion. et Card. Antiqua.

¹⁸ Legion. Complut. et Lind. retrudat

¹⁹ Tolet.-goth. et Card. Antiqua.

rint, fisco nostro ¹ cogatur inferre ², et præterea C. flagella suscipiat. Servus vero si hoc crimen admiserit, CC. flagella suscipiat, insuper et flammis ardentibus exuratur, redditus nihilominus cunctis quæ visus est abstulisse.

II. ³ *Si sepulcrum mortui auferatur.*

Si quis mortui sarcophagum abstulerit, dum sibi vult

habere remedium, XII. solidos iudice insistente hæredibus mortui cogatur exsolvere. Quod si, domino iubente, servus hoc admiserit, dominus pro servo componere ⁴ non moretur. Servus vero si ex sua voluntate hoc admiserit ⁵, centum flagella suscipiat, et quod tulerat, et loco et corpori proprio reformetur.

III. TITULUS DE TRANSMARINIS NEGOTIATORIBUS.

I. *Si transmarini negotiatores rem furtivam vendere detegantur.*

II. *Ut transmarini negotiatores suis et telonariis, et legibus audiantur.*

I. ⁶ *Si transmarini negotiatores rem furtivam vendere detegantur.*

Si quis transmarinus negotiator aurum, argentum, vestimenta vel quælibet ornamenta ⁷ provincialibus nostris vendiderit, et competenti pretio fuerint venundata; si furtiva postmodum fuerint adprobata, nullam emptor calumniam pertimescat.

II. ⁸ *Ut transmarini negotiatores suis et telonariis, et legibus audiantur.*

Quum transmarini negotiatores inter se causam habent, nullus de sedibus nostris eos audire præsumat, nisi tantummodo suis legibus audiantur apud telonarios suos.

III. *Si transmarinus negotiator mercenarium de locis nostris secum transtulerit.*

IV. *Si transmarinus negotiator mercenarium pro commercio susceperit.*

III. ⁹ *Si transmarinus negotiator mercenarium de locis nostris secum transtulerit.*

Nullus transmarinus negotiator de sedibus nostris mercenarium audeat in loca sua transferre. Qui contra hoc venire tentaverit, inferat fisco nostro auri libram unam, et præterea C. flagella suscipiat.

IV. ¹⁰ *Si transmarinus negotiator mercenarium pro commercio susceperit.*

Si quis transmarinus negotiator mercenarium ¹¹ de sedibus nostris pro vegetando commercio susceperit, det pro beneficio eius solidos III. per annum unum, et nihilominus impleto placito servum domino reformare cogatur.

LIBER XII.

DE REMOVENDIS PRESSURIS, ET OMNIUM HERETICORUM OMNIMODO SECTIS EXTINCTIS.

I. TITULUS DE TEMPERANDO IUDICIO, ET REMOVENDA PRESSURA.

I. *De commonitione principis, qua iubetur, ut iudicium temperent iudices.*

II. *Ut nullus ex his, qui populorum accipiunt potestatem et curam, quoscumque de populis, aut in sumptibus, aut in indictionibus inquietare pertentet.*

I. FLAVIUS GLORIOSUS CINTASVINTUS REX ¹².

De commonitione principis, qua iubetur, ut iudicium temperent iudices.

Qui necessariam culpis hominum severitatem disponimus, convenit ut Deo placita remedia miseris impendamus. Obtestamur itaque iudices omnes cunctosque quibus iudicandi concessa potestas est, et teste virtutum omnipotentem domino commonemus ad investigandam quidem rei veritatem in causis omnibus sollertes existere, et absque personarum acceptione negotiorum omnium contentiones examinare; circa victas tamen personas, ac presertim paupertate depressas severitatem legis ¹³ aliquantulum tempe-

tem et curam, quoscumque de populis, aut in sumptibus, aut in indictionibus inquietare pertentet.

rare. Nam si in totum iudicii proprietates attendatur, misericordiæ proculdubio mansuetudo deseritur.

II. ¹⁴ *Ut nullus ex his, qui populorum accipiunt potestatem et curam, quoscumque de populis, aut in sumptibus, aut in indictionibus inquietare pertentet.*

Omnes quos regni nostri felicitate tuetur, nihil aliud eorum utilitatibus consulentes, momentis omnibus statuimus, nisi ut nullam dispensionum suspicionem patiantur. Quid est enim iustitiæ tam proximum vel nobis familiare, quam piam fidelibus manum porrigere, et iuste eos quos regimus, in diversis negotiis adiuvere? Decernentes igitur et huius legis nostræ severitate constituentes iubemus,

¹ *Tolet.-goth.* fisco nostro persolvat

² *Complut.* exsolvere

³ *Legion.* Antiqua.

⁴ *Tolet.-goth.* componat.

⁵ *Tolet.-goth.* talia fecerit

⁶ *Legion. et S. J. R.* Antiqua.

⁷ *Card.* ornamenta aut aliam rem

⁸ *Legion. et Card.* Antiqua.

M.L. Tom. I.

⁹ *Legion. et Complut.* Antiqua.

¹⁰ *Legion. et Card.* Antiqua.

¹¹ *Card.* mercenarium servum sponte domini sui de sedibus *Legion.* mercenarium de locis pro vegetando in commercio

¹² *Tolet.-goth.* Fls. Rcs. *Card.* Antiqua. *Legion.* legis huius auctorem, et inscriptionem omittit.

¹³ *Complut.* legalem

¹⁴ *S. J. R.* Recaredus Rex.

ut nullis indictionibus, exactionibus, operibus vel angariis comes, vicarius, villicus pro suis utilitatibus populos adgravare præsument, nec de civitate vel de territorio annonam accipiant. Quia nostra recordatur clementia, quod dum iudices ordinamus, nostra largitate eis compendia ministramus. Simili auctoritate iubemus rectorem provinciae, sive comitem patrimonii, aut actores fisci nostri, ut nullam in privatis hominibus habeant potestatem, nullaque eos molestia inquietent. Sed si privatus cum servis fisci nostri habuerit causationem, actor vel procurator communis in iudicio rectoris provinciae, vel iudicis territorii, ubi causa fuerit intromissa, suum repræsentet¹ minorem, ut discusso negotio districtione legali uniuscuiusque emendetur excessus. Et quia dum regali cura actores nostrarum perquireremus² provinciarum, comperimus quod

numerarii vel defensores annua vice mutentur: qua de causa detrimentum nostris non ambigimus populis evenire: ideoque iubemus, ut numerarius vel defensor³, qui electus ab episcopis vel populis fuerit, commissum peragat officium. Ita tamen ut dum numerarius vel defensor ordinatur, nullum beneficium iudici dare debeat, nec iudex præsumat ab eis aliquid accipere vel exigere. Quod si quis iudicum hanc nostram transcederit constitutionem, honore privatus decem libras auri fisco nostro coactus exsolvat. Sacerdotes vero quos divina oblatione convenimus, si excessus iudicum aut actorum scierint, et ad nostram non retulerint agnitionem, noverint se concilii iudicio esse plectendos, et detrimenta, quæ pauperes eorum silentio pertulerint, ex eorum rebus illis esse restituenda.

II. TITULUS DE OMNIUM HÆRETICORUM ATQUE IUDÆORUM CUNCTIS ERRORIBUS AMPUTATIS.

- I. *Quod post datas fidelibus leges, oportuit infidelibus constitutionem ponere legis.*
- II. *De omnium hæresium erroribus abdicatis.*
- III. *De datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis.*
- IV. *De cunctis iudæorum erroribus generaliter extirpatis.*
- V. *Ne iudæi more suo celebrent pascha.*
- VI. *Ne iudæi more suo sædus copulent nuptiale.*
- VII. *Ne iudæi carnis faciant circumcissionem.*
- VIII. *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*
- IX. *Ne iudæi quæstione christianos inscribant.*
- X. *Ne iudæi contra christianos testificentur, et quando ex illis progenitis testificari sit licitum.*

- XI. *Ne iudæus christianum mancipium circumcidat.*
- XII. *De pœna qua perimenda est transgressio iudæorum.*
- XIII. *De mancipiis christianis, quæ a iudæis aut vendita aut libertati tradita esse noscuntur.*
- XIV. *Ut nullis modis iudæis mancipia adhæreant christiana, et nec in sectam eorum modo quocumque ducantur.*
- XV. *De interdicto omnibus christianis ne quisque iudæum quacumque factione aut favore vindicari vel tueri pertentet.*
- XVI. *Placitum iudæorum in nomine principis factum.*
- XVII. *De iudaizantibus christianis.*
- XVIII. *De perfidia iudæorum.*
- XIX. *De homicidiis.*

I. FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX⁴.

Quod post datas fidelibus leges oportuit infidelibus constitutionem ponere legis.

Hactenus per arduas culparum semitas iudæorum cautos direximus gressus, et per humanæ adinventionis præcipites et immoderatos excessus ordinatæ gravitatis emisimus cursus. Egisse⁵ namque nostram illis intensionem conspicuum est, et dissuadere quod male suasum irrite libet, et prohibere quod turpe est decet, et auferre quod male actum et a decore honestatis abhorret. Ut enim legalis ordo male consciarum sibi mentium abdita penetravit, ita legalis censura et morum prava correxit, et scelerum commissa truncavit. Verum hanc pudicitiam animorum non egimus alibi quam intra ecclesiam Dei vivi, qui diversitatem simul nationum et hominum unius tunicæ immortalitate vestivit, unius etiam sacræ religionis sibi vinculis religavit. Ibi etiam⁶ licet excellentia nostri vigoris a virtutum Deo fuerit terrenæ gloriæ sublimata culminibus; interdum tamen motu compassionis, interdum acie iudicantis, et peccandi licentiam sollicitè vitare curavit, et perventa delicta modo temperanter diminuendo subtraxit, modo vehementer extirpando conlisset; non solum sequens nobilium illustriumque gentium mores, quæ rationabilibus et modestis legibus ordinare curaverunt illicitos populorum excessus, sed sanctissimorum quoque pa-

trum toto terrarum orbe felicium, et regulas imitans, et exempla præsumens, quo possit amplitudo nostræ mansuetudinis illorum præceptis velut in forma operis imitationem exprimere actionis; et ex hoc debere cognoscere proximis subiectisque plebibus honestatis competentia indidisse decreta, ex quo aut culparum meritis sunt evidenter impressa, aut sanctorum patrum sententiis prorsus non inveniuntur externa, duo mihi dona uno divinitatis præmio provenire confidens, ut et cum proximis salutari temporum perfruar pace, et divinis iudiciis munere regiminis peracta mercede dispositis, dehinc populorum fidelium legibus, atque in domo sancta fidei veræ propriis membris confecto medicamine salutari, et ordinata charitatis decantissima pace, fidenter in virtute Dei adgrediar hostes eius, et insequar æmulos, persequar adversos, contendens viriliter, perseverans instanter, aut comminuere illos ut pulverem⁷ excussum, aut delere ut lutum platearum sordentium. Certe aut de illis et fidei conquirere lucrum, et gloriæ⁸ Dei dare triumphum⁹, ut dum fideles populos in religionis sacræ pace possederim, atque infideles ad concordiam religiosæ pacis adduxerim, et mihi crescat gloriæ præmium¹⁰, et dilatam atque augeam regnum¹¹.

II. FLAVIUS RECESVINTUS REX¹².

De omnium hæresium¹³ erroribus abdicatis.

Divinæ virtutis æternum consilium, et in ultimorum se-

¹ *Legion. et Complut.* præsentet. *Lind.* suam repræsentet personam et minorem

² *Complut.* perquirimus

³ *Legion. et Complut.* defensor ordinatus nullum beneficium iudici dare debeat

⁴ *Complut.* auctorem non memorat, nec inscriptionem legis.

⁵ *Tolet.-goth.* Exegisse

⁶ *Legion. Complut. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* enim

⁷ *Complut.* ut pulverem ante faciem venti excussum

⁸ *Complut.* ecclesiæ dare

⁹ *Tolet.-goth. et Legion.* trophæum

¹⁰ *Complut.* et virtutum domino

¹¹ *In codice Card. ad finem huius legis adnotatio eadem conscripta manu sic ait: Correctum usque hic.*

¹² *Tolet.-goth.* Antiqua. *Legion.* nihil de auctore vel de inscriptione legis huius refert.

¹³ *Legion.* hæreticorum

rie sæculorum pietatis eius revelatum arcanum, per retroacta ¹ dierum tempora omnem, ut cernimus, a cunctis nostri regimonia ² finibus, et perfidiam dissipavit errantium, et dogmatum abdicavit commenta pravorum. Verumtamen ne dum nostris consistimus in diebus, tempus illud occurrat, de quo vas electionis olim protulit, dicens ³; erit enim tempus, quum sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: convenit ea quæ in luce fidei manent, a tenebris contradictionum edicto legali defendere, et ea quæ exoriri obvia forsitan error impulerit, gestis legalibus propulsare. Nullus itaque cuiuslibet gentis aut generis homo proprius et advena, proselytus et indigena, externus et incola contra sacram et singulariter unam veritatis catholicæ fidem quascumque ⁴ noxias disputationes eadem fidem impugnans palam pertinaciter atque constanter proferat, vel proferre silenter adtentet. Nullus evangelii ⁵ decreta convellat: nullus apostolica instituta decerpit: nullus antiquorum patrum defensionis ⁶ huius sacras definitiones inrumpat: nullus modernorum disserentium congruentes fidei tractatus spernat: nullus contra omne sanctum dictum aut factum veræ fidei sacra-

mentum, aut cogitationes ruminet cordis, aut verba patuli proferat oris: non in contradictione controversiam perfidus excitet pervicacis: non in probitatis contemptionem litem statuat adversantis. Nam quæcumque persona ex his in cunctis istis vetitis extiterit deprehensa, si quidem ex quacumque religionis potestate vel ordine fuerit, amisso loci et dignitatis honore, perpetuo reatu erit obnoxius, rerum etiam cunctarum amissione mulctatus. Si vero ex laicis extiterit, et honore solutus et loco, et omni rerum possessione erit nudatus. Ita ut omnis transgressor sanctionis istius, aut æterno exilio mancipatus intereat, aut divina miseratione respectus, a prævaricatione convertatur et vivat.

III. FLAVIUS RECESVINTUS REX.

De datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis.

Vetitis et seclusis generaliter omnium hæreticorum præsumptionibus execrandis, nunc specialiter nobis est de præsentibus ordinandum: quoniam et in præsentibus de his cognoscimus esse præsumptum. Nam quum virtus Dei to-

¹ Legion. Tolet.-goth. et Complut. retroactorum. Card. retroactorum

² Complut. et Lind. regiminis

³ Card. dicens Paulus Apostolus

⁴ Card. quacumque noxia disputatione

⁵ Legion. Nullus evangelica sacramenta contemnat. Card. Evangelii sacra convellat

⁶ Card. defensionibus aliquibus. Lind. impugnationibus suis

⁷ Legion. et Tolet.-goth. auctorem legis tacent, et inscriptionem omittunt. Lind. Fls. gls. Chints. Rex.

⁸ Quam hæc proferimus legem, a codicibus Legion. et Card. editione Lind. deprompta est:

III. FLs. RCNS. REX.

Lex in confirmatione concilii.

Eximia synodalis auctoritas, et veneranda est pariter et tremenda: atque in tantum per donum Sancti Spiritus agitur, ut ex diversitate multorum animorum et cordium, unum corpus unamque animam fecisse monstretur: dum numerositas aggregata pontificum, non per sententiam discrepat, non per stylum diversa obiectat, nec per iudicium aliud unus, quam universitas affirmat. Ideo reverendum mihi conventum synodalis concilii, in cuius medio præsentia Sancti Spiritus se habitare promisit, devote venerans, instanterque honorans ea quæ illorum ore, nostræque gloriæ hortatu digesta sunt, in notitiam deducimus singulorum. Illa dicimus synodalis concilii gesta, quæ anno quarto regni nostri in toletana urbe noscuntur esse confecta: quorum institutionum evidentia, ut sine cunctatione omnibus innotescant, hic ea specialiter prælegimus renotanda.

Est igitur primus canon de reddito testimonio dignitatis eorum, quos profanatio infidelitatis, cum Paulo traxit in societatem tyrannidis; quos celsitudo nostra una cum filiis, per huius nostræ legis edictum, et testimonio nobilitatis pristinae uti, et rebus, quas per auctoritatis nostræ vigorem perceperint, decernimus revestiri.

Item secundus est canon de accusatis sacerdotibus, seu etiam optimatibus palatii atque gardingis: sub qua eos iustitiæ cautela examinari conveniat, quos nostræ gloriæ mansuetudo, iuxta ipsius canonis instituta ¹, nullis tormentorum generibus ante publicam discussionem subiici censuit. Ut et homines, qui deinceps fuerint accusati, iuxta sanctionem prædicti capituli erunt proculdubio iudicandi. Unde id specialiter observandum fore censemus: ut quicquid contra hanc regulam sententiæ nostræ vel prædicti canonis institutionem, aut in personam cuiusquam fuerit actum, aut de rebus accusatæ personæ extiterit iudicatum, iuxta prædicti canonis institutionem nullo vigore subsistat: quod persona ipsa aliter quam decernimus iudicata, aut testimonii sui dignitatem amittat, aut quæstu rei propriæ careat.

Tertius quoque canon est de tributorum principali relaxatione in plebe. Ubi nostræ gloriæ auctoritate simul et exhortatione sancitum est: ut omne tributum præteritorum annorum, usque in annum primum regni nostri, quod in privatis vel in fiscalibus populis reiacet, absolutionis perpetuæ debeat sanctione laxari: ea tantum præcipientes publicis thesauris exhiberi, quæ exacta, non illata fuisse constiterint.

¹ Lind. constituta

Quartus post hæc sequitur canon pro munitione proles regie, quam promptæ voluntatis effectu omnis conventus sacerdotum atque etiam seniorum condere præceperunt.

Quintus canon sequitur, ne defuncto principe, relictam eius coniugem quisquam sibi, aut in coniugio aut in adulterio audeat sociare.

Sextus deinde sequitur canon, ut, exceptis servis vel libertis fiscalibus, nullus de servitio quorumlibet aut libertis, deinceps ad palatinum transeat officium. Quod si fecerint, præsentis legis nostræ edicto ad propriæ servitutis iugum modis omnibus reducendi sunt; qualiter, aut dominis suis, si superstites sunt, aut eorum propinquis, quibus decedentium successio ex lege debetur servituri tradantur.

Post hunc septimus est canon, de his qui pro accidentia iurgiorum altaria nudare præsumunt, vel luminaria ecclesiæ subtrahunt.

Octavus quoque sequitur canon, ne admonente metropolitano quisquam ex confinitimis ad locum, ubi invitatur, venire contemnat.

Nonus quoque canon subsequitur de confirmatione concilii toletani duodecimi, quod factum est anno primo gloriæ nostræ.

Decimus huic canon adiungitur, ubi speciali sententia definitur, utrum audeant ministrare hi, qui penitentiam in sacerdotio constituti accipiunt.

Undecimus quoque canon habetur, ne quis alienum clericum vel monachum suscipiat fugientem.

Duodecimus post hæc canon scribitur, de non excommunicandis a proprio episcopo personis illis, quæ ad metropolitanum suum negotia sua dicendum ² accesserint.

Ultimus et tertius decimus post hunc canon subsequitur, de relatione gratiarum, quæ post peractionem concilii Deo et principi persolvantur.

Quæ omnia præmissa synodalia institutionum decreta, a præsentibus die vel tempore omni cura, omnique vigilantia per cunctas regni nostri provincias decernimus observanda: qualiter et perspicuum auctoritatis validæ fastigium subcant, et perpetuo vigoris ordine solidata persistent. Quamobrem sacræ huius legis oraculo omnibus generaliter religiosis atque etiam laicis, sub regni nostri ditione manentibus, interdictum pariter et iukemus, ut prædicta synodalia gesta nullus contemnat, nullus etiam prætereire aut convellere audeat. Nemo notus harum constitutionum iura resolvat: nemo incognitus nescientiæ se obiectibus excusare coniciat. Nam a præmemorato superius die vel tempore et auctoritatis debitæ vigore pollebunt, et institutionum suarum legibus vel regulis cunctorum universalitas adstringetur. Si quis autem huius nostræ legis violator extiterit, ac non potius ea quæ præmissa sunt custodierit, et diutinam ecclesiasticæ disciplinæ excommunicationem excipiat, et decimam partem rei suæ fisci partibus sociandam amittat. Quod si nihil habuerit facultatis unde prædictam compositionem persolvere possit, absque aliquo infamio sui quinquaginta eum oportebit ictibus verberari. Huius igitur nostræ legis decretum, quod in confirmationem huius sacri concilii noscitur promulgatum, gloriosæ manus nostræ exaratione subscripsimus, et ad perennem memoriam, valorem ei perpetuum innodamus. Edita lex in confirmatione concilii toletano sub die idus nov. era DCCXXI, anno quoque feliciter IIII. regni gloriæ nostræ in Dei nomine toletano.

² Lind. suggesturi

tum universaliter acie verbi sui radicitus hæresium extirpaverit fomitem vel surculum, sola iudæorum nequitia ingemiscimus regiminis nostri arva esse polluta. Unde per spiritum ¹ Dei vindicare conabimur pacem nostram, quæ gentibus quidem stultitia est, eisdem vero iudæis scandalum, nobis autem credentibus idem Christus Dei virtus, et Dei sapientia, cuius miseratione præventi concutimur intentione fideli, tam vetustis erroribus ponere finem, quam futurorum exordiorum concidere novitatem. Quapropter æterna lege iubemus, et sacrarum scripturarum iussu decernimus, tam nostrarum legum edicta, quam prædecessorum nostrorum regum legali serie sententias promulgatas, quæ contra iudæorum perfidiam et personas data consistunt, et æterna consecratione inviolata persistere, et perenni custodia observata manere ². Quæ si quis eorum temerare detectus extiterit, et subter iacentium legum damnis obnoxius erit, et specialibus ultionum sententiis subiacebit.

IV. FLAVIUS RECESVINTUS REX ³.

De cunctis iudæorum erroribus generaliter extirpatis ⁴.

Nullus iudæorum sacræ religionis christianam fidem, quam sancti percepit ⁵ tinctione baptismatis, aut profanet aliquatenus, aut relinquat. Nullus hanc factis, nullus dictis impunit. Nullus alibi absconse, nullus palam insultet. Nullus fugere ad hanc evadendam contendat: nullus ut hanc effugiat quibuscumque latibulis sese occultandum iniiciat. Nullus spem quandoque profanationis iterandæ contineat. Nullus confidentiam renovandi erroris adsumat. Nullus prorsus perfidiam et christianæ religioni obviam sectam corde retineat ⁶, verbis promat, factis ostendat. Nullus ex his quæ in eorum placitis sunt conscripta, eorumque publica subscriptione notata, temerare ⁷ studeat, vel revelare ⁸ præsumat. Nullus horum omnium velitorum conscius, vel operatorem celare pertentet ⁹. Nullus inventum latentem publicare retardet. Nullus auditam latebram denunciare recuset. Cunctorum namque eorum quisquis transgressor inventus fuerit, constitutæ legis erit supplicio puniendus.

V. ¹⁰ *Ne iudæi more suo celebrent pascha.*

Nullus de iudæis XIII. luna mensis ¹¹ primi alicuius faciat pascha, neque dierum ipsorum, ut soliti sunt, solemnities celebrabunt. Non dies festos omnis ¹² solemnities mediocres aut summos quisque eorum venerabitur, aut intendat ¹³ honore vel errore vetusto: non ferias custodiat, non sabbata et omnia festa ritu observantiæ suæ deinceps aut colat, aut contingere ¹⁴ quandoque præsumat. Nam præventus mox speciali damnationis suæ mulctabitur ultione.

VI. ¹⁵ *Ne iudæi more suo fœdus copulent nuptiale.*

Nemo ex iudæis propinquitatem sanguinis sui coniugio copulet, adulterio polluat, incestu commaculet. Nullus usque ad septimum ¹⁶ generis gradum coitu personam quamcumque contingat; nullus festa nuptialia aliter quam

¹ *Complut.* per scripturam Dei iudicare curabimus
² *Complut.* manere. Si quis temerator detectus extiterit
³ *Legion. Tolet.-goth. et Complut.* auctorem omittunt et inscriptionem.
⁴ *Card.* extirpandis
⁵ *Card. et Complut.* perceperunt
⁶ *Legion.* teneat
⁷ *Legion.* temerare præsumat
⁸ *Card.* oberrare
⁹ *Complut. et Lind.* adtentet
¹⁰ *Card. Fls. Rcs. Rex. Tolet.-goth. Egica Rex. Complut. et Lind.* Rescindus. Rex.
¹¹ *Legion. et Complut.* mensis alicuius
¹² *Complut.* anni seu solemnities mediocres
¹³ *Legion.* intentet
¹⁴ *Legion.* continere
¹⁵ *Card. Fls. gls. Rex. S. J. R. Reccds. Rex. Complut. Recinds. Rex.*

christianorum mos habet, appetat vel usurpet. Nam detectus damnationis datæ ultionibus punietur.

VII. ¹⁷ *Ne iudæi carnis faciant circumcissionem.*

Nullus iudæorum circumcissionem operetur carnis. Nullus hanc sibi fieri patietur indemnis. Non servus, non ingenuus aut libertus, incola, vel extraneus eiusdem detestandæ sectionis opprobrium quacumque occasione, aut ¹⁸ ferre, aut alteri inferre præsumat. Nam quicumque sponte talia fecisse vel sustinuisse probabitur, datæ legis severitate plectetur.

VIII. ¹⁹ *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*

Quum beatus apostolus Paulus dicat: omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum: merito iudæorum detestabilis vita et discretionis horrendæ immunditia omni sordium errore ²⁰ immundior, et repelli oportet, et abiici debet. Ne quis ergo ex his primævæ ritus traditionis et usuati consuetudine ²¹ mundas ab immundis diiudicet escas. Nemo sumenda inhoneste reiciat, quæ valde bona esse sui conditio probat. Nemo ex his aliud privet, aliud usurpet, nisi tantum illa discretionis servata, quæ ab omnibus christianis tenetur salutaris, et congrua. Alioquin in transgressione quisque detectus, constitutis erit suppliciiis addicendus.

IX. ²² *Ne iudæi quæstione christianos inscribant.*

Speciali hoc decreto censetur nulli iudæo pro qualicumque negotio quandoque licere contra christianum, quamvis humilis servilisque personæ, testimonium dicere, neque pro qualibet actione aut ²³ inscriptione christianum impetere, aut pro iudæorum causis quacumque factione hunc tormenta subire præsumat. Profanum etenim satis est infidelis fidem fidelibus anteponere, et membra Christi adversariorum eius molestiis subiugare. Sane si iidem inter se causarum negotia reperiantur habere, et testificandi adversum se, et in servis suis tantumdem coram christianis iudicibus quæstionem iniicere, sit illis liberum ex lege licere.

X. ²⁴ *Ne iudæi contra christianos testificentur, et quando ex illis progenitis testificari sit licitum.*

Si coram hominibus repertum mendacium et infamem facit, et damnis affligit, quanto magis in divina falax fide præventus non erit penitus ad testimonium admittendus? Merito ergo testificari prohibiti sunt iudæi seu baptizati, sive non extiterit baptizati. De stirpe autem illorum progeniti, si morum probitate et fidei plenitudine habeant idonei, permittitur illis inter christianos veridica quidem testificandi licentia, sed non aliter nisi a sacerdote, rege vel iudice mores illorum et fidem omnimodis comprobentur.

²⁵ XI. ²⁶ *Ne iudæus christianum mancipium circumcidat.*

Nulli iudæo liceat christianum mancipium comparare,

¹⁶ *Legion. Card. Complut. et Lind.* sextum
¹⁷ *Card. Fls. gls. Rcs. Rex.*
¹⁸ *Legion. Complut. et Lind.* aut perferat, aut
¹⁹ *Card. Fls. gls. Rcs. Rex. Tolet.-goth. et S. J. R. Rcs. Rex.*
²⁰ *Legion. et Lind.* horrore
²¹ *Tolet.-goth.* consuetudine moris mundas
²² *Card. et Lind. Fls. gls. Rcs. Rex. S. J. R. Reccds. Rex. Legion. Fls. R.*
²³ *Legion. Complut. et Lind.* ad inscriptionem
²⁴ *Card. et Lind. Fls. gls. Rcs. Rex. Legion. Resints. Rex. S. J. R. Reccds. Rex. Tolet.-goth. Fls. Rcds. Rex. Complut. Rencildus Rex.*
²⁵ *Codices Legion. Tolet.-goth. Card. et Complut. hac inversione dinumerant duas has leges, ut, quæ hic XI est, apud illos XII sit, sequentis vice similiter versa.*
²⁶ *Card. Fls. Rcs. Rex.*

vel donatum accipere. Quod si comparaverit, vel donatum acceperit, et eum circumciderit; et pretium perdat, et quem acceperat liber permaneat. Ille autem, qui christianum mancipium circumciderit, omnem facultatem suam amittat, et fisco adgregetur. Servus vero vel ancilla qui contradixerint esse iudæi, ad libertatem perducantur.

XII. ¹ *De pœna qua perimenda est transgressio iudæorum.*

Hæc de sinu fortissimarum legum sententia emanat ad puniendam ² perfidiam iudæorum, ut quicumque aut superioribus vetita legibus, aut suis innexa placitis temerare voluerit, vel frustrare præsumserit; mox iuxta sponsionem ipsorum gentis suæ manibus aut lapidibus perimatur, aut igne cremetur. Quod si denotatum crimine reum principalis pietas reservaverit ³, nimirum illi cui placuerit serviturus a rege donetur, et omnia bona eius aliis possidenda tradantur: sicque fiat ut nec rem amissam recipiat dominus, nec libertatem reparet servus.

XIII. ⁴ *De mancipiis christianis quæ a iudæis, aut vendita aut libertati tradita esse noscuntur.*

Sanctissimis ac beatissimis Agapio, Cecilio ⁵ item Agapio episcopis sive iudicibus ibidem institutis, similiter et reliquis sacerdotibus vel iudicibus ⁶ in territorio Varbi ⁷, Ausgi ⁸, Sturgi, Iiturgi, Viatula ⁹, Tutigiæ, Gabri et Epagri consistentibus. Dudum latæ constitutionis auctoritas a domino et præcessore nostro ¹⁰ Reccaredo rege sufficere poterat, ut mancipia christiana nullatenus in hebræorum iure manerent ¹¹ obnoxia; si inpostmodum contra iustitiæ instituta eorum pravitas subripiendo principum animos, aliqua sibi iniusta non poposcisset beneficia. Proinde quia Deo adiuvante legem fieri decrevimus, et fraudibus eorum per diversa capitula obstinimus; ideo pro eo quod retro tempore fuerat viliatum iuxta edictum ante dicti principis decernimus: ut si qua christiana mancipia eo tempore quo hæc auctoritas data est, in eorum iure fuisse probantur, seu sint libertati tradita, seu forte ad libertatem non fuissent perducta, ad civium romanorum privilegia iuxta nostræ legis huius edictum transire debeant. Nam etsi aliqua inlicito ausu de eisdem mancipiis, quæ per constitutionem regiam fuerant absoluta, in iure cuiuslibet per quamcumque scripturam transegisse visa sunt; rescissa tali conligationi ad statum ingenuitatis, recepto iuxta leges pretio a venditoribus revertantur: et prænotati in polipectis publicis, atque secundum eorum peculium iustissima adæratione censiti ¹², vitam in propriis laboribus in ingenuitate transigere valeant. Si qua vero mancipia post metas dierum, in quibus auctoritas sæpe dicti principis promulgata est, ab illis quolibet titulo iustissime conquisita sunt, aut vendere aut libertare, prout maluerit, usque ad kalendas iulias licentiam illis tribuimus. Hi vero christiani qui ab hebræis quocumque tempore circumcisi sunt, vel in ritu eorum sunt, legali ordine ¹³ mulcentur. Nam et de his qui per legem abso-

luti esse cernuntur, qui ab ipsis hebræis servi addicti sunt, vel hucusque retenti, sicut de ingenuis legibus satisfacere non morentur. Iudæi igitur qui ad fidem sanctam confugium visi sunt fecisse, portionem sibi debitam ex successione parentum in mancipiis ¹⁴ accipiant. Venditiones vero quæ factæ fuerint quos in unum tempus venditionis invenerint, parentum vel filiorum nulla sit in distrahendo divisio, sed in unum ad comparantis transeant dominium. Nam et quisquis de iudæis sub nomine proprietatis ¹⁵ fraudulenta suggestione aliquid a præcessoribus ¹⁶ nostris visus est promeruisse, exacta eius auctoritate ¹⁷ fisco nostro faciat ¹⁸ sociari. Mancipia vero iudæorum, quæ ad baptismi gratiam fecerint ¹⁹ confugium, ubicumque reperta fuerint ²⁰ exigantur, et libera dominis suis reddantur; ita ut qui habet suum peculium, in ea libertate illi conferatur: et qui non habuerit, a manumissore prout vires habuerit illi concedatur, et descripti sicut ceteri eorum liberti, census pro eo peculio illis imponatur.

XIV. ²¹ *Ut nullis modis iudæis mancipia adhæreant christiana, et ne in sectam eorum modo quocumque ducantur.*

Universis populis ad regni nostri provincias pertinentibus salutifera ²² remedia nobis gentique nostræ conquirimus, quum fidei nostræ coniunctos de infidorum ²³ manibus clementer eripimus. In hoc enim orthodoxa gloriatur fidei regula, quum nullam in christianis habuerit potestatem hebræorum execranda perfidia. Abominanda sunt ergo in christianis funesta iudæorum imperia, et reducenda est sub amore catholico plebs Deo sacrata in gratiam. Ob hoc hac in perpetuum valitura lege sancimus, atque omni cum palatino officio futuris temporibus instituentes decernimus, ut nulli hebræorum ab anno regni nostri feliciter proximo ²⁴ christianum liberum, vel servum mancipium in patrocinio vel servitio suo habere liceat. Nullum ex his mercenarium, nullumque sub quolibet titulo sibimet adhærentem hæc divalis sanctio fore permittit ²⁵. Vendere tamen infra fines regionum nostrarum in his locis, ubi commanere videntur, cum omni peculio christiano, cui fas fuerit, iustissimo pretio libera facultas subiaceat. Nec liceat venditoribus in alias eos regiones transferre, nisi ubi eorum mancipiorum sessio iudicatur et mansio. Quod si ita proveniat, ut hi qui transacti fuerint, nihil in suo cernantur habere peculio, tantum his mancipiis a venditoribus dari præcipimus, quantum illis sufficere ad excolendum vel gubernandum se invenerit comparantis electio; ne sub nomine emptionis non tam transactio, quam videatur esse exsilium. Liberare vero servum christianum iudæus si maluerit, ad civium romanorum dignitatem eundem manumittere debet: nulli scilicet hebræo nec cuiuslibet obsequio reservato, sed vitam suam ubi voluerit manumissus, procul ab hebræorum consortio transigendi habeat potestatem. Quod si calliditatis fraudulenta hebræus infestus venditionem atque libertatem tali sub dolo fecerit, ut quædam deceptionis argu-

¹ Card. Fls. Chds. Rex. S. J. R. et Lind. Recds. Rex.

² Legion. ad perimendam

³ Legion. servaverit

⁴ Card. S. J. R. et Lind. Fls. gls. Sisebutus Rex.

⁵ Card. Cicilio. Legion. Cilicio

⁶ Legion. ducibus

⁷ Legion. Barbari. Tolet.-goth. Barbia, Urgi.

⁸ Card. Legion. S. J. R. et Complut. Aurgi

⁹ Card. Beatia, Vitia, Tuia, Tatugia, Egabro et Ephagro consistentibus. Legion. Vivatia, Tuia, Tatugi, Egabro et Pagro consistentibus. Complut. Viatia, Tirga, Taugy, Agabro et Epagro consistentibus. Tolet.-goth. Viata, Tiufai, Tuti... Egabro, Erepagro consistentibus. S. J. R. Iiturgi, Avatia, Tuga, Taugi, Agabro et Epagro consistentibus

¹⁰ Card. præcessore nostro divæ memoriæ

¹¹ Complut. permaneant

¹² Card. censiti cum propriis laboribus in ingenuitatem transire valeant

¹³ Legion. et Complut. ordinatione

¹⁴ Card. incunctanter

¹⁵ Card. proprietatis vel præcepti

M.L. Том. I.

¹⁶ Complut. prædecessoribus

¹⁷ Card. auctoritate vel præcepto

¹⁸ Complut. et Lind. faciatis

¹⁹ Legion. et Complut. fecerunt

²⁰ Card. fuerint, non reddantur dominis iudæis, sed libera domino serventur. Ita ut ubicumque repertum fuerit suum peculium, in ea libertate ille conferatur, ut census in eo peculio non imponatur, sed libere eo fruatur

²¹ Legion. S. J. R. Complut. et Lind. Fls. Sisebutus R. Card. Flavius gloriosus Recessuindus Rex.

²² Complut. salutaria

²³ Card. de infideliorum manibus hebræorum mancipibus clementer. Legion. de iudæorum manibus

²⁴ S. J. R. Legion. et Complut. primo

²⁵ Card. permittit. De ipsis namque mancipiis, quæ hactenus per pretium emptionis habuerunt, quæ quasi libera facultas eis subiaccit; non eos deinceps audeant proprio iure retineri. Sed cuiuscumque christiano vili pretio vendere festinent cum omni illorum peculio, et tantum eis ex his mancipiis ab emptoribus pretium expetere præcipimus, quantum numero quantitatis sub nomine emptionis invenerit electio comparantis. Liberare vero &c.

mentatio, venundato vel manumisso futuris temporibus invidio dolo proveniat, quatenus ¹ hunc captiositas ementis atque vendentis dolo malo decipiat; huius nefandi sceleris argumentum ingenuus si prodiderit, facultatem sibi profuturam in omnibus iudæi percipiat. Christianus revera quem similis præsumptio reum fecerit, nullis si fuerit facultatibus dilatatus, in servitium cui princeps voluerit reducatur. Si rerum certe ² illi ambitio fuerit, medietate fisco coniuncta, perpetua ipse notetur infamia. Scrivus vero huius caliditalis defector liberum se gaudeat profuturum, et in eius consistat ³ adsiduus patrocinio, in cuius cernitur hactenus fuisse servitio. Ut autem eius firmissima libertas permaneat, vicarium a fisco servum dominus pro eodem accipiat, et insuper ⁴ libra auri ab ipsis, quorum revelavit scelera, illi exacta proficiat. Quod si hebræus circumciderit christianum, aut christianam in suam sectam ritumve transduxerit, cum augmento denuntiantis capitali subiaceat supplicio, eiusque sine dubio bona incunclanter sibi vindicet fisco. Mancipia vero quæ ex christianorum et hebræorum connubiis nata vel genita esse noscuntur, id observari censuimus, ut christiana efficiantur. Si certe hi, qui in ritum hebræorum transducti sunt, in ea perfidia stare voluerint, ut minime ad sanctam fidem perveniant, in cœtu populi verberibus cæsi atque turpiter decalvati, christiano, cui a nobis iussum fuerit, perpetuo servitio ⁵ servituri subdantur. Quod si tam illicita connubia fuerint præventa, id elegimus observandum, ut si voluntas subiacerit, infidelis ad fidem sanctam perveniat. Si certe distulerit, noverit se a coniugali consortio divisum, atque divisum in exilio perenniter mansurum ⁶.

Inter cætera hoc adiacentes præcipimus, ut dum quispiam hebræorum certa devotione in catholicam confugium fecerit fidem, et purificationis unda lavacrum sanctum suscepit; quidquid eodem tempore in omnibus rebus comprobatur habere, remota cunctorum molestia, ut vere fidelis sibi perpetim ⁷ vindicet. ⁸ Hoc vero edictum infra diem kalendarum proxime succedentium iuliarum implere cunctos per nostras a Deo conlatas regiones modis omnibus præmonemus. Quibus evolutis kalendis apud quemlibet hebræorum christianum repertum fuerit mancipium, medietas facultatis hæbrei huius fisco subiaceat, et libero reddito, qui per suam proditionem fuerit apud eum repertus, nihil sibi hebræus de persona eius vel peculio ultra defendat.

Hanc vero legem quam pietatis et religionis amore concepimus pro nostro populique nostri remedio, in perpetuum suffragante auctore domino valituram esse censemus. Successores quoque nostros legis huius instituta servantes, victrix Christi victores faciat dextera, et eius solium in veritate conroboret, cuius in hoc fidem inspexerit divina clementia. Et licet huius legis prolata sententiam a nemine temerari posse credamus; audacia tamen transgressoris, et non venerabiliter conservantis, sit in hoc sæculo ignominiosior cunctis hominibus, et vita illius eodem in tempore concidat, quo sinistrae partis adensum in tam nefaria voluntate perduxerit detestanda temeritas: tantumque obnoxius in æternum peccatorum mole detineatur, in quantum transgressus fuerit legis huius salubre

decretum. Futuri etiam examinis terribile quum patuerit tempus, et metuendus Domini adventus fuerit reservatus ⁹, discretus a Christi grege perspicuo, ad lævam cum hebræis exuratur flammis atrocibus, comitante sibi diabolo, ut ultrix in transgressoribus æterna pœna desæviat, et locuplex remuneratio christianis faventibus hic et in æternum copiosa proveniat.

XV. ¹⁰ *De interdicto* ¹¹ *omnibus christianis ne quisque iudæum quacumque factione atque favore vindicare vel tueri pertentet.*

In conclusione omnium præteritarum legum, quas ad conterendam perfidiam iudæorum, tam nostra intentio quam præcessorum nostrorum studia decreverunt, oportuit hanc novissime ¹² legem ad robur soliditatis adiicere, et competenti munimento præmissa ex ordine reborare. Postquam enim dedimus sacræ fidei profanis hostibus competens repudium, et cunctis adinventionibus perfidorum posuimus ex obvio terminum, debite compulsi sumus, et ea quæ concreta sunt solidare, et quæ consolidata sunt pulcritudine venustare; ut quanto artifex vivacius expresserit ingenium cogitationis in arte, tanto vigorem simul et decus adsumat qualitas formæ. Ne ergo quibuscumque adinventionibus calliditas iudæorum indesinenti persequenda conatu subrepat optatam ¹³ profano iure licentiam: hoc providenter legis huius decernitur sanctione, ut nullus de religiosis cuiuscumque ordinis vel honoris, seu de palatinis mediocribus atque primis, vel ex omnibus cuiuslibet qualitatis aut generis, ac principum vel quarumcumque potestatum, aut obtineat ¹⁴, aut subrepat animos iudæos, sive baptizatos sive non baptizatos, in suæ observationis detestanda fide et consuetudine permanere, sive eos qui baptizati sunt ad perfidiam ritumve pristinum quandoque redire. Nullus sub patrocinii nomine hos pro suæ pravitalis licentia conetur in quippiam defendere ¹⁵. Nullus quocumque argumento aut factione illis hanc defensionem conetur impendere, per quam liceat eis obviam sanctæ fidei et christiano contraria cultui palam, aut occulte aliquatenus adtentare, nequiter proferre vel tangere. Quod si quispiam hæc præsumpserit temerare ¹⁶, si episcopus fuerit, aut etiam ex cæteris clericis atque religiosis, vel certe ex cunctis laicis quisquis deprehensus extiterit, a conventu catholicorum seclusus, excommunicatione ecclesiastica ¹⁷ feriatur, et quartæ partis omnium bonorum suorum amissione mulctabitur, quæ fisco non dubie quantocius connectetur. Dignum etenim est eos aliquamdiu a fidelium Christi societate divelli, et rerum damno mulctari, qui adponunt Christi amorem, et veritatis speciem consensu inimicorum eius detestabiliter impugnare, et in legum transgressionibus ¹⁸ illa immobiliter sententia permanente, quam divæ memoriæ Sisebutus Rex visus est in huiusmodi actione superiori lege sanxisse.

XVI. *Placitum iudæorum in nomine principis factum.*

Clementissimo ac serenissimo domino nostro Recesvindo ¹⁹ Regi. Omnes nos ²⁰ ex hebræis Toletanæ civi-

¹ *Card.* quatenus hanc deliberationem vel venundationem iuri suo iteratim usurpet, evacuata modis omnibus reputabitur huius temeritatis vel dolosa deceptio; et hanc nefandam sceleris argumentationem, ingenuus, si prodiderit, meritum sui laboris profuturum ex facultatibus iudæorum sumat et percipiat christianus, et huius argumentationis præsumptor, nullus si fuerit facultatibus dilatatus &c.

² *Card.* Si certe rerum facundior fuerit, medietate fisco nostro coniuncta, perpetua &c. *S. J. R.* Si reus certe in illo iudicio fuerit, medietate fisco coniuncta

³ *Card.* et in eius consistat arbitrio, utrum patrocinari cui elegerit, an in eius consistere patrocinio, in cuius

⁴ *Card.* et proditor insuper libram auri ab ipso, cui revelavit scelera, illi exacta proficiat

⁵ *Complut.* servitio subdantur

⁶ *Legion. Vigil. Complut. et Lind.* permanere

⁷ *Complut.* in perpetuum

⁸ *Card.* vindicet, possessurus simul cum hæreditate suorum genitorum adfutura. Hoc vero &c.

⁹ *Lind.* reseratus

¹⁰ *Card. Rcs. Rex. Legion. et Lind. Fls. glosus. Rends. Rex.*

¹¹ *Complut.* interdictione

¹² *Complut.* novissimam

¹³ *Complut.* optata profana iura licentiæ. *Lind.* aperiens profano iuri licentiam

¹⁴ *Complut.* optione obtineat

¹⁵ *Legion. Complut. et Lind.* defensare. *Card.* defensare vel patrocinare

¹⁶ *Card.* temptare

¹⁷ *Complut.* canonica

¹⁸ *Complut.* transgressoribus

¹⁹ *Legion.* Recesvinto

²⁰ *Legion. et Complut.* nos hebræi

tatis ¹ qui infra subscripturi vel signa facturi sumus : bene quidem ² hactenus nos meminimus compulsos fuisse, ut placitum in nomine divæ memoriæ Chintilani ³ Regis pro conservanda fide catholica conscribere deberemus, sicut et fecimus. Sed quia et perfidia nostræ observationis ⁴ et vetustas parentalis erroris nos ita detinuit, ut nec veraciter Iesum Christum Dominum crederemus, nec catholicam fidem sinceriter teneremus, idcirco nunc libenter ac placite spondemus gloriæ vestræ, tam pro nobis, quam pro uxoribus et filiis nostris per hoc placitum nostrum, ut deinceps in nullis observationibus, in nullis usibus iudaicis miteamur. Iudæis etiam non baptizatis nullo pœnitentis execrando consortio sociemur. Non more nostro propinquitati sanguinis usque ad sextum gradum incestiva coniunctione vel fornicatione iungamur. Non coniugia ex genere nostro, aut nos aut filii nostri vel nostra posteritas nullatenus sortiamur, sed in utroque sexu deinceps christianis iugali copulatione neclamur. Non circumcisiones carnis operemur. Non pascha et sabbata cæterosque dies festo iuxta ritum iudaicæ observantiæ celebremus. Non escarum discretionem vel consuetudinem teneamus. Non ex omnibus quæ iudæorum usus et abominanda consuetudo vel conversatio agit, aliquatenus faciamus; sed sincera fide, grato animo, plena devotione in Christum Filium Dei vivi, secundum quod evangelica et apostolica traditio habet, credamus, atque hunc confiteamur et veneremur. Omnes etiam usus sanctæ christianæ religionis, tam in festis diebus, vel in coniugiis et escis, quam in observationibus universis veraciter teneamus, et simpliciter ⁵ amplectamur, nullo observato ⁶ apud nos aut oppositionis obiectu, aut fallaciæ argumento, per quod aut illa quæ facere denegamus, iterum faciamus, vel hæc quæ facere promittimus, minime vel non sinceriter compleamus. De suillis vero carnibus id observare prœmittimus, ut si eas pro consuetudine minime percipere potuerimus, ea tamen quæ cum ipsis decocta sunt, absque fastidio et horrore sumamus et comedamus. Quod si in omnibus quæ supra taxata sunt, in quocumque vel minimo transgressores inventi fuerimus, aut contraria christianæ fidei agere præsumperimus, aut quæ congrua catholice religioni promissimus, verbis aut factis implere distulerimus, iuramus per eundem Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, qui est ⁷ in Trinitate unus Deus, quia qui ex nobis horum omnium vel unius transgressor inventus fuerit, aut a nobis aut a filiis nostris ignibus vel lapidibus perimatur; aut si hunc ad vitam gloriæ vestræ reservaverit pietas, mox amissa libertate, tam eum, quam omnem rei ipsius facultatem cui elegeritis perenniter deservendum ⁸ donetis, vel quidquid ex eo aut ex rebus eius facere volueritis ⁹, non solum ex regni vestri potentia, sed etiam ex huius placiti sponsione potestatem liberam habeatis. Factum ¹⁰ placitum sub die XII. kalendarum ¹¹ martiarum, anno feliciter sexto regni gloriæ vestræ, in Dei nomine Toletō.

XVII. ¹² *De iudaizantibus christianis.*

Sicut defendendum a christianis est eorum scelus, qui in Christo prævaricatores existunt, ita modis omnibus decernendum, ut nullus omnino veniam mereatur, qui a meliori proposito ad deterius declinasse convincitur. Quia ergo crudelis et stupenda præsumptio crudeliori debet extirpari supplicio: ideo legis huius edicto decernimus, ut quicumque christianus ac præsertim a christianis parentibus ortus, sexus scilicet utriusque, circumcisiones vel quoscumque ritus iudaicos exercuisse repertus est, vel,

quod Deus avertat, potuerit ulterius reperiri, conspersione et zelo catholicorum, tam novis et atrocibus pœnis afflictus morte turpissima perimatur, quam horrendum et execrabile malum est, quod ab eo constat nequissime perpetratum. Eorum vero bona sibi proculdubio fiscus adumat, si hæredes ¹³ vel propinquos talium personarum facti huius error consentiendo commaculet.

XVIII. ¹⁴ *EGICA REX.*

De perfidia iudæorum.

Quum sacris edocemur edictis, ut sive per occasionem seu per charitatem tantum Christus Dei Filius nunciatur, oportunitate satis est, et ad fidem christianam conveniens, ut sicut fideles trahimus libertatis ad gratiam, ita infideles provocemus ad vitam, et quod fides Christi in nobis aucta finibus crescat, et iudæorum prævaricatrix actio evulsa funditus subruat. Proinde devotione mentis decreto censemus, ut quicumque deinceps ex perfida hebræorum plebe vir, seu femina ad catholicæ fidei rectitudinem per veram conversationem sive professionem ¹⁵ redierit; idemque ¹⁶ suorum rituum errorem vel cæremônias abnuens, christianorum more tramitem vitæ suæ duxerit; ab omni liber maneat onere functionis, quam pridem iudaismo consistens publicis utilitatibus usus fuerat persolvisse; ita videlicet, ut illis exsolutionibus eius functio crescat, quos adhuc detestandæ incredulitatis fuscant nequitia, et parentalis error manifestus retentat. Iniustum namque est illos censionis onere prægravari, vel iudaicis amplius indictionibus implicari, qui iugum Christi dulce eiusque onus leve per dignam conversationem noscitur excipere. Quibus etiam veram fidem perfecte credentibus, erit omnimode licitum mercandi usu properare ad cataplum, et cum christianis agere christiano more commercium: ita ut si quilibet christianorum de illorum conversatione incognitus quodcumque de ipsis emere voluerit, non aliter ei licebit, nisi prius ex toto christianum se esse dixerit, eique coram testibus orationem dominicam vel symbolum recitaverit apostolorum, et christianorum cibos, ut veri christicolæ, sumpserit vel libenter acceperit. Quod si quispiam de eisdem sanctæ fidei conversis prævaricator extiterit, cum omnibus rebus suis est fisco perpetim addicendus. De cætero vero iudæi qui in perfidia cordis sui perseverantes, ad catholicam fidem converti neglexerint, hanc legis sententiam decrevimus promulgari: scilicet ut nec ad cataplum pro transmarinis commerciis faciendis ulterius audeant properare, nec cum christianis quodcumque negotium palam vel occulte peragere; sed tantum inter se ipsi habeant licentiam propria commercia definire, ac more solito sui census impensionem, vel eorum qui conversi fuerint, exsolutionem de rebus propriis debeant fisco persolvere: et tam mancipia, quam ædificia, terras, vineas, atque etiam oliveta, vel alias quascumque res immobiles quas a christianis venditionis causa vel quibuslibet aliis modis accepisse noscuntur, quamvis iam multa annorum curricula effluxissent, reddito tamen illis propterea de pretio, totum fisci erit viribus sociandum; ut cui hoc regia potestas donare elegerit, libero perfruatur arbitrio. Nam et quicumque de eisdem iudæis in infidelitate perdurantibus, ad cataplum ire præsumperit, aut cum quolibet christiano aliquod commercium elegerit ¹⁷; cum omni habitatione rerum suarum obiurgatus perpetim fisco erit serviturus. Omnes vero christianos admonemus, et sub divini numinis ¹⁸ adiuratione testamur per eum, cuius redempti sanguine sumus, ut amodo nul-

¹ *Card. et Lind.* civitatis atque Hispaniæ gloriæ vestræ qui infra

² *Card. et Complut.* bene quidem ac iuste dudum nos

³ *Complut.* Cintilani

⁴ *Legion. Card. et Complut.* obstinationis

⁵ *Card. Legion. Complut. et Lind.* sinceriter

⁶ *Card. Legion. et Lind.* reservato

⁷ *Card.* qui est unus in Trinitate et verus Deus

⁸ *Complut.* possidendam

⁹ *Complut.* iusseritis. *Lind.* fieri iusseritis

¹⁰ *Complut.* Facto placito

¹¹ *Legion. Complut. et Lind.* kalendas martias

¹² *Lind.* Fls. gls. Cind. Rex.

¹³ *Legion.* ne hæredes

¹⁴ *A codicibus Complut. et S. J. R. hanc XVIII legem deprompsimus.*

¹⁵ *Complut.* per confessionem

¹⁶ *Complut.* omnemque suum ritum, errorem &c.

¹⁷ *Complut.* egerit

¹⁸ *Complut.* nominis

lus cum eisdem iudæis in perfidæ duritia permanentibus, quodcumque commercium agere præsumat. Quod si quilibet fidelium talia egerit, si maior potentiorque persona fuerit, tres auri libras fisco persolvat. Si quis quoque amplius ab illis acceperit quam quod duas rei ipsius quantitates valere constiterit, quidquid superius emerit, tri-

plum de sua facultate una cum pretio quod dederit, fisci iuribus profuturum amittat. De inferioribus vero personis si quis talia egerit, C. verberibus vapulabit, et iuxta quod suæ habitationis facultas exstiterit, ita et Principis electione specialis damni iacturam excipiat ¹.

² III. TITULUS DE NOVELLIS LEGIBUS IUDÆORUM, QUO ET VETERA CONFIRMANTUR, ET NOVA ADIECTA SUNT.

- I. De commemoratione priscarum legum, quæ in iudæorum transgressionibus promulgatæ sunt, atque de confirmatione earum.
- II. De blasphematoribus Sanctæ Trinitatis.
- III. Ne iudæi, aut se, aut filios suos, vel famulos a baptismi gratia subtrahant.
- IV. Ne iudæi more suo celebrent pascha, vel carnis circumcisionem exercent, ac ne christianum quemcumque a fide Christi commoveant.
- V. Ne iudæi sabbata, cæterasque festivitates suo ritu celebrare præsumant.

- VI. Ut omnis iudæus diebus dominicis, et in prænotatis festivitatibus ab opere cesset.
- VII. Ne iudæi more suo diiudicent escas.
- VIII. Ne iudæi ex propinquitate sanguinis connubia ducant, et sine benedictione sacerdotis nubere non audeant.
- IX. Ne iudæi religioni nostræ insultantes, sectam suam defendere conantes, alibi se transducant; ne quilibet refugientes suscipiat.
- X. Ne christianus a iudæo quocumque munus contra fidem Christi accipiat.

¹ Sub huius tituli finem inventa est in codicibus S. J. R. et Complut., omni neglecta dinumeratione, quæ nunc sequitur, lex.

culpæ; quid enim culpæ eius poterit æstimari, qui nesciens hoc factum gladium in manu sua tenuit.

VAMBA REX.

De homicidiis.

Superiori lege antiqua censuit institutio, ut quicumque volens homicidium perpetraverit, cum omnibus rebus suis in parentum vel propinquorum hæredum defuncti iure maneat serviturus. Nos tamen sancimus, ut quicumque deinceps occiderit hominem, si volens aut nolens homicidium perpetraverit, si vir filios habens, et absque voluntate filiorum vel uxoris hoc perpetraverit facinus, ipse in potestate parentum vel propinquorum defuncti tradatur, facultates tantum ¹ eius filii vel hæredes scelus perpetrantis accipiant: quia iniuste ordinatum esse censemus, ut per parentum culpas filii vel nepotes ad mendicitatem deveniant, nec valeant Principum exercere iussa, quos cum parentum facultate oportebat peragere negotia publica: quum et dominus præcipiat dicens: Anima patris, anima matris, anima quæ sola peccaverit, sola puniatur.

Codices Legion. et Escor. 2. titulum et leges sequentes referunt, quæ in quibusdam etiam codicibus castellanis inveniuntur.

I. TITULUS DE CONVICIIS ET VERBIS ODIOSE DICTIS.

Si quis violentus homo contra hominem aliquis ad aliquem dixerit marcosum ² capite vel cervice, et ille non habuerit cui dixerit criminator, extensus ante iudicem L. flagella suscipiat.

II. Si quis genebrosum vel gotrosum ³ dixerit, et ille non habuerit cui dixerit, dictor criminis extensus ante iudicem CL. flagella suscipiat.

III. Si quis vigosum ⁴ dixerit, id est taopasum ⁵, vel disturbatum, et ille non habuerit, dictor criminis extensus ante iudicem XXX. flagella suscipiat.

IV. Si quis circumsum dixerit, vel disturbatum, et ille non habuerit, dictor criminis extensus publice CL. flagella suscipiat.

V. Qui ponderosum dixerit, et ille non habuerit, dictor criminis extensus publice CL. flagella suscipiat.

VI. Qui sarracinatorem et non probaverit, dictor criminis extensus ante iudicem CL. flagella suscipiat.

VI. De his qui se in gladiis alienis impulerint.

Si quis lanceam vel quodlibet gladium in manu sua tenens dum non sperans, et aliquis in eodem gladio inciderit sine voluntate eius qui gladium in manu sua tenuit, dum sacramento se expiaverit non inde ⁶ conscium fuisse, vulneratus suæ imputet

¹ Complut. tamen

² Esc. 2. macrosom: forte achorosum

³ Esc. 2. cotrosom

⁴ Esc. 2. uvigosom

⁵ Esc. 2. tauposom

⁶ Esc. 2. non in se conscium

⁷ Esc. 2. protinus

⁸ Esc. 2. præsumpsit

VII. De contumelio ingenuorum.

Si quis aliquem hominem ingenuum pedibus traxerit sine culpa, aut subgiterit, aut capillos capitis abstraxerit, si nullus livor apparuerit pro singulis obiectionibus, quæ superius continentur, coactus a iudice quinque solidos reddat, cui iniuriam fecerit. Et si non habuerit unde componat, districtus a iudice quinquaginta flagella suscipiat.

VIII. FL. EGIGA REX. Antiqua.

Ut exceptis fiscalibus servis tricennale tempus non valeat in omnibus causis.

Hæc ipsa lex reperietur in lib. X. tit. II. lege IV. proximaque succedit huic in codice Escor. 2., quæ lib. II. tit. V. pag. 30 a Card. codice deprompta descripta manet, cui epigrapha inscribitur: De superfluis scripturis confectis: Post hæc codex Legion. et idem Escor. 2. adiciunt quæ sequuntur, et quamvis mendosa inventa, typis tamen mandare non recusamus.

Qualiter examinatio debeat fieri, hic ordo servabitur. In lib. XII. titulo tertio, sententia octava decima de mensura et ordine examinationem kalde.

Tres uncias semis, atque pueritia innocens tota manu sana, et totum corpus absque macula lapides tres manu dextra in caldaria mittat, et ⁷ postea eiiciat. Et si formidolosus lapidem non eiecerit, et bis aut tertio pro uno negotio manum miserit, aut supra mensuram caluerit aqua, omnino examinatio invalida erit. Et qui ⁸ presserit mensuræ pondere taxatum negotium reparaverit valituram inter omnia ac censura plenum robur obtineat. Hæc est in quinquagesimo canone de coercitione principum et episcoporum auctorica regula. Mancipium dum quindecim annos habuerit mittat manum in calda: usque in XVII. annum ipsa ⁹ est pueritia.

II. De pondere et mensura.

Auri libra ¹⁰ I. LXX. II. solidos auri: uncia una VI. solidos: statera auri I. III. solidos: dragma I. XII. argenteos: tremisse ¹¹ I. quinque argenteos: seliqua ¹² I. argentium et tertia pars argencii ¹³. Baldres faciunt argencotabili ¹⁴.

² Ut hunc integrum titulum in lucem edere rectius possimus, versare curavimus Card. S. J. R. Complut. Escor. 1 et 2 codices, qui tantum illum referunt.

⁹ Esc. 2. ipse

¹⁰ Legion. id est, quod semper interserit, dum de ponderis designatione agit.

¹¹ Legion. id sunt

¹² Legion. sceliqua

¹³ Legion. de argenzo

¹⁴ Legion. argenzotabli

- XI. *Ne iudæi libros illos legere audeant, quos christiana fides repudiat.*
 XII. *Ne iudæis mancipia deserviant vel adhæreant christiana.*
 XIII. *Si se iudæus christianum esse testetur, et ob hoc non velit a se reiicere mancipium christianum.*
 XIV. *Professio iudæorum; quomodo unusquisque eorum ad fidem veniens, indiculum professionis suæ scribere debeat.*
 XV. *Conditiones iudæorum, ad quas iurare debeant hi, qui ex eis ad fidem venientes, professiones suas dederint.*
 XVI. *De christianis mancipiis iudæorum quæ se non prodiderint christiana, sive de publicatoribus eorum.*
 XVII. *Ne iudæi a quolibet potestate accepta, extra regiam ordinationem christianum quemquam imperare, plectere vel distringere audeant.*
 XVIII. *Ut iudæorum servi necdum adhuc conversi si ad Christi gratiam convolaverint, libertate donentur.*
 XIX. *Ne iudæi administratorio usu sub ordine villicorum atque actorum christianam familiam regere audeant, et de damnis eorum qui his talia ordinanda iniunxerint.*
 XX. *Ut iudæus ex aliis provinciis vel territoriis ad regni*

nostrum ditionem pertinentibus veniens, episcopo loci vel sacerdoti se præsentare non differat; vel quid huic in toto observare conveniat.

- XXI. *Qualiter concursus iudæorum in diebus institutis ad episcopum fieri debeat.*
 XXII. *Ut quicumque iudæum secum obsequentem habuerit, expetente sacerdote, eum apud se retinere non audeat.*
 XXIII. *Ut cura omnis distringendi iudæos solis sacerdotibus debeat.*
 XXIV. *De damnis sacerdotum vel iudicum, qui in iudæis instituta legum adimplere distulerint.*
 XXV. *Ne iudices quicumque de perfidorum excessibus extra sacerdotum conniventiam iudicare præsumant.*
 XXVI. *Ut episcopi immunes habeantur a damnis eorum, quum presbyteri ea, quæ ipsi non correxerint, ad eos non remiserint corrigenda.*
 XXVII. *De servata principibus miserendi potestate in his, qui ad fidem Christi conversi veraciter fuerint.*
 XXVIII. *Ut episcopi omnibus iudæis ad se pertinentibus libellum hunc de suis erroribus editum tradant, et ut professiones eorum, vel conditiones in scriniis ecclesiæ recondant.*

I. *De commemoratione priscarum legum, quæ in iudæorum transgressionibus promulgatæ sunt; atque de novella confirmatione earum.*

Perfida¹ iudaici erroris sæpe calliditas eo vehementius ducescit in crimine, quo institutis contra se legibus nititur frequentius contraire. Et ideo licet posituri simus² tot tantisque eorum erroribus novitatis ordine leges, libet tamen illas primum a dominis et prædecessoribus nostris dictas³ promulgare, et in eorum transgressionem constitutiones intendere, ordinatimque⁴ nos præcedentium edicta oportet retexere: ut ex hoc collata cum veteribus nova, in his quæ decenter sunt edita, confirmentur ut condecet; similiter et nova sic⁵ ordinentur, ne præterita citra rationem videantur confundere, et⁶ uniformis membri compago⁷ utraque legibus ordinata, clara hic iustitiæ manifestatione eluceat. Sicque⁸ quid in præteritis legibus confirmatione sit dignum, quidve novitatis edicto inconvulsibile censeatur, eo luce clarius pateat, quo complexa hic ex utrisque veritas exstiterit declarata. Et ideo in eisdem præcedentium legum statutis reperimus legem, quæ de omnium hæresum erroribus abdicatis promulgata confulsit⁹. In qua lege id adiiciendum emendandumque evidens ratio persuasit, ut si cuiuslibet hæresis permotus quisque insania contempserit ipsius legis in aliquo instituta, cuiuscumque sit generis¹⁰ persona, si publica perversum dogma defensione vindicare voluerit, sub¹¹ ardua erit pœna religandus, eiusque bona in principis potestate consistant: et¹² si ipse perversi erroris sectator se corrigere¹³ usquequaque destiterit, ab¹⁴ exsilio nullo modo revocetur. Nam et res eius, cui eas princeps conferre voluerit, inconvulse deserviant. Cæte-

rum si quis ignorantia¹⁵ cecitati deditus cuiuslibet erroris sectam ex¹⁶ corde tenuerit, et verbis vindicare¹⁷ voluerit, vel factis quibuslibet ostenderit; ad episcopum loci vel ad quemlibet sacerdotem se instruendum remittat¹⁸, ac quæ sancta sunt, præbeat, qualiter ab eo una cum consensu metropolitani formulam rectæ institutionis accipiat. Iam vero si ab his hæreticus quisquis ille comperitus vel instructus se distulerit corrigendum¹⁹, superioris sententiæ iacturam ordine superius adnotato sustineat, id est, quæ²⁰ illis est lata, qui²¹ in publica defensione adversam nostræ fidei vindicaverint sectam. Denique abhinc specialiter²² relaxatæ²³ sint leges, quæ in iudæorum sunt transgressionibus positæ: id est, de datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis, sive de cunctis iudæorum erroribus²⁴ amputandis. Ita vero ne iudæi more suo celebrent pascha, neque more suo fœdus nupciale copulare præsumant, et ut carnis circumcisionem non faciant, neque more suo diiudicent escas, nec²⁵ contra christianos inscribant, nec contra christianos testificari²⁶ præsumant; et ne iudæus christianum mancipium circumcidat. Mancipia²⁷ quoque christiana quæ a iudæis, aut vendita, aut libertati esse noscuntur tradita, statum libertatis absque dubio oblineant; et nullo modo iudæis mancipia christiana deserviant. De interdicto quo omnibus christianis inhibetur²⁸, ne quisquam iudæum quemcumque fatione atque favore²⁹ vindicare studeat³⁰ vel tueri, atque iudaizantes christianos præsumat celare. Harum igitur fortissimarum legum sententias in prædictorum iudæorum perfidiam promulgatas, exceptis duobus subter adnexis³¹ capitulis, cæterisque aliis quæ contraria inveniuntur, et iustitiæ regulis, et institutionibus nostris, omnia, ut dictum est, iugi temporum æternitate valitura censemus, et irrevocabili gloriosæ serenitatis nos-

¹ Esc. 1. Perfidia iudaici erroris atque calliditas

² Esc. 1. pro tot.

³ Card. et Esc. 1. prædecessoribus nostris promulgatas in eorum &c.

⁴ Card. et ordinatum præcedentium edictum retexere

⁵ Esc. 1. hic

⁶ Card. et Complut. quo

⁷ Card. et Esc. 1. ex utrisque

⁸ S. 1. R. et Esc. 2. Si quod in

⁹ Complut. Card. et Esc. 1 et 2. consistit

¹⁰ Card. ordinisve persona. Esc. 1. ordinisve prosapia

¹¹ Card. et Esc. 1. sub arduo erit pœnitentiæ exsilio religandus

¹² Card. et Esc. 1. qualiter si ipse

¹³ Card. et Esc. 1. corrigi

¹⁴ Card. et Esc. 1. et ille ab exsilio nullo modo revocetur ærumna, et res eius

¹⁵ Card. ignorantia præcipitio. Esc. 1. ignorantia præcipitio
M.L. Tom. I.

tationi

¹⁶ Card. et Esc. 1. aut . . . aut verbis

¹⁷ S. J. R. indicare

¹⁸ Card. et Lind. se instruendum (Esc. 1. instituendum) remittat, qualiter

¹⁹ Card. et Esc. 1. corrigi

²⁰ Card. Esc. 1. et 2. et S. J. R. in illis

²¹ Esc. 1. qui publica defensione

²² Card. et Esc. 1. speciales

²³ Esc. 1. latæ

²⁴ Card. et Esc. 1. generaliter extirpandis. Et ne iudæi.

²⁵ Card. et Esc. 1. ac ne quæstione christianos inscribant.

²⁶ Card. et Esc. 1. testificentur

²⁷ Card. et Esc. 1. De mancipiis quoque christianis

²⁸ Card. et Esc. 1. prohibetur

²⁹ S. J. R. Complut. et Esc. 2. labore

³⁰ Card. et Esc. 1. pertentet

³¹ Complut. adiunctis

træ oraculo confirmamus, atque in tantum¹ eis consultum valitudinis robore celebriori porrigimus, in quantum nil repugnantiae habuerint cum his quæ novitatis nostræ nunc sententia diffinimus. Nam in quibusdam ipsis legibus, quod nobis inconueniens videtur atque contrarium, hæc duo interim inter cætera repugnantia rationi vel institutioni nostræ capitula continentur. Quodlibet² decretum hactenus, nullo modo tradatur, nullumque vigorem deinceps valitudinis retinebit. Illa quidem in his sententiis prima est, per quam iudæis datur execranda³ licentia manumittendi christiana mancipia. Secundum namque⁴ capitulum non solum⁵ culpæ ad unius redigitur damnationem, sed vindictæ. Nam quædam leges, sicut culparum habent diversitates, non ita discretas⁶ retinent ultiones, sed permixta scelera transgressorum ad unius remittuntur legis pœnale iudicium: ne secundum modum culpæ⁷ habeant pœnam; quum maior minorque transgressio unius non debeat mulctationis prædamnari supplicio: præsertim quum dominus in lege præcipiat, pro mensura peccati erit et plagarum modus; unde lex ipsa⁸ inscribitur de pœna qua perimenda sit transgressio iudæorum, quia Deus⁹ mortem non vult, nec lætatur in perditione vivorum, pro eo quod in se per¹⁰ redemptionem continet mortuum, in nullo¹¹ veræ valitudinis retinebit statum; proinde iam nunc ad conterendum¹² malitiæ caput, ad necandum infidelitatis commentum¹³, ad perimendum¹⁴ profanationis elogium alacri intentione¹⁵ procurrimus, nisu validæ oppugnationis obsistimus, fortia in perfidiis præceptionum tela obicimus.

II. ¹⁶ De blasphematoribus Sanctæ Trinitatis.

Si¹⁷ in sacri evangelii prædicatione Dominus prolutum in fratrem contumelii verbum iudicio adsignat reum, quanto magis peccantem in Spiritum Sanctum divinæ animadversionis sententia damnat, quod irremissibile et hic et in futuro Salvator ipse denuntiat? Et ideo si quis Christi Filii Dei blasphemaverit nomen, eiusque sacrum corpus et sanguinem contempserit sumendum percipere, aut perceptum visus fuerit reiecisse, vel quamlibet iniuriarum blasphemiam in Sanctam dixerit Trinitatem, id est, in Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, tunc instantia sacerdotis vel iudicis, in cuius civitate¹⁸ vel territorio hoc malum exortum exstiterit, blasphemator¹⁹ centenis flagellis²⁰ decalvatus subiaceat, et ardua in vinculis constitutus²¹ exsilii conteratur ærumna. Res tamen eius in potestatem principis redactæ manebunt, qualiter in iure eorum, cui eas potestas conferre elegerit regia, inconvulse existant²².

¹ Esc. 1 esse eis
² Card. et Esc. 1. Quæ licet tempta (Esc. 1. tenta) usque hactenus nullo modo credantur, nullius tamen vigoris deinceps valitudinem retinebunt. Illa siquidem
³ S. J. R. Complut. et Esc. 1. exercenda
⁴ Card. et Esc. 1. secundum sane
⁵ Card. Esc. 1. et Lind. non solum reprehensibile nobis videtur, sed impium, ubi totius universitas culpæ, ad unius redigitur damnationem vindictæ
⁶ Card. et Esc. 1. in se retinent
⁷ Card. et Esc. 1. modus est adhibitus pœnæ; quum
⁸ Card. et Esc. 1. lex ipsa quæ inscribitur
⁹ Esc. 2. et Complut. Dominus
¹⁰ Complut. pro redemptione. Lind. peremptionem continet mortis. Card. interemptionis terminum continet morientium. Esc. 1. in se peremptiones continet morientium
¹¹ Card. in nullo se cupit ulcisci vindictæ, in quo respicit compunctio mentis futuræ
¹² Complut. et Esc. 2. obterendum
¹³ Complut. et Esc. 2. commercium
¹⁴ Card. comprimendum
¹⁵ Card. consurgere procuremus nisu, ut valde eorum oppugnationibus obsistendo fortialiter superemus, eorumque tela triumphaliter obicimus
¹⁶ Card. et Esc. 1. Flavius Ervigius Rex.
¹⁷ Complut. Sicut sacri evangelii textu prædicat Dominus. Card. Sicut pia veritas sacri evangelii prædicat. S. J. R. Sicut

III. ERVIGIUS REX²³.

Ne iudæi, aut se, aut filios suos, aut famulos a baptismi gratia subtrahant.

Quum veritas ipsa petere, quærere, et pulsare nos edoceat, præmonens, quod regnum cælorum violenti diripiant²⁴, in nullo est dubium, quod illæ indultæ gratiæ munus²⁵ abhorreat, qui ad eam accedere ardenti animo non festinat. Proinde si quis iudæorum de his scilicet, qui adhuc nondum sunt baptizati, aut se baptizari distulerint, aut filios vel famulos suos nullo modo ad sacerdotem baptizandos remiserint, vel servos²⁶, quos de baptismo reduxerint²⁷, et vel unius anni spatium²⁸ post legem hanc editam quispiam illorum sine gratia baptismi transegerit, horum omnium transgressor, quisquis ille reperlus exstiterit, C. flagella suscipiat, et decalvatus debita mulctetur exsilii pœna. Res tamen eius²⁹ in principis potestate permaneant, qualiter si incorrigibilem, duriorumque eum³⁰, ostenderit vita, perpetua³¹ in eius, cui eas princeps largiri voluerit, potestate persistent.

IV. ERVIGIUS REX.

Ne iudæi more suo celebrent pascha, vel carnis circumcisionem exercent, ac ne christianum quemcumque a fide Christi commoveant.

Si obstinata iudæorum perfidia non tam figuris, quam veritati observantiam legis impenderet, numquam dominum gloriæ crucifixissent. Pascha enim nostrum immolatus est Christus, et si cordis nobiscum circumcisione gauderet, adumbratam illam corporis expoliationem nullo modo in carne exprimeret, propheta dicente: Circumcidimini domino, et auferte præputia³² cordium vestrorum. Unde nos non iam figuris prætereuntibus inhærentes, sed veritatis promissionibus certiores, id omnino³³ observandum præcipimus: ut si quis iudæorum ritu suo pascha celebraverit, centenis is verberatus flagellis et turpiter decalvatus, exsilio diutino mancipetur, et res eius fisco associandæ sunt. Illi vero, qui carnis circumcisiones iudæis³⁴ vel christianis exercere præceperint³⁵, quisquis³⁶ talia intulerit, aut fieri ab altero permiserit, veretri ex toto amputatione plectetur, et res eius fisci iuribus sociandæ sunt. Mulieres tamen, quæ aut circumcisiones exercere præsumpserint, aut circumcidendos quosque cuilibet circumcissori obtulerint, naribus abscisis, et rebus suis omnibus in principis potestate redactis, lugeant facinus suæ præsumptionis. Simili quoque pœna et illi plectendi sunt, qui christianum vel christianam a fide dimoverint Christi, vel ad ritum³⁷ iudaicæ prævaricationis adduxerint.

in sacro evangelio prædicat dominus, et prolutum
¹⁸ Card. et Esc. 1. in cuius civitate, castro, vel territorio. Lind. castro
¹⁹ Card. et Esc. 1. blasphemator ipse
²⁰ Card. flagellis subiaceat, et decalvatus turpiter ardua in vinculis
²¹ Card. et Esc. 1. perpetui exsilii. Esc. 2. in vinculis constitutus exsilio perpetuo
²² Card. et Esc. 1. persistent
²³ Card. Fls. gls. Rcs.
²⁴ Esc. 1. diripiunt
²⁵ Card. munus hoc
²⁶ Card. vel se suosque de baptismo
²⁷ Card. et Esc. 1. subtraxerint
²⁸ Esc. 2. spatio
²⁹ Complut. eius principalis potestas retineat. Card. Esc. 1. et Lind. eius ad principis potestatem pertineant
³⁰ Complut. eum dierum ostenderit longitudo, perpetua in eius, cui principalis potestas largiri voluerit, persistent potestate
³¹ Esc. 1. vita dapnata
³² Card. præputium
³³ Card. et Esc. 1. omnimode
³⁴ Card. et Esc. 1. in iudæis
³⁵ Card. et Esc. 2. præsumpserint
³⁶ Card. et Esc. 1. quisquis hæc, aut intulerit alteri, aut fieri ab altero sibi permiserit
³⁷ S. J. R. et Esc. ad aditum

V. ¹ *Ne iudæi sabbata, cæterasque festivitates suo ritu celebrare præsumant.*

Figuris prætereuntibus ², quempiam operum indese-nenter exhibitiones impendere, quid est aliud nisi ³ ama-tores veritatis non esse? Unde reprobabile id dominus per prophetam insinuans ait: Neomenias ⁴, et sabbata, et solemnitates vestras odivit anima mea. Oh hoc nos, qui-bus ab apostolo ⁵ præceptum est, ut potius in novitate spiritus quam in vetustate litteraræ ambulemus, id infidelibus fidei intentione præcipimus, ut si quis iudæorum neomenias ⁶, seu festivitates tabernaculorum, vel sabbata, ferias quoque, vel cæterarum festivitatum solemnitates ritus sui more peregerint, vel celebrare præsumpserint, cen-tenis ⁷ flagellis subiaceant, et decalvati exsilii debilitentur ærumna bona ad ⁸ principem redeant, qualiter ea aut perfecte illis conversis aliquando restituat, aut ea, in malis perdurantibus, aliis ⁹, ut fas fuerit, servitura concedat.

VI. ¹⁰ *Ut omnis iudæus diebus dominicis, et in prænotatis festivitatis ab opere cesset.*

In nullo est dubium, illum manifeste fidei catholicæ ad-versari, qui reverentiam diebus dominicis non impendit. Unde negatores vel destitutores ¹¹ fidei nostræ iustissime insequentes, id religiosa sanctione iubemus, ut sive sit iudæus sive iudæa, quodlibet opus rurale ¹² in natali domini, vel in omnibus sanctissimis solemnitatibus, seu dominicis diebus exercens, vel lanificia ¹³ faciens seu quascumque operationes ¹⁴ vel cætera talia agens, extra quam nobilium honesta christianorum consuetudo permittit; præsumptor talis ¹⁵ rei centenis verberibus subiaceat decalvatus. Quod si ¹⁶ servi eorum vel ancillæ in talibus diebus reperiuntur supradictis laboribus occupati, tunc et ipsi simili sententia sunt feriendi. Domini tamen eorum, si servos suos permiserint talia agere, C. solidos auri fisco compellantur reddere. Dies tamen ipsi, qui ab eisdem iudæis sollicita devotione sunt observandi, hi sunt, id est, festum Virginis Sanctæ Mariæ, quo gloriosa ¹⁷ eiusdem genitricis domini conceptio celebratur: item natalis Christi et circumcisionis eius, sive etiam apparitionis: dies quoque ¹⁸ paschæ, vel dies sanctissimi octavarum: inventio-nis quoque crucis dominicæ festum, et ascensionis dominicæ dies, vel pentecostes, seu etiam concurrentes ¹⁹ per totum annum dominici et religiosa fide Christi venerabiles dies.

VII. ²⁰ *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*

Illud sane, quod iudæorum detestatur ²¹ conversatio iudaica superstitione pollutior, mundas ab immundis iudicans escas, aliud assumit, aliud reiicit. Quicumque ²² in huius observantiæ inventus fuerit errore, id est, ut ali-

ter id faciat quam honesta christiani moris est consuetudo; tunc iudicis instantia, in cuius territorio actum extiterit, C. verberibus feriatur, et turpiter decalvetur. Huius sane legis omnimode præceptionis integritas, sicut de escis, ita et de poculis observanda est, scilicet ut superioris iacturæ supplicium simili quoque ordine, et illi qui a christianorum ²³ poculis se abstinere præsumpserint, patiantur. De escis tamen ²⁴ porcinis tantum et carnibus, id discreta nec remissa pietate decernimus, ut quicumque ex illis carnibus vesci penitus abhorrescunt ²⁵, si natura forte id fastidiente fugiunt ²⁶, et non more illo perversitatis hoc ipsum diiudicantes contemnant, præsertim si in cæteris operibus christianis similes habeantur, et christianitatis ab eis non defuerit votum, atque ²⁷ operationis studium; tunc hi tales, qui fideles in reliquis conversationibus approbantur, pro hac sola reiectione suillarum carni-um ad iacturam legis superius comprehensam teneri non poterunt: quia contrarium æquitati videtur, ut quos manifesta operum Christi nobilitat fides, pro sola reiectione unius cibi ad pœnam teneantur notabiles.

VIII. ²⁸ *Ne iudæi ex propinquitate sui sanguinis connubia ducant, et sine benedictione sacerdotis nubere non audeant.*

Nulli iudæorum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel uxoris suæ, atque etiam virorum, iuxta legem quæ in christianis est lata, usque ad sextu ²⁹ generis gradum connubia ducere, vel incesti maculam operari. Huius igitur fœdæ permixtionis pervasores tali multentur pœna, ut separati ab invicem centena flagella suscipiant, et decalvati exsilioque religati sub pœna ³⁰ maneant; eorumque ad filios bona, quos de præcedenti ³¹ coniugio habuerint, redeant; si tamen et ipsos in nullis iudaicæ prævaricationis maculaverit noxa, et nulla incestivæ nationis sordidaverit macula. Quod si non habuerint filios, aut habitos, ut dictum est, iudaicus involverit error, vel incesti ³² fœdaverit natio; tunc facultas prædictorum omnimode ³³ in principis potestate consistat ³⁴. Illud tamen modis omnibus observandum præcipimus, ut si quis iudæus sive iudæa ³⁵ noviter renati, nuptiale festum ³⁶ celebrare voluerint, non aliter quam cum præmisso dotis titulo, quod in christianis salubri institutione præceptum est, vel sacerdotali benedictione intra sinum ecclesiæ sanctæ percepta coniugium cuipiam ³⁷ ex his adire permittimus. Quod si certe sine benedictione sacerdotis quisquam hebræorum noviter coniugium duxerit, vel solemnitatem legis pro dotali titulo in quocumque transcenderit ³⁸ post renovationem baptismatis, C. solidos principi coactus exsolvat, aut C. flagella publice suscipiat. Hæc scilicet damna vel verbera singillatim unusquisque percipiat videlicet tam ille qui nupsit, quam ea quæ nupta est, vel etiam parentes eorum unusquisque pro se iacturam legis suscipiat.

¹ Card. et Esc. 1. Flavius Ervigius Rex.
² S. J. R. Esc. 1. 2. et Complut. præeuntibus
³ Card. et Esc. 1. quam
⁴ Card. et Esc. 2. Neomenia
⁵ Card. et Esc. 1. ab apostolico præceptum est ore
⁶ Esc. 2. neomenia
⁷ Card. centenis decalvatus flagellis subiaceat, et exsilii debita mulctetur ærumna
⁸ Card. ad principis redeant iura, qualiter
⁹ Card. Esc. 1. et 2. aliis, quibus fas fuerit
¹⁰ Card. et Esc. 1. Flavius Ervigius Rex.
¹¹ Card. Esc. 1. et Lind. disturbatores
¹² S. J. R. Complut. et Esc. 2. quodlibet opus in natali domini
¹³ Esc. 2. seu faciens quascumque operationes
¹⁴ Card. Esc. 1. et Lind. operationes in domibus, agris vel cæteris talibus agens
¹⁵ Card. et Esc. 1. huius
¹⁶ Card. et Esc. 1. quod si forsitan servi
¹⁷ Card. quo gloriosa concelebratio eiusdem genitricis domini celebratur
¹⁸ Esc. 2. dies paschæ quoque sanctus, vel
¹⁹ Esc. 1. percurrentes
²⁰ Card. et Esc. 1. Flav. Gloriosus Ervigius rex.

²¹ Card. et Esc. 1. detestabilis
²² Card. et Esc. 1. In quocumque huius observantiæ inventus fuerit error
²³ Card. et Esc. 1. christianis
²⁴ Card. et Esc. 1. id est, de porcinis tantum carnibus
²⁵ Card. obhorrescunt
²⁶ Card. refugiant
²⁷ Esc. 1. atque omnimodæ operationis
²⁸ Card. et Esc. 1. Flavius Glor. Ervigius rex.
²⁹ Card. et Esc. 1. sexti
³⁰ Card. et Esc. 1. penitentia
³¹ S. J. R. Complut. et Esc. 2. de præsentii
³² Esc. 1. incestiva
³³ Esc. 1. omnium
³⁴ Card. Esc. 1. et Lind. consistat; qualiter principali discretionem res ipsa, aut in christianis eorum hæredibus concessa (Card. conversis) permaneat, aut si hæredes huiusmodi dignitatis defuerint, fisco nostro sociata deserviat. Illud tamen &c.
³⁵ Card. et Esc. 1. noviter nuptiale
³⁶ Card. fœdus
³⁷ Card. et Esc. 1. cuiquam
³⁸ Card. et Esc. 1. transcenderit C. solidos principi coactus exsolvat

ligata : et versa vice, religionis nostræ honorabile Christi ¹ membrum humilietur ante filios perfidorum ²; sicque corpus Christi videatur obsequi Anti-Christi ministris : et cum præpostero ordine ipsi, qui nostram oppugnant ³ moribus fidem, obsequentes habeant ⁴ sub impietatis suæ errore famulos sacræ fidei nostræ. Proinde legem illam quæ a glorioso prædecessore nostro divæ memoriæ Sisebuto rege est edita, in huiusmodi causis tenendam esse sancimus, et ⁵ contextum legis ipsius, excepto ubi mortis ultio ponitur ⁶, glorioso serenitatis nostræ oraculo confirmamus : qualiter ⁷ prædictæ legis edicto transgressores legis ipsius prædecessores nostri regni sub perpetua maledictionis censura obstringunt. Nullus ex iudæis mancipium christianum habere præsumat, ne quidquam contra eiusdem legis monita agere audeat, excepto hoc uno ⁸, quod lex ipsa eis permittit, ut christianum mancipium iudæus audeat manumittere : quia valde indignum est, ut hi, quos cænosā servitus perfidiæ maculat, libertatis titulum christianis imponant. Non est enim consequens, ut tenebræ lucem obnubilent, aut servitus ⁹ præroget libertati : præsertim quum hoc in primæva tantummodo editione legis ipsius, quum ad fidem primitus vocarentur, illis videatur fuisse concessum. Nunc vero ¹⁰ sancimus per huius legis seriem, ut nullus iudæorum christianum mancipium manumittat, quia contra legis ipsius edictum, ut vere utique transgressores, christiana mancipia habere comprobantur, quibus tamen sufficiat, si pro præteritis transgressionibus non damnentur. Nam modo sane illis hæc licentia pœnitentis denegatur : quia contra legum et canonum edicta ¹¹ agere præsumpserint. Hoc tantum illis sine dubio more concedimus pietatis, ut a primo anno regni nostri ¹², id est, a kal. februarii usque ad sexagesimum diem habeat quisquis ¹³ licentiam venundare christiana mancipia, non tamen sine cognitione sacerdotum vel iudicum, ad quorum territoria pertinere noscuntur : ne ¹⁴ hi, qui venundati ¹⁵ sunt, damna mortis ¹⁶ perferant, et hi qui venditores existunt locum fraudis agenda vel inferendæ reperiant ultionis. Iam vero ¹⁷ a prædictis kalendis transacto prædicto sexagesimo die, nulli iudæorum licebit christianum habere mancipium, non ingonuum, non etiam servum. Sed ¹⁸ post peractum huius temporis conlatum spatium, id est sexaginta dierum, apud quemcumque iudæum mancipia christiana reperiantur, cum collato sibi a domino peculio per huius legis edictum erunt liberi modis omnibus permansuri, si tamen violenter se a dominis suis celatos esse probaverint. Iudæi tamen ipsi, qui, expleto temporis supradicti spatio, tenere vel occultare ¹⁹ mancipia christiana præsumpserint, aut etiam quibuslibet aliis modis hanc sanctionem ²⁰ implere distulerint, aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittant ;

aut si viliores personæ fuerint, et unde componant, non habuerint, centena flagella suscipiant decalvati.

XIII. ERVIGIUS REX.

Si se iudæus christianum esse testetur, et ob hoc non velit a se reiicere mancipium christianum.

Si quorundam iudæorum subtilitas ²¹, timens quæstum rei suæ amittere, christiano more se intimet conversari ²², et ob hoc non se amittere debere dicat christiana mancipia, quia et ipse christianam videatur ducere vitam : his ordinibus comprobandum est, quo nec astuta fraus excusatione obtendat ²³, nec sincera conversatio cæsum cum cæteris pereuntibus perferat. Ac per hoc id omnimode sanctione præcipimus, ut omnes iudæi per universas regiones constituti ab anno primo regni nostri a kalendis februariis usque in supervenientes præsentis anni kalendas aprilis, aut vendendi christiana mancipia iuxta præmissæ legis ordinem licentiam habeant, aut si eà apud se retinere voluerint, his ordinibus se christianos ostendant. Concedimus enim eis ²⁴; de quibus evidens periurii suspicio non habetur, ut habeant LX. ²⁵ dierum a kalendis præsentis anni aprilis spatium ²⁶, in quo possint qui ex illis salvari ²⁷ desiderant, et christianæ fidei aggregari exoptant, ad episcopos locorum concurrere, et manus suæ subscriptionibus vel signis roborata illis suæ professionis ²⁸ publicare fœdera; in qua ²⁹ scilicet professione id quisque studeat innectere, et profiteri, ut omnes iudaicos errores abneget, et in nullo sequatur sectam suæ prævaricationis antiquæ. Quisquis ³⁰ igitur ex illis ex toto corde pristinos errores relinquens, ad fidem sacræ religionis conversus fuerit christianæ, cum symboli quoque interpositione, et quod ultra ad vomitus sui nullo modo revertatur errorem, vel cætera secundum scriptum professionis ipsius ordinem, quem post hanc legem curavimus adnotare ³¹, in nullo se profiteatur exinde aliquid immutare. Hanc sane professionem ne nudis tantummodo verborum promissionibus proferat, et aliud verbo promat, aliud corde retineat, et sic in eius ³² promissis simulatio potius, quam veritas locum suum inveniat : cura sollicita episcoporum, iudicumque ministerio ³³, illi ipsi, qui superiores sententiam patefecerint, mox allatis conditionibus ³⁴ iurare debebunt, quia quæ eorum professio continet, sincero non maculato corde profiteantur ³⁵. Sicque fiet ut hi tales, quos et professio cum operis effectu sacræ fidei dignos esse probaverit, et iurisiurandi pollicitatio devotos fore monstraverit, possint utpote ³⁶ christiani, christianis mancipiis uti. Nam non aliter poterunt christiana mancipia illorum dominio subiugari, nisi et ipsi evidenter comprobentur ³⁷ christiani, et fre-

¹ Esc. 2. et S. J. R. regnum

² Card. Esc. 1. et Lind. perditorem; et portio dicata Christo per lavracum perfidorum obsequiis subiugetur; sicque Corpus Christi

³ Esc. 2. impugnant

⁴ Card. et Esc. 1. habeant famulos fidei nostræ ad impietatem

⁵ Card. et Esc. 1. et omnem textum

⁶ S. J. R. et Esc. 2. panditur

⁷ Card. et Esc. 1. iuxta prædictæ legis edictum ubi . . . obstrinxit

⁸ Esc. 1. quod eisdem iudæis penitus non licebit, secundum quod lex ipsa permittit, ut christianum

⁹ Card. aut servitus aut servus. Esc. 2. non pergit ultra, sed hic legem finit.

¹⁰ Esc. 1. Nunc vero christianum mancipium quemque manumittere omnino non poterit, quia contra legis ipsius edictum

¹¹ Card. interdicta. Esc. 1. dicta

¹² S. J. R. usque ad XL. diem, similiter paulo etiam post eundem dierum numerum repelit.

¹³ Card. quisquis ille iudæus. Esc. 1. quisquis ille iudæus iuxta tenorem legis huius

¹⁴ Card. et Esc. 1. ne et hi

¹⁵ Card. et Esc. 1. venundandi

¹⁶ Card. et Esc. 1. vel salutis

¹⁷ S. J. R. Iam vero transacto prædicto XL. die

¹⁸ S. J. R. Sed apud quemcumque iudæum

¹⁹ Card. et Esc. 1. sive libertare

M.L. Tom. I.

²⁰ Card. severitatis nostræ. Esc. 1. serenitatis nostræ

²¹ Card. Esc. 1. et Lind. fraudulenta subtilitas cavens quæstum

²² S. J. R. se conversari profiteatur intime

²³ S. J. R. obtineat

²⁴ Esc. 1. et Lind. eis, id est, his tantum, de quibus

²⁵ S. J. R. XL.

²⁶ Card. Esc. 1. et Lind. salutare spatium

²⁷ Card. Esc. 1. et Lind. salvandi vel christianæ fidei aggregandi sunt, ad episcopos

²⁸ Esc. 1. promissionis

²⁹ Esc. 1. in quibus confessionibus quisquis id curabit innectere, quia et ritus omnes

³⁰ Card. et Esc. 1. Et quia ex toto

³¹ Card. et Esc. 1. adnotare. Hanc sane professionem ne nudis tantummodo verborum propositionibus proferant et aliud corde retineant, et sic in eius promissis

³² Card. et Esc. 1. eorum

³³ Card. et Esc. 1. sollicita . . . instantia, illi qui superioris professionis suæ patefecerint votum, allatis

³⁴ S. J. R. codicibus

³⁵ Card. Esc. 1. et Lind. protestantur, se donec advixerint conservare. Sicque fiet

³⁶ Esc. 1. utpote christiani christianorum mancipiorum serviitiis uti

³⁷ Card. purissimi vel verissimi christiani. Esc. 1. verissimi christiani

quenter christianorum ¹ escis adhæserint, et coniugia inierint. Iam vero qui post datam confessionem, reddito iuramento, iuxta superiorem tenorem ² christianum se ³ devoverit esse, et in quolibet ritu iudaicæ sectæ cultor fuit inventus, et huius promissionis suæ transgressor esse reperiat, quia et nomen Domini ausus est profanare, et se iudaici erroris cæno polluere, amissis rebus omnibus et in potestatem principis redactis, C. flagella suscipiat, et decalvatus exsilii debita conteratur ærumna. Illi tamen, qui ⁴ obdurato corde, obstinatione malitiæ interclusi ⁵, si infra numerum dierum superius constitutum ⁶ professionem suam publicare destiterint, aut extra prædictum tempus christianum mancipium habere præsumserint, ad damnationem præmissæ legis, quæ de christianis lata est mancipiis, ut non serviant iudæis, tenebuntur obnoxii; id est, ut aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittant, aut si viliores personæ fuerint, et unde component non habuerint, C. flagella cum decalvatione suscipiant. Mancipia tamen christiana quæ retinere apud se contra legem vetita præsumserint, vel quia ipsa se mancipia infra prædicti temporis spatium christiana fuisse non prodiderint, in eorum servitio, quibus a rege donata fuerint, perpetualiter manebunt servitura.

XIV. ⁷ ERVIGIUS REX.

Professio iudæorum: quomodo unusquisque eorum ad fidem veniens indiculum professionis suæ ⁸ in præsentia sacerdotis vel iudicis conscribere debeat.

Ego ille abrenuncio universis ritibus et observationibus sectæ iudaicæ, abominans in toto solemnitates, vel ceremonias sive observationes omnes, quas in præterito tempore usque nunc observavi et tenui: ita ut deinceps nihil de ritu vel celebritate earundem observationum exerceam, nihil de usu præteriti erroris assumam, id est, ut nec affectu talia ⁹ quæram, nec opere quodcumque tale perficiam. Proinde abrenuntiatis his omnibus quæ christianitatis doctrina abominatur, et prohibet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli et terræ, visibilium omnium, et invisibilium conditorem: et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo ¹⁰, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, homouision Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cælo et quæ in terra ¹¹. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cælis ¹², et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine homo factus. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus ¹³, mortuus, et sepultus, tertia die resurrexit ¹⁴, ascendit in cælos, sedet ad dexteram Patris ¹⁵. Iterum venturus ¹⁶ est cum gloria

iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Credo et in Spiritum Sanctum Dominum ¹⁷ vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum. Qui loquutus est per Prophetas. In unam sanctam catholicam, atque apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum; et exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam futuri sæculi. Amen.

Hæc ¹⁸ quæ in huiusmodi subscripta serie dicta sunt, iam veraciter credens, et fideliter retinens ¹⁹, et cum toto mentis meæ affectu amplectens ²⁰, ac subscribens promitto, ut nullo unquam tempore ad vomitum superstitionis iudaicæ redeam. Numquam observationes vel ceremonias, quas soliti sunt iudæi custodire, amodo aut opere impleam, aut corde ²¹ retineam, abnegans in toto iudaicam sectam, respuens in toto iudæorum perfidiam, abiciens ²² quidquid christianam ²³ fidem impugnat. Et ita me deinceps veraciter in Sanctam Trinitatem profiteor credere, ut christiano ²⁴ more deinceps vivere debeam, et iudæorum ²⁵ fugiens amodo consortia, et cum honestis ²⁶ christianis me semper adiungam. Qualiter cum illis sive absque illis christianorum ²⁷ semper cibos accipiam ²⁸ et ad ecclesiam Dei ²⁹ vere fidelissimus christianus devotissime et frequentissime concurrere debeam, et in festivitatibus dominicis, sive etiam in martyrum festis, quæ christianæ religionis pietas observanda decrevit, ita promitto, eas ipsas festivitates devote suscipere, et cum summo amore complecti, atque in ipsis diebus semper cum christianis honestissimis interesse, sicut honesta et pia christianorum consuetudo id suscipere consuevit vel facere. Facta fidei vel credulitatis meæ professio sub die vel ³⁰.

XV. ³¹ Conditionis iudæorum ³² ad quas iurare debeant, et hi qui ex eis ³³ ad fidem venientes professiones suas dederint.

Iuro primum per Deum Patrem omnipotentem, qui dixit: Per memetipsum iurabitis, et non periurabitis nomen Dei vestri, qui fecit cælum et terram, mare, et omnia, quæ in eis sunt, et mari posuit terminum dicens: usque hic ³⁴ venies, et confringes tumentes fluctus tuos. Qui dixit: cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Qui primum angelum ³⁵ de cælo proiecit superbum; ante cuius conspectum adstat omnis exercitus angelorum cum tremore, cuius aspectus arefacit abyssos, et indignatio tabescere montes facit. Qui primum hominem Adam in paradiso constituit ³⁶, et ei præceptum dedit, ne de vitulo ligni pomo comederet, quo ³⁷ degustato de paradiso est proiectus, et ³⁸ catenæ prævaricationis vinculo se una pariter cum genere humano adstrinxit. Qui Abel sacrificium libenter accepit, et Cain digne ³⁹ iusteque reprobavit. Qui Enoch in huius vitæ corpore in paradiso con-

¹ Card. Esc. 1. et Lind. christianorum societate coniungi. Iam vero

² Card. et Lind. ordinem

³ Card. esse decreverit ac devoverit

⁴ Esc. 1. quos obduratio cordis obstinatione malitiæ intercluserit, si infra

⁵ Card. infra numerum

⁶ Esc. 1. aut professiones suas publicare

⁷ Esc. 1. *Omissum legis et auctorem, et inscriptionem relinquit.*

⁸ Card. Esc. 1. Complut. et Lind. professionis suæ conscribere debeat

⁹ Complut. affectu tali ea quæram

¹⁰ Complut. et Card. Deum ex Deo . . . ex Deo vero

¹¹ Complut. in terra consistunt

¹² Esc. 1. et Lind. de cælo

¹³ Card. et Esc. 1. crucifixus et sepultus descendit ad inferna: tertia die

¹⁴ Esc. 1. resurrexit vivus a mortuis

¹⁵ Complut. Dei Patris. Unde iterum. Card. Patris omnipotentis

¹⁶ Card. venturus in gloria

¹⁷ Complut. Deum. Esc. 1. et vivificantem

¹⁸ Esc. 1. Hæc quæ in huius symboli a me præmissa sunt fide veraciter credens

¹⁹ Complut. retinens, eximioque toto mentis

²⁰ Complut. et S. J. R. explens

²¹ Card. et Esc. 1. aut cordis affectu

²² Esc. 1. vincens

²³ Complut. quidquid christiana fides impugnat

²⁴ S. J. R. et Complut. ut Christi amore deinceps . . . et iudæorum deinceps fugiens veraciter consortia

²⁵ Esc. 1. amodo consortii fugiens

²⁶ Complut. omnibus

²⁷ Complut. et Esc. 1. christianos

²⁸ Esc. 1. adsumam

²⁹ Esc. 1. ut vere fidelissimus

³⁰ Lind. vel anno regis. Card. vel anno Esc. 1. vel æra. Complut. codex hanc XIV. legem ultimam describit, finemque fecit.

³¹ Codex etiam Legion. hanc legem in antecedentis tituli fine refert, hac tantum epigrapha: Conditiones iudeorum.

³² Card. sacramentorum

³³ Legion. et Esc. 1. ex his

³⁴ Legion. et Lind. huc . . . huc

³⁵ Legion et Card. archangelum superbientem proiecit, cui adstat

³⁶ Esc. 1. constituens ei

³⁷ S. J. R. et Esc. 1. quo gustato, et

³⁸ S. J. R. et Esc. 1. et catena prævaricationis et vinculo

³⁹ Card. indigne reprobavit

servans cum Elia, in extremo huius sæculi fine moriturum¹, et ad metam² reducturus est. Qui Noe cum uxore, et tribus filiis cum uxoribus, et animalibus, et volatilibus cæli, atque reptilibus in arca tempore diluvii conservare dignatus est, per quod unumquodque genus recuperaretur. Qui de Sem filio Noe Abraham, et de eo israeliticum populum propagare dignatus est. Qui patriarchas et prophetas elegit, et benedixit patriarchis Abraham, Isaac et Iacob. Iuro per eum qui Sancto Abraham repromisit, dicens: in semine tuo benedicentur omnes gentes, dans eis signum circumcisionis in fœdere sempiterno. Iuro per Deum³, qui Sodmam et Gomorram subvertit, et uxorem Loth aspicientem retrorsum in salis convertit statuum. Iuro per eum, qui luctatus est cum Iacob, et tangens nervum eius femoris, claudicare eum fecit, et dixit: non vocaberis Iacob, sed Israel. Iuro per Deum, qui Ioseph liberavit de manu fratrum suorum, et gratiosum eum fecit in oculis Pharaonis, ut per eum omnis Israel salvaretur⁴ ab inopia famis. Iuro per Deum, qui Moysen de aquis liberavit, et ei in rubo ignis⁵ apparuit, et⁶ per manus ipsius⁷ decem plagas Ægyptiis intulit, et populum suum israeliticum⁸ de servitute Ægyptia liberavit, et per mare Rubrum⁹ siccis pedibus eos transire fecit, ubi¹⁰ contra naturam fluentis elementi tanquam murus aqua¹¹ ab eo solidata stetit. Iuro per Deum, qui Pharaonem, et eius exercitum in mari Rubro demersit, qui per diem in columna nubis populum israeliticum, et per noctem in columna ignis præcessit. Iuro per Deum, qui Moysi in monte Sinai legem digitis suis in tabulis lapideis scriptam dedit. Iuro per Deum, qui montem ipsum Sinai fumare¹² fecit, vidente populo israelitico. Iuro per Deum, qui Aaron sibi primum elegit sacerdotem, et eius filios in tabernaculo igne consumpsit, quia ignem alienum ausi fuissent offerre coram domino. Iuro per Deum, qui Dathan et Abiron suo iusto iudicio¹³ hiatus terræ viventes absorbere iussit. Iuro¹⁴ per Deum, qui amaras aquarum admixtione¹⁵ ligni in saporem dulcedinis commutavit. Iuro per eum, qui sitiens populo israelitico¹⁶, percussente Moysen virga in petra, immensas aquarum inundationes produxit¹⁷. Iuro per eum, qui per quadraginta annos populum israeliticum in eremo pavit, eorumque vestimenta, ne usu attererentur, integra¹⁸ usquequaque servavit. Iuro per eum, qui irrevocabili iussu decrevit, ne quis de israelitico populo in terram promissionis¹⁹ intraret, ob hoc scilicet, quia verbis Dei non credidissent, excepto Iesu Nave, et Caleph, quos illic intraturos promisit et prædixit. Iuro per eum, qui præcepit Moysi, ut erecta manu sua contra Malacitas²⁰ victor populus israeliticus existeret. Iuro per eum, qui patres nostros per manum Iesu Nave Iordanis fluvium transire iussit, et ut duodecim lapides de eodem fluvio in testimonium tollerentur, instituit²¹. Iuro per eum, qui omni Israeli, ut transito eodem Iordanis fluvio, lapideis cultris circumcideretur, præcepit. Iuro per eum, qui muros

Ierico civitatis subvertit. Iuro per eum, qui David regni²² gloria decoravit, et de manu Saul et filii sui Absalonis eum eripuit. Iuro per eum, qui ad orationem Salomonis nebula templum replevit, et suam ibidem²³ benedictionem fudit²⁴. Iuro per eum, qui Eliam prophetam per turbinem in currum igneam e terra sublevans gloriæ²⁵ sedibus intulit, et per eum qui ad orationem Elisæi percusso pallio Elisæi aquas Iordanis divisit. Iuro per eum, qui tres pueros in camino ignis ardentis sub oculis regis infesti conservare dignatus est; qui tenet clavem David, et claudit, quod nemo aperit, et aperit, quod nemo claudit. Iuro per eum, qui omnia mirabilia, et virtutes, et signa in populo israelitico vel in aliis gentibus fecit. Iuro per eum, et per sacra decem legis præcepta. Iuro et per Iesum Christum Filium Dei Patris omnipotentis, sanctumque Spiritum Paraclitum, qui est in Trinitate unus, et verus Deus, et sanctam resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, eiusque ad cœlos ascensionem, et gloriosum atque terribilem eius adventum, in quo venturus est iudicare vivos et mortuos, mitis apprensus iustis, terribilis autem impiis, atque eius venerandum Corpus et pretiosum Sanguinem; qui cœcorum oculos aperuit, surdos audire fecit, paralytics ad sua membra reduxit, qui linguas mutorum resolvit, dæmonio²⁶ vexatos sanavit, claudos currere fecit, et mortuos suscitavit; qui super aquas pedibus ambulavit, et Lazarum morte resolutum, quem iam in putredinem se caro solvisset, viventem²⁷ eum saluti restituit, et in gaudium mutavit lamentum; qui est factor sæculi, lucis principium, salutis auctor, qui mundum ortu suo illuminavit, passione sua redemit, qui solus inter mortuos liber fuit, et a morte teneri non potuit, qui tartarea claustra comminuit, et de inferno beatorum animas præsentia²⁸ suæ maiestatis eripuit, qui devicta morte carnem, quam de terris assumpsit, in cœlos post mundi victoriam deportavit²⁹, sedens ad dexteram Dei Patris omnipotentis, accipiens ab eo æternam regni potestatem. Iuro et per omnes cœlestes virtutes, omniumque sanctorum³⁰, et apostolorum reliquias, sive et per sancta quatuor evangelia, quæ subterpositis³¹ his conditionibus in sacrosanto altario sacri illius nominis³² contineo manibus vel contingo.

Quia omnia, quæ in professione mea renovanda curavi, vel colligere potui, quam tibi, domino *illo illius* sedis episcopo manu mea subscriptam dedi, sinceritate tota³³ ibidem dixi, et sub nullo argumento vel fraude ea quæ in ipsa professione comprehensa sunt protuli; sed³⁴ omni sinceritate, sicut eadem confessio continet³⁵, omnes ritus iudaicæ observationis abinceps abnego, et cum omni cordis mei intentione in Sanctam Trinitatem³⁶ credo, et credens perpetuum in ea permanere meipsum spondeo, et numquam consortio impietatis iudaicæ sociatus ero; sed in omnibus, et per omnia christiano deinceps more vivens, et³⁷ christianorum participium habiturus sum, et quidquid in eadem professione, quam de sanctæ fidei observatione conscripsi³⁸ omni fidei puritate custodiam: qua-

¹ Legion. Card. Esc. 1. et Lind. morituros
² Card. remedium. Esc. 1. medium
³ Legion. Card. et Esc. 1. Iuro per eum . . . eum . . . eum.
⁴ Esc. 1. erueretur a fame
⁵ Card. et Esc. 1. in igne
⁶ Legion. Card. et Esc. 1. qui
⁷ Card. ipsius Moysi
⁸ Esc. 1. israel
⁹ Card. et Esc. 1. per siccum eos
¹⁰ Esc. 1. qui
¹¹ Legion. et Lind. se solidata exhibuit. Card. tanquam murum solidatum exhibuit. Esc. 1. aquæ soliditatem exhibuit
¹² Legion. et Card. fumigare
¹³ Legion. et Esc. 1. ut eos viventes terra absorbere, iussit
¹⁴ Legion. Card. et Esc. 1. Iuro per eum qui manna et cocturnices in eremo populo israelitico in escam concessit
¹⁵ Card. per admixtionem ligni. . . convertit
¹⁶ Legion. Card. et Esc. 1. in Oreb
¹⁷ Card. et Esc. 1. exhibuit
¹⁸ Esc. 1. integra conservavit
¹⁹ Legion. Card. et Esc. 1. repromissionis
²⁰ Esc. 1. Amalacitas. Lind. Amalechitas. S. J. R. maledictos
²¹ Legion. et Card. constituit

²² S. J. R. regem
²³ Legion. ibi . . . infudit. Card. inibi . . . infundit
²⁴ Esc. 1. infudit
²⁵ Legion. et Card. cœlorum sedibus
²⁶ Legion. dæmone
²⁷ Legion. Card. et Esc. 1. solvisset, vitæ ac saluti restituit
²⁸ Card. et Esc. 1. potentia suæ
²⁹ Esc. 1. reportavit, sedet accipiens ab eo æternæ gloriæ maiestatem
³⁰ Card. sanctorum apostolorum, prophetarum, patriarcharum, et reliquias omnium sanctorum
³¹ Esc. 1. subterposita
³² Esc. 1. meis manibus contineo, vel contingo
³³ Esc. 1. sinceriter tota inibi dixi
³⁴ Esc. 1. protuli omni sinceritate
³⁵ Esc. 1. et omnes ritus et observationes abinceps iudaicas abnegavi, et omni cordis mei intentione
³⁶ Card. et Esc. 1. crediturus sum, et nunquam in nullo ad pristini erroris vomitum rediturus sum, aut consensu . . . sociaturus
³⁷ Esc. 1. et christiana mancipia habiturus sum
³⁸ Esc. 1. conscripsi, comprehensum esse dinoscitur, omni fidei

liter iuxta apostolicam traditionem, vel sacri symboli regulam deinceps vivere debeam ¹. Quod si in quocumque aborbitans, aut sanctam fidem maculavero, aut ritus iudaicæ ² sectæ in quocumque observare intendero, seu vos in quocumque per huius iuramenti mei professionem inlusero, vel sub specie cuiuslibet iuramenti ea quæ promisi, non ea intentione perfecero, sicut a vobis me proficiente credita ³ vel intellecta sunt: veniant super me omnes maledictiones legis, quæ in contemptores mandatarum Dei ore domini promulgatæ sunt. Veniant etiam super me, et super domum meam, et filios meos omnes plagæ Ægypti, et percussiones eius, et ad terrorem cæterorum ita ⁴ iudicium Datan et Abiron super me veniat, ut viventem me terra deglutiat. Sicque, postquam hac caruero vita, me ⁵ æternus ignis mancipandum cum diabolo, et suis angelis sociandum suscipiat, et cum habitatoribus Sodomæ et Gomorræ particeps in pœnale supplicium comburendus tradar, et ⁶ dum ante tribunal metuendi iudicis et gloriosi principis ⁷, domini nostri Iesu Christi pervenero, in ea parte adnumerer ⁸, quibus terribilis et gloriosus iudex minando iudicaturus ⁹ est, dicens: Discedite a me maledicti, ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis eius. Datæ conditiones die vel æra.

¹⁰ XVI. ¹¹ *De christianis mancipiis iudæorum, quæ se non prodiderint esse christiana, sive de publicatoribus eorum.*

Hebræorum mancipia religionis sanctæ titulo consecrata, et dominorum suorum qualibet persuasione illecta, ab hoc tempore et deinceps si nullo modo se fuisse prodiderint christiana, qualiter sub eorum dominorum iugo persistent, tunc quia indultæ libertatis gratiam respuerint, cui a principe collata fuerint, perpetua servitutis religata catena modis omnibus tenebuntur. Hi tamen, per quos hoc ¹² fuerit manifestissime detectum, si et ¹³ ipsi cuiuslibet iudæi servi sint, conversi ad fidem Christi in libertate persistent. Si autem quilibet christianus hoc prodiderit factum, V. solidos pro unoquoque mancipio christiano accipiet ab eo, qui ea apud se post datam ¹⁴ et decretam convictus fuerit tenuisse ordinationem.

XVII. ¹⁵ *Ne iudæi a quolibet potestate accepta extra regiam ordinationem christianum quemquam imperare, plectere vel distringere audeant.*

Nullus iudæorum ¹⁶ administrandi, et imperandi vel distringendi potestatem super christianos exerceat, excepto si princeps id fieri ¹⁷ publica permiserit causa. Siquis autem iudæorum, accepta a quolibet potestate, christianum quemcumque distringere, plectere, coercere ¹⁸, vel in eum desævire præsumperit, aut quidquam ei contra

legum vetita, aut excogitata quæ in lege non sunt inserta, inferre tentaverit, aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittat, aut si nullis fultus fuerit rebus, C. flagella suscipiat decalvatus. Illi tamen, qui hanc eis potestatem super christianos exercere præsumperint, si nobilis ¹⁹ qui hoc fecerit persona exstiterit, X. libras auri principi coactus exsolvat; si tamen minimæ vilioresque personæ, V. libras auri principi ²⁰ coacti exsolvant. Quod si non habuerint, unde componant, centenis ²¹ flagellis subiaceant, et decalvationem suscipiant.

XVIII. ERVIGIUS REX.

Ut iudæorum servi necdum adhuc conversi, si ad Dei gratiam convolaverint, libertati donentur.

Quum vas electionis Paulus apostolus prædicet, dicens sive per occasionem, sive per veritatem, dummodo Christus adnuntiatur, salubre satis est votum, ut sicut ²² fideles libertatis provocamus ad gratiam, ita quoque infidelibus occasionem præbeamus veniendi ad vitam. Et ideo, si quis iudæorum servus ²³ de servitute eorum et moribus ad gratiam Christi convolare desiderat, nullus eum catena servitutis retineat, nullus huic tali resistat, nullum a quolibet fidei offendiculum habeat; sed mox, ut se et professione et iusiurandi attestatione christianum ostenderit, et domini sui prævaricationes manifeste prodiderit, vel respuerit, ab omni illico servitutis catena solutus cum omni ²⁴ suo peculio a domino suo evulsus ²⁵, libertatis erit effectibus contradendus ²⁶; sicque proveniet, ut ²⁷ in omnibus omnino rebus ordo ille omnis in eum impleatur, qui de christianis est mancipiis constitutus.

XIX. ²⁸ *Ne iudæi administratorio ²⁹ usu sub ordine villicorum atque actorum christianam ³⁰ familiam regere audeant, et de damnis eorum, qui talia his ordinanda iniunxerint.*

Si quis iudæorum a quolibet ³¹ ex laicis commissam curam, vel potestatem super christianos accepit ³², ut christianis familiis præsit, quidquid administrationis suæ cura visus fuerit imperare, totum fisco applicare ³³ debet: ita ut ipsi, qui hanc administrandi susceperint curam, C. ³⁴ flagella et decalvationem suscipiant, et medietatem rei suæ fisco sociandam amittant. Sane si episcopus, vel quilibet ex sacerdotibus, seu ministris, clericis quoque, vel monachis administrationem ecclesiasticæ ³⁵ rei illis super christianos explendam iniunxerint, quantum id ipsum fuerit, quod imperandum eis præceperint, tantum de bonis proprietatis suæ fisco nostro applicandum amittant. Quod si rebus exspoliatus ³⁶ exstiterit, exsilio subiacebit, quo ³⁷ diutius detentus pro pæ-

¹ Card. modis omnibus adimpleam
² Esc. 1. in quocumque observare contendero. S. J. R. aut ritus iudaici sectam quamcumque
³ Card. et Esc. 1. me proficiente audita, vel intellecta
⁴ Legion. ita ut
⁵ Card. et Esc. 1. sim æternis ignibus mancipandus, sim diabolo . . . sociandus . . . sim habitatoribus . . . comburendus, ut dum ante tribunal
⁶ Esc. 1. ut
⁷ Esc. 1. gloriosi domini
⁸ Esc. 1. adglomerer quibus idem terribilis
⁹ Legion. et Esc. 1. dicturus est: Discedite
¹⁰ Card. codex pro hac lege sequentem describit, quæ in Esc. 1. litteris quamvis aliis, tamen antiquissimis, post codicis finem scripta apparet. Typis mandata in lib. XII. tit. II. leg. XVIII. manet.
¹¹ Esc. 1. Fls. Ervigius Rex.
¹² Esc. 1. hoc fuerit detectum, si et ipse fuerit iudæus, et cuiuslibet iudæi servus exstiterit conversus
¹³ Esc. 1. si et ipse iudæus fuerit, et cuiuslibet iudæi servus exstiterit, conversus ad Christi fidem in libertate persistat
¹⁴ Esc. 1. post data hæc decreta convictus fuerit tenuisse
¹⁵ Esc. 1. Fls. Ervigius Rex
¹⁶ Card. et Esc. 1. a primo anno regni nostri, id est, a die quinto idus ianuarii administrandi, imperandi, distringendi curam

vel potestatem
¹⁷ Card. et Esc. 1. aliqua utilitatis publicæ
¹⁸ Card. coercere, exercere, vel
¹⁹ Card. et Esc. 1. si nobilis persona exstiterit
²⁰ Card. et Esc. 1. auri fisco persolvendas amittant
²¹ Card. et Esc. 1. centum. (Esc. 1. centenis) decalvati flagellis subiaceant
²² S. J. R. sicut enim fideles. Esc. 1. si sicut
²³ Card. et Esc. 1. et servituti eorum implicatus et moribus
²⁴ Card. et Esc. 1. cum omni etiam peculio suo
²⁵ Card. et Esc. 1. dimissus
²⁶ Esc. 1. tradendus
²⁷ Card. ut in omnibus ordo ille in eum impleatur, qui de christianis est mancipiis constitutus
²⁸ Esc. 1. Fls. Ervigius Rex.
²⁹ Esc. 1. ministratorio
³⁰ Card. christiana mancipia
³¹ Card. a quolibet commissam
³² Card. et Esc. 1. acceperit, id est, ut
³³ Esc. 1. applicari
³⁴ Card. et Esc. 1. et centum flagella decalvati suscipiant, et medietatem
³⁵ Card. rei illius
³⁶ Card. exspoliati exstiterint exsilio subiacebunt
³⁷ Esc. 1. quo diutius detritus pœnitentiæ damnis discat

nitentia discat damnis, quam sit impium, infidos¹ fidelibus præponere christianis.

XX.² *Ut iudæus ex aliis provinciis³ ad regni nostri ditionem pertinentibus veniens, episcopo vel sacerdoti, seu iudici se præsentare non differat; vel quid huic in toto observare conveniat.*

Si quis iudæorum de alia civitate vel provincia nostræ gloriæ oriundi, quolibet⁴ successerint loco, episcopo vel sacerdoti sive iudici loci illius se illico repræsentent⁵, tandiu inde non recessuri, quandiu sabbata ritusque cæteros atque festivitates, quæ illi e vicino possunt occurrere, incontaminati videantur sacerdotali testimonio transigisse, ne dum variis huc illucque per loca cursibus promoventur, erroris sui reperiant in quocumque latibulum. In ipsis tamen diebus, in quibus eos quolibet loco remorari contingerit, conversationem cum christianis probatissimis habituri sunt, qualiter cum illis et cibos sumere, et participationem communionis christianæ videantur habere. Concursus tamen in ipsis diebus, quibus ritus sui more uti soliti sunt, ad ecclesiam, episcopos⁶, vel sacerdotes habeant, qualiter eorum⁷ salutaribus monitis instruantur. Quod si forte placitorum innodatione⁸ se esse asserant ligatos, vel cuiuslibet inevitabilis necessitudinis⁹ causa constrictos, quod illis non liceat diuine immorari; tunc a sacerdote ipsius¹⁰ loci, ad quem accesserant, relaxati placiti sui cautionem promittant, ut ubi occurrentes per viam festivitates vel sabbata ritus sui, sine testimonio sacerdotis non transeant. Ipse quoque sacerdos loci epistolam manu sua subscriptam eisdem sacerdotibus, per quos se iudæus quisquis ille transiturum dixerit, destinabit: ut evacuata omni fraudis suspicione, tam stantes, quam properantes eos districtio¹¹ religiosa coerceat. Si quem autem eorum aliter egisse contigerit, tunc episcopo loci ipsius, vel sacerdoti una cum iudice potestas¹² tribuitur, centenis verberare eos flagellis, nec aliter eos ad propria redire permittimus, nisi cum epistolis episcoporum, vel sacerdotum, in quorum territorium visi sunt accessisse. In quibus tamen epistolis sollicite dierum summa notabitur, id est ex quo die ad episcopum ipsius civitatis accesserint, et quo diebus apud ipsum remorari eos contigerit¹³, vel quo die ab eo ad propria reversuri exierint.

XXI.¹⁴ *Qualiter conventus¹⁵ iudæorum in diebus institutis ad episcopum feri debeat.*

Omnis iudæorum conventus, in quibuscumque locis vel territoriis habitare videantur, ad episcopum loci, vel sacerdotem diebus sabbatorum, vel cæterarum festivitatum, quas celebrare solent, concurrere, et convenire de-

¹ Esc. 1. infidos iudæos

² Esc. 1. Fls. Ervigius Rex.

³ Esc. 1. vel territoriis

⁴ Card. quolibet loco oriundus successerit, episcopo. Esc. 1. oriundus, per quemlibet locum episcopo vel sacerdoti

⁵ Card. et Esc. 1. præsentare debet, nec a sacerdote illo est recessurus

⁶ Esc. 1. ad ecclesiam, vel sacerdotes habebunt

⁷ Card. et Esc. 1. semper salutaribus

⁸ Esc. 1. innodatione se se asserant ligatos. Card. esse asseruerint inligatos

⁹ S. J. R. necessitatis

¹⁰ Esc. 1. illius

¹¹ S. J. R. et Esc. 1. distinctio

¹² Card. potestatem tribuimus eos verberare flagellis, nec aliter. Esc. 1. potestas tribuitur centenis eos verberare flagellis

¹³ Esc. 1. constitit

¹⁴ Esc. 1. Fls. Ervigius Rex.

¹⁵ S. J. R. et Esc. 1. concursus

¹⁶ Esc. 1. nec in his et talibus diebus

¹⁷ Card. conniventiam vel licentiam nullo modo moveantur

¹⁸ Card. excursis, lavacro nitidi . . . sunt perventuri

¹⁹ Card. bonum perquiri testimonium indicent

²⁰ Card. festis. Esc. 1. festivitatis

²¹ Card. quos . . . obtinent. Esc. 1. quibus errori proprio inserviunt

M.L. Tom. I.

bebunt, nec in his¹⁶ talibus diebus concessa sibi licentia pervagationis usuri sunt; sed quamdiu excursus dierum ipsorum pertranseat, de quorum celebritate suspicio vertitur, alibi citra sacerdotis sui conniventiam¹⁷ nullo modo movebuntur. Diebus tamen sabbatorum concursus¹⁸ eorum, et lavacro nitidus, et perceptione benedictionis devotus, ad episcopum vel sacerdotem semper est perventurus. Sane in locis illis ubi sacerdotalis præsentia defuerit, concursus eorum omnis, vel conversatio, aut cum iudicibus, aut cum christianis honestissimis erit: qualiter sic eorum societati inhæreant, ut audacter de eorum conversatione bonum¹⁹ perquisiti testimonium dicant. Mulieres sane iudæorum, coniuges scilicet, atque etiam filiae in præmemoratis omnibus festivis²⁰ diebus, quibus²¹ errore proprio abutuntur, ne ullius erroris, vel pervagationis reperiant locum, id omnimode servabunt, ut viris earum præsentibus provida episcoporum, vel sacerdotum in eis ordinatio fiat; ut quemadmodum viri earum de præsentia sacerdotali²² se non differunt, ita et ipsæ, facto concursu, omnibus diebus festivitatum suarum electione sacerdotum, atque pontificum, cum quibus, vel qualibus honestissimis fæminis christianis commorari debeant, ordinentur. Si quis autem huic præceptioni visus fuerit evenire contrarius, publice²³ centenorum flagellorum erit suppliciis feriendus, atque decalvandus. Id tantum præcipue observandum est, ne quorundam sacerdotum carnalium corda, dum virus²⁴ libidinis execrabili contaminatione exagitat, occasiones quaslibet incurrant²⁵, per quas libidinis suæ votum efficiant. Unde id arctiori sanctione decernimus²⁶, ut sic omnis sacerdos hæc instituta legum nostrarum in iam dictis fæminis hebræorum adimpleat, ut nullius peculiaritatis locum cum eisdem fæminis habeat, per quod se sordidare cum eis intendat. Quod²⁷ si quemlibet sacerdotum contigerit, ut zelum, quo pro christiano nomine uti debeat, frequenter ad libidinis suæ²⁸ occasionem usurpet: tunc sacerdos ipse ab honore depositus, exsilio erit²⁹ perpetuo mancipandus.

XXII.³⁰ FLAVIUS ERVIGIUS REX.

Ut quicumque iudæum secum obsequentem habuerit, petente³¹ sacerdote, eum apud se retinere non audeat.

Si quis laicorum quemlibet ex iudæis, virum scilicet vel fæminam, secum obsequentem habuerit, vel in patrocinio³² retinuerit, et sublato ex eis pontificum vel sacerdotum privilegio, privata eos sua³³ potestate defenderit, neque eos ad episcopum vel sacerdotem debitis diebus instruendos vel iudicandos remiserit, excommunicationis ab eodem episcopo, cui³⁴ id fecit, sententia feriat: et amissis illis, quos vindicare nititur³⁵, trium librarum auri

²² Esc. 1. sacerdotali non differunt et ipsæ per excursu omnium dierum ipsorum electione

²³ Card. et Esc. 1. publica decalvatione (Esc. 1. turpatione) fædatus C. flagellorum erit supplicio feriendus

²⁴ Esc. 2. virtus libidinis execrabili contaminatione

²⁵ Card. inquirat, per quas libidinis suæ votum malignitatis efficiat

²⁶ Card. et sacerdotes omnes commonemus, ut citra instituta legum nostrarum, quæ in iam dictis fæminis hebræorum taxata habemus, veniant, et nullum peculiaritatis locum cum eisdem mulieribus habeant, ut ne fortassis occasiones sibi libidinum usurpent, unde implere intendant nefandam contaminationis pollutionem, per quod zelum divinum amittant, et pravaricatores Christi nominis existant. Quod si vero quemlibet sacerdotum hoc nefas contigerit, vel commiserit ab honore depositus exsilio erit perpetuo modis omnibus mancipandus

²⁷ Esc. 2. Quoniam si

²⁸ Esc. 1. suæ sibi met occasiones

²⁹ Esc. 2. est

³⁰ Card. huius legis nec auctorem, nec inscriptionem exhibet.

³¹ Card. et Esc. 1. expetente

³² Card. in patrocinio salvationis causa retinuerit

³³ Esc. 1. sibi

³⁴ Card. cui vim fecit, sententia

³⁵ Card. voluit

multatione pro unoquoque damnabitur, quæ partibus principis profuturæ manebunt.

XXIII. ¹ *Ut cura omnis distringendi iudæos solis sacerdotibus debeat.*

Horum omnium præceptorum multiplicem ² curam, et exercendam in perfidis disciplinam, illos nostra gloria, ut impleant ³, exhortatur, quibus id agendum divina auctoritate ⁴ committitur. Ait enim spiritus ille, cuius veritas orbem implet: stabunt sacerdotes in iudiciis meis, et iudicabunt leges meas, et præcepta mea: proinde omnibus ⁵ sacerdotibus hæc, quæ ⁶ hic a nobis complexa sunt, implenda decernimus, ita ut nullum iudæorum pro ritu suo patiantur a quolibet defendi, nullumque tueri, sed exemptos ab eorum ⁷ patrocinis, quorum tueri favoribus videntur, in potestatem ⁸ suam redactos pro eorum salvatione, quid illis catholice agendum fore conveniat, diligenter instituant: atque in hoc illis erit sollicitior cura, ne in quibuslibet supradictis capitulis hæc institutio ⁹ nostra tepescat.

XXIV. ¹⁰ *De damnis sacerdotum vel iudicum qui in iudæos instituta legum implere neglexerint.*

Consulendum pie est sacerdotibus ecclesiæ divinæ, ne pro delictorum populi ¹¹ impunitate teneantur obnoxii. Quid enim prodest, si non puniatur quisque suo, quum possit tamen alieno ¹² puniri peccato? Et ideo ad eorum talium incuriam excitandam huius præceptionis sanctione decernimus, ut si quilibet pontificum, aut cupiditate inlectus, aut malignæ voluntatis incuria tepidus prædicta hæc, quæ iussa sunt in iudæos decreta, noluerit ¹³ adimplere, scilicet, ut detecta vel nuntiata sibimet errata perfidiæ nulla videatur æquitatis corrigere censura; et trium mensium excommunicationis sententiam perferat, et unam libram auri de suis rebus propriis fisco sociandam amittat: quod si non habuerit unde componat, sex mensibus sub excommunicationis censura persistat, et insuper ad tepiditatem illius incuriæ ¹⁴ corrigendam sit cuilibet episcopo licitum, in quo zelus Dei fuerit excitatus, vice illius episcopi, talium perfidorum errata corrigere, et hæc quæ ille neglexerat emendare ¹⁵. Quod si aliena ¹⁶ simulatione, vel incuria episcoporum aliorum in alterius correctione, zelo hæsitante, distulerit emendare, diutiusque fuerit in eis hæsitatum, ut sibi commissa differant corrigere; tunc principis præceptione eorum episcoporum arguatur socordia, et perfidorum ulciscantur errata. Hic etiam ordo eodem modo, eodemque ordine, sicut superius de episcopis constitutum est, in cæteris quoque religiosis observandus est; id est, in presbyteris, diaconibus, vel etiam clericis, quibus horum infidelium ab episcopo suo cura regendi commissa est. Iudices tamen, qui eorumdem iudæorum crimina comperta, vel nuntiata sibi exstiterint, et legali continuo non damnaverint ultione, tunc sicut et de episcopis constitutum est, unam libram auri fisco ¹⁷

¹ Esc. 1. Fls. Ervig. Rex.
² Card. multi exercendam in perfidis disciplinam adipisci optaverunt, illos &c.
³ Card. adimpleant
⁴ Card. sollicitudinis cura committit
⁵ Card. omnia quæ hic complexa sunt, explicanda decernimus
⁶ Esc. 1. quæ hic complexa sunt
⁷ Card. hebræorum
⁸ Esc. 1. in potestatis suæ curam redactos
⁹ Card. serenitatis nostræ tepescat
¹⁰ Esc. 1. Fl. Ervig. Rex.
¹¹ Card. ne pro delinquentis populi impunitate teneantur obnoxii
¹² Card. cohiberi extero peccato
¹³ Card. et Esc. 1. contempserit
¹⁴ Esc. 1. socordiæ
¹⁵ Card. absque simulatione emendet
¹⁶ Esc. 1. Quod si alternata simulatione alter alterius correctionem, zelo excitante, divinitus non fuerit excitatus, tunc principis præceptione, et eorum arguetur socordia, et perfidorum ulciscantur errata

persolvant. Tunc tamen sacerdotes, vel iudices, vel ¹⁸ supradicti, omnes quibus regendi cura commissa est, ab his damnis erunt penitus alieni, cum impeditos se fuisse pro talium districtione a rege probaverint.

XXV. ¹⁹ ERVIGIUS REX.

Ne iudices quicumque de perfidorum excessibus extra sacerdotum conniventiam iudicare præsumant.

Iudices omnes nihil de perfidorum excessibus citra sacerdotis conniventiam iudicabunt, ne cupiditas ecclesiarum fidem sanctam maculet acceptione munerum: et tamen, si ut ²⁰ adsolet, præsentia defuerit sacerdotis, sola potestate iudicum distrigendi sunt. Sane si episcopum a sede sua contigerit, aut in vicino, aut ²¹ longe forsitan progredi, talem ex sacerdotibus pro sui vice relinquat, qui una cum iudice territorii hæc instituta sine muneris acceptione perficiat.

XXVI. ²² *Ut episcopi tunc immunes habeantur a damnis horum, cum presbyteri ea quæ ipsi non correxerint, ad eos non remiserint corrigenda.*

Presbyteri, diaconi, seu cætera ²³ religiositas universa, vel iudices universi per diversa loca vel territoria constituti, prout unusquisque conventus iudæorum ad se pertinere cognoverit, secundum totius institutionis nostræ decreta eos distringere, vel coercere non differant: ea vero, quæ ab ipsis nequiverint corrigi, ad cognitionem ²⁴ principis, atque pontificum emendanda reducant; sicque fiet, ut constituta damna non perferant, si suis unusquisque hæc pontificibus innotescat. Episcopi quoque ipsi tunc ²⁵ erunt immunes a damno, quando eis crimen talium non fuerit per subditos nuntiatum.

XXVII. ERVIGIUS REX ²⁶.

De servata principibus potestate miserendi in his, qui conversi ad fidem Christi veraciter fuerint.

Hac sane præceptorum multiplici diligentia, quam ordinatis lineis superius in toto ²⁷ decrevit nostra serenitas, ubicumque superius offensorum culpas ita moderari decrevimus, ut exutos rebus sub exsilio ærumna religemus: hanc nobis vel successoribus nostris miserendi licentiam reservamus, ut ²⁸ si quemcumque a laqueis diaboli ex eis respisci contigerit, et probabiliter in Sanctam Trinitatem crediderint; hoc quod de illis sacerdotes vel iudices, in quorum territoriis degunt, testimonium ²⁹ adnexerint, atque opera eorum cum veridico eorum testimonio approbaverint ³⁰ concordare, erit nobis, nostrisque successoribus in his et talibus, et miserendi votum, et efficiendi ³¹ propositum: id est, ut postquam eorum professio cum iuratione ³², aut testatione regiæ agnitioni claruerit, licitum habeat principalis potestas ³³, et rebus eos iterum in-

¹⁷ Card. et Esc. 1. compellendi sunt solvere
¹⁸ Esc. 1. et
¹⁹ Card. auctorem legis et inscriptionem præterit.
²⁰ Card. ut fieri adsolet
²¹ Esc. 1. aut longe forsitan
²² Esc. 1. Fls. Gls. Ervigius Rex.
²³ Card. seu cætera iudiciaria universalis potestas per diversa . . . constituta ad uniuscuiusque conventum iudæorum, secundum
²⁴ Esc. 1. agnitionem. Card. ad agnitionem nostram
²⁵ Esc. 1. tunc constitutum non percipient damnum
²⁶ Card. legis auctorem tacet.
²⁷ Card. in toto orbe
²⁸ Esc. 1. ut si quandoque a laqueis diabolicis eos respisci contigerit
²⁹ Esc. 1. dixerint
³⁰ Card. et Esc. 1. concordaverint
³¹ Card. subveniendi
³² Card. et Esc. 1. iusiurandi attestacione
³³ Card. pietas

vestire ¹, et ab exsiliorum ergastulo revocare. Iam vero, si quis ex eis postquam se professus fuerit esse christianum, ad erroris sui ² proprii redierit vomitum, et quodcumque in eo repertum fuerit prævicationis indicium, ita in eos secundum modum culpæ, quem incurrit, irrevocabilis dictabitur damnationis sententia, ut ad veniam ultionis nullatenus redeat; sed sive capitalis, sive minoris culpæ dignus sit pœna, sine ulla retractatione irremisibilem ³ legem suscipiat.

XXVIII. ⁴ *Ut episcopi omnibus iudæis ad se pertinentibus ⁵ libellum hunc de suis erroribus editum tradant, et ut professiones eorum vel conditiones in scriniis ecclesiæ recondant ⁶.*

Solet interdum latebrosæ mentis perversitas ⁷ ignorantia opponere angulum ⁸ in eo, quod se simulat ignorare præceptum, ut ⁹ eo quodammodo excusabilem se a pœna pronuntiet, quod ¹⁰ se novellæ sanctionis ordinem defendit penitus ignorasse: et ideo ad huius excusationis

evellendam ¹¹ malitiam ab episcopis omnibus, vel sacerdotibus tenendum fore præcipimus, ut unusquisque conventum ad se pertinentem iudæorum de institutionibus, quas in eorum perfidiam nuper edidimus, instruat, et libellum eis huius operis tradat, qui et manifeste illis in conventu relegatur ecclesiæ, atque semper secum pro testimonio instructionis reportent. Iam vero, postquam illis publice in ecclesia fuerit lectus liber iste, vel traditus, si quis eorum postea, aut se defuisse, quum legeretur, contendant; aut ignorasse, quæ inibi ¹² præcepta sunt, asserat ¹³: nulla se ulterius poterit excusatione defendere; sed in quocumque postea fuerit quisquis ille prævaricator inventus, in nullo erit harum legum sententiam evasurus. Nam et illud necessario huic legi adiicimus, ut omnium professionum, atque conditionum scripturas, quas quisque ille iudæus sacerdoti suo amodo ¹⁴ obtulerit, sollicitè ¹⁵ unusquisque sacerdos ¹⁶ in actis suæ ecclesiæ condant, qualiter pro eorumdem perfidorum testimonio studiosius conservare persistat ¹⁷.

¹ *Card. et Esc. 1. revestire*
² *Card. pristinum redierit vomitum*
³ *Esc. 1. pœnam irremissibiliter suscipiet*
⁴ *Esc. 1. Fls. Ervigius Rex.*
⁵ *Esc. 1. venientibus*
⁶ *Esc. 1. condant*
⁷ *Esc. 1. perfidia*
⁸ *Card. clanculum*
⁹ *Card. ut hoc quod nos ostendimus*
¹⁰ *Card. quod nostræ novæ sanctionis*
¹¹ *Card. et Esc. 1. depellendam*
¹² *Card. ibi*
¹³ *Card. et Esc. 1. adstruat*
¹⁴ *S. J. R. iam modo*
¹⁵ *Card. sollicita diligentia*
¹⁶ *Card. et Esc. 1. eas ipsas professionum vel conditionum scripturas in archivis suæ ecclesiæ*
¹⁷ *Esc. 1. persistent. Lectæ sunt leges superscriptæ omnibus iudæis in ecclesia Sanctæ Mariæ Toletæ sub die VI. kalendas februarii. anno feliciter primo gloriosi domini nostri Ervigii regis Sñt. Aliam prælorea legem Card. codex refert, quæ sequentis est carminis:*

XXIX. *Lex in conclusione harum præteritarum legum edita et a præteritis principibus confirmata.*

Has vero leges, quas pietatis et religionis amore condidimus pro nostro populique remedio, in perpetuum suffragante auctore domino valituras esse censemus. Successores quoque nostros legum harum instituta servantem victricem Christi victores faciat dextera, et eius solium in veritate confirmet, cuius in hac fide inspexerit divina clementia. Et licet harum legum prolatam sententiam a nemine temerari posse eredamus, audacia tamen transgressoris, et non venerabiliter conservantis sit in hoc sæculo ignominiosior cunctis omnibus, et vita illius eodem tempore concidat. Quod si partis assensu in tam nefariam eum voluntatem perduxerit detestanda temeritas, tantum obnoxius in æternum peccatorum mole detineatur, in quantum transgressus fuerit legis huius salubre decretum. Futuri et iam examinis terribile quum patuerit tempus, et metuendus adventus domini fuerit reseratus, discretus a christiano grege perspicuo ad lævam cum hæbreis exuratur flammis atrocibus, committante sibi diabolo, ut ultrix in transgressoribus æterna pœna desæviat, et locuplex remuneratio christianis, Deo favente, hic et in æternum copiosa perveniat. Amen.

INDEX

LIBRORUM AC TITULORUM QUI IN FORO JUDICUM CONTINENTUR.

**PRIMUS TITULUS. DE ELECTIONE PRINCIPUM
ET DE COMMUNIONE EORUM QUALITER JUSTE
JUDICENT VEL DE ULTORE NEQUITER JUDICAN-
TIUM.**

Pág. 1

LIBER I.

DE INSTRUMENTIS LEGALIBUS.

- I. TITULUS. De legislatore.
II. De lege.

LIBER II.

DE NEGOTIIS CAUSARUM,

- I. TITULUS. De iudicibus et iudicatis.
II. De negotiorum exordiis.
III. De mandatoribus et mandatis.
IV. De testibus et testimoniis.
V. De scripturis valituris et infirmandis, ac de-
functorum voluntatibus conscribendis.

LIBER III.

DE ORDINE CONJUGALI.

- I. TITULUS. De dispositionibus nuptiarum.
II. De nuptiis illicitis.
III. De raptu virginum vel viduarum.
IV. De adulteriis.
V. De incestis, et apostatis atque masculorum
concubitoribus.
VI. De divortiis nuptiarum, et discidio sponso-
rum.

LIBER IV.

DE ORIGINE NATURALI.

- I. TITULUS. De gradibus.
II. De successione.
III. De pupillis et de eorum tutoribus.
IV. De expositis infantibus.
V. De naturalibus bonis.

LIBER V.

DE TRANSACTIONIBUS.

- I. TITULUS. De ecclesiasticis rebus.
II. De donationibus generalibus.
III. De patronorum donationibus.
IV. De commutationibus et venditionibus.
V. De commendatis et commodatis.
VI. De pignoribus et debitis.
VII. De libertatibus et libertis.

LIBER VI.

DE SCLETERIBUS ET TORMENTIS.

- I. TITULUS. De accusatoribus criminosorum.
II. De maleficis et consulentibus eos, atque de
veneficis.
III. De excutientibus hominum partus.
IV. De contumelio, vulnere et debilitatione ho-
minum.
V. De cæde et morte hominum.

LIBER VII.

DE FURTIS, ET FALLACIIS.

- I. TITULUS. De indicibus furti. Pág. 75
II. De furibus et furtis. 76
III. De usurpatoribus et plagiatoribus mancipio-
rum. 79
IV. De custodia et sententia damnatorum. 80
V. De falsariis scripturarum. 81
VI. De falsariis metallorum. 83

LIBER VIII.

DE ILLATIS VIOLENTIIS ET DAMNIS.

- 11
21 I. TITULUS. De invasionibus et direptionibus. ib.
23 II. De incendiis, et incensoribus. 86
25 III. De damnis arborum, hortorum, vel frugum
quarumcumque. ib.
28 IV. De damnis animalium vel diversarum rerum. 89
V. De pascendis porcis et animalibus denuntian-
dis errantibus. 93
VI. De apibus et eorum damnis. 94

LIBER IX.

DE FUGITIVIS, ET REFUGIENTIBUS.

- 32
34
36
37 I. TITULUS. De fugitivis et occultatoribus, fu-
gamque præbentibus. ib.
40 II. De his qui ad bellum non vadunt, aut de bel-
lo refugiunt. 98
43 III. De his qui ad ecclesiam confugiunt. 102

LIBER X.

DE DIVISIONIBUS ET ANNORUM TEMPORIBUS
ATQUE LIMITIBUS.

- 44
45
49 I. TITULUS. De divisionibus, et terris ad placi-
tum datis. 103
50 II. De quinquagenarii et tricennalis temporis in-
tentione. 105
ib. III. De terminis et limitibus. 107

LIBER XI.

DE ÆGROTIS ATQUE MORTUIS ET TRANSMARINIS
NEGOTIATORIBUS.

- 52
55
56
57 I. TITULUS. De medicis et de ægrotis. 108
60 II. De inquietudine sepulcrorum. ib.
61 III. De transmarinis negotiatoribus. 109
62

LIBER XII.

DE REMOVENDIS PRESSURIS, ET OMNIUM HÆRETICORUM
OMNIMODO SECTIS EXTINGCTIS.

- 65 I. TITULUS. De temperando iudicio, et removen-
da pressura. ib.
67 II. De omnium hæreticorum atque iudæorum
cunctis erroribus amputatis. 110
68 III. De novellis legibus iudæorum, quo et vete-
ra confirmantur, et nova adiecta sunt. 116
69
71

GLOSSARIUM

VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM

QUÆ IN LIBRO JUDICUM CONTINENTUR.

A

ABINCEPS, Deinceps.
ABORBITARE, Decedere, quasi ab orbita deflectere, declinare.
ABORSUS, Abortus partus immaturus.
ABORTARE, Immaturè parere.
ABSCONSCUS, Absconditus. Verbalis hoc delectatus imprimis est Jul. Firmicus, qui inde etiam substantivum formavit *absconsor*.
ABSSENTIA, Defectus.
ACCOLA, Colonus seu adscriptitius, qui simul cum prædio venibat.
ACHOROSUS CAPITE VEL CERVICE, Sic melius pro *marcosus* vel *macrosus*. *Achorosus* autem ille est, qui caput habet ulceribus plenum, pute manentibus. Nam *achores*, græc. ἀχόρες, ulcera sunt capitis puerorum manantia, quæ Suidas exponit *surfuris capitis*.
ACTOR, Populi rerum vel causarum defensor, patronus. Dicitur etiam *actor regis*, et *actor publicus*.
ADERATIO, Ad æris pretium redactio, vel taxatio.
ADAQUARE, Jumentis aquam ad bibendum porrigere.
ADCRESCERE, Evenire, oriri.
ADNOTATUS, Damnatus, reus.
ADPONERE, Audere, statuere.
ADPRETIARE, Pretium statuere, pretium rei cuiquam imponere.
ADPROBARE, Ostendere.
ADPROBATUS, Convictus.
ADTEMPTARE, Conari, sollicitare.
ADVERSITAS, Incurio, insurrectio.
ADVIVERE, Vivere, superstitem esse.
ADULTER, Stuprator, fornicator.
ADULTERARE, Stuprare, fornicari, virginem corrumpere.
ADULTERIUM, Stuprum, et quævis fornicatio.
ÆRA, In divisione librorum caput, sectio.
ÆTERNA LEX, Lex perpetuò servanda. Idem significat lib. XII. tit. III. l. I. p. 117. *lex iugi temporum aternitate valitura*.
ÆTERNUM EXSILIUM, Perpetuum, non ad tempus, sed usque ad mortem.
ALTARE. AD ALTARE SANCTUM, vel AD ALTARIA SANCTA CONFUGERE, In ecclesia vel templo christianorum asylum quærere.
ALTABIUM, Altare.
ALYERNATUS, Alternus, mutuus.
AMALACHITA vel **AMALECHITA**, Amalecita. Amalecita posteri Amalec, עמלק, nepotis Esau ex filio Eliphaz et concubina Tamna (Genes. XXXVI. 12.), regionem inhabitant inter Cadesch et urbem Palmarum sive Engaddi, loca nempe mari magno viciniore, et propinqua regioni Philistæorum.
AMBITIO, Copia, abundantia.
AMBITIO, Avaritia.
ANGARIA, Onus personis aut agris impostum; tum et iniuria, vexatio.
ANGULUS, Dolus, vafricies, calliditas.
ANIMA, Vita.
ANIMUS, Homo. Eodem sensu *animam* dixere medii ævi scriptores.
ANNONA, Ordeum, triticum, frumentum secale, bladum.
M.L. Tom. I.

ANNONARIUS, Erogator annonæ; officialis seu magistratus, qui militibus in civitatibus et castellis constitutis *annonam* sine fraude exhibebat.
ANNOSITAS, Annorum series.
ANNULUS, Sigillum quo iudex vel saio aliquid obsignabat, fraudis vitandæ gratiâ. Nam veteres annulo sigilla imprimebant.
ANTI-CHRISTUS, Futurus in fine mundi seductor populorum.
APERTUS CAMPUS, Incultus, desertus.
APOSTATICUS, Apostata; monachus, qui a vitâ monasticâ, spretis votis, deficit.
APOSTATIZARE, a monastica vita, spretis votis, deficere; ad sæcularem vitam, relicto monasterio, redire.
APPLICARE, In agro, in itinere sub tentoriis degere.
AQUA MAIOR, Flumen.
ARATRUM, Agri modus, mensura: quantum terræ uno aratro arari potest.
ARBITRARI, Ob oculos ponere, contemplari.
ARCA, Agrimensuris signum finale in prædiorum finibus constitutum.
ARCA, **ARCA PUBLICA**, Fiscus, thesaurus publicus.
ARDUUS, Arctus, adstrictus.
ARGENTARIUS, Qui in regiâ domo custodiebat argentum: tum et monetariorum præpositus.
ARGENTEUS, Vetus apud francos et alias gentes septentrionales nummus. Octo argentei uni solido aureo respondebant.
ARGENTEUS, Nummus argenteus. Corruptè dicitur etiam *argencius*, *argencium*, *argenzum*.
ARGUMENTATIO, Ars vel strophæ, qua quis fallitur.
ARGUMENTUM, Ars, qua quis fallitur, fraus.
ARIPENNIS, Mensura, qua finitores et agrimensores agros metiuntur. Non una fuit semper et ubivis *aripennis* mensura.
ARRAE, Munera in sponsalibus dari solita.
ARTIFEX, Dolosus, duplex.
ATTENTARE, Conari.
AUCTOR, Rerum omnium conditor, creator Deus.
AUCTORITAS, Diploma regis, edictum iudicis, constitutio.
AUDIENCIA, Consessus, conventus.
AUDIENCIA, Judicium.
AUDITOR, Iudex: inquisitor a iudice delegatus ad rerum controversarum veritatem detegendam.
AUDITUS, Auris.
AUTENTICUM, Originale instrumentum.

B

BASILICA, Templum, ædes sacra.
BASILICARUM DEI SE DEFENSIONI COMMITTERE, In templo asylum quærere. V. AD ALTARIA SANCTA CONFUGERE.
BLASPHEMARE, Deo maledicere, impiè loqui.
BLASPHEMATOR, Blasphemus, qui Deo maledicit.

BLASPHEMIA, In Deum maledictio, impium verbum.
BENEFICIUM, Compensatio.
BONI HOMINES, Viri probi.
BRUMÆ, Hyemale tempus. *Brumam* dixere veteres solstitii hyemalis diem, quo sol ingreditur primum gradum capricornii.
BUCELLA, Bucella, morsella panis.
BUCELLARIUS, Bucellarius, qui in alterius patrocinio est, et patroni panem edit, cliens parasitus.

C

CABALLUS, Equus vilior, qui pistrinis, agriculturæ et vecturis mercium inservit.
CALUMNIA, Pœna pecuniaria.
CALX, Plaga vel contusio calce inflictæ.
CANON, Lex ecclesiastica.
CANON, Pensitatio, pensio annua.
CAPITA MAIORA, Armenti pecudes, videlicet boves, cameli, cervi, equi, muli.
CAPITA MINORA, Gregis pecora, oves nimirum, capræ, porci.
IN CAPITE ALTERIUS TORQUERI, Torqueri pro crimine ab alio commisso, ut qui torquetur illud detegat.
CAPITULUM, Canon ecclesiasticus.
CAPITULUM, Regia sanctio, ea potissimum quæ edebatur in publicis comitiis, in casibus quos leges non designabant.
CAPITULUM, Dictum, sententia, causa.
CAPTIOSITAS, Calliditas, fraudulentia.
CAPUT, Quodcumque in recensione numerum efficit.
CHARACTER vel **CHARACTER**, Signum, quod arbori, saxo, aut animanti imprimitur aut inuritur, ut ex eo dignosci possit.
CARCERARIUS, Carceris custos.
CARICA, Patronimicum primò ficus optima: deinde pro omni sicu, præsertim aridâ, dici cœpit.
CARICARE, Onerare: a *carica* seu *carrica*, onus.
CARRICARE, Onerare, onus imponere, curru vehere.
CASTELLUM, Parvum castrum; pagus seu vicus fossâ murisque cinctus.
CASUS pro *ausus*, videtur mendum: nam utrumque facile librarii confundunt.
CATAPLUS, Locus conclusus, vel statio munita, quò importantur merces, et inde exportantur.
CATENATICUM seu **CATENATUM**, Quod *catenæ* vel carceris nomine commentariensi datur.
CATHOLICUS AMOR, Charitas, Christi dilectio.
CAUSA, Judicium, placitum. Inde *causam movere*, in *causam vocare*.
CAUSARE, Litigare, causam agere.
CAUSATIO, Accusatio, lis, controversia.
CELSITUDO, Honorarius regum titulus.
CENSIO, Onus, gravamen.
CENSURA, Animadversio, castigatio, pœna.
CENTENA, Centum milites, quibus præerat centenarius.

CENTENARIUS, Qui centum militibus præerat. Veteribus *centurio*.
CHARTA, Instrumentum, contractus, conventio.
CHARTULA, Charta, instrumentum.
CHORUS, Templum, altare.
CHRISTIANITAS, Religio christiana.
CHRISTIANUS, Ad Christum pertinens, Christi assecla.
CLEMENTISSIMUS, Honorarius imperatorum ac regum titulus.
CLUSURA, Locus ubi concluduntur aquæ fluminis.
CLUSURA, Septum in quo bestię custodiuntur,
COGNITIO, Cui res plenius et clarius nota est.
COMES, Iudex civitatis, præfectus, qui civitati præest, in eaque iudicis manus implet.
CHRISTICOLA, Christi cultor, christianus.
CIRCULUS, Circus, quo dolia et vascula constringi et contineri solent.
CIRCUMCIDERE, Judaico ritu præputium abscindere.
CIRCUMCISIO, Abscissio præputii, qua consignabatur iudeorum caro, ut populus ille a ceteris distingueretur.
CLAUSA, Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata, vel arva muniuntur.
CLAUSURA, Ager sepibus clausus.
CLAUSURA, Locus ubi concluduntur aquæ fluminis. Dicitur etiam *clusura*, *exclusa*, *conclusio aquarum*.
CLEMENTIA, Titulus honorarius principum.
COMMODUM, Stipendium.
COMMONITORIUM, Epistola, qua quis commonetur, ut rem mandatam exequatur.
COMPARARE, Emere.
COMPEDITUS, In carcere detentus.
COMPENDIUM, Precaria, redditus.
COMPLANARE, Diruere.
COMPONERE, Delictum transactione et compositione interveniente expiare ac lueri, et cum læso aut eius hæredibus de mulcta ac pœna propter illud irroganda pacisci.
COMPONERE, Mulctam pecuniariam à lege definitam, vel à iudice pro delicti vel criminis modo et qualitate statutam, solvere.
COMPONERE, Statuere, stabilire.
COMPOSITIO, Pecuniæ summa vel mulcta sonti imposita ad luendum crimen, damnumve resartendum.
COMPULSOR EXERCITUS, Qui iussu Regis milites in hostem exire compellebat.
CONARE, Conari.
CONCLUSIO AQUARUM, Locus ubi concluduntur aquæ. Dicitur etiam *Exclusa*.
CONCLUSUM, Ager, seu quivis locus sepibus munitus.
CONDEMNATIO, Delicti pœna, vindicta.
CONDUCTUS, Tutela, defensio.
CONFUGIUM FACERE, Confugere, accurrere.
CONGERMANI AD CALCEM, Filii duorum fratrum.
CONLAQUEARE, Illaqueare, laqueo constringere, irretire.
CONLUDIUM, Dolus, fraus.
CONLUDIUM, Collusio, iurgium, rixæ.
CONSCIENTIAM IURAMENTO EXPIARE, Proprio iuramento, vel si oporteat iuramento compurgatorum, super objecto crimine diffamati innocentiam probare, ostendere.
CONSCIENTIAM SACRAMENTIS PURGARE. V. **CONSCIENTIAM IURAMENTO EXPIARE**.
CONSCIUS, Complex. *Falsitatis conscius*, adulterati vel corrupti chirographi particeps.
CONSEQUENS, Æquum, iustum, fas.
CONSTITUTIO, Præstatio, quæ ex constituto exsolvitur.
CONTEMPLATIO, Respectus.

CONTENTIONIS APEX, Rixandi, litigandi libido.
CONTINERE, Fovere, custodire.
CONTINGERE, Custodire.
CONTROPARE, Adplicare, comparare.
CONTROPATIO, Quasi *contrapactio*, ait Dufresnius: compensatio.
CONTUMELIUM, Contumelia.
CONTUMELIUM CORPORIS, Vulnus inflictum.
CONVENTUS CERTANTIUM, Exercitus. Dicitur etiam *conventus merentium*.
CONVENTUS MERCANTIUM, Emporium, forum publicum, nundinæ publicæ, ferriæ.
CONVENTUS MERENTIUM, Exercitus. Nam *merentes* hoc loco milites designari censeat Dufresn.
COPULUM, Copula, copulatio.
CORS vel **CORTIS**, Veteribus erat atrium rusticum stabulis et aliis ædificiis circumdatum.
COTBOSUS, Qui caput habet ulceribus scattens. Hisp. codd. *gotroso*.
CREARE, Gignere, procreare.
CREATUS, Genitus.
CREDULITAS, Professio fidei.
CRIMINALIS CULPA, Crimen capitale.
CULTOR ECCLESIE, Ædituus, presbiter, cui cura et custodia ecclesiæ demandata est, qui etiam *custos ecclesiæ* appellatur.
CURIALIS, Decurio, qui civilia munera procurabat, unde nomen sortitus est.
CURTARE, Abscindere, amputare.
CUSTOS ECCLESIE, Ædituus, clericus cui cura et custodia ecclesiæ demandata est. Vocatur etiam *custos basilicæ*, *custos sacrarii*.

D

DEBILIS, Vulneratus.
DEBILITARE, Mutilare, truncare.
DEBILITARE, Vulnerare, inutilem reddere.
DEBILITATIO, Vulnus.
DEBILITATIO, Mutilatio.
DEBILITATUS, Vulneratus.
DEBILITATUS, Membro aliquo mutilatus.
DECALVARE, Ad cutem caput radere.
DECALVATIO, Pœna ad ignominiam et iniuriam per abscissionem capillorum inflictæ.
DECANIA, V. **DECANUS**.
DECANUS, In re militari qui decem militibus præpositus est, quorum manipulus *decania* vocatur.
DECIMUM, Decima, vel decima pars alicuius rei, quæ vice tributi exsolvitur.
DECURIA, Nota X. seu incisio facta in arboribus, saxis, aut rupibus.
DEFENSOR, Syndicus, qui negotia civitatis suscipiebat: tribunus plebis decretis civium electus, ut disciplinæ invigilaret, tributa curaret, naucleros et mercatores tueretur &c.
DEFRANGERE, Disrumpere, perdere, incultum, horridum reddere.
DELIGARE, Delegare.
DENOTATUS, Convictus.
DESECARE, Secus interpretari, perperam intelligere.
DESIGNANTER, Designatè.
DESIGNARE, Signum vel sigillum tollere, auferre.
DETURPATIO, Abscissio, læsio.
DEVOTA, Femina, virgo, quæ se Deo vovit.
DIFFERRE SE, Separari, abesse, abire, discedere.
DIFFICILITAS, Difficultas.
DIGNITER, Dignè.
DILATATUS, Ditatus, dives factus.
DILECTUS, Diligenter conservatus, incolumis.
DILIGERE, Diligenter servare, incolumem reddere.
DILUERE, Demere, radere.

DIŌCESANUS, A, Diocesim constituens.
DISCIPLINA, Flagellatio ex decreto iudicis inflictæ.
DISCIPLINA, Pœna ex decreto iudicis inflictæ.
DISCIPLINAM NON AD INFAMIE NOTAM PERTINERE, Nullam infamiæ notam viris liberis et ingenuis flagellationi pœnam inurere.
DISPONSARE, Desponsare, despondere.
DISPOSITUM, Consilium, intentio, animi decretum.
DISSIMULARE, Differre, reluctari, nolle.
DISTURBATOR, Qui avertit, vel separat aliquem ab alio.
DISTURPATUS, Deturpatus, fœdus, turpis.
DIVALIS, Regius, supremus. Sic *Divale officium*, munus regium, auctoritas Principis: *Divalis iussio*, *divale constitutum*, *Divalis sanctio*, *Divale præceptum*, *Divales litteræ*, edictum, lex, mandatum Regis, Imperatoris.
DIVINUS, Augur, ariolus, fatidicus.
DIVUS, Faustus, felix.
DUPLATIO, Duplicatio, in duplum auctio.
DUX, Multarum civitatum præses, quæ singulæ a *comitibus* regebantur.

E

ECCLESIA DEI, Templum.
AD ECCLESIE PORTICOS CONFUGERE. V. **AD altare sanctum confugere**.
ELEMENTUM FLUENS, Aqua.
ELIGERE, Iudicare, existimare.
ELOGIUM, Ut hic *profanationis elogium* pro crimine, vel criminis notâ, sic *elogium* apud medii ævi scriptores ignominiam aut criminum ordinem denotat.
AD EPISCOPUM CONFUGERE, In episcopali domo asylum quærere.
ERRONEUS, Errans, vagans.
EVERTERE, Dolo malo disperdere, iniuriâ occidere.
EXAMEN, Iudicium. S. Eulog. (Memor. lib. I.) *Nec terrorem futuri examinis metuat*.
EXAMEN PUBLICUM, Iudicis sententia.
EXAMINATIO CALDARIE, Una expurgationibus vulgaribus quas *iudicia Dei* appellabant. In eo examine qui de crimine suspectus erat, quò se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat; atque si illæsam extraheret, innocens, si contra, reus pronuntiabatur.
EXAMINATIO JUDICIS vel **JUDICIALIS**, Processus, iudicium. (V. **EXAMEN**.)
EXAMINATIO PŒNALIS, vel **PŒNÆ**, Pœna corporalis, tortura, afflictio.
EXCEPTO, Præter, nisi.
EXCLUDERE FLUMEN, Defixis per flumen lignis, aggregatisque lapidum magnorum acervis aquas concludere.
EXCLUSA, Locus ubi concluduntur aquæ.
EXCOMMUNICATIO, A quibusdam cibus prohibitio. Non semper media ætas accepit excommunicationem rigorosè pro ecclesiastica censura; quandoque enim excommunicari dicebantur qui a mensa tantum aut a quibusdam cibus, aut a cohabitatione arcebantur.
EXCUTERE, De alterius manibus eripere.
EXERCITALIS, Miles.
EXPEDITIO, vel **EXPEDITIO PUBLICA**, Apparatus militaris.
EXPLOARE, Exposcere.

F

FACTIO, Pravum facinus, malitia, unde *factiosus*, malitiosus.
FACULTAS, Quod quisque in patrimonio ac

N

NEOMENIA, Festum iudæorum, quod faciunt in novilunio. Vox græca est: *Neomēnia*, nova luna, vel novilunium.
NOBILIS, Dominus, clarus, illustris. Gothi, sicut Saxones et aliæ septentrionales gentes divisi sunt in *nobiles*, *ingenuos* et *servos*.
NOLENTER, Invite.
NOTABILIS, Reprehensibilis, nota dignus.
NOTARIUS vel **NOTARIUS PUBLICUS**, Publicorum instrumentorum scriptor.
NOTARIUS REGIÆ CELSITUDINIS, Qui in populis regiæ ditioni subiectis suo officio uti, et instrumenta conficere poterat. Eodem sensu *Notarii Regis*, *Notarii Imperiales* in medii ævi chartis reperiuntur.
NUMERARIUS, Qui publicum nummum, pecuniam nempe regiam, ex tributis et portoriis et vectigalibus partam, in æria inferebat.
NUMEROSITAS, Multitudo.

O

OBCELATIO, Occultatio. *Obcelare* pro *cellare*, *occultare* invenitur in Concil. Tolet. XIII cap. XI.
OBHORRESCERE, Abhorrere, fugere.
OBIECTIO, Noxa, damnum.
OBSERVANTIA, Lex.
OCTENI, Octo.
OMITTERE, Dimittere.
OMNEM VISIONEM Oculorum EXTINGUERE, Oculos eruere.
OMNIMODIS, Omnino, omnibus modis.
OMNIMODUS, Universalis, omnes complectens.
OPPIGNORARE, Oppignerare, pignori tradere.
ORDO, Statutum, ordinatio.
ORDO, seu **ORDO RELIGIONIS**. Professio monastica. (V. **RELIGIO**.)
ORDO TONSURÆ, Professio monastica.
OSSUM, Os, ossis.

P

PACIS ASSERTOR, Qui sola faciendæ pacis intentione, regali destinantur auctoritate. Hispanis olim *mandaderos de paz*.
PACTITARE, Pacisci, pactum inire.
PALATINUM OFFICIUM, Aulæ regiæ proceres.
PALATINUM OFFICIUM, Dignitas regni aulica.
PALATIUM, Domus regia, aula, curia.
PARENS, Cognatus, agnatus, sanguine proximus.
PARENTALIS, Ad parentes pertinens.
PAROECIA, Episcopi territorium, tum et ecclesia presbyteri, à græca voce *παροικία*, quæ significat domorum adunationem, seu contiguas habitationes.
PAROECITANUS, Ad paroeciam pertinens: tum et qui ex paroecia est alicuius episcopi aut presbyteri.
PARS, Quicumque in lite contendit, sive agat sive defendat.
PARS, Qui ab alio causam aut mandatum habet.
PARS, Regio, ditio.
IN PARTE, Scorsum, separatim.
PARTICIPIMUM, Participatio, communio.
PASCHALES DIES, Integra hebdomada à Dominica Resurrectionis usque ad sabbatum in Albis.
PASCUA, Æ, Pascuum.
PASCUARIUM, Quod pro pascuis præstatur.
PASCUOSUS, Pascuus, pasqua continens.
PATRONUS, Dominus.
PATULUM OS, Apertum os.

PECULIARE vel **PECULIARIS**, Peculium, quod nempe servus domini permissu possideat.
PECULIARITAS, Consuetudo, familiaritas.
PENSARE, Cogitare, æstimare.
PERCIPERE, Edere, comedere.
PERCOMPLERE, Implere,olvere.
PERDITIONEM EXHIBERE, Damnum inferre.
PERIMERE, Cohibere, ulcisci.
PERIURARE, Falso iurare, dejerare.
PERMISSUM, Permissio.
PERSONA, Status, conditio, dignitas.
PERSONA HONESTIOR, Nobilis, illustris.
PERSONA HONESTIORIS LOCI, Illustris, nobilis, honore insignis.
PERSONA HUMILIORIS LOCI, Ignobilis, plebeius.
PERSONA HUMILIS, Plebeius, ignobilis.
PERSONA INFERIOR, Ignobilis, plebeius.
PERSONA INFERIORIS LOCI, Ignobilis plebeius.
PERSONA MAIOR, Nobilis, illustris.
PERSONA MAIORIS LOCI, Nobilis, illustris.
PERSONA MEDIOCRIS, vel **MEDIOCRIOR**, Homo liber, pauper ac infimus respectu divitum ac potentum.
PERSONA MINOR, Homo liber, sed plebeius.
PERSONA SERVILIS, Servus.
PERSONA VICTA, Plebeius, ignobilis.
PERSONA VILIOR, Ignobilis, plebeius.
PERSONA VILIOR, Homo minimæ et infimæ sortis.
PERTINERE, Consignare, tribuere.
PERPETUALITER, Perpetuo.
PERVASIO, Iniusta usurpatio, invasio.
PERVASOR, Criminosus, reus, scelestus.
PERVENTUS, Perveniens, præsens.
PERVENTUS, Commissus, patratu.
PICEA, Arbor picem fundens, a qua nomen sumsit.
PIETAS, Honorarius titulus regum.
PIGNORARE, Prædari, alterius agros incursare.
PIGNORARE, Pignori dare, capere. De *pignoris*, *pignorandi*, et *pignoratoris* vocibus tractat Budæus annot. prioribus in Pandectas.
PLACITE, Sponte, libenter.
PLACITUM, Conventio, pactum.
PLACITUM, Lis intentata.
PLACITUM DIVISIONIS, Limes, terminus legitimus, partium consensu vel iudicis sententia constitutus.
PLAGIARE, Per circumventionem de servitio domini abstrahere, ait Lex Salic. Tit. XLI. §. 2. Liberum hominem aut alienum mancipium solo malo vendere, emere, donare, celare.
PLASMATIO, Plasma, figmentum, creatura.
PLENITER, Plenè, omnino.
PLURIOR, Comparat non vocis *plus*, ut censet Dufresnius, sed *plure* pro *plus*, quo utitur Plautus in Cæco, seu Prædonibus.
POLIPTICUM vel **POLYPTYCHUS**, Liber commentarius in quo describebantur chartæ donationum, emptionumve, et acta quævis publica vel domestica: tum et res annonaria vel civilis, et ecclesiarum, vel privatarum personarum bona etiam nomine censentur libri censuales, in quibus descripti quotquot censuales ac tributarii erant, ipsaque soluti ratio exarata.
POMARIUM, Hortus arboribus fructiferis consitus, ager ubi poma nascuntur.
SUB POENITENTIA PERSISTERE, Pœnæ subiacere. Nam *pœnitentia* quibusdam mediæ ætatis scriptoribus absolutè pro pœna dicitur.
PONDEROSITAS, Hernia. *Ponderosus* enim est qui hernia laborat. (Levit. XXI. 18 20.)
PONDEROSUS, Qui hernia laborat. Hisp. Codd. perperam reddunt *corcobado*.
POPULUS DEI, Ditio, regnum christiani principis, plebs christiana.

POSSESSIO, Territorium. Aliqui Hisp. Codd. reddunt *villa*, *isla*.
IN POSTMODUM, In posterum, deinceps.
POTENS, Nobilis, dominus, primas.
POTENTIALITER, Ex auctoritate.
POTESTAS, REGIA POTESTAS, Rex, Princeps.
POTIO, Venenum. Codd. Hisp. reddunt *yerbas*. Inde *potionatus*, veneno sublatus: et *impotionare*, veneno propinato extinguere, unde Hispani *emponzoñar*, sicut a *potione ponzõña*.
PRÆCEPTIO, Charta regia.
PRÆPOSITUS, Minor iudex qui in pagis et minoribus oppidis res domini aut regis curat.
PRÆROGARE, Præstare.
PRÆSENTARE, Sistere aliquem.
PRÆSENTIALITER, Coram.
PRÆSTARE, Permittere.
PRÆSTARE, Commodare.
PRÆSTITUM, Præstatio, tributum quod domino præstatur.
PRÆSTUS, Paratus, præsens.
PRÆSUMERE, Contra ius sumere.
PRÆSUMERE, Aliquid contra ius moliri.
PRÆSUMPTIO, Usurpatio, actio iniusta, crimen, insolentia, temeritas.
PRÆSUMPTIOSUS, Qui aliquid contra ius audet.
PRÆSUMPTIVE, Injustè, arroganter.
PRÆSUMPTIVO MODO, vel **MORE**, Vi, iniustè.
PRÆSUMPTIVUS, Iniustus, violentus.
PRÆSUMPTOR, Qui aliquid contra ius molitur.
PRÆSUMPTUOSE, Injustè, arroganter.
PRÆSUMPTUOSUS, Qui aliquid contra ius molitur vel audet committere.
PRÆVARICARE, Usurpare, invadere, vi aut iniuste tollere.
PRÆVENTUS, Convictus.
PRAGMA, Opus, res, actio: item lis, negotium, causa, sententia, statutum.
PRAGMATICUS, Causidicus.
PRECARIA, seu **PRECARIA EPISTOLA**, Charta qua quis prædium sub annuo censu ad vitam utendum accipit, illud *precario* possessurus. Latiori etiam sensu dicitur charta, qua ad vitam sibi aliquis usum fructum earum possessionum, vel etiam aliarum, quas alicui ecclesiæ concessit, retinet, vel illi concedunt recipientes.
PRETIARE, Pretium rei cuiquam imponere.
PRIMATES PALATII, Proceres, qui in aula regia primum obtinebant locum.
PRINCIPALIS, Ad principem pertinens, quod proprium est principis.
PRIVARE, Abjicere, respuere.
PROBABILITER, Recte, ut par est.
PROCURATOR LOCI, Qui res alicuius populi agit.
PRODEFACERE, Prodesse, aptum, utilem esse.
PROFESSIO, Confessio rei coram iudice.
PROFLIGARE, Colligere, acquirere.
PROFLIGATIO, Exactio, collectio.
PROFUTURUS, Futurus.
PROLES, In plur. num. *filii*.
PROPINQUITAS SANGUINIS, Consanguinei.
PROPRIETAS, Possessio, fundus, bona comparata, vel quæ ex successione parentum alicui obveniunt.
PROPULSARE, Ostendere, probare, conficere.
PROSELYTUS, Avena, adventitius.
PROVINCIALIS, Indigena, provinciæ incola.
PROXIMUS, Affinis, consanguineus.
PUBLICARE, Apud iudicem sistere.
PUGNUS, Plaga pugno inflictæ.
PULLETRUM, Pullus equinus.
PURIFICATIONIS UNDA, Baptismus.

Q

QUESTIONARI, **QUESTIONARE**, Torquere.
QUERELA, Actio.

QUERELARE, Queri: item accusare in iudicio, nomen deferre, diem dicere.
QUINGENTENARIUS, Qui præest quingentis militibus.
QUINQUAGENALIS, Quinquagenarius.
QUINQUAGENARIUS, Qui quinquaginta militibus præerat.

R

REFORMARE, Reddere, restituere, reparare.
REGIMONIUM, Regnum, regis ditio.
RELIGIO, Gradus, dignitas in ecclesiastica hierarchia.
RELIGIO, **RELIGIONIS ORDO**. Vita seu professio monastica.
RELIGIOSITAS, Clerus, virorum ecclesiasticorum cætus, multitudo.
RELIGIOSUS, Divino cultui mancipatus, monasticis votis adstrictus.
RELIGIOSUS, Vir ecclesiasticus.
RENATUS, Baptizatus.
REPEDARE, Redire.
RESCULA, Res parvi momenti.
RESOLUTUS, Solutus, effrænis.
RESULTARE, Repugnare, obsistere.
ROMANI, A Gothis dicti veteres provinciarum Hispaniæ incolæ, qui Romanis olim paruerant; ut a gentibus distinguerentur, qui eas invaserant.
REDIMERE SE AB ALIQUO, Eum pretio dato corrumpere, in suas partes allicere.
REDEMPTIO, Subornatio. V. **REDIMERE**.

S

SAIO, Regis ac magistratus minister, ad ejus iussa exequenda paratus. Glosæ veteres *saionem* tortorem interpretantur, quod nobis etiam nunc in usu est, qui vocamus *Sayon* spiculatorem seu carnificem.
SALVARE, Tueri, salvum et incolumen servare, præstare.
SALVATIO, Salus.
SANCTIMONIALIS, Femina aut virgo Deo dicata.
SARRACINATOR, Hisp. Codd. *Sarracin*. *Sarracinatorem* non esse *Sarracenum* id est, Muhamedanum, vel inde colligitur, quod leges istæ latæ sint, antequam Muhamedani Hispaniæ provincias occupassent: forte a Sar-kind danice aut a Scharf-kin germanice tortoris filius, *hijo del verdugo*, et alia prolatione danice Særkin pejerator, perjurus.
SCANDALUM, Bellum, dissidium, iurgium.
SCELIQUA, Siliqua, nomen minimi ponderis. Prisciano est tertia pars oboli, S. Isidoro vigesima quarta pars solidi.
SCRAMA, Teli vel spathæ latioris genus.
SCRIPTURA, Charta, scheda, litis instrumentum.
SCRIPTURA FALSA, Scriptum corruptum, charta conficta, fraudulenter supposita. Inde *litteratum falsarius*, item *falsificare*, *falsigraphus*, *falsigraphia*, &c.
SECARE, Metere. Inde mutata *c* in *g*, dictum est *Segare*, cujus exempla affert Dufresn. in Gloss. Hinc hisp. *Segar*.
SEDES, Locus, ditio.
SELIQUA, SILIQUA. V. **SCELIQUA**.
SENIOR vel **SENNIOR**, Dominus. Hinc hisp. *Señor*.
SEQUESTRARE, Separare.
SEQUESTRATIM, Separatim.
SERENISSIMUS, Titulus, quo imperatores et reges ornabantur.

SERENITAS, Titulus honorarius imperatorum et regum.
SERVI DOMINICI, Qui jussu regis milites in hostem exire compellunt. Hisp. Codd. *Los mandaderos*, *mandadores*, o *mandados del Sennor*. *Los sirvientes*, *servientes*, o *serventes del Sennor*. Dicebantur etiam *compulsores exercitus*.
SERVUS ECCLESIE, Mancipium ad ecclesiam pertinens, eique ita addictum, ut ab ea recedere non liceret. Distinguuntur hi *servi a libertis* vel *liberis* addictis etiam ecclesiæ servitio, qui *ecclesiastici viri* aut *homines* vocabantur.
SERVUS FISCO seu **FISCALIS**, Qui ad fiscum, regem vel dominum spectabat. Hic aulæ Regiæ officiis honorari poterat; ejus etiam sacramentis adhibebatur fides.
SEPTENI vel **SEPTENI**, Septem.
SICLUS, Monetæ species apud septentrionales populos, et quasdam Hispaniæ gentes.
SIMULTAS, Simulatio, fraus.
SOCIARE FISCO, Confiscare. Formula est vulgatissima.
SOLIDUS vel **SOLIDUS AUREUS**, Nummus aureus, vel argenteus, cujus taxatio non una ubique et semper fuit.
SORDENS, Sordidus, sordibus inquinatus.
SORS vel **SORS GOTHICA**, Gothis erat agrorum pars, quæ in debellatis provinciis, tum victoribus, tum antiquis possessoribus sortito evenerat.
SOSPITAS, Incolumitas, salus.
SPATHA, Ensis, major gladius, ex utraque parte acutus. Veterum Gallorum propria fuit, a quibus eam accepere Romani.
SPONSARE, Sponsalia contrahere, uxorem dari.

SUBCELARE, Abscondere, tegere.
SUBGITARE, Conculcare, subagitare.
SUBLIMATIO, Amplitudo, sublimitas.
SUBLIMITAS, Titulus honoris regum. Tribuebatur interdum præfectis prætorii, et episcopis.
SUBSTANTIA, Alimentum.
SUCCEEDERE, Accedere.
SUPPECTUS, us. Opus, officium; non qui pro alio substituitur, ut innuere videtur Dufresnius.
SUPERSTES, Superstes.
SUPPRESTES, Superstes.
SUPPRESTES, Superstes.

T

TAOPASUS, vel **TAUPOSUS**. (Hisp. Codd. *Vizco* o *toposo*) Cæcutiens videtur ducta vox a lat. *talpa*, animali noto quod visu carere dicitur.
TELONARIUS, Portitor, telonei exactor, ad quem teloneum pertinet.
TEMERANTER, Temere, imprudenter.
TEMPTARE, Transgredi, tentare.
TERRA CULTURÆ, Ager qui colitur et aratur, vel colli potest. Dicebatur etiam *terra cultibilis*, et *cultiva*.
TERTIA, Pars reddituum episcopis assignata, cuius ratione ecclesiarum reparatio tenebatur.
TERTIÆ ROMANORUM, Cod. Legion. et Lind. non *terras*, ut Cod. noster, sed *tertias Romanorum* habent. Tertiæ fundorum partes, quas Gothi in debellatis Romani Imperii provinciis, devictis earum incolis reliquere, duabus residuis sibi usurpatis, quas *sortes golicas* vocat hæc lex, quoniam sorte eiusmodi agri inter victores dividebantur. (V. **SORS**)
TESTIFICARE, Testificari.

TESTIMONIUM, Facultas comparendi coram iudice ad testimonium præbendum.

THIUFADA, **THIUPHADA**, **TYUPHADA**, vel **THIUPHADA**, Provincia thiuphadi; tum etiam officium, dignitas.
TIUMPADUS, **TIUPADUS**, **THIUPHADUS**, Apud Gothos, more ab omnibus populis germanicis recepto, duplicem personam sustinuit, militarem, et civilem iudicis in pace, decurionis in bello. In aula Regum Gothicorum Hispaniæ, primus erat post *duces*, *comites* et *gardingos*, cui civilis administratio commissa fuit, tum et concessa licentia in quibusdam negotiis criminalibus iudicandi. Præpositus erat militaris inferioris ordinis, qui provinciales suos, regios subditos ex sua *thiuphadia* ad hostem exire compellebat. Unde Verelius in indice *thiuphadum* vocat, *qui turmam quampiam vel cohortem rusticorum in arma convocat et dirigit*.
TONSURA, Capillorum incisio et spoliatio in coronæ formam.
TRANQUILLITAS, Titulus honoris imperatorum.
TRANSCENDERE, Transgredi.
TREMISSE, Triens, tertia pars assis.
TRIBUNUS, Inter Gothos magistratus comite inferior, seu comitis vicarius.
TRICENNALIS ANNOSITAS, Tricennium.
TRIPLATIO, Triplicatio, in triplum auctio.
TRIUMPHALITER, Vincendo, hostem superando, triumphum agendo.
TUITIO, Tutela, for.
TURPARE, Mutilare, lædere.

V

VEGETARE, Fovere.
VENALITAS, Corruptio, venditio.
VERVIX, Vervex.
VESTIS LAICALIS, Hoc in loco vestis religiosa: forsitan oscitantia librarii accidit, ut vox *laicalis* inscriberetur pro *religiosa* aut *sanctimonialis* ut habent aliqui codices.
VESTIS SANCTIMONIALIS, Professio monastica.
VICARIUS, Qui in pagis et minoribus oppidis comitis aut alterius iudicis partes exsequitur. Eius iurisdictio erat tantum in levioribus causis.
VIGOSUS vel **WIGOSUS**, Hisp. Codd. *vizco*, *visgo*, *lisgo*.
VIRES, Virilia.
VIRTUS, Vis hostilis, copia.
PRO VITA SUA NON PERTIMESCERE, A pœna mortis immunem esse.
VOTIVE, Sponte, ex voto, optabiliter.

U

USQUE HÆCTENUS, Hucusque.
USQUE HIC, Hucusque.
USUATUS, Qui in usu est.

W

WARDIA, Custodia. V. **GUARDIA**.

Z

ZAVA, Vestis militaris, lana vel gossipio facta, et acu stipata.

CONCILIIUM LEGIONENSE.

ERA MLVIII. (A. C. MXX.) CAL. AUG. HABITUM.

Ex Muñoz y Romero, Coleccion de Fueros Municipales, T. I. pag. 60 et seqq.

Decreta Adefonsi Regis et Geloiræ Regine.

Sub era MLVIII. Kal. Augusti in presentia Regis Domini Adefonsi, et uxoris eius Geloiræ Reginae convenimus apud Legionem in ipsa sede Beatæ Mariæ omnes Pontifices, Abbates, et Optimates Regni Hispaniæ, et iussu ipsius Regis talia decreta decrevimus, quæ firmiter teneantur futuris temporibus.

I.

In primis igitur censuimus, ut in omnibus conciliis quæ deinceps celebrabuntur, causæ Ecclesiæ prius iudicentur, iudiciumque factum¹ absque falsitate consequantur.

II.

Precipimus etiam, ut quidquid testamenti concessum et roboratum aliquo tempore² Ecclesia tenuerit, firmiter possideat. Si vero aliquis inquietare voluerit, illud quod³ concessam³ est³ testamenti³, quidquid³ fuerit³ testamentum³ in³ concilium³ adducatur³, et à veridicis hominibus utrum verum sit exquiratur; et si verum inventum fuerit testamentum, nullum super eum agatur iudicium, sed quod in eo continetur scriptum, quiete possideat Ecclesia in perpetuum. Si vero Ecclesia aliquid iure tenuerit, et inde testamentum non habuerit, firment ipsum ius cultores Ecclesiæ iuramento, ad deinde possideat perenni ævo, nec⁴ tempore⁴ triennium⁴ iuri habito seu testamento, Deo etenim fraudem facit qui per triennium rem Ecclesiæ rescindit.

III.

Decrevimus etiam, et nullus contineat seu contendat episcopis abbates suarum diocesseon, sive monachos, abbatissas, sanctimoniales, refugannos, sed omnes permanent sub ditione sui episcopi.

IV.

Mandamus adhuc et nullus audeat aliquid rapere ab Ecclesia; verum si aliquid infra cimiterium⁵ per rapinam sumpserit, sacrilegium solvat; et quidquid inde abstulerit, ut rapinam reddat, si autem extra cimiterium iniuste abstulerit rem Ecclesiæ, reddat eam, et calumniam cultoribus ipsius Ecclesiæ, more terræ.

V.

Item decrevimus, ut si forte aliquis hominem Ecclesiæ occiderit, et per se ipsa⁶ Ecclesia iustitiam adipisci non potuerit, concedat maiorino Regis⁷ vocem iudicii, dividatque⁸ per medium calumniam homicidii.

¹ A. — R. rectum

² A. — R. in tempore

³ A. quidquid fuerit testamenti concessum, testamentum in concilium adducatur

⁴ A. nec parent trecennium, deest tempore

⁵ A. — R. cœmeterium

⁶ A. — R. ipsam

⁷ S. J. R. — P. deest

VI.

Iudicato ergo Ecclesiæ iudicio, adeptaque iustitia, agatur causa Regis, deinde causa populorum.

VII.

Decrevimus iterum ut nullus emat hæreditatem servi⁹ Ecclesiæ⁹, seu⁹ Regis⁹ vel⁹ cuiuslibet⁹ hominis⁹: qui autem emerit, perdat eam et pretium.

VIII.

Item mandamus¹⁰, ut homicidia et rausus omnium ingenuorum hominum Regi integra reddantur.

IX.

Precipimus etiam ut nullus nobilis, sive aliquis de benefactoria emat solare, aut ortum alicuius iunioris, nisi solummodo mediam hereditatem de foris, et in¹¹ ipsam¹¹ medietatem¹¹ quam emerit, non faciat populationem husque in tertiam villam. Iunior verò qui transierit: de una mandatione in aliam, et emerit hæreditatem alterius iunioris, si habitaverit in eam, possideat eam integram, et si noluerit in ea habitare, mutet se in villam ingenuam husque in tertiam mandationem, et habeat medietatem præfatæ hæreditatis, excepto solare et horto.

X.

Et qui acceperit mulierem de mandatione, et fecerit ibi nuptias, serviat pro ipsa hæreditate mulieris, et habeat illam. Si autem noluerit ibi morari, perdat ipsam hæreditatem. Si verò in hæreditate ingenua nuptias fecerit, habeat hæreditatem mulieris integram.

XI.

Item decrevimus, quod si aliquis habitans in mandatione asserverit se nec iuniorem, nec filium iunioris esse, maiorinus Regis ipsius mandationis per tres bonos homines ex progenie inquietati, habitantes in ipsa mandatione confirmet iureiurando eum iuniorem et iunioris filium esse, quod si iuratum fuerit, moretur in ipsa hæreditate iunior, et habeat illam serviendo pro ea. Si verò in ea habitare noluerit, vaddat liber ubi voluerit cum cavallo et atondo suo, dimissa integra hæreditate, et bonorum suorum medietate.

XII.

Mandamus¹² iterum, ¹² ut ¹² cuius ¹² pater, ¹² aut ¹² mater ¹² soliti ¹² fuerunt ¹² laborare ¹² hæreditates ¹² Regis, ¹² aut ¹² reddere ¹² fiscalia ¹² tribucta, ¹² sic et ipse faciat.

⁸ A. — R. — P. dividat

⁹ A. servi ecclesiæ, seu Regis aut Reginae

¹⁰ A. — R. Mandavimus, et alibi

¹¹ A. — R. in ipsa medietate

¹² A. mandavimus iterum ut sicut alicujus pater aut avus soliti fuerint laborare hæreditates Regis aut reddere fiscalia tributa

XIII.

Præcipimus adhuc, ut homo qui est de benefactoria, cum omnibus bonis et hæreditatibus suis eat liber quòcumque voluerit.

XIV.

Et qui iniuriauerit aut occiderit saionem Regis, solvat quingentos ¹ solidos.

XV.

Et qui fregerit sigillum Regis reddat C. solidos, et quantum abstraxerit de sub sigillo, solvat ut rapinam, si iuratum fuerit ex parte Regis; medium autem calunniæ Regi, aliud autem medium domino hæreditatis. Et si iurare noluerit ex parte Regis, criminatus habeat licentiam iurandi et quantum iuraverit, tantum ut rapinam reddat.

XVI.

Item si aliquis saio pignoram fecerit in mandamento alterius saionis, persolvat calunniam quemadmodum si non esset saio; quia vox eius et dominium non valent, nisi in suo mandamento.

XVII.

Illi etiam qui soliti fuerunt ² ire in fossatum cum Rege, cum comitibus, cum maiorinis, eant semper solito more.

XVIII.

Mandamus ³ iterum ut in Legione, seu omnibus cæteris civitatibus et per onnes alfozes habeantur iudices electi à Rege, qui iudicent causas totius populi.

XIX.

Et qui aliquem pignoraverit, nisi prius domino illius conquæstus fuerit, absque iudicio reddat in duplum quantum pignoraverit, et si prius facta quærimonia aliquem

pignoraverit, et aliquid ex pignora occiderit, ⁴ plane absque iudicio reddat in duplum, et si facta fuerit quærela ante iudices de suspceptione, ille cui ⁵ suspectum habuerit, defendat se iuramento et aqua calida per manus bonorum hominum: et si quærimonia vera fuerit, et non per suspceptionem, perquirant eam veridici homines, et si non poterit ⁶ inveneri vera exquisilio, parentur testimonia ex utraque parte talium hominum qui viderunt et audierunt; et qui convictus fuerit, solvat more terræ illud, unde quærimonia facta fuerit. Si autem aliquis testium falsum testificasse probatus fuerit, reddat pro falsitate Regi ⁷ LX. ⁷ solidos, ⁷ et illi ex ⁸ quo ⁸ falsum protulit testimonium, quidquid suo testimonio perdidit reddat integrum; domusque illius falsi testis destruantur a fundamentis, et deinceps à nullis recipiatur in testimoniis. ⁹

*
Quisquis ex nostra progenie vel extranea hanc nostram constitutionem sciens frangere tentauerit, fracta manu, pede et cervice, et vulssis ¹⁰, oculis, fassis ¹¹ intestinis, percussus lepra, una cum gladio anathematis, in æterna dannatione cum diabolo et angelis eius luat penas. ¹²

In codicibus, quibus usa fuit Academia Historiæ Matritensis ad editionem suam huius concilii non invenitur articulus, qui hic subiungitur ex editione Risci:

Item decrevimus, ut nemo sit ausus in Dominicis diebus, aut in præcipuis festivitibus facere pignus ad ius, præcedente sabbato, usque in secunda Feria, hora diei prima: quod si aliquis transgressor extiterit huius nostræ constitutionis illico excommunicetur, et pignus quod fecerit, in duplo reddat domino suo, et persolvat Maiorino Regis, et Episcopo terræ illius, sexaginta solidos monetæ Regiæ: et si se emendare voluerit, tres annos habeant pœnitentiam, unum ex illis in exilio, et duobus in domum suam, sicut ei præceperit Episcopus suus.

¹ S. J. R. quinque
² A. fuerint
³ A. Mandavimus
⁴ R. acciderit
⁵ A. quem
⁶ A. potuerit
⁷ R. sexaginta solidos monetam Regis

⁸ A. contra quem
⁹ R. testimoniis (vel in iudicio, sed excommunicetur)
* Sequuntur articuli ad urbem Legionensem spectantes.
¹⁰ A.—R. evulsis
¹¹ A.—R. fuis
¹² A.—R. pœnas

CONCILIIUM COIACENSE.

ERA MLXXXVIII. (A. C. — ML.) HABITUM.

Ex Regesto sedis Conimbricensis, quod Liber Niger (Livro Preto) inscribitur, fol. 216.

Ex Muñoz y Romero, Coleccion de Fueros Municipales, T. I. pag. 208 et seqq.

Decreta Fredenandi Regis et Sanctiæ Reginæ, et omnium Episcoporum in diebus eorum in Hispania degentium, et omnium eiusdem regni optimatum in era MLXXXVIII.

In era M.^o LXXXVIII. In nomine domini et saluatoris nostri iesu christi, temporibus serenissimi atque regis principis domni fredenandi et coniugis sue domne sanctiæ reginæ, editum est hoc decretum in concilio. In unum cum omnes episcopi conuenissent, petrus uidelicet lucensis metropolis, similiter et froilani ovetensis, cresconius iriensis et apostolice sedis, ciprianus legionensis, Didacus asturiacensis, Miro palentinus, Gomice calagorutanus, Johanes panpilonensis, Item Gomice osimensis, Sisnandus portugalensis cum omnibus abbatibus, residente iam predicto principe super flumen estola urbe cogianca pro corrigendis ac dirigendis regulis uel tramitibus ecclesie, ut mos est antiquorum patrum, ac sumendis tramitibus. Agnoscitur et omnibus uobis comanet, secundum quod ab antecessoribus nostris et hic collaudatum est a presentibus et constitutum atque ordinatum fuit qui obedientes apostolicis et canonicis documentis sic perceperunt, ut omnis homo ex toto corde et mente in cunctis actibus suis magis deo seruiret quam uoluptatibus uanis. Nunc uero in presens amplius proficiscentes peccato quod erant obdurate aures nostre ne audiremus legem, et ne audiremus apostoli doctrinam neque quod hi sacri canones docent, sed inuoluebamur in peccatis nostris cotidie propter quod multa mala uenerunt in terra. Ob hanc rem iussimus ut omnes in unum coadunati audiatis id quod concilium hoc permoneat, forsitan aliquibus rebus bonis innouati faciamus aliquid boni propter quod a domino mereamur a peccatis absolui. Ait enim apostolus: Potest enim ut si qui timens deum fuerit senioris uerbo statim obedit, et si ad principum iussa aut seniorum pro rebus temporalibus seculi huius adcomodamus auditum et facimus quod iubent, quare pro salute animarum nostrarum rebelles sumus et pertinaces ut non audiamus, de quo nos premonet scriptura sacra. Hec quidem precepimus ut hoc concilium quod per omnem orbem terrarum regni nostri statutum est obseruemus, aspeximus etenim et uidimus nefanda miracula quantam esuriem in diem pestilenciam, cladem, et magnam in diem propter peccata nostra retroactis annis in terra nostra passi sumus. Et ideo timentes atque tabescentes illam diuinam uocem, quam dominus per moysen filiis Irhael locutus est dicens: Si nolueritis et non audieritis me addam correptiones uestras centuplum et conteram superbiam et duriciam uestram, frustra seminabitis sementem et non reddam fructus suos, consumetur incassum labor uester nec proferet terra sementem nec arbores poma prehebunt, comeditis et non saturabimini. Nam ibidem in eodem loco et sic ait. Si in preceptis meis ambulaueritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo uobis pluuiam temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur, *M.L. Tom. I.*

In nomine Patris et filii, et Spiritus Sancti. Ego Fredenandus Rex, et Sanctia Regina ad restorationem nostræ Christianitatis fecimus concilium in castro Cojanca in Diocesi scilicet Ouetensi, cum Episcopis et Abbatibus, et totius nostri regni optimatibus. In quo Concilio præsentibus extiterunt Froylanus Episcopus Ouetensis, Cyprianus Legionensis, Didacus Asturicensis Mirus Palentinæ¹ Sedis, Gomecius Occensis, Gomesius Kallagurritanensis² Joannes Pampilonensis, Petrus Lucensis, Cresconius Iriensis.

¹ Palentiæ sedis

² Calagurritanensis

apprehende messum tritura uindemiam, et uindemia occupabit sementem, et edelis panem uestrum in saturitate.

Nos autem episcopi superius nominati, consentiente fredenando rege et sanciam regina, statuimus ut in nostris sedibus teneamus canonicam uitam, et ministerium ecclesie sancte pro possibilitate nostra impleamus.

Deinde statuimus ut omnia monasteria nostra secundum possibilitates suas adimpleant ordinem sancti isidori vel sancti benedicti, et nichil habeant proprium nisi per licentiam sui episcopi aut sui abbatis, et ipsi abbates suis episcopis sint obedientes sicut sancti canones docent, et nullus eorum recipiat monachum aut fratrem alienum nisi per proprium abbatis mandatum. Siquis autem hoc decretum uiolare presumpserit anathema sit.

Item. Terciam monitione statuimus ut omnes ecclesie, que in unaquaque parrochia habentur, in suorum episcoporum iure permaneant, et clerici nullum inde seruitium laicis faciant nisi sua voluntate et suorum episcoporum iussione, et ipse ecclesie sine integre et non diuise inter presbyteros. Et habeant ministros presbyteros diaconos libros que de toto anni circulo et cum ornamento ecclesiastico. Ita ut non sacrificent cum calice ligneo uel fictili. Vestes presbyterorum sint super pellicium, amictus, alba, cinctorium, balteum, stola, manipulum, et casula. Vestes deaconorum sint amictus, alba, et stola *. Subtus calice sit palla et desuper lineum corporale. Omnis altaris ara sit lapidea et ab episcopis consecrata. Ostia uero ex frumento electo sine alia mixtura et sine sale, et tota sit sana et integra. Vinum etiam sit purum et mundum ita ut inter unum et ostiam et aquam trinitas sit significata. Illi uero presbyteri qui ministerio ecclesie funguntur habeant uestimenta usque ad talos. Armis bellicis non utantur. Semper coronas apertas habeant et barbas radant. Mulieres secum extraneas in domo non habeant nisi tantum matrem aut amitam, sororem aut materteram, aut mulierem probatam, et omnes indutas nigra ueste tam in corpore quam in capite, et dent fideiussoras ut nec de eis nec per eas ullum adulterium fiat. Et infra dextros ipsius ecclesie laici cum feminis non habitent nec ius aliquod ibi possideant. Doceant autem filios ecclesie et infantes ut symbolum et orationem dominicam memoriter teneant. Siquis tamen presbyter aut diaconus huius nostri decreti uiolator extiterit solidos sexaginta suo episcopo persoluat et gradu ecclesiastico careat.

Quarto uero titulo statuimus ut omnes abbates presbyteri, sicut sacri canones percipiunt, adulteros, incestuosos sanquimixtos, fures, homicidas, maleficos, et qui cum animalibus se conquinauerunt, ab ecclesia eiciant. Sed primitus ammoniant eos ut sint filii ecclesie et convertantur. Et tunc si penitentiam agere dignam noluerint separentur ab ecclesia et a communione.

Quinto autem capitulo statuimus sabbato pasce et pentecostes ut bapismus generalis adimpleatur, et ut nullus infans ante hos terminos bapizetur nisi infirmitas coegerit, ipsique infantes bapizati ante episcopum adducantur et crismate perungantur. Abbates uero tales monachos adducant ad ordinandum qui perfecte et memoriter teneant totum psalterium cum hymnis et canticis, et bene structi adducantur ad ordinandum mediata quadragesima et mediato augusto. Monachi ad nuptias non eant nisi tantum ad benedicendum. Laici quoque ad exequias mortuorum non ueniant. Sed qui eas fecerint uocent presbyteros deaconos pauperes et debiles qui non habeant unde retribuunt.

* *supra lineam* = alias orale.

I.

In primo igitur titulo statuimus, ut unusquisque Episcopus Ecclesiasticum ministerium cum suis clericis ordinate teneant in suis sedibus.

II.

In secundo titulo, ut omnes Abbates se, et fratres suos, et monasteria, Abbatissæ se et Sanctimonialia suas, et monasteria, secundum Beati Benedicti regant statuta, et ipsi Abbates, et Abbatissæ cum suis congregationibus, et canonicis sint obedientes, et per omnia subditi suis Episcopis. Nullus ¹ eorum recipiat monachum alienum, aut sanctimonialiam, nisi per Abbatis sui, et Abbatissæ iussionem. Si quis decretum uiolare presumpserit, anathema sit.

III.

In tertio autem titulo statuimus, ut omnes Ecclesie et Clerici sint sub iure ² sui Episcopi: nec potestatem aliquam habeant, super Ecclesias aut Clericos Laici. Ecclesie autem sint integræ, et non diuise, cum Presbyteris et diaconis, et de toto anni circulo libris, cum ornamentis ecclesiasticis: ita ut non sacrificent cum calice ligneo, uel fictili. Vestes autem Presbyteri sint in sacrificio amictus, alba, cingulum, stola, casula, manipulum. Vestes Diaconi amictus, alba, cingulum, stola, dalmatica, manipulus ³. Altaris uero ara tota sit lapidea, et ab Episcopis consecrata. Hostia sit ex frumento electo ⁴ sana et integra. Vinum sit mundum, et aqua munda, ita ut inter unum, hostiam, et aquam Trinitas sit significata. Altare sit honeste indutum, et desuper lineum indumentum mundum. Subtus calicem et desuper, corporale lineum mundum, et integrum.

Presbyteri uero et diacones, et qui ministerio funguntur Ecclesie arma bellica non deferant, semper coronas apertas habeant, barbas radant, mulieres secum in domo non habeant, nisi matrem, aut sororem, aut amitam, aut novercam. Vestimentum unius coloris et competens habeant. Infra etiam dextros Ecclesie Laici uxorati non habitent, nec iura possideant. Doceant autem clerici filios Ecclesie, et infantes, ut symbolum ⁵ et orationem Dominicam memoriter teneant. Si quis tamen Laicus huius nostre institutionis uiolator extiterit, anathema sit. Presbyter uero, et Diaconus, si huius iussionis destructor extiterit, sesaginta solidos Episcopo persoluat, et gradu Ecclesiastico careat.

IV.

Quarto uero titulo statuimus, ut omnes Archidiaconi, et presbyteri, sicut sacri Canones præcipiunt, uocent ad penitentiam adulteros, incestuosos, sanguine mistos, fures, homicidas, maleficos, et qui cum animalibus se inquinant. Et si penitere noluerint, separentur ab Ecclesia, et a communione.

V.

Quinto autem titulo decernimus ⁶ ut Archidiaconi tales clericos constituis quator temporibus ad ordines ducant, qui perfecte totum psalterium, hymnos ⁷ et cantica, Epistolas orationes, et Evangelia sciunt. Presbyteri ad nuptias causa edendi non eant, nisi ad benedicendum. Clerici et Laici, qui ad convivia defunctorum uenerint, sic panem defuncti comedant, ut aliquid boni pro eius anima faciant: ad quæ tamen convivia uocentur pauperes, et debiles pro anima defuncti ⁸.

¹ Et nullus

² Sint à iure

³ manipulum

⁴ electa

⁵ et symbolum

⁶ statuimus

⁷ himnos et canticos, epistola et euangelia et orationes sciunt

⁸ pro anima functi

VI.

Sexto autem capitulo admonemus ut omnes christiani die sabbato aduesperescente ad ecclesiam concurrant. Die autem dominica matutinos et missam et omnes horas audiant, opus seruire non exercent, et non faciant iter nisi orationis causa, uel sepeliendi mortuos, aut uisitandi infirmos, aut pro regis exercitu, aut propter sarracenorum impetum et lormanorum incursum. Et nullus christianus aut christiana cum iudeis ausus sit in domum manere, aut cum eis cibum sumere. Siquis hanc institutionem fregerit per septem dies penitentiam agat. Quod si penitere noluerit si maior persona fuerit per annum integrum communionem careat. Si inferior persona fuerit centum flagella accipiat.

Sexto vero titulo admonemus, ut omnes Christiani die Sabbati ad uesperescente ad Ecclesiam concurrant, et die Dominica matutina, Missas ¹, et omnes horas audiant, opus seruire non exercent, nec sectentur itinera, nisi orationis causa, aut sepeliendi mortuos, aut uisitandi infirmos, aut pro Regis secreto, aut pro Sarracenorum impetu. Nullus etiam Christianus cum iudeis in una domo maneat, nec cum eis cibum sumat. Si quis autem hanc nostram constitutionem ² fregerit, per septem dies, penitentiam agat; quod se penitere noluerit, si maior persona fuerit per annum integrum communionem careat; si inferior persona fuerit, centum flagella accipiat.

VII.

Septimo quoque ammonitionis titulo hec forma seruetur: ut omnes comites et infanciones imperantes terre et regales villici per iusticiam subditos regant, et pauperes iniuste non opprimant, et in iudicio testimonium non accipiant nisi testimonium illorum, in quorum presentia facta esse causa uel culpa noscitur, uel quam qui propriis oculis uiderint et auribus audierint. Quod si falsi testes conuicti fuerint illud supplicium subeant, quod in libro iudicium de falsis testibus est constitutum.

Septimo quoque titulo admonemus, ut omnes comites, seu maiorini regales populum sibi subditum per iusticiam regant, pauperes iniuste non opprimant, in iudicio testimonium, nisi illorum presentium, qui uiderunt aut audierunt ³ non accipiant. Quod si testes falsi conuicti fuerint, illud supplicium accipiant, quod in libro iudicium de falsis testibus est constitutum.

VIII.

Octavo autem capitulo mandamus ut in legione et in suis terminis, et in gallecia, et in asturias, et in portucale, sicut in decretis adefonsi principis est constitutum, pro homicidio, scilicet, rauso, sagione, uel per omnes suas exactiones sicut in diebus suis ita in diebus nostris permaneat firmum. Et in castella sicut in diebus aui nostri sancionis ducis.

Octavo vero titulo mandamus, ut in Legione, et in suis terminis, et in Gallæcia, et in Asturiis, et in Portugalle, tale sit iudicium semper, quale est constitutum in decretis Adelphonsi ⁴ Regis pro homicidio, pro rauso, pro sagione, aut pro omnibus calumniis suis, tale uero iudicium sit in Castella, quale fuit in diebus aui nostri Sanctii Ducis.

IX.

Item nono capitulo mandamus ut ecclesiasticas hereditates tricenium non includat, sed unaquaque ecclesia, sicut canones percipiunt et sicut lex gotica mandat, omni tempore suas hereditates reciperet et possideat.

Nono quoque titulo præcipimus, ut tricennium non includat ecclesiasticas ueritates: sed unaquaque Ecclesia, sicut Canones præcipiunt, et sicut lex Gothica mandat, omni tempore suas ueritates recuperet et possideat.

X.

Decimo uero titulo precipimus ut de terris et uineis in contentione positus ille qui eas laborauerit colligat fruges uel fructus, et postea habeant ueritatem et iudicium super radicem.

Decimo uero titulo decreuimus, ut ille, qui laborauit vineas, aut terras in contentione positas, colligat fruges, et postea habeant iudicium super radicem, et si victus fuerit laborator, redat fruges domino hæreditatis.

XI.

Undecimo titulo statuimus ut omnes sexta ferias christiani homines ieiunent, et more quadragesime hora congrua cibo se reficiant, et laborent suos labores.

Undecimo autem titulo mandamus, ut omnes christiani per omnes sextas ferias, nisi festum intervenerit, ieiunent, et hora congrua cibo reficiantur, et faciant labores suos.

XII.

Duodecimo autem titulo precipimus ut quilibet homo qui ad ecclesiam confugerit tam cum homicidio, aut cum qualibet causa, aut cum quolibet dampno, non sit ausus qui eum persecutus fuerit illum exinde uiolenter abstrahere, sed sicut lex gotica docet extra mortis periculum faciat ipse debitor quantum ei iussum fuerit, et nullus homo sit ausus amodo ut infra dextros ecclesie qui sunt triginta et unum passus uiolenter ingrediatur, aut raptor uel contumeliosus existat. Quod qui fecerit anathema sit, et centum solidos cogatur exsoluere.

Duodecimo quoque titulo præcipimus, ut si quilibet homo pro qualicumque culpa ad Ecclesiam confugerit, non sit ausus eum aliquis inde uiolenter abstrahere, nec percutere, nec persequi infra dextros Ecclesie qui sunt triginta passus; sed sublato, mortis periculo, et corporis deturpatione, faciat quod lex Gothica iubet. Qui aliter fecerit, anathema sit; et soluat Episcopo mille solidos purissimi argenti.

XIII.

Tercio decimo titulo ut omnes tam maiores quam inferiores ueritatem et iusticiam regis non contempant, sed, sicut in diebus domini adefonsi principis, fideles et ueraces ei persistent et talem ueritatem faciant ei, qualem in ipsis diebus predicto regi alfonso fecerunt. Et in castella talem ueritatem faciant castellani regi domno fredenando et suis filiis ac nepotibus, qualem fecerunt illi duci domino sancio. Et ille rex talem ueritatem faciat eis, qualem illis fecit pater suus comes domnus sancius.

Tercio titulo decimo mandamus, ut omnes maiores, et minores ueritatem et iusticiam Regis non contendant: sed sicut in diebus domini Adelphonsi Regis, fideles et recti persistent, et talem ueritatem faciant, qualem illi fecerunt.

¹ Missam
² institutionem
³ et audierunt
⁴ Adefonsi

Hoc decretum factum fuit in concilio domni fernandi regis et sue coniugis regine domne sancie in urbe cogianca, et adduxit inde illud randulfus presbiter de acisterio uacariza pro memoria posteris.

runt in diebus suis. Castellani autem in Castella talem veritatem faciant regi, qualem fecerunt Sanctio Duci. Rex vero talem veritatem faciat eis, qualem fecit præfatus Comes Sanctius. Et confirmo totos illos foros cunctis habitantibus Legione quos dedit illis Rex Dominus Adelphonus pater Sanctiæ Reginæ uxoris meæ. Qui igitur hanc nostram constitutionem fregerit, Rex, Comes, Vice-Comes, maiorinus, sagio tam Ecclesiasticus quam secularis ordo, sit excommunicatus, et á consortio Sanctorum segregatus, et perpetua damnatione cum Diabolo, et Angelis eius damnatus, et dignitate sua temporali sit privatus.

CONCILIUM OVETENSE.

ERA MCLIII. (A. C. — MCXV.) HABITUM.

Ex Risco, España Sagrada, T. XXXVIII. pag. 266 et seqq.

Sciant omnes homines præsentis, et futuri, quod, Deo iubente, hæc constitutio subscripta, quæ per totam Hispaniam habetur, habuit initium in Ovetensi Ecclesia tempore Pelagii Ovetensis Episcopi, et subscriptis omnibus hominibus.

Omnium sanctæ crucis filiorum præsentium, et futurorum memoriæ tradere statuimus, latronum, sacrilegorum, et diversi generis maleficorum in Asturiarum partibus nimiam, et execrabilem malitiam olim prævaluisse plerisque temporibus. Ad quam destruendam, et quæ sanctæ Ecclesiæ profutura erant ædificanda, Era MCLIII. apud Ovetum in Ecclesia Sancti Salvatoris congregatis principibus, et plebe totius prædictæ regionis, in die Sancto Pentecostes, Spiritu sancto administrante, Præsuleque prædicante, et monente, hæc inter cætera placita omnibus in commune primum se obtulit sententia.

I.

Statuimus, (inquiunt) et decernimus, et super sacrum textum Evangelii jure jurando firmamus, ut vestrum nullus deinceps domitos, vel indomitos pro aliqua causa pigoret boves nec auferat alicui extraneo, vel suo servo, vel mandatitio. Quod si fecerit, sit maledictus, et excommunicatus, et pro scelere perpetrato iudici terræ, et Episcopo XV. annis pœniteat: quinque ex his in exsilio, et quinque, sicut præceperit ei Episcopus suus: cæteros quinque foris Ecclesiam in sua terra redimat.

II.

Simili modo etiam firmamus, ut nullatenus furtum faciamus, nec facientibus consentiamus; et si latronem capere poterimus, pro modo furti plenam justitiam faciamus: et qui pro eo exoraverit, ut sic emendetur, secundum modum culpæ anathema sit.

III.

Secundum etiam decreta Canonum, ut superius sanximus, quod aliquem pro aliqua calumnia à dextris Ecclesiæ infra LXX. passus per vim non extrahamus, nisi servum naturaliter probatum, aut latronem publicum, aut proditorem de prodicione convictum, aut publice excommunicatum, aut Monachum, vel Monacham refugas, aut violatorem Ecclesiæ, cui procul dubio Ecclesia nullo modo debet refugium. Qui vero arreptus à diabolo aliquid aliud per vim extraxerit ab Ecclesia, ejusque portibus usque

ad XII. passus, in quadruplum reddat, et secundum Canones ita pœniteat, ut in monasterio sit Monachus sub regula Beati Benedicti, aut sit eremita omnibus diebus vitæ suæ, aut se servum subjiciat servituti Ecclesiæ quam læsit, aut summam peregrinationem arripiat omnibus diebus vitæ suæ.

Regina autem Domina Urraca, cum omnibus filiis, et filiabus suis, hanc præscriptam constitutionem confirmavit, et juravit eam, et fecit jurare, et confirmare eam omnibus hominibus habitantibus in omni regno ejus, tam ecclesiastici ordinis, quam sæculares. Sorores itaque jam dictæ Reginæ dona Geloira Infanta, cum omnibus filiis et filiabus suis, et cum omnibus hominibus sibi subditis, atque Infanta Dona Tarasia, cum omnibus filiis et filiabus sibi subditis, juraverunt, et confirmaverunt, sicut supra taxatum est.

Nos igitur omnes subscripti hoc scriptum, et hanc promissionem sub sacramento confirmamus, et roboramus, tam pro nobis, quam pro omni progenie nostra futura, ut sit promissio hæc stabilis, et firma usque in finem mundi per omnia sæcula. Suarius Comes, Gundisalvus Pelagii, Adephonus Veremundi, Petrus Adephonsi, Didacus Fernandi, Gundisalvus Ansuris, Pelagius Froila ex Asturiis Oveti, Petrus Ruderici, Suarius Ordonii, Petrus Didaci, Petrus Guterri, Garzia Suarii, Gundisalvus Gil, Petrus Garziæ, Rudericus Garziæ, Christophorus Joannis, Garzia Petri, Munio Petri, Fernandus Petri, Didacus Petri, Pelagius Garziæ, Pelagius Acenarii, Munio Garsia, Vermudus Velæ, Marinus Guterri, Martinus Petri, Didacus Petri, Ovecus Petri, Martinus Martini, Petrus Munedi, Gundisalvus Petri, Ordonius Petri, Petrus Garziæ, Alvarus Garsia, Fernandus Garziæ, Ordonius Garziæ, Ectavida Pelagii, Petrus Joannis, Ferdinandus Martini, Petrus Fernandi, Rudericus Petri, Fernandus Anaii, Didacus Guterri, Didacus Martinus Anaii, Pelagius Oveci, Martinus Pelagii, Alvarus Petri, Pelagius Martini, Rudericus Martini, Fernandus Martini, Pelagius Municonis, Alvitus Pelagii, Froila Munionis, Garzia Vermundi, Petrus Ecte, Ordonius Pelagii, Pelagius Guistari, Didacus Petri; Gundisalvus Petri, Joannes Petri, Martinus Petri, Martinus Magas, Gundisalvus Didaci, Petrus Sunctii, Petrus Pelagii de Buila, Petrus Pelagii de Mazaneda.

EX TERRA TINEGIÆ.

Menendus Enalsi, Froila Enalsi, Gundisalvus Menende, Ectavida Suarii, Menendus Ruderici, Petrus Ruderici, Pelagius Ruderici, Menendus Ruderici, Pelagius Petri, Suartus Albiti, Remundus Albiti, Froila Veremundi, Joan-

nes Fernandi, Petrus Manelli, Petrus Oveci, Rudericus Fernandi, Rudericus Pelagii, Antonius Roderici, Petrus Garziæ, Rodericus Garziæ, Pelagius Munionis, Petrus Flaini, Fernandus Flaini, Martinus Adephonsi, Adefonsus Fructini, Petrus Didaci, Petrus Menendi, Pelagius Menendi, Guilienus Pelagii, Petrus Guilieni, Pelagius Guilieni, Didacus Guilieni, Rodericus Guilieni, Rudericus Petri, Alvarus Petri.

EX TERRITORIO LAGNERO.

Joannes Petri, Pelagius Petri, Pelagius Citi, Petrus Pelagii, Petrus Gutetri, Sanctius Gutetri, Petrus Munionis, Pelagius Mentira, Sanctius Petri, Alvarus Pelagius, Petrus Pelagii, Sactius Eulalii.

EX TERRITORIO MALIANI.

Pelagius Ruderici, Pelagius Joannis, Alvarus Garsia, Pelagius Ordonii, Garzia Telli, Munio Telli, Ordonius Didaci, Sanctius Ordonii, Adephonsus Munionis, Petrus Adephonsi, Suarius Diahali, Furtunius Pelagii, Didacus Petri, Pelagius Petri, Munio Ecte, Petrus Martini, Didacus Gundilsalvi, Didacus Ovecci, Rudericus Ovecci, Didacus Fortuni, Sanctius Fortuni.

EX TERRITORIO COLUNGA, CANGAS, ET AGUILARE.

Garcia Sanctii, Petrus Sanctii, Martinus Sanctii, Suarius Sanctii, Gundisalvus Sanctii, Petrus Sanctii, Didacus Sanctii, Rudericus Didaci, Vela Sanctii, Petrus Ectæ, Pelagius Ecte, Fernandus Citi, Pelagius Didaci, Veremundus Didaci, Didacus Didaci, Rudericus Munionis.

EX TERRITORIO FLAVINIENSI.

Petrus Pelagii Rubens, Ordonius Martini, Petrus Pelagii, Ordonius Petri, Joannes Petri, Munio Petri, Didacus Petri, Martinus Petri, Pelagius Michaelis, Petrus Michaelis, Joannes Michaelis.

EX TERRITORIIS LENA, ALIER, ET ORNA.

Petrus Pelagii Bureza, Petrus Alcandara, Pelagius Citi, Vela Pelagii, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Munni, Ecla Pelagii, Armentaris Joannis, Petrus Barbadam, Petrus Petri, Pelagius Citi, Martinus Pelagii, Fernandus Pelagii, Martinus Ecta.

EX TERRITORIIS ARBOLIO, GORDONÆ, ET ALVA.

Pelagius Munionis, Fernandus Guterii, Gundisalvus Alvani, Rudericus Alvani, Joannes Citi, Alvarus Citi, Fernandus Citi, Petrus Juliani.

EX TERRITORIIS PLATIANI, VADARIA, LUNA, ET OMANIA.

Veremundus Petri, Fernandus Petri, Rudericus Petri, Joannes Petri, Petrus Garcese, Veremundus Munionis, Eulalius Didaci, Pelagius Didaci, Munio Pelagii, Flainus Flailæ, Joannes Fernandi, Eulalius Fernandi, Pelagius Froylæ, Menellus Fafillæ, Petrus Pinioni, Petrus Aznarii, Munio Aznarii, Garcia Aznarii, Pelagius Froini, Garcia Sanctii.

EX TERRITORIIS LEGIONIS, ET ASTORICÆ.

Comes Froila Didaci, Ramirus Froilæ, Didacus Froile, Rudericus Martini, Petrus Martini, Osareus Martini, Petrus Didaci, Rudericus Didaci, Martinus Didaci, Petrus Didaci, Rudericus Veremundi, Didacus Alviti, Gundisalvus Alviti, Nunius Nubezani, Isidorus Nubezani, Petrus Anaii, Fernandus Munionis, Joannis Petri, Erus Gutetri, Nebusanus Gudestei, Gutetrius Eri, Martinus Nebuzani, Fernandus Telli, Adephonsus Telli, Tellus Telli, Isidorus Fernandi.

M.L. Tom. I.

EX CAMPIS ZAMORÆ, ET CAMPI TAURI.

Comes Gometius Pelaii, Comes Fernandus Fernandi, Rodericus Fernandi, Petrus Pelaii, Didacus Munionis.

EX TERRITORIIS GALLECIÆ.

Comes Pelaii, Petrus Petri, Fernandus Petri, Garcia Petri, Rudericus Petri, Comes Munio Pelaii, Comes Adephonsus Nuñi, Sanctius Nuñi, Menendus Nuñi, Comes Rudericus Velez, Comes Gutetrius Veremundi, Odarius Oreloni, Joannes Ranimiri, Arias Petri, Fernandus Joannis, Petrus Gudestei, Petrus Joannis, Suarius Nebuzani, Rudericus Suarii.

EX TERRITORIIS CASTELLÆ.

Comes Petrus Gundisalvus, Comes Rudericus Gometii, Comes Bertranus, Comes Ermegotus, Comes Lobdidacii, Petrus Lopi, Lob Lopi, Xemenus Lopi, Petrus Gutetri, Gundisalvus Gutetri, Petrus Carciæ, Petrus Patellæ.

EX TERRITORIO SANCTÆ JULIANÆ, CAMARGO, TRANSIMIERA, EGUNNA CUM CÆTERIS TERRIS.

Comes Rudericus Gundisalvi, Petrus Ruderici, Gutetrius Ruderici, Petrus Gundisalvi, Rudericus Gundisalvi, Adephonsus Fanni, Petrus Gundisalvi, Gundisalvus Gundisalvi, Rudericus Munionis, Sanctius Velæ, Veremundus Velæ, Martinus Velæ.

SUBSCRIPTIONES EPISCOPORUM.

Bernardus Toletanæ Sedis Archiepiscopus, et Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus confirmo.
Didacus Jacobensis Archiepiscopus confirmo.
Pelagius Bracarensis Archiepiscopus confirmo.
Munius Munduniensis Episcopus confirmo.
Didacus Auriensis Episcopus confirmo.
Pelagius Astoricensis Episcopus confirmo.
Gundisalvus Columbiensis Episcopus confirmo.
Didacus Legionensis Episcopus confirmo.
Petrus Palentinæ Sedis Episcopus confirmo.
Petrus Segobiensis Episcopus confirmo.
Bernardus Segontinæ Episcopus confirmo.
Paschalis Burgensis Episcopus confirmo.
Sanctius Abelensis Episcopus confirmo.
Munius Salmanticensis Episcopus confirmo.
Bernardus Zamorensis Episcopus confirmo.

Constitutio hæc non hominis, sed omnipotentis Dei vox fuit, qui per universum mundum eam seminavit, et audita placuit omnibus hominibus sub cælo habitantibus, tam Christianis, quam Paganis, vel Judæis.

MALEDICTIO.

Si quis itaque hanc sanctam, et justam nostram promissionem, et sub sacramento sanctam confirmationem, tam nos, quam ex omni nostra futura progenie, violaverit, et per dignam satisfactionem, sicut superius dictum est, se non emendaverit; sit ab omnipotenti Deo maledictus, et excommunicatus, et ab omni consortio fidelium, et sanctorum in hoc sæculo, et in futuro sit separatus et cum diabolo, et angelis ejus patiatur pœnas in inferno damnatus.

BENEDICTIO.

Omnis homo, qui hanc præscriptam constitutionem audierit, servaverit, firmaverit, et custodierit eam, sit custodiat, et benedictus à Domino Deo nostro Jesu-Christo, qui cum Patre, et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SUB ERA MCLXII.

Adephonsus Rex, Raymundi Consulis, et Urracæ Re-

ginæ filius, postquam præscriptam constitutionem audivit, et in regno Hispaniæ post mortem matris suæ regnare cepisset, confirmavit, et juravit eam, et fecit eam confirmare, et jurare, et stabilire omnibus hominibus habitantibus in omni regno ejus, ut servetur, et custodiatur, usque mundus iste finiatur.

SUB ERA MCLVIII.

Similiter Infante domino Adephonso Portugalensi, cum omnibus hominibus nobilibus, et ignobilibus habitantibus in omni honore illius, postquam præscriptam constitutionem audierunt, et confirmaverunt, et stabilierunt eam pro se, et pro omni progenie eorum, ut servetur usque in finem sæculi hujus.

IN DIEBUS ILLIS.

Adephonsus Rex Aragonensis, similiter cum fratre suo Ramiro Monacho, cum omnibus hominibus nobilibus, et ignobilibus habitantibus in omni regno eorum, præscriptam constitutionem juraverunt et confirmaverunt, et stabilierunt eam pro se, et pro omni progenie eorum, sicut supra tractatum est.

MALEDICTIO.

Si quis autem (quod fieri minime credimus) Rex, Co-

mes, Vice-Comes, Majorinus, Sajo, tam Ecclesiasticus homo, quam secularis, hanc scriptam constitutionem frangere tentaverit, quisquis ille fuerit, qui talia commiserit, fracta manu, pede, et cervice, evulsis oculis, lepra percussus, frangat eum Deus in conspectu omnium inimicorum suorum, sit maledictus, et excommunicatus usque in septimam generationem, in conspectu Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et insuper cum Dathan, et Abiron, et cum Juda Domini proditore, cum Simone Mago, et Nerone, pares pœnas sustineat in æterna damnatione. Amen.

BENEDICTIO.

Quicumque hanc constitutionem omnibus modis prout potuerit, servaverit, et custodierit eam, servet eum Deus in hoc sæculo, et in die judicii, et cum Sanctis suis det ei vitam æternam in regno suo, et sit benedictus ab omnipotenti Deo, qui cum Filio Domino nostro Jesu-Christo, una cum Spiritu Sancto perenniter vivit, et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

LAUS DEO.

Nunc autem pro tantis bonis à Deo collatis benedicamus, et collaudemus Dominum Deum nostrum Jesum-Christum, qui cum Patre, et Spiritu-Sancto vivit, et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

LEIS GERAES

DESDE O COMEÇO DA MONARCHIA

ATÉ O FIM DO REINADO DE AFFONSO III.

A legislação propriamente nacional começa com as leis promulgadas em virtude das resoluções tomadas nas côrtes de Coimbra de 1211, cujas actas nos faltam e de cuja existencia só sabemos por essas leis que dellas dimanaram. Como já advertimos n'outro logar, os vestígios de legislação portugueza anterior a Affonso II consistem apenas n'uma allusão a certa lei de Affonso I e n'uma provido de Sancho I que julgámos dever inserir nesta collecção.

Os monumentos legislativos do reinado de Affonso II que nos restam, afóra as leis de 1211, são poucos. Ou porque não se promulgassem, ou porque não chegassem até o nosso tempo, nenhuns existem do reinado de Sancho II, e apenas achámos uma allusão a certa lei sua que parece ter sido unicamente a revalidação de outra de seu pae. É na epocha de Affonso III que a legislação propriamente nacional toma um avultado incremento, e essa legislação não só tende a regular um grande numero de relações da vida civil, mas também e principalmente a estabelecer a ordem judicial, que das providencias daquella epocha se deduz ter sido até então imperfeitissima.

O direito canonico, cuja auctoridade se reconhece na primeira lei das de 1211; o direito romano, cujo estudo como sciencia se tinha restaurado na Italia no seculo antecedente, e em que se proseguia com ardor; os costumes tradicionaes, e o direito visigothico, representado e mantido muitas vezes nos mesmos costumes, outras vezes obliterado na practica, são as fontes principaes da legislação anterior ao reinado de D. Dinis. A origem de cada lei, as suas relações com o direito *commum*, civil ou ecclesiastico, ou com a jurisprudencia da Hespanha nos seculos precedentes, são materias dignas de serias investigações, mas investigações que seria extemporaneo fazer n'uma collecção unicamente destinada a subministrar subsidios aos juriconsultos, aos archeologos e aos historiadores. Limitar-nos-hemos, portanto, a expor as idéas que nos guiaram no ordenar esta parte da collecção comprehendida pela Academia, e a dar noticia das fontes a que havemos recorrido para o trabalho presente.

Os dous academicos, Figueiredo e Ribeiro, um na *Synopsis Chronologica*, outro nos *Additamentos e Retoques á mesma Synopsis*, teceram o catalogo dos primeiros monumentos legislativos da monarchia; mas as suas opiniões ácerca dos caracteres que distinguem esses actos de outros actos publicos parece terem sido fluctuantes e inexactas. A justiça, porém, pede que se diga que elles abriram as fontes legitimas da historia da nossa legislação geral primitiva até então, a bem dizer, conhecida apenas pelas Ordenações Affonsinas.

O auctor da *Synopsis* incluiu no seu catalogo de leis as concordias ou concordatas celebradas pelos monarchas com o corpo ecclesiastico ou com uma parte delle. Estas concordatas não eram as mais das vezes actos que estabelecessem direito novo, ou interpretassem as anteriores leis do

reino : eram de ordinario o reconhecimento de que o direito do clero em relação á sociedade civil tinha sido offendido, obrigando-se o rei por esses accordos a respeitar as chamadas immunidades ecclesiasticas fundadas na jurisprudencia canonica, e reconhecendo tambem o clero pela sua parte certos direitos do rei em relação ao corpo ecclesiastico. A natureza das concordatas estava longe de ser a mesma de uma lei civil, aliás muitos actos, semelhantes na sua indole, deveriam ser incluídos entre os monumentos legislativos. É unicamente quando consta que as chamadas concordias foram resolvidas em córtes, ou derivaram de resoluções ahi tomadas, que ellas teem de entrar nesta parte do nosso trabalho, conforme o que adiante havemos de advertir.

O que sobretudo parece estranho é o haver o auctor da *Synopsis* incluído no seu indice diplomas regios, onde não é possível encontrar o menor vestigio da indole legislativa, achando-se nos nossos archivos milhares delles inteiramente semelhantes aos que ahi se mencionam, e que ninguem se lembraria de classificar como leis. Taes são os privilegios concedidos ao mosteiro de S. Cruz de Coimbra em 1184 e a doação de Aviz á ordem de Calatrava em 1211. Estes documentos, e muitos analogos a elles, são importantes para a historia, mas só poderão ter cabida n'outro lugar desta compilação.

Ribeiro considerou como lei geral a carta a favor dos mouros livres concedida por Affonso I. Até certo ponto as Ordenações Affonsinas legitimavam a qualificação, porque não só naquelle codigo, como tambem nos antigos exemplares donde foi tirada, essa carta se refere aos sarracenos de varias povoações; mas o diploma é um verdadeiro foral, que deve ser incluído na secção relativa ás leis especiaes dos municipios. Por mais que os direitos e deveres dos mouros forros se generalisassem, esses direitos e deveres foram em regra, como veremos, estabelecidos por acto especial, embora abrangessem as communas de mais de uma povoação. Seguindo o systema de Figueiredo, Ribeiro considerou tambem as concordias dos prelados com Sancho II como leis, e bem assim muitos documentos de Affonso II e de Affonso III que mais nada são do que actos especialissimos puramente administrativos e transitorios. Tal é a carta de 1222 sobre a cultura das *Lesiras do Tejo*; e varios outros diplomas, indicados nos *Additamentos e Retoques*, relativos a epochas posteriores áquella a que actualmente nos limitámos. O caracter essencial da lei, manifestação authentica da soberania, seja qual for o individuo ou corpo que exercite esta, e que sempre se refere a um objecto de interesse commum, consiste em ser a mesma lei de applicação não só permanente e obrigatoria mas tambem geral. Póde ella abranger todos os individuos ou restringir-se a certo grupo, como por exemplo aos officiaes publicos, regulando os deveres de seus cargos, aos menores, que carecem de maior protecção da sociedade, á nobreza, ampliando ou limitando os seus privilegios, a um gremio municipal, que nas materias de exclusivo interesse do municipio é regido por leis particulares; posto que assim restricto, o acto legislativo continúa a conservar o caracter que lhe é proprio; nas leis, todavia, que se referem a um determinado grupo ha uma distincção, que nos serviu de norma na disposição do presente trabalho. Umas respeitam a todo o paiz ou ás funcções do governo geral, embora tractem dos direitos e deveres de certa classe de pessoas e regulem as relações desses individuos, como taes, com o resto da sociedade : as outras dizem exclusivamente respeito aos habitantes de uma circumscripção territorial, de um municipio. Estas sem perderem o caracter de generalidade, e por consequencia de leis, em relação a esse territorio, perdem-na em relação ao paiz e ficam constituindo uma legislação especial.

Não queremos dizer com isto que as fontes para a historia do nosso antigo direito sejam unicamente estas. Tractámos só da questão de methodo. É não raro nas expressões de um acto especial, ou na comparação de muitos delles, que vamos encontrar uma regra juridica, um costume civil, uma doutrina de direito, mais ou menos geralmente estabelecidos; mas esses documentos especiaes, subministrando tambem factos que illustram outras questões de historia, teem o seu lugar na terceira divisão dos Monumentos. É ahi que o jurisconsulto e o historiador podem alargar os horisontes dos seus estudos sobre a jurisprudencia, sem que seja necessario confundir com os actos legislativos diplomas de indole mui diversa.

Dando ordem á publicação dos nossos primitivos monumentos leaes adoptámos uma classificação accorde com estas idéas. Rejeitando do corpo das leis todos os actos publicos, onde faltassem os caracteres que devem distingui-las, embora elles fossem considerados até aqui como actos legislativos, incluímos na presente secção unicamente as leis de applicação geral promulgadas até o fim do reinado de Affonso III, devendo pertencer á secção immediata os foraes ou cartas constitutivas dos concelhos, e os seus costumes e privilegios relativos a esta primeira epocha da monarchia.

No plano primeiramente adoptado pela Classe de Sciencias Moraes e Politicas para a disposição desta obra as actas das antigas córtes haviam sido reservadas para a terceira divisão della. A indole e forma dessas actas aconselhavam esta distribuição. Contendo apenas as representações dos povos e as respostas do rei sobre questões de governo e de direito publico e privado, parecia que só opportunamente poderiam entrar na segunda divisão as leis que resultavam das supplicas populares e das respostas do principe. Entretanto o facto é que nem sempre a providencia legislativa formal seguia a resolução do rei, antes a maior parte das vezes o estabelecimento de um novo direito, ou a revalidação do antigo e a repressão dos abusos ficavam tendo por unico titulo e expressão legal as actas onde se punha em memoria o que definitivamente se assentára naquellas assembleas ácerca dos assumptos ahi tractados. Assim os procuradores das cidades e villas, ou os nobres e prelados pediam transumptos authenticos das mesmas actas, não só pelo que tocava em especial ao respectivo municipio ou á respectiva classe, mas tambem pelo que se referia ao direito geral do paiz, quer para o alterar, quer para o manter. Taes transumptos podiam considerar-se como outros tantos exemplares de leis, sendo na forma, ao menos na essencia e na sua applicação a diversas hypotheses das relações civis. Sem que, portanto, constituam formalmente actos legislativos, as actas das córtes são verdadeiras fontes de direito, e posto que podessem com bons fundamentos ser incluídas na terceira divisão, pareceu mais conveniente, attendendo a essa circumstancia, encorpora-las nos monumentos de legislação.

Referindo-nos ás concordias ou concordatas com o clero, dissemos acima que só deviam incluir-se no corpo das leis as que derivassem de resoluções de córtes. A razão é obvia. Quando essas concordias são o resultado de negociações com a córte de Roma, ou de uma reconciliação entre o rei e os prelados com intervenção do papa, ellas correspondem a uma especie particular de tractados, a um accordo entre o poder temporal e o espirital; quando, porém, o clero, levando aos parlamentos os seus agravos verdadeiros ou suppostos, buscava como as outras classes manter por tal modo o que reputava o seu direito, ou forcejava por amplia-lo, as resoluções do soberano sobre o assumpto tornavam-se, do mesmo modo que nas questões civis, fontes de direito interno.

As observações que temos de fazer ácerca da legislação particular ou municipal reservámo-las para a secção que ha de conter as cartas constitutivas, costumes e privilegios dos concelhos. Aqui só nos resta dar succinta noticia dos textos de que nos servimos para a publicação das leis geraes anteriores ao reinado de D. Dinis.

Se exceptuarmos um limitado numero de monumentos desta especie conservados avulsos ou inseridos em registos officiaes, as leis que nos restam dos dous primeiros seculos da monarchia existem reunidas nas duas collecções até hoje ineditas, o Livro das Leis e Posturas ou das Leis Antigas, e as Ordenações de D. Duarte. A importancia de taes collecções é tanto maior quanto apenas uma parte do que nellas se contém foi aproveitado nas Ordenações Affonsinas, que por isso estão longe de subministrar todos os subsidios a que ainda podemos recorrer para a historia do nosso antigo direito geral. Algumas dessas leis, porém, acham-se tambem appensas aos quadernos dos costumes municipaes redigidos no seculo XIV, que infelizmente chegaram até nós em bem pequeno numero, ou porque o tempo os consumiu, ou porque a gradual substituição do direito commum do reino aos costumes civis locaes não deu lugar a que as tradições juridicas, mantidas oralmente entre o povo desde remotas eras, e que em boa parte derivaram do codigo visigothico, fossem colligidas e reduzidas a escripto n'um mais avultado numero de concelhos.

Estes transumptos merecem todavia particular attenção. Os textos das duas compilações principaes são em grande parte versões, feitas nos começos do seculo XV, dos textos originaes, escriptos, talvez no maior numero, em latim barbaro, lingua que preponderou nos actos publicos até o reinado de Affonso III. É por isso que as leis geraes appensas aos costumes dos concelhos nos ministram um subsidio valioso. Vertidas n'uma epocha muito mais proxima do tempo em que foram redigidas, o interpreta-las devia ser mais facil para o traductor de então do que um seculo depois para os compiladores do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte, sendo assim preferiveis, talvez, as variantes que esses traslados nos offerecem, embora as versões junctas aos quadernos municipaes se não devam suppor feitas por individuos tão habéis em materias juridicas como os collectores das duas compilações principaes.

A circumstancia da falta dos textos originaes é a maxima difficuldade da presente publicação. As variantes dos exemplares que nos restam não são tanto resultado da variedade de copias, como da diversidade de traducções. Uma rapida leitura convencerá qualquer de quanto é exacta esta observação. D'ahi procedem as differenças profundas não só de phrase, mas tambem de sentido, que, não raro, se encontram nos diversos exemplares que se aproveitaram para esta publicação. Foi essa circumstancia que nos obrigou na maior parte dos casos a numerar seguidamente todas as palavras de cada lei, referindo-lhes as respectivas variantes. Só assim se tornará possivel para os estudiosos a verdadeira apreciação e genuina intelligencia de cada uma dellas.

É inutil aqui descrever os textos dos poucos monumentos legislativos que se encontram ou em traslados avulsos, ou inseridos irregularmente no meio de documentos de diversa natureza em antigos registos. Á frente de cada um desses actos que publicámos irão indicados resumidamente os logares d'onde os extrahimos e as outras particularidades dignas de nota relativas a cada um dellas. Parece-nos, porém, necessario tractar com mais individuação dos codices que se podem considerar como compilações legislativas, e donde tirámos a maxima parte das leis, posturas e costumes geraes que constituem a presente secção do nosso trabalho, compilações que, como dissemos, se reduzem ao Livro das Leis e Posturas ou das Leis Antigas, ás Ordenações de D. Duarte e aos quadernos dos Costumes de alguns concelhos, quadernos a que se ajunctaram varias leis geraes, provavelmente para uso dos alvazis, alcaides, ou juizes municipaes.

O livro, denominado no archivo da Torre do Tombo, onde se guarda, das Leis e Posturas, é um codice em folio escripto em pergaminho e em duas columnas, caractéres assentados do principio do seculo XV, sendo dos fins do XIV. Este codice, de que no seculo XVI parece não se ter feito cabedal algum, foi achado entre o lixo nos baixos da Torre do Tombo em 1633 e collocado nos armarios do archivo. Consta isto de uma nota do escrivo Jorge da Cunha posta na guarda do volume. Como já observou J. P. Ribeiro¹ a repetição de algumas leis em diversos logares, ás vezes incompletas n'um dellas, as subscrições de outras que mostram ter sido copias enviadas dos cartorios de camaras², a falta de ordem e de datas bastam para indicar que o compilador deste volume procurava apenas colligir a legislação dos tempos anteriores sem a systematisar. Porventura era apenas o peculio de algum magistrado ou advogado da corte: porventura era trabalho preliminar para a codificação das leis. Esta hypothese é a mais provavel. A idéa de reduzir a um corpo methodico, methodico ao menos como então se concebia, o direito geral do paiz parece ter dominado entre os ministros e conselheiros de D. João I. Era sobretudo a influencia das escholas de Italia e a admiração pelos monumentos da jurisprudencia romana que evidentemente creavam essas tendencias. Chegou-se a ponto de se fazer publico um extracto em vulgar do codigo de Justiniano³, acompanhado das glossas de Accursio e dos commentarios de Bartholo decretando-se como codigo nacional. Aconselhavam tambem a redacção de um corpo de ordenações a obscuridade e as antinomias das leis do reino. Do prologo das Ordenações Affonsinas sabemos que as

¹ *Reflex. Hist. P. II, p. 134.*

² *Id., ibid.*

³ *E não do theodosiano, como diz Ribeiro (l. cit.). Veja-se a carta regia de 18 de Abril de 1426 dirigida ao concelho de Lisboa, publicada nos Annaes do Municipio de Lisboa, N.º 31, p. 250.*

representações feitas mais de uma vez em córtes levaram **D. João I** a encarregar o jurisconsulto **Joanne Mendes** de compilar e reformar a legislação anterior, o que não chegou a concluir-se por embaraços que então ocorreram¹. Naturalmente o *Livro das Leis e Posturas* não é sendo o primeiro ou um dos primeiros trabalhos de **Joanne Mendes**. Persuadem-no não só a circumstancia de se haver conservado no archivo publico, a desordem com que está colligido, as repetições das mesmas leis em diversos logares com variantes notaveis, o que indica serem copias havidas de diversas fontes, mas tambem e principalmente o não conter leis posteriores ao reinado de **Affonso IV**. A lei do infante **D. Pedro** regente do reino na menoridade de **Affonso V** que ahi se encontra a fol. 128 v. é uma interpolação, por letra cursiva muito mais moderna, para o que se aproveitou uma pagina em branco. Effectivamente as de **Pedro I** e de **Fernando I** eram mui recentes e deviam ser assás conhecidas para não se tornar necessario compila-las pelos cartorios do reino, como se vê que foi preciso fazer ácerca de algumas de epochas anteriores, para se haverem de conferir e reformar, o que explica a duplicação dos textos no mesmo volume.

Citando dous documentos do reinado de **D. João I** e referindo-se a varias providencias legislativas do mesmo reinado insertas nas *Ordenações Affonsinas*, em que se menciona o *Livro das Ordenações do Reino*, ou simplesmente das *Ordenações*, **Ribeiro** pretende que o livro, a que se referem as passagens que cita, seja este a que se deu depois o nome de *Livro das Leis e Posturas*. A razão que para isso teve é acharem-se effectivamente transcriptas nelle as leis a que essas passagens se referem. É facil de alcançar a fraqueza do argumento. Nada mais natural do que achar-se n'uma compilação semelhante esta ou aquella lei citada em qualquer parte como extrahida de um registo ou collectorio official, sem que todavia d'ahi se conclua que o registo ou collectorio e a compilação sejam uma e a mesma cousa. O que evidentemente resulta das passagens que **Ribeiro** cita, e de outras que lhe escaparam, é, pelo contrario, que nos principios do seculo **XV** havia diversas collecções officiaes de leis, sem que todavia possamos afirmar que o *Livro das Leis e Posturas* entrava no numero dellas. Assim, por exemplo, uma lei de **Affonso III** sobre os accrescidos dos rios (incluida em certidão de 1421 no cartorio de **S. João de Tarouca**) diz-se transcripta do *Livro das nossas Ordenações* que andam em nossa Chancellaria: uma lei de **D. Dinis** sobre immuniades dos clerigos, inserida com a data errada da era 1313 nas *Affonsinas* (**L. 3.º tit. 15 § 52 e segg.**) é tirada do *Livro da nossa Chancellaria*, ao passo que os §§ 27 e 29 d'este mesmo Titulo se referem a outras leis ácerca de assumpto analogo como artigo escripto no *Livro das Leys do Reino*, que está na Casa do Cível. Estas referencias indicam claramente dous codices distinctos existentes em duas estações diversas, a Chancellaria e a Casa do Cível. Outra collecção, sem duvida differente do *Livro das Leis e Posturas*, se menciona neste mesmo titulo (§ 13) na qual já se continham leis do tempo de **Affonso V**, anteriores á redacção das *Affonsinas*, mas que provavelmente fora começada a compilar n'algum dos reinados anteriores, e que se chamava o *Livro Grande das Leis*. Cita-se ahi desse livro um artigo de córtes na regencia do infante **D. Pedro**, artigo que se achava a fol. 175 ou 185 (variam na citação os codices das *Affonsinas*); mas o *Livro Grande* não podia ser o das *Leis e Posturas*, visto não conter este actos legislativos posteriores ao reinado de **Affonso IV**, e terminar no folio 168, não parecendo, aliás, que esteja truncado no fim.

O preambulo do titulo 13 do *Livro 4.º das Affonsinas*, referindo um costume geral sobre as dadivas feitas ás barregans, diz que esse costume foi usado sempre e ainda achamos que foi escripto no nosso *Livro da Chancellaria* em tempo d'elrei **Dom Affonso o Terceiro**. Tomando esta phrase na sua significação natural, póde-se della inferir que na Chancellaria real havia um codice ainda existente no seculo **XV**, onde, pelo menos desde o tempo de **Affonso III**, se iam escrevendo as leis e costumes geraes do reino. Em tal presupposto essa compilação seria bem diversa do *Livro das Leis e Posturas*, escripto todo, se não por letra de uma só mão, de certo em letra de uma só epocha.

¹ Ord. Aff. L. I, prol.
M. L. Tom. I.

Mas a verdade é que a phrase acima citada não pôde tomar-se n'um sentido rigoroso. O que se infere de differentes passagens das Ordenações Affonsinas é que pelos antigos registos das Chancellarias se achavam disseminadas as leis que se promulgaram, e até lançados para memoria os costumes ou direito consuetudinario, adoptado nos tribunaes superiores á falta de lei positiva. Entendia-se por Chancellaria ou Livros de Chancellaria a collecção de registos dos variados diplomas que se expediam em nome do rei. Esses registos chamavam-se indistinctamente, fossem de que reinado ou de que epocha fossem, nossa Chancellaria, ou nossos livros da Chancellaria, ou finalmente livros da nossa Chancellaria, posto que outras vezes se designassem como pertencendo a tal ou tal dos reis passados. Assim lemos no Livro 4.º titulo 33 das Affonsinas : Em a nossa Chancellaria foi achado um costume escripto em tempo d'El-Rei Dom Affonso o Terceiro, etc., ao passo que no titulo 108 deste mesmo livro se diz : ElRey Dom Affonso o Terceiro mandou escrepver no Livro da sua Chancellaria huum costume... etc.

Entretanto as referencias ao Livro das Ordenações que andava na Chancellaria, e ao Livro das Leis, ou das Leis do Reino, que estava na Casa do Civel, e vagamente ao Livro das Ordenações do Reino, e ao Livro Grande das Leis, provam de um modo indubitavel a existencia de compilações mais ou menos amplas, mas separadas dos livros da Chancellaria, na epocha em que se redigiam as Affonsinas. No proprio Livro das Leis e Posturas a fol. 6 se encontra em letra cursiva do seculo XV a citação de uma variante da lei sobre auctorias de Dezembro de 1273, tirada de fol. 127 do Livro Branco. Este Livro Branco, tambem citado a fol. 27 v. e 127 do Livro das Leis e Posturas, era provavelmente mais uma dessas compilações diversas de que achámos tantos vestigios, e cuja perda total parece dever-se á redacção e promulgação do codigo affonsino, que, reduzindo a um corpo a legislação antiga que ficava em vigor, tornava inuteis na administração publica e no foro todas as compilações anteriores.

No numero destas deve contar-se a chamada Ordenações de D. Duarte. Do prologo das Affonsinas consta que depois da morte de D. João I, Joanne Mendes continuára no encargo da redacção do codigo, mas que, fallecendo elle, elrei D. Duarte ordenára a outro jurisconsulto, o doutor Rui Fernandes, que tomasse a si a empresa, o que, pelo curto prazo de tempo da vida daquelle principe, parece ter-se realisado somente na regencia do infante D. Pedro. Rui Fernandes começou e concluiu de feito nessa epocha o seu trabalho, que, depois de revisto por uma commissão de magistrados, foi adoptado como codigo do paiz pelo illustre regente, a quem verdadeiramente pertence a gloria de ter sido o Justiniano portuguez, embora ao nome do seu tutelado, Affonso V, ainda então na puericia, se ligue o facto da promulgação do primeiro codigo nacional.

J. P. Ribeiro¹, depois de ter descripto summariamente as Ordenações de D. Duarte, e de apontar as differenças que achou entre ellas e o Livro das Leis e Posturas, differenças que na realidade são muito maiores do que as que se limita a indicar, conclue por suppor que esta compilação não passa de uma copia do Livro das Leis Antigas, havendo comtudo, diz Ribeiro, todo o interesse de os conferir para emendar os defeitos e faltas que ha em um e outro.

Estas duas proposições excluem-se. Se as Ordenações de D. Duarte fossem uma simples copia daquelle codice, não seria por ellas que o seu original se poderia emendar : para isso cumpria que ambos fossem copias de um original commum ou de dous codices diversos. Se, além disso, as Ordenações de D. Duarte não offerecessem sendo variantes dos monumentos contidos no Livro das Leis Antigas; e ainda mesmo se naquella collecção faltassem leis inseridas nesta, a hypothese de Ribeiro seria admissivel, se não as suas conclusões; mas justamente é o contrario que succede: são as Ordenações de D. Duarte que contem mais avultado numero de monumentos legislativos; é ahi onde as repetições da mesma lei são raras; é ahi, finalmente, onde, como logo diremos, começam a apparecer alguma luz e ordem na sequencia das leis, reduzidas a um acervo indigesto no Livro das Leis e Posturas.

¹ *Reflex. Hist. P. II, p. 138 e segg.*

Collocados no campo das hypotheses, e constrangidos a supprir por conjecturas a falta absoluta de noticias para a historia das duas compilações, exporemos aqui a opinio que temos por mais provavel, a unica, talvez, que o seja. As chamadas Ordenações de D. Duarte parece-nos serem um segundo trabalho de Joanne Mendes, para organizar o codigo que lhe fora comettido. Aqui já apparece um começo, posto que rude, de ordem systematica. A legislação dos diversos reinados está separada, seguindo-se com as imperfeições que successivamente notaremos a ordem destes, o que não succede no Livro das Leis e Posturas, onde os monumentos legislativos, sobretudo os de Affonso III e de D. Dinis, se confundem ás vezes inextricavelmente. Depois, dentro de cada um dos reinados é evidente a intenção de reunir as leis que se referem especialmente a este ou áquelle assumpto, intenção que não seria facil descobrir no Livro das Leis Antigas. Accresce que o numero de monumentos de legislação que se encontram nas Ordenações de D. Duarte é muito maior do que o dos que especificou Ribeiro como ommissos no Livro das Leis e Posturas, o que presuppõe indagações feitas posteriormente, aproveitando-se os seus resultados para uma nova compilação em que se tentava delinear o primeiro esboço de um codigo.

Poderia talvez oppor-se á hypothese de que esta compilação fosse o ultimo e imperfeito trabalho de Joanne Mendes a designação por que ella é conhecida de Ordenações de D. Duarte. Esta designação proveio-lhe, porém, unicamente da Tavoia ou indice das materias ahi contidas redigido por aquelle monarcha, e de um discurso do mesmo principe sobre as virtudes do bom julgador, que antecêdem a compilação. Não existindo hoje sendo copia de copias, ignorámos se esse era o titulo do codice original: sabemos só que entre os livros da livraria de D. Duarte existia um com o titulo de Ordenações dos Reis¹, que provavelmente era este a que elle fez o indice, e a que bem quadra a denominação de Ordenações dos Reis, por estarem em geral as leis que encerra distribuidas pelos diversos reinados. Nada mais natural do que ter aquelle tão illustrado como infeliz principe guardado para seu estudo a ultima recopilação de Joanne Mendes, talvez depois de utilizada pelo principal redactor do codigo affonsino, o jurisconsulto Rui Fernandes.

Fora inutil descrever aqui miudamente a sequencia (não podemos chamar-lhe ordem) em que succedem uns aos outros no Livro das Leis e Posturas os actos legislativos anteriores ao reinado de D. Dinis, actos de que, por emquanto, nos limitámos a tractar. Na verdade, acham-se alli junctas, posto que incompletas, as leis das còrtes de Coimbra de 1211, pelas quaes começa a collecção. A estas, que terminam a fol. 4, seguem-se leis de Affonso III. Logo a primeira é incompleta, e incompleta se acha repetida a fol. 71 v., depois de varias leis do mesmo reinado e de outras de D. Dinis. A terceira está incompleta, mas repete-se completa e com data de anno a fol. 59. A fol. 13 v. começa legislação de D. Dinis, interrompendo-se a de seu pae até fol. 23 v., onde se encontra a lei da avoenga de Affonso III, sem distincção alguma pela qual se conheça pertencer a este principe, e continuando depois com outras leis de D. Dinis, que successivamente tornam a ser interrompidas pelas de seu pae. Isto basta para dar uma idéa da desordem que reina naquella compilação. O proprio codice é escripto por diversas mãos, bem que em geral a letra seja toda da mesma epocha. Uniforme até fol. 24, varia d'ahi ávante até fol. 27 onde começa letra de novo amanuense até fol. 44. A fol. 45 a lei de Affonso III expedida em março de 1261 a par de Guimarães, seguida dos degredos respectivos de D. Dinis, é escripta em caracteres mais miudos que o geral do codice, e, segundo parece, por duas mãos diversas. Continuam depois os caracteres assentados e nitidos em que está escripta a maior parte do volume até onde se encontram actos legislativos daquelle principe. Do resto do codice teremos de falar com mais individuação quando se hajam de publicar as leis dos subsequentes reinados.

Apesar dos seus graves defeitos, procedidos principalmente das repetidas copias que successivamente a alteraram, a collecção chamada Ordenações de D. Duarte, está longe de ser um acervo tão indigesto de leis e de fragmentos de leis como o precedente codice. O texto das

¹ *Memor. dos Livros do uso d'el-Rei D. Duarte na Hist. Geneal. Prov. T. I, p. 544.*

Ordenações começa pela legislação das c6rtes de 1211 numerando successivamente vinte e sete constituiç6es das mesmas c6rtes, mais uma do que no Livro das Leis e Posturas. Segue-se immediatamente a collecç6o de leis do reinado de Affonso III, sendo as primeiras dous regimentos da casa real omittidos naquell'outro codice. Acha-se logo a lei expedida em Guimarães no mez de março de 1261, a que vem appensas as respostas de D. Dins, dadas em c6rtes, segundo todas as apparencias, a capitulos ou aggravamentos sobre quebras da mesma lei. A lei de 24 de janeiro de 1272, que vem ap6s ella, foi-nos conservada unicamente nesta collecç6o. A de 27 de fevereiro de 1272 contra as assuadas segue-se á precedente com a designaç6o de constituiç6o 29.ª, e assim successivamente mais seis constituiç6es numeradas 30.ª, 31.ª, 32.ª, 33.ª, 34.ª e 35.ª, sendo as primeiras quatro correspondentes á lei de 1264 sobre os alcaides, como se acha no Livro das Leis e Posturas, isto é, incompleta, completando-a a constituiç6o 34.ª, no fim da qual se lê, obviamente errada, a era 1402, em vez de 1302 (1264), data verdadeira daquella lei conforme o transumpto lançado no Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa. A constituiç6o numerada 35.ª é a lei sobre as vendas de mantimentos que se lançou a fol. 36 do Livro das Leis e Posturas e que é uma revalidaç6o modificada da lei 25.ª das c6rtes de 1211.

Desta descripç6o de uma parte do codice chamado Ordenaç6es de D. Duarte, se deduzem desde já alguns factos relativos a essa compilaç6o, ao menos no estado em que chegou até nós. É um delles que a numeraç6o das leis é do collector, e que as qualificaç6es de constituiç6o, e depois de lei, de capitulo e outras vezes de costume, que misturadamente se dão aos diversos estatutos, n6o pertenciam aos originaes que serviram á compilaç6o, accrescentando-se nesta. É outro facto que a collecç6o foi feita interpoladamente, isto é, que se introduziram, ou nas copias, ou no codice original, n'algumas folhas deixadas em branco, monumentos ainda n6o conhecidos ao compilar-se. É tambem um facto, ao menos altamente provavel, que as rubricas, e até, ás vezes, a divis6o de uma lei unica em differentes leis s6o do collector. De tudo isto achamos vestigios no codice que analysámos. Assim vemos que a numeraç6o de ordem das 27 constituiç6es das c6rtes de 1211 prosegue nas leis de outro reinado, começando pela de 24 de janeiro de 1272 (na qual, ou por erro de copia, ou por descuido do collector, esqueceu expressar o numero 28.º), e continuando na de 27 de fevereiro do mesmo anno com o numero 29.º, e assim successivamente: vemos tambem que os dous regimentos da casa real, foram introduzidos depois entre as constituiç6es 27.ª e 28.ª, e que, ou esqueceram ao fazer-se a collecç6o, ou eram desconhecidos, como já o tinham sido aos compiladores do Livro das Leis e Posturas. O mesmo se póde dizer da lei de março de 1261 expedida a par de Guimarães, e seguida das respostas de D. Dins a capitulos de c6rtes relativos a esta lei, que, posto se ache inserida no Livro das Leis e Posturas, o foi tambem ahi por m6o diversa da do primeiro redactor.

Que as rubricas s6o posteriores ás leis a que pertencem, n6o só se deduz de serem quasi sempre diversas das rubricas correlativas no Livro das Leis e Posturas, mas tambem e principalmente se infere isso mesmo da lei sobre os alcaides, que tanto no exemplar incompleto desta ultima collecç6o, como na do Livro dos Prégos constitue um só acto legislativo contendo na verdade diversas disposiç6es, mas relativas todas ao mesmo assumpto, em quanto nas Ordenaç6es de D. Duarte é dividida em cinco constituiç6es differentes e differentemente rubricadas, posto que o proprio contexto dellas esteja indicando serem uma unica lei, por cujo preambulo começa a constituiç6o 30.ª e por cuja data e subscripç6o termina a 34.ª

Esta numeraç6o geral continúa por todos os monumentos legislativos do reinado de Affonso III, a que limitámos a presente advertencia, com interpolaç6es analogas ás precedentes, as quaes est6o accusando os additamentos feitos posteriormente ao primeiro trabalho. Depois da chamada constituiç6o 35.ª le-se a rubrica: Aqui se começam as ordenaç6es e custumes que o dito Rey dom Affonso pôs na sa corte e no seu regno, julgadas e guardadas, precedendo a treze leis que se intitulam ordenaç6es, a ultima das quaes é a lei sobre os juizes arbitros que se encontra a fol. 31 v. do Livro das Leis e Posturas. Posto que mencionada no indice ou tavao de D. Duarte como de

Affonso III, póde-se duvidar se a primeira dellas pertence ou não a uma epocha mais moderna, conforme o que n'outro logar diremos. Entre a ordenação 9.ª e a 10.ª introduziu-se n'algum espaço em branco uma lei de Affonso IV. Esta interpolação é evidentemente posterior á epocha em que a tavaola se redigiu, porque nella não vem mencionada aquella lei. Á 13.ª ordenação segue-se o numero 49.º com a designação de Costume 49.º, donde resulta que o collecter sommou mentalmente as 13 ordenações com as 35 constituições anteriores, proseguindo depois com o immediato numero de ordem. Desde então as denominações continuam a variar, mas os ordinaes expressos proseguem regularmente. A lei 50.ª é denominada Ordenação; e d'ahi ávante até o numero 80.º todos os actos, leis, estabelecimentos e ainda alguns costumes da córte são denominados Constituições, notando-se apenas um salto na numeração de 78.º a 80.º, ou por inadvertencia do collecter, ou por erro das copias posteriores. De 81.º em diante a denominação de Constituições é substituída pela de Capitulos até o numero 114.º, havendo n'este intervallo a omissão do numero 105.º, ou porque n'alguma das copias escapasse um estatuto, ou por erro inicial de numeração. Os estabelecimentos, posturas e costumes 115.º, 123.º, 128.º, 131.º, 133.º, 134.º, 151.º, 167.º são de novo e interpoladamente intitulados Constituições. O numero 132.º tem o titulo de Lei. De 135.º a 143.º apparece a designação de Costumes. Todos os demais actos legislativos, e usanças juridicas contidos entre 115.º e 167.º são denominados Capitulos. Comparando essas diversas denominações com o acto respectivo conhece-se facilmente quanto são em geral fluctuantes e arbitrarias. Acaso o collecter empregou como abbreviatura a letra C precedendo o numero de ordem: depois os copistas traduziram a esmo aquella sigla, ora por Constituição, ora por Capitulo, ora por Costume. É o que nos parece mais provavel.

Ao numero 167.º segue-se a rubrica: Aquy se começaõ os costumes e a ordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no regno. Depois desta rubrica principia uma nova serie de vinte e quatro posturas ou estabelecimentos, numerados sobre si e denominados em geral Capitulos, com a anterior mistura das qualificações de Costume e de Constituição, chamando-se aliás ao primeiro Ordenação. Abstrahindo dos dous ultimos estatutos desta serie, que são relativos a orphãos, ella constitue uma especie de corpo de leis destinado a regular o systema das provas judiciaes. Cremos que o collecter não compilou aqui actos avulsos, mas sim que transcreveu um quaderno legal antigo, talvez os rudimentos ou antes um fragmento do nosso primeiro codigo de processo, de cuja existencia nos parecem ser bem claros os vestigios na legislação de Affonso III; tentativas de codificação, que aliás julgamos altamente provaveis por coincidirem com esforços analogos em França e em Castella, paizes que Affonso III e os seus ministros deviam conhecer bem. As duas leis sobre orphãos podiam ter sido lançadas por diversa mão no fim do quaderno original (facto de que não faltam exemplos), e copiadas junctamente pelo collecter, o que explicaria a sua estranha associação áquella serie especial.

Segue-se outra rubrica pelo modo seguinte: Aqui se começaõ os costumes e estabelecimentos da cassa de ElRey. É uma nova serie de cincoenta e nove estatutos igualmente relativos á ordem judicial, numerados sobre si, e denominados a principio Costumes e depois constantemente Capitulos. Como a serie antecedente, esta constitue um corpo de preceitos e regras juridicas sobre a ordem do processo, abrangendo todas as phases do pleito desde a citação até a sentença final. Mais ampla e completa que a antecedente supponho-la uma segunda tentativa de codificação, que, portanto, precedeu dous seculos como corpo de leis a compilação de D. Duarte, e nella foi transcripta de algum antigo codice ou quaderno especial. O que, porém, cremos provavel é que o collecter, guiado por idéas mais modernas sobre o modo de discriminar as materias, fez nova divisão destas, numerando os capitulos e pondo-lhes as respectivas rubricas. Effectivamente quasi todas as disposições desta especie de codigo acham-se avulsas no Livro das Leis e Posturas; mas ahi as divisões dos estabelecimentos ou leis não correspondem ás das Ordenações de D. Duarte, e em regra, onde naquelle codice uma certa somma de disposições vem como lei unica, o nexa que ha entre ellas constitue um todo natural, ao passo que as divisões dos

diversos artigos de uma ou de outra lei nesta collecção, onde essa lei figura por tres, quatro ou mais, são evidentemente forçadas. Às vezes, até, a forma, ora preceptiva ora doutrinal, deste corpo faz crer que, embora a sua redacção remonte á epocha de Affonso III, n'uma parte delle não se fez mais do que, ora inserir, ora substanciar leis extravagantes anteriormente promulgadas, o que aliás é confirmado pela comparação deste corpo d'estatutos com varias das leis avulsas que publicámos. Da forma doutrinal encontra-se mais de um exemplo: assim lemos no 1.º Costume ou Estabelecimento: Agora convem que saibaaes quall he o costume da Cassa de ElRey... etc.; no 6.º: Estas coussas de susso ditas ssom verdade... etc.; no 13.º: A ley da corte nos ensina que hindo pello preito adiante... etc.; no 26.º: Dicto avemos neste trautado... etc.; no 32.º: Atéa quy vos dissémos quall he o costume... etc.

A subscripção desta especie de Reforma Judicial do seculo XIII, está collocada antes dos dous ultimos capitulos (58.º e 59.º) e depois da rubrica Das citações, a qual parece referir-se a estes dous ultimos capitulos que effectivamente tractam de citações. Não supponmos que houvesse aqui erro de copista, salvo na rubrica Das citações, que talvez era uma nota marginal, introduzida no texto em algum dos successivos traslados. O que cremos provavel é que os dous ultimos capitulos, um dos quaes contém a lei de setembro de 1273 sobre authorias, fossem acrescentados depois de codificados aquelles estabelecimentos e costumes dos tribunaes regios, como versando sobre materia analoga. Esta hypothese é tanto mais plausivel, quanto as disposições dessa especie de codigo de processo seguem regularmente as phases do pleito, ao passo que os dous ultimos capitulos, que deveriam achar-se entre os primeiros, se acham naquelle logar completamente deslocados.

É aqui que termina a legislação do reinado de Affonso III nas Ordenações de D. Duarte, começando immediatamente a inserção de actos legislativos exclusivamente pertencentes á epocha de D. Dinis. Apesar de algumas interpolações evidentes e de se poder duvidar se uma ou outra lei ou postura das que se attribuem ahi a cada um dos reinados lhe pertence realmente; apesar das imperfeições inevitaveis do manuscrito, que é copia de outras copias, e até das obscuridades que resultam da menos pericia com que ás vezes foi feita a collecção, as Ordenações de D. Duarte são um subsidio valiosissimo para a publicação das antigas leis patrias, não só porque contem muitos actos legislativos que faltam no Livro das Leis e Posturas, e porque nos revelam as tentativas de codificação da epocha de Affonso III, mas tambem porque em geral nos habilitam para attribuir a cada reinado a legislação que lhe é propria, o que muitas vezes seria impossivel só com o soccorro dos poucos originaes ou traslados authenticos que nos restam, e com o desordenado e confuso acervo contido no Livro das Leis e Posturas. Adoptando certo systema de classificação para distribuirmos entre si as leis de cada reinado, procurámos até onde era possivel combinar essa classificação com a ordem das Ordenações de D. Duarte, onde, como já dissemos, frequentemente se descobre a intenção de approximar umas das outras as leis e providencias avulsas relativas ao mesmo objecto, mas sem confundir a legislação dos diversos reinados. Resta-nos agora fazer algumas observações ácerca dos outros codices onde se encontram compilações parciaes de leis pertencentes á epocha de que, por em quanto, especialmente tractámos.

São tres estes codices. O primeiro, que constitue o N.º 2.º do Maço 3.º de Foraes Antigos no Archivo Nacional da Torre do Tombo, foi em parte publicado pela Academia no tomo IV dos Ineditos d'Historia Portugueza. É designado geralmente pelo titulo de Foros de Santarem. Contém o foral desta villa, typo commum dos foraes de muitas povoações da Estremadura, Alemtejo e Algarve, seguido dos costumes ou direito municipal respectivo. Pertenceu o codice, volume em 4.º nitidamente escripto em pergaminho, ao concelho de Borba e foi colligido em 1347 pelos alvazis e vereadores daquelle concelho. Depois dos costumes, a fol. 25 começa a collecção de algumas leis geraes que vão até fol. 51 onde acaba o volume.

O segundo codice (N.º 4.º do Maço 6.º de Foraes Antigos), foi tambem em parte publicado pela Academia no tomo V dos Ineditos. É um volume em 4.º escripto em pergaminho, e conhecido pela denominação de Foros da Guarda. Começa por uma certidão do foral latino e de outros do-

cumentos pertencentes ao concelho da Guarda, passada em 1449 dos livros e registos da Torre do Castello de Lisboa (Torre do Tombo) a petição daquelle concelho. Esta certidão, escripta em caractéres cursivos muito mais modernos que a letra assentada do codice, o qual nos parece remontar ainda ao seculo XIII, foi-lhe posteriormente unida. O texto original da compilação começa verdadeiramente a fol. 18 por uma versão da Summa ou Flores de Direito de Mestre Jacob das Leis, seguida a fol. 41 do foral da Guarda traduzido em vulgar, e dos costumes municipaes do concelho que occupam até fol. 60. É depois destes que se encontram algumas leis geraes do reino e a traducção do Fuero Real de Affonso X.

Os Foros de Gravão (Maço 11.º de Foraes Antigos N.º 11.º) são o terceiro codice onde se inseriram leis geraes da epocha de que tractámos agora. Este codice, que foi integralmente publicado pela Academia no tomo V dos Ineditos, acha-se descripto na breve nota por que termina a edição. Compõe-se de dous quadernos distinctos. O primeiro, que corre até fol. 13, contém copia authentica, feita em 1267, do foral e costumes de Alcacer transmittidos ao concelho de Gravão. O segundo, em letra cursiva do seculo XIV, é uma collecção de costumes d'Evora transmittidos a Alcacer, entre os quaes se acham inseridos alguns estabelecimentos e costumes geraes, ou da côrte, do reinado de Affonso III. É de todos os tres codices o mais escasso em monumentos desta especie.

Ha, além destes, o codice contendo os Foros de Béja (Maço 10.º N.º 7.º de Foraes Antigos) onde se encontram compiladas bom numero de leis da nossa idade media, mas pertencendo quasi todas aos reinados de D. Dinís e de Affonso IV. Apenas da epocha anterior contém um monumento legislativo, a lei ou leis da avoenga de Affonso III, exemplar do seculo XIV, cujas variantes aproveitaremos. Deste codice, porém, teremos de falar com mais individuação a proposito das leis dos subsequentes reinados.

A legislação geral inserida no codice dos Foros de Santarem abrange documentos legislativos de Affonso II, Affonso III, D. Dinís e um regimento dos corregedores de Affonso IV. Os de Affonso II são apenas oito leis das côrtes de 1211. Seguem-se os de Affonso III precedidos da seguinte rubrica: Aqui sse começam as posturas que foram feitas em Coimbra e en lixbõaa e en leirea de nouo por prol de todo o Reyno por aaquelles do Conselho dElRey. Finalisam as posturas ou estabelecimentos de Affonso III ahi colligidos com a rubrica: Aqui sse açimam as pusturas as quaes fez o muy nobre Rey dom afonso que foram feytas por prol do Rey e do poboo. Termina o codice pelas leis e posturas de D. Dinís e pelo Regimento dos Corregedores de Affonso IV.

Os actos legislativos appensos aos Foros da Guarda começam desde logo por leis de Affonso III precedidas da rubrica: Estas sum as pusturas as quaes foram feytas en coynbra e en leyrea e en Lisboa pera prol de todo o reyno. Concluem por uma especie de exposição da ordem do processo seguida de uma lei de D. Dinís, que se vê ter sido intercalada por diversa mdo no resto de uma pagina em branco, começando immediatamente no verso da folha a traducção do Fuero Real. Esta intercalação de uma unica lei de D. Dinís em letra já diversa, mas da epocha, fortifica a nossa opinião de que o codice remonta ao seculo XIII. No fim do volume, e acabado o Fuero Real, lançaram por letra differente e porventura mais moderna uma copia da lei da avoenga de Affonso III, sem designação de reinado, mas completa, e offerecendo variantes dos outros exemplares.

Posto que nos Foros de Béja apenas se encontre um monumento de legislação geral de Affonso III, ha nelle uma circumstancia que releva aqui notar. Depois de inserirem os costumes de Béja e Santarem relativos ao direito da avoenga, transcreveram alli disposições legislativas de Affonso III que regulavam geralmente a materia. A rubrica do principio é: Aqui se começam as pusturas delRey tanto por tanto; e termina a interpolação, passando-se de novo aos costumes locaes, pela seguinte subscrição: E estas mandou guardar elrey dom affonso o terceiro, feytas em Coymbra e em leyrea.

Que são estas diversas leis e posturas que nos tres codices de Santarem, da Guarda e de

Béja se dizem feitas em Coimbra e em Leiria? Evidentemente são providencias tomadas nas côrtes de Leiria de 1254 e nas de Coimbra de 1261, ou para melhor dizer, em consequencia de representações dos povos apresentadas naquellas assembléas. Com estas leis nos codices de Santarem e da Guarda acham-se misturadas outras que se dizem feitas em Lisboa; e effectivamente todas as que nos dous codices teem data de logar e de anno são datadas de Lisboa, e as que a teem de anno somente são de uma epocha posterior ás côrtes de 1261. Desde 1264 a residencia de Affonso III fóra da sua nova capital foi uma rara excepção, e nunca excessivamente longa, e é justamente a esse ultimo periodo que pertence uma boa parte da legislação daquelle reinado. Isto explica em parte porque nos dous codices só se conteem leis feitas nos dous parlamentos ou promulgadas em Lisboa.

Da subscripção das leis da avoenga no codice dos Foros de Béja sabemos com evidencia que essas leis dimanaram de uma ou de ambas as assembléas: dizemos de uma ou de ambas, porque é possível que a mesma lei feita e promulgada em 1254 fosse modificada, accrescentada ou revalidada em 1261, ou que sobre o mesmo assumpto se fizessem diversos estabelecimentos ou posturas em cada um dos dous parlamentos.

Considerando como exactas as rubricas das pequenas collecções de actos legislativos contidas nos Foros de Santarem e nos da Guarda (e não vemos motivo para as suppor inexactas sobretudo a deste ultimo codice, que reputamos coevo) é certo que todos os actos do reinado de Affonso III ahi contidos pertencem a uma das duas cathogorias: ou são leis procedidas das côrtes de 1254 e 1261, ou são leis datadas de Lisboa. Assim todas aquellas que ahi se acham sem data de logar ou de anno attribuimo-las indistinctamente a uma das duas assembléas. Fora porém impossivel, na maior parte dos casos, conjecturar a qual dellas: n'outros as conjecturas seriam arriscadas e a sua exposição demasiado extensa para um trabalho da natureza deste: n'outros, finalmente, dar-se-hia a hypothese de ter sido a mesma lei promulgada em virtude de agravamentos das primeiras dessas côrtes, e accrescentada ou modificada pelos das segundas. Tal seria o caso da lei da avoenga, cujas disposições parecem colligidas de actos legislativos diversos, attribuindo-se de feito esta lei nos Foros de Béja promiscuamente ás côrtes de Coimbra e ás de Leiria. O que, porém, nos cumpre advertir é que estamos longe de reputar absolutamente segura a nossa classificação pelo que toca em particular a cada um desses estatutos ou leis. A falta de methodo e clareza das compilações daquellas epochas pouco illustradas, torna facil mais de um erro no trabalho inteiramente novo que empreendemos. É possível que n'uma ou n'outra lei das que attribuimos ás côrtes de 1254 ou de 1261, se omittisse a data de logar ou de anno, e que pertença realmente áquellas que se promulgaram posteriormente em Lisboa: é possível que nos dous codices se omittissem outras que figuram entre as leis avulsas de Affonso III, e que todavia sejam resultado de alguma daquellas assembléas: é, emfim, possível que debaixo das rubricas geraes se inserisse até alguma lei estranha ás indicações das mesmas rubricas. Na falta, porém, de outros esclarecimentos devemos adoptar aquillo que reputamos mais provavel.

Se houvessemos de acceitar sem reparo o preambulo historico das Ordenações Affonsinas, esse codigo, que vigorou pouco mais de sessenta annos, seria hoje um guia seguro para conhecermos a maior parte da legislação anterior, e o systema adoptado na sua redacção indicar-nos-hia com certeza a epocha ou reinado em que cada lei fora promulgada, cada regra juridica estabelecida.

Entretanto a comparação desse codigo com o corpo de leis antigas que nos restam, e ainda só com as do seculo XIII que publicámos agora, basta para nos desenganar que as Ordenações de Affonso V estão longe de resumir e representar as leis geraes da monarchia nas epochas que precederam a sua redacção. Nessas mesmas que ahi foram ou extractadas ou transcriptas, os erros ácerca de seus auctores, da sua data, e até do seu contexto são taes e tão frequentes, que tornam muitas vezes aquella compilação a fonte menos segura para a historia da nossa legislação primitiva.

Procurando dar a uniformidade possível á linguagem e ao estylo das leis aqui inseridas, adoptámos como texto principal e constante o do Livro das Leis e Posturas que das duas principaes collecções que possuímos é a mais antiga e a que existe no original. Apesar da sua maior antigui-

dade teríamos preferido como mais completa e menos imperfeitamente colligida a chamada Ordenações de D. Duarte, se o exemplar que nos resta não fosse copia de copias, e sempre nesses diversos transumptos, á excepção do ultimo, barbaramente deturpado. Tanto a uma como a outra collecção seriam preferiveis as das leis contidas nos quadernos municipaes, se, além de diminutissimas em numero, não contivessem em boa parte, como já advertimos, versões de originaes latino-barbaros, e não se devessem reputar menos habilitados para taes versões os redactores daquelles quadernos do que o jurisconsulto ou jurisconsultos que compilaram o Livro das Leis e Posturas e as Ordenações de D. Duarte, supposta a hypothese que submettemos á apreciação do leitor.

Quando no Livro das Leis e Posturas se acha repetido o mesmo estatuto ou costume ajuntámos as variantes desta nova copia ao texto da lei, mas em corpo de letra diverso. Á leitura do Livro das Leis e Posturas fazemos seguir as variantes dos quadernos municipaes, das Ordenações de D. Duarte e das Ordenações Affonsinas impressas, designando pelo numero 1 os Foros de Santarem, pelo numero 2 os Foros da Guarda, pelo numero 3 os Foros de Gravdo, pelo numero 4 as Ordenações de D. Duarte e pelo numero 5 as Affonsinas. Quando existe algum exemplar de qualquer dessas fontes de direito ou avulso ou inserido n'um registo ou collecção differente indicámos preliminarmente a sua procedencia e distinguimos as respectivas variantes pelas letras do alfabeto. Os folios que citámos das Ordenações de D. Duarte são os da copia da Academia.

Para as advertencias que fazemos preceder á collecção dos actos legislativos de cada reinado, ou a cada um desses actos quando julgámos util ou necessaria uma advertencia particular reservámos as explicações que pela sua especialidade seriam talvez improprias desta nota preliminar, ao passo que a tornariam demasiado extensa.

Publicámos aqui parte da tavao redigida por elrei D. Duarte e que precede a compilação a que se deu o nome de ordenações daquelle principe. É só o que se refere á legislação da epocha a que se limita o presente fasciculo. O resto será collocado á frente dos documentos legislativos dos subsequentes reinados. A importancia daquelle tavao consiste sobretudo em ajudar-nos a fixar de um modo mais positivo o reinado a que pertencem os estatutos e costumes inseridos na collecção a que ella serve de indice, subministrando-nos assim, junctamente com esta, não só um meio de rectificar muitos preambulos e datas das Affonsinas, mas tambem, como já dissémos, um fio para penetrar no dedalo do Livro das Leis e Posturas. As differenças entre este indice e o corpo da collecção, que consistem em omissões, transposições e subdivisões de rubricas, vão indicadas nos respectivos logares para prevenir o leitor. Supprimiram-se os algarismos que indicavam na tavao o folio do livro, porque elles deveriam referir-se ao original que já não existe, e substituiram-se por uma numeracção relativa á ordem em que as leis, estatutos e costumes foram inseridos na compilação, de modo que por esses ordinaes se conheçam as inexactões e discordancias que ha entre o indice e a compilação, inexactões e discordancias que podem ter occorrido, ao menos em parte, na primitiva redacção da tavao, mas que, provavelmente, são antes resultado dos erros commettidos pelos successivos copistas.

Resta por ultimo advertir que, tanto no texto principal dos documentos legislativos como nas suas variantes, conservámos escrupulosamente a leitura dos codices ou diplomas que nos serviram de originaes, ainda quando essa leitura se nos affigurou errada. Uma longa experiencia tem-nos amestrado sobre os perigos de corrigir, ás vezes menos reflectidamente do que nos parece, os antigos monumentos. Fizemos excepção a esta regra unicamente em relação ás Ordenações de D. Duarte. Ha ahi erros de uma ou de mais das suas repetidas copias, que seria uma especie de superstição conservar como variantes, tão evidentes são elles. Alguns obviamente procederam de falta de pericia paleographica. Tal é a substituição do v pelo b, a que deu origem a fórma assás semelhante dos dous caracteres em alguns manuscriptos do seculo XV e ainda de tempos anteriores e posteriores. Quando, porém, o erro é de tal ordem que torna a phrase inintelligivel, abstivemo-nos de substituir esta, e antes quizemos deixar obscuro ou duvidoso o sentido da lei e abrir campo a alheias conjecturas, do que arriscar-nos a contrariar com as nossas a mente do legislador.

Esta Tavoia compôs o mui alto e mui excellente ElRey Dom Eduarte e he feita segundo o conto das folhas e das rubricas, e onde folhas não forem nomeadas entendese que a rubrica he escripta na folha suso escripta, e porque algumas leys passão duas e trez folhas se não fará mensão mas saltará outra folha onde a outra ley se começa.

1 Ley de D. Affonço o segundo Rey de Portugal porque manda que suas leys e constetuições não sejam contrarias aos canones, e direitos da igreja e reservou para si e para os outros reys que fossem despós elle que podessem emader e minguar ou correger qualquer cousa que vissem que compria a serviço de Deos, e honra sua e do regno, e de todos aquelles que em elle morarem. 2 Porque ElRey defende que os seus alcaides nem ovenças nem tomem nem levem nenhuma cousa daquelles que as venderem para comer, assim como ante tomavão pelo costume antigo. 3 Porque ElRey defende que nenhum nom tome cousa dos averes que se perderem no mar por cajom ou por tormenta. 4 Em quaes casos ElRey deve aver os bens dos traidores e dos aleivosos. 5 Como nenhum nom queime casas nem corte vinhas nem arvores nem derribe a seus imygos. 6 Que nenhum nom mate nem feira homem de seu imigo. 7 Que pena deve aver aquelle que for contra a sentença dada contra ell por os sobrejuizes de ElRey se despois a sentença for achada por boa. 8 Porque manda que os porteiros fação execução por as sentenças e nom recebem caução. 9 Porque ElRey couta aos moesteiros e igrejas, e que el possa apresentar onde for padroeiro. 10 Porque defende que os moesteiros e igrejas nom comprem possiões. 11 Porque ElRey manda que as herdades que são leixadas aas igrejas e hordens se forem a elle foreiras por alguma guisa que se tornem ao estado que ante eram. 12 Porque manda que os clerigos respondão perante seu bispo nos feitos criminaes ecclesiasticos, e nos que pertencem aas suas possiões respondão perante o juiz leigo. 13 Porque ElRey manda ¹ que os <i>omezios</i> seião findos e aquel	que receber mal ou <i>torto</i> que o demande perante as suas justias. 14 Como os clerigos e as igrejas são izentos de pagar nas peitas reaes. 15 Que nenhum nom penhore senom o seu devedor. 16 Porque ElRey defende e manda que nenhum nom seja constrandido para dar aljavas para suas aves. 17 Porque ElRey defende que ninguem nom pouse nas igrejas nem com os clerigos. 18 Porque ElRey defende que nenhum nom apenore nem venda as posesões que lhe ficarão de sa avoenga, senom a seus irmãos se os ouver. 19 Porque ElRey manda que todo homem livre viva com qual senhor quizer. 20 Porque ElRei defende que nenhum seu mordomo nem ovençal nom dê dinheiro a-husura. 21 Porque ElRey manda que se el der alguma sentença com sanha que se nom faça execução ataa trinta dias. 22 Perque nenhum principe nom constranja homem nem molher que façam matrimonio. 23 Que pena devem aver os almoxarifes, e officiaes e serviçoes de ElRey que furtão e negam seus direitos. 24 Que pena devem aver os que falção moeda ou praia. 25 Porque defende que nom tomem o alheio sem ordenança da justiça pagando primeiramente. 28 Del Rey D. Affonço terceiro conde de Bolonha sobre o regimento de sua casa.² 29 Como os ricos homens ham dir á corte e asy outros cavaleiros e a causa a que ham dir.³ 30 <i>Como rico homem nom váa a moesteiro.</i> 31 <i>Quantos homens deve levar o infançom ao moesteiro.</i> 32 Os que podem ser infanções. 26 Que nenhum principe nom faça judeu ou mouro seu official nem ajam cristãos por sergentes. 27 Que pena devem aver os homens que andam per a terra vagabundos.

Aquy se começa o primeiro llvro dos degredos e constetuições que fez o muy nobre Dom Afonço terceiro Rey de Portugal as quaes correm huum caderno de folhas que nom entra em este conto.

33 Perque ElRey taussou as viandas e as outras cousas que cada huum comprase pera comer. 34 Perque ElRey defende as assuadas. 35 Perque ElRey manda que nas villas grandes nom aia mais de dous alcaides huum grande e outro meor. 36 Como o alcaide deve levar os presos perante os juizes ante que vão ao castello. 37 Como ElRey defende que o alcaide nem os seus homens nom levem algo de nenhum por achaque.	38 Como ElRey defende que o alcaide nom rogue nem vogue por nenhum que o façom juiz nem almotacel nem aia parte das avenças. 39 Perque ElRey manda que o alcaide nom faça avença com os vogados nem procuradores por razom dos sallaios nem leve parte dos preitos que tiverem. 40 Perque ElRey defende que cavaleiros nem outros nenhuns nom tomem viandas nem outras cousas sem mandado ou alvidro domens boons.

Aquy se começam as hordenaçoens e custumes que o dito Rey Dom Afonço pós na sa corte e no seu Regno julgadas e aguardadas.

41 Hordenaçom que falla dos porteiros da audiencia e dos corregedores. 42 Hordenaçom quaes pessoas podem aver prazo de terceiro dia. 43 Como a parte pode aver prazo de terceiro dia cada que poser rrazom nova. 44 Quaes pessoas nom podem aver vogado em seus preitos. 32* Que os ricos homens ou cavaleiros ou quaesquer outros quando vierem aa corte nom pousem fora da villa mas onde ElRey estiver. 32* Que os filhos bastardos nom vão a mosteiros e que os lidimos nom pousem nas igrejas em quanto os pays forem vivos.	45 Como o que está em posse em logo de revelia nom pode aver terceiro dia na entrega. 46 Como se deve fazer a mostra da cousa demandada, e de quaes cousas se deve fazer mostra. 47 Que prazos deve dar o juiz aaquel que se chamou a outro por autor se for na terra ou fóra della. 48 Como o juiz deve dar carta de concelho aaquel que se chamar a outro per autor. 49 Como devem citar aquel que hade seer autor a outro na demanda. 50 Como aquel que se chamou a outro por autor deve aver dous prazos.

¹ As palavras em italico faltam na tavoia, mas foram suppridas pela rubrica respectiva no corpo das Ordenações.

² Esta epigraphe corresponde a dous estatutos diversos (Aff. III—5 e 6).

³ Esta epigraphe, que se refere ao estatuto Aff. III—8, abrange as tres rubricas que se seguem, introduzidas pelo meio do texto daquelle estatuto, e das quaes foi accusada na tavoia só uma. Inserimos aqui em italico as duas omittidas, apesar de não serem rubricas de estatutos especiaes. Mais adiante, e deslocadamente, como se verá pelo numero de ordem (32*), introduziram-se cinco rubricas que não se acham no corpo da lei, e cuja materia está toda debaixo da rubrica 32.

- 51 Como deve ser citado e costringido aquel que hade ser autor a outro.
- 52 Como aquel que for citado per duas vezes e ganhar absolução nom he teudo de responder a terceira.
- 53 Dos juizes alvidros que as partes enlegem e do que pertence a seus officios.
- 54 Como os de sobremar devem fazer juizes alvidros e como podem consentir em outros.
- 55 Como os juizes ou alvaziis devem dar curadores e tutores aos orphaons.
- 56 Como deve valer o preito e a postura que os filhos fizerem com seu padre ou com sua madre ou yrmaãos.
- 57 Como nom deve ser emalheada nem escondida a cousa que for demandada.
- 58 Como devem valer os casamentos que os homens fazem, e das doas.
- 59 Como o padre ou a madre devem dar partilha aos filhos dos bens.
- 60 Dos juizes, e de quaes podem apellar ou nom.
- 61 Como o menino ou a menina pode demandar o herdamento que foi de sa avoenga.
- 62 Como o menino nom pode tirar de tanto por tanto o herdamento que o padre ou a madre venderom.
- 63 Como aquel a que he feita a demanda de tanto por tanto se pode defender se for vencedor da primeira.
32. Manda ElRey que nenhum que nom for cavaleiro ou escudeiro darmas nom traga lanças nem azcumasem seu reino.
32. Que nom pousem os padroeiros ou outras pessoas poderosas em mosteiros ou igreias até festa de sam Miguel.
32. Com quantas bestas ham dir aos mosteiros e como ham de fazer serviço dos padroados.
- 64 Como aquel que vence o herdamento de tanto por tanto o nom pode vender senom aaquel de que o tirou.
- 65 Como aquel que demandar a herdade de tanto por tanto deve logo mostrar os dinheiros.
- 66 Como se deve pagar a bemfeitoria do herdamento que tiram de tanto por tanto.
- 67 Como aquelles que som citados a casa delRey devem ser atendidos por trez dias.
- 68 Como e per que guisa a procuraçom é avondosa.
- 69 Como o procurador do concelho que nom ouver seello pode procurar per carta do foro.
- 70 Como o procurador do feito pode procurar perante o juiz da apellação.
- 71 Como na corte delRey deve aver dous vogados.
- 72 Da entrega das revelias.
- 73 Como o revel pode purgar até ano e dia.
- 74 Como aquelle que he citado e ganha absolução per duas vezes nom responderá a terceira.
- 75 Das revelias como se nom detenha o preito.
- 76 Das revelias e da entrega dellas.
- 77 Das revelias e entrega dellas.
- 78 Das revelias e entrega dellas.
- 79 Das revelias e entrega dellas.
- 80 Das revelias e da entrega dellas.
- 81 Das revelias e entrega dellas.
- 82 Como os juizes devem fazer execuçom de sas sentenças.
- 83 Das citaçoens que som per carta delRey.
- 84 Como se huum juiz morre o outro deve conhecer dos feitos.
- 85 Como aquel que esta em posse da cousa deve responder perante seu juiz.
- 86 Como os creligos devem responder nos casos das forças.
- 87 Como o casado nom pode meter a preito possisom.
- 88 Das appellaçoens e como devem ser seguidas.
- 89 Ataa que tempo deve seguir aquel que appellar hu ElRey for.
- 90 Do que appella hu ElRey for.
- 91 Como devem appellar do sobrejuiz.
- 92 Como deve pagar as custas o que mal apela.
- 93 Que penas deve aver o juiz que nom dá appellaçom.
- 94 Como o juiz deve dar carta de sa sentença.
- 95 Da appellação das terras das ordens.
- 96 Que pena deve aver o que fere outro sem porque.
- 97 Como a pena nom deve crecer.
- 98 Como a husura nom creça mais que o cabo.
- 99 Como nenhum nom seia creudo na demanda se nom jurar aos avanjelhos.
- 100 Como nenhum nom pode dar rem a sa molher.
- 101 Das coymas.
- 102 Como o mordomo nom pode appellar.
- 103 Que coima deve levar daquel que se enforca.
- 104 Da fiadoria.
- 105 Das testeiras.
- 106 Dos moordomos.
- 107 Do dano.
- 108 Da merda en boca.
- 109 Da molher forçada.
- 110 Dos juizes.
- 111 Como o avoo nom pode dar a seus netos.
- 112 Como o que ha feito nom pode filhar mais que hum vogado.
- 113 Como o revel deve ser penhorado.
- 114 Como devem dar conto dos bens que som entregues por revelia.
- 115 Como os fiadores devem pagar igualmente a fiadoria e nom mais huum que outro.
- 116 Que pena deve aver o que pede vogado se nom vem com elle ao tempo.
- 117 Quantas testemunhas podem ser nomeadas.
- 118 Como os filhos da barregan podem herdar os bens do padre.
- 119 Como os filhos da barregan podem herdar.
- 120 Como o que he casado nom pode meter a preito nem a juizo posisom sem outorga ou procuraçom de sa molher.
- 121 Como deve ser creuda a paadeira ou a taverneira.
- 122 Das testeiras das herdades.
- 123 Da entrega da revelia.
- 124 Quanto tempo dura a revelia.
- 125 A que tempo se pode doestar a revelia.
- 126 Que pena deve aver aquel que filha a cousa a outrem por sua autoridade.
- 127 Como se deve seguir a appellação.
- 128 Das testeiras das herdades.
- 129 Como a molher nom pode dar ao marido.
- 130 Como o citado nam he teudo responder mais que a citação.
- 131 Como se deve fazer a mostra das herdades.
- 132 Das custas.
- 133 Que custas deve levar o ricohomem ou cavaleiro ou mestre dordem.
- 134 Das apelaçoens e supplicaçoens.
- 135 Como podem fazer procurador.
- 136 Como a molher pode desfazer a venda do marido.
- 137 Como o cavaleiro deve aver custas.
- 138 Que pena deve aver o que demanda o que em sy ha.
- 139 Como os devedores dos judeus nom podem vender as herdades em prejuizo desses judeus.
- 140 Como e a que tempo se pode ganhar e purgar a revelia, e do direito della.
- 141 Quantas testemunhas podem ser dadas em hum feito.
- 142 Dos moradores de ElRey.
- 143 A que tempo devem ser postas as exceçoens nos preitos.
- 144 Como fica o feito em cartas de ElRey per appellaçom.
- 145 Quaes podem citar outros em casa dElRey.
- 146 Como deve soplicar.
- 147 Quaes nom podem prescrever.
- 148 Das appellações.
- 149 Da entrega das revelias.
- 150 Como o procurador pode procurar.
- 151 Dos procuradores.
- 152 Quaes nom podem procurar.
- 153 *Capitulo cento e quarenta e cinco...*
- 154 Do poder dos procuradores.
- 155 Como nenhum nom deve ser costringido pera jurar.
- 156 Que prazo deve aver na demanda real.
- 157 Como o juiz nom ha poder no preito despois que del apelarem.
- 158 Dos moordomos.
- 159 Que nom pode vender a sa barregaa.
- 160 Da posisom.
- 161 Como a lide he contestada.
- 162 Como he negada.
- 163 Da cousa furtada.
- 164 Quem pode ser procurador.
- 165 Como nom pode homem ser citado na corte.
- 166 Como o que o filho ganha he do padre.
- 167 Do dote da molher.
- 168 Da coyma do que caae da arvor.
- 169 Das testadas.
- 170 Da carta.
- 171 Das custas.
- 172 Das appellaçoens.
- 173 *Capitulo cento e sessenta e cinco...*
- 174 Dos que metem juizes alvidros.
- 175 Dos prazos que deve aver o citado.

Aquy se começo os costumes e a ordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no Regno.

<p>176 Ordenação primeira da demanda.
 177 Como e quando podem filhar enqueredores.
 178 A que tempo a parte deve nomear enqueredor.
 179 Como os enqueredores devem filhar a enquerçam e perguntar as testemunhas.
 180 Como deve ser provado o costume.
 181 Quantos enqueredores podem ser nomeados em hum feito.
 182 Como podem deitar as mulheres de testemunhas e nom podem seer enqueredores.
 183 Como e a que tempo devem ser postas as contraditas ás testemunhas.
 184 Que pena deve aver aquel que fala com as testemunhas.
 185 Das testemunhas quantas podem ser nomeadas.
 186 Como os que viverem per si podem testemunhar.
 187 Como os porteiros e os outros do concelho podem ser testemunhas.</p> | <p>188 Como os judeus e os cristãos podem testemunhar.
 189 Como devem nomear as testemunhas per nomes.
 190 Como o feito pode ser provado per presunçoens.
 191 Como se pode e deve provar o divedo e o parentesco pela fama da terra.
 192 Em quaes casos podem testemunhar as mulheres.
 193 Como se pode provar o maleficio que se faz de noite.
 194 Como o ferido pode provar pela ferida segundo o costume.
 195 Como os juizes e almotacés e officiaes do concelho devem jurar.
 196 Como aquel que demanda pode leixar em verdade de seu contentor.
 197 Como os judeus devem jurar em na toura.
 198 Como devem ser dados tutores aos orphaons.
 199 Como os juizes devem rendar os bens dos orphaons.</p> |
|--|--|

Aquy se começo os costumes e estabelecimentos da casa delRey e do Regno.

<p>200 Que prazo deve aver o demandado pera responder.
 201 Que prazo deve daver o demandado.
 202 Como o citado deve responder.
 203 Como o que foi citado sobre força nova deve responder.
 204 Quaes pessoas devem ser citadas a casa delRey por razom de si ou da citaçom.
 205 Daquelles que ham privilegio de citar a casa delRey.
 206 Daquelles que podem ser demandados en casa delRey.
 207 Como o citado deve dizer contra a citação.
 208 Como o citado deve dizer contra o juiz.
 209 Como o demandador e o demandado devem dizer todas as razoens que ouverem.
 210 Como o demandador e o demandado devem jurar de malicia no começo do preito.
 211 Como o juiz deve de livrar e proceder nos preitos reaes ou pessoas.
 212 Como o juiz deve proceder nos feitos despois que forem contestados.
 213 Como o juiz deve proceder no feito despois que a enquerçom for filhada.
 214 Como o juiz deve de dar carta de sua sentença.
 215 Quaes podem ser procuradores em juizo por outros.
 216 Quaes podem ser procuradores por outros ou nom.
 217 Quaes pessoas nom podem ser procuradores por outros.
 218 Quaes pessoas podem estabelecer procuradores ou nom.
 219 Quaes pessoas podem ser vogados ou nom.
 220 Quaes pessoas podem ser testemunhas por outros e quaes nom, e como podem ser deitados.
 221 Per quaes razoens podem ser deitadas as testemunhas que nom testemunhem.
 222 Como as mulheres podem testemunhar.
 223 Como o juiz deve encoutar as testemunhas.
 224 Que pena deve aver o que fala com as testemunhas des que forem nomeadas em juizo.
 225 Como aquel que appella deve seguir a appellaçom, e ataa que tempo.
 226 Como os sobrejuizes devem dar carta ao que vay aa corte com a apellaçom.
 227 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação e dar carta ao que appellou.</p> | <p>228 Como os sobrejuizes devem dar carta aaquel por que derem a sentença.
 229 Como os sobrejuizes devem dar esta carta.
 230 Como os sobrejuizes devem livrar o que vay aa corte.
 231 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação.
 232 Como os sobrejuizes devem dar carta de sentença definitiva.
 233 Da sentença definitiva.
 234 Como os sobrejuizes devem dar carta.
 235 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação da sentença interlucutoria.
 236 Da carta da sentença.
 237 Como devem dar por revel o que appellou e nom seguiu.
 238 Que carta devem dar aaquel por que derom a sentença.
 239 Do que appella e vay aa corte ante os trinta dias.
 240 Se o por que foi dada a sentença foi á corte ante os trinta dias.
 241 Que carta devem dar os sobrejuizes.
 242 Como aquel que vai á corte e nom faz certo do dia do aparecer.
 243 Se este por que foi dada a sentença vai á corte ante os trinta dias.
 244 Que carta devem dar os sobrejuizes a este.
 245 Se aquel porque he dada a sentença nom vai á corte.
 246 Como os sobrejuizes devem dar carta ao por que for dada a sentença.
 247 Como devem receber as razoens os juizes.
 248 Como os feitos devem ficar na corte.
 249 Como os sobrejuizes devem mandar os feitos aos juizes das terras.
 250 Como aquel que mal appella deve pagar as custas a seu contentor.
 251 Como os sobrejuizes devem a conhecer dos agravos.
 252 Como os sobrejuizes devem livrar os preitos.
 253 Como os sobrejuizes devem ver as procuraçoens.
 254 Como os sobrejuizes devem dar carta aaquel per que he dada a sentença.
 255 Que carta devem dar os sobrejuizes aa parte ou a seu procurador.
 256 Das citaçoens.
 257 Como aquel que se chamar a autor deve vyr com elle.
 258 Como o alcaide e o moordomo nom deve perlongar feito.</p> |
|--|---|

1. 2. 3. 4. 5.

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Part. No. 1000. Date of issue 10/10/10

do dito Rey fez nas

os cristãos podem testemunhar
e as test. muçulmas per. nomes
e não provado per presunções
e a p. a. o. a. v. e. e. o. p. a. e. o. n. o.

o. n. o. test. muçulmas as mulheres
e o. n. o. a. d. i. c. t. o. q. u. e. se. f. i. z. d. e. m. o. d. o.
e. p. r. o. v. a. r. p. e. l. a. t. e. r. c. e. i. n. d. a. q. u. e.

o. n. o. p. r. o. v. a. r. e. s. e. e. f. i. c. i. a. s. d. o. c. o. n. e. l. l. o.

o. n. o. p. o. d. e. l. e. i. x. a. r. e. m. v. e. r. d. a. d. e. d. e. s.

o. n. o. d. e. v. e. m. j. u. r. a. r. e. m. n. a. t. e. r. r. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. m. a. n. d. a. r. o. s. b. e. n. e. f. i. c. i. a. s.

o. n. o. d. e. v. e. m. m. a. n. d. a. r. o. s. b. e. n. e. f. i. c. i. a. s.

da casa del Rey e do Regno.

o. n. o. d. e. v. e. m. d. a. r. c. a. r. t. a. a. a. q. u. e. l. p. o. r. q. u. e.

o. n. o. d. e. v. e. m. d. a. r. c. a. r. t. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. f. i. x. a. r. o. q. u. e. v. a. y. r. a. e.

o. n. o. d. e. v. e. m. f. i. x. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o.

o. n. o. d. e. v. e. m. d. a. r. c. a. r. t. a. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a. d. e. m. o. d. o.

o. n. o. d. e. v. e. m. d. a. r. c. a. r. t. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

o. n. o. d. e. v. e. m. t. r. a. r. a. a. p. e. l. l. a. ç. ã. o. d. e. s. e. n. t. e. n. ç. a.

REINADO DE AFFONSO I

1128—1185

UNICA—SEM DATA

Como já temos advertido não nos resta texto original ou verso de leis algumas desta epocha. Todavia ha vestigios da existencia de uma lei de Affonso I acerca das barregans dos clérigos. Fazem allusão a ella duas passagens abaixo transcriptas, uma da Bulla *Ex speciali* de 13 das calendas de novembro do anno V do pontificado de Gregorio IX (Collecção do Visconde da Carreira, n.º 11, no *Arch. Nac.*, e na Collecção da *R. Bibliotheca da Ajuda*, vol. 143 n.º 2), outra da Bulla *Si quam horribile* de 18 das calendas de maio do anno XII do mesmo pontificado (Collecção da *Ajuda*, vol. cit. n.º 1, e, com algumas differenças de redacção, na *Mon. Lusit. P. IV, Escript. 18*). *Eis as passagens :*

... Venerabilis frater noster Ulixbonensis episcopus in nostra et fratrum nostrorum presentia proposuit conquerendo, quod pretextu cuiusdam prave constitutionis, vel destitutionis veriùs, quam proavus regis eiusdem (*scil. Sanctii n*) fecisse dicitur; videlicet ut mulier, cum qua invenitur clericus, capiatur : Bulla *Ex speciali*.

... Ad nostram siquidem audientiam noveris pervenisse, quod tu, pretextu cuiusdam prave constitutionis, quam proavus tuus (*scil. Sanctii n*) asseritur edidisse, videlicet, ut mulier capiatur, cum qua persona ecclesiastica reperitur : Bulla *Si quam horribile*.

REINADO DE SANCIO I

1185-1211

UNICA—1210

A seguinte provisdo que se acha original entre os documentos do archivo capitular de Coimbra recolhidos na Torre do Tombo, é o unico documento deste reinado, que nós saibamos, que offerece caractéres de lei geral, encerrando disposições relativas a todo o clero do reino. Sem que tenha todas as condições de um documento legislativo, julgámos que pela generalidade da exempção de hoste e fossado concedida aos ecclesiasticos deixando-os unicamente sujeitos ao serviço militar do appellido, e pelas outras immunidades que lhes confere, ndo podiamos ommittir aqui este diploma. N'outra provisdo, provavelmente do mesmo anno, mas lançada sem data no Livro II da Demanda do bispo D. Pedro (conhecido no Archivo Nacional pela denominação de Livro II de Affonso IV), e dirigida em particular ao bispo, cabido, cidadãos e clero do Porto, e em geral ao de todo o reino, conteem-se as mesmas disposições, embora ligadas com outras relativas especialmente á igreja do Porto. Publicámos ambos os diplomas visto que at certo ponto o segundo constitue uma verdadeira variante do primeiro.

Sancius dei gratia Portugalie Rex P. eadem Colimbriensi episcopo et capitulo et uniuersis prelatis ecclesiarum et aliis clericis de Colimbria et tocius eiusdem episcopatus salutem et gratiam. Sciatis quare pro amore dei et beate uirginis marie, et pro remissione peccatorum meorum, et ad petitionem domni P. Bracarensis electi concedo firmiter omnibus clericis regni mei tam prelatibus quam aliis ut nunquam uadant in fossatum neque in aliquam aliam expeditionem, nisi contra mauros si uenerint super regnum nostrum. Et hoc idem concedo firmiter canonicis Colimbriensis et omnibus prelatis ecclesiarum et clericis ipsius episcopatus ut nunquam uadant in fossatum neque in aliquam aliam expeditionem nisi contra mauros si uenerint super regnum nostrum. Concedo eciam eis ut nunquam uadant in apellidum. Adhuc concedo ut nunquam teneatis in domibus uestris meos aztorarios neque falconarios, neque balistarios, nec detis etiam uestras bestias meis aztorariis neque falconariis quod ducant illas ad ripariam. Et ut de omnibus istis causis semper sitis liberi et securi do uobis istam meam cartam apertam que fuit facta apud Santarene v.º kal. januarii Era m.ª cc.ª xl.ª viii.ª

Sancius dei gratia Portugalie Rex. M. eadem Port. episcopo et canonicis eiusdem sedis et burgensibus eiusdem ciuitatis uniuersis abbatibus et prioribus et clericis totius Port. episcopatus ymo totius rregni mei salutem. Sciatis quod ego concedo iam dicto episcopo et canonicis ut habeant ciuitatem iam dñctam sicut unquam donnus Fernandus Port. episcopus aut aliquis de predecessoribus suis eam melius habuit in diebus patris mei et meis. Et quod nunquam mittam aliquem de burgensibus suis pro maiordomo neque pro seruicialio neque in aliquo de huiusmodi seruiciis meis neque filie mee. Concedo etiam omnibus abbatibus et prioribus et clericis totius rregni mei ut nunquam ueniant mecum in exercitum neque cum filio meo nisi contra saracenos si intrauerint in terram nostram. Adhuc addo ut nunquam mihi dent collectam nisi semel in anno cum per domos eorum transitum fecero. Et quod homines mei cum auibus meis nunquam hospitentur in domibus eorum. Et si ego causam aliquam aduersus aliquem clericorum Port. episcopatus per episcopum habeam ab illo ius meum etiam si causa aliqua inter me et episcopum excreuerit per Bracarensem archiepiscopum terminetur nisi ad dominum papam fuerit appellatum. Et promitto in fide ihesu christi quod diebus quibus michi uita comes fuerit omnia ista faciam adimpleri bona fide et sine malo ingenio. Et mando firmiter pretori et aluazilibus Colimbrie ut integrent homines episcopi de suis hereditatibus et de totis suis causis sicut eas habuit episcopus donnus Fernandus.

Liv. II de Aff. IV. fol. 28.

REINADO DE AFFONSO II

1211-1223

As leis deste reinado que immediatamente seguem, foram, como dissemos no prologo, resultado das côrtes de Coimbra de 1211, as primeiras de que nos restam monumentos directos. Acham-se estas leis tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, que nos conservaram mais uma omittida naquell'outro codice, e que vae collocada no lugar que ellas lhe assignalam. Como tambem advertimos, juncto ao Foral Antigo de Santarem acha-se uma parte destas leis, com a circumstancia de serem uma versdo diversa dos textos originaes hoje perdidos, versdo que nos parece muito mais antiga que a do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte. Aproveitadas tambem em parte nas Affonsinas, são ahi attribuidas ás vezes a differentes reinados. Nas observações que precedem algumas dessas leis teremos occasido de rectificar as inexacções a tal respeito dos redactores daquelle codigo.

Na Tavoia das Ordenações de D. Duarte as leis 26.ª e 27.ª acham-se transpostas e indicadas depois de duas leis de Affonso III; mas no texto do Ms. estão em seguida á lei 25.ª e precedendo a primeira lei de Affonso III. Os erros frequentes de copia que se encontram neste Ms. explicam essa mudança, não se devendo suppor que D. Duarte quizesse attribuir aquellas duas leis a Affonso III.

Depois dos estatutos derivados da assembléa de 1211 publicámos os dous unicos monumentos legislativos avulsos que nos restam deste reinado, seguidos de algumas observações acerca de um terceiro envolvido em legislação posterior, da qual nos não foi possivel discrimina-lo.

I

1211

Estas som as leys e as posturas que fez o muy nobre Rey Dom Afonso de Portugal e mandou aos Reys que neesem depos el que as guardassem.

No¹ ano² primeyro³ que⁴ rreynou⁵ o⁶ muy⁷ nobre⁸ Rey⁹ de¹⁰ Portugal¹¹ Dom¹² Affonso¹³ o¹⁴ ssegundo¹⁵ filho¹⁶ do¹⁷ muito¹⁸ alto¹⁹ Rey²⁰ Dom²¹ Sancho²² e²³ da²⁴ Raynha²⁵ Dona²⁶ Doçe²⁷ e²⁸ neto²⁹ do³⁰ gram³¹ Rey³² Dom³³ Affonso³⁴ dauandito³⁵ en³⁶ Coimbra³⁷ fez³⁸ cortes³⁹ en⁴⁰ as⁴¹ quaaes⁴² com⁴³ conselheiro⁴⁴ de⁴⁵ Dom⁴⁶ Pedro⁴⁷ eleyto⁴⁸ de⁴⁹ Bragaa⁵⁰ e⁵¹ de⁵² todos⁵³ os⁵⁴ bispos⁵⁵ do⁵⁶ rreyno⁵⁷ e⁵⁸ dos⁵⁹ homens⁶⁰ de⁶¹ rreligiom⁶² e⁶³ dos⁶⁴ rricos⁶⁵ homens⁶⁶ e⁶⁷ dos⁶⁸ seus⁶⁹ uassallos⁷⁰ estabeleceo⁷¹ juizes⁷² conuem⁷³ a⁷⁴ ssaber⁷⁵ que⁷⁶ o⁷⁷ rreyno⁷⁸ e⁷⁹ todos⁸⁰ que⁸¹ en⁸² el⁸³ morasem⁸⁴ fosem⁸⁵ per⁸⁶ ele⁸⁷ rregudos⁸⁸ e⁸⁹ senpre⁹⁰ julgados⁹¹ per⁹² ele⁹³ e⁹⁴ per⁹⁵ todos⁹⁶ seus⁹⁷ ssucçessores⁹⁸ e⁹⁹ aguardam¹⁰⁰ assy¹⁰¹ e¹⁰² todos¹⁰³ seus¹⁰⁴ suççessores¹⁰⁵ que¹⁰⁶ sse¹⁰⁷ alguma¹⁰⁸ cousa¹⁰⁹ uissem¹¹⁰ de¹¹¹ correger¹¹² ou¹¹³ dader¹¹⁴ ou¹¹⁵ de¹¹⁶ minguar¹¹⁷ en¹¹⁸ estes¹¹⁹ juizes¹²⁰ que¹²¹ o¹²² corregessem¹²³. Outrosy¹²⁴

N.º 1

N.º 4

Aqui se começam as posturas as quaes fez o muy nobre Rey segundo Dom Affonso de Portugal filho do muyto alto Rey Dom Sancho e da Rainha Dona Doçe : as quaes fez con conselho de sa terra por proel de todo seu poboo e de seu rreino.

Aqui se começam as leis e ordenações do reyno as quaes fez El Rey Dom Affonso filho de El Rey Dom Sancho e da Rainha Dona Doçe. Constituição primeira quaes as leis e ordenações que per o dito Rey e seus successores foram feitas que seguem os degredos dos padres santos e os ditos da santa Igreja.

1 a 160 En o primeyro ano que começou rreynar dom Affonso segundo muyto Rey de Portugal filho do muyto alto Rey dom Sancho e da Raynha donna Doçe neto do gram Rey dom Affonso segundo fez Cortes en Coimbra en a qual corte stabelesceo juizes pelos quaes todo o rreyno de Portugal e os que hy moram seiam theudos e mantheudos per elles. Esto fez per conselho do elleyto Dom Pedro de Bragaa e de todolos bispos do rreyno e de todolos outros homens de rreligiom e de todolos seus ricos homens e de todolos seus uassallos. E estes juizes escolheu pera sy e pera outros Reys que despos el veessem en seu logo. En que possam ader ou mygar alguma cousa ou correger se for mester. Enadeu de mais que senpre as leys seiam e os degredos dos apostoligos de tal guysa que se compram esses degredos e contra a santa egreja ueerem feytos nom nas tenham por leys.
fol. 25.

1 a 15 Em no primeiro anno que começou a reynar dom Affonso o segundo mui alto e mui nobre Rey de Portugal
18 mui
20 e mui nobre Rey
31 muito alto
35 a 41 Esse mesmo Rey Dom Afonso o segundo fez cortes em Coimbra nas
43 el com
48 enleyto
53 e 54 todolos outros
60 altos homens
64 de todolos
68 cavaleiros
72 a 78 e fez juizos pelos quaes o regno de Portugal
81 a 84 aquelles que hi moravão
86 a 123 regidos e manteudos e que por el fossemetudos e julgados. E em estes juizos escolheo e resalvou para si e para os outros Reys que despos el viessem que possuão emader ou minguar ou correger qualquer cousa que vissem que cumpra por o serviço de Deos e honra sua e proel do regno e daquelles que em el morarem. E estabeleceo com concelho dos sobreditos

estabeleço¹²⁵ que¹²⁶ as¹²⁷ sas¹²⁸ leys¹²⁹ sseiam¹³⁰ guardadas¹³¹ e¹³² os¹³³ dereyos¹³⁴ da¹³⁵ santa¹³⁶ egreja¹³⁷ de¹³⁸ Roma¹³⁹ conuem¹⁴⁰ a¹⁴¹ ssaber¹⁴² que¹⁴³ sse¹⁴⁴ forem¹⁴⁵ feitas¹⁴⁶ ou¹⁴⁷ estabelecudas¹⁴⁸ contra¹⁴⁹ eles¹⁵⁰ ou¹⁵¹ contra¹⁵² a¹⁵³ santa¹⁵⁴ egreja¹⁵⁵ que¹⁵⁶ nom¹⁵⁷ ualham¹⁵⁸ nem¹⁵⁹ tenham¹⁶⁰.

N.º 4

fol. 1.

130 e 131 e dos seus socesores sigam os degredos dos appostolicos de Roma
137 a 140 igreja
146 feitos
148 estabelecidos
160 sejam teudas por leis.

fol. 21.

II

1211

Como ElRey manda aos seus alcaydes que nom leuem nemigalha do que uenderem.

Maa¹ costume² dantigo³ soya⁴ seer⁵ assy⁶ em⁷ Coinbra⁸ como⁹ en¹⁰ totalas¹¹ vilas¹² da¹³ nossa¹⁴ estremadura¹⁵ come¹⁶ en¹⁷ totalas¹⁸ partes¹⁹ do²⁰ rreyno²¹ que²² assi²³ nós²⁴ come²⁵ aqueles²⁶ que²⁷ de²⁸ nós²⁹ tiinham³⁰ terras³¹ ou³² alcaydarias³³ leuauam³⁴ de³⁵ totalas³⁶ cousas³⁷ de³⁸ comer³⁹ que⁴⁰ uendessem⁴¹ a⁴² terça⁴³ parte⁴⁴. E⁴⁵ esto⁴⁶ he⁴⁷ gram⁴⁸ dano⁴⁹ e⁵⁰ prejuizo⁵¹ dos⁵² mezquinhos⁵³. A⁵⁴ qual⁵⁵ cousa⁵⁶ pera⁵⁷ todo⁵⁸ senpre⁵⁹ estabelecemos⁶⁰ que⁶¹ nom⁶² ualha⁶³. Estabelecemos⁶⁴ que⁶⁵ os⁶⁶ nossos⁶⁷ ouençaes⁶⁸ nem⁶⁹ aqueles⁷⁰ que⁷¹ as⁷² nossas⁷³ terras⁷⁴ ou⁷⁵ alcaydarias⁷⁶ teuerem⁷⁷ nom⁷⁸ leuem⁷⁹ as⁸⁰ cousas⁸¹ sobreditas⁸² segundo⁸³ o⁸⁴ custume⁸⁵ sobredito⁸⁶. Mais⁸⁷ comprem⁸⁸ sas⁸⁹ cousas⁹⁰ segundo⁹¹ dereyta⁹² estimaçom⁹³ assy⁹⁴ como⁹⁵ as⁹⁶ comprarem⁹⁷ os⁹⁸ vezinhos⁹⁹. E¹⁰⁰ sse¹⁰¹ alguum¹⁰² dos¹⁰³ nossos¹⁰⁴ ouençaes¹⁰⁵ dauanditos¹⁰⁶ contra¹⁰⁷ esto¹⁰⁸ quizerem¹⁰⁹ hir¹¹⁰ peyte¹¹¹ quinhentos¹¹² soldos¹¹³ e¹¹⁴ faça¹¹⁵ corregimento¹¹⁶ aguisado¹¹⁷ ao¹¹⁸ que¹¹⁹ as¹²⁰ cousas¹²¹ tomarem¹²².

fol. 1.

N.º 1

N.º 4

N.º 5

De conduyto que leixauam.

Constetução segunda per que o dito Rey mandou que os seus ouençaes ou aquelles que del terras ou alcaldarias tiverem nom tomem nem leuem nenhuma cousa daquelles que as venderem para comer así como ante tomavão pro costume antigo.

1 a 122 Custume maa se leuou antigamente en nosso rreyno assy en Coinbra come nos outros logares de nossa estremadura e nas outras partes do rreyno : que a terça parte leixauam aos uendedores de todo aquelo que conprassem deles pera conduyto tambem pera nós come pera aquelles que de nós teem as terras e as alcaydarias. E esto era gram danno dos mesquinhos. E por ende stabelecemos tolhendo iá pera senpre este maa custume que nunca iamays daqui adeante nosso ouençaal nem outrossy daqueles que de nós teem as terras ou as alcaydarias ousem buscar nem demandar daqule que o seu uender nemigalha : mays comprelhy o seu segundo como stimado de dereyto e assy commo comprarem os outros vizinos. E sse alguus dos ouençaes contra esto ousar fazer peyte quinhentos soldos e faça boo dereyto aaquel a que fezer o torto.

fol. 25.

3 antigo
10 a 12 nas comarcas
16 e 17 e em
20 do nossó
43 mea
47 a 51 era grande prejuizo
54 a 60 por onde estabelecemos tolhendo para sempre tão máo custume
63 e 64 valha nem tenha. Mais estabelecemos e mandamos para todo sempre
69 e
72 e 73 de nós as
78 nem outros nenhuns nom
80 das
83 a 87 pelo dito costume mas
89 e 90 essas cousas a vontade de seus donds
94 e 95 como
97 e 98 comprarem os outros
106 ou dos outros davanditos
111 peytem
115 façam
118 a 120 aaquelles a quem essas

fol. 24.

3 antigo
5 a seer
16 como
21 nosso Regno;
25 e 26 como os
34 levavamos
48 e 49 em grão dapno,
64 a 67 E Estabelecemos que Nossos
72 a 77 de Nós teverem Terras, ou Alquaidarias,
89 essas
102 alguuns
108 aquesto
111 peitem
115 façam
118 aos

Líb. II, fol. 31.

III

1211

Como elRey manda aos seus almuxarifes que nom leuem nenhuma cousa daqueles a que acaeçe prigoo no mar.

Stabelecemos¹ que² nenhum³ nom⁴ leue⁵ cousa⁶ aaqueles⁷ que⁸ acaeçer⁹ perigoo¹⁰ no¹¹ mar¹² assy¹³ dos¹⁴ da¹⁵ nossa¹⁶ terra¹⁷ come¹⁸ dos¹⁹ das²⁰ outras²¹ se²² acaeçer²³ per²⁴ britamento²⁵ de²⁶ naue²⁷ ou²⁸ de²⁹ nauio³⁰ al-

N.º 4

N.º 5

Constetução terceira per que ElRey defende que nenhum tome cousa dos averes que se perderem no mar por cajom ou por tormenta.

1 Porque a lei não deve ser cajom de dano a nenhum. Por onde estabelecemos

1 Porque a Ley nom deve seer cajom de dapno a nenhum : Estabelecemos, 7 alguma d'aquelles, a

guma³¹ cousa³² que³³ andasse³⁴ na³⁵ naue³⁶ ou³⁷ no³⁸ nauio³⁹ que⁴⁰ aportase⁴¹ na⁴² rribeyra⁴³ ou⁴⁴ en⁴⁵ alguun⁴⁶ porto⁴⁷ mais⁴⁸ os⁴⁹ sseñhores⁵⁰ dessas⁵¹ cousas⁵² aiamnas⁵³ todas⁵⁴ en⁵⁵ paz⁵⁶ assy⁵⁷ que⁵⁸ os⁵⁹ nossos⁶⁰ almuxarifes⁶¹ nom⁶² leuem⁶³ deles⁶⁴ cousa⁶⁵ nem⁶⁶ aquelles⁶⁷ que⁶⁸ de⁶⁹ nós⁷⁰ as⁷¹ terras⁷² teuerem⁷³ nem⁷⁴ nenhuun⁷⁵ outro⁷⁶. Ca⁷⁷ ssem⁷⁸ rrazom⁷⁹ parece⁸⁰ que⁸¹ aquel⁸² que⁸³ he⁸⁴ atormentaado⁸⁵ darlhi⁸⁶ homem⁸⁷ outro⁸⁸ tormento⁸⁹. Se⁹⁰ per⁹¹ uentuyra⁹² alguun⁹³ contra⁹⁴ esta⁹⁵ nossa⁹⁶ costetiçom⁹⁷ quizer⁹⁸ hir⁹⁹ reteendo-lhi¹⁰⁰ o¹⁰¹ sseu¹⁰² auer¹⁰³ leuando¹⁰⁴ dos¹⁰⁵ dauamdictos¹⁰⁶ alguma¹⁰⁷ cousa¹⁰⁸ facta¹⁰⁹ primeiramente¹¹⁰ entrega¹¹¹ das¹¹² cousas¹¹³ que¹¹⁴ lhi¹¹⁵ filharom¹¹⁶ ou¹¹⁷ perderom¹¹⁸ perça¹¹⁹ quanto¹²⁰ ouuer¹²¹.

fol. 1.

N.º 4

N.º 5

3 até 43 se alguns navyos em nossos regnos priguarem no mar quer seja de nosso Regno quer dalhur e per tromenta quebrarem ou deitarem alguma couza no mar e per força de sá tormenta ou per caiom esas couzas aportarem aa riba
48 e 54 mandamos que nossos ovençaes, almoxarifes nem outros alguns que o nosso aver tiverem ou ouverem de aver por nós os nossos direitos nom lhos tomem nem peção mas todas essas couzas tornem a seus donos cujas forão, e ajãonas
59 e 86 nenhum nom lhes embargem nem retenção nenhuma couza. Que será grande torto se os atormentados forem doutra guisa agravados darlhes
90 e 92 E se
95 e 97 esto que nós estabelecemos
103 o
111 cumprida entrega
116 e 118 filbarem ou perderem
121 ouverem.

18 como
21 outras terras
23 aqueecer que
28 e 29 ou
37 a 40 ou Navio
53 as ajam
59 e 61 o nosso almoxarife
63 a 65 leve dellas cousa alguma
75 alguun
81 e 82 aaquelle
90 E se
92 ventura
97 Constituicòm
101 a 103 per ventura o seu ou
109 feita
111 entrega comprida

fol. 24 v.

Lic. II, tit. 32.

IV

1211

Como elRey manda que nom leuem nemigalha dos que forem acusados em casos de treyçom.

Dos¹ aleyuosos² e³ dos⁴ treedores⁵ stabelecemos⁶ que⁷ se⁸ per⁹ uentuyra¹⁰ por¹¹ sa¹² maldade¹³ forem¹⁴ mortos¹⁵ ou¹⁶ em¹⁷ outra¹⁸ guisa¹⁹ atormentados²⁰ ou²¹ peados²² todos²³ os²⁴ seus²⁵ beens²⁶ de²⁷ seu²⁸ se²⁹ tornem³⁰ a³¹ seus³² hereeos³³ proprios³⁴ assy³⁵ que³⁶ os³⁷ almuxarifes³⁸ cousa³⁹ deles⁴⁰ nom⁴¹ possam⁴² tomar⁴³. Saluo⁴⁴ en⁴⁵ dous⁴⁶ cazos⁴⁷ en⁴⁸ nos⁴⁹ quaaes⁵⁰ depois⁵¹ que⁵² forem⁵³ mortos⁵⁴ ou⁵⁵ en⁵⁶ outra⁵⁷ guisa⁵⁸ peados⁵⁹ ou⁶⁰ atormentados⁶¹ todolos⁶² seus⁶³ beens⁶⁴ o⁶⁵ nosso⁶⁶ almuxarife⁶⁷ deue⁶⁸ a⁶⁹ tomar⁷⁰. Conuem⁷¹ a⁷² ssaber⁷³ se⁷⁴ os⁷⁵ dauamdictos⁷⁶ trabalharem⁷⁷ en⁷⁸ nossa⁷⁹ morte⁸⁰ ou⁸¹ de⁸² nosso⁸³ filho⁸⁴ ou⁸⁵ de⁸⁶ nosso⁸⁷ parente⁸⁸ chegado⁸⁹ os⁹⁰ quaaes⁹¹ teemos⁹² que⁹³ ssom⁹⁴ parte⁹⁵ de⁹⁶ nosso⁹⁷ corpo⁹⁸ ou⁹⁹ en¹⁰⁰ morte¹⁰¹ de¹⁰² seu¹⁰³ senhor¹⁰⁴ ou¹⁰⁵ en¹⁰⁶ ereges¹⁰⁷ que¹⁰⁸ forem¹⁰⁹ uençudos¹¹⁰ per¹¹¹ juizo¹¹² dos¹¹³ bispos¹¹⁴ e¹¹⁵ sse¹¹⁶ en¹¹⁷ nos¹¹⁸ outros¹¹⁹ casos¹²⁰ nom¹²¹ ouuerem¹²² hereeos¹²³ nem¹²⁴ parentes¹²⁵ achegados¹²⁶ e¹²⁷ nom¹²⁸ forem¹²⁹ acusados¹³⁰ o¹³¹ nosso¹³² almuxarife¹³³ tome¹³⁴ quanto¹³⁵ ouuerem¹³⁶. E¹³⁷ se¹³⁸ ouuerem¹³⁹ molheres¹⁴⁰ nós¹⁴¹ aueremos¹⁴² a¹⁴³ meadade¹⁴⁴ hu¹⁴⁵ hereeos¹⁴⁶ ou¹⁴⁷ propinquos¹⁴⁸ nom¹⁴⁹ ouuer¹⁵⁰ e¹⁵¹ as¹⁵² molheres¹⁵³ aiam¹⁵⁴ a¹⁵⁵ outra¹⁵⁶ meadade¹⁵⁷.

Outrosy¹⁵⁸ estabelecemos¹⁵⁹ que¹⁶⁰ se¹⁶¹ en¹⁶² no¹⁶³ tempo¹⁶⁴ que¹⁶⁵ os¹⁶⁶ padres¹⁶⁷ fezerem¹⁶⁸ treyçom¹⁶⁹ ou¹⁷⁰ aleyuosya¹⁷¹ e¹⁷² as¹⁷³ sas¹⁷⁴ molheres¹⁷⁵ forem¹⁷⁶ prenhes¹⁷⁷ assy¹⁷⁸ que¹⁷⁹ os¹⁸⁰ filhos¹⁸¹ ou¹⁸² as¹⁸³ filhas¹⁸⁴ nom¹⁸⁵ forem¹⁸⁶ nados¹⁸⁷ taacs¹⁸⁸ filhos¹⁸⁹ nom¹⁹⁰ aiam¹⁹¹ os¹⁹² beens¹⁹³ do¹⁹⁴ padre¹⁹⁵ mais¹⁹⁶ todos¹⁹⁷ os¹⁹⁸ beens¹⁹⁹ do²⁰⁰

N.º 4

N.º 5

Constatuição quarta em quacs casos elRey deve daver os bens dos treedores e dos aleyuosos.

10 ventura
23 a 25 todollos
27 e 28 deses
37 e 38 o nosso almoxarife
41 e 42 não possa
48 e 49 asinados em os
69 a 71 tomar
76 e 77 sobreditos trabalharão
105 a 107 ou erejos
110 vencidos
127 e 128 nem
130 cazados
143 e 144 ametade
148 parentes
150 ouverem
157 meadade
163 e 164 nos tempos em
169 traição
172 e 173 as
182 a 186 não sejam
190 não
196 a 198 mas todolos

3 e 4 e
10 a 12 ventura per sua
22 a 25 penados todollos
27 e 28 desses
37 a 39 o Almuxarife cousa alguma
42 possa
39 penados
68 e 69 deve
71 a 73 a saber
77 trabalharom
87 a 89 nossos parentes achegados
105 e 106 ou
110 vencidos
112 Juizos
117 e 118 em
130 casados.
143 e 144 a meetade
147 e 148 nem provincos
157 meetade
161 e 162 se
172 a 174 as suas
182 a 186 nom sejam

M. L. Tom. I.

42

padre²⁰¹ condanpnado²⁰² nós²⁰³ os²⁰⁴ auermos²⁰⁵ compridamente²⁰⁶ se²⁰⁷ outros²⁰⁸ herecos²⁰⁹ ou²¹⁰ propinquos²¹¹ nom²¹² ouerem²¹³ tirados²¹⁴ os²¹⁵ dauamdictos²¹⁶ dous²¹⁷ casos²¹⁸ En²¹⁹ os²²⁰ quaaes²²¹ nem²²² filhos²²³ nem²²⁴ outros²²⁵ herdeyros²²⁶ nom²²⁷ deuem²²⁸ a²²⁹ auer²³⁰ seus²³¹ beens²³² mais²³³ nós²³⁴ deuemos²³⁵ a²³⁶ auer²³⁷ todas²³⁸ cousas²³⁹ tirada²⁴⁰ a²⁴¹ meadade²⁴² da²⁴³ molher²⁴⁴ se²⁴⁵ a²⁴⁶ ouer²⁴⁷. E²⁴⁸ en²⁴⁹ cada²⁵⁰ huum²⁵¹ dos²⁵² dictos²⁵³ casos²⁵⁴ quer²⁵⁵ seiam²⁵⁶ danados²⁵⁷ ou²⁵⁸ nom²⁵⁹ senpre²⁶⁰ a²⁶¹ coomha²⁶² segundo²⁶³ o²⁶⁴ costume²⁶⁵ da²⁶⁶ terra²⁶⁷ seia²⁶⁸ pagada²⁶⁹. E²⁷⁰ se²⁷¹ per²⁷² uentuyra²⁷³ aqueles²⁷⁴ que²⁷⁵ de²⁷⁶ taaes²⁷⁷ maldades²⁷⁸ forem²⁷⁹ acusados²⁸⁰ e²⁸¹ se²⁸² nom²⁸³ quiserem²⁸⁴ en²⁸⁵ na²⁸⁶ nossa²⁸⁷ corte²⁸⁸ a²⁸⁹ ssalvar²⁹⁰ ata²⁹¹ XXX²⁹² dias²⁹³ sol²⁹⁴ que²⁹⁵ o²⁹⁶ fez²⁹⁷ per²⁹⁸ sa²⁹⁹ maldade³⁰⁰ perderá³⁰¹ quanto³⁰² ouer³⁰³ e³⁰⁴ seia³⁰⁵ certo³⁰⁶ que³⁰⁷ nunca³⁰⁸ o³⁰⁹ cobrará³¹⁰.

fol. 1.

N.º 4

N.º 5

202 condenado
204 e 205 averemos
207 se os
214 tirando
229 e 230 aver
233 mas
236 e 237 aver
241 e 242 ametade
245 a 249 em
253 davandetos
258 quer
268 será
289 e 290 salvar
297 a 301 fazer possa perdem
303 a 306 ouverem e serão certos
310 cobrarão.

191 e 195 dos padres
197 e 198 todollos
202 condapnado
204 e 205 averemos
211 provincos
213 ouver
222 e 223 filhos
229 e 230 aver
236 e 237 aver
242 meetade
253 davanditos
257 dapnados
262 cooima
273 ventura
281 e 282 se
285 e 286 em a
289 e 290 salvar
294 sob
297 a 300 fazer possa

fol. 21 v.

Liv. v, tit. 2.
Cl. Liv. n, tit. 54.

V

1211

Como ElRey defende que nenhum nom corte vinhas nem queyme casas.

Casas¹ e² vinhas³ e⁴ outras⁵ posissões⁶ do⁷ nosso⁸ rreyno⁹ quer¹⁰ seiam¹¹ de¹² nobres¹³ homeens¹⁴ quer¹⁵ doutros¹⁶ coutamolas¹⁷ en¹⁸ esta¹⁹ guisa²⁰. Se²¹ omezios²² antre²³ os²⁴ nobres²⁵ homens²⁶ ou²⁷ outros²⁸ naçerem²⁹ por³⁰ torto³¹ que³² alguma³³ das³⁴ partes³⁵ faça³⁶ ao³⁷ outro³⁸ se³⁹ aquel⁴⁰ que⁴¹ fez⁴² o⁴³ torto⁴⁴ ou⁴⁵ que⁴⁶ dizem⁴⁷ que⁴⁸ o⁴⁹ fez⁵⁰ de⁵¹ boons⁵² fiadores⁵³ ou⁵⁴ outro⁵⁵ rrecado⁵⁶ pera⁵⁷ estar⁵⁸ a⁵⁹ nosso⁶⁰ juizo⁶¹. Aquel⁶² que⁶³ padeço⁶⁴ o⁶⁵ torto⁶⁶ nom⁶⁷ seia⁶⁸ ousado⁶⁹ de⁷⁰ derribar⁷¹ as⁷² casas⁷³ daquel⁷⁴ que⁷⁵ lhi⁷⁶ fez⁷⁷ o⁷⁸ torto⁷⁹ nem⁸⁰ se⁸¹ chegue⁸² a⁸³ elas⁸⁴ pera⁸⁵ as⁸⁶ derribar⁸⁷ nem⁸⁸ lhi⁸⁹ corte⁹⁰ vinhas⁹¹ nem⁹² lhi⁹³ destrua⁹⁴ aruores⁹⁵ nem⁹⁶ outras⁹⁷ sas⁹⁸ posissões⁹⁹. Se¹⁰⁰ per¹⁰¹ uentuyra¹⁰² o¹⁰³ que¹⁰⁴ fez¹⁰⁵ torto¹⁰⁶ for¹⁰⁷ demandado¹⁰⁸ afrontando¹⁰⁹ e¹¹⁰ dizendo¹¹¹ dante¹¹² dous¹¹³ homens¹¹⁴ boons¹¹⁵ aaquel¹¹⁶ de¹¹⁷ que¹¹⁸ o¹¹⁹ torto¹²⁰ rreçebe¹²¹ se¹²² lhi¹²³ quer¹²⁴ corregar¹²⁵ o¹²⁶ mal¹²⁷ que¹²⁸ lhi¹²⁹ fez¹³⁰ e¹³¹ dar¹³² pera¹³³ esto¹³⁴ rrecado¹³⁵ como¹³⁶ suso¹³⁷ dicto¹³⁸ he¹³⁹ a¹⁴⁰ qual¹⁴¹ fronta¹⁴² e¹⁴³ dizer¹⁴⁴ mandamos¹⁴⁵ que¹⁴⁶ senpre¹⁴⁷ sse¹⁴⁸ faça¹⁴⁹. E¹⁵⁰ se¹⁵¹ nom¹⁵² quizer¹⁵³ dar¹⁵⁴ rrecado¹⁵⁵ entom¹⁵⁶ o¹⁵⁷ testemunhe¹⁵⁸ perdante¹⁵⁹ homeens¹⁶⁰ boons¹⁶¹ e¹⁶² entom¹⁶³ sabham¹⁶⁴ aquelo¹⁶⁵ que¹⁶⁶ fez¹⁶⁷.

fol. 1 v.

N.º 4

Constetução quinta como nenhum nom queyme casas nem corte vinhas nem arvores nem derribe a seus lmygos.

17 a 19 coutamollos desta
21 e 22 Que omezio
26 e 27 ou antre os
31 tortos
42 a 44 fizer o torto
47 digam
69 uzado
76 a 79 lho fez
98 e 99 posissões, e
106 o torto

109 a 111 afrontado e perguntado
113 e 114 homens
116 e 117 daquel
121 receber
128 e 129 que
136 a 139 asi como dito he de suso
144 a 146 pergunta
156 a 159 esto será testemunhado dante
162 a 164 iunto sobre

fol. 25.

VI

1211

Carta per que ElRey manda que as casas dos homens nobres e dos outros seiam coutadas e nom entrem en elas pera matar nem a tolher nembro a nenhum nem matem homeens a seus enmiigos.

Coutamos¹ as² casas³ en⁴ esta⁵ maneira⁶ quer⁷ seiam⁸ doméens⁹ nobres¹⁰ quer¹¹ doutros¹² conuem¹³ a¹⁴ ssaber¹⁵ que¹⁶ nenhum¹⁷ nom¹⁸ seia¹⁹ ousado²⁰ de²¹ matar²² nem²³ de²⁴ talhar²⁵ nembro²⁶ nem²⁷ en²⁸ nenhuma²⁹ guisa³⁰ de³¹ mal³² fazer³³ a³⁴ seu³⁵ enmiigo³⁶ en³⁷ na³⁸ sa³⁹ casa⁴⁰. E⁴¹ outrosy⁴² nom⁴³ seia⁴⁴ ousado⁴⁵ de⁴⁶ lha⁴⁷ rromper⁴⁸ em⁴⁹ nenhuma⁵⁰ guisa⁵¹. Outrosy⁵² mandamos⁵³ que⁵⁴ nenhum⁵⁵ do⁵⁶ nosso⁵⁷ rreyno⁵⁸ nom⁵⁹ seia⁶⁰ ousado⁶¹ que⁶² polos⁶³ omezios⁶⁴ sobredictos⁶⁵ matem⁶⁶ homeens⁶⁷ de⁶⁸ seus⁶⁹ enmiigos⁷⁰ nem⁷¹ lhis⁷² cortem⁷³ nembros⁷⁴ nem⁷⁵ lhis⁷⁶ façam⁷⁷ mal⁷⁸ em⁷⁹ nenhuma⁸⁰ guisa⁸¹ senom⁸² aaquelles⁸³ que⁸⁴ com⁸⁵ seus⁸⁶ senhores⁸⁷ ou⁸⁸ per⁸⁹ sy⁹⁰ lhis⁹¹ fazem⁹² mal⁹³ ou⁹⁴ deshorrã⁹⁵. Por⁹⁶ que⁹⁷ mandamos⁹⁸ que⁹⁹ nenhum¹⁰⁰ nom¹⁰¹ seia¹⁰² ousado¹⁰³ de¹⁰⁴ uiinr¹⁰⁵ contra¹⁰⁶ este¹⁰⁷ nosso¹⁰⁸ juizo¹⁰⁹ e¹¹⁰ aquel¹¹¹ que¹¹² hi¹¹³ al¹¹⁴ fezer¹¹⁵ peytará¹¹⁶ quinhentos¹¹⁷ soldos¹¹⁸ douro¹¹⁹ e¹²⁰ o¹²¹ sobredicto¹²² degradalo¹²³ en¹²⁴ como¹²⁵ uirmos¹²⁶ que¹²⁷ he¹²⁸ mester¹²⁹. E¹³⁰ faremos¹³¹ correger¹³² muy¹³³ bem¹³⁴ ao¹³⁵ que¹³⁶ o¹³⁷ torto¹³⁸ padeçesse¹³⁹ todo¹⁴⁰ mal¹⁴¹ e¹⁴² desaguizado¹⁴³ que¹⁴⁴ rreçebesse¹⁴⁵.

fol. 1. v.

N.º 4

Constituição sexta que nenhum nom mate nem fira homem de seu imygo.

33 e 34 a
36 imygo
39 a 41 casa.
41 será
50 alguma
52 E outro si
56 de
63 por os
66 mate

70 imygos
80 e 81 alguma maneira
84 e 85 com quem
92 fizerem
113 lhe
121 a 124 sobre todo degradallemos
131 faremolhe
135 aaquele
140 todo o

fol. 25 v.

VII

1211

Stabellimento contra aqueles que demandam a seus auersayros com que já ouuerom sentença.

Cobiçante¹ nós² poenr³ çima⁴ aas⁵ demandas⁶ e⁷ que⁸ per⁹ aquesto¹⁰ aiam¹¹ fim¹² qual¹³ deuem¹⁴. Estabeleçemos¹⁵ que¹⁶ sse¹⁷ alguëm¹⁸ trazer¹⁹ a²⁰ nosso²¹ juizo²² aquel²³ com²⁴ que²⁵ ouue²⁶ demanda²⁷ depoy²⁸ da²⁹ sentença³⁰ dos³¹ nosos³² juizes³³ e³⁴ depois³⁵ for³⁶ uençudo³⁷ e³⁸ achado³⁹ que⁴⁰ a⁴¹ sentença⁴² que⁴³ gaanhou⁴⁴ he⁴⁵ booa⁴⁶ qual⁴⁷ deuia⁴⁸. Por⁴⁹ esto⁵⁰ por⁵¹ que⁵² costrengem⁵³ o⁵⁴ sseu⁵⁵ auerssayro⁵⁶ como⁵⁷ nom⁵⁸ deuia⁵⁹ sse⁶⁰ o⁶¹ uençedor⁶² for⁶³ caualleiro⁶⁴ ou⁶⁵ clerigo⁶⁶ prelado⁶⁷ da⁶⁸ egreja⁶⁹ o⁷⁰ uençudo⁷¹ sseia⁷² peado⁷³ en⁷⁴ X⁷⁵ marauedis⁷⁶ douro⁷⁷. E⁷⁸ se⁷⁹ for⁸⁰ peom⁸¹ ou⁸² clerigo⁸³ nom⁸⁴ prelado⁸⁵ seia⁸⁶ peado⁸⁷ em⁸⁸ V⁸⁹ marauedis⁹⁰ douro⁹¹.

fol. 2.

N.º 1

N.º 4

N.º 5

Das que andam nos preitos.

Constituição septima que pena deve daver aquel que for contra a sentença dada contra el pelos sobrejuizes delRey e se despõs a sentença for achada por boa.

1 a 91 Estabelesçudo he de fazerem fim aos preitos nem que nenhuus preytos encalcem os outros assy que nunca aian fin. Mandamos que se alguëm foy uençudo per sentença de nossos juyzes aduserem aquel uençudo he e lhy for prouado ca leuou deryto juizo porque seu auersayro fox trabalhar sem deryto se for cauallero ou priol degreja peite X marauedis e se for peom ou clerigo peite V marauadis.

fol. 25 v.

1 e 2 Cobiçamos a
7 a 10 asi que humas atalhem as outras e que
18 e 19 alguëm trover
34 querendo-lhes nos fazer merce que lha conheçam d'erro alguëm se o hi ha e se
37 vencido
46 boa e
52 a 56 o que constringeo a seu adversairo
68 de
71 e 72 vencido será
86 a 91 em sinco meravedins.

fol. 25 v.

1 Cobiçando
6 demandas, e nam chegar demanda a demandas
10 e 11 esto ajam as demandas
18 e 19 alguëm trover
24 e 25 que
27 demandado
33 juizes, querendo-lhe Nós fazer merce, que lhe conheçam d'erro alguëm, se o hy ouuer
37 vencido
44 guainhou a outra parte contra elle
46 boa, e
53 e 54 constringeo
71 vencido
73 penado
81 piam
87 penado

Liv. III, fol. 108.

VIII

Esta lei, uma das que mais indubitavelmente pertencem a Affonso II, é attribuida na Affonsina, Liv. v tit. 63, a Affonso IV, achando-se aliás transcripta no Liv. III tit. 92 sob o nome de seu verdadeiro auctor. As variantes dos dous diversos logares da Affonsina vão designadas pelas letras A e B.

1211

Stabeleçimento do porteyro delRey en como nom deue fazer eyxecuom mais do que lhi he mandado.

Se¹ nosso² porteyro³ quer⁴ com⁵ fuste⁶ quer⁷ com⁸ letras⁹ ou¹⁰ per¹¹ sy¹² for¹³ fazer¹⁴ eyxacuom¹⁵ contra¹⁶ alguem¹⁷ se¹⁸ aquel¹⁹ sobre²⁰ que²¹ faz²² a²³ eyxacuom²⁴ for²⁵ ia²⁶ julgado²⁷ em²⁸ nossa²⁹ corte³⁰ sobre³¹ esto³² nom³³ rreçeba³⁴ nenhuma³⁵ caucom³⁶. Mais³⁷ de³⁸ todo³⁹ en⁴⁰ todo⁴¹ faça⁴² a⁴³ eyxacuom⁴⁴ se⁴⁵ mais⁴⁶ nom⁴⁷ fazer⁴⁸ ca⁴⁹ en⁵⁰ na⁵¹ nossa⁵² sentença⁵³ he⁵⁴ mandado⁵⁵. E⁵⁶ se⁵⁷ aquelo⁵⁸ sobre⁵⁹ que⁶⁰ fez⁶¹ a⁶² eyxacuom⁶³ nom⁶⁴ for⁶⁵ primeiramente⁶⁶ en⁶⁷ nossa⁶⁸ corte⁶⁹ julgado⁷⁰ ou⁷¹ que⁷² nom⁷³ foy⁷⁴ de⁷⁵ nenhum⁷⁶ julgado⁷⁷ se⁷⁸ este⁷⁹ contra⁸⁰ que⁸¹ fizeram⁸² a⁸³ eyxacuom⁸⁴ o⁸⁵ porteyro⁸⁶ quer⁸⁷ dar⁸⁸ booa⁸⁹ caucom⁹⁰ ou⁹¹ penhores⁹² dante⁹³ dous⁹⁴ ou⁹⁵ tres⁹⁶ homeens⁹⁷ boons⁹⁸ pera⁹⁹ estar¹⁰⁰ a¹⁰¹ nosso¹⁰² juizo¹⁰³ e¹⁰⁴ o¹⁰⁵ porteyro¹⁰⁶ nom¹⁰⁷ o¹⁰⁸ quer¹⁰⁹ rreçeber¹¹⁰ mais¹¹¹ quer¹¹² o¹¹³ penhorar¹¹⁴. Esto¹¹⁵ seia¹¹⁶ testemunhado¹¹⁷ dante¹¹⁸ dous¹¹⁹ homeens¹²⁰ boons¹²¹ e¹²² entom¹²³ tolhalhi¹²⁴ per¹²⁵ força¹²⁶ a¹²⁷ penhora¹²⁸ sem¹²⁹ coomha¹³⁰ nenhuma¹³¹. E¹³² sse¹³³ caucom¹³⁴ nom¹³⁵ quizer¹³⁶ dar¹³⁷ a¹³⁸ nenhuma¹³⁹ guisa¹⁴⁰ nom¹⁴¹ tolha¹⁴² a¹⁴³ penhora¹⁴⁴ e¹⁴⁵ sse¹⁴⁶ a¹⁴⁷ tolher¹⁴⁸ seia¹⁴⁹ peado¹⁵⁰ en¹⁵¹ quinhentos¹⁵² soldos¹⁵³.

fol. 2.

N.º 1

N.º 4

N.º 5-A

N.º 5-B

Des porteyros e das portagens.

Constituição outava que ElRey manda que os porteyros fação execuom pelas sentenças e não recebão caucom.

1 a 153 Mandamos e outorgamos que sse nossos porteyros forem con as leteras ou com fustes ou per ssy alguma rrem fazer contra alguem. Se aquelo que fez foy iulgado per nosa corte sobresto non rreçeba fiador nem penhor. Mays a todas guissas faça o que lhy mandarem se non sabir de mesura que foy posta em nosso iuzo. Mais o que faz se non foy primeiramente julgado em nossa corte. E for iulgado doutros juizes que nom forem de nossa corte ou se non er foy iulgado dalguem. Se o aquel contra que o porteyro segue o mandado parar ao porteyro fiador ou penhor ante dous homens boons des aly tolherlha o penhor. Entom tolham ao porteyro penhor en outra guissa e se o tolher peytara D. soldos.

fol. 25 v.

1 Se o
6 a 9 letras quer com fuste
15 execuom
19 a 25 aquello souber que fez a execuom foi
44 execuom
48 a 51 fez que em
54 e 55 he.
59 souber
61 a 63 faz a execuom
67 cam
75 por outros juizes fora de nossa corte julgado ou que nom foi de
81 a 84 quem faz execuom
87 quizer
97 e 98 homens
107 e 108 o nom
111 a 113 mas querello
116 será
119 e 120 homens
125 a 128 o penhor e se mister for tolhalhos por força
130 outra coima
143 e 144 o penhor
147 a 150 o tolher sera apenado
fol 26.

2 o nosso
4 a 9 com letras ou com fuste
15 execuom
19 aquello
24 e 25 execuom foi
28 em a
36 e 37 caucom, mas
43 a 45 a dita execuom se a em
49 a 55 que aquello que per Nós he mandado em a nossa Corte.
61 a 63 fazer a dita execuom
67 em a
71 e 72 ou
75 e 76 per outro nenhum Juiz fora da nossa Corte
79 esse
82 a 90 se faz a execuom, quer dar ao dito Porteyro boa caucom
93 perante
107 e 108 o nam
111 a 113 mas quello
124 tolha-lhe o penhor, e se mister for tolha-lho
127 a 131 sem nenhuma coima
134 a caucom
138 em
143 e 144 o penhor
147 o
150 penado

Liv. III, tit. 92.

2 o nosso
6 letras
9 e 10 fuste quer
15 eixecuom
19 aquello
24 e 25 eixecuom foi
28 em a
43 e 44 eixecuom
49 a 51 do que em a
61 a 63 fazer a eixecuom
67 em a
71 e 72 ou
75 e 76 por outro Juizo fora da nossa Corte
78 e se
82 a 88 se faz a eixecuom, quer dar ao Porteyro
95 a 97 homens
101 em
107 e 108 o nom
124 tolha-lhe o pinhor; e se mister for, tolha-lho
127 a 129 sem
133 se a
138 em
143 e 144 o pinhor
147 o
150 penado

Liv. v. tit. 63.

IX

1211

Stabelleçimento en como seiam os moesteyros defesos de todo homem.

Dos¹ moesteyros² do³ nosso⁴ rreino⁵ e⁶ das⁷ egreias⁸ e⁹ dos¹⁰ monies¹¹ e¹² de¹³ cada¹⁴ huum¹⁵ deuoto¹⁶ a¹⁷ Deus¹⁸ desta¹⁹ guisa²⁰ mandamos²¹ que²² seiam²³ defesos²⁴ dos²⁵ leygos²⁶ per²⁷ nós²⁸ e²⁹ per³⁰ nossos³¹ príncepes³²

N.º 4

Constituição nona per que ElRey conta os moesteyros e Igrejas e que el possa apresentar hu for padroeyro.

30 e 31 pellos nosos

38 e 39 e nos

e³³ pelos³⁴ juizes³⁵ e³⁶ porteiros³⁷ en³⁸ nos³⁹ moesteyros⁴⁰ ou⁴¹ nas⁴² egreias⁴³ en⁴⁴ que⁴⁵ auemos⁴⁶ dereyto⁴⁷ ou⁴⁸ padronado⁴⁹ assy⁵⁰ destinguemos⁵¹. Se⁵² a⁵³ egreia⁵⁴ nom⁵⁵ for⁵⁶ collegiada⁵⁷ que⁵⁸ he⁵⁹ uaga⁶⁰ ellegeremos⁶¹ prelado⁶² conuenhauil⁶³ sse⁶⁴ o⁶⁵ hy⁶⁶ ouuer⁶⁷ natural⁶⁸ da⁶⁹ egreia⁷⁰ com⁷¹ consselho⁷² dos⁷³ gouernadores⁷⁴ e⁷⁵ presentaloemos⁷⁶ ao⁷⁷ bispo⁷⁸ pera⁷⁹ o⁸⁰ confirmar⁸¹. E⁸² se⁸³ en⁸⁴ ela⁸⁵ prelado⁸⁶ conuenhauil⁸⁷ nom⁸⁸ for⁸⁹ achado⁹⁰ elegeloemos⁹¹ doutra⁹². Mais⁹³ sse⁹⁴ a⁹⁵ egreia⁹⁶ for⁹⁷ conuentual⁹⁸ e⁹⁹ o¹⁰⁰ conuento¹⁰¹ cantem¹⁰² e¹⁰³ celebrem¹⁰⁴ ssa¹⁰⁵ eliçom¹⁰⁶ segundo¹⁰⁷ Deus¹⁰⁸ mandou¹⁰⁹ he¹¹⁰ dereyto¹¹¹ guardado¹¹² a¹¹³ nós¹¹⁴ depois¹¹⁵ que¹¹⁶ o¹¹⁷ outro¹¹⁸ elegermos¹¹⁹.

fol. 2.

N.º 4

41 e
47 a 49 adetores (sic) do padroado
59 e 60 vagar
79 e 80 pera
87 e 88 nom
91 enelgelloemos
93 mas

99 e 100 o
102 a 104 traveti (sic) e celebre
106 enleição
108 a 110 Deus e
112 aguardando
118 e 119 outorguemos entom des adiante a confirmaçom será aguardada para seu mayoral como ia dicemos.

fol. 26.

X

En como os moesteyros nem as egreias nom deuem dauer possissões saluo pera vniuersayros.

Porque¹ poderia² acaecer³ que⁴ os⁵ moesteyros⁶ e⁷ as⁸ outras⁹ ordiins¹⁰ de¹¹ nosso¹² rreyno¹³ poderiam¹⁴ comprar¹⁵ tantas¹⁶ possissões¹⁷ que¹⁸ sse¹⁹ tornaria²⁰ en²¹ grande²² dano²³ nosso²⁴ e²⁵ do²⁶ rreyno²⁷. E²⁸ pera²⁹ esta³⁰ tal³¹ conuerria³² que³³ fizessemos³⁴ demandas³⁵ e³⁶ esto³⁷ tornarssehia³⁸ en³⁹ grande⁴⁰ dano⁴¹ das⁴² egreias⁴³ e⁴⁴ en⁴⁵ nosso⁴⁶ perjuizo⁴⁷ e⁴⁸ agravamento⁴⁹. Porem⁵⁰ parando⁵¹ nós⁵² mentes⁵³ no⁵⁴ que⁵⁵ podia⁵⁶ acaecer⁵⁷ stableçemos⁵⁸ que⁵⁹ daqui⁶⁰ adeante⁶¹ nenhuma⁶² cousa⁶³ de⁶⁴ rrelegiom⁶⁵ nom⁶⁶ compre⁶⁷ nenhuma⁶⁸ possissom⁶⁹ tirado⁷⁰ pera⁷¹ vniuersayro⁷² de⁷³ nosso⁷⁴ padre⁷⁵ ou⁷⁶ nosso⁷⁷. E⁷⁸ damos⁷⁹ a⁸⁰ eles⁸¹ leçença⁸² dauerem⁸³ possissões⁸⁴ ou⁸⁵ outras⁸⁶ cousas⁸⁷ pera⁸⁸ outra⁸⁹ manera⁹⁰ aguisada⁹¹. Pero⁹² nom⁹³ tolhemos⁹⁴ a⁹⁵ nenhum⁹⁶ cleriguo⁹⁷ poder⁹⁸ de⁹⁹ comprar¹⁰⁰ possissões¹⁰¹ e¹⁰² de¹⁰³ fazerem¹⁰⁴ delas¹⁰⁵ o¹⁰⁶ que¹⁰⁷ quizerem¹⁰⁸. E¹⁰⁹ sse¹¹⁰ per¹¹¹ uentuyra¹¹² alguem¹¹³ contra¹¹⁴ esta¹¹⁵ nossa¹¹⁶ costetiçom¹¹⁷ quizer¹¹⁸ hir¹¹⁹ perça¹²⁰ quanto¹²¹ der¹²² pola¹²³ possissom¹²⁴ por¹²⁵ pena¹²⁶.

fol. 2.

N.º 1

N.º 4

Das ordiis que compram possissões.

Constetuição decima por que ElRey defeude que os moesteyros e igrejas nom comprem possissões.

1 a 126 Porque poderia auir que os moesteyros e as outras ordiis de nosso rreyno comprariam tantas possissões que seeria a gram damno de nos e de nosso rreyno por esto conuerranos de fazer tal rrem onde auerra gram perda aas eygreias e a nós dano e agrauamento. Por ende filhamos conselho pera nós e pera eles en tempo que uerrá. E iulgamos que daqui adeante nunca cassa de rrelegiom compre possissões sem nosso conieyto. Saluo se a compararem anyuersayro ou de nossa parte e desta guissa podere sen pecado guaanhar sas possissões assy e fazer dellas o que quizerem. E se alguem contra esto ueer ou alguma rrem fazer per nós seya enpeado do que lhy der.

fol. 26.

3 acontecer
10 e 11 hordeens do
17 das posisoens
20 tornarião
23 e 24 noso dano
26 do nosso
29 e 30 per esto
40 gram
45 com
50 a 57 e aguardando nós o que poderia ser e acontecer
61 em deante
63 caza
77 noso avoo
81 ellas
88 per
91 e 99 aguisada em pero
97 clerigo segral
104 fazer
107 e 108 quizer
117 constetuiçom
123 por a

fol. 26.

XI

Esta lei acha-se repetida neste codice entre uma serie de leis de D. Dinis relativas ao clero. Talvez se lhe dêsse nessa epocha uma nova redacção, promulgando-se de novo; mas não a considerámos sendo como uma variante da lei primitiva; porque no indice de D. Duarte vem unicamente como pertencendo a Affonso II, e além disso não offerece differença alguma no substancial da lei. A copia lançada juncto ao Foral Antigo de Santarem é evidentemente uma versão diversa, e talvez a variante contida no mesmo codice das Leis e Posturas não passe tambem de outra traducção obtida posteriormente pelo compilador.

1211

En como deuem fazer foro das herdades.

Porque¹ muytas² uezes³ acaçe⁴ que⁵ o⁶ homem⁷ faz⁸ por⁹ concordia¹⁰ nem¹¹ ade¹² (*sic*) descordia¹³ por¹⁴ ende¹⁵ assy¹⁶ he¹⁷ que¹⁸ per¹⁹ caiom²⁰ dos²¹ privilegios²² que²³ os²⁴ nossos²⁵ antecessores²⁶ aos²⁷ espitaaes²⁸ derom²⁹ e³⁰ eles³¹ nom³² husam³³ deles³⁴ como³⁵ deuem³⁶ fazendo³⁷ preytezia³⁸ con³⁹ os⁴⁰ lauradores⁴¹ e⁴² con⁴³ os⁴⁴ seos⁴⁵ uilaaos⁴⁶ que⁴⁷ lhis⁴⁸ façam⁴⁹ foro⁵⁰ çerto⁵¹ en⁵² cada⁵³ huum⁵⁴ ano⁵⁵ de⁵⁶ ssas⁵⁷ herdades⁵⁸ e⁵⁹ lançam⁶⁰ en⁶¹ elas⁶² ssinaaes⁶³ e⁶⁴ cruces⁶⁵ per⁶⁶ que⁶⁷ deneguem⁶⁸ a⁶⁹ nós⁷⁰ o⁷¹ nosso⁷² dereyto⁷³. E⁷⁴ querendosse⁷⁵ defender⁷⁶ de⁷⁷ fazer⁷⁸ os⁷⁹ dereytos⁸⁰ rrayas⁸¹ (*sic*) a⁸² qual⁸³ cousa⁸⁴ defendemos⁸⁵ que⁸⁶ sse⁸⁷ nom⁸⁸ faça⁸⁹ daqui⁹⁰ en⁹¹ deante⁹². E⁹³ os⁹⁴ que⁹⁵ as⁹⁶ herdades⁹⁷ han⁹⁸ en⁹⁹ esta¹⁰⁰ guisa¹⁰¹ mandamos¹⁰² que¹⁰³ as¹⁰⁴ tornem¹⁰⁵ ao¹⁰⁶ estado¹⁰⁷ que¹⁰⁸ ante¹⁰⁹ eram¹¹⁰ e¹¹¹ que¹¹² de¹¹³ todo¹¹⁴ en¹¹⁵ todo¹¹⁶ tolham¹¹⁷ os¹¹⁸ sinaaes¹¹⁹ e¹²⁰ cruces¹²¹. E¹²² esto¹²³ meesmo¹²⁴ mandamos¹²⁵ a¹²⁶ todos¹²⁷ os¹²⁸ outros¹²⁹ preuilegios¹³⁰.

fol. 2 e v.

Dos que moram nas dos (*sic*) homens que son das hordils e fazem hy alçar cruces per que elRey perde o seu dereyto.

1 a 130 Porque auemos muytas uezes que uay a mal o que foy feyto por ben porem este que os spitaleyros per o camino dos preuilegios que os rreis que foram ante nós lhes derom que eles mal hussam fazendo preços com uilhaaos nossos foreyros que dessas herdades lhes daram cousas calhadas huum ano en os quaes logares se hergen as cruces per que nos ergam

nossos dereytos e defendesse de todo aquelo que nos deuem a fazer. Poren uedamos que des aquy adiante non seia.

E quanto de tal guysa ata aqui gaarom mandamos que se torne en o que ante era e que as cruces se tolham.

E esto que coydamos dos spitaleyros assy o julgamos dos outros preuilegiados hu tal preyto auerra.

fol. 41.

N.º 4

Constetução onzena per que ElRey manda que das herdades que som leixadas aas igrejas nom se perca o foro real se por alguma guiza forem foreiras a el.

4 aquece que o
11 e 12 nace em
27 a 29 derão aos espitaleiros e ás hordens
38 pritesias
45 e 46 villaos
49 dem
56 e 57 das
59 e 60 que nos som foreiras e poos
68 negão
71 a 73 nossos direitos

75 quereusse
77 a 79 por esto aos
81 reaes
87 a 100 daqui em diante nom se faça mas os que taes herdades ganharem ou ouverem desta
109 antes
118 tudo os
120 e as
126 em
130 preuilegiados hu tal preito ouver.

fol. 26. r.

XII

Esta lei que falta assim no Livro das Leis e Posturas, como nos outros codices á excepção das Ordenações de D. Duarte, não póde suppor-se inserida posteriormente n'algum claro do codice original, ou da copia antiga, porque não só está numerada com as outras constituições, mas tambem se acha lançada na Tavoia composta por D. Duarte, não havendo, além d'isso, razão alguma intrinseca para a supormos de diverso reinado.

1211

Constetuição duodecima porque ElRey manda que os clerigos respondão perante seu bispo nos feltos creminaes e ecreslasticos.

Porque he direito que o demandador deve seguir o foro do demandado. Por onde estabelecemos que se o clerigo for demandado sobre cousa que pertensa aa santa igreja responda perante seu bispo ou perante outra pessoa da santa igreja. E se o clerigo for demandado sobre sá propria posição que nom seja de santa igreja seja

judgado costrenhudo pelo juiz leigo. E se o clerigo for demandado de mal que fezer que nós chamamos voz ou cooyma ou doutro feito que pertença a casa de sás hordens nunca seja julgado de nós nem de nosos moordomos nem doutros nossos juizes mas seja julgado per seu bispo ou per seu viguairo. E se tal feito for que nom tanga aprigo de sás hordens seja costrenhudo pelos bens que ouver. E se clerigo demandar o leigo perante os nossos juizes lhe responda o leigo e non perante o juiz da igreja.

fol. 26 v.

XIII

1211

Dos omezios en como sseiam fiindos.

Porque¹ muitas² uezes³ as⁴ maldades⁵ se⁶ as⁷ homem⁸ nom⁹ tolhesse¹⁰ creçem¹¹. E¹² duum¹³ omezio¹⁴ en¹⁵ no¹⁶ começo¹⁷ nom¹⁸ sseer¹⁹ fiindo²⁰ seguesse²¹ gram²² dano²³ do²⁴ rreyno²⁵ e²⁶ das²⁷ gentes²⁸. Stabeleçemos²⁹ que³⁰ os³¹ omezios³² ia³³ fectos³⁴ e³⁵ os³⁶ que³⁷ daqui³⁸ en³⁹ deante⁴⁰ naçerem⁴¹ sseiam⁴² fiindos⁴³ en⁴⁴ esta⁴⁵ guisa⁴⁶ conuem⁴⁷ a⁴⁸ ssaber⁴⁹ se⁵⁰ omezio⁵¹ for⁵² começado⁵³ per⁵⁴ morte⁵⁵ dalguem⁵⁶ e⁵⁷ da⁵⁸ outra⁵⁹ parte⁶⁰ for⁶¹ morto⁶² ahiinda⁶³ que⁶⁴ mais⁶⁵ ualha⁶⁶ tal⁶⁷ omezio⁶⁸ seja⁶⁹ fiindo⁷⁰. E⁷¹ guardado⁷² ao⁷³ que⁷⁴ mays⁷⁵ ualer⁷⁶ seu⁷⁷ corregimento⁷⁸ per⁷⁹ auer⁸⁰ ou⁸¹ per⁸² açoutes⁸³ ou⁸⁴ per⁸⁵ outra⁸⁶ guiza⁸⁷ assy⁸⁸ como⁸⁹ nós⁹⁰ ou⁹¹ os⁹² nosos⁹³ juizes⁹⁴ uirmos⁹⁵ por⁹⁶ dereyto⁹⁷. E⁹⁸ sse⁹⁹ omezio¹⁰⁰ nom¹⁰¹ for¹⁰² começado¹⁰³ per¹⁰⁴ morte¹⁰⁵ mandamos¹⁰⁶ de¹⁰⁷ todo¹⁰⁸ en¹⁰⁹ todo¹¹⁰ que¹¹¹ o¹¹² que¹¹³ rreçeber¹¹⁴ deshonrra¹¹⁵ filhe¹¹⁶ boons¹¹⁷ fiadores¹¹⁸ pera¹¹⁹ dereyto¹²⁰ assy¹²¹ como¹²² nós¹²³ ou¹²⁴ os¹²⁵ nosos¹²⁶ juizes¹²⁷ uirmos¹²⁸ que¹²⁹ he¹³⁰ dereyto¹³¹ e¹³² filhem¹³³ corregimento¹³⁴. E¹³⁵ o¹³⁶ omezio¹³⁷ de¹³⁸ todo¹³⁹ en¹⁴⁰ todo¹⁴¹ fiindo¹⁴². E¹⁴³ se¹⁴⁴ contra¹⁴⁵ esto¹⁴⁶ que¹⁴⁷ nós¹⁴⁸ mandamos¹⁴⁹ alguem¹⁵⁰ quizer¹⁵¹ hir¹⁵² nom¹⁵³ querendo¹⁵⁴ fiinr¹⁵⁵ o¹⁵⁶ omezio¹⁵⁷ seia¹⁵⁸ peado¹⁵⁹ en¹⁶⁰ quinhentos¹⁶¹ soldos¹⁶² douro¹⁶³. E¹⁶⁴ nós¹⁶⁵ como¹⁶⁶ uirmos¹⁶⁷ que¹⁶⁸ he¹⁶⁹ mester¹⁷⁰ deytaloemos¹⁷¹ fora¹⁷² da¹⁷³ terra¹⁷⁴. Esta¹⁷⁵ meesma¹⁷⁶ pena¹⁷⁷ estabeleçemos¹⁷⁸ que¹⁷⁹ sse¹⁸⁰ o¹⁸¹ omezio¹⁸² for¹⁸³ começado¹⁸⁴ per¹⁸⁵ morte¹⁸⁶ dalguem¹⁸⁷ e¹⁸⁸ nom¹⁸⁹ for¹⁹⁰ morto¹⁹¹ da¹⁹² outra¹⁹³ parte¹⁹⁴ até¹⁹⁵ huum¹⁹⁶ ano¹⁹⁷ ou¹⁹⁸ tal¹⁹⁹ cousa²⁰⁰ nom²⁰¹ for²⁰² feita²⁰³ que²⁰⁴ seia²⁰⁵ jgual²⁰⁶ aa²⁰⁷ morte²⁰⁸ os²⁰⁹ parentes²¹⁰ do²¹¹ morto²¹² escolham²¹³ huum²¹⁴ daqueles²¹⁵ qual²¹⁶ quizerem²¹⁷ que²¹⁸ dizem²¹⁹ que²²⁰ fez²²¹ o²²² omezio²²³. E²²⁴ todos²²⁵ os²²⁶ outros²²⁷ seiam²²⁸ quites²²⁹ do²³⁰ omezio²³¹.

fol. 2 v.

N.º 1

N.º 4

Dos omezios e dos cixecos.

Constituição decima tereceira por que Fil Rey manda que os mezos sejam fiindos e aquel que recceber mal ou torto que o demande perante as sás justiça.

1 a 231 Porque auem muytas uezes que o mal que logo nom tolhere creçe e duu omezio que logo nom matam no começo naçem muytos homezios e danos e perigos do rreino e das gentes. Estabeleçemos que os homezios que ia som feytos ou que daqui adeante forem feytos. Mandamos que daqui adeante que de tal guissa seiam fidos. Se se leuantar homezio de morte dalguem e por aquel matarem outro seia morto por morto. E omezio seia fido en esta mancoira aa tanto que aquele que mays ualer rreçeba dereyto per igualdade dauer ou de uaras ou de missas ou doutra cousa assi como semelhar a nós ou a nosos iuizes que faz mester. Mays se sse homezio nom começa en morte dalguem mandamos que rreçeba dereyto daquel de que rrece (sic) damno ou desonra per nós ou per nosos iuyzes assy como a nos semelhar e finsca ser homezio de todo en todo. Se alguem contra esto que nos mandamos quizer fazer assy que omezio non queira fiir peyte D. marauedis e demays seia cixilhado assy como a nós semelhar. A esto que dizemos pela pena stabeleçemos se hommezio se leuantar de morte e ta huum anno os parentes do morto nom matarem outro por el ou nom fezerem tal cousa que se ualha com morte depouys que pasar o anno os parentes do morto escolham huum daqueles qual quizerem dos que forom na morte de seu parente qual soo fique por homeziam e todos los outros seiam quites do homezio.

fol. 26.

6 a 8 untem (sic) se os homes
10 e 11 tolhem
19 e 20 fido
22 grande
23 a 28 Regno
32 mezos
39 e 40 adeante
63 outro ainda
71 e 72 aguardando
91 e 92 ou
96 que he
104 de
108 a 110 todo
124 e 125 ou
133 filhe
135 e 136 e
138 seja de
146 aquesto
155 fiinr
159 penado
164 a 166 e como nós
172 a 174 da terra. A esto
181 e 182 omezio
192 outro da
199 a tal
207 e 208 a morte pasado o anno
225 e 226 todos

fol. 27.

XIV

1211

En como os moesteyros e as egreias deuem sseer guardadas.

Porque¹ nos² parece³ cousa⁴ desaguizada⁵ que⁶ aqueles⁷ que⁸ ssom⁹ a¹⁰ seruiço¹¹ de¹² Deos¹³ de¹⁴ seerem¹⁵ aguardados¹⁶ per¹⁷ poderio¹⁸ segral¹⁹. Por²⁰ ende²¹ stabeleçemos²² que²³ os²⁴ moesteyros²⁵ e²⁶ as²⁷ egreias²⁸ e²⁹ os³⁰ clerigos³¹ e³² os³³ rrelegiozos³⁴ nom³⁵ seiam³⁶ costreniudos³⁷ en³⁸ nas³⁹ colheyas⁴⁰ que⁴¹ pera⁴² nós⁴³ tirarem⁴⁴ nem⁴⁵ pera⁴⁶ aqueles⁴⁷ que⁴⁸ de⁴⁹ nós⁵⁰ as⁵¹ terras⁵² teuerem⁵³ nem⁵⁴ as⁵⁵ rrendas⁵⁶ quando⁵⁷ as⁵⁸ os⁵⁹ conçelhos⁶⁰ assy⁶¹ querem⁶² teenr⁶³ as⁶⁴ nossas⁶⁵ terras⁶⁶ arrendadas⁶⁷ nem⁶⁸ nos⁶⁹ muros⁷⁰ nem⁷¹ em⁷² torres⁷³ fazer⁷⁴ ou⁷⁵ hir⁷⁶ fazer⁷⁷ nem⁷⁸ atalayas⁷⁹.

fol. 2 v.

N.º 4

Constetuição decima quarta como os clerigos e as igrejas ssem izentas de pagar nas peitas reaes.

14 a 16 serem agravados
19 sagral,
30 todos os
32 e 33 e
37 constringidos a pagar
45 ou que tirarem

55 em nas
57 e 58 que
61 a 64 per si quizerem ter das
66 e 67 terras
71 e 72 nem
76 a 78 refazer nem em

fol. 27.

XV

No Liv. IV, tit. 9.º da Affonsina onde esta lei vem inserida com as variantes que vdo abaixo indicadas, é ella indevidamente attribuida a Affonso IV. A segunda lei sobre o mesmo assumpto contida nesse titulo e repetida com variantes no tit. 65.º é que póde ser uma revallidação da de Affonso II, feita na epocha daquelle monarcha. É correlativa á lei de Affonso III que tem a rubrica : Capitulo cento e dezouto que pena deve aaver aaquelle que filha a outrem per sua autoridade, nas Ordenações de D. Duarte.

1211

Stabelecimento da penhora em como se deue fazer.

Parando¹ mentes² aa³ prol⁴ do⁵ rreyno⁶ estabeleçemos⁷ que⁸ nenhum⁹ nom¹⁰ ouse¹¹ a¹² penhorar¹³ outro¹⁴ senom¹⁵ aquel¹⁶ que¹⁷ poder¹⁸ prouar¹⁹ que²⁰ he²¹ seu²² deuidor²³ ou²⁴ fiador²⁵. E²⁶ aquel²⁷ que²⁸ al²⁹ fezer³⁰ seia³¹ peado³² en³³ quinhentos³⁴ soldos³⁵ e³⁶ correga³⁷ o³⁸ dano³⁹ ao⁴⁰ que⁴¹ o⁴² rreçbeo⁴³.

fol. 2 v.

N.º 4

N.º 5

Constetuição decima quinta que nenhum nom penhore senom o seu devedor.

2 mentres
6 nosso regno
11 e 12 seja ouzado de
25 fiador ainda que aja porteiro.
29 contra esto
31 a 33 perde
40 aaquelle
43 receber.

5 de todo o
12 de
15 ainda que aja porteiro senom
18 pode
32 penado
39 dapno

Liv. IV, tit. 9.

fol. 27 v.

XVI

1211

Stabelecimento pera aqueles que dauam alliauas pera as aues.

Porque¹ os² mezquinhos³ ssom⁴ atormentados⁵ ssem⁶ rrazom⁷ quando⁸ ssom⁹ costreniudos¹⁰ a¹¹ dar¹² alliauas¹³ que¹⁴ nós¹⁵ auemos¹⁶ mester¹⁷ pera¹⁸ nossas¹⁹ aues²⁰. Porem²¹ quitamalós²² pera²³ todo²⁴ senpre²⁵. Esta-

N.º 4

Constetuição decima sexta por que ElRey manda que nenhum seja constringido para dar alliauas para as súas aues.

10 constringidos
19 as nossas

22 a 24 quitamolas pera
26 a 29 e estabeleçemos que nós

beleçemos²⁶ que²⁷ nem²⁸ nós²⁹ nem³⁰ aqueles³¹ que³² de³³ nós³⁴ as³⁵ terras³⁶ teuerem³⁷ ou³⁸ alcaydaria³⁹ en⁴⁰ todo⁴¹ nosso⁴² rreyno⁴³ nom⁴⁴ seiam⁴⁵ theudos⁴⁶ de⁴⁷ tal⁴⁸ cousa⁴⁹ deles⁵⁰ leuarem⁵¹. E⁵² se⁵³ o⁵⁴ fezerem⁵⁵ sseiam⁵⁶ peados⁵⁷ en⁵⁸ quinhentos⁵⁹ soldos⁶⁰.

fol. 2 v.

N.º 4

39 alcaydarias
18 e 51 taes cousas levarem dellos

37 penados

fol. 27 v.

XVII

1211

Stabeleçimento como nom pousem nas egreias nem nas casas dos clerigos.

Estabeleçemos¹ que² nem³ nós⁴ nem⁵ aquelles⁶ que⁷ de⁸ nós⁹ as¹⁰ terras¹¹ teuerem¹² nem¹³ moordomos¹⁴ nom¹⁵ pousem¹⁶ nas¹⁷ egreias¹⁸ nem¹⁹ en²⁰ casas²¹ dos²² clerigos²³ nem²⁴ sseiam²⁵ a²⁶ nós²⁷ tributarios²⁸ e²⁹ as³⁰ egreias³¹ rregueengos³². E³³ aquel³⁴ que³⁵ contra³⁶ esto³⁷ fezer³⁸ fecto³⁹ primeiramente⁴⁰ o⁴¹ corregimento⁴² aguisado⁴³ e⁴⁴ conprida⁴⁵ a⁴⁶ entrega⁴⁷ sseia⁴⁸ peado⁴⁹ en⁵⁰ mil⁵¹ soldos⁵². E⁵³ sse⁵⁴ lho⁵⁵ nom⁵⁶ quiser⁵⁷ correger⁵⁸ peyte⁵⁹ quanto⁶⁰ de⁶¹ nós⁶² teuer⁶³.

fol. 3.

N.º 4

Constituição decima setima como ElRey defende que nenhum nom pouze nas igrejas nem com os clerigos.

14 mordomo nem cavalleiro
20 e 23 nas sas cazas nem com os clerigos
28 e 29 trebutarias nem foreiras
32 reguengas
38 e 39 fizer faça

41 e 42 corregimento
43 a 47 entregue compridamente o dano que fez e
49 penado
53 o
59 perderá

fol. 27 v.

XVIII

Esta lei é a fonte primitiva das successivas leis de avoenga ou de tanto por tanto, promulgadas mais desenvolvidamente nos subseqüentes reinados.

Stabeleçimento daquelles que podem auer as herdades tanto por tanto.

Mais¹ achado² assy³ como⁴ adcante⁵ he⁶ contheudo⁷ por⁸ que⁹ poderia¹⁰ acaeçer¹¹ que¹² desto¹³ se¹⁴ segueriam¹⁵ omezios¹⁶. Estabeleçemos¹⁷ que¹⁸ se¹⁹ alguem²⁰ quizer²¹ uender²² ou²³ apenhorar²⁴ sas²⁵ proprias²⁶ posições²⁷ que²⁸ lhi²⁹ acaeçerem³⁰ da³¹ parte³² de³³ ssa³⁴ auoenga³⁵. E³⁶ ouer³⁷ irmãos³⁸ ou³⁹ prouincos⁴⁰ que⁴¹ essas⁴² possiões⁴³ que⁴⁴ lhi⁴⁵ acaeçessem⁴⁶ da⁴⁷ parte⁴⁸ de⁴⁹ ssa⁵⁰ auoenga⁵¹ queyram⁵² conprar⁵³ filhar⁵⁴ apenhorar⁵⁵ por⁵⁶ iusto⁵⁷ preço⁵⁸. E⁵⁹ defendemos⁶⁰ que⁶¹ nenhuum⁶² estranhos⁶³ nem⁶⁴ mais⁶⁵ alongados⁶⁶ da⁶⁷ linha⁶⁸ nom⁶⁹ conprem⁷⁰ essas⁷¹ possiões⁷² nem⁷³ nas⁷⁴ tomem⁷⁵ a⁷⁶ penhor⁷⁷. E⁷⁸ aquel⁷⁹ que⁸⁰ al⁸¹ fezer⁸²

Ley per que ElRey defende que nenhum nom uenda nem apenore possiõem que lhi acaeçer de seu auoo senom a irmão ou a propinquo mais chegado que ouer.

1 a 9 Porque
11 e 12 que
20 alguem
30 acaeçem
38 a 40 irmão ou propinquo
44 a 52 queyra

54 a 57 ou filhar a penhor por este
59 e 60 defendemos
62 e 63 nenhum stranho
66 alongado
70 conpre
75 tome

N.º 4

N.º 5

Constituição decima octava per que ElRey defende que nenhum nom uenda nem apenhe as possiões que lhi ficaram de sua avoenga senom a seus irmãos se os ouer.

1 a 9 Porque
11 acontecer
20 alguem
24 apenhar
30 aqueeçem
38 irmão
40 propinco
43 a 51 herdades ou possiões
54 a 56 ou filhar a penhor por o
59 e 60 defendemos
62 e 63 nenhum estranho
66 alongado
70 conpre

1 a 9 Porque
11 acontecer
20 alguem
24 e 25 apenhar suas
30 acontecessem
34 sua
40 propincos
42 a 51 estas possiões
54 a 56 ou filhar a penhor por
59 e 60 defendemos
62 e 63 nenhum estranho
66 alongado
70 e 71 conpre estas

M. L. Tom. I.

44

perderia⁸³ quanto⁸⁴ lhi⁸⁵ desse⁸⁶. E⁸⁷ sse⁸⁸ o⁸⁹ prouinco⁹⁰ nom⁹¹ quizesse⁹² ou⁹³ nom⁹⁴ podesse⁹⁵ comprar⁹⁶ pollo⁹⁷ iusto⁹⁸ preço⁹⁹ ou¹⁰⁰ tomar¹⁰¹ a¹⁰² penhor¹⁰³. Entom¹⁰⁴ aquel¹⁰⁵ que¹⁰⁶ quizer¹⁰⁷ uender¹⁰⁸ uenda¹⁰⁹ e¹¹⁰ obrigue¹¹¹ o¹¹² que¹¹³ quizer¹¹⁴. E¹¹⁵ des¹¹⁶ hi¹¹⁷ adeante¹¹⁸ sejam¹¹⁹ as¹²⁰ possiões¹²¹ do¹²² comprador¹²³ e¹²⁴ nom¹²⁵ tornem¹²⁶ a¹²⁷ auoenga¹²⁸. E¹²⁹ sse¹³⁰ o¹³¹ comprador¹³² quizer¹³³ faça¹³⁴ delas¹³⁵ pera¹³⁶ sempre¹³⁷ o¹³⁸ que¹³⁹ for¹⁴⁰ ssa¹⁴¹ uoontade¹⁴².

fol. 3.

81 hi al
85 hi
90 propinquo
102 en
112 e 113 a quem

118 en deante
129 e 130 sse
134 e faça
140 a 142 a el aprouguer.

fol. 69 v.

N.º 4

74 e 75 as tome
83 perderá
85 e 86 der por ellas.
90 propinco
109 devenda
112 e 113 a quem
129 e 130 se
134 e faça
136 a 142 o que quizer para sempre e o que lhe prouuer.

fol. 27 v.

N.º 5

74 e 75 as tome
79 e 80 qualquer que hi
83 perderá
85 hi
90 propinco as
94 as nom
102 em
106 que as
116 a 118 d'hi en diante
129 e 130 se
134 e faça
140 a 142 lhe aprouuer.

Lir. iv, tit. 37.

XIX

Esta lei, que nas Ordenações de D. Duarte está devidamente separada, e com rubrica especial, acha-se unida á antecedente no Livro das Leis e Posturas, sem rubrica ou signal algum que a distinga della.

1211

En¹ outra² parte³ estabeçemos⁴ firmemente⁵ que⁶ qualquer⁷ homem⁸ quer⁹ que¹⁰ for¹¹ liure¹² per¹³ todo¹⁴ nosso¹⁵ rreyno¹⁶ filhem¹⁷ qual¹⁸ senhor¹⁹ quizer²⁰ tirados²¹ aqueles²² que²³ moram²⁴ nas²⁵ herdades²⁶ alheas²⁷ e²⁸ nos²⁹ testamentos³⁰ en³¹ nos³² quaaes³³ nom³⁴ deuem³⁵ a³⁶ auer³⁷ outros³⁸ senhores³⁹ sse nom⁴⁰ os⁴¹ sse heres⁴² das⁴³ herdades⁴⁴ ou⁴⁵ dos⁴⁶ testamentos⁴⁷ en⁴⁸ nos⁴⁹ quaaes⁵⁰ casos⁵¹ esto⁵² estabeçemos⁵³ en⁵⁴ outorgamento⁵⁵ de⁵⁶ liuredõe⁵⁷ en⁵⁸ tal⁵⁹ que⁶⁰ o⁶¹ homem⁶² liure⁶³ possa⁶⁴ fazer⁶⁵ de⁶⁶ ssy⁶⁷ o⁶⁸ que⁶⁹ quizer⁷⁰. E⁷¹ se⁷² contra⁷³ esto⁷⁴ algum⁷⁵ homem⁷⁶ nobre⁷⁷ quizer⁷⁸ hir⁷⁹ sscia⁸⁰ peado⁸¹ en⁸² quinhentos⁸³ soldos⁸⁴. E⁸⁵ sse⁸⁶ ata⁸⁷ a⁸⁸ terçeyra⁸⁹ pena⁹⁰ nom⁹¹ sse⁹² quizer⁹³ correger⁹⁴ perderá⁹⁵ quanto⁹⁶ ouuer⁹⁷ e⁹⁸ sseerá⁹⁹ deytado¹⁰⁰ da¹⁰¹ terra¹⁰².

fol. 3.

N.º 4

Constituição decima nona por que ElRey manda que todo o homem livre viva com qual senhor quizer.

9 e 10 que
16 e 17 senhorio filhe
28 ou
33 quaes casos
36 e 37 daver
48 a 51 E
63 a 67 possa de sy fazer
70 se pagar.
77 nobre ou outro
81 penado
90 a 92 pena se nom

fol. 28.

N.º 5

9 e 10 que
16 a 19 Regno filhe qualquer Senhor que
21 tirando
28 ou
31 a 33 nos quaaes casos
36 e 37 aver
48 a 51 e
55 a 58 favor da liberdade por
63 livre livremente
70 lhe aprouuer
77 nobre, ou algum outro
81 penado
90 a 92 pena se nom
97 tiver
99 e 100 será lançado fora

Lir. iv, tit. 25.

XX

1211

Stabeleçimento per feito da husura.

Querendo¹ nós² deytar³ as⁴ maldades⁵ da⁶ nossa⁷ terra⁸ estabeçemos⁹ que¹⁰ nenhum¹¹ nosso¹² moordomo¹³ nem¹⁴ nosso¹⁵ conuentual¹⁶ en¹⁷ quanto¹⁸ teuer¹⁹ nossa²⁰ terra²¹ ou²² ouença²³ ou²⁴ teuer²⁵ en²⁶ ssy²⁷

N.º 4

Constituição vigesima por que ElRey defende que nenhum seu moordomo nem ouença nem de dinheiros a husura.

3 a 6 as maldades deitar fora de
16 ouença
21 a 23 ouença

N.º 5

1 a 60 ElRey Dom Affonso o Segundo em seu tempo fez Ley, per que hordenou, que seu Thesoureiro, Almuxarife, Recebedor, ou qualquer outro, que em seu nome ouvesse alguma cõsa d'aver, ou receber, em quanto seu officio te-

o²⁸ nosso²⁹ auer³⁰ en³¹ seu³² nome³³ ou³⁴ no³⁵ nosso³⁶ nom³⁷ dê³⁸ dinheiros³⁹ a⁴⁰ husura⁴¹ pera⁴² sy⁴³ nem⁴⁴ pera⁴⁵ outrem⁴⁶. E⁴⁷ se⁴⁸ per⁴⁹ uentuyra⁵⁰ alguim⁵¹ contra⁵² esta⁵³ nossa⁵⁴ defeza⁵⁵ quizer⁵⁶ hir⁵⁷ perderá⁵⁸ quanto⁵⁹ ouer⁶⁰.

fol. 3.

N.º 4

N.º 5

28 e 29 noso
42 per
43 per
49 e 51 alguim
56 for ou quizer

veesse em nome d'ElRey, nom desse seus dinheiros aa onzena per sy, nem per outrem; e aquelle, que o contrairo fezesse, perdesse quanto ouvesse pera ElRey.

Liv. II, tit. 43.

fol. 28.

XXI

Na Ordenação Affonsina esta lei é indevidamente attribuida a Affonso III.

1211

Stabeleçimento per rrazom da sentença que ElRey dá con sanha.

Porque¹ a² ssanha³ sooe⁴ a⁵ enbargar⁶ o⁷ coraçom⁸ que⁹ nom¹⁰ pode¹¹ ueer¹² dereytamente¹³ as¹⁴ cousas¹⁵. Por¹⁶ ende¹⁷ estabelecemos¹⁸ que¹⁹ sse²⁰ per²¹ uentuyra²² no²³ mouimento²⁴ do²⁵ nosso²⁶ coraçom²⁷ a²⁸ alguim²⁹ iulgarmos³⁰ morte³¹ ou³² que³³ lhi³⁴ cortem³⁵ alguim³⁶ nembro³⁷ tal³⁸ sentença³⁹ sseia⁴⁰ perlongada⁴¹ ata⁴² XX⁴³ dias⁴⁴. E⁴⁵ des⁴⁶ hi⁴⁷ adeante⁴⁸ seerá⁴⁹ a⁵⁰ sentença⁵¹ e⁵² a⁵³ eyxacucom⁵⁴ se⁵⁵ a⁵⁶ nós⁵⁷ en⁵⁸ este⁵⁹ comenos⁶⁰ nom⁶¹ rreuogarmos⁶².

fol. 3.

N.º 4

N.º 5

Constituição vigesima primeira por que ElRey manda que se el der alguma sentença con sanha que se nom faça a execucom ataa vintie dias.

4 e 5 sooe
7 e 8 entanto o coraçom
12 homem ver
16 e 17 E porem
21 a 23 nós por ventura com
28 a 30 iulgarmos alguim a
34 lhas
46 a 54 dahi em deante se dê á execucom
58 a 60 primeiro

9 em tanto que
12 homem veer
16 e 17 porem
23 Nós per
25 de
28 e 29 alguim
31 aa morte
49 a 54 seja a dita sentença dada aa eixecucom

Liv. v, tit. 70.

fol. 28.

XXII

Stabeleçimento per rrazom do matrimonio.

Porque¹ os² matrimonios³ deuem⁴ a⁵ sseer⁶ liures⁷ e⁸ os⁹ que¹⁰ ssom¹¹ per¹² prema¹³ nom¹⁴ ham¹⁵ bõa¹⁶ cima¹⁷. Porem¹⁸ estabelecemos¹⁹ que²⁰ nem²¹ nós²² nem²³ nossos²⁴ suçessores²⁵ nom²⁶ costrengam²⁷ nenhum²⁸ pera²⁹ fazer³⁰ matrimonio³¹.

fol. 3.

N.º 4

N.º 5

Constituição vigesima segunda que nenhum principe nom constranja homem nem molher que faça matrimonio.

5 e 6 ser
23 nem os
27 constranjam

5 e 6 seer
21 e 22 nós
27 constranguam

Liv. IV, tit. 10.

fol. 28 v.

XXIII

Esta lei foi substanciada na Affonsina como se fossem duas leis, attribuindo-se uma (de 1 a 160) a Affonso III (Liv. II, tit. 42), e outra (de 161 a 209) a Affonso II (Liv. II, tit. 43) a quem ambas pertencem. Dizemos ambas, porque embora constituam uma só tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, a sua redacção e diversidade de objecto, e bem assim o acharem-se separadas e até transpostas no codice N.º 1, mais antigo,

tornam assús provavel terem realmente sido duas leis diferentes. O modo como ambas se acham alteradas quanto á redacção na Affonsina indica talvez a incerteza das noticias que, acerca da respectiva fonte, tinham os compiladores daquelle codigo.

1211

Stabeleçimento contra os oveçcaes d'ElRey que fazem en eles torto.

Pensamos¹ prol² d'ò³ nosso⁴ rreyno⁵ en⁶ nossa⁷ ssaude⁸. Porem⁹ estabelecemos¹⁰ que¹¹ nenhum¹² que¹³ nosso¹⁴ ouença¹⁵ seia¹⁶ come¹⁷ rreposteyro¹⁸ ou¹⁹ porteyro²⁰ e²¹ hicham²² e²³ escançam²⁴ çaquiteiro²⁵ çevadeyro²⁶ estrabeyro²⁷ alffayate²⁸ ou²⁹ outro³⁰ qualquer³¹ que³² em³³ no³⁴ nosso³⁵ rreyno³⁶ de³⁷ nós³⁸ teuer³⁹ alguma⁴⁰ cousa⁴¹ ouença⁴² pera⁴³ fazerem⁴⁴ nossas⁴⁵ despezas⁴⁶ ou⁴⁷ guardar⁴⁸ os⁴⁹ nossos⁵⁰ panos⁵¹ pera⁵² dezimalos⁵³ ou⁵⁴ dar⁵⁵ nossas⁵⁶ terras⁵⁷ a⁵⁸ rrenda⁵⁹ ou⁶⁰ al⁶¹ que⁶² quer⁶³ ou⁶⁴ der⁶⁵ nosso⁶⁶ pam⁶⁷ ou⁶⁸ nosso⁶⁹ vinho⁷⁰ a⁷¹ uender⁷². Se⁷³ o⁷⁴ acharem⁷⁵ que⁷⁶ alguma⁷⁷ destas⁷⁸ cousas⁷⁹ furtar⁸⁰ ou⁸¹ negar⁸² e⁸³ lho⁸⁴ poderem⁸⁵ provar⁸⁶ ssayrá⁸⁷ con⁸⁸ dano⁸⁹ assy⁹⁰ como⁹¹ a⁹² nós⁹³ semelhar⁹⁴. E⁹⁵ atagantenos⁹⁶ com⁹⁷ correas⁹⁸ cruas⁹⁹ que¹⁰⁰ chamam¹⁰¹ açoutes¹⁰² e¹⁰³ assinennos¹⁰⁴ con¹⁰⁵ ferro¹⁰⁶ e¹⁰⁷ leyxennos¹⁰⁸ hir¹⁰⁹ por¹¹⁰ malditos¹¹¹ ssaluo¹¹² se¹¹³ for¹¹⁴ filho¹¹⁵ dalgo¹¹⁶ o¹¹⁷ qual¹¹⁸ se¹¹⁹ o¹²⁰ fezer¹²¹ e¹²² o¹²³ certo¹²⁴ acharmos¹²⁵ perderá¹²⁶ quanto¹²⁷ de¹²⁸ nós¹²⁹ teuer¹³⁰ e¹³¹ saarnos-ha¹³² o¹³³ dano¹³⁴ que¹³⁵ nos¹³⁶ fez¹³⁷. E¹³⁸ outrossy¹³⁹ iulgamos¹⁴⁰ que¹⁴¹ tal¹⁴² aiam¹⁴³ aquelles¹⁴⁴ que¹⁴⁵ de¹⁴⁶ mão¹⁴⁷ de¹⁴⁸ nossos¹⁴⁹ ouençaes¹⁵⁰ andassem¹⁵¹ se¹⁵² os¹⁵³ achassem¹⁵⁴ que¹⁵⁵ eles¹⁵⁶ furtarom¹⁵⁷ ou¹⁵⁸ fezerom¹⁵⁹ engano¹⁶⁰. En¹⁶¹ outra¹⁶² parte¹⁶³ estabelecemos¹⁶⁴ que¹⁶⁵ o¹⁶⁶ nosso¹⁶⁷ ouençaal¹⁶⁸ ou¹⁶⁹ seruiçal¹⁷⁰ nom¹⁷¹ empreste¹⁷² nosso¹⁷³ pam¹⁷⁴ nem¹⁷⁵ dele¹⁷⁶ faça¹⁷⁷. escambho¹⁷⁸ nem¹⁷⁹ atenda¹⁸⁰ por¹⁸¹ el¹⁸² ao¹⁸³ nosso¹⁸⁴ deuidor¹⁸⁵ sem¹⁸⁶ nosso¹⁸⁷ mandado¹⁸⁸ e¹⁸⁹ quem¹⁹⁰ contra¹⁹¹ esto¹⁹² quizer¹⁹³ hir¹⁹⁴ mandaloemos¹⁹⁵ açoutar¹⁹⁶ nuu¹⁹⁷ per¹⁹⁸ toda¹⁹⁹ a²⁰⁰ uila²⁰¹ e²⁰² corregernos²⁰³ quatro²⁰⁴ tanto²⁰⁵ dano²⁰⁶ que²⁰⁷ nós²⁰⁸ recebermos²⁰⁹.

fol. 3.

N.º 1

N.º 4

N.º 5

Dos que teem as ouençaes.

3 de
9 E por ende
19 a 23 porteyro eycham
33 e 34 en
41 e 42 ouença
44 fazer
49 dos
52 ou pera
65 dar
76 que en
87 e 88 sahnee o
96 a 98 ataganteno cum correias
105 cum
124 en esto
126 perça
132 saarnos
137 fezer
151 andam
153 e 154 acharem
157 a 159 furtam ou fazem
161 a 209

Dos nossos seruiçaaes.

Pensamos prol de nosso rreyno e de todos. E por ende stabelescemos que nosso seruiçal nom empreste nosso pam nem cambhe nem espere por ele nosso deuidor sen nosso mandado e se contra esto ueer ataganteno nun a rredor da uila e o que ende enprestar peyte por hum noue saluo o cabedal.

fol. 26 v.

Constituição vigesima terceira que pena deuem aver os almoxarifes e ouençaes ou seruiçaaes d'ElRey que furtam e negam os seus direitos.

9 E por ende
13 e 14 nosso
16 asi
20 a 23 icham ou
25 ou çaquiteiro ou
27 ou estalagero ou
33 e 34 em
36 a 39 regno tever
41 e 42 ouença
44 fazer
49 e 50 nosos
52 ou pera
61 a 64 aquel que
68 e
73 e 74 se
87 e 88 saãe o
96 ataganteno
98 e 99 correas
104 asinemno
108 leixemno
111 o malandante
123 a 129 nós ende certo formos perca de nós quanto
132 corregernos ha
137 a 140 fezer. Outrossi mandamos
143 pena aia
146 a 151 andão de mão de nosos ouençaes
153 e 154 acharem
156 e 157 lho furtam
159 fazem algum
161 a 164 Estabelecemos
176 e 177 faça delle
183 o
192 aquesto
197 e 198 por
203 corregernos-ha em
206 todo o dano
208 nós hi

fol. 28 v.

1 a 160 Achamos no Livro da Nossa Chancellaria, que ElRey Dom Affonso o Terceiro em seu tempo fez Ley, per que hordenou, que o seu Reposteyro, Ycham, Copeiro, Saquiteiro, Cevadeiro, Forneiro, e outros quaesquer Officiaes de sua Casa, e bem assy de todos seus Regnos, e Senhorios, que per elle fossem postos pera em seu nome, e por elle algunas cousas houessem de guardar, e receber, e despender, ou as suas terras arrendar, e fosse achado, que em as ditas cousas, ou cada hua dellas fezessem furto, ou engano, tornassem, e restituisssem todo aquello, que assy furtassem, ou enganosamente levassem, ou leixassem levar a outrem com trestanto aallem do que assy levassem, segundo per ElRey fosse mandado, e aallem desse fossem cruelmente açoutados, e degradados pera sempre de todos seus Regnos.

Pero se fosse homem nobre, ou Cavalleiro d'espóra dourada, ou de semelhante qualidade, tal como este perdesse todo aquello, que tevesse d'ElRey, e pagado, e restituído todo o dapno, que assy ouvesse feito a ElRey, elle lhe daria outra pena, qual entendesse por bem, e direito: e essa meesma pena ouvessem aquelles, que as ditas cousas em logo dos ditos Officiaes ouvessem de veer, guardar, ou receber.

Liv. II, tit. 42.

161 a 209 E bem assy hordenou, que seu Thesoureiro, Almoxarife, ou Recebedor, nom emprestasse, nem escaimbasse cousa alguma, que em nome d'ElRey ouvesse recebido, nem desse atenda, nem espaço por cousa, que lhe em nome d'ElRey ouvesse de seer paga, sem mandado especial d'ElRey; e aquelle que o contrario fezesse, pagasse quatro tanto a ElRey daquello, que assy ouvesse emprestado, escambado, ou atendido, como dito he, e mais fosse degradado do Regno ataa sua merce.

Liv. II, tit. 43.

XXIV

No Livro das Leis e Posturas esta lei está unida á XXIII como uma continuação della, e sem rubrica alguma. Acha-se porém distincta e rubricada nas Ordenações de D. Duarte. Foi inserida na Affonsina, mas attribuida erradamente a Affonso IV. Ribeiro (*Additam. á Synopse p. 4*) considerou a lei sobre o mesmo assumpto, que se acha a fol. 36 do Livro das Leis e Posturas entre outras de Affonso III, apenas como uma repetição ou variante da de Affonso II. Parece-nos pouco exacta essa classificação. Aquella lei modifica a sancção penal desta, e amplia a sua sentença aos conniventes. Não é provavel que nas mesmas cõrtes de 1211 se tomassem duas providencias diversas na substancia sobre a materia, não se devendo, portanto, suppor que uma e outra sejam apenas versões diversas do mesmo texto latino-barbaro.

1211

E¹ nosso² moedeiro³ ou⁴ outro⁵ que⁶ faça⁷ moeda⁸ ou⁹ a¹⁰ fazer¹¹ talhemlhi¹² os¹³ pees¹⁴ e¹⁵ as¹⁶ mãos¹⁷ e¹⁸ perça¹⁹ quanto²⁰ ouuer²¹. E²² esto²³ meesmo²⁴ estabelecemos²⁵ dos²⁶ ouriuezes²⁷ que²⁸ sse²⁹ trabalharem³⁰ de³¹ falssar³² ouro³³ ou³⁴ prata³⁵ e³⁶ mesturarem³⁷ alguma³⁸ cousa³⁹ ou⁴⁰ doutra⁴¹ guisa⁴².

fol. 3 v.

N.º 4

N.º 5

Constituição vigecima quarta que pena devem aver os que falsam moeda ou prata.

1 Se o
6 e 7 falsar
9 a 11 e desto forem vencidos
26 nos
30 trabalham
33 e 34 o ouro e a
36 a 38 misturando-lhes alguma outra

fol. 28 v

1 Se o
6 a 11 moeda falsa fezerem, e desto forem vencidos,
19 percam
21 ouverem
26 nos
30 trabalham
33 e 34 ho ouro, e a
36 a 38 mesturando-lhe alguma outra

Liv. v, fol. 5:

XXV

Uma lei analogo, mas por diverso theor e com mudanças essenciaes, vem entre outras de Affonso III, tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte. Ribeiro (*Additam. á Synopse p. 4*) considerou-a como simples repetição. Parece-nos, porém, ter sido uma nova lei que revalidou a anterior, e até a differença de linguagem o persuadiria se não podesse resultar de serem differentes versões. A materia de uma e de outra lei, o cohibir as violencias e extorsões feitas pelos poderosos aos fracos, é de persi bastante indicio de que mais de uma vez se tornaria necessaria a sua revalidação. Accresce achar-se a supposta repetição, tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, inserida entre leis de Affonso III, e no ultimo codice indicada na tavao como pertencendo ao reinado daquelle principe. A pena do dobro que, afóra a multa, se impõe na lei de Affonso II, segundo a versão do Livro das Leis e Posturas, é substituida pela restituição na de Affonso III em ambos os codices. É verdade que ao transumpto da de Affonso II nas Ordenações de D. Duarte falta a sancção penal do dobro, mas a imperfeição da copia legitima a suspeita de que isto procedesse unicamente de descuido ou salto do copista.

1121

Stabelecimento contra aqueles que tomam as cousas e nom as pagom.

Porque¹ a² nós³ perteeçe⁴ de⁵ fazermos⁶ merçee⁷ as⁸ mesquinhos⁹ e¹⁰ de¹¹ os¹² defendermos¹³ dos¹⁴ poderosos¹⁵. Porem¹⁶ defendemos¹⁷ que¹⁸ nenhum¹⁹ caualeiro²⁰ nem²¹ outro²² nenhum²³ que²⁴ de²⁵ nós²⁶ as²⁷ ter-

N.º 4

Constituição vigecima quinta per que defende que nom tomem o alheyo sem ordenança da justiça pagando primeiramente.

5 e 6 fazer
8 aos

10 a 13 e os defendemos
22 e 23 outro

M. L. Tom. I.

45

ras²⁸ teuerem²⁹ que³⁰ nom³¹ tome³² nenhuma³³ cousa³⁴ dos³⁵ uilaãos³⁶ ata³⁷ que³⁸ per³⁹ nosso⁴⁰ juiz⁴¹ ou⁴² per⁴³ homeens⁴⁴ boons⁴⁵ sseia⁴⁶ estimado⁴⁷ quanto⁴⁸ paguem⁴⁹ da⁵⁰ cousa⁵¹. E⁵² outrossy⁵³ ataa⁵⁴ que⁵⁵ o⁵⁶ senhor⁵⁷ sseia⁵⁸ pagado⁵⁹ da⁶⁰ cousa⁶¹ compridamente⁶². E⁶³ outrossy⁶⁴ se⁶⁵ per⁶⁶ uentuyra⁶⁷ contra⁶⁸ este⁶⁹ nosso⁷⁰ mandado⁷¹ alguum⁷² quizer⁷³ hir⁷⁴ pola⁷⁵ primeyra⁷⁶ uez⁷⁷ dê⁷⁸ ao⁷⁹ senhor⁸⁰ da⁸¹ cousa⁸² dobrada⁸³ e⁸⁴ peyte⁸⁵ a⁸⁶ nós⁸⁷ quinhentos⁸⁸ soldos⁸⁹. Pola⁹⁰ segunda⁹¹ uez⁹² perça⁹³ a⁹⁴ terra⁹⁵ que⁹⁶ de⁹⁷ nós⁹⁸ teuer⁹⁹. E¹⁰⁰ dos¹⁰¹ de-reyos¹⁰² dê¹⁰³ a¹⁰⁴ meadade¹⁰⁵ pera¹⁰⁶ o¹⁰⁷ que¹⁰⁸ rreçeber¹⁰⁹ a¹¹⁰ deshonna¹¹¹ e¹¹² a¹¹³ meadade¹¹⁴ pera¹¹⁵ nós¹¹⁶.

fol. 3 v.

N.º 4

29 tiver
32 e 33 tomem alguma
49 e 50 val a
58 a 66 da couza seja cumpridamente pagado e se pela-

71 e 72 mandado
78 a 87 peite
90 a 116 e seja para nós ametade, e a outra metade para o dono da couza.
fol. 23 v.

XXVI

Posto que a variante deste estatuto que se acha no mesmo Livro das Leis e Posturas fosse inserida entre leis de diverso reinado, não cremos que seja sendo uma differente traducção da lei de Affonso II.

1211

Stabeleçimento de como judeu nem mouro nom deue seer oueençal.

Porque¹ aqueles² que³ som⁴ honrrados⁵ polo⁶ sancto⁷ baptismo⁸ nom⁹ deuem¹⁰ a¹¹ sseer¹² agrauados¹³ dos¹⁴ judeus¹⁵. Os¹⁶ quaaes¹⁷ nós¹⁸ assy¹⁹ como²⁰ testemunho²¹ da²² morte²³ de²⁴ Jhesu²⁵ Christo²⁶ deuem²⁷ a²⁸ sseer²⁹ defesos³⁰ solamente³¹ por³² que³³ som³⁴ homeens³⁵. Poren³⁶ mandamos³⁷ e³⁸ estabeçemos³⁹ que⁴⁰ nem⁴¹ nós⁴² nem⁴³ nossos⁴⁴ suçessores⁴⁵ nom⁴⁶ façam⁴⁷ judeu⁴⁸ nem⁴⁹ mouro⁵⁰ nosso⁵¹ oueençal⁵² nem⁵³ lhis⁵⁴ cou-sa⁵⁵ encomendar⁵⁶ perque⁵⁷ os⁵⁸ christaaõs⁵⁹ en⁶⁰ alguma⁶¹ cousa⁶² sseiam⁶³ agrauados⁶⁴. E⁶⁵ pero⁶⁶ nom⁶⁷ defendemos⁶⁸ aos⁶⁹ outros⁷⁰ que⁷¹ lhis⁷² os⁷³ seus⁷⁴ seruiços⁷⁵ possam⁷⁶ encomendar⁷⁷. Item⁷⁸ defendemos⁷⁹ aos⁸⁰ judeus⁸¹ e⁸² aos⁸³ mouros⁸⁴ só⁸⁵ pena⁸⁶ de⁸⁷ quanto⁸⁸ ouuerem⁸⁹ que⁹⁰ nom⁹¹ aiam⁹² per⁹³ sergentes⁹⁴ en⁹⁵ sas⁹⁶ casas⁹⁷ homens⁹⁸ christaaõs⁹⁹ nem¹⁰⁰ molheres¹⁰¹ liures¹⁰² nem¹⁰³ sseruas¹⁰⁴. E¹⁰⁵ se¹⁰⁶ contra¹⁰⁷ nosso¹⁰⁸ manda-mento¹⁰⁹ quiserem¹¹⁰ hir¹¹¹ perçam¹¹² quanto¹¹³ ouuerem¹¹⁴. E¹¹⁵ só¹¹⁶ esta¹¹⁷ meesma¹¹⁸ pena¹¹⁹ defendemos¹²⁰ que¹²¹ nenhum¹²² judeu¹²³ nem¹²⁴ mouro¹²⁵ o¹²⁶ filho¹²⁷ que¹²⁸ ouuer¹²⁹ for¹³⁰ tornado¹³¹ aa¹³² fé¹³³ de¹³⁴ Christo¹³⁵ que¹³⁶ o¹³⁷ nom¹³⁸ exerdem¹³⁹ mais¹⁴⁰ sol¹⁴¹ que¹⁴² for¹⁴³ tornado¹⁴⁴ nom¹⁴⁵ sseia¹⁴⁶ tornado¹⁴⁷ a¹⁴⁸ uiuer¹⁴⁹ antre¹⁵⁰

Titulo dos judeus ou mouros que tornam christaaõs.

1 a 195 Porque aqueles que polo sancto baptismo son honrrados en nenhuma maneira nom deuem seer agrauados dos judeus assy come testemunhos da morte do filho de deus e de ssa humanidade son per nós defessos. Poren mandamos que nem a nós nem a nenhum outro nosso soocessor scia conue-nhauel de fazer judeu nem mouro offiçal proprio nem lhy encomendar nenhuma cousa per que posam aos crystaos fazer en nenhuma cousa agrauo pero nom defendamos aos outros que lhis nom façan seruiço se lho ouuer de fazer.

Item a eses judeus et mouros defendemos que homees cristaaos nem molheres seruos nem liures nom tenham en sas casas proprias por sergentes. E todo aquelo que o fezer

tomenlhy todo aquello que ouuer. Item só essa meesma pea defendemos que judeu nem mouro nom exerde dos seus beens o filho que se tornar aa fé de Jhesu Christo mais pela nosa auctoridade seia liidimo nos beens como for tornado aa fé de Jhesu Christo pero contodo daly adeante nom participe com seu padre nem com sa madre.

Item defendemos sobre todo aquesto que depoyz que judeu ou mouro for tornado aa fé de Jhesu Christo nom seia oussado de sse tornar aa fé que ante tenham e aquel que o fez ou fezer talhelhy a cabeça assy como apostata saluo se for amoestado e se quyser correger.

fol. 36 r.

N.º 4

Constatação vigeesima sexta que nenhum principe nom faça judeu nem mouro seu oueençal nem aliam cristaaõs por sergentes.

11 e 12 ser
21 testemunha
28 e 29 ser
51 lhe posamos
63 posam ser
65 a 67 . . . nom
76 nom possam
78 Em outra parte
108 e 109 esto noso defendimento
115 e 116 só
126 a 129 filho que
135 Jezu Christo
139 e 140 exerde mas
145 á fé de Jezu Cristo logo aia o seu direito de guiza que nunca

6 pelo
11 e 12 seer
18 per nós
21 per testemunhas
28 e 29 seer
40 a 42 por Ley que nós
47 a 50 façamos Judeo
54 a 56 lhe encomendemos cousa alguma
62 e 63 guiza possam seer
65 En
76 a 114 nom possam encomendar.
Liv. II, tit. 85.
153 e 154 Outrossy dizemos e
161 a 163 for
165 Chrisptaão aa

N.º 5-A

N.º 5-B

115 a 152 ElRey Dom Affonso o Segundo da esclarecida memoria em seu tempo fez Ley, per que hordenou, e mandou, que o Judeo nom exherdasse seu filho, ou filha que se tornasse Chrisptaão, ou Chrisptaã, mais tanto que esse filho, ou filha for tornado aa Fé de Jesus Christo, logo aja todo o direito de sua herança de guiza, que já mais nunca seja tornado a viver antre seus parentes.

Liv. II, tit. 79.

153 a 195 ElRey Dom Affonso o Segundo em seu tempo estabeleceo por Ley, que depois que o Judeu fosse tornado aa fé de Jesus Christo, nom torne mais aa fe, que antes tinha; e se o fezesse, que morresse porem, depois que fosse amoestado, se nom quizesse tornar, ou emendar.

Liv. II, tit. 121.

seus¹⁵¹ parentes¹⁵². E¹⁵³ outrossy¹⁵⁴ defendemos¹⁵⁵ que¹⁵⁶ depois¹⁵⁷ que¹⁵⁸ o¹⁵⁹ judeu¹⁶⁰ ou¹⁶¹ mouro¹⁶² for¹⁶³ tornado¹⁶⁴ aa¹⁶⁵ fé¹⁶⁶ de¹⁶⁷ Jhesu¹⁶⁸ Christo¹⁶⁹ que¹⁷⁰ nom¹⁷¹ torne¹⁷² aa¹⁷³ fé¹⁷⁴ que¹⁷⁵ ante¹⁷⁶ tinha¹⁷⁷. E¹⁷⁸ se¹⁷⁹ o¹⁸⁰ fazer¹⁸¹ perça¹⁸² a¹⁸³ cabeça¹⁸⁴ se¹⁸⁵ depois¹⁸⁶ que¹⁸⁷ for¹⁸⁸ amoestado¹⁸⁹ nom¹⁹⁰ sse¹⁹¹ quizer¹⁹² tornar¹⁹³ ou¹⁹⁴ emendar¹⁹⁵.

N.º 4

N.º 5-A

fol. 3 v.

153 e 154 Outro si
171 e 172 nom
183 per tudo a
190 e 191 se nom

173 mais aa
176 antes
182 perça porende
190 e 191 se nom

fol. 29.

Liv. II, tit. 95.

XXVII

1211

Stabeleçimento contra aquelles que nom ham nenhuum mester.

Porque¹ do² boom³ príncepe⁴ he⁵ purgar⁶ a⁷ ssa⁸ prouinçia⁹ dos¹⁰ maaos¹¹ homeens¹². Porem¹³ defendemos¹⁴ que¹⁵ per¹⁶ todo¹⁷ nosso¹⁸ rreyno¹⁹ nom²⁰ more²¹ homem²² que²³ nom²⁴ ouuer²⁵ possissom²⁶ ou²⁷ algum²⁸ mester²⁹ per³⁰ que³¹ possa³² uiuer³³ sem³⁴ sospeyta³⁵ ou³⁶ senhor³⁷ que³⁸ por³⁹ el⁴⁰ possa⁴¹ rresponder⁴² a⁴³ nós⁴⁴ se⁴⁵ algum⁴⁶ mal⁴⁷ fazer⁴⁸ ou⁴⁹ taaes⁵⁰ fiadores⁵¹ per⁵² que⁵³ possa⁵⁴ seer⁵⁵ correiudo⁵⁶ algum⁵⁷ mal⁵⁸ se⁵⁹ o⁶⁰ fazer⁶¹. E⁶² a⁶³ pena⁶⁴ que⁶⁵ sobre⁶⁶ esto⁶⁷ mandamos⁶⁸ he⁶⁹ esta⁷⁰ se⁷¹ alguuns⁷² que⁷³ de⁷⁴ nós⁷⁵ as⁷⁶ terras⁷⁷ teuerem⁷⁸ se⁷⁹ a⁸⁰ taaes⁸¹ homeens⁸² sofrerem⁸³ ou⁸⁴ os⁸⁵ nom⁸⁶ rrecadarem⁸⁷ ou⁸⁸ os⁸⁹ en⁹⁰ nom⁹¹ deytarem⁹² perça⁹³ a⁹⁴ terra⁹⁵ que⁹⁶ el⁹⁷ teuer⁹⁸ de⁹⁹ nós¹⁰⁰. E¹⁰¹ en¹⁰² tal¹⁰³ que¹⁰⁴ sse¹⁰⁵ esto¹⁰⁶ faça¹⁰⁷ mandamos¹⁰⁸ aos¹⁰⁹ nossos¹¹⁰ juizes¹¹¹ da¹¹² terra¹¹³ que¹¹⁴ lho¹¹⁵ digam¹¹⁶. Outrossy¹¹⁷ mandamos¹¹⁸ aos¹¹⁹ nossos¹²⁰ alcaydes¹²¹ e¹²² aos¹²³ nossos¹²⁴ juizes¹²⁵ que¹²⁶ façam¹²⁷ esto¹²⁸ conprir¹²⁹ en¹³⁰ nas¹³¹ terras¹³² que¹³³ nós¹³⁴ pera¹³⁵ nós¹³⁶ rretermos¹³⁷.

N.º 4

fol. 4.

Constituição vigesima sétima que pena devem aver os homes que andão per a terra vagabundos.

13 Por ende
38 a 41 per que el posa ou dova
49 ou se
52 a 57 nom der per que seia correto o
72 algum
78 a 80 tiver e
83 e 84 em ella poser e

87 recadar
90 ende
92 deitar
94 a 100 as terras que de nos tever.
112 e 113 das terras
115 lhes lo
137 recebermos.

fol. 29.

XXVIII

Este estatuto que existe no original, e que se refere ao modo de supprir o alferes-mor, o mordomo-mor e o chanceller-mor, nos seus impedimentos, carece de rubrica no-texto.

1222

Ego Alfonsus dei gratia Portugalie Rex. Notum esse uolo uniuersis presentem paginam inspecturis quod pono cum meo alferaz et cum meo maiordomo et cum meo cancellario quod quando ipsi fuerint in aliquod meum seruicium aut in romariam aut ad aliquem alium locum adubare suum profectum aut fuerint infirmi quod dimittant mecum in locis suis singulos homines cordos in comenda. Et antea quam recedant debent mecum loqui quales homines dimittant ibi. Et si illi quos ipsi ibi dimiserint non aduenerint ibi bene ego debeo ibi mittere aliquos alios in comenda quos uidero pro guisato quousque ipsi redeant. Et si ipsi noluerint aliquos dimittere in locis suis aut non habuerint guisatum ego debeo ibi mittere aliquos in locis suis in comenda quos uidero pro guisato quousque ipsi redeant. Et illi qui remanserint in locis suis debent custodire illos tres libros de recabedo regni quos ipsi tenent quousque ipsi redeant. Et similiter debet facere ille qui tenuerint quartum librum de recabedo regni si fuerit in aliquod meum seruicium aut in romariam aut ad aliquem alium locum adubare suum profectum aut si fuerit infirmus. Et de hoc precepi fieri V.º cartas meo sigilo plumbeo munitas quarum unam ego teneo et secundam meus alferaz terciam meus maiordomus quartam meus cancellarius quintam ille qui tenet quartum librum de recabedo regni mei et sedet inde rescriptum in IIII.º libris de recabedo regni. Datum apud Sanctaren mense junio per meum mandatum. Era m.ª cc.ª lx.ª

Maç. 1 de Leis n.º 12, no Archivo Nacional.

XXIX

O seguinte estatuto é a celebre provido contra os decretos civis do prior dos dominicanos Sueiro Gomes. Aparece sem data nem rubrica no registo em que nos foi conservado.

Alfonsus dei gratia Portugalie Rex. Pretori de Sanctarem et aluazilis et aliis meis hominibus qui ibi meas causas habent ad uidendum et tabellioni et concilio salutem. Mando uobis firmiter ut nullus sit in uilla uestra qui audeat extrahere illos decretos laicales quos S. Gomez prior de ordine predicatorum cum fratribus eiusdem ordinis posuit in leuando habere de hominibus et in faciendo iusticiam in suis corporibus quare nolo ego quod pro istis decretis leuent habere de hominibus nec faciant iusticiam in suis corporibus et hoc acordaui cum meis priuatis quare ista decreta sunt grande meum desaforamentum et de mea curia et de illis qui post me regnauerint et de meis filiis de algo et de omnibus aliis hominibus regni mei filiis de algo et uillanis laicis et de ordine et etiam ista decreta sunt contra illum librum legum qui dicit quod non recipiamus nouam legem in regno nostro per quem librum et per quale forum debent iudicari filiis de algo Port. Et ista talia decreta nunquam fuerunt in tempore Comitis domni Henrici nec in tempore aui mei regis domni Alfonsi quem papa Alexander III.^{us} suo priuilegio confirmauit in regem et terram suam in regnum nec in tempore regis domni Sancii patris mei qui habuit unam protectionem de Clemente papa III.º nec etiam in meo tempore qui habeo duas protectiones unam ab Innocencio papa III.º et aliam de Honorio papa III.º Et propter hec omnia quicumque uoluerit extrahere istos decretos pectabit mihi mille morabitanos et faciam iusticiam de illo et in suo habere qualem uidero pro directo. Et credat meus ricus homo in cuius terra ista decreta extraxerint quod perdet ibi amorem meum et terram quam de me tenuerit et pretor perdet ibi meam alcaidariam et meum amorem et accipiam iusticiam de illo in suo corpore et in suo habere qualem uidero pro directo et de aluazilis et de aliis meis hominibus qui meas causas habent ad uidendum et de tabellione accipiam uindictam in suis corporibus et in suos haberes qualem uidero pro directo. Mando tamen quod si aliquis ad furtum uendiderit aliquam rem que sit contra ista decreta pectabit mihi D. morabitanos et accipiam uindictam de illo et de suo habere qualem uidero pro directo et perdet illud quod uendiderit et morabitanos quos ei pro inde dederit. Similiter quicumque comparauerit aliquam rem que sit contra ista decreta pectet mihi D. morabitanos et accipiam uindictam de illo et in suo habere qualem uidero pro directo et perdat illud quod comparauerit et morabitanos quos pro inde dederit. Datum apud Sanctarenam xviii die iunii Rege mandante.

Maç. 12 de For. Ant. n.º 3 fol. 17, no Archivo Nacional.

XXX (?)

Na lei de D. Dinís de 15 de setembro de 1313 transcripta no Livro das Leis e Posturas vem inserto um costume, de cujo contexto parece deduzir-se que era antigo, e que fora reduzido a escripto e mandado observar como lei desde a epocha de Affonso II. A passagem que o indica é a seguinte (ibi fol. 54 v.) : e o juiz aguardelhas se uir que as deue rreçeber como he de costume o qual costume deu meu auoo : he tal.

Nas Ordenações de D. Duarte a passagem correspondente a esta está de tal modo viciada na copia da Academia que a sua intelligencia se torna impossivel (ibi fol. 135 v.) : e o juiz aguardelhas se vir que se deve receber como he de costume, o qual costume devem como tal he. Leu o primeiro copista ou algum dos subsequentes devem como em logar de deu meu avó? Não é facil dize-lo. É certo porém que entre as leis, ordenações e costumes da epocha de Affonso III, no proprio Livro das Leis e Posturas (fol. 12) e nas Ordenações de D. Duarte (fol. 80 v. e segg.) vem uma lei da qual um extenso fragmento corresponde evidentemente ao que se inseriu na lei de D. Dinís, diversificando della na continuação. Mas em tal caso não deveria D. Dinís attribuir aquelle costume antes a seu pae do que a seu avó?

É para lamentar que a passagem da lei de 15 de setembro de 1313 esteja tão deturpada na copia das Ordenações de D. Duarte. Essa passagem, accorde com o texto correspondente no Livro das Leis e Posturas, provaria de um modo indubitavel que ao menos uma parte do direito consuetudinario que achámos reduzido a escripto, e que se attribue ao reinado de Affonso III, remontava ao reinado de seu pae. Versando muitos desses costumes sobre a ordem do processo e tendo-se organizado melhor, nas córtes de 1211 o corpo da magistratura, nada mais

natural do que irem-se estabelecendo desde logo formulas que regulassem as phases das demandas e servissem de norma aos juizes reaes. A phrase Estabelecido é, ou En outra parte é estabelecido, que tantas vezes se encontra no começo das posturas e costumes attribuidos ao reinado de Affonso III, está de persi indicando a existencia anterior de notas escriptas, em que as praxes judiciaes ou outras quaesquer se conservavam desde tempos mais remotos, a não supormos que essa especie de rubricas foram introduzidas pelos collectores dos seculos XIV e XV.

Depois desta advertencia julgámos inutil transcrever aqui o fragmento inserido na lei de 15 de setembro de 1313, porque tem de ser impresso com ella e com a lei de Affonso III em que tambem se acha inserido, e até porque seria difficil fixar o logar onde elle termina para continuar o texto da nova lei, tanto na de Affonso III como na de D. Dinís.

REINADO DE SANCHO II

1223-1247

Não nos resta texto de lei alguma deste monarcha. Apenas na Bulla Si illustris de 17 das calendas de maio do anno XII do pontificado de Gregorio IX (15 de Abril de 1238) se acha uma allusão analogá á que se encontra ácerca de uma lei de Affonso I n'outras bullas do mesmo pontifice. Esta acha-se original no Maço 11 de Bullas n.º 18, no Archivo Nacional. Da respectiva passagem que abaixo transcrevemos se deduz que a lei de Sancho II contra a qual o papa fulminava censuras, não era sendo a lei de Affonso II (10.º) em que se prohibia a aquisição de bens de raiz ás corporações de mão-morta, revalidada e ampliada por seu filho. Os documentos daquella epocha provam-nos sobejamente não só que a lei de Affonso II fora mal executada, mas tambem a necessidade que havia de a pôr de novo em vigor, necessidade que se renovou nos reinados subsequentes. Eis a passagem em que se allude á lei de amortisação de Sancho II :

Inter que ipse tale fecit in odium Dei et ecclesie ac ministrorum ejus statutum. Videlicet ut siquis possessiones aliquas ecclesie uel monasterio donauerit inter uiuos, aut in ultima reliquerit uoluntate, non liceat ecclesie ipsas recipere nec eis aut cuiquam persone ecclesiastice possessiones aliquas comparare quantumcumque ab omni onere tributi uel seruitutis immunes.

Restam vestigios da celebração de umas córtes no reinado deste principe; mas nenhum acto legislativo que fosse resultado dessas córtes chegou até nós. Entretanto é indubitavel que se achava congregada aquella assembléa nos fins de 1228 ou principios de 1229, quando, tendo chegado á idade dos dezoito annos, Sancho II tomára realmente nas mãos as redeas do governo. Tudo o que sabemos daquellas córtes, que foram celebradas em Coimbra, é que assistiu a ellas João de Abbeville, bispo sabinense e legado do papa, conjunctamente com os prelados do reino e grande numero de barões ou ricos-homens e de membros da fidalguia¹. Esta assembléa foi desconhecida a J. P. Ribeiro que a omittiu na Memoria ácerca das nossas córtes².

¹ HERCULANO, *Hist. de Port.*, Tom. II, pag. 298 e seg. da 2.ª edição.

² *Memor. de Litter.*, Tom. II, pag. 58. Veja-se a Memoria de Amaral sobre as antigas córtes nas *Memor. da Acad. R. das Sciencias*, Tom. VII, pag. 380.

REINADO DE AFFONSO III

1248-1279

É no reinado de Affonso III que a legislação geral do reino começa a tomar grande incremento. As leis do código visigótico ou vigoram apenas como costume, ou tem-se obliterado nos tribunaes regios, onde já influem largamente as idéas de direito romano espalhadas na Europa pelas escolas de Italia. As doutrinas e praxes que se teem ido introduzindo, sobretudo na curia regis, na corte, vão-se lançando por escripto para servirem de norma aos sobrejuizes ou membros do tribunal supremo, e d'ahi se transmittem porventura aos juizes reaes das comarcas, e até aos juizes municipaes, porque vemos dentro de pouco as leis e posturas geraes transcreverem-se por appendice nos quadernos dos costumes civis dos concelhos. É evidente que neste reinado se tractava já com empenho de organizar melhor a administração da justiça. Uma grande parte das posturas, estabelecimentos e costumes escriptos que delle nos restam versam sobre a ordem dos pleitos. Não é tanto a promulgação authentica do direito que parece urgente: busca-se antes estabelecer regras sobre o modo da sua applicação. É este o caracter predominante dos monumentos leaes do reinado de Affonso III. Entretanto não deixam de apparecer já entre elles importantes documentos do nosso antigo direito civil, criminal e administrativo.

Os monumentos leaes que attribuímos a Affonso III dividimo-los em quatro classes: 1.ª, dos que tem data conhecida: 2.ª, dos que a têm duvidosa: 3.ª, daquelles a que não é possível assignalar data, mas que parece poderem com certeza attribuir-se a este reinado, ou que pelo menos não ha razão para suppormos de epocha mais moderna¹: 4.ª, daquelles que ha motivo para duvidar se pertencem a Affonso III, se a algum dos seus immediatos successores. Accrescentámos tres monumentos de formulas judiciaes, que parece remontarem á epocha deste principe.

Uma parte dos actos legislativos de Affonso III derivam das côrtes celebradas naquelle reinado. São as primeiras de que nos restam vestigios as de Guimarães de 1250, das quaes apenas existem os artigos ou agravamentos do clero com as respectivas respostas do rei. Desconhecidas até hoje², o transumpto desses agravamentos, sepultado por seculos no archivo capitular de Coimbra, veio revelar-nos a sua existencia. São as segundas as reunidas em Leiria em março de 1254. Dellas se lançou expressa memoria no Livro 1 de Doações de Affonso III fol. 6 v., onde se encontra a seguinte rubrica: In subsequenti era fuit celebrata curia apud Leyrenam, e logo: Era m.º cc.º lxxx.º ii.º domnus Alfonsus Rex Portugalie et comes Bologne celebravit suam curiam apud Leirenam mense marcii cum episcopis et cum proceribus et cum prelatibus et cum ordinibus et cum bonis hominibus de conciliis de suo regno super statu regni et super rebus corrigendis et emendandis de suo regno. É a mais notavel circumstancia destas côrtes o ser então que, pela primeira vez, nos consta terem intervindo representantes dos concelhos nessas grandes assembléas politicas. Os fins que a memoria acima transcripta attribue ás côrtes de 1254 presuppõe a promulgação de leis geraes e a expedição de providencias especiaes, depois ou por occasião daquella assembléa. Taes de feito parecem ser, entre as particulares, as cartas expedidas nessa conjunctura ou muito proximamente a favor dos concelhos de Lisboa, Santarem, Guarda, Guimarães, Porto, Gaia e Béja (Liv. 1 de Doações de Affonso III fol. 6 e segg.—Livro dos Prégos no Archivo Municipal de Lisboa fol. 4.—Ineditos de Histor. Port. T. v, pag. 461 e segg.—Livro 1 de D. Dinis fol. 21). No Archivo Nacional (G. 3, M. 5 n.º 19) apparece em copia coeva uma serie de agravamentos do concelho de Montemor, e outra do concelho de Coimbra seguidos das resoluções regias sobre as diversas queixas e petições dos povos, que tambem parece pertencerem a estas côrtes, mas que podem pertencer igualmente a outras do mesmo reinado. O logar de taes documentos é na secção dos foraes, costumes e pri-

¹ Vejam-se as observações que anteriormente fizemos (Aff. II—30) p. 180.

² O preambulo e a subscrição da lei de 24 de janeiro de 1251 tinham-nos feito admittir (Hist. de Port., Tom. III, p. 19 da 1.ª edic.) uma especie de curia solemne, uma especie de côrtes só de fidalgos naquelle anno; mas o apparecimento dos capitulos do clero nas de Guimarães de 1250 liga aquelle acto legislativo com mais plausibilidade a esta assembléa.—A. H.

vilegios dos concelhos. Das leis geraes que podem igualmente attribuir-se a estas c6rtes, ou 6s de 1261 dissemos o sufficiente na advertencia geral que precede esta collecç6o de leis patrias.   de crer que naquelle parlamento de 1254 se ventilasse tambem a quest6o da moeda, que j6 antes inquietava os animos, como se v6 da circular de 26 de dezembro de 1253 inserida n'esta collecç6o, e que nas discuss6es ahi levantadas, ou nas promessas ahi feitas, tenha origem o acto de 18 de março de 1255.

Seguiram-se as c6rtes de Coimbra de 1261. Destas resta-nos positivamente um acto legislativo.   a deliberaç6o de 11 de abril sobre a moeda, objecto da convocaç6o daquellas c6rtes celebradas a requerimento dos bar6es do reino, dos prelados e do povo. Em virtude dellas parece que se expediram outras leis geraes confundidas, como j6 dissemos, com algumas que attribuímos 6s c6rtes de Leiria, e com outras promulgadas em Lisboa por Affonso III em diversos annos do seu reinado.

As ultimas c6rtes de Affonso III foram celebradas em Santarem (1273). Dellas nos restam dous diplomas, a carta de 18 de dezembro sobre a emenda e correcç6o das desordens do reino, e a revalidaç6o ou nova promulgaç6o da lei sobre annuivas de 28 de julho de 1265. Esta assembl6a, reunida para obtemperar aos queixumes do clero ou antes para illudir as ameaças do papa, n6o consta ter dado origem a alguns outros actos legislativos, que com certeza lhe pertençam, ao menos que chegassem at6 n6s.

Publicando as leis cuja promulgaç6o, e os costumes geraes cuja redacç6o pertencem com maior ou menor certeza ao reinado de Affonso III, ajunctaremos a esses actos, como fizemos aos de Affonso II, breves observaç6es criticas quando julgarmos taes observaç6es uteis ou necessarias.

LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA CONHECIDA

I

Abrimos a serie dos monumentos legislativos do reinado de Affonso III com um diploma n6o s6o inedito, mas tambem at6 hoje desconhecido.   o transumpto, segundo parece incompleto, dos queixumes apresentados n'umas c6rtes celebradas em Guimar6es no anno de 1250 pelo arcebispo de Braga sobre os agravos feitos em geral ao clero, e dos artigos especiaes offerecidos pelos bispos da Guarda, Coimbra e Porto, tudo com as respectivas respostas do rei.   um rolo de pergaminho em letra franceza do seculo XIII, sem formulas que o authenticuem, mas sobejamente auctorizado pela sua antiguidade. Existia, como j6 dissemos, no archivo capitular de Coimbra, donde foi transferido para a Torre do Tombo.

Que a assembl6a de 1250 em Guimar6es foi um parlamento solemne, umas c6rtes, conforme a id6a que lig6mos a esta palavra, deprehende-se do preambulo do documento que public6mos: in curia congregata ad plurima negocia regni expedienda; como igualmente se deprehende que alli se achavam junctos prelados, bar6es, cavalleiros e outros individuos: in presencia multorum episcoporum, procerum et militum et aliorum. Que estes ultimos fossem procuradores dos concelhos n6o nos atrevemos a afirmar; mas   possivel que essa circumstancia se d6esse j6 ent6o, como sabemos com certeza haver-se dado nas c6rtes de 1254.

Das providencias relativas 6 administraç6o do reino, tomadas nestas c6rtes e a que alludem as palavras acima citadas, n6o restam positivamente vestigios; talvez, por6m, lhes pertençam algumas daquellas a que n6o se p6de assignalar data precisa, embora c6iam no reinado de Affonso III. A lei de março de 1261 (Aff. III—8) onde, como veremos, se envolvem disposiç6es de diversas epochas, e que por isso   excessivamente confusa, refere-se a um degreδο feito em Guimar6es n'uma epocha anterior, d'onde parece poder-se com fundamento suppor que

nella se acha incorporado um acto legislativo promulgado em consequencia de resoluções desta assembléa. A hypothese torna-se tanto mais plausivel quanto é evidente a connexão que teem as principaes disposições da lei de 1261 com a materia dos artigos offerecidos pelos bispos em 1250.

1250

CORTES DE GUIMARÃES

ARTIGOS ECCLESIASTICOS RESOLVIDOS

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod sub era m.^a cc.^a lxxx.^a viii.^a iii.^o idus junii in domibus domni S. Iohannis archidiaconi bracarenensis in presencia magistri Maufredi cantoris Antioceni capellani domni pape et nuncii in Yspania ego Stephanus Petri tabellio bracarenensis recepi de mandatu archiepiscopi bracarenensis et episcoporum vlixbonensis et colimbriensis articulos cum questionum archiepiscopi et episcoporum regni Portugalie et resposiones Regis factas Vimarane ab ipso Rege in curia sua congregata ad plurima negocia regni expedienda per magistrum Petrum Iuliani decanum vlixbonensem et archidiaconum bracarensem ex parte ipsius Regis datos in presencia multorum episcoporum procerum et militum et aliorum procurator ad hoc ut ipsi communiter asserebant cum domno Ricardo etiam cantore vlixbonensi dato etiam cum ipso ad hoc procuratore quos fideliter rogatus de uerbo ad uerbum transcripsi et in publicam formam redegii et signum meum apposui.

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie venerabilibus in Christo patribus Jo. diuina prouidencia bracarensi archiepiscopo. Juliano Dei gratia portugalensi. Petro visensi. Egee lamecensi. Egee colimbriensi. Roderico egitaniensi episcopis salutem et sincere dilectionis affectum. Quorundam questionum articuli ex parte uestra in nostra presencia sunt propositi ad quos saluo iure regie maiestatis nostre corone regni nostri nostrorum et uestro in omnibus et per omnia iuxta consilium domni F. bracarenensis decani magistri Petri yspani vlixbonensis decani et bracarenensis archidiaconi magistri Vincentii portugalensis decani domni Ricardi vlixbonensis cantoris domni Jo. Suerii calagorritani archidiaconi. Magistri Thome thesaurarii bracarenensis duximus respondendum et articulorum ac responsionum seriem per predictum magistrum Petrum yspanum vlixbonensem decanum et bracarensem archidiaconum et R. cantorem vlixbonensem in presencia nostra et baronum nostrorum decreuimus proponendum.

Ad speciales uero alios articulos domni archiepiscopi bracarenensis taliter duximus respondendum.

Primus igitur erat de muris et castellis non faciendis. Respondemus eos homines qui de consuetudine in tempore progenitorum nostrorum ad anuduas ire solebant dumtaxat eant nunc et taliter qualiter tunc consueuerunt. Interim uero fiat cito inquisitio per viros fidedignos ad hoc iam deputatos et cito publicetur ut huius articuli ueritas ualeat inueniri et statim dominus archiepiscopus sententias excommunicationis et interdicti ab eo in exactores anuduuarum promulgatas curet releuare et nos ab hiis compulsionibus et pignorationibus interim cessabimus et dominus archiepiscopus statim has sententias releuauit protestando tamen quod si hoc non obseruaretur uel si predictae compulsionibus et pignorationibus non cessarent quod ipse ad predictas rediret sententias ut primitus promulgandas.

Secundus de pecunia integranda extorta ob hanc causam respondemus de hac pecunia integranda post inquisitionem tractandum. Petimus quod aperiat inquisitio et fiat restitutio de pecunia.

Tercius de fossadeira nunquam data uel danda. Respondemus fossadariam non exigi sed exercitum et nos sumus in quasi possessione exercitus exigendi unde dicimus ad ipsum nobis homines teneri.

Quartus de cautis et possessionibus suis liberis non diiudicandis per nos uel per nostros. suos iudices et habeat ecclesia omnia regalia nisi ubi pectatur calumpnia cum sint homines sui liberi ad alienum examen non uocandi. Respondemus post diligentem considerationem habendam quam ad hunc scrupulosum articulum respondendum.

Igitur articulus continebat quod meirinos a regno nostro amoueremus propter grauamina ecclesiis et monasteriis clericis religiosis colonis et seruientibus ipsorum ab eis illata. Respondemus meirinos a regno nostro amouendos non esse cum propter iusticiam in regno exercendam et propter deffensionem ecclesiarum et monasteriorum constituti sint sed ne dampna et grauamina inferant eis duximus inhiendum.

Quod nos iudices et superiudices nostri personas ecclesiasticas non solum in causis ciuilibus et criminalibus sed etiam in ecclesiasticis ad forum nostrum uocamus. Respondemus hoc fieri non debere sed actor iuxta legitimas ac canonicas santonas forum rei sequatur nisi in causibus a iure expressis.

Quod noue quintane facte super hereditatibus ecclesiarum monasteriorum et pauperum demolirentur. Respondemus quemlibet in solo proprio edificium construere posse nisi euidentis compareat malicia ut edificium in aliorum redundet preiudicium et grauamen quod petimus quod inquiratur.

Vt cancellariam moderemus cuius moderatio omnes tangit. Respondemus in eius cursu progenitorum nostrorum consuetudinem obseruandam nec ad uos spectare huiusmodi articulum questionis.

Quod ecclesie uactantes et alie que a longis temporibus et breuioribus prelatos habent occupantur per patronos et meirinos nostros. Respondemus iuxta canonicas sanctiones ecclesiarum uacancium custodiam ad episcopum pertinere. Vnde predictam occupationem fieri inhihemus sed quando a nobis facta fuit ob causam facta est ne res ecclesiarum ad ius patronatus nostrum spectantium ab inuasoribus occuparentur aut per incuriam deperirent. Non uactantes de facto nullatenus precipimus occupari sed cum eas uideramus ab aliquibus clericis occupatas igitur a patrono presentati non sint nec canonicè instituti ad eas personas ydoneas episcopo presentamus ad quem cause cognitio et intrusorum amocio et presentatorum institutio de iure dinoscitur pertinere.

Quod nos et iudices ac superiudices nostri cognoscimus de iure patronatus ecclesiarum. Respondemus hoc nos non facere nec a nobis fieri debere sed iuxta canonica statuta causa iuris patronatus ad solum iudicem ecclesiasticum pertinere.

Quod quibuscumque conquerentibus de uobis et de personis ecclesiasticis nos et superiudices et iudices nostri concedimus litteras contra uos et contra ecclesiasticas personas et eas suis possessionibus spoliantes. Respondemus hoc nec nos nec superiudices nostros nec iudices nostros facere immo semper sub conditione litteras concedimus ut si res sic se habet sic precipimus procedendum sed personas ecclesiasticas ad iudices ecclesiasticos decernimus remittendas nec contra eas precipimus laicos integrari nec personas ecclesiasticas spoliari non est sufficiens.

Quod meirini et portarii nostri ponunt incauta in ecclesiis rebus ecclesiasticis hereditatibus et cautis et in colonis. Respondemus in ecclesiis in personis quoque ecclesiasticis incauta fieri non debere. In hominibus uero ecclesiarum et colonis et in cautis inhienda nisi duntaxat cum regia edicta sub pena obseruanda promulgantur. Vt si quis latronem perdonem malefactorem aut Regis hostem occultauerit aut scienter receperit tale pecuniaria pena multetur aut quandocumque penam subeat corporalem.

Quod meirini faciunt petitiones de ganato et de denariis et de aliis rebus. Respondemus hoc ab eis non fieri et ab hiis petitionibus et uiolenciis extorsionibus eos penitus cohibendos.

Quod meirini faciunt exactiones et petitiones in regno et diuidunt eas cum riqis hominibus et renda ista maior est quam alia regalis. Respondemus eos ab illicitis exactionibus compescendos si qua uero sunt que de iure ad meirinatus officium spectant exigere non prohibeantur.

Quod nos excommunicatos non uitamus. Respondemus eos uitamus et semper uitabimus ut fidei catholice obseruatores et potestatis ecclesiastice defensores si nobis de excommunicatione constiterit ut si sint notorii aut denunciati.

Quod clerici innoti et indigni a uobis ad ecclesias ad ius patronatum nostrum spectantes nobis presentantur quos si ad institutionem non admittimus a uobis minas incurrimus et terrores. Respondemus quod eos quos uobis presentamus dignos reputamus quibus sciencie sufficiencia conuersationis merita et fame integritas suffragantur. Si quando uero uobis indignos per facti ignoranciam presentamus eos uestra examinet discretio quos si decreuerit repellendos equanimiter tolerabimus dummodo recusationis causas legitimas exprimatis et alios dignos uobis curabimus presentare nec uobis minas aut terrores ob hoc unquam incussimus aut incuiemus et indignorum promotio non simplicitati nostre sed uestro neglectui imputetur qui in oculo fratris festucam uidentes trabem in propriis oculis non uidetis.

Quod illi qui interfecerunt abbates priores clericos et monacos aut mutilauerunt ipso iure amiserunt ius patronatus eorundem monasteriorum et ecclesiarum ius patronatus in eis usurpant de facto. Respondemus eos filios et ceteros descendentes et nepotes ius patronatus in eisdem monasteriis et ecclesiis iuxta statuta canonica amisisse et ab eius usurpatione et ab usu penitus compescendos.

Quod obseruentur articuli iuramenti facti in Francia et articuli prouisionis domni Gregorii pape noni et domni Innocencii III presentis que continent articulos libertatis ecclesiastice et modos malefactorum regni. Respondemus hoc iuramentum hos articulos has prouisiones a nobis obseruanda esse dummodo in potestate nostra sint quare alioquin tenemur duntaxat in quantum facere possumus et dummodo non uergant in periculum anime nostre aut in magnum corporis detrimentum et saluo iure regni nostri iuxta continenciam iuramenti.

Quod predictum iuramentum et prouisiones publicentur per regnum ut sciantur a riqis hominibus et officialibus et iudicibus regni uestri. Respondemus sollepnem publicationem horum necessariam non esse sed hos articulos et prouisiones precipimus et precipiemus ab omnibus obseruari.

Quod nos non utimur sano consilio in detrimentum maximum omnium de regno et ex pluribus causis. Respondemus quod nos uti sano consilio uolumus et debemus et nobiscum peritos et fideles laicos et clericos collaterales habemus ad sana concilia exhibenda.

Quod moneta Legionis non tollatur de locis suis in quibus tempore progenitorum uestrorum semper concurrit quare si tollatur uerget in magnum dampnum uestrum et regni uestri. Respondemus utilius esse uniuersis

sis et toti regno unam monetam respondere quam plures et monete cursum ad solum nostrum imperium pertinere et iuxta prouisionem nostram et uoluntatis nostre arbitrium disponendum.

De malefactoria riquorum hominum. Respondemus eam corrigendam et penitus compescendam.

Quod faciunt riqui homines et milites alii se heredes unde uolunt et pausant et destruunt ecclesias et monasteria ad libitum suum. Respondemus hec nullatenus sustinenda sed corrigenda ac penitus extirpenda.

Quod simplex miles pausat in ecclesiis aut monasteriis cum decem uel pluribus militibus et quotiens sibi placet et stat in eis quantum uult. Respondemus militum prouisionem in ecclesiis aut monasteriis iuxta progenitorum nostrorum bonam consuetudinem moderandam nec ecclesiarum nec monasteriorum iniuriam tolerandam. Si tamen miles a minorum statu ad pinguiorem fortunam dedutus maiorem solito habeat comitatum dignum reputamus ut maiorem solito ab ecclesiis aut monasteriis cuius heres existat prouisionem recipiat cum in uita uel in morte ecclesiis aut monasteriis maiores donationes facere aut maiora legata relinquere possit dummodo maiorem comittatum non solitum sibi non adiungat in detrimentum monasteriorum et ecclesiarum.

Quod niuente patre aut matre auo uel auia et utentibus iure patronatus indebite filii et nepotes abutuntur etiam in duplo uel in triplo amplius eo iure. Respondemus cum iure hereditarie successionis filiis et nepotibus ius patronatus debeantur et in uita parentum in rebus hereditariis ipsorum potestatem non habeat nec usum eos in uita parentum uti iure patronatus bonis ecclesiasticis penitus compescendos nisi eis ex gratia offerantur.

Quod illegitimi ius patronatus et bonorum perceptionem ecclesiarum et monasteriorum indiffenter (*sic*) usurpant cum ad paternam hereditatem nullatenus admittantur. Respondemus quod filii illegitimi qui naturales sunt si non sunt ad paterne hereditatis successionem instituti ad ius patronatus et ad perceptionem bonorum ecclesiarum et monasteriorum nullatenus admittantur etiam cum iure successorio ex quo hec procedunt priuentur. Si uero fuerint a parentibus ad successionem hereditariam tanquam legitimi instituti a iure patronatus et dictorum bonorum perceptionem nullatenus excludantur cum ius patronatus eis cum iure hereditario concedi a parentibus censeatur. Si uero tantummodo donatione inter uiuos eis a parentibus aliqua hereditatis portio assignetur aut donatione causa mortis ei aliqua signata portio relinquatur a iure patronatus et dictorum bonorum perceptione nihilominus excludantur cum ex utraque donatione ius successorium et hereditarium non adquirent. Si uero sunt spurii cum a iure successorio et hereditario penitus sint exclusi ad ius patronatus et dictorum bonorum perceptionem nullatenus admittantur. Si uero sint extranei adoptiui ad hereditariam successionem instituti aut donatione inter uiuos aut causa mortis in eos collata recepti a iure patronatus et dictorum bonorum perceptionem nihilominus excludantur nec enim ex adoptione ius patronatus adquirent.

Petimus quod restituantur nobis possessiones nostre de Turribus Veteribus quas adquisiuimus exulando cum domno Rege et desudando in seruicio suo sine causá.

Quod destruuntur monasteria et ecclesie per petitiones pecuniarum cum non possint sufficere ad uictualia et annonam damda per omnia bona sua. Respondemus harum petitionum excessum moderandum et penitus corrigendum.

Quod ecclesie et monasteria sunt destructa per pausationes et prohibitiones frequentes et immoderatas Respondemus in hiis similiter moderandum et compescendum et prohibitiones nullatenus faciendas nec tenendas.

Quod milites recipiunt procuraciones tamquam episcopi. Respondemus hoc prohibendum.

Quod hereditates occupate tempore domni Sancii illustris Regis fratris nostri per uiolenciam retinentur adhuc a raptoribus pretextu iuris possessionis. Respondemus non obstante uiolenta possessione eas restituendas.

Quod qui parum uel nichil habent testamenti in ecclesiis uel monasteriis plura exigunt ab eis ea deuasantes quam qui amplius habent. Respondemus eos penitus compescendos et hanc bonorum perceptionem iuxta merita progenitorum ac iuxta bonorum ab eis in ecclesiis et monasteriorum (*sic*) collationem factam moderandam.

Quod riqui homines faciunt exactiones mirabiles de annona uino et aliis ab ecclesiis monasteriis et colonis. Respondemus hoc penitus compescendum.

Ad speciales uero articulos egitaniensis episcopi taliter duximus respondendum.

Primus continebat quod homines nostri capiunt homines clericorum ecclesiarum et res ecclesiasticas et ponunt clericos in uinculis eo contempto et irriquisito. Respondemus clericos ecclesias et res ecclesiasticas non debere subici iusticie seculari. Vnde clerici non sunt capiendi a laicis nisi de mandato et licencia sui superioris et in casibus a iure expressis ut cum in enormi delicto fuerint deprehensi tunc enim a laicis capi possunt tamen inductis clericis in testimonium et tunc ecclesiastice iusticie sunt tradendi.

Secundus quod compulimus homines ecclesie uenire ad murum et ad fossata et persoluere fossadarias et alias exactiones contra forum et cartam ei concessa et contra ecclesiasticam libertatem. Respondemus generaliter ut in responsione ad anuduas et fossadarias archiepiscopi tamen in hoc speciali articulo forum et cartam decernimus obseruanda.

Tertius quod accepimus cellaria ecclesie sue tam panis quam uini et magnam pecunie quantitatem. Res-

pondemus hec nos accepisse et conuertisse in utilitatem regni et ecclesiastice libertatis. Omnia tamen accepta ecclesie restituere promittimus.

Quartus quod homines nostri uiolant ecclesias et extrahunt inde homines contra ecclesiasticam libertatem. Respondemus libertatem ecclesiasticam conseruandam et per homines nostros homines quos tuetur ecclesia extrahendos non esse, quos uero ecclesia non tuetur ut sunt publici latrones, nocturni popullatores agrorum et qui contra ecclesie immunitatem de defensione ecclesie confidentes in ecclesia aut in cimiterio uel in eius limitibus emunitatem infringunt hos iura censent ab ecclesia extrahendos.

Quintus quod mandamus integrare aliquibus ecclesias per laicos ut in Azores. Respondemus hoc non fieri nisi ad comodum ecclesiarum et personarum ad eas presentatarum ut cum res ecclesiarum ab aliquibus detinentur per uiolenciam occupate.

Sextus quod contra constitutiones patris nostri et iura compulimus mulieres nubere inuitas. Respondemus quod cum libera debeant esse matrimonia id nunquam fecimus nec facere intendimus et fieri ab aliis inhibemus.

Septimus quod alcaldes et concilia episcopatus sui nobis mandantibus non tenent ecclesiam nec homines suos ad forum et cartam que eis a Rege concessa sunt per quas tota terra ipsa debet regi. Respondemus forum et cartam seruari debere et utriusque partis iura firmiter obseruari.

Ad speciales uero articulos colimbriensis episcopi taliter duximus respondendum.

Primus itaque articulus continebat quod homines nostri ponunt incauta et inhibitiones in cautis possessionibus et hereditatibus ecclesiarum et capiunt ibi homines et redimunt eos et si non inueniunt ibi homines quos capere uolunt accipiunt omnia bona sua ubicumque ea inueniunt. Respondemus incauta in hiis locis inhibenda nisi in regiis edictis homines malefactores ex iusticia capiendos nec contra iusticiam redimendos, bona ad ecclesias et earum predia spectancia non esse occupanda.

Secundus quod ab illis hominibus ecclesiarum qui tenentur ad exercitum ire pro uoluntate nostra exigimus immoderatissimam fossadariam contra cartas et foros suos. Respondemus hoc non esse uerum et exactiones esse moderandas iuxta necessitatem nostram et hominum facultates.

Tertius quod meirini et homines nostri per cauta et possessiones ecclesiarum pro libito suo accipiunt uitalia. Respondemus hoc inhibendum corrigendum et compescendum.

Quartus quod exigimus collectas nostras in pecunia pro libito nostro ubicumque simus. Respondemus procuraciones iuxta statutum et prouisionem per archiepiscopum et episcopos facta et concessa in numerata pecunia exigendas. Ad quod respondit archiepiscopus falsissimum esse et contra iuramentum de Francia.

Quintus quod si parrochiani uel aliqui de aliquo prelato dixerint nobis quod sit male uite facimus ipsum statim ecclesia spoliari. Respondemus hoc a nobis non fieri sed ad examen episcopi clericorum acusationes spectare.

Sextus quod mutiones et domos ecclesiarum destruimus sine aliqua rationabili causa. Respondemus hoc sine causa a nobis non fieri et a nobis sine causa rationabili fieri non debere.

Septimus quod barones et vassalli nostri hospitantur in cautis et possessionibus ecclesiarum cum graui dampno hominum et locorum. Respondemus a baronibus et vassallis nostris ex debito ex consuetudine ex malicia aut nocendi animo id fieri non debere, sed ex necessitate ut cum in illis locis non assunt hospicia aut cum temporis hora eos in hospiciis compellit recipi tunc enim opus humanitatis et pietatis absque locorum et hominum detrimento et eos a dampnorum illatione penitus compescendos.

Octauus quod ecclesias personas ecclesiasticas et bona ecclesiastica non defendimus ut tenemur. Respondemus semper eas et eorum bona defendimus prius et nunc et decernimus eas in posterum defendendas.

Nonus quod barones nostri pausant in possessionibus episcoporum et ecclesiarum et infrangunt domos et pignorant homines et pro libito suo accipiunt ibi quod uolunt. Respondemus eos ab hiis uiolentiis compescendos et eos ad infractarum domorum refectionem teneri.

Decimus quod barones faciunt pausas in domibus ecclesiarum cum vxoribus suis. Respondemus hoc cum uergat in detrimentum ecclesiarum fieri non debere.

Ad speciales uero portugalensis episcopi articulos taliter duximus respondendum.

Primus igitur articulus continebat quod cum nos teneamur ad exequendas sentencias episcopi licet ad hoc potestas nostra inuocetur tanquam brachium secularem non solum illud recusamus facere, sed etiam impedimus quod sentencie episcopi non sint modo aliquo fructuose. Respondemus episcopi sentencias semper defendimus et in posterum defendemus nec earum executionem prohibebimus nec impediemus quin fructum et efficaciam consequatur.

Secundus quod compulimus clericos emere monetam nostram contra consuetudinem aliorum regum, et quod est inauditum in hoc regno nihilominus eodem episcopo contradicente. Respondemus hoc factum fuisse propter utilitatem tocius regni comodo nostro proposito et de consensu omnium episcoporum quod episcopi dicunt non esse uerum.

Tertius quod compellimus ciues port. ire ad exercitum nostrum et petimus ab eis fossariam contra donationem proaue nostre illustris Regine domne Tarasie que dedit ipsam ciuitatem cum terminis suis et cautas ab omni iure regali ecclesie port. et extorquemus denarios a ciuibus port. occupando res suas et incutiendo eis minas et terrores. Respondemus non fossariam sed exercitum nobis ab eis deberi nec eam petimus sed exercitum nec extorsiones ab eis facimus terroribus neque minis.

Quartus quod promisimus ciuibus port. quod defenderemus eos contra eum. Respondemus in hiis tantum que de iure sunt eos ab iniuria defendemus.

Quintus quod exigimus indebitam procuracionem ab ipso contra donationem predictam et contra sentencias a romanis pontificibus latas et prouisiones super hiis et aliis promulgatas. Respondemus procuracionem indebitam non exigimus.

Sextus quod cum uenimus ad ciuitatem port. nostri per uiolenciam hospicia canonicorum et ciuium occupant quod nunquam factum fuit ab aliis regibus qui eum percessere et insuper sentencie sunt late pro ecclesia super hiis. Respondemus clericis et ciuibus super hospiciis uiolenciam fieri inhihemus. Clerici tamen et ciues in nostris hospitandis morem gerere debent.

Septimus quod facimus magnam moram in ciuitatem port. in dampnum ecclesie cathedralis. Respondemus hunc articulum proferendum non esse.

Octauus quod quando sumus in ciuitate port. nititur superiudex noster compellere ciues ecclesie sue coram eo agere et respondere. Respondemus non coram superiudice nostro eosdem ciues uocandos esse nisi cum per negligenciam iudicis eiusdem episcopi aut per appellatione ad nos eorum causa deuoluantur, quod archiepiscopus bracarenensis asserit fieri non debere.

Nonus quod portarius noster uult pignoraré in eadem ciuitate contra dictam donationem et sentencias super hiis latas. Respondemus id fieri non debere nisi propter negligenciam iudicis episcopi nolentis dare partibus iusticie complementum.

Decimus quod exigimus procuraciones siue collectas a monasteriis in ausencia nostra quod uidetur manifeste fieri contra legem paternam et contra instrumentum iuramenti firmatum per nos. Respondemus eas nos recipere cum transimus Doriúm iuxta statuta facta per archiepiscopum et episcopos propter idepnitatem monasteriorum que ex presencia nostra et nostrorum et pausatione possent suscipere dampna, quod archiepiscopus et episcopi contradicunt.

Vndecimus quod nos spoliauimus eum hereditate sua sita in termino de Pinello quam ecclesia portugalensis habuit a tempore fratris illustris Regis domni Sancii in pace et in quiete usque modo quam sibi restitui petit episcopus cum quingentis modis de pane quem inde nos accepimus et fecimus asportari. Respondemus hereditatem illam contra statuta progenitorum nostrorum emptam fuisse in detrimentum regni : tamen eam ad presens sibi restitui precipimus sine lesione cause nostre et saluo iure nostro quousque super emptione eius et iure causa discutiatur ad plenum.

Duodecimus quod spoliauimus eum heremitagio suo de Fremedo quod ad ipsum de iure spectat in cuius possessione antecessores sui fuerunt et ipse similiter usque modo. Respondemus si eum spoliauimus ipsum restituendum esse.

Tertius decimus quod milites per uiolenciam impediunt quod episcopus non possit iurisdictionem suam in ecclesiis exercere. Respondemus milites ab hac uolencia compescendos.

Quartus decimus quod meirini et alii homines nostri dicunt quod non darent pro excommunicatione paleam unam. Respondemus hanc intemeritatem reprimendam et excommunicationem ab omnibus obseruandam.

Quintus decimus quod nos ad dictum quorundam rusticorum simplicium quos pro inquisitoribus in terra ponimus spoliamus ecclesias et personas alias suis possessionibus prelati personis aliis et episcopo irrequisitis. Respondemus hoc nos non facere et fieri non debere, quod ad archiepiscopum et omnes episcopos clericos et religiosos.

II

O texto original desta lei, inserido no volume que nos resta da Chancellaria de Affonso III com a data de 24 de janeiro, apparece com a data de 14 do mesmo mez e anno na versão do Livro das Leis e Posturas, ao passo que as Ordenações de D. Duarte, errando-lhe o anno, conservam certa a data do mez e dia. Na copia que vem repetida a fol. 71 v. do Livro das Leis e Posturas a leitura da data é duvidosa entre 24 e 14. Ignoramos porque Ribeiro (Additam. á Synopse pag. 6) parece preferir como melhor a data de 14 de janeiro. Esta lei é evidente-

mente um resultado das côrtes de Guimarães, e porventura nada mais contém do que as resoluções sobre os agravamentos da nobreza, reduzidas á fórma legislativa.

1251—JANEIRO 24

Decretum Domini Regis

Era m.^a cc.^a lxxx.^a ix.^a xx.^a iii.^a die januarii dominus Rex Portugalie et comes Bolonie fecit cum consilio suorum riquorum hominum et suorum filiorum de algo tale encautum. In primis. Quicumque fuerit ad domum filii de algo ut faciat ei malum pectet domino Regi CCC morabitanos et sanet malum quod fecerit illi super quem fuerit ad domum, et hoc encautum pectet ille qui fuerit dominus de facto si habuerit per quod et si non habuerit per quod pectetur istud encautum domino Regi per omnes illos qui ibi cum eo fuerint. Item. Quicumque cortauerit vineam aut derribauerit domum pectet CCC morabitanos domino Regi et sanet dampnum domino suo. Item. Quicumque in assunata acceperit bouem aut uaccam pectet pro unoquoque domino Regi VI morabitanos et illi cuius fuerit quatuor morabitanos pro unoquoque. Item. Quicumque acceperit porcum pectet domino Regi III morabitanos et illi cuius fuerit II morabitanos. Item. Quicumque acceperit carnarium pectet domino Regi II morabitanos et illi cuius fuerit medium morabitanum. Item. Quicumque acceperit gallinam caponem cabritum anixerem aut leytonem pectet domino Regi pro unoquoque singulos morabitanos et illi cuius fuerit V solidos. Item. Quicumque ambulauerit camynum et uenerit ad aliquem locum ubi ei noluerint dare uendam uocet duos homines bonos qui apprecientur illud quod uoluerit comparare pro ad comedendum et paguet pro eo et accipiat eum, et si noluerint ei homines de loco appreciare ipse quod uiderit pro bono apprecietur et paguet pro eo et accipiat illud. Item. Quicumque acceperit alicui capam zuramen pellem aut aliquam uestem aut aliquod cooperimentum pectet ipsum in duplo usque ad nouem dies, et si illud non pectauerit remaneat in causimento de meirino et pectet mihi pro unoquoque II morabitanos. Item. Omnis laborator qui non fuerit lanzarius stet in páce et nullus mactet ipsum nec faciat illi malum pro homicidio domini sui, et siquis ipsum mactauerit aut ei malum fecerit pectet domino Regi CCC morabitanos et sanet ei malum quod ei fecerit. Item. Siquis mactauerit inimicum suum nichil accipiat illi de quanto ei inuenerit postquam ipsum mactauerit et quicumque ei aliquid acceperit pectet domino Regi CCC morabitanos et det illud quod acceperit ei suis debitoribus qui illud habuerint habere. Item. Omnia monasteria sint defensa et amparata per dominum Regem sicut fuerunt ante per autem suum et per patrem suum. Qui presentes fuerunt domnus Johanes Alfonsi. Domnus M. Garsie. Domnus F. Garsie. Domnus G. Garsie. Domnus Al. Lupiz. Domnus F. Lupiz. Domnus P. Laurencii. Gonsaluus Coronel. Gomecius Egee. R. Egee. R. Martini comendator de Tauara. Gomecius Corrigia. Jo. Corrigia. Fernandus Roderici Pacheco. P. Johanis de Portucareyro. Johanes de Auoyno. Vincentius Didaci et R. de Spino superiudices. Petrus Martini dictus superiudex. Valascus Fernandi. Godinus Phaphiat et R. Phaphiat et Suerius Phaphiat. Laurencius Suerii. Johanes Martini. Gomecius Fernandi. Al. Nouahes et Plagius Nouahes. Martinus Stephani. Johanes Garsie. Plagius Nuniz et Stephanus Nuniz et Stephanus Johanis cancellarius domini Regis Portugalie.

Liv. 1 de Doç. de Aff. III, fol. 4, no Archivo Nacional.

Stabeleçimento em como as casas dos filhos dalgo deuem seer guardadas e degreço como pectem per cada cousa que tomarem.

Era¹ de² mil³ e⁴ duzentos⁵ e⁶ oyteenta⁷ e⁸ IX⁹ anos¹⁰ XIII¹¹ dias¹² de¹³ janeiro¹⁴. Nosso¹⁵ senhor¹⁶ ElRey¹⁷ de¹⁸ Portugal¹⁹ e²⁰ conde²¹ de²² Bolonha²³ fez²⁴ com²⁵ consselho²⁶ de²⁷ seus²⁸ rricos²⁹ homeens³⁰ e³¹ de³² seus³³ filhos³⁴ dalgo³⁵ tal³⁶ encouto³⁷. Primeiramente³⁸ que³⁹ qualquer⁴⁰ que⁴¹ for⁴² a⁴³ casa⁴⁴ dos⁴⁵ filhos⁴⁶ dalgo⁴⁷ que⁴⁸ lhi⁴⁹ faça⁵⁰ mal⁵¹ peyte⁵² a⁵³ ElRey⁵⁴ trezentos⁵⁵ marauedis⁵⁶ e⁵⁷ saane⁵⁸ o⁵⁹ mal⁶⁰ que⁶¹ fezer⁶² aaquel⁶³ sobre⁶⁴ que⁶⁵ for⁶⁶ aa⁶⁷ casa⁶⁸. E⁶⁹ este⁷⁰ encouto⁷¹ peyte⁷² aaquel⁷³ que⁷⁴ for⁷⁵ senhor⁷⁶ do⁷⁷ feito⁷⁸ se⁷⁹ ouer⁸⁰ per⁸¹ que⁸². E⁸³ se⁸⁴ nom⁸⁵ ouer⁸⁶ per⁸⁷ que⁸⁸ peytemno⁸⁹ aquelles⁹⁰ que⁹¹ hi⁹² com⁹³ eles⁹⁴ forem⁹⁵. Item⁹⁶ quem⁹⁷

38 En primeiramente
44 cas

162 a 178 e cuio for meio marauedi.
190 anssara

N.º 4.

Como ElRey tauou as vyandas e as outras cousas que cada huum comprase pera comer.

1 a 12 Era de mil e trezentos e dez anos vinte e quatro dias
25 e 26 concelho
34 e 35 fidalgos
38 a 40 E primeiramente quem quer
43 de
49 lbes.

55 quatrocentos
58 saará
64 e 65 que
67 a
78 a 82 feito.
91 e 92 que

cortar⁹⁹ uinha⁹⁹ ou¹⁰⁰ derribar¹⁰¹ casa¹⁰² peyte¹⁰³ CCC¹⁰⁴ marauedis¹⁰⁵ a¹⁰⁶ ElRey¹⁰⁷ e¹⁰⁸ saane¹⁰⁹ o¹¹⁰ dano¹¹¹ que¹¹² fazer¹¹³ a¹¹⁴ seu¹¹⁵ dono¹¹⁶ da¹¹⁷ cousa¹¹⁸. Item¹¹⁹ aquel¹²⁰ que¹²¹ en¹²² assuada¹²³ filhar¹²⁴ boy¹²⁵ ou¹²⁶ uaca¹²⁷ peyte¹²⁸ por¹²⁹ cada¹³⁰ huum¹³¹ a¹³² ElRey¹³³ VI¹³⁴ marauedis¹³⁵ e¹³⁶ aaquel¹³⁷ cuio¹³⁸ for¹³⁹ III¹⁴⁰ marauedis¹⁴¹ por¹⁴² cada¹⁴³ huum¹⁴⁴. Item¹⁴⁵ quem¹⁴⁶ quer¹⁴⁷ que¹⁴⁸ filhar¹⁴⁹ porco¹⁵⁰ peyte¹⁵¹ a¹⁵² ElRey¹⁵³ III¹⁵⁴ marauedis¹⁵⁵ e¹⁵⁶ aaquel¹⁵⁷ cuio¹⁵⁸ for¹⁵⁹ II¹⁶⁰ marauedis¹⁶¹. Item¹⁶² quem¹⁶³ quer¹⁶⁴ que¹⁶⁵ filhar¹⁶⁶ carneyro¹⁶⁷ peyte¹⁶⁸ a¹⁶⁹ ElRey¹⁷⁰ II¹⁷¹ marauedis¹⁷² e¹⁷³ a¹⁷⁴ cuio¹⁷⁵ for¹⁷⁶ meio¹⁷⁷ marauedi¹⁷⁸. Item¹⁷⁹ quem¹⁸⁰ quer¹⁸¹ que¹⁸² filhar¹⁸³ galinha¹⁸⁴ ou¹⁸⁵ capom¹⁸⁶ ou¹⁸⁷ cabrito¹⁸⁸ ou¹⁸⁹ ansser¹⁹⁰ ou¹⁹¹ leytom¹⁹² peyte¹⁹³ a¹⁹⁴ ElRey¹⁹⁵ por¹⁹⁶ cada¹⁹⁷ huum¹⁹⁸ senhos¹⁹⁹ marauedis²⁰⁰ e²⁰¹ aaquel²⁰² cuio²⁰³ for²⁰⁴ V²⁰⁵ soldos²⁰⁶. Item²⁰⁷ quem²⁰⁸ quer²⁰⁹ que²¹⁰ andar²¹¹ caminho²¹² e²¹³ ueenr²¹⁴ a²¹⁵ alnum²¹⁶ logar²¹⁷ hu²¹⁸ lhi²¹⁹ nom²²⁰ quiserem²²¹ dar²²² uenda²²³ chame²²⁴ dous²²⁵ homeens²²⁶ boons²²⁷ que²²⁸ lhi²²⁹ apreçem²³⁰ aquelo²³¹ que²³² quiser²³³ comprar²³⁴ pera²³⁵ comer²³⁶ e²³⁷ pagueo²³⁸ por²³⁹ ele²⁴⁰ e²⁴¹ filheo²⁴². E²⁴³ se²⁴⁴ lho²⁴⁵ nom²⁴⁶ quiserem²⁴⁷ os²⁴⁸ homeens²⁴⁹ desse²⁵⁰ logo²⁵¹ apreçar²⁵² ele²⁵³ apreçe²⁵⁴ assi²⁵⁵ como²⁵⁶ uir²⁵⁷ que²⁵⁸ he²⁵⁹ bem²⁶⁰ e²⁶¹ pagueo²⁶² e²⁶³ filheo²⁶⁴. Item²⁶⁵ quem²⁶⁶ quer²⁶⁷ que²⁶⁸ filhar²⁶⁹ capa²⁷⁰ ou²⁷¹ çerame²⁷² ou²⁷³ pele²⁷⁴ ou²⁷⁵ alguma²⁷⁶ uestidura²⁷⁷ ou²⁷⁸ cobertura²⁷⁹ peytea²⁸⁰ en²⁸¹ dobro²⁸² ataa²⁸³ IX²⁸⁴ dias²⁸⁵. E²⁸⁶ se²⁸⁷ o²⁸⁸ nom²⁸⁹ peytar²⁹⁰ fique²⁹¹ en²⁹² consentimento²⁹³ do²⁹⁴ meyrinho²⁹⁵ e²⁹⁶ peyte²⁹⁷ a²⁹⁸ mim²⁹⁹ por³⁰⁰ cada³⁰¹ huum³⁰² dous³⁰³ marauedis³⁰⁴. Item³⁰⁵ todo³⁰⁶ laurador³⁰⁷ que³⁰⁸ nom³⁰⁹ for³¹⁰ lançeyro³¹¹ estê³¹² en³¹³ paz³¹⁴ e³¹⁵ nenhuum³¹⁶ nom³¹⁷ no³¹⁸ mate³¹⁹ nem³²⁰ lhi³²¹ faça³²² mal³²³ polo³²⁴ meyrinho³²⁵ do³²⁶ seu³²⁷ senhor³²⁸. E³²⁹ se³³⁰ o³³¹ alguem³³² matar³³³ ou³³⁴ lhi³³⁵ fazer³³⁶ mal³³⁷ peyte³³⁸ a³³⁹ ElRey³⁴⁰ CCC³⁴¹ marauedis³⁴² e³⁴³ saane³⁴⁴ a³⁴⁵ el³⁴⁶ o³⁴⁷ mal³⁴⁸ que³⁴⁹ lhi³⁵⁰ fazer³⁵¹. Item³⁵² sse³⁵³ alguem³⁵⁴ matar³⁵⁵ seu³⁵⁶ enmiigo³⁵⁷ nom³⁵⁸ filhe³⁵⁹ a³⁶⁰ el³⁶¹ rrem³⁶² do³⁶³ seu³⁶⁴ depois³⁶⁵ que³⁶⁶ o³⁶⁷ matar³⁶⁸. E³⁶⁹ aquel³⁷⁰ que³⁷¹ lhi³⁷² alguma³⁷³ cousa³⁷⁴ filhar³⁷⁵ peyte³⁷⁶ a³⁷⁷ ElRey³⁷⁸ CCC³⁷⁹ marauedis³⁸⁰ e³⁸¹ delhi³⁸² aquelo³⁸³ que³⁸⁴ filhar³⁸⁵ a³⁸⁶ seus³⁸⁷ herecs³⁸⁸ que³⁸⁹ as³⁹⁰ ouuerem³⁹¹ a³⁹² herdar³⁹³. Item³⁹⁴ todolos³⁹⁵ moosteiros³⁹⁶ seiam³⁹⁷ defesos³⁹⁸ e³⁹⁹ enparados⁴⁰⁰ per⁴⁰¹ ElRey⁴⁰² assy⁴⁰³ como⁴⁰⁴ foram⁴⁰⁵ per⁴⁰⁶ seu⁴⁰⁷ anno⁴⁰⁸ e⁴⁰⁹ per⁴¹⁰ seu⁴¹¹ padre⁴¹².

fol. 4.

213 e 214 ueenr
249 homeens boons
254 o apreçe
258 e 259 por
266 a 268 quem

280 peyteo
326 de
382 de
388 a 390 hereeos que os beens
392 e 393 derdar.

fol. 71 v.

N.º 4

94 el
96 e 97 Quem
109 e 110 saará o mal e
116 a 119 dono.
131 huma
145 a 178 Quem quer que filhar carneiro peite a ElRey dous meravedias e aquelo cujo for meio meravedim. Item quem quer que filhar porco peite a ElRey tres meravedias.
190 anssaro
223 mantimento
229 lhas
234 a 236 comprar
245 a 251 os homens bons desc logar lho nom quiserem
254 o apreçe

266 a 268 quem
272 a 274 uromem
279 cuberta
294 do meu
306 todo o
324 a 326 por omezio de
344 a 346 saarlhe-a
354 algum
357 imygo
365 direito depois
382 de
385 filhou
388 a 393 herdeiros do morto. Todos os
397 seram

fol. 38.

III

Esta lei importante, que existe na sua forma original, não foi vertida ou transcripta em nenhum dos codices que nos conservaram a legislação dos primeiros reinados. Posto que pareça dirigida em particular aos magistrados e concelhos de Entre Douro e Minho, do proprio texto se depreheende que a sua applicação devia ser geral sendo geraes as causas que a suscitavam. Obrigou esta lei a Commissão de Córtes da Academia (cujos trabalhos restam ineditos no archivo da mesma Academia) a suppor a existencia de umas córtes em 1253. De feito o preambulo da lei parece á primeira vista inculca-lo. Entretanto a formula, com que n'outros preambulos de leis feitas em córtes se indica essa circumstancia, não é aqui exactamente a mesma: aqui não são os barões e nobres em geral, prelados, e homens bons dos concelhos os consultados: são-no só os ricos homens sapientes, e ao mesmo tempo intervem na consulta os do conselho do rei, mercadores e cidadãos, além dos homens bons dos concelhos. Isto inculca que as consultas a tal respeito foram individuaes. É além disso pouco provavel que dentro de quatro mezes (de dezembro de 1253 a março de 1254) houvesse dous parlamentos, um em Lisboa e outro em Leiria, n'uma epocha em que taes assembléas ainda eram tão pouco frequentes. Os homens bons

dos concelhos a que se allude aqui podiam ser burguezes notaveis das povoações principais ou os procuradores eleitos já para as côrtes de Leiria.

1253—DEZEMBRO 26

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie omnibus prelatibus et pretoribus et aluazilibus et comendatoribus et alcaldibus et iudicibus et uniuersis conciliis et toti populo a Minio usque ad Dorium salutem et amorem. Sciatis quod mihi dictum est et ego scio pro certo quod res uenales et uende uendebantur multo carius quam solebant uendi et debebant pro eo quod timebant quod ego frangerem monetam et quia dicebant quod tempus britandi monetam apropinquabat. Et ego super hoc habui consilium cum riqvis hominibus sapientibus de curia mea et consilio meo et cum prelatibus et militibus et mercatoribus et cum ciuibus et bonis hominibus de consiliis regni mei et posui decretum et assignaui precium omnibus rebus que debebant uendi et comparari de quibus mentio facta fuit mihi pro quanto precio unaquaque res specialiter uenderetur a Minio usque ad Dorium secundum quod consideraui et taxaui cum supradictis in unoquoque iudicatu et in qualibet villa. Et facio uobis scire et publicari decretum. Et mando quod in qualibet villa et in quolibet iudicatu legatur ista mea carta publice de decreto posito in mea curia et postquam carta fuerit lecta et publicata in qualibet villa et in quolibet iudicatu mando et defendo firmiter sub pena gratie mee quod nullus sit ausus attemptare nec uenire contra decreta que sunt scripta in ista mea carta. Et quicumque contra decretum uel decreta mea que ibi sunt scripta uendiderit uel comparauerit et ei probatum fuerit coram aluazilibus uel iudicibus uel iusticiariis siue iudice locorum testimonio honorum hominum pectet duplatum illud quod magis uendiderit quam positum est in decreto. Et ad istos incautos saquandos mitto hominem meum Martinum Pelagii quod saquet eos ut dictum est per se uel per alios sacatores cum meis scribanis de uillis quos ipse ibi ponere uoluerit, saluis aliis almozariis publicis que sunt de conciliis de quibus almozatees de villis debent habere suum directum. Et mando quod ista mea carta de decreto legatur coram prelatibus et pretoribus et aluazilibus et comendatoribus et alcaldibus et iudicibus et conciliis. Et mando quod in qualibet villa et in quolibet iudicatu filient translatum de ista mea carta. Et hec sunt decreta. In primis marcha argenti ualeat duodecim libras monete portugalensis. Et denarius legionensis ualeat tres denarios portugalenses. Et uncia de auro ualeat undecim libras portugalenses monete. Et denarius burgalensis ualeat tres denarios et medaculam portugalenses. Et denarius turonensis ualeat quatuor denarios et medaculam portugalenses. Et morabitus nouus de auro ualeat uiginti et duos solidos. Et morabitus uetus ualeat uiginti et septem solidos. Et quadratus de auro ualeat quadraginta et quinque solidos. Et morabitus alfonsinus ualeat triginta solidos. Et quintale de cupro ualeat duodecim libras portugalenses. Et quintale de stagno ualeat duodecim libras portugalenses. Et quintale de plumbo ualeat quinquaginta solidos. Et aciela de ferro ualeat quinque solidos. Et melior bos ualeat tres morabitus ueteres. Et uaca pregnans uel parida ualeat duos morabitus ueteres. Et alia uaca ualeat unum morabitus ueterem. Et quatuor carnarii uiui ualeant unum morabitus uetus. Et quatuor oues paridas ualeant unum morabitus uetus. Et meliores quatuor capre uiue ualeant unum morabitus uetus. Et tres capri masculi uiui ualeant unum morabitus uetus. Et melior porcus uiuus de duobus annis ualeat decem et octo solidos. Et melior porcus qui fuerit cibatus de tribus annis ualeat unum morabitus uetus. Et melior zeurus uel zeura ualeat quinquaginta solidos. Et melior gamus ualeat uiginti solidus. Et melior ceruus ualeat triginta solidos. Et melior corzus ualeat duodecim solidos. Et melior corium de uaca uel de boue ualeat uiginti septem solidos. Et melior pellis de capra ualeat tres solidos. Et melior pellis de capro ualeat sex solidos. Et melius corium de zeuro aut de zeura ualeat triginta solidos. Et melius corium de gamo ualeat octo solidos et si fuerit cortido ualeat decem solidos. Et melius corium de ceruo ualeat uiginti solidos. Et melior pellis de corzo ualeat quinque solidos et si fuerit cortida ualeat septem solidos. Et carrega de cera ualeat nonaginta libras portugalenses. Et arrova de cera ualeat septem libras et dimidam portugalenses. Et arratal de cera de duodecim unciis et media ualeat quatuor solidos et octo denarios. Et uestido de conelio de sazom ualeat octoginta solidos et pellis inde ualeat octo denarios. Et uestido de conilio uerano ualeat quinquaginta solidos et pellis inde ualeat quinque denarios. Et mando et defendo firmiter quod nullus conelarius de toto meo regno sit ausus mactare conilios de die cineris usque ad diem sancte Marie de agosto, et qui eos mactauerit pectabit mihi pro quolibet unum morabitus et corpus et habere suum remanebit in mea potestate. Et mando et defendo firmiter quod nullus sit ausus extrahere argentum extra regnum meum exceptis uasis et scutelis et coclearibus et quod sit talis persona cui conueniat habere, et quicumque alius istud saquauerit extra regnum mando quod filient sibi quantum inuenerint. Et alqueire de meliori melle ualeat nouem solidos. Et arroba de sepo ualeat decem solidos. Et arrova de unto ualeat sexdecim solidos. Et pellis melior de aenio ualeat duos solidos. Et melior pellis de gamito ualeat unum solidum. Et melior pellis de cordario ualeat decem et octo denarios. Et tenrom ualeat unum solidum. Et melior pellis de cabito ualeat sex denarios. Et melior pellis de gato de casa ualeat unum solidum. Et melior pellis de gato montes aut de gulpina ualeat tres solidos. Et melior pellis de fuina ualeat tres solidos. Et melior pellis de

luntria ualeat tres libras. Et melior pellis de marterenia ualeat quinque solidos. Et melior pellis de tourum ualeat unum solidum. Et alqueire de azeite de peixotis uel de quelbis ualeat septem solidos et dimidium. Et melior pellis de luberno uel de geneta ualeat septem solidos et dimidium. Et quintale de meliori greda uel de caseos ualeat triginta solidos. Et quintale de meliori pice ualeat triginta solidos. Et quintale de meliori algadrom ualeat quinquaginta solidos. Et arroua de grana ualeat decem et octo libras portugalenses. Et cobitus de escarlata englesa meliori ualeat septuaginta solidos. Et cobitus de melior escarlata framenga ualeat tres libras. Et cobitus de ingres tinto in grana ualeat quadraginta et quinque solidos. Et cobitus de meliori panno tinto de Gam aut de Ruans aut de Ipli ualeat quadraginta solidos. Et cobitus de meliori engres ualeat unam libram. Et cobitus de meliori triquintane ualeat decem et octo solidos. Et cobitus de meliori gamelim ualeat triginta solidos. Et cobitus de meliori grisay ualeat unam libram. Et cobitus de meliori bifa ualeat unam libram. Et cobitus de meliori branqueta de Camina ualeat unam libram. Et cobitus de bono panno de Abouuila ualeat unam libram. Et cobitus de meliori uiado de Lila aut de Ipli esforciato ualeat unam libram. Et cobitus de meliori brugia fraldada aut de meliori stanforte de Brugiis ualeat quindecim solidos. Et cobitus de aliis brugiis ualeat quatordecim solidos. Et cobitus de sancto Omer ualeat tredecim solidos. Et cobitus de sargia ualeat tredecim solidos. Et cobitus de pruyis ualeat tredecim solidos. Et cobitus de prumas de Normandia et de Roan et de Chartes et de Rocete ualeat tredecim solidos. Et cobitus de arraiz ualeat undecim solidos. Et cobitus de valencina ualeat nouem solidos. Et cobitus de stanforte de Caa ualeat nouem solidos. Et cobitus de tornay ualeat decem solidos. Et cobitus de stanforte uiadu de Ipri ualeat undecim solidos. Et cobitus de pannis viadis et planis de Larantona ualeat undecim solidos. Et cobitus de frisa ualeat octo solidos. Et cobitus de barragam ualeat octo solidos. Et cobitus de chartes ualeat decem solidos. Et cobitus de piquote palentiano ualeat quinque solidos. Et cobitus de segobiano ualeat quatuor solidos. Et cobitus de meliori sargia cardada castellana ualeat quatuor solidos. Et cobitus de alia sargia ualeat tres solidos. Et cobitus de armarfega ualeat duos solidos. Et vara de burello ualeat duos solidos. Et petra de lana ualeat quinque solidos. Et uara de bragali meliorato ualeat unum solidum. Et uara de bono panno de lino ualeat tres solidos. Et uara de meliori lentio ualeat quatuor solidos. Et melior penna de sazom blanca ualeat octo libras. Et melior penna purada de sazom ualeat sex libras. Et melior penna larga de sazom ualeat quadraginta quinque solidos. Et melior penna miscrada de sazom ualeat triginta quinque solidos. Et melior penna de lebores ualeat quinquaginta solidos. Et melior pena de lirionibus lumbada ualeat quadraginta quinque. Et alia penna melior de lirionibus ualeat triginta solidos. Et arroua de pimenta ualeat quindecim libras portugalenses. Et arroua de amendoas ualeat triginta solidos. Et arroua de ume ualeat tres libras. Et canudus de auro ualeat sexdecim solidos. Et canudus de argento ualeat octo solidos. Et uncia de sirico de Rota ualeat duodecim solidos. Et uncia de sirico de Aspa ualeat nouem solidos. Et melior alfres de auro de Londres amplo ualeat sex libras. Et meliores cintas stictre de Londres ualeat tres libras. Et melior alfres amplum de argem ualeat quinque libras. Et melior cinta de argento ualeat duas libras. Et melior alfres de sancto Jacobo amplum ualeat quinque libras. Et alius alfres qui non fuerit ita bonus ualeat tres libras. Et bracia de meliori cinta de lincio de Momperle de auro ualeat septem solidos et si fuerit de argento ualeat quinque solidos. Et alie cinte magis stricte de auro de licio ualeant tres solidos, et si fuerint de argento ualeant duos solidos. Et meliores corde de dona cum auro et argento de Londres uel de Momperle ualeant sex libras. Et meliores de sancto Jacobo uel de ista terra ualeant quatuor libras. Et meliores corde encabate de uno cauto de milite ualeant decem solidos. Et alie corde que ueniunt de Londres aut de Momperle longe de milite de quatuor ramaes ualeant uiginti et quinque solidos. Et bracia de meliori corda grossa tota de sirico que fit in regno Portugalie ualeat tres solidos. Et bracia de meliori corda texta de lino ualeat duos solidos et medium. Et bracia de meliori corda rotunda delgada de sirico facta ualeat unum solidum. Et bracia de qualicumque ourela de sirico ualeat quindecim denarios. Et bracia de meliori endegrossa de Toledo ualeat quinque solidos. Et uncia de azafram ualeat octo solidos. Et mando et defendo firmiter quod nullus corregearius de toto meo regno sit ausus tingere corium cum azafram. Et melior arminus ualeat duodecim solidos. Et adubo de meliori luntria pro ad hominem siue mulierem ualeat duodecim solidos. Et adubo de pice ualeat tres solidos. Et melior pellis tinta de marterenia ualeat duodecim solidos. Et melior pellis tinta de fuina ualeat sex solidos. Et melior pellis tinta de tourom ualeat duos solidos. Item abegom moretur per totum annum pro quinque morabitinis de quindecim in solido et pro duobus quarteiros de pane mediato in senara per mensuram de Sanctarena, et triticum saquet in saluo et de ordeo det portionem. Et alius mancipius melior de lauoyra moretur per annum pro tribus libris et pro uiginti alqueires de pane mediato in senara. Et melior azamel moretur pro quinque morabitinis de quindecim in solido, et quisque istorum trium debet habere pro ad uestire duodecim cobitos de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis et debent illos sibi adubare per duas uices. Et melior cachopius de lauoyra moretur pro triginta solidis et pro froque et sagia de burello et pro pannis de linno et pro duobus zapatis adubatis per duas uices et pro decem alqueires de pane in senara. Item maiori mancipio de uacis dent pro soldada quinque morabitinos de quindecim in solido et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis adubatis per duas uices. Item congnitori de ouibus dent quinque

morabitanos de quindecim in solido et quinque cordarias et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis. Item cognitori de porcis dent pro soldada quinque morabitanos de quindecim in solido et quinque leitigas et nouem uaras de burello et sex de bragali et duo paria de zapatis adubatis per duas uices. Et alii mancipii tam de ouibus quam de porcis habeant suas soldadas silicet quisque eorum quadraginta quinque solidos et tres leitigas uel tres cordeiras et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali. Item cachopius de ganato moretur pro triginta solidis et pro septem uaris de burello et pro sex uaris de bragali et pro duobus paribus de zapatis adubatis per duas uices. Item mancipia moretur pro triginta solidis et pro uno zodario uel sagia que non passet pro triginta solidis et pro duabus camisiis secundum consuetudinem terrè et pro una tauca que non passet per decem solidos et pro duabus paribus de zapatis. Et melior pellis de baldreu ualeat duos solidos et medium. Et melior pellis cordaria ualeat duos morabitanos ueteres. Item mando et defendo quod nullus mercator de extra regnum saquet merchandiam de regno nisi duxerit aliam pro illa que se ualeat cum illa. Et mando et defendo firmiter quod merchandia que pertinet ad mercatorem non extrahatur per terram sed tota ueniat ad portus et quicumque eam per terram sacauerit perdat eam. Et melior mula uel melior mulus ualeat sexaginta libras. Et melior roncinus qui non sit de bafordo ualeat uiginti et quinque libras. Et melior roncinus de bafordo ualeat quinquaginta libras. Et melior sella orpellada de roncino cum pectorali colgato et deaurato et cum freno deaurato ualeat quindecim libras et pectorale et frenum ualeat inde per se septem libras et mediam et sella ualeat inde per se septem libras et mediam. Et alia sella que non sit orpellada cum pectorali colgato et deaurato et cum freno deaurato ualeat duodecim libras. Et ualeat inde sella per se sex libras et pectorale et frenum ualeat per se sex libras cum garnimento. Et melior sella de troyxa ualeat quinque libras. Et alia sella melior de carnario ualeat tres libras et mediam. Et melior sella galleca orpellata cum pectorali deaurato et cum arricaues ualeat quindecim libras, et adubu ualeat inde tres libras et sella per se duodecim libras. Et alia sella galleca sine orpel ualeat duodecim libras et adubo ualeat inde tres libras et mediam. Et sella ualeat octo libras et mediam. Et meliores corrigie de armare cum quatuor custuris de seda ualeat decem solidos et si fuerint de duabus custuris de seda ualeant quinque solidos et si fuerint coseite cum lino ualeant quatuor solidos. Et melior sella galleca carnaria uermelia ualeat septuaginta et quinque solidos cum garnimento stanado. Et melior sella carnaria nigra ualeat tres libras. Et deurent frenum de cauallo cum sua pregadura pro una libra. Et meliores armas ualeant quindecim libras scilicet scutus et sella canelladus de auro cum garnimento de coriis uermeliis et de scalata noua et cum capello pintato, et scutus et capellum pintati ualeant per se sex libras bene garniti de coriis uermeliis et de scarlata noua. Et sella ualeat inde per se nouem libras et alia arma ualeant duodecim libras et scutus et capellum ualeant inde per se nonaginta solidos et sella per se septem libras et mediam. Et melior brison de scuto ualeat decem solidos et brison melior de sella cum spendas ualeat uiginti et quinque solidos. Et nullus sit ausus encoriare scutum nec sellam cum pellibus de carnariis. Et mando et defendo firmiter quod zapatarius nec coreyarius sit ausus laborare corium de caballo nec de asino in toto regno meo pro ad uendendum sed obradures garnescant de illis quia quicumque ipsorum faceret pectaret mihi decem morabitanos et corpus et habere remaneret in mea potestate. Et nullus sit ausus garnire scutum cum carnario quia quicumque faceret pectaret mihi decem morabitanos et remaneret corpus et habere in mea potestate. Et melius ferrum lancee ualeat quatuor solidos et melius ferrum de asquna ualeat septem solidos et deurent ferrum de asquna pro quatuor solidis et deurent ferrum lancee pro duobus solidis, et melior asta de lancea ualeat decem solidos. Et asta melior de asquna ualeat septem solidos. Et melius corium uermelium de capro factum in meo regno ualeat uiginti et quinque solidos. Et melius corium de carnario uermelio ualeat duodecim solidos. Et melior pellis nigra uel alba de capro ualeat uiginti solidos. Et pellis nigra uel alba de carnario ualeat octo solidos. Et pellis de meliori baldreu scudadu ualeat tres solidos et si non fuerit escodado ualeat decem et octo denarios. Et melior pellis de orpel ualeat septem solidos. Et melior pellis de argenpel ualeat tres solidos et dimidium. Et mando firmiter et defendo quod nullus sit ausus filiare oua de azores nec de gauianis neque de falconibus et ille qui filiauerit pectabit mihi pro quolibet ouo decem libras et corpus et habere suum remanebit in mea potestate. Et nullus sit ausus filiare azorem nisi quindecim diebus ante festum sancti Johannis Baptiste. Et quicumque filiauerit pectabit mihi pro quolibet azore decem morabitanos et remanebit corpus et habere suum in mea potestate. Et nullus sit ausus filiare gauianum nec falconem nisi de tribus unum et quicumque filiauerit pectabit mihi pro quolibet centum solidos. Et melior equa ualeat quindecim libras. Et melior asinus ualeat decem morabitanos de quindecim in solido. Et melior asina ualeat quinque morabitanos de quindecim in solido. Et fustes de meliori sella de donna bene deaurati et pintati ualeant quinquaginta solidos. Et melior pellis de carnario ualeat decem et octo denarios. Et tritium (?) de meliori burra blanca ualeat duos solidos et nullus sit ausus facere de ea burelium quia quicumque fecerit pectabit mihi pro ea decem morabitanos et insuper remanebit corpus et habere suum remanebunt in mea potestate. Et luua de meliori corzo uel meliori gamo de azor ualeat uiginti denarios. Et melior luua de gauiano ualeat quindecim denarios. Et luua de azor uel de gauiano de carnario scodado ualeat decem denarios et si fuerit de carnario qui non fuerit scudado ualeat sex denarios. Et melior cascauel de azor ualeat unum solidum. Et melior

cascauel de gauiano ualeat octo denarios. Et meliores peyoos de azor sin sirico ualeant tres denarios. Et meliores peyós de gauiano ualeant duos denarios. Et melior corrigia de ceruo uel de corzo uel de gamo pro ad cintazes uel pro ad uessadre ualeat tres denarios. Et melior corrigia de carnario scudado ualeat unum denarium. Et melior albarda de azemela ualeat decem solidos. Et melior albarda de asino ualeat quinque solidos. Et melior torteloeira ualeat unum solidum et torteloeira de asino ualeat octo denarios. Et melior sinla de azemelo ualeat decem et sex denarios cum suo latego et cum suis armellis, et sine latego et sine armellis ualeat octo denarios. Et sinlia de asino ualeat unum solidum cum latego et cum armellis, et sine latego et sine armellis ualeat quinque denarios, et melior taleiga ualeat decem et sex denarios. Et melior almaface ualeat unum solidum, et melior manta galeca ualeat duas libras. Et melior feltro ualeat decem. Et melior adual de alfarfa ualeat quatuor denarios. Et melior solta de alfarfa ualeat tres denarios. Et melius par de soltis de junciis ualeat tres denarios. Et melior eixaquima de lino canabo ualeat quatuor denarios. Et meliores troixas pro ad troixare ualeat inde cada una octo denarios. Et melior subrecinlia de caballo cum latego et cum coriis et cum ferris ualeat quinque solidos et dimidium, et pannus ualeat tres solidos et ferros ualeant inde sexdecim denarios et latego ualeat inde sex denarios et pro coriis et pro custura octo denarios. Item melior scinlia de mula cum suis ferris et cum suis coriis bene coseyta ualeat tres solidos et octo denarios, et pannus ualeat uiginti denarios et ferros ualeant inde sexdecim denarios et coria et custura ualeant octo denarios. Item melior soombreyro cum orpel uel cum argempel ualeat decem solidos. Et melior alius soombreiro magnus ualeat septem solidos qui non sit cohoptus et sit de lana. Et melior soombreiro de lana pequeno qui non sit cohoptus ualeat tres solidos et medium. Et melior aljaueira de orpel et de argempel ualeat decem solidos et alia melior ualeat quinque solidos. Et melior almaliu ualeat duos morabitanos ueteres et dimidium. Et homo cui dederint zorame et sagiam stet pro triginta solidis pro soldada. Et rapax cui dederint capam de burello et sagiam de valencia stet pro triginta solidis pro soldada. Et cosant panale uel sauanam de caballo cum super coma pro sexdecim denariis et si non tenuerit super comam cosant eam pro octo denariis. Et melior corrigia de pectorali ualeat duos solidos. Et garnimentum de melioribus eixarrafis de seda pro ad sellam de caballo ualeant quindecim solidos. Et alie eixarraffe delgate de seda ualeant decem solidos. Et melius garnimentum de capello de corio de gamo uel de corzo uel de vaca ualeat tres solidos. Et si aliquis uoluerit ponere capello nasale deauratum et pregos deauratos custet totum sex solidos et si non fuerint deaurati custent tres solidos. Et melior pellis cabritinia ualeat unum morabitanum uetus. Et feyxe de ducentis et quinquaginta cardis pro ad cardare burellum ualeat decem solidos. Et pro cardare uaram de burello dent duos denarios. Et pro cardare pro isto precio sexaginta uaras dent pro merenda unum alquerium de triticio. Et melior cabritus uiuus ualeat duos solidos. Et agnus ualeat decem et sex denarios. Et melior capom ualeat decem et octo denarios. Et melior galina ualeat unum solidum. Et melior franganus uel frangana ualeat sex denarios. Et dent duo oua pro uno denario. Et melior anade ualeat octo denarios. Et melior cerceta ualeat quatuor denarios. Et melior gartia ualeat duos solidos. Et melior becouro ualeat decem et octo denarios. Et melior alcarouuam ualeat decem denarios. Et melior maracico ualeat unum solidum. Et fusellus ualeat quatuor denarios. Et cison ualeat quatuor denarios. Et galeirom ualeat quatuor denarios. Et caamom ualeat sex denarios. Et corneliom ualeat sex denarios. Et melior anser ualeat uiginti denarios. Et grua ualeat tres solidos. Et auetarda ualeat tres solidos. Et melior perdidix ualeat quinque denarios. Et columbinus ualeat tres denarios. Et seixa ualeat duos denarios. Et turtur ualeat tres medaculas. Et columbus turcatus ualeat tres denarios. Et due lauerce ualeant unum denarium. Et de aliis minoribus passeribus ualeant tres unum denarium. Et due passereres de costella ualeant unum denarium. Et melior cunilio ualeat quatuor denarios. Et lebor sine pelle ualeat sex denarios. Et melior solius ualeat quatuor libras. Item meliores zapati de coreia pro ad alganame ualeant quinque solidos. Et meliores zapati de cordouam de malio ualeant tres solidos. Et meliores zapati uacariles ualeant quatuor solidos. Et meliores zapate de cordouam de corda ualeant duos solidos et medium. Et meliores zapate deaurate ualeant duos solidos et medium. Et par de melioribus solis de festo de vaca ualeat duos solidos. Et zapate nigre uel blanche de carnario sine auro ualeant decem et octo denarios. Et zocos uermelios uel deauratos ualeant nouem solidos. Et meliores zapate de cabrito de corda ualeant duos solidos. Et zapate de cordouam nigro uel uermelio de muliere ualeant tres solidos et de carnario ualeant duos solidos. Item cabezate duplate uermelie de roncino uel de mulla cum suis redenis ualeant sex solidos. Et redene ualeant duos solidos. Et cabezate duplate nigre uel albe de roncino uel de mula cum suis redenis ualeant quatuor solidos et dimidium. Et redene ualeant inde decem et octo denarios. Et cabezate duplate uermelie de caballo cum suis redenis ualeant quatuor solidos et si fuerint nigre ualeant tres solidos. Et meliores stribeire uermelie ualeant sex solidos et si fuerint nigre aut candide ualeant quatuor solidos et medium. Et contracilium ualeat octo denarios. Et fayxa ualeat duos solidos et medium. Et corrigia de spora ualeat tres denarios. Et cabresto de caballo ualeat tres solidos. Et corrigia de troixa ualeat octo denarios. Et bonum ferramentale ualeat duos solidos et medium. Et cinte uermelie cum bona fiuela ualeat quatuor solidos et medium, et cum anulo deaurato ualeat duos solidos et corrigia sine anulo ualeat decem et octo denarios et corrigia nigra uel blanca cum anulo deaurato ualeat uiginti denarios. Et bragarum cum suis centazis ualeat tres solidos. Et melior fiuela

deaurata ualeat tres solidos et anulus deauratus ualeat sex denarios. Et mossos de freno de roncino uel de mula cum sua pregadura stanada de peela ualeat duodecim solidos. Et mozos de caballo cum sua pregadura stanada de peela ualeat septem solidos et medium. Et spore stagnate ualeant duos solidos et medium. Et spore deaurate ualeant duodecim solidos. Et spore argentate ualeant septem solidos. Et arricaues stagnati ualeant duos solidos et medium. Et custura de manto ualeat duos solidos et medium et de zorame ualeat unum solidum. Et custura de garnachia scotada cum penna ualeat duos solidos et sine penna ualeat unum solidum. Et custura de sagia ualeat decem et octo denarios, et caligis unum solidum. Et custura de gardacos uel de garnachia de manicis cum penna ualeat duos solidos et medium et sine penna ualeat decem et octo denarios. Et custura de capa duplata ualeat octo solidos et que non est duplata ualeat quatuor solidos. Et tabardo duplato ualeat quatuor solidos et qui non est duplatus ualeat duos solidos. Et custura de manto de dona ualeat tres solidos et de garnachia scotada cum penna ualeat tres solidos et sine penna ualeat decem et octo denarios. Et custura de garnachia de dona de manicis cum penna ualeat tres solidos et medium et sine penna ualeat uiginti et unum denarium. Et si dominus de pannis mandauerit ponere arminium uel luntriam uel picem in illis debet ponere adubo de garnachia pro sex denarios. Et custura de camisa hominis ualeat decem et octo denarios. Et de braguis octo denarios. Et custura de camisa de bragali ualeat octo denarios et de braguis de bragali ualeat quatuor denarios. Et custura de camisa de muliere de lino ualeat duos solidos et de bragali unum solidum. Et custura de froque de burello ualeat decem denarios et de sagia de burello ualeat sex denarios. Et mando quod in qualibet uilla et in quolibet iudicatu detis Martino Riali bonos duos homines qui saquent istos incautos cum meis scribanis de uillis prout superius dictum est. Et quicumque discooperuerit illum qui magis uendiderit quam quod positum est in isto decreto et probauerit per bonos homines ei qui uendidit habeat tertiam partem de incauto et due partes sint pro ad me. Datum Ulixbona vii.º kalendas januarii Dominicus Vincentii scripsit. Era m.º cc.º lxxxx.º Prima.

Maço 1.º de Leis n.º 14, no Archivo Nacional.

IV

Na data deste acto não parece coincidir a era com o anno; mas conciliam-se facilmente suppondo a hypothese, aliás pouco vulgar entre nós, de ser o anno de Christo, designado no diploma, o da incarnação conforme o calculo florentino. Começando por este calculo o anno em 25 de março, no dia 18, em que o diploma foi expedido, corria ainda o anno de 1254. A carta ao papa é um consecrario, uma revalidação deste acto legislativo, e embora a sua data seja anterior dous dias ao acto principal, entendemos deve-la ajunctar aqui apenas como complemento. Na Chancellaria de Affonso III registou-se, não sabemos porque, o transumpto authenticum enviado ao Mestre da cavallaria do Templo. A redacção original devia ser anterior e porventura preceder a carta ao papa ou coincidir com ella. Assim, tambem, no registo de Affonso III a karta iuramenti precede a karta domino pape. O que ignoramos é o motivo que teve Ribeiro (Aditam. á Sinopse p. 7) para attribuir um dos dous diplomas ao anno de 1254 e outro ao de 1255.

1255—MARÇO 18.

Karta iuramenti quod dominus Rex fecit super moneta non exigenda.

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bologne. Dilecto amico suo uiro religioso domno Martino Nuz magistro milicie Templi in tribus regnis Hyspanie salutem et sincere dilectionis affectum. Dilectioni uestre notum facio quod cum necesse haberem monetam meam frangere prout predecessores mei usque ad tempus mei regiminis eam consueuerunt frangere, maior pars cleri et populi regni mei humiliter et instantissime mihi supplicarunt quod illis solitam et consuetam monetam facerem usque ad proximum septennium in suo pondere conseruari et unusquisque mihi pro conseruatione ipsius monete solueret certam pecunie quantitatem, quo per me concesso et mihi maiori parte dicte pecunie iam soluta, uos et quidam alii de regno meo clerici et layci mihi super hoc consulentes asserebatis solutionem predictam pro conseruatione ipsius monete cedere in maximum cleri et populi et tocius regni preiudicium et in meum non modicum detrimentum supplicantes ut nunquam de cetero pro conseruatione monete ab hominibus regni Portugalie per me uel per alium aliquid exigerem uel exigi facerem uel promitterem nisi quod infractione monete predecessores mei recipere consueuerunt. Tandem ego pro iusticia et bona regni consuetudine conseruandis petitionem uestram et ipsorum gratanter admisi et in manibus venerabilis patris domni Martini episcopi elborensis iuravi et iuro ad sancta dei euangelia prestita fide corporali quod nunquam monetam regni Portugalie uendam nec uendi faciam nec aliquid exigam uel exigi permit-

tam uel faciam pro eadem nisi quod in fractione et pro fractione monete offerri predecessoribus meis uel per eosdem exigi consueuit, ad que omnia predicta et singula me et successores meos omnes generaliter et specialiter obligauit et obligo. Et hec omnia et singula promitto sub debito prestiti iuramenti me bona fide et sine dolo ac fraude uel terrore in omnibus et per omnia seruaturum. Et quicumque contra predicta uel aliquid predictorum uenire temptauerit iram et indignationem omnipotentis Dei et maledicionem meam incurrat. In cuius rei testimonium uobis presentes litteras feci fieri et mei sigilli munimine communiri. Datum apud Sanctarenam XIII.º kalendas aprilis Rege mandante sub era M.^a CC.^a LXXX.^a III.^a anno domini M.^o CC.^o L.^o III.º

Memoriale de cartis super moneta.

Item abbas Alcobacie habuit consimilem cartam in testimonium. Et similiter magister milicie sancti Jacobi et magister de Auis et prior Hospitalis Iherosolimitani in regno Portugalie et episcopus elborensis habuerunt consimiles cartas in testimonium huius rey.

1255—MARÇO 16

Karta domini Regis missa domino pape super facto monete.

Sanctissimo patri ac domino A. diuina prouidencia sacrosancte romane ecclesie summo pontifici. Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie cum summa reuerencia pedum oscula beatorum. Sanctitati uestre notum facio quod cum uellem monetam in regno meo frangere prout predecessores mei usque ad tempus mei regiminis eam consueuerunt frangere, maior pars cleri et populi eiusdem regni me rogauit quod illis solitam et consuetam monetam facerem usque ad septennium in suo pondere conseruari et unusquisque mihi pro eiusdem conseruatione monete solueret certam pecunie quantitatem. Quo per me concesso et mihi maiori parte dicte pecunie iam soluta, quidam de regno eiusdem clerici et layci mihi super hoc consulentes asserebant solutionem predictam pro conseruatione ipsius monete cedere in maximum cleri et populi et tocius regni preiudicium et in meum non modicum detrimentum, suplicantes ut nunquam de cetero pro conseruatione monete per me uel per alium aliquid exigerem uel exigi facerem uel permitterem nisi ea que in fractione monete predecessores mei consueuerunt recipere. Tandem ego pro iusticia et bona regni consuetudine conseruandis petitionem eorum gratanter admisi et in manibus venerabilis patris domni Martini episcopi elborensis iurauit et iuro ad sancta dei euuangelia quod nunquam de cetero monetam uendam nec uendi faciam nec aliquid exigam uel exigi permittam uel faciam pro eadem nisi quod in fractione et pro fratione monete offerri predecessoribus meis uel per eosdem exigi consueuit. Ad que predicta omnia et singula me et omnes successores meos generaliter et specialiter obligo et eciam obligauit et hec omnia et singula promitto sub debito prestiti iuramenti me bona fide et sine dolo ac fraude uel terrore in omnibus et per omnia seruaturum. Quicumque uero contra predicta uel aliquid predictorum uenire atemptauerit iram et indignationem omnipotentis Dei et maledicionem meam incurrat et super hiis omnibus concessi ordinibus et aliis de regno qui eas recipere uoluerunt meas patentes litteras mei sigilli munimine communitas. Quo circa sanctitati uestre supplico humiliter et deuote. Quatinus hoc factum pro libertate et utilitate regni iuramento firmatum dignemini confirmare. Datum apud Sanctarenam XVI.^a die marcii anno domini M.^o CC.^o L.^o III.º era M.^a CC.^a LXXX.º III.º

Liv. 1 de Doç. de Aff. III, fol. 150, no Archivo Nacional.

V

Este Regimento da Casa Real, dividido em vinte e seis degredos ou artigos, foi conservado apenas nas copias inexactas que nos restam das Ordenações de D. Duarte. Corrigimos o texto onde os erros nos pareceram claramente erros de copia. A rubrica que precede o regimento parece pertencer a uma collecção de leis de Affonso III onde se achava inserto este diploma, e ser de uma epocha mais moderna.

1258—ABRIL 11

Em nome de Deos Santa Trindade Padre Filho e Spirito Sancto. Aqui se começa o primeiro livro dos degredos e constetuiçoens que fez o mui nobre Dom Afonço, o quinto Rey de Portugal que foi.

Em na era de mil e duzentos e noventa e seis annos em quarta feira honze de abril¹ em dia de cena domini, em Guimaraens, Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal e conde de Bollonha mandou temperar sa casa e toda sa companha, a proveito² de seu regno, a Dom Gil Martins moordomo da corte, e a Esteve Anes chanceler e a Dom Joam Davoym e a Dom Egas Lourenço e a Ruy Peres sobrejuiz com outros do concelho d'ElRey, e despozeram e hordenaram de mandado desse mesmo senhor Rey em aquesta maneira.

Degredo primeiro

E primeiramente mandaram e ordenaram que ElRey aia seis bestas para seu corpo em sa estrebaria, e hum escudeiro de³ criaçom que traga seu pendom e outro daquelles que ham sa raçom que traga sas armas.

Degredo segundo

Em na reposte aia⁴ seis azemolas, e na cozinha tres azemclas e huma azemela pera a copa, e huma azemela que traga os fintos, e huma azemela para a capeela. ElRey nom tenha nem faça ter outras bestas na estrebaria senom quatro cavalos pera egoas e huma azemela pera a estrebaria.

Degredo terceiro

Aia ElRey hum monteiro com huma besta, e non⁵ seja cavaleiro, e quatro homens monteiros, e quatro falcoeiros com senhas bestas, e non sejam cavaleiros.

Degredo quarto

Ordenaram que ElRey nom traga comsigo escudeiros guisados de cavallos e armas, e tanto que ElRey der a elles cavalos e armas façaos cavaleiros, e envyeos, e se algum escudeiro verher a elle guizado de cavalo e armas façao asinha cavaleiro, se nom nom o traga consigo.

Degredo quinto

A cavaleiros⁶ de fora sobreviventes nom dê ElRey cevada nem raçom aos seus homens senom aaqueles que som moradores de ElRey.

Degredo sexto

Ordenaram que na casa dElRei nom andem outros homens senom officiaes ou aquelles que ouverem raçom delRey, e todos aquelles homens que nom ouverem cevada de sa raçom nom tragam bestas em na casa dElRey se nom forem homens dofficiaes que andem por elles nos officios, e outros homens que nom andem em ovenças com ovenças nem ham raçom de cevada nom tragam bestas e se as trouverem filhem lhas pera ElRey, dès que este publicamente for pobricado se as nom tolherem dès hi⁷ ataa outo dias.

Degredo setimo

Mandaram que ovenças de casa dElRey nom tragam muitos homens em casa dElRey em sas ovenças, mais que aquelles para que ham rações.

¹ O que se lê na copia é e sessenta e seis annos em quarenta folhas honze de Abril. Evidentemente o copista leu o x aspado na data do original por x simples, porque a era de 1266 é anterior ao reinado de Affonso III, e a era de 1296 não só coincide com o reinado mas também com a epocha em que ainda este principe se intitulava rei de Portugal e conde de Bolonha. Leu-se também mal quarenta folhas por quarta feira, provavelmente porque no original havia uma abbreviatura. O dia 11 de abril de 1258 ou era de 1296 caiu de feito em uma quarta feira.

² Na copia aproveitada.

³ Na copia do.

⁴ Na copia repost e depois um pequeno espaço em branco.

⁵ Na copia e nos.

⁶ Na copia Cavaleiros.

⁷ Na copia dessi.

Degredo outavo

Mandaram que nem azemees, nem outros homens que andarem em casa d'ElRey nom tragam hi barregans, mas tragam mulheres lidimas se quizerem.

Degredo nono

ElRey aia trez lavadeiras e duas regueifeiras (a saber) huma para ElRey e outra para a Rainha.

Degredo decimo

Mandaram que os azemees d'ElRey aiam sete librés por sa soldada e nom mais, e cavalariços que guardam aquellas bestas de seu corpo na estrebaria aiam sas raçoens e nove cobados de bruges ou de¹. . . doito em oito mezes e quinze soldos para pano de linho e çapatos.

Degredo undecimo

Soldadeiras nom andem em casa d'ElRey nem outras mulheres senom aquellas que de suso som ditas, e se vierem soldadeiras a casa d'ElRey nom estem hi senom per tres dias, e se lhes ElRey quizer dar algo dêlho, senom vaãose.

Degredo duodecimo

ElRey aia trez jograes em sa casa e nom mais, e o jogral que veher de cavalo doutra terra ou segrel (?) dêlhe ElRey ataa cem. . . ao que chus² der, e nom mais se lho³ dar quiser.

Degredo decimo terceiro

ElRey vesta seu corpo como se quizer vestir mas nom ponha adubo nem panos nem traga cordas longas.

Degredo decimo quarto

Em na cozinha d'ElRey nom adubem senom de duas carnes, e a huma seja de duas guisas, e aquesto seja em no paço.

Degredo decimo quinto

Em no dia do pescado para o jantar dê tres pescados ou dê dous, e hum pescado seja adubado de duas guisas, e aquesto seja em no paço.

Degredo decimo sexto

Em na cozinha d'ElRey de seu corpo, adubem para seu corpo como el mandar.

Degredo decimo setimo

Mandaram que ElRey aia hum copeiro com dous homens, e aiam tal raçom outro si como foi em tempo de seu padre e de seu avoo, e se o copeiro for tal homem a que ElRey queira fazer graça, dêlhe seu aprestemo qual lhe prover, e nom meta muitos homens em na copa.

Degredo decimo outavo

Mandaram que os ovençaes maiores da casa d'ElRey que sirvam em no paço d'ElRey per seus corpos de seus officios e nom se partam de casa d'ElRey nem vão a sas casas nem a outro logar sem licença do moordomo e do chanceler d'ElRey, e os officiaes aiam seos foros e seos direitos asi como em tempo de seu padre e de seu avoo.

Degredo decimo nono

Mandaram que aia ElRey em sa casa hum bom alfayate que saiba conhecer panos e penas e compralos e apreçalos, e que saiba bem fazer seu mester.

Degredo vigeesimo

Mandaram em tal maneira sobre as luitosas que outro si como foi julgado por dom Gil Martins moordomo d'ElRey e per dom Joham Garcia, com concelho, e com outorgamento dos do seu concelho e dos ricos homens do regno de Portugal e do mestre d'Ocres⁴ e do meestre do Tempre e do priol do Espytaal, que asi as peitem e sejam recebudas d'ElRey, e asi foi julgado que cavaleiro que for morto de mesnada d'ElRey, senom ouver cavallo dê a ElRey por cada luitosa cem meravedins quaes ElRey der a elle em soldada e nom seja al demandado por luitosa, e se ouver cavallo qualxequer que nom seja tal que paça de noite fora na meijoada, dêo a ElRey e nom lhe sea al demandado de melhor cavalo nem meravedins por elle, e se ouver loriga de corpo ou lorigam dê ella

¹ Na copia onde.

² Na copia cheus.

³ Na copia lho.

⁴ Na copia dotros. É o mestre d'Ucles, que n'esse tempo se dizia de Ocres.

ou elle a ElRey, e se nom ouver loriga ou lorigam nom lhe seja demandado, e dê scudo e lança, e nom dê loriga de cavalo nem brafoneiras nem outra arma por luitosa. E todo cavaleiro que morto for e em ese ano que morto for nom ouver aver dElRey dê cavalo por luitosa se o ouver, e se non ouver cavalo dê a melhor besta que ouver, e se nom ouver besta dê por luitosa cem soldos.

Degredo vigesimo primeiro

Mandaram que ElRey nom prenda nenhum cavaleiro por divida, mas toda soldada filhe ataa que pague a el sa divida.

Degredo vigesimo segundo

Mandaram que ElRey nom prenda nem faça prender nenhum homem por nenhuma divida se ouver de que pague. Mas entreguese pelo seu aver, e por os seus herdamentos segundo o costume e foro da terra hu for o vedor.

Degredo vigesimo terceiro

Mandarom que nenhum fidalgo nom seja justificado sem juizo da corte dElRey em no carcer, se quizer estar a direito da corte. E semelhantemente manda de qualquer outro homem que for aduzudo aa corte preso que non seja justificado sem juizo de sa corte, nem seja detheudo em prisom se quizer estar a juizo da corte, salvo que seja aguardado em tal maneira que nom sega¹ ataa que passe per o juizo da corte.

Degredo vigesimo quarto

Mandarom que se algum homem for preso pelo meirinho ou per alcaide, ou per justiça ou per mandado dElRey que nom seja pera justiça que lhe nom tolham a vida, nem lhe dem maa prisom mentre jouver preso, mas façõno guardar que nom fuga, e se der fiador ou fiadores para direito sejamlhes recebidos e soltemno.

Degredo vigesimo quinto

Mandaram que ElRey, nem ricohomem, nem nenhum homem poderoso do regno asi religioso como sagral non constranja nem per força nenhum homem nem molher que caze contra sua vontade, mas livremente cazem com quem quer que queira segundo como manda a igreja.

Degredo vigesimo sexto

Estabeleceram e mandaram que ElRei aguarde e tenha os fidalgos e as igrejas e clerigos e as ordens e os concelhos e os outros homens de seu regno a seus foros, e a seus husos e costumes.

fol. 30 e segg.

VI

Este segundo Regimento da Casa Real tambem unicamente se acha nas Ordenações de D. Duarte. Como o primeiro corrigimo-lo só onde nos pareceu evidente o erro de copia e segura a sua rectificação.

1261—JANEIRO

Esta he a ordennação e degredos que o ssobredito Rey poz na sa casa.

Na era de mil e duzentos e noventa e nove anos em Guimaraens no mez de janeiro mandou ElRey ordenar sa casa a dom Gil Martins moordomo, e a dom Esteve Anes chancheler e a dom Joam Davoym e a dom Martim Soares e ao mestre scolla de Tuy². E estes sobreditos hordenaram e mandaram que ElRey aia para seu corpo oyto bestas en sa estrebaria e quatorze azemellas e dous monteiros de cavalo com duas bestas, e nom sejam cavaleiros, e seos monteiros de pee traga dous sabujos, e tres açoreiros e quatro falcoeiros de senhas bestas e quatro allaaons e oyto sabujos e doze podengos, e os açoureiros tragam os podengos, e dous ou trez mourizinhos³ que tragam e guardem os ditos allaaons, e hum escudeiro ou hum de criaçom dElRey traga o pendom dElRey e outro daquelles que ouverem raçom por ElRey traga as suas armas. ElRey nom tenha nem faça ter bestas em estada nem em outro lugar senom quatro cavallos em estada, e nom mais. E os poldros das egoas dElRey andem com as egoas ataa dous annos e dès⁴ alli em deante dê os ElRey⁵ a quem quizer e nom os tenha mais aa sa custa. E mandaram que dê ElRey cevada aos guardadores seus em estada, dès pascoa ataa sam Miguel senhos

¹ Talvez se vá ou fuja.

² Na copia a mestre scolla de Tuy.

³ Talvez mozinhos, moços pequenos, rapazes.

⁴ Na copia e dos.

⁵ Na copia em deante os dElRey.

alqueires, e se andarem em andada alqueire e meio, e dêa a festa de samiguel em diante alqueire e meio de cada dia. E em na casa da Rainha aia outo muas de sela e seis azemellas; e dem aas bestas dElRey e da Rainha asi azemellas como de sella em estada alqueire e meio cada dia e em andada dous alqueires, e aos cavalos dem asi como virem que he razom e ham mister.

fol. 32.

VII

Posto que relativo ás ordens militares, o seguinte diploma deve ser considerado como um acto de legislação geral, visto que não havia provincia ou districto onde ellas não possuíssem vastas propriedades, senhorios e auctoridade, e visto tenderem as providencias contidas neste acto a defender uma grande parte da população contra os vexames daquellas poderosas corporações.

1261—FEVEREIRO 1

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie. Religiosis et honestis viris magistro milicie Templi uel comendatori tenenti locum magistri et omnibus comendatoribus de bayliis eiusdem ordinis in regno Portugalie salutem et sincere dilectionis affectum. Sciatis quod ego habui consilium cum curia mea super montatico quod accipiebant in terminis de meis villis et uestris et aliorum fratrum in regno meo immoderate ad magnum dampnum meum et uestrum et aliorum de regno meo. Et habito consilio cum curia mea ita hoc duxi corrigendum quod uos et alii religiosi regni mei eligatis unam villam de uestris quam uolueritis in qua tantummodo filietis montaticum et non in aliis, et filietis ipsum montaticum de ganatis hominum regni mei ita sicut ego mando illud filiare in meis villis, uidelicet de busto vaccarum unam vaccam et de grege ouium quatuor carnarios, et non filietis montaticum de porcibus nec de equabus nec de aliis ganatis nisi de illis de quibus ego mando illud filiare in meis villis et non aliter. Item mando uobis quod non filietis portagium de rebus nec de hominibus transeuntibus per loca uestra nisi in illis locis tantum in quibus uobis concessum est per cartas donationum regum. Vnde aliter non faciatis. Et quicumque contra hoc mandatum meum uenerit pectabit mihi quingentos soldos et insuper pagabit custas et expensas illi qui mihi inde conquestus fuerit quantas fecerit super hoc. Et si super hoc aliquod ius intenditis habere ueniatis ad me et ego faciam uobis inde habere iusticie complementum. Datum in Vimarane prima die februarii Rege mandante per domnum Egidium Martini et per cancellarium et per domnum Johanem Petri de Auoyno et per alios de consilio domini Regis. Dominicus Petri fecit. Era m.ª cc.ª lxxxx.ª viii.ª

Item. Consimiles habuerunt magister et ordo Hospitalis et magister et ordo calatrauensis et magister et ordo ordinis sancti Jacobi de Ocles.

Liv. 1 de Doaç. de Aff. III, fol. 49, no Archivo Nacional.

VIII

Desta lei, historicamente uma das mais notaveis, porque illustra o estado de muitas relações sociaes no seculo XIII, restam-nos quatro exemplares, além de se achar substanciada nas Ordenações Affonsinas. São esses quatro transumptos, o do cartorio da Universidade, o do Maço 1 de Leis n.º 15 no Archivo Nacional, o das Ordenações de D. Duarte e o do Livro das Leis e Posturas. Tendo adoptado como textos principaes os desta antiga collecção em todos os monumentos legislativos que nella se acham insertos, seguimos o mesmo systema a respeito desta lei, advertindo todavia que tanto o exemplar da Universidade, como o do Maço 1 de Leis no Archivo da Torre do Tombo são preferiveis, visto serem trasladados ainda do seculo XIII, ou pelo menos do principio do XIV. Os degredos de D. Dinís appensos a esta lei no codice das Leis e Posturas, nas Ordenações de D. Duarte, e no exemplar do Maço 1 de Leis, reservámo-los para serem publicados com os actos legislativos daquelle principe. As variantes do transumpto da Universidade vão indicadas debaixo da letra A e as do n.º 15 do Maço 1 de Leis debaixo da letra B.

A Commissão de Côrtes da Academia considerou esta lei como resultado de um parlamento reunido então em Guimarães. É altamente improvavel que houvesse uma assembléa dessas em Guimarães no mez de março e logo no mez seguinte outra semelhante em Coimbra. Posto que no contexto da lei se alluda a um degredo de Guimarães, allude-se como a um acto anterior, e não deste anno. Póde

ver-se o que a tal proposito notámos na advertencia que precede o fragmento das cõrtes de Guimarães de 1250 (*Aff. III—1*).

É impossivel desconhecer á leitura deste documento que reina nelle uma grande confusão. Ha ali evidentemente providencias de diversas epochas, e nas datas, ás quaes se refere a lei a proposito da reparação das violencias e roubos perpetrados nos mosteiros depois de feito o degredo em Guimarães (*phrase que presuppõe um estatuto anterior*) não ha uma unica em nenhum exemplar que não seja disparatada. Até algumas das provisões contidas no documento como hoje se acha são extranhas ao seu objecto principal. Entretanto já os collectores das Ordenações de D. Duarte, que ás vezes dividem em constituições ou capitulos diversos um unico estatuto, não souberam, ou não ousaram separar este complexo de providencias de diferentes datas. Não o tentaremos nós; porque fora temerario emprender agora o que parece já se reputava impossivel no meião do seculo XV.

Ribeiro (*Additam. á Synopse p. 10*) aponta uma provisão existente no cartorio do mosteiro de S. Bento da Ave Maria do Porto (e que por enquanto escapou ás nossas pesquisas) datada de 1 de março de 1272 (era 1310) em que se isentam até o S. Miguel futuro as igrejas e mosteiros dos direitos dos padroeiros. É claramente uma das providencias contidas na lei de março de 1261. Esta parte da lei é, portanto, com grande probabilidade um dos additamentos que depois se incorporaram no primitivo degredo.

No cartorio do mesmo mosteiro existe com a data de 31 de agosto de 1269 (*Pergam. Avuls. n.º 138*) outra provisão dirigida ao meirinho mor (*d' Alemdouro*) a favor do mosteiro de Rio-tincto. Na provisão, redigida em latim, citam-se fragmentos do degredo de Guimarães, que porventura foi originalmente escripto nessa lingua. Posto que não seja um acto legislativo, entendemos ser conveniente publica-lo em seguimento á lei nelle citada, como tendendo a fixar-lhe o sentido nos pontos a que se refere.

1261—MARÇO

Dom¹ Affonso² pela³ graça⁴ de⁵ Deus⁶ Rey⁷ de⁸ Portugal⁹ e¹⁰ do¹¹ Algarue¹², do¹³ prometimento¹⁴ do¹⁵ arcebispo¹⁶ de¹⁷ Bragaa¹⁸ e¹⁹ de²⁰ todos²¹ rricos²² homens²³ e²⁴ doutros²⁵ homens²⁶ boons²⁷ do²⁸ rreyno²⁹ de³⁰ Portugal³¹ por³² boom³³ paramento³⁴ e³⁵ proucito³⁶ do³⁷ rreyno³⁸ de³⁹ Portugal,⁴⁰ ffez⁴¹ e⁴² estabelleceo⁴³ aquestes⁴⁴ degredos⁴⁵ que⁴⁶ adeante⁴⁷ son⁴⁸ scritos⁴⁹.

Primeiramente⁵⁰ estabelleceo⁵¹ nosso⁵² senhor⁵³ elRey⁵⁴ aos⁵⁵ rricos⁵⁶ homens⁵⁷ que⁵⁸ nom⁵⁹ uaam⁶⁰ a⁶¹ cas⁶² delRey⁶³ senom⁶⁴ por⁶⁵ duas⁶⁶ cousas⁶⁷ a⁶⁸ huma⁶⁹ he⁷⁰ sse⁷¹ elRey⁷² mandar⁷³ por⁷⁴ eles⁷⁵ e⁷⁶ a⁷⁷ outra⁷⁸ he⁷⁹ se⁸⁰ ouueren⁸¹ que⁸² enderençar⁸³ en⁸⁴ cas⁸⁵ delRey⁸⁶. E⁸⁷ todo⁸⁸ homem⁸⁹ que⁹⁰ teuer⁹¹ çinquo⁹² mil⁹³ marauedis⁹⁴ que⁹⁵ uenha⁹⁶ a⁹⁷ cas⁹⁸ delRey⁹⁹ com¹⁰⁰ çinquo¹⁰¹ caualeiros¹⁰² e¹⁰³ comha¹⁰⁴ com¹⁰⁵ eles¹⁰⁶ en¹⁰⁷ sa¹⁰⁸ pousada¹⁰⁹. E¹¹⁰ sse¹¹¹ elRey¹¹² conuydar¹¹³ o¹¹⁴ rricomem¹¹⁵ comha¹¹⁶ com¹¹⁷ el¹¹⁸ e¹¹⁹ os¹²⁰ caualeiros¹²¹ comham¹²² em¹²³ ssa¹²⁴ pousada¹²⁵ e¹²⁶ nom¹²⁷ comham¹²⁸ com¹²⁹ outrem¹³⁰. E¹³¹ ssemelhailmente¹³² o¹³³ rricomem¹³⁴ que¹³⁵

N.º 4

N.º 5

A

B

Como ElRey mandou reger e veer a casa e seus vasallos.

1 En na era de mil e duzentos e noventa e nove annos em no mez de março em Guimaraens Dom
3 por
9 a 14 Portugal com outorgamento
21 a 32 todos os do seu concelho e dos ricos homens de Portugal pro
38 a 40 dito regno
44 estes
52 a 53 ElRey de seus
62 casa
70 e 71 se
73 enviar
79 e 80 se alguma cousa
82 a 86 dadubar com ElRey
89 rico homem
94 a 98 morabetinos e veer a casa
100 venham com elle
104 comam
106 elle
116 coma
118 ElRey

1 Na era de mil e duzentos e noventa e nove annos no mes de março na vila de Guimaraães Don
9 a 14 Portugal e per outorgamento
21 tolos
24 a 28 do
36 por profecitança
47 en fondo
53 de seus
62 casa
70 a 73 sse nosso senhor elRey enuiar
81 a 86 teueren alguma cousa dadubar com nosso senhor elRei.
89 rico homem
94 e 95 libras
112 nosso senhor ElRei
114 e 115 rico homem
125 casa
134 rico homem

1 Era de mil duzentos noueenta e nove annos no mes de março a par de Guimarães. Dom
10 a 14 per outorgamento
25 a 27 de bardes
32 e por
36 prol
40 Portugal
50 a 229 Primeiramente infancom

mosteiro¹⁸⁵⁷ ou¹⁸⁵⁸ eigreia¹⁸⁵⁹ em¹⁸⁶⁰ no¹⁸⁶¹ tempo¹⁸⁶² do¹⁸⁶³ degredo¹⁸⁶⁴ mais¹⁸⁶⁵ que¹⁸⁶⁶ no¹⁸⁶⁷ degredo¹⁸⁶⁸ he¹⁸⁶⁹ con-
theudo¹⁸⁷⁰ des¹⁸⁷¹ a¹⁸⁷² festa¹⁸⁷³ de¹⁸⁷⁴ san¹⁸⁷⁵ Miguel¹⁸⁷⁶ de¹⁸⁷⁷ Setembro¹⁸⁷⁸ primeiro¹⁸⁷⁹ que¹⁸⁸⁰ uem¹⁸⁸¹ a¹⁸⁸² deante¹⁸⁸³
tantas¹⁸⁸⁴ uezes¹⁸⁸⁵ nom¹⁸⁸⁶ uaa¹⁸⁸⁷ ao¹⁸⁸⁸ mosteiro¹⁸⁸⁹ ou¹⁸⁹⁰ eigreia¹⁸⁹¹ quantas¹⁸⁹² for¹⁸⁹³ achado¹⁸⁹⁴ que¹⁸⁹⁵
pousou¹⁸⁹⁶ mais¹⁸⁹⁷ que¹⁸⁹⁸ o¹⁸⁹⁹ degredo¹⁹⁰⁰ mais¹⁹⁰¹ daquelas¹⁹⁰² uezes¹⁹⁰³ que¹⁹⁰⁴ deuera¹⁹⁰⁵ hir¹⁹⁰⁶ segundo¹⁹⁰⁷ o¹⁹⁰⁸
degredo¹⁹⁰⁹ manda¹⁹¹⁰.

Item¹⁹¹¹ manda¹⁹¹² nosso¹⁹¹³ senhor¹⁹¹⁴ ElRey¹⁹¹⁵ que¹⁹¹⁶ os¹⁹¹⁷ mosteiros¹⁹¹⁸ de¹⁹¹⁹ Cistel¹⁹²⁰ do¹⁹²¹ seu¹⁹²² rrei-
no¹⁹²³ seiam¹⁹²⁴ enparados¹⁹²⁵ e¹⁹²⁶ nenhum¹⁹²⁷ nom¹⁹²⁸ pouose¹⁹²⁹ en¹⁹³⁰ eles¹⁹³¹ come¹⁹³² padrom¹⁹³³ nem¹⁹³⁴ her-
deiro¹⁹³⁵ e¹⁹³⁶ nenhum¹⁹³⁷ nom¹⁹³⁸ seia¹⁹³⁹ padrom¹⁹⁴⁰ desses¹⁹⁴¹ mosteiros¹⁹⁴² nem¹⁹⁴³ herdeiro¹⁹⁴⁴ senom¹⁹⁴⁵ El-
rey¹⁹⁴⁶. Item¹⁹⁴⁷ manda¹⁹⁴⁸ nosso¹⁹⁴⁹ senhor¹⁹⁵⁰ ElRey¹⁹⁵¹ com¹⁹⁵² conselho¹⁹⁵³ e¹⁹⁵⁴ consentimento¹⁹⁵⁵ do¹⁹⁵⁶ arcebis-
po¹⁹⁵⁷ e¹⁹⁵⁸ dos¹⁹⁵⁹ bispos¹⁹⁶⁰ e¹⁹⁶¹ dos¹⁹⁶² outros¹⁹⁶³ prelados¹⁹⁶⁴ e¹⁹⁶⁵ dos¹⁹⁶⁶ rricos¹⁹⁶⁷ homens¹⁹⁶⁸ e¹⁹⁶⁹ dos¹⁹⁷⁰ ou-
tros¹⁹⁷¹ caualeiros¹⁹⁷² e¹⁹⁷³ dos¹⁹⁷⁴ outros¹⁹⁷⁵ rrelijozos¹⁹⁷⁶ e¹⁹⁷⁷ dos¹⁹⁷⁸ outros¹⁹⁷⁹ homens¹⁹⁸⁰ boos¹⁹⁸¹ do¹⁹⁸² rreyno¹⁹⁸³
que¹⁹⁸⁴ nom¹⁹⁸⁵ comham¹⁹⁸⁶ no¹⁹⁸⁷ dia¹⁹⁸⁸ da¹⁹⁸⁹ carne¹⁹⁹⁰ senom¹⁹⁹¹ duas¹⁹⁹² carnes¹⁹⁹³ e¹⁹⁹⁴ huma¹⁹⁹⁵ carne¹⁹⁹⁶ seia¹⁹⁹⁷
adubada¹⁹⁹⁸ de¹⁹⁹⁹ duas²⁰⁰⁰ guisas²⁰⁰¹ e²⁰⁰² em²⁰⁰³ aquel²⁰⁰⁴ dia²⁰⁰⁵ que²⁰⁰⁶ as²⁰⁰⁷ comerem²⁰⁰⁸ nom²⁰⁰⁹ comham²⁰¹⁰ pes-
cado²⁰¹¹ mais²⁰¹² comham²⁰¹³ carne²⁰¹⁴ de²⁰¹⁵ ueado²⁰¹⁶ se²⁰¹⁷ a²⁰¹⁸ filhare²⁰¹⁹ ou²⁰²⁰ lha²⁰²¹ derem²⁰²² en²⁰²³ casa²⁰²⁴
mais²⁰²⁵ nom²⁰²⁶ na²⁰²⁷ comprem²⁰²⁸ nem²⁰²⁹ façam²⁰³⁰ conprar²⁰³¹. E²⁰³² semaulmente^(sic)²⁰³³ no²⁰³⁴ dia²⁰³⁵ do²⁰³⁶ pes-
cado²⁰³⁷ comham²⁰³⁸ de²⁰³⁹ tres²⁰⁴⁰ pescados²⁰⁴¹ ou²⁰⁴² de²⁰⁴³ dous²⁰⁴⁴ e²⁰⁴⁵ huum²⁰⁴⁶ seia²⁰⁴⁷ adubado²⁰⁴⁸ de²⁰⁴⁹ duas²⁰⁵⁰
guisas²⁰⁵¹ e²⁰⁵² com²⁰⁵³ estes²⁰⁵⁴ pescados²⁰⁵⁵ comham²⁰⁵⁶ truytas²⁰⁵⁷ e²⁰⁵⁸ bogas²⁰⁵⁹ ou²⁰⁶⁰ ssolho²⁰⁶¹ irze²⁰⁶² de²⁰⁶³ ma-
risco²⁰⁶⁴ tres²⁰⁶⁵ no²⁰⁶⁶ dia²⁰⁶⁷ da²⁰⁶⁸ carne²⁰⁶⁹ ou²⁰⁷⁰ do²⁰⁷¹ pescado²⁰⁷² se²⁰⁷³ o²⁰⁷⁴ teuerem²⁰⁷⁵. Item²⁰⁷⁶ manda²⁰⁷⁷ nos-
so²⁰⁷⁸ senhor²⁰⁷⁹ ElRey²⁰⁸⁰ e²⁰⁸¹ deffende²⁰⁸² que²⁰⁸³ nenhum²⁰⁸⁴ caualeiro²⁰⁸⁵ nem²⁰⁸⁶ outro²⁰⁸⁷ homem²⁰⁸⁸ que²⁰⁸⁹
nom²⁰⁹⁰ aia²⁰⁹¹ maladia²⁰⁹² nos²⁰⁹³ coutos²⁰⁹⁴ dos²⁰⁹⁵ mosteiros²⁰⁹⁶ e²⁰⁹⁷ das²⁰⁹⁸ eigreias²⁰⁹⁹ ainda²¹⁰⁰ que²¹⁰¹ hy²¹⁰²
aia²¹⁰³ quintaa²¹⁰⁴ ou²¹⁰⁵ herdade²¹⁰⁶ dauoega²¹⁰⁷ ainda²¹⁰⁸ que²¹⁰⁹ a²¹¹⁰ hy²¹¹¹ ouesse²¹¹² que²¹¹³ o²¹¹⁴ couto²¹¹⁵ fos-
se²¹¹⁶ feyto²¹¹⁷ nom²¹¹⁸ rreceba²¹¹⁹ ende²¹²⁰ geyras²¹²¹ dos²¹²² homens²¹²³ nem²¹²⁴ enbargen²¹²⁵ hy²¹²⁶ uoz²¹²⁷ nem²¹²⁸
coomha²¹²⁹. Todas²¹³⁰ estas²¹³¹ cousas²¹³² de²¹³³ suso²¹³⁴ dictas²¹³⁵ que²¹³⁶ nosso²¹³⁷ senhor²¹³⁸ ElRey²¹³⁹ posse²¹⁴⁰
por²¹⁴¹ proueito²¹⁴² e²¹⁴³ por²¹⁴⁴ boom²¹⁴⁵ enparamento²¹⁴⁶ da²¹⁴⁷ terra²¹⁴⁸ e²¹⁴⁹ do²¹⁵⁰ rreino²¹⁵¹ manda²¹⁵² que²¹⁵³ sse²¹⁵⁴
den²¹⁵⁵ e²¹⁵⁶ tenham²¹⁵⁷ assy²¹⁵⁸ come²¹⁵⁹ sobre²¹⁶⁰ dicto²¹⁶¹ des²¹⁶² o²¹⁶³ primeiro²¹⁶⁴ dia²¹⁶⁵ de²¹⁶⁶ março²¹⁶⁷ da²¹⁶⁸
era²¹⁶⁹ de²¹⁷⁰ mil²¹⁷¹ e²¹⁷² duzentos²¹⁷³ e²¹⁷⁴ LXX²¹⁷⁵ IX²¹⁷⁶ anos²¹⁷⁷ adeante²¹⁷⁸. Et²¹⁷⁹ quem²¹⁸⁰ quebrantar²¹⁸¹ algu-
ma²¹⁸² cousa²¹⁸³ das²¹⁸⁴ cousas²¹⁸⁵ sobredictas²¹⁸⁶ que²¹⁸⁷ postas²¹⁸⁸ som²¹⁸⁹ nos²¹⁹⁰ mosteiros²¹⁹¹ e²¹⁹² nas²¹⁹³ eigre-
ias²¹⁹⁴ e²¹⁹⁵ sobre²¹⁹⁶ as²¹⁹⁷ cousas²¹⁹⁸ alheas²¹⁹⁹ nom²²⁰⁰ occupadas²²⁰¹ a²²⁰² outrem²²⁰³ assy²²⁰⁴ como²²⁰⁵ he²²⁰⁶ de²²⁰⁷
suso²²⁰⁸ dicto²²⁰⁹ peyte²²¹⁰ aquello²²¹¹ que²²¹² filhar²²¹³ ou²²¹⁴ rroubar²²¹⁵ ou²²¹⁶ danar²²¹⁷ e²²¹⁸ o²²¹⁹ meirinho²²²⁰ fa-

N.º 4

N.º 5

A

B

1860 e 1861 pelo
1865 e 1866 que
1871 e 1872 per quantas uegadas
dela
1880 a 1910 uiindoiro seia
tolheito do moesteiro e da eigreia
en que for achado que mais uezes
pousar ca manda o degredo daque-
las uezes en que deuia a ir segundo
o degredo.
1919 a 1923 das ordeens de Cistel
do seu reino
1927 neguum
1932 a 1935 assi come padrões e
herdeiros come desses mosteiros
1940 a 1942 padron
1946 a 2075 nosso senhor ElRei tan
solamente. Item defende nosso se-
nhor ElRei que os meores moes-
teiros e as meores eigreias non
uaa caualeiro nen herdeiro pou-
sar nen peça hi seruiço senon como
os mosteiros e as eigreias possan
soffrer. Item manda nosso senhor
ElRei que nen caualeiro nen outro
homem que ueer ao moesteiro pera
adubar alguma cousa con ele non
coma con ele e quem quer que co-
mer con ele pecte a nosso senhor
ElRei quinhentos soldos se non for
da companhia do meirinho ou se per
uentura o meirinho alguus chamar
pera a ssa ajuda e o meirinho qui-
ser a eles dar de comer o porteiro
de nosso senhor ElRey saque esses
D soldos pera nosso senhor ElRey
daqueles que con o meirinho come-
rem contra o degredo.
2089 e 2090 non
2093 en
2097 nen
2100 a 2103 se hi non oueren
2107 a 2119 dauoega ou se a ania
hi ante que couto fosse nen aia
2129 a 2288 coomha.

2078 a 2082 ElRey
2089 a 2092 aia maladea
2097 nem
2100 a 2103 se hy nom ouer
2107 a 2112 dauoenga ou ha hy aia
ante
2118 e 2119 nem aia
2125 enbargue
2127 a 2288 per uoz nem per calu-
nia.

ça²²²¹ esto²²²² correger²²²³. Item²²²⁴ manda²²²⁵ nosso²²²⁶ senhor²²²⁷ ElRey²²²⁸ e²²²⁹ defende²²³⁰ especialmente²²³¹ que²²³² nenhuum²²³³ caualeiro²²³⁴ nem²²³⁵ outro²²³⁶ homem²²³⁷ uaa²²³⁸ comer²²³⁹ com²²⁴⁰ o²²⁴¹ meirinho²²⁴² hu²²⁴³ for²²⁴⁴ sal-uo²²⁴⁵ aquel²²⁴⁶ que²²⁴⁷ el²²⁴⁸ chamar²²⁴⁹ pera²²⁵⁰ ssa²²⁵¹ aiuda²²⁵² ou²²⁵³ pera²²⁵⁴ seu²²⁵⁵ conselho²²⁵⁶ quando²²⁵⁷ lhi²²⁵⁸ for²²⁵⁹ mester²²⁶⁰ ou²²⁶¹ se²²⁶² forem²²⁶³ homens²²⁶⁴ de²²⁶⁵ ssa²²⁶⁶ ffamilia²²⁶⁷ e²²⁶⁸ se²²⁶⁹ alguum²²⁷⁰ caualeiro²²⁷¹ ou²²⁷² homem²²⁷³ hi²²⁷⁴ comer²²⁷⁵ manda²²⁷⁶ que²²⁷⁷ o²²⁷⁸ seu²²⁷⁹ porteiro²²⁸⁰ que²²⁸¹ hy²²⁸² ouner²²⁸³ leue²²⁸⁴ D.²²⁸⁵ soldos²²⁸⁶ pera²²⁸⁷ ElRey²²⁸⁸.

fol. 45.

Alfonsus Dey gratia Rex Portugalie et Algarbii vobis Nuno Martini meo meyrino maiori uel illis qui in uestro loco fuerint salutem. Sciatis quod abbatisa et conuentus monasterii de riuulo tinto miserunt mihi dicere quod riqui homines uadunt ad suum monasterium cum pluribus militibus quam in meo decreto continetur et quod faciunt ibi eis multum malum et multam forciam et filiant eis res suas sine ratione et in meo decreto continetur quod ricus homo qui tenuerit a duobus mille morabitanis usque ad quatuor mille morabitanos non uadant ad domum meam nec ad monasterium nec ad ecclesiam nisi cum tribus militibus et illi qui tenuerint a duobus mille morabitanis inferius uadant sicut infançones et filius legitimus qui non tenuerit terram nec denarios a domino Rege leuet tres milites et non magis et continetur in meo decreto quod miles qui non fuerit infançom non leuet ad monasterium nec ad ecclesiam plusquam tres bestias et quator homines. Et miserunt mihi dicere quod multi milites uadunt ad suum monasterium et petunt eis ibi algum contra meum decretum in quo decreto continetur quod filii legitimi non petant algum in monasteriis nec in ecclesiis dum uixerint patres et matres eorum nec dent inde eis aliquid dum uixerint patres uel matres nisi ad comedendum moderate. Et miserunt mihi dicere quod aliqui riqui homines uadunt ad predictum suum monasterium pluries in anno quam in meo decreto continetur in quo decreto continetur quod ad monasterium quod habuerit quinquaginta casalia et a quinquaginta usque ad centum non uadant riqui homines nisi semel in anno et ad monasterium quod habuerit centum casalia et ad centum ad supra uadat bis in anno. Et miserunt mihi dicere quod tam riqui homines quam milites faciunt eis multam forciam et multum malum in aliis multis rebus contra meum decretum unde mando uobis firmiter quod uos non sufferatis quod riqui homines nec milites ueniant ad supradictum monasterium nisi secundum quod in meo decreto continetur ut supra dicitur nec sustineatis quod faciant sibi in dicto monasterio supradictis rebus nec in aliis forciam nec malum nec petant ibi aliquid contra meum decretum sed faciatis eas ad meum decretum tenere. Unde aliter non faciatis sin autem tornabo me per eum ad uos et habebo de uobis queixume. Et mando quod abbatisa et conuentus supradictus teneant istam cartam. Data Vlixbone pridie kalendas septembris. Rege mandante per Alfonsum Suerii superiudicem. Jacobus Johannis notuit. Era m.^a ccc.^a vii.^a

Pergam. do Most. de S. Bento da Ave Maria do Porto n.º 138, copia na Collecç. da Academia.

IX

1261—ABRIL

Instrumentum super facto monete.

In nomine Domini nostri Jhesu Christi amen. Nouerint vniuersi presentis scripti seriem inspecturi, quod era m.^a cc.^a lxxxx.^a viii.^a et anno Dominice incarnationis m.^o cc.^o lx.^o primo mense aprilis, cum ego Alfonsus III.^{us} Dei gratia Rex Portugalie incepissem facere monetam meam prout mihi de iure et de consuetudine licere credebam, prelati barones religiosi et populus regni mei sencientes inde se grauari et dicentes quod ego nec de iure nec de consuetudine hoc facere poteram nec debebam pecierunt a me humiliter super hoc curiam conuocari et quid inde fieri et seruari debent in ipsa curia diffiniri et ego ad eorum instanciam feci archiepiscopum et omnes episcopos barones religiosos et communitates regni mei apud Colimbriam conuenire vbi cum inter me et eos super premissis fuisset in ipsa curia diucius disceptatum ego post multos et uarios tractatos hinc inde habitos super eis de communi et uoluntario consensu meo et omnium predictorum pro utilitate et bono paramento meo et regni mei et successorum meorum et omnium de regno meo et ad omnem dubitationem tollendam in posterum in hac parte de consilio tocuis curie mee una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris regis Castelle et Legionis filia et filia nostra infantissa domna Blanca taliter declaro ordino statuo et firmiter concedo per istam meam cartam in perpetuum ualituram. Videlicet quod uetus moneta reducatur ad ualorem pristinum et remaneat perpetuo in eo statu et ualore quem umquam habuit meliorem. Et noua moneta quam ego nunc faciebam ualeat et duret in perpetuum cum eadem ueteri moneta tali modo videlicet quod duodecim denarii de moneta noua ualeant per cambium in omnibus emptionibus et uenditionibus et rebus aliis sexdecim denarios de ueteribus

denariis. Et per predictam ordinationem declarationem et statutum quelibet persona habens ualorem X.^o librarum debet mihi dare mediam libram de moneta ueteri supradicta et licet habeat plus nisi habeat viginti libras completas non det plusquam mediam libram et que non habuerit ualorem decem librarum nihil det. Et persona habens ualorem viginti librarum debet dare unam libram et licet plus habeat nisi habuerit centum libras completas non det plusquam unam libram. Et persona habens ualorem centum librarum debet mihi dare duas libras et licet plus habeat nisi habuerit mille libras completas non det mihi plusquam duas libras et persona habens ualorem mille librarum debet dare tres libras et non det plusquam tres libras licet plus habeat. Et in solutione istius pecunie maritus et uxor eius pro una persona computentur. Et istas libras debeo ego recipere in omnibus partibus regni mei ut dictum est preterquam in illis locis ubi currunt morabitini ueteres de viginti septem solidis pro morabitino uel morabitini Legionis in quibus locis debent mihi dare persone ibidem commorantes morabitanos quales ibi currunt communiter secundum taxationem predictam. Et estimatio bonorum in decem viginti centum et mille debet fieri per morabitanos tales quales ibidem mihi persoluendi sunt. Et huiusmodi bonorum taxatio debet fieri per bonos homines locorum fidedignos iuratos ad sancta Dei euangelia. Et excipiantur a predicta collectione monete archiepiscopus cum tribus seruientibus de familia sua quos uoluerit. Et quilibet episcopus cum duobus seruientibus de familia sua. Et magnus comendator Hospitalis in partibus cismarinis si ibi fuerit tempore collectionis cum tribus seruientibus de familia sua. Et magister de Auys cum duobus seruientibus suis. Et magister milicie Templi si ibi fuerit cum tribus seruientibus de familia sua. Et prior Hospitalis cum duobus seruientibus suis. Et maior comendator de Vcles in Portugalia cum duobus seruientibus suis si ibi fuerint tempore collectionis et persone religiose et milites de spata cinta et filii eorum et domine generose nisi fuerint cum rusticis coniugate. Et canonici et portionarii ecclesiarum cathedralium et istam collectionem siue extractionem monete debeo facere et recipere semel tantum in tota uita mea et non magis. Et debeo extrahere dictam pecuniam usque ad unum annum continuum computandum in quolibet loco et in qualibet villa regni a die illa qua eam inceperint ibi extrahere collectores. Et post ipsum annum completum continuum in quolibet loco ut dictum est non debeo facere aliam exactionem seu recollectionem ipsius monete nisi aliqui sint absentes tempore collectionis predictae uel sint pignorati pro ipsa pecunia ante finem anni ipsius pro quibus si non fuerit facta solutio in ipso anno debent soluere mihi ipsam pecuniam pro ipsa moneta secundum modum predictum si uenerint in sequenti anno et ultra duos annos predictos nichil exigatur ab eis. Actum fuit etiam et statutum in eadem ordinatione ut licitum sit mihi post quatuor annos proximo uenturos a prima die maii proximi computandos augere monetam nouam predictam per duos annos continuos et non magis in tota uita mea et fabricare eam per homines meos uel uendere augmentum ipsius monete predicto modo quibus uoluerit et in augmento ipsius monete debeo tenere usque ad viginti fornacias et non amplius si eas habere uoluerit uel potuerit. Et quando debuerit augere predictam monetam nouam in predictis duobus annis sicut dictum est debeo augere eam secundum eandem legem et eandem quantitatem cupri et argenti secundum quam predicta noua mea a principio fuit facta ita quod ipsa moneta sit facta ad denarium uidelicet quod ad undecim marcas cupri admisceatur una marca puri argenti per marcham de colonia de octo vnciis in marca et non de magis et post duos annos predictos continuos completos ex inde in antea non debeo ego per meos homines nec per alios in ipsa moneta nec in alia amplius operari siue habuero viginti fornacias in ipsa moneta siue minus. Et quod ista moneta noua fideliter fabricetur et conseruetur in perpetuum in statu predicto debent inde fieri tres exays quorum unus remaneat penes me in reposito meo et alius deponatur in monasterio Alcobacie et alius in monasterio Sancte Crucis Colimbrie. Et prelati eorundem monasteriorum promiserunt pro se et successoribus suis fideliter conseruare istos exays et exhibere eos si necesse fuerit prelati et populis regni uel aliquibus eorum ad examinationem monete quando ab eis fuerint requisiti et quando ego predictam monetam augmentaui si ibi dubium uenerit habeatur recursus ad ipsos exays qui sunt depositi in predictis monasteriis ad probandum si ipsa moneta fit legaliter sicut supradictum est. Et quando ego debuerit augere predictam monetam ut supradictum est debeo significare diem in qua incepero augere predictam monetam prelati religiosis et communitatibus regni Portugalie per meas litteras patentes ut sint inde magis certi de die qua eam incepero augmentare. Et predicta moneta noua quandocumque fuerit augmentata ut supradictum est ualeat semper cum supradicta moneta ueteri prout supradictum est. Item positum ordinatum et statutum fuit in eadem ordinatione et declaratione per me et per meam curiam et per omnes supradictos regni mei quod unusquisque heredum uel successorum meorum qui pro tempore regnauerit post me in regno Portugalie recipiat semel tantum in tota uita sua pro redemptione monete de personis regni Portugalie pecuniam secundum eam quantitatem et modum de illis personis et de tali moneta uel iuxta estimationem pro ea prout de me superius est expressum quod debeat mihi solui. Et licitum sit unicuique eorum semel tantum in tota uita uniuscuiusque eorum per duos annos continuos et non magis secundum legem et quantitatem et modum et omnes condiciones predictis et numerum fornaciarum augere predictam monetam nouam si uoluerit. Et quandocumque dicta moneta per aliquem de successoribus uel heredibus meis in uita uniuscuiusque eorum ut dictum est debuerit augeri debet significare diem in qua incipere uoluerit augere ipsam monetam archiepiscopo

episcopis et religiosis et communitatibus regni per suas litteras patentes. Et nec ego nec aliquis successor meus debeamus nec possimus frangere umquam monetam ueterem nec nouam nec aliam nouam facere nec aliquid aliud petere nec exigere pro eisdem monetis nisi illud quod superius est expressum. Et ego predictus Rex Alfonsus una cum vxore mea et filia mea predictis promito pro me et pro omnibus heredibus et successoribus meis et iuro pro me ad sancta Dei euangelia omnia et singula suppradicta inuolabiliter obseruare. Retineo tamen mihi et successoribus meis quod possimus facere morabitanos de auro quando uoluerimus. Et si aliquem uel aliquos inuenero tam de meis quam de extraneis qui circa fabricationem seu augmentationem predictae monete fraudem aliquam presumpserint adhibere quod faciam de eis iusticiam. Item ego predictus Rex Alfonsus obligo in perpetuum me et omnes successores meos et heredes qui pro tempore regnauerint in Portugalia sub pena maledictionis eterne ad seruandum omnia suppradicta et ad prestandum corporaliter iuramentum in principio sui regiminis super premissis omnibus obseruandis. Item supradicti archiepiscopi et alii episcopi regni Portugaliae de consensu meo tulerunt excommunicationis sententiam in omnes illos qui contra omnia supradicta uel aliquod ex eis facto consilio uerbo uel mandato uenire presumpserint uel ordinationem predictam infringere attemptauerint in aliquo. Item Martinus archiepiscopus bracaraensis. Egeas episcopus colimbriensis. Rodericus episcopus egitanensis. Matheus episcopus visensis. Petrus episcopus lamecensis. Martinus episcopus elborensis. Vincentius electus portugalensis. Stephanus abbas Alcobacie vicarius vlixbonensis in temporalibus et spiritualibus de mandato domini pape. Frater Faraudus de Barraza magnus comendator Hospitalis Iherosolimini in partibus cismarinis. Frater Alfonsus Gomecii magister milicie Templi in regno Portugaliae. Frater Alfonsus Petri prior Hospitalis in Portugalia. Symeon Ermigii maior comendator ordinis de Auis et procurator magistri eiusdem ordinis ad hoc specialiter destinatus. Riqui homines procuratores communitatum regni Portugaliae promiserunt et obligauerunt se mihi pro se et pro omnibus successoribus suis et pro omnibus uassallis clericis subditis et hominibus suis seruare michi et omnibus successoribus meis qui pro tempore regnauerint in regno Portugaliae omnia et singula supradicta que in hoc statuto seu ordinatione continentur. Et placuit eis concedere mihi semel tantum in tota uita mea et omnibus successoribus meis qui post me regnauerint in regno Portugaliae uidelicet unicuique eorum semel tantum in tota uita uniuscuiusque eorum extrahere pecuniam suppradictam pro perpetuitate monete iuxta predictum modum cum conditionibus supprascriptis. Quicumque autem contra hanc ordinationem declarationem et statutum in perpetuum ualiturum tam utile tam necessarium mihi et omnibus successoribus meis et toti regno Portugaliae et ibidem commorantibus in presenti et eciam in futurum facto consilio uel occasione aliqua uenire attemptauerit non sit ei licitum nec ualeat sed pro sola temptatione incurrat excommunicationem et periurium ipso facto et maledictionem Dei Patris Omnipotentis et meam habeat in eternum ordinatione declaratione et statuto predictis nichilominus in suo robore in perpetuum ualituris. Et ut omnia ista maioris roboris obtineat firmitatem et non possint in posterum in dubium deuenire feci inde instrumentum meo communit. . . . in testimonium rei geste. Actum fuit hoc apud Colimbriam xi die aprilis Rege mandante. Era m.ª cc.ª lxxxx.ª viii.ª Domnus Gonsaluus Garsie alferaz curie cf. Domnus Egidius Martini maiordomus curie cf. Domnus Martinus Alfonsi tenens Braganciam cf. Domnus Andreas Fernandi tenens Ripam Minii cf. Domnus Didacus Lupi tenens Lamecum cf. Martinus Egidii tenens Beriam cf. Gonsaluus Menendi tenens Elboram cf. Domnus Johanes de Auoyno, Menendus Suerii de Merloo, Johanes Petri Corrigia, testes. Stephanus Iohannis cancellarius curie cf. Domnus Martinus archiepiscopus bracharensis cf. Domnus Egeas episcopus colimbriensis cf. Domnus Rodericus episcopus egitanensis cf. Domnus Matheus episcopus visensis cf. Domnus Petrus episcopus lamecensis cf. Domnus Martinus episcopus elborensis cf. Domnus Vincentius electus portugalensis cf. Stephanus abbas Alcobacie vicarius vlixbonensis cf. Erueus notarius fecit.

Liv. 1 de Doaç. de Aff. III, fol. 52 v., no Archivo Nacional.

X

Esta lei que se acha incompleta e sem data no Livro das Leis e Posturas vem completa nas Ordenações de D. Duarte, mas dividida em cinco constituições diversas e com um erro de data evidentemente de copia, tendo-se acrescentado um c e lendo-se MCCCCII por MCCCII. Do seu proprio contexto se conhece que é uma lei unica e como tal vem transcripta no Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa, onde se acha inteira e com a data certa. As variantes do exemplar do Livro dos Prégos vdo debaixo da letra A. É o transumpto communicado ao concelho como providencia especial.

1264—NOVEMBRO 13

Stabeleçimento em como nom ala hi mais que huum alcayde na vila.

Dom¹ Affonso² pela³ graça⁴ de⁵ Deus⁶ Rey⁷ de⁸ Portugal⁹. A¹⁰ uós¹¹ aluaziis¹² e¹³ concelho¹⁴ de¹⁵ tal¹⁶ lo-
go¹⁷ saude¹⁸ e¹⁹ graça²⁰. Sabede²¹ que²² a²³ mim²⁴ he²⁵ dito²⁶ que²⁷ uós²⁸ uos²⁹ sentides³⁰ agrauados³¹ de³² mui-
tas³³ cousas³⁴ que³⁵ uos³⁶ fazem³⁷ os³⁸ meus³⁹ alcaydes⁴⁰ os⁴¹ quaaes⁴² uos⁴³ eu⁴⁴ dou⁴⁵ en⁴⁶ essa⁴⁷ vila⁴⁸ e⁴⁹ os⁵⁰
sens⁵¹ homeens⁵² contra⁵³ dereyto⁵⁴ e⁵⁵ ssem⁵⁶ rrazom⁵⁷. E⁵⁸ eu⁵⁹ ssobre⁶⁰ esto⁶¹ ouui⁶² consselho⁶³ com⁶⁴ dom⁶⁵
Gonçalo⁶⁶ Garcia⁶⁷ e⁶⁸ com⁶⁹ dom⁷⁰ Joham⁷¹ Dauoym⁷² meu⁷³ moordomo⁷⁴ e⁷⁵ com⁷⁶ dom⁷⁷ Steuam⁷⁸ Anes⁷⁹ meu⁸⁰
chanceler⁸¹ e⁸² com⁸³ aqueles⁸⁴ da⁸⁵ mha⁸⁶ corte⁸⁷ e⁸⁸ do⁸⁹ meu⁹⁰ consselho⁹¹ que⁹² hi⁹³ eram⁹⁴ e⁹⁵ ui⁹⁶ assy⁹⁷
por⁹⁸ dereyto⁹⁹ e¹⁰⁰ por¹⁰¹ boom¹⁰² paramento¹⁰³ do¹⁰⁴ meu¹⁰⁵ reyno¹⁰⁶ e¹⁰⁷ por¹⁰⁸ mha¹⁰⁹ prol¹¹⁰ e¹¹¹ uossa¹¹² com¹¹³
os¹¹⁴ sobreditos¹¹⁵ da¹¹⁶ mha¹¹⁷ corte¹¹⁸ e¹¹⁹ do¹²⁰ meu¹²¹ consselho¹²² sobre¹²³ os¹²⁴ agrauamentos¹²⁵ que¹²⁶ a¹²⁷
mim¹²⁸ disserom¹²⁹ que¹³⁰ uos¹³¹ os¹³² alcaydes¹³³ faziam¹³⁴. Primeiramente¹³⁵ mando¹³⁶ e¹³⁷ defendo¹³⁸ firmemen-
te¹³⁹ que¹⁴⁰ aquel¹⁴¹ que¹⁴² for¹⁴³ alcayde¹⁴⁴ de¹⁴⁵ tal¹⁴⁶ logo¹⁴⁷ nom¹⁴⁸ ponha¹⁴⁹ ssó¹⁵⁰ ssy¹⁵¹ en¹⁵² sa¹⁵³ alcaydaria¹⁵⁴
muitos¹⁵⁵ alcaydes¹⁵⁶ mais¹⁵⁷ o¹⁵⁸ alcayde¹⁵⁹ dessa¹⁶⁰ vila¹⁶¹ ponha¹⁶² huum¹⁶³ alcayde¹⁶⁴ de¹⁶⁵ ssa¹⁶⁶ mão¹⁶⁷ en¹⁶⁸
essa¹⁶⁹ uila¹⁷⁰ e¹⁷¹ en¹⁷² seus¹⁷³ termhos¹⁷⁴ e¹⁷⁵ nom¹⁷⁶ mais¹⁷⁷. E¹⁷⁸ aquel¹⁷⁹ que¹⁸⁰ poser¹⁸¹ por¹⁸² alcayde¹⁸³ de¹⁸⁴
ssa¹⁸⁵ mão¹⁸⁶ mostreo¹⁸⁷ e¹⁸⁸ deo¹⁸⁹ por¹⁹⁰ alcayde¹⁹¹ en¹⁹² concelho¹⁹³ perdante¹⁹⁴ os¹⁹⁵ aluaziis¹⁹⁶. E¹⁹⁷ sse¹⁹⁸ al-
guum¹⁹⁹ alcayde²⁰⁰ for²⁰¹ tam²⁰² ousado²⁰³ que²⁰⁴ ponham²⁰⁵ de²⁰⁶ ssa²⁰⁷ mão²⁰⁸ mays²⁰⁹ que²¹⁰ huum²¹¹ alcayde²¹²
en²¹³ essa²¹⁴ vila²¹⁵ e²¹⁶ en²¹⁷ seus²¹⁸ termhos²¹⁹ perça²²⁰ por²²¹ esso²²² a²²³ alcaydaria²²⁴ e²²⁵ o²²⁶ meu²²⁷ amor²²⁸.
E²²⁹ mando²³⁰ que²³¹ nom²³² rrespondam²³³ aaqueles²³⁴ que²³⁵ contra²³⁶ meu²³⁷ mandado²³⁸ fôrem²³⁹ metudos²⁴⁰
por²⁴¹ alcaydes²⁴² e²⁴³ nom²⁴⁴ façam²⁴⁵ por²⁴⁶ eles²⁴⁷ nada²⁴⁸. E²⁴⁹ sse²⁵⁰ esses²⁵¹ taes²⁵² leuarem²⁵³ alguma²⁵⁴ cou-
sa²⁵⁵ dos²⁵⁶ homens²⁵⁷ da²⁵⁸ terra²⁵⁹ tornemno²⁶⁰ en²⁶¹ dobro²⁶² aaqueles²⁶³ de²⁶⁴ que²⁶⁵ o²⁶⁶ leuarem²⁶⁷. E²⁶⁸ pe-
los²⁶⁹ corpos²⁷⁰ deles²⁷¹ e²⁷² os²⁷³ aueres²⁷⁴ ficarem²⁷⁵ em²⁷⁶ meu²⁷⁷ poder²⁷⁸. Item²⁷⁹ mando²⁸⁰ e²⁸¹ firmemente²⁸²

N.º 4

A

Constituição 30 como ElRey manda que nas villas grandes nom ala mais de deus alcaides huum grande e outro pequeno.

9 Portugal e do Algarve
14 termo
17 lugar
30 sintiis muito
41 e 42 que
58 e 59 Eu
62 ouve
85 e 86 de minha
98 por o
108 a 110 prol minha
113 e com
116 e 117 de minha
127 e 128 me
147 logar
150 a 153 asi em esa
157 a 165 e ponha huum de só
171 e 172 e
181 a 186 asi poser
192 a 194 ao termo perante
205 e 206 ponha de só
216 e 217 e
243 e 244 nem
248 nem mygalha.
264 e 265 que
267 a 269 levarom e os
275 ficaram
279

Constituição 31 como o alcaide deve levar os presos perante os juizcs ante que vão ao castello.

Em outra parte
281 e 282 firmemente e

M. L. Tom. I.

16 e 17 Lixboa
28 e 29 uos
41 e 42 que
46 a 48 em Lixboa
60 a 62 sobresto ouue
67 Garcia meu alferex
89 de
102 boo
104 de
106 a 115 regno e por meu proueito e nosso com todos os de suso ditos
120 de
131 a 134 a uós faziam os alcaides.
141 qualquer
146 e 147 Lixbos
152 a 154 na alcaydaria sua
160 e 161 de Lixboa
168 a 174 na villa de Lixboa e em seu termo
177 chus.
192 no
194 perante
205 ponha
210 a 215 alcades que huum na villa de Lixboa
220 a 223 perca tanto que esto fezer essa
233 respondam a elles
240 enuyados
243 e 244 nem
253 a 255 alguma cousa leuarem
269 os
275 ficaram
281 e 282 firmemente e

tempo⁶⁴³ de⁶⁴⁴ meu⁶⁴⁵ padre⁶⁴⁶ nem⁶⁴⁷ de⁶⁴⁸ meu⁶⁴⁹ auoo⁶⁵⁰ nem⁶⁵¹ rreçebam⁶⁵² ende⁶⁵³ colheyta⁶⁵⁴. Item⁶⁵⁵ mando⁶⁵⁶ firmemente⁶⁵⁷ e⁶⁵⁸ defendo⁶⁵⁹ que⁶⁶⁰ os⁶⁶¹ meus⁶⁶² moordomos⁶⁶³ e⁶⁶⁴ os⁶⁶⁵ meus⁶⁶⁶ oueençaaes⁶⁶⁷ aiam⁶⁶⁸ as⁶⁶⁹ mhas⁶⁷⁰ oueenças⁶⁷¹ e⁶⁷² todos⁶⁷³ os⁶⁷⁴ meus⁶⁷⁵ dereyτος⁶⁷⁶ bem⁶⁷⁷ parados⁶⁷⁸. E⁶⁷⁹ defendo⁶⁸⁰ que⁶⁸¹ o⁶⁸² alcaide⁶⁸³ dessa⁶⁸⁴ uila⁶⁸⁵ nom⁶⁸⁶ aia⁶⁸⁷ parte⁶⁸⁸ dos⁶⁸⁹ meus⁶⁹⁰ moordomos⁶⁹¹ nem⁶⁹² das⁶⁹³ mhas⁶⁹⁴ oueenças⁶⁹⁵ nem⁶⁹⁶ penhor⁶⁹⁷ nem⁶⁹⁸ constrengam⁶⁹⁹ por⁷⁰⁰ aquelas⁷⁰¹ cousas⁷⁰² per⁷⁰³ que⁷⁰⁴ o⁷⁰⁵ deum⁷⁰⁶ penhorar⁷⁰⁷ ou⁷⁰⁸ constrenier⁷⁰⁹.

fol. 4.

N.º 4

617 e
653 e 654 colheitas.
664 a 666 e
670 minhas
673 e 674 todos
677 mui bem
694 minhas
703 a 705 porque
709 constrenger os meus moordomos nom quizerem penhorar e esto seja ante coheçudo perante os alvaziis.

Constatação 34 per que ElRey manda que o alcaide nom faça auença com os vogados nem procuradores per razom dos salalros nem levem parte dos preitos que tiverem.

Outro si mando firmemente e defendo que os alcaides dessa villa nom se venham com os vogados dessa villa nem levem delles alguma cousa dos preitos que ouverem em concelho nem façam com elles nenhuma auença nem preito. E defendo que o alcaide nom ameace per si nem per outrem em concelho, nem em segredo os vogados que voguem em concelho e demandando os alvaziis. Item outro si defendo que os vogados nom dem nem permitam nenhuma cousa aos alcaides nem a outrem por elles dos preitos que filham. E se algum vogado der ou premeter ou fizer dar ao alcaide sobresta defexa e lhe for provado perca o meu amor e o officio da vogaria por tres anos e tornem ao meu moordomo desa villa em dobro quanto ou ver e deu e fez dar ao alcaide por ese preito. E mando que todos os alcaides desa villa que forem daqui em diante guardem bem todas esas cousas sobreditas como dito he. E se algum alcaide for per sã sandice contra estes meus degredos ou contra algum delles veher ou passar perca porem meu amor e quanto de mim tiver, e sobresto ficará o seu corpo ao meu cousimento e o seu aver. E mando que se algum alcaide desa villa dos aqui en diante pasar contra estes sobreditos meus degredos ou contra algum delles os alvaziis que forem desa villa mo envyem logo dizer. E se ende al fizerem eu me tornarei por ende aos seus corpos e averes. E os alvazis e concelho tenham esta carta em testemunho. Dada em Coimbra a quinze de novembro ElRey o mandou per dom Gonçalo Garcia e per dom Joham Davoym moordomo da corte e per o chanceler e per outros do seu concelho. Era de mil e quatrocentos e dous annos.

fol. 39.

657 a 659 firmemente
667 officiaes
669 todas as
677 muy bem
683 a 685 meu alcaide de Lixboa
691 moordomados
697 penhore
699 costranga
703 a 706 pelas quaaes deuem
709 constrenger os meus moordomos de Lixboa senom por aquelas cousas porque os mordomos nom quizerem penhorar. E esto seja ante sabudo pellos aluaziis. Item mando firmemente e defendo que o alcaide de Lixboa nom se auença com uogados de Lixboa nem receba delles nenhuma cousa dos preitos que teem por uogaria em concelho nem faça com elles auença nenhuma nem preito nenhum. E defendo que o alcaide nom ameace per si nem per outrem em concelho nem em puridade os uogados que uogam no concelho de mandado dos aluaziis. Deffendo ainda que os uogados nom dem nem prometam nenhuma cousa aos alcaides nem a outro algum por elles dos preitos que filham. E sse algum vogado alguma cousa der ou prometer ou fazer dar ou prometer ao alcaide contra esta mha defenssom e em esto for achado perca o meu amor e o officio de uogar por tres anos e torne em dobro ao meu moordomo de Lixboa quanto ouue e deu e fez dar por esse preito. E mando que todos os alcaides de Lixboa que pello tempo forem daqui adeante aguardem bem todas de suso ditas e os meus degredos asi como de suso som scriptos. E sse algum alcaide per ouamento sandeu contra estes meus degredos ou cada hum delles uier passar tanto que o fezer perca o meu amor e quanto de mym tener. E demais o seu corpo e o seu auer ficaram cousimento. E mando que se algum alcaide de Lixboa daqui adeante passar contra os sobreditos meus degredos ou cada hum delles os aluaziis de Lixboa que pello tempo forem logo na ora mo enuiem dizer. E sse ende al fezerem eu me tornarei porende aos seus corpos e lazerarmoham pellos corpos e pellos aueres. E os aluaziis e o concelho de Lixboa tenham ende esta mha carta em testemunho. Dada em Coimbra xv dias de novembro ElRey o mandou per dom Gonçalo Garcia e per dom Joham Dauoym moordomo da corte e per Dom Steue Anes chancellor e per outros de seu consselho. Vicente Fernandes a fez. Era de mil e ccc e dous annos.

fol. 37.

XI

A seguinte provisào, dirigida ao rico-homem, juiz e tabellião de Viseu sobre materias de fazenda, é evidentemente pelo seu assumpto uma circular, de que se lançou no registo da Chancellaria o transumpto dirigido aos magistrados do districto de Viseu, mas que devia ser applicavel a outros districtos, onde eram iguaes os desconcertos que nella se pretendiam remediar.

1265—ABRIL 2

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie vobis ricomini et judici et tabellioni meo et meo portario de Viseo salutem. Mando uobis quod uos filietis omnes meas hereditates forarias siue regalengarias de iudicato de Viseo quas inueneritis quod homines eiusdem iudicatus uendiderunt uel donauerunt uel atestarunt militibus uel ordinibus uel aliis hominibus per quos ego perdo de ipsis hereditatibus meos foros et meos directos et faciatis ipsas hereditates reuerti ad capita casalium et non sufferatis quod de cetero uendant eas nec donent nec atestent nisi talibus hominibus qui faciant de illis mihi plene meum forum quod fecerunt tempore patris mei et auuy mei et faciatis quod illi qui eas comparauerint recipiant suos denarios quos pro eis dederunt et non magis et si eos recipere noluerint filiate sibi ipsas hereditates et date eas ad populandum talibus hominibus qui faciant de eis mihi meum forum quod fecerunt inde tempore patris mei uel auui mei uel melius si uos melius potueritis et ipsi quibus eas dederitis ad populandum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas habeant eas in perpetuum. Item mando uobis quod uos filietis meas hereditates illis qui eas leixarunt et uel leixant et uadunt morari in hereditatibus militum siue ordinum et date ipsas hereditates ad populandum talibus hominibus qui mihi faciant de eis meum forum plene quod inde fecerunt tempore patris mei et auuy mei uel melius si uos melius potueritis si ipsi qui eas leixarunt uel leixant noluerint eas populare et morari in eis et dare inde mihi meum forum quod fecerunt et dederunt tempore patris mei et auui mei et ipsi quibus eas dederitis ad populandum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas habeant ipsas hereditates in per-

petuum. Item mando uobis quod filietis mea casalia que inueneritis depopulata et detis ea ad populandum talibus hominibus qui mihi faciant de eis meum forum plene quod fecerunt tempore patris mei et auui mei uel melius si melius potueritis si ipsi qui sunt de auoenga de ipsis casalibus noluerint ea populare et dare inde mihi meum forum quod dederunt tempore patris mei et auui mei uel si uobis non dederint populatores de ipsa auoenga que populent ea et que dent inde mihi meum forum sicut dictum est supra et ipsi quibus ipsa casalia dederitis ad populandum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas habeant ea in perpetuum. Et mando quod germani eorum qui habent mea casalia populata non habeant quinonem in eis si non dederint cabeçalen qui seruiat totum casalem. Item mando quod milites qui a tempore patris mei et auuy mei habuerunt aliquas meas hereditates de caualaria quod seruiant eas de collecta et de caballo et de iugada sicut vilani et ordines similiter et dent inde mihi omnes alios meos foros et directos quos inde dederunt tempore patris mei et auuy mei ad dies assignatos de anno ad quos eos mihi dare debuerint. Vnde aliter non faciatis sin autem ego tornabo me proinde ad uos. Et mando quod uos iudex teneatis istam cartam in testimonium et monstretis eam ricomini qui de me tenuerit ipsam terram de Viseo. Datam Vlixbone secunda die aprilis Rege mandante per Alfonsum Sugerii superiudicem et per alios de consilio suo. Jacobus Ioanis notuit. Era m.^a ccc.^a tertia.

Liv. 1 de Doaç. de Aff. III, fol. 163 v., no Archivo Nacional.

XII

Esta providão é, como a antecedente, uma circular. Existem na Torre do Tombo os transumptos enviados ao concelho de Coimbra (G. 3 M. 2 n.º 13) que tomámos por texto, e ao de Santarem (G. 11 M. 2 n.º 16) que só differe na direcção e em incluir entre os nomes que figuram na subscrição o de Diogo Lopes. N'um Tombo antigo da sé de Viseu (fol. 42) acha-se tambem esta providão incluída n'um acto de revalidação expedida nas côrtes de 1273 que adiante publicámos. Nesta copia apenas se leem as mesmas insignificantes diferenças do transumpto dirigido ao concelho de Santarem. No Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa a fol. 57 v. se encontra registado o transumpto dirigido a este concelho, e a fol. 58 v. a revalidação de 1273. As variantes destas duas copias, um pouco mais notaveis, vão aqui junctas; as da primeira debaixo da letra A e as da segunda debaixo da letra B.

1263—JULHO 28

Alfonsus¹ Dei² gratia³ Rex⁴ Portugalie⁵ vobis⁶ pretori⁷ et⁸ aluazilibus⁹ et¹⁰ concilio¹¹ de¹² Colimbria¹³ salutem¹⁴ et¹⁵ gratiam¹⁶. Sciatis¹⁷ quod¹⁸ dictum¹⁹ fuit²⁰ michi²¹ quod²² uos²³ et²⁴ alii²⁵ de²⁶ meo²⁷ regno²⁸ sentiebatis²⁹ uos³⁰ aggrauatos³¹ de³² quomodo³³ usabam³⁴ anuduvas³⁵. Et³⁶ ego³⁷ super³⁸ hoc³⁹ habui⁴⁰ consilium⁴¹ cum⁴² domno⁴³ Gonsaluo⁴⁴ Garsie⁴⁵ meo⁴⁶ alferaz⁴⁷ et⁴⁸ cum⁴⁹ domno⁵⁰ Johane⁵¹ de⁵² Auoyno⁵³ meo⁵⁴ maiordomo⁵⁵ et⁵⁶ cum⁵⁷ domno⁵⁸ Stephano⁵⁹ Iohanis⁶⁰ meo⁶¹ cancellario⁶² et⁶³ cum⁶⁴ domno⁶⁵ Didaco⁶⁶ Lupi⁶⁷ de⁶⁸ Bayam⁶⁹ et⁷⁰ cum⁷¹ domno⁷² Egea⁷³ episcopo⁷⁴ colimbriensi⁷⁵ et⁷⁶ cum⁷⁷ domno⁷⁸ Matheo⁷⁹ episcopo⁸⁰ vlixbonensi⁸¹ et⁸² cum⁸³ aliis⁸⁴ de⁸⁵ meo⁸⁶ consilio⁸⁷. Et⁸⁸ tenui⁸⁹ pro⁹⁰ bono⁹¹ de⁹² consilio⁹³ eorum⁹⁴ quod⁹⁵ de⁹⁶ cetero⁹⁷ non⁹⁸ utantur⁹⁹ anuduuis¹⁰⁰ in¹⁰¹ meo¹⁰² tempore¹⁰³ nec¹⁰⁴ successorum¹⁰⁵ meorum¹⁰⁶ nisi¹⁰⁷ isto¹⁰⁸ modo¹⁰⁹ prout¹¹⁰ in¹¹¹ ista¹¹² mea¹¹³ carta¹¹⁴ continetur¹¹⁵. Primo¹¹⁶ mando¹¹⁷ et¹¹⁸ statuo¹¹⁹ quod¹²⁰ ego¹²¹ nec¹²² aliquis¹²³ successorum¹²⁴ meorum¹²⁵ unquam¹²⁶ leuemus¹²⁷ denarios¹²⁸ nec¹²⁹ aliam¹³⁰ pecuniam¹³¹ pro¹³² anuduuis¹³³ per¹³⁴ nos¹³⁵ nec¹³⁶ per¹³⁷ alium¹³⁸ nec¹³⁹ per¹⁴⁰ alios¹⁴¹. Item¹⁴² mando¹⁴³ et¹⁴⁴ statuo¹⁴⁵ quod¹⁴⁶ homines¹⁴⁷ qui¹⁴⁸ morantur¹⁴⁹ in¹⁵⁰ hereditatibus¹⁵¹ alienis¹⁵² uidelicet¹⁵³ jugarii¹⁵⁴ et¹⁵⁵ alii¹⁵⁶ homines¹⁵⁷ qui¹⁵⁸ morantur¹⁵⁹ in¹⁶⁰ hereditatibus¹⁶¹ alienis¹⁶² de¹⁶³ quibus¹⁶⁴ dant¹⁶⁵ certam¹⁶⁶ portionem¹⁶⁷ dominis¹⁶⁸ suis¹⁶⁹ non¹⁷⁰ uadant¹⁷¹ ad¹⁷² anuduam¹⁷³. Item¹⁷⁴ mando¹⁷⁵ quod¹⁷⁶ infirmi¹⁷⁷ despossati¹⁷⁸ peregrini¹⁷⁹ soltarii¹⁸⁰ nisi¹⁸¹ fuerit¹⁸² talis¹⁸³ filius¹⁸⁴ soltarius¹⁸⁵ qui¹⁸⁶ contineat¹⁸⁷ casam¹⁸⁸ cum¹⁸⁹ matre¹⁹⁰ sua¹⁹¹ et¹⁹² vxorati¹⁹³ de¹⁹⁴ ipso¹⁹⁵ anno¹⁹⁶ et¹⁹⁷ omnes¹⁹⁸ homines¹⁹⁹ excusati²⁰⁰ per²⁰¹ cartas²⁰² conciliorum²⁰³ secundum²⁰⁴ consuetudinem²⁰⁵ et²⁰⁶ forum²⁰⁷ terre²⁰⁸ et²⁰⁹ homines²¹⁰ de²¹¹ creatione²¹²

A

13 Vlixbona
27 e 28 regno meo
31 grauatos
35 alnuduvas
40 sabiri
130 aliquam
190 e 191 sua matre

B

8 e 9 aluazilibus
13 Vlixbona
27 e 28 regno meo
44 Gonsaluo
100 anuduvas
120 a 146 quod
174 Item mando et statuo quod ego nec aliquis successorum meorum unquam leuemus denarios nec aliquam pecuniam pro anuduvas per nos nec per alium nec per alios.
Item
190 e 191 sua matre

regum²¹³. Et²¹⁴ omnes²¹⁵ homines²¹⁶ qui²¹⁷ morantur²¹⁸ cum²¹⁹ dominis²²⁰ suis²²¹ omnes²²² isti²²³ tales²²⁴ nec²²⁵ aliquis²²⁶ eorum²²⁷ non²²⁸ uadant²²⁹ ad²³⁰ anuduam²³¹. Item²³² nichil²³³ demandetur²³⁴ mulieribus²³⁵ pro²³⁶ anuduua²³⁷. Item²³⁸ mando²³⁹ et²⁴⁰ statuo²⁴¹ quod²⁴² seruiciales²⁴³ et²⁴⁴ ortolani²⁴⁵ et²⁴⁶ molendinarii²⁴⁷ et²⁴⁸ furnarii²⁴⁹ et²⁵⁰ almocouares²⁵¹ de²⁵² ganatis²⁵³ non²⁵⁴ uadant²⁵⁵ ad²⁵⁶ anuduam²⁵⁷. Item²⁵⁸ omnes²⁵⁹ alii²⁶⁰ homines²⁶¹ qui²⁶² sunt²⁶³ in²⁶⁴ seruicio²⁶⁵ dominorum²⁶⁶ suorum²⁶⁷ de²⁶⁸ quibus²⁶⁹ habent²⁷⁰ soldadas²⁷¹ aut²⁷² gubernium²⁷³ aut²⁷⁴ uestitum²⁷⁵ aut²⁷⁶ aliquam²⁷⁷ partem²⁷⁸ animalium²⁷⁹ rerum²⁸⁰ uel²⁸¹ fructuum²⁸² in²⁸³ quibus²⁸⁴ seruiunt²⁸⁵ dominis²⁸⁶ suis²⁸⁷ non²⁸⁸ uadant²⁸⁹ ad²⁹⁰ anuduam²⁹¹. Item²⁹² alii²⁹³ homines²⁹⁴ qui²⁹⁵ morantur²⁹⁶ in²⁹⁷ locis²⁹⁸ de²⁹⁹ quibus³⁰⁰ non³⁰¹ iuerunt³⁰² ad³⁰³ anuduam³⁰⁴ tempore³⁰⁵ patris³⁰⁶ mei³⁰⁷ nec³⁰⁸ aui³⁰⁹ mei³¹⁰ non³¹¹ uadant³¹² ad³¹³ anuduam³¹⁴. Item³¹⁵ pauperes³¹⁶ qui³¹⁷ non³¹⁸ habent³¹⁹ de³²⁰ suo³²¹ per³²² quod³²³ possint³²⁴ ire³²⁵ et³²⁶ in³²⁷ reditu³²⁸ per³²⁹ quod³³⁰ possint³³¹ uiuere³³² ita³³³ quod³³⁴ non³³⁵ oporteat³³⁶ eos³³⁷ uendere³³⁸ domum³³⁹ aut³⁴⁰ uineam³⁴¹ aut³⁴² hereditatem³⁴³ quam³⁴⁴ habent³⁴⁵ propter³⁴⁶ hoc³⁴⁷ non³⁴⁸ uadant³⁴⁹ ad³⁵⁰ anuduam³⁵¹. Item³⁵² clerici³⁵³ et³⁵⁴ scutiferi³⁵⁵ fidalgos³⁵⁶ non³⁵⁷ uadant³⁵⁸ ad³⁵⁹ anuduam³⁶⁰. Item³⁶¹ homines³⁶² de³⁶³ cautis³⁶⁴ et³⁶⁵ de³⁶⁶ onrris³⁶⁷ antiquis³⁶⁸ et³⁶⁹ quas³⁷⁰ Rex³⁷¹ fecit³⁷² uel³⁷³ fecerit³⁷⁴ de³⁷⁵ nouo³⁷⁶ non³⁷⁷ uadant³⁷⁸ ad³⁷⁹ anuduam³⁸⁰. Item³⁸¹ mando³⁸² et³⁸³ statuo³⁸⁴ quod³⁸⁵ omnes³⁸⁶ alii³⁸⁷ homines³⁸⁸ regni³⁸⁹ mei³⁹⁰ quos³⁹¹ ego³⁹² uel³⁹³ successores³⁹⁴ mei³⁹⁵ debuerimus³⁹⁶ uocare³⁹⁷ ad³⁹⁸ anuduas³⁹⁹ non⁴⁰⁰ uocemus⁴⁰¹ eos⁴⁰² nisi⁴⁰³ tempore⁴⁰⁴ guerre⁴⁰⁵ aut⁴⁰⁶ tempore⁴⁰⁷ magne⁴⁰⁸ necessitatis⁴⁰⁹ et⁴¹⁰ ad⁴¹¹ frontariam⁴¹² regni⁴¹³ quod⁴¹⁴ habeamus⁴¹⁵ eos⁴¹⁶ multum⁴¹⁷ necesse⁴¹⁸ et⁴¹⁹ non⁴²⁰ compellantur⁴²¹ ire⁴²² nisi⁴²³ per⁴²⁴ pretores⁴²⁵ et⁴²⁶ aluaziles⁴²⁷ et⁴²⁸ iudices⁴²⁹ locorum⁴³⁰ quia⁴³¹ inueni⁴³² pro⁴³³ ueritate⁴³⁴ quod⁴³⁵ ita⁴³⁶ fuit⁴³⁷ usatum⁴³⁸ tempore⁴³⁹ patris⁴⁴⁰ mei⁴⁴¹ et⁴⁴² aui⁴⁴³ mei⁴⁴⁴. Et⁴⁴⁵ proinde⁴⁴⁶ do⁴⁴⁷ uobis⁴⁴⁸ istam⁴⁴⁹ meam⁴⁵⁰ cartam⁴⁵¹ apertam⁴⁵². Et⁴⁵³ mando⁴⁵⁴ quod⁴⁵⁵ tabellio⁴⁵⁶ de⁴⁵⁷ uestra⁴⁵⁸ uilla⁴⁵⁹ registret⁴⁶⁰ istam⁴⁶¹ cartam⁴⁶² in⁴⁶³ suo⁴⁶⁴ registro⁴⁶⁵. Dante⁴⁶⁶ Colimbrie⁴⁶⁷ v. o. 468 kalendas⁴⁶⁹ augusti⁴⁷⁰ Rege⁴⁷¹ mandante⁴⁷² per⁴⁷³ donnum⁴⁷⁴ Gonsaluum⁴⁷⁵ Garsie⁴⁷⁶ alferaz⁴⁷⁷ et⁴⁷⁸ per⁴⁷⁹ donnum⁴⁸⁰ Johanem⁴⁸¹ de⁴⁸² Auoyno⁴⁸³ maiordomum⁴⁸⁴ curie⁴⁸⁵ et⁴⁸⁶ per⁴⁸⁷ donnum⁴⁸⁸ Stephanum⁴⁸⁹ Iohanis⁴⁹⁰ cancellarium⁴⁹¹ et⁴⁹² per⁴⁹³ donnum⁴⁹⁴ Egeam⁴⁹⁵ episcopum⁴⁹⁶ colimbriensem⁴⁹⁷ et⁴⁹⁸ per⁴⁹⁹ donnum⁵⁰⁰ Matheum⁵⁰¹ episcopum⁵⁰² vlixbonensem⁵⁰³ et⁵⁰⁴ per⁵⁰⁵ alios⁵⁰⁶ de⁵⁰⁷ consilio⁵⁰⁸ suo⁵⁰⁹. Andreas⁵¹⁰ Simeonis⁵¹¹ fecit⁵¹². Era⁵¹³ m. a. 514 ccc. a. 515 tercia⁵¹⁶.

A

233 mando quod nichil
237 anuduua.
257 anuduam.
291 anuduam.
304 anuduam.
314 anuduam.
351 anuduam.
360 anuduam.
367 honrris
380 anuduam.
395 me
399 anuduas
433 in
443 e 444 aui.
470 agusti
484 e 485 maiordomo
491 cancellarium curie et per donnum Didacum Lupi
510 a 512 Johannes Vincentii notuit.

B

233 mando quod nichil
244 e 245 ortolani
367 honrris
397 noctare
449 in istam
458 e 459 ipsa uilla
470 agusti
484 a 516 suum maiordomum et per cancellarium et per donum Didacum Lupi et per episcopos colimbriensem et vlixbonensem et per alios de suo consilio. Era m. a. ccc. a. iii. a.

XIII

Posto que a seguinte provisdo seja dirigida especialmente ao concelho de Coimbra, do seu proprio contexto se deduz ndo s3 que o emprestimo a que ella se refere foi pedido em geral aos concelhos do reino, mas que tambem aquelle pedido se reputou uma offensa aos foros do reino. Involve-se igualmente nesta carta especial a declaraçdo de que se estabelece como principio de direito que nunca o rei ou os seus herdeiros renovem actos de semelhante natureza. Cartas analogas deviam ser dirigidas aos outros concelhos do reino, que se achavam nas mesmas circunstancias. Por todos estes motivos tem este diploma um character legislativo, como nelle reconheceu Ribeiro (Additam. á Synopse p. 9). Fr. F. Branddo publicou-o no Appendice da v Parte da Monarchia Lusitana copiado do archiwo municipal de Coimbra, onde já ndo o encontrámos. Publicou-o tambem Barbosa no Catalogo das Rainhas de Portugal p. 66. Para a presente ediçdo servimo-nos da copia exacta inserida na collecçdo de legislaçdo manuscripta e impressa de Trigoso, hoje propriedade da Academia.

1266—MAIO 4

Notum sit omnibus presentes literas inspecturis, quod cum ego Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie ad honorem Dei, et defensionem fidei christiane contra sarracenos qui terram Regis Castelle inuadebant, et occupa-

bant, uellem ipsum Regem Castelle per terram, et per mare iuuare, et ad suum adiutorium filium meum donnum Dionisium nepotem eiusdem Regis mittere ad tam pium, et laudabile opus, et tam necessarium negocium non haberem copiam expensarum, feci quod idem filius meus donnus Dionisius primogenitus, et heres, peteret nomine suo a conciliis, et communitatibus regni mei subsidium in pecunia ad predictum negotium exequendum, cum alias propter defectum pecunie non posset hoc negotium expedire, et cum concilium Colimbrie eidem filio meo in adiutorium huius negotii quatuor millia librarum promississet, ego postea habito consilio curie mee, intelligens quod predicta petitio per iam dictum filium meum de mandato meo ut supra dictum est facta vertebatur in dampnum et deforamentum regni mei et in periculum anime mee et totius posteritatis mee, nolui quod idem filius meus aliquo modo reciperet pecuniam supradictam et prohibui dicto concilio ne ipsum concilium eidem filio meo iam dictam pecuniam solueret ullo modo, et quia ego ut supra dictum est pro iam dicto negocio exequendo pecunia nimium indigebam, rogavi predictum concilium ut me ipsam pecuniam mutuaret, et ego ipsam pecuniam a prefato concilio mutuo recepi obligans me bona fide eidem concilio ad eandem pecuniam persolendam. Si vero antequam eandem pecuniam soluero morte preueniar obligo prefatum donnum Dionisium filium meum, et omnes heredes, et successores meos, et regnum meum eidem concilio ad soluendum fideliter supradictam pecuniam mutuam et mando, et statuo in perpetuum, et do pro directo quod prefata petitio de mandato meo, ut dictum est a prefato filio meo taliter facta in regno Portugalie per me, et filios, et heredes, et successores meos de cetero numquam fiat. Statuo et quod huiusmodi generale mutuum, quod a predicto concilio modo recipio, de cetero a me, et filiis meis, et heredibus, et successoribus meis modo simili nullatenus exigatur, et quod pro foro, et consuetudine nullatenus habeatur. Et si aliquis de filiis, heredibus, et successoribus meis contra hoc statutum meum venerit incurrat iram omnipotentis Dei, et maledictionem meam habeat in eternum. Quicumque uero hoc meum statutum integrum seruauerit, et illesum, habeat benedictionem Dei Patris, et meam in presenti seculo, et futuro. In cuius rei testimonium dedi inde eidem concilio istam meam cartam meo sigillo plumbeo comunitam. Data Vlixbone XIII die madii, Rege mandante per donnum Gonsaluum Garsie alferaz, et per donnum Johanem de Auoyno maiordomum curie, et per donnum Stephanum Iohannis cancellarium, et per fratrem Alfonsum Albertiz priorem fratrum predicatorum, et per fratrem Julianum gardianum fratrum minorum in Vlixbona et per alios de concilio suo. Johannes Petri notuit. Era M CCC III.

XIV

1266—DEZEMBRO

Estabelecimento da husura em como non cresce mais que o cabo.

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ en⁶ no⁷ mez⁸ de⁹ dezenbro¹⁰ na¹¹ era¹² de¹³ mil¹⁴ e¹⁵ CCC¹⁶ e¹⁷ III.¹⁸ anos¹⁹ que²⁰ husura²¹ nem²² crecença²³ nem²⁴ pea²⁵ nom²⁶ cresce²⁷ mais²⁸ que²⁹ outro³⁰ tanto³¹ conuem³² a³³ saber³⁴ quanto³⁵ for³⁶ o³⁷ cabo³⁸ como³⁹ quer⁴⁰ que⁴¹ per⁴² gram⁴³ tempo⁴⁴ nom⁴⁵ seia⁴⁶ pagada⁴⁷ a⁴⁸ deuida⁴⁹ e⁵⁰ assy⁵¹ antre⁵² iudeu⁵³ e⁵⁴ christaaõ⁵⁵.

fol. 6.

Titulo que pea nem usura nom pode crecer mas que o cabo.

1 a 55 Estabelecido he que husura nom cresce nem outra
pea mays ca outro tanto quanto foy o cabo como quer que

aia gram tempo que nom seia pagada dyuida assy come ante
judeu e chrischaõ e ante chrischaõ e chrischaõ.

fol. 28.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
Das usuras dos iudeos e dos christaaõs.	Titulo das usuras dos iudeos e das peas dos chrischaõs.	Capitulo 56 como a pena nom deve crecer.	
1 a 6 Estabelecido foy 22 e 23 crecença 25 pena 29 ca 45 e 46 passe que nom ssia 50 e 51 assy 55 christaaõ come antre christaaõ e judeu. fol. 30 v.	4 a 6 Stabelecido foy 11 a 13 en a era 19 e 20 que 22 a 24 crecença ou 29 qua 32 a 35 quanto 39 quanto 43 longo 46 e 47 fur solta 50 e 51 assy 55 chrischaõ come antre christaaõ. fol. 67.	11 em na 23 a 25 penas 27 crecam 30 a 38 o cabo 50 e 51 assy 55 cristaaõ como antre cristaaõ e chrischaõ. fol. 56 v.	5 e 6 estabelecido 11 e 12 Era 22 a 25 nem pena 27 creca 32 a 34 a saber 38 caimbo 43 grande 49 a 51 divida, assi 55 Chrisptaõ, como antre Chrisptaõ e Chrisptaõ. Liv. iv, fol. 69.

XV

Esta constituição encontra-se unicamente entre algumas leis geraes junctas aos Costumes de Gravdo, posto que a materia della se possa desumir de diversos estabelecimentos, posturas e costumes da epocha de Affonso III. Porventura é uma emenda ou resumo de alguns desses actos legislativos feito por pessoa particular. Nesse caso serviria para fixar a data de varias provisões sobre custas, aggravos etc. que se encontram sem ella na legislação deste reinado.

1269—SETEMBRO 14

Era m.^a ccc vii anos. Sabado xiiii dias andados do mes de setembro en Lixbooa foy feyta constituição en casa delRey pela corte que en tres cousas seian juygadas as custas. A primeyra é que quando se algum agrava do juyzo que li dá o aluazil ou juyz que le dê as razoes escritas segundo forom razoadas e que le ponan o dia a anbas as partes. E se diz que li mingua algumas razões e que las metan en o agrauo e se non acorda ende o juyz e as quer prouar per homens boos deuelas receber e se as prouar deuelas meter en o agrauo assi como as prouar e se o juyz esto que é sobre dito assy non fezer e o agrauado dalguma destas cousas se ueer queysar alrey darlian carta que li peyte as custas e que lle dê agrauo assy come se agrauar e senon que uenan dizer porque lo non dá. A segunda cousa se se agrava mal que peyte as custas á outra parte. A terceyra se o citado uen e non uen o citador darlian carta en testimoio das custas que o se o citar sobre aquella demanda outra uez que li non responda ata que lli pague aquellas custas.

Maç: 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

XVI

1270—MARÇO 6

Don Afonso pela graça de Deus Rei de Port. e do Algarve. A vos honrrados em Christo Padres, o Arcebispo, e a todos os Bispos, ou áqueles, que en seus logares sum, e a todolos Ricos-homeens, e os Cabidóos, e os Vigairos, e os Abbades, e Priores, e Conuentos, e aos Moesteiros, e Comendadores, e a todolos Alquaides, e Alvazíís, e Juizes, e Concelhos de todo meu Regno, saude, e graça. Vos bem sabedes que Eu puis com vosco, que quando Eu quizesse acrezentar a minha moeda nova, que vo-lo fizesse ante saber. Unde sabede, que Eu quero acrescentar essa moeda, e comezar-la-ei acrezentar primeiro dia de Abril, este primeiro que vem. E faço-vo-lo ante saber por seerdes certos do dia, que mando acrezentar, e fazer essa moeda. E quem quer que aduga prata, ou outros cambios a essa minha moeda, dar-li-am por lo marco de prata quatorze libras da minha moeda velaha: e os outros cambios comprar-li-os-am per aquela medes razom da prata, e gagar-los-am logo mui bem. E mando, que todo-los Taballioens de meu Regno, que screuam esta Minha Carta em seos Registros. Unde al non façades. Dada en Liixbona vi. dias andados de Março. ElRey o mandou. Martim Anes a fez en a Era de mil, e trezentos, e oito annos.

Viterbo, Elucidario T. II, p. 117. Extrahido do Archivo da Villa de Moz.

XVII

1270—DEZEMBRO

Titulo dos que son citados pera casa delRey.

Estabeleçemos¹ que² sse³ alguen⁴ çita⁵ ou⁶ he⁷ çitado⁸ per⁹ carta¹⁰ delRey¹¹ que¹² aquel¹³ que¹⁴ for¹⁵ uençudo¹⁶ pague¹⁷ as¹⁸ custas¹⁹ porque²⁰ o²¹ fatigou²² assy²³ como²⁴ nom²⁵ deuya²⁶ e²⁷ esto²⁸ foy²⁹ assy³⁰ stabeleçudo³¹ en³² dessembro³³ meyado³⁴. Era³⁵ m.³⁶ ccc³⁷ viii.³⁸

fol. 27.

Do que cita se he uençudo que pague as custas.

12 e 13 aquel
19 custas ao uencedor
27 e 28 Esto
36 a 38 de myl ccc viii.

1 e 2 En outra parte he estabeleçudo
4 alguum
6 a 14 outro ssobre carta de nosso ssenhor ElRey se o que cita
19 despesas ao que citou e
22 afadigou
28 a 30 aqesto foy
32 e 33 dezenbro
36 a 38 de mil e trezentos e oyto.

fol. 37.

fol. 71.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Da citaçom feita sobre carta delRey.**Da citaçom feyta sobre carta delRey.****Constituição 78 das citaçoens que som per carta de ElRey.**

1 e 2 Estabeleçudo he
7 a 14 citarom sobre carta de nosso senhor elRey.
Se o que cita
20 a 22 ao que citou porque o afadigou
27 a 32 Esto foy stabeleçudo
36 a 38 de mil ccc viii.º annos

1 a 38 En outra parte. Stabelleçudo é que se alguem cita alguem subre carta delRey se o citante for uençudo pague as despesas ao citado que sen razon demandou e esta cousa for stabelleçuda decembro meyado. Era m.³⁶ ccc viii.³⁸

fol. 65.

1 Em outra parte he estabelecido
4 alguum
6 a 14 outro ssobre carta de nosso senhor ElRey sse o que cita
19 a 23 despesas ao que citou porque o afadigou
30 e 31 estabelecido
35 a 38 da era de mil e trezentos cincoenta e tres anos (sic).

fol. 55.

fol. 29.

XVIII

Posto que esta providencia seja especialmente relativa ás villas de senhorio das ordens militares, inserimo-la aqui pela razdo que já demos (Aff. III—6) a pag. 200.

1271—JANEIRO

Estabeleçudo¹ he² que³ quando⁴ alguem⁵ appella⁶ dos⁷ juyzes⁸ ou⁹ dos¹⁰ aluaziis¹¹ ou¹² dos¹³ alcaldes¹⁴ nas¹⁵ terras¹⁶ das¹⁷ ordens¹⁸ que¹⁹ primeyramente²⁰ appelle²¹ ao²² mestre²³ dessa²⁴ orden²⁵ sse²⁶ for²⁷ no²⁸ rreyno²⁹ e³⁰ de poys³¹ a³² elRey³³. E³⁴ sse³⁵ nom³⁶ ffor³⁷ o³⁸ comendador³⁹ maior⁴⁰ no⁴¹ rreyno⁴² appelhem⁴³ aaquel⁴⁴ que⁴⁵ for⁴⁶ en⁴⁷ sseu⁴⁸ logo⁴⁹ e⁵⁰ desse⁵¹ que⁵² for⁵³ en⁵⁴ sseu⁵⁵ logo⁵⁶ a⁵⁷ elRey⁵⁸. E⁵⁹ sse⁶⁰ o⁶¹ mestre⁶² ou⁶³ o⁶⁴ comendador⁶⁵ mayor⁶⁶

1 e 2 En outra parte he estabeleçudo
15 a 19 das ordeens
36 a 44 o mestre nom for no rreyno apele pera o comendador mayor sse for no rreyno e depois a ElRey e se o comenda-

dor mayor nom for no rreyno apele pera aquel
47 a 56 no logar do comendador e dele
61 a 64 mestre ou

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 5

Lei dos que apellam das villas das ordens.**Capitulo 86 da apellação das terras das ordens.**

1 Estabeleçudo
7 do juiços dos
14 a 23 alcaides das uillas docres primeyramente deue a apelar ao maestre
31 do mestre
36 a 58 o mestre nom for no rreyno apele ao comendador mayor se for no rreyno e del alRey e se o comendador mayor nom for no rreyno apele aaquel que for em logo do comendador mayor e dele alRey.

4 se
15 a 19 en a terra da ordin de merces
21 a 23 appellen ao maestre
25 ordin
28 en o
34 a 40 e se o mestre nom for no reyno appellen ao comendador se for no rreyno e de poys a elrey e se o comendador mayor non for
43 appelle
48 a 56 o logar do comendador mayor e depois
62 maestre

1 e 2 En outra parte estabelecido
5 alguum
14 a 19 alcaides das ordens
33 a 33 ElRey e se o mestre nom for em no regno appelle ao comendador mayor sse for em no regno e depois a ElRey. E sse o commendador moor nom for em no regno appelle aaquelle que for no logo do comendador e delle a ElRey. E aqesto

1 a 20 Item. O que appellar dos juiçes de Ogres primeiro
24 da
29 regno
36 a 56 o Mestre nam for no Regno, appelle ao Commendador Moor; e se nam for no Regno, appelle a quem tener seu luguar, e delle
63 e 64 ou
66 a 78 Moor ou outrem em seu loguo nom forem no Regno,

• A margem em letra cursiva da mesma epocha.

dam⁶⁷ outrem⁶⁸ en⁶⁹ logo⁷⁰ de⁷¹ comendador⁷² mayor⁷³ e⁷⁴ nom⁷⁵ for⁷⁶ do⁷⁷ rreyno⁷⁸ appelle⁷⁹ a⁸⁰ elRey⁸¹ e⁸² esto⁸³ foy⁸⁴ estabelecido⁸⁵ no⁸⁶ mes⁸⁷ de⁸⁸ janeiro⁸⁹. Era⁹⁰ m.^a 91⁹¹ ccc⁹² e⁹³ ix.⁹⁴

fol. 28.

67 ou
71 do
74 e 75 nom
77 no

83 aquesto
86 en no
90 a 94 Era de mil e trezentos e noue.

fol. 71 v.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
67 e 68 ou aquel que for 74 e 78 nom forem no rreino entom 82 e 83 Isto 90 e 94 da era de m. ^a ccc. ^a ix an- nos. fol. 30 v.	67 a 71 ou outro que stouer no logo do 73 e 74 e se 77 no 79 apellen 83 a 85 fuy stabelecodo fol. 67.	85 e 86 estabelecido em no 90 a 94 era de mill e trezentos e nove annos. fol. 56 r.	85 estabelecido 90 a 94 mil trezentos e nove annos. Liv. III, tit. 73, § 4.º

XIX

Esta lei, que se acha com duas datas diversas de anno e de mez nas duas copias insertas (uma incompleta) no Livro das Leis e Posturas, e com differente data de dia nas Ordenações de D. Duarte, é precisamente de 27 de feveiro da era 1310, não só por ser a data em que concordam a maior parte dos textos, mas tambem porque o dia 27 de fevereiro da era 1310 caiu a um sabbado, que é o dia da semana em que se diz ter sido feita.

1272—FEVEREIRO 27

Ley dos rricos homens e dos caualleiros e dos outros que fazem asunadas.

Era¹ de² mil³ e⁴ trezentos⁵ e⁶ dez⁷ anos⁸. Conhoscam⁹ todos¹⁰ aqueles¹¹ que¹² esta¹³ carta¹⁴ uirem¹⁵ e¹⁶ ou-
uirem¹⁷ que¹⁸ heu¹⁹ don²⁰ Affonso²¹ pela²² graça²³ de²⁴ Deus²⁵ Rey²⁶ de²⁷ Portugal²⁸ e²⁹ do³⁰ Algarue³¹ sabba-
do³² uinte³³ e³⁴ sete³⁵ dias³⁶ de³⁷ feueiro³⁸ en³⁹ Lixboa⁴⁰ eu⁴¹ ouuy⁴² consello⁴³ com⁴⁴ meu⁴⁵ moordomo⁴⁶
maior⁴⁷ e⁴⁸ com⁴⁹ meu⁵⁰ chançeler⁵¹ e⁵² com⁵³ meu⁵⁴ meyrinho⁵⁵ moor⁵⁶ e⁵⁷ com⁵⁸ outros⁵⁹ do⁶⁰ meu⁶¹ consello⁶²
sobre⁶³ feyto⁶⁴ das⁶⁵ assunadas⁶⁶ que⁶⁷ se⁶⁸ faziam⁶⁹ em⁷⁰ o⁷¹ meu⁷² rregno⁷³ sobre⁷⁴ que⁷⁵ eu⁷⁶ auia⁷⁷ posto⁷⁸
meu⁷⁹ degredo⁸⁰ e⁸¹ era⁸² pequeno⁸³ e⁸⁴ nom⁸⁵ nas⁸⁶ queriam⁸⁷ a⁸⁸ leixar⁸⁹ de⁹⁰ fazer⁹¹ por⁹² ende⁹³. Eu⁹⁴ au-
do⁹⁵ consello⁹⁶ con⁹⁷ elles⁹⁸ achei⁹⁹ que¹⁰⁰ essas¹⁰¹ asunadas¹⁰² eram¹⁰³ muyto¹⁰⁴ a¹⁰⁵ meu¹⁰⁶ dano¹⁰⁷ e¹⁰⁸ dos¹⁰⁹
meus¹¹⁰ filhos¹¹¹ dalgo¹¹² e¹¹³ dos¹¹⁴ meus¹¹⁵ moesteiros¹¹⁶ e¹¹⁷ das¹¹⁸ hordiis¹¹⁹ e¹²⁰ de¹²¹ todo¹²² meu¹²³ poboo¹²⁴.

Dos que fazem as assunadas.

7 dous
11 e 12 quantos
23 mercee
38 janeiro
42 e 43 ouue consello
59 e 60 os outros de
66 assuadas
68 a 71 faziam en

81 E porque o degredo
84 a 88 nom nas queria
92 e 93 Porem
95 ouue
99 e achey
102 assuadas
115 a 119 meestres e das eigreias e das ordees
123 a 134 o poboo dos meus rreynos e achey e tiue por bem

N.º 4

N.º 5

Constetução vigeesima nona per que ElRey defende as asuadas.

9 Conheção
18 e 19 que
33 a 35 dezasete
42 a 44 ouve consello com o
47 mor
49 com o
53 com o
64 feitos
66 asuadas
70 e 71 em
81 e porque o degredo
84 a 86 nom as
88 e 89 leixar
95 avido
102 asuadas
113 a 115 e dos
117 a 119 e igrejas e do regno
123 o meu

9 Conheçam
11 os
29 a 31 e Conde de Bellonha
34 e 35 sete
42 a 44 ouve consello com o
47 Moor
49 com o
52 e 53 Moor, e com o
59 os outros
66 asuadas
71 e 72 meu
81 e 82 e porque o degredo era
84 a 86 nom as
88 porem
92 a 94 E Eu
102 assuadas
107 dampno
111 a 115 Fidalgos e dos
119 Igrejas, e Hordeens

M. L. TOM. I.

56

contendo⁴⁵³ no⁴⁵⁴ degredo⁴⁵⁵. E⁴⁵⁶ outrosi⁴⁵⁷ o⁴⁵⁸ abade⁴⁵⁹ ou⁴⁶⁰ priol⁴⁶¹ se⁴⁶² lhi⁴⁶³ seruiço⁴⁶⁴ fazer⁴⁶⁵ peiteo⁴⁶⁶ outrosi⁴⁶⁷ açeinado⁴⁶⁸ ao⁴⁶⁹ meirinho⁴⁷⁰ todo⁴⁷¹ entegradamente⁴⁷². En⁴⁷³ outra⁴⁷⁴ parte⁴⁷⁵ mando⁴⁷⁶ que⁴⁷⁷ pola⁴⁷⁸ sobegido⁴⁷⁹ que⁴⁸⁰ o⁴⁸¹ rricomem⁴⁸² fazer⁴⁸³ nos⁴⁸⁴ moesteiros⁴⁸⁵ ou⁴⁸⁶ nas⁴⁸⁷ eigreias⁴⁸⁸ o⁴⁸⁹ meirinho⁴⁹⁰ penhore⁴⁹¹ na⁴⁹² sa⁴⁹³ herdade⁴⁹⁴ ou⁴⁹⁵ na⁴⁹⁶ terra⁴⁹⁷ que⁴⁹⁸ teuer⁴⁹⁹ delRey⁵⁰⁰ ou⁵⁰¹ en⁵⁰² todo⁵⁰³ se⁵⁰⁴ mesteer⁵⁰⁵ for⁵⁰⁶ ataa⁵⁰⁷ que⁵⁰⁸ o⁵⁰⁹ entegrem⁵¹⁰ asi⁵¹¹ como⁵¹² he⁵¹³ posto⁵¹⁴ no⁵¹⁵ degredo⁵¹⁶ e⁵¹⁷ o⁵¹⁸ juiz⁵¹⁹ ou⁵²⁰ o⁵²¹ merinho⁵²² entegrea⁵²³ ao⁵²⁴ moesteiro⁵²⁵ ou⁵²⁶ á⁵²⁷ egreia⁵²⁸ ou⁵²⁹ aaquel⁵³⁰ que⁵³¹ fazer⁵³² o⁵³³ dano⁵³⁴. En⁵³⁵ outra⁵³⁶ parte⁵³⁷ mando⁵³⁸ que⁵³⁹ nos⁵⁴⁰ moesteiros⁵⁴¹ e⁵⁴² nas⁵⁴³ eigreias⁵⁴⁴ que⁵⁴⁵ den⁵⁴⁶ a⁵⁴⁷ comer⁵⁴⁸ aos⁵⁴⁹ rricos⁵⁵⁰ homens⁵⁵¹ e⁵⁵² aos⁵⁵³ caualeiros⁵⁵⁴ de⁵⁵⁵ duas⁵⁵⁶ carnes⁵⁵⁷ adubadas⁵⁵⁸ de⁵⁵⁹ tres⁵⁶⁰ guissas⁵⁶¹. Item⁵⁶² mando⁵⁶³ que⁵⁶⁴ quer⁵⁶⁵ que⁵⁶⁶ for⁵⁶⁷ contra⁵⁶⁸ caualeiro⁵⁶⁹ ou⁵⁷⁰ contra⁵⁷¹ escudeiro⁵⁷² ou⁵⁷³ contra⁵⁷⁴ dona⁵⁷⁵ a⁵⁷⁶ sa⁵⁷⁷ casa⁵⁷⁸ por⁵⁷⁹ rrogo⁵⁸⁰ de⁵⁸¹ lhi⁵⁸² fazer⁵⁸³ mal⁵⁸⁴ que⁵⁸⁵ caia⁵⁸⁶ na⁵⁸⁷ pea⁵⁸⁸ de⁵⁸⁹ susso⁵⁹⁰ dictas⁵⁹¹ que⁵⁹² as⁵⁹³ faça⁵⁹⁴ o⁵⁹⁵ meirinho⁵⁹⁶ teer⁵⁹⁷ e⁵⁹⁸ comprir⁵⁹⁹ so⁶⁰⁰ pea⁶⁰¹ do⁶⁰² meu⁶⁰³ amor⁶⁰⁴ e⁶⁰⁵ do⁶⁰⁶ que⁶⁰⁷ de⁶⁰⁸ mi⁶⁰⁹ teen⁶¹⁰ e⁶¹¹ as⁶¹² peas⁶¹³ deste⁶¹⁴ degredo⁶¹⁵ pasarem⁶¹⁶ asy⁶¹⁷ como⁶¹⁸ se⁶¹⁹ partia⁶²⁰ o⁶²¹ outro⁶²². Conuem⁶²³ a⁶²⁴ saber⁶²⁵ as⁶²⁶ duas⁶²⁷ partes⁶²⁸ a⁶²⁹ elRey⁶³⁰ e⁶³¹ a⁶³² terceyra⁶³³ ao⁶³⁴ merinho⁶³⁵. Dada⁶³⁶ en⁶³⁷ Lixboa⁶³⁸ uinte⁶³⁹ e⁶⁴⁰ sete⁶⁴¹ dias⁶⁴² de⁶⁴³ ffeureiro⁶⁴⁴ elRey⁶⁴⁵ o⁶⁴⁶ mandou⁶⁴⁷ per⁶⁴⁸ don⁶⁴⁹ Joham⁶⁵⁰ Dauoin⁶⁵¹ seu⁶⁵² moordomo⁶⁵³ maior⁶⁵⁴ e⁶⁵⁵ per⁶⁵⁶ Steue⁶⁵⁷ Annes⁶⁵⁸ seu⁶⁵⁹ chanceler⁶⁶⁰ e⁶⁶¹ per⁶⁶² Nuno⁶⁶³ Martiiz⁶⁶⁴ seu⁶⁶⁵ meirinho⁶⁶⁶ moor⁶⁶⁷ e⁶⁶⁸ per⁶⁶⁹ Roy⁶⁷⁰ e⁶⁷¹ per⁶⁷² Johan⁶⁷³ Suarez⁶⁷⁴ Coelho⁶⁷⁵ e⁶⁷⁶ per⁶⁷⁷ Fernam⁶⁷⁸ Fernandiz⁶⁷⁹ Cogominho⁶⁸⁰ e⁶⁸¹ per⁶⁸² Pero⁶⁸³ Martiiz⁶⁸⁴ Patarinho⁶⁸⁵ e⁶⁸⁶ per⁶⁸⁷ Pero⁶⁸⁸ Martiiz⁶⁸⁹ Casseual⁶⁹⁰ e⁶⁹¹ per⁶⁹² Affonso⁶⁹³ Soarez⁶⁹⁴ sobrejuiz⁶⁹⁵ e⁶⁹⁶ per⁶⁹⁷ frey⁶⁹⁸ Domingos⁶⁹⁹ e⁷⁰⁰ per⁷⁰¹ Domingos⁷⁰² Iohanes⁷⁰³ Iardo⁷⁰⁴. Pero⁷⁰⁵ Perez⁷⁰⁶ a⁷⁰⁷ ffez⁷⁰⁸. Era⁷⁰⁹ de⁷¹⁰ mil⁷¹¹ e⁷¹² trezentos⁷¹³ e⁷¹⁴ dez⁷¹⁵ anos⁷¹⁶.

fol. 49.

N.º 4

N.º 5

460 e o
468 dobrado
472 inteiramente.
491 o penhore
510 entregue
520 a 523 entregueo
531 a que
535 a 537 Item
547 de
565 qualquer
570 e 571 ou
580 razom
588 pena da asuada. Item mando que todas as cousas
601 pena
613 penas
616 partanse
620 e 621 partiam as do
623 a 626 a saber
632 e 633 huma
636 dante
654 moor
670 Ruy Garcia de Paiva
681 e per mestre Martinho e
685 paçarinho
695 sobrejuizes
699 Giral Domingues
704 a 716 Jardo.

456 e 457 Outro sy
462 que
468 atrenado
472 e 473 enteiramente. E em
482 Rico homem
488 Igrejas
491 ho penhore
510 entregue
520 a 523 entregue-a
527 a 530 aa Igreja ou aaquelles a
534 e 535 dampno. E em
540 a 547 nas Igrejas, e nos Moesteiros dem de
564 que quem
570 e 571 ou
577 sua
580 razom
588 a 591 pena da assuada. Item. Mando, que todas estas cousas de suso ditas
600 e 601 sob pena
609 e 610 mim tem
613 penas
616 partam-se
623 a 625 a saber
633 a 636 terça ao meirinho. Dante
651 d' Abuim
664 martins
670 Ruy Garcia de Penha
673 e 674 Joham Soares
684 e 685 Martins Pantream
689 Martins
699 Gil Domingues
706 Pires

fol. 38 v.

Liv. v, fol. 45.

XX

A data de anno desta lei acha-se evidentemente errada no Livro das Leis e Posturas por se ter lido o x simples como x aspado, mas está correcta em todos os outros codices em que vem transcripta, á excepção dos Foros de Santarem onde a omittiram. É mais duvidosa a data do mez. Não só no Livro das Leis e Posturas, como tambem nas Ordenações de D. Duarte é datada de 21 de julho. Mas juncto aos Foros de Santarem, da Guarda e de Gravão traz uniformemente a data de 21 de junho. Preferimos esta pela maior antiguidade dos tres ultimos codices. Os compiladores das Ordenações Affonsinas alludem a esta lei (Liv. III tit. 48) mas nem a resumem, nem a transcrevem.

1272—JUNHO 21

Carta pera aqueles que andarem em rreuelia e querem ssair dela.

Dom¹ Affonso² pela³ graça⁴ de⁵ Deus⁶ Rey⁷ de⁸ Portugal⁹ e¹⁰ do¹¹ Algarue¹² a¹³ todolos¹⁴ alcaydes¹⁵ e¹⁶ aluaziis¹⁷ e¹⁸ iuizes¹⁹ e²⁰ comendadores²¹ e²² conçelhos²³ dos²⁴ meus²⁵ rreynos²⁶ que²⁷ esta²⁸ carta²⁹ uirem³⁰ saude³¹ e³² graça³³. Sabede³⁴ que³⁵ porque³⁶ eu³⁷ entendi³⁸ maa³⁹ parança⁴⁰ do⁴¹ meu⁴² rreyno⁴³ andarem⁴⁴ os⁴⁵ homeens⁴⁶ en⁴⁷ rreuelia⁴⁸ ssobre⁴⁹ as⁵⁰ demandas⁵¹ que⁵² se⁵³ fazem⁵⁴ os⁵⁵ huuns⁵⁶ aos⁵⁷ outros⁵⁸. Porem⁵⁹ auudo⁶⁰ consselho⁶¹ com⁶² os⁶³ da⁶⁴ mha⁶⁵ corte⁶⁶ stabelezco⁶⁷ e⁶⁸ firmo⁶⁹ pera⁷⁰ senpre⁷¹ que⁷² se⁷³ alguem⁷⁴ en⁷⁵ logo⁷⁶ de⁷⁷ rreuelia⁷⁸ for⁷⁹ deytado⁸⁰ per⁸¹ juizo⁸² daquelo⁸³ sobre⁸⁴ que⁸⁵ lhi⁸⁶ fazem⁸⁷ a⁸⁸ demanda⁸⁹ e⁹⁰ entregada⁹¹ aa⁹² outra⁹³ parte⁹⁴. E⁹⁵ depois⁹⁶ uem⁹⁷ o⁹⁸ que⁹⁹ foi¹⁰⁰ rreuel¹⁰¹ e¹⁰² pede¹⁰³ sa¹⁰⁴ entrega¹⁰⁵ e¹⁰⁶ diz¹⁰⁷ que¹⁰⁸ quer¹⁰⁹ purgar¹¹⁰ ssa¹¹¹ reuelia¹¹² e¹¹³ quer¹¹⁴ estar¹¹⁵ a¹¹⁶ dereyto¹¹⁷ o¹¹⁸ iuiz¹¹⁹ mandelhi¹²⁰ fazer¹²¹ sa¹²² entrega¹²³ se¹²⁴ o¹²⁵ ano¹²⁶ e¹²⁷ o¹²⁸ dia¹²⁹ nom¹³⁰ he¹³¹ passado¹³² contando¹³³ o¹³⁴ ano¹³⁵ daquel¹³⁶ dia¹³⁷ que¹³⁸ começou¹³⁹ a¹⁴⁰ sseer¹⁴¹ rreuel¹⁴² pagandolhi¹⁴³ primeiramente¹⁴⁴ o¹⁴⁵ que¹⁴⁶ foi¹⁴⁷ rreuel¹⁴⁸ todalas¹⁴⁹ custas¹⁵⁰ aa¹⁵¹ outra¹⁵² parte¹⁵³ as¹⁵⁴ que¹⁵⁵ fez¹⁵⁶ hi¹⁵⁷ per¹⁵⁸ rrazom¹⁵⁹ de¹⁶⁰ ssa¹⁶¹ rreuelia¹⁶². E¹⁶³ se¹⁶⁴ depois¹⁶⁵ sobre¹⁶⁶ essa¹⁶⁷ cousa¹⁶⁸ outra¹⁶⁹ uez¹⁷⁰ for¹⁷¹ rreuel¹⁷² ante¹⁷³ que¹⁷⁴ passe¹⁷⁵ o¹⁷⁶ ano¹⁷⁷ contado¹⁷⁸ daquel¹⁷⁹ dia¹⁸⁰ que¹⁸¹ primeiramente¹⁸² foy¹⁸³ rreuel¹⁸⁴ e¹⁸⁵ quer¹⁸⁶ purgar¹⁸⁷ sa¹⁸⁸ rreuelia¹⁸⁹ assy¹⁹⁰ como¹⁹¹ de¹⁹² ssuso¹⁹³ dito¹⁹⁴ he¹⁹⁵ o¹⁹⁶ iuiz¹⁹⁷ mandelhi¹⁹⁸ fazer¹⁹⁹ sa²⁰⁰ entrega²⁰¹ daquella²⁰² cousa²⁰³ pagando²⁰⁴ primeiramente²⁰⁵ as²⁰⁶ custas²⁰⁷ assy²⁰⁸ como²⁰⁹ de²¹⁰ ssuso²¹¹ he²¹² dito²¹³. E²¹⁴ todos²¹⁵ os²¹⁶ fruytos²¹⁷ que²¹⁸ ssayrem²¹⁹ da²²⁰ herdade²²¹ en²²² no²²³ tempo²²⁴ da²²⁵ ssegunda²²⁶ rreuelia²²⁷ seiam²²⁸ da²²⁹ outra²³⁰ parte²³¹. E²³² se²³³ per²³⁴ uentuyra²³⁵ en²³⁶ na²³⁷ terçeyra²³⁸ uez²³⁹

N.º 1

N.º 2

N.º 3

N.º 4

Ley da rreueria enteyra e perfecyta.	Das reuellias.		Ley cento e trinta e duas como e a que tempo pode ganhar e purgar a reuelia e do direito della.
21 a 26 alcaydes e comendadores e concelho do meu rreyno 29 mha carta 39 que he mha 41 e de 44 dandarem 47 a 50 de rreueria sobrelas 55 a 59 huuns outros. Porende 69 e 70 confirmo por 74 alguem 87 fezerem 90 a 92 entregada ende a 98 a outra parte 111 a 120 mandalhy 127 e 128 e 133 contado 140 e 141 seer 143 pagando 153 quaes 163 e 164 E 166 se sobre 173 ata 194 e 195 he dito 198 mandalhy 200 a 202 a entrega dessa 215 e 216 todolos 228 aiaos aquel que trage essa possessom pola rreuelia 236 e 237 na	1 En outra parte stabeleçodo é sobrelhas reuellias. Dom 14 todos os 21 a 33 concelhos e tabalioens de todo o meu rreyno saude. 37 a 41 enteny que é maa parança mya e de 44 da. . darem 47 a 50 de reuelia en reuelia subrellas 55 a 59 huus a outros porende eu 63 a 65 nos de mya 70 pera todo 92 ende 95 e 96 depois 120 mandanhy 122 a 130 entrega se non o ano 133 contado 139 compeçou 143 e pagando 151 a 157 as que feze com razom e 166 e 167 subressa 183 for 194 e 195 é dito 198 mandei 200 a 202 entrega desa 208 e 209 como 222 e 223 no 226 a 228 reuelia ayaos aquel que tragia essa possysson polla rreuelia 234 a 237 pella uentura a	14 todos los 17 a 33 comendadores e aluaziis e juizes e alcaldes e concellos e tabelliões daalen tejo saude 39 que era maa 41 mia e do 44 e destruymento de mias gentes dandaren 47 a 50 de reuelia en reuelia sobrelas 55 a 59 huuns outros porende eu 64 e 65 de mia 74 alguem 87 e 88 fazen 91 e 92 é entreguada ende á 122 a 126 a 129 ano 133 contado 140 e 141 seer 143 pagando 149 todas las 151 á 156 e 157 fez con razom 166 e 167 sobressa 178 contando 194 e 195 é dito 200 a 202 a entregua desa 208 e 209 como 212 e 213 dito 215 e 216 todos los 219 seyren 222 e 223 no 228 aiaos aquel que tragia essa possessom por lá reuelia 234 a 237 por la uentura a	16 a 19 e juizes 22 e 23 dos concelhos e aluaziis 47 e 48 de reuelia em reuelia 60 avindo 65 minha 67 estabeleço 92 á 111 sua 113 e que 122 sua 156 fizer 212 e 213 dito he. 219 ssaissem 236 e 237 na

da⁶¹³ e⁶¹⁴ outro⁶¹⁵ tanto⁶¹⁶ do⁶¹⁷ sseu⁶¹⁸ quanto⁶¹⁹ era⁶²⁰ o⁶²¹ que⁶²² maliciosamente⁶²³ disse⁶²⁴ que⁶²⁵ lhi⁶²⁶ mingua-
ua⁶²⁷ da⁶²⁸ entrega⁶²⁹. E⁶³⁰ sse⁶³¹ per⁶³² uentuyra⁶³³ o⁶³⁴ que⁶³⁵ esteuer⁶³⁶ entregado⁶³⁷ por⁶³⁸ rreuelia⁶³⁹ da⁶⁴⁰ ou-
tra⁶⁴¹ parte⁶⁴² nom⁶⁴³ fez⁶⁴⁴ conpridamente⁶⁴⁵ ssa⁶⁴⁶ entrega⁶⁴⁷ ao⁶⁴⁸ que⁶⁴⁹ ante⁶⁵⁰ fora⁶⁵¹ rreuel⁶⁵² e⁶⁵³ diz⁶⁵⁴ mali-
ciosamente⁶⁵⁵ que⁶⁵⁶ lha⁶⁵⁷ fez⁶⁵⁸ se⁶⁵⁹ nom⁶⁶⁰ poder⁶⁶¹ prouar⁶⁶² que⁶⁶³ essa⁶⁶⁴ entrega⁶⁶⁵ he⁶⁶⁶ ia⁶⁶⁷ feita⁶⁶⁸ entre-
gue⁶⁶⁹ aaquel⁶⁷⁰ que⁶⁷¹ ante⁶⁷² for⁶⁷³ rreuel⁶⁷⁴ todo⁶⁷⁵ aquilo⁶⁷⁶ que⁶⁷⁷ achado⁶⁷⁸ for⁶⁷⁹ que⁶⁸⁰ lhi⁶⁸¹ mingua⁶⁸²
dessa⁶⁸³ entrega⁶⁸⁴ e⁶⁸⁵ de⁶⁸⁶ outro⁶⁸⁷ tanto⁶⁸⁸ do⁶⁸⁹ sseu⁶⁹⁰ pagandolhi⁶⁹¹ sem⁶⁹² aqesto⁶⁹³ todas⁶⁹⁴ custas⁶⁹⁵ as⁶⁹⁶
quaaes⁶⁹⁷ forem⁶⁹⁸ com⁶⁹⁹ rrazom⁷⁰⁰. E⁷⁰¹ logo⁷⁰² em⁷⁰³ começo⁷⁰⁴ destas⁷⁰⁵ demandas⁷⁰⁶ destas⁷⁰⁷ entregas⁷⁰⁸ iure⁷⁰⁹
o⁷¹⁰ demandado⁷¹¹ que⁷¹² maliciosamente⁷¹³ se⁷¹⁴ nom⁷¹⁵ defende⁷¹⁶. E⁷¹⁷ esto⁷¹⁸ que⁷¹⁹ he⁷²⁰ estabelecido⁷²¹ an-
tre⁷²² as⁷²³ mhas⁷²⁴ gentes⁷²⁵ mando⁷²⁶ que⁷²⁷ assy⁷²⁸ sseia⁷²⁹ por⁷³⁰ mim⁷³¹ en⁷³² todas⁷³³ mhas⁷³⁴ demandas⁷³⁵
per⁷³⁶ meus⁷³⁷ procuradores⁷³⁸ e⁷³⁹ per⁷⁴⁰ aqueles⁷⁴¹ que⁷⁴² en⁷⁴³ meu⁷⁴⁴ nome⁷⁴⁵ teueren⁷⁴⁶ algumas⁷⁴⁷ entregas⁷⁴⁸
que⁷⁴⁹ a⁷⁵⁰ mim⁷⁵¹ forem⁷⁵² feitas⁷⁵³ per⁷⁵⁴ rrazom⁷⁵⁵ da⁷⁵⁶ outra⁷⁵⁷ parte⁷⁵⁸ come⁷⁵⁹ por⁷⁶⁰ essas⁷⁶¹ gentes⁷⁶² ssal-
uo⁷⁶³ as⁷⁶⁴ despezas⁷⁶⁵ assy⁷⁶⁶ como⁷⁶⁷ de⁷⁶⁸ ssuso⁷⁶⁹ he⁷⁷⁰ dito⁷⁷¹. Onde⁷⁷² uos⁷⁷³ eu⁷⁷⁴ mando⁷⁷⁵ firmemente⁷⁷⁶
que⁷⁷⁷ tenhamdes⁷⁷⁸ e⁷⁷⁹ façades⁷⁸⁰ teenr⁷⁸¹ e⁷⁸² aguardar⁷⁸³ todas⁷⁸⁴ estas⁷⁸⁵ cousas⁷⁸⁶ assy⁷⁸⁷ como⁷⁸⁸ de⁷⁸⁹ ssuso⁷⁹⁰
ssom⁷⁹¹ dictas⁷⁹². E⁷⁹³ mando⁷⁹⁴ que⁷⁹⁵ cada⁷⁹⁶ huum⁷⁹⁷ de⁷⁹⁸ uós⁷⁹⁹ en⁸⁰⁰ uossas⁸⁰¹ uilas⁸⁰² que⁸⁰³ façades⁸⁰⁴ escre-
uer⁸⁰⁵ todas⁸⁰⁶ estas⁸⁰⁷ cousas⁸⁰⁸ compridamente⁸⁰⁹. E⁸¹⁰ uós⁸¹¹ tabellioens⁸¹² escreuedede⁸¹³ esta⁸¹⁴ postura⁸¹⁵ en⁸¹⁶
uossos⁸¹⁷ rregistros⁸¹⁸. Vnde⁸¹⁹ al⁸²⁰ non⁸²¹ façades⁸²². Dada⁸²³ en⁸²⁴ Lixboa⁸²⁵ XXI⁸²⁶ dia⁸²⁷ de⁸²⁸ julho⁸²⁹. Era⁸³⁰
de⁸³¹ mil⁸³² e⁸³³ ccc⁸³⁴ e⁸³⁵ xxxx.⁸³⁶ años⁸³⁷.

fol. 5.

N.º 1	N.º 2	N.º 3	N.º 4
633 uentura	632 e 633 pella uentura	625 e 626 ca li	669 e entregue
643 e nom	636 estaua	636 estaua	677 que hi
656 ca	646 a	646 a	683 de sa
669 e 670 entreguem áquel	670 áquel	657 la	707 e destas
673 foy	673 foy	666 e 667 é	722 ante
675 de cabo	675 e 676 todaquillo	673 foy	724 minbas
678 e 679 for achado	686 delhy	686 deli	734 minhas
682 minguaua	693 aquisto	693 aquisto	770 e 771 dito he.
696 a 698 que fez	698 a 700 fez subresto con razon en o logo.	698 e 699 sobre aqesto fez cum	778 a 780 tenhaaes e façaaes
703 en no	703 a 707 no começo das	703 no	783 guardar
705 das	703 a 707 no começo das	705 das	804 façaaes
711 demandador que maliciosamente nom demanda e outrossy o defendedor	711 demandador que maliciosamente nom demanda e o defendedor	711 demandador que maliciosamente non demanda e o defendedor	819 honde
714 e 715 nom	720 a 723 estabeleesco antre	720 a 724 estabeleesco antre mias	823 Dante
722 e 723 antre	747 as	731 mi	826 e 827 a vinte e hum dias
732 e	750 e 751 my	733 e 734 todas las mias	832 a 837 mil e trezentos e dezanos
750 e 751 por my	756 e 757 doutra	747 as	fol. 61.
756 e 757 doutra	760 e 761 polhas	750 e 751 mi	
768 a 772 dito he. Unde	770 a 772 dito é Unde	755 razom da reuellia	
777 que uós	777 que uós	768 a 772 é de suso dito. Unde	
783 guardar	783 guardar	777 que uós	
791 e 792 he dito. E outrossy todas las custas assy como de suso som ditas.	794 mandouos	783 agardar	
795 a	800 en cada huua das	791 e 792 dito.	
800 que en cada huma de	811 aos	794 mando-uos	
803 e 804 façades	813 a 817 que as escreuam en seus	800 en cada uma de	
829 a 837 junho.	819 e 820 ondal	809 a 822 de suso ditas compridamente aos uossos tabellioes e aos uossos escriuaes que os escreuan en seus liuros e en seus registros.	
	829 a 837 junho. ElRey o mandou per aquelles que son de seu consello. Martin Perit a fez. Era m.ª ccc x.	829 a 837 junho. ElRey o mandou per aquelles que son de seu consello. Martin Periz a fez. Era m.ª ccc x.	
	fol. 31 v.	fol. 63.	fol. 19 v.

XXI

Esta circular acerca da saída dos cereaes não apparece em nenhum dos codices de leis antigas. Conservou-a apenas o exemplar das Ordenações Affonsinas, d'onde a tirámos. Seguiremos o texto da edição de Coimbra de 1792 com as respectivas variantes.

1273—JULHO 31

Dom Affonso pella graça de Deos Rey de Purtugal, e «Conde de Bellonha»¹. A todos os Alquaides, Alvazis, e Commendadores do meu Regno, que esta Carta virem, saude. Mandamos-vos sob pena dos corpos e dos averes, que nom sofrades, que nenhum saque pam de nenhuma natura, nem farinha fora do meu Regno, per mar nem per terra. E fazede apregoar per nossas terras, que nenhum nom seja ousado de o sacar. E se pella ventura achardes alguém, que o sacar, mandamos-vos, que vós filhede esse pam, e quanto trouxer, como «a descarreirado»²; e mando, que o Alqaide, ou aquelle que a terra tever, aja a terça parte de todo aquelle, que hi

¹ do Algarve
² descaminhados.

filharem, e que o meu Almuxarife guarde pera mim a outra terça; e se ¹hi¹ meu Almuxarife nom ²ouver², mando, que os Juizes, ou os Alquaides da terra me guardem essa minha terça, e o acusador, que esse pam acusar, leve a outra terça. Dante em Lixboa treze dias de Julho. ElRey o mandou per sa Corte. Martim Pires a fez. Era de mil e trezentos e onze annos.

Liv. v, tit. 48.

¹ o
² for

XXII

1273—SETEMBRO

Stabeleçimento en como nomeem as testemunhas en juizo.

Mando¹ que² sse³ alguem⁴ for⁵ entrado⁶ e⁷ ouer⁸ preyto⁹ perdante¹⁰ o¹¹ juiz¹² e¹³ en¹⁴ juizo¹⁵ disser¹⁶ que¹⁷ quer¹⁸ prouar¹⁹ ssa²⁰ entençom²¹ que²² lhi²³ for²⁴ mandada²⁵ pelo²⁶ iuiz²⁷ que²⁸ nomee²⁹ as³⁰ testemunhas³¹ e³² possa³³ nomear³⁴ e³⁵ aduzer³⁶ pera³⁷ prouar³⁸ ssa³⁹ entençom⁴⁰ ata⁴¹ XXX.⁴² testemunhas⁴³ e⁴⁴ nom⁴⁵ mais⁴⁶. E⁴⁷ sse⁴⁸ ssa⁴⁹ entençom⁵⁰ prouar⁵¹ pelas⁵² duas⁵³ que⁵⁴ nom⁵⁵ sseiam⁵⁶ desfeytas⁵⁷ ou⁵⁸ deytadas⁵⁹ per⁶⁰ dereyto⁶¹ ualha⁶² a⁶³ proua⁶⁴ e⁶⁵ sseia⁶⁶ firme⁶⁷. Esta⁶⁸ postura⁶⁹ foy⁷⁰ en⁷¹ Lixbooa⁷² feita⁷³ en⁷⁴ no⁷⁵ mes⁷⁶ de⁷⁷ setembro⁷⁸. Era⁷⁹ de⁸⁰ mil⁸¹ e⁸² trezentos⁸³ e⁸⁴ xi⁸⁵ anos⁸⁶.

fol. 6.

Como podem nomear testemunhas no preyto.

1 Mandamos
5 a 10 preyto entrado ha perdeante
16 e 17 que
22 e

25 mandado
31 e 32 temoynas
35 a 43 XXX e aduzer pera prouar sa entençom
68 a 86 e esta postura é ffeyta.

fol. 28.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 4

Ley das xxx.ª testemunhas.

5 a 10 ouer preyto entrado perante
13 a 15 en juizo e
21 e 22 tençom e
25 mandado
32 e 33 possa
49 a 52 prouar a entençom per
71 a 73 feyta en Lixbooa
79 a 86 da era de xi annos.
fol. 31.

1 Item mando
5 a 11 á preyto entrado perante al-
guu
22 e
25 mandado
32 e 33 possaas
43 testemonhyas
53 duas dellas
67 a 86 firme.
fol. 65.

**Capitulo cento e nove de quantas
testemunhas podem ser
nomeadas.**

1 Mandamos
5 a 10 preito entrado ha perante
16 e 17 que
22 e 23 e lhc
25 e 26 mandado per o
32 a 50 possa numear trinta e adu-
zer pera provar sa entençom e se
52 per as
68 a 86 e esta postura he feita.
fol. 58.

**Constetuçom cento e trinta e tres
quantas testemunhas podem
ser dadas em um feyto.**

4 algum preito
7 a 16 perante os juizes e o que ou-
ver o preito disser em juizo
22 e
25 a 27 mandado pelos juizes
32 e 33 possa
39 sua
68 a 75 E esto foy feito em Lisboa
no
fol. 62.

XXIII

Nos *Additamentos á Synopse Chronologica* vem mencionado este estabelecimento com a data de dezembro, que lhe attribue o *Livro das Leis e Posturas*. Preferimos a de setembro não só por ser a que lhe acharam os compiladores das *Ordenações de D. Duarte e das Affonsinas*, mas também por ser a que se lê no mais antigo exemplar, o dos *Foros de Santarem*.

1273—SETEMBRO

Stabeleçmento pera aquel que sse chama outor.

Se¹ alguẽm² for³ chamado⁴ ssobre⁵ alguma⁶ cousa⁷ muuil⁸ ou⁹ nom¹⁰ mouil¹¹ perdante¹² os¹³ iuizes¹⁴ e¹⁵ nomear¹⁶ outor¹⁷ en¹⁸ juizo¹⁹ e²⁰ sse²¹ chama²² a²³ ele²⁴ deuelli²⁵ o²⁶ iuiz²⁷ a²⁸ nomear²⁹ dia³⁰ a³¹ que³² aduga³³ o³⁴ outor³⁵ que³⁶ defenda³⁷ aquel³⁸ que³⁹ he⁴⁰ chamado⁴¹. E⁴² sse⁴³ adusser⁴⁴ o⁴⁵ outor⁴⁶ a⁴⁷ que⁴⁸ sse⁴⁹ chamou⁵⁰ e⁵¹ sse⁵² o⁵³ outor⁵⁴ quiser⁵⁵ defender⁵⁶ en⁵⁷ iuizo⁵⁸ dê⁵⁹ fiadores⁶⁰ aaquel⁶¹ que⁶² o⁶³ nomeou⁶⁴ por⁶⁵ outor⁶⁶ e⁶⁷ se⁶⁸ chamou⁶⁹ a⁷⁰ ele⁷¹. E⁷² sse⁷³ o⁷⁴ demandador⁷⁵ uençer⁷⁶ a⁷⁷ cousa⁷⁸ sobre⁷⁹ que⁸⁰ he⁸¹ a⁸² contenda⁸³ iulgelha⁸⁴ o⁸⁵ iuiz⁸⁶ por⁸⁷ sua⁸⁸ e⁸⁹ faça-o⁹⁰ dela⁹¹ entregar⁹² e⁹³ defenda-o⁹⁴ na⁹⁵ entrega⁹⁶. E⁹⁷ sse⁹⁸ o⁹⁹ demandado¹⁰⁰ disser¹⁰¹ ao¹⁰² outor¹⁰³ a¹⁰⁴ que¹⁰⁵ sse¹⁰⁶ chamou¹⁰⁷ que¹⁰⁸ o¹⁰⁹ defenda¹¹⁰ e¹¹¹ sse¹¹² o¹¹³ outor¹¹⁴ nom¹¹⁵ quiser¹¹⁶ uuir¹¹⁷ a¹¹⁸ defendelo¹¹⁹ ou¹²⁰ sse¹²¹ ueenr¹²² e¹²³ o¹²⁴ non¹²⁵ quiser¹²⁶ defender¹²⁷ sse¹²⁸ o¹²⁹ demandado¹³⁰ defendendo¹³¹ a¹³² cousa¹³³ ssobre¹³⁴ que¹³⁵ he¹³⁶ a¹³⁷ contenda¹³⁸ for¹³⁹ dela¹⁴⁰ uençudo¹⁴¹ o¹⁴² outor¹⁴³ sseia¹⁴⁴ theudo¹⁴⁵ de¹⁴⁶ a¹⁴⁷ dar¹⁴⁸ dobrada¹⁴⁹ aaquel¹⁵⁰ a¹⁵¹ que¹⁵² a¹⁵³ cousa¹⁵⁴ foy¹⁵⁵ uençuda¹⁵⁶ ou¹⁵⁷ cambhada¹⁵⁸ per¹⁵⁹ el¹⁶⁰ ou¹⁶¹ per¹⁶² cuio¹⁶³ herel¹⁶⁴ he¹⁶⁵. E¹⁶⁶ mando¹⁶⁷ que¹⁶⁸ tanto¹⁶⁹ que¹⁷⁰ sse¹⁷¹ alguẽm¹⁷² chamar¹⁷³ a¹⁷⁴ outor¹⁷⁵ sseia¹⁷⁶ theudo¹⁷⁷ de¹⁷⁸ iurar¹⁷⁹ que¹⁸⁰ sse¹⁸¹ nom¹⁸² chama¹⁸³ a¹⁸⁴ ele¹⁸⁵ maliciosamente¹⁸⁶ nem¹⁸⁷ pera¹⁸⁸ perlongar¹⁸⁹ o¹⁹⁰ preyto¹⁹¹. E¹⁹² esta¹⁹³ postura¹⁹⁴ foy¹⁹⁵ feyta¹⁹⁶ no¹⁹⁷ mes¹⁹⁸ de¹⁹⁹ dezembro²⁰⁰. Era²⁰¹ de²⁰² mil²⁰³ ccc²⁰⁴ e²⁰⁵ xi²⁰⁶ anos²⁰⁷.

fol. 6.

Do que se chama a autor.

1 Estabeleçudo he que se	60 fyador
8 a 11* mouyl	92 entregue
13 e 14 o juiz	95 en a
22 o chamar	103 a 113 outro que o uenha defender e o
28 e 29 assynar	123 e 124 e
33 dê	147 e 148 dar
36 que o	150 a 158 áquel que lhy foy uenduda ou canbada ou a sseu herel se essa coussa foy uenduda ou canbada
38 sobre aquelo	169 a 171 se
44 nom aduser ao dya assynado defendasse per sy e se ao dya adusser	174 e 175 outor que
51 e 52 e	191 a 207 preito.

fol. 28.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
<p>Esta he a postura do outor a que se chamão alguẽm.</p> <p>8 a 11. mouil ou raiz 13 e 14 o juiz 22 chamar 28 e 29 a asiinar 34 seu 36 que o 38 sobre aquelo 41 chamado. E sse o nom aduser ao dia a ele asinaado defendasse per ssey. 45 ao dia o 52 a 54 o outor o 63 a 71 se a el chamou. 79 por sua sobre 83 demanda 112 e 113 esse 124 e 125 non no 138 contienda e 155 a 158 for uenduda ou escambhada ou a sseu herel se essa coussa foy uenduda ou escambhada 169 logo 172 home 188 por 192 e 193 Esta 200 setembro 205 e 206 xi</p> <p style="text-align: right;">fol. 31.</p>	<p>1 Estabeleçudo é que se</p> <p>8 mouil 12 a 14 perante alguẽm juiz 22 chamar 28 e 29 asiinar 34 ou 36 que o 38 sobre aquiho a 41 a 43 chamado. Esse o nom dusser ao dya asynado defendasse per sy. E se ao dya 53 e 54 outor o 60 e 61 fiador ou aquel 64 nomeo 76 e 77 a 84 por sua iulgella 100 demandador 110 uenha defender 112 e 113 esse 122 a 125 ueer entom e nom no 131 en defendendo 135 e 136 que 145 teodo 149 dublada 158 a 160 scambyada per herel 172 alguẽm se 174 ao 177 e 178 teodo de o 186 a 207 maliciosamente.</p> <p style="text-align: right;">fol. 64. v.</p>	<p>2 alguẽm</p> <p>8 mouill 12 perante 17 autor 22 chamar 26 a 29 assignar 34 a 36 aquelle autor que o 38 a 46 daquell que ha chamado. E se o nom adusser ao dia assignado defendasse per sy. E sse ao dia adusser autor 51 a 54 E o autor o 61 aquelle 66 autor 84 por sentença julgalha 87 a 90 e faça-o 103 outro 111 a 114 e o outro 117 a 119 vir defendello 131 defendeo 139 e for 141 a 143 vencido e o outro 147 lha 151 e 152 quo 155 e 156 for vendida 164 herdeiro elle 172 a 175 ao outro chamar 189 enbargar nem pera alongar 197 em no 200 e 201 setembro da era</p> <p style="text-align: right;">fol. 83.</p>	<p>5 a 14 perante algum Juiz sobre alguma cousa mouel, ou de raiz,</p> <p>17 autor 22 chamar 23 deve-lhe 28 e 29 d'assignar 32 que o 34 a 38 e defenda daquello, a 42 e 43 e se o nom adusser ao dia assignado, defendá-se per sy; e se ao dia assignado 46 autor 49 se assy 52 a 54 esse autor o 65 e 66 em Juizo por autor 103 autor 112 a 114 esse autor 122 vier 141 vencido 143 autor 156 a 158 vendida, ou escambhada. ou a seu herel, se esta coussa foi vendida, ou escambhada 162 por aquelle 168 a 170 que 173 se chamar 175 autor 188 per 192 e 193 Esta 200 e 201 Setembro da era</p> <p style="text-align: right;">Líc. iv, tit. 59.</p>

* Em entrelinha por letra mais moderna, e pela mesma letra da entrelinha: «No livro branco 127: no v.º livro da partida titulo v.º l. xxxii—Quite e liure—e a lei seguinte. E esta ley—quite e liure—diz sinprezmente a cousa uenduda e non diz mais mouil que rraiz, senon fala geerall: ca assy o entendendo o direito per qualquer cousa que seia uendida quer seia mouil quer rraiz.»

XXIV

Esta carta acha-se tambem inserida no Livro III de Doações de Affonso III fol. 5 v., e no Livro dos Bens de D. Jodo de Portel fol. 80 v. no Archivo Nacional. As variantes do primeiro transumpto vão debaixo da letra A e as do segundo debaixo da letra B.

1273—DEZEMBRO 18

Carta domini Regis super corrigimento corrigendo in regno.

Dom¹ Affonso² pela³ graça⁴ de⁵ Deus⁶ Rey⁷ de⁸ Portugal⁹ e¹⁰ do¹¹ Algarve¹². A¹³ todos¹⁴ aqueles¹⁵ que¹⁶ esta¹⁷ carta¹⁸ uiren¹⁹ e²⁰ ouiren²¹ fazo²² saber²³ que²⁴ como²⁵ eu²⁶ recebesse²⁷ cartas²⁸ e²⁹ mandado³⁰ do³¹ papa³² que³³ eu³⁴ corregesse³⁵ e³⁶ fizesse³⁷ correger³⁸ todas³⁹ cousas⁴⁰ que⁴¹ dizian⁴² que⁴³ eu⁴⁴ e⁴⁵ os⁴⁶ de⁴⁷ meu⁴⁸ reyno⁴⁹ fezeramos⁵⁰ en⁵¹ meu⁵² reyno⁵³ forzas⁵⁴ e⁵⁵ agrauamentos⁵⁶ per⁵⁷ mi⁵⁸ e⁵⁹ pelos⁶⁰ meus⁶¹ ao⁶² arcebispo⁶³ a⁶⁴ as⁶⁵ bispos⁶⁶ e⁶⁷ aos⁶⁸ prelados⁶⁹ e⁷⁰ ás⁷¹ eigreias⁷² e⁷³ aos⁷⁴ moesteyros⁷⁵ e⁷⁶ ás⁷⁷ pessoas⁷⁸ das⁷⁹ eigreias⁸⁰ e⁸¹ dos⁸² moesteyros⁸³ e⁸⁴ aos⁸⁵ fidalgos⁸⁶ e⁸⁷ aas⁸⁸ ordiis⁸⁹ e⁹⁰ aos⁹¹ concellos⁹² e⁹³ a⁹⁴ todos⁹⁵ os⁹⁶ poboos⁹⁷ e⁹⁸ a⁹⁹ todas¹⁰⁰ comunidades¹⁰¹ de¹⁰² meu¹⁰³ reyno¹⁰⁴. E¹⁰⁵ eu¹⁰⁶ entendi¹⁰⁷ que¹⁰⁸ o¹⁰⁹ que¹¹⁰ mi¹¹¹ o¹¹² papa¹¹³ enuiaua¹¹⁴ dizer¹¹⁵ e¹¹⁶ rogar¹¹⁷ que¹¹⁸ era¹¹⁹ saude¹²⁰ de¹²¹ mha¹²² alma¹²³ e¹²⁴ onrra¹²⁵ de¹²⁶ meu¹²⁷ corpo¹²⁸ e¹²⁹ gran¹³⁰ proee¹³¹ e¹³² grande¹³³ assesegamento¹³⁴ de¹³⁵ meu¹³⁶ stado¹³⁷ e¹³⁸ de¹³⁹ meu¹⁴⁰ reyno¹⁴¹ e¹⁴² que¹⁴³ o¹⁴⁴ al¹⁴⁵ poderia¹⁴⁶ scer¹⁴⁷ gram¹⁴⁸ danno¹⁴⁹ e¹⁵⁰ gram¹⁵¹ perigoo¹⁵² meu¹⁵³ e¹⁵⁴ de¹⁵⁵ meus¹⁵⁶ filhos¹⁵⁷ e¹⁵⁸ de¹⁵⁹ meus¹⁶⁰ vassallos¹⁶¹ e¹⁶² de¹⁶³ meu¹⁶⁴ reyno¹⁶⁵ e¹⁶⁶ sobresto¹⁶⁷ mandey¹⁶⁸ chamar¹⁶⁹ meus¹⁷⁰ ricos¹⁷¹ homees¹⁷² e¹⁷³ as¹⁷⁴ ordiis¹⁷⁵ e¹⁷⁶ os¹⁷⁷ concellos¹⁷⁸ do¹⁷⁹ meu¹⁸⁰ reyno¹⁸¹ e¹⁸² figi¹⁸³ mha¹⁸⁴ corte¹⁸⁵ cum¹⁸⁶ eles¹⁸⁷ en¹⁸⁸ Sanctaren¹⁸⁹. E¹⁹⁰ eu¹⁹¹ en¹⁹² senbra¹⁹³ con¹⁹⁴ mha¹⁹⁵ molher¹⁹⁶ Reyna¹⁹⁷ dona¹⁹⁸ Beatrix¹⁹⁹ filha²⁰⁰ de²⁰¹ Rey²⁰² de²⁰³ Castella²⁰⁴ e²⁰⁵ de²⁰⁶ Leon²⁰⁷ e²⁰⁸ con²⁰⁹ meus²¹⁰ filhos²¹¹ don²¹² Denis²¹³ e²¹⁴ don²¹⁵ Affonso²¹⁶ e²¹⁷ con²¹⁸ mhas²¹⁹ filhas²²⁰ donna²²¹ Blanca²²² e²²³ donna²²⁴ Sancha²²⁵ en²²⁶ mha²²⁷ corte²²⁸ stabeleci²²⁹ e²³⁰ rogei²³¹ e²³² mandei²³³ a²³⁴ don²³⁵ Duram²³⁶ Payz²³⁷ bispo²³⁸ dEuora²³⁹ e²⁴⁰ a²⁴¹ don²⁴² Joham²⁴³ Dauoy²⁴⁴ meu²⁴⁵ mayordomo²⁴⁶ e²⁴⁷ a²⁴⁸ Steuam²⁴⁹ Eanes²⁵⁰ meu²⁵¹ chanceler²⁵² e²⁵³ a²⁵⁴ don²⁵⁵ Martim²⁵⁶ Affonso²⁵⁷ e²⁵⁸ a²⁵⁹ don²⁶⁰ Affonso²⁶¹ Lopiz²⁶² e²⁶³ a²⁶⁴ don²⁶⁵ Dyago²⁶⁶ Lopiz²⁶⁷ e²⁶⁸ a²⁶⁹ don²⁷⁰ Meen²⁷¹ Rodriguiz²⁷² e²⁷³ a²⁷⁴ don²⁷⁵ Pedreanes²⁷⁶ e²⁷⁷ a²⁷⁸ don²⁷⁹ Pedro²⁸⁰ Ponço²⁸¹ e²⁸² a²⁸³ don²⁸⁴ Nuno²⁸⁵ Martiz²⁸⁶ meyrino²⁸⁷ maior²⁸⁸ e²⁸⁹ a²⁹⁰ don²⁹¹ Joham²⁹² Rodrigiz²⁹³ e²⁹⁴ a²⁹⁵ Roy²⁹⁶ Garcia²⁹⁷ de²⁹⁸ Pauya²⁹⁹ e³⁰⁰ a³⁰¹ Martim³⁰² Anes³⁰³ do³⁰⁴ Vinal³⁰⁵ e³⁰⁶ a³⁰⁷ Joham³⁰⁸ Soariz³⁰⁹ Coelho³¹⁰ e³¹¹ a³¹² Fernam³¹³ Fernandiz³¹⁴ Cogomino³¹⁵ e³¹⁶ a³¹⁷ ffrey³¹⁸ Affonso³¹⁹ Periz³²⁰ Farina³²¹ e³²² a³²³ Joham³²⁴ Duraz³²⁵ comendador³²⁶ de³²⁷ Belueer³²⁸ e³²⁹ a³³⁰ Martim³³¹ Dade³³² alquayde³³³ de³³⁴ Sanctaren³³⁵ e³³⁶ a³³⁷ Pedro³³⁸ Martins³³⁹ Petarino³⁴⁰ e³⁴¹ a³⁴² Pedraffonso³⁴³ Darganil³⁴⁴ e³⁴⁵ a³⁴⁶ Pedro³⁴⁷ Martins³⁴⁸ Caseual³⁴⁹ e³⁵⁰ a³⁵¹ ffonso³⁵² Soariz³⁵³ e³⁵⁴ a³⁵⁵ Roy³⁵⁶ Mendiz³⁵⁷ e³⁵⁸ a³⁵⁹ Roy³⁶⁰ Gomez³⁶¹ meus³⁶² sobrejuizes³⁶³ e³⁶⁴ a³⁶⁵ ffrey³⁶⁶ Giral³⁶⁷ Domin-

A

B

Carta correctionis regni Portugalie domni Alfonsi Regis Portugalie et Algarbii.

22 faço
47 meus do
56 grauamentos
65 aos
92 concelhos
95 e 96 todolos
102 do
105 e 106 eu
141 a 165 reino
178 concelhos
183 fiz
186 co
197 Raya
201 e 202 delRey
229 a 231 estabeleci e roguei
237 Paaiz
276 Pero Eanes
293 Rodriguiz
299 Pauha
305 Vinhal
321 Farinha
333 alcaide
340 Petarinho
343 e 344 Pero Afonso de Arganil
351 e 352 a Affonso
362 e 363 sobrejuizes

22 faço
43 en que
47 meus do
54 forças
65 aos
71 aas
78 moasteiros
77 aas
83 moasteiros
93 e 96 todolos
102 do
105 e 106 Eu
110 a 113 papa mi
141 a 165 reyao
183 a 187 fiz com eles mha corte
197 Rayna
201 e 202 delRey
211 fillos
220 fillas
231 roguei
246 moordomo
262 Lupiz
267 Lupiz
288 moor
293 Rodriguiz
303 Eanes
310 Conelo
333 alcayde
351 a 353 Afonso Soarez
362 e 363 sobrejuizes

guiz³⁶⁸ da³⁶⁹ ordin³⁷⁰ dos³⁷¹ preegadores³⁷² e³⁷³ a³⁷⁴ maestre³⁷⁵ Steuam³⁷⁶ arcidiago³⁷⁷ e³⁷⁸ uigayro³⁷⁹ de³⁸⁰ Braga³⁸¹ e³⁸² a³⁸³ maestre³⁸⁴ Thome³⁸⁵ thesoureyro³⁸⁶ de³⁸⁷ Bragaa³⁸⁸ e³⁸⁹ a³⁹⁰ Joham³⁹¹ Gonsaluz³⁹² Chancino³⁹³ e³⁹⁴ a³⁹⁵ Steuam³⁹⁶ Periz³⁹⁷ de³⁹⁸ Rates³⁹⁹ e⁴⁰⁰ a⁴⁰¹ maestre⁴⁰² Pedro⁴⁰³ fisico⁴⁰⁴ e⁴⁰⁵ a⁴⁰⁶ Domingos⁴⁰⁷ Johanes⁴⁰⁸ e⁴⁰⁹ a⁴¹⁰ maestre⁴¹¹ Bolonil⁴¹² e⁴¹³ a⁴¹⁴ Martim⁴¹⁵ Periz⁴¹⁶ e⁴¹⁷ a⁴¹⁸ Domingos⁴¹⁹ Periz⁴²⁰ e⁴²¹ a⁴²² Gonsalo⁴²³ Mendiz⁴²⁴ meus⁴²⁵ clerigos⁴²⁶ e⁴²⁷ deilhis⁴²⁸ compridamente⁴²⁹ poder⁴³⁰ que⁴³¹ eles⁴³² corregan⁴³³ e⁴³⁴ façan⁴³⁵ corregger⁴³⁶ totalas⁴³⁷ cousas⁴³⁸ que⁴³⁹ acharen⁴⁴⁰ e⁴⁴¹ uiren⁴⁴² que⁴⁴³ foron⁴⁴⁴ feytas⁴⁴⁵ per⁴⁴⁶ mim⁴⁴⁷ e⁴⁴⁸ pelos⁴⁴⁹ meus⁴⁵⁰ de⁴⁵¹ meu⁴⁵² reyno⁴⁵³ sen⁴⁵⁴ razon⁴⁵⁵ que⁴⁵⁶ se⁴⁵⁷ deuen⁴⁵⁸ a⁴⁵⁹ corregger⁴⁶⁰ e⁴⁶¹ a⁴⁶² entergar⁴⁶³ e⁴⁶⁴ aos⁴⁶⁵ sobreditos⁴⁶⁶ arcebispo⁴⁶⁷ e⁴⁶⁸ aos⁴⁶⁹ bispos⁴⁷⁰ e⁴⁷¹ as⁴⁷² prelados⁴⁷³ e⁴⁷⁴ ás⁴⁷⁵ eygreias⁴⁷⁶ e⁴⁷⁷ aos⁴⁷⁸ moesteiros⁴⁷⁹ e⁴⁸⁰ aas⁴⁸¹ pessooas⁴⁸² das⁴⁸³ eygreias⁴⁸⁴ e⁴⁸⁵ dos⁴⁸⁶ moesteiros⁴⁸⁷ e⁴⁸⁸ aos⁴⁸⁹ fidalgos⁴⁹⁰ e⁴⁹¹ aas⁴⁹² ordiis⁴⁹³ e⁴⁹⁴ aos⁴⁹⁵ concellos⁴⁹⁶ e⁴⁹⁷ aos⁴⁹⁸ pobooos⁴⁹⁹ e⁵⁰⁰ a⁵⁰¹ totalas⁵⁰² comunidades⁵⁰³ do⁵⁰⁴ meu⁵⁰⁵ reyno⁵⁰⁶. E⁵⁰⁷ eu⁵⁰⁸ lhys⁵⁰⁹ lho⁵¹⁰ gracirey⁵¹¹ e⁵¹² galar-doarey⁵¹³ e⁵¹⁴ terrey⁵¹⁵ que⁵¹⁶ faram⁵¹⁷ hy⁵¹⁸ gram⁵¹⁹ seruiço⁵²⁰ a⁵²¹ Deus⁵²² e⁵²³ a⁵²⁴ mim⁵²⁵ e⁵²⁶ á⁵²⁷ Reyna⁵²⁸ e⁵²⁹ a⁵³⁰ todos⁵³¹ aqueles⁵³² que⁵³³ de⁵³⁴ nós⁵³⁵ ueerem⁵³⁶ e⁵³⁷ que⁵³⁸ faram⁵³⁹ hy⁵⁴⁰ grande⁵⁴¹ assessegamento⁵⁴² de⁵⁴³ meu⁵⁴⁴ reyno⁵⁴⁵ e⁵⁴⁶ gram⁵⁴⁷ lealdade⁵⁴⁸ sobre⁵⁴⁹ mim⁵⁵⁰. E⁵⁵¹ todo⁵⁵² aquello⁵⁵³ que⁵⁵⁴ elles⁵⁵⁵ hy⁵⁵⁶ fezeren⁵⁵⁷ ou⁵⁵⁸ mandaren⁵⁵⁹ fazer⁵⁶⁰ prometo⁵⁶¹ que⁵⁶² o⁵⁶³ terrey⁵⁶⁴ e⁵⁶⁵ agardarey⁵⁶⁶ e⁵⁶⁷ comprirey⁵⁶⁸ e⁵⁶⁹ nom⁵⁷⁰ uerrey⁵⁷¹ en⁵⁷² contra⁵⁷³. E⁵⁷⁴ por⁵⁷⁵ todos⁵⁷⁶ entenderem⁵⁷⁷ que⁵⁷⁸ eu⁵⁷⁹ ey⁵⁸⁰ gram⁵⁸¹ corazom⁵⁸² de⁵⁸³ corregger⁵⁸⁴ e⁵⁸⁵ denmon-dar⁵⁸⁶ totalas⁵⁸⁷ cousas⁵⁸⁸ que⁵⁸⁹ foren⁵⁹⁰ pera⁵⁹¹ corregger⁵⁹² e⁵⁹³ pera⁵⁹⁴ entregar⁵⁹⁵ dei⁵⁹⁶ meu⁵⁹⁷ poder⁵⁹⁸ a⁵⁹⁹ os-tes⁶⁰⁰ sobredictos⁶⁰¹ que⁶⁰² corregam⁶⁰³ e⁶⁰⁴ fazam⁶⁰⁵ den⁶⁰⁶ e⁶⁰⁷ entegren⁶⁰⁸ e⁶⁰⁹ fazam⁶¹⁰ corregger⁶¹¹ e⁶¹² entergar⁶¹³ e⁶¹⁴ emendar⁶¹⁵ totalas⁶¹⁶ cousas⁶¹⁷ assi⁶¹⁸ como⁶¹⁹ de⁶²⁰ suso⁶²¹ dito⁶²² é⁶²³. E⁶²⁴ se⁶²⁵ per⁶²⁶ uentuiça⁶²⁷ y⁶²⁸ a⁶²⁹ esto⁶³⁰ todos⁶³¹ nom⁶³² poderen⁶³³ seer⁶³⁴ aqueles⁶³⁵ que⁶³⁶ ende⁶³⁷ y⁶³⁸ foren⁶³⁹ fazam⁶⁴⁰ corregger⁶⁴¹ e⁶⁴² enter-gar⁶⁴³ totalas⁶⁴⁴ cousas⁶⁴⁵ assi⁶⁴⁶ como⁶⁴⁷ dito⁶⁴⁸ é⁶⁴⁹ suso⁶⁵⁰ assi⁶⁵¹ come⁶⁵² sse⁶⁵³ todos⁶⁵⁴ y⁶⁵⁵ fossem⁶⁵⁶. E⁶⁵⁷ po-rende⁶⁵⁸ dou⁶⁵⁹ ende⁶⁶⁰ a⁶⁶¹ eles⁶⁶² tres⁶⁶³ cartas⁶⁶⁴ abertas⁶⁶⁵ seeladas⁶⁶⁶ de⁶⁶⁷ meu⁶⁶⁸ seelo⁶⁶⁹ do⁶⁷⁰ chumbo⁶⁷¹ e⁶⁷² do⁶⁷³ seelo⁶⁷⁴ da⁶⁷⁵ Raya⁶⁷⁶ pera⁶⁷⁷ testimonyo⁶⁷⁸ destas⁶⁷⁹ cousas⁶⁸⁰. E⁶⁸¹ eu⁶⁸² donna⁶⁸³ Beatrix⁶⁸⁴ Reyna⁶⁸⁵ de⁶⁸⁶ Portugal⁶⁸⁷ e⁶⁸⁸ do⁶⁸⁹ Algarue⁶⁹⁰ en⁶⁹¹ sembra⁶⁹² com⁶⁹³ meus⁶⁹⁴ filhos⁶⁹⁵ e⁶⁹⁶ com⁶⁹⁷ mhas⁶⁹⁸ filhas⁶⁹⁹ don⁷⁰⁰ De-nis⁷⁰¹ e⁷⁰² dom⁷⁰³ Affonso⁷⁰⁴ e⁷⁰⁵ donna⁷⁰⁶ Blanca⁷⁰⁷ e⁷⁰⁸ dona⁷⁰⁹ Sancha⁷¹⁰ todeste⁷¹¹ que⁷¹² Elrey⁷¹³ manda⁷¹⁴ ou-torgoo⁷¹⁵ e⁷¹⁶ prometo⁷¹⁷ de⁷¹⁸ o⁷¹⁹ teer⁷²⁰ saluo⁷²¹ por⁷²² mi⁷²³ e⁷²⁴ por⁷²⁵ meus⁷²⁶ filhos⁷²⁷ e⁷²⁸ por⁷²⁹ mhas⁷³⁰ fi-lhas⁷³¹ que⁷³² nom⁷³³ dou⁷³⁴ nem⁷³⁵ outorgo⁷³⁶ a⁷³⁷ eles⁷³⁸ poder⁷³⁹ de⁷⁴⁰ fazer⁷⁴¹ nulha⁷⁴² rem⁷⁴³ sobelas⁷⁴⁴ doa-ções⁷⁴⁵ e⁷⁴⁶ sobrelos⁷⁴⁷ aleamentos⁷⁴⁸ que⁷⁴⁹ fez⁷⁵⁰ elRey⁷⁵¹ don⁷⁵² Sancho⁷⁵³ hyrmao⁷⁵⁴ do⁷⁵⁵ sobredicto⁷⁵⁶ Rey⁷⁵⁷ don⁷⁵⁸ Affonso⁷⁵⁹. E⁷⁶⁰ nós⁷⁶¹ dom⁷⁶² Denis⁷⁶³ e⁷⁶⁴ don⁷⁶⁵ Affonso⁷⁶⁶ e⁷⁶⁷ donna⁷⁶⁸ Blanca⁷⁶⁹ e⁷⁷⁰ donna⁷⁷¹ Sancha⁷⁷² outorgamos⁷⁷³ e⁷⁷⁴ prometemos⁷⁷⁵ todo⁷⁷⁶ a⁷⁷⁷ teenr⁷⁷⁸ saluo⁷⁷⁹ que⁷⁸⁰ nom⁷⁸¹ outorgamos⁷⁸² nen⁷⁸³ damos⁷⁸⁴ aos⁷⁸⁵ sobredictos⁷⁸⁶ poder⁷⁸⁷ de⁷⁸⁸ fazer⁷⁸⁹ nulha⁷⁹⁰ rem⁷⁹¹ sobelas⁷⁹² doações⁷⁹³ e⁷⁹⁴ sobrelos⁷⁹⁵ aleamentos⁷⁹⁶ que⁷⁹⁷ o⁷⁹⁸ dauandito⁷⁹⁹ Rey⁸⁰⁰ don⁸⁰¹ Sancho⁸⁰² fez⁸⁰³. E⁸⁰⁴ eu⁸⁰⁵ infante⁸⁰⁶ don⁸⁰⁷ Affonso⁸⁰⁸ saluo⁸⁰⁹ que⁸¹⁰ nom⁸¹¹ dou⁸¹² nen⁸¹³ outorgo⁸¹⁴ aos⁸¹⁵ sobreditos⁸¹⁶ poder⁸¹⁷ de⁸¹⁸ fazer⁸¹⁹ nulha⁸²⁰ rem⁸²¹ sobrelos⁸²² castellos⁸²³ nen⁸²⁴ sobre-los⁸²⁵ herdamentos⁸²⁶ que⁸²⁷ mi⁸²⁸ deu⁸²⁹ meu⁸³⁰ padre⁸³¹ nen⁸³² sobrelas⁸³³ teenças⁸³⁴ que⁸³⁵ ora⁸³⁶ eu⁸³⁷ tenho⁸³⁸ nen⁸³⁹ sobrelas⁸⁴⁰ perteenças⁸⁴¹ nen⁸⁴² sobrelos⁸⁴³ deryctos⁸⁴⁴ deles⁸⁴⁵. E⁸⁴⁶ poren⁸⁴⁷ que⁸⁴⁸ nós⁸⁴⁹ don⁸⁵⁰ Denis⁸⁵¹ e⁸⁵² donna⁸⁵³ Blanca⁸⁵⁴ e⁸⁵⁵ donna⁸⁵⁶ Sancha⁸⁵⁷ nom⁸⁵⁸ auemos⁸⁵⁹ seelos⁸⁶⁰ rogamos⁸⁶¹ á⁸⁶² dauandicta⁸⁶³ Reyna⁸⁶⁴

A

B

424 e 425 Meendiz
451 do
463 e 464 entregar
472 aos
475 aas
496 concellos
509 e 510 lhi lo
520 seruiço
527 e 528 aa Raynha
582 coraçom
586 dentregar
594 e 595 dentregar
605 a 610 emmendem e entreguem e façam
613 entregar
620 e 621 suso
626 a 630 pera esto y
643 entregar
648 a 650 de suso dito é
658 porem
667 do
676 Raynha
678 testemoyho
685 Raynha
711 todesto
740 a 742 pera fazerem nulla
744 sobrelas
790 nulla
792 e 798 sobrelas doações
820 nulla
836 e 837 eu ora
844 deryctos
847 poren
863 e 864 Raya

404 o phisico
451 do
463 e 464 entregar
467 a 469 o arcebispo e os
472 aos
475 aas
520 seruiço
527 e 528 aa Rayna
547 grande
566 aguardarey
582 coraçom
586 dentregar
605 a 610 enmenden e entreguem e façam
613 entregar
620 a 623 suso dito est.
628 a 630 a esto hy
643 entregar
648 a 650 suso dito est.
667 do
676 Rayna
685 Rayna
695 fillos
699 fillas
711 todesto
727 fillos
731 fillas
740 a 742 pera fazerem nulla
744 sobrelas
782 a 784 damos nem outorgamos
790 nulla
792 e 798 sobrelas doações
820 nulla
847 poren
863 e 864 Rayna

nossa⁸⁸⁵ madre⁸⁸⁶ que⁸⁸⁷ faça⁸⁸⁸ poenr⁸⁸⁹ o⁸⁹⁰ seu⁸⁹¹ seelo⁸⁹² en⁸⁹³ esta⁸⁹⁴ carta⁸⁹⁵. E⁸⁹⁶ outrossi⁸⁹⁷ eu⁸⁹⁸ don⁸⁹⁹ Afonso⁹⁰⁰ roguey⁹⁰¹ a⁹⁰² dauandicta⁹⁰³ Reyna⁹⁰⁴ mha⁹⁰⁵ madre⁹⁰⁶ que⁹⁰⁷ fezesse⁹⁰⁸ poenr⁹⁰⁹ o⁹¹⁰ seu⁹¹¹ seelo⁹¹² en⁹¹³ esta⁹¹⁴ carta⁹¹⁵. E⁹¹⁶ eu⁹¹⁷ dauandita⁹¹⁸ Reyna⁹¹⁹ por⁹²⁰ mim⁹²¹ e⁹²² por⁹²³ meus⁹²⁴ filhos⁹²⁵ e⁹²⁶ por⁹²⁷ mhas⁹²⁸ filhas⁹²⁹ sobredictos⁹³⁰ a⁹³¹ rogo⁹³² deles⁹³³ fiz⁹³⁴ poenr⁹³⁵ o⁹³⁶ meu⁹³⁷ seelo⁹³⁸ en⁹³⁹ esta⁹⁴⁰ carta⁹⁴¹ en⁹⁴² testemuyno⁹⁴³ destas⁹⁴⁴ cousas⁹⁴⁵. Dada⁹⁴⁶ foy⁹⁴⁷ a⁹⁴⁸ carta⁹⁴⁹ en⁹⁵⁰ Sanctaren⁹⁵¹ xviii⁹⁵² dias⁹⁵³ de⁹⁵⁴ dezembro⁹⁵⁵. ElRey⁹⁵⁶ e⁹⁵⁷ a⁹⁵⁸ Reyna⁹⁵⁹ e⁹⁶⁰ seus⁹⁶¹ filhos⁹⁶² e⁹⁶³ sas⁹⁶⁴ filhas⁹⁶⁵ o⁹⁶⁶ mandarom⁹⁶⁷. James⁹⁶⁸ Eanes⁹⁶⁹ a⁹⁷⁰ fez⁹⁷¹. Era⁹⁷² m.⁹⁷³ ccc.⁹⁷⁴ xi.⁹⁷⁵ Que⁹⁷⁶ presentes⁹⁷⁷ foram⁹⁷⁸. Frey⁹⁷⁹ Beltram⁹⁸⁰ de⁹⁸¹ Valuerde⁹⁸² mestre⁹⁸³ da⁹⁸⁴ ordin⁹⁸⁵ do⁹⁸⁶ Temple⁹⁸⁷ en⁹⁸⁸ Portugal⁹⁸⁹ e⁹⁹⁰ dom⁹⁹¹ Symon⁹⁹² Soariz⁹⁹³ mestre⁹⁹⁴ Dauis⁹⁹⁵. Steuam⁹⁹⁶ Fernandiz⁹⁹⁷ comendador⁹⁹⁸ maior⁹⁹⁹ da¹⁰⁰⁰ ordin¹⁰⁰¹ de¹⁰⁰² Santiago¹⁰⁰³ em¹⁰⁰⁴ Portugal¹⁰⁰⁵. Frey¹⁰⁰⁶ Vaasco¹⁰⁰⁷ custodio¹⁰⁰⁸ dos¹⁰⁰⁹ frades¹⁰¹⁰ meores¹⁰¹¹ e¹⁰¹² frey¹⁰¹³ Juyão¹⁰¹⁴ gardiam¹⁰¹⁵ dos¹⁰¹⁶ frades¹⁰¹⁷ meores¹⁰¹⁸ en¹⁰¹⁹ Lixbooa¹⁰²⁰. Frey¹⁰²¹ Affonso¹⁰²² Ambertiz¹⁰²³ e¹⁰²⁴ frey¹⁰²⁵ Pedro¹⁰²⁶ natural¹⁰²⁷ Dalanquer¹⁰²⁸ frades¹⁰²⁹ da¹⁰³⁰ ordin¹⁰³¹ dos¹⁰³² preegadores¹⁰³³.

Liv. 1 de Doaç. de Aff. III, fol. 127, no Archivo Nacional.

A

876 e 877 Outrossy
884 a 886 Raya
899 Raya
923 testemoyho
939 Rayna
964 a 967 do Temple
970 e 971 dom
1001 e frey
1008 de Alamquer

B

884 a 886 Rayna
889 poner
899 Rayna
905 fillos
909 fillas
923 testemoyo
939 Rayna
942 fillos
964 a 967 do Temple
970 e 971 dom
979 a 981 moor
992 e 993 Frey
1004 e 1005 Frey

XXV

Como já dissemos, este diploma e o precedente são os unicos que nos restam como resultado das côrtes de Santarem de 1273. É possível e até natural que se expedissem outros analogos. O que publicamos aqui é apenas a revalidação da provisdo de 28 de julho de 1265 (Aff. III—12). Supprimimos por inutil o texto dessa provisdo publicada anteriormente. As variantes que ajunctamos são as do traslado da revalidação remettido ao concelho de Lisboa, em cujo archivo se acha registado.

1274—JANEIRO 27

Alfonsus¹ gratia² Dei³ Rex⁴ Portugalie⁵ et⁶ Algarbii⁷. Vniversis⁸ presentem⁹ cartam¹⁰ inspecturis¹¹ notum¹² facio¹³ quod¹⁴ ego¹⁵ feci¹⁶ curiam¹⁷ meam¹⁸ in¹⁹ Sanctarene²⁰ cum²¹ ordinibus²² et²³ cum²⁴ meis²⁵ riquis²⁶ hominibus²⁷ et²⁸ cum²⁹ conciliis³⁰ et³¹ cum³² aliis³³ qui³⁴ sunt³⁵ de³⁶ meo³⁷ concilio³⁸ et³⁹ inueni⁴⁰ super⁴¹ facto⁴² de⁴³ anundiuis⁴⁴ quod⁴⁵ ego⁴⁶ dedi⁴⁷ inde⁴⁸ meas⁴⁹ cartas⁵⁰ in⁵¹ Colimbria⁵² de⁵³ quibus⁵⁴ tenor⁵⁵ talis⁵⁶ est⁵⁷: Vnde⁵⁸ mando⁵⁹ firmiter⁶⁰ et⁶¹ defendo⁶² quod⁶³ illius⁶⁴ sit⁶⁵ ausus⁶⁶ de⁶⁷ cetero⁶⁸ uenire⁶⁹ contra⁷⁰ istam⁷¹ cartam⁷². Ego⁷³ promitto⁷⁴ et⁷⁵ concedo⁷⁶ quod⁷⁷ aguardem⁷⁸ eam⁷⁹ et⁸⁰ de⁸¹ cetero⁸² faciam⁸³ aguardare⁸⁴ ut⁸⁵ superius⁸⁶ dictum⁸⁷ est⁸⁸. In⁸⁹ cuius⁹⁰ rei⁹¹ testimonium⁹² do⁹³ uobis⁹⁴ istam⁹⁵ meam⁹⁶ cartam⁹⁷ apertam⁹⁸. Datam⁹⁹ Santarene¹⁰⁰ xxvii¹⁰¹ die¹⁰² januarii¹⁰³ quando¹⁰⁴ dominus¹⁰⁵ Rex¹⁰⁶ fecit¹⁰⁷ ibi¹⁰⁸ cartam¹⁰⁹ suam¹¹⁰ super¹¹¹ mandato¹¹² domini¹¹³ pape¹¹⁴ quod¹¹⁵ recepit¹¹⁶. Rege¹¹⁷ mandante¹¹⁸ per¹¹⁹ suos¹²⁰ ricos¹²¹ homines¹²² et¹²³ per¹²⁴ alios¹²⁵ de¹²⁶ consilio¹²⁷ suo¹²⁸ quibus¹²⁹ comisit¹³⁰ factum¹³¹ correctionis¹³². Petrus¹³³ Pelagii¹³⁴ notuit¹³⁵. Era¹³⁶ m.¹³⁷ ccc.¹³⁸ xii.¹³⁹

Livro Antigo do Tombo do Cabido de Viseu, fol. 42.

2 e 3 Dei gratia
17 e 18 meam curiam
26 a 33 baronibus et cum meis cunciliis et cum illis
42 a 44 fecto de anuduuis
64 nullus
73 a 88 Et ego promitto et outorgo quod faciam eam de cetero aguardare et ego aguardem eam.

94 a 105 inde uobis istam cartam meam. Danto Santarene xxvii die januarii quando
109 e 110 suam curiam
127 e 128 suo consilio
133 a 139 Johanes Petri notarius curie notuit. Era m.^a ccc.^a duodecima.
Liv. dos Prêgos fol. 58 v.

XXVI

Esta lei, transcripta em dous logares do Livro das Leis e Posturas, traz em um delles a data da era 1312 que Ribeiro adoptou. Julgámos mais exacta a de 1313, por ser a que se lê na maior parte dos exemplares das Ordenações Affonsinas, onde foi incluída, e sobretudo por ser a que se lhe attribue no exemplar inserto nos Foros de Santarem.

1275—MARÇO 18

Carta dos que as herdades ou possisões obriguam que as nom podem uender.

Dom¹ Affonso² pela³ graça⁴ de⁵ Deus⁶ Rey⁷ de⁸ Portugal⁹ e¹⁰ do¹¹ Algarue¹² a¹³ uós¹⁴ alcaide¹⁵ e¹⁶ aluaziis¹⁷ de¹⁸ Santarem¹⁹ ssaude²⁰. Sabede²¹ que²² a²³ communitade²⁴ dos²⁵ judeos²⁶ dessa²⁷ vila²⁸ mandarom²⁹ a³⁰ mim³¹ dizer³² que³³ eles³⁴ enprestam³⁵ a³⁶ uossos³⁷ uezinhos³⁸ dinheiros³⁹ per⁴⁰ prazos⁴¹ e⁴² per⁴³ cartas⁴⁴ e⁴⁵ per⁴⁶ estromentos⁴⁷ e⁴⁸ obrigam⁴⁹ a⁵⁰ eles⁵¹ per⁵² essas⁵³ deuidas⁵⁴ seus⁵⁵ herdamentos⁵⁶ e⁵⁷ ssas⁵⁸ possissoens⁵⁹ que⁶⁰ nom⁶¹ possam⁶² eles⁶³ uender⁶⁴ nem⁶⁵ enalhenar⁶⁶ nem⁶⁷ enprazar⁶⁸ senom⁶⁹ pera⁷⁰ pagar⁷¹ a⁷² eles⁷³ ssas⁷⁴ deuidas⁷⁵ assy⁷⁶ como⁷⁷ en⁷⁸ esses⁷⁹ stromentos⁸⁰ he⁸¹ contheudo⁸². E⁸³ assy⁸⁴ como⁸⁵ a⁸⁶ mim⁸⁷ dito⁸⁸ he⁸⁹ que⁹⁰ eles⁹¹ que⁹² uendem⁹³ e⁹⁴ enhaleam⁹⁵ esses⁹⁶ herdamentos⁹⁷ e⁹⁸ possissoens⁹⁹ que¹⁰⁰ a¹⁰¹ eles¹⁰² som¹⁰³ obrigados¹⁰⁴ por¹⁰⁵ essas¹⁰⁶ diuidas¹⁰⁷. E¹⁰⁸ eu¹⁰⁹ auudo¹¹⁰ conselho¹¹¹ com¹¹² mha¹¹³ corte¹¹⁴ sobre¹¹⁵ aquesto¹¹⁶ achey¹¹⁷ de¹¹⁸ deryto¹¹⁹ que¹²⁰ aqueles¹²¹ herdamentos¹²² e¹²³ possissoens¹²⁴ que¹²⁵ a¹²⁶ eles¹²⁷ ssom¹²⁸ obrigados¹²⁹ por¹³⁰ ssas¹³¹ deuidas¹³² que¹³³ as¹³⁴ nom¹³⁵ podem¹³⁶ eles¹³⁷ uender¹³⁸ nem¹³⁹ enalhenar¹⁴⁰ ata¹⁴¹ que¹⁴² paguem¹⁴³ a¹⁴⁴ eles¹⁴⁵ as¹⁴⁶ ssas¹⁴⁷ deuidas¹⁴⁸ polas¹⁴⁹ quaaes¹⁵⁰ lhis¹⁵¹ ssom¹⁵² obrigadas¹⁵³. E¹⁵⁴ ssemelhailmente¹⁵⁵ aqueles¹⁵⁶ uossos¹⁵⁷ vezinhos¹⁵⁸ que¹⁵⁹ taacs¹⁶⁰ herdamentos¹⁶¹ ou¹⁶² possissoens¹⁶³ conpran¹⁶⁴ ou¹⁶⁵ filham¹⁶⁶ em¹⁶⁷ penhor¹⁶⁸ ou¹⁶⁹ as¹⁷⁰ querem¹⁷¹ auer¹⁷² per¹⁷³ outra¹⁷⁴ razom¹⁷⁵ que¹⁷⁶ se¹⁷⁷ nom¹⁷⁸ podem¹⁷⁹ escusar¹⁸⁰ que¹⁸¹ nom¹⁸² seiam¹⁸³ tehudos¹⁸⁴ por¹⁸⁵ essas¹⁸⁶ diuidas¹⁸⁷ ou¹⁸⁸ leyxar¹⁸⁹ esses¹⁹⁰ herdamentos¹⁹¹ e¹⁹² posisoens¹⁹³ aaqueles¹⁹⁴ que¹⁹⁵ obri-

Carta da comonidade dos judeus.

29 a 31 menuiarom
53 ssas
61 a 63 elles nom possam
74 essas
84 e 85 como
88 e 89 he dito
91 e 92 esses
102 mim eles
106 e 107 ssas deuidas o que eles nom podem uender nem
enalhear ata que eles nom paguem essas deuidas pelas quan-

tias que lhis ssom obrigadas. E ssemelhailmente aqueles uossos uezinhos que taacs herdamentos e possissoens conpram ou filham en penhor ou as querem auer per outra natura que sse nom podem escusar que nom sseiam theudos por essas deuidas ou leyxar esses herdamentos ou possissoens aaqueles que ssom obrigados assy como de ssuso he dito.

116 esto

118 por

123 ou

136 a 203 possam enalhenar onde

N.º 1

Ley das cousas obligadas que as nom possam uender e se a uenderem que uenam cum seu encarrego.

49 obligam
53 ssas
61 a 63 as non possam
66 alhear
74 essas
88 a 92 he dito
104 a 107 obligadas por sas deuydas.
112 cum
116 aquisto
129 obligadas
134 e 135 nom
140 alhear
144 a 147 delles-essa
151 a 153 a eles obligadas
159 a 164 onpram
172 filhar e auer
175 natura
187 deuydas
192 ou
195 a 197 a que som obligadas

N.º 4

Constetuição cento e trinta e huma como os devedores dos judeos nom podem vender em prejuizo destes judeus.

15 alcaldes
52 a 54 por diuidas
66 alhear
110 auido
113 os da minha
164 a 194 aquelles

N.º 5

3 a 12 &c.
15 a 17 Alquaides, e Alguazis da Villa
27 a 31 me mandou
54 diuidas
58 suas
61 as nom
66 enalhear
74 e 75 suas diuidas
84 e 85 segundo
88 a 92 he dito esses vossos vizinhos
96 a 99 as ditas possisões, e herdamentos,
102 esses Judeus
106 suas
110 auendo
112 a 116 sobre esto
118 por
121 a 124 aquellas possisões e herdamentos
127 esses Judeos
131 a 135 suas diuidas, nom se
137 e 138 vender
140 enalhear
146 a 148 essas diuidas
151 lhe
153 obrigados :
167 a
170 os
175 e 176 maneira.
189 leyxem
192 ou
195 a 197 a que som obrigados

gados¹⁹⁶ som¹⁹⁷ asy¹⁹⁸ como¹⁹⁹ suso²⁰⁰ dito²⁰¹ he²⁰². Vnde²⁰³ al²⁰⁴ nom²⁰⁵ façades²⁰⁶ &c.²⁰⁷ Dante²⁰⁸ en²⁰⁹ Lixbooa²¹⁰ xviii²¹¹ dias²¹² de²¹³ março²¹⁴. ElRey²¹⁵ o²¹⁶ mandou²¹⁷ per²¹⁸ foão²¹⁹.

fol. 5.

207 e 208 Dada

219 Roy Meendiz. Pero Paez a fez. Era de mil e ccc e xii anos.
fol. 59.

N.º 1

N.º 4

N.º 5

200 e 202 he de susso dito. Unde mando a uós firmemente que uós façades a cristãos e a judeos aquisto teer e comprir e aguardar assy como de suso he dito.

203 honde
206 e 207 façades.
212 e 213 de

203 e
206 e 207 façades.
211 a quatorze
215 a 219 Era de mil trezentos e treze annos.
fol. 61. Liv. iv, f.º 49.

208 Dada

219 Roy Gomez e per Roy Meendiz sobrejuizes. Pero Paez a fez. Era de m.ª e ccc.ª e treze annos.

fol. 33.

LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA DUVIDOSA

As leis e estatutos de Affonso III que seguem desde numero XXVII até LIX constituem uma secção d parte em que se contém todos os actos desta especie, cujas datas não são absolutamente desconhecidas, mas que também não é possível fixar de um modo preciso. Todos elles, á excepção dos dous ultimos, supponho-los expedidos em virtude das côrtes de 1254 ou das de 1261 pelos fundamentos que expuzemos na Advertencia geral preliminar. A ordem em que as collocámos é a em que se acham nas Ordenações de D. Duarte. Os numeros LV e LVI faltam no Livro das Leis e Posturas e nas Ordenações de D. Duarte, a cujos collectores parece terem sido desconhecidos esses dous estatutos, que unicamente se encontram juncto aos Foros da Guarda, se é que não foram de tal modo alterados e deturpados naquellas duas vastas compilações que não podemos distingui-los entre as leis avulsas que encerram. Quanto aos numeros LVII, LVIII e LIX faremos as indicações necessarias sobre as suas datas aproximadas no principio de cada um delles.

XXVII

Esta lei, tanto no corpo das Ordenações de D. Duarte como na Tavoaa, é positivamente collocada entre as de Affonso III. No Livro das Leis e Posturas acha-se entre algumas de D. Dinis, depois das quaes ainda se acham interpoladas muitas de seu pae, e na collecção juncta aos Foros de Santarem vem lançada no meio da legislação de D. Dinis. No exemplar, porém, inserto entre os Costumes de Béja (Maç. 10 de For. Ant. n.º 7 fol. 13 e 14) attribue-se expressamente a Affonso III, e ahí parece considerar-se como um complexo de diversas providencias das côrtes de 1254 e 1261. Este codice, ao menos na parte onde se acha inserta a lei da avoenga, remonta pelos seus caracteres aos fins do seculo XIII e por isso a sua auctoridade é talvez decisiva e por certo muito maior que a do Livro das Leis e Posturas e ainda que a dos Foros de Santarem. No codice dos Foros da Guarda vem esta lei transcripta na ultima folha por letra diversa da do codice mas igualmente antiga, sem se attribuir porém a este ou áquelle reinado. Acha-se igualmente transcripta sem indicação de auctor a fol. 125 do codice que contém a versão da terceira Partida de Affonso X. Os editores ou pelo menos os copistas das Affonsinas attribuem-na a Affonso IV. No meio desta variedade não he-

sitámos em adoptar a opinão seguida na compilação de *D. Duarte*, visto achar-se estribada na auctoridade da mais antiga copia, a dos *Foros de Béja*. As variantes desta ultima vão designadas debaixo da letra A, as do exemplar do codice da terceira Partida debaixo da letra B.

1254?—1261?

Ley en como todo homem ou toda molher pode demandar toda herdade que seia de ssa auoenga de tanto por tanto até ano e dia.

Todo¹ homem² ou³ molher⁴ pode⁵ demandar⁶ e⁷ auer⁸ todo⁹ herdamento¹⁰ ou¹¹ casa¹² ou¹³ vinha¹⁴ ou¹⁵ outra¹⁶ cousa¹⁷ de¹⁸ tanto¹⁹ por²⁰ tanto²¹ titulo²² que²³ seia²⁴ de²⁵ ssa²⁶ auoenga²⁷ sse²⁸ a²⁹ quiser³⁰ demandar³¹ ante³² que³³ passe³⁴ o³⁵ anno³⁶ e³⁷ o³⁸ dia³⁹ sabendo⁴⁰ que⁴¹ he⁴² uendudo⁴³. E⁴⁴ nom⁴⁵ no⁴⁶ pode⁴⁷ demandar⁴⁸ nem⁴⁹ auer⁵⁰ depois⁵¹ ergo⁵² sse⁵³ for⁵⁴ fóra⁵⁵ da⁵⁶ terra⁵⁷. E⁵⁸ sse⁵⁹ alguom⁶⁰ menino⁶¹ naçe⁶² assy⁶³ come⁶⁴ oie⁶⁵ e⁶⁶ o⁶⁷ padre⁶⁸ ou⁶⁹ a⁷⁰ madre⁷¹ ou⁷² anbos⁷³ en⁷⁴ senbra⁷⁵ uenderen⁷⁶ en⁷⁷ esse⁷⁸ dia⁷⁹ meesmo⁸⁰ casa⁸¹ ou⁸² outro⁸³ herdamento⁸⁴ que⁸⁵ sseia⁸⁶ de⁸⁷ ssa⁸⁸ auoenga⁸⁹ deste⁹⁰ menino⁹¹ ou⁹² desta⁹³ menina⁹⁴ podem⁹⁵ demandar⁹⁶ e⁹⁷ auer⁹⁸ de⁹⁹ tanto¹⁰⁰ por¹⁰¹ tanto¹⁰² poys¹⁰³ uendudo¹⁰⁴ foy¹⁰⁵ depoy¹⁰⁶ que¹⁰⁷ foram¹⁰⁸ nados¹⁰⁹. E¹¹⁰ deue¹¹¹ auer¹¹² huum¹¹³ anno¹¹⁴ e¹¹⁵ huum¹¹⁶ dia¹¹⁷ depoy¹¹⁸ que¹¹⁹ forem¹²⁰ de¹²¹ rreuora¹²² comprida¹²³ pera¹²⁴ demandarem¹²⁵ o¹²⁶ herdamento¹²⁷ de¹²⁸ tanto¹²⁹ por¹³⁰ tanto¹³¹. E¹³² o¹³³ menino¹³⁴ he¹³⁵ de¹³⁶ rreuora¹³⁷ de¹³⁸ XIII¹³⁹ anos¹⁴⁰ e¹⁴¹ a¹⁴² menina¹⁴³ de¹⁴⁴ XII¹⁴⁵ anos¹⁴⁶. Mais¹⁴⁷ se¹⁴⁸ o¹⁴⁹ padre¹⁵⁰ ou¹⁵¹ a¹⁵² madre¹⁵³ ou¹⁵⁴ anbos¹⁵⁵ en¹⁵⁶ senbra¹⁵⁷ uenderem¹⁵⁸ alguom¹⁵⁹ herdamento¹⁶⁰ ante¹⁶¹ que¹⁶² nazca¹⁶³ o¹⁶⁴ menino¹⁶⁵ ou¹⁶⁶ a¹⁶⁷ menina¹⁶⁸ nom¹⁶⁹ o¹⁷⁰ podem¹⁷¹ demandar¹⁷² nem¹⁷³ auer¹⁷⁴ nenhuom¹⁷⁵ deles¹⁷⁶ como¹⁷⁷ quer¹⁷⁸ que¹⁷⁹ seia¹⁸⁰ aquel¹⁸¹ herdamento¹⁸² de¹⁸³ ssa¹⁸⁴ auoenga¹⁸⁵ deles¹⁸⁶ poys¹⁸⁷ que¹⁸⁸ o¹⁸⁹ uenderom¹⁹⁰ ante¹⁹¹ que¹⁹² fossem¹⁹³ nados¹⁹⁴.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5	A	B
Ley de tanto por tanto.		Constituição 56 como o menino ou a menina pode demandar o herdamento que foy de ssa auoenga.			
15 a 27 que for de ssa auoenga de tanto por tanto	9 o 11 a 22 cassa ou uinha 26 e 27 sua auoenga de tanto por tanto	9 a 22 toda a erdade 26 e 27 ssua auoenga de tanto por tanto ou casa ou vinha	9 a 27 toda a herança, que for de sua auoenga de tanto por tanto, ou casa, ou vinha, ou qualquer outra cousa,	15 a 23 que 28 e 29 de tanto por tanto se o	9 e 10 toda herdade 15 a 27 que seia de ssa auoenga de tanto por tanto
35 a 39 anno e o dia se for de reuora comprida. E se esta tal demandar depoy que o anno e o dia for passado	33 a 39 do anno e dia passado se for de reuora comprida. E se o este tal demandar depois que o anno e o dia for passado	30 quissesse 38 e 39 dia sse for de revora comprida e sse esto tall nom demandar ante que passe o anno e dia	37 a 39 e dia, se for de revora comprida. E se este tal nom demandar ante que passe o anno e dia,	32 a 40 e auer ante que passe o anno e o dia se for de hidade comprida. E se o este a tal demandar depoy que o anno e o dia for passado sabendo que he uendudo nom no pode demandar nem auer depois.	35 a 40 anno e dya se for de rreuora comprida. E se o este tal nom demandar ante que o anno e dya for passado sabendo
42 era	44 non no possa demandar depois. Outrosi se souber que uendudo he	44 a 46 nom o 76 venderam	42 a 46 a cousa he vendida, nom ha pode demandar depois: outro sy se nom soube que era vendida, nom a	44 e 45 nom 52 saluo 54 fosse 58	43 e 44 uenduda 48 demandar. Outrosy se sabe que he uendudo nom no pode demandar
44 e 45 nom	52 do tanto por tanto des que passe o anno e dia saluo	81 a 83 ou em essa domaa que naceo e venderem depois que naceo esse minino vinha ou casa ou	61 a 65 menino nacesse como oge	61 menino ou menyha	52 saluo 76 e 77 ueherem
52 Outrosy se soube que he uendudo nom no pode demandar nem auer depoy. Saluo	61 minino ou minina 76 e 77 ueerem	88 ssua 92 e 93 ou 95 poderiam	69 e 70 ou	Des meninos sem reuora. E	81 a 83 ou em essa domaa que naceo e venderem depois que naceo esse menyha ou essa menyha vinha ou casa ou
58 e 59 Se	81 ou em essa domaa que o filho naceu uenderem depois que naceu esse minino ou essa minina vinha ou cassa	97 e 98 depois e aver 103 a 105 depois que forem de revora comprida sse a venda fizeram	76 a 83 se vierom a finnar em esse dia, ou somana, em que elle naceo, e venderom, depois que naceo esse menino, vinha, cassa ou	61 menyha ou menyha 80 e 81 ou em essa domaa que naceo esse menino ou menyha uenderem casa ou vinha	90 desse 93 dessa
61 menino ou menyha	88 a 95 sua auoenga desse menino ou dessa minina podeo depois	108 forem 111 e 112 deuem daver	87 a 89 d'auoenga	80 e 81 ou em essa domaa que naceo esse menino ou menyha uenderem casa ou vinha	103 e 104 depoy que forem de reuora comprida poys uenduda
69 e 70 ou	103 e 104 depoy que forem de reuora comprida pois que uendida	118 e 119 des que 122 e 123 revora	91 a 95 menino, ou menyha, bem poderom	90 a 94 desse menino ou menyha	111 deuem
76 e 77 ueerem	111 deuem	163 naça 169 e 170 o nom	99 e 100 esse herdamento tanto	103 a 106 depoy que forem de reuora comprida perrazom do que foy uendudo depoy	123 a 125 pera demandar
81 ou essa domaa que naceo e uenderem depoy que naceu esse menino ou menyha vinha ou cassa	123 a 125 pera demandar e auer	184 ssua 187 a 189 pois	103 a 105 depoy que forem de revora comprida, se a venda fizerom	111 e 112 deuem auer depoy	170 e 171 no pode 189 a
87 a 90 dauoenga desse	134 minino 143 minina 165 minino		103 a 105 despoys que forem de revora comprida, se a venda fizerom	111 e 112 deuem auer depoy	
93 a 95 menina podea	168 a 171 minina nom no pode		111 devem	123 a 125 pera demandar	
103 e 104 depoy que forem da reuora comprida poys uenduda	180 a 182 aquele herdamento seia		114 a 116 anno e	148 e 149 o 163 naça 167 e 168 menyha	
111 deuem	187 e 188 pois 192 que elles		118 des	170 no 175 a 177 como	
123 e 124 pera			126 o dito	180 a 182 aquel herdamento seia	
127 auer			134 menino	186 a 188 pois	
133 a 157 madre			143 menyha		
170 e 171 no pode			151 e 152 ou		
176 delles de tanto por tanto			158 venderom		
180 a 182 aquel herdamento fosse			161 antes		
188 e 189 o			163 a 165 naça o menino		
192 que os filhos			167 e 168 menyha		
			171 poderá		
			184 a 186 sua auoengua		

fazer⁷⁰⁷ mostra⁷⁰⁸ deles⁷⁰⁹ quando⁷¹⁰ fazer⁷¹¹ a⁷¹² demanda⁷¹³ perdante⁷¹⁴ a⁷¹⁵ justiça⁷¹⁶. Ca⁷¹⁷ sse⁷¹⁸ logo⁷¹⁹ nom⁷²⁰ leuar⁷²¹ os⁷²² dinheiros⁷²³ quer⁷²⁴ deles⁷²⁵ quer⁷²⁶ todos⁷²⁷ quando⁷²⁸ começar⁷²⁹ a⁷³⁰ demanda⁷³¹ nom⁷³² na⁷³³ po-de⁷³⁴ demandar⁷³⁵ depoy⁷³⁶ nem⁷³⁷ auer⁷³⁸ de⁷³⁹ tanto⁷⁴⁰ por⁷⁴¹ tanto⁷⁴² e⁷⁴³ deue⁷⁴⁴ a⁷⁴⁵ iurar⁷⁴⁶ que⁷⁴⁷ os⁷⁴⁸ di-nheiros⁷⁴⁹ ssom⁷⁵⁰ seus⁷⁵¹ ssegundo⁷⁵² o⁷⁵³ costume⁷⁵⁴ e⁷⁵⁵ a⁷⁵⁶ postura⁷⁵⁷ da⁷⁵⁸ casa⁷⁵⁹ dElRey⁷⁶⁰. E⁷⁶¹ sse⁷⁶² pela⁷⁶³ uentura⁷⁶⁴ aquel⁷⁶⁵ a⁷⁶⁶ que⁷⁶⁷ assy⁷⁶⁸ demandam⁷⁶⁹ o⁷⁷⁰ herdamento⁷⁷¹ de⁷⁷² tanto⁷⁷³ por⁷⁷⁴ tanto⁷⁷⁵ diz⁷⁷⁶ que⁷⁷⁷ filhem⁷⁷⁸ o⁷⁷⁹ herdamento⁷⁸⁰ e⁷⁸¹ lhi⁷⁸² dem⁷⁸³ o⁷⁸⁴ que⁷⁸⁵ lhi⁷⁸⁶ custou⁷⁸⁷ aquel⁷⁸⁸ que⁷⁸⁹ o⁷⁹⁰ demanda⁷⁹¹ lhi⁷⁹² de-ue⁷⁹³ logo⁷⁹⁴ dar⁷⁹⁵ ante⁷⁹⁶ que⁷⁹⁷ os⁷⁹⁸ juizes⁷⁹⁹ sse⁸⁰⁰ uaam⁸⁰¹ do⁸⁰² conçelho⁸⁰³ outro⁸⁰⁴ tanto⁸⁰⁵ quanto⁸⁰⁶ el⁸⁰⁷ por⁸⁰⁸ el⁸⁰⁹ deu⁸¹⁰ aaquel⁸¹¹ de⁸¹² que⁸¹³ o⁸¹⁴ comprou⁸¹⁵ ou⁸¹⁶ começar⁸¹⁷ de⁸¹⁸ fazer⁸¹⁹ a⁸²⁰ paga⁸²¹. E⁸²² sse⁸²³ lhos⁸²⁴ logo⁸²⁵ nom⁸²⁶ der⁸²⁷ assy⁸²⁸ como⁸²⁹ dito⁸³⁰ he⁸³¹ ante⁸³² que⁸³³ os⁸³⁴ juizes⁸³⁵ sse⁸³⁶ uaam⁸³⁷ do⁸³⁸ conço-lho⁸³⁹ depoy⁸⁴⁰ nom⁸⁴¹ lhos⁸⁴² filhará⁸⁴³ se⁸⁴⁴ nom⁸⁴⁵ quizer⁸⁴⁶ nem⁸⁴⁷ os⁸⁴⁸ pode⁸⁴⁹ iamays⁸⁵⁰ auer⁸⁵¹ de⁸⁵² tanto⁸⁵³ por⁸⁵⁴ tanto⁸⁵⁵ o⁸⁵⁶ que⁸⁵⁷ o⁸⁵⁸ demandou⁸⁵⁹ de⁸⁶⁰ tanto⁸⁶¹ por⁸⁶² tanto⁸⁶³. E⁸⁶⁴ o⁸⁶⁵ demandado⁸⁶⁶ que⁸⁶⁷ foy⁸⁶⁸ uen-çudo⁸⁶⁹ de⁸⁷⁰ tanto⁸⁷¹ por⁸⁷² tanto⁸⁷³ deue⁸⁷⁴ aaue⁸⁷⁵ os⁸⁷⁶ rrenouos⁸⁷⁷ daquel⁸⁷⁸ herdamento⁸⁷⁹ ou⁸⁸⁰ daquela⁸⁸¹ ui-nha⁸⁸² ou⁸⁸³ casa⁸⁸⁴ de⁸⁸⁵ que⁸⁸⁶ foy⁸⁸⁷ uençudo⁸⁸⁸. E⁸⁸⁹ sse⁸⁹⁰ os⁸⁹¹ rrenouos⁸⁹² ahiinda⁸⁹³ forem⁸⁹⁴ por⁸⁹⁵ colher⁸⁹⁶ nom⁸⁹⁷ nos⁸⁹⁸ auerá⁸⁹⁹ o⁹⁰⁰ que⁹⁰¹ o⁹⁰² uençeo⁹⁰³ ergo⁹⁰⁴ sse⁹⁰⁵ o⁹⁰⁶ comprou⁹⁰⁷ com⁹⁰⁸ fruyto⁹⁰⁹ ante⁹¹⁰ que⁹¹¹ es-te⁹¹² fruyto⁹¹³ fosse⁹¹⁴ colheyto⁹¹⁵ a⁹¹⁶ demandou⁹¹⁷ e⁹¹⁸ a⁹¹⁹ uençeo⁹²⁰ de⁹²¹ tanto⁹²² por⁹²³ tanto⁹²⁴ e⁹²⁵ nom⁹²⁶ pa-gará⁹²⁷ o⁹²⁸ que⁹²⁹ uençeo⁹³⁰ de⁹³¹ tanto⁹³² por⁹³³ tanto⁹³⁴ ergo⁹³⁵ da⁹³⁶ primera⁹³⁷ uez⁹³⁸ sse⁹³⁹ a⁹⁴⁰ cousa⁹⁴¹ ffoy⁹⁴² uenduda⁹⁴³ per⁹⁴⁴ duas⁹⁴⁵ uezes⁹⁴⁶ ou⁹⁴⁷ per⁹⁴⁸ mays⁹⁴⁹ ante⁹⁵⁰ que⁹⁵¹ cobrasse⁹⁵² esto⁹⁵³ que⁹⁵⁴ ha⁹⁵⁵ uençudo⁹⁵⁶. E⁹⁵⁷ sse⁹⁵⁸ o⁹⁵⁹ demandado⁹⁶⁰ de⁹⁶¹ tanto⁹⁶² por⁹⁶³ tanto⁹⁶⁴ protestou⁹⁶⁵ per⁹⁶⁶ ssy⁹⁶⁷ e⁹⁶⁸ rrefertou⁹⁶⁹ perdante⁹⁷⁰ a⁹⁷¹ justiça⁹⁷² ou⁹⁷³ outrem⁹⁷⁴ por⁹⁷⁵ el⁹⁷⁶ quando⁹⁷⁷ lhi⁹⁷⁸ logo⁹⁷⁹ fez⁹⁸⁰ a⁹⁸¹ demanda⁹⁸² polas⁹⁸³ melhorias⁹⁸⁴ que⁹⁸⁵ fezerom⁹⁸⁶ naquela⁹⁸⁷ cousa⁹⁸⁸ que⁹⁸⁹ lhi⁹⁹⁰ demandam⁹⁹¹ deuelhas⁹⁹² dar⁹⁹³ aaquel⁹⁹⁴ que⁹⁹⁵ o⁹⁹⁶ uençeo⁹⁹⁷ de⁹⁹⁸ tanto⁹⁹⁹ por¹⁰⁰⁰ tanto¹⁰⁰¹. E¹⁰⁰² deue¹⁰⁰³ aaue¹⁰⁰⁴ prazo¹⁰⁰⁵ a¹⁰⁰⁶ que¹⁰⁰⁷ o¹⁰⁰⁸ pague¹⁰⁰⁹ se¹⁰¹⁰ o¹⁰¹¹ ouuer¹⁰¹² o¹⁰¹³ ou-

Table with 6 columns: N.º 1, N.º 2, N.º 4, N.º 5, A, B. Each column contains a list of numbered entries corresponding to the text above. The entries are numbered from 707 to 1013 and describe various legal actions and terms.

tro¹⁰¹⁴ quando¹⁰¹⁵ o¹⁰¹⁶ comprou¹⁰¹⁷ e¹⁰¹⁸ nom¹⁰¹⁹ chegara¹⁰²⁰ ahiindã¹⁰²¹ o¹⁰²² prazo¹⁰²³ e¹⁰²⁴ nom¹⁰²⁵ pagou¹⁰²⁶ carta¹⁰²⁷ ou¹⁰²⁸ cartas¹⁰²⁹ sse¹⁰³⁰ o¹⁰³¹ ia¹⁰³² protestou¹⁰³³ e¹⁰³⁴ rrefertou¹⁰³⁵ per¹⁰³⁶ ssy¹⁰³⁷ quando¹⁰³⁸ logo¹⁰³⁹ fez¹⁰⁴⁰ a¹⁰⁴¹ demanda¹⁰⁴² etc.¹⁰⁴³

fol. 23 v. e 24.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5	A	B
1016 a 1020 chegou 1024 e 1025 nem 1027 a 1037 e as cartas ou carta se a hy á se foy protestado ou referiado 1043 e en outra maneyra nom. fol. 35.	1016 a 1020 chegou 1024 a 1026 nem pagou. E a 1031 a 1039 as hy ha se foy referiado ou protestado quando lhe 1043 se for protestado e em outra maneira nom. fol. 149.	1016 a 1020 chegou 1022 ao 1024 e 1025 nem 1027 estas cousas 1031 e 1032 as hi ha sso 1036 a 1038 quando 1042 e 1043 demanda. fol. 52.	1016 a 1020 chegou 1024 e 1025 nem 1027 essa cousa, 1031 e 1032 as hy há, se 1036 a 1038 quando 1043 e em outra maneira nom. Liv. iv, tit. 38.	lho deue pagar. E a- queste que a uencer de tanto por tanto 1007 e 1008 que 1012 ouue 1016 a 1020 chegou 1027 a 1043 E pagar- lhy as cartas ou carta se as hy á. E estas mandou guardar el- Rey dom Affonso o terceiro. Feytas em Coymbra e em Ley- rea.	1020 chegou 1022 ao 1024 e 1025 nem 1027 a 1037 E as car- tas ou carta se ahi ha feito protestado ou- fertado 1043 e em outra ma- neira nom.

XXVIII

1254?—1261?

Como deuem atender tres dias na corte.

En¹ outra² parte³ stabeleçudo⁴ he⁵ como⁶ dia⁷ assinado⁸ seia⁹ a¹⁰ alguuns¹¹ sobre¹² alguma¹³ cousa¹⁴ que¹⁵ as¹⁶ partes¹⁷ parecam¹⁸ dante¹⁹ a²⁰ corte²¹ ou²² dante²³ o²⁴ sobrejuiz²⁵ e²⁶ a²⁷ huma²⁸ das²⁹ partes³⁰ ueenr³¹ ao³² dia³³ a³⁴ ele³⁵ assinaado³⁶ e³⁷ ao³⁸ outro³⁹ nom⁴⁰ que⁴¹ a⁴² parte⁴³ que⁴⁴ nom⁴⁵ ueo⁴⁶ sseia⁴⁷ atendida⁴⁸ ata⁴⁹ III⁵⁰ dias⁵¹ e⁵² des⁵³ hi⁵⁴ adeante⁵⁵ a⁵⁶ parte⁵⁷ que⁵⁸ ueo⁵⁹ seia⁶⁰ desenbargada⁶¹ a⁶² ssa⁶³ rreuelia⁶⁴ en⁶⁵ pero⁶⁶ que⁶⁷ sse⁶⁸ a⁶⁹ outra⁷⁰ parte⁷¹ ueer⁷² ante⁷³ que⁷⁴ a⁷⁵ carta⁷⁶ do⁷⁷ desenbargamento⁷⁸ passe⁷⁹ pela⁸⁰ chancelaria⁸¹ sseia⁸² ouuida⁸³ assy⁸⁴ como⁸⁵ se⁸⁶ ueesse⁸⁷ en⁸⁸ no⁸⁹ termho⁹⁰ asinaado⁹¹. E⁹² aquesto⁹³ fazemos⁹⁴ por⁹⁵ desenbarga-
mento⁹⁶ dos⁹⁷ preytos⁹⁸.

fol. 70.

N.º 1	N.º 2	N.º 4
Em como deue star per tres dias o que uem a preyto.	En como deue a estar per III dias o que uen.	Constituição 57 como aquelles que non citadas a casa de ElRey deuem ueer attendidas per tres dias.
4 e 5 he estabeleçudo que 8 a 11 sseia assinaado 19 e 20 dant elRey ou dante sa 27 e 28 alguma 31 uem 34 e 35 que lhy foy 38 a 40 a outra parte nom uem 49 per 53 e 54 se nom ueer des ali 62 a 66 En pero mandamos assy 88 e 89 en o 93 aquisto fol. 27.	1 a 98 In outra parte stabeleçudo é como se o dia é asynaado subre alguma cousa de razom que as partes apparecam na corte ou dauante o sobrejuiz e a huma parte apparecer ao dya assynando e outra non conuem que a parte que ueo que sté ataem III dias e des y que seya dessenbargada però assy que se outra parte ueer ante que a carta do desenbargo traspasse per lho chanceler seya ouuida de ca se ueer en o termyo assynado e esto fazemos per razom de desenbargamento das razeos. fol. 61.	4 e 5 he estabelecido 9 e 10 sseiam 18 parecerem 24 a 27 os ssobrejuizes e 31 vier 34 a 39 assynado e a outra 62 a 66 assy 88 e 89 ao fol. 53.

XXIX

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabeleçudo⁵ que⁶ a⁷ procuraçom⁸ en⁹ que¹⁰ seia¹¹ contheudo¹² o¹³ juiz¹⁴ e¹⁵ as¹⁶ partes¹⁷ e¹⁸ a¹⁹ cousa²⁰ ssobre²¹ que²² he²³ a²⁴ contenda²⁵ ualha²⁶ a²⁷ tanto²⁸ que²⁹ sseia³⁰ feita³¹ per³² tabelliom³³ ou³⁴ de³⁵ carta³⁶ de³⁷ seelo³⁸ seelada³⁹ que⁴⁰ sseia⁴¹ certa⁴².

fol. 70 v.

N.º 1	N.º 2	N.º 4
Das procurações.	Título das procurações.	Constituição 58 como e por que guisa a procuração he avendosa.
1 a 5 Estabeleçudo he 11 he 26 que ualha tal procuraçom a 36 a 42 certo seelo seelada. fol. 27 v.	4 e 5 stabeleçodo é 10 e 11 a qual é 24 e 25 feyta 27 a 30 se for 35 a 42 seelada de certo seello. fol. 61.	1 E em 35 a 42 per carta que sseia seelada do seello certo. fol. 53 v.

XXX

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ como⁶ algum⁷ conzelho⁸ que⁹ nom¹⁰ aia¹¹ tabelliom¹² çita¹³ ou¹⁴ o¹⁵ çitam¹⁶ enuia¹⁷ o¹⁸ juiz¹⁹ com²⁰ dous²¹ homeens²² boons²³ e²⁴ com²⁵ o²⁶ sseelo²⁷ do²⁸ conzelho²⁹ sse³⁰ o³¹ ham³² e³³ sse³⁴ o³⁵ nom³⁶ ham³⁷ com³⁸ a³⁹ carta⁴⁰ do⁴¹ foro⁴² ualha⁴³ a⁴⁴ esse⁴⁵ conzelho⁴⁶ por⁴⁷ procuraçom⁴⁸.

fol. 70 v.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Outrossy das procurações.

Constituição 59 como o procurador do conzelho que nom ouveer sceello pode procurar pela carta do foro.

6 que como
9 e 10 nom
13 e 15 e cita ou
17 enviam
38 leuem
43 e ualera

fol. 27 v.

1 a 48 In outra parte stabelecido é que como sobre alguma razom algum conzelho que nom ha tabalion cite ou seya citado enuia o juiz com dous homeens boons e com seelho do conzelho se o ha ou se nom cum carta do foro e ualla a esse per procuraçom do concello.

fol. 61.

11 ouver
13 citam
17 e enviam

fol. 53 v.

XXXI

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ sse⁶ algum⁷ homem⁸ he⁹ que¹⁰ aia¹¹ preyto¹² com¹³ outro¹⁴ e¹⁵ ha-de¹⁶ meter¹⁷ alguem¹⁸ por¹⁹ seu²⁰ procurador²¹ ante²² aqueles²³ juizes²⁴ que²⁵ aquel²⁶ preyto²⁷ ouuerem²⁸ outorgar²⁹ ante³⁰ eles³¹ por³² seu³³ procurador³⁴ alguem³⁵ e³⁶ perdante³⁷ ElRey³⁸ se³⁹ mester⁴⁰ for⁴¹ ou⁴² perdante⁴³ a⁴⁴ ssa⁴⁵ corte⁴⁶ se⁴⁷ lhi⁴⁸ for⁴⁹ mester⁵⁰ mandamos⁵¹ que⁵² lhi⁵³ ualha⁵⁴ assi⁵⁵ ssobre⁵⁶ a⁵⁷ alçada⁵⁸ come⁵⁹ sobre⁶⁰ toda⁶¹ a⁶² demanda⁶³ se⁶⁴ lhi⁶⁵ for⁶⁶ mester⁶⁷ e⁶⁸ arrazoar⁶⁹ sobre⁷⁰ a⁷¹ alçada⁷². E⁷³ sse⁷⁴ ssobre⁷⁵ esto⁷⁶ nom⁷⁷ trazer⁷⁸ procuraçom⁷⁹ proueo⁸⁰ em⁸¹ na⁸² corte⁸³ e⁸⁴ ualhalhi⁸⁵. E⁸⁶ nas⁸⁷ outras⁸⁸ cousas⁸⁹ busaram⁹⁰ as⁹¹ procurações⁹² assi⁹³ como⁹⁴ he⁹⁵ deuisado⁹⁶ na⁹⁷ corte⁹⁸.

fol. 70 v.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Das procurações.

Das procuraçoms.

Constituição 60 como o procurador do feito pode procurar perante o juiz da apellação.

1 a 5 Estabelesçudo he
13 cum
18 outri
28 ouuyrem e
36 e outrossy
44 e 45 sa
48 e 49 for
55 a 57 tambem sobrela
68 a 73 E
78 trazer a
81 e 82 na
85 ualhalhy. E sse trazer procuraçom e lha deytarem per deryto e poder prouar en na corte ca he procurador abastosso ualerlhá.
90 ussarem

fol. 27 v.

4 e 5 stabelleçodo é
13 cum
16 e 17 mete
29 a 31 ou outurgar antêlhes alguem
35 a 41 ante aquelles perdante elrey
44 e 45 sa
48 a 50 mester for
53 lli
56 e 57 sobrelha
60 subre
65 a 71 lly mester for arrazoar subrella
78 trouer
81 e 82 na
85 e 86 uallalhy e se trazer procuraçom e lha deytaren per deryto e o poder prouar en a corte uallaly en
90 e 91 usar en essas
93 assym en

fol. 61.

2 e 3 outra
28 ouvirem
42 e
44 e 45 ssa
47 a 51 mandamos
56 e 57 ssobella
69 a 71 rrazoar sobella
78 toveer
86 E sse touner procuraçom e lha deytarem per deryto e o poder prouar valhalhe em
90 hu forem
97 em na

fol. 53 v.

XXXII

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ como⁶ dous⁷ vogados⁸ boons⁹ seiam¹⁰ en¹¹ a¹² corte¹³ e¹⁴ per¹⁵ que¹⁶ outros¹⁷ menores¹⁸ sseiam¹⁹ e²⁰ huma²¹ das²² partes²³ aiam²⁴ os²⁵ dous²⁶ que²⁷ filhe²⁸ qual²⁹ ante³⁰ quiser³¹ e³² o³³ outro³⁴ leixe³⁵ a³⁶ seu³⁷ auerssayro³⁸. E³⁹ aquesto⁴⁰ fazemos⁴¹ nós⁴² em⁴³ nos⁴⁴ grandes⁴⁵ preytos⁴⁶ que⁴⁷ o⁴⁸ dereyto⁴⁹ a⁵⁰ nenhuma⁵¹ das⁵² partes⁵³ desperesca⁵⁴ e⁵⁵ nos⁵⁶ outros⁵⁷ preytos⁵⁸ de⁵⁹ todo⁶⁰ en⁶¹ todo⁶².

fol. 70 v.

Titulo dos uogados.

1 a 6 Estabeleçemos que se	40 esto
10 a 12 forem na	42 a 46 nos preitos grandes
14 e 15 como quer	50 de
18 a 20 meores hy seiam se	54 nom desperesca
24 a 28 ouer dos milhores filhe um delles	58 a 62 feitos e demandas outrossy.

fol. 36 r.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Dos auogados boons como os non deue todos a auer huma parte.

Dos auogados.

Constetuição 61 como na corte de Elrey deve daver dous vogados.

1 a 5 Estabelessçudo he que
8 auogados
11 e 12 na
14 a 18 pero que os outros meores hy
24 a 26 aia os dous melhores
29 hum deles qual
36 no
42 a 44 nos
50 a 54 nom desperesca a nenhuma das partes
fol. 28.

1 a 62 En outra parte stabelecudo é que se II auogados boos seyam na corte pero outros meores y seyam e alguma das partes haya dous melhores que retenha aquel que mais quiser e o outro lexe ou aduersayro e esto fazemos en mais en mayores preytos.

fol. 61 v.

11 a 13 na audiencia
15 pero
17 os outros
19 hi sseiam
24 aja
42 a 44 em nos
47 porque

fol. 53 r.

XXXIII

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecudo⁵ quando⁶ mandar⁷ o⁸ ssobrejuiz⁹ ou¹⁰ outro¹¹ qualquer¹² juiz¹³ fazer¹⁴ entrega¹⁵ a¹⁶ alguem¹⁷ per¹⁸ rrazom¹⁹ da²⁰ rreuelia²¹ que²² lhi²³ entreguem²⁴ nom²⁵ deue²⁶ ende²⁷ a²⁸ despender²⁹ nemigalha³⁰ ata³¹ huum³² ano³³ e³⁴ huum³⁵ dia³⁶ mais³⁷ guardalo³⁸ bem³⁹ por⁴⁰ tal⁴¹ que⁴² quando⁴³ o⁴⁴ outro⁴⁵ quiser⁴⁶ estar⁴⁷ a⁴⁸ dereyto⁴⁹ ante⁵⁰ o⁵¹ ano⁵² e⁵³ o⁵⁴ dia⁵⁵ passado⁵⁶ que⁵⁷ se⁵⁸ nom⁵⁹ detenha⁶⁰ o⁶¹ preyto⁶² per⁶³ nenhuma⁶⁴ mingua⁶⁵ de⁶⁶ ssa⁶⁷ entrega⁶⁸.

fol. 70 v.

N.º 1

N.º 2

N.º 4-A

N.º 4-B

Das reuerias como se deuem a traer e fazer.

Das reuellias.

Constetuição 63 da entrega das reuellias.

Constetuição cento e quinze da entrega da reuellia.

7 a 9 o sobrejuiz mandar
15 a 17 alguem alguma entrega
20 de
22 a 24 en quo o entregam
51 do
65 cousa
fol. 28.

4 e 5 stabelecudo é
16 e 17 algua
20 de
22 a 24 aaquel a que a entregaren
38 gardeo
63 e 64 per
fol. 61 v.

6 que quando
8 a 10 ssobrejuiz a
20 de
28 e 29 despender
34 e 35 e
53 e 54 e
64 e 65 mingua
fol. 53 v.

1 a 7 Estabelecudo he que quando
14 mandar fazer
20 de
22 a 30 dalguuns bens moviis ou de raiz aquelle que assy for entregue nom deve a despender nem desbaratar nenhuma cousa daquello que lhe assy for entregue mais dereco de ter bem guardado
37 a 41 por tall guisa
44 a 46 o que foy revell quiser purgar a reuellia e
52 a 54 do ano e do
58 a 60 nom seia detheudo
63 e 64 principall per
66 e 67 ou
fol. 58 r.

XXXIV

1254?—1261?

Título a que tempo se pode purgar a reuelia.

Estabelecemos¹ que² sse³ algumas⁴ partes⁵ fforem⁶ entregadas⁷ dalgumas⁸ possissoens⁹ per¹⁰ rrazom¹¹ de¹² rreuelia¹³ e¹⁴ o¹⁵ que¹⁶ for¹⁷ reuel¹⁸ ueer¹⁹ ante²⁰ o²¹ anno²² e²³ o²⁴ dia²⁵ e²⁶ pidir²⁷ entregua²⁸ e²⁹ diser³⁰ que³¹ quer³² estar³³ a³⁴ dereyto³⁵ e³⁶ purgar³⁷ a³⁸ reuelia³⁹ faça-o⁴⁰ logo⁴¹ entregar⁴² ssem⁴³ outra⁴⁴ uogaria⁴⁵ e⁴⁶ esto⁴⁷ fazemos⁴⁸ por⁴⁹ chegamento⁵⁰ dos⁵¹ preytos⁵² e⁵³ chamando⁵⁴ primeiramente⁵⁵ aquel⁵⁶ que⁵⁷ he⁵⁸ na⁵⁹ possissom⁶⁰ e⁶¹ se⁶² for⁶³ passado⁶⁴ o⁶⁵ anno⁶⁶ e⁶⁷ o⁶⁸ dya⁶⁹ nom⁷⁰ seia⁷¹ teudo⁷² de⁷³ responder⁷⁴ senom⁷⁵ sobrela⁷⁶ propria-
dade⁷⁷.

fol. 27.

Título da reuelia.

5 a 9 possissoens forem entregadas a alguem
39 reuelia se o juiz asy for certo
53 e 54 chamando
73 de lhi

1 Estabelecido he
5 a 9 possissoes a alguem forem entregadas
17 foy
26 e 27 a pedir ssa
30 diz
36 a 41 sse o juiz for certo que assy he logo o faça
45 demorança e ssem outra uogaria
50 achegamento
58 e 59 está en
67 e 68 e
76 sobre a

fol. 36 v.

fol. 71.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Da reuelia.

Das reuelias.

**Constituição 63 como o rreuel pode purgar
ataa ano e dia.**

1 e 77 Estabelecido he que se algumas possis-
sões a alguem forem entregadas per rrazom de
reuelia e o que for rreuel ueer ante do anno e
dia pedir sa entrega e diz que quer star a de-
reyto se o iuiz for certo da coussa que assy he
logo o faça entregar sem outra demorança e sem
outra uogaria chamando primeyramente aquel
que stá na possissom e sse for passado anno e dia
nom seia tehudo de responder senom sobrela
propriedade. E esto fazemos por chegamento dos
preytos.

fol. 28 v.

1 a 9 En outra parte stabelecido é se algumas
possissoes a alguen foren entregadas
12 da
26 a 30 pedir sa entrega e diz
36 a 41 se o juiz for certão que assy é logo o
faça
50 achegamento
54 chamado
58 est
61 e 62 se
72 teodo
76 sobrelha

fol. 62.

1 Estabelecido he
5 a 9 possissoens a alguem forem entregadas
17 foy
23 e 24 e
28 ssua entrega
30 diz
36 sse o juiz for certo que assy he e quiser
40 a 42 logo o faça entregar
45 demorança e sem outra vogaria
50 achegamento
58 e 59 está em
67 e 68 e

fol. 54.

XXXV

1254?—1261?

Estabelecimento daquel que çita outro e nom uem o que çita e uem o çitado.

Stabelecudo¹ he² que³ sse⁴ aquel⁵ que⁶ çita⁷ sobre⁸ alguma⁹ cousa¹⁰ per¹¹ sy¹² ou¹³ per¹⁴ seu¹⁵ procura-
dor¹⁶ abastadamente¹⁷ parece¹⁸ ante¹⁹ o²⁰ juiz²¹ e²² o²³ que²⁴ çitou²⁵ nom²⁶ sse²⁷ o²⁸ outra²⁹ uez³⁰ çitar³¹ nom³²
lhi³³ rresponda³⁴ sse³⁵ aquel³⁶ que³⁷ o³⁸ çitou³⁹ nom⁴⁰ parece⁴¹ deuelhi⁴² pagar⁴³ primeiramente⁴⁴ as⁴⁵ despesas⁴⁶

N.º 1

N.º 2

N.º 4-A

N.º 4-B

N.º 5

1 e 2 Estabelesçemos
5 aqueles
7 çitam
17 e 19 abastosoaparecepe-
rante
25 e 26 o çitou nom uem
31 çitam
40 e 42 lhy nom
46 custas

1 a 94 Stabelecudo é que se
o citado per sy non (sic) ap-
parecer dauante o juiz ou
per seu procurador abas-
tante e o citante non se ou-
tra uez o citar non responde
se non o citante lhy pagar
primeyramente as despes-
sas do primeiro citamento.
E se a segunda uez o citan-
te per sy ou per outro non

**Ordenação 19.ª como a-
quelle que for citado per
duas vezes e ganhara as-
solluçom nom he theu-
do de responder aa ter-
ceira.**

3 e 4 que
7 he citado
11 a 24 e citado parecer em
juizo per syy ou per sseu
procurador avondoso ante
o juiz perante que he cita-
do sse aquelle que o
26 nom parecer em juizo
29 a 31 citar outra vez
34 responderá
40 a 42 lhy nom

**Constituição 64 como a-
quelle que he citado e
ganha assulluçom per
duas vezes nom respon-
derá a terceira.**

7 he citado
17 a 21 abastosamente vem
aa corte e parece perante
os juizes
27 a 31 viesse e o citasse
outra vez
34 responderá
41 e 42 lhy
46 custas

1 a 19 Se o citado parecer
perante
25 e 26 o çitou não parecer
ao termo, que deve,
32 a 49 esse reo nom lhy
responderá ate que lhy pa-
gue as custas;

do⁴⁷ primeyro⁴⁸ çitamento⁴⁹. E⁵⁰ se⁵¹ en⁵² na⁵³ ssegunda⁵⁴ uez⁵⁵ o⁵⁶ çitar⁵⁷ e⁵⁸ per⁵⁹ ssy⁶⁰ ou⁶¹ per⁶² outrem⁶³ nom⁶⁴ ueer⁶⁵ e⁶⁶ o⁶⁷ çitar⁶⁸ na⁶⁹ terçeyra⁷⁰ uez⁷¹ nunca⁷² sseia⁷³ theudo⁷⁴ de⁷⁵ lhi⁷⁶ rresponder⁷⁷ ssobre⁷⁸ aque-
la⁷⁹ cousa⁸⁰ sobre⁸¹ que⁸² aquele⁸³ que⁸⁴ uem⁸⁵ ueera⁸⁶ ia⁸⁷ ante⁸⁸ e⁸⁹ o⁹⁰ çitara⁹¹ per⁹² duas⁹³ uezes⁹⁴.

fol. 5 v.

N.º 1	N.º 2	N.º 4-A	N.º 4-B	N.º 5
49 chamamento. 63 seu procurador 85 nom 89 a 91 o çitar fol. 27.	ueer e a terçeyra uez o ci- tar non lhy seya teodo res- ponder daquella cousa su- bre aquello sobre que o ci- tara ia ante per duas uezes e el non uiindo. fol. 61.	47 a 49 da primeira citação. 52 e 53 em a 61 nem 65 vier aa citação 68 citarem 83 a 91 o citou fol. 45.	52 e 53 vam 58 e 59 per 64 e nom 69 a 72 nom lbe 75 e 76 a 81 a 90 que o ja 94 vezes como nom deve. fol. 54.	52 e 53 na 55 a 58 citação o Autor nas parecer 61 nem 64 a 66 e 69 a 72 e 73 nunca ja mais seia 75 o Reo de 79 a 94 aquello, porque ja foi citado duas vezes, pois elle Reo sempre apparece, e o Autor, sempre foi revel, como dito he. Liv. III, f.º 17.

XXXVI

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecudo⁵ quando⁶ o⁷ juiz⁸ por⁹ rreuelia¹⁰ dalguum¹¹ manda¹² meter¹³ alguem¹⁴
en¹⁵ possissom¹⁶ das¹⁷ cousas¹⁸ demandadas¹⁹ ante²⁰ que²¹ sseia²² hi²³ metudo²⁴ aquel²⁵ que²⁶ dante²⁷ era²⁸ re-
uel²⁹ quer³⁰ estar³¹ a³² derycto³³ o³⁴ juiz³⁵ conosca³⁶ do³⁷ preyto³⁸ e³⁹ nom⁴⁰ sse⁴¹ enbargue⁴² o⁴³ preyto⁴⁴ pero⁴⁵
que⁴⁶ aquel⁴⁷ que⁴⁸ deuerom⁴⁹ a⁵⁰ meter⁵¹ em⁵² na⁵³ possissom⁵⁴ pola⁵⁵ rreuelia⁵⁶ peça⁵⁷ que⁵⁸ lhi⁵⁹ conpram⁶⁰
o⁶¹ juizo⁶² da⁶³ rreuelia⁶⁴ o⁶⁵ qual⁶⁶ juizo⁶⁷ he⁶⁸ ia⁶⁹ cassado⁷⁰ pelo⁷¹ pregoamento⁷² da⁷³ rreuelia⁷⁴.

fol. 71.

N.º 1	N.º 2	N.º 4
Das rreuelias. 27 ante 43 do 45 ainda 49 e 50 deuia 52 e 53 na 72 e 73 pregamento de fol. 29.	Das rreuelias. 1 a 6 Sstatutum est que como 13 a 16 alguu inuiar en possessyon 20 a 23 e ante que ibi seya 27 ante 41 a 44 seyam enbargadas as partes 48 a 64 peça que o juizo da rreuelia seia compri- do e que o metam na possyson 71 a 74 pela purgaçon do reuel. fol. 62 v.	Constetuição 65 que falla das rreuelias como sse nom detenha o preito. 6 que quando 12 a 14 mandar algum meter 20 e ante 24 metido em possisam 27 ante 36 conheça 38 feito 45 a 52 que demanda demande que o metam 57 a 60 da outra parte porque 65 a 68 he 70 passado 72 a 74 purgamento. fol. 51.

XXXVII

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecudo⁵ sse⁶ alguem⁷ per⁸ rrazom⁹ de¹⁰ rreuelia¹¹ deue¹² seer¹³ entregado¹⁴
de¹⁵ muitas¹⁶ cousas¹⁷ e¹⁸ pois¹⁹ que²⁰ entregado²¹ he²² duma²³ ou²⁴ de²⁵ duas²⁶ aquel²⁷ que²⁸ ante²⁹ for³⁰ reuel³¹
quer³² estar³³ a³⁴ derycto³⁵. E³⁶ aquel³⁷ que³⁸ deuia³⁹ seer⁴⁰ entregado⁴¹ de⁴² totalas⁴³ cousas⁴⁴ nom⁴⁵ se⁴⁶ pos-
sa⁴⁷ escusar⁴⁸ que⁴⁹ nom⁵⁰ rresponda⁵¹ se⁵² çitado⁵³ ou⁵⁴ chamado⁵⁵ for⁵⁶ dizendo⁵⁷ que⁵⁸ nom⁵⁹ he⁶⁰ hiinda⁶¹ en-
tregado⁶² de⁶³ totalas⁶⁴ cousas⁶⁵ mais⁶⁶ seia⁶⁷ entregado⁶⁸ aquel⁶⁹ que⁷⁰ ante⁷¹ for⁷² reuel⁷³. E⁷⁴ senom⁷⁵ seia⁷⁶
esbulhado⁷⁷ mais⁷⁸ pola⁷⁹ dita⁸⁰ rreuelia⁸¹.

fol. 71.

N.º 1	N.º 2	N.º 4
Da rreuelia. 1 a 5 Estabelecudo he 27 e aquel 30 foy 44 cousas en logo de rreuelia 61 ainda 66 a 72 daquelle que ante foy 74 e 75 E nom fol. 29.	Das rreuelias. 1 a 5 Estabelecudo é que 8 a 10 per 19 a 23 depoyz que for entregado de huma cousa 30 fora 33 a 36 stare ad direytum 39 a 41 ora entregaduyro 60 e 61 é 68 a 72 ante entregado qua foy ante 74 e 75 e nom 77 esbollado fol. 62 v.	Constetuição 66 que falla das rreuelias e da entrega dellas. 6 que sse 17 guisas 21 a 26 he entregado de duas ou de huma 30 fora 36 e 37 aquelle 39 deve 51 responde 61 ainda 71 e 72 fora ante 74 e 75 e nom fol. 51.

XXXVIII

1254?—1261?

Título da purga da rreuelia.

Estabeleçemos¹ que² quando³ alguma⁴ entegra⁵ he⁶ feyta⁷ alguem⁸ per⁹ rrazom¹⁰ de¹¹ rreuelia¹² per¹³ porteyro¹⁴ quando¹⁵ se¹⁶ purgar¹⁷ essa¹⁸ rreuelia¹⁹ mandelhi²⁰ fazer²¹ essa²² entegra²³ assy²⁴ como²⁵ susso²⁶ dicto²⁷ he²⁸ e²⁹ mandamos³⁰ que³¹ lha³² mande³³ fazer³⁴ per³⁵ porteyro³⁶ e³⁷ nom³⁸ en³⁹ outra⁴⁰ guysa⁴¹.

fol. 27.

1 En outra parte he estabelecido
5 a 8 entrega a alguem he feyta
15 e 16 que quando
18 sa

21 o juiz fazer
23 entrega
26 a 28 de suso he dicto

fol. 71.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Das rreuellias.

Das rreuellias.

Constituição 67 que falla das rreuellias e da entrega dellas.

1 e 2 Estabelecido he
5 entrega
13 a 20 mandelhy o juiz
23 entrega
26 a 30 de suso he dito. E enademos de mays
33 mandem

fol. 29.º

1 En outra parte. Estabelecido é
5 a 8 entrega a alguem é feyta
15 a 17 que quando quer pagar
21 o juiz fazer
23 entrega
26 de suso
30 a 32 enademos de mays que a
41 guisa.

fol. 63.

1 e 2 En outra parte he estabelecido
4 e 5 a alguem alguma entrega
8 e 9 per
15 a 18 que quando pagar ssua
21 a 23 o juiz fazer ssua entrega
26 de suso
39 per

fol. 54 v.

XXXIX

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ sse⁶ alguuns⁷ herdamentos⁸ a⁹ alguem¹⁰ forem¹¹ entregados¹² per¹³ rrazom¹⁴ de¹⁵ rreuelia¹⁶ nom¹⁷ seia¹⁸ theudo¹⁹ de²⁰ os²¹ fazer²² leuar²³ se²⁴ nom²⁵ quiser²⁶. E²⁷ sse²⁸ per²⁹ mingua³⁰ dessa³¹ lauradura³² sse³³ ende³⁴ alguuns³⁵ fruytos³⁶ perderem³⁷ nom³⁸ seia³⁹ theudo⁴⁰ de⁴¹ os⁴² cobrar⁴³ aaquel⁴⁴ a⁴⁵ que⁴⁶ foy⁴⁷ rreuel⁴⁸ quando⁴⁹ lhi⁵⁰ mandarem⁵¹ entregar⁵² esses⁵³ herdamentos⁵⁴ e⁵⁵ esto⁵⁶ fazemos⁵⁷ por⁵⁸ desenbargamento⁵⁹ dos⁶⁰ preytos⁶¹.

fol. 70 v.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 5

Das rreuellias.

Das rreuellias.

Constituição que falla das rreuellias e da entrega dellas.

1 a 5 Estabelecido he
22 e 23 laurar
29 per uentuyra per
33 e 34 ende
37 se perderem
45 e 46 que
52 e 53 fazer a entrega desses

fol. 28.

4 e 5 Estabelecido é
15 da
23 laurar
27 e 28 se
31 desta
40 teodo
45 e 46 que
59 a 61 se chegarem mays aos preytos per y.

fol. 61 v.

6 a 12 que sse algum herdamento a algum for entregado
23 laurar
30 ventura as lavrar e
32 a 37 lavradia ssairem alguuns fruytos.
44 a 46 aquelle que
59 a 61 chegamento dos preytos e por sse chegarem mais asiinha per sy.

fol. 54 v.

1 a 61 ElRey Dom Affonso o Terceiro da Louvada Memoria em seu tempo fez Ley, per que ordenou e estabelecio, que se o Autor for entregue per revelia d'alguuns beens de raiz per elle demandados em Juizo, nom seja theudo de os lavrar, e aproveitar, se nam quiser; e perdendo-se alguuns fruytos dos ditos beens per mingua do dito adubio, nom seja a elles obrigado.

Liv. III, fól. 47.

XL

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ se⁶ algum⁷ herdamento⁸ a⁹ alguem¹⁰ for¹¹ entregado¹² en¹³ rrazom¹⁴ de¹⁵ rreuelia¹⁶ e¹⁷ hi¹⁸ fruytos¹⁹ iouuerem²⁰ pera²¹ colher²² aquel²³ que²⁴ for²⁵ entregado²⁶ faças²⁷ colher²⁸ en²⁹

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 5

Das rreuellias.

Das rreuellias.

Constituição 68 que falla das rreuellias e da entrega dellas.

6 que se
13 per
23 aquele a

4 e 5 Estabelecido é
23 aaquel a

6 que sse
10 algum
18 per
28 colher e trazer

1 a 79. E se ao tempo, que esse Autor per revelia for entregue d'alguuns beens, ouver em elles alguuns fruytos, faça-os arrecadar

tal³⁰ maneyra³¹ que³² posa³³ ende³⁴ dar³⁵ rrecado³⁶ çertaão³⁷ quando³⁸ mester³⁹ for⁴⁰ pelo⁴¹ tabelliom⁴² ou⁴³ pelo⁴⁴ juiz⁴⁵. E⁴⁶ se⁴⁷ hi⁴⁸ tabelliom⁴⁹ nom⁵⁰ ouer⁵¹ ou⁵² com⁵³ outros⁵⁴ homeens⁵⁵ boons⁵⁶ por⁵⁷ tal⁵⁸ que⁵⁹ quando⁶⁰ o⁶¹ ouerem⁶² dentregar⁶³ que⁶⁴ nom⁶⁵ aia⁶⁶ hi⁶⁷ duuida⁶⁸. E⁶⁹ esto⁷⁰ fazemos⁷¹ por⁷² desenbargamento⁷³ por⁷⁴ seermos⁷⁵ certaãos⁷⁶ do⁷⁷ que⁷⁸ rreçebem⁷⁹.

fol. 70 v.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
37 certo 39 e 40 for mester 46 e 47 se 61 e 62 ouer 68 douyda. 73 achegamento dos preytos e 76 certos 79 reçebeu. fol. 28 v.	34 a 36 dar ende recabedo 46 e 47 se 61 a 63 ouer de entregar 68 douida. 70 isto 73 achegamento dos preytos e 79 recebeu. fol. 62.	34 e 35 dar ende 37 certo 41 e 42 per testemunhas 44 a 46 pellos juizes 49 testemunhas 62 ouer 73 achegamento dos preytos e 76 certos 79 rreçeberam das revellias. fol. 54 v.	per boom conto, e recado per Tabalião publico; e se Tabalian hi nam ouer, faça-o por o Juiz da Terra, o qual mando todo verdadeiramente escropver a pessoa fiel, que o bem saiba fazer, pera depois todo vir a boa recadaçam, em tal guisa, que ao diante nom possa hi recrerer alguma duvida sobre os ditos frutos. Liv. III, tit. 47.

XLI

1254?—1261?

Titulo da purga da rreuelya.

Estabeçemos¹ que² quando³ algem⁴ for⁵ reuel⁶ sobre⁷ demanda⁸ da⁹ coussa¹⁰ mouyl¹¹ per¹² rrazom¹³ da¹⁴ rreuelia¹⁵ sseia¹⁶ posto¹⁷ o¹⁸ aduerssairo¹⁹ con²⁰ possissom²¹ dos²² beens²³ do²⁴ reuel²⁵ en²⁶ tanto²⁷ ssegundo²⁸ o²⁹ aduersayro³⁰ da³¹ coussa³² demanda³³ estimar³⁴.

fol. 27.

Titulo da reuelya.

3 e 4 se alguum 9 de 12 o aduerssario seu seia metudo per 16 a 34 en posse de todolos bees mouis do dicto reuel se os hy tantos ouer senom da rraiz segundo o aduersairo estimar da cousa que demanda. fol. 36 v.	1 Estabeçudo he 4 alguum 9 de 14 dessa 16 que sseia 18 o sseu 20 en 27 tanta quantia 30 a 34 seu auerssayro estimar. fol. 69 r.
---	--

N.º 1

Das reuellias.

1 e 2 En outra parte he stabeleçudo
4 alguum
9 de
14 de
18 a 20 seu auerssayro en
29 e 30 o que o seu auerssayro

fol. 28 v.

N.º 2

Das reuellias.

1 a 4 Stabeleçudo é quando alguum
7 subre
9 a 14 de cousa mouil por
18 a 20 ou seu auerssayro en
22 e 23 das boas
29 a 33 que o seu auersario da cousa demandada

fol. 62 v.

N.º 4

Constetução 70 que falla das reuellias e da entrega dellas.

1 a 4 Dos rreuees he estabellecido que sse alguum
9 de
12 a 15 que
18 a 24 ao seu auersairo per rrazom da rreuelia dos beens do sseu auersairo que foy
29 o que o sseu
33 e 34 demandada estimar. E o rreuell nom sseia penhorado sse nom ssouber aquillo que foy citado e foy reuell.

fol. 54 v.

XLII

1254?—1261?

Titulo da reuelia do mouyl.

Estabeleçemos¹ que² sse³ nosso⁴ senhor⁵ o⁶ outro⁷ çitar⁸ alguem⁹ sobre¹⁰ alguma¹¹ coussa¹² mouyl¹³ e¹⁴ o¹⁵ çitador¹⁶ for¹⁷ reuel¹⁸ seia¹⁹ penhorado²⁰ en²¹ aquelo²² sobre²³ que²⁴ foy²⁵ çitado²⁶ e²⁷ non²⁸ en²⁹ al³⁰ e³¹ sse³² en³³ al³⁴ penhorado³⁵ for³⁶ sem³⁷ outra³⁸ demorança³⁹ seia⁴⁰ logo⁴¹ entregado⁴².

fol. 27.

Titulo das citaçoens.

6 e 7 elRey ou outro qualquer
16 que é citado
35 e 36 for penhorado

fol. 36 v.

1 En outra parte estabelecudo he
6 a 9 ElRey ou outrem alguem çitar
13 non muuil
16 çitado
35 e 36 for çitado
40 e 41 seia

fol. 71.

N.º 1

N.º 4-A

N.º 4-B

Como non deuem scer penhorado home
senom en aquelo que for rreuel.

Constituição 71 que falla das reuellias
e da entrega dellas.

Capitulo cento e quatro como o revel deve
scer penhorado.

1 Estabelecudo he
6 e 7 elRey ou outrim
13 nom mouil
16 çitado
19 que seia
35 e 36 for penhorado

fol. 28 v.

1 Em outra parte he estabelecido
6 a 8 ElRey ouver çitado
16 citado
20 a 36 penhorado
39 a 41 demanda e demorança sseia

fol. 54 v.

1 Estabelecido he
6 ou
16 citado

fol. 57 v.

XLIII

1254?—1261?

Do que he uençudo per confissom.

Estabeleçemos¹ que² se³ alguem⁴ he⁵ uençudo⁶ en⁷ juizo⁸ per⁹ confisson¹⁰ ou¹¹ per¹² sentença¹³ e¹⁴ nom¹⁵ pagar¹⁶ a¹⁷ dyuida¹⁸ do¹⁹ que²⁰ for²¹ uençudo²² ao²³ dia²⁴ assynaado²⁵ uendanlhy²⁶ tantos²⁷ dos²⁸ seus²⁹ bees³⁰ mouys³¹ per³² que³³ esta³⁴ diuyda³⁵ seia³⁶ pagada³⁷. Esto³⁸ seia³⁹ per⁴⁰ auctoridade⁴¹ dos⁴² juyzes⁴³ dos⁴⁴ logares⁴⁵. E⁴⁶ se⁴⁷ nom⁴⁸ auondar⁴⁹ o⁵⁰ mouel⁵¹ uendalhy⁵² a⁵³ rraiz⁵⁴ ata⁵⁵ que⁵⁶ esta⁵⁷ diuida⁵⁸ seia⁵⁹ pagada⁶⁰.

fol. 37.

1 Estabelecudo he
5 for
7 a 10 per confissom feita en juizo
16 paga
25 e 26 que lhi for assinaado que uendam

29 a 34 beens do uençudo ata que essa
38 e que esto
40 a 42 pelos
45 a 60 logares.

fol. 69 v.

N.º 1

N.º 2

N.º 4.

Das conhecenças.

Da confisson feyta en juizo.

Constituição 73 como os juizes devem fazer
execuçom das suas sentenças.

1 a 60 Estabelecudo he se alguu for uençudo per
confisson feyta en joyzo ou per setença e non pa-
gar a deuida do que for uençudo ao dia que lhy
for asinaado que uendam tantos dos bees mouiis
desse ata que essa diuida seia pagada. E aqwesto
seya pelos juizes dos logares.

fol. 29 v.

1 a 60 Estabelecudo é que se alguu é uençudo per
confisson feyta en iuizo ou per sentença non
soltar a deuida daquele uençudo ou dya asyna-
do que lhy uendam tanto do mouil atee que essa
diuida seya solta e seia uedudo per juyzes dos
logares en qual maneyra se deue fazer a penhora
iuygada ou conoçuda per juizo.

fol. 65.

1 a 10 Em outra parte he estabelecido se algum
uencido for per confissam feita em juizo
19 de
25 e 26 que lhy foy assinado que vendam
28 de
30 a 34 beens ata que essa
38 a 42 E aqwesto seia pelos
45 a 60 lugares.

fol. 54 v.

XLIV

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ que⁶ quando⁷ algum⁸ preyto⁹ he¹⁰ trautado¹¹ perdante¹² aquel¹³ juiz¹⁴ e¹⁵ ante¹⁶ que¹⁷ seia¹⁸ determinado¹⁹ morre²⁰ o²¹ juiz²² ou²³ o²⁴ rremouem²⁵ que²⁶ aquele²⁷ que²⁸ fazem²⁹ juiz³⁰ en³¹ seu³² logo³³ começe³⁴ a³⁵ ouuir³⁶ esse³⁷ preyto³⁸ en³⁹ aquel⁴⁰ logar⁴¹ e⁴² ponto⁴³ en⁴⁴ que⁴⁵ o⁴⁶ o⁴⁷ outro⁴⁸ juiz⁴⁹ leyxou⁵⁰ esse⁵¹ preyto⁵².

fol. 71.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

O preyto entrado more o juiz.

1 a 6 Estabelecido he
12 e 18 dant algum
19 terminado
29 e 30 meterem
31 e 35 por juiz começe
42 a 46 hu
50 a 52 o leyxou.

fol. 29 v.

En qual maneyra os juyzes deuem compeçar as razeons u ao outro ficon.

1 a 52 En outra parte. Sstabelecido é que como delhes perdante algum juiz algumas cousas seiam demandadas e ante que a causa seya terminada o juyz morre ou é amouodo aquel que entrou en o officio do juygado compece a ouuir essa razom en aquel logar u o juyz outro leyxou a raxon dauandita.

fol. 65 v.

Constituição 74 como se huun juiz morre he outro deve conhecer dos feitos.

10 a 14 dante algum juiz he entrado ou honrado
19 terminado
23 a 30 e metem outro juiz
34 comecesse
39 a 49 aquelle que fizerem juiz e comece-o a ouvir en esse lugar honde o outro

fol. 53.

XLV

1254?—1261?

Daqueles que estam en posse per ano e per dia ssem contenda nom rresponda ssemom perante seu juiz.

Estabelecido¹ he² que³ sse⁴ algum⁵ assy⁶ clerigo⁷ come⁸ leygo⁹ está¹⁰ en¹¹ posse¹² per¹³ ano¹⁴ e¹⁵ per¹⁶ dia¹⁷ dalguma¹⁸ cousa¹⁹ ssem²⁰ contenda²¹ nom²² sseia²³ theudo²⁴ de²⁵ rresponder²⁶ dela²⁷ senom²⁸ perdante²⁹ seu³⁰ juiz³¹ sse³² em³³ façe³⁴ de³⁵ seu³⁶ auerssayro³⁷ em³⁸ ela³⁹ per⁴⁰ ano⁴¹ e⁴² per⁴³ dia⁴⁴ steue⁴⁵. En⁴⁶ outra⁴⁷ guisa⁴⁸ rresponda⁴⁹ ante⁵⁰ o⁵¹ juiz⁵² hu⁵³ a⁵⁴ possissom⁵⁵ he⁵⁶.

fol. 70.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 5

Do que nom desentregam.

3 e 4 se
12 possysom dalguma cousa
15 a 20 e dia sen
29 per
38 e 39 ela possohiu
43 a 46 dia. E en
50 e 51 o
54 a 56 he a possissom.

fol. 29 v.

Das possissoens dos clerigos e dos leigos.

1 a 56 En outra parte. Sstabelecido é que se alguu clerigo ou leygo sté na possyson per anu e per dia dalguma cousa sen contenda non seya teodo responder della senom per iuiyz seu se en a façe do seu contrario ella possuya per unum ano e per I dia e on outra maueyra responda dauante o iuz u é a possyson.

fol. 65 v.

Constituição 75 como aquelle que está em posse da cousa deve responder perante seu juiz.

1 e 2 Em outra parte he estabelecido
6 e 7 Clerigo
12 possissom
29 per
50 dante
54 a 56 he a possissam.

fol. 53.

1 a 3 Em outra parte he estabelecido
15 e 16 e
27 a 29 a ella senho perante
38 a 46 elle a pessuo per ano e dia e em
50 perante
53 a 56 honde he a possissom.

Liv. III, ff. 116.

XLVI

1254?—1261?

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecido⁵ que⁶ aquel⁷ que⁸ á⁹ molher¹⁰ nom¹¹ possa¹² uender¹³ nem¹⁴ meter¹⁵ a¹⁶ juizo¹⁷ possissom¹⁸ assy¹⁹ como²⁰ se²¹ el²² demandasse²³ outrem²⁴ ou²⁵ como²⁶ sse²⁷ outrem²⁸ demandasse²⁹

Que molher nom pode meter a preyto cousa de rraiz sem seu marido.

1 a 5 Estabelecemos
13 aduzer

18 a 34 quer seia auctor quer rreo casa nem herdade nem uinha nem outra cousa que nom seia mouel

N.º 1

N.º 2

N.º 4-A

N.º 4-B

N.º 5

Do que nom pode meter a preyto sem sua molher.

1 a 5 Estabelecido he
13 aduzer
16 a 18 en juizo
24 a 28 outri ou otri

Dome casado e de molher.

1 De home casado e de molher en
4 e 5 Sstabelecido é
13 e 14 aduzer nen
16 en
18 a 31 assy come se a ou-

Constituição 77 como o casado nom pode meter a preito possissom.

19 a 26 e assy

Capitulo cento e dno como e que he casado nom pode meter a preito nem a juizo possissom sem outorga ou procuração de sa molher.

1 a 5 Estabelecemos
7 a 10 qualquer homem casado
13 e 14 aduzer nem a
18 a 33 quer seia auctor quer reo casa nem her-

1 a 73 ElRey Dom Affonso o Terceiro de esclarecida memoria em seu tempo fez Ley, porque achou ser assy costume longuamente usado em estes Regnos, per que

el³⁹ sobre³¹ cousa³² nom³³ mouil³⁴ sem³⁵ procuraçom³⁶ ou³⁷ sem³⁸ outorgamento³⁹ de⁴⁰ sa⁴¹ molher⁴² nem⁴³ a⁴⁴ molher⁴⁵ sem⁴⁶ procuraçom⁴⁷ nem⁴⁸ sem⁴⁹ outorgamento⁵⁰ de⁵¹ seu⁵² marido⁵³. E⁵⁴ se⁵⁵ en⁵⁶ outra⁵⁷ maneyra⁵⁸ o⁵⁹ fezer⁶⁰ senom⁶¹ assy⁶² como⁶³ he⁶⁴ de⁶⁵ ssuso⁶⁶ dicto⁶⁷ nom⁶⁸ ualha⁶⁹ quanto⁷⁰ hi⁷¹ for⁷² feito⁷³.

fol. 71.

39 consentimento
42 a 53 molher.

56 a 60 o fezer en outra guyssa
62 a 67 commo suso dyto he

fol. 37.

N.º 1	N.º 2	N.º 4-A	N.º 4-B	N.º 5
32 casa ou sobre herdade ou sobre uinha ou sobre outra cousa 43 a 45 nem molher 48 e 49 ou sem 58 a 60 guissa for feyto 62 a 67 como de suso he dito fol. 29 v.	tren demandasse elle sobre casa ou sobre herdade ou sobre uinha ou sobre outra 43 a 45 nem molher 48 e 49 ou sen 63 a 67 en como de suso é dito 69 a 71 ualla quando fol. 66.	31 e sobre 41 sua 46 outrossy sem 48 e 49 e 51 e 52 do 64 a 67 de suso dito he que 70 todo o que fol. 55.	dade nem vinha nem outra cousa que nom seia 39 consentimento 41 a 53 sua molher 56 a 60 o fezer en outra guissa 62 a 67 como suso dito he fol. 58 v.	estabeleceo que aquelle, que molher tever, sem ella nom possa vender, nem meter a Juizo beens de raiz; assy como se elle demandasse outrem, ou outrem a elle sobre cousa de raiz, sem Procuraçom, ou sem outorgamento de sua molher, nem a mulher sem procuraçom, ou sem outorgamento de seu marido; e se em outra maneira se fezer se não assy, como suso dito he, nom valha quanto hi for feito. Liv. III, tit. 45.

XLVII

1254?—1261?

Titulo das apellações.

Estabeleçemos¹ que² se³ alguem⁴ quysser⁵ appellar⁶ da⁷ sentença⁸ que⁹ seia¹⁰ contra¹¹ el¹² dada¹³ defenitua¹⁴ que¹⁵ intralocutorya¹⁶ qualquer¹⁷ que¹⁸ seia¹⁹ apele²⁰ logo²¹ ca²² tal²³ quero²⁴ que²⁵ seia²⁶ custume²⁷ de²⁸ meu²⁹ rreyno³⁰ e³¹ ata³² IX³³ dyas³⁴ peça³⁵ ao³⁶ juiz³⁷ ou³⁸ aos³⁹ juizes⁴⁰ as⁴¹ rrazoes⁴² e⁴³ o⁴⁴ juiz⁴⁵ e⁴⁶ o⁴⁷ agrauo⁴⁸ en⁴⁹ escrito⁵⁰ e⁵¹ denlho⁵² pelo⁵³ tabellyon⁵⁴ ou⁵⁵ per⁵⁶ outro⁵⁷ escriuão⁵⁸ se⁵⁹ auer⁶⁰ tabellion⁶¹ non⁶² poderem⁶³ e⁶⁴ seelado⁶⁵ do⁶⁶ seelo⁶⁷ do⁶⁸ concelho⁶⁹ ou⁷⁰ doutro⁷¹ seelo⁷² se⁷³ o⁷⁴ concelho⁷⁵ seelo⁷⁶ nom⁷⁷ poder⁷⁸ ouuer⁷⁹. E⁸⁰ sse⁸¹ en⁸² eses⁸³ IX⁸⁴ dias⁸⁵ non⁸⁶ pidyr⁸⁷ o⁸⁸ agrauo⁸⁹ ao⁹⁰ juiz⁹¹ ou⁹² aos⁹³ juizes⁹⁴ nom⁹⁵ seian⁹⁶

Como deuem apelar.

7 de
10 a 13 contra el seia dada quer
15 e 16 quer interlocutoria
24 he e quero
28 do
33 hos IX
45 juizo
60 a 63 nom poderem auer tabelliom
78 e 79 ouuer.

1 Estabeleçudo he
4 alguum
10 for
13 quer
15 e 16 quer interlacutoria
21 e 22 aginha caa
24 a 26 he o
28 do
31 que
33 os XXX
45 juizo
51 a 53 pelo
55 a 66 e sse hi tabelliom nom ouer escreuaa outro escriuam e sselemno con o
71 com outro
73 certo sse
76 a 79 nom ouer sseelo.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
De que apella commo deue a seguir a apellaçom.	Das apellaçoms.	Constatuação 76 das apellaçoms como deuem ser seguidas.	
1 e 2 Estabeleçudo he 10 a 13 for dada contra ele 15 quer 21 e 22 aginha caa 24 a 26 é o 28 do 36 a 40 aos juizes ou juiz 45 juizo 51 a 53 pelo 59 a 67 se hy tabelliom nom poderem auer e seeleno 72 certo seelo 77 e 78 nom	1 a 249 Estabeleçudo é que se alguem apellar quiser da sentença que contra el é dada quer seia difida quer interlocutoria seya aginha apellen qua tal custume é do meu reyno e ata IX dias peça ao juiz ou aos juizes as rrazoes dos juizes e dos agrauos en escriptos e seyam dados a el per lho Tabalyom ou per outro scriuam se per tabalyom nom poder seelado de seello do concello ou doutro certo seello. Se o concello sello non ouer e se en esses IX dias non pediren agrauo iudex ou juizes non teudos seyam sibi dare de pollos	1 Em outra parte he estabelecido 4 alguum 10 a 13 for dada contra elle quer 15 e 16 quer interluctoria 21 e 22 aginha que 24 a 26 he o 45 juizo 60 e 61 tabelião aver 64 e 65 seellada 72 certo seello 78 e 79 ouver. 90 o 92 e 93 ou	1 Estabelecido he, 4 alguum 9 a 19 Defenitiva, que for dada contra elle 22 que 24 a 26 he o 30 a 33 Regno, que até nove 39 a 47 juizes a appellaçam, ou 53 e 54 per Tabaliam 60 e 61 Tabalião aver 64 e 65 sellado 73 certo; se 78 e 79 tever; 86 a 92 a appellaçam, ou agravo nom pedir 96 sejam depois

teudos⁹⁷ de⁹⁸ lho⁹⁹ dar¹⁰⁰ depoy¹⁰¹ de¹⁰² os¹⁰³ IX¹⁰⁴ dias¹⁰⁵ nem¹⁰⁶ ualha¹⁰⁷ ao¹⁰⁸ que¹⁰⁹ appellar¹¹⁰ sa¹¹¹ appella-
 çom¹¹². E¹¹³ sse¹¹⁴ ho¹¹⁵ juiz¹¹⁶ ou¹¹⁷ os¹¹⁸ juizes¹¹⁹ ao¹²⁰ que¹²¹ appellou¹²² non¹²³ deren¹²⁴ as¹²⁵ rrazoes¹²⁶ ata¹²⁷
 IX¹²⁸ dias¹²⁹ se¹³⁰ lhas¹³¹ pidir¹³² peguemlhi¹³³ as¹³⁴ despezas¹³⁵ e¹³⁶ correganlhi¹³⁷ de¹³⁸ sas¹³⁹ casas¹⁴⁰ quantos¹⁴¹
 danos¹⁴² pore¹⁴³ rreberem¹⁴⁴. E¹⁴⁵ sse¹⁴⁶ as¹⁴⁷ rrazoes¹⁴⁸ non¹⁴⁹ foren¹⁵⁰ dadas¹⁵¹ ao¹⁵² que¹⁵³ appellou¹⁵⁴ ata¹⁵⁵
 IX¹⁵⁶ dias¹⁵⁷ uenha¹⁵⁸ se¹⁵⁹ quisser¹⁶⁰ aa¹⁶¹ corte¹⁶² ata¹⁶³ XXX¹⁶⁴ dias¹⁶⁵ contados¹⁶⁶ hos¹⁶⁷ primeyros¹⁶⁸ IX¹⁶⁹ dias¹⁷⁰
 e¹⁷¹ a¹⁷² corte¹⁷³ façalhi¹⁷⁴ dar¹⁷⁵ as¹⁷⁶ rrazoes¹⁷⁷ e¹⁷⁸ o¹⁷⁹ juizo¹⁸⁰ e¹⁸¹ o¹⁸² agrauo¹⁸³. E¹⁸⁴ sse¹⁸⁵ as¹⁸⁶ rrazoes¹⁸⁷ flo-
 ren¹⁸⁸ dadas¹⁸⁹ ao¹⁹⁰ que¹⁹¹ appellou¹⁹² en¹⁹³ os¹⁹⁴ dictos¹⁹⁵ IX¹⁹⁶ dias¹⁹⁷ siga¹⁹⁸ sa¹⁹⁹ appellaçom²⁰⁰ ata²⁰¹ XXX²⁰²
 dias²⁰³ contados²⁰⁴ hy²⁰⁵ noue²⁰⁶ dias²⁰⁷ e²⁰⁸ se²⁰⁹ aquesto²¹⁰ nom²¹¹ fazer²¹² nom²¹³ ualha²¹⁴ ao²¹⁵ que²¹⁶ appellou²¹⁷
 sa²¹⁸ appellaçom²¹⁹. E²²⁰ sse²²¹ alguma²²² coussa²²³ for²²⁴ feyta²²⁵ ou²²⁶ começada²²⁷ depoy²²⁸ da²²⁹ appellaçom²³⁰
 o²³¹ juiz²³² da²³³ appellaçom²³⁴ ffaça²³⁵ tornar²³⁶ o²³⁷ que²³⁸ appellou²³⁹ aaquel²⁴⁰ estado²⁴¹ en²⁴² que²⁴³ ante²⁴⁴ era²⁴⁵
 no²⁴⁶ tempo²⁴⁷ que²⁴⁸ appellou²⁴⁹.

fol. 27 v.

102 e 103 dos
 133 paguelhy
 158 a 160 uenha-se queixar
 201 ata hos
 205 hy os
 212 fezer

98 a
 102 e 103 dos
 110 apelou
 113 e 114 e
 120 de
 123 e 124 e pediu
 128 os IX
 132 e 133 nom derem paguemlhi
 136 ao que apelou e
 141 os
 143 e 144 e as perdas que por esta rrazom rreçbeo.
 156 os IX
 158 a 160 o que apelou uem
 164 os XXX
 177 rrazoens en scripto
 197 a 207 dias
 210 o que esto
 212 fezer
 224 e 225 feita por
 231 a 235 façam
 237 ao
 244 e 245 era
 248 em que

fol. 37.

fol. 70.

N.º 1

102 e 103 dos
 110 apelou
 123 e 124 pediu
 128 a 135 os IX dias nom derem a
 apelaçom paguemlhy as despessas
 ao que apelou
 141 os
 143 e 144 que per esta rrazom rre-
 cebeu.
 152 do
 156 os IX
 158 a 160 o que apelou uenha
 167 hy os
 174 faralhy
 178 a 180 en scrito e o juiz
 188 forom
 190 do
 198 e 199 sega a
 206 os dictos IX
 210 o assy
 212 fezer
 224 e 225 feyta for
 228 e 229 de pela
 231 a 235 façaa
 244 e 245 era en
 248 en que

fol. 30.

N.º 2

ditos IX dias non ualla ou appel-
 lante appellaçom e se o juiz ou os
 juizes ou appellante e pedinte as
 rationes ata IX dyas non deren pa-
 gem as despezas ou appellante e
 correganlhy os danos das sas casas
 que por este recebeu e se rrazoes
 dadas non forem ou apellante ata
 IX dias o apellador seya conquisto
 á corte ata XXX contados os IX dias
 primeyros e a corte asfaza assy dar.
 E se as rrazoens dadas forem ao apel-
 lante en os ditos IX dias sequatur
 appellationem suam usquo ad XXX
 dies computatis nouem diebus a qual
 cousa se non fezer non ualla ou ap-
 pellante a sa appellaçom. E se alguu
 ennouamento for pos appellaçom juiz
 da appellaçom faça reduzir appella-
 çom aaquel tal stado en qual era no
 tempo da appellaçom.

fol. 66.

N.º 4

102 e 103 dos
 110 e 111 appellou sua
 117 e 118 ou
 123 a 135 e pediu as rrazoes ataa
 os nove dias nom derem pagemlho
 as despessas ao que appellou
 141 os
 143 e 144 e as perdas que por esta
 rarom recebeu.
 155 a 160 venha
 177 rrazoes em escripto
 188 a 192 ao que appellou foram da-
 das
 198 e 199 sega
 201 na corte ataa
 205 hy os davanditos
 212 fezer
 224 e 225 feita for
 228 e 229 des pola
 231 a 235 faça
 237 ao
 244 a 246 era em no
 248 em que

fol. 55 v.

N.º 5

99 a 103 lho dar
 108 a 112 essa appellaçom ao que
 appellou
 117 e 118 ou
 123 a 133 e pediu appellaçom, ou
 agravo, ate nove dias lho nom de-
 rem que lhe paguem
 136 ao que appellou, e
 139 suas
 141 a 144 os dapnos, e perdas, que
 por essa rezam recebeu.
 147 a 151 appellaçom, ou agravo
 nam for dado
 156 os nove
 159 a 161 á
 163 ate
 172 na
 174 lhe façam
 176 a 183 a appellaçom ou agravo
 em escripto.
 186 a 189 appellaçom for dada
 198 a 201 seja apresentada na Cor-
 te até
 206 os nove
 210 esto assy
 212 e 213 fixer, nam
 218 e 219 sua appellaçom.
 226 e 227 e atentada
 229 a 249 que appellaçom foy antre-
 posta, façam todo tornar ao ponto
 em que era ao tempo em que foy
 appellado.

Liv. III, f.º 73.

XLVIII

1254?—1261?

Da apellaçom.

Estabeleçudo¹ he² sse³ alguim⁴ apela⁵ hu⁶ ElRey⁷ he⁸ peça⁹ as¹⁰ rrazoens¹¹ e¹² o¹³ juizo¹⁴ e¹⁵ o¹⁶ agrauo¹⁷ até¹⁸ os¹⁹ III²⁰ dias²¹ e²² sseia²³ essa²⁴ apellaçom²⁵ na²⁶ corte²⁷ até²⁸ os²⁹ IX³⁰ dias³¹ e³² en³³ outra³⁴ guisa³⁵ nom³⁶ ualha³⁷ essa³⁸ apellaçom³⁹.

fol. 70.

N.º 2

N.º 4-A

N.º 4-B

N.º 5

**Das apellaçoes da villa
n é elRey.**

**Constituição 88 ata que tempo
deve seguir aquele que apella
lar hu ElRey for.**

**Capitulo cento e dezaneve como
se deve seguir a apellação.**

1 a 39 Estabeleçodo é se alguen apella u nosso senhor elRey é peça o juyzo e as razoens o o agrauo ata III dias e sega sa apellaçom en a corte ata IX dyas en outra maneyra non ualla sa apellaçom.

fol. 66 v.

1 e 2 Em outra parte ho estabelecido que
6 a 12 em na villa hu he nosso senhor elRey peça
19 e 20 trez
23 e 24 siga sa
26 em na
29 e 30 nove
38 sa

fol. 56.

1 e 2 En outra parte he estabelecido que
5 a 9 apellar de sentença que contra elle scia dada na villa hu ElRey for peça ao juiz
23 e 24 siga sua
37 a 39 lhe valha a apellaçom.

fol. 59.

1 a 6 Item. O que appellar honde
10 a 20 a apellaçom, ou agravo aos Juizes até tres.
23 a 25 siga
28 a 30 até nove
33 e 34 d'outra
36 nom lhe
39 apellaçom.

Liv. III, tit. 73, § 3.º

XLIX

1254?—1261?

Item da apellaçom.

Estabeleçudo¹ he² que³ sse⁴ alguim⁵ apella⁶ quizer⁷ do⁸ sobrejuiz⁹ apele¹⁰ aginha¹¹ aa¹² corte¹³ pois¹⁴ que¹⁵ lhi¹⁶ o¹⁷ juizo¹⁸ derom¹⁹ e²⁰ começe²¹ aginha²² a²³ sseguir²⁴ sa²⁵ apellaçom²⁶.

fol. 70.

N.º 2

N.º 4

De quem apella do sobrejuiz.

Capitulo 89 como devem apellar do sobrejuiz.

1 a 26 En outra parte. Estabeleçodo é que se alguen apella quizer do sobrejuiz aginha apelle aa corte depost a sentença dada e começe aginha seguir a apellaçom sua.

fol. 66 v.

1 a 3 Em outra parte ho estabelecido
5 alguim
10 apella
16 e 17 lho
19 derem
25 e 26 apellação.

fol. 56.

L

1254?—1261?

Que dem carta do juyzo.

Estabeleçudo¹ he² que³ quando⁴ o⁵ juiz⁶ da⁷ juizo⁸ com⁹ outorgamento¹⁰ de¹¹ que¹² nom¹³ apelem¹⁴ que¹⁵ dem¹⁶ carta¹⁷ do¹⁸ juizo¹⁹ aas²⁰ partes²¹ aaquel²² por²³ que²⁴ o²⁵ juizo²⁶ he²⁷ dado²⁸ sse²⁹ a³⁰ quizer³¹.

fol. 70.

N.º 2

N.º 4

Capitulo 93 como o juiz deve dar carta de sa sentença.

1 a 4 Estabeleçodo é que como
9 a 19 alguu do qual nom apella que dé ende a carta
22 ou aaquel
30 ella

fol. 67.

1 e 2 En outra parte ho estabelecido
7 der o
9 e 10 alguim
14 apellar
17 e 18 ende carta de
22 ou aaquelle

fol. 56.

LI

Este estabelecimento é correlativo ao de dezembro de 1266 (Aff. III—14).

1254?—1261?

Stabeleçimento da malicia dos judeus contra os christãos.

He¹ estabelecido² pola³ malicia⁴ dos⁵ judeus⁶ que⁷ como⁸ alguem⁹ deles¹⁰ tirar¹¹ enprestado¹² nunca¹³ creca¹⁴ mais¹⁵ do¹⁶ cabo¹⁷ como¹⁸ quer¹⁹ que²⁰ muytos²¹ estes²² sseiam²³ feitos²⁴ auendo²⁵ começo²⁶ do²⁷ primeiro²⁸ stromento²⁹. E³⁰ esto³¹ fazemos³² pola³³ malicia³⁴ dos³⁵ iudeus³⁶.

fol. 6.

1 a 3 Estabelecido he enpoes
10 e 11 tirar delles
13 que nunca
16 que o

21 e 22 hy muytos stromentos
25 a 27 do
33 enpoes a

fol. 28.

N.º 1

N.º 2

N.º 4

Ley dos stromentos dos judeus que nom crescam mais do cabo.

Dos stromentos dos judeus.

Capitulo 89 como a usura nom creça mais que o cabo.

1 a 6 Estabelecido he
10 e 11 tirasse do judeu
13 que nunca
16 que o
22 estromentos
31 aquisto
33 e 34 espoes a maleza

1 e 2 Estabelecido é
10 a 13 tirar emprestido nonqua
22 estromentos
25 e 26 per razom
31 aquisto
33 enspoens

1 En a outra parte he
14 creça
22 stromentos
31 aquisto

fol. 56 r.

fol. 30 v.

fol. 67.

LII

1254?—1261?

Titulo dos uogados de casa delRey.

Estabelecemos¹ que² quando³ alguem⁴ tractar⁵ preyto⁶ na⁷ corte⁸ e⁹ á¹⁰ dous¹¹ uogados¹² na¹³ corte¹⁴ e¹⁵ nom¹⁶ mays¹⁷ que¹⁸ filhe¹⁹ ante²⁰ qual²¹ quyser²² e²³ o²⁴ outro²⁵ leixe²⁶ a²⁷ sseu²⁸ auersayro²⁹ como³⁰ quer³¹ que³² sabha³³ sa³⁴ confisson³⁵ e³⁶ o³⁷ presso³⁸ del³⁹ se⁴⁰ lho⁴¹ deu⁴² rreçebao⁴³ e⁴⁴ fazemos⁴⁵ por⁴⁶ rremouer⁴⁷ a⁴⁸ malicia⁴⁹ dalguuns⁵⁰.

fol. 27.

Titulo dos uogados.

3 se
5 tracta
9 e 10 e hy ha

18 a 20 escolha hum
36 a 44 ou reçebese ia dele o preço. E esto
46 pera

fol. 36 r.

N.º 2

N.º 4

Dos auogados.

Capitulo cento e tres como o que ha feito nom pode alhar mais que hum vegado.

1 a 50 En outra parte stabelecido é cummo preyto dalguu seya tractado en a corte e ha dous uogados da corte que escolha um quale mays quiser pera sy se muytos non som e o outro leixe ao auersayro commo quer que sabha sa confisson ou aia recebudo del salayro o aqueste cousa fazemos a rrepremer malicia dalguus.

4 e 5 alguun trautar
46 esto por

fol. 57 v.

fol. 61 v.

LIII

1254?—1261?

Titulo daqueles que estan en posse da cousa en loge de reuelia.

Estabelecemos¹ que² quando³ alguem⁴ por⁵ diuida⁶ conhoçuda⁷ julgada⁸ e⁹ penhorada¹⁰ en¹¹ as¹² cousas¹³ nom¹⁴ mouiis¹⁵ en¹⁶ guysa¹⁷ seia¹⁸ a¹⁹ penhora²⁰ que²¹ esta²² possissos²³ que²⁴ laurem²⁵ assy²⁶ como²⁷ son²⁸ vi-

N.º 2

N.º 4

Capitulo cento e seis como deve dar conto das beens que som entregues per reuelia.

1 a 248 Sstabelleçodo é que como alguu per deuida conoçuda ou pella cousa juygada seia penhorado en nas cousas mouiis (sic) en tal maneyra seya feyta

22 e 23 o que está em possissam
28 se som

nhas²⁹ ou³⁰ olyuaes³¹ almoynhas³² e³³ feregeaes³⁴ ou³⁵ seian³⁶ arendadas³⁷ assy³⁸ como³⁹ he⁴⁰ moynos⁴¹ fornos⁴² e⁴³ cassas⁴⁴. E⁴⁵ os⁴⁶ fruytos⁴⁷ e⁴⁸ as⁴⁹ rendas⁵⁰ das⁵¹ possyssoes⁵² dauanditas⁵³ e⁵⁴ recebaas⁵⁵ aquel⁵⁶ a⁵⁷ que⁵⁸ deuem⁵⁹ a⁶⁰ pagar⁶¹ a⁶² dyuida⁶³ pero⁶⁴ por⁶⁵ quanto⁶⁶ ualeren⁶⁷ até⁶⁸ que⁶⁹ dessa⁷⁰ diuida⁷¹ seia⁷² pagado⁷³ e⁷⁴ se⁷⁵ en⁷⁶ essas⁷⁷ possissoes⁷⁸ fruytos⁷⁹ esteuerem⁸⁰ pera⁸¹ colher⁸² e⁸³ o⁸⁴ senhor⁸⁵ dessas⁸⁶ possyssoes⁸⁷ os⁸⁸ colher⁸⁹ quisser⁹⁰ colhaos⁹¹ e⁹² rreçeba⁹³ esses⁹⁴ fruytos⁹⁵ aquel⁹⁶ a⁹⁷ que⁹⁸ deuem⁹⁹ a¹⁰⁰ dyuida¹⁰¹ por¹⁰² quanto¹⁰³ ualeren¹⁰⁴ e¹⁰⁵ se¹⁰⁶ os¹⁰⁷ nom¹⁰⁸ quysser¹⁰⁹ rreçeber¹¹⁰ uendasse¹¹¹ logo¹¹² e¹¹³ rreçeba¹¹⁴ ende¹¹⁵ seu¹¹⁶ auer¹¹⁷ e¹¹⁸ se¹¹⁹ per¹²⁰ uentuyra¹²¹ o¹²² senhor¹²³ dessas¹²⁴ possyssoes¹²⁵ as¹²⁶ colher¹²⁷ nom¹²⁸ quysser¹²⁹ ou¹³⁰ nom¹³¹ poder¹³² mandamos¹³³ que¹³⁴ aquel¹³⁵ a¹³⁶ que¹³⁷ deuem¹³⁸ a¹³⁹ dyuyda¹⁴⁰ colha¹⁴¹ esses¹⁴² fruytos¹⁴³ per¹⁴⁴ alguum¹⁴⁵ homem¹⁴⁶ que¹⁴⁷ lhi¹⁴⁸ deren¹⁴⁹ hos¹⁵⁰ juizes¹⁵¹ dos¹⁵² logares¹⁵³ jurado¹⁵⁴ sobrelos¹⁵⁵ santos¹⁵⁶ auangelhos¹⁵⁷ que¹⁵⁸ faça¹⁵⁹ esses¹⁶⁰ fruytos¹⁶¹ colher¹⁶² ben¹⁶³ e¹⁶⁴ fielmente¹⁶⁵ e¹⁶⁶ uender¹⁶⁷ custas¹⁶⁸ que¹⁶⁹ hy¹⁷⁰ fezer¹⁷¹ en¹⁷² colher¹⁷³ eses¹⁷⁴ fruytos¹⁷⁵ e¹⁷⁶ dem¹⁷⁷ ende¹⁷⁸ hos¹⁷⁹ dynheyros¹⁸⁰ que¹⁸¹ ficaren¹⁸² dante¹⁸³ os¹⁸⁴ juizes¹⁸⁵ dos¹⁸⁶ logares¹⁸⁷ aaquel¹⁸⁸ a¹⁸⁹ que¹⁹⁰ o¹⁹¹ senhor¹⁹² das¹⁹³ possissoes¹⁹⁴ deuyda¹⁹⁵ e¹⁹⁶ esto¹⁹⁷ mandamos¹⁹⁸ fazer¹⁹⁹ até²⁰⁰ que²⁰¹ esa²⁰² dyuida²⁰³ sseia²⁰⁴ pagada²⁰⁵ e²⁰⁶ as²⁰⁷ ditas²⁰⁸ possyssoes²⁰⁹ se²¹⁰ laurem²¹¹ de²¹² todo²¹³ en²¹⁴ todo²¹⁵ cada²¹⁶ ano²¹⁷ assy²¹⁸ que²¹⁹ os²²⁰ fruytos²²¹ dela²²² se²²³ nom²²⁴ perçan²²⁵ per²²⁶ mygua²²⁷ de²²⁸ lauradura²²⁹ e²³⁰ en²³¹ outra²³² maneyra²³³ nom²³⁴ seia²³⁵ feyta²³⁶ a²³⁷ penhora²³⁸ nem²³⁹ a²⁴⁰ testaçon²⁴¹ senon²⁴² asy²⁴³ como²⁴⁴ de²⁴⁵ susso²⁴⁶ he²⁴⁷ dyto²⁴⁸.

fol. 27.

N.º 2

N.º 4

a penhora que essas possissoes seyam lauradas assy como herdade vinhas ou olyuaas ou almoynhas ou ferrageaes ou as arrenden per como son come moyhos e furnus e casas pelhos fruytos e as rendas das possessiones subreditas receba aquel a que a deuyda deue seer pagada por tanto quanto ualer até que seya pagado de sa diuida. E se en essas possessoes o fruyto estener pera colher e o senhor dessas possissoes ellas nom quiser coller collaas e receba esses fruytos aqual a que deue a deuida en a sa deuida por quanto ualer e se os non quiser receber uenda-os aginha e receba ende os dyeyros. E se pela uentura o senhor dessa possysson esses fruytos non quiser coller ou non poder mandamos que a esse a que deue a deuyda colha esses fruytos per alguu home que lhy den os juyzes dos logares e seya iurado sobrelos sanctos auangellos que esses fruytos ben e fielmente faça colher e uender e as custas as quaes fezer en collendo esses fruytos sayam dos fruytos dessa possysson e den ende os dyeyros que ficarem perdante os juyzes dos logares aaquel a que o senhor dessas possissoes deue a diuida e esto mandamos fazer ateen que essa deuida seya pagada e as ditas possissoes seyam lauradas de todo en todo en cada huu ano assy que os fruytos non se percam delhes por mingua de lauradura en outra maneyra non seya feyta a penhora nem a testaçon assy como de suso dito est.

fol. 65.

fol. 57 v.

LIV

1254?—1261?

Titulo dos fiadorias (sic) como nom pode seer costrenjudo huum sem outro.

Estabeleçemos¹ que² quando³ dous⁴ homens⁵ bos⁶ o⁷ mays⁸ forem⁹ fiadores¹⁰ cada¹¹ huum¹² pelo¹³ todo¹⁴ que¹⁵ huum¹⁶ se¹⁷ nom¹⁸ outro¹⁹ sseia²⁰ constrandudo²¹ mays²² todos²³ igualmente²⁴ seiam²⁵ constrandudos²⁶ e²⁷ o²⁸ auer²⁹ que³⁰ deuem³¹ ambos³² a³³ peytar³⁴ en³⁵ essa³⁶ fiadurya³⁷ todos³⁸ igualmente³⁹ o⁴⁰ peytem⁴¹. E⁴² se⁴³ al-

Dos fiadores.

1 Estabeleçudo he 26 a 29 costreniudos en seus aueres
 6 e 7 ou 32 e 33 de
 9 som 40 e 41 peytem.
 17 a 21 ssem os outros nom sseiam costreniudos

N.º 1

N.º 2

N.º 4

N.º 5

Das fiadorias.

Dos que som fyadores.

Capitulo cento e sete como os fiadores devem pagar igualmente a fiadoria e nom mais huum que o outro.

1 En outra parte he estabelesçudo
 4 a 7 dous ou
 9 som
 16 a 37 nenhum sen os outros nom seiam costrengudos esse auer a pagar que deuem en essa fiadoria mais
 40 e 41 peytem

1 Dos que sum fyadores cada huu polo todo en como deuem a pagar todos ygualmente. Item. Sstabeleçodo é
 5 a 9 ou mays son
 13 polo
 20 e 21 non seya constrengudo
 26 a 28 constrengudos. E se
 31 e 32 deuan
 35 e 36 essa
 40 e 41 peyten

17 e 18 sem o
 20 e 21 nom seja constrengido
 26 constrengidos
 33 e 34 o devem a peitar

fol. 58.

1 Em outra parte he estabelecido
 6 e 7 ou
 9 som
 13 por
 16 a 21 huns sem os outros nom sejam constrengidos aa fiadoria,
 24 juntamente, e igualmente
 26 a 28 constrengidos a esse
 31 a 33 ham de
 38 o todos
 40 a

guums⁴⁴ desses⁴⁵ fiadores⁴⁶ nom⁴⁷ ouuer⁴⁸ onde⁴⁹ pague⁵⁰ os⁵¹ outros⁵² paguem⁵³ por⁵⁴ ssy⁵⁵ e⁵⁶ por⁵⁷ ele⁵⁸. E⁵⁹ mando⁶⁰ que⁶¹ primeyramente⁶² se⁶³ pague⁶⁴ esa⁶⁵ diuyda⁶⁶ do⁶⁷ mouyl⁶⁸ do⁶⁹ dyuydor⁷⁰ quanto⁷¹ conpryr⁷² en⁷³ todo⁷⁴.

fol. 27 v.

45 e 46 fiadores
49 a 53 paguem os outros

56 a 60 E porem mandamos
71 a 74 quando conprir.

fol. 70.

N.º 1	N.º 2	N.º 4	N.º 5
60 mandamos 66 deuyda 72 a 74 conprir.	44 alguu 58 a 60 elhe mandamus 64 page 70 deuedor 72 a 74 conprir.		44 e 45 algum destes 49 por honde 51 que os 59 e 60 E Mandamos 65 esta 67 a 70 pelo mouel do deuedor 72 a 74 conprir.
fol. 29 v.	fol. 66.		Lib. iv, tit. 54.

LV

Sobre este e o seguinte estatuto veja-se o que advertimos antes pag. 233.

1254?—1261?

Das reuellas.

En outra parte. Stabeleçodo é se alguem en logo da reuelya for deytado do herdamento sobre que lhy fazem demanda e quando uen ao tempo de coller ende os fruytos pede sa entrega e diz que quer star a dereyto façanlhy assi como de suso dito é e deuisado e se depouys esse herdamento y á laurado e sobrelhe é chamado a dereyto outra uez este reuel entregado en outra parte polla reuelia e quando er uen no tempo dos fruytos coller pede sa entrega e diz que quer star a dereyto por tal que colla ende os fruytos e quer andar e estas reuelias sen seu dano e a dano da outra parte assy como dante nós muytas uezes auen a este tal.

Maç. 6 de For. Ant. n.º 4, fol. 62, no Archivo Nacional.

LVI

1254?—1261?

Das reuellas.

Estabeleçodo é por reuelia de seu auersayro for posto en possysson daquella cousa que demanda e aquel que foy reuel quer star a dereyto cate seu auersayro ante que o outorge ca ia é en possysson daquella cousa subre que é a demanda e aquel que foy reuel ante que seya entregado pague aaquel que foy en possessyon por reuelya de seu auersayro as custas as quaes fez en recabedando aquella cousa ou essa possysson en logo de reuelia.

Maç. 6 de For. Ant. n.º 4, fol. 62 v., no Archivo Nacional.

LVII

Este estatuto que regula as attribuições dos maiorinos ou meirinhos, magistrados superiores dos districtos ou comarcas que precederam os corregedores, acha-se em seguida a uns agravamentos de côrtes e suas respostas, de que já n'outro logar fallámos, pertencentes aos concelhos de Coimbra e de Montemor-o-novo. Postoque não seja uma copia authentica, o documento remonta pelos seus caractéres paleographicos ao seculo XIII, e aquelles agravamentos são com toda a probabilidade das côrtes de 1254 ou das de 1261. O achar-se este estatuto no mesmo pergaminho e pela mesma letra persuade que as providencias que encerra foram tambem resultado de uma daquellas assembléas. Entretanto isto não passa de mera hypothese e é hypotheticamente que collocámos este acto juncto aos que pertencem a umas ou a outras das referidas côrtes.

1254?—1261?

Hee sunt res ad quas meyrinus debet ire.

In primo debet ire ad omnem hominem degredatum. Item debet ire ad caminum publicum britatum. Item debet facere totum mandatum domni regis quod sibi mandauerit per cartam suam. Item debet ire ad corpus ho-

minis forciatoris quem sibi dederint pro forciatore scilicet forciator de muliere uel de camyno et debet ire ad latronem cognitum. Item mandamus quod tota uox et tota calumpnia et tota forciam et tota alia res que per maiordomum uel per portarium uel per iudicem terre possit chegari uel corrigi non uadat ad eam meyrinus si aliquis istorum supradictorum eum non uocauerit super hoc. Et mandamus quod meyrinus uadat ad forciam quam fecerint portario uel iudici. Et mandamus quod omnes prelati ecclesiarum parrochiarum qui non habuerint portarios quibus fecerint forciam meyrinus alzet eis forciam. Item mandamus quod omnis homo qui desafiauerit alium hominem et directum noluerit facere uel recipere meyrinus constringat eum proad directum de foro terre proad directum domini Regis. Et non uadat meyrinus ad aliquam rem de supradictis sine rancuroso. Et omnis homo qui fideiussorem dederit proad directum de foro terre uel proad iudicium domini Regis rēcipiatur ei nisi fuerit homo proad iusticiandum. Et si aliquis fecerit malum homini rancuroso pro querela quam fecerit de malo quod sibi fecerint meyrinus faciat ibi suam iusticiam.

Gav. 3 Maç. 5 n.º 19, no Archivo Nacional.

LVIII

A data desta lei, inserida unicamente nas Ordenações Affonsinas, é evidentemente inexacta. Póde ser que lêssem 1345 por 1315 tomando o x simples por x aspado, o que a reduziria ao anno de 1277. O ditado porém de Conde de Bolonha que se attribue a Affonso III no codice mais correcto das Affonsinas, e outras congruencias historicas tornam pelo menos igualmente provavel a data de 1259. Veja-se a nota x no fim do 3.º vol. da Historia de Portugal por A. Herculano (2.ª edição).

1259?—1277?

Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal, e «Conde de Bellonha»¹. A vós Vasco Martins Pimentel meu Meirinho Moor, Saude. Sabede que Eu mando, e defendo, que nem Ricos-homeens, nem Infançoões, nem outros Cavalleiros alguns sejão ousados de pousar em «Cernache»², nem em seu Termo, nem em terra de Leedra, nem de Monte-Negro, nem de «Vallariça»³, nem em outros Herdamentos nehuuns que sejam meus foreiros, nem meus Regueengos. E mando a vós firmemente que nom sofrades, que esses davanditos pousem em nenhum dos lugares suso ditos : und' al nom façades, se nom creede por certo, que averia eu por ello de vós queixume, e faria que vós pagassedes de vossa Casa quanto dapno, e quanta perda elles fezessem nos lugares avanditos. Dante em Lixboa «a vinte e dous»⁴ dias d'Abril. ElRey o mandou. Joham Peres a fez Era de mil e trezentos e quarenta e cinco annos (sic).

Liv. 11, tit. 27.

- ¹ do Algarve
- ² Cernancelhe
- ³ Villariça S. e T.
- ⁴ doze S. e T.

LIX

Veja-se ácerca da data deste documento a nota VI no fim do 3.º vol. da Historia de Portugal por A. Herculano (2.ª edição).

1254 OU 1255—DEZEMBRO

Alfonsus Dei gracia Rex Portugalie et comes Bolonie uniuersis pretoribus comendatoribus aluazilibus iudicibus alcaldibus almojarifes et scribanis et illis qui loco eorum sunt ab Vlixbona usque ad Almadanam et de Almadana usque ad Sisinbriam et de Sisinbria usque ad Palmelam et de Palmela usque ad Satual et de Satual usque ad Alcacer et de Alcaçar usque ad Sanctum Jacobum de Caçem et de Sancto Jacobo de Caçem usque ad Aljazur et de Aljazur usque ad Lagus et de Lagus usque ad Silui et de Silui usque ad Porches et de Porches usque ad Albufariam et de Albofaria usque ad Sanctam Mariam de Faarom et de Sancta Maria de Faarom usque ad Tauillam et de Tauilla usque ad Cacellam et de Cacella usque ad Ayamontem et de Ayamonte usque ad Mertollam et de Mertolla usque ad Serpam et de Serpa usque ad Mouram et de Moura usque ad Arouchy et de Arouchy usque ad Aracenam et generaliter ad omnes frontarias herias et portus tam per mare quam per terram que in isto medio consistunt salutem et gratiam. Mando uobis firmiter defendo sub pena de quanto habetis in regno meo quod non leixetis sacare platam et argentum in massa nec in moneta de regno meo nec in vasis et scutellis et cloquaribus et quod sit talis persona cui conueniat habere tales perfias in domo sua et non leixetis sacare pannos de colore de regno meo nec leixetis sacare per terram ceram nec corios nec conilium nec mel nisi per illos portos per quos ueniunt panni de Francia. Et quicumque contra istam meam defensionem uenerit uel illis quibus carregas uel argentum uel istas supradictas merchadias quas ego defendo quod nom exeant de regno

M. L. Tom. I.

64

et ilas eis inueneritis saquare uel leuare mando quod filietis ei uel eis proad me quantu habere saquauerint uel leuauerint. Et mando quod mei ricomines uel prestamari qui de me tenent terras in ipsis frontariis uel in ipsis portubus habeant de isto decreto terciam partem proad se ut melius gardent uias et portus et stidas (sic) et semedareos. Et uos iudices uel iusticiarii de ipsis terris uel portubus gardetis dues partes proad me. Saluis riqus omnibus uel prestamariis et concilliis suis portagiis et suis directis in illis locis in quibus debent ea habere. Et mando quod omnia supradicta sint guardata et leuata sin forcia et sin torto et sin apostilia. Et si forte aliquis inuentus fuerit in isto errore contra defensionem meam mando quod sit ei probatum per testimonium bonorum hominum coram iudicibus locorum ubi inuenti fuerint isti errores et mando quod ille qui in isto errore inuentus fuerit non perdat aliquis de suo donec probatum sibi fuerit et iudicatum. Vnde aliud non faciatis alias ego calumpniarem uobis in corporibus et in habere et insuper remeneretis pro meis inimicis. Datum in Sanctaren vi. die Decenbris. Rege mandante per cancellarium. Era m.^a cc.^a x.^a prima (sic). Dominicus Vincencii scripsit. Johannes Fernandi de Alcazar notauit.

Liv. dos Copos do Cartorio de Palmella, fol. 62 (a'ias 92), no Archivo Nacional.

LEIS E ESTABELECIMENTOS SEM DATA CONHECIDA

As leis, costumes e estatutos que seguem são aquelles a que falta uma data determinada, e a que nem sequer por conjecturas entendemos poder-lh'a assignalar. Sabemos só em geral que pertencem ao reinado de Affonso III porque as Ordenações de D. Duarte lh'os attribuem e se acham pela maior parte inseridos entre os estabelecimentos daquelle principe no Livro das Leis e Posturas. Publicando-os tinhamos o arbitrio de os collocar na ordem (se ordem se lhe póde chamar) em que foram lançados neste ultimo codice, ou de seguir a disposição em que se acham nas Ordenações de D. Duarte, ou finalmente de adoptar uma nova disposição. Entendemos que para facilitar o estudo delles este ultimo arbitrio era o melhor. A sua collocação relativa no Livro das Leis e Posturas é evidentemente casual, e postoque nas Ordenações de D. Duarte se descubra já a intenção de os approximar pelas suas analogias, essa approximação está muito longe de ser completa. Assim, depois de colligir as poucas leis criminaes que nos restam com certeza daquelle epocha, fizemo-las seguir das que respeitam ao direito da familia e da propriedade, reservando para ultimo logar as que pertencem á ordem dos juizos e processos. Nesta categoria entram as duas collecções de estatutos sobre o systema de provas e sobre as phases das demandas até o seu final julgamento, a que já nos referimos na Advertencia preliminar a estas leis, e que parece constituirem uma especie de codigos, ou antes fragmentos de codigos, relativos á ordem judicial.

LX

Capítulo 87 que pena deve aver aquelle que fere outro sem porque.

Outro sy he estabelecido que todo homem ou molher que outrem chaga ou mata ou fere sem porque nom lhe dizendo nem fazendo porque nem lhe avendo feito ante nenhuma cousa e estando seguro que morra porem.

Orden. de D. Duarte, fol. 56 v.

LXI

Quando moytos ferirem huum como o ande correger.

Item¹ he² direito³ per⁴ cantorem⁵ elboreensem⁶ e⁷ custume⁸ que⁹ sse¹⁰ muytos¹¹ ferirem¹² alguem¹³ e¹⁴ cada¹⁵ huum¹⁶ uay¹⁷ per¹⁸ ssy¹⁹ conuem²⁰ a²¹ ssaber²² se²³ nom²⁴ uam²⁵ com²⁶ pessoa²⁷ çerta²⁸ que²⁹ cada³⁰ huum³¹ deles³² corregerá³³ per³⁴ ssy³⁵ e³⁶ a³⁷ como³⁸ quer³⁹ que⁴⁰ huum⁴¹ corregerá⁴² nom⁴³ ssom⁴⁴ por⁴⁵ esso⁴⁶ liures⁴⁷ de⁴⁸ nom⁴⁹ corregerem⁵⁰ e⁵¹ se⁵² uam⁵³ com⁵⁴ pessoa⁵⁵ çerta⁵⁶ e⁵⁷ a⁵⁸ principal⁵⁹ pessoa⁶⁰ faz⁶¹ enmenda⁶² da⁶³ eniuria⁶⁴ son⁶⁵ hos⁶⁶ outros⁶⁷ liures⁶⁸ do⁶⁹ corrigimento⁷⁰ per⁷¹ esta⁷² rrazon⁷³ e⁷⁴ se⁷⁵ nom⁷⁶ faz⁷⁷ o⁷⁸ senhor⁷⁹ da⁸⁰ tençom⁸¹ emenda⁸² cada⁸³ huum⁸⁴ corregerá⁸⁵ aquelo⁸⁶ que⁸⁷ lhy⁸⁸ for⁸⁹ prouado⁹⁰ que⁹¹ fez⁹².

fol. 30.

N.º 4

1 e 6 Item he direito
23 que se
33 corregerá
36 e 38 e como
46 isso

48 os outros de
76 o nom
83 a cada
89 foy

fol. 59 v.

LXII

Veja-se o que notámos anteriormente, Aff. II—25.

Titulo das viandas.

Porque¹ a² nós³ perteeçe⁴ defender⁵ com⁶ justiça⁷ hos⁸ pobres⁹ do¹⁰ nosso¹¹ senhorio¹² contra¹³ hos¹⁴ poderosos¹⁵ defendemos¹⁶ que¹⁷ nem¹⁸ caualeyro¹⁹ nem²⁰ nenhuum²¹ outro²² que²³ de²⁴ uós²⁵ teuer²⁶ terras²⁷ seia²⁸ ousado²⁹ pera³⁰ tomar³¹ uyanda³² nem³³ outra³⁴ cousa³⁵ senom³⁶ pelo³⁷ juiz³⁸ da³⁹ terra⁴⁰ se⁴¹ o⁴² hy⁴³ ouuer⁴⁴ ou⁴⁵ per⁴⁶ homens⁴⁷ boos⁴⁸ e⁴⁹ pagandō⁵⁰ conpridamente⁵¹ ao⁵² senhor⁵³ da⁵⁴ cousa⁵⁵ o⁵⁶ preço⁵⁷ dela⁵⁸ asy⁵⁹ como⁶⁰ for⁶¹ mandado⁶² per⁶³ ese⁶⁴ juiz⁶⁵ ou⁶⁶ homens⁶⁷ bōs⁶⁸. E⁶⁹ se⁷⁰ alguum⁷¹ for⁷² negligente⁷³ en⁷⁴ conpryr⁷⁵ este⁷⁶ mandado⁷⁷ pela⁷⁸ primeyra⁷⁹ uez⁸⁰ entregue⁸¹ ao⁸² senhor⁸³ da⁸⁴ coussa⁸⁵ aquelo⁸⁶ que⁸⁷ lhy⁸⁸ tomou⁸⁹ e⁹⁰ pague⁹¹ quinhentos⁹² soldos⁹³. E⁹⁴ pela⁹⁵ segunda⁹⁶ perca⁹⁷ a⁹⁸ terra⁹⁹ que¹⁰⁰ teuer¹⁰¹ de¹⁰² uós¹⁰³. E¹⁰⁴ destes¹⁰⁵ sobreditos¹⁰⁶ quinhentos¹⁰⁷ soldos¹⁰⁸ seia¹⁰⁹ dada¹¹⁰ a¹¹¹ meatade¹¹² aaquele¹¹³ a¹¹⁴ que¹¹⁵ fezerem¹¹⁶ a¹¹⁷ enjuria¹¹⁸. E¹¹⁹ a¹²⁰ outra¹²¹ meatade¹²² seia¹²³ dada¹²⁴ a¹²⁵ nós¹²⁶.

fol. 36.

N.º 4

Constituição 85 porque ElRey defende que cavaleiros nem outros nenhuns nem tomem viandas nem outras cousas sem mandado ou alivido de homens bons.

18 nenhum
25 nós
78 por a

103 nós.
105 e 106 destes

fol. 40 v.

LXIII

Capitulo cento e dezouto que pena deve aver aquele que filha a outrem per sua autoridade.

Estabelecido he que se alguum filhar a outro por força e per sa autoridade alguma cousa que tever ou de que estiver em posse perca o direito que ouver em ella e se em ella direito nom ouver torne-lhe aquella cousa que lhe assy tomou com outro tanto do seu proprio salvo em aquelles casos em que o direito diz vim vi repe- lere licet. Que quer dizer : força per força se tolheo.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

LXIV

Veja-se o que observámos sobre uma lei analogo, Affonso II—24.

Titulo que pea mereçe o que falssa prata ó ouro ó moeda.

Estabeleçemos moedeyro que moeda falsar ou outro qualquer que uyr moeda falssa fazer e consentindo en na fazer se for achado talhenlhy as maaos assy a huum como ao outro e tomemlhi quanto ouuer. Item esso mees- mo estabeleçemos do oryuez que fezer engano no ouro ou na prata que lhy derem pera laurar ou falsar.

fol. 36.

LXV

Capitulo cento da molher forçada.

Estabelecido he que nenhuma molher nom se pode chamar forçada em villa, salvo se a tem em tal logar que nom possa bradar. E outro sy a molher que vem de fora e diz que he forçada deve vir carpindo e bradando e dizer assy : «vedes que me fez foam.» E deve logo hir aa justiça e dizerlho logo assy.

Orden. de D. Duarte, fol. 57.

LXVI

Capitulo cento e trinta que pena deve aver aquele que demanda o que em sy ha.

Estabelecemos que se alguim dever a outro divida alguma e lha pagar toda ou parte, se aquelle a que a divida he pagada lhe veer a demandar aquillo que lhe ja pagou e delle ja recebeo per sy ou per outrem, se lhe esto for provado per algumas testemunhas lydimas ou se o elle confessar que o recebeo ou outrem por elle torne em dobro quanto delle avya recebido e lho demandou outra vez. E se lhe ainda ficar por devida descontelhe em dobro aquillo que lhe demanda de que era ja pagado senom entreguelhe do seu. E esto fazemos por tolher as malicias daquelles que se trabalhão de levar duas vezes as devidas de seus devedores.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 v.

LXVII

Outrosi¹ he² estabelecudo³ que⁴ todo⁵ homem⁶ ou⁷ molher⁸ que⁹ a¹⁰ outrem¹¹ mete¹² merda¹³ en¹⁴ boca¹⁵ ou¹⁶ manda¹⁷ meter¹⁸ que¹⁹ moyra²⁰ porem²¹.

fol. 44.

N.º 4

Capitulo 99 da merda em boca.

1 a 3 Estabelecido he
6 a 8 aquell ou aquella

10 a 12 meter a homem ou a molher
16 a 19 que

fol. 57.

LXVIII

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ se⁷ o⁸ ladrom⁹ en¹⁰ juizo¹¹ pedir¹² entrega¹³ de¹⁴ furto¹⁵ entreguemlho¹⁶ en¹⁷ tal¹⁸ guisa¹⁹ que²⁰ o²¹ senhor²² nom²³ perça²⁴ sa²⁵ cousa²⁶.

fol. 72.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e cinco da cousa furtada.

10 a 12 pedir
14 e 15 do furto em juizo

19 caso

fol. 63 r.

LXIX

Estabelecudo¹ he² en³ cas⁴ dElRey⁵ que⁶ sse⁷ alguem⁸ caer⁹ daruor¹⁰ e¹¹ morrer¹² nom¹³ deue¹⁴ porem¹⁵ o¹⁶ moordomo¹⁷ dauer¹⁸ parte¹⁹ da²⁰ aruor²¹.

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

Capitulo cento e sessenta da coomha que caae da arvor.

1 Costume
8 e 9 alguum cair
18 a aveer
20 em na

1 E ainda
3 e 4 custume em Casa
8 a 10 alguum cair d'alguma arvor,
18 a 20 aver a

fol. 63 v.

Liv. v, fol. 79.

possada³⁷⁸ e³⁷⁹ der³⁸⁰ alguma³⁸¹ coussa³⁸² huum³⁸³ ao³⁸⁴ outro³⁸⁵ ante³⁸⁶ que³⁸⁷ iasca³⁸⁸ con³⁸⁹ ella³⁹⁰ e³⁹¹ morrer³⁹²
 algum³⁹³ deles³⁹⁴ nom³⁹⁵ tornaram³⁹⁶ o³⁹⁷ que³⁹⁸ se³⁹⁹ derom⁴⁰⁰ huums⁴⁰¹ outros⁴⁰². Mays⁴⁰³ se⁴⁰⁴ depoy⁴⁰⁵ iou-
 uer⁴⁰⁶ com⁴⁰⁷ ella⁴⁰⁸ que⁴⁰⁹ foram⁴¹⁰ esposados⁴¹¹ e⁴¹² lhy⁴¹³ ante⁴¹⁴ deu⁴¹⁵ alguma⁴¹⁶ coussa⁴¹⁷ quer⁴¹⁸ dictas⁴¹⁹
 quer⁴²⁰ que⁴²¹ quer⁴²² partilos-am⁴²³ depoy⁴²⁴ per⁴²⁵ meios⁴²⁶ o⁴²⁷ que⁴²⁸ ficar⁴²⁹ uiuo⁴³⁰ com⁴³¹ nos⁴³² filhos⁴³³ ou⁴³⁴
 com⁴³⁵ nos⁴³⁶ herdeyros⁴³⁷ do⁴³⁸ que⁴³⁹ for⁴⁴⁰ morto⁴⁴¹ como⁴⁴² quer⁴⁴³ que⁴⁴⁴ aquellas⁴⁴⁵ coussas⁴⁴⁶ fossen⁴⁴⁷ dadas⁴⁴⁸
 ou⁴⁴⁹ dictadas⁴⁵⁰ huums⁴⁵¹ aos⁴⁵² outros⁴⁵³ ante⁴⁵⁴ que⁴⁵⁵ a⁴⁵⁶ reçoebesse⁴⁵⁷ iouesse⁴⁵⁸ com⁴⁵⁹ ella⁴⁶⁰. Se⁴⁶¹ alguma⁴⁶²
 molher⁴⁶³ solteyra⁴⁶⁴ ou⁴⁶⁵ espossada⁴⁶⁶ ou⁴⁶⁷ cassada⁴⁶⁸ ffezer⁴⁶⁹ dulterio⁴⁷⁰ con⁴⁷¹ outro⁴⁷² e⁴⁷³ lhy⁴⁷⁴ for⁴⁷⁵ proua-
 do⁴⁷⁶ quer⁴⁷⁷ nom⁴⁷⁸ ou⁴⁷⁹ sse⁴⁸⁰ sse⁴⁸¹ foy⁴⁸² de⁴⁸³ casa⁴⁸⁴ hu⁴⁸⁵ a⁴⁸⁶ seu⁴⁸⁷ marido⁴⁸⁸ tem⁴⁸⁹ per⁴⁹⁰ rrazom⁴⁹¹ de⁴⁹²
 fazer⁴⁹³ fornizo⁴⁹⁴ com⁴⁹⁵ outro⁴⁹⁶ quer⁴⁹⁷ o⁴⁹⁸ ffezesse⁴⁹⁹ quer⁵⁰⁰ nom⁵⁰¹ nom⁵⁰² perderá⁵⁰³ por⁵⁰⁴ ende⁵⁰⁵ o⁵⁰⁶ que⁵⁰⁷
 lhy⁵⁰⁸ deron⁵⁰⁹ en⁵¹⁰ dom⁵¹¹.

fol. 34.

N.º 4

384 a
 388 jaça
 402 a outros.
 419 e 420 doas
 426 meo
 431 e 432 com os
 435 e 436 com os

450 demandadas
 458 e jouvesse
 470 adulterio
 483 a 485 da casa honde
 494 fornizio
 501 e 502 nom
 510 por

fol. 48 r.

LXXII

Veja-se Aff. III—103.

Estabeleçudo¹ he² que³ a⁴ molher⁵ nom⁶ possa⁷ dar⁸ cousa⁹ a¹⁰ seu¹¹ marido¹² nem¹³ o¹⁴ marido¹⁵ a¹⁶ ssa¹⁷
 molher¹⁸ na¹⁹ morte²⁰ senom²¹ de²² ssa²³ terça²⁴ pero²⁵ saluo²⁶ a²⁷ terça²⁸ mandarhi-ha²⁹ huma³⁰ dona³¹.

fol. 69 v.

N.º 4

Capitulo 91 como nenhum nom pode dar rem a sua molher.

4 e 5 marido
 8 a 19 herdar sa molher nem a molher o marido na sa

29 a 31 mandarhá huma doa salvo se algum delles nom ouver herdeirw
 direitos.

fol. 56 v.

LXXIII

Do que dá o marido aa molher.

Costume¹ he² que³ sse⁴ o⁵ marido⁶ dá⁷ en⁸ ssa⁹ uida¹⁰ a¹¹ ssa¹² molher¹³ alguma¹⁴ herdade¹⁵ depos¹⁶ mor-
 te¹⁷ do¹⁸ marido¹⁹ ou²⁰ danbos²¹ esto²² he²³ uerdade²⁴ ergo²⁵ se²⁶ for²⁷ em²⁸ contrayro²⁹ o³⁰ costume³¹.

fol. 70.

19 marido adugaa a partiçom com nos filhos do marido
 22 e esto

28 a 30 contrayro

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

Capitulo cento e cincuenta e nove do dote da molher.

16 depois da
 19 marido aduza aa partiçam com seus filhos do marido
 22 E esto
 28 a 30 contrairo

8 e 9 em sua
 12 sua
 16 depois da
 19 a 31 marido aduga a molher essa herdade a partiçom com os filhos do
 marido, ou d'ambos.

fol. 63 v.

Liv. iv, f. 14.

LXXIV

Estabeleçudo¹ he² que³ a⁴ molher⁵ nom⁶ possa⁷ dar⁸ a⁹ marydo¹⁰ nem¹¹ o¹² marido¹³ aa¹⁴ molher¹⁵ en¹⁶
 sa¹⁷ uoda¹⁸ nenhuma¹⁹ cousa²⁰ senom²¹ huma²² dona²³ qual²⁴ escolher²⁵.

fol. 37 v.

N.º 4

Capitulo cento e vinte e hum como a molher nom pode dar ao marido.

9 ao
 18 vida

23 doa

fol. 59 v.

LXXV

Veja-se Aff. III—46.

Ley como a molher pode demandar o que o marido uendeo.

Se¹ o² marido³ uendeo⁴ alguma⁵ possissom⁶ sem⁷ outorgamento⁸ de⁹ sa¹⁰ molher¹¹ conuem¹² a¹³ ssaber¹⁴ contra¹⁵ a¹⁶ postura¹⁷ da¹⁸ corte¹⁹. E²⁰ sse²¹ a²² molher²³ esto²⁴ quiser²⁵ reuogar²⁶ per²⁷ carta²⁸ dElRey²⁹ como³⁰ he³¹ postura³² da³³ corte³⁴ adugaa³⁵ quando³⁶ ueer³⁷ perdante³⁸ os³⁹ juizes⁴⁰ ali⁴¹ hu⁴² he⁴³ a⁴⁴ possissom⁴⁵ ou⁴⁶ a⁴⁷ outorgança⁴⁸ do⁴⁹ marido⁵⁰ e⁵¹ noutra⁵² guisa⁵³ nom⁵⁴ ualham⁵⁵ saluõ⁵⁶ sse⁵⁷ na⁵⁸ carta⁵⁹ dElRey⁶⁰ for⁶¹ contheudo⁶² que⁶³ nosso⁶⁴ ssenhor⁶⁵ ElRey⁶⁶ dá⁶⁷ a⁶⁸ ela⁶⁹ poder⁷⁰ que⁷¹ faça⁷² esta⁷³ demanda⁷⁴ ssem⁷⁵ outorgamento⁷⁶ do⁷⁷ marido⁷⁸.

fol. 69.

N.º 4

Constituição cento e vinte e oito como a molher pode desfazer a venda do marido.

1 Estabelecido he e julgado que se
4 vender
12 e 14 ou a meter a preito ou a juizo
20 e 22 o sa
30 e 31 assy como he a
35 aduza

38 a 40 perante o juiz
43 e 44 a
46 a 48 for ho outorgamento
51 e valhalhe e
55 valha
77 de seu

fol. 60 v.

LXXVI

Contra as molheres som estas dua...

Estabeleçudo¹ he² que³ sse⁴ alguem⁵ he⁶ penhorado⁷ por⁸ coomha⁹ en¹⁰ seus¹¹ beens¹² e¹³ de¹⁴ ssa¹⁵ molher¹⁶ e¹⁷ ssa¹⁸ molher¹⁹ disser²⁰ que²¹ nunca²² fez²³ per²⁴ que²⁵ deuesse²⁶ seer²⁷ penhorada²⁸ en²⁹ seus³⁰ beens³¹ non³² nal³³ a³⁴ ella³⁵ tal³⁶ escusaçom³⁷ ergo³⁸ se³⁹ for⁴⁰ el⁴¹ homem⁴² dado⁴³ por⁴⁴ treedor⁴⁵.

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo 99 das coomhas.

17 e 18 e a
26 e 27 seer

37 escusaça
41 e 42 homem

fol. 57.

LXXVII

Estabeleçudo¹ he² que³ se⁴ o⁵ marido⁶ he⁷ fiador⁸ dalguem⁹ que¹⁰ pague¹¹ a¹² fiadoria¹³ dos¹⁴ seus¹⁵ beens¹⁶ e¹⁷ de¹⁸ ssa¹⁹ molher²⁰ saluo²¹ se²² lhi²³ for²⁴ defezo²⁵ pelo²⁶ juiz²⁷ que²⁸ nom²⁹ fiasse³⁰ nenguum³¹.

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

Capitulo noventa e cinco da fiadoria.

3 e 4 se
9 dalguem
24 foy
31 nenhum.

1 Estabelecido
15 e 16 beens seus,
19 sua
24 foi
31 ninguem.

fol. 57

Liv. iv, fol. 16.

LXXVIII

Como os filhos da baragãa podem herdar os beens do padre.

Estabeleçudo¹ he² que³ se⁴ alguem⁵ home⁶ seendo⁷ peon⁸ solteyro⁹ fazer¹⁰ filhos¹¹ em¹² alguma¹³ baragãa¹⁴ que¹⁵ tenha¹⁶ tehuda¹⁷ en¹⁸ sa¹⁹ cassa²⁰ se²¹ a²² ouuer²³ de²⁴ uirgiindade²⁵ ou²⁶ ela²⁷ for²⁸ tal²⁹ que³⁰ el³¹

N.º 4

Capitulo cento e dez como os filhos da barregam podem herdar os bens do padre.

8 piam

30 e 31 que

possa³² cassar³³ com³⁴ ela³⁵. E³⁶ ela³⁷ nom³⁸ fazer³⁹ por⁴⁰ outro⁴¹ homem⁴² se⁴³ el⁴⁴ se⁴⁵ cassar⁴⁶ depoy⁴⁷ com⁴⁸ outra⁴⁹ molher⁵⁰ e⁵¹ ouer⁵² dela⁵³ filhos⁵⁴ liidemos⁵⁵ que⁵⁶ os⁵⁷ filhos⁵⁸ primeyros⁵⁹ que⁶⁰ fez⁶¹ en⁶² na⁶³ barragaa⁶⁴ possam⁶⁵ herdar⁶⁶ irmaamente⁶⁷ os⁶⁸ beens⁶⁹ do⁷⁰ padre⁷¹ aa⁷² sa⁷³ morte⁷⁴.

fol. 34 v.

N.º 4

62 e 63 na
67 yrmaamente com os filhos lidimos

73 sua

fol. 38 v.

LXXIX

Este estabelecimento, que se encontra só nas Ordenações de D. Duarte, está unido á constituição 134 (nesta edição Aff. III—106) sem distincção alguma e debaixo da mesma rubrica. A diversidade absoluta de objecto entre os dous actos legislativos, ahí confundidos, mostra claramente que essa aproximação foi um descuido do collector ou dos copistas.

Outrossy he estabelecido que nenhum homem casado nom possa herdar ssa barregaam nem lhe possa vender nenhuma coussa em sa vida nem fazer doaçom em prejuizo de seus herdeiros.

fol. 62.

LXXX

Costume¹ he² que³ o⁴ marido⁵ nom⁶ possa⁷ rem⁸ dar⁹ a¹⁰ ssa¹¹ barragãa¹² que¹³ aparezca¹⁴.

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

Constituçom cento e cincoenta e huma que nom pode vender
aa sa barregaa.

8 a 10 vender aa
12 a 14 barregãa.

11 sua
14 pareça.

fol. 63.

Liv. IV, ff. 13.

LXXXI

Como os filhos das barragãs nom podem tirar herdamento de tanto por tanto.

Outrossy¹ he² custome³ que⁴ taaes⁵ filhos⁶ de⁷ barragãa⁸ que⁹ o¹⁰ peom¹¹ fazer¹² em¹³ solteyria¹⁴ em¹⁵ molher¹⁶ de¹⁷ booa¹⁸ fama¹⁹ que²⁰ tenha²¹ por²² barragãa²³ tehuda²⁴ que²⁵ herdem²⁶ os²⁷ beens²⁸ do²⁹ padre³⁰ yqualmente³¹ com³² os³³ filhos³⁴ liidemos³⁵ que³⁶ depoy³⁷ ouer³⁸ de³⁹ sa⁴⁰ molher⁴¹ liidema⁴² com⁴³ que⁴⁴ se⁴⁵ depoy⁴⁶ cassou⁴⁷. Mays⁴⁸ taaes⁴⁹ filhos⁵⁰ que⁵¹ assy⁵² foram⁵³ feitos⁵⁴ em⁵⁵ solteyria⁵⁶ nom⁵⁷ podem⁵⁸ tirar⁵⁹ nem⁶⁰ auer⁶¹ os⁶² beens⁶³ da⁶⁴ auoenga⁶⁵ de⁶⁶ tanto⁶⁷ por⁶⁸ tanto⁶⁹ se⁷⁰ hi⁷¹ outros⁷² filhos⁷³ ou⁷⁴ netos⁷⁵ liidemos⁷⁶ ouer⁷⁷.

fol. 34 v.

N.º 4

Capitulo cento e onze como os filhos da barregãa podem herdar e como podem ou não auer os bens da auoenga de tanto por tanto

1 E outrosy
11 piam
14 solteira sendo piam

45 a 47 despois casar.
56 solteira
58 poderam

fol. 58 v.

LXXXII

Custume¹ en² casa³ delRey⁴ que⁵ se⁶ o⁷ filho⁸ ha⁹ padre¹⁰ e¹¹ madre¹² e¹³ demanda¹⁴ os¹⁵ beens¹⁶ uiuendo¹⁷ eles¹⁸ depoy¹⁹ sa²⁰ morte²¹ do²² padre²³ e²⁴ da²⁵ madre²⁶ adura²⁷ esses²⁸ beens²⁹ que³⁰ ouue³¹ deles³² en³³ sa³⁴ uyda³⁵ a³⁶ partiçon³⁷ con³⁸ seus³⁹ irmaaos⁴⁰.

fol. 37 v.

2 a 4 he
14 e 15 gaanham alguuns

17 a 20 mentre esses ssom uiuos aduraos depoy a
22 a 35 delles

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

Capitulo cento e cincoenta e outo como o que o filho gaanha
he do padre.

2 a 5 he
14 e 15 gaanha alguuns
17 a 35 mentres esses som vivos aduraos despois morte delles

fol. 63 v.

2 a 4 he,
14 e 15 gaançon
17 a 19 em mentre elles foram vivos, aduga-os despois
20 da
22 a 36 delles aa

Liv. IV, ff. 105.

LXXXIII

Título como pode ualer o preito que faz o filho que está em poder de seu padre ou de sa madre.

Se¹ os² filhos³ fezeren⁴ algum⁵ preyto⁶ de⁷ diuida⁸ ou⁹ de¹⁰ conhoscença¹¹ ou¹² doutra¹³ qualquer¹⁴ cousa¹⁵ a¹⁶ sseu¹⁷ padre¹⁸ ou¹⁹ a²⁰ ssa²¹ madre²² depoy²³ que²⁴ foren²⁵ didade²⁶ comprida²⁷ deue²⁸ a²⁹ ualer³⁰ segundo³¹ costume³² da³³ uylla³⁴ quer³⁵ que³⁶ seia³⁷ fóra³⁸ de³⁹ seu⁴⁰ padre⁴¹ quer⁴² nom⁴³ quer⁴⁴ seiam⁴⁵ cassados⁴⁶ quer⁴⁷ solteyros⁴⁸ quer⁴⁹ rrecaden⁵⁰ o⁵¹ sseu⁵² per⁵³ ssy⁵⁴ quer⁵⁵ nom⁵⁶ ualera⁵⁷ se⁵⁸ o⁵⁹ fezeren⁶⁰ depoy⁶¹ que⁶² foren⁶³ de⁶⁴ rreuora⁶⁵ comprida⁶⁶. Ergo⁶⁷ sse⁶⁸ fforen⁶⁹ cassados⁷⁰ e⁷¹ se⁷² tal⁷³ preyto⁷⁴ fezer⁷⁵ a⁷⁶ molher⁷⁷ sseu⁷⁸ seu⁷⁹ marido⁸⁰ ou⁸¹ o⁸² marido⁸³ sen⁸⁴ sa⁸⁵ molher⁸⁶ sobre⁸⁷ cousa⁸⁸ de⁸⁹ raiz⁹⁰ ou⁹¹ sseu⁹² sseu⁹³ outorgamento⁹⁴ segundo⁹⁵ a⁹⁶ postura⁹⁷ delRey⁹⁸ tal⁹⁹ preyto¹⁰⁰ nom¹⁰¹ deue¹⁰² ualer¹⁰³ nem¹⁰⁴ pode¹⁰⁵ o¹⁰⁶ preyto¹⁰⁷ que¹⁰⁸ fezeren¹⁰⁹ hos¹¹⁰ filhos¹¹¹ que¹¹² nom¹¹³ foren¹¹⁴ didade¹¹⁵ comprida¹¹⁶. Todo¹¹⁷ preyto¹¹⁸ que¹¹⁹ for¹²⁰ ffeyto¹²¹ antre¹²² alguums¹²³ homes¹²⁴ dereytamente¹²⁵ quer¹²⁶ seia¹²⁷ feyto¹²⁸ per¹²⁹ maa¹³⁰ de¹³¹ tabellion¹³² quer¹³³ nom¹³⁴ e¹³⁵ quer¹³⁶ seia¹³⁷ hy¹³⁸ posta¹³⁹ pena¹⁴⁰ quer¹⁴¹ nom¹⁴² uallirá¹⁴³. E¹⁴⁴ os¹⁴⁵ aluaziis¹⁴⁶ o¹⁴⁷ deuem¹⁴⁸ a¹⁴⁹ ffazer¹⁵⁰ guardar¹⁵¹ a¹⁵² cada¹⁵³ huma¹⁵⁴ das¹⁵⁵ partes¹⁵⁶. E¹⁵⁷ sse¹⁵⁸ hy¹⁵⁹ for¹⁶⁰ em¹⁶¹ no¹⁶² preyto¹⁶³ pena¹⁶⁴ posta¹⁶⁵ aquel¹⁶⁶ que¹⁶⁷ for¹⁶⁸ contra¹⁶⁹ o¹⁷⁰ preyto¹⁷¹ peytará¹⁷² a¹⁷³ pena¹⁷⁴ outrossy¹⁷⁵ como¹⁷⁶ foy¹⁷⁷ posta¹⁷⁸ em¹⁷⁹ no¹⁸⁰ preyto¹⁸¹. Quando¹⁸² dous¹⁸³ irmaos¹⁸⁴ ou¹⁸⁵ mays¹⁸⁶ am¹⁸⁷ alguma¹⁸⁸ coussa¹⁸⁹ de¹⁹⁰ partir¹⁹¹ ou¹⁹² am¹⁹³ de¹⁹⁴ fazer¹⁹⁵ alguma¹⁹⁶ auença¹⁹⁷ ou¹⁹⁸ outra¹⁹⁹ cousa²⁰⁰ qualquer²⁰¹ e²⁰² huum²⁰³ deles²⁰⁴ nom²⁰⁵ he²⁰⁶ na²⁰⁷ uylla²⁰⁸ e²⁰⁹ aquel²¹⁰ que²¹¹ hy²¹² he²¹³ de²¹⁴ fiador²¹⁵ so²¹⁶ pena²¹⁷ assynaadamente²¹⁸ que²¹⁹ quando²²⁰ ho²²¹ outro²²² ueer²²³ que²²⁴ he²²⁵ fóra²²⁶ que²²⁷ outorgue²²⁸ todo²²⁹ o²³⁰ que²³¹ el²³² ou²³³ por²³⁴ eles²³⁵ fezer²³⁶. E²³⁷ sse²³⁸ depoy²³⁹ ueher²⁴⁰ e²⁴¹ nom²⁴² quiser²⁴³ outorgar²⁴⁴ o²⁴⁵ ffiador²⁴⁶ peytará²⁴⁷ a²⁴⁸ pena²⁴⁹ e²⁵⁰ uallirá²⁵¹ quanto²⁵² he²⁵³ polla²⁵⁴ ssa²⁵⁵ parte²⁵⁶ mays²⁵⁷ nom²⁵⁸ polos²⁵⁹ outros²⁶⁰. Todo²⁶¹ preyto²⁶² qualquer²⁶³ que²⁶⁴ homem²⁶⁵ fezer²⁶⁶ per²⁶⁷ escrito²⁶⁸ deue²⁶⁹ ualer²⁷⁰ sse²⁷¹ for²⁷² feyto²⁷³ pelo²⁷⁴ tabellion²⁷⁵ ou²⁷⁶ com²⁷⁷ seelo²⁷⁸ outentico²⁷⁹ e²⁸⁰ deue²⁸¹ fazer²⁸² poenr²⁸³ o²⁸⁴ anno²⁸⁵ e²⁸⁶ o²⁸⁷ dya²⁸⁸ e²⁸⁹ o²⁹⁰ mes²⁹¹ en²⁹² que²⁹³ o²⁹⁴ fezerom²⁹⁵ e²⁹⁶ sse²⁹⁷ tal²⁹⁸ ffor²⁹⁹ ualera³⁰⁰ a³⁰¹ carta³⁰². Se³⁰³ aquel³⁰⁴ que³⁰⁵ dereytamente³⁰⁶ fezer³⁰⁷ o³⁰⁸ preyto³⁰⁹ e³¹⁰ o³¹¹ outro³¹² morer³¹³ e³¹⁴ aqucle³¹⁵ que³¹⁶ herda³¹⁷ o³¹⁸ sseu³¹⁹ quer³²⁰ seia³²¹ filho³²² quer³²³ outro³²⁴ qualquer³²⁵ deue³²⁶ seer³²⁷ teudo³²⁸ de³²⁹ guardar³³⁰ o³³¹ preyto³³² assy³³³ como³³⁴ era³³⁵ tehudo³³⁶ de³³⁷ o³³⁸ guardar³³⁹ aquel³⁴⁰ que³⁴¹ o³⁴² fez³⁴³. Ergo³⁴⁴ se³⁴⁵ for³⁴⁶ tal³⁴⁷ preyto³⁴⁸ que³⁴⁹ nom³⁵⁰ deue³⁵¹ a³⁵² teer³⁵³ ergo³⁵⁴ aquel³⁵⁵ que³⁵⁶ o³⁵⁷ fez³⁵⁸.

fol. 33.

N.º 4

Constituição 81 como deve valer o preito e a postura que os filhos fizerem com seu padre ou com sa madre ou hirmaões.

13 de outra	162 o
21 sua	180 o
32 e 34 o costume do reyno	206 for
36 e 37 seiam	216 sob
75 fez	228 o outorgue
83 sua	232 e 233 elle ou outrem
108 e 109 valer que fizerem	255 sua
122 ante	274 a 276 por tabellaõ
149 e 150 fazer	

fol. 47 v.

LXXXIV

Do que dá alguem en sa uida a seus netos que depoy de sa morte que o deue trazer a partiçom.

Estabelecudo¹ he² que³ se⁴ alguem⁵ dá⁶ en⁷ sa⁸ uida⁹ a¹⁰ seus¹¹ netos¹² depois¹³ sa¹⁴ morte¹⁵ deuemno¹⁶ aduzer¹⁷ a¹⁸ partiçom¹⁹ con²⁰ hos²¹ filhos²² de²³ seu²⁴ auoo²⁵ he²⁶ e²⁷ rrazom²⁸ ou²⁹ que³⁰ quer³¹ que³² a³³

17 e 18 a aduzer a	26 e 27 he
21 nos	29 ca

N.º 4

N.º 5

Capitulo cento e deus como o avoo nom pode dar a seus netos.

13 alguma cousa depois de	1 Estabelecido
26 e 30 e he razom o que	5 e 6 alguom
	8 sua
	10 a 14 dá algo a seu neto, depois de sua
	16 deve-o
	18 e 19 aa collaçom, ou partiçom
	26 a 31 e he razom de se fazer assi, ca qualquer cousa

les³⁴ deua³⁵ seo³⁶ auoo³⁷ nom³⁸ lhi³⁹ lo⁴⁰ deuia⁴¹ senom⁴² per⁴³ rrazon⁴⁴ de⁴⁵ seu⁴⁶ padre⁴⁷ ou⁴⁸ de⁴⁹ sa⁵⁰ madre⁵¹.

fol. 27.

34 a 41 estes daua nom lhe la daua seu auoo

fol. 72 v.

N.º 4

N.º 5

34 elles
38 a 40 lho nom34 e 35 elles dava
39 a 41 lha dava
43 por

fol. 57 v.

Liv. iv, tit. 106.

LXXXV

Titulo como hos hirmaaos podem demandar partiçom daquelle que ouerem.

Os¹ cassamentos² todos³ se⁴ poden⁵ fazer⁶ per⁷ aquelas⁸ parauoas⁹ que¹⁰ a¹¹ santa¹² eygreia¹³ manda¹⁴ atando¹⁵ que¹⁶ seiam¹⁷ taes¹⁸ que¹⁹ possan²⁰ casar²¹ sen²² peccado²³. E²⁴ todo²⁵ cassamento²⁶ que²⁷ possa²⁸ seer²⁹ prouado³⁰ quer³¹ seia³² a³³ furto³⁴ quer³⁵ conhoçudamente³⁶ uallrá³⁷ se³⁸ os³⁹ que⁴⁰ assy⁴¹ cassarem⁴² forem⁴³ di-
dade⁴⁴ comprida⁴⁵ como⁴⁶ he⁴⁷ de⁴⁸ costume⁴⁹.

fol. 34.

N.º 4

Constituição 52 como devem valer os casamentos que os homens e mulheres fazem e das deas.

9 palavras
15 a tanto
36 e 37 conhecidamente valerá44 de idade
48 do

fol. 48 r.

LXXXVI

Costume¹ he² en³ casa⁴ d'ElRey⁵ que⁶ irmão⁷ contra⁸ irmão⁹ nom¹⁰ possa¹¹ perescruer¹².

fol. 72.

N.º 4

N.º 5

Costume cento e trinta e nove quacs nom podem perescrerver.

12 perescrerver em nenhuma guisa a herança.

fol. 62 v.

12 prescrerver.

Liv. iv, tit. 108.

LXXXVII

Esta lei é correlativa a Aff. III—46. É evidente que no Livro das Leis e Posturas está interpolada com phrases de outra lei e deturpado o texto.

Daquelles que fazem uenda sen outurydade de sa molher.

Se¹ algum² homem³ á⁴ contenda⁵ com⁶ outro⁷ sobre⁸ alguma⁹ coussa¹⁰ e¹¹ demanda¹² prazo¹³ deo¹⁴ a¹⁵ ele¹⁶. E¹⁷ quando¹⁸ ueer¹⁹ ao²⁰ prazo²¹ sse²² enader²³ alguma²⁴ coussa²⁵ na²⁶ demanda²⁷ deue²⁸ auer²⁹ outro³⁰ prazo³¹. Se³² algum³³ homem³⁴ uendeo³⁵ alguma³⁶ possyssom³⁷ sen³⁸ outorgamento³⁹ da⁴⁰ molher⁴¹ conuem⁴² a⁴³ ssaber⁴⁴ contra⁴⁵ a⁴⁶ pustura⁴⁷ da⁴⁸ corte⁴⁹ e⁵⁰ sa⁵¹ molher⁵² quysser⁵³ esto⁵⁴ reuogar⁵⁵ per⁵⁶ carta⁵⁷ delRey⁵⁸ as-
sy⁵⁹ como⁶⁰ é⁶¹ pustura⁶² da⁶³ corte⁶⁴ aduga⁶⁵ quando⁶⁶ ueer⁶⁷ aly⁶⁸ hu⁶⁹ é⁷⁰ a⁷¹ possyssom⁷² ante⁷³ o⁷⁴ juiz⁷⁵ e⁷⁶

N.º 4

N.º 5-A

N.º 5-B

Capitulo cento e vinte e deus como o citado
nem he theudo a responder mais que
a citaçom.1 a 23 Estabelecido he que se algum he citado
perante algum juiz sobre
29 a aver
32 E se
35 vende
37 cousa de possissom
54 isto
61 he a
65 aduza
75 e 76 juiz1 a 32 Se
37 cousa de possessam
40 a 42 de sua molher,
51 essa
67 a 76 vier ante o Juiz, aly homde he a posses-
sam, o1 a 99 Em outra parte he estabelecido, queaquello
que he casado, nom possa vender, nem enalhear
bens de raiz sem outorgamento de sua molher,
e se algum homem vendeo alguma cousa de pos-
sissom sem outorgamento de sua molher, a sa-
ber, contra a postura da Corte, e a molher qui-
ser esto revogar per Carta d'ElRey, assy como
he postura da Corte, aduga o marido comsig^o,
quando vier perante o Juiz alli hu he a possis-
som, e d'outorgamento de seu marido o faça;

outorgamento⁷⁷ de⁷⁸ sseu⁷⁹ marydo⁸⁰ en⁸¹ outra⁸² maneyra⁸³ nom⁸⁴ ualha⁸⁵ saluo⁸⁶ se⁸⁷ na⁸⁸ corte⁸⁹ delRey⁹⁰ for⁹¹ contheudo⁹² que⁹³ possa⁹⁴ demandar⁹⁵ ssen⁹⁶ outorgamento⁹⁷ do⁹⁸ marido⁹⁹.

fol. 30.

N.º 4

N.º 5-A

N.º 5-B

96 seu
98 ao

fol. 59 v.

81 e 82 e em outra
83 valha o que ella fezer,
89 Carta
94 e 95 o dito Senhor Rey lhe dá poder, que faça
essa demanda
98 e 99 de seu marido : e assy hé julgado.
Liv. III, tit. 46.

e d'outra maneira nom valha quanto ella hy fe-
zer, salvo se na Carta d'ElRey, que pera ello
gaançou, for contheudo que Nosso Senhor ElRey
dá a ella poder que faça essa demanda sem ou-
torgamento de seu marido.
Liv. IV, tit. 11.

LXXXVIII

Aqui diz que enquanto o padre nom parte com os filhos os bees da madre que morre que todas as gaanças que faz com eles som comunas e deve delas partiçom aos filhos.

Se¹ o² padre³ ou⁴ a⁵ madre⁶ morre⁷ e⁸ o⁹ que¹⁰ ficou¹¹ uiuo¹² non¹³ ha¹⁴ partido¹⁵ hos¹⁶ herdamentos¹⁷ que¹⁸ am¹⁹ con²⁰ os²¹ filhos²² ou²³ con²⁴ os²⁵ herees²⁶ do²⁷ morto²⁸ e²⁹ rreçebe³⁰ ende³¹ todos³² fruytos³³ dos³⁴ filhos³⁵ quer³⁶ seian³⁷ danbos³⁸ hos³⁹ filhos⁴⁰ quer⁴¹ da⁴² parte⁴³ do⁴⁴ morto⁴⁵ e⁴⁶ en⁴⁷ esse⁴⁸ comeyos⁴⁹ faz⁵⁰ alguma⁵¹ gaança⁵² ou⁵³ compras⁵⁴ algumas⁵⁵ deueo⁵⁶ todo⁵⁷ a⁵⁸ dar⁵⁹ a⁶⁰ partiçom⁶¹ quando⁶² lho⁶³ demandarem⁶⁴ hos⁶⁵ filhos⁶⁶ assy⁶⁷ o⁶⁸ que⁶⁹ lhys⁷⁰ ficou⁷¹ per⁷² rrazon⁷³ do⁷⁴ padre⁷⁵ ou⁷⁶ da⁷⁷ madre⁷⁸ como⁷⁹ o⁸⁰ que⁸¹ compro⁸² depoyos⁸³ ou⁸⁴ gaanhou⁸⁵ poys⁸⁶ nom⁸⁷ aiam⁸⁸ partido⁸⁹ con⁹⁰ eles⁹¹ os⁹² herdamentos⁹³ nem⁹⁴ nos⁹⁵ fruytos⁹⁶ quer⁹⁷ sa⁹⁸ casse⁹⁹ o¹⁰⁰ que¹⁰¹ ficou¹⁰² uiuo¹⁰³ quer¹⁰⁴ nom¹⁰⁵ todauya¹⁰⁶ darlhya¹⁰⁷ partiçom¹⁰⁸ como¹⁰⁹ dicto¹¹⁰ he¹¹¹ sse¹¹² elles¹¹³ assy¹¹⁴ demandaren¹¹⁵. E¹¹⁶ sse¹¹⁷ quysserem¹¹⁸ partiçom¹¹⁹ dos¹²⁰ fruytos¹²¹ ou¹²² dos¹²³ renonos¹²⁴ nom¹²⁵ aueram¹²⁶ partiçom¹²⁷ das¹²⁸ gaanças¹²⁹ ou¹³⁰ das¹³¹ compras¹³² que¹³³ depoyos¹³⁴ forem¹³⁵ feytas¹³⁶. E¹³⁷ sse¹³⁸ quiserem¹³⁹ partiçom¹⁴⁰ das¹⁴¹ gaanças¹⁴² e¹⁴³ das¹⁴⁴ compras¹⁴⁵ non¹⁴⁶ aueram¹⁴⁷ partiçom¹⁴⁸ dos¹⁴⁹ renonos¹⁵⁰ nem¹⁵¹ dos¹⁵² fruytos¹⁵³ que¹⁵⁴ depoyos¹⁵⁵ ouue¹⁵⁶ ergo¹⁵⁷ se¹⁵⁸ o¹⁵⁹ padre¹⁶⁰ ou¹⁶¹ a¹⁶² madre¹⁶³ deles¹⁶⁴ teuese¹⁶⁵ a¹⁶⁶ bõa¹⁶⁷ daqueles¹⁶⁸ seus¹⁶⁹ filhos¹⁷⁰ en¹⁷¹ guarda¹⁷² per¹⁷³ rrazon¹⁷⁴ de¹⁷⁵ totorya¹⁷⁶ ou¹⁷⁷ per¹⁷⁸ escrito¹⁷⁹ assy¹⁸⁰ como¹⁸¹ iá¹⁸² dissy¹⁸³ en¹⁸⁴ no¹⁸⁵ titolo¹⁸⁶ dos¹⁸⁷ custumes¹⁸⁸ dos¹⁸⁹ tutores¹⁹⁰. Quando¹⁹¹ o¹⁹² filho¹⁹³ que¹⁹⁴ está¹⁹⁵ com¹⁹⁶ seu¹⁹⁷ padre¹⁹⁸ ou¹⁹⁹ com²⁰⁰ ssa²⁰¹ madre²⁰² ou²⁰³ com²⁰⁴ ambos²⁰⁵ gaanhar²⁰⁶ alguma²⁰⁷ coussa²⁰⁸ per²⁰⁹ seu²¹⁰ trabalho²¹¹ quer²¹² ante²¹³ que²¹⁴ seia²¹⁵ cassado²¹⁶ quer²¹⁷ depoyos²¹⁸ ou²¹⁹ que²²⁰ lhy²²¹ deu²²² elRey²²³ ou²²⁴ algum²²⁵ seu²²⁶ senhor²²⁷ outro²²⁸ qualquer²²⁹ nom²³⁰ seerá²³¹ tehudo²³² de²³³ o²³⁴ dar²³⁵ a²³⁶ partiçom²³⁷ aos²³⁸ outros²³⁹ seus²⁴⁰ irmaãos²⁴¹ depoyos²⁴² morte²⁴³ de²⁴⁴ seu²⁴⁵ padre²⁴⁶ ou²⁴⁷ de²⁴⁸ ssa²⁴⁹ madre²⁵⁰ pero²⁵¹ que²⁵² hos²⁵³ outros²⁵⁴ lhe²⁵⁵ demandam²⁵⁶ a²⁵⁷ partiçom²⁵⁸. Ergo²⁵⁹ sse²⁶⁰ o²⁶¹ gaanhou²⁶² com²⁶³ auer²⁶⁴ do²⁶⁵ padre²⁶⁶

N.º 4

N.º 5

15 partidos
26 hereos
32 todos os
82 compra
88 auya
95 os
107 darlhá
164 e 165 delles
169 e 170 filhos
175 e 176 da tetoria
228 ou outro
243 da morte.
249 sua
258 demandem

1 E se
4 e 5 ou
15 partidos
19 ha
24 a 26 herdeiros
30 receber
32 os
38 a 40 d'ambos
55 e 56 deve
58 a 60 dar aa
63 o
76 e 77 ou
82 a 85 comprou, ou gaançou,
88 havia
95 os
97 a 99 e quer se caze
107 dar-lhá
113 a elles
122 a 124 ou novos
130 e 131 ou
143 e 144 ou
147 averom
150 a 152 novos, ou
156 vierem
161 e 162 ou
183 a 185 disse no
190 tutores. E
194 e 195 está
199 a 201 ou
206 e gaançar
213 antes
228 ou outro
233 e 234 pelo custume de a
243 da morte
247 a 249 ou
255 a 257 lhe demandem
262 e 263 gaançou com ho

ou²⁶⁷ da²⁶⁸ madre²⁶⁹ he²⁷⁰ uiuendo²⁷¹ e²⁷² sendo²⁷³ com²⁷⁴ elles²⁷⁵ e²⁷⁶ governandosse²⁷⁷ con²⁷⁸ o²⁷⁹ auer²⁸⁰ do²⁸¹ padre²⁸² ou²⁸³ da²⁸⁴ madre²⁸⁵. E²⁸⁶ pero²⁸⁷ que²⁸⁸ sse²⁸⁹ do²⁹⁰ padre²⁹¹ ou²⁹² da²⁹³ madre²⁹⁴ gouerne²⁹⁵ sse²⁹⁶ con²⁹⁷ no²⁹⁸ auer²⁹⁹ do³⁰⁰ padre³⁰¹ ou³⁰² da³⁰³ madre³⁰⁴ o³⁰⁵ non³⁰⁶ gaanhou³⁰⁷ non³⁰⁸ seerá³⁰⁹ tehudo³¹⁰ de³¹¹ o³¹² tornar³¹³ a³¹⁴ partiçon³¹⁵. Ca³¹⁶ ssempre³¹⁷ o³¹⁸ padre³¹⁹ ou³²⁰ a³²¹ madre³²² son³²³ tehudos³²⁴ de³²⁵ gouernar³²⁶ seus³²⁷ filhos³²⁸ se³²⁹ querem³³⁰. E³³¹ sse³³² con³³³ no³³⁴ auer³³⁵ do³³⁶ padre³³⁷ ou³³⁸ da³³⁹ madre³⁴⁰ gaanhou³⁴¹ o³⁴² filho³⁴³ algo³⁴⁴ estando³⁴⁵ em³⁴⁶ poder³⁴⁷ dambos³⁴⁸ ou³⁴⁹ dalguum³⁵⁰ deles³⁵¹ o³⁵² padre³⁵³ e³⁵⁴ a³⁵⁵ madre³⁵⁶ ho³⁵⁷ deuem³⁵⁸ auer³⁵⁹ he³⁶⁰ a³⁶¹ rreçeber³⁶² todo³⁶³. E³⁶⁴ depoy³⁶⁵ que³⁶⁶ morer³⁶⁷ o³⁶⁸ padre³⁶⁹ ou³⁷⁰ a³⁷¹ madre³⁷² hos³⁷³ irmaãos³⁷⁴ todos³⁷⁵ o³⁷⁶ deuen³⁷⁷ a³⁷⁸ partir³⁷⁹ antre³⁸⁰ ssy³⁸¹. Depoy³⁸² que³⁸³ partirem³⁸⁴ con³⁸⁵ no³⁸⁶ que³⁸⁷ ficar³⁸⁸ uiuo³⁸⁹ e³⁹⁰ aia³⁹¹ cada³⁹² huum³⁹³ sa³⁹⁴ parte³⁹⁵ des³⁹⁶ que³⁹⁷ os³⁹⁸ irmaãos³⁹⁹ hou⁴⁰⁰ os⁴⁰¹ parentes⁴⁰² fezerem⁴⁰³ partiçon⁴⁰⁴ antre⁴⁰⁵ ssy⁴⁰⁶ daquelo⁴⁰⁷ que⁴⁰⁸ lhy⁴⁰⁹ dam⁴¹⁰ nom⁴¹¹ pode⁴¹² depoy⁴¹³ seer⁴¹⁴ desfeyta⁴¹⁵ per⁴¹⁶ nenhuma⁴¹⁷ guysa⁴¹⁸ ainda⁴¹⁹ que⁴²⁰ nom⁴²¹ seia⁴²² en⁴²³ scrito⁴²⁴ per⁴²⁵ tabellion⁴²⁶ e⁴²⁷ seelada⁴²⁸ con⁴²⁹ seelo⁴³⁰ do⁴³¹ conçelho⁴³² se⁴³³ pede⁴³⁴ per⁴³⁵ testemuy⁴³⁶ nos⁴³⁷ seer⁴³⁸ prouada⁴³⁹. Ergo⁴⁴⁰ sse⁴⁴¹ á⁴⁴² hy⁴⁴³ engano⁴⁴⁴ en⁴⁴⁵ na⁴⁴⁶ partiçon⁴⁴⁷ deuesse⁴⁴⁸ correger⁴⁴⁹ sse⁴⁵⁰ a⁴⁵¹ partiçon⁴⁵² foy⁴⁵³ nomeada⁴⁵⁴ per⁴⁵⁵ baraçõ⁴⁵⁶ mais⁴⁵⁷ se⁴⁵⁸ a⁴⁵⁹ partiçon⁴⁶⁰ fuy⁴⁶¹ feyta⁴⁶² a⁴⁶³ prazer⁴⁶⁴ das⁴⁶⁵ partes⁴⁶⁶ a⁴⁶⁷ olhos⁴⁶⁸ abertos⁴⁶⁹ nom⁴⁷⁰ sse⁴⁷¹ pode⁴⁷² iá⁴⁷³ correger⁴⁷⁴. Esto⁴⁷⁵ todo⁴⁷⁶ se⁴⁷⁷ deue⁴⁷⁸ entender⁴⁷⁹ des⁴⁸⁰ que⁴⁸¹ foren⁴⁸² didade⁴⁸³ ca⁴⁸⁴ pela⁴⁸⁵ uentuyra⁴⁸⁶ alguns⁴⁸⁷ daqueles⁴⁸⁸ que⁴⁸⁹ perteeçesse⁴⁹⁰ nom⁴⁹¹ fosse⁴⁹² didade⁴⁹³ conprida⁴⁹⁴ sse⁴⁹⁵ alguum⁴⁹⁶ se⁴⁹⁷ achasse⁴⁹⁸ depoy⁴⁹⁹ en⁵⁰⁰ na⁵⁰¹ partiçon⁵⁰² con⁵⁰³ engano⁵⁰⁴ ben⁵⁰⁵ o⁵⁰⁶ poden⁵⁰⁷ desfazer⁵⁰⁸ se⁵⁰⁹ quysseren⁵¹⁰. Se⁵¹¹ o⁵¹² padre⁵¹³ ou⁵¹⁴ a⁵¹⁵ madre⁵¹⁶ morer⁵¹⁷ e⁵¹⁸ ficar⁵¹⁹ alguuns⁵²⁰ de⁵²¹ seus⁵²² filhos⁵²³ ou⁵²⁴ seu⁵²⁵ herel⁵²⁶ na⁵²⁷ possisson⁵²⁸ dos⁵²⁹ bees⁵³⁰ que⁵³¹ aian⁵³² he⁵³³ uehem⁵³⁴ hos⁵³⁵ outros⁵³⁶ seus⁵³⁷ irmaãos⁵³⁸ ou⁵³⁹ herees⁵⁴⁰ de⁵⁴¹ fóra⁵⁴² e⁵⁴³ pede⁵⁴⁴ partiçon⁵⁴⁵ este⁵⁴⁶ que⁵⁴⁷ está⁵⁴⁸ ende⁵⁴⁹ en⁵⁵⁰ a⁵⁵¹ possisson⁵⁵² deue⁵⁵³ seer⁵⁵⁴ entegre⁵⁵⁵ daquelo⁵⁵⁶ que⁵⁵⁷ elles⁵⁵⁸ an⁵⁵⁹ assy⁵⁶⁰ como⁵⁶¹ iá⁵⁶² dito⁵⁶³ he⁵⁶⁴ de⁵⁶⁵ ssusso⁵⁶⁶ e⁵⁶⁷ nom⁵⁶⁸ deue⁵⁶⁹ entrar⁵⁷⁰ en⁵⁷¹ aqueles⁵⁷² bees⁵⁷³ com⁵⁷⁴ elle⁵⁷⁵ que⁵⁷⁶ el⁵⁷⁷ teuer⁵⁷⁸ pera⁵⁷⁹ partir⁵⁸⁰ hergo⁵⁸¹ de⁵⁸² ffóra⁵⁸³ lhy⁵⁸⁴ deuem⁵⁸⁵ demandar⁵⁸⁶ partiçon⁵⁸⁷. Se⁵⁸⁸ alguem⁵⁸⁹ está⁵⁹⁰ en⁵⁹¹ possisson⁵⁹² dos⁵⁹³ bees⁵⁹⁴ de⁵⁹⁵ sseu⁵⁹⁶ padre⁵⁹⁷ ou⁵⁹⁸ de⁵⁹⁹ ssa⁶⁰⁰ madre⁶⁰¹ per⁶⁰² huum⁶⁰³ anno⁶⁰⁴ ou⁶⁰⁵ per⁶⁰⁶ dous⁶⁰⁷ ou⁶⁰⁸ per⁶⁰⁹ tres⁶¹⁰ ou⁶¹¹ per⁶¹² mays⁶¹³ he⁶¹⁴ leuou⁶¹⁵ ende⁶¹⁶ alguuns⁶¹⁷ fruytos⁶¹⁸ ou⁶¹⁹ renouos⁶²⁰ deue⁶²¹ dar⁶²² partiçon⁶²³ dos⁶²⁴ renouos⁶²⁵ que⁶²⁶ ende⁶²⁷ ouue⁶²⁸ aos⁶²⁹ outros⁶³⁰ seus⁶³¹ irmaãos⁶³² ou⁶³³ a⁶³⁴ sseus⁶³⁵ heres⁶³⁶. Ou⁶³⁷ terram⁶³⁸ aqueles⁶³⁹ herees⁶⁴⁰ outro⁶⁴¹ tanto⁶⁴² quanto⁶⁴³ ho⁶⁴⁴ elle⁶⁴⁵ teue⁶⁴⁶ e⁶⁴⁷ des⁶⁴⁸ y⁶⁴⁹ partiram⁶⁵⁰ aqueles⁶⁵¹ depoy⁶⁵² que⁶⁵³ alguem⁶⁵⁴ começar⁶⁵⁵ dar⁶⁵⁶ partiçon⁶⁵⁷ a⁶⁵⁸ sseus⁶⁵⁹ irmaãos⁶⁶⁰ quer⁶⁶¹ a⁶⁶² outro⁶⁶³ qual-

N.º 4

298 o
305 e 306 nom
334 o
354 ou
359 a aver
386 o
394 sua
400 e 401 ou
434 pode
436 testemunhas
444 e 445 na
460 foy
474 E esto
478 a entender
486 alguum
490 se nom
500 a
539 herees
550 na
554 entregue
566 e 567 nom
599 sua
627 ouver
635 ereos
639 ereos
655 a dar

N.º 5

270 e 271 vivendo
283 e 284 ou
292 a 295 gouerne
298 o
302 e 303 ou
305 a 307 nom gaançar
374 aa
318 a 322 os padres, ou madres
330 quiserem.
334 o
341 gaançou
354 e 355 ou
361 e 362 receber
378 e 379 partir
386 o
394 sua
396 Despois
400 e 401 ou
422 a 424 seja escrita
429 com o
434 pode
436 testemunhas
440 a 442 se hi ha
444 e 445 na
460 foi
474 E esto
482 e 483 de hidade ca se
488 e 489 a que perteeçesse
500 a
505 a
509 quiserem. E
518 e 514 ou
519 alguum
539 hereeos
543 pedem
554 entregue
566 a 568 nem devem
597 a 599 ou
604 e 605 ou
607 e 608 ou
610 e 611 ou
619 e 620 novos deve a
624 novos
635 hereeos
637 teerom
639 hereeos
649 partiom
651 E despois
653 alguum
655 de dar

quer⁶⁶³ non⁶⁶⁴ pode⁶⁶⁵ depoy⁶⁶⁶ de⁶⁶⁷ teer⁶⁶⁸ a⁶⁶⁹ partiçom⁶⁷⁰ que⁶⁷¹ non⁶⁷² acabe⁶⁷³ atá⁶⁷⁴ çima⁶⁷⁵ per⁶⁷⁶ rrazon⁶⁷⁷ da⁶⁷⁸ entegra⁶⁷⁹ de⁶⁸⁰ casamento⁶⁸¹ nen⁶⁸² dal⁶⁸³ nen⁶⁸⁴ fazeren⁶⁸⁵ ende⁶⁸⁶ a⁶⁸⁷ demanda⁶⁸⁸ atá⁶⁸⁹ que⁶⁹⁰ a⁶⁹¹ partiçom⁶⁹² seia⁶⁹³ acabada⁶⁹⁴. E⁶⁹⁵ aquel⁶⁹⁶ que⁶⁹⁷ ouuer⁶⁹⁸ a⁶⁹⁹ dar⁷⁰⁰ partiçom⁷⁰¹ comença-la-ha⁷⁰² a⁷⁰³ dar⁷⁰⁴ hu⁷⁰⁵ quiser⁷⁰⁶ tanben⁷⁰⁷ no⁷⁰⁸ mouyl⁷⁰⁹ come⁷¹⁰ na⁷¹¹ rrayz⁷¹². E⁷¹³ sse⁷¹⁴ alguuns⁷¹⁵ dos⁷¹⁶ irmaãos⁷¹⁷ ou⁷¹⁸ dos⁷¹⁹ herdeyros⁷²⁰ non⁷²¹ foren⁷²² na⁷²³ terra⁷²⁴ e⁷²⁵ os⁷²⁶ outros⁷²⁷ que⁷²⁸ hy⁷²⁹ foren⁷³⁰ pediren⁷³¹ partiçom⁷³² dos⁷³³ beens⁷³⁴ que⁷³⁵ deuen⁷³⁶ a⁷³⁷ herdar⁷³⁸ per⁷³⁹ rrazon⁷⁴⁰ daquele⁷⁴¹ que⁷⁴² he⁷⁴³ morto⁷⁴⁴ e⁷⁴⁵ aquel⁷⁴⁶ que⁷⁴⁷ hos⁷⁴⁸ ten⁷⁴⁹ ou⁷⁵⁰ está⁷⁵¹ en⁷⁵² possisson⁷⁵³ deles⁷⁵⁴ este⁷⁵⁵ non⁷⁵⁶ lhys⁷⁵⁷ dará⁷⁵⁸ partiçom⁷⁵⁹ a⁷⁶⁰ meos⁷⁶¹ de⁷⁶² uuir⁷⁶³ o⁷⁶⁴ que⁷⁶⁵ he⁷⁶⁶ fóra⁷⁶⁷ da⁷⁶⁸ terra⁷⁶⁹ da⁷⁷⁰ cum⁷⁷¹ elles⁷⁷² de⁷⁷³ ssembra⁷⁷⁴ per⁷⁷⁵ ssy⁷⁷⁶ ou⁷⁷⁷ per⁷⁷⁸ sseu⁷⁷⁹ procurador⁷⁸⁰ mays⁷⁸¹ pero⁷⁸² darhis-ha⁷⁸³ ssa⁷⁸⁴ parte⁷⁸⁵ dos⁷⁸⁶ renouos⁷⁸⁷ que⁷⁸⁸ en⁷⁸⁹ este⁷⁹⁰ comeios⁷⁹¹ sayren⁷⁹² dos⁷⁹³ herdamentos⁷⁹⁴ he⁷⁹⁵ reterrá⁷⁹⁶ en⁷⁹⁷ guarda⁷⁹⁸ quanto⁷⁹⁹ he⁸⁰⁰ o⁸⁰¹ quinhon⁸⁰² daquel⁸⁰³ que⁸⁰⁴ he⁸⁰⁵ fóra⁸⁰⁶ da⁸⁰⁷ terra⁸⁰⁸ e⁸⁰⁹ darhoá⁸¹⁰ quando⁸¹¹ ueher⁸¹². E⁸¹³ pagaran⁸¹⁴ primeyramente⁸¹⁵ as⁸¹⁶ custas⁸¹⁷ cada⁸¹⁸ huum⁸¹⁹ seu⁸²⁰ quinhon⁸²¹ as⁸²² que⁸²³ foren⁸²⁴ feytas⁸²⁵ en⁸²⁶ laurando⁸²⁷ aqueles⁸²⁸ herdamentos⁸²⁹. Quando⁸³⁰ o⁸³¹ marido⁸³² ou⁸³³ a⁸³⁴ molher⁸³⁵ fezeren⁸³⁶ casa⁸³⁷ en⁸³⁸ terreno⁸³⁹ que⁸⁴⁰ seia⁸⁴¹ daquel⁸⁴² que⁸⁴³ parte⁸⁴⁴ deles⁸⁴⁵ e⁸⁴⁶ morrer⁸⁴⁷ qualquer⁸⁴⁸ deles⁸⁴⁹ o⁸⁵⁰ que⁸⁵¹ ficar⁸⁵² uiuo⁸⁵³ deue⁸⁵⁴ a⁸⁵⁵ partir⁸⁵⁶ con⁸⁵⁷ nos⁸⁵⁸ filhos⁸⁵⁹ ou⁸⁶⁰ con⁸⁶¹ nos⁸⁶² herdeyros⁸⁶³.

fol. 35 v.

N.º 4

N.º 5

672 a nom
679 entrega
686 e 687 a
701 e 702 a partiçom começa-la-á
710 e 711 como
715 e 716 aquelle
755 e 756 nom
766 e 767 fóra
784 sua
796 terá
858 os
862 os

fol. 50.

872 a nom
678 e 679 d'entrega
685 fazer
699 e 700 de dar a
702 e 703 começa-la-a de
715 alguum
720 hereeos
727 a 730 outros
744 e 745 morto;
755 e 756 nom
761 menos
770 e 771 pera com
773 estar em
784 sua
787 novos
796 reterrá
818 a saber, cada
830 E quando
839 terreo,
842 e 843 de qualquer
855 e 856 partir
858 os
862 os

liv. iv, tit. 107, §§ 14 e 22.

LXXXIX

Título da partiçom dos filhos.

Quando¹ o² marido³ ou⁴ a⁵ molher⁶ que⁷ fforen⁸ cassados⁹ morrer¹⁰ huum¹¹ deles¹² qualquer¹³ aquel¹⁴ que¹⁵ ficar¹⁶ uiuo¹⁷ deue¹⁸ dar¹⁹ partiçom²⁰ aos²¹ filhos²² do²³ morto²⁴ se²⁵ os²⁶ ouuer²⁷ quer²⁸ seian²⁹ dambos³⁰ quer³¹ da³² parte³³ daquel³⁴ que³⁵ ffor³⁶ morto³⁷ se³⁸ han³⁹ dereyto⁴⁰ derdar⁴¹ naquela⁴² bona⁴³ porque⁴⁴ sson⁴⁵ filhos⁴⁶ liidimos⁴⁷ ou⁴⁸ ha⁴⁹ deuem⁵⁰ a⁵¹ dar⁵² a⁵³ outro⁵⁴ herel⁵⁵ qualquer⁵⁶ sse⁵⁷ hy⁵⁸ filhos⁵⁹ non⁶⁰ ouuer⁶¹ de⁶² beeçom⁶³ assy⁶⁴ como⁶⁵ a⁶⁶ netos⁶⁷ ou⁶⁸ padre⁶⁹ ou⁷⁰ sseu⁷¹ auoo⁷². E⁷³ sse⁷⁴ nom⁷⁵ ouuer⁷⁶ nenhuum⁷⁷ destes⁷⁸ herees⁷⁹ en⁸⁰ dereyta⁸¹ linha⁸² decendentes⁸³ ou⁸⁴ sobintes⁸⁵ enton⁸⁶ dará⁸⁷ a⁸⁸ partiçom⁸⁹ o⁹⁰ que⁹¹ ficar⁹² uiuo⁹³ aaquel⁹⁴ a⁹⁵ que⁹⁶ o⁹⁷ morto⁹⁸ mandar⁹⁹ en¹⁰⁰ sseu¹⁰¹ testamento¹⁰² do¹⁰³ que¹⁰⁴ auya¹⁰⁵ dar¹⁰⁶ a¹⁰⁷ partiçom¹⁰⁸ aas¹⁰⁹ partes¹¹⁰ mays¹¹¹ chegadas¹¹² e¹¹³ partirá¹¹⁴ per¹¹⁵ meyos¹¹⁶ con¹¹⁷ estes¹¹⁸ totalas¹¹⁹ cousas¹²⁰ que¹²¹ auya¹²² con¹²³ no¹²⁴ morto¹²⁵ tanben¹²⁶ o¹²⁷ mouyl¹²⁸ come¹²⁹ a¹³⁰ rrayz¹³¹. Se¹³² o¹³³ padre¹³⁴ ou¹³⁵ a¹³⁶ madre¹³⁷ ou¹³⁸ am-

N.º 4

N.º 5

Constituição 54 como o padre ou madre deve dar partilha aos filhos dos bens.

39 am em
95 e 96 que
106 e 107 dar
116 meo
122 a 124 aviam com o
127 e 128 movil

4 e 5 ou
10 morre-se
41 a 43 de herdar naquelles beens,
50 deve
60 a 63 de beençom nom ouuer,
70 e 71 ou
74 se hi
77 alguuns
79 hereeos
87 e 88 dará
106 e 107 de dar
115 a 118 com estes per meo
124 a 126 seu marido, assy
128 e 129 movel, como
132 E se
135 e 136 ou

bos¹³⁹ en¹⁴⁰ ssebra¹⁴¹ deren¹⁴² alguma¹⁴³ coussa¹⁴⁴ quer¹⁴⁵ en¹⁴⁶ rraiz¹⁴⁷ quer¹⁴⁸ en¹⁴⁹ mouil¹⁵⁰ a¹⁵¹ sseu¹⁵² filho¹⁵³
 ou¹⁵⁴ a¹⁵⁵ ssa¹⁵⁶ filha¹⁵⁷ quer¹⁵⁸ en¹⁵⁹ casamento¹⁶⁰ quer¹⁶¹ en¹⁶² outra¹⁶³ maneyra¹⁶⁴ qualquer¹⁶⁵ que¹⁶⁶ lho¹⁶⁷ de
 ren¹⁶⁸ seerá¹⁶⁹ teudo¹⁷⁰ de¹⁷¹ lho¹⁷² tornar¹⁷³ todo¹⁷⁴ a¹⁷⁵ partiçon¹⁷⁶ a¹⁷⁷ sseu¹⁷⁸ irmão¹⁷⁹ ou¹⁸⁰ a¹⁸¹ sseus¹⁸² ir
 mãos¹⁸³ se¹⁸⁴ lho¹⁸⁵ demandaren¹⁸⁶ depos¹⁸⁷ morte¹⁸⁸ do¹⁸⁹ padre¹⁹⁰ ou¹⁹¹ da¹⁹² madre¹⁹³ ou¹⁹⁴ dambos¹⁹⁵ ou¹⁹⁶
 sse¹⁹⁷ el¹⁹⁸ quyser¹⁹⁹ ou²⁰⁰ entender²⁰¹ que²⁰² he²⁰³ sa²⁰⁴ prol²⁰⁵ aynda²⁰⁶ que²⁰⁷ hos²⁰⁸ outros²⁰⁹ irmãos²¹⁰ non²¹¹
 lho²¹² demanden²¹³. E²¹⁴ sse²¹⁵ hum²¹⁶ deles²¹⁷ morer²¹⁸ e²¹⁹ non²²⁰ ha²²¹ outro²²² filho²²³ ou²²⁴ filha²²⁵ tornará²²⁶
 a²²⁷ meyadade²²⁸ daquelo²²⁹ que²³⁰ lhy²³¹ deron²³² a²³³ partiçon²³⁴ e²³⁵ partirá²³⁶ communalmente²³⁷ con²³⁸ aquel²³⁹
 que²⁴⁰ for²⁴¹ uiuo²⁴² e²⁴³ depoy²⁴⁴ que²⁴⁵ flor²⁴⁶ morto²⁴⁷ ho²⁴⁸ outro²⁴⁹ tornará²⁵⁰ aa²⁵¹ partiçon²⁵² ha²⁵³ outra²⁵⁴
 meyadade²⁵⁵ que²⁵⁶ ficou²⁵⁷ communalmente²⁵⁸ con²⁵⁹ sseus²⁶⁰ irmãos²⁶¹. Outrossy²⁶² tornará²⁶³ ho²⁶⁴ jantar²⁶⁵ ou²⁶⁶
 a²⁶⁷ ça²⁶⁸ que²⁶⁹ o²⁷⁰ padre²⁷¹ ou²⁷² a²⁷³ madre²⁷⁴ lhy²⁷⁵ derom²⁷⁶ en²⁷⁷ dia²⁷⁸ de²⁷⁹ ssa²⁸⁰ uoda²⁸¹ se²⁸² quiser²⁸³ par
 te²⁸⁴ senom²⁸⁵ nom²⁸⁶ e²⁸⁷ se²⁸⁸ nom²⁸⁹ quiser²⁹⁰ partir²⁹¹ nom²⁹² tornará²⁹³ ho²⁹⁴ casamento²⁹⁵ e²⁹⁶ em²⁹⁷ sa²⁹⁸
 uontade²⁹⁹ he³⁰⁰. E³⁰¹ non³⁰² tornará³⁰³ o³⁰⁴ filho³⁰⁵ a³⁰⁶ partiçon³⁰⁷ a³⁰⁸ sseus³⁰⁹ irmãos³¹⁰ o³¹¹ que³¹² lhy³¹³ o³¹⁴
 padre³¹⁵ ou³¹⁶ a³¹⁷ madre³¹⁸ derom³¹⁹ pera³²⁰ leer³²¹ en³²² escollas³²³ ou³²⁴ a³²⁵ quem³²⁶ no³²⁷ enssynou³²⁸ a³²⁹ ou
 tro³³⁰ maestre³³¹ qualquer³³² nen³³³ o³³⁴ que³³⁵ lhy³³⁶ deu³³⁷ pora³³⁸ hyr³³⁹ en³⁴⁰ rromaria³⁴¹ alguma³⁴² ou³⁴³ pera³⁴⁴
 ssa³⁴⁵ caualarya³⁴⁶ ou³⁴⁷ pera³⁴⁸ sayr³⁴⁹ de³⁵⁰ catiuo³⁵¹ ou³⁵² domezio³⁵³. E³⁵⁴ sse³⁵⁵ herdade³⁵⁶ ou³⁵⁷ vinha³⁵⁸ ou³⁵⁹
 cassa³⁶⁰ ou³⁶¹ outra³⁶² coussa³⁶³ qualquer³⁶⁴ que³⁶⁵ seia³⁶⁶ mouyl³⁶⁷ ou³⁶⁸ de³⁶⁹ raiz³⁷⁰ ou³⁷¹ leitera³⁷² ou³⁷³ perfla
 has³⁷⁴ ou³⁷⁵ outra³⁷⁶ cousa³⁷⁷ qualquer³⁷⁸ que³⁷⁹ seia³⁸⁰ mouyl³⁸¹ deren³⁸² o³⁸³ padre³⁸⁴ ou³⁸⁵ a³⁸⁶ madre³⁸⁷ a³⁸⁸
 sseus³⁸⁹ filhos³⁹⁰ apreçada³⁹¹ en³⁹² casamento³⁹³ e³⁹⁴ hos³⁹⁵ filhos³⁹⁶ a³⁹⁷ deren³⁹⁸ ou³⁹⁹ a⁴⁰⁰ uenderen⁴⁰¹ ou⁴⁰² en
 outra⁴⁰⁴ maneyra⁴⁰⁵ enallenaren⁴⁰⁶ enton⁴⁰⁷ tornaran⁴⁰⁸ a⁴⁰⁹ sseus⁴¹⁰ irmãos⁴¹¹ aa⁴¹² partiçon⁴¹³ aquelo⁴¹⁴ por⁴¹⁵
 que⁴¹⁶ lhy⁴¹⁷ ffoy⁴¹⁸ apreçada⁴¹⁹ se⁴²⁰ ouueren⁴²¹ de⁴²² que⁴²³ lho⁴²⁴ entregar⁴²⁵ e⁴²⁶ sse⁴²⁷ non⁴²⁸ ffuy⁴²⁹ apreça
 da⁴³⁰ ffará⁴³¹ doutra⁴³² tal⁴³³ tan⁴³⁴ bona⁴³⁵ come⁴³⁶ aquella⁴³⁷ que⁴³⁸ deu⁴³⁹ ou⁴⁴⁰ enalhou⁴⁴¹ entrega⁴⁴² a⁴⁴³ sseus⁴⁴⁴
 irmãos⁴⁴⁵ se⁴⁴⁶ os⁴⁴⁷ hy⁴⁴⁸ ha⁴⁴⁹. E⁴⁵⁰ sse⁴⁵¹ rroupa⁴⁵² ou⁴⁵³ perffhas⁴⁵⁴ lhy⁴⁵⁵ deron⁴⁵⁶ quer⁴⁵⁷ fossen⁴⁵⁸ apreça
 dos⁴⁵⁹ quer⁴⁶⁰ non⁴⁶¹ e⁴⁶² as⁴⁶³ teuer⁴⁶⁴ quer⁴⁶⁵ seian⁴⁶⁶ uelhos⁴⁶⁷ quer⁴⁶⁸ rotos⁴⁶⁹ aquelo⁴⁷⁰ tornará⁴⁷¹ e⁴⁷² al⁴⁷³
 non⁴⁷⁴. Se⁴⁷⁵ pela⁴⁷⁶ uentuyra⁴⁷⁷ padre⁴⁷⁸ ou⁴⁷⁹ madre⁴⁸⁰ ou⁴⁸¹ irmão⁴⁸² ou⁴⁸³ outro⁴⁸⁴ herel⁴⁸⁵ qualquer⁴⁸⁶ está⁴⁸⁷
 en⁴⁸⁸ alguum⁴⁸⁹ herdamento⁴⁹⁰ de⁴⁹¹ que⁴⁹² deue⁴⁹³ dar⁴⁹⁴ partiçon⁴⁹⁵ a⁴⁹⁶ outre⁴⁹⁷ e⁴⁹⁸ aquel⁴⁹⁹ a⁵⁰⁰ que⁵⁰¹ a⁵⁰² de
 ue⁵⁰³ a⁵⁰⁴ dar⁵⁰⁵ o⁵⁰⁶ ffez⁵⁰⁷ chamar⁵⁰⁸ como⁵⁰⁹ deuya⁵¹⁰ perante⁵¹¹ hos⁵¹² aluaziis⁵¹³ que⁵¹⁴ uaam⁵¹⁵ partir⁵¹⁶ con⁵¹⁷

N.º 4

154 a 156 ou
 188 a morte
 204 sua
 228 meade
 233 aa
 236 partem
 255 meade
 276 derem
 280 a 300. sua boda.
 316 e 317 ou
 327 o
 331 mester
 338 a 340 pera hir a
 345 sua
 353 de mezio.
 368 a 382 derem
 402 e 403 em
 406 ou enalhearem
 412 a
 429 foy
 441 enalheou
 482 irmãos
 494 de dar
 497 outrem
 508 devem

N.º 5

142 dessem
 154 a 156 ou
 167 lha
 171 e 172 de
 175 aa
 180 a 182 ou
 187 despois da
 191 e 192 ou
 200 e
 204 sua
 211 e 212 lho nom
 221 ha hy
 224 nem
 228 meade
 233 aa
 253 a 255 a outra meade
 258 e partirá communalmente outra vez
 262 E outro sy
 270 lhe seu
 272 e 273 ou
 275 e 276 derem
 280 a 300. sua voda.
 331 mester
 337 e 338 derem pera
 345 sua
 351 a 353 catueiro, ou de omezio.
 372 liteira
 374 per alfaias
 385 e 386 ou
 399 e 400 ou
 406 enalhearem
 408 a 413 tornaram a partiçon a seus Irmãos
 415 em
 421 ouver
 429 foi
 433 a 436 tam boa como
 441 e 442 enalheou, e entregue
 452 a 454 roupas, ou alfaias, ou perffas
 459 apreçadas
 467 velhas
 469 rotas
 475 E se
 477 ventura o
 487 e 488 que tem outro
 494 a dar
 497 outrem
 515 vaa

• À margem em letra cursiva da mesma epocha.

454 N'uma variante das Ordenações Affonsinas le-se perffas. Em todos os codices está mal escripta esta palavra. A leitura verdadeira é perffas (alfaias).

ou⁸⁹⁶ outra⁸⁹⁷ cousa⁸⁹⁸ semelhaul⁸⁹⁹ non⁹⁰⁰ se⁹⁰¹ poden⁹⁰² constrenger⁹⁰³ huus⁹⁰⁴ outros⁹⁰⁵ mays⁹⁰⁶ ben⁹⁰⁷ sse⁹⁰⁸ podem⁹⁰⁹ a⁹¹⁰ uiir⁹¹¹ de⁹¹² o⁹¹³ uenderen⁹¹⁴ sse⁹¹⁵ quysseren⁹¹⁶ alguum⁹¹⁷ delles⁹¹⁸ ou⁹¹⁹ a⁹²⁰ outro⁹²¹ qual⁹²² mays⁹²³ quysserem⁹²⁴ ou⁹²⁵ a⁹²⁶ partiran⁹²⁷ antre⁹²⁸ ssy⁹²⁹ a⁹³⁰ prazimento⁹³¹ con⁹³² as⁹³³ outras⁹³⁴ coussas⁹³⁵ que⁹³⁶ hy⁹³⁷ ouueren⁹³⁸ ou⁹³⁹ dereyto⁹⁴⁰ alguum⁹⁴¹ sse⁹⁴² o⁹⁴³ hy⁹⁴⁴ ouueren⁹⁴⁵ e⁹⁴⁶ sse⁹⁴⁷ pela⁹⁴⁸ uentuyra⁹⁴⁹ esta⁹⁵⁰ guysa⁹⁵¹ tal⁹⁵² sse⁹⁵³ sse⁹⁵⁴ nom⁹⁵⁵ poderem⁹⁵⁶ a⁹⁵⁷ uiir⁹⁵⁸ henton⁹⁵⁹ arrendaloan⁹⁶⁰ e⁹⁶¹ partiran⁹⁶² a⁹⁶³ rrenda⁹⁶⁴ antre⁹⁶⁵ ssy⁹⁶⁶. Podem⁹⁶⁷ hos⁹⁶⁸ irmaãos⁹⁶⁹ partir⁹⁷⁰ con⁹⁷¹ sseu⁹⁷² padre⁹⁷³ ou⁹⁷⁴ con⁹⁷⁵ sa⁹⁷⁶ madre⁹⁷⁷ pelo⁹⁷⁸ que⁹⁷⁹ non⁹⁸⁰ he⁹⁸¹ de⁹⁸² reuora⁹⁸³ per⁹⁸⁴ mandamento⁹⁸⁵ dos⁹⁸⁶ aluaziis⁹⁸⁷ e⁹⁸⁸ poys⁹⁸⁹ que⁹⁹⁰ elles⁹⁹¹ ouueren⁹⁹² partido⁹⁹³ enton⁹⁹⁴ daran⁹⁹⁵ partididor⁹⁹⁶ ou⁹⁹⁷ tutor⁹⁹⁸ os⁹⁹⁹ aluaziis¹⁰⁰⁰ que¹⁰⁰¹ parta¹⁰⁰² polo¹⁰⁰³ que¹⁰⁰⁴ non¹⁰⁰⁵ he¹⁰⁰⁶ de¹⁰⁰⁷ reuora¹⁰⁰⁸ con¹⁰⁰⁹ aqueles¹⁰¹⁰ outros¹⁰¹¹ sseus¹⁰¹² irmaãos¹⁰¹³ que¹⁰¹⁴ son¹⁰¹⁵ de¹⁰¹⁶ reuora¹⁰¹⁷ e¹⁰¹⁸ ualerá¹⁰¹⁹ a¹⁰²⁰ partizon¹⁰²¹ que¹⁰²² assy¹⁰²³ for¹⁰²⁴ feyta¹⁰²⁵. Se¹⁰²⁶ o¹⁰²⁷ marido¹⁰²⁸ ou¹⁰²⁹ a¹⁰³⁰ molher¹⁰³¹ poseren¹⁰³² uynha¹⁰³³ ou¹⁰³⁴ orta¹⁰³⁵ en¹⁰³⁶ terreho¹⁰³⁷ que¹⁰³⁸ seia¹⁰³⁹ de¹⁰⁴⁰ qualquer¹⁰⁴¹ deles¹⁰⁴² e¹⁰⁴³ morrer¹⁰⁴⁴ hum¹⁰⁴⁵ deles¹⁰⁴⁶ qualquer¹⁰⁴⁷ auyam¹⁰⁴⁸ ou¹⁰⁴⁹ a¹⁰⁵⁰ orta¹⁰⁵¹ ou¹⁰⁵² ho¹⁰⁵³ ffruyto¹⁰⁵⁴ que¹⁰⁵⁵ dela¹⁰⁵⁶ sair¹⁰⁵⁷ e¹⁰⁵⁸ o¹⁰⁵⁹ al¹⁰⁶⁰ partilo¹⁰⁶¹ per¹⁰⁶² meys¹⁰⁶³ e¹⁰⁶⁴ o¹⁰⁶⁵ que¹⁰⁶⁶ ficar¹⁰⁶⁷ uiuo¹⁰⁶⁸ con¹⁰⁶⁹ nos¹⁰⁷⁰ filhos¹⁰⁷¹ do¹⁰⁷² morto¹⁰⁷³ ou¹⁰⁷⁴ con¹⁰⁷⁵ seus¹⁰⁷⁶ herdeyros¹⁰⁷⁷ se¹⁰⁷⁸ filhos¹⁰⁷⁹ hy¹⁰⁸⁰ non¹⁰⁸¹ ouuer¹⁰⁸². Este¹⁰⁸³ meesmo¹⁰⁸⁴ deue¹⁰⁸⁵ seer¹⁰⁸⁶ dos¹⁰⁸⁷ outros¹⁰⁸⁸ lauores¹⁰⁸⁹ quaesquer¹⁰⁹⁰. Todo¹⁰⁹¹ homem¹⁰⁹² que¹⁰⁹³ quyser¹⁰⁹⁴ fazer¹⁰⁹⁵ muyno¹⁰⁹⁶ ou¹⁰⁹⁷ açeyna¹⁰⁹⁸ en¹⁰⁹⁹ sseu¹¹⁰⁰ herdamento¹¹⁰¹ pode¹¹⁰² fazer¹¹⁰³ de¹¹⁰⁴ guysa¹¹⁰⁵ tal¹¹⁰⁶ per¹¹⁰⁷ que¹¹⁰⁸ o¹¹⁰⁹ nom¹¹¹⁰ faça¹¹¹¹ a¹¹¹² outro¹¹¹³ dano¹¹¹⁴. Outrossy¹¹¹⁵ pode¹¹¹⁶ ffazer¹¹¹⁷ a¹¹¹⁸ pressa¹¹¹⁹ pera¹¹²⁰ o¹¹²¹ muynho¹¹²² ou¹¹²³ per¹¹²⁴ açeyna¹¹²⁵.

fol. 34 v.

N.º 4

N.º 5

917 a alguum
921 outrem
950 desta
953 e 954 se
974 e
976 sua
985 mandado
1003 pelo pequeno
1029 e 1030 ou
1048 a vinha
1063 e 1064 meos
1070 os
1083 E esto
1098 acenha
1109 e 1110 nom
1124 e 1125 para acenha.

fol. 49

899 a 904 semelhante, que se nom pode partir antre huuns e os
910 a 913 avir de a
916 quiserem a
922 qualquer que
927 partiróm per Cavallarias
940 dinheiro
949 ventura per
953 e 954 se
957 a 962 bem avir, entom arrendala-am, e partiróm
967 E podem
976 sua
983 mandado
989 despois
995 darom
997 e 998 ao outro
1003 pelo
1021 particom
1026 E se
1029 e 1030 ou
1048 a 1050 a vinha, ou
1061 a 1065 partilo-á de permeo aquelle,
1070 os
1083 e esto
1087 e 1088 d'outros
1096 a 1098 moinho, ou acenha
1105 a 1109 tal guisa que
1113 e 1114 outrem dapno :
1119 présa
1124 e 1125 pera a acenha.

Liv. iv, fól. 107, §§ 1 e 13.

XC

Titulo da titoria dos orfaãos como deuem fazer.

Quando¹ alguus² horfaos³ que⁴ scian⁵ sen⁶ hydade⁷ comprida⁸ assy⁹ como¹⁰ he¹¹ de¹² costume¹³ e¹⁴ ficaren¹⁵ sen¹⁶ padre¹⁷ ou¹⁸ sen¹⁹ madre²⁰ ou²¹ sen²² alguuns²³ deles²⁴ qualquer²⁵ e²⁶ pidyren²⁷ aos²⁸ alnaziis²⁹ elles³⁰ ou³¹ alguen³² ou³³ outry³⁴ por³⁵ elles³⁶ que³⁷ lhis³⁸ den³⁹ curador⁴⁰ ou⁴¹ tutor⁴² que⁴³ aguarde⁴⁴ elles⁴⁵ e⁴⁶ hos⁴⁷ seus⁴⁸ bees⁴⁹ e⁵⁰ hos⁵¹ seus⁵² aueres⁵³ hos⁵⁴ aluaziis⁵⁵ lhe⁵⁶ deuen⁵⁷ a⁵⁸ dar⁵⁹ home⁶⁰ tal⁶¹ que⁶² seia⁶³ seu⁶⁴ prouinco⁶⁵ mays⁶⁶ chegado⁶⁷ da⁶⁸ parte⁶⁹ daquel⁷⁰ que⁷¹ for⁷² morto⁷³ e⁷⁴ que⁷⁵ seia⁷⁶ de⁷⁷ rreuora⁷⁸ conpryda⁷⁹ e⁸⁰

N.º 4-A

N.º 4-B

Ordemação 50 que falla como os juizes ou alvaziis devem curadores e tetores aos orfaãos.

Capitulo vinte e tres como devem seer dados tetores aos orphaãos.

8 cumprida
23 algum
33 e 34 outrem
42 tetor

3 a 7 tetores forem dados a alguuns meninos que seiam meores didade
23 hum
29 alvaziis ou juizes
33 a 36 por elles
40 a 42 partididor ou tetor ou guardador
46 e 47 e
50 a 56 e averes os juizes ou alvaziis lhes
58 a 61 dar tal homem
68 a 70 daquel
77 esse tetor de
80 a 87 cordo e assesegado e de boa fama

chegados⁵¹⁹ que⁵²⁰ ouuer⁵²¹ ou⁵²² per⁵²³ deante⁵²⁴ hos⁵²⁵ aluaziis⁵²⁶. E⁵²⁷ sse⁵²⁸ sse⁵²⁹ a⁵³⁰ madre⁵³¹ cassar⁵³² nom⁵³³
 deue⁵³⁴ mays⁵³⁵ a⁵³⁶ teer⁵³⁷ seus⁵³⁸ filhos⁵³⁹ nem⁵⁴⁰ seus⁵⁴¹ aueres⁵⁴² en⁵⁴³ guarda⁵⁴⁴ mays⁵⁴⁵ hos⁵⁴⁶ aluaziis⁵⁴⁷ de-
 uen⁵⁴⁸ catar⁵⁴⁹ alguuns⁵⁵⁰ de⁵⁵¹ sseus⁵⁵² prouincos⁵⁵³ que⁵⁵⁴ os⁵⁵⁵ guarde⁵⁵⁶ elles⁵⁵⁷ e⁵⁵⁸ sseus⁵⁵⁹ aueres⁵⁶⁰ e⁵⁶¹ hos⁵⁶²
 tenban⁵⁶³ en⁵⁶⁴ guarda⁵⁶⁵ assy⁵⁶⁶ como⁵⁶⁷ iá⁵⁶⁸ susso⁵⁶⁹ dito⁵⁷⁰ he⁵⁷¹. E⁵⁷² sse⁵⁷³ a⁵⁷⁴ madre⁵⁷⁵ morrer⁵⁷⁶ e⁵⁷⁷ ficar⁵⁷⁸
 o⁵⁷⁹ padre⁵⁸⁰ outrossy⁵⁸¹ deue⁵⁸² a⁵⁸³ teer⁵⁸⁴ hos⁵⁸⁵ filhos⁵⁸⁶ en⁵⁸⁷ guarda⁵⁸⁸ e⁵⁸⁹ em⁵⁹⁰ poder⁵⁹¹ e⁵⁹² sseus⁵⁹³ aueres⁵⁹⁴
 assy⁵⁹⁵ como⁵⁹⁶ iá⁵⁹⁷ dito⁵⁹⁸ he⁵⁹⁹. E⁶⁰⁰ poden⁶⁰¹ hos⁶⁰² aluaziis⁶⁰³ dar⁶⁰⁴ hos⁶⁰⁵ bees⁶⁰⁶ dos⁶⁰⁷ horfaos⁶⁰⁸ por⁶⁰⁹ rren-
 da⁶¹⁰ sabuda⁶¹¹ áquel⁶¹² que⁶¹³ for⁶¹⁴ en⁶¹⁵ sseu⁶¹⁶ tutor⁶¹⁷ qual⁶¹⁸ elles⁶¹⁹ teuerem⁶²⁰ por⁶²¹ bem⁶²² se⁶²³ uiren⁶²⁴
 que⁶²⁵ he⁶²⁶ prol⁶²⁷ dos⁶²⁸ meninhos⁶²⁹ en⁶³⁰ tal⁶³¹ maneyra⁶³² que⁶³³ lha⁶³⁴ de⁶³⁵ cada⁶³⁶ anno⁶³⁷ en⁶³⁸ salvo⁶³⁹. E⁶⁴⁰
 deuemnos⁶⁴¹ dar⁶⁴² a⁶⁴³ quem⁶⁴⁴ mays⁶⁴⁵ renda⁶⁴⁶ der⁶⁴⁷ por⁶⁴⁸ elles⁶⁴⁹ de⁶⁵⁰ guysa⁶⁵¹ que⁶⁵² seia⁶⁵³ prol⁶⁵⁴ dos⁶⁵⁵
 orffaãos⁶⁵⁶. E⁶⁵⁷ pero⁶⁵⁸ se⁶⁵⁹ o⁶⁶⁰ padre⁶⁶¹ ou⁶⁶² a⁶⁶³ madre⁶⁶⁴ ou⁶⁶⁵ aquel⁶⁶⁶ que⁶⁶⁷ for⁶⁶⁸ tutor⁶⁶⁹ dos⁶⁷⁰ orffaãos⁶⁷¹
 quysser⁶⁷² dar⁶⁷³ outro⁶⁷⁴ tanto⁶⁷⁵ pelos⁶⁷⁶ bees⁶⁷⁷ de⁶⁷⁸ renda⁶⁷⁹ quanto⁶⁸⁰ outry⁶⁸¹ der⁶⁸² por⁶⁸³ elles⁶⁸⁴ nom⁶⁸⁵
 lhos⁶⁸⁶ deuem⁶⁸⁷ a⁶⁸⁸ tolher⁶⁸⁹ mays⁶⁹⁰ deuemno⁶⁹¹ a⁶⁹² teer⁶⁹³ tanto⁶⁹⁴ por⁶⁹⁵ tanto⁶⁹⁶. E⁶⁹⁷ des⁶⁹⁸ que⁶⁹⁹ hos⁷⁰⁰ tee-
 dores⁷⁰¹ dos⁷⁰² horfãos⁷⁰³ deren⁷⁰⁴ rrecado⁷⁰⁵ assy⁷⁰⁶ como⁷⁰⁷ dicto⁷⁰⁸ he⁷⁰⁹ e⁷¹⁰ pediren⁷¹¹ a⁷¹² carta⁷¹³ da⁷¹⁴ quyta-
 çon⁷¹⁵ aos⁷¹⁶ aluaziis⁷¹⁷ deuenha⁷¹⁸ a⁷¹⁹ dar⁷²⁰ seclado⁷²¹ do⁷²² seelo⁷²³ do⁷²⁴ conçelho⁷²⁵ pendente⁷²⁶.

fol. 32 r.

N.º 4-A

521 ouverem
 523 e 524 perdante
 549 de catar
 553 parentes
 556 guardem
 572 a 601 E podem
 662 e 663 ou
 681 outrem
 705 conto o recado
 712 a 714 carta de
 719 a 721 dar selada

fol. 46 v.

N.º 4-B

600 a 604

Capitulo vinte e quatro como os juizes devem rendar os bens dos horfãos.

Podem dar os juizes ou alvazis
 615 a 618 telor por quanto
 629 a 634 meninos em maneira que lhe
 638 a 641 a dita renda em salvo e demais devem-os a
 657 En
 662 e 663 ou
 666 qualquer
 677 e 678 ditos bens da
 681 outrem
 688 a 692 tolher mais devem-os
 701 tetores
 707 como de uso
 712 a 722 carta de quitação os juizes ou alvazis lha devem a dar seclada com o

fol. 71 v.

XCI

Estabeleçudo¹ he² que³ se⁴ algum⁵ dano⁶ fizerem⁷ na⁸ herdade⁹ que¹⁰ nom¹¹ he¹² tapada¹³ nenhum¹⁴
 nom¹⁵ seia¹⁶ tehudo¹⁷ de¹⁸ o¹⁹ correger²⁰ nem²¹ aquel²² que²³ o²⁴ fez²⁵.

fol. 37 r.

4 a 7 do dano feito
 14 a 16 que nom seia nenhum

18 a 20 a corregeio
 25 faz.

fol. 73.

N.º 4

Capitulo 26 do dano.

4 a 7 o dano feito
 14 a 16 que nom seia nenhum

18 a 20 a corregeio
 25 fizer.

fol. 57.

XCII

Capitulo cento e sessenta e hum das testadas.

Custume he que cada hum tape ssa testada de ssa herdade e aquelle que a nom tapar constrangano que a tape e sse o que se nom tapou dapno algum receber corregeio aquelle que sse nom tapou.

Orden. de D. Duarte, fol. 63 r.

XCIH

Estabeleçudo¹ he² que³ se⁴ alguma⁵ carreya⁶ publica⁷ he⁸ destruyda⁹ na¹⁰ testeyra¹¹ dalguna¹² herdade¹³ e¹⁴ o¹⁵ senhor¹⁶ da¹⁷ herdade¹⁸ a¹⁹ nom²⁰ quer²¹ mandar²² tapar²³ uaan²⁴ pela²⁵ herdade²⁶ sem²⁷ coomha²⁸ nenhuna²⁹.

fol. 37 v.

N.º 4

Capítulo cento e quatorze das testeyras das herdades.

12 dalguma

29 nenhuna.

fol. 58 v.

XCIV

Estabeleçudo¹ he² que³ cada⁴ huma⁵ tape⁶ a⁷ testeyra⁸ da⁹ sa¹⁰ herdade¹¹. E¹² aquele¹³ que¹⁴ nom¹⁵ tapar¹⁶ seia¹⁷ constraniudo¹⁸ que¹⁹ a²⁰ tape²¹. E²² aquel²³ que²⁴ a²⁵ tapar²⁶ se²⁷ rreçeber²⁸ algum²⁹ dano³⁰ seialhi³¹ te- hudo³² aquel³³ que³⁴ a³⁵ nom³⁶ tapou³⁷.

fol. 37 v.

1 e 37 Costume he que cada hum tape sa testada de ssa her-
dade e aquel que a nom tapar costrengano que a tape e se

o que sse tapou dano rreçeber corregalho aquel que sse nom
tapou.

fol. 72 v.

N.º 4

Capítulo cento e vinte das herdades e testeyras.

5 hum
9 de

15 a nom
18 constrangido

fol. 59.

XCV

Estabeleçudo¹ he² que³ todos⁴ aqueles⁵ que⁶ ham⁷ testadas⁸ derdades⁹ ou¹⁰ de¹¹ vinhas¹² en¹³ riba¹⁴ de¹⁵ rio¹⁶ possam¹⁷ fazer¹⁸ quanto¹⁹ lhis²⁰ prouguer²¹ ateen²² a²³ meadade²⁴ do²⁵ rio²⁶.

fol. 72 v.

N.º 4

Capítulo 98 das testeyras.

4 e 5 aquellos

20 a 24 lbe aprouger atees a moyatade

fol. 57.

XCVI

Julgado¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ nenhum⁷ seia⁸ theudo⁹ de¹⁰ alegar¹¹ nem¹² adizer¹³ o¹⁴ titulo¹⁵ da¹⁶ possissom¹⁷ ergo¹⁸ sse¹⁹ for²⁰ en²¹ contrayro²² o²³ deryto²⁴ comum²⁵.

fol. 69 v.

10 e 11 alegar
17 sa possissom

21 a 25 contrayro jus comune.

fol. 72.

N.º 4

Capítulo cento e cincuenta e dois da possissom.

8 nom seja
10 a
13 dizer

19 a 21 seer
23 a 25 o cufume.

fol. 63.

XCVII

Do que sse faz em prisom ou per medo que nom ual.

Todo¹ preyto² que³ alguem⁴ fezer⁵ em⁶ prysson⁷ ou⁸ per⁹ força¹⁰ ou¹¹ per¹² medo¹³ nom¹⁴ ualha¹⁵ nenhu-
ma¹⁶ carta¹⁷ que¹⁸ for¹⁹ hy²⁰ feyta²¹. Ergo²² sse²³ for²⁴ preyto²⁵ outro²⁶ que²⁷ sse²⁸ faça²⁹ em³⁰ prysson³¹ dery-

N.º 4

7 prisão
19 e 20 hi for

25 o preito

tamente³². Todo³³ homem³⁴ que³⁵ preyto³⁶ fazer³⁷ pode³⁸ ssa³⁹ pessoa⁴⁰ e⁴¹ todas⁴² sas⁴³ coussas⁴⁴ meter⁴⁵ em⁴⁶ pena⁴⁷ pera⁴⁸ guardalo⁴⁹ sse⁵⁰ quysser⁵¹. Se⁵² preyto⁵³ for⁵⁴ posto⁵⁵ sobre⁵⁶ coussa⁵⁷ que⁵⁸ o⁵⁹ nom⁶⁰ possa⁶¹ seer⁶² que⁶³ he⁶⁴ deffendudo⁶⁵ per⁶⁶ deryto⁶⁷ que⁶⁸ sse⁶⁹ nom⁷⁰ faça⁷¹ er⁷² he⁷³ hi⁷⁴ posta⁷⁵ pena⁷⁶ pera⁷⁷ compryo⁷⁸ nom⁷⁹ sse⁸⁰ pode⁸¹ deffender⁸² que⁸³ nom⁸⁴ peyte⁸⁵ a⁸⁶ pena⁸⁷ como⁸⁸ quer⁸⁹ que⁹⁰ sse⁹¹ nom⁹² deue⁹³ a⁹⁴ teer⁹⁵ a⁹⁶ preyto⁹⁷. Todo⁹⁸ aquelo⁹⁹ que¹⁰⁰ fezerem¹⁰¹ hos¹⁰² que¹⁰³ nom¹⁰⁴ son¹⁰⁵ de¹⁰⁶ XIII¹⁰⁷ annos¹⁰⁸ compridos¹⁰⁹ ou¹¹⁰ hos¹¹¹ que¹¹² forren¹¹³ sandeus¹¹⁴ nom¹¹⁵ ualera¹¹⁶ se¹¹⁷ ffor¹¹⁸ preyto¹¹⁹ de¹²⁰ sseu¹²¹ dano¹²².

fol. 33 v.

N.º 4

43 suas
46 na
49 o guardar
58 e 59 que
61 pode
72 ergo

78 o comprar
86 aquella
93 e 94 deva de
96 o
113 forem

fol. 48

XCVIII

Título da cousa que se nom pode alhear nem uender.

Toda¹ coussa² que³ for⁴ metuda⁵ en⁶ contenda⁷ en⁸ juizo⁹ nom¹⁰ deue¹¹ seer¹² uenduda¹³ nem¹⁴ alheada¹⁵ nem¹⁶ trasmudada¹⁷ do¹⁸ logar¹⁹ ho²⁰ seu²¹ per²² engano²³ nem²⁴ por²⁵ al²⁶ a²⁷ meos²⁸ de²⁹ sseer³⁰ lyurada³¹ per³² juizo³³ ou³⁴ per³⁵ auença³⁶. Outrossy³⁷ se³⁸ for³⁹ metuda⁴⁰ en⁴¹ juizo⁴² alguma⁴³ coussa⁴⁴ quer⁴⁵ seja⁴⁶ mouyl⁴⁷ quer⁴⁸ nom⁴⁹ e⁵⁰ aquel⁵¹ que⁵² a⁵³ demandar⁵⁴ a⁵⁵ filhar⁵⁶ ou⁵⁷ enalhear⁵⁸ pera⁵⁹ tolher⁶⁰ a⁶¹ teença⁶² aquel⁶³ que⁶⁴ a⁶⁵ demanda⁶⁶ ante⁶⁷ que⁶⁸ a⁶⁹ auença⁷⁰ per⁷¹ iuizo⁷² como⁷³ deue⁷⁴ hos⁷⁵ aluaziis⁷⁶ lha⁷⁷ deuem⁷⁸ a⁷⁹ ffazer⁸⁰ entregar⁸¹ ao⁸² que⁸³ a⁸⁴ tiia⁸⁵. E⁸⁶ quem⁸⁷ quer⁸⁸ que⁸⁹ receber⁹⁰ alguma⁹¹ coussa⁹² que⁹³ ssabha⁹⁴ que⁹⁵ he⁹⁶ metuda⁹⁷ en⁹⁸ contenda⁹⁹ de¹⁰⁰ juizo¹⁰¹ sseerá¹⁰² teudo¹⁰³ de¹⁰⁴ rresponder¹⁰⁵ e¹⁰⁶ de¹⁰⁷ ffazer¹⁰⁸ deryto¹⁰⁹ de¹¹⁰ la¹¹¹ ao¹¹² que¹¹³ a¹¹⁴ demanda¹¹⁵ assy¹¹⁶ como¹¹⁷ era¹¹⁸ tehudo¹¹⁹ aquele¹²⁰ de¹²¹ que¹²² a¹²³ elle¹²⁴ rreçeu¹²⁵. Outrossy¹²⁶ sse¹²⁷ em¹²⁸ poder¹²⁹ do¹³⁰ demandado¹³¹ he¹³² a¹³³ coussa¹³⁴ que¹³⁵ lhy¹³⁶ demanda¹³⁷ e¹³⁸ depoy¹³⁹ que¹⁴⁰ fuy¹⁴¹ metuda¹⁴² en¹⁴³ juizo¹⁴⁴ a¹⁴⁵ enalheou¹⁴⁶ ante¹⁴⁷ que¹⁴⁸ a¹⁴⁹ demanda¹⁵⁰ seja¹⁵¹ desembargada¹⁵² per¹⁵³ iuizo¹⁵⁴ em¹⁵⁵ poder¹⁵⁶ do¹⁵⁷ demandador¹⁵⁸ que¹⁵⁹ a¹⁶⁰ depoy¹⁶¹ rreçeu¹⁶² ou¹⁶³ aquel¹⁶⁴ que¹⁶⁵ lha¹⁶⁶ depoy¹⁶⁷ deu¹⁶⁸.

fol. 33 v.

N.º 4

Constituição 59 como nom deve ser enalheada nem escondida cousa que for demandada.

5 metida
13 vendida
40 metida
62 terça ou direito
85 tiinha.

97 metida
121 quem
140 e 141 foy metida
144 e 145 enalheou

fol. 48.

XCIX

Título dos juizes aluydores.

Juizes¹ aluidros² son³ aqueles⁴ que⁵ som⁶ feytos⁷ he⁸ elegudos⁹ a¹⁰ prazer¹¹ das¹² partes¹³. E¹⁴ podem¹⁵ fazer¹⁶ huum¹⁷ juiz¹⁸ ou¹⁹ dous²⁰ ou²¹ tres²² ou²³ mays²⁴ aluidros²⁵ sobre²⁶ huum²⁷ preyto²⁸ soo²⁹ e³⁰ sobre³¹ huuma³² demanda³³ ou³⁴ sobre³⁵ mays³⁶. E³⁷ ssobre³⁸ quantas³⁹ demandas⁴⁰ quer⁴¹ que⁴² as⁴³ partes⁴⁴ aian⁴⁵ contra⁴⁶ ssy⁴⁷ destas⁴⁸ huum⁴⁹ outros⁵⁰ tamben⁵¹ em⁵² preyto⁵³ de⁵⁴ partiçon⁵⁵ come⁵⁶ de⁵⁷ feridas⁵⁸ como⁵⁹ de⁶⁰ chagas⁶¹ come⁶² de⁶³ morte⁶⁴ come⁶⁵ doutra⁶⁶ qualquer⁶⁷ demanda⁶⁸ segundo⁶⁹ qual⁷⁰ for⁷¹. Ergo⁷² que⁷³ nom⁷⁴ faram⁷⁵ justiça⁷⁶ nem⁷⁷ julgaram⁷⁸ nenguum⁷⁹ que⁸⁰ o⁸¹ mate⁸² ca⁸³ nenhuum⁸⁴ juiz⁸⁵ nom⁸⁶ deue⁸⁷ nem⁸⁸ pode⁸⁹ julgar⁹⁰ feyto⁹¹ de⁹² justiça⁹³ de⁹⁴ morte⁹⁵ ergo⁹⁶ hos⁹⁷ aluaziis⁹⁸ o⁹⁹ deuem¹⁰⁰ a¹⁰¹ iulgar¹⁰² e¹⁰³ o¹⁰⁴ alcayde¹⁰⁵ per¹⁰⁶ seu¹⁰⁷ mandado¹⁰⁸ deles¹⁰⁹ deue¹¹⁰ a¹¹¹ fazer¹¹² e¹¹³ conprir¹¹⁴ ho¹¹⁵ juizo¹¹⁶ que¹¹⁷ lhy¹¹⁸ mandarem¹¹⁹ fazer¹²⁰ assy¹²¹ como¹²² falarey¹²³ mays¹²⁴ adeante¹²⁵ en¹²⁶ no¹²⁷ titulo¹²⁸ dos¹²⁹ costumes¹³⁰ das¹³¹ partes¹³². Estes¹³³ juizes¹³⁴ aluydro¹³⁵ podemnos¹³⁶ fazer¹³⁷ as¹³⁸ partes¹³⁹ quer¹⁴⁰ perante¹⁴¹ os¹⁴² aluaziis¹⁴³ quer¹⁴⁴ en¹⁴⁵ outro¹⁴⁶ logar¹⁴⁷ qual-

N.º 4

Ordenação 13.ª que fala dos juizes aluidros que as partes enlegem e do que pertence aos seus officios.

9 enlegidos
11 prazimento
28 feito
46 a 49 antre huuns e

79 nenhuum
82 matem
126 e 127 em o
130 a 132 costumes. E

CI

Titulo como aqueles que andam sobre mar podem enleger juizes aluydros.

Costume¹ he² de³ sobre⁴ mar⁵ que⁶ se⁷ fazen⁸ antressy⁹ juyzes¹⁰ aluydros¹¹ sobre¹² alguma¹³ coussa¹⁴ que¹⁵ aian¹⁶ de¹⁷ fazer¹⁸ huum¹⁹ ao²⁰ outro²¹. Se²² sse²³ estes²⁴ juizes²⁵ foren²⁶ fóra²⁷ da²⁸ terra²⁹ as³⁰ partes³¹ deuem³² fazer³³ outros³⁴ juizes³⁵ do³⁶ logar³⁷. E³⁸ pero³⁹ que⁴⁰ huuma⁴¹ das⁴² partes⁴³ diga⁴⁴ ca⁴⁵ nom⁴⁶ quer⁴⁷ ca⁴⁸ hergen⁴⁹ juyzes⁵⁰ aluydros⁵¹ ou⁵² outros⁵³ com⁵⁴ ele⁵⁵ sobre⁵⁶ aquel⁵⁷ preyto⁵⁸.

fol. 32 v.

N.º 4

Costume 49 como os de sobre mar devem fazer juizes aluidros e como podem consentir em outros.

20 a
39 e 40 pero

48 dizendo ca

fol. 46 v.

CII

Titulo dos aluidros.

Custume¹ he² que³ se⁴ algum⁵ he⁶ dado⁷ por⁸ procurador⁹ a¹⁰ conpoeren¹¹ que¹² posa¹³ alegar¹⁴ aluidros¹⁵.

fol. 27.

11 conpoer

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e seis do poder dos procuradores.

5 algum
11 conpoer

14 enleger

fol. 63.

CIII

Este estabelecimento acha-se indevidamente unido, e debaixo da mesma rubrica, ao estatuto Aff. III—72.

E estabelecido he que o creligo per coomhas responder dante o juiz sagral.

Orden. de D. Duarte, fol. 56 v.

CIV

Constelção 76 como os creligos devem responder nos casos das forças.

Este he o costume de Portugal que se o leigo assy está em posse ano e dia de huma cousa e o della esbulla o creligo per força que ElRey ou seu juiz leigo conheça de tal força e averá pea de força. Se de tal força o leigo citar o creligo ante que passe o ano e dia do tempo que a força foy feita responderhá perante o juiz leigo. E nom lhe responderá o creligo de tal força se esteuer em posse da cousa per hum ano e dia e senom perante o seu juiz. E esto quer dizer esta ley de suso escripta.

Orden. de D. Duarte, fol. 55.

CV

Estabelecido¹ he² que³ os⁴ tabellioens⁵ e⁶ os⁷ moordomos⁸ deuem⁹ fazer¹⁰ deryto¹¹ dante¹² seus¹³ juizes¹⁴.

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo 97 dos moordomos.

5 a 8 moordomos e os tabaliães

12 e 13 ante os

fol. 57.

CVI

Veja-se sobre esta constituição Aff. III—79.

Constituição cento e trinta e quatro dos moradores de ElRey.

Estabeleceo ElRey e pos por ley para sempre que nenhum morador de sa casa nem nenhum outro que aja sa raçom nom seja procurador por outro nenhum na sa corte salvo por outro que aja raçom delRey ou seia morador na casa se lho ElRey fezer de graça.

Orden. de D. Duarte, fol. 62.

CVII

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ nenhum⁷ que⁸ aia⁹ raçom¹⁰ dElRey¹¹ que¹² seia¹³ hi¹⁴ recebido¹⁵ por¹⁶ procurador¹⁷ doutrem¹⁸.

fol. 72.

N.º 4

Capítulo cento e quarenta e quatro quacs nom podem procurar.

8 homem que

13 nom seia

fol. 63.

CVIII

Capítulo cento e vinte e sete como podem fazer procurador.

En outra parte he estabelecido que todo homem ou molher pode fazer procurador quem quiser somente que seia tal pessoa que o pôssa seer. Item he estabelecido que a procuração em que for escripto o nome do procurador e o daquelle que o fez e a cousa sobre que o fez procurador e o nome do juiz perante que he o feito e a era e o mez e o dia em que for feita valha tal procuração se for scripta per tabeliam ou per scrivam que tenha o feito.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 v.

CIX

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ se⁶ alguem⁷ estabeleçe⁸ seu⁹ procurador¹⁰ estabe'çeo¹¹ sobre¹² aquele¹³ artigoo¹⁴ sobre¹⁵ que¹⁶ especialmente¹⁷ he¹⁸ chamado¹⁹ asy²⁰ como²¹ sobre²² purgar²³ reuelia²⁴ ou²⁵ sobre²⁶ carta²⁷ dElRey²⁸ faça²⁹ ende³⁰ mençom³¹ na³² procuraçom³³.

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e quarenta e dous como o procurador pode procurar.

6 a 8 que se alguem soestabelece
11 e o estabeleceo

15 e 16 que

fol. 62 r.

CX

Como de XIII anos pode seer procurador.

Costume¹ en² casa³ dElRey⁴ que⁵ depoy⁶ que⁷ alguem⁸ ouer⁹ XIII¹⁰ anos¹¹ possa¹² sseer¹³ procurador¹⁴.

fol. 70.

N.º 4

Capítulo cento e cincoenta e seis quem pode ser procurador.

2 he em

9 ha

fol. 63 r.

CXI

Como deuem rrecusar o juyz ante que rresponda.

En¹ outra² parte³ he⁴ estabelecudo⁵ que⁶ se⁷ alguom⁸ quer⁹ recusar¹⁰ alguom¹¹ juyz¹² per¹³ ante¹⁴ que¹⁵ he¹⁶ chamado¹⁷ que¹⁸ lhi¹⁹ deue²⁰ a²¹ poenr²² eixepçom²³ ante²⁴ que²⁵ per²⁶ ante²⁷ el²⁸ diga²⁹ nenhuma³⁰ cousa³¹ en³² razom³³ do³⁴ preito³⁵. Ca³⁶ se³⁷ o³⁸ preito³⁹ entrar⁴⁰ per⁴¹ ant⁴² el⁴³ quanto⁴⁴ quer⁴⁵ non⁴⁶ lha⁴⁷ pode⁴⁸ de-
poys⁴⁹ poenr⁵⁰ e⁵¹ conuerrá⁵² que⁵³ uaa⁵⁴ adeante⁵⁵ pelo⁵⁶ preito⁵⁷ até⁵⁸ que⁵⁹ lhi⁶⁰ dem⁶¹ sentença⁶² de⁶³ que⁶⁴
alguma⁶⁵ das⁶⁶ partes⁶⁷ apelle⁶⁸.

fol. 26 v.

N.º 4

Capítulo cento e hum dos juizes.

26 a 28 perante elle
41 a 43 perante elle

57 feito

fol. 57 v.

CXII

O dereyto canonico diz que se alguom faz alguom procurador en alguom preyto que ante que o preyto seia contestado que lo pode toller fazendoo saber aa parte contra quen o faz ou ao juyz que o preyto ouue. E despoys que o preyto contestado non lo pode toller senon en joyzo per alguma razon guisada porque ficaria desfamado o procurador. E é de custume que lo pode toller ante ou despoys.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21 v., no Archivo Nacional.

CXIII

Este costume repetido, como vemos, no Livro das Leis e Posturas e inserido nas Ordenações de D. Duarte, apparece-nos contendo uma doutrina inteiramente contraria no Maço 11 de Foraes Antigos n.º 11.

Costume¹ he² en³ casa⁴ delRey⁵ que⁶ cada⁷ huom⁸ possa⁹ fazer¹⁰ procurador¹¹ posto¹² que¹³ hy¹⁴ o¹⁵ seu¹⁶ contrayro¹⁷ nom¹⁸ scia¹⁹ presente²⁰ per²¹ deante²² o²³ juiz²⁴ mays²⁵ cautela²⁶ e²⁷ custume²⁸ he²⁹ que³⁰ o³¹ façan³² per³³ deante³⁴ o³⁵ notayro³⁶ da³⁷ corte³⁸ que³⁹ depoy⁴⁰ hos⁴¹ juizes⁴² nom⁴³ digam⁴⁴ que⁴⁵ se⁴⁶ nom⁴⁷ nembra-
uam⁴⁸ ou⁴⁹ per⁵⁰ deante⁵¹ testemunhas⁵².

fol. 37 v.

1 a 52 Costume he en casa dElRey que cada huom pode-estabeleçer seu procurador dante o juiz non seendo presente seu auersayro pero cautela seerá que o faça dante o notayro

da corte que nom digam os juizes que se nom acordam ou dant as testemunhas.

fol. 72.

N.º 3

N.º 4

Costume cento e quarenta e tres dos procuradores.

De custume da corte que non poden nenhuma das partes fazer procurador perante o sobrejuiz se a outra parte non for deante.

fol. 21.

9 e 10 pode estabelecer seu
12 a 22 dante
25 nom sendo presente seu auersairo en pero
27 a 29 será
32 a 34 faça dante
40 a 44 nom digam os juizes
48 a 51 acordam ou dante

fol. 62 v.

CXIV

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ a⁶ eycepçom⁷ das⁸ cousas⁹ demandadas¹⁰ possa¹¹ seer¹² posta¹³ depos¹⁴ o¹⁵ preyto¹⁶ entrado¹⁷ en¹⁸ pero¹⁹ esto²⁰ he²¹ melhor²² que²³ se²⁴ a²⁵ eycepçom²⁶ poser²⁷ ante²⁸ do²⁹ preyto³⁰ en-

N.º 4

Costume cento e trinta e cinco a quo tempo devem ser postas as exceções nos preitos.

6 que a
10 e 11 das demandas possam

M. L. Tom. I.

13 a 15 postas depois do
24 a 27 faça a eixepçom

70

trado³¹ que³² saluo³³ lhi³⁴ fique³⁵ poenr³⁶ tal³⁷ eyçepçom³⁸ en³⁹ tal⁴⁰ maneira⁴¹ nom⁴² lhi⁴³ seia⁴⁴ rreçebuda⁴⁵ se-
nom⁴⁶ en⁴⁷ dificultate⁴⁸ que⁴⁹ lhi⁵⁰ seia⁵¹ mui⁵² mester⁵³.

fol. 72.

N.º 4

35 fiquem
38 exeeçam45 recebido
47 e 48 com dificuldade

fol. 62.

CXV

Custume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ sse⁷ alguem⁸ acha⁹ seu¹⁰ auerssayro¹¹ na¹² corte¹³ que¹⁴ o¹⁵ nom¹⁶
possa¹⁷ hi¹⁸ çitar¹⁹ mais²⁰ uoluase²¹ a²² seu²³ juiz²⁴.

fol. 69 v.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e sete como homem nom pode ser citado na corte.

14 a. 20 e quello hi çitar

fol. 63 v.

CXVI

Capitulo cento e sessenta e dous da carta.

Custume he que daram huma carta para çitar quatro pessoas por cinco soldos que morarem em hum jul-
gado e se morarem em senhos julgados paguem por cada hum cinco soldos.

Orden. de D. Duarte, fol. 64.

CXVII

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ nenhuum⁷ possa⁸ chamar⁹ a¹⁰ juizo¹¹ seu¹² auersayro¹³ aa¹⁴ corte¹⁵
dElRey¹⁶ senom¹⁷ humas¹⁸ pessoas¹⁹ conuem²⁰ a²¹ saber²² seu²³ alfez²⁴ ou²⁵ çançeler²⁶ ou²⁷ moordomo²⁸ ou²⁹
seu³⁰ reposteyro³¹ moor³² ou³³ seu³⁴ thesoureyro³⁵ e³⁶ diz³⁷ que³⁸ som³⁹ XI⁴⁰ pessoas⁴¹ preueligiadas⁴².

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e trinta e sete quacs podem çitar outras em cartas de ElRey.8 nom possa
18 algumas

37 dizem

fol. 62.

CXVIII

**Capitulo cincoenta e nove como o alcaide nem moordomo nem devem
perlongar o feito.**

Estabelecemos que se alcaide ou meirinho ou moordomo çitar ou trover a juizo outro homem perante nós
ou perante os nossos juizes e o nom quizerem logo demandar ou quizerem perlongar o preito que o citado seja
logo asolto e vaasse em paz. E esto fazemos pera tolher as malicias e perlongas dos poderosos.

Orden. de D. Duarte, fol. 83.

CXIX

Conselho¹ he² do³ juiz⁴ e⁵ do⁶ vogado⁷ que⁸ sse⁹ o¹⁰ moordomo¹¹ chama¹² alguem¹³ a¹⁴ juizo¹⁵ e¹⁶ o¹⁷
chamado¹⁸ uem¹⁹ ao²⁰ dia²¹ e²² o²³ moordomo²⁴ nom²⁵ no²⁶ quer²⁷ demandar²⁸ mais²⁹ quer³⁰ perlongar³¹ termho³²
entom³³ o³⁴ juiz³⁵ o³⁶ deue³⁷ soluer³⁸ da³⁹ demanda⁴⁰.

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta dos moordomos.

25 e 26 nom

88 a assolver

fol. 63.

CXX

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ mays⁶ nom⁷ alhur⁸ ergo⁹ se¹⁰ he¹¹ costume¹² en¹³ alguum¹⁴ logar¹⁵ que¹⁶ o¹⁷ chamado¹⁸ sobre¹⁹ cousa²⁰ nom²¹ mouil²² aia²³ tempo²⁴ de²⁵ IX²⁶ dias²⁷ e²⁸ sobre²⁹ cousa³⁰ mouil³¹ de³² tres³³ dias³⁴.

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e oito que prazo deve daver na demanda real.

24 endecias

32 a 34 de tres.

fol. 63.

CXXI

Constituição cento e sessenta e sete do prazo que deve aver o citado.

Costume he que sse alguum he citado como deve e o preito fica em cassa dElRey devemos catar se essa demanda he movell se de rraiz e sse he de rraiz averá o demandado prazo de nove dias pera responder aa demanda e sse a demanda he de movell averá o demandado prazo de trez dias pera responder aa demanda ssobre cousa que seja de raiz pode pedir mostra e depois damostrar averá nove dias de prazo o demandado salvo que pode ainda poer por sy que nom foy ainda mostrada sentença como devia.

Orden. de D. Duarte, fol. 64 v.

CXXII

Veja-se Aff. III—36.

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ sse⁷ alguum⁸ for⁹ julgadò¹⁰ que¹¹ sscia¹² metudo¹³ en¹⁴ possissom¹⁵ per¹⁶ razom¹⁷ de¹⁸ reuelia¹⁹ do²⁰ auersayro²¹ e²² como²³ el²⁴ quisesse²⁵ purgar²⁶ a²⁷ reuelia²⁸ e²⁹ diz³⁰ o³¹ outro³² senhor³³ juiz³⁴ ahiinda³⁵ nom³⁶ soom³⁷ entregado³⁸ de³⁹ totalas⁴⁰ cousas⁴¹ que⁴² me⁴³ mandastes⁴⁴ entregar⁴⁵. E⁴⁶ entom⁴⁷ diz⁴⁸ o⁴⁹ outro⁵⁰ senhor⁵¹ iá⁵² entregado⁵³ he⁵⁴ esto⁵⁵ quero⁵⁶ prouar⁵⁷ e⁵⁸ entre⁵⁹ migo⁶⁰ a⁶¹ preyto⁶². E⁶³ se⁶⁴ o⁶⁵ outro⁶⁶ for⁶⁷ reuel⁶⁸ entom⁶⁹ o⁷⁰ juiz⁷¹ en⁷² logo⁷³ de⁷⁴ rreuelia⁷⁵ julgar⁷⁶ a⁷⁷ entrega⁷⁸ a⁷⁹ el⁸⁰ seer⁸¹ feyta⁸² de⁸³ totalas⁸⁴ cousas⁸⁵ e⁸⁶ costrengelo-ha⁸⁷ e⁸⁸ rresponderá⁸⁹ sobre⁹⁰ aquelas⁹¹ cousas⁹² nom⁹³ enbargando⁹⁴ que⁹⁵ dizia⁹⁶ que⁹⁷ nom⁹⁸ era⁹⁹ entregado¹⁰⁰.

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e quarenta e hum da entrega das revellas.

15 posisam dalguma cousa
20 de seu
29 e 30 diz
33 e 34 assy senhor juiz
51 e 52 ja

55 e esto
60 comigo
63 e 64 se
76 julga
87 a 89 constrengelo a responder

fol. 62 v.

CXXIII

Capitulo cento e dezaseis quanto tempo dura a revella.

En outra parte he estabelecudo que se alguum citar outro perante alguum juiz e aquele que citou ganhar revellia contra o citado se nom fizer per ella obra nem gaanhar galardom della ataa os trinta dias que dhi em diante nom se possa della ajudar.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

CXXIV

Ácerca deste e dos dous seguintes estatutos vejã-se Aff. III—33 a 42.

Capitulo cento e dezasete a que tempo se pode doestar a revella.

En outra parte he estabelecudo que se alguum for revel ante do feito contestado e purgar a revellia de sa vontade sem protestando que nom seja a elle per juizo a purga que depois for purgada como dito he nom

na pode doestar nem reperender por maa. Item he estabelecido que se algum for revel depois do feito contestado que o juiz proceda contra elle como o feito desejar.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

N.º 5

ElRey Dom Affonso o Terceiro da louvada memoria em seu tempo fez Ley sobre as revelias, em a qual fez deferença antre aquelles, que nam parecem em Juizo ao termo, pera que sam citados, e aquelles, que parecem ao

termo da citaçam, e depois se ausentam ante da Lide contestada, ou depois em qualquer tempo.

Liv. III, f.º 48.

CXXV

Como aquel que esbulha o que está en posse en logo de reuelia perde o direito de purgar depois.

Custume¹ he² que³ se⁴ alguem⁵ metem⁶ en⁷ posse⁸ dalguum⁹ erdamento¹⁰ en¹¹ logo¹² de¹³ rreuelia¹⁴ e¹⁵ aquel¹⁶ cuiu¹⁷ for¹⁸ o¹⁹ erdamento²⁰ se²¹ mete²² en²³ el²⁴ ante²⁵ que²⁶ purgue²⁷ a²⁸ rreuelia²⁹ que³⁰ o³¹ juyz³² ou³³ juyzes³⁴ o³⁵ deuem³⁶ a³⁷ tirar³⁸ do³⁹ dito⁴⁰ herdamento⁴¹ e⁴² tornar⁴³ aa⁴⁴ posse⁴⁵ o⁴⁶ que⁴⁷ o⁴⁸ tiinha⁴⁹ en⁵⁰ logo⁵¹ de⁵² rreuelia⁵³. E⁵⁴ entom⁵⁵ o⁵⁶ senhor⁵⁷ do⁵⁸ dito⁵⁹ herdamento⁶⁰ pero⁶¹ queira⁶² purgar⁶³ nom⁶⁴ auerá⁶⁵ ia⁶⁶ logo⁶⁷ de⁶⁸ purgar⁶⁹ por⁷⁰ que⁷¹ el⁷² ffez⁷³ o⁷⁴ que⁷⁵ nom⁷⁶ deuia⁷⁷ de⁷⁸ ffazer⁷⁹. E⁸⁰ perdeu⁸¹ o⁸² derecho⁸³ que⁸⁴ auia⁸⁵ e⁸⁶ poderia⁸⁷ auer⁸⁸ derecho⁸⁹ de⁹⁰ purgar⁹¹ porque⁹² se⁹³ foy⁹⁴ en⁹⁵ el⁹⁶ meter⁹⁷ per⁹⁸ sa⁹⁹ outoridade¹⁰⁰.

fol. 26 v.

N.º 4

Capitulo cento e sessenta e cinco.

5 e 6 algum meter

18 ho

22 a 24 vay per sa autoridade sem juizo meter en posse del

27 pague

31 a 37 os juizes hu esto for deven-o logo

39 a 49 de tal posse que assy filhar per sa autoridade e tornalo á posse que ante tinha que a tenha

51 a 56 e des que for na dita posse pero

61 e 62 queira

64 a dita revelia nom

69 a 92 pagar pero

93 e 96 elle

100 autoridade ante que pagasse na dita posse.

fol. 61.

CXXVI

De custume da corte que se o demandado ou o demandador é citado que uenam a oyr alguma sentença interlocutoria e non uen que o juyge o sobrejuyz por reuel e des i que juygue aquella enterlocutoria sobre que non ueo. E se acaesçe que despoys desta sentença aian de juygar outra interlocutoria ou definitiua que o cite outra uez sobrella ca por una citaçion non pode juygar mays duma reuelia e por una reuelia non pode juygar mays de un joyzo.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

CXXVII

Ordenação segunda quacs pessoas devem aver prazo de terceiro dia.

O demandado pode aver prazo de terceiro dia se o pedir em toda demanda que lhe fação salvo em casos assygnados e os casos som estes. Item se hum homem a outro demanda alguma couza dizendo que se o nega que o poem em sa verdade este nom pode aver prazo de terceiro dia nem outro prazo nenhum mas deve logo dizer a verdade. Outrosi em demanda de morte ou de pena alguma ou de feridas nom deve aver prazo de terceiro dia. Item outrosi em toda a força nova nom deve avèr prazo de terceiro dia pero que o a parte peça. Outrosi nom deve aver prazo em demanda de partiçom se for provado ou conhecido que he erel daquele per cuiu razom demanda aquella partiçom. Outrosi nom pode aver prazo de terceiro dia quando em no preito que fez com elle pôs que o nom podese aver sobre aquella demanda. Outrosi sobre demanda de coudesilho nom pode aver prazo de terceiro dia. Outrosi em preito de soldada nom ha tempo de terceiro dia nem de penhor nem daluguer nem doutra cousa que deve dar ou fazer nem por omezio findo nem por jornal algum porque andou assygnadamente polo dia ou ataa hum tempo assygnado. Em todos estes preitos e em outros semelhantes nom deve aver prazo de terceiro dia a parante (*sic*) aquelle a demanda he posta.

Orden. de D. Duarte, fol. 41 v.

CXXVIII

Vide Aff. III—193 ad finem.

Ordenação terceira como a parte pode aver prazo de terceiro dia cada que poser razom nova.

Dêsque o preito he começado antre as partes em juizo por quantas vezes ennovares razom ou razoens contra aquel que demandas per tantas vezes averá prazo de terceiro dia se a parte o souber pedir como quer que já outra vez ouvese. Mas despois que deseres a razom porque fazes a demanda nom averás iá prazo de terceiro dia se iá o ouveste dante.

Orden. de D. Duarte, fol. 41 v.

CXXIX

Ordenação quarta quaes pessoas nom podem aver vogados em seus preitos.

Alcaide nem moordomo nem porteiro nem outro oveençal dElRey nom deve aver prazo de terceiro dia nas demandas que lhe fezerem per razom de seus officios. Mas aquelles que elles demandarem per razom de sas coymas ou de seu officio averam prazo de terceiro dia. Outrosi moordomo nem sayam nom pode aver vogado per razom das coymas nem das outras cousas que demandarem per razom de seus officios. E en toda demanda em que ouver mostra pode haver prazo de terceiro dia despois que a mostra for feita pero que o ante iá ouvese. Outrosi custume he da corte dElRey que o demandado aia prazo de novo dia se o pedir e for chamado sobre cousa de raiz. E se o demandado ouve prazo de terceiro dia sobre a demanda que lhe fazem e o que o demanda nom veher ao terceiro dia nem o demandado nom o demanda nem diz aos juizes que aquelle que o demandou pois nom veyo ao terceiro dia que o julguem por revel e o asolvam da citação que lhe fez; e se o demandador nom veher devemno os juizes julgar por revel e proceder contra el asi como mandam as posturas dElRey. E se o demandador em outro dia veher e o demandar quiser e o demandado pedir prazo de terceiro dia denlho pero que o iá outra vez ouvese. E quantas vezes o demandador assi fizer como dito he tantas vezes o demandado aia prazo de terceiro dia. E se algum se parou por autor a outro que se a el parou por autor averá prazo de terceiro dia sobre aquella cousa de que se el parou por autor assi ante da amostra como despois della.

Orden. de D. Duarte, fol. 41 v.

CXXX

Ordenação quinta como o que está em posse em logo de revelia nom pode aver terceiro dia na entrega.

Aquelle que for entregado dalguma cousa per razom de revelia nom pode aver prazo de terceiro dia se o outro que for revel quer purgar a revelia e frontar com os dinheiros perante a parte em concelho e em presença do juiz e diz que lhe façom entrega do que lhe filharão per razom de revelia e pero que o outro ouvese esta demanda e pedise terceiro dia pelo custume em tal cazo nom no deve daver. E ainda que o revel fronte com penhor pera purgar a revelia nom será entregue daquello que lhe filharom per razom de revelia nem pode purgar per penhor se o outro nom quiser.

Orden. de D. Duarte, fol. 42.

CXXXI

Como deuem fazer a mostra.

Item¹ he² custume³ per⁴ cantorem⁵ elborensem⁶ que⁷ se⁸ algum⁹ demanda¹⁰ a¹¹ outra¹² parte¹³ e¹⁴ lhe¹⁵ pede¹⁶ mostra¹⁷ sse¹⁸ a¹⁹ demanda²⁰ he²¹ sobelo²² formar²³ do²⁴ casal²⁵ e²⁶ sobre²⁷ totalas²⁸ perteenças²⁹ del³⁰ faralhe³¹ a³² mostra³³ per³⁴ paraura³⁵ dizendo³⁶ o³⁷ nome³⁸ do³⁹ casal⁴⁰ e⁴¹ hos⁴² termhos⁴³ das⁴⁴ perteenças⁴⁵

N.º 4

Constatulação cento e vinte e tres como se deve fazer a amostra da herdade.

1 a 6 Estabelecido he
22 a 24 sobre fórma de

M. L. Tom. I.

30 e 31 dello farilhá
35 palavra

ou⁴⁶ cujo⁴⁷ foy⁴⁸. E⁴⁹ sse⁵⁰ a⁵¹ demanda⁵² nom⁵³ he⁵⁴ sobrelo⁵⁵ formar⁵⁶ do⁵⁷ casal⁵⁸ mays⁵⁹ he⁶⁰ sobre⁶¹ alguma⁶² perteença⁶³ del⁶⁴ ou⁶⁵ sobre⁶⁶ alguma⁶⁷ leyra⁶⁸ deulhy⁶⁹ fazer⁷⁰ mostra⁷¹ per⁷² olho⁷³ e⁷⁴ per⁷⁵ pee⁷⁶.

fol. 30.

N.º 4

55 e 56 sobre a fórma

fol. 59 v.

CXXXII

Ordenação sexta como se deve fazer a mostra da cousa demandada e de quaes cousas se deve fazer mostra.

Se algum homem faz demanda a outro sobre alguma cousa de raiz ou sobre alguma cousa nom movel e o demandado pede que lhe façam mostra daquella cousa que lhe demandã develha o demandador fazer se tal cousa for de que lhe deva mostra, quer lhe demande per razom daquella cousa mesma ou doutra qualquer, salvo se a demanda for feita sobre cabeça de casal ou sobre casa ou vinha ou outro logar que estê em logar certo e assygnado en que non deva daver mostra. Mais aquelle que se chamou por autor develhe fazer mostra de qualquer cousa que seia assi movel como raiz.

Orden. de D. Duarte, fol. 42.

CXXXIII

Ordenação setima que prazos deve dar o juiz aaquelle que se chamou a outro por autor se for na terra ou fóra della.

Todo homem que se chamar áutor per razom de demanda que lhe fazem deve se chamar a el ante que responda de si ou de nom, ca despois que responder nom se pode acorrer ao autor tambem em demanda de movel como de raiz. E podese chamar ao autor sobre demanda de tanto por tanto e deve logo nomear aquele a que se chamar por autor e deve dizer o lugar hu he. E se pedir prazo a que venha com elle o juiz lho deve dar para aquelle logar hu diz que he e deve jurar ante que se nom chama a el maliciosamente, asi como manda a lei e postura dElRey, se lho a parte demandar. E se a parte que se chamar a autor diz que he na villa deve aver prazo de terceiro dia pera o aduzir pois que he na villa. E se he fóra no termo perto arredor deve daver prazo de nono dia. E se diz que he longe asi como quinze ou vinte ou trinta ou quarenta legoas demlhe prazo de tres nove dias a que venha com el. E se diz que he aalem mar ou em França deve aver ano e dia para aduzelo. E se em outro lugar for que nom seia em cada hum dos sobreditos asi como no regno de tres nove dias como dito he. E se alhur for fóra do regno devenlhe dar prazo para aduzilo enquanto asygnarem que pode hir e vyr áquelle lugar hu dise que era. E os juizes podem minguar nos ditos prazos se virem que he mester pois que pode hir e vyr em mais breve tempo. E se ante do prazo hi verer o autor ante deve responder e parecer como se a outra parte demandar, e nom se pode escuzar por dizer que ouve tal prazo pera dar o autor e que nom ha porque o dar ante. E se despois que os juizes deram os prazos a que traga o autor o demandador diser que nom he em aquelle logar e he em outro mais perto e que o quer provar nom ha porque lhe dar esta prova pois lhe iá deram o prazo por aquele lugar hu ante o demandado dise que era.

Orden. de D. Duarte, fol. 42 r.

CXXXIV

Ordenação oitava como o juiz deve dar carta de concelho aaquelle que se chamar autor por outro.

E se o que se chamou áutor demandar carta aos juizes daquel logar hu disse que era aquele a que se chamou por autor e para hu lhe derom o prazo os juizes lha devem dar seellada do sello do concelho para os juizes ou alvazys daquel logar de rrogo que emprazem aquele a que se chamou por autor que o venha defender e devem poher na carta o prazo que ha pera aduzelo e a cousa sobre que se chamou a outro e o nome daquel que lhe fez a demanda. E se for vezinho devem fazer mençom na carta que he morador tãobem do que se chamou áutor como do autor, e quer sejam vezinhos ou moradores daquella villa quer dali hu se chamou o autor. E se o que se chamou áutor vem com carta do concelho aaquel logar para que ouve o prazo pera aduzelo e acha aquel a que se chamou por autor deve dar a carta que leva aos juizes do lugar : entom lhe devem os juizes do lugar mandar chamar aquele a que se chamou por autor perante si e mostrarlhe a carta que levou do concelho e diganlhe que o vaa defender sobre aquela cousa a que o chamou por autor ao dia do prazo que he pera dalo, e que vaa per

si ou per seu procurador se hi pode ser aquele dia e senom os juizes daquelle luguar lhe devem asygnar dia e tempo convynhavel a que possa hir a defendelo e o que se chamou a autor deve levar carta daquelle logar em que ande o tempo e o dia em que o autor deve daparecer.

Orden. de D. Duarte, fol. 43.

CXXXV

Ordenação nona como deve citar aquele que hade seer autor a outro na demanda.

E se o que se chamou áutor for asi como dito he demandalo per si ou per seu procurador aaquele logar hu disse que era e o achar e pedir aos juizes daquel logar que lhe mandem que o vaa defender e livrar e vem ante os juizes e diz que foi aaquele logar hu disse que era e que o chamou e que os juizes daquel logar nom lho quizerom emprazar nem dizer que o fosse defender e livrar nem fizeram rem por a carta do concelho que levou e pode provar por alguma guisa que alá foi ou envyou e que lho nom quiseram emprazar nem constranger pera o hir defender e livrar, o que se chamou a el por autor nom deve perder nem descayr do autor mas os alvazys ou juizes lhe devem dar outra carta pera aqueles alvazys ou juizes meesmos e se por esta outra carta nom quizerem fazer nada e vem e diz que foi alá assi como de suso dito he, e este que assi levou estas cartas he vezinho desta villa e pede en como os juizes lhe dem hum dos seus porteiros com que penhorem e constrangam os vezinhos daquelle logar em outra tanta quantia quanta he aquela sobre que se chamou a autor e devem a teer esta penhora constrenuda até que o autor o vaa defender. E se for pera o defender despois que a penhora for feita entom devem entregar se os donos dos penhores porque lhe filharão pola sa razom e esta penhora devem fazer se aquele que he chamado por autor he vezinho daquelle logar e nom se for morador. E se vem com o autor ao dia e tempo que lhe foy asygnado e se deu por autor e diz que o quer defender sobre aquela cousa deve dar fiadores asi como manda a postura dElRey pera defendelo e livralo daquela asi como.

Orden. de D. Duarte, fol. 43.

CXXXVI

Ordenação decima como aquelle que se chamou a outro por autor deve daver prazos.

Se o que se chamou áutor depois que lhe deram o prazo foi áquelle lugar hu disse que era e o hi nom acha mais dizemlhe que he em outro lugar longe e vem e diz aos juizes que o nom acha para hu ante pidia o prazo mais que he em outro lugar e pede que lhe dem outro prazo para ali honde elle he, se pode poer por alguma guisa que ali honde ante disse que era que o nom achou ali, devemlhe dar outro prazo para aquelle lugar hu ante disse.

Orden. de D. Duarte, fol. 45.

CXXXVII

Ordenação undecima como deve ser citado e constranjudo aquelle que hade ser autor a outro.

Se o que se chamou aautor nom o quer demandar depois que ha prazo nem enviar ali hu disse que era nem provar que aló foi a demandalo nem pode aver iá outro prazo para ali nem para alhur para que o demande pois que o ouve iá e nom quiz hir a demandar nem enviar alá nom se pode iá chamar a este autor nem a outro sobre esta demanda mais deve se defender per sy asy como manda a postura dElRey. E se algum trouxer carta dalgum concelho outro em que diz que F. tal nosso vezinho ou morador meteu hum nosso vezinho ou morador por fiador contra tal devedor ou de tal cousa que devia ou que vendeo ou comprou, o alcaide e os juizes devem a constranger este tal que o vão tirar de fiadoria ali hu o meteo por fiador ca nom se pode por ser vezinho dali ou morador escusar que se nom va defender ali hu o meteo por fiador de sy ou de nom emprazar e constranjer que o vaa aló livrar e defender per sy ou per seu procurador ao dia que lhe foi assignado a que vaa. E devemlhe dar carta do concelho aaquelle que o veo demandar de como o emprasarão. E outrosy se he demandado por autor algum vezinho da villa ou morador ali deve de hir defender e livrar o que se chamou a elle por autor de sy ou de nom hu he arreigado daquelle cousa de que se chamou a elle por autor e nom se pode escusar por dizer que he dali vezinho ou morador e que nom vendeo ali aquella cousa hu he reigado.

Orden. de D. Duarte, fol. 45.

CXXXVIII

Nom seia negum creudo se nom iurar.

Estabeleçudo¹ he² per³ elRey⁴ que⁵ nenhum⁶ nom⁷ seia⁸ creudo⁹ se¹⁰ nom¹¹ iurar¹² solos¹³ sanctos¹⁴ auangelhos¹⁵.

fol. 27.

N.º 4

Capítulo 98 como nenhum nom seia creudo na demanda se nom jura aos avangelhos.

3 a 5 que

18 aos

fol. 56 r.

CXXXIX

Como o procurador que pede uogado e iura se non uem fica periuro.

Estabelecemos¹ que² se³ alguem⁴ iura⁵ de⁶ malicia⁷ quando⁸ pede⁹ uogado¹⁰ e¹¹ lhi¹² pooem¹³ dia¹⁴ assynado¹⁵ a¹⁶ que¹⁷ o¹⁸ dê¹⁹ e²⁰ nom²¹ uay²² ou²³ manda²⁴ por²⁵ el²⁶ ao²⁷ dya²⁸ assynado²⁹ mandamus³⁰ que³¹ fique³² por³³ ffe³⁴ peiuro³⁵.

fol. 28.

N.º 4

Capítulo cento e oito que pena deve daver o que pede uogado se non uem com elle ao tempo.

16 a 30 mandamos

35 periuro

fol. 58.

CXL

Estabeleçudo¹ he² que³ stem⁴ polo⁵ juramento⁶ do⁷ carniçeyro⁸ ou⁹ da¹⁰ paadeyra¹¹ ou¹² da¹³ tauerneyra¹⁴ quanto¹⁵ lhi¹⁶ deuen¹⁷ hos¹⁸ seus¹⁹ dyuidores²⁰ a²¹ que²² enprestou²³ saa²⁴ carne²⁵ ou²⁶ pão²⁷ ou²⁸ uinho²⁹.

fol. 37 v.

N.º 4

Capítulo cento e treze como deve ser creuda a padreira ou a taverneira.

17 deve

22 quem

fol. 58 r.

CXLI

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ aquel⁷ costume⁸ que⁹ era¹⁰ en¹¹ Leyreea¹² conuem¹³ a¹⁴ ssaber¹⁵ que¹⁶ aquel¹⁷ que¹⁸ for¹⁹ chagado²⁰ e²¹ nom²² poder²³ prouar²⁴ per²⁵ testemunhas²⁶ que²⁷ proue²⁸ pela²⁹ chaga³⁰ e³¹ por³² III.º³³ ajudas³⁴ e³⁵ iá³⁶ he³⁷ reuogado³⁸ pelo³⁹ nobre⁴⁰ Rey⁴¹ Dom⁴² Affonso⁴³.

fol. 72.

N.º 4

Capítulo cento e quarenta e cinco. . . .

10 he

31 a 35 e

fol. 63

CXLII

Costume¹ he² que³ se⁴ digo⁵ en⁶ juizo⁷ senhor⁸ o⁹ que¹⁰ diz¹¹ o¹² meu¹³ auerssayro¹⁴ dizeo¹⁵ maliçiosamente¹⁶ e¹⁷ desto¹⁸ jure¹⁹ e²⁰ el²¹ responde²² «nom²³ deuo²⁴ jurar²⁵ ca²⁶ prestes²⁷ soom²⁸ pera²⁹ prouar³⁰ aquesto³¹ que³² dixi³³ aqui³⁴ na³⁵ corte³⁶ nom³⁷ seia³⁸ entom³⁹ costrengudo⁴⁰ de⁴¹ jurar⁴².

fol. 72 r.

N.º 4

Capítulo cento e quarenta e sete como nenhum nom deve ser constrangido a jurar.

5 a 7 algum em juizo disser
22 responde31 aquello
40 constrangido

fol. 63.

CXLIII

De dereyto e de custume é da corte que se algum demandado (sic) ou defendendo disser alguma razom de feito e a parte contra quen a diz non li responde a ella que fique por firme assy como se llo connoscesse e dizem que assy dan o juyzo. Et se razoam as partes sobre algum articulo ou sobre algum caso de dereyto pero li non responda a el dizem que li non fica por firme.

Mãç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 20 v., no Archivo Nacional.

CXLIV

De custume que en como quer que ambas as partes razoem o preyto per aquel que meter a vista en mellor logar do preyto por aquel daram o juyzo.

Mãç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

CXLV

Estas¹ son² as³ palauras⁴ per⁵ que⁶ a⁷ demanda⁸ he⁹ contestada¹⁰ per¹¹ confisson¹² «deuo¹³, «conhosco¹⁴, «darey¹⁵, «atendeme¹⁶, «fezesteme-ho¹⁷ en¹⁸ amor¹⁹.»

fol. 37 v.

1 a 19 Per estas parauoas estam *lit. contest.* «deuo» «conhosco» «darey» «atendemi» «fezestime hi amor.» Per estas cosas de ssuso dittas se confessa.

fol. 71 v.

N.º 4

Capítulo cento e cincoenta e tres como a lide he contestada.

1 a 12 Per estas palavras he feita a lide contestada
14 e conheço

17 a 19 fezeste-me hi amor. Per estas cousas suso ditas se confessa.
fol. 63 v.

CXLVI

Estas¹ son² as³ palauras⁴ per⁵ que⁶ a⁷ demanda⁸ he⁹ contestada¹⁰ per¹¹ negaçõn¹² «non¹³ cho¹⁴ deuo¹⁵, «non¹⁶ cho¹⁷ conhosco¹⁸, «non¹⁹ staua²⁰ hy²¹, «nom²² me²³ nembra²⁴, «nom²⁵ sey²⁶ que²⁷ dizes²⁸, «staua²⁹ hy³⁰ alguem³¹?, «non³² staua³³ naquel³⁴ logo³⁵ que³⁶ dizes³⁷.»

fol. 37 v.

1 a 37 Per estas se nega : nom deuo, nem conhosco, nem estaua hi, nem me nembra, nem sey que dizedes, nem estauam hi testemunhas, que nomesso? (sic) nom foy en esse logo.
fol. 71 v.

N.º 4

Capítulo cento e cincoenta e quatro como he negada.

1 a 37 Per estas se negam : nom devo, nom conheço, nom estavam hi testemunhas, que nomes? nom foy em esse logo.

fol. 63 v.

CXLVII

O seguinte costume acha-se nas Ordenações de D. Duarte collocado immediatamente depois do estatuto a que se refere (Aff. III—48). O systema que adoptámos nesta collecção obrigou-nos a separa-los.

Capítulo 81 do que apella hu ElRey he.

E por costume no caso desta ley na casa de ElRey ao que apella nom ha trez dias da corte que ham os outros das apelações dos outros logares.

Orden. de D. Duarte, fol. 56.

CXLVIII

Capítulo 93 como o moordomo nom pode apelar.

Estabelecido he que o moordomo nem contra-moordomo nom dem agravo sobre coomha.

Orden. de D. Duarte, fol. 57.

prazer⁵²⁰ das⁵²¹ partes⁵²² e⁵²³ sem⁵²⁴ fyadorya⁵²⁵ e⁵²⁶ sen⁵²⁷ pena⁵²⁸ per⁵²⁹ mandado⁵³⁰ dos⁵³¹ aluaziis⁵³². E⁵³³ podem-
nos⁵³⁴ fazer⁵³⁵ pero⁵³⁶ o⁵³⁷ preyto⁵³⁸ scia⁵³⁹ começado⁵⁴⁰ per⁵⁴¹ deante⁵⁴² hos⁵⁴³ aluaziis⁵⁴⁴ he⁵⁴⁵ en⁵⁴⁶ qual⁵⁴⁷ logar⁵⁴⁸
quer⁵⁴⁹ do⁵⁵⁰ preyto⁵⁵¹. E⁵⁵² quer⁵⁵³ esten⁵⁵⁴ estes⁵⁵⁵ juyzes⁵⁵⁶ presentes⁵⁵⁷ ant⁵⁵⁸ eles⁵⁵⁹ aluaziis⁵⁶⁰ lho⁵⁶¹ man-
daran⁵⁶² dizer⁵⁶³ per⁵⁶⁴ seu⁵⁶⁵ porteyro⁵⁶⁶ ou⁵⁶⁷ per⁵⁶⁸ ssy⁵⁶⁹ que⁵⁷⁰ hos⁵⁷¹ fezerom⁵⁷² juizes⁵⁷³. Esto⁵⁷⁴ deue⁵⁷⁵ seer⁵⁷⁶
o⁵⁷⁷ aluidro⁵⁷⁸ e⁵⁷⁹ aa⁵⁸⁰ custa⁵⁸¹ dos⁵⁸² aluaziis⁵⁸³ he⁵⁸⁴ as⁵⁸⁵ partes⁵⁸⁶ que⁵⁸⁷ deuem⁵⁸⁸ aaqueles⁵⁸⁹ que⁵⁹⁰ fezerom⁵⁹¹
juizes⁵⁹² daquel⁵⁹³ preyto⁵⁹⁴ que⁵⁹⁵ o⁵⁹⁶ ouçan⁵⁹⁷ e⁵⁹⁸ deuemlhy⁵⁹⁹ poer⁶⁰⁰ dia⁶⁰¹ aos⁶⁰² ditos⁶⁰³ juizes⁶⁰⁴ e⁶⁰⁵ ás⁶⁰⁶
partes⁶⁰⁷ a⁶⁰⁸ que⁶⁰⁹ deuem⁶¹⁰ começar⁶¹¹ o⁶¹² preyto⁶¹³ ou⁶¹⁴ ouuyr⁶¹⁵ segundo⁶¹⁶ hos⁶¹⁷ aluaziis⁶¹⁸ teuerem⁶¹⁹ por⁶²⁰
bem⁶²¹. E⁶²² se⁶²³ os⁶²⁴ ditos⁶²⁵ juizes⁶²⁶ nom⁶²⁷ quyserem⁶²⁸ hy⁶²⁹ seer⁶³⁰ ao⁶³¹ dya⁶³² ou⁶³³ nom⁶³⁴ quyserem⁶³⁵
seer⁶³⁶ juizes⁶³⁷ per⁶³⁸ seu⁶³⁹ mandado⁶⁴⁰ entom⁶⁴¹ hos⁶⁴² aluaziis⁶⁴³ hos⁶⁴⁴ deuem⁶⁴⁵ a⁶⁴⁶ constrenger⁶⁴⁷ per⁶⁴⁸ quan-
to⁶⁴⁹ lhis⁶⁵⁰ acharem⁶⁵¹ ergo⁶⁵² se⁶⁵³ posseren⁶⁵⁴ antre⁶⁵⁵ ssy⁶⁵⁶ alguuma⁶⁵⁷ escuzaçom⁶⁵⁸ dereyta⁶⁵⁹ per⁶⁶⁰ que⁶⁶¹
o⁶⁶² nom⁶⁶³ poden⁶⁶⁴ seer⁶⁶⁵ juizes⁶⁶⁶. E⁶⁶⁷ quando⁶⁶⁸ tal⁶⁶⁹ escusazan⁶⁷⁰ posserem⁶⁷¹ emtom⁶⁷² deuem⁶⁷³ a⁶⁷⁴ ffazer⁶⁷⁵
outros⁶⁷⁶ en⁶⁷⁷ sseu⁶⁷⁸ logar⁶⁷⁹ destes⁶⁸⁰. Estes⁶⁸¹ juizes⁶⁸² deuem⁶⁸³ assinar⁶⁸⁴ dia⁶⁸⁵ aas⁶⁸⁶ partes⁶⁸⁷ a⁶⁸⁸ que⁶⁸⁹ ue-
nham⁶⁹⁰ a⁶⁹¹ sseu⁶⁹² preito⁶⁹³ ou⁶⁹⁴ a⁶⁹⁵ que⁶⁹⁶ uenhan⁶⁹⁷ ouuyr⁶⁹⁸ sseu⁶⁹⁹ juizo⁷⁰⁰. E⁷⁰¹ a⁷⁰² parte⁷⁰³ que⁷⁰⁴ hy⁷⁰⁵
assy⁷⁰⁶ nom⁷⁰⁷ quiser⁷⁰⁸ uuir⁷⁰⁹ hos⁷¹⁰ aluaziis⁷¹¹ a⁷¹² deuem⁷¹³ constrenger⁷¹⁴ per⁷¹⁵ quanto⁷¹⁶ ouuer⁷¹⁷ que⁷¹⁸ ue-
nha⁷¹⁹ per⁷²⁰ deante⁷²¹ hos⁷²² juizes⁷²³ e⁷²⁴ podem⁷²⁵ auer⁷²⁶ uogado⁷²⁷ per⁷²⁸ deante⁷²⁹ estes⁷³⁰ juizes⁷³¹ e⁷³² procu-
radores⁷³³ se⁷³⁴ for⁷³⁵ mester⁷³⁶ ou⁷³⁷ as⁷³⁸ partes⁷³⁹ o⁷⁴⁰ quyserem⁷⁴¹ ou⁷⁴² hos⁷⁴³ poderem⁷⁴⁴ auer⁷⁴⁵ tanben⁷⁴⁶
como⁷⁴⁷ hos⁷⁴⁸ aueram⁷⁴⁹ per⁷⁵⁰ deante⁷⁵¹ os⁷⁵² aluaziis⁷⁵³. Ergo⁷⁵⁴ saluo⁷⁵⁵ se⁷⁵⁶ a⁷⁵⁷ prazer⁷⁵⁸ das⁷⁵⁹ partes⁷⁶⁰ for⁷⁶¹
posto⁷⁶² que⁷⁶³ nom⁷⁶⁴ aya⁷⁶⁵ hy⁷⁶⁶ uogado⁷⁶⁷.

fol. 30 v.

N.º 4

541 e 542 perante
543 o
558 e 559 ante elles os
574 E esto
584 o
646 e 647 constranger

694 a 696 ou
720 e 721 perdante
728 e 729 perdante
735 fizer
750 e 751 perdante

fol. 51.

CL

Este costume, verdadeiro responsum prudentis, acha-se immediato no Livro das Leis e Posturas a outro analogo (Aff. III—131) mas foi collocado diversamente aqui pela indole da materia.

Item¹ he² custume³ ipsius⁴ cantor⁵ que⁶ sse⁷ algum⁸ appellar⁹ do¹⁰ sobrejuiz¹¹ e¹² na¹³ corte¹⁴ pom¹⁵
algumas¹⁶ rrazoes¹⁷ nouas¹⁸ que¹⁹ nom²⁰ rrazoou²¹ per²² deante²³ o²⁴ sobrejuiz²⁵ se²⁶ a²⁷ parte²⁸ ou²⁹ ouuydor³⁰
diz³¹ que³² nom³³ an³⁴ logo³⁵ estas³⁶ rrazoes³⁷ pode³⁸ sopricar³⁹. Mays⁴⁰ se⁴¹ lhy⁴² dá⁴³ logo⁴⁴ as⁴⁵ rrazoes⁴⁶ e⁴⁷
conhoce⁴⁸ delas⁴⁹ e⁵⁰ iulga⁵¹ por⁵² aquellas⁵³ e⁵⁴ polas⁵⁵ que⁵⁶ ante⁵⁷ rrazoou⁵⁸ que⁵⁹ o⁶⁰ sobrejuiz⁶¹ iulgo⁶² ben⁶³
poys⁶⁴ confirma⁶⁵ a⁶⁶ sentença⁶⁷ do⁶⁸ sobrejuiz⁶⁹ nom⁷⁰ pode⁷¹ sopricar⁷² ssegundo⁷³ o⁷⁴ custume⁷⁵ da⁷⁶ cassa⁷⁷
delRey⁷⁸.

fol. 30 v.

N.º 4

Capitulo cento e vinte e seis das apelaçoens e sopricações.

1 a 5 Estabelecido he
9 a 15 apela pera a corte de ElRey e ouve algumas rrazões de novo direi-
tas que faça a seu feito que as possa poer perante o sobrejuiz e se-lhe-am
recebudas. Item se algum sopricar ou agravar em na corte do sobrejuiz
e poser
19 a 23 perante o ouvidor que nom pós perante
29 ou o
31 disserão
36 aquellas

43 o ouvidor der
48 conhecer
51 julgar
53 a 57 ellas e per as que
59 perante
62 a 64 e
70 e 71 e julga que o sobrejuiz bem julgou nom pode jamais
73 em aquelle feito segundo
78 de ElRey pero podelhe ElRey conhecer de graça se lhe aprouver.

fol. 60.

CLI

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ se⁷ a⁸ apelaçom⁹ feyta¹⁰ a¹¹ ElRey¹² lydema¹³ ficará¹⁴ hi¹⁵ o¹⁶ prey-
to¹⁷ ergo¹⁸ se¹⁹ doutorgamento²⁰ das²¹ partes²² for²³ enuiada²⁴ aaquel²⁵ de²⁶ que²⁷ foy²⁸ apelada²⁹.

fol. 27.

N.º 4

Costume cento e trinta e seis como fica o feito em cartas de ElRey per apelaçom.

16 fica
17 feito

29 apelado.

fol. 62.

CLII

Costume¹ he² en³ casa⁴ dElRey⁵ que⁶ se⁷ apelares⁸ dos⁹ sobrejuizes¹⁰ aos¹¹ juizes¹² da¹³ apelaçom¹⁴ e¹⁵ nom¹⁶ te¹⁷ daran¹⁸ agrauo¹⁹ per²⁰ scripto²¹ mais²² per²³ parauoa²⁴ atá²⁵ que²⁶ ssegas²⁷ a²⁸ apelaçom²⁹.

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e trinta e oito como deve sepllear.

9 e 10 do sobrejuiz
15 e 16 nom

24 palavra
27 e 28 sigas tá

fol. 62 r.

CLIII

Do que ganha carta pera lhe darem a apelaçom.

Constituçom¹ geeral² iulgada³ en⁴ casa⁵ delRey⁶ que⁷ se⁸ hos⁹ juizes¹⁰ me¹¹ nom¹² queren¹³ dar¹⁴ o¹⁵ agrauo¹⁶ atá¹⁷ XXX¹⁸ dias¹⁹ e²⁰ gaancey²¹ sobresto²² carta²³ delRey²⁴ per²⁵ que²⁶ me²⁷ ho²⁸ dem²⁹ daquele³⁰ tempo³¹ que³² gaancey³³ a³⁴ letera³⁵ nom³⁶ me³⁷ decorre³⁸ tempo³⁹ en⁴⁰ que⁴¹ os⁴² juizes⁴³ foren⁴⁴ negligentes⁴⁵ en⁴⁶ me⁴⁷ dar⁴⁸ o⁴⁹ agrauo⁵⁰.

fol. 37.

N.º 4

Costume cento e quarenta das apelações.

1 a 3 Costume he geral e he feito
11 a 13 nom quiserem a algum
17 ante dos
21 a 23 gaanche leteras
27 a 29 o dessem

32 e 35 gaanche alvará
37 e 38 recorre o
40 e 41 como quer que
44 fossem
46 a 48 em dando

fol. 62 r.

CLIV

En una de duas maneyras se leysa o agrauo ó outra cousa, per dizer que o non quero, ou per irse e non dizer nada e non tornar por el.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

CLV

Dos que appellan dos sobrejuizes.

Custume¹ he² geeral³ que⁴ depois⁵ que⁶ he⁷ apelado⁸ dos⁹ juizes¹⁰ nom¹¹ poden¹² costrenger¹³ as¹⁴ partes¹⁵ que¹⁶ iuren¹⁷ de¹⁸ malicia¹⁹ como²⁰ quer²¹ que²² seia²³ pidido²⁴ nem²⁵ an²⁶ sobreles²⁷ iuridiçom²⁸ en²⁹ nenhuma³⁰ coussa³¹.

fol. 27.

11 que nom

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e nove como o juiz nom ha poder no preito depois que delle apelaarem.

27 e 28 sobre elles jurdiçam

30 nenhuma

fol. 63.

CLVI

Costume do que apela que hade dar ao porteyro.

Custume¹ he² que³ sse⁴ algum⁵ apela⁶ dalguma⁷ ssentença⁸ que⁹ contra¹⁰ el¹¹ sseia¹² dada¹³ ssobre¹⁴ fei-
to¹⁵ dalguma¹⁶ scriptura¹⁷ ssobre¹⁸ que¹⁹ he²⁰ dada²¹ a²² dicta²³ sentença²⁴ aquel²⁵ que²⁶ apela²⁷ deue²⁸ logo²⁹.

N.º 4

Capitulo cento e sessenta e quatro das apelaçoms.

6 apelar
12 he

16 e 17 de crime ou de cousa
23 e 24 sentença que

naquela³⁰ audiência³¹ dar³² huum³³ soldo³⁴ ao³⁵ porteyro³⁶ e³⁷ mandar³⁸ per³⁹ ele⁴⁰ a⁴¹ dicta⁴² scriptura⁴³ aaquel⁴⁴ pera⁴⁵ que⁴⁶ apelar⁴⁷ e⁴⁸ sse⁴⁹ o⁵⁰ assy⁵¹ nom⁵² fezer⁵³ como⁵⁴ dito⁵⁵ he⁵⁶ darlhaham⁵⁷ por⁵⁸ nom⁵⁹ seguida⁶⁰ e⁶¹ que⁶² sse⁶³ nom⁶⁴ aiude⁶⁵ dela⁶⁶.

fol. 69.

N.º 4

30 em aquella
33 e 34 o solairo
42 e 43 escriptura

47 apella
53 e 57 fezerem darlheam
66 da apelaçom.

fol. 64.

CLVII

Estabeleçemos¹ que² quando³ alguem⁴ quysser⁵ appellar⁶ do⁷ sobrejuiz⁸ appellem⁹ agyna¹⁰ á¹¹ corte¹² poys¹³ que¹⁴ lhi¹⁵ deren¹⁶ o¹⁷ juizo¹⁸ e¹⁹ conpeçe²⁰ agina²¹ a²² syguyr²³ ssa²⁴ appellaçom²⁵.

fol. 28.

N.º 4

7 e 10 dos sobrejuizes apelle aginha
21 asinha

25 appellaçom e aos tres e os nove pedirá ao juiz.

fol. 58.

CLVIII

Veja-se Aff. III—47.

Estabeleçudo¹ he² que³ o⁴ juiz⁵ que⁶ nom⁷ quer⁸ dar⁹ as¹⁰ razoes¹¹ e¹² o¹³ juizo¹⁴ e¹⁵ o¹⁶ agrauo¹⁷ en¹⁸ escri-
to¹⁹ ao²⁰ que²¹ appellan²² e²³ pon²⁴ dya²⁵ ás²⁶ partes²⁷ a²⁸ que²⁹ parecam³⁰ per³¹ deante³² elRey³³ que³⁴ lhi³⁵ pa-
gue³⁶ as³⁷ despesas³⁸.

fol. 28.

De juyz que nom quer dar a apelaçom.

1 e 2 Estabeleçemos
22 a 24 appella nem poer
26 aas
31 e 32 per dante
34 a 38 paguelhy as custas.

1 e 2 En outra parte he estabeleçudo
22 apela
24 poenr
26 aas
31 e 32 per dante

fol. 37.

fol. 71.

N.º 2

N.º 4-A

N.º 4-B

Titulo dos juyzes.

Capitulo 84 que pena deve daver o juiz que nom dá apellaçom.

1 e 2 En outra parte. Sstabeleçodo 6
12 a 24 ao que apella nem pon
28 a 38 en que paresca dauante o senhor da terra
el page as espessas.

fol. 67.

1 e 2 En outra parte he estabelecido
22 a 32 apela e poen dias aas partes em que pa-
reçam perante

fol. 56.

22 apella
24 pós
30 a 32 pareçom perante

fol. 58.

CLIX

Estabeleçudo¹ he² quando³ o⁴ juiz⁵ dá⁶ juizo⁷ a⁸ alguem⁹ de¹⁰ que¹¹ nom¹² appelle¹³ que¹⁴ dê¹⁵ ende¹⁶ a¹⁷ carta¹⁸ do¹⁹ juyzo²⁰ aas²¹ partes²² ou²³ áquel²⁴ por²⁵ que²⁶ o²⁷ juizo²⁸ he²⁹ dado³⁰ sse³¹ a³² quysser³³.

fol. 28.

N.º 4

3 que quando

fol. 58.

CLX

De custume da corte que pode o homem estimar os fruytos mayns non as custas ca son postas per la corte de dar ao caualleiro IIII soldos e meio e ao peon XVIII dinheyros.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

CLXI

Estabelecudo¹ he² que³ o⁴ que⁵ mal⁶ appellar⁷ que⁸ pague⁹ as¹⁰ custas¹¹.

fol. 28.

N.º 2

N.º 4

De como deve dar as custas o que mal apela.

Capítulo 88 como deve pagar as custas o que mal apelar.

1 a 11 En outra parte stabelecudo é aquel que mal apella pague as despesas.

fol. 66 v.

1 e 2 En outra parte he estabelecido 11 custas aa parte.

fol. 36.

CLXII

De custume da corfe que se alguun fezer agrauo en alguun preyto e for juyzo dado que se agrauou mal que peyte as custas aa outra parte se as pidir. Son estos os dieyros que der ao uogado e os que a despesos cada dia mentre andou no preito se tragia bestha cada dia IIII soldos e meio e senon tragia bestha cada dia XVIII dieyros e os dieyros que li custar a carta.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 20 v., no Archivo Nacional.

CLXIII

No Livro das Leis e Posturas este costume acha-se collocado logo depois do que na presente edição é numerado *Aff. III—131*. Como aquelle, é um uso judicial introduzido pelo chantre d'Evora; uma especie de *responsum prudentis*.

Como ande pagar as custas aos que uencerem as demandas.

Item¹ he² custume³ per⁴ ipsum⁵ cantorem⁶ elborensem⁷ e⁸ de⁹ direito¹⁰ que¹¹ o¹² uençudo¹³ pague¹⁴ as¹⁵ custas¹⁶ ao¹⁷ uencedor¹⁸ e¹⁹ de²⁰ custume²¹ conuem²² a²³ ssaber²⁴ sse²⁵ for²⁶ caualeyro²⁷ IIII²⁸ soldos²⁹ meio³⁰ e³¹ se³² for³³ peon³⁴ XVIII³⁵ dynheyros³⁶ e³⁷ estas³⁸ custas³⁹ lhy⁴⁰ deue⁴¹ dar⁴² de⁴³ quantos⁴⁴ dyas⁴⁵ andarem⁴⁶ en⁴⁷ o⁴⁸ preyto⁴⁹ se⁵⁰ o⁵¹ uençedor⁵² he⁵³ de⁵⁴ fóra⁵⁵ parte⁵⁶ e⁵⁷ trata⁵⁸ a⁵⁹ demanda⁶⁰ per⁶¹ ssy⁶² ca⁶³ sse⁶⁴ for⁶⁵ morador⁶⁶ da⁶⁷ cassa⁶⁸ ou⁶⁹ da⁷⁰ uylla⁷¹ hu⁷² é⁷³ elRey⁷⁴ e⁷⁵ como⁷⁶ quer⁷⁷ que⁷⁸ a⁷⁹ demanda⁸⁰ per⁸¹ ssy⁸² traite⁸³ nom⁸⁴ lhe⁸⁵ dará⁸⁶ custas⁸⁷ dos⁸⁸ domingos⁸⁹ nem⁹⁰ dos⁹¹ ssantos⁹² nem⁹³ dos⁹⁴ dyas⁹⁵ que⁹⁶ nom⁹⁷ ueer⁹⁸ á⁹⁹ odiencia¹⁰⁰ e¹⁰¹ se¹⁰² tracta¹⁰³ a¹⁰⁴ demanda¹⁰⁵ per¹⁰⁶ procurador¹⁰⁷ ou¹⁰⁸ o¹⁰⁹ procurador¹¹⁰ he¹¹¹ ressidente¹¹² de¹¹³ cassa¹¹⁴ ou¹¹⁵ he¹¹⁶ de¹¹⁷ fóra¹¹⁸ parte¹¹⁹ sse¹²⁰ he¹²¹ de¹²² fóra¹²³ parte¹²⁴ darlhá¹²⁵ custas¹²⁶ de¹²⁷ cada¹²⁸ dya¹²⁹ e¹³⁰ se¹³¹ for¹³² resedente¹³³ de¹³⁴ casa¹³⁵ darlhá¹³⁶ as¹³⁷ custas¹³⁸ dos¹³⁹ dyas¹⁴⁰ que¹⁴¹ uco¹⁴² ao¹⁴³ preyto¹⁴⁴ ou¹⁴⁵ a¹⁴⁶ quarentena¹⁴⁷ qual¹⁴⁸ destas¹⁴⁹ ante¹⁵⁰ o¹⁵¹ uençudo¹⁵² quysser¹⁵³ e¹⁵⁴ nom¹⁵⁵ lhi¹⁵⁶ dara¹⁵⁷ ao¹⁵⁸ procurador¹⁵⁹ custas¹⁶⁰ de¹⁶¹ caualeyro¹⁶² como¹⁶³ quer¹⁶⁴ que¹⁶⁵ caualo¹⁶⁶ tragua¹⁶⁷ saluo¹⁶⁸ se¹⁶⁹ o¹⁷⁰ senhor¹⁷¹ do¹⁷² preyto¹⁷³ for¹⁷⁴ caualeyro¹⁷⁵ e¹⁷⁶ se¹⁷⁷ o¹⁷⁸ que¹⁷⁹ tracta¹⁸⁰ a¹⁸¹ demanda¹⁸² per¹⁸³ ssy¹⁸⁴ he¹⁸⁵ de¹⁸⁶ fóra¹⁸⁷ parte¹⁸⁸ ou¹⁸⁹ he¹⁹⁰ morador¹⁹¹ de¹⁹² cassa¹⁹³ delRey¹⁹⁴ e¹⁹⁵ trage¹⁹⁶ caualo¹⁹⁷ e¹⁹⁸ non¹⁹⁹ uen²⁰⁰ en²⁰¹ ele²⁰² á²⁰³ odiencia²⁰⁴ como²⁰⁵ quer²⁰⁶ que²⁰⁷ en²⁰⁸ el²⁰⁹ nom²¹⁰ uenha²¹¹ nom²¹² lhy²¹³ leixaran²¹⁴ de²¹⁵ pagar²¹⁶ custas²¹⁷ de²¹⁸ caualleyro²¹⁹ mays²²⁰ se²²¹ he²²² da²²³ uilla²²⁴ hu²²⁵ é²²⁶ elRey²²⁷ e²²⁸ no²²⁹ cauallo²³⁰ nom²³¹ uay²³² á²³³ odiencia²³⁴ nom²³⁵ lhy²³⁶ daram²³⁷ custas²³⁸ de²³⁹ caualleyro²⁴⁰.

fol. 30.

N.º 4

Capítulo cento e vinte e quatro das custas.

1 a 7 Item he costume
30 e meio
83 traute
100 audiencia
120 a 125 darlbeha150 a 152 o vencido
200 veço
204 audiencia
234 audiencia

fol. 59 r.

CLXIV

Como deuem leuar as custas.

Item¹ o² caualeyro³ que⁴ trage⁵ companhom⁶ e⁷ azemela⁸ e⁹ cauallo¹⁰ a¹¹ destre¹² darlham¹³ custas¹⁴ de¹⁵ quatro¹⁶ bestas¹⁷ e¹⁸ sse¹⁹ mays²⁰ trouxer²¹ nom²² lhi²³ daram²⁴ de²⁵ mays²⁶ e²⁷ se²⁸ meos²⁹ trouxer³⁰ daranlhy³¹

N.º 4

Capítulo cento e vinte e cinco que custas deve levar o rico homem ou cavaleiro ou mestre dhorden.

1 e 2 Estabelecido he em razom das custas que
5 a 7 traga
12 e 13 destro darlheam21 trouver
25 e 26 porende mais
29 a 35 trouver menos darlheam daquellas que trouver.

das³² que³³ meos³⁴ trazer³⁵. Item³⁶ ao³⁷ infançom³⁸ custas³⁹ de⁴⁰ VI⁴¹ bestas⁴². Item⁴³ ao⁴⁴ rycome⁴⁵ custas⁴⁶ de⁴⁷ XII⁴⁸ bestas⁴⁹ e⁵⁰ a⁵¹ comendador⁵² mayor⁵³ custas⁵⁴ doyto⁵⁵ bestas⁵⁶ e⁵⁷ sse⁵⁸ trazer⁵⁹ procurador⁶⁰ de⁶¹ conuento⁶² daranlhy⁶³ de⁶⁴ dous⁶⁵ bestas⁶⁶. Item⁶⁷ ao⁶⁸ comendador⁶⁹ de⁷⁰ cassa⁷¹ de⁷² quatro⁷³ bestas⁷⁴ se⁷⁵ as⁷⁶ trazer⁷⁷ continuamente⁷⁸. Item⁷⁹ a⁸⁰ outro⁸¹ caualeyro⁸² de⁸³ duas⁸⁴ se⁸⁵ as⁸⁶ trazer⁸⁷.

fol. 29 v.

N.º 4

37 e 38 infançom darlbeam
41 e 42 quatro bestas se as trazer e nom de mais e se trazer menos de quatro darlbeam custas daquellas que trazer.
44 e 45 rico homem levará
49 e 71 bestas se as trazer e nom de mais ainda que as traga e se menos trazer darlbeam daquellas que trazer meos segundo suso dito he. Item os mestres das hordens da cavalaria e o priol do espirital levaram custas de doze bestas se as trazerem e nom de mais ainda que as tragam e das menos levaram daquellas que trazerem. Item o comendador moor ou bispo isso mesmo. Item o procurador destes sobreditos e de conuento dalguum

moesteiro custas de duas bestas se as trazerem e moordomo da casa de ElRey custas
77 e 87 trazer conthenuadamente. Item procurador do concelho honrado custas de duas bestas se trazer comsigo companham de besta. Item cidadão ou outro homem honrado custas de duas bestas se trazer comsigo companhom de besta. Item piam dexoito dinheiros e se for homem honrado que traga companhom comsigo levará outros dexoito dinheiros de custas pera o companham. E isso mesmo molher se trazer comsigo companheira ou sergente.

fol. 60.

CLXV

Capitulo cento e vinte e nove como o cavaleiro deve aver custas.

Estabelecido he que se o demandador do preito ou o defendedor nom andar de besta nom leve custas se nom de piam se vencer. E paguelhe a parte que for vencida as custas de piam porque seguyo o feito per piam ainda que o senhor do preito que foy vencedor tenha besta.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 v.

CLXVI

Capitulo cento e sessenta e tres das custas.

Custume he que se algum manda seu homem alguum seu preito a casa de ElRey e o vence pagarlhe a parte as custas de cada dia per qual pessoa for; e se nom for tal homem e o alquiar por solairo, que lhe dê pela dita razom as custas com o solairo.

Orden. de D. Duarte, fol. 64.

CLXVII

Não se acha este estatuto entre as leis de Affonso III nas Ordenações de D. Duarte, e no Livro das Leis e Posturas está confundido com a legislação de D. Dinís. Todavia o proprio texto indica que elle pertence ao reinado antecedente.

Item he mandado per elRey Don Affonso que por portarya nem mandado que uenha aos sobrejuyzes nem ouydores nom conhoscan de sentença defenitiua que alguem queyra deostar saluo se lho elRey disser per ssa pessoa ou per ssa carta. E isto he aguardado na corte.

fol. 41.

CLXVIII

Os costumes ou estatutos que seguem, desde numero CLXVIII até CLXXXIX, constituem a especie de fragmento de codigo ou systema de provas judiciaes de que falámos a pag. 153 na Advertencia preliminar a estas leis geraes. Contém-se nelle materia muitas vezes analogo á de outros costumes, leis ou estatutos que precedem, mas expressa por differente maneira, o que, junctamente com a ordem methodica da sua disposição, nos induz a ver no seu complexo uma tentativa de codificação.

Aquy se começo os costumes e a hordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no regno : ordenaçom primeira da demanda.

Dêsque a demanda for posta em juizo aquel que a negar se o outro quer provar o negado deve logo fazer artigo ou artigos daquello que demanda segundo for contheudo em sa petiçam ou na contra se a poser e lhe for negada per a parte ou per seu procurador. E tanto que o juiz julgar os artigos por pertencentes logo as partes

devem a nomear seus enqueredores e devemnos a mostrar perante os juizes ou alvazys se o poderem fazer senom devemnos a nomear per nomes, e sejam taes que nom sejam sospeitos a nenhuma das partes. E os juizes ou alvazys devem a fazer pergunta a cada hum dos enqueredores se consentem a tomar a enqueriçom e se querem hyr a tomar as testemunhas por cada hum daquelles que os nomearom por enqueredores. E dèsque cada hum dos enqueredores outorgarem a pergunta dos juizes dizendo que querem hir a enquerer entam os juizes ou alvazys devem fazer jurar os enqueredores, e cada hum delles, ou mandar ao tabalião ou scripvam que ouver com elles de filhar a enqueriçom que os faça jurar sobre os santos evangelhos que bem e fielmente filhem a enqueriçom e perguntem as testemunhas per ambalas as partes e que tenham poridade do que as testemunhas disserem e do que elles souberem da enquiriçom. E entam os juizes devem assignar dia e lugar em que se comece a filhar a enqueriçom e tempo em que se acabe e entam os enqueredores e tabalião ou scripvam devem a hyr a ella. E se algum dos enqueredores morrer ou for doente ou ouver outro embargo lidimo ou se per a ventura nom quiser ser enqueredor pode cada huma das partes filhar outro enqueredor per mandado dos juizes. Pero dèsque os enqueredores consentirem de filhar a enqueriçom nom se podem escusar e os juizes os devem constringer que a filhem e que acabem salvo se amostrarem embargo lidimo per que nom devam ou nom possam filhar. E se alguma das partes nom der seu enqueredor nom se embargará porem de filhar a enqueriçom e o outro a deve a filhar com o tabalião. E se as partes se nom averem em nos enqueredores ou os nom nomearem, os juizes lhe devem dar dous porteiros jurados do concelho ou hum com o tabalião que enqueiram por ambas as partes. E se huma das partes pedir o porteiro por enqueredor e a outra der seu enqueredor o porteiro hyrá enquerer com ho outro enqueredor e se amballas partes se louvarem em no porteiro por enqueredor este porteiro hyrá enquerer com o tabalião come os outros enqueredores. E as partes que nomearem os enqueredores devemlhes a pagar a cada hum seu affan¹ e avirse com elles por lhe filharem a enqueriçom na villa ou fóra della ou hu a houverem de filhar. E se as partes nomearem algum enqueredor anbas o devem a pagar per méo e a parte per que se filhar a enqueriçom deve a pagar o tabalião, e os enqueredores devem ser pagados do seu affan¹ ante que a enqueriçom seja aberta.

Orden. de D. Duarte, fol. 64 r.

¹ Na copia *assam*.

CLXIX

Custume segundo como e quando podem filhar enqueredores.

Se alguem quer provar alguma cousa ante que nomee as testemunhas e ante que filhe enqueredor asi como de suso he dito ou se nomear as testemunhas ante que ajam enqueredores quantas testemunhas ante nomear nom lhe valerá nenhuma rem sobre aquello que quer provar. Pero despois que nomear sas testemunhas e filhar logo seu enqueredor como dito he nom perdem per hi seu direito segundo custume de casa de ElRey.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

CLXX

Capitulo terceiro a que tempo a parte deve nomear enqueredor.

Todo homem que diz que quer provar sá tençam que lhe a parte nega e filhar seu enqueredor se a outra parte nom filhou o seu nem o pediu ao juiz se o nom pede ataa cima do concelho despois que ende ergerem e se forem de concelho deve essa parte que nom filhou enqueredor como dito he a ficar decaúdo¹. E se o demandador filhar seu enqueredor o demandado deve ficar decaúdo¹ assy como se fosse vencido per seu aver-sairo e provasse o que contra elle se obrigou a provar.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

¹ Na copia *decano*.

CLXXI

Capitulo quarto como os enqueredores devem a filhar a enqueriçom e perguntar as testemunhas.

E se o demandado filhar enqueredor e nom o filhar o demandador deve o demandador descaer da demanda como se nom provasse cousa contra o demandado. E se alguma das partes nom poder aver enqueredor e disser que o catará e virá logo com elle en outro dia bem no pode fazer e darlhe este prazo pera aduzelo. E dèsque hum filha seu enqueredor e o outro outro e nomea as testemunhas nom podem já deitar os enqueredores que nomearem nem meterem outros pois que ja nomearão as testemunhas tirando per alguma cousa certa como dito he no costume que se começa «aquelle a que negar a verdade» que he este titulo dos enqueredores. Se os

enqueredores pedirem os artigos e as testemunhas em scripto os juizes lhos devem dar em scripto per mão de tabaliam, e o que entende a provar de cada artigo hum soldo, e por cada carta seis dinheiros, e esto he segundo costume da corte.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

CLXXII

Capitulo cinco como deve seer provado o costume.

Se algum diz que quer provar o costume e mete seu enqueredor que enqueira, saibham por elle a verdade. E se a outra parte outorgar e filhar seu enqueredor, estes enqueredores devem de preguntar pelo costume e nom os juizes como quer que os juizes o perguntem, pois que as partes ante outorgassem antre sy e aquelles enqueredores. Mais se alguuma das partes diz que quer provar o costume per os enqueredores e a outra parte diz que nom quer, mais que o saibham os juizes, os juizes devem a preguntar por esse costume e nom os enqueredores. E despois que o preguntarem segundo a parte se obrigou a elle e prometeo a provalo quer per homees boës quelle nomeou quer per hu se melhor poder saber a verdade se o el assy outorgou que saibham. Nom pode nenhuma das partes meter enqueredor pera saber a verdade daquello que a parte leixou em sa verdade sobre aquillo que lhe demanda se o pôs em sa verdade, pero mais elle deve dizer perante os juizes ou perante cada hum delles estando presente seu contentor que a demanda pôs em sa jura. E os juizes devem a preguntar pola verdade do feito segundo for contheudo nos artigos se os hy ouver ou segundo for contheudo na demanda e segundo pertence de jurar e o que jurou deve de dizer a verdade aos juizes daquello sobre o que assi preguntarem.

Orden. de D. Duarte, fol. 65 v.

CLXXIII

Capitulo sexto quantos enqueredores podem seer nomeados em hum feito.

Todo homem que ouver a dar enqueredor em algum feito pode nomear hum dous ou tres se mester for pera serem enqueredores, pero qual que consentir na enquiriçom e a começar de filhar esse deve seer enqueredor e nom outro como quer que outros nomeasse por enqueredores. E outrosy podem dar em hum feito hum enqueredor que enqueira em na villa e filhe a enquiriçom e outro pera fóra da villa se ouver de filhar a enquiriçom. E se enqueredor nom ouver no concelho pode cada huma das partes nomear ataa tres enqueredores que nom sejam no concelho e qualquer destes que filhar enquiriçom em sy e a começar esse deve seer enqueredor e outro nom : e esto he postura e costume de cassa de ElRey. E o enqueredor que consentyo e outorgou pera filhar a enquiriçom nom se pode escusar que a nom vaa filhar e enquerer quer seja na villa quer fóra da villa no termo ou em outro logar qualquer hu se a enquiriçom ouver de filhar. E cada huuma das partes deve apresentar seu enqueredor pera hir e filhar a enquiriçom no dia e no logar em que foy posto que se tomasse. E a parte que hi nom quiser dar seu enqueredor pera filhar a enquiriçom no dia que foy assignado o juiz o deve constringer que o aduga. Outrosy devem constringer o enqueredor que vaa filhar a enquiriçom que hade filhar per sy ou com outro. E devem os juizes a mandar ao enqueredor que hy poder ser que filhe a enquiriçom se dias ouver assignado a que se deva a filhar ou se a já começou a filhar ainda que o outro enqueredor hy nom venha ou a parte hy nom aduga e o que hy estiver devea de filhar com tabelião e valerá a enquiriçom como se fosse filhada por anbos os enqueredores. E désque os enqueredores ou cada hum delles começar de filhar a dita enquiriçom devem seer aguçosos pera a filhar ataa que seja acabada de guissa que a parte porque se a enquiriçom filhar nom perca o seu direito ca se o perdesse per sa culpa do enqueredor ou do tabelião seriam theudos de lho correger de sas casas. E se a enquiriçom ouverem de filhar os enqueredores fóra da villa aquelles que os nomearom e deram por enqueredores lhes devem compridamente a dar sá despeza pera mantimento em quanto assy filharem a enquiriçom fóra da villa, e quando se ouver dabrir a enquiriçom ambolos enqueredores devem estar presentes, tirando per algum negocio que hy anbos nom possam seer.

Orden. de D. Duarte, fol. 65 v.

CLXXIV

Capitulo setimo como podem deltar as mulheres de testemunhas e nom podem seer enqueredores.

Nemhuma mulher nom pode nem deve seer enqueredor de direito nem de custume em nemhuum preito por homem nem por mulher. Outrosy nemhum judeu nem mouro nom podem seer enqueredores por cristão, nem o pode seer alcaide nem moordomo, e todo outro homem pode seer enqueredor tirados aquelles que

M. L. Tom. I.

74

sam defesos de direito e de costume. Convem a saber todos aquelles que nom podem seer testemunhas por cada huma das partes nom podem seer enqueredores por elles nem aquelles que veem ao concelho em na ajuda dalguma das partes e em estorvo da outra ou lhe derão ajuda ou conselho ao feito. E todalas cousas perque homem pode deitar o enqueredor todalas deve dizer e poer ante a enqueriçam aberta e pobricada. Ca despois que a enqueriçam aberta e pobricada for nom lhe pode ende rem dizer salvo se jurar aos avangelhos que o nom sabia senom despois que a enqueriçom foy aberta e pobricada; e esto se entende se elle nom avia razom ou embargo por que o quer deitar de enqueredor.

Orden. de D. Duarte, fol. 66.

CLXXV

Capitulo outavo como e que tempo devem seer postas as contraditas ás testemunhas.

Dêsque os enqueredores forem nomeados e alçados assy como susso dito he no costume dos enqueredores, a parte que hade provar deve logo nomear sas testemunhas e a parte contra que forem dadas deve logo dizer contra essas testemunhas o que quiser antes que os enqueredores recebam seu testemunho. Mais esto he mi-lhor : tanto que essas testemunhas jurarem aos enqueredores ou tanto que disserem seu testemunho logo ao pee do enqueredor lhe deve poer contradita per palavra ou per escripto dizendo a razom porque a quer deitar que nom valha seu testemunho ante que se erga dante o enqueredor que despois que for outra testemunha filhada e preguntada nom lhe pode já rem dizer. E dèsque a parte nomear as testemunhas e for deitado das mais nom pode despois nomear outras nem vir com mais em aquelle feito. E se a parte contra que nomear as testemunhas disser que nom conhece aquellas testemunhas que lhe nomeou, ou cada huuma dellas, mais diz que lhas mostre, aquelle que as nomeou lhas deve mostrar per olho perante os enqueredores ante que as pregunte. E despois que lhas mostrarem se disser que lhes nom quer dizer, os enqueredores as devem preguntar e receber seu testemunho pelos artigos que foram julgados pertencentes e doutra guisa nom. Ca se os enqueredores preguntarem emadendo mais que aquillo que compre e for contheudo nos artigos ou as testemunhas emaderem mais em seu testemunho ca lhes foy preguntado pelos artigos nom valerá o demais que disserem nem a parte que adusser as testemunhas nom se pode ajudar do que disserem mais fóra dos artigos ainda que os artigos digam que o disseram as testemunhas. E dèsque os ditos das testemunhas forem abertos e pobricados nom pode a parte que as deu dar outras testemunhas como quer que nom prove per aquellas que já antes dera e mais pode aduzer cartas ou stromentos em ajuda de sa prova se as tiver e se os pôs por salva ou protestou pera as dar.

Orden. de D. Duarte, fol. 66 v.

CLXXVI

Capitulo nono que pena deve aver aquelle que fala com as testemunhas.

Dêsque as testemunhas forem nomeadas em juizo logo devem seer coutadas pelo juiz que nom falem as partes com ellas dès aly en diante sobre aquelle feito. E dès aquelle dia e dès aquella ora as partes nom devem falar com ellas nem nas perceber quanto he naquelle feito sobre que ham de dar testemunho nem lhe devem dizer que o dê nem que o nom dê. Ca se achado for que falaram com ellas sobre aquelle feito nom seram mais delle testemunhas. E se as testemunhas disserem quando as os enqueredores preguntarem que as partes que as nomeou e deu por testemunhas falou con ellas ou com cada huma dellas dizendolhe em que maneira desse e dissesse o testemunho por elle se o assy a testemunha disser os enqueredores a nom preguntem mais sobre aquelle feito nem valha seu testemunho nem se ajude delle aquelle que o deu por testemunho pero que diga por elle. E se todallas testemunhas asi disserem nom se ajudará dellas aquelle que as deu e ficará decaído como se nom provasse per ellas. Outrossy se as testemunhas disserem todas ou cada huma dellas aos enqueredores quando as preguntarem que a parte contra que am de dar o testemunho falou com ellas ou com cada uma dellas dizendo que nom dessem aquelle testemunho contra elle valerá o testemunho contra elle e nom por elle pero que nom digam contra elle nada pois elle defendeo que o nom dissessem contra elle. E quando aquel que nomear as testemunhas ou as presentar perante os enqueredores pera darem o testemunho se a parte contra quem foram dadas disser que as nom conhece e mais que se guarde hi o costume os enqueredores ante que as preguntem por os artigos per que as devem preguntar despois que lhe derem o juramento devemnas logo preguntar se algumas das partes falarão com ellas sobre aquel feito em que am a dar testemunho dès aquello dia e dès aquella ora que foram emcoutadas pelo juiz, ou se sam parentes daquello que as nomeou por testemunhas ataa aquelle graao que o direito e o custume manda que nenhum possa seer testemunha por seu parente, ou se alguma das partes falou com ellas e lhes rogou ou ensinou como dissessem, ou se lhe deram ou pro-

meteram algo por tal que dessem testemunho en contra daquello que sabiam do feito, ou se querem mal aaquel contra que som dadas por testemunhas ou aaquelle que as dá, ou se som amigos daquel que as aduz, ou se vivem com elle, ou se ham delle algum bem fazer, ou se lhe deram ajuda ou conselho em aquel feito em estorva doutra parte. E se a testemunha disser alguma destas cousas os enqueredores devemno fazer screpver ao tabelião e nom valerá seu testemunho. E os juizes nom devem receber testemunhas nem nas mandar preguntar ataa que o preito e demanda seja começada e contestado em juizo salvo se algum desser que tem testemunhas em algum preito que ha ou entende daver com outro e que se teme de as nom aver ao tempo que lhe comprirem, convem a saber per morte ou per enfermidade ou per gram velhice ou que se hiram fóra da terra. En cada huum destes casos os juizes as devem receber e devem fazer screpver pelo tabelião todo aquelo que disserem fazendolhe as perguntas de suso ditas fazendo-as jurar primeiramente aos santos avanjelhos que bem e diretamente digam verdade daquillo que elle souber e o preguntarem daquelle feito. E se a parte contra que assy as testemunhas forem aduzudas e preguntadas forem na villa devemlhe fazer saber pelo porteiro jurado do concelho em como foam quer dar aquellas testemunhas em feito que ha ou entende daver contra elle e que venham veer como jura. E se a parte quiser vyr veer como juram e lhe quiser poer contradita ou eixeicam perque nom deve de valer seu testemunho podeo fazer; e se lhe nom quiser poer contradita o juiz pergunte ou mande preguntar as testemunhas como de suso dito he e faça todo escrever pelo tabelião, e guardem todo muy bem em segredo pera quando cumprir que a parte queira demandar e dar suas testemunhas que ouver pera provar a demanda. E désque a parte demandar aquelle contra que deu as testemunhas e a demanda for contestada e os artigos pertencentes aaquelle que a demanda pôs pode nomear outras testemunhas para provar sua entença se as ouver com aquellas que já foram preguntadas ante da demanda pero que nom pode nomear mais que trinta segundo a postura da corte per todas com aquellas que já foram preguntadas primeiro. E despois que receberem os ditos de cada huma testemunha per si entam os juizes pobriquem esse testemunho segundo for contheudo na enqueriçam que filharam, e devemno pobricar em concelho presentes as partes e os enqueredores que filharam a enqueriçom. Devem primeiramente leer os artigos per que as testemunhas foram preguntadas e dèsy leer o dito de cada huma testemunha como disse empero nom nomearoom o nome se nom quiserem dizendo que foão disse tal consa.

Orden. de D. Duarte, fol. 66 v.

CLXXVII

Constituição dez que falla das testemunhas quantas podem seer nomeadas.

A parte que hade provar sua entença pode nomear ataa trinta testemunhas assi como diz a postura de ElRey salvo nas contraditas que nom devem mais de nomear de tres testemunhas segundo o costume da corte. E todo cristão pode provar seu feito per homem ou per molher tirado per aquelles que a ley e o costume defende som estes. Os que ham parte na demanda e os parentes daquel que os der por testemunhas ataa o terceiro graao nom podem testemunhar contra outros estranhos, nem outro nenhum que seia meor de quatorze anos compridos, nem os enmigos e malquerentes, nem aquelles que vem em ajuda daquelle que os trage por testemunhas perante os juizes ao concelho estorvando a outra parte, ou se lhe deu ajuda ou conselho em aquelle feito, nem homem que seja de casa nom pode testemunhar por seu senhor com que viver quer more com elle per soldada quer a bem fazer. Nem testemunha anteposta que diz «eu sey tal cousa e serei ende testemunha» e diz «demanda tu foão eu te serey testemunha» ou aquelle que disse e prometeo que buscaria mal ou morte ou perda per hu quer que podesse aaquelle contra que he dado por testemunha. Nem os cunhados podem testemunhar por seus cunhados se hi filhos ouver da testemunha e daquel que o der por testemunha que seiam parentes ataa o terceiro graao; nem judeu nem mouro em feito de cristão; nem molher, tirando em alguns casos que som de costume de que falaremos mais adiante. E do testemunho daquelle que for anteposto como dito he ante que seia preguntado como devem, nom valha seu testemunho nem no preguntem mais.

Orden. de D. Duarte, fol. 67 v.

CLXXVIII

Constituição honze como os que vivem per si podem testemunhar.

Aquel que for casado ou solteiro e mantiver casa per sy nom no possa nenhum deitar de testemunha por dizer que he homem ou moordomo daquelle que o nomeou por testemunha ainda que assy seja verdade. Ca como quer que assy coma seu pam e beba seu vinho e traga seu pano vestido pois mora em casa per sy bem pode seer testemunha por aquelle de que tal bemfazer ouver.

Orden. de D. Duarte, fol. 68.

CLXXIX

Capítulo doze como os porteiros e os outros do concelho podem ser testemunhas.

Os homes jurados do concelho e os porteiros cada huum per sy soo podem seer e ser creúdos¹ sobre seu officio tanto como duas testemunhas em aquellas cousas que os juizes ou cada hum deles lhe mandarem fazer. Outrossy os corretores todos podem seer cada huum per sy testemunhas soo sem outrem em aquellas cousas que fizerem e juntarem com algumas pessoas em comprar ou vender ou em escambar. Outrosi o alfaiate seja creúdo² e valha seu testemunho como duas testemunhas do pano que elle comprar ou levar pera outrem ou que elle medir em cas do mercador se alguma das partes o negar ou disser que he mais ou menos tambem sobre a cantidade do pano come de sobre os dinheiros delle se per outras testemunhas certas de creer nom se poder provar a devida, e esto nom se entende no pano que elle comprou pera si nem o seu que vender a outrem, ca en taes casos nom pode testemunhar por sy. Outrosy se o juiz ou almotacé ou porteiro ou corrector ou algum outro official jurado do concelho mentre for em seu officio e husar delle e der juizo ou poser encouto ou defeza ou fazer alguma cousa que pertença ao seu officio valha duas testemunhas, e depois que nom forem em aquelles officios nem husarem delles e forem preguntados por verdade do que ante per elles passou outrosi valham duas testemunhas salvo se forem deitados desses officios por algum erro que fizessem em elle ou se despois fizeram alguma cousa perque valessem menos perque nom devam testemunhar.

Orden. de D. Duarte, fol. 68.

¹ Na copia *crudos*.

² Na copia *crudo*.

CLXXX

Capítulo treze como os judeos e os cristaos podem testemunhar.

Quando algum cristão quiser provar alguma cousa contra o judeu deveo provar per cristaos e per judeos, e pode nomear ataa trinta testemunhas se quiser antre cristaos e judeos. E se em huum cristão e em huum judeu acharem aquello que o cristão entende a provar valhalhe assy como se provasse per muitos. Outrossy se o judeu quiser provar contra algum cristão pode provar per essa mesma guisa. Outra tal prova aja entre o mouro forro e o cristão e o cristão contra elle.

Orden. de D. Duarte, fol. 68 v.

CLXXXI

Capítulo quatorze como devem nomear as testemunhas per nomes.

Se algum nomear testemunhas perque queira provar seu feito, e disser «nomêo foão» dizendolhe o nome e nom disser mais, se aquel contra quem quer dar as testemunhas lhe disser qual foam he aquelle que contra elle nomea por testemunha que lhe diga hu mora ou em qual freguezia develho a dizer e algum nome estranho ou sobrenome ou alcunha se a ouver per que seja conhecido. E se lhe nom souber outro sobrenome ou alcunha develho mostrar per olho quando os enqueredores delle quiserem tomar o testemunho e develhe fazer per o porteiro que os vaa veer jurar se quiser. E se pela ventura aquelle contra que nomeou a testemunha disser «esse que tu nomeas nom no conheço : tu dizes pela ventura que he tal foam este que nomeas ou que mora em tal logar?» aquelle que o nomeou lhe deve dizer se he esse ou nom. E esto se entende quando as testemunhas forem nomeadas per palavra perante os juizes.

Orden. de D. Duarte, fol. 68 v.

CLXXXII

Capítulo quinze como o feito pode seer provado per presunções.

Se a demanda for feita ou acusada contra alguem sobre morte de homem ou de molher ou por devida alguma se aquelle contra que he feita tal demanda negar a morte ou a devida podese provar muy bem tal com huma testemunha de vista e com sas presunções e as presunções devem seer duas ao menos. E esta maneira de prova deve de seer tal a testemunha de vista que diga «vy eu foam matar foam ou lhe vi dar tal ferida com tal arma.» E a das presunções diram asy «vimos nós jazer foam morto em tal logar e vimos foam hir fogindo per tal logar com huum cuitello nuu na mão ou com tal arma.» Ou diram «vimos nós estar foam em tal logar com huum cuitello nuu na mão ou ensanguentado que o metia em sua bainha.» E a devida deve dizer asy de vista que vyo emprestar os dinheiros ou aquella cousa sobre que he a contenda ou que vyo afirmar tal preito antre foam e foam. E as das presunções diram assy «vimos nós foam sair de casa de foam e levava dinheiros ou

tal cousa, ou devem dizer «ouvimos nós dizer a foam que levava tantos dinheiros ou tantos maravedins de cas de foam que lhe emprestara» ou que foam recebera de foam tantos dinheiros emprestados. E se taaes presunções hi nom ouver e ouver a testemunha de vista bem podem meter a tormento o matador se tal pessoa huma vez ou duas de guisa que nom moira. E se hi nom ouver a testemunha de vista nom devem atormentar o acusado per taaes presunções salvo se for por aleive ou por treçam ou se for gram sospeitaçom as partes. E se ouver uma testemunha de vista que visse emprestar os dinheiros sem outras presunções bem podem os juizes dar juramento aaquelle que os emprestou se tal pessoa for que nom seja sospeita que diga mentira e assy ficará o feito provado per direito e per costume. E se hi nom ouver testemunha de vista e ouver as presunções como dito he nom devem dar juramento ao que emprestou os dinheiros salvo se o outro outorgar a jura ou se a conthia for pequena e el for sospeito.

Orden. de D. Duarte, fol. 69.

CLXXXIII

Capitulo dezaseis como se deve a provar o demdo e o parentesco pela fama da terra.

Quando algum fezer demanda a outro per razom de linagem ou de parentesco da avoenga ou de padre ou madre ou de irmão ou de hy a susso pela linha direita ou per razom de filho ou de neto ou de hi a iusso **pela linba** dereita em qualquer parentesco esta demanda pertence ao juiz da igreja se as partes quiserem; **mais** se o demandador nom quiser nom conhecerá o juiz da igreja delle nem hiram perante elle salvo se a demanda tanger a casamento principalmente ou a esposiros ou se alguem nega que o outro nom he seu filho ou seu neto e dès y a iusso pela linha direita ou que o outro nom he seu padre ou seu avoo pela linha direita. E esto se entende asi come nos homees e como nas molheres. E em estes casos os juizes da igreja devem a conhecer delles se perante elles veerem e devem constranger cada huum daquelles contra que esto for provado per seu juizo. E se tal demanda veer perante os juizes sagraaes bem podem della conhecer e nom se podem defender per nenhuum costume que perante os juizes sagraaes nom passe se perante elles for posta e perante elles se deve contestar e provar e seguir ataa que por elles seja finda de sy ou de nom. E se algum quiser provar cada huma destas cousas susso ditas podeas provar pela fama da terra. E o que quiser provar pela fama da terra em estes casos e em outros semelhaveis nom nomeará as testemunhas per que o entende a provar nem nas dará por scripto se nom quiser mais devem enquerer e saber a verdade pela vezinhança e pelos moradores do logar ou da freguesia ou da rua segundo a fama e o costume da terra como doutras testemunhas quaesquer assy como diz de susso em no costume que se começa «dêsque as testemunhas» e cartas. E pode provar esto per parentes ou per parentas ou per outros homees e molheres que nom sejam seus parentes se o per elles poder provar. E per custume he que os enqueredores devem preguntar as testemunhas se o sabem por o padre ou por madre ou por avoo daquelle, ou se o avia ou lho ouviram chamar por filho ou se o criava e o tinha por filho ou se rogou os compadres que o fossem bautizar ou se o salvou despois. Esto se entende dos filhos da barregaã. E em esta guisa mesma devem preguntar pelo neto e pelo yrmaão e por outro parentesco qualquer que se aja de provar como dito he. E as testemunhas em este caso devem dizer que elles viram foam e foam e que se chamavam parentes em tanto graao. E o que quer provar pela fama da terra nom deve de nomear as testemunhas per que o entende de provar se nom quiser, mais os enqueredores devem de hir e saber a verdade e enquerer a vezindade e o logar pelos vezinhos e pelos moradores come doutras testemunhas quaesquer como de susso dito he.

Orden. de D. Duarte, fol. 69.

CLXXXIV

Capitulo dezasete em quaes casos podem testemunhar as molheres.

Testemunho de molheres valerá segundo o costume jeeral da casa de ElRey e do reino em casos que forem feitos e ditos de casamento e de esposorios e de enfiamentos e de compadradigos e de bautismos e de erezia, e em banho e em ryo e em fonte e em forno e em moinho e em moos e em feitos de fiar e de tecer e debaar e de torcer e en parto de molheres e em nacença de meninos e en dança e en quantar de molheres e nom em outras cousas senom em estas sobreditas as quaces som outorgadas de direito e de costume. Outrosy podem seer testemunhas as molheres e creudas em outro caso per direito e per costume; convem a saber em catamento de molheres se dovydado for o serem virgeens ou corrutas. Estas taaes devem seer boas molheres verdadeiras de boo testemunho e de boa nomeada e sem nenhuma sospeita porque estas ham de dessenganar os juizes pera darem seu juizo em certo. E devem seer creudas daquello que disserem em esta razom per juramento dos avangelhos e nom em outra guisa.

Orden. de D. Duarte, fol. 69 v.

CLXXXV

Capitulo dezoito como se pode provar o maleficio feito de noite.

Se ferirem¹ algum homem ou molher de noite ou lhe fizerem alguma cousa se o ouver de provar podese provar em esta guisa pelo costume. E se bradar de noite quando o ferirem ou lhe fezerem outra cousa sem razão dizendo «ay como me fere foam» ou «esto me faz foam» se alguuns homees sairem ás frestas ou ás portas e virem aquel que ferem ou a que fazem o mal e veemno bradar ou o que o fere e ainda que nom braade se veem que elle dá as feridas ainda que o nom conheça fica provado asy per esta voz se o ante avia ameaçado ou lhe quéria mal como quer que o nom vejam ou o nom conheçam. Outrosy a molher pode seer testemunha e valerá o seu testemunho com os homees em aquello que vir ou ouvir em logar ermo ou despovorado.

Orden. de D. Duarte, fol. 70.

¹ Na copia virem.

CLXXXVI

Capitulo dezanove como o ferido pode provar pela ferida segundo o costume.

Se algum tem ferida ou feridas rezentes ou de pouco e diz que lhas deu foam e o outro as nega deveas¹ provar per homees boos sem sobspeita se os ouver e entender que o per elles pode provar. E se nom ouver taaes testemunhas per que o prove e a ferida for negra ou aberta ou sangoenta de guisa que pareça della signal tamanho quer, e disser que o quer provar com aquella ferida e com sas ajudas assy como he de foro e de costume da terra, entam devem os juizes dizer aaquel que o assy quer provar que jure que lhe deu aquella ferida que mostra e deve de jurar como de costume em esta guisa. Deve hir jurar aa primeira quarta feira que veer depois daquelle dia aa ousya da igreja e deve jurar com quatro homees taaes como sy. E se for molher ferida deve jurar eom quatro molheres taaes como sy e comsigo cinco e seis com a ferida, e deve jurar que aquella foaã lhe deu aquella ferida. E este juramento fará com taaes pessoas que nom sejam seus parentes ataa o terceiro graao, e nom levará hi pera esto homees por dinheiros. E se o ferido ou ferida nom quiser jurar e diser que leixou o juramento em aquel que o ferio assy como ha costume da terra elle se deve salvar em esta guisa. Deve hir jurar á ousia da igreja asy como já dito he e devem de jurar com cinco homees bõos taaes como sy e seis comsigo, e se for molher outrosy deve a jurar com cinco molheres taaes como sy e comsigo seis, e o que ouver de jurar deve hir jurar a ora de terça e se nom for decairá do preito. E se hi for a outra parte que hade receber o juramento e nom vay hi o que aja de jurar outrosy será decaudo do preito. E os juizes devem a dar dous homees bõos por veedores² daquelle preito pera verem qual das partes nom veem ao juramento ou a que tempo veem e como jura aquelle que hade jurar. E estes homees bõos veedores devem hir com recado perante os juizes ao dia que lhe for posto e devem de dizer per juramento aquello que viram e ouviram em aquelle preito, e os que devem jurar que lhe deram a ferida devem jurar em esta guisa «eu juro per Deos e per este sancto ou sancta imagem³ que foam que aque está me deu esta ferida» e quando jurar deve de poer a mão na dita imagem⁴ e senom que Deus e aquelle sancto ou sancta hi o confonda. E entam os outros quatro devem jurar em esta guisa cada hum per sy «eu juro por este sancto ou sancta imagem que assy he como diz foam.» E se leixa a jura em este que diz que o ferio este se deve salvar em esta guisa. Deve jurar como dito he que elle nom deu aquella ferida aaquel e os outros todos cinco cada hum per sy deve jurar e dizer «nós juramos per Deus ou per este sancto ou sancta imagem que asy he como jurou foam.»

Orden. de D. Duarte, fol. 70.

¹ Na copia e outro as ne deveas

² Na copia veedores.

³ Na copia igreja.

⁴ Na copia igreja.

CLXXXVII

Capitulo vinte como os juizes e almotacés e officiaes devem jurar.

Quando os juizes forem feitos devem jurar nos sanctos avangelhos que tenham e que dem o seu direito a ElRey e a todos seus poboos o seu, e todos aquelles que a seu juizo veerem. E devem jurar nas mãos do tabelião segundo como manda a postura dElRey. E os almotacés devem jurar nos sanctos avangelhos nas mãos dos juizes que guardem e façam guardar todolos direitos ao concelho e que façam direito e justiça e que andem bem e lealmente em seu officio e cada hum delles deve seer creudos¹ sobre a falsidade que acharem assy como se fosse provada per muitos. E outrossi os jurados e os porteiros do concelho devem jurar nos sanctos avange-

¹ Na copia theudos.

lhos nas mãos dos juizes que lealmente e bem façam seu officio em aquellas cousas que lhes os juizes e os almotacées mandarem fazer E o testemunho do feito em que os preguntarem todos ensinbra ou cada huum delles per si valerá asy sobre chamamento come coomha come sobre penhora fazer e sobre couto ou testamento fazer ou poer ou alçar ou sobre entregar alguem ou sobre qualquer feito que lhes mandem fazer os juizes ou cada huum delles valerá o que elles disserem assi come se fosse provado per muitos quanto he em este seu officio. Outrosi os tetores que am de teer e de guardar os que nom sam didade devem jurar nos sanctos avanjelhos que bem e lealmente guardarão os corpos dos orphãos e sas cousas e procuraram¹ e defenderam aquellas cousas que de direito forem e ouverem de partir pelos ditos meninos e jurarão sobre os sanctos avanjelhos que bem e lealmente partam pelos ditos meninos. Outrosi os que devem jurar da malicia devem a jurar sobre os santos avanjelhos e jurarom em esta guisa. E poram as mãos anbas sobre os avanjelhos e diram assy «eu juro per Deus e per estes santos avanjelhos que eu bem e lealmente faça esta cousa.» Entom lhe devem dizer aquella cousa que hade dizer ou de fazer asi Deus e os sanctos avanjelos o ajudem e senom elles o confundam, e elle deve responder «amen.»

Orden. de D. Duarte, fol. 70 v.

¹ Na copia e procuraçom.

CLXXXVIII

Capitulo vinte e hum como aquelles que demandam pode leixar em verdade de seu contentor.

Todo homem que demanda fizer a outro sobre alguma cousa quer de movil quer de raiz quer alguma cousa que diz que lhe deve ou que lhe hade fazer ou que lhe fez como nom devia se lho nom pode provar per alguma maneira podeo leixar em sa verdade e elle deve jurar que diga verdade e se o nom quiser jurar será creudo daquella demanda o que en sa verdade leixou. E se aquel que ouver de jurar sobre a demanda que lhe fazem disser que leixa aquella jura aaquelle que o demanda podeo muy bem fazer. E se nom quiser jurar nom será¹ crido asi como se nom provasse nada. E se cada hum destes nom quiser jurar pera a verdade nos avanjelhos os juizes os devem esconjurar em esta guisa «voos dizees verdade, e se verdade disserdes ajudevos Deos ao corpo e a alma e vaades adiante e os filhos e quantas cousas em este mundo amardes e em que possardes vossas maaos todas vos vaan adiante e quando deste mundo sairdes Deus receba vossa aalma no seu sancto regno» e entam deve elle responder «amen.» «E se verdade leixardes de dezer por sanha nem por ira nem por cobiça nem por prol nem por dano nem por perda que se lhe en sega o corpo e o aver e a molher e os filhos e quantas cousas ouverdes e amardes e todallas cousas em que posardes mão todas vaam aavesas e que Deus e Sancta Maria sa madre vos confonda em este mundo e despois no outro e quando deste mundo sairdes que o diabo vos leve a alma come homem que jura falsidade» e elle deve a responder e dizer «amen.» E se a parte disser que hi á aquello que demanda e disser que nom quer que assy jure sobre os sanctos avanjelhos como he direito deve jurar tambem elle como todos os outros que os juizes quiserem. E se om jurar pera saber verdade asy como dito he per juramento dos avanjelhos, tirando se a outra parte diser que nom quer jurar senom como he costume da corte sem avanjelhos, e a parte que quer que seu contentor jure sobre os sanctos avanjelhos deve de dar os avanjelhos se os juizes ou aquelles que ouverem de receber a jura nom trouverem hy em esse lugar. Outrosy deve preguntar e esconjurar os enqueredores e as testemunhas como he de costume e nom sobre os avanjelhos e valerá o que deserem pois lho a parte nom demanda nem lho er mandam os juizes assy erom juramentar (*sic*). E despois que a parte ou as testemunhas que ouverem a dizer a verdade for juramentada asi como dito he os juizes ou os alvazys ou os enqueredores o devem preguntar por aquella cousa que deve e nom pôr mais nem por menos segundo o que foy negado da parte preguntando primeiramente pelo costume assy como dixe susso no titulo das testemunhas no capitulo que se começa «dêsque as testemunhas.»

Orden. de D. Duarte, fol. 71.

¹ Na copia jurar será.

CLXXXIX

Capitulo vinte e dous como os judeos devem jurar em na toura.

Se algum leixa alguma cousa em no judeu pera dizer a verdade que jure como he de costume na sa sinagoga sobre aver que lhe devam ou que elle deva ou que digam que lhe he ja pagado e o elle nega o judeu deve jurar pera dizer verdade na toura como manda o seu juramento delles e deve a ir jurar na primeira quarta feira despois daquelle dia que lhe foy assignado o juramento e devem hy seer as partes a que hade jurar e a que hade receber o juramento em na quarta feira como seja hi ataa ora de terça e develhe a dar huum judeu veedor que vaa hi aaquelle dia e outro cristão que vejam e guardem como jura e o que vay hi ou qual nom ou per qual das partes fica que se nom compre o juramento. Estes deveem seer dados pelos juizes ou pelo arraby se

mester for. E se ouver a jurar sobre dinheiros que deva ou que lhe devam deve hi de levar os dinheiros áquelle que os demandá e a parte que hi nom for no dia susso dito asi como dito he descairá do preito. E entom devem jurar na toura se nom des hum marevedim a susso. E se o judeu for nomeado por testemunha esse judeu deve jurar segundo judeu sooe a jurar antre sy. E se sobre outra cousa ouver de jurar que nom seja sobre o principal deve de jurar aa beira da sinagoga e nom como dito he, e outrossy o mouro forro.

Orden. de D. Duarte, fol. 71 v.

CXC

A serie de estabelecimentos ou costumes que segue desde numero CXC até CCXVI constitue a especie de codigo de processo civil de que falámos com assás de individuação a pag. 153 e 154, abrangendo desde a citação até a sentença definitiva, apelações e agravos. Ahi notámos que a divisão dos diferentes estatutos e costumes era diversa nos dous codices do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte, sendo preferivel a divisão adoptada naquella á adoptada neste. Seguimo-la pois. Tambem ahi notámos que em muitas das suas disposições se contém a materia de leis e costumes avulsos que já ficam publicados, como succede na anterior compilação sobre o systema de provas judiciaes. Esta observação geral dispensa-nos de indicar em cada um dos estatutos a lei que substancia ou que lhe é correlativa, deixando esse cuidado aos estudiosos do nosso primitivo direito.

Aqui se começa os eustumes e os stabelecimentos da cassa de ElRey.

Dito he na ley da revelya segral que se o emprazado nom veem per sy ou per seu procurador que pena deve aver. Outrossy he dito-em na primeira ley das da corte que se nom veem o que o fez emprazar que pena deve aver. E agora convem que saibaaes qual he o costume da casa de ElRey. Se algum fez emprazar algum contentor e anbos venham a juizo primeiramente devemos catar se alguma das partes ou ambas se per procuradores veem cousa que o procurador faça ou diga em no porteiro nom valha ataa que seja julgado per procurador que a precuração que amostre é avondossa pera poder demandar ou defender aquelle preito.

Orden. de D. Duarte, fol. 72 v.

CXCI

Stabelecimento da demanda que he em casa delRey se he muill se rraiz.

Costume¹ he² que³ sse⁴ algum⁵ he⁶ çitado⁷ como⁸ deue⁹ e¹⁰ o¹¹ preyto¹² fica¹³ en¹⁴ casa¹⁵ delRey¹⁶ deuemos¹⁷ catar¹⁸ se¹⁹ a²⁰ demanda²¹ he²² contada²³ do²⁴ mouil²⁵ sse²⁶ de²⁷ rraiz²⁸.

fol. 6.

N.º 4

Costume segundo : que prazo ùeve aver o demandado pera responder.

10 a 13 o preito ficará

18 de catar

23 e 24 de

28 raiz. E se he de raiz averá o demandador prazo de nove dias pera responder á demanda. E se a demanda he de movil averá o demandador prazo

de tres dias pera responder aa demanda. E pois que o demandador ouver prazo de nove dias pera responder aa demanda sobre cousa que seia de raiz, pode pedir mostra, e despois de mostra averá nove dias de prazo o demandado salvo que pode ainda poer por sy que nom foy ainda mostra feita como devia.

fol. 72 v.

CXCII

Stabelecimento de como nom he theudo a rresponder mais que aaquelo que he na çitaçom.

Costume¹ he² e³ des⁴ hi⁵ he⁶ dereyto⁷ que⁸ sse⁹ algum¹⁰ he¹¹ çitado¹² assy¹³ como¹⁴ deue¹⁵ e¹⁶ lhi¹⁷ ade¹⁸ na¹⁹ demanda²⁰ mais²¹ que²² anda²³ na²⁴ çitaçom²⁵ nom²⁶ he²⁷ theudo²⁸ de²⁹ rresponder³⁰ aaquelo³¹ que³² lhi³³ adem³⁴ de³⁵ mais³⁶ ca³⁷ anda³⁸ na³⁹ çitaçom⁴⁰.

fol. 6.

N.º 4

Costume terceiro : que prazo deve d'aver o demandador.

3 a 5 des y

18 emadem mais

21 a 23 que ainda

34 emadem

37 que

fol. 72 v.

CXCIII

Stabeleçimento como deuem a dar prazo ao demandador e ao demandado.

Costume¹ he² depois³ que⁴ a⁵ demanda⁶ he⁷ feita⁸ e⁹ dam¹⁰ prazo¹¹ ao¹² demandado¹³ pera¹⁴ responder¹⁵ a¹⁶ ela¹⁷ e¹⁸ se¹⁹ lhi²⁰ adem²¹ na²² demanda²³ quando²⁴ lha²⁵ outra²⁶ uez²⁷ fazem²⁸ auerá²⁹ o³⁰ demandado³¹ outro³² prazo³³ pera³⁴ rresponder³⁵ e³⁶ pera³⁷ auer³⁸ consselho³⁹ aaquello⁴⁰ que⁴¹ lhi⁴² adem⁴³ de⁴⁴ mais⁴⁵ em⁴⁶ na⁴⁷ demanda⁴⁸ que⁴⁹ quando⁵⁰ lha⁵¹ primeiramente⁵² fazem⁵³. E⁵⁴ auelo-ha⁵⁵ segundo⁵⁶ qual⁵⁷ for⁵⁸ a⁵⁹ demanda⁶⁰. E⁶¹ sse⁶² for⁶³ de⁶⁴ rraiz⁶⁵ de⁶⁶ IX⁶⁷ dias⁶⁸: sse⁶⁹ for⁷⁰ de⁷¹ muuil⁷² de⁷³ III⁷⁴ dias⁷⁵ assy⁷⁶ como⁷⁷ de⁷⁸ ssuso⁷⁹ iá⁸⁰ dissemos⁸¹. E⁸² quantas⁸³ uezes⁸⁴ lhi⁸⁵ o⁸⁶ demandador⁸⁷ ader⁸⁸ em⁸⁹ na⁹⁰ demanda⁹¹ tantas⁹² uezes⁹³ auerá⁹⁴ o⁹⁵ demandado⁹⁶ prazo⁹⁷ pera⁹⁸ rresponder⁹⁹ e¹⁰⁰ pera¹⁰¹ auer¹⁰² consselho¹⁰³ aaquello¹⁰⁴ que¹⁰⁵ lhi¹⁰⁶ adem¹⁰⁷.

fol. 6.

N.º 4

9 e 10 e á
12 e
18 e 21 se lhe emadem
43 e 45 emadem mais
49 e 50 quando
53 fezerão.

61 e 62 se
66 e 67 averá nove
69 a 73 e se for movil averá
80 e 81 dissemos.
86 a 88 emader o demandador
100 a 107 aaquillo que lhe mais emadem.

fol. 72 r.

CXCIV

Costume dos que deuem seer çitados pera a casa dElRey.

Costume¹ he² e³ des⁴ hi⁵ he⁶ deryto⁷ que⁸ sse⁹ alguuns¹⁰ ham¹¹ muitas¹² demandas¹³ contra¹⁴ outro¹⁵ ou¹⁶ des¹⁷ duas¹⁸ a¹⁹ ssuso²⁰ que²¹ posso²² mui²³ bem²⁴ çitar²⁵ sobre²⁶ todas²⁷ a²⁸ tanto²⁹ que³⁰ sseia³¹ daqueles³² que³³ podem³⁴ çitar³⁵ outros³⁶ per³⁷ rrazom³⁸ de³⁹ si⁴⁰ come⁴¹ per⁴² rrazom⁴³ de⁴⁴ cousa⁴⁵ ssobre⁴⁶ que⁴⁷ o⁴⁸ çita⁴⁹ come⁵⁰ per⁵¹ rrazom⁵² daquel⁵³ que⁵⁴ o⁵⁵ çita⁵⁶ que⁵⁷ pode⁵⁸ sseer⁵⁹ tal⁶⁰ pessooa⁶¹ que⁶² deue⁶³ rresponder⁶⁴ per⁶⁵ casa⁶⁶ dElRey⁶⁷ de⁶⁸ qual⁶⁹ preyto⁷⁰ quer⁷¹ ou⁷² de⁷³ qual⁷⁴ demanda⁷⁵ quer⁷⁶ que⁷⁷ lhi⁷⁸ faça⁷⁹ assy⁸⁰ como⁸¹ adeante⁸² diremos⁸³. Mais⁸⁴ enpero⁸⁵ o⁸⁶ çitado⁸⁷ nom⁸⁸ he⁸⁹ theudo⁹⁰ de⁹¹ rresponder⁹² a⁹³ todas⁹⁴ as⁹⁵ demandas⁹⁶ mais⁹⁷ a⁹⁸ huma⁹⁹. E¹⁰⁰ depois¹⁰¹ que¹⁰² aquela¹⁰³ for¹⁰⁴ desenbargada¹⁰⁵ per¹⁰⁶ iuizo¹⁰⁷ rresponderá¹⁰⁸ aa¹⁰⁹ outra¹¹⁰ até¹¹¹ que¹¹² todas¹¹³ sseiam¹¹⁴ desenbargadas¹¹⁵ per¹¹⁶ iuizo¹¹⁷.

fol. 6 v.

N.º 4

Costume quarto como o çitado deve responder.

7 a 5 dasy
10 e 11 algum ha
15 a 17 outros ou de
22 possa
27 todos
31 seiam
38 a 41 sy tambem como
44 da
49 çitar
53 daquelles

55 e 56 cita
63 deva
70 a 75 demanda
79 outrem faça
83 dizemos.
86 e 87 çitado
90 a 92 theudo
97 responder ajuntadamente mais
109 á

fol. 73.

CXCV

Costume dos que deuem seer çitados por força noua.

Costume¹ he² que³ sse⁴ algum⁵ for⁶ çitado⁷ sobre⁸ força⁹ noua¹⁰ que¹¹ faça¹²: entendesse¹³ por¹⁴ noua¹⁵ ante¹⁶ que¹⁷ o¹⁸ ano¹⁹ e²⁰ dia²¹ seia²² passado²³ des²⁴ que²⁵ a²⁶ força²⁷ for²⁸ feita²⁹ que³⁰ nom³¹ deue³² auer³³ prazo³⁴ o³⁵ demandado³⁶ e³⁷ podelho³⁸ tolher³⁹ o⁴⁰ demandador⁴¹ per⁴² rrazom⁴³ que⁴⁴ o⁴⁵ nom⁴⁶ aia⁴⁷ ssaluo⁴⁸ se⁴⁹ lhi⁵⁰ o⁵¹ demandador⁵² demanda⁵³ mais⁵⁴ ca⁵⁵ anda⁵⁶ na⁵⁷ çitaçom⁵⁸ ou⁵⁹ se⁶⁰ o⁶¹ demandado⁶² pede⁶³ prazo⁶⁴ pera⁶⁵ rrecusar⁶⁶ o⁶⁷ iuiz⁶⁸ e⁶⁹ nom⁷⁰ pode⁷¹ nem⁷² deue⁷³ pedir⁷⁴ mais⁷⁵ saluo⁷⁶ pera⁷⁷ sinplezmente⁷⁸ dizer⁷⁹

N.º 4

N.º 5-A

N.º 5-B

Costume quinto como o que for çitado sobre força nova deve responder.

18 a 23 seja passado o ano e o dia
28 foy
51 a 55 der o demandador em na demanda mais que
71 a 81 no pede pera responder simpresmente á demanda

1 a 178 ElRey Dom Affonso o Terceiro da Louvada Memoria em seu tempo fez Ley, per que estabeleceo, e hordenou, que se algum fosse çitado principalmente por força nova, a saber, ante que fosse passado anno e dia, des que a força fosse feita, que tal como este deve loguo responder ao que

18 a 23 seja passado o anno e dia
33 a aver
50 a 56 lho der o demandador na demanda, mais daquelle que ouve
64 o prazo
71 a 79 o pede pera responder simpresmente

M. L. Tom. I.

76

aa⁸⁰ demanda⁸¹ ca⁸² per⁸³ estas⁸⁴ rrazões⁸⁵ pode⁸⁶ auer⁸⁷ prazo⁸⁸ e⁸⁹ doutra⁹⁰ guisa⁹¹ nom⁹². E⁹³ este⁹⁴ tolhimen-
to⁹⁵ do⁹⁶ prazo⁹⁷ da⁹⁸ demanda⁹⁹ da¹⁰⁰ força¹⁰¹ noua¹⁰² entendesse¹⁰³ en¹⁰⁴ logar¹⁰⁵ quando¹⁰⁶ a¹⁰⁷ demanda¹⁰⁸ he¹⁰⁹
feita¹¹⁰ nouamente¹¹¹ per¹¹² dante¹¹³ o¹¹⁴ ssobrejuiz¹¹⁵ ou¹¹⁶ per¹¹⁷ dante¹¹⁸ qualquer¹¹⁹ iuiz¹²⁰ que¹²¹ deua¹²² a¹²³ co-
nhoçer¹²⁴ do¹²⁵ preyto¹²⁶. E¹²⁷ sse¹²⁸ o¹²⁹ demandador¹³⁰ nom¹³¹ tolhe¹³² este¹³³ prazo¹³⁴ ao¹³⁵ demandado¹³⁶ ante¹³⁷
aque¹³⁸ iuiz¹³⁹ que¹⁴⁰ primeiramente¹⁴¹ conhoçe¹⁴² do¹⁴³ preyto¹⁴⁴ e¹⁴⁵ o¹⁴⁶ preyto¹⁴⁷ uem¹⁴⁸ ante¹⁴⁹ outro¹⁵⁰ iuiz¹⁵¹
mayor¹⁵² quer¹⁵³ per¹⁵⁴ apelaçom¹⁵⁵ quer¹⁵⁶ per¹⁵⁷ outra¹⁵⁸ guisa¹⁵⁹ nom¹⁶⁰ pode¹⁶¹ o¹⁶² demandador¹⁶³ tolher¹⁶⁴
que¹⁶⁵ nom¹⁶⁶ aia¹⁶⁷ prazo¹⁶⁸ ante¹⁶⁹ este¹⁷⁰ iuiz¹⁷¹ mayor¹⁷² a¹⁷³ que¹⁷⁴ depois¹⁷⁵ ueo¹⁷⁶ o¹⁷⁷ preyto¹⁷⁸.

fol. 6 v.

N.º 4

85 duas rrazoens
93 e 94 Este
96 de
112 a 118 perante os sobrejuizes ou perante
123 e 124 conhecer
127 ca
142 a 144 conhecer do feito
164 tolher ao demandado
173 ante
176 e 177 venha ao

fol. 73.

N.º 5-A

contra elle he dito sobre a dita força, sem aven-
do outro algum prazo pera responder a ello :
e que esto ouvesse lugar, quando ao tempo da
citaçam fosse declarado ao Reo, como era citado
por rezam da dita força; ca se na dita citação
nom lhe fosse declarado, como o citavam por
causa da dita força, em tal caso pedindo prazo
em Juizo pera responder ao que contra elle fosse
dito sobre a dita força, deuelhe ser outorguado.
Item. Se o citado por a dita força quisesse
recusar o dito Juiz, e pedisse pera ello prazo,
deue-lhe ser outorguado : e que todo esto que
dito he ouvesse lugar no Juiz, perante que a de-
manda principalmente fosse começada; e quando
a demanda fosse perante o Juiz d'Appellaçam,
e o citado pedisse prazo pera responder á dita
demanda feita sobre a força, fosse-lhe outorgua-
do, ainda que a força, sobre que fosse demanda-
do, fosse nova.

Liv. III, f.º 52.

N.º 5-B

85 duas rrazoens
96 de
100 de
104 a 106 quando
112 e 113 perante
117 e 118 perante
123 a 127 conhecer do feito; ca
142 conhece
164 tolher ao demandado,
168 o prazo
173 e 174 perante o qual
178 preito, etc.

Liv. v, f.º 69.

CXCVI

Stabeleçimento das pessoas que deuem seer çitadas aa casa delRey.

Estas¹ cousas² de³ ssuso⁴ dictas⁵ ssom⁶ uerdade⁷ sse⁸ aquel⁹ que¹⁰ he¹¹ çitado¹² sse¹³ he¹⁴ daquelas¹⁵ pes-
soas¹⁶ que¹⁷ deuem¹⁸ sseer¹⁹ çitadas²⁰ aa²¹ casa²² delRey²³ tambem²⁴ per²⁵ rrazom²⁶ de²⁷ sy²⁸ meesmos²⁹ come³⁰
per³¹ rrazom³² daquel³³ que³⁴ o³⁵ faz³⁶ çitar³⁷ come³⁸ per³⁹ rrazom⁴⁰ da⁴¹ cousa⁴² sobre⁴³ que⁴⁴ o⁴⁵ çita⁴⁶ assy⁴⁷
come⁴⁸ ssom⁴⁹ conçelhos⁵⁰ juizes⁵¹ aluaziis⁵² alcaldes⁵³ que⁵⁴ ssom⁵⁵ en⁵⁶ logo⁵⁷ de⁵⁸ iuizes⁵⁹ assy⁶⁰ como⁶¹ som⁶²
en⁶³ alguuns⁶⁴ logares⁶⁵ en⁶⁶ Bragança⁶⁷ e⁶⁸ rricos⁶⁹ homeens⁷⁰ e⁷¹ rricas⁷² donas⁷³ e⁷⁴ meestres⁷⁵ dordem⁷⁶ de⁷⁷
caualaria⁷⁸ assy⁷⁹ como⁸⁰ a⁸¹ do⁸² Tenple⁸³ e⁸⁴ dAuis⁸⁵ e⁸⁶ do⁸⁷ Espital⁸⁸ : outrossy⁸⁹ a⁹⁰ ordem⁹¹ de⁹² Sam⁹³
Beento⁹⁴ todos⁹⁵ estes⁹⁶ de⁹⁷ ssuso⁹⁸ dictos⁹⁹ podem¹⁰⁰ seer¹⁰¹ chamados¹⁰² aa¹⁰³ casa¹⁰⁴ delRey¹⁰⁵ doutras¹⁰⁶ pes-
sõas¹⁰⁷ quaaesquer¹⁰⁸ que¹⁰⁹ demandas¹¹⁰ aiam¹¹¹ contra¹¹² eles¹¹³. Outrossy¹¹⁴ tabelliões¹¹⁵ podem¹¹⁶ seer¹¹⁷ cha-
mados¹¹⁸ sobre¹¹⁹ feito¹²⁰ de¹²¹ ssa¹²² scriptura¹²³ ou¹²⁴ se¹²⁵ nom¹²⁶ husam¹²⁷ de¹²⁸ seu¹²⁹ offizio¹³⁰ assy¹³¹ como¹³²
deuem¹³³ e¹³⁴ nom¹³⁵ ssobre¹³⁶ al¹³⁷. E¹³⁸ meyrinho¹³⁹ mayor¹⁴⁰ saluo¹⁴¹ sobre¹⁴² cousa¹⁴³ que¹⁴⁴ tanga¹⁴⁵ aa¹⁴⁶ ssa¹⁴⁷
iustiça¹⁴⁸.

fol. 6 v.

N.º 4

Costume sexto quaes pessoas podem ser çitadas a casa delRey per rrazom de sy ou da citaçam.

27 a 29 de sy mesmo
46 çitar como per rrazom de sy mesmo
51 a 53 e juizes e alvazys e alcaldes
64 e 65 logares alguuns
71 a 77 e mestres da hordem da
81 e 82 do
86 e dOres e

116 devem de
121 da
124 e
127 usasse
140 moor
146 e 147 a sua

fol. 73

CXCVII

Stabeleçimento daquelles que ham priuillegio pera chamar aa casa delRey.

Per¹ rrazom² daquelles³ que⁴ ham⁵ poder⁶ e⁷ priuillegio⁸ de⁹ chamar¹⁰ outros¹¹ com¹² que¹³ aiam¹⁴ prey-
tos¹⁵ aa¹⁶ casa¹⁷ delRey¹⁸ assy¹⁹ como²⁰ som²¹ ouençaes²² mayores²³ delRey²⁴ e²⁵ seus²⁶ sobrejuizes²⁷ e²⁸ seu²⁹

N.º 4

Capitulo settimo daquelles que am priuillegio de çitar á casa de ElRey.

14 ham

16 á

remos³⁶⁷ en³⁸⁸ no³⁸⁹ titulo³⁹⁰ dos³⁹¹ que³⁹² podem³⁹³ seer³⁹⁴ procuradores³⁹⁵. E³⁹⁶ sse³⁹⁷ desfaz³⁹⁸ a³⁹⁹ çitaçom⁴⁰⁰ ou⁴⁰¹ tolhe⁴⁰² o⁴⁰³ procurador⁴⁰⁴ que⁴⁰⁵ o⁴⁰⁶ nom⁴⁰⁷ pode⁴⁰⁸ seer⁴⁰⁹ en⁴¹⁰ aquele⁴¹¹ preyto⁴¹² deue⁴¹³ o⁴¹⁴ ssobreiuz⁴¹⁵ ou⁴¹⁶ outro⁴¹⁷ qualquer⁴¹⁸ iuiz⁴¹⁹ iulgar⁴²⁰ por⁴²¹ rreuel⁴²² o⁴²³ que⁴²⁴ o⁴²⁵ çitou⁴²⁶ por⁴²⁷ ssa⁴²⁸ rreuelia⁴²⁹ deue⁴³⁰ a⁴³¹ asoluer⁴³² o⁴³³ çitado⁴³⁴ daquel⁴³⁵ chamamento⁴³⁶. E⁴³⁷ sse⁴³⁸ o⁴³⁹ outra⁴⁴⁰ uez⁴⁴¹ chamar⁴⁴² ssobre⁴⁴³ aq-
la⁴⁴⁴ cousa⁴⁴⁵ nom⁴⁴⁶ lhi⁴⁴⁷ deue⁴⁴⁸ a⁴⁴⁹ rresponder⁴⁵⁰ até⁴⁵¹ que⁴⁵² lhi⁴⁵³ dê⁴⁵⁴ as⁴⁵⁵ custas⁴⁵⁶ do⁴⁵⁷ prymeyro⁴⁵⁸ cha-
mamento⁴⁵⁹ segundo⁴⁶⁰ a⁴⁶¹ ley⁴⁶² da⁴⁶³ corte⁴⁶⁴. E⁴⁶⁵ sse⁴⁶⁶ lhi⁴⁶⁷ nom⁴⁶⁸ poder⁴⁶⁹ desfazer⁴⁷⁰ a⁴⁷¹ procuraçom⁴⁷²
deue⁴⁷³ dizer⁴⁷⁴ contra⁴⁷⁵ a⁴⁷⁶ çitaçom⁴⁷⁷ e⁴⁷⁸ sse⁴⁷⁹ a⁴⁸⁰ desfezer⁴⁸¹ outrossy⁴⁸² deue⁴⁸³ o⁴⁸⁴ ssobreiuz⁴⁸⁵ iulgar⁴⁸⁶
por⁴⁸⁷ rreuel⁴⁸⁸ o⁴⁸⁹ que⁴⁹⁰ o⁴⁹¹ çitou⁴⁹² e⁴⁹³ assoluer⁴⁹⁴ daquel⁴⁹⁵ chamamento⁴⁹⁶ o⁴⁹⁷ çitado⁴⁹⁸. E⁴⁹⁹ sse⁵⁰⁰ o⁵⁰¹ çit-
tado⁵⁰² uem⁵⁰³ per⁵⁰⁴ procurador⁵⁰⁵ deue⁵⁰⁶ o⁵⁰⁷ que⁵⁰⁸ o⁵⁰⁹ çitou⁵¹⁰ dizer⁵¹¹ contra⁵¹² ele⁵¹³ e⁵¹⁴ contra⁵¹⁵ a⁵¹⁶ pro-
curaçom⁵¹⁷ asy⁵¹⁸ como⁵¹⁹ de⁵²⁰ ssuso⁵²¹ dissemos⁵²². E⁵²³ sse⁵²⁴ o⁵²⁵ desfaz⁵²⁶ nom⁵²⁷ deue⁵²⁸ sseer⁵²⁹ procurador⁵³⁰
en⁵³¹ aquel⁵³² preyto⁵³³ pedirá⁵³⁴ que⁵³⁵ lhi⁵³⁶ iulguem⁵³⁷ por⁵³⁸ rreuel⁵³⁹ o⁵⁴⁰ çitado⁵⁴¹ e⁵⁴² por⁵⁴³ ssa⁵⁴⁴ rreuelia⁵⁴⁵
que⁵⁴⁶ o⁵⁴⁷ meta⁵⁴⁸ en⁵⁴⁹ possissom⁵⁵⁰ da⁵⁵¹ cousa⁵⁵² demandada⁵⁵³ sse⁵⁵⁴ a⁵⁵⁵ demanda⁵⁵⁶ for⁵⁵⁷ rreal⁵⁵⁸. E⁵⁵⁹ sse⁵⁶⁰
for⁵⁶¹ pessoal⁵⁶² que⁵⁶³ o⁵⁶⁴ metam⁵⁶⁵ en⁵⁶⁶ possissom⁵⁶⁷ de⁵⁶⁸ tantos⁵⁶⁹ beens⁵⁷⁰ do⁵⁷¹ çitado⁵⁷² per⁵⁷³ como⁵⁷⁴ for⁵⁷⁵
a⁵⁷⁶ demanda⁵⁷⁷. E⁵⁷⁸ sse⁵⁷⁹ ao⁵⁸⁰ ssobreiuz⁵⁸¹ ou⁵⁸² a⁵⁸³ outro⁵⁸⁴ qualquer⁵⁸⁵ iuiz⁵⁸⁶ for⁵⁸⁷ pedido⁵⁸⁸ deuelho⁵⁸⁹ fa-
zer⁵⁹⁰. E⁵⁹¹ se⁵⁹² os⁵⁹³ procuradores⁵⁹⁴ duma⁵⁹⁵ e⁵⁹⁶ da⁵⁹⁷ outra⁵⁹⁸ parte⁵⁹⁹ ficam⁶⁰⁰ por⁶⁰¹ liidemos⁶⁰² entrem⁶⁰³ a⁶⁰⁴
seu⁶⁰⁵ preito⁶⁰⁶ e⁶⁰⁷ ssigamno⁶⁰⁸ segundo⁶⁰⁹ dereyto⁶¹⁰ e⁶¹¹ costume⁶¹² assy⁶¹³ como⁶¹⁴ perteençe⁶¹⁵ aa⁶¹⁶ demanda⁶¹⁷.

fol. 7.

N.º 4

388 e 389 no
395 procuradores ou nom.
398 desfezer
402 tolher
408 deve
427 e por
437 a 439 E se
442 citar
449 e 450 responder
454 nom dê
483 o deve

486 a iulgar
491 a 493 citou e o
509 e 510 citou de
526 desfezer que
536 lho
546 a 550 pidirá que o metam em posse
555 a 557 for demanda
585 e 586 iuiz qualquer
589 devemho
595 da huma
604 em

fol. 7 r.

CXCIX

Stabeleçimento como o demandador pode declarar as rrazoens como quer que as a çitaçom non declare.

De¹ costume² que³ como⁴ quer⁵ que⁶ nom⁷ declare⁸ a⁹ çitaçom¹⁰ todalas¹¹ rrazoens¹² que¹³ perteençem¹⁴
aa¹⁵ demanda¹⁶ que¹⁷ as¹⁸ possa¹⁹ o²⁰ demandador²¹ declarar²² ante²³ aquel²⁴ iuiz²⁵ que²⁶ deu²⁷ a²⁸ çitaçom²⁹ e³⁰
que³¹ deue³² ouuir³³ o³⁴ preyto³⁵. En³⁶ outra³⁷ parte³⁸ he³⁹ costume⁴⁰ que⁴¹ depois⁴² que⁴³ a⁴⁴ demanda⁴⁵ he⁴⁶
feita⁴⁷ e⁴⁸ o⁴⁹ demandado⁵⁰ ha⁵¹ prazo⁵² pera⁵³ rresponder⁵⁴ a⁵⁵ ela⁵⁶ sse⁵⁷ o⁵⁸ demandado⁵⁹ diz⁶⁰ que⁶¹ nom⁶²
he⁶³ theudo⁶⁴ a⁶⁵ rresponder⁶⁶ deue⁶⁷ a⁶⁸ dizer⁶⁹ todalas⁷⁰ rrazoens⁷¹ que⁷² ha⁷³ por⁷⁴ ssy⁷⁵ en⁷⁶ cada⁷⁷ huum⁷⁸
passo⁷⁹. En⁸⁰ outra⁸¹ parte⁸² deuelhi⁸³ a⁸⁴ responder⁸⁵ a⁸⁶ todos⁸⁷ ou⁸⁸ tam⁸⁹ solamente⁹⁰ aaqueles⁹¹ a⁹² que⁹³
lhi⁹⁴ o⁹⁵ ssobreiuz⁹⁶ mandar⁹⁷ rresponder⁹⁸. E⁹⁹ outrossy¹⁰⁰ o¹⁰¹ demandador¹⁰² deue¹⁰³ a¹⁰⁴ dizer¹⁰⁵ todalas¹⁰⁶ rra-
zoens¹⁰⁷ que¹⁰⁸ ha¹⁰⁹ por¹¹⁰ ssy¹¹¹ cada¹¹² passo¹¹³ do¹¹⁴ preyto¹¹⁵ assy¹¹⁶ como¹¹⁷ quer¹¹⁸ desfazer¹¹⁹ a¹²⁰ procura-
çom¹²¹ quanto¹²² he¹²³ en¹²⁴ ela¹²⁵ que¹²⁶ nom¹²⁷ deue¹²⁸ ualer¹²⁹ per¹³⁰ algumas¹³¹ rrazoens¹³². E¹³³ sse¹³⁴ quer¹³⁵
outras¹³⁶ cousas¹³⁷ contra¹³⁸ o¹³⁹ defendedor¹⁴⁰ ou¹⁴¹ sse¹⁴² quer¹⁴³ dizer¹⁴⁴ aa¹⁴⁵ ssa¹⁴⁶ pessoa¹⁴⁷ do¹⁴⁸ procurador¹⁴⁹
per¹⁵⁰ algumas¹⁵¹ rrazoens¹⁵² que¹⁵³ nom¹⁵⁴ deue¹⁵⁵ sseer¹⁵⁶ procurador¹⁵⁷. E¹⁵⁸ tambem¹⁵⁹ o¹⁶⁰ demandador¹⁶¹
come¹⁶² o¹⁶³ demandado¹⁶⁴ deuem¹⁶⁵ a¹⁶⁶ dizer¹⁶⁷ todas¹⁶⁸ as¹⁶⁹ rrazoens¹⁷⁰ que¹⁷¹ por¹⁷² ssy¹⁷³ ouuerem¹⁷⁴ en¹⁷⁵
cada¹⁷⁶ huum¹⁷⁷ desses¹⁷⁸ passos¹⁷⁹ ataa¹⁸⁰ çima¹⁸¹ do¹⁸² preyto¹⁸³. Esto¹⁸⁴ he¹⁸⁵ uerdade¹⁸⁶ se¹⁸⁷ lho¹⁸⁸ demandar¹⁸⁹
a¹⁹⁰ parte¹⁹¹ e¹⁹² en¹⁹³ outra¹⁹⁴ guisa¹⁹⁵ nom¹⁹⁶.

fol. 7 v.

N.º 4

Capitulo dez como o citado deve dizer contra o iuz.

1 e 2 De costume he
11 de todalas
26 de que
36 a 38 Item
67 e 68 a ella deve
71 rrazoes que ha a nom responder. E outrossy en todolos outros passos do preito devã dizer todalas rrazoes
80 a 82 E a outra
87 todas
91 aquellas

98 a 100 dizer e responder.

Capitulo onze como o demandador e o demandado devem dizer todalas rrazoes que ouverem.

Outrossy
104 de
112 en cada
118 se quer
136 dizer outras
140 defendido
158 Ca
166 a 169 de dizer todalas
178 destes
184 e esto
193 e 194 doutra

fol. 74.

CC

Capitulo doze o demandador e o demandado devem jurar de malicia no começo do preito.

Outrosy he custume de jurarem de malicia tambem o demandador como o demandado em todas as razoes que a outra parte demandar e doutra guisa nom, salvo se a parte a que demandam o juramento se pode defender per razom que nom deve de jurar, e dès aly devem hir per seu preito em diante as partes e fazerem sas perguntas e seguirem sa demanda asy como entenderem que melhor he ou que mais mester faz a essa demanda.

Orden. de D. Duarte, fol. 74.

CCI

Stabelecimento contra aqueles que sse uam dante o iuiz ssem mandado ante que ouçam ssentença.

A¹ ley² da³ corte⁴ nos⁵ ensina⁶ que⁷ sse⁸ hindo⁹ pelo¹⁰ preyto¹¹ ante¹² que¹³ a¹⁴ demanda¹⁵ sseia¹⁶ conhecida¹⁷ ou¹⁸ negada¹⁹ se²⁰ o²¹ demandado²² sse²³ uay²⁴ sem²⁵ mandado²⁶ do²⁷ iuiz²⁸ que²⁹ o³⁰ deue³¹ ouuir³² iulgaloha³³ por³⁴ rreuel³⁵. E³⁶ por³⁷ ssa³⁸ rreuelia³⁹ deue⁴⁰ mandar⁴¹ meter⁴² o⁴³ demandador⁴⁴ en⁴⁵ possissom⁴⁶ da⁴⁷ cousa⁴⁸ demandada⁴⁹ sse⁵⁰ a⁵¹ demanda⁵² he⁵³ rreal⁵⁴ casa⁵⁵ ou⁵⁶ vinha⁵⁷ ou⁵⁸ outra⁵⁹ herdade⁶⁰. E⁶¹ sse⁶² a⁶³ demanda⁶⁴ he⁶⁵ pessoal⁶⁶ deue⁶⁷ o⁶⁸ ssobreiuiz⁶⁹ iulgar⁷⁰ por⁷¹ rreuel⁷² assy⁷³ como⁷⁴ sobre⁷⁵ dicto⁷⁶ he⁷⁷ e⁷⁸ por⁷⁹ ssa⁸⁰ rreuelia⁸¹ deue⁸² mandar⁸³ meter⁸⁴ o⁸⁵ demandador⁸⁶ en⁸⁷ possissom⁸⁸ de⁸⁹ tantos⁹⁰ beens⁹¹ do⁹² demandado⁹³ ssegundo⁹⁴ quanto⁹⁵ o⁹⁶ demandador⁹⁷ estimar⁹⁸ per⁹⁹ iuramento¹⁰⁰. E¹⁰¹ o¹⁰² costume¹⁰³ nos¹⁰⁴ demonstra¹⁰⁵ aqui¹⁰⁶ sse¹⁰⁷ o¹⁰⁸ demandado¹⁰⁹ he¹¹⁰ rreuel¹¹¹ depoy¹¹² que¹¹³ a¹¹⁴ demanda¹¹⁵ he¹¹⁶ conhecida¹¹⁷ ou¹¹⁸ negada¹¹⁹ que¹²⁰ pena¹²¹ deue¹²² auer¹²³.

fol. 7 v.

N.º 4

Capitulo treze como juiz deve livrar e proceder nos preitos reaes e pessoas.

8 e 9 hindo
32 e 33 o juiz iulgar
57 e 60 vinha.
67 e 69 deveo o juiz

98 a 100 estimar.
107 que se
117 a 119 conhecida

fol. 74.

CCII

Stabelecimento contra o demandado que se uay ante da sentença.

Depois¹ que² a³ demanda⁴ he⁵ conhecida⁶ per⁷ confissom⁸ da⁹ parte¹⁰ ou¹¹ por¹² testemunhas¹³ per¹⁴ dante¹⁵ o¹⁶ iuiz¹⁷ e¹⁸ sse¹⁹ uay²⁰ depoy²¹ o²² demandado²³ e²⁴ nom²⁵ quer²⁶ ouuir²⁷ a²⁸ sentença²⁹ deueo³⁰ o³¹ iuiz³² iulgar³³ por³⁴ rreuel³⁵. E³⁶ por³⁷ ssa³⁸ rreuelia³⁹ deue⁴⁰ dar⁴¹ sentença⁴² contra⁴³ el⁴⁴ e⁴⁵ condampnalo⁴⁶ na⁴⁷ cousa⁴⁸ maifestada⁴⁹ ou⁵⁰ prouada⁵¹. E⁵² sse⁵³ ahiinda⁵⁴ hindo⁵⁵ pelo⁵⁶ preyto⁵⁷ depoy⁵⁸ que⁵⁹ a⁶⁰ demanda⁶¹ he⁶² negada⁶³ ante⁶⁴ que⁶⁵ nomee⁶⁶ a⁶⁷ parte⁶⁸ as⁶⁹ testemunhas⁷⁰ sse⁷¹ sse⁷² uay⁷³ o⁷⁴ demandado⁷⁵ sen⁷⁶ leçença⁷⁷ do⁷⁸ iuiz⁷⁹ deueo⁸⁰ o⁸¹ iuiz⁸² iulgar⁸³ por⁸⁴ rreuel⁸⁵. E⁸⁶ por⁸⁷ ssa⁸⁸ rreuelia⁸⁹ deue⁹⁰ mandar⁹¹ aa⁹² parte⁹³ que⁹⁴ nomee⁹⁵ as⁹⁶ testemunhas⁹⁷ e⁹⁸ deue⁹⁹ mandar¹⁰⁰ escrever¹⁰¹ o¹⁰² artigoo¹⁰³ e¹⁰⁴ as¹⁰⁵ testemunhas¹⁰⁶ e¹⁰⁷ deue¹⁰⁸ mandar¹⁰⁹ fazer¹¹⁰ aquela¹¹¹ enquisa¹¹² e¹¹³ poenr¹¹⁴ dia¹¹⁵ a¹¹⁶ que¹¹⁷ sseia¹¹⁸ a¹¹⁹ enqueriçom¹²⁰ e¹²¹ as¹²² partes¹²³ per¹²⁴ dante¹²⁵ ele¹²⁶. E¹²⁷ sse¹²⁸ aquel¹²⁹ dia¹³⁰ o¹³¹ demandado¹³² nom¹³³ ueer¹³⁴ deue¹³⁵ o¹³⁶ iuiz¹³⁷ a¹³⁸ conhecer¹³⁹ da¹⁴⁰ enqueriçom¹⁴¹ e¹⁴² iulgar¹⁴³ per¹⁴⁴ ela¹⁴⁵ aquelo¹⁴⁶ que¹⁴⁷ uir¹⁴⁸ que¹⁴⁹ he¹⁵⁰ de¹⁵¹ deryto¹⁵². E¹⁵³ sse¹⁵⁴ depoy¹⁵⁵ que¹⁵⁶ a¹⁵⁷ demanda¹⁵⁸ he¹⁵⁹ negada¹⁶⁰ e¹⁶¹ as¹⁶² testemunhas¹⁶³ nomeadas¹⁶⁴ e¹⁶⁵ os¹⁶⁶ enqueredores¹⁶⁷ a¹⁶⁸ tempo¹⁶⁹ assinaado¹⁷⁰ en¹⁷¹ que¹⁷² adugam¹⁷³ a¹⁷⁴ enqueriçom¹⁷⁵ per¹⁷⁶ dante¹⁷⁷ o¹⁷⁸ iuiz¹⁷⁹ e¹⁸⁰ uem¹⁸¹ o¹⁸² que¹⁸³ ha-

N.º 4

Capitulo quatorze como o juiz deve proceder nos feitos depois que forem contestados.

14 e 15 perante
30 deve
42 a sentença
46 condenalo
49 e 51 manifestada.
54 e 55 hindo
82 sobrejuiz
90 deve o juiz

124 e 125 perante
129 aaquelle
131 e 132 a parte
135 deveo o juiz a iulgar por revel e por sa revelia deve
140 daquella
168 a 171 o tempo assignado a
176 e 177 perante
182 aaquelle

M. L. Tom. I.

77

com³³ que⁴¹ aiam³⁵ preytos³⁶ bem³⁷ he³⁸ que³⁹ uciades⁴⁰ das⁴¹ pessoas⁴² que⁴³ podem⁴⁴ sseer⁴⁵ procuradores⁴⁶ e⁴⁷ daqueles⁴⁸ que⁴⁹ os⁵⁰ podem⁵¹ fazer⁵² : e⁵³ ssobre⁵⁴ quaaes⁵⁵ cousas⁵⁶ podem⁵⁷ sseer⁵⁸ rreçebudos⁵⁹ por⁶⁰ procuradores⁶¹. Todo⁶² homem⁶³ pode⁶⁴ seer⁶⁵ procurador⁶⁶ por⁶⁷ outro⁶⁸ en⁶⁹ casa⁷⁰ dElRey⁷¹ saluo⁷² aqueles⁷³ que⁷⁴ som⁷⁵ defesos⁷⁶ de⁷⁷ deryto⁷⁸ e⁷⁹ de⁸⁰ costume⁸¹. De⁸² costume⁸³ son⁸⁴ defesos⁸⁵ : todo⁸⁶ homem⁸⁷ que⁸⁸ aia⁸⁹ rraçom⁹⁰ dElRey⁹¹ que⁹² nom⁹³ pode⁹⁴ seer⁹⁵ procurador⁹⁶ en⁹⁷ nenhuum⁹⁸ preyto⁹⁹ saluo¹⁰⁰ se¹⁰¹ for¹⁰² procurador¹⁰³ contra¹⁰⁴ outro¹⁰⁵ que¹⁰⁶ aia¹⁰⁷ rraçom¹⁰⁸ come¹⁰⁹ el¹¹⁰ ca¹¹¹ entom¹¹² bem¹¹³ pode¹¹⁴ seer¹¹⁵ procurador¹¹⁶ o¹¹⁷ que¹¹⁸ ha¹¹⁹ rraçom¹²⁰ dElRey¹²¹.

fol. 8.

N.º 4

40 e 41 vejaes as
57 devem
68 outrem
77 e 85 que o nom podem ser e som estes :
92 e 93 nom
99 feito

101 a 104 contra
111 e 112 E entam
115 e 116 procurar
121 de ElRey. Outrosi o que ha rraçom dElRey se for estabelecido por procurador bem pode constetuir outro ante que lhe ponha a execução que nom pode procurar.

fol. 73 v.

CCIV

Do que ha rraçom delRey.

Outrossy¹ sse² alguum³ que⁴ aia⁵ rraçom⁶ dElRey⁷ for⁸ estabelecido⁹ por¹⁰ procurador¹¹ e¹² ante¹³ que¹⁴ lhi¹⁵ seia¹⁶ posta¹⁷ a¹⁸ exçeçom¹⁹ que²⁰ nom²¹ deue²² sseer²³ procurador²⁴ pode²⁵ sostetuir²⁶ outro²⁷ en²⁸ seu²⁹ logo³⁰ e³¹ que³² sseia³³ tal³⁴ pessoa³⁵ que³⁶ possa³⁷ seer³⁸ procurador³⁹ ualrrá⁴⁰ bem⁴¹ aaquele⁴² que⁴³ o⁴⁴ sostetuir⁴⁵ e⁴⁶ rreçebeloham⁴⁷ por⁴⁸ procurador⁴⁹ ssegundo⁵⁰ costume⁵¹ e⁵² segundo⁵³ deryto⁵⁴. Ca⁵⁵ o⁵⁶ deryto⁵⁷ quer⁵⁸ assy⁵⁹ que⁶⁰ tal⁶¹ poder⁶² aia⁶³ e⁶⁴ tal⁶⁵ deryto⁶⁶ en⁶⁷ este⁶⁸ caso⁶⁹ os⁷⁰ procuradores⁷¹ come⁷² os⁷³ iuizes⁷⁴ delegados⁷⁵ e⁷⁶ assy⁷⁷ sse⁷⁸ iulguem⁷⁹. Ca⁸⁰ sse⁸¹ alguum⁸² gaanha⁸³ en⁸⁴ seu⁸⁵ preyto⁸⁶ que⁸⁷ ha⁸⁸ com⁸⁹ outro⁹⁰ iuiz⁹¹ delegado⁹² dalguum⁹³ prinçepe⁹⁴ e⁹⁵ aquel⁹⁶ iuiz⁹⁷ que⁹⁸ gaanhou⁹⁹ he¹⁰⁰ tal¹⁰¹ pessoa¹⁰² que¹⁰³ a¹⁰⁴ outra¹⁰⁵ parte¹⁰⁶ o¹⁰⁷ poderia¹⁰⁸ deytar¹⁰⁹ per¹¹⁰ deryto¹¹¹ que¹¹² nom¹¹³ fosse¹¹⁴ sseu¹¹⁵ iuiz¹¹⁶ sse¹¹⁷ ante¹¹⁸ que¹¹⁹ lhi¹²⁰ sseia¹²¹ posta¹²² a¹²³ eyçeçom¹²⁴ ou¹²⁵ eyçeçoens¹²⁶ da¹²⁷ parte¹²⁸ que¹²⁹ nom¹³⁰ pode¹³¹ seer¹³² iuiz¹³³ e¹³⁴ el¹³⁵ dá¹³⁶ seu¹³⁷ poder¹³⁸ a¹³⁹ outro¹⁴⁰ homem¹⁴¹ que¹⁴² pode¹⁴³ bem¹⁴⁴ seer¹⁴⁵ iuiz¹⁴⁶ ou¹⁴⁷ aquel¹⁴⁸ preyto¹⁴⁹ ualrrá¹⁵⁰ bem¹⁵¹ e¹⁵² ficaria¹⁵³ por¹⁵⁴ iuiz¹⁵⁵. E¹⁵⁶ sse¹⁵⁷ aquel¹⁵⁸ der¹⁵⁹ sseu¹⁶⁰ poder¹⁶¹ ante¹⁶² que¹⁶³ lha¹⁶⁴ eyçeçom¹⁶⁵ fosse¹⁶⁶ posta¹⁶⁷ como¹⁶⁸ quer¹⁶⁹ que¹⁷⁰ o¹⁷¹ ele¹⁷² nom¹⁷³ podesse¹⁷⁴ sseer¹⁷⁵ se¹⁷⁶ lhi¹⁷⁷ a¹⁷⁸ eyçeçom¹⁷⁹ ante¹⁸⁰ possessem¹⁸¹. E¹⁸² assy¹⁸³ en¹⁸⁴ este¹⁸⁵ caso¹⁸⁶ o¹⁸⁷ dos¹⁸⁸ procuradores¹⁸⁹ e¹⁹⁰ assy¹⁹¹ sse¹⁹² iulgam¹⁹³.

fol. 8.

N.º 4

Capítulo dezotto quacs podem ser procuradores por outros ou nom.

26 constetuir
40 valerá
45 constetuir
70 nos
72 e 73 como nos
79 julgue.
83 a 86 em seu preito ganha
91 e 92 delegado
131 e 132 deve ser seu
134 e 135 el

143 e 144 bem pode
146 a 150 seu iuiz em aquello preito e aquel que elle deu por iuiz deu iuizo en no preito valerá
153 ficará
156 a 158 E se
164 a 166 lhe a eyçeção seja
178 a 181 ante a eyçeção possessem já nom poderiam a elle tal feito cometer.
184 a 187 he em este caso
193 julga.

fol. 75 v.

CCV

Dos que deuem a sseer procuradores.

De¹ deryto² som³ defesos⁴ homem⁵ que⁶ nom⁷ aia⁸ hidade⁹ conprida¹⁰ nom¹¹ possa¹² sseer¹³ procurador¹⁴. E¹⁵ a¹⁶ hidade¹⁷ he¹⁸ de¹⁹ XIII²⁰ anos²¹ : e²² mouro²³ ou²⁴ iudeu²⁵ em²⁶ preyto²⁷ de²⁸ christião²⁹. E³⁰ o³¹ homem³² que³³ sseia³⁴ dado³⁵ por³⁶ fiel³⁷ antre³⁸ as³⁹ partes⁴⁰ que⁴¹ deuem⁴² dar⁴³ testemunho⁴⁴ se⁴⁵ mester⁴⁶ for⁴⁷ tam-bem⁴⁸ pola⁴⁹ huma⁵⁰ parte⁵¹ come⁵² pola⁵³ outra⁵⁴. E⁵⁵ outrossy⁵⁶ tabelliom⁵⁷ sse⁵⁸ a⁵⁹ procuraçom⁶⁰ for⁶¹ feita⁶²

N.º 4

Capítulo dezanove quacs pessoas nom podem ser procuradores por outros.

1 a 18 Outrosy homem que nom seia didade comprida e da hidade
22 e 24 Outrosi mouro nem
30 e 31 Item nem

38 ante
41 e 42 porque deve
48 a 56 ante elles. Item

per⁶³ sa⁶⁴ maõ⁶⁵ nom⁶⁶ deue⁶⁷ seer⁶⁸ procurador⁶⁹ en⁷⁰ casa⁷¹ dElRey⁷² nem⁷³ en⁷⁴ outro⁷⁵ logar⁷⁶ nem⁷⁷ en⁷⁸ aquel⁷⁹ logar⁸⁰ hu⁸¹ he⁸² tabelliom⁸³ nom⁸⁴ deue⁸⁵ seer⁸⁶ procurador⁸⁷ en⁸⁸ nenhum⁸⁹ preyto⁹⁰. E⁹¹ o⁹² homem⁹³ que⁹⁴ for⁹⁵ achado⁹⁶ en⁹⁷ alguma⁹⁸ falssidade⁹⁹ sse¹⁰⁰ sentença¹⁰¹ he¹⁰² dada¹⁰³ contra¹⁰⁴ ele¹⁰⁵.

fol. 8 v.

N.º 4

66 a 81 e esto se entende do logo donde he tabeliam. Ca no logo donde el 100 se a
85 pode 103 dada já
91 e 92 Item todo

fol. 76.

CCVI

Dos que podem estabelecer procuradores.

Todo¹ homem² pode³ estabelecer⁴ procurador⁵ em⁶ sseu⁷ preyto⁸ saluo⁹ aqueles¹⁰ que¹¹ he¹² defeso¹³ de¹⁴ dereyto¹⁵ e¹⁶ de¹⁷ costume¹⁸. E¹⁹ aos²⁰ que²¹ he²² defeso²³ som²⁴ estes²⁵: homem²⁶ que²⁷ nom²⁸ sseia²⁹ de³⁰ hidade³¹ conprida³² saluo³³ se³⁴ o³⁵ faz³⁶ per³⁷ seu³⁸ tetor³⁹: homem⁴⁰ que⁴¹ sseia⁴² acusado⁴³ ou⁴⁴ demandado⁴⁵ dalguum⁴⁶ crime⁴⁷. E⁴⁸ outrossy⁴⁹ aquel⁵⁰ que⁵¹ o⁵² demanda⁵³ ou⁵⁴ acusa⁵⁵ de⁵⁶ feito⁵⁷ de⁵⁸ crime⁵⁹ nom⁶⁰ pode⁶¹ demandar⁶² nem⁶³ acusar⁶⁴ per⁶⁵ procurador⁶⁶ mais⁶⁷ ele⁶⁸ pessoauilmente⁶⁹ se⁷⁰ deue⁷¹ defender⁷². E⁷³ outrossy⁷⁴ homem⁷⁵ que⁷⁶ sseia⁷⁷ citado⁷⁸ que⁷⁹ pessoauilmente⁸⁰ parezca⁸¹ nom⁸² pode⁸³ estabelecer⁸⁴ procurador⁸⁵. E⁸⁶ todas⁸⁷ as⁸⁸ demandas⁸⁹ outras⁹⁰ que⁹¹ alguun⁹² faz⁹³ ou⁹⁴ el⁹⁵ faz⁹⁶ a⁹⁷ outrem⁹⁸ podem⁹⁹ e¹⁰⁰ deuem¹⁰¹ seer¹⁰² rreçebudos¹⁰³ por¹⁰⁴ procuradores¹⁰⁵ ssaluo¹⁰⁶ en¹⁰⁷ preytos¹⁰⁸ criminaaes¹⁰⁹. Dito¹¹⁰ auemos¹¹¹ das¹¹² pessoas¹¹³ que¹¹⁴ podem¹¹⁵ sseer¹¹⁶ procuradores¹¹⁷ e¹¹⁸ daqueles¹¹⁹ que¹²⁰ o¹²¹ podem¹²² fazer¹²³ e¹²⁴ ssobre¹²⁵ quaaes¹²⁶ preytos¹²⁷ e¹²⁸ qual¹²⁹ he¹³⁰ hi¹³¹ o¹³² costume¹³³.

fol. 8 v.

Costume que todos podem fazer precuradores tambem homeens come mulheres.

1 a 133 Costume he que todo homem ou molher pode fazer de dereyto,
precurador quem quiser que sseia tal pessõa que o possa seer

fol. 69.

N.º 4

Capitulo vinte quacs pessoas devem estabelecer por procuradores ou nom.

11 a que
19 a 23 E os que som defesos
40 e homem
54 a 56 ou que o acusa dalguum
81 pareça
83 deve
86 a 88 Em todas

90 e 91 que a
93 fezer
108 feitos
112 e 113 dos
119 a 121 dos que os
130 a 133 era hi custume : agora digamos daquelles que podem ser vogados e os que o nom podem ser segundo custume.

fol. 76

CCVII

Daqueles que podem seer vogados e nom ssegundo costume.

Todo¹ homem² pode³ seer⁴ uogado⁵ en⁶ qual⁷ preyto⁸ quer⁹ e¹⁰ por¹¹ qual¹² pessõa¹³ quer¹⁴ saluo¹⁵ a aquel¹⁶ que¹⁷ he¹⁸ defeso¹⁹ que²⁰ nunca²¹ tenha²² preyto²³ ou²⁴ que²⁵ o²⁶ nom²⁷ tenha²⁸ por²⁹ huun³⁰ ano³¹ quanto³² he³³ en³⁴ aquel³⁵ tempo³⁶ nom³⁷ no³⁸ deue³⁹ a⁴⁰ teenr⁴¹ nem⁴² iudeu⁴³ nem⁴⁴ mouro⁴⁵ nom⁴⁶ deue⁴⁷ seer⁴⁸ uogado⁴⁹ en⁵⁰ preytos⁵¹ de⁵² christaãos⁵³ nem⁵⁴ homem⁵⁵ que⁵⁶ sseia⁵⁷ achado⁵⁸ en⁵⁹ alguma⁶⁰ falssidade⁶¹ se⁶² ssentença⁶³ for⁶⁴ dada⁶⁵ contra⁶⁶ ele⁶⁷ nem⁶⁸ homem⁶⁹ que⁷⁰ tenha⁷¹ iá⁷² o⁷³ ssolayro⁷⁴ ou⁷⁵ parte⁷⁶ dele⁷⁷ dalguum⁷⁸ pera⁷⁹ teenr⁸⁰ seu⁸¹ preyto⁸² nom⁸³ pode⁸⁴ seer⁸⁵ vogado⁸⁶ pola⁸⁷ outra⁸⁸ parte⁸⁹ saluo⁹⁰ se⁹¹ este⁹² de⁹³ que⁹⁴ ele⁹⁵ tem⁹⁶ o⁹⁷ ssolayro⁹⁸ tem⁹⁹ outro¹⁰⁰ vogado¹⁰¹: e¹⁰² a¹⁰³ outra¹⁰⁴ parte¹⁰⁵ nom¹⁰⁶ poder¹⁰⁷ auer¹⁰⁸ uogado¹⁰⁹ que¹¹⁰ tenha¹¹¹ seu¹¹² preyto¹¹³. Ca¹¹⁴ entom¹¹⁵ como¹¹⁶ quer¹¹⁷ que¹¹⁸ ssa¹¹⁹ confissom¹²⁰ sabha¹²¹ e¹²² o¹²³ solayro¹²⁴ dele¹²⁵ rreçebesse¹²⁶ conuerrá¹²⁷ que¹²⁸ o¹²⁹ dê¹³⁰ por¹³¹ uogado¹³² aa¹³³ outra¹³⁴ parte¹³⁵ que¹³⁶ nom¹³⁷ pode¹³⁸ auer¹³⁹ uogado¹⁴⁰ saluo¹⁴¹ se¹⁴² este¹⁴³ de¹⁴⁴ que¹⁴⁵ rreçeebo¹⁴⁶ o¹⁴⁷ ssolayro¹⁴⁸ ou¹⁴⁹ parte¹⁵⁰ dele¹⁵¹ quer¹⁵² ante¹⁵³ ficar¹⁵⁴ com¹⁵⁵ este¹⁵⁶ vogado¹⁵⁷ e¹⁵⁸ leyxar¹⁵⁹ aa¹⁶⁰ outra¹⁶¹ parte¹⁶² o¹⁶³ outro¹⁶⁴ que¹⁶⁵ tenha¹⁶⁶ com¹⁶⁷ ele¹⁶⁸ pera¹⁶⁹ ajuda¹⁷⁰ de¹⁷¹

N.º 4

Capitulo vinte hum quacs pessoas podem seer vogados ou nom.

16 aquello a
40 e 41 ter
46 nom no
49 a 53 em preito de cristão.
93 a 96 que tem
99 ou parte delle tem

102 a 111 que tenha
127 convem
130 dem
146 elle recebeo
166 a 168 tinha co el

seu¹⁷² preyto¹⁷³. Ca¹⁷⁴ en¹⁷⁵ sa¹⁷⁶ escolhença¹⁷⁷ he¹⁷⁸ daquel¹⁷⁹ que¹⁸⁰ dous¹⁸¹ uogados¹⁸² tem¹⁸³ ou¹⁸⁴ mays¹⁸⁵ de¹⁸⁶ filhar¹⁸⁷ quem¹⁸⁸ quiser¹⁸⁹ e¹⁹⁰ o¹⁹¹ outro¹⁹² leyxar¹⁹³ a¹⁹⁴ sseu¹⁹⁵ contemptor¹⁹⁶. E¹⁹⁷ sse¹⁹⁸ aquele¹⁹⁹ vogado²⁰⁰ que²⁰¹ ele²⁰² leyxar²⁰³ a²⁰⁴ sseu²⁰⁵ contemptor²⁰⁶ aia²⁰⁷ iá²⁰⁸ o²⁰⁹ solayro²¹⁰ del²¹¹ rreçebudo²¹² ou²¹³ parte²¹⁴ dele²¹⁵ deue- lho²¹⁶ a²¹⁷ tornar²¹⁸ poys²¹⁹ que²²⁰ vogado²²¹ da²²² outra²²³ parte²²⁴ fica²²⁵. Poys²²⁶ que²²⁷ iá²²⁸ sabedes²²⁹ das²³⁰ pe- sões²³¹ nom²³² podem²³³ seer²³⁴ vogados²³⁵ en²³⁶ nenhuum²³⁷ preyto²³⁸ segundo²³⁹ deryto²⁴⁰ e²⁴¹ costume²⁴² bem²⁴³ he²⁴⁴ que²⁴⁵ sabhades²⁴⁶ quaaes²⁴⁷ pessoas²⁴⁸ podem²⁴⁹ seer²⁵⁰ prouas²⁵¹ e²⁵² en²⁵³ quaaes²⁵⁴ preytos²⁵⁵.

fol. 8 v.

N.º 4

177 e 179 escolheita ha este
186 a 188 deve filhar qual dellas
203 leixa
207 avia
217 e 218 tornar

220 por
227 a 230 já bem sabees quaes
241 e 242 e segundo costume
246 saibaes
252 e quaes nom e

fol. 76.

CCVIII

Dos que podem sseer proua.

Todo¹ homem² pode³ seer⁴ proua⁵ en⁶ preyto⁷ contra⁸ outro⁹ saluo¹⁰ aqueles¹¹ que¹² ssom¹³ defesos¹⁴ per¹⁵ deryto¹⁶ e¹⁷ per¹⁸ costume¹⁹. E²⁰ geeralmente²¹ ssom²² III²³ maneiras²⁴ de²⁵ deryto²⁶ e²⁷ de²⁸ costume²⁹ per³⁰ quaaes³¹ as³² prouas³³ podem³⁴ e³⁵ deuem³⁶ seer³⁷ deytadas³⁸ que³⁹ nom⁴⁰ ualham⁴¹: a⁴² huma⁴³ he⁴⁴ per⁴⁵ pala- ura⁴⁶ e⁴⁷ a⁴⁸ outra⁴⁹ he⁵⁰ per⁵¹ feyto⁵² e⁵³ a⁵⁴ outra⁵⁵ per⁵⁶ maldade⁵⁷ deles⁵⁸. Per⁵⁹ palaura⁶⁰ assy⁶¹ como⁶² ho- mem⁶³ diz⁶⁴ a⁶⁵ outro⁶⁶ de⁶⁷ demanda⁶⁸ tu⁶⁹ a⁷⁰ foam⁷¹ tal⁷² cousa⁷³ e⁷⁴ seerei⁷⁵ eu⁷⁶ ende⁷⁷ testemunha⁷⁸. Ou⁷⁹ se⁸⁰ pode⁸¹ seer⁸² prouado⁸³ que⁸⁴ prometeo⁸⁵ aaquel⁸⁶ contra⁸⁷ que⁸⁸ quer⁸⁹ seer⁹⁰ testemunha⁹¹ e⁹² mal⁹³ e⁹⁴ perda⁹⁵ e⁹⁶ morte⁹⁷ cada⁹⁸ hu⁹⁹ podesse¹⁰⁰: per¹⁰¹ feito¹⁰² assy¹⁰³ como¹⁰⁴ se¹⁰⁵ fosse¹⁰⁶ seu¹⁰⁷ enmiigo¹⁰⁸ çertaão¹⁰⁹ daquel¹¹⁰ contra¹¹¹ que¹¹² quer¹¹³ seer¹¹⁴ testemunha¹¹⁵ ou¹¹⁶ dalguum¹¹⁷ seu¹¹⁸ parente¹¹⁹ des¹²⁰ ssegundo¹²¹ cuyrmaão¹²² a¹²³ ssuso¹²⁴. E¹²⁵ outrosy¹²⁶ este¹²⁷ contra¹²⁸ que¹²⁹ el¹³⁰ quer¹³¹ seer¹³² inquissa¹³³ he¹³⁴ inmiigo¹³⁵ çertaão¹³⁶ dal- guum¹³⁷ seu¹³⁸ parente¹³⁹ des¹⁴⁰ segundo¹⁴¹ coyрмаão¹⁴² a¹⁴³ suso¹⁴⁴ ou¹⁴⁵ lhi¹⁴⁶ faz¹⁴⁷ dessonrra¹⁴⁸ ou¹⁴⁹ lhi¹⁵⁰ disse¹⁵¹ tal¹⁵² palaura¹⁵³ em¹⁵⁴ que¹⁵⁵ aia¹⁵⁶ tal¹⁵⁷ corregimento¹⁵⁸ assi¹⁵⁹ a¹⁶⁰ eles¹⁶¹ come¹⁶² a¹⁶³ alguuns¹⁶⁴ de¹⁶⁵ seus¹⁶⁶ parentes¹⁶⁷ de¹⁶⁸ segundo¹⁶⁹ coyрмаão¹⁷⁰ a¹⁷¹ suso¹⁷². Esto¹⁷³ ha¹⁷⁴ logo¹⁷⁵ se¹⁷⁶ a¹⁷⁷ emmiizade¹⁷⁸ e¹⁷⁹ a¹⁸⁰ malquerença¹⁸¹ foy¹⁸² ante¹⁸³ que¹⁸⁴ o¹⁸⁵ preyto¹⁸⁶ fosse¹⁸⁷ começado¹⁸⁸. Ca¹⁸⁹ sse¹⁹⁰ foy¹⁹¹ depois¹⁹² que¹⁹³ o¹⁹⁴ preyto¹⁹⁵ foy¹⁹⁶ começado¹⁹⁷ deuem¹⁹⁸ catar¹⁹⁹ se²⁰⁰ a²⁰¹ malquerença²⁰² e²⁰³ emmiizade²⁰⁴ se²⁰⁵ sse²⁰⁶ começou²⁰⁷ primeiro²⁰⁸ da²⁰⁹ parte²¹⁰ daquel²¹¹ cuio²¹² he²¹³ o²¹⁴ preyto²¹⁵ sse²¹⁶ da²¹⁷ parte²¹⁸ daquel²¹⁹ que²²⁰ quer²²¹ seer²²²

N.º 4

N.º 5

Capitulo vinte e dous quaes pessoas podem ser testemunhas per outros e quaes nom e como podem ser deytadas.

20 e 21 jeralmente : o
32 e 33 provas
44 e 45 per
47 a 50 a outra
53 e 55 a outra
58 dellas.
63 se hum homem
74 a 76 sortehei eu
86 a 88 que quer
91 a 95 mal ou perda ou
98 que
105 he
107 e 108 imygo certo
110 e 111 de que
121 comyrmaão
126 se este
132 testemunha
133 certo
139 daquel do que quer seer prova contra elle des
144 a 146 ou se lhe fez
148 e 149 tal ou se lhe
156 e 157 corregimento
160 elle
169 comyrmaão
177 imiizade
188 a 197 Ca devem
212 a 214 o preito he
221 e 222 testemunha ser

4 e 5 ser testemunha
13 são
20 a 23 jeral. E sam tres
27 e 28 e
31 que
34 a 38 devem, e podem ser empugnadas,
40 e 41 nam valham seus testemunhos :
47 a 50 a outra
58 dellas.
63 hum homem
68 a 70 tu
74 a 76 sorte-ey eu
80 e 81 poder ser
91 e 92 mal
98 e 99 que poder.
105 hé
107 e 108 imiguo cercão
119 de
121 com Irmão
124 e 125 outro sy se
132 testemunha
134 e 135 imiguo cercão
137 a 139 parente daquelle, que quer ser testemunha contra elle, de
141 com Irmaão
145 a 147 se lhe fez deshonna tal,
149 se lhe
153 e 156 haja
160 a 163 elle, como a algum
169 com Irmaão
172 E esto
174 luguar,
176 a 179 ha imizade, e
182 antes
199 e 200 a
203 a 205 imizade, se
215 a 217 so

enquisa²²² contra²²³ elle²²⁴. E²²⁵ sse²²⁶ sse²²⁷ começou²²⁸ da²²⁹ parte²³⁰ daquel²³¹ que²³² quer²³³ seer²³⁴ enquisa²³⁵ bem²³⁶ o²³⁷ podem²³⁸ deytar²³⁹ que²⁴⁰ nom²⁴¹ sseia²⁴² enquisa²⁴³ contra²⁴⁴ elle²⁴⁵ assy²⁴⁶ como²⁴⁷ iá²⁴⁸ dissemos²⁴⁹. E²⁵⁰ sse²⁵¹ sse²⁵² começou²⁵³ primeiro²⁵⁴ daquel²⁵⁵ cuio²⁵⁶ he²⁵⁷ o²⁵⁸ preyto²⁵⁹ nom²⁶⁰ no²⁶¹ pode²⁶² deytar²⁶³ denquisa²⁶⁴ por²⁶⁵ esto²⁶⁶ se²⁶⁷ o²⁶⁸ por²⁶⁹ al²⁷⁰ nom²⁷¹ deytar²⁷². Ca²⁷³ pois²⁷⁴ da²⁷⁵ ssa²⁷⁶ parte²⁷⁷ sse²⁷⁸ começou²⁷⁹ primeiro²⁸⁰ o²⁸¹ mal²⁸² e²⁸³ o²⁸⁴ eyxeco²⁸⁵ depoy²⁸⁶ que²⁸⁷ o²⁸⁸ preyto²⁸⁹ foy²⁹⁰ começado²⁹¹ bem²⁹² parece²⁹³ que²⁹⁴ o²⁹⁵ nom²⁹⁶ fez²⁹⁷ senom²⁹⁸ por²⁹⁹ nom³⁰⁰ seer³⁰¹ enquisa³⁰² en³⁰³ aquel³⁰⁴ preyto³⁰⁵ que³⁰⁶ o³⁰⁷ podesse³⁰⁸ depoy³⁰⁹ deytar³¹⁰ denquisa³¹¹ per³¹² aquella³¹³ rrazom³¹⁴. E³¹⁵ outrossy³¹⁶ se³¹⁷ he³¹⁸ parente³¹⁹ çertaão³²⁰ de³²¹ seu³²² contemptor³²³ que³²⁴ lhi³²⁵ nom³²⁶ deu³²⁷ seer³²⁸ enquisa³²⁹ contra³³⁰ elle³³¹ ou³³² se³³³ he³³⁴ quinhoneyro³³⁵ na³³⁶ demanda³³⁷ ou³³⁸ se³³⁹ he³⁴⁰ menor³⁴¹ de³⁴² XIII³⁴³ anos³⁴⁴.

fol. 9.

N.º 4

N.º 5

224 a 231 elle. E se
254 primeiramente da parte
257 a 259 o preito he
263 e 264 lançar de testemunha
278 e 279 começou
300 lhe nom
302 testemunha
306 e que
311 de testemunha
315 e 316 Ou
320 certo
324 a 326 nom lhe
329 testemunha
335 quinhoeiro

222 testemunha
229 primeiro da
235 testemunha,
238 pode
241 nam
243 a 249 testemunha contrelle;
254 da parte
261 o
263 e 264 lançar
267 e 268 se
271 a 285 o nam lançar. E parece rezam, que pois se o omexio começou,
292 da sua parte, bem
296 nam
298 senão
300 nam
302 testemunha
306 e que
310 a 312 lançar por
314 a 316 rezam. Outro sy,
320 cercaão
324 a 326 nom
329 a 331 testemunha contrelle;
335 quinhoeiro
338 a 344 d'ambos.

fol. 76 r.

Liv. III, tit. 63.

CCIX

Titulo das maldades das testemunhas como nom deuem ualer sseu testemunho.

Per¹ ssas² maldades³ das⁴ testemunhas⁵ podem⁶ seer⁷ deytadas⁸ assy⁹ como¹⁰ som¹¹ iudeos¹² saluo¹³ en¹⁴ no¹⁵ preyto¹⁶ que¹⁷ aia¹⁸ iudeu¹⁹ contra²⁰ christaão²¹ en²² que²³ deuem²⁴ ualer²⁵ iudeos²⁶ e²⁷ christaãos²⁸ igualmente²⁹. Outrossy³⁰ mouros³¹ nom³² deuem³³ seer³⁴ testemunhas³⁵ nem³⁶ homem³⁷ que³⁸ sseia³⁹ achado⁴⁰ en⁴¹ falssidade⁴² alguma⁴³ e⁴⁴ ssentença⁴⁵ for⁴⁶ dada⁴⁷ contra⁴⁸ elle⁴⁹. Ca⁵⁰ pero⁵¹ sseia⁵² achado⁵³ en⁵⁴ falsidade⁵⁵ se⁵⁶ sentença⁵⁷ nom⁵⁸ he⁵⁹ dada⁶⁰ contra⁶¹ elle⁶² nom⁶³ he⁶⁴ iulgado⁶⁵ por⁶⁶ falsso⁶⁷ nem⁶⁸ o⁶⁹ deytaram⁷⁰ de⁷¹ testemunha⁷² se⁷³ o⁷⁴ per⁷⁵ al⁷⁶ nom⁷⁷ deytarem⁷⁸. E⁷⁹ outrossy⁸⁰ homem⁸¹ sandeo⁸² sem⁸³ memoria⁸⁴ nom⁸⁵ pode⁸⁶ seer⁸⁷ testemunha⁸⁸ nem⁸⁹ nenhuma⁹⁰ molher⁹¹ nom⁹² pode⁹³ seer⁹⁴ testemunha⁹⁵ saluo⁹⁶ en⁹⁷ logares⁹⁸ assinaados⁹⁹ e¹⁰⁰ cousas¹⁰¹ assinaadas¹⁰² e¹⁰³ as¹⁰⁴ cousas¹⁰⁵ assinaadas¹⁰⁶ som¹⁰⁷ estas¹⁰⁸.

fol. 9.

N.º 4

N.º 5

Capitulo vinte e tres per quacs razões podem seer deytadas as testemunhas que nom testemunhem.

14 e 15 em
20 com
49 elle e confirmada.
56 e se
68 e 69 nom no
78 lançarem.
90 e 91 molher

1 a 8 Item. Per maldade podem as testemunhas ser lançadas,
11 sam
14 e 15 em
20 com
44 em
46 que for
48 e 49 contrelle;
52 que seja
61 e 62 contrelle,
74 a 108 por al o nom deitarem.

fol. 77.

Liv. III, tit. 63 § 5.º

CCX

As cousas en que deum as mulheres seer testemunhas.

En¹ teçimentos² e³ enfiamentos⁴ e⁵ encatamentos⁶ de⁷ mulheres⁸ e⁹ en¹⁰ naçença¹¹ de¹² meninhos¹³ de¹⁴ ssuum¹⁵ com¹⁶ outros¹⁷ homens¹⁸. Outrossy¹⁹ se²⁰ algum²¹ quer²² fazer²³ filho²⁴ doutro²⁵ per²⁶ fama²⁷ da²⁸ terra²⁹ podem³⁰ seer³¹ testemunhas³² as³³ mulheres³⁴ de³⁵ ssuum³⁶ com³⁷ os³⁸ homens³⁹ desta⁴⁰ fama⁴¹ tal⁴². E⁴³ os⁴⁴ logares⁴⁵ en⁴⁶ que⁴⁷ podem⁴⁸ seer⁴⁹ testemunhas⁵⁰ som⁵¹ estes⁵² en⁵³ muyinho⁵⁴ e⁵⁵ en⁵⁶ forno⁵⁷ e⁵⁸ en⁵⁹ la-uandaria⁶⁰ e⁶¹ en⁶² banho⁶³. E⁶⁴ nom⁶⁵ podem⁶⁶ seer⁶⁷ testemunhas⁶⁸ en⁶⁹ preyto⁷⁰ de⁷¹ crime⁷² ssaluo⁷³ sse⁷⁴ o⁷⁵ feito⁷⁶ criminal⁷⁷ for⁷⁸ feito⁷⁹ en⁸⁰ algum⁸¹ dos⁸² logares⁸³ en⁸⁴ que⁸⁵ elas⁸⁶ podem⁸⁷ seer⁸⁸ testemunhas⁸⁹. Ca⁹⁰ sse⁹¹ en⁹² algum⁹³ destes⁹⁴ logares⁹⁵ de⁹⁶ ssuso⁹⁷ ditos⁹⁸ en⁹⁹ que¹⁰⁰ as¹⁰¹ mulheres¹⁰² deum¹⁰³ seer¹⁰⁴ testemu-nhas¹⁰⁵ for¹⁰⁶ feito¹⁰⁷ algum¹⁰⁸ feito¹⁰⁹ en¹¹⁰ que¹¹¹ sseia¹¹² crime¹¹³ quer¹¹⁴ outro¹¹⁵ qualquer¹¹⁶ podem¹¹⁷ hi¹¹⁸ seer¹¹⁹ testemunhas¹²⁰ ssaluo¹²¹ se¹²² as¹²³ partes¹²⁴ as¹²⁵ podem¹²⁶ deytar¹²⁷ per¹²⁸ alguma¹²⁹ rrazom¹³⁰ de¹³¹ deryto¹³² assy¹³³ como¹³⁴ se¹³⁵ som¹³⁶ sas¹³⁷ inmiigas¹³⁸ per¹³⁹ palauras¹⁴⁰ ou¹⁴¹ per¹⁴² feito¹⁴³ ou¹⁴⁴ se¹⁴⁵ ssom¹⁴⁶ paren-tas¹⁴⁷ çertas¹⁴⁸ de¹⁴⁹ seu¹⁵⁰ contentor¹⁵¹ ou¹⁵² quinhoneyras¹⁵³ na¹⁵⁴ demanda¹⁵⁵ ou¹⁵⁶ por¹⁵⁷ maldade¹⁵⁸ delas¹⁵⁹ ou¹⁶⁰ outras¹⁶¹ cousas¹⁶² per¹⁶³ que¹⁶⁴ as¹⁶⁵ podem¹⁶⁶ deytar¹⁶⁷ de¹⁶⁸ deryto¹⁶⁹ bem¹⁷⁰ como¹⁷¹ deytariam¹⁷² os¹⁷³ ho-meens¹⁷⁴ que¹⁷⁵ nom¹⁷⁶ fosem¹⁷⁷ testemunhas¹⁷⁸ contra¹⁷⁹ ele¹⁸⁰. Ca¹⁸¹ essas¹⁸² meesmas¹⁸³ contraditas¹⁸⁴ ha¹⁸⁵ o¹⁸⁶ homem¹⁸⁷ contra¹⁸⁸ a¹⁸⁹ molher¹⁹⁰ en¹⁹¹ aquelas¹⁹² cousas¹⁹³ que¹⁹⁴ deum¹⁹⁵ seer¹⁹⁶ proua¹⁹⁷ contra¹⁹⁸ ele¹⁹⁹.

fol. 9.

N.º 4

Capítulo vinte e quatro como as mulheres podem testemunhar

2 teçimentos	120 testemunha
13 meninos e em hidade de meninos outrosi	126 poderem
25 e 26 doutra pola	131 e 132 deryta
40 em esta	135 se disser que
43 e 44 Os	147 e 148 parentes çertos
51 a 53 é em	153 quinhoeiros
70 feito	163 a 165 quacs
92 e 93 alguns	171 asi como
104 valer	173 e 174 homees
110 e 111 quo	188 por si contra
115 em outro	194 em que
117 pode	197 a 199 testemunhas as quacs ha contra os homees que querem ser prova contra elles.

fol. 77.

CCXI

Aqui diz como as testemunhas deum seer encoutadas e que pena deue auer o que fala com elas.

En¹ outra² parte³ he⁴ costume⁵ que⁶ sse⁷ algum⁸ quer⁹ prouar¹⁰ ssa¹¹ entençom¹² depoy¹³ que¹⁴ nomear¹⁵ as¹⁶ testemunhas¹⁷ en¹⁸ juyzo¹⁹ que²⁰ deum²¹ as²² testemunhas²³ seer²⁴ coutadas²⁵ pelo²⁶ juiz²⁷ des²⁸ aquel²⁹ dia³⁰ que³¹ as³² nomear³³ en³⁴ juizo³⁵ adeante³⁶ en³⁷ tal³⁸ maneira³⁹ que⁴⁰ sse⁴¹ achado⁴² for⁴³ pelo⁴⁴ juramento⁴⁵ de-las⁴⁶ ou⁴⁷ de⁴⁸ cada⁴⁹ huma⁵⁰ delas⁵¹ que⁵² aquel⁵³ que⁵⁴ as⁵⁵ aduz⁵⁶ pera⁵⁷ prouar⁵⁸ per⁵⁹ elas⁶⁰ se⁶¹ fala⁶² com⁶³ elas⁶⁴ ou⁶⁵ com⁶⁶ cada⁶⁷ huma⁶⁸ delas⁶⁹ en⁷⁰ nenhuma⁷¹ maneira⁷² sobre⁷³ aquela⁷⁴ demanda⁷⁵ en⁷⁶ que⁷⁷ elas⁷⁸ deum⁷⁹ seer⁸⁰ testemunhas⁸¹ sse⁸² per⁸³ aquellas⁸⁴ ou⁸⁵ per⁸⁶ aquella⁸⁷ com⁸⁸ que⁸⁹ falou⁹⁰ proua⁹¹ ssa⁹² enten-çom⁹³ nom⁹⁴ ualrrá⁹⁵ nem⁹⁶ lha⁹⁷ rreçberam⁹⁸. E⁹⁹ tanto¹⁰⁰ ual¹⁰¹ come¹⁰² se¹⁰³ nom¹⁰⁴ prouasse¹⁰⁵ per¹⁰⁶ eles¹⁰⁷ ou¹⁰⁸ per¹⁰⁹ ela¹¹⁰ nenhuma¹¹¹ rrem¹¹² do¹¹³ que¹¹⁴ prouar¹¹⁵ queria¹¹⁶.

fol. 9 v.

N.º 4

N.º 5

Capítulo vinte e cinco como o juiz deve encoutar as testemunhas.

15 a 17 as testemunhas nomear	5 estabelecido,
28 e 29 daquelle	11 e 12 sua tençam,
46 a 51 dellas	20 a 23 devem
70 a 72 em qual maneira quer que seia	26 por o
88 a 91 prova	36 por diante,
95 valerá	44 por o
107 ellas	61 e 62 fala
	65 e 66 ou
	71 qualquer
	73 que seja sobre
	84 aquella,
	87 aquellas,
	92 a 95 sua tençam, nam vallerá,
	97 as
	104 nam
	106 a 111 nenhuma

fol. 77.

Liv. III, fol. 62.

CCXII

Do juramento das prouas.

Outrossy¹ sse² achado³ for⁴ pelo⁵ juramento⁶ delas⁷ ou⁸ de⁹ cada¹⁰ huma¹¹ delas¹² que¹³ aquel¹⁴ contra¹⁵ que¹⁶ sse¹⁷ aduzem¹⁸ fala¹⁹ com²⁰ elas²¹ ou²² com²³ cada²⁴ huma²⁵ delas²⁶ des²⁷ aquel²⁸ dia²⁹ que³⁰ as³¹ tomam³² e³³ nomee³⁴ a³⁵ parte³⁶ en³⁷ juizo³⁸ adeante³⁹ se⁴⁰ per⁴¹ aquellas⁴² ou⁴³ per⁴⁴ aquella⁴⁵ com⁴⁶ que⁴⁷ ele⁴⁸ falou⁴⁹ non⁵⁰ proua⁵¹ o⁵² que⁵³ as⁵⁴ aduzia⁵⁵ nenhuma⁵⁶ rrem⁵⁷ da⁵⁸ ssa⁵⁹ entençom⁶⁰ daloá⁶¹ por⁶² prouado⁶³ e⁶⁴ rreçebelos⁶⁵ aaquelas⁶⁶ com⁶⁷ que⁶⁸ falou⁶⁹ tambem⁷⁰ come⁷¹ se⁷² prouasse⁷³ o⁷⁴ que⁷⁵ as⁷⁶ aduz⁷⁷ sa⁷⁸ entençom⁷⁹. E⁸⁰ tal⁸¹ pena⁸² dá⁸³ o⁸⁴ costume⁸⁵ a⁸⁶ qualquer⁸⁷ das⁸⁸ partes⁸⁹ que⁹⁰ fale⁹¹ com⁹² as⁹³ testemunhas⁹⁴ des⁹⁵ que⁹⁶ som⁹⁷ coutadas⁹⁸ pelo⁹⁹ juiz¹⁰⁰ e¹⁰¹ contadas¹⁰² as¹⁰³ outras¹⁰⁴ çircunstançias¹⁰⁵ do¹⁰⁶ preyto¹⁰⁷ de¹⁰⁸ que¹⁰⁹ as¹¹⁰ testemunhas¹¹¹ deuem¹¹² sseer¹¹³ preguntadas¹¹⁴ deuemnas¹¹⁵ todauia¹¹⁶ preguntar¹¹⁷ se¹¹⁸ falarom¹¹⁹ as¹²⁰ partes¹²¹ com¹²² elas¹²³ sobre¹²⁴ aquel¹²⁵ preyto¹²⁶ des¹²⁷ aquel¹²⁸ dia¹²⁹ que¹³⁰ foram¹³¹ encoutadas¹³². Dicto¹³³ auemos¹³⁴ en¹³⁵ este¹³⁶ trautado¹³⁷ de¹³⁸ ssuso¹³⁹ dos¹⁴⁰ çitados¹⁴¹ e¹⁴² dos¹⁴³ que¹⁴⁴ podem¹⁴⁵ chamar¹⁴⁶ outras¹⁴⁷ com¹⁴⁸ que¹⁴⁹ aiam¹⁵⁰ preytos¹⁵¹ per¹⁵² casa¹⁵³ dElRey¹⁵⁴ e¹⁵⁵ dos¹⁵⁶ que¹⁵⁷ podem¹⁵⁸ seer¹⁵⁹ chamados¹⁶⁰ tambem¹⁶¹ per¹⁶² rrazom¹⁶³ de¹⁶⁴ ssy¹⁶⁵ come¹⁶⁶ per¹⁶⁷ rrazom¹⁶⁸ da¹⁶⁹ cousa¹⁷⁰ sobre¹⁷¹ que¹⁷² os¹⁷³ chamam¹⁷⁴ e¹⁷⁵ das¹⁷⁶ outras¹⁷⁷ couzas¹⁷⁸ que¹⁷⁹ sse¹⁸⁰ ende¹⁸¹ sseguem¹⁸² qual¹⁸³ he¹⁸⁴ hi¹⁸⁵ o¹⁸⁶ costume¹⁸⁷.

fol. 9 v.

N.º 4

N.º 5

Capítulo vinte e seis que pena deve aver o que fala com as testemunhas des que forem nomeadas en juizo.

32 a 34 nomear
52 a 54 nenhuma cousa o que
58 de
61 daloam
78 e 79 per ellas sa entençom.
91 falem
115 e deuemnas
132 coutadas.
140 e 141 das citações
147 outros
152 pera
160 citados
187 costume. Ora digamos se algum apela da sentença que contra elle foy dada como se deve fazer em ella e qual he hy o costume.

fol. 77 v.

1 a 13 E isso mesmo se
17 a 19 he dada a prova, falou
27 a 66 depois que emcoutadas foram, como dito he, posto que aquelle, que as dava, nom prova per ellas, nem per cada huma dellas, devem aver sua emtençam per provada, como se a inteiramente provasse, e receber aquellas,
71 como
78 e 79 per ellas sua tençam, como dito he.
91 fallarem
97 a 99 sam emcoutadas por o
101 a 187 E tanto que for dado juramento aa testemunha pera aver de ser preguntada, ante que digua seu testemunho do Feito, pera que principalmente he chamada, deve primeiramente ser perguntada, se des aquelle dia, que por o Juiz foy emcoutada, falou alguma das partes com ella em condemnamento da outra parte, ou alguma cousa, por que leixasse de dizer a verdade do que soubesse em aquelle Feito; e todo o que sobre ello assy disser, escrepva-o o Tabaliam, ou Escripvam no começo do seu dito.
Liv. III, ff. 62 § 2.º

CCXIII

Das apelaçoens que uaam aa casa delRey e dos iulzes que ssom dados contra elas.

Se¹ algum² apela³ dalguma⁴ ssentença⁵ que⁶ sseia⁷ dada⁸ contra⁹ ele¹⁰ de¹¹ qual¹² logar¹³ quer¹⁴ do¹⁵ rreino¹⁶ tres¹⁷ cousas¹⁸ deuemnos¹⁹ catar²⁰. A²¹ huma²² he²³ se²⁴ ueeo²⁵ o²⁶ que²⁷ apelou²⁸ até²⁹ os³⁰ XXX³¹ dias³² per³³ sy³⁴ ou³⁵ per³⁶ seu³⁷ procurador³⁸ auondoso³⁹ segundo⁴⁰ a⁴¹ ley⁴² da⁴³ corte⁴⁴ e⁴⁵ non⁴⁶ ueeo⁴⁷ o⁴⁸ por⁴⁹ que⁵⁰ foy⁵¹ dada⁵² a⁵³ ssentença⁵⁴ per⁵⁵ sy⁵⁶ ou⁵⁷ per⁵⁸ seu⁵⁹ procurador⁶⁰ auondoso⁶¹ até⁶² os⁶³ XXX⁶⁴ dias⁶⁵. E⁶⁶ a⁶⁷ outra⁶⁸ he⁶⁹ se⁷⁰ ueeo⁷¹ cada⁷² huum⁷³ deles⁷⁴ per⁷⁵ sy⁷⁶ ou⁷⁷ per⁷⁸ seus⁷⁹ procuradores⁸⁰ auondosos⁸¹. E⁸² sse⁸³ ueeo⁸⁴ o⁸⁵ que⁸⁶ apelou⁸⁷ per⁸⁸ sy⁸⁹ ou⁹⁰ per⁹¹ outrem⁹² aa⁹³ corte⁹⁴ até⁹⁵ os⁹⁶ XXX⁹⁷ dias⁹⁸ assy⁹⁹ como¹⁰⁰ dito¹⁰¹ he¹⁰² e¹⁰³ nom¹⁰⁴ ueeo¹⁰⁵ a¹⁰⁶ outra¹⁰⁷ parte¹⁰⁸ seendo¹⁰⁹ atendida¹¹⁰ per¹¹¹ dias¹¹² depois¹¹³ do¹¹⁴ dia¹¹⁵ do¹¹⁶ appareçer¹¹⁷ segundo¹¹⁸ a¹¹⁹ ley¹²⁰ da¹²¹ corte¹²² deue¹²³ o¹²⁴ ssobreiuz¹²⁵ iulgar¹²⁶ por¹²⁷ rreuel¹²⁸ e¹²⁹ por¹³⁰ sa¹³¹ rreuelia¹³² de-

N.º 4

N.º 5

Capítulo vinte e sete como aquelle que apela deve seguir a apelação e ataa que tempo.

23 e 24 se
71 vem
73 e 74 huum
79 a 81 seu procurador avondoso.
84 nom veo
96 e 97 trinta
111 e 112 por tres dias
123 deveo

9 e 10 contrelle,
12 a 14 qualquer lugar
19 deve a
21 e 22 huuma
59 a 61 outrem : a segunda he, se aquelle por que foi dada a Sentença, vay ou emvia seu Procurador á Corte
63 a 74 dias, e faz certo o Sobre Juiz d'appellação, e do dia do apparecer, e nam vay o que assy appellou per sy, nem per outrem : a terceira he, se has partes ambas vam
81 a 87 avondossos aa Corte ao dia, que lhes he assinado. E quanto he á primeira parte, se o que appellou veyo
95 até
99 e 100 como
110 e 111 atendida per tres
123 deve-o
130 e 131 á sua

ue¹³³ conhoçer¹³⁴ do¹³⁵ agrauo¹³⁶. E¹³⁷ se¹³⁸ acha¹³⁹ que¹⁴⁰ apelou¹⁴¹ bem¹⁴² ficará¹⁴³ o¹⁴⁴ feito¹⁴⁵ en¹⁴⁶ casa¹⁴⁷ dEl-Rey¹⁴⁸. E¹⁴⁹ des¹⁵⁰ hy¹⁵¹ deue¹⁵² catar¹⁵³ se¹⁵⁴ este¹⁵⁵ que¹⁵⁶ apelou¹⁵⁷ se¹⁵⁸ he¹⁵⁹ demandado¹⁶⁰ se¹⁶¹ demandador¹⁶². E¹⁶³ se¹⁶⁴ este¹⁶⁵ he¹⁶⁶ demandado¹⁶⁷ deuemos¹⁶⁸ a¹⁶⁹ catar¹⁷⁰ se¹⁷¹ a¹⁷² sentença¹⁷³ he¹⁷⁴ interlacutoria¹⁷⁵ se¹⁷⁶ defenetua¹⁷⁷. E¹⁷⁸ se¹⁷⁹ he¹⁸⁰ interlacutoria¹⁸¹ deue¹⁸² o¹⁸³ sobrejuiz¹⁸⁴ dar¹⁸⁵ huma¹⁸⁶ carta¹⁸⁷ pera¹⁸⁸ o¹⁸⁹ juiz¹⁹⁰ de¹⁹¹ que¹⁹² apelou¹⁹³ en¹⁹⁴ esta¹⁹⁵ maneira¹⁹⁶.

Da carta da sentença interlacutoria.

Sabede¹⁹⁷ que¹⁹⁸ eu¹⁹⁹ ui²⁰⁰ uossa²⁰¹ carta²⁰² de²⁰³ rrazoens²⁰⁴ e²⁰⁵ dagrauo²⁰⁶ o²⁰⁷ qual²⁰⁸ de²⁰⁹ uós²¹⁰ filhou²¹¹ foão²¹² ssobre²¹³ contenda²¹⁴ que²¹⁵ era²¹⁶ per²¹⁷ dante²¹⁸ uós²¹⁹ antre²²⁰ ele²²¹ da²²² huma²²³ parte²²⁴ e²²⁵ foão²²⁶ da²²⁷ outra²²⁸ ssobre²²⁹ tal²³⁰ cousa²³¹. E²³² uós²³³ déstes²³⁴ hi²³⁵ tal²³⁶ juizo²³⁷ do²³⁸ qual²³⁹ juizo²⁴⁰ o²⁴¹ dito²⁴² foão²⁴³ agrauou²⁴⁴. E²⁴⁵ auudo²⁴⁶ consselho²⁴⁷ sobre²⁴⁸ elas²⁴⁹ e²⁵⁰ achey²⁵¹ que²⁵² uós²⁵³ iulgastes²⁵⁴ mal²⁵⁵. E²⁵⁶ porem²⁵⁷ rreuogui²⁵⁸ nosso²⁵⁹ iuizo²⁶⁰ e²⁶¹ rreuogo²⁶² e²⁶³ confirmey²⁶⁴ o²⁶⁵ agrauo²⁶⁶ e²⁶⁷ confirmo²⁶⁸. Unde²⁶⁹ uos²⁷⁰ mando²⁷¹ que²⁷² nom²⁷³ costrengades²⁷⁴ foão²⁷⁵ que²⁷⁶ rresponda²⁷⁷ a²⁷⁸ esta²⁷⁹ demanda²⁸⁰ per²⁸¹ dante²⁸² uós²⁸³. E²⁸⁴ sse²⁸⁵ a²⁸⁶ outra²⁸⁷ parte²⁸⁸ entende²⁸⁹ aauer²⁹⁰ algum²⁹¹ dereyto²⁹² contra²⁹³ el²⁹⁴ demandeo²⁹⁵ per²⁹⁶ dante²⁹⁷ mim²⁹⁸. E²⁹⁹ eu³⁰⁰ ouuirey³⁰¹ as³⁰² partes³⁰³ e³⁰⁴ darcy³⁰⁵ a³⁰⁶ cada³⁰⁷ huum³⁰⁸ seu³⁰⁹ dereyto³¹⁰. E³¹¹ se³¹² a³¹³ sentença³¹⁴ for³¹⁵ defenetua³¹⁶ e³¹⁷ este³¹⁸ que³¹⁹ apelou³²⁰ he³²¹ demandado³²² assy³²³ como³²⁴ dito³²⁵ he³²⁶ deuelhi³²⁷ o³²⁸ sobrejuiz³²⁹ dar³³⁰ huma³³¹ carta³³² pera³³³ os³³⁴ juizes³³⁵ de³³⁶ que³³⁷ apelou³³⁸ en³³⁹ esta³⁴⁰ maneira³⁴¹.

Carta das rrazoens e do juizo.

Sabede³⁴² que³⁴³ eu³⁴⁴ ui³⁴⁵ huma³⁴⁶ uossa³⁴⁷ carta³⁴⁸ das³⁴⁹ rrazoens³⁵⁰ e³⁵¹ do³⁵² juizo³⁵³ e³⁵⁴ do³⁵⁵ agrauo³⁵⁶ que³⁵⁷ de³⁵⁸ uós³⁵⁹ filhou³⁶⁰ foão³⁶¹ ssobre³⁶² contenda³⁶³ que³⁶⁴ era³⁶⁵ per³⁶⁶ dante³⁶⁷ uós³⁶⁸ antre³⁶⁹ el³⁷⁰ da³⁷¹ huma³⁷² parte³⁷³ e³⁷⁴ foão³⁷⁵ da³⁷⁶ outra³⁷⁷ ssobre³⁷⁸ tal³⁷⁹ cousa³⁸⁰. E³⁸¹ uós³⁸² déstes³⁸³ hi³⁸⁴ tal³⁸⁵ juizo³⁸⁶ do³⁸⁷ qual³⁸⁸ juizo³⁸⁹ o³⁹⁰ dito³⁹¹ foão³⁹² agrauou³⁹³. E³⁹⁴ eu³⁹⁵ uistas³⁹⁶ as³⁹⁷ rrazoens³⁹⁸ e³⁹⁹ o⁴⁰⁰ juizo⁴⁰¹ e⁴⁰² o⁴⁰³ agrauo⁴⁰⁴ e⁴⁰⁵ auudo⁴⁰⁶ consselho⁴⁰⁷ ssobre⁴⁰⁸ eles⁴⁰⁹ achey⁴¹⁰ que⁴¹¹ uós⁴¹² iulgastes⁴¹³ mal⁴¹⁴ e⁴¹⁵ que⁴¹⁶ ele⁴¹⁷ sse⁴¹⁸ agrauou⁴¹⁹ bem⁴²⁰. E⁴²¹ porem⁴²² rreuogui⁴²³ nosso⁴²⁴ juizo⁴²⁵ e⁴²⁶ rreuogo⁴²⁷ e⁴²⁸ confirmey⁴²⁹ o⁴³⁰ agrauo⁴³¹ e⁴³² confirmo⁴³³. E⁴³⁴ correço⁴³⁵ o⁴³⁶ juizo⁴³⁷ e⁴³⁸ mando⁴³⁹ que⁴⁴⁰ nunca⁴⁴¹ lhe⁴⁴² ende⁴⁴³ rresponda⁴⁴⁴ etc.⁴⁴⁵ E⁴⁴⁶ des⁴⁴⁷ aqui⁴⁴⁸ en⁴⁴⁹

N.º 4

N.º 5

139 achar
152 devemos a
164 e 165 so
169 e 170 catar
182 deve-lhe
189 e 190 os juizes
197

Capitulo vinte e oito como os sobrejuizes devem dar carta ao que vay á corte com apelação.

Sabee
203 e 204 das rrazoens de juizo
217 e 218 perante
245 e 246 E eu vistas as rrazoens e o juizo e o agravo e avido
250 e 251 achey
255 mal e que elle se agravou bem.
267 e 269 Honde
274 constrangaes
278 e 279 desta
281 e 282 perante
296 e 297 perante
310 a 312 dereito. Honde al nom façades etc.

Capitulo vinte e nove como os sobrejuizes devem julgar a apelação e dar carta ao que apelou.

E se
315 he
341 e 342 maneira. Sabee
346 e 347 vossa
351 e 352 de
355 e 356 dagrauo
366 e 367 perante
371 de
391 sobredito
394 e 395 Eu
402 a 406 e avendo
409 ellas
435 correçendo
438 e 439 mando
444 a 447 responde.

Capitulo trinta como o sobrejuiz deve dar carta áquelle por que derem a sentença.

E des
449 e 450 adiante

M. L. Tom. I.

133 e 134 conhecer
139 achar
145 preito
152 avemos
155 esse
158 e 159 he
165 e 166 he
169 e 170 catar
175 Interlacutoria,
181 e 182 Interlacutoria, deve-lhe
189 e 190 os Juizes,
196 e 197 guisa. Sabee
204 a 207 rezoens de Juizo e do agravo a
213 sobre a
217 e 218 perante
222 de
240 e 241 o
246 eu vistas suas rezoens, e agravo, e Juizo, e avendo
249 e 250 elles
255 mal, e que elle aggravou bem;
269 Honde
273 e 274 nam costranguaees
278 e 279 desta
281 e 282 perante
289 e 290 entender aver.
296 e 297 perante
310 dereito : onde al nom façades.
315 he
341 e 342 guisa. Sabee
345 e 346 vy
349 e 350 de rezoees
352 de
354 e 355 e
357 a qual
366 e 367 perante
371 de
399 a 410 achei
430 a 433 e confirmo o agravo :
435 correçendo
438 e 439 Mando
443 mais ende
445 a 448 d'aqui

deante⁴⁵⁰ seia⁴⁵¹ nom⁴⁵² demandado⁴⁵³ de⁴⁵⁴ querer⁴⁵⁵ chamar⁴⁵⁶ seu⁴⁵⁷ auersayro⁴⁵⁸ de⁴⁵⁹ uuir⁴⁶⁰ e⁴⁶¹ ouuir⁴⁶² a⁴⁶³ sentença⁴⁶⁴ primeira⁴⁶⁵ de⁴⁶⁶ que⁴⁶⁷ o⁴⁶⁸ demandado⁴⁶⁹ apelou⁴⁷⁰. E⁴⁷¹ sse⁴⁷² este⁴⁷³ que⁴⁷⁴ apelou⁴⁷⁵ he⁴⁷⁶ demandador⁴⁷⁷ e⁴⁷⁸ acham⁴⁷⁹ que⁴⁸⁰ apelou⁴⁸¹ bem⁴⁸² quer⁴⁸³ seia⁴⁸⁴ a⁴⁸⁵ sentença⁴⁸⁶ defenetiva⁴⁸⁷ quer⁴⁸⁸ interlacutoria⁴⁸⁹ de uelhi⁴⁹⁰ o⁴⁹¹ sobrejuiz⁴⁹² dar⁴⁹³ huma⁴⁹⁴ carta⁴⁹⁵ en⁴⁹⁶ esta⁴⁹⁷ maneira⁴⁹⁸ pera⁴⁹⁹ os⁵⁰⁰ juizes⁵⁰¹ de⁵⁰² que⁵⁰³ apelou⁵⁰⁴.

Carta do agrauo e do juizo.

Sabede⁵⁰⁵ que⁵⁰⁶ eu⁵⁰⁷ u⁵⁰⁸ uossa⁵⁰⁹ carta⁵¹⁰ de⁵¹¹ rrazoens⁵¹² e⁵¹³ de⁵¹⁴ juizo⁵¹⁵ e⁵¹⁶ de⁵¹⁷ agrauo⁵¹⁸ que⁵¹⁹ de⁵²⁰ uós⁵²¹ filhou⁵²² foão⁵²³ sobre⁵²⁴ contenda⁵²⁵ que⁵²⁶ era⁵²⁷ per⁵²⁸ dante⁵²⁹ uós⁵³⁰ antre⁵³¹ ele⁵³² duma⁵³³ parte⁵³⁴ e⁵³⁵ foão⁵³⁶ da⁵³⁷ outra⁵³⁸ sobre⁵³⁹ tal⁵⁴⁰ cousa⁵⁴¹. E⁵⁴² uós⁵⁴³ destes⁵⁴⁴ hi⁵⁴⁵ tal⁵⁴⁶ juizo⁵⁴⁷ do⁵⁴⁸ qual⁵⁴⁹ o⁵⁵⁰ dito⁵⁵¹ foão⁵⁵² agrauou⁵⁵³. E⁵⁵⁴ eu⁵⁵⁵ uistas⁵⁵⁶ as⁵⁵⁷ rrazoens⁵⁵⁸ e⁵⁵⁹ o⁵⁶⁰ agrauo⁵⁶¹ e⁵⁶² o⁵⁶³ juizo⁵⁶⁴ e⁵⁶⁵ auudo⁵⁶⁶ consselho⁵⁶⁷ sobre⁵⁶⁸ eles⁵⁶⁹ achey⁵⁷⁰ que⁵⁷¹ uós⁵⁷² julgastes⁵⁷³ mal⁵⁷⁴ e⁵⁷⁵ que⁵⁷⁶ el⁵⁷⁷ agrauou⁵⁷⁸ bem⁵⁷⁹. E⁵⁸⁰ pore⁵⁸¹ rreuogey⁵⁸² o⁵⁸³ uosso⁵⁸⁴ juizo⁵⁸⁵ e⁵⁸⁶ rreuogo⁵⁸⁷ e⁵⁸⁸ confirmey⁵⁸⁹ o⁵⁹⁰ agrauo⁵⁹¹ e⁵⁹² confirmo⁵⁹³. E⁵⁹⁴ assy⁵⁹⁵ daqui⁵⁹⁶ adeante⁵⁹⁷ deue⁵⁹⁸ este⁵⁹⁹ preyto⁶⁰⁰ a⁶⁰¹ sseer⁶⁰² troussado⁶⁰³ per⁶⁰⁴ dante⁶⁰⁵ mim⁶⁰⁶. Vnde⁶⁰⁷ uos⁶⁰⁸ eu⁶⁰⁹ mando⁶¹⁰ que⁶¹¹ uista⁶¹² a⁶¹³ carta⁶¹⁴ enprazedes⁶¹⁵ foão⁶¹⁶ e⁶¹⁷ que⁶¹⁸ des⁶¹⁹ aquel⁶²⁰ dia⁶²¹ que⁶²² a⁶²³ el⁶²⁴ for⁶²⁵ mostrada⁶²⁶ esta⁶²⁷ minha⁶²⁸ carta⁶²⁹ a⁶³⁰ dous⁶³¹ noue⁶³² dias⁶³³ uenham⁶³⁴ per⁶³⁵ dante⁶³⁶ mim⁶³⁷ e⁶³⁸ ouuirey⁶³⁹ as⁶⁴⁰ partes⁶⁴¹ e⁶⁴² darey⁶⁴³ a⁶⁴⁴ cada⁶⁴⁵ hum⁶⁴⁶ seu⁶⁴⁷ dereyto⁶⁴⁸. E⁶⁴⁹ uós⁶⁵⁰ enuiademe⁶⁵¹ dizer⁶⁵² o⁶⁵³ dia⁶⁵⁴ que⁶⁵⁵ per⁶⁵⁶ dante⁶⁵⁷ mim⁶⁵⁸ deuem⁶⁵⁹ de⁶⁶⁰ parecer⁶⁶¹. Vnde⁶⁶² al⁶⁶³ non⁶⁶⁴ façades⁶⁶⁵ etc.⁶⁶⁶

Atá⁶⁶⁷ aqui⁶⁶⁸ dissemos⁶⁶⁹ qual⁶⁷⁰ é⁶⁷¹ o⁶⁷² costume⁶⁷³ de⁶⁷⁴ quando⁶⁷⁵ alguem⁶⁷⁶ apela⁶⁷⁷ e⁶⁷⁸ ssegue⁶⁷⁹ sa⁶⁸⁰ apelaçom⁶⁸¹ atá⁶⁸² os⁶⁸³ XXX⁶⁸⁴ dias⁶⁸⁵ segundo⁶⁸⁶ a⁶⁸⁷ ley⁶⁸⁸ da⁶⁸⁹ corte⁶⁹⁰ e⁶⁹¹ o⁶⁹² por⁶⁹³ que⁶⁹⁴ foy⁶⁹⁵ dada⁶⁹⁶ a⁶⁹⁷ ssentença⁶⁹⁸ non⁶⁹⁹ foy⁷⁰⁰ nem⁷⁰¹ enuiuou⁷⁰² por⁷⁰³ ssy⁷⁰⁴. Conuem⁷⁰⁵ que⁷⁰⁶ uos⁷⁰⁷ digamos⁷⁰⁸ qual⁷⁰⁹ he⁷¹⁰ o⁷¹¹ costume⁷¹² se⁷¹³ o⁷¹⁴ por⁷¹⁵ que⁷¹⁶ foy⁷¹⁷ dada⁷¹⁸ a⁷¹⁹ sentença⁷²⁰ uay⁷²¹ ou⁷²² enuia⁷²³ por⁷²⁴ ssy⁷²⁵ aa⁷²⁶ corte⁷²⁷ atá⁷²⁸ os⁷²⁹ XXX⁷³⁰ dias⁷³¹ e⁷³² faz⁷³³ o⁷³⁴ juiz⁷³⁵ certo⁷³⁶ da⁷³⁷ apelaçom⁷³⁸ e⁷³⁹ do⁷⁴⁰ dia⁷⁴¹ do⁷⁴² parecer⁷⁴³ e⁷⁴⁴ nom⁷⁴⁵ foy⁷⁴⁶ a⁷⁴⁷ outra⁷⁴⁸ parte⁷⁴⁹ per⁷⁵⁰ ssy⁷⁵¹ nem⁷⁵² per⁷⁵³ outrem⁷⁵⁴.

fol. 9 v.

N.º 4

452 no
463 a 465 sua sentença
479 achar
492 juiz
505

Capítulo trinta e hum como os sobrejuizes devem dar esta carta.

Sabedo
511 das
513 e 514 e
528 e 529 perante
533 da huma
548 e 549 do qual juizo
556 e 557 vi estas
559 a 564 e o juizo e o agravo
569 ellas
575 a 577 e elle
581 porende
583 e 584 vosso
596 a 598 deve daqui adiante
601 a 605 ser trautado perante
607 Onde
613 a 615 esta carta que emprazees
617 a 620 que daquelle
624 a 628 elle mostrades esta
634 a 636 venha perante
638 e eu
651 enuiade a mim
655 a 657 o qual perante
660 a 668 parecer. Honde al non façaes.

Capítulo trinta e dous como os sobrejuizes devem julgar o que vay á corte.

Atá aquy vos
674 a 676 quando algum
724 a 727 á corte por sy
734 e 735 ao sobrejuiz
739 a 749 e nom vay o que apelou

fol. 78.

N.º 5

451 e 452 o seja no
459 a 461 pera vir
464 Sentença do corregimento da Sentença
470 pera Nös appellou.
473 esse
485 e 486 Sentença
489 Interlacutoria,
495 a 498 carta
504 e 505 apelou, em esta forma. Sabes
583 e 584 vosso mandado, e
589 a 593 confirmo o agravo,
596 a 605 deve esse preito daqui em diante ser tratado perante
607 honde
613 esta
615 emprazees
617 e 618 que
625 e 626 mostrades
628 minha
634 a 636 venha perante
638 e eu
651 mandade a mim
656 e 657 perante
659 a 662 deve apparecer. Onde
665 e 666 façades.
668 qui vos
676 algum
680 e 681 sua apelaçam
683 e 684 trinta
702 tornou
724 per
734 e 735 ao Sobre Juiz
737 e 738 de apelaçam
743 apparecer,
746 a 750 vai o que appellou por

Liv. III, lí. 71.

CCXIV

Stabeleçimento daquele que uay aa corte até XXX dias e faz çerto o sobrejuiz da apelaçom.

Se¹ depois² que³ foy⁴ dada⁵ a⁶ sentença⁷ e⁸ foy⁹ aa¹⁰ corte¹¹ per¹² sy¹³ ou¹⁴ per¹⁵ seu¹⁶ procurador¹⁷ até¹⁸ os¹⁹ XXX²⁰ dias²¹ e²² foy²³ çerto²⁴ o²⁵ sobrejuiz²⁶ da²⁷ apelaçom²⁸ e²⁹ do³⁰ dia³¹ do³² parecer³³ e³⁴ nom³⁵ foy³⁶ a³⁷ outra³⁸ parte³⁹ sseendo⁴⁰ atendudo⁴¹ per⁴² III⁴³ dias⁴⁴ segundo⁴⁵ a⁴⁶ ley⁴⁷ da⁴⁸ corte⁴⁹ deuemos⁵⁰ catar⁵¹ sse⁵² a⁵³ sentença⁵⁴ he⁵⁵ interlacutoria⁵⁶. E⁵⁷ outrossy⁵⁸ deuemos⁵⁹ a⁶⁰ catar⁶¹ sse⁶² he⁶³ demandador⁶⁴ sse⁶⁵ demandado⁶⁶ este⁶⁷ por⁶⁸ que⁶⁹ foy⁷⁰ dada⁷¹ a⁷² ssentença⁷³. E⁷⁴ sse⁷⁵ a⁷⁶ ssentença⁷⁷ he⁷⁸ interlacutoria⁷⁹ e⁸⁰ ele⁸¹ he⁸² demandador⁸³: primeiramente⁸⁴ deue⁸⁵ o⁸⁶ ssobrejuiz⁸⁷ julgar⁸⁸ por⁸⁹ rreuel⁹⁰ aquel⁹¹ que⁹² apelou⁹³ e⁹⁴ por⁹⁵ ssa⁹⁶ rreuelia⁹⁷ deue⁹⁸ dar⁹⁹ huma¹⁰⁰ carta¹⁰¹ a¹⁰² este¹⁰³ por¹⁰⁴ que¹⁰⁵ foy¹⁰⁶ dada¹⁰⁷ a¹⁰⁸ sentença¹⁰⁹ en¹¹⁰ que¹¹¹ foy¹¹² aa¹¹³ corte¹¹⁴ ante¹¹⁵ que¹¹⁶ passassem¹¹⁷ os¹¹⁸ XXX¹¹⁹ dias¹²⁰ pera¹²¹ os¹²² juizes¹²³ daquel¹²⁴ logar¹²⁵ onde¹²⁶ uem¹²⁷ o¹²⁸ preyto¹²⁹ en¹³⁰ esta¹³¹ maneira¹³² pois¹³³ que¹³⁴ foy¹³⁵ çerto¹³⁶ o¹³⁷ sobrejuiz¹³⁸ do¹³⁹ feito¹⁴⁰ assy¹⁴¹ como¹⁴² dito¹⁴³ he¹⁴⁴.

Carta da grauo.

Sabede¹⁴⁵ que¹⁴⁶ foão¹⁴⁷ ueo¹⁴⁸ per¹⁴⁹ dante¹⁵⁰ nós¹⁵¹ per¹⁵² sy¹⁵³ ou¹⁵⁴ per¹⁵⁵ outrem¹⁵⁶ e¹⁵⁷ mostrounos¹⁵⁸ huum¹⁵⁹ stromento¹⁶⁰ feito¹⁶¹ per¹⁶² tal¹⁶³ tabelliom¹⁶⁴ en¹⁶⁵ que¹⁶⁶ era¹⁶⁷ contheudo¹⁶⁸ que¹⁶⁹ sobre¹⁷⁰ demanda¹⁷¹ que¹⁷² ele¹⁷³ fazia¹⁷⁴ per¹⁷⁵ dante¹⁷⁶ uós¹⁷⁷ a¹⁷⁸ foão¹⁷⁹ ssobre¹⁸⁰ tal¹⁸¹ cousa¹⁸² que¹⁸³ ouuidas¹⁸⁴ as¹⁸⁵ partes¹⁸⁶ destes¹⁸⁷ hi¹⁸⁸ tal¹⁸⁹ juizo¹⁹⁰ do¹⁹¹ qual¹⁹² juizo¹⁹³ o¹⁹⁴ dito¹⁹⁵ foão¹⁹⁶ agrauou¹⁹⁷. E¹⁹⁸ que¹⁹⁹ uós²⁰⁰ destes²⁰¹ a²⁰² el²⁰³ as²⁰⁴ rrazoens²⁰⁵ e²⁰⁶ o²⁰⁷ juizo²⁰⁸ e²⁰⁹ o²¹⁰ agrauo²¹¹ en²¹² scripto²¹³ e²¹⁴ posestes²¹⁵ dia²¹⁶ aas²¹⁷ partes²¹⁸ en²¹⁹ no²²⁰ qual²²¹ per²²² dante²²³ mim²²⁴ pareçesem²²⁵. E²²⁶ o²²⁷ dia²²⁸ ssegundo²²⁹ como²³⁰ he²³¹ contheudo²³² no²³³ dito²³⁴ stromento²³⁵ he²³⁶ tal²³⁷. E²³⁸ o²³⁹ dito²⁴⁰ foão²⁴¹ por²⁴² que²⁴³ foy²⁴⁴ dada²⁴⁵ a²⁴⁶ sentença²⁴⁷ ueo²⁴⁸ a²⁴⁹ esse²⁵⁰ dia²⁵¹ per²⁵² ssy²⁵³ ou²⁵⁴ per²⁵⁵ outrem²⁵⁶ e²⁵⁷ esteue²⁵⁸ depois²⁵⁹ per²⁶⁰ III²⁶¹ dias²⁶² ssegundo²⁶³ a²⁶⁴ postura²⁶⁵ da²⁶⁶ mha²⁶⁷ corte²⁶⁸. E²⁶⁹ foão²⁷⁰ que²⁷¹ apelou²⁷² nom²⁷³ ueo²⁷⁴ nem²⁷⁵ enuiuou²⁷⁶ por²⁷⁷ ssy²⁷⁸ e²⁷⁹ eu²⁸⁰ julguey²⁸¹ el²⁸² por²⁸³ rreuel²⁸⁴. E²⁸⁵ assy²⁸⁶ fica²⁸⁷ o²⁸⁸ juizo²⁸⁹ que²⁹⁰ uós²⁹¹ destes²⁹² por²⁹³ firme²⁹⁴. Vnde²⁹⁵ uos²⁹⁶ eu²⁹⁷ mando²⁹⁸ que²⁹⁹ uista³⁰⁰ esta³⁰¹ carta³⁰² que³⁰³ uós³⁰⁴ façades³⁰⁵ teenr³⁰⁶ e³⁰⁷ aguardar³⁰⁸ uosso³⁰⁹ juizo³¹⁰ e³¹¹ façades³¹² uiinr³¹³ as³¹⁴ partes³¹⁵ per³¹⁶ dante³¹⁷ uós³¹⁸ e³¹⁹ ouuideas³²⁰ e³²¹ uaão³²² per³²³ seu³²⁴ preyto³²⁵ adeante³²⁶ e³²⁷ dade³²⁸ a³²⁹ cada³³⁰ huum³³¹ seu³³² deryto³³³. E³³⁴ uendede³³⁵ tantos³³⁶ dos³³⁷ beens³³⁸ mouiis³³⁹ desse³⁴⁰ foão³⁴¹ que³⁴² ape-

N.º 4

N.º 5

Capitulo trinta e tres como os sobrejuizes devem livrar a apelação.

2 e 3 o por que
8 e 9 foy
26 juiz
33 aparecer
56 interlocutoria se defenetiva.
60 e 61 catar
110 e
134 e 135 foy
143 e 145 sobre dito he.

Capitulo trinta e quatro como os sobrejuizes devem dar carta de sentença.

Sabee
149 e 151 perante mim
158 mostroume
162 per mão de
175 e 176 perante
187 que vós destes
192 e 193 qual
222 e 223 perante
233 e 234 em no
236 foi
259 e 262 per tres dias depois
267 minha
275 e 280 e eu
295 Honde
305 e 308 façaes teer e guardar
312 e 313 façaes vir
316 e 317 perante
335 vendeo

1 e 2 Honde aveis de saber, que o por
8 a 10 foy á
18 até
27 e 28 d'apellaçam,
33 a 35 aparecer, e nam
41 attendida
51 de acatar
56 e 57 Interlucutoria, se Defenetiva,
60 e 61 de catar,
89 per
95 e 96 per sua
110 e
126 donde
134 e 135 foi
140 preito,
142 como suso
144 e 145 he. Sabee
149 a 151 perante Mim
158 amostrou-me
175 e 176 perante
187 vós destes
206 a 210 e Juizo e
219 e 220 em o
222 e 223 perante
230 e 231 he
233 e 234 no
236 foy
246 a dita
259 a 262 per tres dias depois
267 Minha
281 e 282 julguei-o
295 Honde
301 esta minha
305 a 308 façaes ter, e guardar
312 e 313 façaes vir
316 e 317 perante
326 em diante,
328 daee

lou³⁴³ e³⁴⁴ nom³⁴⁵ seguio³⁴⁶ a³⁴⁷ apelaçom³⁴⁸ até³⁴⁹ que³⁵⁰ pague³⁵¹ as³⁵² custas³⁵³ de³⁵⁴ XXX³⁵⁵ dias³⁵⁶ ao³⁵⁷ dito³⁵⁸
foão³⁵⁹ por³⁶⁰ que³⁶¹ foy³⁶² dada³⁶³ a³⁶⁴ sentença³⁶⁵ assy³⁶⁶ como³⁶⁷ he³⁶⁸ posto³⁶⁹ na³⁷⁰ mha³⁷¹ corte³⁷². Unde³⁷³ al³⁷⁴
nom³⁷⁵ façades³⁷⁶ etc.³⁷⁷ E³⁷⁸ sse³⁷⁹ a³⁸⁰ ssentença³⁸¹ he³⁸² defenetiva³⁸³ e³⁸⁴ este³⁸⁵ por³⁸⁶ que³⁸⁷ foy³⁸⁸ dada³⁸⁹ a³⁹⁰
sentença³⁹¹ he³⁹² demandador³⁹³ assy³⁹⁴ commo³⁹⁵ dito³⁹⁶ he³⁹⁷ deue³⁹⁸ o³⁹⁹ ssobrejuiz⁴⁰⁰ julgar⁴⁰¹ por⁴⁰² rreuel⁴⁰³
o⁴⁰⁴ que⁴⁰⁵ apelou⁴⁰⁶ assy⁴⁰⁷ como⁴⁰⁸ de⁴⁰⁹ ssuso⁴¹⁰ dissemos⁴¹¹. E⁴¹² por⁴¹³ ssa⁴¹⁴ rreuelia⁴¹⁵ deue⁴¹⁶ dar⁴¹⁷ huma⁴¹⁸
carta⁴¹⁹ a⁴²⁰ este⁴²¹ por⁴²² que⁴²³ foy⁴²⁴ dada⁴²⁵ a⁴²⁶ sentença⁴²⁷ e⁴²⁸ foy⁴²⁹ aa⁴³⁰ corte⁴³¹ até⁴³² os⁴³³ XXX⁴³⁴ dias⁴³⁵
e⁴³⁶ fez⁴³⁷ certo⁴³⁸ o⁴³⁹ ssobrejuiz⁴⁴⁰ do⁴⁴¹ feito⁴⁴² assy⁴⁴³ como⁴⁴⁴ dito⁴⁴⁵ he⁴⁴⁶ pera⁴⁴⁷ os⁴⁴⁸ juizes⁴⁴⁹ que⁴⁵⁰ derom⁴⁵¹
a⁴⁵² ssentença⁴⁵³ en⁴⁵⁴ esta⁴⁵⁵ maneira⁴⁵⁶.

Carta dagrauo.

Sabede⁴⁶⁷ que⁴⁶⁸ foão⁴⁶⁹ ueo⁴⁷⁰ ou⁴⁷¹ mandou⁴⁷² per⁴⁷³ dante⁴⁷⁴ mim⁴⁷⁵ e⁴⁷⁶ mostrou⁴⁷⁷ hum⁴⁷⁸ stromento⁴⁷⁹
feito⁴⁸⁰ por⁴⁸¹ foão⁴⁸² tabelliom⁴⁸³ en⁴⁸⁴ que⁴⁸⁵ he⁴⁸⁶ contheudo⁴⁸⁷ que⁴⁸⁸ ssobre⁴⁸⁹ demanda⁴⁹⁰ que⁴⁹¹ el⁴⁹² fazia⁴⁹³
per⁴⁹⁴ dante⁴⁹⁵ uós⁴⁹⁶ a⁴⁹⁷ floão⁴⁹⁸ de⁴⁹⁹ tal⁵⁰⁰ cousa⁵⁰¹ que⁵⁰² uós⁵⁰³ déstes⁵⁰⁴ hi⁵⁰⁵ tal⁵⁰⁶ juizo⁵⁰⁷ do⁵⁰⁸ qual⁵⁰⁹ juizo⁵¹⁰
o⁵¹¹ dito⁵¹² foão⁵¹³ agrauou⁵¹⁴. E⁵¹⁵ que⁵¹⁶ uós⁵¹⁷ déstes⁵¹⁸ as⁵¹⁹ rrazoens⁵²⁰ e⁵²¹ o⁵²² juizo⁵²³ e⁵²⁴ o⁵²⁵ agrauo⁵²⁶ en⁵²⁷
scripto⁵²⁸ en⁵²⁹ que⁵³⁰ posestes⁵³¹ dia⁵³² aas⁵³³ partes⁵³⁴ en⁵³⁵ no⁵³⁶ qual⁵³⁷ per⁵³⁸ ante⁵³⁹ mim⁵⁴⁰ parecessem⁵⁴¹. E⁵⁴²
o⁵⁴³ dia⁵⁴⁴ ssegundo⁵⁴⁵ como⁵⁴⁶ he⁵⁴⁷ contheudo⁵⁴⁸ en⁵⁴⁹ este⁵⁵⁰ stromento⁵⁵¹ foy⁵⁵² tal⁵⁵³. E⁵⁵⁴ o⁵⁵⁵ dito⁵⁵⁶ foão⁵⁵⁷
por⁵⁵⁸ que⁵⁵⁹ foy⁵⁶⁰ dada⁵⁶¹ a⁵⁶² sentença⁵⁶³ ueo⁵⁶⁴ per⁵⁶⁵ ssy⁵⁶⁶ ou⁵⁶⁷ per⁵⁶⁸ sseu⁵⁶⁹ procurador⁵⁷⁰ e⁵⁷¹ estene⁵⁷² per⁵⁷³
III⁵⁷⁴ dias⁵⁷⁵ depois⁵⁷⁶ ssegundo⁵⁷⁷ a⁵⁷⁸ postura⁵⁷⁹ da⁵⁸⁰ mha⁵⁸¹ corte⁵⁸². E⁵⁸³ foão⁵⁸⁴ que⁵⁸⁵ apelou⁵⁸⁶ nom⁵⁸⁷ ueo⁵⁸⁸
nem⁵⁸⁹ enuiuou⁵⁹⁰ por⁵⁹¹ ssy⁵⁹² e⁵⁹³ assy⁵⁹⁴ fica⁵⁹⁵ o⁵⁹⁶ juizo⁵⁹⁷ que⁵⁹⁸ uós⁵⁹⁹ déstes⁶⁰⁰ firme⁶⁰¹. Vnde⁶⁰² uos⁶⁰³ eu⁶⁰⁴
mando⁶⁰⁵ que⁶⁰⁶ uista⁶⁰⁷ a⁶⁰⁸ carta⁶⁰⁹ que⁶¹⁰ façades⁶¹¹ teenr⁶¹² e⁶¹³ aguardar⁶¹⁴ o⁶¹⁵ nosso⁶¹⁶ juizo⁶¹⁷ e⁶¹⁸ que⁶¹⁹ uen-
dades⁶²⁰ ao⁶²¹ dito⁶²² foão⁶²³ tantos⁶²⁴ dos⁶²⁵ beens⁶²⁶ muuiis⁶²⁷ até⁶²⁸ que⁶²⁹ pague⁶³⁰ as⁶³¹ custas⁶³² dos⁶³³ XXX⁶³⁴
dias⁶³⁵ a⁶³⁶ este⁶³⁷ por⁶³⁸ que⁶³⁹ foy⁶⁴⁰ dada⁶⁴¹ a⁶⁴² sentença⁶⁴³ assy⁶⁴⁴ como⁶⁴⁵ he⁶⁴⁶ posto⁶⁴⁷ em⁶⁴⁸ mha⁶⁴⁹ corte⁶⁵⁰.
E⁶⁵¹ sse⁶⁵² nom⁶⁵³ auondar⁶⁵⁴ o⁶⁵⁵ muuil⁶⁵⁶ costrengede⁶⁵⁷ ele⁶⁵⁸ pela⁶⁵⁹ rraiz⁶⁶⁰ até⁶⁶¹ que⁶⁶² lhi⁶⁶³ pague⁶⁶⁴ as⁶⁶⁵
custas⁶⁶⁶ dos⁶⁶⁷ XXX⁶⁶⁸ dias⁶⁶⁹ assy⁶⁷⁰ como⁶⁷¹ de⁶⁷² ssuso⁶⁷³ dito⁶⁷⁴ he⁶⁷⁵. Vnde⁶⁷⁶ al⁶⁷⁷ nom⁶⁷⁸ façades⁶⁷⁹. E⁶⁸⁰
sse⁶⁸¹ este⁶⁸² por⁶⁸³ que⁶⁸⁴ he⁶⁸⁵ dada⁶⁸⁶ a⁶⁸⁷ sentença⁶⁸⁸ e⁶⁸⁹ que⁶⁹⁰ foy⁶⁹¹ aa⁶⁹² corte⁶⁹³ até⁶⁹⁴ os⁶⁹⁵ XXX⁶⁹⁶ dias⁶⁹⁷
he⁶⁹⁸ demandado⁶⁹⁹ deuemos⁷⁰⁰ catar⁷⁰¹ se⁷⁰² a⁷⁰³ sentença⁷⁰⁴ he⁷⁰⁵ interlocutoria⁷⁰⁶ e⁷⁰⁷ ele⁷⁰⁸ faz⁷⁰⁹ certo⁷¹⁰ o⁷¹¹
sobrejuiz⁷¹² da⁷¹³ apelaçom⁷¹⁴ e⁷¹⁵ do⁷¹⁶ dia⁷¹⁷ do⁷¹⁸ parecer⁷¹⁹ assy⁷²⁰ como⁷²¹ dito⁷²² he⁷²³ : primeiramente⁷²⁴ de-
ue⁷²⁵ o⁷²⁶ sobrejuiz⁷²⁷ julgar⁷²⁸ por⁷²⁹ reuel⁷³⁰ o⁷³¹ que⁷³² apelou⁷³³ e⁷³⁴ por⁷³⁵ sa⁷³⁶ rreuelia⁷³⁷ deue⁷³⁸ dar⁷³⁹ huma⁷⁴⁰

N.º 4

369 a 371 a postura em minha
373 Honde
376 a 379 façades.

Capítulo trinta e cinco da sentença defenetiva.

E se
398 deueo
409 a 411 dissemos.
438 a 442 o sobrejuiz certo do escripto
445 a 448 he já dito pelos
457

Capítulo trinta e seis como os sobrejuizes devem dar carta.

Sabee
460 que ueeo
463 e 464 perante
467 mostroume
472 mão de tal
484 e 485 perante
509 a 516 a elle as rrazoes
531 aparecesem
540 esse
555 e 556 a este dia per si
571 minha
583 e 584 e eu julguei-o por revel e assy
592 Honde
598 a 606 esta carta façaes ter e guardar o vosso
610 vendaes
615 a 617 de seus bens
623 de
638 e 639 na minha
646 a 648 movil constrengedeo
664 a 666 he dito. Honde
670 e 671

Capítulo trinta e sete como os sobrejuizes devem livrar a apelação da sentença interlocutoria.

E se
696 a 702 interlocutoria se defenetiva. E se he interlocutoria e se faz o juiz certo
709 aparecer
712 e 713 he dito

N.º 5

349 até
370 e 371 em Minha
373 o
376 e 377 façades.
389 a 391 a Sentença dada
409 e 410 suso
414 sua
438 a 440 ao Sobre-Juiz certo
456 e 457 guisa. Sabee
592 Honde
598 esta
600 a 606 façaes ter, e guardar vosso
610 e 611 vendaes ó
615 de seus
617 e 618 movees, até
623 de
627 este Foam,
638 e 639 per Minha
646 a 649 movel, constrengê-o por a
651 até
657 de
662 e 663 suso
666 honde
672 esse,
684 e 685 até
693 essa
696 interlocutoria, se definitiva; e se he interlocutoria,
699 fez
701 ao
709 aparecer,
712 e 713 he dito,
726 sua

carta⁷³¹ a⁷³² este⁷³³ por⁷³⁴ que⁷³⁵ foy⁷³⁶ dada⁷³⁷ a⁷³⁸ sentença⁷³⁹ pera⁷⁴⁰ os⁷⁴¹ juizes⁷⁴² que⁷⁴³ derom⁷⁴⁴ a⁷⁴⁵ sentença⁷⁴⁶ en⁷⁴⁷ esta⁷⁴⁸ maneira⁷⁴⁹.

Carta dagrauo.

Sabede⁷⁵⁰ que⁷⁵¹ foão⁷⁵² uco⁷⁵³ per⁷⁵⁴ dante⁷⁵⁵ mim⁷⁵⁶ per⁷⁵⁷ ssy⁷⁵⁸ ou⁷⁵⁹ per⁷⁶⁰ seu⁷⁶¹ procurador⁷⁶² e⁷⁶³ mostroume⁷⁶⁴ huum⁷⁶⁵ stromento⁷⁶⁶ feito⁷⁶⁷ per⁷⁶⁸ tal⁷⁶⁹ tabelliom⁷⁷⁰ en⁷⁷¹ que⁷⁷² he⁷⁷³ contheudo⁷⁷⁴ que⁷⁷⁵ ssobre⁷⁷⁶ demanda⁷⁷⁷ que⁷⁷⁸ lhi⁷⁷⁹ per⁷⁸⁰ dante⁷⁸¹ uós⁷⁸² fazia⁷⁸³ foão⁷⁸⁴ ssobre⁷⁸⁵ tal⁷⁸⁶ cousa⁷⁸⁷ e⁷⁸⁸ que⁷⁸⁹ ouuidas⁷⁹⁰ as⁷⁹¹ partes⁷⁹² e⁷⁹³ as⁷⁹⁴ rrazoens⁷⁹⁵ da⁷⁹⁶ huma⁷⁹⁷ e⁷⁹⁸ da⁷⁹⁹ outra⁸⁰⁰ parte⁸⁰¹ e⁸⁰² auudo⁸⁰³ consselho⁸⁰⁴ sobre⁸⁰⁵ elas⁸⁰⁶ que⁸⁰⁷ uós⁸⁰⁸ déstes⁸⁰⁹ hi⁸¹⁰ tal⁸¹¹ juizo⁸¹² do⁸¹³ qual⁸¹⁴ juizo⁸¹⁵ o⁸¹⁶ dito⁸¹⁷ foão⁸¹⁸ agrauou⁸¹⁹. E⁸²⁰ que⁸²¹ uós⁸²² déstes⁸²³ a⁸²⁴ el⁸²⁵ as⁸²⁶ rrazoens⁸²⁷ e⁸²⁸ o⁸²⁹ juizo⁸³⁰ e⁸³¹ o⁸³² agrauo⁸³³ en⁸³⁴ scripto⁸³⁵ e⁸³⁶ que⁸³⁷ posestes⁸³⁸ dia⁸³⁹ aas⁸⁴⁰ partes⁸⁴¹ en⁸⁴² que⁸⁴³ per⁸⁴⁴ dante⁸⁴⁵ mim⁸⁴⁶ pareçessem⁸⁴⁷. E⁸⁴⁸ o⁸⁴⁹ dia⁸⁵⁰ que⁸⁵¹ per⁸⁵² dante⁸⁵³ mim⁸⁵⁴ ouuerom⁸⁵⁵ de⁸⁵⁶ parecer⁸⁵⁷ foy⁸⁵⁸ tal⁸⁵⁹. E⁸⁶⁰ esse⁸⁶¹ dia⁸⁶² o⁸⁶³ dito⁸⁶⁴ foão⁸⁶⁵ por⁸⁶⁶ que⁸⁶⁷ foy⁸⁶⁸ dada⁸⁶⁹ a⁸⁷⁰ sentença⁸⁷¹ ueo⁸⁷² per⁸⁷³ dante⁸⁷⁴ mim⁸⁷⁵ per⁸⁷⁶ sy⁸⁷⁷ ou⁸⁷⁸ per⁸⁷⁹ seu⁸⁸⁰ procurador⁸⁸¹ e⁸⁸² esteue⁸⁸³ depoy⁸⁸⁴ por⁸⁸⁵ III⁸⁸⁶ dias⁸⁸⁷ segundo⁸⁸⁸ a⁸⁸⁹ postura⁸⁹⁰ de⁸⁹¹ mha⁸⁹² corte⁸⁹³. E⁸⁹⁴ foão⁸⁹⁵ que⁸⁹⁶ apelou⁸⁹⁷ nom⁸⁹⁸ ueo⁸⁹⁹ nem⁹⁰⁰ enuiuou⁹⁰¹ per⁹⁰² ssy⁹⁰³ e⁹⁰⁴ eu⁹⁰⁵ julguey⁹⁰⁶ el⁹⁰⁷ por⁹⁰⁸ rreuel⁹⁰⁹. E⁹¹⁰ assy⁹¹¹ fica⁹¹² o⁹¹³ juizo⁹¹⁴ que⁹¹⁵ uós⁹¹⁶ déstes⁹¹⁷ por⁹¹⁸ firme⁹¹⁹. Vnde⁹²⁰ uos⁹²¹ eu⁹²² mando⁹²³ que⁹²⁴ uista⁹²⁵ esta⁹²⁶ carta⁹²⁷ que⁹²⁸ façades⁹²⁹ teenr⁹³⁰ e⁹³¹ aguardar⁹³² o⁹³³ uosso⁹³⁴ juizo⁹³⁵. E⁹³⁶ mando⁹³⁷ que⁹³⁸ o⁹³⁹ dito⁹⁴⁰ foão⁹⁴¹ por⁹⁴² que⁹⁴³ foy⁹⁴⁴ dada⁹⁴⁵ a⁹⁴⁶ sentença⁹⁴⁷ que⁹⁴⁸ non⁹⁴⁹ seia⁹⁵⁰ theudo⁹⁵¹ a⁹⁵² rresponder⁹⁵³ até⁹⁵⁴ que⁹⁵⁵ pague⁹⁵⁶ aa⁹⁵⁷ outra⁹⁵⁸ parte⁹⁵⁹ as⁹⁶⁰ custas⁹⁶¹ de⁹⁶² XXX⁹⁶³ dias⁹⁶⁴ assy⁹⁶⁵ como⁹⁶⁶ som⁹⁶⁷ taussadas⁹⁶⁸ en⁹⁶⁹ mha⁹⁷⁰ corte⁹⁷¹. E⁹⁷² des⁹⁷³ que⁹⁷⁴ lhi⁹⁷⁵ pagar⁹⁷⁶ as⁹⁷⁷ custas⁹⁷⁸ fazede⁹⁷⁹ per⁹⁸⁰ dante⁹⁸¹ uós⁹⁸² uiinr⁹⁸³ as⁹⁸⁴ partes⁹⁸⁵ e⁹⁸⁶ ouuideas⁹⁸⁷ e⁹⁸⁸ uaam⁹⁸⁹ per⁹⁹⁰ seu⁹⁹¹ preyto⁹⁹² adeante⁹⁹³ e⁹⁹⁴ dade⁹⁹⁵ a⁹⁹⁶ cada⁹⁹⁷ huum⁹⁹⁸ seu⁹⁹⁹ dereyto¹⁰⁰⁰. Vnde¹⁰⁰¹ al¹⁰⁰² nom¹⁰⁰³ façades¹⁰⁰⁴ etc.¹⁰⁰⁵ E¹⁰⁰⁶ sse¹⁰⁰⁷ a¹⁰⁰⁸ sentença¹⁰⁰⁹ he¹⁰¹⁰ defenetiuua¹⁰¹¹ e¹⁰¹² este¹⁰¹³ por¹⁰¹⁴ que¹⁰¹⁵ he¹⁰¹⁶ dada¹⁰¹⁷ a¹⁰¹⁸ sentença¹⁰¹⁹ he¹⁰²⁰ demandado¹⁰²¹ assy¹⁰²² como¹⁰²³ dito¹⁰²⁴ he¹⁰²⁵: primeiramente¹⁰²⁶ deue¹⁰²⁷ o¹⁰²⁸ sobrejuiz¹⁰²⁹ julgar¹⁰³⁰ por¹⁰³¹ rreuel¹⁰³² o¹⁰³³ que¹⁰³⁴ apelou¹⁰³⁵ e¹⁰³⁶ nom¹⁰³⁷ seguio¹⁰³⁸ a¹⁰³⁹ apelaçom¹⁰⁴⁰ e¹⁰⁴¹ por¹⁰⁴² ssa¹⁰⁴³ rreuelia¹⁰⁴⁴ deue¹⁰⁴⁵ dar¹⁰⁴⁶ huma¹⁰⁴⁷ carta¹⁰⁴⁸ a¹⁰⁴⁹ este¹⁰⁵⁰ por¹⁰⁵¹ que¹⁰⁵² foy¹⁰⁵³ dado¹⁰⁵⁴ o¹⁰⁵⁵ juizo¹⁰⁵⁶ e¹⁰⁵⁷ foy¹⁰⁵⁸ aa¹⁰⁵⁹ corte¹⁰⁶⁰ até¹⁰⁶¹ os¹⁰⁶² XXX¹⁰⁶³ dias¹⁰⁶⁴ pera¹⁰⁶⁵ os¹⁰⁶⁶ juizes¹⁰⁶⁷ que¹⁰⁶⁸ derom¹⁰⁶⁹ a¹⁰⁷⁰ sentença¹⁰⁷¹ en¹⁰⁷² esta¹⁰⁷³ fórmula¹⁰⁷⁴.

Carta dagrauo.

Sabede¹⁰⁷⁵ que¹⁰⁷⁶ foão¹⁰⁷⁷ uco¹⁰⁷⁸ per¹⁰⁷⁹ dante¹⁰⁸⁰ mim¹⁰⁸¹ per¹⁰⁸² sy¹⁰⁸³ ou¹⁰⁸⁴ per¹⁰⁸⁵ seu¹⁰⁸⁶ procurador¹⁰⁸⁷

N.º 4

N.º 5

Capitulo trinta e oito da carta da sentença.

750 Sabee
754 e 755 perante
775 e 776 sobre
780 a 784 fazia foão perante vós
788 e 789 que
792 a 801 rrazoes da huma parte e da outra
814 a 818 qual foão per mym
820 e 821 E
836 e 837 e
842 a 845 que perante
847 apparecessem.
852 e 853 perante
873 e 874 perante
888 a 892 como he costume da nossa
906 e 907 julgueio
920 Honde
928 a 932 façaes ter e guardar
952 de
956 e 957 lhe pague a
962 dos
969 e 970 per minha
979 a 985 fazee as partes vir perante vós
989 vaa
993 a 995 em diante e daae
999 o seu
1001 Honde
1004 a 1007 façades.

744 a 746 ha deram,
749 e 750 forma que se segue. Sabee
754 e 755 perante
779 a 784 lhe fazia F. perante vós
920 Honde
926 esta Minha
928 a 933 façaes ter, e guardar
948 a 950 nom seja mais
952 de
956 e 957 lhe a
960 pague as
967 a 970 sam tausadas per Minha
979 a 985 fazé as partees vir perante vós,
992 a 995 feito em diante e day
1001 honde
1004 e 1005 façades.
1028 a 1030 julguar o Sobre Juiz
1043 sua
1061 até
1074 e 1075 forma. Sabee
1079 a 1100 perante Mim

Capitulo trinta e nove como devem dar por revel o que apelou e nom seguio.

E se
1016 foy
1041 e 1042 e a
1075

Capitulo quarenta que carta deve dar aquele por que deram a sentença.

Sabee
1079 e 1080 perante

M. L. TOM. I.

e¹⁰⁸⁸ mostroume¹⁰⁸⁹ huum¹⁰⁹⁰ stromento¹⁰⁹¹ feito¹⁰⁹² per¹⁰⁹³ tal¹⁰⁹⁴ tabelliom¹⁰⁹⁵ en¹⁰⁹⁶ que¹⁰⁹⁷ era¹⁰⁹⁸ contheudo¹⁰⁹⁹ que¹¹⁰⁰ sobre¹¹⁰¹ demanda¹¹⁰² que¹¹⁰³ lhi¹¹⁰⁴ foão¹¹⁰⁵ fazia¹¹⁰⁶ per¹¹⁰⁷ dante¹¹⁰⁸ uós¹¹⁰⁹ sobre¹¹¹⁰ tal¹¹¹¹ cousa¹¹¹² que¹¹¹³ ouuistes¹¹¹⁴ as¹¹¹⁵ rrazoens¹¹¹⁶ da¹¹¹⁷ huma¹¹¹⁸ parte¹¹¹⁹ e¹¹²⁰ da¹¹²¹ outra¹¹²² e¹¹²³ auudo¹¹²⁴ consselho¹¹²⁵ sobre¹¹²⁶ elas¹¹²⁷ que¹¹²⁸ déstes¹¹²⁹ hi¹¹³⁰ tal¹¹³¹ juizo¹¹³² do¹¹³³ qual¹¹³⁴ o¹¹³⁵ dito¹¹³⁶ foão¹¹³⁷ agrauou¹¹³⁸. E¹¹³⁹ que¹¹⁴⁰ uós¹¹⁴¹ déstes¹¹⁴² a¹¹⁴³ el¹¹⁴⁴ as¹¹⁴⁵ rrazoens¹¹⁴⁶ e¹¹⁴⁷ o¹¹⁴⁸ juizo¹¹⁴⁹ e¹¹⁵⁰ o¹¹⁵¹ agrauo¹¹⁵² en¹¹⁵³ scripto¹¹⁵⁴ e¹¹⁵⁵ que¹¹⁵⁶ poses-tes¹¹⁵⁷ dia¹¹⁵⁸ aas¹¹⁵⁹ partes¹¹⁶⁰ no¹¹⁶¹ qual¹¹⁶² per¹¹⁶³ ante¹¹⁶⁴ mim¹¹⁶⁵ pareçessem¹¹⁶⁶. E¹¹⁶⁷ o¹¹⁶⁸ dia¹¹⁶⁹ que¹¹⁷⁰ per¹¹⁷¹ ante¹¹⁷² mim¹¹⁷³ ouuerom¹¹⁷⁴ de¹¹⁷⁵ parecer¹¹⁷⁶ foy¹¹⁷⁷ tal¹¹⁷⁸. Vnde¹¹⁷⁹ uos¹¹⁸⁰ eu¹¹⁸¹ mando¹¹⁸² que¹¹⁸³ uista¹¹⁸⁴ es- ta¹¹⁸⁵ carta¹¹⁸⁶ que¹¹⁸⁷ façades¹¹⁸⁸ teenr¹¹⁸⁹ e¹¹⁹⁰ aguardar¹¹⁹¹ uosso¹¹⁹² juizo¹¹⁹³ e¹¹⁹⁴ que¹¹⁹⁵ uendades¹¹⁹⁶ ao¹¹⁹⁷ di- to¹¹⁹⁸ foão¹¹⁹⁹ que¹²⁰⁰ apelou¹²⁰¹ e¹²⁰² nom¹²⁰³ seguio¹²⁰⁴ a¹²⁰⁵ apellaçom¹²⁰⁶ tantos¹²⁰⁷ dos¹²⁰⁸ beens¹²⁰⁹ muuiis¹²¹⁰ até¹²¹¹ que¹²¹² pague¹²¹³ as¹²¹⁴ custas¹²¹⁵ de¹²¹⁶ XXX¹²¹⁷ dias¹²¹⁸ ao¹²¹⁹ dito¹²²⁰ foão¹²²¹ por¹²²² que¹²²³ foy¹²²⁴ dado¹²²⁵ o¹²²⁶ juizo¹²²⁷ segundo¹²²⁸ o¹²²⁹ costume¹²³⁰ da¹²³¹ mha¹²³² corte¹²³³. E¹²³⁴ se¹²³⁵ nom¹²³⁶ auondar¹²³⁷ o¹²³⁸ muuil¹²³⁹ uendedelhi¹²⁴⁰ a¹²⁴¹ rraiz¹²⁴² até¹²⁴³ que¹²⁴⁴ lhi¹²⁴⁵ pague¹²⁴⁶ as¹²⁴⁷ custas¹²⁴⁸ de¹²⁴⁹ XXX¹²⁵⁰ dias¹²⁵¹ assy¹²⁵² como¹²⁵³ dito¹²⁵⁴ he¹²⁵⁵. Vnde¹²⁵⁶ al¹²⁵⁷ nom¹²⁵⁸ façades¹²⁵⁹ etc.¹²⁶⁰ Estas¹²⁶¹ cousas¹²⁶² de¹²⁶³ ssuso¹²⁶⁴ ditas¹²⁶⁵ ham¹²⁶⁶ lo- go¹²⁶⁷ tambem¹²⁶⁸ na¹²⁶⁹ demanda¹²⁷⁰ rreal¹²⁷¹ come¹²⁷² na¹²⁷³ pessoal¹²⁷⁴. Agora¹²⁷⁵ dissemos¹²⁷⁶ se¹²⁷⁷ o¹²⁷⁸ por¹²⁷⁹ que¹²⁸⁰ he¹²⁸¹ dada¹²⁸² a¹²⁸³ sentença¹²⁸⁴ he¹²⁸⁵ demandado¹²⁸⁶ e¹²⁸⁷ uay¹²⁸⁸ aa¹²⁸⁹ corte¹²⁹⁰ até¹²⁹¹ os¹²⁹² XXX¹²⁹³ dias¹²⁹⁴ e¹²⁹⁵ faz¹²⁹⁶ o¹²⁹⁷ sobrejuiz¹²⁹⁸ çerto¹²⁹⁹ do¹³⁰⁰ feito¹³⁰¹ qual¹³⁰² he¹³⁰³ hi¹³⁰⁴ o¹³⁰⁵ costume¹³⁰⁶. Bem¹³⁰⁷ he¹³⁰⁸ que¹³⁰⁹ digamos¹³¹⁰ se¹³¹¹ uay¹³¹² aa¹³¹³ corte¹³¹⁴ e¹³¹⁵ nom¹³¹⁶ fez¹³¹⁷ o¹³¹⁸ sobrejuiz¹³¹⁹ çerto¹³²⁰ qual¹³²¹ he¹³²² o¹³²³ costume¹³²⁴.

fol. 10.

N.º 4

N.º 5

1095 tabeliam ou me mostrou huma carta selada do vosso seelo
1105 a 1108 fazia foão perante
1114 vós ouvidas
1129 vós déstes
1134 qual juizo
1148 a 1151 juizo o
1161 e 1162 que
1179 Honde
1188 a 1191 façaes ter e guardar o
1196 vendaes
1202 a 1208 tantos de seus
1210 muuiis
1216 dos
1229 a 1233 he posto em minha corte porque apelou e nom seguio a apellação.
1239 a 1241 movil costringedeo pela
1249 dos
1256 Honde
1259 a 1263 façades.

Capítulo quarenta e hum do que apela e vay á corte ante dos trinta dias.

Estas cousas
1267 logar
1275 E agora
1323 e 1324 hi o costume.

1104 a 1106 lhe fazia F.
1179 Honde
1187 a 1191 façaces ter, e guardar
1196 vendaes
1205 e 1206 apellaçam,
1208 de seus
1210 movees,
1223 que assy
1229 a 1234 como he posto per Minha Corte, porque appellou, e nam seguio apellaçam; e
1239 a 1241 movel, costringeo pella
1243 ate
1256 honde
1259 e 1260 façades.
1263 e 1264 suso
1267 luguar
1291 até
1297 ao
1303 e 1304 hy he
1316 a 1318 nam faz ao
1322 he hy

Liv. III, tit. 71 8 9 e segg.

fol. 79.

CCXV

Stabeleçimento do que uay aa corte e nom faz o sobrejuiz çerto.

Se¹ este² por³ que⁴ foy⁵ dada⁶ a⁷ sentença⁸ he⁹ demandador¹⁰ e¹¹ uay¹² aa¹³ corte¹⁴ até¹⁵ os¹⁶ XXX¹⁷ dias¹⁸ e¹⁹ nom²⁰ faz²¹ o²² ssobrejuiz²³ çerto²⁴ da²⁵ apellaçom²⁶ nem²⁷ do²⁸ dia²⁹ do³⁰ parecer³¹ per³² stromento³³ nem³⁴ per³⁵ al³⁶: se³⁷ a³⁸ sentença³⁹ he⁴⁰ interlucutoria⁴¹ deuelhi⁴² o⁴³ sobrejuiz⁴⁴ dar⁴⁵ huma⁴⁶ carta⁴⁷ só⁴⁸ condiçom⁴⁹ en⁵⁰ esta⁵¹ fórma⁵² pera⁵³ os⁵⁴ juizes⁵⁵ que⁵⁶ derom⁵⁷ a⁵⁸ sentença⁵⁹. Sabede⁶⁰ que⁶¹ foão⁶² ueo⁶³ per⁶⁴ dante⁶⁵ mim⁶⁶ per⁶⁷ sy⁶⁸ ou⁶⁹ per⁷⁰ seu⁷¹ procurador⁷² a⁷³ tal⁷⁴ dia⁷⁵ e⁷⁶ disseme⁷⁷ que⁷⁸ sobre⁷⁹ demanda⁸⁰ que⁸¹ el⁸² fezera⁸³ per⁸⁴ dante⁸⁵ uós⁸⁶ a⁸⁷ foão⁸⁸ sobre⁸⁹ tal⁹⁰ cousa⁹¹. E⁹² uós⁹³ déstes⁹⁴ hi⁹⁵ tal⁹⁶ juizo⁹⁷ do⁹⁸ qual⁹⁹ juizo¹⁰⁰

N.º 4

N.º 5

Capítulo quarenta e deus se o por que foy dada a sentença foy á corte ante os trinta dias.

31 aparecer
41 interlocutoria
60

Capítulo quarenta e tres que carta deve dar o sobrejuiz.

Sabee
64 e 65 perante
83 a 85 fazia perante
89 de
92 que

2 aquelle,
15 até
22 ao
31 aparecer
38 a 41 he a Sentença Interlucutoria,
48 e 49 sob condiçom
60 Sabee
64 a 78 perante Mim
82 a 85 elle fazia perante

o¹⁰¹ dito¹⁰² foão¹⁰³ agrauou¹⁰⁴. E¹⁰⁵ que¹⁰⁶ uós¹⁰⁷ déstes¹⁰⁸ a¹⁰⁹ el¹¹⁰ as¹¹¹ rrazoens¹¹² e¹¹³ o¹¹⁴ juizo¹¹⁵ e¹¹⁶ o¹¹⁷ agrauo¹¹⁸ en¹¹⁹ scripto¹²⁰ e¹²¹ que¹²² posestes¹²³ dia¹²⁴ aas¹²⁵ partes¹²⁶ a¹²⁷ que¹²⁸ per¹²⁹ dante¹³⁰ mim¹³¹ parecêsem¹³². E¹³³ o¹³⁴ dia¹³⁵ assy¹³⁶ como¹³⁷ a¹³⁸ mim¹³⁹ he¹⁴⁰ dito¹⁴¹ foy¹⁴² tal¹⁴³. E¹⁴⁴ o¹⁴⁵ dito¹⁴⁶ foão¹⁴⁷ por¹⁴⁸ que¹⁴⁹ foy¹⁵⁰ dada¹⁵¹ a¹⁵² sentença¹⁵³ ueo¹⁵⁴ a¹⁵⁵ esse¹⁵⁶ dia¹⁵⁷ per¹⁵⁸ sy¹⁵⁹ ou¹⁶⁰ per¹⁶¹ seu¹⁶² procurador¹⁶³ e¹⁶⁴ esteue¹⁶⁵ depois¹⁶⁶ per¹⁶⁷ III¹⁶⁸ dias¹⁶⁹ e¹⁷⁰ mais¹⁷¹ segundo¹⁷² a¹⁷³ ley¹⁷⁴ da¹⁷⁵ mha¹⁷⁶ corte¹⁷⁷. E¹⁷⁸ a¹⁷⁹ outra¹⁸⁰ parte¹⁸¹ nom¹⁸² ueo¹⁸³ nem¹⁸⁴ enuiu¹⁸⁵ por¹⁸⁶ ssy¹⁸⁷ e¹⁸⁸ assy¹⁸⁹ fica¹⁹⁰ o¹⁹¹ uosso¹⁹² juizo¹⁹³ firme¹⁹⁴. Vnde¹⁹⁵ uos¹⁹⁶ eu¹⁹⁷ mando¹⁹⁸ que¹⁹⁹ uista²⁰⁰ esta²⁰¹ carta²⁰² façades²⁰³ per²⁰⁴ dante²⁰⁵ uós²⁰⁶ uiinr²⁰⁷ as²⁰⁸ partes²⁰⁹ e²¹⁰ ouuideas²¹¹ e²¹² sse²¹³ achardes²¹⁴ que²¹⁵ tal²¹⁶ juizo²¹⁷ foy²¹⁸ dado²¹⁹ e²²⁰ que²²¹ o²²² dito²²³ foão²²⁴ apelou²²⁵ e²²⁶ que²²⁷ o²²⁸ dia²²⁹ de²³⁰ ssuso²³¹ dito²³² foy²³³ tal²³⁴ en²³⁵ no²³⁶ qual²³⁷ as²³⁸ partes²³⁹ ouuerom²⁴⁰ de²⁴¹ parecer²⁴² per²⁴³ dante²⁴⁴ mim²⁴⁵ que²⁴⁶ façades²⁴⁷ teenr²⁴⁸ e²⁴⁹ aguardar²⁵⁰ uosso²⁵¹ juizo²⁵². E²⁵³ façades²⁵⁴ as²⁵⁵ partes²⁵⁶ hir²⁵⁷ per²⁵⁸ seu²⁵⁹ preyto²⁶⁰ adeante²⁶¹ e²⁶² dade²⁶³ a²⁶⁴ cada²⁶⁵ huum²⁶⁶ seu²⁶⁷ dereyto²⁶⁸. E²⁶⁹ uendede²⁷⁰ ao²⁷¹ dito²⁷² foão²⁷³ que²⁷⁴ apelou²⁷⁵ e²⁷⁶ nom²⁷⁷ seguio²⁷⁸ a²⁷⁹ apelaçom²⁸⁰ tantos²⁸¹ dos²⁸² beens²⁸³ muuiis²⁸⁴ até²⁸⁵ que²⁸⁶ pague²⁸⁷ as²⁸⁸ custas²⁸⁹ de²⁹⁰ XXX²⁹¹ dias²⁹² ao²⁹³ dito²⁹⁴ foão²⁹⁵ por²⁹⁶ que²⁹⁷ foy²⁹⁸ dada²⁹⁹ a³⁰⁰ sentença³⁰¹ segundo³⁰² a³⁰³ postura³⁰⁴ da³⁰⁵ mha³⁰⁶ corte³⁰⁷. E³⁰⁸ sse³⁰⁹ nom³¹⁰ auondar³¹¹ o³¹² muuiil³¹³ costrengedeo³¹⁴ pela³¹⁵ rraiz³¹⁶ até³¹⁷ que³¹⁸ lhi³¹⁹ pague³²⁰ as³²¹ custas³²² como³²³ dito³²⁴ he³²⁵. Vnde³²⁶ al³²⁷ nom³²⁸ façades³²⁹ etc. E³³⁰ sse³³¹ a³³² sentença³³³ he³³⁴ defenetiuu³³⁵ e³³⁶ o³³⁷ por³³⁸ que³³⁹ foy³⁴⁰ dada³⁴¹ a³⁴² sentença³⁴³ he³⁴⁴ demandador³⁴⁵ como³⁴⁶ dito³⁴⁷ he³⁴⁸ e³⁴⁹ nom³⁵⁰ faz³⁵¹ o³⁵² sobrejuiz³⁵³ çerto³⁵⁴ da³⁵⁵ apelaçom³⁵⁶ nem³⁵⁷ do³⁵⁸ dia³⁵⁹ do³⁶⁰ parecer³⁶¹ deuelhi³⁶² o³⁶³ sobrejuiz³⁶⁴ dar³⁶⁵ huma³⁶⁶ carta³⁶⁷ sô³⁶⁸ condiçom³⁶⁹ pera³⁷⁰ os³⁷¹ juizes³⁷² que³⁷³ derom³⁷⁴ a³⁷⁵ sentença³⁷⁶ en³⁷⁷ tal³⁷⁸ fórma³⁷⁹ come³⁸⁰ a³⁸¹ da³⁸² interlacutoria³⁸³ que³⁸⁴ ante³⁸⁵ dissemos³⁸⁶. Saluo³⁸⁷ que³⁸⁸ nom³⁸⁹ dirá³⁹⁰ en³⁹¹ ela³⁹² que³⁹³ uaam³⁹⁴ mais³⁹⁵ as³⁹⁶ partes³⁹⁷ per³⁹⁸ preyto³⁹⁹ adeante⁴⁰⁰ poys⁴⁰¹ a⁴⁰² sentença⁴⁰³ he⁴⁰⁴ defenetiuu⁴⁰⁵ mais⁴⁰⁶ que⁴⁰⁷ façades⁴⁰⁸ teenr⁴⁰⁹ e⁴¹⁰ aguardar⁴¹¹ seu⁴¹² juizo⁴¹³ e⁴¹⁴ que⁴¹⁵ o⁴¹⁶ façades⁴¹⁷ conprir⁴¹⁸ e⁴¹⁹ que⁴²⁰ façades⁴²¹ pagar⁴²² as⁴²³ custas⁴²⁴. Vnde⁴²⁵ al⁴²⁶ nom⁴²⁷ façades⁴²⁸ etc.⁴²⁹

Carta da sentença interlacutoria.

E⁴³¹ sse⁴³² a⁴³³ sentença⁴³⁴ he⁴³⁵ interlacutoria⁴³⁶ deuelhi⁴³⁷ o⁴³⁸ sobrejuiz⁴³⁹ dar⁴⁴⁰ huma⁴⁴¹ carta⁴⁴² pe-

N.º 4

N.º 5

127 a 132 que parecêsem perante mim.
136 e 137 segundo
143 tal dia.
158 perante mim per
167 a 170 tres dias
175 e 176 da
178 e 183 e o dito foão
186 nem pareceo per
191 e 192 vosso
195 Honde
203 a 209 façaes as partes perante vós vir
213 e 214 perante
217 a 250 façaes ter, e guardar
254 façaes
261 a 263 em deante e dae
270 vendeo
278 a 280 seguio
282 de seus
284 muuiis
290 dos
303 a 306 he costume em na minha
313 muvil
323 a 326 assy como he dito. Honde
329 a 332 façades.

Capitulo quarenta e quatro como aquelle que vai á corte e nom faz certo do dia do apparecer.

E se
338 este
341 he
346 demandador assy
353 a 355 certo ao sobrejuiz
362 apparecer
378 a 386 em esta fórma da interlocutoria que de suso
391 digam
396 a 399 as partes mais per seu
402 pois que
409 a 412 façam ter e guardar
422 lhe façam
426 Honde
429 a 436 façades.

Capitulo quarenta e cinco se este por que foi dada a sentença vai á corte ante dos trinta dias.

Se este por que foi dada a sentença he demandado e envia á corte até os trinta dias assy como já dissemos e nom faz ao sobrejuiz certo da apelaçom e do dia do apparecer devemos catar se a sentença he interlocutoria

195 Honde
203 a 209 façaes vir as partes perante vós,
230 a 232 sobredito
235 e 236 em o
242 a 244 apparecer perante
247 a 250 façaes ter, e guardar
254 façaes
261 em diante
270 vende
282 a 285 de seus beens movees, até
303 a 306 he posto per Minha
310 a 315 nam abondar o muvil, costrangéo por a
321 e 322 as custas, a saber,
326 onde
329 e 330 façades.
337 e 338 e esse,
347 assy como
353 ao
362 apparecer,
369 sob
378 a 384 em forma da Interlacutoria,
386 suso
396 a 399 as partes mais per seu
401 em deante
407 a 412 mas que façam ter, e guardar
415 a 419 que o façam cumprir,
422 lhe façam
426 honde
429 a 671 façaes. E se esse, por que he dada a Sentença, he demandado, e vai á Corte até trinta dias, assy como já Dissemos, e nam faz ao Sobre-Juiz certo d'appellaçom, e do dia do apparecer, devemos catar, se a Sentença he Interlacutoria, se Defenetiva; e se he Interlacutoria deve-lhe o Sobre-Juiz dar huuma Carta sob condiçom em forma pera os Juizes, que deram a Sentença, a qual será em forma como as de suso, somente que faça as partes vir perante sy, e ouvidas, se acharem, que tal Juizo per elles foy, e que a outra parte agravou, que faça guardar seu Juizo, e que nam costranguam o por que foy dada a Sentença de responder a outra parte, ate lhe pagar as custas de trinta dias, como dito he.

ra⁴¹³ os⁴⁴¹ juizes⁴⁴⁵ que⁴⁴⁶ a⁴¹⁷ sentença⁴⁴⁸ derom⁴⁴⁹. Sabede⁴⁵⁰ que⁴⁵¹ foão⁴⁵² ueo⁴⁵³ per⁴⁵⁴ dante⁴⁵⁵ mim⁴⁵⁶ e⁴⁵⁷ disse-
me⁴⁵⁸ que⁴⁵⁹ sobre⁴⁶⁰ demanda⁴⁶¹ que⁴⁶² lhi⁴⁶³ foão⁴⁶⁴ fazia⁴⁶⁵ per⁴⁶⁶ dante⁴⁶⁷ uós⁴⁶⁸ ssobre⁴⁶⁹ tal⁴⁷⁰ cousa⁴⁷¹ e⁴⁷²
que⁴⁷³ uós⁴⁷⁴ déstes⁴⁷⁵ tal⁴⁷⁶ juizo⁴⁷⁷ do⁴⁷⁸ qual⁴⁷⁹ o⁴⁸⁰ dito⁴⁸¹ foão⁴⁸² agrauou⁴⁸³ e⁴⁸⁴ que⁴⁸⁵ uós⁴⁸⁶ déstes⁴⁸⁷ a⁴⁸⁸ el⁴⁸⁹
as⁴⁹⁰ rrazoens⁴⁹¹ e⁴⁹² o⁴⁹³ juizo⁴⁹⁴ e⁴⁹⁵ o⁴⁹⁶ agrauo⁴⁹⁷ en⁴⁹⁸ scripto⁴⁹⁹ e⁵⁰⁰ que⁵⁰¹ posestes⁵⁰² dia⁵⁰³ aas⁵⁰⁴ partes⁵⁰⁵ a⁵⁰⁶
que⁵⁰⁷ parecessem⁵⁰⁸ per⁵⁰⁹ dante⁵¹⁰ mim⁵¹¹. E⁵¹² o⁵¹³ dia⁵¹⁴ segundo⁵¹⁵ a⁵¹⁶ mim⁵¹⁷ foy⁵¹⁸ dito⁵¹⁹ foy⁵²⁰ tal⁵²¹. E⁵²²
o⁵²³ dito⁵²⁴ foão⁵²⁵ que⁵²⁶ diz⁵²⁷ que⁵²⁸ foy⁵²⁹ dado⁵³⁰ por⁵³¹ el⁵³² o⁵³³ juizo⁵³⁴ ueo⁵³⁵ a⁵³⁶ este⁵³⁷ dia⁵³⁸ per⁵³⁹ dante⁵⁴⁰
mim⁵⁴¹ per⁵⁴² sy⁵⁴³ ou⁵⁴⁴ per⁵⁴⁵ scu⁵⁴⁶ procurador⁵⁴⁷ e⁵⁴⁸ esteue⁵⁴⁹ depois⁵⁵⁰ por⁵⁵¹ III⁵⁵² dias⁵⁵³ e⁵⁵⁴ mais⁵⁵⁵ segun-
do⁵⁵⁶ a⁵⁵⁷ postura⁵⁵⁸ da⁵⁵⁹ mha⁵⁶⁰ corte⁵⁶¹. E⁵⁶² o⁵⁶³ dito⁵⁶⁴ foão⁵⁶⁵ que⁵⁶⁶ apelou⁵⁶⁷ nom⁵⁶⁸ ueo⁵⁶⁹ nem⁵⁷⁰ enuiuou⁵⁷¹
por⁵⁷² si⁵⁷³ a⁵⁷⁴ esse⁵⁷⁵ dia⁵⁷⁶. Vnde⁵⁷⁷ uos⁵⁷⁸ cu⁵⁷⁹ mando⁵⁸⁰ que⁵⁸¹ uista⁵⁸² esta⁵⁸³ carta⁵⁸⁴ façades⁵⁸⁵ as⁵⁸⁶ partes⁵⁸⁷
per⁵⁸⁸ dante⁵⁸⁹ uós⁵⁹⁰ uiinr⁵⁹¹ e⁵⁹² ouuideas⁵⁹³ e⁵⁹⁴ se⁵⁹⁵ achardes⁵⁹⁶ que⁵⁹⁷ tal⁵⁹⁸ juizo⁵⁹⁹ hi⁶⁰⁰ foy⁶⁰¹ dado⁶⁰² e⁶⁰³
que⁶⁰⁴ a⁶⁰⁵ outra⁶⁰⁶ parte⁶⁰⁷ agrauou⁶⁰⁸ e⁶⁰⁹ que⁶¹⁰ o⁶¹¹ dia⁶¹² de⁶¹³ suso⁶¹⁴ dito⁶¹⁵ foy⁶¹⁶ tal⁶¹⁷ en⁶¹⁸ que⁶¹⁹ aquellas⁶²⁰
partes⁶²¹ per⁶²² dante⁶²³ mim⁶²⁴ ouuerom⁶²⁵ de⁶²⁶ parecer⁶²⁷ que⁶²⁸ façades⁶²⁹ teenr⁶³⁰ e⁶³¹ aguardar⁶³² o⁶³³ uosso⁶³⁴
juizo⁶³⁵ e⁶³⁶ nom⁶³⁷ costregades⁶³⁸ foão⁶³⁹ por⁶⁴⁰ que⁶⁴¹ foy⁶⁴² dada⁶⁴³ a⁶⁴⁴ sentença⁶⁴⁵ de⁶⁴⁶ rresponder⁶⁴⁷ aa⁶⁴⁸
outra⁶⁴⁹ parte⁶⁵⁰ até⁶⁵¹ que⁶⁵² lhi⁶⁵³ pague⁶⁵⁴ as⁶⁵⁵ custas⁶⁵⁶ de⁶⁵⁷ XXX⁶⁵⁸ dias⁶⁵⁹ asy⁶⁶⁰ como⁶⁶¹ he⁶⁶² posto⁶⁶³ em⁶⁶⁴
mha⁶⁶⁵ corte⁶⁶⁶. Vnde⁶⁶⁷ al⁶⁶⁸ nom⁶⁶⁹ façades⁶⁷⁰ etc.⁶⁷¹ E⁶⁷² sse⁶⁷³ a⁶⁷⁴ ssentença⁶⁷⁵ he⁶⁷⁶ defenetiuu⁶⁷⁷ e⁶⁷⁸ este⁶⁷⁹
por⁶⁸⁰ que⁶⁸¹ foy⁶⁸² dada⁶⁸³ a⁶⁸⁴ sentença⁶⁸⁵ he⁶⁸⁶ demandado⁶⁸⁷ assy⁶⁸⁸ como⁶⁸⁹ dito⁶⁹⁰ he⁶⁹¹ e⁶⁹² nom⁶⁹³ fez⁶⁹⁴ o⁶⁹⁵
sobrejuiz⁶⁹⁶ certo⁶⁹⁷ do⁶⁹⁸ dia⁶⁹⁹ do⁷⁰⁰ parecer⁷⁰¹ nem⁷⁰² da⁷⁰³ apelaçom⁷⁰⁴ deue⁷⁰⁵ o⁷⁰⁶ sobrejuiz⁷⁰⁷ dar⁷⁰⁸ huma⁷⁰⁹
carta⁷¹⁰ só⁷¹¹ condiçom⁷¹² en⁷¹³ esta⁷¹⁴ fórma⁷¹⁵ pera⁷¹⁶ os⁷¹⁷ juizes⁷¹⁸ que⁷¹⁹ derom⁷²⁰ a⁷²¹ sentença⁷²².

Outra carta idem.

Sabede⁷²³ que⁷²⁴ ueo⁷²⁵ per⁷²⁶ dante⁷²⁷ mim⁷²⁸ foão⁷²⁹ ou⁷³⁰ enuiuou⁷³¹ e⁷³² disseme⁷³³ que⁷³⁴ sobre⁷³⁵ deman-
da⁷³⁶ que⁷³⁷ lhi⁷³⁸ foão⁷³⁹ fazia⁷⁴⁰ per⁷⁴¹ dante⁷⁴² uós⁷⁴³ sobre⁷⁴⁴ tal⁷⁴⁵ cousa⁷⁴⁶ e⁷⁴⁷ que⁷⁴⁸ uós⁷⁴⁹ déstes⁷⁵⁰ hi⁷⁵¹ tal⁷⁵²
juizo⁷⁵³ do⁷⁵⁴ qual⁷⁵⁵ o⁷⁵⁶ dito⁷⁵⁷ foão⁷⁵⁸ agrauou⁷⁵⁹ e⁷⁶⁰ que⁷⁶¹ uós⁷⁶² déstes⁷⁶³ a⁷⁶⁴ el⁷⁶⁵ as⁷⁶⁶ rrazoens⁷⁶⁷ e⁷⁶⁸ o⁷⁶⁹
agrauo⁷⁷⁰ e⁷⁷¹ o⁷⁷² juizo⁷⁷³ en⁷⁷⁴ scripto⁷⁷⁵ e⁷⁷⁶ que⁷⁷⁷ posestes⁷⁷⁸ dia⁷⁷⁹ aas⁷⁸⁰ partes⁷⁸¹ a⁷⁸² que⁷⁸³ parecessem⁷⁸⁴
per⁷⁸⁵ dante⁷⁸⁶ mim⁷⁸⁷. E⁷⁸⁸ o⁷⁸⁹ dia⁷⁹⁰ segundo⁷⁹¹ a⁷⁹² mim⁷⁹³ he⁷⁹⁴ dito⁷⁹⁵ foy⁷⁹⁶ tal⁷⁹⁷. E⁷⁹⁸ o⁷⁹⁹ dito⁸⁰⁰ foão⁸⁰¹ per⁸⁰²
que⁸⁰³ foy⁸⁰⁴ dada⁸⁰⁵ a⁸⁰⁶ sentença⁸⁰⁷ ueo⁸⁰⁸ per⁸⁰⁹ dante⁸¹⁰ mim⁸¹¹ per⁸¹² sy⁸¹³ ou⁸¹⁴ per⁸¹⁵ seu⁸¹⁶ procurador⁸¹⁷.
E⁸¹⁸ esteue⁸¹⁹ per⁸²⁰ III⁸²¹ dias⁸²² depois⁸²³ ssegundo⁸²⁴ he⁸²⁵ a⁸²⁶ ley⁸²⁷ da⁸²⁸ corte⁸²⁹. E⁸³⁰ o⁸³¹ dito⁸³² foão⁸³³ que⁸³⁴
apelou⁸³⁵ nom⁸³⁶ ueo⁸³⁷ nem⁸³⁸ enuiuou⁸³⁹ por⁸⁴⁰ ssey⁸⁴¹ a⁸⁴² esse⁸⁴³ dia⁸⁴⁴. Vnde⁸⁴⁵ uos⁸⁴⁶ eu⁸⁴⁷ mando⁸⁴⁸ que⁸⁴⁹ uis-
ta⁸⁵⁰ esta⁸⁵¹ carta⁸⁵² façades⁸⁵³ as⁸⁵⁴ partes⁸⁵⁵ per⁸⁵⁶ dante⁸⁵⁷ uós⁸⁵⁸ uiinr⁸⁵⁹ e⁸⁶⁰ ouuideas⁸⁶¹: e⁸⁶² sse⁸⁶³ achardes⁸⁶⁴
que⁸⁶⁵ tal⁸⁶⁶ juizo⁸⁶⁷ hi⁸⁶⁸ foy⁸⁶⁹ dado⁸⁷⁰ e⁸⁷¹ que⁸⁷² o⁸⁷³ dito⁸⁷⁴ foão⁸⁷⁵ agrauou⁸⁷⁶ e⁸⁷⁷ que⁸⁷⁸ o⁸⁷⁹ dia⁸⁸⁰ de⁸⁸¹ suso-
so⁸⁸² dito⁸⁸³ foy⁸⁸⁴ tal⁸⁸⁵ no⁸⁸⁶ qual⁸⁸⁷ per⁸⁸⁸ dante⁸⁸⁹ mim⁸⁹⁰ ouuerom⁸⁹¹ de⁸⁹² parecer⁸⁹³ que⁸⁹⁴ façades⁸⁹⁵ teenr⁸⁹⁶
e⁸⁹⁷ aguardar⁸⁹⁸ hi⁸⁹⁹ o⁹⁰⁰ uosso⁹⁰¹ juizo⁹⁰². E⁹⁰³ uendades⁹⁰⁴ ao⁹⁰⁵ dito⁹⁰⁶ foão⁹⁰⁷ tantos⁹⁰⁸ dos⁹⁰⁹ beens⁹¹⁰ muuiis⁹¹¹
até⁹¹² que⁹¹³ pague⁹¹⁴ as⁹¹⁵ custas⁹¹⁶ de⁹¹⁷ XXX⁹¹⁸ dias⁹¹⁹ a⁹²⁰ este⁹²¹ por⁹²² que⁹²³ foy⁹²⁴ dada⁹²⁵ a⁹²⁶ sentença⁹²⁷.

N.º 4

N.º 5

443 só condicam em esta maneira pera
450

693 a 695 nem fez ao
701 aparecer,
705 deve-lhe
711 a 715 sob condição outro-sy em esta forma sobredita
720 a 734 deram o Juizo : Sabee, que Foam veyo perante Mim,
738 a 740 lhi fazia F.

**Capítulo quarenta e seis que carta devem dar
os sobrejuizes a este.**

Sabee
454 e 455 perante
466 e 467 perante
472 e 473 que
476 hi tal
479 qual juizo
508 a 510 apparecessem perante
516 a 521 he dito he tal dia.
531 a 541 o juizo por elle veo perante mim a este dia
551 e 552 tres
557 a 560 custume da minha
577 Honde
585 façaes
588 e 589 perante
591 vir
603 a 607 o dito foão
618 a 620 em no qual as
622 e 623 perante
629 a 633 vós façaes ter e guardar
636 a 650 e vendaes ao dito foão que apelou tantos de seus bens muuiis
653 e 654 pague
660 a 944 a este por que foi dada a sentença e se nom poder ser pagado
pelo movil costrangedeo pela raiz. Honde al nom façades.

**Capítulo quarenta e sete se aquelle por que he dada a sentença
nom val á corte.**

Pois

E⁹²² sse⁹²² nom⁹³⁰ poder⁹³¹ seer⁹³² pagado⁹³³ pelo⁹³⁴ muuil⁹³⁵ costrengedco⁹³⁶ pela⁹³⁷ rraiz⁹³⁸. Vnde⁹³⁹ al⁹⁴⁰ nom⁹⁴¹ façades⁹⁴² etc.⁹⁴³ Poys⁹⁴⁴ iá⁹⁴⁵ bem⁹⁴⁶ sabedes⁹⁴⁷ de⁹⁴⁸ quando⁹⁴⁹ o⁹⁵⁰ que⁹⁵¹ apela⁹⁵² dalguma⁹⁵³ sentença⁹⁵⁴ quer⁹⁵⁵ interlacutoria⁹⁵⁶ quer⁹⁵⁷ defenctiua⁹⁵⁸ e⁹⁵⁹ uem⁹⁶⁰ aa⁹⁶¹ corte⁹⁶² atá⁹⁶³ os⁹⁶⁴ XXX⁹⁶⁵ dias⁹⁶⁶ per⁹⁶⁷ sy⁹⁶⁸ ou⁹⁶⁹ per⁹⁷⁰ outrem⁹⁷¹ seguir⁹⁷² sa⁹⁷³ apelaçom⁹⁷⁴ e⁹⁷⁵ nom⁹⁷⁶ uay⁹⁷⁷ o⁹⁷⁸ por⁹⁷⁹ que⁹⁸⁰ foy⁹⁸¹ dada⁹⁸² a⁹⁸³ sentença⁹⁸⁴ : e⁹⁸⁵ outrossy⁹⁸⁶ uay⁹⁸⁷ o⁹⁸⁸ por⁹⁸⁹ que⁹⁹⁰ foy⁹⁹¹ dada⁹⁹² a⁹⁹³ sentença⁹⁹⁴ per⁹⁹⁵ sy⁹⁹⁶ ou⁹⁹⁷ per⁹⁹⁸ outrem⁹⁹⁹ atá¹⁰⁰⁰ os¹⁰⁰¹ XXX¹⁰⁰² dias¹⁰⁰³ e¹⁰⁰⁴ nom¹⁰⁰⁵ uay¹⁰⁰⁶ o¹⁰⁰⁷ que¹⁰⁰⁸ apela¹⁰⁰⁹ : e¹⁰¹⁰ das¹⁰¹¹ outras¹⁰¹² cousas¹⁰¹³ que¹⁰¹⁴ se¹⁰¹⁵ ende¹⁰¹⁶ seguem¹⁰¹⁷ qual¹⁰¹⁸ he¹⁰¹⁹ hi¹⁰²⁰ o¹⁰²¹ costume¹⁰²² : rrazom¹⁰²³ he¹⁰²⁴ que¹⁰²⁵ sabhades¹⁰²⁶ se¹⁰²⁷ ambalas¹⁰²⁸ partes¹⁰²⁹ ueem¹⁰³⁰ per¹⁰³¹ ssy¹⁰³² ou¹⁰³³ per¹⁰³⁴ seus¹⁰³⁵ procuradores¹⁰³⁶.

fol. 11 v.

N.º 4

N.º 5

917 sabees
952 apelar
1016 adiante
1026 saibaes
1036 procuradores qual he hi o costume.

fol. 80 v.

928 a 939 se nam abastarem os beens movees, costranguam-no por os de rraz : e
942 e 943 façades.
917 sabees
968 até
973 e 974 sua appellaçam,
1000 até
1009 apelou ;
1013 rezoeens, e cousas,
1026 saibaes,
1028 ambas as
1036 Procuradores, qual he hy o costume.

liv. III, tit. 71 § 18 e segg.

CCXVI

Quando anbas as partes ueem per sy como deuem e a huma delas diz que lhi mingnam rrazoens ou diz que nom ham por que conhoçer do agrauo.

Se¹ anbas² as³ partes⁴ ueem⁵ per⁶ sy⁷ ou⁸ per⁹ seus¹⁰ procuradores¹¹ auondosos¹² aa¹³ corte¹⁴ ao¹⁵ dia¹⁶ que¹⁷ a¹⁸ eles¹⁹ he²⁰ assinaado²¹ o²² sobrejuiz²³ deue²⁴ conhoçer²⁵ do²⁶ agrauo²⁷ saluo²⁸ se²⁹ alguma³⁰ das³¹ partes³² diz³³ que³⁴ nom³⁵ andam³⁶ hi³⁷ as³⁸ rrazoens³⁹ todas⁴⁰ assy⁴¹ como⁴² as⁴³ disse⁴⁴ per⁴⁵ dante⁴⁶ os⁴⁷ juizes⁴⁸ ou⁴⁹ se⁵⁰ diz⁵¹ o⁵² por⁵³ que⁵⁴ foy⁵⁵ dado⁵⁶ o⁵⁷ juizo⁵⁸ que⁵⁹ som⁶⁰ passados⁶¹ os⁶² XXX⁶³ dias⁶⁴ e⁶⁵ que⁶⁶ assy⁶⁷ he⁶⁸ o⁶⁹ juizo⁷⁰ firme⁷¹ e⁷² que⁷³ nom⁷⁴ deue⁷⁵ o⁷⁶ sobrejuiz⁷⁷ conhoçer⁷⁸ da⁷⁹ apelaçom⁸⁰. Ca⁸¹ se⁸² diz⁸³ alguma⁸⁴ das⁸⁵ partes⁸⁶ ante⁸⁷ que⁸⁸ o⁸⁹ sobrejuiz⁹⁰ conhosca⁹¹ da⁹² apelaçom⁹³ que⁹⁴ nom⁹⁵ andam⁹⁶ hi⁹⁷ todalas⁹⁸ rrazoens⁹⁹ assy¹⁰⁰ como¹⁰¹ as¹⁰² rrazoou¹⁰³ per¹⁰⁴ dante¹⁰⁵ os¹⁰⁶ juizes¹⁰⁷ ou¹⁰⁸ per¹⁰⁹ dante¹¹⁰ os¹¹¹ aluaziis¹¹² e¹¹³ que¹¹⁴ lhe¹¹⁵ mingnam¹¹⁶ e¹¹⁷ que¹¹⁸ lhas¹¹⁹ nom¹²⁰ quiserom¹²¹ poenr¹²² no¹²³ agrauo¹²⁴ pero¹²⁵ que¹²⁶ lhis¹²⁷ disse¹²⁸ que¹²⁹ lhi¹³⁰ mingnauam¹³¹ e¹³² diz¹³³ que¹³⁴ as¹³⁵ quer¹³⁶ prouar¹³⁷ : primeiramente¹³⁸ conuem¹³⁹ que¹⁴⁰ iure¹⁴¹ de¹⁴² malicia¹⁴³ este¹⁴⁴ que¹⁴⁵ diz¹⁴⁶ que¹⁴⁷ lhi¹⁴⁸ mingnam¹⁴⁹ as¹⁵⁰ rrazoens¹⁵¹ se¹⁵² lho¹⁵³ a¹⁵⁴ parte¹⁵⁵ demandar¹⁵⁶. E¹⁵⁷ des¹⁵⁸ hi¹⁵⁹ deue¹⁶⁰ dizer¹⁶¹ quaaes¹⁶² som¹⁶³ as¹⁶⁴ rrazoens¹⁶⁵ se¹⁶⁶ lho¹⁶⁷ a¹⁶⁸ parte¹⁶⁹ demandar¹⁷⁰. E¹⁷¹ des¹⁷² hi¹⁷³ deue¹⁷⁴ dizer¹⁷⁵ quaaes¹⁷⁶ som¹⁷⁷ as¹⁷⁸ rrazoens¹⁷⁹ que¹⁸⁰ diz¹⁸¹ que¹⁸² mingnam¹⁸³ e¹⁸⁴ deas¹⁸⁵ en¹⁸⁶ scripto¹⁸⁷. E¹⁸⁸ des¹⁸⁹ hi¹⁹⁰ deue¹⁹¹ o¹⁹² sobrejuiz¹⁹³ ueer¹⁹⁴ a¹⁹⁵ apelaçom¹⁹⁶ se¹⁹⁷ andam¹⁹⁸ hi¹⁹⁹ aquelas²⁰⁰ rrazoens²⁰¹ que²⁰² a²⁰³ parte²⁰⁴ diz²⁰⁵ que²⁰⁶ lhi²⁰⁷ mingnam²⁰⁸. E²⁰⁹ se²¹⁰ hi²¹¹ andam²¹² deue²¹³ conhoçer²¹⁴ se²¹⁵ apelou²¹⁶ bem²¹⁷ o²¹⁸ que²¹⁹ apelou²²⁰ se²²¹ mal²²². E²²³ sse²²⁴ hi²²⁵ nom²²⁶ andam²²⁷ deue²²⁸ o²²⁹ sobrejuiz²³⁰ catar²³¹ que²³² sse²³³

N.º 4

N.º 5

Capitulo quarenta e outo como os sobrejuizes devem dar carta ao por que foy dada a sentença.

2 e 3 anbalas
18 e 19 lhe
44 e 48 elle disse perante os juizes ou perante os alvaziis
68 e 70 o juizo he
72 e 73 e
91 conhecer
104 e 105 perante
109 e 110 perante
123 em no
125 a 127 porque
138

Capitulo quarenta e nove como devem receber as razões os juizes.

Primeiramente
145 a 147 que
165 a 182 razoes que lhe
187 escripto e o lugar hu lhe mingnam
195 aquella
207 e 208 mingnam.

45 e 46 perante
49 ou perante os Alvazis ; ou
79 e 80 d'apellaçam ;
84 cada huuma
91 a 93 conheça d'apellaçam
104 e 105 perante
109 e 110 perante
122 poer
166 a 182 que diz que lhe
187 escripto, e o lugar hu lhe mingnam ;
212 andarem
218 a 223 se mal, o que appellou ; e
226 e 227 não andarem,

M. L. TOM. I.

hi²³⁴ andassem²³⁵ que²³⁶ o²³⁷ ajudariam²³⁸ ou²³⁹ se²⁴⁰ lhi²⁴¹ faziam²⁴² mester²⁴³ a²⁴⁴ seu²⁴⁵ preyto²⁴⁶ ou²⁴⁷ se²⁴⁸ lhi²⁴⁹ faziam²⁵⁰ mingua²⁵¹ a²⁵² seu²⁵³ preyto²⁵⁴ de²⁵⁵ nom²⁵⁶ andarem²⁵⁷ hi²⁵⁸. E²⁵⁹ se²⁶⁰ acha²⁶¹ que²⁶² hi²⁶³ nom²⁶⁴ fazem²⁶⁵ mingua²⁶⁶ pero²⁶⁷ que²⁶⁸ hi²⁶⁹ nom²⁷⁰ andem²⁷¹ nem²⁷² lhi²⁷³ fazem²⁷⁴ prol²⁷⁵ nem²⁷⁶ ajuda²⁷⁷ a²⁷⁸ seu²⁷⁹ preyto²⁸⁰ pero²⁸¹ hi²⁸² andassem²⁸³ nom²⁸⁴ nas²⁸⁵ deue²⁸⁶ rreçber²⁸⁷ e²⁸⁸ nom²⁸⁹ deue²⁹⁰ podem²⁹¹ leyxar²⁹² de²⁹³ conhoçer²⁹⁴ do²⁹⁵ agrauo²⁹⁶. E²⁹⁷ se²⁹⁸ acham²⁹⁹ que³⁰⁰ hi³⁰¹ fazem³⁰² mingua³⁰³ aquellas³⁰⁴ rrazoens³⁰⁵ de³⁰⁶ nom³⁰⁷ andarem³⁰⁸ no³⁰⁹ agrauo³¹⁰ deue³¹¹ aquella³¹² parte³¹³ que³¹⁴ diz³¹⁵ que³¹⁶ lhi³¹⁷ mingua³¹⁸ as³¹⁹ rrazoens³²⁰ e³²¹ que³²² as³²³ quer³²⁴ prouar³²⁵ e³²⁶ entender³²⁷ a³²⁸ proualas³²⁹. E³³⁰ as³³¹ partes³³² deuem³³³ nomear³³⁴ os³³⁵ enqueredores³³⁶ seus³³⁷ que³³⁸ rreçbam³³⁹ aquellas³⁴⁰ prouas³⁴¹ ou³⁴² os³⁴³ aluaziis³⁴⁴ que³⁴⁵ derom³⁴⁶ o³⁴⁷ juizo³⁴⁸ se³⁴⁹ as³⁵⁰ partes³⁵¹ se³⁵² en³⁵³ elo³⁵⁴ auerem³⁵⁵. E³⁵⁶ des³⁵⁷ hi³⁵⁸ deuelhi³⁵⁹ o³⁶⁰ sobrejuiz³⁶¹ dar³⁶² huma³⁶³ carta³⁶⁴ pera³⁶⁵ os³⁶⁶ que³⁶⁷ querem³⁶⁸ que³⁶⁹ seiam³⁷⁰ enqueredores³⁷¹ ou³⁷² pera³⁷³ os³⁷⁴ juizes³⁷⁵ se³⁷⁶ sse³⁷⁷ as³⁷⁸ partes³⁷⁹ en³⁸⁰ eles³⁸¹ auerem³⁸² que³⁸³ rreçbam³⁸⁴ aquella³⁸⁵ proua³⁸⁶ e³⁸⁷ aquel³⁸⁸ testemunho³⁸⁹ e³⁹⁰ que³⁹¹ lho³⁹² enuiem³⁹³ çarrado³⁹⁴ e³⁹⁵ sselado³⁹⁶. E³⁹⁷ porrá³⁹⁸ o³⁹⁹ sobrejuiz⁴⁰⁰ dia⁴⁰¹ aas⁴⁰² partes⁴⁰³ no⁴⁰⁴ qual⁴⁰⁵ seiam⁴⁰⁶ per⁴⁰⁷ dante⁴⁰⁸ el⁴⁰⁹ com⁴¹⁰ aquella⁴¹¹ enqueriçom⁴¹² e⁴¹³ entom⁴¹⁴ deue⁴¹⁵ o⁴¹⁶ sobrejuiz⁴¹⁷ conhoçer⁴¹⁸ do⁴¹⁹ agrauo⁴²⁰. E⁴²¹ sse⁴²² achar⁴²³ o⁴²⁴ ssobrejuiz⁴²⁵ que⁴²⁶ aquella⁴²⁷ enquisa⁴²⁸ que⁴²⁹ prouou⁴³⁰ aquellas⁴³¹ rrazoens⁴³² e⁴³³ que⁴³⁴ as⁴³⁵ disse⁴³⁶ en⁴³⁷ juizo⁴³⁸ rreçbelas-ha⁴³⁹ e⁴⁴⁰ catalas-ha⁴⁴¹ com⁴⁴² nas⁴⁴³ outras⁴⁴⁴ que⁴⁴⁵ andam⁴⁴⁶ no⁴⁴⁷ agrauo⁴⁴⁸ e⁴⁴⁹ conhoçerá⁴⁵⁰ del⁴⁵¹ e⁴⁵² júlgarsse-ha⁴⁵³ a⁴⁵⁴ apelaçom⁴⁵⁵ sse⁴⁵⁶ he⁴⁵⁷ boa⁴⁵⁸ sse⁴⁵⁹ maa⁴⁶⁰. E⁴⁶¹ fará⁴⁶² que⁴⁶³ os⁴⁶⁴ juizes⁴⁶⁵ paguem⁴⁶⁶ as⁴⁶⁷ custas⁴⁶⁸ a⁴⁶⁹ esta⁴⁷⁰ parte⁴⁷¹ a⁴⁷² que⁴⁷³ mingua⁴⁷⁴ as⁴⁷⁵ rrazoens⁴⁷⁶ porque⁴⁷⁷ lhas⁴⁷⁸ nom⁴⁷⁹ quiserom⁴⁸⁰ poenr⁴⁸¹ no⁴⁸² agrauo⁴⁸³. E⁴⁸⁴ sse⁴⁸⁵ danos⁴⁸⁶ ou⁴⁸⁷ perdas⁴⁸⁸ rreçberem⁴⁸⁹ faranlha⁴⁹⁰ correger⁴⁹¹ das⁴⁹² casas⁴⁹³ dos⁴⁹⁴ juizes⁴⁹⁵. E⁴⁹⁶ esto⁴⁹⁷ ha⁴⁹⁸ logo⁴⁹⁹ se⁵⁰⁰ esta⁵⁰¹ parte⁵⁰² que⁵⁰³ lhis⁵⁰⁴ disse⁵⁰⁵ que⁵⁰⁶ lhi⁵⁰⁷ mingua⁵⁰⁸ estas⁵⁰⁹ rrazoens⁵¹⁰ e⁵¹¹ que⁵¹² as⁵¹³ quera⁵¹⁴ prouar⁵¹⁵ e⁵¹⁶ lhas⁵¹⁷ nom⁵¹⁸ quiserom⁵¹⁹ dar⁵²⁰ eles⁵²¹ nem⁵²² rreçber⁵²³ a⁵²⁴ proua⁵²⁵ nem⁵²⁶ poer⁵²⁷ as⁵²⁸ rrazoens⁵²⁹ no⁵³⁰ agrauo⁵³¹ e⁵³² protestou⁵³³ a⁵³⁴ parte⁵³⁵. E⁵³⁶ sse⁵³⁷ aquel⁵³⁸ que⁵³⁹ diz⁵⁴⁰ que⁵⁴¹ lhi⁵⁴² minguarom⁵⁴³ as⁵⁴⁴ rrazoens⁵⁴⁵ nouas⁵⁴⁶ pode⁵⁴⁷ prouar⁵⁴⁸ deuem⁵⁴⁹ catar⁵⁵⁰ sse⁵⁵¹ he⁵⁵² o⁵⁵³ que⁵⁵⁴ apelou⁵⁵⁵ se⁵⁵⁶ he⁵⁵⁷ o⁵⁵⁸ por⁵⁵⁹ que⁵⁶⁰ foy⁵⁶¹ dada⁵⁶² a⁵⁶³ sentença⁵⁶⁴. E⁵⁶⁵ sse⁵⁶⁶ he⁵⁶⁷ o⁵⁶⁸ que⁵⁶⁹ apelou⁵⁷⁰ e⁵⁷¹ passam⁵⁷² os⁵⁷³ XXX⁵⁷⁴ dias⁵⁷⁵ por⁵⁷⁶ que⁵⁷⁷ esta⁵⁷⁸ rreuelia⁵⁷⁹ que⁵⁸⁰ fez⁵⁸¹ fica⁵⁸² a⁵⁸³ sentença⁵⁸⁴ firme⁵⁸⁵. E⁵⁸⁶ nom⁵⁸⁷ deue⁵⁸⁸ o⁵⁸⁹ sobrejuiz⁵⁹⁰ conhoçer⁵⁹¹ do⁵⁹² feito⁵⁹³ nem⁵⁹⁴ do⁵⁹⁵ agrauo⁵⁹⁶. E⁵⁹⁷ sse⁵⁹⁸ he⁵⁹⁹ o⁶⁰⁰ por⁶⁰¹ que⁶⁰² foy⁶⁰³ dada⁶⁰⁴ e⁶⁰⁵ sentença⁶⁰⁶ pois⁶⁰⁷ iá⁶⁰⁸ som⁶⁰⁹ andados⁶¹⁰ os⁶¹¹ XXX⁶¹² dias⁶¹³ e⁶¹⁴ as⁶¹⁵ partes⁶¹⁶ ueerom⁶¹⁷ aa⁶¹⁸ corte⁶¹⁹ ahiinda⁶²⁰ que⁶²¹ depoy⁶²² dos⁶²³ XXX⁶²⁴ dias⁶²⁵ nom⁶²⁶ perde⁶²⁷ per⁶²⁸ hi⁶²⁹ o⁶³⁰ que⁶³¹ apelou⁶³² pois⁶³³ esta⁶³⁴ perlonga⁶³⁵ e⁶³⁶ esta⁶³⁷ rreuelia⁶³⁸ nom⁶³⁹ foy⁶⁴⁰ per⁶⁴¹ ele⁶⁴². E⁶⁴³ sse⁶⁴⁴ acha⁶⁴⁵ que⁶⁴⁶ a⁶⁴⁷ apelaçom⁶⁴⁸ he⁶⁴⁹ bõa⁶⁵⁰ fica⁶⁵¹ hi⁶⁵² o⁶⁵³ preyto⁶⁵⁴ en⁶⁵⁵ casa⁶⁵⁶ d'ElRey⁶⁵⁷. E⁶⁵⁸ sse⁶⁵⁹

N.º 4

N.º 5

236 se
244 a 250 ou
263 lhe
267 e 268 por
271 andarem
282 ahy nom
285 e 286 lhas devem
288 a 290 nem devem
299 acha
301 lho
309 em no
319 aquellas
335 a 337 seus enqueredores
344 juizes
349 se se
352 a 355 auerem.
396 asselado
398 porá
404 em no
406 a 408 pareçam perante
426 per
428 Inquiriçom
443 as
453 julgará se
456 e 457 he
462 julgará
466 que paguem
486 a 490 dano ou perda receber farálho
503 e 504 lhas
520 a 522 a ellas
527 poerem
532 que
536 e 537

Capítulo cincoenta como os feitos devem ficar na corte.

E se
546 nom nas
556 e 557 se
576 e 577 por
579 revolta
593 a 596 agravo.
623 passassem os
638 revolta
647 esta
652 a 654 este feito

236 se
252 a 256 de nam
261 achar
263 lhe
267 e 268 pero
285 lhas
288 e 289 nem
299 achar
301 lhe
309 hi no
321 e 322 dizer que
326 e 327 e que entende
335 a 337 seus enqueredores,
390 e 391 e
396 asselado.
398 poerá
404 em o
407 e 408 perante
412 a 414 Inquiriçom, e por em tanto nom
426 per
428 Inquiriçom,
433 a 436 e as produse
439 a 443 receber-lhas-há, e vér-lhas-há com as
451 a 455 delle e julgará essa appellaçom
470 essa
474 mingua
489 e 490 receber, far-lhas-há
499 luguar,
503 a 505 lhe dissesse
513 lhas
516 e que
520 a 524 receber aa
543 mingua
546 nom as
549 devem a
556 a 558 se o
576 a 581 por essa revelia
593 a 596 agravo:
623 passassem
638 revolta
645 achar
651 a 654 ficar o feito

acham⁶⁶⁰ que⁶⁶¹ a⁶⁶² apelaçom⁶⁶³ he⁶⁶⁴ maa⁶⁶⁵ enualos-ha⁶⁶⁶ pera⁶⁶⁷ os⁶⁶⁸ juizes⁶⁶⁹ que⁶⁷⁰ derom⁶⁷¹ a⁶⁷² sentença⁶⁷³
 e⁶⁷⁴ seerá⁶⁷⁵ o⁶⁷⁶ juizo⁶⁷⁷ firme⁶⁷⁸ quer⁶⁷⁹ seia⁶⁸⁰ a⁶⁸¹ sentença⁶⁸² interlacutoria⁶⁸³ quer⁶⁸⁴ defenetiu⁶⁸⁵ e⁶⁸⁶ quer⁶⁸⁷
 seia⁶⁸⁸ demandado⁶⁸⁹ quer⁶⁹⁰ demandador⁶⁹¹ e⁶⁹² mandar⁶⁹³ pagar⁶⁹⁴ as⁶⁹⁵ custas⁶⁹⁶ ao⁶⁹⁷ por⁶⁹⁸ que⁶⁹⁹ foy⁷⁰⁰ dada⁷⁰¹
 a⁷⁰² sentença⁷⁰³. E⁷⁰⁴ sse⁷⁰⁵ for⁷⁰⁶ defenetiu⁷⁰⁷ ficará⁷⁰⁸ o⁷⁰⁹ juizo⁷¹⁰ firme⁷¹¹ e⁷¹² faramno⁷¹³ teenr⁷¹⁴ e⁷¹⁵ aguardar⁷¹⁶
 e⁷¹⁷ nom⁷¹⁸ hiram⁷¹⁹ as⁷²⁰ partes⁷²¹ per⁷²² preyto⁷²³ adeante⁷²⁴. E⁷²⁵ todauia⁷²⁶ pagará⁷²⁷ as⁷²⁸ custas⁷²⁹ poys⁷³⁰ mal⁷³¹
 apelou⁷³². E⁷³³ sse⁷³⁴ o⁷³⁵ por⁷³⁶ que⁷³⁷ foy⁷³⁸ dada⁷³⁹ a⁷⁴⁰ sentença⁷⁴¹ diz⁷⁴² ante⁷⁴³ que⁷⁴⁴ o⁷⁴⁵ sobrejuiz⁷⁴⁶ conhoz-
 ca⁷⁴⁷ do⁷⁴⁸ agrauo⁷⁴⁹ que⁷⁵⁰ ssom⁷⁵¹ passados⁷⁵² os⁷⁵³ XXX⁷⁵⁴ dias⁷⁵⁵ des⁷⁵⁶ que⁷⁵⁷ o⁷⁵⁸ juizo⁷⁵⁹ foy⁷⁶⁰ dado⁷⁶¹ e⁷⁶²
 que⁷⁶³ por⁷⁶⁴ aquela⁷⁶⁵ rrazom⁷⁶⁶ nom⁷⁶⁷ deue⁷⁶⁸ o⁷⁶⁹ sobre⁷⁷⁰ conhoçer⁷⁷¹ do⁷⁷² agrauo⁷⁷³ se⁷⁷⁴ ele⁷⁷⁵ faz⁷⁷⁶ o⁷⁷⁷ so-
 brejuiz⁷⁷⁸ çerto⁷⁷⁹ per⁷⁸⁰ stromento⁷⁸¹ de⁷⁸² tabelliom⁷⁸³ ou⁷⁸⁴ per⁷⁸⁵ carta⁷⁸⁶ ou⁷⁸⁷ per⁷⁸⁸ stromento⁷⁸⁹ liidemo⁷⁹⁰
 o⁷⁹¹ sobrejuiz⁷⁹² os⁷⁹³ deue⁷⁹⁴ enuiar⁷⁹⁵ pera⁷⁹⁶ os⁷⁹⁷ juizes⁷⁹⁸ ou⁷⁹⁹ pera⁸⁰⁰ os⁸⁰¹ aluaziis⁸⁰² que⁸⁰³ derom⁸⁰⁴ a⁸⁰⁵ sen-
 tença⁸⁰⁶: e⁸⁰⁷ nom⁸⁰⁸ deue⁸⁰⁹ a⁸¹⁰ conhoçer⁸¹¹ mais⁸¹² do⁸¹³ agrauo⁸¹⁴ poys⁸¹⁵ çerto⁸¹⁶ he⁸¹⁷ que⁸¹⁸ ssom⁸¹⁹ passa-
 dos⁸²⁰ os⁸²¹ XXX⁸²² dias⁸²³: e⁸²⁴ deue⁸²⁵ mandar⁸²⁶ que⁸²⁷ pague⁸²⁸ as⁸²⁹ custas⁸³⁰ de⁸³¹ XXX⁸³² dias⁸³³ o⁸³⁴ que⁸³⁵
 apelou⁸³⁶ segundo⁸³⁷ como⁸³⁸ som⁸³⁹ toussadas⁸⁴⁰ en⁸⁴¹ na⁸⁴² corte⁸⁴³. E⁸⁴⁴ sse⁸⁴⁵ a⁸⁴⁶ sentença⁸⁴⁷ he⁸⁴⁸ interlacuto-
 ria⁸⁴⁹ ficará⁸⁵⁰ o⁸⁵¹ juizo⁸⁵² firme⁸⁵³ e⁸⁵⁴ estaram⁸⁵⁵ hi⁸⁵⁶ as⁸⁵⁷ partes⁸⁵⁸ pera⁸⁵⁹ hir⁸⁶⁰ per⁸⁶¹ seu⁸⁶² preyto⁸⁶³ adean-
 te⁸⁶⁴. E⁸⁶⁵ sse⁸⁶⁶ a⁸⁶⁷ sentença⁸⁶⁸ he⁸⁶⁹ defenetiu⁸⁷⁰ faram⁸⁷¹ teenr⁸⁷² e⁸⁷³ aguardar⁸⁷⁴ e⁸⁷⁵ conprir⁸⁷⁶ seu⁸⁷⁷ juizo⁸⁷⁸
 mays⁸⁷⁹ nom⁸⁸⁰ hiram⁸⁸¹ as⁸⁸² partes⁸⁸³ mays⁸⁸⁴ per⁸⁸⁵ preyto⁸⁸⁶ poys⁸⁸⁷ a⁸⁸⁸ sentença⁸⁸⁹ he⁸⁹⁰ acabada⁸⁹¹. Esto⁸⁹²
 he⁸⁹³ uerdade⁸⁹⁴ ahiinda⁸⁹⁵ que⁸⁹⁶ os⁸⁹⁷ juizes⁸⁹⁸ ou⁸⁹⁹ os⁹⁰⁰ aluaziis⁹⁰¹ de⁹⁰² graça⁹⁰³ ou⁹⁰⁴ per⁹⁰⁵ sa⁹⁰⁶ neyciidade⁹⁰⁷
 ponham⁹⁰⁸ o⁹⁰⁹ dia⁹¹⁰ do⁹¹¹ parecer⁹¹² aas⁹¹³ partes⁹¹⁴ aalem⁹¹⁵ dos⁹¹⁶ XXX⁹¹⁷ dias⁹¹⁸ ssaluo⁹¹⁹ sse⁹²⁰ he⁹²¹ per⁹²²
 consentimento⁹²³ do⁹²⁴ por⁹²⁵ que⁹²⁶ he⁹²⁷ dada⁹²⁸ a⁹²⁹ sentença⁹³⁰. E⁹³¹ o⁹³² consentimento⁹³³ entendesse⁹³⁴ se⁹³⁵
 os⁹³⁶ juizes⁹³⁷ querem⁹³⁸ fazer⁹³⁹ de⁹⁴⁰ graça⁹⁴¹ ou⁹⁴² per⁹⁴³ sa⁹⁴⁴ neyciidade⁹⁴⁵. E⁹⁴⁶ o⁹⁴⁷ por⁹⁴⁸ que⁹⁴⁹ he⁹⁵⁰ iá⁹⁵¹
 dada⁹⁵² a⁹⁵³ sentença⁹⁵⁴ nom⁹⁵⁵ apela⁹⁵⁶ ou⁹⁵⁷ nom⁹⁵⁸ protesta⁹⁵⁹ pera⁹⁶⁰ podelo⁹⁶¹ poenr⁹⁶² por⁹⁶³ ssy⁹⁶⁴ ante⁹⁶⁵ o⁹⁶⁶
 juiz⁹⁶⁷ da⁹⁶⁸ apelaçom⁹⁶⁹. E⁹⁷⁰ todauia⁹⁷¹ quando⁹⁷² aluum⁹⁷³ mal⁹⁷⁴ apelar⁹⁷⁵ ou⁹⁷⁶ nom⁹⁷⁷ seguir⁹⁷⁸ o⁹⁷⁹ agrauo⁹⁸⁰
 ahiinda⁹⁸¹ que⁹⁸² bem⁹⁸³ apele⁹⁸⁴ per⁹⁸⁵ sy⁹⁸⁶ ou⁹⁸⁷ per⁹⁸⁸ outrem⁹⁸⁹ até⁹⁹⁰ os⁹⁹¹ XXX⁹⁹² dias⁹⁹³ assy⁹⁹⁴ como⁹⁹⁵ man-
 da⁹⁹⁶ a⁹⁹⁷ ley⁹⁹⁸ da⁹⁹⁹ corte¹⁰⁰⁰ deue¹⁰⁰¹ pagar¹⁰⁰² as¹⁰⁰³ custas¹⁰⁰⁴ ao¹⁰⁰⁵ por¹⁰⁰⁶ que¹⁰⁰⁷ foy¹⁰⁰⁸ dada¹⁰⁰⁹ a¹⁰¹⁰ senten-
 ça¹⁰¹¹ assy¹⁰¹² como¹⁰¹³ som¹⁰¹⁴ toussadas¹⁰¹⁵ e¹⁰¹⁶ como¹⁰¹⁷ he¹⁰¹⁸ de¹⁰¹⁹ costume¹⁰²⁰: ao¹⁰²¹ peom¹⁰²² XVIII¹⁰²³ di-
 nheiros¹⁰²⁴ cada¹⁰²⁵ dia¹⁰²⁶ e¹⁰²⁷ ao¹⁰²⁸ que¹⁰²⁹ trage¹⁰³⁰ besta¹⁰³¹ IIII¹⁰³² soldos¹⁰³³ e¹⁰³⁴ meio¹⁰³⁵. E¹⁰³⁶ des¹⁰³⁷ ali¹⁰³⁸
 per¹⁰³⁹ qual¹⁰⁴⁰ homem¹⁰⁴¹ ou¹⁰⁴² per¹⁰⁴³ qual¹⁰⁴⁴ molher¹⁰⁴⁵ for¹⁰⁴⁶ e¹⁰⁴⁷ ssegundo¹⁰⁴⁸ qual¹⁰⁴⁹ costume¹⁰⁵⁰ deue¹⁰⁵¹

N.º 4

N.º 5

660 acha
 671 a 673 a sentença deram
 679 a 681 quer que seia demandado quer que seia demandador quer que seia
 a sentença interlocutoria quer defenetiva.
 703 sentença. Mais em pero se a sentença he interlocutoria fica iá firme o
 juizo e iram as partes per seu preito adiante.
 722 e 723 pelo feito
 728 e 730 o que apelou as custas pois que.
 733 e 734

**Capitulo cincoenta e hum como os sobrejuizes devem mandar
 os feitos aos juizes das terras.**

Se
 747 conheça
 750 ca
 762 a 764 e per
 767 que nom
 770 sobrejuiz
 777 ao
 789 e 790 testemunho algum liidimo que assy he logo
 809 a 812 devem mais conhecer
 834 ao
 840 a 842 tausados na
 853 a 856 por firme e hiram
 859 a 861 per
 864 em deante.
 872 a 874 ter e guardar
 884 e 885 per o
 887 pois que
 912 e 913 aparecer ás
 938 o querem
 950 e 951 he
 957 ende ou
 967 e 971 juiz.

**Capitulo cincoenta e deus como aquelle que mal apela deve pagar
 as custas a seu contentor.**

E todavia
 1015 tausadas
 1026 dia e se trouver companhom ou a molher companhoa e tal pessoa for
 que a mereça e que a nom possa escusar darlheam as custas da pessoa e
 do companhom
 1035 meo cada dia.

660 achar,
 671 a 673 a sentença deram
 678 boom, e firme
 683 interlocutoria
 700 a 703 deram a sentença. Mais se pero a Sentença for Interlocutoria,
 ficará o Juizo firme, e hiram as partes por seu preito em diante;
 713 a 716 fazelo-am ter, e guardar,
 722 e 724 mais pelo preito em diante:
 727 paguará o que appellou
 735 este,
 747 conheça
 751 sam jaa
 756 a 772 em que o appellante ouvera de aparecer com o
 777 ao
 788 a 790 testemunho algum liidimo, que assy he, logo
 799 a 801 ou
 810 a 812 mais conhecer
 827 e 828 paguar
 834 ao
 839 a 842 sam tausadas na
 849 Interlocutoria
 853 a 856 por firme, e faram hir
 859 a 861 per
 864 em deante.
 872 a 874 ter e guardar,
 879 a 881 e nam hiram mais
 884 a 886 per seu preito em diante
 892 E esto
 899 e 900 e
 911 e 912 de aparecer
 938 o querem
 944 sua
 956 appella ende,
 965 perante
 968 e 969 d'appellaçam.
 990 até
 1014 e 1015 sam tausadas
 1022 peam
 1030 traz
 1035 e 1036 meyo; e se trouver companham, ou molher companheira, e
 tal pessoa for que o mereça, e que o nam possa escusar, dar-lhe-ham as
 custas da pessoa, e do companham, e companheira, que assy levar, e
 1042 a 1044 ou
 1051 devem a

tença¹⁴⁷⁹ for¹⁴⁸⁰ defenetiu¹⁴⁸¹ dará¹⁴⁸² o¹⁴⁸³ sobrejuiz¹⁴⁸⁴ huma¹⁴⁸⁵ carta¹⁴⁸⁶ ao¹⁴⁸⁷ por¹⁴⁸⁸ que¹⁴⁸⁹ foy¹⁴⁹⁰ dada¹⁴⁹¹ a¹⁴⁹² sentença¹⁴⁹³ pola¹⁴⁹⁴ rreuelia¹⁴⁹⁵ da¹⁴⁹⁶ outra¹⁴⁹⁷ parte¹⁴⁹⁸ pera¹⁴⁹⁹ os¹⁵⁰⁰ juizes¹⁵⁰¹ ou¹⁵⁰² aluaziis¹⁵⁰³ que¹⁵⁰⁴ a¹⁵⁰⁵ sentença¹⁵⁰⁶ derom¹⁵⁰⁷ que¹⁵⁰⁸ façam¹⁵⁰⁹ aguardar¹⁵¹⁰ e¹⁵¹¹ teenr¹⁵¹² e¹⁵¹³ conprir¹⁵¹⁴ seu¹⁵¹⁵ juizo¹⁵¹⁶. E¹⁵¹⁷ nom¹⁵¹⁸ iram¹⁵¹⁹ mais¹⁵²⁰ as¹⁵²¹ partes¹⁵²² pelo¹⁵²³ preyto¹⁵²⁴ adeante¹⁵²⁵. E¹⁵²⁶ todauia¹⁵²⁷ que¹⁵²⁸ lhi¹⁵²⁹ façam¹⁵³⁰ pagar¹⁵³¹ as¹⁵³² custas¹⁵³³ segundo¹⁵³⁴ a¹⁵³⁵ ley¹⁵³⁶ da¹⁵³⁷ corte¹⁵³⁸ assy¹⁵³⁹ como¹⁵⁴⁰ som¹⁵⁴¹ tausadas¹⁵⁴². E¹⁵⁴³ so¹⁵⁴⁴ a¹⁵⁴⁵ sentença¹⁵⁴⁶ he¹⁵⁴⁷ defenetiu¹⁵⁴⁸ pois¹⁵⁴⁹ que¹⁵⁵⁰ o¹⁵⁵¹ sobrejuiz¹⁵⁵² acha¹⁵⁵³ que¹⁵⁵⁴ apelou¹⁵⁵⁵ bem¹⁵⁵⁶ e¹⁵⁵⁷ pois¹⁵⁵⁸ que¹⁵⁵⁹ he¹⁵⁶⁰ demandador¹⁵⁶¹ este¹⁵⁶² que¹⁵⁶³ apelou¹⁵⁶⁴ assy¹⁵⁶⁵ como¹⁵⁶⁶ dito¹⁵⁶⁷ he¹⁵⁶⁸ deue¹⁵⁶⁹ primeiramente¹⁵⁷⁰ o¹⁵⁷¹ sobrejuiz¹⁵⁷² julgar¹⁵⁷³ por¹⁵⁷⁴ rreuel¹⁵⁷⁵ o¹⁵⁷⁶ por¹⁵⁷⁷ que¹⁵⁷⁸ foy¹⁵⁷⁹ dada¹⁵⁸⁰ a¹⁵⁸¹ sentença¹⁵⁸² poys¹⁵⁸³ o¹⁵⁸⁴ seu¹⁵⁸⁵ procurador¹⁵⁸⁶ he¹⁵⁸⁷ deytado¹⁵⁸⁸ de¹⁵⁸⁹ juizo¹⁵⁹⁰. E¹⁵⁹¹ por¹⁵⁹² sa¹⁵⁹³ rreuelia¹⁵⁹⁴ corregendo¹⁵⁹⁵ o¹⁵⁹⁶ juizo¹⁵⁹⁷ deuelhi¹⁵⁹⁸ mandar¹⁵⁹⁹ dar¹⁶⁰⁰ huma¹⁶⁰¹ carta¹⁶⁰² per¹⁶⁰³ que¹⁶⁰⁴ o¹⁶⁰⁵ entreguem¹⁶⁰⁶ da¹⁶⁰⁷ cousa¹⁶⁰⁸ demandada¹⁶⁰⁹. E¹⁶¹⁰ sse¹⁶¹¹ este¹⁶¹² que¹⁶¹³ apelou¹⁶¹⁴ he¹⁶¹⁵ demandado¹⁶¹⁶ e¹⁶¹⁷ a¹⁶¹⁸ sentença¹⁶¹⁹ he¹⁶²⁰ interlacutoria¹⁶²¹ deue¹⁶²² o¹⁶²³ sobrejuiz¹⁶²⁴ julgar¹⁶²⁵ por¹⁶²⁶ rreuel¹⁶²⁷ o¹⁶²⁸ por¹⁶²⁹ que¹⁶³⁰ foy¹⁶³¹ dada¹⁶³² a¹⁶³³ sentença¹⁶³⁴. E¹⁶³⁵ por¹⁶³⁶ sa¹⁶³⁷ rreuelia¹⁶³⁸ deue¹⁶³⁹ mandar¹⁶⁴⁰ dar¹⁶⁴¹ huma¹⁶⁴² carta¹⁶⁴³ ao¹⁶⁴⁴ que¹⁶⁴⁵ apelou¹⁶⁴⁶ que¹⁶⁴⁷ nom¹⁶⁴⁸ rresponda¹⁶⁴⁹ senom¹⁶⁵⁰ quando¹⁶⁵¹ o¹⁶⁵² demandarem¹⁶⁵³ per¹⁶⁵⁴ casa¹⁶⁵⁵ dElRey¹⁶⁵⁶. E¹⁶⁵⁷ se¹⁶⁵⁸ a¹⁶⁵⁹ sentença¹⁶⁶⁰ he¹⁶⁶¹ defenetiu¹⁶⁶² e¹⁶⁶³ o¹⁶⁶⁴ que¹⁶⁶⁵ apelou¹⁶⁶⁶ apelou¹⁶⁶⁷ bem¹⁶⁶⁸ e¹⁶⁶⁹ sse¹⁶⁷⁰ o¹⁶⁷¹ procurador¹⁶⁷² do¹⁶⁷³ por¹⁶⁷⁴ que¹⁶⁷⁵ foy¹⁶⁷⁶ dada¹⁶⁷⁷ a¹⁶⁷⁸ sentença¹⁶⁷⁹ he¹⁶⁸⁰ deytado¹⁶⁸¹ de¹⁶⁸² juizo¹⁶⁸³ assy¹⁶⁸⁴ como¹⁶⁸⁵ dito¹⁶⁸⁶ he¹⁶⁸⁷ deue¹⁶⁸⁸ o¹⁶⁸⁹ sobrejuiz¹⁶⁹⁰ julgar¹⁶⁹¹ por¹⁶⁹² rreuel¹⁶⁹³ o¹⁶⁹⁴ por¹⁶⁹⁵ que¹⁶⁹⁶ foy¹⁶⁹⁷ dada¹⁶⁹⁸ a¹⁶⁹⁹ sentença¹⁷⁰⁰. E¹⁷⁰¹ por¹⁷⁰² sa¹⁷⁰³ rreuelia¹⁷⁰⁴ deue¹⁷⁰⁵ mandar¹⁷⁰⁶ dar¹⁷⁰⁷ huma¹⁷⁰⁸ carta¹⁷⁰⁹ ao¹⁷¹⁰ que¹⁷¹¹ apelou¹⁷¹² que¹⁷¹³ corregendo¹⁷¹⁴ o¹⁷¹⁵ juizo¹⁷¹⁶ que¹⁷¹⁷ mandou¹⁷¹⁸ que¹⁷¹⁹ nom¹⁷²⁰ rresponda¹⁷²¹ daquella¹⁷²² demanda¹⁷²³. E¹⁷²⁴ sse¹⁷²⁵ anbas¹⁷²⁶ as¹⁷²⁷ partes¹⁷²⁸ uam¹⁷²⁹ per¹⁷³⁰ pessoas¹⁷³¹ ou¹⁷³² per¹⁷³³ procuradores¹⁷³⁴ auondosos¹⁷³⁵ e¹⁷³⁶ o¹⁷³⁷ sobrejuiz¹⁷³⁸ acha¹⁷³⁹ que¹⁷⁴⁰ apelou¹⁷⁴¹ mal¹⁷⁴² aquel¹⁷⁴³ que¹⁷⁴⁴ apelou¹⁷⁴⁵ enualos-ha¹⁷⁴⁶ pera¹⁷⁴⁷ aqueles¹⁷⁴⁸ juizes¹⁷⁴⁹ ou¹⁷⁵⁰ aluaziis¹⁷⁵¹ que¹⁷⁵² a¹⁷⁵³ sentença¹⁷⁵⁴ derom¹⁷⁵⁵ quer¹⁷⁵⁶ seia¹⁷⁵⁷ a¹⁷⁵⁸ sentença¹⁷⁵⁹ interlacutoria¹⁷⁶⁰ quer¹⁷⁶¹ defenetiu¹⁷⁶². E¹⁷⁶³ quer¹⁷⁶⁴ seia¹⁷⁶⁵ o¹⁷⁶⁶ que¹⁷⁶⁷ apelou¹⁷⁶⁸ demandador¹⁷⁶⁹ quer¹⁷⁷⁰ demandado¹⁷⁷¹ saluo¹⁷⁷² que¹⁷⁷³ as¹⁷⁷⁴ cartas¹⁷⁷⁵ que¹⁷⁷⁶ der¹⁷⁷⁷ o¹⁷⁷⁸ sobrejuiz¹⁷⁷⁹ aaquel¹⁷⁸⁰ por¹⁷⁸¹ que¹⁷⁸² foy¹⁷⁸³ dada¹⁷⁸⁴ a¹⁷⁸⁵ sentença¹⁷⁸⁶ seerá¹⁷⁸⁷ en¹⁷⁸⁸ huma¹⁷⁸⁹ fórma¹⁷⁹⁰ a¹⁷⁹¹ da¹⁷⁹² sentença¹⁷⁹³ interlacutoria¹⁷⁹⁴ en¹⁷⁹⁵ huma¹⁷⁹⁶ e¹⁷⁹⁷ a¹⁷⁹⁸ da¹⁷⁹⁹ sentença¹⁸⁰⁰ defenetiu¹⁸⁰¹ en¹⁸⁰² outra¹⁸⁰³ assy¹⁸⁰⁴ como¹⁸⁰⁵ he¹⁸⁰⁶ deuisado¹⁸⁰⁷ de¹⁸⁰⁸ suso¹⁸⁰⁹ en¹⁸¹⁰ aquel¹⁸¹¹ logar¹⁸¹² hu¹⁸¹³ falamos¹⁸¹⁴ daqueles¹⁸¹⁵ por¹⁸¹⁶ que¹⁸¹⁷ he¹⁸¹⁸ dada¹⁸¹⁹ a¹⁸²⁰ sentença¹⁸²¹ e¹⁸²² uam¹⁸²³ aa¹⁸²⁴ corte¹⁸²⁵ até¹⁸²⁶ os¹⁸²⁷ XXX¹⁸²⁸ dias¹⁸²⁹ e¹⁸³⁰ fazem¹⁸³¹ o¹⁸³² sobrejuiz¹⁸³³ certo¹⁸³⁴ da¹⁸³⁵ apelaçom¹⁸³⁶ e¹⁸³⁷ do¹⁸³⁸ dia¹⁸³⁹ do¹⁸⁴⁰ parecer¹⁸⁴¹ e¹⁸⁴² nom¹⁸⁴³ uam¹⁸⁴⁴ os¹⁸⁴⁵ que¹⁸⁴⁶ apelarom¹⁸⁴⁷ per¹⁸⁴⁸ sy¹⁸⁴⁹ nem¹⁸⁵⁰ per¹⁸⁵¹ outrem¹⁸⁵².

fol. 12.

N.º 4

1502 ou pera os
1520 e 1521 as
1528 per seu
1525 em diante mais.
1528 a 1530 lhe farom
1572 juiz
1584 e 1585 o
1603 e 1604 que
1610 e 1611

Capitulo cincoenta e seis como os sobrejuizes devem dar carta
aquelle por que he dada a sentença.

E se
1628 este
1650 a 1656 per casa de ElRey quando o demandarem.
1667 a 1669 he o demandado e acha que apelou bem
1674 e 1675 que por que
1688 deve-o
1718 manda
1724 a 1727

Capitulo cincoenta e sete que carta devem dar os sobrejuizes
na parte ou a seu procurador.

E se anbas
1729 vem
1739 achar
1746 envyos
1769 e 1770 o demandador quer o
1791 a 1803 a carta da sentença interlocutoria e em outra a defenetiva
1806 e 1807 dito he
1832 a 1834 certo ao sobrejuiz
1841 apparecer
1845 aquelles

fol. 80 v.

N.º 5

1729 vem
1732 e 1733 ou
1741 a 1746 o appellante appellou mal, dará carta
1760 a 1762 Defenetiva, quer Interlacutoria,
1769 a 1771 demandado, quer demandador :
1787 nom-seram
1791 a 1793 que a da
1795 e 1796 será em huma fórma,
1810 a 1813 hu
1826 até
1832 ao
1841 apparecer,
1847 appellão

Liv. III, tit. 71 § 24 e segg.

Aqy se acaba o hordenhamento e o curso da casa de ElRey daquelles que hi ham feitos e demandas per citaçoens daquelles que há poder e privilegio de citarem outros a casa de ElRey asy per razom da pessoa come da cousa sobre que cita segundo de suso dissemos, e das apelaçoens e de todas as outras cousas que se ende seguirem.

Orden. de D. Duarte, fol. 83.

**LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA DUVIDOSA
QUANTO AO REINADO**

CCXVII

Na Advertencia preliminar á presente collecção das leis geraes dos primeiros reinados, a pag. 152 e 153 referimo-nos á seguinte ordenação, que se acha sómente na compilação de D. Duarte como a primeira de um corpo composto de treze ordenações. Esta especie de collectorio não se póde considerar como uma tentativa de codificação que remonte á epocha de Affonso III. Embora as leis que contém pertençam em geral áquelle reinado, a disposição em que se acham é evidentemente mais moderna. Por isso, postoque pareçam formar um todo, as collocámos na presente edição segundo a natureza da materia contida em cada uma dellas. Acerca desta que se segue, dissemos na Advertencia que duvidavamos de que pertencesse ao reinado de Affonso III. Effectivamente a menção que nella se faz de corregedores, não como commissarios especiaes e transitorios, mas como magistrados permanentes, deve faze-la suppor do reinado de Affonso IV, a quem, com razão, se attribue o estabelecimento de semelhantes magistrados, e esta hypothese é tanto mais plausivel quanto é certo acharmos obviamente intercalada no corpo das treze ordenações uma lei de Affonso IV. Entretanto é tambem possivel que ella fosse escripta originalmente em latim, e que a palavra maiorinus fosse traduzida por corregedor, o que era facil, visto que os corregedores succederam aos meirinhos-mores das provincias, e que entre as funcções de uns e de outros havia grandes analogias. Assim, sendo plausiveis ambas as hypotheses, collocámos esta ordenação na categoria das que só dubitativamente se podem attribuir a Affonso III.

Aqui se começa as ordenações e custumes que o dito Rey Dom Affonso pôs na sa corte e no seu regno julgadas e guardadas.

Ordenação primeira que fala dos porteiros da audiencia e dos corregedores.

Primeiramente que o porteiro, se chama na audiencia huma pessoa, que leve hum soldo. Item se chamar marido e molher no dito logo hum soldo. Item se chamar no dito logo ereos e testamenteiros dous soldos. Item se estes forem apregoados no dito logo o porteiro leve de cada pessoa hum soldo come da citação. Item se chamar no dito logo priol e convento hum soldo. Item se estas pessoas forem citadas na villa leve o porteiro de cada pessoa tres soldos. Item se o porteiro for a algum logar citar algumas pessoas a petição dalguem per mandado do que he juiz ou corregedor fóra da vila e for no termo leve de cada legoa quatro soldos, a saber dous pola hida e dous pola tornada e tres soldos pela citação de cada pessoa, tirado se for marido e molher e prior e convento e hereos e testamenteiros que pagaram da hida e vinda como dito he : dos ereos e testamenteiros levará seis soldos porque som duas pesoas, e asi do prior ou abade e convento. Item se atestar o porteiro a carta na minha chancelaria ou perante os sobrejuizes ou corregedor, pola testação leve tres soldos e por a levar a audiencia outros tres soldos. Item todas sentenças que forem dadas per o corregedor devem logo ser feitas as execuções pelo dito porteiro e devem ser seeladas com o seelo do corregedor e se forem cartas de sentenças defenitivas leve o seelo vinte soldos e se forem interlocutorias en que aia custas ou condenamento ou asolvimento leve dez soldos e o porteiro tire daquele que for condenado dizima pera o senhorio, a saber de dez soldos hum. E o escrivam leve das cartas suso ditas, das defenetivas dous dous soldos, e das interlocutorias senhos soldos. Item se pedirem carta pera citar, de toda a pessoa cinco soldos ao seelo e seis dinheiros ao escrivam. Item renenbranças e assignamentos que o corregedor mandar fazer seis dinheiros ao escrivam, e se as quizerem seeladas dezoito dinheiros ao seelo. Item de cartas de sinpres justiça dez soldos ao seelo e hum soldo ao escrivam. Item das appellações que veerem

ao corregedor se del sairem seeladas dezoito dinheiros ao scelo e ao escrivam de duas regras hum dinheiro asi como da avença do porteiro. Item se o corregedor manda fazer artigos levará o escrivam de cada artigo quatro dinheiros e de cada testemunha dous dinheiros e de cada enqueredor outro tanto se os elle escrever. Item se o corregedor mandar fazer enqueriçoens ao escrivam vam com elle os enqueredores pera tomarem as testemunhas, e levará o escrivam cinco soldos e de cada testemunha hum soldo e os enqueredores outro soldo, e se hi recrecerem trasladados de cartas ou de procuraçoens ou doutras escripturas levará o escrivam de duas regras hum dinheiro. Item de entregas que o corregedor mandar fazer seram feitas per o seu porteiro, e o porteiro tire a dizima das sentenças defenetivas e das sentenças de revelias tire a viintena.

fol. 40 v.

Os estabelecimentos e costumes que seguem desde numero CCXVIII até CCXXIV são daquelles que se acham no Livro das Leis e Posturas inseridos depois de varias leis do reinado subsecente. São todos precedidos ou seguidos immediatamente de outros que não hesitamos em attribuir ao reinado de Affonso III porque se achavam tambem inseridos entre os do mesmo principe no codice de D. Duarte; mas tendo estes sido ahi omittidos, falta-nos fundamento para igual certeza. A sua collocação no Livro das Leis e Posturas tanto auctorisa a attribui-los a Affonso III como a seu filho e successor.

CCXVIII

Como aquel que quer compensar custas deve fazer certo ante os dez dias.

Stabeleçudo he que se algum uenceu custas e aquela parte contra que as uenceu diz que ha outras custas julgadas contra el e que lhas deuem a descontar destas que julgadas som contra el, este que diz que lhas descontem deve fazer certo de quantas som e de como som julgadas. E esta certidoe deve de fazer des aquel dia que o alegar a dez dias. E se o nom fez certo a este prazo como dito he nom lhi recebam a dita razom depoy dos dez dias. E o juyz mande fazer a eysecuçom das sobreditas custas como dito he.

fol. 29 v.

CCXIX

Titulo das custas que cada huum pode leuar dos moradores delRey ou eles deles.

Porque muytas uezes acaeçe que hos que son moradores delRey ou seus sobrejuizes chamam sen razon alguns e hos dessacan trangendos longamente en demandas en tal maneyra que conuem áqueles que son probes que desemparem has demandas ou que peyten sen razon aaqueles que hos chamam, porende pera seeren todos yguaaes en o deryto pós elRey con ssa corte que sse algum sobrejuiz ou oueençal mayor seu ou da Rayna daqueles que poden chamar aqueles con que an demandas a ssa corte chamaren alguns a ssa corte por demandas que contra eles aian e hos que por eles foren chamados foren uençudos das demandas sobre que hos chamaron que non leuen hos ditos sobrejuizes nem ouençaes mayores custas deles que leuarian deles aqueles que eles chamaron se uençessen. Outrossy porque sse pela uentura alguns dos sobreditos juizes ou ouençaes foren chamados por alguns a ssa corte sobre demandas que lhys alguns façiam aquelles que hos chamaren foren uençudos que paguen as custas dereitas áaquel que chamaren. Outrossy pós que sse algum morador seu ou outor qualquer chamar alguem a ssa corte de graça que lhy elRey faça que nom leuem estes a taas que assy chamarom se uençeren hos preytos mayores custas que leuarian deles aqueles que foron chamados se uençessem.

fol. 29 v.

CCXX

Titulo das citaçoens.

Item he custume que sse alguumas das partes propon eiçiçom alguma cóntra seu contentor e dela fica uençudo este que a proposse que pague as custas aa outra parte mays nom lhy paguara senom do tempo que a eiçiçom foy negada como quer que ante da negaçom contendessen per algum tempo sobrela eiçiçom.

fol. 30 v.

CCXXI

Título das custas.

Item he custume que sse aquel que uençe o preyto per sentença deffenytiua demanda as custas ao uençudo do tempo que andarom no preyto e lhy demanda custas de caualo porque diz que troue sempre besta na demanda e a outra diz que nom troue besta o demandador deue prouar per testimoynas que troue besta na demanda e se prouar que troue hy besta deue fazer per seu juramento se a troue e deue seer creudo per seu juramento.

fol. 30 v.

CCXXII

Custume he en casa delRey que per razom de maliço e doutra cousa cada huum segua seu foro.

fol. 37 v.

CCXXIII

Custume he en casa delRey que aquela constituçom do Codigo que diz «unde uy siquys in tantum» nom seia aguardada.

fol. 37 v.

CCXXIV

Título das partilhas dos fidalgos.

Custume he antre os fidalgos sobrelhos coutos e sobrelhas honrras conuem a saber se os ffilhos dalgo partem seus herdamentos alhi hu som os coutos ou as honrras, aquel que ficar na cabeça da quintaã ou do casal auerá o couto e a honrra e leuará as coombas e auerá os seruiços. E este meterá o porteyro e o moordomo e o vigayro. E os outros aueram a herdade que lhis ficar en sa partiçom : mays nom moraram hi nem faram hi cassa de morada nem aueram hi quinhom no couto nem na honrra, saluo se o preytegarem antre si na partiçom quando a fezerem. E se caladamente for feita a partiçom antre eles de custume o que ficar na cabeça da quintaã ou do casal o encouto e as honrras e os seruiços.

fol. 70.

Os costumes, posturas e leis que abrangem desde numero CCXXV até CCXXXIII não se encontram, nem no Livro das Leis e Posturas, nem nas Ordenações de D. Duarte, nem em nenhum dos codices manuscriptos que serviram á presente edição. Acham-se unicamente inseridos nas Ordenações Affonsinas como pertencendo ao reinado de Affonso III. Se alguma circumstancia, alguma phrase do proprio texto abonasse a affirmativa dos redactores daquelle codigo não hesitariamos em colloca-las entre as leis não duvidosas daquelle reinado. Na falta, porém, de taes indicios attribuimo-las dubitativamente á epocha de Affonso III, attentos os frequentes e provados erros que ácerca dos auctores das leis antigas se nos deparam no mencionado codigo.

CCXXV

Porque custume antigo era, que hu quer que fosse achado thesouro em nosso Regno, todo era nosso : pero querendo fazer graça especial aos nossos sobgeitos, estabelecemos, que se alguam¹ thesouro achar em seu agro, ou em sa herdade ascondido dos Senhores, que se nom possa saber, aquel, que o achar, aja as duas partes, e Nos a terça; e se em nossa herdade, ou em lugar pruvico d'alguma Cidade, ou Villa, ou ressiio delles thesouro for achado per qualquer, Nos ajamos as duas partes delle, e o achador a terça.

¹ alguam A. e S.

Item. Se em herdade doutrem for achado, a terça parte seja nossa, e a terça do Senhor da herdade, e a terça do achador em esta maneira; pero que o achador nom demande, nem procure contra a vontade do Senhor da herdade na herdade alhea per alguma arte d'enquantamento, ou per outras obras desaguisadas; ca em este cazo o achador nom deve levar ne migalha : mais se assy for achado em nossa herdade, deve todo ser nosso; e se em herdade alhea he achado, averá as duas partes o Senhor da herdade, e Nos a terça parte : e se per ventura o que achar thesouro o negar, e o nom menfestar soamente¹, que perca quanto achar, e mais que perca todo o que ouver d'aver.

Liv. II, tit. 2 art. 5.

¹ Falla. A.

CCXXVI

ElRey Dom Affonso o Terceiro em seu tempo fez Ley, per que ordenou, e mandou, que se Judeo romposse alguma Igreja per mandado d'algum Chrisptaão, fosse queimado aa porta dessa Igreja; e o Chrisptaão, que tal rompimento mandou fazer, se fosse Cavalleiro, pagasse a ElRey trezentos maravedis, e mais fosse degradado do Regno por huum anno; e se fosse Escudeiro, ou piom, ou outro homem de semelhante condiçom, que morresse porem.

Liv. II, tit. 87.

CCXXVII

ElRey Dom Affonso o Terceiro, etc. em seu tempo fez huma Ley, per que hordenou, e mandou que nom fosse algum Mouro tão ousado de romper a Igreja per nenhuma guisa, ainda que lho algum Chrisptaão mandasse fazer, dando certa pena ao que o contraio fizesse, e lho fazer mandasse, assy como per elle meesmo foy hordenado ácerca dos Judeos. E nos assy o hordenamos por Ley, e mandamos que se veja assy a dita Ley pelo dito Senhor Rey feita ácerca dos Judeus, e per nos já ante desto declarada, e se guarde em todo ácerca dos ditos Mouros, assy como em ella he contheudo, e per nos adido, e declarado.

Liv. II, tit. 115.

CCXXVIII

Estabeleceo ElRey per Conselho da sua Corte, que elle, nem Rico-homem, nem outro nenhum poderoso, de qualquer estado e condiçom que seja, em todo o Regno, assy Religioso, como Secular, nom costringa per ameaça ou per força algum homem ou mulher, pera casar contra sua vontade, mais façam-se todos os casamentos livremente per vontade verdadeira daquelles, que assy outverem de casar, segundo manda a Sancta Igreja.

Liv. IV, tit. 10 § 3.º

CCXXIX

Outro sy he custume, que se o mancebo fazer perda, que a corregua pela soldada a seu amo; pero se ao tempo, em que sayo delle, lhe nom requireo a perda, e quando o mancebo vem requerer a soldada, diz o amo que lhe pague ante esta perda, nom o possa fazer; ca bem semelha, que o nom faz, senom por lhe nom pagar a soldada; pero se lha ante refertou perante o Juiz, ou perante os homeens boons, deve-se entregar pela soldada, provando a perda.

Liv. IV, tit. 33.

CCXXX

Item. Mandou ElRey e pôs por ley, que os azemees, nem quaeesquer outros homeens, de qualquer estado e condiçom que sejam, que andarem em sua Corte, nom tragam hi barregaãs, e se hi quiserem trazer suas molheres lidemas, possam-nas trazer livremente, e sem outro algum embargo.

Liv. V, tit. 8.

CCXXXI

Mandou ElRey e estabelleceo por Ley, que se algum homem se temer de outrem, e mandar per seus amigos, que estem com elle em sua casa, ou em seu couto, ou em sua honra, e nom sair com elles fora de sua casa, ou de seu couto, ou de sua honra, nom caya por isso na pena, que he posta nos degredos a aquelles que fazem assuadas; e se elle assy sair fora de sua casa, ou de sua honra, ou de seu couto, caya na pena, que pellos degredos he posta aos que fazem assuada.

Liv. V, tit. 72.

CCXXXII

Item. Estabeleceo ElRey, que algum Fidalgo nom seja justicado sem Juizo da Corte d'ElRey, nem seja preso em Carcer, se quiser estar a direito da Corte. E assy mandou de qualquer outro homem, que for trazido aa Corte, que nom seja justicado sem Juizo de sa Corte, nem seja theudo em prisom, se quiser estar pelo Juizo da dita Corte, salvo que seja em tal maneira guardado, que nom fuga, atee que passe pelo Juizo de sa Corte.

Liv. v, tit. 94.

CCXXXIII

Item. Manda o Senhor Rey que nom seja algum prezo por divida, se tiver per honde pagar; e entregue-se o creedor da sua divida pelos beens do devedor, segundo o foro e costume da terra, honde for devedor.

Liv. v, tit. 108.

APPENDICE ÁS LEIS GERAES DOS QUATRO PRIMEIROS REINADOS

Os tres monumentos que seguem podem considerar-se como fragmentos de jurisprudencia do seculo XIII. O primeiro acha-se no codice dos Foros da Guarda (Maç. 6 de For. Ant. n.º 4 no Archivo Nacional) e foi já impresso, posto que incorrecta e confusamente, no T. v dos Ineditos de Histor. Port. É uma especie de memorandum particular sobre as diversas phases do processo, sobre as obrigações dos juizes no exercicio das suas funcções e sobre os deveres dos litigantes na prosecução do pleito. O segundo é uma formula, no genero das de Marculfo, para o acto de intentar uma acção de furto. Acha-se escripta em caracteres do seculo XIII na folha de guarda do codice XLII da Bibliotheca Publica do Porto. O terceiro é igualmente uma formula para a redacção das actas de um litigio. Encontrámo-lo n'um pergaminho avulso do cartorio do mosteiro de Chellas, original do seculo XIII. Posto que em mais de um dos actos legislativos e costumes que precedem, estejam inseridas muitas destas formulas judiciaes, o descobrimento de outras analogas ás do codice do Porto e do pergaminho de Chellas seria altamente importante para a historia da nossa primitiva jurisprudencia.

I

Todos os preytos podense partir en IX tempos. O primeyro tempo é quando huu omem faz aplazar outro que lhy faça dereyto. O segundo é quando ueem as partes ante o Juyz. O terceyro é quando o aplazado diz algumas exeyções ou desfensyoes por que se delonga o preyto. O quarto é quando se começa o preyto. O quinto é quando as partes deuem jurar de coomha ou dizer uerdade. O sexto é quando as partes o hua parte aduzem prouas. O septimo é quando as partes razoam subrellas prouas e sobre todo o preyto ou querem prouar cousas per que se tolhe todo o preyto. O oytauo é quando as partes cerram o preyto e pedem sentença. O nono é o tempo da sentença.

● tempo primeyro

En o tempo da citaçom IIII cousas deue ome a catar. A primeyra cousa é que o juyz cite qualquer parte quer dizer que emplaze poys que alguu ome lhy demandarem se non for parte que non pode demandar se non ouuer lecença do juyz como seu filho daquel que foy seruo e quer demandar en juyzo aaquel que forrou seu padre ou seu filho ou seu maestre ou se é filho que é en poder do padre que ante el non pode demandar a seu padre en juyzo sen lecença do juiz senon subresas çousas que gaanhou per sas armas ou por auogarya ou

por outro officio alguu : o seruo non pode demandar seu senur en juyzo senon en cousas estremadas como se dixer que aquel que o tiia en poder abscondera o testamento, que quer dizer a manda, en que o quitaua de seruido e en o que foy seu senhor ben o pode fazer e pode demandar en juyzo aquel que o tem en poder. Casas speciaes segundo o que diz a ley.

A segunda cousa é que o juiz cite en tempo conuenyauel que quer dizer que empraze : ca se o juiz aplazar ou poser tempo en gran festa non é teodo o aplazado de uiir. A terceyra cousa é que o aplazado deue uiir pero que non seya sen consençom do juyz que o faz aplazar : e esto é uerdade se por algua guysa poder seer duuyda sen este seu juyzo : ca se terceyra cousa é que non é seu juyz non é teodo de uiir razoar poys que non é seu juyz aquel que o aplazaua. A quarta cousa é que en o aplazamento deuen seer III cousas : o dia e o tempo e o logare a que deue uiir responder.

O tempo segundo

O tempo segundo quando as partes deuen uiir ant o juyz e III cousas deue ome catar : ca ueo o demandador e nom ueo o demandado ou ueo o demandado e non ueo o demandador ou ueo cada huu delles. Se ueo o demandador e non o demandado emplazado por III uezes ou huua uez por todos III. Esta uez diz o dereyto que é peremptorio. Deue o juyz ir contra elle comã contra reuel. E se o demandado ueo e non o demandador *pode o demandado* pedir que tanto seya come se nunca fosse chamado e se cada huu ueo e depouys alguu foy renel non deue seer ouuido se non der primeyramente as despesas e fyador que stará a todo dereito. E dis y de o demandador o que demanda en scripto e simplizmente. E se a parte o maenfestar que foy demandada, deue o juyz a poer o prazo pera pagar e condaneo en aquello en que maenfestar : e se o demandador quiser que lhy den libello deuenlho dar se non for en pequenos preytos ou en outros casos que manda a lee.

.....

En no terceyro tempo das eyxeçoens ou deffensoens sages deue seer o demandado que non diga sas exxeçoens desordiadamente. E primeyramente se est o juyz por escripto do papa ou doutro princepe deue dizer contra o rescripto ca se tolher o rescripto non ficará nenhua cousa da juridiçom. E pero se ao juyz sospeyto primeyramente o deue a dizer, e doutra guisa semelha que consente en el, e dis y deue a dizer contra a parte do demandador que é escomungado ou que he seruo ou que é em poder doutrem come se for seu mayordomo ou que nom é de ydade comprida.

En o tempo quarto

En o tempo quarto se começa o pleyto : deuenos catar que o pleyto se começe por demanda feyta en juyzo e por resposta dereytamente feyta a demanda : e deuenos a ssaber que por qual guisa quer que ome responda ou negando ou ortugando compece o pleyto en o que diz a ley que o juyz non ha y mays que fazer poys cognosce a demanda entendese que o juiz nom deue mays ouuir o preyto pero deueo iuygar.

O tempo quinto

En o tempo quinto quando as partes deuen a iurar de calumpnyas en preytos que non som spirituaes ou de uerdade en preytos spirituaes deuenos catar que estes iuramentos podesse leyxar aas partes caladamente segundo que dizem muytos mays e doutra guisa non.

En o tempo sexto

En o tempo das prouas deuenos catar que presentes seyam as partes contra quem se aduzen. E doutra guysa non uallem as prouas fóra se non quiser uiir aquel contra que se dam os testiigoos : e deuen seer de boa numcada e non sospeytos e non deuen seer proues se non forem prouados que son de boa uida e de boa numcada. E os testiigoos deuen a iurar ante que digam nada : e doutra guysa non ualla o que dixerem pero que seyam frades meores : e a parte que as adusse deueles a proueer das custas : e parte contra que se aduzem as prouas podelhas fazer preguntar sobrelhas cousas que perteescem ao preyto : e se a parte aprendeu o que dixerem os testiigoos, non podem sobre aquellas cousas aduzer mais testiigoos. E depouys que a parte ouuir III termos pera aduzer os testiigoos, non deue aauer o quarto termeo senon con sollepnidade, segundo o que manda a ley. E se os testiigoos disserem alguma parauoa escura podendolho declarar cum el diz a cousa áquel que lha deue entrepetar. E se sobrela declaraçom os testiigoos fallarem escaramente outra uez podem sobre aquello dizer. E poys que as testimonhas som abertas non pode a parte aduzer testiigoos outros sobre aquello artiigoo

sobre que foram já aduzidos. E os testigos deuem seer preguntados sobre aquello que som aduzidos e sobre aquellas cousas que pertescam áquello e non sobre al. E deuem seer preguntadas que non dygam y rem de seu dereito : e deuem seer preguntadas do logar e do tempo e do que uirom e ouyrom saben e creem e da fama e do logar e da certydón : e subre huu artygoo non deue o juyz receber mays de XI testigos. E os testigos non deuen seer reebudos ante que o preyto seya commeçado por resposta senon em casos estremados segundo que diz o dereyto. E os testigos deuem a dizer uerdade assy polla huma parte come pola outra. E os testigos deuem ser reebudos en jajuu, de honestidade.

Do tempo septimo

En tempo quando as partes razoam sobrelas prouas muytas cousas se podem dizer come se forem reebudos, a outra parte non chamadas, e yndo presente non seendo contumaz e que foram reebudas non seendo commeçado o preyto ou que son contraryas antre sy ou que se non acordam en outras cousas muytas que se podem dizer de dereyto e as partes que lhes aduzem podelhas acordar e as partes contra que as aduzem podenhas desacordar. E podensse aduzer instrumentos e cartas e priuilegios. E podemse poer excepçoens peremptorias per que se tolla o preyto todo como per rescriçoens ou que a demanda é pagada ou que as cartas per que se proua a demanda son falsas ou que non uall a proua de dereyto pero que seya prouada pero ante que o juyz receba a proua deue a catar se ualera se fosse. E pero que della primeyra ualha poder auir que non deue a ualer : como se eu fezesse demanda a pedro e depoy el me fezesse seu herdeyro ca eu non posso demandar contra a uoz de pedro se eu quisessé ser seu herdeyro mays poso demandar por el.

Tempo oytauo

En o tempo oytauo quando as partes encerram o preyto e renhuçam toda proua e toda razom e pedem a sentença non á y al senon que o juyz pregunte as partes ante que seya o preyto çarrado se llo o juyz uir por guisado e por dereyto.

Tempo nono

En o tempo da sentença deuemos catar que o juyz non dê a sentença aginha mays deuea dar en scripto : e a sentença deue seer dada presentes as partes : ha hua seendo contumax, ca entonce a contumacia a faz presente : e pero que a parte seya contumax se dereyto ha por sy deue juyz dar a sentença entom deuea a condepnar nas despessas porque non ueo e foy reuel : o juiz deue dar a sentença en publico e en logar conueniauel e non en logar torpe menatanto (?); e deue dar a sentença seendo e non stando nem andando : e a sentença deue seer certa e sobre cousa certa e o juyz deue a condepnar a parte uençada ao que uençeo nas despessas e senon deuelhas el pagar do seo : ca o juyz pode taxar as despessas e fazer aa parte que lhas dê e deue jurar sobrellas : mays poys que a parte iurar sobrellas non pode o juyz tolher das que já sun iuradas.

fol. 67 v.

II

Dominus iudex ego talis conqueror uobis de tali qui mihi furatus est de domo mea quandam sumam pecunie et argenti et alia que sumam XXX librarum bene excedunt ob quam causam uobis peto ut eum procuretis ponere in catenis taliter quod ego meum habere possim quare ipse anbulat solutus in castro sine compedibus et fugere potest et sic potero (?) meum amittere in hoc modo. Et quamuis ego dicam quod ipse mihi furatus fuit bona mea predicta protestor coram isto tabelione expresse quod per hoc non entendo ad penam nec ad uendictam sanguinis et etiam protestor coram uobis et coram isto tabelione et peto predicto tabelioni quod de premissis mihi inde conferat instrumentum. Et constituo meos (?) procuratores omnes insimul et quilibet per se in talem et talem ad agendum iter (?) contra predictum mihi bona usurpantem cum protestatione supradicta et facta de omnibus rebus et bonis meis que mihi per predictum fuerunt sublata et non se extendant ad alia nisi ad petendum et querendum illa bona mea supradicta que mihi per predictum furata fuerunt.

III

Termino uero adueniente partibus presentibus coram dicto iudice : ex parte F. pelagii porrecte fuerunt scilicet (?) his uerbis : ego F. pelagii etc.

Et ex parte petri dominici porrecte fuerunt tale rationes que tale sunt : coram uobis etc.

Et F. pelagii petiit copiam dictarum rationum et terminum ad deliberandum super eis : et iudex mandauit sibi fieri et assignauit partibus terminum scilicet feriam secundam sequentem ad procedendum quantum de jure fuerit.

Quo termino adueniente partibus in presencia dicti iudicis constitutis : ex parte dicti F. fuit porrecta cedula que talis est : ego F. pelagii nunc procuratorio etc.

Et in continenti : ex parte P. dominici fuit porrecta cedula que talis est : dico ego P. dominici etc.

Deinde ex parte F. pelagii fuit porrecta cedula que sic incipit : et F. pelagii etc.

Post hec dictus iudex dixit quod uolebat deliberare super preallegatis et assignauit partibus terminum ad procedendum quantum de jure fuerit scilicet feriam sextam sequentem mane.

Quo termino adueniente in presencia dicti iudicis dictus Petrus dominici et C. fernandi personaliter comparuerunt. Et dictus iudex uolens super preallegatis amplius deliberare quare nondum deliberauit propter copiam actorum quam non habuit assignauit partibus terminum uidelicet diem lune mane ad procedendum in dicta causa quantum de jure fuerit procedendum.

Algumas erratas mais ou menos substanciaes, que escaparam na revisão deste fascicullo, serão apontadas, com as que subsequentemente possam occorrer, no fim do volume.

CONSTITUTIONES CIVITATUM ET OPPIDORUM

VULGÒ

***FORAES* NUNCUPATAE**

ACCESSIT

JUS CONSUECUDINARIUM MUNICIPALÈ

A SAECULO XI USQUE AD FINEM REGNI ALPHONSI III

Digitized by Google

Digitized by Google

Non alia forsā Hispaniarum historiae pars majorem excitet attentionem, et nulla certe magis sedulo indiget studio, quam quae municipalium institutorum a saeculo XI usque ad XV, in quo eorum virtus et robur retroire et labi caepit, segnem quidem, sed novis semper incrementis renovationem amplectitur.

Neo-latinae gentes a populo romano, praeter alia civilitatis documenta, municipium, quoad disciplinam et regulas, tanquam haereditarium acceperunt; quod, velut ab hominum natura deductum, nihil aliud, nisi ingenita primordialia et naturalia jura in ipsa societate tuendi et servandi ratio videtur. Per Hispanias, ubi romani populi tam publica et civilis, quam privata vitae consuetudo et via firmiora reliquit vestigia, horum institutorum rudimenta, quamvis variis modis attenuata et turbata, non modo barbarorum, sed etiam arabum (quod magis mirum), incursionibus et dominationi superfuerunt; istorum enim urbanitas et civilitas, longe quam subjugatae gentis, superior, municipalium communitatum cognitione et doctrina omnino carebat. Municipalia ista instituta, quorum perseverantia inter visigothos et mosarabes satis constat, etsi fere oblitterata, convalescere iterum augerique caeperunt dum neogothicum regnum prospero Marte per regiones, quae nunc Gallecia, Legionensis provincia, et Portugalia vocantur, profertur; dumque populi socialis virtus, servitute minuta, auctisque libertate laboris divitiis suis et substantia, in dies augetur: municipales enim populi communitates et servitutis exitium et plebis libertatem prae se ferebant; quippe quae principium et originem tertio illi civili ordini, qui nunc medius coetus appellatur, et hodiernum populorum peculiare incrementum, per varia saecula varie ductum, in hanc nostram perveniens aetatem plusquam patritius et plebeus in societate pollens, maximam auctoritatem et amplitudinem in publicis politicisque omnibus rebus tuendam arripuit. Non tamen ex eo solum, sed quod haec municipiorum perseverantiae documenta historicis investigationibus magno sint auxilio, historiographis per universam Europam sollicitudinem et praecipuam curam jampridem injecerunt; quorum profecto non intermissa studia in futura gerendae reipublicae systemata magnam virtutem et operam impendent.

Diplomata, sive chartae, quibus municipia erigebantur, apud nos vulgo foralia dicta, non modo familias et domos congregabant, quarum unita vis potentiolem faceret populum ad suae si-

mul communi virtuti, et regis potestati consulendum, promptumque et expeditum auxilium ferendum adversus majorum ordinum, clericalis nempe et nobilium, superbiam et invidiam, quorum contumacia in ipsum populum et regem invehebatur : sed haec etiam diplomata munera, officia, et jura illarum communitatum erga regem statuebant. Erant ergo foralia constitutiones quaedam tantum, et regulae de statuendo et exequendo publico jure; non, ut saepe falso creditur, legum civilium, politicaeque praeceptorum collectiones aut codices, ad jura vicissim et officia inter unius regionis tractus associatos cives statuenda et regenda. Civilis juris regulae saeculis XI, XII, XIII per traditionem tantummodo et statutae et servatae erant; et vix saeculo XIV frequentius litteris mandari caeperunt; dicebanturque vulgo consuetudines, jus consuetudinarium (costumes, foros) : cum vero municipii magistratus, difficiente traditionali more, qui litem dirimeret, vel nova coarctaret, reprimeret, aut servaret negotia, suae ipsi tantum magistraturae officio, vel prudentium virorum (homens bons) consilio et approbatione sanciebant regulam, quae rei conveniret, quaeque statutum (postura) vocabatur.

Socialis itaque harum communitatum, quae in ipso medio aevo jam appellabantur *concelhos* vel *communas*, et internae et externae vitae species et formae in his duplicis generis legibus, foralibus scilicet, et consuetudinibus, sive traditionali jurisprudentia, inveniri investigarique possunt. Nec ideo credere fas est, haec tantum documenta satis superque circa omnia municipalis vitae negotia lucem suppeditare. Alia praeterea sunt antiquitatis monumenta, contractus, litium acta, inquisitiones fiscales, quae hoc juvant studium, resque non paucas, rerumque circumstantias referunt, quae in illis foralibus, et in ipsa consuetudinaria jurisprudentia aut omnino desiderantur, aut per summa capita vix indicantur. In duobus tamen his publici privatique juris fontibus ad concilia municipiorum spectantis, istarum communitatum praecipue lineamenta et species, tamquam personae juridicae, inveniuntur.

Generalium legum, consuetudinumque ad primam regni nostri aetatem spectantium, quas in hoc volumine nuper in lucem edimus, collectioni, his juris municipalis monumentis nunc editis, complementum praebemus. Et quoniam collectio haec a primordiis Portugaliae ad Alphonsi III regnum (1279) interea continetur; foralia non aliter et consuetudines idem temporis spatium non praeterire, par est. Hoc modo juris publici et privati nostrae historiae monumenta ad primam hanc aetatem referenda, collecta hic perficientur.

Diversum illud genus, quod animadversum supra fuit, inter chartas municipiorum et consuetudines, seu mores, quodque studiose legentibus facillime patet, haec ipsa monumenta in duplicem dividit seriem, eorumque editionis methodum indicat, foralium scilicet primam, consuetudinum alteram : id est, ad illam seriem quod jus publicum, ad istam quod privatum est relaturi sumus.

In omnium rerum perturbatione, hominumque ignorantia, in quam per medium aevum Hispaniae immergebantur tam populi romani extincto imperio, quam barbarorum, sarracenorumque incursionibus et dominatione, christianorumque in Asturiis degentium ad profligandos hostes renovatis saepe praeliis, omnia scientiarum, cognitionumque humanarum genera in maximam eversionem cadentia, res denique omnes, rerumque notitia tanta obscuritate et confusioneolvebantur, quanta tali aevo universae hominum societati officiebat. Scientiarum politicarum, regendae administrandaeque reipublicae, et socialis juris quaelibet cognitio, methodus, systema et omnia studia omnino deleta erant. Populus et ipse vario gentium genere, suapte origine, moribus, cultu et lingua discordantium, coalescere nequens, non aliquam societatis speciem, sed confusam tumultuariamque turbam praestabat. Omnia casu agebantur, prout tempus et locus forte suadebant : nec leges, nec ullae doctrinae ad omnes ejusdem generis casus virtutem et robur suum servabant : deerant enim et generale jus, et stabilis juris ratio, vel abstracta scientia, quae tantum universalem doctrinam, et omnis exempli documenta et legibus et institutionibus praebere valeret.

Non deerant tamen, nec deesse poterant, quae generi humano naturalia sunt : libertatis dulcedo, aequi et iniqui discrimen, potestatis cupido, servitutis odium, paupertatis taedium, divitia-

rum et commodi amor; quae omnia humanum genus, quamquam ad caetera discors, et bello, et invidia horridum, ad civilitatis viam, humanioremque cultum naturaliter ducunt. Societatis exitio et eversioni stabile et immotum supererat humanum genus. Ideoque in his, quae naturae hominum consona erant, animi consentiebant, concordiaeque praebebant specimen: et jus commune et doctrina civilis rempublicam quodammodo regebant: in aliis vero rebus regulae generales deerant: et institutiones publicae et jus privatum inter populum et populum, inter urbem et urbem, inter vicum et vicum differebant. Varium hoc et mutabile dubitationis haesitationisque discrimen prodibat ex variae doctrinae traditionumque confusa oblivione, hominumque ignorantia, quas et romani imperii excidium, et barbarorum frequens adventus et incursiones importabant.

Communis haec omnibus tunc rebus dubitationis forma, variaque et incerta facies, in ipsis foralibus vel chartis, quae municipia erigebant, apparet; et in consuetudinario quoque jure, cui, etsi suo frequenti usu et civili quotidiana applicatione in permanens et universale validius transformari niteretur, illius tamen aetatis indoles nocebat. Traditionem revera et romanae civilitatis vestigia, etsi barbarorum moribus faedata, consuetudines potius referebant; foralia vero, quamquam romanae traditionis, non omnino extinctae, minime oblita, rectius hominum generi ingentam se suaque tuendi, et libertatem servandi curam exprimere, ac a necessitate vires populi vicinorum unione augendi adversus divitum et nobilium contumacem dominationem, gigni videntur. Haec necessitas, et ingenta illa cura acolas regionum, municipiorum creatione, congregabant; seditione et tumultu interveniente, ubi non pace et concordia fieri poterat. Municipia itaque per rerum tunc praesentium occasionem creata intrinsecus tantum romanam originem servabant: ad caetera variam induebant speciem, ad formas, amplitudinem, magistraturas, munera, jura, officia, prout praesentia rerum, hominum, temporum, et locorum suadebat.

Unde non omnia municipia inter se aequam referunt similitudinem; sed tantum quae pari rerum articulo, et iisdem circumstantiis creabantur, diplomata, vel chartas, aut unum forale ab alio prius constituto, aut aequalia jura et munera et leges, quia par erat ratio, accipiebant.

Hoc ad tam varia municipiorum monumenta scrutanda et ordinanda aliquo expedit modo. Praeterea immunitates, privilegia, magistratuum aliorumque publica gerentium negotia numerus, illorum amplitudo, istorum officia, municipalia onera et vectigalia, aliaque, quorum complexio jus publicum municipale, hodierno loquendi modo, diceretur, sanciebantur juxta extensionem et praestantiam communitatis collectae. Et ideo similitudo, vel etiam aequalitas institutorum vel foralium, aequalem item valorem, et civilem conditionem, aut similitudinem congregati populi docet. Istorum hinc monumentorum rationabilis classificationis ordo manat, quem alibi¹ secuti sumus, et nunc valde esset diffusum, si, summatim etiam, producere hic, inter caetera debito monenda, conaremur.

Foralium significatio, et definitio obscura et incerta apud nostros tam historiae, quam jurisprudentiae scriptores reperitur: quod a confusione horum diplomatum cum aliis derivatur, non prius inventa permanentis rei circumstantia, quae a similibus documentis, velut emphyteuticis, concessionibusque agrorum multis simul colonis factis, municipiorum chartas (foralia) dirimeret. Haec vere res et permanens circumstantia, quae municipii, tamquam moralis personae, creationem indicat, non alia nobis videtur, quam propriae magistraturae inauguratio, cujus jurisdictionis, privataque potestas super unius regionis tractus municipio associatos incolas tantum exerceretur. Magistratus hic, sive exactor, sive iudex, aut, ut multis locis solitum, utrumque simul, auctoritate hac sua speciali pro illius tractus habitatoribus adversus alios publicos magistratus, vel exactores, et adversus similiter nobiles et praesules, quorum sub ampliori territoriali dominio tractus ille magistraturae suae commissus manebat, fungebatur. In ea itaque magistratura commune municipalis societatis vinculum varie apparebat, quod universae illi communitati unius moralis corporis personalitatem impertiebatur. Longe enim aliud est regionis tractum communi

¹ HERCULANO, *Hist. Portug.* vol. IV, lib. VIII (Os concelhos).

diplomate et charta inter colonos partiri, unicuique onera, laborem, et frugum partem exhibendam aequando; et aliud est huic divisioni, pari factae modo et titulo, magistratum (maiordomum) aut judicem addere, qui communitatis vicem gerat, litesque inter colonos dirimat, jusque dicat, et omnia tributa imposita pendere cogat. Illud ad civile, hoc ad publicum jus referendum est.

Municipalium ergo communitatum instituta, quamvis obscura et deficientia sint, ab illis emphyteuticis contractibus atque concessionibus agrorum multis simul factis distinguentes aliqua documenta, foralia hucusque credita, in hac Monumentorum Historicorum divisione ommittenda, caetera autem, edenda credimus, in quibus, qualibet ratione, aut illatione a contextu merito derivata, magistratura illa propria, specialis, et localis creata appareat.

In regni Portugaliae primordiis, et etiam ante primordia, municipia, quamquam varie inter se dissimilia, omnia creabantur in territorio vel regis dominio subjecto, aut alicujus praesulis, et cleri, nobilisque domini possessioni subjectis in locis, et hac de causa regis potestati, vel etiam jurisdictioni directae, minime obnoxii. Illa, in territorio nempe regio creata, a caeteris suo ipso perfectiori instituto distinguebantur. In his creabantur, praefectus (alcaide) supremae potestatis, praecipue super municipali militia, vices gerens: duo vel quatuor iudices (alvazis, alcades, juizes) qui in quibusdam negotiis proborum virorum (homens bons) consilio agerent, et magistratus, qui romanorum edilium speciem referebat (almotacé): sancitumque ibi erat praeterea, ut in his, quae communitati graviora essent negotia, patrumfamilias suffragio ageretur. Ibi patriciorum et plebis distinctio, immunitas territorii municipalis, et civium jura defmentia instituta reperiebantur; ita ut parvae reipublicae species videretur, sub rege constitutae, et associatae adversus nimiam cleri, et nobilium audaciam.

Potentiorum hoc institutum communitatum in urbibus, majoribusque oppidis invenitur, vel in illis, quae temporum, rerumque, hominumque progressu aucta sunt. Etsi chartae, vel foralia, quibus earum aliquae communitates erigebantur, aut erectae confirmabantur, a privata interdum, non a regia jurisdictione, concessae videantur; hoc tamen credere non licet: sed vir ille ibi subsignatus, praefectus provinciae (rico homem) vel ordinis cujusque militaris magister, vel miles beneficiarius (prestameiro) non propria auctoritate, sed ipsius regis vices gerens hoc faciebat

Non in aliis locis haec tam amplificata municipia creabantur, etsi dominorum nobilitate immunibus (honras), aut a rege nobilitatis immunitate praeditis (coutos). In his locis coloni per pagos parvosque vicos degentes nec satis divitiarum ad impensas amplissimi municipii habebant, nec tam magna privilegia, et libertatem exoptabant. Varias ideo ibi species municipiorum, quae imperfecta appellamus, apparent. Eorum namque quaedam nullum aliud et auctoritatis, et communis unitatis, praeter suum exactorem (maiordomo) indicium praebent: simulachra et municipiorum rudimenta potius vocanda. In aliis magistratus vix reperitur (juiz): alia vero ordine carent equestri (cavalleiros villãos) qui aliquo modo curialibus romani municipii similes erant: non paucis militia deest, cum ibi praetorem (alcaide) deesse videamus: alia aedilitate carent, aliis alia desunt. In hujusmodi locis (honras e coutos) municipia, necessitate saepe cogente, invitis dominis creata erant, ut coloni ibi per pagos et vicos amplius degere non recusarent, et ad alia municipia, in regis scilicet territorio instituta, propria libertate et securitate, aliisque vitae commodis suadentibus, non commigrarent ad agrorum partitionem fruendam amplissime novis municipiis creatis, vel confirmatis a rege, concessam.

Prius nobis in edendis antiquis Portugaliae foralibus consilium fuerat, ordinem secundum eorum amplitudinem et praestantiam servare; textumque integrum, uniuscujusque generis typum, et specialia quaeque statuta in quibusdam ejusdem generis municipiis reperta, et ab illis in hoc integro textu editis discrepantia, vix exhibere: quo pacto minus in hac collectione spatii foralia adriperent: aliud postremo triplex suasit ratio. Primo, quod chronologico in Monumentorum Historicorum editione servato ordini talis officeret methodus, penitusque everteret; quod equidem valde noceret, si foralia antiquam tantum naturam et instituta municipiorum nos doctura;

vero, cum haec ipsa documenta aliorum civilium institutorum, rerumque illis temporibus gestarum notitiam praebitura, interrupta et confusa temporum ratione, et servato illi ordini, quod minus, et historiae studio, quod maximum est, non parvum inferrent damnum et injuriam. Secundo, quod *Monumentorum Historicorum editio*, nobis a *Regia Scientiarum Academia* credita, tamquam publicum ac nationale opus, praestantiam et excellentiam prae se latura, non deberet brevitatis parvaeque impensae miserabili causa, trunca exhibere primordialia multarum *Portugaliae urbium oppidorumque nobilissima monumenta* : facile quamvis esset integra reddere quaeque foralia, quoties integro textui illa methodo edito lectiones suas varias, sententias sententiis, verba verbis substituendo, unicuique adderentur. Nobis denique persuasum habemus, et haec tertia est ratio, hujusce levis laboris plerosque taederet legentium : cujus rei exemplum novissima praebet generalium legum editio; in qua multis, et quibusdam etiam ex litteratis, valde displicuerunt verba numeris superne notata, quibus lectiones variae, in cujusque legis apographis, vel potius in versionibus, inventae (autographa namque earum latine scripta vetustate deleta perierunt) respondebant. Nec ideo in aliam sententiam versi hanc adhuc credimus brevitatis et comprehensionis causa praestantiorum esse methodum editionis illarum legum, suarumque variarum lectionum : verba quippe illa numerata, minus forte decora et speciosa tuentibus, nullo modo legentibus incommodum inferunt, relictis etiam numeris, quoties lectiones varias, etsi leges illucident, et earum sententiam non raro mutant, studere non velint. Non pauci omnia antiquarum Patriae legum autographa, apographa, textus, et versiones in hac editione integre invenire exoptabant : sed hoc usque ad leges tantum XIII saeculi possibile esset; non ita sequentium duorum, quarum legum ad nostram pervenerunt aetatem plurimae, et authenticitate, et integritate diversae, variisque refertae lectionibus. Comitiorum acta imprimis nos de hac re confirmant; ad quorum editionem multos jam post annos *Academia* intenta omnes textus, unum juxta alium, edere caepit : sed breviter insuperabilis praetesa laboris, hos tam insignes illustresque conatus, ad quos amplissimi in historicis studiis viri diu accincti fuerant, indefinite omissos penitus reliquit.

Hujus rei gratia, etsi in legum generalium editione ab incepta methodo non destitimus; in foralibus, seu chartis institutionis municipiorum a repetitionibus minus temperabimus. Cum vero unius municipii forale alii concessum fuerit, nulla ibi reperta conversione, nec in doctrina, nec in verbis, praeterquam inter aequalia, ejusdemque significationis, quod etiam notabimus, ab eorundem diplomatum vana et inutili repetitione merito abstinendum erit.

Super multis antiquorum foralium, quae, quoniam in posterioribus confirmationibus, praecipue sub *Alphonso II* concessis, descripta fuerant, ad nos pervenerunt; prior nobis sententia placuit, foralia tantum describere, omissis confirmationibus, praeter unam vel alteram in usitatae tunc temporis formulae exemplum. Postea demum utilius nobis visum est, hasce confirmationes una cum foralibus publici juris facere; quod ibi reperitur et temporis et loci, in quibus populo immunitates a rege confirmatae sunt, ratio, et praesulum, magnatum (ricos homens), regionumque administratorum nomina, qui regem aulamque comitabant; quod certe politicae illius aetatis historiae interesse poterit; quae praeterea confirmationes, si hoc in loco praetereundae essent, alibi merito in lucem exire nequirent.

Autographa, quaecumque reperta, prae aliis secuti sumus : non repertis vero, apographa, quantum fas, authentica amplexi; non tamen illis alia ejusdem, aut valde proximae aetatis, ac non reperta autographa, etsi non authentica, supposuimus, quotiescumque illa descripta fuerunt duo aut plura post saecula, ex quibus nihilominus lectiones varias semper deduximus.

Municipales demum hic collectae chartae, laborioso sane opere, diuturno et iterato studio ac sollicitudine per omnia publica regni archiva, et etiam municipalia, et ecclesiastica cathedralium capitulorum, collegiatarumque, et monachalia, per tabularia, scrinia, chartophilacia, quocumque denique aliquid inveniendi spes ducebat, perquisitae fuere. Primaevae ex foralibus perpauca credimus huic deesse collectioni; et nulla forsitan deessent, nisi canonicorum capitula *Portucalensium, Bracarensium, Lamecensium, Vimaranensisque collegiatae tenaci et ignobili insipientia* administri

regii aspernantia repetitum jussum varia hujusmodi documenta Academiae examini et studio recusarent. Minus tamen miranda haec canonicorum inscia recusatio, quam regiorum administratorum in perferenda supremae auctoritatis injuria et contemptu segnis inertia.

Cum itaque tam clericalis recusatio, quam administratorum negligentia tertiae divisionis Monumentorum editioni (Diplomata et Chartae) peculiariter officient; an, ex eadem causa, antiquorum foralium aliqua nobis hinc desint, aut non, dubitare licet; praecipue cum in duobus illorum archivorum non pauca exstent magni ad hoc opus praetii diplomata.

Non aliud ergo consilium Regia Scientiarum Academia capere potuit, quam, a quacumque negligentiae et imperfectionis nota seipsam purgans, hanc jamdudum spectatam secundae divisionis Monumentorum partem in publicum expromere.

S. JOHANNES DE PISCARIA, PENELLA, PAREDES, LINARES, ANSILIANES

S. JOÃO DA PESQUEIRA, PENELLA, PAREDES, LINHARES, ANCIÃES

1055—1065

Omnium foralium intra Portugaliae fines concessorum, quorum ad nos memoria pervenerit, antiquius est subsequens hoc a Ferdinando I, Magno cognominato, quinque castris, seu pagis praesidio munitis, per tractus Portugalensis provinciae ab ipso bello captos, concessum. Nec aliud ex Portugaliae foralibus est, in quo, non unum tantum singulatim, sed plura simul communi unico diplomate municipia constituentur: unde credendum, singulam unicuique eorum quinque castrorum probabiliter datam chartam unius hujus diplomatis apographum fuisse: nullius tamen earum primaeum manet exemplar; quaeque supersunt, descripta inveniuntur in confirmationibus a Portugaliae regibus factis post defectionem a Legionensi regno. Et licet hoc diploma ad quinque divisim municipia spectet; ideoque ad unumquodque relatum singulare putandum; nobis nihilominus ab iteranda descriptione abstinere placuit; et quod textus, praeter lectiones varias a librariis successive inductas, idem fere sit; et quod unico hoc diplomate quinque illa municipia, ut nuper animadversum, constituta fuerint. Non pauca supersunt apographa authentica, aut saltem ante XV saeculum descripta: duo scilicet foralis concessi oppido Sancti Johannis de Piscaria, quatuor Penellae, tres Paredes, quatuor Ansilianes; desunt praeterea exemplaria diplomatis ad Linares missi; quia forsitan huic oppido novum et diversum forale, deficiente vel oblitterato primordiali, datum fuerit post hujus regni a Legionensi defectionem. Omnium vetustius est forale Penellae, videtur enim originalis Alphonsi I confirmatio; textum proinde ad hanc editionem supeditabit; alia vero permultas lectiones varias, quarum numerus in hujus foralis editione methodum illam verba numeris notandi, in generalibus legibus edendis adhibitam, iterum arripere aut cogit, aut suadet. Hic denique indicare expedit ubi in Publico Archivo (Torre do Tombo) et quomodo invenienda sint haec diplomata, quorum ordinem, secundum uniuscujusque authenticam praestantiam, vel suae vetustatis, litteris ordinalibus romanis numerabimus. Penellae foralis exemplaria manent: I (quod textum supeditavit) M. 8 Foral. Antiquor. N.º 5; —II, M. 8 Foral. Antiquor. N.º 3; —III, Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric.; —IV, M. 12 Foral. Antiquor. N.º 3. = Sancti Johannis de Piscaria: I, M. 8 Foral. Antiquor. N.º 4; —II, in Lib. 1 Donationum (de Doações) Alphonsi III. = De Paredes: I, M. 9 Foral. Antiquor. N.º 12; —II, in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.; —III, M. 12 Foral. Antiquor. N.º 3. = Ansilianis: I, M. 9 Foral. Antiquor. N.º 7; —II, in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.; —III, M. 12 Foral. Antiquor. N.º 3; —IV, in Lib. Donat. Alph. III.

In¹ nomine² patris³ et⁴ filii⁵ et⁶ spiritu⁷ sancti⁸ amen⁹. Ego¹⁰ infans¹¹ domnus¹² alfonsus¹³ bone¹⁴ memorie¹⁵ magni¹⁶ adefonsus¹⁷ imperatoris¹⁸ Inspanie¹⁹ nepos²⁰ comitis²¹ Henrrici²² et²³ regine²⁴ tarasie²⁵ filius²⁶ desiderans²⁷ iusticiam²⁸ et²⁹ uolens³⁰ sequi³¹ memoriam³² et³³ precepta³⁴ parentum³⁵ meorum³⁶ scilicet³⁷ regis³⁸ domni³⁹ fernandi⁴⁰ et⁴¹ alfonsi⁴² filii⁴³ eius⁴⁴ quos⁴⁵ scimus⁴⁶ iusticiam⁴⁷ et⁴⁸ ueritatem⁴⁹ regere⁵⁰ in⁵¹ omnibus⁵² hominibus⁵³ et⁵⁴ diligere⁵⁵ et⁵⁶ extrematuras⁵⁷ amplificare⁵⁸ et⁵⁹ cum⁶⁰ bono⁶¹ foro⁶² fiducialiter⁶³ populare⁶⁴. Illam⁶⁵ uero⁶⁶ iusticiam⁶⁷ et⁶⁸ forum⁶⁹ que⁷⁰ bisauus⁷¹ meus⁷² rex⁷³ domnus⁷⁴ fernandus⁷⁵ dedit⁷⁶ sancto⁷⁷ iohanni⁷⁸ de⁷⁹ pescaria⁸⁰

Penella	S. Johannes de Piscaria	Paredes	Ansilianes
7 spiritus	II, III	7 spiritus	I, II, III, IV
17 Alfonsi	II, III, IV	7 spiritus	II, III
19 Hispanie	II, III, IV	11-56 rex Alfonsus bone memorie uolo iusticiam diligere et meas	I, II, III, IV
22 Anrici	III, IV	80-122 Pesqueyra. Illud uero forum eidem concedo et confirmo euo perhenni	II, III
34 preceptum	III, IV		II, III
80 Piscaria	II, III, IV		II
		1 In dei	
		7 spiritus	I, III
		62-63 fiducialiter foro	I
		80 piscaria	I
		80 Pesqueira	II, III

nisi⁹³³ exquisicione⁹³⁴ directa⁹³⁵ et⁹³⁶ si⁹³⁷ non⁹³⁸ inuenerint⁹³⁹ exquisicione⁹⁴⁰ salue⁹⁴¹ se⁹⁴² cum⁹⁴³ iuramento⁹⁴⁴ et⁹⁴⁵ lide⁹⁴⁶ per⁹⁴⁷ uoluntatem⁹⁴⁸ de⁹⁴⁹ ambos⁹⁵⁰ intentores⁹⁵¹. Et⁹⁵² terminum⁹⁵³ de⁹⁵⁴ penella⁹⁵⁵ per⁹⁵⁶ rio⁹⁵⁷ et⁹⁵⁸ per⁹⁵⁹ costoias⁹⁶⁰ et⁹⁶¹ per⁹⁶² uale⁹⁶³ de⁹⁶⁴ piisco⁹⁶⁵ et⁹⁶⁶ fer⁹⁶⁷ in⁹⁶⁸ rio⁹⁶⁹ torto⁹⁷⁰ et⁹⁷¹ inde⁹⁷² pala⁹⁷³ damendoas⁹⁷⁴ et⁹⁷⁵ per⁹⁷⁶ monte⁹⁷⁷ furado⁹⁷⁸ et⁹⁷⁹ fer⁹⁸⁰ in⁹⁸¹ carapito⁹⁸² et⁹⁸³ inde⁹⁸⁴ in⁹⁸⁵ tauara⁹⁸⁶. Ego⁹⁸⁷ inclitus⁹⁸⁸ rex⁹⁸⁹ alfonsus⁹⁹⁰ et⁹⁹¹ suo⁹⁹² filio⁹⁹³ rex⁹⁹⁴ sancius⁹⁹⁵ in⁹⁹⁶ hanc⁹⁹⁷ kartam⁹⁹⁸ cum⁹⁹⁹ omnibus¹⁰⁰⁰ supranominatis¹⁰⁰¹ foris¹⁰⁰²

Penella	S. Johannes de Piscaria	Paredes	Ansilanes
934-935 exquisicionem directam III, IV	939 inuenerit I, II	939 uenerit I	934-935 exquisicionem directam II, III
939-941 inuenerit exquisicionem saluet II, III, IV	941 saluet I, II	939-941 inuenerit exquisicionem saluet II, III	939-941 inuenerit exquisicionem saluet II, III
950-951 ambos. II, III, IV	949-1052 amborum. Et mando quod non respondeant sine rancuroso. Et Ego supranominatus donnus Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. presentem cartam de foro quam Bisauus meus Rex donnus Alfonsus bone memorie dedit et concessit populatoribus sancti Johannis de Piscaria presentibus et futuris concedo eis et confirmo per istam meam cartam apertam quam eis feci fieri et mei sigilli munimine communiri. Que fuit facta apud Gardiam kalendas septembris Era m. ^a cc. ^a lxxx. ^a quarta. Donnus Gonsaluu garsie tenens terram de Neua signifer Curie — Donnus Egidius martini maiordomus Curie — Donnus Alfonsus teliz tenens terram de Bragancia — Donnus Andreas fernandi tenens terram de ripa Minii — Donnus Alfonsus lupi tenens terram de Sausa — Donnus Didacus lupi tenens terram de Lameco — Donnus Martinus egidii tenens terram de Beyria — Donnus Petrus poncii tenens Bayam — Menendus roderici tenens Mayam. Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarenensis — Donnus Arias Episcopus Vlixbonensis — Donnus Egeas Episcopus Colimbriensis — Donnus Julianus Episcopus Portugalensis — Donnus Rodericus Episcopus Egitanensis — Donnus Martinus Episcopus Elborensis — Donnus Egeas Episcopus Lamecensis — Donnus Matheus Electus Visensis. Donnus Johannes de Auoyno test. — Donnus Menendus suerii de Merloo test. — Donnus Johannes suerii conilius test. — Donnus Egeas laurenzii de Cunia test. — Rodericus petri de spino, Pelagius pelagii, superiudices testes. Donnus Stephanus iohannis Cancellarius — Andreas simeonis Notarius Curie scripsit. I, II	948-951 uoluntate de ambos. II	940-941 exquisicionem saluet I, IV
957 rium tortum III, IV		949-1052 danbos ententores. Et de nulla calumpnia non respondeatis sine rancuroso. Isti sunt termini de paredes, diuidit com fonte arcada per ponte uetera comodo intrat aqua de gauielo deinde per cabeça de torgaes deinde per cabeça de ontre ualle de eruedosa et ripario que uenit de machanaria deinde per cabeça que est inter machenaria et messorum deinde per castellum de carapito deinde per lagenam que est inter aluito ferrario et petro rubo deinde como uadit ad lagenam de porta de tauarelas deinde diuidit cum Penelle deinde per nido de grou. Deinde per capud da coruaceyra. Deinde como uadit ad castineyra. Deinde ad capud de agieyra deinde diuidit cum treuoes per lagenam que est sutus mulinum de Petro petriz deinde per cabeça de lintilaes. Deinde per capud de catiua como uadit ad uiti. Deinde como uadit ad souereyro pando. Deinde como uadit ad ripario de brumaes et intra in tauara ad ponte de fumo. Deinde como uadit per cimam de Tauara desuper ponte uetera usque in gauielo. Ego Rex Sancius una cum uxore mea Regina dona dulcia et filii et filibus meis in hanc cartam cum hominibus supranominatis foris amando iusticiam firmiter proprias manus roboramus. Facta carta viii. ^o idus Aprilis sub Era m. ^a cc. ^a xxx. ^a vi. ^a	948 uoluntate IV
963 ualem II, III, IV		950-951 ambos. III	948-953 uoluntate de ambos. Terminum II, III
967-970 ferit in rium tortum II, III, IV		953-986 paredes diuidit per pelagus desuper pontem ueteram de tauara quomodo uadit per cabeça de torgaes et cum funtarquada et ex alia parte per cabezina de fundo de eruedosa et exinde per castellum de carapito et per lagena que est inter petro rubo et aluito ferreiro et diuidit per lagena de porto de tauarela quomodo diuidit cum pena de dono et cum penela quomodo uadit ad niu de grou et per caput de coruaceira et per castineira uetera de britelo et per cabeça de agineira et cum treuones et per lagenam de subtus molendinum de Petro petri et per catiua et exinde per uide et diuidit cum fratribus aqua discurrente per lumbo de inter paredela et spiosam et per en festa de paacioo quomodo uadit ad tauaram. II, III	948-953 uoluntate de ambos. Terminum II, III
973-980 in pala de amendoas et per montem furadum et ferit II, III, IV		992-993 filius meus II, III	955-1052 Ansinanes ¹ per littore Dorio de cabeça de requeixo usque in fraga de aziam ² et per portela de mauro usque in cima de ualle de torno cum suas teleiras usque in cruce de frexinel ³ . Ego inclitus Infans donnus Alfonsus hanc cartam cum omnibus supranominatis foris amando iusticiam firmiter propria manu roboro. Qui presentes fuerunt et confirmauerunt, Comes donnus Rodericus — Egas moniz — Geda melendiz — Melendus moniz — Ermigius uenegas — Melendus fernandiz — Suario melendiz. Petrus roxo ⁴ notarius infans notuit. Et non respondeatis sine rancuroso. Ego Alfonsus II. ^{us} dei gratia Rex una cum uxore mea Regina donna Vrraca et filiiis nostris Infantibus domno Sancio et ⁵ domno ⁵ Alfonso ⁵ et domno Fernando et donna Alionor roboro et confirmo uobis populatoribus de Ancianes cartam illam quam aus meus Rex donnus Alfonsus excellentissime ⁶ memorie ⁶ uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur: et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant et ut ues per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Vimaranes Mense Aprili Era m. ^a cc. ^a l. ^a vii. ^a Ego Rex donnus Alfonsus et Regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus ++++++. Qui affuerunt, Donnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. — Donnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Donnus Gonsaluu menendiz conf. — Donnus Gil ⁷ ualasquiz conf. — Donnus Rodericus menendiz conf. — Donnus Garsia menendiz conf. — Donnus Valascus menendiz conf. — Donnus Petrus garsie conf. — Donnus Martinus petriz conf. — Donnus Poncius alfonsi conf. — Donnus Lopus alfonsi conf. — Petrus garsie, Martinus petri, Petrus petri, testes — Donnus Stephanus Braccarensis archiepiscopus conf. — Donnus Martinus Port. episcopus conf. — Donnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Donnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Donnus Suarius Elborensis episcopus conf. — Donnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Donnus Bartholomeus Visensis episcopus conf.
992-993 filius meus II, III, IV		999-1008 subscriptis manus nostras imponimus et eam firmiter roboramus. II, III	
1002 coram subscriptis manus nostras imponimus et eam firmiter roboramus. II, III, IV			

1 Ancianes II, III, IV
 2 Aziam II, III
 3 freixenel. II, III
 4 freyxinel IV
 4 royo IV
 5 deest IV
 6 excellentissime II, III
 7 Egidius II, III

amando¹⁰⁰³ iusticiam¹⁰⁰¹ firmiter¹⁰⁰⁵ propria¹⁰⁰⁶ manu¹⁰⁰⁷ **ROBORAMUS**¹⁰⁰⁸. Et¹⁰⁰⁹ non¹⁰¹⁰ respondeatis¹⁰¹¹ sine¹⁰¹² rancuroso¹⁰¹³. Qui¹⁰¹⁴ presentes¹⁰¹⁵ fuerunt¹⁰¹⁶ et¹⁰¹⁷ confirmauerunt¹⁰¹⁸ Comes¹⁰¹⁹ uelascus¹⁰²⁰ test.¹⁰²¹ — Gundisalu¹⁰²² uenegas¹⁰²³ test.¹⁰²⁴ — Velasco¹⁰²⁵ fernandiz¹⁰²⁶ test.¹⁰²⁷ — Episcopo¹⁰²⁸ de¹⁰²⁹ lameco¹⁰³⁰ test.¹⁰³¹
Et¹⁰³² qui¹⁰³³ uoluerit¹⁰³⁴ irrumpere¹⁰³⁵ que¹⁰³⁶ in¹⁰³⁷ ista¹⁰³⁸ karta¹⁰³⁹ iacet¹⁰⁴⁰ sit¹⁰⁴¹ maledictus¹⁰⁴² et¹⁰⁴³ excomunicatus¹⁰⁴⁴ et¹⁰⁴⁵ cum¹⁰⁴⁶ iudas¹⁰⁴⁷ traditore¹⁰⁴⁸ in¹⁰⁴⁹ inferno¹⁰⁵⁰ sit¹⁰⁵¹ damnatus¹⁰⁵².

Penella

1020–1031 domnus Valascus conf. — Gundisaluus uenegas conf. — Valascus fernandiz conf. — Episcopus Lamecensis conf. II, III, IV
1040 iacent II, III, IV
1047 iuda II, III, IV
1050 infernum II, III, IV
1052 dampnatus.

Ego Alfonsus¹ dei gratia Portugalen. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis² meis² Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Penela istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum robur optineat³ precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta karta⁴ mense Octobris Era m.^a cc.^a l.^a v.^a
*Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis, Domnus Petrus iohannis maiordomus curie, Domnus Laurencius suarii, Domnus Gomecius suarii, Domnus Gil ualasquiz, Domnus Fernandus fernandiz, Domnus Johannes fernandiz, Domnus Rodericus menendiz, Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lopus alfonsi, conf. — Vincencius menendiz, Martinus⁵ petriz⁵, Petrus petriz, testes.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus, Domnus Martinus Portugalensis episcopus, Domnus Petrus Colimbriensis episcopus, Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus, Domnus Suarius Elborensis episcopus, Domnus Pelagius Lamecensis episcopus, Domnus Bartolomeus Visensis episcopus, Domnus Martinus Egitaniensis episcopus, conf. — Magister Pelagius cantor Port., Petrus⁶ garsie⁶, Johannes⁶ pelagii⁶, test.

Gunsaluus menendi cancellarius curie⁷ — Fernandus⁸ suarii⁸ scripsit.⁸ II

In aliis exemplaribus ejusdem soralis inuenimus lectiones varias chartae confirmationis, quae sequuntur.

1 Alfonsus II. ^{us}	III, IV
2 filiis nostris	III
2 filii mei	IV
3 obtineat	III, IV
4 carta apud Troncosum	III, IV
“ haec desunt	III, IV
5 deest	III, IV
6 desunt	III, IV
7 curie confirmat.	III, IV
8 deest	III, IV

Paredes

1017–1031 Comes domnus Valascus conf. — Gunsaluus uenegas conf. — Valascus fernandiz conf. — Episcopus Lamecensis conf. II, III
1035 dirumpere II, III
1040 iacent II, III
1047 iuda II, III
1049–1052 sit dampnatus in inferno. II, III

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina Vrraca et filiis nostris infantibus dono Sancio et dono Alfonso et dono Fernando et dona Alionor roboro et confirmo uobis populatoribus de Paredes cartam illam quam pater meus Rex domnus Sancius excellentissime uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur. Et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmatio maius robur optineat et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo comuniri. Que fuit facta apud Vimaranes iiii.^o die iunii Era m.^a cc. l. vi. Ego Rex donus Alfonsus et Regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis firmiter precepimus coram subscriptis eam roboramus et in ea hec signa aponi fecimus.

Qui affuerunt, Donus Martinus iohannis signifer domini regis conf. — Donus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Donus Gonsalus menendi conf. — Donus Egidius ualasqui conf. — Donus Garcia menendi conf. — Donus Rodericus menendi conf. — Donus Valascus menendi conf. — Donus Petrus garcie conf. — Donus Martinus petri conf. — Donus Poncius alfonsi conf. — Donus Lopus alfonsi conf. — Martinus petri conf. (sic) — Petrus garcie conf. (sic) — Johanus conf. (sic)

Donus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. — Donus Martinus Portugalensis episcopus conf. — Donus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Donus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Donus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Donus Bartolomeus Visensis episcopus conf.

Paredes

copus conf. — Donus Martinus Egitaniensis episcopus conf. — Magister Pelagius cantor Port. test. — Vincencius menendi test. — Petrus petri test.

Dominicus petri scripsit. I
Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno¹ Sancio¹ et¹ domno Alfonso et domna Alionor cartam² hanc² et istud forum quod auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie fecit et concessit populatoribus de Sauto tam presentibus quam futuris concedo eis et confirmo per hanc cartam quam feci fieri et meo sigillo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Sanctaren iiii.^o die Februarii Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini³ regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Portugalensis episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. test. — Petrus garsie test. — Vincencius menendiz test. — Johannes petri test. — Petrus petri test. — Johanninus test. — Gunsaluus menendiz Cancellarius curie. II, III

1 deest	III
2 hanc cartam	III
3 deest	III

SANCTA-HERENA

SANTAREM

1095

In cathedralis Conimbricensis ecclesiae tabulario servata fuisse et diploma, quod primordiale videtur Scalabitani oppidi sorale ab Alphonso VI, Legionensi rege, concessum; et ejusdem apographum, quod a chirographario litterarum genere, scripturaeque forma referendum ad

dimidium usque XII saeculi credimus. Duo haec documenta in Publicum Archivum recepta sunt; ibique servantur. Et quod non satis constat, tametsi videatur, primum illud diploma primordiale esse autographum, ad illius textum lectiones varias apographi adjungere placuit.

In nomine dei uiui atque redemptoris mundi piissimi atque inuictissimi miseratoris et humani generis redemptoris¹ filii eius ihesu christi ex² ambobus procedens³ spiritus sanctus⁴. Omnibus hominibus modernis namque⁵ et futuris loquor, et ut mansuete que dicuntur audiatis deprecor uerba enim sunt domini nostri imperatori⁶ alfonsi. Certum namque uobis est qualiter omnipotens dominus non meis meritis neque uirtutibus sed propria uoluntate sicut ipse uoluit tradidit ciuitatem sancte herene in manibus meis quod incredibile ab omnibus aliquando erat. Quam ego letanter uolens christianis populare⁷ ut in ea maximus⁸ nomen christi honoraretur⁹ matrisque eius uirginis marie spondit¹⁰ omnibus christianis in ea habitantibus me facturum in¹¹ eis¹¹ consuetudinem¹¹ cartam¹¹ ad honorem omnipotentis dei et sancte marie uirginis pro remedio anime mee uel parentum meorum sicut et facio et peractum confirmo. Ego enim gratia dei imperator¹² alfonsus uobis omnibus christianis in sancta herena commorantibus huiusmodi facio scripturam ut habeatis uestras cortes et omnes uestras hereditates iure hereditario uos et omnis posteritas uestra. Et si aliquam gentem¹³ de quacumque parte non habueritis hereditatis de ea aliquem hominem quemcumque uolueritis uel offeratis ea alicui monasterii¹⁴. Etiam et de homicidio uel de quacumque calumnia seu liuore si contingerit inter uos non parietis plusquam quintam partem. Sed si aliquis iniuste absque aliquo facto occiderit iudeum ita ut omnis ciuitas per exquisita¹⁵ ueritate¹⁵ quod iniuste occiderit eum pariat totam calumniam usque ad sumum. Quod si causa eueniente quod non sit uoluntas eius occiderit eum et per exquisitionem ueram quod non fuerit uoluntas eius mortem¹⁶ illius¹⁶ pariat quintam partem homicidii. Qui enim¹⁷ furtum fecerit pariat usque ad summum calumniam partem regis et illi cui fuerit¹⁸ furtum duplet. Illi uero qui aliquam calumniam fecerit ducatur ante maiores ciuitatis et per exquisita ueritate secundum certitudinem¹⁹ pariat quintam partem regis excepto²⁰ quod²⁰ compleatur²⁰ usque²⁰ ad²⁰ summum²⁰. Si autem²¹ calumniam²¹ aliquam²¹ contingerit inter uestros homines de uestras uillas proprias omnis calumnia sit uestra. Maurum si quis occiderit uel mortem illius celauerit per certa exquiritione meliorum ciuitatis mittant illum homicida²² in potestate regis ut faciat de eum²³ secundum suam uoluntatem. Adhuc autem si transmutare se quesierit²⁴ aliquid²⁴ ad alias terras siue²⁵ in²⁵ francia²⁵ uel²⁵ in²⁵ castella²⁵ uel²⁵ in²⁵ quacumque²⁵ terra²⁵ habeat suam²⁶ hereditatem²⁶ in sancta herena tota²⁷ et adhuc si comparare potuerit altera²⁸ habeat ille et suos²⁹ filios²⁹ uel²⁹ suos²⁹ nepotes et si filios non habuerit suos³⁰ propinquos³⁰ aut si quesierit uendat donet faciat de ea suam uoluntatem. Et teneatis has hereditates laboratas et bene populatas de militibus³¹ qui seruiant domino³² sancte³² herene³². Hoc facio uobis propter seruitium bonum quod³³ michi fecistis et adhuc facietis. Etiam et adhuc supponimus ut si alicui dixerit occidisse maurum et ille se testauerit quia non sum factor huius criminis alius uero dixerit quia tu fecisti et inter omnes exquirere non poterint³⁴ ueritatem et defendere se uoluerit per unas armas secundum hoc iudicium, et si factor fuerit mittant illum in potestate regis sicut iam dictum est³⁵ superius³⁵. Mortem uero alicui si euenierit et equum³⁶ uel loriam regis³⁷ tenuerit ante eum presentetur. Si illum³⁸ non³⁸ tenuerit³⁸ aliquid³⁸ ab³⁸ illo³⁸ et³⁸ suum³⁸ proprium fuerit³⁹ licitum est homini mortuo donandi cui⁴⁰ uoluerit. Omnes has uero⁴¹ consuetudines confirmo uobis et omni progenie uestre ut sint firmissime im perpetuum. Quod si ego aut aliquid⁴² ex meis uel extraneis hoc⁴³ testamenti certitudinem quod⁴⁴ ego sponte decreui destructor esse uoluerit uel uoluerit quisquis fuerit propinquus⁴⁵ siue⁴⁵ extraneus⁴⁵ a⁴⁵ corporis⁴⁵ et⁴⁵ sanguinis⁴⁵ domini nostri ihesu christi sit⁴⁶ sit⁴⁶ segregatus et cum iuda traditore in ima tarthari sit⁴⁷ damnatus⁴⁷ amen. Hoc fedus meum sit stabile atque equali⁴⁸ euo⁴⁸ perhenni⁴⁸ et⁴⁸ secula cuncta tam uobis quam etiam⁴⁹ et⁴⁹ omni⁴⁹ progenie⁴⁹ uestre⁴⁹ im perpetuum. Facta cartula

1 conseruatoris
2 et ex
3 procedentis
4 sancti.
5 deest
6 regis
7 ad populandum dare
8 maximum
9 deest
10 honoratur spondit
11 hanc cartam consuetudinis
12 rex
13 parentelam
14 monasterio seu ecclesie.
15 exquisitam ueritatem
16 desunt
17 autem
18 fecerit
19 consuetudinem
20 desunt
21 calumnia aliqua
22 omnicidam
23 eo
24 uoluerit aliquis
25 desunt

26 sua hereditate tota
27 deest
28 alteram
29 filii eius uel
30 habeant illam sui propinqui
31 cauallarios
32 ad domno de sancta eren.
33 quem
34 potuerint
35 est.
36 cauallum
37 ex rege
38 desunt
39 habuerit
40 et faciendi quicquid
41 deest
42 aliquis
43 hanc
44 quam
45 uel extraneus seu propinquus ex auctoritate dei patris et omnium sanctorum suorum sit maledictus et a corpore et sanguine
46 et a limine sancte ecclesie
47 dampnatus
48 euo equale per
49 posteris omnibus

confirmationis Idus Nouembris concurrente Era m.ª c.ª xxx.ª iii.ª Ego alfonsus gratia dei protestus totius orbis es-
perie imperator hoc confirmationis factum quod libenter scribere⁵⁰ iussi.

Bernardus toletane sedis archiepiscopus conf. — Aepiscopus comice burgens⁵¹ sedis conf. — Raimundus
palentine sedis episcopus conf. — Petrus episcopus legionense⁵² sedis conf. — Cresconius conimbriense⁵³ sedis
episcopus conf. — Comes garsee prolis ordonio conf. — Petrus ansuriz comes conf. — Martinus flainiz comes
conf. — Froila diaz⁵⁴ comes conf. — Nunus uelasquiz comes conf. — Gonsaluus⁵⁵ nuniz conf. — Fernandus
raimondo conf.

50 facere
51 burgense
52 legionensis

53 conimbriensis
54 didaz
55 Gundisaluus

* Siglae sequuntur, quarum interpretationem ignoramus.

VIMARANES

GUIMARÃES

ANTE ANNUM 1096

Forale hoc a comite Henrico concessum, et ab Alphonso I ampliatum, descriptumque in charta confirmationis Alphonsi II, extat in Archivo Publico. In lucem prodit cum lectionibus variis tum ex Libro Foralium Antiquorum Sanctae Crucis Conimbricensis (N.º 1), tum ex Libro Regestorum ipsius Alphonsi II, titulo Foraes Antigos M. 12 N.º 3 insignito (N.º 2), servatis in eodem Publico Archivo. Et tametsi temporis, in quo datum, non prae se fert rationem, constat tamen ex verbis foralis de Constantim anno 1096 concessi, illud Vimaranesense prius jam datum fuisse.

In dei nomine. Ego Comite domno Henrico una pariter cum uxore mea Infante domna Tharasia. Placuit nobis per bona pace et per bona uoluntate quod faciamus¹ cartam de bonos foros ad uos homines qui uenistis populare in Vimaranes et ad illos qui ibi habitare uoluerint usque in finem. In primo de quacumque de domos uestras in anno rendatis xii denarios de illa festa de sancto Andrea usque ad alia festa de sancto Andrea. Et de uestros bancos ubi uenditis carnes xii denarios. De cauallo et de equa uendere xii denarios. De asino vi denarios. De troxello qui uenerit in cauallo aut in equa xii denarios. De troxello de asino vi denarios. De pedone iii denarios. De pelle conellia iii denarios. De manto ii denarios. De capa ii denarios. De sagia² i² denarium². De boue aut de uaca ii denarios. De capra aut de oue i denarium. De porco aut de porca i denarium. De bracale unum denarium. De coiro de boue aut de uaca unum denarium. Et de nulla re que se uendiderit³ pro³ minus de xii denarios non prendant portadigo. Et qui percusserit cum pugno clauso reddat xii denarios. De manu extenta v solidos. Pro effusione sanguinis vii solidos et medium. De arma extensa⁴ per ira fora de casa lx solidos, pro ferida per que cadat vii solidos et medium. Vestro ganado⁵ qui fuerit ad pascendum foras nemo in illum mittat manum suam per mala uoluntate sine iudicio. Nullo homine de Vimaranes in tota nostra terra non sit pignorat⁶ nisi debitorem aut fideiussorem. Et qui illum pignorauerit pectabit nobis quingentos solidos et dabit illud auer duplatum ad dominum suum. Et qui uendiderit⁶ aut comparauerit nullo aüter in Vimaranes ante illo concilio habeat illum liber et nemo sit ausus postea qui illum requirat per male sed reddat suo portatico quomodo scriptum est. Et nullo cauallario non habeat pausada⁷ in Vimaranes nisi tantum⁸ per amorem domini sui. Et nullum sagionem non sit ausus intrare in casa de burges per mala uoluntate sed si habuerit ibi per directum petat fiadorem quod faciat ei directum in quinque solidos, et ille burges qui fecerit calumpniam mittat fiadorem ad ille sagionem in v solidos quod faciat directum ante illum iudicem qui erectum fuerit de concilio et ille iudex iudicet rectum iudicium inter illo sagione et illo⁹ burges qui illam calumpniam fecerit. Et si illo sagione intrauerit in casa de illo burges per male super istum pactum et ibi occisus fuerit non pectet ipsam calumpniam. Et

N.º 1

1 facimus
2 saia ii denarios
3 uenderit per
4 extenta
7 pausadam
8 deest
9 ille

N.º 2

1 facimus
2 sai i denarium
3 uenderit per
4 extenta
5 ganato
6 uenderit
7 pausadam
8 deest
9 ille

si occisus fuerit per occasionem¹⁰ pectet ccc solidos. Et homines de Vimaranes tam longe uadant in apelido quomodo in una die possint ire et in ipso die reuertere. Et si duos homines aut plus inter se rixam habuerint et de pugno aut de palma aut de fuste se percusserint aut de capillis tractis non habeat ibi sagionem calumpniam ergo si se clamauerint unum de illis et si clamorem non fecerint non requirat inde nullam calumpniam sagionem. Et qui istos foros frangerit sint maledicti de¹¹ deo et excommunicati et cum Juda traditore et cum diabolo et angelis eius in inferno dampnati in secula seculorum Amen. Ego Comite Henrico et uxor mea Infante domna T. in hac carta manus nostras roborauimus. Menendus presbiter qui notauit.

In dei nomine. Ego Infante domno A. enriquez. Placuit mihi per bona¹² pace¹² et¹² per¹² bona¹² uoluntate¹² quod faciam ad uos bonos homines de Vimaranes proinde quod uos fecistis honorem et cabum super me et fecistis mihi seruicium bonum et fidele. Et ego uolo super uos et super filios uestros et super omni progenie uestra facere honorem et cabo. Auctorizo uobis illum forum quod dedit uobis pater meus et mater mea et insuper dono¹³ uobis foros quod in tota mea terra non donetis portaticum. Et caualeiro aut uassallo de infancion aut nullo homine qui fuerit ingenuo et in Vimaranes uenerit morare et ibi domum suam fecerit non donet fossadeira et sua hereditate et suo auer sit liber et saluo. Et iuniore sit liber et saluo cum suo auer si ibi uenerit habitare et si uoluerit suam hereditatem habere seruiat pro illa ad dominum in qua terra est. Et homiciane et rausador¹⁴ qui in Vimaranes uenerit¹⁵ habitare non pectent pro isto forfacto¹⁶ nichil sed in Vimaranes non sit tam ausus qui in illa uilla faciat rausum. Et quantos in Vimaranes habitare uenerint habeant istos foros semper¹⁷ et ipsi qui primitus¹⁸ uenerunt. Et de illas hereditates de illos burzses¹⁹ qui mecum sustinuerunt male et pena in Vimaranes nunquam donent fossadeiras et suo auer ubicumque steterit sit saluus²⁰ et qui illum prendiderit per malum pectet mihi LX solidos et insuper illo²¹ auer duplato ad dominum suum. Et qui isto iudicio et isto foro qui ego dedi ad uos homines de Vimaranes frangerit sit maledictus de deo et excommunicatus et illam maledictionem habeat super se sicut maledixit pater meus. Hec carta²² fuit scriptam v.º kalendas Maii regnante domno A. in legione. Ego Alfonso enriquez in hac carta manus meas roborauimus. Era m.º a. c.º LX.º vi.º

Ego Alfonsus²³ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis²⁴ Infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Vimaranes illas cartas et illos foros quos uobis dederunt aui mei Comes domnus Henricus et Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc firmissimum robur optineat²⁵ precepi fieri istam meam cartam et eam meo sigillo plumbeo communiri. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Martinus²⁶ petriz²⁶, Petrus petriz testes.

Domnus S.²⁷ Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Portug. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port., Petrus²⁸ garsie²⁸, Johannes²⁸ pelagii²⁸ testes²⁸.

Rex domnus Alfonsus — Regina domna Vrraca — Infans domnus Sancius — Infans domnus Alfonsus — Infans domna Alionor.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie²⁹. Fernandus³⁰ suarii³⁰ scripsit³⁰.

N.º 1

10 occasione
11 a
13 do
14 rousador
16 factio
17 deest
18 primitus
19 burgeses
20 liber
21 illud
22 cartam
23 Alfonsus II.º
24 nostris
25 obtineat
26 deest
27 Stephanus
28 desunt
29 curie conf.
30 desunt.

N.º 2

10 occasione
12 bonam pacem et per bonam uoluntatem
14 rousador
15 uenerint
17 deest
19 burgeses
20 liber
22 cartam
25 obtineat
26 deest
27 Stephanus
28 desunt
29 Curie conf.
30 desunt

* Intus in circulo, curuis lineis varie diuiso, et in charta ipsa depicto, qui saeculo XII ut incunte XIII sigilli regii vicem tenebat (Rodado appellamus), haec nomina leguntur. In aliis exemplaribus desunt.

CONSTANTIM DE PANONIAS

CONSTANTIM DE PANOIAS

1096

Apographum saeculi XII asservatum in Publico Archivo cum alio exemplari, ex Libro qui II Donationum Alphonsi III dicitur, collatum.

In dei nomine. Ego comite dompno Henrrico una pariter cum uxore mea infante domna Taraxea¹. Placuit nobis per bona pacis et uoluntas que faciamus kartam de bonos foros ad uos bonos homines qui uenistis populare in uilla constantim de pannonias et ad illos qui ibi habitare uoluerint usque in finem. Damus uobis foros ut donetis de domibus uestris in anno xii.^{im} denarios de illa festa de sancti Andree usque ad ipsa festa metipsa¹. Et de uestros bancos ubi uenderetis carnes xii.^{im} denarios et non plus⁴. Homines⁴ que uenerint⁴ de fora⁴ parte⁴ dent⁴ portagine⁴ de equum⁴ aut de equa uendere xii.^{im} denarios. Et de asino vi denarios. Et de trossello⁵ qui uenerit in equum aut in equa xii.^{im} denarios. Et de trossello⁶ de asino vi denarios. Et de pedone iii denarios. Et de pellicia conellia iii denarios. Et de manto ii denarios. Et de cappa ii denarios. Et de sagiam i denarium. Et de bouem aut de uacam ii denarios. Et de cabra aut de oue i denarium. Et de porco aut de porca i denarium. Et de bragale i denarium. Et de corio⁷ de boue aut de uacca i denarium. Et pro nullo abere que uenditus fuerit pro minus de xii denarios non dent inde portaticum. Et qui percusserit hominem cum pugno clauso pectet xii.^{im} denarios. Et de manu aperta v solidos. Et unde exierit sanguinem xii solidos et medium. Et qui eiecerit lancca aut alia arma per ira fora de sua casa lx solidos. Pro feritum qui ceciderit in terra vii.^m solidos et medium. Et istas⁸ calumpnias⁸ non respondeat⁸ sine rancuroso⁸ et rancuroso⁸ non ualeat⁸ suam⁸ cherimoniam⁸ sine testimonium⁸ bonorum⁸ hominum⁸. Et uestro ganado qui fuerit ad pascendum nemo in illum mittat manum suam per male sine iusto iudicio. Et nullo burges de constantin non sedeat pignoratus in tota nostra terra nisi debitorem aut fidiatorem. Et qui alium pignorauerit pectabit nobis quingentos solidos. Et illo auer pectet duplatum ad dominum suum. Et qui emerit aut uendiderit nullo abere in constantin ante illo concilio habeat eum liber. Et nullus homo sit ausus postea que requirat eum per mal sed de suo portage sicut superius scriptum est. Et nullum militem non habeat pousada in constantin per mal nisi per bona⁹ uoluntatem domini cuius domus fuerit. Et sagio¹⁰ non sit ausus intraret in casa de burges per mal. Sed si¹¹ abuerit directum illo sagion contra illo burges¹² donet fiator¹³ ille¹³ burges¹³ in v.^o solidos que¹⁴ faciat directum ante illum iudicem qui erectum fuerit de concilio, et illum¹⁵ non¹⁵ respondeat¹⁵ nisi¹⁵ tercio¹⁵ die¹⁵ et illum iudicem iudicet iudicium rectum inter illum sagionem¹⁶ et illo burges. Et si illo sagion intrauerit in casa de illo burges per mal super istum plactum occidatur, et ille burges non pectet pro eo nulla¹⁷ rem. Et si occisus fuerit per occasionem ccc.^o solidos dabitur pro eo. Et si¹⁸ alius¹⁸ homo¹⁸ ibi¹⁸ occisus¹⁸ fuerit¹⁸ tali¹⁸ pacto¹⁸ componatur¹⁸ et nichil¹⁸ aliud¹⁸. Et illos burgeses tam longe uadant in apillido quomodo in ipso die possint reuertere in domos suas. Et si rixam¹⁹ inter se habuerint et²⁰ de pugno aut de palma aut de ligno se percusserint aut de capillis tractis et unum de illis non fecerit clamorem ad illum sagionem²¹ non pectet²² nichil. Et si clamorem fecerit unum ex illis ad illum sagionem²³ pectent²³ illam calumpniam per iudicium²⁴ rectum. Et nullum hominem non faciat rausum in illa uilla. Et auer²⁵ de illos burgeses ubicumque fuerit sit saluum et qui eum prendiderit per rapinam pectet nobis quingentos solidos et illo abere duplatum ad dominum suum. Et istos foros qui ego comite Henrrico et uxor mea infante domna Taraxia²⁶ dedimus uobis burgez de constantin autorizamus et confirmamus illos uobis et qui illos irrumperit²⁷ tam²⁷ nos²⁷ quam²⁷ filiis nostris quam propinquis nostris quam extrañeis sint a deo et sancte marie et omnibus sanctis excommunicati et maledicti et a sancta ecclesia separati et cum iuda traditore et datam et abiron in infernum sepulti amen. Et²⁸ ecclesie²⁸ uestre²⁸ detis²⁸ quidquid²⁸ uolueritis²⁸. Domni²⁹ archiepiscopo²⁹ abbas²⁹ confirmantem²⁹. Ego comite domno Henrrico et uxor mea infante domna T. in hanc²⁹ cartam²⁹ manus nostras roboramus³⁰. Era m.^a c.^a xxx.^a iiii.^a

Menendus roderiguiz qui scripsit.

1 Tarasia
2 xii.^m xii.^m
3 mendosa
4 Et de equum aut
5 trouxello
6 trauxello
7 coyro
8 desunt
9 bonam
10 sagion
11 sic
12 burgez
13 fiador illo burgez
14 qui
15 desunt

16 sagion
17 nullam
18 desunt
19 risam
20 aut
21 sagion
22 pectent
23 sagiom pectet
24 iudicem
25 de auer
26 Tarazia
27 irrumperit quam nos tam
28 desunt
29 hac carta
30 roborauimus

Ego infans domno Alfonso filius Henrici comiti et infante domna T. autorizo et confirmo et roboro istam³¹ kartam³¹ qui fecit pater meus et mater mea. Regnante domno Alfonso in legione. Gomex³² nuniz test. Menendus uenegas test. Geda menendiz test. Egas gondesendiz test. Egas moniz test. Menendus moniz test. Ermigus moniz testes.

Et concilii de constantin semper teneant hanc³³ cartam³³ de³³ gimaranes³³.

³¹ ista carta
³² Gomez

³³ foro de Vimaranes.
Et ista carta non erat sigillata.

ZURARA

AZURARA DA BEIRA

1102

Apographum ex Libro 1 Donationum, sic dicto, Alphonsi III, in quo scripta fuit charta confirmationis hujus foralis ab Alphonso II concessa. Ejusdem foralis hoc unicum extat exemplar.

In nomine domini nostri ihesu christi amen. Ego Comite Henricus et uxor mea domna Tarasia ildefonsi Regis filia cartulam facimus ad populationes de zurara de foro inter rybulo adon et mondego et inter Pennalua et ipsius zurara et ribulo Ryal. Id est ad iugo de boues modio de pane terciato ad unoquoque boue ii quartarios terciado et vino decima in lagar et decima de lino in agro et de uenado uno lombro et de porco duas costas et de coneliis uno conelio de morata. Et caualario si perdidit suum caballum sperent illum tres annos cum foro caballario uenda sua hereditate ad quem uoluerit et non faciat inde nullum forum. Et pedon uendat sua hereditate ad quem uoluerit et decima restet in foro. Et caballario defendat suo portadigo cum foro, et calumpnia que ibi exierit per directum iudicium mediam partem leyxe pro anima de Comite domno Henrico et de uxore sua domna Regina Tarasia, et de ibitione que non torna iugada non querant inde nullum seruicium sine precio, et cum foro cautauit illo Comite domno Henrico de Ribulo odon usque mondego in mille et quingentos modios, et nullus hominem quo ibi intrar per uirto pous homicidiam aut pous seruum aut nulla re componat illo capto aut perdat illas manus aut oculos et que istam cartam uiolauerit aut uoluerit infringere in primis sedeat excommunicatus et a comunione christi separatus et cum traditore domini habeat dampnationem et sedeat perdudo in aduentum et non faciat deus misericordiam super illum amen et sit anatematizatus, et totos homines inter ribulos adon et mondego respondeant ad zurara cum seruicio et cum foro. Et ego Comite Henrico et vxor mea Tarasia regina fecimus illam iurare ad ille Egas moniz et domnus Rabaldus et Gonsaluus petri in nostra uice. Era m.^a c.^a xxx.^a Qui fuerunt pro testes, Gonsaluus Episcopus Colimbriensis scripsit. Egeas Gosendiz test. Pelagio suariz test. Domnus Infans Alfonsus. Ego Comite domno fernando quomodo istam cartam sursum resonat auctorizo eam simul et roboro. Et ego Comite domno Petro ueni octorgo et confirmo, et ego domnus Vermudus petri octorgo simul et roboro.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alienor illam cartam et illud forum quod bisauus meus Comes domnus Henricus fecit uobis hominibus de zurara concedo et confirmo uobis per hoc scriptum et ut mea concessio et confirmatio maius robur optineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Sanctaren prima die februarii Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Mar. iohannis signifer domini Regis, Domnus Petrus iohannis maiordomus curie, Domnus Laurencius suarii, Domnus Egidius ualasquiz, Domnus Johannes fernandi, Domnus Fernandus fernandi, Domnus Gomecius suarii, Domnus Rodericus menendi, Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lupus alfonsi, confirmant. Testes, Vincentius menendi, Martinus petri, Petrus petri, testes. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus, Domnus Martinus Port. Episcopus, Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus, Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus, Domnus Suarius Elborensis Episcopus, Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus, Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus, Domnus Martinus Egitanensis Episcopus, confirmant. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Iohanninus test. Gonsaluus menendi Cancellarius curie. Laurencius martini scripsit.

TENTUGAL

TENTUGAL

1108

Charta autographa, ex tabulario Conimbricensis sedis, nunc in Archivo Publico asservata.

Sub imperio omnipotentis dei qui uerbo creans omnia recte composuit atque utiliter in suo congaudet regno qui cum eodem filio et spiritu sancto unus et quoequalis permanet per numquam finienda seculorum secula. Audiant presentes et futuri uerba relationis huiusmodi. Constitutum est inter uiuentes ut quidam ex illis sint maiores quidam mediocres alii uero minores alii sint domni alii subiecti et necesse est ut domni prestant hominibus qui sibi seruiunt et qui melius seruierint melius proficiant et magis sustententur de beneficio dominorum suorum. Ego comes Hanricus una cum uxore mea formosissima tarasia comitissa filia regis domni adefonsi f...mus uobis homines populatores quos uultis populare tentugal uillam iussu regis domni adefonsi qui iussit eam nobis hedificare et construere, facimus uobis cartam stabilitatis ad habitandum et ad plantandum et ad colendum tali modo ut omnis miles qui ibi fuerit et balestariis atque montariis uel ceteris hominibus habeant talem licentiam ut faciant de suis rebus ad seniore[m] que illa imperauerit sicut faciunt omnes homines qui habitant in colimbrie ciuitatem et similiter habeant omnes foros quos in colimbrie curre[r]int. Est confirmatum istud in tempore dominus noster ihesus christus post resurrectionem suam quo ascendit in maiestatis sue preterito mille centuque xxx.º vi.º. Regnante pascasio rome papa, bragare Giraldo archiepiscopo, tolete bernardo probissimo archiepiscopo. Et quisquis post nos rex hanc comes regina uel comitissa quinquin uir uel mulier de nostris propinquis uel de extraneis hanc stabilitatis cartam uiolare uoluerimus uel uoluerit et contra hoc quod nos sponte facere iussimus destructores esse uoluerimus uel uoluerit quisquis fuerit propinquos aut extraneus segregetur a corpore et sanguine domini et cum iuda traditore demersus in profundum inferni luceat penam. Hec carta stabilitatis fuit scripta. + Ego hanricus comes uel consul hanc stabilitatis cartam scribere iussi et manu propria roborauit. Similiter et ego supradicta + dulcissima tarasia predicti regis filia manu propria quicquid supra scriptum est confirmo.

Qui presentes fuerunt, Annaia test. — Menendus gundisaluiz test. — Saluador recamondiz test. — Midus zakarias test. — Johannes aurifex test. — Petrus zerac test. — Petrus petriz test. — Petrus presbiter scripsit.

ZALATAN

SATÃO

1111

Apographum insertum in charta confirmationis huius foralis, ab Alphonso II concessa, et in Archivo Publico asservata, cum lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. (N.º 1) et ex Lib. Regestor. ejusdem regis (N.º 2) depromptis.

In christi nomine. Ego comite henricus una cum consensu coniugia mea Tharasia magni Regis Alfonsi toletane imperatoris filia placuit nobis ut faceremus uobis omnes de zalatane qui habitatis intus et foris in uillas et in populationes de zalatane ut demus uobis forum bonum pro capud et honore quo fecistis super nos primo et collegistis nos in uestra kasa proinde ponimus uobis foro per ubi andetis et non exeatis¹ de illo nec uos nec semini uestro qui laborauerit cum uno boue donet uno modio et cum iugo duos modios et sedeat de istos modios tercia de tritaco² et duas partes de secunda et sedeat per illa medita qui³ antea habuistis quando ibi populastis et de uino sexta et de lino sexta et⁴ de⁴ fauas sexta. Et qui fuerit caballario et migrauerit et mulier aut filios de illo remanserint ut sedeat sua hereditate et sua casa honorata ad⁵ foro de caballario, et si illi caballum migrauerit

N.º 1

1 exatis
2 tritico
3 que
4 et
5 a

N.º 2

2 tritico
3 que
4 et
5 a

usque in tres annos. Et si pedone migrauerit sic uiro quomodo mulier qui hereditatem habuerit ut laxet illam ad sua posteritas aut uendat aut donet aut faciat de illa sua uoluntate⁷. Et si calumpnia fecerit⁸ ut ueniant⁹ iii.^{or} aut v.^o de illos bonos homines qui leuatos fuerint de concilio et iudicent illam cum uestro iudice et quanto iudicauerint sedeat stabile. Et de montatico de morada donet unum conelium et de peias ii.^{os} lonbos. Hec mandamus et auctorizamus et si nos aut semini nostro hunc nostrum factum inrumpere uoluerit quisquis ille fuerit qui talia comiserit sedeat excommunicatus et lepra a planta¹⁰ pedis usque ad uerticem capitis et cum iuda traditore habeat penas in eterno baratro. Facta cartula notum die septimo idus Maii Era m.^a c.^a xxxx.^a viii.^a Ego comite henrico hanc cartulam iussi fieri et manu¹¹ mea¹¹ roborauim. Ego Tharasia conf. Menendus uenegas continens sancta +. In sede colinbrie episcopus gundisaluus. Egas¹² gosendiz continens baiam¹³ conf. Egas¹⁴ moniz¹⁴ continens sancti martini conf. Pro testibus, Petrus test. Gomiz¹⁵ nuniz continens sancti cristophani¹⁶ conf. Pelagius test. Menendus moniz continens pennafiel conf. Gondisaluus test. Pelagius suarii continens amaia conf. Fernandus fernandiz continens lamego conf. Et ego infante Alfonsus filio domni anrici¹⁷ adicio in hanc cartulam qui homine qui laborauerit cum uno boue det uno modio et cum duos boues duos modios et deinde quantos boues miserit non donet plus¹⁸ nisi¹⁸ de i boue aut de duos qui habet uno boue semper det i.^o modio. Petrus episcopus Comiti notarius¹⁹ ecclesie Vimaranensis canonicus notuit. Et adicimus adhuc in istam cartam ut non demus uobis senioreni nisi quale uos laudaueritis et iudice aut sagione de uestra uilla et de uestra gente. Ego infante Alfonsus ad uos homines de zalatam isto foro que meo pater²⁰ et mea mater ad uos dederunt in ipso state et ego mando et autorgo et qui de illo uos sacauerit sit maledictus et confusus amen.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam cartam et illud forum quod Bisauus meus Comes domnus Henricus fecit uobis hominibus de zalatam concedo²¹ et confirmo uobis per hoc scriptum. Et ut hec mea concessio et mea²² confirmacio²² maius robur optineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri que fuit facta apud Sanctaren ultima die Ianuarii²³ in Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Johaunes fernandiz conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus fernandus fernandi²⁴ conf. — Domnus Rodericus menendi²⁵ conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus²⁶ Lopus²⁶ alfonsi²⁶ conf.²⁶ — Vincencius menendi²⁷, Martinus petri, Petrus petri, testes.

Domnus²⁸ Stephanus²⁸ Bracarensis²⁸ Archiepiscopus²⁸ conf.²⁸ — Domnus²⁸ Martinus²⁸ Port.²⁸ Episcopus²⁸ conf.²⁸ — Domnus²⁸ Petrus²⁸ Colinbriensis²⁸ Episcopus²⁸ conf.²⁸ — Domnus²⁸ Suarius²⁸ Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus²⁹ Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolameus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port., Petrus Garsie³⁰, Joanninus³⁰, testes³⁰.

Gunsaluus Menendi³¹ Cancellarius Curie — Laurencius martini³² scripsit.

N.º 1

- 6 a
- 7 illam suam uoluntatem.
- 8 feceritis
- 9 ueniam
- 10 pranta
- 11 manum meam
- 12 Egeas
- 13 uaiam
- 14 Egeas nuniz
- 15 Gomez
- 16 Christofoni
- 17 hanrici
- 19 notauimus
- 20 patre
- 23 Februarii
- 26 deest
- 28 desunt
- 30 garsie test. — Suarius stephaniz test. — Joanninus test.

N.º 2

- 6 a
- 7 illam suam uoluntatem.
- 9 ueniam
- 10 pranta
- 11 manum meam
- 12 Egeas
- 13 uaiam
- 14 Egeas nuniz
- 15 Gomez
- 16 christofoni
- 17 Henrici
- 18 plus
- 19 notauimus
- 20 patre
- 21 et concedo.
- 22 confirmacio mea
- 23 Februarii
- 24 fernandiz
- 25 menendiz
- 26 deest
- 27 menendiz
- 28 desunt
- 29 deest
- 30 garsie test. — Suarius stephaniz test. — Joanninus test.
- 31 menendiz
- 32 martiniz

COLIMBRIA

COIMBRA

IIII

Autographum ex tabulario Conimbricensis sedis. Quia rasuris vitiatum invenimus, addimus lectiones varias ex apographo saeculi XIII, in Libro Regestorum ejusdem sedis, qui Livro Preto inscribitur, inserto.

In dei nomine. Placuit mihi comiti henrico et uxori mee taresie¹ regis domni aedfonsi² filie uobis qui colimbrie estis maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis in ea morantibus cartam facere firmitatis uobis et filiis uestris et progeniis de stabilitate uestra et foro atque seruitio. In primis ut nunquam faciatis nobis seruam et de preda de fossato³ non detis nobis plusquam quintam partem et azaga duas partes et uobis raneant duas. Et de azaria nobis quintam partem uobis quatuor absque ulla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera et si acceperit in conjugium uxorem tributarii omnem hereditatem quam habuerit sit libera, et tributarius si potuerit esse miles habeat morem militum. Milites quot⁴ jugarios potuerint habere in hereditate sua quam habuerint intus colimbrie uel extra tam in uillis quam in munitionibus habeant illos liberos in suo seruitio et non introeat in eis rapsu uel homicidium. Et si aliquis militum uenerit in senectate ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum. Et si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti in diebus mariti sui et nullus eam uel filiam alicui accipiat in conjugium sine uoluntate sua et parentum suorum. Saion non eat domum alicui sigillare sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Iudex et alcaide sint uobis ex naturalibus colimbrie et sint positi sine offrecione. Clerici colimbrie habeant morem et honorem militum in uincis et terris et domibus, et si alicui militum obierit equus et non potuerit emere alterum nos dabimus ei et si non dederimus stet honoratus donec possit habere unde emat. Infanzon non habeat in colimbria domum uel uincas nisi qui uoluerit habitare uobiscum et seruire sicuti nos. In illas azenias non detis plusquam quartam⁵ decimam⁵ partem sine offretione. Pedites de ratione quam solebant dare de cibaria dent medietatem per quartario⁶ de xvi.^m alqueires sine brachio posito et tabula, de uino et lino dent octauam partem et de madeira et ligna que adducunt pro uendere dent octauam partem. In lagaradiga de uino de quinque quinales inferius dent almude et si super⁷ fuerit⁷ dent quartam sine ulla offrecione et iantar. Nullus milles extraneus introeat domum alicui sine uoluntate domus domini. Si aliquis laborator habuerit iuicionem non faciat cum ea⁸ aliquod fiscum, et almoqueri faciant unum seruitium in anno, et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum uoluerit seruire alio domino uel ire in alia⁹ terra⁹ habeat potestatem sue hereditatis abendi uendendi uel donandi. Sculcas ponamus nos medietatem¹⁰ anni¹⁰ et¹⁰ uos¹⁰ medietatem¹⁰. Non detis portaticum uel alcaualam aut cibariam custodibus ciuitatis uel porte. Colimbriam numquam dabo per alcaualam¹¹ alicui. Non introducama munium barrosum uel ebraldum colimbriam. Homines de bolon¹² dent nobis quartam partem et non cornaria. Promittimus non tenere in mente uel corde malam uoluntatem uel iram de hoc quod nunc usque egistis aduersum me sed habebo gratum quod collegistis nos et honorabimus uos ut melius potuerimus et neque¹³ in uestra re uel in uestris corporibus habebitis desonor uel perdita¹⁴. Ego Henricus et taresia¹⁵ qui hoc scriptum facere iussimus propriis manibus roborauimus facientes hec ++ signa. Facta vii kalendas¹⁶ iunii era m. c. xxx. viii. Qui iurauerunt quod hic¹⁷ scriptum est seruare semper cum¹⁸ fe¹⁸ sine malo ingenio. In primis Comes henricus et taresia¹⁹. — Fernandus telli — Fafila luz — Pelagius pelaiz — Petrus gondisaluz²⁰ — Menendus uenegas — Gomeze nuniz — Petrus pelaiz.

Qui presentes fuerunt, omnem scolam comitis et omnem²¹ concilium colimbrie. — Tellus²² presbiter²² scripsit²².

1 Tarasie
2 Aedfonsi
3 fossado
4 quod
5 xiiiiam
6 quartarium
7 fuerit
8 deest
9 aliam terram
10 medietate.
11 cauallariam

12 bulum
13 nunquam
14 perdita.
15 Tharasia
16 kalendarum
17 hoc
18 in se
19 Tarasia
20 Gonzaluz
21 omne
22 deest.

SAURIUM

SOURÉ

IIII

Apographum in charta confirmationis Alphonsi II insertum, cum lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. ejusdem regis. Accedit translatio in vulgari idiomate saeculi XIV. In Archivo Publico omnia haec adservantur.

In dei nomine. Placuit michi comiti henrico et uxori mee Regis domni Alfonsi filie Tarasie uobis qui in Saurio estis maioribus et minoribus facere cartam firmitatis uobis et qui de uobis geniti fuerint morantibus in saurio de stabilitate et foro atque seruicio. In primis ut non faciatis nobis unquam¹ senaram, et de preda de fossato non detis nobis plusquam quintam partem et azaga duas partes uobis remaneant duas. Et de azaria nobis quintam partem uobis quatuor sine ulla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam tributarii sit libera et si acceperit in coniugium uxorem tributarii omnem² hereditatem quam habuerit³ sit libera. Et tributarius si potuerit esse miles habeat morem militum. Milites quot jugarios potuerint habere in sua hereditate quam habuerint intus saurio⁴ et extra per uillas et municiones habeant illos liberos in suo seruicio et non introeat in eis rausum uel omicidium. Et si aliquis militum uenerit in senectute ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum. Si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti⁵ in diebus mariti sui nullusque eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine uoluntate sua suorumque parentum. Saion⁶ non eat domum alicuius sigillare. Sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Et si noluerit gratis recipere iudicium recipiat inuitus. Iudices sint uobis ex naturalibus saurii⁷ et sint positi sine offretione. Clerici saurii⁸ habeant honorem militum in uineis et terris et domibus. Et si aliqui militum obierit equus et non potuerit emere alterum nos dabimus ei. Et si non dederimus stet honoratus donec posit habere unde emat. Pedites de ratione quam solebant dare de cibaria dent medietatem. De uino decimam partem et in lagaradiga almude sine offretione et iantar. De montaria non dent ulla⁹ condaria ad alcaide neque de caro¹⁰ neque de pelle neque de melle uel¹¹ cera. Nullus miles extraneus introeat¹² domum alicuius sine uoluntate domini sui. Si aliquis laborator habuerit inuicio-

In nome de deus. Plouge a mim Conde dom anrique e a mha molher filha del Rey Donnaffonso e de donna Tareyia a uos que sodes moradores en Soyre tambem aos moyores come os meores dar esta carta de firmidom a uos e os que de uos naçerem moradores que forem en Soyre de stabeleçimento e de foro e de seruiço. Outrosi nas primeyras cousas stabeleçemos que nunca ia mais de seara nem de cousa que aiades nem de rouba nem de lide nem de fossado, nem nunca nos dedes quinta parte daquilo que colherdes que laurardes per uosas mãos e daquilo guaanhardes naquele logar. E da azaga duas partes a uos fiquem e da azaria a nos dade a quinta parte e fiquem a uos as quatro sem nenhuma alcaydarya. E stabeleçemos se alguum dos caualeyros comprar uinha dalguum que dê trebuto asi tome rendeyro seia liure. E se se casar ou filhar casamento daquele tributario toda aquela erdade seia liure que hi achar. E estabeleçemos se alguum tributario que dê renda quiser seer caualeyro ou poder seer aia o costume dos caualeyros se poder manteer caualaria. E estabeleçemos que os caualeiros que moram en soyre mandamos que quantos jugadeyros ou sergentes en sa erdade ou fora da uilla ou en sas erdades seiam liures e aiamnos liures en seu seruiço e nom entre en elles rousos nem omicidium. Esto quer dizer que nom seia nenhuum ousado a fazer antre elles rrouso nem matar homem. E se alguum caualleiro ueer a uelhiçe que nom possa caualgar en quanto uiuer seia en onrra de caualeyro. E se alguum caualeiro morrer a molher dele seia onrrada asi come en dias de seu marido. E estabeleçemos que se lbe alguem fezer força ou desonra que assi lha correga ou enmende pelo corpo e pelo auer como quando era casada. E estabeleçemos que nenhuum nom na filhe por molher nem sa filha sen sa uontade ou de seus parentes. E estabeleçemos que sayon nom uaa scielhar nem sarrar cassa de nenguum. E se alguum homem fezer alguma cousa nom conuenha-

N.º 1

- 1 nunquam
- 2 hominem
- 3 habuerint
- 4 in Saurio
- 5 ut
- 6 Sagion
- 7 Sauri
- 8 Sauri
- 9 ullam
- 10 carne
- 11 neque de
- 12 intret

M. L. Tom. I.

N.º 2

- 1 nunquam
- 2 hominem
- 3 habuerint
- 6 Sagion
- 7 Sauri
- 8 Sauri
- 9 ullam
- 10 carne
- 11 neque de
- 12 intret

90

nem non faciat cum ea aliquod¹³ fiscum¹³. Et si aliquis uestrum uoluerit seruire alio domino uel ire in alia terra habeat potestatem sue hereditatis habebendi¹⁴ uendendi donandi. Sculcas omnes ponamus nos integras per totum annum et uos omnes arrotouas. Non detis uos de saurio in nostro¹⁵ castello portaticum uel alcaualam ut cibariam custodibus muri. Nunquam dabimus saurium alicui per offretionem uel alcaualam. Facta firmitatis carta¹⁶ mense junio Era m.^a c.^a xxx.^a viii.^a Nos henricus et tarasia et posteritas nostra uobis qui saurio estis et progeniis uestris hoc scriptum roboramus. Et qui illum fregerit frangatur a deo. Gondisaluus¹⁷ episcopus conf. Qui presentes fuerunt, Petrus corrigia. Pelagius suarii. Garsia ennekiz¹⁸. Egas¹⁹ muniz. Suarius uenegas. Monio uenegas. Egas²⁰ spina. Gomeze²¹ osoriz. In tempore pelaici Menendi uenegas. Gomeze²² muniz. Fafie²³ luci. Pelagii pelagii. Egas²⁴ Gondesindi²⁴. Et concilio de monte maior²⁵ et de saurio et scola commitis. Tellus presbiter notauit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de saurio istam cartam suprascriptam et istud forum quod Bisauus meus Comes domnus henricus uobis dedit et concessit. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Sanctaren Mense Decembri²⁶ Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus²⁷ curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus iohannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Egidius ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petriz, testes.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolameus Visensis Epis-

uel uenha ao concelho e julguese dereytamente pela justiça. E se de grado nom quiser receber o juizo que lherem façalho a justiça receber que se nom queyra. E mandamos que os juizes seiam uos naturaes e seiam postos sem ofreçom. Os clerigos de soyre aiam onrra dos cauleyros en vinhas e en essas terras e en sas cassas. E mandamos e estabeçemos que se alguuns dos cauleyros morrer o caualo e for tam minguado assi que nom possa conprar outro nos lho daremos e se lho nom dermos estê todauia honrrado e en ssa honrra ataa que possa auer en que o conpre. E estabeçemos que os peocs daquella raçom que soyam aa dar en seruiço nom dem mays ca a meyadade. E do vinho dem a deçima parte e do lagar dem hum almude sem ofreçom e sem jantar. Da montaria nom dem nem huma condiçom ao alcaide de carne nem de pelle nem de mel nem de çera. E estabeçemos que nenhum caualeyro estranho entre en cassa de nenguum a pousar nem filhar nenhuma cousa por força sem uontade de seu dono. E se algum laurador ouuer alguma cousa de seu nom faça a nenguum seruiço sem seu grado. E mandamos e estabeçemos que se algum de nos (*sic*) quizer seruir algum senhor ou hyr a alguma terra de seu mandado aja poder en vender a sa erdade ou dar ou doar. E nos ponhamos esculcas entregas per todo o anno conuem a saber o senhorio. E mandamos e estabeçemos que todos moradores de Soyre nom dem guardas en nosso castello nem portagem nem alcauala nem de comer aos guardadores do Castello do Muro. E nos nunca daremos Soyre por ofreçom nem por alcauala. Esta carta e esta firmidom foy feyta no mes de Junho Era m. e c. e xix (*sic*) annos. Nos Dom anrrique e Dona Tareyia e os que de nos ueherem confirmamus este scripto a uos que morades en Soyre e a todas uosas linha geens que de uos forem. E quem queer que o quebrantar quebrantado seia de deos. E esto diz o Bispo dom Gonçalo confirmando com o conde dom Anrriqui. Que presentes fforom, Pedro Correia, Paay soarez, Garçia negro, Egas nunez, Soeyro ueegas, Egas spinha, Moninho ueegas, Gomes ozoriz no tempo de dom Paayo e de Meen ueegas e de Gomez moniz fafile, Paay paayz, Egas gonçaluez. E o Conçelho de Soyre, e escola do Conde todos forom testemunhas desto, e Dom Steuão clerigo a notou.

Eu Rey Dom Affonso en senbra com mha molher a Reynha dona Orraca o mandey com nosos filhos infan-

N.º 1

- 13 forum
- 14 habendi
- 15 uestro
- 16 cartam
- 17 Gunsaluus
- 18 enegviz
- 19 Egeas
- 20 Egeas
- 21 Gomez
- 22 Gomez
- 23 Fafie
- 24 Egeas gundesendiz
- 25 maiore
- 26 Decembris

N.º 2

- 13 forum
- 14 habendi
- 15 uestro
- 16 cartam
- 17 Gunsaluus
- 18 enegviz
- 19 Egeas
- 20 Egeas
- 21 Gomez
- 22 Gomez
- 23 Fafie
- 24 Egeas Gundesendiz
- 25 maiore
- 26 Decembris
- 27 deest

copus conf. — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port., Petrus Garsie, Joanninus, testes.

Gunsalvus Menendi²⁸ Cancellarius Curie²⁹, Laurentius²⁸ martini²⁹ scripsit²⁹.

tes Dom Sancho e Dom Affonso e Dona Leonor outorgo e confirmo a todos morantes en Soyre esta carta de susso escripta e este foro o qual meu Genrro o Conde dom Amrrique a uos deu e outorgou e que este meu feyto que seia muy firme que seia afortelegado, e mays firme que pode seer outro. Esta carta mandey ffazer e fizya do meu seello do chunbo esguarneçer. Feyta esta carta en Santarem no mez de Dezenbro Era m.^a e l.^a v.^a (sic) anos e sobre de suso nomeados que esta carta fazer mandamos dos quaes escriptos ela confirmamos e en ella estes sinaaes fizemos. Dom Martim anes alferes delRey conf. — Dom Pere anes mayordomo da Corte conf. — Dom Lourenço soares conf. — Dom Joham fernandez conf. — Dom Gomez soarez conf. — Dom Egas Vaasquiz conf. — Dom Rodrigo meendiz conf. — Dom Ponço affonso conf. — Dom Lopo affonso conf. — Vicente meendiz test. — Martim perez test. — Pero perez test.

Que presentes foram, Dom Steuam Arçebispo de Braggaa conf. — O Bispo dom Martinho do Porto conf. — Dom Pedro Bispo de Coimbra conf. — Dom Soeyro bispo de Lixbooa conf. — Dom Soeyro bispo devora conf. — Dom Paayo Bispo de Lamego conf. — Dom Bertolameu Bispo de Viseu conf. — Dom Martinho bispo da Garda conf. — Martim paez Cantor de Portugal test. — Pedro guarçia test. — Joham ninho, testemunhas, test. — Gonçalo meendez chançeler da corte. — Lourenço martiiz ha escreueu.

N.º 1

28 menendiz
29 desunt

28 menendiz
29 desunt

N.º 2

THALAVARES

TAUARES

1114

An authenticum sit exemplar hujus foralis, in Archivo Publico asservatum, (G. 15, M. 13, N.º 9) disputatur (RIBEIRO, Dissertaç. Chronolog., T. IV, P. I, pag. 157 — HERCULANO, Hist. de Portug., T. I, n.º VII in fine). Plane vitiatum quidem est apographum in ipso Archivo inventum (G. 15, M. 6, N.º 5) ex quo lectiones variae, quae hic subjunguntur, desumptae sunt.

Christus. In dei nomine ego comite anrricus et infans domna tharasia regis adeffonsi¹ filia regnantes in portugal et in stremadura colimbria viseo et sena. Et modo pobulant² in stremo illo castro nomine thalauares et inquirent bonos foros per ubi pobulent³ illum. Et illo comite et illa infans pro remedio animarum suarum et parentum eorum uolunt facere kartam ad illos homines quos ibi⁴ uoluerint pobulare⁵. Et de suis foribus per ubi ambulent et non exeant de illis pro tali actio que est illo castro inter mauros et christianos et uolent proinde⁶ ingenuos esse et querent bonos foros prenominatos. In primo quomodo ex parte contra christianos per illam archanam et de alia parte per illum riulum de thalauares et de alia parte per illum auiatum et de alia parte per illum flumen⁷ de⁷ mondeco.⁷ De⁷ foris⁷ his⁷ in⁷ prim..⁷ pobulent⁷ castrum seruos et legitimos. Qui autem laborauerit⁸ ibi cum uno

1 alfonsi
2 pobulant
3 pobulent
4 ubi

5 popolare
6 primo
7 flumen sunt et pobulent
8 laborauerint

boue det m^o⁹ Qui autem miserit n^{os} boues det m^{es} quartarios. Et deinde quantos uoluerit mittat et non det plus iugada nisi de 1° boue aut de n^{os}. De uino 1° puzale des quando abuerit v quinales. De lino 1° manulio des m^{or} in deante. De monte de peias uno lombo. De porco m^{or} costis¹⁰. De urso¹¹ una manu¹². De morada de monte de colinos¹³ de m noctes in deante uno colino¹⁴ de¹⁴ apeiro¹⁴. De mel media canada de sancti iohannis usque¹⁵ sancti michaelis. Et illo¹⁶ colinio¹⁶ de¹⁶ sancti micahelis usque introitum. De iudicio infiado x quartarios medio a senior et medio a concilio. De feridas unus cum alius ille qui fuerit feridus¹⁷ mittat ille alius in sua manu et det proinde v quartarios a senior. De homicidium l^a modios quomodo uicinum¹⁸ a¹⁸ uicinum et¹⁹ fuerit iudex aut saion²⁰²⁰. De anaziador aprehendent illum quantum abuerit. De rausum²¹ l^a modios quomodo uicinum a²² uicinum. Si autem mala mulier fuerit meretrix et querimonia fecerit de aliquo homo²³ non pectet ibi nullam rem des m^{es} uices²⁴ in²⁴ deante. Qui autem arrancauerit²⁵ armas in uilla perdat eas. Qui autem fuerit caualarium²⁶ et²⁶²⁶ suum cauallum stet m^{es}²⁷²⁷ in suo foro. Homo qui uoluerit ire pro alia terra morare uendat suam hereditatem et det inde a senior medio bragal. Nullus²⁸ homo qui in uilla morauerit tanta uendat de sua hereditate qui fogueira non mate. Et²⁹ de²⁹ tota²⁹ ganantia²⁹ de²⁹ uilla²⁹ in²⁹ alia²⁹ parte²⁹ demidio²⁹ tantum²⁹ pectent²⁹ a²⁹ senior²⁹²⁹ cum alios homines atque pignora non uadant a³⁰ concilium nisi in uestrum coctum. Et si fuerint³¹ passado non duplent³² illa fiaduria nec illa pignora. Qui autem uoluerit inrumpere nostra uilla aut-nostro³³ caucto³³ quomodo pectet quingentos modios. Et si aliquis homo uenerit tam³⁴ propinquis quam³⁵ extraneis³⁵³⁵ qui hunc factum nostrum inrumpere uoluerit in primis sit excommunicatus et anathematizatus et de sancta ecclesia separatus et cum iudas³⁶ traditore domini habeat participium in³⁷ eterna³⁷ dapnacione³⁷ et non pareat illi deus in diem iudicii amen. Facta kartula³⁸ firmitatis³⁸ notum die quo erit³⁹³⁹ das³⁹ marcii Era m. a c. a l. a ii. a Ego Comes henricus⁴⁰ et tharasia infans in hanc kartulam quam nos iussimus fieri cum proprias mentes et manus nostras roboramus et hoc signum nostrum. Qui preses⁴¹ fuerunt audierunt⁴² et⁴² uiderunt⁴² et confirmauerunt id⁴³ sunt G.⁴⁴ raro⁴⁴ test. Gondisalu⁴⁵ gotierriz⁴⁵ test. Monio uenegas test. Petro⁴⁶ pelaiz test. Suario menendiz test. Suario presbiter notauit.

Et hoc scriptum permaneat in perpetuum. Et hoc quod iussimus scribere ullus homo non sit⁴⁷⁴⁷ infringere illud sed pro sola audacia permaneat excommunicatum. Et hoc nostrum factum semper sit firmum⁴⁸.

9 três sesteyros
10 costas
11 uso
12 mão.
13 conelios
14 conelio dapeyro.
15 usque in
16 de illo conelio des
17 friditus
18 uicinus ad
19 et si
20 saion c modios.
21 rauso
22 ad
23 homine
24 dies en
25 sacauerit
26 caualeyro et perdiderit
27 iii annos
28 Nullum
29 Et nos homines de talarcs demos nostris senioribus de cada fucaria iii

iii bracales et singulos quartarios de conteno pro tali modo que seruicial
nuli (?) damus et illis placuit et nobis. Et de fiaduria
30 ad
31 fuerit
32 duplet
33 nostrum coctum
34 tam de
35 quam de extraneis adque filiis
36 iuda
37 desunt
38 karta firmitudinis
39 erit m. o kalendas
40 anrricus
41 presentes
42 et uiderunt et audierunt
43 hi
44 Gundisaluus rarus
45 Gundissaluus guterriz
46 Petrus
47 sit ausus
48 firmum. Sudarius presbiter notuit.

VISÉO

UISEU

1123

Autographum ex tabulario Capituli sedis Viseensis, nunc in Archivo Publico asservatum.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Ego regina tarisia ildefonsi regis filia uidens et cognoscens fidelitatem et bonum seruicium in homines de uiseo. Placuit michi ut facerem illis firmitatis scripturam de bono foro et de bona consuetudine quod semper inter illos sit nullo me cogente sed ex propria mea uoluntate atque cum sana mente. In primis uos qui estis ciues milites istam consuetudinem firmiter dono et uobis usque in perpetuum concedo. Si aliquis uestrum mortuus fuerit et filium paruulum post se reliquerit teneat hereditatem suam in pace usque dum puer ipse crescat et apprehendat arma cum quibus domino terre seruiat. Si filium non habuerit uxor sua si bonam continentiam in uiduitate habuerit obtineat suam hereditatem etiam in pace. Et si aliquis miles iam in se-

nectatem deuenit teneat suam hereditatem bene defensam in pace. In qualicumque uero parte in tota mea terra hereditates uestras habueritis, per unam solumodo miliciam illas defendatis ubi uos mea uox inuenerit. Et quantam hereditatem habueritis in illo arrualde uestram propriam plantatam uel de hominibus populatam illam semper defensam habeatis sine aliquo uicario. Clerici autem qui in ciuitate morauerint eodem modo habeant suas hereditates per suum clericatum sicut et milites per suam miliciam. Si aliquod malum ortum fuerit inter uos et per uos ipsos emendare potueritis emendate, et uicarius meus non transeat ad uos sed si nolueritis inter uos emendare tunc uicarius meus iudicet uos ad directum. Si aliquam uxorem ducere uoluerit aliquis nullam offrecionem reddat. Ipsi milites qui in uillas morant si aliquis illorum cauallum suum perdiderit non demandent illum usque in plenum annum. Completo anno si cauallum non habuerit det sua iugada. Et illos iugarios qui uenerint populare meam terram ueniant ad forum de iugada noua. Super hec omnia quantos bonos foros ueteros habuistis usque in istum tempus eciam ex hac die illos firmiter habeatis uos et omnis posteritas uestra. Et mercatores mei qui morauerint in uiseo dent suum censum et illis nullam iniuriam faciant. Totum autem quod superius resonat ego regina tarisia concedo et concessum semper esse firmiter mando. Quisquis uero ex mea progenie filius uel nepos tam de meis propinquis quam de extraneis hanc firmitudinem irrumpere uoluerit non ei sit licitum sed pro solâ temptacione quandiu in malo perseuerauerit excommunicatus permaneat et a liminibus atque consortio sancte dei ecclesie deiectus existat, insuper cum iuda proditore in profundum penas perpetim luceat. Facta est firmitatis scriptura mense magii Era m. c. LX.ª 1.ª

PORTUGALENSIS BURGUS

PORTO

1123

Apographum saeculi XIII ex tabulario monasterii de Arouca, nunc in Archivo Publico asservatum. Accedunt lectiones variae ex Lib. I Regestor. Alphonsi IV.

Christus.¹ In nomine sancte et indiuidue² trinitatis patris et filii et spiritus sancti, que firmiter fieri uolumus per litteras et scripta confirmamus. Quapropter Ego Hugo dei gratia licet indignus Portugalensis episcopus per huius scripture firmitatem tam presentibus quam futuris notum fieri uolo quod hominibus in portugalensi burgo abitantibus uel qui ad abitandum uenerit, dono et concedo cum consensu clericorum nostrorum et consilio proborum uirorum tales et tam bonos foros quales³ habent in sancto facundo. Id est ut in die cena domini reddat unusquisque de unaquaque domo unum solidum. Et qui uoluerit domum in burgo facere dabit ei maiorinus uille locum et accipiat inde unum solidum. Et qui uoluerit domum suam uendere uendat cuicumque burgensi uoluerit cum consilio et licencia Episcopi uel maiorini sui. Et si aliquis fuerit oppressus aliqua graui necessitate et uoluerit exire de burgo cum pace Episcopi et maiorini sui habeat in potestate uendere domum suam uel dare. Et si Episcopus comparare uoluerit uel eius maiorinus habeat⁴ pro precio quod homines uille laudarent. Maiorinus uero non pignoret aliquem burgensem in domum suam quandiu extra domum poterit inuenire quod pignoret nec ingrediatur ad pignorandum alicuius domum sine duobus aut tribus ipsius uille bonis hominibus. Et ipsi eant cum eo. Si aliter intrauerit quicquid de domo extraxerit uiolenter duplet⁵ et careat maiorinitate sua. Quicumque panem ad istam uillam adduxerit ad uendendum nullum portaticum inde det. Et mensura panis sit una per quam uendatur et comparetur per totam uillam. Et de uino similiter sed de uino accipiat portaticum sicut forum est. Et qui per aliam mensuram falsam uendiderit uel comparauerit vº solidos soluat. Et de sale similiter per unam⁶ mensuram⁶ uendatur sicut de uino comparetur. De omnibus calumpniis decimam pars reddatur nisi fuerit raussum aut homicidium et maiorinum. Qui uendiderit kaballum⁶ det⁶ unum⁶ solidum. De equa vi denarios. De asino iiii denarios. Et⁷ de⁷ boue ii denarios. Et de porco i denarium. Et⁸ de⁸ carnario una menalia. Et si quis extraneus mactauerit uakam aut porcum⁹ reddat inde lonbos¹⁰. Si aliquis aduena uendiderit iiº bragalles pro uicta (sic) non det portaticum. De trosello unum solidum. De una raposa iº denario. De una duzena¹¹ ii denarios. De uno corio iº denario. De una saia iº denario. De una capa iiº denarios. De uno manto ii denarios. De una corda de panno ii denarios. De uno capud de fustam ii denarios. Quicumque extra murum ui-

1 deest
2 indiue
3 qua
4 habeat prius
5 una mensura
6 cauallum iº

7 De
8 De
9 porco
10 lonbos.
11 ducena

neam plantauerit per illa loca que maiorinus dederit det inde quartam partem de uino ad cellarium sedis portugalensis. De quanto laborauerit in uinea postquam plantata fuerit non inde¹² det¹² nisi x.^{am} pro anima sua donec uinea det uinum. Et quicumque ruperit rutela per illos montes aut per ualles det quartam partem et habeat in perpetuum. Et quicumque portaticum celauerit incurrat inimiciam¹³ Episcopi et duplet illud. De euicione onerata ii denarios. De pedone i denarium. Hanc autem kartulam facimus ut deus omnipotens concedat domine nostre Regine Tarasie remissionem omnium peccatorum suorum et det ei uitam eternam et suis parentibus et amicis et nobiscum faciat misericordia amen. Quicumque ergo hanc nostre constitutionis kartam scienter destruxerit et post n^{ra} amoniciones satisfacere neglexerit in primis ira dei incurrat et cum iuda traditore participacionem habeat, et quod temptauerit euanescat et kartula sit semper firma. Homines¹⁴ eiusdem¹⁴ uille¹⁴ sint¹⁴ semper¹⁴ obediens¹⁴ Sedi¹⁴ et¹⁴ Episcopo¹⁴ et¹⁴ Capitulo¹⁴ tanquam¹⁴ domus¹⁴. Facta autem kartula V. i¹⁵ Qdt¹⁵ ii^o idus Julii Era m. a c. a. LX. a. l. a. Ego Hugo Portugalensis Episcopus roboro et confirmo. Ego Petrus¹⁶ Port.¹⁶ Episcopus¹⁶ II.^{us}¹⁶ hanc kartam roboro et confirmo. Ego iohanes¹⁷ Port.¹⁷ Episcopus¹⁷ hanc cartam roboro et confirmo. Ego Petrus Port.¹⁸ Episcopus¹⁸ III.^{us}¹⁸ hanc kartam roboro et confirmo. Ego Petrus Port.¹⁹ Episcopus¹⁹ I.^{us}²⁰ hanc kartam roboro et confirmo. Qui uiderunt et presentes²¹ fuerunt, Dom ifardo²² test. Vermudo test. Pelagius test. Gundisaluus test. — Rodericus prebiter notuit.

12 det inde
13 inimicia
14 desunt
15 et dedit
16 Johannes Portugalensis Episcopus
17 Petrus Portugalensis Episcopus I.^{us}

18 Portugalensis Episcopus II.^{us}
19 Portugalensis
20 III.^{us}
21 preses
22 ifardo

CERNANCELHI

CERNANCELHE

1124

Forale hoc primitus municipio Cernancelhe concessum, datum fuit postea a rege Dionisio, ut uidetur, municipiis Longroiva et Muxagata. Liber Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. nobis textum suppeditavit. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II, et ex apographo authentico ad Muxagata attinente, quod nunc in Archivo Publico invenitur.

In nomine patris et filii¹ et spiritus sancti amen. Ego Egas gundesendiz² una cum filiis meis et filias et ego supranominato³ Johanne uenegas. Placuit nobis pro bona pacis et uoluntas ut⁴ faceremus⁴ a uobis homines de Cernonceli⁵ cartam⁵ qui hedificare et habitare uoluerit⁶, et illa qualiter faciant unusquisque de illis. Et hoc est foro. Homo qui unius bouis quam multis det i quartarium sedeat inde i talega de tritico et iii de secunda per medida de concilio. Et quando habuerit de ssta uinea v^o quinalles de uino det i puzal⁷ et nunquam⁸ plus. De lino et de legumina nichil. Et de monte de sancto Michael usque introitu des iii dies det i conilio. De sogeira nichil⁹. De⁹ introitu⁹ usque ad sancti Michaelis nichil. De peia ii costas de porco et¹⁰ de¹⁰ alio uenato i lumbo. De introitu usque in pascha nichil. De lancea et de fossa nichil. Qui fecerit homicidium l modios medietate a seniore et alia mēdiatate accipiat concilio et dent ad suos parentes de illo mortuo¹¹, et ille homo qui homicidium fecerit¹² et fugierit stet sua mulier cum sua medietate¹³ salua. Et illa parte de suo marito apprehendant¹⁴ illam et aprecient¹⁵ illo habere in¹⁶ ipsos¹⁶ l modios. Et quale ora quesierit uenire et pectare uoluerit recipiat illo habere quod in primis tollent illi et compleat suum homicidium. Et de rauso similiter. De furto pro i^o viii, a seniore de furto iii^{or} partes a seniore de uilla ii partes a concilio ii partes ad iudicem i. Qui contra uicinum suum facere

N.º 1

1 filii
2 gundesendiz
6 uoluerint
13 mediatate

N.º 2

1 filii
2 gondisendiz
3 supranominate
4 facerimus
5 Cernancelhi karta
6 uoluerint
7 puçal
8 non
9 nichil det. Intro introito
10 et
11 morto
12 fecit
13 mediate
14 apprendant
15 apreciant
16 ipsos

uoluerit proua et uincerit illum illo qui cader pectet i bragal. Si iam in campo uenerint¹⁷ et eam non fecerint¹⁸ pectet medio bragal. De membrum de homine siue de mulier, de auricula xv modios, de nares l modios, de i oculo l modios uel de ii oculos c modios. Siue de una manu l modios siue de ii¹⁹ c modios. De uno dente v modios. De digito polegar x modios et²⁰ de²⁰ aliis digitis v modios per unum similiter. De pedibus medietate a palacio et mediatate ad illum uulneratum uel ad suos parentes. Qui apprehenderit²¹ arma aliqua cum ferro intus in uilla contra suum²² uicinum perdat illa arma. Si autem percusserit eum l modios media pars²³ a²³ senior²³ et²³ media²³ ad²³ uulnerato²³. De fora parte de ganantia de mauro²⁴ de cauallo siue de latrone de illas tegas contra nos media parte a senior et media ad quem si o aslar, de fugido²⁵ de²⁵ mauro²⁵ brauo in toto loco a senior sua quinta de²⁶ alia²⁶ rauba²⁶ nichil. Fiaduria de alia parte media parte²⁷ ad²⁷ senior et media pars²⁸ a concilio. Si autem defenderit iudice et si non nichil. Si autem uicinum contra uicinum suum cum apellido uenerit a sua casa idem²⁹ cum²⁹ tres et intus intrauerit per mala mente lx modios media pars³⁰ a senior et media pars³¹ ad illum hominem³² quem³² fuerit. De ecclesia derota³³ cl.^a modios et quando fuerit dedicata ccc modios media pars ad ecclesiam et media ad³⁴ senior. Qui posuerit luto aut ceciderit super faciem hominis³⁵ aut super os aut mulier pectet³⁶ lx modios media pars a senior et media ad illos iniustados. Mulier qui uiro habuerit cum benedictiones³⁷ et fugierit cum alio stet suo marito cum toto suo habere sano et parte de illa media ad³⁸ suo marito et media a senior. Si autem benedictiones³⁹ non habuerit et fugierit cum alio⁴⁰ similiter. Et caualeiro deffendat suo portadigo cum quei⁴¹ mercar. Miles l.⁴² caballario qui comparauerit hereditatem⁴³ de⁴³ pedone⁴³ habeat illam⁴⁴ saluam⁴⁴. Et pedones qui de caballario comparauerint misceant cum sua et dent inde suam iugadam. Caualeiro ad quem suum caballum mortuum fuerit aut perdiderit excusarent illum usque ad tres annos. Caualeiro qui migratus fuerit stet sua mulier ornata a foro de caualeiro usque prendaat maritum si illa⁴⁵ non⁴⁵ fuerit⁴⁵ mal uezada. Homo qui habuerit equa cum suas armas de caballario faciat⁴⁶ quomodo caballario. Et si unus ex nobis⁴⁷ miserit alius homo in sua casa et dederit illi de sua hereditate ad laborandum defendat illum⁴⁸. Qui autem habuerit inmentum aut equa aut asinum non aprehendant⁴⁹ illi sine suo grado pro ad nullam partem. Qui migratus fuerit et semen non habuerit det totum suum habere pro sua anima et ad suos parentes. Qui habuerit filiam donet illam ad⁵⁰ nuptiis⁵⁰ quoquomque⁵⁰ uoluerit et nichil det ad palacium. Caballario qui migratus fuerit et filios habuerit surgat⁵¹ inde unum⁵² et defendat alios. Qui percusserit intus in uilla uel ante iudice suo uicino pro i ferida xii flagellas medias ad palacio et medias a quen as merecer. Et de fora de uilla pro i.^a duas in camisia. Et contra uestros inimicos ibimus uobiscum et non ad aliam partem. Qui miserit litem aut⁵³ trabalio inter nos uel cum seniore et non⁵⁴ potuerimus⁵⁴ illum⁵⁴ emendare⁵⁴ eiciamus illum fora cum toto suo habere. Et si fuerit traditor de concilio aut de⁵⁵ seniore⁵⁵ perdat suo habere et eiciamus illum fora media pars⁵⁶ ad⁵⁶ seniore⁵⁶ et media ad⁵⁷ quem fuerit traditor. Et homo qui ibi fuerit iam uno anno et inde exire uoluerit uendat aut donet sua⁵⁸ hereditate ad quem uoluerit ad uicino. Et unum seniore⁵⁸ habeamus. Judicem aut sagione de nostra uilla quale posuerit concilio, et alcaide quem uos uolueritis, et iudice habeat decima de ganancia et quale hora uoluerit exire⁵⁹ exeat⁵⁹ sine pe-

N.º 1

38 a
43 hereditate de pedon
44 illa salua.
46 fiat
56 pars ad senior

N.º 2

17 uenerit
18 fecerit
19 duas manus
20 et
21 apprehenderit
22 suo
23 partes a seniore et mediam ad uulneratum.
24 mouro
25 fugidio de mouro
26 et alia rouba
27 partes a
28 partes
29 dem com
30 partes
31 parte
32 homine que
33 rota
34 a
35 hominem
36 peite
37 bededictionis
39 benedictionis
40 alia
41 quem
42 idem
43 hereditate ou de pedom
44 illa salua.
45 non fuerit illam
46 fiat
47 uobis
48 illam.
49 apprendat
50 aut nuptus cum quo
51 surgat
52 uno
53 uel
54 potuimus inmendare
55 seniore
56 partes a senior
57 a
58 ad sua
59 exeat

cto. Si uicinum contra suum uicinum rixa habuerit et amiciciam fecerit nichil dent ad palacium. Et tota fiadoria sit⁶⁰ de uno bragale. Et nullus homo intret in domo nostra⁶¹ sine nostro grado. Et ille alcaide quem uos amardes et⁶² quesieritis ponite illum. Et si unus de nobis de sua hereditate dederit in testamentum pro remedium anime sue sedeat defenza. Et nullus homo non uadat pignorare alium hominem ad⁶³ sua casa sed demandent⁶⁴ pro illo et ueniat ad⁶⁵ concilio et faciat directum. Si autem non uoluerit facere directum pignorent illum et si non fuerit cum sagione pecte i bragal. Et illos baesteiros⁶⁶ qui nobiscum fuerint habeant foro de caballario. Et homo qui de foris uenit et suo boue ad laborandum dederit det sua iugada et uadat pagado. Qui aprehenderit⁶⁷ equum⁶⁷ alienum⁶⁷ aut bouem iungerit si fuerit bonus homo accipiat⁶⁸ xx⁶⁸ fagellas medias ad palacium et medias ad seniore de iumentum. Si fuerit mancipo x fagellas similiter. Qui bouem non habuerit non det iugada. Et ibimus in uestro apelido et in uestro adiutorio tres dies inter ire et uenire et non plus. Ferreiro que for morador desfaza⁶⁹ v⁶⁹ mallios pro illo anno. Oleiro de tres cozeduras det ii ollas i grande et alia parua. Conqueiro pro illo anno inter concas⁷⁰ et uasos xii. Illos piteiros inter duos uno manto de foro et det⁷¹ illis uita et non plus. Piscatore qui se gubernat in ipso roget illum iudice et det illi pane et uino que maneat illuc⁷² ii noctes ad illo⁷³ riuulo et non plus. Zapatero⁷⁴ qui se gubernat in ipso det ad palatio pro illo⁷⁵ anno medio bragal et non plus. Hominem de fora parte que⁷⁶ esposar mulier de caualeiro⁷⁷ in uilla et leuauerit eam ad suam terram det⁷⁸ ad palatio i morabatinum⁷⁹. Et si in uilla⁸⁰ morauerit nichil. Hominem de fora parte qui sposauerit mulier de pedone erdador in uilla et leuauerit eam ad suam terram det ad palatio medio morabatinum. Et si morauerit in uilla nichil et si non fuerit herdador nichil. Clerici erdadores tam de ecclesiastico quam de laicale habeant illas firmiter omnibus diebus uite illorum et omnis posteritas eorum cunctis temporibus seculorum defensas in saluo. Et si homo fuerit a palleario alieno aut mulier aut mancipum aut almuina aut uinea aut palos derotos pectet pro uno viii et i⁸¹ bragal⁸¹ medio ad⁸² palacio et medio ad illum quem fuerit. Homo qui leuauerit alium⁸³ iumentum aut equum⁸⁴ aut alium ganatum et si homo de domum aut mulier aut mancipum exierit et ad tollendum uenerit pectet i bragal medium⁸⁵ ad palacium⁸⁶ et medium⁸⁷ ad illum⁸⁸ quem fuerit. Suis terminis per illam⁸⁹ aquam⁸⁹ de⁸⁹ tega⁸⁹ et per illam aquam de⁹⁰ aradros⁹⁰ et per illam aquam de acetores⁹¹ usque in fontem de paulles. Et nullus⁹² senior qui⁹³ uoluerit⁹³ uos⁹³ sacare⁹³ de⁹³ ipsis⁹³ foris⁹³ sit⁹³ excommunicatus⁹³ et⁹³ a⁹³ fide⁹³ christi separatus⁹⁴ et non habeat portionem nisi cum iuda⁹⁵ traditore. Facta carta de foris⁹⁶ notum quod est vii^o kalendas Nouembris Era m.^a97 c.^a97 lx.^a97 ii.^a97 Ego Egas gundesendiz⁹⁸ una cum filiis meis et filiabus⁹⁹ et ego iam predictus Johannes uenegas hanc¹⁰⁰ cartam¹⁰⁰ nostris¹⁰⁰ manibus¹⁰⁰ roboramus. Regnante in portugal infante¹⁰¹ Tharasia, Colimbriensi¹⁰² episcopo¹⁰² Gunsaluo, alcaide qui populauit¹⁰³ filius¹⁰³ et¹⁰³ nepos¹⁰³ eius¹⁰³ senper habeant¹⁰¹ honorem¹⁰⁴. Gunsaluu¹⁰⁴ test. Petrus test. Pelagius¹⁰⁵ test.¹⁰⁵

N.º 1

72 illo
87 medio
98 gundesendiz

N.º 2

60 de vno sit
61 nostro
62 et que
63 a
64 demandant
65 a
66 beesteros
67 apprenderit equam alienam
68 aut accipiat xc
69 desfaza cinque
70 cuncas
71 de
72 illo
73 illos
74 Zapatarario
75 uno
76 qui
77 caualario
78 de
79 marauidi.
80 uillam
81 uno bragalle
82 a
83 aliam
84 equam
85 medio
86 palacio
87 medio
88 ille
89 illa aqua de teia
90 darodos
91 açatores
92 nullo
93 que ipsos foros quesierit uobis sacare sedeat excommunicato et ad fidem
94 separato
95 judas
96 foros
97 Millessima c. lx. et dous.
98 gondsendiz
99 filias
100 in hanc karta manibus nostris
101 infantem
102 quanliendiensis et Stephano
103 pobro filio et neto
104 teneat honor. Gundissaluo
105 Palagio.

Ego Alfonsus II.^m dei gratia Port.¹⁰⁵ Rex una¹⁰⁶ cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno¹⁰⁷ Fernando¹⁰⁷ et domna Alionor¹⁰⁸ roboro et confirmo uobis habitatoribus de Cernonceli¹⁰⁹ cartam illam quam Egas gundesendiz¹¹⁰ cum filiis et filiabus suis uobis fecit cuius carte¹¹¹ tenor in hac¹¹² pagina uerbo ad uerbum continetur¹¹³ et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineant et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati¹¹⁴, et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepti¹¹⁵ fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Pinel¹¹⁶ mense februario Era m.^a117 cc.^a117 l.^a117 viii.^a117. Ego Rex domnus alfonsus et Regina uxor mea et filii¹¹⁸ nostri¹¹⁸ supranominati¹¹⁸ qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram¹¹⁹ subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus¹²⁰ Mar.¹²⁰ iohannis signifer regis conf. Domnus Pe. iohannis maiordomus curie conf. Domnus G. menendiz conf. Domnus L. suarii conf. Domnus E. ualasquiz conf. Domnus¹²¹ Gar.¹²¹ menendi¹²¹ conf.¹²¹ Domnus¹²¹ Rodericus¹²¹ menendiz¹²¹ conf.¹²¹ Domnus Pe. garsie conf. Domnus Pon.¹²² alfonsi conf. Domnus Lo. alfonsi conf. Domnus S. Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port.¹²³ episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus¹²⁴ S.¹²⁴ Elborensis¹²⁴ episcopus¹²⁴ conf.¹²⁴ Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister P. Cantor Port. test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Martinus¹²⁵ petri¹²⁵ test. V. menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus¹²⁶ menendiz¹²⁶ Cancellarius¹²⁶. Dominicus petri scripsit.

N.º 2

- 105 portugal.
106 et vna
107 domnum Fernandum
108 Leonor
109 Cernancelhi
110 gondisendiz
111 karta
112 hanc
113 continentur
114 iudicatis
115 precepti
116 Pinhel
117 Millessima cc.^a l.^a et octaua.
118 filii meis supranominatis
119 quorum
120 Dominicus Martinus
121 desunt
122 Petrus
123 Portugalensis
124 deest
125 Petrus petrus
126 deest

PONTE

PONTE DE LIMA

1125

Textum hujus foralis hausimus ex apographo incluso in charta confirmationis ejusdem foralis ab Alphonso II concessa. Adduntur lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In dei nomine et indiuidue trinitatis. Ego Regina domna¹ Tharasia¹ Aldefonsi¹ Regis¹¹ domino salutem. Placuit mihi² ut faciam uillam supranominato loco³ Ponte, cautum et decretum facio et⁴ firmissime roboro ut deinceps amodu⁵ quod erit⁶ iii.⁶ nonas Martii Era m.^a7 c.^a7⁷ facio cautum ad ipsos homines qui ibi habitare uoluerint. Et ipsum terminum parte per foz⁸ de Toruela et inde per inter uillam Sedin et domem et inde per petram rodadam et postea⁹stro⁹ doaia⁹ et descende in portela de Archa et fer a Miranceli et inde ad

N.º 1

- 1 T.^a Adefonsi Regis filia in
2 deest
3 deest
4 deest
5 amodo
6 est
7 m.^a c.^a lx.^a iii.^a Ego Regina
8 terminum
9 postea ascende ad castro de Achaia

M. L. TOM. I.

N.º 2

- 1 T.^a Adefonsi Regis filia in
2 deest
3 deest
4 deest
5 amodo
6 est
7 m.^a c.^a lx.^a iii.^a Ego Regina
8 terminum
9 postea ascende ad castro de Achaia

92

Limia. Et si nullus homo uenerit qui hoc factum meum frangere temptauerit pariat sex mille solidos et illos¹⁰ores¹⁰ supranominata uilla. Qui fora de suo cauto cauto¹¹ malefecerit pariat quingentos solidos. Et si nullus homo qui fora terminum suum calumpniam fecerit et ibi represatus non fuerit sit liber. Et homines qui de cunctis terris uenerint ad feiram et ad illos malefecerit tam eundo quam redeundo pariat LX.^a solidos. Et qui ibi habitauerint in ipsa uilla per singulos annos reddant singulos solidos de suas casas, et suas cortinas sine ratione habeant. Et qui in hac uilla habitauerit suas hereditates quas fora terminum habuerint sedeant cautatas. Et de quanto laborauerint in terras ruptas dent terciam et de non ruptis¹² quintam. Ego Regina Tharasia et filius meus Alfonsus Rex in hac carta manus nostras roborauimus. Testes¹³, Comes Fernandus conf. Comes Gomizoni¹⁴ conf. Pelagius ualasquiz curie dapifer conf. sub manu Regine dominante ripa limia¹⁵. Sesnandus ramiriz conf. et alii multi bene¹⁶ natorum¹⁶ hominum. Archiepiscopus Pelagius in Bracara. Petrus notuit.

Ego Alfonsus II.^m dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna¹⁷¹⁷ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter uniuersis¹⁸ populatoribus de Ponte istud forum et istam cartam quam eis¹⁹ dedit¹⁹¹⁹ domna Tharasia. Et ut ista²⁰ carta²⁰ firmiter robur optineat²¹ iecirco eam communiri feci sigillo meo plumbeo. Et fuit facta apud Vimaranes mense August.²²²² Rex domnus Alfonsus et uxor mea Regina domna Vrraca et filii nostri infantes²³ domnus²³ Sancius²³ et²³ domnus²³ Alfonsus²³ et²³ domna²³ Alionor²³ hanc cartam propriis manibus roborauimus²⁴²⁴ fecimus + + + + +.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suariz²⁵ conf. — Domnus Gomecius suariz²⁶ conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz²⁷ conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi²⁸ — Domnus Lopus Alfonsi²⁹ — Vincencius menendiz, Petrus petriz³⁰, Martinus³¹ petriz³¹ testes.

Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis³² episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. — Magister Pelagius³³, Petrus³¹ garsie³⁴, Johannes³⁴ petriz³⁴ testes³⁴.

·Rex Alfonsus — Regina domna Urraca — Infans domna Alionor — Infans domnus Alfonsus — Infans domnus Sancius.

Gunsaluus menendiz cancellarius³⁵ — Fern³⁶

N.º 1

10 illos habitatores
11 *deest*
12 ruptas
13 *deest*
14 Gomezoni
15 limie.
16 bonorum
17 domna Vrraca et filiis nostris
18 uobis
19 uobis dedit auia mea Regia
20 carta ista
21 obtineat
22 Augusto Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos
23 *desunt*
24 roborauimus et in ea hec signa
25 suarii
26 suarii
28 alfonsi conf.
29 alfonsi conf.
30 petri
31 *deest*
32 Elborensis
33 Pelagius cantor Port. test.
34 *desunt*
35 cancellarius curie conf.
36 *deest*

N.º 2

10 illos habitatores
11 *deest*
14 Gomezoni
15 limie
16 bonorum
17 domna Vrraca et filiis nostris
18 uobis
19 uobis dedit auia mea Regina
20 carta ista
21 obtineat
22 Augusto Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos
24 roborauimus et in ea hec signa
25 suarii
26 suarii
27 fernandi
28 alfonsi conf.
29 alfonsi conf.
30 petri
31 *deest*
32 Elborensis
33 Pelagius cantor Port. test.
34 *desunt*
35 cancellarius curie conf.
36 *deest*

¹⁰ Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur. In aliis exemplaribus desunt.

FERREIRA

FERREIRA D'AVES

1114—1128

In Publico Archivo duo manent foralia oppidi Ferreira dicti; unum Tharesiae reginae nomine datum, quod nunc in lucem hinc edimus : alterum a Galdino Pelagio (Gualdim Paes), Templariorum equitum ordinis magistro, anno 1156 concessum, quod similiter deinde edendum. Primum ad Ferreira d'Aves in diocesi Viseensi; hoc autem ad alterum oppidum, item Ferreira vocatum, in Conimbricensi situm spectat. (FIGUEIRED., Nova Malta, T. I, pag. 50.) Illud diploma plane apocryphum Joannes Petrus Riberius (Dissertat. Chronolog., T. I, pag. 165) insinuat : non ita gravibus tamen argumentis sententia haec adstructa, ut sine examine et cautela admittenda videatur. Primum argumentum, ab aetatis vel anni, in quo scriptum fuit, errore desumptum, minime apocryphum hoc arguit diploma, cum non pauca sint similibus faedata mendis, quorum genuinitatem nemo inficiari ausus est. Secundum pariter, litterarum scilicet, quibus scriptum gallicis dictis, forma; cum tunc temporis, Tharesiae nempe reginae, semigothicis litteris utebatur, adeo infirmum est, ut ipse Riberius documenta alia gallicis litteris per illud temporis, eadem vivente regina, scripta referat authentica. Tertium hujus sententiae fundamentum, quod in illo diplomate Alphonsi Henrici infantis nomen ommissum fuerit, non prae aliis gravius est; extant enim documenta authentica ab eadem regina subsignata, filii itidemque nomine, et subscriptione carentia. Impugnatur tandem hoc diploma ex eo, quod verba quaedam ibi, litteraeque numerales, quae tempus, suamque aetatem indicarent, rasuris deleta, et aliter, quam scripta, versa, commutataque fuerint : sed hoc contrariam favet sententiam; falsarii enim non apocrypha, sed genuina documenta vitiant, et invertunt : aetatis praeterea inductus a falsario error nullam praebere potest materiam contra diplomatis genuinitatem ab inverso suo ibi tempore argumentandi. Nos contra ipsa hujus documenti facies, loquendi genus, usitatae tunc formulae, scribendique methodus in aliam ducunt sententiam; verumque et genuinum, etsi manifeste vitiatum, credimus. Sententias, et verba ibi a falsario ignotam ob causam corrupta, litteris, quae italicae dicuntur, notabimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Regina domna Tarasia filia adefonsi regis filia (sic). Placuit mihi ut facerem ad uobis homines de ferreira foro que semper habeatis et non exeatis de illo nec uos nec semini uestro qui populatis intus et foris. Qui laborauerit cum uno boue des m^{es} S. et cum duos m^{es} quartarios terciados per ipsa medida de Linares et plus boues miserit non dones plus. De uino quandoque habuerit v quinales dones inde uno puzale et nec ante nec postea non des plus. Et de lino alio sic. Et de fiadoria que infiant in illa in x quartarios. Et super quem ceciderit ipsa calumpnia des x quartarios medios ad senior et medios ad concilium. Et iudicent eos iudice de uilla cum v homines bonos a directo. Venato qui mortuo fuerit in peia aut in baraza uno lombo. De porco mii costas, de urso una manu. Et de iii noctes in denante ad apeiro r^o conelio, et de mel de morada de monte medio alkeire des sancti iohannis usque ad sancti michaelis de sesteiro in denante et illo conelio de sancti michaelis usque ad introitum. Et si aliquis cum aliquo percusserit se et feridas abuerit unus, intret in manu sua et faciat alias tales, et non habeat ibi seniore alia calumpnia sed pro eo laxent medias de ipsas feridas. Si aliquis homo aprehenderit armas in uilla contra uicinum suum perdat eas. Qui fuerit caualeiro et perdiderit suum kauallum stet in suo foro usque m^{es} annos. Et de tota ganantia de uilla infiada media parte ad concilium. Et homo qui quesierit ire pro ad alia terra uendat sua hereditate et des inde medio bragale ad senior terre. Et illo iudice aprehendat de toto iudicato sua x.^a et quando quesierit exire exeat et stes saluo uno anno. Homicidium aut rauxo qui fecerit pectet l.^a modios quomodo uicino ad uicinum, et homo qui tornaerit se pro ad alia terra retro des iii.^a de pam et de uino. Et si in denante fuerit habeat toto suo labore. Et homo qui laborauerit terras alienas de sua iugada ad senior de illas terras et respondeat ille senior de illas hereditates. Qui fuerit caualeiro et uoluerit ire ad alio seniore aut populare in denante stet sua hereditate salua et suos homines et quando fuerit in uilla faciat suum forum ubi euenerit uoce. Si aliquis homo aprehenderit mulier uidua et ipsa mulier habuerit filios de alio marito tenet ipsos filios cum suas hereditates et cum suo ganato usque dum fuerint tales qui laborent eas. Et si homo fuerit ad cercado pro aliquo appellido ubi totus fuerint et se sub-

traxerit ut non eas cum illos pectet x quartarios medio ad concilio. Et iii homines decimadores ad iurandum saluent homicidium. Homo aut mancipium qui habuerit mulier aut filia aliena et uenerit cum iracundia ante iii diem pectet illo rauxo. Si iii diem transierit non pectet ibi quicquam. Et hominem aut mulier de senior non intrent in almunia aliena. Et si aliquos ministeriales fuerint in uilla et sederint in casa de aliquo hominem respondeat ad illo in cuius casa sederit. Et si homo uenerit ad populandum et concilio dederint illi hereditates ruptas aut pro arrumpere des unum annum in denante habeat uendat aut faciat de illas quecumque uoluerit. Et si pedone comparauerit hereditate de caualeiro des inde iugada. Et si caualeiro de pedone defendat illa. Et si aliquis homo dederit de sua hereditate pro sua anima sedeat defensa. Et si aliquo homine uenerit in casa de uno homine et quando exierit ut uadat se et ganato alieno leuauerit et illo homine in cuius domo fuerit si inde fuerit calumpniatus salues se. Et coneleiro de linas qui non dederit iugada det uno conelio. Et si aliquis homo aut mulier aut pastore qui fuerit ad uinea ad almunia aut sepes alienas et inde senior de illas causas adduxerit eum ante iudice det uno bracale et sanet illo damno medio ad concilium. Et si aliquis homo cum ira fuerit ad casa aliena ad inrumpendum et illa inrumpit cum fortia et sine mandato lx modios. Et si fuerit solus et intrauerit quantum inde sacchauerit tantum pectet et x quartarios. Et si percusserit sagione pectet x quartarios. Et si aliquis homo mortuus fuerit non det sua mulier lutosa. Et homo qui aprehenderit aliqua mulier non det pro ea ofrecione. Et nullus homo aut mulier non debet ire ad fisco neque intus ad aliquo labore. Et homo qui habuerit mulier ad benedictiones partent per medium quantumque habuerint siue in morte siue in uita. Et si aliquo homo furtauerit aliqua causa pectet pro uno noue. Et nullus homo qui exierit de uilla pro ad alia et alio homo in sua casa laxauerit faciat suo foro de iugada. Et iudice aut *sagione non inquirent* nulla calumnia nisi quanta uenerit ad eos.

Hec mando et auctorgo. Et si aliquis homo uenerit *de progeniis meis in primis sit excommunicatus et segregatus a corpus et sanguinis domini nostri ihesu christi et hunc factum meum stet robore. Facta kartula notum die quo erit viii.º kalendas decembris Era m. c. lxxiiii (sic).* Ego regina domna Tarasia manu mea roboro.

Ego Suarius ueniegas manu mea confirmo. — Monius ueniegas confirmo. — Garcia rodriguez confirmo. Pelagius notarius qui scripsit.

NOMAM

NUMÃO

1150

Textum hujus foralis desumpsimus ex Libro Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. quamquam in Lib. I Regestor. Dionisii regis aliud ejusdem inueniatur exemplar, ex quo tantum lectiones varias hausimus. Antiquior est liber ille S. Crucis monasterii, nunc in Archivo Publico asservatus; et quidem credere licet codicem S. Crucis et librum Regestorum Alphonsi II (M. 12 Foral. Antiquor. N.º 3) eandem materiam pene continentes, non solum synchronos sed ab eodem exscriptore exaratos esse. Correctior, auctior nitidiorque forma, praecellit tamen codex S. Crucis. Forale hoc in Libro Regestor. Alph. II desideratur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis uobis hominibus de ciuitate Nomam cognomento Monforte qui ibi ibidem populatores estis per mandatum meum moram faciendi siue qui uenerit ad populandum facimus uobis cartam sicut et fecimus per scripturam et preceptum nostrum firmiter teneatis et ut habeatis forum bonum sicut habent alii homines cum melioribus foris. Et non detis mihi nec ad progeniem meam nec ad aliquem hominem pro homicidio nisi vii.º appreciadura per manus de alcaldibus et de iudice. Et nullum pactum nec aliquam calumpniam non intret ibi meus merinus¹ nisi iudex de uestro concilio. Et faciatis fossatum una pars et alie due partes stent in illa ciuitate. Et de illa una parte que non fuerit in fossato pectet x solidos. Et non faciatis fossatum nisi cum uestro seniore una uice in anno aut ibi uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossatum nec clerici. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine per forum de Nomam. Et qui in termino de Nomam filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem pectet ccc solidos medios ad palacium et medios ad suos parentes et exeat homiziam. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio de sagione pregon ferido firidam fecerit ad suum uicinum pectet lx solidos ad concilium et vii.º ad palacium per manum iudicis. Et furto quolibet sedeat integratum et vii.º parciant cum palacio per medium per manum iudicis. Et si

¹ meyrinus

domum edificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illa sua hereditas et ibi habitans fuerit, et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per forum de sua ciuitate. Et homo de Nomam qui habuerit iudicium uel iuncta cum hominibus de partibus de² ultra dorium habeant meiaydum ad portum moestre de parte aaquende. Et do uobis pro forum quod caualeiro de Nomam sit infanzone³ de aliis terris tam in iramento quam in iudicio pasent super illos cum duobus iuratoribus. Et pedones de Nomam passent super illos caualeiros uillanis de totis aliis terris tam in iuramento quam in iudicio cum duobus iuratoribus. Et homines qui de sua terra exierint cum inimicitate uel cum homicidio aut cum muliere rausada uel cum alia calumpnia quelibet sedeat nisi quod non ducat mulierem alienam et tornauerit se ad seniore de Nomam sedeat solutus et defensus per forum de Nomam. Et si quis homo cum inimicitate aut cum pignore⁴ uenerit in terminum de Nomam et ibi intratus fuerit nullus inimicus intret post illum neque tollat ei pignora nec⁵ aliquod malum ei faciat. Et si ei aliquod istorum fecerit pectet ad dominum ciuitatis D solidos et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui hominem⁶ de Nomam pignorauerit et illum ad directum in concilio non pecierit pectet ad seniore de Nomam LX solidos. Et homines de Nomam qui descabargar caballarium de alia terra pectet V solidos. Et qui hominem de Nomam miserit in presion pectet ccc solidos. Et si homo de Nomam pro qualibet fiaduria a medio anno de illa illum non demandauerit sit inde solutus. Et si mortuus fuerit uxor et filii eius sint liberi. Et homines de Nomam non soluant pignora pro seniore neque pro meirino qui uicinus non fuerit. Et caballarii et clerici et uidue de Nomam non dent pausadas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de Nomam qui tenuerint alios homines in suis hereditatibus aut in suo solar et non fuerit ibi suus senior ueniat ad sinal de iudice et det fideiussorem ad uenidam de suo seniore et faciat quod mandauerit, et calumpniam qualibet faciat sedeat de suo seniore et vii.^{a} ad palacium, et non seruiat nisi ad suum dominum in cuius hereditate sederit. Et sua senara aut sua uinea de Fernando menendiz⁷ tale pectum⁸ habeat quale de illis populatoribus. Et qui uicinum mactauerit et ad suam casam fugerit qui post illum intrauerit et ibi illum matauerit pectet D solidos medietatem ad palacium et medietatem ad suos parentes. Et qui hominem currerit et in sua casa illum incluserit cum lanceis aut cum petris quantos homines incluserit pro unoquoque homine pectet ccc solidos medietatem ad palacium et medietatem ad suos parentes. Et qui mulierem afforciauuerit et illa uoces mittendo uenerit et ille cum xii non potuerit se saluare quomodo pectet ccc solidos medios ad palacium et medios ad suas gentes. Et qui mulierem alienam feruerit pectet xxx solidos ad suum maritum et vii.^{a} ad palacium. Et homo de Nomam pro qualibet causa fiadores parar et ille fiador outorgar cum duobus hominibus et alius non querit colligere et super ipsum mactauerit nos totum concilium eamus ad illud¹⁰ pectum¹⁰. Et illud plazium¹¹ de Fernando menendiz¹² habeat calumpniam et tota alia ciuitas unum forum habeat. Quia aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de Nomam qui fiador intrauerit et contemptorem non habuerit pectet V solidos. Et demandet suam uocem et forum de Nomam. Et de casa derota ccc solidos, et de suspecta de x solidos ariba feriat xii casas aredor et iurent los duos¹³ de x solidis ad iusum iuret siue alter qualem inuenit quod uicinus sedeat. Et homo de Nomam qui suos homines habuerit in suis hereditatibus aut sui uasalli fuerint et aliquis illum mactauerit suus senior colligat inde homicidium et vii.^{a} ad palacium. Et mulier que suum maritum laxauerit pectet ccc solidos et deserdet illam. Et si homo suam mulierem laxauerit pectet unum conilium ad iudicem. Et illa mulier que fiaduriam habuerit cum suo marito et in palacio se cedauerit aut in quale loco fuerit uadat suus maritus et prendat eam¹⁴ sine nulla¹⁵ calumpnia. Et si aliquis¹⁶ quesierit reuelare illa mulier ad suum maritum quantas noctes illuc reuelauerit tantos ccc solidos pectet ad suum maritum et ad palacium. Et totus homo de Nomam qui ad alterum seniore fuerit seruire et soldada perder sua mulier et sui filii sedeant uicini quomodo illi de tota ciuitate et non faciat illis nullus homo male. Et de omnibus mercatoribus qui fuerit¹⁷ ad Nomam in cuius casa pausauerit de illo portadigo det duas partes ad palacium et aliam terciam ad dominum de casa. Et illi termini de Nomam incipiunt a dorio et inde per cimam de cestoias et ferit in rio malo et inde ad illa calcada et inde ad azinam de donon et fert¹⁸ ad duas casas et inde ad portum de nouias in agada discurrante aqua in dorium et de fauce de agada discurrante Dorio usque in custodias. Et de illo montadigo prendat Fernandus menendiz duas partes et terciam partem prendant caballarii de Nomam qui cum illo fuerint montare. Et totus homo de Nomam qui hominem mactauerit in alia terra et gentes habuerint in Nomam non catent illum pro inimico. Et si pro inimico carent suum uicinum exeant de illa ciuitate. Et si inimico dixerint quod non catent a suo uicino et postea alie gentes uenerint ad suam casam uel ad alias casas de suis amicis et in tradictione¹⁹ suum

2 deest
3 infanzone
4 pignora
5 neque
6 homines
7 menendi
8 pactum
9 vi.^a
10 illum pactum.

11 palazium
12 menendi
13 duos
14 eum
15 ulla
16 aliquis homo
17 fuerint
18 ferit
19 tradictionem

uicinum fecerit²⁰ occidere aut concilium dederit²¹ et suspectum eum habuerit²² qui suspectum eum habuerit²³ in suo corde cum altero. Et si non quesierit illum retar pectet III m. (sic) solidos medium ad palacium et medium ad suas gentes. Et totus homo de Nomam qui suum uicinum occiderit in ciuitate et de alia parte de illo poyo et de quomodo ferit ad illam portellam de doiro et de alia parte ad illos palacios antiquos usque in²⁴ alia carraria de sancto Johanne qui ibi hominem occiderit pectet III m. (sic) solidos medium ad suas gentes et medium ad palacium. Totus caballarius et peon de Nomam qui pignora adduxerit de alia terra et super plus dixerit quam adduxerit iuret siue altero quod plus non²⁵ aduxerit nisi quantum dederit et parciat se de illa. Et totus homo de Nomam qui arma tenuerit de suo seniore et mors illi uenerit alius senior qui postea fuerit non demandet illa arma nisi remaneant ad suos filios. Et istud²⁶ forum do uobis Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis et nos habitatores de Nomam cum nostrum forum quod demus²⁷ ad seniore singulos²⁸ octauas de ceuada et singulos denarios et duos panes et quintam que uenerit nobis de terra de mauris que sedeat collecta²⁹ per manus de iudice et³⁰ ad iudicem in soldada XII solidos ad capud anni. Siquis uero hoc factum nostrum irrumpere uoluerit et istud forum infringere uoluerit tam rex quam Regina uel comes uel potestas aut qualibet persona tam ego quam filii mei uel progenies mea in primo sit excommunicatus et anathematizatus et a regno dei segregatus et non habeat portionem in regno dei nisi cum iuda traditore, et absorbeat eum terra sicut absorbit Datam et abiron. Facta carta kalendas VII.º Julii Era M.ª C.ª LX.ª VIII.ª Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis hanc cartam quam iussimus fieri manibus nostris roboramus in ipsis temporibus. Regnante Rege Alfonso in Legionem et in tota strematura imperante portugal Infante domno Alfonso. Archiepiscopus in Bracara domnus Pelagius, potestas in Bragancia et in Lampazas³¹ Fernando menendiz. Totus homo qui uicinus fuerit pro ulla calumpnia non respondeat que in Nomam fuerit non respondeat sine rancuroso.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter uobis populatoribus de Nomam istud forum et istam cartam quam Fernandus menendiz uobis fecit. Hoc autem concedo et confirmo per hanc cartam meo sigillo plumbeo communiri ut maius³² robur obtineat firmitatis. Que fuit facta apud quintaelam mense octobris Era M.ª CC.ª LX.ª V.ª Et eam nos supranominati propriis manibus roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar.³³ Port. episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pe. Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar. Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualquiz conf. Domnus Johannes fernandiz³⁴ conf. Domnus Fernandus fernandiz³⁵ conf. Domnus Rodericus menendiz³⁶ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pe. Cantor Port. test. Vincencius menendiz conf. (sic) Petrus petri test. Gunsaluus menendiz cancellarius curie conf.

20 fecerint
21 dederint
22 habuerint
23 habuerint
24 ad
25 deest
26 illud
27 damus
28 singulas

29 collectam
30 deest
31 Limpazas
32 manus
33 Martinus
34 fernandi
35 fernandi
36 menendi

SENA

SEIA

1156

Apographum ex Libro Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. cum lectionibus variis ex Lib. Regestor. Alphonsi II desumptis.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Infans Ildefonsus Henrici¹ filius placuit mihi per bonam pacem ut facerem scriptum firmitudinis et stabilitatis quod firmum per infinita secula vos homines habitante in ciuitatem senam. Concedo quod habeatis consuetudines bonas meliores quod habuistis hucusque tam uos quam filii uestri et uestre omni progenie. In primiter concedo de foros de Sena, id est in primis pro ad seniore quod Sena tenerit de iugo de boues modio de pane quartarium de tritico et quartarium centeno et II quartarios milio. Et decimam de uinum et de linum. Et de omicidio c modios. Et de calumpniam mediam partem et iudicarent illam III^{or} homines cum suo alcaide aut iudice, et ille homo qui illa calum-

¹ henricus

pnia fecerit non pignorent illum usque ueniat ad concilium et si ad concilium uenerit et directum noluerit facere pignorent illum et non raupa² de suo lecto. Et totas suas quintas de azarias totos suos portaticos de cauallo que uenerit de alia terra et uenderent illum in Sena lenzo in portatico. Et de equa 1 bragal et de asino medium bragal, et de boue medium bragal, et de uaca 11 cubitos. Et de mauro qui exierit pro merce 11 morabitos. Et de mauro qui exierit de catiuo non det nullam causam. Et homines qui fuerint ad conillos des 11^{or} noctes in denante 11 conellos cum suis pellibus. Et qui fuerit pro melle 1 canada. Et in alia uice 1 libra cerea. Et monteiros qui fuerint pro pelles de bestiis adducant illas ad concilium et uendant illas sine nullo meto. Et qui plus dederit uadat cum illas et non sedeant pignoratus proinde neque raupatus. Et de latrone qui furtum fecerit leuet suo domino de illo ganato duplum et rege 7 partes. Et caualo aut equa que de alia terra uenerit cum sale det talega et de asino almude. Et homines qui fuerint trans ermio et prendiderint maurum qui fugiat aut mulo aut caualo aut asino aut bouem aut uaca et illi fuerit de salameca aut de zamora aut de terra de mauros aut de terra extranea dent quintam partem ad illo Rege et alia alcaidaria non dent. Et homine qui dederit iugada et uenatum occiderit in madeiro aut in baraza det 1 lumbum costal, et de porco montes 11^{or} costas. Et homine qui fuerit de rege et fuerit carniceiro det duos lumbos de intus de porcos. De³ boue aut de uaca 1 pedra zebra. Et homine qui calumpniam fecerit et pectare non det decimam : troseleiro extraneo qui uenerit in uilla et uendiderit det decimam de ipso qui uenderit et cum alio uadat in salutem. De caballarios de sela que non prendant sua casa aut de suo homine nullo caualeiro que faciat in illa pausada. Et homo qui honoratus fuerit et deuenit in senectute sedeat semper honoratus. Et mulier de caualeiro et uiro suo migratum fuerit tale que non prendat uirum stet semper honorata. Et homine de illo caualeiro⁴ qui calumpniam fecerit det fiatorem usque ueniat domino suo et non faciat directum usque illi ueniat ad concilium. Si homine de illo caualeiro baraliauerit cum homine de illo rege et homine de illo caualeiro arancado fuerit que sorciat illo caualeiro⁵ cum illo rege per medium. Et pro 1 palmada x quartarios. Et cum suo punio des illa garganta ad iuso bragal. Si dederit ad sursum adprecient illa homines boni et pectet mediam calumpniam. Et si aliquo homo fuerit ad illum hominem et dederit cum suis manibus in illo et in terra cadiderit v modios ad rege. Et si caualeiro de sena aut aliquo homo qui hereditatem habuerit et ibi homicidium fecerit aut rausso quo pectant illum a suo seniore in directo. Et si suo seniore non uoluerit leuare super se uadat illo maiorino pro illum et pro nulla alia causa non intret in sua hereditate de nullo homine de Sena nisi pro latrone qui furtauerit casa aut corte, et isto furto diuidat cum domino hereditate per medium. Et non prendat seniore caualo neque⁶ equa neque⁷ asino pro ad fossado neque pro ad nulla uia neque pro ad molino sine grato domino suo. Et homines de sena qui iugatam dederint que non uadant ad⁸ fossatum⁹ neque ad⁹ molino cum forcia de seniore. Et caballarios de Sena que aprestamo non tenerint non faciat nullum fossatum¹⁰ nisi illo de maio et apelido : homine de sena qui caballum¹¹ habuerit et morire que stet 1 anno in honore et ad capud de uno anno si caualo non comparauerit det iugada. Et si illos qui anaziarent ad mauros¹² prendat rex suam mediam partem. Caualeiros aut peones¹³ qui ad aliam terram uoluerint pergere uendant suas hereditates ad quem uoluerint¹⁴. Si homo migrauerit et filium habuerit et remanserit in sua hereditate quod faciant in unum seruicium. Mulier aut mancipia que non faciant nullo uirto super illas non pedones non caualeiros non descola nisi pro suo grato. Et si culpam fecerit ueniat ad concilium. Et nulla mulier miseram non faciat nullum seruicium de senior terre nisi pro suo precio. Et si homine de sena ad montem fuerit aut in alia terra non mittant caualos in sua casa usque illi ueniat. Si muro cadere et fuerit pro facere que ponat illo seniore mozom et luria et marra et mallios et 11as lauancas et nos nostros corpos et illo muro sedeat factum. Et nostros iudicios non sedeant in illa alcazeua non cum seniore non cum maiordomo nisi ad illo concilio. Si homine de sena calumpniam fecerit que non sedeat preso si habuerit fiadore aut habere neque misso in illa alcazeua. Illas almonias de illo seniore prendat illas et non uadant ad illas alteras non de pedones non de caualeiros non ad uineas neque ad nullas arbores non prendant carneiros non porcos non lectones non oues non gallinas nec peccora ulla. Illos ministeriales non faciant nullo seruicio nisi pro suo precio nullo uicino quod non uadat in casa de suo uicino cum uirto et si ibi fuerit sine maiordomo aut sine iudice aut sine saione et iam in sua casa intrar cum uirto et prendet illum et saca fora de sua casa quod pectet 11 modios ad seniorem terre. Et si mortuus fuerit non pectet homicidium. Illas hereditates de domno osoreo sint semper liberas et honoratas sicut cum unius de melioribus militibus qui ibi fuerint. Illos clericos qui seruiunt ad sanctam Mariam sint semper honoratus cum uineas¹⁵ et cum casas et cum caualos et cum¹⁶ multas habere et nunquam dent racionem, et suos caballos et habere que non prendat seniorem terre. Si homo mauro mandauerit suum habere pro sua anima cum testimonia et cum carta in uita sua que stet, et si non mandauerit leuet illo maiordomo 11^{or} partes et sancta Maria quinta. Et in sena de intus nunquam dent pausa-

2 roupa
3 et de
4 caualario
5 caualario
6 nec
7 nec
8 a fossato
9 a

10 fossadum
11 caualo
12 mouros
13 pedones
14 uoluerit.
15 uineis
16 deest

das¹⁷ a caualeiro nisi cum suo grato. Que istos foros uoluerit irrumpere et ibi fuerit mortuus et pectet suo homicidio et alio male non prendat de seniore terre illi qui illo occiderit. Et non ponant iudice non seion nisi per concilium de uilla. Si fossado uenerit ad nostram uillam et caualeiro aut pedone diripauerit caualeiro que habeant¹⁸ suum espolium cum suo caballo et non de inde racione neque quinta. Et de mondeci usque in hermeno qui inuenerit mauro aut caualo detque ganauerit det terciam partem ad Regem et alia habeat. Illos ferrarios que aguent illos mallios et adtament illos catenatos¹⁹ et quando illo senior dederit ferro que faciant ferraturas²⁰ et clauos pro ad illum. Si caballum²¹ aut asinum²² habuerit²² non faciant nulla facienda sine suo grato. Illos oleiros qui in regalengo sedent quod faciant suos foros de ollas, et si ibiciones habuerint non prendant illas, pro in ulla facienda illos miseros qui illa ligna adducunt non prendat illa nisi pro suo precio. Et nunquam in sena prendant mostil. Et qui suo caballo aut mula aut asino aut equa aut nullo habere que non uendat ad senioreme terre sine suo grato. Si caualeiro²³ comparare hereditatem de pedone tornet illam in caualaria. Et si pedone comparauerit hereditatem de caualeiro det iugatam²⁴. Si homo de sena pignora fecerit de qualibet pars et illi uoluerit respondere ad mediam uiam que non prendat illa senioreme terre non maiordomo non iudice non seion sine grato. Si aliquo homo de sena iudicium habuerit habere cum homines quale terra fuerit²⁵ que ueniant ad portum seniorin. Illos de Colimbria ad illa carapinia. Homine qui in nostra uilla facere spada aut lancea²⁶ aut alfaniar²⁷ pro cum illas malefacere ad aliquem homine que pectet xxx solidos unus qui se ferierint. Vnus qui se ferirent cum suo companeiro et uocem non admiserit ad maiordomo aut ad iudice que se feriant ante illos et uocem non mitterint unus de illis que non pectent nullam causam²⁸. De proba de lancea²⁹ xv modios. De porrina vii modios. Si homine de sena fuerit fora mercare que mercadore non sedeat usque in duas uices non det portatico. Et de tercia uice det. De caualo lenzo et de asino bragal. Et deinde si fuerit mercare per uillas regalengas det portatico de que uendiderit. Cauto de sena per illo pausadeiro quintanela et per illo pausadeiro³⁰ de illa deuesa et per illa sculca et per illa ecclesia sancti stephani, qui occiderit ibi hominem pectet d modios, exceptis inde qui irrumpere uoluerit ista carta que ibi sedeat mortuum et pecte c modios. Maiordomo qui porcos aut uacas aut alia pecora habuerit non det uigilare illas ad nullo homo sine suo precio. Homo³¹ qui fugire ad illa ecclesia cum timore non intrent pos illum sed uigilent illum fora de ecclesia. Homine qui fuerit cauon cum suo legom non det racione. Mancipio qui solteiro fuerit aut uineam aut hereditatem habuerit cum rege det iugada et sedeat cui uoluerit. Caualeiro de sena qui sua hereditate habuerit sedeat cui uoluerit. Pedones de sena qui illas casas de illa alcaxena solent facere que faciant illas et postea parent illas factas ante maiordomo aut ante seruicial et si desperirent non sedeat nostra culpa et quem illas dampnare faciat illas. Et quisquis uero filius uel nepos tam de meis progeniis quam extraneis hanc firmitudinem irrumpere uoluerit non ei sit licitum sed per sola temptatione quamdiu in malo perseuerauerit, in primito sit excommunicatus permaneat et a liminibus adque sorcium³² sancte dei ecclesie deiectus existat et insuper cum iuda proditore in profundum pennas perpetim lugeat amen. Facta stabilitatis et firmitudinis carta in mense Maio Era m.ª c.ª LXX.ª III.ª Ego supradicti qui hanc cartam iussi facere coram idoneis testibus propriis manibus roborauim. Fernandus captiuo test. Archiepiscopus Pelagius conf. Bernaldus episcopus Colimbriensis conf. Gunsaluo roderici³³ conf. Egas moniz conf. Gunsaluo sauza senior conf. Qui presentes fuerunt et hec uiderunt, Tructesendo uermuiz conf. Pelagius carualius test. Garsia mauro³⁴ test. Salvador frosendiz test. Petrus reiriquiz test. Suarius menendiz test. Pelagius presbiter notauit nantimirizi.

Ego Alfonsus II.^{us}³⁵ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de sena istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus inclite memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut factum meum firmiter roboretur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Decembris apud Colimbriam Era m.ª cc.ª L.ª v.ª Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarenensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P.³⁶ Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domni regis conf. Domnus P.³⁷ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandi³⁸ conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Lopus alfonsi

17 pousadas
18 habeat
19 cadenatos
20 ferraduras
21 caualo
22 asino habuerint
23 caualario
24 iugadam.
25 fueriz
26 lanza
27 alfangar

28 casam.
29 lanza
30 pausadoiro
31 Homine
32 consorcio
33 rodriguez
34 mouro
35 deest
36 Petrus
37 Petrus
38 fernandiz

conf. Dominus Pontius alfonsi conf. Magister Pelagius cantor port. test. Martinus petri test. Suarius stephaniz test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Johannes pelagii test. Gunsaluus menendiz³⁹ cancellarius³⁹. J. martini notauit.

³⁹ menendi cancellarius curie.

MIRANDA

MIRANDA DA BEIRA

1136

Forale hoc decerpimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Adjecimus lectiones varias ex Libro Nigro (Livro Preto) sedis Conimbricensis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In christi nomine. Ego Alfonsus port.¹ princeps Comitis Henrici et Regine Tharasie filius magni quoque regis Alfonsi nepos spontanea mea uoluntate compulsus facio cartam firmitudinis tibi Vzberto et uxori tue Marine de stabilitate et de foro de Miranda a me constituto quod iubeo hominibus qui ibi commorati fuerint reddere. Cuius constitutio ita fiat. Homo agricola de uno boue 1 quartarium reddat. Et² de² lino unum manipulum, de uino autem nonam partem. Et ipse agricola qui rationem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles autem suam rationem defendat et de suis hominibus habitantibus in hereditate sua. Et si equum³ perdiderit usque ad duos annos rationem defendat. Et exinde si non potuerit equm habere det rationem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honoratâ sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles seuerit stet honoratus et rationem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur episcopo sicut de Arouzi⁴. Conelarius de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium⁵ cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel⁶ de cera. Ille qui peias in monte posuerit ad uenandum det inde lumbum cum quatuor costas⁷. Et si aliquis rausum comiserit terciam partem calumpnie componat. Et qui homicidium aliud tantum. Sed si intus castellum contigerit LX solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret sibi in manus flagellis sicut fuerit iudicatum, et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum per uim introierit cum armis xxx solidos componat. Homo qui pugnam fecerit lancea et clipeo x solidos tribuat. Qui uero cum porrina v solidos. Ille uero qui sacionem⁸ uille ferire presumpserit x solidos reddat. Qui etiam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente xx solidos componat. Ille qui de uicino suo iniuriam habuerit uicario uille querimoniam faciat et si noluerit emendare pignoret illum pro 1 solido. Et si adhuc emendare noluerit⁹ sepius illum pro¹⁰ 1¹⁰ solido¹⁰ pignoret¹⁰ donec ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquisitione bonorum hominum. Hanc firmitudinem facio et iure perhenni in forti statu suo esse semper promitto atque concedo. Qui uero istud¹¹ meum factum infringere uoluerit sit excommunicatus dei omnipotentis et semper maledictus permaneat usque ueniat ad satisfactionem. Facta stabilitatis carta x.^oiii.^o¹² kalendas¹² decembris Era m.^a c.^a lxx.^a iii.^a Bernaldus episcopus affuit. Ego Egas¹³ moniz¹³ curie dapifer conf.¹⁴ Fernandus captiuus alferes conf.¹⁵ Gunst¹⁶ diaz conf.¹⁷ Pelagius goterriz conf.¹⁸ Randulfus¹⁹ zoleimat¹⁹ conf.¹⁹ Fernandus test. Martinus test. Petrus test. Julianus²⁰ notarius²⁰ domini²⁰ regis²⁰ Sancii²⁰ iussu²⁰ eius²⁰ transtulit²⁰ in²⁰ Era²⁰ m.^a 20° cc.^a 20° xxx.^a 20° viii.^a 20° mense²⁰ Augusto²⁰.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit populatoribus de Miranda concedo ego eis et confirmo per hoc

N.º 1

N.º 2

1 Portugalensium
2 De
3 equum
4 Arouz.
5 conelium
6 rederi
7 costas.
8 sayonem
9 se noluerit
10 pignoret de uno solido
11 istum
12 xiii.^o kalendarum
13 Egas Monionis
14 testis.
15 testis.
16 Gundisaluus
17 testis.
18 testis.
19 Ramduffus zoleimaz testis.
20 Jhoanes subdiaconus notuit Portugali.
deest

3 equum
7 costas
13 egeas moniz

scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat²¹ firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus²²limbriensis²² episcopus conf. Domnus Suarius²³ Vlixbonensis episcopus²⁴S.²⁴ Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius²⁵²⁵ Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus²⁶²⁶ conf. Domnus Martinus iohannis²⁷²⁷ domni Regis conf. Domnus P.²⁸ iohannis maiordomus²⁹²⁹ Laurentius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz³⁰³⁰ conf. Domnus Gomecius suarii conf.³¹³¹ Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus³²³² Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendiz³³ cancellarius curie.

N.º 2

- 21 optineat
 22 episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis
 23 Suerius
 24 episcopus conf. Domnus Suerius
 25 Pelagius Lamecensis episcopus conf.
 26 Domnus Martinus Egitaniensis episcopus
 27 iohannis signifer
 28 Petrus
 29 maiordomus curie conf. Domnus
 30 fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandi
 31 conf. Domnus Gil ualasquiz conf.
 32 Domnus Poncius alfonsi conf.
 33 menendi

PENELA

PENELLA

1159

Ipsi Penelae cui forale Ferdinandus Magnus dedit, hoc videtur concessum. Textum haussimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. Exemplar, quod hic adjungimus, pristino idiomate portugalsensi versum extat in Archivo Publico.

In dei nomine. Ego Adefonsus Infans filius Hanrici comitis et Regine Tharasie facio cartam donationis et firmitudinis uobis homines de Penela cunctisque ibi habitauerit dono atque concedo uobis meum Castellum cum suis terminis cum montibus et fontibus terris et pascuis ruptos et non ruptos. Cuius uero isti sunt termini de illa cabeza da mata furada et fert in dueca et uadit ad illam cabeza de Albarol et fert in illa taliada et uadit per illo lombo raso et fert in illa uia antiqua da serra et quomodo currit aqua ad illum flumen de Alsie et uadit per illum flumen et fert in directum ad ipsum portum de lagenas et pergit a cabeza de ouelia et descendit per illa ualle de pito et uadit a figeiroa et intrat in illa aqua de ladeia usque in illo ulmar et fert in cabeza de mata furada. Dono atque concedo uobis ipsum castrum cum suos optimos foros. De uno iugo bouum ii quartarios medium tritici et medium orde. Et quantum habeat uno homine plus boues, non det plus de ii quartarios. Et illi qui ibi habitauerit uineas et habuerint vº quinales deinde dent inde duos puzales et nunquam plus et non uadat maiordomo ad suo lagar. De ceruo uno lombo, de porco duas costas. Monteiro que non der iugada et fuerit ad monte descando habuerit in monte octo dies det alqueire de mel uel aratal de cera. Et colinarius uno conelio cum sua pelle. Et miles quantos homines potuerint habere in sua he-

Em nomyny domyny amen. Eu afonso Ifante filho de conde dom enrique e da rreynha dona tarreja faço carta de doaçom e de fremidom aos homeens de penella e a todos os que hi morarem dou e outorgo a uos o meu castello com seus termos e fontes e terras e pacigoos rrotos e nom rrotos do qual uerdadeiramente estes ssom os termos, daquella cabeça da mata furada e fere em adueça e uay aaquella cabeça dalbarrol e fere em na talhada e uay per aquelle lonbo rraso e fere em aquelle carreira antiga da sserra como corre a auga daquelle rrio dalia e fere em direito em esse meesmo porto das lagias e sse uay aa cabeça doouelha e descende per aquelle vale do pito e vem aa figeira e entra naquella auga da ladea ata aquele ulmar e fere em aquela cabeça da mata furada dou e outorgo a uos esse castello com seus muy boos foros.

De hum iugo de bois dous quarteiros meyo triigo e meya ceuada. E aynda que hum homem aja muytos bois nom dê mais de ii quarteiros.

E daquelles que hi chantarem vinhas e ouuerem çinquo quinales dê ende dous puçaes e nunca mais e nom uaa moordomo a seu lagar.

Monteiro que nom der jugada e for ao monte desquando ouuer em monte viii dias dê alqueire de mel ou aratel de cera.

Do ceruo hum lombo.

reditate sint salui. Mulier si uir eius miles mortuus fuerit quantum fuerit uidua non det iugada. Miles si forte euenerit in miseria et in paupertate non det iugadam. Omnes qui ibi habitauerint habueritque duo iuga boum et decem oues et duas uacas et uno lecto de panos illum quod habuerit plus emat in cauallo. De homicidio et de rauso intus perfectum xxx solidos. Et foras xv solidos. De latrone v solidos et percuciant illum ante et retro. De illa atalia rex media et habitatores alia media. De uigilia de muro rex media et habitatores alia media. De proua cum scuto et cum lancea ille qui ceciderit donet ii solidos. Et de porrina i solidum. De iudice percusso x solidos. De saione percusso v solidos. Et omnia alias calumpnias que ibi fuerint facte non aponant aliquam rem sed faciant iudicium inter se et conueniant se bene. Et si aliquis homo non uoluerit intrare in iudicium uicinatorum suorum uendat illud quod habuerit totum ibi et exeat de nostro castello. Homo qui fuerit ad domum uicinatorum suorum sine alcaide uel sine iudice det lx solidos xxx a rei et xxx a concilio. Et si ibi adduxerit arma det v solidos et perza illas. Quando fuerimus in fossado Regis demus medietate quomodo sua criatione. Homo de Penela in quantum fuerit de infante non det portatico. Homo de Penela non faciat nullum iudicium nisi in suo castello. Et illo captum que uobis mandatis sedeat per suis terminis, et si nullus homo inrumpere uoluerit illum det dc solidos a regis. Et omnes qui ibi uenerint ad populandum suas hereditates ubicumque fuerint sint salui. Et ad illo alcaide suas quintas et suas alcaidarias et suos foros habeant. Clericus qui ibi fuerit in ecclesia donet ad episcopum qui ibi fuerit una pelle de ianeta et uno alqueire de mel. Et si aliquis homo uenerit uel uoluerit hoc meum scriptum corrumpere sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in inferno condempnatus. Facta karta donationis et firmitudinis mense Julii Era m.^a c.^a LXX.^a v.^a Ego Infans Adelfonsus qui hanc cartam iussi fieri cum manu mea roborauit et signa hec fecimus +. Bernaldus episcopus conf. Martinus grailnifiz test. Egas moniz test. Lourina test. Didacus trastimiriz test. Petrus martini test. Garsias manrus test. Pelagius trastimiriz test. Rodericus pelagii test. Egas moniz test. Fernandus captiuus test. Sancho moniz test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Penela istam cartam et istud forum quod uobis dedit meus auus Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmum robur obtineat precepi fieri istam cartam meo sigillo plumbeo munitam. Facta fuit hec carta apud Colimbriam mense Nouembris Era m.^a cc.^a L.^a v.^a Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus S. Bracarenensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus

Do porco duas costas.

E o coelheiro hum coelho com sua pelle. E o caualeiro quantos homeens poder auer em sua herdade ssejam liures.

Molher sse o seu marido caualeiro for morto em quanto for ueua nom pague jugada.

O caualeiro sse ueer em perda ou em pobreza nom dê jugada.

Todos os que hi morarem e ouerem duas jugadas de bois e dez ouelhas e duas uacas e hum leito de rroupa aquelle que mais ouer merque ende cauallo.

Domeçido e de rrouso dentro feito triinta ssoldos, e de fora quiinze ssoldos.

Do ladrom çinquo ssoldos e feiramno deante e detras daqual contia aja o rrey ameatade e os moradores a outra meetade.

Da uegia do muro o Rey ameatade e os moradores a outra meetade.

Da proua com scudo e com lança aquelle que matar dê dez ssoldos.

E da porrada hum ssoldo.

Do juiz ferido dez ssoldos.

Do ssayam ferido cinco ssoldos.

E todas outras emjurias que hi forem feitas nom obedeçam outra rrem mas façam juizo antresy e aue-nhamse bem.

E sse algum homem nom quizer entrar em juizo dos uezinhos venda aquello que hi ouer todo hi e saiasse do noso castello.

Homem que for a casa de seus uezinhos ssem alcaide e sem juiz dê ssaseenta soldos triinta ao Rey e triinta ao concelho.

E sse aduser arma dê çinquo soldos e perca esa arma.

Quando formos em fossada delRey demos ameatade como sua criaçom.

Homem de penella enquanto for difante nom dê portajem.

Homem de penella nom faça alguum juizo senom em seu castello.

E aquele couto a que o uos mandastes sseja per seus termos.

E sse nenhuum homem nom o quizer rronper peite sseiscentos soldos a Elrrey.

E todos os que ueerem pouoar as suas herdades onde quer que forem ssejam liures e o alcaide aja suas quintas e alcaidaryas e seus foros.

Creligo que hi for na jgreia dê ao bispo que hi for huma pelle de gineta e hum alqueire de mel.

Sse alguum homem veer ou quizer corronper este noso scripto seja maldito e scomungado e condapnado no inferno com judas o treedor. Feita a carta da doaçom e firmidom no mes de julho era de mil cento sa-teenta e cinco annos. Eu ifante afomso que esta carta fazer encomendey com minha mão a rroborey e este signal fige +.

conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitanensis episcopus conf. Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis dapifer domini regis conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Egidius ualaskuiz conf. Domnus G. suarii conf. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus F. fernandiz conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Iohanninus test. Mar. petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie.

Senhor está em posse que todo aquelle que laurar continuadamente com bois huma ssumana ou ssejam sseus ou alheos e a laura sseja pera ssey page jugada com tanto que nom sseja daquellas pessoas que o foral scusa da jugada.

Os juizes do dito lugar deuem seer feitos em cada huum anno por sam Joham per pelouros e confirmados pello senhorio del e dadas cartas a elles per que obrem dos officios asseeladas com o sseello do Senhor e das cartas pagam chancellaria a saber cinco liuras de moeda antiga.

O moordomo e sayam que hee porteeiro deuem seer apresentados e dados pello senhorio e confirmados pello juizes e scriptos em liuros da uareaçom e dado juramento per elles que bem e dereitamente usem de sseus officios.

LEIRENA

LEIRIA

1142

An autographa sit, vel non, charta primi Leirenensis foralis, quae in Archivo Publico invenitur, dubitandum est. Si apographa, satis antiqua credenda. Lectiones varias, quas adiungimus, decerpsimus ex Libro D. Joannis Theotonii, monasterii S. Crucis praesulis, saeculo XIII conflato.

In dei¹ nomine¹. Ego Alfonsus gratia dei portugalencium rex comitis henrici et regine tarasie filius magni quoque regis alfonsi nepos facio cartam de foro hominibus habitatoribus de leireirena², hoc est. Si aliquis disruperit domum alterius peitet quingentos solidos. Quod si fuerit miles cuius domus fuerit disrupta detur inde medietas illi et alia medietas regi. Si uero fuerit peon duplet illi quod rapuerit et det quingentos solidos regi. Siquis traxerit arma ferrea contra³ uicinum suum peitet⁴ sexaginta solidos et sanet damnum quod fecerit cum illis. Qui mactauerit hominem in uilla aut inter leirenam et heirenam riuulos et usque ad palacium randulfum⁵ pectet quingentos solidos et qui extra hos terminos hoc fecerit peitet⁶ sexaginta. Quicumque foras habuerint hereditates sint cautate. Et si homines illorum calumpniam fecerint peitent quintam partem calumpnie per iudicium bonorum hominum. Et si habitator de leirena habuerit intencionem cum extraneo habeant iudicium in ponte de leirena. Si aliquis homo fecerit iniuriam habitatori de leirena ante quam querat de illo directum duplet illi quod iniuste fecit et peitet sexaginta solidos regi. Quicquid homo de leirena in terra sarracenorum lucratus fuerit det quintam partem regi preter equos quos debet accipere alcaide de leirena et facere inde nouos milites et dare his qui perdiderint suos. Miles de leirena stet pro meliore milite de tota terra regis in iudicio, et peon pro meliore peone. Mercator de leirena non det portaticum in terra regis. Vidua mulier militis dum bene uixerit habeat iudicium militis. Post annum qui uoluerit uendere uel donare hereditatem suam habeat licenciam. Si miles conparauerit hereditatem peonis sit libera. Si peon de milite sit tributaria. Si miles per naturam ibi perdiderit equum suum et recuperare non potuerit senper stet in foro militis. Alius uero miles qui non fuerit per naturam si perdiderit equum stet in foro militis per duos annos. Deinde si non habuerit det racionem. Peon si habuerit equum sit miles si uult. Miles qui habuerit ibi equum sanum et non exierit in apilido det quinque solidos in uino. Laborator sine equo det de unoquoque boue unum sextarium medium tritici et medium secunde. Postquam habuerit quinque quinales de uino det unum puzal. Montarius de zana det de uenato lumbum costale. Conicularius post unam noctem det unum coniculum cum sua pelle. Mellitor det per annum unum almude de mel⁷ et unam libram de cera. Piscator de uilla qui ibi uendiderit pisces det decimam partem. Piscator de foris de una bestia det duos pisces et de peone unum. Qui uerberauerit saionem peitet uiginti solidos. De pugna que⁸ fuerit

¹ nomine domini.
² leirena
³ in uilla contra
⁴ pectet

⁵ randulf
⁶ pectet
⁷ melle
⁸ qui

infado⁹ si miles fuerit uictus det decem solidos, si peon v^o. Atalie¹⁰ in hoc primo anno totam teneat rex, in aliis medietatem teneat rex et aliam medietatem moratores. Placuit quoque mihi rege¹¹ alfonso et firmiter statui dare terminos eidem castello leirene per circuitum incipiens a mari ab occidentali parte et a parte meridiana per uenam de alcobacia et perueniens ad fontem de soo. Et inde ad austrum per transit per taigiam et inde uadit ad lombam que est in medio de mendiga et inde ad cimalias de aluardos et ad cimalias de serra de maede perueniens ad fontem de santiz¹² que est ad orientem. Ab orientali uero parte diuidens per castellum carrapatosum per stratam et inde ad portum de aurem¹³ et inde ad antas uergens ad aquilonem. Et ab aquilonari parte diuidens per palumbarinum¹⁴ et¹⁴ inde¹⁴ uadit¹⁴ ad¹⁴ fontem¹⁴ de¹⁴ rania¹⁴ et inde ad soueiro de brahamino et inde descendit ad ocasum et ad mare per lumbam que est inter uiam que uadit de lourizal¹⁵ per cornagaa ad leirenam et alteram uiam que uadit ad cornagaia et inde quomodo uadit ad lacunam que dicitur eruedosa et ferit in mare. Totum uero ecclesiasticum ius de leirena cum¹⁶ predictis¹⁶ terminis¹⁶ suis¹⁶ do et concedo canonicis et monasterio sancte crucis pro remedio anime mee. Ego Alfonsus portugalensium rex istos supradictos foros et terminos roboro et confirmo. Sub era m.^a c.^a lxxx.^a : quos quicumque frangere uoluerit sit a deo patre maledictus et excomunicatus et a liminibus sancte ecclesie sequestratus et cum iuda traditore domini¹⁷ in¹⁷ inferno¹⁷ prostratus¹⁷ et hoc statutum senper habeat firmitatem perpetuam. Amen¹⁸.

Magister albertus notuit. —Egas¹⁹ moniz¹⁹ dapifer curie conf. —Aluarus petriz alferiz²⁰ conf. —Fernandus petriz conf. —Gunsaluus²¹ diaz test. —Martinus anaia test. —Fernandus gutteriz²² test.²²

9 infada
10 Atalaiam
11 regi
12 santiz
13 ouren
14 rium de aleten quomodo intrat in cabrunças et inde ad cortizoo
15 laurizal
16 derunt

17 in ima inferni precipitatus
18 Amen. Amen. Amen.
19 Egeas munii
20 alferiz
21 Menendus moniz conf. —Gondisaluu
22 goterriz test. Randulfus zoleimaiz test. Martinus zouparrel test. Petrus gouinas test.

AROUZI

LOUSAN

1151

Charta autographa confirmationis Alphonsi II textum hujus foralis nobis suppeditavit. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, et ex Lib. Regestor. ejusdem Alphonsi II desumptae.

In christi nomine. Ego Rex¹ Ildefonsus¹ Portugalensis¹ Rex una cum uxore mea Regina domna Mahauta² facimus cartam donationis et firmitudinis hominibus in castello illo quod dicitur Arouzi³ morantibus cunctisque in eo moraturis cum suis terminis cum montibus scilicet et fontibus et pascuis ruptis et non ruptis. Termini eius⁴ tales sunt, ab illo loco quem uocant armada de porco per illam antam. Et inde ad serram de miranda et postea per cimas de Semedi et deinde per illo saxo et inde a couelos. Et ad illam prouam. Et per locum per quem marmedeira⁵ fuit debellata. Et inde per montem⁶ mioto. Et inde ad illam lumbam que est super foz⁷ de perilon. Et inde a la lomba⁸ de sautelo. Et postea ad serram. Donamus atque concedimus eis predictum castrum cum foris subsequentibus. Homo agricola de uno boue unum quartarium reddat. Et de lino unum manipulum. De lino⁹ autem nonam partem. Et ipse agricola qui rationem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles autem suam rationem defendat et de suis hominibus habitantibus in hereditate¹⁰ sua¹⁰. Et si equum perdiderit usque ad duos annos rationem defendat. Et exinde¹¹ si non potuerit equum habere det rationem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honorata sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles senuerit stet honoratus et rationem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur Episcopo. Cunelarius de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel de cera. Et¹² qui peias posuerit¹³ in¹³ monte¹³ ad uenandum det inde unum lumbum cum quatuor costis¹⁴. Et si aliquis rausum comiserit terciam partem calum-

N.º 1

1 Ildefonsus Port.
2 Mahalta
3 Arouci
4 cuius
5 marmeleira
6 monte
7 focz
8 leuba
9 uino
10 hereditatem suam.
11 inde
12 Ille
13 in monte posuerit
14 costas.

M. L. Tom. I.

N.º 2

1 Ildefonsus Port.
2 halta
3 Aroczi
4 cuius
5 marmeleira
6 monte
7 focz
8 louba
9 uino
10 hereditatem suam.
11 inde
12 Ille
13 in monte posuerit

95

pnie componat. Et qui homicidium aliud tantum, sed si intus castellum contigerit¹⁵ LX.^a solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret in manus sibi et flagellis sicut fuerit iudicatum. Et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum per uim cum¹⁶ armis¹⁶ intrauerit¹⁶ triginta solidos componat. Homo qui pugnam fecerit et lancea et clipeo x^m solidos tribuat. Qui uero cum porrina v solidos. Ille uero qui sagionem uille ferire presumpserit x solidos reddat. Qui etiam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente xx^{ti}¹⁷ solidos componat. Ille qui de uicino suo iniuriam¹⁸ habuerit uicario uille querimoniam faciat. Et si noluerit emendare pignoret illum pro uno solido. Et si adhuc se emendare noluerit sepius illum pignoret de uno solido donec ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquiritione bonorum hominum. Hanc firmitudinem facio et iure perhemni in forti statu suo esse semper permitto atque concedo. Qui uero istud factum nostrum confringere uoluerint¹⁹ sint maledicti dei omnipotentis et excommunicati et semper maledicti permaneant usque ad satisfactionem. Facta stabilitatis carta in Mense Aprili²⁰ Era m.^a c.^a LXXX.^a VIII.^a Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere et cum manus nostras roboramus hec signa —. Qui presentes fuerunt hii²¹ sunt testes. Ego Fernandus petri dapifer curie conf. Ego Petrus pelaz signifer conf. Ego Alcaide Roderico Colimbrie²² conf. Petrus test. Pelagius test. Menendus test.

Ego Rex Alfonsus²³ et Regina Mafalda²⁴. — Magister Albertus Cancellarius.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris²⁵ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam cartam et illud forum quod Rex domnus Alfonsus auus meus excellentissime memorie uobis populatoribus de Arouzi²⁶ dedit et concessit concedo uobis et confirmo per hanc cartam meam quam precepi fieri et sigillo meo plumbeo communiri ut maius robur semper obtineat firmitatis. Que fuit fuit²⁷ facta apud Colimbriam Mense Nouembri sub Era m.^a cc.^a L.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam concessionis et confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maior-domus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Egidius ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petri, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Portugalensis Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius cantor Port., Petrus gar-sie, Johanninus, test.

Gunsaluus menendi Cancellarius curie²⁸ — Fernandus²⁹ suarii²⁹ scripsit²⁹.

N.º 1

15 contingerit
16 intrauerit cum armis
17 xxx
18 iniuria
19 uoluerit
20 Aprilis
21 hec
22 Colimbriensis
23 Aldefonsus
24 Mahalda
26 Arauzi
27 deest
28 curie conf.
29 deest

N.º 2

15 contingerit
16 intrauerit cum armis
18 iniuria
19 uoluerit
20 Aprilis
21 hec
23 Aldefonsus
23 meis
27 deest
28 curie conf.
29 deest

FRESNO

FREIXO

1152

Ex codice in Archivo Publico seruato, et titulo «Lib. II Regestorum Alphonsi III» insignito (perperam quidem, nam acta continet tantum quarundam inquisitionum generalium saeculi XIII) textum hujus foralis hausimus. Mendose dicitur datum anno 1122, quo nondum Alphonsus I regia dignitate erat decoratus. Anno 1152 (aera MCLXXXX) absque dubio tribuendum est, clarissime enim patet causa mendi. Medio aevo nota numeralis x, apice superposito, XL significabat : apicem uero ommissit scriptor codicis. Inde MCLX pro MCLXXXX ibi legitur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis uidelicet patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Rex A. regi portugalensis una cum uxore mea Regina intenda (sic) filia Comitum contemociana (sic) et per concilium de fernam melendis et adiutorium de Gonsaluo sousa una pariter cum filiis nostris qui exierint a nobis uobis homines de fresno qui ibi-

dem populatores estis siue illis qui uenerit ad populandum facimus cartulam sicut et fecimus per scripturam et preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis michi nec a progenie mee nec a nullo homine pro homicidio nisi septima adpreciadura per concilio et per manu de iudice. Et nullo pecto nec nulla callumnia non intret ibi meo meyrino nisi iudice de uestro concilio. Et nos homines de fresno non faciatis fossado nec detis fossadeira pro que estis in fronteira. Ergo si uenerint mauros aut malos christianos a la terra socorrelos a poder : et non intret ibi nuncio nec manaria de nullo homo per foro de fresno. Et qui in termino de fresno filia aliena rapuerit extra sua uoluntate que pectet a rrancuroso xxx m.^o et exeat homicieiro. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et seruiant eis in fresno. Mando qui militem de fresno occiderit pectet mil solidos. Et si eum desornauerit pectet d solidos medios ad militem et medios ad palacio. Et per istum pignorem sine totis calupniis. Sed peones in morte aut in feridas aut in rouso unum forum habeamus in villa. Et dono uobis foro quod stet caualeiro de freyveno pro infanzon de alias terras in iudicio et in iuramento troncat super illos cauaderos uilanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in villa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illi totam suam hereditatem ubi habitantes fuerint. Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de fresno. Et homines de fresno habuerint iudicio aut iuncta cum homines de alias terras habeant medianedo in parada uela de uales. Et omnes qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum mulier ronsada uel cum alia calupnia qualibet sedeat nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornet se ad seniore de fresno ut sedeat soltum et defenditum per foro de fresno. Et si quis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de fresno intratum fuerit nullum inimicum post illum intraret et pignora tollerit aut male faciat quomodo pectet a senior de fresno d solidos et duplet illa pignora aut alias liuores. Et qui omine de fresno pignorauerit et in concilio eum pecierit et in concilium non pecierit directum quomodo pectet a senior de fresno lx solidos et duplet illa pindra a suo dono. Et omine de alia terra qui caualeiro de fresno descaualgar pectet solidos (sic). Et qui homine de fresno presierit in prisione que pectet xxx m.^o Et si quis homo de fresno presierit aliquid homo de alia terra pectet v solidos. Et si homine de fresno pro qualibet fiadura ad medio anno non requisierit quod sedeat soltum. Et si migratum fuerit sint filii et vxor sua liberi a fiaduria de benedictiones et de directum dare desuper cabudura ad xxx dies. De fiaduria de auer qui habeat a dare quando dederit sedeat soltum : fiador de sanamento quando fiadura fiar semper stet fiador ille et suos filios et si non habuerit filios qui receperat sua bona stet fiador semper. Qui eyra disruperit pectet lx^a solidos et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum uel seruum et ad fresno uenerit sedeat liberum. Hominem qui sua mulier laxauerit pectet i denarium et si mulier leixauerit suum uirum pectet xxx morabitanos medios ad palacio et medios a suo marito. Et qui eam amparauerit a suo uiro pectet x solidos cotidie. Et de ista callumnia media ad palacium. Et si fuerit mancipia in capillo aut cum touca et uenerit rescando per illa cal et dixerit folam fudeume per nomine saluet se cum xii. Et si non potuerit saluar pectet xx m.^o et septima a palacio. Et si non uenerit rescando usque in tercium diem iuret siue tercium et exeat de callupnia. De anno in anno quando uenerit nostro senor ad nostram uillam demus in sua parada ii. ii. panes et singulas octauas de ceuada et i denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir aut mulier obierit aut aliam adduxerit non faciat postea nec fazendeira usque ad anno. Mulier orfona non faciat postea nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat postea nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de xv annos. Et non soluant homines de fresno pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada pro foro de fresno non caualeiros non alcaldes non abbates non uiduas non pedones per manu de iudice. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit et post illum intrauerit et ibi mactauerit pectet ccc solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet ccc solidos et septima a palacio et a suo marito alios qui remanserint. Et palacio de senior et de episcopo habeat callumniam et ecclesiam de istas tres qui irrumperit pectet mil solidos. Et qui percusserit presbiter pectet d solidos et una medala de auro et si negauerit iuret cum vi uicinos bonos et ille septimo. Et omine de fresno qui fiador intrar et contentor illi non iurar quale fiar pectet. Et si contemtor habuerit mittat illum in manus et sine callumpnia et in sepo et exeat de fiadura. Et si noluerit recipere in sua presione faciat testes de iii uecinis et non respondat. In fresno palacio non det pesquisa per nulla callunia. Et si firmar cum iii alcaldes pectet et si non firmar non pecte. Clericos qui migrauerint hereditent suos parentes qui magis circa habuerint et ubi mandauerit suos aueres cum sua lingua ibi prestant. Et si sine lingua obierint suos filios hereditent aut suos parentes magis circa et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte non sedeat defesso in fresno neque in suis terminis. Iudex si noluerit colligere directum uel fiador super pignoram qui tenerit mactent illum sit (sic) tota callunia fora que pectemus singulas pelles de coneios quantosque ibi morauerint qui de posta fuerint de dare. Et ipsum qui eum occiderit non det nichil et si ibi parentes habuerint saluent ei et dent ei de segurancia super quatuor homines in centum centum morabitanos. Et si hoc non fecerint exeant de villa. Et qui eum colligerit aut anparar pectet c m.^o et non prestat illi per mortem de homine aut per rouso. De mulier qui callupnia habeat de ccc solidos exeat de fresno et de suo termino pro inimico. Et qui lo colligerit

pectet ccc solidos et si non iuret cum xii que lo non coleo nec pane dedit illum. Per totum furtum qui fuerit arracado per lide uel per ferro duplet ei cum lx solidos a rancuroso et nouenas a palacio. Ad quem demandarem que homine matou a traicion lide et si caer pectet mil m.^o et si non habuerit de que los peche faciant de illum iusticiam quomodo de aleiuoso e de traidor, et sup (sic) exeat de fresno pro aleuoso et de suo termino et deribemle las casas. Et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem. Et qui istam uocem demandauerint primum iuret cum iii parentes los magis circa qui in tota la uilla fuerint qui lo non demanda por outra malquerencia mais que matador en firidor foi de seo parente onde morreo, et si parentes non habuerit cum iii uicinos. Et si istum non iurar non respondeat illi. De sanguie deroto de lansa ut de spada uel cultello qui cum isto ferir et inde non morir pectet xxx m.^o Ad iudice non li respondeat nadi sine rancuroso. Judex de anno in anno sedeat. Judex prenda septima parte de callumpniis et de tota cousa qui sacauerit et si rancura habuerit de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Qui ferir suo uicino cum petra aut cum fuste pectet xx m.^o si firmarem et si non firmarem iuret cum v uicinos. Si ferir cum manus aut mesar aut cum pede pectet iii m.^o si habuerit firma et si non habuerit iuret se v. Qui ferir suo uicino in la sanca de la ecclesia aut in concilio a pregon ferido aut in apilido pectet lx.^a solidos medios alcaldes et medio a quereloso, sua colonia quomodo sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuere in sua casa cum armas a forcia pectet ccc solidos si firmarem. Et si non iuret se quinto. Et dono uobis forum quod non habeatis senioreni nisi regem aut suo filio aut qui uos concilio quesieritis. Et si homine de fresno qui deseradado fuere per sua manu non pectet quomodo se tornet ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine nulla callupnia. Et toto homine de fresno qui heredado uiere en outra terra non faga fossado nisi per foro de fresno. In fresno non det osas nec luitosa. Et de toto portadigo qui uenerit a fresno ubi pousada prenderit prenda sua terciam, de caualos de mulos singulos solidos de boue et de asino vi denarios. Qui toller pignos in casa pectet v solidos. Qui toller in cale pectet x solidos. Qui refertar iudicio de alcalde pectet v morabitanos : uicino qui pedir fiel e lo parar a suo uicino et non uiner ad el pectet x solidos. Et uestros alcaldes iuzguem de sol a sol. Et si baralarem ii uicinos et uiner alcalde et dixer encouto uos que nom baraledes e non se calarem pectet i m.^o De furto descuberto det a suo dono toto suo aut duplato et nouenas partiant os alcaldes per medium cum palacio, et prendant illos alcaldes illas orellas et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir de sigurancia cum iii uicinos aut cum uno alcalde et non dederit pectet v m.^o Et si trasnoutar pectet x m.^o Si dixer non habeo homine qui me leue super cabo det fiador de l.^a m.^o fasta tercium diem. Et si non dederit pectet l.^a m.^o Et postea det iii fiadores in quatuorcentos m.^o Et si non dederit prendant illos alcaldes cum rancuroso et si non faceret cadat illos in periurium. Qui rancura meter ad alcalde et non lo xegar a dereito cadat in periurio. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate adducant illa ad mediancto et si fuerit a suos parentes pectet ccc solidos et exeat pro inimico. Et si fuerit cum suos qui uenerit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit mittant illos ambos in manus a suo marito et faciat inde sua uoluntate. Mancipia qui fuerit pedida rogado et altero se trameter et leuauerit per sua uoluntate non colliant suos parentes sine prazer de suo sposo. Et si collerent pectet ccc solidos et septima a palacio, et exeant inimicos. Todos cautos que poserem alcaldes asi seiam otorgados quomodo si iacuisent in carta per mandamento de concilio. Et omine de fresno qui non fuerit cum suos uicinos in apilido pectet i m.^o et si dixerit no lo ouio iure cum uno uicino. Et per nostro foro de ecclesia nostra a bracara nichil damus nisi unum solidum. Mulier uidua qui casar ante de uno anno pectet iii m.^o a los alcaldes. Vinea cum uuas quin a entrar caualo medium m.^o o mulo o boi medium m.^o o porco medium m.^o o ouega medium m.^o ou cabra per v. i. m.^o Per cam medium m.^o E pos fur de fruita i solidum. E de dano de pam per oueias e de cabras per v. i. octaua, de boi e de bestia e de porco senas octauas. Ego Rex A. qui istam cartam iussi facere scribere et legere et audire una cum vxore mea et filios manus nostras roboramus et signum + facio. Et si ego uel filios meos tam de meis quam de extraneis qui istum meum factum disrumpere uoluerit sit maleditus usque in euum. Era m.^a c.^a lx.^a Hii sunt terminos de fresno per pandeira et quomodo uadit per alanta et inde pola fraga de uales et inde per castellum qui dicitur ferroum et inde pela foz de aretaes et inde a cima de pipa et inde al monte de durom et per cima de ueyga da matancia. Facta cartam kalendas Januarii. Todo homine uel mulier de fresno a suo passamento mande fata, fasta sua metad o quiser, et si passar sem lingua de por sua anima el quinto que lo heredar.

Testes, Archiepiscopus iohannis conf. — Gonsaluo de sousa conf. — Petrus fernandis conf. — Petrus palais conf. — Egas fafilas conf. — Godino fafilas conf. — Fernam catiuo conf.

Todo clerigo que entrar en a ecclesia de frexeno per mano de concelo et de alcaldes de pascua a pascua esto auemus per foro e se ante fezer per que ponelo fora. Toto uicino qui demandar pindra a seu uicino firme e senom nom responda.

Tota mulier de fresno que acharem cum marido alieno queimena por aleiuosa e tomem todo suo auer o concelo pera lo castelo aquel que acharem cum ela peite x morabitanos pera lo castelo. Todo omem de fresno que filar moler a forcia fazam del iustizia. Quem quizer mandar quer en concilio a omine de fora parte delo de sua casa quen andar per la uilla pedindo com omem de fora parte i m. Alcaldes se o nom sacarem cadelis in peiurio.

Benedicat deus ille qui notuit.

Et ista carta non tenebat sigillum de aliquo rege et erat litera facta sicut est ista de tribus manis et scriberunt ibi istud modo que est scriptum sub forma de ista manu.

A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. Concilio et alcaldibus de freyveno salutem. Sciatis quod Ego concedo et do uobis uestros foros et uestros costumes et uestras cartas sicut melius habuistis in tempore aui mei Regis domni S. Datum Vimarane vi kalendas aprilis Era m.^a cc.^a lxxx.^a vi.^a

Et ista carta tenebat sigillum.

Manus quae in charta depicta erat inquisitores in Regestis descripserunt.

MEIGION FRIO

MESÃO-FRIO

1152

In charta confirmationis ab Alphonso II concessa insertum hoc manet forale, anno 1152 datum. In Libro Foralium Antiquorum S. Crucis, et in Libro Regestorum Alphonsi II perperam legitur annus 1122 (aera MCLX) quo nondum Alphonsus I regnum adeptus fuerat. Ex iis duobus codicibus et ex Libro II (sic dicto) Donationum Alphonsi II lectiones varias hausimus.

In christi nomine. Ego Alfonsus Portugalis¹ Rex et uxor mea Regina Mahalta², placuit nobis per bonam pacem et uoluntatem ut faceremus cartam de bonos foros ad uos bonos homines de Meigionfrio³ qui ibi populatis et qui ibi sunt populatori usque in finem. In primo de unaquaque domo in uno anno reddatis xii denarios de illa festa sancti Andree usque ad alia festa sancti Andree. Et de uestros bancos ubi uenditis carnes xii denarios. De cauallo et de equa uendere xii denarios. De asino vi denarios. De troxel⁴ qui uenerit in caualo aut in equa xii denarios. De troxel⁵ de asino vi denarios. De pedone iii denarios. De pelle conelia iii denarios. De manto ii denarios. De capa ii denarios. De sagia i denarium. De boue aut de uacca ii denarios. De capra aut oue i denarium. De porco aut de⁶ porca i denarium. De bragale⁷ i denarium. De coiro⁸ de boue aut de uacca i denarium. De⁹ ulla re que se uendiderit¹⁰ pro minus de xii denarios non prenda¹¹ portaticum. Et qui percusserit cum pugno¹² clauso reddat xii denarios¹³. De manu extensa¹⁴ v solidos. Pro effusione sanguinis vii solidos et medium. De arma extensa¹⁵ per iram fora de casa lx solidos. De¹⁶ ferida¹⁶ per quam cadat vii solidos et¹⁷ medium¹⁷. Vestrum ganatum¹⁸ si fuerit ad pascendum fora nemo in¹⁹ illum¹⁹ mittat manum suam per malam uoluntatem sine iudicio. Nullo homine de Meigionfrio²⁰ non sit pignoratus in omni²¹ mea terra nisi debitore²² aut fiadore²³. Et qui illum pignorauerit pectet nobis quingentos solidos et det ipsum auer duplatum ad suum dominum. Et qui uendiderit²⁴ aut comparauerit ullum auer in Meigionfrio²⁵ ante concilium habeat illum liber et nemo sit ausus postea requirere illum per male, et²⁶ reddat²⁶ suum portaticum sicut est scriptum. Et nullum caballarium²⁷ non habeat pausatam²⁸ ibi nisi per amorem cuius fuerit casa. Et nullus sagio sit ausus intrare in casa de burges per malam uoluntatem sed si habuerit ibi directum petat²⁹ fiadorem qui faciat ei directum in quinque solidos et ille burges mittat fiadorem in quinque solidis ad sagionem qui fecerit calumpniam³⁰ ut³¹ faciat directum ante iudicem qui erectum fuerit de concilio et ille iudex iudicet rectum iudicium inter illum sagionem et illum burges qui calumpniam fecerit. Et si ille sagio intrauerit in casa de burges super istum pactum et ibi occisus fuerit non pectet ipsam calumpniam. Et si occisus fuerit per occasionem pectet pro eo qui eum mactauerit ccc solidos. Et

N.º 1

1 Port.
2 Mahalda
7 bracale
8 corio
9 et de
10 uenderit
11 prenda
12 pugno
13 solidos.
14 extenta
15 extenia
16 et feridam
17 deest
18 ganatum
19 deest
21 omnia
22 debitorem
23 fiadorem
24 uenderit
26 sed reddat
29 pectet
31 aut

N.º 2

4 trosel
5 trosel
7 bracale
8 corio
9 et de
10 uenderit
11 prenda
12 pugno
14 extenta
15 extenta
16 et feridam
17 deest
18 ganatum
19 deest
21 omnia
22 debitorem
23 fiadorem
24 uenderit
26 sed rendat
27 cauallarium
29 pectet
31 aut

N.º 3

1 Portugalensis
2 donna Mahalta
3 Megionfrio
4 troixel
5 troixel
6 deest
8 corio
14 entensa
20 Megionfrio
24 uenderit
25 Megionfrio
28 poustatam
30 calumpniam

ipsi homines de Meigionfrio tam longe uadant in apelido quomodo in uno die possint ire et in alio die reuerti³². Et si³³ duo homines aut plus inter se rixam habuerint³⁴ et de pugno aut de palma aut de fuste se percusserint³⁵ aut de capillis tractatis non habeat ibi sagio calumpniam ergo si se clamauerit unus de illis, et si clamorem non fecerit non requirat inde calumpniam sagio. Et qui istos foros frangerit sit maledictus a deo et excommunicatus et cum iuda traditore et cum diabolo et angelis eius in inferno in secula seculorum dampnatus³⁶. Amen³⁷. Ego A.³⁸ Portugalensis Rex et uxor mea Regina Mahalta³⁹ uobis bonis hominibus de Meigionfrio hanc cartam de bonos foros nostris manibus confirmamus. Facta carta mense februarii era⁴⁰ m.^a c.^a lxxx.^a 40.

Ego Alfonsus⁴¹ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna⁴² Vrraca et filiis meis⁴³ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo uobis populatoribus de Meigionfrio istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et illud uobis confirmo. Et ut factum meum maius robur obtineat⁴⁴ precepi fieri hanc cartam et eam feci sigillari meo sigillo plumbeo. Facta carta mense Octobris⁴⁵ apud Troncosum sub era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc cartam roborauimus et in⁴⁶ ea⁴⁶ hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Mar.⁴⁷ iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii⁴⁸ conf. — Domnus Gomecius suarii⁴⁹ conf. — Domnus Gil ualazquiz conf. — Domnus Johannes fernandiz⁵⁰ conf. — Domnus Fernandus fernandiz⁵¹ conf. — Domnus Rodericus menendiz⁵², Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lopus⁵³ alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Petrus petri, Martinus⁵⁴ petriz⁵⁴ test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis⁵⁵ Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister⁵⁶ Pelagius⁵⁶ Cantor⁵⁶ Port.⁵⁶, Petrus⁵⁷ garsie⁵⁷, Suarius⁵⁷ stephani⁵⁷ test.⁵⁷

Gunsalus⁵⁸ menendi Cancellarius Curie⁵⁹ — Fernandus⁶⁰ suarii⁶⁰ scripsit⁶⁰.

N.º 1

32 reuertere.
34 habuerit
36 dignatus.
37 *deest*
38 *deest*
39 Maphalda
40 era m.^a c.^a lxx.^a
41 Alfonsus II.^{us}
42 *deest*
43 nostris
45 octobris
46 *desunt*
47 Martinus
54 *deest*
56 Magister Pelagius cantor Port. conf.
57 *desunt*
58 Gunsaluus
59 curie conf.
60 *deest*

N.º 2

32 reuertere.
34 habuerit
35 percurrerit
36 dagnatus.
37 *deest*
38 *deest*
39 Mafalda
40 era m.^a c.^a lxx.^a
45 Octobris
46 *desunt*
47 Martinus
50 fernandi
51 fernandi
52 menendi
54 *deest*
56 Magister Pelagius cantor Port. conf.
57 *desunt*
58 Gunsaluus
59 curie conf.
60 *deest*

N.º 3

33 *deest*
36 dapnatus
44 optineat
45 Octobris
48 suerii
49 suerii
50 fernandi
51 fernandi
52 menendi
53 Lupus
55 viciensis
56 *deest*

BALNEO

BANHO

1152

Ex Libro Foralium Antiquorum S. Crucis Conimbricensis textum deserpsimus; lectiones varias ex Libro Regestorum Alphonsi II. Annus, quo concessum fuit forale, perperam legitur in codice S. Crucis; recte vero in Regestis; nam Alphonsus I aera MCLX nondum regnum adeptus fuerat.

In dei nomine. Ego Alfonsus Rex Port. Alfonsi magni regis nepos diuinis preceptis eruditus et uxor mea Regina Mahalda iussimus facere cartam hominibus de Balneo ut ab hac die habeant bonos foros. Et hoc facimus pro remedio animarum nostrarum et pro amore domni Fernandi petri qui tenet totam terram de Alafoen¹: ut nullus maiordomus sit ausus capere suum ganatum hominibus de Balneo. Et si aliquis calumpniam fecerit nichil dent pro ea domino terre preter illas m^{or} calumpnias que per totum mundum sunt pariatas scilicet furtum, homi-

¹ Alafoe

cidium, rausum, aut domus disrupta. Et si aliquis de ipsis moratoribus de Balneo aliquam de istis m^{or} calumpniis fecerit pariat illam tali modo ut non perdat domum. Et si mercatores de Balneo exierint cum suis mercaturis de terra regis debent dare domino terre quando redierit pro carrega de caballo aut de mulla unum bragale et de asino medium bragalem. Et quando uenerit dominus uille semel in anno debent dare ei de unaquaque domum unum almude de pane et unum almude de uino et ii denarios pro conducto. Et carnifices debent dare de uaca unum lumbum et de porco unum lumbum et de carneiro duas deneiradas². Et moratores balnei non debent ire in fossadum neque in apelido nec in aliud mandatum nisi extranea gens superuenerit. Et si aliquis aliquem percusserit faciat ei directum inter uicinos et non curet de meirino. Et si aliquis uoluerit ad abitandum et dixerit moratorem esse de Balneo nullus sit ausus mittere manum suam in ganatum neque super illum, et si aliquis homo super illum manum miserit insurgant homines Balnei cum suo iudice et accipiant directum pro eo. Et si aliquis surrexerit ad nos superandum (sic). Et si aliquis surrexerit ad nos parie captum balnei. Et ille homo qui se moratorem Balnei uocauerit det domino hereditatis sicut si in ea moratus fuisset. Et postquam directum dederit non curet de suo capitello. Ego Alfonsus Rex et uxor mea Regina Mahalda qui hanc cartam facere iussimus coram bonis hominibus illam roboramus et hec signa facimus ++++. Fernandus petri dominus de Alafoen et princeps curie Regis concedit. Facta carta mense Augusto Era³ m.³ c.³ LX.³ Et si aliquis homo siue filius siue nepos siue aliquis extraneus uenerit qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in infernum dampnatus. Amen. Et si aliquis homo de moratoribus Balnei uocatus fuerit ad directum faciendum et noluerit respondere accipiant ei hostium domus et mittant illud in manus eius qui eum percusserit et cum uirga de duobus cubitis et faciat ei directum sicut iudicauerint uicini. Qui presentes fuerunt et uiderunt hii sunt testes: Fernandus captiuus test. Petrus pelagii alferaz test. Alfonsus menendiz test. Furtado test. Alcaide domno Roderico test. Vermudus menendiz test. Garsias garsiiz test. Johannes peculiar Archiepiscopus Bracarensis, et odorius Visensis episcopus, test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter uobis populatoribus de Balneo istud forum et istam cartam quam auus meus Rex domnus A. inclite memorie uobis fecit. Hoc autem concedo et confirmo per hanc cartam quam feci meo sigillo plumbeo communiri, ut maius robur obtineat firmitatis. Que fuit facta apud mense Octobrio⁴ in Era m.^a cc.^a L.^a v.^a et eam nos supranominati propriis manibus roborauimus et in ea hec signa fieri iussimus ++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egítaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.⁵ iohannis maiordomus Curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Johannes fernandiz⁶ conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test.⁷ Vincencius menendiz test. Petrus petri test. Gunsaluuus menendi Cancellarius Curie conf.

² dineiradas
³ Era m.^a c.^a LXXX.^a
⁴ Octobri

⁵ Petrus
⁶ fernandi
⁷ conf.

SINTRIA

CINTRA

1134

In codice Publici Archivi, titulo Bens dos Proprios da Rainha Livro II insignito, huius foralis exemplar, quod nobis textum praebeat, insertum est. Aliud exemplar ejusdem foralis extat in ipso Archivo: cum uero ex laudato codice sit translatum, lectiones ejus varias contempsimus. Ambo mendis scatent. Data fuit charta aera MCLXXXII.^a, non, ut in codice legitur, aera MCLXII.^a Vide ea quae notauimus in rubrica foralis de Fresno.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Placuit mihi alfonso portugalensis Regi comitis henrici et regine tarasie filio magni quoque regis aldefonso nepoti et vxori mee Regine mahalde Comitissae amedeu filie no-

bis qui sintrie habitatis maioribus siue minoribus cuiuscumque ordinis sitis kartam facere firmitudinis uobis et filiis uestris atque progenis de iure estabellitate atque seruicio. In primis damus uobis xxx^a casales cum suis hereditatibus in ulixbona xxx^a populatoribus qui in presenti illud castellum populatis ut habeatis illos tam vos quam filii uestri hereditario iure et non faciatis de illis aliquod forum in ulixbona nisi in uestro castello. Si uero placuerit uobis miteri homines in illis casalibus nullum forum faciant nisi uobis dominis casallium et si habueritis uel emeritis hereditatem in aliqua terra Regis habeatis illam per forum sintrie hec igitur sunt que pertinent ad uestrum forum numquam itaque faciatis nobis senaram : pro homicidio rausso et estercure in horeposito x^{em} morabitanos harum rerum oportet tribuat medium Regi medium domini intencionis et si fecerit homicidium per occasionem qui bonios homines illum uideant uel pectet que si inposuerint ei raussum uel pectet nisi per exquiricionem bonorum hominum : qui domum alicuius diruperit lx^a solidos pectet medium regi medium domini intencionis si disruptor aliis duobus aut plus se comitantibus fecerit sim autem minus uel (*sic*) et in nulla calupnia recipiantur illi qui castellum iudicauerint siquis alicui uulnera lancea gladio aut cutello intulerit v^o morabitanos pectet medium regi medium domini intencionis qui arma in oppido insane extraserit perdat illa et si lix sub fideiussoribus comissa fuerit per forum sintrie non sedeat de helmo nec de lorica nisi de escuto et de porrina et non ueniat ibi homo de aliqua terra et qualis dederit ipso recado tale dent illi alio pro igualia sit cautum illius aut fiadoria i solidum si fuerit iuncta aut distributa et non sedeat proua facta nec infada si non plus de morabitano et pro morabitano nichil. De aliis percussionibus factis manu calce petra et palo et aliis intencionibus nulla sit calumpnia excepto supraditis. Agricole pedites qui uno boue laborauerint i sestarium triticum et secundam cibariam tribuat si duobus aut quam pluribus laborauerit i^m quartarium inter triticam et secundam cibariam dent per alqueire de azougui et i^m puzal vini a v^o quinalibus et supra de alio labore nichil homo qui cum boues laborauerit non faciat alium forum de alia ganantia qui ganauerit. Venator si ceruum aut ceruam aut huiusmodi uenatum laqueis siue materiis ceperit medium lumbi tribuat. De porco unam costam siquis inquisitor conelios fuerit semel in anno tres conelios cum suas pelles tribuat siquis inquisitor mellis fuerit semel in anno i^m medium alqueire ipsius mellis tribuat zapateiro i^m solidum faber ferret i^m cauallum, mercator siue pelitaro i solidum. Ceguu qui fuerit sabido de sua muliere bona per exquiricione de bonos homines pectet i morabitanum, homo manio qui non habuerit filios quando morierit dent suum habere ad suos parentes et pro suo anima si furtum super aliquem inuentum fuerit dominus peccunie in duplum accipiat peccuniam et Regio principi septem partes : si homo uel mulier occiderit suum corpus nichil pectet sed accipiant suum habere parentes eius : si aliquis ibi comorancium ab uno anno vendat suam hereditatem ad suum vicinum : homo qui non habuerit boues et cum alienos de aliqua terra laborauerit in sua hereditate faciat forum sui vicini : mercator sintrie non det portadigo in tota terra Regis si aliquis uendiderit aut emerit si fuerit cum mandato de concilio uel de rancura ad Regem habet suam racionem in curiam regis. Milites semel in anno in regio exercitu militent pro sua ganancia et non accipiat Rege de illos nichil. Et si noluerint aut non potuerint in fossado ambulare nichil pectet et in appellido contra christianos tantum exeant ut eadem die ad domum redire possint contra paganos autem prout melius potuerint siquis habere potuerint subditos in castello uel extra municionibus in sua hereditate domum habitantes non faciant forum nisi ad dominum hereditatis. Militum siquis obierit et uxorem reliquerit quamdiu fuerit uidua stet in honore militis. Et si miles perdiderit equum stet honoratus usque ad annos v^o post si non potuerit aut noluerit habere equum faciat morem peditis. Peditum autem siquis habere potuerit equum stet in honore militum : filii militum aut peditum quamdiu in hereditate patris se potuerint continere mortuo aut uiuente patre unus pro omnibus unum forum faciant. Siquis cum hominibus aliis in locis habitantibus intencionem habuerit et in concilio directum petierit et non impetrauerit et pignus acceperit quamuis postea ab intencione conuictus sit pignus absque duplo redat. Siquis habuerit intencione uel concilium taliauerit cum homines de fora det directum iuxta aquas currentes de suo castello iudices qui intencionem iudicauerint sedeant per medium. Siquis ad concilium venire neglexerit ad faciendum directum de hoc quod sibi obiecerint saiom eat ad pignorandum eum et pignus accipiat sed numquam domum sigillet. Si iudicem uel seiom pro sua intencione et non pro intencione principis percussus aut uulneratus fuerit sit tanta calumpnia illius quanto de alio aliquo si iudicem percussus fuerit principis ii solidos pectet pro saiom i solidum pro intencionem Regis iudicem et saiom sit ex naturalibus et intret et exeat per manum concilii et numquam iudicem neque saiom de alia terra super uos ueniat : iudicem accipiat sua decima de tota calumpnia partem principis saiom accipiat aliam decimam de partem iudicis. Homo qui inprimar et alium percusserit accipiat x^{cem} barancadas et ponat dextram manum in terra et postea faciat directum ad illum qui percusserit per suum forum. Millites si uiderint inimicos Regis paganos uel christianos qui male uolunt facere ueniant cum mandato in ulixbona et plus longe non et pro alia intencione non faciant alium mandatum neque pedites neque milites. Milites aut pedites qui in aliena terra ambulauerint sint cautati et non ponant in illis manum pro male facere pro nulla intencione et si iam illum prendiderint aut de quum suum in terra iactauerit c solidos pectent et postea quantum demandauerint tantum in duplum componat aut si aliquis illi malle fecerint siue de habere quomodo de alia intencione tota in duplo componat. Homo qui

fuert firidore et non se inde uoluerit emendare usque tres vices per manum Concilii aut cusculator fuerit et non se voluerit emendare per forum sintrie domum suum destructum sit per forum sintrie sex homines debent iurare pro homicidio pro aliquod quoque iuramentum tres homines et numquam plus nisi pro homicidio. Millites sintrie castello debent testimoniare cum omnes milites terre Regis exceptis Regem pedites similiter milites sintrie qui bene seruierint suum alcaide recipiant de illo 1^m donum bonum semel in anno : homo qui voluerit acciperit mulierem per mandatum de suos parentes det ei in dote sua 1^a fustam et 1^a zapatas et 1^a cintam et 1^a pelle et 1^a manto et 1^a solidos in fiadoria pro benedictione sed si postea penituerit quantum dederit tantum perdat et ipsam fiadoriam pectet. Et si mulier penituerit aut noluerit aut parentes eius quantum de eo acceperit tantum reddat sed postea suam fiadoriam homicida et refuga qui ibi confugerint retineantur seruus similiter exceptis si fuerit de rege : clerici habeant morem militum. Clericus sit naturalis et per forum sintrie non perdat suam ecclesiam sed habeat illam pro hereditate nisi fecerit talia facinora pro quibus debet et amittere ordines pro nullo homine neque per regem neque per episcopum set nos moratores supradicti castelli pro isto bono foro quod nobis rex noster et vxor eius dant promittimus illis fiddle semper obsequium et contra homines eorum inimicos ponamus corpora et habere. Et si tempus uenerit quod illas raualdes sintrie Rex uoluerit populare singulos casales cum suis hereditatibus accipiant illi qui castelum morauerint. Clericus sintrie debent seruire suo episcopo et habeat rationem in domo episcopi. Episcopus det ad illum semel in anno 1^m donum bonum Era m. c. LX. n. v. idus ianuarii. Ego alfonsus gratia dei rex Portugalensis simul cum vxore mea Regina mahalda roboro + et confirmo + istam kartam. Et siquis uenerit uel uenerimus qui hoc factum irrumpere uoluerit pariat quingentos aureos et cum belzebub sit excommunicatus. Sint autem termini eius terra pro laborare aut pro plantare sedeat almesquez aquas discurentes et ad outeiros et quomodo diuidat per uiam publicam que vadit sub caprillis usque ad montem aquas uertentes ad outeiros et quomodo diuidat per chilaios usque ad flumen galamar et si plus crescerent gentes crescant ad illos hereditatem per placere Regis. Dapifer Curie fernandus captiuus test. pelagius zapata gunsaluus de saussa Petrus fernandiz donnus valaseus gunsaluus rodriguiz menendus moniz laurencius venegas sancius nuniz Egeas archidiaconus ecclesie ulixbon. confirmo hoc factum signifer petrus pelagii princeps vlixbon. alfonsus menendi conf. Princeps colimbrie rodrigus pelagii, princeps santaranensis Johanes Ramiriz conf. Magister albertus notarius regis scripsit. —Alfonsus Rex portugalensis— Regina mahalda —Magister albertus.

Ego sancius dei gracia Portugalensis Rex una cum uxore mea et filiis et filiabus meis hanc kartam roboro et confirmo in Era m. cc. xx. vii. Donus petrus alfonsi signifer Regis conf. Ruy vaasquiz conf. Donus L. ribeira conf. Ruy fernandiz pretor sintrie conf. Julianus notarius curie conf. Fernandus bispo test.

FERREIRA

FERREIRA

1156

Autographum. Consutum chartae municipii Ferreira d'Aves inuenitur. Vide ea quae in rubrica ejusdem chartae prenotauimus.

In dei nomine. Hec est carta conuentionis et firmitudinis que magistro galdino et arnaldo da rocha ceterisque tenpli fratribus insimul iunctis cum pelagio fernandiz et pelagio petriz et uxoribus eorum uidelicet marina soariz et maior soariz placuit fieri de illa nostra uilla que appellatur ferreira quam insimul habemus. Ita scilicet ut illa que olim facta fuit particio inter nos et nostra posteritatem et nostros successores firma et incommutabile permaneat. Talem igitur inter nos facimus conuentionem ut quicumque huius uille habitator aliquam calumpniam fecerit unusquisque dominis suis factam calumpniam componat. Si uero clericus seu aliquis ecclesie habitator siue uir siue femina calumpniam perpetraverit, hec tale calumpnia omnibus dominis uille equaliter sit componenda. Et sicuti unusquisque dominium in uilla habuerit ita in clerico et in ecclesia et in omnibus que ecclesie sunt. Siquis uero montis uel fluminis cautum irrumpere ausus fuerit omnibus communiter dominis x quartarios pectet medium dominis et medium ad concilium et quicquid a monte uel flumine acceperit ei auferatur. Alias autem calumpnias que facte fuerint siue in ecclesia siue in monte siue in flumine seu aliquo alio loco ille qui fecerit domino tantum suo componat. Quod si aliquis homo extraneus siue uiator uel quicumque qui non fuerit de nostris superueniens ibi calumpniam fecerit illam utique calumpniam omnibus communiter dominis componenda statuimus. Si uero aliquis nostrum super hec omnia supradicta aliquid irrumpere uel confringere ausus fuerit nullo modo sit ei licitum sed pro sola temptacione quantum super hac conuenientiam inquesierit tantum in duplum componat et hoc nostrum

scriptum in sempiternum firmum obtineat robur. Facta conuentionis carta mense iunio Era m.^a c.^a lxxx.^a iii.^a Nos uero supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram bonis hominibus confirmamus et propriis manibus hec signa facimus —

Qui presentes fuerunt, Petrus oidiz test. —Didacus toereiz test. —Gonsaluus sanchiz test. —Gonsaluus oidiz test. —Egas uenegas test.

Johannes dec. notuit

RODINA

REDINHA

1159

Chartae duae hoc forale continentis, ejusdem aetatis, nec verbo quidem dissimiles, in Archivo Publico supersunt. An autographae sint dubitamus. Illam, quae ab antiquis temporibus in ipso archiuo asservatur, ex scrinio municipii de Redinha ad cartophylacium regium initio saeculi XVI fuisse aduectam credendum est. In tabulario conventus Thomariensis, quod aetate nostra Publico Archivo annexum est, alia invenitur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego magister Gualdinus una cum conuentu fratrum nostrorum templi militum facimus kartam firmitudinis de bono foro hominibus in rodina habitantibus tam presentibus quam futuris de iure et foro quod populatores habere debent iure perpetuo. De omni labore quod laborauerint decimam partem domino fideliter tribuant. Et in areaticam unam talecam tritici. Et in seruicio unam fugazam de duobus alqueires tritici et unum caponem. Clericus de sua hereditate similiter forum faciat. Siquis hereditatem suam uendere uoluerit uendat suo uicino tali uidelicet pacto ut forum domino suo integrum tribuat. Nulli homini de rodina sit licitum alicui suam hereditatem dare uel testamentum facere nisi ad nostram ecclesiam aut militibus templi ita ut kasal nec forum dominus perdat. Laborator non faciat forum de montaria. Montarius qui in monte unam noctem uel plus manserit det unum conelium cum sua pelle, sin autem nichil det. Et de omni uenatu lumbum costale det. Mellitor mediam libram cere tribuat. Non sit inter uos calumniam nisi raussum et homicidium et stercus in ore et casa disrupta cum armis aut cum feridas aut fregerit portas et intrauerit domum per uim in cauto uille d solidos pectet. Et furtum. Omnes istas calumnias sint pectadas per forum terre palumbaris. Siquis aliquid tortum alicui fecerit coram iudice et iusticiis illi satisfaciat sine pecto. Iudex honorem debitum habeat et suum signum stabile sit. Facta karta confirmationis et roboracionis Mense iunio in era m.^a c.^a lxxx.^a vii.^a Ego magister G. una cum fratribus meis qui hanc kartam siue forum facere iussimus propriis manibus roboramus. Siquis uero hoc forum frangere uoluerit sit maledictus.

Frater arnaldus conf. —Frater suerius conf. —Frater Petrus riuus frigidus conf. —Frater mancius conf. Petrus test. —Fromaricus test. —Martinus fromarici test. Egeas clericus notuit.

CELEIROUS

CELEIRÓS

1160

In Regestis Inquisitorum, quae titulum Liber II Alphonsi III prae se ferunt, nobis superest unicum exemplar hujus foralis, quod hic juris publici facimus.

In nomine domini. Ego Rex Alfonsus una pariter cum filiis meis in domino deo eterno salutem amen. Ideo placuit mihi ut facerem cartam de Celeirous uobis populatoribus cum omnibus suis terminis nouis et antiquis scilicet faciatis ibi viii^{to} coyrellas et de unaquaque coyrela in foro debetis dare 1° quarteiro de tritico 1° de centeno 1° de ordio uel milio et istos tres panes quale habueritis post quinque annos 1° modio uini pro nostra parada 11os panes de almude medio tritici et medio secunda 1° almude de uino 1° almude en ceuada per taligam et quartam

de constantim : pro carne 1^a pelle conelii. In condado de vrso manus de porco magno et de ceruo magno lunbo. Non pectetis nisi m^{as} calupnias si eas feceritis per inquisitionem bonorum hominum : iussores (*sic*), furtum sabudo, homicidium, rausum, similiter per directum ad apostelia non respondeatis : homicidium x morabitos fiaduria 1° blacale ille homo qui directum non quesierit dare det illum blacalem concilio et 1^a pelle conelii ad iusticiam de concilio. Ponatis maiordomum unoquoque anno ex uestris conuicinis per quem nos habeamus nostram rendam et supradictas calupnias si eas feceritis. Nullus sit ausus intrare in vestra uilla causa male faciendi et si ibi male fecerit pectet mihi mille solidos bone monete. Mulier uidua que se uoluerit casare det pro balugas 1^a cera : non detis loctosam. Ille homo qui tenuerit illam rendam teneat 1° anno et non sit ei renouata et demus nos nostram cupam ut mittatis ibi nostrum uinum de renda et sedeat uinum de legare in tempore sancti michaelis sic uadatis in apilidum ut tornetis manere ipso die ad uestras casas istum forum et istam rendam qui sonat in istam cartam tantum detis et non plus : uestra decima detis ubi uobis bene seruerint. Habeatis uos istam villam cum omnibus suis terminis nouis et antiquis et faciatis inde nobis supradictum forum. Et sic omnis posteritas uestra in secula seculorum : termina istius uille quomodo diuidit Celeyroos cum sancta Marina et per lobo de habubeyra et quomodo diuidit per lumbo de Paradela quomodo ferit in uado de abregano et per carualias et per lumbo da azoreyra et ad campum de felgosa per cumeeyra aqua uertente deinde ad lousam deinde ad caput de villarino quomodo exparte cum Gouyianes ad foz de valle de melendo diaz et reiterat per uenam de pinom et uadit ad foz terra sancta aqua uertente et uadit ubi prius incoauimus et quomodo sparte cum sancta Marina. Si aliquis uenerit tam ex parte nostra quam ex aliena qui hoc factum nostrum inflingere uoluerit duplet uobis quantum quesierit et pectet domino Regi c^m morabitos et sit maledictus et excommunicatus et cum diabolo in inferno detrusus amen. Non respondeatis de apostilia. Facta karta sub Era m. a c. a LXXX. a VIII. a II° nonas decembris. Rex Alfonsus Regnate prouincia domnus Gundisaluus Archiepiscopus. Johannes aprestameiro cidelo. Ego Rex Alfonsus una pariter cum filiis meis manibus roboro et confirmo hanc kartam spontanea uoluntate.

Ermigius test. —Diacus test. —Sancius test. —Suerius conf. —Petrus fer. conf. —Pelagius conf.

Pelagius notuit.

Et ista non tenebat sigillum.

COVAS

COVAS

1162

Ex charta in scrinio monasterii Pombeiriensis asservata descripserunt exemplar huius foralis Academiae Scientiarum Olisiponensis sodales, qui, hoc saeculo ineunte, collectioni ac editioni monumentorum, ad antiqua comitia (cortes) Portugaliae attinentium, incumbere. In collectione ms. ab eis conflata foralis de Covas singulare nobis manet exemplar, quia Pombeiriense chartophylacium omnino perit.

In dei nomine. Ego miserationis et pii uidelicet spiritus sancti sub christi nomine ego Gondisaluus suariz et sua mulier Flamua diaz et fratre suo Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier Ausenda menendiz et abbas Petro gondesendiz de Palumbeiro Monio ermegildiz cum suos fratres et sorores Marina diaz in domino deo eterno salutem amen. Magnus est enim titulus donationis in qua nemo potest actum largitatis inrumpere neque foris legis proicere sed quicquid libenter amplecti. Denique lex canet gotorum ut rem donatam si presentibus tradita fuerit nullo modo repetatur a donatore sed per testes et per scripturam convincit. Ideo omnia supradictus ego Gondisaluus suariz et sua mulier Flamua diaz et suo fratre Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier Ausenda menendiz et abbas Petro gondesendiz de palumbeiro Monio ermegildiz cum suos fratres et sorores et Marina diaz facimus a tibi Egas pelaici kartam de hereditate nostra propria quam habemus de parentorum nostrorum et de ganantia pro ubi illi potueritis invenire cum suis locis terminis nouissimis et antiquis et cum quantum in se obtinet aprestitum hominis est. Et habet ipsa hereditate jacencia in loco predicto ubi uocitant Couas. Terminos suos monte cogia quomodo sparte aqua acima de carualiaes et per carreira apro parietes ruias et castro Oliueto quomodo fer in dorio per uena de alia parte per mantelina per uia de gouyianes et fer in cereisina et admus a uobis ipsa hereditate pro foro sedeant xxⁱ populatoribus qui dent renda unusquisque 1° quartoiro de trecigo et alium de secunda et II puzales de uino et taligam de legumina per mensuram colimbrianan et singulos manipulos de lino in tribus uirgis, et de uenatum lonbo et de urso II^{as} manus, et calum-

nias quod si aliquis ferrum acceperit contra alium v morabitos componat et alias calumnias quas inter se habuerint iudicent illas in homines de concilio et de illa iudicata media parte a palacio et media concilio sibi retineat, et illi qui dederit iusticia de uno ad alium in unoquoque anno non det nulla renda, et ille homo sedeat de concilio et non darem manaria nec balugus et darem lutosa vi morabitos de concilio. Et siquis aliquis illorum uoluerit uendere hereditate quam habet in illa uilla uendat a uicino uende di po v annos ex quo intrauit in illa uilla uendicata est de dar directo unum ad alium fiadoria una xxxx^a panes de mediatate un^{or} de tritico, porco de un^{or} ceras uino singulos almudes ceuada singulos almudes per medida de concilio. Carreira et apelido ipso die a sua casa. De condado vi de piscar. Facimus cartulam donationis de illa hereditate Couas ut habeatis uos ea ex datum nostrum firmiter in cunctis tenporibus seculorum uendendi donandi testandi, faciatis inde quod uolueritis uos et omnis posteritas uestra. Siquis tamen quod fieri non credimus aliquis homo uenerit uenerimus tam nos quam gens nostra propinquis uel quam extraneis que nos ad iudicium deuendicare non potuerimus aut uos in uoce nostra nos uoluerimus autoricare uel uendicare post parte uestra quantum uobis calumniauerint uel calumniauerimus tantum uobis fuerit melioratum et hunc factum nostrum e nostra uita non sit uiolatum sed stantem et permanentem plenam habeat firmitatem et roborem usque in seculum seculi. Et qui ista karta uoluerit rumpere pariat ipsa hereditate duplata uel quantum fuerit meliorata et insuper iudicato, et insuper sit maledictus et excommunicatus et cum judas traditore abeat participium in die iudicii amen. Facta karta die quo heri v.º nonas marcii Era m.ª cc.ª Ego Gundisaluus suariz et Flamua diaz et Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier et abbas Petrus gondesendiz de palumbeiro et Monio ermegildez cum fratres meos et Marina diaz in hanc kartam manus nostras roboramus ad uobis populatoribus. Gondisalbus test. Sueiro test. Menendus test. Pelagius notuit.

THOMAR

THOMAR

1162

Singulare hujus foralis exemplar latino-barbarum extat in libro Publici Archivi qui inscribitur Foraes Antigos de Leitura Nova circa dimidium saeculi XVI conflato. Translationem antiquo portugalsensi idiomate adjecimus, quae in codice Livro II das Escripturas, sic dicto. tabularii conventus Thomariensis nunc in Archivo Publico asservato, reperitur.

In dei nomine Amen. Ego Magister Gaudinus vna cum fratribus meis vobis qui em Thomar estis habitaturi maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis et filiis uestris et progeniis fratribus templi salomonis in fide permanentibus placuit nobis facere cartam firmitudinis de iure hereditatum uestrarum quas ibi populatis et de foro atque seruicio. In primis ut nunquam faciatis nobis senaram. Et de perda de fossado non detis nisi ad zagan duas partes et uobis remaneant due. Et de azaria et de tota illa caualgada in qua non fuerit rex nobis quintam partem vobis quatuor partes absque vlla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera. Et si acceperit in coniugium vxoren tributarii omnis hereditas quam habuerit sit libera. Et si tributarius potuerit esse miles habeat moren militum. Millites habeant suas hereditates liberas. Et siquis militum venerit in senectute vt non possit militare quandiu vixerit sit in honore militum. Et si miles obiecit vxor que remansserit sit honorata ut in diebus mariti sui. Et nullus eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine voluntate sua et parentum suorum. Siahon non eat domum alicuius sigillare. Et si aliquis fece-

Em nome de deus amen. Eu Mestre gualdim em sembra com os meus freyres a vos que em thomar sodes moradores grandes e pequenos de qualquer ordin que seiades e aos vossos filhos e aas uossas geerações prougue a nos freires do temple permenseantes na fee de salamon fazer a vos huma carta de firmidoen do direito dos vossos herdamentos os quaes hi pouoades do foro e do seruico. Item primeiramente que nunca a nos fagades seara e de roubo e de forçado non dedes senon a ho adail as duas partes e a vos fiquem has duas e da caria e de toda aquella caualgada em que elRey non for a nos a quinta parte e a vos as quatro partes sem nenhuma alcaidaria, se alguns dos caualeiros comprar vinhha ao peon seja libre e se casar com a molher do peom toda que ouer seja liure e se o peom poder seer caualeiro aia foro de caualeiro. Caualeiros aiam sas herdades liures e se algum dos caualeiros veer a vilice e non posa seruir em caualaria em quanto viuer aia homrra de caualeiro e se o caualeiro morrer a molher que ficar seja homrrada como em dias de seu marido e nenhum filhe esta ou filha doutro qualquer por molher sem vontade sua e de seus parentes. Sayom non vaa seelar casa

rit aliquid illicitum veniat in concillium et iudicetur re-
ete. Et iudex et alcayde sint vobis positi sine ofrecione.
Clerici thomar habeant in omnibus honorem militum in
vīneis et terris et domibus. Et si alicui militum obierit
equus et non potuerit emere alterum nos dabimus ei. Et si
non dederimus stet honoratus donec possit habere vnde
emat. Infançon et aliquis homo non habeat in thomar do-
mum neque hereditatem nisi qui uoluerit habitare nobis-
cum et seruire sicuti uos. In illas acenias non detis plus-
quam quartam decimam partem sine ofrecione. Pedites
dent de ratione quantum solent dare pedites de colim-
bria per quartarium de xvi alqueres sine brachio posito
et tabullam. De uino et lino dent octauam partem. Et de
madeira que aducunt pro vendere dent octauam par-
tem. In lagaradicam de uino de quinque quinalles in-
ferius dent almude et si super fuerit dent quartam sine
ofrecione et jantare. Nullus milles extraneus intret do-
mum alicuius syne uoluntate domini domus. Si aliquis
laborator habuerit inicoonem non faciat cum ea aliquod
fiscum. Almoqueueres faciant vnum seruicium in anno.
Et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum
uoluerit transire ad alium dominum vel ad aliam ter-
ram habeat potestatem donandi seu uendendi suam he-
reditatem cuiuscumque uoluerit qui in ea habitet et sit
noster homo sicut vnus ex uobis. Atalhais ponamus
nos medietatem anni et uos medietatem. Non detis por-
taticum vel alcauallam aut cibariam custodibus ciuitatis
uel porte. Tomar nunquam damus per alcauallan ali-
cuy. Hoc forum et hanc consuetudinem coram probis
hominibus deo donante statuimus atque concedimus et
tam a nobis quam a successoribus nostris perpetuo et
illibitate tenendum firmamus. Siquis uero quod fieri
non credimus aliquis successorum nostrorum Magister
siue fratres seu alienus hoc nostrum statutum infrin-
gere uoluerit iuxta dei uoluntatem confringatur et pereat
cum diabolo et angelis eius sine fine puniendus nisi
digna satis se emendacione correxerit. Facta firmamenti
carta mense nouembro Era m.^a cc.^a Regnante domno ill-
defonso portugalensium rege Comitum henrrici et regine
Tarasie filio magni regis illdefonsy nepote. Pellagius
deonus notauit. Petrus pelagii, Gondisaluus de Sausa
dapifer, Donus Rodericus comes, Donus ticion alcayde
de Colimbria, Donus guian alcayde de Sanctaren.

de nenhum caualeiro, e se algum caualeiro fazer algu-
ma cousa desconuenhauel venha ao conçelho e seja jul-
gado dereitamente : o juiz e o alcaide sejam a vos postos
sem ofreçon. Clerigos de thomar ajam em todallas cou-
sas homrra de caualeiros em vinhas em terras e em ca-
sas e se a algum dos caualeiros morrer o cauallo e não
poder auer omde compre outro nos lbo daremos e se
lho non dermos estê homrradamente atee que possa auer
onde compre outro. Emfançon nem algum homem nam
aja em thomar casa nem herdade saluo quem quiser mo-
rar vosco e seruir come uos. Em nenhuma asenhas non
dedes mais ca de xiiii partes huma sem ofreçom : peoes
dem de raçom quanto soen dar os peoes de coimbra per
quarteiro de xvi alqueires sem braço posto e sen tauoa,
de vinho e de linho den a oitaua parte, de madeira que
tragam pera vender den a oitaua parte. En lagaradiga
de vinho de çinquo moyos a fundo dem hum almude e
se mais for dê huma quarta sen ofreçon e sen jantar :
nenhum caualeiro estraynho entre em casa dalgum sen
uontade do senhor da casa : se algum laurador ouer
eiuicon nom faça com elle foro. Almocreues façam hum
seruiço em no anno e antre uos non seja nenhuma amea-
ça : e se algum dos uossos quiser yr a outro senhorio ou
a outra terra aja poder de doar ou de vender o seu her-
damento a quem quiser que en elle more, e seja nosso
homem assy come hum de uos. Atalayas ponhamos
ameadade do anno e uos ameadade : non dedes porta-
gem nem alcauala nem de comer aas guardas da çidade
ou da porta. Thomar nunca a damos por alcaualla ál-
gum. Aqueste foro e aqueste custume com boos homeens
deus querente stabelecemos e outorgamos assy a uos
come aos uossos successores perdurauelmente e firma-
mente teer o firmamos sem nenhum corrompimento : se
alguem a qual cousa ser feita non creemos dos nossos
successores o mestre ou os frades ou outro estrainho
aqueste nosso stabilicimento quebrantar quiser da vin-
gança de deus seja quebrantado e pereça con o diabo
e con os seus anjos e sem fim seja atormentado saluo
se correger as cousas dignas asás per emenda. Feita a
carta de firmidoen no mes de nouembro Era mil cc.
Reynante dom Afonso Rey de Portugal filho do conde
dom Anrique e da Rainha dona tareja neto do gram
Rey dom Afonso, Dom payo dayam a notou testimu-
nhas dom tiçom Alcaide de sanctarem, pedro pirez al-
ferez, gonçalo de sauja, dom Rodrigo conde.

MOLAS

MOS

1162

Ex Libro Regestorum qui Liber II Alphonsi III dicitur, deprompsimus. Nullum aliud, nobis cognitum, hujus foralis exemplar superest.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Rex Alfonsus do et concedo a uobis concilio de molas ad popular illo castello qui uocatur molas per foro de salamanca : ut illos homines qui ibi populauerint habeant foros bonos quomodo habent homines qui bonos foros habent. Et non detis michi nec ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi septima parte de ccc solidos in apreciadura per concilio et per manu dalcaldes. Et nullo pecto nec nulla callumpnia non intret ibi nec meo meirino nec iudice nisi totum per iudicium de alcaldes. Et faciatis fossado una uice in anno uadant tercia parte de caualeiros et duas partes stent in illo castello. Et illa tercia qui habuerit ire in fossado et non fuerit pectet in fossadeira v solidos in apreciadura dalcaldes. Et non faciatis fossado nisi cum uestro seniore una uice in anno ita ut leuetis panem calidum in alforges et ipso die reuertatis ad uestrum castellum : pedones et clericos non faciant fossado. Et non intret ibi nuncio de nullo homine nec maneria per foro molas. Et qui in termino de moas filia aliena rouxauerit extra sua uoluntate pectet ccc solidos ad rancuroso et exeat omizieiro. Si aliquis inter uos in mercado aut in ecclesia aut in concilio plegado a pregom ferida fecerit a suo uicino pectet Lxxxx^a solidos a concilio per manu de alcaldes. Et de quolibet furto colligat suo domno suo cabdal et pariat illa callumpnia et det septima a palacio per manu de alcaldes. Et qui domum fecerit aut uineas uel sua hereditate et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit seruiat illi sua hereditate ubi mortuus fuerit. Et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit per foro de molas. Et caualeyro de moas stet pro infanzon de totas alias terras in iudicio et in iuramento troucant super illos cum duos iuratores. Et pedones de molas stent pro caualeiros uilanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento troucant super illos cum duos iuratores. Et homines qui de terra sua exierint pro omicidio aut cum muliere rousada aut cum seruitute uel cum alia callumpnia qualquer sedeat tornet se ad concilio de molas et sedeat solto et defendudu per foro de molas. Et non ducat mulier aliena qui benedictione habeat cum suo marito. Et si hominem de aliqua terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de molas intratum fuerit et aliquos inimicos post illum intrarent et pignora illi tullerint aut male illi fecerint pectet quingentos solidos ad concilio et illos liuores, et duplet la pignora a suo domno. Et hominem de alia terra qui caualeiro de molas descaualgar pectet Lx^a solidos ad rancuroso. Et qui hominem de molas priser in prisone pectet ccc solidos a rancuroso. Et si homine de molas priser aliquo homine de alia terra pectet v solidos. Et si homine de molas pro qualibet fiaduria a medio anno non fuerit riquirido sedeat soltum, et si mortuum fuerit sint filii et uxor eius liberi. Et homines de moas non soluant pignora pro seniore nec pro meirino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de moas non caualeiros nec uiduas nisi pedones per manu de alcaldes, dent pozadat usque tercia die. Et homo qui bestia caualar habuerit non det pousada. Mulier uidua qui non habuerit filio de xv annos cum quo se contineat non faciat foro. Et homines de moas qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat a suo sinal de alcaldes et det fiador a uinida de suo senior, et faciatis que mandarent et callumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior et non et seruiat a nullum hominem nisi a suo senior in cuiu solar sederit. Et senara aut uineas de molas tal pecto habeat quale de populatores. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit qui post illum intrauerit et in sua casa illum matar pectet ccc solidos ad rancuroso. Et qui mulier aforciar et illa uoces mitendo uenerit usque tercia die si presa non fuerit et ille cum xii homines non se potuerit delimdare pectet ccc solidos. Et qui mulier aliena percusserit pectet xxx solidos a suo marito et non responde sen rancuroso a nulla callunia ergo a furto descoberto et a rousu et ad omicidio. Et hominem de moas qui fiadores parar pro aliqua causa qualibet sedeat ad iudicem, et illo fiador outorgar cum duos homines contra illum et ille noluerit colligere et super ipsum illum occiderint, dent singulas peles de conelios et sint soltos. Et palacio del senor de moas habeat callumpnia comodo de uicino, et tota villa habeat uno foro. Et homo de moas qui fiador intraret et contentor non li socorrer qual fiar tal pecte. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat soltus de fiaduria. Et de suspecta de x solidos arriba feriant xii causas arredor, et iuret inde cum duos homines. Et det (sic) x solidos a iusu iuret cum uno uicino qualis inuenerit. Et toto homine de moas qui hereditate habuerit et non illa uender nem doar nec per sua manu pectar tornese a sua hereditate ubicumque fuerit. Et toto homine de moas qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fazendeira nisi per foro de moas. Et toto homine de moas qui mulier leyxar de benedictiones det i denarium ad iudicem. Et si mulier leixauerit

suo marito de benedictiones pectet ccc solidos medios a suo marito et medios ad palacio. Et si aliquis deroter aliqua casa cum lancas cum scutos dela porta a dentro pectet ccc solidos medius a suo domno et medios ad concilio. Et qui dederit a suo uizino cum spada pectet lx^a solidos ad rancuroso. Et qui dederit lanzada uel cuitellada et exierit de una parte ad alia pectet ccc solidos ad rancuroso et si non pasar de alia lato pectet lx^a solidos a rancurosu. Et de plaga unde osso exierit x solidos ad rancuroso cada osso. Et de alia plaga lx^a solidos ad rancuroso. Homo qui cum sua mulier sederit et fecerit omicidio aut callupnia pectet ille ad rancuroso et septima a paazo et mulier stet in pace cum suos filios. Et pro tota pignora si de concilio quomodo de palacio colligant fador pur a foro. Et nullus habeat defenssa nec monte et non prato nec pelago nisi toto de concilio. Et illo montadigo del extremo montent caualeiros de moas cum suo senior et prenda sua tercia. Et ganadu de moas non sedeat montado. Et de carrega de bestia caualar aut muar dent in portazem vi denarios. De azino iii denarios. De cesteiro iii mealas. De boue que ibi uendiderint uel de asino qui ibi conparauerint. De homines de fora vi denarios. De caualo aut de mulo aut mauro i solidum. Et de toto portadigo qui uenerit a molas ubi pousada priser prehendat sua tercia. Et de rouba de terra de mauros aut de christianos qui uenerint a moas dent quinta a palacio. En parada una octaua de ceuada et duos panes de tritico et uno denario a senior. Quicumque hec scriptura frangere uoluerit sit maledictus et excommunicatus et a corpore domini segregatus et cum iuda traditore in inferno collocatus amen. Ego Rex Alfonsus hanc cartam quam iussi facere roboro et confirmo. Hec sunt terminos de molas. Per lo portu de figueira et inde a parada de retaes et inde aa cidadona uedra de susana et inde aa parada uedra et inde ao rego das couas et inde a anta do serro du masouto et inde pela cabeza pignoza de cima de cerzedo et inde aa parada inter nos et mugadoiro et inde aa cabeza de fundo de freyxneda de dextro et inde ao uilar antigo et inde ou. auiado de dom s'grigo et inde en a tauaera aquas uertentes de salauor et inde aas penas ruiuas et inde ao pelago do cucu et inde en a serra do cubu aquas uertentes contra siladi et inde acima do rebenton et inde acima das cabreiras et inde aa turre de susaa de contra siladi et inde ao xeixo de sou uilar de lamelas et inde comodo sal en o colado da carualaosa et inde aa cabeza cauada et inde aa cabeza dalende u soutu du lamazedu et inde a fundo da fraga inter moas et macaeira et inde acima das olgas de pay martiis et inde aa cabeza de cima de cabreira aquas uertentes usque ad portu de figueira. Toto homine de moas qui suo senor demandar pro qualibet callumnia sanet illum per boca de alcaldes et non aforcet illum nec saquet illum de suo foro et recipiat iudicium qualli dederint alcaldes iurados. Et in quantum senior fuerit in villa non respondant ad nullum iudicium. Et tercio die postquam senor recexerit a uilla iudice pignoret et gaste unde habuerit rancura et compleat ei periudicium de alcaldes quomodo iacet in foro. Et ego Rex Alfonsus mando dare armas totas ad caualeiros et ad peones de molas cum quo defendant suum castellum. Ego Alfonsus portugalensis Rex cum meo filio et filiabus mando et concedo hos foros et terminos quos in hanc cartam mittere iussi. Habeatis igitur et possideatis uos et omnis posteritas uestra locum illum cum omnibus istis terminis suprascriptis foris uobis dico in molas morantibus. Siquis uero aliquis ex progenie mea filiis uel nepotibus aut qualiscumque sit qui hoc nostrum factum frangere uoluerit uel minuere maledicionem dei incurrat et sit maleditus et excommunicatus et cum iuda traditore in inferno collocatus et insuper pariet vi mille solidos de auro puro medios a rege et medius a concilio. Facta scripto hoc in Era m.^a cc.^a in mense decembrio. Ego Alfonsus rex in hanc cartam meas proprias manus cum meis filiis et filiabus roboro et signa facio coram testibus. Qui presentes fuerunt uiderunt et confirmauerunt, Domnus Petrus fernandi conf. — Domnus Gonsaluus de sousa conf. — Alcalde meende estrenia conf. — Pelagius cabelos test. — Nuniz de aluia test. — Petro uermuit test. — Dom iemundo test. — Petro neto test. — Petro christouois test. — Pay osoris test. — Petro cipriacis test. — Vermuu cresconis test. — Johanne oariz test. Johanne stenayz test. — Martin ciprianis test. — Gomez ueegas test. — Martin monaco test. — Petro fernandiz de freixeno test. — Dom monio ouelio de orrus test. — Pelay coeriz test. — Petrus rouco test. — Johanne. — Petrus presbiter notuit.

Et ista carta non tenebat sigillum.

A. Dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. uobis alcaldibus et concilio de moas salutem. Sciatis quod ego concedo uobis uestros foros et uestros directos sicut melius habuistis in tempore patris mei et aui mei et tenebo uos ad iusticiam et directum uestrum et de illis militibus quos michi misistis dicere quod timebatis uos de illis bene credatis quod ego defendam uos de illis et de aliis qui uobis uoluerint facere malum et tortum. Datum vinarane xi die aprilis Era m.^a cc.^a lxxxvi.^a

Et ista carta tenebat sigillum.

ELBORA

.EVORA

1166

Forale hoc ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. decerpsimus. Accedunt lectio-
nes variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II. Extat in Publico Archivo aliud exemplar recentius,
adeoque mutilum ut nihil prosit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego Rex Alfonsus filius Hen-
rici comitis et Regina Tharasia una pariter cum filiis meis Rege Sancio et Regina orraca et Regina Tharasia uo-
lumus restaurare atque populare Elboram. que a sarracenis abstulimus. Damus uobis forum et costume de ~~Auib~~
tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado et tertia pars remaneat in ciuitate
et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit a fossado pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro
homicidio pectet c solidos ad¹ palacium¹. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis pectet ccc solidos et vii.^a
ad palacium : et qui furtaret pectet pro uno nouem et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad pala-
cium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciaada et ille negaret det illa outorga-
mento de tres homines tales qualis ille fuerit ille iuret cum xii et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus.
Et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidele menti-
roso pectet lx solidos et vii.^a ad palacium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feri-
ret pectet lx solidos medios ad² palacium² et medios ad concilio. Et de medio de concilio vii.^a ad³ palacium³. Et ho-
mine qui fuerit gentile aut eredere que non seat meirino. Et qui in uilla pignores⁴ afflando et fiador et ad montem
fuerit pendrar duplet la pendra et pectet lx solidos et vii.^a ad⁵ palacium⁵. Et qui non fuerit a sinal de iudice et pi-
gnos sacudiret ad saion pectet i solidum ad iudicem⁶. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones exceptis
hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet x solidos pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et uno
iugo de boues et xxxv oves et uno asino et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mu-
liere pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui laxauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et vii.^a
ad⁷ palacio. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno
die pectet unum carnarium et si magis pectet las⁸ anguieras pro uno die vi denarios et pro una nocte i solidum.
Et qui feriret de lancea aut de spata⁹ polantrada pectet x solidos. Et si trouciret ad alteram partem pectet xx
solidos al quereloso. Et qui crebantauerit occulum aut brachium aut dente pro unoquoque membro pectet c
solidos ó lisiado et ille det vii.^a ad¹⁰ palacium¹⁰. Qui mulier alienam¹¹ ante suo marido feriret pectet xxx solidos et
vii.^a ad palacium¹². Qui moion alieno in suo ero mudaret pectet v solidos et vii.^a ad¹³ palacium¹³. Qui linde alieno cre-
bantauerit pectet v solidos et vii.^a ad¹⁴ palacium¹⁴. Qui conductario¹⁵ alieno mactaret suo amo colligat homicidio et
det vii.^a ad¹⁶ palacium¹⁶. Similiter de suo ortolano et de quarteiro et de suo monleiro aut de suo solarengo. Qui ha-
buerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domno
de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de Elbora sint liberi de foro. Milites de Elbora sint in iudicio
pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caual-
larios uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras uilla pectet x solidos et vii.^a
ad palacium. Ganado de Elbora non sit montado in nulla terra : et homine qui se nafragaret suo adestrado quam-
uis habeat alium sedeat excusado¹⁷ usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit
suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum
saione et sacudirent ei pignos outorget et saion et prendat concilio de tres collaciones et pindret pro lx solidos
medios al¹⁸ rancuroso¹⁸ et¹⁸ medios¹⁸ ad¹⁸ concilio¹⁸. Barones de Elbora non seam en prestamo dado. Et si ho-
mines de Elbora habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma sed currat per esqui-
sam aut reto. Et omnes qui quesierint pausar¹⁹ cum suo ganado in terminos de Elbora prendant de illis monta-
digo de grege das oues iii^{or} carneiros. De²⁰ busto de uacas i uaca. Isto montatico est de concilio. Et omnes

1 a palacio.
2 a palacio.
3 a palacio.
4 pignos
5 a palacio.
6 iudice.
7 a
8 as
9 espada
10 a palacio.

11 aliena
12 palacio.
13 a palacio.
14 a palacio.
15 conducterio
16 a palacio.
17 excusato
18 ad concilio et medios al rancuroso.
19 pausar
20 Et de

milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualeiros qui se perdiderint in algara uel in lide primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Elhora qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis talando aut leuando madeiram de montes prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignoret uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet LX solidos ad²¹ palacium²¹ et duplet ganatum quod prendiderint a suo domino, et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit pectet c morabitanos medietatem regi et medietatem concilio²². Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et susubeat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a ad palacium et insuper sedeat homicida²³. De portagem foro de trosel de caualo de pannos de lana uel²⁴ lino i solidum. De trosel de lana i solidum. De trosel de fustanes v solidos. De trosel de pannos de color v solidos. De carrega de piscato i solidum. De carrega de²⁵ asino²⁵ vi denarios. De carrega de christianos de conelios v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitanum. Portagem de caualo que uendiderint in azougi i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carnario iii mealias²⁶. De²⁷ porco ii denarios. De forom ii denarios. De carrega de pam et de uino iii mealias²⁸. De carrega de peom i denarium. De mauro quem uendiderint in mercato i solidum. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zeura ii denarios. De corio de ceruo et de gamo iii mealias²⁹. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de homines foras uille tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Alfonsus una cum filio meo Rege Sancio hanc³⁰ cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumperere uoluerit sit maledictus et excommunicatus³¹ amen. Facta carta iiii kalendas Maii sub Era m.^a cc.^a iiii.^a Comes domnus Valascus conf. Johannes archiepiscopus conf. Suerius Elborensis episcopus conf. Aluarus Vlixbonensis episcopus conf. Michael episcopus conf. Gundisaluus de sausa dapifer curie conf. Petrus pelagii signifer conf. Magister Albertus Cancellarius conf. Magister gualdinus conf. Menendus petri captiuus³² conf. Gondisaluus diaconus scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et illud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus dedit uobis moratoribus de Elhora concedo ego eis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea confirmacio et concessio in perpetuum firmum robur obtineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctaren mense Januario Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Ego Rex domnus Alfonsus et uxor mea et filii supranominati hanc cartam subscriptis roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurentius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Johannes petriz test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius curie.

21 a palacio
22 concilii.
23 omicidia.
24 uel de
25 dasno
26 mealias.

27 Del
28 mealias.
29 mealias.
30 hac
31 exquomunicatus
32 cautiuus

LINARES

LINIARES

1169

Oppidum Linhares de quo in hac charta agitur longe abest ab illo cui Ferdinandus Magnus concessit forale jam in lucem editum (pag. 343). Alphonsus I istud, cujus forale nunc juris publici facimus, in Montibus Herminiis (Serra da Estrella) fundavit : illud in provincia, quam Traz-os-Montes appellamus, Ferdinandus libertate ornavit. Textum nobis praebeuit Lib. Foral. S. Crucis Conimbric. lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei. Facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus port.¹ una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis vobis hominibus² de Linares qui ibidem populatores estis per mandatum meum siue qui uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis et habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis mihi nec progeniei mee nec ullo homini pro homicidio nisi septimum ad apreciadura³ per concilio et per manum de iudice. Et nullo pecto nec ulla calumpnia⁴ non intret ibi nec meo marino nisi iudice de uestro concilio. Et faciatis fossado illa una pars et la duas partes stent in illa uilla. Et de illa una pars qui habuerit ad ire in fossadu et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciatis fossadu cum uestro seniore nisi una uice in anno aut si plus uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossadu nec clerici. Et non intret ibi nuncio nec maneria de nulloquoque homine per foro de Linares. Et qui in termino de Linares filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem pectet ad palacium ccc solidos et exeat homicieiro. Siquis aliquis inter uos in mercato⁵ aut in ecclesia uel in concilio a precon ferido⁶ fecerit ferida ad suo uicino quod pectet lx solidos ad concilio et vii.^a ad palacium per manu de nostro iudice. Et de furto quolibet sedeat ibi suus dominus qui colligat suo cabal et de illa calumpnia⁷ parciat cum illo iudice per medium. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram perrexerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas nisi⁸ habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Linares. Et homines de Linares ubi habuerint iudicium uel iuncta cum homines de alias terras habeant medianito per lor couto de seu terminu. Et dono uobis foro quod stent caualeiros de Linares pro infanciones de totas alias terras in iudicio et in iuramento trouciant super illos cum n^o iuratores. Et illos pedones de Linares quod stent et trouciant super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et omnes qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum muliere rausada⁹ uel cum alia calumpnia¹⁰ qualibet sit nisi quod non adducat mulierem alienam et tornet se ad seniores de Linares sedeat solutus et defensus per foro de Linares. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicite aut cum pignora uenerit¹¹ et in termino de Linares intratus fuerit nullus post illum intret aut pignora tollat uel malum illi faciat pectet ad seniores de Linares d solidos et duplet illa pignora aut illos lioues. Et qui homines de Linares pignorauerit et in concilio non pecierit ad directum pectet ad seniores de Linares lx solidos et duplet illa pignora suo domno. Et homines de alia terra qui caualleiro de Linares descaualcare¹² pectet lx solidos. Et homines de Linares qui alterum descaualgar pectet v solidos. Et qui homines de Linares prendiderint in prision pectet ccc solidos. Et si homines de Linares prendiderint aliquem hominem de aliena terra pectet v solidos. Et si homines de Linares pro qualibet fiaduria a medio anno illo non requisierit sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii sui sint liberi. Et non soluant homines de Linares pignora pro seniore nec pro maiorino nisi pro suo uicino. Et non dent pausadas¹³ per foro de Linares caualeiros nec clerici nec uiduas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de Linares qui suos homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat ad sinal de iudice et dent fiador ad uenida de suo senior et faciant que mandarent et calumpnia¹⁴ qualibet fecerint sit de suo senior et vii.^a pars ad palacium. Et non seruiant ad ullum hominem nisi ad suum seniore¹⁵ in cuius solare sederit. Et sua senara aut sua uinea de illo Rege Alfonso tale pacto¹⁶ habeat quale de illos populatores. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactaret pectet ccc solidos. Et qui mulierem alienam ferierit pectet suo uiro xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui mulierem aforciauerit et illa uoces mittendo

1 portugalensis
2 homines
3 apreciadura
4 calumpnia
5 mercado
6 feridu
7 calumpnia
8 ubi

9 rousada
10 calumpnia
11 uenerint
12 descaualquarem
13 pausadas
14 calumpnia
15 senior
16 pecto

uenerit et ille cum duodecim non potuerit se inde deliberare ccc¹⁷ solidos. Et homines de Linares qui fiador pararent pro qualibet causa pecierint et ille fiador autorgar¹⁸ cum duos homines contra illum et ille non quesierit colligere et super ipsum eum mactauerit nos toto concilio ad illo pectet. Et palacium de illo Rege et de Episcopo habeat calumpniam¹⁹. Et tota alia uilla uno foro, et alio palacio non habeat calumpniam²⁰. Et homines de Linares qui fiador intrar et ententor non li uuiar (*sic*) qual fiaduria fiar peitar tal. Et si ententor habuerit mittat illum in manus et sic exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de x solidos ariba feirant duodecim casas a deredor et iurent duo homines. Et de x solidos a iuso iure siui outru qualem agar quod uicinus sit. Et toto homine de Linares qui se tornar ad alium senior qui illi benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per foro de Linares. Et dono uobis foro quod non habeatis alium senioreni nisi regem aut filium suum aut quem uos concilio quesieritis. Et toto homine de Linares qui deserdadu fuerit et per sua manu non pectar quomodo se torne ad sua hereditate ubi fuerit illa sine ulla calumpnia²¹. Et toto homine de Linares qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossadu nisi per foro de Linares. Et toto homine de Linares qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam pectet i denarium ad iudicem. Et si mulier laxauerit suum maritum quem ad benedictionem habeat pectet ccc solidos medios ad palacium et medios ad suum uirum. Et de rotela de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos medios ad suo domno et medios ad palacium. Et qui dederit ad suo uicino cum spata pectet xxx^a solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit lanzada ad suo uicino et exierit de una parte ad aliam pectet xx solidos et vii.^a ad palacium: et si non troucierit x solidos et vii ad palacium. Et de plaga unde osso exierit pectet x solidos cada²² osso et vii.^a ad palacium. Et de plaga v solidos et vii ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat suo fiador pro a foro. Et dono uobis que non habeat nulla defesa nec nullo monte nec ullo pelago nisi illo de toto concilio. Et sunt uestros istos terminos quomodo exparte cum gaudela et cum felgosino. Et ex alia parte quomodo exparte cum celorico. Et ex tercia parte quomodo exparte per mondecum cum algodres. Et est terminus eius contra eidaniam per iugada de barrelas et inde per summum de lomba farta et exinde sicut diuiditur cum celorico. Et illo montadigo del extremo que montem caualeiros de Linares cum suo senior et prendant sua tercia. Et illo montadigo de ganato²³ de Linares non sedeat montadigo. Et de illa carregadura dent in portadigu i arenzo. Et de caualo i solidum et de mulo i solidum et de asino uel de boue vi denarios. Et de toto portadigu qui uenerit ad Linares ubi pausada prenderit prendat suam terciam. Quicumque hanc scripturam infringere uoluerit sit excommunicatus et dampnatus²⁴ in perpetuum. Amen. Ego Rex Alfonsus Port. una cum filiis nostris uobis toto concilio de Linares hanc cartam de bono foro roboramus et confirmamus. In Era m.^a cc.^a vii.^a mense Septembrio. Qui presentes fuerunt et audierunt testes sunt, Bracare Archiepiscopus domnus Johannes conf. Viseo episcopus domnus Gunsaluus²⁵ conf. Lameco episcopus domnus Menendus conf. Colimbrie episcopus domnus Michael conf. Portugalis episcopus domnus Petrus conf. Vlixbone episcopus domnus Aluarus conf. Elbore episcopus domnus Suarius²⁶ conf. Comes Valascus curie²⁷ dapifer conf. Fernandus alfonsi Regis signifer conf. Pe. fernandi regis Sancii dapifer conf. Nuno fernandi eius signifer conf. Suarius²⁸ menendi extremature dominus conf. Valascus fernandiz²⁹ conf. Petrus saluadoriz conf. Magister Albertus Cancellarius. Ego Rex Alfonsus dedi pro foro a populatores de Linares de hereditates trasanas, et quinque annos ariba que non respondeant.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Linares istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus Rex donus Alfonsus bone memorie. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Octobri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam³⁰ roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P.³¹ Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius³² Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitanensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.³³ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus G. suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Jo. fernandiz³⁴ conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendiz test. Johannes pelagii test. Petrus petriz test. Gunsaluus menendiz Cancellarius domini regis. Johannes martiniz³⁵ scripsit.

17 pectet ccc.
18 autorquar
19 calumpniam.
20 calumpniam.
21 calumpnia.
22 quada
23 ganado
24 dampnatus
25 gonsaluus
26 Suerius

27 curie Regis
28 Suerius
29 fernandi
30 illam
31 Pe.
32 Suerius
33 Pe.
34 fernandi
35 martini

ULIXBONA, ALMADANA, PALMELA, ALCAZAR

MAURORUM IBI LIBERE DEAGENTIUM FORALE

FORAL DOS MOUROS FORROS DE LISBOA, ALMADA, PALMELA E ALCACER

1170

Nobis textum hujus foralis suppeditavit Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. Ex Lib. Regestor. Alphonsi II, atque ex codice Publici Archivi, qui Livro 1 de Proprios de Reis e Rainhas inscribitur, lectiones varias desumpsimus. Accessit translatio pristino idiomate vernaculo, in Ordinationibus, sic dictis, Alfonsi V (L. II Tit. 99) inserta.

In dei nomine. Ego Rex Alfonsus portugalis una cum filio meo Rege Sancio facio cartam fidelitatis¹ et firmitudinis vobis mauris qui estis forri in vlixbona et in almadana et in palmela et in Alcazar ut in mea terra nullum malum² iniuste recipiatis. Et ut nullus meus christianus neque iudeus super uos habeat nocendi potestatem sed ille quem uos de gente et fide uestra super uos pro alcaide elegeritis ipsemet iudicet uos. Et hoc facio ut uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria ganare potueritis. Et ut detis mihi alfitria et azoque et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes uineas meas preparetis et uendatis meos ficus et meum oleum quomodo uendiderint habitatores uille tercia parte de meis minus. Hec igitur carta semper firmum habeat robur et nullus eam³ uobis³ audeat frangere neque foros uestros. Facta carta mense Marcio apud Colimbriam Era m.^a cc.^a viii.^a Ego predictus Rex Alfonsus una⁴ cum⁴ filio⁴ meo⁴ rege⁴ Sancio⁴ uobis mauris hanc⁵ cartam quam fieri iussi roboro et confirmo et hec signa inpono. Qui presentes fuerunt, Michael Colimbriensis episcopus conf. Comes Valascus conf. Petrus fernandiz conf. Fernandus alfonsi conf. Cerueira alcaide conf. Domnus Gualdinus conf. Suarius menendiz conf. Pelagius barragan⁶ conf. Petrus saluadoriz conf. Petrus fasion Regis scriba conf. Ego domna D.⁷ dei gratia Port. Regina hanc cartam roboro et confirmo. Ego T. regina eorum filia roboro et conf. Ego Regina domna S. eorum filia conf. Julianus notarius domini regis S. Domnus Menendus gunsalui conf. Johannes fernandi maiordomus curie conf. Egas pelagii test. Domnus S.⁸ Vlixbonensis electus conf.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port.⁹ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum.

N.º 1

6 baragan

1 hereditatis
2 maurum
3 uobis eam
4 et filius meus rex Sancius
5 quam hanc
6 brarcaran
7 Dul.
8 Sancius
9 deest

N.º 2

Et ut concessio mea¹⁰ et¹⁰ confirmacio¹⁰ maius robur obtineat¹¹ precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Et insuper do uobis pro foro ut nullus pauset in uestris domibus contra¹² uestram uoluntatem. Et hec carta fuit facta apud Sanctaren in mense Decembri in Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego¹³ et¹³ uxor¹³ mea¹³ et¹³ filii¹³ nostri¹³ supranominati¹³ qui¹³ hanc¹³ cartam¹³ fieri¹³ precepimus¹³ coram subscriptis eam roboramus¹⁴ et¹⁴ in¹⁴ ea¹⁴ hec signa fecimus¹⁵ +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus¹⁶ Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitiensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius Suarii conf. Domnus iohannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Gil ualascuiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Martinus petri test.

N.º 1

10 et confirmacio mea
11 optineat
13 facimus

N.º 2

10 et confirmacio mea
11 optineat
12 sine
13 Nos supranominati hanc cartam
14 roborauimus et
16 Sancius

MONTE-SANCTO

MONSINCTO

1174

Exemplaria hujus foralis quae supersunt inveniuntur in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. ac in Lib. Regestor. Alphonsi II. Ex primo codice textum hausimus : ex secundo lectiones varias.

In nomine patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex et filiis nostris Rex domnus Sancius et filia mea Regina domna Tharasia facimus cartam et scripturam firmitudinis omnibus hominibus tam presentibus quam futuris qui populare et habitare uoluerint¹ in ipso castello de Monte sancto ut nullum forum faciant in terra nostra neque calumpniam ullam neque intencionem aliquam pectent. Damus etiam illis forum ut ubicumque in terra nostra hereditates habuerint calumpniam uel uocem ullam pectent neque forum ullum faciant. Et si homo de Monte sancto iudicium habuerit cum homine de alia terra non det directum nisi ad portam de Monte sancto. Si homo de Monte sancto suum directum demandauerit ad hominem de alia terra et in iudicium uoluerit mittere sedeat ad portam de Monte sancto. Et si proua fuerit non sit facta nisi ad portam de Monte sancto. Sed ipsi tantum homines qui in predicto castello habitauerint dent nobis quintam ex omnibus que ex terra sarracenorum uel christianorum alterius regni lucrari acquirere potuerint. Damus etiam forum ut qui percusserit uel desonrauerit caballarium² de Monte sancto pectet ei quingentos solidos. Et qui percusserit peon pectet ei c solidos. Et caballarii de Monte sancto sint in iudicio pro infanzonibus³ de alia terra et pedones pro caballariis. Et ut homines qui habitauerint in hereditatibus de militibus de Monte sancto habeant talem forum qualem habuerint pedones de Monte sancto. Et qui habitauerint in hereditatibus peditum de Monte sancto habeant tale forum quale habent pedites de Monte sancto. Et homines de Monte sancto nullam portagen de terra nostra. Concilium de Monte sancto mittat inter se foros et custumes quales Siquis homo uenerit uel uenero qui hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in inferno dampnatus. Facta carta fori et roborata apud Colimbriam Mense Aprilis Era m.^a cc.^a xii.^a Ego Rex Alfonsus et Rex Sancius et domna Regina Tharasia cum manibus nostris roboramus +++++. Qui presentes fuerunt, Valascus fernandi test. Suarius uenegas test. Fernandus gunsaluiz⁴ test. Alcaide Gunsaluus de sena test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Monte sancto tam presentibus quam futuris istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex

1 uoluerit
2 caualleirum
3 infanzonibus

4 gusalui
5 deest

M. L. Tom. I.

100

domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpétuum robur obtineat⁶ precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit hec carta mense Octobri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus⁷ conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.⁸ Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pe.⁹ Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe.¹⁰ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurentius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz¹¹ conf. Domnus Fernandus fernandiz¹² conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendiz test. Martinus petri test. Johannes pelagii test. Petrus petri test.

6 optineat
7 deest
8 Suarius
9 Pelagius

10 Petrus
11 fernandi
12 fernandi

PALUMBARE

POMBAL

1174

Autographum hoc manet forale in Publico Archivo. Archetypum habuit forale Conimbricæ concessum a comite Henrico anno 1111.

In Dei Nomine. Ego magister gaudinus una cum fratribus meis uobis qui in palumbare estis habitaturi maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis, et filiis uestris et progeniis, fratribus templi salomonis ibidem permanentibus. Placuit nobis facere kartam firmitudinis de iure hereditatum ueststrarum quas ibi populatis et de foro atque seruitio. In primis ut nunquam faciatis nobis senaram. Et de preda de fossado non detis nisi ad zagam duas partes et uobis remaneant due. Et de azaria et de tota illa caualgada in qua non fuerit rex nobis quintam partem uobis quatuor partes absque ulla alkaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera. Et si acceperit in coniugium uxorem tributarii omnis hereditas quam habuerit sit libera. Et si tributarius potuerit esse miles habeat morem militum. Milites habeant suas hereditates liberas : et si aliquis militum uenerit in senectute ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum et si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti in diebus mariti sui. Et nullus eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine uoluntate sua et parentum suorum. Saion non eat domum alicuius sigillare. Et si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Iudex et alcaide sint uobis positi sine offretione. Clerici palumbaris habeant morem et honorem militum in uineis et terris et domibus. Et si alicui militum obierit equus et non potuerit emere alterum nos dabimus ei et si non derimus stet honoratus donec possit habere unde emat. Infanzon et aliquis homo non habeat in palumbare domum nec hereditatem nisi qui uoluerit habitare uobiscum et seruire sicuti uos. In illos molinos non detis plusquam quartam decimam partem sine offretione. Pedites dent de ratione quantum solent dare pedites de colimbria per quartarium de xvi alqueires sine brachio posito et tabula. De uino et lino dent octauam partem. Et de madeira quam adducunt pro uendere dent octauam partem. In lagaradiga de uino de quinque quinales inferius dent almude, et si super fuerit dent quartam sine offretione et iantare. Nullus miles extraneus intret domum alicuius sine uoluntate domni domus. Si aliquis laborator habuerit iuitionem non faciat cum ea aliquid fiscum. Almoqueueres faciant unum seruitium in anno. Et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum uoluerit transire ad alium dominum uel ad aliam terram habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet et sit noster homo sicut unus ex uobis. Atalaias ponamus nos medietatem anni et uos alteram medietatem. Et si nos atalaiam non tenuerimus nec uos teneatis nec pro tenenda aliquid detis. Non detis portaticum uel alcaualam aut cibariam custodibus ciuitatis uel porte. Palumbare nunquam damus alicui per alcaualam. Hoc forum et hanc consuetudinem coram probis hominibus deo donante statuimus atque concedimus et tam a nobis quam a successoribus nostris perpetuo et illibate tenendum firmamus. Siquis uero quod fieri non credimus aliquis successorum nostrorum Magister siue fratres seu alienus hoc nostrum statutum infringere uoluerit iuxta dei ultione confringatur et pereat cum diabolo et angelis eius sine fine puniendus nisi digna satis se emendatione correxerit. Facta firmamenti karta a constructione opidi anno decimo octauo mense iunio Era Millesima ducent-

tesima XII.^a Regnante domno ildefonso portugalensium rege comitis henrici et regine tarasie filio magni regis ildefonsi nepote et cum eo rege sanchio filio suo et uxore eius domna regina dulci nomine. Anno ab incarnatione domini Millesimo Centesimo septuagesimo quarto. Ego magister Gaudinus cum fratribus meis roboro atque confirmo. — Frater arnaldus de rochis conf. — Frater helias conf. — Frater domnus mancius conf. — Frater Petrus gonsalui conf. — Frater martinus petri conf. — Magister fernandus uidit — Frater Johannes garsiei capellanus in tomar conf. — Alfonsus roderici test. — Pelagius allius test. — Pelagius nuniz alcaide de tomar test. — Pelagius roderici iusticia de tomar test. — Petrus meendiz de porta test. — Martinus de Roma test. — Gonsalvus gallecus test.

Data fuit karta apud thomar concilio de polumbari per manus Saluatoris monachini maiordomi eiusdem castelli, et menendi rauuani militis ipsiusmet castris, qui cum magistro domno gaudino uenerunt ad tomar pro ipsa karta, concedente omni concilio atque rogante.

Martinus notuit.

THOMAR

THOMAR

1174

Dimidiato jam saeculo XII, Galdinus Pelagius, Templariorum equitum in Portugalia degentium magister, oppidis, quae partim ei sodalibusque suis rex concesserat, partim ipse Galdinus extruxerat, foralia dedit; quorum aliquae nuper edidimus. Castrum Thomar, quod anno 1162 municipalia statuta obtinuerat, alia nova mense junio anni 1174 accepit. Ipsa statuta eo anno ac mense data fuisse inuenimus castro Ozezari, circa ostium Ozezari fluvii (Zezere) dextra in ripa illa tempestate erecto, nunc penitus everso (VITERBI Elucidar., Verb. Tempreiros). Anno 1176 Palumbare oppidum, quod, ut vidimus, forale jam habebat, oblitterato primo, illud novum Thomariense sive Ozezariense adeptum est. Hoc Thomariense, cujus autographum desideratur, desumpsimus ex Libro qui inscribitur Liber scripturarum ordinis militiae Christi, ex tabulario conventus ordinis equitum Christi in Publicum Archivum delato. Accedit translatio antiquo sermone vernaculo, ex eodem tabulario.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iustitia et equitate regere ut in salomone legitur, diligite iustitiam qui iudicatis terram. Ideo ego Magister G. una cum fratribus meis diuino oraculo eruditus necessarium duximus rapinas et injurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitione lucrum nos esse consequuturos. Vnde in terra sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausam vel homicidium vel disrumperit domum cum armis vel cum feridas vel fregerit portas intrans in domum in canto ville pectet v° solidos. Siquis rausam vel homicidium extra villam LX solidos petet. Mando vt unusquisque accipiat vxorem suam quam habeat recabedadam vel filiam suam que adhuc non fuit nupta ubi eam innenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo sua tenet pro suo maladio accipiat eum vbique preter vt non frangat super eum portas vel precutiat aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso LX solidos vbique petet. Siquis percusserit cum armis molutis de suo grado

Em nome da santa trindade padre e filho e espiritu sancto. Amen. Porque deos todo poderoso direito juiz encomendou a todollos vsantes poderio na terra reger o pouoo a si sometudo em justiça e em igualdade assi como o leem em salomon, Amade justiça aquelles que julgades terra. Porem eu meestrê Gandin en sembra con os meus freires ençinado pella merce de deus enduzemos de neçessidade remouer as iniurias e as roubas do pouoo soiugado a nos. Consirantes mais e milhor en saude das almas ca en engano e prol das coussas temporaes seremos conseguidores, porende em a terra soo nosso poderio estabeleçuda taes damos degredos. Se alguem rousou ou homezio ou romper casa com armas ou com feridas ou quebrantar portas ou entrar casa no couto da villa peite quinhentos soldos. Se alguem rousou ou homezio fora da vila fezer sesenta soldos peite. Mando que cada hum filhe sa mulher que aja recabedada ou filha sua que ainda nom foi casada hu quer que a achar sen coonha, e o filho que seu padre tem em sa casa por seu manço bo filheo hu quer que o achar tirado que non brite sobrello portas, ou feira alguem sem coonha. Por merda em boca metuda em qualquer lugar que o faça peite sesenta soldos. Se

et per iram in cauto ville LX solidos petet, et si foras xxx solidos petet. Feridas consulendas istas sanet et non alias : qui querit amicos vel parentes vel arma vel troços cum quibus vadit ferire et percusserit per veram exquisitam LX solidos petet. Pro membro absciso LX solidos petet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustem secundum veterem forum colimbrie aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal dalcaide aut iudicis cum testimonio teneat. Domus alicuius non sigilletur nisi antea vocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit ante iusticias respondeat et ante comandatorem domus per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit ab illo quod suum est habere nom potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis nisi si fuerit de vsura, sed de vsura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes vero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus vnde potuerit habere exquisitam directam. Qui sciuerit veritatem et eam negauerit in exquisita componat quantum perdere fecit illi et domino terre aliud tantum et vltra in testimonium non recipiatur. Si aliquis vozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi si probatus fuerit quod talis est per exquisitam secundum quantitatem calupnie quam obiecerit in corpore puniatur. Si vero habuerit quod pectet non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus iustitie : prohibemus omnes huiusmodi qui se faciunt vozarios falsos et non habent cartam per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iustitie sint presentes et aliquid in concilio conqueratur de aliqua re maiordomus non recipiat illa querimonia pro voce nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro voce. Si aliquis in defensione sui agri aut vinee vel orti damnatorem expoliaverit quamuis damnator sit percussus aut vulneratus tantum domnus vinee non petet, quod si damnator domnum percusserit satisfaciatur ei quantamque calupniam fecerit petet. Defendimus vt nullus in villa arma trahat quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit D solidos petet. Siquis de domo alterius aut extra domum se per vim acceperit et dominus suus venerit cum rancura ad comandatorem domus vel ad alcaide vel ad iusticias vel ad maiordomum in duplum componat. Siquis vxorem suam iusto iudicio suo adulteram fecerit res sue sint in potestate domini terre. Defendimus vt nullus audeat talliar cum vallo carreiras vel stratas publicas de concilio, nec mutet marcos, qui uero hec fecerit sanet per forum terre. Jugada sit per quartiereum de xvi alqueires per alquer de direito. Almotace sit de concilio : maiordomus et sayon et iustitie et portitor de alcaide sint cautati in D solidos. Siqui fecerint furtum petent sicut mos est terre vel condenetur. Quicumque vero latronem vel malefactorem inuenerit prendaat eum secundum suum posse sine calupnia suorum parentum et homicidio. Si-

algun ferir com armas mundas de seu grado e per yra no couto da villa peite sesenta soldos e se for fora da villa peite trinta soldos. Feridas concelhadas estas son e non outras. Quem demandar amigos ou parentes com armas ou tochos com os quaes vaa ferir e feira se o prouar per verdadeira inquisa peite sesenta soldos. Por membro talhado peite sesenta soldos : por todallas feridas das quaes deue satisfazer entre en fustan segundo foro velho de coimbra ou as compre aaquelle a que deue satisfazer. Sinal dalcaide ou de juiz com testimoyno seja teudo. A casa dalguem nam seja seellada se ante nom for chamado a dereito. Se alguem a outro demandar alguma cousa ante justicas responda e ante o encomendador da casa per direito. Se algum diuedor for reuel a alguem e aquel a que deuem o seu nom poder auer e composer com o mordomo o mordomo nom aja senom a dizima do que tirar do auer do reuel saluo se for de vsura e se for de vsura filhe quanto preitejar com elle. Todallas entensões do nosso mordomo sejam per inquisa daquellas cousas onde poder auer inquisa dereita. Quem souber verdade e a negar na inquisa componha quanto faz perder aaquelle e ao senhor da terra outro tanto e jamais nunqua seja recebudo em testimoinha. Se algum vozeiro se composer com o mordomo que lhi dê ende alguma cousa se prouado for per inquisa que tal he componha segundo a cantidade da conha que demandar e se non ouuer que peite em o corpo seja atormentado e nom seja ouuido saluo se der fiador nas mãos da justiça. Defendemos a todos aquellos que se fazem vozeiros falsos e não hão carta por taes certamente toda a terra he perduda. Se alguem se queixar em concelho dalguma cousa pero que o mordomo e a justiça sejam presentes o mordomo nom filhe aquel queixume por voz saluo se aquel que o queixume fizer disser ao mordomo dou a ti este queixume por voz. Se alguem em defendimento do seu agro ou de sa vinha ou de sa almoinha esbulhar o danador pero que o danador seja ferido ou chagado o senhor da vinha non peite, e se o danador ferir o dono satisfaçalhi e qualquer conha que hi fizer corregalha. Defendemos que nenbuum tire armas em villa ca se as tirar e non ferir percaas. Se alguem medidas ou cobados falsar peite cinco soldos. Se alguem de casa doutro ou de fora cousa per força filhar e seu senhor veer con rancura ao comandador ou ao alcaide ou aas justicas ou ao mordomo en dobro o componha. Se alguem sa mulher en juizo fazer puta as sas cousas sejam en poder do senhor da terra. Defendemos que nenbuum ouse terçar com vallo carreiras ou estradas pubricas do concelho, nem meta marcos. Quem aqesto fazer correja-o por o foro da terra. Jugadas sejam per quartiere de dezaseis alqueires per alqueire de direito. O almotacel seja do concelho : mordomo e sayam e justicas e o porteiro do alcaide sejam coutados em quinhentos soldos. Quem fazer furto peite assi come custume da terra ou seja condenado. Quem achar ladram ou malfeitor pren-

quis intrauerit in vinea vel almoynia alicuius furtim in die causa comedendi vel cum manu sua bestias in ferragine alicuius miserit v solidos petet. Si aliquid de vinea vel de almoynia in gremio vel in taleiga vel in cesta attulerit vel ferraginem segauerit vnum marauedilum petet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in vinea aut in ferragine vel in almoynia LX solidos petet et quod vestierit, et de isto pecto domnus laboris habebit medietatem. Si vero non habuerit quod petet clauigetur in porta per vnum diem deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calupniam dominus eius respondeat pro eo secundum calupniam quam fecerit vel dimittat eum in manu maiordomi. Maiordomus non recipiat maurum alicuius qui fuerit in vinculis vel mauram solutam pro quacumque calupnia quam fecerit, sed si dominus terre et concilium viderint quod talem causam fecit pro qua debet lapidari vel cremari lapidetur vel cremetur. Si vero talem causam fecerit pro qua debet flagelari et in corpore exterminari flagelletur, et postquam flagellauerint eum vel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisquis fecerit si eam non compleuerit secundum directam eandem petet. Et qui vendiderit vinum in relego LX solidos petet, et per quantas vices inuenerit vinum vendere per tantas vices petet LX solidos. Et tota illa bestia que vadit ad eiram vel ad lagarem pro aluguer faciat forum de almocreue. Ista calupnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiat nisi de XIII alqueires vnum sine ofreçone. Cambesint quales iusticia et concilium viderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum omni habere suo sit in potestate magistri. Si autem maiordomus vel iusticia hoc nostrum directum irrumperit pro ofreçione aut amore alicuius ipse et res eius sint in potestate magistri et fratrum. Facta carta firmitudinis mense junio Era M. CC. XII. anno ab incarnatione domini M. C. LXX. IIII. Ego Magister gualdinus qui hanc cartam facere jussi vna cum omnibus fratribus nostris habitantibus in thomar et filiis vestris et progeniis roboro et confirmo Regnante domno Alfonso portugalensi Rege comitis enrrici et done tharasie filio magni regis Alfonsi nepote eiusque filio Rege Sancio uxoreque ipsius regina dulcia. Joannes presbiter notauit. Arnaldus de rochis conf. Frater Suerius vermundi conf. Frater elias conf. Frater martinus conf. Frater manicius conf. Frater petrus. Frater Joannes garsie conf. Comes donus Fernandus testes. Comes donus Alfonsus test. Petrus garsie pretor colimbriensis test. Petrus fernandis dapifer test. Magister fernandus vidit. Pelagius romeu test. Martinus de roma test. Petrus caldelas test. Pelagius nuniz test. Petrus garsie test. Saluator menendi test. Donus santius test. Garsias vermundi banita test. Petrus muniz test. Petrus menendi test. Pelagius arias iustitia test. Petrus roderici iustitia test. Gunsaluus borona. Petrus gunsalui anolanus test.

da-o segundo sa posse sem omezio e sem conha de seus parentes. Se alguem entrar em vinha ou em almoinha dalguem furtiuelmente de dia per razam de comer ou com sa mão besta em ferraem dalguem meter peite cinco soldos. Se alguem de vinha ou dalmoinha em regaçõ ou em taleiga ou em cesta trouuer alguma cousa ou farraem segar peite huum marauedil. Se alguem de noite for preso furtiuelmente em vinha ou em ferraem ou em almoinha peite sesenta soldos, e o que trouuer vestido, e disto que peitar aja-o senhor do lauor ameaçadê e se nom ouuer que peite preguemno na porta per huum dia é demajs açoutemno. Se mouro dalguem for solto e fezer conha o senhor responda por el segundo a conha que fizer ou o deixe na mão do mordomo. Ho mordomo nom filhe mouro dalguem que traga prison ou moura solta por qualquer conha que faça mais se o senhor da terra e o concelho vir que tal cousa fez per que deua ser apedrada ou queimada apedremna ou a queimen. Se tal cousa fez per que deua ser açoutada açoutemna e depois que for açoutada tambem o mouro come a moura demnos a seu dono. Qualquer fiaduria que alguem fezer se a nom cumprir segundo dereito peitea, e quem vender vinho em relego peite sesenta soldos, e per quantas vezes achar vinho vender per tantas vezes peite sesenta soldos, e toda aquella besta que vai a eira ou a lagar por aluguel faça foro dalmocreue. Estas conhas mandamos peitar e nam outras. Dos moinhos nom filhem senon de quatorze alqueires huum sen ofreçon. As cambas sejam quaes as justiçaes e o concelho vir por dereito, e se o moleiro ende outra cousa fezer esse con todo o auer seja en poder do mestre. Se o mordomo ou a justiça este nosso dereito britar per ofreçon ou por amor dalguem esse e as sas cousas sejam em poder do mestre e dos freires. Feita a carta de firmidõe no mes de junho Era Mil e duzentos e duze anos, Era da encarnaçam de deus Mil cento e setenta e quatro. Eu Meestre Gandin que esta carta fazer mandei en sembra com todo os meus freires morantes en tomar aos vosos filhos e aos vosos suçesores afortalego e confirmo Reinante dom Afonso Rey de Portugal filho do grande Rey dom Afonso neto do conde don Anrique e de dona Tareija e seu filho Rey dom Sancho com elle e sa molher Rainha dona doçe. Joanne clerigo de missa a fez : testemunhas frey arnardo daronchis, frey soeiro vermuiz, e frey elias, e frey manço, e frey martinho, e frey pedro, e frey ioane de gassia clerigo de missa. O conde dom fernando, o conde dom afonso, pedro garsia alcaide de coimbra, pedro fernandiz, meestre fernando a uio, saluador meendiz, dom sancho, pay romeu, martim de roma, pedro de calderas, pedro muniz, pedro cassia, Garsia vermuiz, pedro meendiz, pedrairas justiça, pay rodriguez justiça, gonsal boroa, pedro gonçaluiz, testimoinhas.

OZEZAR

CASTELLO DA FOZ DO ZEZERE

1174

Autographum. Ex chartophylacio conventus Thomariensis delatum in Publicum Archivum. Quia autographum, lectiones varias ex quodam exemplari recentiore omisimus. Ex apographo saeculi XVI quae in autographo vetustate consumptae erant, restituimus, et characteribus, qui italici dicuntur, distinximus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit subditum sibi *populum* in iusticia et equitate regere ut in salomone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Magister G. una cum fratribus meis necessarium duximus rapinas et iniurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitione lucrum nos esse consecuturos. Vnde in terra sub potestate nostra constituta talia damus decreta, scilicet habitantibus in castello nostro de ozezar. Siquis ergo raussum uel homicidium fecerit uel diruperit domum cum armis uel *cum feridas et fregerit portas intrans per uim domum in cauto uille d solidos pectet. Si raussum uel homicidium extra uillam fecerit lx solidos pectet. Pro stercore in ore misso ubique lx solidos pectet. Qui percusserit cum armis molutis in cauto uille lx solidos pectet. Si foras xxx solidos pectet. Feridas consiliadas per uera exquisia lx solidos pectet. Pro membro absciso lx solidos pectet. Pro feridas pro quibus satisfacere debet intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alkaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicus non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis alicui per iudicem aut per alkaide de aliqua re directum pecierit et ei respondere noluerit et illum pignorauerit pignorator sit uictus non pectet. Siquis ab aliquo aliquid querierit ante iustitias et comendatorem domus respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit et ex illo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis nisi fuerit de usura. Sed de *allis* accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes intentiones tam nostri maiordomi quam nostrorum hominum sint per inquisitionem bonorum hominum de illis rebus unde potuerint habere *exquisam* et non per iudicium. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisia componat quantum alicui perdere fecerit et domino terre aliud tantum et ultra in testimonium non recipiat. Et si aliquis uozeiro se composuerit cum maiordomo causa inde aliquid habendi si probatus fuerit per *exquisam* quod talis est secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore expuniatur in corpore si non habuerit quod pectet, et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manus de iusticiis. Prohibemus omnes huiusmodi qui se faciunt uozeiros falsos et non tortum. Per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis aliquis conqueratur in concilio de aliqua re non accipiat a maiordomo pro uoce nisi ille qui conqueritur pro uoce dederit id est quamuis maiordomus et iusticie presentes sint et aliquis homo coram eis in concilio de aliqua re querimoniam fecerit maiordomus non accipiat querimoniam pro uoce nisi ille qui querimoniam fecerit proprio ore dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri aut uinee uel orti dampnatoremuerit quamuis dampnator sit percussus aut uulneratus tamen domnus uinee non pectet. Quod si dampnator domnum agri percusserit satisfaciat ei et calumpniam quam ibi fecerit. Ponimus ut nullus in uilla arma trahat sed si traxerit et non percusserit perdat illa. Siquis mensuras uel cubitos falsauerit v solidos pectet. Siquis de domo alterius uel extra domum *rem aliquam* per uim acceperit illam in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res adultere sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel stratas auctorizatas de concilio uel mutet marchos. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almotace sit de concilio. Maiordomus saion et iusticie et portarius de alcaide sint cautati in d solidos. Qui fecerit furtum pectet uel comdampnetur secundum forum terre. Quicumque latronem uel malefactorem deprehenderit mittat in manu nostri maiordomi absque calumpnia et homicidio suorum parentum. Siquis intrauerit uineam uel agrum uel ortum alicuius furtim in die causa comedendi uel cum manu sua bestia in ferraginemius miserit v solidos pectet. Si aliquis inde in gremio uel in taleiga uel in cesta adtulerit i morbitinum pectet. Si in nocte lx solidos pectet et quod uestierit : et de isto pectu dominus laboris habeat medietatem. Et si non habuerit unde pectet clauifigatur in porta usque tercium diem et m^{to} die flagelletur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Si maurus alicuius etiam solutus et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo secundum calupniam quam fecerit uel dimittat eum in manu maiordomi. Si uero fuerit in uinculis uel etiam maura soluta pro aliqua re quam faciat non*

perdat eum uel eam dominus eius, nisi talem rem fecerit pro qua dominus terre et concilium iudicet quod morte puniatur, sed in corpore exterminetur et postea domino suo reddatur. Ista*s calumnias mandamus pectare et non alteras. Jugada sit per quartarium de xvi alqueires per alqueire de directo. De uno iugo de hobus dent i quartarium medium de tritico et medium de secunda quale uenerit de eira. Cauon det medietatem de illo quod solent dare cauones in alia terra. De uinea dent decimam ex eo tempore quo habuerint x puzaes. De piscato decimam abs azaria et alqueidaria. Qui fecerit molinos in ribeiros habeat illos. De molinis non accipiant nisi de xiiii alqueires i sine offretione. Cambe sint quales iusticie et concilium dederint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit concilium det illi quale iudicium uoluerit sine querimonia magistri et fratrum suorum. Quod si forte maiordomus ex malicia hoc nostrum decretum irruperit pro offretione aut pro amore alicuius ipse et res eius sint in potestate domini terre. Qui habuerit hereditatem post unum annum habeat potestatem uendendi. Facta karta firmitudinis Mense iunio Era m.^a cc.^a xii.^a anno secundo a constructi opidi populatione. Ego magister G. cum fratribus meis roboro et confirmo.*

...naldus de rochis conf. — riuachê conf. — Egas moniz conf. — Domnus giraldus presbiter vidit. — Monio gonsaluiz test. — Petrus ciluricu test. — Johannes ciluricu test. — Boninus test. — Dominicus broes test. — Arlote test. — Meem pelaiz test. — Martinus pelaiz test. — Martinus meendiz test. — Piouuas test. — Martinus pelagii notuit.

ARGANIL
ARGANIL**1175***Autographum in Publico Archivo asservatum.*

In christi nomine et eius misericordia. Hec est karta de foro que fecit petro uzbertiiz ad suos homines de arganil. In primo de uno boue uno quarto terciado. Caualerio quantum laborauerit in sua hereditate sedeat defesus. Fogaça de ii^{os} alqueires cum una gallina aut capone et uno alqueire de uino. Decima de uino et pede tres uices posito : de lagare ii^{os} denarios aut una gallina et quin dederit ii^{os} denarios non sedeat penorado et a maiordomo quarta de eradiga. Montenerio si fuerit in monte iii^{os} noctes et si habuerit ganancia dedit condado des tres noctes in denante. Mulier qui fuerit mechquina et habuerit casa et non habuerit qui ad illa laborauerit dederit una geira a palacio. De lino uno manipulo de iii^{os} uirgas de illo. Et qui fuerit callono aut pecie (?) de suo de uicino dedit una teiga. Ferida qui fuerit grande de capite et exierit sanguine per suo pecto et per terra i^o morabatinum si fuerit de rascadura au minor nichil. Homo qui inuenerit latronem in suo hauere pro feridas qui fecerit non habet calumnia. Et si inuenerit in tercia uice flagellatum et tonsum et positum trans flumine aluia. De pigureiro qui fuerit a uineas aut arbores dedit uno bragal a palacio et sanet dano a suo dono. De casa derota cum furore et cum armas lx^{ta} modios. De uia talada cum armas et non fuerit desfiado lx^{ta} modios. De proua talada uicinum cum uicino prouadores de uicinitate et non uenerit de fora et fecerit equalia et si non fuerit facta medio bragal et si fuerit i^o bragal et seia de porina et de scudo. De iuramento iuradores seian bonos omnes et non de precio cum isto iuramento finiuit tota calumnia et vi denarios a suo domino. Rauso aut merda in boca lx^{ta} modios de baraca aut de maderio i^o lombo. De pignora cum torto dumplatum et si tollerit i^o bragal. Homo qui quesierit pignorare et dedit fiador non sit pignorado. De omicidio si fuerit morto x morabitinos. Et si fuerit chagado cum ferro v morabitinos. Totas istas calumnias per exquisas de bonos omnes. Ego supradicti petro uzbertiz qui hanc cartam iusit facere. Si ego uenerit aut alius post me uenerit aut de mea progenia et hunc factum meum inrumperê uoluerit in primis sedeat maledictus et excommunicatus usque in quarta uel decima generatione et cum iuda traditore habeat participacione. Amen. Notum die quo erit kalendas ianarii Era m.^a cc.^a x.^a iii.^a Ego petro uzbertiz ad uos homines in hanc cartam manu mea Ro+b+o+r+o et hoc signum feci et de uos omnes roboracione accepit et omnes uiderunt et audierunt pro testes hec sunt G. test. Martino test. Petro test. Ero test. Johanne notuit. Et concilio de arganil uidentes et auditores.

PALUMBARE

POMBAL

1176

Ex regestis scrinii conventus Thomariensis quae titulum Liber scripturarum ordinis militiae Christi prae se ferunt hoc forale decerpimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti Amen. Quoniam deus omnipotens justus iudex, omnibus in terra potestatem exercentibus precepit subditum sibi populum in iusticia et equitate regere, vt in salomone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego magister G. vna cum fratribus meis, diuino oraculo eruditus necessarium duximus rapinas et injurias a populo nobis subdito misericorditer remouere : meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitionem lucrum nos esse consequuturos. Vnde in terra sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis rausum vel homicidium vel disrupterit domum cum armis, vel cum feridas, vel fregerit portas intrans domum vi in cauto ville pectet D solidos. Sed mando vt unusquisque accipiat mulierem suam quam habet recabadadam, vel filiam suam que adhuc non fuit casada, ubicumque eam inuenerit sine pecto. Et dico de filio hominis quem pater tenet in domo sua pro suo malado vt accipiat eum vbique, preter vt non frangat portas super eum vel aliquem percutiat sine pecto. Si rausum vel homicidium extra villam LX solidos pectet. Pro stercore in ore misso LX solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molictis de suo grado et per iram in cauto ville LX solidos pectet si foras XXX solidos pectet. Feridas consiliadas per veram exquisam et istas sunt et non alias. Qui quesierit amicos aut parentes vel arma vel cochos cum quibus vadat ferire et percusserit LX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustam secundum veterem forum colimbriensis aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigiletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit antea iusticias et comendatorem domus respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebelis extiterit ab illo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi x de quo traxerit de habere rebellis nisi fuerit de vsura. Sed de vsura accipiat quantum pepegit cum eo. Omnes vero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus vnde potuerit habere exquisam directam. Qui sciuerit veritatem et eam negauerit in exquisam componet quantum perdere fecerit illi, et domino terre aliud tantum, et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis vozarius se cum mayordomo composuerit causa inde aliquid habendi, si probatus fuerit quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore puniatur : si non habuerit quod pectet. Et non audiatur nisi prius dederit fideiubssorem in manibus de iustitiis. Prohibemus enim omnes qui se faciunt vozarios falsos et non habent tortum : per talles enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce, nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo : do tibi istam querimoniam pro voce. Siquis in defenssione sui agri aut vinee vel horti damnatorem expoliauerit quamuis dampnator sit percussus aut vulneratus, tamen domnus vinee non pot (*sic*). Quod si dampnator domni vinee percusserit satisfaciat ei et quamcumque calumpniam fecerit pectet. Deffendimus vt nulus in villa arma trahat, quod si traxerit et non percusserit perdet ea. Siquis menssuras aut cubitos falsauerit v solidos pectet. Siquis de domo alterius rem, aut extra domum per vim acceperit si dominus suus venerit cum rancura ad comendatorem vel alcaide vel iudices vel maiordomo, in duplo componat. Siquis vxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Deffendimus vt nullus audeat taliar cum vallo carreiras vel stratas auctorizadas de concilio et si hoc fecerit sanet per forum terre. Jugada sit per quartarium xvi alqueires per alqueire de directo. Almotace sit de concilio. Maiordomus et seyom et iusticie et portitor de alcaide sint cauti in D solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre, vel comdempnetur. Quicumque latronem vel malefactorem inuenerit prenda eum secundum possa suum sine calumpnia suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit vineam vel almoynham alicuius furtim in die causa comedendi, vel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit v solidos pectet. Si aliquid de vinea vel de almoynia in gremio vel in taleiga, vel in cesta attulerit, vel ferraginem seccauerit i morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in vinea vel in ferraginem vel almoynam LX solidos pectet, et quod vestierit : et de isto pecto dominus laboris habeat medietatem. Et si non babuerit quod pectet clauificatur in porta per vnum diem : deinde flageletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam, dominus eius respondeat pro eo secundum calumpniam quam fecerit, vel dimitat eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in vinculis vel mauram solutam pro quecumque calumpnia quam fecerit : sed si dominus terre

et concilium viderint quod talem causam fecerit vnde debet lapidari vel cremari lapidetur vel cremetur. Si vero talem causam fecerit pro qua debet flagellari vel in corpore exterminari, flagelletur, deinde domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit, si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Et quicumque venderit vinum in relego LX solidos pectet. Et per quantas vices inuenerit vendere tantas vices pectet LX solidos. Et tota illa bestia que vadit ad aream et ad lagar pro aluger faciat forum de almuqueuer. Istas calumnias mandamus pectare et non alias. De molendinis non accipiat nisi xiiii alqueires unum sine offretione. Kambe sint quales iusticie et concilium viderint pro directo. Et si molinarius inde aliud fecerit ipse cum habere suo sit in potestate mea. Si autem maiordomus vel iusticia hoc nostrum irrumperit pro offretione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate mea et fratrum. Facta carta firmitudinis mense aprilis Era m. cc. xiiii. Ego m. G. qui hanc cartam facere iubssi vna cum fratribus meis habitantibus omnibus in palumbar, vobis et filiis vestris et progeniis vestris roboro et confirmo Regnante domno A. Portugalensis Rege, Comitis henrrici et Regine tharasie filio, magistri Regis Alfonsi nepote, eiusque filio cum eo Rege sancio vxoreque ipsius regina domna dulcia. Dominus arnaldus comendator de thomar conf. Suerius vermundi comendator de palumbar conf. Menendus gunsalui signifer regis conf. Valascus fernandi dapifer regis conf. Suerius petri. Johannes presbiter conf. Gunsaluus presbiter conf. Frater Martinus. Saluator monachinus. G. pelagii. P. coruus conf. G. abbas test. Martinus nuniz test. P. zapatarius test. Suerius perna test. Donnus Godinus. Fernandus panchia test. G. tedoniz test. Johannis presbiter notuit.

SANCTA-HERENA, SANCTAREN

SANTAREM

1179

Cum post primam captionem oppidi Santarem a christianis factam exeunte saeculo XI, in potestatem sarracenorum ipsum oppidum redisset, forale quod Alphonsus VI Legionensis rex, urbe capta, incolis tribuerat, omnino oblitum fuisse credere par est. Saeculo vero XII, Portugaliensi regno jam a Legionensi sejuncto, Alphonsus I noster, oppidum illud, mauris rursus ereptum et dominationi suae subactum in amplius municipium extollere volens, forale quod hic juris publici facimus, ei destinavit; percelebre quidem monumentum; nam postea chartis, quibus municipatum multis ex nobilioribus civitatibus atque oppidis impertiebatur, luculentum archetypum praebeuit.

Foralis Sanctarenensis varia supersunt exemplaria. Antiquius est illud, quod in Publico Archivo servatur (M. 3 Foral. Antiquor. N.º 3) anno 1179 datum. Autographum quidem est; sed potius ipso anno scriptum quam concessum fuisse quaedam nobis suadent. Primò: nonnulli palatini, aliique proceres, ac etiam episcopi quorum nomina in charta ut confirmantium a notario descripta fuerunt, dignitatibus, quae eis ibi tribuuntur, non illo anno, sed tempore Sancii I fungebantur. Secundò: in circulo curvis lineis varie diviso et in inferiori parte chartae depicto (Rodado) qui, saeculo XII ineunteque XIII, sigilli regii vicem agebat, nomina regis Alphonsi I Sanciique I loco praestantiori aequaliter inveniuntur scripta: ex quo patet illo tempore factum fuisse, quo, senectute et infirmitate pressus, Alphonsus I filium regiae sociavit potestati. Tertiò: textui diplomatis, similibus inter se characteribus, unaque manu integre scripto, adduntur aliqua privilegia a Sancio concessa, aliis characteribus aliaque manu exarata. Ex quibus patere hoc videtur, quod, municipio erecto, foralique condito, sed nondum tradito, superveniente bello, quod illa tempestate Almohaditarum amirus Abu-Yacub in Portugalia gessit, animis diu a negotiis pacis amotis, tantumque ad arma intentis, autographam illam chartam, Alphonso I jam a vita forsitan decesso, Sancioque regnante, oppido Sanctarenensi tandem fuisse transmissam, novis quibusdam auctam privilegiis.

Duae hujus foralis extant confirmationes ab Alphonso II; prima anno 1214 data et ad calcem chartae, de qua nuper egimus, scripta; alia invenienda in charta ipsius Alphonsi data anno 1217, in qua hoc includitur forale ut ratum habeatur. De iis duplicibus confirmationibus, vide RIBERIUM, Confirm. Reg., pag. 9. Cum nobis autographum diploma supersit, et ideo ut

menda potius quam ut lectiones variae dissimilitudines irreptae in chartam anni 1217 tenendae sint, eas in hac nostra editione omisimus, confirmatione tantum adjecta. Adjecimus etiam antiquam translationem vernaculam, quam ex codice Consuetudinum Sanctarenensis municipii, de quibus alibi agendum est, descripsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non inproperat : ego Alfonsus diuino nutu portugalensis Rex corporali labore et peruigili astucia mei et meorum hominum opidum de sanctaren sarracenis abstuli et eam dei cultui restitui et uobis meis hominibus atque uassalis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribui. Idcirco placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permanens : per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. *De homicidio.* Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit pectet v solidos et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet i morabatinum : et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabatinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet v solidos. *De stercore in buca.* Pro merda in bucca lx^{a} solidos pectet testimonio bonorum hominum. *De furto cognito.* Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. *De relego regis.* Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet v solidos et secundo v solidos. Et si in tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega i almude et uendatur aliud in relegum. *De iugata.* De iugata uero hoc mando ut usque ad natalem domini trahatur. Et de unoquoque iugo bouum dent i modium milii uel tritici qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint de utroque dent per alqueire directum uille, et sit quartarius de quatuordecim alqueriis et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. *De tendis.* Et habitatores de sanctaren habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum. *De fornos telia.* Et de fornos de telia dent decimam. *De homici.* Qui hominem extra cautum occiderit pectet lx^{a} solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx^{a} solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet lx^{a} solidos. *De hereditatibus populatas.* Et homines de sanctaren habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca lx^{a} solidos medietatem scilicet regi et medietatem domno hereditatis, et eant in appetitum regis, et

Aquy sse começa a Carta do foro de Santarem.

Porque a graça de deus obrante a qual dá a todos abastosamente he nom detarda : Eu Dom affonso pelo outorgamento de deus Rey dos portugueses per trabalho de mim e do meu corpo, e peruiyguauil soteleza de mym e dos meus homens, o Castello de Santarem aos Mouros o tolhy, e a ele a louuor de deus o dey he entreguey a uos meus homens e uasalos e criados de de-reyto erdeiros a morar o dey. E porende prougue a mym de boom coração e de liure uoontade de dare e outorgar a uos boom foro, assy aos presentes come aos que am de uijnr en perdurauil permeeçedoyros en esse meesmo loguar. Polo qual foro os dereitos delRei de iuso som conpridamente scritos de uos e dos que despos uos ueerem, e a-mym e ao meu linhagem seerom persoluudos.

Do foro firme.

Dou firmemente a uos por foro que aquel que publicamente dante homeens boons casa queuilmente cum armas ronper peyte v solidos, e aquisto seia sem uozeiro. E se dentro na casa o ronpedor morto for, o que o matar peyte ao Senhor da cassa huum marauedi : e sse hy chagado for, peyte porem meyo marauedi. Semelhaulmente por homezio, e rousso publicamente feyto, peyte v solidos.

Por merda en boca.

Por merda en boca lx^{a} solidos, per testemunho domeens boons.

Furto conhecido.

Furto conhecido per testemunho de homeens boons, per noue uezes seia conposto.

Do Rellego.

Quem rrelego delRey ronper e no rrelego seu uinho uender, e achado for per testemunho de homeens boons, en a primeyra uez peyte v solidos, e na segunda uez v solidos : e na terceyra uez, se for achado per testemunho de homeens boons o uinho todo seia uertudo, e os arcos das cubas seiam todos talhados. Do uinho de fóradem de cada huma carrega huum almude, e seia o outro uendudo no rrelego.

Da jugada.

De iugada afirmadamente a questo mando que a quyto a uos e a uossos suçesores pera senpre. E rreseluo a mym e a todos meus suçesores montado e ameiedade de todos muynhos e açenhas e pisões feitos e por fazer en todo termho de Borua. E rresaluo a mym meu rregeengos.

Dos moradores de Santarem.

E os moradores de Santarem aiam liures as tendas

nullum aliud forum faciant regi. *De almotazaria.* Et almotazaria sit de concilio et mittatur almotace per alcaidem et per concilium uille, et dent de foro de uacca 1 denarium et de zeuro 1 denarium et de ceruo 1 denarium et de bestia de pescato 1 denarium et de barca de pescato 1 denarium et de iudicato similiter et de alcauala 11 denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco 1 denarium et de carneiro 1 denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitanis et supra dent 1 morabitanum et a decem morabitanis et infra dent medium morabitanum. De equa uendita uel comparata dent 11 solidos : et de boue 11 solidos et de uacca 1 solidum et de asino et de asina 1 solidum. De mauro et de maura medium morabitanum. De porco uel de carneiro 11 denarios : de caprone uel de capra 1 denarium. De carrega de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitanum. De carrega de cera medium morabitanum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana 1 morabitanum : de bracale 11 denarios. De uestitu de pellibus 11 denarios : de lino uel de aliis uel cepis decimam. De pescato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent 11 denarios, de asinari 11 medalias. *De mercatoribus.* Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carrega de pescato quam inde leuauerint homines de fora dent 11 denarios. *De peditibus.* Cauon si laborauerit triticum det 1um talegam, et si laborauerit milium similiter : et de geiras de bobus 1 quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Pedites dent octauam uini et lini. *De balistariis.* Balistarii habeant forum militum. *De mulieribus.* Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti faciat forum peditis. *De sene milite.* Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. *De almoqueuaria.* Almoqueuer qui per almoquauariam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoqueuariam miserit nullum forum de almoquauaria faciat. *De conillariis.* Conillarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et conillarius de fora det decimam quociens uenerit. *De habitatoribus.* Moratores de sanctaren qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in uilixbona habuerint uel in aliis locis

e fornos de pam conuem a saber e das holas. E dos fornos da telha dem dizima.

Das coomhas.

Quem fóra do couto homem matar, 1x^a soldos. E quem chagar homem fóra do couto peyte xxx^a soldos. Quem en rua com armas alguem chagar peyte ameyadade do omezio conuem a saber cc l^a soldos. Quem arma per ira denuar, ou a da casa tirar per ira, e non ferir, peyte 1x^a soldos.

Dos homeens de Santarem.

E os homeens de Santarem aiam sas erdades pobladas, e aquelles que en ellas morarem peytem por omezio ou rouso conhoçudo, e merda en boca 1x^a soldos : conuem a saber ameyadade a elRey, e ó senhor da herdade a outra meyadade. E uaam en apilido delRey, e nenhuum outro foro nom façam a ElRey.

Da almotaçaria.

E a almotaçaria seia do conçelho da uilla, e seiam metudos os almotaçees pelo alcayde e pelo conçelho da uilla, e dem do foro da uaca 1 dinheiro, e da besta de pescado 1 dinheiro, e do zeuro 1 dinheiro, e do ceruo 1 dinheiro, e da barca de pescado 1 dinheiro, e de juygado semelhauilmente, e da alcauala 11 dinheiros, e da uaca e do porco e do carneyro senhos dinheiros.

Dos pescadores : dem dizima.

Pescadores dem dizima. Do caualo ou da mua que uenderem ou comprarem homeens de fóra, de x marauedis a ssuso dem 1 marauedi, e de x marauedis a iuso, dem meio marauedi. Da égoa uenduda ou comprada dem 11 soldos; e¹ do¹ boy¹ 11¹ soldos¹ e da uaca 1 soldo; e do asno e da asna 1 soldo. E do mouro ou da moura 1 soldo meyo marauedi; do porco ou do carneyro 11 dinheiros; do cabrom ou da cabra 1 dinheiro : da carrega do azeyte ou de coyros de boys ou de zeuros ou de ceruos dem meyo marauedi : da carrega da çera meyo marauedi : da carrega danil, ou de panos, ou de pelles de coelhos ou de coyros uermelhos, ou daluos, ou de pimenta, ou de graam 1 marauedi : do bragal 11 dinheiros : do uestido das pelles 11 dinheiros : do linho, ou dos alhos, ou das çebolas dem dizima : de pescado de fóra dem dizima : de cumcas, ou de uasos de lenho dem dizima. E por todas estas caregas as quaes uenderem homens de fóra e portagem derem, se outras carregas comprarem nom dem portagem dellas. Da carrega do pam, ou do sal, a qual uenderem ou comprarem homens de fóra, de besta caualar ou de muar dem 11 dinheiros, e de asnal dem 11 mealhas.

Dos mercadores.

Mercadores naturaaes da uilla que soldada dar quiserem seia rreçebuda deles. Se per uentura soldada dar nom quiserem, dem portagem. Da carrega do pes-

¹ Em entrelinha.

et ad sanctaren illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. *De rixa.* Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito concilio acceperit fustem uel porriam et eum percusserit pectet xxx^a solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. *De inimicis de fora.* Inimicus de fora non intret in uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. *De homine occiso equo.* Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. *De clericis.* Et clericus habeat forum militis per totum et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. *De madeira.* De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. *De atalaia.* De atalaia de uilla debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. *De militibus.* Militem de sanctaren cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. *De sagionius.* Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. *De nobilis homo.* Et meus nobilis homo qui in (sic) sanctaren de me tenuerit non mittat ibi alium alchaidem nisi de sanctaren. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in sanctaren habuerint faciant forum uille sicut ceteri milites de sanctaren. *De ganato per.* Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. *De caualgada de.* De caualgada de alchaide nichil accipiat alchaide per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada lx^a militum et supra diuidant mecum in campo. *De fabris et zapatariis.* Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in sanctaren casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. *De uenditione equorum.* Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra sanctaren, ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. *De furto.* Et homines qui habitauerint in hereditatibus sanctaranensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domno hereditatis. *De luctuosa.* Moratores de sanctaren non dent luctuosam. *De adaliles.* Adaliles de

cado a qual ende leuarem homens de fóra, dem vi dinheiros.

Do Cauam se laurar.

Cauam se laurar trijgo dê huma teeiga. Se laorar milho dê outrosy semelhaulmente. E de jeyra de boys dê 1 quarteyro de trijgo ou de milho de qualquer que laurar.

Do que deuem dar os peonens.

Peones dem oytaua de pam e de uinho e de linho. Os beesteyros aiam foro de caualeyros.

Da honra da molher.

Molher de caualeyro que uiuuar aia honrra de caualeyro atá que case. E se casar com peom faça foro de peom.

Do caualeyro.

Caualeyro que enuelheçer ou asy enfraqueçer que nom posa fazer fossado, estè en sa honrra : e se pela uentuyra molher de caualeyro uyuuada tal filho ouer que con ela en casa se contenha e caualaria poder fazer, faça ela pola madre.

Dos almocreues.

Almocreue que pela almocrauaria uyuer faça seu foro por huma uegada en no anno. Mays o caualeyro que seu caualo ou sas bestas meter a almocrauaria nenhuum foro dalmocrauaria en nom faça.

Dos coelheyros.

Coelheyro que for a sogeyra e aló maer dê huuma pelle de coelho. E o que aló morar viii^o dias ou mays dê huum coelho cum sa pelle. E o coelheyro de fóra dê dizima per quantas uezes ueer.

Dos moradores de Santarem.

Moradores de Santarem que seu pam ou uinho ou figos ou azeyte en lixboõa ouuerem ou em outros logares, e ele a Santarem pera sa prol aduserem, e nom a reuender, nom dem ende portagem.

Dos que baralharem cum alguem.

Quem cum alguem baralhar e depos a baralha a sa cassa entrar e hy auudo conselho fuste pera ele firir peyte xxx^a soldos. Mais se nom conselhadamente e o preyto decorrente ferir nemigalha peyte.

Do enmijgo de fóra.

Enmijgo de fóra nom entre na uilla sobre seu enmijgo senom per treguas, ou por dar ele deryto.

De caualo que alguem matar.

Se caualo dalguum alguem matar o senhor do caualo peyte o caualo ou omezio qual deles ao senhor do caualo prouguer. λ

Do foro do crerigo.

E o crerigo aia foro de caualeyro per todo. E sse

sanctaren non dent quintam de quiniones suorum corporum. *De deantera milit.* . Milites de sanctaren non teneant zagam et teneant delanteira in exercitu regis. *De paneta.* . Panetarie dent pro foro de xxx^a panibus unum. *De portagio.* Portagia uero et forum et quinte sarracorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquo. *De alcaidaria.* Et pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent ii denarios. Et de barca de piscato minuto ii denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. *De concedendo regis.* Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. *De testimonio.* Milites de sanctaren testificentur cum infantionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud colimbria Mense Maio Era m.^a cc.^a x.^a vii.^a Ego predictus Rex alfonsus domnus hanc kartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet D solidos. *De nauigio.* De nauigio uero mando ut alchaide et duo spadelarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Ego S. dei gratia portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna D. et cum filiabus meis hanc kartam roboro et confirmo. Preterea Ego S. dei gratia portugalensis Rex una cum filiis et filiabus meis do uobis et concedo ut uestram almotazariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam ut nec meus pretor uille nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeat afforciare nullum hominem de sanctaren uel de fora de suo uino neque de suo pane neque de suo piscato neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra uillam apprehendere homines neque roubare neque afforciare : sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illum fecerit. Et si non habuerit per quod sanet illum, per corpus suum sanet eam. Mando etiam de mauris et de iudeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de sanctaren donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus.

Qui presentes fuerunt, Domnus Velascus fernandi curie maiordomus conf. — Domnus suerius ariei conf. Domnus petrus fernandi conf. — Domnus gunsaluus

M. L. Tom. I.

com mulher torpemente for achado, o moordomo nom meta en el mão, nem en outra maneyra ele filhe : mays a molher filhe se quisser com testemunho de homeens boons.

Da madeyra.

Da madeyra que ueer pelo Rio onde dauam oytaudem dizima.

Da atalaia.

Da atalhaia da uila elRey deue teer ameyadade. E os caualeyros ameyadade per seus corpos. Caualeyro de Santarem ao qual o meu Ricomem bem fezer de sa terra ou de seu auer per que o el aia, eu a el o rreçeberey en conto de seus caualeyros.

Do moordomo e do sayhom.

Moordomo o seu sayom nom uaa a cassa do caualeyro sem porteyro do alcayde. E o meu nobre homem que Santarem de mim teuer nom meta y outro alcayde senom de Santarem. De cassas as quaaes meus nobres homens ou freyres ou espitaleyros ou Moesteyros en Santarem ouuerem façam foro de uilla, assy como todos outros caualeyros de Santarem.

De gaado perdudo.

Gaado perdrido que o moordomo achar tenha ele até tres meses, e en cada hum mes faça dele dar pregom, que se o senhor dele ueer seia dado a el perdant a justiça, e o dono do gaado nom lhy dar senom aquilo que custar per rrazom de o guádar, se se o mordomo dele nom seruiu : e sse sse dele seruyu nom lhy dê nemigalha. E sse o senhor dele o pregom dado até os tres mezes nom ueer, entom o Moordomo faça dele sa prol.

De caualgada do alcayde.

De caualgada do alcayde nemigalha nom filhe o alcayde per força, senom aquilo que a ele os caualeyros de seu amor dar quiserem. De caualgada de le x (*sic*) caualeiros a suso se demostrem migo nom (*sic*) campo.

Fereyro ou çapateyro que en Santarem casa ouuer en sa cassa lauorar nom dê por aquilo foro. E aqueles meesteyraaes que ferreyros ou carpenteyros forem e per offiçio desto uiuerem, e cassas nom ouuerem, uenham aas mhas tendas e façam a mym meu foro.

Quem caualo uender ou comprar ou mouro fóra de Santarem, hu ele comprar ou uender y dê portagem.

E os peoens que seu auer dar deuerem dem ende a dizima ao Moordomo, e o Moordomo dê a eles deryto pola dizima. E se pola dizima a eles deryto nom quiser dar, entom alcayde faça a ele dar deryto polo seu porteyro.

E os homens que morarem en nas herdades de Santarem se furto fezerem assy como de suso dito he, seia conposto ameyadade, e meyadade ao Senhor da herdade.

Dos moradores de Santarem.

Moradores de Santarem nom dem luytosa. Adays de

egea tenens Vlixbonam conf. Julianus notarius domini regis — Domnus suerius egee conf. Domnus petrus alfonsus conf. — Domnus suerius didaci conf. Domnus fernandus ariei conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Martinus fernandiz conf. — Domnus Reimundus pelagii conf. — Domnus Gunsaluus roderici conf. — Petro nuniz test. — Fernandus nuniz test. — Johannes reimundi test. — Petrus gomez test.

Bracharensis archiepiscopus domnus Godinus conf. — Portugalensis episcopus domnus fernandus conf. — Colimbriensis episcopus domnus Vermudus conf. — Vlixbonensis episcopus domnus aluarus conf. — Petrus fasion regis cancellarius conf. Domnus Johannes fernandi conf. — Domnus menendus gunsalui conf. — Domnus S. Vlixbonensis electus conf. — Petrus menendiz test. — Michael menendiz test.

Rex domnus Sancius — Rex domnus alfonsus — Regina domina dulcia — Regina domina tarasia — Regina domina Sancia.

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex filius regis domni Sancii bone memorie et Regine domne Dulcie una cum uxore mea Regina domna Urraca et filiis meis Infante domno Sancio et Infante domna Alionore hanc cartam quam auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit, et pater meus Rex domnus Sancius felicissime recordacionis uobis concessit, roboro et confirmo. Et sigillo meo plumbeo communiri facio. Et hoc fuit factum apud sanctaren viii.^a die Aprilis Era m.^a cc.^a l.^a ii.^a Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus confirmat. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Petrus iohannis conf. Martinus pelagii Pretor Santaranensis affuit. Menendus alfonsi affuit. Gomecius menendiz affuit. Rodericus nuniz affuit. Petrus ualasquiz aluazilus affuit. Dominicus iohannis aluazilus affuit. Petrus arias affuit. Vincencius menendiz test. Martinus petriz test. Johannes petriz test.

Julianus cancellarius domini Regis.

Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis Infantis domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et dedit moratoribus de Sanctaren, et hoc idem pater meus Rex domnus Sancius Inclite memorie eisdem concessit, concedo ego ipsis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Colimbriam xii.^a die Nouembris in Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Et ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Gome-

Santarem nom dem quinta dos quinhões de seus corpos. Caualeyros de Santarem nom tenham çaga, e tenham a deanteyra en eiximento delRey.

Paadeyras dem por foro de xxx^a paães huum. Mays as portagens e o foro e a quinta dos Mouros e dos outros asy seiam persoluudas asi como he custume saluo aquestas cousas que de suso sum scriptas que a uos leixo.

E pola alcaydaria de cada huuma besta que ueer de fóra cum pescado dem ii dinheiros, e da barca do pescado mehudo ii dinheiros, e de todo outro pescado dem seu foro. Aquestas coussas que ataaqui ssom scriptas dou a uos por foro outorgado. E áquestas coussas uaa o Moordomo per testemunho domeens boons, e nom a outras cousas. Caualeyros de Santarem atesteuiguem ca infanções de portugal. E se algum porem aqueste meu feyto a uos firmemente aguardar, as beeyções de mim o persegam. Feyta a carta en coynbra en no Mes de mayo Era m.^a cc. xvii. E eu dauandicto Rey Dom Affonso aquesta carta, a qual encomendey seer feyta rrevoro e confirmo.

Quem sobre aquisto alguem cum esporas ferir e per testemoyno domeens boons uençudo for peite o soldos. Do nauyo aquisto mando que o alcajde e dous espadeleiros e ii proeyros e huum pitintal aiam foro de caualeyros.

Eu Dom Sancho pela graça de deus Rey dos portugeses ensenbra com mha molher donna Doçe e cum mhas filhas aquesta carta rrevoro e confirmo. E eixete aquestas coussas.

Eu Dom S. pela graça de deus Rey de portugal e ensenbra cum meus filhos e com mhas filhas dou a uos e outorgo a uos a uossa almotaçaria e ela aiades e per uosa uoontade a desponhades. Mando sobre aquisto que nem meu alcajde de uilla nem Moordomo nem aluazijs nem alguuns dos outros ousem a forçar homem de Santarem ou de fóra de seu pam nem de seu uinho, nem de seus pescados, nem de sas carnes nem das outras suas cousas. Ainda mando que os meus moordomos nom uaam fóra da uilla prender homens, nem rroubar nem a forçar : mays se fezerem coomhas façam eles chamar pelo porteyro do alcajde e dos aluazijs e saem a eles o que fezerem assy como mandarem o alcajde e os aluazijs.

Ainda mando que os moordomos nom penhorem nehuum homem de Santarem até que chamem ele ao Coñelho dant o alcajde e os aluazijs. E o coñelho canbhem seus aluazijs en cada huum ano : e mando que padre nom peyte coomha por seu filho, mays o filho peyte ela se a fezer. E se nom ouuer per que ela sane per seu corpo sane ela. Mando daqui en deante dos Mouros e dos Judeus feridos que se uenham querelar ao Alcajde e ós aluazijs asy como foy acostumado en tempo de meu padre.

Ainda dou a uos polo uosso amor que se algum penhorar senom meu Moordomo ou sem seu Sayom ou sem porteyro do alcajde peyte tanto por quanto penhorar e nom mays.

cuis suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petriz, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis Episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus — Domnus Suarius Elborensis Episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus — Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, conf. — Magister Pelagius Canter Port., Petrus garsie, Jhoanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie. — Fernandus suarii scripsit.

ULIXBONA

LISBOA

1179

In scrinio curiae municipalis Olisiponensis extat charta autographa foralis ejusdem municipii. Quae de charta Sanctarenensis foralis praenotavimus, de hac, quam nunc edimus, penè dicenda sunt. Corpus diplomatis, et nomina optimatum confirmantium, una manu, aequalibusque inter se characteribus contexta adparent: non ita nomina episcoporum et testium. Haec iisdem characteribus et atramento scripta sunt, quibus privilegia, a Sancio I forali adaucta, in ipsa charta apposita fuere. Circulum, qui illo aevo sigilli vicem agebat, in Olisiponensi forali, Alphonso I adhuc vivente, depictum fuisse noscitur, eo quod nomen ipsius regis, juxta nomen filii sui, ibi memoratum invenitur. Ex quo credendum, hoc forale, una cum Sanctarenensi et Conimbricensi anno 1179 conditum, Sancium ultimis temporibus regni patris sui, regia, ut scitur, potestate jam decoratum, Olisiponi largitum fuisse.

Confirmatio Alphonsi II anno 1214 data, sicut in Sanctarenensi forali ipsi autographo apposita est. Charta novae confirmationis ejusdem regis, anno 1217 concessae, apographum illius diplomatis continens, in scrinio quoque manet municipii Olisiponensis, ubi etiam invenimus translationem vernaculam saeculi XIV quam hic adjicimus. In Libro Foral. Antiquor. S. Crucis atque in Regestis Alph. II descriptum fuit hoc forale; sed, cum indubitatum nobis supersit autographum, omnes lectiones varias ut mendosas omisimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non impropere, ego alfonsus diuino nutu portugalensium rex corporali labore et peruigili astucia mei et meorum hominum ciuitatem vlixbone sarracenis abstuli, et eam dei cultui restitui, et uobis meis hominibus atque uassalis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribui. Iccirco placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permanens: per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. *De homicidio.* Do itaque uobis pro foro, ut qui publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit pectet 200 solidos et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor

En nome do padre e do filho e do spiritu santo, amen: porque a graça de deus obrante que dá a todas as cousas auondança e non se acoyta, Eu dom affonso pela graça de deus Rey de portugal per trabalho do corpo e per uigiauil sabedoria de mim e dos meus homeens a Cidade de lixbõa a mouros filhey e pera seruiço de deus a entreguey. E a uos meus homens e uassalos e criados pera a morades por deryto derdamento uolá dey. Porem prougue a mim de boom coração e liure uontade dar e outorgar a uos foro boom assi aos presentes come aos que am de viinr, que por sempre hy morarem: per o qual foro os rreaes dereitos a fundo compridamente scriptos a mim e aa minha geeraçom per uos e per uos sosçessores seam pagados. Dou assy a uos por foro que qualquer que publicamente perante homeens boons casa forçadamente com armas rronper pecte quinhentos

uel domus domus pectet 1^m morabatinum : et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabatinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet 10os solidos. *De stercore in buca.* Pro merda in bucca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. *De furto cognito.* Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. *De relego.* Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et archus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega 1 almude, et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut usque ad natalem domini trahatur. Et de unoquoque iugo boum dent 1 modium milii uel tritici qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. *De tendis.* Et habitatores ulixbone habeant libere tendas, fornos, panis scilicet et ollarum. *De fornis et telia.* Et de fornos de telia dent decimam. *De foras cautu.* Qui hominem extra cautum occiderit pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx^a solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. *De hereditatibus populatis.* Et homines ulixbone habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca LX solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domno hereditatis : et eant in appetitum regis, et nullum aliud forum faciant regi. *De almutazaria.* Et almutazaria sit de concilio, et mittatur almutaze per alcaidem et per concilium uille : et dent de foro de uacca 1 denarium, et de zeuro 1 denarium, et de ceruo 1 denarium, et de bestia de pescato 1 denarium, et de barca de piscato 1 denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala III denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco 1 denarium, et de carneiro 1 denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabatinis et supra dent 1 morabatinum, et a decem morabatinis et infra dent medium morabatinum. De equa uendita uel comparata dent II solidos. Et de boue II solidos, et de uacca 1 solidum, et de asino et asina 1 solidum. De mauro et de maura medium morabatinum. De porco uel de carneiro II denarios. De caprone uel de capra 1 denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabatinum. De carrega de cera medium morabatinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere uel de grana 1 morabatinum. De bracale II denarios.

soldos, e aqwesto seia sem vozeiro. E se dentro na casa o rronpedor morto for ou matador ou o senhor da casa pecte huum marauydi. E se hi for chagado pecte por ele meyo marauydi. Semelhauilmente por morte e rrouso publicamente feito pecte quinhentos soldos. Por merda en boca saseenta soldos pecte per testemunho de homeens boons. E furto conhoscudo per testemunho de homeens boons noue vezes seia conposto. Quem rrelego de uinho delrrey rromper e en ho rrelego seu uinho uender e achado for per testemunho de homeens boons, a primeyra uez pecte V soldos, e a segunda uez V soldos. E se aa terçeyra uez outra uez for achado per testemunho de homeens boons, o uinho todo seia espariudo e os arcos das cubas seiam talhados. De uinho de fóra dem de cada carrega huum almude e uendasse o outro uinho no rrelego. Da jugada verdadeiramente aqwesto mando que até dia natal seia tirada. E de cada huum jugo de boys dem huum moyo de milho ou de triigo qual laurarem. E se d'huum e doutro laurarem d'huum e doutro dem per o alqueyre de dereito da uilla, e seia o quarteyro de XIII° alqueyres, e seia midido sem braço curuado e a tauoa s. E parçeyro de caualeyro que bois nom ouuer nom de jugada. E os moradores de libõa aiam liuremente tendas, fornos de pam, conuem a saber e de ollas. E de fornos de telha dem dizima. Quem homem fóra do couto matar pecte saseenta soldos. Quem chagar homem fóra do couto pecte trinta soldos. com armas chagar pecte ameyadade do homizio. Quem arma per sanha desnua ou da casa tirar per sanha e nom ferir pecte saseenta soldos. E os homeens de libõa aiam suas herdades pobladas : e aquelles que em ellas morarem pectem por morte e rrouso conhoscudo e merda en boca saseenta soldos con. a Elrrey e ameyadade ao senhor da herdade : e vaam en apellido d'Elrrey. E a almotazaria seia do conçelho, e seia metudo o almotaze pelo alcaide e pelo conçelho da uilla. E dem de foro da uacca huum dinheiro, e de çeruo huum dinheiro, e de zeuro huum dinheiro, e de besta de pescado huum dinheiro, e de juygado semelhauilmentẽ. E de alcauala III dinheiros, e de çeruo, e de zeuro, e de vaca, e de porco, huum dinheiro, e de carneyro huum dinheiro. Pescadores dem dizima. De caualo ou de mua ou de muu que conprarem ou uenderem homeens de fóra, de dez marauydis a suso dem huum marauydi, e de dez marauydis a juso dem meyo marauydi. E de egua uenduda ou conprada dem II soldos, e de boy II soldos, e de vaca hum soldo. E de mouro e de moura meyo marauydi. E de porco ou de carneyro II dinheiros. E de cabron ou de cabra huum dinheiro. E de carrega dazeyte ou de coyros de bois ou de zeuros ou de çeruos dem meyo marauydi. De carrega de çera meyo marauydi. De carrega de anil, ou panos, ou de pelles de coelhos, ou de coyros vermelhos ou aluos, ou de pimenta, ou de graan huum dinheiro. De bragal II dinheiros. De uistido de pelles III dinheiros. De linho ou de alhos ou de çebollas a dizima. De pescado de fóra a dizima. De concas ou de uasos de madeyra a dizi-

De uestitu de pellibus in denarios. De lino uel de aliis uel cepis decimam. De piscato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent in denarios, de asinari in medallas. *De mercatoribus.* Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent vi denarios. *De cauonibus.* Cauon si laborauerit triticum det i^o talem. Et si laborauerit milium similiter. Et de geyras de bobus i quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. . . peditibus et . . . astariis et . . . lieribus mi . . . tum. *Pedites* dent octauam uini et lini. *Balistarii* habeant forum militum. *Mulier militis* que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. *De senibus militibus.* Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. *De almoquauaria.* Almoqueuer qui per almoquauariam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit nullum forum de almoquauaria faciat. *De conilariis.* Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. . . atoris . . . xbone. *Moratores ulixbone* qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in sanctaren habuerint, uel in aliis locis, et ad ulixbonam illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. *De rixa.* Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito concilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet xxx^a solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. *De inimicis de fora.* Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. *De homine occiso ab equo.* Si equus alicuius aliquem occiderit domnus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum danno equi placuerit. *De clericis.* Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. *De madeira.* De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. *De atalia.* De atalia de uilla debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. *De militibus vlixbona.* Militem ulixbone cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quod eum habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. *De sagionibus.* Maior-

M. L. Tom. I.

ma. E por todas estas carregas que uenderem os homeens de fóra e portagem derem, se outras proprias comprarem, nom dem portagem dellas. E de carrega de pam, ou de sal que venderem ou comprarem homeens de fóra, da besta caualar ou muar dem in dinheiros, e da asnal in mealhas. Mercadores naturaes da villa que soldada dar quiserem seia rreçebuda deles. Se per uentura soldada dar nom quiserem, dem portagem. Da carrega do pescado que emde leuarem homeens de fóra dem vi dinheiros. Cauon de laurar triigo dê huma teeyga, e se laurar milho semelhauilmente. E de geyras de bois hum quarteyro de triigo ou de milho onde laurar. E os peões dem a oytuaa do vinho e de linho. Beesteyros aiam foro de cauleyros. Molher de cauleyro que ueuar aia honrra de cauleyro atá que se casse : e se se casar com peom faça foro de peon. Caualeyro que enuelheçer . . assi enfraqueçer que batalha fazer nom possa esta (*sic*) em ssa honrra. Se pela uentura molher de cauleyro ueua tal filho ouuer que con ella na cassa se contenha, e caualaria fazer poder, façaa por a madre. Almocreue que por almocrauaria uiuer, faça seu foro hua vez no anno. Caualeyro verdadeyramente . . . o caualo seu, ou as sas bestas a almocrauaria lançar, nom faça foro nenhuum de almotaçaria (*sic*). Coelheyro que for ao monte e alá maer dê huma pelle de coelho. E aquel que aló morar oyto dias ou mais dê hum coelho con sa pelle. E o coelheyro de fóra dê a dizima quantas vezes . . er. Moradores de lixbõa que seu pam ou vinho ou azeyte en Santarem ouuerem, ou en outros logares, e a lixbõa os aduserem pera sua prol e nom pera rreuender, nom dem ende portagem. Quem con alguem baralhar, e depois a baralha a sua casa entrar, e hy auudo conselho, filhar fuste ou porrinha e o ferir pecte xxx soldos. Se pela uentura conselheyramente ma caso acaeçente o ferir, nom pecte nemigalha. Enmiigo de fóra nom entre aa villa sobre seu, se per tregoa ou por lhe darem direito. Se o caualo dalguum alguem matar, o senhor do caualo pecte ou o caualo ou o omizio, qual destas ao senhor do caualo aprouguer. E o clerigo aia foro de cauleyro per todo. E sse con molher torpe for achado, o Moordomo nom meta mão, nem per nenhuma maneyra o filhe; mais filhe a molher se quiser. E de madeyra que ueer per o Ryo onde dauam oytuaa dem dizima. Da atalaya da villa deue Elrrey teer ameyadade, e os cauleyros ameyadade per seus corpos. Caualeyro de lixbõa ao qual o meu Ricomem bem fezer da sua terra, o de seu auer per que o aia, eu o rreçebrey ao meu Rycomem em conto dos seus cauleyros. Moordomo ou sayom nom vaa a casa do cauleyro sem porteyro do alcaide. E o meu nobre homem que lixbõa de mim teuer nom meta hy outro alcaide senom o de lixbõa. De casas as quaaes os meus nobres homeens, ou freyres, ou ospitaléyros, ou moesteyros en lixbõa ouuerem, façam o foro da villa assy come todolos outros cauleyros de lixbõa. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha o atá tres meses, e per cada hum mes o faça apregoar :

104

domus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui ulixbonam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem nisi de ulixbona. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in ulixbona habuerint, faciant forum uille, sicut ceteri milites de ulixbona. *De ganato perduto.* Ganatum perditicium quod maior-domus inuenerit, teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si domnus eius uenerit, detur ei. Si autem domnus eius preconem dato usque tres menses non uenerit, tunc maior-domus faciat de eo commodum suum. *De caualgada de alcaide.* De caualgada de alcaide, nichil accipiat alcaide per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada lx^a militum et supra, diuidant mecum in campo. *De fabris et zapatariis.* Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in ulixbona casam habuerit, et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per offitium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. *De uenditione equorum.* Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra vlixbonam, ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maior-domo, et maior-domus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. *De furto in villa.* Et homines qui habitauerint in hereditatibus ulixbonensium si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem regi, et medietatem domno hereditatis. *De adales et de luctosa.* Moratores ulixbone non dent luctuosam. Adaliles ulixbone non dent quintam de quiniones suorum corporum. *De zaga militum in exercitu regis.* Milites ulixbone non teneant zagam in exercitum regis. *De panetariis.* Panetarie dent pro foro de xxx^a panibus unum. *De portagia.* Partagia (*sic*) uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent n^{os} denarios. Et de barca de piscato minuto n^{os} denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maior-domus testimonium bonorum hominum, et non ad alia. *De testimonio militum.* Milites de vlixbona testificentur cum infantionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruaerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud colimbriam Mense Maio Era m.^a cc.^a x.^a vii.^a Ego predictus Rex alfonsus domnus hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet d^{tos} solidos.

e se o senhor del veer seialhe dado. Se pela uentura o senhor del dado o dito pregom atá tres meses non veer, entom o Moordomo faça del seu proueyto. Da caualgada do alcaide, nom filhe nemigalha o alcaide per força se-nóm aquelo que a el os caualeyros de seu amor quiserem dar. Da caualgada de saseenta caualeyros a suso partam comygo no campo. Ferreyro, ou çapateyro, ou piliteyro, que em lixbõa casa ouuer, e em ella laurar, nom dê dela nenhuum foro. E quem mouro ferreyro ou çapateyro ouuer, e en sa casa laurar, nom dê por el foro. Outrossi aqueles que meesteyraaes fferreyros ou çapateyros forem, e per este offiçio uiuerem, e casas nom ouuerem, venham aas minhas tendas, e façam a mim meu foro. Quem cauallo uender ou comprar, ou mouro fóra de lixbõa, hu o comprar ou uender, hy dê a portagem. E os peoens aos quaes ouuerem a dar seu auer, dem ende dizima ao Moordomo. E o moordomo dê a eles dereito por a dizyma. E sse pola dizima a eles dereito dar nom quiser, entom o alcaide faça a eles dar dereito pelo seu porteyro. E os homeens que morarem em herdades de lixbõa, se furto fezerem assi como suso dito he seia composto, ameyadade a elrrey e ameyadade ao senhor da herdade. Moradores de lixbõa nom dem luytosa. Adaiis de lixbõa nom dem quynto dos quinhoes dos seus corpos. Os caualeyros de lixbõa nom tenham çaga na batalha dElrrey. As paadeyras dem por foro de xxx^a paães huum. As portageens verdadeyramente he foro e quynto dos mouros e das outras cousas assi seiam pagadas como custume, a saluo estas cousas que suso escriptas som e a uos leixo. E por alcaidaria de huma besta que veer de fóra, com pescado dem ii dinheiros. E de barca de pescado meudo dem ii dinheiros, e de todo outro pescado dem seu foro. Todas aquestas cousas de suso escriptas a uos por foro dou e outorgo : e a aquestas vaa ho Moordomo per testemunho de homeens boons, e nom a outras. Os caualeyros de lixbõa testeugem con Infançoens de portugal. Porem se alguem aqueste meu feito a uos firmitemente aguardar das beççoens de deus e da minha seia conplido. E uerdadeyramente aquel que o briter quiser da maldiçom de deus e da minha seia seguydo. Feita a carta em Coiñbra em no mes de Maio e dez e sete annos (*sic*). Eu sobredito Rey dom affonso aquesta carta que seer ffeita mandey outorgoa e confirmoa. Quem outrossi alguem aas esporas ferir, e per testemunho de homees boons for achado, pecte quinhentos soldos. De Nauyo verdadeyramente mando que o alcaide e dous espadeleyros, e dous proeyros, e huum petintal, aiam foro de caualeyros.

Eu dom Sancho pela graça de deus Rey de Portugal em sembra com minha mulher a Reeynha dona doçe e com minhas filhas aquesta carta outorgo e confirmo. Rey Dom affonso. Rey dom Sancho. Reeynha dona doçe. Reeynha dona Sancha. Reeynha dona Tareyga. que presentes foram : Dom Vaasco fernandez Moordomo, confirmo. Dom sueyro ayras, confirmo. Dom pero fernandez,

De nauigio. De nauigio uero mando ut alcaide, et duo spadellarii, et duo pronarii, et unus petintal, habeant forum militum. Ego S. dei gratia portugalensis Rex, una cum uxore mea Regina Domna D. et cum filiabus meis, hanc kartam roboro et confirmo.

Rex domnus Alfonsus — Rex domnus Sancius — Regina domna Dulcia — Regina domna tarasia — Regina domna Sancia.

De testibus. Qui presentes fuerunt, Domnus Velascus fernandi curie maiordomus conf. — Domnus Suerius ariei conf. Domnus Petrus fernandi conf. — Domnus Gonsaluus egee tenens vlixbonam conf. Julianus notarius domini regis — Domnus Suerius egee conf. Domnus Petrus alfonsus conf. — Domnus Suerius didaci conf. Domnus Fernandus ariei conf. — Domnus Bernaldus canonicus vlixbona test. Suerius diaz presbiter test. Arnulfus archidiaconus test. — Domnus Suerius de sancto thome test. — Petrus stephaniz de sanctis test. Garcia suariz test. Fernandus petri test.

Braccarensis Archiepiscopus domnus Godinus conf. — Portugalensis episcopus domnus Fernandus conf. — Colimbriensis episcopus domnus Vermudus conf. — Vlixbonensis episcopus domnus Aluarus conf. — Petrus fasion regis cancellarius conf. — Domnus Menendus gonsalui conf. — Domnus S. Vlixbonensis electus conf.

Suerius petri test. — Gonsaluus froiaz test. — Fernandus petri test. — Petrus garsie test. — Pelagius delgado test. — Gonsaluus arrizado test. — Domnus Pelagio test. — Domnus Johannes fernandi maiordomus domini Regis conf.

Et ego Alfonsus dei gratia Port. Rex filius Regis domni Sancii et Regine domne Dulcie una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis Infante Domno Sancio et Infante domna Alyenor, hanc cartam quam auus meus Rex domnus A. fecit concilio Vlixbone, et Pater meus eis concessit, roboro et confirmo, et sigillo meo plumbeo feci communiri. Et hoc fuit apud Vlixbonam m.^o kalendas aprilis Era m.^a cc.^a l.^a n.^a

Stephanus braccarensis Archiepiscopus affuit. Suerius egee Vlixbonensis episcopus affuit. Julianus curie cancellarius affuit. Gonçalus pelagii pretor Vlixbone affuit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Portugalensis Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis moratoribus de Vlixbona dederunt et concesserunt auus meus Rex domnus Alfonsus Inclite memorie et pater meus Rex domnus Sancius excellentissime memorie, concedo uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur optineat precepi fieri istam cartam, et eam feci meo plumbeo sigillo communiri. Facta fuit carta mense Nouembri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie — Domnus Laurencius suarii — Domnus Johannes fernandiz — Domnus Fernandus fernandiz — Domnus Gomecius suarii — Domnus Gil ualasquiz — Dominus Rodericus menendiz — Domnus Poncius alfonsi — Domnus Lopus alfonsi, conf. — Vincencius menendiz — Petrus garsie — Jhoanninus, test.

Domnus Stephanus braccarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis Episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus — Domnus Suarius Elborensis Episcopus — Domnusmecensis Episcopus Visensis Episcopus conf.

Gonsaluus Menendi Cancellarius Curie — Fernandus suarii scripsit.

confirmo. Dom Gonçalo veegas teente en lixbõa, confirmo. Juyaa, notayro dElrrey. Dom sueyro egas, confirmo. Dom pero affonso, confirmo. Dom sueyro diaz, confirmo. Fernandayras, confirmo. Dom bernaldo Coonigo de lixbõa, testemunha. Sueyro diaz clerigo, testemunha. Arnulfo arçediago, testemunha. Dom sueyro de santo thomé, testemunha. Garçia soarez, testemunha. Fernam perez, testemunha. Dom godinho arçebispo de Bragaa, confirmo. Dom fernado bispo do porto, confirmo. Dom Vermuy bispo de Coimbra, confirmo. Dom Aluaro bispo de lixbõa, confirmo. Dom pero foyam chançeler delrrey, confirmo. Dom meen gonçaluez, confirmo. Dom Sueyro enleyto de Lixbõa, confirmo. Sueyro perez, testemunha. Gonçalo froyaz, testemunha. Fernam perez, testemunha. Pero garçia, testemunha. Gonçalo arrizado, testemunha. Dom Payoo, testemunha. Dom Joham fernandez moor-domo dElrrey, confirmo.

Ev Dom Affonso pela graça de deus Rey de Portugal, filho dElrrey Dom Sancho e da Reeynha dona doçe, es-sembra com minha molher a Reeynha dona Orraca, e meus filhos Infante Dom Samcho e Infante Dona leonor, aquesta carta, a qual meu auo Rey Dom affonso ao Conçelho de lixbõa e meu padre a elles outorgou, outorgo e confirmo, e do meu seelo do chumbo a fige seelar. E a questo foy em lixbõa m.^a kalendas dabril Era de mil e duzentos e çincoẽta e dous. Dom esteuom arçebispo de Bragaa presente foy. Dom Sueyro Veegas bispo de lixbõa presente foy. Dom Juyão chançeler da Corte presente foy. Gonçalo paez alcayde de lixbõa presente foy.

COLIMBRIA

COIMBBA

1179

Insertum in charta confirmationis Alphonsi II hoc superest forale. Textum nobis praebuit ipsa charta in Publico Archivo servata. Lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II deprompsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Omnibus notum sit quoniam Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex, bono animo et spontanea uoluntate et intimo cordis amore do et concedo ciuitati Colimbrie et omnibus habitatoribus suis tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit pectet v solidos, et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel domnus domus pectet i morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet v solidos. Qui etiam calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet v solidos. Pro merda in bucca pectet lx solidos testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet v solidos et secundo v solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et archus cupparum incidantur. De uino de¹ foras¹ dent de unaquaque carrega i almude, et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut husque ad natale domini trahatur : et de unoquoque iugo bouum dent i modium milii uel tritici qualis laborauerit, et si de utroque laborauerint² de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de xiii alqueriis, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Cauon si laborauerit triticum det i teeigam, et si laborauerit milium similiter. Et de geiras de bobus i quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. Et habitatores Colimbrie habeant libere tendas, fornos, panis scilicet et ollarum. Et de forno de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit pectet lx solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem hominem uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma³ per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet lx solidos. Et homines⁴ Colimbrie habeant hereditates suas populatas, et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca lx solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domno hereditatis. Et eant in appellitum Regis et nullum aliud⁵ forum faciant Regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Colimbriensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem Regi⁶, et medietatem domno hereditatis. Et almotazaria sit de concilio, et mittatur almotaze per alcaidem et per concilium uille : et dent de⁷ foro de uacca i denarium, et de zeuro i denarium, et de ceruo i denarium, et de bestia de piscato i denarium, et de barcha de piscato i denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala iii denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco i denarium, et de carneiro i denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra dent i morabitinum : et de x morabitinis et infra medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent ii solidos : et de boue ii solidos, et de uacca i solidum, et de asino et asino⁸ i solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco uel de carneiro ii denarios. De caprone uel de capra i denarium. De carrega de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent suum forum. De carrega de cera dent suum forum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de⁹ pipere uel de grana dent suum forum sicut consuetudo est. De bracale ii denarios. De uestitu de pellibus iii denarios. De lino uel de alliis uel de cepis decimam. De piscato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis que uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De car-

N.º 1

1 deest
2 laborauerit
3 armam
4 omnes
5 alium
6 Regis
7 a
8 asina
9 deest

N.º 2

1 deest
2 laborauerit
3 armam
4 omnes
5 alium
6 Regis
7 a
8 asina

rega panis¹⁰ uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora : de bestia caualari uel mulari dent iii denarios : de asinali iii medalias¹¹. Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent vi denarios. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis quousque nubat. Et si nupserit pediti¹² faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit, quod exitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata¹³ talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almoqueuer qui per almo-cauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocauariam miserit, nullum forum de almocauaria faciat. Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quotiens uenerit. Moratores Colimbrie qui panem suum uel uinum uel ficcus uel oleum in Sanctaren habuerit, uel in aliis locis, et ad Colimbriam illud ad opus sui duxerit et non ad reuendendum¹⁴, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam¹⁵ super inimicum suum, nisi per treugas, aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit domnus equi pectet equum aut homicidium, quod horum domno equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum. Et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maiordomus non mittat manum¹⁶ in eum, nec aliquo modo eum capiat : sed¹⁷ mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam, dent decimam. De atalaia de uilla debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem Colimbrie cui¹⁸ meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Colimbriam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem, nisi de Colimbria. De casis quas mei nobiles homines uel fleires aut hospitalarii¹⁹ aut monasteria in Colimbria habuerint, faciant forum uille sicut ceteri milites de Colimbria. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenit, teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si domnus eius uenerit, detur ei. Si autem domnus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat alcaide per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada lx^a militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in Colimbria casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equum²⁰ uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Colimbriam, ubi eum comparauerit uel uendiderit, ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint²¹, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis²² directum pro decima. Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores Colimbrie non dent luctuosam. Adalides²³ de Colimbria non dent quintam de quiniones suorum corporum. Milites Colimbrie non teneant zagam in exercitu Regis. Panetarie²⁴ dent pro foro de xxx^a panibus unum. Portagia²⁵ uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita²⁶ persoluantur sicut consuetudo est : exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcaidaria pro una bestia que uenerit de fora cum piscato, det duos denarios. Et de barca de piscato minuto ii denarios : et de toto alio piscato dent snum forum. De nauigio uero mando ut alcaide et duo spadalarii, et duo pronarii, et unus petintal, habeant forum militum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Colimbria testificentur cum infancionibus de Portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud eandem ciuitatem Mense Maio Era m.^a cc.^a xvii.^a Ego predictus Rex domnus Alfonsus hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo.

N.º 1

- 10 pannis
- 11 mealias.
- 12 pedite
- 13 uidua
- 14 reuerendum
- 15 in uilla
- 16 manus
- 17 nisi
- 18 cum
- 19 hospitalarii
- 20 equum
- 21 uoluerint
- 22 ei
- 23 Portagio
- 26 deest

M. L. Tom. I.

N.º 2

- 13 uidua
- 14 reuerendum
- 15 in uilla
- 16 manus
- 17 nisi
- 18 cum
- 19 hospitalarii
- 21 uoluerint
- 22 ei
- 23 Adalides
- 24 Penetarie
- 26 deest

105

Ego Alfonsus²⁷ dei gratia Portugalensis²⁸ Rex²⁸, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis²⁹ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo vobis moratoribus de Colimbria istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc nostrum factum in perpetuum firmum robur optineat³⁰ precepi fieri istam cartam, et eam feci sigillo meo plumbeo communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Octobri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz³¹ conf. — Domnus Fernandus fernandiz³² conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz — Martinus petriz — Jhoanninus, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Portugalensis Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suaris Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Viscas Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus³³ garsie³³ — Petrus³³ petriz³³, test.

Gunsalvus Menendi³⁴ Cancellarius Curie³⁵ — Fernandus³⁶ suarii³⁶ scripsit³⁶.

N.º 1

N.º 2

27 Alfonsus II.^{us}
29 nostris
30 obtineat
33 desunt
34 menendiz
35 curie conf.
36 deest

28 Port. Rex secundus
31 fernandi
32 fernandi
34 menendiz
35 curie conf.
36 deest

ABLANTES

ABRANTES

1179

Desumpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. Accedunt lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici comitis et regina Tharasie una cum filiis meis Rege Sancio et Regina Tharasia et regina Vrraca uolumus restaurare Ablantes atque populare. Et damus uobis forum et costume de Elbora tam presentibus quam futuris : ut due partes de caballariis uadant in fossatum et tercia pars remaneat in castello : et una uice faciant fossatum in anno. Et qui non fuerit ad fossatum pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis scutis et spatibus pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtauerit¹ pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes ad palacium. Et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata, et ille negauerit det illa autorgamentum de tribus hominibus talibus qualis ille fuerit ille iuret cum xii. Et si non habuerit autorgamentum iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidelis mentirosus pectet lx solidos et vii.^a ad palacium, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feruerit pectet lx solidos medios ad palacium et medios ad concilium. Et de medios² de concilio vii.^a ad palacium. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador quod non sit merinus. Et qui in uilla pignos afflando et fiadorem et ad montem fuerit pendrar³ duplet la pendra et pectet lx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice, et pignos sacudiuerit ad sagion pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apolidum caballarii et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos et pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam⁴, et unum iugum boum, et xxxx oues, et unum asinum, et duos lectos, comparet caballum. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier qui laxauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit pro uno pectet i carnarium : et si magis pectet las angeiras⁵ pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui feruerit cum⁶ lancea aut cum⁷ spata pro intrata pectet x solidos : et si

1 furtauerit pectet
2 mediis
3 prender
4 aldeiam

5 angeiras
6 de
7 de

transiuerit ad alteram partem pectet xx solidos ad querelosum. Et qui crebantauerit⁸ oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos ad lisiadum, et ille det vii.^a ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feruerit pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mutauerit pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui limde⁹ alienum quebrantauerit pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui conducterium alienum mactauerit suus amicus colligat homicidium, et det vii.^a palacio. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo monleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tende et molendina et furni de hominibus de Ablantes sint libera de foro. Milites de Ablantes sint in iudicio pro potestatibus et infancionibus de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro cauallariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeirus ad suum uicinum pro homine de foras uille pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Ganatum de Ablantes non sit montatum in aliqua terra. Et homo cui se anaffragauerit¹⁰ suus dextrarius quamuis habeat alium sit excusatus usque ad caput anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amicus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacuduerint ei pignora, autorguet al¹¹ saion et prendat concilium de tribus collationibus et pignoret pro lx solidos medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Ablantes non sint in prestimonium dati. Et si homines de Ablantes habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per squisa aut reptum. Et de illis qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Ablantes prendant de illis montaticum : de grege ouium iii carneiros, et de busto uaccarum i uacam. Istud montaticum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossatum aut in guardiam omnes caballi qui perdiderint in algara uel in lide¹², primo erigantur sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et homo de Ablantes qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeiram de montibus prendant totum quod inuenerit sine calumpnia. De azariis et de guardiis quintam partem nobis date sine aliqua offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domno. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum quod perdiderit suo domno : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit, et Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit : si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitus pro furto et non est latro neque fuit, respondeant ad suos foros. Siquis homo filiam alienam raperet extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et septima ad palacium : et insuper sit homicida. De portagine forum de troxel de caualo de pannis de lana uel de lino i solidum. De troxel de fustaes v solidos. De troxel de pannis de colore v solidos. De carrega de piscato i solidum. De carrega de asino vi denarios. De carrega de christianis de coneliis v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitanum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougue¹³ i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carneiro iii mealias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pane et de uino iii mealias. De carrega de peon i denarium. De mauro quem uendiderint in mercato i solidum. De mauro qui se redemerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zeura ii denarios. De corio de ceruo et de gamo iii mealias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Istud portagem de hominibus foras uille : tercia de suo hospite, et due partes de Rege. Ego predictus Rex domnus Alfonsus una cum filio meo Rege domno Sancio et filia mea Regina domna Tharasia hanc cartam roboro et confirmo. Facta karta apud Colimbriam mense decembri Era m.^a cc.^a xvii.^a Qui presentes fuerunt, Maiordomus curie domnus Valascus fernandi de domo Regis. Petrus saluadoriz. Alcaide de Ablantes domnus Petrus alfonsi. Alcaide vlixbone domnus Gunsaluus gunsaluiz. Rodericus honorici. Alcaide de Sanctaren domnus Menendus streina. Gunsaluus fernandiz. Domnus Petrus fernandiz. Domnus Alfonsus hermigii. Domnus Suarius¹⁴ arias. Domnus Egas alfonsi. Archiepiscopus Bracarensis Domnus Godinus. Port. episcopus domnus Fernandus. Colimbriensis episcopus domnus Vermudus. Visensis episcopus domnus Johannes. Vlixbonensis episcopus domnus Aluarus. Elborensis episcopus domnus Fernandus. Petrus fasion Regis Cancellarius.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port.¹⁵ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit uobis moratoribus de Ablantes concedo

8 quebrantauerit
9 linde
10 anuffragauerit
11 el

12 lite
13 azougue
14 Suerius
15 Portugalensis

ego uobis et confirmo per hec presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmacio in perpetuum fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. (sic) Qui affuerunt, Domnus Mar.¹⁶ iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P.¹⁷ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Lau.¹⁸ suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius¹⁹ alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.²⁰ Port.²⁰ episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Petrus petri²¹ test. Johannes petri test. Martinus petri²² test. Johanninus test. Vincentius menendi²³ test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie. Johannes dominici scripsit.

16 Martinus
17 Petrus
18 Laurencius
19 Petrus

20 Martinus Portugalensis
21 petriz
22 petriz
23 menendiz

AUREN

OUREM

1180

In Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. atque in Lib. Regestor. Alphonsi II descriptum est hoc forale. Ex primo textum hausimus, ex altero lectiones varias.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitate regere ut in salamone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Regina T. diuino oraculo erudita, necessarium duxi rapinas et iniurias a populo mihi subdito misericorditer remouere. Meditante maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum in acquisitionem lucrum me esse consecuturam. Vnde in terra de Auren sub potestate mea constituta, talia do decreta: Siquis ergo rausum¹ uel homicidium fecerit uel diruperit domum cum armis, uel cum feridas uel fregerit portas intrans in² domum in cauto uille pectet D solidos. Si rausum³ uel homicidium extra uillam LX solidos pectet. Pro stercore in ore misso LX solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis in cauto uille LX solidos pectet, si foras xxx solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum Colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere uoluerit. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit ante iusticias respondeat, et ante alcaide per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit ab aliquo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intenciones nostri maiordomi sint per inquisitionem⁴ de illis rebus unde potuerit habere exquisam⁵ directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam⁶ componatur quantum perdere fecerit illi, et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Siquis uozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi, si probatus est quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore puniatur. Si non habuerit quod pectet et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis. Prohibemus enim omnes huiusmodi qui faciunt uozarios falsos, et non habent tortum : per tales enim omnis terra perdita est. Quaruis maiordomus et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce nisi ille qui querimoniam fecerit maiordomo : do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, uinee, uel orti dampnatorem expoliauerit quamuis dampnator percussus fuerit aut uulneratus, tamen domnus uinee non pectet. Quod si dampnator domnum agri percusserit satisfaciatur ei. Et quamcumque calumpniam fecerit pectet. Doffendimus ut nullus in uilla arma trahat. Quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit pectet⁷ v⁷ solidos⁷. Siquis de domo alterius

1 raussum
2 ui
3 raussum
4 inquiricionem

5 exquiram
6 exquisam
7 v solidos pectet.

aut extra domum rem per uim acceperit, in duplo componat. Siquis uxorem suam a iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat calcar cum uallo carreiras, uel stratas auctorizadas de concilio, nec mittat⁸ marcos. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almutaze sit de concilio. Maiordomus et sagion et iusticie et portitor de alcaide sint cautati in D solidos. Qui fecerit furtum componat sicut mos est terre, uel condempnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem comprehenderit mittat eum in manum nostri maiordomi, absque calupnia suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit uineam uel almuniam alicuius furtim in die causa comedendi, uel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit, V solidos pectet. Si aliquis de uinea uel de almuina⁹ in gremio, uel in taleiga, uel in cesta tulerit, uel ferraginem seccauerit I morabitum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit in uinea aut in ferragine, uel in almuina¹⁰ LX solidos pectet, et quod uestierit. Et de isto pecto dominus laboris medietatem habeat. Si uero non habuerit quod pectet, clauifigetur in porta per unum diem, deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus, et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo, secundum calumpniam quam fecerit, uel dimittatur eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in uinculis, uel mauram solutam pro quacumque calumpnia fecerit. Sed si alcaide et concilium intulerint quod talem causam fecerit¹¹ pro qua debeat lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecerit pro qua debeat flagellari et in corpore exterminari, flagelletur: et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quacumque fiaduriam quisquis fecerit si eam non compleuerit, secundum directum eandem pectet. Istas calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi de XIII alqueires I sine offretione. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit, ipse cum omni habere suo sit in potestate domini terre. Si autem maiordomus uel iusticia hoc meum factum irrumperit pro offretione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate domini terre. Facta carta firmitudinis in mense Marcio Era M^{a} CC^{a} XVIII^{a} Ego Regina T. qui hanc cartam facere iussi omnibus habitantibus in Auren, et filiis uestris et progeniei, roboro et confirmo. Regnante domno Alfonso port. Rege, Comitibus Henrici et regine domne Tharasie filio magni Regis Alfonsi nepote, eiusque filio Rege Sancio uxoreque eius Regina domna D. Relegum uini de domino terre teneatur per forum terre, scilicet per tres menses. Laborator uinee det VIII^{a} et I almude uini ad maiordomum usque ad V quinales pro iantar. Et ex quinque quinales sursum det unam quartam tantum. Laborator lini det VIII de iugadis in primis. Qui laborauerit cum uno iugo det VI quartarios, scilicet de meliori autuno. Et media de milio aut de panizo alios III quartarios qui eum laborauerit. Qui uero cum uno boue laborauerit det III quartarios media pars de milio et media de autuno aut de panizo, qui eum laborauerit. Et qui cum medio boue laborauerit det III solidos. Et cauon det VI alqueires de autuno et VI de milio aut de panizo qui eum laborauerit. Qui autem cum uno iugo uel cum duobus uel cum tribus aut amplius, non det nisi VI quartarios. Qui uero boues non habuerit, et senaram fecerit cum bobus amici uel uicini sui, det iugadam de cauon, et usque in tribus geiriis de aratro. Totum istud panem recipiant per quairam de III alqueires cum rasura. Et quartarius sit de XVI alqueires. Garsia gomez test. Garsia garsiiz test. Pe. petri test. Fernandus roderici test. Petrus tomar test. Pelagius uenegas test. Fernandus petri test. Petrus gunsaluiz test. Fernandus bispo test. Gunsaluus pelagii test. Martinus caluus test. Suarius scriba scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Auren hanc cartam et istud forum quod uobis dedit et concessit matertera mea Regina domna Tharasia. Et hanc cartam superscriptam et istud forum confirmo uobis per hanc cartam quam fieri precepi, meo sigillo plumbeo communitam. Que fuit facta apud Colimbriam mense Nouembri Era M^{a} CC^{a} L^{a} V^{a} Ego Rex Alfonsus et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++ . Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Pe.¹² iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Jo. fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test.¹³ Petrus garsie test. Petrus petri test. Vincencius menendiz test. Martinus petri test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz. Fernandus suarii scripsit.

8 mittet
9 almunia
10 almunia

11 fecit
12 Petrus
13 conf.

MELGACIO

MELGAÇO

1181

Forale Melgacii, ex illo Ribadaviae in Gallecia depromptum, extat et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr., ex quo textum, et in Lib. Regestor. Alphonsi II, ex quo lectiones varias hausimus. Renuentibus civibus aliud forale quod oppido postea datum fuerat, Alphonsus III eis hoc pristinum restituit atque confirmavit. Ex charta ipsius regis in Donationum ejus Libro I inserta lectiones varias quoque decerpsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego Alfonsus Rex Port.¹ una cum filio meo Rege Sancio et filiabus meis Regina Tarasia et Regina Vrraca, uobis habitatoribus² de Melgacio facio cartam et scriptum de hereditate mea quam habeo in terra ualadarensi in loco predicto Melgacio. Do uobis illam et concedo cum suis terminis et locis antiquis, et medietatem integram de chauianes³ per ubi illam potueritis inuenire uel uendicare. Mando enim illam⁴ uobis et concedo tali pacto, ut eam hedificetis atque in illa habitetis per illud forum quod a me quesistis⁵ scilicet de burgo de ripa⁶ auie quod uidistis esse bonum. Hoc mihi recte attendite⁷, et ego uobis iuste attendam⁸. Hec est noticia illius fori de ripa⁹ auie : ut unusquisque uestrum pro¹⁰ uestris domibus semel in anno mihi uel cui mandauero i solidum detis. Similiter et carnifices ii solidos, mediam partem post triduum natalis domini, et mediam partem iii.^o die post festum assumptionis sancte Marie. Quando autem rex uester uillam uestram intrauerit semel in anno et non amplius illi vi denarios pro sua collecta afferatis. Et si uero plus in ipso anno Rex uenerit de uestro adiutorio¹¹ ei date quantum uolueritis. De pane et uino quod laboraueritis uel emeritis, atque de tota traparia, aut de brutis animalibus que uenderitis uel emeritis, de¹² quolibet¹² mercado¹² inter uosmetipsos et de uestris molendinis ac fornacibus, et de uestra almunia nulli respondeatis nisi soli¹³ deo. De extraneis mercatoribus qui bestias honeratas de quolibet mercado adduxerit¹⁴, pro equo uel pro mulo i solidum. De equa vi denarios, de asino iii denarios, et de pedite ii denarios regi uero¹⁵ prebeat. Siquis mercator cum traparia uenerit totum troxel¹⁶ si uoluerit uendat et non retalu¹⁷ nisi in propria feria. Et si inde aliud fecerit inter iudices uestre uille et meum uicarium, xxx solidos reddat. De falso cubito, et de tota medida panis et uini et salis pro falsitate v solidos reddat. Siquis uenditor uenerit qui caballum¹⁸ uel mulam uoluerit uendere comparatores pro equo i solidum hospiti et alterum regi : pro mula iii solidos hospiti et iii solidos regi. Pro equa vi denarios hospiti¹⁹ et¹⁹ vi¹⁹ denarios¹⁹ regi¹⁹ : pro asino iii denarios hospiti et iii denarios regi prebeant. Moratores uille quicquid uenderint aut comparauerint nulli respondeant cum feria et sine feria nisi²⁰ reddant pro manto unius coloris iii denarios, pro saia²¹ unius coloris ii denarios, pro manto coelio iii denarios, pro manto uiado ii denarios, pro saia uiada i denarium. Et pro capa galega ii denarios, pro pelle cordeira ii denarios, pro pelle cabritina i denarium, pro boue iii denarios, pro uaca ii denarios. Mercatores extranei et non moratores uille hoc totum afferant. Siquis inter uos aliquem occiderit uicinus cum uicino tunc ueniat iusticia uille cum uicario Regis ad portam homicide et pignus ab eo querant, dato pignore, tunc ab eo fiadorem in v solidos petant. Dato fiadore usque in viii dies reddant ei pignus suum. Post uero viii dies ueniant illi supradicti pro homicidio c solidos ab eo petant. Si enim eum in uilla non inuenerint, fiador illius tunc v solidos pariat, et tunc homicidium sit super domum suam et super hereditatem, nichil aliud ei mali faciant nisi sui inimici. Siquis tamen²² aliquem furtim occiderit, et mortuum ante portam sui uicini posuerit, et omnes eum calumpniauerint, tunc ad ecclesiam pergat, per²³ iuramentum saluet se²⁴ ipsum²⁴, et sanus²⁵ permaneat. Siquis de foris uenerit qui inimiciam cum morante in uilla habuerit,

N.º 1

- 1 Portugalensis
- 6 ripia
- 9 ripia
- 11 adiutorium
- 15 uestro
- 16 truxel

N.º 2

- 2 populatoribus seu habitatoribus
- 3 Chauianis
- 4 deest
- 5 quesuistis
- 7 attendite
- 8 attendam.
- 10 de
- 12 desunt
- 13 deest
- 14 adduxerint
- 16 troxel
- 17 retalium
- 18 caballum suum
- 19 regi et vi denarios hospiti :
- 20 nichil
- 21 sagia
- 22 autem
- 23 et per
- 24 semetipsum
- 25 saluus

et non antea a suo inimico fianciam quesierit, et despicit concilium uille, tunc morator uille cum amicis suis contra illum exeat : et si eum usque ad mortem percusserit uel eum occiderit, pro homicidio regis²⁶ non respondeant. Si autem eum²⁷ noluerint²⁷ adiuuare quos uocauerit v solidos pariant, et sint contradicti concilio. Vicarius regis debet esse morator uille. Si forte illum aliquis percusserit uel occiderit, c solidos pro illo sicut pro alio homine pariat. Siquis rausum comiserit, et concilium uille uicario regis conquestum fuerit, c solidos pariat. Siquis uicinus uicinum suum de barba superius percusserit xv solidos pariat. De barba inferius vii solidos et medium. Si²⁸ aliquis²⁸ cum aliquo in uilla, in concilio, in ecclesia, per capillos se traxerint, et male se tractauerint, nulli respondeant nisi semetipsis, si uoluerint se emendare : si²⁹ unus²⁹ alteri²⁹ noluerit²⁹ respondere et uocem suam uicario dederit. Qualiter iudices uille iudicauerint ita compleant : scilicet media pars percusso detur et media uicario. Siquis alicui iniuriam fecerit, per concilium oportet ei dare directum. Si postea noluerit, ad portam illius cum duobus testibus uadat, et pignus ab eo querat, si dederit pignus illo die quiescat. Deinde cotidie querat pignus, et quando dederit quiescat. Quando autem expoliatus fuerit quod nichil habeat, portas illius domus accipiant, deinde tegulas, donec fiador³⁰ reddat, aut peccuniam pro qua fuerit pignoratus : et si noluerit respondere, primo die v solidos uicario regis prebeat, et in ii.^o die similiter, et in iii.^o die calumpniator et iustitia³¹ uille et uicarius regis; tunc ad portam suam ueniant et uocent eum : si³² noluerit uenire sine uoce in domum suam intrent, et quantum fuerit directum accipiant. Siquis contra aliquem cum mala uoluntate ferrum molitum in uico uel in campo traxerit, si duos uel tres testes habuerit uicarius lx solidos ei reddat. Si homicida cognitus fuerit, et de concilio ei concessum fuerit, et nudum ferrum portauerit, nichil pariat. Domus uniuscuiusque uestrum sit cautada³³ in sex mille solidos. Siquis eam iniuste disrumperit, componat eam domno domus cum d solidis. Vicinus qui inter uos morari uenerit i solidum reddat, vi denarios iudicibus uille et vi denarios domino terre. Siquis homo uenerit quod non credo qui hanc cartam meam infringere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus usque in eternum, et perdat fidem christi et rationem paradisi : et non audiat dominicam uocem dicentem : Venite benedicti : sed audiat uocem³⁴ : Discendite maledicti in ignem eternum, et cetera. Ego Rex Alfonsus portugalie una cum filio meo rege Sancio et supradictis filiabus meis uobis habitatoribus de Melgacio hanc cartam et hoc scriptum propria manu roboro et confirmo. Facta uenditionis carta et donationis sub Era m.^a cc.^a viii.^a x.^a et quottum xii.^o kalendas Augusti. Domnus Valascus maiordomus curie test. Godinus Bracarensis Archiepiscopus conf. Fernandus Portugalensis episcopus conf. Martinus Colimbriensis episcopus conf. Pelagius electus Elbore conf. Johannes Visensis episcopus conf. Godinus Lamecensis episcopus conf. Domnus Petrus roderici test. Domnus Alfonsus ermigi³⁶ test. Domnus Petrus alfonsi test. Domnus Suarius³⁷ uenegas test. Domnus Martinus Pelaiz³⁸ test. Petrus saluatoris³⁹ dapifer regis test. G.⁴⁰ fernandiz⁴ test. Nuno goterriz test. Magister Fernandus test. Magister Dominicus test. Meen⁴¹ gunsaluiz⁴¹ test. Rodericus honoriguiz⁴² test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port.⁴³ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis habitatoribus de Melgacio cartam illam quam auus meus rex donus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et⁴⁴ confirmatio mea maius robur obtineant, et⁴⁵ uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati, et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare : precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud sanctum Jacobum mense Augusto Era m.^a cc.^a l.^a vii.^a Ego Rex donus Alfonsus et regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus⁴⁶ et in ea hec signa apponi fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus M.⁴⁷ iohannis signifer domini⁴⁸ regis conf. Domnus P.⁴⁹ iohannis⁴⁹ maiordomus curie conf. Domnus G.⁵⁰ menendiz⁵⁰ conf. Domnus Egidius ualasci⁵¹ conf. Domnus Gar.⁵² menendiz conf. Domnus Ro.⁵³ menendiz⁵³

N.º 1

26 regi
30 fiadorem
36 hermigii
39 saluadoriz
45 et ut
48 deest

N.º 2

27 noluerint eum
28 Siquis
29 Si noluerit unus alteri
30 fiadorem
31 iusticie
32 et si
33 cautata
34 uocem dicentem
35 Milesima cc.^a xix.^a
37 Suarius
38 pelagii
40 T. fernandi
41 Menendus gonsalui
42 honorici
43 Portugalensis
44 mea et
46 roboramus
47 Martinus
49 Johannes
50 Gonsaluus menendi
51 ualasci
52 Garsias
53 Rodericus menendi

conf. Domnus Valascus menendiz conf. Domnus P.⁵⁴ garsie conf. Domnus Martinus petri conf. Domnus Pon.⁵⁵ alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Ste.⁵⁶ Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M. port.⁵⁷ episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egítaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port.⁵⁸ test. Martinus petri test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Vincencius menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus menendi Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

N.º 2

54 Petrus
55 Poncius
56 Stephanus
57 Portugalensis
58 Portugalensis

ORRIO**URROS****1182**

Ex Regestis inquisitionum generalium anno 1258 inceptarum, quae prae se ferunt titulum Liber II Donationum Alphonsi III, hoc forale descripsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In nomine patris (*sic*) et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti. Amen. Ego Rex A. Portugalensis una cum filiis meis et qui exierit de me, vos homines de orrio qui ibidem populatorem estis per mandatum meum morandi faciendi siue qui uenerit ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et presentium nostrum firmiter teneatis ut habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliorem forum. Et non detis mihi nec a progenie mee nec a nullo homine pro omicidio nisi septima apreciatura, per concilio et per manu de alcaldem et de iudicem. Et nullo pecto nec nulla callupnia non intret ibi meo meirino nisi iudice de uestro concilio. Et uos homines de orrios non faciatis fossado nec detis fossadeira pro qui estis in fronteira. Ergo si uenerit mauros, aut malos christianos a la terra scorelos a poder et tornent se ipso die a suam casam. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nullo homo per foro de orrios. Et qui in termino de orrios filia aliena rapuerit extra sua uoluntate que pectet a rancuroso xxx^a morabitanos et septima a palacio et exiat omicieiro. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et seruiant in orrios. Mando qui milites de orrios occiderit pectet mil solidos. Et si eum desornauerit pectet ei D solidos medios ad militem et medios ad palacio. Et per istum pignorem sine totis calumniis. Sed peones et milites in morte et in feridas et in rouso unum forum habemus in villa. Et dono uobis foro quo stet caualeiro de orrios pro infanzon de alias terras in iudicio et in iuramento, troucant super illos cum iuratores duos : et illos pedones de orrios quo stent super illos caualeiros uilanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad alia terra fuerit quomodo seruiat illi totam suam hereditatem ubi habitantes fuerint. Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de orrios. Et homines de orrios habuerint iudicio aut iunta cum omnes de alias terras habeant medianido trans dorio plo perido et per rabia et per fundo do uilar de mozoores et azima do uale da cardicha et a cabeza de Pelagio de gouinas et nazinia da sazeda, et inde ao requeixo et inde a la cabeza de calabria et pela cabeza de las tanagas et inde per foz de cola. Et omnis qui de sua terra exierit cum omicidio aut cum mulier rouzada uel cum alia callunia qualibet sedeat nisi que non adducat mulier aliena de benedictionem, ut tornet se ad dominum de orrios, et sedeat solutum et defenditum per foro de orrios. Et siquis homo de quacunque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de orrios intratum fuerit nullus inimicus post illum intret et pignora tolleret aud male illi fecerit quomodo pectet D solidos, medios ad dominum ville et medios a rancuroso et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui omine de urrios pignorauerit et in concilio non petierit directum quomodo pectet a senior et concilio de urrios LX^a solidos, et duplet illa pindra a suo dono. Et omine de alia terra qui caualeiros de orrios descaualgar pectet LX^a solidos. Et qui omine de urrios presierit in prisione que pectet xxx^a morabitanos al rancuroso et septima a palacio. Et si omine de urrios presierit aliquod omine de alia terra pectet V solidos. Et si omine de urrios pro qualibet fiadura ad medio anno non quesierit que sedeat soltum. Et si migratum fuerit sine filiis et vxor sua sit liberi de fiadura de benedictiones et de directum dare desuper cabadura ad xxx dies. De fiadura de auer

que habeat a dare quando dederit sedeat soltum. Fiador de sanamento quando fiadura fiar semper stet fiador ille et suos filios : et si non habuerit filios que recipit sua bona stet fiador semper. Qui eyra disrumperit pectet LX^a solidos. Et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum aut seruum et a urrios uenerit sedeat soltum et libe. rom . Hominem qui sua mulier leixauerit pectet I denarium. Et si mulier leixauerit suo uiro pectet xxx morabitos, medios ad palacio et medios a suo uiro. Et qui eam amparauerit a suo uiro pectet x solidos cotidie. Et de ista callunia media a palacio. Et si fuerit puella in capillo aut cum touca et uenerit rascando per illa cal, et dixerit folam fudeume per nomine saluet se cum xii Et si non potuerit saluar pectet xxx morabitos et septima a palacio. Et si non uenerit rascando usque tercium diem iuret siue tercium, et exeat de callunia. De anno in anno quando uenerit nostro senior ad nostram villam demus in sua parada ii . ii . panes et singulas octauas de ceuada et I denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir, aut mulier obierit aut aliam aduxerit non faciat postea nec fazendeira usque anno. Mulier orfona non faciat postea nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat postea nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de xvi annos. Et non soluant homines de urrios pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de orrios nem caualeiros nec alcaldes nec abbates, nisi pedones per manu de iudice. Et qui uicino occiderit in sua casa fugierit et post illum intrauerit et ibi mactauerit pectet ccc solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet ccc solidos et $vii.^{ma}$ a palacio et a suo marito alios qui remanserit. Et palacio de senior et de episcopo habeat calluniam et Ecclesiam. De istas tres palacio Episcopo Ecclesiam qui rumperit pectet mil solidos. Et qui percusserit presbiter pectet D solidos et una menaga de ouro. Et si negauerit iuret cum vi uicinos bonos et ille $vii.^{mo}$ Et omine de orrios qui fiador intrar et contentor illi non uuar qual fiar tal pectar. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et sine callunia et in cepto et exeat de fiadura. Et si non meter in sua presion non exeat de fiadura. Et si noluerit recipere in presione faciant testem de iii uecinos et non respondat : in orrios palacio non det pesquisa per nulla callunia. Et si firmar cum iii alcaldes pectet, et si non firmar. non pectet. Clericos qui suas casas habuerint et raciones tenuerint si non fecerint pro que suas ordines perdant que nunquam perdant suas casas. Et quando transmigauerint suos haberes herdent suos parentes qui circa magis habuerint et ubi mandauerint suos haberes cum suas linguas ibi prestant : et si sine lingua obierit suos filios herdet aut suos parentes magis circa, et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte nec riulo non sedeat defesso sine concilio neque suis terminis. Iudex si noluerit colligere directum uel fiador super pignora qui tenuerit mactet illum sin tota callunia fora que pectemus singulas peles de conelos quantosque ibi morauerint, qui de posta fuerint de dare et ipsum qui eum occiderit non det nichil. Et si ibi parentes habuerit saluent ei. Toto homine qui de orrios fuerit qui filium aut filiam non habuerit et fuerint maneiro det pro sua anima asta medio de suo habere ubi mandauerit per sua lingua. Et si sine lingua obierit dent de suo auer illa quinta pro sua anima. Et de magis accipiant suos parentes qui magis circam habuerint de ambas partes. Similiter sedeat de mulier maneira. Toto homine qui in nostra villa uenerit cum inimicite et suos inimicos tras illo uenerit saluent ei. Et dent illi segurancia super quatuor homines in centum centum morabitos. Et si hoc non fecerit exeat de villa. Et qui ei colligerit aut enparar pectet c morabitos. Et non prestat illi per morte de homine, aut per rouso de mulier : qui callunia habea de ccc solidos exeat de orrios et de toto suo termino pro inimico. Et qui illum colligerit pectet ccc solidos. Et si non iuret cum xii qui non coleu, nec panem dedit illum : per totum furtum qui arrando fuerit per lide uel per ferro duplet ei cum LX^a solidos al rancuroso et nouenas a palacio. A quem demandarem que omem matou a trason lide et si cair pectet mil morabitos. Et si non habuerit de que los peite faciat de illo iusticia quomodo de aleyuoso et de traditor. Si los pectar exeat de orrios pro aleiue et de suo termino deribem suas casas, et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem. Et qui istam uocem demandauerit primum iuret cum iii parentes los magis circa qui in tota la uila fuerit que lo non demanda per outra malquerensa mais que matador et firidor fui de seu parente unde morisse. Et si parentes non habuerit cum iii uicinos. Et si isto non iurar non respondeat illi. De sanguine deroto de lansa aut de spada aut de cultello qui cum istum ferir et inde non morir pectet xxx morabitos et $vii.^{ma}$ a palacio. Ad iudicem non li respondeat nadi sine rancuroso. Iudice de anno in anno sedeat. Iudice prenda a $vii.^{ma}$ parte de calluniis que sacauerit. Et si rancura ouer de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Quem ferir suo uicino cum petra aut cum fuste pectet xx morabitos si firmarem et se non firmarem iuret cum uno uicino. Si ferir cum manus aut messar aut cum pede pectet iii morabitos al rancuroso si firmar. Et si non habuerit firma iuret se v . Qui ferir suo uicino in illa chanca de ecclesia aut in concilio a pregon ferido aut in apilido pectet LX^a solidos medios alcaldes et medios ad concilio et vii a palacio. Et quereloso sua callunia quomodo sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuerit in sua casa cum armas a forcia pectet ccc solidos et $vii.^{ma}$ a palacio, si firmarent et si non iuret se v . Et dono uobis foro quod non habeatis alium seniore nisi regem aut suo filio aut quem uos concilio quesieritis. Et si omnes de urrios qui deserado fuerit et per sua manu non perdat ea quomodo se tornet a sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla callunia. Et toto homine de urrios qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fosado nisi per foro de urrios. In orrios non dent osas nec luitosa. Et de toto portadigo qui uenerit a urrios ubi pousada prenderit sua tercia. De caualos et de mulos singu-

los singulos solidos. De boue et de asino vi denarios. Qui toller pindres in casa pectet v solidos. Et qui tollerit in cale pectet x solidos. Quem refertar iudicium de alcalde pectet v morabitanos. Vicino qui pedir fiel e lo parar a suo uicino et non uener ad illo pectet x solidos. Et nostros alcaldes iudicent de sol a sol. Et si baralarem ii uicinos et uenerit illo alcalde et diser incouto uos que nom baraledes et non se calarem pectet i morabitanum alcaldes. De furto descuberto det a suo dono toto suo auere duplato et nouenias partiant cum palacio et prenda illos alcaldes las aurelias. Et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir de segurancia cum iii uicinos aut cum i alcalde et non dederit pectet v morabitanos. Et si trasnoctar pectet xx morabitanos. Si diser non habeo homine qui me leue sobre cabo det fiador in quinquaginta morabitanos usque in tercium diem. Et si non dederit pectet quinquaginta morabitanos. Et postea det fiadores in quatuorcentos morabitanos. Et si non dederit prenda illos alcaldes cum ran-curoso et si non fecerint cadat illos in periurium. Qui racura meter alcaldes et lo non chegar a dereito cadat in periurium. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate aducat illa a medianedo : et si fuerit a suos parentes pectet ccc solidos et exeat inimicos. Et si fuerit cum suos qui uenit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit prenda illos ambos et mittant illos in manus a suo marito et faciat inde sua uoluntate. Puella qui fuerit pedida et rogada et alteros se trameter et leuauerit illa per sua uoluntate non colligant illa suos parentes sine prazer de lo sponso. Et si collerent pectet ccc solidos et septima a palacio et exeant inimicos. Totos cautos qui posuerint alcaldes assi sedeant outorgados quomodo si iacuissent in carta, et per mandatum de concilio. Et omine de urrios qui non fuerit in apilido cum suos uicinos pectet i morabitanum, et diser non lo ouui iuret se cum ii uicinos. Vineis disquando tenuerint uuas et ibi intrar mula aut rost aut equum aut asinum aut porcos aut oues aut cabras pectet medium morabitanum. Et desquando tenuerint uuas pectet i solidum. D...ro aut de arbores qualibet que teneant fruitos, qui in illa intrar, et illo potuerit firmar, pectet lx^a solidos. Et si non firmar iuret se cum v. De quantas uoces in ista carta resonant de ipsa respondant et de alteras non respondant. Hec sunt terminos de urrios. Facta carta de foro Mense aprilis Era m.^a cc.^a xx.^a Ego Rex A. qui istam cartam iussi facere et scribere et legentem audire una cum filiis meis in hanc cartam manus nostras proprias Ro—Bo—Ra—Mus et signum + facio. Et si ego uel filiis meis quam extraneis et istam cartam irrumpere uoluerit sit maleditus et excommunicatus et cum iuda traditore habet participium. Amen. Amen. Amen. Qui uiderunt et audierunt, Vaasco fernandi confirma. A. ermigis conf. Petrus rodrigis conf. Petro alfonso conf. Dominum ville Fernam uelaz. Archiepiscopus in bracara don Godino. Pro testes de ista karta, Pelay sinchariis test. Gomez pelais test. Nunus test. Per iii annos non faciant fazendeira. Et ideo hoc forum de salamanca uobis do et concedo ut terram de orrios quibus hoc forum do populetis. Qui istam cartam irrumpere uoluerit quomodo pectet mil morabitanos ad regem terre. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Ermigio meendis test. Nuno sanchis test. Obispo de Colimbria test. Petro saluadoris test. Domingo, ante abril meiado fuit roborata ista carta.

Egeas presbiter notuit.

CULUCHI

CORUCHE

1182

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. decerpsimus. Lectiones varias addidimus ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici Comitis et Regine Tharasie una cum filiis meis Rege Sancio et regina Vrraca et regina Tharasia uolumus restaurare atque populare Culuchi que a sarracenis abstulimus. Damus uobis forum et costume de Elbora tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossatum¹ in anno. Et qui non fuerit ad fossadum pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis, scutis, et spadas pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et vii^{em} partes ad palacium. Et qui mulierem afortiauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est² affortiata² et ille negauerit det illa autorgamentum de tribus hominibus tales qualis ille fuerit : ille iuret cum xii, et si non habuerit autorgamentum iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx solidos et vii.^a ad palacium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feruerit pectet lx solidos, medios ad palacium et medios ad concilium : et de medio de concilio vii.^a ad palacium. Et homine gentile qui fuerit aut herdador quod non sedeat meirino. Et qui in uilla pignos aflando

¹ fossadum

² quod afforciata

et fiador et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra, et LX^a solidos et VII.^a ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiuerit ad saion pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelidum caualeiros et peones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam et i iugum de bobus et xxxx oues et unum asinum et duos lectos comparet caballum. Et qui cebrantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier qui laxauerit suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et VII.^a ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum³ caualgauerit³ alienum³ pro uno die pectet i carneiro. Et si magis pectet las angueiras, pro uno die pectet vi denarios et pro nocte i solidum. Et qui feriuerit cum lancea aut cum⁴ spata⁴ pro intrada⁵ pectet x solidos : et si trouciuerit ad alteram partem pectet xx solidos ad querelosum. Et qui crebantauerit oculum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos ad lisiadum et ille det VII.^a ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feriuerit pectet xxx solidos et VII.^a ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mudauerit pectet v solidos et VII.^a ad palacium. Qui limde alienum quebrantauerit pecte v solidos et VII.^a ad palacium. Qui conducteurum alienum mactauerit suus amo colligat homicidium, et det VII.^a ad palacium. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas et molinos et fornos de hominibus de Culuchi sint liberi de foro. Milites de Culuchi sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet x solidos et VII.^a ad palacium. Ganatum de Culuchi non sit montadum in nulla terra. Et homo ad quem se anafragauerit suus dextrarius quamuis habeat alium sit excusatus usque ad capud anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudiuerit ei pignos autorguet al saion, et prenda concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX solidos, medios⁶ ad concilium et mediis ad rancurosum. Barones de Culuchi non sint in prestimonium dati. Et si homines de Culuchi habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat inter⁷ per squisia aut reptum. Et homines qui quesierint pausare cum suo ganato in terminis de Culuchi prenda de illis montadigo : De grege de ouibus III^{or} carneiros, et de busto de uacas i uacam. Istud montadigum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossadum uel in guardia, omnes cauillos qui se perdiderint in algara uel in lide, primum erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et totus homo de Culuchi qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terris taliando aut leuando madeiram de monte, prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardiis quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domno. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderit ad suum domnum : et insuper pectet c⁸ morabitanos pro cauto quod fregit : et rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uiu cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicida habeatur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos medietatem Regi et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et VII.^a ad palacium, et insuper sit homicida. De portagine forum de troxel de caualo de pannis de lana uel de lana (sic) i solidum. De troxel de fustaes v solidos. De troxel de panno de color v solidos. De carrega de piscato⁹ i solidum. De carrega de asino¹⁰ vi denarios. De carrega de christianis de coniliis v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitanum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougue¹¹ i solidum. De mula i solidum. De asino vi denarios. De carneiro III mealias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pane et de uino III mealias. De carrega de peon i denarium. De mauro que¹² uendiderint in mercado i solidum. De mauro qui se redemerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca aut de zeura II denarios. De corio de ceruo et de gamo III mealias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Istud portagem est de hominibus foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de Rege. Ego Rex Alfonso una cum filio meo Rege Sancio hanc cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumperere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta carta VII.º kalendas junii. Sub Era M.^a CC.^a XX.^a

3 caualgauerit caballum alienum
4 de spada
5 intrata
6 mediis
7 inter illos

8 deest
9 pescado
10 asno
11 azouge
12 quem

Ego Sancius dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina Domna Dulcia et filiis et filiabus meis vobis habitatoribus de Culuchi presentibus et futuris hanc cartam roboro et confirmo. In era m.^a cc.^a xx.^a vii.^a Qui affuerunt, Comes domnus M. maiordomus Curie conf. Alcaidus domnus M. suarii conf. Magister domnus Gunsaluus qui castellum habet conf. Magister domnus Gualdinus conf. Egas pelagii test. Rodericus egee test. Domnus P. Elborensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus. Domnus Hermigius menendi conf. Domnus Petrus gomez conf. Domnus Osoreus test. Suarius suarii test. Julianus notarius domini Regis affuit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Fernando¹³ et domna Alionor, istam cartam suprascriptam quam auus meus inclite memorie Rex domnus A. dedit uobis moratoribus de Culuchi, et pater meus Rex domnus S. confirmavit, concedo ego uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant¹⁴, precepi fieri istam cartam, et eam feci meo plumbeo sigillo communiri : que fuit facta apud Sanctaren iii.^o kalendas Februarii in Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus Curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gil ualaszquiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus J. fernandiz conf. Domnus F. fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus S. Bracharensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.¹⁵ Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitanensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor Port. test. P. garsie test. Petrus petri test. Johannes petriz test. Vincentius menendiz test. Martinus petri¹⁶ test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius curie. Fernandus suarii scripsit.

13 A.
14 optineant

15 Bartolomeus
16 petriz

BALDIGE

VALDIGEM

1182

Insertum in charta confirmationis Alphonsi II hoc manet forale : deest tamen in Lib. Rector. ipsius regis et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. In codice Publici Archivi, qui Foraes Velhos de Leitura Nova inseribitur, descriptum quidem est, sed ex ipsa charta confirmationis desumptum. Ex eo codice hausimus tantum ea verba, quae, atramento deleta, in originali charta illegibilia inuenimus.

Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex. Omnibus populatoribus de Baldige numero xxx^a, cum filio meo Rege Sancio et filia mea Regina Tharasia facio cartam firmitudinis precibus Sauri (*sic*) egee existentis principis Lameci et precibus Gaudini bone memorie Lameci episcopi de foro : ut unusquisque illorum xxx^a det unoquoque anno unum modium panis quartatum, quartarium tritici et quartarium ordei, et quartarium milii et quartarium centeni : et unum modium uini, et singulos coraziles et singulas gallinas et singulos solidos et singulas fogazas tritici. Et condado de monte, et non de riulo. Et omnes simul dent c afusales de lino et c oua : et totum suum forum ducant ad cellarium de Lamego, et per ipsam taleigam, et quartam de cellario : et non habeant prestameirum sed tantum ipsum dominum de Lameco : et non pectent nisi tres calumpnias exquisitas per bonos homines de Baldigi, homicidium, rausum, et merdam in bucca, et quartam calumpniam furtum. Et de istis calumpniis medietatem ad concilium et medietatem ad dominum. Et non habeant maiordomum nisi de concilio qui det ad dominum totum suum directum. Et dominus non faciat ibi contra suam uoluntatem pradum. Et inter se habeant iudicem ut nullus faciat tortum ad suum uicinum : et per suum iudicem componant suas calumpnias quas pectare debent, et per forum de Lamego, et per illum solidum quem detis in unoquoque anno : omnes alie calumpnie sunt uobis dimisse. Hoc autem uobis dicimus modo ut usque in duos annos non detis illos modios uini, et de lino detis in pace. Statuimus autem uobis terminum quem semper habuistis per flumen Dorii, et per barosam, et per cautum de bagauste, et diuidit cum Ermamar, per pede altaris sancti Dominici, et per petram de sculca, et per eiram pedrazam, et per fontem de cima de solto doleiros. Et per petram de Pelagio flainez et per palacium trauerum et per paredeyros de cohar, et fer in foz de balsamum. Per estes terminos diuidit cum queimada et cum figueira. Era m.^a cc.^a xx.^a

Ego Rex Alfonsus cum filio meo Rege Sancio et cum filia mea Regina Tharasia hanc cartam roboramus. Episcopus Godinus Lameci test. Suarius egeas test. Prior iohannes test. Martinus presbiter test. Magister Roberte diaconus notuit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum filiis meis Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor concedo et confirmò vobis populatoribus de Baldige illam cartam et illud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum maius robur obtineat, precepi fieri hanc cartam et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren Mense Aprili Era m.^a cc.^a l.^a viii.^a Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Gunsaluus menendiz conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Garsia menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. Petrus garsie — Petrus petri — Fernandus petri, test.

Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. test. — Petrus pelagii — Johanninus, test.

Gunsaluus menendi Cancellarius — Dominicus petriz scripsit.

CALDAS

CALDAS DE AREGOS

1185

Ex charta tabularii monasterii de Bostello descripserunt Academiae Olisiponensis sodales qui, hoc ineunte sacculo, collectionem documentorum ad comitia. (còrtes) attinentium conflauerunt. Tabulario illo penitus jam destructo, unicum extat exemplar hujus foralis in ejusdem collectionis volumine III.

In christi nomine. Ego Rex Alfonsus Portugalensis, placuit mihi per bonam uoluntatem, una cum Nunu Sanchiz, qui tenet de me Aregos ut faceremus cartam firmitudinis ad homines, qui uoluerint populare in villam quam dicunt Caldas, et habeant illam cum suis terminis nouis et antiquis : damus uobis illa villa cum isto foro, ut de quada fogo per singulos anos singulos soldos, et ex quo morauerit ibi unum anum, uendat, donet, cum suo foro, et de totas calunias dent pro uno modio uno soldo, sicut dabant tempore matris mee : et de ipsas calunias dent tantum inde x.^a, media a Rege, et media x concelho de villa : et de casa rupta et de feridus xx^{ti} uaras in camissa uezino a uezino : et si uenerit de foras caualeiro aut uillano, qui uestra uilla ronperit, det d^{tos} soldos, medios a Rege e medios a concelho : de tota carega de bestia que uenerit de fora caualar aut mullar 1° soldo, et de asino vi denarios et de 1° denario, fora pane e uino, et post dicto rezent, de manto et de pelle et de ... n^{os} denarios, de saia et de corio et de bragale de toto reixello 1° denario, de uacca 1° solido denarios (*sic*), et de porco 1° denario, de tota bestia que uendiderit in ipsa uilla caualar au mullar 1° soldo, et de asino vi denarios : totas istas portagenes qui sunt scribti pro ad homines qui ueniunt de fora de ista portagem, a Rege duas partes, et tertia ad hospitem : in toto termino de isto Castello de Aregos non dent portagem, et non detis calunia ergo per foro de uestra uilla, nec caualeiro, nec ullo homine non intrent casas uestras, nec cum bestias, nec sine bestias, ergo per uestro grado maiordomo de terra qui ibi uoluerit intrare per mal fazer moriatur, et non habeat caluniam ergo quomodo allio uillano, per foro de uestra carta, de uestras bestias non tollat senior de terra sine uestro grado, et mitat maiordomo, et tollat per uestro grado : uizinus qui noluerit acquiescere in isto foro de carta, eiciatur de villa sine dubio a seniory terre : quando uocauerit uos a suo apellido, ite, et non ad alium : filio et nepto, qui istam kartam inirretam tenuerit habeat benedictionem de celo et meam et de matre que illam generauit. Era m.^a cc.^a xxi. Ego Rex domnus Alfonsus in hanc kartam, quam ego iussi facere, manus meas roboro. Qui uiderunt et audierunt, Petrus test. — Pelagius test. — Menendus test. — Monius scripsit.

PALMELA

PALMELLA

1185

Ex Lib. For. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et in Lib. Regestor. Alphonsi II hoc nobis superfuit forale. Ex primo textum hausimus, ex secundo lectiones varias.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici comitis una cum filio meo Rege Sancio uolumus restaurare atque populare Palmelam quem a sarracenis abstulimus. Damus uobis foro et costume de Elbora tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tertia pars remaneant¹ in castello : et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit in fossado pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno viii^{cm}, et habeat intendor duos quiniones et septem partes ad palacio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia et ille negaret det illa auctorgamento de iii homines qualis ille fuerit et ille iuret cum xii : et si non habuerit auctorgamento³ iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx solidos et vii.^a ad palacium, et duplet ille auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret⁴ pectet lx solidos, medios ad palacium et medios ad concilio : et de medio de concilio vii.^a ad palacium. Et homo qui fuerit gentile aut heredero⁵ que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador et ad montem fuerit pindrar duplet la pindra, et pectet lx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui fuerit ad sinal de iudice, et pignos sacudir a saion pecte i solidum ad⁶ iudice. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno miles pectet x solidos et pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et uno iugo de bois, et xxxx oues, et uno asino⁷ et duos lectos, compare caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier pecte i solidum ad⁸ iudice. Et mulier que laxauerit maritum⁹ suum de benedictionem¹⁰ pectet¹⁰ ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad¹¹ iudice. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno die pectet uno carneiro : et si magis pectet las anguieras polo dia vi denarios, et pro¹² nocte i solidum. Et qui ferir de lancea aut de spata¹³ pola entrada pectet x solidos : et si trousir ad altera parte pectet xx solidos al quereloso. Et qui crebantauerit oculum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiador et ille det ad palacium. Et¹⁴ qui mulier aliena ante suo marido ferir, pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium. Qui maion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui limede¹⁵ alieno crebantar, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui habuerit uasallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domno de solar. Qui conducteiro alieno mataret suo amo colligat homicidio, et det vii.^a ad palacium. Similiter de suo ortolano et de quarteiro et de monneiro et de solarengo. Tendas et molinos et fornos de homines de Palmela sint liberi de foro. Milites de Palmela sint in iudicio pro podestades et infanzones de Portugal. Clerici palmele habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro milites uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro a suo uicino pro homine de foras uille, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Ganado de Palmela non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adestrado quamuis habeat alium sit excusato usque ad capud anni. Mancipio qui matar hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidio. Per totas querelas de palacio, el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum saione et sacudirent ei pignos octorget el saion et predat concilio de tribus collationibus et pindret pro lx solidos, medios ad¹⁶ concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Palmela non sedeant in prestamo dados. Et si homines de Palmela habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter eos firma nec reto, sed currat per exquisam. Et homines qui quesierint cum suo ganato pousar in terminos de Palmela prendant de illis montagio de grege das oves iii^{or} arietes et de busto de uacas una uaca. Isto montagio est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderrint in algara, uel in lide primus erectis cos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Palmela qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus uel castellis in suis terminis taliando uel leuando madeira de montis aut de suis terminis prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet

1 remanent
2 ix^{cm}
3 autorgamento
4 ferriret
5 heredero
6 a
7 asno
8 a

9 maridum
10 benedictione pecte
11 a
12 pola
13 spada
14 deest
15 limide
16 a

lx solidos ad¹⁷ palacium¹⁷, et duplet illum ganatum a domno suo. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores aut uiatores christianos uel iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet lx solidos ad¹⁸ palacium¹⁸, et duplet ganatum quod prendidit a suo domno : et insuper pectet c morabitanos pro cauto que fregit : Rex habeat medietatem et concilio medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere uoluerit et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliqua calumpnia, nec suorum parentum homicide habebatur. Et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietate Regi et medietate concilio. Mandamus et concedimus quod¹⁹ si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel per duos furari uel rapere dimisit si pro aliqua repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et sububeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam extra suam uoluntatem rapere fecerit donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a ad palacium : et insuper sedeat homicida. De portagem foro de trosel de caualo de pannos de lana uel de lino i solidum. De trosel de lana i solidum. De trosel de fustanes v solidos. De trosel de pannos de color v solidos. De carrega de piscato i solidum. De carrega de asino vi denarios. De carrega de christianos de coneliis v solidos. De carrega de mauros de conelios i morabitanum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougi²⁰ i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De ariete iii mealias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pam aut de uino iii mealias²¹. De carrega de peon i denarium. De mauro quem uenderent in mercado i solidum. De mauro qui se redimiret decima. De mauro qui taliar cum suo domino decima. De coiro de uaca, aut de cerua²² ii denarios. De corio de gama, aut de ceruo iii mealias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de homines foras uille tercia de suo hospite, et duas partes de rege. Ego Rex Alfonsus una cum filio meo Rege Sancio hanc cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Ego A. dei gratia Port. Rex una cum filio meo rege domno S. hanc cartam habitatoribus de Palmela per illud forum de Elbora, et de Alcazar, et de Ablantes²³ roboro et confirmo. Et quicumque illud uobis conseruauerit sit benedictus. Et quicumque illud irrumpere uoluerit sit a deo maledictus. Amen. Facta carta mense Marcio sub Era m.^a cc.^a xx.^a iii.^a Domnus Valascus fernandiz²⁴ maiordomus Curie conf. Domnus Petrus fernandiz conf. Domnus Menendus gunsalui. Domnus Godinus Bracarensis Archiepiscopus. Domnus Fernandus Port. episcopus. Domnus Mar. Colimbriensis episcopus²⁵. Domnus Johannes Visensis episcopus. Petrus saluatoris dapifer Regis test. Nunus goterii. Magister Fernandus test. Gonsaluus fernandi test. Rodericus honorici test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Palmela illam cartam et illud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie rex domnus Alfonsus. Et ut mea concessio et confirmatio²⁶ mea²⁶ maius robus obtineant²⁷ precepi hanc cartam fieri, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren in Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Mar. iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus L. suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandiz²⁸. Domnus Fernandus fernandiz²⁹. Domnus³⁰ Gomecius suarii. Domnus Rodericus menendiz. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus. Domnus Mar. Port. episcopus. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus. Domnus S. Vlixbonensis episcopus. Domnus S. Elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincentius menendi. M. petri. P. petri. Johanninus³¹ test. Gonsaluus menendi Cancellarius³². Laurencius martini scripsit.

17 a palacio,
18 a palacio,
19 quos
20 azongi
21 medalias.
22 zeura
23 Albantes
24 fernandi

25 deest
26 mea confirmacio mea
27 optineant
28 fernandi.
29 fernandi.
30 deest
31 deest
32 Cancellarius domini Regis.

BARCELOS**BARCELOS**

(ABSQUE ANNO)

In hoc, sicut in aliis foralibus subsequentibus regnante Alphonso I concessis, quo anno datum, notitia abest. Non solum vero Barcelense, sed etiam Germanellense, quod huic insequitur, inter annos 1140—1146 exarata fuisse ex eo patet, quod ibi Alphonsus appeletur rex; nondum tamen uxoris suae reginae Mahaldae nomen in subscriptione apparet. Textum foralis Barcelorum hausimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr., lectiones varias ex Lib. Registor. Alphonsi II.

In dei nomine. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, Comitis Henrici et Regine Tarasie filius. Do meam uillam de Barcelos vobis populatoribus tam presentibus quam futuris qui ibi habitare uoluerint per suos terminos sicut sunt diuisi. Do illis forum ut habeant honorem Bracare et pectent decimam de calumpnia Bracare, et decimam de toto labore : et pro nulla calumpnia non dent fideiussorem nisi in ii solidos : et non pectent caritel deuasum¹ : et si fecerint calumpniam in alia parte et ipso die aprehenderit eos pectent eam per forum sue uille. Et si in ipso die non aprehenderit eos in alio nichil respondeant². Et hereditates quas habuerint fora uille sint iudicate per forum ipsius uille. Et quicumque pignorauerit illos nisi fuerit debitor aut fideiussor pectabit mihi ii solidos, et insuper habebitur pro meo inimico. Et dominus qui ipsam terram de me tenuerit et uoluerit leuare bestias suas ad fossatum domini Regis det ei suum alqueire : ad Tuden medium morabitinum et uitam et ceuadam. Et ad Colimbriam i morabitinum et uitam et ceuadam : et ad Troncosum et ad Braganciam ii morabitinos et uitam et ceuadam : et non aprehendat eis suas trebolias nec suam liteiram sine grati suo nec sua omnia. Et de domibus dent post festum sancti Michaelis homo alumnus vi denarios, et uidua iii denarios. Qui presentes fuerunt, Domnus Alfonsus iudex de aguiar³. Comes gunsaluiz⁴ de Neuia. Domnus Luzius Prior de Balneo. Abbas domnus Fagundus de uarzea : et Judex Suarius albus de Barcelos. Gunsaluus⁵ menendi maiordomus.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus concedo uobis et confirmo. Et ut mea concessio et mea confirmatio maius robur obtineant⁶ precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctaren Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam iussi facere coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Pe⁷ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz⁸. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Pe.⁹ Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.¹⁰ Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz¹¹ test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius domini Regis. Laurencius martiniz¹² scripsit.

1 de uasum
2 respondant.
3 agiar.
4 gosalui
5 Gonsaluus
6 optineant

7 Petrus
8 menendi.
9 Petrus
10 Suarius
11 menendi
12 marti

GERMANELLO**GERMANELLO**

(ABSQUE ANNO)

Autographum exemplar foralis Germanelli in tabulario Sedis Cathedralis Conimbricensis extabat, nunc in Publico Archivo seruat. Ex eo textum desumpsimus : et quia autographum.

lectiones varias, in Livro Preto ejusdem sedis repertas, omisimus. Circa annum concessionis vide ea, quae in rubrica foralis Barcelorum adnotavimus.

In nomine domini. Ego rex ildefonsus henrici comitis filius ildefonsi imperatoris spanie nepos portucalense imperium obtinens, facio cartam de foro et de terminis illius castelli quod germanellum uocitant cum stabilitate et firmitudine : uidelicet illis hominibus qui ibi habitauerint. Statuimus autem terminos illius sic esse ibi determinatos et confirmatos : uidelicet ab oriente, quomodo uerit aquam contra ladea, sit terminus germanelli, et quomodo uerit aqua contra penella sit de penella : et inde terminus germanelli quomodo uadit per illa lumba et inde ferit in illa lumba que est inter traueir et alfafar : et inde per ipsa lumba usque contingit illum fontem de alfafar. Deinde ab illo fonte descendendo iusum totum ueniendo per aquam fontis predicti, usque ferit in riulo caralio : et inde quomodo uisus hominis potest oculis in directum conspiceri de illa foce predicti fluuii usque pertingit in illo caiso montis sub illa porta de arcunzen : et inde quomodo ferit ad cima de illo madronial, et reuertit ad illam lapam de algairan : et inde ad quatuor lagonas, deinde ad uallem de pelagio galiuiz. Et inde ad affricam partem per ubi attingere et quantum pertingere potuerint indefinite libere habeant et incolant. De foro autem illorum sic statuimus : ut omnes miles qui ibi habitare uoluerit, non solummodo defendat suam hereditatem quam ibi habuerit, sed etiam alias hereditates que in quouis loco mee prouincie sue fuerint. Pedites qui ibi habitare quoque uoluerint, si alias hereditates alicubi habuerint, si fuerint de iugata dent suam iugadam : et si fuerint de ratione dent suam rationem cui debuerint : et nullus saion intret in eas nec aliquis homo audeat inferre illis iniuriam. Dent quoque decimam partem de illa hereditate quam in germanello habuerint : et nullus faciat eis tortum. Homicida qui ibi habitare uenerit, si antea quam ibi uenerit, non fuerit in illo loco deprehensus ubi homicidium fecit, nec calumniam homicidii peitauit, et ad germanellum sic antea confugerit, non teneatur pro homicida postea, nec ulla calumnia ab eo inquiretur. Similiter fiat de illo qui rausum fecerit, si antea non deprehensus fuerit, non soluat debitum nec peita rausi nec pro homicida teneatur postquam ad hoc castellum confugerit, nec ullam calumniam ei inferatur aut iniuriam. Habitatores illius nunquam dent de azaga de fosado nisi quintam solummodo partem. Nulla calumnia currat inter eos, nec inquiretur ab eis unquam, excepto ab illo qui ibi rausum aut homicidium fecerit : quia uolo ut sit inter eos homicidium uel rausum, sed ut semper habeant pacem et concordiam obto. Et si inter se iurgium habuerint, uel unus alio feridas fecerit, ille qui fecit iniuriam intret in manibus sui comparis qui feridas iniuste passus est. Et nullus homo audeat ire ad domum alterius per fortia aut per mala mente : sed quisquis ire presumpserit, siue sit de habitatoribus ibi siue de extraneis aliunde ueniens, quingentos solidos exsoluat. Quantos poldros aut caballos prendiderint in fosado, habeant illos per manum de suo alcaide : et nichil inde regi dent aut alicui homini. Si aliquis habuerit intentionem siue baraliam cum homine de germanello, si ille quisquis homo fuerit, extiterit habitator ultra flumen dorium, ueniat ad colimbriam habere iudicium cum homine de germanello. Si autem fuerit cis dorium habitator, ueniat usque ad genéa. Qui ibi fecerit furtum, ibi soluat calumniam eius.

Ego rex ildefonsus hanc cartam conf. Rex Portucal ✕.

Fernandus petriz signifer conf. —Egas munionis dapifer conf. —Comes rodericus conf. —Johannes uene-gas conf. —Bernaldus tunc erat episcopus colimbrie —Johannes bracarensis archiepiscopus. —Rodericus alcaide test. —Randulfus test. —Fernandus goterriz test.

TRANCOSUM

TRANCOSO

(ABSQUE ANNO)

In charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Archivo Publico servata, nobis superest forale de Trancoso, quod hic juris publici facimus. Ex foris Salmanticae deductum, plurimis foralibus variis locis regni, et potissimum prouinciae Beirensis, concessis archetypum praebuit. Constitutiones, quidem, siue foros Salmanticae jam in Portugalia viguisse antiquiora monumenta nos docent : sed communiter dicebatur forale de Trancoso tradi, ubicunque magna privilegia Salmanticensium civium impertiebantur municipiis noviter erectis. Nec semper tamen archetypum fideliter transcribebatur : in foralibus enim saeculi XIII, quibus haec origo tribuitur, multa et varia inveniuntur privilegia et juris publici regulae, quae in charta de Trancoso desiderantur.

Quo anno oppidum de Trancoso municipatum obtinuisse, sicut et illa de Moreira, Marialva, Aguiar et Celorico, quorum foralia hic insequuntur, nescitur. Cum vero nomen reginae

Mahaldæ in eorum subscriptione omissum, et nomina Sancii principis et filiarum regis Alphonsi memorata inveniamus, omnia illa foralia post annum 1158, quo Mahalda e vita decessit, conflata esse necessario ducendum.

Lectiones varias, quas addidimus, ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex A. Port. pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filias meas, vobis homines de Troncoso¹ qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis siue qui uenerint ad populandum² facimus uobis cartulam³, sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis foro bono sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi nequè ad progenie mee nec⁴ ad nullo homine pro homicidio nisi vii.^a ad palacium de ccc solidos apreciadura per⁵ concilio et per manu⁶ de iudice : et nullo pecto nec ulla calumpnia non intret ibi nullo meirino, nisi iudice de concilio. Et faciant fossado⁷ la terciã de los caualeiros, et las duas partes stent in Troncoso⁸. Et de illa una pars qui habuerit⁹ a andar in fossado et non fuerit¹⁰, quomodo det in fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciant fossado nisi cum nostro senior¹¹ una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clericis. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoquè homine per¹² foro de Troncoso. Et qui in termino filia aliena rossar¹³ extra sua uoluntate, quomodo pectet a¹⁴ palacio¹⁴ ccc solidos, et exeat homizeiro¹⁵ de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio plecato a precon¹⁶ ferida fecerit a suo uicino, pectet x solidos a¹⁷ concilio et vii a¹⁸ palacio, per manu de iudice. Et de furto qualibet sedeat, que colligat suo dono suo cabdal, et de illa calumpnia partat cum iudice per medio. Et qui domum hedeificauerit aut uineas aut sua¹⁹ hereditate¹⁹ honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad²⁰ alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit²¹. Et si quesierit illas uendere uendat aut²² quem uoluerit per foro de Troncoso. Et homines de Troncoso qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras, habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Troncoso²³ pro infancion de totas alias terras, siue in iuramento quomodo in iudicio, et passent super illos cum duos iuratores²⁴. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum muliere rossada²⁵ uel cum alia calumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tordnet se a senior de Troncoso, et sedeat solto et defeso per foro de Troncoso. Et siquis²⁶ homines de quacumque terra cum inimicitate²⁷ aut cum pignora uenerit et in termino de Troncoso intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet a senior de Troncoso quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Troncoso pignorauerit, et in concilio non pecierit directo, quomodo pectet a senior de Troncoso²⁸ lx solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homine²⁹ de alias terras qui caualeiro de Troncoso³⁰ descaualgar, quomodo pectent³¹ illi lx solidos. Et homines de Troncoso³² qui los presiere³³ et in prision illos miserit, quomodo pectent illi ccc solidos. Et si homines de Troncoso³⁴ pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto. Et si migratum fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Troncoso³⁵ pignora pro senior nisi³⁶ per meirino nisi pro suo uicino. Et non

N.º 1

- 1 Troncosum
- 2 populandam
- 3 cartam
- 4 neque
- 5 pro
- 6 manum
- 7 fossatum
- 8 troncosum.
- 9 habuerint
- 10 fuerint
- 11 senior
- 12 pro
- 13 rausar
- 14 ad palacium
- 15 homizeiro
- 16 pregon
- 17 ad
- 18 ad
- 19 hereditate sua
- 21 fuerint.
- 22 ad
- 23 troncosum
- 25 rausada
- 26 si aliquis
- 27 inimicia
- 28 Troncosum
- 29 homines
- 30 troncosum
- 31 pectet
- 32 troncosum
- 34 troncosum
- 35 troncosum
- 36 nec

N.º 2

- 1 Troncosum
- 2 populandam
- 3 cartam
- 4 neque
- 5 pro
- 6 manum
- 7 fossadam
- 8 troncosum.
- 9 habuerint
- 10 fuerint
- 11 senior
- 12 pro
- 13 rausar
- 16 pregon
- 19 hereditate sua
- 20 et
- 21 fuerint.
- 22 ad
- 23 Troncosum
- 24 iuratos.
- 25 rausada
- 26 si aliquis
- 27 inimicia
- 28 Troncosum
- 29 homines
- 30 troncosum
- 31 pectet
- 32 Troncosum
- 33 prisiere
- 34 troncosum
- 35 Troncosum
- 36 nec

donent posada³⁷ per³⁷ foro de Troncoso³⁸ in casa de caualeiro, nin³⁹ de³⁹ uibdas³⁹, nin³⁹ de clericos, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Troncoso⁴⁰ qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent : et⁴¹ calumpnia⁴¹ qualibet fecit⁴² sedeat de suo senior et vii.^a a⁴³ palacio⁴³ : et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior, in cuius solar souer. Et sua senara aut suas uineas del⁴⁴ elrei⁴⁴ tal couto habeant quomodo de uicino de Troncoso⁴⁵. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugierit, qui post illum intrare⁴⁶ et in sua casa lo matare, pectet ccc solidos ad⁴⁷ parentes del⁴⁸ morto⁴⁸. Et qui mulier afforciauierit et illa uoces mittendo uenerit, et illa cum duodecim non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier et a⁴⁹ suos parentes. Et qui mulier aliena⁵⁰ ferire⁵⁰, pectet a⁵¹ suo marito⁵² xxx solidos et vii.^a a⁵³ palacio⁵³. Et homines de Troncoso⁵⁴ qui fiadores parat, pro qua calumpnia⁵⁵ ille pecierint⁵⁶ ed el fiador otorgar⁵⁷ cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel⁵⁸ de Episcopo habeant calumpnia⁵⁹ : et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Troncoso⁶⁰ qui fiador intrar et contendor⁶¹ non habuerit, quale fiadoria fiar, tale pectet. Et si contendor⁶² habuerit mittat illum in manus, et exeat de illa fiadoria : et de suspecta de x solidos ad riba cognominet xii uicinos in redor sua casa, et iuret cum los⁶³ duos, et exeat de calumpnia. Et de x solidos ad iuso iure siue et outro quales afflar⁶⁴ quod uicinos sedeant. Et toto homine de Troncoso qui se tornar ad alium seniore⁶⁵ qui benefecit⁶⁶ suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Troncoso. Et do uobis foro⁶⁷ qui non habeatis alium seniore⁶⁸ nisi ad Regem, aut a suo filio, aut⁶⁹ qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Troncoso qui deserchado⁷⁰ fuerit et per sua manu non lo⁷¹ pectare⁷¹, quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine homine⁷² de Troncoso qui hereditate⁷³ habuerit in alia terra non faciat fossado, nisi per forum de Troncoso. Et toto homine de Troncoso qui habuerit mulier ad benedictionem⁷⁴ et laxauerit illam quomodo pectet ad iudice i denarium. Et si mulier ad suum marito⁷⁵ laxauerit qui habuerit ad benedictione⁷⁶, quomodo pectet ccc solidos, medios a⁷⁷ palacio⁷⁷ et medios a⁷⁸ suo marito⁷⁹. Et de casa derrota cum scudos et cum lanzas⁸⁰, qui la deropere⁸¹ pectet ccc solidos, medios a dono de la casa et medios a⁸² palacio⁸². Et qui dederit ad⁸³ suo uicino cum spada⁸⁴, xxx solidos et vii.^a ad⁸⁵ palacio⁸⁵. Et qui dederit cum lanza⁸⁶ ad⁸⁶ suo uicino, et exierit de una pars⁸⁷ ad alia, pectet xx⁸⁸ solidos et septima a⁸⁹ palacio⁸⁹ : et si non exierit, pectet

N.º 1

37 pausatam pro
38 troncosum
39 nec de uiuvas nec
40 troncosum
41 in calumpnia
42 fecerit
43 ad palacium
44 delrei
45 troncosum.
46 intraret
48 mortui.
49 ad
50 alienam feriret
51 ad
52 marito
53 ad palacium.
54 troncosum
56 pecierit
57 otorgar
58 deest
59 calumpniam
60 troncosum
61 contentor
62 contentor
63 deest
65 seniore
66 benefecerit
67 forum
68 seniore
69 ad
70 deserchado
71 lu peitar
72 deest
73 hereditatem
74 benedictiones
75 maritum
76 benedictionem
77 ad palacium
78 ad
79 marito.
80 lanceas
81 deromperre
82 ad palacium.
83 a
84 spata
85 ad palacium.
86 lancea a
87 parte
88 xxx
89 ad palacium

N.º 2

37 pousadam pro
38 Troncosum
39 nec de uiuvas nec
40 Troncosum
41 in calupnia
42 fecerit
44 delrei
45 Troncosum.
46 intraret
47 a
49 ad
50 aliena feriret
52 marito
54 Troncosum
55 calupnia
56 pecierit
57 octorgar
58 deest
59 calumpniam
60 Troncosum
61 contentor
62 contentor
63 deest
64 alfar
65 seniore
67 forum
68 seniore
69 ad
70 deserchado
71 lu peitar
72 deest
73 hereditatem
74 benedictiones
75 maritum
79 marito
83 a
84 spata
85 a palacio.
86 lanza a
87 parte

x solidos et vii.^a a⁹⁰ palacio⁹⁰. Et de plaga unde osso exierit cada osso x solidos et vii.^a a⁹¹ palacio⁹¹ : et de alia plaga v solidos et vii.^a a⁹² palacio⁹². Et per tota pignora siue de concilio uel⁹³ de palacio, colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa⁹⁴, nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de uicino de Troncoso⁹⁵ montenlo⁹⁶ caualeiros⁹⁶ de⁹⁶ Troncoso⁹⁶ cum suo senior, et prestant inde la tercia. Et nullo ganado⁹⁷ de Troncoso⁹⁸ non sedeat montado. Et de portadigo de pan et de uino, de la carga in mealias : et de caualo et de mulo, qui lo uendiderit⁹⁹ i solidum : et de boue et de asino vi¹⁰⁰ denarios¹⁰⁰. De carneiro aut de cabra¹⁰¹ aut de porco in mealias. Et de toto portadigo qui ad Troncoso¹⁰² uenerit, aprendat¹⁰³ suo hospite la tercia.

Ego Alfonsus¹⁰⁴ dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea¹⁰⁵ Regina domna Vrraca, et filiis meis¹⁰⁶ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo uobis moratoribus de Troncoso istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus inclite memorie Rex domnus Alfonsus, et illud uobis confirmo. Et ut hoc¹⁰⁷ firmiter roboretur, precepi fieri istam cartam et eam feci meo plumbeo¹⁰⁸ sigillo¹⁰⁸ communiri. Facta fuit hec carta Mense Octobris in¹⁰⁹ era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc cartam roborauimus, et in ea hec signa fecimus + + + + +.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz¹¹⁰ conf. — Domnus Gil ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz¹¹¹ — Petrus petriz¹¹² — Martinus¹¹³ petriz¹¹³, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. — Domnus P.¹¹⁴ Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus¹¹⁵ garsie¹¹⁵ — Suarius¹¹⁵ stephaniz¹¹⁵, test.

Gunsalvus menendi¹¹⁶ Cancellarius Curie¹¹⁷ — Fernandus¹¹⁸ suarii¹¹⁸ scripsit¹¹⁸.

N.º 1

90 ad palacium.
91 ad palacium
92 ad palacium.
93 siue
94 deuesa
95 troncosum
96 desunt
97 ganato
98 troncosum
99 uenderit
100 i solidum.
101 capra
102 troncosum
103 aprehendat
104 Alfonsus II.^{us}
106 nostris
107 hec
108 sigillo plumbeo
109 apud troncosum
110 fernandi
111 menendi
112 petri
113 deest
114 Pelagius
115 desunt
116 menendiz
117 curie conf.
118 deest

N.º 2

94 deuesa
95 Troncosum
96 desunt
97 ganato
98 Troncosum
99 uenderit
100 i solidum.
102 Troncosum
103 aprehendat
105 deest
109 apud Troncosum
110 fernandi
112 petri
113 deest
114 Pelagius
115 desunt
117 curie conf.
118 deest

MOREIRA

MOREIRA

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. scripsimus. Addidimus lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II, et translationem lingua vulgari saeculo XV, ut videtur, factam, quae in Publico Archivo extat. De anno, quo concessum, vide ea quae notauimus in rubrica ad forale de Trancoso.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii Em nome da sancta e indiuidua triindade padre e et spiritus sancti unius summi dei facimus cartam¹ is- filho e spiritu sancto que he hum muy alto deus em

¹ istam cartulam

tam¹ in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Port. pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filiis meis, vobis homines de Moreira qui ibidem populatores estis per mandatum meum, et de filiis meis siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum meum firmiter teneatis, ut habeatis foro bono et custume sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi nec ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi vii.^a ad palacium de ccc solidos apreciatura per concilio et per manu de iudice: et nullo pecto nec nulla calumpnia, non intret ibi nullo merino nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in moreira: et de illa pars una qui habuerit a andar in fossado et non fuerit, quomodo det in fossadeira v solidos in apreciatura. Et non faciant fossado nisi cum nostro senior una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clerici. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Moreira. Et qui in termino de Moreira filia aliena rousar² contra³ sua uoluntate, quomodo pectet ad⁴ palacio ccc solidos, et exeat omizieiro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia uel in concilio plecato a precon ferida fecerit a suo uicino pectet lx solidos ad⁴ concilio, et vii.^a ad⁵ palacium⁵ per manu⁶ de iudice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo dono suo cabdal: et de alia calumpnia partat cum illo iudice per medium. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi sua hereditate ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per foro de Moreira. Et homines de Moreira que habuerit iudicio uel aiunta cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Moreira pro infanzon de totas alias terras siue in iuramento quomodo in iudicio et passent super illos cum duos iuratores. Et illos peones de Moreira que passent super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio, aut cum mulier rousada⁷, uel cum alia calumpnia⁸ qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione et tornese ad senior de moreira, et sedeat solto et defeso per foro de moreira. Et siquis homines de quacunque terras cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de Moreira intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret et pignora tollerit aut male illi fecerit quomodo pectet ad⁹ senior de Moreira d solidos et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Moreira pignorauerint¹⁰ et in concilio non pecierit directo, quomodo pectet a senior de Moreira lx solidos et

cujo nome firmamos esta carta. Eu ElRey Affonso com meu filho ElRey sancho e com os outros meus filhos, a uos homeens de moreira que hy de presente sodes poboadores per meu mandado e de meus filhos, e tambem aos que hy vierem poboar, fazemos a uos carta assy como fezemos per scriptura e per meu mandado que firmemente tenhaes que ajaes boom foro e custume asy como ham os homees de sallamanca. E nom dees a mym nem aos que despois de mym vierem, nem a nehuum homem por omeçidio senom a setena ao paaço de trezentos soldos apreçados per conçelho e per maão de juiz: nom entre hy nehuum meirinho senom o juiz do conçelho. E façam fossado a terça parte dos caualleiros, e as duas partes estem em moreira. E daquella huma parte que houuer dhir ao fossado e nom for pague çinquo soldos em preço. E nom façades emde fossado senom com uosso senhor huma vez no anno e nom mais se nom for vossa vontade e os pioões nem os clerigos nom façam fossado. E nom entre hy mandadeiro nem carta de mandamento pollo foro de moreira. E quem em termo de moreira filia alhea roussar contra sua voontade per qualquer maneira peite trezentos soldos ao paaço e saya do omizieiro a seus parentes. E se alguum antre uos em mercado ou em igreja ou em conçelho apreguado per pregom ferir a seu vezinho pecte seseenta soldos ao conçelho e vii.^{na} ao paaço per maão do juiz. E de qualquer furto tornado o cabedal a seu dono polla callumpnia partalhe o juiz quanto teuer per meo. E qualquer que hedifficar vinhas ou casas ou que honrar sua herdade e huum anno em ella seuer e despois se quiser hir a outra terra, per esta maneira aja sua nouidade e ha lene pera homde lhe prouuer. E se lhe prouuer de has uender que o possa fazer a quem lhe prouuer pello foro de moreira. E os homeens de moreira que ouuerem juizo ou ajuntamento com homeens doutras terras possanno auer com elles em cabo de seus termos. E dou a uos foro que esté o caualleiro de moreira por infanzom de todallas outras terras assy em juramento como em juiso. E passent sobre elles com dous juradores. E aquelles pioões de moreira que passent caualleiros e villaãos de todallas outras terras em juizo e em juramento com dous juradores. E os homeens que de suas terras sairem com omeçidio ou com molher rousada ou com outra callumpnia qualquer que seja senom tanto que nom tragua molher alhea de beençom tornesse ao senhor de moreira e seia solto e defeso per o foro de moreira. E se alguuns homeens de quaaesquer terras com imiizade ou com penhora vierem em thermo de moreira, nehuum seu imiiguo possa entrar após elle nem lhe possa tomar penhor nem fazer outro nehuum mal. E se lhe o contrairo fazer que peite ao senhor de moreira quinhentos soldos e dobre aquella penhora ou

2 rousear extra
3 a
4 a
5 a palacio
6 manum

7 rossada
8 calumpnia
9 a
10 pignorauerit

duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de Moreira descaualgar quomodo illi pectent lxx solidos. Et homines de Moreira qui los prisere, et in prision illos miserit, quomodo pectet illi ccc solidos. Et si homines de Moreira prendiderint alios homines de alias terras et in prision illos miserint, quomodo pectent illi v solidos. Et si homines de Moreira pro qualibet fiaduria a medio anno illi non requisierit que sedeat solto : et si migratum fuerit sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Moreira pignora pro senior nec pro merino nisi pro suo uicino. Et non donent pausada¹¹ pro foro de Moreira in casa de caualeiro, nec de uibdas, nec de clericis, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Moreira qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior ueniat a sinal de iudice et de fiador a uenida de suo senior et faciat quod mandarent et calumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior et vii.^a ad¹² palacium¹² : et non seruiat a nullo homine nisi ad¹³ suo senior in cuius solier. Et sua senara aut suas uineas delrei tal conto¹⁴ habeant quomodo de uicino de Moreira. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit, qui post illum intrare et in sua casa lo matare, pectet ccc solidos ad parentes del morto. Et qui mulier afortiauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum xii non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier et ad¹⁵ suos parentes. Et qui mulier aliena ferire pectet ad¹⁶ suo marito¹⁷ xxx.^a solidos et vii.^a ad¹⁸ palacium¹⁸. Et homines de Moreira qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierint, et el fiador outorgar cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador et super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel de episcopo habeant calumpnia et in tota alia uilla habeat uno foro, et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Moreira qui fiador intrar et contentor non habuerit quale fiaduria fiar tale pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de x solidos ad arriba et¹⁹ cognomet xii uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia. Et de x solidos a iuso, iure siue et otro quales aftar quod uicinos sedeant. Et toto homine de Moreira qui se tornar ad alium seniore qui benefecerit suas casas et suas hereditates, et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Moreira. Et dono uobis foro que non habeatis alium seniore, nisi ad Regem aut suo filio, aut qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Moreira qui deseredado fuerit, et per sua manu non lo pectare, quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla calumpnia²⁰. Et toto homine de Moreira qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossado nisi per foro de Moreira. Et toto homine de Moreira qui habuerit

aquelles carreguos. E aquelles que aos homeens de moreira penhorarem nom ho auendo per conzelho direito peitem ao senhor de moreira seseenta soldos e dobrem a penhora a seu dono. E quem prender aos homeens de moreira e hos poser em prisam por esta maneira peite aaquelle trezentos soldos. E se os homeens de moreira prenderem outros homeens doutras terras e hos poserem em prisom, per esta maneira peitem cinco soldos. E se os homeens de moreira por qualquer fiadoria nom forem requeridos ataa meo anno que seiam soltos. E se se trespassarem dally seiam os filhos e molher liures. E nom paguem os homeens de moreira penhora por o senhor nem por o meirinho senom por seu vizinho. E nom dem pousada pollo foro de moreira em casa de caualleiro nem de viuuas nem de cleriguos, senom pella maõ do juiz em casa de peoões. E os homeens de moreira que homeens teuerem em suas herdades ou em seus sollares, e nom for hy seu senhor, venha a sinal de juiz e dê fiador ataa viinda de seu senhor. E faça o que lhe mandarem. E qualquer callumpnia que fezer seja de seu senhor, e a setena ao paaço. E nom serua a nehuum homem senom a seu senhor em cujo sollar seuer. E a seara ou vinhas delRey ajam tal conto como do vezinho de moreira. E aquelle que vezinho ferir e fugir em sua casa, aquelle que após elle entrar e ho matar em sua casa peite trezentos soldos aos parentes do morto. E aquelle que molher forçar, e ella vier dando vozes e o forçador se nom poder saluar com doze peite trezentos soldos aa molher e a seus parentes. E quem molher alhea ferir peite a seu marido triinta soldos e a setena ao paaço. E o homem de moreira que parar fiador por qualquer callumpnia lhe pedirem e o fiador outorgar com dous vezinhos, e aquelle nom quiser tomar fiador, e sobre isso ho ferir, nós todo o conzelho peitaremos esse omecidio. E o paaço delRey ou do bispo ajam callumpnia, e em toda a outra villa ajam hum foro. E outro paaço nom aja callumpnia. E os homeens de moreira que por fiador entrar e contentor nom ouuer, qual fiadoria fiar tal peite. E se contentor ouuer meta aquelle nas maãos e saya daquella fiadoria. E de sospeita de dez soldos arriba conomee doze vezinhos en rredor sua casa, e jure com dous e saya da callumpnia. E de dez soldos a juso jure semelhante, e o outro e quaaes ho fiar que vezinhos seiam. E todo homem de moreira que se tornar a outro senhor que bemfezer suas casas e suas herdades, sua molher e seos filhos sejam liures e soltos per o foro de moreira. E douuos por foro que nom ajaes por senhor senom Rey ou seu filho ou quem vos conzelho quiserdes. E todo homem de moreira que desherdado for e per sua maõ nom ho peitar doutra maneira que se torne a sua herdade homde ella for sem nenhuma callumpnia. E todo homem que herdade teuer em outra

11 pousada
12 a palacio
13 a
14 conto
15 a

16 a
17 marido
18 a palacio.
19 deest
20 calumpnia.

mulier ad benedictionem et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudice 1²¹ denarium²¹. Et si mulier ad suum maritum²² laxauerit, qui habnerit ad benedictionem, quomodo pectet ccc solidos, medios ad²³ palacium²³ et medios ad²⁴ suo marito. Et de casa derota cum escudos et cum lanceas²⁵ qui la deronpere pectet ccc solidos, medios a dono de casa et medios ad²⁶ palacio. Et qui dederit ad²⁷ suo uicino cum spata²⁸, xxxx solidos et vii.^a ad²⁹ palacium²⁹. Et qui dederit cum lancea³⁰ ad suo uicino, et exierit de una pars ad aliam, pectet xx solidos et vii.^a ad³¹ palacium³¹: et si non exierit, pectet x solidos et vii.^a ad³² palacium³². Et de plaga unde osso exierit cada osso x solidos et vii.^a ad³³ palacium³³. Et de alia plaga v solidos et vii.^a ad³⁴ palacium³⁴. Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora per a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa, nec nullo monte nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de termino de Moreira montenlo caualeiros de Moreira cum suo senior et prestant inde la tercia. Et nullo ganado de Moreira non sedeat montado. Et de portatico de pane³⁵ et de uino de la carrega iii mealias³⁶: et de caballo et de mulo qui lo ueuderit i solidum: et de boue et de asino vi denarios. De carneiro aut de capra aut de porco iii mealias³⁷. Et de toto portatico qui ad³⁸ Moreira uenerit, prestat suo hospite la tercia. Et nenguno homo de Moreira non respondeat sine rancuroso per foro de moreira.

terra nom faça fossado senom pello foro de moreira. E todo homem de moreira que ouer molher de beençom e ha leyxar peite huum dinheiro ao juiz. E se molher ao seu marido leixar que ouer de beençom, peite trezentos soldos, amectade ao paaço e amectade a seu marido. E de casa derrocada com scudos e com lanças quem quer que ha rromper peite trezentos soldos, meo pera o paaço e meo pera o dono de casa. E quem der a seu vezinho com spada dez soldos e setena ao paaço. E quem der com lança a seu vezinho e sayr dhuma parte aa outra peite ix (*sic*) soldos e setena ao paaço. E se nom sayr peite dez soldos e setena ao paaço. E de chagua domde osso sayr por cada osso dez soldos setena ao paaço. E de outra chagua çinco soldos e setena ao paaço. E per toda penhora ou do paaço ou do conçelho colha fiador sobre aquella penhora per foro. E dou a uos que hy nom aja nehuma defesa nem nehuum monte nem nehuum laguo senom que todo seja de todo o conçelho. E o montado do termo de moreira montemno caualeiros de moreira com seu senhor. E nehuum gaado de moreira nom seia montado. E de portagem de pam e de vinho e de carrega tres mealhas e de cauallo e de muu quem ho vender huum soldo. E dasno seis dinheiros: e de carneiro ou de cabra ou de porco tres mealhas, e de toda portagem que a moreira vier tome seu hospede a terça. E nehuum homem de moreira nom rresponda sem rrancuroso per foro de moreira.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno A. et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit populatoribus de Moreira concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis, precepi hanc cartam scribi, et meo³⁹ sigillo³⁹ plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P.⁴⁰ Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.⁴¹ Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.⁴² iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.⁴³ cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendiz⁴⁴ Cancellarius Curie.

21 uno denario.
22 maridum
23 a palacio
24 a
25 lanzas
26 a
27 a
28 espada
29 a palacio.
30 lanza
31 a palacio
32 a palacio.

33 a palacio.
34 a palacio.
35 pan
36 mealias
37 mealias.
38 a
39 sigillo meo
40 Petrus
41 Suarius
42 Petrus
43 Pelagius
44 menendi

MARIALVA

MARIALUA

(ABSQUE ANNO)

Ex charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Archivo Publico servata, descripsimus. Lectiones varias adjecimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Registor. Alphonsi II. De anno, quo datum, vide ea quae foralis de Trancoso antea diximus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen¹, unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Portugalensis² pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filiabus meis, vobis hominibus de Marialua, qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis, siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartulam, sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum bonum sicut habent homines de Trancoso. Et non detis mihi neque ad progeniem meam nec ad aliquem hominem pro homicidio nisi vii.^a ad palacium de ccc solidos apreciadura per concilium et per manum de iudice : et nullum pectum neque ullam calumpniam³, non intret ibi aliquis merinus⁴ nisi iudex de uestro concilio. Et faciant fossadum la terciã de⁵ caballariis⁵ et due partes stent in Marialua : et de illa una parte que debuerit ire in fossadum⁶ et non iuerit⁷, quomodo dent in fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciant fossadum⁸ nisi cum suo⁹ seniore⁹ una uice in anno aut uestra uoluntas fuerit. Et pedones¹⁰ non faciant fossadum¹¹ neque¹¹ clerici. Et non intret ibi nuncius¹² neque¹² manaria de nulloquoque homine per¹³ forum¹³ de Marialua. Et qui in termino de Marialua¹⁴ filiam alienam raussauerit¹⁵ extra suam¹⁶ uoluntatem¹⁶ quomodo pectet ad¹⁷ palacium¹⁷ ccc solidos et exeat homicida¹⁸ de¹⁸ suis¹⁸ parentibus¹⁸. Et¹⁸ si¹⁸ aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia uel in concilio precat¹⁹ a¹⁹ precon¹⁹ feridam¹⁹ fecerit¹⁹ ad¹⁹ suum¹⁹ uicinum¹⁹ pectet lx¹⁹ solidos ad²⁰ concilium²⁰ et vii.^a ad²¹ palacium²¹ per manum²² de iudice. Et de furto quodlibet²³ sit²³ colligat suis dominus suum cabdal : et illam aliam calumpniam parciatur cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram iuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas ubi ille habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat cui uoluerit per forum de Marialua. Et homines de Marialua qui habuerint iudicium uel aiuntam²⁴ cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet caballarius de Marialua pro infanzon de totis aliis terris, siue in iuramento siue in iudicio, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos pedones de Marialua²⁵ quod passent super illos caballarii uillani de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio, aut cum muliere raussata²⁶, aut²⁶ cum alia calumpnia quelibet²⁷ sit, nisi quod non²⁸ adducat mulierem alienam de benedictione, et tornet²⁹ se ad seniore de Marialua, et sit solutus et defensus per forum de Marialua. Et si aliquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in terminum de Marialua intrauerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et ei pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet ad seniore de Marialua d solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Marialua pignorauerit, et in concilio non petierit directum quomodo pectet ad seniore de Marialua lx^a solidos, et duplet illa pignora ad suum dominum. Et homo de alia terra qui

N.º 1

- 1 deest
- 2 Port.
- 4 merinus
- 5 de los caualeiros
- 6 fossado
- 7 fuerit
- 8 fossado
- 9 nostro senior
- 10 peones
- 11 fossado nec
- 12 nuncio nec
- 13 pro foro
- 15 rousar
- 16 sua uoluntate
- 17 a palacio
- 18 omizieiro de suos parentes. Siquis
- 19 plecato a precon ferida fezer a suo uicino
- 20 a concilio
- 22 manu
- 23 qualibet sedeat
- 24 aiunctam
- 25 Moreira
- 26 raussada uel
- 27 qualibet
- 29 tornetur

N.º 2

- 1 deest
- 2 Port.
- 3 calumpniam
- 4 merinus
- 5 de los caualeiros
- 6 fossado
- 7 fuerit
- 8 fossado
- 9 nostro senior
- 10 peones
- 11 fossado nec
- 12 nuncio nec
- 13 pro foro
- 14 maria alua
- 15 rousar
- 16 sua uoluntate
- 17 a palacio
- 18 omizieiro de suos parentes. Siquis
- 19 plecato a precon ferida fezer a suo uicino
- 20 a concilio
- 21 a palacio
- 22 manu
- 23 qualibet sedeat
- 24 aiunctam
- 26 raussata uel
- 27 qualibet
- 28 deest
- 29 tornetur

caballarium de Marialua descaualgauerit, quomodo pectet illi LX^a solidos. Et qui homines de Marialua prendiderit et in prisionem illos miserit, quomodo pectet illis CCC^o solidos. Et ³¹ si ³¹ homines ³¹ de ³¹ Marialua ³¹ prendiderint ³¹ homines ³¹ de ³¹ aliis ³¹ terris ³¹ et ³¹ in ³¹ prisionem ³¹ illos ³¹ miserint ³¹, quomodo ³¹ pectent ³¹ illis ³¹ v ³¹ solidos ³¹. Et si hominem de Marialua pro qualibet fiadoria a medio anno non requisierit quod sit solutus. Et si mortuus fuerit, sint filii et uxor sua ³² liberi. Et non soluant homines de Marialua pignora pro seniore neque pro meirino ³³, nisi pro suo uicino. Et non donent pausadam per forum de Marialua in casa de caualeiro, neque de uidua, neque de clericis, nisi per manum de iudice in casa de pedonibus. Et homines de Marialua qui homines tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solaribus, et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador ad uenidam de suo senior, et faciat quod mandauerint : et calumpnia quamlibet fecerit sit de suo seniore et VII^a ad palacium : et non seruiat ad aliquem hominem, nisi ad seniore in cuius solar ³⁴ sederit. Et senare ³⁵ aut uince domini Regis tale cautum habeant sicut de uicinis de Marialua. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit pectet CCC solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ipse cum XII non potuerit se saluare pectet CCC solidos mulieri aut suis parentibus. Et qui mulierem alienam feriuerit pectet suo marito XXX^a solidos et VII^a ad palacium. Et homines de Marialua qui fiadores parar pro qua calumpnia illum pecierint et ipse ³⁶ fiadorem ³⁶ autorgauerit ³⁶ cum ³⁶ duobus ³⁶ uicinis ³⁶ et ille non quesierit colligere fiadorem ³⁷, et super illum ³⁸ occiderit, nos totum ³⁹ concilium ³⁹ pectabimus ipsum homicidium. Et palacium ⁴⁰ Regis uel episcopi ⁴¹ habeant calumpniam, et tota alia uilla habeat unum ⁴² forum ⁴² : et ⁴² aliud ⁴² palacium ⁴² non ⁴² habeant ⁴² calumpniam. Et homo ⁴³ de Marialua qui fiador intrauerit ⁴⁴ et contentorem ⁴⁵ non habuerit qualem ⁴⁶ fiadoriam ⁴⁶ fiauerit ⁴⁶ talem ⁴⁶ pectet. Et si contentorem ⁴⁷ habuerit, mittat illum in manus et exeat de illa fiadoria. Et de suspecta de X solidos ad ⁴⁸ ribam ⁴⁸ cognominet XII uicinos in redor sua casa, et iuret cum los duos, et exeat de illa ⁴⁹ calumpnia. Et de X solidos ad iusum ⁵⁰ iuret ⁵⁰ ipse ⁵⁰ et ⁵⁰ alter ⁵⁰ qualem ⁵⁰ inuenerit ⁵⁰ qui ⁵⁰ sit ⁵⁰ uicinus ⁵⁰. Et toto homo ⁵¹ de Marialua qui se tornauerit ⁵² ad alium seniore qui benefecerit suas casas, et suas hereditates, et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum ⁵³ de Marialua. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniore nisi Regem ⁵⁴ aut suum ⁵⁵ filium ⁵⁵ aut quem ⁵⁶ uos concilium ⁵⁷ uolueritis ⁵⁷. Et totus ⁵⁸ homo ⁵⁸ de Marialua qui deserdadus ⁵⁹ fuerit, et per suam ⁶⁰ manum ⁶⁰ illud ⁶⁰ non ⁶⁰ pectauerit ⁶⁰, quomodo se torne ⁶¹ ad suam ⁶² hereditatem ⁶² ubi illa fuerit sine calumpnia. Et totus ⁶³ homo ⁶³ de Marialua qui hereditatem habuerit in ⁶⁴ alia ⁶⁴ terra ⁶⁴ non faciant fossadam ⁶⁵ nisi per forum ⁶⁶ de Marialua. Et totus ⁶⁷ homo ⁶⁷ de Marialua qui habuerit mulierem ⁶⁸ ad benedictionem, et laxauerit illam quomodo pectet ad iudicem ⁶⁹ I denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit, quem ⁷⁰ habuerit ad benedictionem, quomodo pectet CCC solidos medios ad ⁷¹ palacium ⁷¹ et medios ad ⁷² suum ⁷² maritum ⁷². Et de casa disrupta ⁷³ cum scutis ⁷⁴ et cum lanceis ⁷⁵, qui illam ⁷⁶ diruperit ⁷⁶ pe-

N.º 1

30 v
31 desunt
32 eius
33 merino
34 solare
35 senara
36 el fiador autorgar cum duos uicinos
37 fiador
38 ipsum
39 toto concilio
40 palacio
41 episcopo
42 uno foro : et alio palacio non habeat
43 homines
44 intrar
45 contentor
46 quale fiadoria fia tale
47 contentor
48 a riba
49 la
50 iusu iure siue et outro quales añar qui uicinos sedeant.
51 homine
52 tornar
53 foro
54 ad Regem
55 suo filio
56 qui
57 concilio quesieritis.
58 toto homine
59 deserdado
60 sua manu non lo pectare
61 torne
62 sua hereditate
63 toto homine
64 desunt
65 fossado
66 foro
67 toto homine
68 mulier
69 iudice
70 qui
71 ad suo marito.
72 derota
73 scutos
74 lanceas
75 la dirumpere

M. L. TOM. I.

N.º 2

30 v
31 desunt
32 eius
33 merino
34 solare
36 el fiador outorgar cum duos uicinos
37 fiador
38 ipsum
39 toto concilio
40 palacio
41 episcopo
42 uno foro : et alio palacio non habeat
43 homines
44 intrar
45 contentor
46 quale fiadoria fia tale
47 contentor
48 a riba
49 la
50 iusu iure siue et outro quales añar qui uicinos sedeant.
51 homine
52 tornar
53 foro
54 ad Regem
55 suo filio
56 qui
57 concilio quesieritis.
58 toto homine
59 deserdado
60 sua manu non lo pectare
61 torne
62 sua hereditate
63 toto homine
64 desunt
65 fossado
66 foro
67 toto homine
68 mulier
69 iudice
70 qui
71 a palacio
72 a suo marito.
73 derota
74 scutos
75 lanzas
76 la dirumpere

111

ctet ccc solidos, medios ad⁷⁷ domnum⁷⁷ de⁷⁷ casa et medios ad⁷⁸ palacium⁷⁸. Et qui dederit ad⁷⁹ suum⁷⁹ uicinum⁷⁹ cum spada⁸⁰ xxxx solidos et vii.^a ad⁸¹ palacium⁸¹. Et qui dederit cum lanza⁸² ad suum⁸³ uicinum⁸³, et exierit de una parte⁸⁴ ad aliam⁸⁵, pectet xxⁱ solidos et septima ad⁸⁶ palacium⁸⁶: et si non exierit pectet x solidos et vii.^a ad⁸⁷ palacium⁸⁷. Et de plaga unde os⁸⁸ exierit, cada osso x solidos et vii.^a ad⁸⁹ palacium⁸⁹. Et de alia plaga v solidos et vii.^a ad⁹⁰ palacium⁹⁰. Et pro⁹¹ toto⁹¹ pignore⁹¹ siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro⁹² ad⁹² forum⁹². Et dono uobis quod non habeat aliquam⁹³ defesam⁹³, neque⁹³ ullum⁹³ montem⁹³, nec⁹³ ullum⁹³ pelagun⁹³, nisi de toto concilio. Et illud⁹⁴ montaticum⁹⁴ de termino de Marialua montent⁹⁵ illum⁹⁵ caballarii⁹⁵ de Marialua cum suo seniore⁹⁶, et prendant inde terciam⁹⁷. Et⁹⁷ nullum⁹⁷ ganatum⁹⁷ de Marialua sit⁹⁸ montadum⁹⁸. Et de⁹⁹ portatico de pan et de uino, de¹⁰⁰ carrega iii meaias¹⁰¹, et de cauallo¹⁰² de mulo qui illum¹⁰³ uendiderit i solidum. Et de boue et de asino vi denarios. De carneiro aut de capra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico quod¹⁰⁴ ad¹⁰⁴ Marialuam¹⁰⁴ uenerit predat¹⁰⁵ suus hospes terciam.

Ego Alfonsus¹⁰⁶ II.^{us}¹⁰⁶ dei gratia Portugalensis¹⁰⁷ Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris¹⁰⁸ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit et concessit auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie, concedo ego uobis et confirmo per hoc scriptum. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant¹⁰⁹, precepti fieri¹¹⁰ istam¹¹⁰ cartam¹¹⁰, et¹¹⁰ eam¹¹⁰ feci¹¹⁰ meo¹¹⁰ plumbeo¹¹⁰ sigillo¹¹⁰ communiri. Que¹¹¹ carta¹¹¹ fuit¹¹¹ facta¹¹¹ apud Colimbriam¹¹², Mense Nouenbri¹¹³ Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego¹¹⁴ Rex¹¹⁵ domnus¹¹⁵ Alfonsus¹¹⁵, et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri iussimus¹¹⁶, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis. — Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. — Domnus Laurencius suarii. — Domnus Johannes fernandiz. — Domnus Fernandus fernandiz. — Domnus Gomecius¹¹⁷ suarii. — Domnus Gil ualasquiz. — Domnus Rodericus menendiz. — Domnus Poncius alfonsi. — Domnus Lopus alfonsi, conf. — Vincencius menendiz — Martinus petriz¹¹⁸ — Jhoanninus¹¹⁹, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis¹²⁰ episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus — Domnus Suarius¹²¹ Vlixbonensis episcopus — Domnus Suarius¹²² Elborensis episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus — Domnus Bartolomeus Visensis episcopus — Domnus Martinus Egitanensis episcopus, conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus garsie — Petrus¹²³ petriz¹²³, test.

Gunsaluus Menendi¹²⁴ Cancellarius¹²⁵ — Fernandus¹²⁶ suarii¹²⁶ scripsit¹²⁶.

N.º 1

77 a dono de la
79 a suo uicino
80 spata
82 lancea
83 suo uicino
84 pars
85 alia
88 osso
91 per tota pignora
92 et pro a foro.
93 nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago
94 illo montatico
95 montem los caualeiros
96 senior
97 la terciam : et nullo ganato
98 non sedeat montado.
99 *desunt*
100 de la
101 mealias
102 cauallo et
103 lo
104 qui a marialua
105 predat
107 Port.
109 obtineat
110 hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo
111 Facta fuit carta
113 Nouembris in
114 Et ego
115 *desunt*
116 precepimus
118 petri
119 Johannes pelagii
120 Port.
123 Suerius stephaniz
124 menendiz
125 Cancellarius domini Regis.
126 *desunt*

N.º 2

77 a dono de la
78 a palacio.
79 a suo uicino
80 espada
81 a palacio.
83 suo uicino
84 pars
85 alia
86 a palacio.
87 a palacio.
88 osso
89 a palacio.
90 a palacio.
91 per tota pignora
92 et pro a foro.
93 nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago
94 illo montatico
95 montem los caualeiros
96 senior
97 la terciam : et nullo ganato
98 non sedeat montado.
99 *desunt*
100 de la
102 cauallo et
103 lo
104 qui a marialua
106 A.
107 Port.
108 meis
109 obtineat
110 hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo
111 Facta fuit carta
112 Colimbria
113 Nouembris in
114 Et ego
115 *desunt*
116 precepimus
117 Gomez
119 Johannes pelagii
121 Suerius
122 Suerius
123 Suerius stephani
125 Cancellarius domini Regis.
126 *desunt*

AGUIAR

AGUIAR

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. textum, et ex Lib. Regestor. Alphonsi II lectiones varias hausimus. De anno concessionis hujus foralis jam diximus in rubrica foralis de Trancoso.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti, unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Port. pariter cum filio meo Rege Sancio, et cum filiabus meis, vobis homines de Aguiar qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis, siue que uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam, et per preceptum nostrum firmiter tenentis, ut habeatis foro bono sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi nec ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi vii.^a ad palacio de ccc solidos apreciatura per concilio et per manu de iudice: et nullo pecto nec nulla calumpnia non intret ibi nullo meirino, nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in Aguiar. Et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in apreciatura. Et non faciant fossado nisi cum uestro¹ senior una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clericis. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Aguiar. Et qui in termino de Aguiar filia aliena rausar extra sua uoluntate, quomodo pectet a palacio ccc solidos, et exeat omizieiro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, uel in concilio, plecato a precon ferida fecerit a suo uicino pectet lx solidos ad concilio et vii.^a ad² palacio, per manu de iudice. Et de furto qualibet sedeat, que colligat suo dono suo cabdal: et de illa calumpnia partat cum iudice per medio. Et qui domum edificauerit, aut uineas, aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Aguiar. Et homines de Aguiar qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras, habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Aguiar pro infanzon de totas alias terras, siue iuramento quomodo in iudicio, et passem super illos cum duos iuratores. Et illos peones de Aguiar, que passem super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum mulier rausada, uel cum alia callumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornese a senior de Aguiar, et sedeat solto et defeso per foro de Aguiar. Et siquis homines de quacunque terras cum inimicitate, aut cum pignora uenerit, et in termino de Aguiar intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit, aut male illi fecerit, quomodo pectet a senior de Aguiar D solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Aguiar pignorauerit et in concilio non petierit directo, quomodo pectet a senior de Aguiar lx solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de Aguiar descaualgar, quomodo pectet illi lx solidos. Et homines de Aguiar que ilos presiere, et in presion illos miserit quomodo pectet illi ccc solidos. Et si homines de Aguiar prendiderint alios homines de alias terras, et in presion illos miserint, quomodo pectent illi v solidos. Et si homines de Aguiar pro qualibet fiaduria³ a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto: et si migratum fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Aguiar pignora pro senior, nec⁴ pro merino, nisi pro suo uicino. Et non donent pausada per foro de Aguiar in casa de caualeiro, nec⁵ de uibdas, nec⁶ de clericos, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Aguiar qui homines tenerint in suas hereditates, aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat a sinal de iudice, et de fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent: et calumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior, et vii.^a ad palacium: et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior in cuius solar souuer. Et sua senara aut suas uineas de elrei tal cauto habeant, quomodo de uicino de Aguiar. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit, qui post illum intrare, et in sua casa lo matar, pectet ccc solidos ad parentes de el morto. Et qui mulier afortiauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum xii non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier et ad⁷ suos parentes. Et qui mulier aliena ferire, pectet ad⁸ suo marido xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et homines de Aguiar qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierint et el fiador outorgar⁹ cum duos uicinos, et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio

1 nostro
2 a
3 fiara
4 nin
5 nin

6 nin
7 a
8 a
9 otorgar

regis vel de Episcopo habeant calumpnia : et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Aguiar qui fiador intrar et contendor non habuerit, quale fiaduria fiar, tale pectet. Et si contendor habuerit mittat illum in manus, et exeat de illa fiaduria : et de suspecta de x solidos ad riba cognominet xii uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos, et exeat de la calumpnia : et de x solidos ad iuso, iure siue et otro quales afflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de Aguiar qui se tornar ad alium senioremem qui benefecerit suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Aguiar. Et dono uobis foro qui non habeatis alium senioremem nisi Regem, aut suo filio, aut qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Aguiar qui deseredado fuerit per sua manu non la pectare, quomodo se torne ad sua hereditate, ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Aguiar qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fossado, nisi per foro de Aguiar. Et toto homine de Aguiar qui habuerit mulier ad benedictionem, et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudice i denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit qui habuerit ad benedictionem, quomodo pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad¹⁰ suo marito. Et de casa derota cum scutos et cum lanceas, qui la deronpere pectet ccc solidos, medios a dono de la casa et medios ad palacium. Et qui dederit a suo uicino cum spata, xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit cum lancea ad suo uicino, et exierit de una pars ad aliam, pectet xx solidos et septima ad palacium : et si non exierit, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde osso non exierit, cada osso x solidos et vii.^a ad palacium ; et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio, siue de palacio, colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis foro quod non habeat nulla defesa nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montatico de termino de Aguiar montenlo caualciros de Aguiar cum suo senior et prendant inde la tercia : et nullo ganado de Aguiar non sedeat montado. Et de portatico de pane et de uino, de la carga iii mealias : et de cauallo et de mulo, qui lo uendiderit i solidum : et de boue et de asino vi denariqs. De carneiro aut de capra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico qui ad Aguiar uenerit, prenda suo ospite la tercia.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Aguiar cartam illam quam auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut confirmatio et concessio mea in perpetuum maius robur obtineant, et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati, et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare, precepi fieri istam cartam, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Pinel mense Februario Era m.^a cc.^a l.^a viii.^a Ego Rex domnus Alfonsus, et regina uxor mea, et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa apponi fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus G. menendiz conf. Domnus Lau. suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Gar. menendiz conf. Domnus Ro. menendiz conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Pontius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus S. Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitanensis episcopus conf. Magister P. Cantor Port. test. Martinus petri test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Vincentius menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus menendi¹¹ cancellarius. Dominicus petri scripsit.

10 a

11 menendiz

CELORICO**CELORICO**

(ABSQUE ANNO)

Charta autographa confirmationis Alfonsi II, in Archivo Publico servata, nobis prae-buit textum foralis de Celorico. Lectiones varias desumpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alfonsi II. De anno, quo concessum, quod antea in rubrica foralis de Trancoso monuimus, videndum est.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex A. Port. pariter cum filio meo rege Sancio et cum filias meas uobis

homines de celorico qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis siue qui¹ uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum² bonum² sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi neque³ ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi vii.^a a⁴ palacio de ccc solidos apreciatura per concilio et per manu de iudice et nullo pecto nec nulla calupnia non intrent⁵ ibi nullo merino nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros et las duas partes stent in celorico et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in apreciatura et non faciant fossado⁶ nisi cum nostro senior una uice in anno aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado⁷ nec clerici⁸. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de celorico. Et qui in termino de celorico filiam⁹ alienam⁹ rousar⁹ extra sua uoluntate quomodo pectet a¹⁰ palacio¹⁰ ccc solidos, et exeat omizieiro¹¹ de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato uel in ecclesia aut in concilio plecato¹² a precon ferida fecerit a suo uicino pectet lx solidos a¹³ concilio et vii a¹⁴ palacio¹⁴ per manum¹⁵ de iudice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo domno suo cabdal et de illa calumpnia partat cum illo iudice per medio¹⁶. Et qui domum hedeificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam¹⁷ terram¹⁷ fuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de celorico. Et homines de celorico qui habuerit¹⁸ iudicium¹⁸ uel aiuntam¹⁹ cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de celorico pro infanzon de totas alias terras siue in iuramento quomodo in iudicio et pasent²⁰ super illos cum duos iuratores. Et illos peones de celorico que passent super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in²¹ iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suis²² terris²² exerint²² cum homicidio aut cum mulier rausada²³ uel cum alia calumpnia qualibet sedeat nisi qui non adducat mulier alienam²⁴ de benedictione et tornet se a senior de celorico et sedeat solto et defeso per foro de celorico. Et siquis homines de quacumque terras cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de celorico intratum fuerit et nullus inimicus post illum intraret et pignora tollerit aut male illi fecerit quomodo pectet a senior de celorico v solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de celorico pignoraue- rit et in concilio non pecierit directo²⁵ quomodo pectet a senior de celorico lx solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de celorico descaualgar²⁶ quomodo illi²⁷ pectent²⁷ lx solidos. Et homines de celorico qui los prisiere et in prision illos miserit quomodo pectent illi ccc solidos. Et si homines de celorico prendiderint alios homines de alias terras et in prision illos miserint quomodo pectent illi v solidos. Et si homines de celorico pro qualibet fiadura a medio anno illum non requisierit que sedeat solto et si migratum fuerit sint filii²⁸ et uxor sua liberi. Et non soluant homines de celorico pignora pro senior nin²⁹ per meirino³⁰ nisi pro suo uicino. Et non donent pousadam³¹ per foro de celorico in casa de caualeiro nec de uibdas³² nec de clericos nisi per manum³³ de iudice in casa de peones. Et homines de celorico qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat ad³⁴ sinal de iudice et det fiador a uenida de senior et faciant³⁵ quod mandarent et calumpniam qualibet fecerit sedeat de suo senior et vii.^a a³⁶ palacio³⁶ et non seruiat a nullo homine nisi ad suo senior in cuius solar souer. Et sua senara aut suas uineas delrei tal conto habeant quomodo de uicino de celorico. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugerit³⁷ qui post illum intrare et

N.º 1

- 1 deest
- 2 foro bono
- 3 nec
- 4 ad
- 5 intret
- 6 fossatum
- 7 fossatum
- 8 clericis.
- 9 filia aliena raussar
- 10 ad palacium
- 11 homizieiro
- 12 placato
- 13 ad
- 14 ad palacium.
- 15 manu
- 16 medium.
- 17 alia terra
- 18 habuerint iudicio
- 19 aiunta
- 20 passent
- 21 deest
- 22 suas casas exierint
- 23 rousada
- 24 aliena
- 26 descaualgare
- 27 pectet
- 28 filii eius
- 29 nec
- 31 pousada
- 32 uiduas
- 33 manu
- 34 a
- 35 faciat
- 36 ad palacium
- 37 fugerit

M. L. Tom. I.

N.º 2

- 1 deest
- 2 foro bono
- 3 nec
- 5 intret
- 8 clericis.
- 9 filia aliena rossar
- 11 homizieiro
- 12 placato
- 15 manu
- 16 medium.
- 17 alia terra
- 18 habuerit iudicio
- 19 aiunta
- 20 passent
- 22 suas casas exierint
- 23 rousada
- 24 aliena
- 25 directum
- 26 descaualgare
- 27 pectet
- 29 nec
- 30 merino
- 31 pousada
- 32 uiduas
- 33 manu
- 34 a
- 35 faciat
- 37 fugerit

in sua casa lo matare pectet ccc solidos ad parentes del morto. Et qui mulier aforzauerit³⁸ et illa uoces mittendo uenerit et ille cum xii non potuerit se saluare pectet ccc solidos a la mulier et a³⁹ suos parentes. Et qui mulier alienam⁴⁰ ferire pectet a suo marito xxx solidos et vii.^o a⁴¹ palacio⁴¹. Et homines de celorico qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierit⁴² et el fiador otorgar⁴³ cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador et. super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio regis uel de episcopo habeant calumpnia⁴⁴ et tota alia uilla habeat uno foro et alio palacio non habeat calumpnia⁴⁵. Et homines de celorico qui fiador intrar et contentor non habuerit quale fiadura⁴⁶ fiar tale pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat de la fiaduria. Et de suspecta de x solidos ad ariba⁴⁷ cognominet xii uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia. Et de x solidos ad⁴⁸ aiuso⁴⁸ iure siue et outro⁴⁹ quales afflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de celorico qui se tornar ad alium seniore⁵⁰ qui benefecerit suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de celorico. Et dono uobis forum⁵¹ quod⁵¹ non habeatis alium seniore⁵¹ nisi ad⁵² regem aut suo filio aut qui uos quesieritis. Et toto homine de celorico qui deserdado fuerit et per suam⁵³ manum⁵³ non lo⁵⁴ pectar⁵⁴ quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla calumpnia. Et toto homine de celorico qui habuerit mulierem⁵⁵ ad benedictionem et laxauerit illam quomodo pectet⁵⁶ ad iudicem i⁵⁷ denarium⁵⁷. Et si mulier ad⁵⁸ suum maridum⁵⁹ laxauerit quem⁶⁰ habuerit ad benedictione⁶¹ quomodo pectet⁶² ccc solidos, medios a⁶³ palacio⁶³ et medios a suo marito⁶⁴. Et casa derota cum scutis⁶⁵ et cum lanzeis⁶⁶ qui la deromper⁶⁷ pectet ccc solidos, medios a dono⁶⁸ de la casa et medios a⁶⁹ palacio⁶⁹. Et qui dederit ad suum⁷⁰ uicinum⁷⁰ cum spada⁷¹ pectet xxx solidos et vii.^o a⁷² palacio⁷² et qui dederit cum lanza⁷³ ad suo uicino et exierit⁷⁴ de una parte⁷⁵ ad aliam⁷⁶ pectet xx.ⁱ solidos et vii.^o a⁷⁷ palacio⁷⁷ et si non exierit⁷⁸ pectet x solidos et vii.^o a⁷⁹ palacio⁷⁹. Et de plaga unde osso exierit⁸⁰ cada osso x solidos et vii.^o a⁸¹ palacio⁸¹ et de alia plaga v solidos et vii.^o a⁸² palacio⁸². Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora per⁸³ a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et illo montatico de termino de celorico montenlo caualeiros de celorico cum suo senior et prendant inde la tercia et nullo ganado⁸⁴ de celorico non sedeat montado. Et de portatico de pan et de uino de la carega⁸⁵ m^{es} medalias⁸⁶ et de caualo et de mulo qui lo uenderit⁸⁷ i solidum : et de boue et de asino vi denarios : de carneiro aut de capra⁸⁸ aut de porco m^{es} medalias⁸⁹. Et de toto portatico qui a⁹⁰ celorico uenerit prenda suo ospite la tercia. Et toto homine de celorico qui habuerint hereditates in alias terras non fa-

N.º 1

38 aforciauerit
39 ad
40 aliena
41 ad palacium.
42 pecierint
43 otorgar
44 calumpnia
45 calumpnia.
46 fiaduria
47 riba
48 a iuso
49 otro
50 seniore
51 foro que
52 deest
53 sua manu
54 lo peitare
55 mulier
56 pecte
58 deest
59 maritum
60 qui
61 benedictionem
63 ad palacium
64 marido.
65 scutos
66 lanceas
67 deromper
68 dona
69 ad palacium.
70 suo uicino
71 spata
72 ad palacium.
73 lancea
74 exierit
75 pars
76 alia
77 vii.^o ad palacium.
78 exierit
79 vii.^o ad palacium
80 exierit
81 vii.^o ad palacium.
82 vii.^o ad palacium.
83 pro
84 ganato
85 carrega
86 mealias
87 uendiderit
89 mealias.
90 ad

N.º 2

39 ad
40 aliena
42 pecierint
43 otorgar
44 calumpnia
45 calumpnia.
46 fiaduria
47 riba
48 a iuso
49 otro
50 seniore
51 foro que
52 deest
53 sua manu
54 lo peitare
55 mulier
56 pecte
57 uno denario.
60 qui
61 benedictionem
62 deest
64 marido.
65 escudos
66 lanzas
67 deromper
68 dona
70 suo uicino
71 espada
73 lancea
74 exierit
75 pars
76 alia
78 exierit
80 exierit
83 pro
84 ganato
85 carrega
87 uendiderit
88 cabra

ciant fossado nisi per foro de celorico. Et nullo homine de celorico non respondeat⁹¹ ad regem nisi seniorem⁹² terre sine rancuroso.

Ego Alfonsus secundus⁹³ Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit uobis⁹⁴ populatoribus de celorico concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Et⁹⁵ ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Egidius⁹⁶ ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz — Martinus petriz⁹⁷ — Petrus petriz⁹⁸, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus Garsie — Joanninus, test.

Gunsalus⁹⁹ Menendi Cancellarius domini¹⁰⁰ Regis¹⁰⁰ — Laurencius¹⁰¹ martini¹⁰¹ scripsit¹⁰¹.

Ego domnus rex alfonsus et comes bolonie do et concedo cautum uobis concilio de celorico de uestris lectis ut nullus sit ausus descoutare illos et si aliquis fuerit ausus descoutare illos pectet d solidos aluazilibus de celorico et exeat de meo regno pro meo inimico.

N.º 1

91 respondat
92 ad seniorem
93 II.º dei gratia
94 deest
95 deest
96 Gil
97 petri
98 petri
99 Gunsaluus
100 curie.
101 desunt
" desunt

N.º 2

92 ad seniorem
94 deest
95 deest
96 Gil
97 petri
98 petri
99 Gunsaluus
100 Curie.
101 desunt
" desunt

LAURIANA

LOURINHAN

(ABSQUE ANNO)

A dimidio saeculi IX usque ad dimidium saeculi XIII frequens fuit adventus classium gentium septemtrionalium ad littora Hispaniarum. Monumenta illius aevi, tam christiana quam moslemica, earum expeditionum memoriam nobis tradiderunt. Primi accessere Normanni Danique, adhuc religionis Odini erroribus mersi, et ideo crudelissimi: postea ipsi Normanni, jam in Gallia, Britanniaque stabili sede acquisita, Franci, Germani, aliaeque nationes, quarum pristinam ferociam christiana fides, ab eis accepta, non quidem extinxerat, sed sensim, sensimque leniebat. Recentiores expeditiones illarum gentium, circa finem saeculi XI inceptae, et saeculis XII et XIII iteratae, non, ut illae Normannorum et Danorum, tantum ad praedandum intentae, sed ad potestatem sarracenorum conterendam comparatae erant. Aliae ad fretum Gaditanum velificantes, aliqua necessitate cogente, ad portus Portugaliae appellebant; aliae ad ipsa christiana Hispaniarum regna in bellis adversus mauros iuvanda veniebant. Ex illis strenuis viris, qui pro fide periculis procellarum praeliorumque se offerebant, multi in Portugalia, patria oblita sua, novam sedem elegerunt, oppidaque extruxerunt, iuribus et consuetudinibus suis a regibus nostris sancitis, et novis auctis privilegiis. De his vero municipiis alienigenarum gentium jam alibi disseruimus¹.

Supersunt nobis foralia duorum oppidorum, scilicet de Lourinhan et de Atougua, tempore Alphonsi I a peregrinis colonis structorum. Illud de Lourinhan, quod hic insequitur, in

¹ HERCULANO, *Hist. Portug.* vol. IV, pag. 446 et seqq.

exemplari apographo chartae confirmationis Alphonsi II, qua includitur, saeculo XIII exarato, invenimus, et in libro regestorum recentiori Publici Archivi, qui titulum prae se fert Livro I dos Bens dos Proprios dos Reis e Rainhas. Textum ex apographo saeculi XIII, lectiones varias ex illis regestis sumpsimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Hec est carta de foro quam¹ Dominus Jurdanus concedente illustri Rege domno Alfonso dedit populatoribus de Laurian² tam presentibus quam futuris. In primis statutum est quod si aliquis aliquem interfecerit si eum pretor et concilium comprehendere³ potuerint³ sepeliatur uiuus, et interfectus super eum proiciatur. Si ita fuerit quod eum comprehendere non potuerit pectet Pretori ccc solidos et adueniat⁴ se cum parentibus mortui. Si aliquis fecerit rausum Pretor et Concilium comprehendant illum et iustificent eum si⁵ fugerit pectet Pretori ccc solidos et adueniat⁶ se cum parentibus mulieris. Siquis furtum fecerit in orto uel in almo-
nia siue nocte siue de die uel in uinea pectet Pretori v solidos, et domino loci alios v solidos. Siquis furtum fecerit in domo uel in agro uel in area pectet Pretori v solidos, et domino perdit⁷ nouem duplas : et faciant⁸ ei signum in fronte cum ferro calido. Et si deprehensus fuerit alia uice faciant ei aliud signum : et si tertia uice comprehensus fuerit suspendatur. Si aliquis cum ira percusserit uicinum uel aliquem et abstulerit ei membrum aut amittat ipse simile membrum aut componat se cum plagato qual⁹ modo potuerit¹⁰ et pectet Pretori iii solidos : et si cecauerit¹¹ aliquem de oculo aut inciderit ei brachium¹² aut pedem, Pretor et Concilium comprehendant eum et pectet Pretori c solidos, et cogant eum facere emendam plagato per suam cartam. Et si aliquis eduxerit e domo arma sua cum ira accipiat Pretor arma pro pecto. Siquis percusserit cum armis uel cum fuste uel cum petra uel cum pugno, uel accipiat per capillos pectet Pretori iii solidos et percusso iii solidos. Et si deribauerit pectet Pretori vi solidos et percusso alios vi solidos. Si aliquis ex uicinis uillis uel castellis uenerit ad villam et ibi rixatus fuerit cum aliquo ex uicinis, et ille acceperit arma ad defendendum se non pectet Pretori arma nec aliquis¹³ amittat. Si aliquis obierit et non habuerit parentes et potuerint scire quod habet parentem, reseruent suum habere duo boni homines usque dum ueniat : et reseruent per annum et diem : et postet¹⁴ si non uenerint diuidant ipsum habere¹⁵ Pretor et Concilium per medietatem : et si post partitionem uenerit aliquis de suis parentibus propinquis qui hoc demandauerit, Pretor et Concilium respondeant per medium, et manda detur ecclesie. Si non habet¹⁶ parentes et manda¹⁷ fecerit sit stabilis. Si hobierit¹⁸ sine confessione et non habuerit parentes recipiant duas partes Pretor et Concilium sustancie, et tertia pars detur ecclesie. Si aliquis obierit in mari uel in domo ita quod non possit loqui cum presbitero et obierit sine manda quantum uiderint quatuor uel quinque boni homines pro directo tantum det ecclesie et faciant officium suum. Si aliquis francigena uenerit in villa et ibi moram fecerit et dederit forum sicut unus ex aliis non det portagium sed sit ita ut unus ex nobis. Si homo istius patrie habitauerit nobiscum tam gallecus quam alius uicinus non det portagium sed sit unus ex uicinis quamdiu in pace nobiscum uiuere uoluerit. Si aliquis aliquid in custodia acceperit et casu accidente amiserit illud, et non amiserit cum¹⁹ suis rebus aliquid pectet illud domino suo. Et si amiserit etiam²⁰ sua cum illo et inuenire poterit²¹ per²¹ exquisitionem²¹ et²¹ sua similiter perdidit saluus sit. Si negauerit quod suum²² in custodia non acceperit saluet se sicut dixerint quatuor uel quinque boni²³ homines. Si aliquis casu accidente per iram surrexerit contra uicinum suum si se rancurauerit uicinus pectet Pretori iii solidos, et dehonestato uicino iii solidos. Et qui dixerit uicino suo per iram mentiris pectet Pretori iii solidos et dehonestato alios iii solidos. Si aliqua mulier dehonestauerit aliquem hominem et uiderint boni homines quod dehonestatus fuerit pectet Pretori iii solidos, et dehonestato alios iii²⁴. Si aliquis dehonestauerit mulierem que habuerit maritum suum pectet Pretori iii solidos et mulier alios iii solidos. Si aliquis habuerit dare calumpniam²⁵ Pretori usque ad sex ebdomodas debet Pretor sacare eam et si non sacauerit post sex ebdomodas non respondeat ei. Si aliquis dehonestauerit aliquem quantos deostos ei dixerit tantos iii solidos ei pectet et Pretori alios tantos. Si aliquis rancuram habuerit de uicino suo pro debito et²⁶ prius conueniat eum coram tribus uel iii^{or} uicinis et si dixerit faciam uobis quantum iusserint iii uel iii^{or} homines tunc dimittat eum²⁷ pignorare et si contra hoc eum pignorauerit amittat quantum demandat. Si uero noluerit respondere, dixerit²⁸ nichil tibi debeo tunc pignoret eum sic²⁹ melius potuerit. Si aliquis in agro uel in canpo in itinere aut³⁰ in monte aut in alio

1 quem
2 Lauriana
3 comprehendere poterint
4 aueniaat
5 et si
6 aueniat
7 predivi
8 faciunt
9 qualibet
10 poterit
11 scauerit
12 bracium
13 aliquid
14 postea
15 haberen

16 habent
17 mandam
18 obierit
19 ex
20 et
21 potuerit per exquissam quod cum
22 sua
23 bonis
24 iii solidos.
25 calumpniam
26 deest
27 ei
28 et dixerit
29 sicut
30 uel

loci³¹ rixati fuerint, nisi prius aliquis eorum rancuram fecerit, non accipiat inde Pretor aliquam calumniam. Pretor non pignoret pro aliqua re nisi per consilium iudicis et concilii. Si aliquis habuerit debitum contra aliquem et debitor habuerit in ualore quatuor tantum quam debitum sit, non pignoret domum eius nec lectum nec equum. Si aliquis extraneus habuerit rancuram³² de aliquo de villa pro debito et pignorauerit non ducat pignus extra villam sed ponat in domo alicuius uicini et si infra nouem dies non responderit³³ ad directum transactis viii diebus uendat illud uel faciat de eo quod uoluerit. Et si illud pignus non ualet debitum uel intregare³⁴ se non potest iterum pignoret³⁵ sicut prius usque dum fuerit intregatus. Similiter si uicinus pignorauerit uicinum. Si autem ita euenerit quod aliquis pignoratus fuerit pro aliquo ostendat ei locum ubi pignus positum est et ille pro quo pignoratus est extrahat pignus eius. Si aliqua mulier coniugata derelicto³⁶ uiro suo cum alio uiro fugerit³⁷, parentes magis propinqui accipiant bona ipsius et si aliquando³⁸ penituerit et uoluerit reddere ad uirum suum restituantur ei bona sua. Siquis interfectus fuit³⁹ a bone aut ab equo aut a tauro aut a uaca, qui fuerit ei propinquior⁴⁰ in parentela accipiat homicidam illam. Quicumque acceperit ganatum alterius sine mandato domini sui et de eo ceciderit uel mortuus fuerit, non amittat dominus ganatum suum. Quicumque habuerit uacam suam uel bouem uel taurum, et uaca uacam interfecerit⁴¹, uel bos bouem, uel taurus taurum, dominus mortui et dominus uiui diuidant inter se mortuum et uiuum. Quicumque habuerit bouem uel uacam et casu⁴² accidente percusserit equum uel equam et interfecerit, accipiat dominus perditum⁴³ bouem⁴³ illum uel uacam. Similiter si equus interfecerit⁴⁴ bouem uel uacam dominus equi pectet illum⁴⁵ domino suo. Quicumque fuerit uicinus huius uille et habuerit rancuram de aliqua re et ibi dederint ei directum secundum consuetudinem uille, et ille noluerit accipere sed recesserit a uilla et abierit alibi⁴⁶ moram facere si iterum uoluerit redire non recipiatur. Quicumque sacerdos uel prelatus⁴⁷ ecclesie fuerit in villa tale forum habeat sicut habuit in tempore regis Alfonsi antecessor suus. Si autem rancuram habuerit ponatur in arbitrio iur^{or} uel quinque uirorum bonorum et illud quod uiderint pro directo hoc faciat. Quicumque uenerit ad villam pro debito quod debetur ei det portario i denarium ut pignoret pro directo. Et hoc statuerunt pro directo ne⁴⁸ ullus gallecus emat hereditatem in villa. Si uicinus alius⁴⁹ uicinum plagauerit cum ferro⁵⁰ aut cum lapide aut cum linno⁵¹ aut cum aliqua re quantas polegadas ibi habuerit tantos iii solidos pectet ad Pretorem, et plagato illud⁵² tantum. Et si negauerit quod percusserit eum probet cum bonis hominibus. Et si non habuerit testes cum ferida iuret et faciant ei directum. Si francus habuerit filium⁵³ baragane⁵³, quantum mandauerit ei pater tantum habeat. Et si hobierit⁵⁴ morte⁵⁴ subitanea⁵⁴, quantum uiderint boni homines pro directo tantum ei reddant. Et si alios filios non habuerit dent totum filiis baragane. Nullus noster uicinus qui intencionem habet cum suo uicino non⁵⁵ uadat pro aduocato de alia uilla. Si aliquis extraneus uenerit in nostram villam et ibi percusserit uicinos nostros pectet Pretori xv solidos et percusso aliud tantum. Similiter si extraneus aliquis uenerit buscare aliquam intencionem tam hereditates⁵⁶ quam alias causas probet cum bonis hominibus et faciat⁵⁷ ei directum : et si non probauerit, quantum quesierit tantum pectet Pretori et domino pacti. Si aliquis casam derumperit⁵⁸ pectet lx solidos medietatem Pretori et medietatem domino case⁵⁹. Vicinus noster non recipiet⁶⁰ inimicum⁶⁰ uicini⁶⁰ sui⁶⁰ et⁶⁰ sintrauerit⁶⁰ in nostram villam sine treuga⁶¹ accipiant ei arma et quantum portauerit. Vicinus noster qui in nostra villa habitauerit et uiderit laborare hereditates⁶² suas⁶², et⁶³ habitare suas domos, plantare suas uineas et fodere et non contradixerit usque ad annum et diem perdat accionem quam habuerit super illis, nisi sit paruulus. Si uicinus Lauriane ambulauerit per mare aut per terram in termino Lauriane et ibi inuenerit piscatum aut aliam rem sine domino habeat totum in pace. In Laurian⁶⁴ nunquam habeat relegum quare nunquam fuit consuetudine⁶⁵ nostra nec forum. Si uicinus uocauerit uicinum de mandato Pretoris quod ueniat ei facere directum, et ipse noluerit uenire pectet iii solidos. Si portarius fuerit pignorare pro aliqua intencione et ipse quem pignorauerit abstulerit pignus pectet iii solidos si fuerit probatum per bonos homines. Sunt et alia multa que non sunt scripta in hac carta que debent iudicari secundum quod boni homines uiderint pro directo et⁶⁶ testamento⁶⁶ quod⁶⁶ testauerit⁶⁶ Pretor⁶⁶ qui⁶⁶ frangerit⁶⁶ pectet⁶⁶ v⁶⁶ solidos⁶⁶ Pretori⁶⁶.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum vxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alonor⁶⁷ concedo et confirmo uobis populatoribus de Laurian⁶⁸ illam

31 loco
32 rancura
33 responderit
34 integrare
35 pignoraret
36 derelicto
37 fugerit
38 aliquem
39 fuerit
40 propinquor
41 interfecerit
42 casu
43 predictii bouem
44 interfecerit
45 illud
46 alibi
47 prelatos
48 nec
49 alium

50 ferro
51 ligno
52 aliud
53 filius baragane
54 obierit mortem subpitanea
55 deest
56 hereditatis
57 faciant
58 dirrumperit
59 domui.
60 recipiat uicinum sui uicini si intrauerit
61 tregoa
62 suas hereditates
63 deest
64 Laurinan
65 consuetudo
66 desunt
67 Aleonor
68 Lauriana

cartam et illud forum quod uobis Dominus Jurdanus concedente Auuo meo illustrissime memorie Rege domno Alfonso dedit et concessit uobis. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant precepi hanc cartam scribi et meo sigillo plunbeo communiri que fuit facta apud Sanctaren mense marcio sub Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa facimus⁶⁹ +++++.

Qui affuerunt, Dominus Martinus iohannis⁷⁰ signifer domini Regis conf. — Dominus Petrus iohannis maiordomus Curie conf. — Dominus Laurencius suerii conf. — Dominus Egidius ualasquiz conf. — Dominus⁷¹ Johannes⁷¹ fernandiz⁷¹ conf.⁷¹ — Dominus Fernandus fernandiz conf. — Dominus Gomecius suarii conf. — Dominus Rodericus menendi conf. — Dominus Poncius alfonsi conf. — Dominus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendi — Martinus petriz — Petrus petriz, test.

Dominus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. — Dominus Martinus Port. Episcopus conf. — Dominus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. — Dominus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Dominus⁷² Suarius⁷² Elborensis⁷² Episcopus⁷² conf.⁷² — Dominus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Dominus Bartolameus Visensis⁷³ Episcopus conf. — Dominus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus garsie — Joanninus, test.

Gunsaluus menendi cancellarius curie⁷⁴ — Laurius⁷⁵ martini scripsit.

A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. Omnibus de meo Regno presentes literas inspecturis salutem. Sciatis quod Rodericus gunsaluiz taueeyra concessit et confirmauit in mea presencia toti Concilio de Laurian omnes suos usus et foros et cartas sicut eos habuerunt in tempore patris et auui mei. Et ego similiter outorgo et confirmo eos eidem Concilio de Laurian. In cuius rey testimonio presentem cartam eis dedi mei sigilli munimine communitam. Datam in Vlixbona per Vincencium didaci superiudicem, xvi Die Octobris Era m.^a lxxx.^a Nona (sic).

69 fecimus
70 deest
71 deest
72 deest

73 ulixbonensis
74 domini Regis.
75 Laurencius
" deest

TAUGUIA

ATOUGUIA

(Francorum)

.....?

Duo nobis supersunt foralia ad oppidum de Atouguia attinentia, a Wilhelmo de Cornibus tempore Alphonsi I concessa, quanquam auctoritate regis Sancii I postea in scriptum redacta. Francorum unum, Gallecorum (melius Gallicorum) aliud dicitur. Primum colonis ex Gallia septentrionali, aliud colonis ex Gallia meridionali ortis datum. De his aduenis qui municipia in Portugalia fundarunt vide quae in rubrica ad forale de Lourinhan, et in opere ibi laudato animadversa sunt. Forale Francorum descripsimus ex charta autographa confirmationis Alphonsi II, adjectis lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II. Forale Gallicorum inuenimus quoque in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Regalis dignitatis auctoritate debitoque commonemur subiectos nobis diligere atque eorum paci et utilitati in omnibus semper prouidere. Vnde ego Sancius per misericordiam dei Port. Rex, Illustrissimi Regis Alfonsi filius, notum facio tam futuris quam presentibus¹ quod forum quem Vilelmus de cornibus concedente Patre meo predicto nobilissimo Rege dedit francis et Gallecis tam presentibus quam futuris qui Tauguiam populauerint concedo et confirmo ut ipsi et omnis posteritas eorum habeant predictum forum in perpetuum. Hec sunt de foro francorum. In primis sciendum est quod ab omnibus calumpniis² liberi sint exceptis tribus. Si forte homicidium perpetraverit quisquam illorum aut rosum³ fecerit uel domum uiolen-

N.º 1

N.º 2

1 futuris
2 calumpniis
3 rosum

2 calumpniis
3 rosum

ter⁴ se tercio armatus irrunperit⁵ hee calumpnie secundum forum uicinorum⁶ iudicabuntur. Et insuper si filie francorum cum gallecis nupserint⁷ et ibi morati⁸ uoluerint sine ullo interdicto forum similem patribus sunt⁹ habeant. Quando mandatum domini Regis audierint ut in exercitu suo ad pugnam contra paganos aut ubi ipse iusserit pergant leti absque uilla¹⁰ contradictione secundum posse suum preceptis eius cum Alcaide suo obtemperant. Sciendum etiam¹¹ est quod in diebus domini Villelmi mos fuit ut quando in exercitu Regis pergere cum eo debebant in quantiscumque poterat eos excusabat et pergentes secum ad expensas eorum portandas in bestiis quas de almoqueuaria et aliunde habebat libenter adiuuabat. Adhuc aliud in foro eorum statutum fuit quod uicedominus super gallecos constitutus in domos suas ad pignorandum non intret sed postquam ab internuncio Alcaidi uocatus fuerit ad presenciam eius a quouis nuncio Alcaidi¹² pignorari potest. Quod si aliquis francorum alii franco siue galego¹³ iniusticiam fecerit et rebellis contra concilium uille¹⁴ esse¹⁴ uoluerit¹⁴ extra uillam proiciatur donec respiscat et ad dignam satisfactionem ueniat. Item si aliquis francorum acceperit bouem uel equitaturam alienam contra uoluntatem domini sui et ille cuius erat fecerit inde querimoniam domino terre emendet totum dampnum illi cui fecit et domino terre pectet medietatem unius morabitini. Similiter si aliquis francorum fecerit desornam aliqui¹⁵ bono homini uel bone mulieri sine causa et noluerit emendare sicut Pretor et concilium mandauerit¹⁶ extra uillam per¹⁷ pretorem¹⁷ exciatur¹⁷ donec satisfaciatur Pretori et illi quem offendit sicut boni homines uiderint pro directo.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam¹⁸ cartam¹⁸ et¹⁸ illud¹⁸ forum¹⁸ quod¹⁸ Vilelmus¹⁸ de¹⁸ cornibus¹⁸ dedit¹⁸ et¹⁸ concessit¹⁸ francis¹⁸ de¹⁸ Ataugia¹⁸ tam¹⁸ presentibus¹⁸ quam¹⁸ futuris¹⁸ concedo¹⁸ ego¹⁸ eis¹⁸ et¹⁸ confirmo¹⁸, sicut Auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et Pater meus bone¹⁹ memorie Rex domnus Sancius²⁰ concesserunt. Et²¹ ut²¹ concessio et confirmacio mea maius robus optineant²² precepi hanc cartam scribi²³ et meo sigillo plumbeo communiri. Que²⁴ fuit facta apud Sanctaren iii^{or} kalendas²⁵ Marcii²⁵ in²⁵ Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus²⁶ coram sub scriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +.

Domnus²⁷ Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Egidius²⁸ valasquiz conf. — Domnus Johannes fernandiz²⁹ conf. — Domnus³⁰ Gomecius suarii conf. — Domnus Rodericus menendi conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendi — Martinus petri — Petrus petri, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Domnus Bartolameus Visensis Episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus Garsie — Joanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curis³¹ — Laurencius³² martini³² scripsit³².

N.º 1

- 4 uolenter intrauerit
- 5 deest
- 6 uicinorum castellorum
- 8 morari
- 9 suis
- 10 ulla
- 11 uero
- 12 alcaide
- 13 galleco
- 14 fuerit
- 15 alicui
- 16 mandauerint
- 17 proiciatur per pretorem
- 18 concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Vilelmus de cornibus fecit et dedit uobis francis de Tauguia
- 19 inclite
- 20 Sancius uobis
- 21 Vt autem
- 22 obtineat
- 23 fieri
- 24 Et
- 25 Mense februario sub
- 26 iussimus
- 27 Qui affuerunt, Domnus
- 28 Gil
- 29 fernandi
- 30 Domnus fernandus fernandi. Domnus
- 31 curie.
- 32 deest

N.º 2

- 5 irruerit
- 6 uicinorum castellorum
- 7 numpserint
- 8 morari
- 9 suis
- 10 ulla
- 11 uero
- 12 alcaide
- 13 galleco
- 15 alicui
- 18 concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Vilelmus de cornibus fecit et dedit uobis francis de Tauguia
- 19 inclite
- 20 S. uobis
- 21 Ut autem
- 22 obtineant
- 23 fieri
- 24 et
- 25 mense februario sub
- 26 iussimus
- 27 Qui affuerunt, Domnus
- 28 Gil
- 29 fernandi
- 30 Domnus fernandus fernandi. Domnus
- 31 curie.
- 32 deest

(Gallecorum)

.....?

In nomine sancte et indiuidue trinitatis, Regalis dignitatis auctoritate debitoque commonemur subiectos nobis diligere atque eorum paci et utilitati in omnibus semper providere. Vnde ego Sancius per misericordiam dei Port. Rex illustrissimi regis alfonsi filius notum facio tam futuris quam presentibus quod forum quem Vilelmus de cornibus concedente patre meo¹ nobilissimo Rege dedit Gallecis tam presentibus quam futuris qui Tauguam populauerint concedo et confirmo ut ipsi et omnis posterita² eorum habeant predictum forum in perpetuum. Hec sunt de foro Gallecorum in primis siquis eorum pedo fuerit et cum uno boue laborauerit triticum det unum quartarium, si milium det 1³ quartarium. Si utrumque det n^o quartarios unum tritici et aliud milii. Si uero cum iugo bouum laborauerit ut prediximus utrumque triticum et milium det 11 quartarios tritici et n^o milii et non amplius, quamuis cum quantiscumque potuerit habere bobus laborauerit. Si cum ligone laborauerit triticum et milium det 11 alqueires et dimidium utriusque. Si uero unum ex his det medietatem et hoc totum mensurabitur per alqueirem rectum quod a concilio fuerit concessum : et quarterium sit de xiiii alqueires, et de meliori tritico et milio quod deus unicuique concesserit in agro suo : de uino de decem et vi mensuris det unam. De lino similiter detur. De retibus pedibus⁴ unum piscem : ius uicedomini erit unum almude de uino si in torculari premitur. De piscibus de xx. 1. qui cum manibus comprehensi fuerint. De marinis de quoque⁵ tallio unum modium de xxxii. alqueires exceptis hiis⁶ que uocantur taphis. De pocis⁷ postquam in branco scissus fuerit detur domino lumbus. Relegatio uini numquam in tauguia fiat uel teneatur. De calumpniis. Si aliquis homicidium perpetraverit uel domum irruerit se tercio armatus uel mulierem rausauerit⁸ secundum forum uiciorum castellorum iudicabitur : et hoc totum⁹ statutum est ut inquieti et rebelles terreantur. Si forte aliquis hominem percusserit cum ferro moluto eum¹⁰ uulnerauerit 1 morabatinum domino terre pectet. Si autem cum pugno siue baculo aut lapide eum percusserit et sanguinem fuderit uel tumorem et signum sanguis in uultu et in capite fecerit medium morabatinum pectet. Ista percussuras pectet tantum et non alias. Siquis temere in platea uille contra uicinum suum arma arripuerit uel de domo sua extraxerit causa alicui malefaciendi perdet eam¹¹. Siquis fuerit in uilla qui litigiosus et rebellis uult esse contra concilium uille totum concilium insurget contra eum, et ponat eum extra uillam et stabit cum eo qui iusticiam facere uoluerit. De fideiussore¹² uicedomini n^o solidos et medium. Siquis uocatus fuerit a uicedomino uel alcaides portario et uenire contempserit 1 solidum pectet. Si duos homines duellum ingerint¹³ antequam ad campum uenerint si concordati fuerint 11 solidos dent domino terre. Si uero ad campum uenerint et priusquam litigare inceperint concordati fuerint medium morabatinum dent. Si autem litigauerint quisquis eorum nictus fuerit 1 morabatinum pectet in cauto. Caueat unusquisque ne pactum aliquod faciat cum pretore aut cum uicedomino ad pecuniam uicini sui iniuste auferendam sed si inquisitionem¹⁴ bonorum hominum probare potest quod debitor eius est respondeat ei sin autem desinat eum inquietare. Similiter nec alcaide componat se cum aliquo extraneo uel uicino ut alium uicinum suum inquietet, et pecuniam suam ei iniuste auferat. Si homo propriam hereditatem habens limitem in termino hereditatis sue inter se et uicinum suum positum ereditatum¹⁵ inuenerit in quantum se de hereditate sua perdidisse probare potuerit tantum ille qui limitem eruit duplatum componat. Dominus uille quando uicedominum aut iudicem constituere uoluerit non sine consensu et consilio tocus concilii hoc faciat, quia in diebus domini uilelmi¹⁶ ita constitutum fuit. Siquis a uicino suo per manum uicedomini aut portarii pignus habere uoluerit 1 denarium dabit ei et non amplius : et si pignus iniuste acceperit tantum duplatum componat quantum pecunia pro qua pignus accepit ualet. Item concilium talaigias teneant¹⁷ et castellum quando opus fuerit custodiant¹⁸ et muniant¹⁹. Mulier turpis que mulierem²⁰ honestam²⁰ uiliter dehonestaauerit sine causa quinque uerbera recipiat in camisa sua. Similiter homo turpis qui bonum hominem dehonestaauerit uel bonam mulierem decem uarandas recipiat. Hec est carta quam nobilissimus Rex Sancius iussit fieri in presencia tocus concilii de Tauguia vi.º kalendas Marcii, In die sancti mathie apostoli sub Era m.ª cc.ª v (sic) sub testimonio uenerabilium uirorum, scilicet pelagii elborensis episcopi, Magistri Gualdini, Martini lopiz, et aliorum multorum.

Ego Alfonsus II. us²¹ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Vilel-

1 meo predicto
2 posteritas
3 aliud
4 pedis
5 unoquoque
6 illis
7 pocis
8 rausauerit
9 totum proinde
10 et eum
11 ea.

12 fideiussione
13 inierint
14 inquisitionem
15 ereditatum
16 Vilelmi
17 teneat
18 custodiat
19 muniat.
20 honestam mulierem
21 deest

mus de cornibus fecit et dedit vobis Gallecis habitatoribus de Tauguia, sicut auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius vobis concesserunt. Vt autem confirmatio mea et concessio maius robur obtineat²² in perpetuum precepi fieri istam cartam et eam²³ feci²³ meo sigillo plumbeo communiri : et fuit facta apud Sanctaren mense februario in Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus L. suarii. Domnus Egidius ualasquiz. Domnus Johannes fernandi²⁴. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Rodericus menendi²⁵. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus. Domnus Mar.²⁶ Port. episcopus. Domnus P.²⁷ Colimbriensis episcopus. Domnus S.²⁸ Vlixbonensis episcopus. Domnus S.²⁹ elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus B. Visensis episcopus. Domnus Mar. egitaniensis episcopus. Magister plagius³⁰ cantor port. test. Petrus³¹ petri³¹ test.³¹ Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Joanninus test. G. menendi cancellarius curie³². Laurencius martini scripsit.

22 obtineant
23 desunt
24 fernandiz
25 menendiz
26 Martinus
27 Petrus

28 Suarius
29 Suarius
30 Pelagius
31 deest
32 domini Regis.

GAUDELA

GOUVEIA

1186

In confirmatione autographa Alphonsi II insertum hoc manet forale in Archivo Publico seruatum. Sumpsimus inde textum : lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartulam¹ in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius Portugalensis², una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis, vobis homines³ de Gaudela qui ibidem populatores estis per mandatum meum, siue qui uenerint ad populandum, facimus vobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis, et habeatis forum⁴ bonum⁴ sicut habent alii⁵ homines cum melioribus⁶ foris⁶. Et non detis mihi neque⁷ progeniei⁷ mee nec ulli⁸ homini pro homicidio nisi septimum adpreciaduram⁹ per concilium¹⁰ et per manum de iudice : et nullo pecto nec ulla calumpnia intret¹¹ ibi, nec meus¹² merinus¹², nisi iudex¹³ de uestro concilio. Et faciatis fossadum¹⁴ illa una pars, et las¹⁵ duas partes stent in illa uilla. Et de illa una pars que¹⁶ habuerit ire¹⁷ ad¹⁷ fossadum¹⁷ et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in apreciadura¹⁸. Et non faciatis fossadum cum uestro seniore nisi una uice in anno aut plus¹⁹ si¹⁹ uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossadum nec clerici. Et non intret ibi nuncius²⁰ neque²⁰ manaria²⁰ de nulloquoque homine per forum²¹ de Gaudela. Et qui iu termino de Gaudela filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem, pectet ad²² palacium²² ccc²² solidos²², et exeat

N.º 1

N.º 2

1 cartam
2 Port.
3 hominibus
4 foro bono
5 alios
6 meliores foros.
7 nec progenie
8 ullo
9 adpreciadura
10 concilio
11 non intret
12 meo meirino
13 iudice
14 fossado
15 alias
16 qui
17 ad ire in fossado
18 si plus
19 nuncio nec maneria
20 foro
22 ccc solidos ad palacium

2 Port.
4 foro bono
5 alios
6 meliores foros
7 ne progenie
8 ullo
9 adpreciadura
10 concilio
11 non intret
12 meo marino
13 iudice
14 fossado
16 qui
17 ad ire in fossado
18 adpreciadura
19 si plus
20 nuncio nec maneria
21 foro

M. L. TOM. I.

111

homizieiro²³. Si aliquis inter uos in mercado aut in ecclesia aut in concilio a precon ferido fecerit feridam ad suum uicinum quod pectet LX solidos ad concilium, et vii.^a ad palacium per manum de nostro²⁴ iudice. Et de furto quodlibet²⁵ sedeat ibi suus dominus colligat suum cabdal : et de illa calumpnia partiat cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam²⁶ terram perrexerit quomodo seruiat ei tota²⁷ sua hereditas ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Gaudela. Et homines de Gaudela ubi habuerint iudicium uel iunctam cum hominibus de aliis terris habeant medianitum per suum cautum²⁸ de suo termino. Et dono uobis forum quod stet caballarius de Goudela²⁹ pro infancione³⁰ de totis aliis terris in iudicio et in iuramento passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illi pedones de Gaudela quod stent et trociant³¹ super illos caballarii uillani de totis aliis terris in iudicio et in iuramento, trociant super illos cum duobus iuratoribus. Et omnes³² qui de sua terra exierint³³ cum homicidio aut cum muliere raussada³⁴ uel cum alia calumpnia quelibet³⁵ sit nisi quod non adducat mulierem alienam, et tornet se ad seniores de Gaudela, sedeat solutus et defensus per forum de Gaudela. Et si quis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de Gaudela intratus fuerit, nullus inimicus post illum intret aut pignora tollat, uel malum illi faciat, pectet ad seniore de Gaudela quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Gaudela pignorauerit et in concilio non pecierit ad directum, pectet ad seniores de Gaudela LX solidos, et duplet illa pignora suo domino. Et omnes de alia terra qui caualeirum³⁶ de Gaudela descaualgare³⁷ pectent³⁷ LX solidos. Et homo de Gaudela qui alterum descaualgar pectet v solidos. Et qui homines de Gaudela prendiderint³⁸ in prison³⁹ pectent³⁹ ccc solidos. Et si homines de Gaudela prendiderint⁴⁰ aliquem hominem de aliena⁴¹ terra pectent⁴² v solidos. Et si homines de Gaudela pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii⁴³ sint liberi. Et non soluant homines de Gaudela pignora pro senior, nec pro maiordomo, nisi pro suo uicino. Et non dent pausadas⁴⁴ per forum de Gaudela caualeiros, nec clericus, nec uiduas, nisi⁴⁵ pedones per manum⁴⁶ iudicis. Et homines de Gaudela qui suos homines tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solares⁴⁷, et non fuerit ibi suus senior, ueniant ad sinal de iudice, et dent fiador ad uenida de suo senior⁴⁸, et faciant que mandarent : et calumpnia qualibet fecerint sint⁴⁹ de suo senior et vii.^a pars ad palacium : et non seruiant⁵⁰ ad ullum⁵¹ hominem nisi ad suum dominum in cuius solar sederit. Et sua senara aut sua uinea de illo Rege Sancio tale pecto habeat quale de illis populatoribus. Et qui uicinum occiderit, et in sua casa fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit, pectet ccc solidos. Et qui mulierem afforciauierit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum xii non potuerit se⁵² inde deliberare⁵³ pectet ccc solidos. Et qui mulierem alienam ferierit pectet suo uiro treginta solidos, et vii.^a ad palacium. Et homines de Gaudela qui fiador pararent⁵⁴ pro aliqua⁵⁵ causa pecierint et ille qui⁵⁶ fiador outorgar cum duobus⁵⁷ hominibus⁵⁷ contra illum, et ille non quesierit colligere et super ipsum eum mactauerit, nos totum⁵⁸ concilium⁵⁸ ad illum pectet. Et palacium de illo Rege et de Episcopo habeat calumpniam⁵⁹, et tota alia uilla unum⁶⁰ forum⁶⁰ : et aliud⁶¹ palacium⁶¹ non habeat calumpniam. Et homo⁶² de Gaudela qui fiador intrar et intentorem⁶³ non habuerit⁶⁴ qual fiadoria⁶⁵ parar⁶⁵ tal⁶⁵ pactar⁶⁵. Et si intentorem⁶⁶ habuerit

N.º 1

23 pro homizieiro.
24 uestro
25 quolibet
26 illam
27 deest
29 Gaudela
30 infancion
32 homipes
34 rauada
35 qualibet
36 caballarium
37 descaualgaret pectet
38 prendiderit
39 prison pectet
41 ala
42 pectet
43 filii sui
44 pausadam
45 nec
47 solaribus
48 seniore
49 sit
50 seruiat
51 alium
52 deest
53 liberare
54 pararet
55 qualibet
56 deest
57 duos homines
58 toto concilio
61 alio palacio
62 omnes
63 intentor
64 luuar
65 fiaduria fiar pecte tal.
66 ententor

N.º 2

23 pro omizieiro.
24 uestro
25 qualibet
27 deest
28 captum
29 Gaudela
30 infancion
31 torciant
33 exierit
34 rausada
35 qualibet
37 descaualgarem pectet
38 prendiderit
39 prison pectet
40 prenderint
41 alia
42 pectet
43 filii sui
46 manu
48 seniore
50 seruiat
51 alium
53 libere
54 pararet
55 qualibet
56 deest
57 duos homines
58 toto concilio
59 calumpniam
60 uno foro
61 alio palacio
62 omnes
63 ententor
64 luuar
65 fiaduria fiar pectar tal.
66 ententor

mittat illum in manus, et sic exeat⁶⁷ de illa fiadoria. Et de suspecta de⁶⁸ x solidos ad⁶⁹ ribam⁶⁹ feirant xii casas a derredor⁷⁰, et iurent cum⁷¹ duobus⁷¹ hominibus⁷¹. Et de x solidos a iuso⁷² iuret⁷² siui outro quale achar⁷³ quod uicinus sit. Et toto homine de Gaudela qui se tornar ad alium senior qui illi⁷⁴ benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per⁷⁵ forum⁷⁵ de Gaudela. Et dono uobis forum quod non habeatis alium senioreni nisi Regem aut filium suum, aut⁷⁶ quem uos concilium⁷⁷ uolueritis⁷⁷. Et toto homine de Gaudela qui deserdatu⁷⁸ fuerit et per suam⁷⁹ manum⁷⁹ non pectar quomodo se tornet ad suam⁸⁰ hereditatem⁸⁰ ubi fuerit⁸¹ illa⁸¹ sine ulla⁸² calumpnia⁸². Et totus⁸³ homo⁸³ de Gaudela qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossadum⁸⁴ nisi per forum⁸⁵ de Gaudela. Et totus⁸⁶ homo⁸⁶ de Gaudela qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam, pectet i denarium ad iudicem. Et si mulier laxauerit suum maritum quem ad⁸⁷ benedictionem⁸⁷ habuerit⁸⁷, pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum uirum. Et de derrotela⁸⁸ de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos, medios suo⁸⁹ domino et medios ad palacium. Et qui dederit⁹⁰ ad⁹¹ suum⁹¹ uicinum⁹¹ cum spada⁹², pectet xxxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit lancada ad suum⁹³ uicinum⁹³ et exierit⁹⁴ de una parte ad aliam pectet xx solidos vii.^a ad palacium. Et si non trocierit x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde osso exierit⁹⁶ pectet x solidos quada⁹⁷ osso et vii.^a ad palacium. Et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et per tota pignora siue de palacio⁹⁸ siue⁹⁸ de⁹⁸ concilio⁹⁸ colligat suo fiador pro⁹⁹ ad⁹⁹ forum⁹⁹. Et dono uobis quod¹⁰⁰ non habeat nullam¹⁰¹ defesam¹⁰¹, nec ullo¹⁰² monte, nec allo¹⁰³ pelago, nisi illo de toto concilio. Et sunt uestri¹⁰⁴ isti¹⁰⁴ termini¹⁰⁴. Ex una parte quomodo esparte cum linares, et cum felgoso¹⁰⁵, et ex alia parte quomodo exparte cum sena. Et ex tercia parte quomodo exparte per Mondegum¹⁰⁶ contra zurara. Et illo montadigo¹⁰⁷ de lestremo que montent¹⁰⁸ caualeiros de Gaudela cum suo senior, et prendant suam¹⁰⁹ terciam¹⁰⁹. Et illo montadigo¹¹⁰ de ganado de Gaudela non sedeat montadigo¹¹¹. Et de illa carregadura dent in portadigo¹¹² i arencos, et de caualo i solidum, et de mulo i solidum, et de asino uel boue¹¹³ vi denarios. Et de¹¹⁴ toto portadigo¹¹⁵ qui uenerit ad Gaudelam, ubi pausadam¹¹⁶ prendiderit¹¹⁶ prendat suam¹¹⁷ terciam¹¹⁷. Quicumque hanc scripturam infringere uoluerit sit excommunicatus et dampnatus in perpetuum, Amen. Facta karta in¹¹⁸ Era m.^a cc.^a xx.^a iii.^a Mense februario. Ego S. dei gratia Port. Rex qui hanc cartam fieri iussi coram testibus roboro eam et confirmo. Ego D. dei gratia Regina Port. hanc cartam roboro et confirmo, mandato domini mei Regis. Ego Regina domna T. filia domini Regis S. et Regine domne D. similiter conf. Ego Regina domna S. eorum filia similiter conf. Domnus V. fernandi maiordomus curie¹¹⁹. Domnus P. alfonsi signifer domini Regis¹²⁰. Domnus P. fernandi conf. Domnus M. gunsalui¹²¹ conf. Domnus G. bracarensis Archiepiscopus conf.

N.º 1

68 deest
69 a riba
70 deredor
71 duo homines.
72 iuso iure
73 agar
74 ille
75 pro foro
77 concilium quesieritis.
78 deserdadu
79 sua manu
81 ipsa fuerit
82 ullam calumpniam.
83 toto homine
84 fossado
85 foro
86 toto homine
87 habuerit ad benedictionem
88 rotela
89 ad suo
91 a suo uicino
93 suo uicino
94 exerit
95 et vii.^a
97 cada
98 concilio uel de palacio
99 por a foro.
100 que
101 nulla defesa
102 nullo
103 nullo
104 uellos istos terminos.
105 felgosino
106 mondego
108 montem
109 sua tercia.
111 montadico.
112 portadico
113 de boue
114 deest
115 portadico
116 pausada prendiderint
117 sua tercia.
118 sub
119 curie conf.
120 Regis conf.
121 gunsalui.

N.º 2

67 exat
68 deest
69 a riba
70 deredor
71 duo homines
72 iusu iure
73 agar
75 pro foro
76 ad
77 concilio quesieritis.
78 deserdadu
79 sua manu
80 sua hereditate
83 toto homine
84 fossado
85 foro
86 toto homine
88 rotela
89 ad suo
90 dedit
91 ad suo uicino
92 speda
93 suo uicino
94 exerit
95 et vii.^a
96 exerit
98 concilio uel de palacio
99 por a foro.
100 que
101 nulla defesa
104 uellos istos terminos.
105 felgosino
106 Mondego
107 montadico
108 montem
109 sua tercia.
110 montadico
111 montadico.
112 portadico
114 deest
115 portadico
116 pausada prenderit
117 sua tercia.
118 sub
119 curie conf.
120 Regis conf.
121 gunsalui

Domnus M. Portugalensis¹²² Episcopus conf. Domnus Johannes Visensis Episcopus conf. Domnus M. Portugalensis¹²³ Episcopus conf. Domnus Johannes fernandiz¹²⁴ Regis¹²⁴ dapifer¹²⁴ conf. Egeas pelagii conf. Reimundus¹²⁵ menendiz¹²⁵ test.¹²⁶ Reimundus¹²⁷ iohannis test.¹²⁸ Alfonsus suarii test.¹²⁹ Martinus pelagii test. Julianus Notarius curie¹³⁰.

Ego Alfonsus¹³¹ dei gratia Portugalensis¹³² Rex¹³², una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis moratoribus de Gaudela istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum robor optineat¹³³, precepi fieri istam cartam¹³⁴ et eam feci meo plumbeo¹³⁵ sigillo¹³⁵ communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Nouembri sub era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus + + + + +.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis — Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie — Domnus Laurencius suarii — Domnus Johannes fernandiz¹³⁶ — Domnus Gomecius suarii — Domnus Fernandus fernandiz¹³⁷ — Domnus Gil ualasquiz — Domnus Rodericus menendiz¹³⁸ — Domnus Poncius alfonsi — Domnus Lopus alfonsi, conf. — Vincencius menendiz¹³⁹ — Martinus Petriz¹⁴⁰ — Petrus petriz¹⁴¹, test.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis¹⁴² Episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus — Domnus Suarius Elborensis Episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus — Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus, conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus Garsie — Jhoanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie — Fernandus¹⁴³ suarii¹⁴³ scripsit¹⁴³.

N.º 1

122 Port.
123 Colimbriensis
124 fernandi dapifer Regis.
125 Reimondus menendi
126 deest
128 conf.
129 conf.
130 curie apud sanctaren extitit roborata.
131 A. II.^{us}
132 Port. Rex.
133 obtineat
134 cartam meam
135 sigillo plumbeo
136 fernandi
137 fernandi
138 menendi
139 menendi
140 petri
141 petri
142 Port.
143 deest

N.º 2

122 Port.
123 Colimbriensis
124 fernandi dapifer Regis
125 Reimondus menendi
126 conf.
127 Reimondus
128 conf.
129 conf.
130 curie. Apud sanctaren extitit roborata.
132 desunt
134 meam cartam
136 fernandi
137 fernandi
138 menendi
139 menendi
140 petri
141 petri.
142 Port.
143 deest

COVELIANA

COVILHAN

1186

In charta autographa confirmationis ab Alphonso II concessae insertum hoc nobis superest forale; sed valde mutilum. Ex ipsa charta textum hausimus. Quae desunt ex registis Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis addidimus. Accedunt lectiones variae ex eodem libro et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex domnus¹ S.¹ filius¹ Alfonsi Nobilissimi Regis Portugalensis² et Regine domne Mahaute³ una cum uxore mea Regina domna Dulcia et filio meo Rege domno Alfonso et filiabus meis Regina domna Tharasia⁴ et Regina domna Sancia⁵ uolumus restaurare atque populare Couelianam. Damus et concedimus forum et consuetudinem de Elborensi ciuitate omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes de cauallariis uadant in fossadum⁶ Regis et tertia pars remaneat in uilla cum pedonibus et una uice faciant fossadum in anno. Et

N.º 1

1 Sancius filii
2 Port.
3 Mafalde
4 Sancia
5 Tarasia
6 fossado

N.º 2

1 domnus S. filii
2 Port.
3 mafalde
4 Sancia
5 Tarasia
6 fossado

qui non fuerit in fossadum⁷ pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, scutos, et spadas⁸ pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtauerit⁹ pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et vii.^a¹⁰ partem¹⁰ ad palacium. Et qui mulierem¹¹ aforcia et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia¹² et ille negaret det illa in autorgamento¹³ tres homines tales qualis¹⁴ ille fuerit et ille iuret cum xii quod non fecit. Et si mulier non habuerit outorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palacio¹⁵. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx solidos et vii.^a ad¹⁶ palacium¹⁶ et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit pectet lx solidos, medietas detur¹⁷ palacio et medietas concilio. Et de medietate¹⁸ concilii vii.^a detur palacio¹⁹. Et homo qui fuerit gentile aut erdados non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora²⁰, et pectet lx^a solidos et vii.^a ad²¹ palacium²¹. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit pectet iudici i solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites²², pedones, exceptis hiis qui sunt in alieno²³ seruicio²³, miles pectet x solidos uicinis, pedes²⁴ uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum et xxx²⁵ oues et unum asinum et ii⁰⁸ lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere pectet iudici i solidum. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum reliquerit pectet ccc solidos et vii.^a ad²⁶ palacium²⁶. Et qui dimiserit uxorem suam pectet i denarium iudici. Et qui caballum alienum equitaauerit pro primo²⁷ die pectet i arietem, et si magis pectet pro uno die vi denarios et pro una nocte i solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pro²⁸ entrada pectet x solidos. Et si transierit ad alteram²⁹ partem pectet uulnerato xx³⁰ solidos. Et qui fregerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet uulnerato c solidos et ille det vii.^a palacio. Qui mulierem alienam ante suum³¹ maritum³¹ percusserit pectet xxx solidos et vii.^a palacio³². Qui marcum³³ alienum in sua hereditate mutauerit pectet v solidos et vii.^a palacio³⁴. Qui limitem alienum fregerit pectet v solidos et vii.^a palacio³⁵. Qui conductarium alienum mactauerit pectet homicidium suo amo, et det vii.^a a palacio. Similiter de suo ortelano³⁶, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate ubicumque in toto regno Portugalis hereditates habuerint³⁷ non pectent³⁸ nec seruiant ad alium hominem³⁹ de tota sua facienda⁴⁰ nisi domino⁴¹ hereditatis. Moratores Couelliane⁴² per totum regnum meum nullam pectent⁴³ calumpniam nisi per forum de Coueliana⁴⁴. Tendas et molinos et fornos de hominibus de⁴⁵ foro⁴⁵ sint liberi de foro. Milites de Couelliana sint in iudicio pro podestades et infancones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis⁴⁶ uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos et vii.^a a⁴⁷ palacio. Ganatum de Couelliana non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum⁴⁸ quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amo pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudiret⁴⁹ ei pignus, concedat sagion et prenda concilium de tribus collationibus, et pignorent⁵⁰ pro lx solidos, medios concilio et medios rancuroso. Homines de Couelliana non sint in prestamo⁵¹ dati⁵².

N.º 1

7 fossado
10 vii.^a partes
11 mulier
13 outorgamento do
15 ad palacium.
17 a
19 a palacio.
20 pignoram
22 milites aut
23 seruicio alieno
24 deest
27 uno
28 pola
29 aliam
30 x
31 maritum suum
32 a palacio.
33 maritum
34 a palacio.
36 a palacio.
37 habuerit
38 pectet
45 Couelliane
46 caualeiros
48 cauallum
49 sacudiret
52 datos.

N.º 2

7 fossado
8 spatas
9 furtare
10 vii.^a partes
11 mulier
12 aforcia
14 quales
15 a palacio.
16 a palacio.
17 detur a
18 medietatem
20 pignoram
21 a palacio.
22 milites aut
24 deest
25 lx.^a
26 a palacio.
27 uno
28 pola
29 aliam
30 x
31 maritum suum
32 a palacio.
33 maritum
35 a palacio.
36 ortolano
37 habuerit
38 pectet
39 hominum
40 fazenda
41 dominis
42 Cuilliane
43 pectet
44 Couelliane.
45 Couelliane
47 deest
49 sacudiret
50 pignora
51 prestamos
52 datos.

Et si homines Coueliane habuerint⁵³ iudicium cum hominibus alterius⁵⁴ terre⁵⁴, non currat inter illos firma sed currat per squisam⁵⁵ aut reco⁵⁶. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis⁵⁷ Couelliane accipiant de eis⁵⁸ montadigum, scilicet a grege ouium iii carnarios⁵⁹. Et de busto de uaccis unam⁶⁰ uaccam⁶⁰. Istud⁶¹ montadigum⁶¹ est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes cabaleros⁶² qui se perdidierint⁶³ in Alguara⁶⁴ uel in lite, primum erectetis⁶⁵ eos sine quinta, et postea detur⁶⁶ nobis quinta⁶⁷ directa⁶⁷. De⁶⁸ azarias et de guardiis⁶⁹ quintam partem nobis date⁷⁰ sine ulla offrecione⁷¹. Et omnis homo Couelliane qui inuenerit aliquem hominem alterius⁷² uille⁷² in suis terminis taliando⁷³ aut leuando madeiram de montibus, predat totum⁷⁴ quod⁷⁵ ei inuenerit sine calumpnia⁷⁶. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palacio LX solidos, et duplet ganatum suo⁷⁷ domino⁷⁷. Testamur⁷⁸ uero et perhemniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores christianos⁷⁹ uel⁷⁹ uiatores⁷⁹, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque hoc fecerit pectet palacio LX solidos et duplet ganatum quod prendiderit⁸⁰ suo domino : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram⁸¹ uillam⁸¹ per uim⁸² cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura de ipso ad Regem uel ad⁸³ dominum terre uenerit, pectet c morabitanos medietas regi et medietas⁸⁴ concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si⁸⁵ iam per unum annum uel duos furare⁸⁶ uel rapere reliquerit⁸⁷ et postea si pro aliqua re repetitus fuerit quodcumque commiserit saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subbeat⁸⁸ pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat per⁸⁹ suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam ad⁹⁰ suos⁹¹ parentes⁹¹, et pectet illis ccc morabitanos et vii.³ a⁹² palacio, et insuper sit homicida. De portagen, foro de troxel⁹³ de caballo⁹⁴ de pannis de lana uel de lino i solidum. De troxel⁹⁵ de lana i solidum. De troxel⁹⁶ de fustaes⁹⁷ v solidos. De carrega⁹⁸ de piscato i solidum. De carrega de asino vi denarios. De carrega⁹⁹ de pelibus de coniliis¹⁰⁰ christianorum¹⁰⁰ v solidos. De carrega de mauris de coniliis¹⁰¹ i morabitanum. Portagen de cauallo quem¹⁰² uenderint in mercato i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carneiro iii mealias¹⁰³. De porco ii denarios. De foron¹⁰⁴ ii denarios. De carrega¹⁰⁵ de pan¹⁰⁶ aut¹⁰⁶ de uino iii mealeas¹⁰⁷. De carrega de peon i denarium. De mauro quem¹⁰⁸ uenderint¹⁰⁸ in mercato i solidum. De mauro qui se redimerit¹⁰⁹ decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uacca uel de zera ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo iii medalias. De carrega de cera v solidos. De carrega de¹¹⁰ azeite¹¹⁰ v solidos. Iste portagen est de hominibus foris¹¹¹ uille, tertia pars de isto¹¹² portagen¹¹² detur suo hospiti et due¹¹³ partes Regi. Moratores de Coueliana non dent portadigo. Assignamus ei terminos per stellam et inde per barelas

N.º 1

53 habitauerit
54 de alia terra
58 illis
59 carneiros.
60 i uacca.
65 erectis
66 detis
67 quintam directam.
68 Et de
69 guardias
70 dare
72 de alia villa
74 *deest*
75 quantum
77 domino suo.
78 Testamus
79 uel uiatores christianos
80 perderit
83 *deest*
85 *deest*
86 furari dimisit
87 *deest*
89 ad
93 trosel
94 cauallo
95 trosel
96 trosel
97 fustanes
100 coniliorum de christianis
101 conelios
104 foro
106 pane uel
111 foras
112 ista portagem
113 duas

N.º 2

54 de alia terra
55 inquisam
56 reto.
57 terminos
58 illis
59 carneiros.
61 iste montadigo
62 caballos
63 perderint
64 algara
68 Et de
71 offensione
72 alie ville
73 tallando
74 *deest*
75 quantum
76 calupnia.
78 Testamus
79 uel uiatores christianos
80 prenderit
81 uestra uilla
82 uim uenerit
83 *deest*
84 medietas detur
86 furari
88 subeat
90 *deest*
91 suis parentibus
92 *deest*
93 troussel
95 trosel
96 trosel
98 carega
99 carega
100 conilios christianorum
101 conilios
102 qui
103 medalias.
104 foro
105 carega
106 pane uel
107 medalias.
108 qui uendiderint
109 redimeret
110 dazeite
112 ista portagine
113 duas

et per uerticem de teixeiras, et de frauegas, et inde quomodo discurrunt¹¹⁴ aque¹¹⁴ ad Ozezar, et inde per bouem¹¹⁵ quomodo currit ad Coam, et inde per soueireira per cimalias de alferezes, quomodo uenit aaceph, inde alpreada quomodo intrat in alponsur, et alponsur in tago, et in¹¹⁶ portum de Rotano¹¹⁷ ad cortizadam, et inde ad Valongum¹¹⁸, et inde ad portum de nudeir per foz de pera, et intrat in serra de ermio¹¹⁹ quomodo uertit aquas ad ozezar. Ego Rex S.¹²⁰ una cum uxore mea Regina¹²¹ D. et filio meo Rege A. et filiabus meis Regina domna¹²² T.¹²³ et Regina domna¹²⁴ S.¹²⁵ hanc cartam propriis manibus roboramus et confirmamus. Quisquis hos terminos assignatos irrumpere uoluerit pectet concilio mille solidos probate monete. Facta karta Mense Septembri Era m.^a cc.^a xx.^a iii.^a Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Amen. Et concedimus ut omnes christianos quamuis sit seruus ex quo in Coueliana habitauerit per unum annum sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de Coueliana habeant concilium circa terminos Coueliane. G. Bracarensis Archiepiscopus conf.¹²⁶ M. Portugalensis¹²⁷ Episcopus conf. J. Visensis Episcopus conf. G. Lamecensis Episcopus conf. P. Elborensis Episcopus¹²⁸ conf. S. Vlixbonensis Episcopus¹²⁹ conf. Petrus alfonsi¹³⁰ signifer domini¹³¹ Regis conf. M. Goster conf. Petrus fernandi conf. Nunus sancii conf. Suerius egee conf. Hermigius menendiz conf. Pelagius suarii¹³² conf. Gonsaluus¹³³ gonsalui¹³³ conf. Reimundus¹³⁴ pelagii conf. F. ariei conf. P. odorii conf.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris¹³⁵ Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis moratoribus de Couelliana istam cartam supradictam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum¹³⁶ robur obtineat precepi fieri istam meam cartam, et eam feci meo sigillo¹³⁷ plumbeo¹³⁷ communiri. Facta carta¹³⁸ Mense Nouembri¹³⁹ Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri¹⁴⁰ precepimus¹⁴⁰ coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis — Domnus Petrus iohannis maiordomus¹⁴¹ curie¹⁴¹ — Domnus L. suarii — Domnus Jo. fernandi — Domnus Fernandus fernandiz¹⁴² — Domnus Gomecius suarii¹⁴³ — Domnus Gil ualasquiz — Domnus Rodericus menendiz — Domnus Poncius alfonsi — Domnus Lo. alfonsi, conf. — Vincencius menendiz¹⁴⁴ — Martinus petriz¹⁴⁵ — Petrus petriz¹⁴⁶, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis¹⁴⁷ Episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus — Domnus Suarius Elborensis Episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus, conf. — Magister Pelagius Cantor Portugalensis¹⁴⁸ — Petrus garsié — Jhoanninus¹⁴⁹, test.

Gonsaluus Menendi Cancellarius Curie¹⁵⁰ — Fernandus¹⁵¹ suarii¹⁵¹ scripsit¹⁵¹.

N.º 1

- 115 uocem
- 116 inde
- 117 rodano
- 118 ualongo
- 120 Sancius
- 121 Regina domna
- 122 deest
- 123 S.
- 124 deest
- 125 T.
- 126 conf. Mar. colimbriensis episcopus conf.
- 127 Port.
- 132 suarii
- 133 Gonsaluus gonsalui
- 135 meis
- 138 carta apud colimbriam
- 139 octobris
- 140 precepimus fieri
- 141 dapifer domini Regis
- 142 Suerii
- 144 menendi
- 145 petri
- 146 petri
- 147 Port.
- 148 Port.
- 149 deest
- 150 curie conf.
- 151 deest

N.º 2

- 114 aque discurrunt
- 115 nocem
- 116 inde
- 117 rodano
- 118 ualongo
- 119 ermeo
- 120 Sancius
- 122 deest
- 123 S.
- 124 deest
- 125 T.
- 126 conf. Mar. colimbriensis episcopus conf.
- 127 Port.
- 128 Electus
- 129 Electus
- 130 alfonsus
- 131 deest
- 133 Gonsaluus gonsalui
- 134 Reimundus
- 135 meis
- 136 deest
- 137 plumbeo sigillo
- 138 carta apud Colimbriam
- 139 Octobri
- 141 dapifer domini Regis
- 142 fernandi
- 145 petri
- 146 petri
- 148 Port.
- 149 deest
- 150 curie conf.
- 151 deest

VISEO

VISEU

1187

Forale *Viseense alterum in Publico Archivo servatur descriptum in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. Alphonsi II. Aliud exemplar ibi invenitur initii saeculi XIV. Ex primo exemplari textum decerpimus, ex aliis lectiones varias.*

In dei nomine. Ego Sancius dei gratia Port.¹ Rex magni Regis domni² Alfonsi et Regine domne Mahalde³ filius una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filio meo Rege domno Alfonso, et filiabus meis Regina domna Sancia et Regina domna Tarasia : do atque concedo omnibus populatoribus de Viseo presentibus et futuris illud bonum forum quod eis pater meus dedit, sicut in subsequētibz continetur. Mandamus atque⁴ concedimus terre de Uiseo ut si aliquis extraneus terram de uiseo cum armis currerit cum tribus hominibus et supra pectet vi mille modios : et caballarii et clerici et pedones⁵ et⁵ mercatores⁵ et mulieres non sint capti aliquo modo neque raubati⁶ intus uiseum neque foris. Sed si aliquam fecerint calumpniam detur eis sigillum iudicis, et ueniant ad concilium et iudicentur a bonis hominibus et a iudice : et nullus homo neque dominus terre per uim hominibus terre de viseo suum caballum accipiat. Et si miles militi hereditatem⁷ uendere uoluerit sit libera. Et in quacumque parte tocius regni mei milites de uiseo hereditates habuerint per unam solummodo militiam⁸ illas⁸ deffendant. Et de militibus qui in uilla⁹ morantur mandamus ut si aliquis eorum caballum suum perdidit, non exigatur ab eo caballus per duos annos. Cūpletisque ii.^{bis} annis si caballum non habuerit, sit pedes quousque caballum habeat. Et milites et clerici qui in ueteri ciuitate de viseo casas habuerint, possideant¹⁰ eas siue regali faciēda. Et mercatores et pedones similiter. Et in casas¹¹ de caballariis non intrent caballi domini Regis per forciam. Et si miles¹² de ciuitate uisei in paupertate deuenit, aut mulier alicuius illorum¹³ uidauerit, et cauallariam facere non potuerit¹⁴, eorum hereditates sicut prius erant sint libere. Et si pedes pediti hereditatem suam uendere uoluerit, det x.^s partem precii domino terre : et¹⁵ quandam partem hereditatis propter urgentem inopiam uenderit¹⁶, nichil det de illa. Et si miles suam uenderit¹⁷ hereditatem similiter nisi¹⁸ det de illa : et si aliquis de alia¹⁹ azaria¹⁹ carnem per uim rapuerit²⁰ aut in ea carnificem²¹ percusserit²¹ domino terre v solidos pectet. Et de zapatariis, et de panetariis, et de mercatoribus similiter mandamus. Et milites et pedites qui in ciuitate uisei habitauerint, si se ad inuicem percusserint et in²² iudicio uicinorum²³ suorum²³ adquiescere uoluerit²⁴ nichil pectet²⁵ sed sibi ad inuicem iudicio bonorum hominum satisfaciant. Si autem iudicio suorum uicinorum uel sui iudicis adquiescere noluerit²⁶ pectet²⁶ calumpniam quam²⁷ fecerit²⁷. Et quicumque in ciuitate uisei arma abstraxerit per iram contra uicinum suum pectet lx.^s solidos²⁸. Et qui ibi hominem acciderit²⁹ pectet v solidos : et pro roxo³⁰ ccc solidos et totum illud³¹ pectet per apreciamētum³² sine alie³³ terno. Et si extra ciuitatem hominem occiderit pectet ccc solidos. Et si mulier rausata³⁴ usque nouem dies in concilio querimoniam suam non monstrauerit³⁵, nemo pro rauso illo aliquid pectet. Et rausum antea sit exquisitum per directum et postea iudicatum. Et si de casa alicuius uestrum filius aut parentes aut mancipium³⁶ aut aliquis extraneus exierit et aliquam calumpniam fe-

N.º 1

- 3 Mahaldae
- 4 adque
- 6 rouhati
- 7 suam hereditatem
- 8 miliciam illam
- 10 posideat
- 14 potuerint
- 20 rapuerint
- 22 deest
- 27 qualem fecerit.
- 29 occiderit
- 32 adpreciamentum
- 33 alio
- 34 rousata
- 35 monstrauerit
- 36 mancipium

N.º 2

- 1 Portugalensis
- 2 deest
- 3 Mahaute
- 5 mercatores et pedones
- 7 suam hereditatem
- 9 uillis
- 11 casa
- 12 milites
- 13 illam
- 14 potuerint
- 15 et si
- 16 uendiderit
- 17 uendiderit
- 18 nichil
- 19 alcazaria
- 21 carnifex percusserint
- 23 suorum uicinorum
- 24 uoluerint
- 25 pectent
- 26 uoluerint pectent
- 27 qualem fecerint.
- 28 soldos.
- 29 occiderit
- 30 rauso
- 31 istud
- 33 alio
- 35 monstrauerit
- 36 mancipium

cerit et ad domum unde exierit reuersus non fuerit ille de cuius casa exierit nichil pectet pro illo. Et maiordomus nec iudex nec seruiciarius³⁷ non ponatur in terra nisi ille³⁸ qui gratuitu ibi esse uoluerit³⁹ neque dent x.^a nisi ex quo fuerit⁴⁰ capti⁴⁰. Et mensuram⁴¹ de cellario uisei talis sit qualis fuerit de⁴² colimbria : et sit sine ulla defensione⁴³. Et dent heiradigam de uino, de tribus modiis puzalem, et non plus. Et si homo tributarius mortuus fuerit, et habuerit duos filios aut plures, filii eius inter se unum eligant qui illum censum adimpleat quod pater eorum dare solebat de suo casale, et fratres sui respondeant ei. De militibus similiter mandamus. De⁴⁴ uino sextam partem tribuant : de lino similiter : de proua de porra⁴⁵ v solidos : et de lancea⁴⁶ xv solidos. Et de caballariis et⁴⁷ de⁴⁸ caballos xxx solidos. Et si aliquis cum aliquo uestrum altercatus fuerit, et ad iuramentum deuenerit, de iuramento de x bracalibus det unum iudicato, et de quinque medium et non plus. Et si aliquis ex illis⁴⁹ qui tributarii sum⁵⁰ in paupertate deuenerit tam homo quam uidua in⁵¹ suam hereditatem alteri ad laborandum dederit maiordomus accipiat medietatem rationis, et dominus hereditatis aliam medietatem. Et mandamus ut illi qui ligna solebant ducere ad palacium nunquam illam⁵² ibi ducant. Et iugadarii qui in cellario dant iugadam, dent de uno modio unam talegam⁵³, et pro illo aluara unum denarium et non plus. Et sagion et maiordomus non ponant caritel nisi cum auctore et cum testibus : et non sit ille⁵⁴ caritel nisi de v^o solidis. Mandamus etiam ut clerici sancte marie habeant suas hereditates atque suos honores sicut milites de uiseo eam⁵⁵ melius habuerint. Et neminis⁵⁶ pro eis seruiet⁵⁷ nisi coram altare⁵⁸ beate uirginis marie, pro nobis suprascriptis et pro omni populo christiano⁵⁹ preces fundendo : et qui casam⁶⁰ cum armis uiolenter intrauerit pectet lx solidos et⁶¹ si habuerint qui uocem det de illo. Quicumque hoc nostrum⁶² factum⁶² roborauerit et roboratum conseruauerit⁶³ sit benedictus a deo amen. Facta carta mense⁶⁴ Januario⁶⁴ apud⁶⁴ Sanctaren⁶⁴ Era⁶⁵ m.^a cc.^a xx.^a v.^a Nos supranominati Reges qui pro remissione⁶⁶ peccatorum nostrorum hanc cartam facere iussimus coram testibus roborauimus⁶⁷. Qui presentes fuerunt, Godinus bracarensis⁶⁸ archiepiscopus conf. Johannes tunc⁶⁹ temporibus⁶⁹ visensis episcopus conf. Fernandus uisensium decanus conf. Gunsaluus eiusdem loci cantor conf. Garsia⁷⁰ frater⁷⁰ canonicus conf. Suarius menendi canonicus conf. Suarius uenegas conf. Nicholaus roderici conf.⁷¹ Didacus pelagii maiordomus terre conf.⁷² Didacus pelagii mercator test. Fernandus menendi mercator test. Didacus portarius test. Menendus gunsalui maiordomus curie conf. Petrus alfonsi signifer regis conf. Petrus gomet⁷³ qui tunc terram tenebat conf. Hermigius⁷⁴ conf. Suarius⁷⁵ uenegas⁷⁵ conf.⁷⁵ Petrus fernandi conf. Joannes fernandi dapifer regis conf. Egeas⁷⁶ pelagii test. Fernandus bispo⁷⁷ test.

Ego Alfonsus II.^{us}⁷⁸ dei gratia port.⁷⁹ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris⁸⁰ infantibus domno S.⁸¹ et domno A.⁸² et dona Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de uiseo istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus S.⁸³ Et ut hoc meum⁸⁴ factum in perpetuum firmissimum⁸⁵ robur obtineat⁸⁶ precepi istam⁸⁷ meam⁸⁷ cartam⁸⁷ fieri⁸⁷ et eam feci meo sigillo⁸⁸ plumbeo⁸⁸ communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Octobri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supra-

N.º 1

37 seruicialius
38 illi
39 uoluerint
40 fuerint capti.
42 illa de
44 Di
45 pora
46 lancea
47 deest
48 ad
49 ellis
51 et
52 illa
54 illud
58 altere
59 christianissimo
61 deest
63 conseruerit
64 apud Santaren Mense Januario
66 remissionem
68 bracare
73 gomez
74 Hermigii
76 Egas
78 deest
83 Sancius
85 deest
88 plumbeo sigillo

N.º 2

37 seruicialius
38 illi
39 uoluerint
40 fuerint capti.
41 mensura
42 illa de
43 offrecione.
47 deest
48 ad
50 sunt
51 et
52 illa
53 taleigam
54 illud
55 ea
56 nemini
57 seruiet
59 christianissimo
60 casam alienam
62 factum nostrum
65 In Era
67 roboramus.
69 desunt
70 Garsias fernandi
71 test.
72 test.
73 gomez
74 Alfonsus hermigii
75 deest
76 Egas
77 pispo
78 deest
79 Portugalensis
80 meis
81 Sancio
82 Alfonso
83 Sancius
84 nostrum
85 deest
86 optineat
87 fieri istam cartam
88 plumbeo sigillo

nominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus S.⁸⁹ bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.⁹⁰ port.⁹⁰ episcopus. Domnus P.⁹¹ colimbriensis episcopus. Domnus S.⁹² Vlixbonensis episcopus. Domnus S.⁹³ elborensis episcopus. Domnus P.⁹⁴ lamecensis episcopus. Domnus B.⁹⁵ Visensis episcopus. Domnus M.⁹⁶ egitaniensis episcopus. Domnus M.⁹⁷ iohannis signifer domini Regis. Domnus P.⁹⁸ io.⁹⁸ maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fernandi⁹⁹. Domnus F. fernandi¹⁰⁰. Domnus Go.¹⁰¹ suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Ro.¹⁰² menendi¹⁰³. Domnus Pon.¹⁰⁴ alfonsi. Domnus Lopus¹⁰⁵ alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi¹⁰⁶ test. Mar.¹⁰⁷ petri¹⁰⁷ test. Petrus petri¹⁰⁸ test. Joanninus test. Gonsaluus¹⁰⁹ menendi cancellarius curie¹¹⁰.

N.º 1

98 P. iohannis
102 Rodericus
104 Poncius
109 Gonsaluus
110 domini Regis.

N.º 2

89 Stephanus
90 Martinus Portugalensis
91 Petrus
92 Suarius
93 Suarius
94 Pelagius
95 Bartholameus
96 Martinus
97 Martinus
98 Petrus iohannis
99 fernandiz
100 fernandiz
101 Gomecius
102 Rodericus
103 menendiz
104 Poncius
105 Lupus
106 menendiz
107 Martinus petriz
108 petriz
110 curie. Fernandus suarii scripsit.

AV00

AV6

1187

Autographum in Publico Archivo. Lectiones varias ex alio exemplari ejusdem Archivi, e tabulario sedis Conimbricensis delato, abripere omisimus quia apographum.

In dei nomine. Hec est karta de foro quam ego rex domnus S. vna cum uxore mea regina domna D. et filiis meis rege domno A. et rege domno henrico, et filiabus meis regina domna T. et regina domna S. facio habitatoribus de auoo presentibus et futuris. Damus itaque uobis ut habeatis pro foro, quod de unoquoque iugo boum detis 1^m modium. Ex quo tertia pars sit de tritico, et tertia de centeno, et tertia de milio. Et de uno boue n^{os} quartarios eodem modo terciatos. Et istum panem talem detis qualem pro ad uos duxeritis. De uino decimam detis. Et qui laborauerit linum det unum manipulum. Et de morada de monte, a quatuor coniliis et supra detis unum conilium. De uenatione de baraca i lumbum. De porco n^{as} costas. De morada de cera, de duobus arredes et supra detis unum arredel. Et qui uoluntarie comiserit homicidium pectet x morabitanos. De rousso x morabitanos. De merda in bocca x morabitanos. Furtum de abere, aut de ganado, nouies componatur. Qui cum armis ad bandum exierit perdet illa. Qui percusserit cum lancea, aut cum gladio, aut cum cultello, aut cum spora, pectet m morabitanos domino terre, et 1^m morabitanum ad plagatum. Homo de auoo non sit maiordomus nec seruicialis nisi ex propria uoluntate. Homo de auoo nichil aliud pectet nisi quod supra in carta ista scriptum est. Homo de auoo qui uendere uoluerit suam hereditatem uendat illam tali homini qui faciat suum forum de illa : et de precio det decimam palacio. Facta carta Mensse maio era m.^a cc.^a xx.^a v.^a Nos supranominati reges qui hanc cartam facere precepimus, uobis concilio de auoo propriis manibus ro—bor—a—m—vs— Et roborata confirmamvs. Quicumque hoc factum nostrum obseruauerit sit benedictus. Et qui fregerit sit maledictus.

Menendus gonçalui maiordomus curie conf. — Petrus Alfonsi signifer regis conf. — Ermigius Menendi conf. — Aluarus martini dapifer regis conf. — Egas pelagii test. — Fernandus test.

G. Bracarensis Archiepiscopus conf. — M. colimbriensis episcopus conf. — M. Portugalensis episcopus conf. — J. Visensis episcopus conf. — Reimundus io. test. — Alfonsus suerii test.

• Rex domnus sanciz — Regina domna dulcia — Rex domnus alfonsus — Rex domnus Henricus — Regina domna Tarasia — Regina domna Sancia.

Julianus notarivs curie.

** Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.

BRAGANCIA

BRAGAÇA

1187

Charta confirmationis autographa Alphonsi II nobis textum hujus foralis suppeditavit. Lectiones varias ex aliis exemplaribus invenimus in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, in Lib. Regestor. Alphonsi II et in Libris I et II Regestor. Alphonsi III.

In dei¹ nomine¹. Hec est carta de foro quam ego Sancius dei gratia Portugalensis² Rex, una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis meis Rege domno A. et Rege domno Henrico, et filiabus meis Regina domna T. et Regina domna S. facio uobis populatoribus de ciuitate Bragantie presentibus et futuris im³ perpetuum. Damus ita⁴ uobis atque⁵ concedimus pro foro ut ex quo morator ciuitatis Bragancie filium habuerit non sit manarius, siue filius mortuus⁶ fuerit⁷ siue uiuus. Et habitatores uille uestre qui extra uillam uestram hereditates habuerint, libere eas possideant : ita quod non sint subdite potestati alicuius sagionis aut iudicis. Et barones uestre ciuitatis seruiant cui uoluerint, Regi scilicet aut Comiti aut infanzonibus : et possideant suas hereditates quas in uilla uestra habuerint in pace : et sagiones non intrent in illis⁸ neque Iudices. Et milites faciant fossatum Regi semel in anno. Et qui noluerint⁹ illud facere pectet¹⁰ m^{or} ceras. Milites qui prestimonium non tenuerint, non pectant¹¹ nuncionem. Et qui prestimonium tenuerint, et filios habuerint, non dent nuncionem¹² neque auferant filiis prestimonium. Et illi qui uxores non habuerint non sint manarii. Et serui aut homicide aut adulteri qui in ciuitate uestra habitare uenerint sint liberi et ingenui. Et nullus audeat hospitari in domibus uestris contra uoluntatem uestram. Mulieres uidue que cum aliquo homine qui non sit uestre uille morator intencionem habuerint in uilla¹³ uestra¹³ habeant suum iudicium. Et habitator¹⁴ uille uestre si mortuus fuerit et parentes aut filios non habuerit in uilla¹⁵ uestra¹⁵ et eos extra uillam uestram habuerit, ueniant parentes sui et recipiant suam hereditatem. Si uero parentes non habuerit, medietatem omnium quecuñque possederit det concilium pro eius anima, et alia medietas domino suo detur. Et habitator¹⁶ uille uestre si hominem qui non fuerit uestre¹⁷ uille¹⁷ interfecerit, nichil pro eo pectet. Et si homo qui non fuerit uestre ciuitatis, uestre uille hominem interfecerit pectet ccc solidos. Si aliquis iudeus in uilla uestra uenerit, et ab aliquo percussus aut interfectus fuerit, talis calumpnia detur pro eo qualis pro uobis metipsis¹⁸. Aut rausum, aut furtum¹⁹, et²⁰ ad²¹ homicidium²² ueniat Rex. Et si maiorinus²³ interfectus fuerit, pectent pro²⁴ illo²⁴ de unaquaque domo singulos foles de coniliis. Et si Rex in uilla uestra uenerit dentur²⁵ ei de unaquaque casa²⁶ m denarii pro sua collecta semel in anno. Homines uestre uille non dent portagium in uestra uilla neque in suo termino. Et populatores uestre uille de omnibus suis hereditatibus quas habuerint in toto regno²⁷ meo²⁷, in ista ciuitate faciunt forum de illis. Si pedon uestre uille percusserit caballarium, aut caballarius pedonem, equaliter pectent sibi²⁸ ad inuicem, et equale iudicium habeant pedones et caballarii de ipsa²⁹ ciuitate. Et nullus populator ciuitatis Bragancie in toto regno nostro non det portagium. Damus etiam ciuitati Bragantie, et populatoribus eius, totam Braganciam, et Lampazas³⁰ cum suis terminis, ad possidendum im³¹ perpetuum. Clerici de ciuitate Bragancie non sint manarii. Milites qui a dominis suis mulum aut caballum aut arma habuerint, si mortui fuerint nichil de eis dent dominis suis. Homines de³² ciuitate Bragancie si sine iudicio aut iniuste hereditatem suam perdiderint, parentes qui ei propinquiores fuerint habeant illam. Facta carta Mense Junii Era m. cc. xx. v. Nos supranominati Reges qui hanc cartam facere precepimus, uobis populatoribus ciuitatis Bragancie coram testibus roboramus. Qui presentes fuerunt, Menendus gonsaluus³³ maiordomus curie conf. Petrus

N.º 1

N.º 2

N.º 3

N.º 4

1 nomino patris et filii et spiritus
sancti. Amen.
2 Port.
4 itaque
5 et
7 sit
9 noluerint
11 pectent
16 habitatores
17 uille uestre
18 metipso.
20 deest
21 aut
23 maiordomus
24 deest
25 detur
26 domo
29 uestra
32 deest
33 gonsalui

2 port.
4 itaque
7 sit
9 noluerint
16 habitatores
18 metipso.
23 maiordomus
29 uestra
32 deest
33 gonsalui

3 in
6 et mortuus
8 eis
11 pectent
13 uestra uilla
15 uestra uilla
17 uille uestre
19 homicidium
22 furtum
27 meo regno
28 deest
29 uestra
30 lampaxas
31 in
33 gonsalui

3 in
10 pecte
12 nucionem
14 habitator
16 habitator
29 uestra
31 in
33 gonsaluus

alfonsi signifer regis conf. Petrus fernandi conf. Alfonsus ermigii conf. Aluarus martini dapifer conf. Dominus Godinus Bracarensis³⁴ Archiepiscopus³⁴ conf. Martinus³⁵ Port. episcopus conf. Johannem³⁶ Visensis episcopus conf. Egas³⁷ pelagii test. Fernandus bispo test. Julianus notarius curie scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Portugalensis³⁸ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Bragancia³⁹ cartam illam quam pater meus Rex domnus S.⁴⁰ excellentissime⁴⁰ uobis fecit cuius⁴¹ carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio mea et confirmatio maius robur obtineant⁴², et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati : et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare, precepi fieri istam cartam, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Vimarane m⁴³ die⁴³ Julii⁴³ Era m.^a cc.^a l.^a vii.^a Ego Rex⁴⁴ domnus Alfonsus, et regina uxor mea, et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa apponi⁴⁵ fecimus⁴⁵ +++++.

Qui affuerunt, Dominus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Dominus⁴⁶ Petrus⁴⁶ iohannis⁴⁶ maior-domus⁴⁶ curie⁴⁶ conf. ⁴⁶ — Dominus Gonsaluus⁴⁷ menendiz⁴⁸ conf. — Dominus Egidius ualasquiz⁴⁹ conf. — Dominus Garcia menendiz⁵⁰ conf. — Dominus Rodericus menendiz⁵¹ conf. — Dominus Valascus menendiz⁵² conf. — Dominus Petrus garsie conf. — Dominus Martinus petriz⁵³ conf. — Dominus Poncius alfonsi conf. — Dominus Lopus⁵⁴ alfonsi conf. — Martinus petri — Petrus petri — Petrus garsie, test.

Dominus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Dominus Martinus Port.⁵⁵ Episcopus⁵⁵ conf. — Dominus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. — Dominus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Dominus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Dominus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. — Dominus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. — Dominus Martinus Egitanensis Episcopus conf. — Magister⁵⁶ Pelagius⁵⁶ Cantor Portugalensis⁵⁷ test. — Vincentius menendiz⁵⁸ — Johanninus, test.

Gonsaluus⁵⁹ Menendi Cancellarius — Dominicus⁶⁰ petri⁶⁰ scripsit⁶⁰.

N.º 1	N.º 2	N.º 3	N.º 4
35 Dominus Martinus	38 Port.	34 Archiepiscopus Bracarensis	37 Egeas
36 Dominus Johannes	39 ciuitate Bragancie	36 Johannes	40 Sancius excellentissime
37 Egeas	40 S. excellentissime memorie	37 Egeas	46 <i>deest</i>
38 Port.	43 Mense Aprili	38 Port.	53 petri
39 ciuitate bragancie	53 petri	40 S. excellentissime memorie	54 Lupus
40 Sancius excellentissime memorie	57 Port.	41 Huius	
42 obtineat		42 optineant	
43 Mense Aprili		44 <i>deest</i>	
48 menendi		45 fecimus apponi.	
50 menendi		47 Gonsaluus	
51 menendi		48 menendi	
52 menendi		49 ualasci	
53 petri		50 menendi	
57 Port.		51 menendi	
58 menendi		52 menendi	
60 <i>deest</i>		53 petri	
		54 Lupus	
		55 Episcopus Port.	
		56 Martinus pelagii	
		58 menendi	
		59 Gonsaluus	

FELGOSINO

FELGOSINHO

1187

Forale de Felgosinho in charta confirmationis Alphonsi II manet insertum, sicut et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis atque in Lib. Regestor. Alphonsi II. Ex charta textum, ex regestis lectiones varias hausimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius sumi¹ dei. Facimus istam cartulam² in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius Port.³ una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis uobis⁴ homines de felgosino qui ibidem populatores estis per mandatum meum, siue qui uenerint ad populan-

N.º 1

1 summi
2 cartam
3 Portugalensis

N.º 2

1 summi
3 Portugalensis
4 uel

dum. Facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum⁵ ut firmiter teneatis et habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis mihi nec progenie mee nec ullo homini pro homicidio nisi septimum adpreciadura⁶ per⁷ concilio et per manum de iudice : et nullo pecto nec ulla calunnia⁸ non intret ibi nec meo marino nisi iudice de uestro concilio : et faciatis fossado illa una pars et las duas partes stent in illa⁹ uilla⁹ : et de illa una pars qui habuerit ad ire in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in adpreciadura¹⁰. Et non faciatis fossadum cum uestro seniore nisi una uice in anno aut si plus uestra uoluptas¹¹ fuerit. Et pedonés non faciant fossado¹², nec clerici. Et non intret ibi nuncio¹³ nec maria de nulloquoque homine per foro de felgosino. Et qui in termino de felgosino filiam alienam rapuerit¹⁴ extra suam uoluptatem¹⁵, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat homizieru¹⁶. Siquis aliquis inter uos aut¹⁷ in mercado, aut in ecclesia, uel in concilio, a precon¹⁸ feridu¹⁹ fecerit fridam²⁰ ad²¹ suo uicino quod pectet lx solidos ad concilio et vii ad palacium, per manum de nostro²² iudice. Et de furto colibet²³ sedeat ibi suus dominus qui colligat suo cabdal, et de illa calumpnia partiat²⁴ cum illo iudice per medium. Et qui domum hedificauerit, aut uineas, aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram perrexerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditas ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de felgosino. Et homines de felgosino ubi habuerit²⁵ iudicium uel iunta²⁶ cum homines de alias terras, habeant medianito per lor couto de seu²⁷ termino. Et dou a uobis foro quod stent caualeiros de felgosino pro infanciones de totas alias terras in iudicio et in iuramento trouciant super illos cum duos iuratores²⁸. Et illos pedones de felgosino quod stent et trouciant super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores²⁹. Et omnes qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum muliere rausada, uel cum alia calumpnia qualibet sit nisi quod non adducat mulierem alienam, et tornet se ad seniores de felgosino, sedeat solutus et defensus per foro de felgosino. Et siquis homo de quacumque terram³⁰ cum inimicitate, aut cum pignora uenerit, et in termino de felgosino intratus fuerit, nullus inimicus post illum intret, aut pignora tollat, uel malum illi faciat, pectet ad seniores de felgosino quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos lioues. Et qui homines de felgosino pignorauerit et in concilio non peçierit ad directum, pectet ad seniores de felgosino lx solidos, et duplet illa pignora suo domino. Et omnes de alia terra qui caualeiro de felgosino descaualgarent³¹ pectent lx solidos. Et³² homo³² de³² felgosino³² qui³² alterum³² descaualgar³² pectet³² v³² solidos³². Et³² qui³² homines³² de³² felgosino³² prenderint³² in³² prision³² pectet³² ccc³² solidos³². Et³² si³² homines³² de³² felgosino³² prenderint³² aliquem³² hominem³² de³² alia³² terra³² pectet³² v³² solidos³². Et si³³ homines³⁴ de felgosino pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii sui sint liberi: Et non soluant homines de felgosino non³⁵ soluant³⁵ pignora pro suo³⁶ senior nec pro maiorino, nisi pro suo uicino. Et non dent pousadas³⁷ per foro de felgosino caualeiros nec clericus nec uiduas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de felgosino qui suos homines tenuerint in suas hereditates, aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniant ad sinal de iudice, et dent fiador ad uenida de suo senior, faciant que mandarent, et calumpnia qualibet fecerint sit de suo senior, et vii.^a pars ad palacium. Et non seruiant ad nullum³⁸ hominem nisi ad suum senior in cuius solar³⁹ sederit³⁹ : et sua senara aut sua uinea de illo Rege sancii tale pectum habeat, quales⁴⁰ de

N.º 1

5 meum
 6 apreciadura
 7 pro
 8 calumpnia
 9 uilla illa.
 10 apreciadura.
 11 uoluntas
 12 fossadum
 13 nuncium
 14 rausauerit
 15 uoluntatem
 16 homizieiro.
 17 deest
 18 pregon
 19 ferido
 20 ferida
 21 a
 22 uestro
 23 quolibet
 24 pariat
 25 habuerint
 26 iunctam
 27 suo
 28 iuradores.
 29 iuradores.
 30 terra
 31 descaualgare
 32 desunt
 33 deest
 34 homo
 35 desunt
 36 deest
 37 pausadas
 38 alium
 39 solare sederint :
 40 quale

M. L. Tom. I.

N.º 2

7 pro
 10 apreciadura.
 11 uoluntas
 12 fossadum
 13 nuncium
 14 rausauerit
 15 uoluntatem
 16 homizieiru.
 17 deest
 18 pregon
 20 ferida
 23 quolibet
 25 habuerint
 26 iuncta
 28 iuradores.
 29 iuradores.
 31 descaualgare
 32 desunt
 33 deest
 34 homo
 35 desunt
 36 deest
 37 pausadas
 38 alium
 39 solare sederint.
 40 quale

117

illos populatores. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit⁴¹, qui post illum intrauerit, et in sua casa illum mactaret⁴², pectet ccc solidos. Et qui mulierem aforciauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum duodecim non potuerit se inde liberare, pectet ccc solidos. Et qui mulierem alienam ferierit, pectet a suo uiro xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et homines de felgolino qui fiador pararent pro qualibet causa⁴³ pecierint⁴³, et ille fiador ontorgar cum duos⁴⁴ homines⁴⁵ contra illum et ille non quesierit colligere, et super ipsum eum mactauerit, nos toto concilio ad illum pectet : et palacium de illo rege et de episcopo habeat calumpniam, et tota alia uilla uno foro : et alio palacio non habeat calumpniam. Et omnes de felgolino qui fiador intrar et ententor non luuar, qual fiaduria fiar pectar⁴⁶ tal : et si ententor habuerit mittat illum in manus : et si⁴⁷ exeat de⁴⁸ illa fiaduria : et de sospeta x solidos a riba feirant duodecim casas a deredor et iurent duo homines. Et de decem solidos a⁴⁹ iuso⁴⁹ iure siue⁵⁰ outro quale agar quod uicinus sit. Et toto homine de felgolino qui se tornar ad alium seniore⁵¹ qui illi benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per foro de felgolino. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniore⁵² nisi Regem aut filium suum ad⁵² quem uos concilio quesieritis. Et toto homine de felgolino qui deserdadu fuerit et per sua manu non pectar⁵³ quomodo se torne ad sua hereditate ubi fuerit illa sine nulla⁵⁴ calupnia⁵⁵ : et toto homine de felgolino qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossado nisi per foro de felgolino. Et toto homine de felgolino qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam pectet i denarium ad iudicem : et si mulier⁵⁶ laxauerit suum maritum quem⁵⁷ ad⁵⁷ benedictionem⁵⁷ habent⁵⁷ pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad uirum suum. Et de derotela de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos, medios ad⁵⁸ suo domino et medios ad palacium. Et qui dederit ad⁵⁹ suo uicino cum spada pectet xxx^a solidos et septima ad palacium. Et qui dederit lanzada⁶⁰ ad⁶¹ suo uicino, et exierit de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.^a ad palacium : et si non trocierit, x solidos et septima ad palacium. Et de plaga unde osso exierit⁶², pectet x solidos quada osso et vii.^a ad palacium. Et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat suo fiador por a foro : et dono uobis quod⁶³ non habeat nulla defesa nec ullo monte, nec ullo pelago, nisi illo de toto concilio : et sunt uestros istos terminos ex una parte quomodo esparte⁶⁴ cum linare. Et ex alia parte quomodo exparte cum gaudela. Et illo montadigo de lestremio que monten caualeiros de felgolino cum seu senior, et prendant sua tercia : et illo montadigo de ganado⁶⁵ de felgolino non sedeat montadigo. Et de illa carregadura dent in portadico⁶⁶ i⁶⁶ arenco⁶⁶. Et de cauallo i solidum, et de mulo i solidum. Et de asino uel de boue vi denarios. Et de toto portadigo qui uenerit a felgolino ubi pausada⁶⁷ prenderit⁶⁷ prendat sua tercia. Quicumque hanc scripturam infringere⁶⁸ uoluerit sit excommunicatus et damnatus⁶⁹ in perpetuum. Amen. Facta carta de foro in Era m.^a cc.^a xx.^a v.^a Ego Rex domnus⁷⁰ Sancius una cum uxore mea Regina domna Dulcia et filiis et filiabus meis uobis moratoribus de felgolino hanc cartam roboro et confirmo. Qui presentes fuerunt, Godinus⁷¹ Bracarensis archiepiscopus conf. Johannes Visensis⁷² episcopus⁷² conf. Martinus⁷³ Colimbriensis episcopus conf. Domnus P.⁷⁴ fernandiz⁷⁴ conf. Egas⁷⁵ anriquiz test⁷⁶. P. mazaneira test. Comes domnus M. gunsalui conf. Domnus Ermigius qui tunc terram⁷⁷ te-

N.º 1

41 fugerit
42 mactaret
43 calumpnia petierit
44 duobus
45 hominibus
46 pectet
47 sic
48 ad
49 ad iusum
50 siui
51 senior
52 aut
53 peitar
54 ulla
55 calumpnia.
57 desunt
58 a
59 a
60 lancada
61 a
62 exierit
63 que
64 exparte
65 ganato
66 portatico iº arenzo.
67 pousada prendiderit
68 frangere
69 dampnatus
70 deest
71 Donus Godinus
72 episcopus Visensis
73 Donus Martinus
74 Petrus fernandi
75 Egeas
76 conf.
77 terra

N.º 2

42 mactaret
43 calumpnia pecierit
44 duobus
46 pectet
47 sic
48 ad
49 ad iusum
50 siui
51 senior
52 aut
53 peitar
54 ulla
55 deest
56 mulierem
57 desunt
59 a
60 lancada
62 exierit
63 que
64 exparte
65 ganato
66 portatico i arenzo.
67 pousada prediderit
74 Petrus fernandi
76 conf.
77 terra

nebat conf. Domnus P. alfonsi conf. Domnus Aluarus conf. Fernam bispo test. Reimon⁷⁸ menendi⁷⁹ test. Julianus⁸⁰ notarius⁸⁰ Curie⁸⁰.

Ego Alfonsus secundus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno S.⁸¹ et domno Alfonso et domna Alionor concedo⁸² et⁸² confirmo⁸² uobis⁸² populatoribus⁸² de⁸² felgosino⁸² istam⁸² cartam⁸² et⁸² istud⁸² forum⁸² quod⁸² uobis⁸² dedit⁸² Pater⁸² meus⁸² Rex⁸² domnus⁸² Sancius⁸² bone⁸² memorie⁸². Et⁸² ut⁸² hoc⁸² nostrum⁸² factum⁸² firmissimum⁸² robur⁸² obtineat⁸² precepi⁸² fieri⁸² istam⁸² cartam⁸² et⁸² eam⁸² feci⁸² meo⁸² sigillo⁸² plumbeo⁸² communiri⁸². Facta⁸² carta⁸² mense⁸² Octobris⁸² Era⁸² m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos⁸² supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis illam⁸³ roborauimus et in ea hec signa fecimus⁸⁴ +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus Johannis Maiordomus curie conf. — Domnus Laurentius suarii conf. — Domnus Johannes fernandi conf. — Domnus Fernandus fernandi conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Domnus Gil⁸⁵ ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendi⁸⁶ conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendi⁸⁷ — Martinus petri — Petrus⁸⁸ petri⁸⁸, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Portugalensis⁸⁹ episcopus conf. — Domnus Petrus Colinbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius⁹⁰ Elborensis episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartolameus⁹¹ Vicensis episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus Garsie — Joanninus, test.

Gunsaluus Menendi⁹² Cancellarius domini⁹³ Regis⁹³ — Laurentius⁹⁴ martini⁹⁴ scripsit⁹⁴.

N.º 1

78 Reimon
79 menendiz
80 deest
81 Sancio
82 hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit vobis populatoribus de felgosino concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que fuit facta apud colimbriam. Mense Nouembri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Et ego et uxor mea et filii nostri
83 eam
84 fieri iussimus.
85 Egidius
86 menendiz
87 menendiz
88 deest
89 Port.
90 Suerius
91 Bartholomeus
92 menendiz
93 curie conf.
94 deest

N.º 2

79 menendiz
80 deest
81 Sancio
82 hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit vobis populatoribus de felgosino concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud colimbriam. Mense Nouembri Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Et ego et uxor mea et filii nostri
83 eam
84 fieri iussimus.
85 Egidius
86 menendiz
87 menendiz
88 deest
89 Port.
91 Bartholomeus
92 menendiz
93 curie conf.
94 deest

VALELIAS

VALHELHAS

1188

Mutila quidem sed autographa textum hujus foralis nobis praebeuit charta confirmationis Alphonsi II in Publico Archivo asservata. Quae deerant ex ejusdem Archivi apographo recentiori, authentico tamen, supplevimus, antiqua addita ibidem inventa translatione in vernaculam linguam. Lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor Alphonsi II adjecimus.

In nomine sante et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus¹ Amen, unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex S.² Portugalensis³ pariter³ cum uxore mea Regina domna Dulcia et

Em nome da non partida triindade padre e filho e spirito sancto de hum muy alto deus fazemos carta en nome desa triindade eu Rey dom sancho de portugal em sembra com minha molher dona doçe e com meus

N.º 1

1 spiritu sancti
2 port. una

N.º 2

1 spiritus sancti
2 Sancius
3 Port. una

cum⁴ filiis et filiabus meis⁵, vobis homines de Valelias⁶, qui ibidem populatores estis per mandatum meum, et de uxore mea, et de filiis et⁷ filiabus⁷ meis⁷, siue qui uenerint ad populandum quomodo isti qui modo ibi sunt, facimus uobis cartulam sicut et fecimus⁸ per scripturam, et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis. Et habeatis forum bonum sicut habent⁹ homines de Salamanca. Et non detis mihi neque ad progeniem meam¹⁰ neque ad aliquem hominem pro¹¹ homicidio nisi vii.¹² ad palacium de ccc¹³ solidis apreciatura per concilium et per manum de iudice. Et nullo pecto neque ulla calumpnia non intret ibi nullo meirino¹³ nisi iudex de concilio. Et faciant fossadum la tercia de los caualeiros et las duas partes stent in Valelias. Et de illa una parte qui¹⁴ habuerit¹⁵ a andar in¹⁶ fossadum¹⁶ et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in apreciatura¹⁷. Et non faciant fossadum nisi cum nostro senior una uice in anno, aut sicut uestra¹⁸ uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossadum nec clerici. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine per forum de Valelias. Et qui in termino de Valelias¹⁹ filiam alienam rossar²⁰ extra suam uoluntatem, quomodo pectet ad palacium ccc solidos, et exeat²¹ homizeiro de suis parentibus. Siquis inter uos in mercato aut in ecclesia, uel in concilio plecato²² a pregon feridam fecerit ad suum uicinum, pectet lx solidos ad concilium et vii.²³ ad palacium per manum de iudice. Et de furto quodlibet²³ sedeat colligat suo dono suum cabdal : et de illa calumpnia diuidat per medium cum iudice. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram fuerit, quomodo seruiat illi²⁴ tota sua hereditas ubi ille²⁵ habitator fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Valelias²⁶. Et homines de Valelias²⁷ qui habuerint iudicium siue in²⁸ iuramento quomodo in iudicio et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos peones de Valelias²⁹ quod passent super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint³⁰ cum homi-

filhos e filhas, a uos homens boos de Valhelhas que hy soees probadores per meu mandado e da minha molher e de meus filhos e filhas. Ou 'que vierem a poboar e que agora hy som per qualquer guisa fazemos uos carta asi como fezemos per scriptura e per mandado nosso que firmemente tenhades e ajades bom foro asy como homens de salamanca. E nom dedes a mym nem a minha geraçom nem álgum homem por omizio senom a seitema ao paaço de trezentos soldos apreçada per conçe-lho e per mão de juiz. E nenhuum peyto nem alguma coima nem entre hi nenhuum meirinho senon o juyz do conçe-lho. E façam fosado a terça parte dos caualeiros e as duas estem em ualhelhas. E daquella huma parte que ouer dandar en fosado e nom for hy dê en fossadeira çinquo soldos em apreçada. Non façam fosado senom com nosso senhor huma uez no ano ou asy for como uossa uontade. E piões nem crerigos non façam façam (*sic*) fosado : e non entrem hy mesajeiro nem maneira de nenhuum homem per foro de Valhelhas. E o que en termo de Valhelhas rousar filha alhea contra sua uontade peite ao paaço trezentos soldos e saia omzeiro de seus parentes. E se algum antre uos em mercado ou en açougue ou en conçe-lho chamado per pregom fazer ferida a seu vezinho peite sasenta soldos ao conçe-lho e a seitema ao paaço per mão de juiz. E de furto qualquer aja seu dono o seu cabedal, e de sa coima parta per meo com o juiz. E aquel que fazer casa ou uinhas, ou onrrar sua erdade e hum ano em ella seuer e depois se for a outra terra sirua ele sua erdade onde ele for morador. E se quiser uenderlla uendaa a quem quiser pelo foro de ualhelhas. E os homens de ualhelhas que ouerem juizo ou en juramento come en juizo passe sobre ella com juradores. E os piões de ualhelhas passem sobre os caualleiros uillaños de todas outras terras en juizo e en juramento com dous juradores. E os homens que de suas terras sairem com omizio ou com molher rousada, ou com outra qualquer coima que seja, senom que non adugam molher alhea de beençom tornesse ao senhor de ualhelhas e seja solto e defeso pello foro de ualhelhas. E se algum algum (*sic*)

N.º 1

- 4 *deest*
- 5 nostris
- 6 Valielias
- 7 meis et filiabus
- 9 *deest*
- 10 nostram
- 11 de
- 12 vii.^a
- 13 merino
- 14 que
- 16 a fossado
- 17 preciadura :
- 18 *deest*
- 19 Valielias
- 20 rousar
- 21 non exeat
- 22 precato
- 23 qualibet
- 24 ei
- 25 *deest*
- 26 Valielias
- 27 Valielias
- 28 *deest*
- 29 Valielias
- 30 exerint

N.º 2

- 5 nostris
- 8 facimus
- 9 *deest*
- 10 nostram
- 12 vii.^a
- 13 habuerint
- 17 preciadura
- 18 *deest*
- 20 rousar
- 21 non exeat
- 22 precato
- 23 qualibet
- 25 *deest*
- 28 *deest*
- 30 exerint

cidio aut cum muliere raussada³¹ aut cum alia calumpnia
 quelibet sedeat, nisi quod non adducat mulierem alie-
 nam de benedictione³², et tornet se ad³³ seniore de Va-
 lelias³⁴, et sedeat solto³⁵ et defeso³⁶ per forum de Valeli-
 as³⁷. Et siquis homines de quacumque terra cum inimi-
 citate aut cum pignore uenerit, et in termino de Vale-
 lias³⁸ intrauerit, et nullus inimicus post illum uenerit, et
 pignora tollerit aut male illi³⁹ fecerit, quomodo pectet
 ad⁴⁰ seniore de Valelias⁴¹ d⁴² solidos, et duplet illa pi-
 gnora aut illos liuores. Et qui homines de Valelias⁴³ pi-
 gnorauerit⁴⁴ et⁴⁴ in⁴⁴ concilio⁴⁴ non⁴⁴ pecierit⁴⁴ ad⁴⁴ di-
 rectum⁴⁴, quomodo⁴⁴ pectet⁴⁴ ad⁴⁴ seniore⁴⁴ de⁴⁴ Va-
 lelias⁴⁴ lx⁴⁴ solidos⁴⁴, et⁴⁴ duplet⁴⁴ ipsa⁴⁴ pignora⁴⁴
 ad⁴⁴ suum⁴⁴ dominum⁴⁴. Et⁴⁴ homines⁴⁴ de⁴⁴ aliis⁴⁴ ter-
 ris⁴⁴ qui⁴⁴ caualeiro⁴⁴ de⁴⁴ Valelias⁴⁴ descaualgar, quo-
 modo⁴⁵ pectet illi lx solidos. Et homines de Valelias⁴⁶
 qui los prisier et in prision illos miserit, quomodo pe-
 tent⁴⁷ illi ccc solidos. Et si⁴⁸ homines de Valelias⁴⁹
 prendiderint⁵⁰ alios homines de aliis⁵¹ terras⁵² et in
 prision illos miserit, quomodo pectent⁵³ illi v solidos.
 Et si homines de Valelias⁵⁴ qualibet⁵⁴ fiaduria⁵⁵ a me-
 dio anno non requisierit, quod sedeat solto⁵⁶: et si
 migratus fuerit sint filii⁵⁷ et uxor sua liberi: et non⁵⁸
 soluant homines de Valelias⁵⁹ pignora pro seniore nec
 pro meirino nisi pro suo uicino. Et non⁶⁰ donent⁶¹ pau-
 sadam⁶¹ per forum de Valelias⁶² in casa de caualeiro,
 nec de⁶³ uiduis⁶⁴, nec de clericis, nisi per manum de ju-
 dice in casa de peones. Et homines de Valelias⁶⁵ qui ho-
 mines tenerint in suis hereditatibus aut in suis⁶⁶ sola-
 res, et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iu-
 dice, et det fiador ad uenidam de suo senior: et faciat
 quod mandauerint⁶⁷: et calumpnia⁶⁸ qualibet fecerit sit
 de suo senior: et det vii. s. ad palacium: et non seruiat a
 nullo homine nisi ad⁶⁹ suo senior in cuius solar sederit:
 et sua senara aut suas uineas delrei tal couto habeant
 quomodo de uicino de Valelias⁷⁰. Et qui uicinum occide-

homem de qual terra uier com imizade ou com penhor
 e entrar em termo de ualhelhas e nenhuum imigo uier
 depos elle e lhos penhores tolher ou lhe mal fezer peite
 ao senhor de ualhelhas quinhentos soldos e dobre es-
 ses penhores. E quem penhorar os homens de ualhe-
 lhas e en concelho non pidir a dereito peite ao senhor
 de ualhelhas sesenta soldos e dobre esses penhores aa
 seus donos. E os homens das outras terras que caualeiro
 de ualhelhas descaualgar peitemlhe sesenta soldos. E
 os homens de ualhelhas quem os prender e em prisão
 meter peitemlhes trezentos soldos. E se os homens de
 ualhelhas prenderem outros homens doutras terras e en
 prisom os meterem peitemlhes cinco soldos. E se os
 homens de Valhelhas de cada huma fiaduria até meo ano
 non for requerido seja solto: e se for morto sejam seus
 filhos e sua mólher liures. E nom paguem os homens
 de ualhelhas penheros (*sic*) por senhor nem por uezi-
 nho senon por seu uezinho. E nom dem pousada per
 foro de ualhelhas em casa de caualeiro nem de crerigo
 nem de uiuvas senon per mão de juiz em casa de
 piões. E os homens de ualhelhas que teuerem homens
 en suas herdades ou en seus solares e nom for hy seu
 senhor uenha ao sinal do juiz e dê fiador ataa a uiinda
 de seu senhor e faça o que mandar, e coima que fezer
 seia de seu senhor, e dê a seitema ao paaço: e nom serua
 a nenhuum homem senon a seu senhor en cujo solar
 seuer. E sua seara ou suas uinhas delRey tal couto ajam
 como de uezinho de ualhellas. E qualquer que uezinho
 matar e a sua casa fugir, o que apos ell entrar e en sua
 casa o matar peite trezentos soldos aos parentes do mor-
 to. E aquel que forçar molher e ella uier metendo uo-
 zes se elle com doze se nom poder saluar peite trezentos
 soldos á molher e a seus parentes. E quem molher alhea
 ferir peite a seu marido trezentos soldos, e a seitema ao
 paaço. E os homens de ualhelhas que parar fiador e lho
 pidirem pola coima, e o fiador outorgar com dous uezi-

N.º 1

- 31 rausada
- 34 Valielias
- 35 soluto
- 36 defenso
- 37 Valielias.
- 38 Valielias
- 39 deest
- 41 Valielias
- 43 Valielias
- 41 desunt
- 43 deest
- 46 Valielias
- 48 deest
- 49 ualielias
- 50 qui prendiderint
- 51 alias
- 54 ualielias quamlibet
- 55 fiaduriam
- 56 soluto
- 57 filii eius
- 58 deest
- 59 ualielias
- 60 domino
- 61 dent pousadam
- 62 ualielias
- 63 deest
- 64 iudicis
- 65 ualielias
- 66 suos
- 67 mandauerit
- 68 calumpniam
- 69 a
- 70 ualielias

M. L. Tom. I.

N.º 2

- 31 rausadam
- 32 benedicionem
- 33 a
- 40 a
- 42 pectet v
- 44 desunt
- 45 deest
- 47 pectet
- 48 deest
- 50 si prenderint
- 52 terris
- 53 pectet
- 55 fiadoriam
- 60 domino
- 67 mandauerit
- 68 calumpniam

rit et in suam casam fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit, pectet ccc solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum xii non potuerit se saluare, pectet ccc solidos ad mulierem et ad suos parentes. Et qui mulierem alienam feruerit, pectet⁷¹ ad⁷¹ suum maritum xxx^a solidos et vii.^a ad palacium. Et homines de Valelias⁷² qui fiador parar, pro qua calumpnia illum peccerint⁷³, et el fiador otorgar⁷⁴ cum duobus uicinis et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis aut de Episcopo habeant calumpniam : et tota alia uilla habeat unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de Valelias⁷⁵ qui fiador intrar et contentorem non habuerit, qualem fiadoriam fiar, talem pectet. Et si contentorem habuerit⁷⁶ mittat illum in manus, et exeat de illa⁷⁷ fiadoria. Et de suspecta de x solidos ad ribam, cognominet xii uicinos in redor sua casa : et iuret cum duobus et exeat⁷⁸ de calumpnia : et de x solidos ad iuso iuret siue⁷⁹ e⁸⁰ outro quallos afflar⁸¹ quod uicinos sedeant. Et toto⁸² homine⁸² de Valelias qui se tornauerit⁸³ ad alium seniore qui ei benefecerit sue cause⁸⁴ et sue hereditates⁸⁵ et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de Valelias⁸⁶. Et toto homine de Valelias⁸⁷ qui desardado⁸⁸ fuerit et per suam⁸⁹ manum illud non pectauerit, quomodo se tornet ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Valelias⁹⁰ qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciant⁹¹ fossadum, nisi per forum de Valelias⁹². Et toto homine de Valelias⁹³ qui habuerit mulierem ad benedictionem, et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudicem i denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit quem⁹⁴ habuerit ad benedictionem, quomodo pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum maritum. Et de casa derrota⁹⁵ cum scudos⁹⁶ et cum lanceas qui illam derrumperit⁹⁷ pectet ccc solidos medios ad dominum de casa et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum⁹⁸ uicinum⁹⁹ cum spada¹⁰⁰, pectet xxxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit cum lancea ad suum uicinum et exierit de una parte¹⁰¹ ad aliam pectet xx solidos et vii.^a ad palacium. Et si non exierit pectet x solidos et vii.^a ad palacium¹⁰². Et de plaga unde

nhos, e elle nom quiser colher o fiador e sobre iso o matar nós todo o conzelho : e o paaço delRey ou dos bispos aiam coima e toda a outra uilla aja huum foro, e outro paaço nom aja coima. E homem de ualhelhas que fiador entrar e contentor nom ouer qual fiaduria fiar taf peite, e se contentor ouer meta o nas mãos e saia daquela fiaduria : e de sospeita de dez soldos ariba nomee doze vezinhos da aredor de sua casa e jure com dous, e saia de coima de dez soldos a juro jure sy e os outros quaees fiar que uezinhos sejam. E todo homem de ualhelhas que se tornar a outro senhor que lhe bemfazer suas casas e sua molher e suas herdades e seus filhos sejam liures e soltos polo foro de ualhelhas. E todo homem de ualhelhas que deserdado for e per sua mão o nom peitar e sua herdade se tome (sic) hu ella for sem coima. E todo homem de ualhelhas que erdade ouer en outra terra nom faça fosado senom per foro de ualhelhas. E todo homem de ualhelhas que ouer molher de beençom e a leixar peite ao juiz huum soldo. E se a molher o marido leixar que ajam de beençom peite trezentos soldos meatade ao paaço e meatade a seu marido. E de casa derrota com escudos e com lanças o que a ronper peite trezentos soldos meos ao senhor, meos ao paaço. E quem der ao seu vezinho com espada peite x soldos e a seitema ao paaço. E quem der ao seu uezinho com lança e sair de huma parte a outra peite uiinte soldos e seitema ao paaço : e se nom sair peite dez soldos e a seitema ao paaço. E chagua onde sair osso cada osso dez soldos e a seitema ao paaço. E da outra chagua cinco soldos e ao paaço a seitema. E por toda penhora ou de conzelho ou de paaço tomem fiador sobre aquella penhora pera o foro. Douuos que nom aja nenhuuma deffesa nem nenhuum monte nem nenhuum pego senom de todo o conzelho. E aquelle montado do termo de ualhelhas monteno caualeiros de ualhelhas com seu senhor e ajam ende ha terça. E nenhuum de ualhelhas nom seja montado. E de portajem de pam e de uinho da carrega tres mealhas. E do caualo e do muu que o uender huum soldo. E do boy e do asno seis dinheiros. E de carneiro e da cabra e do porco tres mealhas. E do portadego quem a ualhelhas vier aja ende seu ospede a terça. Feita a carta em o mes de julho so era de mill e n^o e xxvi anos -

N.º 1

- 72 ualielias
- 73 peccerit
- 74 outorgar
- 75 ualielias
- 77 deest
- 79 siui
- 80 deest
- 81 alfar
- 82 totos homines
- 83 tornauerint
- 84 case
- 86 Valielias.
- 87 Valielias
- 88 desordado
- 89 sua
- 90 Valielias
- 91 faciat
- 92 Valielias.
- 93 Valielias
- 94 quam
- 96 scutos
- 97 disrumperit
- 98 deest

N.º 2

- 71 peite a
- 73 peccerit
- 74 outorgar
- 76 habuerint
- 77 deest
- 78 exat
- 81 alfar
- 82 totos homines
- 83 tornauerint
- 85 hereditas
- 88 deserdado
- 95 derota
- 96 scutos
- 97 disrumperit
- 98 uicinum
- 99 suum
- 100 spada
- 101 partem
- 102 palacio :

os exierit, cada os x solidos et vii.^a ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio uel de palacio, colligat fiador super illa pignora¹⁰³ pro ad forum. Et do uobis ut non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et illud montadigum de termino de Valelias¹⁰¹ montenlo caualeiros de Valelias¹⁰⁵ cum suo seniore, et prendant inde terciam : et nullum ganadum de Valelias¹⁰⁶ non sit montadum¹⁰⁷. Et de portadigo¹⁰⁸ de pane et de uino, de carrega iii mealeas¹⁰⁹. Et de caualo et de mulo qui lo uender i solidum. Et de boue et de asino vi denarios. De carneiro et de capra et de porco iii mealeas¹¹⁰. Et¹¹¹ de portadigo qui ad Valelias¹¹² uenerit, prendat suos hospes terciam. Facta karta in¹¹³ Mense Julio. Sub Era m.^a cc.^a xx.^a vi.^a regnante Rege domno Sancio. Capta terra iherusalem a¹¹⁴ rege¹¹⁴ Sallaadim et in¹¹⁵ ipso anno mortuus rex F. : Menendus presbiter notauit. Ego S. dei gratia Port. Rex, qui magistro domno Gomecio et fratribus eius Valelias¹¹⁶ iure hereditario in perpetuum possidendam dedi uobis populatoribus de Valelias¹¹⁷ hanc cartam una cum uxore mea et filiis et filiabus meis roboro et confirmo. Et homines de Valelias¹¹⁸ qui habuerint iudicium uel aiuntam¹¹⁹ cum hominibus de aliis terris habeant illos in cabo de suis terminis. Et do uobis forum quod stet caualeiro de Valelias¹²⁰ pro infanzon¹²¹ de totis aliis terris siue in iuramento, quomodo in iudicio : et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et Ego Magister domnus G. una cum fratribus meis hanc cartam roboro et confirmo. In die sancte Marie de Augusto¹²². Occhavas¹²³, et Acouges, et almudes almonedarent semper.

Ego Alfonsus¹²⁴ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Valelias¹²⁵ istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmum¹²⁶ robur optineat¹²⁷, precepi fieri istam cartam¹²⁸ et eam feci meo sigillo plumbeo communi. Facta fuit hec carta¹²⁹ Mense Octobris sub era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos Reges¹³⁰ supranominati qui hanc car-

Regnante ellRey dom sancho tomada a terra de Jerusal delRey saladim e em esse ano foy morto ellRey fernando : meendo crerigo o matou (*sic*). Eu sancho pella graça de deos Rey de portugal que ao maestre dom gomez e a seus frades ualhelhas per dereyto erdadeiro pera sempre posoioiro dei a uos poboadores de ualhelhas esta carta em senbra com minha molher e meus filhos e minhas filhas afortelezo e confirmo. E os homens de Valhelhas que ouuerem juizo ou juramento contra homens doutras terras ajam os em cabo de seus termos. E dou a uos foro que estê caualeiro de ualhelhas por Ifançom de totalas outras terras asy en juramento como en juyzo e passem sobre elles com dous juradores. Eu meestre dom gomez com meus frades esta carta afortelezo e confirmo en dia de santa maria dagosto : oitauas e açougues e almudes almoedarem sempre.

Eu afomso pella graça de deus Rey de portugal ensinbra com minha molher a Raynha dona oraca e meus filhos os Ifantes dom sancho e dom afomso e dona lionor, outorgo e confirmo a uos poboadores de ualhelhas esta carta e este foro que uos dœu meu padre ellRey dom sancho porque este meu feyto seja pera senpre firme e forte mandey ende ser feita esta carta e seelada com meu seelo de chumbo : feita foy esta carta en o mes doitubro, so a era de mill e n^o lv. anos. Nós Reis sobre nomeados que esta carta mandamos fazer dos soescriptos afortalezamos estes sinaees fezemos.

.....

 garçia
 periz

Dom marti anes alferez delRey — Dom pedre anes moordomo da corte — Dom lourenço soeiro — Dom joham fernandez — Dom fernando fernandez — Dom gomez soeiro — Dom gil vaasquez — Dom Rodrigo meendez — Dom poncio afomso — Dom lopo afomso — Testemunhas, Viçente meendez — martim periz — joham paaez.

N.º 1

- 103 *deest*
- 104 Valielias
- 105 Valielias
- 106 Valielias
- 107 montado.
- 108 portagio
- 111 *deest*
- 112 Valielias
- 113 *deest*
- 114 *deest*
- 115 *deest*
- 116 de valielias
- 117 Valielias
- 118 Valielias
- 119 oiuntam
- 120 Valielias
- 121 infanzon
- 123 Occhavas
- 124 Alfonsus II.^{us}
- 125 Valielias
- 126 firmissimum
- 127 obtineat
- 128 meam cartam
- 130 *deest*

N.º 2

- 107 montado.
- 109 medalias :
- 110 medalias.
- 111 *deest*
- 113 *deest*
- 115 *deest*
- 116 de Valelias
- 119 adiuntam
- 122 Agosto
- 123 Occhavas
- 128 meam cartam
- 129 cartam
- 130 *deest*

tam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis — Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie — Domnus Laurencius suarii — Domnus Johannes fernandiz¹³¹ — Domnus Fernandus fernandiz¹³² — Domnus Gomecius suarii — Domnus Gil ualasquiz — Domnus Rodericus menendiz¹³³ — Domnus Poncius alfonsi — Domnus Lopus alfonsi, conf. — Vincencius menendiz¹³⁴ — Martinus petriz¹³⁵ — Johannes¹³⁶ pelagii¹³⁷, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis¹³⁸ Episcopus. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus — Domnus Suarius Elborensis Episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus — Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus — Domnus Martinus Egitanensis Episcopus, conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus garsie — Petrus petriz¹³⁹, test.

Gunsaluus¹⁴⁰ Menendi¹⁴⁰ Cancellarius¹⁴⁰ Curie¹⁴⁰ — Fernandus¹⁴⁰ suarii¹⁴⁰ scripsit¹⁴⁰.

Hec vidit o Magister domnus G.^a sanchiz, et comendatori domnus L. petriz et concilio et alcaldes de ualelias viderint por bene por salute dos maiores e dos menores. Toto uicino de ualelias et de suo termino qui uoluerint uendere hereditate calua aut plantada, uel casa, uendat tali homo qui faciat forum quomodo uicino de ualelias. Et coutamus qui non uendat a cabalarío de linaien, neque ab episcopo, nec hominem de hordinem de altera parte : et si uendiderit super nostram defensione, pectet c morabitanos : et non preste sua uenda neque alio sua compara : et faciat de illo iustitia quomodo de hominem traditore.

Hec est collecta quod debet concilio dare de ualelias ad rex sancio per foro una uice in anno quando uenerit ad ualelias. In primo i uaca, vi carneros, et unum ad alferas, iii porcos, vi cabritos, vi leitones, xxx^a gallinas, cc ouos, i alqueire de mantega, aliud tanto de mel, i alqueire de uinagre, altero tanto de sal, i almude de farina triga, i quartero de farina milaza, ii^{as} restres dalios, ii^{as} restres de cebolas, iii m. de lino, i morabitanum por a cera, e por pimenta, vi modios de ceuada, quinentos panes, iii fogazas, iii modios de uino. Hoc totum sit per medida de ualelias. Hanc collecta uidit iohane fernandiz por directo. Autorizante rex S. : et nunquas seja desoctogada.

Estas cousas uiu o maestre dom Gomez sanches. E o comendador dom lourenço periz e o conzelho e alquaides de Valhelhas uirom por bem e por saude dos maiores e dos meores todo uezinho de ualhelhas e de seu termo que quiser uender herdade calua ou prantada ou casa, uendea a tal homem que faça o foro como o uezinho de ualhelhas e coutamos que a nom uenda a caualeiro de linhajem nem a bispo nem a homem dor-dem doutra parte e se a uender sobre a nossa defesa peyte cem marcos e nom lhe preste sua uenda nem a outro su compra e façam dele justiça como domem treedor.

Esta he a coleyta que ade dar o conzelho de ualhelhas a ellRey dom sancho por foro uma uez no ano quando vier a ualhelhas primeiramente huma uaca, seis carneiros e humm ao alferes, tres porcos, e seis cabritos e seis leitões quarenta galinhas ii^c ouos humm alqueire de manteiga outro tanto de mel e humm almude de uinagre outro tanto de sal e humm almude farinha e agua e humm quartero de farinha e duas restes dalhos e duas restes de cebolas tres molhos de linho humm marauidi por cera e por pimenta, seis moyos de ceuada v^c paces tres fogaças tres moyos de uinho e esto todo seja per medida de ualhelhas. Esta colheyta uio joham fernandes por deryto e autoridade delRey dom sancho e que nunca.....

N.º 1

131 fernandi
132 fernandi
133 menendi
134 menendi
135 petri
136 Joanninus
137 deest
138 Port.
139 petri
140 desunt
" deest

N.º 2

131 fernandi
132 fernandi
133 menendi
134 menendi
135 petri
136 Joanninus
137 deest
138 Port.
139 petri
140 desunt
" deest

MONYMENTA

MOIMENTA

1189

Ex exemplari apographo, sed authentico, saeculi XIII in Publico Archivo asservato textum hausimus; lectiones varias ex Lib. I Regestor. Regis Dionisii.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti unius summi¹ dei facimus istam cartulam ipsius nomine trinitatis. Ego Palagius² vilar et vxor mea dona Leegindra³ unam⁴ pariter com filiis meis et ego Diagus martiniz et vxor mea dona Onega unam⁵ pariter com filiis meis qui⁶ eyxierunt ex nobis a uobis homines de monymenta qui ibidem populatores estis per mandatum nostrum siue quesierint ad populandum ut firmiter teneatis et habeatis foro bono : et non detis nobis nec progeniem nostram nullo⁶ pecto⁶ nec nulla calunia⁷ intret inter uos si uos ferirdes et nobis meterem uoce⁸ peytem a sue⁹ dono hum medio bragal, si non couber in¹⁰ louuo¹⁰ de suos uizios¹¹ peiter i medio bragal : et detis nobis viii.^a de todo¹² pam et nona de uino et de lino et de legumina¹³. Et monteyro que for a mel et non der raçam¹⁴ a palacio det i¹⁵ medio alqueire de mel : et conelario que for a monte et non der raçom a¹⁶ palacio et la¹⁷ trasnoytar et aduxer¹⁸ conelio darlo a¹⁹ palacio¹⁹ com sa²⁰ pele : et monteyro de corça i^o lonbo²¹ : de ceruo lonbo : de porco montes iiii costas : quem non der a²² raçom de feytio qui fezer in casal uenda o ou donelo a seu prazer e ueirem tres vizios²³ e apreciaremlo e²⁴ uendelo e dar viii a seu dono : e se non uender ou doar fazer de illo foro et quando comparador sayr apreciaremlo tres vizios²⁵ de villa e uendelo e fazer foro a seu dono e leuar seu dono viii e dar a seu dono expedimento seu e se assemadi fugir pro calunia²⁶ ou per omizio ou por medo que aga a tornada que tornar e dar seu expedimento e ir en²⁷ paz²⁷ com todo²⁸ o²⁹ seu e per foro in sancto iohanne i^a fogaça coita, i^o fragano³⁰, x^m ouos, e por natal i^a fogaça qual ouner : et quem matar porco dar quarazil de tres dedos sine costa : e quem non ouuer porco dar gallina, perdiz³¹, hou conelio, hou raniada³² de cordeyro, hou do que ouuer e seu maiordomo i^a talega de millo³³, i^o almude de tritico, i^o almude de cemteo e quem ouuer uinea i^a quarta de uino, et se vizino³⁴ hy ouuer e desforalos³⁵ quer ou louuo non quer caber de vizinos ou de senor³⁶ que ouuerem poneremlo fora de villa. Ego palagius³⁷ uilar³⁷ et vxor mea dona Leegundia³⁸, et meos filios et nostras filias et meos netos. Et³⁹ ego Diagus martiniz⁴⁰ et vxor mea dona honega, et meos filios et meas filias et meos netos manus nostras in hanc⁴¹ karta roboramus Era m.^a cc.^a xx.^a vii.^a : qui presentes fuerunt et uiderunt, Martinus test. Diago monaco firmas. Monyo da chusa⁴² firmas. Petro soarez⁴³ test. Gonçaluo palaiz⁴⁴ test. Facta karta mense Joñ.⁴⁵ Senor da⁴⁶ terra Ermigo⁴⁷ meendez⁴⁸. Et si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam de propinquis quam de extraneis contra hanc kartam disrumpere uoluerit⁴⁹ et nos⁵⁰ in concilio distrubabitur sit maledictus et excommunicatus et com Judas traditor in inferno danatus et a deo separatus.

1 summi
2 Pelagius
3 Legindra
4 una
5 una
6 nullam pectam
7 calumpnia
8 uocem
9 seu
10 en louuor
11 vizinos
12 toto
13 legumha.
14 raçom
15 deest
16 deest
17 a la
18 adusser
19 ao paço
20 sua
21 et lonbo
22 deest
23 vizinos
24 a
25 vizinos

26 calumpnia
27 in pace
28 toto
29 deest
30 frangão
31 ou perdiz
32 ranhoda
33 milio
34 vizinio
35 deforalos
36 senhor
37 Pelagius uilhar
38 Legundia
39 deest
40 martini
41 hac
42 chufa
43 sugeris
44 pelagiz
45 Januarii
46 de
47 Ermigio
48 menendiz
49 uoluerint
50 uos

SANCTA-MARINA

SANCTA MARINHA

1190

Apographum authenticum ex tabulario monasterii S. Crucis Conimbr. nuper in Archivum Publicum delatum. Translatio antiqua lingua vernacula, quam adjicimus, in ipso Archivo ab antiquo asservabatur.

In deo nomine patris et individue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Hec est carta firmitudinis et stabilitatis de foro quam nos iusimus facere ego suerius menendis et dona maiore et petro hariz uobis homines qui habitatis in sancta marina foro que abeatis aut filiis uel neptos at de generacionibus uestris. In primiter de pane viii.^a de uino et de lino et de legumias viii.^a et homine qui inde uoluerit morare ad aliam pars et suo feccio non compararent que abeant illum aut filliis uestris et faciat inde isto foro. De uinea que ibi plantare des quando de polegare et de mesa in denante de ratione nona. Zaero que fuerit a monte pro mel et non fecit allium laborem media canada et in alia uice aredel de cera et qui fuerit pro conelius a morada de cada uenida 1.º conelio cum sua pele. De uenado esfolado 1.º lonbo. Et de porco montes iii.^{or} costas et uso as manus. Et duas fugazas et 1.º capon et x.^m ouos in anno. Et si se ferire uecino cu uecino et rancura meter pecte medio bragale. Et si racurar non meter non de nada. Homine que abuerit caualo aut asino aut egua dea una uice in anno ata colimbria aut uiseo aut trancoso. Homine qui laborauerit cum boues et fuerit a monte pro mel aut pro conelios non de condado. Illos qui abuerint boues dent singulas geiras pro illa senara ad illum qui fuerit maior-domo pro sua eiradiga medio manol de lino teiga de pane et quarta de uino. Menendus dauis qui ibi poplauerit primiter de illo anno pro sua renda medio bragale et ste isto foro sempre et suo filio et non de aliam racione. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam nos quam extraneis aut de generacionibus nostris aut seniores sancte Marina quem uobis uoluerit sacare de isto foro que pectet uobis L.^a x.^a modios aut qui uoce pulsauerit et si uobis homines de santa marina uolueritis parare cum ipsa hereditate ad allium seniore et nom atenderdes isto foro que pectedes nobis L.^a x.^a modios et nom perdatis uestro feccio. Facta karta firmitudinis in mense iulio Era m.^a c.^a c.^a x.^a x.^a viii.^a Nos pernominatos suerius menendiz et uxor mea dona maiore et petro hariz, uobis homines sancta marina qui hanc cartam iusimus facere cum manus nostras roboramus et signa facimus. Pro testes, pelagius rabos test. pelagius iozinis. Ero peles test. Cundisaluio menendiz test. test. Donus iohannes. Donus Martin g test. Micael notuit.

Em nome de deus padre e da santa trindade padre e filho e espirito santo amen. Esta he a carta firme e sta-uel de foro que nós soeiro meendez e dona mayor e pedro aires mandamos fazer a uos homeens que morades em santa marinha de foro que uos ajades ou filhos ou netos ou de uossas geerações. E primeiramente do pam a oytaua : do vinho e do linho e de legumes a nona. E que o homem que hy quiser morar a outra parte, e nom lhe conprarem o seu feccio que o aia ou seus filhos e faça ende esto foro : da vinha que hy chantardes quando de polegar e de messa dem emde de raçom a nona : e homem ceiro que for a monte por mel e nom fezer outro trabalho mea canada e outra uez arretel de cera : e que for por coelhos a morada de cada vynda hum coelho com sua pele. Do ueado esfolado hum lonbo. E do porco montes quatro costas e do vsso as mãos : e duas fogaças e hum capom e dez ouos no anno : e se se ferir vezinho com vezinho e meter rancura peite meo bragal e se nom meter rancura nom de nada. Homem que ouer caualo ou asno ou egua dea huma vez no anno ataa coimbra ou uiseu ou trancoso. Homem que laurar com bois e for a monte por mel ou por coelhos nom de condado. E aquelles que ouerem bois dem senhas geiras aaquelle que for moordomo por sua eiradega meo moolho de linho, teeigua de pam e quarta de vinho. Meendo daviz que hy morara primeiramente de por aquelle anno por sua renda meo bragal e ste este foro senpre pera si e seu filho e nom de outra raçom. Se alguum homem veer ou nós veermos asy nós como outros estranhos ou de nossas geerações ou outros moores de santa marinha que uos queiram tirar deste foro peite a uos LX moyos ou que vos braadar çitar a juizo. E se uos homeens de santa marinha quiserdes poer a herdade em outro moor e nom atenderdes este foro que peitedes a nós LX moyos e nom percaedes o vosso feccio. Feita foy esta carta de fermyddoem no mes de Julho Era de mil e cento e oyteenta oyto. E nós sobredito Suevo meendez e minha molher dona mayor e pedro ayres mandamos fazer esta carta a uos homens de santa marinha e a rroboramos e asiignamos com nossas mãos. Testemunhas, Payo Rabos. Payo ioziniz. Erorum pellis. Gonçallo meendez.

ALMADANA

ALMADA

1190

Foralis oppidi de Almada superest tantum translatio (authentica quidem, sed valde mutila) antiqua lingua vernacula. Charta servatur in Publico Archivo. Nec illic, nec alibi textum latino-barbarum invenimus.

In nome do Padre e do Filho e do Espirito santo amen. Porque a graça de deus
 Eu Dom Rey de Portugal filhey por gram trabalho
 castello dalmada e de meus homees e de meus vassallos e meus
 mouros dereito herdamento. E des y aprouge a mim curaçon uentade de dar e outorgar
 assi aos que am de uyr que polo
 qual foro o regal dereito que adeante compridamente he escrito de uos e de uosos successores
 Dou quem quer que publicamente
 com armas romper peite quinhentos soldos e aqesto seia sen vozeyro. E se dentro na casa
 for morto cassa peite ... marauedi. E se hi for chagado peytem por el meyo marauedi. E
 semelhantemente por omizio e por rousso publicamente feito peyte quinhentos soldos. Quem certas alguem
 domeens boos peyte quinhentos soldos. Por merda em boca lx soldos peyte em testemoyo domees
 boos. Furto conossudo em testemoyno domees boos noue uezes seia composto. Quem o relego do vino delRey
 ronper em testemoyno domees boos uez peyte v soldos e a se-
 gunda uez v soldos. E se a terceyra uez for achado em testemoyno domeens boos o vinho todo seia spar-
 gudo e os arcos das cubas seiam fóra dem de cada huma carrega seia uen-
 dudo ho outro en o relego. Da iugada uerdadeiramente até dia da Natal seia E de cada
 huum iugo de bois dem milho ou de trigo qualquer que laourem e se duum ou doutro laourem
 duum ou doutro dem pello alqueyre dereyto da villa. E seia o quarteyro de xiii alqueires e seia medido sen braço
 curuado e a tauoa sobreposta. E parceiro de caualeiro E moradores dalmadaa aiam
 liuremente tendas fornos de pam conuem a saber e dolas. E dos fornos da telha dem dizima. Quem omem fóra
 do couto matar peyte lx soldos. Quem omem chagar fóra Quem em plaça com armas
 alguem chagar peyte ameyadade do omizio. Quem arma per yra desnua ou a da cassa sacar per yra e nom firir
 peyte lx soldos. E os omeens dalmadaa aiam as que em ellas morarem peytem
 por omizio e por rousso conossudo e por merda em boca lx soldos conuem a saber ameyadade a ElRey e ameya-
 dade ao senhor da herdade. E uaam em apilyde delRey e nenhuum outro foro nom façam a ElRey. que
 morarem em as herdades dalmada se furto fezerem outrosi como de suso dicto é seia composto ameyadade a El-
 Rey e ameyadade ao senhor da herdade. E a almotassarya seia do concelho. E seyam metudos
 uilla. E dem de foro da vaca i dinheiro. E do zeuro i dinheiro. E do çeruo i dinheiro. E da besta do
 pescado i dinheiro. E da barca do pescado i dinheiro. E de iulgada semelhantemente
 zeuro e de vaca e de porco i dinheiro, e do carneiro i dinheiro. Pescadores dem dizima. E do ca-
 ualo ou da mua ou do muu que uenderem ou comprarem omees de fóra
 marauedi. Degoa uenduda ou comparada dem ii soldos e do boy ii soldos. E da uaca i soldo.
 E do asno e da asna i soldo. Do mouro e da moura meyo marauedi. Do porco ou do carnciro
 Da carega do azeite oli de coyros de bois ou de zeuros ou de ceruos dem meyo ma-
 rauedi. De carega de cera meyo marauedi. De carega de anil ou de pannos
 ou de pimenta ou de graa i marauedi. Do bragal ii dinheiros. Do uestido das pelles iii dinheiros. Do
 linho ou dos alhos ou das cebolas dizima. Do pescado Das concas
 de todas estas caregas as quaes uenderem omees de fóra e portado derem se outras suas proprias comprarem
 nom dem portado dellas. Da carega do pam ou do sal a qual uenderem
 é da asnal tres mealhas. Mercadores naturaes da villa que soldada dar quizerem seia re-
 çebuda deles. E se pella uentura soldada nom quizerem dar dem portagem. Da carega do
 Cauom que laorar trygo dê i teyga. E se laorar milho similhaemente. E de
 geyras de bois i quartoiro de trigo ou de milho de qualquer que laorar
ros aiam foro de caualeyros. Molher de cavaleyro que uiouar aia honra de caualeiro atee que casse e se ca-
 zar com peom faça foro de peom. Caualeyro que emuelhecer ou em tal

.... estè em sa onrra. Se per uentuyra molher de caualeyro uiuua tal filho ouuer que com ella em cassa seia contêudo e caualaria fazer poder façaa polla madre. Almocreue que por almo gada en o ano. Caualeyro uerdadeiramente que o seu cauallo ou as sas bestas almocreuaria meter nom faça nenhuum foro da almocrauaria. Coelheyro que for ao monte e alá ficar dê huma pelle viii dias ou chus dê huum coelho com sa pella. E coelheyro de fóra dê dizima cada que ueer. Moradores dalmadaa que seu pam o seu vinho ou seus figos ou seu azeyte em Santarem ouerem almadaa ho adusserem pera sa prol e nom por a reuender nom dem ende portagem. Quem com alguem baralhar e despos a baralha a cassa entrar e hy auudo conçelho e filhar fuste ou purina e o firir peyte xxx soldos. nom conçelhyramente e per auymento de caiom firir nimigalha nom peyte. Emigo de fóra nom entre en a villa sobre seu enmygo senom por tregoa ou por lhy dar dereyto. Se o cauallo dalguum matar o senhor do caualo peyte o caualo ou omyzio quaes destas coussas quer que ao senhor do cauallo prouguer. E o crerigo aia foro de caualeyro per todo e se com molher for achado torpemente o Moordomo nom meta mão nem no prenda per nenhuma maneyra mays a molher prenda se quizer. Da madeyra que ueer pello ryo onde dauam oytua dem dizima. Da atalaya deue ElRey a teer ameyadade e os caualeyros a outra meyadade com seus corpos. Caualeiro dalmadaa ao qual o meu rico omem bem fezer de ssa terra eu o receberey ao meu rico omem em conto dos seus caualeyros. O moordomo ou o seu sayom nom uaa a cassa do caualeyro sem porteyro do alcayde. E o meu nobre omem que almadaa de mim teuer nom meta y outro alcayde senom dalmadaa. Das cazas as quaes os meus nobres omees ou freyres ou spetaleyros ou moesteyros em almadaa ouerem façam foro da villa outrosy come os outros caualeyros dalmadaa. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha o atá tres mezes e per cada huum faça del dar pregom e se o senhor del ueer seialhe dado. E se per uentuyra o senhor dele depos o pregom dado atá tres messes nom ueer estonce o moordomo faça del sa profeytança. Da caualgada do alcayde nom filhe ende nemygalha senom o que a ele os caualeyros per seu amor dar quizerem. Da caualgada de lx caualeyros a suso partam commigo en campo. Fereyro ou çapateyro que em Almadaa cassa ouer em ella laurar nom dê della nenhuum foro. E quem mouro ferreyro ou çapateyro ouer em sa cassa lauorar nom dê por elle foro. Quem certas mesteyraes fereyros ou çapateyros forem e per este seu officio uiuerem e cassas nom ouerem uenham ás mhas tendas e façam a mim meu foro. Quem caualo uender ou conparar ou mouro fóra dalmadaa hu o conparar ou o uender y dê a portagem. E os peões os quaes o seu auer dar ouerem dem ende a dizima ao moordomo. E o moordomo dê a elles dereyto polla dizima. E se pola dizima a elles dar dereito nom quizer entonce o alcayde faça a elles dar dereyto pelo seu porteyro. Moradores dalmadaa nom dem luytossa. Adays dalmadaa nom dem quinta do quinom de seus corpos. Caualeyros dalmadaa nom tenham zaga em eyximento delRey ou em oste. Paateyras dem por foro de xxx paes huum. Portagem uerdadeiramente e foro e quinta dos mouros e das outras cousas asy seiam as outrosi come he de custume exete aquestas coussas que escritas son de suzo e a uos o leyxo. E por alcaydarya de cada huma besta que ueer de fóra com pescado dem n dinheiros. E da barca do pescado myudo n dinheyros e de todo outro pescado seya dado seu foro. Aquestas coussas certas asi todas de suso escritas a uos dou e outorgo. E aquestas uaa o moordomo em testemoyno domées boos e nom a outras. Caualeyros dalmadaa testiuygem com infanções de portugal. Do nauyo uerdadeiramente mando que o alcayde e dous espadeleyros e dous proeyros e huum pityntal aiam foro de caualeyros. E certas mando que o meu alcayde da villa nem no alcayde dos nauyos nem nos aluaziis nem nenhuum outro nom ouze aforçar nenhuum omem do conçelho do seu vinho nem do seu pam nem do seu pescado nem das sas carnes nem das outras sas cousas. Aynda mando que os meus moordomos nom uaa fóra da villa a prender omees nem roubar. Mays se fezerem coomhas façam elles chamar pello porteyro do alcayde perante o alcayde e os aluaziis e saem a elles o que fezerem outrosi como mandarem o alcayde e os aluaziis. E o conçelho canbhe seus aluaziis cada ano. E mando que o padre nom peyte coomha por seu filho mais o filho peyte ella se a fezer. E se nom ouer per que o sae saeo per seu corpo. Mando certas dos mouros e dos judeos firydos que se uenham queyxar ao alcayde e aos aluaziis : Outrossy como foy acostumado em tempo de meu padre. Aynda mando que os moordomos nom penorem nenhuum omem atá que o chamem ao conçelho ante o alcayde e os aluaziis. Mando certas que quemquer que penorar sen o moordomo ou sen porteyro do alcayde se ueer ante o mayordomo e y for uençudo dobre aquelo que penorar e nom mais. Outorgo certas que os peoes dalmadaa nunca entrem em meu nauio contra sa uontade mais seia em seu prazimento de ou uyrem por mar ou por terra ao meu seruisso. Mando certas que os relegyros que teuerem o meu relego que o filhem primo dia de janeyro e tenhamno atá primo dia dabrill. E os mercadores que conprarem vinho dos omees da villa dem da besta caualar 1 almude. E se quizerem sacar o vinho per mar dem do moyo dous almudes o huum aos porteyros e o outro aos relegyros e o senhor do uinho nom dê nimygalha. Outorgo a uos certas firmemente que nunca filhem uino de uossas cubas contra uossa uontade. Outorgo que aiades as uossas eruas e as uossas palhas coutadas e emparadas assi que nem meus los nom nas filhem a uos contra uossa uontade. E mando quo os meus moordomos nom façam pididas en a villa nem fóra da villa. E das iugadas mando que aqueles que non colherem nom dem iugada. que nenhuum nom seia em uossa villa asy coutado

que possa teer torto á seus uizinos e que non faza dereyto a seus uizinos. E que furto nom possa seer feyto em uossa uilla mando que os mouros ou am pennas senon per testemoyno domees boos. E se os receberem sen testemoyno domees boos e depois sayr de furto percam aquelas coussas e aquelo que derem sobre ellas. Se alguem certas a queste meu foro a uos da beençom de deus e da mynha scia conprido. E quem uerdadeiramente elle a uos quizer britar da maldiçom de deus e da minha scia Feita é a carta en Lixboa en o mes dagosto Era m.^a cc.^a xxviii.^a Eu sobredito Rey Dom. Sancho aquesta carta que mandey fazer reuoro e confirmo. Dom Joham fernandiz moordomo delRey dom Sancho conf. Dom Gonçalo conf. Dom Soeyro bispo de Lixboa conf.

TURRES NOVAE

TORRES-NOVAS

1190

Hoc scripsimus forale ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Textui sequuntur consuetudines variae thomariensis municipii, quae adjectae fuerunt chartae de Torres-Novas et in apographo quodam saeculi XIII inveniuntur descriptae. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Registor. Alphonsi II et ex eodem apographo saeculi XIII, in Publico Archivo servato, depromptae. Addidimus translationem in linguam vernaculam saeculi XIV ex eodem Archivo.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam omnipotens¹ iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitate regere ut salamone² legitur: Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Rex domnus Sancius et uxor mea Regina domna Dulcia cum³ filiis nostris diuino oraculo eruditi necessarium duximus rapinas et iniurias hominum habitantium in Turribus nouis misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitionem lucrum nos esse consecuturos. Vnde in uilla ista sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausum uel homicidium, uel diruperit domum cum armis uel cum feridas uel fregerit portas intrans domum ui in cauto uille pectet d solidos. Si rausum uel homicidium extra uillam lx⁴ solidos⁴ pectet⁴. Mandamus ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam uel filiam suam que aduc non fuit nupta ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo⁵ tenet pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas uel percutiat aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso lx⁶ solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis mulitis⁶ de suo grado et per iram in cauto⁷ uille lx⁶ solidos pectet. Si foras xxx solidos pectet. Feridas consiliadas istas sunt et non alias qui querit amicos uel parentes uel arma uel tochos cum qui-

En nome da santa triindade padre e filho e spiritu sancto. Amen. Porque deus poderoso juiz justicozo mandou a todos husantes poderio na terra reger o poboo sometudo a elles em justica e em higualdade assy como see no liuro de Salamon ajudade justica aquelles que julgardes a terra. E por esso eu Dom Sancho e mha molher Reynha dona Dulcia com nossos filhos em sembra pollo oragoo de deus emssynados. Mandamos coussas necessarias conuem a ssaber remouer misericordiosamente roubas e enjurias dos homens morantes em torres nouas propesantes mayor e melhor cousa seer en na saude das almas como guanhamento das cousas deste mundo seguirmos o guanho.

Onde mandamos taaees degredos em esta villa so nosso poderio stabeleçudos.

Se alguem pela uentura roubar ou matar ou romper casas com armas ou der feridas ou britar portas entrante aa casa per força en no couto da villa peyte quinhentos soldos.

E sse roubar ou matar fóra da villa peyte lx soldos.

E mandamos que cada hum tome ssa molher que ha pera rrecadar ou filha que ainda nom foy casada hu quer que ha achar sem peyta.

O filho que seu padre em sa casa tem por seu sergente tomeo em qualquer loguar sem peyta tirante stas cousas que nom quebrante sobrel portas nem feyra alguem.

N.º 1

1 deus omnipotens
2 domo sua
6 mulutis

N.º 2

1 deus omnipotens
2 in salamone
3 una cum
4 pectet lx solidos.
5 domo sua
6 molutis
7 cacto

bus uadat ferire et percusserit per ueram exquisam LX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet : pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie : aut comparret eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigelletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis aliquid⁸ ab⁹ aliquo⁸ quesierit ante iusticias respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intenciones uestri⁹ maiordomi sint per inquisitionem uel¹⁰ de illis rebus unde potuerint¹¹ habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam¹² componat quantum perdere fecerit illi et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi si probatus fuerit quod tale est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit, in corpore puniatur si non habuerit quod pectet : et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis. Prohibemus enim omnes huiusmodi qui se faciunt uozarios falsos et non habent tortum : Per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes et aliquis in consilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce, nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri aut uinee uel orti dampnatorem expoliauerit quamuis damnator sit percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Quod si damnator dominum agri percusserit satisfaciatur ei. Et quacumque calumpnia¹³ fecerit pectet. Defendimus ut nullus in uilla arma trahat, quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit v solidos pectet. Siquis de domo alterius aut extra domum rem per uim acceperit et dominus suus uenerit cum rancura ad alcaide uel ad iusticias uel ad maiordomum in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Deffendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel tratat¹⁴ autorizadas de concilio, nec mutet marcos¹⁵. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almotaze sit de concilio. Maiordomus et seion et iusticie et portitor de alcaide sint cauti in d solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre, uel condempnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem inuenerit prenda eum secundum suum posse sine calumpnia suorum parentum et homicidium. Si-

N.º 1.

8 ab aliquo aliquid
11 potuerit
12 exquisam

Item polla merda metuda en boca peyte LX solidos em qualquer logar.

E sse alguem ferir com armas aparelhadas de seu grado per sanha em ño couto da villa peyte. seseenta solidos. E se for fóra peyte xxx solidos.

Estas som as feridas conselhadas aquel que conseheiramente demanda amigos ou parentes ou armas ou tochos com que ferir uaa e fere per uerdadeira guisa peyte seseenta solidos.

Item por totalas feridas de que deue satisfazer entre aas uaras segundo o foro uelho de coimbra ou comprir aquelas aaquel a que deue satisfazer.

Item signal dalcayde ou de juiz he tehudo em testemunho.

Item a casa dalguum nom sseia penhorada, saluo se for chamado per deryto.

E se alguum demandou alguma cousa doutro deue responder perdante a justiça com seu deryto.

Item sse alguum deuedor ffor tehudo por reuel a alguum e nom poder auer daquel o que seu he, se fezer aueença com o moordomo : Mandamos que o moordomo nom aia senom a dizima daquelo que tirou do auer do reuel saluo se ffor de husura, ou se preiteiou com el.

Item totalas tenções do nosso moordomo seiam per enquiriçom daquelas cousas onde poderem auer emquisa deryta e aquel que scusar uerdade e negar seia tehudo a perder outro tanto do sseu quanto dano fez aaquel, e outro tanto ao senhor da terra e des y a deante nom seia tomado por testemunha.

Item se alguum vogado fezer composiçom com o moordomo per razom dauerem alguma cousa e lhy for pro uado que tal he per alguma guisa segundo a quantidade da malicia que quebrantou ou que compos seia atormentado no corpo se nom ouuer que peyte e nom seya ouydo se nom der fiador primeyramente nas maaos das justiças.

Item defendemos que todos aqueles deste officio que se fazem vogados falsos e nom ham tanto, que se cauidem, ca per taaes toda a terra he perduda.

E pero que o moordomo e as justiças seiam presentes e alguum se queixe no concelho dalguma cousa, o moordomo nom tome aquel queixume por uoz saluo se aquel que fezer o queixume disser ao moordomo doute este queyxume por uoz.

Item se alguum em defendimento de seu agro ou de ssa vinha ou de sseu orto sbulhar alguum danador pero que o demandador seia ferido ou chagado mandamos que o senhor da vinha nom peyte e sse o danador ferir o senhor do agro satisfçalhy e qualquer malicia que lhy fezer peyte.

N.º 2

8 ab aliquo aliquid
9 nostri
10 deest
13 calumpniam
14 stratas
15 marchos.

quis intrauerit in uineam uel almuinam¹⁶ alicuius furtim, inde¹⁷ causa comedendi, uel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit v solidos pectet. Si aliquid¹⁸ de uinea ut¹⁹ de almuina²⁰ in gremio uel in taleiga uel in cesta attulerit uel ferraginem seccauerit i morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferragine uel in almuina²¹ LX solidos pectet et quod uestiret. Et de isto pecto dominus laboris habeat medietatem. Si uero non habuerit quod pectet clauificatur²² in porta per unum diem deinde fragelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo secundum calumpniam quam fecerit, uel dimittat in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpnia quam fecerit. Et²³ si dominus terre et concilium uiderit quod talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecerit pro qua debet flagellari et in corpore exterminari flagelletur. Et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Et qui uenderit uinum in relego LX solidos pectet : et per quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet LX solidos. Et tota illa bestia que uadit ad aream uel ad lagar pro aluguer²⁴ faciat forum de almoqueuer. Ista calumpnias mandamus pectar et non alias. Et de iugada sic mandamus uel laborator det de iugo de bobus VI quartarios, et tres sint quartarios de meliori autuno quem laborauerit et hoc est autunus triticum ordeum et centenum. Et de secunda scilicet milium et panicium det alios tres quartarios si laborauerit. Et quamuis laborauerit²⁵ laborator²⁵ cum duobus iugos uel III uel III^{or} uel cum X uel cum XX non det magis de VI quartarios quantum dabit pro uno iugo, si totum panem istum laborauerit. Insuper mandamus ut de iugada et de quarta det dominus laboris qualem uoluerit. Et det cauom de iugada VI alqueires usque III geiras et si fecerit plusquam III geiras det I quartarium pro iugada sit²⁶ per alqueire²⁷ de XVI alqueires per alqueire de directo : de molinis non accipiant nisi de XIII alqueires I sine offrecione. Kambe sit²⁸ quales iusticie et concilium uiderint²⁹ pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum abere suo sit³⁰ in potestate domini terre. Et si alicui militum moritur caballus stet in honore unum³¹ et si aliquis militum uenerit in se-

Item defendemos que nenhuum na villa nom traga armas e sse as trazer e non ferir perca as armas.

Item se alguum falssar uaras ou cobos peyte cinco soldos.

Item sse alguum da casa doutro ou de fóra da casa tomar alguma cousa per força e sseu dono ueer com rancura ao alcayde ou aas justiças ou ao moordomo paguelho em dobro.

Item se alguem per dereito fazer ssa molher puta per dereito juizo que lhy fez adulterio as sas cousas seiam no poderio do senhor per tempo.

Item defendemos que nem huum nom ouse a talhar carreyras nem strados com ualados nem muden marcos sem outoridade do concelho seiam comdepnados em vº soldos pague pollo foro da terra e o almotace seia em concelho e o moordomo e as justiças e o porteiro do concelho seiam comdepnados em quinhentos soldos.

Item aquel que fazer furto peyte assy como he costume da terra ou seia condepnado.

Item qualquer que ladrom ou malfeitor achar prenda-o segundo seu poder sem temor dos seus parentes e do homezio.

Item se alguem entrar em vinha ou em almoynha dalguem furtiilmente de dia per razom de comer ou com sa mão besta meter em ferraem peyte v soldos.

Item se alguem de vinha ou dalmuyna em regaço ou em taleiga ou em cesta trazer alguma cousa ou segar ferraem peyte huum marauedi.

Item se alguem for de noyte achado fortiilmente em vinha ou em ferraem ou em almuyha peyte LX soldos e o que trazer uestido e deste peyto o senhor do trabalho aia ameyadade e se nom ouuer que peyte seia pregado na porta per huum dia e des ende seia açoutado.

Item se mouro dalguem for solto e fazer mal o senhor del responda por el segundo o mal que fazer ou o leixe na mão do moordomo.

Item o moordomo nom filhe mouro de nenhuum que traga liamento nem moura solta por qualquer mal que faça. Mays se o senhor da terra e o concelho vir que tal cousa fez per que deue a seer apedrada ou queimada seia apedrada ou queimada. E se uerdadeiramente tal cousa fazer per que deua seer açoutada e o corpo seer atormentado seia açoutada e des que a açoutarem quer el quer ella seia dado a seu dono.

N.º 1

- 16 almoniam
- 17 in die
- 19 uel
- 20 almunia
- 21 almunia
- 25 laborator laboret
- 26 Et ista iugada sit
- 29 uiderit
- 31 unum annum

N.º 2

- 16 almuniam
- 17 in die
- 18 aliquis
- 19 uel
- 20 almunia
- 21 almunia
- 22 clauificetur
- 23 Sed
- 24 aluguer
- 25 laborator laboret
- 26 Et ista iugada sit
- 27 quartarium
- 28 sint
- 30 sint
- 31 unum annum

nectute ut non possit militare quandiu uixerit, sit in honore militum. Milites³² habeant suas hereditates liberas. Et si milites³³ obierit uxorque remanserit sit honorata, sicut in diebus uiri³⁴ sui³⁴. Si autem maiordomus uel iusticia hoc nostrum directum³⁵ irrumperit pro ofretione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate domini terre. Facta carta in mense Octobris era m.^a cc.^a xx.^a viii.^a Ista omnia inuenimus scripta in carta de tomar : et multa alia ipsi faciunt que in carta non tenent : et sicut ipsi fecerint ea ita et nos faciemus. Ego Rex Sancius³⁶ in³⁶ hoc carte firmamentum iussi facere coram meis uasallis propriis manibus roborauit. Qui presentes fuerunt, Martinus Colimbriensis episcopus test. Comes domnus Menendus test. Domnus Petrus alfonsi test. Menendus strema alcaide test. Petrus macanerie³⁷ maiordomus test. Julianus Regis notarius test. Suerius Vlixbonensis episcopus test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.³⁸ et domno A.³⁹ et domna Alionor, concedo et confirmo vobis populatoribus de Turribus nouis istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus illustrissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut meum factum firmissimum robur obtineat precepti fieri istam meam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiti. Facta carta mense Nouembris Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos superius nominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suerius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius lamecensis episcopus⁴⁰. Domnus bartolameus visensis episcopus⁴¹. Domnus Mar. Egitanensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus Laurentius suarii. Domnus Johannes fernandi⁴². Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Rodericus menendi. Domnus Petrus⁴³ alfonsi. Domnus Lopus alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendi⁴⁴ test. Johannes pelagii test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie⁴⁵.

.....Gunsaluus menendi pretor de turribus nouis

N.º 1

- 32 Miles
34 uiris suis.
35 decretum
36 domnus Sancius qui
37 macenerio
38 Sancio
39 Alfonso
40 episcopus conf.
41 episcopus conf.
42 fernandiz.
43 Poncius
44 menendiz
45 Curie — Johannes martini scripsit.

Item se alguem fezer fiadoria se a nom comprir segundo derecho peyte essa meesma.

Item quem vender vinho em relego peyte lx soldos, per quantas uezes for achado que vende vinho per tantas vezes peyte sescenta soldos.

Item toda besta que for a eyra ou a lagar por aluger faça foro de almocreue. E estas malicias mandamos peytar e nom outras.

Item mandamos que da jugada se faça assy que todo aquel que laurar com iugo de boys dê seys quarteiros e os tres quarteiros seiam do melhor outono. E o melhor outono he ste, triigo e ceuada e centeo e da segunda conuem a saber milho e payço dê outros tres quarteiros se o laurar.

E em pero que o laurador laure com duas jugadas ou com tres ou com quatro ou com v ou com vi ou com x ou com xx ou com mays dê de jugada tantos quarteiros quantos daria da huma jugada se todo ste pam laurar.

Item mandamos mays que de jugada ou de quarto o senhor do trabalho dê qual quiser.

Item o cauam dê de jugada seys alqueires ataa tres geyras. E se fezer mays que tres geyras dê hum quarteiro por jugada e esta jugada seia per quarteiro de xvi alqueires per alqueire de dereyto.

Item dos moynhos nom recebam os moleyros senom de xiiii alqueires hum e sto seia sem ofreçom e os botelhos seiam quaes as justiças e o concelho virem por derecho.

E sse o moleyro ende al fezer elle com o auer seia metudo em o poder do senhor da terra.

Item se algum caualo morrer o caualeiro stè em sa honrra hum ano.

Item se o caualeyro ueer em velhice que nom possa cauargar em tempo de ssa vida seia em honrra de caualaria.

Item as herdades dos caualeyros seiam liures.

Item se o caualeyro morrer a molher que fica seia honrrada asy como era en dias de seu marido.

Item se pela uentuyra o moordomo ou a justiça aqueste nosso foro ronper por officio ou por amor algum esse e sas cousas seiam no poderio do senhor da terra. Feito foy no mes doytubro Era de mil n.º e viinte e oyto anos.

Item todas estas cousas achamos scritas na carta de tomar e muytas outras cousas que elles fazem que nom he conteudo na carta assy como elles fazem assy fazemos nós. E eu Rey dom Sancho que aqueste firmamento desta carta mandey fazer e aforteleguey com mhas mãos

N.º 2

- 33 miles
35 decretum
36 domnus Sancius qui
deest

et Egas petri iudex una cum concilio eiusdem miserunt ad Tomar pro moribus quos in karta ista non tenebant. Vnde dominus Simom menendi comendator et Pelagius cabecza iudex et dominus Stephanus pretor et omne concilium eiusdem hoc pro directo uiderunt, et hoc est nostrum forum capitale. Scilicet de uinea pedis que est uallata in fundo et plantas in ea eundo non detis inde iugatam de pane quem laborauerit in ipsa hereditate. Homo qui est pingnoratus pro iugada ante Natalem domini respondeat. Et si non fuerit pingnoratus ante Natale on respondeat. Pedes qui laborauerit cum boue et cum sua exada fuerit facere milium si milium ibi habuerit det inde vi alqueires. Caballarius qui senaram fecerit ad pedem, pedes non det inde iugatam. olei de carega cauallare v solidos de asino n^o solidos et dimidium det comparator. De melle de marabitino det m^o denarios. Maiordomus qui tenet terram usque mediatum annum det fintos super fintos det fideiussores ad alium maiordomum qui post illum uenerit uel impleat dies si uoluerit et postquam annus mediatum fuerit nolendo uolendo inpreat dies. Quis relegum mo.... pleat dies ad alium relegarium et accipiat de uino de adegam tantum quantum de tempore tenuerit de bono et de malo. Vinum meentantum de confraria leuetur pro ad ubicumque illud leuare uo..... sine pecto. Vinum frigidum confrarie detur pro deo et cui dederint ipsum per mandatum relegarii leuet. Quis uoluerit vinum leuare ad aliam terram in suas bestias uel in alienas almudem de uino de cupa. Qui suum uinum uendiderit ad hominem de fora, comparator det de qualibet carega 1 solidum. Maiordomi relegarii et omnes ouencial.....

proprias ante os meus uassalos : aqueles que presentes foram foy Dom Martinho bispo de coimbra, testemunha, o Conde dom Meendo, Dom Pedro afonso, e Meende stama alcayde e Pedro de macameyra moordomo e Juyão notayro delRey, dom Sneyro bispo de lixboa.

PINEL

PINHEL

1191

Primum forale de Pinhel in charta autographa, ex scrinio Monialium S. Benedicti Portu- calensis Monasterii in Archivum Publicum delata, invenitur. Non aliud manet exemplar. De hac charta agit Riberius, Observações de Diplomatica pag. 134.

In dei nomine et eius misericordia. Ego P. prior de hermda de sancte marie ripa pauie una cum fratribus meis ibique commorantibus tam presentibus quam futuris, vobis hominibus que uolueritis habitare in pinel tam presentibus quam futuris : facimus uobis kartam de foro, per mandatum domino regi santio portugallia. Et hec est forum per placimentum nostrum et uestrum : ut detis nobis de pane unum sestarium de tritico, et alium de ordeo, et unum quartarium de centeno, et uno puzal de uino, ex quo habuerint populatores quinque quinales de uino. Et de parada unusquisque unum almude de ceuada, et n^o panes triticeos de uno alqueire, et peladiga de uino, et duos denarios uniuscuiusque domus. Et uocem et calumniam per foro de troncoso sanet eam, et aliam rem. Ex quo homo ibi moratus per unum annum habeat suam hereditatem, et si ibi morare noluerit, uendat tali homini qui eam moretur et faciat inde suum forum. Quod si post nos alius prior uel alii fratres uel nos uenerint uel uenerimus qui hoc factum irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda in inferno dampnatus. Amen. Facta karta de foro de pinel in Era m.^a cc.^a xx.^a ix.^a Mense februario. Nos supradicti qui hanc cartam ius-

simus facere coram idoneis testibus manus nostras R—o—b—o—r—a—m—vs. Qui presentes fuerunt et uiderunt, hi sunt testes. Petrus test. Pelagius test. Jhermanus test. Johannes test. Quod uobis populatoribus de pinel non nocebit, et monasterio da hermida ualde perderit uolumus ut carte iste scriptum inter nos et uos sit partitum per alfabetum, quatinus nec a nobis nec a uobis aliquid sit ibi additum, uel demptum. —Petrus notuit.

MORTAAGUA

MORTAGUA

1192

Ex scrinio Collegiatae S. Christophori Conimbricensis hujus foralis chartam autographam in Publicum Archivum detulimus et ex ea textum hausimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Dulcia dei gratia Portugalensium Regina, auctoritate et mandato Regis Domni Sancii et filiorum meorum et filiarum, facio cartam de foro omnibus illis hominibus de Mortaagua qui ibi modo populantur et populabuntur. Do eis pro foro ut ille homo qui furum fecerit pectet pro uno nouem, et corpus illius remaneat in potestate domini terre. Qui fecerit homicidium pectet LX solidos. Qui fecerit rousum pectet LX solidos. Qui posuerit merda in boca per esquisam bonorum hominum pectet LX solidos. Qui sanguinem irrumperit cum ferro muudo cum uozaria et inuentum fuerit per esquisam bonorum hominum pectet xxx solidos. Qui armas extraxerit per iram et non percusserit cum illis perdat arma. Qui abstulerit pignus maiordomo per esquisam bonorum hominum perdat illud pignus quod abstulerit ei. Qui occiderit maiordomum pectet xii morabitanos, corpus autem illius remaneat in potestate domini terre. Qui interfecerit sagionem andadorem pectet vi morabitanos. Qui occiderit iudicem pectet xii morabitanos. Dabunt jugada de casale unum medium terciatum : terciam partem tritici, et terciam de milio, et terciam de auena. Seruiciali autem dabunt de unoquoque modio unam teeyga. De foro do regaengo do Soueral in unoquoque anno dabunt duas fogaças de singulis almudis et duos capones. Qui habuerit spadoam dabit eam cum uno capone, et si non habuerit dabit duos capones. Qui fecerit vineam postquam duxerit uuas ad lagare dabit decimam partem. Qui uoluerit complere caualariam stet in eam. Et si noluerit complere det jugadam. Almocreue qui uixerit per almocrauariam in anno faciat unam uiam. Pedes de Mortaagua qui in mandatum domini fuerit ibit andaduram unius diei et faciat suum fossadum. Qui autem suam hereditatem uendiderit uel suam facturam dabit decimam precii domino terre et uendet tali homini qui faciat forum sicut ipse faciebat. Dabunt portagines per suum forum secundum consuetudinem terre. De omnibus aliis hereditatibus que sunt in termino de Mortaagua dabunt per suum forum. Qui laborauerit hereditatem alterius casalis dabit inde quintam partem. Homo qui uoluerit recedere et ire in aliam terram ad habitandum expediat se iudici pro sancto Johanne, et uadat usque festum sancti Michaelis. Homines malefactores uel sandeus erunt in potestate domini terre. Si regina inuenerit aliquid de suis foris quod hic non sonat propter obliuionem inquirat eos, et non propter hoc facta erit karta ista. Qui irruerit domum alius de Mortaagua, et hoc inuentum fuerit per esquisam bonorum hominum pectet LX solidos. Qui intrauerit per iram et sin maiordomo alicuius duplet quod inde abstraxerit. Qui autem obseruaerit cartam istam benedictionem dei habeat. Facta fuit hec carta mense Septembris. In Era m.^a cc. xxx.^a Ego supranominata Dulcia qui istam cartam fieri iussi mandato Domini Regis Sancii et filiorum meorum ac filiarum coram istis hominibus illam roboro, et hoc signa impono. Qui presentes fuerunt, Gunsaluus menendi Maiordomus Curie. Domnus Johannes fernandi Pretor Colimbrie. Rodericus menendi sinifer. Domnus Julianus Cancellarius Regis. Reymondus iohannis. Petrus gomecii. Rex Domnus Sancius confirmat. Regina Domna Dulcia confirmat. Rex Domnus Alfonsus confirmat. Rex Domnus Petrus confirmat. Rex Domnus Fernandus confirmat. Regina Domna Sancia confirmat, et alie filia confirmant. Petrus suerii Colimbriensis Episcopus. Stephanus martini aluazil Colimbriensis. Magister Menendus medicus regis. Petrus presbiter scribam Regina.

PENACOVA

PENACOVA

1192

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis textum decerpimus; lectiones varias ex Lib. Registor. Alphonsi II. Translationem vernaculam saeculi XIV in Archivo Publico inventam addidimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Noscant omnes homines tam presentes quam futuri, quod ego Rex Sancius una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis et filiabus meis facimus cartam omnibus illis populatoribus de penacoua qui modo ibi sunt, et qui venturi sunt, ut habeant istud forum. Do eis pro foro ut ille homo qui unum bouem habuerit, et aparzauerit cum alio, qui alium bouem habuerit, ambo dent unum modium. Qui laborauerit cum uno iugo, det unum modium. Qui cum duobus iugis, det unum modium. Qui amplius quam cum duobus iugis, de quantis bobus fuerint u quartarios, unum quartarium de tritico et alium de milio. Qui laborauerit triticum et milium, det medietatem unius et medietatem alterius: et¹ qui non habuerit unde det iugam de milio, det quartam. Cauon qui laborauerit triticum uel milium uel ordeum, det unam taeigam de quali pane laborauerit. Pedes de humo² suo det decimam: et cuntador non uadat ad suum lagar, sed se deat ubi solitus est comedere. Et si pedes furtauerit de suo uino, et exquisam bonorum hominum hoc inuentum fuerit, pectet pro³ furto. Pedes de penacoua faciat in anno unam uiam, et sit tanta longua uia ut ipsa die reuertatur in domum suam: et faciat suum fossadum. Miles qui hereditates habuerit foras, sint libere. Et si miles uel sui homines calumpniam fecerint, qualem calumpniam fecerint, talem pectent. Et miles et sui maladi ibunt in fossadum Regis. Miles cum suis caballis mortuus fuerit, de sancto michaele in antea, sit defensus et in secundo pane dabit caballum uel iugam. Milites et pedites faciant cupas et domos in castello de Penacoua domino terre. Et quando fecerint cupas, uel domos dabit dominus terre omnibus hominibus qui ibi laborauerint ad comedendum, et similiter precium magistris. Mulier militis que perderit⁴ maritum suum stet in sua caualaria. Et si habuerit filium talem qui possit facere caualariam, faciat illam. Et si ista mulier militis casauerit cum pedone⁵, faciat forum de pedite. Pedes qui uoluerit esse miles, det domino terre unam fogazam de duobus alqueires, et unum almude uini, et unum caponem. Qui occiderit hominem intus uille⁶, pectet lx solidos: et qui foris occiderit xxx solidos. Qui sanguinem sacauerit cum uozeiro per exquisam bonorum hominum xv solidos. Qui dede-

En Nome do Padre e do filho e do santo esprito. Amen. Conheçam todos asi os presentes como os que ham de viir que Eu Rei Dom Sancho em senbra com mha molher dona Dulcia Rainha e com nosos filhos e com nosas filhas ffazemos a todos aquelles pobradores de Penacoua que ora hi ssom e que ham de seer que aiam este fforo: doulhis por fforo que aquel homem que hum boi ouer e aparçar com outro que ouer outro boi ambos dem hum moio. Aquel que laurar com hum jugo dê hum moio. Aquel que laurar com dous dê hum moio. Aquel que laurar com mais ca com dous de quantos bois fforem dous quarteiros hum quarto de triigo e outro de milho. Aquel que laurar triigo e milho dê ameiedade do hum e ameiedade do outro. Aquel que nom ouer onde dar jugada de milho dê a quarta. O cauam que laorar triigo ou milho ou centeo dê huma teeiga de qual pam laorar. O peom dê a dizima de seu vinho. E o contador nom vaa ao seu lagar mais sseia hu lhi he acostumado e sse o peom ffurtar do seu vinho e lho poderem prouar por homeens boons peiteo de ffurto. O peom de Penacoua ffaça em no anno huma via e seia tão longa aquella via que se posa tornar em ese dia a ssa casa, e ffaça seu ffosado. O caualeiro que ouer erdades ffóra seiamlhi liures. E se o caualeiro ou os sseus homeens ffezerem alguum desaguizado qual desaguizado ffezerem tal corregam. E o caualeiro e os sseus homeens hiram em no ffosado dEl-Rei. O caualeiro a que o cauallo morrer de sam migel em deante seia deffendudo. E em no segundo pam dará cauallo ou senão dará jugada. Os caualleiros e os peões ffaçam cubas e casas no castello de Penacoua ao senhor de Penacoua e desa meesma terra. E quando ffezerem as cubas ou as casas o senhor da terra dará aos que hi laurarem de comer. E semelhauilmente aos meestres seu preço. A mulher do caualeiro que perder seu marido estè em sa caualaria. E se ouer ffilho tal que posa ffazer caualaria ffaça. E se a molher do caualleiro casar com peom ffaça fforo de peom. E o peom que quiser seer caualeiro dê ao senhor da terra huma ffoaga de dous alqueires e hum almude de vinho e hum capom. Aquel que matar homem dentro na villa peite ssaseenta ssoldos. E aquel que o matar ffóra peite triin-

1 deest
2 umo
3 de

4 perdidit
5 pedite
6 in uilla

rit pugnatam pectet i solidum. Et qui dederit palmadam⁷ pectet v solidos. Qui ruperit domum duplet quod inde extraxerit⁸. Et si nichil abstraxerit foris pectet xv solidos. Si sacauerit armas in uilla per iram et non percusserit cum illis, prenda⁹ ipsa arma. Qui uulnerauerit cum ferro moluto¹⁰ pectet xxx solidos. Qui ruperit domum cum ferro moluto¹¹, et notum fuerit uerum esse, per exquisam bonorum hominum, pectet xxx solidos. Qui posuerit merdam in buca¹² per exquisam bonorum hominum, pectet lx solidos. Qui furtum fecerit, pectet pro uno viii. Qui occiderit maiordomum uel iudicem uel seruicialem, ille qui fecerit remaneat cum omnibus que habuerit in potestate domini terre. Et qui uulnerauerit similiter faciant ei. Homo de uilla qui furtauerit portaticum, pectet de furto : et homo de fora, duplet. Et portaticum sit sicut fuit de ueteri tempore. Qui comederit¹³ in nuptiis¹⁴ uel in missis uel in confrariis¹⁵ dabunt maiordomo unum panem, et unam assaturam, et unam postam de carne, et unam enfusam uini. Et per istud quod dederint quicquid calumpnie ibi fecerint illi qui ibi comederint, liberi erunt : dominus terre accipiat suum relegum iii menses, januarium, februarium, marcium. Et homo qui laborauerit suam uineam, dabit operariis suis denariadigas uini pro ad suum beuer. Qui uendiderit uinum in relego, et inuentum fuerit hoc per exquisam bonorum hominum usque ad duas uices, pectet v v solidos. Et in tercia uice frangant illi arcus de cupa. Qui uoluerit leuare uinum suum in suam bestiam uendat illud foris de termino. Et postquam illud foris leuauerit, non ducat illum uinum iterum¹⁶ in uillam. De piscibus maris quos duxerint per flumen mondeci, dent decimam domino terre, usque ad mensem maii. Maiordomum et seruicialem non imponant ibi sine sua uoluntate. Montarii qui fuerint ad montem de illo uenato quem mactauerint dabunt maiordomo lonbium. Et illi qui fuerint ad aliam montariam, si illuc aliam calupniam fecerint, nichil pectent. Almoqueuer unam carrariam faciat domino terre. De pelago de Seren faciat dominus terre quod uoluerit. Qui habuerit barcum cum aliarife, det decimam et alcaide suam alcaidariam. Alcaide det suum forum de carniceiris, et de piscatoribus de foris. Piscatores qui ex alia parte uenerint, dabunt unam denariatam de pescato melioratam uel unum denarium iudici. Et quartarius sit de xvi alqueires per alqueire de directo. Qui mutauerit aquam foradizam, pectet lx solidos. Et totum istud sit cum uozeiro. Qui desiudicauerit hominem per exquisam bonorum hominum, pectet lx solidos. Ad has causas que hic sunt scripte uadat maiordomus, et ad alias non. Et si aliquis per obliuionem relinquitur, ut hic non scribatur, inponatur postea¹⁷. Et propter hec carta ista non dicatur fracta. Facta fuit carta mense Decembri Era m.^a cc.^a xxx.^a Ego Rex domnus S.,

ta ssoldos. Aquel que sacar ssangue com uozeiro prouado por homeens boons peite quinze ssoldos. Aquel que der punhada peite hum soldo : quem der palmada peite cinco ssoldos : quem romper casa dobre o que ende tirar e sen migalha ende tirar peite quinze ssoldos. Se sacar armas nuas na villa em sanha e nom fferir com ellas perca as armas : quem chagar com ferro muudo peite triinta ssoldos. Quem ronper casa com ferro muudo e posa seer prouado per homeens boons peite triinta soldos. Quem poser merda em boca e posa seer prouado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos : quem ffezer rrouso e posa seer prouado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos : quem ffezer ffurto peite por hum noue : quem matar juiz ou moordomo ou sseruical moira por ende e o que ouer sseia no poder do senhor da terra. E se chagar ssemelhauilmente o ffaçam a ele. Ho homem da villa que ffurtar a portaiem peitea de ffurto e o homem de ffóra dobrea. E a portagem sseia asy como ffoi do tempo velho. Aquelles que comerem nas vodas ou nas misas ou nas confrarias daram ao moordomo hum pam e huma asadura e huma posta de carne e huma enfusa de uinho e per aquesta cousa sse alguma cousa de necessidade hi ffezerem aquelles que hi comerem sseiam liures. E o ssenhor da terra receba sseu rellego per tres mescs conuem a saber Janeiro ffeureiro março. E o homem que laurar ssa uinha dará aos seus obreiros senhas dinheiradas do uinho pera seu beuer : quem uender uinho no rellego e lhi ffor prouado per homeens boons ataa duas vezes peite cinco cinco ssoldos e aa tceira vez quebrantelhi os arcos da cuba : quem quiser leuar em no rellego uinho sseu em ssa besta venda o ffóra do termho. E depois que o leuar ffóra nom no aduga mais aa villa. Dos peixhes do mar que aduserem pello rio de mondego dem a dizima ao senhor da terra ataa o mes de maio e o moordomo e o sseruical nom ssemponha hi ssem sua uontade : os monteiros que fforem a monte daquelle veado que matarem daram ao moordomo o lonbo. E aquelles que fforem aaquella montaria sse la alguma necessidade ffezerem nom peitem nimigalha. O almocreue ffaça huma carreira ao senhor. Dello peego de sseren ffaça o senhor da terra o que quiser. Aquel que ouer barco com aljariffe dê a dizima e ao alcaide ssa alcaidaria. E dem ao alcaide os carniceiros sseu fforo, e os pescadores de ffóra. Os pescadores que daquella parte ueerem daram huma dinheirada de pescado meliorado ou hum dinheiro ao juiz. E o quarto sseia de dezasseis alqueires per alqueire de direito. E se alguma cousa per esquecimento ficou que nom ffose aqui escrito ponhano aqui depois. E depois estas cousas esta carta nom seia quebrantada. E quem desiugar algum homem per testemunho de homeens boons peite

7 palmadam
8 abstraxerit.
9 perdat
10 moudo
11 moudo
12 bucam

13 comederint
14 numpciis
15 confariis
16 interum
17 ibi postea.

una cum uxore mea Regina domna dulcia, et cum filiis et filiabus meis¹⁸ et¹⁸ filiabus¹⁸ nostris illam roboramus. Et qui illam obseruauerit habeat dei benedictionem. Et qui uiam taliauerit, et fuerit cognitum per bonos homines, pectet LX solidos. Qui mutauerit marcum per exquisam honorum hominum, pectet LX solidos. Gunsaluus menendi¹⁹ maiordomus curie test. Domnus Jo. fernandi pretor colimbrie test. Domnus Martinus fernandi test. Magister Menendus Regis medicus²⁰. P.²¹ gomez regine test. Domnus Mar. Bracarensis ecclesie archiepiscopus conf. Domnus P. colimbriensis episcopus conf. Domnus Julianus notarius²² Regis²² conf. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Petrus presbiter homariz Regine notarius scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us}²³ dei gratia Port. Rex secundus una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod pater meus²⁴ excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit populatoribus de Penacoua, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis, precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam, vi.^a die Nouembris, in Era M.^a CC.^a L.^a V.^a Ego²⁵ et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus²⁶ +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius²⁷ Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suerius²⁸ Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus²⁹ Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Joanninus test. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Jo. fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi³⁰ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie interfuit et scripsit.

ssaseenta ssoldos. E o moordomo vaa aquestas cousas que seem escritas e nam vaa a mais : quem mudar agua fforadiça peite ssasseenta ssoldos. E todo esto sseia com vozeiro. Feita ffoi esta carta no mes de dezembro na Era de mil e duzentos e trinta. E eu Rei Dom Sancho mha molher dona Dulcia em senbra com meus ffilhos e com mhas ffilhas affortelegamos esta carta. E quem na aguardar aia a beençam de deus e quem talhar a carreira e ffor testemunhado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos. E quem mudar o marco e ffor prouado per homeens boons peite saseenta ssoldos. Gonçallo meendiz moordomo da corte test. Dom Joham ffernandiz alcaide de Coimbra test. Dom Martim ffernandiz test. Meestre meendo fisico dElRei test. Pero gommez da Rainha test. Rei Dom Sancho. Rainha dona Dulçia. Rainha dona Sancha. Rei Dom Affonso. Rei dom Pedro. Rei dom Fernando. Dom Martinho Arçebispo de Bragaa conf. Dom Pedro Bispo de Coimbra conf. Dom Juiaão notairo dElRey conf. Dom Soeiro Bispo de Lissboa conf. Petrus presbiter homariz rregine notarius scripsit.

18 derunt
19 menendiz
20 medicus test.
21 Petrus
22 Regis notarius
23 deest
24 deest

25 Et ego
26 fieri iussimus.
27 Suarius
28 Suarius
29 Bartholomeus
30 menendiz

FONTARCADA

FONTE-ARCADA

1193

Ex apographo authentico saeculi XIV in Archivo Publico asservato. Accesserunt lectiones variae ex Libro Regestorum ejusdem Archivi qui inscribitur Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Amen. Ego Sancia uermuiz cum filiis meis facimus firmitudinis kartam habitatoribus fontarcada : sunt enim xxx^a n^o querele quibus singulos modios palacio dare debent inter panem et uinum per medium. Et panis sit quartatus : et pater defendat filios uel extraneos in suo casale. Et dum inpeditus fuerit alicuius morbi uel miserie aut qui propter inimiciciam uel fame de terra uadit remaneat hereditas sua in manu concilii et compleat de ea forum postquam autem reuersus fuerit habeat suam hereditatem. Si uero non uenerit habeat eam eiusden propinquus. In¹ istis m^{or} calumniis homicidio raso disrupta domo stercore in ore habet dominus terre medietatem quatuor morabitanos aut eorum pretium² et cuncilium³ alios m^{or} : de ceteris calumniis nichil domino terre. De raso in uilla uel in eiusdem termino a duobus uel tribus testibus uiso pectet predictam calumpniam. Si extra terminum fuit mittatur in directo iudice et cuncilii⁴. Non mandamus ut domus sit disrupta muleris⁵ neque pueri xvii^o annos abentis⁶, sed homo armatus. Qui in iram conuersus iratus ingreditur domum alienam et ibi aliquid malum faciat uel si iratus intus iccerit lapidem uel aliqua arma : Mandamus itaque ut ad nullam predictarum calumniarum uadant sine rancuroso homicidio excepto. Et nulle calumnie disceptentur iudicio sed iusta inquisicione. Et qui uocem dederit sui uicini tam homo quam mulier dent singulos fideiussores et qui illorum fuerit uictus reddat calumnia. Et nullus de sua propria domo sit pectador. Siquis istarum calumniarum aliquam fecerit iudice com⁷ cuncilio⁷ comprehendatur, ut dominus terre de eo abeat⁸ drectum. Si miser fuerit mitatur eum com suo in manus domini. Si autem fugerit et cum comprehendere nequierit accipiat concilium totum suum et det inde medium palacio mediumque concilio et sit sine crimine. Qui semen non habuerit det sua bona ubi uoluerit cum suo foro. Qui equum habuerit defendat iugadam et faciat exercitum de maioio (*sic*). Et bestie uille non dentur nisi semel in anno : una uia sit usque santarem, altera ou pereiro, et cetera usque tui. Homines qui boues uel bestias non habuerint faciant singullas carreiras semel in anno et non amplius. Et uadant homo domini ad eircam uel ad torcularia pro ipsa iugada. Et si seruicial abire noluit faciat duo uel tria testimonia et relinquat iugadam in ararean uel ad torcularia et ita sint soluti. Et ut non sit moiordomi⁹ ne seruiciales de concilio ideo damus annuatim m^{or} morabitanos duos pro santo iohanne lampadarum et alios duos pro natiuitate domini. Calumnia facta in alio termino non sit pectata in fontarcada. Collecta semel in anno unum porcum de tercia morabitini si porcum non habueritis date unum arietem tercie similiter morabitini. Et uiginti panes de singulis alqueires medios frumenti, mediosque centeni, et decem capita aliorum et xx^a oua et de butiro unum alqueire et unam libram cere. Hec omnia predicta debemus libenter dare domino et nichil amplius. Siquis de meis uel extraneis qui hoc factum infringere tentauerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore participetur. Amen. Qui hanc kartam bene obseruauerit sit a deo benedictus. Facta carta mense februario Era m.^a cc.^a xxx.^a i.^a Ego Sancia uermuit com filiis meis uobis concilio de fontarcada hanc kartam concedo et firmiter roboro. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Petrus test. Johannes test. Migael¹⁰ test. Scripsit gundisaluus.

1 deest
2 pretium
3 concilium
4 concilii.
5 mulier

6 habentis
7 cum concilio
8 habeat
9 maiordomi
10 Michael

CENTUMCELLAS -

CENTOCELLAS

1194

Hujus foralis duo in Publico Archivo manent exemplaria : unum ibi ab antiquo servatum; aliud a scrinio sedis Conimbricensis nuper delatum. Ambo vetustate aequalia, aut ferè aequalia, dupla autographa esse videntur. Textum sumpsimus ex exemplari sedis Conimbricensis. Aliud exemplar scilicet Publici Archivi, valde mutilum, lectiones varias tantum nobis suppeditavit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Petrus dei gratia Colinbriensis Episcopus una cum consensu canonicorum nostrorum¹, uolumus restaurare atque populare nostram hereditatem quam Rex Domnus Sancius una cum uxore sua Regina domna Dulcia, et suis filiis Rex Domnus Alfonsus et Domnus Petrus contulit sancte Colinbriensis Ecclesie scilicet Centumcellas. Damus et concedimus forum Conelliane atque consuetudine² omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem, ut duas partes de cabalariis uadant in fossadum Regis et tertia pars remaneat in villa cum pedonibus : et una³ uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossatum⁴ pectet v^o solidos pro fossadeira. Et pro homicidio Centumcellis⁵ aut in⁶ terminis solidos⁷ pectet⁷ d⁷ Episcopo. Et pro casa dirrupta cum armis scilicet scutis et gladiis pectet ccc^o solidos et septima detur Episcopo. Et qui furauerit pectet pro uno nouem, et habeat dominus furti duas porciones, et septem partes dentur Episcopo. Et qui mulierem aforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia⁸ et ille negauerit det illa in autorgamento tres homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum xii^o quod non fecit. Et si mulier non habuerit autorgamentum, iuret ipse solus. Et si non potnerit, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a detur Episcopo. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx^a solidos et vii.^a detur Episcopo, et duplet habere. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lx^a solidos, medietas detur Episcopo, et medietas rancuroso. Et de medietate concilii vii.^a detur Episcopo. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador non sit⁹ maiordomus. Et qui in uilla¹⁰ pignus inuenerit aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx^a solidos et vii.^a detur Episcopo. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet i^m solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet x^o solidos uicinis, pedon uero v^o solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et xxx^a oues, et unum asinum, et ii^o lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici i^m solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet ccc^o solidos et vii.^a detur Episcopo. Et qui dimiserit vxorem¹¹ suam pectet i^m denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet i^m arietem : et si magis pectet pro uno die vi denarios et pro i^a nocte i^m solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pula entrada x solidos. Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato xx^o solidos. Et qui fregerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro c solidos, et ille det vii.^a detur¹² Episcopo. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet xxx^o solidos et vii.^a detur Episcopo. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit pectet v^o solidos et vii.^a detur Episcopo. Qui limitem alienum fregerit, pectet v^o solidos et vii.^a Episcopo¹³. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidium suo amo, et det vii.^a Episcopo. Similiter de suo ortalano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno Portugalis hereditates habuerint, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominus hereditatum. Moratores de Centumcellis¹⁴ per totum regnum portugalis nullam pectent calumpniam nisi per forum Centumcellis. Tendas et mollinos et fornos de hominibus Centumcellis sint liberi de foro. Milites de Centumcellas sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal¹⁵. Clerici uero habeant forum militum, et non seruiant murum¹⁶. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uoceiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos et vii.^a detur Episcopo. Ganatum de Centumcellas¹⁷ non sit montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum, quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mandauerit¹⁸ hominem foras uille et fugerit, suus amos pro eo non pectet homicidium¹⁹. Pro totis querelis et ran-

1 meorum
2 consuetudinem
3 na
4 fossadum
5 de Centumcellis
6 de suis
7 pectet centum solidos
8 forciata
9 deest
10 deest

11 uxorem
12 deest
13 detur Episcopo.
14 Centumcellas
15 portugalis.
16 muro.
17 Centumcellis
18 mactauerit
19 homicidium.

curis Episcopi, iudex sit uoceiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus, concedat sagion, et prenda concilium de tribus collacionibus, et pignoret pro lx^a solidos, medios concilii et medios rancuroso. Homines de Centumcellas²⁰ non sint in prestamo datos. Et si homines de Centumcellas²¹ habuerint iudicium cum homines²² de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per inquisa²³ aut reto. Et homines qui uoluerint passare cum suo²⁴ ganato in terminos Centumcellas²⁵ accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium iii^{or} carneiros, et de busto de²⁶ uacas²⁶ i^{a26} uacca²⁶. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur episcopo quinta directa. Et omnis homo Centumcellas²⁷ qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis talliando aut²⁸ leuando²⁸ madeira²⁹ de montibus, perdat³⁰ totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardias v^a partem episcopo date sine ulla offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet Episcopo lx^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhemniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet Episcopo lx^a solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c^m morabitanos pro cauto quod fregit³¹ : Episcopus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit, cibos aut aliquam rem³² acipere³² et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat³³ homicidium. Et si cum rancura de ipso ad regem uel ad episcopum uenerint, pectent c^m morabitanos, medietas episcopo, et medietas detur concilio. Mandamus, et concedimus, ut si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et postea si pro aliquam³⁴ repetitus fuerit, quodcumque comiserit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat³⁵, et subeat penam latronis : et si aliquid³⁶ repetitur pro furto, et si³⁷ est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam ad suis parentibus, et pectet illis ccc^{os} morabitanos et vii^a episcopo : et insuper sit homicida. De portagem : foro de troxel³⁸ de caballo, de pannis de lana, uel de ligno³⁹, i^m solidum. De trussel de fustanes⁴⁰ v^o solidos. De trussel de panos⁴¹ de color v^o solidos. De carrega de piscato i^m solidum. De carrega de asino vi denarios. De carrega de pelibus de conellios christianorum v^o solidos. De carrega de mauros⁴² de conelliis⁴³ i^m morabitanum. Portagem de caballo quem uendiuerint⁴⁴ in mercato i^m solidum⁴⁵. De mulo i^m solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carneiru iii^{es} medaculas : de porco ii denarios. De furom ii denarios. De carrega de panc uel de⁴⁶ uino iii^{es} medaculas⁴⁷. De carega⁴⁸ de⁴⁸ pedon i^m denarium. De mauro qui uendiderint in mercato i^m solidum. De mauro qui se redimeret, decimam. De mauro qui talliar cum suo domino merce, decimam. De corio de uaca, uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel de gamu iii^{es} medaculas. De carrega de cera v^o solidos. De carrega de azeite v^o solidos. Iste portagem est de homines⁴⁹ foris uille, tercia pars de ille portagine detur suo hospiti, et due partes episcopi. Moratores de Centumcellas non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus, ex quo in centumcellas habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de centumcellas habeant concilium circa terminos centumcellas. Damas ei termino per texeiras, sicut cadet in ozezar, et deinde ad portum de monte sancto, et deinde per uiam ueteram que uenit de monte santo, et deinde sicut transit ad lauacolos, et deinde per cabeça de castradinos, et deinde a riuuolo de nozer, deinde sicut diuidet cum sarguarzal. Et domnus S. filius domni A. nobilissimi Regis portugalesis, et Regine domna mafalda una cum filiis meis et filiabus, scilicet rege domno A. et domno P. et domno F. et Regina domna tarasia et domna Dulcia, una cum domno P. colinbriensis episcopo atque canonicorum eius consensu in hanc cartam propriis manibus roboramus, et hec sig ++++++na facimus. Quisquis os terminos assignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille solidos probate monete. Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Facta carta de foro, mense Februario, Era m^a cc^a xxxii^a.

Omne couelliane concilium test. — Martinus suerii frater episcopi test. — Didacus petri test. — Johannes martini test. — Ego G. decanus colinbrie conf. — Ego Johannes archidiaconus couelliane conf. — Ego P. magister scholarum conf. — Ego P. capelanus sedis colinbrie conf. — Ego P. cantor colinbrie conf. — Ego M. archidiaconus colinbrie conf. — Ego J. tesararius conf. — Suerius gutriz presbiter adfuit. — Gundissaluus presbiter adfuit. — Menendus presbiter adfuit. — Egeas test. — Dominicus test. — Aluarus test.

20 Centumcellis
21 Centumcellis
22 hominibus
23 enquisa
24 deest
25 Centumcellis
26 uacarum unam uacam.
27 Centumcellis
28 desunt
29 madeiram
30 prenda
31 fregerit
32 desunt
33 habèant
34 aliquo

35 perat
36 aliquis
37 non
38 trussel
39 lino
40 fustaes
41 pannis
42 mouris
43 cirocillis
44 uendiderit
45 deest
46 deest
47 medalias.
48 desunt
49 hominibus

MARMELAR

MARMELAR

1194

Hoc invenitur forale in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, ex quo textum, et in Lib. Registor. Alph. II, ex quo lectiones varias hausimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius et uxor mea Regina domna Dulcia cum filiis meis, et cum Gunsaluo gunsalui¹ principe terre, vobis populatoribus de marmelar quod iacet in foz de tanedo facimus firmitudinis carta de ipsa populatione. Sunt autem² xx m^{or} quarele³. Et damus inde fernando garsie propter quod adiuuat nos populare, talem portionem sine foro, nutu Regis et concilii, sicut unus ex vobis. De unaquaque quarele detur iugada iii quartarios quartati panis. Et de uino ex quo habuerint v modios, dent inde iii puzales palacio, per metetam de Ermemar : et ducant iugadam ad castellum : vnusquisque annuatim sint maiordomi per singulos annos. Ad exitum maiordomi i fugaza de 1^a talega ii gallinas i medium⁴ morabitinum, et seer quite, et nichil amplius. De lino unusquisque i denario. Mulier uidua et cauon det mediam iugadam. De portatico, mediam domino mediamque concilio. In collecta regis cum concilium dederit, date ii carneiros et vi gallinas, et nichil amplius. Bestie uestre non uadant in seruicio domini. Et non uadatis ad hostem, nec a apelido nisi gens aliene partis ingrediatur nostram terram. Et qui sanus fuerit et non fuerit cum concilio terre, pectet v solidos : et usque vii annos non uadant ad hostem, nec faciant ad dominum terre alium fiscum preter istum. Et non calatis⁵ prestameiro inter uos, et dominus terre non pauset ibi. Et non pectetis alias calumpnias nisi homicidium rausum xx bracaes⁶, quales iudex pro iusto uiderit. Furtum pro uno nouem. De istis calumpniis mediam partem concilio, mediamque palatio. De plagis et uerberibus, et de aliqua querimonia emendetur secundum ius suum uicinatorum. Et qui noluerit facere iusum⁷ uicinatorum usque primam et secundam et terciam uicem testimoniatam, accipiat concilium totum suum, et proiciatur a uilla. Monitio uille medio bracale, medium inde concilio, medium rancuroso. Maiordomus, uel homo de foris, ueniens ad uestram uillam pignorare, et tollatis ei pignora, et ibi eum percusseritis, uel plagaueritis in uestro termino, nichil pectetis. Et si eum interfeceritis, reddite xx bracaes sicut superius diximus. Laborate in uirgine in terreno de Ermemar, habeant ipsam hereditatem cum foro de sua uilla : pro collecta in qua uiuatis habeatis proinde partem in o souto, et in pascigoo, et in monte, et in riuo, et nichil plus detis. Siquis rancurosus per concilium istum habere non potuerit, desuizinet se, et stet totum suum in pace et eius mulier et filii, et uadat ad iudicem et pignoret tantum quousque habeat directum. Et qui sibi tulerit pignora uel male fecerit sue mulieri que est in o marmelar, uel suo, pectet L solidos rancuroso, et nichil palacio, et pignoret absque calumpnia. Siquis aliquem interfecerit absque grato, sanet illum sicut superius habetur. Si per iram, aut⁸ per concilium non desfiar e o matar, sepeliant uiuum sub mortuo. Et accipiat dominus terre totum suum mobile et concilium hereditatem. Sed quando eum desfiar, statim det sibi treugam sanam usque nouem dies, et satisfaciant ambo iudicio bonorum uirorum. Populator qui o⁹ marmelar per unum annum cum muliere habitauerit, uendat et donet illam hereditatem cum suo foro cui uoluerit. Homo de Ermemar qui aas brenias do marmelar primo uadit populare, non mactet fugeira¹⁰ et det suum iustum cellario, et non sit maiordomus nec seruicial. Et decimum uestre uille non detur alie ecclesie nisi sancto michaeli de castello. Et propter hoc dicatur uobis de ipsa ecclesia sancti michaelis in tria festa communionis missa et communiuos, et in unoquoque mense 1^a missa, et medios dominicos de xxx^a, et offerta et munera et primicie mittantur sancto michaeli. Hereditas que est intra terminum uille uendere et donare et dare a racion populatoribus do marmelar et non alibi. De calumpniis unde dominus terre debet habere suum directum, de homicidio et rauso et furto et ceteris que in hac carta sonant, dent sibi suam partem, et nichil maius de aliis que in carta non sonant. Nunc ergo descendamus ad termini diuisiones. Sicut diuidit per fundo da piscaria de arenis de sando, et uadat per media¹¹ de¹¹ armada da peegar de fundo et inde ad fontem do souto da peagar, et fer ad sumum da cabeza uertente aqua aa peagar. Et inde uadit da cabeza pelo lombo, et fer ad terrenum de Egas daz¹², et de Gunsaluo pelaiz, et inde ad fogium, et uerget ad fundo do terreno da carualiosa, qualiter diuidit cum soueroso, fogios, lazeiras. Hereditates ruptas habeant sui domini sicut superius diximus. Siquis extraneorum hanc cartam infringere temptauerit pectet Regi mille solidos, et sanet

1 gunsaluiz
2 enim
3 quarele.
4 medio
5 colatis
6 bracaes

7 iussum
8 aut eum
9 in o
10 fugeira
11 medio da
12 diaz

Ego A.¹⁰ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit uobis populatoribus de ponteual, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius obtineat¹¹ robur¹¹, precepi hanc cartam scribi, et sigillo meo plumbeo communi. Que fuit facta apud Sanctaren. In Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis, eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++¹². Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus J. fernandi conf. Domnus Fer. fernandi conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Pon. alfonsi¹³. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus¹⁴. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus¹⁵. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus¹⁶. Domnus B. Visensis episcopus. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. P. garsie test. Vincencius menendi test. M. petri¹⁷ test. P. petri¹⁸ test. Joanninus test. G. menendi cancellarius curie¹⁹.

10 A. II.
11 robur optineant
12 fecimus +++++
13 alfonsi conf.
14 episcopus conf.

15 episcopus conf.
16 episcopus conf.
17 petriz
18 petriz
19 curie. — L. martini scripsit.

POBOOS

POUOS

1195

*Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphon-
si II sumpsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam gratia¹ cooperante qui dat omnibus affluenter, et non inperat²: Ego Rex³ Sancius³ portugalensium et domna Dulcia Regina una cum filiis et filiabus nostris, do uobis meis hominibus adque uasallis et alumnis castellum de poboos, ad populandum iure hereditario: et iccirco placuit mihi libenti animo, et spontanea uoluntate, et uxori mee, filiis et filiabus nostris dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet d solidos, et hoc sit sine uozario⁴. Et si infra domum rupto occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet m morabitinum: et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso⁵ publice facto pectet d solidos. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio honorum hominum conuinctus⁶ fuerit pectet d solidos. Pro merda in bucca lx.^a solidos pectet testimonio honorum hominum. Furtum cognitum testimonio honorum nouies componatur⁷. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum⁸ uendiderit⁹ et inuentum fuerit¹⁰ testimonio honorum hominum, primo pectet v solidos et secundo v solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio honorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum¹¹ incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega r almude, et uendatur aliud in relegum. De pane hoc tantum mando, ut detis de illo quintam, et de uino octauam in torculari, et de lino octauam. Et habitatores poboos habeat¹² libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum. Et de fornis de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet lx solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extrauerit per iram et non percusserit, pectet v solidos. Et homines poboos habeant hereditates suas populatas: et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio¹³, et rausso noto, et merda in bucca lx solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis et eant in appellitum regis, et nullum alium¹⁴ forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de poboos si furtum fecerint ut supra-

1 gratia dei
2 imperat
3 Sancius Rex
4 uozeiro.
5 rausso
6 conuictus
7 componitur.

8 deest
9 uididerint.
10 fuerint
11 nuparum
12 habeant
13 homicidio
14 aliud

dictum est, componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Et almozaria sit de concilio, et mittatur almozaria per alcaidem, et per concilium uille. Et dent de foro de uacca 1 denarium, et de zeuro 1 denarium, et de ceruo 1 denarium, et de bestia de piscato 1 denarium, et de barca de piscato 1 denarium, de¹⁵ iudicato similiter, et de alcauala 11 denarios. De ceruo et de zeuro, et de uacca, et de porco 1 denarium, et de carneiro 1 denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uenderint¹⁶ uel hemerint¹⁷ homines de fora, a decem morabitanis et supra dent 1 morabitanum, et a decem morabitanis et infra dent medium morabitanum. De equa uendita uel comparada¹⁸ dent 11 solidos. Et de boue 11 solidos, et de uacca 11¹⁹ solidos¹⁹, et de²⁰ asino et de asina 1 solidum. De mauro et de maura medium morabitanum. De porco uel de carneiro 11 denarios. De caprone uel de capra 1 denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum medium²¹ morabitanum. De carrega de cera²² medium morabitanum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere, uel de grana, 1 morabitanum. De bracale 11 denarios. De uestitu de pellibus 11 denarios. De lino uel de aliis, uel cepis, decimam. De piscato de fora, decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis quas uenderint²³ homines de fora, et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis, quam uenderint²⁴ uel emerint homines de fora, de bestia cauallari uel mulari dent 11 denarios, de asnari²⁵ 11 medalias. Mercatores naturales uille qui soldadam²⁶ uoluerint²⁶ dare²⁶, recipiatur ab eis. Si autem soldadam²⁷ dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent 6 denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit²⁸, habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et cauallariam facere potuerit, faciat ea pro matre. Almoqueuer qui per almoqueuariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit, nullum forum de almoquauaria faciat. Conilarius qui fuerit ad sogeiram, et illuc manserit, det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores poboos qui panem suum uel uinum uel ficcus uel oleum in Sanctaren habuerint uel in aliis locis et ad poboos illud ad opus sui duxerint, et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet 5 solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum, nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum²⁹ aut homicidium, quod horum domino³⁰ placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eam, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat, si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam, decimam³¹. De atalaia de uilla debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de poboos cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non heant³² ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui poboos de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaide³³ nisi de poboos. De casis quas nostri³⁴ boni³⁴ homines, aut fleires, aut hospitalarii aut monasteria in poboos habuerint, faciant forum uille sicut ceteri milites de poboos. Ganatum perditum³⁵ quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque ad³⁶ tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in poboos casam habuerint³⁷, et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui marum³⁸ fabrum uel zapatarium habuerint³⁹ et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerit, et casas non habuerit⁴⁰ ueniat⁴⁰ ad tendas meas et faciat⁴¹ mihi meum forum. Qui equum⁴² uendiderit⁴² aut comparauerit uel maurum extra poboos ubi eum comparauerit uel uenderit⁴³ ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo : et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decimam⁴⁴ eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de poboos non dent luctosam. Adaliles poboos non dent quintam de quinione⁴⁵ suorum corporum. Milites de poboos non teneant zagam

15 et de
16 uendiderint
17 emerint
18 comparata
19 1 solidum
20 deest
21 dent medium
22 zera
23 uendiderint
24 uendiderint
25 asinari
26 soldadam dare uoluerint
27 soldadam
28 uiduauerint
29 equum
30 domino equi

31 dent decimam.
32 eant
33 alcaide
34 mei nobiles
35 perditicium
36 deest
37 habuerit
38 maurum
39 habuerit
40 habuerint ueniant
41 faciant
42 equum uendiderint
43 uendiderint
44 decima
45 quinion

in exercitu regis. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est: exceptis his que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alchaidaria de una bestia que uenerit de foro cum piscato, dent 11 denarios. Et de barca de piscato minuto 11 denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo: et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de poboos testificentur cum infanconibus⁴⁶ de portugali. Siquis igitur uobis⁴⁷ hoc meum factum firmiter⁴⁸ seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero istud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta apud ulixbonam Mense ianuarii Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Ego predictus Rex Sancius et domna Dulcia Regina una cum filiis et filiabus nostris hanc cartam quam fieri iussi, roboro et confirmo. De nauigio uero mando ut alcaide, et 11os spadelarii, et 11os pronarii, et unus petintal habeant forum militum. Qui presentes fuerunt, Petrus alfonsi test. Domnus suarius⁴⁹ ulixbon. test. Rodericus roderici. Rodericus fernandi test. Alfonsus gunsalui test. Godinus frames test. Suerius pipalioz test. Ramundus⁵⁰ iohannis test. Alfonsus ermigiz test. Petrus infancion. Domnus mameti test. Johannes garcia test. Petrus pelagii de saia⁵¹. Alfonsus pipas test. Saluador cochez test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de poboos istam cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius uobis⁵² dedit⁵³. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat, precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communi. Facta carta mense februaryi Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis illam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi test. Martinus petri test. Petrus petri test. Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus port.⁵⁴ episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus⁵⁴ visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Magister⁵⁵ Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Joanninus test. Gonsaluus menendi cancellarius curie⁵⁶.

46 infancionibus
47 doest
48 uobis firmiter
49 Suerii
50 Raimundus
51 saia test.

52 desunt
53 Portugalensis
54 Bartolomeus
55 Martinus
56 curie. Johannes dominici scripsit.

COVELLINAS

COVELLINAS

1195

In Libro Regestorum, qui inscribitur Liber II Donationum Alphonsi III, insertum est hoc forale, cuius non aliud inuenimus exemplar.

Principium scripsit fiat sub nomine christi. Quoniam quidem rara fides inuenitur et amicitie temporales multociens in rise conuertuntur oportet nos scribere, et hoc pactum confirmare. Quidquid indisolubile perseuerare desideramus. Hinc est enim quod ego Rodericus menendi et meus maiordomus Petrus menendi placuit nobis facere firmitudinis cartam uobis populatoribus de Couellinas nominatis Petro menendi et Petro alfonsi, Comes iohannes, et Rodericus muniz: sunt enim xvi coyrele de quibus debent dare iugadam per talegam de Galefura singulos modios quartati panis: de uino autem ex quinque annis ad sursum singulos modios ad palacium et nichil amplius. Termini autem terre ville sunt quomodo diuidit per stratam et inde aos poramios et inde ad oyueiras, et per lauandeyras quomodo intrat seyram et partit per uenam dorii usque foz de figueyra et inde ad fontem Monachi mortui et uadit ad archam ferream. Damus uobis quantum im predictum terminum et (sic) Regis est: et concidimus (sic) uobis et uestris mulieribus et semini uestro usque in seculum. Et jugadam ducatis eam ad bugianes. Si eam recipere noluerint testificent cum duobus uel tribus testimoniis, et relinquetur in hac uilla. Vos uero liberi ad uestram uillam redeatis. De lino singulos afusaes pro parada una uice in anno singulos amuldes (sic) de pane couto medium tritici et medium centeni pro carne duos duos denarios, de uino singulos almudes. Ceuada singulos almudes,

et de ista parada ducatur ubi et iugada : maiordomus sit de uobis et uos eum mitite et proicite. Ad exitum eius det iii capones et xxx^a oua, et i bragal, et nichil amplius. Et maiordomus defendat iugadam. De calumniis idem de homicidiis et rouxu xxx^a xxx^a modios xv ad palacium et xv ad concilium et nichil plus. De furto sabido mediam caluniam palacio, et mediamque concilio. Siquis uestrum aliquam supradictarum calumniarum fecerit et fugerit, accipiat concilium totum suum tam censum quam hereditatem : et det inde mediam calupnie concilio, mediamque palacio. Siquis extra uestram uillam aliquam fecerit calupniam, et potuerit fugere ad uestram uillam, nunquam de illa respondeat. Si autem eum extra terminum uestrum prendiderint, sanet calupniam per uestram kartam et nichil magis. Qualiscumque homo uenerit in uestra uilla aliquot malum facere et ibi eum interfeceritis uel plaga-ueritis, nullam calupniam de eo detis preter i^a gallina. Fiaduria de uestra uilla sit de medio bragal. Homo de uestra populatione qui fuerit rixosus et non se uoluerit corrigere per concilium usque in terciam uicem, foris prociatur cum toto suo excepta hereditate. Et qui uenerit de foris uobiscum uendere et emere, reddat portaginem uestro uillico. Nunquam de uestra uilla exeat in uia nec in apilido, nisi ergo super uos ueniant mauri. Non recipiatis super uos prestameiro. Si ursum occideritis, manus eius date palacio. Si occideritis porcum de monte, lonbellum eius sine osso et sine corio palacio date et nichil magis. Siquis hoc factum inflingere temptauerit, reddat Regi terre v^o mille solidos. Facta karta Mensse ianuario sub Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Ego Rodericus menendi concessu Regis sancii, uobis populatoribus de couelinas hanc kartam concedimus et manibus Regis sancii et Regine domne dulcie et nostrorum filiorum eam kartam firmiter roboramus. Numerentur idoneii testes. Martinus archiepiscopus. Johannes fernandi Regis maiordomus : et Petrus test. et Menendus test. Diacus notuit. Preterea de uestra uilla detur inde in condado duos pices, una lamprea, et i^o saual. Et uestra hereditas uendatur et donetur ad quem uolueritis cum suo foro.

Et ista carta non tenebat sigillum nec signa.

SANCTUS-VINCENTIUS

S. VICENTE DA BEIRA

1195

Ex autographo in Archivo Publico seruato.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex alfonsus filius regis sancii una cum matre mea regina dulcia et insimul cum G. martini prior. sancti Georgii et omnis conuentus eius et cum fratre iohanne de albergaria de poyares, uolumus restaurare atque populare sancti uincentii locum. Damus et concedimus forum et consuetudinem de elborensi ciuitate omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes de caballariis uadant in fossadu regis, et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciant fossadam in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio c solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutos et spadas, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et furtauerit pectet pro uno ix, et habeat inteptor ii^{os} quiniones, et vii partes ad palacium. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciaa et ille negaret, det illa in autorgamento iii^{os} homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum xii^m quod non fecit. Et si mulier non habuerit autorgamento, iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso, pectet lx solidos et vii.^a palacio : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lx^a solidos, medietas detur palatio et medietas rancuroso. Et de medietate rancurosi vii.^a palatio. Et homo qui fuerit gentile aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora et pectet lx solidos et vii.^a palatio. Et qui non fuerit iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici i solidum. Et qui non fuerit ad apolidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet x solidos uicinis pedones uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum, et xxx^a oues et unum asinum, et ii^{os} lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici i solidum. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum relinquerit, pectet ccc solidos et vii.^a palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet i denarium iudici. Qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet i^m arietem. Et si magis pectet pro i^o die vi denarios, pro i^a nocte i solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pro entrada pectet x solidos. Et si transierit ad aliam partem, pectet xxⁱ solidos uulnerato. Et qui fregerit oculum aut brachium, aut dentem, pro i^o quoque membro pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.^a palacio. Qui mulierem alienam ante maritum suum

percusserit, pectet xxx^a solidos et vii.^a palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui limidem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidio suo amo, et det vii.^a palatio. Similiter de suo ortulano, et de suo quarteiro, et de suo molineiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno portugalensis hereditates habuerit non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facenda, nisi dominus hereditatum. Moratores sancti uincetii nullam pectent calumpniam nisi per forum de sancto Vincentio. Tendas, et molinos, et fornos et (sic) hominibus sancti Vincentii sint liberi de foro. Milites de sancto Vincentio sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille, pectet x solidos et vii.^a palatio. Ganatum de sancto Vincentio non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alterum, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amicus non pectet pro eo homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prenda concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lx^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de sancto uincetio non sint in aprestamo datos. Et si homines sancti uincetii habuerint iudicium cum hominibus aliene terre, non currat inter illos firma, sed currat per inquisam aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in termino sancti uincetii, accipiant de illis montadico, scilicet a grege ouium iii^{or} arietes, et de busto de uaccis i^a uacca. Iste montadico est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo sancti uincetii qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis, tallando aut leuando madeira de montibus, prenda totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardiis v.^a parte nobis date sine ulla offerenone (sic). Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum domino suo. Testamus uero et perhemnifer firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, sine mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet palatio lx solidos, et duplet ganatum quod prendaerit suo domino : et insuper pectet c morabitos pro cauto quod fregit : Dominus terre habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si com rancura ad dominos uenerit, pectet c morabitos, medietas dominis, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus, quod si aliquis latro fuerit et si iam per unum annum uel ii^{os} furari, uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua repetitus fuerit, quodcumque comisit saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus, et pectet illis ccc morabitos et vii.^a palatio, et insuper homicida. De portagem : foro de trossel de caballo de panis de lana, uel de lino, i^o solido : de trossel de lana i^o solido : de trossel de fustaes v solidos. De trossel de panis de color v solidos. De carrega de piscato i^o solido. De carrega de asino vi denarios. De carrega de pelliibus de conelios christianorum v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercato i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De carneiro iii medalias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pane uel de uino iii medalias. De carrega de peon i denarium. De mauro qui uendiderint in mercato i solidum. De mauro qui se redimeret, x.^{am} De mauro que talia cum domino suo, x.^{am} De corio de uacca, uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo iii medalias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes dominis. Moratores sancti Vincentii non dent portadigo. Moratores sancti Vincetii dent decima deo et sancti Vincentii. Isti sunt termini eius sancti Vincentii per exa quomodo uertit aquam ad almacaneda, et quomodo exit aquam ad fundum de ualle de peral ad fundum, quomodo intrant in almacaneda, et intrat ribulo molinos in ucresa : et quomodo uertit aquam de ocaya ad et deinde ad portelam sancti Vincetii. Ego Gunsaluus martini prior sancti Georgii una cum omnis conuentus meus, et cum fratre iohanne hanc kartam propriis manibus ad concilium sancti Vincentii roboramus et concedimus atque confirmamus. Ego Rex Alfonsus una cum matre mea regina D. dulcia, et insimul cum G. martini priore Sancti Georgii, et cum omnis conuentus eius, et cum fratre J. de albergaria de Poyares, hanc kartam propriis manibus roboramus et confirmamus. Quisquis hos terminos asignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille solidos probate monete. Facta karta mense Marcio Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Et siquis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in sancto Vincentio habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Johannes presbiter uenegas notuit. Ego Rex Santius portugalensis roboro et concedo atque confirmo. Ego Rex Alfonsus confirmo. Ego Regina D. dulcia confirmo. Ego Rex Petrus filius eius regis sancii confirmo. Ego Rex fernandus filius Regis santii confirmo. Ego Regina D. Tharasia confirmo. Ego Regina D. Sancia confirmo. Ego G. martini prior Sancti

Georgii et omnis conuentus eius confirmat. Fratrem iohanne de albergaria confirmo. Moratores sancti Vincentii non habeant potestatem uendere nec donare hereditates suas donec seruiant eas per unum annum : et postea uendant uel dent cui uoluerint. Johannes fernandiz test. Menendus pelagii test. Martinus fernandiz test. Dominus Julianus test. Gunsaluus martini test. Didacus cauacus test. Pelagius rutura test. Fernandus suariz test.

LEIRENA

LEIRIA

1195

Hoc secundum Leirenense forale ex autographo, quod in Archivo Publico seruat, descriptissimum. Accedit confirmatio Alphonsi II ex autographo ejusdem confirmationis, quod in ipso Archivo quoque inuenitur.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non improperat : ego Sancius diuino nutu portugalensium rex una cum uxore mea regina domna dulcia, et filiis et filiabus meis, ad castellum leirene dei cultui restituimus, et uobis meis hominibus atque uassallis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribuimus. Idcirco placuit nobis libenti animo et spontanea uoluntate, dare et concedere uobis bonum forum, tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta nobis et nostro generi, a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro, ut qui publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit, pectet v solidos, et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet i morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto, pectet v solidos. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet v solidos. Pro merda in bucca lx solidos pectet testimonio bonorum hominum: Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit, et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet v solidos, et secundo v solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega i almude, et uendatur aliud in relegum. De iugada uero hoc mandamus, ut usque ad natalem domini trahatur : et de unoquoque iugo bouum dent i modium milii, uel trictici, qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint, de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et meciatur sine brachio curuato, et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit, non det iugadam. Et habitatores de leirena habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum. Et de fornis de telia, dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet lx solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem uulnerauerit armis, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extraxerit per iram, et non percusserit, pectet lx solidos. Et homines de leirena habeant suas hereditates populatas : et illi qui in eis habitauerint, pectent pro homicidio, et rauso noto, et merda in bucca, lx solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in appellitum regis, et nullum aliud forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus leirenensium, si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem regi, et medietatem domino hereditatis. Et almotazaria sit de concilio, et mittatur almotaze per alcaidem, et per concilium uille : et dent de foro de uaca i denarium, et de ceruo i denarium, et de zeuro i denarium, et de bestia de piscato i denarium, et de barca de piscato i denarium, et de iudicato similiter : et de alcauala iii denarios : de ceruo, et de zeuro, et de uacca, et de porco, i denarium, et de carnario i denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra, dent i morabitinum, et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent ii solidos. Et de boue ii solidos, et de uacca i solidum, et de asino et asina i solidum. De mauro et de maura, medium morabitinum. De porco uel de carnario, ii denarios. De caprone uel de capra, i denarium. De carrega de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum, dent medium morabitinum. De carrega de cera, medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliiis uel albis uel de pimenta uel de grana, i morabitinum. De bracale ii denarios. De uestitu de pellibus iii denarios. De lino uel de alliis uel cepis, decimam. De piscato de fora, decimam. De concas uel de uasis ligneis, decimam. Et pro omnibus his carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de

In n̄e d̄i uiu
ei ihu xpi & un
uinductas de peccor

SUB IMPERIO om̄ip̄as d̄i. qūo bo creatur

H̄c carca sc̄abulaca ar̄ fua sc̄ipca.
Similicat̄ sc̄o supradic̄ca dulcissima car

In n̄e patris & filij & sp̄s
placuit michi ut facerem
m̄a uoluptate. atq; cum

INDEJ ME. Ego magis
v̄epl̄i salomon̄i iude p̄manētib̄. Placuit

In n̄e patris & filij. & sp̄s sc̄i. amen. **Q**ūm gr̄a d̄i cōpante
guli affucia mei & meoz hominū. ciuitatem vlybone Carr
tario tribui. **I**ecirco placuit m̄ libenti āo. & spontanea uo

IN N̄E PATRIS: ET FILII
affluent̄ et nō imperat. ego Sanctus dicitur
leirene d̄i culai restitui. et uob̄ m̄s hōib̄ au

di unu
epi geun
f depeor

o crans

pacu .
na cep

filii . et sp
facere
atq; cum

go magi b
b. Placuit

pance
ne farr
nea uo

FILII

us dnm
; hoib' au

Bestia caualari uel mulari dent iii denarios. De asinari iii medalias. Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint, recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent vi denarios. Cauon si laborauerit triticum det i talegam. Et si laborauerit milium similiter. Et de geiras de bobus, i quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit, habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit, qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almoqueuer qui per almocauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoqueuariam miserit, nullum forum faciat de almoqueuaria. Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit, det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de leirena qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in aliis uillis habuerint, et ad leirenam illud ad opus sui duxerint, et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet xxx^a solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octabam, dent decimam. De atalaia de uilla debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de leirena cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui leirenam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem, nisi de leirena. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in leirena habuerint faciant forum uille sicut ceteri milites de leirena. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat alcaide per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada lx^a militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in leirena casam habuerit, et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zaparii fuerint, et per officium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra leirenam, ubi eum comparauerit uel uendiderit, ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo : et maiordomus det eis directum pro decima. Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de leirena non dent luctuosam. Adaliles de leirena non dent quintam de quiniones suorum corporum. Milites de leirena non teneant zagam in exercitu regis. Panetarie dent pro foro de xxx^a panibus unum. Portagie uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur, sicut consuetudo est exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquimus. Et pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, dent ii denarios. Et de barca de piscato minuto ii denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro damus et concedimus : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de leirena testificentur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit, benedictionibus dei et nostri repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et nostri consequatur. Amen. Facta karta idus aprilis In era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Nos supranominati reges qui hanc kartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimu—s.

Qui affuerunt, Johannes prior sancte crucis quartus conf. — Martinus bracarensis archiepiscopus conf. — Martinus portugalensis episcopus conf. — Petrus colimbriensis episcopus conf. — Nicholaus uisensis episcopus conf. — Johannes lamecensis episcopus conf. — Suarius ulixbonensis episcopus conf. — Pelagius elborensis episcopus conf. — Petrus sauatoris test. — Petrus nuniz test. — Petrus petri albus aluazilus test. — Saluatus sesnandi test.

Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. — Martinus ualasquiz signifer conf. — Petrus alfonsi conf. — Alfonsus ermigii conf. — Rodericus ualasquiz conf. — Gunsaluus gunsalui conf. — Johannes fernandi dapifer regis conf. — Gunsaluus gunsalui pretor leirene conf. — Johannes suarii test. — Petrus iohannis test. — Petrus petri cesar test.

Rex domnus Sancius — Regina domna Dulcia — Rex domnus Alfonsus — Rex domnus Petrus — Rex domnus Fernandus — Rex domnus Reimondus — Regina domna Tarasia — Regina domna Sancia.

Julianus notarius curie.

¹¹ Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio et domna Alionore hanc cartam quam pater meus Rex domnus Sancius cum matre mea Regina domna Dulcia fecit, roboro et confirmo et meo sigillo plumbeo communitio : hoc fuit factum apud Colinbriam ultima die Januarii. Era m.^a cc.^a l.^a ii.^a

Ego A. dei gratia portugalensis rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de leirena istam kartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus S. Et ut hoc meum factum in perpetuum robor obtineat, precepi fieri istam meam kartam et eam feci meo plumbeo sigillo communitio. Facta karta apud Colinbriam Mense Nouembri sub Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati reges qui hanc kartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec sig++++na fecimus.

Qui affuerunt, Donnus M. iohannis signifer domini regis conf. — Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. — Domnus Laurentius suarii conf. — Domnus iohannes fernandi conf. — Domnus Gomecius suarii conf. — Magister P. cantor portugalensis test.

Domnus Gil uaaquiz conf. — Domnus Fernandus fernandi conf. — Domnus Rodericus menendi conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Loppus alfonsi conf. — Petrus garsie test.

Domnus S. bracarensis archiepiscopus conf. — Domnus M. portugalensis episcopus conf. — Domnus P. colimbriensis episcopus conf. — Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus S. Elborensis episcopus conf. — Petrus petri test.

Domnus P. lamecensis episcopus conf. — Domnus B. Visensis episcopus conf. — Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. — Vincentius menendi test. — Martinus petri test. — Johanninus test.

Rex Domnus Alfonsus — Regina Domna Vrraca — Infans Domnus Alfonsus — Infans Domnus Sancius — Infans Domna Alionor.

Ego Gunsaluus Prelatus ecclesie sancte Marie de peternaria, hanc kartam de mandato Gunsalui menendi domini Regis Cancellarii scripsi.

*** Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.*

PENA DE DONO

PENEDONO

1195

Textum sumpsimus ex charta autographa confirmationis Alphonsi II. Lectiones varias, quae accedunt, ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regest. Alphonsi II decerpsimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti¹ : unius summi dei facimus cartam istam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex S. Portugalensis² pariter cum filiis meis³ et filias vobis homines de Pena de Dono qui ibi nunc populatores estis per mandatum meum, et de filiis meis, siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartam sicut et fecimus per scripturam, et per preceptum nostrum firmiter teneatis, ut habeatis forum bonum sicut habent homines de Troncoso. Et non detis mihi neque ad progeniem meam, nec ad aliquem hominem pro homicidio, nisi vii.^a ad palacium de ccc^{lis} solidis appreciatura per concilium et per manum de iudice : et nullum pectum neque ullam calumpniam non intret ibi nullo meirino⁴, nisi iudex de concilio. Et faciant fossadum la terciã de los caualeiros, et due partes stent in Pena de dono. Et de illa una parte que habuerit a andar in fossadum⁵ et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in appreciatura. Et non faciant⁶ fossadum nisi cum nostro senior, una uice in anno, aut nostra⁷ uoluntas fuerit. Et peones⁸ non faciant fossadum, neque clerici. Et non intret ibi nuncium nec manaria de nulloquoque homine per forum de Pena de dono. Et qui in termino de Pena de dono filiam alienam rausar extra suam uoluntatem quomodo pectet ad palacium ccc solidos, et exeat homizieiro de suis parentibus. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio plecato a pregon feridam fecerit ad suum uicinum, pectet lx solidos ad concilium per manum de iudice. Et de furto quod-

N.º 1

1 sancti. Amen :
2 Port.
3 nostris
4 merino
5 fossado
6 faciamus
7 uestra
8 pedones

N.º 2

1 sancti. Amen :
2 Port.
3 nostris
5 fossado
6 faciamus

libet⁹ sedeat que colligat suo domino suo¹⁰ cabdal : et de illa calumpnia diuidat cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut¹¹ suam¹² hereditatem¹² honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas, ubi illi habitantes fuerit¹³. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Pena de dono. Et homines de Pena de dono qui habuerint iudicium uel aiuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet caualeiro de¹⁴ Pena¹⁴ de¹⁴ dono¹⁴ pro infanzon de totis aliis terris, siue in iuramento quomodo in iudicio, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos peones¹⁵ de Pena de dono que passent super illos caualeiros uillanos de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere raussada¹⁶, uel cum alia calumpnia qualibet¹⁷ sedeat, nisi qui non adducat mulierem alienam de benedictione, et tordnet se ad senior¹⁸ de Pena de dono, et sedeat solto¹⁹ et defeso²⁰ per forum de Pena de dono. Et siqui homines de quibuscumque terris cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de Pena de dono intratus fuerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet ad senior de Pena de dono D solidos, et duplet illa pignora ad suum dominum, aut illos liuores. Et qui homines de Pena de dono pignorauerit et in concilio non pecierit directum²¹ quomodo pectet ad seniore de Pena de dono LX solidos, et duplet la pignora ad suum dominum. Et homines de aliis terris qui caualeiro de Pena de dono descaualgar, quomodo pectet²² illi LX solidos. Et homines de Pena de dono qui los presier²³ et in prision²⁴ illos miserit quomodo pectet illi CCC solidos. Et si homines de Pena de dono prendiderint²⁵ alios homines de aliis terris et²⁶ in prision²⁷ illos miserit, quomodo pectent illis²⁸ V solidos. Et si homines de Pena de dono pro qualibet fiadoria a medio anno illum²⁹ non requisierit³⁰ quod³¹ sedeat solto³². Et si migratus fuerit sint filii et uxor sua³³ liberi. Et non soluant homines de Pena de dono pignora pro senior, nec pro meirino, nisi pro suo uicino. Et non dent³⁴ pausadam per forum de Pena de dono in casa de caualeiro, nec de uiduis, nec de clericis, nisi per manum de iudice in casa de peones. Et homines de Pena de dono qui homines tenuerint in suis hereditatibus, aut in suis solares, et non fuerit ibi suo³⁵ senior, ueniat ad sinal de iudice, et det fiador a uinida de suo senior, et faciat quod mandarent³⁶ : et calumpnia quamlibet³⁷ fecerit sedeat de suo senior et VII.^a ad palacium : et non seruiat a nullo homine nisi ad³⁸ suo senior in cuius solar souer³⁹. Et sua senara aut suas uineas delrei tal couto habeant quale uicino⁴⁰ de Pena de dono. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugerit, qui post illum intrare, et in suo⁴¹ casa lo matare, pectet CCC solidos ad parentes del morto. Et qui mulierem afforciauert et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos ad mulierem et ad suos parentes. Et qui mulierem alienam⁴² feriret⁴² pectet ad suum maridum⁴³ XXX solidos et VII.^a ad palacium. Et homines de Pena de dono qui fiadores parar pro qua⁴⁴ calumpnia illum⁴⁵ pecierint⁴⁵ et fiador outorgar cum duobus uicinis et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis uel Episcopi habeant calumpniam, et tota alia uilla habeat unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homines de Pena de dono qui fiador intrar et contentor habuerit, qual fiaduria fiar talem pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus, et exeat de fiadoria : et de suspecta de X solidos ad riba cognominet XII uicinos in redor sua casa, et iuret cum duobus de eis, et exeat de calumpnia. Et de X solidos a iuso, iuret sibi altero, quales inuenerit⁴⁶ quod uicinos sedeant. Et toto homine de Pena de dono qui se tornauerit ad

N.º 1

9 quolibet
10 deest
12 hereditatem suam
13 fuerint.
14 deunt
15 pedones
16 rausada
18 seniore
19 soluto
20 defenso
21 ad directum
23 prisier
24 prison
26 deest
27 prison
28 illi
29 deest
30 quesierit illum
31 que
32 soluto.
33 eius
34 det
35 suus
36 mandaret
37 qualibet
38 a
39 seuer.
40 de uicino
41 sua
42 feriret alienam
43 maritum
44 deest
45 illi pecerit
46 inuenerint

N.º 2

9 qualibet.
10 deest
11 ad
13 fuerint.
15 pedones
16 rausada
17 qualibeat
18 seniore
22 pectent
23 prisier
25 prenderit
26 deest
30 quesierit
34 det
36 mandaret
37 qualibet
40 de uicino
44 deest
45 illi pecerit
46 inuenerint

alium seniore[m] qui benefecerit ei suas casas et suas hereditates, et uxor sua et filii⁴⁷ sint liberi et soluti per forum de Pena de dono. Et do uobis forum quod non habeatis alium seniore[m] nisi Regem, aut suum⁴⁸ filium⁴⁸, aut quem uos concilium quesieritis. Et toto homine de Pena de dono qui deseradatus⁴⁹ fuerit et per suam manum non lopectar, quomodo se torne ad suam hereditatem si illa quesierit sine calumpnia. Et toto homine de Pena de dono qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciat fossadam, nisi per forum de Pena de dono. Et toto homine de Pena de dono qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit eam quomodo pectet ad iudicem 1 denarium. Et si⁵⁰ mulier suum uirum⁵¹ relinquerit⁵² quem habuerit ad benedictionem, ut pectet ccc solidos, medios ad palacium, et medios ad uirum⁵³ suum⁵³. Et de casa derrota cum scudos⁵⁴ spadas et lanceas⁵⁵, qui la derroper pectet ccc solidos, medios ad dono de casa, et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum uicinum cum spada, pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit cum lanca⁵⁶ ad suum uicinum et exierit⁵⁷ de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.^a ad palacium : et si non exierit⁵⁸, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde os exierit⁵⁹ cada osso x solidos et vii.^a ad palacium : et de plaga alia v solidos et vii.^a ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio siue de palacio, colligat fiador super illa⁶⁰ pro ad forum. Et do uobis forum quod non habeat nullam defesam⁶¹, nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de termino de Pena de dono montenlo caualeiros de Pena de dono cum suo senior, et prendant inde terciam partem. Et nullo ganado⁶² de Pena de dono non sit montado. Et de portatico de pan⁶³ et de uino, de carrega iii mealias : et de cauallo et de mulo, qui lo uendiderit⁶⁴ 1 solidum : et de boue et de asino vi denarios. De carneiro aut de cabra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico qui a Pena de dono uenerit, prenda suo hospite terciam. Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a

Ego Alfonsus⁶⁵ dei gratia Portugalensis⁶⁶ Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis⁶⁷ infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Pena de dono istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius. Et ut factum meum firmiter robur optineat⁶⁸, precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Octobris apud Trancosum⁶⁹ Era⁷⁰ m.^a 70 cc.^a 70 l.^a 70 v.^a 70 Nos reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus + + + + +⁷¹.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii — Domnus Gomecius suarii — Domnus Gil ualasquiz⁷² — Domnus Fernandus fernandiz⁷³ — Domnus Johannes fernandiz⁷⁴ — Domnus Rodericus menendiz⁷⁵ — Domnus Lopus alfonsi — Domnus Poncius alfonsi, conf. — Vincencius menendiz⁷⁶ — Petrus garsie — Johannes pelagii, test.

Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis⁷⁷ episcopus — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus — Domnus Suarius Elborensis episcopus — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus — Domnus Bartolomeus Visensis episcopus — Domnus Martinus Egitaniensis episcopus, conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Martinus petriz⁷⁸ — Suarius⁷⁹ stephaniz⁸⁰, test.

Gunsaluus⁸¹ menendi⁸¹ cancellarius⁸¹ curie⁸¹ — Fernandus⁸¹ scripsit⁸¹.

N.º 1

47 filii sui
48 filium suum
49 deseradatus
50 *deest*
51 maritum
52 reliquerit
53 suum uirum.
54 scutos
55 lanceas
56 lancea
57 exerit
58 exerit
59 exerit
60 illa pignora
62 ganato
63 pane
65 A. II.^{ua}
66 Port.
67 nostris
68 obtineat
69 Trancosum
70 *deest*
71 fecimus + + + + +
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Port.
78 petri
80 stephani
81 *desunt*

N.º 2

49 deseradatus
52 reliquerit
54 scutos
56 lancea
57 exerit
59 exerit
61 deuosam
64 uenderit
66 Port.
67 nostris
69 trancosum
70 *deest*
71 fecimus + + + + +
72 ualasqui
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Port.
78 petri
79 Suerius
80 stephani
81 *desunt*

SOVEROSA

SOVEROSA

1196

In libro regestorum inquisitionum, cui postea titulum Lib. II Donationum Alphonsi III tribuerunt, hoc tantum manet forale. Ex illo apographo textum deprompsimus.

In dei nomine. Ego Rex dominus Sancius et Regina domna dulcia, et omnes filii nostri et filie, facimus cartam vobis hominibus de Souerosa pernominatos x homines : et qui maiordomum fuerit non faciat forum, et ix homines faciant foro. Dent in renda per unumquemquem annum 1° quartario de tritico, et iii de ii.^a, per mesura de feira uno modio de uino. Et pro mea parada 1° almude de pane coyto, medio tritici, et medio de centeno, et 1° almude de ceuada, 1° almude de uino, et singulas pelles de coneliis de anno in anno : et de uodo similiter : et de toto uenato, lumbo, et de osso manus : et istas iugadas que non fuerit pro illas ad die sancti iohannis usque ad die sancti Martini, perdat illas. Et istas directuras maiordomos de villa pettat hominibus et det eas illos : et si non dederit pignorent maiordomo de villa et non alium. Et calupnias de furto et de rauso et de homicidio iii scilicet pernominatas, et iiii ad alium fiadoria una cera : de furto non potuerit saluare duplet a suo dono, et vii^{te} partes ad palacio : et de rauso si potuerit ueri iugalo dalo. Et de homicidio de homine occiso quinquaginta modios. Et de rauso xxx modios et de istas tres calupnias sit (sic) se quesierit saluare det fiador in tercia de calupnia et saluarse. Carreyra et apelido ipso die ad sua casa. Ille homo qui non quesierit dare directo perdat illa cera de fiadoria. De ista vila que est de Rege qui rumpeit ea n solidos pectet. Et ista vila habet terminos pernominatos quomodo ex parte cum villarino, et inde cum palacios et cum sancti Martino et cum sauto maior et inde per pinon a sopee : et suos ganados pascant in toto logar. Archiepiscopus M. Blacarensis. Senior Rodericus menendi. Facta carta quod erit calendas magii Era m.^a cc.^a xxx.^a iiii.^a Istud forum quod ressonat in ista carta faciatis, et plus non. Et de predictis calupniis non respondatis nisi per inquisitionem honorum hominum. Ego Rex S. et Regina domna dulcia cum omnibus filiis et filiabus nostris, et domino terre Rodericus menendi in hanc carta manus nostras roboramus et filius uel nepos nostre uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc cartam custodierit habeat dei benedictionem nostram, et uiuat in secula seculorum. Amen. Et nullus portarius de feyra costantim non agian poder de nos mal fazer in nostras casas nec in termino de nostra villa. Et ista carta non tenebat sigillum.

CASTAICION

CASTREIÇÃO

1196

In charta confirmationis Alphonsi II insertum textum hujus foralis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis descripsimus. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei. Facimus istam cartam¹ ipsius nomine trinitatis. Ego Sancius dei gratia Port. Rex pariter cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis et filiabus meis, uobis hominibus de castaicion qui ibi populatores estis per mandatum meum et de filiis meis tam presentes quam futuri. Et outorgamus uobis per² istam cartam habeatis bonum forum, uos et filii uestri in perpetuum sicut habent homines de trancoso³. Et non detis nobis neque progenie⁴ nostre⁴ nec⁵ ad ullum hominem pro homicidio nisi vii.^a ad palacium de ccc solidis in apreciadura per concilium et per manum de iudice. Et in nullo pecto neque in nulla calumpnia non intret meirinus nisi iudux⁶ de concilio. Et faciat⁷ fossadum⁷ la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in Castaicion. Et de illa parte que debuerit ire in fossado, ille qui non fuerit, det in fossadeira v solidos in apreciadura : et non faciant fossado, nisi cum suo seniore, una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones et clerici non faciant fossado. Et non intret ibi nuncio, nec

1 cartulam

2 quod per

3 Trancoso.

4 ad progeniem nostram

5 deest

6 iudex

7 faciant fossatum

manaria de nullo homine per foro de Castaicion. Et qui in termino de castaicion filiam alienam rousar extra suam uoluntatem pectet ad palacium ccc solidos, et exeat homicida⁸ de suos parentes. Siquis aliquem inter uos aut⁹ in mercato, aut in ecclesia, uel in concilio plecato a precon ferida fecerit ad suum uicinum, pectet lx solidos ad concilium, et vii.^a ad palacium per manum de iudice. Et de furto quolibet dominus furti ad quem furtauerint recipiat suum cabum : et aliam calumpniam parciat cum iudice per medium. Et qui domum fecerit aut uineam aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad illam¹⁰ terram fuerit, seruiat illi tota sua hereditas, ubi ille habitauerit. Et si eam uendere uoluerit, uendat ad quem uoluerit, per forum de Castaicion. Et homines de castaicion qui habuerint iudicium aut iuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et do uobis forum ut stet caualeiro de Castaicion pro infancon¹¹ de totis aliis terris tam in iudicio quam in iuramento : et passent super illos cum duos iuratores. Et peones de castaicion passent super caballarios¹² uilanos de aliis terris, in iudicio et in iuramento, cum duos iuratores. Et homines qui de suis terminis¹³ exierint cum homicidio aut cum muliere raussada, uel cum alia calumpnia¹⁴ qualibet, nisi quod non adducat mulierem alienam de benedictione, tornet se ad senior de Castaicion, et sit solto et defeso per forum de Castaicion. Et si aliquis homo de aliqua terra uenerit cum homicidio aut cum pignora et in termino de Castaicion intrauerit, nullus de suis inimicis post illum intret¹⁵. Et si ei pignora tollerit aut ei male fecerit, pectet ad senior de castaicion v solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Castaicion pignora uerit et in concilio non pecierit directum, pectet ad senior de Castaicion lx solidos, et duplet illa pignora ad suum donum. Et homines de aliis terris qui caualeiro de Castaicion descaualgar, pectet illi lx solidos¹⁶. Et homines de Castaicion qui illos prisiere, et in prison illos miserit, pectent illi ccc solidos. Et si homines de Castaicion prenderint alios homines de alias terras, et in prison¹⁷ illos miserint, pectet illi v solidos. Et¹⁸ homines de Castaicion pro qualibet fiaduria a medio anno illos non requisierit, sedeat solto : et si mortuus fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Castaicion pignora pro sinor nec per meirino¹⁹, nisi pro suo uicino. Et non donent pousada per forum de Castaicion in casa de caualeiro nec de uiduas, nec de clericos, nisi per manum de iudice in casa de peones. Et homines de Castaicion qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador a uenida de suo senior²⁰ : et faciant quod mandarent : et qualibet calumpnia fecerit, sedeat de suo senior²¹, et vii.^a ad palacium. Et non seruiat a nullo homine, nisi a²² suo domino²³, in cuius solar sederit²⁴. Et sua senara aut suas uineas de rei tal cautum habeant quomodo de uicino de Castaicion. Et qui uicino mactauerit et in sua casa fugerit qui post illum intrare et in sua casa lo matare²⁵, pectet ccc solidos ad parentes de mortuo²⁶. Et qui mulier aforciauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum xii non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier, et ad suos parentes. Et qui mulier alienam ferit, pectet a suo marito²⁷ xxx^a solidos et vii.^a ad palacium. Et homines de Castaicion qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecerit et el fiador outorgar cum duos uicinos et ille non quesiret colligere fiador et super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel episcopo habeat²⁸ calumpnia. Et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Castaicion qui fiador intrar et contemptor²⁹ non habuerit, quale fiaduria³⁰ fiar tale pectet. Et si contemptor habuerit mittat illum in manibus³¹ et exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de x solidos ad riba cognominet xii uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia : et x solidos a iuso iuret siue et outro quales achiar quos uicinos sedeant. Et toto homine de Castaicion qui se tornar ad alium seniore qui benefecerit suas casas et suas hereditates uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Castaicion. Et do uobis forum quod non habeatis alium seniore nisi Regem aut filios suos aut quem concilium uoluerit. Et toto homine de Castaicion qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciat fossatum nisi per forum de Castaicion. Et toto homine castaicion³² qui habuerit mulierem ad benedictionem, et laxauerit³³ illam pectet ad iudicem i denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit qui habuerit de³⁴ benedictione³⁵, pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad maritum³⁶ suum³⁶. Et de casa derota³⁷ cum scutos³⁸ et cum lanzas qui la derromper, pectet ccc solidos, medios ad donum de ipsa casa, et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum uicinum cum spada, pectet xxxx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui dederit cum lanza ad suum uicinum, et exerit³⁹ de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii ad palacium : et si non

8 homizeiro
9 deest
10 aliam
11 infancon
12 caballarios
13 terris
14 calumpnia
15 non intret.
16 solidos et duplet illa pignora ad suum dominum.
17 prison
18 Et si
19 merino
20 sinor
21 sinor
22 ad
23 senior

24 seiuer.
25 malar
26 morto.
27 marido
28 habeant
29 contemptor
30 fiadura
31 manus
32 de Castaicion
33 laxauerit
34 deest
35 benedictionem
36 suum maritum.
37 derota
38 scudos
39 exierit

exierit, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde osso exierit, cada osso x solidos et vii.^a ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio siue de palacio colligat fiador super illa pignora pro ad foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et de plaga unde osso exierit⁴⁰ cada osso x solidos et vii.^a ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium. Et illo montadigo⁴¹ de termino de Castaicion montelo caualeiros de Castaicion cum suo senior⁴² et prendant inde terciam⁴³. Et nullo ganato de Castaicion non sedeat montado. Et de portatico de pane et de uino dent de la carrega iii mealias : et de caualo et de mulo qui lo uenderit⁴⁴ i solidum : et de boue et de asino vi denarios. De carneiro, aut de capra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico quod ad castaicion uenerit, prenda suo hospite la tercia. Et de toto homine de castaicion qui deserdao fuerit, et per sua manu non lo⁴⁵ pectar⁴⁵, tornet se ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia. Facta fuit hec carta apud ripam de monteco iii.^o kalendas Augusti. Era m.^a cc.^a xxx.^a iiii.^a Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et per illos terminos quos homo noster Suarius suarii cum militibus nostris Alfonso petri de airoa, et petro pelagii, de gimondi, et Fernando pelagii, de inter auem et astem, per mandatum nostrum uobis assignauit, predictum castellum habendum concedimus. Et ex alia parte per illos terminos quos in antea habebatis. Martinus bracarensis archiepiscopus conf. Martinus port. episcopus conf. N. Visensis episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus. Gonsaluus menendi maiordomus curie. Rodericus menendi signifer Regis. Domnus Gunsaluus gunsalui⁴⁶. Rodericus suarii qui tunc⁴⁷ tenebat⁴⁷ terram. Rodericus ualasquiz⁴⁸ Troncosum, conf. Jo. fernandi dapifer Regis conf. M. fernandi conf. Laurencius gomez de lauela affuit. P. nuniz test. Fernandus nuniz test. Petrus menendi test. Egeas petri test. Julianus notarius curie : anno Regis nostri xi.^o Fernandus petri scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.⁴⁹ et domno A.⁵⁰ et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit populatoribus de Castaicion, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam, Mense Nouembris. Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar.⁵¹ Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus S.⁵² Vlisbonensis episcopus. Domnus S.⁵³ elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus⁵⁴ Visensis episcopus. Domnus Martinus egitaniensis episcopus, conf. Domnus Martinus⁵⁵ signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fernandi. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Rodericus menendi. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopuz alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garcie⁵⁶ test. Martinus petri test. Joanninus test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius Curie.

40 exierit
41 montatico
42 senior
43 la terciam.
44 uendiderit
45 lu peitar
46 gunsaluiz
47 tenebat tunc
48 ualasquid

49 Sancio
50 Alfonso
51 Martinus
52 Suarius
53 Suarius
54 Bartholomeus
55 Martinus iohannis
56 garsie

SAUTO

SOUTO

1196

Forale de Souto in libro regestorum inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, invenitur. Non aliud nobis manet exemplar.

In dei nomine. Ego S. dei gratia illustrissimum Portugalensium Rex cum uxor mea Regina domna dulce cum omnibus filiis et filiabus nostris facimus cartam uobis populatoribus de sauto qui est in terra de panoyas : damus uobis ipsam villam cum suis terminis quomodo diuidit cum catiuelus et inde quomodo partitur cum Guyales et inde per carualia furada et inde quomodo partit cum turre et cum fundoes et nostrum ganatum pascat omnibus partibus in sua faceyra de ipsa dicta uilla aqua uertente de una parte et de alia parte per regueyro de car-

ua. Hominem qui ibi intrauerit montar et illum complenderit pectet x modios medios ad concilium et medios ad palacium et suos esbolius remaneat ad concilium. Damus uobis populatoribus do sauto quantum est inter istis terminis tali pacto ut sunt ibi m^{or} careylas in ipsa villa et rendantis nobis de istis m^{or} cayrelis et singulas earum cayrelarum rendatis nobis sex sex quartarii unicuique coyrela : et sedeant medietatem centeni et aliam medietatem milio, per mensuram ferie de constantim, que odie ibi est : et unius cayrelis rendatis n^a n^a pelles de conelios et singulos almudes de panem couto centeno, et 1 almudem de ceuada. Si occideritis uenatum detis de vrsu ambas manus : de porco montisino, uel de ceruo, uel corzo lombo : et si istud condatum non deditis, pectetis pro unum de illis unam libaram cere. Et de istas iugadas si non fuerint pro illas ad die sancti iohannis bautiste usque ad diem sancti michaelis de Septembro perdat illas : et ponatis in uestra uilla uestro maiordomo et ipsum pettat ipsas iugadas ad ipsis hominibus, et dent eas nobis ad predictis temporis : et si non dederit eas uel ad nupcias suos pignorent maiordomum et non alium uicinum. Et si maiordomo ad portario uenerint in uestra uilla et pignorauerint ullum hominem, homines tollant eam et nichil pectent proinde. Et ad nullam callupniam non respondeatis nisi ad m^{or} : et ad istas sit per inquisitionem bonorum hominum, scilicet homicidium furtum, rausum, sterco in boca : si istas calupnias feceritis pectetis pro illas cada una quadraginta modios et furtum quale fecerint talem pectent. Si occideritis maiordomo pectent pro illum xxx^a modios. Et istas calupnias non pectetis eas nisi per inquisitionem bonorum hominum. Homines de sauto post quam suam hereditatem uendicauerint, dent et uendant eam cui uoluerint, qui forum predictum faciat. Era m.^a cc.^a xxx.^a m.^a Ego Rex S. et Regina domna Dulcia una cum omnibus filiis et filiabus nostris qui hanc kartam iussimus facere, eam propriis manibus roboramus et filius uel nepos noster uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc kartam custodierit, habea benedictionem dei et nostram, amen. Et istos modios non pectent nisi quomodo uicinus suo uicino, cabaes : homo qui intrauerint in illo termino causam male faciendi pectet L modios : in sauto fiaduria sit de r^a de cera : homines de sauto non uadant nisi in exercitum Regi : maiordomus Regis, Johannes fernandi. Cancellarius regis, Julianus. Gunsaluus cordo test. Petro menendi daguiar test. Pelagus monachus iudex. Petrus monachus de sancti Georgii notuit. Et hoc forum faciatum quantum resonat in hanc kartam et non plus : et ista carta non tenebat sigillum nec signa : et ista carta est de sauto azaron.

SAUTO MAIOR

SOUTOMAIOR

1196

Ex Libro II Donationum Alphonsi III (qui uerius Liber Inquisitionum ejusdem regis diceretur) textum sumpsimus. Hoc tantum exemplar foralis de Soutomaior inuenimus.

In dei nomine. Ego Rex dominus Sancius, et Regina domna Dulcia et omnes filii nostri et filie, facimus kartam uobis hominibus de sauto maior pernominatos xiii homines : et qui maiordomum fuerit non faciat foro, et xii homines faciant foro vi quartas mediam partem de pane et mediam de uino et pro mea parada 1 almude de pane couto medium de tritico et medium de centeno : et 1 almude de ceuada et 1 almude de uino per medida de feyra : et singulas peles de coniliis de anno in anno : et de uodo singulos solidos : et de totum uenadum maiorem de seeda quarazil cum suo lombo : de corudo nichil : de vrsu as manus : et istas iugadas qui non fuerint pro illas a die sancti iohannis usque a die sancti Martini perdat illas : et istas directuras maiordomus de villa pettat hominibus et det illas illos : et si non dederit pignorent maiorem domum de villa et non alium. Et si maiordomus aut portarius intrauerit in illa uilla et pignoret nullius hominis, dent in illos, et non pectent nichil. Et ad nullam callupniam non respondeatis nisi ad tres, hoc est homicidium furtum et rousum. Si maiorem domum occiderint pectent xxx^a modios : si alium hominem occiderint pectent xx^m modios et pro rouso xx^m modios : et furtum quale fecerint tale pectent cabaes quomodo uicino ad uicino. Et istas m^{or} calupnias non pectent nisi per inquisitionem bonorum hominum. Homines de sauto maior eundo et ueniendo a Chauias non dent portatico : fiaduria sit de una cera. Homines illius non uadant in carreyra nec in apilido : in totos terminos pascant suos ganados. Termini istius uille sunt isti per pinom, et per aquam de rubi rubi, et per bouza de conde et per penedo de furado et per penedo de frexino et per pala de carualio et per illa fonte de reuordeyro, et inde per illo letanario et per pala de conde, et quomodo partit cum anta et per currelios et per illa presa de sancti Martini et per illa petreyra de cidelio et inde quomodo partit cum palacios et intrat in lagenelas quomodo ferit in pinom ribeyra infesto. Hominem qui intrauerit in illo termino, male faciendo, pectet quingentos modios. Homines de sauto maior dent et uen-

dant suam hereditatem cui uoluerint qui foro faciat. Era m.ª cc.ª xxx.ª iii.ª Ego Rex Sancius et Regina domna Dulcia cum omnibus filiis et filiabus nostris et domino terre Rodericus mendiz in hanc carta manus nostras Ro—bo—ra—mvs.

Et filius uel nepos noster uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc cartam custodierit, habeat dei benedicionem et nostram, et uiuat in secula seculorum, amen. Ego dominus Johannes fernandiz maiordomus curie hanc cartam confirmo. Ego Julianus notarius curie confirmo. Et ista carta non erat sigillata.

MAURAZ

MOURAZ

1198

Autographa charta foralis de Mouraz, propé Viseu, ex monasterii Laurbanensis tabulario nuper deducta, nunc in Archivo Publico servatur. Ex ea textum sumpsimus.

In christi nomine. Ego alfonsus laurbanensis abbas et omne eiusdem monasterii capitulum, et ego arias Ramiriz et uxor mea Eluira paaiz facimus kartam uobis hominibus qui populare uultis in uilla que nominatur mauraz : tali pacto ut edificetis et plantetis, et istud forum nobis detis. De pane et de toto quod seminaueritis, nobis fideliter septimam partem detis, et de uino octavam : et pro heiradiga unam talegam de pane, et unam quartam de uino : et pro fugaza ii^{os} alqueires de tritico, et unum caponem, uel unam gallinam : et pauperes qui morantur in uilla et habent ibi casam, et non laborant, dent unum caponem aut unam gallinam, et x^{em} oua. Et qui mactauerit porcum det quarzil : et totum istud debent arias ramiriz et uxor eius habere per medium cum monasterio. Monasterium uero solum debet habere condadum, et calumpnias, et portadigu, de porcu iii^{or} costas costaes, de cerno, aut de corzo, lumbo. Qui fecerit homicidium, aut raussum, aut posuerit merdam in bucam, et fuerit sabudu per bonos homines, pectet iii^{os} morabitos, et totas alias calumpnias sanent per uaras per iudicium sui concilii : et per istud sint quites. Qui uero furtum fecerit, sanet per forum tocuis terre : et qui per forciam casam sui uicini intrauerit, pectet xxx^a modios. Et qui fecerit trabalium suis uicinis et seniori, castigetur per iii^{os} uices : et si emendare noluerit, eiciatur de uilla et perdat quod habet in eam, donec emendet et sanet concilio et seniori quod fecit : et qui non adiuuauerit suum uicinum contra hominem qui ei tortum faciat et ipse qui forciam facit non sit de cauto, et audierit preconem, pectet ii^{os} solidos : et qui populauerit per istos iii^{os} annos, et recedere de uilla uoluerit, uendat suum plantatum et apostatum seniori iusto precio : et si comparare noluerit, uendat alicui suo uicino intra uillam commoranti, qui forum faciat seniori, et de precio quod acceperit, det in portadigum septimam partem. Et in anno faciant unam carrariam usque ad uiseum, aut sanctam columbam. Ista uero uilla terminatur et concluditur his terminis : per aqua de amexenal, et per cabezam de cimalias, et quomodo spartit cum dardauas, et per montem de mauraz, et per cautum de uia de ferreirpos, et per cima das lagenhas, deinde ad arcanam. Et qui sauerit uos de ista karta et de isto foro, sit maledictus et confusus et excommunicatus et pectet quingentos solidos uestro concilio, et quingentos solidos seniori. Facta karta mense Februario. Era m.ª cc.ª xxx.ª vi.ª Nos uero supranominati qui hanc cartam iussimus facere, coram idoneis testibus roboramus et hec sig++++na fa++++cimv++++s.

Petrus suerii prior confirmat. — Julianus prepositus confirmat. — Petrus thesaurarius confirmat. — Ceteri fratres confirmant.

Petrus de castro uidit. — Stephanus uidit. — Martinus uidit.

Judex Gunsaluus froiaz test. — Johannes menendiz test. — Johannes eriz test.

Monius notuit.

BELMONTE

BELMONTE

1199

Foralis de Belmonte tria supersunt exemplaria ex tabulario sedis Conimbricensis nuper in Archivum Publicum delata. Forma substantiaque inter se aequalia, charta, characteribus atramento, aliisque indiciis ad initium saeculi XII, quo datum forale dicitur, tribuenda omnia. Merito apographa dicerentur, si subscriptiones, seu confirmationes solitae eis non deessent. Forsan forale fuit oppido concessum, sed non transmissum. Notandum tamen quod nullius alii foralis de Belmonte inveniuntur vestigia. Ex uno exemplari, cum aequalia sint, textum sumpsimus, ex aliis duobus lectiones varias.

In nomine sancte et individve trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Rex domnus sanccius filius domni A. nobillissimi regis portugalensis, et regine domne mabalde¹, una cum filiis meis, et filiabus scilicet rege domno A. et domno P. et domno F. et regina domna tarasia² et domna sanctia, una cum domno P. colimbriensis episcopo, atque canonicorum eius consensum, uolumus restaurare atque populare belmonte. Damus et concedimus forum et consuetudinem de couelliane³ omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem, ut duas partes de caballariis⁴ uadant in fossado Regis et tercia pars remaneat in uilla cum peditibus : et una uice faciant fossadam in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio belmonte⁵ aut terminis⁶ suis⁶, c⁷ solidos episcopo, L⁸ ad⁸ parentes⁸ mortui⁸. Et pro casa derota cum armis, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et vii.⁹ episcopo. Et qui furtauerit, pectet pro uno noem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes episcopo. Et qui mulier aforcia et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negaret det illa in autorgamento tres homines tales qualis ille fuerit : et iuret ipse cum duodecim quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.⁹ episcopo. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet LX⁹ solidos vii.⁹ episcopo : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX⁹ solidos, medietatis detur¹⁰ episcopo, et medietatis concilio. Et de medietate concilii septima detur episcopo. Et homo qui fuerit geptilis aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorar, duplet pignora, et pectet LX⁹ solidos et vii.⁹ episcopo. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici i solidum. Et qui non fuerit ad apellidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet x solidos uicinis, pedon uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et xxx¹¹ oues, et unum asinum, et ii¹¹ lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici i solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit, pectet ccc solidos et vii.⁹ episcopo. Et qui dimiserit uxorem suam pectet i^m denarium iudici. Et qui caballum alienum equitaauerit, pro uno die pectet unum arietem. Et si magis, pro i^o die pectet vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pola entrada x solidos pectet. Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato xx solidos. Et qui fregerit oculum, aut brachium, aut dentem, pro i^o quoque membro pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.⁹ episcopo. Qui¹² mulierem¹² alienam¹² ante¹² maritum¹² suum¹² percusserit¹², pectet¹² xxx¹² solidos¹² et¹² vii.¹² episcopo¹². Qui¹² marcum¹² alienum¹² in¹² sua¹² hereditate¹² mutauerit¹², pectet¹² v¹² solidos¹² et¹² vii.¹² episcopo¹². Qui¹² limidem¹² alienum¹² fregerit¹², pectet¹² v¹² solidos¹² et¹² vii.¹² episcopo¹². Qui¹² conductarium¹² alienum¹² mactauerit¹², pectet¹² homicidium¹² suo¹² amo¹², et¹² det¹² vii.¹² episcopo¹². Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo mollneiro¹³, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno portugalensis hereditates habuerint, non pectent, nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominis hereditatum¹⁴. Moratores belmonte¹⁵ per totum regnum meum nullam pectent calumniam, nisi per forum de¹⁶ bel-

N.º 1

1 maphalde
2 Tharasia
3 couilliane
5 de Belmonte
6 de suis terminis
7 pectet centum
8 desunt
9 et vii.⁹
10 deest
11 x
12 desunt
13 monleiro
14 hereditarium
15 de belmonte
16 deest

N.º 2

3 couiliano
4 caballeriis
7 L
16 deest

monte. Tendas et molinos et fornos de hominibus belmonte sint liberi de foro. Milites de belmonte sint in iudicio pro podestades¹⁷ et infanzones de portugal. Clerici uero¹⁸ habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis¹⁹ uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine firis²⁰ uille, pectet x solidos et vii.^a episcopo. Homine de belmonte non respondeat sine uozeiro. Ganatum de belmonte non sit montado in nulla terra. Et milles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem fores uille et fugierit, suus amicus pro eo pectet²¹ homicidium. Pro totis querelis²² de palatio iudex sit uozeiro²³. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus concedat sagion, et prendat concilium de tribus collationibus : et pignoret pro lx^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de belmonte non sint in prestamo datos. Et si homines de belmonte habuerint iudicium cum hominibus²⁴ alie terre, non currat inter illos firma sed currat per inquisam aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos belmonte accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium m^{or} carneiros²⁵. Et de busto de uaccis una uacca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui sunt in fossado uel in guardia²⁶, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite²⁷, primum erectetis eos sine quinta. Et postea detis nobis quinta directa. Et omnis homo belmonte qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus, prendat totam quod ei inuenerit sine calumnia. De azarias et de guardiis v.^{am} partem uos date sine ulla offrefctione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet episcopo lxxxx^a²⁸ solidos, et duplet ganatum suo²⁹ domino²⁹. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet episcopo lxxxx^a³⁰ solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino. Et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : episcopo³¹ habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus, non pectet pro eo calumniam, nec suorum³² parentum³² habeat homicidium. Et si cum rancura de ipsa ad regem³³ uel dominum³⁴ terre uenerit, pectet c morabitanos, medietas³⁵ episcopo, et medietas³⁶ detur³⁷ concilio. Mandamus et concedimus quod si³⁸ aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari, uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuit, quodcumque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est, et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a episcopo : et insuper sit homicida. De portagem : foro de trosel de caballo de pannis de lana uel de lino i solidum. De trosel de lana i solidum : de trosel de fustanes v solidos. De trosel de pannis de color v solidos. De carrega de pescato i solidum. De carrega de asino v denarios³⁹. De carrega de pelliibus de conelios christianorum v solidos. De carregas de mauris de conelios i morabitanum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercado i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carneiro⁴⁰ iii medalias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pane uel de uino iii medalias. De carrega de pedon i denarium. De mauro qui uendiderint in mercado i solidum. De mauro qui se redimeret decima. De mauro qui merce taliauerit cum suo domino decimam. De corio de uacca uel de zeuera⁴¹ ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo iii medalias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de omnibus foris uille tertia pars de ista⁴² portagine detur suo hospiti, et duas partes episcopo. Moratores de belmonte non dent portadigo. Damus ei terminos per teixeras⁴³, et⁴⁴ sicut cadunt in uzezzar⁴⁵, et inde ad portus montis sancti, deinde per uiam ueteram⁴⁶ que ducit ad montem sanctum, deinde sicut transit ad lauaccollos, et inde per ipsa cabeza de castradinos, et inde ad rio de nocer, deinde sicut diuidet cum saguarzaes. Ego Rex domnus San-

N.º 1

- 17 podestade
- 18 deest
- 19 caballariis
- 20 foris
- 21 non pectet
- 22 querelis
- 23 uozeiro.
- 24 homines
- 25 carnarios.
- 26 gardia
- 27 lide
- 28 lx
- 29 domino suo.
- 30 lx
- 31 episcopus
- 32 parentum suorum
- 33 ad dominum
- 35 medietatem
- 36 medietatem
- 37 deest
- 38 deest
- 39 solidos.
- 40 carnario
- 41 zeura
- 43 teixeras
- 44 deest
- 45 uozzar
- 46 ueterem

N.º 2

- 21 non pectet
- 25 carnerios.
- 33 rege
- 38 deest
- 42 isto

ctius filius domni A. nobilissimi regis portugalensis, et regine⁴⁷ domne⁴⁷ mahalde⁴⁷, una cum filiis meis et filiabus, scilicet rege domno A. et domno petro, et domno F. et regina domna tarasia⁴⁸ et domna sanctia, una enim cum domno P. colimbriensis episcopo atque canonicorum eius consensu, hanc cartam propriis manibus nostris roboramus, et confirmamus. Quisquis hos terminos asignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille soldos probate monete. Facta karta mense Julii. Era m.^a cc.^a xxx.^a vii.^a Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit, sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in belmonte habitauerit per unum annum sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenie eius. Et omnis homo belmonte habent⁴⁹ concilium circa terminos de belmonte.

N.º 1

N.º 2

⁴⁷ regina domna Maphalda
⁴⁸ Tharasia
⁴⁹ habeant

AGUARDA

GUARDA

1199

Forale de Guarda, in charta confirmationis Alphonsi II insertum, nobis superest in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. ejusdem regis. Ex primo textum, ex secundo lectiones varias hausimus. Accedit translatio in antiquam linguam vernaculam, ex codice Consuetudinum municipii de Guarda, quae suo loco edendae sunt, ubi de illo codice dicendum est.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego S. dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso, et ceteris filiis et filiabus meis, vobis populatoribus de ciuitate Aguarda, tam presentibus quam futuris. In primis concedimus uobis ut non detis pro homicidio nisi ccc solidos in apreciadura : et de istis ccc solidis detis vii.^a ad palacium, per concilium et per manum iudicis. Et in aliquo pecto uel in aliqua calumpnia non mittet¹ meus meirinus nisi iudex de uestro concilio. Et tertia pars de uestro concilio faciat fossadum, et² due partes stent in uestra ciuitate. Et de illa tertia que debuerint³ facere fossadum, ille qui ibi non fuerit, pectet pro fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciatis fossadum⁴ nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum. Et clerici et pedones non faciant fossadum⁵. Et non intret ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de Aguarda. Et qui in termino de Aguarda filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, aut in concilio appregonato percusserit suum uicinum, pectet lx.^a solidos ad concilium et sit inde septima de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto dominus furti accipiat⁶ suum cabum, et alias vii.⁷ partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit aut uineam aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit si postea in alia

En no nome do padre e do filho e do spiritu sancto Amen. Esta é a carta do foro a qual encomendey seer eu don Sancho pelha graça de deus Rey de Portugal en sembra con meu filho Rey dom alfonso, e os outros fillos e mas fillas. A uos pobradores da cidade da Guarda, assi os que ora sum, come aos que an de uiir. En primeyramente outorgamos a uos que non dedes por omizyo senon ccc soldos en apreçadura, e destes ccc soldos dedes vii ao paaço per concelho e per maço de iuiz : e en alguum peyto ou en alguma comya non entre meu meyrinho, senon iuiz de uosso concelho. La terça parte de uosso concello faça fossado e as outras duas partes sten en uossa cidade. E da outra terça que deuer fazer fossado aquel que y nom for peyte por fossadura v soldos en apreçadura. E nom façades fossado senom com uosso senhor una uez no ano, se nom for per uosso plazo. E clerygos e peoes non façam fossado. E nom entre y mandadeyro, nem mande alguum homem da guarda. E quem no termyo da guarda roubar filla alhea contra sa uoontade peyte ao paaço ccc soldos, e seya por omizyam : se alguu antre uos en mercado, ou en eygreya, ou en concello preguado ferir seu uizinho-peyte lx soldos ao concelho e seya ende a septima do paaço per mão do iuiz, e as outras duas partes parta con o iuiz per meo. E de cada huu forto o senhor do forto receba seu cabo. E aquel que casa fezer ou uinha ou sa herdade onrrar e per i ano en ella seuer, se depoy en outra terra morar quiser, serua a el toda sa herdade u

¹ intret
² et alie
³ debuerit
⁴ fossatum

⁵ fossatum.
⁶ recipiat
⁷ viii

terra hereditare⁸ uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas ubicumque habitauerit. Et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit per forum de uestra ciuitate. Et homines de Aguarda qui debuerint habere iudicium aut iunctam cum hominibus de aliis terris, habeat⁹ illud in capite suorum terminorum. Damos uobis pro foro quod miles de Aguarda stet pro infancone¹⁰ de toto nostro regno in iudicio, et in iuramento, et uincat ipsum cum ii iuratoribus. Et pedes de Aguarda stet pro milite uillano¹¹ de totis terris nostris in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exerint¹² cum homicidio aut cum muliere rau-sata¹³, uel cum alia qualibet calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam, et fecerit se uassallum de aliquo homine de Aguarda, sit liber et defensus per forum de Aguarda. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicia aut cum pignore, postquam in termino de Aguarda intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit, aut aliquod malum illi fecerit, pectet domino qui tenuerit Aguardam D solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Aguarda pignorauerit et ante non petierit directum in concilio uestro, pectet ad palacium LX solidos, et duplet pignora illi cui acceperit. Et homo de alia terra qui militem de Guarda¹⁴ descaualgar, pectet LX solidos. Et homo de Aguarda qui militem de alia terra descaualgar, pectet V solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Aguarda et eum in prisonem¹⁵ miserit, pectet CCC solidos. Et si homo de Aguarda apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Aguarda¹⁶ pro aliqua fiaduria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Aguarda non soluant pignora pro domino de Aguarda, neque pro meirino, neque sint pignorati nisi pro suo uicino. Et milites de Aguarda neque mulieres uidue non dent pausatam per forum de Aguarda nisi pedones per manum de iudice. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice et dent fideiussores quod respondeant ad directum, quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam pectent illam dominis suis, et VII.² ad palacium. Et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et senare et uinee domini Regis habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domum suam fugerit, qui post illum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet CCC solidos. Et qui mulierem afforciauuerit et illa uoces mittendo uenerit, si ipse cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos. Et qui mulierem alienam percus-

quer que morar. E se as quiser uender uenda a quem quiser per foro de uossa cidade. Os omees da guarda que deuerem auer iuyzo ou auinça com outros homees doutras terras aiamno en cabeça de seus termyos.

Damos a uos por foro que o caualeyro da guarda stè por enfançon de todo nosso reyno en iuizo e en iuramento, e uença esse com dous iurados. O peom da guarda stè por caualeyro uilaão de todas nossas terras, e en iuizo e en iuramento e uença com ii iurados. Omees que de sas terras exyrim com omyzyo ou con molher alhea e fazer-se uassalho dalguum homem da guarda seya liure e quitto e defesso per foro da guarda. E se homem dalguma terra qualxiquer ueer com omizio ou com penor, poys que no termeo da guarda entrar, se seu enmiigoo depos el entrar e lhe penor tolher ou alguu mal a el fezer, peyte ao senhor que teuer a guarda D soldos e double o penor áquel que o tolher, e as feridas que lhy fezer. Quem omem da guarda penorar, e ante nom pedyr dereyto en concello uosso, peyte ao paaço LX soldos e duble a penhora áquel a que a thomar. Omem doutra terra que caualeyro da guarda que o descaualgar peyte LX soldos. Ome da guarda que caualeyro doutra terra descaualgar peyte V soldos. Se ome doutra terra prender omem da guarda, e o en prison meter peyte CCC soldos. Se homem da guarda prender omem doutra terra peyte V soldos. Se omem da guarda por alguua fiadura per meyo do ano nom for demandado seya liure delha : e se morto for molher e seus filbos seyam liures delha. Homees da guarda nom pagem penora polho senhor da guarda, nom por meyrinho nem seyam pennorados senom por seu uizino. Caualeyros da guarda nem molheres uiuuas nom dem pousada per foro da guarda senom per mandado do iuiz. Omees de uossos termyos que seuerem en uossas herdades ou en uossos solares e seus senores nom forem y uenam ao synal do iuiz e dem fiadores que respondam ó dereyto quando ueerem seus senores. E se fezerem coomya peytemna a seus senores e a VII ao paaço, e nom seruia outro homem senom a seus senhores en cuio solares seuerem. Senharas e uinhas delrey aiam tal foro qual as searas e as uinhas nossas ouuerem. E quem seu uizyo matar, e en sa casa fogir quem depoy a el entrar e o y matar peyte CCC soldos. E quem molher forçar e elha uoces mettendo ueer, se esse cum XII nom se poder salvar peyte CCC soldos. Quem molher alhea ferir, peyte a seu marido xxx soldos e a VII ao paaço. Omem da guarda que fyadores quiser dar, por entençom da qual a el encoutarom, e der ii homees fiadores, e esse seya terceyro, se aquel que el encoutar nom quiser receber fyadores, e el depoy o matar, todo o conçelho peyte o omyzyo a seus parentes. O paaço delrey, e o paaço do byspo, aiam coomya, e toda a cidade aya hum foro. Omem da Guarda

8 habitare
9 habeant
10 infancione
11 uillano
12 exierint

13 raussata
14 Aguarda
15 prisonem
16 Aguarda

serit, pectet ad suum maritum xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et homo de Aguarda qui fideiussores dare uoluerit pro intencione de qua eum inquietauerint, et dederit ii^{os} homines fideiussores et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit uoluerit¹⁷ recipere fideiussores et eum postea mactauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini regis et palacium episcopi habeant calumpniam : et tota ciuitas habeat unum forum. Et homo de Aguarda qui fideiussor intrauerit si contentor eum non libauerit¹⁸, qualem¹⁹ fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se et ipse exeat de fiadoria. Et de suspecta de x solidis et supra, iuret cum duobus de suis uicinis : et de x solidis ad minus, iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de Aguarda qui se tornauerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi per forum de Aguarda. Damus etiam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi nos Reges et filios nostros, et quem concilium uoluerit. Et homo de Aguarda qui fuerit exheredatus²⁰ et per manum suam non pectauerit suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de Aguarda qui habuerit hereditatem in alia terra non faciant fossatum nisi per forum de Aguarda. Et homo de Aguarda qui habuerit mulierem de²¹ benedictione²¹ si eam laxauerit, pectet i denarium ad iudicem : et si mulier laxauerit suum maritum, quem habuerit ad benedictiones, pectet ccc solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad suum maritum. Et qui disruperit casam cum lanceis scutis, de la porta a dentro, pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et aliam medietatem ad palacium : et si percusserit suum uicinum cum spata, pectet xxxx solidos, vii.^a ad palacium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea, et exierit²² de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.^a ad palacium : et si non exierit ad aliam partem, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde ossa exierint, pro unoquoque osso pectet x solidos, vii.^a ad palacium : et de alia plaga v solidos, vii.^a²³ ad palacium. Et per tota pignora siue sint de concilio siue de palacio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeatis defesam neque montem neque pelagum nisi de toto concilio. Et montadigum de stremo de Aguarda accipiant²⁴ milites de Aguarda cum domino suo, et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montadigum de ganatis de Aguarda. Et de carrega de portatico de pedone tres mealias, et de caualo i solidum, et de mulo i solidum, et de asino et de boue vi denarios. Et de toto portatico quod uenerit ad Aguardam, hospes ubi pausauerit, accipiat terciam partem, et portarius accipiat duas partes. Totas istas intentiones iudicent alcaides²⁵ et²⁵ uilla uestra per suam cartam :

17 noluerit
18 libauerit
19 qualem fiadoriam
20 exheredatus
21 ad benedictionem

que fyador entrar, e seu contentor el nom liurar qual fyadorya fezer tal hy peyte. E se ouer aqual aquel seu contentor meta el por sy, e esse saya da fyadoria. De sospeyta de x soldos a suso, e iure cum ii uizinhos seus, e de x soldos a iuso, iure com i uizinho qual ouer. Ome da guarda que se tornar a otro senhor que lhy bemfaça sa casa, e sa herdade, e sa molher e seus filhos seiam liures e qytes e soltos por foro da guarda.

Damos a uos ainda por foro que nom ayades outro senhor senom nós reys, e nossos filhos e quem o concelho quiser. Omem da guarda que for desexerdado, e per sua mão nom peytar sa herdade, uaa elha filhar sen alguma coomya. Todo omem da guarda que ouer herdade en outra terra nom faça fossado senom por foro da guarda. Omem da guarda que molher ouer a beeçom, se elha leyxar peyte i dinheiro ao juiz. Se a molher leyxar seu marido que ouer a beeçoes peyte ccc soldos, e a meyadade seya de seu marido. Quem derrumper casa cum lança e cum escudos da porta a dentro, peyte ccc soldos, a meyadade ao senhor da casa, e a outra meyadade ao paaço. Quem ferir seu uizinho cum espada peyte xl soldos e a vii ao paaço. Quem ferir seu uizinho cum lança e sayr da outra parte peyte xx soldos e a vii ao paaço : se nom sayr da outra parte peyte x soldos e a vii ao paaço. De chaga unde ossos sayrem por cada huu osso peyte x soldos e a vii ao paaço. Doutra chaga v soldos e a vii.^a ao paaço. Por toda penhora, ou seya de conçe-lho, ou de paaço recebam fyador pera o foro. Outorgamos a uos que nom aiades deuesa, nem monte nem peego, senom de todo o concelho. Montadigo do stremo da guarda, recebam os caualleiros da guarda con senhor, aiam ende a terça parte. Nenguu nom filhe montadigo de gaados da guarda. De carrega de portadigo de peon iii mealhas. Do cauhalho i soldo. Do muu i soldo. Do asno : e do asno e do boy vi dinheiros. De todo portadigo que ueer á guarda, ospede u pousar filhe a iii^a parte, e o porteyro as ii^{as} partes. Todas estas entençaes iuigem os alcaides de uossa uilha per sua carta. Outras entençaes iuigem segundo seu sen, assi como melhor poderem. Omees da guarda non den en todo nosso reyno portadigo. Feyta foy esta carta en Coimbra, v^e dias ante as calendas de dezembro. Era m.^a cc.^a xxx.^a vii.^a, anno do nosso reyno xiiii. Nós Reys que esta carta seer feyta encomendamos dauam subscriptos ea roboramos e en elha estes synaes fezemos.

Qualquer que este nosso feyto a uos entegramente aguardar, seya beento de deus amen. Todo uizinho da guarda nom responda sen rancoroso. Estes son os termes os quaes Rey don Sancho outorgou á cidade da Guarda. In primeyramente Coa, per porto do aluaçil, e per porto uelho de pega : de parte de celoryco, per porto de cereygyo, e per esse lonbo dereyto per fonte

22 exierit
23 et vii.^a
24 accipiant illud
25 alcaides de

et alias intenciones iudicent secundum sensum suum, sicut melius potuerint. Et homines de Aguarda non dent portaticum in toto nostro regno. Facta fuit hec carta apud Colimbriam v.º kalendas Decembris. Era m.ª cc.ª xxx.ª vii.ª Anno regni nostri xiiii.º Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +²⁶. Quicumque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo. Amen. Et totus uicinus de Aguarda non respondeat sine rancuroso. Isti sunt termini quos Rex domnus S. concessit ciuitati de guarda²⁷. In primo de coa per portum de auazil, et per portum uetus de pega. De parte de Celorico²⁸ et per lumbum uelium, et per fontem de salgueira, et per inter ambas fontes de couadoudi in directum ad mondegum, ubi dominus Rex posuit cum sua manu petras. De parte de linares per mondegum, et per albergariam de mondego, et per carreiram ueliam que uadit per couelianam, et Purtelas cum toto suo termino quomodo spartit cum ualelias, pelo peso, et pelo semedeiro damo et colmeal daureiro, et per so as mestas das teixeiras. Et per couillianam per castellum de figueira, et per cabeza dopa, et pelo peego do carro, et pelas cebradas de Meimoa, et pela arrancada de petro pai, et pelo ual degua²⁹, et per basaguada, et per elgiam, quomodo uadit ad uallem de alcaldes, et ferit in tegio. Et non detis pro collecta nisi lx morabitos una uice in anno. Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. Pelagius muniz signifer domini regis conf. Alfonsus aluariz qui tunc tenebat Aguardam. Laurencius suarii qui tunc tenebat Lamecum. Martinus Lopiz qui tunc tenebat troncosum. Reimundus pelagii, qui tunc tenebat couelianam. Johannes fernandi dapifer domini Regis conf. Martinus fernandi, qui tunc tenebat Laniosum. Fernandus fernandi braganciam. Martinus bracarensis archiepiscopus conf. Martinus port. episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus conf. Nicholaus Visensis episcopus conf. Petrus Colimbriensis episcopus conf. Suarius vlixbonensis episcopus conf. Pelagius elborensis episcopus conf. Suarius uenegas Pretor de Aguarda conf. Julianus notarius curie. Domnus Osoreus test. Petrus nuniz test. Fernandus nuniz test. Petrus gomez test. Petrus saluadoriz³⁰ test. Rodericus petri³¹ test. Egeas plagii test. Randolphus scripsit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus donno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Aguarda istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum³² firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Sanctaren, Mense

de Salgueyra, e per antrambas fontes de Cauadoudy, en dereyto a mondego, u elRey pos com sua mão pedras : de parte de lyares, per Mondego, e per lha arbergaria de Mondego, e per Carreyra uelha que uay pera Couilhaa, e Barrelhas com todo seu termyo, como parte per ualhelhas pelo peso e pelho semedeyro do caminho, e comeal daureyro, e per suas mestas das teyxarias, e per Couillaa, per castelho de Fygueyra, e per cabeça Dopa, e pelho Peego de carro, e pelhas quebradas de Meymona, e pelha arança de Pedro paiz, e pelho ual da Egua, e per basaguada, e per elgia, como uay ao ualhe dalcaydes, e fer en toyo. E nom dedes por coleyta senom lx marauedis i uez no ano.

Goncalho meendiz maiordomo da corte a confirmou. — Pay nuniz alferes delRey conf. — Alfonso alvarez que entom tiia a guarda. — Lourenço suarez que entom tiia lamego. — Martim loppez que entom tiia Trancoso. — Reymondo paiiz que entom tiia Couilhaa. — Joham fernandiz eycham delRey. — Martim fernandiz que entom tiia Lanhoso. — Fernam fernandiz que entom tiia Bragança. — Don Martinho arcebispo de Braagaa. — Don Martinho bispo do Porto. — Don Pedro bispo de Lamego. — Don Nicholao bispo de Viseu. — Don Pedro bispo de Coynbra. — Don Sueyro bispo de lixboa. — Don Pedro bispo de Euora. — Sueyro ueegas alcalde da Guarda. — Juian notario da Corte. — Don osoyro. — Pedro muniz. — Fernam muniz. — Pedro gomez. — Pedro saluadoret. — Roy periz. — Egas pelaiz. — Randofa scriueo.

Eu Alfonso II.º pella graça de deus Rey de Portugal en sembra com mha molher Rainha dona orraca e meus filhos infantes don Sancho, e don Alfonso, e dona Leonor, esta carta scripta, e este foro que meu padre da noble renembrancha Rey dom Sancho deu e outorgou a uos pobradores da guarda, outorgouos e confirmo per este presente scripto. E quem esta mha confirmaçom e utorgaçom por sempre firme forteleza aian encomenda. Feyta esta carta foy en Santaren, meiado Decembro. Era m.ª cc.ª l.ª v.ª Eu Rey don Alfonso, e mha molher Reynha dona Orraca, e nossos filhos subredictos, que esta carta encomendamos seer feyta dauante subscriptos ea roboramus, e en ella estes synacs fazemos | | |.

Quaes presentes foram, Don Steuam arcibispo de Bragaa. — Don Martinho do porto bispo. — Don Pedro bispo de Coynbra. — Don Sueyro bispo de lixboa. — Don Sueyro bispo de Euora. — Don Payo bispo de Lamego. — Don Bartholameu bispo de Viseu. — Don Martinho bispo da Eydanha. — Don Rodrigo meendet. — Don Ponço alfonso. — Don Loppe alfonso.

Don Martianes alferet delrey. — Don Pedro anes mayordomo da corte. — Don Lourenço suariz. — Don eanc fernandez. — Don Gumez suarez. — Don Gil uaa-

²⁶ fecimus + + + + +.

²⁷ Aguarda.

²⁸ Celorico per portum de Ceregio

²⁹ de egua

³⁰ saluadoris

³¹ petriz

³² factum in perpetuum

decembri. Era m.³ cc.³ l.³ v.³ Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + +³³. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius³⁴ vlisbonensis³⁴ episcopus. Domnus Suarius Elborensis episcopus. Domnus Plagius³⁵ lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus visensis episcopus conf. Domnus Mar. egitanien- sis episcopus conf. Domnus Mar. iohannis signifer do- mini regis. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fer- nandi³⁶. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gome- cius suarii. Domnus Egidius ualasquiz. Domnus Rode- ricus menendi. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri test. Petrus petri test. Joanninus test. Gansaluus menendi cancellarius.

quez. — Vicente mendet. — Pedro paez. — Johanino. —Maestre Payo chantre do porto. —Pedro garsia. — Martin perez.

33 fecimus + + + + +.
34 Suarius ulixbonensis

35 Pelagius
36 fernandiz

BENAVENTE

BENAVENTE

1200

Hoc invenitur forale in charta confirmationis Alphonsi II in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Sumpsimus lectiones varias ex Lib. Regestor. ipsius regis.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi facere, Ego Pelagius dei gratia Elborensis magister una cum fratribus meis, uobis populatoribus de Benauente tam presentibus quam futuris. Concedimus uobis ut habeatis fo- rum de Culuchi : scilicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tertia pars remaneat in opido et una uice faciant fossatum in anno : et qui non fuerit in fossatum, pectet v solidos in¹ fossadeira. Et pro homicidio, pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis cum scutis, et spatibus, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium : et qui furtum fecerit, pectet pro uno nouem, et intentor habeat duas partes, et alias vii.^{em} partes palacium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit, quod ab illo est aforcia et ille negauerit det illa autorgamen- tum² de tribus hominibus talibus qualis ille fuerit : et ille iuret cum xii, si ipsa potuerit habere autorgamentum³ et ille forte noluerit suum autorgamentum⁴. Et si illa noluerit⁵ autorgamentum⁵ de tribus hominibus, iuret ipse solus, et exeat de calumpnia. Et si non potuerit iurare, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia men- tirosa, et fidelis mentirosus pectet lx solidos et vii.^a ad palacium : et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato⁶, aut in ecclesia ferir, pectet lx solidos, medios ad palacium, et medios ad concilium : et de medietate con- cillii vii.^a ad palacium. Et homo qui fuerit gentil aut erdador non sit meirinus. Et qui in uilla pignora inuenerit aut fiadorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora et pectet lx^a solidos et vii.^a ad palacium. Et qui non fuerit a ssinal de iudice et pignus sacudiret ad saion, pectet i solidum ad iudicem : et qui non fuerit in⁷ apilido⁷ exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et peon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugum bouum, et xxxx oues, et unum asinum, et n^{os} lectos, comparet caballum. Et qui fregerit sinal cum sua mu- lier, pectet i solidum ad iudicem. Et mulier qui⁸ relinquerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caual-

1 pro
2 autorgamento
3 octorgamentum
4 octorgamentum.

5 non habuerit octorgamentum
6 mercado
7 ad apelidum
8 que

gauerit per unum diem pectet i carneiro : et si magis pectet las angueiras pro uno die vi denarios, et pro nocte i solidum. Et qui ferir de lancea aut de spata, pro la entrada pectet x solidos : et si transierit ad aliam partem, pectet xx solidos ad⁹ quereloso⁹. Et qui fregerit oculum, aut brachium, aut dente¹⁰, pro unoquoque membro pectet c solidos al lisiado et ille det vii.^a ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum ferir, pectet xxx solidos al quereloso, et vii.^a ad palacium. Qui moion alieno in suo ero mutauerit, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui limde¹¹ aleno¹¹ quebrantauerit, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui conductero alieno mactauerit suo domino pectet suum homicidium et ille det vii.^a ad palacium. Similiter de suo ortolano¹² et de suo quarteiro, et de suo molleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas molinos¹³ et fornos sint liberi de foro. Milites de Benauente sint in iudicio pro podestades et infanzones¹⁴ de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis et uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro a suo uicino pro homine de foris uille pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Ganato de Benauente non sit montado in nulla terra. Et homine cui se nafragařet suo adestrado quamuis habeat alium sit excusatus usque ad capud anni. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amus non pectet homicidium. Pro totis rancuris de palacio iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum saione et sacudirent ei pignus outorget el saion et predat¹⁵ concilium de tribus collationibus et pignoret pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Barones de Benauente non sint in prestamo dados. Et si homines de Benauente habuerint iudicium cum hominibus de alia terra non currat inter illos exquisita aut retum. Et homines qui uoluerint pausare in (sic) suo ganato in terminis uestris habitatores de Benauente accipiant montadigum : de grege ouium iii^{or} carnarios : et de busto uaccarum i uacca. Istud montadigum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guarda¹⁶, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel milite (sic) pñmitus sint erecti sine quinta et postea nobis detis quintam directam. Et omnes homines de Benauente qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando¹⁷ aut leuando madeira de montibus prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis dent sine offretione¹⁸. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum domino suo. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianis¹⁹, iudeos siue mauros, nisi fuerint fideiussor uel debitor quicumque fecerit, pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderint suo domino : et insuper pectet c morabitanos pro canto quod fregerit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus, non pectet pro eos aliquam calumpniam ipse qui eum portauerit, uel percusserit, uel interfecerit, nec sit homicida suorum parentum : et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem palacio, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam²⁰ latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet²¹ ccc morabitanos et vii.^a ad palacium : et insuper sit homicida suorum parentum. De portagem foro de troxel²² de caballo de pannis de lana uel de lino i solidum. De trossel²³ de fustanes v solidos. De trossel²⁴ de pannis de color v solidos. De carrega de piscato i solidum. De carrega de asino vi denarios. De carrega de coneliis christianorum v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitanum. Portagem de caballo quem uenderint in foro i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De boue vi denarios. De carnario iii mealias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pane et de uino iii mealias. De carrega de peon i denarium. De mauro quem uenderint in mercato i solidum. De mauro qui se redimerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zebra ii denarios. De coiro de ceruo et de gamo iii mealias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille. Et de toto isto portagine tertia pars sit hospitis, et due partes ad palacium. Ego Sancius dei gratia port. Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso et ceteris filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo. Facta fuit hec carta apud Colimbriam viii^o kalendas Aprilis. In Era m.^a cc.^a xxx.^a viii.^a Qui affuerunt, Martinus Bracharensis Archiepiscopus conf. Martinus Port. episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus conf. Nicolaus Visensis episcopus conf. Pe.²⁵ Colimbriensis episcopus conf. Pelagius Ellborensis episcopus conf. Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Petrus gomez test. Egas petriz test. Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. Pelagius moniz signifer regis conf. Johan-

9 a quereloso.
10 dentem
11 liade alieno
12 ortelano
13 molinos
14 infanzones
15 predat
16 guardia
17 calando

18 ofeccion.
19 christi
20 pena
21 pectet illis
22 trossel
23 trosel
24 trosel
25 Petrus

nes fernandiz dapifer regis conf. Martinus fernandiz conf. Reimundus pelagii conf. Petrus nuniz test. Fernandus nuniz test. Rodericus petriz test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod supranominatus Magister dedit et concessit habitatoribus de Benauente roboro et confirmo per hanc cartam quam precepi fieri et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren v.º die Februarii. Era m.ª cc.ª l.ª vi.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus S.²⁶ Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M.²⁷ Port. episcopus conf. Domnus Pe.²⁸ Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.²⁹ Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.³⁰ Elborensis episcopus conf. Domnus P.³¹ Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.³² Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitanensis episcopus³³ conf³³. Domnus Mar.³⁴ iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe.³⁵ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gil³⁶ ualasquiz conf. Domnus Jo.³⁷ fernandiz conf. Domnus F.³⁸ fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz³⁹ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.⁴⁰ Cantor Port. test. Pe.⁴¹ garsie test. Johanninus test. Vincentius menendi test. Petrus petri⁴² test. Menendus petri⁴³ test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie. Johannes dominici scripsit.

26 Stephanus
27 Martinus
28 Petrus
29 Suarius
30 Suarius
31 Pelagius
32 Bartolomeus
33 desunt
34 Martinus

35 Petrus
36 Egidius
37 Johannes
38 Fernandus
39 menendi
40 Pelagius
41 Petrus
42 petriz
43 petriz

ABAÇAS

ABAÇAS

1200

Hoc forale invenimus in libro regestorum inquisitionum, qui Lib. II Donationum Alphonsi III inscribitur. Quae deerant, ex libro Foraes Velhos de Leitura Nova descripta, suis locis addidimus.

In dei nomine. Ego Rex domnus Sancius. Placuit michi ut facerem kartam de foro de villa de abaças ad xi^m homines. Et diuidit in primis quomodo ex parte cum uillasicca per cima de reuooedo escuro, per illo lonbo comodo intrat ad foz de aqua de buianes et inde per aquam de camdanide. Et quomodo uadit ad exudru de souto teimado et inde comodo diuidit cum buianes et fert in a estrada. Et inde uadit ad azeira et uenit ad petram de mengengueira et inde per illas seixas quomodo diuidit cum guianes per illo lonbo intrat ad quintera et bordo et ferit na estrada et inde ad fonten de spino et inde ad aquam de riba aluar et fert in capite de fernando menendi et inde ad foz de magalalaa et inde per illud valle contra monten acuton et inde ad fonten et inde per illo lombo et fer a strada de petra maria et uadit ad caput de monte acuto et inde ad marcum de eruedeiro et inde ad capud de eruedeiro et inde de lombo ad foz de louredo per aquam de tauora quomodo diuidit cum adranes et cum uillanoua per uenan de tana comodo fer in foz de caruueiro et inde per lombo quomodo fer ad capud de caluelo. Et ego Rex domnus Sancius do uobis et concedo populatoribus quantum habeo in omnibus istis terminis supradictis. Istam hereditatem supranominatam concedo tali pacto ut in unoquoque anno detis ea foro prenominate i jugada uno quartario de tritico et iii^{es} de segunda et iº modio de uino. Colleita singullos panes de medio almude et singulas pelles de conelios pro carne et singulos almudes de uino. Ista collecta in anno una uice. Et isto foro concedo ad istos populatores : de calumnias, furto, rauso, et omicidio, si habet inquisam de ueritate sine apostilia pectet et det fiador in tercia de calumnia et non in amplius. Vicarius qui tenuerit uillam non det ullam remdam de se ipso anno et pectet inter se fiadoria iº cera. De furto si se saluare non poterit duplet cui furtum fecerit et septem partem ad palacio. Rauso si habuerit inquisa de ueritate dalo. Qui hominem occiderit et se saluare uoluerit det fiador in tercia de calumnia et saluet se. Qui istam hereditatem deuendicare uoluerit et post tres annos uendat illa a moradot qui faciat foro. Jugada per tayga et quarta de gafura. Carreira apellido ipso die reuersi sint in domos suas. De uenado lumbo : de urso ambas manus. Qui in domo cum armis intrare uoluerit perdat i

cera de fiadoria et sit desauzinado donec intret in directum per concilium de uilla. Ista remda que in ista carta est scripta qui eam tenuerit et si pro illa non uenerit et se dampnauerit perdet eam. Qui in istam uillam que est de Rege rumpere super hoc pactum pectet d solidos. Facta karta de foro viii.º kalendas Maii. Era m.ª cc.ª xxx.ª viii.ª Archiepiscopus Martinus bracarensis ecclesie. Archidiaconus pelagius de sandi. Princeps de Panonia fernandus fernandi. Vicarius petrus muniz. Ego Rege dono Sancio hoc scriptum concedo et roboro. Et qui hoc factum meum rumpere temptauerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore habeat societatem. Et carta ista semper sit stabilis per suo foro qui ibi est scripto et non plus. Et nullus portarius sit ausus in uestra uilla intrare pro nullo foro. Totas uestras decimas ueniant ad ecclesiam sancti petri de abaças ubicumque laboraueritis.

Gunsaluus menendi maiordomus curie confirmat. —Pelagius moniz significer domini Regis conf. —Johannes fernandi dapifer domini regis conf. —Petrus nuniz test. —Fernandus nuniz test. —Rodericus petri test. —Petrus gomez test. —Petrus menendi test. —Domnus oserus test.

Julianus cancellarius curie confirmauit.

Joannes notuit.

Et litera de omnibus istorum hominum erat magis minuta quam litera de carta ista : et erat de alia manu.

SISIMBRIA

CESIMBRA

1201

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis decerpsimus. Lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II addidimus.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Sancius dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege donno Alfonso, et ceteris, et filiabus meis, vobis populatoribus de sisimbria tam presentibus quam futuris. Damus uobis forum et consuetudinem de elbora et mandamus ut due partes de cauallariis uadant in fossato, et tertia pars remaneat in castello : et faciant una uice in anno (*sic*) : et qui non fuerit in fossato, pectet c¹ solidos ad² palacium². Et pro homicidio, pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, cum scuto uel cum spata, pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro uno viii^{em}, et intentor habeat duas partes et vii partes ad palacium. Et qui mulier aforciauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negauerit illa det outorgamento de tribus hominibus talibus qualis fuerit et ille iuret cum xii^{im} : et, si non habuerit outorgamentum, iuret ipse solus, et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et testis mentirosus, et fidelis mentirosus pectet lx solidos et vii.ª ad palacium : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia percusserit, pectet lx solidos, medios ad palacium, et medios ad concilium : et medietatem³ concilii, vii.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentil aut erdator, non sñt merinus⁴. Et qui in uilla inuenit pignus aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignus, et pectet lx solidos et vii.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus abstulerit sagioni pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit in⁵ apilido exceptis hiis⁶ qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam aut⁷ unum iugum bouum⁸ et xxxx^a oues et unum asinum et duos lectos comparet caualum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier que leixauerit⁹ suum maritum de benedictionibus pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui leixauerit¹⁰ suam mulierem pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit, pro una die pectet unum carnarium, et si magis, pectet las angeiras¹¹, pro die vi denarios, et pro nocte i solidum. Et qui percusserit de lanza, aut de spata, pola entrada pectet x solidos : et si transierit ex alia parte, pectet xx solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit¹² oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille det vii.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum percusserit, pectet xxx solidos vii.ª¹³ ad palacium. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos et vii.ª ad palacium. Qui limide alieno quebrantauerit, pectet v solidos et vii.ª ad palacium¹⁴. Qui habuerit uassalos in suo solari aut in sua hereditate non seruiant ad alium hominem de

1 v
2 pro fossataria.
3 de medietate
4 merinus.
5 ad
6 his
7 ad

8 de bouis
9 laxauerit
10 laxauerit
11 anguieras
12 quebrantauerit
13 et vii.ª
14 palacio.

tota sua facienda, nisi domino de solar. Qui conducterium alium mactauerit¹⁵, suo amo colligat homicidium vii.¹⁶ ad palacium : similiter de suo ortelano et de quarteiro, et de monleiro, et de solarengo. Tendas et molendinos et fornios de hominibus de sisimbria¹⁷, stent¹⁸ in iudicio pro podestadibus et pro infanzonibus¹⁹ de portugal. Clerici de sisimbria habeant²⁰ forum militum. Pedites stent in iudicio pro caualeiros²¹ uillanis de altera terra. Qui uenerint²² uozeiro ad suum uicinum pro homine de alia uilla, pectet x solidos²³ vii.²⁴ ad palacium. Ganatos de sisimbria non sint²⁵ montatus in aliqua terra. Et homo cui se dampnauerit²⁶ suus cauallus quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipium²⁷ qui mactauerit hominem de foris uille et fugerit, suus amus non pectet homicidium. Per totis querelis de palacio iudex sit uozeiro. Et qui in uilla pignorat cum sagione si abstulerint illi pignora, outorget sagion et prenda concilium de tribus collacionibus, et pignorent pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Barones de Sisimbria non sint dati in prestimonium. Et si homines de sisimbria habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non curret inter illos firma nec retum, sed currat per squisam²⁸. Et homines de sisimbria accipiant portagium de hominibus de alia terra, qui cum suis ganatis pausauerint in suis terminis. De una grege, duas oues, et iii^{or} carnarios. De busto de uaccis unam uaccam. Istud montaticum sit de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossato aut in guardia, si perderint suos cauallus in algara aut in lite, primus erigant eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de Sisimbria qui inuenerit²⁹ homines de aliis terris in suis terminis aliando³⁰, aut ducendo madeiram de montibus aut de suis terminis, prenda quantum illis inuenerint sine calumpnia. De³¹ azaria et de guardia detis quintam partem sine offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorari aut rapi fecerit, pectet lx solidos ad³² palacio, et duplet ganatum domino suo. Et quicumque pignorauerit mercatores aut uiatores christianos, iudeos, aut mauros, nisi fuerit fideiussor aut debitor, pectet lx solidos ad palacium, et duplet pignus domino suo : et insuper pectet Regi l^a morabitanos, et concilio l^a morabitanos pro cauto quod fregerit. Siquis ad uestram uillam per forciam cibos aut aliquam rem accipere uoluerit, et ibi percussus aut mortuus fuerit, ille qui eum mactauerit, non pectet³³ pro illo calumpniam, neque habeat homicidium de suis parentibus. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus etiam quod si aliquis fuerit latro, et iam per unum annum uel per duos furari dimisit, aut rapere, si pro aliqua causa repetitus fuerit quam comisit, saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat. Et si aliquis repetitus fuerit de furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam contra suam uoluntatem rapuerit donet eam ad suos parentes et pectet eis³⁴ c morabitanos et vii.^a ad palacium, et insuper sit homicida. De portagiis de troxel de cauallo de pannis de lana uel de lino dent i solidum. De troxel de lana, i solidum. De troxel³⁵ de fustanes³⁶, v solidos. De troxel³⁷ de pannis de colore, v solidos. De carrega de piscato, i solidum. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de coniliis que sunt de christianis, v solidos. De carrega de coniliis que sit de mauris, i morabitanum. De cauallo quem uendiderint in azouge, i solidum. De mulo, i solidum. De asino, vi denarios. De boue, vi denarios. De ariete, iii mealias. De porco, ii denarios. De foron, ii denarios. De carrega de pane uel de uino, iii mealias. De carrega de pedone, i denarium. De mauro quem uendiderint in mercato, i solidum. De mauro qui se redimerit³⁸, det decimam. De mauro qui taliauerit cum suo domino det decimam. De corio de uacca aut de zeuro, ii denarios. De corio de ceruo et de gamo, iii mealias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite, v solidos. Istud portagium debent dare illi qui non fuerint de sisimbria. Et hospites debent habere terciam partem, et Rex duas. Facta fuit hec carta apud colimbriam mense augusti. Era m.^a cc.^a xxx.^a viii.^a Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus. Et concedimus firmiter ut sit benedictus a deo quicumque illam uobis integram obseruauerit. Donnus³⁹ Martinus bracarensis archiepiscopus. Donnus⁴⁰ Mar. port. episcopus. Donnus⁴¹ petrus Lamecensis episcopus. Donnus⁴² nicolaus Visensis episcopus. Donnus⁴³ petrus colimbriensis episcopus. Donnus⁴⁴ Suarius Vlixbonensis episcopus. Donnus⁴⁵ pelagius elborensis episcopus. Donnus osoreus test. Petrus menendi test. Petrus gomez test. Donnus⁴⁶ G. menendi maiordomus curie. Pelagius muniz signifer domini regis. Comes Donnus M. poncii. Donnus F. fernandi. Donnus garsias petri. Donnus Jobannes fernandi dapifer domini Regis. Donnus Martinus fernandi. Petrus nuniz. Julianus cancellarius curie Port.

Ego Alfonsus H.^{us} dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domina Vrraca, et filiis nostris infantibus

15 mactauit
16 et vii.^a
17 Sisimbria habeant sui domini liberos de toto foro.
18 Milites de Sisimbria stent
19 infanzonibus
20 habeat
21 cauallariis
22 uenerit
23 deest
24 et vii.^a
25 sit
26 dapnauerit
27 Mancipium
28 exquisam.
29 inuenerint
30 taliando

31 Da
32 deest
33 pectent
34 illis
35 troxel
36 fustaes
37 troxel
38 redemerit
39 deest
40 deest
41 deest
42 deest
43 deest
44 deest
45 deest
46 deest

donno Sancio, et donno Alfonso, et donna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Sisimbria istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex donnus Sancius. Et ut meum factum firmissimum robur obtineat⁴⁷, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit carta mense jenuarii⁴⁸ apud Sanctaren. Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus. Qui affuerunt, Donnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Donnus Mar. Port. episcopus. Donnus petrus colimbriensis episcopus. Donnus Suarius Vlixbonensis episcopus. Donnus Suarius elborensis episcopus. Donnus Pelagius Lamecensis episcopus. Donnus Bartolameus Visensis episcopus. Donnus Mar. egitaniensis episcopus. Donnus Mar. iohannis signifer domini regis. Donnus petrus iohannis maiordomus curie. Donnus Laurencius suarii. Donnus Gil ualasquiz. Donnus Johannes fernandi⁴⁹. Donnus Gomecius suarii. Donnus Fernandus fernandi⁵⁰. Donnus Rodericus menendi. Donnus poncius alfonsi. Donnus Lopus alfonsi. Magister Pelagius cantor port. Petrus garsie. Vincencius menendi. Snarius stephani⁵¹. Joanninus. Martinus petri⁵². Petrus petri. Gonsaluus menendi cancellarius curie.

47 optineat
48 jenuarii
49 fernandiz.

50 fernandiz.
51 stephaniz.
52 petriz.

AREGA

AREGA

1201

Hujus foralis autographum, in Archivo Publico servatum, unicum nobis manet exemplar, ex quo textum hausimus.

In dei nomine. Hec est carta quam iussi facere, Ego domnus Petrus alfonsi uobis populatoribus de Arega tam presentis quam futuris facio inde carta uobis fortitudinis et firmitudinis de ista mea terra quam dedit mihi rex domnus S. meus frater ut habeatis in hereditario et mihi inde detis octauam partem de panem et de uinum et . . . Isti sunt termini de ista uilla. In primis quomodo partitur per capud de beras. Et per uiam puplicam istam quomodo partitur aquas uertentes usque ad capud de are. . . per uiam istam per cumenaria ad aquam de mazanas, et uadit ad aquam de algia : et de ista aqua uadit ad uzezar ad portum pelagii perro, et uadit ad esmoludorio de maderia, et reuertitur per uiam puplicam ad capud de beras. Vnde in terra ista sub potestate mea constituta talia do forum. Siquis rausum, uel omicidium, uel disruperit domum cum armis, uel cum feridas, uel fregerit portas intrans ui domum in cauto uille, pectet v solidos. Si rausum, uel homicidium extra uillam, lx^a solidos pectet. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam uel filiam suam quam adhuc non fuit nupta ubi eam inuenerit, sine pecto. Et filium quem pater suus in domo sua tenet, pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas, uel percuciet aliquem sine pecto. Pro estercore in ore misso, lx^a solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis de . . . gradu et per iram in cautum uille lx^a solidos pectet. Si foras xxx^a solidos pectet. Firidas consiliadas istas sunt et non alias : qui querit amicos, uel parentes, uel armas, uel tochos com quibus uadat ferire, et percusserit per ueram exquisam, lx^a solidos pectet. Pro membro absciso, lx^a solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie aut compa . . . eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis com testimonia teneatur. Domus alicuius non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab alico ali . . . quesierit ante iusticias respondeat, et ante alcaide terre per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit, et composuerit se . . . maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de co traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura, accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus unde potuerit habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam, componat quantum perdere fec . . . illi, et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se com maiordomo composuerit, causam inde aliquod habendi, si probatus fuerit que talis est per exquisam, secundum quantitatem calupnie quam obicierit in corpore puniatur, si non habuerit que pectet et non audiatur, nisi prius dederit fidemiussorem in manibus de iusticiis : prohibemus unde omnes huiusmodi que se faciunt uozarios falsos et non habent tortum : per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiant illam querimoniam pro uoce, nisi ille que querimoniam fecerit dixerit maiordomo, do

tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, aut uinee, uel orti dampnatorem expolliauerit, quamuis dampnator sit percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Quod si dampnator dominum agri percuxerit satisfaciat ei. Et quacumque calumpniam fecerit pectet. Defendimus ut nullus in uilla arma traat quod si traxerit per iram et non percuxerit perdet eam. Siquis mensuras, aut cubitos falsauerit, v solidos pectet. Siquis de domo alterius, aut extra domum rem per uim acceperit, et dominus suus uenerit cum rancura ad dominum terre, uel ad alcaidem, uel ad iusticias, uel ad maiordomos in duplo componat. Siquis suam uxorem iusto iudicio adulteram fecerit, res suas sint in potestatem domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel stratas auctorizadas de concilio nec mutet marcos. Qui uero hoc fecerit, sanet per forum terre. Almotace sit de concilio. Maiordomos et sagion et iusticie et portitor de alcaide sint cauti in v solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre uel condetnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem inuenerit prendat eum secundum suam posse sine pecto et sine calumpnia suorum parentum et omicidio. Siquis intrauerit in uineam uel almuniam alicuius furtim in die eam comedendi uel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit v solidos pectet. Siquis de almunia uel de uinea, in gremio, uel in taleiga, uel in cesta attulerit, uel ferraginem seccauerit i morabatinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferraginem, uel in almuniam, lx^{ta} solidos pectet, et quod uestierit : et de isto pecto, dominus laboris habeat medietatem : si uero non habuerit que pectet, clauigatur in porta per unum diem deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutos, et fecerit calumpnia dominus eius respondeat pro eo *secundum* calumpniam quam fecerit uel dimittat eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius que fuerit in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpniam quam fecerit. Sed si dominus terre et concilium uiderit que talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecit, pro qua debet fragellari, et in corpore exterminari, fragelletur. Et postquam flagellauit eum uel eam domino suo reddatur. Quacumque fiadoriam quisque fecerit, si eam non compleuerit *secundum* directum eandem pectet. Et qui uendiderit uinum in relego, v solidos pectet. Et quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet v solidos. Et tota illa bestia que uadit ad aream uel ad lagar pro aluguer, faciat forum de almucruer. Istas calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi de xiii alqueires unum sine ofrecione. Et siquis fecerit mollinos in corrogos det mihi inde sextam partem. Et quis molinos in flumen qui molant totam calenturam dent mihi inde medietatem. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum omni habere suo sit in potestate domini terre. Si autem maiordomus uel iusticias hoc nostrum decretum irumperit pro ofrecione aut amore alicuius ipse res eius sint in potestate domini terre. Infanzum et aliquis homo non habeat in arega domum neque hereditatem nisi qui uoluerit habitare uobiscum, et seruire sicuti uos. Et aliquis de uobis uoluerit transire ad alium dominum, uel ad aliam terram, habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet et sit meus homo sicut unus ex uobis. Era m.^a cc.^a xxx.^a viii.^a Ego supranominatus qui hanc cartam iussi facere cum manibus meis roborauit et hoc signum feci. Facta carta fortitudinis Mense Marcii. Et mando ut clerici de arega habeant ecclesias in hereditario. Et nullus intret in seruicium meum nisi pro suo gradu.

Qui presentes fuerunt et uiderunt, Stephanus garcie presbiter uidit. — Petrus bestia test. — Domnus Fiiz prelatu de dornas uidit. — Martinus gadanio — Martinus loucho — Petrus de ponte — Pelagius sanbado — S. petri, testes.

Martinus gabaire — Johanne gomez — Petrus longo, testes.

Johannes notuit.

Ego domnus petrus alfonsus uobis omnibus istis populatoribus tam presentis quam futuris cum manibus meis propriis roborauit, et quicquid eam uoluerit irrumpere sit maledictus et excommunicatus a deo. Amen.

· Petrus alfonsi.

“ Intus in circulo (Rodado) hoc nomen legitur.

VALEZIN

VALAZIM

1201

Autographum exemplar foralis de Valazim ex scrinio monasterii S. Crucis Conimbric. in Archivum Publicum detulimus, et ex eo textum, quem hic juris publici facimus, descriptum fuit.

In nomine domini nostri ihesu christi. Amen. Notum sit tam presentibus quam futuris, quod Ego domnus Johannes froyle quintus prior sancte crucis cum assensu canonicorum meorum facimus cartam omnibus homini-

bus populatoribus de hereditate nostra que uocatur ualezin : tali uidelicet pacto damus ipsam hereditatem nostram eis ad populandum, cum omnibus terminis suis, quomodo est de uisu ad uisum : excepto quod homines sancti romani habeant hereditates suas quas ibi habuerint : et nullus homo de sancto romano et de aliqua hereditate nostra, uadat habitare cum eis in ipsa uilla de ualezin, nisi filium aut filiam suam casauerit in ipsa uestra hereditate de qua recedere uoluerit. Damus inquam et concedimus illis eam ad populandum, tali conditione ut bene laborent et plantent et hedificent ipsam hereditatem : et dent inde nobis foros nostros nominatos : uidelicet qui laborauerit cum duobus bobus det nobis unum quartarium de tritico et ii quartarios de centeno, et i quartarium de milio. Et qui laborauerit cum uno boue det unum quartarium de centeno, et i sestarium de tritico, et i sestarium de milio. Quod si cum pluribus bobus laborauerit quam duobus non det amplius de ipsis un^{or} iam dictis quartariis : et det eos per teeygam de sena de un^{or} alqueyres : et non sit abrazada, sed sit stante, et uadat noster seruizal ad aream pro illo. Et si laborauerit linum det unum manipulum de tribus uirgis de ipso lino. Et si ille qui non habet nisi unum bouem laborauerit linum, det medium manipulum. Cauon qui fecerit senaram det ii almudes de secunda. Vicini qui boues non habuerint et non fuerint cauones et sunt herdadores et pecierint geyras de bobus ad suos amicos det unum sestarium de pane. Et qui uineam plantauerit, non det de illa quicquam usque ad quintum annum. Incipiat nobis dare de sexto anno et deinceps decimam de uino in lagare : et ueniat seruizal noster pro illo. Et dent nobis collectam omnes de concilio semel in anno nominatim unum porcum de i morabino : et unusquisque de fogaria sua det singulos panes de singulis alqueriis. Omnes homines qui ibi morauerint non pectent aliquas calomias nisi tres, uidelicet merda in bocca, rausum, et homicidium de homine interfecto. Et pro singulis calomiis istis pectent nobis x morabinos. Et pectent nobis furtum, secundum forum terre. Et iste calomie nominate sint probate per enquisas de bonis hominibus : et non sit ibi enganum nec mentira. Portadigum uero sit nostrum de illis qui uenerint de foris partibus, quia uicini de uilla non dabunt illud. Et concilium mittat iudicem qualemcumque uoluerit : et preter hoc concilium mittat inter se foros et pactos quales uoluerit. Quicumque in ipsa uilla morauerit per unum annum, habeat suam hereditatem semper, et faciat de illa quicquid placuerit sibi, tamen quod nobis faciat forum nostrum qui ibi uenerit. Et si aliquis de uilla uoluerit morare in alias partes, uadat in pace cum toto suo habere : et habeat suam hereditatem uicinus qui comparauerit hereditatem de suo uicino : et sic comparet hereditatem, quod non matet fogariam. Et qui non fuerit uicinus et concupiuerit uicinum sedere, et comparauerit hereditatem, faciat suum forum secundum quantitatem hereditatis. Et casale quod dicitur una fogaria integra, si diuisum fuerit per hereditates et per plures homines, faciant forum de fogaria illa tanquam morauerint : et de ea alia quam comparauerint. Homines illius uille de ualezin non uadant in fossado, nec in apelido, nec in aliqua fazenda, nisi in mandatum regis : et omnes qui ibi morauerint, habeant hereditates suas firmiter in perpetuum : et faciant de eis quicquid illis placuerit in uendendo, in donando, uel habendo, per istud forum quod sonat superius in hac carta. Nos igitur populatores de uilla ualezin, magnas grates deo, et uobis Priori domno Johanni sancte crucis et toto conuentui eiusdem damus, pro bono foro quod nobis datis : et promittimus quod simus ad minus xxx populatores boni in uilla uestra iam dicta de ualezin. Quod si non potuerimus, uos faciatis de uilla uestra quicquid uobis placuerit. Facta fuit hec carta de foro mense ianuarii. Sub era m.^a cc.^a xxx.^a viii.^a Ego domnus Johannes dictus prior sancte crucis, et omnis eiusdem conuentus hanc cartam et forum uobis omnibus populatoribus de ualezin confirmamus : et damus ac concedimus uobis partem omnium beneficiorum et orationum tam in uita quam in morte, sicut confratribus amicis nostris, amen. Factum fuit hoc et institutum sub era et mense suprascripto. Regnante illustrissimo Rege S. filio regis Alfonsi bone memorie, et regine domne Mahalde. Anno regni sui sexto decimo.

Gonsalvus, presbiter, notuit.

PARADA

PARADA

1202

Ex Libro Regestorum, qui inscribitur Liber III Donationum Regis Dionisii transcriptus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In deo nomine. Ego Rex Alfonsus in deo eterne nomine. Ego Hermigius menendi et vxor mea sancia petri a nobis cocilio de Parada de terra her mandamus et concedimus talem forum et qualem fuit poblata in tempore de Alfonsus petri de uestras hereditates ad qualem forum fuerant poburatas unas ad decimas et de alias a quarta alias a quinta alias a sexta alias a oitaua. E darem singulas fogaças centenas et singulos quaraziles et qui non habuerit quarazil r^a galina aut uno conelio et singulas talegas de tritici. E meterem duos maiorinos uno de vno

villa et alio de alia et sacaremnos cum suo foro et darem pro exida singulos morabitos et darem pro sancti michaelis singulos porcos de singulos braçales et darem cum suo lino duas fogaças çentenas et vna tritica et tres galinas et uno leiton quarteiral. E aiuntaremsse dous homens de huma vila et dous de alia et qual en cabedal acharen tanbem talem darem, et darem com ssuo cabedalem duas fogaças centenas et una tritica et tres galinas : de rausso aut de omicidio çen modios medios a ssenyore et medios a concilio et de merda in buca ut de casa rota xx^{ti} modios a ssenyore et medios a concilio : et de sanguine desuper oculos xx^{ti} modios medios a sseniore et medios a concilio : et senyhor no vadat a villa calunia senyor et non uadat sine uozeyro aut sine tres testimonias. De uicinis a villa calupnia senyhor non uadat de apasilha : et filio de homine qui habuerint duodecim anos respondeat a calunia : et iren in carreira vna uice in ano quomodo ueniat ipso die ad sua casa et si fuerunt cum bestia uno die ire et in alio uenire : et nostra ecclesia senyor non habet potestatem nisi clericum Episcopum : et si clericus calupnia fecerit per manus dicto concilio sanarat : de monte de ceruuo duos lonbos et de porcos outo costas et alio uenado nichil : et de intreuestida unum pisce : et homine de fora qui in sua quitana ueneris amenaçar uocitet suos amicos et det multum in illo et det uno denarium. Mulier mala que marito non habet et inter senyor concilio malo mitat vadat fora. Ego Rex Alffonsus manus nostras roboramus. Ego hermigijs menendi et vxor mea Sancia petri manus nostras roboramus. Et si aliquid homo uenerit tan propinquis quam extraneys qui istam cartam dirrumpere uoluerit sit maledictus et excumunicatus et cum iudas magus infernus dimersus. Istis sunt terminis suis quomodo diuidet per ad cuba et exinde per a estrada et exinde per cabril, et exinde per pena de coruo discurrente riula pauca. Facta carta mensse februarii. Era m.^a cc. xxxx.^a Laurencius notauit. Sueire test. Petrus test. Hermigijs test.

GUYANES

GUIÃES

1202

In libro inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, hoc inuenitur forale. Ex libro regestorum, qui inscribitur Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Ego Rege domno Sancio, placuit mihi¹ ut facerem carta de foro de villa gyanes ad xiii homines et diuit² in primis quomodo ex parte per cerro de sutilino cum conelinas, et inde quomodo fert in portela de Requeysada et inde Mormoniales et fer in fonte de salgueyro et fer in strada et inde ad caril antigo quomodo fer in cima de romano et inde ad cima de valle de godina diaz : et inde per caruulio³ fidel et fer in portela de Magalana et inde ad cabeza de fernando menendiz et fer in foz magralana. Istam hereditatem supranominatam concedo tali pacto, ut in unoquoque anno detis de ea foro nominato iugada 1 quartarium de tritico et m de secunda, et 1 modio de uino. Colecta singulos panes de medio almude, et singulas pelles de conelios pro carne, et singulos almudes de uino : et isto foro concedo ad istos populos. De calupnias⁴ : furtu sabido, rauso testimoniado, homicidio de homine occiso. Vicarius qui tenuerit uillam non det nullam rendam de se ipso anno, et dent inter se fiadoria una cera. De furto si se saluare non potuerit, duplet cui furtum fecerit, et septem partes ad palacio. Rauso si habuerint inquisa de ueritate pectet xxx^a modios. Qui hominem occiderit pecte⁵ c modios et si saluare quesierit, de fiador in tercia de calupnia⁶ et saluarse. Qui istam hereditatem deuendicare uoluerit post iii anos uendat illa a morador qui faciat foro jugada per talega⁷ et quarta de galafura. Apelido ipso die reuersi in domos suos⁸. De porco lonbo. De urso ambas manus : qui in directum intrare noluerit⁹, perdet cera de fiadoria, et sit desauzinado : ista renda que ista carta est scripta, qui eam tenuerit si pro illa non uenerit et se dapnauerit¹⁰ perdet eam. Qui istam uillam que est de Rege irrumpere super hoc pactum pectet v solidos. Facta carta sexto¹¹ idus kalendas aprilis. Era m.^a cc.^a xxxx.^a Regnante Rex sancii in Portugal : in Blacara¹² archiepiscopus M. : mandante pannonias Fernandus fernandi : prestameiro Ro.¹³ P. : archidiaconus Pelagio de sandi : iudice P. de Muca : vicarius Johannes uarela. Ego Rege domno Sancio hoc scriptum concedo et roboro. Et qui hoc factum meum irrumpere¹⁴ temptauerit¹⁴, sit maledictus et excumunicatus et cum iuda traditore habet¹⁵ societatem et carta ista semper fiat stabilis

1 michi
2 diuidit
3 carualio
4 calumnias
5 pectet
6 calupnia
7 talia
8 suas.

9 uoluerit
10 damnauerit
11 sexta
12 brachara
13 deest
14 irrumpere temptauerit
15 habeat

per suo foro qui ibi est scripto et non plus. Et nullus portarius nec maiordomus pignorent in sua villa, ergo suo maiordomo : a portarius de feyra quemque annos iii solidos. Que fuerunt populatoribus, Pelagio monacho de guianes et suario petriz et Menendino : pro testibus, Petrus test. Pelagius test. Johannes test. Et istas calupnias nunquam sedeant decimadas nec tornadas. Et istas tenda illos homines nec uendent nec inprestent in uilla sua.

Menendus notuit.

Ista¹⁶ carta non erat sigillata.

16 Et ista

ALPREADA

ALPEDRINHA

1202

Foralis de Alpedrinha autographa charta in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex ipsa charta textum sumpsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Petrus gutterri et uxor mea Ousenda suerii, una cum filiis meis Gutterri petri, et Reimondo petri, et filia mea Hermesenda petri, volumus restaurare atque populare alpreadam. Damus et concedimus forum de couilliane omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes uadant in seruitio domini sui in fossadum et tertia pars remaneat in uilla. Et qui non fuerit in fossado cum domino suo, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio c solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis, scutos et spadas, pectet ccc solidos et vii.^a palatium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et vii.^a parte ad palatium. Et qui mulier aforciar et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negaret, det illa in auctorgamento tres homines tales quales ille fuerit : et ille iuret cum xii quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palatio. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx.^a solidos et vii.^a palatio : et duplet auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit pectet lx.^a solidos, et medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concillii, vii.^a detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx.^a solidos et vii.^a palatio. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici 1° solido. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruitio, miles pectet x solidos uicinis, pedom uero v solidos. Et qui habuerit aldeia, et unum iugum bouum, et xxx.^a oues et 1^m asinum, et 11os lectos conparet caballum. Et qui fregerit sinal cum sua mulier, pectet iudice 1° solido. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet ccc^{os} solidos, vii.^a palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet 1^m denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet 1^m carnerium. Et si magis, pectet pro 1° die vi denarios, et pro 1^a nocte 1^m solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio, pola intrada x solidos : et si transierit ad aliam partem pectet uulnerato xx^{ti} solidos. Et qui fregerit oculum aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.^a palatio. Qui mulier aliena ante maritum suum percusserit, pectet xxx.^a solidos, vii.^a palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos, vii.^a palatio. Qui limidem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit pectet homicidium suo amo, et det vii.^a palatio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molnero, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda nisi dominus hereditatum. Mercatores de alpreada per totum regnum portugalis nullam pectent calumniam nisi per forum de alpreada. Tendas et molinos et fornos de alpreada sint liberi de foro. Milites de alpreada sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille, pectet x solidos et vii.^a palatio. Ganatum de alpreada non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdidit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipum qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus et pignoret pro lx.^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de alpreada non sint in prestamo datos. Et si homines de alpreada habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firma sed currat per inquisam, aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos de

alpreada, accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium m^{or} carneiros. Et de buſto de uacas 1^a uaca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectetis eos sine quinta. Et postea detur quinta directa. Et omnis homo alpreade qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis, taliando, aut leuando madeira de montibus, prenda totum quod ei inuenerit sine calumnia. De azarias, et de guardias, quintam partem nobis date sine ulla offractione. Quicumque ganatum domesticum pignore uel rapere fecerit, pectet lx^a solidos palatio, et duplet ganado suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c morabitos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per sania uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo nullam calumniam, nec suorum parentum habeant homicidium. Et si cum rancura ad dominum suum de ipso uenerit, pectet c morabitos, medietas domino et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere relinquerit : et si postea pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comiserit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis ccc^{os} morabitos et vii.^a palatio : et insuper sit homicida. Et pro foro pro unoquoque anno, dentur domino suo singulos solidos, et singulos alqueires de ceuada de ordeo aut de centeno. Toto uicino de alpreada qui ibi per unum annum morauerit, et plantauerit, et hedificauerit fatiat de hereditate de alpreada quicquid uoluerit. De portagen : foro de trossel de caballo de pannis de lana, uel de lino, 1° solido. De trossel de fustae, v solidos. De trossel de pannis de color, v solidos. De carrega de piscato, 1° solido. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de pellibus de conilos christianorum, v solidos. De carregas de mauris, de conilos, i morabitinum. Portagen de caballò qui uendiderit in mercado, 1° solido. De mulo, 1° solido. De asino, vi denarios. De boue, vi denarios. De carnero, iii mealias. De porco, ii denarios. De foron, iii denarios. De carrega de pane, uel de uino, iii mealias. De carrega de peon, 1° denario. De mauro qui uendiderit in mercado, 1° solido. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uaca uel de ezcura, ii^{os} denarios. De corio de ceruo uel de gamo, iii mealias. De carrega de cera, v solidos. De carrega de azeite, v solidos. Iste portagem de homines foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino. Moratores de alpreada non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in alpreada habitauerit per annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de alpreada habeant concilium circa terminos couiliane. Isti sunt termini de alpreada : quomodo diuiditur per ubi nascitur ucresa, et per ubi intrat foz da lardosa in ucresa et deinde ad monesterium et quomodo vadit ad et deinde quomodo uadit per ual de freixeno, et quomodo uadit a alpreada, et deinde quomodo uadit ad foz de caa ... rol per ubi intrat in alpleada et deinde quomodo uadit per istum et deinde quomodo uadit ad reclausum, et deinde quomodo sequitur. Deinde .. reclausum. Inde per ualle de uacas, et deinde ad rostrum do quatron, et per serra de ocaia, uertentes aquas ad alpreada. Nos supranominati qui hanc kartam iussimus facere nostris manibus roborauimus.

Et qui istam kartam irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore habeat penam. Et insuper sit maledictus et pauper usque ad septimam generationem. Facta karta mense maii. Sub era m.^a cc.^a xxx.^a Qui presentes fuerunt, Regnante Rege Sancio, Pretore petrus fernandiz. Alcaldes Egas de egitanie. Fernandus suerii. Pelagio celorico. Martinus romeu. Petrus uenegas. Pelagius menendi. Iudex Pelagius iohanni. Monio monaco test. Johannes uenegas test. Martinus eriz test. Martinus iohanni test. Petro soprino test. Pelagii rotura test. et alii multi bonorum hominum.

SANCTA MARTA ET BIDOEDO

S. MARTHA E BEDUIDO

1202

Ex codice, qui Lib. II Donationum Alphonsi III titulum prae se fert, hoc descripsimus forale. Lectiones varias ex Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova in Publico Archivo seruato adjecimus.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Sancius dei gratia Port. Rex una cum filio meo Rege domno Alfonso, et cum aliis filiis et filiabus meis uobis septem populatoribus de sancta Marta et aliis septem

populatoribus de Bidoedo, tam presentibus quam futuris : scilicet ut detis nobis uiginto¹ octo modios de pane medietatem de milio et medietatem de centeno per taeygam directam, et xiiii morabitanos, et xiiii spatulas, et xxviii fogacias, que sint quatuor in una taeyga² et xiiii gallinas cum c³ xxx³ ouis. Et de collecta iii carnarios, et xiiii fogazas. Et concedimus uobis et cunctis successoribus uestris ut nunquam habeatis maiordomum super uos : et ut nunquam pectetis nisi tres calupnias⁴, furtum, rausum et homicidium, per bonos homines : furtum, pro uno noem : pro homicidio x morabitanos : pro rauso x morabitanos. Et medietatem de istis omnibus, habeat concilium. Et non debetis ire in fossatum nisi citra dorium ubi ego fuero. Et illos xiiii morabitanos debetis dare per tres partes anni. Et meus vassallus qui tenuerit terram super uos, nunquam pauset in villis uestris. Et uos nunquam pectetis aliam calupniam⁵ neque faciatis aliud forum, nisi quantum iacet in ista carta. Quicumque igitur uobis hoc factum nostrum integrum conseruauerit, sit benedictus a deo amen. Et quicumque illud uobis infregerit, ira dei ueniat super eum. Facta fuit hec carta apud Vimaranes mense junio. Era⁶ m.⁶ cc.⁶ xxx.⁶ : anno regni nostri x^{vii}.^o Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus.

Qui affuerunt, Gunsaluus menendiz maiordomus curie conf. — Pelagius moniz signifer Regis conf. — Fernandus fernandi conf. — Garsia petri conf. — Johannes fernandi dapifer regis conf. — Martinus fernandi conf. — Petrus nuniz test. — Rodericus petriz test.

Martinus Bracarensis archiepiscopus conf. — Martinus Port. Episcopus conf. — Petrus Lamecensis Episcopus conf. — Nicholaus Visensis Episcopus conf. — Petrus Colinbriensis Episcopus conf. — Petrus gomez test. — Petrus menendiz test.

Rex domnus Sancius — Regina dona Vh.⁷ — Rex domnus Alfonsus — Regina domna Sancia — Rex domnus Petrus — Regina domna Mahalda — Rex domnus Fernandus — Regina domna Blanca.

Julianus notarius Curie.

1 viginti
2 teyga
3 centum et decem
4 calumnias

5 calumpniam
6 Era Millessima duocentessima xxxix
7 Vrraca

⁷ Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.

TAUOADELO, FONTES ET CRASTELO

TAUOADELO, FONTES E CRASTELO

1202

Textum decerpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II, et codex, qui inscribitur Liber II Donationum Alphonsi III, nobis suppeditauere.

In dei nomine. Ego Sancius dei gratia Port. Rex cum filio meo Rege Alfonso et aliis filiis¹ et filiabus meis omnibus populatoribus de tauoadelo, et de fontes et de castelo², numero xxx³ facio cartam firmitudinis et³ foro : ut unusquisque illorum xxx³ det in unoquoque anno i modium de⁴ pane⁵ quartatum quartarium de tritico, et quartarium ordei et quartarium milii, et quartarium centeni, et unum modium uini⁶, et singulos quarzies⁷ et singulas gallinas, et singulos soldos et singulas⁸ fogazas⁸ tritici, et condade de monte, et non de riuo⁹ : et omnes insimul dent c xxx et vi et medium afusales¹⁰ de lino, et c xxx vi et medium oua : et totum suum forum ducant ad padrazelos¹¹, per ipsam taleigam¹², et iii^{am} de cellario : et non habeant prestameiro sed tantum ipsum dominum de penaguiam. Et non pectent nisi iii^{es} calumpnias¹³ exquisitas per bonos homines intro morantes, homicidium rausum, et merdam in buca¹⁴, et quartam calumpniam¹⁵, furtum. Et de istis calumpniis¹⁶ medietatem ad concii-

N.º 1

2 Crastello
3 de
7 quarazies
10 afusaes
12 talegam
14 bucca

N.º 2

1 filiis meis
2 crastelo
3 de
4 deest
5 panis
6 uinum
7 quarazies
8 singulos fugazias
9 rio
10 afusaes
11 pradozelos
13 calupnias
14 boca
15 calupniam
16 calupniis

lium : et non habeant maiordomum¹⁷ nisi de concilio, qui¹⁸ ad dominum totum¹⁹ suum directum : et dominus non faciat ibi contra suam uoluntatem pradam : et inter se habeant iudicem : et nullus faciat tortum suo uicino, et si fecerit, emendet suo uicino per suum iudicem, et componant suas calumpnias quas pectare debent per forum de baldigi. Et propter illum soldum quem datis²⁰ in unoquoque anno, omnes alie calumpnie²¹ sunt²² uobis dimisse. Hoc autem uobis²³ dicimus ut usque ad²⁴ duos annos non detis illos modios uini, et dehinc detis in pace. Statuimus autem uobis terminum quem semper habuistis per flumen uidelicet Banduge²⁵, a loco qui dicitur siuio discurrens usque ad foz de ualperro, et dehinc ad cabeza de touta²⁶, et per sexo²⁷, usque ad introitum aque de cadouces discurrentis usque ad foz, et quomodo diuidit per aream de fornelos, usque ad coto de corticada²⁸, et quomodo diuidit cum paredes, et cum²⁹ medroes²⁹, et cum tauoadelo de gusao³⁰, et cum uinios³¹, et cum ferraria, et cum hemita³², et quomodo diuidit per aream de ceguus cum ansiaes. Siquis uenerit qui hoc forum frangere³³ temptauerit, sit maledictus et excommunicatus, et cum iuda in infernum sit submersus, et vi mille soldos pectet. Facta carta mense Augusto³⁴ Era m.^a cc.^a xxxx.^a Ego Sancius dei gratia Rex Port. cum filio meo Rege A.³⁵, et cum aliis filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo : de istis supradictis xxx querelis, unam habeat sine foro qui castellum tenuerit. Domnus Poncius existens princeps³⁶ testificatur.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea regina donna vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna³⁷ Alionor³⁷, et domno³⁸ fernando³⁸, concedo et confirmo uobis populatoribus de Tauoadelo, et de fontes, et de Castello³⁹ istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius : et ut factum meum firmissimum robur oblineat, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit carta mense iulio⁴⁰ apud colimbriam : Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa⁴¹ fecimu++++s++++⁴¹. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L.⁴² suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Fernandus fernandi⁴³. Domnus Rodericus menendi⁴⁴. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus⁴⁵ alfonsi. Domnus Stephanus bracarensis⁴⁶ archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus. Domnus Suarius Elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus⁴⁷ Visensis episcopus. Domnus Martinus egitaniensis episcopus, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi. Suarius stephani⁴⁸ test. Johanninus test. Mar. petri test. Petrus petri test.

Domnus⁴⁹ G.⁵⁰ menendi cancellarius curie⁵¹.

N.º 1

17 maiordomum
18 qui det
21 in
27 seixo
32 heremita
35 Alfonso
37 domno Fernando
38 domna Alionor
39 Crastelo
42 Laurencius
43 Fernandiz
44 menendiz
47 Bartolomeus

N.º 2

17 maiordomum
18 qui det
19 tantum
20 detis
21 calumpnie
22 sint
23 uobis modo
24 in
25 balduge
26 tauta
27 seyxo
28 cortizada
29 com medrones
30 gusano
31 uinos
32 heremita
33 flangere
34 augusti
35 Alfonso
36 princeps
37 domno Fernando
38 domna Alionor
39 crastelo
40 Julii
41 sign++++a fecimus.
42 Laurencius
43 fernandiz
44 Lupus
46 blacarensis
47 Bartholomeus
48 stephaniz
49 deest
50 Gunsaluus
51 curie. Dominicus petri scripsit.

MONS MAIOR
MONTE-MÓR O NOVO
1205

In charta, autographa quidem, sed valde mutila, confirmationis Alphonsi II hoc invenitur forale. Quae deerant supplevimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Lectiones varias ex eodem libro et ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius magni alfonsi Regis filius, una cum filiis meis Rege alfonso, et Rege petro, et Rege Fernando, et Regina Tarasia, et Regina Dulcia, ad honorem dei et sancte marie semper uirginis, et omnium sanctorum¹ Montem maiorem uolumus populare. Damus uobis forum de elbora tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos² caualeiros uadant in fossado, et tertia pars remaneat in uilla, et una uice faciant fossado in anno. Ille qui non fuerit a fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota³ cum armis scutos et spadas pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos⁴ quiniones⁴ et septem partes ad palacium. Et qui mulier⁵ aforciaret⁵ et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciaata et ille negaret, det illa autorgamento⁶ de tres⁷ homines tales qualis ipse⁸ fuerit : ille iuret cum xii^m : et si non habuerit autorgamento⁹ iuret ipse solus et¹⁰ si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso pectet lx solidos et vii.^a ad palacium et duplet el auer¹¹. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feriret pectet lx solidos, medios ad palacium et medios ad concilio¹². Et de medio de concilio vii.^a ad palacium. Et homine qui fuerit gentille aut eredoro¹³ non seat merino¹⁴ : et qui in uilla pignos aflando et fiador et ad montem fuerit pendrar duplet la pendra et pectet lx^a solidos et vii.^a ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad saion, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam, et uno iugo de boues et xxxx oues et uno asino et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere, pectet i solidum ad iudicem¹⁵. Et mulier que leixauerit¹⁶ maritum¹⁶ suum¹⁶ de benedictione pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui laxauerit¹⁷ mulierem¹⁷ suam¹⁷, pectet i denarium ad iudice¹⁸. Et qui cauallo alieno caualgaret¹⁹ pro uno die pectet unum carnarium. Et magis pectet las angueiras, pro uno die vi²⁰ denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut de espada polantrada²¹ pectet x solidos. Et si trociret ad alteram partem pectet xx solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dentem²², pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiado et ille det vii.^a ad palacium. Qui mulier ante suum maritum feriret pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui linde alieno crebantauerit, pectet v solidos et vii.^a a²³ palacium. Qui conductero²⁴ alieno matauerit²⁵ suus amus colligat homicidium et det vii.^a ad palacium. Similiter de suo ortelano et de quarteirio²⁶, et de suo molendino²⁷, et de suo salarengo. Qui habuerit uasalos in suos solar²⁸ aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de monte maiori sint liberi de foro. Milites de monte²⁹ maiore²⁹ sint in iudicio pro podestades et infanzones³⁰ de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uillos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille pectet x so-

N.º 1

- 1 sanctorum
- 2 de
- 3 derrota
- 4 duas partes
- 5 mulierem aforciauerit
- 6 outorgamento
- 7 deest
- 9 outorgamento
- 10 deest
- 12 concilium.
- 13 heredorio
- 16 leixauerit suum maritum
- 17 leixauerit suam mulierem
- 19 caualgauerit
- 20 v
- 21 pro lantrada
- 23 ad
- 24 conductero
- 25 mutauerit
- 26 quarteiro
- 28 solar
- 30 infanzones

M. L. Tom. I.

N.º 2

- 3 derrota
- 7 deest
- 8 ille
- 11 auar.
- 14 meirino.
- 15 iudice.
- 18 iudicem.
- 20 v
- 21. pro lantrada
- 22 dente
- 23 ad
- 24 conductero
- 25 mutauerit
- 26 quarteiro
- 27 monleiro
- 28 solar
- 29 monte maiori
- 30 infanzones

132

lidos, ad³¹ palacium³¹ vii.³¹. Ganado de monte maiore non sit montado in ulla terra. Et homine qui se anafra-
ret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat exqusato³² usque ad capud anni. Mancebo que mactaret³³ homi-
nem foras uille fugerit³⁴, suo amo non pectet omicidio. Por totas querelas de palacio el iudice sedeat uozeiro.
Qui in³⁵ uilla pindrar cum saione et sacudirent³⁶ ei pignos autorgent el³⁷ saion et prenda³⁸ concilio de tres col-
laciones et pindret pro lx solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de monte maiore non
seam in prestamo dados. Et si homines de monte maiore habuerint iudicium cum homines de alia terra non
currat inter illos firma, sed currat per³⁹ squisa⁴⁰ aut recto. Et homines qui quesierint pausar⁴¹ cum suo ganato in
terminos de monte maiore prenda⁴² de illis montadigo de grege das oues iii^{or} carneiros. Et de busto das ua-
cas i uaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado⁴² uel in guardia, omnes ca-
ualeiros qui se perdiderint in algara uel in lide, primo erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam dire-
ctam. Et toto homine de monte maiore qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando, aut
leuando madeira⁴³ de montes, prenda⁴³ totum quod inuenerint sine calupnia⁴⁴. De azarias et de guardias quin-
tam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pecta
lx solidos ad palacium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque
pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque
fecerit, pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum quod perderit a suo domino. Et insuper pectet c morabiti-
nos pro couto quod fregit : Rex habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram uenerit per
uin cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calupnia⁴⁵, nec suo-
rum parentum omicide⁴⁶ habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c
morabitanos, medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis quod si aliquid⁴⁷ fuerit la-
tro et si iam per unum annum uel duos⁴⁸ furari uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit sal-
uet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subsubeat pena latronis. Et si aliquis repetetur
pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam
uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a ad palacium et insuper sedeat omici-
da⁴⁹. De portatico : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino i solidum. De trosel de lana i solidum. De
trosel de fustaes⁵⁰ v solidos. De trosel de panos de colore v solidos. De carrega de piscato i solidum. De carrega de
asino vi denarios. De carrega de christianos de conelios⁵¹ v solidos. De carrega de mauros de conilios i morabiti-
num. Portagem de caualo quem uenderint in azougi i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De car-
neiro iii medalias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carega⁵² de pane et de uino iii medalias. De
carrega de peon⁵³ i denarium. De mauro quem uenderint in mercado i solidum. De mauro qui se redimeret⁵⁴
decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De couro⁵⁵ de uaca et de zeura ii denarios. De corio de
ceruo et de gamo iii medalias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Ista portagem de ho-
mines foras uille, tercia de suo ospite, et duas partes de rege. Ego Rex Sancius una cum filiis meis hanc car-
tam confirmamus et roboramus. Quicumque hanc cartam irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus.
Amen. Facta carta mense marcii. Era m.^a cc.^a xxxi.^a i.^a Qui affuerunt, Martinus⁵⁶ Bracarensis Archiepiscopus
conf. Martinus⁵⁷ Port. episcopus conf. Donnus⁵⁸ Petrus Lamecensis episcopus conf. Donnus⁵⁹ Nicolaus Visensis
episcopus conf. Donnus⁶⁰ Petrus Colimbriensis episcopus conf. Donnus⁶¹ Suarius Vlixbonensis episcopus conf.
Donnus⁶² Pelagius Elborensis episcopus conf. Alfonsus menendi Pretor de sanctaren test. Egas pelagii test. Ro-
dericus uenegas test. Johannes gonsalui. Donnus G. menendi Maiordomus curie conf. Donnus Mar. fernandiz⁶³
signifer domini Regis conf. Donnus Johannes fernandi dapifer domini regis conf. Donnus Rodericus menendi

N.º 1

32 excusato
33 mactaret
35 deest
36 sacudiret
37 et el
38 prehendant
41 pausar
42 al fossado
43 madeiram
44 calumpnia.
45 calumpnia
46 homicide
47 aliquis
48 per duos
49 homicidia.
50 fustanes
51 conilios
52 carega
53 pedone
54 redimerit
55 corio
56 Donnus Martinus
57 Donnus Mar.
63 fernandi

N.º 2

31 et vii.^a ad palacium.
33 mactaret
34 et fugerit
35 deest
37 et el
38 prehendant
39 deest
40 pesquisa
41 pausar
42 al fossado
49 homicidia.
50 fustanes
51 conilios
52 carega
53 pedone
54 redimit
55 corio
58 deest
59 deest
60 deest
61 deest
62 deest

conf. Donnus Pelagius suarii conf. Pelagius petri pretor et populator eiusdem loci test. Petrus nuni test. Fernandus nuni⁶⁴ test. Petrus gomez⁶⁵ test. Julianus curie notarius.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina donna Vrraca, et filiis nostris infantibus Donno Sancio, et Donno Alfonso, et Donna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de monte maiore istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex donnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit hec carta mense ienuarii apud Sanctaren sub Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam⁶⁶ roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Donnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Donnus Martinus Port. episcopus conf. Donnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Donnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Donnus Suarius Elborensis episcopus conf. Donnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Donnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Donnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Donnus Mar. iohannis signifer domini Regis conf. Donnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Donnus Laurencius suarii conf. Donnus Gil ualasquiz conf. Donnus Johannes fernandi conf. Donnus Fernandus fernandi⁶⁷ conf. Donnus Gomecius suarii conf. Donnus Rodericus menendi conf. Donnus Poncius alfonsi conf. Donnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri⁶⁸ test. Petrus petri⁶⁹ test. Joanninus test. Gunsaluus menendi cancellarius curie⁷⁰.

N.º 1

N.º 2

64 nuniz
65 gomes
66 illam
67 fernandiz
68 petriz
69 petriz
70 domini Regis.

VEOBOU

VEOBOU

1203

Ex libro inquisitionum qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, textum hausimus : lectiones varias ex libro regestorum Publici Archivi Foraes Antigos de Leitura Nova, sic dicto.

In dei nomine. Ego Sancius Rex cum filiis et filiabus meis, facio cartam et firmitudinem de hereditate mea tibi suerius¹ mauro, quam ego habeo in terra de penaguyam, ueobou et cum suas azureyras per suos terminos nouos et anticos² per ubi eam potueritis inuenire. Do tibi ut popules eam et plantes et edifices³ et des inde istud forum anuatim, scilicet x modios inter panem et uinum per medietatem : et panis sit quartatus, scilicet, in tritico et in centeno, et ordeo, et milio, per medidam de fontes : et insuper des inde i morabitinum, et i solidum de nozes, et m^{or} afusaes de lino et m^{or} galinas, xx oua, et i solidum de pane secunda, i^a bragaadiga de carne : et totum istum des in tauuadelo de iusano. Et non plus. Et confirmo in hanc cartam ut maiordomos de Penaguyam et de meionfrio non intret in ista villa, sed pectent in ista villa m^{es} calumpnias⁴, scilicet, furtum et raursum et omicidium⁵, et non plus. Et de istas pectent medias ad Regem terre⁶ et medias ad concilium de ipsa villa : et unus sit de ipsa villa quod det istum directum de foro ipsius villa. Et sit iudex in ipsa uilla qui fuerit in fontes. Et mando et confirmo ut non pauset⁷ ibi dominus terre nec prestameyro. Ego dominus Rex sancius⁸ confirmo istam cartam cum filiis et filiabus meis et cum domino terre qui tunc erat, scilicet dominus poncius alfonsi, tibi suerio mauro ut tu habeas eam in perpetuum et uendes⁹ et dones eam cum isto foro ubi uolueris. Facta karta¹⁰ mense Augusto Rege mandante, sub era m.^a cc.^a xxx.^a i.^a Ego dominus Rex sancius cum predictis tibi suerio mauro in hoc¹¹ karta manus nostras roboramus. Qui presentes fuerunt, Domnus¹² Johannes

1 suerius
2 antiquos
3 edifices
4 calumpnias
5 homicidium
6 deest

7 pousent
8 Santius
9 uendas
10 carta
11 hanc
12 dominus

fernandi, qui tunc erat maiordomus, test. Dominus¹³ Martinus fernandi test. Dominus Julianus test. Petrus gomic¹⁴ test. Petrus nuniz test.

Monius notuit.

13 dominus

14 gomite

FIGEIROO

FIGUEIRO

1204

Textum hujus foralis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis decerpimus : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II hausimus.

In dei nomine. Hec est carta fortitudinis et firmitudinis quam ego facio, Dominus¹ petrus alfonsi populo de figeirroo, uobis² ipsam terram ut populetis eam per nominatos terminos. In primo per foz de mazanas, et inde aas cabezas de ferro accuto, et exinde aas cimalias³ de nadauis, et exinde quomodo uenit per ipsam comeiram⁴ inter baucaa et bauceela, et quomodo uadit ipsam comeiram⁵ interat⁵ in ozezar, et quomodo uadit ozezar intro in algia, et quomodo uadit⁶ algia de mazanis. Vnde in ipsa terra mea talia constitucio⁷ do forum : vt dent mihi viii^{am} partem de pane, et de uino, et de lino, et dent mihi de ipsa hereditate de contra pedrogano quomodo uenit platea de monasterio de agia et uenit aas cabezas de nadauis. Et quomodo uadit caril intro⁹ in almaegue de gutteri. De ipsa dent mihi v^{am} partem de pane, et de uino, et de lino. Siquis ergo rausum uel homicidium uel dirumpit domum cum armis uel cum feridas uel fregerit portas intrants¹⁰ ui domum in cauto uille, pectet d solidos. Si uel homicidium extra uillam, lx solidos pectet : feridas consuladas sanent sicut mors est terre. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habeat recabedadam, uel suam¹¹ que adhuc non fuit nupta, ubi eam inuenit sine pecto. Et filium quem pater suus in do¹² sua tenuerit¹³ pro suo malado, accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas, uel percuciet aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso, lx solidos pectet¹⁴. Siquis percusserit cum armis molutis, de suo grado et per iram in cautum uille, lx solidos pectet. Pro¹⁵ membro¹⁵ absciso¹⁵, lx¹⁵ solidos¹⁵ pectet¹⁵. Si¹⁵ foras¹⁵ xxx¹⁵ solidos¹⁵ pectet¹⁵. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonia teneatur. Domus alicuius non sigilletur, nisi antea uocetur ad directum. Siquis aliquid¹⁶ ab¹⁶ aliquo¹⁶ quesierit, ante iusticias respondeat et ante alcaidem domus per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit, et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi decimam de traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus unde potuerint habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam, componat quantum perdere fecerit illi et domino terre aliud tantum, et ultra testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se cum maiordomo composuerit, causam inde aliquid habendi, si probatus fuerit quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie qua obiecerit in corpore puniatur. Si non habuerit que pectet, et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis : prohibemus unde omnes huiusmodi que se faciunt uozarios falsos et non habent tortum. Et tales inde omnis terra perdita est. Quamuis maiordomos et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomos non accipiant querimoniam illam pro uoce nisi ille qui¹⁷ querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, aut uinee, uel orta dampnatorem inuenit¹⁸ et¹⁸ eum¹⁸ expoliauerit, quamuis dampnator sit¹⁹ percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Que si dampnator domipum agri percusserit, satisfaciat²⁰ ei. Et quacumque calumpnia²¹ fecerit pectet. Defendimus ut nulla²² arma trahat, que si traxerit²³ perdet eam. Siquis mensuras aut cu-

1 Dominus
2 do uobis
3 cimalias
4 cumeariam
5 cumeariam intrar
6 uenit
7 constituto
8 viii.^{am}
9 intra
10 intrans
11 filiam suam
12 domo

13 tenet
14 ubique pectet.
15 Si foras xxx^a solidos pectet. Pro membro absciso lx^a solidos pectet.
16 ab aliquo aliquid
17 que
18 desunt
19 sic
20 satisfaciat
21 calumpniam
22 nullus in uilla
23 traxerit et non percusserit

bitos falsauerit, v solidos pectet. Siquis de domo alterius aut extra domum rem per uim acceperit, et dominus suus uenerit cum rancura aut (*sic*) dominum terre domus alcaide uel iusticias uel maiordomos in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel strata²⁴ autorizadas de concilio nec mutet marcos. Qui uero hoc fecerit, sanet per forum terre. Almotaze sit de concilio : maiordomos et seion et iusticie et portitor de alcaide sint cautati²⁵ in d solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mors²⁶ est terre, uel comdempnetur. Quicumque uero latronem inuenerit uel malefactorem, prenda cum secundum suum posse sine calumpnia²⁷ suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit uineam²⁸ uel almuinam alicuius furtim inde²⁹ causa comedendi uel cum manu sua³⁰ bestiam in ferraginem alicuius miserit, v solidos pectet. Si aliquis de uinea uel de almuina³¹ in gremio uel in taleiga uel in cesta attulerit, uel ferraginem siccauerit, i morabtinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferraginem uel in almuina³², lx^a solidos pectet et que uestierit et de isto pecto dominus laboris hanc³³ medietatem si uero non habuerit que pectet clauigetur³⁴ in porta per unum diem, deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam, dominus eius reddat³⁵ pro eo secundum calumpniam quam fecerit uel dimittat cum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius que fecerit³⁶ in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpnia³⁷ quam fecerit. Sed si dominus terre et concilium uiderit quod talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecit³⁸ pro qua debet flagellari, et in corpore exterminari flagelletur. Et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quamcumque *fiaduriam* quisquis fecerit, si eam non compleuerit³⁹ secundum directum eandem pectet. Et qui uendiderit uinum in relego, v solidos pectet : et per quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet v solidos : et tota illa bestia que uadit ad eiram⁴⁰ uel a lagar pro aluger, faciat forum de almoqueuer. Ista calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi xiiii^{or} alqueires i sine ofrecione⁴¹. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit, ipse cum omni habere suo sit in potestate domini. Si autem maiordomus uel iusticia hoc nostrum directum⁴² isrumperit⁴² per ofrecione aut amore alicuius ipse et⁴³ res eius sint in potestate domini. Infanzum et aliquis homo non habeat domum nec hereditatem in figeirroo, nisi qui habitare uoluerit uobiscum, et secundum iure sicuti uos. Et si aliquis uestrum uoluerit transire ad alium dominum uel ad aliam terram habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet sit⁴⁴ noster homo sicut unus ex uobis. Facta carta⁴⁵ mense maii, Era m.^a cc.^a xxx.^a ii.^a Ego supranominatus qui hanc cartam⁴⁶ iussi fieri, cum manibus meis roboro et⁴⁷ hec signa facio. Sed si ego uenero tam de meis⁴⁸ quam de⁴⁹ extraneis qui hanc cartam⁵⁰ irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus et cum iudas traditore in⁵¹ inferno comdempnatus amen. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Petrus gomez test. Martinus gadanio test. Petrus trancoso test. Petrus de dornas test. Menedus⁵² suerii test. Petrus gomez test. Stephanus garsias prelatu ecclesie test. Johannes almazor⁵³ test. Johannes egee, filio degas brauo, test. Martinus uermudi test. Rodericus test. Petrelinus⁵⁴ test. Menendus foucia test. Pelagio grosso test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam⁵⁵ suprascriptam et istud forum quod pater meus Rex domnus Sancius excellentissime memorie fecit et concessit populatoribus de figeirroo, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctarē, in Era m.^a cc.^a xxx.^a ii.^a Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandi⁵⁶ conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi⁵⁷ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi⁵⁸ test. Martinus petri test. Petrus petri test. Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius⁵⁹ vlisbonensis⁵⁹ episcopus conf.

24 stratas
25 cauli
26 mos
27 calupnia
28 in uineam
29 in die
30 suam
31 almunia
32 almuina
33 habeat
34 clauigatur
35 reddeat
36 fuerit
37 calumpniam
38 fecerit
39 complebent
40 aream
41 ofretionem

42 decretum irrumpit
43 deest
44 et sit
45 karta
46 kartam
47 et confirmo et
48 meis propinquis
49 deest
50 kartam
51 deest
52 Menendus
53 almanzor
54 Petrelionus
55 kartam
56 fernandiz
57 menendiz
58 menendiz
59 Suerius vlixbonensis

Domnus Suarius⁶⁰ elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Gonsalvus Menendi cancellarius curie⁶¹.

60 Suarius

61 curie. Johannes dominici scripsit.

VILLA NOVA

VILLA-NOVA

1205

De qua Villa-nova in hoc forali agatur ambigimus : inter Durium et Mineum tamen positam suspicamur. Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, lectiones varias ex Lib. Regest. Alphonsi II desumpsimus.

In christi nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus presentibus et futuris quod Ego S.¹ dei gratia port. Rex una cum filiis et filiabus meis facio cartam de foro hominibus qui populaturi sunt illud meo regalengo de uilla noua, quod est redditus xxx^a modiorum quod forum uolo ut sit stabile et inconulsum illis populatoribus et omni genatione² illorum cunctis temporibus seculorum. In primis mando ut sint xxx^a diuisores qui habeant casas et ortos et qui laborent illo regalengo, et dent terciam et non amplius. Et de casis et de ortis, unum bracalem directum, et nullum alium forum : et hoc bracale detur de sancto michaeli ad sanctum michaeli. Isti xxx^a populatores quicquid fecerint de profectu in illo regalengo habeant iure hereditario in perpetuum, et uendant illud cum suo foro cui uoluerint. Et non pectent nisi tres calumpnias illas que sunt assignate hominibus dospitalis³ excepto quod pro modiis quos illi pectant isti pectent solidos. Et hoc forum habeant omnes illi qui ibi populaerint in toto regno meo tam illi quam mancipii et mancipie eorum. Alii omnes qui uoluerint ibi populare habeant istud forum. Et pro casis suis dent pro⁴ foro medium bracale. Et pro casa disrupta lx solidos. Mando un⁵ non uadant in fossadum nisi quando fuerint omnes uillani de castello, nec uadant in apolidum nisi cum domino terre pro sua intencione : et non exeant de termino de castello. Mando quod quicumque ibi habuerit bestiam uel bestias habeant illas per forum de uimaranes, ut non faciant illis tortum nec forciam super illas. Mando etiam ut faciatis feiram in dominico die de quindecim in quindecim diebus et detis portagium quomodo dant in sancto petro de ratis. Et omnes qui uenerint ad illam feiram quicquid ibi fecerint de calumpnia in illo die non sint pignorati uel retenti. Si uicinus uicino fecerit iniuriam uel tortum det ei directum per iudices de uestra uilla. Et si noluerit dare directum expellatis eum de uilla. Mando ut nec dominus terre nec uicarius eius habeant potestatem⁶ male faciendi uobis in uestrum habere uel in uestro ganato. Et si maiordomus uenerit ad uos ut tollat aliquid uestro⁷ tollite ei sicut et alii homini. Et si alius homo de quolibet loco uobis male fecerit sit inimicus meus et pectet n solidos. Facta carta de foro kalendas julii. Era m.^a cc.^a xxx^a.^a iii.^a : anno regni nostri xx.^o^a Domnus M. fernandi tenebat uermui et fariam. Martinus archiepiscopus bracarensis : Judex terre Petrus petri. Superiudices Petrus pelagii de Gimundi, et Alfonsus petri de airoo. Ego Rex domnus Sancius et omnes filii mei istam cartam de isto foro iussimus fieri uobis populatoribus de Villa noua et manibus nostris eam roborauimus et regali censura confirmamus.

Ego A.⁹ II.^{us} dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus dono¹⁰ S.¹⁰ et domno A.¹¹ et domna Alionor, illam cartam et illud forum quod Rex domnus S.¹² pater meus excellentissime memorie uobis populatoribus de uilla noua dedit et concessit, concedo uobis et confirmo per hanc cartam meam quam precepi fieri et sigillo meo plumbeo communiri, ut maius robur semper obtineat¹³ firmitudinis¹³ que fuit facta apud Colimbriam mense Nouenbri, sub Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam concessionis et confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++¹⁴. Qui affuerunt, Domnus S.¹⁵ bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.¹⁶ port. episcopus.

1 Sancius
2 generatione
3 hospitalis
4 in
5 ut
6 potestate
7 de uestro
8 uicesimo

9 Alfonsus
10 domno Sancio
11 Alfonso
12 Sancius
13 optineat firmitatis
14 fecimus +++++
15 Ste.
16 Mar.

Domnus P.¹⁷ colimbriensis episcopus. Domnus S.¹⁸ vlixbonensis episcopus. Domnus S.¹⁹ elborensis episcopus. Domnus Pelagius lamecensis episcopus. Domnus B.²⁰ visensis episcopus. Domnus M.²¹ egitaniensis episcopus. Domnus M.²² iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P.²³ iohannis maiordomus curie. Domnus L.²⁴ suarii. Domnus Jo.²⁵ fernandi. Domnus F.²⁶ fernandi. Domnus Go. suarii. Domnus Egidius ualasqui. Domnus Ro. menendi. Domnus Pon.²⁷ alfonsi. Domnus Lo.²⁸ alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. P.²⁹ garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri test. P.³⁰ petri test. Joanninus test. G. menendi cancellarius domini Regis.

17 Petrus
18 Suarius
19 Suarius
20 Bar.
21 Mar.
22 Mar.
23 Pe.

24 Lau.
25 Johannes
26 Fernandus
27 Poncius
28 Lopus
29 Petrus
30 Petrus

PETROGONUM

PEDROGAM

1206

In charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Publico Archivo servata, hoc manet forale. Ipsa charta textum, lectiones varias Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et Lib. Regestor. Alphonsi II nobis praeberunt.

In christi nomine. Ego domnus Petrus alfonsi¹ illustrissimi adefonsi² Port.³ Regis filius, facio cartam donationis et firmitudinis hominibus in illa uilla que dicitur petrogonum⁴ moratoribus cunctisque in ea moraturis cum suis terminis cum montibus scilicet et fontibus et pascuis ruptis et non ruptis. Termini cuius tales sunt. In oriente foz de uniaes et inde per meega usque dum nascitur. In occidente per capita de nadauis et inde per directum ad capud de bouzaa et inde per carril quomodo uertit aquam ad almaegue de goteri⁵. In aquilone per uiam que ducitur ad sanctaren. In africo per ozezar. Do atque concedo eis predictam uillam cum foris subsequentibus. Homo agricola de boue⁶ uno⁶ unum quartario⁷ reddat. Et de lino unum manipulum. De uino autem nonam partem. Et ipse qui rationem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles aut⁸ suam rationem defendat de⁹ suis hominibus habitantibus in¹⁰ hereditatem suam. Et si equum perderit usque ad duos annos rationem defendat. Et exinde si non¹¹ potuerit¹¹ equum¹¹ habere det rationem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honorata sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles¹² senuerit stet honoratus et rationem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur episcopo. Cunelarius¹³ de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel de cera. Ille qui peyas in monte posuerit ad uenandum det inde unum lumbum cum un^{or} costis. Et si aliquis rausum¹⁴ comiserit terciam partem calumpnie¹⁵ componat. Et qui homicidium aliud tantum. Sed si intus uillam contingerit sexsaginta¹⁶ solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret in manus sibi et flagellis sicut fuerit iudicatum, et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum¹⁷ per uim intrauerit cum armis xxx solidos componat. Homo qui pugnam fecerit et lancea et clipeo, x solidos tribuat. Qui uero cum porrina, v solidos. Ille uero qui sayonem¹⁸ uille ferrire¹⁹ presumpserit x solidos reddat. Qui eciam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente xx solidos componat. Ille qui de

N.º 1

N.º 2

2 alfonsi
4 Pedrogonum
5 gocterre.
6 uno boue
7 quartarium
8 autem
9 et de
10 deest
11 equum non potuerit
12 deest
13 Cunelarius
14 rausum
15 calumpnie
16 lx
17 domus
18 sayonem
19 ferire

1 adefonsi
3 Portugalensis
5 gocterre.
6 uno boue
7 quartarium
8 autem
9 et de
10 deest
11 equum non potuerit
12 deest
13 Cunelarius
14 rausum
15 calumpnie
16 sexaginta
17 domus
18 sayonem
19 ferire

uicino sua²⁰ iniuria²¹ habuerit uicario uille querimoniam faciat : et si noluerit emendare pignoret illum pro uno solido. Et si adhuc se emendare noluerit sepius illum pignoret de uno solido denec²² ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquiricione²³ bonorum hominum hanc firmitudinem facio et iure perhemni in forti statu suo esse semper permitto atque concedo. Qui uero istud factum meum confringere uoluerit sint maledicti dei patris omnipotentis et excommunicati et semper maledicti permaneant usque ad satisfacionem. Facta stabilitatis karta mense februaryo. Era m.^a cc.^a xxx.^a iiii.^a Ego supranominatus qui hanc cartam iussi facere cum manibus²⁴ roborauit et hoc signum feci +++++²⁵. Qui affuerunt²⁶, hec sunt testes. Petrus petri test. Stephanus presbiter uidit.²⁷ Gonsaluus presbiter uidit. Domnus Maurus²⁸ test. Menendus achia test. Fer.²⁹ randufiz test. Galdin³⁰ test. Petrus petri test. Domnus Michael test.

Ego Alfonsus secundus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris³¹ infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit et³² concessit³² domnus Petrus alfonsi concedo uobis et confirmo per hoc scriptum. Et ut mea concessio et confirmacio in perpetuum robur³³ obtineant, precepi fieri³⁴ istam³⁴ meam³⁴ cartam³⁴, et³⁴ eam³⁴ feci³⁴ meo³⁴ sigillo³⁴ plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colinbriam mense Nouembri³⁵. Era³⁶ m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego³⁷ Rex³⁸ domnus³⁸ Alfonsus³⁸ et³⁸ uxor³⁸ mea³⁸ et³⁸ filii³⁸ nostri³⁸ supranominati qui hanc cartam fieri iussimus³⁹ coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus joannis signifer domini Regis conf. — Domnus Petrus joannis maiordomus Curie conf. — Domnus Laurencius suarii conf. — Domnus Johannes fernandiz⁴⁰ conf. — Domnus Fernandus fernandiz⁴¹ conf. — Domnus Gomecius suariz⁴² conf. — Domnus Egidius⁴³ ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Vincencius menendiz — Martinus petri — Joanninus⁴⁴, test⁴⁴.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Petrus Colinbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartolameus⁴⁵ Visensis episcopus conf. — Domnus Martinus Egitanensis episcopus conf. — Magister Pelagius Cantor Port. — Petrus garsie — Petrus⁴⁶ petri⁴⁶, test.

Gonsaluus⁴⁷ Menendi⁴⁸ Cancellarius Regis⁴⁹ — Laurencius⁵⁰ martini⁵⁰ scripsit⁵⁰.

N.º 1

20 suo
21 iniuriam
22 donec
23 exquisicione
24 manibus meis
25 f++++eci.
27 test.
28 mourus
29 Fernandus
30 Galdin
32 *desunt*
33 firmum robur
34 hanc cartam scribi et sigillo meo
35 Nouembris
36 in Era
37 Nos
38 *desunt*
39 precepimus
40 fernandi
41 fernandi
42 suarii
43 Gil
44 Johannes pelagii test. Suarius stephaniz. test.
45 Bartholomeus
46 *deest*
48 menendiz
49 domini Regis
50 *deest*

N.º 2

20 suo
22 donec
24 manibus meis
25 f++++eci
26 adfuerunt
27 test.
28 mourus
29 Fernandus
30 Galdin
31 *deest*
32 *desunt*
33 firmum robur
34 hanc cartam scribi et sigillo meo
35 Nouembris
36 in Era
37 Nos
38 *desunt*
39 precepimus
40 fernandi
41 fernandi
42 suarii
43 Gil
44 Johannes pelagii test. Suerius stephani test.
45 Bartolomeus
46 *deest*
47 Gonsaluus
48 menendi
49 domini Regis.
50 *deest*

TEIXEIRAS ET SAUTO DE ROORIGO

TEIXEIRAS E SOUTO-RÓRIGO

1206

In scrinio capituli sedis Conimbricensis hoc forale invenimus, quod hinc in Publicum Archivum detulimus. Charta quidem non authentica, sed illo tempore, quo datum fuit forale, scripta videtur. Autographam incolis tamen non transmissam suspicamur, ex eo quod desunt et descriptio terminorum et subscriptiones episcopi, canonicorumque Conimbricensis sedis, quibus concessio foralis tribuitur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego P. episcopus colimbriensis una cum canonicis meis uolumus restaurare atque populare has teixeiras et sauto qui dicitur de roorigo scilicet omnem hereditatem quam ibi habemus. Damus tibi pelagio aluarino in ipsa hereditate forum et consuetudinem de couilliana. In primis isti sunt fori quod due partes de caballariis uadant in fossado episcopo, tertia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciat fossado in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, c solidos ad palatium. Et pro casa derrota cum armis, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et vii.^a ad palatium. Et qui furtaret pectet pro uno noue, et habeat intentor duos quiniones, et vii partes ad palatium. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia et ille negaret, det illa in auctorgamento tres hominis talis qualis ille fuerit, et ille iuret cum duodecim quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palatio. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet lx.^a solidos et vii.^a ad palatium, et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lx.^a solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concilii, vii.^a detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx solidos et vii.^a palatio. Et qui non fuerit iudices, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici 1° solido. Et qui non fuerit ad apellidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruitio milites pectet x solidos uicinis, pedonis uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, xxx.^a oues, et unum asinum, et duos lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici 1° solido. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum relinquerit pectet ccc solidos vii palatio. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet iudici 1 dinerio. Et qui caballum alienum equitauerit pro 1° die pectet 1^m arietem, et si magis pectet, pro 1° die vi denarios, et pro 1^a nocte 1 solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pola intrada pectet x solidos : et si transierit ad aliam partem pectet uulnerato xx solidos. Et qui fregerit oculum uel brachium aut dentem, pro unoquoque membro, pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.^a palatio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet xxx.^a solidos et vii.^a palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet xxx.^a solidos et vii.^a palacio. Qui limidem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo amo, et det vii.^a palatio. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molinario, et de suo solarengo. Qui habuerit uasallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerit non pectent nec seruiant ad alium hominem de tota sua fazenda nisi dominis hereditatum. Moratores teixeiras per totum regnum nullam pectent calumniam, nisi per forum das teixeiras. Tendas et molinos et fornos de omnibus teixeiras sint liberi de foro. Milites teixeiras sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille pectet x solidos et vii.^a palatio. Ganatum das teixeiras non sit in montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foris uille et fugerit suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lx.^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines das teixeiras non sint in prestamo datos. Et si homines das teixeiras habuerint iudicium hominibus alie terre, non currat inter illos firma, se cucurrat per inquisa aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in termino teixeiras, accipiant de illis montadigo, scilicet de grege ouium iii^{or} carnarios, de busto de uaccis 1^a uacca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo teixeiras qui inuenerint aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus prendat totum quod ei inuenerit

sine calumnia. De azarias, et de guardiis, v.^a parte nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque hec fecerit pectet palatio lx solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Episcopo habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus fuerit non pectet pro eo aliquam calumniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura de ipso ad episcopo uel domino terre uenerit pectet c morabitanos, medietas episcopo, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari, uel rapere relinquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donec (sic) eam suis parentibus et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a palatio : et insuper sit homicida. De portagem : foro do trosel de caballo de pannis de lana uel de lino 1 solidum. De trosel de lana, 1 solidum. De trosel de fustanes, v solidos. De trosel de pannis de color, v solidos. De carrega de piscato, 1 solidum. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de pellibus de conelios christianorum, v solidos. De carrega de mauris de conelios, 1 morabitanum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercato, 1 solidum. De mulo, 1 solidum. De asino, vi denarios. De carnerio, iii medalias. De carrega de cera, v solidos. De carrega de pane uel de uino, iii medalias. De porco, ii denarios. De foron, ii denarios. De carrega de peon, 1 denarium. De mauro qui se redimeret in mercato, 1 solidum. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uacca uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel gamo, iii medalias. De carrega de azeite, v solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille, tertia pars de isto portagine detur suo ospiti, et duas partes episcopo. Moratores das teixeiras non dent portagem. Assignamus ei terminos

Ego episcopus P. una cum canonicis meis qui hanc carta tibi pelagio aluarino iussimus facere cum manibus nostris roborauimus. Quisquis hos terminos asignatos irrupere uoluerit pectet concilio mille solidos bone monete. Facta karta vii.^o kalendas augusti. Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Et siquis hoc nostrum factum irrupere uoluerit sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in has teixerias habitauerit unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines teixeiras habeant concilium circa terminos teixerias.

HABEUL

ABIUL

1206

Charta apographa, authentica tamen, saeculi XIV ex tabulario monasterii Laurbanensis delata nobis textum hujus foralis suppeditavit. Lectiones variae, translatioque in linguam uernaculam, quae accesserunt, ex alio apographo in Publico Archivo ab antiquo seruato desumptae sunt. Antiquiora diplomata ad Abiul attinentia, in chartophylacio laurbanensi inventa, supersunt. Haec uero, non inter foralia, sed emphyteuticos contractus adnumerare oportet.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego iohanne abbate de lourbañi una com conuentu fratrum nostrorum omnibus hominibus in habeul habitantibus facimus kartam firmitudinis de bono foro tam presentibus quam futuris de iure et foro quod populatores abere¹ debent iure perpetuo. De omni labore quod laborauerint decimam partem domino fideliter tribuant. Et in areaticam unam talicam tritici et unam quartam uini. Et in seruicio unam fugazam de duobus alqueires tritici et unum caponem². Clericus de sua hereditate similiter fo-

¹ habere

En nome da santa nom departida trindade. Eu Johane abade de loruaão em seenbra com o conuento dos nosos frades fazemos carta de firmeza a todollos homens que morom em abiull de boom foro asy presentes come uiindoros de direito e foro. O quall os puoradores deuem auer de direito perdurauell : dem de todo trabalho que laurarem a decima parte ao senhor. E huma teiga de trigo na eira, e huma quarta de uinho. E em seruiço huma fogaça de dous alqueires de trigo e hum capom. O crelligo de sua erdade semelhauell-

² capone.

rum faciat. Siquis hereditatem suam uendere uoluerit uendat suo uicino tali uidelicet pacto ut forum domino suo integrum tribuat. Et decima precii uenditor domino terre tribuat in portadigo. Nulli homini de habeul³ sit licitum alicui suam hereditatem dare uel testamentum facere nisi ad nostram ecclesiam aut ad monasterium nostrum ita ut kasal nec forum dominus⁴ perdant⁴. Laborator non faciat forum de montaria. Montarius qui in monte unam noctem uel plus manserit det⁵ unam⁵ conelium com sua pelle : sin autem nichil det. Et de omni uenatu lumbum costalle det. Melitor mediam libram cere tribuat. Non sit inter uos calumniam nisi rausum et homicidium et stercus in ore et casa disrupta cum⁶ aramis aut cum feridas aut fregerit portas et intrauerit domum per uim in cauto uille quingentos solidos pectet. Et furtum. Omnes istas calumnias sint pectadas per forum terre palumbaris. Siquis aliquid tortum alicui fecerit contra iudice et iusticiis⁷ illi satisfaciat sine pecto. Judex honorem debitum habeat et suum signum stabile sit. Facta karta confirmationis et roboracionis mense decembris sub Era m.^a cc.^a xxx.^a iiii.^a Ego⁸ Johanne abbate laurbanensi una cum fratribus meis manus nostras roboramus. Siquis hoc forum frangere uoluerit sit maledictus.

mente faça foro. Se algum sua erdade quiser uender uendaa a seu uizinho conuem a saber per tall preito que dê a seu senhor inteiro foro. E o uendedor dê ao senhor da terra a deçema do preço em portaiem : non pertença a nenhuum homem dabiull dar sua erdade alguum em testamento fazer saluante á nosa egreia, ou ao noso moesteiro em tall gissa que o senhor nom perca casall nem foro. O laurador nom faça foro de montariia. O monteiro que huma noyte ou mais no monte ficar dê huum coelho com sua pelle os seus nom dem nada. E dem de todo ueado lonbo e costa. Colmeeiro dê mea liura de çera. Nom seia antre uos engano nem rouso homicidio e estercos em boca. E quem destrahir casa com armas ou com firidas ou britar portas e entrar aa casa per força no couto da uilla pagem quingentos solidos e o furto. E todos estos enganos seiam peitados pollo foro da terra de ponball. Se algum fezer algum torto alguum contra o juiz e justiça a ell satisfaça seem preito. O juiz aia onrra dehuda, e seu sinall seia estauell. Feita esta carta de confirmaçom e fermidoe no mes de dezenbro na era de mill e duzentos e quarenta e quatro annos. Eu Johane abade de loruaão em seenbra com os meos frades com nosas mãos a firmamos. Se algum este foro quiser quebrar seia maldito

3 habiul
4 domino perdat.
5 de unum

6 com
7 iusticias
8 Eu

SAUTO

SOUTO

1207

In Lib. I et in Lib. II (sic dicto) Donationum Alphonsi III hoc invenitur forale. Ex Lib. II textum sumpsimus : ex Lib. I lectiones varias.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi facere¹ ego Sancius dei gratia portugalensis Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso et cum aliis filiis et filiabus meis, uobis tribus populatoribus de Sauto² presentibus et futuris scilicet ut detis nobis septem modios, et duos quartarios de pane medietatem de milio et medietatem de centeno per taygam³ directam et tres spadoas et sex fogacias unaquaque earum de tribus almudes et tres gallinas cum triginta ouis. Et de collecta ii carnarios⁴ et tres fogacias. Et concedimus uobis et cunctis successoribus⁵ ut nunquam habeatis maiordomum super uos, et ut nunquam pectetis nisi tres callumpnias furtum rausum et homicidium et debent esse per bonos homines et debet esse furtum pro uno nouem. Et pro⁶ homicidio decem morabitanos, et pro rauso decem morabitanos : et de istis morabitanis concilium debet habere medietatem. Et non debetis ire in fossatum nisi citra dorium ubi ego fuero et illos tres morabitanos debetis dare per tres partes anni. Et meus vassallus qui tenuerit terram super uos nunquam pauset in uilla uestra. Et uos nunquam pectetis aliam callumpniam, neque faciatis aliud forum, nisi quantum iacet in ista carta. Quicumque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit, sit benedictus a deo, amen⁷. Et quicumque illud uobis infregerit ira dei ueniat super eum. Facta fuit hec carta apud⁸ Couilianam⁸, Mense Augusto⁹. Era m.^a cc.^a xxx.^a v.^a Anno¹⁰ regni nostri xxi.^o Nos reges qui¹¹ hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus¹².

1 fieri
2 Saucto
3 laeygam
4 carneyros
5 successoribus uestris
6 deest

7 deest
8 in Couelliana
9 Agusti
10 Agno
11 deest
12 roboramus.

Qui¹³ affuerunt¹³, Gonsaluus¹⁴ menendiz maiordomus curie conf. — Martinus fernandi significer¹⁵ domini Regis conf. — Laurencius suarii¹⁶ conf. — Rodericus menendiz conf. — Laurencius uenegas conf. — Fernandus¹⁷ peregrini¹⁷ conf.¹⁷ — Petrus nuniz — Rodericus petriz¹⁸, test.

Martinus Bracarensis archiepiscopus conf. — Martinus Port. episcopus conf. — Petrus Lamecensis episcopus conf. — Nicholaus Visiensis episcopus conf. — Petrus Colinbriensis episcopus conf. — Petrus gomez test. — Johannes gonsaluiz¹⁹ conf.

• Rex²⁰ domnus²⁰ Sancius²⁰ — Regina²⁰ domna²⁰ Tarasia²⁰ — Rex²⁰ domnus²⁰ Alfonsus²⁰ — Regina²⁰ — Rex²⁰ domnus²⁰ Petrus²⁰ — Regina²⁰ — Rex²⁰ domnus²⁰ Fernandus²⁰ — Regina²⁰ domna²⁰ Blanca²⁰.

Julianus Cancellarius regis.

13 desunt
14 Gonsaluus
15 signifer
16 suarii

17 deest
18 petri
19 gonsaluiz
20 desunt

" Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.

GARDOM

GUARDÃO

1207

Hujus foralis translatio in linguam vernaculam saeculi XIV, ut videtur, tantum nobis superest. In charta non authentica, quae in Archivo Publico servatur, invenimus. Ex alio apographo saeculi XV, quod in ipso archivo manet, lectiones varias sumpsimus.

Em nome de deus amen. Esta he a carta de foro que Eu dom Sancho pela graça de deus Rey de portugal em senbra com meu filho ElRey Dom Affonso e com todolos outros meus filhos e filhas mandey fazer a vos pooadores do gãrdom assy aos presentes come aos que ham de viir. Outorgamos a vos que nom peitedes senom tres calunias, a saber, furto e rouso e homecidio : assy que o que fezer homecidio peyte trinta marauedis. E por rouso xxx marauedis e de furto por hum nove. A estas tres calumpnias vaa o nosso moordomo ou moordomo daquel que essa terra teuer de nós e nom a outras. E sseiam per enquisã de boos homeens : e todalas outras coomas e entenções uossas emmendade per vos sem malícia. E vos poende uossos degredos antre vos. Outrossy mandamos que nom seiades moordomos nem seruiçiaes¹ se nom quiserdes. E que o moordomo de fóra nom entre sobre vos, senom aquele que hy meter o que teuer a terra sobre uos. E sse hy entrar moordomo doutra parte nom aia uoz de moordomo. E o nosso rico homem que teuer essa villa nom pouse nas uossas casas mays faça ssua casa em que pouse. E dedes cada hum de vos da uossa uida huma uez no anno. E os moradores dessa uilla nom façam carreira ao que a teuer senom senhas uezes no anno. E sseia tal que elles possam tornar esse dia a ssuas casas. Outrossy mandamos que nom vaades em apellido nem a chamado saluo comnosco hu nós formos. E mandamos ainda que do trigo e do orio e çenteo e milho e payço² e do linho e do vinho de qual se meardes dedes a oytava parte. E que dos legumes e das outras cousas semelhauis nom dedes nada. E o moordomo vaa aa eyra e ao lagar receber a ssua rraçom assy como suso dito he. E sse nom quiser hir ponham este em testimonho de boos homeens e leixem a ssua rraçom na eyra e no lagar. E vos daredes de cada hum casal inteiro hum sesteyro antre pam segundo e vinho. E o que nom teuer vinho acabe o ssesteiro de segunda. E daredes por fogaças de cada hum casal tres alqueires de segunda. E por eiradega de linho meo moolho. E por directuras³ de cada hum casal hum soldo e hum capom ou galinha e çinquo ouos por dia de Samiguel⁴. E de portagem o homem que for de fóra da villa dê do cauallo dous soldos e da egoa hum soldo e do boy seys dinheiros e da uaca⁵ vi dinheiros e do coyro dous dinheiros do porco ii dinheiros do reixelo hum dinheiro do marauedi iii dinheiros e da manta vi dinheiros. E o morador da uossa uilla que della fugir por fame ou por alguma outra coyta venha quando poder viir e tome a ssua herdade em paz e sem cooma, se a ante nom der ou uender a alguem. E o que uender a⁶ ssua herdade ou o sseu casal vendao aa⁷ tal pessoa que faça tal foro qual elle faz e dê ao senhor da villa a oytava parte do preço. E todas estas cousas uos fazemos por remiimento dos⁸ nossos⁸ pecados e por cinquenta marauedis que nos destes. Per estes termos se ençarra a uossa villa : pela portela das

1 seruiçiaes
2 payço
3 dereyturas
4 sam miguel.

5 uaqua
6 deest
7 a
8 de vossos

varzeas como parte pelo padrom da messe. E pelo caramudo dalcoba e dende ao carualhinho hu see o canto antre o figueiral e janardo e dêsy aa pedra do^o bolo e vay per miserella ao padrom da messe : todo o que he conteudo dentro em estes termos uos damos e coutamos em tal guisa que se uos alguem quebrantar peyte a nós quinhentos soldos e a vos emmende em cheo todo o dampno que uos fezer. E demais seia auudo por meu inmiigo. Feyta foy esta carta em Coynbra no mes de Setembro. Era m.^a cc.^a xxx.^a v.^a Nós Reys que esta carta mandamos fazer a reboramos perante os soescriptos que presentes foram.

Dom Gonçalo meendez moordomo da corte conf. — Dom Martim fernandez alferez delRey conf. — Dom Lourenço soarez conf. — Pero nuniz — Roy¹⁰ perez, testemunhas.

Affonso perez tiinha a dicta villa conf. — Dom Rodrigo meendez conf. — Dom Lourenço ueegas conf.

Martinho Arcebispo de braagaa conf. — Martinho Bispo¹¹ do porto conf. — Pedro Bispo de lamego conf. — Nicolao Bispo de viseu conf. — Pero gomez — Joham gonçalues, testemunhas. — Gyaão chançarel delRey¹².

9 de
10 Rey

11 Arcebispo
12 delRey conf.

RANALDI

RENALDE

1208

Ex codice, qui Lib. II Donationum Alphonsi III perperam dicitur, descripsimus. Lektionen varias ex Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova in Publico Archivo servato adjectimus.

In dei nomine et uirginis marie. Ego Rex S.¹ cum filiis et filiabus meis, placuit nobis ut faceremus kartam² de ranaldi vobis hominibus xxx³ cum omnibus³ suis terminis : scilicet quomodo partit cum palaciis : quomodo ex parte cum fontaneo seco, et cum fernando gonsalui, et cum suis iermanis⁴ : et quantum habemus in sancto Martino quomodo partit cum caualeiros : et quomodo ex parte cum anta : quomodo partit per foro lobal et cum uesadio. Quomodo ex parte cum fons cecca, et ferit in a portela de magaliana : quomodo partit per fontem da grouenza, et intrat per ribeiro de uermuu, et ferit na caeda. Quomodo ex parte pela⁵ lumba do muro, et ferit in anta⁶ da cabeça daoura : quomodo diuidit per a fonte de ranaldi et ferit in trausselo : quomodo ferit in a fonte de iuncoselo, per aqua quomodo parte cum couas, et fer in uena de dorio. Quomodo ex parte per pala de porto manso : quomodo ex parte cum gouuianes, et fer na fonte de godina : faciatis inde foro singulos modios de pam quartado : des v^o anos⁷ singulos modios de uino pro parada singulos alqueires de pam cocto, medio tritico, et medio centeno, et singulos almudes de uino, et singulos foles de conelio. Ista parada date una uice in anno : et non a comedant in ipsa villa : et meus ricomen, nen⁸ prestameyro, nen⁹ maiordomo, nen¹⁰ aliquis homo qui potestatem habet de fazer forcia, non pouset in uestra uilla. Maiordomo de concilio nunquam faciat forum. Non uadatis in hoste nen apelido, ergo cum corpore Régis et sit per suo sigillo ou per suo portario. De uenado lombo : de urso manus : primicia de rio si exierit in uestro cauto. Ecclesia in uestra uilla cum clerico de concilio teneatis illum ad iusticiam. Vnus ad alium fiadoria una cera et sit¹¹ non quesierit respondere sedeat desauzinado et pectet r^a cera. Calumpnias m^o. Rauso, homicidio de homine mortuo cum armis : pro rauso xx¹¹ morabitanos : pro homicidio facto cum armis xx¹ morabitanos. Furta iulgado duplum suo domino, et vn^m partes a palacio : ad istas calumpnias non respondeatis sine testimonio honorum hominum et det fiador r^a cera si se uoluerit saluare et saluet se. Nominato foro detis in tempo¹² de eiras, et quando uindemiardes : et si non uenerint in isto tempo pro illo, perdant. De apostilia non respondeatis. Nominata parada detis in palaciis, ou in Mateus, ou in abazas. Isto foro quanto sonat in ista karta¹³ tanto est forum et plus non. Qui fecerit uobis forcia in uestra uilla ou in suos terminos, scilicet, homo de alia parte pectet nobis c^m morabitanos et uobis sanet in duplo dampnum¹⁴ quod fecit : et exeat pro nostro inimico. Habeatis istam villam qui mandamus uobis facere et cum omnibus suis pertinenciis et sic posteritas uestra in secula seculorum. Siquis uenerit ex parte nostra qui uos ad uestrum forum tenuerit, habeat bene-

1 Sancius
2 cartam
3 omnibus
4 germanis
5 per la
6 na anta
7 annos

8 nem
9 nem
10 nem
11 si
12 tempore
13 carta
14 damnum

M. L. Tom. I.

135

dictionem nostam amen. Et quis uobis aliud forum malum superposuerit aut istam meam uillam per a male uoluerit leuare, aut isto nostro facto uoluerit contempnere¹⁵, sit maledictus et excommunicatus, et semper cum diabolo sit sociatus. Facta karta¹⁶ mense februario, sub Era m.^a cc.^a xxxx.^a vi.^a Ego Rex Sancius cum filiis et filiabus meis istam kartam¹⁷ roboramus et confirmamus, nostris manibus apponentis, et cum principe ipsius terre domno Martino petri, et cum archiepiscopo Domno Martino. Cancellarius Curie domnus Julianus Julianus (*sic*) confirmat. Iudex terre Fernandinus, Portarius Gunsaluus cordo. Archidiaconus¹⁸ Pelagius de sandi, confirmant.

Johannes notuit.

Et ista carta non erat sigillata.

15 contempnere
16 carta

17 kartam
18 Archidiaconus.

REBORDANOS

REBORDAOS

1208.

Ex codice, qui Liber II Donationum Alphonsi III dicitur, descripsimus. An hoc diploma sive foralibus, sive contractibus emphyteuticis adnumerandum sit ambigimus. Concilium textus diplomatis meminit, electionemque parochi a coetu parochianorum faciendam statuit, sed ex eodem textu locum proprios nec iudicem nec maiordomum habuisse apparet. In dubia nostra sententia utilius duximus chartam de Rebordãos hic juris publici facere. Lectiones varias hausimus ex codice Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova, sic dicto.

In dei nomine. Ego Rex sancius¹ portugalensis¹ dei gratia, do uobis concilio de Reuordanos de bragancia pro foro ut nunquam pectetis nisi tres callupnias², scilicet, furtum et rausum et homicidium, que fuerunt notas : et nunquam respondeatis ad aposicionem : et miles qui tenuerit castellum de Taurones pouset in regalengo et non in ecclesia : et ad hominem de ipso castello qui habuerit extrahere suas callumnias³ si forte illum percusserint uel currerint aut occiderint, pectent pro illo lx^a solidos et non plus. Homines de Reuordanos⁴ non debent bastire ipsum castellum : et si uenerit fossato in terra, intrent ibi homines cum suas armas, et cum sua uita in ipso castello et quantum remanserit totum eis extrant⁵ in saluo et suas armas : et alios homines qui ibi non intrauerint uadant gardare⁶ suos ganatos : et in quocumque anno detis vii paradas et dimidiam. Et pro fossadaria sedeat i solido : et detis osas de mii solidos et non plus : pro collecta et i porco de mii^{or} solidos (*sic*) : et parada sedeat iii almudes de centeno et unum almude de tritico et una imina de uino et una gallina, et non plus, et si illas dederitis ad castello non detis illas ad riquohomine et si illa dederitis ad riquohomine non detis illas ad castellum : et non faciatis fossatum nisi ad forciam de terra quomodo in ipso die ueniat ad uestros⁷ domos, et propter hoc detis vii fossadarias et media : et pro fossadaria sedeat uno solido : et detis osas de mii solidis et non plus. Homine de uestra uilla qui fuerit hereditarius non sit manarius. Homines de Reuordanos qui sit hereditarius faciat ipsum predictum forum et ubi fuerint semper habeant suas hereditates in saluo : et Concilium de Reuordanos semper mittant clericum qualem uoluerint in sua ecclesia. Et si aliquis uenerit qui hoc factum meum irrumpere uoluerit, teneat me pro suo inimico et pectabit mihi⁸ mille solidos. Facta karta mense nouembris, sub Era m.^a cc.^a xxxx.^a vi.^a Ego Rex Sancius simul cum filiis et cum⁹ filiabus meis hanc kartam propriis manibus roboramus.

Qui presentes fuerunt, Martinus fernandi test. — Domnus Martinus petri test. — Domnus Poncius alfonsi test. — Pelagius gomiz¹⁰ test. — Gomiz barreta test. — Betegom test. — Martinus caluus test.

Domnus lupus alfonsi test. — Domnus valascus martini maiordomus curie test. — Regoxo de bragancia test. Gunsaluus cordo iudex in uinales test. — Infans domnus Petrus test.

Domnus Egidius ualasquis¹¹ test. — Domnus Julianus cancellarius test. — Fernandus petri cantor lixbonensis test. — Salvador martini test. — Fernandus petri, cum mii uicinis, test. — Petrus roderici cellararius de clastro auclanarum test. et conf.

1 Sancius Port.
2 calumpnias
3 calumpnias
4 Reuordanos
5 extrahant
6 guardare

7 uestras
8 michi
9 deest
10 gomiz
11 ualasquis

PENAMOCOR

PENAMACOR

1209

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. textum descripsimus : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine domini. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego S.¹ dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege domno A.² et uxore mea³ Regina domna Vrraca, et ceteris filiis et filiabus meis, vobis populatoribus de Penamocor tam presentibus quam futuris. In primis damus vobis pro foro ut due partes militum uadant in fossatum Regis una uice in anno, et tertia pars remaneat in uilla cum totis peditibus. Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege, pectet pro fossadeira x solidos. Et pro homicidio ille qui homicidium fecerit pectet xxx⁴ morabitanos ad rancurosum. Et rancurosus det inde vii.^{am} partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectent pro eo⁴. Et si aliquis diruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet, cum scutis cum lanceis, aut cum spatibus, aut cum cultellis, uel cum porris uel cum petris, pectet d solidos rancuroso, et vii.^a a⁵ palacio. Et qui furatus fuerit, pectet pro uno viii, et intentor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidant cum iudice per medium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negauerit, iuret cum xii et exeat de ipsa calumpnia⁶. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palacio. Testis mentirosus et fiel mentirosus, pectet lx solidos et vii.^a palacio, et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non fuerint in apeldum exceptis hiis qui sunt in seruitio alieno, miles pectet x solidos et pedes v solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeiam et unum iugum boum et xxx^a oues et unum asinum et ii lectos emat equum. Mulier qui dimiserit suum⁷ maritum⁷ de benedictione, pectet uiro suo ccc solidos et vii.^a palacio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam et habeat omnia bona sua, et pectet iudici i denario. Et si aliquis homo uoluerit ei⁸ propter hoc malum⁹ facere⁹ pectet d solidos ad concilium et eiciatur a¹⁰ uilla pro traditore, et vii.^a palacio. Qui equitauerit equum alienum sine mandato domini sui, pectet pro die v solidos, et pro nocte x solidos. Qui percusserit cum lancea aut cum spata, aut cum cultello, pectet xx solidos. Et si transierit ad aliam partem, et posuerit magistrum super se, pectet xii morabitanos rancuroso et vii.^a palatio. Qui fregerit oculum aut dentem aut brachium, pro unoquoque membro pectet xii morabitanos rancuroso et vii.^a palatio. Qui mulierem alienam de recabdo percusserit pectet ei lx solidos. Et si non habuerit recabdam, pectet xxx solidos, et sit inimicus de suis parentibus, et vii.^a palacio. Qui marcum mutauerit in alienam hereditatem, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui limitem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, ad dominum eius pectet homicidium et vii.^a palatio. Similiter¹¹ faciat de ortolano, et de quartario, et de molendinario, et de solarengo. Qui habitauerit in domibus aut in hereditatibus alienis non seruiant neque faciant facendeiram¹², nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Qui in regno nostro habuerint hereditates aut possessiones non seruiant nec¹³ faciant inde forum nec¹⁴ pectent calumpnias¹⁵ nisi dominis suis. Et si fecerint calumpniam, non pectent nisi per forum de penamocor dominis suis. Vicini de penamocor habeant suas hereditates in toto regno nostro in pace. Et si aliquis eis illas acceperit per totum¹⁶ pectent uobis¹⁷ d solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini, et furni de penamocor, sint liberi de toto foro. Milites de penamocor stent in iudicio pro podestadibus¹⁸, et pro infancionibus de¹⁹ regno²⁰ nostro²⁰. Clerici de penamocor sint liberi ab omni fisco laicali : et habeant honorem et hereditates sicut milites : et non respondeant nisi per archidiaconum ab hora prime usque ad terciam. Homines de penamocor non respondeant sine rancuroso. Ecclesie de penamocor accipiant primicias singulas faangas de omni pane, et decimam de pane et de uino, et de omnibus fructibus de²¹ pecoribus. Et episcopus habeat terciam et clerici terciam partem, et parrochiani aliam terciam. Et expendant illam per episcopum et per clericos ecclesiarum ubi rectum fuerit. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incensum. Parrochianus qui se uoluerit expedire, expediat se in festo natalis domini per concilium clericis²² coram²² et statim nominet ecclesiam, ad quam uoluerit ire : et non habeat potestatem dare deci-

1 Sancius
2 Alfonso
3 eius
4 illo.
5 deest
6 calupnia.
7 uirum suum
8 deest
9 ei mali facere
10 de
11 Simiter

12 fazendeiram
13 neque
14 neque
15 calumpniis
16 tortum
17 nobis
18 potestatibus
19 deest
20 regni nostri.
21 et de
22 coram clericis

mam alibi in ipso anno. Habitatores de penamocor non sint maiordomi neque seruiciales contra suam uoluntatem. Alcaldes et iudices mittantur per beneplacitum concilii. Pedites sint in iudicio pro militibus uillanis alterius uille. Vicinus qui uenerit uozarius²³ contra suum uicinum pro homine alterius uille, pectet x solidos vii.^a palatio. Homines de Penamocor non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator de Penamocor si inimicus eius uenerit super eum sine treuga, mactet illum sine calumpnia. Montes, fontes, et flumina sint concilii et uenarii et bararii : domus de Penamocor habeant unum forum, exceptis domibus regis et Episcopi. Morator de Penamocor postquam ibi habitauerit unum annum faciat de suis hereditatibus illud quod facere uoluerit. Ganatum de Penamocor non sit montatum in regno nostro. Homines de Penamocor non dent portagium in toto regno nostro. Qui perdiderit equum²⁴ suum, sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium neque calumpniam²⁵ pro suo mancipio. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui abstulerit pignus iudici, pectet i solidum. Qui percusserit in ecclesia, aut in concilio, aut in mercato, pectet lx solidos rancuroso vii.^a palacio. Si homines de Penamocor habuerint iudicium cum hominibus alterius terre, non currat inter eos firma, sed exquisita aut retum quale uoluerint homines de Penamocor. Qui milites de Penamocor desornauerit de suis caballis per forciam pectet nobis d solidos, et duplet equm domino suo. Homines qui uoluerint pausare in terminos²⁶ de Penamocor, dent montaticum : de grege ouium iii carneiros, et de grege porcorum iii porcos : de busto uaccarum i uaca²⁷. Istud montaticum sit concilii. Milites qui in fossato, aut in guardiã aut in algarã, aut in lite perdiderint equos suos, erigant illos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Homo de penamocor qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram²⁸ de montibus accipiat quantum eis inuenerit absque calumpnia. Iudex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat vii.^a partem. Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno uicino. Et nos debemus recipere quintas sine offretione. Siquis ad uestras uillas uenerit accipere cibos, aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent pro illis, neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad Regem aut ad dominum terre pectet c morabitanos, medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad x morabitanos non detis quintam, neque pannis, neque de coriis cisis. Latro qui per unum annum uel duos furari et rapere dimiserit, si pro aliqua re impetitus fuerit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit²⁹, det eam suis parentibus et pectent³⁰ eis cc morabitanos vii.^{am} palacio : et sit homicida. Casarii Regis, et episcopi, et boues et ganatum habeant forum quasi uicini. Qui fiaduriam³¹ fiauerit, qualem fiauerit talem faciat si non habuerit suum intentorem. Et si habuerit eum, ostendat eum in concilio, et sit liber. Qui fecerit mandam cum sua uxore, usque ad medietatem stet. Et qui fregerit eam, pectet c morabitanos vii.^a palatio. Qui obierit subitanea morte, dent quintam de sua hereditate, et habere pro anima sua. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant, non respondeant pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno, sit liber ipse et semen eius. Qui prendiderit hominem de penamocor, pectent d solidos, medietatem regi, et medietatem rancuroso. De tota uenda que uenerit ad uillam uestram, de pane et de uino, et de carnibus, et de piscato, et de pomis quando uilla uestra fuerit mingada nullus ea comparet sine mandato de alcaldibus, siue sit pretor siue alcaldu. Et si ea comparauerit, pectet lx solidos alcaldis et concilio, vii.^a palacio. De portagio et de passagine, et de decimis de mauris, et de christianis due partes detur regi, et tercia hospiti. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat pectet l morabitanos uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse, pectet v morabitanos concilio. Homines de Penamocor non respondeant ad alias calumpnias³² nisi ad istas que scripta sunt in hac carta. Portagium tale est : De equo, de mulo de mula, i solidum. De troxel³³ de burel aut de lino, i solidum. De carrega de fustanibus, v solidos. De pannis de coloribus, v solidos. De carrega de piscato, i solidum. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de coniliis christianorum, v solidos. Et de mauris, i morabitanum. Et de quanto uendiderint aut comparauerint, decimam partem : et dent unum corium rubeum pretori. De equo quem uendiderint in mercato, i solidum. De mauro qui se redemerit aut cum domino suo pepigerit, decima. De porco, ii denarios. De furone, ii denarios. De corio de uacca uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo, uel de gamo, iii mealias. De carrega de oleo, v solidos. De carrega de pane uel de uino, iii mealias. De boue uel de asino, vi denarios. De mulo uel de mula, i solidum. De carrega de peone, i denarium. De morabitano cambiar, ii denarios. De carrega de pexotas³⁴, uel de coriis que duxerint ad alium³⁵ regnum, v solidos. De oleo, v solidos. De sardinis, v solidos. De sale, i solidum. De carrega de pexotas³⁶ uel congris, ii solidos medium³⁷. De carrega de oleo de asino, v solidos. De carrega de cera de christianis, v solidos. Iestas portagines dent christiani et mauri qui non habitauerint in penamocor neque in suis terminis. Homines de Penamocor non sint dati in prestimonio. Et si habuerint iudicium cum hominibus de aliis terris, non dent neque accipiant directum, nisi in

23 uozeirus
24 equum
25 calumpniam
26 terminis
27 uacani.
28 madeira
29 rausauerit
30 pectet

31 fiaduriam
32 calumpnias
33 troixel
34 pexotas
35 aliud
36 pexotis
37 et medium

termino de penamocor. Et cum totis causis que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum de penamocor uel ad regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes, et hospes terciam. Et iudex quem concilium, uel sesmus uel alcaldes manuferirent si noluerit esse, pectet v morabitos concilio. Et³⁸ concedimus etiam uobis ut detis nobis pro collecta de unaquaque domo vi denarios. Et concedimus ut habeatis lectos uestros cautatos. Et si aliquis pignoraucrit uos in uestris lectis, pectent lx solidos rancuroso et vii.^a palatio. Nos reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++³⁹. Et concedimus ut sit benedictus a deo ille qui uobis eam obseruauerit. Facta fuit hec carta apud Colimbriam, Mense Marcio, Era m.^a cc.^a xxxv.^a vii.^a Qui affuerunt, Martinus Bracarensis Archiepiscopus conf. Martinus Port. episcopus conf. Nicholaus Visensis episcopus⁴⁰. Pe.⁴¹ Lamecensis episcopus conf. Martinus Egitaniensis episcopus conf. Petrus Colimbriensis episcopus conf. Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Suarius Elborensis episcopus conf. Nuno sancii affuit. Gil ualasquiz affuit. Mar.⁴² petriz affuit. Gomecius suarii affuit. Laurencius uenegas affuit. Laurencius suarii affuit. Suarius remundi, Monio ermigiz⁴³ affuit. Rodericus roderici affuit. Gunsaluus menendi⁴⁴ maiordomus curie affuit. Martinus fernandiz⁴⁵ signifer Regis affuit. Valaseus menendiz dapifer regis affuit. Johannes petriz⁴⁶ affuit. Poncius alfonsi. Lopus alfonsi affuit. Petrus nuniz test. Petrus gomez⁴⁷ test. Fernandus nuniz test. Rodericus petri test. Johannes gunsaluiz test. Suarius suarii test. Julianus Cancellarius curie. Menendus petri pretor qui incepit populare. Martinus cresconiz Archidiaconus qui incepit populare. Mauratum portarius qui incepit populare.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.⁴⁸ et domno A.⁴⁹ et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum, quod uobis dedit et concessit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius, concedo ego uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmacio in perpetuum firmum robur obtineant, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo⁵⁰ plumbeo⁵⁰ communiri : que fuit facta apud Colimbriam, mense Nouembris, Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos Reges supranominati et filii nostri qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus S.⁵¹ Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar.⁵² Port. episcopus conf. Domnus Pe.⁵³ Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.⁵⁴ Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.⁵⁵ Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.⁵⁶ Visensis episcopus conf. Domnus Mar.⁵⁷ Egitaniensis episcopus conf. Domnus Mar.⁵⁸ iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe.⁵⁹ iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus F.⁶⁰ fernandiz⁶⁰ conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.⁶¹ Cantor Port.⁶² test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petriz test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie.

38 *deest*
39 fecimus ++++++
40 episcopus conf.
41 Petrus
42 Martinus
43 ermigii
44 menendiz
45 fernandi
46 petri
47 gomez
48 Sancio
49 Alfonso
50 plumbeo sigillo

51 Stephanus
52 Martinus
53 Petrus
54 Suarius
55 Suarius
56 Bartholomeus
57 Martinus
58 Martinus
59 Petrus
60 Fernandus fernandi
61 Pelagius
62 Portugalensis

PINEL

PINHEL

1209

In primo forali de Pinhel, a nobis jam edito, jura et statuta varia, in charta de Trancoso scripta, incolis novi oppidi communia fiebant : in altero quod nunc edimus, omnia statuta jusque consuetudinarium eborensis municipii eis tribuuntur. Textum hujus secundi foralis desumpsimus ex charta autographa, quae ab antiquo in Publico Archivo seruat. Addidimus confirmationem Alphonsi II ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius inclita memoria Regis Alfonsi filius una pariter cum filio meo rege alfonso et aliis filiis meis ac filiabus uobis populatori-

bus de pinel facimus kartam et concedimus. Damus uobis foro et custume de elbora tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in pinel : et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit a flossado, peite pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio peite c solidos a palatio. Et pro casa derrota cum armas scutos et spadas pectet ccc solidos et septima a palatio. Et qui furtaret peite pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et septem partes a palatio. Et qui mulier afforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum duodecim : et si non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus et si non potuerit iurare, peite ad illa ccc solidos et septima a palatio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso peite lx solidos et septima a palatio et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret, peite lx solidos, medios a palatio et medios ad concilio. Et de medio de concilio, septima a palatio. Et homo qui fuerit gentile aut erodero, que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra, et peite lx solidos et septima a palatio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacudiret ad saion, peite i solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeia, et uno iugo de boues et xxxx^a oues et uno asno et duos lectos compareret caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier, peite i solidum ad iudice. Et mulier qui leixauerit maritum suum de benedictione peitet ccc solidos, et septima a palatio. Et qui leixauerit mulierem suam peitet i denarium ad iudice. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die peitet i^m carnarium et si magis peitet las angueiras pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea, aut de spada polantrada peitet x solidos : et si trouciret ad altera parte peitet xx solidos al quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dente, pro unoquoque membro peitet c solidos a lisiado, et ille det septima a palatio. Qui mulier aliena ante suo marido feriret, peitet xxx^a solidos et septima a palatio. Qui moiom alieno in suo ero mudaret, peitet v solidos et septima a palatio. Qui limde alieno crebantauerit, peitet v solidos et septima a palacio. Qui conductero alieno mactaret, suo amo colligat homicidio, et det septima a palatio : similiter de suo ortolano et de quarteiro et de suo monleiro et de suo solarengo. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de pinel sint liberi de foro. Milites de pinel sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras uilla peitet x solidos et septima a palacio. Ganado de pinel non sit montado in nulla terra. Et homine qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio, el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum saione et sacudirent ei pignos octorget el saion et prenda concilio de tres collaciones et pindret pro lx^a solidos, medios ad concilio et medios al rancuroso. Barones de pinel non seam in prestamo dados. Et si homines de pinel habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma sed currat pesquisa, aut repto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganado in terminos de pinel, prenda de illis montadigo da grege das oues iii^{or} carneiros. Et do busto das uaccas i^a uaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara uel in lide, primus erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de pinel qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeira de montes prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet lx solidos ad palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit peitet lx^a solidos a palatio et duplet ganatum quod prenda derit a suo domino : et insuper pectet c^m morabitanos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad nostram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habebantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem regi et medietatem concilii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit : si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit, omnino pereat et sububeat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate, donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitanos et septima a palacio : et insuper sedeat homicida. De portagem : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino, i solidum. De trosel de lana, i solidum. De trosel de fustaes, v solidos. De trosel de panos de color, v solidos. De carrega de pescado, i solidum. De carrega de asno, vi denarios. De carrega de christianos de conelios, v solidos. De carregas de mouros de conelios, i morabitanum. Portagem de caualo qui uendiderint in azougue, i solidum. De mulo, i solidum. De asno, vi denarios. De boi, vi denarios. De carneiro, iii medalias. De porco, ii denarios. De foron, ii denarios. De carrega de pane et de uino, iii^{es} medalias. De carrega de

peom, unum denarium. De mauro que uendiderint in mercado, i solidum. De mauro qui se redimeret, decima. De mauro que talia cum suo domino, decima. De corio de uaca et de zeuura, ii denarios. De corio de ceruo et de gamo, iii^{ss} medalias. De carrega de cera, v solidos. De carrega de azeite, v solidos. Iste portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Santicus una cum filio meo rege alfonso hanc kartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc kartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta karta mense sebtentris. Sub era Millesima cc.^a xxxix.^a vii.^a Isti sunt costumes quos dedit dompnus rex alfonsus ad populatores de elbora, pro benefacturia, et dompnus rex S. concessit illos cum filio suo rege alfonso et cum filiis et filiabus suis ad populatores de pinel : Vt uicini de pinel non faciant in murum nec in castellum nec dent pedidam nec collecta ad regem nec dent portagem per totum portugal : et omnes uicini de pinel habeant unum forum : et istas benefacturias concessit dompnus rex S. eum filio suo rege alfonso et cum filiis et filiabus suis ad totos uicinos de pinel in secula seculorum. Amen. Nec uadant ad uellam de castello.

Isti sunt termini quos Domnus rex Santicus dedit populatoribus de pinel et Domnus rex alfonsus concessit eis : in primo incepit ubi intrat in mozueimi in cola et inde quomodo diuidit terminum de Moreira per sorual cum Domino rege et inde quomodo diuidit per logiam de fundo de Garsia muniz per culmen de prato de Eruis teneris : et inde quomodo uadit ad pontem petrinam et inde uadit ad expedrada de auellanas : et inde ad atalaiam de tramaz : et inde uadit ad atalaiam de algumir : et inde ad germanelos : et inde ad capud de castineira : et inde ad fontanum de cacellis : et inde ad portum de carris.

·Rex Santicus — Rex Alfonsus.

Gunsaluus presbiter notuit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de pinel istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Santicus excellentissime memorie. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense octobris. Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis illam roborauimus et in ea hec signa fecimus + + + + +. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie.

¹¹ Intus in circulo (Rodado) haec nomina leguntur.

FREIXIEL

FREIXIAL

1195—1209

Latino-barbarus hujus foralis textus nobis deest : translationis vero in linguam vernaculam saeculi XV duo apographa authentica supersunt, ambo in Archivo Publico servata. Circa annum, quo datum fuit, error in translationem irrepsit : nam Sancium Fernandiz Hospitalariorum equitum magistrum fuisse ultimis temporibus regis Sancii I noscitur. Vide ea quae de hoc forali apud FIGUEIREDUM (Nova Malta P. I, § 98) animadvertitur.

Im¹ nome da ssanta e uerdadeira trindade padre e ffilho e esprito santo amen esta he a carta do fforo de ffrei-xiell quall auemos de primeira possiçam : de todo fforo hum coarteiro de paam sse ffor cassado² e ouer ssoaar des hum anno daa fforo : homem hou molher ssolteiro nom pague nada : conhoçuda³ coussa he que ho thermo de ffrei-xiell departe pello⁴ peego⁴ do coruo e desai⁴ aa palla dona syntrelhe e desi⁴ aõ seixo e dessi⁴ ao collado da cabeeça da escuriscada moor e dessi⁴ a allagria⁵ de zeydes e dessi⁴ aa cluz⁶ augua⁶ uertente e dessi⁴ aas llagias de cima do uall

1 Em
2 casado
3 conbecida

4 per peço
5 lajeia
6 cruz auga

torno e dessí á palla das tieiras e dessí ao seixo daalem da palla das tieiras e dessí aas carualhadegas e dessí ao seixo de cima das arrotecas e dessí á cruz que está⁷ na carreira de samotes e dessí á cluz⁸ alagria de gull feiros e desí á cruz de cima de uall despinho e desí á cruz dos mormouraes e desí á cluz⁹ de medeiro de uillarinho e desí á cabeça mais allta do ribeiro dos mormouraes e desí á cabeça do llageado e desí ao vao ancho per meio dauga do ryo de tua e desí ao peego¹⁰ do coruo : e quando vyeer o prioll aa vylla darlhy¹¹ colheyta dano em ano se hy vyeer e se nom vyeer nihil e se vyeer denlhe carne de huma marãa e trinta paaes meynos trigos e meo de centeco e dous quarteyros de ceuada e hum poçall de vinho e tres galinhas e vynte houos¹² e manteiga com que hos adube: Mancebo solteiro desto nom faça nymigalha : e que ponham mordomo dantre sy que seia vizinho e metelloha o concelho com o senhor e seja moordomo em quanto prouguer¹³ ao concelho e ao senhor. E¹⁴ possa penhorar vizinho ao vizinho ataa huma comtia ssem mordomo, e ssem outra coyma : auer conhecido ho concelho parar¹⁵ tras ffiador com ho dobro. E¹⁶ o mordomo do concelho possa demandar ha coyma e dar ffiador em cinco soldos : por direito e comprimento (?) de direito em fforo e em carta ffazer ffiador e emparallo e o sseu mordomo buscar proll e honrra de sseu senhor quando comprir e quem ffor contra o sseu ffiador elle ho possa prender com tres homees boos e peitar homezio como se o matasse, e sse o nom prender nihil. E todo ho que ffor contra o mordomo asy como contra outro homem peyte correena ssoldos e elle o possa prender com tres homens boos e se o nom poder prender aquem no¹⁷ aposserem ssaluesse ssym feito a sseus parentes. E molher carpida per çarcilho¹⁸ nomeada quem ha fforçar de sseu cassamento seja ffiado com tres homees boos e peite trinta ssoldos sse braadar e¹⁹ sse o nom prouar saluese como de homezio a seus parentes. E²⁰ merda²⁰ em²⁰ boca²⁰ e²⁰ sse²⁰ o²⁰ prouar²⁰ com²⁰ tres²⁰ homes²⁰ boos²⁰ peyte²⁰ trinta²⁰ ssoldos²⁰ e²⁰ sse²⁰ o²⁰ nom²⁰ ffiar²⁰ saluesse²⁰ como²⁰ de²⁰ homezio²⁰ a²⁰ sseus²⁰ parentes²⁰. E²⁰ furto descoberto vaa ho mordomo ssem aquelle a que furtarom e peyte aquell que furtou no ue por hum, ao dobro haquelle²¹ a rrancoroso e sseytema²² ao paaço : ou homem que sseja contra elle ou de dous homees em augua ou em canpo proveo com tres homes boos e peyte trinta ssoldos e sse o nom prouar ssaluese²³ como de homizio. E²⁴ sse fferir hum vizinho a outro e ssacar ssangue ou ffezeer cardeo sse sse queyxar peyte cinco ssoldos sse o prouar com tres homes boos. E²⁵ se for lançada e trespassar e der queyxume proveo com tres homes boos e peyte correena ssoldos e sse nom trespassar cinco ssoldos por direito. E sse der com maaos aberta de palmada cinco ssoldos. E sse punho çarado²⁶ hum ssoldo. E sse lançar as maaos abertas nos cabellos dez ssoldos. E o mordomo possa poer ssegurança com tres homes boos. E quem britar ssua ssegurança peyte cinco ssoldos. E²⁷ se talhar carreya do concelho e carreya nom der peyte cinco ssoldos e dê a²⁸ carreira. E²⁹ molher viuua herdeira e casar dê hum mrauedi pera uallugas³⁰. E³¹ molher proue sse sse casar dê huma livra de cera meca ao dono da cassa e meya ao senhor. E³² molher que nom aja fruyto quando morrer a sua meyatade pera o paaço e sse nom o for nihil. Meu padre a sua herdade e morer e³³ a partilha nos cirmaos³⁴ e sse ssom todos cassados³⁵ des hum ano a cima ffaça cada hum seu foro. E se hum irmão comprar a herdade faça de todo hum foro como seu padre e morar hu quiser. E se³⁶ quiser vender e doar venda a quem faça foro e nunca lhe seja quyte. E³⁷ se³⁷ se³⁸ leuantar³⁸ homem de freixiel e matar çeruo algum nom dará³⁹ montadego e dallo lonbo ao mordomo : se o matar em corda nihil. E⁴⁰ de porca nihil. E⁴¹ de porquo de madeiro o⁴² lombo. E⁴³ homem ençarrado, de⁴⁴ tras ssoar com armas peite trinta ssoldos sse nom der uoz porque o faz e sse lho nom prouarem nihil. E nom uaaom fazer caua nem hir a castello. E⁴⁵ o mordomo qual quiser poer com ho concelho tal ponha. E⁴⁶ molher nom seia testemunha contra outra molher ssenom em moinho ou em forno ou em llauandeira : e nom paguem loytosa nem outro trabuto de manaria. Aruore que dê fruto quem ha talhar per o pee peyte cinco soldos e quem a decotar peyte cinco soldos a seu dopno. E⁴⁷ se se algum homem quyser hir fora do thermo peyte ao mordomo se o hy ouuer e se o hy nom ouuer quando sair nihil. E a finta que se lançar per⁴⁸ o⁴⁸ concelho tiria⁴⁹ ho mordomo. E⁵⁰ os⁵⁰ clerigos naturaaes desta cassa sse quyserem morar em ella por soldada ante elles que⁵¹

7 see
8 cruz
9 cruz
10 pego
11 darlhe
12 oouos
13 prouuer
14 deest
15 pera
16 deest
17 o
18 çarcilho
19 deest
20 desunt
21 aaquelle
22 se se temer
23 salue
24 deest
25 deest
26 çerrado
27 deest
28 deest
29 deest

30 balugas.
31 deest
32 deest
33 e ho
34 irmaos
35 casados
36 deest
37 desunt
38 leuantarse
39 dese
40 deest
41 deest
42 deest
43 deest
44 deest
45 deest
46 deest
47 deest
48 pelo
49 tyrea
50 desunt
51 ca

outros estranhos. E⁵² o⁵² uizinho morador da uilla que sseu filho quyser amostrar⁵³ demlhe raçam na casa e aue-
nhamse com seu mestre e quanto merecer de soldada daramlha ante a el que a outro. E⁵⁴ os⁵⁴ capellaees me-
taos ho senhor com ho concelho. E⁵⁵ casa direita quem a derubar peyte trinta soldos meyo ao dono da casa e
meyo ao senhor. E⁵⁶ quem sacar armas pera ferir sem direito contra seu uizinho percaas. E⁵⁷ quem fezeer inju-
ria e ferir peyte cinco soldos por ella. E se alguum homem uieer e contra este nosso priuilegio quyseer passar
primeiramente seja maldito e escomungado com Judas ho treedor no inferno comdapnado ; e nós sempre aja-
mos nossa igreja segundo sempre ouuemos e nossos antecessores. Feita a carta no mes dabrill ssub Era de Mill
e çento e çinquenta. Eu Sancho fernandes prioll do espritall de todo portugal. Eu prioll ao comendador de frey-
xiell cometo esta carta per nossas maaos e auemos por testemunhas Rey Sancho de portugal testemunha : ponço
affonso testemunha : dom Vaasquo testemunha : dom Martinho arcebispo de braaga testemunha : ho bispo dom
Pedro de Lamego : e eu Petrus escriyusse.

52 deunt
53 mostrar
54 deunt

55 deest
56 deest
57 deest

GODIM

GODIM

1210

Si concilium sive conventum publicum vicinorum loci non meminisset, hoc diploma potius inter emphyteuticos contractus, quam inter foralia numerandum foret. Ex contextu vero ipsius diplomatis aliquid in Godim municipalis instituti extitisse deducitur. Ex libro inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, hoc decerpsimus forale : lectiones varias ex codice qui inscribitur Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Ego Rex domnus Sancius una cum meo filio Rege domno Alfonso et cum filiis et filiabus meis, facio vobis meis hominibus de Godim Roderico menendi et Pelagio monaco et Egee muniz et Roderico petri et Petro filio cum uestris uicinis de Godim, facio cartam firmitudinis de illo monte argemundanes quomodo diuidit cum Louerigos et cum villa maior et inde cum remestruxaz¹ et cum peso et inde per uenam de corrigo. Do uobis hanc hereditatem pro foro quod faciatis de ea in quolibet anno octaua de qualicunque fructu quod ibi habueritis : et maiordomus uadat ad eyram et ad torcular et ponat maiordomus tribus uicibus pedem torcularis : et si noluerit uenire quando cum uocaueritis, faciatis tres testes super eum et relinquit ibi porcionem suam : calumpnia² nominata rausum et homicidium et furtum et unaquaque illarum sit quinquaginta modios mediatos ad palacium, remaneat medietas ad concilium, et de hominibus³ aliis inquisitionibus plus nichil : uendere et donare cum suo foro cui uolueritis : et habeatis uos et semen uestrum hanc hereditatem firmiter per istum forum in secula seculorum. Et si ibi aliquis uoluerit malum facere aut uestrum forum diminuere sit maledictus et confusus et in⁴ inimicus domini Regis et pectet illi sex mille solidos, et pariat uobis hereditatem duplatam et quanto fuerit melioratam⁵. Facta carta mensse marcio Era m.^a cc.^a xxxx.^a viii.^a Ego Domnus Rex Sancius una cum meo filio Rege domno Alfonso cum filiis et filiabus meis hanc cartam nostris manibus Ro+bo+Ra+mus. Pro testibus, Martinus test. Petrus test. Menendus test. Et pro roboracione domno lupo alfonsi principi terre v morabitanos. Johannes noluit.

Et ista carta non tenebat sigillum.

1 remestruxas
2 calumpnia
3 hominibus

4 deest
5 meliorata.

FERREIROS FONTEMANHA**E VALDAVY****1210**

Translatio hujus foralis in linguam vernaculam nobis tantum superest. Apographum in Archivo Publico ab antiquo servatur.

Em nome da santa et non partida triindade Padre et filho et spiritu sancto. Eu Rey Sancho filho de affonso muy noble Rey de portugal et da Raynha dona mafalda em sembra com meu filho Rey dom affonso asy et meos filhos e minhas filhas conuem a saber Rey dom Pedro e Rey dom fernando e a Raynha dona tareyia e a Raynha dona sancha. Damos et outorgamos fforo em a villa que dizem fferreyros et ffontemanha e ualdavy aos que hi moram et a seos filhos et a seus subçesores asy aos presentes como aos que ham de viir que nom respondam a nenhuma coyma senom a tres. A omeziio de homem morto. E a rouso. E a merda em boca. E o que ffezer omeziio peite xxx marauedis. E por rouso xv marauedis. E por merda em boca xv marauedis. Estas tres coymas seiam enqueridas per homeens boos et a estas tres coymas vaa o senhor da terra et nom a outras : et as outras coymas e entenções antresy as emmendem os moradores dessas uillas asy como quiserem sem coyma asy ponham seus degredos. E com homeens de fóra nom ajam senom per enquisa de homens boos. E moordomo de fóra que vier em estas villas ou em seos termos ffazer algum mall per força ou per yra et hi o matarem nom peytem senom coyma doutro homem. E mandamos que quando o senhor desas villas ou o prestameyro vier a ellas denlhe cada huum de sua casa vianda quanta quiser esse primeiro diia. E huma uez no anno e nom pouse elle nem os seus nas casas desses moradores sem voontade delles mais ffaça casas em que pouse com os seus. E os moradores dessa villa nom ffaçam carreyras senom tres vezinhos senhas careyras taaes que en esse dya que forem possam viir pousar a suas cassas. E estas tres carreyras nom seiam senon huuma uez no anno. E os moradores dessas villas nom vaão em apelido nem em outras ffazendas senom em fosado delRey sse hi ffor o seu corpo. E os moradores desas villas nom seiam moordomos nem seruiçaaes se nom quiserem. E mandamos que dem em raçom de todo pam de orio e de triigo et de centeo e de milho e de painço e de linho e de vinho dementre for no lagar a oytava parte, conuem a saber de quall pam ouver semeado desse dem a oytava parte de suso nomeada e nom mais. Primeyramente dem a dizima a deus : e de legumes nem de toda outra fruita nimigalha dem em raçom. E mandamos que o moordomo vaa a eyra e ao lagar por esta raçom de suso nomeada. E se nom quiser hir testemunhemlho, e leyxemlho em esa medes eyra, e seiam duas ou tres testemunhas. E em eyradega dem de cada huum casall emteyro da primeyra pobraçom huum sexteyro antre pam de segunda e de vinho. E se nom teuerem vinho compelano de segunda. E dem de cada huum casall emteyro por ffogaças tres alqueyres de segunda et esta eyradega e ffogaças seiam dadas na eyra quando a raçom et asy em eyradega meo de huum moolho de linho. E em na festa de sam migell dem de cada huum casall huum capom e çiquo ovos, e em diia de natall huum soldo por coorazill. E de portagem dos homeens de ffóra, do cauallo dous ssoldos, e da egoa huum soldo, e do boy ou da uaca seis dinheiros, e do coyro dous dinheyros, e do reyxello huum dinheiro, e de marauide tres dinheiros et do porco dous dinheiros, e da manta vi dinheiros. E sobretudo esto mandamos aos moradores desas villas que flugirem ende per fame ou per algum constrangimento quando poderem viir venham e filhem suas herdades em paz sem nenhuuma coyma, se as nom vendeo ou deu. E aquell que a sua herdade ou casall quiser uender vend..... este fforo. E do preço que ende receber dê ende ao senhor da uilla a oytava parte. Et saybham os homeens de todo meu Regno que som coutadas estas tres villas per padrooes ao foro da uilla que dizem gardam que he em beesteyros. E asy de oie este diia damos a uos moradores et pouoadores destas villas este fforo que de suso he que em esta carta conta por nossas almas et por remiimento de nosos pecados. E por reuora que nos destes por tall que as ajades sempre uos e uossos filhos e filhas e uossos soçesores. Eu Rey Sancho em sembra com meus filhos et filhas suso dictas que esta carta mandamos ffazer com nossas mãaos a reuoramos et confirmamos. Feita a carta no mes de mayo. Era de mill e duzentos et quarenta et oyto. Quem quer que estes termos ou esta carta britar quiser seia maldito ataa septima geeraçom et aja penna com o demo. E sobre todo peite mill soldos et valha a carta. Dom gonçallo meendez moordomo da corte a confirmou. Dom martim fernandez alferez delRey a confirmou. Dom lourenço soarez a confirmou. Pero muniz, testemunha. Roy perez, testemunha.

ALCOBACIA

ALCOBAÇA

1210?

Monasterii Alcobacensis monachi, cum a rege Alphonso I invios saltus, desertaque latifundia in provincia, quam Estremadura vocamus, accepissent, incolis ex antiquis vicis vel oppidis de Obidos et de Aljubarrota, aliisque, forsitan, a locis arcessitis, sedes eis in oppidis ac vicis, quos struebant, agrosque in illorum territoriis concedebant, municipalibus insuper institutis ipsos alliendo colonos. Ex his quae leguntur in foralibus, sic dictis, de Aljubarrota et de Alvorinha hoc plane elicitur; nec minus patere videtur, statuta ibi inserta communia fuisse omnibus advenis, qui in locis monasterio subjectis domicilium eligebant. Credendum etiam est, monachos non solum hominibus advenientibus ex Obidos vel ex Aljubarrota (quod oppidum, ex forali sibi adscriptum, noscitur, ineunte saeculo XIII nondum monasterii dominio esse subactum) hanc chartam municipalem dedisse, sed omnibus quidem illis, qui in cautis (sic dicebant) Alcobacensis coenobii manere volebant.

In libro regestorum scrinii ejusdem monasterii, cui titulus impositus fuit Livro VI dos Dourados, duo extant apographa, ex quibus textum et lectiones varias decerpimus; alia namque exemplaria non invenimus. Unum, ut forale de Alvorinha, in rubrica designatur: aliud forale de Aljubarrota dicitur. Ast in utroque tantummodo de Alcobaca agitur; et nullum aliud antiquum hujus oppidi forale cognoscitur. Unde plane credimus in chartis illis Alcobacensis municipii contineri statuta, postea transmissa unicuique oppido a monachis noviter fundato vel adquisito.

De anno, quo forale hoc concessum fuit, oportet tandem breviter disserere. In fine apographi, foralis de Aljubarrota titulo nuncupati, aera his indicitur litteris MCCXVIII; sed sub ejusdem diplomatis finem tunc temporis abbatis nomen littera F designat, quae nequaquam Martinum, qui in praedicta aera MCCXVIII, anno scilicet 1180, insigni huic praecerat monasterio; Ferdinandum potius insinuare potest. Constat tamen, ab anno 1207 ad 1215 hunc Ferdinandum inter alcobacenses monachos abbatem permansisse; cumque in apographis saeculi XVI, quo tempore codices illi Livros Dourados conscripti fuere, sigla frequenter, quae litterae x superimposita quadraginarum efficiebant numerum, a librariis praetermissa desiderentur; putandum merito est, ut in minus probabilem litterae M promutationis in F conjecturam non incidamus, in exscribendas numerales litteras illius aerae consuetam irrepsisse librariorum incuriam; et potius legendum MCCXXXVIII, ita ut revera sit annus 1210. Haec ipsa aera in alio apographo, Forale de Alvorinha appellato, invenitur: sed reri expedit, in hoc etiam apographum nominis abbatis incidisse errorem: signatur enim ibi littera P. quae facillime pro F. exscriberetur. Nec ideo tamen, forale Alcobacense anno 1210 proculdubio concessum fuisse dicere audemus.

In dei nomine. Nos P.¹ Abbas² Alcobacie damos³ et concedimus⁴ forum Sanctaren⁵ hominibus nostris qui sunt in couto⁶ nostro qui fuerunt de termino de Obydos⁷. Damos igitur et concedimus eis totum forum de Sanctarem preter cabalariam sicut in presenti pagina continetur. De casa rupta et de⁸ homine occiso intus in domo: Damos itaque pro⁹ vobis⁹ forum⁹ ut qui publice coram bonis hominibus casam violenter cum armis ruperit, pectet D solidos et hoc sit sine vozeyro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor vel dominus domus pectet I morabitinum, et si ibi vulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio¹⁰ et caso¹¹ publice facto, pectet D solidos. Pro merda in buca¹²: Pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. De furto cognito: Furtum cognitum testimonio bonorum hominum novies componatur. De rellego vini Re-

1 F.
2 Abbas et conuentus
3 damos
4 concedimus
5 de Sanctaren
6 couto

7 Aljumarrupta.
8 deest
9 vobis pro foro
10 homicidio
11 rauso
12 boca:

gis : Qui rellegum vini regis ruperit et in rellegu suum vinum¹³ venderit¹⁴ et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet¹⁵ v solidos et secundo v solidos : et si tercio inuentum fuerit testimonio bonorum hominum vinum totum effundatur et arcus cubarum¹⁶ incidantur. De vino de fora dent de vnaquaque carrega i almude et vendatur aliud in rellego. De iugata : De iugata vero hoc mando, ut a¹⁷ festiuitate¹⁷ assumptionis¹⁷ beate¹⁷ Marie¹⁷ usque¹⁷ ad¹⁷ festiuitatem¹⁷ sancti¹⁷ Michaelis¹⁷ detur¹⁷ in¹⁷ Abbacia¹⁷. Et de vnoquoque iuga¹⁸ boum dent i¹⁹ modium tritici²⁰ vel²⁰ qual²⁰ laborauerint. Et si de utroque laborauerit²¹ de²¹ utroque²¹ dent per alqueirem²² directum ville : et sit²³ quartarius de quatuordecim²⁴ et meciatur sine brachio curuato et sine²⁵ tabula supposita. Et de parceyro de caualario²⁶ qui boues non habuerit non det iugata²⁷. De habitatoribus : Et habitatores de Sanctaren habeant libere tendas, fornos panis, scilicet²⁸ et ollarum. De fornis de tegula²⁹ : Et de fornis³⁰ de tegulis dent decimam. De homine occiso extra : Qui extra cautum³¹ hominem occiderit pectet LX solidos. Et qui vulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis vulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui armis per iram denudauerit vel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. De hereditatibus populatis : Et homines Sanctaren³² habitant³² hereditates suas populatas : et ille³³ qui in eis habitauerit³⁴ pectet³⁴ pro homicidio rauso³⁵ et merda in buca LX solidos, scilicet³⁶ medietatem³⁶ Regi et medietatem domino hereditatis, et eant in appellitum Regis, et³⁷ nullum³⁷ alium³⁷ forum³⁷ faciant³⁷ Regi³⁷. De almotasaria³⁸ : Et almotasaria³⁹ sit de concilio, et mutatur⁴⁰ almotace per alcaydem et per concilium ville, et dent de foro et⁴¹ de vaca⁴² et de ceruo i denario, et de bestia et⁴³ de piscato i denarium et de barca de piscato i denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala iii denarios. De⁴⁴ ceruo⁴⁴ et de zeuro⁴⁵, et de vaca et de porco i denarium. De carneyro i denarium. Piscatores dent decimam. De equo vel de mula vel de mulo qui⁴⁶ venderint⁴⁶ homines de fora a x^m morabitanis et supra dent i morabitanum, et a x^m morabitanis et infra dent medium morabitanum. De equa vendita⁴⁷ vel comparata dent ii solidos : et⁴⁸ de⁴⁸ boue⁴⁸ ii⁴⁸ solidos⁴⁸ et de vacca i solidum et de asino⁴⁹ vel de⁵⁰ asina⁵¹ i solidum. De mauro et de maura medium morabitanum. De porco vel de carneyro ii denarios. De caprone vel de capra i denarium. De carrega dazeyte⁵² vel de coriis bouum uel zeurorum vel ceruorum dent medium morabitanum. De⁵³ carrega de anil vel de panis vel de pellibus coniliorum vel de coriis vermeliis vel de⁵⁴ albis vel de pipere uel de grana i morabitanum. De bragale ii denarios. De vestitu de pellis⁵⁵ iii denarios. De lino vel de aliis uel cepis⁵⁶ decimam. De piscato de fora decimam. De cunquis vel de vasis lineis⁵⁷ decimam : et pro omnibus his carregis quas vendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis vel salis quam vendiderint vel emerint homines de fora, et⁵⁸ de bestia caualari vel mulari dent iii denarios, de asinari⁵⁹ iii mealhas⁶⁰. De mercatoribus naturalibus ville : Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatum⁶¹ dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent vi denarios. De peditibus qui laborauerint : Cauon si laborauerit triticum det vnam talegam, et si laborauerit milium similiter : et de⁶² geyra de bobus i quartarium⁶³ de tritico vel de milio unde laborauerit⁶⁴. Pedites dent octauam⁶⁵ vini et lini. De almocreuis⁶⁶ : Almoqueuer qui per almocreuariam vixerit faciat forum suum semel in anno. De coniliariis⁶⁷ : Coniliarius⁶⁸ qui fuerit ad sogeiram et illuc⁶⁹ manserit det follem vnus⁷⁰ conilii : et⁷¹ illic moratus fuerit octo diebus vel amplius det vnum conilium cum sua⁷² pelle⁷². Et coniliarius⁷³ de fora det decimam quotiens venerit. De moratoribus : Moratores de Sanctaren qui panem suum⁷⁴ vel vinum vel ficus vel oleum in vlixbona habuerit vel aliis⁷⁵ locis Sanctaren⁷⁶ illud ad opus suum duxerit et non ad reuendendum non dent inde portagium. De rixa : Qui cum aliquo rixauerit et post rixam do-

13 *deest*
 14 uondiderit
 15 *deest*
 16 cuparum
 17 usque ad natalem domini trahatur.
 18 iugo
 19 *deest*
 20 milii uel tritici qualis
 21 *desunt*
 22 alqueire
 23 si
 24 quatuordecim alqueyres
 25 *deest*
 26 caualleyro
 27 iugatam.
 28 *deest*
 29 tegulis :
 30 forno
 31 captum
 32 de Sanctaren habeant
 33 illi
 34 habitauerint pectent
 35 et percusso
 36 medietatem scilicet
 37 *desunt*
 38 almotasaria :
 39 almotasaria
 40 mittatur
 41 *deest*
 42 uacca i denarium,
 43 *deest*
 44 *desunt*

45 zeurro
 46 quem uendiderint uel emerint
 47 *deest*
 48 *desunt*
 49 asno
 50 *deest*
 51 asna
 52 de azeite
 53 De carrega de cera medium morabitanum. De
 54 *deest*
 55 pellibus
 56 de cepis
 57 ligneis
 58 *deest*
 59 asnari
 60 medalias.
 61 soldadam
 62 *deest*
 63 alqueire
 64 laborauerint.
 65 octauum
 66 almocreue :
 67 coniliariis.
 68 Coniliarius
 69 illic
 70 unum
 71 Et qui
 72 suo fole.
 73 coniliarius
 74 suum laborauerint
 75 in aliis
 76 et ad Sanctarem

mum suam intrauerit et ibi inito concilio acceperit fustem vel purrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos. Si autem inconsulte et casu acciderit percusserit nihil pectet. De inimico de fora non⁷⁷ intret⁷⁷ : Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugoas⁷⁸ aut per directa⁷⁹ illi dare. De homine occiso ab equo : Si equus alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut⁸⁰ equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. De clericis habeant forum : Et clericus habeat forum militis per totum. Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum⁸¹ capiat⁸¹, sed mulierem capiat si voluerit testimonio honorum hominum. De madeyra que venerit : Da⁸² madeyra que venerit per flumen vnde dabant octauam dent decimam. De atalaya : De⁸³ atalaya de villa debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. De maiordomo : Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. De nobili⁸⁴ homine : Et omnis⁸⁵ nobilis homo qui in Sanctaren domum⁸⁶ aliquam⁸⁶ tenuerit non mittat ibi alium alcaydem⁸⁷ nisi de Sanctaren : De⁸⁸ casis⁸⁸ quas⁸⁸ mei⁸⁸ nobiles⁸⁸ : De casis quas mei nobiles homines aut fleyres aut hospitalarii aut monasterium⁸⁹ in Sanctaren habuerit faciant forum ville sicut ceteri milites de Sanctaren. De ganato perduto : Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per⁹⁰ singulos⁹¹ menses⁹¹ faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius venit⁹² detur ei. Si autem dominus eius preconem dato vsque ad tres menses non venerit, tunc⁹³ maiordomus⁹³ faciat de eo quomodo suum⁹¹. De ferrariis et sapatariis⁹⁵ : Faber aut sapatarius⁹⁶ aut⁹⁷ pellitarius⁹⁷ qui in Sanctaren casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea nullum⁹⁸ forum. Et qui maurum fabrum uel sapatarium⁹⁹ habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo¹⁰⁰ forum. Qui autem ministrales ferrarii uel sapatarii¹⁰¹ fuerint et per officium istud vixerint et casam¹⁰² non habuerint veniant ad tendas meas et faciat¹⁰³ mihi meum forum. De comparatione vel venditione equorum¹⁰⁴ : Qui equum vendiderit vel comparauerit uel maurum extra Alcobaciam, ubi eum comparauerit vel¹⁰⁵ venderit¹⁰⁵ ibi¹⁰⁵ det¹⁰⁵ portagium¹⁰⁵. De habere quod debent dare pedites : Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo¹⁰⁶, et¹⁰⁶ maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dare per portarium suum. De habitatoribus qui¹⁰⁷ furtum¹⁰⁷ : Et homines qui habitauerint in hereditatibus Alcobacie¹⁰⁸ si furtum fecerint¹⁰⁹ ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. De lutuosa : Pobratores¹¹⁰ de¹¹⁰ Alcobacia¹¹⁰ non dent lutuosa¹¹¹. De adalidibus : Adalides de Alcobacia non dent quintam de quiniones¹¹² suorum corporum. De panatariis : Panatarie dent de¹¹³ foro de xxx panibus vnum. De alcaydaria¹¹⁴ : Et pro alcaydaria de vna bestia que venerit de fora cum piscato dent ii denarios. Et de barca de piscato minuto ii denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De portagia : Portagium¹¹⁵ vero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et vobis relinquo. De concedendo testimonio : Hec itaque omnia perscripta vobis pro foro do et concedo : et ad¹¹⁶ hec¹¹⁶ eat¹¹⁶ maiordomus testimonio honorum hominum et non ad alia. Siquis igitur hoc meum factum vobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei impleatur¹¹⁷ et¹¹⁷ repleatur. Qui vero illud fregerit¹¹⁸ maledictionem dei et mei consequatur. Amen¹¹⁹. Scripta¹²⁰ fuit¹²⁰ et¹²⁰ concessa¹²⁰ ista¹²⁰ carta¹²⁰ apud Sanctaren mense Septembri. Era¹²¹ m.^a 121 cc. 121 xxx. 121 viii. 121 De calcaribus percusserit : Qui etiam¹²² aliquem¹²² de¹²² calcaribus¹²² percusserit et testimonio bonorum hominum¹²³ convictus fuerit pectet i. solidos. Mando etiam vt nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles¹²⁴ nec aliquis alius audeat aforciare illum¹²⁵ hominem de Alcobacia vel de fora de suo pane neque¹²⁶ de suo vino neque de suo piscato neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei¹²⁷ maiordomi non vadant extra villam apprehendere homines neque roubare aforciare¹²⁸ : sed si fecerint calunias faciant¹²⁹ eos vocari per portarium pretoris, coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerit pretor et aluaziles¹³⁰ : et concilium cambiet suos aluaziles¹³¹. Preterea mando ut pater non pe-

77 desunt
78 treguas
79 directum
80 deest
81 capiat eum
82 Et
83 Et
84 nobile
85 meus
86 de me
87 deest
88 desunt
89 monasteria
90 deest
91 singulis mensibus
92 uenerit
93 desunt
94 de suo.
95 de sapatariis :
96 sapatarius
97 desunt
98 ullum
99 sapatarium
100 ea
101 sapatarii
102 casam
103 faciant
104 deest

105 non det pro eo forum.
106 desunt
107 desunt
108 Alcobacensis
109 fecerit
110 Moratores Alcobacie
111 luctosam.
112 quiniones
113 pro
114 alcaydaria :
115 Portagia
116 habeat
117 desunt
118 frangere uoluerit
119 deest
120 Facta karta
121 Era m.^a cc.^a x^a viii.^a
122 calcaribus etiam
123 deest
124 aluazilis
125 ullum
126 nec
127 deest
128 neque aforciare
129 faciat
130 aluazilis :
131 aluaziles annualim.

ctet¹³² caluniam pro filio suo, sed filius pectet¹³³ eam vel¹³⁴ illam¹³⁵ si¹³⁵ fecerit. Et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando etiam de mauris et de¹³⁶ iudeis percussis vt ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo temporis¹³⁷ patris mei. Adhuc mando vt maiordomi non pignorent vllum¹³⁸ hominem de sanctaren donec vocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Adđo adhuc amore vestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagine suo aut sine portario pretoris pectat tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Mando preterea quod siquis ceperit laironem ducat illum ad concilium.

Qui presentes fuerunt, Petrus gometii et frater petrus fernandi et frater petrus de Turribus, test. Frater Suerius didaci notauit. De Aluorninha, Joannes aluorno et Donus regnaldus et petrus Martini et donus Silvester, test. De mouta, Suerius et donus Stephanus. De asinaria, Didacus caluus et Pellagius petri. De TRABALHIA, Fernandus suarus. De Obydos, Martinus gunsalni et Donus etero, test. De vidays, Petrus didaci et Petrus Turuquel. De Almofala, Suerius menendi et donus nuno, Petrus pellagii et Joannes martini. De monasterio, Joannes Orotinus et Petrus pellagii. Descoria, Vincentius et Pellagius caluatia. Et aliis plurimis plusquam c^m hominibus testibus.

132 pectat
133 pectat
134 deest
135 si illam

136 deest
137 tempore
138 deest
" haec desunt

ALJUMARRUPTA

ALJUBARROTA

?

Vide Alcobacia.

ALVORNINHA

ALVORNINHA

?

Vide Alcobacia.

CASTRUM PENA-RUBEA

CASTELLO DE PENA-RUIUA

(ABSQUE ANNO)

In apographo authentico saeculi XIII hoc invenitur forale in Archivo Publico servato. Ex codice, cui titulus Lib. II Donationum Alphonsi III inest, lectiones varias hausimus.

In dei nomine domini nostri ihesu christi. Ego Sancius Rex et filios meos Rege Adefonso et Rege Henrico¹ et Regina domna Aldoncia : vobis Concilio de castro pena rubea minimo uel maximo in domino deo eterno salutem. Amen. Annuit namque² serenitate regni nostri³ glorie ut facerem uobis iam sepedictis⁴ sicut et facio carta⁵ firmitatis uel confirmationis de uestros foros bonos pro uos et pro uestros filios uel neptos uel qui in ea habitator fuerit sicut necessarium habetis pro remedium anime mee. Id est in primis que non sedeant mannarios. Homo qui filius natus habuerit et ad hobitum⁶ suum filii non reliquerit ita et de omnes ecclesiasticos que non sedeant mannarios. Et qui hereditate habuerit fora de ista ciuitate, et ille ibi habitante quomodo non intret in ea iudice neque sayoni et viros de ista villa que seruiant ubi quesierint foras ad Regem et ad comite et ad infanço-

1 Herricho
2 neque
3 deest

4 sepedictos
5 kartula
6 obitum

nes⁷ : et habeant sua hereditate de ista villa paccata. Et non intret in ea iudice neque sayoni. Et milites de ista villa faciant fossado Regi una vice in anno. Et qui neglexerit eum pariat m^{or} ceras. Et milites qui aprestamos non tenerint non dent nichil. Ita et qui aprestamos tenerint et filios relinquerint non dent nuncio neque tollant suum aprestamum. Ita et de armas tam cauallo quam mullo que tenerint de eis seniore et eo domno ciues obitum uenerint aut illa ciues relinquerint non adiciat inde non cauallo non mullo neque nullas armas. Et omnes qui uxores non habuerint non sedeant non⁸ mannarios. Et omnes qui habuerint aliqua inlicita mala super se de seruitu uel homicidium aut fornicium ueniat ad ista villa sedeant securos et ingenio⁹. Et homines qui sine iudicio et sine iusticia uel aliqua inlicita mala sua hereditate habueritis uobis uel uestras germanas quomodo tornetis ad domino suo. Et nullos homines pausadeyros non pousem¹⁰ in ulla domo sine gradu de suo domino in ista villa. Et omnes mulieres uidue si aliquis homo de fora contra eas iudicium habuerit, quomodo faciat ibi iudicium : et non eant foras nisi ad portam villa nostra. Et homo qui ibi morante fuerit et ad obitum ibi uenerit et gens ibi non habuerit, et in alio loco gentem¹¹ habuerit ueniat hereditet illum. Et si sine gens fuerit, medietatem¹² de rerum suarum mittat concilio pro eius anima, et illa alia medietate ad¹³ suo seniore. Et homo de ista villa si occiderit hominem de fora¹⁴ non pariat homicidium. Et si homo de foras occiderit homo de ista villa quomodo pariat ccc solidos. Et de gens hebreia qui ibi occurrerit, et ibi feritus fuerit aut occisus, tale calumpnia¹⁵ pariant pro illo quomodo pro nos metipsos. Ad rousso¹⁶ ad homicidium et ad furtum ueniat Rex. Et si maiorino occiderit quemquam reddant de unusquisque domi singulos pelles de conelios. Et si Regem uenerit suo corpore in ista villa dent de cada casa iii denarios pro sua coleyta¹⁷ una uice in anno. Homines de ista villa et de suo termino non reddant portagem in ista villa, nec in suo termino. Istos homines de ista villa non habeant nullus senior fora Regem. Nullos populatores de nostro Regno aut de altero regno in ista uilla uenerit de tota sua hereditate in ista villa faciant toto suo foro. Si pedon de ista villa percusserit militem, aut militem percusserit pedon equaliter pectet militem ad pedon et pedon ad caballarium. Equale iudicium habeant pedones et milites de ista villa. Ego Sancius rex una cum filiis meis Rege Ildefonso, et Rege Henrrico et Regina dulcia, de¹⁸ Castello pena rubea et popullatoribus eius cum suis terminis adque locis nouissimis et antiquis in possessionem : adicimus etiam¹⁹ qui nullus popullator istius Castelli non det portaticum in toto regno Regis nostri. Ego Sancius rex portugalensis pariter cum filiis meis Rege Adefonso, et Rege henrrico et Regina dulcia et Regina Tharasia et Regina Sancia, hanc kartula propriis manibus roboramus. Si uero aliqua persona tam de nostris quam de extraneis hanc nostre constitucionis paginam infringere uoluerit sit maledictus et excommunicatus et a consorcio sancte ecclesie separatus²⁰, et cum iuda traditore sit dampnatus.

Menendus gunsalui maiordomus curie conf. — Petrus alfonsi signifer Regis conf. — Petrus fernandiz conf. — Alfonsus ermigiz²¹ conf. — Aluarus martiniz²² dapifer Regis conf.

Godinus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Jo. Visensis Episcopus conf. — Egas²³ pelagii test. — Fernandus bispus test.

Julianus notarius Curie.

7 infanzones
8 deest
9 inienio.
10 pausent
11 gerentem
12 medietate
13 a
14 foro
15 callunia

16 rouso
17 collecta
18 do
19 et
20 seperatus
21 ermigii
22 martini
23 Egeas

CASTELLO DE SANCTO CHRISTOPHORO

CASTELLO DE S. CHRISTOUAM

(ABSQUE ANNO)

In confirmatione Alphonsi II, anno 1212 concessa, inclusum hoc manet forale. Inuenimus in codice qui Lib. II Regestor. sive Donationum Alphonsi III dicitur. Lectiones varias ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova sumpsimus.

In dei nomine. Ego Rege domno¹ Sancio¹ facio cartam firmitatis de mea propria hereditate in loquo² nominato castello de sancto christophoro : do eam tali pacto ad decem et vi^{es} homines ut in unoquoque anno unusquisque uestrum detis vii quartarios et steteyro, medio milio et medio centeno : et uos mittite inter uos qui istum panem custodiat : seruicialis et uicarius eligite quales uolueritis et si seruicialis ista iugada recipere noluerit, ponite

¹ domino Santio

² loco

eam in lapidem, ubi semper posuistis, et ipse respondeat de ea, et uos securi. Calumpnias : homicidium rousum, domum disruptam³, istas tres calumpnias⁴ unaqueque per se xxⁱ modios domino terre persoluat, quales modios concilium preciauerit. Furtum quale factum fuerit, septima parte domino terre, et duplo cui dampnum⁵ fecit. Vicarius de terra nec portarius non sit ausus propter contraria inter uos intrare, nec uos detis portaginem in toto panoyas. Si uos per occasionem extra uilla uestra hominem percusseritis aut calumpniam⁶ feceritis si pro uilla uestra euadere potestis, nunquam uobis inde requirant. Nunquam in bello nunquam in apelido eatis, sed uestro custodite castello : et semper sitis mihi⁷ fideles et boni et meum factum fiat uobis stabile im⁸ perpetuum. Istud est terminum : per foz do saares, et inde ad palagoucu do foro, et per parietes de sancto colmado, et inde ad⁹ barreiro de cima de vilar et per teyxugueira de auelanales, et inde per lagena quodega et per parietes do ualle do ceruo et deinde a coruaceyra minor, et per coruaceyra maior. Deinde per agudelos, et inde per pana cabral, et per capita de reuoredo traueso, et inde per petra scripta et inde per aqua de corrago, et inde unde primitus incoauimus. Si aliquis contra uos in isto termino intrauerit, et hoc factum meum prorumpere temptauerit, lx^a modios persoluat, medietatem domino terre, et medietatem ad concilium de uilla. Et¹⁰ super¹⁰ isto¹⁰ foro¹⁰ de¹⁰ xxx^a modios de¹¹ iugada¹¹ que¹¹ uobis mando¹² ut¹² detis¹² nichil aliud : et singulas taegas de uodos : et filio meo siue de mea progenie qui post me regnauerit et uobis benefecerit de deus omnipotens sit benedictus et meam benedictionem¹³ habeat. Facta karta¹⁴, que rege domno¹⁵ sancio facere precepit, in tempore roderico menendi vicario suo. Petro menendi iudice. Martinus gomizo. In bracara, Archiepiscopus dompnus¹⁶ Martinus, Archidiaconus Pelagius de sandi. Ego rege domno sancio uobis homines de castello sancti christofori, ista¹⁷ kartam¹⁷ manibus meis roboro. Pro testibus, Martinus test. Petrus test. Johannes test. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina *domna Vrraca* et filio nostro infante domno Sancio et filia nostra infante *domna Alionore* hanc cartam roboro et confirmo, et inuiolabiliter obseruari precipio. Et hoc fuit factum apud Vimaranes vi^a die Junii. Era m.^a cc.^a l.^a Domnus Martinus fernandiz maiordomus curie conf. Domnus Julianus cancellarius curie domini Regis. Et ista cartam¹⁸ non erat sigillata nec tenebat signa.

3 disrupta
4 calumpnias
5 damnum
6 calumpniam
7 michi
8 in
9 a
10 desunt

11 desunt
12 desunt
13 benedictionem
14 carta
15 domino
16 domnus
17 istam cartam
18 carta

VILLA FRANCA

VILLA-FRANCA

(ABSQUE ANNO)

De qua Villa-franca in hoc forali agatur plane non patet. In provincia, quam Beira uocamus, sitam fuisse videtur, forsitan circa Covilhan. Liber Foral. Antiquor. S. Crucis nobis textum suppeditavit. Lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius cum uxore mea Regina *domna Dulcia*, pariter cum filio meo Rege Alfonso, et cum aliis filiis et filiabus nostris, uobis homines de Villa franca qui ibidem populatores estis per mandatum¹ et de filiis nostris siue qui uenerint ad populandum facimus uobis² cartam² et sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum bonum, sicut habent homines de Tranco³ : et non detis nobis nec ad progeniem nostram, nec ad hominem pro homicidio, nisi septimam de ccc solidos ad palacium in apreciadura, per concilium et per manum iudicis : et nullum pactum nec nulla calumpnia, nec intret ibi aliquis merinus nisi iudex de concilio. Et uadant in fossado⁴ tercia de cauallariis⁵ eiusdem uille, et alie due partes stent in ipsa villa franca. Et de illa una tercia qui habuerit ire in fossado⁶ et forte non fuerit, de⁷ in fossadeira v solidos in apreciadura : et non faciant fossadum nisi cum domino suo una uice in anno, aut prout uoluntas eorum fuerit. Et peones et clerici non faciant⁸. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine pro forum de uilla franca. Et qui in termino de uilla franca filiã alienam rausauerit contra suam uoluntatem pectet ad suos parentes ccc solidos, et vii.^a ad palacium : et exeat homizieiro de suis parentibus. Et si quis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio preconato a preconone feridam fecerit ad suum uicinum,

1 mandatum meum
2 cartam uobis
3 Tranco.
4 fossadum

5 caballariis
6 fossadum
7 det
8 faciant fossadum. (In interlineari additione uerbum fossadum inuenitur.)

pectet xxx solidos ad concilium et vii.^a ad palacium, per manum de iudice. Et de furto, quodlibet sedeat, colligat suis dominis suum cabdal, et ipsam calumpniam diuidant per medium cum iudice. Et qui domum edificauerit⁹ aut uineas aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad illam¹⁰ terram fuerit, quomodo seruiat ei tota sua hereditas ubi ille habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de uilla franca. Et homines de uilla franca quomodo habuerint iudicium aut aiuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illas in cabo de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet cauallarius¹¹ de uilla franca pro infanzon de totis aliis terris, tam in iudicio quam in iuramento, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et peones de uilla franca quod passet¹² super illos cum caballariis uillanis de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio au¹³ cum muliere rausada, uel cum alia calumpnia quelibet sit, nisi quod non adducat mulierem alienam de benedictione, et tornet se ad seniore de uilla franca et sit soltus et defensus per forum de uilla franca. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de uilla franca intratus fuerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et pignora tolletit, aut male illi fecerit, pectet ad seniore de uilla franca xxx solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de uilla franca pignorauerit, et in concilio directum non pecierit, pectet ad seniore de uilla franca lx solidos. Et homo de uilla franca qui captus fuerit ab alio homine et in prisione miserit, pectet illi ccc solidos. Et si homines de uilla franca comprehenderit¹⁴ homines de alia terra, et in prisione¹⁵ eos miserit, pectet illi v solidos. Et si homines de uilla franca pro quacumque fiadoria a medio anno illum non requisierit, nunquam respondeat. Et si migratus fuerit, sint filii et uxor eius liberi. Et homines de uilla franca non soluant sua pignora pro nullo senior, nisi pro suo uicino : et non dent pausadam per forum in casa de caualeiro, nec de clericis, nec de uiduis, nisi in casas de peonibus per manum iudicis. Et si homines de uilla franca tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solaribus et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iudice, et det fiadore ad iudicium domini sui : et tunc faciat quod mandauerint : et calumpnia quacumque fecerit, sit de suo seniore, et vii.^a ad palacium : et non seruiat ad aliquem hominem, nisi ad suum seniore sub cuius solar moratur. Et sua senara aut uinea¹⁶ de nostro Rege tale cautum habeant de¹⁷ iudicio¹⁷ de uilla franca. Et qui uicinum occiderit in¹⁸ suam casam fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum occiderit, pectet ccc solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem per forciam habuerit, et illa uoces mittendo uenerit et ille se cum xii^m saluare non potuerit¹⁹, pectet ccc solidos ipsi mulieri et suis parentibus. Et qui mulierem alienam ferierit, pectet ad suum maritum xxx solidos et vii.^a ad palacium. Et homo de uilla franca qui fiadores parar pro qua calumpnia illum pecierint, et ille fiador outorgare cum duobus uicinis et ille non quesierit outorgare fiador et super ipsum occiderit nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis, uel de episcopo habeant calumpniam et tota alia terra habeant unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de uilla franca qui fiador intrauerit et contentorem non habuerit, qualem fiaduriam fecerit talem pectet. Et si contentorem habuerit, mittat illum in manus et exeat de fiaduria. Et de suspecta x solidos ad ribam cognomet xii uicinos in redor de sua casa et iuret cum duobus et exeat de calumpnia. Et de x solidos ad iusum iuret siue cum altero quales aftar quod uicini sedeant. Et totus homo de uilla franca qui se tornauerit ad alium seniore qui ei benefecerit, sue case et s^o hereditates sint liberi et absoluti et uxor sua et filii per forum de uilla franca. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniore nisi regem uestrum aut quem uos concilium uolueritis. Et totus homo de uilla franca qui desornatus fuerit, et per sua manu non lu pectar, tornent²⁰ se ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia. Et totus homo de uilla franca qui habuerit mulierem de benedictione et laxauerit illam, pectet ad iudicem unum denarium. Et si mulier suum maritum leixauerit²¹, quem habuerit ex benedictione, pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum maritum : et de casa derrota cum scutis et cum lanceis qui eam diruperit pectet ccc solidos, medios ad dominum de casa, et medios ad palacium. Et qui dederit uicino cum spata, pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium : aut qui dederit cum lancea ad uicinum suum et exierit²² de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.^a ad palacium : et si non exierit, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Et de plaga unde os exierit, cada ossum x solidos et vii.^a ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.^a ad palacium : et pro toto pignore de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro ad forum. Et do uobis quod non habeat nullam defesam nec nullum montem nec ullum palacium nisi de toto concilio. Et illum montadigum de termino de uilla franca, montent illum caballarii de uilla franca cum suo seniore, et accipiant inde terciam partem. Et nullum ganatum de uilla franca non sedeat monta-

9 edificauerit
10 aliam
11 caballarius
12 passent
13 aut
14 comprehenderit
15 prisionem

16 uinea
17 quale uicini
18 et in
19 poterit
20 tornet
21 laxauerit
22 exierit

⁹In margine additum fuit : et duplet illa pignora ad suum dominum : et homo de alia terra qui cauallarium de alia terra descaualgar pectet lx solidos.

¹⁰In margine : et totus homo de uilla franca qui hereditates habuerit in alia terra non faciat fossadam nisi pro foro de uilla franca.

M. L. TOM. I.

139

do²³. Et de portico²⁴ de pam et de uino, de carrega²⁵ in mealias²⁶: de cauallo et de mulo, qui illum uendiderit i solidum: et de boue et de asino v denarios. De carnario aut de eapra aut de porco in mealias. Et de toto portatico quod ad uillam francam uenerit, habeat inde suus dominus in partem. Siquis uero uenerit uel uenerimus tam de nostris quam de extraneis qui contra hoc nostrum²⁷ factum²⁷ et forum ad irrupendum uenerit, sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in inferno dampnatus: et non habeat partem in regno dei, et obsorbeat eos terra sicut obsorbuit datam et abiram. Ego Rex domnus S. una cum uxore mea Regina domna Vrraca²⁸ et filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo in presencia istorum qui scripti sunt. Mar. Bracarensis Archiepiscopus affuit. Mar. Port. episcopus. P. colimbriensis episcopus. Petrus alfonsi. Petrus suarii. Jo. fernandi²⁹ dapifer regis. Gunsaluus gunsalui. Petrus Lamecensis episcopus. Suarius suarii test. Pe. nuniz test. Ro. petri test. Domnus Osoreus³⁰ test. Petrus menendiz test. Pe. suarii. Julianus notarius curie. Et habeant iamdictam hereditatem per illos terminos quos domnus reimundus³¹ pelagii qui tunc Couelianam tenebat de mandato nostro eis assignari³² fecit.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis infantibus domno S.³³, et domno A.³¹, et domna Alionor, concedo uobis moratoribus de villa franca istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius et illud uobis confirmo. Et ut hoc³⁵ firmiter roboretur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud trancosum³⁶ mense octobris Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc kartam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius elborensis episcopus³⁷. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus³⁸. Domnus Bartolomeus³⁹ Visensis episcopus⁴⁰. Domnus Mar. egitaniensis episcopus⁴¹. Domnus Mar. iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii⁴². Domnus Gomecius suarii⁴³. Domnus Gil ualasquiz⁴⁴. Domnus Johannes fernandi⁴⁵. Domnus Fer.⁴⁶ fernandi⁴⁶. Domnus Rodericus menendi⁴⁷. Domnus Pencius alfonsi⁴⁸. Domnus Lopus alfonsi⁴⁹. Magister Pelagius cantor port. test.⁵⁰ Vincencius menendi⁵¹ test. Petrus petri test. Gunsaluus⁵² menendi⁵² cancellarius curie⁵³.

23 montadum.
24 portatico
25 la carrega
26 mealias: et
27 nostrum factum nostrum
28 Dulcia
29 fernandiz
30 Osorarius
31 reimondus
32 assignari
33 Sancio
34 Alfonso
35 hec
36 Trancosum
37 episcopus conf.
38 episcopus conf.

39 Bartholomeus
40 episcopus conf.
41 episcopus conf.
42 suarii conf.
43 suariz conf.
44 ualasquiz conf.
45 fernandi conf.
46 Fernandus fernandi conf.
47 menendiz conf.
48 alfonsi conf.
49 alfonsi conf.
50 conf.
51 menendiz
52 Gonsaluus menendiz
53 Curie conf.

FABAYOS

FAVAIOS

1211

Hoc primum forale de Favaios in codice qui Lib. II Regestor. sive Donationum Alphonsi III dicitur, tantum invenitur. Lectiones varias ex Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova in Publico Archivo servato adjecimus.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis¹ Rex una cum uxore mea Regina domna Orraca et filio nostro infante domno Sancio et filia nostra infante domna Alionore vobis XII^m populatoribus de fabayos tam presentibus quam futuris. Damus uobis pro foro ut sitis XII et in unoquoque anno unus de uobis sit maiordomus. Et ille qui fuerit maiordomus non faciat in ipso anno aliud forum neque det aliquid. Et de aliis undecim mandamus ut unusquisque eorum det in unoquoque anno sex quartarios per mensuram de feyra medietatem de pane aliam medietatem de uino. Et det pro parada unum almude de pane cocto medietatem de tritico et aliam medietatem de centeno et unum almude de ceuada et aliud de uino et singulas pelles de coniliis. Et pro uoto detis singulos sestarios de pane. Et detis de uenatu maiori de seeda

¹ Port.

quarazil cum suo lombo. De uenatu corrudo nichil detis. De vrso manus. Mandamus etiam ut maiordomus noster uel de nostro uasallo qui uestram villam tenuerit si non peierit istas iugadas a die sancti iohannis usque ad diem sancti martini perdat illas. Et maiordomus noster petat illas directas et uos detis ei illas. Et si nolueritis ei illas dare ipse pignoret uos pro illis et non alius. Et si alius maiordomus uel portarius uoluerit uos pignorare pro illis dectetis illum de villa uestra et nichil propter hoc pectetis maiordomum : etiam ut non pectetis nisi istas tres calupnias, furtum rausum et homicidium. Et qui mactauerit maiordomum pectet xxx^x modios planos per mensuram uille uestre. Et qui mactauerit alium hominem pectet xx^{im} modios planos. Et pro rauso xx modios : furtum nouies componatur. Et iste tres calupnie² non sint pectate nisi per inquisitionem bonorum hominum. Adhuc mandamus ut quando iueritis ad Chauias, inde ueneritis non detis portagium nisi in Chauias. Et non eatis in cararia neque in apillido nisi cum Rege. Fiadoria sit de una cera : vestri ganati pascantur in totis terminis et non faciant dampnum³. Et si fecerint dampnum sanent sicut uicinus ad uicinum. Et maiordomus de alia parte non pauset in villa uestra contra uoluntatem uestram. Isti sunt termini uille uestre : in primo, sicut diuidit cum Celeyroos, et exinde cum Legioo per uenam de dorio et sicut diuidit cum sancto felicet⁴ et cum Gauiaes. Et si aliquis dirumperit⁵ uestros terminos per iram et uobis male fecerit pectet nobis quingentos solidos, et emendet uobis dampnum quod fecerit. Adhuc mandamus ut uendatis uestram hereditates uillanis laycis quibus uolueritis qui faciant nobis tale forum de illis, quale uos debetis facere. Et mandamus ut non uendatis illas clericis neque templariis neque ospitalariis⁶ neque fratribus cuiuscunque ordinis sint, neque militibus neque scutariis sed tantum aillanis laycis. Quicunque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo : amen. Qui uero illud inflingere⁷ attemptauerit⁷ ira dei ueniat super illum. Facta fuit hec carta apud Balsamum die sancti Michalis⁸ Era m.^a cc.^a xxxx.^a viii.^a Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus.

Qui affuerunt, Domnus Petrus Blacarenis⁹ Electus conf. — Domnus Martinus Port. Episcopus conf. — Domnus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. — Domnus Nicholas Visensis episcopus conf. — Vincencius menendiz — Martinus petriz — Petrus petriz, test.

Domnus Martinus fernandiz maiordomus Curie conf. — Domnus Soarius remondi signifer Regis conf. — Domnus Rodericus roderici tenens Panoyas conf. — Domnus Poncius alfonsi tenens Blaganciam conf. — Petrus garsie — Martinus eriz — Johanninus, test.

Jvlianus Cancellarius Curie.

Et ista non erat sigillata nec signa (sic).

2 calumpnie
3 damnum.
4 felice
5 dirumperit

6 hospitalariis
7 infringere attentauerit
8 michaelis
9 bracharensis

"Super lineam scripta haec uerba inueniuntur.

SARZEDAS

SARZEDAS

1212

Ex charta apographa et non authentica, saeculi XIII, ut uidetur, conscripta, et in Publico Archivo seruatā, hujus foralis textum decerpsimus. Aliud exemplar ejusdem foralis, ibi quoque seruatū, ex eadem charta saeculi XIII descriptum fuisse clare patet.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus. Amen. Ego E. sancii filius Regis sancii una cum pelagio pelagii uolumus restaurare atque populare sarzedas. Damus et concedimus forum et consuetudinem de Couilliana omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint tali pacto ut sexta pars de ipso termino sit de domno Egidio sancii et de pelagio pelagii et quinque partes sint de Concilio. Mandamus et concedimus ut ecclesie sint de pelagio pelagii usque ad mortem et post mortem suam remaneant ipsas ecclesias suis propinquis aut cuilibet ipse dare uoluerit. Et decime dentur per forum Couilliane. Et ecclesie habeant suas decimas et suas primicias integras et componant se cum suo episcopo. Mandamus siquidem ut duas partes de caballariis uadant in fossado Regis, et tertia pars remaneat in uilla cum peditibus et una uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeyra. Et pro omicidio, c solidos ad palatium. Et pro casa derrota cum armis scutos et spadas pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et quis furatus fuerit, pectet pro uno nouem, et habeat intendor duos quiniones, et vii.^a pars ad palacium. Et qui mulier for-

ciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia et ille negaret, det illa in auctorgamento tres homines tales qualis ille fuerit et ille iuret cum XII^{ci} quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet LX solidos et VII.^a ad palacium et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX solidos, medietas detur palacio, et medietas concilio. Et de medietate concilii, VII.^a detur palacio. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador, non sit mordomus. Et qui in uilla pignus inuenit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX solidos et VII.^a ad palacium. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici I solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles LX solidos uicinis, pedones uero V solidos. Et qui habuerit aldeyam et unum iugum bouem, et XXX^a oues, I asinum, et II lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet inde I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet CCC solidos et VII.^a ad palacium. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet I denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit pro I^o die pectet I^m arietem. Et si magis, pectet pro I^o die VI denarios, pro I^a nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pola intrada pectet X solidos. Et si transierit ad illam partem, pectet uulnerato XXⁱ solidos. Et qui fregerit oculum, aut brachium aut dentem pro I^o quoque membro pectet uulnerato C solidos, et ille det VII.^a palacio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet XXX solidos et VII.^a ad palacium. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos et VII.^a palacio. Qui limidem alienum fregerit, pectet V solidos et VII.^a palacio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo amo et det VII.^a palacio. Similiter de suo ortolano et de quarteyro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar aut in sua hereditate ubicunque in toto Regno portugalis hereditas habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi dominis hereditatum. Moratores das sarzedas per totum Regnum port. nullam pectent calumpniam nisi per forum de sarzedas. Tendas et molinos et fornus de omnibus de sarzedas sint liberi de foro. Milites de sarzedas sint in iudicio pro podestades et infanciones de portugali. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uocero suo uicino pro homine foris uille, pectet X solidos et VII.^a palatio. Ganatum de sarzedas non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amus pro eo non pectet omicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacuderet ei pignus, concedat sagion et predat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX^a solidos, medios concilio et medios rancuroso. Homines de sarzedas non sint in prestamo datos. Et si homines sarzedas habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firmat, sed currat per inquisat aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos sarzedas, accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium III^{or} carneiros. Et de busto de uacis I^a uacam. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in gardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lide, primum eratis eos sine quinta : Et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo sarzedas qui inuenit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallendo aut leuando madeira de montibus, predant totum quod ei inuenit sine calumpnia. De azarias et de gardiis V.^a partem nobis date sine ulla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio LX^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhemniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque hoc fecerit, pectet palatio LX solidos, et duplet ganatum quod predidit suo domino. Et super pectet C morabitanos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum habentur omicidium. Et si rancura de ipso ad regem, uel domini terre uenerit, pectet C morabitanos, medietas domino et medietas concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere relinquerit, et postea si pro aliqua repetitus fuerit quodcunque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus, et pectet illis CCC morabitanos et VII.^a palatio : et insuper sit omicida. De portagem : foro de trosel de caballo de pannis de lana uel de lino, I^m solidum. De trosel de fustanes, V solidos. De trosel de pannis de color, V solidos. De carrega de piscato, I^m solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de pellibus christianorum, V solidos. De carregas de mauris de conelibus, I morabitanum. Portagem de caballo qui uendiderit in mercato, I^m solidum. De mulo, I^m solidum. De asino, VI denarios. De carnario, III medialias. De porcu, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de pane uel de uino, III medialias. De carrega de peon, I denarium. De mauro qui uendiderit in mercato, I solidum. De mauro qui se redimeret, decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uaca uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel de gamo, III medialias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem est de omnibus

foris uille, tertia pars de isto portagem detur suo hospiti, et duas partes domino. Moradores das sarzedas non dent portadigum. Asignamus eos terminos quomodo nascem as almazanedas et intrant in hocresa et inde in a cabeza das olelas, et inde aas taladas secas, et inde au uau das areas, et inde aa foz de froia, et inde a cabeza zeureira, et inde aa serra da isna quomodo corrunt aqua in ocresa. Ego domnus egidius sancii una cum pelagio pelagii meo archidiacono hanc kartam propriis manibus Ro—bo—Ra—mus et confirmamus. Quisquis os terminos assignatos dirrumpere uoluerit pectet mille solidos concilio probate monete. Facta carta Mense januarii : Sub Era m.^a cc.^a l.^a Et si quis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit, sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis seruus ex quo in sarzedas habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam progenies eius. Qui presentes fuerunt testes, Domno laurencio uenegas test. Nunus abbas palatioli test. Didacus priol palatioli test. Sancius prepositus palatioli test. Martinus abbas de bostelo test. Duram, iudex de uilla de conde test. Petrus gunsalui. Ermigius notauit.

MONS MAIOR

MONTEMÓR VELHO

1212

In charta authentica saeculi XIV insertum hoc manet forale. Non antiquius in Publico Archivo (ubi charta haec servatur) aut alibi, exemplar inuenimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus quam futuris quod ego Regina Tarasia cum sorore mea Regina domna Branca que fuimus filie Regis domini Sancii bone animo et espontanea uoluntade et intymo cordis amo..... do opido montis maioris et omnibus habitatoribus suis quam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iure inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut quis publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis rumperit pectet d solidos et hoc sit sine uozario : et si infra domum ructor ocissus fuerit dominus domus pectet i morabitinum. Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro omicidio et rousso publice facto pectet d solidos. Et si aliquis calcaribus percusserit et testimonium bo..... conuictus fuerit pectet d solidos. Pro merda in boca lx solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonium bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis rumperit et in relegum v..... uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet v solidos et secundo v solidos. Et si tercio inuentum fuerit testimonium bonorum hominum vinum totum effundatur et arcus cupar..... De uyno de fora dent de unaquaque carrega i almude et uendatur aliud in relegum. De jugata uero hoc mando usque ad natalen domini traatur et de unoquoque jugue bouum dent i modium tritici qualis laborauerint et si de utroque laborauerint de utroque dent per alquerium directum uille et sit quartarius de quatuor decem (sic) alqueriis et metiatur sine brachio curuato et tabula subposita. Et parcai..... lario qui boues non habuerit non dent jugatam. Cauon si laborauerit triticum det i talegam et si laborauerit milium similiter. Et de geiras i quartarium tritici uel milii unde laborauerit. Pedites uam uyni et lini. Et habitatores Montis maioris habeant libere tendas fornos panis similiter et olarum. Et de fornos de telia dent decimam. Qui hominem extra coutum pectet lx soldos. Et si uulnerauerit hominem extra coutum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui armam per iram denuauerit uel ea extraxerit per iram et non percuxerit pectet lx soldos. Et homines Montis maioris habeant hereditates suas populatas et illi qui in eas habitauerint pectent pro homicidio et rousso noto et merda .. buca lx soldos medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis et eant in appetitum regis et nulum aliud forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus montis maioris si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino ereditatis. Et almotacaria sit de Concilio : Et mitatur almotace per alcayden et per concilium vile. Et dent de foro de vaca i denarium et de zeuro i denarium et de ceruo i denarium. Et de bestia de pescato i denarium. Et de barca de pescato i denarium et dent iudicato similiter. Et de alcauala iii denarios. De ceruo et de zeuro et de vaca et de porco et de carnario i denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra dent i morabitinum : Et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum. Et de equa uendita uel comperata dent ii solidos, et de boue ii solidos et de uaca i solidum. Et de asino et de asina hum solidum. De mouro et de moura medium morabitinum. De porco uel de carnario ii denarios. De caprone uel de capra ii denarios. De carega de azeyte uel de coriis bouum uel ceruorum uel zeurorum uel de

panis uel de pelibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana dent suum forum sicut est consuetudo. De bracale ii denarios. De uestitu de pelibus iii denarios. De lino uel aliis uel cepis decimam. De piscato de fora decimam. De cuncas uel de uasis lineis decimam. Et pro omnibus hiis caregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non ex eis. De carega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualarii uel mularii dent iii denarios : De asnari iii medalias. Mercatores naturales uile qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldadam dare noluerint dent portagium. De carega de piscato que inde leuauerint homines de fora dent de carega vi denarios. Belestarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubes et si nuserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit estet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat ... pro Almocreuermocreuariam uiuerit faciat forum suum semel in ano. Miles uero qui eum suum aut bestias suas ad almocreuariam miserit nullum forum de almocreuariam faciat. Conelarius qui fuerit ad suiugueyra et illuc manserit dent follem unum conilii. Qui illuc moratus fuerit oto diebus uel anplius det vnum cunilium com pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores Montis maioris qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Sanctarem habuerit uel aliis locis et ad Monte maioren illud ad opus sui duxerit et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixerit et post rixam domum suam intrauerit habito consilium aceperit fustem uel purinam et eum percuxerit pectet trinta solidos. Si autem inconsulte et casa occidente (*sic*) percuxerit nichil pectet. Inimicus de fora non intret villan super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equus alicui *aliquem* occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod eorum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum et si com muliere inuentus fuerit turpiter maiordomus non mittat manum in eum neque alico modo eum capiat sed mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen vnde dabant octauam dent decimam. De atalaya de vila debet Rex tenere mediatatem et milites medietatem suis corporibus. Milites Montis maioris quibus meus dyues homo benefecerit de terra sua uel de ere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo dyuyti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Montem maiorem de me tenuerit non mittat ibi alium alcaydem nisi de Monte maiore. De casis quas mei nobilis homines aut freires aut hospitalarii aut monasteria in Monte maiori habuerit faciunt forum vile sicut ceteri milites de Monte maiori. Ganatum perdidicium maiordomus inuenerit teneat illum usque tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dare ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius dato pregonē usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada lx militum et supra diuidant mecum in campo. Fauber aut çapatarius aut pelitarius qui in Monte maiore casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum faubrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem mesteriales ferarii uel çapatarii fuerit et per officium istud uiuerit et casas non habuerit ueniat ad tendas meas et faciat mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut emerit uel maurum extra Montem maiorem ubi eum comperauerit uel uendiderit ubi (*sic*) det portagium. Et pedytes quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima. Et pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor eis directum faciat dari pro portarium suum. Mercatores Montis maioris non dent luytosam. Adayles Montis maioris non teneant cegam in exercitu regis. Penetarie dent pro foro de trinta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte saracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora com piscato dent ii denarios. Et de barca de piscato minuto, ii denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De nauigio uero mando aut (*sic*) alcayde et duo spadalarii et duo pronarii et unus pitintal habeant forum militum. Hec omnia itaque prescrite iam pro foro do et concedo et hec eas (*sic*) maiordomus testimonium bonorum hominum et non ad alia. Milites de Monte maiore testificentur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repreatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta mense Maii Era m.^a cc.^a l.^a Nos supradicte Regine domna Tarasia et soror mea Regina domna Branca hoc scritum coram idoneis testibus roborauimus et confirmauimus : qui presentes fuerunt isti sunt testes : Tunc Rex Alfonsus erat filius regis domni Sancii portugalensis : In Bracara Ellectus domnus Petrus. Gonsaluus menendi filius comitis domni Menendi qui fuit de Sousa uidit et confirmauit. Arias menendi filius menendi strema test. Laurencius egee filius egee anriquiz test. Menendus gonsalui test. Fernandus gonçalui test. Magister Petrus montis maioris test. Martinus suarii test. Suarius uermudi test. Johannes fernandi test. Johannes stefani test. Petrus filius test. Petrus suerii rouuam test. Gonsaluus beffe test. Gonsaluus de frandes. Johanes eichauida test. Johannes oito test. Martinus aretelematus test. Menendus cabaça test. Menendus erigiz test. Saluator lupini test. Arterius presbiter de sancto Martino test. Johannes saluati de sancto Salvatore test. Frater petri de sancta maria de fora test. De sancto

micaele Johannes pelagii test. De sancto Johanne Dominicus presbiter test. Episcopus colinbrie domnus petrus. Egidius presbiter et Vincencius iohannis. Ego uero domnus Alfonsus dei gratia Rex Portugalensis et Comes Bologne Concilio Montis maioris do et concedo forum et cartam quam Colinbrien (*sic*) habet et quod Regina dona Tarasia et dona Branca bone memorie iam diu concesserunt et etiam ei dederunt, Ego bono animo confirmo. Et ut nula dubitacio ibi habeatur meum sigillum firmiter oponi (*sic*) feci sub Era m.^a cc.^a lxxx.^a vi.^a Datum apud Colinbrien (*sic*) iiii^{or} nonas agusti : qui presentes fuerunt, Infans donus Petrus et donus Johannes. Johannes Alfonsi. Donus S.^{us} cantor ciuitaten et Rector ecclesie sancte Marie Montis maioris. Frater Johannes cisterciensis ordinis et maiordomus dona Regine et Micael gonsalui presbiter qui notauit istam cartam. F. gondini pretor Montis maioris. Micael martini tenens (?). Infans donus P. Stephano iohannis. Johannes gonsalui vicarius, et Petrus petri pintus de Monte maiore, test. Aluaziles Montis maioris.

ALANQUER

ALEMQUER

1212

In charta regis Dionisii qua ipse rex municipium in loco Montes de Alemquer, sic dicto, instituit, inscriptum est hoc forale. Quia authenticum et antiquius exemplar sit, textum nobis praeiuit. Charta ista in Archivo Publico asservata. Lectiones varias hausimus ex Lib. III Registor. sive Donationum ipsius regis.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus quod Ego Regina domna¹ Sancia filia Sancii Regis qui fuit Alfonsi primi Regis Port.² filius per gratiam dei domina Castelli quod dicitur Alanquer bono animo et spontanea uoluntate et intimo cordis amore do et concedo predicto Castello et omnibus habitatoribus suis tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iura inferius plenarie scripta michi et successoribus meis a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice³ coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro. Et si infra domum raptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso⁴ publice facto pectet quingentos solidos. Qui etiam calcaribus percusserit et testimonio⁵ bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. Pro merda in bucca pectet lx^a solidos testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio⁶ bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum vini ruperit, et in relego⁷ suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio⁸ bonorum hominum, primo⁹ pectet quinque solidos et secundo v^o solidos : et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio¹⁰ bonorum hominum, uinum totum efundatur, et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega unum almude et uendatur aliud in relegum. De iugada uero hoc mando, ut usque ad Natalem domini trahatur : et de unoquoque iugo boum, dent unum modium milii uel tritici qualis laborauerit : et si de utroque¹¹ laborauerit de utroque dent per alqueyre directum ville : et sit quartarius de xiiii^{cim} alqueyres, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Cauon si laborauerit triticum, det unam taleygam : et si laborauerit milium similiter. Et de geyras de bobus unum quartarium tritico uel milio unde laborauerit. Et de parceyro de caualleiro qui boues non habuerit, non det iugatam. Et habitatores de Alanquer habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et¹² ollarum : et de fornos¹³ telia dent decimam. Qui hominem extra cogtum¹⁴ occiderit, pectet lx^a solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cogtum¹⁵, pectet xxx^a solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui armam per iram denuauerit, uel a domo ea extraxerit per iram et¹⁶ non percusserit, pectet lx^a solidos. Et homines de Alanquer habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint¹⁷ pectet pro homicidio et rausso noto et merda en boca, lx^a solidos, medietatem scilicet maiordomo ville et medietatem domino hereditatis, et eant in appellitum sicut est consuetudo vlixbone. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Alancarensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem maiordomo

1 Domina
2 Portugalensis
3 publice
4 rauso
5 testimonium
6 testimonium
7 relegum
8 testimonium
9 primum

10 testimonium
11 utraque
12 deest
13 fornus
14 cogitum
15 cogitum
16 deest
17 habitauerit

ville et medietatem domino hereditatis. Et almofazaria¹⁸ sit de concilio : et mittatur almotace per alcaydem et per concilium uille : et dent de foro de vaca unum denarium¹⁹, et de zeuro unum denarium, et de çeruo²⁰ unum denarium, et de bestia de pescato²¹ unum denarium²², et de barca de pescato unum denarium²³, et de iudicato similiter. Et de alcauala tres denarios. De ceruo et de zeuro et de vaca de²⁴ porco unum²⁵ denarium²⁵ et de carneyro unum denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitanis et²⁶ supra, dent unum morabitanum, et a decem morabitanis et infra, dent medium morabitanum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos, et de boue duos solidos, et de vaca unum solidum, et de asino et²⁷ asina unum solidum. De mauro et de maura, medium morabitanum. De porco uel de carneyro, ii denarios. De caprone uel de capra, unum denarium²⁸. De carrega de²⁹ azeite²⁹ uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum, dent medium morabitanum. De carrega de cera, dent medium morabitanum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, dent unum morabitanum. De bracale, duos denarios. De uestitu de pellibus, tres denarios. De lino uel de aliis uel cepis, decimam. De pescato de fora, decimam. De concas uel de vasis lineis, decimam. Et pro omnibus his carrigis quas uendiderint homines de fora, et³⁰ portagium³¹ dederint, si alias proprias emerint, non dent portagium³² ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualari uel mulari, dent tres denarios. De asinari³³ tres medalias. Mercatores naturales uille qui soldadam dare uoluerint³⁴, recipiatur ab eis. Si autem soldadam dare noluerint³⁵, dent portagium. De carrega de pescato quam inde leuauerint homines de fora, dent sex denarios. Pedites dent octauam³⁶ lini et vini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit, habeat honorem militis usque nubat : et³⁷ si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senue-rit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum eo³⁸ in domo contineatur, et caualariam facere potuerit³⁹, faciat eam pro matre. Almo-queuer qui per almocrauariam⁴⁰ uixerit, faciat forum suum semel in anno. Milles⁴¹ uero qui equum⁴² suum aut bestias suas ad almocrauariam⁴³ miserit, nullum forum de almocrauarum⁴⁴ faciat. Conilarius qui fuerit ad suggeyram⁴⁵, et illuc manserit, det folem unum conelium⁴⁶ : et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det⁴⁷ unum conelium⁴⁸ cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Alanquer qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in Sanctaren habuerint uel in aliis locis et ad Alanquer illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet xxx^a solidos. Si autem inconsulte et⁴⁹ casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum nec⁵⁰ aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam, dent decimam. De atalaya de villa debet Regina tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Alanquer cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum⁵¹ habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Alanquer de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaydem nisi de Alanquer. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria⁵² in Alanquer habuerint faciant forum ville sicut ceteri miles de Alanquer. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo quomodo suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius⁵³ aut⁵⁴ pellitarius⁵⁴ qui in Alanquer casam⁵⁵ habuerit⁵⁵ et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det

18 almotacaria
19 denarion
20 zeuro
21 pescato
22 denarion
23 denarion
24 et de
25 desunt
26 deest
27 et de
28 denarion
29 dazeite
30 deest
31 portaginum
32 portaginum
33 asnari
34 uoluerit
35 non uoluerint
36 octauum

37 deest
38 ea
39 poterynt
40 almocauariam
41 Et miles
42 equum
43 almocauariam
44 almocauaria
45 sugeiram
46 conilium.
47 dent
48 conilium
49 deest
50 neque
51 eam
52 monestaria
53 capatarius
54 desunt
55 casan abuerit aut pillitarius

pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii⁵⁶ fuerint et⁵⁷ per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant michi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Alanquer ubi comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de Alanquer non dent luytosam⁵⁸. Adaliles de Alanquer non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Alanquer non teneant zagam in exercitu. Penetarie dent pro foro de xxx³ panibus unum. Portagia uero et forum et quinta sarracenorum et aliorum, ita persoluantur sicut consuetudo est : exceptis his que⁵⁹ superius scripta sunt⁶⁰ et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que⁶¹ uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : et de barca de piscato minuto ii denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De nauigio uero mando ut alcayde et duo spaldarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo et ad hoc eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Alanquer testificantur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur⁶². Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta ultima die Maii Era⁶³ m.⁶³ cc.⁶³ l.⁶³ Ego supranominata Regina domna Sancia qui hanc cartam fieri precepi⁶⁴ apud Montem maiorem coram ydoneis testibus roborauit. Qui presentes fuerunt, domnus G. menendi filius comitis domni Menendi. Gomecius uenegas filius egee alfonsi. Laurentius egeas filius Egee anrriquiz. Martinus gonsalui filius Gonsaluis sarraceni⁶⁵. Dominus Egidius filius Roderici fernandi de vlixbona. Gonsaluus petri filius petri gonsalui de pauia. Dominus andrea portarius Regine domine⁶⁶. Fernandus gonsalui scriba Regine domine, test.

56 capatarii
57 deest
58 luctosan.
59 qui
60 sint
61 qui

62 repleantur.
63 Era m.⁶³ cc.⁶³ xxx.⁶³
64 precipi
65 carraceli.
66 domina.

CANEDO

CANEDO

1212

Ex codice, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, textum hausimus : lectiones varias ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova, sic dicto, decerpsimus.

In dei nomine. Ego A.¹ dei gratia Rex Port. facio cartam uobis populatoribus de canedo pernominos Pelagii gomez, et vxori tue Sancio petri, Petro gonsalui et tue vxori loba gonsalui, tibi Johanne pelagii et tue vxori Marie iohannis, Petri petri et vxori tue Marie fila, Sudarii iohannis et vxori tue Maiori iohannis. Do et concedo uobis caendo² cum suis terminis comodo³ incipit per portum quando ueniunt de Adufi et uadit per a pousada et uadit per cumen ad penedo de varcea et uadit ad Louzal comodo⁴ diuidit cum Garauelos et uadit ad escusa de pedrafita et inde ad campo de letanias comodo⁵ diuidit cum heremita et uadit ad foz de corozino⁶ et intrat per uenan corragi a enfesto et ferit in foz de maaguiros et uadit per uena a enfesto et uadit ad capud⁷ de moroucos comodo⁸ diuidit per cumeira et uadit ad capud⁹ de eiroo et reuertitur per spinacum de cam et inde intrat in forcadas de cabril et uadit per uenan anproo et reuertit ubi prius incipimus. Do uobis populatoribus istos terminos nominatos uos et omnis posteritas uestra et de quibus populare uolueritis rendatis michi unicuique anno duodecim modios inter panem et uinum et sit mediatum centeno milio rubio uel albo et de istos supranominatos modios detis eos panem in tempore arearum et uinum in tempore uindimiarum per mensuram de constantim qualem hodie ibi est. Et ponatis super uos maiordomo de uestra uilla et illum uestrum maiordomo petat uobis ipsas predictas iugadas et meceat eas et leuet eas ad Adufi et clamet meum maiordomo uel meum seruiciale et apresentet iugadas ante illum et si eas recipere noluerit faciatis testimonium bonorum hominum de uestra uilla m¹⁰ uicibus et nuquam¹¹ de ea respondetis : de collecta v^o almudes de ceuada, et v^o almudes uini, et m gallinas, et xxx² oua : et detis ista collecta in festo sancti martini in uestra uilla una uice in anno et m arietes in mense magii : et postquam habuerint uno anno recipiat illos per maiordomo de canedo : si occideritis urso detis inde

1 alfonsus
2 canedo
3 quomodo
4 quomodo
5 quomodo
6 corozino

7 caput
8 scilicet quomodo
9 caput
10 tribus
11 nunquam

manus : de porco montesino et de seruo¹² siue de corço si eos occideritis detis inde lumbo et si isto condado non dederitis pectetis pro illo 1 libram de cera : non dedis¹³ luitosa nec portagem in terra de panoias : non uaades in apelido nec in fossado nisi ubi fuerit domini Regi. Vendatis donetis faciatis de ea quicquid uos uolueritis et habeo meum forum sicut resonat in hac karta¹⁴ : de totas callumpnias non pectetis nisi tres si eas feceritis. Homicidium rausum si fuerint factas in uestra uilla pro una de illis pectant¹⁵ x^m¹⁵ morabitanos, et de istos morabitanos septimam partem ad palacio et alias sex partes ad concilium : furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : de istas tres callumpnias non respondatis nisi per inquisitionem bonorum hominum de canedo et istas callumpnias se as demandauerint ad uos sedeant infiadas per maiordomo de ipsa uestra uilla et non per aliids¹⁶ qui ueniantis¹⁷ facere dire¹⁸ ante iudex terre : et a fiadoria sit 1 libra de cera et postquam istud fuerit infiado ante iudice ad tercia die ueniantis responder a directo : de apostilia non respondatis : princeps terre nec maiordomo nec prestamario qui ipsa terra uel ipsa uilla de me tenuerit non pousent nec intrent in uestra uilla nec hominem suum qui ibi faciat forciam : uicinus rixosus qui directo noluerit facere uicinis suis pectet 1 libram cere et exat¹⁹ de uilla. Nullus homo non sit ousadus de pignora²⁰ in uestris terminos nisi petat²¹ ad maiordomo ipsius uilla²¹ ad directum, et si ante pignora²⁰ pectet michi mille solidos : pro uodo singulas quairelas, 1 sestario inter panem et uinum. Hoc forum faciatis sicut resonat in carta ista et no²² plus. Habeatis uos et successores uestros predictam hereditatem in perpetuum. Qui ad uestrum forum uel ad uestram cartam tenuerit sit benedictus a deo patre omnipotentem²³. Amen. Qui aliut²⁴ inde a uobis fecerit sit maledictus a deo patre et beate Marie, et omnium sanctorum, Amen : et duplet uobis dictam hereditatem et pectet michi sex mille solidos. Ego A.²⁵ Rex Port. una cum domino R.²⁶ menendi qui ipsa terra de me tenuerit hanc kartam. roboramus. Facta karta kalendas Junii, sub Era m.^a cc.^a l.^a Judice terre F. : domno G. menendi test. : domno M. gunsalui filii sui test. : M. eanes test. : dom Petro canes test. : Martino martinis tabalionem domini Rex²⁷ test. : D. notuit. Et carta ista non tenet signa nec sigillum.

12 ceruo
13 detis
14 carta
15 pectent xxxx^a
16 alios
17 ueniant
18 directum
19 exeat

20 pectat
21 uille
22 non
23 omnipotenti.
24 aliud
25 Alfonsus
26 Roderico
27 Regis

CIRA

VILLA-FRANCA DE XIRA

1212

Ex apographo authentico saeculi XV textum desumpsimus. Translationem in linguam uernaculam adiecimus ex exemplari saeculi XIV, ut uidetur. Utrumque diploma in Archivo Publico manet.

In nomine Patris et filii et spiritus sancti, amen. Gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non inperat : Ego froilhi hermigiz do uobis meis hominibus atque uasalis et alumpnis hereditates de Cira ad populandum jure hereditario. Idcirco placuit mihi lebenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permanentibus, per quod forum regalia iura inferius plenarie mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui pubrice eorum casam uolenter cum armis irrumperit pectet 10 solidos et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum raptor ocisus fuerit, ocisor uel dominus domus pectet 1 morabitanum. Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitanum. Similiter pro homicidio et rouso pubrice facto pectet 10 solidos. Qui ecciam ali-

En nome de deus amen. Este he o foro de vila franca de xira e de seu termo, o qual leixou dona fruylla ermiget aos poboradores e moradores dela. Primeiramente que todo aquel que ronper casa dentro por força com armas peite ao senhorio 10 soldos, e esto se entende se nom for uezeiro (*sic*). E se dentro na casa entrar por força e for morto ou o senhor da casa, peite hum maraudil. E se dentro na casa for ferido peite por el 1 meio marauedil : e esso meesmo por o omicidio e rrouramento pubricamente feito, peite 10 soldos. E sse alguem ferir outro com couces e lhi for prouado por testemunhos de boos homens peite 10 soldos. Item por merda en boca peite 10 soldos, e esto se lhi for prouado per testemunhos de boos homens. Item furto conhecido per testemunhos de boos homens seia pagado aas noueas. Item o que rronper o rrelego do uinbo de dona

quem calcaribus percuserit et testimonium bonorum hominum conuictus fuerit, *D* solidos pectet. Pro merda in buca *LX* solidos pectet testimonio bonorum hominum. **Furtum cognitum testimonium bonorum hominum no- uies componitur.** Qui relegum uini de dona fruilhi her- migi rumperit et in relegum suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet *v* solidos et secundo *v* solidos. Et si in tercio ite- rum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum ui- num efundatur. Et de uino de fora detur de unaquaque carga *i* almude, et uendatur aliud in relego. De pane hoc mando ut detis de illo *v*.^a Et de qua rumperint dent octauam usque ad tres anos. Et de uino octauam in torculari. Et de lino octauam in tendal. Et habitatores de circa libere tendas fornos panis sed et oliuarum et fornis de telia dent decimam. Qui hominem extra cau- tum ociderit pectet *LX* solidos. Et qui uulnerauerint ex- tra cautum pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo extraxerit per iram et non percuserit pectet *v* solidos. Et homines de circa habeant suas hereditates populatas. Et illi qui in eis habitau- rint pectent homicidium et rousum et merda in buca *LX* solidos dominis cirie, et nullum aliud faciant. Et ho- mines qui habitauerint hereditatibus cirie, si furtum fe- cerint ut supradictum est componitur domino cirie. Et almotacaria sit de concilio. Et mitatur almotace per al- cayde et per consilium uille. Et dent de foro de uaca *i* denarium et de zeuro *i* denarium. Et de ceruo *i* dena- rium. Et de bestia de pescado *i* denarium et de iudicato similiter. Et de alcauala tres denarios. De ceruo et de zeuro et de uaca et de porco et de carneyro *i* denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de muló quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitanos et supra dent *i* morabitanum. Et a decem morabitanos et infra dent medium morabitanum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos. Et de boue duos solidos, et de uaca *i* solidum, et de asi- no *i* solidum, et de asina *i* solidum. Et de mauro et de maura medium morabitanum. Et de porco et de car- neyro duos denarios. Et de caprom et capra *i* denario. De carga de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitanum. De carga de cera medium morabitanum. De carga de anil, uel de pa- nis, uel de pellis conileorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere, uel de grana, *i* morabitanum. De bracale *ii* denarios. De uestitu de pellibus tres de- narios. De lino, uel de aliis, uel cepis, decimam. Et pro hiis cargis quas uendiderint homines de fora et porta- giom dederint, si alias proprias emerint, non dent por- tagium ex eis. De carga panis uel salis quam uendide- rint, uel emerint homines de fora, de bestia caualar uel mular dent *iii* denarios : De asnar tres mealias. Mercato- res uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carga de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent

fruylli ermiget, e no relego uender o seu uinho e lhi for achado por testemunhos de boos homens, peite por a primeira uez cinco soldos. Item por a segunda uez *v* soldos. Item por a terceira uez se lhi for prouado por testemunhos de boos homens lancelhi o uinho pelo chãao. Item do uinho de fóra dem de cada huma car- rega ao senhorio *i* almude, e o outro uendasse no rele- go. Item do pam que dem o quinto e do uinho o oytauo no lagar, e do linho o oytauo no tendal. Item o oytauo da azeitona na tulha. Item que todos os moradores de xira dem liuremente a dezima das telhas. Item que dem a dizima dos fornos do pam. Item que dem dizima dos for- nos da louça. Item todo aquel que matar homem que for preso fóra, peite *LX* soldos. Item o que ferir homem que fóra for preso, peite *xxx* soldos. Item o que en praça ferir outro com armas peite ameatada do omicidio. Item aquel que tirar arma nua per sanha ou atirar de casa fóra per sanha e nom ferir, peite *v* soldos. Item os mo- radores de xira tenham suas herdades pobradas e aque- les que em elas morarem peitem por o omicidio e rrou- samento e merda en boca sãseenta soldos. Item os ho- mens que morarem nas herdades de xira e fezerem furto, componhamno ao senhor de xira asi como en cima dito he. Item a almotacaria seia do concelho e seia metudo o almotace pelo alcaide e pelo concelho da ui- la. Item dem de foro da uaca *i* dinheiro. Item do zeuro, *i* dinheiro. Item do ceruo, *i* dinheiro. Item da besta do pescado, *i* dinheiro. Item da cousa iulgada semelhauil- mente. Item da alcauala, *iii* dinheiros. Item do ceruo e do zeuro e da uaca e do carneyro e do porco, *i* dinhei- ro. Item os pescadores de uila franca dem dizima. Item do caualo ou do muu ou da mua que uenderem ou con- prarem os homens de fóra de dez marauidiis acima dem ao senhorio *i* marauidi. Item de dez marauidis a fundo dem ao senhorio meio marauidi. Item da egoa uenduda ou conprada dem ao senhorio *x* soldos. Item do boy, dez soldos. Item da uaca hum soldo. Item do asno, *i* soldo. Item da asna, *i* soldo. Item o que conprar mou- ro ou moura, pague ao senhorio *i* marauidi. Item o que conprar porco ou carneiro, pague ao senhorio *ii* dinhei- ros. Item do cabrom e da cabra, *i* dinheiro. Item da carrega do azeite ou de coyros de bois ou de zeuros ou de ceruos dem ao senhorio *i* marauidi. Item da carrega da cera dem ao senhorio meio marauidi. Item de carrega de mel, *i* marauidi. Item da carrega de panos, *i* marauidi. Item de carrega de peles de coelhos, *i* marauidi. Item de carrega de coiros uermelhos ou brancos, pague *i* mara- uidi. Item de carrega de pimenta, *i* marauidi. Item de carrega de graan, *i* marauidi. Item de bragal, *ii* dinhei- ros. Item de uestido de peles, *iii* dinheiros. Item de li- nho ou dalhos ou de cebolas paguem a dizima. Item por estas carregas que assi uenderem os homens de fóra e derem portaiem e conprarem outras nom paguem de- las portaiem. Item da carga do pam ou do sal que uen- derem ou conprarem os homens de fóra, da besta ca- ualar ou muar dem *iii* dinheiros. Item da asnal, *iii* mea-

seis denarios. Conilarius qui ad sageiram (*sic*) fuerit, et illuc manserit det de forum 1 conilium. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum sua pelle. Et conilarius det decimam quociens uenerit. Moratores hereditores de cira qui panem suum, uel uinum, uel ficus, uel oleum in Santaren habuerint, uel in alijs locis, et ad ciram illud ad opus suum duxerint, et non ad reuendendum, non dent portagium. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domo sua intrauerit et ibi inuito consilio acceperit fustem uel purriniam et cum eam percusserit, pectet v solidos. Si autem inconsulte, et casu accidente percuserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum, nisi per treguas aut pro directum dare. Equus alicuius si aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equm, aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Clericus habeat forum militis per totum. Et madeira que uenerit per flumen, unde dabant octabam dent decimam. Et atalaya de uilla debet domna fruilhi hermigii tenere : Et homines medietatem suis corporibus. Maiordomus, uel sagion, non eant ad domum militis, nisi portarium pretoris. Et meus homo nobilis qui cira de me tenuerit non mitat ibi alium alcayde nisi de cira. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, teneat illud tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : et si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. Faber aut çapatarius, aut piliparius qui in ciram casam suam habuerit non det illud (*sic*) forum. Et qui maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et domus non habuerint ueniat ad tendas meas et faciat meum forum. Qui equm uendiderit aut comparauerit, uel maurum extra cira ubi eum uendiderit, uel comparauerit, det portagium. Et pedites quibus suum habere dare habuerint, dent inde decimam maiordomo. Et maiordomus det eis directum pro decima. Et si pro decima eis directum dare noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium. Moratores et hereditores de cira non dent luytosam. Adailles de cira non dent quinta suorum corporum. Portagium uero et quinta sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est : Exceptis hiis que superius scripta sunt, uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, duos denarios. Et de barca de piscato minuto, duos denarios. Et de toto piscato alio, dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. De nauigio uel alcaide uero mando ut 1 pitintal, spatalarii, et duo pronarii, habeant forum militis. Siquis igitur hoc factum nostrum firmauerit uobis et seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionibus dei et mei consecatur. Facta carta apud ciriam

lhas. Item os mercadores da uila que quiserem dar soldada leuemna deles. Item se nom quiserem dar soldada dem portaiem. Item da carrega do pescado que leuarem os homens de fóra dem seis dinheiros. Item o coelheiro que for aa soieira e hi ficar dê de foro 1 coelho com sua pele. Item aquel que alá morar oyto dias ou mais dê de foro 1 coelho com sua pelle. Item o coelheiro dê a dizima cada que ueer. Item os moradores de xira que teuerem seu pam ou seu uinho ou figueiraaes ou seu azeite em sanctarem ou en outros logares e o trouxerem a xira pera suas obras e nom pera rreuender nom dem portaiem. Item o que con algum ouuer rreixa e depois da rreixa entrar a sua casa e hi auudo conselho e tomar fuste ou porra e o ferir, peite v solidos. Item se esto fezer conuem a saber se o ferir e nom teendo sobrelo conselho, mais per hum caso que asi conteceo, nom peite nimigalha. Item o enmiigo de fóra nom entre aa uila sobre a defesa solamente per tregoa ou per dar dereito. Item se o caualo dalguum ferir outrem, o senhor do caualo peite ou o caualo ou o omicidio qual desto quiser o senhor do caualo. Item o clerigo aia foro de caualeiro per todo. Item a madeyra que ueer pelo rrio onde daua o oytano, dem a dizima. Item a atalaya da uila deuca de teenr dona froylli ermiget, e os homens de xira ameatade com seus corpos. Item o moordomo ou o sayam dela nom uaa a casa do caualeiro, senom o porteiro do alcaide. Item o meu nobre homem que de mim teuer a dita uila de xira nom meta hi outro alcayde senom de xira. Item o gaado perdudo que o moordomo achar tenha ataa tres meses e per cada hum mes o faça apregoar : e se o senhor del ueer denlho : e se o senhor del nom ueer ataa os tres meses e sendo dado o dito pregom per os ditos tres meses, entom o moordomo faça del seu proueito. Item o ferreyro e o carpenteiro ou pilitreiro que en xira teuer casa e em ela laurar nom dê nenhum foro. E se teuer mouro ferreyro ou carpenteiro e em sua casa laurar nom dê por ele foro. Item os mesteiraaes que forem ferreyros ou carpenteiros, e per este officio uiuerem e nom teuerem casas, uenham aas minhas tendas, e façam meu foro. Item o que uender ou comprar caualo ou mouro fóra de xira, hu o comprar ou uender dê a portaiem. Item os piaaes que ouuerem de dar a teer o seu dem mea dizima. Item o moordomo dê a eles o dereito por a dizima. Item se pola dizima lho nom quiserem dar o dereito, entom o alcayde lhi faça dar o dereito pelo porteyro. Item os moradores e poboradores de xira nom dem luytosa. Item adaiis de xira nom dem o quinto dos seus corpos. Item as portaiens e os foros e o quinto dos mouros e das outras cousas, asi seiam pagadas como he de costume, tiradas aquelas cousas que en cima scriptas som, e uos eu leixo. Item pola alcaydaria de huma besta que ueer de fóra com pescado, u dinheiros. Item de barca de pescado meudo, u dinheiros. Item de todo outro pescado dem seu foro. Item todas estas cousas scriptas uos dou por foro e outorgo : e a estas cousas

mense nouembrio Era milesima cc.^a quinquagesima. Ego dona fruilhe ermigii hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Et habitatores de cira dent in unoquoque ano pro collecta unum alqueire tritici : Et unam galinam. Martinus de boli test. Ermigius micahel test. alcaide de poboos test. micahel de marrocos test. Stephano fernandiz test. petrus pequeno test. lopus de poboos test. pelagius andreas test. gonsaluo suarii test. petrus didaci test. petrus petri test.

Ego domna fruilhe Ermigii una cum filio meo Johanne fernandi damus hominibus nostris de villa franca, quibus dedimus nostram matam et nostras hereditates de cira, ut habitetis in uilla franca. Et detis de pane quinta, et de uino octaua in torculari. Et de lino viii.^a in tendal. Et de aliis rebus sicut supra scriptum est in cartam quam prius fecimus habitatoribus de cira, unde dicimus habitatoribus de cira, ut habitent simul in villa franca in nostra populatione de cira. Et damus pro foro usque in perpetuum relegum seis ebdomadas. Et semper incipiant eum in kallendas januarii. Nos supranominati qui hanc cartam facere iussimus propriis manibus roboramus et hec signa fecimus. Qui presentes fuerunt et uiderunt, unde sunt testes, Donus martinus gonsalui test. Donus martinus de boli test. Suerio petri milles test. Martinus ualaszuez test. Fernandus alquilar test. Petrus felgosi-nus test. Donus lopez test. Johannes canaluia test. Johannes ramiriz test. Pelagius andreas test. Petrus antonli test. Petrus nuni test. Petrus paruus notauit.

uua o moordomo com testemunhos de boos homens. Item do nauio, ou do alcaide, e hum pitintal e dous spitaleiros, e dous ploeyros, mando que aiam foro de caualeyro. Item os moradores de xira dem en cada hum ano hum alqueire de trigo e huma galinha. Item eu dona froylly ermiget, com meu filho Joham fernandes, damos aos nosos homens de uila franca de xira a nosa mata e as nosas herdades que nós auemos en xira, que moredes en uila franca e dedes do pam o quinto, e do uinho o oytauo no lagar, e do linho o oytauo no tendal, e do azeite e das outras cousas asi como he en cima scripto. Item mandamos que morem os moradores de xira ensenbra com os de uila franca nosa poboraçoin. Item damos por foro pera senpre ao rrelego tres meses começado nas kalendas de janeiro. E nós dona froylly ermiget com meu filho Joham fernandes esto afirmamos e mandamos : e testemunhas que presentes foram e ouïrom, dom martim gonçalues : dom martim de boilli : ssueyro perez caualeiro : e martim uasquez : e fernandez : e lopo de poos : e pero pequeno : e ermigio migueel alcaide de poboos : e migueel de marrocos. Estos todos foram testemunhas deste foral. Item de cada tonel de uinho, quinze dinheiros. Item da besta caualar, iii dinheiros. Item da besta asnal, iii mealhás. Item de todas as herdades de uila franca, que soyam de teer pam, hamde pagar en cada hum ano posto que nom seiam semeadas i alqueire de trigo. Item foro de uila franca que todos aqueles que laurarem pam ou uinho, ou azeite, ou linho, que paguem por estas cousas como som scriptas en cima. E pera esto nom se escusa caualeiro, nem escudeiro, nem infançom, nem dona, nem donzela, nem clerigo, nem frade, nem moesteiro de donas, nem outro de qualquer condiçom.

CAMPO

CAMPO

1213

In Libro II Donationum Alphonsi III, sic dicto, hoc manet forale. Ex libro regestorum qui inscribitur Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Ego domno¹ Roderico roderici per plazimento de rex domno² Alfonso, et cum Regina domna Orraca cum filiis et filiabus suis, et cum aliquis hereditarios pernominatos Archidiacono domno garsie menendi abbas de ecclesie sancti Michaelis de trasmiros, et cum ipsos milites michel³ martini et sueruum⁴ martini et iohannis uarela cum fratre suo Martino uarela : Facimus kartam de hereditate nostra que habemus in loquo⁵ nominato que uocitant campo in termino de gales pernominatos a x^m homines populatores quod dent inde semper xx^m modios de pam medio secunda⁶, et medio tremisino, per talega de safeyra⁷ constantim que hodie ibi est de anno in anno, medios ad domino Rege, et non plus, et medios cum suis directuras ad ipsos hereditarios x^m spa-

1 dono
2 dono
3 michael
4 suerium

5 loco
6 de secunda
7 safeya

duas cum xx^m panes pro directuras de porco que non sega peior de uno lenco⁸ de blagal : et se non houuer o porco, dar quatuor uarias (*sic*) de bragal. Et v quartarios de pam de uodo per talega qual a dam in radice de monte : pro homicidium xxx^a bragales quales forem apreciatus de uicino ad uicinum. Pro rauso sabudo per inquisitionem bonorum hominum pectet v morabitos. Furto quale fecerit, tale pectet medio ad concilio, et medio hereditarios. Homines de campo non uadent⁹ a castello, nec in apellido. Nollo¹⁰ homine non sit ausus qui in uestra uilla intret pro mal, et si intret in illa pectet d solidos et sedet¹¹ inimicus de Rege et de¹² hereditarios. Isto foro et ista renda dent inde semper et non plus. Vendere aut inpignorare, aut (*sic*) quem faciat isto foró. Pro isto pam atahem sancti Michaelis de setembrio dizereno que ueniant pro illo : et si non ueniant non recudar (?) de illo. Habeatis nos ipsa populacione pro cuctis¹³ temporibus seculorum. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus qui hoc factum nostrum irrumpere temptauerit¹⁴, quantum quesierit tantum duplet. Et insuper mille solidos componat. Facta karta mense Februario sub Era m.^a cc.^a l.^a i.^a Ego Rege domno alfonso, et cum Regina domna orracha¹⁵ cum filiis et filiabus, et cum aliquis¹⁶ hereditarios, in ista karta¹⁷ manus nostras roboramus. Ista populacione quomodo ex parte cum termino de¹⁸ agiar¹⁸ : Quomodo ex parte cum radice de monte : Et inde cum ribela : Quomodo ex parte cum alfarela : et inde cum cidadela : Et inde quomodo ex parte de reuel, per aquam de tinela et inde quomodo uadit aguiar. Eleteco in Bracara Magister sclola¹⁹. Archidiacono P. de sandi : pro robora x arietes : et fuit scripta per manus domino de panonias domno Roderico roderici. Iudice Fernandino maiordomno iohanne cidade. Martino iohanni tabellione. Petrus iohannes test. Petrus test. Gunsaluus test. Menendus notuit.

8 lenco
9 uadant
10 Nullo
11 sedo
12 deest
13 cunctis

14 temptauerit
15 Orraca
16 aliis
17 carta
18 daguiar
19 sclala.

CASTELBRANCO

CASTELLO-BRANCO

1215

Ex codice scrinii conventus Thomariensis, titulo Livro I das Escripturas insignito, descriptissimus. Non aliud exemplar nobis cognitum manet.

In nomine sancte indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego magister militie templi petrus aluiti cum omni conuentu portugalis, volumus restaurare atque populare caltelbranco. Damus vobis foro et costume de elbis, tam presentibus quam futuris : ut due partes dos caualleiros vadant in fossado : et tercia pars remaneat in villa : et vna vice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit a fossado peite pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro omicidio peyte c solidos : et pro casa derrota com armas, escutos et spadas, peitet ccc solidos et seitima a palatio. Et qui furtaret peite pro vno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et vii partes a palatio. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixit quod ab illo est afortiada, et ille negat, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit : Ille iuret cum xii : Et si non habuerit outorgamento, iuret ipse solus. Et si non potuit iurare, peite ad illa ccc solidos et septima a palacio : et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso peite lx solidos et septima a palacio : et duplet el auer. Et qui in concilio aut in casa vel in ecclesia ferit, pectet lx solidos, medios ad palacio et medios ad concilio : et de medio de concilio, vii.^a a palacio. Et de homine qui fuerit gentile aut erodero, que non seat merino. Et qui in villa pignos afflando fiador et ad montem fuerit pindrar duplet la pindra, et pectet lx solidos et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pinos sacudir ad sayam, pectet i solidum a iudici. Et qui non fuerit ad apelido, caualleiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruitio alieno, miles pectet x solidos et pedom v solidos ad vicanos. Et qui habuerit aldea, et vno iugo de bois, et x oues et vno asino et duos lectos, comparet cauallo. Et qui crebauerit sinal con sua mulier, pectet i solidum a iudice. Et mulier que leixauerit maritum suum de benedictione, pectet ccc solidos, et vii.^a a palacio. Et qui leixauerit mulierem suam, pectet i denarium ad iudice. Et qui caualo alieno cauargar pro vno die pectet i carneiro, et si magis pectet as angueiras pro vno die vi denarios et pro vna nocte i solidum. Et qui ferir de lancea aut de spada, pectet x solidos. Et si transiret ad altera parte, pectet xx solidos al rancuroso. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dente, pro vnoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille septima a palacio. Qui mulier aliena ante suo marito ferir, pectet xxx solidos et septima a palacio. Qui moion alieno in suo hero mudar pectet v solidos et septem a palacio. Qui linde alieno quebrantar, pectet v solidos et septem a pala-

cio. Qui conducteiro aleno matar suo amo coligat homicidio et septem a palacio. Similiter de suo ortelano et de quarto, et de suo moleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit vassalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino de solar. Lindas (*sic*) et molinos et fornos de homines de Castelbranco, sint liberi de foro. Milites de Castelbranco sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici vero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros vilanos de altera terra. Qui venerit vozero ad suo vicino pro homine de foras ville pectet x solidos et septem a palacio. Ganato de Castelbranco non sit matado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat illium (*sic*), sedeat excusado vsque ad caput anni. Mancebo que matar hominem foras ville et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio, el iudice sedeat vozeiro. Qui in villa pindrar cum saione et sacudirent ei pignos outorguet el sayon et prenda concilio de tres collaciones et pindret pro lx solidos, medios ad concilio et medios al rancuroso. Barones de Castelbranco non seam in prestamo dados. Et si homines de castelbranco habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma, sed currat per esquisa aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganado in terminos de castelbranco prenda de illis montadigo da grege das oues iiii^{or} carneiros, et de bosto das vacas i vaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado vel in guardiam, omnes caualos qui se perdiderint in algara vel in lide, primus erectetis eos sine quinta, et postea delis nobis quintam derectam. Et toto homine de Castelbranco qui invenerit homines de aliis villis in suis terminis tallando, aut leuando madeira de montes prenda totum quod inuenerint sine calunia. De azarias et de guardias, quintam partem nobis date sine vlla offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit, pectet lx solidos ad palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus vero et perhenniter firmandum quicumque pignorerit mercatores vel viatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussorum vel debitor, quicumque fecerit pectet lx solidos a palacio, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : Et insuper pectet c marabitanos pro cauto quod fregit, Magister habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad nostram villam venerit per vin cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumnia, nec suorum parentum homicide habebatur. Et si cum querima de ipso ad magistrum vel ad dominum terre venerit, pectet c morabitanos, medietatem magistri et medietatem concilii. Mandamus et concedimus, quod si aliquis fuerit latro, et si iam per vnum annum vel duos furari vel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit, omnino perat et subiaceat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam voluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et septem a palacio : et insuper sedeat homicida. De portagem foro de trosel, de colo (*sic*) de pano de lino vel de lana, i solidum : de trosel de lana i solidum. De trosel de fustaanis, v solidos. De trosel de panos de coor, v solidos. De carrega de pescado, hum solidum. De carrega de asno, vi denarios. De carrega de christianos de conelios, v solidos. De carrega de mauros de conelios, i morabitanum. Portagem de caualo que venderint in azouge, i solidum. De mulo, i solidum. De asno, vi denarios. De boy, vi denarios. De carneiro, iiii medalias. De porco, ii denarios. De carrega de pam et de vino, iiii medalias. De carrega de peom i denarium. De mauro qui vendiderint in mercado, i solidum. De mauro qui se redimerit, decima. De mauro que talia cum suo domino, a decima. De coyro de vaca et de zcura, ii denarios. De coiro de ceruo et de gamo, iiii medalias. De carrega de cera, v solidos. De carrega de azeite, v solidos. Iste portagem est de homines foras uillam, tercia de suo hospite et duas partes magistri et fratrum. Ego frater petrus aluiti dei miseratione magister militie templi in quibusdam partibus hispanie, vna cum omni conuentu nostro portugalis, hanc cartam confirmamus, vt semper nos habemus dominium, et omnes ecclesias istius ville. Et quicumque cartam istam fregerit, a ssummo deo sit maledictus. Facta mense octobris, sub era Millesima cc.² l.² i.²

Magister domnus petrus aluitiz — Comendator frater arnaldus salamonis — Pretor frater martinus gonsaluiz — Frater donnus petrus pelles, conf. — Frater fernandus garssie — Frater str.^{us} plaiz comendator de castelbranco — Frater petrus de bacara capelanus — Frater Vincentius martiniz presbiter — Frater suerius gonsaluiz, conf. — Donnus thomaz — Donnus stephanus alcaide de castelbranco — Rodericus iohannis — Donnus tome, affuerunt. — Frater munio dealconeita — Frater guio changin — Frater donnus examenus comendator thomaris — Frater Johannes mendiz, conf. — Donnus str.^{us} albo pretor de castelbranco, affuit. — Stephanus garssie presbiter — Gometius gonsaluiz — Petrus martinis iudex de thomar — Superiudex da radina — Gonsaluus cathalan — Johannes plaiz de balesteiros — Dominicus porcarizo — Menendus galego — Donnus nunio — Pelagus jugadeiro, affuerunt.

Martinus michaelis diaconus scripsit.

Magister Petrus aluiti.

** Intus in circulo (Rodado) hoc nomen legitur.

ALVENDI

ALUENDE

1214

Hoc forale in Libro 1 Regestorum regis Dionisii nobis servatum fuit. Non aliud vidimus exemplar.

In nomine domini nostri ihesu christi. Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Ego Martinus dei gratia Egitionensis Episcopus una cum Canonicis meis uobis populatoribus de Aluendi presentibus et futuris facimus cartam firmitudinis de ipsis hereditatibus quas uobis damus, scilicet, tres quartos ipsarum hereditatum quas ibi comparauimus et debemus comparare damus uobis ipsas hereditates tali condicione quod laboretis eas et possideatis. Et in primis Ecclesie nostre de Aluendi decimas et primicias integrum persoluatis et de nouem partibus que remanent unam partem nobis pro debito et pro porcione integre persoluatis, scilicet, de pane de uino et de lino et de leguminibus de v^o alqueires a riba, nonam partem. Et a festo beati Michaelis usque ad festam Natalis domini, Unusquisque homo de Aluendi qui habuerit ibi hereditatem persoluat nobis unam gallinam, et vi oua et singulos almudes de tritico et singulos de ordeo. Et totus homo qui habuerit domum et non habuerit hereditatem persoluat unam galinam et vi oua et almude de tritico. Et mulier uidua qui habuerit domum et non hereditatem, unam galinam cum vi ouis. Et totus homo de aluendi qui ibi cum muliere et filiis suis per unum anum moram fecerit si hereditatem suam uendere uoluerit, dicat primo Episcopo uel vicario eius uel alicui Canonorum uel eorum uicario. Et si Episcopus uel aliquis Canonorum uoluerit eam comparare pro tanto precio quantum alter homo uicinus de Aluendi pro ea sibi dare uoluerit det comprecium et recipiat hereditatem. Et si forte Episcopus uel aliquis canonorum uoluerit hereditatem comparare, ipse homo qui uoluerit uendere hereditatem, uendat eam cum suo foro vicino de Aluendi uel homini de alia parte qui uoluerit ibi moram facere. Ita tamen que non moriatur casale cum suo foro, quamuis uendant totam aliam hereditatem : si eciam uicinus de Aluendi uendiderit uel donauerit hereditatem quam ibi habuerit hospitalariis uel templariis, uel alii homini qui non possit nobis subici, uenditor et comparator perdant eam et receptor similiter. Et iudex de Aluendi det pousadas per forum de Guarda illis qui uenerint cum Episcopo uel cum suis canonicis. Ortolam molendinarii laboratores et boues et ganati Episcopi et Canonorum habeant talem forum sicut uicini de Aluendi per forum de Garda. De portadigo ospes habeant terciam partem, et Episcopus et Canonici habeant duas partes et passagem sit integra Episcopi et Canonorum. Alcaldes et iudex intrent per beneplacitum Episcopi et Canonorum et Concilii in die apparicionis domini et iudex exeat per alcaldes et per concilium ita quod Episcopus et Canonici non perdant suum directum. Episcopus faciat Ecclesiam et det ibi uestimenta et libros et clericos qui seruiant Ecclesie et Populatoribus et ipsi populatores dent ibi decimas de aliis hereditatibus quas habuerint in termino Garde uel Ecclesiam nostre sedis. Et totus uicinus de Aluendi non respondeant sine rancuroso. Homicidium, furtum, roussum stercus in ore pectent Episcopo et Canonicis per manum iudicis per forum Garde. De istis calumbniis et de omnibus aliis que fecerint homines de Aluendi Episcopus et Canonici habeant terciam partem et Concilium aliam terciam partem et rancurosus aliam terciam partem. Episcopus et Canonici mittant maiordomos uel maiordomum ex parte sua qui querant suos directos per areas per lagares et per domos, scilicet, galinas et oua et triticum et ordeum. Et si maiordomus Episcopi uel canonorum fuerit uocatus quod ueniat pro suo directo et ipse non fuerit disturbatus, et propter odium noluerit uenire ipse homo qui uocauerit eum ducat tres uicinos ad aream pro testibus et diuidat ibi panem uel uinum uel linum bene et fideliter et relinquat ibi partem maiordomi sine calumpnia. Et uicinus de Aluendi qui uoluerit seminare ferragem ad suum equum uel bouem uel asinum uel aliquid tale, seminet unam outauam et non det porcionem : et si magis seminauerit det inde porcionem. Et qui plantauerit vineam non det inde porcionem usque ad tres annos et de tribus annis ad sursum det inde porcionem. Et si forte aliquis de nostris uel de extraneis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit, maledicionem dei patris incurral. Fauta carta in mense Aprillis sub Era m.^a cc.^a l.ii. Nos Episcopus et Canonici supranominati qui hanc cartam facere iussimus, coram bonis hominibus illam roboramus. Et ut hoc fautum nostrum inter nos et uos magis firmiter permaneat, uobiscum per alphabetum cartam istam diuidimus.

* noluerit legendum
** Fortè loco.

VILLA BONA

VILLA-BOA

1216

Hujus foralis authographa charta, ut videtur, ex scrinio conventus Thomariensis delata, in Archivo Publico servatur. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine. Hec est karta de foro quam iussimus facere, Ego domnus martinus petriz et uxor mea domna tereycha martiniz una cum filiis et cum filiabus meis, vobis populatores quos sunt in uilla bona in ipsa hereditate nostra sicut de presentis uobis LX³ homines qui ibi habitatis (*sic*) uoluerint et uocat ipso loco cortizoo quomodo diuidit per mondego et diuidit per riparium dangias quomodo intrat in mondego : et alia parte per capud manucie et per ipsam aquam de cortizoo. Damus nobis a uobis et concidamus (*sic*) per foro ipsas hereditates ut populetis in eas quantas nobis ibi habemus et potuerimus acquirere per tali modo damus nos uobis ipsas hereditates ut faciatis inde nobis forum uel a nostros succexores silicet de foro de pane uel de uino et de linum de XI quinozem 1°, et alium forum 1° almude de tritico et singulas gallinas de cada casal et dar illo tritico in a eyra unicuique anno et confirmamus a uos ut accipiatis de cada casalem in suerdaduras 11os quartarios de pam et di uinum 1° puzal et ponetis 11os uices pedes de uuas et de magis non : et exuerdaduras non detis nichil. Et quando exbuliardes uestro pam faciatis mandatum ad maiordomo uel seruicial ut recipiant panem et uinum et si noluerint ire et si perdiderit ipso pane uel uinum det illo maiordomo et seruiciale a suo domno per quod se perdiderit : et toto uicino de uilla bona que fuerit cum querimonia de suo uicino a rege et non quesierit accipere iudicium de uestros iuratos, pectet x morabitanos, et exeat de uilla et remaneat hereditate in manu de uestro concilio. Et quidquid uoluerit se eligere ad forum uadat ad forum. De totas calumnias sedeat iudicatas per foro de celorico. Et qui uoluerit intrare merino sine mandato de concilio uestro pectet x morabitanos : et mittatis qualem uolueritis et istos morabitanos x^m 11^{am} a concilio et 11^{am} alcaldis uestros, et 11^{am} de domino uille. Et foro de monteyro det 1° lumbo de quantos uenatos magnos mactare in termino de cellorico. Et si fuerit conegeyro det 1° conegeo cum sua pelle. Et si fuerit colmenario que uiuat per ipsum, det media libra de cera a suo domino. Et siquis homo ibi non habuerit hereditatem, et habuerit casam det 1^a gallina et uiuat per ubi potuerit. Et concilio mittat 11os iuratos pro foro et iurent in concilio ut facient et autorigent directum secundum suum sensum sicut melius potuerint pro suo concilio uel pro suo domino. Et per manu de uestro concilio mittatis maiordomum per quod uester dominus habeat suum directum. Et intret pro pascha et rechabede pro sancto martino exceptis in suas calumpnias usque in anno. Et totas intentiones requireret uester maiordomus per manus de uestros iuratos. Et autorgamus ut non sedeat uester dominus ubi rixaret uester maiordomus suas uoces. Et quando exierit ille maiordomus exeat per manus de duobus iuratos. Et si unus ex uobis uel alius qui habitare suam hereditatem honorauerit 1° anno uendat et donet ubi uoluerit cum suo foro. Et ecclesia de uestra uilla intrat ibi clericus per uestrum placimento et per placimento dominum de uilla : ecclesia habeat suam partem de hereditatem leychalis. Et ipsam decimam de uilla sedeat in refacimento de ipsa ecclesia. Et si aliquid homo uenerit uel nos uenerimus qui hoc factum nostrum dirrumperere uoluerit, sit maledictus et excomunicatos et pectet ccc^{os} morabitanos, et confirmet eam. Facta karta in mense octobris. Era m. a cc. a l. a 111. a Ego domnus M. petriz et uxor mea domna T. martiniz, in anc kartam manus nostras roboramus una cum filiis et filiabus meis. Hec sunt testes, Petrus test. Pelagius test. M. test. G. test. Johannes test. Regnante in portugalie Regi A. : qui tunc tenebat fositam (?) Domno M. petriz. Pretore Suerio petri. Alcaldes, Petro menendiz, Sugerio garsie : priuato et arterio, Menendus iulianiz cum sociis suis. Fernandus notauit.

CONTRASTA SIVE VALENTIA

VALENÇA

1217

Si confirmationi Alphonsi III, in qua forale de Contrasta insertum nobis manet, credendum foret, Sancium I hoc forale primitus largitum fuisse diceremus : sed cum ibidem chartam tantum ab Alphonso II concessam inueniamus descriptam, illud eidem merito tribuendum. Ex char-

ta autographa confirmationis Alphonsi III in Publico Archivo servata, textum decerpimus, cui accesserunt lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, ex Lib. Regestor. Alph. II, exque Lib. I Donationum sive Regestorum Alph. III.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum vxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, vobis populatoribus de Contrasta tam presentibus quam futuris. In primis concedimus vobis ut non detis pro homicidio nisi trecentos solidos in apreciadura : et de illis trecentis soldis¹ detis inde septimam ad palatium per manum iudicis. Et in aliquo preyto² uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus³ nisi iudex de uestro concilio. Et tertia pars de uestro Concilio fatiat⁴ fossatum : et alie due partes stent in uestra uilla. Et de illa tertia⁵ que⁶ debuerit⁶ facere fossatum⁷, ille qui ibi non fuerit pectet⁸ pro fossadeyra quinque solidos in appretiadura⁸. Et non fatiatis fossatum⁹ nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum. Et clerici et pedones non fatiant¹⁰ fossatum. Et non intret ibi nuntium¹¹ neque manaria de aliquo homine de Contrasta. Et qui in termino de Contrasta filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium trecentos solidos¹², et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in¹³ mercato aut in ecclesia aut in Concilio pregonato¹⁴ percusserit suum vicinum pectet sexaginta solidos ad concilium, et sit inde septima¹⁵ de palatio, per manum iudicis. Et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum et alias octo partes diuidat cum¹⁶ iudice¹⁶ per¹⁶ medium¹⁶. Et ille qui domum fecerit aut uineam aut hereditatem suam honorauerit, et uno¹⁷ anno¹⁷ in¹⁷ illa¹⁷ sederit¹⁷ si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit. Et si illam¹⁸ uoluerit¹⁸ uendere, uendat cui uoluerit per forum de uestra uilla. Et homines de Contrasta qui debuerint facere¹⁹ iudicium aut ayuntam²⁰ cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum²¹ terminorum²¹. Damus uobis pro foro quod miles de contrasta²² stet pro infantione de toto meo²³ Regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum²⁴ cum duobus iuratoribus. Et pedes²⁵ stet pro milite uillano de²⁶ totis²⁶ terris²⁶ nostris²⁶ in²⁶ iudicio²⁶ et²⁶ iuramento²⁶, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint²⁷ cum homicidio aut cum muliere rousada²⁸ uel cum aliqua²⁹ qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus et fecerit se uassallum de aliquo³⁰ homine de Contrasta, sit liber et defensus per forum de contrasta³¹. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimitia aut cum pignora postquam in termino de Contrasta intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit aut aliquid malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit contrastam³² quingentos solidos, et dupplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Contrasta pignorauerit, et ante³³ non petierit eum³⁴ ad³⁵ directum in concilio uestro, pectet ad palatium sexaginta solidos, et dupplet pignoram³⁶ illi cui abstulerit³⁷. Et homo de alia terra qui militem de contrasta³⁸ descaualgauerit³⁸ pectet sexaginta solidos. Et homo de Contrasta qui militem de alia terra descaualgauerit³⁹, pectet quinque solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de contrasta⁴⁰ et eum in prisio-

N.º 1

1 solidis
2 pecto
3 merinus
4 faciat
6 qui debuerint
7 fossadum
8 apreciadura.
9 fossadum
10 faciant
11 nuncium
13 *deest*
14 apregonato
15 *deest*
16 per medium cum iudice.
17 unum annum sederit in illa
18 uoluerit illas
19 habere
20 uindictam
21 terminorum suorum.
22 Contrasta
23 nostro
24 *deest*
25 pedes de Contrasta
26 in iudicio et in iuramento de totis nostris terris
28 rausadam
29 alia
30 *deest*
31 Contrasta
32 Contrastam
33 antea
34 *deest*
35 *deest*
36 pignora
37 acceperit.
38 Contrasta descaualgat
39 descaualgar
40 Contrasta

N.º 2

1 solidis
2 pecto
3 merinus
4 faciat
6 qui debuerint
7 fossadum
8 apreciadura.
9 fossadum
10 faciant
11 nuncium
13 *deest*
14 apregonato
15 *deest*
16 per medium cum iudice.
17 unum annum sederit in illa
18 uoluerit illas
19 habere
20 uindictam
21 terminorum suorum.
22 Contrasta
23 nostro
24 *deest*
25 pedes de Contrasta
26 in iudicio et in iuramento de totis nostris terris
28 rausadam
29 alia
30 *deest*
31 Contrasta
32 Contrastam
33 antea
34 *deest*
35 *deest*
36 pignora
37 acceperit.
38 Contrasta descaualgat
39 descaualgar
40 Contrasta

N.º 3

4 faciat
5 tertia pars
8 apreciadura
10 faciant
11 nuncium
12 solidos
22 Contrasta
26 de totis terris meis in iudicio et in iuramento
27 exiuerint
29 alia
31 Contrasta
32 Contrastam
33 ante eum
34 *deest*
38 Contrasta descaualgauerit

nem⁴¹ miserit, pectet trecentos solidos. Et si homo de Contrastata apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Contrastata pro aliqua fideiussoria⁴² per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa. Et si mortuus fuerit mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Contrastata non soluant pignora pro domino de contrastata⁴³, neque pro meyrino⁴⁴ neque⁴⁵ sint pignorati pro suo uicino. Et milites de Contrastata neque mulieres uidue non dent pausatam per forum de Contrastata nisi pedones per manum de iudice usque ad tercium diem. Et homines de nestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent⁴⁶ illam dominis suis⁴⁷ et septimam ad palatium. Et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares⁴⁸ sederint. Et senare⁴⁹ et uinee domini Regis habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domo sua fugerit qui post illum intrauerit, et ibi eum mactauerit⁵⁰, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem affortiauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum triginta solidos, et septimam ad palatium. Et homo de Contrastata qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit et dederit duos homines fideiussores, et ipse tercius si ille qui eum inquietauerit non uoluerit recipere fideiussores, et postea⁵¹ eum⁵¹ mactauerit totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis et palatium Episcopi habeant calumpniam, et⁵² tota ciuitas habeat unum forum. Et homo de contrastata⁵³ qui fideiussor⁵⁴ intrauerit, si⁵⁵ contemptor⁵⁶ eum non liberauerit, qualem fideiussoriam⁵⁷ fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum intentorem, mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria⁵⁸. Et de suspecta⁵⁹ de decem soldis ad minus, iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et de decem soldis et supra iuret cum duobus⁶⁰ uicinis⁶⁰. Et homo de contrastata⁶¹ qui se tornare uoluerit⁶² ad alium dominum ut ei beneficiat, sua casa et sua hereditas et uxor sua, et filii sui, sint liberi et⁶³ soluti⁶³ per forum de Contrastata⁶⁴. Damus etiam uobis⁶⁵ pro foro ut⁶⁶ non habeatis alium dominum nisi me Regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de contrastata⁶⁷ qui fuerit exheredatus et per manum suam non pectauerit suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et homo⁶⁸ de contrastata⁶⁹ qui habuerit hereditatem in alia terra non fatiat⁷⁰ fossatum nisi per forum de Contrastata. Et homo de Contrastata qui habuerit mulierem ad benedictiones, si eam laxauerit⁷¹ pectet unum denarium ad iudicem. Et si mulier laxauerit⁷² suum maritum quem habet ad benedictiones, pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium, et medietatem ad suum maritum. Et qui diruperit⁷³ casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro, pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet quadraginta solidos, et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet viginti solidos et septimam ad palatium : et si non exierit ad aliam partem, pectet decem⁷⁴ solidos. Et de plaga unde ossa⁷⁵ exierint⁷⁵, pro unoquoque osso, pectet decem solidos et septimam ad palatium. Et de alia plaga quinque solidos, et septimam ad palatium. Et pro⁷⁶ tota pignora siue sint⁷⁷ de palatio⁷⁸ siue de concilio⁷⁹, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus defensam⁸⁰ neque montem neque pelagum⁸¹ nisi de toto concilio. Et montadigo de extremo de Contrastata accipiant illud milites de con-

N.º 1

41 prisione
42 fiaduria
43 Contrastata
44 merino
46 pectet
48 solare
49 senara
50 matauerit
51 eum postea
52 deest
53 Contrastata
54 fideiussores
55 qui
56 contentor
57 fiadoriam
58 fiaduria :
59 suspecta
60 duos uicinos.
61 Contrastata
62 deest
63 deest
64 uestro castello.
67 Contrastata
68 totus homo
69 Contrastata
70 faciat
71 laxauerit
72 laxauerit
73 disrumperit
74 xx
75 osso, exierit
76 per
78 concilio
79 palacio
80 deuesam
81 palacium

N.º 2

41 prisione
42 fiaduria
43 Contrastata
44 merino
46 pectet
48 solare
49 senara
50 matauerit
51 eum postea
52 deest
53 Contrastata
54 fideiussores
55 qui
56 contentor
57 fiadoriam
58 fiaduria :
60 duos uicinos.
61 Contrastata
62 deest
63 deest
64 uestro castello.
67 Contrastata
68 totus homo
69 Contrastata
70 faciat
71 laxauerit
72 laxauerit
73 disrumperit
74 xx
75 ossa exierit
76 per
78 concilio
79 palacio
80 deuesam
81 palacium

N.º 3

43 Contrastata
45 nec
47 deest
53 Contrastata
56 contentor
65 deest
66 uobis quod
67 Contrastata
68 totus homo
70 faciat
73 disrumperit
77 deest

trasta⁸² cum domino suo : et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montadigum⁸³ de ganatis de Contrastata. Et homines de Contrastata non dent portaticum⁸⁴ in toto meo⁸⁵ Regno. Et de carrega de portadigo⁸⁶ de peon, tres mealias. Et de caualo, vnum solidum : et de mulo, vnum soldum. Et de boue, sex denarios. Et de toto portadigo⁸⁷ qui⁸⁷ uenerit⁸⁷ ad contrastam⁸⁸, hospes ubi pausauerit terciam partem, et portarius accipiat duas partes. Nenguno uicino non respondeat sine rancuroso. Totas istas intentiones iudicent alcaldes de uilla uestra per suam cartam. Et alias intentiones iudicent secundum suum⁸⁹ sensum⁸⁹, sicut melius potuerint. Facta fuit hec carta apud Vimaranes, xi.^a die Augusti Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam⁹⁰ roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++⁹¹. Et sciendum est quod⁹² pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius fecit hominibus de contrasta⁹³ aliam talem cartam, et ego concedo eis illam et confirmo. Et super hoc dedi eis istam meam cartam munitam meo⁹⁴ sigillo⁹⁴ plumbeo. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. Domnus Laurentius suarii⁹⁵ conf. Domnus Gil ualasquiz⁹⁶ conf. Domnus Gomecius suarii⁹⁷ conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Johannes fernandi⁹⁸ conf. Domnus Rodericus menendi⁹⁹ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lupus¹⁰⁰ alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracharensis¹⁰¹ archiepiscopus¹⁰¹ conf. Domnus Martinus Port.¹⁰² episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus¹⁰³ Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitanensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor Port.¹⁰⁴ test. Johannes¹⁰⁵ pelagii¹⁰⁵ test. Johannes¹⁰⁶ petri¹⁰⁶ test. Vincentius menendi¹⁰⁷ test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gonsaluus¹⁰⁸ menendi Cancellarius curie. Fernandus suarii notauit¹⁰⁹.

Et ego supradictus¹¹⁰ Alfonsus dei gratia Rex¹¹¹ Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, et¹¹² filio¹¹² nostro¹¹² Infante¹¹² domno¹¹² Dionisio¹¹², et¹¹² filia¹¹² nostra¹¹² Infantissa¹¹² domna¹¹² Blanca¹¹² quando iterum fecimus populari ipsam villam mutauimus sibi nomen de Contrastata, et imposuimus sibi nomen Valentiam¹¹³ : et concessimus, et confirmauimus populatoribus eiusdem uille : et de cauto cartas de foro quas eisdem populatoribus dederat pater et auus meus : et insuper dedimus¹¹⁴ et concessimus eis¹¹⁵ de gratia ut melius ipsa villa de Valentia¹¹⁶ popularetur quod noster Riquis homo nunquam pausaret in ipsa uilla de Valentia nec in suo cauto : et quod pro portatico et pro calumpniis, et pro omnibus nostris¹¹⁷ rendis et foris et directuris dent quolibet anno nobis et nostris successoribus centum et quinquaginta marabitanos ueteres et non magis : et dent eos¹¹⁸ nobis ad tercias anni extra uillam de Valentia¹¹⁹. In cuius rei testimonium dedimus et damus dictis populatoribus de Valentia¹²⁰ istam nostram cartam apertam nostri sigilli plumbei munimine roboratam. Datam apud¹²¹ Vimaranes xi.^a die Augusti, Rege mandante, Era Millesima Trecentesima.

Domnus Gonsaluus garsie alferaz¹²² curie¹²² conf. — Domnus Egidius martini maiordomus curie conf. — Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. — Domnus Martinus egidii tenens trasserram et sausam conf. — Domnus Gonsaluus menendi tenens ripam minii conf. — Nunus petri de baruosa tenens elboram conf. — Menendus roderici tenens Mayam conf.

Domnus Johannes de auoyno — Domnus Menendus suarii¹²³ de merloo — Petrus martini petarinus — Lupus roderici vicemaiordomus, test. — Petrus martini superiudex — Alfonsus martini superiudex — Fernandus barreta — Petrus iohannis repositarius, test.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis — Domnus Vincentius Episcopus Portugalensis — Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis — Domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis, conf. — Domnus Martinus Episco-

N.º 1

82 Contrastata
84 portagium
86 portagio
87 portagio quod uenit
88 Contrastam
89 sensum suum
91 fecimus +++++.
92 quia
93 Contrastata
98 fernandiz
99 menendiz
100 Lopus
103 Domnus Suarius Elborensis episcopus conf.
Domnus
105 Petrus garsie
106 Suarius stephani
107 menendiz
108 Gonsaluus
109 scripsit.
" deest

N.º 2

82 Contrastata
84 portagium
86 portagio
87 portagio quod uenit
88 Contrastam
89 sensum suum
90 coram
91 fecimus +++++.
92 quia
93 Contrastata
95 suariz
100 Lopus
103 Domnus Suarius Elborensis episcopus conf.
Domnus
105 Petrus garsia
106 Suarius stephani
109 scripsit.
" deest

N.º 3

83 montadigo
85 nostro
86 portadiga
93 Contrastata
94 sigillo meo
95 suariz
96 ualasquiz
97 suariz
101 archiepiscopus Bracharensis
102 portugalensis
104 portugalensis
110 deest
111 supradictus Rex
112 desunt
113 Valenciam
114 dedimus eis
115 deest
116 Valencia
117 meis
118 deest
119 Valencia.
120 Valencia
121 deest
122 signifer domini Regis
123 suarii

pus Elborensis — Domnus Rodericus Episcopus Egitanensis — Domnus Petrus Episcopus Lamecensis — Domnus Matheus Episcopus Visensis, conf.

· Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf.

· Dominicus martini notarius Curie notauit.

CEIDES

CEIDES

1217

Rudimentum potius municipii quam municipium statuens, charta de Ceides inter emphyteuticos contractus numeranda esset (ut de aliis foralibus jam a nobis editis dicendum est) si in ea de speciali maiordomo loci non ageretur. Textum descripsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis; lectiones varias ex Lib. Regestor. Alph. II, exque Lib. II Donationum Alph. III sic dicto.

In dei nomine. Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno S.² et domno A.³ et domna Alionor, Facimus cartam de foro vobis sex populatoribus de Ceides, Mar.⁴ gunsalui cum uxore sua, Gunsaluino⁵ cum uxore sua, Gomecio mar.⁶ cum uxore sua, Menendo gar sie cum uxore sua, Fernando gunsalui cum uxore sua, Petro pelagii cum uxore sua. In primis damus uobis pro foro quod detis nobis de ipsa hereditate in unoquoque anno octo modios de pane terciam partem de centeno, et terciam de milio, et terciam de ordeo. Et detis nobis istud⁷ panem per illam teeigam⁸ de feiram⁹ que hodie ibi est. Damus¹⁰ etiam uobis pro foro quod non pectetis nisi tres calumpnias, homicidium, rausum, et furtum. Pro homicidio, x morabitanos. Pro rauso, x morabitanos. Qui furtum fecerit, quale illud fecerit, tale pectet. Maiordomus et portarius non sint ausi intrare in uilla uestra ut male faciat uobis. Et si pro hoc ibi intrauerint feriatis illos et non pectetis proinde nisi¹¹ unam¹¹ gallinam¹¹. Concedimus etiam uobis ut non eatis in apolidum¹², neque in hoste nisi ubi fuerit dominus Rex. Et non respondeatis de apostilia. Senior de terra nec maiordomus non habeant pausadam¹³ in uestra uilla. Et detis nobis pro collecta unum carnarium cum xii panibus de centeno. Istud forum detis nobis de die sancti Michaelis usque ad festum sancti Martini. Et si pro foro isto non uenerint, ponite illud in campo cum duobus uel tribus testibus et perdant illud¹⁴. Et istam collectam ducatis ad uillam sancti Laurentii. Et istum panem detis in uilla uestra ad nostrum hominem. Fiaduria¹⁵ de maiordomo de uilla uestra sit in v solidis. In panoias¹⁶ non detis portagem¹⁷. Termini de uilla¹⁸ uestra sunt hii : per toro de¹⁹ berili¹⁹ quomodo diuidit cum parada, et deinde²⁰ cum iustes quomodo diuidit cum sanguinedo, et quomodo diuidit cum uilla uiridi, et cum abeladafes²¹ et ferit ubi incepimus. Istud forum et istam collectam detis et non plus. Habeatis igitur istam hereditatem uos et omnis posteritas uestra in perpetuum. Et si aliquis hoc factum nostrum infringere²² attentauerit²², iram dei omnipotentis incurrat. Qui uero uobis illud integrum obseruauerit sit benedictus a deo. Amen. Facta carta mense Octobri²³. Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos qui²⁴ supranominati²⁴ hanc cartam facere iussimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus + + + + +. Qui affuerunt, Domnus Ste-

N.º 1.

N.º 2

5 Gonsaluino
11 plus de una gallina.
12 apolidum
13 fiaduria
18 deest
22 infringere atemptauerit

1 deest
2 Sancio
3 Alfonso
4 Martino
6 martini
7 istum
8 teygam
9 feyra
10 deest
11 plus de una gallina. Et
12 apolidum
13 pausadam
14 illum.
15 Fiaduria
16 Panoyas
17 portagem.
18 deest
19 dabilili
20 inde
21 baladafes
22 infringere attentauerit,
23 Octobris.
24 supranominati qui

M. L. Tom. I.

144

phanus Bracarenſis Archiepiſcopus conf. Domnus Mar.²⁵ Port. epiſcopus conf. Domnus Pe.²⁶ Colimbrieniſis epiſcopus conf. Domnus Sua.²⁷ Vlixboneniſis epiſcopus conf. Domnus Sua.²⁸ Elboreniſis epiſcopus conf. Domnus Pelagius Lameceniſis epiſcopus conf. Domnus Bartholomeus Viſeniſis epiſcopus conf. Domnus Mar.²⁹ Egitiანიſis epiſcopus conf. Domnus Martinus iohanniſ ſignifer domini regis conf. Domnus Petrus iohanniſ maiordomus curie conf. Domnus Laurenciuſ ſuarii conf. Domnus Gomeciuſ ſuarii conf. Domnus Gil ualaciz³⁰ conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz³¹ conf. Domnus Rodericuſ menendiz conf. Domnus Ponciuſ alfonſi conf. Domnus Lopuſ alfonſi conf. Magiſter Pe.³² Cantor Port. teſt. Vincenciuſ menendiz teſt.³³ Petruſ petri³⁴ teſt. Gunſaluſ menendiz Cancellariuſ curie³⁵ conf.³⁵

N.º 1

25 Martinus
27 Suarius
28 Suarius
29 Martinus
31 fernandi
32 Pelagius

N.º 2

25 Martinus
26 Petrus
27 Suarius
28 Suarius
29 Martinus
30 ualaciz
32 Pelagius
33 teſt. Martinuſ Petriz teſt.
34 petriz. Petruſ garsi. Sueriuſ ſtephaniz,
35 curie. Fernandus ſuarii ſcripſit.

VILLA CHANA

VILLA-CHAN

1217

In duobus locis vetustissimi codicis, qui titulo Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbricensis insignitur, hoc manet forale. Ex uno textum, ex alio lectiones varias hausimus. Adjecimus alias lectiones ex Lib. Regestor. Alph. II, exque Lib. II Donationum (ut dicunt) Alphonsi III.

In dei nomine. Ego Alfonsus dei gratia Port.¹ Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis infantibus domno Sancio et domno Alfonso, et domna Alionor, facimus cartam de foro vobis sex populatoribus de uilla chana², Mar.³ petri, Suario⁴ petri, Mar.⁵ martini⁶, Fernando torneiro, Menendo petri, et Menendo iohannis. In primis damus uobis pro foro quod detis nobis de ipsa hereditate pro iugada in unoquoque anno octo modios de pane, terciam partem de centeno, et⁷ terciam⁷ de⁷ ordeo⁷, et terciam de milio. Et istam iugadam detis ad uicarium regis a die sancti Michaelis usque ad festum sancti Martini. Et si pro ipsa iugada non uenerit⁸ usque ad illum diem, non respondeatis de illa. Damus etiam uobis pro foro quod non pectetis nisi tres calumpnias⁹, furtum, homicidium, et rausum. Pro homicidio, xv morabitanos. Pro rauso¹⁰, xv morabitanos. Qui furtum fecerit, quale illud¹¹ fecerit¹¹ tale pectet et duplet ipsum habere domino suo. Si feceritis istas tres calumpnias¹² in termino de Panoias respondeatis de illis per uestram cartam et per inquisitionem bonorum hominum. De¹³ istis¹³ tribus¹³ calumpniis¹⁴ respondeatis¹⁵, et¹⁵ non¹⁵ de¹⁵ magis¹⁵. Et¹⁵ si occideritis uenatum¹⁶, de¹⁷ ursa¹⁷ detis¹⁷ manus. De¹⁸ ceruo¹⁸ et de porca¹⁹ lombo¹⁹. De¹⁹ porco²⁰, corazil²⁰. Detis etiam pro uoto singulos sestarios²¹. Maiordomus et²² portarius et²³ vicarius²³, et²³ alius²³ homo²³ non²³ sit²⁴ ausus²⁴ intrare in²⁵ uestram uillam per rixam²⁶ neque²⁶ in²⁶ toto²⁶ suo termino. Et si ibi²⁷ intrauerit ut²⁸ uobis male²⁹ faciat pectet mihi d solidos. Et mando³⁰

N.º 1

2 chaa
3 Martino
4 Suerio
5 Martino
6 martiniz
7 desunt
8 uenerint
11 fecerit illud
13-15 Fiaduria una cera.
16 ursum in uestro termino
17 detis de illo
18 et de ceruo lumbum
19 desunt
20 porco de monte quarazil.
21 sesteyros.
22 nec
23 neque prestamarius
25 deest
26 guerram nec quod faciat ibi malum neque in
27 forte
28 quod
29 malum
30 desunt

N.º 2

9 calupnias
10 rouso
12 calupnias
14 calupniis
17 detis de ursa
24 sint ausi

N.º 3

1 Portugalensis
2 Chaa
3 Martino
4 Suerio
5 Martino
8 uenerint
9 calupnias
11 fecerit illud
12 calupnias
13-15 Fiaduria una cera.
16 ursum in uestro termino
17 detis de illo
18 et de ceruo lumbum
19 desunt
20 porco de monte, quarazil.
21 sestiros
22 nec
23 neque prestamarius
26 guerram nec quod faciat ibi malum neque in
27 forte
28 quod
29 malum
30 desunt

ut³⁰ non detis portagium in termino de panoias. Et ponatis uicarium inter uos per quem uos³¹ et nos³² habeamus directum et non uadatis³³ in carreira³⁴, neque³⁵ in apelido nisi ubi fuerit dominus Rex. Et³⁵ uestri³⁵ ganati³⁵ pascant³⁵ per³⁵ ubi³⁵ noluerit³⁶ et³⁷ non³⁷ faciant³⁷ dampnum³⁷. Et³⁷ si³⁷ illud³⁷ fecerint³⁷ sanent³⁷ illud³⁷ quomodo³⁷ uicinus³⁷ ad³⁷ uicinum³⁷. Et detis nobis pro collecta³⁸ unum carnarium³⁹ cum xii panibus de tribus almudis⁴⁰. Et istam collectam⁴¹ ducatis ad uillam sancti Laurentii. Et detis iugadam⁴² ad nostrum uicarium in⁴³ uestra⁴³ uilla⁴³ per teigam de constantim⁴⁴ que hodie ibi est⁴⁵. Isti sunt termini de uestra⁴⁶ uilla⁴⁶ quomodo⁴⁶ diuidit⁴⁶ cum⁴⁶ uillar⁴⁶ de⁴⁶ macada⁴⁶, et⁴⁶ cum⁴⁶ sancto⁴⁶ felice⁴⁶, et⁴⁶ deinde⁴⁶ cum⁴⁶ ligoo⁴⁶ et⁴⁶ alia⁴⁶ parte⁴⁶ cum⁴⁶ noua⁴⁶ et⁴⁶ cum⁴⁶ muza⁴⁶ et⁴⁶ catiuelos⁴⁶. Et⁴⁶ si⁴⁶ forte⁴⁶ aliquis ex uobis habuerit bestiam in qua uadat pro suo⁴⁷ sale, uel pro⁴⁸ aliqua causa⁴⁹ que sibi⁵⁰ fuerit necessaria nullus sit ausus accipere illam⁵¹. Concedimus etiam uobis ut⁵² nunquam detis luctuosam⁵³. Istud forum et⁵⁴ istam⁵⁴ collectam⁵⁴ detis⁵⁵ et non magis⁵⁶. Habeatis igitur ipsam hereditatem uos et omnis posteritas uestra in perpetuum. Et si aliquis hoc nostrum factum infringere⁵⁷ atentaue- rit iram dei omnipotentis incurrat⁵⁸. Qui uero uobis illud⁵⁹ integrum obseruauerit sit benedictus⁶⁰ a⁶⁰ deo⁶⁰ amen⁶⁰. Facta carta mense Octobris⁶¹. Era m.^a cc.^a l.^a v.^a Nos supranominati Reges⁶² qui hanc cartam facere iussimus, co- ram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec⁶³ signa⁶³ fecimus ++++++. Qui⁶⁴ affuerunt⁶⁴, Domnus Step- hanus Bracarensis⁶⁵ Archiepiscopus conf. Domnus Mar.⁶⁶ Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episco- pus conf. Domnus Suarius⁶⁷ Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius⁶⁸ Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitanien- sis episcopus⁶⁹ conf⁶⁹. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurentius suarii⁷⁰ conf. Domnus Gomecius suarii⁷¹ conf. Domnus Gil⁷² ualasciz⁷² conf. Domnus Johannes fernandiz⁷³ conf. Domnus Fernandus fernandiz⁷⁴ conf. Domnus Rodericus menendiz⁷⁵ conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendiz⁷⁶ test. Pe.⁷⁷ petri⁷⁷ test. Mar.⁷⁸ pe- tri⁷⁸ test.⁷⁹ Gonsaluus⁸⁰ menendiz⁸¹ Cancellarius domini⁸² regis⁸². Fernandus⁸³ suarii⁸³ scripsit⁸³.

N.º 1

N.º 2

N.º 3

31 nos
32 uos
33 eatis
34 fossaria nec
35-37 et montetis et pascatis cum ipsis cum qui- bus uester terminus diuiditur :
38 colleyta
41 colleytam
42 ipsam iugadam nominatam in uestra uilla
43 *desunt*
44 Constantin
45 est. Et de isto foro nominato respondeatis et non de plus.
46 Villa Chaa, cum diuidit cum Muça per petram de cauallo, et cum Noura per armatam de ualle de Seita, et cum Ligioo per cabeçam de enculca, et cum sancto felice per reuoredom de Caneyro et inde per aquam de Pinozel a sopee cum uilar per montem de haa et cum Catiuelos per cima de monte de frauxeno, et quomodo torna ad petram de Cauallo, superius nominato. Si
47 *deest*
48 *deest*
49 coua
51 illam sine gratu domini sui et
52 quod
53 luitosam.
54 *desunt*
55 faciatis
56 plus.
58 incurrat : et insuper pectet Regi quingentos solidos :
59 illum
60 a domino benedictus amen : et habeat gratiam sui Regis.
62 *desunt*
63 hoc signum
64 *desunt*
66 Martinus
68 Suerius
69 episcopus. Magister pelagius cantor Port. Pe- trus garsie. Suerius stephani, conf.
70 suerii
71 suerii
72 Egidius ualasci
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Petrus petri
78 Martinus petri
79 conferunt.
80 Gonsaluus
81 menendi
82 curie.
83 Matheus petri scripsit.

31 nos
32 uos
34 careira
36 uoluerint
38 colleita
53 lutoosam.
58 incurat.
61 Octubris.
66 Martinus
74 fernandi
80 Gonsaluus

31 nos
32 uos
33 eatis
34 fossaria nec
35-37 et montetis, et pascatis cum ipsis cum qui- bus uester terminus diuiditur.
39 carneirum
40 almudes.
42 ipsam iugadam nominatam in uestra uilla
43 *desunt*
44 Costantim
45 est. Et de isto foro nominato respondeatis, et non de plus.
46 Villa Chaa, cum diuidit cum Muça per petram de Cauallo, et cum Noura per armatam de ualle de Seita et cum Ligioo per cabezam da enculca, et cum sancto felice per reuoredom de caneiro, et inde per aquam de pinionzel a ssopee et cum villar per montem de Chaa, et cum catiuelos, per cima de monte de frauxeno, et quomodo torna ad petram de Cauallo, su- perius nominato. Si
47 *deest*
50 ibi
51 illam sine gratu domini sui. Et
52 quod
53 luctosam.
54 *desunt*
55 faciatis
56 plus.
57 infringere
58 incurrat, et insuper pectet Regi quingentos so- lidos.
59 illum
60 a deo benedictus, amen. Et habeat gratiam sui Regis.
62 *deest*
63 hoc signum
65 Blacarensis
66 Martinus
67 Suerius
68 Suerius
69 episcopus conf. Martinus pelagius cantor Port. Petrus garsie. Suerius stephaniz, test.
72 Gil ualasciz
73 fernandi
74 fernandi
77 Petrus petriz
78 Martinus petriz
81 menendi
82 curie.
83 Matheus petri scripsit.
Et ista carta erat sigillata de ehumbo.

VILLA VIRIDI

VILLA-VERDE

1218

Municipalia statuta (rectius mores et consuetudines forte dicerentur) francorum in Villa-verde habitantibus non ab Alphonso II concessa, sed a fundatione oppidi stabilita et anno 1218 tandem a rege sancita fuisse ex ipsa charta, quam hic edimus, clare patet. Cum vero ignoretur cui anno tribuendum sit, forale sub hoc quo confirmatum est posuimus. Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Comimbric. descripsimus. Lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II nobis suppeditavit.

Hoc est forum quod habent homines de uilla uiridi inter se. In primo de homine occiso, mille solidos, dimidium pretori, et dimidium propinquis mortui. De oculo¹ uel de manu uel de pede, D solidos, medium pretori. Et qui hominem interfecerit et denarios predictos dare non potuerit² suspendatur. De rixo³, mille solidos, dimidium pretori : si dare non potuerit⁴ suspendatur. De pollice absciso, CC solidos, dimidium pretori. De alio digito, C solidos, dimidium pretori. De dente, III morabitanos, dimidium pretori. De omni ferro muluto quod homo per iram traxerit, ferrum illud erit pretori, et V solidos, et alios V illi contra quem traxerit. Si homo alium uulnerit⁵ mecietur uulnus prout uoluerit uulneratus siue de longo siue de alto et dabit de unaquaque pollicata VI solidos, dimidium pretori : quandiu iacuerit uulneratus de uulnere dabit ei cotidie I solidum : et quandiu ambulauerit et non poterit facere seruicium cotidie VI denarios : et quicquid dederit medico soluat⁶ ei. Si homo alium dismentiuerit⁷ uel inonestum ei dixerit quod uideant⁸ boni homines quod inonestum⁹ sit, VI solidos, dimidium pretori. Si homo alium percusserit et percussus ceciderit uel si eum per capillos ceperit et in terram proiecerit, XII solidos, dimidium pretori : et hec omnia debent probari per testes cocienscunque homo alium percusserit, siue palma siue pugno siue pede, de I ictu VI solidos, dimidium pretori. Si aliquis deprehensus fuerit cum furto eliget dominus furti aut VI solidos, aut pro I unum et III solidos, et de hoc dimidium pretori. Et si latro fuerit iustificandus iustificetur. Si aliqua bestia interfecerit hominem erit pretoris. Filius qui non est legitimus non recipit hereditatem patris. Homo qui est cum uxore sua si unus ex eis moritur si semen remanet inter eos habebit bona mortui. Sin autem parentes mortui habeant¹⁰ et si semen illud moritur pater non habebit bona eius sed parentes mortui ex alia parte ubicunque pretor presens fuerit. Et aliquis fecerit calumpniam coram eo dabit eam duplicatam. Si aliquis ex quo habuerit roboram et uiderit hereditatem suam laborare alteri, et tacuerit per I annum et I diem non ualeat amplius querere eam. Si unus alium percusserit et percussus se postea per se uindicare uoluerit totum ius suum amittet et sanabit alteri quicquid sibi fecerit. De domo dirupta¹¹ LX solidos, dimidium pretori, et dimidium domino domus. Si aliquis habuerit inimiciam contra uicinum suum pretor debet eum constringere quod det directum et recipiat si tortum habet, si de oculo, uel de manu, uel de pede, uel de dente, uel de digito, uel de pollice absciso, Pretor non poterit hominem ducere ad amiciciam non amittet proinde ius suum : si de aliis calumpniis hominem amicare non fecerit nichil inde habeat. Si tamen postea inter extra uillam amicauerint dent ei totum ius suum. De falsa mensura et de alia falsitate, V solidos pretori. Et totum portagium est pretoris. Et si quis homo est qui non uult facere directum secundum forum uille debemus decretari et eici extra uillam et quotquot diebus fuerit extra uillam tot III solidos debet pectare pretori. Et si aliquis in uilla moritur qui non habuerit parentes omnia bona sua tam mobilia quam immobilia debent esse pretoris. Nullus comparabit hereditatem in uilla uiridi nisi fuerit francos. Si franca casauerit cum franco ipsa habebit forum per omnia sicut franca¹².

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S. et domno A. et domno F. et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de uilla uiridi francis tam presentibus quam futuris illam cartam et illud forum quod domnus Alardus uobis dedit et concessit. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant¹³ precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Sanctaren mense Marcio, sub Era M.^a CC.^a L.^a VI.^a Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis illam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui af-

1 oculo
2 poterit
3 roxo
4 poterit
5 uulnerauerit
6 soluet
7 dismentiret

8 uideat
9 inhonestum
10 habebunt
11 dirrupta
12 fraca.
13 optineant

fuert, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii conf¹⁴. Domnus Jo.¹⁵ fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis Archiépiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pe.¹⁶ Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar. Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz¹⁷ test. Mar. petri test. Pe. petri¹⁸ test. Gonsaluus menendiz¹⁹ Cancellarius¹⁹. L. martini notauit.

14 Domnus Gil ualasquix.
15 Johannes
16 Pelagius

17 menendi
18 petriz
19 menendi Cancellarius Regis.

PROHENCIA

PROENÇA VELHA

1218

Unicum nobis foralis de Proença Velha manet exemplar. Hoc, non autographum, sed apographum, in formam libelli redactum videtur ejusdem temporis quo forale datum. Ad usum fortè curiæ municipalis libellus ille conflatus fuit. In Publico Archivo ab antiquo seruatur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Ego fraire domnus Petrus aluitiz per gratia dei magister de caualaria de templo una cum fratribus nostris uolumus restaurare atque populare uilla de prohencia. Et damus uobis populatores foros et custumes de egitania noua tam presentibus quam futuris: ut due partes militum uadant in fossado regis, et tercia pars remaneat in uilla cum omnibus peditibus et una uice faciant fossado in ano. Et caualeiro qui non fuerit in fossado cum rege pectet pro fossadeira x solidos. Et pro homicidio, pectet homicida xxx^a morabitanos rancuroso et ipse det inde vii.^a palatio. Et si pro iustitia fuerit occisus, nichil pectet. Et pro casa derota que passet liminare cum armis scutos, et spadas, cuitelos, et porras, uel pedras, pectet d solidos rancuroso et vii.^a palatio. Et qui furtar, pectet pro uno nouem, et intentor recipiat suum integrum, et cetera diuidat cum iudice per medium. Et qui mulier aforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illa est aforcia da et ille negauerit iuret cum xii^m, et salia de ipsa calumpnia et si non potuerit iurare pectet ad illa ccc solidos et vii.^a palatio. Testimonia mentirosa, et fiel mentiroso pectet lx^a solidos, et numquam sit in alium portellum, et vii.^a palacio. Et qui non fuerit a apilido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, -et pedon v solidos ad suis uicinis. Qvi habuerit aldeciam, et uno iugo bouum, et xxxx^a oues, et uno asino, et duos leitos emat caballum. Mulier qui dimiserit uirum suum de benedictione, pectet marito suo ccc solidos, vii.^a palatio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterium cognitum relinquet eam, et habeat omnia bona sua et pectet iudicem i denarium. Et si alguno homine uel parentem demonstraret illi maliquerenca, pectet d solidos ad concilio, et exeat pro traditor da uila, et vii.^a palacio. Qvicunque caballum alienum sine mandato domini sui equitauerit, pro uno die pectet i carneiro. Et si plus equitauerit, pro 1° die vi denarios, et pro nocte i solidum. Qvi percusserit cum lancea, aut com spada, por la entrada uel cum cuctelo, pectet xx solidos. Et si transierit ad aliam partem, et magister posuerit super se, pectet xii^m morabitanos rancuroso, et vii.^a palacio. Qvicunque fregerit oculum, aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro, et lisiauerit cara, pectet xii morabitanos ad rancuroso, vii.^a palacio. Qvi mulierem alienam de recabedos percusserit, pectet lx^a solidos, et si non habuerit recabedos, pectet xxx^a solidos, et sedeat inimico de suis parentibus, et vii.^a palacio. Qvi marcum mutauerit in aliena hereditate, pectet v solidos et vii.^a palacio. Qvi limidem alienum fregerit pectet v solidos et vii.^a palacio. Qvi conductarium alienum occiderit, dominus eius accipiat inde homicidium, vii.^a palacio. Similiter de ortolano, et de suo quartario, et de suo molendinario et de suo solarengo. Qvi habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant altero homini de tota facienda nisi domino suo. Qvicunque in toto regno portugalis habuerit hereditatem atque possessiones qualescunque non seruiant neque persoluant aliquod ius aliqui, nisi dominis suis per forum prohencie. Et si calumpnia fecerit non pectet nisi dominus suus per forum prohencie. Vicinos prohencie qui habuerint hereditates fora de termino prohencie non sit ausus nullus homo accipere eam per tortum. Et si prendiderit per tortum, pectet ad fratribus d solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tendas et molinos et fornos de prohencia sint liberi de toto foro. Milites prohencie sint in iudicio pro podestades et infanzones de portu-

gal. Clerici de prohencia sint liberi ab omni fisco laicali : et habeant honorem atque hereditates sicut milites : et non respondeant nisi per archidiaconum, et horam primam usque ad terciam. Nullus homo prohencie non respondeant sine rancuroso. Ecclesias de prohencia accipiant primicias de panibus singulas fanigas de omni pane : Et decima de omni peccora. Decime diuidantur in tribus partibus, una episcopo, alia clericis ecclesie, altera parochiani ecclesie : et expendatur per manus episcopi, et clerici ecclesie ubi rectum fuerit. Clerici ecclesie pro suas primicias dent incensum. Omnis parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festum natalis domini, in concilio suo et clericis et in eodem instanti comendet se ecclesie ubicunque uoluerit coram testibus nisi fecerit non potestatem in illo anno alibi decimam dare. Morador de prohencia non sit seruicialis neque maiordomus absque propria uoluntate. Alcaldes et iudice mittantur de placito et uoluntate concilii. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qvi uenerit uozeiro suo uicino pro homine alterius terre, pectet x solidos, vii.^a palacio. Vicinos de prohencia non dent pausadam extra suam uoluntatem. Morador de prohencia si inimicus eius super eum uenerit sine tregua occidat eum sine calumpnia. Montes et fontes et flumina sint concilii. Domos prohencie habeant unum forum exceptis domus fratribus, aut episcopo. Morador de prohencia qui in ea per unum annum suum forum impleuerit, et faciat de suas hereditates qui ibi habuerit quicquid uoluerit usque in perpetuum. Ganado prohencie non sit montado in ulla terra. Homines prohencie non dent portadigo in toto portugalie. Homo de prohencia qui perdiderit suum caballum, sit excusatus usque unum annum. Mancipo de homine de prohencia qui calumpniam fecerit uel homicidium, non pectet dominus suus pro illo. Pro totas querelas de palatio iudex sit uozeiro. Qvi tulerit pignus iudici, pectet 1° solido. Qvi percusserit in ecclesia aut in concilio aut in mercado, pectet lx^a solidos rancuroso, vii.^a palacio. Si homines prohencie habuerint iuditium cum homines alie terre, non currat inter eos firma sed currat inter illos exquisita aut roto qualem uoluerint moradores prohencie. Qvi milites prohencie exhornauerint de suos caballos per forciam, pectet d solidos ad fratribus, et duplet caballum domino suo. Homines qui uoluerint pausare in terminis prohencie cum suis ganatis dent montadigum : De grege ouium, et de grege porcorum, iiii carneiros, uel iiii porcos : De busto de uacas 1^a uaca. Istud montadigum est concilii. Omnes milites qui fuerint in fossado uel in garda omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lide primum erectis eos sine quinta, et postea delis nobis quintam directam. Omnis homo prohencie qui inuenerit homines alienarum terrarum in suis terminis scindendo, aut leuando madeira de montibus prenda totum quod inuenerit sine calumpnia. Iudice prohencie de omnis calumpniis uel de quintas que sacar, septimam partem habeat : et si forte preso ei fugierit unde suspectus fuerit, saluet se cum uno uicino. De azarias et de guardas quintam partem nobis date sine ulla offrectione. Siquis ad uestras uillas per uim cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus fuerit, uel percussus, non pectent pro eo nichil neque suis parentibus sint homicide : et si fuerint ad regem cum querimoniam illius, uel ad dominum terre, pectet c morabitos, et fratribus habeant medietatem, et concilium medietatem. De omnes armas non dent quinta usque x morabitos, nec de pannos uel corios que scissus fuerint. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum, uel duos furari uel rapere dimiserit, si pro aliqua re reppetitus fuerit saluet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit subeat penas latro. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit donet eam suis parentibus et pectet suis parentibus ccc morabitos, vii.^a palacio, et insuper sit homicida. Caseiro de freires et boues et ganado habeant forum quomodo uicinus. Homines de prohencia qual fiadoria fiauerit tal pectet si suum intemptorem non habuerit : et si habuerit eum paret in concilio et sit liber. Homine de prohencia qui fecerit manda cum uxore sua usque medietatem stet : et qui fregerit eam, pectet c morabitos, vii.^a palacio. Et si habuerit subitanam mortem, dent quinta de suo abere, uel de hereditate pro anima eius. Toto homine de prohencia qui prendiderit suo uicino uel alius homo de alia terra in suo furto uel in suo dampno paret eum ante alcaldes et pro ipsum non pectet calumpnia. Et qui habuerit filios uel parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis si noluerint. Junior uel seruus qui unum annum in prohencia habitauerit, nullus habeat potestatem super eos neque in semine eorum. Toto homine qui prendiderit homine de prohencia, pectet d solidos, medios ad fratribus et medios ad rancuroso. De tota compara que uenerit ad prohencia de comer uel de beuer quando la uila fuerit minguada nullos homines non comparent sine mandato de alcaldes nin senior nin alcaide : et qui hoc fecerit, pectet lx^a solidos ad alcaldes, et concilio, vii.^a palacio. De portagines, et de passagines, et de decimas, de mouros, et de christianos tercia parte detur suo hospite, et duas partes ad fraires. Si ferir alcaide pro iusticia faciendo, pectet l^a morabitos, uel perdat manu. Toto homine que manferent pro alcaide, et non quesierit sedere, pectet v morabitos ad concilio. Homines de prohencia non respondeant ad alias calumpnias nisi ad eas quas scripta sunt in carta ista. Foro de portagines de trousel de caballo, uel mulo, uel mula, 1° solido, de burel, uel de lino. De carrega de fustanes, v solidos. De carrega de pannos de color, v solidos. De carrega de piscato, 1° solido. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de christianos de conilios, v solidos. De carrega de conilios de pelles de mauros, i morabitinum : et quantum uendiderint uel comparauerint dent decimam, et 1° corio uermelio ad alcaide. De portagen de caballo qui uendiderint in mercato, 1° solido. De mauro qui se redimerit, decima. De mauro qui cum suo domino pepigerit, x.^a De porco, ii denarios. De foron, ii denarios. De corio de uacca uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo, iiii

medalias. De carrega de azeite, v solidos. De carrega de pane uel de uino, iii medalias. De boue, vi denarios. De asino, vi denarios. De mulo, uel de mula, i solidum. De carrega de peon, i denarium. De morabitos cambiar, ii denarios. Omnes que leurent peissotas uel corios in alio regno da carrega v solidos, et de azeite, v solidos. De sardinas, iii solidos, et de sal, i solidum. De carrega de asino de peissotas uel congros, ii solidos et medio. De carrega de azeite de asino, v solidos. Ista portagine dent homines christianos siue mauros que non morant in prohencia nec in terminis suis. Fraires habeant duas partes, et hospes terciam partem. Homines de prohencia non sint datos in aprestamo. De carrega de cera de christianos, v solidos. Homines de prohencia qui habuerint iudicium cum homines de alias terras, non dent directum neque prendant nisi in termino prohencie. Collecta de rege de cada casa iii medalias et non sit data extra uilla. Et cum omnes custumes qui in hac carta sonant non se erigant nisi ad forum prohencie. Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Facta carta mense aprilis. Iudice qui manferent concilio, uel sesmo uel alcaldes et non quesierit sedere, pectet v morabitos. Ego Donnus Alfonsus per dei gratia portugalem (sic) rex, et domna regina orracha, una cum filiis et filiabus meis placet nobis et concedimus hanc cartam.

Ego fraire Donnus Petrus aluitiz per gratia dei magister milicie templi una cum fratribus nostris scilicet fraire donnus Menendus gunsalui comendatore de tomar : Et fraire Fernando martini comendatore egittanie que populauit prohencia : et habeat benedictionem dei et obitum suum in pace requiescat. Amen.

Comendator colimbriensis Petrus nuniz. — Fraire Donnus simeon menendi. — Fraire Fernam gil comendator castelli candidi.

Ego magister Donnus Petrus aluitiz, una cum fratribus nostris qui hanc cartam iussimus facere cum manibus nostris roboramus. Et insuper qui hanc cartam irrumpere quesierit, sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in inferno collocatus.

Archiepiscopus bracara Stephanus suerii test. — Martim episcopus egittanie test. — Bartholomeus episcopus uisensis test. — Petrus episcopus colimbriensis test. — Pelagius episcopus lamecensis test. — Ponzo alfonso qui tenebat cuuiliana test. — Laurencius suerii test. — Gil uelasquiz test. — Gomez suariz test. — Rodericus menendi test. — Johannes fernandi test. — Fernandus fernandi test. — Martinus petri test. — Donno Abril petri filius Petri alfonsi test. — Petro iohannis maiordomus de casa de rege. — Alcaide heborensis, Gunsaluus godini. — Alcaide colimbriensis, Martinus gonsalui test. — Alcaide cuuilliana, Johannes egee test. — Alcaide de penamocor, Johannes martini test. — Alcaide de monte sancto, Stephanus iohannis test. — Gunsaluus menendi chanceler de casa regis test.

AVIS

AVIS

1218

Foralis de Avis primitus ab Alphonso II concessi duo supersunt exemplaria autographa eodem anno data, sed in subscriptione inter se dissimilia. In Publicum Archivum nuper ex cartophylacio conventus Avisiensis delata, ibi servantur. Ex uno exemplari textum sumpsimus, ex alio subscriptionem alteram adiecimus.

A. dei gratia Portugalis¹ Rex. Vniuersis de regno suo ad quos littere iste peruenerint, salutem. Sciatis quia ego concedo populatoribus de Avis illud primum forum quod auus meus Rex domnus Alfonsus dedit et concessit populatoribus de Elhora quando primo eis illud dedit. Vnde mando uobis firmiter, ut uos teneatis eos per ipsum forum. Et mando firmiter omnibus Pretoribus, et Aluazilis, et Judicibus de regno meo, ut per istum meum portarium teneant eos in isto foro. Et quicumque contra istud forum eis malefecerit, pectabit mihi mille solidos, et eis emendabit ad plenum, dampnum quod illis fecerit : et insuper habebitur pro meo inimico. Et ut uideam qualiter facitis pro meo mandato, precepi fieri istam meam cartam apertam², que fuit facta apud Vimaranes³, per³ mandatum³ meum³, x.^a die³ Julii³ Era³ m.^a cc.^a l.^a vi.^a

¹ Port.
² apertam meo sigillo plumbeo munitam

³ Colimbriam, mense Augusto, per mandatum meum. In era m.^a cc.^a l.^a vi.^a

ALCAZAR

ALCACER

1218

Textum hujus foralis descripsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Adjecimus lectiones varias ex Lib. Regestor. Alph. II et ex exemplari apographo saeculi XIV in Archivo Publico servato.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso¹, et domno Fernando, et domna Alionor, vobis populatoribus de Alcazar², tam presentibus quam futuris. Damus siquidem uobis forum et custume de Monte maiori. Forum tale est : uidelicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in uilla : et una uice in anno faciant fossatum. Et ille qui non iuerit ad fossatum, pectet³ pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, c⁴ solidos ad palacium. Et pro casa disrupta cum armis, sculis, spatibus, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtauerit⁵, pectet pro uno nouem, et intentor habeat duos quiniones, et vii^{em} partes ad palacium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit, quod ab illo est aforcia, et ille negauerit, det illa auctorgamentum⁶ de tribus hominibus qualis ille fuerit : et ille iuret cum xii^{im}. Et si non habuerit auctorgamentum⁷ iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fiel mentirosus, pectet lx solidos et vii.^a ad palacium : et duplet ipsum habere. Et qui in concilio, aut in mercato, aut in ecclesia feruerit, pectet lx solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad concilium : et de medietate de concilio, vii.^a ad palacium. Et homo qui fuerit gentilis aut herdeiro, non sit meirinus. Et qui in uilla pignora inuenerit et fideiussorem et ad montem iuerit pignorare, duplet ipsa pignora, et pectet lx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui non iuerit ad sinal de iudice, et pignora abstulerit ad saionem, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apolidum caballarii, et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum bouum, et xxxv oves, et unum asinum, et duos lectos, compareret caballum. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier qui⁸ laxauerit⁸ suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui laxauerit⁹ suam¹⁰ mulierem¹⁰, pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium. Et si magis, pectet las angueiras¹¹, pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui percusserit de lancea aut de spata, pro intrada pectet x solidos. Et si transierit ad alteram partem, pectet xx solidos ad querelesum. Et qui crebantauerit oculum¹², aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos a liasiado, et ille det vii¹³ ad palacium. Qui mulierem ante suum¹⁴ maritum¹⁴ percusserit, pectet xxx solidos et vii.^a ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mutauerit, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui limde alienum crebantauerit, pectet v solidos et vii.^a ad palacium. Qui conducteiro alienum mactauerit, suus amicus colligat homicidium, et det vii.^a ad palacium. Similiter de suo ortolano¹⁵, et de-quarteiro, et de molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi ad dominum de solar. Tendas, et molinos, et fornos de hominibus de Alcazar¹⁶, sint liberi de foro. Milites de Alcazar¹⁷ sint in iudicio pro podestades et infanzones¹⁸ de Port. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Ganatum de Alcazar¹⁹ non sit montado in ulla²⁰ terra.

N.º 1

- 1 Fernando
- 4 pectet c
- 5 furatus fuerit
- 6 auctorgamentum
- 8 que laxauerit
- 9 laxauerit
- 12 oculum
- 13 vii.^a

N.º 2

- 2 Alcazar
- 3 peyret
- 4 peyret c
- 5 furatus fuerit
- 6 autorgamentum
- 7 autorgamentum
- 8 que leyxauerit
- 9 laxauerit
- 10 mulierem suam
- 11 angeyras
- 12 oculum
- 13 vii.^a
- 14 maritum suum.
- 15 ortalano
- 16 Alcazar
- 17 Alcazar
- 18 infanzones
- 19 Alcazar
- 20 nulla

Et homo cui se anafragauerit suus caballus quamuis habeat alium, sit excusatus usque ad capud anni. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amicus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum saione, et abstulerit²¹ ei pignora, auctorguet²² saion, et accipiat concilium de tribus collationibus et pignoret pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Alcazar²³ non sint in prestimonio dati. Et si homines de Alcazar²⁴ habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat²⁵ inter eos firma, nec reto, sed currat per exquisam. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Alcazar²⁶, accipiant de illis montadigo, de grege de ouibus, iii carneiros, et de busto de uacas, unam uacam. Istum²⁷ montadigum est de concilio. Et omnes milites qui iuerint ad²⁸ fossatum uel in guardiam, omnes caballi qui se perdiderint in algara uel in bello, primo erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de Alcazar²⁹ qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeira de montibus, accipiant eis totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerint fideiussores uel debitores, quicumque fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Rex³⁰ habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram³¹ uenerit³¹ per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis, quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel per duos furari, uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat et sububeat pena³² latronis. Et si aliquis repetitur³³ pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo rapuerit filiam alienam extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a ad palacium : et insuper sit homicida. De portagio forum : De trossel³⁴ de caballo³⁵ de pannis de lana uel de lino, i solidum. De trossel³⁶ de lana, i solidum. De trossel³⁷ de fustaes³⁸, v solidos. De trossel³⁹ de pannis de colore, v solidos. De carrega de piscato, i solidum. De carrega de asino, vi denarios. De⁴⁰ carrega⁴⁰ de⁴⁰ christianis⁴⁰ de⁴⁰ coniliis⁴⁰, v⁴⁰ solidos⁴⁰. De carrega de coniliis de sarracenis, i morabitanum. De caballo quem uendiderint in azougue, i solidum. De mulo, i solidum. De asino, vi denarios. De carneiro, iii mealias. De porco, ii denarios. De foron, ii denarios. De carrega de pane et de uino, iii mealias. De carrega de pedone, i denarium. De mauro quem uendiderint in mercado⁴¹, i solidum. De mauro qui se redimit, decimam. De mauro qui taliauerit cum suo domino, decimam. De corio de uaca et de zeura, ii denarios. De corio de ceruo, et de gamo, iii mealias. De carrega de cera, v solidos. De carrega de azeite, v solidos. Istud portagium de hominibus foras uille, tercia pars de suo hospite, et due partes de Rege. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam confirmauimus et roborauimus. Addentes quod quicumque illam uobis irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta fuit hec carta apud Colimbriam mense Augusto⁴². In Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a : quam Ego Rex donus⁴³ Alfonsus feci meo sigillo plumbeo communiri. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Mar. iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe. iohannis maiordomus curie conf. Domnus Lau. suarii conf.

N.º 1

21 abstulerint
33 repetetur
38 fustael
43 domnus
" decet

N.º 2

21 abstulerint
22 auctorget
23 Alcaçar
24 Alcaçar
25 incurrat
26 Alcaçar
27 Istud
28 in
29 Alcaçar
30 et Rex
31 uenerit uestram
32 pene
33 repetetur
34 trossel
35 caballano
36 trossel
37 trossel
38 fustanes
39 trossel
40 desunt
41 mercato
42 Agusti.
43 domnus

** Qui affuerunt, Donnus Martinus iohannis signifer domini Regis confirmauit. — Donnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. — Donnus Laurentius suarii conf. — etc.

Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Gar. menendiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Iohanninus test. Gonsaluus menendi Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

VILARINUM

VILLARINHO

1218

Ex Lib. II Donationum (ut dicunt) Alphonsi III hoc descripsimus forale. Lectiones varias decerpsimus ex codice Publici Archivi, qui titulum Foraes Velhos de Leitura Nova prae se fert.

Christus¹. In dei nomine. Ego enim Alfonsus, Rex Port. una pariter cum vxore mea Regina domna Orraca placuit nobis bona pace et uoluntas ut faceremus ad istos homines de vilarino cartula per scripture firmitatis ut habeant et possideant hanc uilarinum, cum suis terminis antiquis, per folialada : Et alia parte per cabeza de mauro : Et de alia parte per fontem de vide : de alia parte per ecclesia de manozes : et per seixo de codesaes : per pala das teeras : et per penafria : et per porto do sseira : et aa caruala uerina : et armada de fernandusmenendis : et per losa de bolfata : et per foz de lobazin : et deinde usque in farfon : pascant et montent homines dansianes et de uilarino simul : et unusquisque habeat se suam hereditatem. Damus uobis ad tali foro, sicut est de longobria². Idem m^{or}³ annos in antea, qui laborauerint cum boue tantum de i boue quantum de x iugos, detur i quartom : et de v modios de uino in antea i puzal et non amplius. Et qui occiderit demtus in villa homo⁴ det l^a modios, medios ad concilio, et medium a senior. Et de portadigo, medio ad concilio, et medio a senior. Et quis leuauerit manum contra alcaidem ville accipiat lxxxx⁵ fragellas⁵ : et si noluerit accipere fragellas⁶, det lx^a modios et exeat de villa. Hominem qui fuerit contumacem et noluerit obedire concilio dent illi xxx fragellas⁷, medietatem accipiat, et medietatem dimituntur ei pro domino ville et pro concilio. Et quicumque fecerit fiadoria, et exierit illam et noluerit auscultare iudicem Ville, detur i bracale. Hominem qui fuerit sine filiis ut detur post obitum eius sua substancia ad fratrem suum uel ad proximum qui adfuerit : et si non habet proximum fiat omnem substanciam suam de concilio et concilio⁸ distribuat⁸ eas amore dei. Qui occiderit uenatum in peia detur i lombo : et ille homo non det alia erecta, sed honorem habeat ut militem. Et de quinta de mauros detur integra ad dominum ville et de tota alia callunia⁹, medietatem ad concilio et medietatem ad dominum ville. Et quicumque habuerit caballum uel equa habentem armas, sicut militem, non dare iugatam : et si mortuus fuerit equum uel equa eius usque in v^o annos non det nichil : et post v annos si non habet cauallum¹⁰ det iugata. Ad Episcopum detur pro Ecclesia una cera. Et qui acceperit armas in villa contra uicinum suum perdat armas et detur illi lx^a fragellas¹¹ et si noluerit accipere fragellas¹², det lx^a modios, et exeat de villa. Et qui fecerit aleiue contra senior et dimiserit vxorem suam et aliam duxerit exeat de villa, et in nullo modo non intret ibi. Et si fuerit ibi rousum¹³ et puellam fecerit querellam ad concilio det uir ille l^a modios inter concilio¹⁴ et senioreme ville : et conquerant illo suos parentes. Et quicumque percuserit proximum suum in maxilla uel in alio membro ut intret illi in manus, sicut dicit lex moysi. Homicida et refuga et rousador si uenerit ad nos sit securus. Et qui occiderit ursum dare ambas manus de urso ad alcaide. Et alio alcaide non intret inter nos, nisi quale elegerit concilio : et unde est foro inde sit quarterio¹⁵ et nullus non recudat sine rancuroso¹⁶. Facta carta notum diem sancti Nicholay, mensis decembris, Era m.^a cc.^a l.^a vi.^a Ego Rex Alfonsus et vxor mea Regina domna Vrraca, in hac kartula manus nostras roboramus. Pro testes, Archiepiscopus bracare¹⁷ Stephanus test. Lupus alfonso test. Gonsaluus¹⁸ menendiz. Petrus garsie test. Sebastianus conscripsit. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam filiis quam neptis uel propinquis et hunc factum nostrum irrumpere uoluerit sit a fide christi separatus, atque execra-

1 *deest*
2 longobria.
3 quatuor
4 hominem
5 sexaginta flagellas
6 flagellas
7 flagellas
8 concilium distribuat
9 calumpnia

10 caballum
11 flagellas
12 flagellas
13 rousum
14 concilium
15 quarteiro
16 rancuroso.
17 bracarensis
18 Gonsaluus

tus, partem habeat cum nenore, et cum iuda traditore, et degluciat eum terra sicut datam et abirom. Quod si recte egerit, quicumque fuerit de semine meo cum istos homines, benedictus sit a deo patre in secula seculorum, Amen.

Ista carta est de villarino qui iacet prope ansianis contra sanctam Crucem : et non tenebat sigillum.

SABADELI

SABADELHE

1220

Descriptus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II hausimus.

In nomine domini. Hec est carta de foro quam Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domno Fernando, et domna Alionor, facio vobis populatoribus de Sabadeli tam presentibus quam futuris in perpetuum. Do itaque vobis pro foro quod homo qui habuerit unum bouem aut plures, det I quartarium, et sit inde I talegam de tritico, et III de secunda, per mensuram de concilio : et quando habuerit de sua uinea V quinales de uino, det inde I puzal et non plus. De lino, et de legumina nichil det. Et de monte a sancto Michaeli usque ad introitum det III dies et unum conilium. De sugeira nichil det. De introitu usque ad sanctum Michaeli nichil det. De peia det II costas de porco, et de alio uenato I lombum. De introitu usque ad pascha nichil det. De lancea et de fossa nichil det. Qui fecerit homicidium, pectet L modios, medietatem ad seniore, et aliam medietatem accipiat concilium : et dent illam ad parentes ipsius mortui. Et homo qui fecerit homicidium et fugierit, stet sua mulier cum sua medietate in saluo : Et aliam medietatem sui mariti : et ¹ accipiat concilium, et aprecient illam in ipsos L modios. Et in quali hora uenerit ipse qui homicidium fecerit et pectare uoluerit, dent ei totam suam medietatem, et compleat suum homicidium. Et de rauso similiter. De furto pectet pro I° VIII^{em} : III^{or} partes ad seniore de furto, et II ad seniore de uilla, et II ad concilium, et I ad iudicem. Qui contra uicinum suum uoluerit facere prouam, et uicerit illum, ille qui ceciderit, pectet I bragal. Et si iam in campo uenerit ² et eam non fecerint, pectet medium bragal. Pro membro hominis uel mulieris, pectet pro auricula XV modios. Pro naribus I modios : pro I oculo I modios : pro II° oculos ³ C modios : Pro una manu L modios : Pro duabus manibus C modios : pro I dente V modios : pro digito polegar X modios : et de aliis digitis pro unoquoque illorum V modios : et de pedibus similiter, medietatem ad palacium, et medietatem ad ipsum uulneratum, uel ad suos parentes. Qui acceperit arma aliqua cum ferro infra uillam contra suum uicinum, perdat illa. Si autem percusserit cum illis, pectet L modios, medietatem ad seniore, et medietatem ad uulneratum. De ganantia de fora parte, de mauro, de caballo, de latrone, senior habeat inde medietatem, et aliam medietatem habeat ille qui illum inuenerit. De mauro brauo, habeat senior quintam partem in toto loco : et de alia rauba ⁴ nichil habeat. Fiaduria de alia parte, senior habeat inde medietatem, et concilium aliam medietatem : Si autem defenderit iudex, et si non nichil. Si uicinus contra suum uicinum cum apelido ⁵ ad suam casam uenerit cum tribus et intus intrauerit per malam uoluntatem pectet LX modios, medietatem ad seniore, et aliam medietatem ad illum ad quem iuerit. Pro ecclesia derota, pectet CL modios : et quando fuerit sacrata, CC modios, medietatem ad ecclesiam, et medietatem ad seniore. Qui posuerit lutum aut ceciderit super faciem hominis, aut mulieris, aut super os, pectet LX modios, medietatem ad seniore, et medietatem ad illos iniustados. Mulier qui uirum habuerit ad benedictiones et fugiuerit cum alio, stet suus maritus cum toto suo habere in saluo. Et de medietate mulieris, accipiat maritus medietatem, et senior medietatem. Si autem benedictiones non habuerint et fugiuerit cum alio, similiter. Caballarius deffendat suum portaticum cum quo mercauerit. Caballarius qui comparauerit hereditatem de pedone habeat illam saluam. Et pedones qui comparauerint hereditatem de caballario misceant illam cum suis hereditatibus, et dent inde suam iugadam. Caballarius cui mortuus fuerit suus caballus aut illum perdiderit, sit excusatus usque ad tres annos. Caballarius qui mortuus fuerit, stet sua mulier honorata per forum de caballario quousque accipiat maritum, si illa non fuerit mal uezada. Homo qui habuerit equam cum armis de caballario, faciat quomodo caballarius. Et si unus ex uobis miserit alium hominem in suam casam, et dederit ei de sua hereditate ad laborandum defendat illum. Qui autem habuerit iumentum aut equam aut asinum, non accipiant ei illum sine suo grato ⁶, ut leuent illum ad nul-

¹ deest
² uenerint
³ duobus oculis

⁴ rouba
⁵ apilido
⁶ gratu

lam partem. Qui mortuus fuerit et semen non habuerit, det totum suum habere pro sua anima, et ad suos parentes. Qui habuerit filiam caset illam quocumque uoluerit, et quocumque uoluerit, et nichil det ad palacium. Caballarius qui mortuus fuerit, et filios habuerit, surgat inde unus et deffendat alios. Qui percusserit suum uicinum intus in uilla, uel ante iudicem, pro 1 ferida, recipiat xii flagellas, medias ad palacium, et medias ad quem feruerit. Et de foris de uilla, pro 1 ferida, recipiat duas in camisia. Et contra nostros inimicos, ibitis nobiscum, et non ad aliam partem. Qui miserit litem aut trabalium inter uos, uel cum seniore et non potuerit illud emendare, eiciatis illum foras cum toto suo habere. Et si fuerit traditor de concilio, aut de seniore, perdat suum habere, et eiciatis⁷ illum foras : et senior recipiat medietatem de ipso habere, et aliam medietatem ille cui fuerit traditor. Et homo qui habitauerit uobiscum per unum annum, et inde exire uoluerit, uendat suam hereditatem aut donet ad quemcunque uoluerit : ita tamen quod uendat illam aut donet ad uicinum. Et concedo ut unum seniore habeat. Iudex aut sagio de uestra uilla sit qualem posuerit concilium, et alcaide quem uos uolueritis. Iudex habeat decimam de ganancia, et quali hora uoluerit exire exeat sine pecto. Si uicinus contra suum uicinum rixam habuerit, et amiciciam fecerint, nichil dent ad palacium. Et tota siaduria sit de uno bragale. Et nullus homo intret in uestram casam sine uestro grado. Et ponite pro alcaide illum quem uos amaueritis et uolueritis. Et si unus ex uobis de sua hereditate uoluerit dare in testamentum pro remedio anime sue, sit deffensa. Et nullus homo non uadat pignorare alium hominem ad suam casam : sed demandet pro illo, et ueniat ad concilium et faciat ei directum. Si autem noluerit facere directum, pignorent illum. Et si non fuerit cum sagione, pectet unum bragal. Balistarii qui uobiscum habitauerint habeant forum de caballario. Et homo qui de foris uenerit, et suum bouem ad laborandum dederit, det suam iugatam⁸, et uadat pagado. Qui acceperit equum⁹ alienum, aut bouem iunxerit, si fuerit bonus homo, recipiat xx flagellas, medias ad palacium, et medias ad seniore de iumento. Si fuerit mancipium recipiat x flagellas. Qui bouem non habuerit, non det iugatam¹⁰. Et eatis in nostro adiutorio et in nostro apelido tres dies inter ire et uenire et non plus. Ferrarius qui fuerit morator desfaciat v mallios pro illo anno. Oleiro de tribus cozeduras det ii ollas unam grandem et aliam paruam. Conqueiro, det pro uno anno inter concas et uasos xn. Pelitarii, inter duos unum mantum de foro : et det illis uitam, et non plus. Piscator qui se gubernat in ipso roget illum iudex, et det illi panem, et uinum, quod maneat cum eo per tres noctes ad riuulum, et non plus. Zapatarius qui se gubernat in ipso, det ad palacium pro illo anno medium bragal, et non plus. Homo qui de aliena parte desponsauerit mulierem de caballario in uilla et leuauerit eam ad suam terram, det ad palacium i morabitinum. Et si in uilla morauerit, nichil det. Homo qui de alia parte sponsauerit¹¹ mulierem de pedone erdador in uilla, et leuauerit eam ad suam terram, det ad palacium medium morabitinum. Et si habitauerit in uilla, nichil det. Clerici erdadores habeant suas hereditates quas habuerint de ecclesiastico, et de laicali defensas et amparatas ipsi et omnis posteritas eorum in perpetuum. Et si homo aut mulier aut mancipium fuerit ad pallearium alienum, uel ad almuinam, aut ad uineam, aut palos derotos, pectet pro i viii, et unum bragale, medium ad palacium, et medium ad illum quem fuerit. Homo qui leuauerit alienum iumentum, aut equum, aut ganatum, et homo aut mulier, aut mancipium de domo exierit et ad tollendum uenerit, pectet i bragal, medium ad palacium, et medium ad illum ad quem fuerit. Ego Rex Alfonsus supranominatus et uxor mea Regina donna Vrraca, et filii nostri hanc cartam concedimus et confirmamus, et propriis manibus eam roboramus et in ea hec signa fecimus +++++. Facta carta apud Aguardam, mense Februario. Era m. ^acc. ^aL. ^aviii. ^a Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. ¹² iohannis maiordomus Curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gunsaluus menendiz ¹³ conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Garsia menendiz conf. Domnus Rodericus ¹⁴ conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lameccensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus petri test. Martinus petri test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

7 eiciatis
8 iugadam
9 equum
10 iugadam.

11 sposauerit
12 Petrus
13 menendi
14 Rodericus menendiz

VILLA NOVA

VILLA NOVA (BEIRA)

1220

Hujus foralis unicum exemplar, quod autographum videtur, in Archivo Publico servatur.

In nomine domini nostri ihesu christi. Ego dominus guilelmus Reimondiz, silicet, facio et hedifico populationem in hereditatem meam que uocatur Villa noua in riba de mondego, et est in termino de felgosino : et do eam populatoribus tali uidelicet pacto et foro, ut mihi et successoribus meis dent decimam partem panis, et uini, et lini : et in festum sancti michaelis dent unam fugaciam de tritico de uno almude de linares, et una gallinam : et in festa de natale dent unam fugaciam de tritico, et si non habuerit tritico dent una taleiga de centeno : et dent uno quarazil de porco et si non habuerit porco de suo dent una gallinam aut una perdiz aut uno conelio. Et si aliquis coactus fuerit fame, et iuerit ad proprium agrum, et acceperit panem adhuc inmatura messis, accipiat donec ad duos quartarios et unum puzalem de uini, et non amplius. Habitatores de uilla noua habeant potestatem uendendi et hemendi hereditatem com suo foro. Populatores de uilla noua habeant iudicium et forum de zameiro. Pro omicidio pectet c solidos ad rancuroso, et vii.^a domino hereditatis. Pro casa derrota cum scutis et cum spatibus, ccc solidos et vii.^a domino. Qui furauerit det pro uno nouem, et habeat intentor duas partes, et vii.^a domino. Et qui uim fecerit mulieri, et illa clamando dixerit quod sibi uim fecerit, si ille negaret ducat illa in testimonium tres tales qualis ipse fuerit : et ille iuret cum duodecim quod non fecerit, et sit liber. Et si mulier non habuerit auctores iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet ccc solidos et vii.^a domino. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet lx^a solidos, vii.^a domino, et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percuserit, pectet lx^a solidos medietas domno et medietas detur. Qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare duplet pignora et pectet lx^a solidos et vii.^a domino. Et mulier que maritum relinquerit, pectet ccc solidos et vii.^a domno. Qui dimisserit uxorem, pectet i denarium iudici. Qui equum alienum equitauerit pro uno die pectet unum arietem et si magis pectet pro 1° die vi denarios et pro 1^a nocte unum solidum. Qui uulnerauerit cum lancea aut cum spata, uel cum cultello, pro intrada pectet x solidos. Si transierit ad aliam partem, pectet xx^{ti} solidos uulnerato. Qui fregerit oculum aut brachium aut dentem, pro uno membro pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.^a domno. Qui mulierem alienam ante maritum percuserit pectet xxx^a solidos et vii.^a domno. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos et vii.^a domino. Qui limitem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a domno. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo domino et vii.^a domno uille. Similiter domino ortolano, et quartario, et molinario, et de solarengo. Qui habuerit hereditates, uel uasallos, per regnum portugalis ubicunque sint in omni regno, non pectet nec faciat forum nisi dominis suis. Vizino de uilla noua per totum regnum portugal non pectet calumnia nisi per foro zameiro. Tende et molendini et fornos de ominibus de uilla noua sint liberi de foro. Clerici militum. Qui tenuerit contra uicino uocem pro homine foris uille, pectet x solidos ad rancuroso, et vii.^a domno. Ganatum de uilla noua non sit montado in ulla terra. Siquis mancipium occiderit hominem extra uillam non pectet dominus eius pro eo omicidium si ipse fugit. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozarius. Si homines de uilla noua habuerint iudicium cum ominibus alie terre, non currat inter illos firma sed si per esquisa aut per reto. Si homines de foris tenuerint ganatum terminis de uilla noua, dent de illo montadigo : de grege ouium iii^{or} carneiros : De uacis 1^a uaca. Hoc montadicum est de concilio. Si aliquis de uilla noua inuenerint hominem extraneum sed non de sua uilla intra suis terminis taliando aut leuando madeira accipiat omne quod ei inuenerit sine calumnia. Quicunque ganatum domesticum pignorare, uel rapere fecerit, pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Mandamus igitur quod quicunque pignorauerit mercatores de quocunque genere sint uel uiatores nisi fuerit debitor uel fideiussor, pectet palatio lx solidos, et duplet pignora suo domino : et super pectet c morabitos pro cauto quod fregerit : Dominus uille habeat medietatem, et concilio medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit, aliquam rem acceperit, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo calumnam nec suorum parentum habeat omicidium : et si cum rancura ad regem, uel domno terra uenerit, pectet c morabitos medietas domino uille, et medietas concilio. Mandamus quod si latro per annum, uel per duos furari relinquerit, et postea pro aliqua re repetitus est, saluet se tanquam latro. Et si latro est et fuit subeat penam latronis. Si aliquis repetitur de furto et non est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis filiam alienam habuerit ui donet eam parentibus, et pectet illis ccc morabitos et vii.^a palacio et sit omicida. Moratores et uicinos de uilla noua non dent portagem. Assinamus quantos populatores habeat in uilla noua nominati xxx^a. Facta karta mense februarii. In Era m.^a cc.^a l.^a viii.^a Tempore domini Regis afonsi. Ego supranono-

minatus dom guilelmi qui hanc kartam scribere mandaui hunc forum et hanc cartam concedo et propriis manibus Roboro. Homines de uila noua non dent de exaucaduras nec rabeeriis et postquam posuerit pedem m^{te} uices sit liber reliquum de domino uinee. Homines de uilla noua sint liberi per hunc forum de aliis causis. Quicumque igitur hanc kartam irumpere temptauerit sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore dampnatus et insuper pectet ccc morabitanos : et in rebora damus 1° carneiro. Qui presentes fuerunt et uiderunt et audierunt, petro fernandus test. Gunsaluus fernandus, Suario gunsaluiz, test. Dum christophano test. Martino pelaiz test.

Mvnio muniz notuit.

TAURO VEL TOURO

TOURO

1220

Ex libro regestorum cartophylacii conventus Thomariensis, qui inscribitur Livro do Tombo, valde mutilo, sed authentico, et saeculo XVI conflato, textum descripsimus. Translatio in linguam vernaculam saeculi XIV quam adiecimus, in Publico Archivo ab antiquo servatur. Non aliud hujus foralis exemplar inuenimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Hec est carta de foro quam iussimus facere ego petro aluitiz pro gratia dei magister do templo, una cum conuentu meo, uobis populatoribus de touro tam presentibus quam futuris. In primo concedimus uobis ut non detis pro homicidio nisi ccc solidos in apreciadura. Et de istis ccc solidis detis septimam ad palatium per concilium et per manum iudicis. Et in aliquo pactu uel in aliqua calumnia non intret meus merinus nisi iudex de uestro concilio. Et tertia pars de uestro concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa. Et de illa tertia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit, pectet pro fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum nostrum (*sic*). Et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intret ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de touro. Et qui in termino de touro filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat pro homicidia. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio apregonato percusserit suum vicinum, pectet lx solidos ad concilium, et sit inde septima de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum et alie octo partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit aut vineam ad (*sic*) suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas ubicunque habitauerit. Et si uoluerit illas uendere, uendat cui uoluerit per forum de uestra villa. Et homines de touro qui debuerint habere iudicium aut juncta cum hominibus de uestris terris habeant illud in capite suorum terminorum. Damus uobis pro foro quod miles de touro stet pro infanzone de toto uestro regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus. Et pe-

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Esta he a carta do fforo a qual mandamos fazer, Ev Pedro aluitis pela graça de deus, Maestre do templo en sembra cum ho conuento meu, A vos poboadores de Touro assy aos presentes come aos que am de uiinr. In primeyramente outorgamus a uos que nom dedes por homezyo senom ccc soldos in estymadura. E destes ccc soldos dedes a septima parte ao paaço, pelo conselho e pela m̃ao do juiz. E en alguum peyto ou en alguma coomha nom entre o meu meyro, senom juyz de uosso conselho. E a terça parte do uosso conçelho faça fossado, e as outras duas partes estem na uossa villa. E daquela terça parte que deuer fazer foçado, aquel que hy nom for peyte por fossadeyra v soldos in apreciadura. E nom façades fossado senom cum uosso senhor o Maestre, senom huma uez no anno se nom for per prazer uosso. E os clerigos, e os peunes, nom façam foçado. E nom entre hy mandadeyro en nenhuma maneyra de nenhuum homem de Touro. E quem no termho de Touro filla alhea filhar ou rossar contra sa uoontade peyte ao paaço m^o soldos, e ssaya e fique por homezyam. E sse alguem antre uos en mercado, ou en eygreia, ou en concelho apregonado ferir seu uezyno, peyte lx soldos ao conçelho, e seia ende a septima parte do paaço, per m̃ao do juyz. E de cada hum furto o senhor do ffurto receba sa parte, e as outras viii^{to} partes parta con o juyz per meyo. E aquel que casa fezer, ou uynha, ou sua herdade honrrar, e hum anno en ella seuer, se depouys en outra terra morar quiser, seruha a el toda sua herdade hu quer que morar. E se as quiser uender, uendaas a quem quiser pelo foro da uossa villa. E os homees i uezynos de Touro que deuerem a auer iuyzo, ou junta cum homees doutra terra, aiano na cabeça dos seus termhos. Damos a uos por foro, que o caualeyro de Touro estè por jnfançum de todo nosso reyno en jui-

dones de touro stet pro milite uillano de totis terris nostris, in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus juratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere rauxada, nel cum alia qualibet calumpnia exceperit ducat mulierem alienam et fecerit se uassalum de aliquo homine de touro, sit liber et deffensus per forum de touro. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicia aut cum pignore postquam in termino de touro intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod ei malum fecerit, pectet domino qui tenuerit touro D solidos, et duplet pignus ei cuy abstulerit et lioues quos fecerit. Et qui hominem de touro pignorauerit, et antea non pecierit directum in concilio uestro, pectet ad palacium LX solidos, et duplet pignora cui acceperit. Et homo de alia terra qui militem de touro descaualgar, pectet LX solidos. Et homo de touro qui milite de alia terra descaualgar, pectet V solidos. Et si homo de alia terra apreheenderit homines de touro, et cum in prisonem miserit, pectet CCC solidos. Et si homo de touro apreheenderit hominem de alia terra, pectet V solidos. Et si homo de touro pro aliqua fiaduria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa. Et si mortus fuerit, mulier et filii eius sit liber de illa. Et homines de touro non soluant pignora pro domino touro neque pro meirino, neque sint pignorati nisi pro suo uicino. Et milites de touro neque mulieres uidue non dent pousatam per forum de touro, nisi pedones per manum iudice. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum iudice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam, pectent illam dominis suis I (sic) VII.ª palacium. Et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et senare et uince domini magistri habeant tale forum quale senare et vince uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit, qui post illum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet CCC solidos. Et qui mulierem aforciauerit et ipsa uoces mictendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet CCC solidos. Et qui mulierem alienam percuserit, pectet ad suum maritum XXX solidos et septem a palacio. Et homo de touro qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit et dederit duos homines fideiussores et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit non uoluerit recipere fideiussores et eum postea magtauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini magistri et palacium episcopi habeat calumpniam, et tota uilla habeat unum forum. Et homo de touro qui fideiussor intrauerit, si contentor eum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum inceptorem (sic), mittat illum pro se, et ipse exeat de fiadoria. Et de suspecta de X solidos et supra iuret cum duos de suis uicinis : et de decem solidos ad

zo, e en iuramento, e uença esse cum dous iuradores. E o peum de Touro esté por caualeyro villão de todas uossas terras en juyzo, e en juramento, e uença cum dous juradores. E os homees que das sas terras sayrem cum homezyo, ou cum molher roussada, ou cum outra qualquer coomha saluando que nom duga molher alheea, e fezersse uassalo dalguum homem de Touro, seia liure e emparado pelo foro de Touro. E sse homem doutra qualquer terra ueher cum homezyo, ou cum penhor, depoyz que no termho de Touro entrar, se o enmiigo del depos ele entrar, e o penhor lhy filhar ou algum mal lhy fezer, peyte ao senhor que teuer Touro vº solidos, e dubre o penhor aaquel a que o filhou, e as desunrras que lhy fez. E quem ho omem de Touro penhorar, e ante nom pedir dereyto no conçelho uosso, peyte ao paaço LX soldos, e dubre os penhores a quem nos filhou. E o homem doutra terra que o caualeyro de Touro descaualgar peyte LX soldos. E o homem de Touro, que caualeyro doutra terra descaualgar peyte V soldos. E se o homem doutra terra prender homem de Touro e o em prizum meter peyte IIIº soldos. E sse o homem de Touro prender homem doutra terra, peyte V soldos. E sse o homem de Touro por alguma fiadurya, e per meyo dano nom for demandado, seia liure dela. E sse morto for a molher e os filhos dele seiam liures dela. E os homees de Touro nom paguem penhores polo senhor de Touro, nem polo meyrino, nem seiam penhorados senom por seu uyzyno. E nem caualeyros de Touro, nem molheres uyuoas, nom dem pousada per foro de Touro senom per mãao do juyz. E os homees de uossos termos, que seuerem nas uossas herdades, ou nas uossas casas, e os senhores delas nom forem hy, uenham ao sinal do juyz, e dem fiadores que respondam ao dereyto, quando ueherem os senhores seus. E sse fezerem coomha peytemna a sseu senhor, e a septima parte ao paaço. E nom sseruam a outro senhor, senom aos senhores seus nos quacs terreno senerem. E as searas, e as vinhas do Maestre aiam tal foro qual as searas e as uynhas uossas ouuerem. E quem uyzyno seu matar en ssa casa fugir aquel que pos el entrar e o aly matar, peyte IIIº soldos. E quem molher forçar e ella uozes metendo uiindo, se esse cum XII nom sse poder saluar, peyte IIIº soldos. E quem molher feryr alheya, peyte a sseu marido XXXª soldos e a septima parte ao paaço. E o homem de Touro que fiadores dar quiser pola entençum de qual a elle fezerem ou demandarem, dê II homees por fiadores e elle seia ho terceyro : e se aquel que demandar nom quiser receber fiadores, e el depoyz o matarem, todo ho conçelho ho omezyo a sseus parentes. E ao paaço do senhor Meestre, e ao paaço do bispo, aia a comha : e toda a uylla aia hum foro. E o homem de Touro que por fiador entrar se o demandador el nom liurar qual fiadoria fezer a tal peyte. E se elle ouuer seu contentor metao ele por ssy e saya elle da ffiadorya. E de sospeyta de X soldos, e de mais iure cum dous de sseus uezinos. E de X soldos e obmeos iure com hum

minus, juret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de tauro qui se tornauerit ad dominum alium ut ei benefaciat sua casa et sua hereditas et uxor sui (*sic*) et filii sui sint liberi per forum de touro. Damos etiam uobis pro foro, ut non habeatis alium dominum nisi nos magister et suo conuentu et quem concilium uoluerit. Et homo de touro qui fuerit exerdatus et per manum suam non peccauerit (*sic*) suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de touro qui habuerit hereditatem in alia terra, non faciat fossatum nisi per forum de touro. Et homo de touro qui habuerit mulier ad benedictiones, si eam lexauerit pectet unum denarium ad iudicem. Et si mulier leixauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones, pectet ccc solidos, medietatem ad palacium et medietatem ad suum maritum. Et qui disrumperit casam cum lanceas et cum scutis de la porta a dentro, pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et aliam medietatem ad palacium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii ad palacium. Et si non exierit ad aliam partem, pectet x solidos et vii ad palacium. Et de plaga unde ossa exierint, pro 1º quoque osso pectet x solidos et septem ad palacium. Et de alia plaga, v solidos et vii ad palacium. Et pro tota pignora, siue de concilio siue de palacio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus deuesam neque montem neque pelagum, nisi de toto concilii. Et montadicum de extremo de touro accipiant illud milites de touro cum domino suo et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de touro. Nullo uicino de touro non respondeat sine rancuroso. Et de carrega de portatico de pedone, iii mealhas : Et de caualo, i solidum : et de mulo, i solidum : et de asino et de boue, vi denarios. Et de toto portatico quod uenerit de (*sic*) touro hospes ubi pousauerit terciam partem et portarius accipiat duas et homines de touro non dent portaticum in toto regno : et concilio de touro dent pro collecta xii morabitos ad magister unusquisque anno. Et magister cum suo conuentu seruiant domino rege. Et faciat domino magistro suo castelo : et molendinos et fornos ueiros et barreiros habeatis per foro de aguarda. Totas istas intentiones iudicent alcaldes de uila uestra per suam cartam. Et alias intentiones iudicent secundum suum sensum sicut melius potuerit. Ego petro aluitiz magistro do templo, una cum conuentu meo et cum domino alfonso rege, uobis populatoribus de touro tam presentibus quam futuris damos a uobis quantum de domino rege alfonso et de concilio da guarda de hereditates et quantum plus poterimus ibi ganare. Et de istas hereditates habeatis uobis concilio v partes, et ego habeo vi^{am} partem. Et uos detis ad nos decimam de pane et de uino, de lino et de crianca de ganatos ad sancta ecclesia. Facta fuit apud gardam, kalendas decembris. Era m.^a cc.^a l.^a viii.^a Ego magister una cum domino rege et cum conuentu

uizino qual ouer. E o homem de Touro que sse tornar a outro senhor que a ele bemfaça sa casa e sa herdade e ssa molher e os seus filhos sejam liures e soltos polo foro de Touro. Damos ainda a uos por foro que uos non aiades outro senhor senom nós Maestre, e o seu conuento, e quem o Concelho quizer. E o homem de Touro que for exerdado, e per sa mão nom peytar sua herdade uaa ela filhar sem nenhuma coomha. E todo homem de Touro que ouer herdade em outra terra nom faça foçado senom polo foro de Touro. E o homem de Touro que ouer molher a beenções se a leixar peyte luum dinheiro ao juiz. E sse a molher leixar seu marido o qual ouer a beenções peite ccc soldos, a meyadade ao paaço, e a meyadade a seu marido. E quem deronper casa com lanças e com escudos de la porta a dentro peyte ccc soldos, a meyadade ao senhor dessa casa e a outra meyadade ao paaço. E quem ferir seu uizino com espada, peyte xl soldos e a ceptima parte ao paaço. E quem firir seu uizino com lança e sair duma parte aa outra, peyte xx soldos, e a septima parte ao paaço. E se nom sair aa outra parte peyte x soldos, e a vii.^a parte aao paaço. E da chaga onde ossos sairem por cada huum osso peyte x soldos, e a septima parte ao paaço. E da outra chaga v soldos, e a vii.^a parte ao paaço. E por todos penhores assi do Concelho come do paaço, recebam fiador pera o foro. E outorgamos a uos que nom aiamos deuesa nem monte nem peego senom de todo o Concelho. O montadigo destrema de Touro filhem esse caualeiro de Touro com seu senhor, e aia ende a terça parte. E nenhuum nom filhe montadigo de gaados de Touro. Nenhuum uizino de Touro non responde sem rancuroso. E de carrega de portadigo de peon iii^{es} mealhas : E de cauallo huum soldo : E de muu i soldo : e dasno e de boy vi dinheiros : E de todo o portadigo que uier a touro o ospede hu pousar a terça parte e o porteiro filhe as duas partes. E os homeens de Touro nom dem portadigo en todo o Reyno. E o concelho de Touro dê por colheyta xii marauedis ao meestre en cada huum ano. E o maestre com seu conuento seruam a nosso senhor elRey : e faça ao senhor o meestre seu castello. E os moynhos e os fornos ueeyros e barreiros aiades por foro de guarda. Todas estas entenções iuygem alcaldes de uila uossa, per sua carta. E as outras entenções iuygem segundo o sseu entendimento assi como melhor poderem. Eu Pedro aluitis Maestre do templo en senbra con o conuento meu e com nosso senhor Rey don Afonço a uos poboadores de Touro assi aos presentes come aos que am de uiir damos a uos quanto do senhor Rey Dom Afonço, e do Concelho da guarda, e das herdades, e quanto chus poderemos hi guaanhar. E destas herdades aiades uos Concelho as v partes e eu aia a vi^a parte. E uos dedes a nós a dizima do pam, e do vinho e do linho, e a crianssa dos gaados aa sancta Eygreia : feita foy esta carta na guarda nas queendas de Dezenbro. Era m.^a cc.^a l. viii.^a Eu Maestre en senbra com nosso senhor elRey, e con o conuento meu que esta

meo, qui hanc kartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa facimus+++++s. Quicumque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo amen.

Isti sunt termini assignati quos dominus petrus aluitiz magister templi militie in hispania dedit populatoribus de tauro tam presentibus quam futuris qui ibi habitauerint per mandatum domini regis alfonsi de port. et per placitum concilii ciuitatis garde. In primo per aquam de boi, et inde per gargantam de saguarzales et inde per cumieyra, quomodo uadit ad cornudela, et inde quomodo uadit terminum ciuitatis garde contra elgiam et de alia parte per riuolum de Cola.

carta mandar fezemos com estes scritos a firmamos en ela este sinal fezemos.

Quemquer que este nosso feito a uos entregamento guardar seia beento de deus amen. Estes som os termos assinaados os quaaes don Pedro aluaris maestre do Templo da Caualaria em espanha deu aos poboadores de Touro tamben aos presentes come aos que am de uiir que hi morar quiserem per mandado de nosso senhor elRey Dom Afonço de Port., e a prazimento do concelho da Cidade da guarda. In primeyramente pela agua de boy e dezende pela garganta de Saguarzales, e dezende pela comeeyra como uay a cornudela, e dezende como uay ao termo da Cidade da guarda contra Elgiam, e doutra parte pelo rio de Cola.

AVELLAAL E ALMAFALLA

1221

Hujus foralis authenticum apographum, saeculi XIV descriptum, in linguamque vernaculam translatum, extat in Publico Archivo. Non aliud ibi manet exemplar.

En nome de ihesu christo e da sa misericordia. Eu Dom martin annes faço carta de foro a todollos poboadores asi aos presentes como he aos que heen de uiir daquella mha erdade do auellaal e da almafalla con estes foros seguintes : aquel que dentro em este couto laurar dê a mi a oitaua parte de pam e de linho : E de vinho ataa tres annos non faça foro. E de tres annos a suso dê a oitaua parte de vinho e ponha tres uezes o pee fielmente, e nom chus : pero partindo con o moordomo semelhailmente das leguimhas a oitaua parte saluo fauas e eruilhas. E o que hy morar dê dous alqueires de triigo por fogaça em na eira : por festa de sam Migel dê hum capom. E todollos de hy moradores seiom defesos e enparados de todallas cousas reais : rellego alcaidaria e cooimhas seiom per meio foro de penella : uozes non seiom regebudas se non forem dadas con rogo : se alguns se se quiserem hir uendon seus casaais a taais pesoas que façon a mim o foro : iuiz e moordomo non façam foro. E see o moordomo por malquerença ou reuelia non quiser ir aas eiras ou aos lagares digomno a el per tres uezes. E se hir non quiser traga o laurador o seu pam. E o vinho do moordomo seia uencido se o receber non quiser : homem soberuoso ou uolteiro e nom se quiser coreger nem enmendar como he seus vizinhos mandarão uenderlhe o seu auer e a sa erdade e saia de villa. Este foro seia teudo e esta cooimha seia em uista de homees boons. E aquesta firmidoen faço en uida perdurauil em seu forte estado seia senpre e pormeto e outorgo que uerdadeiramente e foro meu feito quiser quebrantar seia maldito de deus padre poderoso escomungado e senpre maldicto permeesca até satisfaça. Feita a carta no mes de nouembro. Era de mil e duzentos e cincoenta e noue annos. Eu sobredito que esta carta mandey fazer con mhas mãas perante homeens boons a reuorey : hos homeens boons forom pedro esteuom a notou, fernam perez de podentes testemunha, priol dagreia a uio, e Fernam vizinho, e Steuom sueiro perez testemunha, Gotere meendiz testemunha.

VILLA NOVA

SOBREIRA FORMOSA?

1222

Hujus foralis authentica translatio in linguam vernaculam saeculi XIV tantum in Publico extat Archivo. In quibusdam annotationibus saeculo XV vel XVI adjectis chartae, quae mu-
M. L. Tom. I.

tila, variisque locis pene oblitterata nobis pervenit, legitur in ea forale oppidi de Sobreira-Formosa contineri. Ex textu vero diplomatis illud de Villa-nova in provincia, quam Beira-baixa appellamus, solummodo contentum esse elicitur. Circa annum quo datum forale fuit (1222) licet dubitare. Dicitur namque sancitum a rege Sancio (II) qui patri successit anno 1223. Cum nobis tamen desit autographum, consentaneum erit monumentis permultis illius aevi credere regem, non illo tempore quo datum, sed postea, illud forale sanxisse.

Em nome da sancta e nom departida triindade do padre e do filho e do spirito sancto amen. filha de Rey dom sancho querendo aguardar e pobrar villa noua damoslhe e outorgamoslhe foro e costume tal como lhe aos presentes como aos que am de viir e em ella murar quiserem com tal preyto e condiçom que a sexta parte do termo della se ... da dicta donachez e as outras cinco partes se concelho e mandamos e outorgamos que as Igreias seiam do bispo e guarda ata depois da sua morte estas Igreias a quem as el dar quiser e as dizimas se dem pello foro de Cobilhãa. E as Igreias .. am suas dizima... permycias enteiras..... E mandamos que as duas partes dos caualeiros vão no fossado em no a..o huma uez e no fossado peite pello cinco soldos e por a fosadeira. E por ho omzyio çem soldos ao paaço. E por casa rota com armas escudos e espadas trezentos soldos e sete ao paaço. E quem furta peite por hum noue e aja o demandador dous quinhões e o outro quinhon e a seitima parte ao paaço. E que molher forçar e ella braadando e diz que aquel que a forçou e el ho negar dê em outorgamento tres homeens taaes quaaes el for e entom el iure com set..... nom fez e se a molher nom ouuer per quem ho prouar jure el soo e se nom poder jurar peite a ella trezentos soldos e sete ao paaço. E testemunha myntirosa e fiel mynti-roso peite saseenta soldos e sete ao paaço e dobre o que ouuer. E quem no concelho ou no mercado ou na igreia alguem ferir peite saseenta soldos e a seytima ao paaço e a meatade dem ao paaço e a outra meatade ao concelho e da meatade do concelho dem sete ao paaço. E o homem que for gentill ou erdado nom seia moordomo. E aquel que achar ou o fiel .. monte for penhorar dobre os penhores e peite saseenta soldos e sete ao paaço. E o que não for ao signal do juiz s..... penhor da mão do porteiro tomar peite ao juiz hum soldo : e o que nom for ao apelydo caualeiros .. peões tirando aqueles que andarem em seruyço alheo os caualeiros peitem dez soldos aos vizinhos e os cinco soldos. E o que ouuer aldea e huma junta de bois e dez ouelhas e hum asno e dous leitos compre cavallo. E o que quebrantar signal com sua molher teendo barregãa peite sete soldos. E a molher que leixar seu marido com que fez beencões pcyte trezentos soldos e sete ao paaço : e aquel que leixar sua molher peite hum dinheiro. E aquel que caualgar em caualo alheo por aquel dia peite hum carneiro e se mais ho trouer peite seis dinheiros e por huma noyte hum soldo. E aquel que chagar com lança ou com espada polla entrada peite dez soldos, e se o pasar aa outra parte peite ao que for ferido çem soldos e destes seiam dados sete ao paaço. E aquel que britar olho ou braço ou dente por cada hum destes nembros peite çem soldos e sete ao paaço. E aquel que firir molher alhea ante seu marido peite trinta soldos e sete ao paaço. E aquel que mudar marco alheo em sua erdade peite çinco soldos e sete ao paaço. E aquel que quebrantar o lume (*sic*) alheo peite çinco soldos e sete ao paaço. E aquel que matar manço alheo peite ho omycidio a seu amo e seia dada a seitama ao paaço e tambem do hortelam e do carreteiro e do seu moly-nheiro e do que vyuer com el por soldada : e aquel que ouuer em seu solar ou em sua erdade em qualquer lugar do Reyno de Portugal ouuer erdade nom peite nem sirua a outro nenhum homem de toda sua fazenda senom ao senhor da erdade. E moradores de villa noua nom peitem nenhuma coyma senom polo foro de villa noua. Tendas e moynhos e fornos de todos os do dicto logo seiam liures de foro. Caualeiros de vila noua sejam em juizo por caualeiros vilãaos doutra terra. E aquel que chamar seu vizinho pera homem de fóra da villa peite dez soldos e sete ao paaço. Gaados de Vila noua nom seiam montados em nenhuma terra. E cavaleiro que perder seu caualo ainda que nom tenha outro seia escusado por hum ano. Manço que matar homem de fóra da vila e fugir seu amo nom peite por el ho omycidio. Por todas as querelas do paaço o juiz seia chamado. E aquel que penhorar alguem em vila com o porteiro e lhe defender o penhor leixelho o porteiro e perca o concelho de tres colações e penhoremno por ello e peite saseenta soldos e a meatade dem ao concelho dos dinheiros e a outra meatade ao rancuroso. Homeens de vilá noua nom seiam dados em aprestimo nenhum. E se homeens de vila noua ouuerem juizo com homeens doutra terra nom seia feito antre elles mais corra per enqueriçom ou per reto. E se homens quiserem pousar no termo com seus gaados os de vila noua leuem delles montado, a saber, ao da manada das ovelhas quatro quarneiros e da manada das vaquas huma vaqua e este montado he do concelho. E os caualeiros que forem ao fosado ou em guarda todos os caualos que se perderem em algara ou caualarya, primeiramente tirade aquelles sem quinto e depois dade a nos o quinto direito. E todo homem de vila noua que achar algum homem doutra villa em seus thermos talhando ou leuando madeira de montes perca todo o que lhe acharem sem coyma nenhuma. E das terras sojeitas a nós e a nosos termos dem a nós a quinta parte do que

hi ouer sem nenhuma referta. E aquel que gaado domestico que quer dizer de casa penhorar ou furtar fazer peite ao paaço saseenta soldos e dobre o gaado a seu dono. E uerdadeiramente testemunhamos e pera sempre afirmamos que qualquer que penhorar mercadores ou caminhantes christãaos judeos ou moros senom se for o fiel ou deuedor qualquer que esto fazer peite ao paaço saseenta soldos e doble o que á guanhado a seu dono que o perdeo e demais peite çem marauedis pello couto que britou. E o senhor aja a meatade e o concelho a outra meatade. E se alguem veer a uosa vila per força tomar viandas ou outra qualquer cousa e hi for morto ou firido nom peytem por el nenhuma cooyma nem os seus parentes ajam homicidio. E se com rancura se agrauar ao Rey ou aa Senhora da terra veer peite çem marauedis a meatade aa Senhora e a outra meatade seia dada ao concelho. E mandamos e outorgamos que se algum for ladrom e furtou e arreatou e se iá per um ano ou per dous de furtar se quitou e o leixou e depois se por alguma cousa demandado for quallquer cousa que cometer saluese asy como ladrom e se ladrom he e ladrom foy de todo em todo pereça e aja em sy a pena que á o ladrom. E se algum for acusado por furto e nom he ladrom nem o foy responda per seu foro. E se algum homem filha alhea ouer per força dea a seos parentes e peite a elles tresentos marauedis e a seitima ao paaço e sobre esto seia omyziado. Da portagem que for per esta villa dem de trouxel do caualo de pagno de lãa ou de linho hum soldo. E de trouxel domem ou de molher tres dinheiros. E de trouxel de fustais çinquo soldos : e de carrega de pagnos de coor v soldos : e de carrega de pescado hum soldo : e dasno sex dinheiros : e de carregas de pelles que *tragam* christãaos xv soldos. E de carrega que *tragam* mouros de coelhos hum marauedi : portagem do que se uender no mercado hum soldo : de muu que se uender hum soldo : de besta que se uender hum soldo : de asno sex dinheiros : de carneiro tres mealhas : de porco dous dinheiros : e de foram n dinheiros : de carrega de pam ou de vinho tres mealhas : E de carrega de peom tres mealhas : E de mouro que talha com seu dono a dizima : E de coiro de vaqua ou de zeura dous dinheiros : E de coiro de ceruo ou de gamo tres mealhas : E de carrega de çera çinquo soldos : e do asno dous soldos e meio : e da carrega do azeite çinquo soldos : e do asno dous soldos e meio : Da açougagem da vaqua tres dinheiros e do carneiro tres mealhas : E do porco dous dinheiros. Esta portagem he de todos os foros (*sic*) da villa a terceira parte desta portagem aja dada ao seu ospede que a tirar e as duas partes ao Senhor. Moradores de vila noua nom paguem portagem em no Reyno de portugal. Moradores de villa noua dem de foro em cada hum ano dous alqueires de pam hum de trigo e outro de çenteo ou de boom orio e dous soldos. Asygnamos a elles termos como se começa a cabeça da moa agoas uertentes em aluyto como vay e entram as aguas na agua da sarzeda e vay aas tahadas (*sic*) secas : e como corre a agua em oclesa : e vay ao porto das areas : e como vay e correm as aguas e entra a agua da sarzeda e da agua da sarzedinha ata a cabeça do do peom : e a ereita dereyta ata a cabeça da moa. E o foro de villa noua se começa de tirar em dia de sam Joham baptista ata a festa de santa Maria do mes dagosto. E eu dona Costança sanchez com o senhor priol de sam gregorio aquesta carta de foro per nosas mãaos proprias asiignamos : ho Senhor Rey dom Sancho a confirmou : quallquer que aquestes termos asiignados quebrantar quiser peite ao concelho myl soldos da dicta moeda : feito foy o foro e a carta no mes de J...eiro so a Era de myll e duzentos e saseenta anos. E se algum aquesto per nos feito quebrantar quiser seia maldito de deos : os que presentes foram, dom lourenço, e dom abade de bostello, e o senhor priol de sancta cruz + : testemunhas, pero gonçalues, e o senhor priol de sam vicente de coimbra : testemunha dom priol de sam Joham, e testemunha dom Rodrigo, e esteuam a notou.

VILA FERREIRO VEL FERREIRA ET ATALAIA

VILLA FERREIRA E ATALAIA

1222

A cartophylacio conventus Thomariensis delatum, autographum hujus foralis, in Publico Archivo servatur. Lectiones varias ex alio exemplari, in quodam libro regestorum ejusdem cartophylacii descripto, omisimus, quia ab autographo textum hausimus.

In nomine domini nostri ihesu christi. Ego Petrus ferarius et uxor mea Maria uasqui, damus adque concedimus uobis populatoribus nostra hereditate que uocatur de nouo uila fereiro tali pacto ut habeatis eam pro hereditate usque in perpetuum. Et detis inde nobis vi.^a partem de pane et de uino et de lino, in heira et in lagar et in tendal, et pro festam sancti micaelis detis nobis 1° fogasa et 1° capone de uno alqueyre de farina cernida : et de aliis rebus seruiant nos sicuti homines de aquabela seruiant abas et fratribus. Vnde in terra sub potestate

^o Super 1 fogasa legitur singulas : et super 1 capone scriptum est singulos.

nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausum uel omicidium, uel disrupperit domum cum armis, uel cum feridas, uel fregerit portas, intrans in domum, in cauto uille, pectet D solidos. Si rausum, uel homicidium extra uilla, LX^{a} solidos pectet. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam, uel filiam suam que adhuc non fuerit nupta ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo suo tenet pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas uel percuciet aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso, LX^{a} solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis de suo grado et per iram in cauto uille LX^{a} solidos pectet : si foras XXX^{a} solidos pectet. Et in alias calumpnias et foros habeatis quomodo habent ipsos de aquabela preter relego ut teneatis uno mense et non plus : et qui uendiderit uinum in ipso mense de relego V^{o} solidos pectet. Et de tinta accipiatis quantum tingat uestro uino et alia ueniat ad lagar. Et qui fecerit molino det VII^{a} partem. Facta carta mense september. Era M^{a} CC^{a} LX^{a} . Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere com manus nostras roboramus et hec signa facimus. Et si aliquis homo uenerit qui hoc nostrum factum isruppere uoluerit sit maledicto a domino et com iudas in inferno. Qui presentes fuerunt, Stephanus garcie presbiter test. Petrus saluatori balestarario test. Aluarus fernandi test. Pelagio pedrel test. Petrus uaquero test. Petrus petri test. Gonsaluus martiniz test.

Domnus goteri — Petrus sacho — Pelagio daurantes, test.

Gonsaluo paiz — Petrus garcie — Martinus gomez, test.

Fernando gonsaluiz — Petrus mouro — Petrus martiz — Fructoso test.

Aluarus soarii notuit.

A uobis populatoribus da atalaia damus toto foro de uila fereira et alio non.

LARDOSA

LARDOZA

1225

An autographa sit antiqua charta, in Publico Archivo servata, qua hoc continetur forale, dubitandum est, eodem tamen tempore quo forale datum, scriptam fuisse clare patet. Non aliud inuenimus exemplar.

In christi nomine. Ego Petrus petri et vxor mea Ermesenda petri, et Remundus petri et vxor mea domna Johanna, una cum filiabus nostris : Volumus restaurare atque populare Lardosa. Damus et concedimus foro de castello nouo omnibus presentibus et futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes uadant in seruitio domini sui in fossado, et tercia pars remaneat in uilla. Et qui non fuerit in fossado cum domino suo, pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio C solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, scudos et spadas, pectet CCC^{os} solidos et VII^{a} ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et VII^{a} parte ad palatium. Et qui mulier aforcia, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negaret, det illa in outorgamento tres homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum XII quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamentum, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC^{os} solidos et VII ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX^{a} solidos et VII^{a} ad palatium, et duplet auer. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX^{a} solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concilii VII^{a} detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX^{a} solidos et VII^{a} ad palatium. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici unum solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites, aut pedones, exceptis hiis qui sunt in alieno seruitio, miles pectet X solidos, pedones uero V solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et XXX^{a} oues, et I^{m} asinum, et II^{os} lectos, comparet caballum. Et qui fregerit signal cum sua mulier, pectet iudice I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit pectet CCC^{os} solidos, VII^{a} palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet unum denarium iudici. Et qui caballum alienum equitaucrit, pro uno die pectet unum carnarium : Et si magis, pectet pro uno die VI denarios, et pro una nocte I^{m} solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pola entrada X solidos : et si transsierit ad aliam partem, pectet uulnerato XX^{ti} solidos. Et qui fregerit oculum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro, pectet uulnerato C solidos, et ille det VII^{a} palatio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit pectet XXX^{a} solidos, VII^{a} palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos, VII^{a} palatio. Qui limidem

alienam fregerit, pectet v solidos, vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidium suo amo, et det vii.^a palatio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicunque in toto regno portugalis hereditates habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominis hereditatum. Moratores de Lardoza per totum regnum portugalis, nullam pectent caluniam nisi per forum de Lardoza. Tendas, et molinos, et fornos da Lardoza, sint liberi de foro. Milites de Lardosa sint in iudicio pro podestades, et infançones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro cabalariis uilanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos, vii.^a palatio. Ganatum de Lardoza non sit montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum, quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amos pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pinorauerit cum sagione, et sacuderint ei pignus, concedat sagion, et prebendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lx^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de Lardosa non sint in prestamo dados. Et si homines de Lardosa habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firma, sed currat per inquisam aut retro (*sic*). Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Lardosa accipiant de illis montadigo, scilicet, a grege ouium iii^{or} carneiros, et de busto de uacas una uaca : iste montadigo he do concelho. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guarda, omnes caballos qui se perdiderint in alguara uel in lite, primum erectetis eos sine quinta : et postea detur quinta directa. Et omnis homo de Lardosa qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis talhando aut leuando madeyra de montibus,prehendat totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero, et perhemniter firmamus, ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque hoc fecerit, pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c morabitos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per sania uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo nullam caluniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura ad dominum suum de ipso uenerit, pectet c morabitos, medietas domino, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et si postea pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comiserit, saluet se tamquam latro. Et si latro est, et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro nec fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis ccc^{tos} morabitos et vii.^a palatio : et insuper sit homicida. Et por foro per unoquoque ano, detur domino suo c et iii teeigas de pam quartado, hum alqueire de tritico, et alio de centeno, et alio de ordeo, et alio de millo : Et cento et iii^{or} solidos, et c et iii^{or} franganos : et si frangano non habuerint, dent una carne de coelho por sancta Maria de agosto. Et deste pam deste foro recebe o Senhorio en si cada ano vi quarteiros de pam quartado dos seus herdamentos. Et dos c et iii^{or} solidos recebe o Senhorio en sy xii soldos. Et dos c et iii^{or} franganos, recebe o Senhorio en sy xii franganos dos seus herdamentos. Todo uicino de Lardosa qui ibi per unum annum morauerit, et plantauerit et hedificauerit, faciat de hereditate da Lardosa quicquid uoluerit. De portagem : de foro de troxel de pannos de lana, uel de lino, i^o solidum. De troxel de fustaes, v solidos. De troxel de pannis de color, v solidos. De carrega de piscato, i solidum. De carrega de asino, vi denarios. De carrega de pellibus de coneliis christianorum, v solidos. De carrega de mauris de conelios, i morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderit in mercato, i solidum. De mulo, i^o solidum. De asino, vi denarios. De boue, vi denarios. De carneyro, iii medalias. De porco, ii denarios. De foron, iii denarios. De carrega de pane, uel de uino, iii medalias. De carrega de peon, i denarium. De mauro qui uendiderint in mercado, i^o solido. De mauro qui se redimerit, decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de vaca, uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo, iii medalias. De carega de cera, v solidos. De carega de azeyte, v solidos. Iste portagem de homine foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino. Moratores de Lardosa non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quanuis sit seruus dosa habitauerit per annum, sit liber, et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de Lardosa habeant concilium inter nos et castello nouo per ubi est departamentum. Isti sunt termini de Lardosa. In primis, quomodo diuidit terminum cum sancto Vicencio .. Lardosa et uadit de Gosendo auguas uertentes : et deinde ad pesum : et deinde quomodo diuidit cum aqua de de frexeno, et pela uea da augua dalpreada : et quomodo diuidit cum Castello nouo Regnante domino rege A. Dominus terre Garssia meendez. Dominus uille Remundus petri : alcaldes, Martinus michaelis, Petrus mendiz, Petrus michaelis, Dominicus gonsaluiz : Judex Petrus Era m.^a cc.^a lx.^a i.^a Mensse februaryo. Nos supernominati qui hanc kartam iussimus facere illam bus roboramus. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Martinus test. Johannes test. Gonsal. presbiter test. Pelagius. Et insuper dicimus, quod totus homo qui ibi

fuerit herdatus faciat forum. Et si quis de nostra parte uenerit, uel uenerimus, qui hanc kartam fregerit sit maledictus usque in septimam generationem. Et qui ibi non habuerit hereditatem, det pro unum alqueire de centeno, uel de ordeo.

CARVELAS

CARVELAS

?

In libro inquisitionum, qui Lib. II Donationum Alphonsi III perperam dicitur, hoc inuenitur forale. Error ibi irrepsit circa annum quo datum fuit. Nam ex textu aperte uidetur illud concessum esse ab Alphonso II, qui nondum era MCCXLIII (1205) regnum adeptus erat. In codice qui titulum Foraes Velhos de Leitura Nova prae se fert, ex quo lectiones varias hausimus, similis irrepsit error.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. cum Regina dona Orraca, et cum omnibus filiis nostris facimus cartam populacionis uobis hominibus de caruelas, ut faciatis inde nobis forum : in quolibet anno inter uos omnes vi modios panis terciatos centeni ordei milii, per mensuram quale currit in tempore isto in constantim adiudicatam in loco nominato ad nucleariam de adaufi et pro nostra parada i sestario per eadem mensura et duos carnarios singulorum annorum in mense Maii. Non detis portagem in toto termino de panoiis. Non respondatis de callumpniis nisi de iii¹ tantum si feceritis eas et fuerint inquisite et ueram inquisam inuenerint per ora bonorum hominum de uestra uilla. Rausum homicidium, furtum, qualis² fuerit factum tale sit pectatum. Vos ponatis inter uos tales maiordomus per quem uos et nos habeamus nostrum directum ut suprascriptum est : fiadoria i cera. De uenato si occideritis in uestra uilla uel in suis terminis de urso manus, de porco uel de seruo lumbum et non amplius. Nullus sit ausus intrandi in uestram uillam causam mali faciendi nec prestamario nec maiordomus terre neque sui homines et si uobis aliquam iniuriam intulerint et forte aliquis ipsorum percusitis non pectetis pro eo nisi una gallina tantum. Si inter uos hominixosus fuerit et se corrigere noluerit per mandamento suorum uicinatorum expellatis eum foras de uilla et habeatis uos suam hereditatem in pace. Hoc nominatum forum quod resonat in carta ista detis de iam dicta uilla et de suis terminis et non amplius. Terminum istius uille ut accepimus sicut est diuisum comodo³ partitur per nidum de Coruo, et ferit in aquam de pertigas et comodo⁴ diuidit cum hereditate ospitalis⁵ in paredes et uadit ad Eyroo et comodo⁶ diuidit cum Celorico et cum Agares et ferit in canalibus deinde per sautum⁷ uetulum et uadit per cima de outeiro et inde ad porqueira et inde per ipsum marcum quod est secum sub domo Nicholay, et ferit ubi prius incoauimus. Habeatis uos iam dictam uillam cum omni iure suo et cum omnibus suis terminis prenotatis⁸ et sit omnis posteritas uestra per cuncta secula. Amen. Siquis de genero nostro uos adiuuerit et custodierit sit benedictus hic et in futuro. Amen. Siquis uobis aliquam iniuriam intulerit sanet uobis damnum in duplo⁹ et pectet nobis mille solidos. Facta carta mense febroario, sub Era¹⁰ m.^a 10 cc.^a 10 xxx.^a 10 iii.^a 10 Ego predictus A.¹¹ Rex port. cum iam dicta Regina O. et cum omnibus nostris filiis hanc cartam propriis manibus roboramus. Ego Rodericus roderici de mandato domini Regis A.¹² manibus meis roboro. Archiepiscopus bracarensis Stephanus confirmat. Roboracio ii morabitinos. — Judex F. conf. — Gun. menendi conf. — Rodericus menendi conf. — Garsia menendi conf. — Egidius ualasquis¹³ conf.

Petrus test. — Johannes test. — Pelagius test.

Gondisaluus menendi notuit.

Ista carta non tenebat sigillum nec habebat alia signa.

1 tribus
2 quale
3 quomodo
4 quomodo
5 hospitalis
6 quomodo
7 Sanctum

8 prenomatis
9 duplum
10 era m.^a cc.^a x.
11 Alfonsus
12 Alfonsi
13 ualasquiz

AVIS

AVIS

1223

Foralis de Avis a magistro militiae Calatravensis, sive Eborensis, vel Avisiensis concessi, post illud primum Alphonsi II jam editum, duo exemplaria in linguam vernaculam translata supersunt, et in Archivo Publico servantur. Alterum, mutilum quidem sed authenticum, saeculo XV descriptum, textum nobis praebuit : quae deerant lectionesque varias praebuit alterum. Ex nova concessione a magistro equitum Avisiensium facta, regem dominium oppidi de Avis, inter annos 1218–1223 illis equitibus tradidisse adparet.

En nome do padre e do filho e do sprito santo amen. Eu frei martin fernandez per graça de deus Mestre danis juntamente com ho comendador desse meesmo lugar, e dom gonçalo ermiges¹ e çelareiro pero aires e contento dese lugar aa onrra de deus e de sancta Maria senpre virgem e de todolos sanctos : Damos a uos conçelho danis o foro de monte² mayor² o nouo tanhem aos presentes como aos que am de viir, a saber, as³ duas partes dos caualeiros v̄ão ao fosado e a terça parte fique na uilla e huma uez no anno façam fosado e aquell que alò nom for peite por foro çinco soldos por fosadeira. E por omezio peite çem soldos ao paaço. E por casa rrota com armas e escudos e espadas, peite m^c soldos e a setima ao paaço : quem⁴ furtar peite por hum noue e aja ho ententor a que filhado⁵ foy⁵ as duas partes e a setima parte ao paaço. E aquell⁶ que molher fórçar e ella braadar e diser que⁷ daquelle⁷ he forçada e o ell⁸ negar dè ella testemunhas de tres homeens taaes quaaes elle for e elle iure com doze e se nom ouer testemunhas jure ell soo e se nam quiser jurar peite a ella m^c soldos e a setima ao paaço : testemunha mentirosa e fiell mentiroso peite saseenta soldos e a setima ao paaço e dobre ho auer. E aquell⁹ que em concelho ou em feira ou em jgreja ferir peite sasenta soldos a meatade ao paaço e a meatade ao concelho e da meatade do concelho a setima ao paaço. Homem que for gentill que nam tenha de seu e for sem erdamentos que não seja arreigado na terra nam seja meirinho : quem penhores tomar asy como força sem¹⁰ autoridade e aos montes for penhorar dobre a prenda ao que a tomar e peite lx soldos e a setima ao paaço. E quem nom for ao chamamento do juiz e defender os penhores ao¹¹ porteiro¹¹ peite hum soldo ao juiz. E quem nom for ao apelido asy caualeiros como pioes¹² afora aquelles que em seruiço alheo sam os caualeiros peitem x soldos e¹³ o¹³ piam¹³ çinco¹³ sóldos¹³ aos uezinhos. E aquell que ouer casal e huma junta de bois e quareenta ouelhas e hum asno e duas camas de rroupa compre cauallo. E aquell¹⁴ que quebrantar sinall com sua molher peite hum soldo ao juiz. E a molher que leixar seu marido de bençam peite m^c soldos e a setima ao paaço. E aquell que leixar sua molher peite hum dinheiro ao juiz. E aquell que caualo alheo caualgar por hum dia peite hum carneiro : e se mais peite os alugeres, a saber, por dia seis dinheiros e por hua noite hum soldo. E o que ferir de lança ou despada pella entrada peite dez soldos. E se tresparar aa outra parte page¹⁵ xx soldos ao que-reloso. E aquell que quebrantar olho ou braço ou dente por cada hum nenbro peite çem soldos ao ferido, e elle dè a setima ao paaço. Aquell que ferir molher ante seu marido peite xxx soldos e a setima ao paaço. E quem marco alheo¹⁶ mudar em sua herdade peite çinco soldos a setima ao paaço : quem liinda, a saber, carreira ou estrema çarrar¹⁷ peite çinco soldos a setima ao paaço : quem jornaleiro alheo matar seu amo aja ho mezio¹⁸ e a setima ao paaço : semelhante¹⁹ de sseu ortelam e de seu quarteiro e de seu moleiro e de seu solarengo : quem ouer vassalos em seu solar ou em sua herdade nam siruam²⁰ a²¹ outro homem de toda sua fazenda senam ao dono do ssolar. Tendas e moyinhos fornos domees²² dauis seiam liures de foro. Caualeiros dauis sejam em juizo por homens poderosos e infanções de portugall. Os clerigos ajam foros e costumes de caualeiros. Os pyões sejam em juizo asy como contiosos em caualo doutra terra. E o que uier uozeiro e procurar a²³ seu vezinho por homem de fóra parte²⁴ peite dèz soldos a setima ao paaço. Gaado dauis nam seja montado em outra terra. Homem que se anafragar seu adestrado ainda que aja outro seja escusado ta²⁵ a cabeça do anno. Manço que matar homem

1 bermigez
2 monte moor
3 deest
4 E quem
5 foy filhado
6 aquelle
7 daquelle de que
8 elle
9 aquelle
10 e sem
11 aos porteiros
12 piãaes
13 derunt

14 qualquer
15 pague
16 deest
17 quebrantar
18 omezio
19 e semelhante
20 sirua
21 deest
22 de homens
23 contra
24 deest
25 atec

fóra da uilla e fogir ho amo nam peite omezio. Por todas querellas do paaço o juiz seja uozeiro e precurador. E aquell que penhorar com porteiro na villa e lhe filharem os penhores ao porteiro e o porteiro der de sy fé com²⁶ conçelho de tres freguesias penhoreo por LX soldos a meatade pera o conçelho e a meatade pera o rrançoso. Barões dauis nam sejam dados²⁷ em²⁷ aprestemo²⁷. E se os homens dauis ouuerem juizo com homeens doutra terra nam corra antre²⁸ elles firma, a saber, que seja creudo per sua uerdade, mais corra²⁹ per enquerçam e direito. Homeens que quiserem pousar com seu gaado em termo dauis filhem delles o montado : da manada das ouelhas quatro carneiros e da manada das uacas humã uaca : este montado he do conçelho. E todos caualeiros que³⁰ forem³⁰ em³⁰ fosado³⁰ ou³⁰ guarda³⁰ todos³⁰ caualeiros³⁰ que se perderem na guerra ou em lide primeiramente sejam liures³¹ sem quinto e depois dedes a nós a quinta³² direita. E todo homem dauis que achar homeens doutras çidades em seus termos talhando ou leuando madeira dos matos percam quanto lhe acharem de³³ malícia. Azarias³⁴ e guardias a quinta parte nos dade sem nenhua rreferta. Aquelle que alguuns³⁵ gaados³⁵ domestico da casa furtar ou tomar peite LX soldos ao paaço e delhe o gaado a seu dono : testemunhamos e uerdadeiramente perduraillmente firmamos que quallquer que penhorar mercadores ou caminheiros christãos judeus ou mouros saluo seu fiador³⁶ ou diuedor³⁷ quallquer que o fezer peite LX soldos ao paaço e dobre o gaado que perder seu dono e ainda em çima peite cem marauedis por³⁸ ho³⁸ couto que quebrantou : e o senhor Mestre aja a meatade e o conçelho a outra meatade : quemquer que aa uilla ueer por força alguas viandas ou outras cousas filhar e hi morrer ou for ferido nam peite³⁹ por ello nenhua⁴⁰ calunia nem seus parentes nam ajam omezio : e se com querella daqueese feito ao Senhor da terra vier peite cem marauidis a meatade ao Mestre e a meatade ao conçelho. Mandamos e outorgamos a uos que se algem foy⁴¹ ladrom⁴¹ e se já per hum anno ou dous leixou de furtar e se per outra algua rrazam for rreputado que cometeo⁴² saluese asy como ladrom : e se he achado que he ladrom e ladrom foy de todo em todo pereça e aja pena de justiça e de ladram. E se algem⁴³ for rreputado por furto e nam he ladrom nem ho foy rresponda a seus foros. E se alguum homem filha alhea tomar contra sua voontade tornea a seu padre e a sua madre e peitelhe m^c marauidis e a setima ao paaço e ainda seja homeçada. De foro de portajem, de troxell⁴⁴ de cauallo de panos de llaa ou de linho hum soldo : e de trouxell de laa hum soldo : de⁴⁵ trouxell de fustaes⁴⁶ cinco soldos : e de trouxell de panos de coor⁴⁷ cinco soldos : de⁴⁸ carrega de pescado hum soldo : de⁴⁹ carrega dasno vi dinheiros : de⁵⁰ carrega de coelhos de christãos cinco soldos : e de carrega de mouros de coelhos hum marauidi. Portajem⁵¹ de cauallo que se uender no acouge hum soldo : e⁵² do muu hum soldo : do asno vi dinheiros e do carneiro tres mealhas. E do porco u dinheiros : e do foram dous dinheiros : da⁵³ carrega de pam e de vinho tres mealhas. Item colonho domem⁵⁴ de pee hum dinheiro. Do mouro que uenderem no mercado i soldo : do mouro que se rremir a dizima : do mouro que talhar com seu senhor a dizima : do coiro da uaca e da zeura dous dinheiros : do⁵⁵ coiro do ceruo e da gama tres mealhas : De⁵⁶ carrega de⁵⁷ çera cinco soldos : da⁵⁸ carrega dazeite cinco soldos. Esta portagem he dos homens de fóra da uilla : e a terça seja do seu ospede e as duas partes do senhor Mestre. E eu frei Martim fernandes Mestre dauis juntamente com o comendador e çelareiro e conuento desse meesmo lugar esta carta confirmamos e esforçamos. E quallquer que esta carta quiser quebrantar nam lhe seja ualioso e ainda seja maldito amen. E porque este nosso⁵⁹ feito seja firme pera todo⁶⁰ senpre aja⁶¹ forteleza mandamos fazer esta carta e a fezemos sellar de nosso seello pendiente comum. Feita a carta xiii⁶² calendas de Setembro da⁶³ Era de mill e n^c LX hum annos. E nós sobredictos que esta carta mandamos fazer e perante nós mandamos escrepuer e asy a outorgamos e em ella estes signaes fezemos. Eram⁶⁴ elle⁶⁴ asynaados⁶⁴ viinte⁶⁴ e⁶⁴ hum⁶⁴ signaes⁶⁴ per⁶⁴ nomes⁶⁴ escriptos⁶⁴.

26 e com
27 em aprestemo dados.
28 contra
29 correram
30 *desunt*
31 liurados
32 quinta parte
33 sem
34 de azarias
35 alguum gaado
36 diuedor
37 fiador
38 pello
39 peitem
40 algua
41 for ladram
42 o cometeo
43 alguum
44 trouxell
45 e de
46 fustaaes
47 cor
48 e de
49 e de
50

50 Item de
51 Item
52 Item
53 e da
54 de homem
55 e do
56 E da
57 da
58 E da
59 *deest*
60 *deest*
61 e aja
62 a xiii
63 *deest*
64 E era assignaado com çertos nomes dos quo foram em conçilio segundo seus nomes sam escriptos no dito forall, a saber, pero anes botam confesor e fernam lourenço vestiairo e pero gomez espitaleiro e esteuam rrodrigues e pero de pinhell e meendo aluo Pero freire frey domingos samchristam o esteuam e frey Joham cantor e frey lourenço paaez e joham fernandes caualeiro irmão do mestre e Pero fernandes caualeiro e esteuam fernandes seu irmão e dom falya e gonçalo gomez e simam paaez e fernam do porto alcaide e lourenço anes e domingos esteues adayll e martim do torres.

BARQUEIROS

BARQUEIROS

1223

Ex libro inquisitionum, Lib. II Donationum Alphonsi III dicto, hoc descripsimus forale. Lectiones varias adjecimus ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova.

Principium scripsit¹ fiat sub nomine christi. Sciendum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod Ego sancius rex portugalensis placuit michi per bonam uoluntatem ut facerem cartam uobis concilio de barqueiros de ipsa uilla que dicitur barqueiros cum suis terminis nouis et ueteribus, et cum quanto in se obtinet et ad prestitum hominis est, scilicet comodo² diuidit per ipsa pedra quod uocant de mercato et inde ad petra³ de bruneiro et deinde ad petra⁴ das cantarinas, et deinde ad penedo dancedo et inde per penedo da cerdeira⁵ das lagenas et⁶ inde polo⁶ fogo⁶ et inde polo fogo das lamas de monte et inde per soucira soo et de alia parte per ipso ripario de trastorna uelas comodo⁷ uadit a dorio et iungit ubi de primo concepimus determinari : do uobis et concedo ipsam uillam tali pacto ut per unumquoque anno detis de ea pro foro quinta de centeno et ordio et milio et sexta de tritico ad maiordomos et ipsos maiordomos dent quinque quarteiros de tritico domino terre de ipso que habuerit in ipsa uilla et non magis et quartam de uino et de lino et de fauis et dent domino terre duos quarteiros de fauis et non magis et non ponatur uobis pes uuarum nisi duabus uicibus et una sit conculcatum et aliam⁸ cauatum et maiordomi et iudex sint de uestra uilla et per unumquoque anni⁹ sint quatuor maiordomi et ipsos quatuor maiordomos dent domino terre quinquaginta afuzales de lino de ipsa uilla et cum illo pro directuris i almude de manteyga et c^m oua et iii gallinas et i sesteiro de tritico et i leitom et unum freamen apreciatum an¹⁰ tres sesteiros de secunda, et i zarelum de vi cubitis et non¹¹ amplius, uel ii morabitanos et dimidium pro sancti iohannis quale ante uoluerit domino terre et quando miserint capitale de pane et de uino uocent iudicem de ipsa uilla et prelato de ecclesia et iii homines bonos et comodo¹² scierint secundo deo et animarum suarum quod habet panem et uinum in ipsa uilla sic faciant habere domino terre et pro uita i quarteirum tritici et iii quartos de uno porco apreciato duodecim solidos et non amplius et date pro directura pro festa¹³ sancti iohannis de decem casalibus decem taygas de ordeo et non plus et pro festo sancti Michaelis x bragales et x capones et non magis : et pro sancto Stephano x taygas tritici et x centeni, et x castaneis, et x quartas de uino, et x quoraziis¹⁴ et domino ipsius uille uadat pro toto suo directo ad casas ipsorum maiordomorum. In primo die Marci dent ipsi iii maiordomi xx bragales de suis casis domino uille et in ipso die sint ipsi maiordomi soluti de ipso maiordomatu per manu¹⁵ iudici¹⁵ ipsius uille, et mittat alteros, et ipse¹⁶ maiordomi teneant uinum de domino terre usque kalendas Marci et tunc mostrent ipsum uinum ad iudicem et ad concilium et si dixerint quod est recepturum recipiat illud et si ex ipso die damnatum fuerit perdat domino terre ipsum uinum et date domino uille unam uice in anno i arietum¹⁷ et xxx panes de singullis denariis, et viii gallinas et non magis et dominus uille uadat pousare ad casas maiordomorum et date ei unam uicem in anno singullos fasciculos de palleam¹⁸ de singulis casalibus et non faciatis uiam pro foro nisi uiam unius diei et nichil portetis et non eatis in fosato nec in apilita, nisi ubi fuerit rex terre et ite quando fuerit¹⁹ homines de ospitale²⁰ nec pectetis uocem nec calluniam nisi homicidium et rausum et os inquisitionum (*sic*) et pro unaquaque harum trium callumniarum date trecentos solidos : et de pescato sauaes de iii^{or} unum in unaquaque piscaria et de iii nichil et de quibus exierit²¹ de nocte nichil detis et de lanpreis²² de iii unam et de duabus nichil : habete taygam et quartam quale semper habuistis : et si ex forte uenerit quod aliquis homo uenerit et qui hanc uillam rumpat pectabit michi sex mille solidos, et habetur pro meo inimico. Habeatis hanc uillam firmiter per hoc forum uos et omnis posteritas uestra usque in secula seculorum : siquis uenerit qui hanc cartam frangere uoluerit sit maleditus²³ et confusus a domino nostro ihesu christo et de sancta Maria mater eius et omnibus sanctis et sit sociatus in inferno cum iuda traditore et quantum quesierit tantum uobis duplet et insuper pectet uobis²⁴ mille morabitanos. Facta carta mense Septembris. Era m.^a cc.^a lx.^a i.^a domino terre Roderico menendi

1 scripsi
2 quomodo
3 petram
4 petram
5 cerdelo
6 desunt
7 quomodo
8 alia
9 annum
10 et
11 inde
12 quomodo

13 festo
14 coraziis
15 manum iudicis
16 ipsi
17 arietem
18 pallea
19 fuerint
20 hospitale
21 exierint
22 lanpreis
23 maledictus
24 nobis

conf. Ego domnus Sancius rex Port. uobis concilio de barqueiros coram meis diuitibus hominibus et meam aulam hanc cartam meis propriis manibus roboro et confirmo : et pro testes, Petrus test. Ro.²⁵ test. Martinus test. Episcopo port. domnus Martinus roderici concessit. Archiepiscopo in bracaram²⁶ Stephano suerii concessit. Episcopo colimbriensis domnus Petrus concessit. Episcopo Visensis domnus Egidii concessit. Episcopo lamecensis domnus Pelagii concessit. Data karta²⁷ apud Colimbriam²⁸ xiii²⁸ dies²⁸ Mense²⁸ Septembris et cum meis riqvis hominibus domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Aprilis petri conf. domnus Rodericus sancii confirmo. Domnus Martinus iohannis maiordomus curiam²⁹ conf. Petrus notuit.

Et inquisitores uiderunt cartam istam sine sigillo et signo et sciendum est³⁰ quod rex S.³¹ habebat sigillum et sigillabat frater istius Regis A.³²

25 Rodericus
26 brachara
27 carta
28 Colimbriam tertia decima die Mensis

29 curie
30 deest
31 Sancius
32 Alfonsus.

SANGUINEDO

SANGUINHEDO

1223

Ex codice, qui perperam Lib. II Donationum Alphonsi III dicitur, textum sumpsimus : lectiones varias ex Foraes Velhos de Leitura Nova.

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Ego S.¹ dei gratia Illustrissimus Portugalensium Rex facio cartam uobis populatoribus de sanguinedo que est in terra de panoyas. Do et concedo uobis ipsam uillam cum suis terminis quomodo diuidit per cautum de aquam² inpozatam, et uadit ad Petram de Johanne et inde ad fontem de lupo, et inde ad marcum de veiga, et inde ad aream de Petro dente, et uadit ad foz de caal de gallis, et ferit in riulo cornagi et uadit per uenam a festo, et ferit in aquam pro³ foz daares, et exiit ad monten de pelagon aqua uertente et uadit per comenaria et ferit in pena de Auione, et uadit per cumenaria desuper sancti tome⁴, et ferit in portelam que uocatur agro⁵ de Auoo, et uadit inde recto a festo, et ferit in teixogeira⁶, et inde per lumbum de linares a festo, et ferit in capite de caruaceira⁷ minore, et inde per coto de sazes, et inde per cumenariam quomodo partitur cum termino de iustes, et ferit a⁸ sumitatem de capite quod uocitant ceides et expartit cum terminum⁹ sancti laurentii, et uenit per medietatem de monte meiano, et ferit in capite de monte raso, et ex parte cum saxeum¹⁰, et uadit a supee et reitanti¹¹ ubi prius incoauimus tali uidelicet pacto ut populetis in istis terminis ubi uolueritis et sunt ibi xxx¹² quairelas in ipsa uilla et rendatis michi de istis xxx¹³ quairelis xviii^o modios inter panem et uinum per medietatem : et medietatem panem sit terciatum¹⁴, terciam centeni et terciam milii et terciam ordeii : et ponatis super uos maiordomos de uestra uilla et non faciat michi forum in ipso anno qui fuerit maiordomus. Pro mea collecta ii quarteiros de centeno et ii puçales de uino, et i morabatinum pro carne. Istam collectam detis una uice in anno quando eam demandauero in uillam sancti laurencii uel ad foriam (*sic*) uel ad Mateus uel ad adaufi : et istos xviii modios supradictos detis in tempore arearum et uindemiarum ad maiordomus ipsius uille per mensuram ferie costatim que odie ibi est : et maiordomos¹⁵ ipsius uille, debent¹⁶ uocare maiordomum terre per ii^{as} uices cum testimoniis bonorum hominum de ipsa uilla de sanguinedo et si pro illa noluerit uenire maiordomum terre in supradicto tempore sicut superius scriptum, debet perdere eam et uos nunquam de ea respondeatis. Maiordomus qui fuerit de uestra uilla petat ipsam iugadam ab hominibus qui fuerint in ipsa uilla, et mensuret eam per manum suam et postquam mensurauerit illam rendat¹⁷ cam uicario meo qui ipsam terram tenuerit. Si occideritis uenatum detis de urso manus. De porcum¹⁸ et de seruo¹⁹ et de corzo lumbo : et si istud condatum²⁰ non dederit, pectet unam libram cere. Non detis luitosam et non debetis dare portaginem in terram de panoias. Non eatis in apilido²¹ nec in fosatum nisi ubi fuerit dominus Rex : vendatis donetis inpignorctis cui uolueritis, et compleat forum. De totis calluniis²² non pe-

1 Sancius
2 aqua
3 per
4 thome
5 ager
6 teixogeira
7 caruaceira
8 ad
9 termino
10 saxeo
11 reintrant

12 L.^a
13 L.^a
14 triticum
15 maiordomus
16 debet
17 reddat
18 porcui
19 ceruo
20 conditum
21 apelido
22 calumpniis

ctetis nisi homine uel muliere occiso et rausum : Si feceritis, pectetis pro eis xvi morabitanos, medietatem de istis morabitanis detis michi et aliam medietatem ad concilium : furtum quale fuerit factum, tale sit pectatum : de istis ²³ calumpniis non respondeatis nisi per inquisitionem honorum hominum et istis ²³ ²³ calluniis²³ sint enfiate per maiordomum ipsius uille et non per alium quod ueniant complere directum coram iudex terre : et fiadoria sit de una cera et postquam iste calumpnie²⁴ fuerint enfiate, ueniant implere directum ad tercium diem ante iudicem. De apostilia non debent respondere. Nullus ricus homo nec maiordomus nec prestimonarii qui terram uel ipsam uillam tenuerit, non debent pousare nec intrare in uestra uilla qui ibi iniuriam faciat. Vicinus rixosus qui noluerit complere directum suis uicinis pectet unam ceram hominibus de uilla, et exire inde. Nullus homo non audeat eos pignorare nisi eos prius pecierit ad directum ad maiordomum ipsius uille : et si eos pignorauerit antequam eos pecierit ad directum ad maiordomum uille pectet michi D solidos. Nullus etiam audeat intrare terminos ipsius uille qui ibi faciat forciam : et si ibi intrauerit et fecerit forciam, pectet mihi D solidos, et emendet damnum cui illud fecerit : pro uoto de singullas earum quairelarum detis inde singulos cestarios inter panem et uinum et plus nichil. Tantum est forum de sanguinedo et de suo termino quantum resonat in ista carta et plus nichil. Habeatis et successores²⁵ uestros predictam hereditatem firmiter im perpetuum. Qui uobis ad uestrum forum et ad uestram cartam tenuerit sit benedictus a deo patre omnipotente²⁶ amen. Et qui uobis uestrum forum uel uestram cartam rumpere uoluerit sit maledictus a deo et beate Marie semper uirginis et beatorum apostolorum et omnibus sanctis amen. Ego S.²⁷ dei gracia Port. rex, una cum domno Roderico menendi qui ipsam terram de me tenet hanc cartam manibus nostris roborauimus. Facta karta²⁸ apud mouzoos per manuum Martino iohanni, mandante domno Roderico menendi princeps terre et iudex terre Fernandinus, uespera natale domini in Era m.^a cc.^a lx.^a i.^a Qui presentes fuerunt, domno roderico menendi, domnus poncius alfonsus, Martinus iohannis²⁹, test. Domnus ualascus menendi, Honoricus iohannis³⁰, Gunsaluus menendi cancellarius, test. Et inquisitores non inuenerunt sigillum nec signum in carta ista et literam de nominibus istorum hominum fuit facta de alia manu et erat magis minuta.

23 de istis tribus calumpniis
24 calumpnie
25 successores
26 omnipotenti

27 Sancius
28 carta
29 Joannes
30 joannes

CIVIDADELA

CIDADELHE

1224

Ex Lib. II (sic dicto) Donationum Alphonsi III textum deprompsimus : lectiones varias ex Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, et ex Maç. 9 de For. Ant. N.º 8.

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris. Quod Ego Sancius dei gratia Port.¹ Rex, facio cartam uobis populatoribus de ciuidadela², quantos ibi populare uolueritis : et sunt ibi sex quayrele³ : et do uobis ipsam hereditatem quomodo diuidit cum⁴ termino de Jugal et inde cum⁵ caluos : et comodo⁶ diuidit cum⁷ nuzedo per fontano⁸, quomodo uertit aquam⁹ contra petram acutam, et inde ad foz de matados, et uadit ad penetum de armada, et uadit ad indirectum et ferit in penetum de sumitatem de rapo¹⁰ de bouem¹¹ et comodo¹² ex parte cum¹³ cabanas et cum¹⁴ fonsin et reterat¹⁵ ubi primitus incoauimus : do uobis quantum habeo infra istis terminis, ut detis michi in unoquoque anno viii¹⁶ modios panis, medietatum¹⁷ licet¹⁸ centeni et milii : et ex istis modiis sint per mensuram de Jugal que hodie ibi est et sint istos modios ataygatos¹⁹ et stantes : et meo homine uadat pro²⁰ illum a uestra villa des tempore arearum usque ad festum sancti Michaelis et petat illum panem ad

N.º 1

N.º 2

3 queirele
6 quomodo
12 quomodo
15 reuertat
18 scilicet
20 per

1 portugalie
2 ciuidadelha
4 com
5 com
6 quomodo
7 com
8 fontaano
9 aqua
10 rapa
11 boue
13 com
14 com
15 reuertit
16 viii
17 medietatem
19 ateigatos

conlium²¹ et si pro²² illum non fuerit ad predictam²³ festam²³ perdat illum : pro directuris vi spatulas²⁴ porci et xii panis²⁵ centenos de vni in tayga²⁶, et vi gallinas, et lx^a ouos : istis directuris detis ad festum natale domini in villa de Jugal : et eciam detis i arietem de uno anno cum²⁷ vi panes centenos in mense mayo : et²⁸ detis vi morabitanos ad tercias anni, et sint duos ad terciam et duos ad tercias. Callumpnias²⁹ non pectetis nisi tres, scilicet, homicidium de homine et de muliere ociso³⁰, rausum : si fecerit unus ex istis pectetis x morabitanos, medietatem michi, et medietatem ad concilio³¹ : Furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : de istis iii callupniis³² non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum, et sint de uestra villa. De aliis callumpniis³³ et de apostilia non respondeatis : non detis luitosam. Non eatis in ostem³⁴ nisi cum domini³⁵ Reges³⁶ quando fuerit des fluminem³⁷ dorii usque ad minio : non eatis ad castellum nec ad intoruiscadam. Istud forum faciatis semel in anno et plus non. Maiordomus nec prestamarius nec riqus³⁸ homo non intret in uestra³⁹ villa, qui uobis iniuriam faciat. Habeatis uos et successores uestros firmiter in perpetuum. Si ego aut aliquis homo hanc kartam⁴⁰ uobis inconuulsam seruauerit habeat benedictionem dei patris omnipotentis et beate Marie senper uirginis. Si forte aliquis illam uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad vn.^{am} generationem, et sit in inferno detrusus, et mille solidos michi pectet. Facta carta in constantim⁴¹, iii die mensis marcii. In era m.^a cc.^a lx.^a ii.^a per manuum⁴² Martipo⁴³ iohanni⁴³ scriptorem. Ego Rex S.⁴⁴ Port. cum consensum⁴⁵ de domno Roderico menendi, qui est princeps ipsius terre, hanc cartam roboro et confirmo. Archiepiscopus bracharensis⁴⁶ S. conf. Judex ipsius terre L.⁴⁷ martinis⁴⁷ conf.

N.º 1

21 concilium
22 per
23 predictum festum
25 panes
29 callumnias
30 occiso
32 callumniis
33 callumniis
34 hostem
36 Regis
37 flumen
38 ricus
40 cartam
41 constantim
43 martini joannis
44 Sancius
45 consensu
46 bracharensis

N.º 2

21 colium
24 espadoas
26 teiga
27 et
28 deest
29 calupnias
31 concilium
33 calupniis
34 oste
35 domino
36 Rege
37 flumine
38 ricus
39 ipsa
40 cartam
41 constantim
42 maum
47 Laurencius martini

NOURA ET MUSA

NOURA E MURÇA

1224

Ex Lib. II Donationum, sive Regestorum, Alphonsi III textum sumpsimus : lectiones varias ex Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova.

In nomine domini nostri ihesu christi amen. Ego Sancius dei gratia Rex Portugalensis, facio kartam¹, vobis hominibus populatoribus et habitatoribus de Noura et de Musa, et de suis terminis, de mea hereditate que² habeo² terminata² scilicet quomodo partitur per illo loco ubi intrat currus in tiela, et uadit per uenam de tiela, et ferit in ribeirum de uiniola, et uadit ad infestum, et ferit in petra longa, et uadit ad sayxum de fisga, et quomodo ferit in spinarios³ de plana de cardo, et per capud⁴ de freyxeno, et per caballum, et per nudelas et per cima de seita et quomodo partitur cum Ligoo de uedro, et intrat in foz tiniela, ripa de tua ad enfesto, quomodo partitur cum aureiro, et intrat in fonte de colubro, et uadit per cadeiron, et per montem de cousos, et per planum de zcuras, et per souereyro aquas uertentes, et inde ad caput saxi, et uadit ad foz mascanio ribeyra sopee de curcus⁵ per uenam et uadit ubi prius incoauimus⁶ : do uobis ista⁷ hereditate⁷ que est infra istis terminis cum suis uillis, cum omnibus suis pertinenciis cum quanto est ad prestitum hominis ut faciatis inde michi forum nominatum uel cui ego mandauero, scilicet, c^m morabitanos, et de istis mrabitinis⁸ detis terciam ad terciam septimanam mensis maii, et aliam terciam ad septembrium mediatum, et aliam terciam ad ianuarium mediatum, et sitis per istos morabitanos liberi de omnibus calupniis⁹ et de omnibus homicidiis et de omnibus rendis quorum reddere

1 kartam
2 desunt
3 spinario
4 caput
5 curus

6 incoauimus
7 istam hereditatem
8 morabitanis
9 calumpniis

solebatis. Pro mea collecta detis michi uel cui ego mandauero c^m panes medios triticos et medios centenos, et n^{os} porcos que¹⁰ ualeant singulos morabitanos, et xii gallinas, et iii puzales uini, et vi quartarios de ceuada : et predictos¹¹ panes sint x de talega. Istum panem et hoc uinum sit per taligam et quartam de Muza, et annonam similiter. Istam collectam detis michi uel cui ego mandauero semel in anno et plus non : predictos morabitanos detis annuatim sicut supra scriptum est et plus non. Prestameyro et maiordomo non habeant potestatem in uillis uestris, nec in populacionibus, neque¹² in terminis uestris, et meus riqus¹³ homo similiter : et uos complete iam dictum forum et plus non. Si forte iam dictos morabitanos non potueritis dare in aurum, detis marabitanas denariorum quales currerint in terra uestra : siquis¹⁴ uolueritis facere in uestris uillis uel in suis terminis ad utilitatem uestram faciatis et nullus habeat potestatem uos impediendi. Vestram ecclesiam de Muza et suam suffraganeam omnes sitis heredes in eas et ponatis abbates et deponatis ad utilitatem uestram : tamen si abbas homo bonus fuerit et Ecclesiam bene leauerit, non deponatis eum. Habeatis uos et omnis posteritas uestra iam dictam hereditatem cum omnibus suis pertimoniis in finem seculorum. Si aliquis homo uobis iniuriam fecerit in uestris uillis uel in uestris terminis duplet uobis quantum quesierit et cui uocem uestram dederitis mille solidos componat et dampnum¹⁵ quod uobis fecerit in duplum sanet. Siquis uenerit ex parte mea qui hanc cartam uobis inconnulsam et inuiolatam seruauerit, habeat benedicionem dei amen, et uiuat in secula seculorum¹⁶. Facta carta per Dominicum petri octaua die mensis Maji in Era m. a cc. a lx. a ii. a Ego Sancius dei gratia Rex Port. amore dei et sancte Marie hanc cartam roboro meis manibus et confirmo. Domnus Valascus menendi conf. Si meus riqus¹⁷ homo uel suus prestameyro uel eius maiordomus uel aliquis homo hanc cartam uiolauerit, sit maledictus et cum diabulo missus amen, amen, amen.

Dompnus¹⁸ Enricus¹⁸ melendi conf. — Domnus Martinus iohannis conf. — Domnus Gundisaluus melendi conf. — Domnus Egidius ualasquiz conf. — Domnus Garsia melendi conf.

Archiepiscopus bracarensis S. conf. — Episcopus Port. Martinus conf. — Episcopus Lamecensis P. conf.

Judex pannoniensis F. test. — Fernandus iohannis portarius test. — F. iohannis prelatu de costantin test.

10 qui
11 predicti
12 nec
13 ricus
14 Siquid

15 damnum
16 seculorum. Amen.
17 ricus
18 Domnus Enricus

SANCTA CRUCE

SANCTA CRUZ

1225

Ex Lib. II Donationum, sic dicto, Alphonsi III textum decerpsimus. Addidimus lectiones varias ex codice titulo Foraes Velhos de Leitura Nova insignito.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Rex Sancius secundus Port. uobis homines de sancta cruce qui ibidem populatores estis per mandatum meum morandi, siue qui uenerint ad populandum, Facio uobis cartam per scripturam et preceptum meum teneatis et habeatis foro bono sicut alios homines cum meliores foros. Et non detis michi nec ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi septimam de apreciadura per concilio et per manu de iudice. Et nullo pecto nec nulla¹ callunia¹ non intret ibi meo meyrino nisi iudice de uestro concilio. Et uos homines de sancta cruce non faciatis fossado nec detis fossadeira pro qui estis in fronteira, ergo si uenerit² mauros aut malos christianos a la terra escorrelos a poder, e tornense esse dia a sas kasas³. Et non intret ibi nuntio⁴ nec manaria de nullo homo per foros⁵ de sancta cruce. Et qui in termino de sancta cruce filia⁶ aliena⁶ rapuerit extra sua⁷ uoluntate⁷, quod pectet xxx m. medios ad palacio⁸ et medios al rancurosa, et exeat omisiero. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et (sic) seruiant in sancta cruce. Mando qui militem de sancta cruce occiderit pectet mille solidos : Et si eum desornauerit pectet ei v⁹ solidos, medios ad militem et medios ad palacium. Et per istum pignorem sine totis callumpniis¹⁰ : Set¹⁰ peones et milites in morte et¹¹ in feridas et in rauso, unum forum habeamus in villa. Et dono uobis foro que¹² stet¹² caualeiro de sancta cruce pro infanson de alias terras, in iudicio et in iuramento, troucant super

1 nullam calumpniam
2 uenerint
3 casas.
4 nuncio
5 forum
6 filiam alienam

7 suam uoluntatem
8 palacium
9 quingentos
10 calumpniis : Sed
11 deest
12 qui estat

M. L. Tom. I.

151

illos cum duos iuratores. Et illos peones de sancta cruce que¹³ stent super illos caualeiros uillanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas au¹⁴ sua hereditate honorerit et uno anno in illa sederit et postea ad alia¹⁵ terra¹⁵ fuerit comodo¹⁶ seruiet illi tota¹⁷ suam hereditatem ubi habitantes fuerit : Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de sancta cruce. Et omnes¹⁸ qui de sua terra exierint cum omicidio¹⁹ aut cum mulier²⁰ rousada²⁰, uel cum alia callunia²¹ qualibet sedeat nisi que non adducat mulier aliena de benedictione et tornet se ad seniore de sancta cruce, et sedeat soltum et defenditum per foro de sancta cruce. Et siquis homo de quacunque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit, et in termino de sancta cruce intratum fuerit nullus inimicus post illum intraret aut pignora tollerit aut male ille fecerit quomodo pectet ad senior de sancta cruce **D**²² solidos, et duplet illa pignora aut illas liuores. Et qui omine²³ de sancta cruce pignorauerit et in concilio non pecierit directum quomodo pectet ad senior de sancta cruce **LX**²⁴ solidos, et duplet illa pindra a suo domno. Et omine²⁴ de alia terra qui caualeiro de sancta cruce descaneget, pectet **LX**²⁵ solidos. Et qui omine²⁵ de sancta cruce presierit in prisione que pectet xxx morabitos ad rancuroso et septima ad palacio : Et si omnes de sancta cruce presierint aliquis homo de alia terra pectet v solidos. Et si omine²⁶ de sancta cruce pro qualibet fiadura ad medio anno non requisierint quod sedeat solto : Et si migratu fuerit sint filii et uxor sua liberi de fiadura et de benedictiones et de directum dare : de super de cabadura ad xxx dies de fiadura de auer que habeat a dare quando dederit sedeat soltum. Fiador de sanamento quando fiadura fiar, senper stet fiador ille et suos filios : et si non habuerint filios, qui recepit sua bona stet fiador semper. Qui eyra disruperit²⁷ pectet **LX**²⁸ solidos, et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum uel seruum et ad sancta cruce uenerit sedeat soltum et liberum. Hominem qui sua mulier laxauerit pectet i denarium : Et si mulier laxauerit suo uiro xxx morabitos, medios ad palacio et medios ad suo marito. Et qui eam amparauerit a suo marito pectet x solidos cotidie : Et de ista callunia²⁹ media ad palacium. Et si fuerit macipia²⁹ in capillo aut cum touca et uenit rascando per illa cal, et dixerit folam fodeume per nomine saluet se cum xii, et si non potuerit saluar pectet xxx morabitos et vii³⁰ ad palacio : Et si non uenerit rascando usque tercium diem iuret siue tercium exeat de callumpnia. De anno in anno quando uenerit nostro senior ad nostram uillam demus in sua parada duos duos panes et singulas octauas de ceuada et i denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir aut mulier obierit aut alia aduxerit non faciat posta nec fazendeira usque anno. Mulier orfana non faciat posta nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat posta nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de xv annos. Et non soluant³¹ homines de sancta cruce pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de sancta cruce, non caualeiros nec alcaldes nec abbates nisi pedones per manum de iudice. Et qui uicino occiderit, in sua casa fugerit³², qui post illum intrauerit et illum mactauerit pectet ccc solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet ccc solidos et septima ad palacio et ad suo marito alios qui remanserit³³. Et palacio de senior et de episcopo habeat callumpnia³⁴ et³⁵ ecclesiam³⁵ : de istas tres palacio, Episcopo Ecclesiam³⁵, qui rrumperit pectet mil³⁶ solidos. Et qui percuserit³⁷ presbiter³⁷ pectet **D** solidos, et una menalia de auro : et si negauerit iuret cum vi uicinos bonos et ille septimo. Et omine³⁸ de sancta cruce qui fiador intrar et contentor illi non iuar, qual fiar tal pectet : Et contentor habuerit mittat illum in manus et sine callunia³⁹ et in sepo et exeat de fiadura : Et si non meter in sua prigon non exeat de fiadura : Et si noluerit recipere in prigione faciat testes de tres uicinos et non respondeat⁴⁰ in sancta cruce. Palacio non det pesquisa per nulla callunia : Et si firmar cum m alcaldes pectet, et si non⁴¹ firmar⁴² non pectet. Clericos qui suas casas habuerint et raciones tenerint si non fecerint per que suas ordines perdant quod nunquam perdant suas casas nec suas raciones : et quando⁴³ trasmigrauerit⁴³ suos aueres hereditent suos parentes qui circa magis habuerint et ubi mandauerint suos haberes cum suas lingas ibi prestant : Et si sine lingua obieirit⁴⁴ suos filios hereditent aut suos parentes magis circum et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte nec ribulo⁴⁵ non sedeat defesso in sancta cruce neque in suis terminis. Iudex si noluerit colligere directum uel fiador super pignora qui tenerint, mactent illum sint⁴⁶ (sic) tota callunia⁴⁷ : fora que pectemus singulas peles de conellos quantosque ibi morauerint qui de posta fuerint de dare : Et ipsum qui eum occiderit non det nichil : Et si ibi parentes habuerint saluent ei. Toto homo qui

13 qui
14 aut
15 aliam terram
16 quomodo
17 totam
18 homines
19 homicidio
20 muliere rausada
21 calumpnia
22 quingentos
23 hominem
24 homine
25 homine
26 homo
27 disrumpit
28 calumpnia
29 mancipia
30 septima

31 soluerint
32 fugerit
33 remanserint.
34 calumpnia et ecclesia
35 ecclesia
36 mille
37 percusserit presbiterum
38 homine
39 calumpnia
40 respondeat
41 deest
42 infirmar
43 qui trasmigrauerit
44 obieirit
45 riulo
46 sint
47 calumpnia

de sancta cruce fuerit qui filium aut filiam non habuerit et fuerit manciro det pro sua anima asta medium de suo auer, ubi mandauerit per sua lingua : et si sine lingua obierit dent de suo auer illam quintam pro sua anima : Et de magis accipiant suos parentes qui magis circum habuerit de ambas partes : Similiter sedeat de mulier⁴⁸ maneira. Toto homine qui in nostra villa uenerit cum munitate et suos inimicos tras illos uenerit salutent ei, et dent illi de segurancia super quatuor homines in centum centum morabitanos : Et si hoc non fecerit exeat de villa. Et qui ei colligerit aut amparar pectet c m. et non prestat illi per morte de homine aut per rousa de mulier : qui calluniat (sic) habet de ccc solidos exeat de sancta cruce et de toto suo termino pro inimico : et qui illum colligent⁴⁹ pectet ccc solidos, et si non iuret cum xii que⁵⁰ lo non colleu nec pane dedit illum. Per totum furtum qui fuerit arrancado per lide uel per ferro duplet ei cum lx solidos al rancuroso et nouias a palacio. A quem demandarem que omem matou a traysom lide et si caer pectet mille morabitanos : et si non habuerit de que los pecte⁵¹, faciant de illo iusticiam comodo⁵² de aleiuoso et de traditor : Si los pectar exeat de sancta cruce pro aleiue, et de suo termino, et deribem suas casas : et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem : Et qui istam uocem demandauerit primum intret cum m^{os} parentes los magis circa qui in toto la uila fuerint qui lo non demanda per outra malquerencia maes que matador et feridor fui de suo parente unde morui (sic) : Et si parentes non habuerit cum iii uicinos : Et si istum⁵³ non iurar non respondeat illi. De sanguine deroto de lancea, aut de espada, aut de cutelo, qui cum istum ferir, et inde non morir pectet xxx morabitanos et vii^{om} ad palacio. Ad⁵⁴ iudicem non li respondeat nadi sine rancuroso. Judicem⁵⁵ de anno in anno sedeat. Judice prenda septima parte de callupniis⁵⁶ que sacauerit. Et si racura⁵⁷ habuerit de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Quem firir suo uicino cum petra, aut cum fuste, pectet xx^m morabitanos si firmarem, et si non firmarem iuret cum v^o uicinos : Si ferir cum manus aut messar, aut cum pede, pectet iii^{or} morabitanos a rancuroso si firmar : Et si non habuerit firma iuret se v^o⁵⁸. Qui ferir suo uicino in illa sancada⁵⁹ ecclesia aut in concilio a pregum⁶⁰ ferido, aut in apilido, pectet lx^a solidos, medios ad alcaldes et medios ad concilio et vii.^{ma} a palacio. Et querolosa⁶¹ sua callunia⁶² comodo⁶² sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuerit in casa cum armas et a forcia, pectet ccc^{os} solidos et vii ad⁶³ palacio si firmarent : Et se iuret quinto. Et dono nobis⁶⁴ foro, quod non habeatis alium seniore nisi Regem aut suo filio aut quem uos in concilio quesieritis. Et si omine⁶⁵ de sancta cruce qui deserdado fuerit et per sua manu non pectar, quomodo se tornet a sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla callupnia. Et toto omine⁶⁶ de sancta cruce, qui hereditate habuerit in alia terra, non faciat fossado⁶⁷ nisi per foro de sancta cruce. In sancta cruce non dent osas nec luitosa : et de toto portadigo qui uenerit ad sancta cruce ubi pausada prenderit prenda sua tercia. De caualos et de mulos, singulos solidos. De boue et de asino iii denarios. Qui toller pindres in casa pectet v solidos. Et qui tollere⁶⁸ in cale pectet x^m solidos. Qui refertat iudicium de alcalde pectet v morabitanos. Vicino qui⁶⁹ pedir fier a lo parar a suo uicino et non uener ad ille pectet x^m solidos. Et nostros alcaldes iudicent de sol a sol. Et si baraliant duos uicinos, et uener illo alcalde e diser incautos que nom baraledes e⁷⁰ non se calarem pectent i m.⁷¹ al alcalde. De furto descuberto det a suo dono toto suo auer duplato : De nouias compartiant⁷² cum palacio et prenda illos alcaldes las orelias : Et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir det segurancia cum iii uicinos aut cum uno alcalde et non dederit pectet v m.⁷³ Et si trasnoctar pectet x m.⁷⁴ Qui dizer non habeo homine qui me leue super cabo, det fiador in l^a morabitanos alterum diem : et si non dederit pectet l^a morabitanos : Et postea det fiadores in quatuorcentos morabitanos : Et si non dederit prenda illos alcaldes cum rancuroso et si non fecerit cadat illos in periurium. Qui rancura meter al alcalde, et non lo segar a directo cadat in periurium. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate adducant illa de medianedo : et si fuerit ad suos parentes, pectet ccc solidos et exeat inimico : Et si fuerit cum suos qui uenit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit prenda illos ambos et mitere illos in manu de suo marito et faciat illis inde sua uoluntate. Mancipa⁷⁵ qui fuerit pedida, et rogada, et altero se trameter et leuauerit illa pro sua uoluntate non colligant illa suos parentes sine prazer de lo sposo : Et si collerent, pectent ccc solidos et vii.^{ma} a palacio, et exeant inimicos. Totos cautos qui posuerint alcaldes assi sedeant octorgados, quomodo si iacuissent in carta, et per mandatum de concilio. Et omine⁷⁶ de sancta cruce qui non fuerit in apilido cum suos uicinos, pectet i m. : Et si dizer non lo ouui, iuret cum duos uicinos. Vineas denquando tenerint uuas et ibi intrar⁷⁷ mula, aut caualo, aut asino, aut porco, aut oues, aut ca-

48 muliere
49 colligeret
50 qui
51 pectet
52 quomodo
53 istud
54 A
55 Judice
56 calumpniis
57 rancura
58 cum quinque.
59 sacada
60 pregon
61 querelosa
62 calumpnia quomodo

63 a
64 uobis
65 homo
66 homo
67 fossado
68 toller
69 que
70 et
71 morabitanum
72 compartiant
73 morabitanos.
74 morabitanos.
75 mancipia
76 homo
77 intrat

pras pectet medio⁷⁸ m.⁷⁸, desque non tenuerit uuas 1° solido. De orto de arbores qualibet que teneant fructos qui in illa intrar, et illo⁷⁹ potuerit firmar, pectet LX^a solidos : et si non firmat iuret se IIII. De quantas uoces in ista carta resonant de ipsas respondant⁸⁰ et de alteras non respondant⁸¹. Hec sunt terminos de sancta cruce pre-nominatos : Per penafria, et deinde per casal de godo, et inde ad touza de sancta Maria, et deinde per foz de fontanas, et deinde per peredo, et per talamos, per ad lagona de molas, et per pelago de cucho : Et deinde per illo serro de gouuea et deinde per cauto de sanbadi⁸² : Et per burgaa, et inde per falagozia, et per cima de pias ad cruce, quomodo diuidit cum freisel⁸³ : Et inde ad palas de tieiras et inde ad penafria. Facta carta de foro notum die et quodum quod erit VIII^{to} Idus Junii. Era M.^a CC.^a LX.^a III.^a Ego Rex Sancius secundus qui istam cartam iussi facere scribere et legere audire hanc cartam manibus meis propriis R—o—B—o—R—o Et signum + facio.

Qui presentes fuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Martinus egitaniensis Episcopus conf. — Domnus P. lame-censis episcopus conf. — Domnus Egidius visensis episcopus conf. — Petrus petri maior portarius — Dominicus scribanus maior repositarius — Garsie ordonis zequitarius, test.

Domnus Johannes fernandi maiordomus curie conf. — Domnus Fernandus fernandi signifer⁸⁴ domini regis conf. — Domnus Menendus gonsalui conf. — Domnus Egidius ualasci conf. — Domnus Martinus iohannis conf. Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Petrus garsie conf. — Domnus iohannes petri conf. — Domnus Fernandus iohannis conf. — Alfonsus martini — Didacus petri — Fernandus martini, test.

Gonsaluus menendi cancellarius domini Regis.

Stephanus iohannis scripsit.

·Sancius dei gratia Rex Port.·

78 medium morabatinum
79 ille
80 respondeant
81 respondeant.

82 sambadi
83 freissel
84 signifer

* Intus in circulo (Rodado) scriptum.

AVREIRO

ABREIRO

1225

Ex Libro Inquisitionum, Lib. II Donationum Alphonsi III dicto, desumpsimus. Accedunt lectiones variae ex exemplari authentico saeculi XV in Archivo Publico servato.

Hec est carta de aureiro et non tenebat sigillum.

In nomine domini nostri ihesu christi. Amen. Ego Sancius dei gratia Rex Portugalensis facio cartam vobis hominibus populatoribus et habitatoribus de Aureiro et de suis terminis de mea hereditate que habeo terminata : Scilicet comodo¹ partitur per illum locum qui dicitur foz de colobro quomodo etiam parte cum lamas de Orelam et deinde per cima de candaedo, et deinde per illam portam de Porrais et deinde ad aquam de tinela, a prono per illa² foz de tinela et uadit ubi prius inchoauimus³. Do uobis ipsam hereditatem que est infra istis terminis cum suis uillis, et cum omnibus suis pertinenciis et cum quanto est ad prestitum hominis, vt faciatis inde michi forum nominatum, uel cui ego mandauero, Scilicet, xx marabitanos et de istos marabitanos date⁴ inde terciam partem in quolibet anno ad kalendas Jhanuarias⁵ : Secundam partem, uero, ad kalendas Maaii⁶ terciam aliam partem ad kalendas Septembrias. Et sitis per istos marabitanos liberi homines et mulieres de omnibus cal-luniis et de omnibus omicidiis⁷ et de omnibus totis rendis quorum reddere solebatis. De collecta etiam nichil detis. Istam rendam detis michi unam uicem in anno et plus non sicut superius dictum est. Prestameiro et maiordomo non habeant potestatem in villis uestris neque in populacionibus uestris neque in terminis uestris, et meus Riquis homo similiter. Et uos complete iam dictum forum et plus non. Si forte iam dictos marabitanos non poteritis dare in aurum, detis marabitanas denariorum quales current in uestram terram. Quidquid uolueritis facere⁸ in uestris villis aut in suis terminis ad utilitatem uestram faciatis, et nullus habeat potestatem uos inpediendi : uestram ecclesiam de Concilio : habeatis et uos et omnis posteritas uestra iam dictam hereditatem cum omnibus suis pertinenciis in finem seculorum. Si aliquis homo uobis iniuriam fecerit in uestris villis, uel in

1 quomodo
2 illam
3 inchoauimus.
4 dare

5 januarias
6 maii
7 homicidiis
8 facerem

uestris terminis duplet uobis quantum quesierit, ad cui uocem uestram dederitis mille solidos componat : Et dampnum quod uobis fecerit in duplum sanet. Siquis uenerit ex parte mea qui hanc cartam uobis inconuulssam et inuiolatam seruauerit habeat benedictionem dei amen, et uiuat in secula seculorum. Facta carta mense Septembris, v.º Idus Kalendarum Septembrium. In Era⁸ M.⁸ CC.⁸ LXXX.⁸ III.⁸ Ego Sancius dei gratia Rex Port. amore dei et Sancte Marie hanc cartam roboro meis manibus et confirmo. Domnus Fernandus fernandi confirmat. Si meus Ricus homo uel suus prestameiro uel suus maiordomus uel aliquis homo hanc cartam uiolauerit, sit maleditus et cum diabolo missus. Amen. Amen. Amen.

Notum sit omnibus qui istam cartam uiderint quod Ego domnus Alfonsus rex Port. et comes Bolon. istam cartam cum meis propriis manibus roborauit in Colimbria. Era M.⁸ CC.⁸ LXXX.⁸ VIII.⁸ Et super hoc mando quod non dent aliam marabitinadam, nisi que ambulauerit in ipsa⁹ uilla de Aureiro aut de Ligo aut de Muxa : et qui pacauerint non sint pignorati pro aliis uicinis.

Donus Gil ualasquis confirmat. — Domnus Martinus iohannis confirmat. — Domnus Gonsaluus¹⁰ menendi confirmat. — Archiepiscopus bracarensis Stephanus confirmat. — Episcopus Port. domnus Martinus confirmat. — Episcopus Lamecensis domnus Pelagius confirmat. — Iudex de Panoniis Fernandus gonsalui test. — Fernandus iohannis portarius test. — Menendus gonsalui prelatu sancte Ecclesie de mussa test.

·Garsias notuit.

·Era de alia carta, quam homines de Aureiro habebant ante de foro ipsius uille, Era M.⁸ CC.⁸ LX.⁸ III.⁸·

⁸ Era M.⁸ CC.⁸ LX.⁸ III.⁸
⁹ ipsam

¹⁰ Gonsaluus
** haec desunt

LEGIOO

ALIJÓ

1226

Ex Libro II Donationum Alphonsi III textum; ex Livro de Foracs Velhos de Leitura Nova lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Ego Rex Domnus Sancius Portugalie dei gratia, cum domno Fernando fernandi, facio kartam¹ uobis hominibus qui habitatis in uilla de Legioo, et in suis terminis, de ipsa uilla de Legioo cum omnibus suis terminis nouis et antiquis et quantum ad prestitum est hominis. Do uobis ipsam uillam iam dictam cum omnibus suis prestanciis tali uidelicet pacto, ut detis michi uel cui ego mandauero rendam nominatam annuatim, scilicet, xv morabitanos per tercias anni in mea uilla de fera de constantim², coram meo iudice de panoyas : et si non habueritis istos morabitanos in aurum, detis marabitinatas de denariis quales fuerint directas in uestra terra. Mando uobis ut detis istam nominatam rendam ad predictum meum iudicem, et ipse iudex det illam cui ego mandauero. Pro ista rendam³ que mecum ponitis quito uobis de omnibus rendis⁴, et de omnibus calumpniis, et de homicidiis, et de collectis et de quanto solebatis dare iuste uel iniuste. Mando eciam quod meus ricus homo et sui uassalli et suus maiordomus non pausent in uestra uilla, nec in suis terminis. De uestra Ecclesia faciatis quicquid uobis placuerit : et iste Petrus martini qui est prelatu ipsius Ecclesie habeat illam in uita sua. Quales homines uolueritis qui populent uobiscum in ista uilla uel in suis in⁵ terminis, ipsos colligite et alios non. Non detis portagine⁶ in toto panoyas. Non uadatis in apelido, nec in oste, nec ad castellum, ergo cum corpore domini Regis. Ponatis iudicem et alcaides in uestra uilla quales uolueritis et quomodo uolueritis per quibus habeatis directum de omnibus rebus quarum euenerint inter uos : uestros ganatos pascant ubique, et non faciant dampnum : Quod si fecerint, sanetis quomodo uicinum ad uicinum. Ista renda⁷ qui⁷ sonat in istam⁸ cartam⁸ detis et non plus. Si aliquis homo intrauerit in uestra uilla aut in suis terminis causam⁹ male faciendi sit meus inimicus, et sanet totum dampnum¹⁰ quod fecerit uobis in duplum, et pectet michi sex mille solidos. Habeatis uos ipsam uillam et omnis posteritas uestra cum omnibus suis terminis in finem seculorum. Siquis uenerit ex parte mea qui hoc forum supranominatum et hanc kartam¹¹ inconuulssam uobis diligenter seruauerit, sit benedictus et regnet hic et in futuro cum domino ihesu christo, amen. Si ex alia parte uel ex alia progenie aliquis uenerit qui hanc

¹ kartam
² constantin
³ rendam
⁴ rendis
⁵ desit
⁶ portaginem

⁷ rendam que
⁸ ista carta
⁹ causa
¹⁰ damnum
¹¹ kartam

cartam irrumpere temptauerit, sit maledictus et cum iuda traditore in inferno missus, amen. Facta carta per manum dominici petri scriptor domini Regis sancii, Mense aprillis, in Era m.^a cc.^a lx.^a iiii.^a : termina istius uille sunt ista quomodo incipit cum rooriz et uenit per iter et inde imbreti et per fontaelas, et per bauza anaye et per saoma, et per campum de villarerio et per reuroredo de caneyro, et per capud de sculca et per penedum de castaneyaria et per stantem et per castellum baldemiri, quomodo partitur cum noua, et per aquam de tiela, et partitur per uenam fluuii de tua, et quomodo partitur cum termino sancti Mameti et uadit ad dorium. Mando adhuc etiam quod nullus sit ausus pignorandi hominem de uestra uilla nisi tantum fideiussorem uel debitorem eius. Ego Rex domnus Sancius Portugalie cum domno Fernando¹² fernandi, amore dei et beatissime uirginis marie et omnium sanctorum et pro remedium¹³ anime mee istam cartam cum predicto foro roboro et confirmo.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

¹² Francisco

¹³ remedio

MARVAM

MARUÃO

1226

Descriptus ex autographo in Publico Archivo seruato.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego II.^{us} Rex Sancius inclite memorie alfonsi regis et domne Regine Orace filius do uobis habitatoribus de maruam tam presentibus quam futuris forum et custume de elhora : ut duas partes de caballariis uadant in fossado et tertia pars remaneat in castello : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armas scutos et spadas pectet ccc solidos et septima ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno ix : Et habeat intentor duos quiniones, et septem partes a palatio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est forciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit ille iuret cum xii^{cim} : et si non habuerit auctorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare, pectet ad illa ccc solidos et septima a palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso, pectet lx solidos et septima a palacio et duplet auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret, pectet lx solidos medios a palacio et medios a concilio : Et de medio de concilio septima a palacio. Et homo qui fuerit gentil, aut erdeiro, non sit merino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignoram, et pectet lx solidos, et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacudiret ad saion, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et peones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, peone pectet v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeia et una iuga bouum et xxx^{ta} oues et uno asino et n^{os} lectos comparet caballum. Et qui frangerit sinal cum sua mulier, pectet i solidum ad iudicem : Et mulier qui leixauerit maritum suum de benedictione, pectet ccc solidos et septimam ad palacio : Et qui leixauerit uxorem suam, pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballo alieno caualgaret, pro i die pectet i carneiro : Et si magis, pectet las angueiras pro i die vi denarios et pro una nocte i solidum. Et qui percusserit de lancea aut de spada pro intrada pectet x solidos : Et si transiret ad altera parte, pectet xx solidos ad quereloso. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos ad rancuroso, et ille det septimam ad palacio. Qui mulier aliena ante suo uiro percuserit, pectet xxx solidos et septimam a palacio. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et septimam a palacio. Qui linde alieno crebrantauerit, pectet v solidos et septimam a palacio. Qui conducteiro alieno mactaret, suo amo colligat homicidio, et det septimam a palacio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de molineiro, et de solarengo. Qui habuerit uasalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas, et molinos, et fornos, de homines de maruam, sint liberi de foro toto. Milites de maruam sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Peones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro contra suo uicino pro homine de foras uilla, pectet x solidos et septimam ad palacio. Ganado de maruam non sit montado in nulla terra. Et homo ad quem se anafragaret suo cauallo quanuis habeat alium sedeat excusatus usque ad caput anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille, et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Pro totas querelas de palacio, iudice sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum seion et sacudirent ei pignos, auctorgnet el seion et prenda concilio de tres collaciones, et pignoret pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad ran-

curoso. Barones de maruam non sint in prestamo dados. Et si homines de maruam habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat exquisita aut per repto. Et homines qui quesierint pausar cum suo ganato in terminos de maruam prendant de illis montadigo, de grege de ouibus m^{or} carneiros : Et de busto de uacas 1 uaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caballos qui se perdidierint in algara uel in lide primus erectetis sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de maruam qui inuenerint homines de alliis ciuitatibus in suis terminis taliando uel leuando madeira de montibus prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapero fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet LX solidos a palacio, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : Et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : rex abeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide abebantur : Et si cum querimonia de populo ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos medietatem regi et medietatem concillii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubeat penam latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos, et septimam a palacio, et insuper sit homicida. De portagem : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino, 1 solidum : De trosel de lana, 1 solidum : De trosel de fustanes, v solidos : De trosel de panos de color, v solidos : De carrega de piscato, 1 solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de christianos de conelios, v solidos : De carrega de conelios (*sic*), 1 morabitanum : Portagem de caualo qui uendiderint in azougue, 1 solidum : De mulo, 1 solidum : De asino, vi denarios : De boue, vi denarios : De carneiro, iii mealias : De porco, ii denarios : De forom, ii denarios : De carrega de pam, et de uino, iii mealias : De carega de peon, i denarium : De mauro uendiderint (*sic*) in mercado, 1 solidum : De mauro qui se redimerit, decima : De mauro qui talia cum suo domino, decima : De coiro de uacha, et de zeuura, ii denarios : De coiro de ceruo, et de gamo, iii mealias : De carega de zera, v solidos : De carega de azeite, v solidos : Iste portagem est de homines de foras uille tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Sancius II.^{us} precepi uobis fieri istam kartam et eam uobis propriis manibus roboro et confirmo. Era m.^a cc.^a LX.^a iii.^a Et isti sunt terminos de Maruam quomodo partit per medium tagum, quomodo uadit per uenam usque foce de ocreza directo a mena, et inde arcaa de come de ares, et inde ad fonte de fernando alqueisar, et inde quomodo intrat cosinas in sonor, et inde a seda, quomodo uadit a foz de alclaua : Et inde a zuma : Et inde ad castellum de monte maiori : Et inde a foz de ugela : Et inde ad carualal de petro cubo : Et inde cata redor : Et inde a serra de sanctum petrum : Et inde rosto de abane : Et inde ad tagum.

Qui presentes fuerunt, Domnus Aprilis maiordomus curie confirmat. — Domnus Martinus johannis conf. — Domnus Gonsaluus menendi conf. — Domnus Egidius ualasquiz conf. — Domnus Johannes petriz conf. — Domnus Suarius pelagii conf. — Domnus Pontius alfonsi conf. — Domnus Fernandus fernandiz conf. — Honoricus iohannis — Petrus petriz — Fernandus gunsaluiz, test.

Domnus stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Egidius Visensis episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Alfonsus martiniz — Didacus petriz — Dominicus scribanus, test.

Gvnsalvus menendi cancellarius.

Suarius iohannis scripsit.

SORTELIA

SORTELIA

1228-1229

Hujus foralis textum deprompsimus ex autographo ipsius foralis in Publico Archivo servato. De quo anno datum vide ea, quae alibi adnotavimus.

In dei nomine. Hec est karta de foro quam iussi facere, Ego Sancius secundus dei gratia portugalensis Rex, vobis populatoribus de sortelia tam presentibus quam futuris, tam illis quam ibi uenistis et habitastis a tempore aui mei quam eis qui ibi uenistis de populatione de ualencia quam etiam omnibus aliis qui ibi uenerint populare de omnibus terris. In primis damus pro foro uobis ut due partes militum uadant in fossatum Regis una uice in anno; et tertia pars remaneat in uilla cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum rege, pectet pro fossaderia v solidos : et pro homicidio pectet xxx^a morabitanos ad rancurosum : Et rancurosum det inde septimam partem palatio. Et si pro iustitia aliquis fuerit occisus, nichil pectent pro illo. Et si aliquis dirruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet, cum scutis, cum lanceis, aut cum spatibus, aut cum cutellis, uel cum porris, uel cum petris, pectet d solidos rancuroso, et vii.^a palatio. Et qui furatus fuerit, pectet pro uno nouem, et intendor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidat cum iudice per medium. Et qui mulierem affortiauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est affortiaata, et ille negauerit, iuret cum xii, et excat de ipsa calumpnia : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palatio. Testis mentirosus, et fiel mentirosus, pectet lx^a solidos et vii.^a palatio, et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non fuerint in apolidum exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et xxx^a oues, et unum asinum, et duos lectos, emat equum. Mulier qui dimiserit uirum suum de benedictione, pectet uiro suo ccc solidos et vii.^a palatio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam, et habeat omnia bona sua, et pectet iudici i^o denario : Et si aliquis homo uoluerit propter hoc ei male fecerit, pectet d solidos ad concilium, et eiciatur de uilla pro traditore, et vii.^a palatio. Qui equitauerit equum alienum sine mandato domini sui, pectet pro die v solidos, et pro nocte x solidos. Qui percusserit cum lancea, aut cum spata, aut cum cultello, pectet x solidos : Et si transierit ad aliam partem, et posuerit magistrum super se, pectet xii morabitanos rancuroso, et vii.^a palatio. Qui fregerit oculum, aut dentem, aut brachium, pro unoquoque membro, pectet xii morabitanos rancuroso, vii.^a palatio. Qui mulierem alienam percusserit, et fuerit de recabdo, pectet lx^a solidos ad illam : Et si non habuerit recabdum, pectet xxx^a solidos, et sit inimicus de suis parentibus, et vii.^a palatio. Qui marcum alienum mutauerit in alienam hereditatem, pectet v solidos, et vii.^a palatio. Qui limitem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, ad dominum eius pectet homicidium, et vii.^a palatio. Similiter faciat de ortolano, et de quartario, et de molendinario, et de solarengo. Qui habitauerit in domibus alienis, non faciat fazendeira, neque seruiat nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Qui in regno nostro habuerint hereditates, aut possessiones, non seruiant, neque faciant inde forum, neque pectent calumpniam nisi dominis suis : Et si fecerint calumpniam, non pectent nisi per forum sortellie dominis suis. Uicini sortellie habeant suas hereditates in toto regno meo in pace : Et si aliquis eis illas acceperit per tortum, pectet michi d solidos et dupplet hereditatem domino suo. Tende, et molendini, et furni, et banci, de sortelia, sint liberi de toto foro. Milites de sortelia stent in iudicio pro potestatibus et pro infantionibus regni mei. Clerici ipsius uille sint liberi ab omni fisco laicali, et habeant honorem et hereditatem sicut milites, et non respondeant nisi per episcopum et archidiaconum. Homines sortellie non respondeant sine rancuroso. Clerici et ecclesie sortellie sint libere ab omni foro nisi a clericali, et accipiant primitias singulas faangas de omni pane, et decimam de pane et de uino et de lino et de omnibus fructibus, et de pecoribus : Et episcopus habeat terciam partem de omnibus mortariis et de decimis. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incensum. Donec episcopus limitauerit parrochias parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festo natalis domini per concilium coram clericis, et statim nominet ecclesiam ad quam uoluerit ire, et non habeat potestatem dare decimam alibi in ipso anno. Habitatores sortellie non sint maiordomi, neque seruitiales, contra suam uoluntatem. Alcaldes boni et iudices mittantur per beneplacitum concilii, et cum consilio episcopi. Pedites sint in iudicio pro militibus uillanis alterius terre. Uicinus qui uenerit uozerius contra suum uicinum pro homine alterius terre, pectet x solidos, vii.^a palatio. Homines sortellie non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator sortellie postquam ibi habitauerit unum annum, faciat de suis hereditatibus illud quod facere uoluerit, et non donet nec uendat illas ad hominem de alio castello. Ganatum sortellie non sit montatum in regno

* HERCULANO, *Hist. Portug.*, vol. II, nota XVI, num. 26.

meo. Nec uendat hereditates ad monasterios nec alios religiosos. Homines sortelie non dent portagium in toto regno meo. Et qui perdiderit equm suum, sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium neque calumpniam pro suo mancipio. De totis querelis de palatio iudex sit uozerio. Pretor uel dominus non ueniat ad curralem. Qui abstulerit pignus iudici pectet 1 solidum. Qui percusserit in ecclesia, aut in mercato, pectet LX^a solidos rancuroso, vii.^a palatio, et sacrilegium episcopo emendet. Si homines sortelie habuerint iudicium cum hominibus alterius terre non currat inter eos firma sed exquisita aut retum quale uoluerint homines sortelie. Qui milites sortelie desornauerit de suis caballis per fortiam, pectet mihi 2 solidos, et duplet equm domino suo. Homines sortelie prehendant montaticum de illis qui uenerint pausare in suis terminis : De grege ouium m^{or} carnarios, et de grege porcorum m^{or} porcos, de busto uacarum 1^a uacca : Istum montaticum sit concilii, et x.^a ecclesie. Milites qui in fossato, aut in gardia, aut in algar, aut in lite perdiderint equos suos, erigant illos sine quinta, et postea detis meam quintam directam. Homo sortelie qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeira de montibus, accipiat quantum eis inuenerit absque calumpnia. Iudex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat vii.^{am} partem : Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno uicino. Et ego debeo recipere quintas sine offretione. Siquis ad uestram uillam uenerit accipere cibos aut aliquam rem per fortiam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent pro illis, neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad regem, aut dominum terre, pectet c morabitanos, medietatem Regi et medietatem concilii. De armis usque ad x^m morabitanos non detis quintam, neque pannis, neque de coriis cissis. Latro qui per unum annum uel duos furari et rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit, saluet se tamquam latro : Et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam raussauerit, det eam parentibus suis, et pectet eis cc morabitanos, vii.^a palatio, et sit homicida. Casarius Regis et episcopi, et homines, et boues, et ganatum habeat unum forum. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet si non habuerit suum intentorem : Et si habuerit eum ostendat eum in concilio, et sit liber. Et nunquam uendantur bona de fideiussore antequam uendatur bona debitoris. Qui fecerit manda cum sua uxore usque ad medietatem stet : Et qui fregerint eam, pectent c morabitanos et vii.^a palatio. Et qui obierit subitanea morte dent quintam de sua hereditate et habere pro anima eius : et ecclesia habeat totum directum suum inde. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerint uno anno, sit liber ipso et semen eius. Qui prehendiderit hominem sortelie pectet 2 solidos, medietatem concilio et medietatem rancuroso. De tota illa uenda qui uenerit ad uillam uestram, de pane, et de uino, et de carnibus, et de piscato, et de pomis, quando uila uestra fuerit minguata nullus eam ante horam comparet sine mandato de alcaldibus : et si ea comparauerit pectet LX^a solidos alcaldibus et concilio, et vii.^a palatio. De portatico et de passagine et de decimis de mauris et de christianis, due partes dentur Regi, et m^a hospiti, saluo directo ecclesie. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat, pectet c morabitanos, uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde, et noluerit esse, pectet v morabitanos concilio. Homines sortelie non respondeant ad alias calumpnias nisi que scripture sunt in hac carta. Portagium de uilla tale est : de equo, de mulo, et de mula, 1 solidum : De troxel de burel, aut de lino, 1 solidum : De carrega de fustanibus, v solidos : De pannis coloribus, v solidos : De carrega de piscato, 1 solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de coneliis christianorum, v solidos, et de mauris, 1 morabitanum : Et de quanto uendiderint mauri aut comparauerint, decimam partem : et dent unum corium rubeum pretori : De equo qui uendiderint in mercato, 1 solidum : De mauro qui se redimerit, aut cum domino suo pepigerit, x solidos : De porco, ii denarios : De furone, ii denarios : De corio de uaca, aut de zeura, ii denarios : de corio de ceruo, aut de gamo, m^{es} mealias : De carrega de oleo, v solidos : De carrega de pane, uel de uino, iiii mealias : De boue, et de asino, vi denarios : De carrega de peone, 1 denarium : De mulo, aut de mula, 1 solidum : De carega de pexotas que duxerint ad alium regnum, v solidos : De oleo, v solidos : De sardinas, v solidos : De sale, 1 solidum : De carrega de asino de pexotas, uel de *congris*, 1 solidum : De carrega de oleo de asino, ii solidos : De carrega de cera de christianis, v solidos : Istas portagenes dent christiani et mauri qui non habitauerint in sortelia neque in suis terminis. Homines de sortelia nunquam sint dati in prestimonio. Et nunquam habebitis alium dominum nisi me uel filium meum, et nunquam recipiatis alium pro domino nisi uolueritis. Et si ille qui de me terram tenuerint uoluerint ad demandare (*sic*) ad concilium, uel ad hominem de sortelia, et demandatus uoluerit se alsare ad nostram curiam alzet. Palatium nostrum et palatium episcopi habeant cautum sex milium solidorum : Et omnes alii habeant unum forum. Et si habueritis iudicium cum hominibus alterius terre, non dent neque accipiant directum nisi in termino uille uestre. Et cum totis causis que scripture sunt in hac carta non se erigant, nisi ad forum sortelie, uel ad Regem. Et de toto portagio, Rex habeat duas partes, et hospes terciam. Et iudex quem concilium, uel sesmus, uel alcaldes manferirent, si noluerit esse, pectet v morabitanos concilio. Concedo etiam uobis ut detis mihi pro collecta de unaquaque domo vi denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros lectos cautados. Et si aliquis pignoraauerit uos in uestris lectis, pectet LX^a solidos rancuroso, vii.^a palatio. Morator de sortelia qui habuerit per quod sanet malum quod fecit, et dederit sufficientem fideiussorem non capiatur nec desornetur per prisionem sui corporis. Incipiunt termini de sortelia : In primo de lauacolos per portum de monte sancto, et inde per cumeneira de

crastadinos, et inde per cabeza de arnas, et inde per presam de siluestri, et inde per semederium ueterem ad serram de opa quomodo uertet aquas pro in termino de sortelia, et inde ad rostrum de opa quomodo regarda zeurera, et de rosto de opa quomodo uadit in directum ad locum ubi intrat meimoa sicca in uiride, et inde ad cimalias de meimoa, et deinde quomodo uertit aquas de salama ad Regnum portugal. : Et in alia parte de lauacolos ad cabezam de aquila, et inde ad capitam de frauegas, deinde ad riparium de pausafoles, sicut intrat in fluuium boy, et fluuius de boi quomodo intrat in coa. Habeatis uos terminos istos, et posteritas uestra sicut dedit populatoribus de sortelia auus meus dominus Rex Sancius. Et habeatis pro hereditate quantum clauditur infra terminos memoratos. Ego prefatus Rex qui hanc cartam facere iussi, eam coram testibus infra scriptis robo-raui, et meo sigillo feci communiri.

Ego Donnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. — Ego Donnus Martinus iohannis signifer curie conf. — Ego Donnus Fernandus fernandi tenens braganciam conf. — Ego Donnus Suerius pelagii tenens ripam miiii conf. — Petrus pelagii capellanus domini Regis — Petrus fernandi portugal — Stephanus suarii, test.

Ego donnus Egidius ualasqui tenens sausam conf. — Ego donnus April tenens lamecum et uiseum conf. — Ego domnus Poncius tenens beiram et bayan conf. — Petrus martini superiudex regni — Petrus pelagii no-uaes — Petrus suarii, test.

Magister Uincencius cancellarius curie.

Henricus martini scriptor curie notauit.

Sancius secundus dei gratia portugalensium Rex.

* Intus in circulo (Rodado) scriptum.

CASTELLO MENENDO

VILLA MENDO

1229

De Villa Mendo, non de hodierno Castello Mendo, hic agitur. Vide quae circa hoc alibi notauimus. Textum descripsimus ex apographo authentico finis saeculi XIII in Publico Archivio servato. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Regestorum, qui inscribitur : Livro I de Doações de D. Dinis.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Sancius dei gratia Port. Rex, filius illustris Regis domni Aldefonsi¹, et nepos illustrissimorum Regum domni Sancii Regis Port. et domni Aldefonsi² Regis Castelle et Toleti, facio cartam de bono foro uobis populatoribus de Castello menendo presentibus et futuris, laicis et clericis, per terminos inferius scriptos. In primis mando quod populetis cabeçam ipsius Castelli menendi, ita quod semper sit populata de melioribus hominibus de uilla clericis et laicis : et nunquam de hoc decedat licet popu-latores uoluerint extra Castellum morari, unde semper sit plene populata : et dent decimas et omnia iura eccle-siastica tam de meo regalengo quam de suis hereditatibus ecclesie que fuerit fundata in ipso Castello per ubi ipsi ecclesie episcopus demarcauerit parrochiam intus et extra : et mando quod nullus de populatoribus Castelli menendi nec concilium donet uel uendat hominibus de ordine religionis hereditatem de Castello menendo, nec concilio uel moratori alterius uille, uel castelli, sed qui uoluerit uendere hereditatem suam, uendat ipsam uicino de Castello menendo. Mando quod in Castello fiat semper mercatum de pane, de carne, de piscibus, et de aliis rebus uenalibus : et mando quod qui duxerit carregas pro ad uendendum, aut alias causas, ducat omnes illas ad locum ubi mando fieri mercatum, et ibi preconizentur et uendantur tam carnes quam pisces, quam omnia³ alia³, cessantibus omnibus regateyris, ita quod si res uenales sunt multe uel magne, regatarius nichil comparet in prima die, et si fuerint pauce uel minute, regatarius nichil comparet ante nonam. Item mando quod in die de mercato, uel de feyra, regatarius nichil comparet nisi finito et soluto mercato uel feyra. Mando eciam quod feyra generale fiat tribus uicibus in anno, scilicet in pascha, et in festo sancti Johannis habtiste, et in festo beati Mi-chaelis, et qualibet feyra duret per viii^{to} dies : et omnes tam de meo Regno, quam de aliis regnis, ueniant et eant ad feyram securi, et non pignorentur, nec ledantur, siue sint debitores, siue fideiussores, siue homicide, viii^{to} diebus ante feyram et viii^{to} post- : et quicumque istud meum mandatum britauerit, aut meam feyram de

¹ Alfonsi

² Alfonsi

³ alia omnia

* HERCULANO, *Hist. Portug.*, vol. II, pag. 437 (3.^a edit.).

mala guisa⁴ ruperit⁴ et uoluerit emendato dampno⁵, pectet ccc morabitanos, medietatem ad palacium et medietatem ad castellum faciendum : et postquam fuerit factum, detur concilio. Mando eciam quod in qualibet septimana habeatis mercatum in die⁶ dominica⁶. Et mando quod uicinus de Castello menendo non pignoretur nisi a debitore, uel fideiussore suo, et antequam pignoretur⁷ petatur in concilio ad directum : et uicinus de Castello menendo non pignoret nisi fideiussorem aut debitorem suum. Item concedo uobis populatoribus de Castel⁸ menendo⁸ quod non detis pro omicidio⁹ nisi ccc¹⁰ solidis in apreciadura, et de istis ccc¹⁰ solidis detis medietatem ad palacium¹⁰ per concilium et per manum iudicis. Et in aliquo pecto uel in aliqua calumpnia non intret meus meirinus nisi iudex uestro concilio. Et tercia pars de uestro concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestro castello : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clericj et pedones non faciant fossatum. Et non intret ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de Castello menendo. Et qui in termino de Castello menendo filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat pro omicida¹¹ de suis parentibus. Et si aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, aut in concilio apregonato percuserit suum uicinum, pectet lx solidos ad concilium, et sit inde medietas de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum¹², et alias viii¹⁰ partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit, aut vineam, aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas ubicunque habitauerit, et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit uicino per forum de Castello menendo. Et homines de Castello menendo qui debuerint habere iudicium aut iuntam¹² cum hominibus de aliis terris¹³, habeant in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Castello menendo stet pro infancione de toto meo Regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus. Et pedes de Castello menendo stet pro milite villano de toto meo Regno in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homo qui de sua terra exierit¹⁴ cum homicidio, aut cum muliere raussata, uel cum qualibet alia calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam, et fecerit se uassalum de aliquo homine de Castello menendo, sit liber et defensus per forum de Castello menendo. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicia aut cum pignore postquam in termino de castello¹⁵ menendo¹⁵ intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquod¹⁶ malum ei¹⁷ fecerit, pectet domino qui tenuerit Castellum menendum d solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et homo de alia terra qui militem de Castello menendo descualgar pectet lx solidos : Et homo de Castello menendo qui militem de alia terra descualgar pectet v solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Castello menendo, et eum in prissionem¹⁸ miserit, pectet ccc solidos : Et si homo de Castello menendo apprehenderit hominem de alia terra pectet v solidos. Et si homo de Castello menendo pro aliqua¹⁹ fiaduria¹⁹ per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et mando quod regatarii non uadant extra uillam comparare mercaturas que ducuntur ad uillam antequam ueniant ad uillam nostram. Alcaldes omni anno ponetis in festo sancti Johannis babbiste, uiros de melioribus et dicioribus, et iurabunt iusticiam obseruare. Homines de Castello menendo non soluant pignora pro domino de Castello menendo, neque pro meyrino. Et milites de Castello menendo, neque mulieres uidue, non dent pausatam per forum de Castello menendo, nisi pedones per manum iudicis. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestris solaribus²⁰ et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum²¹ iudicis, et dent fideiussores quod respondeant²² ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent illam dominis suis : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et regalengum et senare et uinee domini Regis habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domum suam fugerit, qui post illum intrauerit, et ibi eum mactauerit, pectet ccc solidos palacio²³. Et qui mulierem afforciauerit²⁴ pectet ccc solidos palacio. Et qui percusserit mulierem alienam pectet ad suum maritum xxx solidos et vii.²⁵ ad palacium. Et homo de Castello menendo qui fideiussores dare uoluerit²⁵, pro intentione de qua eum inquietauerint, et dederit duos homines fideiussores, et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit²⁶ recipere fideiussores, et eum postea mactauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini Regis et palacium episcopi habeant calumpniam et unum forum, et totum castellum unum forum habeat²⁷. Et homo de Castello menendo qui fideiussor intrauerit, qualem fiadoriam²⁸ fecerit talem pectet si intentor eum non liberauerit : Et si habuerit illum

4 gisa ruperit
 5 dapno
 6 dominica die.
 7 pignorentur
 8 Castello menendo
 9 omicidio
 10 palacio
 11 homicida
 12 rutam
 13 terminis
 14 exierit
 15 castello
 16 aliquid

17 deest
 18 prisionem
 19 aliquam fiadoriam
 20 foraribus
 21 sinum
 22 respondeat
 23 ad palacium.
 24 forciauerit
 25 uoluerint
 26 uoluerit
 27 habeant.
 28 fideiussoriam

suum intentorem²⁹ mittat illum pro se, et ipse exeat de fiadoria. Et mando quod semper ante uendantur bona debitoris quam fideiussoris, si debitor habet bona in totum debitum uel in quantam³⁰ partem habet. Item de suspecta de x solidos et supra iuret cum duobus de suis uicinis, et de x solidos ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de Castello menendo qui se tornauerit ad alium dominum³¹ extra castellum in regno ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint defensi per forum de Castello menendo. Do eciam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me uel heredem meum. Et homo de Castello menendo qui per manum suam non pectauerit suam hereditatem uadat illam accipere sine aliqua calumpnia quando uenerit. Et totus homo de concilio Castello menendo qui habuerit hereditatem in alia terra non faciat fossatum nec forum, nisi per forum de Castello menendo. Et homo de Castello menendo qui habuerit mulierem adulteram ad benedictionem, si eam laxauerit³² pectet 1 denarium ad iudicem: Et si mulier laxauerit³³ maritum suum quem habuerit ad benedictiones³⁴ pectet ccc solidos, et medietatem ad palacium et medietatem ad suum³⁵ maritum³⁵. Et qui diruperit³⁶ casam cum lanceis, scutis, des la³⁷ porta a dentro, pectet ccc solidos, medietatem³⁸ ad dominum ipsius case et aliam medietatem ad palacium. Et qui percusserit suum³⁹ uicinum³⁹ cum spata pectet xxx³⁹ solidos, et medietatem ad palacium, et de alia plaga v solidos, et medietatem ad palacium. Et per⁴⁰ tota pignora siue sint de concilio siue de palacio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo quod non habeatis defensionem⁴¹, neque montem, neque pelagum, nisi de toto concilio. Et montadigum de extremo de Castello menendo accipiant illud milites de Castello menendo cum domino suo, et habeant inde terciam partem: Et nullus accipiat montadigum de ganatis de Castello menendo. Et de carrega de portatico de pedone, iii mealias: et de caualo, i solidum: et de mulo, i solidum: et de asino, et de boue, vi denarios: Et de toto portatico quod uenerit ad Castellum menendum, hospes ubi pausauerit accipiat terciam⁴² partem, et portarius accipiat duas partes. Totas istas intenciones iudicent Alcaldes de uestro Castello per suam cartam, et alias intenciones iudicent per directum. Et homines de Castello menendo non dent portaticum, nec passagem, in toto meo Regno. Ecclesiis⁴³ et clericis persoluetis decimas omnium honorum uestrorum et directum sancte matris ecclesie. Et clerici et ecclesie soluent⁴⁴ tercias decimarum et mortuorum episcopo Egitanienti et⁴⁵ iura sua. Terminos autem de Castello menendo do uobis ut teneatis de portu de sciada, et deinde per monasterium de magidi⁴⁶, et per fandum de azial uelido, et quomodo intrat piizeo⁴⁷ in pinel⁴⁸, et per portellam de adima, et deinde per portum mauriscum, et per cabeçam de cerzeyra⁴⁹, et deinde ad cabeçam hominis, et quomodo intrat uallongum⁵⁰ in coam. Et mando quod totus uicinus de Castello menendo non respondeat sine racuroso⁵¹. Et mando uobis quod detis uozerum uiduis et orphanis⁵², et illis qui eum non potuerint habere. Ego Rex Sancius qui hanc cartam facere iussi, eam coram infra scriptis roborauit, et sigillum meum apponi feci. Era m.^a cc.^a lx.^a vii.^a Apud Taurum⁵³, xv.^a die Marci. Et pro collecta in unoquoque anno lx^a morabitinos a uobis habeo⁵⁴.

Ego P. Colimbriensis Episcopus conf. — Ego P. Lamecensis Episcopus conf. — Ego E. Visensis Episcopus conf. — Ego M. Portugalensis Episcopus conf. — Ego S. Vlixbonensis Episcopus conf. — Petrus pellagii capellanus domini Regis — Alfonsus martini eichanus domini⁵⁵ Regis⁵⁵ — Martinus moniz çaquitarius⁵⁶ domini Regis, test.

Ego domnus Petrus iohannis⁵⁷ maiordomus curie conf. — Ego domnus Poncius tenens Bayam⁵⁸ conf. — Ego domnus Martinus iohannis⁵⁹ signifer curie conf. — Ego domnus Aprilis tenens Lamecum conf. — Ego domnus Rodericus sancii tenens a dorio usque ad Limiam conf. — Ego domnus Suerius pelagii tenens a limia usque minium⁶⁰ conf. — Ego Magister⁶¹ Vincencius⁶¹ decanus Vlixbonensis cancellarius domini Regis conf. — Petrus⁶² fernandi portugal — Stephanus suerii de belmir — Suerius petri pacheca — Johannes menendi pacheca — Gonsaluus⁶³ petri alcalde de gardia⁶⁴ — Fernandus iohannis alcalde de gardia⁶⁵, test. — Pelagius egee alcalde de guardia — Fernandinus⁶⁶ alcalde de guardia — Menendus menendi alcalde.

Henricus⁶⁷ martini⁶⁷ scriptor⁶⁷ curie⁶⁷ notauit⁶⁷.

·Sancius⁶⁸ dei⁶⁸ gracia⁶⁸ Portugalensium⁶⁸ Rex⁶⁸·

29 temptorem
30 quantum
31 hominem
32 laxauerit
33 laxauerit
34 benedictionem
35 maritum suum.
36 diruperit
37 a
38 deest
39 uicinum suum
40 pro
41 deffesam
42 deest
43 Et ecclesiis
44 soluant
45 de
46 Machidi
47 piizeom
48 pinhel

49 cerzeyra
50 uallungum
51 rancuroso.
52 orlanis
53 Tarum
54 habeo.
55 deest
56 cequitarius
57 deest
58 Bayam
59 deest
60 ad minium
61 Martinus uincencii
62 Petro
63 Gonsaluus
64 Guardia
65 Guardia
66 Fernandus
67 haec desunt
68 deest

⁵⁵ Intus in circulo (Rodado) scriptum.

EGITANIA

IDANHA VELHA

1229

Ex codicibus Publici Archivi, qui inscribuntur Livro I et Livro III de Doações de D. Dinis sumpsimus : ex primo textum, ex altero lectiones varias. Perperam in opere Collecção de Ineditos de Historia Portugueza, T. v, p. 405, hoc forale civitati de Guarda adsignatur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego Sancius secundus dei gratia Rex¹ Port.¹ vobis Episcopo et populatoribus ciuitatis Egitanie tam presentibus quam futuris : In primis do vobis pro foro : ut due partes militum uadant in fossatum Regis una uice in anno et tertia pars remaneat in villa cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege pectet pro fossadaria² x solidos : et pro homicidio³ ille qui fecerit homicidium pectet xxx⁴ morabitanos ad rancurosum et rancurosus det inde septimam partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectet pro illo : et si aliquis dirruperit⁴ casam qui passet liminare cum armis, scilicet cum scutis, cum lanceis aut cum spatibus aut cum cultellis, uel cum porris uel cum petris, pectet d solidos rancuroso et septima⁵ palacio. Et qui furatus fuerit pectet pro uno ix, et intentor recipiat suum integrum et alias octo partes diuidat cum iudice⁶ per medium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando⁷ dixerit quod ab illo est aforcia, et ille negauerit iuret cum xii⁸ et exeat de ipsa callumbnia⁸. Et si non potuerit⁹ iurare, pectet ad illam ccc⁹ solidos et septimam palacio. Testis metirosus¹⁰ et fiel mentirosus pectet lx solidos et septima¹¹ palacio et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non¹² fuerint¹² in apelidum exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos et pedes v¹⁰ solidos ad suos uicinos. Quy habuerit aldeyam¹³ et unum iugum boum, et xl oues et unum asinum et duos leytos¹¹, emat equm. Mulier que demiserit virum suum de benedictione pectet uiro suo ccc⁹ solidos et septima¹⁵ palacio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam et habeat omnia bona sua et pectet iudici unum denarium. Et si aliquis homo uoluerit propter hoc male facere ei pectet d solidos ad concilium, et eiciatur de ciuitate pro traditore et septima palacio. Et qui equitauerit equm alienum sine mandato¹⁶ domini sui pectet pro die v solidos et pro nocte x solidos. Qui percusserit cum lancea aut¹⁷ cum¹⁷ spata¹⁷ aut cum cultello, pectet xx solidos : Et si transierit ad aliam partem et posuerit magistrum super se, pectet xii¹⁶ morabitanos rancuroso et septima palacio. Qui fregerit oculum aut dentem, aut brachium pro uno¹⁸ quolibet¹⁸ membro pectet xii morabitanos rancuroso¹⁹, et septima palacio. Qui mulierem alienam²⁰ percusserit et fuerit de recabedo pectet lx solidos ad illam et si non habuerit recabedum pectet xxx solidos ad illam et sit inimicus de suis parentibus et septima palacio. Qui marcum alienum mutauerit in alienam hereditatem, pectet v solidos et septima palacio. Qui limitem²¹ alienam fregerit, pectet v solidos et vii.^a palacio. Qui condutarium alienum mactauerit²², aut²² dominum eius pectet homicidium et septima palacio : similiter²³ faciat de ortolano et de quartario, et de molendinario et de solarengo. Qui habitauerit in domibus alienis non faciat fazendeiram, neque seruiat nisi domino suo in cuius domo aut hereditate sederit. Qui in regno nostro habuerint²⁴ hereditates aut possessiones non seruiant neque faciant inde forum neque pectent calumpniam nisi dominis suis. Et si fecerint²⁵ calumpniam, non pectent eam nisi per forum ciuitatis Egitanie dominis suis. Vicini ciuitatis Egitanie habeant suas hereditates in toto regno²⁶ meo²⁶ in pace. Et si aliquis eis illas acceperit per tortum pectet mihi quingentos solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini et furni et banci de ciuitate de Egitania sint liberi de toto foro. Milites de ciuitate Egitanie stent in iudicio pro potestatibus et pro infancionibus regni mei. Clerici ipsius ciuitatis sint liberi ab omni fisco laicali et habeant honorem et hereditatem sicut milites et non respondeant nisi per Episcopum uel Archidiaconum. Homines ciuitatis Egitanie non respondeant sine rancuroso. Clerici²⁷ ecclesie ciuitatis Egitanie sint liberi ab omni seruicio, nisi a²⁸ clericali : et accipiant primitias singulas fanegas de omni pane et decimam de pane et de uino et de lino et de²⁹ omnibus fructibus et de pe-

1 Port. Rex
2 fossadeira
3 homicidium
4 diruperit
5 septimam
6 iudicem
7 clamauerit
8 callupnia.
9 poterit
10 mentirosus
11 septimam
12 mihi fuerit
13 aldeam
14 lectos
15 septimam

16 mandatum
17 desunt
18 unoquoque
19 ad rancuroso
20 aliena
21 limitam
22 matauerit ad
23 similiter palacio
24 habuerit
25 fecerint
26 meo regno
27 Clerici et
28 deest
29 deest

coribus. Et Episcopus habeat terciam partem de omnibus mortuariis et de³⁰ decimis. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incessum³¹ donec Episcopus limitauerit parrochias. Parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festo³² Natalis domini per concilium coram clericis et estatim³³ nomet ecclesiam ad quam uoluerit ire et non habeat potestatem dare decimam alibi in ipso anno. Habitatores ciuitatis Egitanie non sint maiordomi neque seruiciales contra suam uoluntatem³⁴. Alcaldes et iudices mictantur³⁵ per beneplacitum concilii et cum³⁶ consilio³⁶ Episcopi. Pedites sint in iudicio pro militibus villanis alterius terre. Vicinus qui uenerit uozarius³⁷ contra suum vicinum pro homine alterius terre, pectet x solidos et septima palacio. Homines ciuitatis Egitanie non dent pausatam³⁸ contra suam uoluntatem³⁹. Morator ciuitatis Egitanie postquam ibi habitauerit unum annum faciat de suis hereditatibus quicquid⁴⁰ sibi⁴⁰ placuerit⁴⁰ et non donet nec uendat illas ad hominem de alio castello. Ganatum ciuitatis Egitanie non sit montadum⁴¹ in regno meo. Hereditates per totum terminum ciuitatis Egitanie non uendantur nec donentur monasteriis nec aliis religiosis. Homines ciuitatis Egitanie non dent portagium in toto meo⁴² regno⁴². Et qui perdiderit equum suum sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium nec calupniam⁴³ pro suo mancipio. De totis querelis de palacio iudex sit uozeyros. Pretor uel dominus non ueniat ad currale. Qui abstulerit pignus iudici pectet i solidum. Qui percusserit in ecclesia aut in mercato pectet lx solidos rancuroso⁴⁴ et vii.^a palacio, et emendet sacrilegium Episcopo. Si homines ciuitatis Egitanie habuerint iudicium cum hominibus alterius terre non currat inter eos firma, sed exquisita aut retum quale uoluerint homines ciuitatis Egitanie. Qui milites ciuitatis Egitanie desornauerit⁴⁵ de suis caballis per forciam pectet d⁴⁶ solidos⁴⁶ mihi⁴⁶ et duplet equum domino suo. Homines ciuitatis Egitanie prendant montaticum de illis qui uenerint pausare in terminis⁴⁷ suis⁴⁷: De grege ouium m^{or} carnarios et de grege porcorum m^{or} porcos, de busto uacarum i uacam⁴⁸: Istum montaticum sit concilii et decimam ecclesie. Milites qui in fossato aut in gardia, aut in algar, aut in lite perdiderint equos suos erigant illos sine quinta, et postea detis mihi quintam⁴⁹ directam. Homo ciuitatis Egitanie qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram de montibus accipiat quantum eis inuenerit⁵⁰ sine⁵⁰ calumpnia. Iudex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit, habeat septimam partem: Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno vicino. Et ego debeo recipere quintas sine offrecione. Siquis ad uestram ciuitatem uenerit accipere cibos aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent⁵¹ pro illis neque⁵² sint⁵² homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad Regem aut dominum terre pectet c morabitanos medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad x morabitanos non detis quintam, neque⁵³ de pannis neque de coriis seisis. Latro qui per unum annum aut⁵⁴ duos furari aut⁵⁵ rapere dimiserit, si pro aliqua re inpetitus fuerit, saluet se tanquam latro: Et si latro est et latro fuit, subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit det eam parentibus suis, et pectet eis cc^{os} morabitanos, et vii.^a palacio et sit homicida. Casarius Regis et Episcopi, et homines, et boues, et ganatum habeant unum forum. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet, si non habuerit suum⁵⁶ intentorem⁵⁶: Et⁵⁶ si⁵⁶ habuerit⁵⁶ eum ostendat eum in concilio et sit liber et nunquam uendantur bona fideiussoris⁵⁷ antequam uendantur⁵⁸ bona debitoris. Qui fecerit mandam cum sua vxore usque ad medietatem stet: et qui fregerit eam pectet c morabitanos et vii.^a palacio. Qui obierit subitanea morte dent⁵⁹ quintam⁵⁹ de sua hereditate et habere pro anima eius: et ecclesia habeat totum suum⁶⁰ directum⁶⁰ inde. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant, non respondeant⁶¹ pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno sit liber ipse⁶² et⁶² semen eius. Quiprehendiderit hominem ciuitatis Egitanie pectet d solidos, medietatem concilio⁶³ et⁶³ medietatem⁶³ rancuroso. De tota illa uenda que uenerit ad uillam uestram, de pane, et de uino, et de carnibus et de piscato, et de pomis quando uilla uestra fuerit minguata, nullus eam ante horam comparet sine mandato de alcaldibus: et si eam comparauerit, pectet lx solidos alcaldis et concilio, et vii.^a palacio. De portagio, et de passagine, et de decimis de mauris de⁶⁴ christianis, due partes dentur Regi, et tercia hospiti, saluo directo ecclesie. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat, pectet l morabitanos, uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse, pectet v morabitanos concilio. Homines ciuitatis Egitanie non respondeant ad⁶⁵ alias calumpnias nisi que scrite⁶⁶ sunt in hac carta. Portagium ciuitatis Egitanie tale est: de equo

30 deest
31 incessum
32 festum
33 statim
34 uoluptatem.
35 mitatur
36 com concilio
37 uozarius
38 pausatam
39 uoluptatem.
40 illis quod facere uoluerit
41 montatum
42 regno meo.
43 calupnia
44 rancuroso
45 desornauerit
46 mihi d solidos
47 suis terminis.
48 vaca.

49 meam quintam
50 inuenerint absque
51 pectet
52 nec sit
53 nec
54 uel
55 et
56 desunt
57 fideiussoris
58 uendatur
59 det quinta
60 directum suum
61 respondeat
62 et ipse
63 desunt
64 et de
65 deest
66 scriptas

de mulo de mula, i solidum : de troixel de burel aut de lino, i solidum : De carrega de fustanibus, v solidos : de pannis de coloribus, v solidos : De carrega de piscato de caballo, i solidum : de asino, vi denarios : de carrega de conelliis christianorum, v solidos : de mauris, i morabitanum : Et de quanto⁶⁷ uendiderint uel⁶⁸ comparauerint dent⁶⁹ decimam partem et dent unum corium rubeum pretori : De equo quem uendiderint in mercato, i solidum : De mauro qui se redimerit uel⁷⁰ cum domino suo pepigerit⁷¹, x solidos : De porco, ii denarios : De furone, ii denarios : De corio de uaca uel de zeura, ii denarios : De corio de ceruo uel de gamo, iii denarios : De carrega de oleo, v solidos : De carrega de pane uel de uino, iii mealias : De boue uel de asino, vi denarios : De mulo uel de mula, i solidum : De carrega de peone, i denarium : De carrega de peyxotis⁷² uel de coriis que duxerint ad aliud regnum, v solidos : De oleo, v solidos : De sardinis, v solidos : De sale, i solidum : De carrega de asino de pisxotis uel de comgris, i solidum : De carrega de oleo de asino, ii solidos : De carrega de cera de christianis, v solidos : Ista portagines dent christiani et mauri qui non habitauerint in ciuitate Egitanie neque in suis terminis. Homines de ciuitate Egitanie nunquam sint dati in prestimonio et non habeant alium dominum nisi me et filium meum et nec alium pro domino nisi uoluerint. Et si ille qui de me terram tenuerit uoluerit aliquid demandare ad concilium uel ad hominem de Egitaniam, et demandatus uoluerit se alcare ad meam curiam alcat : palacium meum, et palacium Episcopi habeat⁷³ cautum sex mille⁷⁴ solidos⁷⁴, et omnes alii habeant unum forum. Laboratores mei regalenqui⁷⁵ et omnes qui morantur⁷⁶ intra muros ciuitatis, dabunt decimas et primicias sedi Egitanensi. Morator de Egitaniam qui habuerit per quod sanet malum quod fecerit, uel dederit sufficientem fideiussorem, non capiatur nec deshonorretur⁷⁷ per prisionem sui corporis. Moratores de Egitaniam si habuerint iudicium cum hominibus alterius terre non dent neque accipiant directum, nisi in termino ciuitatis Egitanie : et cum totis causis⁷⁸ que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum ciuitatis Egitanie uel ad Regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes et hospes terciam. Et iudex quem concilium uel sesmus uel alcaldes manserint si noluerit esse, pectet v morabitanos concilio. Concedo eciam uobis ut detis mihi pro collecta de hunaquaque⁷⁹ domo vi denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros leitios⁸⁰ cautatos⁸⁰. Et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis, pectet lx solidos rancuroso et vii.^a palacio⁸¹. Termini autem quos⁸² do et concedo ciuitati⁸³ Egitanie sunt hii : In primo incipiunt in Rio tortel⁸⁴ et uadit in directum de monta⁸⁵ de Taleigas et deinde per campum de senebis et quomodo uadit ad calçadam ueterem et inde ad lapam lupi, et quomodo uadit ad cima⁸⁶ de valle de enforçatis⁸⁷ et passat fluuium de ponsul et inde ad nidum de açor⁸⁸ et inde quomodo uadit per aquam de brunal, quomodo cadit aqua de brunal in aqua de arauil et inde uadit ad rostrum de monrrache⁸⁹, et inde ad fundum de Tabual⁹⁰ de⁹⁰ Toual⁹⁰ et deinde ad directum ad Castellum buzacum et deinde per vallongum et inde⁹¹ per cabeças mesadas de excaua⁹² et inde quomodo uadit ad uadum de Godina⁹³ de tago et quomodo uadit per tagum ad fontem⁹⁴ de marmelal et inde quomodo uadit⁹⁵ in directum ad rostrum de Mormoroqui et inde ad uallem saranum⁹⁶ et inde ad sanctam Mariam de Almortom⁹⁷ et per paredenarios ueteres de espadanal quomodo uenit ad paredenarios⁹⁸ templariorum de Terrone⁹⁹ et quomodo pasat cum¹⁰⁰ sul¹⁰⁰ in terrone et quomodo uenit ad rium tortum et deinde quomodo partet proencia cum Egitaniam noua et deinde¹⁰¹ quomodo uadit ad fontem¹⁰² de caniza et deinde¹⁰³ ad fontem¹⁰⁴ de alpreada et deinde¹⁰⁵ quomodo intrat taaueyrol in¹⁰⁶ preandam et deinde¹⁰⁷ quomodo uadit ad fontem¹⁰⁸ de aceffi¹⁰⁹, deinde quomodo uadit ad calçadam que uenit de Couilhana¹¹⁰ et deinde ad fossam de ramiro et quomodo uadit ad fruuium¹¹¹ tortum deinde¹¹² quomodo uadit ad riuulum tortel. De istis autem terminis separo terminos subsequentes, quos¹¹³ excollant homines de proencia dum mihi placuerit : in primo quomodo incipit in ribeyro mourisco et uadit ad calçadam de Alcantara et quomodo uadit ipsa calçada ad fluuium tortel¹¹⁴ et quomodo uenit fluuium¹¹⁵ tortel¹¹⁵ ad fluuium tortum et inde quomodo fluuius tortus ad¹¹⁶ fossam de Ramiro et de fossa de Ramiro ad uiam de mata et quomodo uenit per ipsam uiam ad zeffi¹¹⁷ : Et quomodo intrat

67 quantum
68 aut
69 deest
70 aut
71 pepigerit
72 peixotas
73 habeant
74 milium solidorum
75 regalengi
76 morauerint
77 desornetur
78 cousis
79 unaquaque
80 lectos captatos.
81 palacium.
82 quod
83 Ciuitatis
84 cortel
85 monta
86 cimam
87 infurtatis
88 azor
89 monrrachi
90 tabula de coula
91 deinde
92 excaua

93 Gundina
94 focem
95 uenit
96 sarranom
97 Almortum
98 paredenarios
99 torrone
100 ponsul
101 inde
102 focem
103 inde
104 focem
105 inde
106 et in
107 inde
108 focem
109 assefi
110 Couilhana
111 fluuium
112 et inde
113 quod
114 cortel
115 fluuius cortel
116 uadit ad
117 azeffi

azeffi¹¹⁸ in Taaueirol et deinde quomodo intrat Taaueyrol in alpreada et deinde¹¹⁹ quomodo uenit per alpreadam¹²⁰ ad fontem¹²¹ de caniza et deinde quomodo diuidit cum Egitalia noua et uenit ad fluuium tortum et deinde¹²² comodo¹²² uadit per ipsum fluuium ad fontem¹²³ de ribeyro mourisco. Et mando quod homines de Proencia uadant cum hominibus de ciuitate Egitanie in apolidum et in fossatum et in¹²⁴ meum seruicium. Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex qui hanc ciuitatem Egitanie a longis temporibus propter inimicos fidei desertam de nouo populare mandauit apud Colimbriam in concilio¹²⁵ generali de consilio¹²⁶ Johannis dei gratia Sabinensi Episcopi apostolice sedis legati, et Episcoporum et baronum meorum hanc cartam misi¹²⁷ fieri, et coram infra scriptis propriis manibus roborauit et meo sigillo feci communiri apud Guardiam sub Era m.^a cc.^a lx.^a septima mense Aprillis.

Qui presentes fuerunt, Ego domnus Petrus iohannis maiordomus curie — Ego domnus Martinus iohannis signifer curie — Ego domnus Rodericus sancii tenens a Dorio usque ad limiam — Ego domnus Fernandus fernandi tenens Braganciam — Ego domnus Aprilis petri tenens Lamecum et Viseum — Ego domnus Egidius Valasci¹²⁸ tenens Sausam — Ego domnus Poncius alfonsi tenens Bayam et Beyram — Ego domnus Sugerius¹²⁹ pelagii tenens ripam Minii — Ego domnus Martinus pelagii tenens Layoso¹³⁰, confirmo. — Petrus pelagii nouaaes — Petrus fernandi Portugal — Stephanus sugerii¹³¹, test. — Petrus sugerii¹³² — Johannes menendi — Petrus martini superiudex, test. — Ego Petrus Colinbriensis Episcopus — Ego Sugerius¹³³ Elborensis Episcopus — Ego Egidius Visensis Episcopus — Ego Pelagius Lamecensis Episcopus — Ego Petrus pelagii capellanus domni Regi¹³⁴, confirmo. — Johannes petri portarius — Martinus muniz¹³⁵ çaquitarius¹³⁵ — Gometius egee scancianus, test. — Magister Vincentius cancellarius curie. — Henricus martini scriptor curie notuit¹³⁶.

118 zeffi
119 inde
120 alpeardam
121 foce
122 inde quomodo
123 focem
124 deest
125 consilio
126 conselho
127 iuci

128 ualasquis
129 Suerius
130 Laniosum
131 suarii
132 suarii
133 Suerius
134 Regis. Ego Martinus Port. episcopus
135 moniz zaquitarius
136 notauit.

SALVATERRA

SALVATERRA

1229

Descriptus ex Lib. I Donationum Regis Dionisii, ubi tantum hoc manet forale insertum.

In nomine sante et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex, Episcopo Egitanensi, et uobis populatoribus de Saluaterra tam presentibus quam futuris : In primis do uobis pro foro ut tertia pars militum uadat in fossatum Regis una uice in anno et alii remaneant in villa cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege, pectet pro fossadaria x solidos. Et pro omicidio ille qui fecerit homicidium pectet xxx^a morabitanos ad rancurosum et rancurosus det inde septimam partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectet pro illo. Et si aliquis diruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet cum scutis cum lanceis aut cum spatibus aut cum cuitellis uel cum porris uel cum petris pectet d solidos rancuroso et vii.^a palacio. Et qui furatus fuerit pectet pro uno nouem et intentor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidat cum iudice per medium. Et qui mulierem afforciauert et illa clamando dixerit quod ab illo est afforcata et ille negauerit iuret cum duodecim uicinis et exeat de ipsa calumpnia : et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palacio. Testis mentirosus et fiel mentirosus pectet lx solidos et vii.^a palacio, et sit deitatus de concilio. Et milites uel pedones qui non fuerint in apolidum exeptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos et pedes v solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeyam et unum iugum boum xxxx^a oues et unum asinum et u leitos emeat equum. Mulier qui dimiserit uirum suum legitimum pectet uiro suo ccc solidos et vii.^a palacio. Qui deprehenderit uxorem suam in adulterio cognito relinquat eam et maritus et filii habeant omnia bona sua et illi pectent iudici i denarium. Et si aliquis homo uoluerit propter hoc ei male facere pectet d solidos ad concilium et eiciatur de villa pro traditore et vii.^a palacio. Qui equitauerit equum alienum sine mandato domini sui pectet x morabitanos et ternet equum in saluo. Et qui percuserit cum lancea aut cum spata aut cum cuitello pectet xx solidos et vii.^a palacio : Et si transierit ad aliam partem et posuerit magistrum super se pectet xii morabitanos rancuroso et vii.^a palacio. Qui fregerit oculum aut dentem aut brachium pro unoquoque membro pectet xii morabitanos rancuroso et vii.^a palacio. Qui mu-

liorem alienam de recabedo percuserit pectet ei LX^a solidos : Et si non habuerit recabedum pectet xxx^a solidos et vii.^a palacio et sit inimicus de suis parentibus. Qui marcum mutauerit in alienam hereditatem pectet x morabitanos concilio et vii.^a palacio. Qui limitem alienum fregerit pectet xx solidos concilio et vii.^a palacio. Qui conductarium alienum matauerit, ad dominum eius pectet homicidium et vii.^a palacio : Similiter de ortolano et de quartario et de molendinario et solarengo : qui habitauerit in domibus aut in hereditatibus alienis non faciant fazendeiram nec seruiant nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Moratores de Saluaterra qui in regno meo habuerint hereditates aut possessiones, suy homines non seruiant neque faciant inde forum : Et sy fecerit calupniam non pectet eam sibi (*sic*) per forum de Saluaterra dominis suis : uicini de Saluaterra habeant suas hereditates in toto meo regno in pace : Et si aliquis eis illas acceperit per tortum pectet michi d solidos et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini et furni de Saluaterra sint liberi de toto foro. Milites de Saluaterra stent in iudicio pro potestatibus et infancionibus regni mei. Clerici de Saluaterra sint liberi ab omni fisco laicali et habeant honores et hereditates sicut milites et non respondeant nisi clericaliter per Episcopum uel per archidiacono, ab ora prima usque ad terciam. Homines de Saluaterra non respondeant sine rancuroso. Ecclesia de Saluaterra unaquaque de sua parrochia accipiant singulas faegas de omni panem et mortuarium et decimam de omni lucro de pane et de uino et de lino et de piscato et de uenacione et de omnibus fructibus et pecoribus : Et Episcopus habeat inde totam terciam partem : Episcopus et clerici terciam partem, et clerici terciam partem expendant in ornamentis et in libris ecclesiarum et ubi rectum fuerit. Et unaquaque ecclesiam habeat suam parrochiam demarcata. Habitatores de Saluaterra non sint maiordomi nec seruiciales contra suam uoluntatem. Alcaldes et iudices mitantur cum consilio Episcopi per beneplacitum concilii. Pedites de Saluaterra sint in iudicio pro militibus uillanis alterius terre. Vicinus qui uenerit uocorius contra suum uicinum pro homine alterius terre pectet x solidos et vii.^a palacio, si non fuerit ab alcaldibus datus uocorius. Homines de Saluaterra non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator de Saluaterra si inimicus eius super eum sine treuga, matet eum sine calupniam. Montes et fontes et flumina sint concilii et uenarii et barrarii. Domus de Saluaterra habeant unum forum exceptis domibus Regis et Episcopi que habeant cautum sex milium solidorum. Morator de Saluaterra postquam ibi habitauerit unum annum uendat suas hereditates uicino et non religiosis. Ganatum de Saluaterra non sit montatum in regno meo. Vicini de Saluaterra non dent portagium nec passagine in toto regno meo. Et qui perdiderit equum suum sit excusatus per unum annum : et nullus pectet homicidium nec calupniam pro suo mancipio nec pro suo filio, nisi eum defenderit et in domo sua receperit. Pro totis querelis de palacio iudex sit uoceyrus. Qui abstulerit pignus iudici pectet i solidum. Qui percusserit in ecclesiam aut in concilio aut in mercato pectet LX solidos rancuroso et vii.^a palacio et sacrilegium pro ecclesia Episcopo. Si homines de Saluaterra habuerint iuditium cum hominibus alterius terre non curat inter eos firma, sed exquisita aut retum quale uoluerint homines de Saluaterra. Qui milites de Saluaterra desornauerit de suis caballis per forciam, pectet mihi d solidos et duplet equum domino suo. Homines qui uoluerint pausare in termino de Saluaterra dent montaticum : de grege ouium iii^{or} carnarios, de grege porcorum iii^{or} porcos, de busto uacarum i uaca : Istud montaticum sit concilii et decima Episcopi et ecclesie. Milites qui in fossato aut in guarda aut in algara aut in lite perdiderint equos suos erigant illos sine quinta et postea dent mihi quintam directam. Homo de Saluaterra qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram de montibus accipiat quantum eis inuenerit sine calupniam. Iudex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat vii.^{am} partem : Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur saluet se cum uno uicino : et ego debeo recipere quintas sine ofretione. Siquis ad uestram villam uenerit accipere cibos aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit aut percussus non pectet pro illis omicidium neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimoniam de eo ad Regem aut dominum terre pectet c morabitanos medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad x morabitanos non detis quintam nec de panis nec de coriis scissis. Latro qui per unum annum uel duos rapuerit et postea rapere dimiserit si pro aliqua re inpetitus fuerit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit det eam suis parentibus et pectet eis cc morabitanos et vii.^a palacio, et sit homicida. Cassarius Regis et Episcopi et boues et ganatum habeant forum quasi uicini. Qui percuserit clericum aut dirruperit Ecclesiam pectet d solidos, et aueniat se cum Episcopo : Et si negauerit quod non percussit eum saluet se cum xii bonis hominibus cumiugatis. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet si non habuerit suum intemptorem et si habuerit eum ostendat eum in concilio et sit liber. Et non uendantur bona fideiussoris antequam uendantur bona debitoris si ea habuerit. Et qui pignorauerit uicinum de Saluaterra, nisi fuerit fideiussor aut debitor pectet x morabitanos. Qui fecerit mandam cum vxore sua usque ad medietatem stet : et qui fregerit eam pectet c morabitanos et vii.^a palacio. Qui obierit subitanea morte dent quintam de sua hereditate et de habere pro anima eius : et suum directum habeat inde ecclesia et Episcopo. Qui habuerit filios uel parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis si eos non manutenctauerint. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno sit liber ipse et semen eius. Qui prendiderit hominem de Saluaterra pectet d solidos medietatem Regi et medietatem rancuroso. De uenda qui uenerit ad villam uestram de pane et de uino et de carnibus et de piscato et de pomis

quando uilla uestra fuerit minguata nullus eam compret sine mandato de alcaldibus : et si eam comparauerit pectet LX solidos alcaldibus et concilio et vii.^a palacio. Regatarius non comparet ante horam de nono. De portagio et de passagine et de decimis de mauris et de christianis due partes dentur Regi et terciam ospiti salua decima ecclesie. Omnis homo de Saluaterra qui compleuerit directum per iuramentum, osculetur a suo inimico et sint amici. Qui percuserit alcaldem pro iusticia quam faciat pectet L morabitanos uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse pectet v morabitanos concilio et sit alcalde. Homines de Saluaterra non respondeant ad alias calumpnias nisi ad istas que scripte sunt in hac carta. Portagium tale est : de equo de mulo de mula, I solidum : De troixel de burel aut de lino, I solidum : De carrega de fustanibus, v solidos : De panibus de coloribus, v solidos : De carrega de piscato, I solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de coneliis christianorum, v solidos : Et de mauris, I morabitanum : Et de quanto uendiderint aut comparauerint mauri dent decimam partem, et unum corium rubeum pretori, et suum directum ecclesie : De equo quod uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimerit aut cum domino suo pepigerit, decimam : De porco, II denarios : De furone, II denarios : De corio de uaca uel de zeura, II denarios : de corio de ceruo uel de gamo, III mealias : De carrega de oleo, v solidos : De carrega de pane uel de uino, III mealias : De boue uel de asino, vi denarios : De carega de peone, I denarium : De marabitano cambiare, II denarios : De carrega de peixotis uel de coriis que duxerint ad aliud regnum, v solidos : De oleo, v solidos : De sardinis, v solidos : De sale, I solidum : De carrega de peixotis uel de congris que remanserint in villa de Saluaterra, II solidos medium : De carrega de cera de christianis, v solidos : Iestas portagines dent mauri et christiani qui non habitauerint in Saluaterra neque in suis terminis. Homines de Saluaterra non sint dati in prestimonio. Et siquis habuerit iudicium cum hominibus alterius terre non dent neque accipiant directum nisi in termino de Saluaterra. Et cum totis causis que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum de Saluaterra uel ad Regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes et ospes terciam. Et iudex quem concilium uel sesmus uel alcaldes manferirent, si noluerint esse, pectet v morabitanos concilio. Concedo uobis ut detis mihi pro colheita de unaquaque domo una uice in anno vi denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros lectos cautatos : et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis pectet LX solidos rancurosus et septimam palacio. Pretor uel dominus non sit in uozaria. Si aliquis habuerit pactum cum pretore uel cum rico homine uel cum concilio, si se uoluerit alcare ad meam curiam, alcet. Et mando quod non habeatis alium dominum nisi me uel filium meum et non alium nisi uolueritis. Vicinus de Saluaterra non capiat nec desonretur pro calumpnia quam faciat, si habuerit per quod sanet eam, uel dederit sufficientem fideiussorem. Termini autem quod uobis do et concedo in perpetuum sunt isti : quomodo incipit in serra de Palares et uadit ad fluuium de elgia et quomodo intrat elgia in tagum deinde quomodo per uenam tagi usque ad uadum de Godina et deinde quomodo uenit de tago per ualem de Godina usque ad cabeças mesadas de cima de execana deinde quomodo uadit per ualem longum et deinde quomodo uadit ad Castellum buçacum et deinde quomodo uenit per diuisiones ad tabulam de toulas deinde quomodo uenit ad cabeçam de Morachi et deinde quomodo uadit ad Morachel et deinde quomodo uadit ad serram de palhares. Facta carta apud Guardam II.^a die Maii. Era M.^a CC.^a LXVII.^a

Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex qui hanc cartam iussi fieri eam coram subscriptis propriis manibus roborauit et meo sigillo feci comuniri.

Qui presentes fuerunt, Ego domnus P. iohannis maiordomus curie — Ego domnus Martinus iohannis signifer curie — Ego domnus Fernandus fernandi tenens Braganciam — Ego domnus Rodericus sancii tenens a dorio usque ad Limam — Ego domnus April petri tenens Lamecum et Viseum — Ego domnus Egidii ualasqui tenens Sausam — Ego domnus Poncius alfonssi tenens Bayam et Beyram — Ego domnus Suerius pelagii tenens ripam Mini — Ego domnus Fernandus iohannis tenens terram de sancta Maria, conf.

Petrus fernandi Port. — Stephanus suerii filius domni Suerii didaci — Petrus suerii eius frater — Petrus martini superiudex Regni — Petrus pelagii capellanus domini Regis, test.

Ego P. Episcopus Colimbriensis — Ego Suarius Elborensis Episcopus — Ego Martinus Port. Episcopus — Ego Pelagius Lamecensis Episcopus — Ego Egidius Visensis Episcopus — Pelagius aluari archidiaconus Vlixbonensis — Johannes dominici canonicus Bracarensis — Martinus petri tortus qui primus incepit populare eam, conf.

Magister Vincencius cancellarius curie.

Henricus martini scriptor curie notauit.

+ Secundus (sic) dei gratia Port. Rex.

* Intus in circulo (Rodado) scriptum.

ELVAS

ELVAS

1229

Ex codice qui inscribitur Foraes Velhos de Leitura Nova hoc decerpimus forale, quod ibi tantum nobis servatum fuit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Sancius secundus Rex portugalie filius illustris Regis domini alfonsi et Regine domine Vrrace, volo populare Eluas quam habeo ha sarracenis. Do uobis foro et custume de Elbora tam presentibus quam fucturis : ut duas partes dos caualeiros vadant in fossado et tertia pars remaneat in uilla : Et vna uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a fossado pectet pro foro quinque solidos pro fossadera. Et pro homicidio pectet c solidos a palacio. Et pro casa derota cum armas scudos et spadas pectet ccc solidos et septima a palacio. Et qui furtar pectet pro vno nouem et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palacio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciaada et ille negaret det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum duodecim, et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et septima a palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso pectet lx solidos et septima ad palatium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feririt pectet lx solidos medios ad palatium et medios ad concilium, et de medios de concilio septima a palatio. Et homine qui fuerit gentile aut erédoro qui non sedeat merino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra et pectet lx solidos et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de iudice et pignos sacudire ad sayom pectet i solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apillido caualeiros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet decem solidos et pedom quinque solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et vno iugo de boues et quadraginta oues et vno asino et duos lectos comparet cauallo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui lexauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et septima a palacio : Et qui lexauerit mulierem suam pectet vnum denarium ad iudice. Et qui cauallo alieno caualgaret pro vno die pectet vnum carnarium et si magis pectet las angeiras pro uno die sex denarios et pro vna nocte vnum solidum. Et qui feriret de lançon aut despada pola entrada pectet x solidos : et si trouciret de altera parte pectet viginti solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dentem pro vnoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille det septima a palacio. Qui mulier aliena ante suo marito feriret pectet triginta solidos et septima a palacio. Qui moiom alieno in suo ero mudaret pectet quinque solidos et septima a palacio. Qui linde alieno crebantauerit pectet quinque solidos et septima a palacio. Qui conductero alieno mactaret suo amo colliga homicidio et det septima a palacio : Similiter de suo ortalano et de quinteiro et de suo molineiro et de suo solarengo. Qui habuerit vassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solare. Tendas et mollinos et fornos de homines de Eluas sint liberi de foro. Milites de eluas sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici vero habeant mores militum : Pedones sint in iudicio pro caualleros uillanos de altera terra. Qui venerit voceyro ad suo uicino pro homines de foras villa pectet decem solidos et septima a palacio. Ganado de eluas non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio iudice sedeat voçero. Qui in villa pindrar cum sayom et sacudirent ei pignores, autorguet el sayom et prenda concilio de tres collationes et pindret pro lx solidos medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de eluas non sedeant in prestamo dados. Et si homines de eluas habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per esquisa aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de eluas prenda de illos montadigo : De grege das oues, quatuor carnarios, et de busto das vacas, una vaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado vel in gardia omnes caualleros qui se perdiderint in algara, vel in lide, primus erectis eos sine quinta et postea detis michi quintam directam. Et totos homines de eluas qui invenerint homines de aliis ciuitatibus taliando aut leuando madera de montes suos prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardas quintam partem debent michi dare sine vlla offenssione. Quicumque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet lx^a solidos et duplet ganatum suo domino. Testo uero et perhemitter firmo ut quicumque mercatores vel uiatores christianos iudeos siue manibus (*sic*) pignorauerit nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet lx^a solidos ad palacium et duplet ganatum quem prendiderit ad

suum dominum et insuper pectet centum morabitanos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram villam venerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit non pectent pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerint pectet centum morabitanos medietatem Regi et medietatem concilii. Mando et concedo quod si aliquis fuerit latro et si jam per vnum annum vel duos furari vel rapere dimisit, et si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubat pena latronis : Et si aliquis reperitur (*sic*) pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam voluntatem, donet eam ad suos parentes et pectet illis trecentos morabitanos et septima ad palacio et insuper sedeat homicida. Et portagem : foro de troxel de caballo de panos de lana vel de lino, vnum solidum : De trouxel de lana, 1 solidum : De trouxel de fustanes, quinque solidos : De trouxel de panos de color, quinque solidos : De carrega de asino, sex denarios : De carrega de conilios de christianos, quinque solidos : De carrega de conilios de mauros, vnum morabitanum : Portagem de caballo qui vendiderint in azougue, vnum solidum : De mullo, vnum solidum : De asino, sex denarios : De boue, sex denarios : De carneiro, tres mealas : De porco, duos denarios : De forum (*sic*), duos denarios : De carrega de pam et de uino, tres mealas : De carrega de pedone, vnum denarium : De mauro qui vendiderint in mercato, vnum solidum : De mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui taliat cum suo domino, decimam : De coiro de uaca uel de çaura, duos denarios : De coiro de çeruo et de gamo, tres mealas : De carrega de çera, quinque solidos : De carrega de azeite, quinque solidos : De carrega de piscato, sex denarios : Ista portagem est de homines de foras villam et est tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Sancius secundus Rex portugalie filius Regis alfonsi et Regine domne Vrrace hanc cartam confirmo et roboro. Quisquis hanc cartam rumpere voluerit sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta carta in mense madii. Era m.^a cc.^a lx.^a vii.^a Qui presentes fuerunt videntes et confirmantes, Donus Martinus joannis signifer. Donus Petrus joannis maiordomus. Magister V. egitanie Electus cancellarius domini regis, comf. Suerius dei gracia Elborensis episcopus conf. Petrus pellagii capellanus domini regis test. Joannes petri castellanus portarius major regni test. Suerius fazania portarius porte maior test. Donus egidii valasci tenens sausam conf. Donus Poncius tenens terram de beira conf. Donus fernandus fernandi tenens braganciam conf. Donus petrus nouaes tenens castellum de cerueira comf. Donus Petrus portugal comf. Gunsaluus godini pretor Vlixbon. comf.

In nomine Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego Alfonsus dei gracia Port. Rex et Comes bolon. bono animo et spontanea voluntate et intimo cordis amore, do et concedo ville de eluis et omnibus habitatoribus ibidem et in terminis suis tam presentibus quam futuris forum bonum et custume quod superius est scriptum quod forum habet ciuitas Elborensis. Et istud forum et custume propriis manibus vobis roboro et confirmo et concedo. Et insuper concedo vobis similiter omnes vestros terminos quos villa de Eluis habuit melius tempore sarracenorum et etiam postquam fuit reddita christianis. In cuius rei testimonium patentem cartam vobis concilio de eluis et de vestris terminis feci mei sigilli munimine communiri. Factum fuit hoc apud colimbriam mense Martii in era m.^a cc.^a lxxxx.^a Qui presentes fuerunt, Donus Petrus pontii testis. Joannes suerii conelio testis. Egas laurentii de cuya test. Petrus martini de Caseual test. Gometius egee de portucarario test. Menendus suerii de merloo testis. Joannes petri de auoyno testis. Menendus roderici de briteiros testis. Valascus laurentii de cuya testis. Pelagius roderici de qualeyros testis. Petrus roderici de qualeyros testis. Capellanus domini Regis donus matheus testis. Rodericus egee de bandi testis. Rodericus gutteri testis. Donus S. joannis cancellarius domini Regis testis. Vincentius didaci superiudex test. Rodericus petri superiudex test. Pelagius pelagii clericus domini Regis testis. Martinus joannis canonicus visensis testis. Martinus petri clericus domini Regis testis.

EYRIZEIRA

ERICEIRA

1229

Foralis de Ericeira autographum exemplar in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex eo quem nunc edimus textum descripsimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Frater F. magister auis una cum omni meo conuentu, do atque concedo populatoribus de eyrizeira tam presentibus quam futuris hunc forum : In primo ut piscatores dent uicesimam de piscato quem matauerint trans undam maris. De pueris uel hominibus insipientibus qui monstauerint ad mare, usque ad iii^{or} annos non faciant forum : et exinde faciant

suum forum. Vicini de uilla piscatores qui fuerint piscare ad aliam partem quando redierint cum piscato ad suum portum, dent ii^{os} solidos : De duodecim piscibus capiant unum piscem pro ad conduito antequam dent uicesimam, et si matauerint congrum illum comedant : De piscato quem inuenerint mortuum, non dent forum : De balena dent uicesimam : Balacion de aliena parte non sit ibi facta usque ad finem : De tonias uel de dolfinos capiant suuentres sine impedimento : De bigeiro, et de udra, et de rete de costana maris non dent forum. Octaua de pane. De uincis non dent forum. De ortis, nec de lino nec de aleis, nec de zzebulas, nec de arboribus non dent forum. Nec habeant relegum. Non dent collectam domino terre. Neq̄ uadant in fosado per mare nec per terram. Almo greues uel alii qui uenerint populare in eodem loco ad istum forum ueniant et dent i solidum pro anno et uadant ad aream, et ad torcular. Alyazzares de uacca medium de uure, et de porco lumbum minorem domino terre : De alcauala de boue, i denarium : de uacca, i denarium : De ariete, i denarium. De molino et de forno non faciant forum. Mercatores qui ibi uenerint uendere dent de aureo ii denarios. Almocreues qui non fuerint uicini et adduxerint merxandiam, uel inde saccauerint carregas comendator capiat maiorem partem : Si forte adduxerint carregas pro ad uendere, de bestia caualar det iii^{or} denarios, de mular iii^s denarios, de asnar iii^s mealias. Homines qui de fora fuerint et comparauerint piscatum recente de bestia caualar vi^{ex} denarios, de asnar iii^s denarios : De piscato sicco de caualar i solidum, de asnar vi^{ex} denarios. Vicini de uilla qui porcos uel alium ganadum creauerint et uoluerint illum uendere non faciant de illo forum. Homo de fora parte qui bouem uel uaccam in termino uille uel in uilla comparar, de boue det pro porto x^{cmviii}o denarios, de uacca vi^{ex} denarios. Homo de fora qui ibi comparauerit equm de x morabitinos ad sursum det medium morabitinum, et si fuerit minus, quarta de morabitino : de equa uel mula, xviii denarios : de asino, vi denarios. De coloneiro qui comparar piscatum pro a reuender det i denarium. Bofon, i denarium. Homines de alia parte qui uenerint facere malum uicinis de uilla uiciose, si aliquis de uicinis eum uoluerit adiuuare et aliquid ibi euenerit mortis uel plage uicinus non pectet calumnia. Qui occiderit pectet c et l solidos. Qui uulnerauerit pectet xxx^{ta} solidos. De casa derrota cum armis, de merda in boca, de rouso, qui fecerit unam istarum pectet c et l solidos. Mulieres, uel pueri qui in mato, uel in forno, uel in molino baralarent et se ferirent et nigrum fecerint uel sanguinem non dent calumniam. De frutas et de pane cocto pro a uender non dent forum. Mulier cui mortuus fuerit maritus stet in caualaria, et homo ita faciat. De nostris hereditatibus ex uno anno ad sursum habeant posse de uender cui uoluerint cas, preter fratribus et militibus : de hereditate calua mox faciant forum : De hereditate quam arrumperent usque ad iii^s annos non dent forum, et exinde faciant suum forum. Et si homines receperimus pro parceiros nobiscum in nostris hereditatibus faciant forum sicut et nos. De tota merchandia que per mare ad portum uenerit et uoluerint uendere dent quarentena. Qui uendiderit maurum quem de fora adduxerit det quarta de morabitino. Clerici qui beneficiati ibi in ecclesia fuerint sint defensi et enparati tam ipsi quam sui homines et omnia sua in d solidos : Et si forte ipsi contra suum comendatorem mal. . . tauerint in prima uice perdonetur eis, et si plus contra illum uenerint in unaquaque uice pectet c solidos. Alcaldes sint uicini per placitum comendatoris et concilii, et sint sine foro. Et hec omnia sint semper comprobata per bonos testes. Albergaria sit coutada in d solidos. Et contra istam cartam non sit ausus uenire magister nec fratres, et per hec que ibi continentur sint semper defensi. Et fuit facta sub Era m. a cc. a lx. a vii. a

EGA

EGA

1251

Autographum et unicum exemplar hujus foralis, in Publico Archivo seruatam, nobis textum praeiuit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitatem regere, ut in salomone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram : Ideo ego frater stephanus de belmonte, Magister in tribus regnis ispanie una cum fratribus meis diuino spiraculo eruditus necessarium duximus rapinas et iniurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitione lucrum nos esse consecuturos : Vnde in terra de ega tale forum et talia damus decreta : In primis omnes habitatores de ega tam presentes quam futuri de omnibus uestris hereditatibus (*sic*) quas ibi populatis hoc forum nobis faciatis, scilicet, detis nobis octauam de pane et lino et de leguminibus, et de uino similiter, et pedem de uinis ponatis v^e uices deinde alterum uobis remaneat : et de isto casale quando uinum ues-

trum feceritis, detis nobis unam gallinam que sit pagada per heredes de casale. Deinde de uia de asinis inferius totam nostram portionem et totam nostram decimam leuetis ad palatium per uestram custam : et annuatim de omnibus uestris casalis detis nobis unam fugazam triticam de duabus duabus alqueires, et unum capom, et decem ouos : omnes heredes de casale hoc forum solum nobis faciant : et si unus remanserit in casale hoc forum nobis solum faciat. Pro eiradiga : si triticum laboraueritis, detis inde nobis ii alqueires, et de secunda similiter : et ista eiradiga sit pagada per heredes de casale : et pro eiradiga de uino, detis nobis i almude. Siquis ex uobis ire uoluerit habitare ad alteram terram uel ad alterum dominum, uendat et donet totam suam hereditatem ad hominem talem qui nobis faciat forum sicut unus ex uobis. Siquis arma saccauerit in rua per iram et cum eis fecerit aliquid malum, perdat ea, et sint domini terre. Pro rausso uel pro homicidio aut pro stercore in ore misso, LX solidos pectet. Siquis forciauerit maiordomum uel uicinum de suo censu, uel de sua hereditate, in duplum componat. Precò domini terre teneatur. Et decretum de uilla comendator (?) ponat cum concilio et teneatur. Siquis disrumperit domum de suo uicino, xxx solidos pectet. Siquis fecerit furtum pro uno nouem pectet. Si aliquis inuenit aliquid ganatum in suo dampno, prendat et ducat illud sine calumpnia. Vestrum uinum incipiat colligere pro S. cipriano. Siquis uendiderit uinum in relego, v solidos pectet : et si uendendo perseuerauerit usque ad duas uices frangant ei arcus ad ipsam cubam : et per tres menses relegum teneatur. Homo de foris qui uoluerit uendere aut comparare, de poldro pro portatico v solidos det : et de x morabitos superius det i morabito : et de egua ii solidos det : de boue uel de uacca, vi denarios : de coirio bouis uel uacce, vi denarios : de corio bezerruno, i denarium : et toto raixelo, ii denarios : et de pellis de totis raixelos singulas mealias : de carrega de pane et de uino et de frutas, iiii denarios : de colono de homine uel de muliere, i denarium : de cuba, uel de arca francisca, vi denarios : de leito aut de escano, ii denarios : de carrega de escudelas, iiii denarios : de colono, ii denarios : De carrega de piscato, i solidum : de colono, ii denarios : de panelas, decimam : de morabitinada de tegula, iiii denarios : et de quanta leuauerit, sic paguet : de manta, uel de pelle cordeira, vi denarios : De feltro, uel de pelle facta cabritina, uel de morabitinada de burello, aut de zudero, uel de bragale de panno lineo, ii denarios : de mascira, i denarium : de tota madeira preter de apeiro de bobus de carrega, iiii denarios : De carrega caualar de ferro, uel de ferramenta, i solidum : et de asino, vi denarios : De pannis coloris quos duxerint ad uendendum, de i morabito, iiii denarios : De par de zapatis, i denarium : de carrega caualar de sal, iiii denarios, et de asnar, ii denarios : de colono, ii denarios : De cabrito uel de agno, i denarium : De carrega caualar, de nozes uel de castaneis, i alqueire, et de asnar, i medium alqueire : Bofon qui aliquid uendiderit in uilla det cotidie i denarium : de morabitinada de lana, uel de lino, iiii denarios : Hoc portaticum sit datum de hominibus de homini (sic) foris secundum quomodo comparauerint, uel uendiderint, et istud portaticum sit in electione domini terre, de quibus in uilla comparauerint, uel uendiderint. Homo de foris qui comparauerit coelunum de morabitinada vi denarios det. Vicinus de ega qui uendiderit uincam, uel hereditatem aut domum, dominus terre habeat inde octauam partem precii. Siquis percusserit hominem uel mulierem cum aguilon uel cum esporis, LX solidos pectet. Sigillum de maiordomo teneatur : Et qui illud fregerit, pectet v solidos : Et si aliquis maiordomum percusserit, uel occiderit, v solidos pectet. Pro iudice directum faciendo si eum percusserint, uel occiderint, mille solidos pectent, et medietas sit inde de iudice, et altera medietas de comendatore. Similiter pro almotace faciendo iusticiam si eum percusserint, uel occiderint, comendatori c morabitos pectent. Omnes res qui non sunt scripta in carta ista iudicentur per bonos homines nostre uille : Et si per se non potuerint iudicare iudicent per comendatorem terre, uel per magistrum. Calumpnie que non sunt scripte in ista carta sint uenzudas per inquisam directam. Facta carta firmitudinis mense setembrius primo die, intus in domo fratrum templi terre thomaris. Sub Era m.^a cc.^a LX.^a viii.^a Ego magister stephanus de belmonte qui hanc cartam facere iussi una cum omnibus fratribus meis uobis habitantibus in ega et filiis et filiabus uestris et progeniis roborauit et confirmaui. Regnante domno Sanchio secundo portugalensium regi. Qui presentes fuerunt, Frater domnus simeon menendi tunc comendator thomaris et portugalensis : Et frater domnus petrus costam comendator palumbaris : Frater Gobert comendator saurii : Frater gonsaluus gonsalui comendator de ega.

Frater laurencius espinel comendator sanctaren. — Frater beltradus comendator de almoriol. — Frater fernandus pinaz ibi pretor. — Frater petrus uulneira ibi clauicularius.

Frater domnus M. otio comendator de dornis. — Frater domnus petrus iohanni comendator de faro. — Frater menendus moniz comendator de sauugal. — Frater domnus petrus nuni. — Frater iohannes dominici.

Frater Johannes iordani capellanus domini magistri. — Frater petrus iohanni marascalus. — Frater stephanus capellanus thomaris. — Frater petrus fernandi. — Frater martinus nuniz.

De laicis, gonsaluus menendi iudex thomaris — Johannes barata — Johannes de calazon.

Thomaz presbiter notuit.

ALTER

ALTER DO CHÃO

1252

Textum decerpimus ex autographo exemplari, quod in Publico Archivo servatur.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego dominus Vincentius Electus Egitanensis uolo Alter restaure (sic) atque populare : Et do uobis foro et custume de Ablantes tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant en fossado, et tercia parte remaneat in castello et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a flossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, pectet c solidos a palatio. Et pro casa derrota cum armas, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et septima a palatio. Et qui furtaret, pectet pro uno nouem, et habet intentor duos quiniones et septem pars a palatio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales quales ille fuerit ille iuret cum duodecim : et si non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et septima a palatio. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso, pecte lx solidos, et septima a palatio, et duplet el auer. Et qui in concilio, aut en mercado, uel in ecclesia feriret, pecte lx solidos, medios a palatio, et medios a concilio : Et de medios de concilio, septima a palacio. Et homo qui fuerit gentile, aut eredor, que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando, et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pendra, et pectet lx solidos, et septima a palatio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pinos sacudiret a saion, pectet i solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeia, et uno iugo de boues, et xxxx^a oues, et uno asino, et duos lectos, comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier, pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui lexauerit maritum suum de benedictiones, pectet ccc solidos, et septima a palatio : Et qui lexauerit suam mulierem, pectet i denarium ad iudice. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno die, pectet i carnarium, et si magis pectet las angueiras, pro uno die vi denarios, et pro nocte, i solidum. Et qui firiret de lanza, aut de spada, pola entrada pectet x solidos : et si trauciret del altera parte, pectet xx solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum, aut brachium, aut dente, pro unoquoque membro, pectet c solidos a lisiado, et ille det septima a palatio. Et qui mulier aliena ante suo marido ferir, pectet xxx solidos, et septima a palatio. Et qui moion alieno in suo ero mutaret, pectet v solidos, et septima a palatio. Qui limede alieno crebrantauerit, pectet v solidos, et septima a palatio. Qui conduiteiro alieno matauerit, suo amo colligat homicidio, et det septima a palatio : similiter de suo ortolano et de quarterio, et de suo monlerio, et de suo solarengo. Qvi habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate non seruant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino suo de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de Alter, sint liberi de foro. Miles de alter sint in iudicio pro podestades et infanciones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Pedones sint in iudicio pro caualeiros uillanos de altera terra. Qvi uenerit uozerio ad suo uicino pro homine de foras uille, pectet x solidos, et septima a palatio. Ganado de Alter non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragauerit suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad caput anni. Mancebo qui mataret hominem foras uille et fugierit, suo amo non pectet homicidio. Por todas querelas de palatio el uozerio sedeat iudice. Qvi in uilla pendrar cum saion et sacuderint ei pignos octorget el saion et prenda concilio de tres collationes et pindret pro lx solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de alter non sedeant en prestamo dados. Et si homines de Alter habuerint iudicium cum homines de alia terra non corrat inter illos firma, sed currat per esquisa aut per reto. Et homines qui quesierint pausar cum suo ganato in termino de alter prenda de illis montadigo : da grege das ouelias, m^{or} carnerios : Et de bosto das uacas, i uaca : Isto montadigo est de concilio. Et todos caualeiros qui fuerint in fossado uel in gardiam omnes caualos qui se ibi perdiderint in algara, uel in lide, primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Alter qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando madeiro, aut leuando de montes, prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Qvicunque ganatum domesticum pignorarere uel rapere fecerit, pectet lx solidos a palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perheniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque fecerit pectet lx solidos a palatio, et duplet ganatum quod prenderit a suo domino, et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Et Electus habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res acciperit et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habebantur : Et si cum querimonia de

ipso ad electus uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos medietatem electi, et medietatem concilii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est, et latro fuit, omnino pereat, et sububeat pena latronis : Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro, neque fuit, respondeat ad suos foros. Siquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate donet eam ad suos (*sic*) et pectet illis ccc morabitanos, et septima a palatio, et insuper sedeat homicida. De portagine : foro de trosel de caualo de panos de lana, uel de lino, i solidum : De trosel de lana, i solidum : De trosel de pano de color, v solidos : De carrega de pescado, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de christianos de conelios, v solidos : De carrega de mauros de conelios, i morabitanum : Portagem de caualo qui uendiderint in azauge, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De boi, vi denarios : De carnerios, iii medalias : De porco, ii denarios : De foron, ii denarios : De carrega de pane, et de uino, iii medalias : De carrega de peom, i denarium : De mercado de mauro qui uendiderint, i solidum : De mauro qui se redimeret, decima : De mauro que talia cum suo domino, decima : De corio de uaca, et de zenura, ii denarios : De corio de ceruuo, et de gamo, iii medalias : De carrega de cera, v solidos : De carrega de azeite, v solidos : Iste portagine est de homines foras uille, tercia de suo hospite, et duas partes de Electo. Ego predictus Electus egitaniensis hanc cartam roboro et confirmo. Facta carta apud Ablantes Mense Octubri. Era m.^a cc.^a lxx.^a Et insuper ego Electus Egitanensis pono et firmo cum concilio de alter quod ullus non recipiat pro uicino nec habeat nec in preciadam in uilla de alter sine meo mandato. Et aliquis miles non habeat ibi maladiam nec .. plazum neque Et homines qui morauerint in alter debent esse fideles et boni uasalli senper domino electo egitaniensi et successoribus suis. Ego Domnus Vincencius Electus Egitanensis factus postea episcopus per dei gratiam presentem kartam Roboro et confirmo : Et sigillo meo

Et erant in ipso tempore alcaldes P. iohannis (*sic*). Facta karta mense fe..... in Era m.^a cc.^a lxxx.^a (?) Regnante Domno Sancio

Testes qui uiderunt hoc et audierunt : In primo Petrus fernandi.
 Suerius fernandi. Gonsaluus roderici de felgosino. Fernandus petri
 petrus menendi

OCRATE

CRATO

1252

Hujus foralis autographum exemplar, ex quo textum descripsimus, in Publico Archivo ab antiquo seruatur.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego dom melendo gundisalui prior de portugal de la ordim do espital una cum conuentu nostro uolumus populare ocrate. Damus uobis populatoribus tam presentibus quam futuris foros et costumes de nisa : ut duas partes dos caualeros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossadam in anno : Et qui non fuerit ad fossadam pectet pro foro v solidos pro fossadeyra. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota, cum armis, scutis, et spatibus, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et qui furtauerit, pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et vii partes palacio. Et qui mulier aforciauerit et illa clamando dixit quod ab illo est aforciaua et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum xii : Et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx.^a solidos et vii.^a ad palacium, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia feriret pectet lx solidos, medios palacio, et medios concilio, et de medio de concilio vii.^a ad palacium. Et omo qui fuerit gentile aut heradoro qui non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando aut fiador et ad montem fuerit prendrar duplet la prendra, et pectet lx solidos et vii.^a ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apolidum caualeiros et peones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, peon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugum de boues, et xxxx oues, et unum asinum, et duos lectos comparet cauallum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere, pectet i solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et vii.^a ad palacium : Et qui lexauerit mulierem suam, pectet i denarium ad iudicem. Et qui cauallum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium,

et si magis pectet las angeyras, pro 1° die vi dineyros, et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut de spada, por la entrada, pectet x solidos : Et si trociuerit ad aliam partem pectet xx solidos al quereloso. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille det vii.^a ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feriret, pectet xxx.^a solidos et vii.^a ad palacium. Qui conducteiro alienum mactaret, suo amo colligat homicidium et det vii.^a a palacio : similiter de suo ortolano et de quarteyro et de suo molneyro et de suo solarengo. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.^a palacio. Qui linde alieno quebrantauerit, pectet v solidos et vii.^a palacio. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate non seruiant ad alium hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas, molinos et fornos de omnes de ocrate, sint liberi de foro. Milites de ocrate sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Pedones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de alia terra. Qvi uenerit uozeyro ad suum uicinum pro homine de foras uilla, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. Ganado de ocrate non sit montado in nulla terra. Et homo a qui se anafragaret suum adestrado, quamuis habeat alium, sedeat excusatum usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidium. Pro totis querellis de palacio iudex sit uozeyro. Qvi in uilla pindrar cum sayone et sacudirent ei pinus autorguet el sayon et prenda concilio de tres colaciones, et prindet pro lx.^a solidos, medios al concilio, et medios ad rancuroso. Barones de ocrate non sint in prestamo dati. Et si omnes de ocrate habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per esquisia aut repto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganato in termino de ocrate, prenda de illis montadigo, de grege de ouibus iii carnarios, et de busto das uacas una uaca : Istud montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel guardia omnes cauallus (*sic*) qui se perdiderint in algara uel in lide primo erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et totus homo de ocrate qui inuenerint omnes de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeyram de montes prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardas quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum mistigo pignorare uel rapere fecerit, pectet lx.^a solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus, quod quicumque pinnorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet lx solidos palacio, et duplet ganatum quod prendiderit ad suum dominum : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregerit : prior et conuentus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicida habeatur : Et si cum querimonia de ipso ad priorem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem priori et conuentui, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus, quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furtari, uel rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et si latro fuit omnino pereat et subbeat penam latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet eis ccc morabitanos et vii.^a palacio, et insuper sit homicidi. De portagem : foro de troxel de cauallo de pannis de lana uel de lino, i solidum : De troxel de lana, i solidum : De troxel de fustanes, v solidos : De troxel de panos de color, v solidos : De carrega de pescado, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de christianis de coniliis, v solidos : De carrega de mauris de coniliis, i morabitanum : Portagem de cauallo qui uendiderint in azougue, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De boue, vi denarios : De carneyro, iii mealias : De porco, ii denarios : De foron, ii denarios : De carrega de pane et uino, iii mealias : De carrega de peon, i denarium : De mauro que uendiderint in mercato, i solidum : De mouro qui se redimerit, decimam : De mouro qui taliat cum suo domino, decimam : De coiro de uaca et de zeura, ii denarios : De corio de ceruo et de gamo, iii mealias : De carrega de cera, v solidos : De carrega dazeyte, v solidos : Istud portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite, et duas partes de priore et conuentu. Ego domnus melendus gundisalui prior de o espital una cum conuentu nostro, hanc cartam confirmauimus, et roborauimus. Et siquis hanc cartam irrupere uoluerit uel contradicere, sit maledictus, et excommunicatus. Amen. Facta carta idus octo dies decebrii (*sic*). Sub era m.^a cc.^a lxx.^a

Frater Johannes menendi comendator belueer conf. — Frater Martinus iohannis capellanus sartaginis conf. — Frater Menendus pelagii capellanus prioris conf. — Frater Johannes pelagii conf. — Frater Stephanus michaelis conf. — Frater J. ramiriz conf.

Frater M. petri budel — Frater Laurencius suerii — Frater Stephanus iohannis — Frater Dominicus petri — Frater Pelagius — Frater M. gonsalui — Frater P. saluati, test.

P. pelagii presbiter — P. gonsalui presbiter, test

Dominicus pelagii — Laurencius gomecii — Johannes martini — M. pelagii iudex, test.

VILLA-NOVA DE CANYA

CANHA

1235

Ex libro regestorum scrinii conventus equitum S. Jacobi oppidi de Palmella, qui titulum prae se fert Livro dos Copos, hoc descripsimus forale. Non aliud exemplar, nobis cognitum, manet.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris filii et spiritus sancti. Amen. Ego domnus pelagius petri commendator de alcazar cum conuentu eiusdemque (*sic*) castris, damus et concedimus concilio Vile noue de canya tam paruis quam magnis, tam presentibus quam futuris forum et costume de palmella : vt duas partes dos caualeiros vadant in fossado, et tercia pars remaneat in o castello : Et vna vice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armas, scudiis et spatas, pecte ccc solidos et septima a palacio. Et qui furtaret, pecte pro vno ix, et habeat intendor duos quiniones et septem partes ad palacium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciaada, et ille negaret, det illa autorgamento de m^{es} homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum xii : Et si non habuerit autorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pecte ad illam ccc solidos et septima ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentirosa (*sic*), pecte lx solidos et septima ad palacium, et duplet ille auer. Et qui in concilio, aut in mercado, vel in ecclesia feriret, pecte lx solidos, medios ad palacium, et medios ad concilio, et de medio de concilio, septima ad palacio. Et homine qui fuerit gentile, aut herdador, que non seat meirino. Et qui in villa pignos aflanco (*sic*) et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pindra, et pecte lx solidos et septima ad palacio. Et qui non fuerit a synal de iudice, et pignos sacudir a sayon pecte i solidum a iudice. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, milites pectent x solidos, et pedon v solidos ad vizinos. Et qui habuerit aldea, et vno iugo de bois, et x (*sic*) oues, et vno asino, et duos lectos, compare caualo. Et qui crebrantauerit sinal cum sua mulier, peite i solidum a iudice. Et mulier que laxauerit maritum suum de benedictione, pecte ccc solidos et septima a palacio. Et qui laxauerit mulierem suam pecte i denarium a iudice. Et qui caualo alieno caualgaret, pro vno dia pecte vno carneyro, et si magis pectet las angeiras, polo dia vi denarios, et pola nocte i solidum. Et qui ferir de lancea, aut de spada, pola intrada pecte x solidos : Et si trousir ad altera parte pecte xx solidos al quereloso. Et qui crebrantauerit oculum, aut brachium, aut dente, pro vnoquoque membro, pecte c solidos al lisiador, et ille det septima ad palacio : qui mulier aliena ante suo marido ferir, pecte xxx solidos, et septima ad palacio : qui moiom alieno in suo hero mudaret, pecte v solidos et septima ad palacium : qui limide alieno crebrantar pecte v solidos et septima ad palacium : qui habuerit vassalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino de solar : qui conducteiro alieno mactaret, suo amo colligat homicidio et det septima ad palacium : Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de molneiro, et de solarengo. Tendas et molinos et fornos de homines de Villa noua sint liberi de foro. Milites de Villa noua sint in iudicio pro podestates et infanzones de portugal : Clerici Vile noue habeant custumes militum : pedones sint in iudicio pro milites vilanos de altera terra : qui venerit vozeiro a suo vicino pro homine de foras vile, pecte x solidos et septima ad palacium : ganado de Vila noua non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragar suo adestrado, quamuis habeat alium, sit excusato usque ad caput anni. Mancipium qui mactar homine foras vile et fugerit, suo amo non pectet homicidio : per totas querellas de palacio, el iudice sedeat ueceiro : qui in vila pindrar cum sayone et sacudirent ei pignos, outorget el sayon, et prendat concilio de tres collationes, et pindret pro lx solidos, medios a concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Vila noua non sint en prestamo dados. Et si homines de villa noua habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currant inter illos firma nec repto, sed currat per exquisita. Et homines qui quesierint cum suo ganato pousar in terminos de Vila noua prendant de illis montadigo : da grege das oues, quatuor arietes : et de busto das vacas, vna vaca : Isto montadigo est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fossado, vel in guardia, omnes caualos qui se perdiderint in algara, uel in lide, primus erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Vila noua qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus uel castellis in suis terminis taliando, uel leuando madeyram de montes aut de suis terminis, prendant totum quod inuenerint sine calumnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine nulla offrecione : quicumque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet lx solidos a palacio, et duplet illum ganatum a domino suo. Testamus uero et perhenniter firmamus, vt quicumque pignorauerit mercatores, aut viatores christianos, uel iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor, vel debitor, quicumque fecerit pecte

LX solidos a palacio et duplet ganatum quod prendidit a suo domino : Et insuper pectet c morabitanos pro couto que fregit : Commendator habeat medietatem et concilio medietatem. Siquis ad vestram villam venerit per vim cibos aut aliquas res accipere voluerit, et ibi mortuus, vel percussus fuerit, non pecte pro eo aliqua calumnia, nec suorum parentum homicide habeatur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerit pectet c morabitanos, medietate commendatori, et medietate concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per vno anno vel duos furari uel rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : Et si latro est, et latro fuit, omnino pereat et subeat penas latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro, neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam extra sua voluntate rapere fecerit, donet eam ad suos parentes, et petat (*sic*) illis ccc morabitanos et septima ad palacium, et insuper sedeat homicida. De portagem : foro de troxel de caualo de pannos de lana vel de lino, 1 solidum : de troxel de lana, 1 solidum : de troxel de fustanes, v solidos : de troxel de pannos de color, v solidos : de carega de pescadu, 1 solidum : de carega de asino, vi denarios : de carega de christianos de conelios, v solidos : de carga de mouros de conelios, 1 morabitanum : de portagem de cauallo que vendiderint in azouge, 1 solidum : de mulo, 1 solidum : de asyno, vi denarios : de boue, vi denarios : de ariete, iii^{es} mealias : de porco, ii denarios : de foron, ii denarios : de carga de pane aut de vino, iii^{es} mealias : de carega de peon, 1 denarium : de mauro que vendiderint in mercado, 1 solidum : de mauro qui se redimeret, decima : de mauro qui taliar cum suo domino, mercê, decima : de corio de vaca, aut de cerua, ii denarios : de corio de gama aut de ceruo, iii^{es} mealias : de carga de cera, v solidos : de carega dazeite, v solidos : Iste portagem est de homines foras ville, tercia de suo hospite et duas partes de commendatore. Ego domnus pelagius petri commendator de alcazar, pariter com conuentu eiusdem loci hanc cartam confirmamus et roboramus. Et siquis hanc cartam irrumpere voluerit sit maledictus de deo, et excommunicatus gracie dei amen. Ego domnus pelagius petri dei gratia commendator de alcazar et militum milicie sancti Jacobi de portugalia simul cum nostro conuentu scilicet de alcazar hanc cartam habitatoribus de Villa noua de canya roboramus et confirmamus per illud forum quod est palmelle : Et quicumque illud vobis obseruauerit, sit de deo benedictus : Et quicumque illud frangere voluerit sit a deo maledictus. Amen. Facta carta mense februaryi sub era m. cc. lxx. iiii. Et insuper istud forum debent facere de pane et de de vndecim modiis duo modia dare debent, et erit decimum solutum : et de aliis omnibus rebus quas deus vobis dederit, decimam ecclesie : qui presentes fuerunt videre et audire, Ego domnus P. petri commendator de alcazar confirmo. Rodericus gonsalui maiordomus de alcazar. Stephanus gonsalui commendator de sanctarem. Martinus douro commendator darruda. Vincentius pelagi commendator de sanctis. G. gonsalui commendator de almadana. G. petri commendator de palmella. L. petri pretor de setual. Rodericus egee commendator de cabrela. Lopus pacensis commendator de Villa noua de canya. Menendus fernandi commendator de monte maiore. Rodericus alfonsi sancti dominici pretor de alcazar. Fernandus suerii, Petrus roderici, Dominicus johannis presbiter, Sancius johannis presbiter, testes.

CITOFACIA

CEDOFEITA

1257

Rudimentum municipii hoc forale nobis praebebat. Ex autographa charta, in Publico Archivo servata, descripsimus.

Notum sit omnibus hominibus presentem paginam inspecturis quod Nos Nunus suarii prelati ecclesie sancti Martini de Citofacta, et eiusdem ecclesie conuentus, damus atque concedimus illam hereditatem ecclesie de Citofacta omnibus tam piscatoribus quam omnibus aliis domos uel quairelas ibidem facientibus, illis tales terminos assignando uidelicet quomodo incipit in aqua dorii in portum de Crastello et partit per carreriam et quomodo partit super domum Laurencii boy et quomodo partit per uineam Martini geruasii et quomodo partit per terminum domni Vincencii et per terminum Marchi garsie et ferit in carrazedelum, sub tali uidelicet foro, quod piscatores qui ibi populauerint de quocunque foco reddant annuatim singulos solidos portugalensis monete, et singulos sauas de quocunque barco si eos habuerint mediato Aprili predictae ecclesie de Citofacta et persoluant forum de primiciis lamprearum et de piscibus regalibus sicut actenus ecclesie persoluerunt : et faciant unusquisque illorum unam carreiram ad ripam de dorio per custam eiusdem ecclesie. Et alii homines qui non fuerint piscatores de quocunque foco persoluant annuatim singulos solidos, et singulos capones in festum uidelicet sancti Micahelis. Si uero ibi aliquis homo habitauerit qui bestiam habuerit qui possit carreiram facere, faciat cum ea

duas carreiras annuatim, ad hereditatem ipsius ecclesie per custam ecclesie. Preterea si aliquis ipsorum populatorum fecerit homicidium uel calumpniam pectet eam per forum ciuitatis portugalensis et portaticum similiter. Et si maiordomus cauti predictae ecclesie aliquem ipsorum uoluerit pignorare pignoret secundum forum ciuitatis Port. Et si aliquis homo extraneus uenerit ad portum illum cum nauigio qui ibi ancoram posuerit, det tres denarios Maiordomo ipsius cauti : et si ibi uendiderit piscatum det unum piscem de illo piscato quod uendiderit. Damus atque concedimus terminos supradictos ipsis populatoribus et eorum successoribus quantum ibi habemus iure perpetuo possidendos. Et si aliquis eorum populatorum partem suam ipsius hereditatis uendere uoluerit uendat uel det eam tali homini qui faciat istum forum, et de quo nullum dampnum ecclesie contingat. Et si aliquis tam ex parte ecclesie quam populatorum fuerit qui factum nostrum irrumpere uoluerit, pectet ipsos terminos alteri parti dupplatos et quantum fuerint meliorati, et insuper cc.^{os} aureos cui uocem suam dederit. Nos uero supradicti, scilicet, N. predictus prelati de Citofacta et eiusdem ecclesie conuentus, hanc cartam iussimus fieri coram ydoneis testibus propriis manibus eam roboramus. Et ut presens scriptum robur obtineat, presentem cartam sigillorum prelati et conuentus munimine duximus roborandam. Facta karta Mense Setembris Era m.^a cc.^a lxx.^a v.^a

CEPO

CEPO

1257

Autographa, quamquam authenticitatis indiciis non munita, charta in qua hoc forale inuenitur, saeculo XIII conscripta, in Publico Archivo ab antiquo seruetur. Ex ea textum descripsimus. Non aliud inuenimus exemplar.

In dei nomine et eius auxilio. Noscant omnes homines tam presentes quam futuri, quod nos P. fernandi prior et Conuentus monasterii sancti petri de arganil facimus kartam donationis et firmitudinis de foro uobis populatoribus de cepo de ipsa nostra hereditate quam ibi habemus. Damus et concedimus uobis totam ipsam hereditatem de cepo, et semini uestro cum totis suis terminis ruptis et non ruptis : In primo quomodo partit ipsa hereditas de cepo cum fagiam per uenam de rrio de seira et de alia parte cum termino celauise per uenam de adela et ex alia parte per cimalias de bagoinnos (?) quomodo . . . it strada per carualiar de uacas et partit monasterium de arganil cum domno episcopo colimbriensis usque ad aqua de rio de seira. Damus uobis et semini uestro ipsam hereditatem ut in ea plantetis, et hedificetis, et laboretis et faciatis in ea quicquid uolueritis facere sicut boni populatores : Tali uidelicet pacto concedimus uobis ipsam hereditatem ut detis de illa nostro monasterio de foro duas decimas de pane et de lino et leguminibus. Et qui habuerit uineam in cepo scilicet in ipsa nostra hereditate iam nominata det de ea decimam deo : Et posquam uinea habuerit quatuor annos quod fuit iantata det homo de ea unam quartam de uino per mensuram de arganil. Populator de cepo qui interfecit hominem uel fecerit rouso, uel posuerit merdam in boca, pectet x morabitanos. Qui fecerit plagam cum ferro muudo, pectet v morabitanos. De homine desiuigado, lx^a solidos. De sanguine de super oculos, lx^a solidos. De carreira tenuta cum armis, si non habuerit disfidatum suum inimicum, lx^a solidos. De casa britada uel entrada per forciam, lx^a solidos. Testazom britada lxv^a (?) solidos. Si populatores de cepo exierint post latronem uel post aliquem extraneum qui eis forciam facere uoluerit, si eum interfecerint, pectent v morabitanos : Populator de cepo qui exire noluerit cum suis uicinis post latronem uel post alium hominem qui forciam in uilla facere uoluerit, pectet x solidos. Populatores de cepo non pectent uocem nec calumnias alias nisi istas iam nominatas : Et istas debent esse probatas per bonos homines. Si aliquis qui morauerit in cepo fecerit furtum et manifestare illud uoluerit, det ipsum furtum cui furatus fuit, et pectet ad monasterium i morabitanum : Si uero negare uoluerit uel ipsum furtum inuentum ei fuerit in domo et testimoniatum fuerit per bonos homines, pectabit illud sicut est usum in aliis terris et in aliis uillis. Si populatores de cepo uoluerint se transferre ad alias partes uendant uel donent suum feitium tali homini qui istud forum faciat monasterio in pace : Et si posuerit tale precium quod non ualet ad illud quod uendere uoluerit, dent illi pro eo quantum uiderint boni homines de ipsa uilla pro bono. Et ut uos melius populetis ipsam hereditatem et ipsam nostram uillam de cepo, statuimus et firmamus inter nos et uos quod in quolibet mense cantetur uobis missa a fratre nostro uel a capellano. Et per totum annum fiat uobis misterium sancte ecclesie, scilicet, Insuflare, Babtisare paruulos, Visitare infirmos, Et mortuos sepelire. Nos prior et Conuentus monasterii de arganil qui hanc kartam iubsimus facere, uobis populatoribus de cepo et semini uestro nostris manibus roboramus, vt nemo de nostris uel de extraneis possit uenire contra istud nostrum factum : Et qui uolue-

rit uenire contra istam nostram kartam, sit maledictus et excommunicatus et cum iuda traditore in infernum dampnatus. Et qui uobis uel semini uestro benefecerit uel uos lucrauerit per istud forum et per istam kartam, in isto seculo uiuat in pace et in futuro possideat requiem senpitemnam. Facta karta mense octobris. In Era m.^a cc.^a lxx.^a v.^a Regnante donno rege sancio in portugalia. Qui hoc uiderunt et audierunt isti sunt : In primo Martino iohannis canonico sacerdote test. Menenendo (*sic*) cordano canonico sacerdote test. Domno Andrea canonico sacerdote test. Petrus menendi et Petrus petri Martinus alfonsi fratres conuersi testes : et alii multi clerici et laici quos non possumus numerare. Petrus menendi canonicus diaconus notuit.

SANCTA MARIA DE PORCO

VILLA DE PORCO

1258

Ex libro Tombo da Sé de Viseu dicto, nuper in Publicum Archivum delato, hoc forale descripsimus. Non aliud inuenimus exemplar.

In dei nomine amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego domnus Egidius Visensis Episcopus facio cartam firmitudinis et perpetui fori uobis populatoribus de hereditate mea de porco quam modo im presenti habeo et comparauim pro meis marabitanis : do et concedo uobis ipsam predictam hereditatem iure hereditario possessorio (*sic*) tali uidelicet pacto ut faciatis ibi xl. casalia et non amplius ; et uos et suscessores uestri persoluatis prius primicias et decimas ecclesie sancte Marie de porco et mihi et suscessoribus meis persoluatis annuatim pro foro de omni pane et uino et lino et legaminibus (*sic*) fideliter aliam decimam partem sicut est consuetudo terre. Preterea mando quod habeatis ferragines uidelicet singulos sestarios in seminatura pro uestris caballis et uestris bouis et non faciatis de illis forum sed si forte ferragines uenerint ad fructum detis decimam et rationem sicut de alio pane : et uocetis meum maiordomum ad areas et ad lagares : et ponatis pedem lagaribus coram meo maiordomo fideliter tribus uicibus : Si uero meus maiordomus noluerit uenire ad areas uel ad lagares propter iram uel propter maluolentiam, tunc uocentur duo uel tres boni homines de concilio et coram eis omnia fideliter meciantur : et si ratio panis uel uini perdita fuerit per culpam maiordomi ipsemet respondet de illa domino suo. Maiordomus uero meus non faciat forciam hominibus de porco, nec ipsi homines ei. Et uos et suscessores uestri persoluatis mihi et suscessoribus meis singulis annis pro foro singulos almudes de tritico, et quinque quinque oua, et singulos frangaos : et qui franganum non habuerit soluat pro eo unum solidum : et in totis aliis causis concedo uobis quod habeatis forum de pinello et forum et carta teneatur similiter. Et si forte aliquis uestrum uoluerit uendere suam casam uel hereditatem uel suam facturam prius illam mihi quam alii homini uendat : Et si ego noluerim comparare tunc illam uendat suo uicino de porco cum isto foro, et non alii : et si comparare rem non inuenerit mittat in ea talem hominem qui ibi fructum faciat et compleat supradictum forum. Item omnes moratores uille iste sancte Marie de porco tam de totis suis intentionibus et calumpniis quam de aliis percussionibus per duos bonos homines uel tres quos erigant inter se sint inde sanatores mihi uel suscessori meo per forum de pinelo. Concedo itaque uobis et suscessoribus uestris predictam hereditatem cum isto foro quod uos et omnes posteritas uestra habeatis illam in perpetuum. Et si aliquis homo tam de meis quam de extraneis hoc factum frangere uoluerit sit maledictus et excommunicatus, et cum iuda traditore in inferno dampnatus : Et insuper pectet mille morabitanos et quantum quesierit tantum in dublo componat, facto in suo robore nichilominus permanente. Facta carta mense Dezembri sub Era m.^a cc.^a lxx.^a vi.^a Regnante domno S. secundo in port. : domino terre domno Aprili, pretore Johanne fernandi de aluelos, alcadibus, Egea pelagii, et Johanne menendi, cum sociis suis, domno Michaele iudice andatore, Martino pelagii suo socio. Ego E. supradictus nominatus qui hanc cartam fieri iussi coram idoneis testibus roboro et confirmo : et ad maiorem confirmationem hanc cartam sigilli mei munimine confirmaui. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Donus munio presbiter et prior sancte Marie, Domnus F. pelagii canonicus visensis, Petrus martini uir de porco, Petrus Julianus Menendus Pelagius, M. pelagii et I. garsie, Petrus fernandi : et I. fernandi notauit per mandatum domini episcopi, presente G. pelagii cancellario.

MOOS**MÓ8****1241**

Ex autographo et unico exemplari, quod in Publico Archivo invenitur, textum hujus foralis decerpsimus.

In dei nomine. Ego domnus Sancius secundus Rex Port. una cum domno April quod tenet terra de me, scilicet, Parada, vobis Populatores de Moos Facio kartam firmitudinis ad forum : de quoque casali unum modium mediato de centeno, et medium milio. Et quem britar soar pectare d^{os} solidos. Et quem laborare cum bouem et cum uacam det media iugada. Maiordomo de Parada prenda talega de cabdal et uadat pro panem ad de iugada et metaa in cabdal cum iudici et cum concilio. Mando ad istis homines de Moos quod ueniant cum iudici, et clerico de ecclesia, et homines de Moos et faciant taliter casale quod de quanto compararem des aqua das Barazas quod de in sua uilla intrare in iugada : Maiordomo de Parada nec de mediana non ponat monicionem in ipsa uilla de Moos. Et detis pro Nathale domini singulos quaraziis de quoque casale : et si non habuerit porco det una gallina et una fugaza centena. Quando uenerit domino terre ad parada dent iii franganos, et singulas fornizas de panem de tota uilla de quoque casali una uice in anno, et plus nichil. Maiordomo de ipsa uilla de Moos et ambulare de Magii ad magii. Pro exida de maiordomadigo medium bracale. Ad nullam calumpniam non uadat domino terre sine uozeiro, et sine tres testimonias de bonis hominibus de uicinos de uilla, quod uideant et audiant : Tota calumpniam que ibi fuerit facta sanare cum medium bracale. Homicidium x morabitos, medios ad domino terre et medios ad concilio : Rausum, et merda in boeca, x modios. Homines de moos non dent trobisco a trobiscada. Hominem qui uenerit de fora, et quesierit male facere in ipsa villa de moos dent in illum multum ad palos, et dent unum uasum plenum de aqua ad Palacio : et sit per ipsum quite. Et diuidit ipsos terminos de Moos per aqua das barazas, et inde per presa uetera das barazas, et uadit ad Penedo de super villa, et alia parte cum termino de Eyriz. Habeatis uos firmiter et omnis posteritas uestra per istum forum usque in perpetuum. Siquis homo uenerit uel uenero qui hoc factum meum frangere uoluerit, pectet mihi d^{os} solidos. Facta carta Mense ianuarii : Svb Era m.^a cc.^a lxx.^a viii.^a Ego supradictus domnus Sancius secundus Rex Port. cum domno April meum uasallum, vobis Populatores de Moos qui hanc cartam iussi facere, meis Roboro (sic) et confirmo. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Menendus test. Johannes test. Martinus notuit.

PROEMCIA NOVA**PROENÇA A NOVA****1244**

Ex charta autographa, quae ab antiquo in Publico Archivo seruat, forale hoc descripsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est karta fori, et firmissimi pacti, quam ego Domnus Rodericus egidii prior hospitalis in portugalia, una cum fratribus nostris, facio uobis hominibus de proemcia noua, presentibus et futuris, de illa terra de proemcia noua. Damus uobis ipsam terram ad possidendum et habendum tali pacto quod nos habeamus quartam partem de tota terra ipsa, tam de mala, quam de bona, et uos habeatis tres partes : et domus hospitalis habeat semper omnes ecclesias de ipsa terra integras et liberas, cum suis decimis, et primiciis, et morturiis, et cum omnibus suis pertinenciis : In omnibus aliis causis et rebus habeatis totum forum de Oleiros. Mandamus siquidem ut duas partes de cabalariis uadant in fossado hospitalis, et tertia pars remaneat in uilla cum peditibus : et una uice faciant fossadum in anno : Et qui non fuerit in fossadum, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, c solidos palatio. Et pro casa derota cum armis, scutos, et spadas, pectet ccc solidos, vii.^a palacio. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intencor duos quiniones, et vii.^a parte palacio. Et qui mulier aforcia et illa clamando dixerit quod ab illo est aforcia et ille negaret det illa in outorgamento tres homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum xii^m quod non fecit : Et si

mulier non habuerit autorgamento, iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a palatio. Et testimoniâ mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx.^a solidos, vii.^a palatio, et duplet habere. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lx.^a solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio : Et de medietate concilii, vii.^a detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis, aut erdador, non sit maior-domus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx.^a solidos et vii.^a palatio. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici i^m solidum. Et qui non fuerit ad apolidum milites aut pedones exceptis his qui non sunt in alieno seruicio, miles pectet x^m solidos uicinis, Pedo uero v solidos. Et qui habuerit aldeyam, et unum iugum bouum, et xxx^a oues, et unum asinum, et n^os lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici i solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit, pectet ccc solidos et vii.^a palatio. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet unum denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet unum arietem : Et si magis pectet pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio pola entrada pectet x solidos : Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato xxⁱ solidos. Et qui fregerit ocellum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet uulnerato c^m solidos, et ille det vii.^a palacio. Qvi mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet xxx^a solidos, vii.^a palacio. Qvi marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos, vii.^a palatio. Qvi limidem alienum fregerit, pectet v solidos, vii.^a palacio. Qvi conductarium alienum matauerit, pectet homicidium suo amo, et det vii.^a palacio : Similiter de suo ortolano, et de quartiere, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qvi habuerit uasallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerint non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi dominis hereditatum. Moratores de proemcia per totum regnum portugalis non pectent nullam calumpniam nisi per forum de Oleiros. Tendas, et molinos, et fornos, de hominibus de proemcia, sint liberi de foro. Milites de proemcia sint in iudicio pro puestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant forum militum : Pedones sint in iudicio pro caballariis uilanis de altera terra. Qvi uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille pectet x^m solidos, vii.^a palacio. Ganatum de proemcia non sit montadu in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeiro. Qvi in uilla pignorauerit cum sagione et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prenda concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lx.^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de proemcia non sint em prestamo dados. Et si homines de proemcia habuerint iudicium cum hominibus alie terre non currat inter illos firma, sed currat per inquisa, aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de proemcia accipiant de illis montadigo, scilicet, a grege ouium iii^{or} carnarios : Et de busto de uaccis, unam uacam : Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in gardia omnes caballos qui se perdiderint in alguara, uel in lite, primum erectetis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo de proemcia qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus prenda totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de gardis quintam partem nobis date sine ulla offeccionem (*sic*). Qvicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palatio lx.^a solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores, uel uiatores, christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque hoc fecerit pectet palatio lx.^a solidos, et duplet ganatum quod prendiderit domino suo : et insuper pectet c^m morabitos pro cauto quod fregit, dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus, uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum habeat homicidium : Et si rancura de ipso ad regem uel dominum terre uenerit, pectet c^m morabitos, medietas palatio et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuerit quodcumque commiserit saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronibus : Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus et pectet illis ccc^{os} morabitos, et vii.^a palatio, et insuper sit homicida. De portagem : foro de trossel de caballo de pannis de lana, uel de lino, i solidum : De trossel de fustanes, v solidos : De trossel de pannis de color, v solidos : De carrega de pescado, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de pellibus christianorum conilios, v solidos : De carrega de mauris de conilios, i morabitinum : Portagem de caballo qui uendiderint in mercado, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De boue, vi denarios : De carnario, iii medalias. : De porco, ii denarios : De furon, ii denarios : De carrega de pane, uel de uino, iii medalias : De carrega de peon, i denarium : De mauro qui uendiderint in mercado, i solidum : De mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui talia cum suo domino, decimam : De corio de uaca, uel de zeura, ii denarios : De corio de ceruo uel de gamo, iii medalias : De carrega de cera, v solidos : De carrega de azeite, v solidos : Iste portagem est de hominibus foris uille, tercia

pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino terre. Moratores de proemia non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in proemia habitauerit per unum annum, sit liber, et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de proemia habeant concilium circa terminos de proemia. Nos etiam frater Rodericus egidii prior hospitalis uolumus et confirmamus omnia supradicta que continentur in presenti karta et si aliquid deest in presenti karta omne forum et consuetudines que habentur in oleirios que sunt scripta in presenti karta uel non sunt scripta, uolumus et confirmamus quod tam per fratres nostros quam per concilium de proemia in omnibus adimpleantur, exceptis quod ecclesiis decimis, primitiis, et omnibus ad ecclesiam pertinentiis, que omnia libere et pacifice debet precipere domus hospitalis : et dictum concilium de proemia tenetur obedire per omnia eidem domui hospitalis, et eius fratribus et fidelitate et bonam fidem eis in omnibus obseruare. Et siquis hanc kartam uel hoc pactum et conuentionem in aliquo infringere uoluerit, aut forte temptauerit tam de fratribus quam de concilio, et monitus a dictis fratribus semel uel bis uel a concilio emendare noluerit, sit maledictus a summo deo, et excommunicatus, et cum datam et abiram in perpetuum deleatur. Hanc uero presentem cartam nos dictus Frater Rodericus egidii Prior hospitalis et assensu concilio fratrum nostrorum nostra propria manu confirmamus, et meo sigillo munimus. Facta karta fori et consuetudinis, Mense Marci. Era m.^a cc.^a lxxx.^a ii.^a Damus etiam et confirmamus uobis terminos assignatos scilicet per cima de cabeza de porca, et inde ad cimalia de meigion friu, et quomodo uadit aqua de meigion friu et intrat in paracana, et quomodo exit de paracana et uadit ad uallem de suerio menendi, et inde ad cimam de serra ad directum o ataliadoiro de mouru, et inde ad taliada de guilelme, et inde ad giinbral, quomodo uadit directum ad ucresa, et quomodo uadit per uenam de ucresa ad infestum, et per aquam de cerzedinam ad infestum, et inde per a azamugeira ad infestum, et inde ad cimariam de serra de pelagio martini, et quomodo nait ysna a sopee aa foz du bregum, et inde quomodo intrat aqua de bregum in a ysna.

Et de omnibus ganatis de hospitali non sint montados in proemia nec in suis terminis. Ego frater R. egidii prioris cum proprias manus roboro. Frater Johannes menendi confirmat. Frater Martinus gomecii conf. Frater Johannes garsie conf. Frater Pelagius monioniz conf. Frater Petrus petri de mugia conf. Frater Martinus de amendoa conf. Frater Alfonsus farine conf. Frater Sugerius egee conf. Frater Sugerius barcarius conf. Frater Stephanus petri capellanus conf. Laurentius petri alcalde et sesmeiro test. Laurentius iohannis test. et alcalde et sesmeiro test. Martinus gomecii test. Dominicus iohannis iudex test.

MORARIA

MOREIRA DE CASTEL-MENDO

1229—1248

Descriptum manet hoc forale in libro regestorum Tombo da Sé de Viseu, sic dicto, nuper ex scrinio sedis viseensis in Publicum Archivum delato. Exinde textum hausimus. Annus quo datum ommittitur in charta; sed cum a magistro Vincentio electo egitaniensi sit concessum, inter annos 1229—1248 posuimus.

In dei nomine amen. Hec est carta quam ego Magister uincencius Egitanensis Electus feci de illa mea propria hereditate de Moraria in termino de Castello menendo quam mihi dedit ipsum concilium pro cancellaria de curia domini Regis uobis meis hominibus populatoribus de illo loco de quo quilibet debet mihi dare in quolibet anno de labore suo octauam, et unam bonam gallinam, et x oua, et in area una octaua de tritico, et unam de ceuada : et debeo habere meas callumpnias et uocem et meum iudicem et meos alcaldes, et maiordomum : et recurramus ad forum de castello menendo et non habebitis alium dominum et post annum si ego nolero comparare quilibet uendat suam hereditatem alii moratori qui compleat totum forum. Sitis mihi obedientes et fideles, et emparati per predictum forum. Ego Electus qui hanc iussi facere cartam, illam coram testibus roborauit : et ego Rodericus fernandi cantor Egitanensis cuius est hereditas ista, ita intelligo et concedo cartam istam. Quicumque fecerit uineam usque ad quatuor annos nichil det de illa, et deinde in antea det octauam suam sicut debet. Item in colligendo panem si operarium miserit debet illum pagare de pane comuni ita tamen quod ipse et omnes de sua casa laborant fideliter et nichil recipiant de comuni : et ponatis pedem fideliter tribus uicibus : et qui istam cartam frangere uoluerit, pectet c morabitanos et exeat de torteiro (?). Johannes caluus, Martinus menendi, Vincencius petri.

ERVEDAL

ERUEDAL

1249

In charta apographa, authentica tamen, saeculi XIV hoc invenimus forale. Ex incerto scripto cujusdam monasterii colimbriensis diocesis, nuper inter alia diplomata delata, in Publico Archivo haec charta servatur.

In dei nomine. Amen. Notom (*sic*) sit omnibus presenten paginam inspecturis quod Ego Regina domna Tharasia do et concedo illud forum quod mater mea Regina domna Aldoncia dedit populatoribus de Eruedal, tale uidelicet (*sic*) quod de omnibus terris cultis dent octauam partem tam de pane quam de vino quam de lino et de leguminibus et de omni fructu quod seminauerint ad albergariam de Poyares cui mater mea dedit ipsam villam. Et de terris de nouo cultis dent nonam partem et pro fogacia dent unam taegam de tritico et aliam de centeno et aliam de millio. Iten dent vnum almuden de tritico et alium de centeno et vnan tegeam (*sic*) de millio pro eyradiga Et si forte nichil habuerint de hiis que seminauerint non dent eiradigam : et istud debet dari per menssuram dEruedal. Et pro eiradiga de lino dent medium manipulum. Item dent vnum caponem, et dez oua in die sancti Martini. Et de casa cabaneyra vna galina, et cinco oua similiter in die sancti Martini. Et si matauerint porcom a die sancti Martini usque ad introitum dent vnum quarazilem. Et si uendiderint porcum pro casamento de suis filiis uel dederit porcum in precium bouis uel in precio mante propter defectum quod habeat ad casandum filium suum uel filia non dent quarazilem. Et si non habuerit quarazilem dent duos solidos. Et quando debuerint metiri panem in area precium debet exire de communi. Si montarius de Eruedal matauerit ceruum uel ceruam uel corciam det vnum lonbum de quolibet : Et si matauerit porcum dent condado de duobus costis. Iten si aliquis percuserit aliquem cum cultello pectet dez morabitanos : Et qui occiderit aliquem pectet viginti morabitanos. Et quicumque fecerit rousum pectet viginti morabitanos. Et quicumque posuerit stercus in ore alicuius pectet viginti morabitanos. Iten si aliquis extraneus comparauerit bouem uel uacam et uoluerit eam vendere ibi uel alibi det inde seis denarios pro portagio : Et si comprauerit eum ad laborandum cum ilo det vnum solido et de porco quatuor denarios et de reixelo singulos denarios et de bufone vnum denarium. Et si aliquis mercator ibi uenerit et comprauerit ibi dez uel viginti morabitanadas de aliqua causa, uel populatores (?) uel pretores det pro portagio de qualibet morabitano seis denarios. Iten quilibet istorum populatorum debet facere semel in ano carreira vnus diei comendatori de albergaria uel illi qui tenuerit eam. Iten ponat quilibet pedem illaquetarium siue uarum vsque ad v^e vices. Iten ecclesia ipsius ville habeat hereditatem unius iugi boum et non det de ipsam hereditatem forum dicte albergarie, nisi quod facere debet seruicium comendatoris de ipsa albergaria. Et si prelatus ipsius ecclesie uoluerit facere vineam in ipsa hereditate de qua forum dare non debet faciat in nomine domini et non det de ipsa uineam forum. Iten si quis occiderit iudicem uel maiordomum aut seruiciale pectet x^m marabitanos : Et si uulnerauerit uel percusserit vnum ex illis pectet viginti marabitanos. Item si quis percuserit aliquem et extraxerit sanguinem uel fecerit nigrum pectet vnum marabitanum. Iten nullus habeat hereditatem in ipsa uilla de Eruedal uel comparet nisi qui fuerit vasallus ipsius albergarie et uicinus sit unus ex aliis qui ibi morantur. Iten si aliquis de populatoribus de Eruedal uoluerit uendere hereditatem suam pro aliquam necessitate uel uoluntate sua vendat eam cum suo foro tali homini qui sit uassallus supradicte albergarie, et non sit caballarius neque scutarius : et qui hereditatem vendiderit det octauam partem denariorum uendite hereditatis ipsi albergarie. Iten in quolibet ano quando uenerit comendator ipsius albergarie ad ipsam villam debet sibi omnes facere seruicium uel cui tenuerit ipsam albergariam. Insuper omnes populatores de Eruedal habeant et possideant ssuas hereditates iure hereditario per istud forum supradictum et filii eorum et omnes de generatione sua descendentes in secula seculorum. Amen. Et ut forum istud et carta ista robur optineant uel abeant firmitatis ego supradicta Regina domna Tharasia hanc carta sigillo meo roboro et confirmo. Datum apud Monasterium de Celis, Mensse Januario, sub Era m.^a cc.^a lxxx.^a vii.^a

SETUVAL

SETUBAL

1249

Hoc forale descripsimus ex codice, olim in scrinio conventus equitum S. Jacobi oppidi de Palmella, et nunc in Publico Archivo servato, qui titulum Livro dos Copos prae se fert. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In dei nomine. Notum sit omnibus qui has literas viderint, quod nos domnus P. petri magister milicie sancti Jacobi et G. petri commendator mertole, vna cum conuento eiusdem loci damus et concedimus populatoribus de Setuual cartam et forum de palmella : Excepto quod damus eis pro benefactoria quod non vadant in exercitu nec in caualgada nec per terram nec per mare, nisi in juuando vicinos suos in apelido, sicut et ipsi juuabant illos quando forte opus fuerit. Et nos debemus habere omnes furnos et alfundegas et tendas et aljazarias et balnea in Setuual : et omnes vendas extraneorum debent vendi in nostris domibus et non in aliis. Et nos debemus habere de foro decimas de omnibus illis que venerint per mare vel que acquisierint per illud, exceptis istis, scilicet, de madeira quam duxerint ad domos suas faciendum, et de lenha quam duxerint ad cremandum, et de pinnas quas duxerint pera comedere. Preterea de piscatoribus qui piscauerint cum rethibus de pede, scilicet, de illis qui ambulat piscando per gargantas in mare, et piscibus de scanis qui inueniuntur mortui, debent facere forum de vlixbona. Et de omnibus aliis rebus vt dictum est persoluant de foro decimas. Et vt aliquis contra hanc cartam venire non possit, eam nostris sigillis fecimus sigilari : que fuit facta et concessa apud alcaacer mense marcio sub era m.^a cc. lxxx. vii.

TURRES VETERES

TORRES VEDRAS

1250

Ex codice Livro II dos Proprios das Rainhas dicto, in Publico Archivo ab antiquo servato, ubi tantum descriptum invenimus, textum hausimus.

Ego alfonssus dey gracia Rex portugalie et Comes boloniensis notum facio presentibus et futuris quod presenty animo et spontanea voluntate placuit michi dare et concedere uobis meis hominibus et vassalis de turibus ueteribus cum terminis et pertinencis ssuis, jure hereditario perpetuo posidendum et placuit michi dare et concedere uobis forum ulixbonensis ciuitatis pro decem milibus libris portugalensis monete quas a uobis recepi in pecuniam numerata pro hereditate que vocatur coutada que est in termino de turibus ueteribus per quod forum regalia jura inferius plenarie escripta michi et genere meo a uobis et a uestris sucessoribus persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut quy publice coram bonis hominibus cassam violenter cum armis rruperit pectet cc solidos et hoc sit sine vozeiro : et sy infra domum rruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum, et sy iby uulneratus fuerit pectet pro eo medium marabitinum : similiter pro homicidio et rausso pubrice fauto pectet cc solidos : pro merda in buca lx solidos peitet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonium bonorum hominum nouiees conponatur. Quy rrelegum vini rregis rrunperit et in rrelegum ssum vinum vendiderit et inuentum fuerit testimonium bonorum hominum, primo et secundo pectet v solidos : Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonium bonorum hominum vinum totum efundatur et archi cuparum incenduntur. De vino de fora dent de unaquaque carega unum almude et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut usque ad natale dominy trahatur : et de unoquoque iugo boum dent unum modium millii uel tritici qualem laborauerint : Et sy de utroque laborauerit de utroque dent per alqueire directum ville : Et sit quartarius de quatuordecim alqueires, et meciatur syne brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro quy boues non habuerit non dent jugatam. Et habitatores de turibus ueteribus habeant libere tendas fornos panis, scilicet que ollarum : et de fornis de tellia dent decimam. Quy hominem extra cautum occiderit pectet lx solidos. Et quy uulnerauit hominem extra cautum pectet xxx solidos : quy in platea aliquem armis uulnerauit pectet medietatem homicidii : qui arma per vim denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non per-

cuserit pectet **LX** solidos. Et homines de turibus ueteribus habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio, rrausso noto merda in boca, **LX** (*sic*), medietatem, scilicet, regi et medietatem domino hereditatis, eant in apolidum regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almocrauaria sit de concilio et mittatur almotace per alcaide et per concilium ville. Et dent de foro de uaca unum denarium et de zeuro unum denarium et de ceruo unum denarium et de bestia de piscato unum denarium, et de barca de pescado unum denarium et de iudicato similiter : marabatinum (*sic*) et supra dent unum marabatinum, et a decem marabatinis infra dent medium marabatinum : de equa uendita uel comperata dent **ii** solidos : et de boue duos solidos et de uaca unum solidum : Et de asino uel de asyna unum solidum : de mauro et de maura medium morabatinum : de porco uel de carnario **ii** denarios : de caprone uel de capra unum denarium : de carega de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum dent medium morabatinum : de carega de cera medium morabatinum : de carega de anil uel de panis uel de pelibus collinios (*sic*) : de bragale duos denarios : de vestitu de pelibus duos denarios : de lino uel de aliis uel cepis decimam : de piscato de fora decimam : de concas uel uasis lineis decimam : Et pro omnibus his caregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint sy alias proprias emerint non dent portagium ex eis : et de carega panis et salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinali tres medaculas. Mercatores naturales ville qui soldatam dare uoluerint recipiantur ab eis : sy autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carega de pescado quam inde leuauerint homines de fora dent **vi** denarios. Cauom sy laborauerit triticum det unam teigam et sy laborauerit milium similiter : Et de geiras de bouis unum quarterium uel de milio (*sic*) unde laborauerint. Pedites dent octauam uini et lini. Balastarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et sy nupserit pediti habeat honorem peditis. Milles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit stet in honore suo : sy autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre : almocreue qui per almocrauariam uixerit faciat forum suum semel in anno. Milles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Conellarius qui ad sueyram (*sic*) et illuc manserit det follem uny conelli : et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conelium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de turibus ueteribus qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in santarem habuerint uel in aliis locis et ad turreo uetere illud ad opus suum duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rrixauerit et post rrixam domum suam intrauerit ubi (*sic*) inito consilio acceperit fustem uel porinam et eum percuserit pectet **xxx** solidos : Si autem inconsulte et cassu accidente percuserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret in uillam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Sy equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et sy cum mulier inuentus turpiter fuerit, mayordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed muliere capiat sy uoluerit. De madeira que uenerit per aquam, unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de uilla debet tenere Rex medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de turibus ueteribus cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum bene habeat ego eum recipiam meo diuity hominy in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui tures ueteres de me tenuerit non mittat ibi alium alcaidem nisi de turibus ueteribus. De casis quas mei nobiles homines aut freires aut hospitalaria aut monestaria (*sic*) in turibus ueteribus habuerint habeant forum ville sicut ceteri milites de turibus ueteribus. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut sy dominus eius uenerit detur ei : Sy autem dominus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat inde alcaide per vim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgata **LX** militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pilitarius qui in turibus ueteribus cassam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro ea forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium istud uixerint et cassas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant michi meum forum. Qui equum uenderit aut comparauerit uel maurum extra turres ueteres ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et sy pro decima eis directum dare noluerint, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de turibus ueteribus sy furtum fecerint ut supra dictum est componat medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de turibus ueteribus non dent luitossam : portalia (*sic*) uero et forum et quinte ssarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquo : Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : Et de barca de piscato minuto, duos denarios : Et de toto alio piscato dent suum forum. Adaliles de turibus ueteribus non dent quintam de quinonibus suorum corporum. Milles de turibus ueteribus non teneant çagam in exercitu re-

gis. Panatarie dent pro foro de xxx panibus unum. Qvy etiam aliquem calcaribus percuserit et testimonium bonorum hominum convictus fuerit peitet duos solidos. De nauigio uero mando ut alcaide et duo espadalarii et duo pronarii et unus pintental habeant forum militum. Milites de turibus veteribus testificentur cum infancionibus de portugali. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo et ad hec eat maiordomus testimonium bonorum hominum et nom ad alia. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dey et mey rrepleatur : Qvy uero illud frangere uoluerit maledicionem dey et mey consecatur. Facta carta apud erboram (*sic*) mense agusty in die assumcionis beate virginis. Ego alfonsus Rex portugalie et cōmes bolonensis quy hanc cartam jusy fieri propriis manibus rroboro et confirmo et eandem mey sigilly municione feci comuniri. Era m.^a cc. lxxxviii. Domnus Johannes archiepiscopus bracharensis : domnus Johannes portugalensis, Domnus E. colimbriensis, Donus A. ulixbonensis, Domnus M. erboensis, Donus R. egitaniensis, Donus P. visensis, Domnus E. lamacensis : Domnus J. alfonsy signifer dominy Regis : Domnus A. teliz, Domnus M. garsie, Domnus Jo. garsie, Domnus G. garsie, Domnus F. garsie, Domnus E. martini, Domnus F. lupy, riqui homines : Domnus A. lupi, Domnus S. pellagii, Domnus E. martim de beredo, riquy homines quy presentes fuerunt : Domnus S. johanis chancelarius curie : Johanes de auoyno subsignifer : M. ssugerii de melino, Johanes sugerii coello, Egeas laurencii capelanus, domnus Matheus superiudices Curie : V. didaci et B. petri despino clerici dominy Regis : Durandus pelagii canonicus bracharensis : M. petri, M. mundy canonicus Egitaniensis : S. martim, Jo. sugerii, S. martiny : Martinus petri scriptor curie notauit.

ALIUSTREL

ALJUSTREL

1252

Ex Libro dos Copos, sic dicto, in scrinio conventus equitum S. Jacobi olim servato, decerpimus. Perperam exscriptor aeram MCCLX pro aera MCCLXXX posuit. Non aliud exemplar inuenimus.

Hec est carta de foro quam iussimus fieri ego dominus pellagius petri dei gratia magister ordinis milicie sancti jacobi vna cum domino gonsalluo petri comendatore de mertola cum conuentu eiusdem loci, vobis populatoribus dalliustrel tam presentibus quam futuris : damus siquidem vobis forum et costume de allecace, forum talle est, videlicet, ut due partes millitum vadant in fossatum, et tertia pars remaneat in villa : vna vice in anno faciant fossatum : et ille qui non venerit ad fossatum peitet pro v solidos (*sic*) pro fossadeira : et pro homicido peitet c solidos ad pallatium. Et pro casa disrupta cum armis sculis spatibus peitet ccc solidos et vii.^a (?) ad pallatium. Et qui furatus fuerit peitet pro vno nove et intemtor habeat duos quiniones et setem partes ad pallacium. Et qui virginem forciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata et ille negauerit et octorgamentum (*sic*) de tribus hominibus quallis ille fuerit et ille iuret cum xii^m et si non habuerit auctorgamentum iuret ipse sollus : Et si non volluerit iurare peitet ad illam ccc solidos et septima ad pallacium : et testimonia mentirosa et fiell mentirosus peitet lx solidos et setem ad pallacium et duplet habere : et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feryuerit peitet lx solidos, medietatem ad pallatium et medietatem ad concillium et de medietate de concillio setem ad pallatium. Et homo qui fuerit gentillis aut herdeiro non sit meirinus. Et qui in villa pignora inuenerit et fideiussorem et ad montem fuerit pignorare duplet ipsa pignora et peitet lx solidos et setem ad pallatium : et qui non iuerit ad sinall de iudice et pignora abstullerit ad saionem peitet vnum solidum ad iudicem : et qui non fuerit ad apellidum caballari et pedones exceptis his qui sunt seruitio alieno milles peitet x solidos et pedes quinque solidos ad vicinos. Et qui habuerit alldeam et vnum iugum bouum et decem oues et vnum asinum et duos lectos comparet caballum : et qui crebantauerit sinal cum sua muliere peitet vnum solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de beneditione peitet ccc solidos et setem ad palatium : et qui lexauerit mulierem suam peitet i denarium ad iudicem : et qui caballum alienum cavallgauerit pro vno die peitet vnum carnarium et si magis peitet las amgarias pro vna die vi denarios et pro vna nocte i solidum : et qui percuserit de lancea aut de spata pro intrada peitet x solidos : et si transierit ad alteram partem peitet xx solidos ad querelossum : et si quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem pro vnoquoque membrum peitet c solidos ad alisiado et ille det setima ad pallatium : qui mulierem ante suum maritum percusserit peitet xxx solidos et setem ad pallatium : moion alienum (*sic*) in suo hero mutauerit peitet v solidos et v (*sic*) ad palatium : qui limide alienum quebrantauerit peitet v solidos et setem ad palatium : qui conducteiro alienum matauerit

suus amos colligat homicidium et det setem ad palatium. Similiter et de hortolano et de grateiro (*sic*) et de molnciro et de ssolarenguo : qui habuerit vasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alium hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar : tendas molinos et fornos de hominibus de aljustrell sint liberi de foro : milites de aljustrell sint in iudicio pro podestades et infanzones de portuall : Clerici vero habeant mores militum : pedones sint in iudicio pro cabalariis de altera terra : qui venerit vozeiro ad suum vicinum pro homine de foras ville pectet x solidos et septem ad palatium : guanatum de aljustrell non sit montado in vlla terra : et homo cui se anaufragauerit suus cabalus quamuis habeat alium sit excusatus vsque ad caput annii. Mancipium qui mactauerit hominem foras ville et fugerit suus amos non pectet homicidium : pro totis querellis de palacio index sit vozeiro : qui in vila pignorauerit cum saione et abstulerit ei pignora auctorget saion et accipiat concilium de tribus colationibus et pignoret pro sesaginta solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de aliustrell non sint in prestimonis (*sic*) dati : et si homines de aljustrell cum hominibus (*sic*) de alia terra non comuniter (*sic*) eos firma nec pena sed currat per esquisam : et homines qui voluerint pastare cum ganato in terminis de aljustrell accipiant de montadigo, de grege de ouibus m^{or} carneiros et busto de vacce vnam vacam : istum montadigo

Et omnes milites qui iuerint in fossatum vel gardiam omnes cabali qui se perdiderint in algara uel in bello primo erectetis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de aljustrell qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeyra de montibus accipiant eis totum quod inuenerint sine calumpnia : de azarias et de gardias quintam partem nobis date sine vlla offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet lx solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum : testamus vero et perheniter firmamus vt quicumque pignorauerit mercatores vel viatores christianos judeos siue mauros nisi fuerint fideiussores vel debitores quicumque fecerit pectet lx solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum : Et insuper pectet c morabitanos pro capto quod fregit, ordo habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad villam venerit per vim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit non pectet pro eo aliquid nec suorum parentum homicide habeantur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerit, pectet c morabitanos medietatem ordini medietatem concilio. Mandamus et concedimus vobis ut si aliquis fuerit latro et si jam per vnum annum vel per duos furari vel rapere dimiserit si pro aliqua re repititus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro, et si latro est et latro fuit omnino percat et subsubeat pena latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo rapuerit filliam alienam extra suam voluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitanos et setem ad palacium et insuper (*sic*). De portagio : foro de troxell de caballo de pannis de lana vel de lino, i solidum : de troxell de lana, i solidum : de troxell de fustaes, de trouxel de pannos de colore, v solidos : de carega de piscato, i solidum : de carega de asino, vi denarios : de carega de conilis de christianis, v solidos : de carega de saracenis, i morabitanum : de cabalo quem vendiderint in azouge, i solidum : de mulo, i solidum : de asino, vi denarios : de carneiro, iii meallas : de porquo, ii denarios : de furom, ii denarios : de caregua de pam et de vino, iii meallas : De caregua de pedone, i denarium : de mauro quem vendiderint in mercato, i solidum : de mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui taliauerit cum suo domino, decimam : de corio de vaca et de zeura, ii denarios : de corio de ceruo et de gamo, iii meallas : de carega de cera, v solidos : de carega dazeite, v solidos : istum portagium de hominibus foras vile m^a pars de suo hospite et due partes de ordine. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus meis segillis pendentibus eam confirmauimus et roborauimus addentes quod quicumque ilam irrumpere voluerit sit maledictus et excumunicatus. Amen. Facta carta xvi^o kalendas januarii. Sub era m. cc. lx.^a

CATIVELOS

CATIVELOS

1257

Hoc forale in Lib. I Donationum, sive Regestorum, Alphonsi III invenitur. Lectiones varias ex Lib. II ipsius regis descripsimus.

In dei nomine amen¹. Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo vobis sex populatoribus de Catiuelos ipsam meam² hereditatem² de Catiuelos cuius sunt³ termini³ quomodo diuidit per vilar per pouasa-

¹ deest² hereditatem meam³ termini sunt isti

torio⁴ de cima de Couro⁵ et inde per lagenam de filiis de⁶ Pelagii eytaz et per crux⁷ de portela de fenales⁸ de susanos⁹ et inde cum villar e¹⁰ sae¹⁰ aa¹⁰ cabeza¹⁰ dos¹⁰ Lobatenos¹⁰ et inde ad Carualiam de Crux¹¹ et intrat aqua ad fontem de¹² Comaraes¹² et inde per comeiram¹³ aqua uertente cum sauto dascarom¹⁴ et inde ad sursum¹⁵ ad Carualiam soa¹⁶, et inde tornat per carreiram de jales¹⁷ ad fontem de Cardo, et inde ad Lageeda¹⁸, et inde ad Petram de aquila et inde per cimam de¹⁹ mamooas aqua uertente cum Muza et per cimam de valle de equa, et inde ad cabezam muradam²⁰ de cima de ripa longa, et inde ubi intrat aqua dos²¹ freyxnos in ripa dozcar²² et inde ad geya²³ et inde ad pausadeyro²¹ : et omnes²⁵ successores²⁵ uestri²⁵ detis²⁶ mihi et omnibus meis²⁷ successoribus²⁷ anuatim²⁷ pro iugada sex modios de pane terciam partem milii, et terciam partem centeni, et terciam²⁸ ordeii : et istam iugadam detis meo mordomo²⁹ a die sancte Marie de Augusto usque ad sanctum Michaelem³⁰ et³⁰ si³⁰ pro³⁰ ipsa³⁰ iugada³⁰ ipse³⁰ non³⁰ uenerit³⁰ ad³⁰ ipsum³⁰ tempus³⁰ non respondeatis de illa³¹ et non pectetis nisi tres calumpnias³² scilicet furtum homicidium et rausum et detis³³ pro homicidio quinque morabitanos et pro rauso quinque³⁴ morabitanos³⁴, et³⁵ qui furtum fecerit quale illud³⁶ fecerit³⁶ tale pectet et duplet ipsam³⁷ domino³⁷ terre³⁷. Si³⁷ feceritis istas tres calumpnias³⁸ in termino de Panonias³⁹ respondeatis de illis per uestram cartam et sint inquisite per bonos homines, et non respondeatis de aliis calumpniis⁴⁰ nisi de tribus⁴¹ supradictis⁴¹. Si occideritis⁴² venatum detis⁴³ de urso manus, et de porco montes et de porca lumbum. Maiordomus et portarius qui⁴⁴ filiet⁴⁴ portagium⁴⁴ et vicarius⁴⁵ non sint ausi intrare in uestram villam per rixam nec in totum uestrum⁴⁶ terminum, et si ibi intrauerit uel⁴⁷ uobis⁴⁷ male⁴⁷ fecerit⁴⁷ pectet mille solidos : et non detis portagium in toto termino de pannoniis⁴⁸ et ponatis vicarium inter uos per quem ego et uos habeamus nostrum directum : et non uadatis in carreiram⁴⁹ neque⁴⁹ in apelido, nisi ubi⁵⁰ ego⁵⁰ iuero⁵⁰. Et detis mihi pro collecta unum arietem de⁵¹ uno⁵¹ anno⁵¹ et sex tacygas⁵² de pane⁵³ in⁵³ ecuada, in nouo et singulas pelles de coneliis a⁵⁴ festo⁵⁴ Natalis⁵⁴ usque⁵⁴ ad⁵⁴ Entruido⁵⁴ et⁵⁴ detis⁵⁴ istum⁵⁴ panem⁵⁴ per⁵⁴ tacygam⁵⁴ de Costantim : et⁵⁵ non respondeatis de apostilia nisi per inquisitionem bonorum hominum et non detis luitosam⁵⁶ : fiaduria⁵⁶ inter uos sit⁵⁷ una cera : et sitis⁵⁸ vicarii⁵⁸ per singulos annos per capita : et de supradictis⁵⁹ tribus collectis⁶⁰ detis mihi medietatem et uobis⁶¹ aliam medietatem : et si ibi⁶² aliquis ex uobis habuerit bestiam in qua uadat pro sale uel pro aliqua⁶³ causa et⁶⁴ si⁶⁴ ibi⁶⁴ necessaria⁶⁴ fuerit nullus sit ausus accipere ipsam⁶⁵ : et⁶⁵ uos⁶⁵ populatores⁶⁵ collatis⁶⁵ uobiscum⁶⁵ omnes⁶⁵ quantos⁶⁵ uobis⁶⁵ placuerit⁶⁵ et non detis nisi istud forum de sex⁶⁶ quairelis. Habeatis uos et omnis uestra posteritas supradictam hereditatem cum terminis⁶⁷ supradictis⁶⁷ et detis⁶⁸ inde⁶⁸ mihi⁶⁸ annuatim⁶⁸ et omnibus meis successoribus supradictum forum et non magis⁶⁹ : et⁶⁹ faciatis⁶⁹ de⁶⁹ ipsa⁶⁹ hereditate⁶⁹ quicquid⁶⁹ uestre⁶⁹ placuerit⁶⁹ uoluntati⁶⁹ pro⁶⁹ ad⁶⁹ semper⁶⁹ tamen⁶⁹ non⁶⁹ possitis⁶⁹ eam⁶⁹ mandare⁶⁹ Ecclesie⁶⁹; nec⁶⁹ uendere⁶⁹ nec⁶⁹ donare⁶⁹ neque⁶⁹ apignorarere⁶⁹ militi⁶⁹ nec⁶⁹ homini⁶⁹ de⁶⁹ Ordine⁶⁹ nec⁶⁹ alicui⁶⁹ alii⁶⁹ nisi⁶⁹ villanis⁶⁹ qui⁶⁹ mihi⁶⁹ inde⁶⁹ et⁶⁹ omnibus⁶⁹ meis⁶⁹ successoribus⁶⁹ faciant⁶⁹ supradictum⁶⁹ forum⁶⁹. In⁶⁹ cuius⁶⁹ rei⁶⁹ testimonium⁶⁹ do⁶⁹ uobis istam meam cartam apertam meo sigillo sigillatam. Datam in Muza kalendas Maii per⁷⁰ donum⁷⁰ E.⁷⁰ martini⁷⁰ maiordomum⁷⁰ curie⁷⁰ et⁷⁰ per Cancellarium et per V. didaci et R. petri superiudices et per Julianum gonsaluiz⁷¹ iudicem de pannoniis⁷² qui supradictum forum posuit cum hominibus⁷³ supradictis. Era⁷⁴ m.^a cc.^a lxxxx.^a 1.^a prima⁷⁴.

4 pousadarium

5 Couto

6 deest

7 cruce

8 feanes

9 susanis

10 et exit ad cabezam de lobatenos,

11 cruce

12 dos camoraes

13 cumeyram

14 de astaron,

15 infestum

16 solam

17 gales

18 lageedam

19 das

20 muratam

21 de

22 do azcar

23 geyra

24 pausadorium

25 desunt

26 detis inde

27 successoribus meis anuatim de ipsa hereditate

28 terciam partem

29 vicario

30 Michaelem septembris, et si ad ipsum tempus non demandauerint uobis

ipsam iugadam

31 ea

32 calupnias

33 pectetis

34 aliud tantum

35 deest

36 fecerit ipsum

37 illud mihi : et si

38 calupnias

39 Panoyas

40 calupniis

41 istis tribus :

42 mactaueritis

43 detis inde forum scilicet

44 desunt

45 uicarius et alius homo

46 suum

47 ad faciendum ibi malum

48 panoyas

49 carrariam nec

50 mecum

51 unius anni

52 falegas

53 desunt

54 de natali usque introydo : istud forum detis mihi per falega

55 deest

56 luytosam et sit fideiussoria

57 de

58 mittatis uicarium inter uos

59 iamdictis

60 calupniis

61 uos filietis

62 deest

63 alia

64 que ibi necesse

65 ipsam bestiam et sitis magis populatores quantas uolueritis in ipsis vi⁶⁵ cayrelis

66 supradictis sex

67 supradictis terminis

68 possideatis eam et faciatis de ea quicquid uolueritis pro ad semper, et

faciatis inde mihi

69 plus. Et ut hoc factum meum sit stabile et firmum dedi

70 desunt

71 gonsalui

72 panonii

73 omnibus

74 Era m.^a cc.^a lxxxx.^a 1.^a Et mando quod iamdictam hereditatem non possitis mandare Ecclesie nec donare nec uendere eam alicui nisi uillanis qui mihi et omnibus meis successoribus faciant forum supradictum.

ORIO

O RIO?

1255

Forale hoc parvi loci, ultra Dorium siti, rudimenti municipii, potius quam veri municipii, exemplum nobis praebet. Hausimus ex libro inquisitionum, qui Lib. II Donationum Alphonsi III titulum prae se fert.

In dei nomine. Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de Orio ipsam meam hereditatem de Orio cum suis terminis, scilicet, quomodo diuidit cum Paacoo per portelam de ventoselo, et ferit in coutum de Oural, et uadit ad penedum de romeu, et uadit ad infestum et partitur cum Cerual, et inde partitur cum aluano et quomodo diuidit cum sancta Marta, et inde partitur cum parada et ferit in aqua de Tomegam et uadit per uenam ad jusum et tornat ubi prius incepti. Do uobis quantum ego habeo infra supradictos terminos cum rupto et inrupto. Et detis inde mihi et omnibus meis successoribus anuatim pro foro v modios de pane, scilicet, medietatem centeni et medietatem milii per mensuram directam et sit ateygatum et non sit abrazatum et detis eum in uestra villa usque ad festum-sancti Michaelis septembris : et si uobis recipere noluerit maiordomus de terra, ponatis illum in campo cum testimoniis bonorum hominum et amplius non respondeatis de eo et detis anuatim pro festo natalis domini v libras de cera pro directis in uestra villa et non respondeatis nisi de tribus calupniis, scilicet, rasmus homicidium et furtum : pro rauso pectetis x morabitanos et pro homicidio aliud tantum, medietatem ad palacium et medietatem ad concilium : Furtum quale fuerit factum tale pectetur : et iste tres calupnie sint inquisite per bonos homines : et si ibi aliquis ex uobis decesserit detis pro luctosa medium morabitanum : non eatis in apilido : et nullus princeps terre non pauset in uestra villa : et nullus homo sit ausus intrare in uestram villam per forciam. Habeatis uos et omnis posteritas uestra supradictam hereditatem cum terminis supradictis cunctis temporibus seculorum : et faciatis inde mihi et omnibus successoribus meis supradictum forum et non plus : et faciatis de ea quicquid placuerit uestre uoluntati, tamen non possitis eam uendere nec mandare eam Ecclesie nec donare nec apignorare eam alicui nisi villanis qui faciant inde mihi et meis successoribus supradictum forum. In cuius rei testimonium do eisdem populatoribus de Orio istam meam cartam apertam quod istud factum meum sit stabile et firmum pro ad semper. Datum in Lamis de Orelam, 11^a die Maii, per donum E. martini maiordomum curie, et per S. iohannis cancellarium, et per V. didaci et R. petri superiudices, et per Julianum gonsaluiz iudicem de Panoniis qui posuit cum supradictis populatoribus supradictum forum. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a prima.

VINAES

VINHAES

1253

Charta autographa hujus foralis in Publico Archivo invenitur. Ex ea textum descripsimus.

In dei nomine, et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina dona Beatrice, pono, concedo, et statuo in perpetuum cum omnibus hominibus de Vinaes, et de suis terminis, quod ipsi et omnes successores sui dent michi et successoribus meis annualim sexcentos morabitanos in saluo quales currerint in ipsa terra pro omnibus directis et foris meis que debeo habere de terra de Vinaes. Et quingentos de istis morabitanis debent mihi dare pro renda de ipsa terra, et centum pro tenencia de ipso Castello. Et debent eos mihi dare ad tres tercias anni, scilicet ducentos morabitanos pro kalendis Marcii, et ducentos pro kalendis Iulii, et ducentos pro kalendis Nouembris. Et iusticia debet fieri in terminis de Vinaes per iudices de Vinaes : et si non fecerint iusticiam, Ego debeo me proinde ad eos tornare, et tunc iusticia debet fieri per me, uel per illum cui Ego eam comendauero faciendam. Et ut hoc factum meum sit stabile atque firmum, dedi dictis hominibus istam meam cartam apertam meo sigillo sigillatam, ne alius possit contra eos super hoc in posterum in contrarium deuenire. Nos uero supranominati qui hanc

cartam precepimus fieri, nostris propriis manibus roboramus, et in ea signa ista apponi fecimus +++++. Facta carta apud sanctum Stephanum de Chaues, vicesima die Madii. Era m.^a cc.^a lxxxv^a prima.

Qui presentes fuerunt, Donnus Johannes alfonsi signifer domni Regis conf. — Donnus Egidius martini Maior-domus Curie conf. — Donnus Fernandus lupi tenens Braganciam conf. — Donnus Didacus lupi conf. — Donnus Menendus garsie conf. — Donnus Gonsaluus garsie conf. — Donnus Petrus poncii conf. — Donnus Menendus roderici de Briteyros conf. — Donnus Menendus suarii de Merloo — Donnus Johannes suarii conelius — testes.

Donnus Johanres egee Archiepiscopus Bracarensis conf. — Donnus Julianus fernandi Episcopus Portugallensis conf. — Donnus Egeas falsie Episcopus Colimbriensis conf. — Donnus Arias ualasci Episcopus Vlixbonensis conf. — Donnus Martinus petri Episcopus Elborensis conf. — Donnus Rodericus fernandi Episcopus Egitanensis conf. — Donnus Egeas Episcopus Lamecensis conf. — Donnus Petrus gonsalui Episcopus Visensis conf. Donnus Matheus Capellanus domini Regis — Martinus petri Notarius domini Regis — testes.

Stephanus iohannis Cancellarius.

Andreas simconis scripsit.

BEGIA

BEJA

1234

Ex Lib. I Donationum (Regestorum potius dicendum) Regis Dionisii descripsimus. Translationem in linguam vernaculam ex antiquo codice in Publico Archivo servato adjecimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Affonssus dei gratia Rex Port. et Comes Bolonie una com vxore mea Regina dona Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis fillia motus inspiracione diuina, Villam de Begia populaui, et eam reddidi cultui christiano et retentis in ea mihi meis regalenguis eam vobis meis hominibus et uassallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinentiis, secundum quod eam melius habuerunt mauri et christiani quandocunque extitit populata. Et ideo placuit mihi libenti animo et spontanea uoluptate dare et concedere vobis tam presentibus quam futuris forum de Santarena quod ad me petistis ibidem permanens per quod forum regalia iura inferius plenare scripta mihi et generi meo a vobis et uestris successoribus persoluantur. De quibus iuribus et foris de Santarena vobis quito jugadas et quito vobis illud forum quod faciunt mihi in Santarena de vino carretato de foris in relego quod nichil inde detis. Et eciam mando et quito quod vicinus de Begia non det portagium in Regno meo. Mando eciam quod almocreues de Begia non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues de Santarena. Et istas quatuor cousas de mea gratia in perpetuum quito vobis et successoribus uestris, quod uos et ipsi nichil detis inde nec faciatis mihi nec meis successoribus. Do itaque vobis pro foro ut qui publice coram bonis ominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos : Et hoc sit sine uozeyro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit, oucisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice fa-

En no nome do padre e do filho e do spiritu sancto. Eu dom afonssso pela graça de deus Rey de Port. e conde de bolonha en sembra com mha molher raynha dona Beatrix filba do muy nobre rey de Castela e de leon mouudo pela spiraçom de deos pobreis a uila de beja e tor..... de christandade. E retidos pera mim os meus regeengos e eu a dey aa pobrar a meus homens e a meus uassalos e a meus criados de dereito que a aiam por sua herdade propria com todolos seus termos e pertenças assy como a melhor podessem auer. E segundo como a melhor ouuerom mouros e christãos quando quer que per elles fosse pobrada. E por ende prouue a mim de boom coraçom e de booa uontade dar e outorgar a eles assy aos presentes como aos que am de uir o foro de Santarem o qual a mim pediro. Pelo qual foro os que hy morarem paguem os dereitos reaes a mim e aos que depos mim ueerem compridamente assy e como em fundo som scritos a mim e aos que depos mim ueerem paguem uos e os uossos soccessores. Dos quaes dereitos e foros de Santarem uos quito as iugadas. E uos quito aquel foro que a mim fazem em santarem do uynho de carega de fóra no relego que nom dem nemigalha. E outrossy mando e quito que todo uezino de beia nom dê portagen per todo meu reyno. E outrossy mando e quito que os almocreues de beia nom façam a mim caraira a qual costumam a mim a fazer os almocreues de santarem. E estas quatro cousas de mha graça pera todo sempre quito a uos a todos aqueles que depos uos ueerem que uos nem eles nom dedes a mim nem aos que depos mim ueerem nemigalha nem façades delas foro nenhuum. E outrosy dou a uos por foro quem publicamente perante homens boons

cto pectet quingentos solidos. Pro merda en boca pectet lx solidos testimonio honorum hominum. Furtum cognitum testimonio honorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis rupperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet v solidos et secundo v solidos : et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur et arcus cuparum incidantur. Et relegum accipiatur annuatim prima die Januarii. Et habitatores de Begia habeant tendas libere fornos panis scilicet et olarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet lx solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem omicidii. Qui arma per iram dinudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percuserit pectet lx solidos. Et homines de Begia habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eas habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in boca lx solidos, medietatem scilicet Regi et medietatem domino hereditatis et eant in apelitum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de concilio et mittantur almotacees per Pretorem et per concilium ville. Et dent de foro de vaca 1 denarium et de zeuro, 1 denarium : Et de çeruo, 1 denarium : Et de bestia de piscato, 1 denarium : Et de barca de piscato, 1 denarium : Et de iudicato similiter : et de alcauala, 11 denarios : de çeruo et de zeuro et de vaca et de porco, 1 denarium : Et de carnario, 1 denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora ad x morabitanos et supra dent 1 morabitanum, et a decem morabitanis et infra dent medium morabitanum : De equa uendita uel comparata dent 11 solidos : et de vaca, 1 solidum : Et de asino et de asina, 1 solidum : De mauro et de maura medium morabitanum : De porco uel carnario, 11 denarios : De caprone uel de capra, 1 denarium : De carrega de azeyte uel de coriis bouum uel zeurorum uel cernorum dent medium morabitanum : De carrega de cera, medium morabitanum : De carrega de anil uel de pannis uel de pelibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel pipere uel de grana, unum morabitanum : De bragal, 11 denarios : De uestitu de pelibus, 11 denarios : De lino uel de alliis uel cepis, decimam : De piscato de fora, decimam : De concas uel de uasis lineis, decimam : Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caulari uel mulari dent 11 denarios, de asinari 11 mealias : De carega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent vi denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti faciat forum peditis. Mulier que senuerit uel debilitauerit quod exercitum facere non posit stet in onore

M. L. Tom. I.

casa entrar com armas per força peyte quinhentos solidos e esto seia sem uozeria. E sse dentro na casa que for quebrantada o ronpedor for morto o matador ou o senhor da casa peite huum marauedi : E sse hy for chagado peite meio marauedi. Outrossy por homezio ou por rousso conhoçudo peite quinhentos solidos. Por merda em boca peite lx solidos. Todo aquel que fezer furto, e lhy for prouado per testemuyno domeens boons peite as noueas. Quem ronper relego do uyno delrey, e no relego uender o seu uyno, aquel que hy for achado e prouado per testemuyno domeens boons primeiramente peite v solidos : E a ssegunda uegada, v solidos : E a terceira se hy for achado, e prouado per testemuyno domeens boons tallhenlhy os arcos aas cubas, e emtornemlhy todo o uyno. E o relego seia filhado em cada huum ano primeiro dia de janciro. E os moradores de beia aiam tendas eysentas e fornos, conuem a ssaber de pam e de olas : E dos fornos da telha dem dizima. Quem fóra do couto homem matar peite seseenta solidos : E quem chagar homem fóra do couto peite xxx solidos. Quem en praça com armas alguem chagar peite a meyadade do omezio. Quem armas per sanha desnuar, ou tirar fóra da casa peite lx solidos. E os homeens de beia aiam sas herdades pobradas, e aqueles que em elas morarem peitem por omezio, e por rousso conhoçudo, e por merda em boca, lx solidos, conuem a ssaber, a meyadade ao rey, e a meyadade ao senhor da herdade : E uaam em apelido delrey, e nom façam nehuum outro foro a elrey. E a almotaçaria seia do concelho : E mudem os almotaçees pelo alcaide, e pelo concelho da uila. E dem de foro da uaca huum dinheiro : E do zeuro, 1 dinheiro : E do çeruo, 1 dinheiro : E da besta do pescado, 1 dinheiro : E da barca do pescado, 1 dinheiro : E do iuygado outrossi semelhauilmente : E da alcauala, tres dinheiros : e do çeruo, e do zeuro, e da uaca, e do porco, e do carneiro, 1 dinheiro : Os pescadores dem dizima : De caualo, e de muua, e de muu que uenderem ou comprarem homeens de fóra de dez marauedis a çima dem huum marauedi, e de dez marauedis a iuso meyo marauedi : De egua uenduda ou comprada dem 11 solidos : E da uacca, 1 soldo : E do asno e da asna, 1 soldo : Do mouro e da moura, meyo marauedi : Do porco ou do carneiro, 11 dinheiros : Da cabra e do cabrom, 1 dinheiro : Da carrega do azeyte, ou de coiros de boys, ou de zeuros, ou de çeruos dem meyo marauedi : Da carrega da çera meio marauedi : Da carrega do anil ou de panos, ou de peles de coelhos, ou de coiros uermelhos ou brancos ou de pimentta ou de grãa, huum marauedi : De bragal, 11 dinheiros : De uestido das peles, 11 dinheiros : De lino ou dalhos, ou de çebolas dem dizima : De pescado de fóra dem dizima : De cuncas e dos uasos de madeiro dem dizima : E estes homeens de fóra que estas carregas uenderem e portagem pagarem, e sse outras comprarem nom dem delas portagem. De carrega de pam ou de sal que uenderem ou comprarem os homens de fó-

161

suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo continetur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocreuariam miserit, nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit det i folem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Begia qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elbora uel in Monte maiori habuerint uel in aliis locis, et ad Begiam illud ad opus sui duxerint, non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rissam domum suam intrauerit et ibi inito consilio aceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem ociderit, domino equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant outauam dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Begia cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Begiam de me tenuerit, non mitat ibi alium pretorem nisi de Begia. De casis quas mei nobiles homines aut freires aut ospitalarii aut monasteria in Begia habuerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Begia. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, tenens illud usque tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dari ut si dominus eum (*sic*) uenerit detur ei : Si autem dominus eius preconem dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint : De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pelitarius qui in Begiam casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de eum ullum forum. Et qui maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium istud uixerit et casas non abuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima : Et si pro decima eis directum dare noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de

ra, da besta caualar ou muar dem m dinheiros : Da assal tres mealhas : Da carrega do pescado que leuarem os homeens de fóra dem vi dinheiros. Os beesteiros aiam foro de caualeiros. A molher do caualeiro que for uehuua aia onrra de caualeiro até que case, e se casar com peom aia onrra de peon. O caualeiro que enfraqueçer ou enuelheçer e nom poder hyr em hoste stê em sa onrra. Se a molher do caualeiro for uehuua tal filho ouuer que estê com ela em casa continuoadamente, e caualaria poder fazer, façaa el pola madre. Caualeiro uerdadeiramente que seu caualo ou sas bestas a almocreuaria ennyar, nenhuum foro dalmocrauaria faça. Coelheiro que for a çugueira e alá dormir dê hum fole de coelho : E sse acaecer que alá more viii dias ou mais dê hum coelho com sa pele. E coelheiros de fóra dem dizima cada que ueerem. Moradores de beia que seu pam ou seu uyno, ou figos ou azeite, ouuerem em euora, ou em montemayor, ou em outros lugares, e lhys fezerem mester que o tragam a beia nom dem ende portagem. Se alguum com outro ouuer palauras ou resgo e depois do resgo entrar em sa casa, e hy ouuer conselho pera hy filhar paaou porra, e ferir o outro, peite xxx soldos : Se pela uentura nom conselheiramente senom per çaiom o feriu nom peite nemigalha. Enmygo de fóra nom entre na uila sobre seu enmygo senom per treguas ou pera dar a el dereito. Se o caualo dalguum alguum matar o senhor do caualo peite o caualo ou o mezio, qual ao senhor do caualo aprouger. E o clerigo aia foro de caualeiro em todo : E sse for achado torpemente com alguma molher, o moordomo nom meta mãao em ele nem o filhe per nenhuma guisa mais filbe a molher se quiser. De madeira que ueer pelo rio, onde dauam o oytauo dem dizima. Da atalaya da uila deue elrey a manteer a meydade e os caualeiros a outra meydade per seus corpos. Caualeiros de beia a que o meu ricomem bemfazer da ssa terra, ou ouuer do seu per que o eu deua auer, eu o reçeberei ao ricomem em conto de seus caualeiros. Moordomo ou sayon nom uaa a casa do caualeiro sem o porteiro do alcaide. E o meu nobre homem que beia de mim teuer nom meta hy outro alcaide senom de beia. Das casas quaaes os meus nobres homeens ou freires ou espitaleiros ou moesteiros ouuerem em beia façam foro da uila assy come os outros caualeiros de beia. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha esse gaado per iii menses, e per cada hum mes faça o apregoar e sse o senhor dele ueenr denlho : E apregoado per tres menses se o senhor dele nom ueenr entom o moordomo faça dele commodo seu. Da caualgada do alcaide nemigalha nom filhe o alcaide per força senom aquelo que lhy os caualeyros quiserem dar por seu amor : Da caualgada de lx^a caualeiros a ssuso partam comigo em campo. Ferreiro ou çapateiro ou peliteiro que em beia casa ouuer, e em sa casa laurar, nom dê dela nenhuum foro. E quem mouro ferreiro ou çapateiro ouuer, e em sa casa laurar nom faça dele ne-

Begia si furtum fecerint, ut supradictum est, componatur medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Begia non dent luytosam. Adaliles de Begia non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Begia non teneant çagam et teneant deanteyrum in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarrecenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exeptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo : Et pro alcaydaria de una bestia quod uenerit de fora com piscato dent ii denarios : Et de barca de piscato minuto, ii denarios : et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et conçedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Begia testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui eciam aliquem calcarius percuserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. De nauigio uero ut (sic) pretor et duo spadelarii et duo pronarii et uno petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluazilibus nec aliquis alius audeant aforciare ullum hominem de Begia uel de fora de suo pane nec de suo uino nec de suo piscato nec de suis carnibus nec de aliis suis rebus. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam apprehendere homines neque roubare nec forciare, sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illam fecerit : Et ssi non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus, sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Begia donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Addo eciam et mando quod uicinus de Begia non det montadigo. Siquis igitur uobis hoc factum meum firmiter seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alfonso predictus Rex una cum uxore mea Regina dona Beatrice presentem cartam quam iussy fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Leyrenam, xvi.^a die Februarii. Era m.^a cc.^a nonagesima secunda.

Donnus Johannes alfonsi signifer Curie et tenens terram Ripa minii — Domnus Egidius martini maiordomus curie tenens Sintriam — Domnus Mehendus garisie tenens terram de Panoyas — Domnus Gonsaluus

nhuum foro. E sse hy ouer mesteiraaes que forem çapateiros ou ferreiros, e per este officio uiuerem, e casas nom ouerem, uenham ás mhas tendas e façam a mim o meu foro. Os peões e os que seu auer ouerem a dar dem dizima ao moordomo : E o moordomo dê a eles dereito pola dizima : E sse pola dizima a eles dereito dar nom quiser, entom o alcaide faça a eles dar dereito pelo seu porteiro. E os homens que morarem nas herdades de beia, se furto fezerem assy suso dito he companham (sic) a meyadade a elrey, e a meyadade ao senhor da herdade. Moradores de beia nom dem luytosa. Adaiis de beia nom dem quinto de quinhões de seus corpos. Caualeiros de beia nom tenham çaga mais tenham deanteira em caualgada delrey. Paadeiras dem por foro de triinta pães huum. Portageens uerdadeiramente e foros e quintas de mouros e dos outros assy as paguem assy como he de costume, eixete aquelas cousas que som scritas que eu a uos quito : E por alcaidaria duma besta que ueer de fóra com pescado dem ii dinheiros : E da barca do pescado meudo ii dinheiros : E de todo outro pescado dem seu foro. Todas estas cousas de suso escritas a nos dou por foro e outorgo : E a aquesto uaa o moordomo per testemuyno domeens boons, e nom a outras. Caualeiros de beia stem em testemuyno com infanções de portugal. Todo homem que outro ferir com esporas, e for testemunhado per homeens boons peyte quinhentos soldos. De nauyo mando que o alcaide, e dous espadaleiros, e dous proeiros, e huum petintal que aiam foro de çaualeiros. Dou ainda a uos e outorgo que aiades uossa almotaçaria, e segundo a uossa uoontade a desponhades. Mando ainda que nem meu alcaide da uila nem moordomo nem aluaziis nem nenhuuns outros, nom seia ousado de forçar nenhuum homem de beia, nem de fóra, de seu pan nem de seu uyno, nem de seu pescado, nem de sas carnes, nem doutras sas cousas. Aynda mais mando que o moordomo meu nom uaa fóra da uila prender homeens nem roubar nem fortar, mais se fezerem coymha façaos el chamar pelo porteiro do alcaide dante o alcaide e os aluaziis, e eles corregam assy commo o alcaide e os aluaziis mandarem. E o conçelho cambhe seus aluaziis cada ano. Mando aynda que o padre nom peyte polo filho a coymha, mas o filho a peite se a fezer, e se nom ouer per que saane aquelo, saaneo per seu corpo. Mando ainda de mouros e de judeos feridos que se uenham queixar ao alcaide e aos aluaziis commo foy de costume em tempo de meu padre. Aynda mando que os moordomos nom penhorem nem homem (sic) de beia até que o nom chame ao conçelho ante o alcaide e os aluaziis. Aynda mais mando polo uosso amor que se algum penhorar sem o meu moordomo ou sem o seu sayom ou sem o porteyro do alcaide, peite tanto por quanto penhorar e nom chus. E aquel que uos a uós este meu foro firmamente guardar as beenções de deus e as mynhas uenham sobrel : E aquel que o quiser britar a maldição de deus e a mynha os persigua. E eu dom afons-

garsie tenens terram de Barroso — Domnus Fernandus lupiz tenens terram de Bragança — Domnus Alfonsus lupiz tenens terram de Sausa — Domnus Didacus lupiz tenens terram de Lameco — Domnus Petrus poncii tenens terram de Sena.

Qui presentes fuerunt, Domnus Egidius martini maior-domus Curie — Johannes de auoyno — Menendus suerii de Merloo — Egeas laurencii de Cunya — Stephanus spinel — Rodericus de spino superjudex — Vincencius didaci superiudex — Domnus Matheus Cappelanus — Martinus johannis Portarius maior —, test.

Domnus Johannes archiepiscopus Bracarensis — Domnus Julianus Episcopus Portugalensis — Domnus Egee Episcopus Colinbriensis — Domnus Arias Episcopus Vlixbonensis — Domnus Rodericus Episcopus Egitanensis — Domnus Egee Episcopus Lamecensis — Domnus Matheus Electus Visensis — Domnus Martinus Episcopus Elborensis —, conf.

Johannes suerii, Archidiaconus Calugurritanus — Martinus petri Bracarensis clericus Regis — Johannes moniz clericus Regis — Johannes fernandi clericus tenens sigila Regis — Eymiricus zaquitarius Regis — Michael fernandi scançanus Regis — Johannes pelagii escansarius Regis — Fernandus stephani ceuadarius Regis —, test.

Stephanus iohannis Cancellarius Curie.

Johannes suerii notarius Curie scripsit.

so de çima dito rey, em sembra com mha molher rayna dona beatrix, esta presente carta a qual mandei fazer rouoro e confirmo. Feyta a carta em leyrea xvi dias de feureiro. Era de mil e duzentos e noueenta e dous anos. Mando ainda que uezino de beia nom dê montado. Quaes foram os que confirmarom este foro : Dom Joham affonso alferez da corte teente riba de mynho, dom Gil martins moordomo da corte teente sintra, dom Meen garcia teente terra de panoyas, dom Gonçalo garcia teente terra de barroso, dom Fernam lopez teente terra de bragança, dom Afonso lopez teente terra de sousa, dom Dyago lopez teente de lamego, dom Pedro ponço teente terra de ssea, ricos homens. Dom Johanne arçebispo de bragaa, Dom Juyãao bispo do porto, Dom Egas bispo de coimbra, Dom Ayras bispo de lixboa, Dom Rodrigo bispo da Guarda, Dom Egas bispo de lamego, Dom Matheus esleito de uiseu, Dom Martim bispo de Euora, Clerigos. Dom Steuam eanes çançeler da corte, dom mateus capelam, dom Gil martins moordomo, Joham dauoym, Meen suariz de merloo, Egas lourenço da cunha, Steuam despinho, Pedro rodrigues despyno sobrejuiz, Martim aanes porteiro moor, Joham suariz arçediagoo calaguritanus, Martim periz de bragaa clerigo delrey, Joam muniz clerigo delrey, Joham fernandes teente o seelo delrey, Martim fernandes escançam, Joham paaes escriuam delrey, Fernam esteuãez ceuadeiro : Joham suariz tabaliom da corte que o screuoy.

PENUNXEL

PENUNXEL

1254

Ex Lib. I Donationum, sic dicto, Alphonsi III descripsimus. Accedunt lectiones variae ex Lib. II ejusdem regis.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego Alfonsus dei gratia rex Port. et comes Bolon. una cum consensu vxoris mee Regine domne Beatrice filie illustris Regis castelle et Legionis do et concedo uobis Johanni egee et Martino egee et Martino dominici et Ramiro¹ gonsalui meum regalengum de Pannoniis ad populandum quod uulgaliter appellatur pinunxel² : uidelicet quod quilibet uestrum det mihi et meis successoribus in quolibet anno de quolibet casali sex quartarios de pane per mensuram de costantim³ medium de centeno et medium de tremesino : et debetis mihi dare istum panem in die sancti Michaelis de Septembrio per taeygam⁴ de constatim⁵. Et omnes populatores⁶ insimul detis mihi duos carnarios de uno anno cum quatuor panibus quales feceritis in domibus uestris : et hoc debetis mihi dare in prima die Madii⁷ : et si occideritis ursum detis inde mihi manus de⁸ porco montesino⁹ et de ceruo detis inde¹⁰ mihi¹⁰ lumbum. Et si maiordomus non fuerit pro istis iugadis ad diem sancti Michaelis pro ipso anno non respondeatis de ipsis iugadis : et detis pro uodo singulas taeygas¹¹ de pane mediato : et non pectetis nisi tres calumpnias¹², scilicet rausum et homicidium et stercus in ore : et pro qualibet istorum pectetis x^{oem} marabitanos, et de dictis marabitanis medietas de-

1 Romano
2 pinuxel
3 costantim
4 talegam
5 constatim
6 deest

7 Maii
8 et de
9 montesino
10 mihi inde
11 teygas
12 calupnias

bet esse mea et alia medietas debet esse uestra : et iste calumpnie¹³ debent esse probate testimonio¹⁴ honorum hominum : et furtum nouies componatur. Habeatis maiordomum¹⁵ de uilla uestra, et ipse qui fuerit maiordomus non faciat forum in ipso anno in quo fuerit maiordomus : et fideiussoria ipsius ville non sit nisi de una cera : et non eatis in fossatum¹⁶ nec in apilido¹⁷ nisi cum¹⁸ corpore meo : et non eatis mecum nisi usque ad dorium ex una parte, et ex alia parte non eatis mecum nisi usque ad Castellum sancti christofori, et ex alia parte non eatis mecum nisi usque ad muzam : et in tota terra de pannoniis non detis portaginem. Maiordomus non sit ausus intrare in villa¹⁹ uestra¹⁹ per rationem male faciendi uobis, et si ibi intrauerit et fecerit uobis malum si eum percusseritis non pectetis calumpniam²⁰ : et faciatis in²¹ uilla²¹ uestra²¹ deffensam²¹ si uolueritis et nullus in ea montet nisi per uestram uoluntatem, et si sine uestra uoluntate ibi montauerit pectet uobis quinque marabitanos : hoc forum faciatis mihi et non plus : do et concedo uobis ipsum meum regalengum cum totis terminis suis nouis et ueteribus, sicut diuidunt per focem²² de penunxel²³ eundo superius et uadunt ad focem²⁴ de Sabugario per riuolum eundo superius et uadunt ad ueream et diuidunt cum sancto iacobo et uadunt ad pausadarium²⁵, et deinde²⁶ ad coruazariam²⁷ minorem et deinde ad coruazariam²⁸ maiorem, et deinde ad capud de boue mortuo, et deinde aquis uertentibus²⁹ quomodo uadunt per sumitatem de coouraria³⁰, et deinde quomodo uadunt ad agrudelus et deinde quomodo diuidunt cum yales³¹ et ueniunt ad focem³² de penunxel³³, ubi³³ primo incepimus. Habeatis uos et omnis posteritas uestra ipsum meum regalengum de panunxel³⁴ in perpetuum. In cuius rei testimonium do dictis meis populatoribus de penunxel³⁵ istam meam cartam apertam mei sigilli munimine³⁶ roboratam. Datum in Lameco Rege mandante, vi³⁷ die Augusti. Sub Era m.^a cc.^a lxxxx.^a Secunda.

Domnus Johannes alfonsi signifer tenens³⁸ ripam Minii, domnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Menendus garcie tenens pannonias, domnus Gunsaluus garcie tenens Neuiam, domnus Fernandus lupi³⁹ tenens Braganciam⁴⁰, domnus Alfonsus lupi⁴¹ tenens⁴¹ Sausam, domnus Didacus lupi⁴² tenens Lamecum, domnus Petrus poncii tenens Seam, domnus Johannes Bracarensis⁴³ archiepiscopus⁴³, domnus Julianus Port.⁴⁴ episcopus⁴⁴, domnus Egeas Lamecensis episcopus, domnus Rodericus egitaniensis⁴⁵ episcopus⁴⁵, domnus Egeas Colimbriensis episcopus, domnus Arias Vlixbonensis⁴⁶ episcopus⁴⁶, domnus Martinus Elborensis episcopus, domnus Matheus Electus Visensis, domnus Stephanus iohannis cancellarius curie, Martinus petri clericus⁴⁷, conf. : Pelagius pelagii superiudex, test. : Dominicus uincencii⁴⁸ notauit.

13 calupnie
14 testimonium
15 maiordomus
16 fossato
17 apelido
18 com
19 uestra nilla
20 calupniam
21 defesam in uestra uilla
22 fozem
23 perunxel
24 fozem
25 pousadarium
26 inde
27 coruazaram
28 coruazeyram
29 ueteribus
30 corurario

31 casales
32 fozem
33 pinuxel ub
34 pinuxel
35 pinuxel
36 munime
37 vi.^o
38 tenes
39 lupiz
40 Blaganciam
41 lupiz tenes
42 lupiz
43 Archiepiscopus Blacarensis
44 episcopus Port.
45 Episcopus Egitaniensis
46 Episcopus Vlixbonensis
47 clericus domini Regis
48 uincencii clericus scriptor domini Regis

MERTOLA

MERTOLA

1254

Ex quodam libro regestorum cartophylacii conventus equitum S. Jacobi oppidi de Palmella, qui titulum Livro dos Copos prae se fert, textum hujus foralis decerpsimus, cum non aliud inuenissemus. Exscriptor aeram mclclxii pro aera mclclxxxii legit; sed perperam.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Esta he a carta de foro qual encomendamos a fazer, Eu dom paay periz pela graça de deus Meestre da ordem da cauallaria de Santiago em sembra com Dom gonçalo periz Comendador de mertola e com ho conueento desse meesmo logo a vos pobradores de mertola assi aos presentes como aos que ham de uiir : damos a uos foro e costume deuora por terra, e de lixboa pelo riio e pello mar. Foro deuora a tal é conuem a saber : que as duas partes dos caualleiros vão

in fossado, e a terça parte premeescam na villa : E huuma uez façom fossado no ano : E quem nom for no fossado peite por foro cinco soldos por fossadeira. E por homeziio peite cem soldos a paaço : e por casa derrota com armas scudos e espadas peite trezentos soldos e seitima a paaço. E quem furtar peite por huum noue, e haja o ententor dous quinhões e as sete partes ao paaço : quem molher forçar et illa chamando disser que aquel he o forçador e el negar det illa outorguamento de tres homens taes qual el for e el iure com doze e se nom houuer outorguamento iure elle soo e se nom poder iurar peite ad illam m^o soldos e sete a paço. Testemunha mentirosa e fiel mentiroso peite lx soldos e sete a paço e dubre o hauer : e quem em concelho ou em mercado ou em igreja ferir peite lx soldos os medios ao paço e medios a concelho e dos medios do concelho sete al palaaço. Et qui in uilla pignos astando e fiador e ao monte for penhorar dubre a penhora e peite lx soldos et sete al palaaço : e quem non for a sinal do juiz e penhores sacudir ao saaiam peite hum soldo ao juiz : e quem nom for a apellido caualeiros e peões extre aquelles que seem in seruicio alièno o caualeiro peite dez soldos e o peon cinco soldos ad vicinos : e quem houuer aldea e hum jugo de boys e des ouelhas e hum asno e dous leitos compre caualo : e quem quebrantar sinal com sua molher peite hum soldo ao juiz : e molher que leixar seu marido de bençom peite m^o soldos e sete a paço : e quem leixar sua molher peite hum dinheiro ao juiz : e quem caualo alieno cauaguar por hum dia peite hum terno e se mais peite ass angeiras por hum dia seis dinheiros e por huma noyte hum soldo : e quem ferir de lança ou despada pella entrada peite dez soldos e se passar da outra parte peite vinte soldos ao querelloso : e quem quebrantar olho ou braço ou dente por cada um membro cem soldos ao leidado e el dee as sete a paço : e quem molher alhea ante seu marido ferir peite xxx soldos e sete a paço : e quem mojon alieno in suo erro mudar peite cinco soldos e sete a paço : e quem linde alieno quebrantar peite cinco soldos e sete a paço : e quem com adjutorio alieno matar seu amo colha o homizio e dee as sete a paço : outrosy de seu ortolam e de seu quartoiro e de seu molineiro e de seu solarenguo : quem houuer uasalos em solar ou em sua herdade nom sirua a outro homem dexada sua fazenda. Ventas e moinhos e fornos de homens de mertola sejam liures de foro : caualeiros de mertola sejam em juizo por podestades e infanções de portugal clerici uero habeant mores militum pedanos sint in iudicio por caualeiros uillãos doutra terra : quem uier uozeiro a seu uizinho por homem de fóra de uilla peite dez soldos e sete a paço : e homem que for gentile aut erodero non seat meirino : gado de mertola non seat montado em nenhuma terra : e o homem a qui se anaufragar seu adestrado quamuis haja outro e seja escusado ataa cabeça do anno : mancebo que matar homem fóra da villa e fugir seu amo nom peite homizio : por todas querellas de paço o juiz seja uozeiro : e quem em villa penhorar com saiom e sacudirem a el os penhores outrougel sayon e prenda in concilio de tres collações e penhore : peite lx soldos medios ao concelho e medios scam rencuroso. Varoes de mertolla nom seam em prestimo dados : e se homes de mertolla houuerem juizo com homens de outra terra nom corra antre elles firma mas corra por inquisa aut repto : e todos aquelles que quiserem pousar com seu gado em termo de mertolla prenda de illis montadigo de grege das ouelhas quatro carneiros e do busto das vacas huma vaca é est montadigo tercia parte de concelho e duas partes de heramen : e todos os caualeiros que forem in fossado ou em guarda todos os caualos que se perderem em algara ou em lide primis erectis eos sine quinta et postea det nobis quintam directam. Todo homem de mertolla que achar homens doutras cidades em seus terminos talhando ou leuando madeira de montes prenda totam quam inuenerint sine calumpnia. De azarias e guardas quintam partem mos dade sem nenhuma affeiçom : quemquer que gado casendeiro penhorar uel rapere fecerit peite lx soldos a paço e dubre o gado a seu dono. Testamus uero et perheniter firmamus ut quisquis mercatores vel uia-tores christianos iudeos siue mauros penhorar se nom for fiador ou deuedor quemquer que o faça peite lx soldos ao paço e duple a ganança quam perdidit ad suo domino et insuper peite centum marabitanos pro couto que britou a ordem habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit nom peite pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur. et si cum querimonia de ipso ad magistrum uel ad comendatarium uenit peite centum marabitanos medietatem ad ordinem et medietatem ad concilium : mandamus et outorgamus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furare uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tamquam latro et si latro est et latro fuerit omnino pereat et subeat pena latronis : et si aliquis reperitur ser fur et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem det illam ad suos parentes et peite ad illos m^o marabitanos e sete a paço et insuper sedeat homicida. De portagem de trouxel de caualo de panos de lam ou de lino hum soldo : de trouxel de lam hum soldo : de trouxel de fustões cinco soldos : de trouxel de pano de coor cinco soldos : de carregua de pescado hum soldo : de carregua de asno hum soldo : de carregua de christianos de conelios cinco soldos : de carregua de mouros de conelios hum marabitano : de portagem de caualo que uenderem em açouge hum soldo : de mulo hum soldo : de asno seis dinheiros : de boy seis dinheiros : de carneiro tres medaculas : de porco dous dinheiros : de forrom dous dinheiros : de carregua de pam e uinho tres mealhas : de carregua de peom hum dinheiro : de mouro que uenderem em mercado hum soldo : de móuro que se remir a dizima : de mouro

qui taliat com seu dono a dizima : de coiro de uaca e de zeura dous dinheiros : de coiro de çeruo e de gamo tres meallias : da carregua de çera cinco soldos : de carregua de azeite cinco soldos : esta portagem est de homens de fóra da villa a terciã parté de seu hospede e duas partes da ordem : aqñeste he o costume e foro de uora. Agora se conta o foro e costume do mar e do rio o foro e costume de lisboa é taal assy per mar como pello rio conuem a saber : todo vizinho de mertola ou de fóra parte de toda aquella cousa que aduser pella foz a daar dizima senom a que quizer aduzir o vizinho da villa pera saa casa e nom pera uender nom daar ende a dizima, e aquelle que dizimar sacar ende outro tanto empreguado e nom fazer ende foro nem da saida nem hum visinho nem de fora parte se mais empregar caa aquello que aduzir da trintena do que quer que sace de mertola ou de seu termo pello rio. Todo homem que aduser madeira pera uender pello rio dee a dizima e se a quizer pera saa casa e nom pera uender nom fazen foro nenhum. Todo visinhõ de mertolla que aduser pam pello rio assy o vizinho como de fóra parte pera uender de dous alqueires dee medio e se for uisinho e o aduser pera saa casa e nom pera uender nom faça foro nenhum. Todo homem que aduser uinho pello rio det do medio vno almude. Todo pescador dee a dizima de foro. Della ponte a suso quem ahy quizer pescar auenhasse com o comendador do lugar. De caruam e de alhos e de çebollas e de junça e de cortiças e de junco que uenha pello rio se o uender dará dizima e se o aduzer pera saa casa e nom pera uender nom faça foro nenhum : e quem comprar pescado e asarar pello rio quer da villa quer de fóra det dizima. E todo pescador que matar pescado e o aduser aa villa uender ataa ora de terça ao conçelho e de suso de terça uender a quem quizer : e o pescador nom uenda por almotaçaria : e reguateira de pescado uenda por almotaçaria, e a que for de fóra parte e que o comprar ante da terça peite cinco soldos ao conçelho : e toda madeira laurada assy louça como outra qualquer uenha aa villa daar a dizima : é este foro que ham de fazer pello rio e pello mar aa ordem. Facta carta mense Decembri. Sub era mil e duzentos e sesenta e dous (*sic*). De toda mercadoria que aduserem nauios ou outras barcas pello maar ou pello rio daram a nós o direito como o dam a elrey em lisboa.

REVOREDO PLANO

REBOREDO DE BAIXO

1255

Descriptimus ex Lib. II Donationum, sic dicto, Alphonsi III. Lectiones varias ex Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova in Publico Archivo servato adjecimus.

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon., Facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de reuoredo plano : do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis, secundum quod eam melius potueritis inuenire, quomodo diuidit cum lacu malo per cauueyra ad festum per uenam aque et exit de aqua de cauueyra et intrat per² riparium qui uenit de Reuoredo retundo³ et uadit ad uiam de pencalus et uadit ad petram incaualatam anesto per lumbo, et inde ad castellum dalmaageres quomodo diuidit cum cabanis et uertit ad mouchom : do uobis istam hereditatem in perpetuum, scilicet, quod uos faciatis michi duos foros de duobus casalibus : unusquisque uestrum det michi v quartarios de pane per teygam de jugal aleygatos et stantes medium de centeno et medium de milio et de ordio et singulas spatulas cum singulis gallinis et cum x^{em} x^{em} ouis et cum II II panibus quales eos feceritis in domibus uestris ad festum natalis domini et I⁴ edum⁴ pro maii : pro uotò singulos steyros pannis et singulos medios morabitinõs ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre et si aliquid⁵ uestrum de oc⁶ seculo decesserit det I morabitinum pro luctosa et non magis : istud panem detis in uestra villa kalendas augusti usque ad festum sancti Michaelis : et si meus homo uel ex parte mea non fuerit pro eo non respondeatis de eo in ipso anno : istud forum faciatis et non magis : non pectetis nisi IIIes 7 calupnias⁷, scilicet, homicidium de homine et de muliere occiso, rausum, si feceritis unis ex istis pectetis x^{em} morabitinõs medietatem michi et medietatem ad concilio : furtum quale fecerit tale sit pectatum : de istis calupniis⁸ non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum et de aliis calupniis⁹ et de apostilia non respondeatis : non eatis in hostem nisi cum domino Regis quando fuerit des flumen dorri usque ad minio : non eatis ad castellum nec ad inturuiscadam. Istud forum faciatis semel in anno

1 Alfonsus
2 in
3 rotundo
4 unum hedum
5 aliquis

6 hoc
7 tres calumnias
8 calumniis
9 calumniis

et plus non : maiordomus nec prestamarius nec riqus¹⁰ homo¹⁰ non intret in vestra villa qui uobis iniuriam faciant. Si ego aut aliquis homo hanc kartam¹¹ inconuulsam seruauerit habeat benedicionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis : si ego aut aliquis homo hanc kartam¹² uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad septimam generacionem, et mille solidos michi pectet. Facta carta Mense januarii sub Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Regnante rege A.¹³ in Port., Archiepiscopo in bracara¹⁴ domno¹⁴ J. egee, tenente terra de aquilar domno¹⁵ M.¹⁵ garsie, iudice Corualam. Ego Rege A.¹⁶ qui hanc kartam¹⁷ iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora¹⁸ i arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Jo.¹⁹ test. Martinus test. Gometius notuit.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

10 ricus homo
11 kartam
12 cartam
13 Alfonso
14 brachara dono

15 dono Martino
16 Alfonso
17 kartam
18 rohora
19 Joannes

ANTELA

ANTELA

1255

Ex Lib. II Donationum, sic dicto, Alphonsi III decerpsimus. Ex libro regestorum, qui inscribitur Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Ego Menendus petri iudice de Panonias per mandatum et auctoritate A.¹ dei gratia rex portugali² et conde Bolonie, et Ego Johanne laurencii per mandatum E. stephani uicario domini Regis, insimul facimus cartam et scripture firmitudinis uobis ominibus prenominatos Duram petri et uxori uestre Marina petri, tibi Michaeli petri et tue uxori Maria petri, Gunsaluus petri et tue uxori Marina dominici, Petro menendi et tue uxori Sancia benedicta. Damus uobis ominibus prenominatos cum mulieribus uestris scilicet hereditatem domini Regis quam habet in termino de villarino, et est prenominata ipsa que uocatur antela quam incipit per fondo da agieira³, et uadit per portela de Egua aqua uertente contra couelo, et quomodo diuidit cum agiar⁴, et ex alia parte diuidit com cerua, et reuertit aa chabecha de morouimus, et uadit aas chabanas, et reuertit ubi prius incipimus⁵. Damus uobis et a⁶ generacionibus uestris, et aliis hominibus quas⁷ uos uolueritis quantum iacet inter istis terminis tali uidelicet pacto quod rumpatis et melioretis in ea, et faciatis inde forum m^{or} modii panem mediato centeno et milio, et singulos almudes de ceuada, et n^{os} arietis de singulos⁸ annos⁸ in mense magii⁹ et octo panes coctos centenos per todos hominibus quales feceritis in uestris casibus, et m^{or} gallinas : pro uoto i^o quartario panem inter totus ominibus : et isto foro persoluatis per manus unius uicinis uestri in uilla de villarino per uestram custam in ipso casale de domino Rege ex die sancti Michaeli¹⁰ Mense septembris usque ad festa sancti Martini per talem de uillarino qualem ibi est odie : et istos predictos modios sedeant stantes : et si maior de prestamarior (sic) non ueniat recipere predictum forum in istis predictis temporis qui sursum resonant, faciatis testes de duobus ominibus bonis et panem in campum ponatis et non respondeatis de illum in hoc anno : non pectetis luctosa nec portaginem in terra panonias non uades in apelido nisi cum domino Regi¹¹ : de totis calumpniis¹² non respondeatis nisi per m^{es} si feceritis eas, scilicet, homicidium rausum stercoris in honore¹³ : et istas calumpnias¹⁴ non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum de m^{es} uillas et sint infidas per ipsum uestrum uizinum qui inter uos fuerit pro uestro maiordomo qualen¹⁵ uos uolueritis, et postquam fuerint infidas ad tercia die ueniant fazer directum ante iudicem, et si non ueneritis implere directum pectetis unam libram de cera : pro istas calumpnias pro una de illas pectetis x^m morabitanos, medietatem domino terre, et aliam medietatem ad ipsos populatoribus : hoc forum faciatis sicut supra scriptum est et non plus. Habeatis uobis iamdictam hereditatem, et omnis posteritas uestra usque in finem seculorum : pascatis montetis totas partes sine damno, et si feceritis damnum emendetis illum¹⁶ sicut uicinum ad uicinum. Si aliquis homo uenerit qui hanc kartam¹⁷ rumpere uoluerit, in primis sit ma-

1 Alfonso
2 Portugalie
3 agueira
4 aguiar
5 incepimus.
6 deest
7 quos
8 singulis annis
9 maii

10 Michaelis
11 Rege
12 calumpniis
13 ore
14 calumpnias
15 qualem
16 illud
17 kartam

lectus¹⁸ et cum diabolo missus in inferno, et habeat irat¹⁹ dei et beate Marie et omnibus sanctis ueniat super eum : qui uos ad uestram kartam²⁰ uel ad uestrum forum tenuerit sit benedictus de patre seculorum et beate Marie et apostolorum petri et pauli et omnibus sanctis amen. Facta karta²¹ Mense aprillis. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a iii.^a : princeps terre M. garsie : nos suprascriptos qui hanc cartam iussimus facere eam roboramus : testes, Jo.²², Menendus, martinus : uiuam petri publico tabalion per auctoritate domini Regis scripsit. Si aliquis homo uenerit de ex parte aliena qui a uobis iniuriam fecerit pectet a domino terre mille solidos et remaneat pro inimico domino Regis, et emendet uobis damnum duplatum, uel trinatum : firmiter defendimus uobis non uendatis nec donetis a militi nec fratri nec freyre nec testetis ad ecclesiam nisi laboratori qui faciat forum a domino Regi²³, uel ad suum uicario sine escandalum²⁴ : et ista carta non erat sigillata.

18 maledictus
19 iram
20 kartam
21 carta

22 Joannes
23 Rege
24 scandalo

FONSIM

FONSIM

1255

Hoc diploma, si tanquam forale habendum sit, exemplum nobis praebet unius territorii concessionis regiae, unico viro factae, ut colonos colligat et cum illis rusticum, et imperfectissimum quidem, municipium constituat. Exemplar hujus diplomatis in Lib. inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III prae se fert, inuenimus : ex Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis tibi dono tome² et uxor tua Ousenda³ : Do tibi quantam hereditatem habeo in ipsa villa que dicitur fonsim licet quantum ibi habet ruptum et pro rumpere cognitum et absconsum in montem et in fontem et quantum a prestitum est hominis : do uobis istam meam hereditatem quod faciatis inde michi i foro de uno casale, scilicet, quod detis inde michi in quolibet anno vi quartarios pannis medietatem de centeno et medietatem de milio per menssuram de aguiar que modo ibi est, et detis eum in area in villa uestra : et si non uenerit pro eo ex parte me usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso anno : detis michi annuatim in festo natalis domini i spada porcina cum ii panibus centenens quales eos feceritis in domibus uestris, et i gallina cum x ouis : et detis i morabatinum ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et si ibi obierit det i morabatinum pro lutosa⁴. Non pectetis michi nisi in calupnias⁵, furtum rausum et homicidium : pro homicidium⁶ x morabatinos medietatem michi et medietatem concilio, et similiter de rauso : furtum quale fecerit tale pectet secundum consuetudinem terre : iste calupnie⁷ iudicentur per inquisitionem honorum hominum : non eatis ad castellum nec ad inturiscadam : non eatis in hoste nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad minio. Detis pro uodo i steyro de panis : istud forum faciatis michi annuatim et non magis. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro : non uendatis nec impignoretis nec testis⁸ eam generosi nec iuniori nec homini alicuius ordinis nisi laboratori qui michi supleat dictum forum. Maiordomus nec prestamarius nec riqus homo non intrent in uestra uilla qui uobis iniuriam faciant. Quicumque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit⁹ tam ex parte nostra quam ex altera sit maledictus et excommunicatus et cum iuda in inferno missus et insuper cui uocem suam dederit pectet mille solidos : carta nichilominus in suo robore permanente. Facta carta mense aprillis sub era m.^a cc.^a lxxxx.^a iii.^a Regnante in Port. Rege Alfonso : Archiepiscopo domno¹⁰ J.¹⁰ egee¹⁰ in bracara¹¹, Tenente terra de aguiar domno¹² M.¹² garsie, iudice cornolano¹³. Ego A.¹⁴ Rex Port. qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora¹⁵ i arietem : qui presentes fuerunt, Petrus test. Martinus test. Johannes test. Gomeilius notuit.

Et ista carta non erat sigilla¹⁶ nec tenebat signa.

1 Alfonsus
2 tome
3 Eusemda
4 luctosa.
5 calumnias
6 homicidio
7 calumnie
8 testetis

9 tentauerit
10 dono Egea
11 brachara
12 dono M.^r
13 Cornolano.
14 Alfonsus
15 rebora
16 sigillata

GRALEIRA

GRALHEIRA

1255

Utrum hoc diploma inter foralia, an inter emphyteuticas chartas adnumerandum sit, licet dubitare. Ex Lib. II Donationum, sic dicto, Alphonsi III textum, ex Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova lectiones varias hausimus.

Ista¹ carta¹ fecit¹ Ermigius¹ stephani¹, et¹ non¹ tenet¹ sigillum¹.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod Ego A.² dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de graleira qui ibi uolueritis populare. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo quomodo diuidit per aquam das cortinas et quomodo intrat in corrego et uadit anfesto, et ferit in pena cabral, et quomodo diuidit cum tourontiom per petra de codesal, et uadit ad ageiro do barreyro et uadit ad portum de verea, et deinde uadit aa pia do mormoiral de cima de manuz, et deinde uadit ad fogium de cima de veiga, et deinde uadit ad perario et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis istam hereditatem quod facialis inde michi, vii homines, vii foros, scilicet, quod detis michi annuatim vi vii quarteiros de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de aguilar que modo ibi est et sit ateygatus, et non manus positus : et detis istum panem de kalendis decembris³ augusti usque ad festum sancti michaelis de septembrio⁴ in area : et si noluerit eum recipere non respondeatis de illo pro ipso anno : et detis vii spatulas porcinas in die Sancti stephani cum vii gallinis et cum x x ouis, et cum duobus duobus panibus centenis, quales eos feceritis in domibus uestris : et detis in madio pro colleita iii arietes de singulis annis cum duobus duobus panibus centenis : et detis iii morabitanos ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et si aliquis uestrum obierit det i morabitanum pro luitosa⁵ et detis singulos sestarios de pane pro uodo. Non pectetis nisi iii callunias⁶, homicidium raussum et furtum et stercus in ore, et sit per inquisitionem bonorum hominum de tribus villis de uestra friiguizia : pro homicidio x morabitanos, medietatem michi et medietatem concilio : et pro rauso et pro stercore in ore similiter : et furtum quale fuerit inuentum tale pectet. Non eatis ad castellum nec ad intoruiscatam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumen⁷ Dorii usque ad Minio. Habeatis uos istam hereditatem et homnis⁸ posteritas uestra in finem seculorum pro isto foro superius nominato. Quicumque igitur contra hoc factum nostrum ire tentauerit⁹ sit maledictus et cum iuda in inferno missus et cui uocem suam dederit pectet mille solidos : Carta nichilominus in suo robore permanente. Non uendatis nec pignoretis nisi homini qui faciat michi dictum forum. Non sit generosus nec alicuius ordinis. Meus riqus homo nec suus prestamarius non faciat pausam in uestra villa nec suus maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Facta carta Mense Aprilis, Sub Era m.^a cc.^a lxxxx.^a iii.^a Regnante Rege A.¹⁰ in Port. : Archiepiscopo in bracara¹¹ domno¹¹ J: egee, Tenente terra de aguilar domnus M. garsie, Iudice corualano. Ego Rex A.¹² qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora i arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Martinus testis, Johannis testis. Gomecius Notuit.

1 haec desunt
2 Alfonsus
3 deest
4 setembro
5 luitosa
6 calumnias

7 flumine
8 omnis
9 tentauerit
10 Alfonso
11 brachara dono
12 Alfonsus

AROUCHY

AROCHE

1255

Oppidum de Arôche, nunc dominio Castellae subditum, olim in ditioe Portugalliae fuit, et a rege Alphonso III forale accepit. Hujus foralis exemplaria duo nobis supersunt duobus locis Lib. I Donationum ejusdem regis descripta. Ex primo textum, ex secundo lectiones varias hausimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex Alfonsus III.^{us} Rex¹ Port. et Comes Bolon. filius Illustris Regis Alfonsi et Regine domne Vrrace una cum vxore mea² domna Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, uolens populare Arouchy quam habeo a sarracenis, do vobis populatoribus de Arouchy tam³ presentibus quam futuris forum et custume de Eluys⁴ : ut due partes de militibus uadant in fossato et tertia pars remaneat in villa, et in una parte⁵ faciant fossatum in anno : et qui non iuerit ad fossatum pectet pro foro v solidos pro fossadeyra : et pro homicidio pectet c⁶ solidos⁶ : et pro casa derota⁷ cum armis scutis⁸ et spadis pectet ccc solidos et septima ad palatium : et qui furtauerit pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes ad palatium : et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforcata et ille negauerit det illa auctorgamentum de tribus hominibus tales qualis ille fuerit ille iuret cum XII^{cim}, et si non habuerit auctorgamentum iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet⁹ IIIe solidos et VII.^a ad palatium : et testimonia mentirosa, et fidele mentirosa¹⁰, pectet LX solidos et VII.^a ad palatium, et duplet el auer : et qui in mercato aut in concilio uel in ecclesia feriret, pectet LX solidos, medios ad palatium et medios ad concilium, et de mediis de concilio septima ad palatium : et homo qui fuerit gentilis aut eredorio¹¹ qui non sedeat meyrino : et qui in villa pignos afflando, et fiador et ad montem fuerit pignorare duplet pignoram, et pectet LX solidos et septima ad palatium : et qui non iuerit ad sinalem de iudice et pignos sacndiret ad sayonem¹² pectet unum solidum ad iudicem : et qui non fuerit ad apelydum¹³ cauallarii et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles¹⁴ pectet¹⁴ x solidos, et pedon v solidos ad vicinos : et qui habuerit aldeyam et unum iugum de bobus, et XL oues et unum asinum, et duos lectos conparet caballum : et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem : et mulier que leyxauerit maritum suum de benedicionibus pectet IIIe solidos et VII.^a ad palatium : et qui leyxauerit mulierem suam pectet unum denarium ad iudicem : et qui caballum alienum caualgauerit pro uno die pectet I carnarium, et si magis pectet as engenas¹⁵ pro uno die VI denarios et pro una nocte I solidum : et qui feriret de lancea aut de spada¹⁶ pro intrada pectet x solidos, et si trouciret de altera parte pectet xx solidos ad quereloso¹⁷ : et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet c^m solidos a lisiado et ille det septima¹⁸ ad palatium : qui mulierem alienam ante suum maritum feriret pectet xxx^a solidos et septima ad palatium : qui moion alieno in suo ero mudauerit pectet v solidos et septima ad palatium : qui linde alieno quebrantauerit pectet quinque solidos et septima ad palatium : qui conducteyro alieno mactauerit suus amo colligat homicidium et det septimam ad palatium : Similiter de suo ortolano et de quarteyro et de suo molneyro¹⁹ et de suo solarengo : qui habuerit²⁰ uassallos in suo solare aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi ad dominum de solare. Tende et molenidini et forni²¹ de hominibus de Arouchy sint liberi de foro. Milites de Arouchy sint in iudicio pro podestades et infançones²² de port.²³ : clerici uero habeant mores militum : et²⁴ omnes²⁴ sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra : qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro hominibus de foras de villa pectet x solidos et septima ad palatium. Ganado de arouchy non sit montado in nulla terra : et homini cui se anafragauerit suum adestrado²⁵ quamuis habeat alium sedeat excusatus²⁶ usque ad caput anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras de villa et fugerit suus amo non pectet homicidium : pro²⁷ todas querelas de palatio iudex sit uozeyro : et²⁸ qui in

1 deest
2 mea Regina
3 deest
4 Eluis : Videlicet
5 uice
6 centum solidos ad palatium
7 derrota
8 scudis
9 pectet ad illam
10 mentiroso
11 erodoro
12 saion
13 apilidum
14 pectet miles

15 angueiras
16 spata
17 quereloso
18 septimam
19 moleyro
20 habuerint
21 furni
22 infançones
23 Portugalia
24 pedones
25 adestrado
26 excusatum
27 por
28 deest

uilla pignoraucrit cum sayone, et secudiuerit²⁹ pignores ei auctorzet³⁰ el sayon, et prenda concilium de tribus collationibus et pigneret pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Arouchy non sedeant in prestemo³¹ dados : et si homines de Arouchy habuerint iudicium cum hominibus de alia terra non currat inter eos firma, sed currat per enquisam aut reto : et omnes qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Arouchy, prenda de illis montadigo de grege de ouibus quatuor carnarios, et de busto de vaccis unam vaccam : Iste montadigo est de concilio : et omnes milites qui fuerint in fossato³², uel in gardia, omnes caballi qui se perdidierint in algara, uel in lide³³, primum erectis eis sine quinta et postea detis mihi quintam directam : et omnes homines de arouchy qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus talliando aut leuando madeyram de montibus suis, prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardas quintam partem mihi date sine ulla offercione³⁴. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet lx solidos ad palatium et duplet ganatum domino suo. Testo uero et perhemniter³⁵ firmo ut quicumque mercatores uel uiatores christianos uel³⁶ iudeos siue mauros pignoraucrit nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet lx solidos ad palatium et duplet ganatum quod prendiderit domino suo : et insuper pectet c^m morabitanos pro cauto quod fregit³⁷, Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent³⁸ pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia ad³⁹ regem³⁹ de³⁹ ipso³⁹ uel ad dominum terre uenerit pectet c^m morabitanos, medietatem regi et medietatem concilio. Mando et concedo quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos⁴⁰ furari uel rapere dimiserit⁴¹, si pro aliqua re repetitus fuerit quam commisit saluet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat et sububeat penam latronis : et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros : si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis m^c marabitanos, et septimam ad palatium, et insuper sedeat homicida : et portagem : de⁴² foro⁴² de trouxiel⁴³ de caballo de pannis de lana uel de lino, i solidum : de troxel⁴⁴ de lana, i solidum : de trouxel de fustaes, v solidos : de trouxel de pannis de colore, v solidos : de carrega de asino, vi denarios : de carrega de coneliis⁴⁵ de christianis, v solidos : de carrega de coneliis⁴⁶ de mauris, i morabitanum : Portagem⁴⁷ de⁴⁷ cauallo⁴⁷ quem uendiderint in azoge⁴⁸, i solidum : de mulo, i solidum : de asino, vi denarios : de boue, vi denarios : de carnario, iii medalias⁴⁹ : de porco, ii denarios : de furon, ii denarios : de carrega de pane et de uino, iii medalias⁵⁰ : de carrega de peyon⁵¹, i denarium : de mauro quem uendiderint in mercato, i solidum : de mauro qui se redemerit, decimam : de mauro qui talia cum domino suo, dccimam : de corio de vacca et de zeura, ii denarios : de corio de ceruo et de gamo, iii medalias⁵² : de carrega de cera, v solidos : de carrega de azeyte, v solidos : de carrega de piscato, vi denarios : Ista portago⁵³ est de hominibus de foras de uilla et est tercia de suo hospite et due partes sunt de rege. Ego supradictus Rex alfonsus III.^{us} port. et Comes Bolon. filius Regis alfonsi et regine domne Vrrace una cum vxore mea Regina domina Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, hanc cartam roboramus et confirmamus. Quisquis hanc cartam irrupere uoluerit sit maledictus et excommunicatus amen. Facta carta apud Vlixbonam, xvi.^o kalendas Julii. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Donnus Johannes alfonsi signifer curie, Donnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Menendus garsie tenens terram de panoyas⁵⁴, Domnus Gonsaluus⁵⁵ garsie tenens terram de Neuya, domnus Fernandus lopiz⁵⁶ tenens terram de Bragancia, domnus Alfonsus lopiz tenens terram de Sausa, Domnus Didacus lopiz tenens terram de Lameco, domnus Petrus poncii tenens trasserram, confirmant : testes, Domnus Johannes de Avoyno subsignifer Curie, Johannes suarii conelyo, Petrus martini petarino, Vincentius didaci superiudex, Magister Dominicus fisicus domini regis, Pelagius pelagii superiudex, Johannes fernandi tenens sigilla domini Regis, Johannes suariz clericus domini Regis, test. Domnus Johannes archiepiscopus Bracharensis, Domnus Julianus Episcopus Portugalensis⁵⁷, Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Arias Episcopus Vlixbonensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, Domnus Egeas Episcopus Lamecensis, domnus Matheus Electus Visensis, confirmant⁵⁸.

29 sacudiuerit
30 auctorguet
31 prestamo
32 fossado
33 lite
34 offercione
35 perhemniter
36 deest
37 fregerit
38 pectet
39 de ipso ad regem
40 per duos
41 dimisit
42 desunt
43 troxel
44 trouxel

45 coniliis
46 coniliis
47 De portagine de caballo
48 azougue
49 mealas
50 mealas
51 peon
52 mealias
53 portagio
54 panoniis
55 Gonsaluus
56 lupi
57 haec desunt
57 Port.
58 conf. Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie. Dominicus uincencii notuit.

CONDADO

CONDADO

1255

Ut de aliis similibus diplomatibus sic de hoc dubitare licet, an vere charta municipalis vel forale dicendum sit, cum tantum ex verbis e a meyadade ao concelo, aut medietatem concilio id inferatur. Quicquid tamen sit, juris publici facere utile duximus. Ex Lib. I Donationum Alphonsi III textum et ex Lib. II ejusdem regis lectiones varias hausimus.

Sabiam todos aqueles que esta Carta uirem que eu don Alfonso pela graça de deus Rey de Portugal e Conde de Bolonia faço carta de foro a uos Pobladores da¹ mya herdade do Condado² que y morar quiserdes : in primeiramente douuos a foro quanta herdade en esse logar ei como parte cum paredes e como parte cum Soutelo e desende como parte cum monte negrelo³ e ende cum caluos e cum jugal e desende uay u primeiramente comezamos : e uos fazede y⁴ quinque⁴ casaes, e popledes⁵ hy cinco homees e fazedemi ende⁶ cinco foros, a ssa-ber é dade cada ano a mi e a meus successores uos e uossos successores dez moyos de pam meyadade de cen-teno e meyadade de milo⁷ pela medida de Aguyar que agora y á : e este pam seia ateygado⁸ e nom mão⁹ posta⁹ : e este pam dade en a Eyra des kaendas¹⁰ agustas¹⁰ atees¹⁰ dia de san Migael de Septembro¹¹ e se uolo nom rece-berem ateens¹² este tempo nom respondades dele por esse ano : e dademi cada ano¹³ cinqui¹³ spadoas, e cinqui¹⁴ galinas¹⁴ cum dez dez ouos, e cum dous dous paes centeos¹⁵ quaes os fezerdes in uosas casas : e dademi en Mayo por coleyta dous carneyros de segnos¹⁶ anos, cum dez paes centeos¹⁷ : e dademi cada ano cinqui¹⁸ marauidis aas tercias do ano, segundo o custume da terra e cada uno mi dê¹⁹ cando¹⁹ morer¹⁹ uno marauidi por²⁰ loytosa²⁰ : e dade por²¹ uodo senos²² sesteyros de pam : e nom peytêdes senom quatro coomias a saber est, umezio²³ rouso²³ furto e merda en boca e isto seia pronado per enquisa domees²⁴ boos de tres uilas de uosa friysia²⁵ : e pectade por²⁶ omezio²⁶ dez marauidis a meyadade pera²⁷ mi e meyadade²⁸ ao concelo e por rouso e por merda en boca ou-tro tanto : e furtu²⁹ qual for³⁰ achado tal peyte : nom uaades a castelo nem a entoruiscada se non apilidarem a terra, segundo³¹ acustumeastês : e nom uendades nem apenoredes nem donedes³² essa herdade a nenguum³³ omem³³, se-nom a omem vilao³¹ que mi faça ende meu foro : e³⁵ ricomem³⁵ nem³⁵ prestameyro nom faça poussa en uossa uila, nem uos entre³⁶ y³⁶ seu mayordomo que uos faça y força³⁷. Aiades³⁷ uos e todos uossos suscessores esta herdade en paz en todos tempos, e fazede ende a mi e a todos meus suscessores estes foros dauanditos. E que esta cousa seia mais stauil³⁸ e mais firme pera senpre, douos³⁹ esta mba⁴⁰ carta aperta⁴¹ seclada de⁴² meu seelo in testimoyo⁴³. Dada in Lixboa, Elrey o mandou per don Gil martins mayordomo da Corte e per⁴⁴ o⁴⁴ Chanceller, x.⁴⁵ die⁴⁵ Ju-lij⁴⁵. Joham⁴⁶ suariz⁴⁶ a⁴⁶ fez⁴⁶. Era⁴⁷ m.⁴⁷ cc.⁴⁷ lxxxx.⁴⁷ iii.⁴⁷

1 de
2 condado
3 nigrilo
4 hy v
5 poblade
6 hy
7 milio
8 ataygado
9 mão posto
10 caendas agustas ataes
11 Setembrio
12 ataes
13 anno v
14 v gallinas
15 centenos
16 senos
17 centenos
18 dex
19 dade quando morrer
20 pro luitosa
21 pro
22 segnos
23 omezio rousso e
24 de homeens

25 friiguisia
26 polo homezio
27 a
28 a meyadade
29 furto
30 fur
31 segundo como
32 doedes
33 nenguno homem
34 uilano
35 E o riquomem nem no
36 entry
37 forcya. Hauedes
38 stauel
39 douuos
40 mya
41 abeita
42 do
43 testemoyno.
44 pelo
45 x dias andados de Julio.
46 deest
47 Era m.⁴⁷ cc.⁴⁷ lxxxx.⁴⁷ iii.⁴⁷ Joham suariz la fez.

TOLONES DE AGUYAR

TOLÕES DE AGUIAR

1235

Ex Lib. I Donationum (sic dicto) Alphonsi III textum, ex Lib. II ejusdem regis lectiones varias descripsimus. Vide ea quae de Condado, de Gralheira et de aliis vicis vel pagis suis locis adnotavimus.

Sabiam todos aqueles que esta carta uirem que eu don Alfonso pela graça¹ de deus Rey de Portugal e Conde de Bolonia fazo carta de foro a uos pobladores da² mya herdade de Tolones³ de³ Aguyar³: douuos quanta herdade ei en essa villa cum seus termios nouos e antigos a foro a saber é⁴ como parte pelo porto de⁵ Vereas⁵ con⁵ o Souto e in outra parte con o Porto dos Oleyros, e in outra parte como uay pelas ueygas aas carualias⁶ gemmeas, e ende⁷ uay aos terrenos dos vidos da agua de lampazas e ende⁸ parte cum izimam pelo terreo de mata filios, e como parte cum soutelo pelo marco de Carualia, e como parte con o termyo⁹ do castelo e como parte con a poboacion¹⁰ pela agua do¹¹ Cadouzo e como parte pelas vereas¹² e uay ao Portu¹³ da¹³ Verrea¹³: douos¹³ esta herdade com sua entrada e cum sua sayda que seiades dez e sette poboadores ou mays se quiserdes, mays estes dez e sette mi façam foro e recebam¹⁴ quantos quiserem, e estes dez e sete foreyros paguem a mi¹⁵ cada ano e a meus successores segnos moyos de pan ateygados e nom mão postos a meyadade de centeo e meyadade¹⁶ de milo¹⁷ pela medida da terra de aguyar: e dade este pam in requeyso¹⁸ atees¹⁸ a festa de san Migael: e dademi dez e sete maraudis as¹⁹ tercias do una tercia in kalendas agustas²⁰, e outra tercia in kalendis Decembrias, e outra tercia in kalendis aprilis²¹: e dademi in dia de Nathal²² cada ano doze²³ spadoas de porcos cum uinti e quatro paes segundo o custumẽ da terra e duze²⁴ galinas cum cento e uinte ouos: e dademi tres carneyros por coleyta en o mes de mayo: e cada uno²⁵ de uos mi dê uno marauidi quando morrer por loytosa²⁶: e nom peytedes senom tres coomias²⁷ se as fezerdes, a ssaber est²⁸ umezio²⁸ rouso e furto: e do²⁹ omem²⁹ morto polo omezio dade x maraudis a meyadade a paacio³⁰ e meyade³¹ a³¹ concelo, e do rouso outro tanto: furto qual u³² fezerdes tal u³³ peytade per enquisicion³⁴ de omecs³⁵ boos³⁵: e esto³⁶ seia per homees de uossa villa e nom per outros. Aiades uos e todos uosos suscessores esta herdade dauandita en paz in todos tempos, e fazede ende a³⁷ mi e a todos meus successores estes foros dauanditos e nom mays. Esta³⁸ herdade nom dedes nem uendades nem emplazedes³⁹ nem enpenoredes a nenguum omem⁴⁰, senom a omem⁴¹ vilao⁴¹ que mi faça ende meu foro en paz: e que esta cousa seia mais firme e mais stauil⁴² pera sempre douuos esta mha⁴³ carta aberta⁴⁴ scelada de meu scelo in testimonyo⁴⁵. Data⁴⁶ in Lixboa⁴⁶ Rege⁴⁶ mandou per don Gil martiiz mayordomo da Corte, e pelo Chanceler, x⁴⁷ dies⁴⁷ andados de Julio. Joham suariz a fez. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a m.^a

1 gracia
2 de
3 talones de aguiar.
4 hem
5 da uerea cun
6 carualas
7 desende
8 inde
9 termino
10 poboason
11 de
12 uereas
13 porto da uerea. Douuos
14 recibiam
15 mim
16 a meyadade
17 milio
18 requeixo ataes
19 aa
20 agustas
21 abriis
22 natal
23 dez
24 doze

25 uum
26 luitora
27 caomias
28 é omezio
29 domem
30 paaso
31 a meyadade ao
32 o
33 o
34 inquirison
35 homees bonos.
36 isto
37 deest
38 Et esta
39 enprazedes
40 homem
41 homem uilano
42 stauel
43 mia
44 aperta.
45 testimonio. Dada
46 Lixbona. ElRey o
47 x dias

BORNES

BORNES

1255

In Lib. I et in Lib. II Donationum Alphonsi III, sic dictis, exemplaria hujus diplomatis, quod ut forale vix tenendum, inveniuntur. Ex primo textum, ex altero lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod Ego A. dei gratia Rex port. et Comes Bolon. facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus de Bornes : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa de Bornes cum suis terminis nouis et antiquis, scilicet quomodo diuidit cum Souerroso¹ et quomodo diuidit cum lacu malo et quomodo diuidit cum uilla mediana et quomodo diuidit cum Tinelas ambas et quomodo diuidit cum Eriz², et uadit ubi prius incepimus : tali uidelicet pacto quod detis inde mihi et meis successoribus annuatim undecim foros de undecim casalibus, scilicet, unusquisque det mihi annuatim sex sex quartarios de pane mediato medium de centeno et medium de milio et de ordeo³ et sit ateygatus et stante : et detis singulas spatulas cum singulis gallinis et cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris et decem decem ouis⁴ in festo Natalis domini : et detis inter omnes pro madio⁵ duos arietes de singulis agnis⁶ cum uiginti panibus quales eos⁷ feceritis in domibus uestris : supradictum panem detis meo homini uel cui ego mandauero per tacygam⁸ de Aguyar⁹ que modo ibi est et detis eum in uestra¹⁰ villa a kalendis agusti¹¹ usque ad festum sancti Michaelis : et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum festum, perdat eum in ipso anno : spatulas detis in iugal¹² : et detis in quolibet anno singulos medios marabitanos ad tercias partes anni, secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum decesserit de hoc seculo det unum marabitanum uel suum ualorem¹³ pro luytosa¹⁴ : et detis singulos sestarios¹⁵ de pane pro uodo. Habeatis uos ipsam¹⁶ hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro istis foris superius nominatis : non pectetis nisi tres calupnias scilicet homicidium de homine occiso et de muliere, rausum : si feceritis pro quolibet istorum pectetis decem marabitanos, medietatem mihi et medietatem Concilio¹⁷ : furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : et¹⁸ de istis tribus calupniis non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum, et sint de uestra villa : de aliis calupniis¹⁹ et de apostilia non respondeatis. Non eatis in hostem nisi cum domino Rege quando iuerit de flumine dorii usque ad Mynum²⁰ : et non uadatis ad²¹ Castellum nisi quinque homines de uobis : istud forum faciatis semel in anno, et non plus. Maiordomus nec prestamarius nec ricus homo non intret in uestram uillam, qui uobis iniuriam faciat. Si ego aut aliquis homo hanc cartam inconcussam seruauerit habeat benedictionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis uiolauerit habeat maledictionem dei usque ad septimam generationem et mille soldos mihi pectet. Et Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere propriis manibus roboro et confirmo : do²² eam uobis in testimonio mei sigilli munimine communitam. Que fuit facta apud Vlixbonam, XI die Julii. Era M.^a CC.^a LXXX.^a III.^a Dominicus uincentii fecit²³.

1 soueroso
2 Eyriz
3 ordio
4 oua
5 maio
6 annis
7 deest
8 leygam
9 Aguilari
10 ipsa
11 Augusti
12 iugali

13 ualores
14 luctosa.
15 steyros
16 istam
17 de concilio.
18 deest
19 calupniis
20 minium
21 deest
22 et do
23 scripsit.

EYRIZ

EIRIZ

1255

Quod de forali de Bornes diximus, de hoc, ipso die concessio, dicendum. Ex iisdem codicibus textum et lectiones varias desumpsimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam² perpetue firmitudinis vobis populatoribus de Eyriz³ qui ibi uolueritis populare quod detis inde mihi et meis successoribus annuatim tres foros de tribus casalibus scilicet unusquisque illorum det mihi annuatim sex sex quartarios⁴ de pane mediato, medium de centeno et medium de milio et de ordeo, et sit ateygatus et stante : et detis singulas spatulas cum singulis gallinis et cum duobus⁵ panibus quales eos feceritis in domibus uestris, et decem decem oua, ad festum Natalis domini : et detis in madio in quolibet anno mihi et meis successoribus unum arietem de uno anno : istum panem detis meo homini, uel cui ego mandauero per mensuram de jugal, que modo ibi est, et detis eum in uestra uilla a kalendis agusti⁶ usque ad festum sancti michaelis : et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum⁷ festum, perdat eum in ipso anno : et detis singulos medios marabitanos in quolibet anno ad tercias partes⁸ anni secundum consuetudinem terre : et si aliquis uestrum decesserit de hoc seculo det unum marabitanum uel suum ualorem pro luytosa : et detis singulos sestarios de pane pro uodo. Habeatis uos ipsam hereditatem, et omnis posteritas uestra in perpetuum pro istis foris et directuris superius nominatis : et⁹ do uobis istam¹⁰ hereditatem quantam habeo in Eyriz¹¹ cum suis terminis nouis et antiquis quomodo eos poteritis¹² inuenire, quomodo diuidit cum Soueroso, et quomodo diuidit cum sancta Maria de Verea, et quomodo diuidit cum Baruadanibus et quomodo diuidit cum Bornes, et uadit prius¹³ ubi prius incepimus¹⁴ : non pectetis nisi tres calumpnias¹⁵, scilicet homicidium de homine et de muliere occisa, rausum : si feceritis per¹⁶ quolibet istorum pectetis decem marabitanos, medietatem mihi et aliam medietatem ad¹⁷ concilium¹⁸, furtum, quale fuerit factum, tale sit pacatum¹⁹ : et²⁰ de istis tribus calumpniis²¹ non respondeatis nisi per inquisitionem²² bonorum hominum et sint de uil'a²³ uestra²³ : de aliis calumpniis²⁴ et de apostilia non respondeatis : non uadatis²⁵ in hostem nisi cum rege quando iuerit de flumine dorii usque ad minium : istud forum faciat semel in anno, et non plus. Maiordomus nec²⁶ prestamarius nec Ricus²⁷ homo²⁷ intret²⁷ in uestram villam qui uobis iniuriam faciat : si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis²⁸ uiolauerit²⁸ habeat²⁸ maledicionem²⁸ dei²⁸ usque²⁸ ad²⁸ septimam²⁸ generationem²⁸ : et²⁸ si²⁸ aliquis²⁸ homo²⁸ aut²⁸ ego²⁸ hanc²⁸ cartam²⁸ inconcusam²⁸ seruauerit²⁸, habeat²⁸ benedicionem²⁸ dei²⁸ patris²⁸ omnipotentis²⁸, et²⁸ beate²⁸ Marie²⁸ uirginis²⁸ et mille solidos mihi pectet : et non uadat ad castellum nisi unus ex uobis : et detis unum arietem de²⁹ uno²⁹ anno²⁹ pro madio cum nouem panibus centenens secundum consuetudinem terre. Et ego A.³⁰ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere³¹ propriis manibus roborauit, et eam feci mei sigilli munimine communiri : que fuit facta apud Vlixbonam, xi.^o die Julii. Era³² m.^a 32 cc.^a 32 LXXX.^a 32 III.^a 32

1 Alfonsus
2 cartam de foro
3 Eyriz
4 quarteiros
5 duobus duobus
6 Augusti
7 supradictum
8 deest
9 deest
10 ipsam
11 eyris
12 potueritis
13 deest
14 incipistis.
15 callunias
16 pro
17 deest
18 Concilio

19 pectatum
20 deest
21 callupniis
22 inquiricionem
23 uestra villa
24 calluniis
25 uadastis
26 neque
27 riqus homo non intret
28 inconcusam seruauerit habeat benedicionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad septimam generationem
29 deest
30 Alfonsus
31 fieri
32 Era m.^a 32 cc.^a LXXX.^a III.^a Dominicus uincencii scripsit.

SOVEROSO

SOVEROSO

1255

Foralibus de Bornes et de Eiriz simillimum, hoc de Soveroso, ex Lib. II Donationum, vel potius Inquisitionum, Alphonsi III, decerpimus. Accedunt lectiones variae ex Lib. I Regestorum regis Dionisii.

In dei nomine¹. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon.² facio cartam de foro perpetue³ firmitudinis vobis populatoribus de Soueroso. Do vobis quantum⁴ hereditatem habeo⁵ in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum bragato, et quomodo diuidit cum capeludus⁶, et quomodo diuidit cum⁷ Eyra, et inde quomodo diuidit cum⁸ medium sautum⁹ de ferramenta et quomodo diuidit cum barnadanibus et quomodo diuidit cum Bornes, et vadit per uenam aque de Caugueyra, et vadit ubi prius incepimus. Do vobis istam hereditatem meam cum suis terminis nouis et antiquis, et¹⁰ quod faciatis inde michi decem homines decem foros, scilicet quod detis inde michi in quolibet anno duos duos¹¹ modios de pane medietatem de centeno et medietatem de milio et de ordeo per mensuram de Aguilar¹² que modo ibi¹³ est¹⁴ et detis illum¹⁵ in area in uilla uestra de kalendis Augusti¹⁵ usque ad festum sancti Michaelis : et si aliquis non uenerit pro eo ex parte mea usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso¹⁶ anno. Detis mihi annuatim in festo natalis domini decem spatulas porcinas cum decem gallinis et cum decem decem ouis et cum duobus duobus panibus centenibus quales eos feceritis in domibus uestris et detis in quolibet anno singulos medios marabitanos ad tercias partes anni secundum consuetudinem¹⁷ terre¹⁷ et detis mihi unum arietem de uno anno cum xx panibus quales eos feceritis in domibus uestris pro colleita¹⁸ in madio. Et si aliquis homo de istis decem obierit in uilla uestra det unum marabitanum pro luytosa : et detis decem et sex solidos de legionensibus uel portugalenses qui bene ualeant supradictos decem et sex solidos legion.¹⁹ de pellibus de cirogrilis annuatim in jugal cum spatulis porcinis. Istam hereditatem non uendatis nec inpignoretis²⁰ nec testetis eam generosi²¹ nec uniori, nec homini alicuius ordinis nisi laboratorum tali qui suppleat dictum forum. Non pectetis nisi tres callumnias furtum rausum et homisidium²² : et²³ pro homicidio decem marabitanos medietatem mihi et medietatem concilio : et similiter de rauso et de furto quale fecerit²⁴ tale pectet. Iste callumpnie iudicentur per inquisitionem bonorum hominum, et sint de uestra uilla. Non eatis ad Castellum²⁵ : detis pro uodo singulos sestarios de pane non eatis in hoste²⁶ nisi cum domino Rege, quando iuerit a²⁷ flumine²⁷ dorii usque ad Minium²⁸. Istud forum faciatis mihi et non magis annuatim. Habecatis uos²⁹ ipsam hereditatem, et omnis posteritas uestra, in perpetuum pro isto foro. Si ego aut aliquis homo hanc cartam inconcussam seruauerit habeat benedictionem dei omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uiolauerit habeat maledictionem dei usque ad septimam³⁰ generacionem, et mille solidos mihi pectet. Maiordomus nec prestamarius nec riqus³¹ homo³¹ non intret in uestram uillam qui uobis iniuriam faciat. Ego³² Rex³² Alfonsus³² Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : et do uobis istam meam cartam apertam, in testimonio³³ meo³³ sigillo³³ munimine comunitam. Que fuit facta in Vlixhona xi die Julii. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Dominicus uincencii scripsit³⁴.

1 nomine. Amen.
2 Boloniensia
3 et perpetue
4 quam
5 quam habeo
6 capelludo
7 deest
8 per
9 sautum
10 deest
11 deest
12 Aguiar
13 est ibi
14 eam
15 agusti
16 in ipso
17 terre consuetudinem

18 collecta
19 legionensium.
20 pinoretis
21 generoso
22 omicidium
23 deest
24 uos feceritis
25 castellio.
26 hostem
27 ad fluminem
28 minum.
29 deest
30 sempiternam
31 ricus homo
32 Et ego Alfonsus Rex
33 testimonium, mei sigilli
34 fecit.

CAPELUDOS

CAPELUDOS

1255

Quanquam chartae hujus contextus similis sit foralibus de Bornes, Eiriz, caeterisque paribus, in ea tamen agitur de illis municipalibus magistratibus, qui vicarii dicebantur, ex quo institutio municipii, imperfectissimi quidem, indubitanter deducitur. Ex Lib. I Donationum, ut aiunt, Alphonsi III descripsimus; et ex Lib. II lectiones varias adjecimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina domna Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro uobis populatoribus de Capeludos¹ qui ibi uolueritis populare: do uobis ad forum ipsam meam uillam de capeludos² cum suis terminis nouis et antiquis ruptis et non ruptis cum introitu et exitu suo, tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri³ successores³ detis inde mihi et omnibus meis successoribus annuatim viginti et duos modios de pane terciato scilicet terciam partem de centeno et terciam partem de ordeo⁴, et aliam terciam de milio per mensuram ipsius ville: et iste panis sit ateygatus et non manu positus: et detis anuatim⁵ eum⁵ de kalendis agusti usque ad festum sancti michaelis de Septembrio in uestra villa: et detis mihi annuatim octo marabitanos ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre uestre: et detis mihi annuatim in die sancti Stephani duodecim spatulas de porcos⁶, et duodecim gallinas et centum et⁷ uiginti ouos, et uiginti et quatuor panes centenos, quales eos feceritis in uestris⁸ domibus⁸: et quando dominus terre uenerit ad aguyar detis sibi semel in anno unum porcum qui ualat⁹ unum marabitanum, et unum modium de ceuada et quadraginta panes centenos secundum consuetudinem¹⁰ uestram¹⁰: hoc forum uos et omnes uestri successores faciatis mihi et omnibus meis successoribus et non plus. Non pectetis nisi tres callumpnias, scilicet homicidium, raussum et merda in boca: et iste calumpnie¹¹ per inquisitionem bonorum hominum, de tribus uillis de ipsa¹² freeguesia¹²: et iste calumpnie sint sacate per vicarios de uestra villa, et dent inde medietatem domino terre et aliam medietatem uestro Concilio: de apostilia non respondeatis: date mediam luytosam et medium montaticum¹³. Dominus terre nec¹⁴ suus prestamarius non faciant¹⁵ pausam in uestra villa. Maiordomus non filiet in ea conducto¹⁶. Non uadatis¹⁷ ad castellum nec¹⁸ ad Toruiscadam¹⁹: hoc forum sit datum per²⁰ vicarios de uestra villa: et maiordomus non intret in uestram uillam. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum supradicto²¹ foro²¹: et non uendatis nec²² pignoretis neque mandetis neque eciam donetis alicui²³ nisi homini uillano qui faciat inde mihi et omnibus meis successoribus supradictum forum. Siquis uero tam de meis quam de extraneis hanc cartam meam irrumpere temptauerit sit²⁴ maleditus et cum iuda in inferno missus²⁵: carta nihilominus²⁶ in suo robore permanente. Et ut hoc meum²⁷ factum²⁷ sit magis stabile et magis firmum feci inde uobis istam meam cartam fieri et mei sigilli munimine roborari in testimonium hujus rei. Datum²⁸ Vlixbone²⁸, Rege²⁸ mandante²⁸ per²⁸ domnum²⁸ E.²⁸ martini²⁸ maiordomum²⁸ curie²⁸ et²⁸ per²⁸ cancelarium²⁸, xii.^a²⁸ die²⁸ Julii²⁸: Jo.²⁸ suarii²⁸ fecit²⁸.
Era²⁸ M.^a²⁸ CC.^a²⁸ LXXX.^a²⁸ III.^a²⁸

- 1 Capilludos
- 2 capiludos
- 3 successores uestri
- 4 ordio
- 5 eum annuatim
- 6 porcis
- 7 deest
- 8 domibus uestris.
- 9 ualeat
- 10 uestram consuetudinem.
- 11 sint
- 12 uestra friiguisia
- 13 montagum.
- 14 uel
- 15 faciat
- 16 conduytum.
- 17 uadastis
- 18 neque
- 19 intoruiscatam

- 20 per uestros
- 21 per supradictum forum
- 22 neque
- 23 eam
- 24 si
- 25 missus et insuper cui uocem suam dederit mille solidos componat.
- 26 nichilominus
- 27 factum meum
- 28 Que fuit facta apud Ciuitatem Port. III.º kalendas Septembris, Rege mandante. Sub Era M.^a CC.^a LXXX.^a III.^a
Domnus Gonsaluus garsie signifer curie confirmat — Domnus Egidius martini maiordomus curie conf. — Domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie conf.
Domnus Johannes bracarensis archiepiscopus conf. — Domnus Julianus port. episcopus conf. — Domnus Egeas lamecensis episcopus conf. — Rodericus petri de spino superiudex — Vincencius didaci superiudex — Stephanus petri spinel — Johannes archidiaconus kalagorritanus — test. — Dominicus uincencii scripsit.

VILLA MEDIANA

VILLA-MEAN

1255

Hoc ad genus illorum de Bornes, Eiriz et aliorum similium pertinet forale, eadem tempore concessum. Ex Lib. I Donationum Alphonsi III textum; ex Lib. II lectiones varias descripsimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam de foro uobis populatoribus de villa mediana : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum Tinela, et inde quomodo diuidit cum ecclesia sancti Martini de Bornes, et inde quomodo diuidit per Pelagum nigrum, quomodo diuidit uilla mediana cum uilla de Bornes, et inde quomodo diuidit cum uilla plana per Riparium anesto et uadit ad Castellum de Almangeres, et¹ quomodo diuidit per caudam de Boue, et uadit per mediam ueygam ad extercatam² quomodo diuidit cum nuzedo et ferit in fine de Penedo de gato. Do uobis istam meam hereditatem quod faciatis inde mihi nouem homines nouem foros scilicet quod detis inde mihi in quolibet anno sex sex quartarios de pane medietatem de centeno et medietatem de milio, et de ordeo, per mensuram de aguilar, que modo ibi est : et detis eum in area in uestra villa : et si non uenerint pro eo ex parte mea usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso anno : et detis mihi annuatim in³ festo Natalis domini nouem spatulas porcinas cum nouem gallinis, et cum decem decem ouis, et cum duobus duobus panibus centenis, quale⁴ eos feceritis in domibus uestris : et detis quatuor marabitinos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et detis mihi duos arietes de singulis annis pro collecta in madio cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris. Et si aliquis homo de istis nouem obierit in uestra uilla det unum marabatinum pro luytosa : non pectetis mihi nisi tres calumpnias, scilicet furtum, rausum et homicidium : pro homicidio decem marabitanos medietatem mihi et medietatem Concilio, et similiter de rauso : furtum, quale fecerit, tale pectet secundum consuetudinem terre : et iste calumpnie⁵ iudicentur per inquisitionem honorum hominum de uestra villa : non eatis ad castellum : detis pro uodo singulos sestarios de pane : istud forum faciatis mihi annuatim, et non magis. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro : non uendatis nec inpignoretis nec testetis eam nisi tali homini qui faciat mihi de ea meum⁶ forum : et panis supradictus quem mihi dare debetis sit ateygatus et non manu positus, secundum consuetudinem de aliis populationibus. In cuius rei testimonium presentes uobis dedi litteras mei sigilli munimine roboratas. Datum Vlixbone, XII.^a die Julii, Rege mandante per domnum E.⁷ martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. Dominicus petri fecit. Era M.^a CC.^a LXXX.^a III.^a

1 et inde
2 Stercatam
3 pro
4 quales

5 calumpnie
6 supradictum
7 Egidium

ASCAREI

ASCAREI

1255

Ex Lib. II Donationum, sic dicto, Alphonsi III textum; ex codice, qui titulum prae se fert Foraes Velhos de Leitura Nova, lectiones varias descripsimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Bolon. (sic) una cum uxore mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus dascarei qui ibi uolueritis populare. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis per ubi illos potueritis inuenire. Do uobis ipsam meam hereditatem quod faciatis inde michi et meis successoribus in quolibet anno septem homines septem foros : et detis inde

¹ Alfonsus

michi et meis successoribus annuatim septem modios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de Aquilari que modo ibi est : et sit ateygatus et non manu positus : et detis istum panem a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio : et si aliquis ex parte mea usque ad dictum tempus noluerit eum recipere non respondeatis de illo pro ipso anno : et detis septem spatulas de porco in die sancti Stephani cum vii gallinis et cum x^{em} x^{em} ouis, et cum ii ii panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris : et detis iii morabitanos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem. Et si aliquis uestrum obierit det i morabitanum pro luctosa : non pectetis nisi tres calupnias² homicidium rausum et stercus in ore et furtum : et omnes iste calupnie³ sint probate per inquisitionem honorum hominum de tribus villis de uestra fraeiguisia : pro homicidio x morabitanos, medietatem michi et medietatem concilio et pro rauso et pro⁴ stercore in ore similiter : et furtum quale fuerit inuentum tale pectet. Non eatis ad castellum neque ad intoruiscadam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad minium. Istud forum faciatis michi et non plus : non impignoretis nec uendatis ipsam hereditatem nisi tali homini qui faciat mihi dictum forum ita quod non sit generosus nec alicuius ordinis. Ricus⁵ homo⁵ uel prestamarius non faciat pausam in uestra villa. Maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum, pro isto foro superius nominato. Quicumque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit sit maledictus et cum iuda in inferno missus, et cui uocem suam dederint pectet mille solidos : Carta nichillominus in suo robore permanente. In cuius rei testimonium dedi dictis populatoribus istam meam cartam⁶ mei sigilli munimine communitam. Que fuit facta in Monasterio de Ceti, Rege mandante, xxvi.^a die agusti⁷. Era m.^a cc.^a lxxxix.^a tercia. Dominicus uincencii⁸ scripsit.

2 calumpnias
3 calumpnie
4 deest
5 Ricus homo

6 cartam apertam
7 augusti.
8 uincencius

VEELA

VÉLA

1255

In Lib. II Donationum, ut aiunt, Alphonsi III inuenimus. Lectiones varias ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova inscripto decerpimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina dona Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus de ueela. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit per focem de balteyro, et uadit ad infestum per uenam aque, et deinde diuidit cum Grangia uella, et deinde uadit ad portelam de anlo et ferit in cima de sbarondino, et deinde ad enproniam² per ipsam aquam quomodo diuidit cum paaco, et ferit in tamegam et uadit per uenam aque ubi prius incepimus. Do uobis ipsam meam hereditatem quod faciatis inde michi et meis successoribus quatuor homines iii^{or} foros, et detis michi et meis successoribus inde in quolibet anno v modios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de Aquilari que modo ibi est : et detiseum in area in uestra villa a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio : et si aliquis ex parte mea non uenerit pro eo usque ad dictum³ tempus, non respondeatis de eo pro ipso anno : et detis inde michi annuatim in festo natalis domini iii spatulas de porco cum ii ii panibus centenis et cum x^{em} x^{em} ouis : et detis michi annuatim in festo sancti Michaelis de septembrio iii^{or} libras de cera. Et si aliquis homo de istis iii^{or} obierit in uestra villa det unum medium marabitanum pro luctosa : non pectetis nisi iii calupnias⁴, furtum, rausum, et homicidium : pro homicidio x marabitanos, medietatem michi et medietatem Concilio et similiter de rauso : Furtum quale fecerit tale pectet secundum consuetudinem ipsius terre : iste calupnie⁵ iudicentur per inquisitionem honorum hominum. Non eatis ad castellum nec ad apilidum nec ad fossatum nec ad intoruiscatam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad Minium. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra cunctis⁶ temporibus seculorum : non uendatis eam nec impignoretis militi nec generosi⁷ nec homini alicuius ordinis nisi laboratori

1 Alfonsus
2 emproniam
3 predictum
4 calumpnias

5 calumpnie
6 cunctis
7 generoso

qui compleat michi dictum forum. Istud forum faciatis michi et non magis. Siquis uero hanc cartam irrumpere temptauerit, sit maledictus et cum iuda in inferno missus : et etiam cui uocem suam dederint, mille solidos componat : Carta nichilominus⁸ in suo robore permanente. In cuius rei testimonium dedi dictis hominibus istam meam cartam mei sigilli munimine roboratam. Que fuit facta in Monasterio de Ceti, Rege mandante, xxv.^a die Augusti. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Dominicus uincencii scripsit.

⁸ nichilominus

GUILADO

GUILHADO

1233

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III textum, ex Lib. II ejusdem regis lectiones varias sumpsimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolonie, vna cum uxore¹ mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et legionis facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus de Guilado : do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis, cum introitu et exitu, quomodo diuidit per Carualias de Concilio et partitur cum Jales, et quomodo diuidit cum tinela² et quomodo diuidit cum Nuzedo aqua uertente et³ inde³ cum³ Caluis³ aqua³ uertente³, et³ deinde³ ad³ Carualias de Concilio ubi prius incepimus : do uobis ipsam hereditatem quod faciant inde mihi et meis successoribus in quolibet anno quatuor homines forum, scilicet quod quilibet uestrum det mihi inde annuatim sex sex quartarios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de Aquilari ategatos et non manu positos : istum panem detis in area usque ad festum sancti Michaelis de Septembrio : et si meus homo non uenerit pro eo usque ad dictum⁴ tempus, non dent illum in ipso anno : et detis in quolibet anno quatuor spatulas de porco in festo Nathalis domini cum quatuor gallinis et cum quadraginta ouis, et cum octo panibus⁵ centenis quales eos feceritis in domo uestra : et detis duos marabitanos ad tercias partes anni secundum consuetudinem ipsius terre : et si aliquis uestrum obierit det⁶ unum medium marabitanum pro luytosa⁷ : non pectetis nisi tres calumpnias si eas feceritis, homicidium, rausum, et⁸ furtum : scilicet pro homicidio decem⁹ marabitanos medietatem palatio et medietatem Concilio, et de rauso similiter : et furtum quale fecerit, tale pectet, per inquisitionem bonorum hominum : et isti sint¹⁰ homines¹⁰ de uestra villa, et non per alios : non debetis ire ad castellum : istud forum faciatis mihi et meis successoribus annuatim, et non amplius¹¹. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum : non uendatis nec¹² inpignoretis eam militi nec juniore nec alieni ordini nisi laboratori qui supradictum forum compleat¹³ mihi¹³ annuatim. Quicumque igitur contra hoc factum meum tam ex parte mea quam ex altera ire presumpserit, pectet alteri parti mille soldos et insuper sit maledictus et cum iuda in inferno missus¹⁴. In cuius rei testimonium dedi eis istam meam cartam apertam mei sigilli munimine communitam : que fuit facta apud Portum portugalie¹⁵, Rege mandante, vi.^o kalendas Septembris. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Dominicus uincencii scripsit.

1 deest
2 tiela
3 cum caluis et inde aqua uertente per
4 diem
5 panis
6 dent
7 luctosa
8 deest

9 dent x
10 homines sint
11 plus.
12 non
13 mihi compleat
14 missus.
15 deest

GAYA

VILLA-NOVA DE GAIA

1255

Ex Lib. 1 Donationum, ut aiunt, Alphonsi III textum descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine et sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. filius quondam illustris Regis domni alfonsi et regine domne Vrace uolens et intendens facere utilitatem meam et regni mei populo meam villam de Gayam, et do et concedo uobis omnibus populatoribus de mea villa de Gaya presentibus et futuris bonum forum quod inferius continetur et do uobis istos terminos in primo do et concedo uobis pro terminis totum meum regalengum de Gaya pro uestra hereditate in perpetuum, quomodo diuidit cum termino de Combrianos et de Camdelo et de Almeara et deinde quomodo intrat in dorium, et Cassale quod fuit sedis Portugalensis quod est in Gaya, et sanctum Martinum si illum habere potuero : et istud regalengum et hereditates supradictis do uobis et concedo cum omnibus suis terminis nouis et antiquis, et in montibus et in fontibus et in pascuis et in omnibus locis et cum omnibus ingressibus et pertinenciis suis : concedo uobis etiam quod possitis regalengum et hereditates supradictas uendere et donare et facere de eis uoluptatem uestram et dare cuicumque uolueritis nisi militi uel clerico siue homini de ordine : do etiam et concedo uobis populatoribus qui morabamini in meo burgo ueteri de Portu omnes uestras hereditates quas habebatis in ipso meo Burgo de quibus non faciebatis mihi forum quod habeatis eas prout antea habebatis. Item do et concedo uobis omnibus populatoribus de mea villa de Gaya presentibus et futuris pro foro quod detis mihi annuatim de unoquoque foco sex denarios ubi morauerit homo casatus cum sua muliere et de pare denario tres denarios : et mulier uidua cum suis filiis qui non fuerit casata tres denarios : et hoc modo soltarius uicinus qui per se in ipsa mea villa uixerit tres denarios : et si maiordomus de villa de Gaya demandauerit uestrum vicinum pro uoce aut pro calupnia uicinus demandatus det sibi fideiussorem in quinque solidos pro ad directum iudicis de Gaya, et mando quod ualeat sibi fideiussor : et si maiordomus noluerit de eo recipere fideiussorem tunc ipse demandatus testimoniet hoc coram bonis hominibus et non ualeat maiordomo sua filiada quam sibi filiauerit. Item si Maiordomus demandauerit uestrum uicinum pro homicidio, mando quod ipse uester vicinus det sibi fideiussorem in tercia parte homicidii et malleuatorem in quanto sibi tenuerit filiatum : et sciendum est quod homicidium de ipsa villa de Gaya et de terminis suis est in trezentos solidos : et homicidium de terra deuassa est in centum marabitinis minus uno marabitino : et si maiordomus demandauerit hominem de terra deuassa pro homicidio mando quod maiordomus stet in casa ipsius de terra deuassa quem demandauerit pro ipso homicidio, quousque det sibi fideiussorem pro ad directum de iudice de ipsa villa de Gaia. Item quod calumpnie de ipsa villa de Gaya sint tales et de terminis suis scilicet quod omnis homo qui sacauerit cultellum in Raya (*sic*) extra casam per mentem malam pro dare cum eo alicui siue det uel non det, mando quod pectet maiordomo sepsaginta solidos, si sibi hoc maiordomus potuerit probare per bonos homines et licet det multa uulnera cum eo alicui, si homo de eis non fuerit mortuus, mando quod non pectet maiordomo magis quam dictos sexaginta solidos. Qui ruperit casam, pectet maiordomo sexaginta solidos. Et si aliquis dederit uocem coram iudice de aliquo alio et non potuerit eam sibi probare, mando quod ille qui eam dat pectet maiordomo sexaginta solidos, et si sibi eam probare potuerit mando quod ipse de quo est data ipsa uox pectet maiordomo sexaginta solidos : et si homo de terra deuassa fuerit demandatus pro calumpnia mando quod ualeat sibi fideiussor in quinque modiis aut in uno marabitino pro ad directum de iudice de Gaya : et si aliquis britauerit filadam de Mayor domo quam ipse filiet per manum suam et fuerit sibi probatum, mando quod pectet maiordomo sexaginta solidos : et si britauerit maiordomo defensam suam quam ponat per linguam suam et fuerit sibi probatum, mando quod pectet maiordomo quinque solidos : et si Maiordomus siue portarius pignorauerit siue filiauerit nauigium de riuo aut de mari, mando quod dominus de nauigio sine achat (?) custodiat illud de Petra de boy usque ad vilar : et maiordomus debet habere suum directum. Item do et concedo uobis quod quando duo homines aut due mulieres baralauerint leuet sanamentum ille qui fuerit percussus siue percussa quod maiordomus consueuerat leuare et non leuet illud maiordomus. Item si aliquis extraneus uoluerit facere uobis malum aut forciam siue tortum in ipsa villa de Gaya et in terminis suis et in defendendo uos et uestras res sacaueritis arma et uulneraueritis siue mactaueritis aliquem non pectetis pro calumpnia unum uas de aqua. Item mando quod piscatores dent maiordomo de unaquaque carauela unum piscem postquam fuerint tres pisces : et piscatores eligant primo meliorem piscem, et postquam elegerint filiet maiordomus alium piscem : et hoc debet esse de congruis et de peyxo-

tis, et de rubeis, et de pargos. Item mando quod maiordomus habeat medietatem de lardo de tunia, et de dulfino, et quartam partem de euo, et de yrz, et de solio. Item mando quod qui habuerit trasmalium det maiordomo vnum saual in principio, et alium in fine. Item mando quod piscatores de mea villa de Gaya pesquent in meis uarguis de furada et de Arinio et de quanto piscauerint in mea uarga de farada dent maiordomo quintam partem et de quanto piscauerint in narga de arino dent maiordomo sextam partem. Item si piscatores iuerint ad Gallegiam ad piscandum et exiuerint de mari et fecerint pousadas et salgauerint piscatum quando uenerint mando quod dent maiordomo decem pissotas et de vnaquaque carauela siue nauigio, et si de illa pousada inuiauerint piscatum ad domos suas dent Maiordomo de unaquaque enuiada decem pissotas. Item carnifex det Maiordomo de porco unum denarium, et de uaca duos denarios : et si aliquis homo qui non fuerit uester uicinus uenerit cum barca de uino ad ipsam villam de Gaya, det Maiordomo duas quartas de uino : et si uenerit ad villam Episcopi det similiter maiordomo unam quartam de uino : et quicumque tabernarius fecerit in sua barca et in villa de Gaya et in terminis super forciam quam sibi fecerint pro suo habere mando quod sit sine columpnia (*sic*) preter mortem hominis : et carauela extranea que intrauerit per focem de Porti cum mercaturis, mando quod det maiordomo unum solidum de intrada, et si uenerit ad Gayam de quanto uendiderit aut comparauerit duos denarios det maiordomo de marabitino : et de barca sceyra que non fuerit de vicino det maiordomo vnum marabatinum de intrada, et de quanto uendiderit siue comparauerit det duos denarios de marabitino : et si burcardus trincatus qui non fuerit de vicino intrauerit per focem cum mercatura det maiordomo unum marabatinum de intrada : et de quanto uendiderit siue comparauerit duos denarios det de marabitino de illo habere quod non fuerit decimatum : et Burcia que uenerit cum pannis mando quod det maiordomo quatuor marabitanos de intrada : et de colonio de pannis det maiordomo unum denarium : et de carrega caualar de pane uel de uino uel de piscato siue de pomis det Maiordomo quatuor denarios : et de carrega de asino tres denarios : et de pelle de golpina unum denarium, et si fuerit una duzena duos denarios maiordomo : et de duzena de gatos duos denarios : et de panela de manteyga det unum denarium maiordomo : et paal de cera unum denarium : et de bragale unum denarium : de corio de vacca, uel de boue, unum denarium maiordomo : de porco unum denarium. Et si mercator qui non fuerit uester uicinus cambiauerit corios aut conelium siue alia mercatura mando quod det maiordomo de qualibet corda tres denarios, et debet esse corda duodecim cubitorum : et si uendiderit pro marabitanis mando quod det maiordomo de quolibet marabatinum duos denarios : et de duzena de bestigoos, aut de pilitaria det maiordomo duos denarios. De carrega de conelio uel de cera aut de coriis que per ipsum portum passauerint, det maiordomo unum solidum : et de colonio tres denarios, et de asino vi denarios, et de mauro i solidum, et de moura sex denarios, et de bestia duos denarios, et de carrega de alliis quatuor denarios maiordomo. Item de bestiis brauis tale est portagium, scilicet de poldro i solidum maiordomo et de poldra vi denarios, de reyselo unum denarium : De uaca duos denarios, et de boue duos denarios, preter illum qui mamat : de lancea unum denarium, de adcuna unam meaculam, de homine mortuo i solidum : et omnia portagia et passagia et intradas maiordomus de Gaya diuidat per medium cum maiordomo de villa Episcopi. Et similiter mando quod maiordomus de villa Episcopi diuidat per medium cum maiordomo de Gaya omnia portagia et passagia et intradas. Et mando et concedo quod uicinus de Gaya non det portaginem et non habeatis militem pro vicino contra uoluntatem uestram et pretor de Gaya non habeat super uos potestatem nisi prout habebat quando morabamini in meo burgo ueteri de portu : concedo uobis eciam et do, non uadatis in exercitum nisi cum corpore meo : et ipsa terra nunquam detur rico homini nec prestamario : et ego per meas custas debeo facere uobis uenire aquam ad ipsam villam de Gaya : et faciam uobis uenire ad villam de Gaya uendas de nomam usque ad focem dorii : et caminos do uobis inquam et concedo, quod omnes naues et barce et nauigia que fuerint maiora quam pinatia que intrauerint per focem dorii quod medietas eorum stet in portu de Gaya, et alia medietas in portu de villa Episcopi : et omnes naues que portauerint in ipso Portu de Gaya, mando et concedo quod carreguent et descarreguent in villa de Gaya. Mando eciam quod in Gaya deciment mei decimarii et custodiant mihi ibi omnes meas decimas : et portus et pasagium, mando et confirmo quod sit semper in ipsa mea villa de Gaya : et istos foros supradictos debetis mihi facere et non alios. Et si forte quod deus auertat aliquis de successoribus meis uel aliquis alius uoluerit ire contra hoc factum meum, non sit ei licitum et sit maledictus et cum iuda traditore in inferno condempnatus, et crematus, et incurrat maledicionem omnipotentis dei et beate uirginis Marie, et meam, et omnium progenitorum meorum : facto isto in suo robore nichilominus perdurante. Et ut hoc factum meum sit magis stabile atque firmum omne per eum presentem cartam apertam mei sigilli munimine communiri uobis feci. Actum apud Colimbriam mense Septembris. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iii.^a Dominus Gonsaluus garsie signifer Curie, dominus Egidius martini maiordomus Curie, dominus Fernandus lupiz tenens braganciam, dominus Alfonsus lupiz tenens Sausam, dominus Didacus lupi tenens lamecum, dominus Petrus poncii tenens traserram, dominus Johannes Archiepiscopus Bracharensis, dominus Arias Episcopus Vlixbonensis, dominus E. Episcopus Colimbrie, dominus R. Episcopus Egitaniensis, dominus Ju. Episcopus portugalensis, dominus E. Episcopus Lamecensis, dominus M. Electus Visensis, conf. : dominus S. iohannis Cancellarius, dominus Johannes de auyno, dominus

Johannes suarii, domnus J. suarii archidiaconus Kalagurritanus, Lupus roderici, Martinus petri clericus, test. :
Dominicus petri fecit : domnus Martinus episcopus Elborensis conf.

VDIMIRA

ODEMIRA

1255

Ex Lib. I Donationum, sic dicto, Alphonsi III desumpsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine et eius gratia. Ego Alfonsus dei gratia Rex portugalie et Comes Bolon. motus inspiratione diuina villam de Vdymira populani : et do uobis omnibus Populatoribus de Vdimira presentibus et futuris ipsam meam villam de Vdimira cum omnibus terminis suis, scilicet per Cimalias de Amexeanes quomodo uertunt aque ad Vdimiram, et ex alia parte pro ad Garuam et deinde per uiam de Saboya, et deinde per Benafatima quomodo uadit ad Cerrum de Arela, et deinde ad rostrum de ipsa dicta Arela, et deinde per uenam de aqua de Vdisseyxa, ita quomodo intrat in mare, et ex parte de Cazem quomodo diuidunt cum fratribus ordinis sancti Jacobi. Et do uobis et concedo forum de Begia quod tale est. In primo quito uobis jugadas. Et quito uobis illud forum quod faciunt mihi in Sanctarenam de uino carretato in relego de foris, quod nichil detis inde. Et eciam mando et quito quod vicinus de Vdimira non det portagium in regno meo. Martdo et quito quod almocreues de Vdymira non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues de Sanctarena : et istas quatuor causas de mea gratia uobis quito in perpetuum et successoribus uestris quod uos et ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi neque meis successoribus. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis (*sic*) casam uolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto pectet quingentos solidos : pro merda in boca, sexaginta solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. Et relegum accipiatur anuatim prima die Januarii. Et habitatores de Vdimira habeant libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet sexaginta solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui per iram arma denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet sexaginta solidos. Et homines de Vdimira habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in boca sexaginta solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis : Et cant in apeliudum regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almotaxaria sit de Concilio et mittantur almotaxees per pretozem et Concilium ville : et dent de foro de vaca unum denarium : et de zeuro, i denarium : Et de bestia de piscato, i denarium : Et de barca de piscato, i denarium : et de iudicato similiter : et de alcauala, iii denarios : De ceruo, de zeuro, et de vaca, et de porco, i denarium : et de carneyro, i denarium. Piscatores dent decimam. De equo, de mula, uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de foris a decem morabitinis et supra, dent unum morabitinum : Et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos : Et de boue, duos solidos : Et de vaca unum solidum : Et de asino et de asina unum solidum : De mauro et de maura medium morabitinum : De porco uel de carneyro, ii solidos : De caprone uel de capra, i denarium. De carrega de azeyte uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : De bragale, ii denarios : De uestitu de pellibus, iii denarios : De lino uel de alliis uel cepis, decimam : De piscato de foris decimam : De conquas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carregas quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualari uel mulari dent iii denarios : De asinari tres medalias. De carrega de piscato quam inde leauerint homines de fora dent vi denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nupserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit

quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et cauallariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit, det unum follem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua : Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Vdimira qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elbora uel in Monte maiori habuerint uel in aliis locis et ad Vdimiram illud ad opus sui duxerint, non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treigas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi magis placuerit. Clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maiordomus non mitat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam : de talaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Vdymira cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat ego recipiam eum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui Vdymiram de me tenuerit, non mitat ibi alium pretorem nisi de Vdimira. De casis quas meus nobilis homo aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Vdymiram habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Vdymira. Ganatum perdidicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pilitarius qui Vdymiram (*sic*) casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo ullum (*sic*). Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites qui suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : Et si pro decima eis directum dare noluerit tunc pretor faciat eis directum habere per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Vdymira si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Vdymiram non dent luytosam. Adaliles de Vdymira non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Vdymira non teneant çagam et teneant deanteqram in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quintos sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo, et ad hoc eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Vdymira testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum (*sic*) conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut pretor et duo spadelarii et duo pronarii et unus pitintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almozatariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant forciare ullum hominem de Vdimira uel de fora de suo pane nec de suo piscato neque de suo uino neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam apprehendere homines nec roubare neque aforciare, sed si fecerint calumpnias faciant eos nocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, set filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Vdymira donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit. Addo eciam et mando quod vicinus de Vdimira non det montadigum. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alfonsus rex predictus presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Vlixbonam, v.º kalendas Aprilis. Era m.º cc.º lxxxx.º iiii.º Domnus Gunsaluus garsie signifer curie, domnus Egidius martini, domnus Alfonsus teliz tenens terram de ripa Minii, domnus Martinus alfonsi tenens terram sancte Marie, domnus Fernandus lupi tenens Braganciam, domnus Alfonsus lupi tenens terram de sausa, domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, domnus Martinus egidii tenens terram de trasserra, domnus Martinus geraldii Electus Bra-

carensis, domnus Arias episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas Colimbriensis episcopus, domnus Martinus Elbo-
rensis episcopus, domnus Rodericus Egitanensis episcopus, domnus Julianus episcopus Portugalensis, domnus
Egeas episcopus Lameccensis, domnus Matheus electus Visensis, conf. : Johannes de auoyno, Menendus suerii de
merloo, Egeas laurencii de Cuyna, Fernandus fernandi cogomino, Vicencius didaci superiudex, Martinus petri
clericus, test. Stephanus iohannis Cancellarius curie. Dominicus petri curie notarius notuit.

TRASEYRA, PARADELA, GOUVYAS, ORDONIO ET AGROCOVO

TRASEIRA, PARADELA, GOUVINHAS, ORDOXHO E AGROCOVO

1256

*Ex Lib. I Donationum, seu potiùs Regestorum, Alphonsi III cum lectionibus variis ex
Lib. II ejusdem regis.*

In christi nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis quod ego A.¹ dei gratia Rex Port.² et
Comes Bolon. do et concedo vobis terdecim meis populatoribus qui populatis in Traseyra omnes hereditates
meas quas habeo in Traseyra, et in paradela, et in Gouuyas et in Ordonio et in agrocovo cum omnibus suis ter-
minis nouis et antiquis et cum omnibus ingressibus et egressibus suis³ quod vos et omnes successores uestri
detis inde mihi et omnibus successoribus meis pro foro in quolibet anno triginta quinque modios medietatem
panis et medietatem vini per mensuram de Galafura, que modo ibi est, et singulos almudes de vino, et singulos
almudes de pane cocto⁴, et singulos almudes de ceuada. Et istum panem supradictum debetis mihi dare anuatim
a kalendis augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembro⁵ : Et quarta ipsius pannis debet esse de tri-
tico, et quartam⁶ de ordeo, et quarta de centeno, et quarta milii⁷. Et similiter debetis mihi dare vinum in la-
gari. Et istum panem et istud vinum debetis⁸ mihi dare⁹ annuatim in Guyanes. Et debetis mihi dare annuatim
mense¹⁰ Januario terdecim pelles de coneliis. Et Riquis homo neque prestamarius neque suus maiordomus non
pauset neque intrent in uestris villis qui vobis faciant iniuriam¹¹. Et vos inter vos mittatis unum hominem iu-
ratum qui det mihi meam iugadam annuatim in Guyaez¹², sine aliquo impedimento. Non pectetis nisi tres ca-
lumpnias scilicet raussum furtum et¹³ homicidium¹³. Et detis pro homicidio quindecim morabitanos, medietatem
mihi et medietatem Concilio : Et similiter pro rauso si illud feceritis : Et furtum quale fuerit factum tale sit pe-
ctatum. Et iste tres calumpnie¹⁴ debent inquiri per bonos homines, et emendari sicut fuerit de directo. Et debe-
tis mihi ire in uia et in apelido taliter quod possitis¹⁵ ipsa¹⁵ die¹⁵ redire¹⁵ ad uestros¹⁶ domos¹⁶. Habeatis vos et
omnes successores uestri supradictas hereditates in perpetuum iure hereditario possidendas, et faciatis inde mihi
et omnibus successoribus meis¹⁷ supradictum forum. Et non uendatis eas nec cambietis¹⁸ nisi talibus hominibus
qui mihi de eis faciant supradictum forum. In cuius rei testimonium presentem vobis dedi cartam mei sigilli mu-
nimine communitam. Datum pinello¹⁹, iii.^a die Octobris, Rege mandante per Cancellarium. Dominicus petri fe-
cit. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a iii.^a

1 Alfonsus
2 Portugalen.
3 suis et
4 copto
5 Septebrio
6 quarta
7 de milio
8 detis
9 deest
10 in mense

11 iniuriant.
12 Gouuiannes
13 deest
14 calupnia
15 ipsa die possitis reddere
16 domos uestras.
17 meis annuatim
18 donetis
19 in Penello

PENA-GARCIA

PENAGARCIA

1256

In hac charta conceduntur incolis de Penagarcia forale, usus, consuetudinesque de Penamacor. Forale illud jam alibi juris publici fecimus (p. 539). Textum chartae de Penagarcia desumpsimus ex Lib. I Donationum, seu potius Regestorum, Alphonsi III.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina dona Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo uobis omnibus populatoribus de Penagarcia presentibus et futuris, forum usus et consuetudines de Penamacor quod uos habeatis tale forum et tales usus et tales consuetudines quales habet Concilium de Penamacor : et hoc facio uobis quod detis mihi et omnibus successoribus meis omnes uicini qui habitaueritis in Penagarcia et omnes illi qui ibi habuerint hereditates et in terminis uestris annuatim pro festo sancti Martini quilibet uicinus decem decem solidos pro foro. Et portagines et montadigum de penagarcia et de suis terminis remaneant mihi et omnibus successoribus meis libere pacifice et quiete. Et pectetis uocem et calumpniam per forum de Penamacor. Et in omnibus aliis rebus habeatis forum et consuetudines et usus de Penamacor. Do etiam uobis et concedo terminos uestros quos habuistis et possedistis usque modo per illas diuisiones per ubi eos habuistis et possedistis in pace. Quicumque uobis hoc factum meum integre obseruauerit sit benedictus a deo amen : Et quicumque illud uobis infringere atemptauerit, non sit ei licitum, et iram dei omnipotentis habeat in eternum. Facta carta in proencia, pridie kalendas Nouembris, Rege mandante. Era m.^a cc.^a lxxx.^a iiii.^a domnus Gonsaluus garsie signifer Curie, domnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Alfonsus teliz tenens Braganciam, domnus Martinus alfonsi tenens terram sancte Marie, Martinus egidii tenens Trasserram, Gonsaluus menendi tenens panoyas, domnus Andreas fernandiz tenens ripam Minii, domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, domnus Julianus Episcopus Portugalensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Arias episcopus Vlixbonensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, domnus Rodericus episcopus Egitanensis, domnus Egeas Episcopus Lamecensis, domnus Matheus electus visensis, conf. : Johannes durandiz subsignifer Curie, Menendus suarii de merloo, Petrus martini petarinus, Stephanus spinel, Simeon petri de spino, Lupus roderici uice maiordomus, Stephanus iohannis Cancellarius Curie, Dominicus petri notharius Cancellarie, test.

BARVADAENS

BARUADĀES

1257

Cum in charta de Barvadāes ne de concilio quidem mentio fiat, sed tantum de quodam jure, omnibus incolis communi, communiter utendo agatur, dubitare licet an diploma hoc forale sit, an potius charta emphyteutica variis colonis concessa, absque municipalis nexus institutione. Nos, verò, exemplum imperfectissimi illius municipii generis, cui foralia de Bornes, de Eiriz, aliorumque locorum pertinent, chartam ipsam arbitramur. Ex Lib. II Donationum, ut aiunt, Alphonsi III descripsimus. Lectiones varias hausimus ex codice Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, sic dicto.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de baruadaens presentibus et futuris totam meam hereditatem quantam² habeo in ipso loco de baruadanibus³ : tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri successores detis michi et meis successoribus annuatim nouem foros de nouem casalibus, scilicet, vnusquisque uestrum detis michi et meis su-

¹ Alfonsus
² quantum

³ baruadaens

cesoribus¹ annuatim sex sex quartarios de pane mediato medietatem centeno, et medietatem de milio, et de ordio et sit atceygatus et stante. Et date michi annuatim singulas spatulas cum singulis gallinis, et cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris : et date michi annuatim x x ova ad festum natalis domini. Et detis michi annuatim inter omnes in maio duos arietes de singulis annis. Istum panem detis meo homini uel cui ego mandauero per teygam de jugali que modo ibi est : Et detis eum in ipso loco de Baruadanibus a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembrio⁵ : Et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum festum perdat eum in ipso anno. Et date spatulas in jugali. Et date michi singulos medios morabitanos annuatim ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum obierit det unum morabitanum pro luctosa, uel suum ualorem. Et date singulos steyros de uoto. Habeatis uos et omnes uestri successores⁶ ipsam hereditatem iure hereditario in perpetuum possidendum pro ipsis foris et directis superius nominatis cum omnibus terminis suis nouis et antiquis quomodo eos melius potueritis inuenire. Qui terminum diuiduntur per pousadorium de portela de Valoyra quomodo uadit aqua uertente et diuidit cum ferramenta et uadit ad portelam de Magosteyros, et inde quomodo diuidit uiam que uadit ad soueroso, et inde ferit ad ualem de Carualio, et inde uadit ad capud de Queyris de medio, et inde uadit ad cabezam de Teyxoqueyra de fundo de panasicali, et inde aqua uertente per lumbum de azineyra et ferit in sayna et cum terneno de freyxeneyro⁷, et inde quomodo diuidit cum Eyriz per Lameyrum chousum et quomodo diuidit cum sancta maria de verea per caupum⁸ et uadit per ualem de Luce ad penedos aluos cum suo parte de Lacuna, et inde quomodo diuidit cum Baruadanibus de susanis : et do uobis sesmum de sauto de plano de Valoyra cum istis terminis superius nominatis. Non pectetis nisi m^{or} calupnias⁹, scilicet, homicidium, rausum, furtum, et stercus in ore : de uno istorum pectetis x morabitanos, medietatem michi et medietatem populatoribus de Baruadanibus : furtum si feceritis pectetis illud secundum consuetudinem ipsius terre : de istis calupniis¹⁰ non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum : de aliis calupniis¹¹ et de apostilia non respondeatis. Non uadatis in hostem nisi cum Rege quando iuerit a flumine Dorii usque ad Minium. Non uadatis ad castellum nec ad toruiscadam. Istud forum faciatis semel in anno et non amplius. Maiordomus nec prestamarius nec Riquis¹² homo¹² non intrent in uestram villam qui uobis iniuriam faciant. Et quicumque contra istam cartam uenerit, non sit ei licitum et maleditionem habeat in eternum, et mille solidos michi pectet. Datum apud Sanctarenam¹³, vi.º kalendas aprilis, Rege mandante per donum E. martini maiordomum et per Cancellarium : R. petri fecit. Era m.ª cc.ª LXXX.ª v.ª

4 successoribus
5 Setembro.
6 successores
7 freyxeiro
8 caupum

9 calumnias
10 calumniis
11 calumniis
12 Ricus homo
13 Sanctarem

GOUVIANIS

GOUVIÃES

1257

Quod nuper de forali de Barvadães diximus, de hoc et de illo de Lago-mau, quod sequitur, dicendum est. Ex libro inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III præ se fert, descripsimus : lectiones varias ex codice qui inscribitur Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de Gouuianis totam hereditatem meam quantam habeo in ipso loco de Gouuianis et in suo termino quomodo diuidit cum pendoradeyro, et inde quomodo diuidit cum sancta Marta aqua uertente, et inde uadit per portum de mestaz et uadit ad penedum guordum² et inde ad teyxugueyram et uadit ad penedum de portis, et uadit ad anta de Saugueyro et uadit ad locum ubi prius incepimus diuidere terminos : do inquam et concedo uobis et omnibus uestris successoribus ipsam hereditatem iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet pacto quod faciatis inde michi et omnibus meis successoribus³ annuatim septem homines qui debetis ibi esse moratores septem foros, scilicet, quod unusquisque uestrum uel aliorum uestrum successorum det michi annuatim et omnibus meis successoribus⁴ vii quartarios de pane, medietatem, scilicet, de centeno, et aliam medietatem de milio, per mensuram de aquilari que modo ibi est et date ipsum panem in

1 Alfonsus
2 gordum

3 successoribus
4 successoribus

area in ipso loco de Gouuanis⁵ a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis mensis septembris : Et si non uenerit aliquis ex parte mea pro eo non respondeatis de illo in ipso anno : et date michi et meis successoribus in festo natalis domini vii spatulas porcinas cum vii gallinis et cum x x ouis et cum ii ii panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris, deinde detis michi annuatim iii morabitanos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et date michi ii arietes de singulis annis pro collecta in madio. Et si aliquis homo de istis vii obierit in ipso loco de Gouuanis det michi uel mei sucesori⁶ i^m morabitanum pro luctosa⁷ : non pectetis nisi iii calupnias⁸, scilicet, furtum, rausum, homicidium, et stercus in ore : pro homicidio x morabitanos, medietatem michi, et medietatem populatoribus ipsius loci, et similiter de rauso : furtum si fecerit, pectet illud secundum consuetudinem terre, et similiter de stercore in ore posto. Iste calupnie⁹ iudicentur per inquisitionem bonorum hominum. Dominus terre nec prestamarius eius non faciat pausam in ipso loco de Gouuanis. Et maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Et istud forum faciatis semel in anno et non magis. Habeatis uos et uestri sucesores¹⁰ istam hereditatem per ipsum forum quod superius est expresum¹¹. Non uendatis eam neque pignoretis militi nec¹² generoso homini nec homini alicuius ordinis, nisi laboratori qui michi compleat dictum forum. Siquis uero hanc cartam uiolare temptauerit maledictionem¹³ habeat in eternum, et michi pectet mille solidos : carta ista nichilominus in suo robore permanente. Datum apud Sanctarenam¹⁴, vi.º kalendas aprillis, Rege mandante per donum E. martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. R. petri scripsit. Era m.ª cc. ʳLXXX.ª quinta.

5 Gouuanes
6 sucesori
7 luctosa.
8 calupnias
9 calupnie

10 sucesores
11 expresum.
12 neque
13 maledictionem
14 Sanctarem

LACU MALO

LAGO-MAU

1257

Ex Lib. ii Donationum, sic dicto, Alphonsi III desumpsimus : lectiones varias ex Libro de Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de Lacu malo quantam hereditatem habeo in ipso loco de Lacu malo quomodo diuidit per uenan aque de Cauumqueyra, et inde quomodo diuidit cum pentalius per penedum de aquila, et uadit directe ad Muchom, et quomodo diuidit cum Renoredo plano : et do ibi uobis sautum de porto : do etiam uobis et omnibus uestris sucesoribus² ipsam hereditatem cum omnibus terminis suis nouis et antiquis, sicut diuiduntur in ista carta, et secundum quod melius potueritis inuenire, tali uidelicet pacto quod uos et uestri sucesores detis michi et omnibus meis sucesoribus³ sex foros de vi casalibus annuatim, scilicet unusquisque uestrum det michi annuatim vi quartarios de pane ateygato medietatem de centeno et medietatem de milio et de ordio per teeygam de jugali que modo ibi est : Et singulas spatulas cum singulis gallinis et cum x x ouis, et cum ii ii panibus quales eos feceritis in domibus uestris, ad festum natalis domini, et unum arietem de uno anno pro madio, et singulos medios morabitanos annuatim ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum obierit det i morabitanum pro luctosa, et non magis. Istum panem detis in ipso loco de lacu malo a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio⁴. Et si meus homo non iuerit pro eo non respondeatis de illo in ipso anno : istud forum faciatis et non magis : non pectetis nisi iii⁵ calupnias⁵, scilicet, homicidium, rausum, furtum et stercus in ore : pro uno istorum pectetis x morabitanos, medietatem michi, et medietatem populatoribus de ipso loco de lacu malo : furtum si feceritis pectetis illum secundum consuetudinem ipsius terre : de istis iii⁶ calupniis⁶ non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum : Et de aliis calupniis⁷ et de apostilia non respondeatis : non uadatis in ostem⁸ nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad minium : non uadatis ad castellum, nec ad toruiscadam. Detis michi pro uodo singulos steyros panis : istud forum faciatis semel in anno, et non magis. Maiordomus nec prestamarius nec Riquis⁹ ho-

1 Alfonsus
2 sucesoribus
3 sucesoribus
4 setembro.

5 quatuor calupnias
6 quatuor calupniis
7 calupniis
8 hostem

mo⁹ non intrent uobis in ipsum locum de Lacu malo qui uobis iniuriam faciant. Et si aliquis homo contra istam cartam meam uenerit non sit ei licitum, et maledicionem.¹⁰ habeat in eternum, et michi pectet mille solidos. Datum¹¹ apud Sanctarenam vi.^o kalendas Aprillis, Rege mandante per donum E. martini meum maiordomum Curie et per Cancellarium. R. petri fecit. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a v.^a

⁹ Ricus homo
¹⁰ maledicionem

¹¹ Datis

MONTE FORTI

MOXFORTE

1257

Ex Lib. 1 Donationum, sic dicto, Alphonsi III descripsimus. Non aliud exemplar inuenimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Alfonsus dei gratia Rex port. et Comes Bolon., una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia motus inspiratione diuina villam de Monte forti populauit, et retentis in ea mihi meis regalenguis uobis eam meis hominibus et uasallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinenciis. Et ideo placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis tam presentibus quam futuris forum de Begia quod a me peciistis ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et uestris successoribus persoluantur. Et facio uobis illas gracias quas feci Concilio de Begia : In primo quito uobis jugadas : et quito uobis quod de uino de foris carretato in relego nichil mihi detis. Et eciam mando et quito quod vicinus de monte forti non det portagium in meo regno. Mando eciam et quito quod almocreues de Monte forti non faciant mihi carrariam : et istas quatuor causas de mea gracia in perpetuum quito uobis et successoribus nestris quod uos et ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi neque meis successoribus. Do itaque pro foro uobis ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet i morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto pectet quingentos solidos : pro merda in boca sexaginta solidos pectet testimonio honorum hominum. Furtum cognitum testimonio honorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet quinque solidos, secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur : et relegum accipiatur annualim prima die Januarii. Et habitatores de Monte forti habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum : et de furnis de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet sexaginta solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet sexaginta solidos. Et homines de monte forti habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in boca sexaginta solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis : et eant in apellitum regis et nullum aliud forum faciant regi : et almotazaria sit de Concilio, et mittantur almotacees per pretorem et Concilium ville : et dent de foro de uaca unum denarium, et de zeuro unum denarium, et de ceruo unum denarium, et de bestia de piscato unum denarium, et de barca de piscato unum denarium : Et de iudicato similiter, et de alcauala iii denarios : de ceruo, de zeuro, et de uaca, et de porco, unum denarium, et de carneyro unum denarium. Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra, dent unum morabitinum : et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos : et de boue duos solidos et de uaca unum solidum, et de asino et de asina nnum solidum : De mauro et de maura medium morabitinum : et de porco uel de carneyro, duos denarios : De caprone uel de capra unum denarium, de carrega de azeyte, uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : de bragale duos denarios : De uestitu de pellibus tres denarios : De lino uel de alliis uel cepis decimam : De piscato de fora decimam : de conguas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si

alias proprias emerint non dent portagium ex eis : de carrega panis nel salis quam uendiderint nel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari tres medalias : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent sex denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidnauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nupserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit qui exercitum facere non possit, stet in honore suo : si autem mulier militis uidnata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit, nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit det unum follem conilli : Et qui illuc moratus fuerit viii^{to} diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua : Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Monte forti qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum habuerint in Elbora uel in monte maiori uel in aliis locis et ad Montem fortem illud ad opus suum duxerint non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : Si inconsulte et casu accidente percusserit pectet nichil. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas uel pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Monte forti cui meus dines homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui villam de Monte forti de me tennerit non mitat ibi alium pretorem nisi de monte forti. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Monte forti habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Monte forti. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit faciat tunc maiordomus de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pelitarius qui in Monte forti casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maorum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum : et homines qui habitauerint in hereditatibus de Monte forti si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Monte forti non dent luytosam. Adaliles de Monte forti non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Monte forti non teneant zagam et teneant deanteyram in exercitum regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exceptis hiis que superius scrijta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios, et de barca de piscato minuto, duos denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescrijta uobis pro foro do et concedo, et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Monte forti testificentur cum infanzionibus de Portugali. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando quod pretor et duo spadalarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotazariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor uille nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant afforciare ullum hominem de Monte forti uel de fora de suo pane nec de suo piscato neque de suo uino neque de suis carnibus, neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam aprehendere homines neque raubare nec afforciare, sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint : et Concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo sed filius pectet eam si illam fecerit : Et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Monte forti donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit, et non plus. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alfonsus predictus Rex una cum uxore mea re-

gina domna Beatrice presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta mense Maii, apud Vlixbonam, Rege mandante. Era m.^a cc.^a lxxx.^a v.^a Domnus Gonsaluus garsie alferaz, Domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus Alfonsus teliz tenens terram de Bragancia, domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Didacus lupi tenens Viscum, Gonsaluus menendi tenens Panoyas, Martinus egidii tenens trasserram : domnus Martinus archiepiscopus bracarensis, domnus Arias Episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Rodericus Episcopus Egitanensis, domnus Julianus Episcopus Portugalensis, domnus Egeas Lamecensis Episcopus, domnus Matheus Electus Visensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, confirmant : domnus Johannes de Auoyno test. domnus Menendus suarii, domnus Johannes durandi, domnus Egeas laurencii, Johannes suarii conilius, Rodericus petri superiudex, Martinus petri clericus domini Regis, test. Adde eciam et mando quod vicinus de Monte forti non det montadigo. Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie. Dominicus petri notarius Curie scripsit.

PAREDES

PAREDES

1257

Simile est hoc forale illi de Bornes, de Eiriz, aliisque ejusdem generis. In Lib. II Donationum, ut aiunt, Alphonsi III invenimus : lectiones varias ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova hausimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. simul cum vxore mea Regina dona Beatrice facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de Paredes. Do vobis ipsam meam hereditatem cum suis terminis nouis et antiquis quomodo diuidit cum soute-lo, et inde cum jugal, et quomodo cum fonsim, et inde cum trandearas², et quomodo diuidit cum carrazedo, et inde vadit ubi prius incepimus. Do vobis ipsam meam hereditatem, quod scitis quantos uos uolueritis : et detis inde michi annuatim et meis successoribus viii homines viii foros scilicet ii ii modios de pane, stante et ateygatus, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de aguilar que³ modo³ ibi est et detis illi in area de kalendis Augusti usque ad festum sancti michaelis de Septembrio⁴ et si non uenerit⁵ pro illo ex parte mea faciatis testimoniis per tribus uicibus de bonis hominibus et non respondeatis de illo pro ipso anno et detis michi annuatim et meis successoribus viii morabitanos per tercias partes anni, secundum consuetudinem terre, et singulas spatulas porcinas cum singulis gallinis et cum decem decem ouis et cum duobus duobus panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris in festo natalis domini in jugal : et detis in madio in colibet⁶ anno iii arictes de singulis annis : et si ibi obieritis detis singulos morabitanos pro luitosa. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro superius nominato. Non uendatis nec inpignoretis nisi villano qui suppleat michi dictum forum cum obediencia : non sit generosus nec iunior nec alicuius ordinis. Non pectetis nisi iii callumnias, furtum rausum et homicidium et stercus in ore : et detis pro homicidio x morabitanos medietatem michi et medietatem concilio et similiter de rausso : Et furtum quale fuerit factum tale sit pectatum, et sint per inquircionem bonorum hominum de tribus villis de uestra friuguizia. Non eatis in hostem nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad Minio. Meus riqus⁷ homo⁷ nec suus prestamarius nec suus maiordomus non intret in uestra villa qui uobis iniuriam faciat : istud forum faciatis in colibet⁸ anno et non magis. Et quicumque contra hoc factum nostrum ire temptauerit sit maledictus et cum juda in inferno missus et quantum quesierit tantum duplet et insuper cui uocem suam dederit pectet d solidos : Carta nisi⁹ hominibus⁹ in suo robore permanente. Facta carta mense Junii. Sub Era m.^a cc.^a lxxx.^a v.^a Regnante Rege alfonso in port. Archiepiscopo bracarensis domno M. giraldi, tenente terram de Aguilar Martinus correya et Suerius correya iudice fernam¹⁰ dominici¹⁰. Ego Rex Alfonsus qui hanc cartam iussi facere cum propriis manibus roboro et confirmo. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Johannes¹¹ testis¹¹, Martinus testis. Gomecius notuit.

Et carta¹² fecit Ermigius stephani, et non tenebat sigillum.

1 Alfonsus
2 trandearas
3 quomodo
4 Setember
5 uenerint
6 quolibet

7 ricus homo
8 quolibet
9 nichilominus
10 Fernando dominici.
11 deest
12 cartam

S. MARTINO

S. MARTINHO

1257

Autographa charta, ex cartophylacio monasterii Alcobaciae in Archivum Publicum delata, textum hujus foralis nobis suppeditavit.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam cum dies hominum breues sint et afflatum eorum breuis aura consummat, eorum gesta nisi redigantur in scriptis de facili a memoria elabuntur et obliuio sepe impedit ne ad noticiam perueniant posterorum : ICCIRO Nos Frater Stephanus dictus abbas et Conuentus alcobacie notum fieri uolumus omnibus presentem paginam inspecturis quod de communi consensu et beneplacito nostro damus et concedimus hereditatem nostram quam habemus in cauto nostro in loco qui dicitur de sancto Martino sicut diuiditur per focem de selir ex una parte, et ex altera parte quomodo incipit per bicum de longara, et uenit per uallem et tendit ad bregium, Dominico gonsalui, petro mauro, petro maza, Dominico fatorro, Juliano iuliani, Johanni de hisgeiro, et omnibus aliis usque ad numerum sexagenarium, qui eam colere populare uel morare uoluerint, et eorum successoribus iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet conditione quod ipsi et omnes eorum successores persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem uini, tritici, ordeï, siliginis, milii, olei, ac leguminum, et omnium aliorum fructuum quos perceperint ex eadem. De fructibus uero ortorum quos coluerint uel habuerint si contigerit eos de ipsis fructibus aliquid uendere uel donare, persoluant nobis quintam partem : similiter de pomis si uendiderint, persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem. Piscatores habeant ad opus sue piscationis suum linum, et si forte de illo uendiderint uel donauerint, persoluant nobis et nostris successoribus quintam partem : similiter de omni piscato quod habuerint, persoluant nobis et nostris successoribus decimam, excepto de morena. Laboratores uero de omnibus fructibus quos habuerint, persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem, et annuatim in die sancti Johannis bapliste fogazam de uno alqueyre, et unam gallinam. Mandamus etiam et concedimus eis relegum et calumpnias sanctarenenses : omnia alia fora sint ad usum et forum de petrenaria : usque ad tertium annum habeant ipsi ipsam hereditatem uendicatam : de hereditate etiam rupta persoluant quintam partem, et de non rupta eo anno quo rupta fuerit, nichil persoluant : a quatuor annis et supra habeant relegum sanctarenense. Nec sit eis licitum ipsam hereditatem emplazare, uendere uel donare alicui clerico siue religioso aut militi seculari siue alicui alii uel etiam quocunque alio modo alienare, aut in ea successorem aliquem constituere uel heredem siue dominium in alium transferre per quem nostri supradicti redditus possint minui aut aliquatenus impediri. Et ut hoc maioris roboris obtineat firmitatem et nullo modo possit in posterum reuocari, precepimus exinde fieri duas cartas unius et eiusdem tenoris per alfabetum diuisas quarum unam nos retinuimus ipsis populatoribus altera remanente, et eas sigilli nostri fecimus munimine roborari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc cartam nostre donationis et concessionis infringere uel ei ausu temerario contraire : Siquis autem hoc attemptare presumpserit, maledictionem omnipotentis dei et sanctorum eius se nouerit incursum. Actum Alcobacie, Mense Junii : Sub Era m.^a cc.^a xc.^a v.^a : presentibus,

Domno S. abbate — Domno pelagio petri — Domno petro notario — Domno Laurentio—, test.

Domno Menendo petri — Martino petri cantore — Fratre Benedicto — Fratre Johanne pelagii—, test.

Dominicus petri Cellarius medius Notauit.

MIDONES

MIDÕES

1257

An vere municipium verbum concilium in hac charta significet dubitari potest. Non ex alia sententia, nec quidem ab alio singulo verbo in hoc diplomate foralis indolem deducimus. Cùm, vero, dubitarem, rationabilius duximus monumentum hoc in publicum expromere. Apographum authenticum, ex cartophylacio Lawrbunensi in Publicum Archivum delatum, nobis textum praebeuit.

In dei nomine. Sciant omnes homines presentes quam futury quod Ego dona Marina gomeci per gratia dei abbatisa de lorbanano insimul cum consilio conuentui nostro, facio carta vobis concilio de midones pro tali foro quod uos rendatis nobis anuatim anno de ipsam uillam predictam octauam partem de panem et uinum et linum et leguminis : et pro eradiga v alqueires de centeno uel de alium panem qualem abueritis et quatuor alqueires de tritico de fogaza : qui abuerit uinea et casa uel almuyna de sub aqua uel qui abuerit casa siue uinea det una gallina et decem oua uel uinea siue casa et qui laborauerit milii det v alqueires uel una quarta de uino si abuerint uinea qualem uoluerit talem det : et qui abuerit porcum det corazil et si uendiderit ipsum porcum det vna gallina : Ergo si dat ipsos denarios pro bouem uel pro manta non det nullum forum : et si occiderit porcum que ualla x solidos det corazili, et si uenderit eum det vna gallina : de porcu que comparauerit non det nullum forum, et si comederit ibi renouo ipsum porcum det corazil. Maiordomum quando fuerit panem totum in monte accipiat rodum ad montem panis et congreget eum quam melior potuerit, et non com uasoriam laborent omnes de midones et alimpien panem et post hoc clament maiordomum qui accipiet suam porcionem ubicunque desfularen in termino de lorbanano : Et ante que parta maiordomum ipsum panem dent suum directum ad operarios, et quantos fogus tantos foros. Et qui uoluerit uendere ipsam hereditatem uendat ad quid faciat istum forum et de nobis outauam partem de denariis : et non uendant ad milites nec ad omnes dordine nec a donas. Ista sunt caonias, pro omicidio xx morabitos et pro estercore in ore pro roxu uiginti uiginti morabitos; et qui jagar cum feru moudu x morabitos et sanguine super oculos x morabitos : et qui tolerit pignoram ad maiordomum det ipsam pinoram duplatam ad maiordomum : et qui britar testeom de maiordomum, pecte ii solidos : de casa derota sesaginta solidos : Qui meazar maiordomum pecte xx morabitos : qui tirar cuttellu pro ira pecte ii solidos uel perdat eum ipsum cuttellu. Ad istas caonias uadat maiordomum per enquisas de homines bonos et alios non. Bofom det i denariom, de portagem de bestia caregada de pescadu det i solidum, si uenderit eum totum, et si toto non uendiderit auenase com maiordomum, et carega de asino vi denarios, de carega de uino i quarta, de carega de sal de bestia cauallar vno almude, de asino vno alqer, de portagem de bonem pro a labore i solidum, et pro bouem que uoluerint occidere vi denarios uel uaca aliut tantum et pro corium aliut tantum et pro pelle v denarios cordeira facta, pro pelle cabritina facta iii denarios, et allia comparra qualquer de morabito iii denarios, et de porcum ii denarios et de alia resellos singulos denarios, et de bestiam cauallar ii solidos et de asino i solidum et pro penorar maiordomum de morabito iii denarios, et ipsum qui fuerit rebelis persoluat ipsos denarios : todos homines de midones faciant vna careira ad lorbanum uel ad alium locum que posat in ipsum diem uenire ad sua casa com uerbo in ore (?) et cum literas in mano : et de portu, et de barcum i fogaza et vna galina : pro fornos de tegulla singulos singulos i fogaza i galina. Et qui contra istam cartam nostram uenerit sit maledictus et cum iuda traditore inferno damnatus pectet parte auerse d morabitos. Facta carta mense iulii : Sub Era m.^a cc.^a nonagesima quinta. Qui presentes fuerunt, Frater mateus procurator monasterii et dono menendo et dono Egidio et monachis alcobacie, et Johannes petri et Johannes uel capelanis monasterii et iudici de midones dono paaz et Johannes sugerii et petro sugerii et isti sunt testes.

VALLE FLORIDO

VALLE-DE-FLORES

1257

An autographum diploma quod hic edimus (nuper a scrinio sedis Conimbricensis in Publicum Archivum delatum) concessio latifundii sit, pluribus colonis insimul facta; an municipalis instituti parvi cujusdam pagi intra terminos municipii de Belmonte siti non clare patet. Cum vero nobis illud inferioris municipii forale esse plausibilior videatur opinio, juris publici hic facimus.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod Nos E. dei gratia Colimbriensis episcopus, Damas et concedimus tale forum, et talem cartam, ut sint xvi populatoribus, et xvi casales, in valle florido, videlicet quod dent celario nostro nomine terratici decimam integre de pane, vino, de leguminibus, et lino : et de ortis cum ad locum uenerimus debent nobis facere honestum seruicium. De vineis autem quas plantauerint in primis tribus annis nichil debent dare, nec de hereditibus de nouo arruptis in primo anno. Et cum debuerint colligere panem, uel vinum, debent uocare Maiordomum nostrum. Et debent ponere pedem cum fecerint vinum bene et fideliter tribus vicibus : et data nobis integre decima debet eisdem residuum remanere. Pro foro autem uniuscuiusque casalis debent dare annuatim in festo sancti Michaelis unum almudem de tritico, unam gallinam, et v^o oua : et pro istud foro debent esse exempti et excusati ab omni fazendeyra et fossadeyra, excepto tamen quod debent nobis facere cum ad locum uenerimus honestum seruicium. In voce, et calumpnia, et in omnibus aliis debent facere secundum forum, et cartam, et consuetudinem de Belmonte. Et si forte aliquis in predicto loco uoluerit uendere suam hereditatem, non uendat militi, nec ordini, sed uendat eam nobis pro tanto pretio, si eam uoluerimus comparare, uel uendat eam vicino, et tali qui faciat dictum forum. Vt autem hoc factum robur obtineat perpetue firmitatis duas cartas per alfabetum diuisas sigillo nostro munitas iussimus inde fieri, quarum una remanet penes nos, et alia penes ipsos populos. Isti sunt termini populancie de valle florido : quomodo partitur per riulum de Lauacolizinos ad infestum, et deinde cum Johanne petri, et Gometio petri, et deinde cum Johanne carneyro, et deinde cum Martinus suerii per petras diuisadas, et deinde per cume de serre de crastadinos aqua uertente, et per diuisiones quod sunt inter Belmonte et villa Colos, et deinde per uenam de Lauacolizinos. Ista populatione est in termino de Belmonte in rippa de Lauacolizinos. Facta carta u^o nonas Julii. Era m.^a cc.^a lxxx.^a v.^a

CODESAES

CODEÇAES

1257

Ex Lib. II Donationum, seu potius Inquisitionum, Alphonsi III textum desumpsimus : lectiones varias ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova.

In christi nomine. Ego iudicem¹ Martino martini per mandatum et auctoritatem domini Regis A.² et Comes bolon. facio kartam³ vobis omnibus pernominatos⁴, scilicet Michaeli petri uxori sue Marie petri, Petri martini uxori sue Eluira martini, Dominici petri uxori tue Serra iohanni, Vitali petri uxori eius Goyua⁵ petri : Do uobis omnibus predictos cum uxores uestras hereditatem domini Regis quod habet in termino de uillarino, et habet iacencia ubi uocatur Codesaes quomodo diuidit cum termino de Maagoyra, per quam debidoyro quomodo intrat in orribile corrago, et uadit ad molendinum de Martino gonsalui, et inde per capud de refagio et uadit ad premaculum quot⁶ uocatur de uasco et uadit in directo ad iuso ex alia parte quomodo diuidit dos uillares ex alia parte et quomodo diuidit cum termino de Samardaa et reuertit ubi prius incepimus. Do uobis quantum habent⁷ do-

1 iudice
2 Alfonsi
3 kartam
4 prenominatos

5 Godina
6 quod
7 habet dominus Rex

mini⁷ Reges⁷ infra istius⁸ terminis tali uidelicet pactum⁹ quod faciatis inde forum annuatim, scilicet iii modii et ii quartarii panem medietatem centeni, et aliam medietatem milio, per talicam de villarino ex diem¹⁰ sancti Michaeli de Septembris usque ad festum sancti Martini : et debetis dare iii almudes ceuada cum iii gallinas et cum sex panibus coptos¹¹ quales feceritis in domibus uestris : Item primo die Magii¹² debetis dare ii arietes de singulos annos : panem predictum ducatis per uestram custam ad villa de villarinum in superdictos temporis, et sint stante : et sit (*sic*) maiordomo de prestamario uel suo hominem¹³ noluerit pettere et recipere predictos foros in superdictos temporis, faciatis testimonium bonorum hominum et panem in campum ponatis, et non respondeatis de illum¹⁴ in hoc anno : nen¹⁵ dedes luctosa nec portaginem in terra panoyas : et non uades in apilido¹⁶ nisi cum domino Rege. De totis calupniis¹⁷ non respondeatis nisi tribus si eas feceritis, scilicet, homicidium, rausum, stercoris in ore : de istis tribus calupniis¹⁸ non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum : Et sint¹⁹ infiate per uestrum uicinum ipsum quot²⁰ inter uos fuerit uestro²¹ uicario : et postquam fuerit infiate ad iii die ueniant implere directum coram iudicem²², et si noluerint facere directum ad tercia die pectent i libra cera : et pro unius de istis calupniis²³ pectis²³ x^m morabitanos, medietatem ad domino terre, et aliam remanet uobis ad ipsos populatoribus. Habeatis uobis predictas hereditas et omnis posteritas uestra in finem mundi et impleant predictum forum : non habeat hereditatem predictam nisi populatorem hominum : rumpatis fluctificetis non alienetis eam non testetis, non inplazetis : hoc²⁴ foros predictos faciatis sicut supradictos sunt et non plus. Siquis uero uenerit homo qui uobis fecerit iniuriam sit maledictus²⁵ amen. Facta kartam²⁶ mense septembris : sub Era Millena cc.^a xc.^a v.^a Ego predicto iudicem²⁷ hanc cartam quam iussi facere eam roboro : test. Johannes, Petrus, Martinus, testes.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

8 istis
9 pacto
10 die
11 coctos
12 Maii
13 homine
14 illo
15 Non
16 apelido
17 calumpniis

18 calumpniis
19 sunt
20 quod
21 in vestro
22 iudice
23 calumpniis pectetis
24 hos
25 maledictus
26 carta
27 iudice

TINELA

TIXHELA

1257

Ad genus illorum de Bornes, Eiriz et aliorum pertinet forale de Tinhela illudque de Nuzedo quod hic sequitur. Ex Lib. ii Donationum, ut aiunt, Alphonsi III textum sumpsimus : ex codice Foraes Velhos de Leitura Nova lectiones varias hausimus.

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris, quod Ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis uobis populatoribus de Tinela : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum Tinela de jusana, et deinde cum reuel, et inde cum conas, et quomodo diuidit cum trasmiris, et inde cum tasindi per passionem, et quomodo diuidit cum termino de tinela cum na lagoa, et inde cum baruadanibus de susaes, et inde cum baruadanibus de jusanes, et quomodo diuidit cum Eyriz, et inde cum bornes, et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis ipsam meam² hereditatem² quod faciatis inde michi annuatim et successoribus meis xv homines xv foros : Et satis magis si uolueritis, scilicet, quod detis inde michi annuatim, et meis successoribus, ii ii modios de pane duas tercias de centeno et i tercia de milio per mensuram de soutilo que modo ibi est. Et detis istum panem ateygados, et non manu positus : et detis eum de kalendis agusti³ usque ad festum sancti Michaelis de septembrio⁴, et detis eum in area in uestra villa : et si non uenerit pro eo ex parte mea faciatis testimoniis de tribus uicinibus⁵ de bonis hominibus de uestra villa : et non respondeatis de illo pro ipso anno. Et detis in festo natalis domini xv spatulas porcinas in jugali cum singulis gallinis et cum x^{em} x^{em} oua et cum ii ii panes centenos quales eos feceritis in domibus uestris. Et detis michi annuatim singulos morabitanos, et istos morabitanos detis per cias⁶ partes anni, secundum consuetudinem terre : et detis michi viii arietes

1 Alfonsus
2 hereditatem meam
3 augusti

4 setembro
5 vicinis
6 tercias

de singulis annis pro collecta in Madio : et si aliquis homo de istis xv obierit in uestra villa dent i morabatinum pro luctosa : si occideritis uenatum in uestro termino detis de vrso manus, et de ceruo, et de curzo lunbo⁷, et de porco quarazil⁸ : non pectetis nisi iii calupnias⁹, furtum, rausum, homicidium, stercus in ore : et detis pro homicidio x morabitanos, medietatem michi et medietatem uestro concilio, et similiter de rauso : furtum quale fecerit tale petet¹⁰ secundum consuetudinem terre : et iste calupnie¹¹ iudicentur per inquisitionem bonorum hominum de uestra villa : non respondeatis de apostilia : non eatis in oste¹² nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad minium : meus Riqus homo nec suus prestamarius nec suus maiordomus non intrent in uestra villa qui uobis iniuriam facit : et detis pro uodo x quartarios de pane : istud forum que resonat in ista carta faciatis semel in anno et non magis. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra im perpetuum pro isto foro superius nominato. Quicumque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit sit maledictus et cum iuda in inferno misus¹³, et quantum quesierit tantum duplet, et insuper cui nocem suam dederit, pectet c morabitanos : carta nichilominus in suo robore permanente. Facta carta in mense decembris : sub Era m.^a cc.^a lxxx.^a v.^a Regnante rege A.¹⁴ in Port. Archiepiscopus Bracarenensis domno Martino geraldiz, tenente terram de Aguiar Martinus correya et Suerius¹⁵ correya, iudex F.¹⁶ dominici. Ego Rex A.¹⁷ qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora i arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Johannes testis, Martinus testis, Gomecius notuit.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

7 lumbo
8 corazil.
9 calumpnias
10 pectet
11 calumpnie
12 hoste

13 missus
14 Alfonsus
15 Stephanus
16 deest
17 Alfonsus

NUZEDO

NUZEDO

1257

Ex Lib. i Donationum, seu Regestorum, Alphonsi III textum descripsimus. Accedunt lectiones variae ex Lib. ii Donationum, sic dicto, ejusdem regis.

In dei nomine Amen¹. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Nuzedo. In primo mando uobis quod sitis in ipsa villa de Nuzedo viginti quatuor² populatores uel plures si uolueritis : et detis mihi et omnibus successoribus meis annuatim viginti quatuor³ foros, et detis pro foro quilibet uestrum duos duos modios de pane stante et atteygato annuatim medietatem centeni et medietatem milii per mensuram de Aquilari que ibi modo est : et detis istum panem in area a kalendis augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembro⁴ : et si non uenerint⁵ pro eo faciatis testificari tribus uicibus cum bonis hominibus et non respondeatis de eo pro⁶ ipso anno. Et detis quolibet anno viginti quatuor morabitanos ad tercias anni secundum consuetudinem terre : et detis quolibet anno viginti quatuor⁷ spatulas porcinas in festo Natalis domini in jugal cum duobus duobus panibus centenibus quales eos feceritis in domibus uestris, et singulas gallinas cum decem decem ouis. Et detis annuatim in mense Maii⁸ duodecim arietes de singulis annis. Do uobis istam hereditatem quomodo⁹ diuidit cum Ciudadeylia¹⁰, et quomodo diuidit cum Caluos, et inde cum Guyllado et quomodo diuidit cum Tinela de iusana, et quomodo diuidit cum villa mediana, et inde cum Cabanis, et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis totam hereditatem meam quam habeo infra istos terminos pro isto foro superius nominato. Habeatis uos et omnes successores uestri supradictam hereditatem in perpetuum, et soluatis mihi et omnibus successoribus meis supradictum forum annuatim. Et si ibi obieritis¹¹ detis singulos morabitanos per¹² luytosa. Istud forum faciatis semel in anno, et non magis. Non pectetis nisi quatuor calumpnias scilicet furtum, rausum, homicidium, et stercus in ore : et detis pro homicidio et rauso et stercore in ore pro quolibet eorum decem morabitanos, medietatem mihi et medietatem Concilio : furtum si factum fuerit nouies conponatur. Non respondeatis de apostilia nisi de istis quatuor calumpniis : et sint in-

1 deest
2 et quatuor
3 et quatuor
4 Septembrio
5 uenerit
6 de

7 et quatuor
8 Madii
9 comodo
10 Ciudadela
11 habueritis
12 pro

quisite per bonos homines de ipsa villa ubi facta fuerit calumpnia. Non eatis ad castellum nisi duodecim de uobis quales index uester uiderit pro bono, quando necesse fuerit. Meus Riquus homo neque suus prestamarius neque¹³ suus¹³ maiordomus¹³ non pausent¹⁴ neque¹⁴ intrent in uestram villam qui uobis iniuriam faciant. Non uendatis nec donetis nec impignoretis supradictam hereditatem nisi talibus hominibus qui mihi¹⁵ faciant¹⁵ de ea¹⁶ supradictum forum. Facta carta Mense Decembris, apud Colimbriam, Rege mandante per domnum Egidium martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. Dominicus petri fecit. Era. m.^a cc.^a lxxxx.^a v.^a

13 desunt
14 pausent nec

15 faciant mihi
16 eas

FERREIROS .

FERREIROS

1258

In Lib. I Donationum (sic dicto) Alphonsi III forale hoc inuenimus. Ex Lib. II ejusdem regis lectiones varias hausimus.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam de foro uobis meis populatoribus de ferreiros nomine Dominico pelagii et uxori eius Sancie martini, et Martino petri et vxori eius Eluire martini, et Geraldo iohannis et uxori uestre Marie geraldii, et Johanni menendi et uxori uestre Maiori fernandi, et Geraldo gonsalui² et uxori uestre Orrace pelagii, et Petro gonsalui et vxori uestre Eluire petri, et Martino iohannis et uxori uestre Maiori petri, et Fernando fernandi et uxori uestre Tarasie iohannis, et Stephano pelagii et uxori uestre Marie gomecii, et Johanni petri et uxori uestre Maiori menendi, et Vivaci petri, de tota ipsa mea hereditate regalenga quam habeo in ipso loco³ de ferreiros tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri successores detis inde mihi et omnibus meis successoribus annuatim xi modios de pane mediato, medietatem⁴ de centeno et aliam medietatem de milio : et a quinque annis primo transactis ad supra xi modios de uino in torculari : et pro parata⁵ v^o talegas inter panem et uinum omnes insimul. Et debetis mihi dare annuatim pro sauto quod ibi est xi morabitanos : et istum panem debetis mihi dare a festo sancte Marie de Augusto usque ad⁶ festum sancti Michaelis de Septembro⁷. Et debetis mihi dare ipsos morabitanos de sauto annuatim in festo sancti Martini : et omnes insimul debetis mihi dare annuatim quinque carneyros⁸ prima die Madii⁹ de singulis annis. Et Maiordomus uel ille qui loco mei steterit debet recipere ipsos foros in supradictis temporibus annuatim : et si noluerit eos recipere sicut dictum est supra tunc faciatis testimonium de bonis hominibus de hoc, et non respondeatis inde pro ipso anno. Et si mactaueritis ursum detis inde mihi manus : et si mactaueritis porcum siluestrem aut ceruum, aut corçum, de quolibet illorum date¹⁰ mihi unum lumbum¹¹ : et si non dederitis mihi istos condatos, debetis pro quolibet illorum pectare unam libram de cera : et post tres annos primo transactos uendatis et donetis ipsam hereditatem si uolueritis talibus hominibus qui compleant mihi supradictum forum sine aliqua contradictione : et istud faciatis et non magis de foro, sicut superius est expressum : et mando quod non detis portaginem in terra de pannoniis, nec debetis dare luctosam, nec debetis ire in fossatum¹² nisi cum¹³ corpore meo. Et dominus terre nec prestamarius nec maiordomus non pausent uobis in ipsa villa de ferreyros. Et debetis mihi dare ipsum panem et ipsum uinum per mensuram de canedo¹⁴, que modo ibi est : et ponatis super uos maiordomum de uestra villa, et ipse maiordomus petat a uobis ipsos foros sicut superius est expressum, et persoluat eos mihi uel cui ego mandauero : non pectetis nisi tres callumpnias¹⁵ si eas feceritis scilicet rausum, homicidium, et¹⁶ sterco¹⁷ in ore : et pro qualibet earum decem morabitanos, et de istis decem morabitanis detis septimam partem palatio, et alias sex partes debetis retinere pro ad uos. Et iste calumpnie¹⁸ debent probari testimonio bonorum hominum : furtum nouies componatur : et fideiussoria de uestra villa non sit nisi de una libra de cera : et ad terciam diem ueniat facere directum ipse que fuerit emfiatus¹⁹ perante iudicem de terra : et si non uenerit complere directum pectet unam li-

1 Alfonsus
2 gonsalui
3 loquo
4 et medietatem
5 parada
6 ad a
7 Septembrio.
8 carnarios
9 maii
10 detis

11 lumbum
12 fossadum
13 con
14 caendo
15 calupnias
16 deest
17 stercus
18 callupnie
19 infatus

bram de cera : de apostilia non respondeatis. Do et concedo uobis ipsam hereditatem ad ipsum forum superius nominatum, cum suis terminis : primo quomodo diuidit per portum de ripa forana et uadit ad cotum, et inde ad puteum de porta, et inde quomodo diuidit cum termino de villa seca, et uadit ad portum de piiscaes et descendit per uenam de corrego, et inde quomodo diuidit Seesmires cum Moncezelos²⁰, et ferit in uenam de cabrili, et inde quomodo descendit per ipsam uenam et ferit in fozem de machados, et uadit superius per uenam usque ad molendinum de fabro, quomodo diuidit cum termino de refonteyra²¹ et de villa marim : et debetis habere totum ipsum meum regalengum de Lordelo²² quantum ibi fuerit cognitum, et si ibi fuerit regalengum absconsum debet esse meum : et inde quomodo diuidit cum boruela, et uenit directe ad ipsum portum ubi prius incepimus : et uos persoluatis annuatim ipsos foros superius nominatos in ipsa villa de ferreiros : et mando et concedo quod uos et omnis²³ uestra posteritas habeatis ipsam hereditatem cum suis terminis iure hereditario in perpetuum possidendam, quod uos et omnes uestri successores faciatis mihi et omnibus meis successoribus supradictum forum. Datum apud Colimbriam, III° die Januarii, Rege mandante per Cancellarium, et per Rodericum petri superiudicem. Ro.²⁴ petri fecit. Era M.^a CC.^a LXXX.^a VI.^a

²⁰ Montezelos
²¹ refentoyra
²² Loordelo

²³ omnes
²⁴ Rodericus

STREMOZ

ESTREMOZ

1258

Ex Lib. I Donationum, seu potius Regestorum, Alphonsi III descripsimus. Adjecimus translationem (coaetaneam forte) in linguam vernaculam, quae ab antiquo in Publico seruat Archivo.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina domina Beatrice illustris regis Castelle et Legionis filia, do et concedo uobis omnibus populatoribus de Stremoz presentibus et futuris pro foro uestro forum de Sanctarena, excepta iugada quam uobis et successoribus uestris in perpetuum quito : et reseruo mihi et omnibus successoribus meis montadigum, et medietatem de omnibus molendinis azeniis pisonibus constructos et construendis in toto termino de Stremoz : et reseruo mihi meos regalengos de agria loura, et de Sousel et de Azougues, et de Ameyxeal per ubi eos tenebant fratres pro ad se : et reseruo mihi vineam, et almuyam, et azougues, et illas casas quas fratres tenere solebant pro ad se, et ochauas si eas ibi fecerint. Et isti sunt termini de Stremoz quos do et concedo eidem ville de Stremoz : uidelicet sicut intrat aqua de Zafardela in Teram, et eundo per ipsam aquam usque ad directum de capitibus de zafardela, et inde ad ipsa capita de Zafardela, et de ipsis capitibus eundo directe ad serram de ossa directe per cumen magis altum, et de ipsa serra uertentibus aquis ad Teram : Et de ipsa serra quomodo descendit ad Semedeyrum de Elbora qui uadit pro ad Jurumeniam, et quomodo intrat ipsum semedeyrum in aquam de vdy de aluiciuez et inde ad caput de mathos, et inde quomodo diuidit Stremoz cum Jurumenia, et inde quomodo diuidit Borua cum Jurumenia, et cum

En nome de deus e da sua graça. Conhoscam todos os presentes e os que am de uiir, Que Eu Dom Afonso pela graça de deus Rey de Port. e Conde de Bolonha en senbra com mha molher Dona Beatriz, filha do muy nobre Rey de Castella e de leom, Dou e outorgo a uoz e a todolos pobradores destremoz presentes e auidoiros por uosso foro o foro de Santarem saluo a jugada que a uoz e a todollos uossos suçessores pera senpre quito. E quero pera mym e pera todos os meus sucesores o montadigo, e ameiedade de todolos moynhos e azenhas e pisões feitos e por fazer en todo o termho de Stremoz. E quero pera mym os meus ragaengos da anhaloura, e de sousel, e dos açougues, e do ameixcal, per u os os freires tiinham pera sy. E quero pera mym a uinha e a almoinha, e os açougues, e aquelas cassas que os freires soiam a teer pera ssy, e as oytuas se as y fezerem.

Estes som os termhos destremoz que dou e outorgo a esa meesma uila de Stremoz : Conuem a saber, assy como entra a aqua da çafargella en thera, e indo per essa aqua até o dereyto das cabeças da çafargella : Emde a essa cabeça da çafargella, e dessas cabeças hir dereitamente aa sserra da Ossa, directamente pelo cumen mais alto dessa sserra aguas uertentes escontra thera : E des essa serra asy como decende ao Semedeyro deuora que uay pera jurumenha, e como entra esse semedeiro em na aqua doliceuce : E ende aa cabeça de machos : E ende commo parte Stremoz com Jurome-

Eluis, et inde per ubi diuidit Stremoz per matham de Alcarauiza cum Eluis, aquis uertentibus contra Stremoz, et de ipsa matha quomodo uadit directe ad marcum desuper veyros per ubi diuidit veyros cum Stremoz, et deinde directe per marcos qui fuerunt positi inter me et fratres de Auys eundo directe ad serram de Stremoz ubi sedet unus marcus, et deinde directe ad alium marcum qui sedet in Almadafe, et de ipso marco quomodo uadit directe ad marcum qui sedet in Teram sub ubi intrat aqua de zafardela ubi prius incepti diuisiones istorum terminorum. Et forum de Sanctarena quod uobis populatoribus de Stremoz do et concedo, tale est : In primo do uobis itaque pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet D solidos, et hoc sit sine uozeiro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet I morabatinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium morabatinum. Similiter pro homicidio et rouso publice facto pectet D solidos : pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit testimonio bonorum hominum si inuentum fuerit, primo pectet V solidos, et secundo V solidos : et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. Et habitatores de Stremoz habeant libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet LX solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. Et homines de Stremoz habeant hereditates suas populatas, et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rouso noto et merda in buca LX solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis, et eant in apellitum regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almozaria sit de Concilio, et mittatur almozace per alcaide et per Concilium ville : et dent de foro de uaca I denarium : Et de zeuro, I denarium, et de ceruo, I denarium, et de bestia de piscato, I denarium, et de barca de piscato, I denarium : Et de iudicato, similiter : Et de alcauala, III denarios : de ceruo, et de zeuro, et de uaca, et de porco, I denarium, et de carneyro I denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mulo uel de mula, quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabatinis et supra dent unum morabatinum, et a decem morabatinis et infra dent medium morabatinum : De equa uendita uel comparata dent duos solidos : De boue duos solidos, et de uaca, I solidum, et de asino et de asina, I solidum, et de mauro et de maura, medium morabatinum : de porco uel de carnario, II de-

nha : E ende commo parte Borua com Juromenha, e cum Eluas : Ende per u parte stremoz pela mata de alcarauiça cum Eluas aguas uertentes contra Stremoz : E dessa matha commo uay dereytamente ao marco de sobre ueiros, per u parte ueiros cum stremoz : E desse dereytamente pelos marcos que foram postos antre mym e os freires dauis, indo dereitamente aa serra destremoz hu see huum marco e dess y dereitamente ao outro marco que ssee no almadafe : E desse marco commo uay dereitamente ao outro marco que see en thera, so u entra a agua da çafargela hu primeiro comeci as diuisões destes thermos.

E o foro de santarem que a uoz pobradores destremoz dou e outorgo é tal : Primeiramente uos dou por foro que aquel que publicamente perante homens boons cassa corronper com armas peite D solidos, e esto seia sem uozeiro : E sse o rronpedor dentro en na cassa for morto o matador ou o senhor da cassa peite huum marauedi, e se hi chagado for peite meio marauedi. Semelhauilmente por homizio e rrouso publicamente feito peite D solidos. Por merda en boca peite LX solidos per testemunho domeens boons. Furto conhecido per testemoyno domeens boons componhasse per nouenas. Todo homem que o relego do uinho delRey rronper e em no rrelego seu uinho uender per testemoyno domeens boons e for achado a primeira uez peite V solidos, e a segunda V solidos : e da terçeyra se er for achado per testemunho domeens boons talkenlhy os arcos aa cuba e uertanlhy o uinho per terra. Do uinho que ueer de fóra dem de cada huma carrega huum almude e o outro se uenda em no relego. E os moradores destremoz aiam liurementemente tendas e fornos de pam e dollas : E dos fornos da telha dem dezima. Quem fóra do couito homem matar peite LX solidos e aquel que o chagar aalem do couito peite XXX solidos. E aquel que en praça alguem com armas chagar peite ameiadade do homezio. Todo aquel que armas per sanha tirar ou as da cassa sacar per sanha e com elas nom chagar peite LX solidos. E os homens destremoz aiam as sas herdades pobradas, e aqueles que em elas morarem peitem por homezio e rrouso conhecido e por merda en boca LX solidos, ameiadade a elRey, e ameiadade ao senhor da herdade : e uaam em apelido delRey, e nom façam outro foro nenhuum a elRey. E a almozaria seia do Conçelho, e metase o almozace pelo alcaide, e pelo Conçelho da uila : e dem de foro da uaca I dinheiro, e do zeuro I dinheiro, e do çeruo I dinheiro, e de besta de pescado I dinheiro, e de barca de pescado I dinheiro, e do almozado semelhauilmente I dinheiro, e da alcauala III dinheiros : De çeruo e de zeuro e de uaca e de porco e de carneyro I dinheiro : Pescadores dem dezima : De caualo ou de muu ou de mua que uenderem ou comprarem homens de fóra des dez marauedis a iusso dem huum marauedi, e des X marauedis a iusso dem meio marauedi : De egua uendada ou comprada dem II solidos : e de boy II solidos : e de uaca huum

narios : de caprone uel de capra, i denarium : de carrega de azeyte, uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabatinum : de carrega de cera, medium morabatinum : De carrega de anyl, uel de panis, uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabatinum : De bragali, ii denarios : De uestitu de pellibus, iii denarios : De lino uel de alliis, uel cepis, decimam : de piscato de fora, decimam : de concas, uel de vasis lineis decimam : et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora, et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis : De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent iii denarios, de asinari iii medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis : si autem soldadam dare noluerint dent portagium : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent sex denarios. Balestarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nubserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel qui ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocreueriam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocreueriam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coneliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit det follem vnus conelii : et qui ibi moratus fuerit octo diebus uel amplius det conelium unum cum pelle sua : Et coneliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Stremoz qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in vlixbona habuerit uel in aliis locis et ad Stremoz illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam et cum percusserit pectet xxx solidos : Si autem inconsulte, et casu accidente percusserit, nichil pectet : inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas, aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium quod horum domino equi placuerit : et clericus habeat forum militis per totum, et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maior-domus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem si uoluerit capiat testimonio bonorum hominum. De madeyra que uenerit per fluuium unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de villa debet tenere Rex medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Stremoz cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pre-

M. L. Tom. I.

soldo : e dasno ou dasna, huum soldo : e de mouro ou de moura, meio marauedi : e de porco ou de carneyro, ii dinheiros : e de cabra ou de cabram, huum dinheiro : e de carrega dazeite ou de coiros de bois, ou de zeuros ou de çeruos, dem meio marauedi : e de carrega de çera, meio marauedi : e de carrega danil ou de panos ou de pelles de coelhos, ou de coiros uermelhos ou aluos, ou de pimenta, ou de graa dem huum marauedi : e de bragal, ii dinheiros : e de uestido de peles, iii dinheiros : e de linho ou dalhos ou de çebolas dem dezima : e de pescado de fóra dem dezima : E de cuncas ou de uassos de madeiro dem dezima. E por todas estas carregas que uenderem homens de fóra e portaiem derem, e outras suas conprarem nom dem delas portaiem. E de carrega de pam ou de sal que uenderem ou conprarem homens de fóra, da besta caualar ou muar dem iii dinheiros, e da besta asnal, iii mealhas. Mercadores naturaacs da uilla que soldada dar quiserem filhena delles, e se a soldada dar nom quiserem dem portaiem. Da carrega do pescado que ende leuarem homeens de fóra dem vi dinheiros. Besteiros aiam foro de caualeiros. A molher do caualeiro que uiuar aia honrra de caualeiro até que casse : e se se casar com peom faça foro de peom. O caualeiro que enuelheçer, ou en tal maneira enfraquezer e que oste nom possa fazer estè en ssa honrra. E sse per uentura molher de caualeiro uiuua tal filho ou uer que con ela mantenha cassa e caualaria possa fazer, façaa pola madre. Almocreue que per almocreuaria uiuer faça seu foro huma uegada em no ano. Todo caualeiro que seu caualo ou sas bestas a almocrauaria meter nom faça ninhuum foro dalmocreue. Coelho que for aa soicira e lá manser dê huma pele de coelho, e sse aló morar viii dias ou mays dê huum coelho con ssa pelle. E o coelho de fóra dê dezima quando ueer. Mercadores destremoz que seu pam ou seu vinho ou figos ou azeite en lixbõoa ou en outros logares ounerem e a stremoz pera ssa prol os trouxerem e nom pera uender, nom dê ende portaiem. Todo aquel que con outro baralhar e depois da barralha sa casa entrar e hy auudo conselho filhar páo ou porra e o ferir peite xxx soldos : E se o per uentuyra ferir nom conselheiramente nom peite nada. O emiigo de fóra nom entre na villa sobre o seu emiigo senom per tregua ou por lhe fazer dereito. Se o caualo algum daguem (*sic*) matar o senhor do caualo peite o cauallo ou o homezio qual daquestes ao senhor do caualo prouguer. E todo clerigo aia honrra de caualeiro per todo : e se com molher torpemente for achado, o moordomo nom meta em el mão, nem per nenhuma maneira nom o filhe, mays a molher se quiser filhea per testemunho domeens boons. De madeira que ueer per rrio onde dauam oytaua dem decima. Da athalaia da uilla deue ElRey teer ameiedade per seus corpos. Caualeyro destremoz a que o meu Rico homem bemfezer de ssa terra ou de seu auer per que o aya, Eu o rrecebo ao meu Rico homem en conto de seus caualeiros. O moordomo ou o seu ssayon

171

toris : et meus nobilis homo qui Stremoz de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaide nisi de villa de Estremoz. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Stremoz habitauerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Stremoz. Gatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat preconem de eo dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : si autem dominus eius preconem dato usque ad tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat alcaide per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pilitarius qui in Stremoz casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi forum. Qui equum uendiderit uel comparauerit uel maurum extra Stremoz ubi cum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium : et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis pro decima directum : Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per suum portarium. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Stremoz si furtum fecerint ut supradictum est, componatur medietatem regi, et medietatem domino hereditatis. Moratores de Stremoz non dent luytosam. Adaliles de Stremoz non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Stremoz non teneant zagan, et deanteqram teneant in exercitum regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios, et de barca de piscato minuto duos denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis do pro foro et concedo et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Stremoz testificentur cum infanzonibus de Portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruaerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet D solidos. De nauigio uero mando ut alcaide, et duo spadalarrii, et duo pronarii, et unus pitintal habeant forum militum. Do uobis eciam et concedo ut uestram almotazariam habeatis, et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeat afforciare ullum hominem de Stremoz uel de fora de suo pane nec de

nom uam a cassa do caualeyro sem porteyro do Alcaide. E o meu nobre homem que Stremoz de mym tener nom meta y outro homem por alcaide senom destremoz. Das cassas que os meus nobres homeens, ou freires, ou espitaleiros ou moesteyros en stremoz morarem façam foro da uilla assy como todolos outros caualeiros. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha o até tres messes, e per cada mes o faça apregoar, e se seu dono ueer denlho : e se per uentuyra seu dono o pregom dado até os tres messes nom ueer, entom o moordomo faça del sa prol. De caualgada dalcayde o alcaide nom filhe ende nenhuma coussa per força senon aquilo que lhy os caualeyros por seu amor quiserem dar. Da caualgada de LX caualeiros a susso partam começo en canpo. Ferreiro, ou çapateiro, ou peliteyro que en stremoz cassa ouuer, e en ssa cassa trabalhar, nom faça dela foro. E todo aquel que mouro ferreyro ou çapateyro ouuer e en sa cassa trabalhar nom faça del foro. E todos aqueles que meesteiraes ferreiros ou çapateyros forem, e per este ofizio uiueren e cassas de seu nom ouuerem, uenham aas mhas tendas e façam a mym meu foro. E todo aquel que uender ou comprar caualo ou mouro fóra destremoz, hu o comprar ou o uender hy dê portaiem. E todollos peões a que auer seu deuerem a dar den ende dezima ao moordomo, e o moordomo dê a eles pola dezima o seu dereito : E se lhis pola dizima nom quiser dar dereito entom façalhis o alcaide auer deryto pelo seu porteyro. E os homens que morarem en as herdades destremoz se fezerem furto asi como dito he conponham ameiedade a elRey, e ameiedade ao senhor da erdade. Os moradores destremoz nom dem luytossa. Os adaliles destremoz nom dem dizima quinta de quinhões de seus corpos. Caualeiros destremoz nom tenham çaga, e tenham a deanteira na hoste delRey. Paadeiras dem por foro de trinta pães hum. Portagem, e o foro, e as quintas dos mouros e dos outros asi sse pague commo custume he, tiradas aquellas coussas que som de suso escritas que uos leixou (*sic*). E por alcaidaria dhuma besta que ueer de fóra con pescado dem II dinheiros : E de barca de pescado meudo dem II dinheiros : E de todo outro pescado dem seu foro. E todas estas coussas escritas uoz dou e outorgo por foro : e a estas coussas uaa o moordomo e nom outras per testemunho domeens boons. Caualeiros destremoz seiam testemoynados con infanções de portugal. E quen a uos este meu feito firmemente aguardar, aya a beencõem de deus e a minha : e aquel que o britar quiser aiá a maldiçom de deus e a minha. E quem outro con sporas ferir e lhe for prouado per homens boons peite D soldos. E mando que do nauio o alcaide e dous espadaleiros e dous proeiros e hum petintal aiam foro de caualeiros. E dou a uos e outorgo que aiades uossa almotazaria e que façades dela o que for uossa uontade. Mando mays que nem meu alcaide da uilla nem moordomo nem aluaziis nem nenhuum outro ouusse forçar ninhuum homem destremoz ou de fóra de sseu pam

suo vino, neque de s^{to} piscato nec de suis carnibus, neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam apprehendere homines nec raubare neque aforciare, sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles : et Concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro suo filio, sed filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris, et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Stremoz donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo, aut sine portario pretoris, pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Facta carta apud Leyrenam xi.^o kalendas Ianuarii, Rege mandante per donnum Johannem de Auoyno. Era m.^a cc.^a lxxxx.^a vi.^a Domnus Gunsaluus garsie alferaz Curie, domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus Martinus alfonsi tenens braganciam, Domnus Alfonsus lupiz tenens Sausam, Domnus Didacus lupi tenens Lamecum, Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, Martinus egidii tenens trasserram, Gunsaluus menendi tenens panoyas, confirmant.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, Domnus Julianus Episcopus portugalensis, Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, Domnus Martinus Episcopus Elborensis, Domnus Rodericus Episcopus Egitanensis, Domnus Matheus Electus Visensis, Domnus Petrus Electus Lamecensis, Magister Matheus Electus Vlixbonensis, confirmant : testes, Johannes suarii conelius test. Alfonsus martini superiudex test. Lupus roderici vice maiordomus test. Martinus petri clericus domini Regis test. Jo. suarii clericus domini regis test. Jo. fernandi uice Cancellarius test. : Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie confirmat. Dominicus petri notarius curie fecit.

nem de seu vinho nem de seu pescado nem de sas carnes nem doutras ssas coussas. Ainda mando que os meus moordomos nom uaam fóra da uilla prehender homens nem roubar nem forçar, mais se fezerem coomhas façamnos chamar pelo porteyro do alcaide perante o alcaide e os aluaziis, e corregalhis o que fezerem asy como mandar o alcayde e os aluaziis. E o conçelho canbhe cada anno seus aluaziis. Demays mando que o padre nom peite polo filho coomha, mays o filho a peyte se a fezer : e se nom ouuer per que a correga, correga o pelo corpo. Mando mays dos mouros e dos judeus feridos que sse uenham queixar ao alcayde e aos aluaziis assy commo ffoy custume de meu padre. Ainda mando que os moordomos nom penhorem a algum homem destremoz atra que chamem ao Conçelho perante o alcayde e perante os aluaziis. Ado ainda mays por uosso amor, que se algum penhorar sem meu moordomo, ou ssem sseu sayom, ou ssem porteyro do alcayde, peite tanto por quanto penhorar e nom mays. Feita a carta en Leirena, xi.^o kalendas de Janeyro. ElRey o mandou per Dom Joham dauoym. Era de mil e duzentos e nouenta e sex anos.

Testemunhas que presentes foram, Dom Gonçalo garcia afferez da corte — Dom Gil martiz moordomo da corte — Dom affonso teente bragança — Dom afonso lopez teente soussa — Dom diego lopez teente lamego — Dom andres fernandes teente Riba de minho — Martin gil teente tralaserra — Gonçalo meendiz teente panoyas — Dom Martinho arcebisso de Bragaa — Dom Juyão Bispo do porto — Dom Egas Bispo de Coimbra — Dom Martinho Bispo dEuora — Dom Rodrigo Bispo da guarda — Dom Mateus Eleito de nisseu — Dom pedro eleyto de lamego — Mestres mateus Eleyto de lixboa — Dom Steue anes chançeler da corte — Joham soarez coelho — Affonso martiz sobrejuiz — Lopo Rodriguet teente as uezes do moordomo — Martym perez clerigo delRey — Jhoam soarez clerigo delRey — Joham fernandez teente as uezes do chançeler.

Domingos perez notairo da corte a ffez.

CHARNECA DE SANCTO JULIANO

S. JULIÃO DO TOJAL

1258

Autographum exemplar, ex scrinio monasterii S. Vincentii olisiponensis in Publicum Archivum delatum, textum hujus foralis nobis suppeditavit.

Quoniam uirorum facta nobilium scriptis publicis prudentum industria comendantur, ne rebus gestis obliuio uideatur aliquatenus nouercari : Iocirco Nos S. diuina religione Prior et Conuentus Monasterii sancti Vincentii Vlixbon. notum facimus presentibus et futuris has litteras inspecturis quod damus charnecam nostram de sancto Juliano que est circa azenias nostras de mari Gueyhilin Johannis, Petro saluati, Martino garduyo, Pelagio

mentira, Tome petri carpentario, Johanni uincentii, Domno fernando, Micaheli ihanela, et aliis populatoribus qui in ipsa charnecca quoyrelas acceperunt, et omnibus successoribus eorum iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet conditione, quod plantent ibi uineas que sint bene plantate usque ad quintum annum : et in hiis quinque annis et in futuris bene eas debent plantare et colere annuatim. Supradicti autem cultores et eorum successores ratione nostre hereditatis sunt et erunt nostri homines, et nostrorum omnium successorum, qui in vigilia Natalis domini proximo uenientis debent nobis singuli singulos capones optimos persoluere, et cum capone quolibet decem oua. Et a kalendis Januarii usque ad mediatum martium quilibet illorum debet nobis in hereditate nostra sancti Juliano per se uel per alium bonum operarium in putare aut in cauare, uel in alio opere necessario annuatim in perpetuum persoluere duas geyras, ita tamen quod significant eis antea per tres dies : et dum in eisdem geyris nobis seruerint, debemus eis in uictualibus prouidere. In vigilia autem assumptionis beate uirginis quilibet illorum debet nobis dare duos alqueyres de bono mundo tritico ad chuyeyram. In primis autem quatuor annis de omnibus fructibus quos ibi deus dederit, debent nobis decimam tamen dare, exceptis foris superius nominatis. A quarto uero anno et deinceps in perpetuum cum foris supradictis suisbus assignatis, debent nobis persoluere quartam partem de omnibus fructibus quos receperint de ipsa hereditate, et hoc territorii ratione. Decimam autem de omnibus que habuerint ex eadem hereditate et aliunde, debent soluere Ecclesie nostre de sancto Juliano de toihal cuius sunt et erunt parrochiani. De uino autem et oleo predictarum uinearum debent nobis persoluere partem nostram superius assignatam in lagaribus nostris qui sunt ibi in termino nostro sicut soluunt alii nostri populatores de sancto Juliano : et cum uindemiauerint re uoluerint, nobis debent significare antea per tres dies. Nulli autem illorum in nostro termino furnum facere aut torcular in aliquo tempore indulgemus. Preterea nulli liceat uendere hereditatem uel partem ipsius de qua nobis debet facere forum uel cambire (*sic*) uel aliquo modo alienare, nisi de nostro consilio et mandato. Et quicumque contra hoc statutum (*sic*) nostrum uenerit, perdat ipsam possessionem, et integre ad monasterium deoluatur. Quicumque autem predictorum hominum usque ad quintum annum proximo uenturum quoyrelam suam plantare noluerit aut non potuerit prout debet, nos predictas quoyrelas nondum plantatas debemus accipere sine aliqua questione, uel aliis populatoribus assignare, qui nobis supradictos foros faciant annuatim. Et ut supradicti nostri homines supradictas hereditates possideant magis pacifice et quiete et labores suos absque dampno seruare ualeant et iactura, et sanius possint uiuere, et aque copiam habere, assignamus eis omnibus et singulis montem qui est supra uillam nostram de sancto Juliano, ubi suas faciant casarias, cui monti nomen imponimus monfloriz. Charneccam autem predictam quam eis dedimus, diuisimus in LX^a v^o quoyrelas, quas LX^a v^o cultoribus distribuimus possidendas, pro quibus singuli singulariter et eorum nichilominus sussesores supradictos foros nobis debent et nostris successoribus persoluere in perpetuum annuatim. Cum autem aliquem illorum mori contigerit, et in sua quoyrela plures reliquerit successores, unum forum faciant pro quoyrela, qualem et quantum predessor illorum facere consueuit. Item reservamus nobis potestatem et iurisdictionem dandi eis iudicem quem uiderimus expedire, qui unicuique seruet et tribuat suum ius. Et si aliquis uel aliqui ab illo fuerint aggrauati, ad nos possint libere appellare. Et ut hoc in dubium non uertatur, fecimus inde fieri duo strumenta per alphabetum diuisa, sigilli abbatis alchobatie, et nostrorum sigillorum munimine roborata, quorum unum supradictis populatoribus dedimus conseruandum, et aliud penes nos retinemus in testimonium huius rei. Et nos supradicti et suscripti populatores supradicta omnia per appositionem supradictorum sigillorum approbamus et concedimus liberaliter et benigne. Actum apud monasterium sancti Vincentii Mense Januarii. Era m.^a cc.^a xc.^a vi.^a In die sancti Ildefonsi.

MELGAZO

MELGAÇO

1258

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III textum desumpsimus. Non aliud nobis cognitum antiquum manet exemplar.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia facio cartam de foro vobis populatoribus de Melgazo presentibus et futuris. Et do et concedo uobis ipsam meam uillam de Melgazo ad populandum ad forum : et mando quod sitis in ipsa uilla trescenti et quinquaginta populatores : et uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis annuatim trescentos

et quinquaginta morabitinos ueteres ad tercias anni pro omnibus iuribus, foris, et calumpniis que inferius sunt scripta : et recipiatis in ipsa villa meum Riquum hominem qui tenuerit ipsam terram, et expendat ibi suos denarios, et nullum malum nec forciam uobis faciat in uestra villa, nec filiet uobis aliquid contra uestram uoluntatem : et ego debeo mittere Pretorem qui faciat mihi menagium de ipso meo Castello : et ipse pretor debet custodire ipsum Castellum, et non facere uobis malum, neque forciam, nec habeat uobiscum aliquid ad uidendum in uestra villa, nec in uestro Concilio, nisi ad ea que ipsum uolueritis uocare : et habeatis ipsam villam de Melgaço cum omnibus suis terminis, et diuisionibus nouis et antiquis, per ubi eos melius potueritis inuenire de iure. Et in omnibus aliis rebus preterea que superius sunt scripta, do uobis forum de Monçon, quod tale est : In primis concedo uobis ut non detis pro homicidio nisi trescentos solidos in apreciatura, et de illis trescentis solidis detis inde septimam ad palatium per manum iudicis : et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus Meyrinus nisi iudex de uestro Concilio : et tertia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tertia que debuerit facere fossatum ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadaria quinque solidos in apreciatura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de Melgaço. Et qui in termino de Melgaço filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad palatium trescentos solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum, pectet sexaginta solidos ad Concilium, et sit inde septima de palatio per manum iudicis : et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit aut uincam aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : et si illam uendere uoluerit, uendat eam per forum ville uestre cui uoluerit. Et homines de melgazo qui debuerint facere iudicium aut ayuntam cum omnibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Melgaço stet pro infanzone de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite uillano de totis terris meis in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exiuerint cum homicidio aut cum muliere rozada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus, et fecerit se uassallum de aliquo homine de Melgazo, sit liber et defensus per forum de Melgazo. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicia aut cum pignora postquam in termino de Melgazo intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquid malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit Melgazo quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Melgazo pignorauerit, et ante non peccerit eum in Concilio uestro, pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit : et homo de alia terra qui militem de Melgazo descaualgauerit pectet sexaginta solidos. Et homo de Melgazo qui militem de alia terra descaualgauerit pectet quinque solidos. Et si homo de alia terra aprehenderit hominem de Melgazo et eum in prisonem miserit, pectet trescentos solidos : et si homo de Melgazo aprehenderit hominem de alia terra pectet quinque solidos. Et si homo de Melgazo pro aliqua fiadoria non fuerit requisitus per medium annum, sit liber de illa : et si mortuus fuerit, vxor et filii sui sint liberi de illa. Et homines de Melgazo non soluant pignora pro domino de Melgazo neque pro meyrino neque sint pignorati pro suo uicino. Et milites de Melgazo neque mulieres uidue non dent pausadam per forum de Melgazo, nisi pedones per manum iudicis usque ad tercium diem : et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates, aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice, et dent fideiussores quod stent, et respondeant ad directum quando uenerint domini sui : Et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : Et non seruiant nisi ad dominos suos in quorum solares sedent. Et senare et uinee domini Regis habeant tale forum, quale senare et uinee uestre habuerint. Qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit, qui post ipsum intrauerit et ibi cum mactauerit, pectet trescentos solidos. Et qui mulierem forciauerit, et ipsa uoces mittendo uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trescentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit, pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palatium. Et homo de Melgazo qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit, et dederit duos homines fideiussores, et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores, et postea eum mactauerit, totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis et palatium domini Episcopi habeant calumpniam : Et tota villa habeat unum forum. Et homo de Melgazo qui fideiussorem intrauerit, si contemptor eum non liberauerit qualem fideiussoriam fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intentorem, mictat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria. Et de suspecta de decem solidis at minus, iuret cum vno uicino qualem habuerit et de decem solidis et supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de Melgazo qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei beneficiat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de melgazo. Do eciam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de Melgazo qui habuerit mulierem ad benedictiones si eam leyxauerit pectet unum denarium ad iudicem : et si mulier leyxauerit suum maritum quem habuerit

ad benedictiones pectet trecentos solidos, medietatem ad suum maritum et medietatem ad palatium. Et qui diruperit casam cum lanceis et scutis, de la porta a dentro, pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet quadraginta solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet uiginti solidos et septimam ad palatium : et si non exierit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et de plaga unde ossa exierint, pro unoquoque osso pectet decem solidos et septimam ad palatium, et de alia plaga quinque solidos et septimam ad palatium : et pro tota pignora siue sit de palatio siue de concilio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeat defensam neque montem neque pelagum nisi de toto concilio : et nullus accipiat montaticum de ganatis de Melgazo. Et homines de Melgazo non dent portaticum in toto meo regno. Et mando quod accipiant portaticum in Melgazo scilicet de carrega de peon tres medalias, et de caballo unum solidum, et de mulo vnum solidum, et de boue sex denarios : et de toto portatico quod uenerit ad Melgazum, hospes ubi pausauerit habeat terciam partem et portarius accipiat duas partes. Et uicinus de Melgazo non respondeat sine rancoroso. Totas istas intentiones iudices (*sic*) alcaldes de uestra uilla per suam cartam, et alias intenciones iudicent per arbitrium bonorum hominum. Et ego supradictus Rex portugalie, et comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo uobis supradictis populatoribus de Melgazo quod pro portatico, calumpniis, foris, et pro omnibus meis rendis et directuris supradictis de predicta uilla de Melgazo detis uos et omnes successores uestri mihi et omnibus successoribus meis quolibet anno prefatos trecentos et quinquaginta morabitanos ueteres ad tercias anni, et detis eos extra uillam de Melgazo. Et recipiatis riqum hominem meum qui tenuerit ipsam terram in uestra uilla sicut superius dictum est : et nec riqus homo nec pretor qui de me tenuerit ipsum castellum de Melgazo non faciant uobis in uestra uilla nec in uestris terminis malum neque forciam neque tortum, nec capiant ibi aliquid de uestro contra uestram uoluntatem, sed expendant ibi suos denarios quando ibi fuerint. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam apertam. Datum Brachare, iii.º kalendas Madii, Rege mandante. Era m.ª cc.ª lxxx.ª vi.ª Domnus Gonsaluuus garsie alferaz curie, domnus Egidius martini maiordomus curie, Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam, Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Didacus lupi tenens lamecum, domnus Petrus poncii tenens Bayam, Martinus egidii tenens transserram, Gonsaluuus menendi tenens panoyas, confirmant. Domnus Martinus archiepiscopus Bracharensis, Domnus Arias Vlixbonensis Episcopus, Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, Domnus Julianus Portugalensis Episcopus, Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, Domnus Martinus Elborensis Episcopus, Domnus Matheus Electus Visensis, Ecclesia Lamecensis uacabat tunc temporis, confirmant. Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. : testes, Domnus Menendus suarii, Johannes conelius, Petrus martini petarinus, Rodericus petri superiudex, Lupus roderici vice maiordomus, Johannes fernandi vice cancellarius, testes. Dominicus petri notarius Curie scripsit.

SANCTUS STEPHANUS DE CHAVIAS

CHAVES

1258

Hujus foralis autographum, in Publico Archivo ab antiquo seruato, textum nobis praeiuit.

In christi nomine et eius gratia. Quoniam consuetudine que pro lege suscipitur, et legis auctoritate didiscimus, quod acta regum et principum scripto comendari debeant ut comendata ab hominum memoria non decendant, et omnibus preterita presencialiter consistant : Iccirco Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalie et Comes Bolonie una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et legionis filia, do et concedo omnibus populatoribus sancti Stephani de Chauias pro foro, quod habeant tale forum quale est forum de Zamora : Excepto quod omnis homo qui populauerit in ipsa mea uilla de sancto Stephano de Chauias et in suo termino, et habuerit ualorem de uiginti morabitanis det michi et omnibus successoribus meis annuatim pro festo sancti Martini unum morabitanum, de octo solidis legionensibus pro morabitano. Et omnis homo qui non fuerit uicinus debet michi dare portaticum. Et concilium de uilla Sancti Stephani de Chauias debet michi dare annuatim, et omnibus successoribus meis, centum morabitanos legionenses pro collecta scilicet de octo solidis legionensibus pro morabitano pro kalendis Marcii. Et sciendum est quod Ego do eidem Concilio de Chauias pro termino terminos sancti Stephani de Chauias, et de Gouuea cum regalengis que ibi habeo et cum directuris quas ibi habeo. Et omnes alias causas habeant per forum de Zamora. Et ego debeo tenere alcizouam de ipsa uilla per meum pretorem qui

sit uicinus de villa. In cuius rei testimonium dedi eis istam meam cartam apertam de mei sigilli munimine communitam. Datum apud Vimarans, xv die Maii, Rege mandante. Era Millesima Ducentesima Nonagesima Sexta.

Domnus Gonsaluus garsie alferaz Curie conf. — Domnus Egidius martini Maiordomus Curie conf. — Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam conf. — Domnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. — Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. — Martinus egidii tenens trasserram conf. — Gonsaluus menendi tenens Panoyas conf. — Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii conf.

Domnus Martinus Archiepiscopus braçarensis conf. — Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis conf. — Domnus Arias Episcopus Vlixbonensis conf. — Domnus Julianus Episcopus Portugalensis conf. — Domnus Rodericus Episcopus Egitanensis conf. — Domnus Martinus Episcopus Elborensis conf. — Domnus Matheus Electus Visensis conf. — Domnus Petrus Electus Lamecensis conf.

Domnus Johannes de auoyno — Domnus Menendus suerii — Domnus Egeas laurencii — Nunio martini de Chacim, test.

Fernandus fernandi cogominus — Petrus martini petarinus — Rodericus petri superiudex — Lupus roderici uice maiordomus, test.

Domnus P. iuliani Decanus Vlixbonensis test. — Domnus Durandus pelagii test. — Ermigius stephani test. — Johannes suerii clericus test. — Johannes fernandi uice cancellarius test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. — Dominicus Petri Notarius Curie scripsit.

AQUILARI DE BEYRA

AGUIAR DA BEIRA

1258

Foralis hujus autographum in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex eo textum sumpsimus.

In christi nomine et eius gratia. Quoniam labilis est hominum memoria inuentum fuit scripture remedium ut facta mortalium firma fierent et ad posteros eorum testimonio seruarentur. Hinc est quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalie et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo vobis omnibus populatoribus de Aquilari de Beyra presentibus et futuris ipsam meam villam de Aquilari cum omnibus terminis suis nouis et antiquis per ubicumque eos melius potueritis inuenire pro uestro hereditamento : Qui termini sunt isti : primo sicut incipit in Capite de Mouzaes : et inde quomodo uadit ad portelam de viso uertentibus aquis ad Riuum de Arados quomodo diuidit cum Caria et cum Cernonçeli : Deinde quomodo uadit ad fontem de Paos : Et inde quomodo diuidit per aquam de Azores ubi ipsa aqua intrat in Tauaram : et inde quomodo diuidit per venam de aqua de Tauara eundo superius per ipsam aquam ubi intrat Riuulus qui uenit prope fogium in ipsam aquam de Tauara quomodo diuidit cum Trancoso : Deinde quomodo uadit ad Lagenam de Garsia piuida aquis uertentibus ad terminum de Carapito : et inde quomodo uadit ad oculum de mola : deinde quomodo uadit ad nidum de Coruo : et inde quomodo uadit ad aquam de Aon quomodo diuidit cum Pena uerde : Deinde quomodo diuidit per venam de Aqua de Aon eumdo directe ad Portum de Aquilari : Et quomodo uadit de portu de Aquilari ad caput de Togial : et inde quomodo diuidit per Baraceyrum : Deinde quomodo uadit ad petram furadam quomodo diuidit cum Gulfar : et inde quomodo uadit ad aquam de portu de asinis : deinde quomodo intrat ipsa aqua in Vouzela : Deinde quomodo diuidit per çimam de portela que stat supra aldeolam de Pigneyro uertentibus aquis ad Vaugam : et inde quomodo uadit ad petram frieyram quomodo diuidit cum ferreyra : deinde quomodo uadit ad aquam de Vauga : et inde quomodo diuidit per venam de ipsa aqua de Vauga eundo superius ad fontem ubi nascitur ipsa aqua de Vauga, quomodo diuidit cum Caria : Deinde quomodo uadit ad Caput de Mouzaes ubi primo termini incipiunt. Hos terminos supradictos uobis concedo et eis utamini per forum de Trancoso. Et mando et defendo quod nec milites nec ordines de Hospitali et de Templo, et de Veles, et de Calatraua, nec Monasteria habeant in termino de Aquilari hereditates nec aliquas possessiones, preter illud quod ibi habet de directo Monasterium sancti Johannis de Tarauca. Et do et concedo vobis populatoribus de Aquilari presentibus et futuris pro foro forum de Trancoso, quod tale est : In primis concedo uobis quod non detis mihi neque ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi septima ad palacium de ccc solidis apreciadura per Concilio et per manu de iudice : et nullo pecto, nec ulla calumpnia non intret ibi nullo Meyrino, nisi iudice de Concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeyros, et las duas partes

stent in Aquilari : et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit, det in fossadeyra v^{mo} solidos in apreciadura : Et non faciant fossado nisi cum seu senior una vice in anno, aut uestra uoluntas fuerit : Et peones non faciant fossado nec clericis. Et non intret ibi nunçio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Aquilari. Et qui in termino de Aquilari filia aliena roussar extra sua uoluntate, pectet a palacio ccc solidos et exeat homizeyro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia, aut in Concilio plecato a precon ferida fecerit a suo vicino, pectet lx^a solidos a concilio et septima a palacio per manu de iudice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo dono suo cabdal, et de illa calumpnia partat cum iudice per medio. Et qui domum hedificauerit aut vineas, aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit : et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Aquilari. Et homines de Aquilari qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet cabaleyro de Aquilari pro infançion de totas alias terras, siue in iuramento, quomodo in iudicio, et passent super illos cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum muliere roussada uel cum alia calumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornet se a senior de Aquilari et sedeat solto et defeso per foro de Aquilari. Et siquis homines de quacumque terra cum inimicite aut cum pignora uenerit et in termino de Aquilari intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit aut male illi fecerit, pectet a senior de Aquilari quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Aquilari pignorauerit et in Concilio non pecierit directo, pectet a senior de Aquilari lx^a solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homine de alias terras qui caualeyro de Aquilari descaualgar, pectet illi lx^a solidos. Et homines de Aquilari qui los prisiere et in prision illos miserit pectet illi ccc solidos. Et si homines de Aquilari pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto : et si migratum fuerit, sint filii et vxor sua liberi. Et non soluant homines de Aquilari pignora pro senior nin pro meyrino nisi pro suo vicino. Et donent (*sic*) pousada per foro de Aquilari in casa de caualeiro, nin de vibdas, nin de clericos, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Aquilari qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent : et calumpnia qualibet fecerit, sedeat de suo senior, et septima a palacio : et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior in cuius solar seuer. Et sua senara aut suas vineas de Elrey tal couto habeant quomodo de vicino de Aquilari. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugierit, qui post illum intrare et in sua casa lo matare pectet ccc solidos ad parentes del morto. Et qui mulier afforciauierit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum duodecim non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier et a suos parentes. Et qui mulier aliena ferire, pectet a suo marido xxx^a solidos et vii^a a palacio. Et homines de Aquilari qui fiadores parat pro calumpnia ille pecierint ed el fiador outorgar cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador et super ipsum occiderit, nos totum Concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel de Episcopo habeant calumpnia, et tota alia villa habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Aquilari qui fiador intrar et contendor non habuerit, quale fiadoria fiar tal pectet : Et si contendor habuerit, mittat illum in manus et exeat de illa fiadoria. Et de suspeyta de x solidos a rriba cognomet duodecim uicinos in redor de sua casa et iuret cum los dous et exeat de calumpnia : Et de x solidos a iuso iure siue et outro quales aflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de Aquilari qui se tornar ad alium seniore qui benefecit suas casas et suas hereditates, et vxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Aquilari. Et do uobis foro qui non habeatis alium seniore nisi ad Regem aut a suo filio aut qui uos Concilio a nobis quesieritis. Et toto homine de Aquilari qui descredado fuerit et per sua manu non lo pectare, quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Aquilari qui hereditate habuerit in alia terra, non faciat fossado nisi per forum de Aquilari. Et toto homine de Aquilari qui habuerit mulier ad benedictionem et leixauerit illam pectet ad iudice unum denarium. Et si mulier ad suum maridum lexauerit qui habuerit ad benedictionem pectet ccc solidos, medios a palacio et medios a suo marido. Et de casa derrota cum scudos et cum lanzas qui la derrumpere pectet ccc solidos, medios a dono de la casa et medios a palacio. Et qui dederit a suo vicino cum spada pectet xl^a solidos et vii^a ad palacio. Et qui dederit cum lanza ad suo vicino et exierit de una pars ad alia, pectet xxⁱ solidos et septima a palacio : et si non exierit, pectet x solidos et septima a palacio. Et de plaga unde osso exierit, cada osso x solidos et septima a palacio : et de alia plaga v solidos et septima a palacio. Et pro tota pignora siue de Concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defensa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto Concilio. Et illo montadigo de uicinis de Aquilari monteno caualeyros cum suo senior et prendant inde la terciã. Et nullo ganado de Aquilari non sedeat montado. Et de portadigo de pan et de uino de la carrega iii mealias : Et de caualo et de mulo qui lo uendiderit, i solidum : Et de boue et de asino, vi denarios : De carneyro aut de cabra aut de porco, iii mealias. Et de toto portadigo qui ad Aquilar uenerit aprendat suo hospite la terciã. Et ego supradictus Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice do et concedo uobis populatoribus de Aquilari quod pro portatico et pro uoce et pro calumpniis et pro collecta et pro omnibus meis rendis supradictis

de ipsa villa de Aquilari et de suis terminis uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus meis successoribus quolibet anno trescentas libras ad tercias anni : et primam terciam detis prima die Septembris, et secundam terciam prima die Ianuarii, et aliam terciam prima die Madii. Facta carta apud Vimaraniis XII.º die Julii. Era M.º CC.º LXXX.º VI.º

Donnus Gunsaluus garsie alferaz Curie conf. —Donnus Egidius martini Maiordomus Curie conf. —Donnus Martinus alfonsi tenens Braganciam conf. —Donnus Andreas fernandi tenens Ripam minii conf. —Donnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. —Donnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —Donnus Petrus poncii tenens Bayam conf. —Martinus egidii tenens transserram conf. —Gunsaluus menendi tenens Panoyas conf.

Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. —Donnus Arias Vlixbonensis Episcopus conf. —Donnus Egeas Colimbriensis Episcopus conf. —Donnus Julianus Portugalensis Episcopus conf. —Donnus Rodericus Egitanensis Episcopus conf. —Donnus Martinus Elborensis Episcopus conf. —Donnus Matheus Visensis Electus conf. —Donnus Petrus Lamecensis Electus conf.

Donnus Menendus suarii de Merloo test. —Donnus Johannes petri de Avoyno test. —Donnus Egeas laurenzii de Coyna test. —Johannes suarii conilio test. —Fernandus fernandi cogomino test. —Rodericus petri superiudex test. —Pelagius pelagii superiudex test. —Lupus roderici vicemaordomus test. —Magister Petrus Decanus Vlixbonensis test. —Rodericus iohannis Magister scholarum Tudensis test. —Johannes fernandi vicecancellarius test.

Donnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Michael fernandi Notarius Curie scripsit.

SANCTA MARIA DAS ALCAZOVAS

ALCAÇOVAS

1258

Apographum hujus foralis, valde mutilum, in Publico Archivo invenitur. Quae decrant ex ejusdem aetatis apographo, quod in ipso Archivo servatur, adjecimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Nos M. dei miseratione Episcopus Decanus ac Capitulum Elborensis damus hominibus tam presentibus quam futuris de Sancta Maria das Alcaceuas terram nostram ad populandum ad forum et custumes de Elhora : et pro foro dent nobis decimas integre de omnibus que seminauerint, et plantauerint, et que adquisierint, et creauerint. Et duas partes dos caualeyros uadant in fossado, et tertia pars remaneat in villa : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado, pecte pro foro v solidos pro fossadeyra. Et pro homicidio pecte c solidos a palatio. Et pro casa derrota cum armas, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et septima ad Episcopo. Et qui furtaret, pectet pro uno ix, et habeat intentor duos quiniones, et vii partes ad episcopo. Et qui mulier afforciaret, et illa clamando dixerit, quod ab illo est afforciada, et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum xii : et si non habuerit autorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet ad illa ccc solidos et a palatio episcopi (*sic*). Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pecte lx.º solidos et vii.º a palatio episcopi, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia feriret, pecte lx.º solidos, a palatio episcopi medios, et medios a concilio : et de medios de concilio vii.º a palatio episcopi. Et homine qui fuerit gentile aut eredeiro que non seat meirino. Et qui in villa pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pendra, et pecte lx.º solidos, et vii.º a palatio episcopi. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon, pecte i solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeyros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruitio alieno, miles pecte x solidos, pedones v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et uno iugo de boues, et xxx.º oues, et uno asino, et duos leitos, comparet caballo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pecte i solidum ad iudice. Et mulier qui leyxauerit maritum suum de benedictione, pecte ccc solidos et vii.º a palatio episcopi : et qui lexauerit mulierem suam pecte i denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die pecte unum carnarium, et si magis peite las angueyras, pro uno die vi denarios et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut de spada polantrada peite x solidos : et si trouciret ad altera parte peite xx solidos ad quereloso. Et qui crebrantauerit oculum aut brachium aut dente pro unoquoque membro pecte c solidos a lisiado, et ille det vii.º a palatio episcopi. Qui mulier aliena ante suo marito feriret, pecte xxx solidos et vii.º a palatio episcopi. Qui moion alieno in suo ero mutauerit peite v solidos et vii.º a palatio episcopi. Qui limde alieno crebantauerit pecte v solidos et vii.º a palatio episcopi. Qui conducteyro alieno mactaret, suo

amo colligat homicidio et det vii.^a a palatio episcopi : similiter de suo ortulano, et de quarteyro, et de suo molneyro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiat ad alterum dominum de tota sua facienda, nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines das alcazeuas sint liberi de foro. Milites de alcazouas sint in iudicio pro podestades et infanzones de Portugal : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeyros uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras villa pectet x solidos et vii.^a a palatio episcopi. Ganado das Alcazeuas non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat alium, sedeat excusatum usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras ville et fugerit, suo amo non peitet homicidium. Por todas querelas de palatio el iudice sedeat uozeyro. Qui in villa pindrar cum saione, et sacudirent ei pignos, outorguet el saion, et prenda concilio de tres collationes, et pindret pro lx^a solidos, medios ad Concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Alcazouas non scant in prestamo dados. Et si homines das Alcazouas habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per squisa, aut repto. Et omnes qui quesierint pausar cum suo ganado in termino de sancta Maria das Alcazouas prenda de illis montadigo, da grege das oues iii carnarios, et de busto das uacas una uaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara uel in lide primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Alcazouas qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeyra de montes, prenda totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Et quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet lx solidos a palatio episcopi, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores, uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit pectet lx^a solidos palatio episcopi, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit, Episcopus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram villam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia de ipso ad episcopum uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem episcopo, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliqui latro fuerit, et si iam per unum annum uel duos rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit, omnino pereat et sububeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate, donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a a palatio episcopi, et insuper sedeat homicida. De portagen : foro de trosel de caualo de pannos de lana uel de lino, i solidum : De trosel de lana, i solidum : De trosel de fustaes, v solidos : De trosel de pannos de color, v solidos : De carrega de pescado, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de christiano de conelio, v solidos : De carregas de mauros de conelio, i morabitanum. Portagen de caualo que uendiderint in azougue, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De boue, vi denarios : De carneiro, iii mealias : De porco, ii denarios : De foron, ii denarios : De carrega de pane et de uino, iii mealias : De carrega de pedon, i : De mauro que uendiderint in mercado, i solidum : De mauro que se redimeret, decima : De mauro que talia cum suo domino, decima : De coyro de uaca, et de zeura, ii denarios : De coyro de ceruo et gamo, iii mealias : De carrega de cera, v solidos : De carrega de azeyte, v solidos. Iste portagen est de hominibus foras ville, tercia pars de suo hospite, et duas partes de episcopo. Et ut nostra donatio in perpetuum firmiter roboretur, presentem paginam fecimus sigillis nostris munimine roborari. Datum Elbore x.^o vi.^o kalendarum Septembris. Era m.^a cc.^a lxxx.^a vi.^a

VIANA

VIANNA

1258—1262

Hujus foralis in Lib. i Donationum Alphonsi III exemplaria duo inveniuntur. Datum anno 1258, id iterare iuuisse anno 1262 uidetur. Non, enim, ambo (aliis lectionibus variis praetermissis), ab iisdem magnatibus subscripta sunt.

In christi nomine et eius gratia : quoniam labilis est hominum memoria inuentum fuit scripture remedium ut facta mortalium firma fierent et ad posteros eorum testimonio seruarentur. Hinc est quod ego Alfonsus dei

gratia Rex Port. et¹ Comes¹ Bolon.¹ una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia² uolo facere populam in loco qui dicitur atrium in foce Limie cui popule de nouo inpono nomen Viana. Et do et concedo uobis omnibus populatoribus de Viana presentibus et futuris pro uestro hereditamento³, uidelicet a riuulo vuyturino usque ad terminum per quem diuidit uilla de Meydela⁴ cum Meyaldi et quantum habeo et de iure habere⁵ debeo⁵ in ipsa uilla de Meyadela et in suo termino : et do uobis et concedo pro uestro cauto et pro uestro termino, uidelicet sicut diuidit per riuum putridum quomodo ipse riuus intrat in limiam et inde per⁶ limia⁷ sicut⁷ intrat in mare et⁸ inde⁸ per⁸ mare⁸ usque ad focem de ancora et inde per riuum de ancora⁹, eundo superius sicut diuidit terra sancti Martini cum Camya¹⁰ et inde per ubi diuidit Montaria cum arga et inde sicut uenit directe ad riuum putridum et sicut intrat riuus putridus in limiam : quicquid infra istos terminos ego habeo et de iure habere¹¹ debeo¹¹, do et concedo uobis omnibus populatoribus presentibus et futuris de Viana iure hereditario in perpetuum, saluo mihi et omnibus successoribus meis omni iure patronatus omnium ecclesiarum de uestra uilla et de uestris terminis que ibi modo sunt facte et de cetero fient quas ecclesias mihi retineo et omnibus successoribus¹² meis¹². Et mando et concedo quod populatores de Viana utantur monte de Arga in pascuis et in madeyra sicut alii vicini qui morantur iuxta ipsum montem. Et do et concedo uobis populatoribus de Viana presentibus et futuris pro foro forum de Valencia quod tale est : In primis concedo uobis quod non detis pro omicidio nisi ccc sodos in apreciadura, et de illis ccc solidis detis inde septimam ad palatium per manum iudicis : et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus nisi iudex de uestro Concilio : et tertia pars de uestro¹³ Concilio faciat fossatum et alie due partes stent in uestra uilla : et de illa tertia que debuerit facere fossatum ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadeyra¹⁴ v¹⁴ solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manariam¹⁵ de aliquo homine de Viana : et qui in termino de Viana filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad palatium ccc solidos et exeat pro omicida¹⁶ : et¹⁶ si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum pectet sexaginta solidos ad Concilium et sit inde septima de palatio per manum iudicis : et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum et alias partes viii^o diuidat cum iudice per medium : et ille qui domum fecerit aut uineam aut hereditatem suam honorauerit et uno anno in illa sederit si postea in alia terra habitare uoluerit seruiat ei sua hereditas ubicunque uoluerit¹⁷ : et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de uestra uilla : et homines de Viana qui debuerint facere iudicium aut iuntam¹⁸ cum hominibus de aliis terris habeant illud in cabo suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Viana stet pro infanzone¹⁹ de toto meo regno in iudicio et in²⁰ iuramento et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite uillano de totis terris meis in iudicio et in²¹ iuramento et uincat cum duobus iuratoribus : et homines qui de suis terris exierint cum omicidio²² aut cum muliere rausada²³ uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus et fecerit se uassalum de aliquo homine de Viana sit liber et defensus per forum de Viana : et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicia aut cum pignora postquam in termino de Viana intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit Vianam quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et lioues quos fecerit. Et qui hominem de Viana pignorauerit et ante non pecierit eum in concilio uestro pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de Viana descaualgauerit pectet sexaginta solidos : Et homo de Viana qui militem de alia terra descaualgauerit pectet quinque solidos : et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Viana et eum in prisone²⁴ miserit pectet trescentos solidos : et si homo de Viana apprehenderit hominem de alia terra pectet quinque solidos. Et si homo de Viana pro aliqua fideiusso-ria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa : et homines de Viana non soluant pignora pro domino de Viana neque pro meyrino neque²⁵ sint pignorati pro suo vicino. Et milites de Viana neque²⁶ mulieres uidue non dent pausatam per forum de Viana nisi pedones per manum iudicis usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi ueniant ad signum de iudice et dent fide-

1 *deest*

2 filia, et filio nostro infante domno Dionisio, et filia nostra Infantissa domna Blanca,

3 herdamento

4 Meyadela

5 debeo habere

6 *deest*

7 sicut limia

8 *desunt*

9 Anchora

10 Cana

11 debeo habere

12 successoribus meis : et excepta uilla de affii cum medietate iuris patronatus ecclesie de affii cum omnibus iuribus et pertinenciis suis, et quarta parte de uilla meya et quarta parte uille de baltassares cum pertinenciis suis quas dedi Episcopo et Capitulo Tudensis in Concambium pro

ecclesia et uilla de uinea cum pertinenciis suis quam uillam de uinea cum suis terminis do uobis populatoribus de Viana pro uestro herdamento.

13 *deest*

14 fossadaria quinque

15 manaria

16 homicida. Et

17 habitare uoluerit

18 ayuntam

19 infanzone

20 *deest*21 *deest*

22 homicidio

23 rausada

24 prisionem

25 nec

26 et

iussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palacium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares sederint. Et senara et vinee domini Regis si eas ibi habuerit habeant tale forum quale senare uestre et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit pectet trescentos solidos. Et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare pectet trescentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum xxx solidos et septimam ad palatium. Et homo de Viana qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerint²⁷ et dederit duos homines fideiussores et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores et postea eum mactauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus : et palatium domini Regis et palatium episcopi habeant calumpniam et tota villa habeat unum forum. Et homo de Viana qui fideiussor intrauerit si contemptor eum non liberauerit qualem fideiussorem²⁸ fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intemptorem mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria. Et de suspecta de x soldis ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit : et de x soldis ad²⁹ supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de Viana qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de Viana. Do etiam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de Viana qui habuerit mulierem ad benedictiones si eam lexauerit pectet unum denarium ad iudicem : et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones pectet trescentos solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum. Et qui diruperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet xl solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam pectet xx solidos et septimam ad palatium : Et si non exierit ad aliam partem pectet x solidos. Et plaga unde ossa exiuerit³⁰ pro unoquoque osso pectet x solidos et septimam ad palatium : et de alia plaga, v solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue sit de palatio siue de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum : et concedo uobis quod non habeat defensam nec montem neque³¹ pelagum nisi de toto Concilio. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de Viana. Et homines de Viana non dent portaticum in toto meo Regno : et mando quod capiant portaticum in Viana, scilicet de carrega de peon, iii medalias : et de caballo, i solidum : Et de mulo, i solidum : Et de boue, vi denarios : et de toto portatico quod uenerit ad Vianam hospes ubi pausauerit accipiat terciam partem et portarius accipiat duas partes. Et uicinus de Viana non respondeat sine rancuroso : totas istas intentiones iudicent alcaldes de villa³² uestra³² per suam cartam : Et alias intentiones iudicent secundum arbitrium honorum hominum. Et ego supradictus Alfonsus dei gratia Rex Port. et³³ Comes³³ Bolon.³³ una cum uxore mea Regina³⁴ domina³⁴ Beatrice³⁴ do et concedo uobis populatoribus de Viana ut melius ipsa villa populetur quod meus Riquis homo nunquam pauset in uestra villa nec in uestro cauto : et quod pro portatico et pro calumpniis et pro omnibus meis rendis et foris et directis supradictis de ipsa villa et de suis terminis uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis quolibet anno mille et c morabitanos ueteres ad tercias anni in cabo de uestro cauto : et primam terciam detis pro festo sancti Johannis baptiste³⁵ et aliam terciam detis viii^o kalendas Nouembris, et aliam terciam detis viii^o kalendas Marcii. Et preter hec³⁶ retineo mihi et omnibus successoribus meis³⁷ ius patronatus omnium ecclesiarum de uestra villa et³⁸ de uestris terminis que ibi facte sunt et de cetero fient. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis totam decimam de omnibus rebus que intrauerint per focem limie quod soluant eam mihi : et similiter retineo mihi et successoribus³⁹ meis portaginem de rebus que intrauerint et exiuerint⁴⁰ per focem limie : et piscatores qui non fuerint uicini de Viana dent mihi et successoribus⁴¹ meis nauaon⁴² prout dare consueuerunt in ipsa marina. Et uicini de Viana non dent decimam regi nisi de rebus que uenerint de partibus francie et de terra sarracenorū. Et piscatores uicini de Viana non dent mihi decimam de piscato nec nauaon⁴³. Et uicini de Viana non dent portaginem ibi nec in toto meo regno. Et do et concedo quod Concilium de Viana habeat passaginem de ipso portu de Viana de Riūo limie de una parte et de alia. Facta carta Vimarānis⁴⁴ xviii.^o⁴⁵ die⁴⁵ Junii⁴⁵, Rege mandante. Era⁴⁶ m.^a⁴⁶ cc.^a⁴⁶ lxxx.^a⁴⁶ vi.^a⁴⁶ Domnus⁴⁷ Gonsaluus⁴⁷ garsie alferaz Curie, Domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus⁴⁸ Martinus⁴⁸ alfonsi⁴⁸ tenens⁴⁸ Braganciam⁴⁸, domnus⁴⁸ Andreas⁴⁸ fernandi⁴⁸ tenens⁴⁸ ripam⁴⁸ Minii⁴⁸, domnus⁴⁸ Alfonsus⁴⁸ lupi⁴⁸ tenens⁴⁸ Sausam⁴⁸, domnus Didacus lupi tenens Lamecum, domnus⁴⁹

27 inquietauerit
28 fideiussoriam
29 et
30 exierint
31 nec
32 uestra uilla
33 deest
34 et filiis nostris predictis,
35 baptiste
36 hoc
37 deest
38 deest

39 omnibus successoribus
40 exierint
41 omnibus successoribus
42 nonam
43 nauao.
44 in Vimarānis
45 deest
46 Era m.^a cc.^a
47 donnus Gonsaluus
48 desunt
49 desunt

Petrus ⁴⁹ poncii ⁴⁹ tenens ⁴⁹ Bayam ⁴⁹, Martinus ⁵⁰ egidii tenens transserram ⁵¹, Gonsaluus ⁵² menendi tenens panoyas ⁵³, confirmant ⁵³. Domnus Martinus archiepiscopus Bracarensis, domnus Arias ⁵⁴ Episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas episcopus Colimbriensis, domnus Julianus ⁵⁵ episcopus portugalensis, domnus Rodericus episcopus Egitanensis, domnus Martinus episcopus Elborensis, domnus Matheus Electus ⁵⁶ Visensis, domnus Petrus electus ⁵⁷ Lamecensis, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. : testes, Domnus Johannes de Auoyno, Domnus Menendus suorii, domnus Egeas laurencii, Rodericus petri superiudex, Petrus martini petarinus, Fernandus fernandi cogominus, Magister Petrus Decanus Vlixbon. Magister Matheus Magister scolarem Vlixbon. Rodericus iohannis Magister scolarem Tudensis, Lupus roderici vice maiordomus, Johannes fernandi vice cancellarius, testes : Dominicus petri notarius Curie fecit.

50 Domnus Martinus

51 transserram et sausam.

52 domnus Gonsaluus

53 ripam Minii conf. — Nunus petri tenens Elboram conf. — Menendus roderici tenens Mayam conf. — Domnus Johannes de Auoyno test. Domnus Menendus suorii de Merloo test. Petrus martini petarinus test. — Lupus roderici vice maiordomus test. Petrus martini superiudex test. Fernan-

54 Matheus

55 Vincentius

56 Episcopus

57 Episcopus

haec desunt

PRADO

PRADO

1260

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III descripsimus. Non aliud antiquum invenimus exemplar.

In dei nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A. dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina donna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filia nostra Infanta domna Blanca, facio cartam de foro vobis populatoribus de mea popula de Prado tam presentibus quam futuris. Et do vobis et concedo terminos de iudicatu de prado, per quomodo partit per focem de Pontelias, et deinde per pontem de arcozelo, et per pontem de Bezeyros, et deinde quomodo vadit ad pontem de Pontelias, et deinde ad fontem qui vadit prope stratam de Quiraz, et deinde ad Mamoam de cima de Rooriz, et per Ribeiro de Rial, et deinde ad Sanctum Laurentium, et deinde per palatium quod fuit de Stephano gomecii de Soegilli, et deinde ad portelam de Alerra, et deinde ad pontem de Adeel, et deinde ad portelam que partit cum ecclesia noua, et cum Alcariz, et vadit ad portam sancti Mametis de Ascariz, et deinde vadit ad portelam de Marranchos, et uenit ad pontem de Toyandi, et partit per cantum de feueros, et partit cum cauto de Moury, quod stat supra Sarrelam, et deinde per Mamoam de supra palmeyroo, et per molendinos de vilar et per focem de fontaelo, et deinde per venam de Cadauo, sicut vadit ad focem de palaciolo de Pontelas. Et quicquid ego habeo uel de iure habere debeo infra terminos suprascriptos, do et concedo vobis et successoribus uestris in perpetuum : Saluis mihi ecclesiis meis de prado cum iure patronatus ecclesie uel ecclesiarum si quam uel quas ibi feceritis. Et si aliquem mee ecclesie ibi debent mihi facere censoriam aliquam do vobis eam in adiutorium pro ad pagandum mihi et successoribus meis rendam de ipsa terra. Et salua mihi et successoribus meis ipsa mea pausa cum meis casis de Prado, exceptis casalibus si qua sunt circa ipsam meam pausam, que casalia do vobis quod vobis remaneant cum aliis casalibus et hereditatibus meis de ipso iudicatu de Prato tali uidelicet pacto quod uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis sexcentos ueteres morabitanos annuatim uel tales morabitanas pro eis quales ego uel successores mei receperimus de rendis nostris in terra de ultra dorium in Vimarane : et detis eas mihi uel successoribus meis annuatim ad tercias anni, scilicet : primam terciam prima die Iulii proximo uentura de Era LXXX.ª VIII.ª, et secundam terciam prima die Nouembris sequentis et aliam terciam prima die Marci sequentis : et in aliis rebus do et concedo vobis forum de Viana quod tale est : In primis concedo vobis quod non detis pro omicidio nisi trecentos solidos in apreciadura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palatium per manum iudicis : et in aliquo preito uel in aliqua calumpnia non intret meus meirinus, nisi iudex de uestro concilio : et tertia pars de uestro concilio faciat fossatum et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tertia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadeyra v solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una vice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manariam de aliquo homine de popula de prado : et qui in termino de prado filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad

M. L. Tom. I.

174

palatium ccc solidos, et exeat pro omicida : et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio preconizato percusserit suum vicinum pectet lx solidos ad Concilium et sit inde septima de palatio per manum iudicis : et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum et alias partes viii diuidat cum iudice per medium : et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit, et in illa uno anno sederit si postea in alia terra habitare uoluerit seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit et si eam uendere uoluerit uendat eam cui uoluerit per forum de uestra villa : et homines de villa de prado qui debuerint facere iudicium aut iuramentum cum aliis hominibus de aliis terris habeant illud in cabo suorum terminorum. Et do uobis pro foro quod miles de villa de prado stet pro infanzone de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite villano de totis terris meis in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus : et homines qui de suis terris exierint cum omicidio aut cum muliere rausada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus et fecerit se vassallum de aliquo homine de villa de prado sit liber et defensus per forum de villa de prado : et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicia aut cum pignora postquam in terminum de villa de prado intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit ipsam villam de prado d solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit : et qui hominem de villa de prado pignorauerit et ante non peccerit eum in Concilio uestro pectet ad palatium lx solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit : et homo de alia terra qui militem de villa de prado descaualgauerit pectet lx solidos : et homo de villa de prado qui militem de alia terra descaualgauerit pectet v solidos : et si homo de alia terra aprehenderit hominem de villa de prado et eum in prisione miserit pectet ccc solidos : et si homo de villa de prado aprehenderit hominem de alia terra pectet v solidos : et si homo de villa de prado pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit mulier et filii eius sint liberi de illa : et homines de villa de prado non soluant pignora pro domino de villa de prado, neque pro meyrino neque sint pignorati pro suo vicino. Milites de villa de prado neque mulieres uidue non dent pausadam per forum de villa de prado, nisi pedones per manum iudicis usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi ueniant ad signum de iudice et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares sederint : et senara et vinee domini Regis si eas ibi habuerit habeant tale forum quale senare uestre et vinee uestre habuerint : et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit pectet ccc solidos : et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non poterit se saluare pectet ccc solidos : et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum xxx solidos et septimam ad palatium : et homo de villa de prado qui fideiussores dare uoluerit pro intencione de qua eum inquietauerit, et dederit duos homines fideiussores et ipse tercius si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores et postea eum mactauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus : et palatium domini Regis et palatium Episcopi habeant calumpniam, et tota villa habeat unum forum. Et homo de villa de prado qui fideiussor intrauerit si contentor eum non liberauerit qualem fideiussorem fecerit talem pectet, et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria : et de suspecta de x solidis ad minus iuret cum uno vicino qualem habuerit, et de x solidis ad supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de villa de prado qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de villa de prado. Do eciam uobis pro foro quod non habeatis alium dominum nisi me regem, et uxorem meam et filios meos : et homo de villa de prado qui habuerit mulierem ad benedictiones si eam lexauerit pectet unum denarium ad iudicem : et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones pectet ccc solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum : et qui dirruperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium : et qui percuserit suum vicinum cum spata pectet xxx^a solidos et septimam ad palatium : Et qui percusserit vicinum suum cum lancea et exierit de vna parte ad aliam pectet xx solidos et septimam ad palatium, et si non exierit ad aliam partem pectet x solidos : et plaga unde ossa exierint pro unoquoque osso pectet x solidos et septimam ad palatium, et de alia plaga v solidos et septimam ad palatium : et pro tota pignora siue sit de palatio siue de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeat defensam nec montem nec pelagum, nisi de toto Concilio. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de villa de prado. Et homines de villa de prado non dent portaticum in toto meo regno. Et mando quod capiant portaticum in villa de prado, scilicet de carrega de pedone iii mealias, et de caballo i solidum, et de mula i solidum, et de boue vi denarios, et de toto portatico quod uenerit ad villam de prado hospes ubi pausauerit accipiat terciam partem et portarius accipiat duas partes : et vicinus de villa de prado non respondant sine rancoroso : totas istas intentiones iudicent alcaldes de villa uestra per suam cartam, et alias intentiones iudicent secundum arbitrium bonorum hominum. Et ego supradictus Rex Alfonsus dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina donna

Beatrice et filia nostra Infanta domna Blanca do et concedo uobis populatoribus de predicta Popula de Prado omnia iura predicta que in ista carta continentur pro predictis de morabitanis, quos mihi et successoribus meis dare debetis annuatim pro meis iuribus et rendis meis de iudicatu de Prado, quos uos et Concilium de Popula de Prado mihi et omnibus successoribus meis annuatim ad supradictas tercias anni soluere obligastis. In cuius rei testimonium dedi uobis Populatoribus de Prado istam meam Cartam apertam sigilli mei munimine comunitam. Datum apud Sanctarenam, XIII die februarii, Rege mandante. Era m.^a cc.^a LXXX.^a VIII.^a Donnus Gonsaluus garsie alferaz Curie conf. Donnus Egidius martini maiordomus Curie conf. Donnus Martinus alfonsi tenens braganciam conf. Donnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, donnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. Donnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. Martinus egidii tenens trasserram conf. Gonsaluus menendi tenens Panoyas conf. Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. Donnus Egeas Episcopus Colimbriensis conf. Donnus Julianus Port. Episcopus conf. Donnus Rodericus Egitanensis Episcopus conf. Donnus Martinus Elborensis Episcopus, Donnus Matheus Visensis Episcopus conf. Donnus Petrus Lamecensis episcopus conf. Donnus Matheus Vlixbonensis Electus conf. donnus Johannes de Auoyno test. donnus Menendus suarii de Merloo test. Egeas laurenccii test. Alfonsus martini superiudex test. Rodericus iohannis Magister scolaram Tudensis test. Lupus roderici uicemaiordomus test. Martinus petri clericus domini Regis test. Johannes fernandi uice cancellarius test. Stephanus iohannis Cancellarius domini Regis conf. Erucus notarius curie fecit.

COGIA

COJA

1260

Ex apographo authentico saeculi XIV in Publico Archivo ab antiquo seruato textum hauesimus. Accedunt lectiones variae ex alio apographo ejusdem saeculi in scrinio sedis conimbricensis invento.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod cum Castellum seu villa de Cogia ad tantam deuenisset depopulationem quod paucissimi iam ibi habitores¹ remansissent : Nos Egeas² dei gratia Colimbriensis Episcopus, una cum Capitulo nostro ac de consensu ipsorum habitatorum Castri seu ville de Cogia qui ibi remanserunt populamus ipsum supradictum locum de Cogia de focuo³ mortuo et omnibus qui ibi habitant et habitauerint populauerint et laborauerint : damus et concedimus talem⁴ forum, uidelicet : Quod de hiis rebus que habuerint dent decimam deo integre, quam soluant ecclesie nostre sancti Petri de Cogia : et pro dominio de quolibet casali annuatim i teiga de tritico limpio, et unam gallinam in festo Natalis domini, et ducant ea ad cellarium nostrum : et debent nobis dare unam geyram in anno ad podandum vineas nostras, et ducere sigulos arcos : et non debent recipere aliquem de Cautis nostris neque de aldeis nostris ad istam depopulationem. Montarius qui iuerit ad querendum mel uel pelles bestiarum, det dimidiam libram cere. De uenando⁵ quadrupedum de ceruo et de corcio det unum lumbum costalem : de porco tres costas cum chachacia⁶ sua : de vrsu manus : de cuniculis de apeiro dabit unum cuniculum cum pelle sua. Qui uendiderit carnes de porco dabit lumbos interiores : de vaca, ii denarios : de reyxello, i denarium. Qui fecerit calumpniam pectet eam nobis uidelicet : de homicidio, x morabitanos : de stercore in ore, x morabitanos : De furto, pro uno nouem : de raptu mulieris, x morabitanos : de uulnere cum ferro mollito, v^o morabitanos : de sanguine super oculis, LX solidos : de homine⁷ de iudicato uel muliere, LX solidos, si habuerit accusatorem uel reclamatorem. Qui rem alienam forciauerit, pectet eam duplatam. De casa rupta, LX solidos. Qui iurauerit dabit vi^{ex} denarios. Qui fregerit sigillum Maiorini⁸ nostri in castello predicto, pectabit v^o solidos : In uillis, ii solidos. Qui dederit fideiussorem maiordomo, et ad diem assignatam sibi non uenerit pectabit v^o solidos. Qui forciauerit maiordomum nostrum duplicabit quod acceperit ei. Qui per forciam acceperit ganatum quod fecerit dampnum et non dederit fideiussorem ad emendandum duplicabit estimacionem. Qui extraxerit arma contra vicinum per iram, pectabit arma aut v^o solidos. Qui percusserit maiordomum uel minatus fuerit ei uel eum occiderit pectabit x morabitanos. Qui non exierit ad preconium iudicis uel Maiordomi uel Concilii pectabit v^o solidos. Si maiordomus pignouerit⁹ aliquem et noluerit accipere fideiussorem super pignore,

1 habitores
2 Egeas
3 foco
4 tale
5 uenacione

6 chachacia
7 homo
8 maiordomi
9 pignoraerit

cuius fuerit pignus accipiat ei sine calumpnia. Qui fregerit cautum iudicis, pectabit LX solidos : et omnia ista que maiordomus demandauerit, debet probare per bonos homines. Qui uendiderit hereditatem uel vineam, det decimam de pecunia : et non uendat nec donet nec tradat ad laborandum¹⁰ militi nec ordini nec alii, nisi laboratori qui moretur ibi et faciat dictum forum. Et quilibet faciat carregram semel in anno sic quod in eadem die redeat in domum¹¹ suam¹¹. Carpentarius det unam diem in opere nostro, et in aliis diebus laboret pro precio suo. Quicumque morator in Cogia uel in terminis suis nominauerit alium dominum uel militem uel armigerum uel alium potentem¹² extraneum duxerit ad Cautum in adiutorium suum contra nos uel contra vicinos suos uel filium alicuius ipsorum nutrierit¹³ uel de foris per se uel cum aliis malum fecerit in Cauto, perdat quicquid habuerit et exciatur¹⁴ a Cauto. Omnes habitatores Cauti sint liberi ab omni portagine, sed qui uenerint aliunde et comparauerit ibi uel uendiderit, det portaginem, uidelicet : de boue ad aratrum, 1 solidum : de boue uel vaca¹⁵ ad occidendum, vi denarios : de porco, ii denarios : de raxillo¹⁶, 1 denarium : de pelle de cordariis, uel de cabritis ad uestiendum, vi denarios : de cupa, vi denarios : de corio crudo bouis uel vace, ii denarios : de cortido, vi denarios : de pullo equi capistrario, ii solidos : de bestia de albarda, ii solidos : de caballo de sella, dimidium morabatinum : de carrega sallis de bestia caballaria, 1 alqueire salis : de carrega asini, de sale dimidium alqueire : de carrega sardinis¹⁷, iii denarios. Qui comparauerit uel uendiderit panem uel ceram uel pannos, dabit de morabitino vi denarios. De manta vi denarios. Qui emerit vinum uel uendiderit de morabitinata viii denarios. Bufonus qui preconizauerit in villa et uendiderit, dabit 1 denarium. Si duxerit asinum, dabit ii denarios. Quicumque baraliauerit et fecerit iniuriam vicino suo, faciat emendam per iudicem et per vicinos bonos homines : Quod si facere noluerit expellatur a Cauto et pectet nobis LX solidos : et qui receperit iniuriam det treugam et recipiat emendam per iudicem : et vicinos suos nec amicos uel parentes de foris introducat in Cautum nisi per treugam et ad pacem faciendam : Quod si non fecerit, pectabit LX solidos, et expellatur¹⁸ a Cauto. Quicumque contra hanc cartam uenerit, maledictionem dei omnipotentis incurrat : Quicumque uero eam bene seruauerit, benedictionem dei patris omnipotentis habeat, et sit in secula benedictus. Et ut hoc factum robur obtineat in perpetuum firmitudinis maioris presentem cartam sigillo nostro, et sigillo Capituli nostri fecimus communiri. Actum apud Colimbriam pridie idus Septembris¹⁹. Era M.^a CC.^a LXXXX.^a Octaua.

10 laborandum
11 domo sua.
12 potentem
13 nutrierit
14 eiciatur

15 de vaca
16 reyxello
17 de sardinis
18 expelliatur
19 Seutenbris

MONZON

MONÇON

1261

Ex autographo, quod in Publico Archivo seruat, hoc descripsimus forale.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentes litteras inspecturis, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filia nostra Infanta domna Blanca, facio quandam populationem in Cauto de Maazedo et impono ei de nouo nomen Monzon. Et do hominibus populatoribus presentibus et futuris eiusdem loci de Monçon quantum habeo in Cauto de Maazedo quomodo diuidit per focem de Guedayna : Et deinde per pontem de torperit : et deinde per portum de lamas, et quomodo uadit directe ad portum de Jogo, et deinde per portum de senra, et deinde ad figueyram de frade, et deinde quomodo diuidit cum cautis de sancto Johanne de longouares, et de Reerit, quomodo uadit ad Minium. Do eciam eis quatuor casalia que habeo in cauto sancti Johannis de Longouares pro sua hereditate propria, et pro suis terminis. Et do eis et concedo forum et cartam qualem habent homines de Valencia de ripa de Minio que talis est : In primis, Concedo uobis ut non detis pro homicidio nisi trecentos solidos in apreciadura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palacium per manum iudicis. Et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus Meirinus nisi iudex de uestro Concilio. Et tertia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tertia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadaria quinque solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro, una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clerici et pedones non faciant fossatum. Et non intrent ibi nuncium neque maneria de aliquo homine de Monçon. Et qui in termino de Monçon filiam alienam ra-

puerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium trecentos solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum, pectet LX^a solidos ad concilium, et sit inde septima de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : Et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de uilla uestra. Et homines de Monçon qui debuerint facere iudicium aut aiunctam cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Monçon stet pro infancione de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite villano de totis terris meis in iudicio et iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere rousada uel cum alia qualibet calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus, et fecerit se uasallum de aliquo homine de Monçon, sit liber et defensus per forum de Monzon. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicicia aut cum pignora postquam in termino de Monçon intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquod malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit Monzon quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et lioures quos fecerit. Et qui hominem de Monçon pignorauerit, et ante non petierit directum in Concilio uestro, pectet ad palatium LX^a solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de Monçon descaualgauerit, pectet LX^a solidos. Et homo de Monçon qui militem de alia terra descaualgauerit, pectet v^o solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Monçon et eum in prisonem miserit, pectet trecentos solidos : Et si homo de Monçon apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Monçon pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Monzon non soluant pignora pro domino de Monzon, neque pro meyrino, neque sint pignorati pro suo uicino. Et milites de Monçon, neque mulieres uidue, non dent pousatam per forum de Monzon, nisi pedones per manum iudicis, usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum, quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam, pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solares sederint. Et senara et vinee domini Regis habeant tale forum quale senare et vinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domo sua fugerit, qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit, pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palatium. Et homo de Monzon qui fideiussores dare uoluerint pro intentione de qua eum inquietauerint, et dederint duos homines fideiussores et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores, et postea eum mactauerit, totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis, et palatium Episcopi, habeant calumpniam, et tota uilla habeat unum forum. Et homo de Monzon qui fideiussor intrauerit si contemptor eum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit, talem pectet : Et si habuerit illum suum intemptorem mittat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria : et de suspecta de decem solidis ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit, et de decem solidis et supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de monzon qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei beneficiat, sua casa et sua hereditas, et uxor sua, et filii sui sint liberi et soluti per forum de monzon. Do eciam uobis pro foro, ut non habeatis alium dominum, nisi me Regem, et uxorem meam, et filios nostros. Et homo de monzon qui habuerit mulierem ad benedictiones, si eam lexauerit, pectet unum denarium ad iudicem. Et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum. Et qui dirumperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro, pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet quadraginta solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet viginti solidos et septimam ad palatium, et si non exierit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et plaga unde ossa exierint pro unoquoque osso, pectet decem solidos et septimam ad palatium : et de alia plaga, quinque solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue sit de palatio siue sit de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeant defensam, neque montem, neque pelagum, nisi de toto concilio. Et nullus accipiat montadigum de ganatis de monzon. Et homines de monzon non dent portadigum in toto meo Regno. Et mando quod capiant portadigum in monzon, scilicet, de carrega de pedone tres mealas, et de caballo unum solidum, et de mulo unum solidum, et de boue vi denarios : Et de toto portadigo que uenerit ad monzon hospes ubi pausauerit terciam partem habeat, et portarius accipiat duas partes. Et uicinus de monzon non respondeat sine rancuroso. Totas istas intentiones iudicent alcaldes de uilla uestra per suam cartam : Et alias intenciones iudicent secundum arbitrium bonorum hominum. Ego Alfonsus dei gratia supradictus Rex Port. una cum uxore mea Regina domna Beatrice

filia Illustris Regis Castelle et Legionis, et filia nostra Infanta domna Blanca, do et concedo ipsis populatoribus de monzon de gratia ut melius ipsa villa de monzon populetur quod meus Riquus homo nunquam pauset in ipsa villa de Monzon, nec in suo cauto : et quod pro portatico, et pro calumpniis, et pro omnibus meis rendis et foris et directuris supradictis de predicta villa de Monzon dent quolibet anno mihi et meis successoribus trecentos morabitanos ueteres ad tercias anni, et non magis : et dent eos mihi extra uillam de Monzon. In cuius rei testimonium dedi et do dictis populatoribus de Monzon istam meam cartam apertam, mei sigilli munimine roboratam. Que fuit facta apud Vimaranes XII.^a die Marcii. Era M.^a CC.^a LXXX.^a VIII.^a

Domnus Gonsaluus garsie signifer Curie — Domnus Egidius martini maiordomus Curie, conf. — Domnus Andreas fernandi tenens ripam de minio — Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam — Domnus Didacus lupi tenens Lamecum, conf. — Domnus Martinus egidii tenens transserram — Domnus Gonsaluus menendi tenens ultra tagum, conf.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis — Domnus Vincencius Electus Portugalensis — Domnus Egeas Episcopus Coliembriensis, conf. — Domnus Petrus Episcopus Lamecensis — Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis — Domnus Matheus Episcopus Visensis, conf. — Domnus Martinus Episcopus Elborensis conf.

Domnus Menendus suerii de Merloo test. — Domnus Johannes de auoyno test. — Fernandus fernandi cogominus test. — Petrus martini petarinus test. — Petrus martini quondam superiudex test. — Domnus Rodericus martini comendator test. — Rodericus (?) iohannis Magister scholarum tudensis test.

Johannes suerii conelius test. — Petrus iohannis repositarius — Petrus fernandi coparijs, test. — Johannes fernandi vicecancellarius test. — Dominicus petri Notarius Curie test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie.

..... notarius curie Notuit.

TERENA

TERENA

1262

Hoc forale, a Brandano jam edito (MONARCH. LUSIT., vol. VI, Append.) in codice Publici Archivi, titulo Foracs Velhos de Leitura Nova insignito, ex quo descripsimus, tantum inuenitur.

In dei nomine et eius gracia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego donus egidius martini vna cum vxore mea dona Maria joannis et cum nostris filiis et filiabus facimus cartam de foro uobis populatoribus de nostra hereditate de sancta maria de Terena tam presentibus quam futuris. Et damus et concedimus uobis predictam hereditatem nostram de sancta maria de Terena per terminos diuisatam, videlicet : quomodo incipit vbi intrat carraria de machos in vdialuiciuez : Et deinde per ipsam aquam de vdialuiciuez descendendo et intrat in vdianam et per ipsam aquam de vdiana ubi intrat aqua de azouel in vdianam et deinde surssum per ipsam aquam de azouel quomodo vadit ad athalayam de azouel : Et de ipsa atalaya de azouel quomodo vadit per cumen de alfauagom : Et de ipso cume de alfauagom quomodo vadit ad carrariam de machos. Et damus et concedimus vobis populatoribus de predicta nostra hereditate de Sancta maria de terena forum et costumes de Elbora quod forum tale est : Primo concedimus vobis quod due partes de caballariis uadant in fossado, et tertia pars remaneat in uilla : Et vna uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado pectet quinque solidos pro foro pro fossadaria. Et pro homicidio pectet centum solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis pectet trecentos solidos et septima ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro vno nouem : Et habeat intendor duos quiniones, et septem partes ad palacium. Et qui mulierem afforciauert et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada et ille negauerit det illa outorgamentum de tres homines tales quales ille fuerit : ille iuret cum duodecim : Et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare pectet ad illam trecentos solidos et septima ad palacium. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet LX.^a solidos et septima ad palacium, et duplet o auer. Et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feriret pectet LX.^a solidos medios ad palacium et medios ad concilium : Et de medio de concilio septima ad palacium. Et homine qui fuerit gentile aut herdeiro non sit meyrino. Et qui in uilla pignores achar et fiadur et ad montem fuerit pignorar duplet a pignora et pectet LX.^a solidos et septima ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignus sacudiuerit ad sayom pectet vnum solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido caualeyros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet decem solidos et pedo quinque solidos ad uicinos. Et qui habuerit al-

deyam et vnum jugum de boues et decem oues et vnum asinum et duos leyos comparet caballum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet vnum solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de benedictione pectet trecentos solidos et setima ad palacium. Et ille qui lexauerit mulierem suam pectet vnum denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgauerit pro vno die pectet i carnarium et si magis pectet las amgueyras, pro vno die sex denarios, et pro vna nocte vnum solidum. Et qui ferierit de lancea aut de spada pro intrada pectet decem solidos : Et si passauerit ad alteram partem, pectet viginti solidos ad quereloso. Et qui fregerit oculum aut brachium aut dentem, pro vnoquoque membro pectet centum solidos ou aligado : Et ille det setima ad palacium. Et qui mulierem alienam ferierit ante suum maritum, pectet triginta solidos et setima ad palacium. Et qui moiom alieno in suo ero mudauerit, pectet quinque solidos et setima ad palacium. Et qui linde alieno quebrantauerit, pectet quinque solidos et setima ad palacium. Qui conducteiro alieno mactauerit suos amo colligat homicidio et det setima ad palacium : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molleyro, aut de suo solarengo. Qui habuerit vassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda nisi ad dominum de solar. Milites de sancta maria de Terena sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeyros villanos de altera terra. Qui venerit vozeiro ad suo uicino pro homine de foris de uilla, pectet decem solidos et setima ad palacium. Ganado de sancta maria de Terena non sit montado in nulla terra. Et homine qui se naufragauerit suo adestrado quamuis habeat alium sedeat excusado usque ad caput anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suos amo non pectet homicidium. Por todas querelas de palacio iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorar cum sayom et sacudiuerit ei pignos outorguet et sayom et prenda concilio de tres collaciones et pignoret pro lx^a solidos, medios al rancuroso et medios ad concilium. Barones de sancta Maria de Terena non sint dados em prestamo. Et si homines de sancta Maria de Terena habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter eos firma, sed currat per esquisam aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de sancta maria de Terena, prenda de illis montado, de grege das oues quatuor carnarios, de busto das uacas vnam uacam. Et omnes milites qui fuerint in fossado aut in gardia, omnes caualeyros qui se perdiderint in algara uel in lide, primo ereptis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de sancta maria de Terena qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando uel leuando madeyram de montes prenda eis totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardias date nobis quintam partem sine vlla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorauerit uel rapere fecerit pectet lx^a solidos ad palacium et duplet ganatum ad dominum suum. Concedimus et firmamus perhenniter ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, judeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor vel debitor quicumque fecerit pectet lx^a solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prenda domino suo et insuper pectet centum morabitanos pro cauto quod fregerit : Et dominus habeat inde medietatem et concilium medietatem. Et siquis ad nostram uillam venerit per vin cibos aut aliquas res accipere, et ibi fuerit mortuus vel percussus non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum queyrome de illo venerint ad dominum uel ad alcayde pectet centum morabitanos, medietatem domino et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si jam per vnum annum aut per duos furare vel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit omnino pereat et subiaceat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Et si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam voluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis trecentos morabitanos et setimam ad palacium et insuper sedeat homicida. De portagine de foro : de troxel de caualo de panos de lana ou de lino, vnum solidum : De troxel de lana, vnum solidum : De troxel de fustaes, quinque solidos : De troxel de panos de color, quinque solidos : De carrega de piscato, vnum solidum : De carrega de asino, sex denarios : De carrega dos christianos de conelios, quinque solidos : De carrega de mauris de conelios, vnum morabitanum : Portagem de caualo quem vendiderint in azougue, vnum solidum : De mulo, vnum solidum : De asino, sex denarios : De boue, sex denarios : De carneyro, tres mealias : De porco, duos denarios : De foron, duos denarios : De carrega de pane aut de uino, tres mealias : De carrega de peom, vnum denarium : De mauro quem vendiderint in mercato, vnum solidum : De mauro qui se redimerit, decimam partem : De mauro qui se taliat cum suo domino, decimam : De corio de uaca aut de zeura, duos denarios : De corio de ceruo, aut de gamo, tres mealias : De carrega de cera, quinque solidos : De carrega de azeyte, quinque solidos. Istam portaginem supradictam retinemus nobis et omnibus successoribus nostris integram. Et retinemus nobis regalengos et matham quos regalengos et quam matham pro ad nos iam filiaimus in ipsa hereditate. Et retinemus nobis molendina et fornos et azougues et montadum de tota predicta hereditate et portaginem et montadum debemus habere et recipere de hominibus de foris et de populatoribus predictae hereditatis nostre non debemus recipere montadum nec portaginem. Et ego donus egidius martini vna cum vxore mea dona maria Joannis et cum filiis et filiabus nostris, hanc cartam de foro vobis populatoribus Sancte marie de Terena concedimus et confirmamus et eam sigilli mei munimine roboramus in testimonium huius rei. Quicumque hanc cartam obseruauerit sit be-

nedictus a deo patre omnipotente : Et quicumque eam irrumpere voluerit sit maledictus et excommunicatus et cum juda traditore in inferno dampnatus. Facta carta mense februarii. Era Millessima Trecentessima. Qui presentes fuerunt, Donus Egeas episcopus Colimbriensis, Donus Joannes petri prior Monasterii sancte crucis Colimbriensis, Joannes Suerii decanus portugalensis, Gonsaluus gonsalui Cantor portugalensis, Dominicus petri clericus Domini regis port., test. : Rodericus falfiaz, Stephanus de freytas, test. : Santius petri de barbosa, Suerius petri de baruosa, Donus Menendus fernandiz de merloo, testes : Martinus moreira, Martinus petri, Martinus lobeira, Martinus stephani presbiter, testes.

CAUTUM S. MAMETIS DE RIPA DE TUA

S. MAMEDE DE RIBA-TUA

1262

Ex apographo authentico saeculi XV, olim in scrinio archiepiscopali bracharensi, nunc in Archivo Publico servato, deprompsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In dei nomine. Nouerint vniversi presentem scripti seriem inspecturi quod nos Martinus dei promissione bracharensis Archiepiscopus cum consensu et autoritate capituli nostri vobis populatoribus Santi Mametis et omnibus sucessoribus vestris facimus cartam de foro perpetuo de ipso nostro Cauto Santi Mametis de Ripa de tua cum omnibus suis terminis novis et antiquis excepta eiclesia cum hereditatibus et pertinenciis suis et excepta piscaria que vocatur Cachus de lagenas malas quas nobis retinemus. Damus autem et concedimus vobis ipsum captum tali condicione et pacto videlicet quod vos exceptis hereditatibus quas habet eiclesia et quas de jure debet habere faciatis viginti quatuor quarellas de illis hereditatibus que iam sunt facte siue rrote de illis vero hereditatibus que nondum sunt facte siue rrote faciatis viginti quinque partes. Et de istis viginti quinque partibus detis inde vnam partem eiclesie : de aliis autem viginti quatuor partibus non rrotis et de quairelis predictis per totum debent fieri viginti quatuor quairele et non plus. Et de qualibet quairelle vos et omnes subcessores vestri nobis et subcessoribus nostris pro foro dare debetis anuatim vnum quartarium de tritico et alium quartarium de secunda et duos pucales de vino et unam teigam de ligumine et qui non abuerit legumen det pro illo vnam teigam de pane. Item debetis dare nobis de qualibet quairela vnum vincilium plenum de lino sico de tendal et vincilium debet esse ita longum sicut tres feure de lino in longum porrecte quas maiordomus terre inuenerit maiores in ipso capto. Item debetis dare nobis lunbos de venatis : et pro colecta omnes insimul debetis nobis in quodlibet anno siue veniamus ibi siue non, carnem uel piscatum quod valeat nouem libras de çera, uel ipsas nouem libras de çera quod istorum nos maluerimus : et libra debet esse de sedecim vnciis. Item de qualibet quairella dabitis pro ipsa colecta vnum alqueire de tritico et alium alqueire de centeno siue in pane cocto siue in grano quod nobis magis placuerit, et vnum almude de ordeo et vnum almude de vino : et tam panis quam vinum et ordeum predictum totum debet esse per menssuram quomodo currit in feira de constantim. Item de omni piscato marisco nobis dare debetis quartam partem et de qualibet quairela debetis dare sex geiras in quodlibet anno in labore eiclesie ipsius ville siue cum bobus siue alio modo et si aliqua de ipsis quairellis non fuerit populata, Concilium debet inde nobis facere predictum forum : et si aliquis uestrum acceperit ferrum contra alium debet pectare nobis quinque modios et omnes alie calupnie quas feceritis iudicentur secundum consuetudinem terre de panoniis per iudicem ipsius Cauti quem nos ibi posuerimus pro iudice de consilio vestro : Et nos habeamus inde medietatem et Concilium habeat aliam medietatem : et vnus ex vobis debet esse noster maiordomus et seruicialis in ipso Cauto quem nos elegerimus et nos debemus ci dare voluntates ... quibus coligat panem et vinum nostrum. Item d..... apilidum et in mandatum nostrum ita quod in ipsa die possitis reddere ad domos uestras : et non debetis dare luctossam nec maniadigo. Et si aliquis uestrum voluerit vendere vendat patri aut matri uel filiis uel germanis siue fratribus patrum et matrum et filiis fratrum et sororum qui sunt de illa avolenga : et si isti noluerint emere vendat eiclesie bracharensis uel eiclesie ipsius Cauti : et si eiclesia bracharensis uel eiclesia ipsius Cauti noluerint emere tunc vendat alicui de genere suo, uel alicui alii qui moretur in ipso cauto : Et faciat inde nobis predictum forum. Item non debetis ibi mittere filium uel filiam de algo nec aliquo modo hereditare ipsos uel aliquod religiosum : et nullus debet ibi habere hereditatem nisi illo qui moratus fuerit in ipso Cauto. Et non debetis habere alium dominum nisi Archiepiscopum bracharensis. Habeatis igitur vos et omnes subcessores vestri predictum Cautum cum prefato foro jure hereditario perpetuo possidendum. Siquis autem tam ex parte uestra quam nostra contra cartam istam venire presumpserit pectet alteri parti centum modios carta ista nichilominus in ssuo rrobore perdurante. Et si aliqua alia carta super hoc aparuerit nulius

sit momenti. Facta carta per manum Johannis petri tabelionis bracharensis ciuitatis decimo sexto kalendas aprilis. Era millessima trecentessima.

Julianus — Martinus — Dominicus —, test. — Dominus petrus garsie Archidiaconus — Dominus geraldus archidiaconus —, test. : — Johannes peris — Stephanus pelagii —, canonicos.

Michaelis ihoanis iudex bracharensis, test. — Petrus rroderici, test. — Stephanus garcia (?), test. — Martinus ihoanis, test. — Johannes gunssalui, test. — Petrus fernandi, test.

TOLOSA

TOLOSA

1262

Foralis de Tolosa autographum exemplar, ab antiquo in Archivo Publico seruatam, nobis textum, quod hic edimus, praebeuit.

In Nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego don A. petri prior de portugal de ordin do espital una cum conuentu nostro uolumus populare Tolosa : Damus uobis populatoribus tam presentibus quam futuris foros et costumes docrate : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia parte remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado pectet v solidos pro fossaderia. Et pro homicidio pectet c solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis, scutis, et spatibus, pectet ccc solidos et vii.^a ad palatium. Et qui furtauerit, pectet pro uno noue, et habeat intentor duos quiniones et vii.^a partes ad palacio. Et quem mulier forciar et illa clamando dixit quod ab illo est aforcia, et ille negauerit, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum xii : Et sy non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et sy non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.^a ad palatium. Et testimonia mentiroso, et fidele mentiroso, pectet lx.^a solidos et vii.^a ad palatium, et duplet o auer. Et qui in concelo ou en mercado aut in ecclesia feriret, pectet lx.^a solidos, medios ad palatium, medios ad concilium : Et de medio de concilio, vii.^a ad palatium. Et omo qui fuerit gentile aut herdador que non seat meirio. Et qui in uilla pignos affalando aut fiador que a monte fuerit penorar, duplet a penora, et pectet lx solidos et vii.^a ad palatium. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacndiret a ssaion, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit a apilido canalerios et pedones, etsceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, milles pectet x solidos, peon y solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugo de bois, et xxx oues, et unum asinum, et dous leitos compare caualo. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere, pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui leixauerit suum maritum de beneditione, pectet ccc solidos et vii.^a ad palatium : Et qui leixauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui cauallum alienum caualgauerit pro uno die pectet i carneiro et sy magis pectet as angeiras, pectet pro die vi denarios, et una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut despada pola entrada pectet x solidos : Et si introierit ad alia parte, pectet xxi solidos aut quereloso (*sic*). Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos a sinaado, et ille det vii.^a ad palatium. Qui mulierem alienam ante suum maritum ferire, pectet xxx solidos et vii.^a ad palatium. Qui conduteiro alienum mataret suo amo non colligat omicidium, et det vii.^a ad palatium : similis de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui mouron alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.^a ad palatium. Qui lindem alienum quebrantauerit, pectet v solidos et vii.^a ad palatium. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditata (*sic*) non seruiat ad alium hominem de tota sua fazenda nisi ad dominum de solar. Tendas molinos et fornos de omees de tolosa sint liberi de foro. Milites de tolosa sint in iudicio pro podestades et infanzoes de port. : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualariaiis uilanos de alia terre. Qui uenerit uozeiro ad suum uizinum pro ominem de foras uilla, pectet x solidos et vii.^a ad palatium. Ganado de tolosa non sit montado nulla terra. Et homo a qui se anafragaret suum adestrado quamuis habeat alium sedeat excusatum usque ad capud anny. Mancebu qui mataret hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidium : per totis querelis de palatio iudex sit uozeiro. Qui in uilla penorar cum saion et sacudiret ei pignores outorge o saion et prendat concilio de tres collationes et prindet pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Baroes de tolosa non sint in prestamo dati. Et sy homines de tolosa habuerint iudicium cum hominibus de alia terre non curat inter illos firma, sed currat per esquisia aut repto. Et omnes qui quiserem pousar cum suo ganato in termino de tolosa, prendant deles montadigo de grege de ouibus iiii carneiros, et de bosto das uacas i uaca : illud montadigo est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fosado uel garda omnes caualos qui se perdi-

derint en algara uel in lide primo erectis eos sine quinta et postea detis nobis quinta directam. Et totus homo de tolosa quod inuenerit omnes de aliis ciuitatibus in suis terminis talando aut leuando madeira de montes premdat totum que innenerit sine calunia. De azarias et de gardas quinta parte nobis date sine ulla offrectione. Quicumque ganatum mistico pignorare uel rapere fecerit pectet lx solidos ad palatium et dupplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus quod quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, judeos, siue mouros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet lx solidos palatio, et dupplet ganatum quod prendiderit ad suum dominum : et insuper pectet c morabitanos pro couto quod fregerit, Prior et conuentus habeat metatem, et concilium medietatem. Syquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquam res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicidia habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad priorem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, mediatatem priori et conuentu, et mediatate concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furtari uel rapere dimiserit, si pro aliqua repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : Et si latro est et si latro fuit omnia pereat et subbeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluptatem donet eam ad suos parentes et pectet eis ccc morabitanos et vii.^a ad palatium, et insuper sit homicida. De portagem de foro : de troxel de cauallu de pannis de lana uel de lino, i solidum : De troxel de lana, i solidum : De troxel de fustaes, v solidos : De troxel de panos de color, v solidos : De carrega de pescado, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de christianis de coniliis, v solidos : De carrega de mauris de coniliis, i morabitanum. De portagem de caualo que uenderem en mercado, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De boue, vi denarios : De carneiro, iii mealias : De porcu, ii denarios : De furon, ii denarios : De carrega de pam et de uino, iii mealias : De carrega de peon, i denarium : De mouro que uendiderit in mercado, i solidum : De mouro que se redimerit, decimam : De mouro qui taliat cum suo domino, decimam : De corio de uaca ou de zeura, ii denarios : De corio de ceruo uel de gamo, iii mealias : De carrega de cera, v solidos : De carrega dazeite, v solidos. Istud portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de priore et conuentu.

In dei nomine. Conozuda a cousa sega a tudos aqueles que esta carta presente uirem, que eu Frei affonso petri homildoso Priul dospital em portugal em ssenbra con o nosso cabidoo, Damos aos poboadores de tolosa a pobrar huma nossa herdade in a ribeyra de soor en o termo do crato a qual herdade ficou por nosso sesmo, quando ssesmamos con o concelo do crato, saluuo aquela herdade que era da grania de santarem : E a uinha com sseus farregeaes, e com ssas da grania que foy do crato, as quaes filamos pera nossas searas. Todalas outras cousas e herdades subditas damos aa tal foro a esses poboadores, conuem a ssaber, que elles dem a nós (?) ii dizimas : a huma sseer de pam, e de uinho, e de lino, per rrazom daquela herdade : E deuem a dar outra dezima á eygleia de todas as cousas que ouuerem assi como perteence á santa eygleya. E deuemos a auer vi domas do ano de relego em essa uila de to . . . : E o azougue deue a sseer nosso se o nós y fezermos. E aos que y tallarem ou uenderem deuem a nós a fazer tal foro que fazem ora os do Crato ao concelo. E esses poboadores subditos deuem a laorar ou dar a laorar essas herdades em maneyra que nós ende aiamos o nosso de-reyto assi como é de sub scripto. E sse pela uentura da terra ende alguu ou alguus se quizer ir deuem leyxar essas herdades a quem nas pobre, e a quem nas fruiteuiege. E sse pela uentura essa herdade alguu ou alguus que quizer ou que quiserem uender uendam o que quiserem uender a todo homem : Saluuo ende outra ordim ou clerigo ou caualeyro. E esses a que a uenderem fazam tal foro qual nós fazemos : E aequal nom deuem uender nem doar, aiam eles e os que depos eles ueerem essa herdade pera todo tempo : E fazam ende este foro sobre-dicto ao spital : E en todas as outras cousas que aqui nom ssom : E fazam e aiam costumes do crato. Facta carta in mensse Maii. Sub era m.^a ccc.^a annos. Rege alfonssus in Portugalie Regnante.

Quem contra este feito uier-sega maldito e iaca su iudas no inferno, e sega escomungado : he esta carta ro-boçamos e confirmamos en cabidoo geeral.

Frei don ioham garcia — Frey don Pelaio moniz — Frei don Ruiz martiins — Frei mendo martiins — Frei don martim fagundiz — Frei Fernam petri.

Frei Gil — Frei Lourenço garcia — Frei S. petri — Frei Joham çarapecus — Frei Martim lourenço — Frei Joham lourenço capelam.

Frei Petro de muga — Frei Joham fernandiz — Frei Martim suariz — Frei Gomez — Frei Domingos — Frei P. pelaio.

Frei Lopo affonso — Frei S. eanes — Frei Martim carnaz — Frei Joham uicente — Frei Nicolao lobo — Frei Rui petro.

Joham steuaiz de santaren — Laurencius iohannis — V. Martim dos pees, alcalde — P. albocaz, alcalde — P. eanes, alcalde — P. deuora alcalde.

BERINGEL**BERINGEL****1262**

Textum hujus foralis decerpsimus ex charta autographa ejusdem, quae in scrinio monasterii Alcobaciae servabatur, nunc vero in Publico Archivo invenitur.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Sciant omnes homines tam presentes, quam futuri, quod nos frater S. dictus Abbas et Conuentus Alcobacie damus et firmiter concedimus hereditatem nostram de beringel populatoribus sub tali conditione, quod ipsi populatoribus persoluant nobis et omnibus successoribus nostris sine fraude, contentione et diminutione quintam partem totius panis, vini, et lini : panem uidelicet in area, vinum in torculari, et linum in tendal. Et ipsi populatoribus debent colligere panem cum suis hominibus, et comedere de suo : et si necesse habuerint operarios ad ipsum panem colligendum, si pro pane conducti fuerint, de communi area sunt pagandi, secundum quod pagauerint sui uicini. Et si aliquis populatoribus panem de suo non habuerit ad comedendum, debet metere et dibulare et comedere de communi agro, per mandatum maioris domi uel cellerarii, et postea persoluere monasterio partem suam. Et ipsi populatoribus debent fructificare ipsam hereditatem ut monasterium semper habeat directum suum. Et si forte aliquis eam uendere uoluerit, vicinis suis habitantibus in ea uendat : sed si uoluerit eam uendere alii habitanti extra ipsam hereditatem, primo interroget cellerarium qui ibi fuerit ex parte monasterii, et si eam uoluerit tantum pro tanto debet eam comparare. Et cellerarius et fratres non debent in ipsam hereditatem mittere porcos suos, nisi de consensu et beneplacito ipsorum populatoribus. Et ipsi populatoribus non possunt nec debent uendere ipsam hereditatem clerico, uel militi seculari, uel religioso, uel alicui alii per quem redditus monasterii alienari possint uel etiam impediri, nec sit eis licitum filium uel filiam alicuius militis uel nobilis enutrire. Preterea ipsi populatoribus transactis decem annis debent habere relogum, secundum forum et consuetudinem de begia. Omnes autem populatoribus et heredes ipsius hereditatis nostre de beringel debent habitare intus in ipsa hereditate. Et si aliquis de ipsis populatoribus habuerit equum uel equam concedimus ei quod possit facere ferragenalem de una teeyga, pro ad ipsum equum : et si forte uenderit ipsum ferragenalem, persoluat monasterio partem suam : et si ad faucem peruenerit similiter det monasterio partem suam. Et exceptis istis foris supra scriptis, ipsi populatoribus debent habere forum secundum quod scriptum est in karta ubi scriptum est forum de begia. Et ut hec compossicio maioris roboris obtineat firmitatem, fecimus inde fieri duas karta per alphabetum diuisas, quarum una nos abbas et conuentus retinemus, et aliam ipsi populatoribus retinent. Et quare nos conuentus proprium sigillum non habemus, apositione sigilli abbatis nostri abbas karta fecimus roborari. Facta Alcobacie sub Era m.^a ccc.^a, vii.^o idus sebtentris.

PORTEL**PORTEL****1262**

Hoc forale in codice, saeculo XIV exarato, qui titulum Livro dos Bens de D. João de Portel prae se fert, et in Archivo Publico ab antiquo servatur, invenitur. Lectiones varias ex alio exemplari saeculi XV, quod in ipso extat archivo, omisimus, eo quod ex illo codice descriptum fuisse euidenter patet.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Sabuda cousa seia a todos aqueles que esta presente carta uirem que eu don Joham perez davoym, e mha molher donna Maria affonso en senbra com nosso fillo Pedro eanes, damos e outorgamos a todolos pobradores do nosso Castello de Portel e de sseus termhos assi aos presentes come aos que am de uiir foros e custumes da Cidade devora e de seus termhos foras ende os dereitos dos joyzes e de seus andadores que nós deuemos a auer e todollos nossos successores que despos nos ueerem : Conuem a ssaber : Tal é o foro devora : Que as duas partes dos caualeiros uaam en flossado, e a terça parte remaesca no Castello : e huma uez façam fossado no ano. E quem nom for no fossado peite por foro v soldos por fossadeira. E por omizio peite c soldos ao senhor da terra. E por casa derrota cum armas e cum scudos e cum spa-

das peite ccc soldos e a vii.^a parte ao senhor da terra. E quem furtar peite por hum noue, e aia o rancuroso dous quinões, e as vii partes o Senhor da terra. E quem molher afforçar, e ela chamando disser que daquel est afforçada, e el negar, dê ela outorgamento de iii homens taes quacs aquel for, e el iure com xii : e se nom ouer outorgamento iure el soo, e se nom poder iurar peite a ela ccc soldos e a vii.^a parte ao senhor da terra. E testemoya mentirosa e fiel mentiroso peite lx soldos e a septima parte ao senhor da terra, e dobre o auer. E quem en Concello ou en mercado ou en Egleia ferir peite lx soldos, ameyadade ao senhor da terra, e ameyadade ao Concello : e dos medios do Concello a septima parte ao senhor da terra. E tododem que for gentil ou onradoiro nom seia meirino : e quem en villa penhores achar e fiador e ao monte for penhorar dobre a penhora e peite lx soldos e a vii.^a parte ao senhor da terra. E quem nom for a sinal do Joyz e penhores sacudir ao sayom, peite i soldo ao senhor da terra. E quem nom for en apelido caualeiros e peões saluo aquelles que forem in seruiço aleno, o caualeiro peite x soldos, e o peyon v soldos aos uezinos. E quem ouer aldeya e hum jugo de boes, e xxx^a ouelhas, e hum asno, e ii leitos compare caualo : e quem quebrantar sinal com sa molher peite i soldo ao senhor da terra. E moller que leixar seu marido de beençom, peite ccc soldos e a vii.^a parte ao senhor da terra : e quem leixar sa moller peite i dinheiro ao senhor da terra. E quem caualo aleno caualgar por i dia peite i carneiro, e se maes peite as angueiras, por hum dia vi dinheiros, e por huma noite i soldo. E quem ferir de lança ou de spada, pola entrada peite x soldos : e se passar da outra parte peite xx ao quereloso. E quem quebrantar ollo ou braço ou dente por cada uum membro peite c soldos ao quereloso, e el dê a vii.^a parte ao senhor da terra. Quem moller alena ante seu marido ferir peite xxx soldos e a vii.^a parte ao senhor da terra. Quem marco aleno in sa herdade mudar, peite v soldos e vii.^a ao senhor da terra : quem linde aleno britar peite v soldos e vii.^a ao senhor da terra. Quem condoiteiro aleno matar, seu amo colha omezio e dê a vii.^a ao senhor da terra : outrossi de seu örtolam e de seu quarteiro e de seu molneiro e de seu solarengo. Quem ouer vassallos en seu solar ou en sa herdade nom sirua a outro homem de toda ssa fazenda, senon ao senhor do solar : tendas e moynos e fornos de homens de Portel seiam liures de foro. Caualeiros de Portel seiam in joyzo de podestades e de Infanções de Portugal. E outrossi os clerigos aiam custume de caualeiros. Peones seiam en joyzo por caualeiros uilhãos doutra terra. Quem uenr uozeiro a seu vezino por homem de fóra da vilha, peite x soldos e a vii.^a ao senhor da terra. Gaado de Portel nom seia montado en nenhuma terra. E homem a que se danar seu caualo amacar aia outro seia scusado até a cabeça do ano. Mancebo que matar homem fóra da villa e fugir, seu amo nom peite omizio. Por todas querelas do paaço, o joyz seia uozeiro. Quem en villa penhorar com sayom e sacudirem a el os penhores, outorgue o sayom, e prenda concello de iii freeguesias e penhore por lx soldos, ameyadade ao senhor da terra e ameyadade ao Concello. Barones de Portel nom seiam in prestamo dados. E se homens de Portel ouerem iuyzo com homens doutra terra, nom corra antreles firma mas corra per enquisa ou en reto. E se en termhos de Portel exir montadigo, o senhor da terra aia ameyadade e o Concello ameyadade. E todolos caualeiros que forem in fossado ou in guarda todolos caualeros que se perderem en algara ou en lide, primeiramente seiam cobrados sen quinta e depois seia dada a quinta ao senhor da terra dereitamente. E todomen de Portel que achar homens doutras villas en seus termhos tallando ou leuando madeira de montes filhem todo quanto lhis acharem, sen nenhuma cooyma. De azarias e de guardas a quinta parte seia dada ao senhor da terra sen nenhuma embargo, e sen nenhuma ofreçom. Quemquer que gaado casandeiro penhorar ou fezer arabinar peite lx soldos ao senhor da terra, e dobre o gaado a seu dono. Testamos e firmamos pera senpre que quemquer que mercadores ou viadores christianos ou judeus ou mouros penhorar se nom for fiador ou deuidor quemquer que o faça peite lx soldos ao senhor da terra, e dobre quanto filhar a seu dono : e sobre todesto peite c marauidis por couto que britou, e o senhor da terra aia ameyadade e o Concello ameyadade. E se alguem a uossa villa uener filhar comeres ou outras cousas per força e y morto for ou ferido nom peytem por el nenhuma cooyma, nem aiam por omiziães seus parentes : E se en for com queissime ao senhor da terra, peite c marauidis, ameyadade ao senhor da terra e ameyadade ao Concello. Mandamos e outorgamos que se alguem for ladrom e se iá per hum ano ou per dous leixou afurtar ou arrabinar se por alguma cousa for demandado daquelas cousas que a fazer soya asaluesse assi come ladrom : E se ladrom est e ladrom foy de todentodo desperesca e padescas pena de ladrom. E se alguum for demandado por furto e nom est ladrom nem foy resposta a seus foros. E se alguum homem filha alhena arabinar contra ssa uoontade dê ela a sseus parentes e peite a eles ccc marauidis, e a vii.^a parte ao senhor da terra, e sobre todesto seia omiziam. Este est foro de portagem : De troxel de caualo de panos de lãa ou de lino, i soldo : De troxel de lãa, i soldo : De troxel de fustanes, v soldos : De troxel de panos de color, v soldos : De carrega de pescado, i soldo : De carrega dasno, vi dinheiros : De carrega de christianos de conelos, v soldos : De carrega de mouros de conelo, i marauidi : De portagem de caualo que uenderem en mercado, i soldo : De muu, i soldo : De asno, vi dinheiros : De boy, vi dinheiros : De carneiro, iii mealhas : De porco, ii dinheiros : De forom, ii dinheiros : De carrega de pam ou de vino, iii mealhas : De carrega de peon, i dinheiro : De mouro que uenderem in mercado, i soldo : De mouro que se remiir, dezima : De mouro que talia com seu dono, dizima : De corio de vaca e de zeura, ii dinheiros : De corio de çeruo e de gamo, iii mealhas : De car-

regas de çera, v soldos : de carregas dazeite, v soldos. Esta est portagem domeens de fóra da villa, e a tertia parte est de seu hospede e as duas partes do senhor da terra. E todas as outras cousas que nom sum scritas en esta karta seiam usadas per foro e per custume devora. E todos os moradores de Portel e de seus termhos assi os presentes come os que am de uuir, deuem a seer nossos vassallos e obedecerem a nós e a todos os nossos successores assi come a senhor : e depoes que ouuerem as herdades uengadas, uendanas a quem lhys prouguer : Mas nom uendam elas nem doem a homees que aiam moor poder ca nós nem que nossos successores : nem recebam filhos nem filhas nem padre nem madre que moor poderio aiam ca nós nem ca nossos successores : nem criem filhos nem filhas aenos que moor poderio aiam ca nós nem ca nossos successores. E se per uentura alguum ou alguus fezerem ou fezer alguma destas cousas ou todas nom ualha. E eu dauandito don Joham periz davoym in senbra com ma molher dona Maria afonso e com nosso filho Petreanes esta carta de suso scripta e este foro damos e outorgamos a uos todos os moradores de Portel e de seus termhos assi aos presentes come os que am de uuir perdurauilmente. E que esta nossa confirmaçom perdurauilmente seia senpre confirmada esta nossa carta com nossas mãos proprias reuoramos e confirmamos perante moytos boons homens, e ela in testemoyo desta cousa de nosso seelo fezemos seelar. Feita a carta in Evora primo dia de Dezenbro. In Era m.^a ccc.^a E todos aqueles que este nosso feito outorgarem aiam a beençom de deus e da beenta uirgem sancta Maria e de toda a corte celestial e a nossa e seiam quenoceros con os amigos de deus no seu sancto Reyno. E quemquer que contra este nosso feito queira uuir ou esta carta queira contradizer seia maldito de deus e de sancta Maria sa madre e de toda a corte celestial e aiam galardom que deus deu a Judas scarioth e sobre todesto aiam a nossa maldiçom.

PADORNELOS
PADORNELOS**1263**

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III hoc decerpsimus forale. Aliud exemplar authenticum saeculi XV, quod in Publico Archivo servatur, ex ipso libro regestorum Alphonsi III descriptum esse videtur.

A. dei gratia Rex Port. vniuersis presentem cartam inspecturis, Notum facio quod ego mandauit fieri inquisitionem per Iudicem et Tabellionem de barroso super eo quod Rodericus petri quondam Iudex de Padornelos dixit mihi pro hominibus de Padornelos quod ipsi homines de Padornelos perdiderant suam cartam de foro quam rex donnus Sancius auus meus dederat eis : per quam cartam habebant suos terminos diuisatos et demarcatos et per quam populabant ipsum meum regalengum de Padornelos, et faciebant inde mihi meum forum : et inueni per ipsam inquisitionem quam ego inde super hoc recepi clausam et sigillatam sigillis predicti Iudicis et Tabellionis, quod quicumque homo habuerit unum jugum bouum debet mihi et successoribus meis dare omnibus annuatim unum quartarium de pane et qui habuerit unum bouem debet dare mihi et omnibus successoribus meis unum sestarium de pane pro jugada : et qui habuerit quayrelam debet dare unum sestarium de pane pro jugada : et postquam habuerit eam per unum annum debet eam uendere uel donare si uoluerit tali homini layco qui faciat inde mihi et omnibus successoribus meis meum forum plene et sine impedimento. Et similiter inueni per ipsam inquisitionem quod homines de padornelos non debent pectare nisi tres calumpnias, videlicet rausum, homicidium de homine mortuo, et stercus positum in ore : et quod pro furto debent dare pro uno nouem : et quod pro rauso et pro homicidio de homine mortuo et pro stercore posito in ore pro quolibet eorum debent dare mihi et omnibus successoribus meis c.^m modios planos : et istud debet ante probari per bonos homines : et predictis panis et calupnie debent esse date per iudicem de ipsa villa de padornelos : et similiter inueni per predictam inquisitionem quod quicumque habuerit caballum uel equam et scutum et lanceam non debet dare jugadam nec luctosam nec portagium in toto meo regno : nec debet ire in apelido nec in fossado nisi quod eadem die qua exiuerit de casa sua possit redire ad suam casam : et quod prestimonarius nec maiordomus non debet hospitari in sua villa : et quod ipsi homines de Padornelos debent mittere iudicem et seruicalem et Maiordomum et clericum et quod isti non debent dare jugadam et quod nullus debet eos pignorare nisi pro intentione predictae ville : et quicumque uoluerit recedere de ipsa villa debet ire in saluo cum tota sua sustancia, et nullus debet eum inpedire. Et similiter inueni per predictam inquisitionem quod termini de padornelos sunt isti, videlicet Laranquino, et Sendin, et sancta Crux. Et quicumque male fecerit hominibus de padornelos debet pectare mille solidos de bona moneta. Vnde ego uisa ipsa inquisitione et diligenter inspecta et habito concilio super ea concessi et concedo hominibus de padornelos supradictum forum tali uidelicet pacto quod ipsi faciant

mibi et omnibus successoribus meis supradictum forum plene et in pace. In cuius rei testimonium dedi hominibus de Padornelos istam meam cartam. Datum Colimbria, v.º die Octobris, Rege mandante per domnum Johannem de auoyno maiordomum Curie, et per Cancellarium, et per Martinum dade, et per Alfonsum suerii superiudicem. Vincentius fernandi notuit. Era m.ª ccc.ª iii.ª

SILVE

SILVES

1266

Ex Lib. I Donationum, ut aiunt, Alphonsi III, textum descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In dei nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia facio cartam de foro uobis populatoribus de Silue, videlicet do et concedo uobis populatoribus de Silue presentibus et futuris forum usus et consuetudines ciuitatis Vlixbone excepta iugada de pane quam uobis in perpetuum quito : et retineo mihi et omnibus successoribus meis in perpetuum omnes furnos panis et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas in Silue et in terminis suis, et omnes tendas de Silue quas reges sarraceni tenebant tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in villa de Silue nec in terminis suis nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus quod vicinus de Silue qui uinum uoluerit sacare de Silue uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello medium morabatinum de uino quod comparauerint : et ille qui non fuerit vicinus, de uino quod sacauerit soluat de quolibet tonello 1 morabatinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Silue et de suis terminis illos almudes de uino quos dant in vlixbona de portagio de uino quod sacant per mare saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis molendina de Oydaradi et omnes regalengos de Lacuna et de Arroge1 et omnes figueyredos meos quos sarraceni de me tenent. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues et fanegas, et balnea de villa et de termino de Silue. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis ius patronatus omnium ecclesiarum de Silue et de terminis suis constructarum et construendarum et ballenationem : et in omnibus aliis rebus preter supradicta, Do et concedo uobis forum usus et consuetudines ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet vº solidos, et hoc sit sine uozeiro : et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet 1 morabatinum, et si uulneratus fuerit ibi, pectet pro eo medium morabatinum : similiter pro homicidio et pro rauso publice facto pectet vº solidos : pro merda in buca lx solidos pectet testimonio bonorum hominum : furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum vini Regis rumperit, et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet v solidos, et secundo v solidos : et tercio si iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur et arcus de cupis uel de tonellibus incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega 1 almude et uendatur aliud in relegum. Et habitatores de Silue habeant libere tendas suas et furnos ollarum saluis mihi supradictis meis tendis : et de furnis de tegula dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet lx solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui armam per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet lx solidos. Et homines de Silue habeant hereditates suas populas : et illi qui in eis habitant pectent pro homicidio et rauso noto et merda in buca lx solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in apelido regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per alcaydem et per Concilium ville : et dent de foro de vacca 1 denarium, et de zeuro, 1 denarium, et de ceruo, 1 denarium, et de bestia de piscato, 1 denarium, et de barca de piscato, 1 denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala, m denarios : De ceruo et de zeuro, et de vacca et de porco, 1 denarium : Et de carnario, 1 denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabatinis et supra dent unum morabatinum, a x morabatinis et infra, dent medium morabatinum : De equa uendita uel comparata, dent ii solidos : et de boue, ii solidos, et de vacca 1 solidum, et de asina uel de asino, 1 solidum : de mauro uel de maura, medium morabatinum : De porco uel

de carnario, ii denarios : De caprone uel de capra, i denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabatinum : De carrega de cera, medium morabatinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, i morabatinum : De braçale, ii denarios : De uestitu de pellibus, iii denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : De concas uel de uasis lineis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quem uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent iii denarios, de asinari iii medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis : Si autem soldadam dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent vi denarios. Pedites dent octauam vini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat, et si nuxerit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coneliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit det solem unius conelii, et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conelium cum pelle sua. Et coneliarius de fora det decimam quociens uenerit. Mercatores de Silue qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Silue illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel purrinam et eum percusserit pectet xxx solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mitat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per aquam dent decimam. De atalaya de villa debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Miles de Silue cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eat ad domum militis sine portario Pretoris. Et meus nobilis homo qui Silue de me tenuerit non mitat ibi alium alcajde nisi de Silue. De casis quas mei nobili homines, aut freyres aut hospitalarii, aut monasteria in Silue habuerint faciant forum ville, sicut ceteri milites de Silue. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius dato preconem usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcajde nichil accipiat alcajde per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada seyraginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pilitarius qui in Silue casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium suum uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Silue ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium : et pedites quibus suum habere debuerint dare dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det ei directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Siluensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Silue non dent luytosam. Adaliles de Silue non dent quintam de quinione suorum corporum. Milites de Silue non teneant çagam in exercitu regis. Panatarie dent pro foro de xxx panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcajdaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, det duos denarios, et de barca de piscato minuto, ii denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : Et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non alia. Milites de Silue testificentur cum infançonibus de portugali. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maleditionem dei et mei consequatur. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet v° solidos. De nauigio uero mando ut alcajde et duo spadalarii et unus petintal habeant forum militum. Concedo eciam uobis ut nunquam intrent in nauigium meum pedites de Silue contra suam uoluntatem sed in eorum sit beneplacito uenire per terram aut per mare ad obsequium meum. Facta carta in vlixbona Mense Agusti Rege mandante. Era m.ª ccc.ª iiii.ª domnus Gonsaluus garsje alferax Curie, conf. domnus Johannes de auoyno maiordomus Curie, conf. domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, conf. domnus Didacus lupi tenens Viseum, conf. domnus Petrus poncii tenens Vaugam, conf. Petrus iohannis tenens Trasserram, conf. Stephanus iohannis tenens Chauias, conf. Petrus iohannis

de Portel tenens Algarbium, conf. Nuno martini meyrinus tenens Braganciam, conf. Johannes suerii conelius, Martinus dade Pretor Sanctaren., Fernandus martini curutelo, Petrus martini petarinus, Fernandus fernandi cogominus, Alfonsus nouaes, Alfonsus suerii superiudex, test. : domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Vincencius Episcopus Portugalensis, domnus Petrus Episcopus Lamecensis, domnus Matheus Episcopus Visensis, domnus Rodericus Episcopus Egitanensis, domnus Matheus episcopus Vlixbone, domnus Martinus Episcopus Elborensis, domnus Garsias Episcopus Siluensis, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie, conf. Vincentius fernandi notarius Curie fecit.

GARVAM

GRAVÃO

1267 VEL ANTEA

Ex codice saeculi XIII, in quo consuetudines (costumes) oppidi de Gravão collectae fuerunt, hoc forale, quod in ipso codice consuetudinibus antecedit, descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri ego Domnus Pelagius petri dei gratia Magister Ordinis Milicie sancti Jacobi, vna cum Jhoanne Reymundi comendator de Merthola, et cum Conuentu eiusdem loci, Vobis populatoribus de garuam tam presentibus quam futuris : Damus siquidem uobis forum et custume de alcaçar : Forum tale est, uidelicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tertia pars remaneat in uilla, et una uice in anno faciant fossatum : et ille qui non iuerit ad fossatum, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. *De homezio.* Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. *De casa derota.* Et pro casa disrupta cum armis sentis spatibus pectet ccc solidos et septima ad palacium. *De quem furta.* Et qui furatus fuerit pectet pro uno nouem, et intentor habeat duos quiniones, et vii^{em} partes ad palacium. *De quem forciar moller.* Et qui mulierem fforcianerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforcianta, et ille negauerit, det illa autorgamentum de tribus hominibus qualis ille fuerit, et ille iuret cum xii^{em} : et si non habuerit auctorgamentum, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et septima ad palacium. *De testimonia mentirosa.* Et testimonia mentirosa et fiel mentirosus pectet lx^a solidos et vii^a ad palacium, et duplet ipsum habere. *De qui ferir in mercado ou in ecclesia ou in concelo.* Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia feriuerit, pectet lx^a solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad concilium, et de medietate de concilio vii^a ad palacium. *De foro de meirino.* Et homo qui fuerit gentilis aut herdeiro non sit meirinus. *De quem penorar sem dereito.* Et qui in uilla pignora inuenerit et fideiussorem, et ad montem iuerit pignorare, duplet ipsa pignora, et pectet lx solidos, et vii^a ad palacium. *De quem nom for a sinal de juiz.* Et qui non iuerit ad sinal de iudice, et pignora abstulerit ad saionem, pectet i solidum ad iudicem. *De quem nom for a apelido.* Et qui non fuerit ad apeliendum caballarii, et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad uicinos. *De foro de caualo.* Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum, et xxxx oues, et unum asinum, et duos leitos comparet caballum. *De quem quebrantar sinal.* Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. *De moler que lezar seu marido.* Et mulier qui lexauerit suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et vii^a ad palacium. *De homem que lezar sa moller.* Et qui lexauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. *De quem fillar caualo alleo.* Et qui caballum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium, et si magis pectet las angueiras, pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. *De quem chagar.* Et qui percusserit de lancea, aut de spata, pro intrada pectet x solidos : et si transierit ad alteram partem pectet xx solidos ad querelosum. *De nembro tolleito.* Et qui crebantauerit oculum aut brachiium, aut dentem, pro unoquoque membro, pectet c solidos ad lisiado, et ille det vii^a ad palacium. *De quem ferir ante seu marido.* Qvi mulierem ante suum maritum percusserit, pectet xxx solidos, et septima ad palacium. *De quem mudar marco alleo.* Qui moion alienum in suo ero mutauerit, pectet v solidos, et vii ad palacium. *De quem quebranta linde alleo.* Qvi linde alienum crebantauerit, pectet v solidos ad palacium. *De quem matar cozineiro aleo.* Qvi conducteiro allienum maclauerit, suus amus colligat homicidium, et det vii^a ad palacium. Similiter de suo hortolano, et de quarteyro et de molneiro, et de suo solarenguo. *De foro de vassalos.* Qvi habuerit uassallos en seu sollar ou en sua hereditate, non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendias et mollinos et fornos de hominibus de Garuam sint liberi de foro. *De foro de Caualleiros.* Milites de Garuam sint in iudicio pro podestades et enfançones de portugal. *De clerigos.* Clerici uero ha-

beant mores militum. Pedones sciam in iudicio pro caballariis de altera terra. *De quem destoruar seu vizino.* Qui uenerit uozeiro ad suum vicinum pro homine de foras ville, pectet x solidos et vii.^a ad palacium. *De gaado de Garuam que nom seia montado.* Ganatum de Garuam non seia montado en nulla terra. *De quem se dana seu cauallo.* Et homo cui se anafragauerit suus caballus, pero habeat alium, sit excusatus usque ad caput anni. *De mancebo alleo que matar homem.* Mancipium qui nactauerit hominem foras ville et fugerit suus amicus non pectet homicidium. *De uozeiro de paaçio.* Pro totis querellis de palacio, iudex sit uozeiro. *De quem toller penor a seyon.* Qui in villa pignorauerit cum saione, et abstulerint ei pignora, auctorguet sayon et accipiat concilium de tribus collacionibus et pignoret pro lx^a solidos, medios ad concilium, et medios ad rancurosum. *Que os de Garuam nom seiam dados en aprestamo.* Barones de Garuam non sint in prestimonio dati. *De juyzo cum homees doutra terra.* Et si homines de Garuan habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter eos firma nec retro (*sic*), sed currat per exquisam. *De montadigo.* Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Garuan, accipiant de illis montadigo, de grege de ouibus m^{or} carneiros, et de busto de vaccis vnam uacquam. Istum montadigum est de concilio. *Dos cauallos que se perderen.* Et omnes millites qui fuerint in fossatum, uel en guardam, omnes caballi qui se perdiderint in algara uel in bello, primo erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. *De quem tallar no termino de Garuam.* Et omnis homo de Garuam qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando uel leuando madeira de montibus, accipiant eis totum quod inuenerint sine calumpnia. *De foro das quintas.* De açarias et de guardias quintam partem nobis date sine offrecione. *De quem pignorar gaado de casa.* Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet lx^a solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum. *De quem pignorar mercatores.* Testanus uero et perhemniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores, uel uiatores christianos, judeos, siue mauros, nisi fuerint fideiussores, uel debitores, quicumque fecerit, pectet lx^a solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum, et insuper pectet c morabitanos pro cauto quod fregit : Ordinem habeat medietatem, et concilium medietatem. *De quem fezer força en Garuam.* Siquis ad villam uestram uenerit per força de mangiaries ou doutras cousas fillar, et ibi mortuus fuerit uel percussus, non peitent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem ordini et medietatem concilio. *De foro de ladron.* Mandamus et concedimus uobis quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum, uel per duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit omnino percat, et subsubeat pena latronis. *Da quem apoeñ furto.* Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. *De quem rousar filla allea.* Si aliquid homo rapuerit filiam alienam extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos, et vii.^a ad palacium, et insuper sit homicida. *De portagem.* De portagio forum : De trossel de caballo de pannis de lana uel de lino, i solidum : De trossel de lana, i solidum : De trossel de fustanes, v solidos : de trossel de pannis de colore, v solidos : De carrega de piscato, i solidum : De carrega de asino, vi denarios : De carrega de coniliis de christianis, v solidos : de carrega de coniliis de sarracenis, i morabitinum : De caballo quem uendiderint in azougue, i solidum : de mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De carneiro, iii mealias : de porco, ii denarios : De furon, ii denarios : De carrega de pane et de uino, iii mealias : De carrega de peon, i denarium : De mauro quem uendiderint in mercato, i solidum : De mauro qui se redimit, decimam : De mauro qui taliauerit cum suo domino, decimam : de corio de uaca, et de zeura, duos denarios : De corio de ceruo et de gamo, iii mealias : De carrega de cera, v solidos : De carrega de azcite, v solidos : Istud portagium de hominibus foras uille, tercia pars de suo hospite, et due parte de ordine.

* Super lineam caualarios

MURÇA ET NOURA

MURÇA E NOURA

1268

Forale primum duorum oppidorum Murça et Noura, a Sancio II, vel ejus nomine, concessum, jam alibi (pag. 600) juris publici fecimus. Edimus hic alterum ab Alphonso III datum, quod ex Lib. I Donationum ejusdem regis deprompsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In dei nomine. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalia cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris

M. L. Tom. I.

178

Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de Muça et de Noura ipsas villas de Muça et de Noura cum suis terminis nouis et antiquis ad forum : videlicet quod pro omnibus uocibus et calumpniis et pro collecta et pro maiordomatu et pro anuduua, et pro omnibus meis directis tam de pane quam de vino quam de omnibus aliis rebus meis de ipsa terra et pro toto foro regali quod inde debebatis facere excepta inde oste quam mihi et omnibus successoribus meis debetis facere, et excepta iusticia quam ego aut meus meirynus debemus facere in ipsa terra si per uos deffecerit, detis mihi et omnibus meis successoribus in quolibet anno ad tercias anni centum et quinquaginta morabitos quales currerint in Panoayas, de vsuali moneta, videlicet unam terciam pro prima die Madii, et aliam terciam pro prima die Septembris, et aliam terciam pro prima die Januarii : et usque ad octo dies post unumquemque predictorum terminorum non sit eis eyxeco : et si forte post istos octo dies transactos mihi aut Riquo homini aut prestamario qui tenuerit ipsam terram non persolueritis dictos morabitos ad tercias anni sicut superius dictum est, debetis persoluere mihi aut ipsi Riquo homini aut prestamario ab ipsis octo diebus transactis in antea cotidie unum morabitum de pena cum tercia predictorum morabitorum quam tunc debueritis persoluere. Et si ego aut Riquus homo aut prestamarius qui ipsam terram tenuerit pro ipsa tercia predictorum morabitorum non miserit post istos octo dies transactos, uos non debetis soluere morabitum de suprascripta pena, sed tamen persoluat alios suprascriptos morabitos ad tercias anni prout superius est expressum : et similiter si in predictis terminis frontaueritis cum dictis morabitis quod uultis eos pagare apud ecclesiam de feyra de Costantim presentibus Iudice et Tabeillione si ibi fuerit aut alter eorum et aliis bonis hominibus de feyra de Constantim, non persoluat dictam penam. Et Riquus homo meus et prestamarius non debent uobis intrare nec pausare in uestris villis de Muça et de Noura nec in suis terminis nec debet ibi conduytum nec aliquid aliud filiare nec etiam demandare. Et insuper uos non debetis respondere de apustilia : si quis uero contra istud meum factum uenire temptauerit seu presumpserit, non sit ei licitum, sed pro sola temptatione incurrat iram dei et santissime matris sue, et maledictionem meam habeat in eternum. Quicumque uero hoc factum meum integrum et illibatum atque intantum seruauerit, benedictionem dei omnipotentis et matris sue et meam habeat in eternum. In cuius rei testimonium do uobis suprascriptis populatoribus istam meam patentem cartam mei sigilli plumbei munimine consignatam. Datum apud Sanctarenam x.^a die Januarii Rege mandante per domnum Johannem de auoyno maiordomum Curie, et per domnum Stephanum iohannis Cancellarium, et per Johannem suerii conelium, et per Rodericum garsie de Pauya, et per Nunum martini meyrinum maiorem, et per Fernandum fernandi cogomino, et per Petrum martini petarium, et per Alfonso suerii superiudicem. Jacobus iohannis notuit. Era m.^a ccc.^a vi.^a

PENA REGINE

PENA DA RAINHA

1268

Ex Lib. I Donationum. sic dicto, Alphonsi III desumpsimus. Non aliud antiquum nobis cognitum manet exemplar.

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniversi presentem cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum vxore mea Regina domna Beatrice regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domna Sancia facio cartam de foro uobis populatoribus de popula de pena Regine tam presentibus quam futuris, videlicet : In primis concedimus uobis quod non detis pro homicidio nisi trecentos solidos in apreciatura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palacium per manum iudicis. Et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus nisi iudex de uestro Concilio. Et tercia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in ipsa popula de pena Regine. Et de illa tercia parte que debuerit facere fossatum ille qui ibi non iuerit, pectet pro fossadaria quinque solidos in apreciatura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clerici et pedones non faciant fossatum. Et non intret ibi nuço nec manaria de aliquo homine de ipsa popula de pena Regine. Et qui in termino de ipsa popula filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium m^e solidos et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio pregonato percusserit suum vicinum pectet sexaginta solidos ad Concilium, et sit inde septima de palatio per manum iudicis : et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit, aut vineam, aut hereditatem suam honorauerit et in uno anno in illa se-

derit si postea in aliam terram habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : Et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de ipsa popula. Et homines de ipsa popula de pena Regine qui debuerint facere iudicium aut ayuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Damus uobis pro foro quod miles de ipsa popula de pena regine stet pro infancione de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : Et pedes stet pro milite uillano de totis nostris terris in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exiuerint cum homicidio aut cum muliere rousada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus et fecerit se vassallum de aliquo homine de ipsa popula de pena Regine, sit liber et defensus per forum de ipsa popula. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicia aut cum pignora posquam in termino de ipsa popula de pena Regine intrauerit, si inimicus eius post ipsum intrauerit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit ipsam populam quinque solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et qui hominem de ipsa popula de pena Regine pignorauerit et ante eum non pecierit ad directum in Concilio uestro pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de ipsa popula de pena Regine descaualgauerit, pectet sexaginta solidos : Et homo de ipsa popula qui militem de alia terra descaualgauerit, pectet quinque solidos : et si homo de alia terra apprehenderit hominem de popula de pena Regine et eum in prisione miserit, pectet trecentos solidos. Et si homo de ipsa popula de pena Regine apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de popula de pena Regine pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier uel filii eius sint liberi de illa. Et homines de ipsa popula de pena Regine non soluant pignora pro domino de ipsa popula, neque meyrino, nec sint pignorati pro suo vicino. Et milites de popula de pena regine et mulieres uidue non dent pausatam per forum de ipsa popula, nisi pedones per manum iudicis usque ad terciam diem. Et homines de uestris terminis uel de ipsa popula de pena regine qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestris solaribus et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum iudicis et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis, et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solaribus sederint. Et senare et vinee domini habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui vicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post eum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem aforciauerit et ipsa mittendo uoces uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palatium. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerint et dederit duos homines et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit uoluerit (*sic*) recipere fideiussores et postea eum matauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis, et palatium Episcopi habeant calumpniam : Et tota ipsa popula habeat unum forum. Et homo de ipsa popula de pena regine qui pro fideiussore intrauerit si contemptor cum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria. Et de suspecta de decem solidos ad minus, iuret cum uno vicino qualem habuerit : Et de decem solidis ad supra, iuret cum duobus uicinis. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei beneficiat sua casa et sua hereditas et sua uxor et sui filii sint liberi et soluti per forum de ipsa popula. Damus eciam uobis pro foro quod non habeatis alium dominum nisi me Regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui fuerit exheredatus et per manum suam non pectauerit suam hereditatem uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de popula de pena Regine qui habuerit hereditatem in alia terra non faciat fossatum, nisi per forum de ipsa popula. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui habuerit mulierem ad benediciones si eam leyxauerit pectet unum denarium ad iudicem : Et si mulier leyxauerit suum maritum quem habet ad benediciones pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium, et medietatem ad suum maritum. Et qui disrunperit casam cum lanceis et cum scutis dela porta a dentro pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum vicinum cum lancea, et exiuerit de una parte ad aliam pectet viginti solidos et septimam ad palatium : Et si non exiuerit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et de plaga unde ossa exiuerit, pro unoquoque osso pectet decem solidos et septimam ad palatium : Et alia plaga, quinque solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue de palatio siue de Concilio, recipiant fideiussores pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus defensam nec montem nec pelagum, nisi de toto Concilio. Et montadigo de extremo de ipsa popula de pena Regine, accipiant illud milites de ipsa popula cum domino suo, et habeant inde terciam partem : Et nullus accipiat montadigo de ganatis de ipsa popula de pena Regine. Et homines de ipsa popula de pena de Regina non dent portaticum in toto nostro Regno. Et de carrega de portadigo de peon, tres mealas : et de caualo, 1 solidum : et de mulo, 1 solidum : et de houe, sex denarios : Et de toto portatico qui uenerit ad populam de pena Regine hospes ubi pousauerit habeat inde terciam partem, et portarius accipiat inde duas partes. Nenguno uizino non respondeat sine rancuroso. Totas is-

tas intentiones iudicent alcaldes de ipsa popula de pena Regine per suam cartam, et alias intentiones iudicent secundum suum sensum sicut melius potuerint. Et damus et concedimus uobis quod noster Riquis homo nunquam pauset in ipsa popula de pena Regine nec in suo cauto. Et quod pro portatico et pro calumpniis et pro omnibus meis rendis et foris et directuris detis in quolibet anno nobis et nostris successoribus quatuorcentos morabitinos, et non magis, quales currerint in ipsa terra de pena de Regina de usuali moneta : et detis eos ad tercias anni extra ipsam populam de pena Regine, videlicet primam terciam pro prima die Septembris, et secundam terciam pro prima die Januarii, et aliam terciam pro prima die Madii. Et uos non debetis in ipsa popula de pena Regine recipere nec retinere homines meos forarios, nec homines de meis regalengis de extra iudicatum de pena Regine. Et si aliquis vicinus seu habitator de ipsa popula de pena Regine habuerit aliquam hereditatem extra ipsum iudicatum, ille qui habitauerit in ipsa hereditate de extra ipsum iudicatum de pena Regine, pectet uocem et calumpniam et det et faciat alios foros et directuras, quos et quas solebant dare de ipsa hereditate mihi et successoribus meis uel illi qui de me tenuerit ipsam terram in qua est ipsa hereditas de extra ipsum iudicatum de pena Regine : et non se defendat per istum forum supradictum. Et homines qui habitauerint in cautis uel in onrris uel in aliis hereditatibus de iudicatu de pena regine qui in rrenda de supradictis quatuorcentis marabitinis intrare et pagare uoluerint teneantur et deffendantur per supradictum forum. Et si predicta rrenda intrare et pagare noluerint, pectent nobis supradictis populatoribus de popula de pena regine calumpnias et faciant et dent nobis alios foros et directos quos mihi debebant aut consuauerunt facere atque dare. Insuper retineo mihi et omnibus meis successoribus ius patronatus omnium ecclesiarum mearum in ipso iudicatu et in supradicta popula constructarum et construendarum. In cuius rei testimonium dedi uobis populatoribus istam meam cartam apertam, meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone, iiii die Julii, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a vi.^a

Domnus Gonsaluus garsie tenens Neuiam, conf. — Domnus Johannes de auoyno Maiordomus Curie, conf. — domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii, conf. — Domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, conf. — domnus Petrus iohannis tenens terram de Beria, conf. — Domnus Menendus roderici tenens Mayam, conf. — domnus Petrus poncii tenens terram de Vouga, conf. — domnus Petrus iohannis de Portello tenens Sintriam et Leyrenam, domnus Stephanus iohannis tenens Chaues, conf. Johannes suerii conelius, Rodericus garsie de Pa-uya, Fernandus fernandi cogominus, Petrus martini petarinus, Alfonsus suerii superiudex, Martinus petri, Dominicus petri, Johannes fernandi, Alfonsus iohannis, test.

Magister Stephanus archidiaconus Bracarensis, Magister Fernandus, Magister Petrus fisicus, Stephanus petri de Ratis, Dominicus uincetii clerici domini Regis, test.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. — domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. — domnus Petrus Episcopus Lamecensis conf. — Ecclesia Visensis uacat, Ecclesia Colimbriensis uacat, Ecclesia Egitanensis uacat, domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf., domnus Durandus Episcopus Elborensis conf., domnus Bartholameus Electus Siluensis conf. domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. — Jacobus iohannis notarius Curie, notuit.

AGUIAR

AGUIAR

1269

Ex apographo mutilo, sed authentico, saeculi XV, quod in Archivo Publico ab antiquo seruatur, textum hujus foralis desumpsimus. Lectiones varias, quas adiecimus, et ea quae deerrant, ex libro regestorum ejusdem archiui, qui titulum Livro IV da Chancellaria de D. João I prae se fert, deprompsimus.

In nomine patris et filii et spiritu sancti amen. Seia conhecida cousa a todos aquelles que esta carta vi-rem e ouirem que Eu Steuam rodrigues caualeiro em seenbra com mba¹ molher Marina² martins e em seenbra com nossos filhos e com nossas filhas em nossa vida e em nossa saude e de nossa boa uoontade, damos e outorgamos a vos pobradores daguiar asy aos presentes, come³ a³ todollos³ outros³ que han⁴ de viir, damos-lhes os costumes de⁵ santarem, os quaes foros e costumes deuem sseer dados a vos e a todollos vossos ssoçeb-

1 minha
2 Maria
3 como aos

4 ham
5 da uilla de

ssores⁶ : os quæes foros e custumes ssom taaes : damos a vos por foro, quem conçelheiramente dauante homeens boons casa rronper forçosamente com armas peite dous soldos, e esto seia ssem vozeiro : e se dentro o rronpedor na casa matarem, o matador ou o⁷ senhor da casa peyte huum marauedi, e se hi for chagado⁸ peyte meio⁹ marauedi. Outrosy per omizio e rrouso consseheiramente feito peite dous soldos : por merda em boca peyte saseenta soldos, e esto sseer prouado per homeens boons : furto conheçudo¹⁰ per proua de homeens boons, o¹¹ furtador a nouiaz¹². Quem rrelego de vinho do senhorio rronper e en¹³ rrelego sseu vinho vender e achado for e prouado per homeens boos da primeira vez peyte ao senhor da villa ciinquo soldos : e se outra vez lhe tal¹⁴ aveer¹¹ peite ciinco soldos : e se a terçeira vez em tal cousa for achado e for¹⁵ prouado per homeens boons todo homem lho deite no chãao e talhem¹⁶ os arcos aa cuba. Do vinho de fóra dem ao senhor de cada carrega¹⁷ huum almude e outro sseia vendido no rrelego. Pobradores daguiar nom dem jugada de nenhuma rrem¹⁸. E moradores daguiar ajam liures tendas e fornos de pam e de louça doleiros¹⁹ : E de fornos de telha dem dizima. Quem fóra da villa homem matar em seu termo peyte ssaseenta soldos. E quem fóra chagar²⁰ homem em sseu termo peyte triinta soldos. E quem na rrua alguem com armas chagar peyte ameyadade²¹ do omizio. Quem armas per ssanha ssacar, ou quem armas de casa tirar per ssanha peyte saseenta soldos. E os homens daguiar aiam ssas herdades pobradas e aquelles que em ellas morarem peytem per omizio e per rrouso e per merda em boca saseenta soldos : e ameyadade²² sseia do senhor da villa e ameyadade²³ sseia do senhor da herdade : E vaa em apellido do senhor daguiar e nom faça outro foro ao senhor. E almotaçaria sseia do Concelho, e metam almotaçe per consseelho do alcaide e per consseelho da villa : e dem de foro da vaca huum dinheiro : e do²⁴ zeuro²⁴ huum dinheiro : e de çeruo huum dinheiro : de²⁵ besta de pescado huum dinheiro : e da barca de pescado huum dinheiro : de judicato similiter : de alcaualla tres dinheiros : e de cerno e de vaca hum²⁶ dinheiro²⁶ e de porco hum²⁷ dinheiro²⁷ : e de carneiro hum dinheiro : pescadores dem dizima : de besta cauallar ou muar quem vender ou comprar a homem de fóra de dez marauedis a ssuso dem hum marauedi, e de dez marauedis a juso dem hum meio marauedi : e de egua²⁸ vendida ou comprada dem dous soldos : e de boi dous soldos : e de vaca hum soldo : e dasno hum soldo : e²⁹ dasna²⁹ hum²⁹ soldo²⁹ : e de mouro ou de³⁰ moura meio marauedi : de porco e de carneiro dous dinheiros : de³¹ cabrom³¹ e de cabra huum dinheiro : De carrega dazeyte ou de coiros de bois ou de zeuruuns³² ou de ceruos dem meio marauedi : De carrega³³ de çera meio marauedi : de carrega³⁴ danil ou de panos ou coelho, ou de coiros uermelhos ou brancos³⁵ ou de pimenta ou de graa huum marauedi : De bragal dous dinheiros : de vestido de pelles tres dinheiros : De linho e alhos e çebollas dem dizima : de pescado de fóra dem dizima : De cuncas e³⁶ de vasos de madeiro³⁷ dem dizima. E por todas outras³⁸ carregas³⁸ as quæes venderem homeens de fóra e³⁹ portagem⁴⁰ dessem⁴⁰, sse outras cousas comprarem nom dem portagem dellas. De carrega de panos⁴¹ ou de ssal que uenderem ou comprarem homeens de fóra, da⁴² besta cauallar ou muar dem tres dinheiros, e da⁴³ asnal⁴³ tres mealhas. Mercadores naturaes da villa que ssoldada quiserem⁴⁴ dar, a esses seia filhada : Se per ventuira soldada nom quiserem dar, dem portagem : de carrega⁴⁵ de pescado que hi leuarem homeens de fóra sseis dinheiros. Beesteiros ajam foro de caualeiros. Molher de cavaleiro que viuuar aja honrra de caualleiro ataa que case : e se casar com peyam⁴⁶, faça foro de peyam⁴⁷. Caualleiro que emuelheçeer ou em tal guisa enfraqueçer que nom possa fazer fossada, estê em ssua honrra : e se per ventuira⁴⁸ molher de caualeiro esteuer⁴⁹ viuua⁴⁹ e ouer filho que com ella mantenha casa, a cauallaria pode fazer, fazella polla madre. Almocreue que per almocreuaria ssooen⁵⁰ a viuer, faça fora⁵¹ huma vez no ano. Caualeiro que ssuas bestas meter a almocreuaria nom faça foro dalmocreue. Coelho que for a ssuageira e allá meer, dê huma pelle de coelho : E quem llá⁵² esteuer⁵² viii^o dias ou mayz dê huum coelho com ssa⁵³ pelle. O⁵⁴ coelho de fóra dê dizima per quantas vezes veer⁵⁵. Moradores daguiar que sseu pam ou sseu vinho ou seu azeyte ou sas fructas teuerem em outros loga-

6 sucesores
7 deest
8 achado
9 huum meio
10 conhecido
11 pague o
12 noueado.
13 o
14 a tal auier
15 deest
16 talhe
17 carga
18 cousa.
19 de oleiros.
20 achar
21 ametado
22 ametado
23 ametado
24 de coyro
25 o de
26 deest
27 deest
28 carga
29 desunt
30 deest

31 e de cabram
32 zeuruas
33 carga
34 carga
35 de brancos
36 deest
37 madeira
38 as outras cargas
39 deest
40 desem portagem
41 pam
42 de
43 de asnal dem
44 querem
45 carga
46 piom
47 piom.
48 uentura
49 stiuer ueuua
50 sooe
51 foro
52 allá steuer
53 sua
54 E
55 vier.

res, e os aduserem a aguiar e os nom rreunderem, nom dem portagem. E quem com⁵⁶ alguem⁵⁶ baralhar e poys⁵⁷ em baralha em ssa casa entrar e filhar porra ou páao e firir com el peyte triintá soldos : E sse per ventura nom conçelheiramente per caiom⁵⁸ alguem firir nom peyte. O⁵⁹ omiizado⁵⁹ de fóra nom entre na villa ssem tregoa ssobre sseu imiigo⁶⁰. E se o cauallo⁶¹ dalgem⁶¹ homem matar o senhor do caualo peyte o cauallo ou o⁶² omizio⁶² qual quiser o senhor do cauallo. E crerigo⁶³ aia em todo foro de caualeiro : e se achado for com molher ssandamente, o moordomo nom ponha em el m̃ao nem o mande filhar, mais filhe a molher sse quiser e esto sseia prouado per homeens boons. De madeira que veer⁶⁴ pollo rrio onde dauam oitaua dem dizima. E a atalaya da villa deue⁶⁵ o⁶⁵ senhor⁶⁵ da⁶⁵ villa⁶⁵ teer ameyatade⁶⁶ e os caualleiros ametade⁶⁷ com seus corpos. Moordomo ou ssayam della nom vaa a casa de caualeiro ssem porteiro do alcaide. A todo homem (*sic*) que de nós teuer aguiar, nom meta hi dous alcaides ergo vizinho daguiar : de casas que todollos outros homeens caualleiros ou freires ou abadias em aguiar ouuerem façam fóra (*sic*) da villa como caualeiros daguiar. Gaado perdudo⁶⁸ que o moordomo achar tenha o ataa tres mezes e faça o apregoar cada mes, e se sseu dono veer demlho : se em este tempo nom veer faça del o moordomo sa uontade : de caualgada do alcaide nom filhe rem per força senom o que lhe derem os caualeiros per seu prazer : de caualgada de noue caualeiros a suso parta comnosco em campo. Ferreiro ou çapateiro ou pelliteiro⁶⁹ que em aguiar casa ouuer e em ella trabalhar nom dê della foro. E quem mouro ferreiro ou çapateiro ouuer e em ssa⁷⁰ casa⁷⁰ trabalhar nom dê por ella foro : quem mestiraaes ferreiros ou çapateiros forem e per este ofiçio viverem e casas nom ouuerem venham aas minhas tendas e façam a mim meu foro. Piooes que sseu auer deuerem a dar dem dizima ao moordomo : e o moordomo dê a⁷¹ elles⁷¹ direito por a dizima : e⁷² se⁷² por⁷² a⁷² dizima⁷² a elles direito nom quiser dar o alcaide faça a elles dar direito polló seu porteiro : e homens que morarem em herdades daguiar, sse frũto fazerem como ssuso dito he, componham ameyatade⁷³ ao senhor da villa e ameyatade⁷⁴ ao senhor da herdade. Moradores daguiar nom dem luitosá. Adaiis daguiar nom dem⁷⁵ quinta dos quinhões de seus corpos. Caualeiros daguiar nom tenham çaga e tenham deanteira no fossado do Senhor. Paadeiras dem por foro de triinta p̃aes huum. Portageens e foros e quintas dos outros mouros pagensse⁷⁶ como he foro e custume de sanctarem, exite aquellas cousas que ssuso ssom escriptas e a⁷⁷ vos leixamos : e polla alcaidaria de huma besta que veer de fóra com pescado dem dous dinheiros, e de barca com pescado mehudo dous dinheiros e de todo outro pescado dem sseu foro. Aquestas cousas que ssuso ssom scriptas a vos por⁷⁸ foro damos e outorgamos : E aaquestas vaa o moordomo e a⁷⁹ outras⁸⁰ nom. Caualleiros daguiar testificentur com infanções de portugal⁸¹ : quem alguem com esporão⁸² firir e for prouado per homeens boons peyte x soldos : do navio mandamos que o alcaide e⁸³ dous⁸³ espadalleiros⁸³ e huum pitintal e dous proeiros ajam foro de caualleiros. Outrosi⁸⁴ damos e outorgamos a⁸⁵ vos⁸⁵ vossa⁸⁶ almotaçaria e fazede della vosso prazer : e mandamos outrosi que nem nosso alcaide da villa nem nosso moordomo nem aluaziis nem outrem ouse forçar nenhuum homem daguiar ou de fóra de seu pam nem de seu vinho nem de seu pescado nem de ssas⁸⁷ carnes nem de ssas⁸⁸ outras cousas. Ainda⁸⁹ mandamos que nossos moordomos nom uãao fóra da villa prender homeens nem rroubar nem forçar mais se fizerem⁹⁰ cooymas⁹⁰ façamnos chamar pollo porteiro e alcaide ante o alcaide e ante os aluaziis e sane a elles o que fizerem asy como mandarem o alcaide e os aluaziis⁹¹. E o conçelho canbhem⁹² seus aluaziis cada ano. E⁹³ exete a questo mandamos que o padre nom peyte cooyma por seu filho, mays o filho a peite se a fizer : E se nom ouuer per que a sane⁹⁴ sanena⁹⁴ pello corpo. Mandamos outrosi de mouros e de judeos firidos que sse venham queixar ao alcaide e aos aluaziis como he custume de santarem. Ainda mandamos que nom penhorem⁹⁵ moordomos⁹⁵ nenhuum homem daguiar ataa que o chamem⁹⁶ a conçelho ante o alcaide e ante os aluaziis. Mandamos ainda pollo vosso⁹⁷ amor que se alguem penhorar ssem nosso moordomo ou sem seu sayam ou ssem porteiro do alcaide peyte tanto por quanto penhorar⁹⁸ e nom mais. Se alguem a queste nosso feito a⁹⁹ vos firmemente aguardar sseia cheo das beenções de deus e das nossas : e quem el quiser quebrantar comsiga a maldiçom de deos e¹⁰⁰ a¹⁰⁰ nossa¹⁰⁰. Feita a carta em Euora segunda feira dez dias andados de junho

56 *deest*
57 depois
58 cajam
59 Homeziado
60 enmigoo.
61 caualleiro dalguem
62 homezio
63 ho clerigo
64 nenha
65 *desunt*
66 ametade
67 ametade
68 perdido
69 peleteiro
70 ella
71 dellas
72 quem
73 *deest*
74 ametade
75 *deest*
76 paguemse
77 *deest*
78 que o

79 *deest*
80 outros
81 portugal :
82 spada
83 dos seus spadalleiros
84 E outrossy
85 *deest*
86 nossa
87 suas
88 suas
89 *deest*
90 forem conhecidos
91 juizes.
92 scolha
93 *deest*
94 peite sernaa
95 penhore mordomo
96 homem uaa
97 nosso
98 o penhorar
99 *deest*
100 *deest*

era de mil m^o e sete. E¹⁰¹ eu de ssuso dicto Steuam rodrigues e Maria martins aqueesta carta a qual mandamos sseer feita rroboramos e confirmamos e em ella fazemos sseer confirmada do nosso proprio sello no¹⁰² testemunho desta cousa. E nós de ssuso dictos porque¹⁰³ entendemos¹⁰³ que era prol do Concelho daguiar asy dos presentes come de todollos outros que despoys ham de viir, vimos¹⁰⁴ por bem dacrecentar¹⁰⁵ hi¹⁰⁶, conuem¹⁰⁶ a ssa-ber, todo vizinho¹⁰⁷ daguiar que herdade ouuer lograda e a vender quiser nom aia poder de a¹⁰⁸ uender a homem dhordem¹⁰⁹ nem a caualeiro nem a homem poderoso mais vendaa a sseu vizinho, ou a tal homem que faça o foro ao senhor da terra, asy como o¹¹⁰ fazia aquell que a¹¹¹ vendeu. Item mandamos que neuhum vizinho daguiar nom crii¹¹² filho de caualeiro nem dhomem¹¹³ poderoso se nom for filho do senhor da herdade. Testemunhas, Joham perez e Rodrigit deuora e . . . ne¹¹⁴ rodriguez caualeiro, e Rodrigo rodrigit¹¹⁵ caualeirò, e Johane anes caualeiro, Sueiro¹¹⁶ saluadorez juizes¹¹⁷, e Nuno rodrigues caualeiro, e Joham perez caualeiro, e Martim rodrigues caualeiro, e¹¹⁸¹¹⁸ creuigudo¹¹⁸ (?), e Martim anes crerigo¹¹⁹, e joham mateos crerigo¹²⁰, e domingos perez crerigo¹²¹, e Martim affonso ferreiro, e Joham saluadoriz, e migeel¹²² çapata, e Steuam domingos caro¹²³, e Apariço gonçalues, e palos¹²⁴ domingos mercador, e domingos pacheco, e Lourenço benedicto, e Joham perez cabeceira, e pero lourenço tabelliam.

101 *deest*
102 *em*
103 *por entendermos*
104 *ouemos*
105 *de acrecentar*
106 *desunt*
107 *homem vizinho*
108 *deest*
109 *de hordem*
110 *deest*
111 *o*
112 *cree*

113 *de homem*
114 *Joham*
115 *rodrigues*
116 *Rodrigo*
117 *juiz*
118 *deest*
119 *clerigo*
120 *deest*
121 *clerigo*
122 *mignel*
123 *carro*
124 *pallos*

SILVE, TAVIRA, LOULE, SANCTA MARIA DE FAARON

MAURORUM IBI LIBERE DEAGENTIUM FORALE

FORAL DOS MOUROS FORROS DE SILVES, TAVIRA, LOULÉ E SANTA MARIA DE FARO

1269

Algarbiensibus mauris, Algarbio ab Alphonso III adquisito, forale conceditur, quod mauris Olisiponis alliorumque locorum jam concessum fuerat. Textum nobis suppeditavit Lib. I Donationum Alphonsi III. Ex Lib. IV Inquisitionum ejusdem regis lectiones varias hausimus.

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii, vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domno Fernando domna Branca domna Sancia facio cartam de foro et¹ firmitudine vobis Mauris qui estis fori² in³ Silue et in⁴ Taura⁵ et in⁶ Loule et in sancta Maria de Faaron⁷. Mando quod nullus meus christianus neque judeus habeat potestatem faciendi vobis malum nec forciam⁸, sed ille qui fuerit uester pretor ipsemet iudicet uos. Et hoc facio ut⁹ uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitanos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria¹⁰ gaanhare¹⁰ potueritis¹⁰. Et ut detis mihi alfitria¹¹, et azeque, et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes vineas meas preparatis et tapetis eas et colligatis meum vinum sicut eum¹² colligunt¹³ mei mauri forri vlixbone : et in omnibus aliis debetis facere et usare¹⁴ sicut usant¹⁵ et faciunt mei mauri forri vlixbone. Hec igitur carta semper¹⁶ firmum habeat robur et nullus eam¹⁷ uobis¹⁷ audeat frangere neque foros uestros. Et ego supradictus Rex Alfonsus vna cum vxore mea et filiis et filiabus meis predictis qui hanc cartam iussi fieri eam roboro et confirmo : et a¹⁸ maioris rei euidentiam feci presentem cartam meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Vlixbonam XII.^a die Julii. Era m.^a ccc.^a vii.^a Qui presentes fuerunt, Johannes suerii conelius, Rodericus garsie de pauya, Fernandus

1 *deest*
2 *forri*
3 *deest*
4 *deest*
5 *tauire*
6 *deest*
7 *faaram*
8 *uim*
9 *uobis quod*

10 *ganare potueritis necessaria.*
11 *alfitra*
12 *deest*
13 *colligunt nunc*
14 *uti*
15 *utuntur*
16 *deest*
17 *uobis eam*
18 *ad.*

fernandi cogominus. Petrus martini¹⁹ petarinus¹⁹, Alfonsus suerii superiudex, Martinus petri, Dominicus uincen-
tii, Dominicus petri, Johannes fernandi, Stephanus de ratis, Vincencius iohannis clerici domini Regis, testes :
domnus Gonsaluus garsie alferaz²⁰ tenens terram de Neuia, domnus Johannes de auoyno²¹ maiordomus curie,
domnus Alfonsus lupi tenens terram de ripa Minii, domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, domnus Pe-
trus iohannis tenens terram de Beria, domnus Menendus roderici tenens terram de Maya, domnus P. poncii te-
nens terram de vouga²², domnus Stephanus iohannis tenens terram de Clauis, domnus Petrus iohannis de Por-
tel tenens Sintriam²³ et Leyrenam, confirmant : domnus Martinus archiepiscopus Bracarensis, domnus Vincen-
cius episcopus portugalensis²⁴, domnus Petrus episcopus Lamecensis²⁵, Ecclesia Visensis uacat, Ecclesia Colim-
briensis uacat, Ecclesia²⁶ Egitanensis uacat, domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis, domnus Durandus Epis-
copus Elborensis, domnus Bartholameus²⁷ Episcopus Siluensis, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancel-
larius Curie confirmo, Vincencius fernandi notarius curie fecit.

19 deest
20 alferaz
21 auoinho
22 nauia
23 sintream

24 portuensis
25 lamacensis
26 deest
27 bertolomeus

ALIGOO

ALIJÓ

1269

Ex codice qui Liber 1 Donationum Alphonsi III dicitur hoc secundum forale de Alijó decerpimus. Unicum exemplar hoc inuenimus.

Nouerint uniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum vxore
mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et legionis filia, et filiis et filiabus nostris infantibus domno
Dionisio domno Alfonso domna Branca et domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de aligoo ipsam ter-
ram de aligoo cum suis terminis nouis et antiquis quos consueuistis habere et possidere quos habere et uincere
poteritis per directum, uidelicet tali pacto quod detis mihi et omnibus meis successoribus annuatim ad tercias
anni septuaginta morabitanos quales currerint in terra de feyra de Costantim, scilicet pro omnibus rrendis et ca-
lumpniis et homicidiis et collectis quas de ipsa terra ego habebam et debebam habere. Et uos debetis ipsos mo-
rabitinos dare ad tercias anni in feria de Costantim iudici de Panoyas quod det eos mihi uel illi qui de me te-
nuerit ipsam terram, uidelicet unam terciam pro prima die Januarii, et aliam terciam pro prima die Madii, et
aliam pro prima die Septembris. Et si uos istos denarios eidem iudici non dederitis ad istas tercias anni ut su-
pra dicitur, et probatum fuerit perante iudicem et tabellionem debetis eos ex tunc dare cum uno morabitano co-
tidie de pena. Et meus Riquis homo uel prestamarius uel suus maiordomus debet nos pignorare tam pro ipsis mo-
rabitinis quam pro dicta pena. Et si uos eos dare uolueritis iudici de panoyas ad tercias anni et ipse iudex eos
noluerit recipere, uos non debetis cadere in pena. Et meus Riquis homo nec sui vassalli nec prestamarius nec
suus maiordomus non debet pausare in ipsa villa de aligoo nec in suis terminis. Et si uos ibi aliquos populato-
res uobiscum recipere uolueritis recipiatis illos dummodo non sint mei forarii : et uos debetis ibi mittere iudicem
qualem uolueritis. Et si aliquis homo intrauerit in ipsam villam aut in suos terminos per rationem ibi male fa-
ciendi et uobis dampnum fecerit sanet uobis in duplum dampnum quod uobis fecerit. Do et concedo insuper uo-
bis cum ipsa villa de aligoo aldeyam de Prazennaes et aldeyam de sancta Ogenia, si eas uincere per directum
poteritis : et si ipsas duas aldeyas uel qualibet earum uincere per directum non poteritis non debetis proinde
leyxare dare mihi et omnibus successoribus meis predictos morabitanos ad predictas tercias anni, ut superius est
expressum. Et si eas uel qualibet earum uinceritis non debetis proinde dare maiorem rendam. In cuius rei testi-
monium dedi uobis istam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene, xv.^a die Nouembris, Rege mandante
per domnum Johannem de auoyno, et per Cancellarium, et per Rodericum garsie de pauya et per Alfonsum suerii
superiudicem, et per Martinum iohannis de uinali, et per Petrum martini caseual, et per fratrem Geraldum do-
minici de ordine fratrum Predicatorum. Vincencius fernandi notarius Curie fecit. Era m.^a ccc.^a vii.^a

VILLAVIÇOSA

VILLA VIÇOSA

1270

In charta autographa ab Alphonso III concessa insertum hoc nobis superest forale; sed valde mutilum. Ex ipsa charta textum hausimus. Quae decrant ex Lib. I Donationum Alphonso III addidimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugaie et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, villam que uocatur villauçosa populaui, et retentis in ea mihi meis regalengis eam vobis meis hominibus et vasallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinenciis, sicut diuidit per caput de Cornado per vbi diuidit cum Elbis et cum Jurumenia, et de ipso capite sicut uadit pelos arifes ad caput de Fatalom ubi positus est unus marcus, et deinde sicut uadit ad Semedeyro de Machos, et deinde sicut uadit per ipsum Semedeyrum directè ad caput de Machos, et deinde sicut uadit directe ad Ydialuiauet per quos terminos diuidit cum Jurumenia et cum Alandroal : Item sicut diuidit cum Stremoz per caput de machos et deinde sicut uadit directe ad caput de Auhado quod stat supra fontem de Bencatel, et de ipso capite de Auhado sicut uadit ad caput ubi stant due Souerarie que stant super corte de pretore, et de ipso loco sicut uadit ad unam cabeçam paruam que stat citra fontem de Archal, et ficat ipse fons contra Boruam, et de ipso loco sicut uadit ad cimam de capite de Atalaya, et de ipso capite sicut uadit ad portum de Borua per ubi uadit caminum de Borua pro ad Jurumenam, et de ipso portu sicut uoluit sursum ad super pedem directe ad focem de Grou, et deinde sicut uadit directe ad currale de Ourelado, et deinde sicut uadit directe ad Acecam, et deinde ad super pedem sicut uadit ad illum locum qui uocatur Malecomedisti, et de ipso loco sicut uoluit directe ad Turigiam, et deinde sicut uadit directe ad cautum de casa Stephani alfonsi vbi stetit Souerariam quam alia vice Magister Vincencius et Johannes Stephani milites Sanctarenensis assignauerunt ibi pro marco, et de ipso loco sicut uadit ad caput de Cornado vbi inceperunt diuidi termini supradicti. Et placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis tam presentibus quam futuris ibidem permansuris forum de Monte saraz, quod a me peçistis per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et meo generi a uobis et a uestris successoribus persoluantur, per quod eciam forum quito uobis iugadas quas mihi dant in Sanctarena : et quito uobis illud forum quod faciunt mihi in Sanctarena de meo carrecato de foris, in relego quod nichil inde detis. Et quito uobis relegum ab isto festo sancti Johannis proximo uenturo usque ad quinque annos proximo uenturos, et non magis. Et eciam quito et mando quod vicinus de villauçosa non det portaginem in meo regno. Mando eciam et quito quod almocreues de villauçosa non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues in Sanctarena. Quito et mando quod vicinus de villauçosa non det montadum : et istas causas quito uobis de gratia im perpetuum, et successoribus uestris quod uos nec ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi nec successoribus meis. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in bucca sexaginta solidos pectet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit, et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur et arcus cuparum incendantur. Et relegum accipiatur anuatim prima die Januarii. Et habitatores de villauçosa habeant libere tendas et fornos panis, scilicet et ollarum. Et de fornis de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit, pectet sexaginta solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet sexaginta solidos. Et homines de villauçosa habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint, pectent pro homicidio et rauso noto, et merda in boca, sexaginta solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in appellidum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mitantur almotazes per pretorem et Concilium uille. Et dent de foro de uaca unum denarium : et de zeuro, 1 denarium : et de ceruo, 1 denarium : Et de bestia de piscato, unum denarium : Et de iudicato similiter : et de alcauala tres denarios : De ceruo et de zeuro et de uaca et de porco

et de carnario, unum denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mulo uel de mula quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitanis et supra dent unum morabitanum, et a decem morabitanis et infra dent medium morabitanum : De equa uendita uel comparata dent duos solidos : et de boue, duos solidos et de vaca unum solidum : et de asino unum solidum : et de asina similiter unum solidum : De mauro et de maura, medium morabitanum : de porco uel de carnario, ii denarios : De caprone et de capra unum denarium : Et de carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitanum : De carrega de cera medium morabitanum : de carrega de anil uel de pannis, uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermellis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitanum : De bragale duos denarios : De nestitu de pellibus, tres denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora, decimam : De concas uel de nasis ligneis, decimam : et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari tres medaculas : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent sex denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nuxerit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equum aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogetram et illuc manserit det unum solem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de villauçosa qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elborâ uel in Monte maiori habuerit uel in aliis locis, et ad villam uçosam illud ad opus sui duxerint non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domum suam intrauerit et ibi inuito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet triginta solidos : Si autem inconsulte et casu accidente eum percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, Maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. De atalaya uille debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de villauçosa cui meus diues homo benefecerit de terra sua, uel habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui uillam uçosam de me tenuerit non mitat ibi pretorem nisi de villauçosa. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in uillam uçosam habuerint, faciunt forum ville sicut ceteri milites de villauçosa. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius preconem dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pelitarius qui in uillam uçosa casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro ea forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint, et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et Maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de uillam uçosa si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de uillam uçosa non luytosam dent. Adaliles de uillam uçosa non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de uillam uçosa non teneant çagam et teneant deanteiram in exercitu Regis. Panatarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : et de barca de piscato minuto, ii denarios : et de toto alio piscato, dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de uillam uçosa testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui eciam calcaribus aliquem percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut pretor et duo spadalarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut meus pretor ville nec Maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant aforciare ullum hominem de uillam uçosa, uel de fora de suo pane, nec de suo piscato, neque de suo uino, nec de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei Maiordomi non uadant extra uillam apre-

hendere homines nec raubare neque aforciare : sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et Concilium cambiet suos aluaziles annualim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet illam si eam fecerit : Et si non habuerit per quod sanet eam per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris, et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut Maiordomi non pignorent ullum hominem de villauçosa donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut siquis pignorauerit sine meo maiordomo, aut sine suo sagione aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Preterea mando et concedo, quod de molendinis et de pisonibus et de azeniis constructis et construendis in villauçosa et in terminis suis, quod illi qui ipsos molendinos et piones et azenias fecerunt et fecerint, quod faciant et dent inde mihi et omnibus meis successoribus tale forum quale dant de molendinis, et de azeniis et de pisonibus constructis in Stremoz et in suis terminis. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter obseruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui nero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Et ego Alfonsus predictus Rex una cum vxore mea Regina domna Beátrice et filiis et filiabus nostris domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca, domna Sancia presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Vlixbonam v.º die Junii. Era m.º ccc.º viii.º

Domnus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuyam — domnus Johannes de Auoyno Maiordomus Curie — domnus Martinus alfonsi tenens Montem maiorem ueterem — domnus Alfonsus lupi tenens rippam Minii — domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco — domnus Menendus roderici tenens Mayam — Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam — Petrus poncii tenens terram de vauga — Petrus iohannis tenens transserram — Stephanus iohannis tenens Chaues —, conf.

Rodericus garsie de Pauya — Fernandus fernandi cogomino — Martinus iohannis de vinali — Petrus martini casenal — Alfonsus petri farina —, test.

Alfonsus suerii — Rodericus gomecii, superiudices — Petrus iohannis Magister scholarum Siluensis — Stephanus petri de Ratis — Magister Petrus phisicus canonicus Elborensis —, test.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis — domnus Vincentius Episcopus Port. — domnus Petrus Episcopus Lamecensis — Frater Valascus Episcopus Egitaniensis —, confirmant. — Ecclesia Visensis uacat — Ecclesia Colimbriensis uacat — domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis — domnus Durandus Episcopus Elborensis — et domnus Bartholomeus Siluensis Episcopus — confirmant.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie confirmat — Jacobus iohannis notarius Cancellarie notauit.

FABAYOS

FAVAIOS

1270

Forale de Favaios alterum (nam primum alibi, pag. 554, jam editum est) hic juris publici facimus. Ex charta autographa, quae in Archivo Publico seruator, textum deprompsimus.

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod Ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de Fabayos ipsam terram de Fabayos cum suis terminis nouis et antiquis quos consueuistis habere et possidere quos habere et uincere poteritis per directum : uidelicet tali pacto, quod detis mihi et omnibus meis successoribus annualim ad tercias anni viginti morabitanos quales currerint in terra de feyra de Constantim : scilicet pro omnibus reudis et calumpniis et homicidiis et collectis quas de ipsa terra Ego habebam et debebam habere. Et uos debetis ipsos morabitanos dare ad tercias anni in feyra de Constantim Judici de Panoyas quod det eos mihi uel illi qui de me tenuerit ipsam terram : uidelicet unam terciam pro prima die Septembris, et aliam terciam pro prima die Ianuarii, et aliam terciam pro prima die Madii. Et si uos istos denarios eidem Judici non dederitis ad istas tercias anni ut supra dicitur, et probatum fuerit perante Judicem et Tabellionem, debetis eos ex tunc dare cum uno morabitano codie (*sic*) de pena. Et meus Riquis homo uel prestamarius uel suus Maiordomus debet uos pignorare tam pro istis morabitanis quam pro dicta pena. Et si uos eos dare uolueritis Judici de Panoyas ad tercias anni, et ipse Judex eos noluerit recipere, uos non debetis cadere in dicta pena. Et meus Riquis homo nec sui uassalli

nec prestamarius nec suus Maiordomus non debet pausare in ipsa villa de fabayos nec in suis terminis. Et si uos ibi aliquos populatores recipere uobiscum uolueritis, recipiatis illos dummodo non sint mei forarii. Et uos debetis ibi mittere Judicem qualem uolueritis. Et si aliquis homo intrauerit in ipsam villam aut in suos terminos per rationem ibi male faciendi et uobis dampnum fecerit, sanet uobis in duplum dampnum quod uobis fecerit. In cuius rei testimonium dedi uobis populatoribus de fabayos istam meam cartam, meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone x.^a die Julii; Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era m.^a ccc.^a octaua.

SEDA

SEDA

1271

Hujus foralis textum desumpsimus ex charta autographa ejusdem, quae ab antiquo in Archivo Publico seruat.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego frater Simeon suerii dei gratia Magister Auisii una cum comendatore eiusdem loci domno I. roderici, et cellerario P. fernandi, et Conuentu ipsius loci, ad honorem dei et sancte Marie semper uirginis et omnium sanctorum, Damus uobis concilio de Seda forum de Auis, tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tertia pars remaneat in uilla : et una uice faciant fossado in anno : ille qui non fuerit pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis scutos et spadas pectet ccc solidos et septima ad palatium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intendor duos quiniones et septem partes ad palatium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est afotciata, et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum duodecim, et si non habuerit autorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et septima ad palatium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet lx^a solidos et septima ad palatium, et duplet el auer. Et qui in concilio, aut in mercado, uel in ecclesia feriret, pectet lx solidos, medios ad palatium, et medios ad concilium : Et de medios de concilio, septima ad palatium. Et homine qui fuerit gentile aut erodoro, non sedeat merino : et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pendrar dupplet la pendra, et pectet lx^a solidos et septima ad palatium. Et qui non fuerit a sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido, caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et uno iugo de boues, et xxx^a oues, et uno asino, et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier que deleixauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et septima ad palatium : Et qui leixauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die pectet unum carnerium, et si magis pectet las angeiras, pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lança aut de spada pola entrada pectet x solidos : et si trociret ad alteram partem, pectet xx solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos ad aliado, et ille det septima ad palatium. Qui mulier ante suum maritum feriret pectet xxx^a solidos et vii.^a ad palatium. Qui moion alieno in suo ero mudaret pectet v solidos et vii.^a ad palatium. Qui conduteiro alieno matauerit suus amus colligat homicidium, et det vii.^a ad palatium : similiter de suo ortolano, et de quartario, et de suo molheiro, et de suo solarengo. Qui linge alieno crebantauerit pectet v solidos et vii.^a ad palatium. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et mulinos et fornos de homines de Seda sint liberi de foro. Milites de Seda sint in iudicio pro potestates et infançones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet x solidos et vii.^a ad palatium. Ganado de Seda non sit montado in altera terra. Et homine qui se anafragaret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad caput anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palatio el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pendrar cum saione et sacudirent ei pignos autorgue el saion, et prenda concilio de iii collationes et pindret pro lx^a solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de Seda non sedeant in aprestamo dados. Et si homines de Seda habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma : Et currat per inquisa aut reto. Et homines qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de Seda prenda de illis montadigo, de grege de oues iii carneiros : Et de busto das

uacas, una uaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdidierint in algara uel in lide, primo eretis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Seda quod inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeira de montes, prendant totum quod inuenerint sine calupnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet lx solidos ad palatium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhemniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mouros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit pectet lx solidos ad palacium, et duplet ganatum quod perdidit (*sic*) a suo domino : Et insuper pectet c morabitanos pro couto quod fregit : Dominus Magister habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calupnia, nec suorum parentum homicide habeentur : Et si cum querimonia de ipso ad dominum terre uenerit, pectet c morabitanos, medietatem Magistro, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum anum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est uel latro fuit, omnino pereat et subeat pena latrones. Et si aliquis repetetur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes, et pectet illis ccc morabitanos et vii.^a ad palatium, et insuper sedeat homicida. De portadigo : foro de troxel de caualo de panos de lana uel de lino, i solidum : De troxel de lana, i solidum : De troxel de fustaes, v solidos : De troxel de panos de coor, v solidos : De carega de piscato, i solidum : De carega de asino, vi denarios : De carega de christianios de conelios, v solidos : De carega de mouros de conelios, i morabitanum : Portagem de caualo quem uendiderint in açouge, i solidum : De mulo, i solidum : De asino, vi denarios : De carneiro, iii medaculas : De porco, ii denarios : De foron, ii denarios : De carega de pane et de uino, iii medaculas : De carega de pedom, i denarium : De mauro quem uenderint in mercado, i solidum : De mauro qui se redemit decimam : De mauro qui taliat cum suo domino decimam : De corio de uaca et de zeura, ii denarios : De corio de ceruo et de gama, iii mealhas : De carega de cera, v solidos : De carega de azeite, v solidos. Ista portagem de homines faras (*sic*) uille, tercia de suo hospite, et duas partes de domino Magistro. Ego Frater Simeon suerii magister Auisii, una cum comendatore, et cellerario, et conuentu eiusdem loci hanc cartam confirmamus, et roboramus. Quicumque hanc cartam isrumpere uoluerit non sit ei licitum, et insuper sit maledictus. Amen. Et ut hoc factum nostrum in perpetuum firmissimum robur obtineat, precepimus fieri istam cartam et eam fecimus nostris sigillis propriis pendentibus communiri, Magistri et conuentus. Datum in Auis, Feria ii.^a xviii^o dias andados do mes de Mayo, in Era m.^a ccc.^a ix.^a annos.

EVORAMONTE
EUORAMONTE**1271**

Forale de Evoramonte, quod hic edimus, in Lib. i Donationum Alphonsi III inuenimus. Apographum authenticum ejusdem foralis quod in Archivo Publico seruatur, ex ipso codice decerptum fuisse noscitur. Ex quo, lectiones varias, quas suppeditabat, omisimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Nouerint uniuersi presentem Cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus donno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca et domna Sancia, facio Cartam de foro vobis omnibus populatoribus de mea villa que uocatur Evoramonte, et eidem ville pro terminis confero et assigno, videlicet quomodo partitur ex una parte cum Estremoz per Teram, deinde cum Alandroal, et per Aluiciues, deinde quomodo diuidit cum termino de Terena, et cum Monsaraz, per aquam de Alcoruisca, quomodo intrat ipsa aqua in paredeelas, et de Paradeelas ad infestum per aquam de Alarucha, et deinde quomodo uadit ad fontem de figueyra, et de ipso fonte quomodo uadit ad aquam de Carualio, et deinde quomodo uadit ad aquam de Çafargela, quomodo uadit ad Teram. Do et concedo uobis predictam villam ad habitandum iure hereditario per forum per quod iura regalia inferius plenarie scripta michi et successoribus meis, a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitanum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium mo-

rabinum. Similiter pro homicidio et raso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in bucca sexaginta solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum vini Regis ruperit et in relego uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur et arcus cuparum inscindantur. De uino de fora de unaquaque carrega unum almude, et uendatur aliud in relego. De iugada uero hoc mando, ut usque ad Nathalem domini trahatur : et de unoquoque iugo boum dent unum modium milii uel tritici quale laborauerint : et si de utroque laborauerint, de utroque dent per alqueire directum ville : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et meciatur sine brachio curuato, et tabula supraposita. Et parceyro de caualeyro qui boues non habuerit non det iugatam. Et habitatores de Euoramonte habeant libere tendas furnos panis scilicet et ollarum : et de furnis de telia, dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet sexaginta solidos : et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet sexaginta solidos. Et homines de Euoramonte habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et raso noto et pro merda in buca sexaginta solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domino hereditatis : et cant in apelum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per pretorem et Concilium ville : et dent de foro de vacca unum denarium, et de zeuro, unum denarium, et de ceruo, unum denarium, et de bestia de piscato, unum denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala, tres denarios : de ceruo et de zeuro et de vacca et de porco, unum denarium, et de carneyro unum denarium. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitanis et supra, dent unum morabitanum, et a decem morabitanis et infra, dent medium morabitanum : De equa uendita uel comparata, duos solidos : Et de boue, n^o solidos : Et de vaca, 1 solidum : et de asino, 1 solidum, et de asina, 1 solidum. De mauro et de maura, medium morabitanum : De porco uel de carneyro, duos denarios : De caprone uel de capra, unum denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitanum : De carrega de cera, medium morabitanum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, unum morabitanum : de bracali duos denarios : De uestitu de pellibus, tres denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : de concas uel de uasis ligneis, decimam : et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari, tres medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint, recipiatur ab eis : si autem soldadam dare noluerint, dent portagium : de carrega de piscato quam inde homines de fora leuauerint, dent sex denarios. Caon si laborauerit triticum, det unam talegam, et si laborauerit milium, similiter : et de geyras de bobus, unum quartarium de tritico uel de milio quod laborauerit. Pedites dent octauam vini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit, habeat honorem militis usque nubat, et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : si autem mulier peditis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit faciat suum forum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit, nullum forum de almoquauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit, det unam pellem conelii : et qui illuc moratus fuerit octo diebus et amplius, det unum conelium cum sua pelle. Conilarius de fora det decimam quociens uenit. Moratores de Euoramonte qui suum panem uinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Euoramonte illud ad opus suum duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit ibi in iusto consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas uel pro dare illi directum. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, non mittat Maiordomus in eum manus nec aliquo modo capiat eum, sed capiat mulierem si uoluerit. De atalaya de villa debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Euoramonte cui meus Riquus homo benefecerit de terra sua uel de suo habere per quod eum habeat, ego eum recipiam meo Riquo homini in numero suorum militum. Maiordomus uel eius sagio non uadant ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui Euoramonte de me tenuerit, non mittat ibi alium pretorem nisi de Euoramonte. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii uel monasteria in Euoramonte habuerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Euoramonte. Ganatum perditicium quod Maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari ut si dominus eius uenerit, detur ei : si autem dominus eius dato preconem usque ad tres menses uenerit (*sic*) tunc Maiordomus faciat de eo suum commodum. De ca-

ualgada pretoris nichil per uim pretor accipiat, nisi quod milites ei amore suo dare milites uoluerint : de caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius uel pelitarius qui in Euoramonte casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum : et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales, ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad meas tendas et faciant michi meum forum. Qui equum uendiderit uel comparauerit uel maurum extra villam ubi eum uendiderit uel comparauerit, ibi det portagium. Et pedites quibus dare debuerint suum habere, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det sibi directum pro decima : et si pro ea noluerit sibi dare directum, tunc pretor faciat eis dari directum per suum portarium. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Euoramonte, si fecerint furtum ut supradictum est, componatur, scilicet medietas regi et medietas domino hereditatis. Moratores de Euoramonte non dent luytosam. Adayles de ipsa villa non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites ipsius ville non teneant çagam, sed teneant deanteayram in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que supra scripta sunt, et uobis relinquo : et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora, dent duos denarios. Hec itaque omnia prescripta uobis do pro foro et concedo : et ad hec uadat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de euoramonte testificentur cum infantionibus de portugalia. Quis eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet v° solidos. Do itaque uobis ut nostram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam quod nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaçiles nec aliquis alius audeat forciare nullum hominem de Euoramonte nec de fora de suo uino, nec de suo pane, nec de suo piscato, nec de suis carnibus, nec de aliis rebus suis. Adhuc mando quod mei maiordomi non uadant extra villamprehendere homines nec roubare, nec forciare : sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris, coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, sanet illam per suum corpus. Mando etiam quod de mauris et iudeis percussis ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo patris mei. Adhuc mando quod maiordomi non pignorent ullum hominem de Euoramonte donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo etiam adhuc amore uestro ut si aliquis pignoraue- rit, et non plus. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionem dei et meam habeat in eternum : Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et meam in perpetuum consequatur. Datum Vlixbone, xxiiii.ª die Maii, Rege mandante. Era m.ª ccc.ª ix.ª Domnus Gonsaluus garsie alferaz, domnus Jo. de auoy- no maiordomus curie, Alfonsus suerii superiudex, conf. Rodericus garsie de pauia, Jo. suerii conelius, Fernan- dus fernandi cogominus, test. Martinus iohannis de uinali, Petrus martini petarinus, Petrus martini caseual, test. domnus S. iohannis Cancellarius conf. Martinus iohannis notarius cancellarie notuit.

PETROSO
PEDROSO**1271**

Unicum et autographum exemplar diplomatis, quod hic edimus, olim in conimbricencis Academiae servabatur scrinio, ex quo in Publicum Archivum nuper delatum est. Si uerbum forale primigeniam constitutionem municipii tantum significaret, charta haec uerum forale censenda non esset. Sed, cum antiqua oppida, a nouo forali nouis privilegiis decorata, nouisue obligationibus onerata frequenter inueniamus, statuta, quibus incolarum de Pedroso, iam antea, ut uidetur, in municipali coetu constitutorum, tum vectigalia, tum privilegia augentur, inter foralia adnumerare et juris publici facere non dubitauimus.

In Era m.ª ccc.ª viii.ª anos : In die sancti Iohannis bap- tiste. Sciant omnes tam presentes quam futuri, Quod ego Dominicus stephani Abbas de Petroso et Dominicus iudex et homines bonos qui morant in Couto de Petroso : Fecit et statuit ipse Dominicus stephani Abbas de Petroso per consilium de ipso iudice, et de ipsos homines bonos de couto, statuit decretum in suo Couto. In primo posuit domnus Abbas decretum quod nullus homo non extraet cultellum nec aliam armam de ferro contra alium hominem per iram, et si hoc fecerit pectet lx solidos

ad Domnus Abbas : et si percuxerit aliquem hominem cum unam de istas armas desuper nominatas, pectet a domno Abbati c solidos. Item posuit domnus Abbas decretum ut nullus homo tollat ganatum a uicino suo uel a uicina, si ei fecerit damnum sine pignore, aut sine fideiuxore : et si tolleret ipsum ganatum a uicino suo, uel a uicina pectet ad Domnus Abbas c solidos : et si ipse homo non uult dare ipsum ganatum quod fecerit damnum pro pignore, uel pro fideiuxore, pectet ad domnus Abbas c solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullam mulierem contra aliam mulierem mittat manum per iram : quod si fecerit pectet ad domnus Abbas xx solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo non ponat focum sine mandato uicinis sui : quod si non fecerit ita, et posuerit ipsum focum, pectet a domno Abbati c solidos, et faciat emendatione et correptione de malum quod fecerit ipsum focum. Item posuit domnus Abbas, ut nullus homo nec mulier mittat ganatum maiorem uel minorem scilicet boves, aut uacas, uel capras, in defessam : quod si ibi mitterint, pectent a domno Abbati, per caput unius, v solidos : et sic faciant per totas capitas, tantum pectent v solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo non amputet quercum in nullam defessam, nec in riparium nullam rem sine mandato Abbati uel procuratorem suum : quod si non fecerit ita et tallauerit sine mandato, pectet v solidos, et remaneat ligna ad Monasteria. Item si aliquis homo obierit in suo Cauto, et non sibi mandauerit sepelire in Monasterio de Petroso, et mandauerit se sepelire in aliam ecclesiam, apprehendat domnus Abbas luytosam de ipso mortuo pro Monasterio. Item posuit domnus Abbas quod si aliquis fecerit seruicium ad nullum militem pectet a domno Abbate x morabitanos, et alia die exeat de hereditate Monasterii cum suo corpore, et cum suo habere, quomodo si dies fuerit sancti Johannis bapstiste. Item posuit domnus Abbas, si aliquis homo rixauerit cum suo uicino, uel alio homine, primo ueniat a domno Abbati dicere : quod si ita non fecerit, pectet ad domnus Abbas c solidos : et si ad domnus Abbas dixerit, et domnus Abbas non fecerit corrigere ad illum, non pectet ipsos denarios. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo capiat pisces in fluuios Monasterii, nisi per mandatum Abbatis, aut de suo uicario, uel de Abbate : quod si aliter fecerit, et ibi pisces apprehenderit, pectet a domno Abbati iii libras, et alia die exeat de hereditate Monasterii si ibi morauerit sicut si dies fuisset sancti iohannis bapstiste : et alium hominem qui non morat in hereditate Monasterii, pectet a domno Abbati iii libras : et si morauerit extra cautum Monasterii, pectet a domno Abbati iii libras. Item posuit domnus Abbas in suo Cauto, ut nullus homo non capiat perdices, nec alias aues, nec coellos, sine mandato Abbati, uel de suo vicario : quod si apprehenderit eas, pectet a domno Abbati iii libras, et alia die exeat de hereditate Monasterii cum suo corpore, et cum suo habere.

Insuper Ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, confirmo hoc decretum quod Dominicus stephani Abbas in suo tempore fecit, per mandatum iudex Dominicus petri quia iam mortuus est, et per homines bonos de nostro Cauto : et Ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, do inde istum decretum ad Dominicus suarii iudice de Cauto de Petroso, ut teneat eum : et Ego Dominicus iohannis Abbas tenebo inde alium decretum, in testimonium. Insuper ego Dominicus iohannis Abbas pono, quod si aliquis homo, aut mulier uult tollere pignoras a M... domo Monasterii, pectet a domno Abbati c solidos. Hoc decretum fuit confirmatum in tempore dono Dominico iohannis Abbati Monasterii de Petroso. Item insuper ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, pono ut nullus homo non portat nullam armam per Cauto, nec in die, nec in nocte : et si pectet a domno Abbati lx solidos. Qui presentes fuerunt plaiz test. Vincencius iohannis test. Fernando dominici de City. Petro iohannis clericus. Dominicus iohannis de vilar. Dominicus iohannis de Feaes de cauto : donus Dominicus de fosin. Martinus stephani. Dominicus iohannis de sancto Laurencio Johannes gonçaluz. Martinus martiniz. Stephanus suarez. Petro diaz. Laurencio iohannis de zamphalus. Dominicus martini dicto de sacs. Martinus petri. Dominicus petri. Pelagius petri. Johannes dominici. Stephanus petri. Duram dominici. Johannes duraez. Johannes petri. Martinus iohannis de Paradela. Petrus menendi de ygoo. Fernando menendi. Dominicus gonçaluz de villaçoua. Judex de Guienda. Dominicus gonçaluz de Ameixedo. Vincencius diaz. Petro de Lebe. Johannes michaellis. Martinus gonçaluz. Fernando martiniz. Dominicus ceruelo de Barro. Dominicus caphio. Martinus uillar de Boreles. Dominicus casaldirigo. Petro menendiz. Gyrardo de sancto iohanne.

Ego Dominicus iohannis Abbas, In ista Era m.^a ccc.^a xvi.^a anos, In die sancti iohannis bapstiste posui ad totos homines meos qui morant in Cauto de Petroso totas dereyturas intregas, et geyras, et seruicia. Item posuit decretum quod nullus homo uendat porcum nec carnarium, nec capones, nec gallinas, nec cabritos, nisi a suo proposito uel a suo maiordomo dixerint : et si ipse propositus uel maiordomus non uolunt eos emere, ipse uendant ubicunque uoluerit : quod si ita non fecerint, pectent domno Abbati i morabitanum. Item posuit domnus Abbas ut dent homines de hereditate Monasterii, de roycuras (?) et cabedal ... mydida dereyta usada do Couto. Item posuit domnus Abbas ... nullus homo uel mulier mitant ganatum in panes suos nec nec lezent ibi ambulare soltum sine pastorem : et si ita non fecerint peytent domno Abbati pro ganato maiori singulos solidos, et pro minor ganatum scilicet capras oues porcos Item posuit domnus Abbas decretum quod si aliquis homo uenerit contra suum Maiordomum uel suo iudice et mitterit in eos manus per iram, aut de suo homine ... suo Monasterio peytet domno Abbati quinhentos solidos.

MUGADOYRO**MOGADOURO****1272**

Textum primi foralis de Mogadouro in Lib. i Regestorum Alphonsi III descriptum tantum invenimus. Incolis ejusdem loci concedit rex zamorense forale, cujus statuta pene vel penitus ignorata (Collecç. de Fueros y Cartas-Pueblas, por la R. Académia de la Hist., pag. 295) hic addere nobis non licuit.

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, et domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de Mugadoyro et de suis terminis presentibus et futuris, forum de Çamora, tali pacto quod uos fatiatis mihi et omnibus meis successoribus quantas et quales foros et custumes moratores de Çamora faciunt Regi Castelle tam in pedidis quam in martinega quam in moneta quam in omnibus aliis foris. Et quantum est o pedido si Rex domnus Fernandus illud leuanit de Castella aut de Legionem, in usibus aut in custumes, ego et successores mei debemus illud de uobis leuare. Et super hoc saluo et retineo mihi et omnibus meis successoribus quantum freyres de Templo tenebant ad suam manum in Mugadoyro et in terminis suis. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene, vi.º kalendas Januarii, Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era m.ª ccc.ª x.ª Domnus Johannes de Auoyno maiordomus conf. domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. domnus Martinus alfonsi conf. Domnus Petrus poncii conf. : testes, Rodericus garsie de pauya, Martinus dade pretor Sanctaren. Alfonsus suerii superiudex, Rodericus menendi superiudex, Frater Geraldus dominici, Petrus martini caseual, Dominicus iohannis iardus clericus, testes.

Item eadem die et Era dedit dominus Rex consimilem cartam de foro populatoribus de penaroyas et de terminis suis.

PENAROYAS**PENARROIAS****1272**

Ex additione in libro regestorum Alphonsi III facta forali de Mogadouro, superius edito, scitur forale de Zamora oppido de Penarroias ipso die concessum fuisse. An de eodem loco Pena-ruiva cujus forale juris publici alibi fecimus (pag. 550) agatur, ambigimus. Franklin (Memoria dos Foraes) Pena-rubea et Pena-royas diversa credidit esse oppida.

AZAMBUYA**AZAMBUJA****1272**

Ex libro regestorum Livro dos Bens dos Proprios dos Reis e das Rainhas, in Publico Archivo servato, textum descripsimus. Accedunt lectiones variae ex Livro dos Foraes Velhos de Leitura Nova.

En nome de deus amen. Conhuçuda coussa seya assy aos presentes como¹ aos que am de uiir que eu Roy fernandiz alcaide da villa dazanbuia² em sembra com mha molher Eluira esteues³ e com toda nossa voz e de

¹ como² da azambuia³ steuair

nossas vontades poemas e outorgamos por foro a todollos vizinhos dazanbuia⁴ de outorgamento e de consentimento desses vizinhos dazambuya⁵. Em primeiramente poemas e outorgamos que nenhuum vizinho dazanbuya⁶ nom dê portagem ao alcaide dazanbuya senom os que a preyteiarom ou dêss⁷ aaquy⁷ en⁷ diante⁷ a preyteiareem, ou os que som juigados de a darem. E poemas e outorgamos que na villa dazanbuya os filhos e as filhas herdem os padres e as madres come elles herdam os filhos e as filhas. Poemos e outorgamos que todolos vizinhos dazanbuya comprem e uendam e ajam taces foros come sse fossem francos e⁸ pemos⁸ e outorgamos que nenhuum vizinho dazanbuya nom possa vender nem dar a elRey nem a ordem nem a caualeiro nem a outro homem per que o alcayde possa auer mal parado sseu dereyto. E poemas e outorgamos que o alcaide aja cada anno tres do- maas do mes de janeiro de rellego e deue filhar esse relego primeiro⁹ dia desse mes de janeiro. E poemas e outorgamos que se alguum vizinho dazanbuia morer¹⁰ e nom ouuer semell¹¹ ou parentes seu auer mouill e nom mouill seia do alcaide saluo sa terça que por salmaa¹². E pemos¹³ e outorgamos que o alcayde nom possa deytar nenhuum vizinho da villa dazanbuia se lhe¹⁴ ante¹⁴ nom prouar ante os aluaziis alguma rrazom dereyta por que o deue¹⁵ de¹⁵ deytar fóra. E poemas e outorgamos que o mordomo do alcaide¹⁶ se prender alguum vizinho dazanbuia que o dê por fiador. E poemas e outorgamos que se alguem matar homem peyte mill soldos ameatade¹⁷ ao alcaide e ametade¹⁸ aos prouincos¹⁹ do morto. E poemas e outorgamos que se alguum a outro²⁰ britar olho, ou mñao, ou pee, ou lho fizer perder peyte quinentos²¹ soldos ametade²² ao alcaide e ametade²³ áquell a que o britar ou lho fizer perder. E poemas e outorgamos que se áquell que homem matar os ssobredictos dinheyros nom puder auer seya enforcado. E poemas e outorgamos que se alguum homem meter álguem merda en boca peyte mill soldos, ametade²⁴ ao alcaide e ametade²⁵ ao rancuroosso. E poemas e outorgamos que todo vizinho dazanbuia seia penhorado por hum dinheiro. E poemas e outorgamos que se alguem rousar molher peite mill soldos, ametade²⁶ ao alcaide e sse os dar nom puder enforano²⁷. E poemas e outorgamos que se alguum homem talhar a outro dedo polegar peite duzentos soldos, ametade²⁸ ao alcaide : e doutro dedo quallquer cem soldos, ametade²⁹ ao alcaide. E poemas e outorgamos que de dente quebrado tres marauidiis, ametade³⁰ ao alcayde. E poemas e outorgamos que se alguum homem tirar ferro mudo³¹ per ira esse ferro seya do alcaide : E o que o ferro per bira tirar peyte x soldos, ametade³² ao alcaide e ametade³³ contra quem esse fero³⁴ tirar. E pemos³⁵ e outorgamos que se alguum homem chagar meçam a chaga assy como quisser o chagado ou de longo ou dalto : E de cada huma polegada vi soldos ametade³⁶ ao alcaide. E dementre que esse jouuer chagado dessa chagua aquell que o chagou deue a ell dar cada diia hum ssoldo. E depouys que esse chagado andar e nom puder fazer seruiço delhe cada diia vi dinheyros atees que possa fazer seruiço. E deuelle de³⁷ dar todallas³⁸ coussas que esse chagado der a³⁹ ho³⁹ mestre³⁹ que o ssaar. E poemas e outorgamos que se alguum homem desmintir outro ou lhe disser parauoa que nom seja honrrada que veiam homeens boons que nom seja honrada peyte vi soldos, ametade⁴⁰ ao alcaide e ametade⁴¹ ao rancuroosso. E poemas e outorgamos que se alguum home outro ferir e o ferido cair ou se o per cabellos filhar ou⁴² en terra o deytar peyte xii soldos, ametade⁴³ ao alcaide e ametade⁴⁴ ao rancuroosso : E todas estas coussas deuem sseer prouadas per testemunhas. E poemas e outorgamos que se alguum homem ferir outrem⁴⁵ com palma ou com punho ou com peé por cada huma d'estas coussas peite vi soldos, ametade⁴⁶ ao alcaide e ametade⁴⁷ ao rancuroosso. E poemas e outorgamos que se alguem prenderem com furto o senhor do furto escolha vi soldos, ou por hum noue : E desto⁴⁸ deue o alcaide auer ametade⁴⁹ : e sse o ladrom for justicadoyro justicemno. E poemas e outorgamos que se alguma bestha⁵⁰ matar homem essa bestha⁵¹ seya do alcayde. E poemas e outorgamos que filho ou filha que nom for legitimo⁵² nom aya boa de sseu padre. E poemas e outorgamos que em quall lugar quer que o alcaide seja presente se alguem fizer coimha⁵³ dante elle peyte a coimha⁵⁴ dobrada⁵⁴ aquell que a fizer. E poemas e outorgamos que se alguem ouuer rreuora e uir sa⁵⁵ herdade lauorar, ou

4 da çabuia
5 da açabuia.
6 da azambuia
7 desaqui adiante
8 E poemas
9 o primeiro
10 morrer
11 seme
12 sa alma.
13 poemas
14 lhante
15 deua a
16 alcayde
17 ameyadade
18 ameyadade
19 propinquos
20 outri
21 quinhentos
22 ameyadade
23 ameyadade
24 ameyadade
25 ameyadade
26 ameyadade
27 emforqueno.
28 ameyadade
29 ameyadade

30 ameadade
31 muudo
32 ameyadado
33 ameyadade
34 ferro
35 poemas
36 ameadade
37 deest
38 todas aquellas
39 ao meestre
40 ameadade
41 ameadade
42 e
43 ameadade
44 ameadade
45 outro
46 ameadade
47 ameadade
48 disto
49 ameyadade
50 besta
51 besta
52 legitimo
53 coomba
54 coomba dobrada
55 a ssa

possuir a outrem⁵⁶ e sse callar per huum anno e huum diia se a depouys quiser demandar, nom lhe ualha ssa demanda. E poemas e outorgamos que se alguum homem firir outro e o ferydo se sse depouys per ssey yingar quisser⁵⁷ perca todo seu dereyto e sace a⁵⁸ outro todallas⁵⁹ aquellas coussas que lhe fizer. E poemas e outorgamos que quem cassa⁶⁰ romper peyte LX soldos ametade⁶¹ ao alcaide⁶² e ametade⁶³ ao senhor da cassa⁶⁴. E poemas e outorgamos que se alguem ouuer himizade⁶⁵ contra sseu vizinho o alcaide o deue costranger⁶⁶ que requeira de reyto se lhe achar per que ho constranga⁶⁷. E poemas⁶⁸ e outorgamos que se alguem britar a outro⁶⁹ olho, ou lho fizer perder ou m̃ao ou pee ou dente ou dedo polegar ou outro dedo quallquer se o alcaide nom puder costranger⁷⁰ esse que o dapno⁷¹ requeira que uenha amizade⁷² o alquayde⁷³ nom perca por em seu dereyto e sse das outras coymbas⁷⁴ o alcaide nom fizer os homeens amigar nom aja em nemigualha e sse per uentura elles depouys amigarem antre ssey fora fora (*sic*) da villa dem ao alcaide todo sseu dereyto. E poemas e outorgamos que de toda falssa medida e de toda outra falsidade peite ao alcaide v soldos. E poemas e outorgamos que se alguum homem nom quer fazer dereyto segundo o foro da villa deue sseer degradado e deytareno fóra da uilla : e dementres alla⁷⁵ andar peyte ao alcaide cada dia tres soldos. E sse alguem assy de nós come de nossos prouincos come destranhos esta nossa carta este foro firmamente pera senpre guardar⁷⁶ aja a beyçom⁷⁷ de deus e de santa Maria ssa madre e de todollos santos e a nossa. E sse alguem assy de nós come de nossos prouincos come dos estrayos⁷⁸ contra este nosso feito e contra esta nossa carta e contra este⁷⁹ foro viir quisser e o nom quisser aguardar nom lhe seya⁸⁰ outorgado e polla ssoo tentaçom⁸¹ aja a bira⁸² e a maldiçom de deus e de santa Maria ssa madre e de todollos santos e a nossa. Este nosso feyto de todo en todo seya⁸³ firme pera senpre. E nós vizinhos dazanbuya⁸⁴ esta carta, este foro outorgamos e louuamos. E que este feito seya⁸⁵ maiis firme e nom possa depouys viir en duuidança, Eu ssobredicto Roy fernandiz e mha molher Eluira esteuez⁸⁶ esta presente carta aos vizinhos dazanbuya⁸⁷ fizemos fazer per m̃ao de martim gill tabaliom dazanbuya⁸⁸ e sshellar dos sellos de mym Roy⁸⁹ fernandiz e do conçello⁹⁰ dazanbuya⁹⁰. Esto⁹⁰ foy feito na villa dazanbuya⁹¹ xvii diias andados do mes de mayo. Era m.ª ccc.ª x.ª annos. Que forom presentes gonçaleannes pachacho⁹² caualeiro, esteuam gonçaluiz clerigo de sam giam⁹³ de santarem, vicente rrobim clerigo, franxisque⁹⁴ anes clerigo dazanbuya⁹⁵, fernam gill escudeyro, fernam rrodriguiz escudeyro, miguell perez⁹⁶ vizinho dalanquer, pero⁹⁷ dominguez⁹⁷ datalaa⁹⁷ martim gomez escudeyro de penella, pero⁹⁸ jugrall⁹⁸ corcoua⁹⁸ vicente anes moedeyro de coimbra, gill fernandiz, Lourenço esteuez⁹⁹ escudeyro do casal¹⁰⁰ duram mendez¹⁰¹ de uila uerde, garçia periz escudeyro naturall de mouriz¹⁰² gill periz sseu hirmãao, martim esteuez¹⁰³ escudeyros, Joham periz dalanquer, Joham esteuez¹⁰⁴ escudeyro, pero¹⁰⁵ ermigiz¹⁰⁵ gonçalo martiiz de riba de minho, Fernam gonçaluez coruo, e¹⁰⁶ Vaasco migueez¹⁰⁷ e¹⁰⁸ pero¹⁰⁹ rrodriguez¹⁰⁹ martim castanheiro¹¹⁰ gonçallo perez dasna, Joham gill, e¹¹¹ pero¹¹² mateus¹¹² almocreue, dom viuiam, gill gonçaluez¹¹³ e Joham esteuez em esse tempo aluaziis dazanbuya¹¹⁴. Eu martim gill pubrico¹¹⁵ tabaliom¹¹⁵ dazanbuya¹¹⁵ rrogado a todas estas coussas foy¹¹⁶ presente e de rogo e doutorgamento dos sobredictos Roy fernandiz eluira¹¹⁷ esteuez¹¹⁷ ssa molher e dos vizinhos dazanbuya¹¹⁸ esta carta escrepy¹¹⁹ e em ella este meu signall poiis¹²⁰ en¹²⁰ testimunho d'estas coussas.

56 outri
57 quer
58 ao
59 todas
60 casa
61 ameadade
62 alcaide
63 ameadade
64 casa.
65 emmizade
66 costronger
67 costranga.
68 poemas
69 outri
70 costronger
71 dano
72 amizade
73 alcayde
74 coombas
75 ala
76 aguardar
77 beemçom
78 estranhos
79 este nosso
80 seja
81 tentaçom
82 yra
83 seja
84 dazambuja
85 seja
86 steuaz
87 dazambuja
88 dazambuja

89 Rui
90 concelho dazambuja. Isto
91 dazambuja
92 pachaco
93 Joam
94 francisque.
95 dazambuja.
96 piriz
97 Pedro dominguiz da taala,
98 Pedro jograr corcoba,
99 steuaz
100 casal,
101 meendiz
102 mourit,
103 steuaz
104 steuaz
105 Pedro ermigit,
106 deest
107 migeet,
108 deest
109 Pedro rodrigit,
110 castineyro,
111 deest
112 Pedro matheus
113 gonsaluiz,
114 dazambuja.
115 publico tabelliom dazambuja
116 fui
117 e eluira steuaz
118 dazambuja
119 screui
120 poy em

FREYXEO

FREIXO

1273

Oppidum de Freixo a rege Alphonso I forale habuit, quod jampridem editum est (pag. 378). Postulato postea forali de Mogadouro, vel zamorensi, Alphonsus III id oppidanis concessit. Litterae a curialibus de Freixo regi de eo negotio missae (quas hic subjungimus) et concessio foralis in Lib. I Donationum ejusdem regis inveniuntur.

A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vniuersis presentem cartam inspecturis notum facio quod ego recipi unam procuracionem sigillo Concilii de freyxeo sigillatam per quam iudices et Concilium de freyxeo fecerunt Saluatorem dominici et Michaellem pelagii suos procuratores ad recipiendum forum quod ego dedi Concilio de Mogadoyro : et isti procuratores nomine suo et eorum quorum procuratores erant pecierunt mihi predictum forum et receperunt et ideo ego predictus Rex vna cum vxore mea Regina domna Beatrice, Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domna Blanca domna Sancia, do et concedo populatoribus de freyxeo et de suis terminis presentibus et futuris forum de Camora quod dedi Concilio de Mogadoyro, tali pacto quod ipsi faciant mihi et omnibus successoribus meis quantas et quales foros et custumes moratores de Camora faciunt Regi Castelle tam in pedidis quam in martinega quam in moneta quam in omnibus aliis foris. Et quantum est o pedido si Rex domnus Fernandus illud leuauit de Castella aut de Legionem in usibus aut in custumis, Ego et successores mei debemus illud leuare de populatoribus de freyxeo et de suis terminis. In cuius rei testimonium do populatoribus de freyxeo et de suis terminis istam cartam. Datum Sanctarene, xx.^a die Ianuarii, Rege mandante : Jacobus iohannis notauit. Era m.^a ccc.^a xi.^a Rodericus garsie de pauya, Johannes suerii Conelius, Martinus iohannis de vinali, Fernandus fernandi cogomino, et Dominicus iohannis iardus clericus, testes.

MONTE ALEGRE

MONTALEGRE

1273

Ex Lib. I Donationum, sic dicto, Alphonsi III hoc descripsimus forale. Non aliud, nobis cognitum, manet exemplar.

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo uobis omnibus populatoribus qui habitaueritis in mea popula de terra de Barroso que uocatur a Monte alegre omnes meas rendas et omnes meos directos de terra de Barroso et de suis terminis nouis et antiquis, scilicet de illis terminis quos uincere et habere poteritis per directum, tali uidelicet pacto quod detis mihi et omnibus meis successoribus in quolibet anno ad tercias anni tres mille et quingentos morabitanos, scilicet unam terciam pro prima die Octobris et aliam terciam pro prima die februarii et aliam terciam pro prima die Junii, excepta mea hoste, et mea moneta, et excepto iure patronatus omnium ecclesiarum de ipsa terra de Barroso et de suis terminis, et de predicta popula ibidem constructarum et eciam construendarum : quas res retineo mihi et omnibus meis successoribus et si uos mihi aut cui

* Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod Concilium de freyxeo misit suam cartam apertam de suo sigillo sigillatam domino Regi cuius tenor talis est : A. dei gratia Rex Port. et Algarbe, Nós Concelo e juyzes de freyxeo beyiamos uossos pees e uossas mahoos e ha terra ante uos come a senhor de mercee. Senhor sabhades que nós enuiamos a uos Saluador diogo e Martim paez portadores desta carta pera receber o foro que nos mandastes qual dades a hos do Mogadoyro : estes son outorgados ambos pera receber a mercee, que ly uos fezerdes ou Concelo, e por tanto ly damos nossa carta seelada de nosso seelo pendente que seiam creudos.

ego mandauero predictos denarios ad predictos terminos aut in ipsis terminis non pagaueritis, debetis eos mihi dare cum decem morabitis cotidie de pena : et uos populatores debetis mihi dare ad placitum meum unum militem filium de algo, meum naturalem, qui uindictet quingentos solidos, qui faciat mihi menaginem de meo alcazar, quando ego ibi illud fecero : et ipse miles debet ibi esse pretor uester, dum mihi placuerit : et ipse pretor debet facere iusticiam cum iudicibus de ipsa popula : et uos debetis ibi mittere annuatim duos iudices naturales de Port. : et si uos ipsum militem cambiare uolueritis, ego debeo uobis recipere alium loco sui, quodocunque ipsum cambiare uolueritis : et ipse miles quod mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo, et meus naturalis, qui uindictet quingentos solidos : et quando meus Riquis homo iuerit ad terram debet comedere pro suis denariis : et non debet uobis aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum, nec pausare in aldeis de ipsa terra nec facere ibi forciam : saluo quod si passauerit per terram, debet ibi pausare, et ubi pausauerit, non debet ibi aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum : et istud quod ibi Riquis homo comederit, debet illud comparare pro suis denariis, sicut in dicta popula : et homines de terra de piconia debent morari in suis hereditatibus, et debent uobis facere totos foros et totos directos quos mihi faciunt : et uos debetis defendere et adiuuare illos, sicut uicinos. Et meyrinus non debet uobis intrare in ipsa terra de Barroso, nec in ipsa popula : et insuper uos predicti populatores debetis mihi dare ad placitum meum unum militem filium de algo et meum naturalem qui uindictet quingentos solidos, qui faciat mihi menaginem de Piconia, et qui teneat eam ad uestram custam : et si uos ipsum militem cambiare uolueritis, ego debeo uobis alium recipere loco sui, quodocunque ipsum cambiare uolueritis : et ipse miles quem mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo et meus naturalis, qui uindictet quingentos solidos. Et mando et concedo quod habeatis feyram et faciatis eam in quolibet mense : et incipiat fieri secunda die post kalendas mensis, et duret per tres dies : et nullus sit ausus qui pignoret aliquem qui uenerit ad ipsam feyram, ratione uendendi uel emendi pro aliquo debito in illis octo diebus in quibus uenerit, et illis octo diebus in quibus recesserit de ipsa feyra. Et quicumque malum fecerit hominibus qui uenerint ad ipsam feyram ratione uendendi uel emendi, pectet mihi sex mille solidos, et duplet illud quod filiauerit domino suo. Et mando et concedo quod non detis portaginem in toto meo regno nisi in illis locis in quibus habuerint cartas per quas debeant eam ibi filiare. In cuius rei testimonium dedi uobis istam meam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Vlixbone ix.^a die Junii, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a xi.^a Dñmus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuiam, domnus Johannes de Auoyno maiordomus tenens ultra tagum, domnus Alfonsus lupi tenens ripam minii, domnus Didacus lupi tenens terram de lameco, domnus Petrus iohannis tenens terram de trasserra, domnus Petrus iohannis de Portello tenens leyrenam, domnus Menendus roderici tenens Mayam, confirmant : Magister Petrus iuliani electus Bracarensis, domnus Vincentius Portugalensis Episcopus, domnus Dominicus Lamecensis electus, Frater Valascus egitaniensis episcopus, Ecclesia Visensis uaccat, Ecclesia colimbriensis uaccat, domnus Mathaeus Vlixbonensis episcopus, domnus Durandus Elborensis episcopus, domnus Bartholameus Siluensis episcopus, confirmant : Rodericus garsie de pauya, Fernandus fernandi cogominus, Martinus iohannis de vinali, Alfonsus snerii, Rodericus menendi, Rodericus gomecii, superiudices, test. : domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie confirmat. Jacobus iohannis notarius Curie notuit.

ELBORA

MAURORUM IBI LIBERE DEGENTIUM FORALE

FORAL DOS MOUROS FORROS D'EUORA

1275

Quanquam foralibus maurorum Extrematurae provinciae Algarbique antea jam editis (pag. 396, 715) simile sit quod nunc edimus, lectiones varias tamen continet non contemnendas. Extat in Lib. I Donationum Alphonsi III et in Lib. IV Inquisitionum ejusdem regis.

In dei nomine amen. Nouerint vniversi presentem cartam inspecturi, quod ego A.¹ dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum vxore mea Regina domna² Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris infantibus domno Dyonisio domno Alfonso domna Blanca domna Sancia, facio cartam fidelitatis et firmi-

¹ alfonsus² deest

tudinis uobis Mauris qui estis forri in³ Elbora⁴ : ut in mea terra nullum malum iniuste recipiatis : et ut meus christianus neque judeus super uos habeant nocendi potestatem sed ille quem uos⁵ de⁵ gente et fide uestra⁶ super uos pro⁷ alcaide⁷ elegeritis in⁸ primum⁸ iudicet uos et hoc facio⁹ ut uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitanos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria gaanare¹⁰ potueritis : et ut detis mihi in alfitria¹¹, azequi et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes vineas meas preparetis : et uendatis meas ficus, et meum oleum quomodo uendiderint habitatores ville¹², tercia parte de meis minus¹³. Et insuper faciatis mihi alios foros et usus et custumes¹⁴ quos mihi faciunt et fecerint¹⁵ Mauri forri Vlixbone. Hec igitur carta semper¹⁶ firmum¹⁶ habeat¹⁶ robur, et nullus uobis eam audeat frangere, neque uestros foros. Insuper¹⁷ do uobis pro foro, ut nullus pauset¹⁸ in uestris domibus contra uestram uoluntatem. Et ego supradictus Rex una cum uxore mea et filiis et filiabus meis supradictis uobis Mauris hanc cartam quam fieri uobis iussi, roboro et confirmo. Facta fuit ista carta apud¹⁹ Vlixbonam, xvi die²⁰ Agusti, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a xl.^a Domnus Gonsaluus garcie²¹ alferaz²¹ tenens Neuyam, domnus Johannes de auoyno maiordomus tenens ultra Tagum, domnus Martinus alfonsi tenens Chaues²², domnus Alfonsus lupi tenens rippam²³ Minii, domnus Didacus lupi tenens lamecum, domnus Menendus roderici tenens Mayam, domnus Petrus iohannis tenens transserram, domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam²⁴, domnus Petrus poncii, Laurencius suerii tenens ripam de Vauga²⁵, Rodericus garsie de Pauya, confirmant : Alfonsus petri farina, Johannes suerii conelius, Martinus iohannis de Vinali, Fernandus fernandi cogomyno²⁶, test., Ecclesia Bracharensis uacat, domnus V. Port.²⁷ episcopus, domnus D.²⁸ electus Lamecensis, Ecclesia Colimbriensis uacat, Frater Valascus Egitaniensis Episcopus, domnus Matheus Vlixbonensis Episcopus, domnus Durandus Elborensis²⁹ Episcopus, Frater Bartholameus Siluensis Episcopus, Alfonsus suerii, Rodericus gomecii, Rodericus menendi, superiudices, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius confirmat. Jacobus iohannis notuit.

3 deest
4 elbore
5 de uestra
6 deest
7 desunt
8 inpuniatur ipse
9 deest
10 ganare
11 alfitra et
12 terre
13 uinis
14 mores
15 fecerunt
16 semper habeat firmum

17 et insuper
18 pauset
19 apud
20 diebus
21 garsie alferaz
22 clauis
23 ripam
24 leronam
25 uouga
26 cogominus
27 portuensis
28 didacus
29 elborensis

MONTE FORTI DE RIO LIVRE

MONFORTE DE RIO LIVRE

1273

Ex charta autographa in Publico Archivo servata textum hujus foralis sumpsimus.

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo hominibus populatoribus de villa mea de Monte forti de Rio liure omnes meas hereditates forarias et regalengas quas habeo in Rio liure et in terminis suis, et omnes meas rendas et meos directos de ipsa terra, et de suis terminis nouis et antiquis, scilicet de illis terminis quos ego ibi habeo et uincere et habere potueritis per directum, excepto quod uadatis in mea hoste, et excepto iure patronatus, quas res retineo mihi et omnibus meis successoribus, tali uidelicet pacto : quod detis mihi et omnibus meis successoribus annuatim ad tercias anni sexcentos marabitanos ueteres in saluo, scilicet unam terciam pro festo sancti Martini, et aliam terciam pro prima die Marcii, et aliam terciam pro prima die Iulii. Et uos populatores debetis mihi dare unum militem filium de algo meum naturalem ad placitum meum qui uendicet quingentos solidos, qui faciat mihi menagium de meo alcaçar quando illud ibi fecero. Et ipse miles debet ibi esse pretor uester dum mihi placuerit : et ipse pretor debet facere iusticiam cum iudicibus de ipsa villa. Et uos debetis ibi mittere annuatim duos iudices de Portugalia de uestris vicinis. Et si uos ipsum pretorem mutare uolueritis, ego debeo uobis pro ipso recipere alium loco sui quandocumque ipsum mutare uolueritis. Et ipse miles quem mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo et meus naturalis qui uindicet quingentos

solidos. Et quando meus Riquus homo iuerit ad terram debet comedere pro suis denariis : et non debet uobis aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum, nec pausare in aldeys de ipsa terra, nec facere ibi forciam : saluo quod si passauerit per terram debet ibi pausare, et ubi pausauerit non debet ibi aliquid filiare per forciam, nec facere ibi malum : et illud quod ibi Riquus homo comederit, debet illud comparare pro suis denariis. Et meyrinus non debet uobis intrare in ipsa villa nec in suo termino. Et mando et concedo quod habeatis feyram et faciatis eam quolibet mense : et incipiatur fieri viii.º kalendas cuiuslibet mensis et duret per duos dies. Et nullus sit ausus qui faciat malum nec pignoret aliquem qui uenerit ad ipsam feyram ratione uendendi uel comparandi, pro aliquo debito in illis quatuor diebus in quibus uenerit et in illis quatuor diebus in quibus recesserit de ipsa feyra. Et quicumque malum fecerit hominibus qui uenerint ad ipsam feyram ratione uendendi uel emendi, pectet mihi sex mille solidos, et duplet illud quod filiauerit domino suo saluo pro debito facto in ipsa feyra. Et mando et concedo quod non detis portaginem in toto meo Regno, nec uadatis ad apuduam. Mando insuper et concedo quod habeatis inter uos forum de Bragancia saluis omnibus supradictis. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam de meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone iii.ª die Septembris, Rege mandante. Era m.ª ccc.ª vndecima.

Domnus Gonsaluus guarsie alferaz conf. — domnus Johannes de Auoyno maiordomus conf. — Domnus Martinus alfonsi tenens Chaués conf. — domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii conf. — domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. — domnus Petrus iohannis tenens trasserram conf. — domnus Menendus roderici tenens Mayam conf. — domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam conf.

Magister P. iuliani electus Bracarensis conf. — domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. — domnus Dominicus electus Lamecensis conf. — Frater Valascus Episcopus Egitanensis conf. — Ecclesia Visensis vacat — Ecclesia Colimbriensis vacat — domnus M. . . Episcopus Vlixbonensis conf. — domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. — domnus Bartholomeus Episcopus Siluensis conf.

Rodericus garsie de pauia — Fernandus fernandi cogominus — Johannes suerii conelius — Alfonsus petri farina — Petrus alfonsi de Camora, test.

Alfonsus suerii superiudex — Dominicus iohannis iardus clericus —, test.

Rodericus menendi — Rodericus gomecii, superiudices — test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. — Johannes petri notarius Curie notuit.

MOGADOYRO

MOGADOURO

1273

Forale alterum de Mogadouro, post illud primum de Zamora ipsi oppido concessum, foralibus aliorum locorum provinciae ultraduriensis illa tempestate datis simile est. Forte onera et privilegia in ipsis foralibus singulatim descripta a zamorensi charta expressa erant ut dubia solverentur, novumque forale nihil aliud praeterquam antiquum fuit, quod tamen asserere non audeamus. Textum nobis praebuit autographum exemplar in Publico Archivo servatum.

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris, Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo uobis hominibus populatoribus presentibus et futuris ad forum quod subsequitur villam meam de Mogadoyro cum suis terminis nouis et antiquis per ubi eos melius habere potueritis per directum, saluo iure patronatus quod retineo pro ad me, tali uidelicet pacto et conditione : quod uos et successores uestri detis mihi et successoribus meis annuatim quilibet uestrum viginti quatuor seldos Legionenses de moneta branca uel de alia moneta que comuniter currerit in ipsa terra, saluis uilaribus et aliis locis qui nondum sunt populati : de quibus populatores eorum quando fuerint populati debent dare mihi et successoribus meis annuatim viginti solidos quilibet populator, et in aliis debent esse vicini de Mogadoyro et habere inde forum. Mando etiam quod populator dictorum locorum qui non habuerit ualiam de decem marabitanis, quod non det aliquid : et si forte habuerit herdamentum quod ualeat predictos decem marabitanos det mihi et successoribus meis annuatim duodecim solidos. Et populator qui fuerit herdarius et habuerit ualorem de viginti marabitanis et supra det mihi et successoribus meis annuatim predictos viginti quatuor

soldos : saluis orphanis qui non faciant forum nisi unum cum suo patre uel cum sua matre, dum fuerint solitarii, et postquam fuerint casati, faciant singulos foros si habuerint dictam ualiam : et saluo iugeyro et mancipio alieno qui non debent facere forum nisi iugarius habeat dictam ualiam in herdamento, et si habuerit ualiam faciat forum : Et saluis duobus iudicibus de Mogadoyro qui non debent facere forum predictum, dum fuerint iudices, proinde quod non habent aliud prestimonium de me. Et Concilium de dicta villa mittat suos iudices ad meum placitum et successorum meorum. Do etiam eis pro foro quod in domibus iudicum dicte ville et viduarum non pausent milites, nec aliquis alius contra eorum uoluntatem. Do et concedo uobis quod uocem et calumpniam et portaginem detis mihi et successoribus meis per forum de Camora : et istos denarios supradictos de foro debetis mihi pagare et successoribus meis annuatim, uidelicet medietatem pro festo sancti Martini, et aliam medietatem pro festo pasche. Et non debetis mihi facere nec successoribus meis aliud forum de dicta villa et de suis terminis, nisi ut superius est expressum. In cuius rei testimonium do inde uobis istam meam cartam apertam, de meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene xviii.^a die Nouembris, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a vndecima.

Domnus Gonsaluus garsie alferaz conf. — Domnus Johannes de Avoyno maiordomus conf. — Domnus Martinus alfonsi tenens Chaues conf. — domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii conf. — Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. — domnus Petrus iohannis tenens trasseram conf. — domnus Menendus roderici tenens Mayam conf. — domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam conf.

Ecclesia Bracarensis uacat — domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. — domnus Dominicus Electus Lamecensis conf. — Frater Valascus Episcopus Egitanensis conf. — Ecclesia Visensis uacat. — domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf. — domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. — domnus Bartholameus Siluensis Episcopus conf.

Rodericus garsie de pauia — Fernandus fernandi cogominus — Johannes suerii conelius — Martinus iohannis de uinali — Dominicus iohannis clericus —, test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. — Johannes petri notarius Curie notuit.

PENAROYAS

PENARROIAS

1275

Quod de forali altero de Mogadoyro nuper adnotauimus de hoc etiam dicendum est. — Descriptus ex autographo exemplari in Publico Archivo seruato.

In dei nomine. Amen. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo uobis hominibus populatoribus presentibus et futuris ad forum quod subsequitur villam meam de Penaroyas cum suis terminis nouis et antiquis per ubi eos melius habere poteritis per directum, saluo iure patronatus quod retineo pro ad me, tali uidelicet pacto et conditione : quod uos et successores uestri detis mihi et successoribus meis annuatim quilibet uestrum viginti quatuor solidos legionenses de moneta branca uel de alia moneta que cumuniter currerit in ipsa terra, saluis uilaribus et aliis locis qui nondum sunt populati : de quibus populores ex quo quando fuerint populati, debent dare mihi et successoribus meis annuatim viginti solidos quilibet populator : et in aliis debent esse vicini de Penaroyas et habere inde forum. Mando etiam quod populator dictorum locorum qui non habuerit ualiam de decem morabitanos quod non det aliquid : et si forte habuerit herdamentum quod ualeat predictos decem morabitanos, det duodecim solidos. Et populator qui fuerit herdarius et habuerit ualorem de viginti morabitanis et supra, det mihi et successoribus meis annuatim predictos viginti quatuor solidos : saluis orphanis qui non faciant forum nisi unum cum suo patre uel cum sua matre, dum fuerint solitarii, et postquam fuerint casati, faciant singulos foros, si habuerint dictam ualiam : et saluo iugeyro et mancipio alieno qui non debent facere forum, nisi iugarius habeat predictam ualiam in herdamento, et si habuerit ualiam faciat forum : et saluis duobus iudicibus de Penaroyas qui non debent facere dictum forum dum iudices fuerint, proinde quod non habent aliud prestimonium de me. Et Concilium de dicta villa mittat suos iudices ad meum placitum uel successorum meorum : do etiam eis pro foro quod in domibus iudicum dicte ville et viduarum non pausent milites, nec aliquis alius contra eorum uoluntatem : do etiam et concedo uobis quod uocem calumpniam et portaginem detis mihi et

successoribus meis per forum de Çamora. Et istos denarios de foro supradictos debetis mihi pagare et meis successoribus annuatim videlicet medietatem pro festo sancti Martini, et aliam medietatem pro festo Pasche. Et aliud forum non debetis mihi facere nec successoribus meis de dicta villa nec de suis terminis, nisi ut superius est expresum. In cuius rei testimonium do inde uobis istam meam cartam de meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarenæ xviii. die Nouembris, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a vndecima.

Domnus Gonsaluus guarsie alferaz conf. — domnus Johannes de auyno maiordomus conf. — domnus Martinus alfonsi tenens Chaues conf. — domnus Alfonsus lupi tenens Ripam Minii conf. — domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. — domnus Petrus iohannis tenens trasseram conf. — domnus Petrus iohannis de portello tenens Leyrenam conf. — domnus Menendus roderici tenens Mayam conf.

Ecclesia Bracarensis uacat — domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. — domnus Dominicus Electus Lamecensis conf. — domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. — domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf. — Frater Valascus Episcopus Egitaniensis conf. — domnus Bartholameus Episcopus Siluensis conf. — Ecclesia Colimbriensis uacat — Ecclesia Visensis uacat.

Rodericus guarsie de pauia — Fernandus fernandi cogominus — Johannes suerii conelius — Dominicus Johannes clericus dictus Jardus —, test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. — Johannes petri notarius Curie notuit.

ANHOURA

ANOBRA

1275

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III desumpsimus. Exemplaris alterius, in Publico Archivo seruari, lectiones varias omisimus, quia ab ipso codice descriptum fuisse noscitur.

In dei nomine amen. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus meis Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, facio cartam de foro vobis hominibus populatoribus de Anhoura presentibus et futuris. In primo do uobis pro foro ut de pane quem habueritis de palude, detis mihi et omnibus successoribus meis quartam partem, et de monte sextam partem et ante partitionem de meo et de uestro unusquisque uestrum det unam taligam tantum in cornariam : Et similiter ex meo et uestro pro unoquoque modio, v alqueires in alquier, et duos de ceuada. Et unusquisque habitator uille qui in terminis eius laborauerit pro uno jugo boum det in eyradigam i quartarium milii : et si duo uel tria uel quatuor uel plura juga habuerit, non plus det in eyradigam, quam pro uno jugo boum. Sed si alii extranei in terminis ipsius ville laborauerint ita quod habitatoribus placeat, det duos quartarios milii in eyradigam. De uino uero statuo ut postquam vinee quinque annos habuerint, dent mihi et omnibus meis successoribus octauam partem uini, et licenciam habeant uendendi uel donandi vineas quibuslibet qui mihi et meis successoribus predictum forum inde faciant : qui uero ibi duos domos habuerint et exinde ut in alio loco moretur recesserit, potestatem habeat uendendi unam tantum, et aliam mihi relinquat : et si unam tantum habuerit medietatem uendat, et medietatem michi relinquat. Et qui molendinum ibi habuerit, quartam partem de lucro et de tota utilitate quam deus ibi dederit, mihi et successoribus meis pro foro inde reddat, et potestatem habeat uendendi uel donandi cuilibet qui faciat supradictum forum. De arale uero ville qui circumdatus uallo fuerit uel sepe in quo seminatum fuerit ordeum uel fabe, aut linum, uel cepe, aut alia uel cetera legumina nichil inde detur, set sit uestrum proprium. De lino uero de palude dent mihi et omnibus successoribus meis quintam partem, et unum manipulum in cornaria, et alium de eyradiga communiter, pro quibus accipiat laborator alios duos. Et de leguminibus de paludis quartam partem. Et de homicidio et rauoxo, et merda in boca, lx solidos, minus terciam. Et minores culpas inter se emendent, et nichil dent. Et si aliquis homo feminam alterius ville rapuerit qui uirum non habuerit, recipiant illum, et inimicos suos de villa pulsent, et vir suam mulierem honorificet sicut mos est. Et si homo istius ville contra hominem alterius partis errauerit, non faciat ei iudicium, nisi in sua villa : Et si emendare noluerit culpam, tunc habeat intencor potestatem pignorandi, sed non pignoret nisi in abscondito. Et si aliquis uiderit eum et uoces dederit super eum et pignos leyxare noluerit, tunc pectet pignorator lx solidos. De equo et de equa et de alia bestia, et omni ganato, nullum dent forum, neque de montaria. Et si ibi aliquod uenatum mortuum

fuert postquam homines extranei cucurrerint habitatores ville accipiant medium et cursores medium : De piscatione autem nichil dent. Si aliquis homo figatus uenerit ante inimicos suos, recipiant eum et ad rectum iudicium teneant illum. Et collecta et alie res que hic non sunt scripte, utentur sicut in Peraria sunt usate. Et uos non debetis uendere nec donare nec atestare nec helemosinare nec cambiare nec emplazare, nec alienare modo aliquo, hereditates nec possessiones alias de ipso loco, ordini nec prelato, nec militi nec scutifero, nec domine generose, nec alicui persone religiose : Sed si eas uolueritis uendere uel donare uendatis uel donetis eas talibus hominibus qui faeiant mihi et omnibus meis successoribus predictum forum completum. In cuius rei testimonium do uobis istam cartam. Datum Vlixbone viii.^a die Julii, Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era m.^a ccc.^a xiii.^a

CASTROMARIM

CASTROMARIM

1277

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III descripsimus. Non aliud inuenitur exemplar.

In dei nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus meis Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, et domna Sancia, facio Cartam de foro uobis populatoribus de Castromarim presentibus et futuris : videlicet do et concedo uobis forum usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta jugata de pane quam uobis im perpetuum quito : et retineo michi et omnibus meis successoribus in perpetuum, omnes furnos panis, et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas, in Castromarim et in suis terminis, et meas tendas. Item retineo michi et omnibus meis successoribus quod non uendatur aliud sal in Castromarim nec in suis terminis, nisi meum sal. Item retineo michi et meis successoribus quod uicinus de Castromarim qui uinum uoluerit sacare de Castromarim uel de suis terminis soluat michi de quolibet tonello medium morabatinum de uino quod comparauerint : Et ille qui non fuerit uicinus, de uino quod sacauerit soluat de quolibet tonello i morabatinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Castromarim et de suis terminis, illos almudes de uino quos dant in Vlixbona de portagio de uino, quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et meis successoribus molendina et azenias et pisones factos et faciendos, et regalengos meos tam in hereditatibus quam in uinariis et casariis quam in aliis rebus, et figueiredos et açougues, et fanegas, et balnea de villa et de termino de Castromarim, et ballenationem. In omnibus alijs do et concedo uobis forum usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter ruperit cum armis, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeiro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet i morabatinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium morabatinum. Similiter pro homicidio et pro rauso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in buca lx solidos pectet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet v solidos, et secundo v solidos : et tercio si iterum inuentum fuerit, testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur, et arcus de cupis uel de tonellibus incendantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega unum almude, et uendatur aliud in relego. Et habitatores de Castromarim habeant libere tendas suas, et furnos ollarum saluis mihi meis tendis factis et faciendis : et de furnis de tegula dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet lx solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet lx solidos. Et homines de Castromarim habeant hereditates suas populatas et illi qui in cis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in buca lx solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domino hereditatis, et cant in apelido Regis, et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per alcayde et per Concilium ville : et dent de foro de vacca i denarium, et de zeuro, i denarium, et de ceruo, i denarium, et de bestia uel de barca piscati, i denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala, iii denarios : De ceruo, et de zeuro, et de uaca, et de porco, i denarium : Et de carnario, i denarium : Piscatores dent decimam : de equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabatinis et supra, dent i morabatinum, et a decem morabatinis et infra, dent medium morabatinum : De equa uendita uel comparata, dent ii solidos : et de boue, ii solidos, et

de uaca 1 solidum, et de asino uel de asina, 1 solidum : De mauro uel de maura, medium morabatinum : De porco uel de carnario, 11 denarios : De caprone uel de capra, 1 denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabatinum : De carrega de cera medium morabatinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere uel de grana, 1 morabatinum : De bragale, 11 denarios : De uestitu de pellibus, 111 denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari, dent 111 denarios : De asinari, 111 medalias. Mercatores ville naturales qui soldadam dare uoluerint, recipiatur ab eis : Si autem soldadam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent 111 denarios. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uidauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit, nullum forum de almocranaria faciat. Coneliarius qui iuerit ad sogeyram et illuc manserit det folem unius conelii : et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conelium cum pelle sua. Et coneliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Castromarim qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Castromarim illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel purrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos : si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum, et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, Maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per aquam, dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Miles de Castromarim cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quem eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non ad domum militis uadat, sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Castrummarim de me tenuerit, non mittat ibi alium alcayde nisi de Castromarim. De casis quas mei nobiles homines, aut freires, aut hospitalarii, aut monasteria in Castromarim habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Castromarim. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius dato preconem usque ad tres menses non uenerit, tunc Maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat alcayde per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pilitarius qui in Castromarim casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint, et per officium suum uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Castromarim ubi eum comparauerit aut uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere debuerint dare dent inde decimam maiordomo, et Maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditibus de Castromarim si furtum fecerint, ut supradictum est, componatur, medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Castromarim non dent luytosam. Adaliles de Castromarim non dent quintam de quinione suorum corporum. Milites de Castromarim non teneant çagam in exercitu regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato det duos denarios : Et de barca de piscato minuto, 11 denarios : et de toto alio piscato, dent suum forum. Hec itaque omnia scripta uobis do pro foro, et concedo : et ad hec eat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Castromarim testificentur cum Infançonibus de Portugali. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut alcayde et duo spadelarii et unus petintal habeant forum militum. Concedo eciam uobis ut nunquam intrent in nauigium meum pedites de Castromarim contra suam uoluntatem, sed in eorum sit beneplacito uenire per terram aut per mare uenire ad obsequium meum. Siquis igitur factum meum istud uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Facta carta in Vlixbona viii.^a die Julii, Rege mandante. Era m.^a ccc.^a Quintadecima.

Comes domnus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuiam, conf. —domnus Johannes de Auoym Maiordomus tenens Elboram, conf. —domnus Alfonsus lupi tenens Ripam Minii, conf. —domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, conf. —domnus Martinus alfonsi tenens Chaues, conf. —domnus Martinus egidii tenens Elbas, conf. —domnus Menendus roderici de briteyros tenens Mayam, conf. —domnus Petrus poncii conf. —domnus Petrus iohannis de portel tenens Leyrenam, conf. —domnus Petrus iohannis tenens trasserram, conf. —domnus Martinus iohannis de vinali tenens Panoyas, conf. —domnus Alfonsus petri farina —Martinus dade pretor Sanctaren.—, test. —Rodericus gomecii —Rodericus menendi—, superiudices. —Petrus pelagii uicesuperiudex conf. —Petrus martini caseual test. —Stephanus petri de Ratis —Dominicus iohannis iardus— clerici domini Regis, test. —domnus Ordonius Archiepiscopus Bracharensis conf. —domnus Vincentius Portugalensis Episcopus conf. —Ecclesia Colimbriensis uacat conf. —Ecclesia Visensis uacat conf.

Domnus Matheus Vlixbonensis Episcopus conf. —domnus Durandus Elborensis Episcopus conf. —Frater Valascus Egitanensis Episcopus conf. —Frater Bartholameus Siluensis Episcopus conf. —domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Jacobus iohannis scribanus domini Regis notuit.

LOULE

LOULÉ

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III desumptum. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Loule : videlicet do et concedo uobis populatoribus de Loule presentibus et futuris, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta iugata de pane, quam uobis in perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis, et omnes salinas, constructos et construendos, constructas et construendas in Loule et in terminis suis, et omnes tendas de Loule, quas reges sarraceni tenebant tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in Loule nec in terminis suis, nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod uicinus de Loule qui uinum uoluerit sacare de Loule uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello de uino quod comparauerit medium morabitinum : Et ille qui non fuerit uicinus soluat de uino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerit de Loule et de suis terminis, illos almudes de uino quos dant in Vlixbona de portagio de uino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis omnia molendina de Quarteyra constructa et construenda : Et pisones uel azenias si eas fecerint. Et similiter retineo omnes hereditates de Quarteyra pro meo regalengo. Item retineo mihi in Loule quadraginta arençadas de vineis prout sunt demarcate pro meis regalengis, per illos qui eas pro ad me acceperunt. Item retineo mihi ortam quam solebat tenere domnus Martinus egidii, et casas et apotecam et lagare, quod solebat tenere Dominicus ruyz : Et apotecam quam solebat tenere Decanus Bracarensis, et ficulnetum quod solebat tenere Dominicus ruyz. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues et fanegas, et balnea, de Loule, et totum jus patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in Loule et in suis terminis : Et ballenationem. Et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis forum, usus, consuetudines Ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera que superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Silue.

SANCTA MARIA DE FAAROM

FARO

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III desumpsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, et domno Alfonso, et domna Blanca, et domna Sancia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Sancta Maria de faarom : videlicet do et concedo uobis populatoribus de Sancta Maria de faarom presentibus et futuris, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta jugada de pane quam uobis im perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis, et omnes salinas, constructos et construendos, constructas et construendas, in Sancta Maria de faarom et in terminis suis. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis casas et apotecam quas ego solebam tenere ex quo tempore accepi villam sarracenis : et retineo mihi vineas quas solebat tenere Dominicus ruyz, et omnes ficulnetos de Marim : Et omnes sedes ueteres que fuerunt de azeniis pro ad faciendum ibi azenias, uel pysones, uel molendinos. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes tendas quas Reges sarraceni solebant tenere tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis, quod non uendatur aliud sal in Sancta Maria de faarom nec in suis terminis, nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod vicinus de Sancta Maria de faarom qui vinum uoluerit sacare de sancta Maria de faarom uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello de vino quod comparauerit medium morabatinum : Et ille qui non fuerit vicinus soluat mihi de vino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabatinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de sancta Maria de faarom uel de terminis suis illos almudes de vino quos dant in Vlixbona de portagio de vino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues, et fanegas et balnea de sancta Maria de faarom : Et ballenationem, et totum ius patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in sancta Maria de faarom et in suis terminis. Et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis populatoribus de sancta Maria de faarom, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera sicut superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Silue.

TAVYRA

TAUIRA

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia facio cartam de foro uobis populatoribus de Tauira presentibus et futuris, forum, usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone (*sic*), excepta jugata de pane quam uobis in perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas in Tauyra et in suo termino, et omnes tendas quas reges sarraceni tenebant tempore Sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in Tauyra nec in suis terminis nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod vicinus de Tauyra qui vinum uoluerit sacare de Tauyra uel de suis terminis soluat michi de quolibet tonello de vino quod comparauerit medium morabatinum : et ille qui non fuerit vicinus soluat de vino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabatinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Tauyra uel de suis terminis illos almudes de vino quos dant in Vlixbona, de portagio de vino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus succes-

soribus meis casas que fuerunt de Abenffalilia, et apotecam de Alfeyçam, et ortam que fuit de abenfalilya, et aliam ortam quam solebat Episcopus tenere, et omnes ficulnetos et vineas quas et quos acceperunt pro meis regalengis, prout sunt demarcati et demarcate, et azenias de ponte, et omnes molendinos de Aceca constructos et construendos, et pysones, uel azenias si ibi eos uel eas fecerint, exceptis molendinis quos solebat tenere Dominicus ruyz, quos dedi domno Johanni de Auoyno pro suo heredamento per meam cartam plumbatam. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues, et fanegas et balnea de Taura, et ballenationem et totum ius patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in Tauyra et in suis terminis : et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera sicut superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Silue.

COSTUMES E FOROS.

OU

DIREITO CONSUECUDINARIO MUNICIPAL

Concluída a impressão dos *Foraes* anteriores ao reinado de *D. Diniz*, segue-se, em conformidade do plano adoptado pela *Academia* para a publicação dos *Monumentos Historicos* do nosso paiz, trazer á luz publica os *Costumes* ou direito consuetudinario particular dos antigos municipios portuguezes.

Como observámos já na advertencia preliminar que precede os *foraes*, ao passo que estes se podem reputar, em geral, como pequenos e incompletos codigos de direito publico, regulando, na maior parte dos seus preceitos, as relações dos habitantes ou vizinhos dos respectivos concelhos com o estado ou com os senhores do territorio, os *Costumes*, quer escondendo a sua origem na noite dos tempos ou filiando-se no direito civil romano, germanico, ou arabe, quer estabelecidos por posturas ou resoluções dos magistrados ou dos comicios municipaes destinadas a occorrer á falta de regra n'esta ou n'aquella relação da vida civil, devem considerar-se como corpos mais ou menos rudes e imperfeitos de direito privado, direito applicavel apenas a um ou alguns logares, norma exclusiva para os julgamentos municipaes, mas que influiu successivamente nas leis geraes, revelando não raro as fontes d'ellas e sendo, portanto, assumpto necessario de estudo, não só para conhecer o viver intimo de nossos maiores, mas tambem para a exacta investigação das origens do direito patrio.

Entre todas as nações modernas nascidas da dissolução do imperio dos cesares o direito consuetudinario representa um papel importante na historia dos primeiros seculos da existencia d'ellas; mas nas *Hespanhas* esse direito tem ainda maior importancia. Nos estados além dos *Pyreneus* influiam na transformação da sociedade dous elementos oppostos, o romano e o germanico, a civilização corrompida e a barbaria organizada: na *Peninsula*, porém, uma causa nova vinha modificar os resultados da lucta e da fusão da sociedade latina com a germanica: era o elemento arabe, elemento incomparavelmente mais extranho, mais opposto aos dous que se tinham confundido, do que estes o eram entre si. Todas as raças da *Europa*, quer meridional, quer septentrional, remontavam ás primitivas migrações da *Asia*, ás tribus arias ou ás suas congêneres. *Celtas*, latinos, scandinavos, germanos eram na essencia a mesma familia: á identidade radical das linguas que falavam devia corresponder e correspondia a identidade radical de indole,

de idéas simples e de costumes, embora a differença de desenvolvimento moral e material dos varios grupos, a influencia dos diversos climas em que viviam, e mil outras causas, actuando por seculos, imprimissem em cada um d'elles caracteres especiaes assás distinctos e, até, repugnantes entre si, que, ainda hoje, tornam difficil de apreciar bem essa origem commum. Nas Hespanhas, porém, a invasão arabe gerava um facto singular. Era a familia semitica encontrando-se, luctando, misturando-se com a familia aria : tudo entre ellas era de indole radical diversa, linguagem, idéas e sua fórma, habitos e usos. Accrescia que na lucta e na fusão romano-germanica, a barbaria dos vencedores ficara em grande parte subjugada pela superioridade de civilisação dos vencidos; isto é, em relação á vida civil, o direito romano tinha não só continuado a persistir entre os subjugados, mas tambem alterado as tradições juridicas, os Costumes dos conquistadores. Na invasão das raças semiticas no extremo meridional da Europa não se dava o mesmo facto. A civilisação dos novos senhores da Peninsula igualava ou, para melhor dizer, sobrepujava a da população romano-germanica, e essa superioridade, influindo em todos os factos sociaes, não podia deixar de produzir effeito nas relações juridicas dos povos submettidos ao poder sarraceno. É o que o estudo, ainda, digamos assim, na infancia, da sociedade mosarabe nos vai diariamente revelando, e o que mais completos estudos nos virão, por certo, plenamente provar.

Os Costumes geraes do nosso paiz durante os dous primeiros seculos da monarchia exprimem, em relação ao direito privado, o resultado d'esses grandes successos, d'essas luctas e conquistas, d'essa acção e reacção das diversas raças; mas nenhum dos monumentos directos ou indirectos do direito consuetudinario d'aquella epocha nos subministra tantas e tão variadas especies como os chamados Costumes dos concelhos.

Os Costumes, ou Foros (como tambem se denominavam tanto os foraes como os costumes, pela fluctuação da linguagem) não consistiam, ás vezes, exclusivamente n'um complexo de regras de direito privado. Os limites precisos entre este e o direito publico eram incertos, ou antes não existiam scientificamente. Não era um methodo, um systema de antemão concebido que os separava : separava-os a natureza das cousas. Quando se fundava um concelho, o que primeiramente occorria era exarar um titulo d'aquella fundação, e determinar as obrigações e os direitos reciprocos do gremio e do estado ou do senhor que creava o gremio; mas, se occorria ou convinha, por qualquer circumstancia, regular no foral um direito ou uma obrigação civil, regulava-se tambem no foral. Assim as provisões da carta de povoação, embora estatuem ordinariamente sobre as relações juridicas que chamamos de direito publico, nem por isso deixam de conter ás vezes disposições de diversa indole. Nos Costumes ou Foros acontece o mesmo em sentido inverso. Vê-se que havia relações de direito publico reguladas unicamente pelo uso. São notavel exemplo d'esse facto os Foros de Thomar e Torres Novas. N'isto, como em tudo, as instituições da idade média fluctuavam, compenetravam-se, porque não derivavam de principios absolutos.

Em geral, os Costumes eram o que a palavra está dizendo : eram a lei tradicional. Depois de regularem na praxe, por mais de um ou de dous seculos, os actos da vida civil nos municipios, é que, porventura, foram reduzidos a escripto. Parte d'essas regras prácticas, variando ou assemelhando-se de territorio para territorio, já vigoravam, até, muito antes da instituição dos concelhos, entre a população solta que vinha depois constituir aquellas novas entidades politicas. É por isso que nos Costumes se acham juxta-postas tradições juridicas romanas, germanicas, arabes e outras de origem desconhecida. Todavia, nas compilações dos Costumes, algumas das quaes parece terem sido feitas no seculo XIV ou nos fins do XIII, achamos, como já tocámos, regras civis que ahi se dizem derivadas de origens menos incertas, porque mais recentes. Taes são as que provieram de deliberações das assembléas populares do municipio : taes as posturas accordadas entre os magistrados para resolver certas questões de ordem civil a que o direito consuetudinario não dava solução, ou dava uma solução que a mudança dos tempos tornara inapplicavel ou obsoleta. Tem outras por base julgamentos ou façanhas (como se lhes cha-

mava na jurisprudencia geral) dos juizes municipaes : outras finalmente sdo transumpto do direito consuetudinario de um concelho mais antigo, cujo foral serviu de typo ao novo concelho, e para o qual, com os mesmos direitos e obrigações publicos, passam as mesmas normas do viver civil. D'estas origens que apontamos procedia, tambem, por certo, parte d'esses costumes tradicionaes transmittidos oralmente de geração em geração até a epocha em que pela primeira vez foram reduzidos a escripto. Nos concelhos que remontavam aos seculos XI e XII, é mais que provavel terem-se já estabelecido, por acôrdo dos vizinhos ou por auctoridade dos magistrados, posturas ou regras para occorrer a questões civis não previstas nos Costumes anteriores. Exemplo d'isto sdo as posturas do concelho de Coimbra na epocha em que ainda se regia pelo seu foral mais antigo.

Na Collecção de Livros Ineditos de Historia Portugueza, onde alguns quadernos de costumes municipaes foram publicados, aliás com pouco esmero, affirma-se (T. IV, pag. 530) existirem ainda no archivo da Torre do Tombo muitos d'estes quadernos ou codices de direito municipal. A verdade é que, nem quando aquella collecção se publicou (1790 a 1824) nem hoje, existiam ou existem alli sendo bem poucos monumentos d'esta especie e que, apesar das diligencias feitas por nós em diversos archivos do reino, nenhuns podémos encontrar que remontassem aos primeiros dous seculos da monarchia. Outros obterdo, talvez, no futuro mais felizes resultados das suas pesquisas.

Apesar, porém, de ser diminuto o numero dos monumentos de direito civil municipal que nos restam, nem por isso elles deixam de ter pertencido a uma vasta porção do territorio habitado nos primordios da monarchia. Uma povoação fundada de novo a que se concedia o foral de um concelho preexistente, o que aliás era mui commum, adoptava naturalmente com a sua carta constitutiva as regras de vida civil usadas e costumadas no concelho prototypo. Já alludimos a essa fonte do direito consuetudinario. Ou a povoação nascente era colonizada com familias vindas do concelho modêlo, ou com familias provenientes de diversos districtos e habituadas a usos não só diversos, mas até, entre si repugnantes. Em ambas as hypotheses, quer fossem os membros do novo gremio que estatuisses sobre o modo de regular as relações civis, quer fosse o instituidor do municipio, o concessor do foral, que ordenasse as leis civis, o mais simples, o mais exequivel era a adopção das doutrinas de direito privado do concelho modêlo. É o que, dos proprios foraes e dos proprios costumes vemos que succedia. Assim, por exemplo, Evora, recebendo de Affonso I o foral de Avila, recebe igualmente os Costumes d'aquella cidade, facto que se reproduz em todos os concelhos a cujo foral serviu de typo o de Evora ou de Avila. O concelho de Torres-Novas, fundado e constituído com o foral de Thomar, manda indagar os usos e costumes d'esta ultima villa e adopta-os para o seu regimen interno. Esses costumes, que foram reduzidos a escripto e que vão incluidos n'esta collecção, são um specimen curioso da confusão que o tempo introduzia na jurisprudencia municipal, em relação ás fontes do direito e á indole das disposições. Acham-se ahi os Costumes trazidos de Thomar, providencias legislativas tomadas pelo concelho de Torres-Novas ou pelos seus magistrados, modificações de costumes em resultado de leis geraes, alterações de direito publico municipal em virtude de resoluções regias ou por terem caído em desuso as respectivas disposições do foral e, enfim, costumes e posturas puramente administrativos. Ás vezes, um concelho constituído pelo typo de outro ia colligir os seus costumes não só no concelho que lhe servira de modêlo, mas tambem em outros de typo commum, cujos magistrados os do mais recente concelho mandavam consultar quando surgiam questões não resolvidas pelos Costumes até ahi recebidos. Os Foros de Gravdo subministram especies notaveis a semelhante respeito.

Entre os monumentos historicos que melhor nos fazem conhecer, além das relações juridicas da vida civil, as usanças, habitos e idéas, o grau de civilização moral e material do primeiro periodo da nossa idade média, são, porventura, os Costumes os mais importantes em geral, embora outros sejam de maior valia para o estudo especial d'este ou d'aquelle aspecto da sociedade. De todos os corpos, porém, de legislação municipal que nos restam d'aquellas primitivas eras, nenhum iguala em

extensão e importancia os codigos dos concelhos do Cima-Coa, codigos cujo conteúdo nunca foi bem conhecido, porque pela primeira vez vê a luz publica na presente collecção. N'elles vamos encontrar um sem numero de especies desconhecidas para a historia da civilisação, não só de Portugal, mas tambem da antiga monarchia leoneza. Vêem tambem pela primeira vez a luz publica as posturas do concelho de Coimbra de 1145 anteriores á definitiva constituição do municipio pelo foral de 1147. São principalmente relativas a materias economicas. Acham-se inseridas a fol. 221 do Livro Preto da Sé de Coimbra.

Os Foros ou Costumes que nos restam das terras do Cima-Coa ou Riba-Coa são quatro : o de Castello-bom, o de Alfaiates, o de Castello-Rodrigo e o de Castello-melhor. Os dous primeiros estão escriptos no latim barbaro do seculo XIII, e os outros em vulgar. Os quatro codices onde se contém e que se conservam no Archivo Nacional parecem remontar ao seculo XIII ou aos principios do XIV. O de Alfaiates mostra ser o exemplar primitivo por onde se regiam os magistrados municipaes, tendo-se aproveitado o verso da ultima folha para ahi se lançarem varias ementas de pleitos intentados perante elles, em que se memoram os nomes dos respectivos fiadores da causa. Uma d'estas ementas tem a data de 1261. No verso da ultima folha dos Foros de Castello-bom tambem se descreveram os direitos reaes que pesavam sobre o concelho, mas em linguagem portugueza do seculo XIV e em caracteres que condizem com a mesma epocha. Publicámos essa nota porque se liga com as instituições municipaes. É de crer que alli se descrevessem aquelles direitos depois da conquista dos castellos situados ao oriente do Coa feita por D. Diniz. Postoque o dialecto portuguez prepondera nos Foros de Castello-Rodrigo, o codice onde se copiaram parece anterior áquella conquista, ao passo que no que contém os de Castello-melhor, obviamente mais moderno, predomina o dialecto castelhano. Fundados estes logares no territorio de Ledo ao começar o seculo XIII, embora aquelles dous codigos de costumes se devam reputar versões dos primitivos, que, como os de Alfaiates e de Castello-bom, seriam em latim barbaro, a preponderancia de cada um dos dous dialectos parece indicar que Castello-Rodrigo foi povoado com colonos de áquem do Coa, ao passo que Castello-melhor se povoava com gente leoneza.

Que o territorio onde estes concelhos se fundaram pertencia no principio do seculo XIII a Ledo é facto que n'outra parte exuberantemente provámos. E de feito, os dous codices vulgares mencionam não só que os foros e costumes n'elles contidos foram concessão de Affonso IX, mas tambem assignalam a data e o logar da concessão. Ambos os latino-barbaros se attribuem áquelle principe postoque não com tanta individuação e clareza. Tendo os que nos restam só em verso a data expressa de 1209, o mais crível é que os dous que restam no texto original remontem á mesma epocha.

Nas quatro compilações de direito consuetudinario de que tractamos predominam em geral as mesmas doutrinas, mas com differenças assás importantes, não só na indole de algumas disposições e no mais ou menos incompleto d'ellas, mas tambem na ordem das materias e na redacção dos artigos. Entendemos, por isso, conveniente dal-os separadamente na sua integra. Pela infinidade de variantes, pela incessante referencia dos logares dos outros tres codices ao logar paralelo do que se tomasse por typo, longe de facilitar o estudo comparado d'essa interessante legislação municipal, não fariamos, talvez, sendo confundil-o, substituindo o nosso trabalho de editor pelo que incumbe ao historiador das instituições sociaes.

Ácerca dos outros Costumes já publicados pela Academia e aqui impressos com mais esmero do que se fez na edição dos Ineditos, podem ver-se ácerca dos codices d'onde foram transcriptos os prologos que os acompanham n'aquella edição.

* HERCULANO, *Hist. de Port.*, vol. II, nota final 1.

POSTURAS MUNICIPALES DE COIMBRA

1145

Correctio morum colimbricæ a ciuibus omnibus statuta

In dei nomine. Sub Era m. c. lxxxiii, xvi kalendas iulii, statutum est ab omnibus baronibus bonis tam maioribus quam minoribus ciuitatis colimbricæ, concedente domino rege ildefonso quemadmodum foros et consuetudines ad communem utilitatem omnium ciuium corrigerent et meliorarent. In primis interdictum est nullus audeat alicui uendere ferrum nisi ferrario qui illud laborauerit, nec alius emat ferrum nisi ferrarius. Item ferradure mozamedes caballares, pro iii denarios : et medalia unum par uendatur : asinorum uero, non plus duobus denariis. Eisada et ferrum de aratro quod pesanerit vi^o arratales pro decem et octo denariis unumquodque illorum : azeca et seca de uesadoiro, iii denarios arratal. Sachio de duobus arratalis pro iii denarios. De ferro aguiar quodcunque ferrum fuerit, iii denarios pro uno arratal. Vnum par desporis staniadas pro vi denarios. Frenum stagnatum, pro xv denarios.

Item de zapataris

Item statutum est ut quantum corium uel corios bouinos aut cuiuscumque manerie animale fuerint, que fuerint de algazaria tam de christianis quam de iudeis iam uenerint ad mercatum ciuitatis intus, non uendatur alicui nisi zapatario qui eos laborauerit. Et ipsi zapatarii non sint ausi uendere aliquod corium curtidum aut siccum alicui mercatori foras ciuitatis. Zapatos bonos uacaris cum bonas pezas untados et de bonas seffiutas, pro xii denarios. Zapatos zebrunos et bezerrunos untados pro x denarios : et de aqua, pro vii denarios. Auarcas bene bonas muzas uel acutas pro vi denarios : Non tales pro iii denarios. Zapatos bonos ceruunos, pro xviii denarios : et non tales, pro xv denarios. Zapatos bonos caprunos de corrigia liados, pro xv denarios : et non tales pro x denarios : et carneirunos pro viii denarios. Osas nigras et zapatas phadadas bene bonas queque illarum pro medio de nno morabidi. Osas bonas gudemiciz, pro 1° morabitino : et zapatas fadadas et zapatones uermelios de bono corio, pro medio unius morabitini. Zapatos uermelios et de cordouan de corrigia pro xx denarios : decolladas pro uno soldo. Suffiutas bonas, iii denarios : et suffiutar, pro v denarios : Et cum rostaes pro vi denarios. Suffiutas non tales, pro iii denarios : et suffiutar, pro iii denarios.

Item de carnizaria

Item de algazaria. Carnearii dent duos arratales de carne de uaca grossa pro i denario : De macra uero et de zeuro et de ceruo de omnibus istis, iii aratales pro 1° denario. De gamo duos arratales pro i denario : de carnario grosso arratal et medium pro 1° denario : non tal ii^o arratales. De porca grossa arratal et quarta pro 1° denario, tam de foras quam de intus : quarta de cordeiro bono pro iii denarios : et de non tal pro ii denarios. Duos columbinos pro i denario. Perdix, pro i denario. Conelius, i denario. Gallina pro iii denarios. Octo oua, pro i denario. Anas domestica, iii denarios. Anas montesina pro ii denarios. Auetauda pro vi denarios. Gryes pro vi denarios. Turtures, iii pro i denario. Et si aliquis uenator occiderit aliquod uenatum in monte, et noluerit uendere illum ad algazar caueat ne uendat alicui pro ganancia : et ipse uenator uendat illum per se per talem mensuram per qualem uenderent illum algezares in algazaria.

Item de piscatoribus

Item de piscibus. Omne piscotum quod uenerit de mare, uendatur in sua barca per manu de almutazeb et nullus alius uendat eum nisi suus dominus qui illud duxerit. Similiter omne pescatum tam de mari quam de fluminibus aut undecumque fuerit aut de quali piscacione fuerit, nullo modo uendatur nisi per manus almutaze. Et piscatum aut mariscum quod ad casam de bonis hominibus uenerit non uendatur ibi nisi per manum de almutazeb. Nullus maiordomus de alchaide aut maiordomus de uilla audeat religare piscatum alicuius sed tantum emat illum sicut unus et alius et non pro ganancia dent ad almutazeb, et ad iudicem uille, talem dineiratam qualem per totam uitam currerit de carne et de piscato. Et non uadat ibi almutaceb nisi ad tantum piscatum quod fuerit supra soldum appreciatum. Et ipsi piscatores dent inde bonam mensuram : de ualente uero solidum inferius non uadant ad illum.

Item de tendariis

Item de tendariis. Tendarii uendant libram cere pro xvi denarios, et alukia et quarta pro i denario. Manteca, iii alukias pro i denario. Seu cocto, v alukias : Crudo pisado de carneiro, v alukias. Mel cubellum et medio, ii solidos : et si uoluerit uendere ad dineiradas uendant ad istud zumum. Quattuor arenzos pigmenta, pro i denario. Arratal minus quarta de caseo sicco, pro i denario. Vendant oleum ad zumum de cubello uno pro medio morabitino. Addael nullus sit emptor ullius rei ad gananciam. Cardineros dent xiiii decubitos de bono panno cardeno pro uno morabitino, et perdant terciam partem de quanto panno tincxerint : et precium inde xvi modios : additalio de calle pro i morabitino. Tegularii non faciant tegulas usque ueniant ad almutazeb, et faciant illas per formam quam eis dederint et sint bene cocte. Cantarus, i denarium : quarta cum panella, i denarium : Duos asados pro i denario : Duos almudes, i denarium.

Item de uineis

Item de uineis si aliquis puer adhuc sine intellectu, aliquod dampnum aut furtum in uinea alicuius fecerit uerberetur a patre suo uel ab aliquo parente quousque sanguis fluat ex costis eius quisquis fuerit. Si uero ex maioribus tam de uiris quam de mulieribus siue militibus aut de peditibus aliquis a quattuordecim annis et supra fuerit deprehensus facere dampnum in uinea alicuius siue per se aut iussione alicuius, tam perpetrator damni quam ille qui ei damnum facere iusserit, pari pena plectantur : Videlicet quisquis fuerit componat v solidos pro damno, et suspendatur in illo tormento quod uulgo dicitur picota. Item interdicimus ut nullus ingrediatur uineam alienam cum accipitribus. Si aliquis miserit ad mansionem in uinea alicuius boues aut oves aut caballos aut aliquod animal componat v solidos et suspendatur in picota. Cunilieiros non uadant per uineas alienas cum canibus. Alfabezeiras nec aliquis faciat alkeires nisi per manum de almutazeb, et sit alkeir de vi arratales et medium. Nullus homo emat foras de mercado ciuitatis ad gananciam suam, pisces aut uinum aut aliquid quod pertinuerit ad uictum hominis est nisi ille qui de fora parte uenerit, et hoc in mercato ciuitatis, et non alicubi. Alfabezeira faciat focaciam panis de duobus arratalis et quarta. Et qui huius stabilitatis unum decretum minimum aut maximum uiolauerit aut temerarius transgressor extiterit quisquis fuerit v solidos componat et in picota suspendatur. Vt sagion non eat alicuius domum sigillare : Sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Vt in illas azenias non dent nisi quartamdecimam partem sine ofrecione. Vt in lagarida non dent de uino nisi de quinque quinales inferius almude : et si super fuerit quarta sine ulla ofrecione, et iii denarios in gantar. Vt laborator non faciat aliquod fiscum cum sua iuicione. Vt almokeri non faciant sine suo grato plusquam unum seruicium in anno. Vt habeatis almotaze bonum qui custodiat totam ciuitatem sine ofrecione. Vt numquam colimbria detur per taliamentum. Vt numquam clerici eant in exercitum per forum. Vt omnes qui uoluerint ire iherosolimam non habeant licenciam eundi sed in auxilio illius castelli de leirena et tocius extremature : et quicumque ibi fuerit mortuus habeat talem remissionem sicuti illi qui migrauerit in iherosolimis.

COSTUMES E FOROS DE CASTELLO-BOM

1188-1230

In dei nomine et eius gratia. Hec est carta quam ad honorem dei A. dei gratia rex legion. dat concilio de castel bono que est (?) dos suos foros et de suos terminos. Isti sunt termini que parten entre castel bono et cibdat rodrigo : por san pedro de arroyo seco, e com ual de la mula per medio, et de uilar fremoso a las fontes de dona mora per medio, et de castel bono con uilar mayor per medio de castelo a castelo : De castel bono con almeida per medio del castelo a castelo. E acotamus istos terminos : que nulla cabana de ganado que entrat en estos terminos, sine mandato de concilio, qui uicino non fuere pectet de cabana de las uacas 11ra uacas et de ouenis prendan x carneros et de porcos v porcos (?): et isto prendan per montatico cada octo dias, usque exeat del termino (?): et totus homo qui non fuerit noster uecinus et in istos terminos casa fecerit, qui eum inuenerit prenda de suolia de v morabitanis, et si la ualia ille non inuenerit, adducat eum (?) captum usque pectet illi v morabitanos. Et totus noster uicinus qui in istos terminos casa fecerit sine mandato de concilio pectet ix morabitanos al concilio. Et totus uicinus qui taiare enzina autramas uelpora porcos, qui eum inuenerit prenda illi (?) v^o porcos, et si dixerit non fecit hoc tribus uicinis et pectet, sin autem saluet se cum 11^{or} et ille v^o et manquadra : et toto isto montatico prenda homines de concilio (?).

Qui cremare in termino

Qui cremare in termino de castel bono, desde mayo usque sanctum martinum, pectet x morabitanos al concilio, si illi firmarent, et el dampno ad suos dominos, sin autem saluet se cum 11^{or} et ille v^o : et pro isto non dent manquadra.

Orebzes qui laboraren

Avrifices qui laboraren in termino de castel bono sine mandato de concilii pectent x morabitanos al concilio, si illi firmaren, sin autem saluet se cum 11^{or} et ille v^o : et pro isto non dent manquadra.

Pescador que non fuerit uicinus

Totus piscator qui non fuerit uicinus et in istos terminos pescare pectet v morabitanos, si inuenerint ei per que, sin autem adducant eum captum usque pectet.

Isto foro dat rex uicinis

Istud forum dat rex uicinis de castel bono : quod in toto suo regno non dent portatico, nec respondant in toto suo regno pro nulla re, sed det fiadores ut appareant in directo a castel bono : et franqueo el rei a uicinos de castel bono suas heredades et suos homines que non pectent, nec fagan fazendera : et acota los que nullo homine que in suas hereditates uel in suos homines miserit manum, aut in isto quales mandó el rei que pectet mille morabitanos, et sit forfectosus de quanto habuerit.

Ad isto est concillum aue..

Ad isto est concillum auenido : quod nullus homo de castel bono qui bando fecerit aut bando clamare, foras corpus del rei, exeat per aleuosó del rei et de concilio, et derribent illi las casas, et perdat quantum habuerit, et tomen lo los omes de concilio et metan lo en el castelo.

Alcalde nec altero

Alcalde aut alius uicinus de castel bono qui alium uoluerit radicare et non potuerit cum eo faciat testigos ad illos qui ibi fuerint ut illum adiuuent, et qui illum adiuuare noluerit, unusquisque pectet tantum al quereloso quantum ille debebat pectare.

Qui demonstrare fiel

Totus homo a qui demostraren fiel, et el fiel dixer —fiel só— et noluerit ire ante alcalde, pectet i morabitanum : et el fiel sit de los escriptos de la carta, et uadat ante alcalde, et noluerit ire el fiel ante alcalde, pectet mille morabitanos ad illum cum quo non uult ire.

Mulier non uadat

Mulier non uadat ad fiel, neque ullus ad illam, excepto ad radicandum, set demonstret ei plazo, et illa similiter.

Qui debuerit bestiam

Et cui (*sic*) debuerit bestiam mittere et non miserit, alio die accipiat fidel et pignoret pignus de morabitano, et el fiel teneat illos usque ad viii dies, et si usque ad viii dies non demonstraerit el fiel de la carta que uadat a plazo, super pignora baraiar, a collatione cognominata ubi alcalde habeat, mortificent se, et det fiador de queda : et si se alzare de la uila, non se mortificent, sed respondant pro illos.

Qui non pignorauerit usque ad ix

Totus homo qui non pignorauerit usque ad ix dies, per que non uenit ad fidel, aut per bestiam que non misit, aut plazo que non uenit, non pignoret eum magis pro ipsa calumpnia. Et qui dixerit —ad domum suam fui, et non inueni ibi pignora— firmet cum tribus testibus quod illuc fuit ante viii dies et non inuenit ibi pignora, et det casa cum pignus.

Bestia aut prinda que alcalde

La bestia aut la pendra que alcalde mandauerit soltar, et non la soltarent, duple la a suo dompno, foras bestias de hereditate outorgadas : istas non sint soltas, nisi per iudicium de m^{or} alcaldes.

Qui ante alcalde

Totus homo qui ante alcalde baraiare, et el alcalde per iudicium mandauerit bestiam mittere, et non la miserit, pectet i morabitanum al quereloso.

Qui bestiam debuerit mittere

Totus homo qui bestiam debuerit mittere cada tercero dia bestiam mittat, et quantas bestias non miserit tantos morabitanos pectet al quereloso.

Qui bestiam debuerit

Totus homo qui bestiam debuerit mittere mitat i bestiam mortuam que uala i morabitanum : et deinde a deuant metan bestias uiuas al foro.

Qui se alzare a la carta

Totus homo qui se alzare a la carta, et mandauerit ei bestiam mittere, no la meta : et si bestiam tenuerit, no la soltet. Et si propter hoc pignorauerit, torne la pendra dupplada cum vi morabitanos al quereloso.

Qui se alzare a la carta

Totus homo qui se alzare a la carta det eis fidel el alcalde, et uideant la carta : et si illud dixerit la carta quod iudicauit el alcalde, mittat la bestia in nocte, et ibi iaceat usque accipiat iudicium de la carta per suum iudicium : qui se alzare a la carta, et la carta le uedare, alcalde pectet m^{or} morabitanos illi qui se alzauit, si ei potuerit firmare, sin autem saluet se cum m^{or} et ille v.^o Et si in portielo se amparare, postquam inde exierit responde.

Qui bestiam miserit sine soga

Totus homo qui bestiam miserit sine soga, pectet i morabitanum : et si la bestia comederit illam, petat illi

aliam sogam, et det illi ueritatem quod sua bestia comedit illam, et det ei aliam sogam in ipso die : Et si non dederit, pectet i morabatinum illi cui debuerit bestiam mittere : et sit sogam de una brazada.

Qui uedar comer a bestia

Totus homo qui uedar a la bestia ante tercio dia, aut tenuerit eam in discooperto, firmet cum tribus testibus, et duplet ei illam. Qui bestiam debuerit mittere, post bestiam mortuam, mittat bestiam uiuam, de enguera : et si talem non miserit, pectet i morabatinum al quereloso.

Bestia que in pignora

Tota bestia que in pignora morierit, ueniat suo domino et saquet illam, et mittat aliam in ipso die, et si aliam non miserit, pectet i morabatinum. Et si noluerit eam sacare, pectet i morabatinum al quereloso : et ille in cuius domo morierit, saquet illam absque calumpnia.

Qui parare fidel ad hominem qui steterit iantando

Nvllus homo non pare fidel ad hominem qui steterit iantando aut lauando suum capud aut calciando aut uestiendo, sed demonstret ei plazo per ad alterum diem, exida de missa matutinal, at collationem ubi habeat alcalde : et si noluerit illum raigare, expectet eum, et quandiu uiderit el fidel qui iantari, uel lauari, uel uestiri, uel calciari se possit, paret ei fidel : et si noluerit ire cum illo ante alcalde, accipiat eum absque calumpnia. Et illi qui laborando steterit, simili modo ei faciant.

Qui debuerit bestiam mittere

Totus homo qui ad alium debuerit bestiam mittere et dixerit —timeo bestiam meam perdere— det hominem super quem sit quod non se alze cum illa : et si non dederit ei, non mittat ille bestiam ei. Et qui demonstrauerit plazo super sua bestia uadat ad collationem ubi habeat alcaldem, et dixerit alter —plazo habeo iudicato de alcalde ad aliam collationem— det ueritatem quod ita est et uadat cum illo : et si non dederit ueritatem, uadat ad illam collationem ubi demonstrat ei plazo : et si non fuerit, soltet la pendra. Et si pendra non soltauerit, et illuc transnoctauerit, dè la duplada al quereloso.

Qui adduxerit hominem cum fidel

Qui adduxerit hominem cum fidel ad corral stet usque a la derramada de los plazos et appareat totum diem ibi. Et si suus contendor non miserit eum intus, faciat illi testigos, et uadat se absque calumpnia. Vllus homo non cadat per iudicium de corral, nisi per corral de uernes : et uernes iudicent los alcaldes suos iudicios de la uilla, et sabbato aiuntense, et iudicent los desafiados, et adobent la pro de concilio : et si aliter fecerint, sit illis in periurio.

Qui fuerit prindado

Totus homo qui prindado fuerit aut fidel illi pararent, si firmare potuerint quod postquam prindado fuit aut fidel illi pararon in la uilla lo testigaron, las bestias ibi iacendo, adducant illum.

Qui exido fuerit in carrera

Totus homo qui exido fuere in carrera cum armas aut cum sarceno non ueniat ad fidel, si potuerit dare ueritatem quod ita est et absque malo ingenio, sin autem ueniat.

Qui parare fidel nisi post missam

Nvllus homo paret fidel nisi post missam matutinalem dictam usque ad uesperas, excepto ad radicanum hominem.

Qui pignorauerit

Totus homo qui bis pignorauerit in die aut parauerit fidel suo contentori pectet i morabatinum.

Qui habuerit rancura de clerico

Qvi rancuram habuerit de clerico prenda fidel de alcalde clerico et laico, et paret illi fidel : et iudicent suo iudicio alcaldes clericos et laicos. Et clerici simili modo faciant laico : firmas qui habuerint ad facere unus ad alios, firment clerici et laici, uel laici et clerici in unum : Et iuras inter clericos et laicos al foro. Uiduas et clericos siue v.^{os} se saluen pro unde debuerint lidiare, excepto pro mortuo homine aut mulier forzada.

Qui habuerit rancura de alio

Qvi rancura habuerit de alio, det hominem super quem sit quod non se alze : et si noluerit dare, accipiat eum absque calumpnia, et cognomet suam rancuram, et det ueritatem quod ipsam rancuram habet de illo : et si non dederit ueritatem, non leuet illum super se, et alter non accipiat illum : et si super hoc acceperit illum pectet m^{or} morabitanos illi qui captó et dimittat illum. Et si noluerit eum dimittere, et miserit eum sub tecto, pectet illi vi morabitanos : Et si miserit eum in cepo aut in ferros, pectet ei xx morabitanos : et quantos dias alá transnoctauerit, tantos xx morabitanos pectet, medios al quereloso et medios ad illum qui leuabat eum super se : et hoc si potuerit firmare, sin autem iuret sibi v.^o Et si ueritatem uoluerit dare, et non habuerit qui eum leuet super se, accipiat eum absque calumpnia.

A qui demandaren casa cum pignus

Totus homo a qui demandaren casa cum pignus, cognomet m^{os} uicinos qui eum leuent super se : et si inter tantum alium leuauerit super se, laxent illum. Et si de istis tribus nullus uoluerit eum leuare super se, accipiat eum absque calumpnia. Et si postquam captus fuerit hominem dederit qui eum leuet super se, laxent illum : Et si noluerit eum laxare, quantas noctes alá transnoctare, tantos xx morabitanos pectet. Totus homo qui fiador dederit tal fiador dè que habeat ualia de la peticiom duplada : Et si tal fiador non dederit, suo fiador non le preste. Et per ista supercabadura si non pignorauerit aut non pare fidel ante unum mensem, non respondat ei amplius : Et si parare fiel aut pignorauerit ante del mense, respondat ei usque ad annum et non amplius.

Qui hominem leuauerit super se

Qvi hominem leuauerit super se, per pignus de morabitano, et non pignorauerit usque ad ix dies, non pignoret ei amplius : et si pindrauerit, det ei illos duplatos.

Aldeano qui casa habuerit

Totus aldeanus qui casa habuerit in uilla sea uicinus, si la tenerit poblada cum suo homine, et det media decima in la collatione ubi fuerit scriptus, et det al tercero recabdo per totas suas postas : et si sic non fecerit, non sit uicinus.

Qui rancura habuerit de aldeano

Vicinus de uilla qui rancuram habuerit de aldeano paret illi fidel cum i uicino aldeano, ut ueniat ad suam portam a tercero dia, de sol a sol : et si non uenerit, pectet i morabitanum. Et alio die ante de los plazos mittat suam bestiam, et baraiæ super illa : et si noluerit baraiare, mittat suas bestias al foro : et quantas bestias non miserit, tantos morabitanos pectet. Et quando uenerit a la uilla det casa cum pignus suo debitori. Et si el de la uilla inuenerit aldeanum in la uilla, demonstret ei plazo cum i fidel per ad alterum diem, exida de la missa matinal, a collatione ubi habeat alcaldem : et si ibi demandauerit casa cum pignus, ibi det illam.

Aldeano qui rancura

Aldeanus qui rancuram habuerit de aldeano paret illi fidel cum i uicino aldeano, ut sit a tercio die a la fenestra de sancta Maria, de sol a sol, et det illi casam cum pignus, quod stet illi a directo. Et si non uenerit aut casa cum pignus non dederit, pectet ei i morabitanum. Et si dixerit —non demonstrasti mihi fidel— firme lo cum illo qui fuit fidel, et pectet i morabitanum suo contentor : et si dixerit —non fui fidel— iuret cum uno uicino quod non fuit fidel et accipiat suos penos cabales. Et cui fidel demonstraren et ad plazo non uenerit, ille aut sua mulier, aut, si mulier non habuerit, suo celerizo, pectet i morabitanum al quereloso.

Et si aldeanus

Et si unus aldeanus ad alterum in uilla parare fidel, altero die ueniant ambos a la fenestra de sancta Maria et faciant suo directo, ut supra notatum est.

Mulier aldeana ueniat ad fidel aut pectet i morabatinum al quereloso.

Qui dixerit —eas fidel—

Totus homo qui dixerit ad alium —eas fidel— et alter non uult ire cum illo, si baladi fuerit aut aldeano accipiat eum absque calumpnia. Et si radicatus fuerit in uilla aut casa populata, pectet ei i morabatinum.

Qui parare fidel allo aldeano

Aldeano qui parare fidel ad alio aldeano et uenier a quel a quen pararen fidel et el otro non uinier, pectet medium morabatinum : et si uinier el que parare fidel et el non, pectet i morabatinum.

Qui a retro parte prindare

Totus homo qui ad retro parte pindrare aut parare fidel, si potuerit ei firmare, pectet i morabatinum : et primitus colligat suam calumpniam et eat uocem suam in antea.

Qui iudicio rancado renouare

Totus homo qui iudicio rancado renouauerit, si ei firmare potuerit, pectet iii^{or} morabatinos illi qui demanda et perda la uoce.

Qui messare aut ferir

Qui percusserit aut messauerit ad uicinum pectet ei xii morabatinos et qual ferida le diere tal la espere en concilio : et si fecerit liuores, pectet ei xx morabatinos, si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum iii^{or} uicinos et ille v.^o Si potuerit firmare quod tornauit super suum capud, non pectet calumpniam, et si liuores fecerit, pectet mediam calumpniam cui percusserit.

Qui messare aut ferire

Qui percusserit aut messauerit al morador que non fuerit uicinus pectet ei ii morabatinos : et si fecerit liuores, pectet ei iii^{or} morabatinos, si ei firma cum tres tales quomodo ille est : et si non potuerit firmare, iuret ei cum i morador.

Qui messare a uicino

Qui percusserit aut messauerit uicino aut liuores fecerit super salua fe pectet c morabatinos, et el quereloso prenda la medietate, et los alcaldes et los vi la otra medietate : et exeat per aleuoso de concilio, si ei potuerint firmare, sin autem iuret cum xii uicinos al uicino, et al morador cum vi.

Qui ferire aut messare a mora..

Qui percusserit aut messauerit aut liuores fecerit a morador super salua fide pectet xx morabatinos, la medietate al quereloso et la otra medietat a los alcaldes et a los vi, si potuerit ei firmare, sin autem saluet se sicut scriptum est.

Toto homine qui salua fe

Totus homo qui salua fide dederit tal salua fe de que habeat ualia de la calumpnia. Et si postquam salua fe dederit, si ferire aut messare aut aliquod malum fecerit, illos qui la salua fe leuaron, si ei potuerint inuenire, prenda eum absque calumpnia et mittant eum in manus al quereloso cum tota sua bona. Et si in cepo del quereloso morierit, non exeat inimicus nec pectet calumpnia. Et si illos qui la salua fe leuaron non potuerint eum habere, illi pectent la calumpnia.

Qui a morador

Qvi a morador habuerit a firmare firmet cum moradores aut cum uicinis quales habuerit.

Mvlier de uicinus, filius aut filia de uicino, parente uel parenta de uicino qui cum suo parente sine soldada morar habeat foro sicut uicino.

Qui ferire aut messare uicino

Qvi percusserit aut messaret ad uicinum super consilio facto, si potuerit ei firmare, pectet xxiiii morabitos, et al morador vi morabitos, los medios al quereloso, et los medios a los alcaldes et a los vi, sin autem saluet se cum iii^{or} et ille v.^o Et forcia et uirto, isto es de duos usque ad tres, et deinde a deuant.

Qui lislauerit hominem

Qvi hominem lislauerit tale iudicium faciat quomodo prò morte hominis et de tale lesione de oculo, de nare, de rostro, de manu, de pissa, de coiones, aut pede, aut teta de muliere.

Qui taiare oreias

Qvi taiare oreias aut dedos taiare de uicino, quantos dedos aut quantos dientes quebrantare deuant, aut saccare, tantos xx morabitos pectet al quereloso : et al morador qui uicinus non fuerit, pectet la medietat. Et si dixerit —non feci hoc— saluet se cum xii aut lide, quale uoluerit el quereloso. Et al morador saluet se cum xii.

Qui fuerit rancado por calumpnia

Totus homo qui rancado fuerit por calumpnia pectar de morabito arriba pectet en ropa, et en ganado : et la ropa et el ganado sit de nouo, usque ad mediado : et si aurum uel argentum uoluerit mittere mittat, et aprecien lo los alcaldes et accipiant inde decimam partem per que lo aprecian et dicant propter amorem dei et ipsa iura que fecerunt ad concilium quod directo apreciant secundum sensum suum : et por ualia de ii morabitos duos alcaldes lo dicant, et deinde arriba iii alcaldes lo dicant.

Qui descaualgare uicino

Qvi uicino descaualgare que caualero steterit pectet ei x morabitos et teneat ei la stribera. Qui ad aldeano descaualgare pectet ei ii morabitos.

Qui hominem occiderit

Qualiscunque homo qui hominem occiderit, si ueritatem inuenerint super illum, inforquent illum, sin autem lidiet : et si ceciderit, enforquent lo. Et si non potuerit eum habere, dent omnia que habet parentibus mortui, usque ccc morabitos, et lo otro auer que fincar prestele : et si ualia de ccc morabitos non ouiere, dent tota sua bona et iurent v.^o de sos parentes meliores quod plus bona non habebat et dent illum ut sit inimicus.

Qui aforzar mulier

Qvi aforzar mulier uelada, et probare potuerint ei, enforquent lo. Et si probare ei non potuerint, lidie, et si cadiderit, enforquent illum : Sin autem, exeat absque calumpnia. Et qui aforzare altera mulier que fuerit uezi-
na, pectet ei ccc morabitos si ei firmare potuerint, et exeat inimicus : Sin autem lidie : et si lidiare et cadiderit, pectet el coto, et exeat pro inimico : et qui aforzar morador, pectet ei xx morabitos, si ei firmare potuerint, sin autem saluet se cum vi.

Pro morte de homine aut por lision

Por morte de homine aut por lision aut por mulier forzada desafidiet en concilio tres dominicos cum duos alcaldes. Qui matare hominem super salua fe pectet dc morabitos parentibus mortui. Et si el dampnator non potuerint habere, illi qui la salua fe leuaron lo pectent.

Qui salua fe demandare

Totus homo qui salua fe demandare ad alium ante *iiii*^{or} alcaldes det illi salua fide, aut per corral aut per capitulum aut per concilium : et los alcaldes escriuan la salua fide, quare si opus fuerit, que las podan monstrare : et si la salua fide non escriuiren los alcaldes et postea ibi dampno inuenerit, si eis firmaren, los alcaldes lo pectent al quereloso : et si negaren, iuret unusquisque siue v.^o

Qui desafiado fuerit pro morte

Qvi desafiado fuerit in concilio pro morte hominis aut pro muliere forzada aut pro lisione al primero corral mittat suas bestias : et in la terra non fuerit et parentes habuerit, mittant suas bestias et faciant qui mandaren alcaldes : et si las bestias non metieren, sit inimicus manifestus de illo qui lo desafiado, et si hominem habuerit mortuum, sit inimicus de suis parentibus et de concilio. Qualiscunque homo qui desafiado fuerit, sicut scriptum est, et in la uilla fuerit mittat suas bestias et ueniant ante alcaldes et ponat suos uozeros, et los alcaldes dent illis duos fideles cum que se uadat encerrar, et ibi dicat in qual casa se uult encerrar. Et si postquam encerrado, fuerit foras, illum testificare cum *iiii* uicinos foras per iudicium de alcaldes que lo mandaron desencerrar, quantos dias lo testigaren, tantos *x* morabitinos pectet suos inimicos. Et ille dando directo sicut mandaren alcaldes, affidien lo : et quantos dias passare que lo non quesieren affidiar, tantos *x* pectet illi inimico, si ei potuerint firmare cum *iiii* alcaldes que lo non quisieron affidiar.

Qui cogere inimico alleno

Totus homo qui inimicum alienum cogere in uilla aut in aldea quod sit uicinus de castel bono et saccado por inimico a nostro foro pectet *c* morabitinos alcaldes, et los *vi* prendan los medios et el quereloso los medios : et si en su casa lo podieren testigar, cum bonis hominibus, asi como es foro, sin autem saluet se cum *iiii*^{or} et ille v.^o : et si dixerit —in domo tua est meus inimicus, et aperi mihi tuam portam— et noluerit eum aperire, firme lo et pectet la calumpnia, sicut in sua casa lo testigasse. Et in aldea cum aldeanis firme, et in uilla cum tribus uicinis.

Qui a firmare habuerit

Totus homo qui a firmare habuerit cum *iiii* firmet et non minus.

Pro morte de homine

Pro morte hominis aut mulier forzada aut per lision *n* bestias mittat, et per totam aliam causam unam bestiam mittat : et si pro magis eum incotauerint, non mittat aliquam : et bestias quas debuerit mittere cada ter-cero die las mittant, et una caualar aut mular pro *ii* asnales.

Pro morte de omen aut pro muller

Pro morte hominis aut pro mulier forzada aut pro lesione, inter lidiare et saluare cum *xii* qual quisier el quereloso tale illi compleant.

Qui aleue fecerit suo marito

Mulier que aleue fecerit a suos parentes magen la et maten la sine calumpnia, si firmare potuerint ei cum bonis hominibus : et ista firma non recuda a repto.

Qui inuenerit hominem cum sua mulier

Qvi inuenerit hominem cum sua mulier aut cum sua parenta, usque ad secundam, si habuerit uirum ad benedictiones uel a iuras, matet los ambos sine calumpnia et non exeat inimicus. Et si occiderit uirum et non mulierem, pectet el coto et exeat inimicus.

Manceba que casare sin grado

Manceba en cabelo que a solas sin suos parentes acceperit uirum sit deseredada : et qui acceperit eam sit inimicus. Vidua acceperit uirum qualem uoluerit cum suis parentibus.

Manceba orphana

Manceba orphana los parentes de ambas partes la cassen. Et si parentes de la una parte la casaren, qui eam casauerit exeat inimicus, et pectet el coto a los parentes alteros quomodo si eam occidisset.

Vidua non facia bo..

La uidua non faciat boda in die dominico, nec uadat caualera, nec accipiat uirum ante de anno : et si aliter fecerit, pectet ut supra.

Muller uelada de iuras

Qvi mulier uelada uel de iuras in manu clerici, dados fiadores per suas directuras, eiecerit extra domum et postea uoluerit eam accipere det illi boda et arras et accipiat eam. Et si illa dimiserit uirum suum, sit deseredada, et qui eam amparauerit pectet x morabitos marito mulieris et quantos dias alá transnoctare in casa del parente.

Qui forcladura deman..

Qvi demandauerit aforzadura de muliere, et alter dixerit — non feci istud nisi per suam uoluntatem et per meum auer que illa dedi— et per istud manifestum non lidie nec pectet coto : et per lo demais negue aut manifeste et faciat quantum iudicauerint alcaldes : e la manquadra que dederit mulier talis sit, iuret cum iiii et ille v.º de suis parentibus, et si parentes non habuerit, iuret cum iiiiº uicinos quod in ipso die fecit ei primitus et non per suam uoluntatem nec per auer : et inter lide et iurare cum xii, quale uoluerit el quereloso tale compleant illi : et si non iurauerit la manquadra, non ei respondeant : et postea si se uoluerit alzare al rei, alzese et mittat pignus de ii morabitos, et alter dê ii morabitos : et ille qui cadiderit det ii morabitos a los fideles, et alter non det nada.

Qui dixerit — a las armas —

Qvi dixerit — a las armas— pectet x morabitos a los alcaldes, si illi firmaren cum iiii bonis hominibus : et si non, saluet se cum iiii et ille v.º Et istas firmas non recudan a rrepto.

Toto homine qui ferire a uicino

Totus homo qui ferire a uicino cum cutello aut porra aut petra aut con cosa que feridas fuerint de morte, en el cepo iacendo pectet sua calumpnia. Et si non habuerit unde pectet usque viiii dias, corten le la manu los andadores : et si alter morierit, enforquent illum. Totus homo qui ferire et non fuerit ferida mortal det fiadores et stet a directo.

Muller que uiduitatem

Mulier que uiduitatem uoluerit tenere accipiat unam casam de xii cabriadas et una terra de ii cafizes semradura ubicunque uoluerit et una aranzada de uinea ubicunque uoluerit et una uice en molino aut in azenia ad xv dias i hora et i bestia asnar et una mora aut moro et un lecto cum guenabe aut cum alfamar et un feltro et i cabezal et ii sauanas et i caldera et duas boues et xii oueias et i porca : et de isto todo lo que ouiere prenda et non prenda entregua in alia causa. Et accipiat hoc de auer de ambos : et si non habuerint de ambos, accipiat medietatem de auer de illo. Et qui istud acceperit leuet in die dominico et in die lunes bodiuo et dinero et candela : et quantos dias non lo leuare tantos morabitos pectet a parentes de mortuo. Et postquam acceperit hoc et lo delexauerit aut uirum acceperit dê lo duplado.

Qui infirmar et mandar

Totus homo qui infirmare et mandare pro sua anima et post altera uice mandare, la postremera manda preste.

Totus homo qui morierit dent suo

Totus homo qui morierit dent suo cauallo et suas armas ad suo maiori filio. Et si filium uirum non habuerit, dent suas armas et suo cauallo pro sua anima sine particione : et alios filios non accipiant integra.

Qui morierit sine lingua

Qvi sine lingua morierit dent el quinto de mobile pro sua anima : et esto el bispo cum parentes del mortuo lo dent ó uieren melior. Et qui morierit cum sua lingua usque ad medietatem mandet de suo auer, si uoluerit, et prestet. Et si demais mandaret, lo demais non prestet.

Totus homo a qui sua mulier obierit saquet ante de particione unam bestiam qualem uoluerit de illis que habuerint : et mulier saquet ante de particione todos sos uestidos quos in uita uiro suo habuit factos et uno lecto de ropa. Et uirum saquet suas armas et suo cauallo et suos uestidos quos habuit factos in uita de muliere sua et uno lecto de ropa. Et si cauallo non habuerit saquet unam bestiam de sella, ut supra dictum est.

Uir et mulier qui unitatem

Vir et mulier qui unitatem fecerint faciant illam in die dominico exida de la missa matutinale in collatione de uilla aut sabbato ad uesperas et prestet : Sin autem, non prestet.

Manda que fecerit uirum

Manda que mandare uirum ad mulierem uel mulier ad uirum usque ad medietatem prestet.

Mulier que acceperit

Mulier que ante de anno acceperit uirum pectet iii morabitos ad alcaldes de hermandat. Et si cum mandato de alcaldes casare, pectet ii morabitos. Et si mulier pregnata acceperit uirum sit desheredada, et accipiant medietatem tam de mobile quam de hereditate parentes de mortuo et altera medietate castello : et ille qui acceperit eam, si infans mortuus fuerit, pectet la calumpnia et exeat inimicus.

Homo qui obierit

Totus homo qui obierit aut mulier et filios uel filias habuerint, et uirum acceperit mulier uel uir acceperit mulierem et non habuerint partido cum suis filiis et post alios filios fecerint et post obierit ille aut illa, cum los filios primeros parta herentia et mobile quibus pertinet et postea parta cum los alteros filios. Et aliquam rem metieren pater aut mater de auer de illis qui sunt sine patre aut sine matre in opus sui de herentia et fuerit a deuant partan filios uel filias cum patre aut cum matre illo auer que fuit de suo aut parentes quibus pertinent : Et postea partan sua herentia et suo mobile que ganaron ambos in unum los alios filios, aut ille aut illa cum suis filiis uel filias partan, et de todo suo auer sicuti partati.

Qui uoluerit hereditatem uendere

Totus homo qui uoluerit hereditatem suam uendere dicat primum a parentibus suis qui suam bonam debent hereditate (*sic*) : et quantum alios dederint ad parentes la uendat, si eam uoluerint. Et si ad alios uendiderit eam et parentes sui antea scire non fecerint, saquet illam quomodo uult et det eam parentibus suis. Et si potuerit firmare quod fecit illis testigos quod uolebat hereditatem suam uendere et illi noluerit comparare, uendat cui uoluerit. Et si parentes uoluerint eam comparare, paguen usque ix dies el tercio et ad alteros ix dies el tercio et ad alteros ix dies el altero tercio. Et si ad istos plazos non pagaren, teneat illum quod tenet et uendat cui uoluerit.

Qvi in hereditate aliena intrauerit et rancauerit eum pro ea dê la duplada cum vi morabitos al quereloso.

Qui boues sacare de ero

Qvi boues eiecerit de ero ubi ararent aut saccauerit la clauila aut disturbauerit quod non aren, si potuerit ei firmare, pectet vi morabitos domino bouum, sin autem iuret cum uno uicino.

Mulier qui arrumperit

Mulier que arrumperit in hereditate de marito aut uir in hereditate de muliere intret el quarto. Et si fecerit molino aut azenia aut casa aut uinea aut almunia aut accipiat el quarto de la hereditate aut el medio de la labor quale uoluerit ille qui petit.

Qui comparare herentia

Totus homo qui comparare herentia aut oues aut quali causa uoluerit cum sua muliere de suo auer intret la mulier in medietate postquam fuerint uelados : et similiter si illa comparare aliquam causam de suo auer, intret uir in medietate aut camiaerent aliquid similiter.

A qui filius orphanus remanserit

Totus homo cui filius orphanus remanserit, et uixerit ix dies et postea morierit, pater aut mater qui remanserit heredet tota sua bona del filio ó de filia, asi mobile como heredat per uender et fazer como de suo. Herentia de parentesco non se pare tras anno. Et heredat de quadriela que non fuit partida non se pare tras ano ad ipsos de sua quadriela. Et las terras que germanas debent esse mindan las et equent illas et non se pare tras ano. Ad orphano que non habet xv annos et al captiuo non se pare tras ano.

Filios aut filias

Filios aut filias que orphanos remanserint qui non habent xv annos su parentes mittant sua bona in almoneda cum patre aut cum matre : et qui magis eis bene fecerit ipse accipiat illos, et tanto per tanto pater aut mater los teneat si uoluerit, et mobilem stet in mobilem, et hereditatem in hereditatem : et si a cabo de anno non uenerit mittere in almoneda el auer et dar la ganancia, mittat bestiam cada tercero die usque lo adducat : et non exeat inde per ferias nec per solturas.

Totus homo α qui demandar

Totus homo cui demandaren hereditatem et potuerit firmare quod super annum tenet eam cum labore cum quo pertinet ea habeat eam omnino. Et si aliter dixerit — ante anno demandauit istam hereditatem — firme lo quod ante de anno demandauit illam et respondeat illi pro ea. Et ista demandanza tale sit : pignorando et apertando et baraiando ante alcalde. Et per ualia de v morabitanos firmet cum i alcalde et per x morabitanos cum ii alcaldes et per xv cum iii alcaldes et deinde arriba cum iii et ille v.º

Qui laborare exido

Qui laborare exido de aldea pectet x morabitanos et lexe el exido, medios a concilio et medios a los querelosos. Qui super laborem alienam intrauerit aut eam disrumperit pectet vi morabitanos al quereloso et dimittat illam, et tali labore ut recte pertinet, et pleguet sulco ad sulcum.

Qui hereditate otorgare

Totus homo qui hereditatem otorgare ibi det fiador super hereditatem que ualia habeat de la hereditate duplicata : et si talis fiador non dederit, per hi cadat.

Qui debuerit hereditatem

Qui hereditatem debuerit otorgar super la hereditate otorgue : et quando otorgare alio die mittat bestiam : et cada tercio die mittat bestiam. Et si rancado fuerit, duplet hereditatem. Et si el otor non habuerit unde pectar, el fiador lo pectet, suas bestias ibi iacendo : et per istud non mittat hominem in manus nec alcet se al rex. Et qui otor debuerit dare pro hereditate ad ix dies lo det. Et non transeat magis de tercero otor.

Qui morierit non responsa sua muller

Qui morierit non responsa sua mulier uel suos filios aut qui sua bona hereditare nisi pro suo debito. Et qui tenuerit parentes orphanos cum sua bona respondat : et non se pare tras anno, neque trans respusa.

Qui dampno fecerit in uinea

Qui dampno fecerit in uinea pro unaquaque uide que fuerit pascida pectet v solidos : et deinde arriba us-

que x morabitanos sit calumpnia de pascidura de uinea. Et qui debuerit calumpniam a pectar a conta de x solidos a morabitano pectet. Et qui ibi acceperit porcos, aut oues aut cabras aut ganado aliquid, excepto cabeza mayor, si uoluerit mate de illis n^{os}, et non tome altera calumpnia tam de porcis quam de ouibus quam de alio ganado, excepto cabeza mayor.

Qui cogiere uuas in uinea

Qui colligeret uuas in uinea aliena aut pascierit sabiendo pectet v morabitanos : et inter los v morabitanos et la calumpnia de unaquaque inde quale uoluerit el quereloso talem accipiat.

Qui uindimiare

Qui uindimiare uinea ante festum sancti cipriani pectet x morabitanos a los alcaldes, excepto termino ad alá, quomodo est scriptum. Et qui inuenerint uuas aut agrazes, si recabdo non dederit unde eos habet pectet i morabitanum al quereloso. Et si dixerit —comprè los— det otor : et si otor non dederit, pectet. Et illo otor qui otorgare dê recabdo unde eos habuit, sin autem pectet al quereloso i morabitanum.

Qui rancauerit uineam

Totus homo qui rancauerit uineam aut arborem uel taiauerit quod steterit in prado defesado a foro aut in era pectet i morabitanum pro unaquaque arbore domino prati.

Qui uoluerit facere filium

Totus homo qui uoluerit facere filium uel filiam aut filios uel filias faciant illos exida de la missa matutinal in die dominico aut sabbato ad uesperas in collatione de uilla et prestet : et si ita non feçerint, non prestet. Et los aldeanos similiter.

Tota uinea habeat xx stada..

Tota uinea habeat xx stadales in coto. Et qui inuenerit porcos in coto accipiat inde n^{os}, et de oues ii carneros, tam de uinea uindemiata, quam per uindimiar. Et minus de quarta non habeat foro, nisi fuerit in pago. Et per cabeza mayor qui in uinea intrauerit aut in prado pectet decima de morabitano. Et per porco qui intrauerit pectet quinta de morabitano. Et per omni calumpnia mittat dampnator in manus, sin autem pectet la calumpnia. Prado aut uinea aut orto si fuerit redrado xx stadales de la delantera casa de aldea unde est, habeat coto : similiter in la uilla : et si minus fuerit redrado, non habeat coto, nisi habuerit parietem de v palmos in alto super terra et iii in amplo in redor : et ad illos de alia aldea habeat coto.

Qui falare porcos aut capras

Totus homo qui inuenerit porcos aut cabras aut oues in suo restroio ubi habuerit gauellas aut treznalles aut in uinea uindemiata prenda ii carneros aut ii porcos, et non tome carnero cencerrado : et si carneros non andudieren in las oues, tome ii oues : et non tome maroco, et si lo tomare, dê lo duplado : similiter carnero cencerrado. Et de porcos accipiat ii et de restroio accipiat ii porcos, de oues ii carneros, de capras ii, de cabrones ii, et non accipiat aliam calumpniam. Et prado simili modo sicut de restroio. Et de istis calumpniis el aldeano accipiat medietatem. Et, si dixerit el quereloso —reuelasti mihi penos— iuret cum uno uicino et duplet illos que los amparauerit. Et si dixerit dompnus de ganado —non accepisti eos in tuo restroio ubi treznales aut gauellas habuisset aut in tua uinea uindemiata— iuret ille qui eos accepit cum i uicino quod in suo labore aut de suo senor los uidit et fuit post illos et accepit illos, et teneat illos : et si non potuerit iurare tornet illud quod accepit duplado et pectet ii morabitanos domino ganati. Et si maurus hoc acceperit, dominus eius iuret pro eo. Qui intrauerit in labore alieno cum fructu, caualero aut de pede, pectet i solidum domino laboris.

Qui fructum alienum acceperit

Totus homo qui fructum alienum acceperit, si potuerit ei firmare, pectet ei ii morabitanos, sin autem iuret cum i uicino, et alter la manquadra, excepto uinea. Qui pascierit fructum qui ad ortum pertinet aut cogonbral pro unaquaque radice pectet iii denarios.

Qui quemare prado

Qvi cremare prado aut uinea aut orto aut pane alieno aut colmenar aut azenia aut molino pectet x morabitos al quereloso : et istud si potuerint ei firmare, si non, iuret cum iii^{or} et ille la manquadra. Et per tota demanda de i morabitino arriba dent manquadra.

Qui fecerit dampno in messe

Qvi dampno fecerit in messe per cabeza mayor pectet i octaua, et per porco et por v^o ouibus aut capris i octaua : Et por v^o ansares i octaua. Et por porco de muradal i octaua. Et de quali fructu comederit de tali pectet. Et qui comederit era de nocte per cabeza maior et per porco pectet i octaua. Et per oues aut per cabras aut ansares pectet v^o octauas. Et ganado que andare a pastor et dampno fecerit in era de dia non pectet. Et illo qui non habet pastor pectet ut supra dictum est.

Heredades que ermanas deuen seer

Las terras que hermanas debent esse midan las et equent illas pro ut debent esse et non se paren tras anno. Et qui eas comparauerit et limitem quebrantauerit aut moion arrancauerit pectet ii morabitos domino limitis, si ei firmaren, et restauraret illum, sin autem saluet se cum ii uicinos.

Qui dampno fecerit in lino

Qvi dampno fecerit in lino per la entrada pectet i solidum : et quanto dampno fecerit aprecien lo quasi sano et pectet alio tanto. Et si dixerit —niego— aprecien lo, et qual fuerit el dampno assi se saluet.

Qui dampno fecerit in labore alieno

Qvi dampno fecerit in labore alieno ibi det pignus si ei pecierint, et si los reuelare ueniat ad domum suam et pignoret cum i uicino aut cum morador. Et si pignus ei reuelauerit, pectet ei i morabitinum, si ei firmare potuerit, sin autem saluet se cum i uicino. Et si el ganado in corte tenuerit, dent illum por penos : et si non dederit illo et alá transnoctauerit, dē lo duplado domino ganati : et el dia primero tome penos quales ei dederint, et alio die accipiant pignus de morabitino usque se intreguet.

Qvi expoliauerit hominem ad corium pectet ei ii morabitos, si ei potuerint firmare, sin autem iuret cum i uicino.

Qui dampno fecerit ad sablen..

Qvi dampno fecerit a ssabiendas pectet al quereloso iii morabitos, si ei firmare potuerint, sin autem iuret sibi tercio, et alter la manquadra : et si manquadra non dedit, alter iuret solus.

Todo prado amolonado

Prado moionado quarta usque ad vi aranzadas habeat foro, et eo quod minus fuerit aut plus, non habeat foro, excepto si fuerit in pago de aliis pratis, aut de uineis, et istud in aldea et uilla.

Los iugeros accipiant boues a quinto

Los iugeros accipiant boues ad quinto et dent unicuique ii cafizes et iii octauas de pan, medio de trigo et medio de centeno, et media octaua de sal et iii pares de auarcas bonas : et qui magis dederit aut magis pecierit pectet iii morabitos al castello. Et dent in nafaga ad unoquoque iugo de boues iii cafizes et medio : et si boues cansaren, pectet las obras, et si moriere de cansadez, pectet las obras et el boue. Et los iugeros teneant boues a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum et faciant quantum mandaren suos seniores : la cosa que illis mandarent que sit de labore faciant illa secundum suum sensum : et si suo senior non dederit ei sua nafaga, faciat illi testigos ut det illi sua nafaga, et si non dederit, non laboret illi nec pectet operas.

Todo iugero qui operas fecerit

Todos los iugeros qui operas fecerit perdere pro unaquaque opera pectet i morabitinum, et si negaret, iu-

ret per *iii*^{or} operas cum *i* uicino, et per *x* obras siue *v*^o : et per magis lidie, et si cadiderit, duplet la calumpnia. Et si senor suus fuerit aldeanus, cum aldeanis iuret. Et si boues de domino suo engueraret el iugero, nisi in labore domini sui aut per suo mandato, duplet illos boues : Et si negaret, iuret sibi *v*^o : et isto non habeat ferias neque soltura. Et si suus dominus dixerit —mateste (*sic*) meo boue— iuret la manquadra et iugero sibi *v*^o. Qui bouem deſcornaret aut occulum quebrantaret aut pernam accipiant illum, et det alterum tam bonum : et de tota bestia simili modo. Et si dixerit —non feci hoc— iuret sibi *v*^o, et ille la manquadra.

Qui rancura habuerit de suo iugero

Qui rancuram habuerit de suo iugero accipiat el quinto usque det ei directo : et el iugero faciat illi testigos ut recipiat suo directo : et si noluerit uenire, mittat bestiam cada tercio die usque recipiat suo directo : et iste bestie non sint solute, neque per ferias, neque per soltura. Et de todo aportelado de amo simili modo faciat. Et si ita non fecerit, non respondeat amplius. Et istud sit per operas quas perdiderit suo domino, mais per aliam rancuram quam dominus de illo habuerit capiat eum sine calumpnia usque pectet dampnum uel faciat ei directum de illa rancura : et totus homo qui eum amparauerit uel razonauerit uel bandeauerit pectet *x* morabitanos domino mancipii et perdat uocem.

Los ferreros teneant reias

Los ferreros teneant reias a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, *vi* reias por *i* morabitano, et deinde a sua conta. Et ferrero qui tenuerit *xv* reias in aldea sit solutus de posta et de fazendera et de fonsado et de apelido. Et ferrero de uilla simili modo qui tenuerit *xxx* reias sit excusatus et faciat la reia *ii* uices de nouo et deinde aguze et calce segur et azadon et azola et escopro : et si per sua culpa se perdiderit opera, pro unaquaque opera pectet *i* morabitanum. Et si dixerit quod per suam culpam non perdiderit opera, usque ad *x* operas iuret sibi *v*^o, et si minus, ad sua conta, et per magis lidie. Et si cadiderit duplet la calumpnia, et qui magis pecierit aut dederit pectet *iiii* morabitanos, si ei firmaren, sin autem saluet se cum *iii*.

Todos los ferradores

Totos los ferradores ferren *iii* dozenas a morabitano : a ferradura que ante *ix* dies crebaret aut cadiderit ferres illam altera uice sine precio, sin autem pectet *i* morabitanum al quereloso. Et los ferreros que fecerint ferraduras faciant tales quomodo las calanas del concilio : et si peiores clauos aut peiores ferraduras fecerint, pectet unusquisque *iiii* morabitanos al castello. Et si pactum aut iuramentum fecerint super hoc contra concilium, pectet unusquisque *iiii*^{or} morabitanos a los alcaldes : Et si negarent quod non fecerint, iuret unusquisque siue *v*^o, et faciant las ferraduras : los ferradores qui las ferraduras pectaren per malas aut per malos clauos, los ferreros qui las habuerint factas duplen las a los ferradores : Sin autem, pectet unusquisque singulos morabitanos ad alios qui eas emerint. Et pro isto cada tercio die mittat bestiam, et la bestia ibi iacendo, pectet. Et si la bestia non miserit, pignoret pignus de morabitano : et istud non habeat ferias neque uedamento.

Iste es foro de caualgada

Este es foro de caualgada per que semper caualgaron adaliles : A primas enmentar a deus et cognominar suos foros. Atalaeros caualeros alende taio *ii* morabitanos, et pedes *i* morabitanum : et aquende taio el caualero *i* morabitanum, et el peon medium morabitanum : et alende taio et aquende a ferida de parte en parte *iiii* morabitanos et otra *ii* morabitanos : et a ferida de cabeza unde ossos exierint *iiii* morabitanos : et quantos dentes ho orellas, ó quantos dedos perdieren *x*^o *x*^o morabitanos : et per manu ho pede ho per oculo ho per nares *xx* morabitanos : et ferida de cauallo que passare de parte en parte *iiii*^{or} morabitanos, et alia *ii* morabitanos. Et erectent todo cauallo foras cauallo que echaren a pazer solto. : et si dixerit suus dominus —trauado lo echè— firme lo cum *iii* de compana et prenda erecha, et si non, non : et si los adaliles ho la compana les prouaren que mentira firman, tresquilen los, et escan por aleuosos : et si a monte foren sine mandato de adaliles, et alá prendieren ferida suo cauallo ó morte, non dent erecha : et si traidor leuare caualo de companero, suos socios com que comiere a pan lo pectent, siquier ganen, siquier non, et los adaliles et la compana los metan in manus al quereloso, et si non ellos lo pectent. Et erecha de caualo tale sit : fasta cabo de anno den le quanto le costó fasta *xxx* morabitanos, et non mais. Atalaero ho alter homo que estudiere ó en uela, ó en atalaia, et lo falaren dormiendo, tresquilen lo, et exeat per aleuoso, si lo prouaren *ii* omens. Nenguno omen qui fuxiere de bolta ó de reuata, tresquilen lo, et perda el quinon. En caualgada si entre si trauaren, el que ferire con cuchecho ó com espada, ó

con lanza, ó con petra, ó cum porra, corten le la mano talia arma, et si non hi la conpre : et los adaliles et la compana metange lo in manus, si non ellos lo pectent, et si lo matare, enforquen lo. Nenguno omen que non ouiere portielo, et ganancia descubriere fasta xx morabitanos, dent illi i morabitanum. Et balestero que leuare balesta cum ii cordas et una delante corda, et cum lx sagittas, el caualero prenda media caualleria, et el peon quarta : et el caualero que derribare alium caualerum tras uiso, prenda la siela, et si foren ii uel tres, partan la : et pedes similiter prenda la melior senal, et si magis foren, sea de compana. Et qui leuare loriga ó lorigon ó capello de lx cauallerias ó deinde arriba leue suo directo, et deinde a iuso nichil : et esto es directo : iii^{or} capellos i caualleria, loriga et lorigon cum almofar i caualleria, o lorigon con capelo i caualleria, brofuneras i quarta, lorigon sin capelo et sin almofar media caualleria : do alcaldes andudieren lo que ganaren, ellos lo ayant en poder et ellos lo partan, et o non ouiere alcaldes, adaliles lo fagan : et per todas estas cosas si adalil ferire hominem per pro de compana, non pectet calumpnia : caualo ferido ó quebrado, si dominus suus se temiere que morra, demostre lo a la compana, et ellos lo tengan fasta ix dies : et si moriere, den le erecha de morte, et si uiuiere, den le suo directo. Todas feridas si fueren sanas ante de particion, non tomen erechas. In arrancada qui campo robare fasta la segunda sea fecha, perda el quinon, et exeat per aleuoso.

Qui habuerit iudicium de corral

Totus homo qui iudicium habuerit de corral, mittant duos ii^{os} uozeros et magis non, et si magis metiren, los alcaldes uazien el corral, et qui ibi steterit super suo coto pectet quarta de morabitano. Et si illi laxarent, sint periuri.

Qui adduxerit pescado rezente

Totus homo qui adduxerit pescado rezente, ille lo uendat. Et similiter lepores et coneios et perdizes. Et si ad aliam uillam lo leuare, qui eum inuenerit accipiat illum sine calumpnia. Et si recaton, tam de gallinis quam de leina quam de tota alia cosa, ibi andaret, pectet i morabitanum al concilio, sin autem saluet se cum i uicino : et si los alcaldes non lo tomaren sit illis in periurio.

Toto tauernero

Totus tauernero ganet el quarto et non magis. Et si magis uendiderit de ista conta, pectet i morabitanum a los alcaldes, et si negaret, iuret cum i uicino. Totus uicinus qui pro isto pignorauerit, respondant illi : los carniceros et las panaderas similiter compleant.

Por pan de panadera

Por pan de panadera, et por uino de tauernera, et por carne de carnicero, et por pescado seco de zagatera, aut por queso de quesera, qui dineros habuerit a dare, de los ad tercero die.

Los zapateros

Los zapateros per solar dent illis iii mealas, morabitano a x solidos : si accenderit aut descenderit, accipiant ad suam conta. Et qui plus dederit aut plus acceperit, unusquisque pectent singulos morabitanos, si ei firmaren : Sin autem saluent se cum singulis uicinis.

Mulleres intrent in el bano

Las mulieres intrent in balneum in die dominico, et dia martes, et in die iouis : et barones intrent in aliis diebus.

Qui intrare in bano

Toto homine qui intrauerit in balneum in die de las mulieres, de sol a sol, pectet i morabitanum al conceio : et similiter faciant las mulieres. Et si el banador homines miserit in balneo in die mulierum, pectet i morabitanum : aut mulieres qui intrauerint in die de barones, pectent ii morabitanos al concilio.

Nvllus homo det precium in balneo pro escudero : et homo qui non habuerit escudero leuet pro escudero hominem de suo pane : et mulieres similiter faciant. Alcaldes et iudex et escriuano non leuen nisi uno escudero ad balneum, et si magis leuarent, sit illis in periurium. Ille qui non habuerit escudero aut mancebo de suo pane,

tres leuent i qui eos laue et sit excusatus. Iste est precium de balneo : de iii solidos usque ad vi una puiesa, et de vi solidos usque ad xii una meala, et de xii solidos usque ad xx i dinero. Et qui penos iectaret in balneo usque ad viii dies non se mortificent. Et deinde a deuant mortificent se. Et balneator non sit excusatus.

Qui leuauerit suo precio

Qvi suo precio leuauerit per forza pectet i morabatinum a los alcaldes, et ille si acceperit precium de mancebo aut de manceba, aut de tres unum qui debet esse excusatus, pectet i morabatinum a los alcaldes.

Qui falare moro alleno

Qvi maurum alienum inuenerit in nostros terminos, dent ei in honorem medium morabatinum, et deinde alende dent ei in honore i morabatinum.

Qui ferire moro

Totus homo qui percusserit maurum alienum uel mauram aut messauerit pectet ii morabatinos domino suo. Et si fecerit liuores, pectet iii morabatinos suo domino : Sin autem iuret sibi v.º de uicinis.

Qui ferire maurum uel mau..

Qvi percusserit maurum uel mauram alienam iuret solus quod non percussit eum per sua desonra de suo senior, et si non iurauerit aut de plazo cadiderit, pectet la calumpnia duplada suo senior.

Qui matare moro de lauor

Totus homo qui occiderit maurum de lauor uel mauram de seruicio pectet xv morabatinos suo domino. Et si occiderit maurum de mercè, alcaldes et vi lo aprecien quantum pectet suo domino.

Qui ferire mancebo

Qvi percusserit mancipum aut mancipam alienam ante suo senior aut hominem de suo pane pectet la calumpnia duplada, media al collazo et la media a suo senior.

Moro qui ferire christianus

Totus maurus uel maura qui percusserit christianum aut christianam, suo senior pectet la calumpnia, ad uicinum sicuti de uicino, et ad morador sicuti de morador. Qui habuerit ad iuuare (*sic*) uel firmare firmet a uicino cum uicinis, et ad morador cum moradores.

Qui adduxerit maurum

Qvi adduxerit maurum uel mauram de fonsado aut de azaria, et captiuus christianus iacuerit pro illo antequam taiet dent illi xxx morabatinos. Et postquam taiauerit dent tanto quanto taiauerit usque c morabatinos : et si de c morabatinos ad arriba taio, non dent illi magis de c morabatinos. Et tale sit taiamentum ante alcaldes de rege et per concilio. Et al qui lo comparò dent illi pleno et medio de quanto lo comparò antequam taiet. Totus homo de castel bono ó de suo termino qui captiuauerit, et alius uicinus de castel bono uel de suo termino captiuum comparauerit maurum uel christianum, si per illum iacuerit dent illi leno et medio de quanto saccauerit in almoneda, et dent captiuum a suos parentes. Et si noluerit dare, meta ii bestias niuas en casa del quereloso. Et si los alcaldes las soltarent, cadat in periurio et non les prestat. Et si el captiuo christiano mortuo fuerit, torne el moro a suo senior, si eum recipere uoluerit. Et si suum parentem saccauerit et magis auer dederit illi, dê lo a dompno del moro ; Et si negaret, iuret sibi v.º

Qui tornare mano a suo senior

Totus aportelado qui a suo senior tornaret manum, cortent illi manum. Et si suus amo eum soltauerit, faciat unum tapialem in castello. Et cui dixerit —adiuua me ut possim illum accipere— et noluerit illum adiuuare, pectet illi unusquisque iii morabatinos, et si hoc negauerit, unusquisque iuret sibi v.º de uicinis.

Ano que ferire

Toto amo qui a suo aportelado ferire non pectet calumpnia.

Qui matare aportela..

Qui matare aportelado aut aforciare sua mulier aut sua filia aut sua criazon accipiat media de la calumpnia su amo.

Qui intrare cum alio

Totus homo qui intrauerit cum alio per suum seruicium fazer et ante de suo plazo exierit de illo perdat el soldar. Et qui colligerit eum pectet ii morabitanos suo amo, si potuerit firmare quod antes de plazo se exiuit de illo. Et si alter dixerit —nesciui quod tecum erat— iuret ille solus, sin autem pectet et eiciat illum. Et si dominus eius dimiserit eum, ille bene seruiendo, det illi suo soldar. Et si dominus eius dixerit —male mihi seruebas— det ei i christiano qui iuret hoc et det illi quod iam seruitum habebat. Et si noluerit iurare, det illi suo soldar.

Toto labrador que to..

Toto labrador qui senal aut precium tenuerit pro labore et el labor laxaret usque factum sit pectet i morabitanum domino laboris et compleat laborem. Et qui senal dederit illi et el labor illi tollierit perda la senal. Et per todo mercado qui senal tenuerit et se repentine duple la. Et qui cam dederit, si se repentine, perdat illam.

Carpentero que adduxerit

Toto el carpentero qui madera adduxerit a mercado com aluura pectet i morabitanum aut ripia al concilio.

Qui casa dederit

Quilibet homo qui casam dederit ad alquilé quando suo plazo uenerit pignoret pro suo alquilé, qualicumque die uoluerit et sine calumpnia, ropa uel aliud, in qualicumque dómo inuenerit illum, et non habeat solturas neque ferias, et al fiador simili modo pignoret.

Qui casa dederit ad alquilé

Qui casam dederit ad alquilé uel acceperit, ille qui acceperit, si dimiserit eam, det toto el alquilé. Et si dominus domus eiecerit illum ante suo plazo aut per ad alium hominem, nisi ad opus sui, perdat el alquilé : et ille qui tenuerit la casa, si ibi morando comparauerit sua, det quantum habet mercedo.

Mercador de traperia

Totos mercatores de traperia, si acrouierent, pignorent omni tempore : et ipsi similiter respondeant omni tempore absque calumpnia, et non perdat sua pendra.

Los alcaldes de ermandade

Alcaldes de iermanitate non pendren nin acoten sine rancuroso, nisi pro suo debito.

Qui iudeu

Alcaldes que tomaren iudeu cum christiana firment lo cum ii christianis et i iudeo uel duobus iudeis et i christiano quod in uno eos tomaron prestet, et si non non prestet. Tota christiana que tomaren cum iudeo uel adduxerint super concilium factum per prender cum el iudeo, ipsa iusticia faciant de uno quam de altero.

Vidua que non habuerit filium

Vidua que non habuerit filium de xv annos ad suso, uel que non habuerit ualia de xxx morabitanos arriba, nichil pectet, et alias pectent : los iunteros non perdan suas directuras.

.

Totus homo de castel bono qui preso ganaret maurum uel mauram uel christianum prestat ei, nisi seruas (?) de la quinta que dè al rei, siquier nala poco siquier multo.

.

Alcaldes de germanitate et andadores colligat sua soldada de sancto iohanne usque ad festum sancti michaelis, los arteros quando los tomaren dent totum suum directum : et si istud non cogieren de sancto iohanne usque ad sanctum michaellem, non respondeant magis per ista soldada.

Senor qui tenuerit

Totus senior qui tenuerit a castel bono non meta manu in aliquo homine de castel bono qui ibi morauerit, foras del corpo del rei. Et iudex colligat suas quintas. Et el portero suo portatico colligat. Et si el rancuram habuerit de homine de castel bono, demande lo per nostro foro et per nostra carta cum suos manposteros et per iudicium de nostros alcaldes.

Homo qui dixerit ad alium

Totus homo de castel bono quem dixerint quod est traditor de concilio ó del rei exquiran alcaldes et bonos homines : et si inquenerint quod est traditor, fagan del corpo iusticia et metan l'auer in el castello.

De manpostero

Non aia manpostero qui tenuerit la honor.

.

Totus homo de castel bono que se parare con el senior per dampno de uicino uel morador de castel bono exeat per aleuoso de concilio et del rei et perdat quantum habuerit.

Qui se clamare a uozero alce se

Totus homo qui se clamare a uozero alce se per 1^a octaua de morabitino et non per minus. Totus homo non se alze a corral per minus morabitino 1. Et qui non prendier iudicio de corral meta bestias de corral a corral la primera morta et las otras uiuas, et quantas falecieren bestias que super sunt dictas tantos morabitinos pectet.

Ruano que tenuerit trapo de

El ruano que tenuerit trapo de color non pignorent ei trapo de color por taiar.

Qui borra filare aut

Qui borra filare aut in saial eam miserit aut cum cardas de ferro cardaret pectet 1 morabitinum al concilio et perdat el precio, si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum 1° uicino et det la borra ad dompnum del saial et faciat illum bonum.

Muller que enprestaret

Totas las mulieres que inprestarent uel acrouierent aliquam causam unas ad alteras respondant se usque 1 morabitinum et per isto non se paren tras suos maridos.

Muller que ouielo uendiere en mercado

Tota la mulier que ouielo uendiere in mercado siue baron pectet 1 morabitinum al concilio.

M. L. Tom. I.

Qui uigilauerit oues uigilet eas

Et qui uigilauerit oues uigilet eas a decimo de los corderos et de decem quesos uno. Et si maes dederit aut maes prendiderit, pectet iii morabitanos al concilio. Et qui las anafagauerint accipiant el quinto. Et de istas quinteras, qui uoluerit eas accipere det ad sua conta et accipiat ad sua conta. Et de ipso die que ceperit facere queso det in soldar del cabanero et in anafaga et in auarcas et in sal et in quaio. Et de la lana de las uazias et de corderos el quinto.

Pastor qui oues uigilauerit

Toto pastor qui oues uigilauerit det senal de oreia et de ferro in los peleios : et si dederit x^{em} peleios, iuret cum i^o uicino quod de suo ganado sunt et per suam culpam non morierunt : et si dederit sinal de x peleios arriba, lidie, et si cadiderit, pectet. Et de quantum iactauerint per noticia respondeat. Et de porcos hoc iudicium compleant.

Qui uelare uacas soldariegas

Et qui uigilauerit uacas soldariegas uigilet x pro i morabitano : et qui dederit senal ii corios cum senal de ferro et de oreia, et si magis dederit, lidie, et si cadiderit, pectet. Et bacas soldariegas et oues quinteras ille qui las uelare non se pare tras sancti iohannis et respondeat ad dompnus de ganado : et el amo respondeat similiter per sua soldada. Et qui minus uacas uigilauerit de x pro i morabitano pectet iii morabitanos al concilio. De ipso die quod ceperint facere queso uel manteca det ad sua conta in soldar et in anafaga del cabanero et accipiat ad sua conta de queso et de manteca.

Qui uigilauerit porcos

Qui porcos uigilauerit de ipso die quod acceperit eos per noticia quantos perdiderit tantos ii morabitanos pectet por ipsos que fuerint anales aud magis : et per ipsos que non fuerint anales, pro unoquoque pectet i morabitanum.

Qui lectare ganado a pastor

Totos qui ganado iectauerint ad pastorem pro sancti iohannis, et postea uoluerit dominus suos tollere eum, excepto per catiuazon aut per inimicite, det ei toto suo soldar. Et si per catiuazon aut per inimicite uoluerit eum tollere, det ei quantum habet mercedo : et si pastor dimiserit el ganado, perdat quod habet mercedo.

Qui matare porco anal

Qui occiderit porcum anal aud magis uel minus pectet sicut dictum est in antea. Et por lecton pectet quarta de morabitano, si iurauerit quod non occidit eum per suam uoluntatem et cum i uicino, sin autem duplet el ganado et pectet iii^{or} morabitanos domino suo. Et si negaret et postea manifestaret, pectet duplado cum la calumpnia, et si firmare potuerint ei, pectet ut supra dictum est cum la calonia.

Qui mactare aue domada

Tota aue domada aut palomba de palombar aut de casa qui eam occiderit pro unaquaque pectet i morabitanum suo domino. Et por gallina aut ansare aut alia aue pectet i morabitanum, si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum i^o uicino, excepto falcon et azor et gauilan.

Oues que pascleren inter aldeas

De oues que pascent inter aldeas andent c in unum et non magis, et L^a uacas et non magis : et si ibi magis andauerint, pectet i morabitanum al castiello cada dia dominico.

Qui ganado habuerit in aparceria

Totos qui ganado habuerint et aparceria uoluerint facere faciant illa usque kalendas iulii.

Azenias et molinos

Las azenias et los molinos-maquilen ad uez, et el maquilon que uez destaiare, si ei firmare potuerint, pe-

ctet iii morabitos, medios al quereloso et medios ad alcaldes, sin autem iuret cum i uicino, et molant a uez et non tome alfadias el maquilon nec heredero. Et qui tomare alfadias aut uedare uicere, pectet iii morabitos, sin autem iuret cum i uicino. Et el molinero aut azenero qui heredero ibi fuerit non sit molinero a foro nec sit excusatus.

Panadera que pan crudo

Tota panadera que panem crudum uendiderit crebantado aut quale illo tornauerit el qui lo comparauerit tal lo tome : et si noluerit cum tomare, faciat illa testigos de iii homines, et pectet i morabitinum a los alcaldes.

Los fornos cuegan a xxx et non

Los forneros cuegan a xxx et non minus. Et si ad minus coxerint, pectet iii morabitos, a los alcaldes la medietat et al quereloso la medietat et si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum i uicino, et cogant a uice : et si pan bene non coxerit, pectet i morabitinum domino panis. Et si negare, firme lo cum iii mulieres, et pectet i morabitinum ad dompnus del pan, et faciat forno qui uoluerit : et qui uedar uice pectet i morabitinum, medio ad alcaldes et medio al quereloso, sin autem iuret cum i uicino.

Fonte que nace Inter quadrielas

Tota fonte que nace inter quadrielas et fuerit fonte de regar, quomodo parten la hereditate partan el aqua : et in quali hereditate nascierit, ipse accipiat primero, et sic per ordinem, et duos dies andet foras et el quarto die tornet a la hereditate ubi nasce. Et illos qui non uenerint al calze cauar uel fonte mondar non habeat ibi partem. Et qui la furtare aud disturbare in die alieno sua aqua pectet ei ii morabitos et duplet illi sua aqua, si firmare potuerit, sin autem iuret alius cum uno uicino et alter non det manquadra. Et si non iurauerit aut de plazo cadiderit, pectet ei ii morabitos.

Tota fonte perenal que

Tota fonte perenal que arroio iactaret, in qualicunque hereditate sit, det iii brazadas por carrera in anplo a todo redor de la fonte et serret suo labor, si alia aqua non habuerint habundanter, et hoc sit ad illos qui in ipsa aldea morauerint, et non ad alios de altera aldea. Et qui pozo cauare in sua hereditate non det aqua ulli per foro.

Los molinos et las azenias

Los molinos nec azenias non tollent aquas ad ortos neque ad linares. Las azenias et los molinos muelan desde sancti iohannis fasta usque ad festum sancti michaelis a xii, et desde sancti michaelis fasta sancto iohanne molan a xvi : los que antes fuerint factos aud postea tanto alzen que non tollat moler al de suso. Et las pesqueras sint defesadas de suso xx stadales, et de iuso usque iº. Et qui ibi pescaret, excepto botron et amzolo, pectet iii morabitos domino pesquere, sin autem iuret cum i uicino.

Qui restrolo alieno quemare

Toto homine qui restroio alieno quemare, pectet iii morabitos domino del restroio, si firmare potuerit, sin autem iuret sibi tercio : et si ibi quemare treznales aud gauielas aut messe, pectet xlª morabitos domino messis, si potuerint ei firmare, sin autem iuret cum xii.

Qui iectare sterco in calle uel in castello

Toto homine qui in calle aud in castello uel in carcaua iectare sterco pectet i morabitinum al concilio. Et similiter qui cauare terra aud arena sol castiello, pectet i morabitinum, et faciat illum de argamassa.

Todollos menesterales

Totos los menesterales que labor aliena laboraren et mala la fezieren faciant illam altera uice sine precio, sin autem pectet i morabitinum a domino laboris aut iuret quod non sabe melior labore facer.

Qui casa quemare

Nvllus homo qui casa quemare aliena a querendas enforquent lo si uerdat fuerit, sint (*sic*) autem iuret cum xii uicinos al uicino, et ille la manquadra et ad moradore cum moradores : et si casa quemare que uala v morabitinos, ó dende arriba, inter iura et lide quale uoluerit el quereloso tale compleant illi. Et de quantum ibi perdidit per totum respondeat.

Qui eruorò rio

Qvin rio eruolauerit, pectet iii morabitinos : et quin pignorauerit eum accipiat los medios, et al castelo los medios.

Qui sacudir gana..

Qvin ganado sacudire foras de los terminos de castel bono accipiat inde el quinto, excepto caualeros de arafala et pastores de ganado : et si cauallo ibi morierit, de illo ganado lo erectent. Et cauallo que moriere in apilido de conceio, de el dia que lo compraron usque ad unum annum dent ei pro illo tanto quomodo ille comparó, et de anno a deuant dent ei pro illo xxx morabitinos.

Qui peclerit en concillio

Toto homine qui peclerit in concilio, non dent ei magis de i morabitino. Et quin sua uoce teuerit aut magis illi mandauerit iii morabitinos al concilio.

Qui derumperit casa en uila

Qvin disrumperit in uila casa de uicino cum armas aut coral pectet i morabatinum domino domus, si ei firmare potuerint : et istas firmas recudan a repto aut sibi vº, quale uoluerit el querelloso.

Qui deromperit casa de uicino

Qvin disrumperit casa de uicino de uila in aldea aut corral aut molino aut azenia aut colmenar aut cabana pectet domino suo x morabitinos, si ei firmare potuerit, et las firmas recudan a repto : et inter lide uel iura de sibi vº quale uoluerit el quereloso.

Qvin disrumperit casa aut coral de aldeano aut azenia aut molino aut colmenar aut cabana pectet v morabitinos domino, si ei firmar potuerit, sin autem iuret sibi tercio cum tales quomodo ille est.

Qui talar uina

Toto homine que uinea taiare aliena ad sabiendas aut quemar aut almunia aut casa tali iudicio habeat quomodo por mortem de homine.

Qui dixit —demus al..

Toto homine qui dixerit —demus de unaquaque collatione aliquam causam— pectet ii morabitinos al concilio et non prestat.

Qui firir ganado alleno

Toto homine qui ganado alieno ferire por desorna de sou senor pectet domino ganati iii morabitinos, si firmar et potuerit, sin autem iuret cum iii et ille vº.

Qui ferir bestia

Toto homine que ferire bestia aliena por desorna de sou senor, pectet iii morabitinos, si firmar ei potuerit, sin autem iuret cum iii et ille vº : et si la matare, dè la dublada cum iii morabitinos domino bestie : et de toda bestia simili modo, si potuerit firmare cum iii uicinos al uicino et al morador cum moradores aut cum uicinos, et si non potuerit firmare iure cum xii por tota bestia maior et por menor cum iii et si v.

Qui ferir boue aut alleno

Toto homine qui ferire boue aut uaca aut alio ganado alieno pectet m morabitos domino ganati, si firmare potuerit, *sin* autem iuret cum m et ille v° : si lo matar dê lo doblado, si non, iure cum m et ille v° .

Alcaldes et juiz

Los alcaldes et el iuyz quando fuerint in almofala leuent m m escusados los que fuerint in almofala.

Qui leuar tenda

Qvin leuare tenda redonda de xx cordas aut deinde arriba quod pertinent leuet n escusados caualeros aut m peones : et qvin leauerit loriga aut lorigon cum capello, aut cum almofar leuet i escusado caualero, aut n peones unusquisque : et qvin leuar elmo cum brofuneras aia i escusado peon, et istos escusatos sean aldeanos, et si de uila fuerit, non eis prestet et non sint excusati.

De fosado et de azaria

De fosado et de azaria de x caualeros una razom a sancta Maria, et de menos media, et de pedites similiter, et alia ad captiuos : et si minus fuerint usque i racione integra inter ambas ecclesias, et faciant auoreria usque ad L^{a} caualeros, et de c caualeros n auorerias : et habeant ista n auorerias ipsos duos adaliles quos mandauerit el fosado aut azaria : et auoreria tali sit : de c caualeros aut dende ariba singulos boues aut m morabitos, et de L^{a} caualeros i boue aut m morabitos : et alcaldes et talaeros accipiant c caualerias, et deinde ariba singulos boues aut m morabitos unusquisque, et de L^{a} ad iuso n morabitos. Et los atalaeros escoian antes, et los alteros sortent. Et lanzada que pasauerit de part en parte dent illi m morabitos et ad alteram n morabitos, et a ferida de cabeza unde ossos exierint m morabitos. Et qvin membro perdiderit dent illi xx morabitos, et a los plagados dent las bestias moriscas, usque in die de quinon. Mouro qui por catiuo iacuerit dent domino suo plenum et dimidium ut supra dictum est. Caualero aut peon qui captinerit de azaria aut de fosado dent illi ut milior (*sic*) mouro aut moura aut melior bestia mular aut caualar, qualem se elegerint suos parentes aut suos companeros de pan. Et los de castel bono aut de sou termino qui acertauerit in ipso fosado aut in ipsa azaria de la sua parte lo dent isto. Et si illuc no lo dederint, los alcaldes et los talaeros, si fuerint erectadores los talaeros, et si non los erectadores et los alcaldes mitant unusquisque singulas bestias cada die in manu de los querelosos, et quantas bestias non miserit tantos morabitos pectet : et non las saquent per ferias neque per solturas usque lo dent cum vi morabitos. Caualero aut peon que a porta de castelo aut inter duas azes se dederit cum altero, quanto acceperit de illo derrocado totum accipiat ille qui se dederit cum illo. Et qui ibi lanza azulada perdiderit dent illi n morabitos, si firmare potuerit quod amantinent percussit cum illa : et si alia lanza fuerit, dent illi i morabitinum.

Qvin acalzar caualero

Qvin caualero alcanzar in seguda foras de lide campal et illum derrocauerit accipiat la melior senal qui tra-det, foras del corpo et del cauallo.

Qui perdiderit sou cauallo

Qvin sou cauallo perdiderit per qual illum fecerit cum uno companero de pan tale dent ei : et alcaldes leuen llo per la iura que fecerunt que ualia dant ei de suo cauallo. Et cauallo uiuo adprecient illum quasi sanum, et dent ei sua herecta, et meter el ferido in quinon et aquende taio, nisi fuerit per suo plazer. Et alcaldes et talaeros á sesmos los ponant. Et de el sesmo unde habuerit alcalde iurado de la uila non mittant ibi alium. Et la quinta que in uila fuerit a dar, los alcaldes et los adaliles respondant per illa ad iudex. Et primito erectent, et postea quintent. Et non accipiant quinta nisi d'auer morisco.

Qui caualgauerit de ..

Toto homine de castel bom, et de sou termino que caualgauerit et portauerit donent la quinta en castel bono, foras áquel que anerouerit (?) in l'atalaia. Et en trebeio et in el porto non dent quinta, si filos et mulier habuerit, et alá dent la quinta in suos castellos.

Qui lide se aiuntare

Totus homo qui in lide se acertaret, et antequam se tornauerit de la arrancada aliquem expoliauerit aut aliquid rapauerit perdat la racion, et mesent illi la barba. Quin auer de fosado aut de azaria aut de apelido acceperit, et ad (*desunt alia*)

Qui furtaret aut raparet

Qvi raparet aud furtaret auer que fuerit dado a partir perdat la racion et pectet c morabitos a la compana : et si non habuerit unde pectar, faciant de illo iusticia.

Qui habuerit ualia de ccc morabitos

Toto homine qui ualia habuerit de ccc morabitos, fueras suos uestidos del et de sua mulier, et non habuerit cauallo non tome portielo, nec no li ressonda nadi. Et ressonda ille ad alter. Et si dixerit —non habeo la ualia—, iure cum iii^{or}. Et si dixerit —cauallo habeo—, iure cum iii^{or}, et sine arte : et qui mula habuerit de la por cauallo. Et qui la quisier tener compre cauallo. Todo cauallo cotidianamente ad albarda non sea cauallo, et non sea suo domino excusado por cauallo. Toto homine qui cauallo dederit ad alterum por escusar se de apelido aud de fonsado corten le el rabo al cauallo, si de uilla fuerit : et qui mula dederit por escusar se non le preste et pectet.

A qui morire cauallo

A qui morire cauallo sea excusado por i anno de cauallo, et ressondant le.

Qui troxiere cabeza de adalil

Qvi troguier cabeza de adalil, dent le x morabitos de concilio.

Caualero aut peon

Toto caualero aut peon, nec primo iunto nec tercero, que apelido audierit in la nocte et in la mane non fuerit cum la sena pectet la calompnia : et, si in la mane audierit, in la nocte sea cum la sena : et qui ita non fecerit pectet ii morabitos el peon, et iii el caualero al concilio.

Qui dixerit ad alium cornudo

Qvi dixerit ad alium cornudo, aud fudud in culo, aud gafo, aud iudeo, aud traditor, aud mulier puta, aud ceguladera, aut gafa, pectet ei vi morabitos, et si negauerit, iuret cum iii uicinos, et si iurare noluerit, pectet.

Qui dixerit —mentira iurasti aud firmasti—

Qvi dixerit ad alium —mentira iurasti, aud mentira firmasti, aud mentirosa uerdade diste— nisi ille qui debet eam reptare, pectet ei iii morabitos, si potuerit firmare, et faciat illum uerdadero : et si noluerit facere uerdadero, mittat cada dia bestia usque faciat illum uerdadero : et quantas bestias non miserit tantos morabitos pectet ei, sin autem iuret cum iii et ille el quarto.

Qui dixerit ad alcalde —mentira iudicasti—

Qvi dixerit ad alcalde de germanitate —mentira iudicasti, aut torto, aut mentira firmasti—, pectet ei i morabitum et mittat cada dia bestia quousque faciat eum uerdadero : et si negauerit, iuret cum i uicino, et alter non det manquadra : et alcalde de conceio iurado de la uilla simili modo faciat.

Toto homine qui baraiauerit super acotamento de alcalde pectet ei i morabitum, et pro isto non incotet per bestia set pignoret.

Qui passauerit senal de corral

Toto homine qui passauerit senal de corral de uernes pectet i^a quarta et pro isto pignoret et incotet, et non

se mortificent los penos. Et alcalde non incotet nisi per fonsado aut per apelido : et in cotamento de fonsado et de apelido talis sit : el cauallero *iiii* morabitanos, et el peon *ii* morabitanos al concilio.

Qui iuzgado uel alcaldia acceperit

Totus homo qui iuzgado uel alcaldia acceperit sine mandato de concilio et per suo octauo faciant del corpo iusticia et exeat pro aleuoso et derribent illi las casas, si non fore per sua directura, et similiter alcaldes. Et iudex que fuerit posto per suo octauo et per suo directo ipse pendre et tome suas directuras et non mittat alio rabadan, et si altero rabadan metiere, non le dent penos.

Alcaldes non faciunt amicitia cum aliis

Los alcaldes non faciunt amicitia cum aliis homines de concilio nec iuramento, et qui la demandare ó la feziere sit periurius et aenosos.

Correduras et carreras per nostros octauos

Correduras et carreras per nostros octauos las faciamus.

Qui se alzare a uozero

Nvllus homo qui se a uozero afflamare non le uede alcalde uozero, et si uedauerit sit periurius et non mittat bestia.

Muller non responde sine ulro

Nvlla mulier non respondat sine uiro nisi per illo que dicer, ut supra : et todas las calompnias del concilio pectent las in auro aut in denarios.

Istas sunt las calompnias

Istas sunt las calompnias : mercado *iiii* morabitanos : azogue *iiii* morabitanos : Corral de alcaldes *iiii* morabitanos : Boda *iiii* morabitanos : Treguas crebantadas *iiii* morabitanos : Bando super bando *l* morabitanos : Exido de concilio *iiii* morabitanos.

Qui rancura habuerit de clerico

Nvllus homo uel muliere qui rancura habuerit de clerico uel clerico de laicis uel muliere que demonstraerit plazo ad clerico uel clerico ad laici aut uozero habuerit a dare ibi dent eum ad collationem unde fuerit ille clericus, ad exiente de missa : et iudicent alcaldes, et si alcaldes ibi non habuerint, ueniant ambos ubi habuerint alcaldes, et si non uenerint, pectent alii *i* morabitanum : similiter mulier.

Alcaldes per iudicio non accipiant preclum

Alcaldes per iudicio non accipiant illum precium. Alcaldes et uozeros et maiordomo, si unitatem fecerint aud in unum comederint, sint periurati. Alcaldes et *vi*.^{ex} et maiordomos, si in falseria eos inuenerint, perdant el portielo et exeant del portielo por aleuosos : et quanti ita inuenti fuerint tanti exeant, et si alteri non eiecerint illum aud illos, omnes exeant per aleuosos et perdant el portielo, ut supra dictum est. Et sic de toto aportelado de concilio qui in falseria inuentus fuerit. De los alcaldes semper sint duo a la porta del corral et los alios sedeant quatuor aud (*sic*) *iiii*^{or} aut *iii* a *iii* : et usque ad *iiii* corrales sedeat finito suo iudicio : et si ita non fecerint, sint periurii los alcaldes. Et si el corral de alcaldes exquisita inuenerint ad ille qui tenuerit torto, manden le que se parta del alio que torto tenet : et iste sedeat per totos illos qui iudicio habuerint per la uila. Et totos los homines qui posuerint concilio et alcaudus et los *xxiiii* per gardar, tam de peliteria tam de ferradores quam de taurneras quam de quanto fuerit a gardar, et no lo enderezaren exeant por aleuosos et pectent *iiii*^{or} *iiii* morabitanos a concilio. Et los *xxiiii* ueden a todos los aportelados la nemiga que fecerint cum concilio.

Qui mandare per sua barbeza

Totus homo qui per sua barbeza mandare aliquam rem ad altero de lo, si non lo soltare aquel a qui lo mandare : et isto est dicto per los pedidos.

Peliteros que penas de concios

Nvllus peliteros que las penas de coneios aut de corderos castrarent pectent singulos morabitanos a los barcos : et de zapateros que cantearent las solas similiter pectent.

Qui auer dederit ad onzenas

Totus homo qui auer dederit ad onzenas et non le dederint penos non le respondant. Et qui iogare dados de nocte pectet i morabatinum a los alcaldes, et in la casa ubi los iogaren pectent ii morabitanos a los alcaldes : si negaret, iuret sibi tercio.

Qui aparceria habuerint in molinos

Totos homines qui apparceria habuerint in molinos aut in azenias in las aldeas faciant suo cabillo a sancti genesii.

Alcaldes de dia que entraren usque 1º anno j..

Et los alcaldes de ipso die que intrarent usque in uno anno iudicent et non iudicent magis, et si magis iudicauerint, non prestant iudicio suo : et los alcaldes illud quod iudicauerint ipso otorguent et iudicent directo et otorguen directo et de illo quod apreciauerint accipiant el decimo et prendan suo coto per corral aut de suo cotamento aut de bellatores que uant ad sanctam mariam aut a la defesa, quomodo foro est. Et los alcaldes de concilio et iudex et alcaldus de germanitate sint per octauos et per suas derecuras, et iudex similiter. Totas las calumpnias per pesquisa bona et directa colligant illas, et delante sit ille cui dederit las pesquisas : dent de uicinos al uicino, et al morador de uicinos aut de moradores : et istas pesquisas sint iii et non minus : et cum ipsas pesquisas coia el quereloso sua calumpnia, et qui primero ferire ipse pectet las calumpnias de ambos : et qui super suo capud tornare non pectet calumpnia, si non fecerit lioures : si lioures fecerit, pectet media calumpnia.

.

Totas las calumpnias que per alcaldes aud per uozeros aut per maiordomo se perdiderint illos lo pectent.

Qui habuerit a firmar ante alcalde

Qui habuerit a firmar delante alcalde firme qui el iudicio iudicauit, et si non firmauerit, cadat et non faciat mania ante ipsum alcaldem, sed alcalde dicat eis iudicium quomodo ipse iudicauit : et si noluerit eis dicere, sit periurius et pectet la petition. Et las firmas iurent quod nec amore uel promissione uel inuidia uel malquerentia, quod non dicant nisi ueritatem de hoc quod sciunt. Et las firmas cada unas dicant lo per uerbo, quomodo tenet iudicatum. Et si dixerit ille qui demandat —non compleuit tua firma— ibi dicat in que non compleuit. Et si dixerit el alcalde —comple istud— et noluerit complire, per hi cadat. Et statim dicat el alcalde qui est caido, et si non lo dixerit sit periurius et pectet la petition. Et si in uilla fuerit, sperent illum usque ueniat aut eant querere illum. Et qui noluerit sperare aut querere illum per hi cadat. Et si non fuerit in uilla el alkalde, saquent fiel et uadant ante illum alkaldem : et qui noluerit saccare fidel aut ire ante alium alkaldem per hi cadat. Et el alkalde ante quam cognouerint el iudicio ipse lo-deliberet quaisi ipsimetipso iudicasset illud. Et si noluerit deliberare, ipse pectet la petitione. Et qui mania fezier in las cognocencias iste alkalde lo pregunte et qui negauerit el iudicio ipse metat pignus de morabitano al alkalde. Et postea nullus homo qui dixerit —postea fecisti conueniencia mecum— aut —al fecisti mecum— non le prestat. Per auer aud per firma que habeat unos ad alteros ad fazer, si non fuerit facto ante alkalde non prestat : isto est per que dizian multi homines —depos fecisti al mecum—. Et auer iuzgado delante alkalde dent illum. Et nullus homo qui auer habuerit a dare altero de lo ante de iii testigos ó uno alkalde, et si post lo negaret que non ielo dedit, faciant de illo iusticia.

Qui fuerit cum mesturgo ad regem

Totus homo qui fuerit cum mesturgo ad regem aut leuauerit portero a casa de uezino de castiel bono pectet c morabitanos al concilio et exeat por aleuoso.

El corredor

El corredor de la ropa non tome magis de ii denarios del morabitino et de xviii denarios i. Nullus homo non pignoret in die dominico nec in die sabbato. Et qui debuerit bestia mittere per iudicium que non tome de corral mittat illam dominica in nocte.

Qui iudicio habuerint

Omnes qui iudicio habuerint faciant iii uicinos alcaldes et conuenitores et iudicent suo iudicio et prestet suo iudicio tanto quomodo de i alcalde iurado : et si mandaren bestia mittere, mittat illam, et si non la miserit, accipiat illi pignus de morabitino. Et si la mandaren soltar, solte la, et si la non soltar et alá transnoctauerit, dê la duplada, et firmen tanto quomodo iº alcalde iurado : et alcalde iurado de concilio iudicet et firmet iº per ualia de v morabitinos, et duos alcaldes por x morabitinos, et iii por xv morabitinos, et quatuor por xx morabitinos aud deinde arriba.

Qui auer o (sic) mobile demandare

Toto homine a qui auer mobile demandauerint et dixerit —torto mihi demandas— iuret alter qui demandat quod suum fuit et non uendidit illud neque dedit ulli, et respondeat ille qui tenuerit, et si dixerit dare otor, det illum ad viii dies, et el otor iuret que propter hoc lo otorgat que lo uendidit aud que lo dedit aut que fuit fiador de illo, si lo preguntaren : et si adsi non fecerit, per hi cadat et det fiador que ualia habeat de la petition duplata. Et si otorgaren in mane, mittat bestia in nocte : Et si in nocte, mittat illam alio die : et si hoc non compleuit ille qui dat el otor, per hi cadat : et ibi ut dederit el otor ibi det fiador que faciat que mandarent los alcaldes, se ielo mandaren, si non, per i cadat. Et si rancado fuerit ille qui dat el otor et non habuerit unde pectar el otor, el fiador lo pectet duplo et cábdal. Et qui se aclamaret ad otor et non compleuerit duplet illum querenti. Et si dixerit —non possum habere qui mihi dedit aut uendidit— iuret quod eum comparauit aut sibi dederunt et non possit illum habere et det illum ad ille qui demandat. Et ille qui demandat det fiador quod teneat illum manifestum usque ad medium annum.

Alcaldes et vi^{ez} inforquent latrones, et netent forcias et urtos.

Qvolibet homo qui sua uoz baraiar det la uerdad quod ueritate demandat aut amparat.

Qvi uoz aliena baraiare det la uerdad que, quanto pudo esquerir uerdade, baraiare et demanda aut ampara.

Qui porcionem habuerit in ecclesia de

Qvolibet clerico que porcionem habuerit in ecclesia de uilla suos homines et suos parentes qui cum illo morauerint, si non soldar, habeant foro de uicino de uilla.

Qui rationem habuerit in uilla

Qvolibet clerico qui rationem habuerit in uilla et rancura habuerit del aldeano paret ei fiel cum iº clerico et cum iº laico, et si non uenerit, pectet ei i morabitinum, et ad foro de castiel bono. Et ille qui portionem habuerit in ecclesia de aldea suos homines et suos parentes qui cum ille morauerint habeant foro de aldeanos.

De latrone que preso

Toto latrone que preso fuerit por furto et los vi^{ez} et los alcaldes inuenerint pesquisa non dent illi de mano. Et qui lo enuiauerit adducat illum, et si non adduxerit ille, mittat ibi suo corpore.

Las aguas de las goteras

Totas las aguas de las goteras et de los corrales et de calles pro ut mandauerint alcaldes et boni homines per ibi uadant directe.

Los segadores seguen

Los segadores seguen ad decimum et accipiant per sortem.

M. L. Tom. I.

Los desquiladores

Los desquiladores accipiant per sortem de xl uno de maiores, et de corderos de xx.

Qui arare cum suo iugo de boues

Totus homo qui cum suo iugo de boues arauerit, licet faciat se iugero, sit postero, et el mediero qui cum sua manu arauerit pectet media posta et non uadat in fonsado neque in apelido.

Qui laborauerit omnino in hereditate

Qvolibet homo qui morauerit et laborauerit omnino in hereditate de domino suo sit solariego. Et si in alia hereditate laborauerit, pectet quasi eldano (*sic*).

Calumpnia que habuerit ad pectar

Tota calumpnia qui homine habuerit ad pectar, duplada cum iiii morabitanos. Per tota firma firmen iiii et non minus.

Judeo qui comparare pescado

Totus iudeus qui pescado comparare in uernes pectet i morabitanum a los alcaldes : et si christianus comparauerit pora iudeus, pectet i morabitanum a los alcaldes, sin autem iuret cum 1º uicino.

Nenguno iudeo non teneat suo (*sic*) uoce nec aliena

Nvllus iudeus non teneat uocem suam nec alienam : si tenuerit, pectet i morabitanum, medio al que tien com el uoz et medio a los alcaldes.

Et qui colmenero uoluerit saccare de lx colmenas ad arriba saque, et el colmenero que las curie cotidianas.

Qui lectaret penos ad alquilé

Qvi penos lectaret ad alquilé et los enguerare non le dent alquilé. Et si por pan aut por uino aut por carne aut por pescado aut enprestados usque in tercio die non los saccare, inguere los penos et pendre por suo auer aut per alia causa.

Toto auer manifesto deúante alcalde den lo ad viii dies.

Totus homo a qui demandaren auer

Nvllus homo que demandare auer aut hereditate aut qual cosa se quiere dê esse la firma : et si pesquisa diere el otro que mentira firmó, non le preste, et exeant por aleuosos los que firmaren et faciant de illos iusticia los alcaldes, et si lo non fecerint, sint periurati.

Qui ouiere a aduzir ad allum ad plazo

Toto homine que ouiere ad aduzir ad allum ad plazo aduga lo de las aldeas a tercio die : Et de taio a viii dies : Et de alua et de salamanca et de ledesma et de ciuitate usque in dorio a xv dies : Et de alende duero a iiii setmanas : Et de regno del rei de castiela, de duero ad acá a xv dies : et de alende duero a iiii setmanas. Et si dixerit —ad arrafala es ó a caualeria—, iure lo et adducat illum a la descambia, et si non, responda. Et si dixerit que pastor es, iure que pastor es et espere lo a las exidas et dê lo a directo : Et de fonsado, et de azaria conombre adalil et iure que alá es : et a la uenida del adalil dê lo a directo et si non, responda. De iherusalem, usque 1º anno : De roma, usque ad vi meses : De sancto egidio, ad iii menses : et de captiuo, ad medio anno. De sancto saluatore, a iiii setmanas : de sancto iacobo, i mense : De sancto dominico, a iiii setmanas : et por toto isto iure cum i uicino que alá es ó dize e por esto non se modró. Toto homine que torna feziere de terra de christianos uel de mauros el contendor, las bestias iaziendo, adducat illum. Et si dixerit —ido es a uenado ó a monte— iure lo que nescit sua posada et cognominet companero cum que fue et a uenida de suos companeros adducat illum.

Qui intrare in plazo et in..

Totus homo qui intrare in plazo et infirmare ueniat qui los penos quisiere saccar et iuret que infirmo iacet et sine arte et quando sanar responde.

Qui fuerit in mandato de concilio

Qui fuerit in mandato de concilio, a duos caualeros que fuerint usque in ciuitate et usque in granata et usque in plazentia i morabitinum. Et qui fuerit usque ad talauera et usque ad canzeres et usque ad alcantara, ad i caualero i morabitinum : Et usque ad salamanca et ledesma, a i caualero i morabitinum : Et deinde a delante, a i caualero ii morabitos : Et a edania, a ii caualeros i morabitinum : Et a couilana, a i caualero i morabitinum. Deinde a delante, a i caualero ii morabitos.

Por furto aud per condessio

Per furto aud per condessio por iii morabitos aut deinde arriba lidie.

Qui a iurare habuerit per i morabitinum iuret cum i uicino : Por ii morabitos cum u^o : Por iii aud deinde arriba sibi quinto.

Qui habuerit a firmar por x morabitos

Totus homo qui firmare por x morabitos aud deinde arriba recuda a repto.

Nvllus homo a qui demandaren furto et negaret et postea fuerit uenzudo pro illo de lo duplado cum iii morabitos querenti.

Qui pignus reuelaret

Qvolibet homo qui pignus reuelaret in uilla aud in aldea los vi^{ex} de concilio pignorent por ii morabitos, uno a los barcos et alio al quereloso. Et si a los vi^{ex} reuelaren pignus, vi uozeros dicant ad alios qui ibi fuerint ut adiuuent eos : et qui illos noluerit adiuuare pectet unusquisque singulos morabitos pora los barcos ó iuret cada uno cum i^o uicino que non dixerunt illis —adiuade nos—. Hoc est dictum, si reuelauerit pignus a los andadores : et qui reuelare pignus a los vi^{ex} pectet iii morabitos, los iii a los barcos et i al quereloso : Sin autem saluet se sibi quinto.

Las calumpnias que sunt pera los querelosos

Totas calomnias que sunt dictas pera los querelosos habeant illas, et totas las alteras sean pera concilio et pera los barcos. Et los vi^{ex} et los alcaldes de conceio manden acotar per illas et baraien et dent illas ad maior-domo de concilio.

Istas sunt ferias de agosto

Istas sunt ferias de agosto : de die de L.^a usque ad sancta maria mediante augusto non respondant pro nulla cosa, nisi per mortem hominis et mulier forzada et per furto et per forzia et por uirto, si fuerit facto en las ferias : Et si non fuerit facto in las ferias, non respondant. Et si dixier el que enpara que no lo fize in ferias nec ante, el quereloso de la uerdad que lo fizo en ferias et respondant le. Et respondant per boue et per uaca domados et per carro et per quanto pertinet ad era et per pan de panadera et uino de taternera et por uino de cuba et carne de carnicero. Cauallo de siela nec mula de siela nec scuto nec lanza nec spada nec totas armas non habeant ferias.

Qui pan leuauerit a terra de moros

Totus homo qui pan leuauerit a terra de moros aut mel aut queso aut manteca aut armas aut cauallo qui eum inuenerit prenda quanto troxiere sine calumpnia et adducat el corpo a los alcaldes et faciant de illo iusticia : et perda quantum habuerit et los alcaldes prendan el quarto, et las iii partes metan en el castiello. Et si dixerit —no lo pude prender— salue se cum iii uicinos.

Qui cutellum traxerit in uilla

Totus homo qui cutellum traxerit in uilla aut in rualde et alcaldes inuenerint eum cum illo pectet ii mora-

bitinos : et in domum ubi hospitium habuerit dicat illi hospes suus ut laxet cutellum, et si non dixerit, pectet ii morabitinos, et si laxare noluerit, dicat ille alcaldibus, et ille qui traxerit pectet ii morabitinos : Et ille qui traxerit in absconso pectet calumpnia duplata. Et totus homo qui extra uillam uoluerit ambulare accipiat eum in manu sua et exeat uillam et ponat in cintorio : et estas calomnias prendan los alkaldes.

Qui de nocte ambulauerit per uillam

Totus homo qui de nocte ambulauerit per uillam postquam cimbalum cessauerit et non dixerit unde uenit uel ubi uadit et per bonos homines non probauerint pro bono faciant ei quasi ad latronem.

Qui pescado de rio matare

Et toto homine qui pescado de rio matare ille lo uenda aut uxor sua aut filii sui.

Recaton que comparare pescado

Recaton qui pescado comparare pora recatonear pectet ii morabitinos a los alkaldes. Et qui illi uendiderit unusquisque pectet u^{os} ii^{os} morabitinos a los alkaldes : Sin autem, saluent se cum ii^{obus} uicinis. Et alkaldes, si istud non apretaren sin minus ualentes : et nullus sit ausus uendere pisces in domo sua nec carnes nec pane nec aliquam rem nisi uino, sed in mercado, sicut mandauit dominus rex usque ad sol postum. Et qui inde aliud fecerit pectet i morabatinum a los alkaldes.

Nullus homo non ponat barco in rio

Et nullus homo non ponat barcho in flumen in illo loco ubi est barcho de concilio, sin autem si uoluerit passare homines de concilio. Et qui ibi alio barcho posuerit perda el barcho et pectet ii morabitinos a los alkaldes. Et fratres del perero et de hospitali mittant suos barchos in illo porto et passent suos homines et homines de concilio qui passare uoluerint.

Istas sunt ferias de quadragesima

Istas sunt ferias de xl.^a Respondan per deneros de laborador : Et por azada et por azadon et por podadera et per dampno de todo labor respondant. Por prado et por uineam et por messe et por quanto pertinet ad laborem et por molino et por azenia respondan : et istas ferias tal foro ayan qual las ferias de agosto. Soldar de colazo non habeat ferias, nin perdita que ille fecerit ad suo senior non se pare tras ferias : nin ganado de lecte non habeat ferias. Decimo nin mortuorum nin primicias non habeat ferias.

Qui auer habuerit a dare ad alio

Totus homo qui auer habuerit ad dare ad otro in ferias intraret petat illi cum iii testigos : et del dia que illi pecierit de lo ad viii dies, et si non lo diere, ferias exidas duple lo.

Homines qui carrera quisleren sacar

Totos homines qui carrera quisieren saccar, si se conuenierent inter se, saquent sua carrera et habeat coto quomodo si la sacassen los alkaldes : et si non se conuenierent, ueniant ad capitulum de los alkaldes et dent illis capitulo iii alkaldes qui la saquent et dent illis ii morabitinos. Et postea que fuere sacada qui la cerrare aud arare pectet iii morabitinos a los alkaldes. Et la carrera que tal non fuere sacada non habeat coto.

Qui crebantare ualadar

Totus homo qui cum ganado suo aut cum suas bestias aut cum suo corpo crebantare ualadar aut linde aliena pectet ii morabitinos al senior de la linde ó del ualadar et faciat el ualadar aut iuret sibi tercio, si el que demanda non potuerit firmare.

Qui ferire alcalde pectet

Nvllus homo qui ferire alcalde pectet sua calumpnia duplada : et ille similiter ad alium.

Qui peccerit salua fide ad alium

Totus homo qui ad alium peccerit salua fide ante alcaldes et alter noluerit ea dare peccet iii morabitanos per quantas noctes transnoctare, et los alcaldes prendan la medietat et el quereloso la otra medietat : et dê salua fide por si et por suo auer, et si non dederit, mittant lo los alcaldes in cipo, et si non, sean periurius : et si non dederit salua fide, prenda lo el quereloso sine calumpnia. Et si dixerit —non sum ausus por prendê lo : adiuaue me— et noluerit eum adiunare, peccet unusquisque ei singulos morabitanos aut iurent cum i uicino. Et si dederit super quem sit fasta die cognominato que det salua fide et noluerit illum laxare, fieri lo aut mate lo sine calumpnia. Et qui dederit salua fide dê la por si et por suos parentes que fuerint in termino de castel bono et det iii^{or} homines que habeant ualia de la petition aud vi. Toto homine qui dixerit ad alium —dâ mihi salua fide— det suam ueritatem que la non demanda si non por miedo que habet de illo aut de suo auer, et si adsi non fiziere, non le dê salua fide, et si dederit la ueritate, dê la salua fide.

Alcaldes non iudicent in die dominico

Alcaldes non iudicent in die dominico neque in sabbato neque in alteros dies depôs uesperam, nisi antes missam : et si iuzgare, non prestat suo iudicio, et sean periurius, si non fore por raigar.

Qui uire porcos in defesa

Qui uire porcos en la defesa prenda por cada uno quinta de morabitano, média a la ponte et media para ssi, et sea in quali tempore uoluerit. Et qui ganado ibi metiere ad sabiendas peccet i morabitanum. Et si dixerit —no lo meti a sabiendas— iure que metiô a sabiendas, et peccet i^a quinta de morabitano. Et quando la derrompiere conceio non entre ibi alio ganado nisi cauallo et mulo et mula.

Qui aparceria fizier por mantener cabana

Totus homo qui aparceria fiziere por cabana mantener teneat illam usque ad unum annum, si non le uiniere caluazon uel ininicitate, et qui adsi non fiziere peccet vi morabitanos a sos parceros et to ne ibi el ganado, metiendo bestia a tercio die : et istas non habeant ferias nin solturas.

Qui iectare ganado in cabano

Totus homo qui iectare suo ganado in cabana aliena sin grado de suo domino perda lo, et non ei respondant pro illo. Et el ganado de los aportelados qui lo anafagare et qui lo salgare esse prenda la lecte.

Qui fuere ad oues alienas tomar car..

Nvllus homo qui fuere ad oues alienas prender carneros aut oues aut porcos aut nulla res dê la duplada cum iii morabitanos domno ganati aut iuret cum iii^{or} et ille v.^o

Qui falare moro uel maura de otra parte

Totus homo qui inuenerit mauram uel maurum de aliis partibus in uilla uel in termino, si dominus non exierit ei, habeat eum : Et si domino ei exierit et maurum inuentum fuerit desde la sierra ad acá, det ii morabitanos. Totus homo que inuenerit suo cauallo de sella que perdudo habeat in azaria aut in quali loco se uoluerit det ei i morabitanum et habeat eum. Nullus homo qui inuenerit asino uel uaca aut boue foras de los terminos dent ei in falazgo quarta de morabitano, et de L^a oues prenda iii, de L^a porcos iii : Et deinde arriba a sua conta et deinde a suso a sua conta.

Los aldeanos que laboraren con boues

Totas los aldeanos que laboraren cum boues dent singulas octauas de ceuada a los iunteros et el mediero media. Et el ano que non seminarent non dent nada a los iunteros.

Qui dixere —este es meo preso—

Nvllus homo qui dixere —este es meo preso por meo auer— et otro ouiere del rancura por suo auer, si troxierit ferro in manus, aut in pedes, et homines de suo seruicio et de suo pane andaret cum illo, sea suo preso : Et si sic non ambulauerit, non sit suo preso. Et isto que lo uideant n^{os} alcaldes uel iii homines bonos que al primero dará suo auer, et deinde arriba uenga el qui primero lo priso et det a totos suos debitores ad sua conta : Et ille qui primero lo touiere responda cum illo ad alio, et alius similiter faciant, respondant : et iuret cum iii uicinos ó firme que ipsa rancura habet de illo que mandat, et post respondeat el preso. Et si uenciere el preso, uadat in pace, si non, uadat preso fasta que dedit suo auer al contendor.

.

Los uozeros de concilio lo que per ellos se perdiere ellos lo pectent.

Labradores del castiello

Totos los labradores del castiello usque ad festum sancti martini faciant suo labore, si cal ouieren a farlo : lo que remanserit faciant illo duplado.

Qui saccare armas

Totus homo que saccare armas a bolta pectet iii morabitanos a los alcaldes, si ei firmaren : Sin autem, saluet se cum iii^{or} et ille v.^o

Qui exierit foras de uilla cum armas

Totus homo qui foras de uilla exierit cum armas contra altero pectet x morabitanos : si los alcaldes lo perdoren sean periurius, si firmas potuerint habere, et si non, iuret cum iii^{or} et ille v.^o

Qui matare homine uel mulier forzada

Por morte de homine et mulier forzada mittant n^{os} bestias ante de missa matutinale et sea encerrado : et hoc sit in die ueneris al corral : et si lo testificarent foras cum iii uicinos aud cum n^{os} alcaldes, pectet x morabitanos.

Qui pedire lide ad alium

Qui pedire lide ad alium pectet iii morabitanos, si ei firmaren, sin autem iuret sibi v.^o : et qui primero pediere pectet los iii morabitanos por si et iii morabitanos por el altero a los alcaldes : et el qui firmare que sobre si tornó, non pectet.

Per tota peticion

Et per tota petition cognoscat aut neguet, et si non quesier cognoscer ó negar, mittat bestiam : et cada tercio die mittat bestiam usque cognoscat aut neguet.

Vidua per bestia

Vidua per bestia ó per pigno de morabitano pare fidel : et per alia causa uidua non uadat ad fiel, si non fuere por raigar.

Qui pignorauerit de aliqua parte

Por toto homine por qui pignorauerint de quali parte quiere uadat et saque la pindra.

.

Los uozeros acotent et mittant las bestias in domo del quereloso usque saque la pindra.

Maiordomos de concilio del die

Los maiordomos de concilio del die que exieren usque ad tercio die dent el auer que habuerint a los alteros maiordomos : sin autem dè lo duplado.

Qui sine mandato de concilio prindare

Totus homo qui sine mandato de concilio prindare aud de los vi^{ex} et iudicio non quisiere fazer et por illo pendraren las bestias ibi iaziendo saque la pendra.

Los iunteros teneant las iuntas

Los iunteros teneant las iuntas et las alcaldas de las hermandades et tomen sua ceuada et suas biduas et suas treguas : et si mágis tomaren, sean periurados et exeant del portello : et non tomen nengun precio : et todas treguas sunt mii morabitos. Et si a los vi^{ex} uiniere pesquisa que por iudicio alio auer prisieron, sean periurados et exeant del portello et pectent xx morabitos al castiello.

Totos los rancurosos de uilla uel de aldeas

Totos los rancurosos de uilla uel de aldeas que ouieren rancura de homines de foras de uilla vadat a los vi^{ex} et a los iunteros, et mandent illi pendrar sua intrega. Et de iunteros semper sint mii^{or} alcaldes a los iudicios iudicare de foras de uilla et illos faciant las idas al rei, et quanto por illos se perdiere ó dampnare ellos lo pectent.

Los alcaçeres de las fronteras

Los alcaçeres de las fronteras, si non fuerint cerrados a foro quomodo los ortos, non habeant calumpnias.

Qui uenerit a istam uillam et prindaren pro ille

Totus homo qui uenerit ad istam uillam et prindaren et por ille prenda leuaren fasta viii dies la saque : et si la non saccare, cada tercio die mittat bestia usque la saquet et non habeat ferias nin solturas.

Alcaldes et uozeros que a bolta ó baraia super..

Alcaldes ó uozeros que a bolta ó a baraia superuenerint et uiderint ferir ó messar e lo uiere alcalde ó uozero firme usque v morabitos et pectet el que ferire ó el qui messare : et n^{os} alcaldes usque x morabitos firmen et leuen lo per la iura que fizieron a concilio, et deinde ad arriba mii alcaldes firmen.

Nullus homo de

Nullus homo de castel bono nin de suo termino non dent a comer a nengun omen si non fuere por suo amore.

Aldea que forcia fizier ad alcaldes

Tota aldea que forza feziere ad alcaldes aut a uozeros et apelido dieren ad alteras aldeas et non les quisieren adiuvar pectet c morabitos a los alcaldes que recibieren forcia.

Nengun ricombre que forcla

Et si nullus rix homo forcia fiziere in aldea ubi posare, ille aut sua criazon, et apelido dieren et suos uicinos aud de alias aldeas que lo sopieren non les adiuarent pectet c morabitos, los medios a la aldea et los medios a los alcaldes et a los vi^{ex}.

Todos nostros pechos

Totos nostros pectos a sesmos pectemos.

.

Los alcaldes non se paren tras la alcaldia que non respondan, nin uozeros, sed respondan.

Qui habuerit ualia de x morabítnos et non

Totus homo qui ualia habuerit de x morabítnos et non fuit scripto in carta et in padron non sea uicino a foro nen tome portello : et non firmet super altero, et cada die dominico pectet i morabítnum usque in carta et in padron et sea postero.

Qui forzia fecerit ad alckaldus

Totus homo de aldea aud de uilla que forzia feziere ad alckaldus ó a uozeros, illos andando in profecto de concilio ó de rege, pectet illis c morabítnos.

Qui can oulere et a las uineas

Qui can ouiere in uilla aud in aldea ubi habuerit uineas et a las uineas fuere el can et dompno de uinea uiderit eum intus e lo presiere pectet domno de can v solidos, sin autem mittat eum in manus de domno uinearum. Et si dixerit domnus de cane — non intrauit meus canis in tua uinea — iuret solus que in sua uinea lo priso et pectet la calumpnia, sia autem mittat el can in manus del quereloso. Et si can tenerit garauato de v palmos in alto et 1º in coruo, pectet domno de cau colodra de uino si lo testificarent u homines sin garauato al foro.

Qui matare galgo ó carauo

Qui matare galgo ó carauo ó can rostrego, por galgo pectet u morabítnos suo domno et por carauo i morabítno domno et por rostrego i morabítno domno : Et por podenco aud alano u morabítnos domno, si a torto los matare. Et si a galgo crebantare perna, al tanto quomodo si lo matasse, sin autem iuret cum 1º uicino, si non, pectet.

Qui se aclamare a uozero

Totus homo qui se aclamare a uozero de uozero alio die, exida de missa matinale a la collatione, ó mandaret el alcalde : Et si el alcalde le uadere (*sic*) uozero, sea periurado.

Primo iunto nin pobla..

Primo iunto nin poblador non pectet usque uno anno, nin uadant in fonsado nec in apelido.

Homine qui hoblerit sua mulier

Toto homine qui mulier obierit xv dies ante del fonsado, si filio uel filia non habuerit de etate, non uadat in fonsado : et si touier sua mulier lechigada, non uaia in fonsado fasta que sane ó muera.

Qui sobrino oulere en casa

Totus homo qui sobrino ouiere in sua casa sine soldar de medio anno arriba quod xx annos habeat uadat in fonsado et prestet : et si adsi non fuere, non prestet.

Totus homo qui de foro se sacare, non lo

Totus homo qui de foro se sacare no lo ibi mittat dominus.

Qui touier uoz de ladrones

Totus homo aportelado qui uoz de ladrones touiere perda el portielo et pectet x morabítnos a la ponte.

Carniceros aud pescadores

Totos los carniceros aud pescadores aut alios merchanes quomodo ad illos respondieren in ferias assi faciant illos a los alteros.

Toto christiano qui auer diere a renouo

Toto christiano que auer diere a renouo sit excommunicatus et alcalde que lo iudgare a dare sit periurius et non le preste. Et si potuerint ei cum iii homines bonos testiguar que lo iuzgó a dare, exeat el alcalde del portello por aleuoso.

Qui dexare sua mulier de benedictiones

Toto homine qui sua mulier de benedictione aud de iuras laxaret uel illa ad illum uadat ad episcopum uel ad qui tenuerit suas uices et episcopum mande a los alcaldes que aprieten que torne el baron a la mulier aut la mulier al baron : et si non apretaren aut acotaren usque se adiunten in unum, et si adsi non fizieren los alcaldes, sean periurati et pectent x morabitanos al bispo aut áquel que touier suas uices. Et el pariente que la ampara pectet x morabitanos al marido cada die que transnoctare in casa del pariente.

Qui morabitinum diere por pan

Toto homine que morabitinum diere por pan non le dent magis de quanto dederint in augusto esto qui morabitinum dederit por pane a anouo : similiter denarios.

Qui morabitinum dederit por saiales

Totos los homines qui morabitinum dederint por saiales uadat ad mercado et quanto ibi dederint ad morabitinum tanto det illi ad suum debitorem.

Qui morabitinum diere por mosto

Totus homo que morabitinum dedit por mosto ante sanctum michaellem quanto dederint xv dies post festum sanctum michaellem ad morabitinum tantum dent illi.

Qui enpena uineas aud casas

Totus homo qui uineas aud azenias aud casas enpenare non dent illi alia causa per uineas laborare nin per azenias nin por casas usque la saquet : et qui tenuerit illas laboret eas quomodo illi pertinet a cada uno. Et si ita non fecerit, del auer que habuerit a dare laboret suo domno la herencia.

Qui se aclamare a firmas

Totus homo qui se aclamare a firmas et non cognominare per hi cadat, non conombre magis de 1º parente : et parentes pater aut frater uel primo uel secundo ó tercero ó quarto : et non mitta magis de 1º parente in firma.

Parientes que segudaren ini..

Totos los parentes qui inimico segudaren seguden parentes de ambas partes, secundos et quartos et terceros : et si non fueren parentes de una parte en la terra, seguden lo los alios parentes : et si omicilio coieren, tome pater aut mater la medietate, et alios parentes la medietate. Et si non habuerit pater aut mater, suos fratres tomen la medietate. Et si non habuerit fratres aud sorores, los primos tomen la medietate : Et secundos et terceros et quartos alia medietate. Et qui non uiniere a desafidiar ó a segudar ó a corral, sano sedendo o in la terra, non tome de omezilio parte.

Judeo que auer diere ad alquilé

Toto iudeo que auer diere ad alquilé dê el morabitinum a sex setmanas por 1ª octaua, et el soldo por 1 dinero. Totos iudicios que habuerint iudeos et christianos et firmarent nª christianos et non firmare el iudeo que

con los christianos fuere in firma el iudeo pectet la peticion duplada et hi det super quem sit usque det el auer : et similiter si 1º christiano et el iudeo firmaren et alio christiano noluerit firmare, pectet la peticion duplada.

Judlo que penos tomare

Toto iudeo que penos tomare sine testigos pectet 1 morabatinum a los alcaldes per de furto : et nenguno tome auer de filio enparentado, sin autem qui lo tomar pectet x morabitanos a los alcaldes et a los viº.

Qui suo auer cognoscere

Totus homo qui suo auer cognoscere a iudeo firme lo el iudeo cum 11º iudeos et 1 christiano aud cum 11 christianos et 1º iudeo, que lo comparó et cum sole et dè otor. Et si non potuerit firmare, iuret el christiano que suo est et no lo uendió ni lo donó ni lo mandó enpenar et tome el auer que demanda. Todo iudeo dè otor por auer que illi cognoscieren.

Qui habuerit a firmar cum concilio

Totos homines que ouieren a firmar cum concilio firme cum v filios de posteros que habeant xv annos, adsi quomodo est foro.

Qui pechare por fiadura

Toto homine que por fiadura pectar duplar la ei áquel por qui la pectar.

Qui fiare ad alium et

Toto homine qui fidiare ad alium et illum potest habere et meter in medio non responde.

Los que saccaren las octauas

Totos los que saccaren las octauas metan en el mercado 11 octauas et duas arrouas et 11 medias et non anden ibi estraieras : et si ibi andaren, fostiguen las los alcaldes : et si non, sean periurati. Et quantas octauas aut quantas arrouas fallieren aut quantas medias fallieren de istas que desuper sunt dictas tantos morabitanos pectent a los alcaldes por las octauas et medios por las medias.

Lidiadores que habuerint a lidiare

Los lidiadores que habuerint a lidiare per iudicio de alcaldes equent los alcaldes : et del die que los eguaren a tercio die uadant a sancta maria ad missam matutinalem et arment illos 11º alcaldes, quales illos uoluerint, et in sua manu lidien. Et postquam fuerint armati iuret qui amparat que directo amparat, et iuret alterum que mentira iuró. Et qui amparat dè fiador que si cadiere pectet la peticion duplada querenti et las armas si se dampnarent. Et tal fiador dè que uean los alcaldes que ualia habeat de la peticion duplada : et postea que iuraren non se manifestent. Et qui in ecclesia intrauerit pectet 1 morabatinum a los alcaldes : Et illos que ibi fuerint saquen los foras illos qui los armaren : Et si noluerint exire prendan de unusquisque singulos morabitanos et mittant eos foras : Et si hoc non fecerint, sint alcaldus periurati. Qui los cotos passauerit que posieren ellos (sic) alcaldes leuen lo per la iura que fecerunt al concilio et pectent unusquisque eis vi morabitanos, si non fuere uiatrero. Et lidiador de los cotos non exeat nec prenda otras armas, si non las suas aut de suo companero cum quo lidiare, aut petra uel terra, et non prenda uestido de nullo homine nin pane nin corte lanza que tenerit in suo poder nin taie rendas nin cabezadas nin mate cauallo de suo companero. Et si lo matare aud taiare rendas ó cabezadas, iure que lo non mató nin taió rendas de suo grado et tome alio quomodo mandaren los alcaldes. Et cada uno cauallo sit apreciado in xxx morabitanos. Et tales fiadores dent que uean los alcaldes que ualia an de los cauалlos et de las armas. Lidiador que cauallo matare pectet illum. Et armas si se dampnarent, el que caiere esse las pecte. Et por armas et por cauallo non mittant homines in manus, sed los fiadores lo pectent la apreciadura. Et si el reptado deuiniere de pede, speret ad alium in campo que uideant los alcaldes que puede aguiiar ad illum de todas partes. Et si amparare se pudiere usque ad tercium diem de sol ad sol, et el que uiniere deuiniere de pede, speret illum in campo. Et reptado conquirat illum 11 uices in die et percuciat illum cum armas que tenerit 11 uices in die a manteneute in elmo, aut in lorica ó in escudo aut in las armas que te-

nuerit aud in corpo, foras in la lanza. Et si el reptado escapare cauallo, conquerat al peon in uices in el dia, sicut dictum est. Et faciendo, si usque ad tercium diem perseuerare potuerit, uincat suo iudicio. Et nullus non prendat ad alium ad pissam, nec ad coiones. Lidiadores non passen los moiones. Lidiador que isto toto non compleuerit, quomodo in ista carta iacet scriptum, per ibi cadat. Lidiadores postquam armati fuerint in ecclesia, si confectaren dent medium morabatinum a los qui los armaren : et si ad campo exieren, quantos dies alá fueren tantos morabitanos dê el qui caiere : et si se confectaren, ambos pectent istos morabitanos. Lidiador que corriere ante que ueniat ad sua casa pectet v morabitanos. Et qui cantare cum illo aud qui uenerit ei cum comer pectet v morabitanos a la ponte. Los lidiadores in uno iaceant in manus de los alcaldes et in uno comedant cum illos qui eos armaron. Et si non se confectarent, non se desarmen. Et postea que sol occasum fuerit adducant illos a la uilla et alio die saquent illos al campo ante de medio dia. Et si los alcaldes esto non fizieren, sean periurati. Portelados de concilio non habeant el campo uedado ubi lidiaren. Qui uozes aud silbos dederit a lidiador que cadiderit pectet v morabitanos, si ei firmaren. Qui dixiere a lidiador parabola que en esforciamiento le sea pectet v morabitanos.

Qui eguaia habuerit a dare

Toto homine que eguaia habuerit a dare m^{es} nouem dies la dê. Et si en essos in viii dies non dederit eguaia, alter iuret solus et ranquet suo iudicio. Et en las eguaias el que sacaren por peor, si la pidiere ad illum, eguent lo cum illo. Et a uicino dent eguaia de uicinos : Et ad morador de moradores. Et qui habuerit a firmare uel iurare ó testiguare a uicino testigue cum uicinos, et ad morador cum moradores.

Tota firma que firmare

Tota firma que firmare esso firme unde fuit facto testigo et causa que fuerit mercada aut data ante illum. Et qui habuerit a morador a dare eguaia aut iurare uel firmare, si uicinos leuare non cadat per ipsum. Et istas eguaias non intret soldadero de senor de terra nec hominem que proba habeat facta que uenciesse. Et qui tal eguaia non dederit per ibi cadat.

Alcaldes quando exieren del alcaldia

Los alcaldes quando exieren de la alcaldia quomodo touieren los presos con el cepo assi lo den a los otros alcaldes que entraren.

Toto carniceere (sic) que comparare

Totos carniceros que compararen carneros aud uacas aud alio ganado por uender non se pare tras ferias.

Auer que debuerint a dare por bestia de alquilé

Toto auer que debuerint a dare por bestia de alquilé non habeat ferias.

Qui iurare mentira

Toto homine que mentira iurare ó firmare, et super illum inuenerint alcaldus aud iurati exquisita usque la medietate tresquilent eum, et exeat pro aleuoso de concilio et magis non habeat portello nin firmet.

Toto aportelado

Toto aportelado de conceio que en pro de conceio fuere super illum a qui fuerit demandar super illum comedat. Et si a concilio demandar que comedat si illum inuenerit, pectet vi morabitanos. Et si illum non inuenerit aud in alio mandato fuerit, seruiant illi el concilio de la aldea ubi posare, a 1° alcalde 1^a gallina, a n^o duas gallinas aut inter duos 1° cabrito, et a magis a sua conta et a minus similiter, et pane et uino quanto opus habuerint. Et si ei non dederint, pendre el alcalde in domo del iurado de la aldea et iecte los penos por la iantar duplado. Et si los penos reuelaren al alcalde, pectet i morabatinum et la iantar duplada : et pro isto dizer uerdade el alcalde per la iura que fizo a concilio que sine escatima la demanda et pectet, et ad suos cauillos a duos 1^a octaua de ceuada, et a bestia mular 1^a tercia. Istos sunt aportelados de concilio ad quos debent seruire, alcaldus et uozeros et maiordomo et escriuano.

Andador que fuerit in mandato de concilio

El andador quando fuerit in mandato de concilio in aldea ubi fuerit dent ei III denarios in conducto et medio quarto de uino et pane quanto ei opus fuerit.

Qui por inimicitate uenerit de alia uilla

Toto homine que por inimicitate uenerit de alia uilla ad istam et homo de uilla dixerit —meus inimicus est— firme lo aquel que demanda cum III uizinos que ante uino a castel bono que ille et non presieron suos parientes homicilio nec directo et stet illi a directo. Et si noluerit ei dare directo uazie la uilla et el termino usque ad tercium diem, sin autem occidat eum sine calumpnia. Et si ille que demanda noluerit recipere suum directum, aprieten lo los alcaldes et mittat cada tercio die bestias et non comedant nec bibant usque salutet eum et recipiat suum directum. Et quantas non miserit tantos morabitanos pectet. Et alcaldus, si ei absoluerint, cadat illis in periurium : por tota demandanza, si omen non pudiere auer directo in una alcaldia, in alia pare fidel de cabo ó pindre uel desafidie. Et si ita non fecerit, non le responda el otro.

Los requeros que in requa

Totos requeros que in requa a terra de mauros aud de christianos fuerint et per castel bono uel per suo termino passaren dent el portatico in castel bono.

Porteros prendan portatico

Los porteros prendan el portatico et dent el tercio a las posadas de los uicinos, et si in ipso die eum non dederit, prendan penos por duplo et por cabdal.

Todas las aldeas de castiel b..

Totas las aldeas de castel bono a la terra unde ouieren treguas et pro ibi troxieren ganado aud badura prendan lo illos, si non illos lo pectent. Et las aldeas raiguen se, et si non se raigaren, sit (*sic*) tregua crebantaren, illos lo pectent, et in illa uilla los iurados los raiguen et si non los raigaren, sit illis in periurium.

Qui fidel parare ad aldeano

Qvi fidel parare ad aldeano ipse aldeano le pida la ueritate et det ueritatem que rancura habet de illo et dicat sua rancura : et si ueritatem non dederit, non ueniat at fiel. Et si pendrare, torne los penos duplados. Et si ueritatem dederit et ad fidelem non uenerit, pectet I morabitanum, si ei firmaret cum I^o uicino que fidel le paró.

Toto labor de aldeano tal foro

Tota labor de aldeano tal foro habeat de pecto quomodo de uicino de uilla.

Toto homine que uuas furtare de nocte

Totus homo que uuas furtare de nocte aud quali causa uoluerit, si pesquisa inuenerint alcaldus et uozeros, inforquent illum. Et si negaret, iuret cum III^{or} uicinos, et si non cumpliere, pectet III morabitanos domno uinee.

Qui habuerit suspecta ad sua muller

Qvi suspectam habuerit ad suam mulierem que illa aleue le faze salue se cum XII uicinos. Et si cum illa mala estancia habuerit et salua fide illa dederit, lidie, si la salua fide firmaren III alcaldes que la dió et la crebantare.

Qui salua fe dederit

Totus homo que salua fide dederit aud prendiderit ante III alcaldes la dent que firment, si opus fuerit.

Vozeros et alcaldes

Vozeros et alcaldus et iurati andent per las calles et raiguen los homines et nideant unusquisque que uita uiuet, et si isto non fizieren, sit illis in periurium. Et de cada una aldea ueniant m^{or} homines bonos et iurent que se raiguen, et si non se raigaren, los del aldea lo pecten el dampno que ibi fuerit facto per latrones aut per malos homines.

Pastor qui uigilauerit porcos

Toto pastor que curiare porcos de las porcas habeat suo quarto de la criazon et media octaua de centeno de cada porca. Por porco anal aut magis 1^a octaua de centeno. Et qui minus habuerit de anno dent ei media octaua. Et quomodo los uelare del anno assi lo paguen ad sua conta.

Alcaldes et uozeros non faciant in uno corral

Los alcaldes et los uozeros non faciant in uno corral ni uernes nin sabbato, si non fore por baraiar suas uozes.

Qui uenerit demandare hereditatem

Totus homo de alia uilla que ueniere demandare hereditatem ad nostro uicino per nostro foro le respondat.

Qui bestia ouier a meter

Totus homo que bestia ouiere a meter metta la alio die antes de missa matutinale et uadat demonstrar plazo al foro o alcalde ouiere.

Qui penos prindare si uenciere el cabdal

Totus homo que penos pendrare, si uenciere el cabdal, uincat los penos, et si non uenciere el cabdal, non uincat los penos.

Qui uoz aliena baraiar

Totus qui uoz aliena baraiar, si uenciere el auer que demanda ela uoce, uincat los penos de las calomnias que prindar. Et si non uenciere la uoce que demanda nin el cabdal, non uincat los penos de las calumpnias.

Pastor qui coiere ganado in cabana

Pastor que ganado coiere in cabana de suo seniore sine suo mandato ille lo pecte.

Alcaldes que leuaren conducto a las

Alcaldes que leuaren conducto a las aldeas in quadragesima leuen pora n^o alcaldes 1^a quarta. Et si plus fuerint, ad sua conta; et si minus, similiter. Et isto pague el concilio de la aldea ubi cenaren. Et si plus leuaren non dent illis nada.

Quando exieren en apelido

Quando exieren in apelido leuen suo sarceno et non coman de la aldea, et si comederint, cadat illis in periurio et pecten x morabitanos a la ponte, et isto aprieten los xxiii.

Homo qui pane uendiderit in aldeas

Totus homo qui panem uendiderit in las aldeas pecten m morabitanos a los alcaldes, si exquisita inuenerint de bonos homines aut iuret cum m^{or} uicinos. Similiter toto pan qui uenerit de las aldeas aut de alia parte et non lo uendieren in mercado pecten i morabitanum, et in cuius domo lo uendieren pecten m morabitanos.

Toto homine qui pan quisiere comparare

Totus homo qui pan quisiere comparare compre 1^a morabtinada al die et non magis. Et si magis comparare, pectet 11 morabtininos a los alcaldes, et isto in mercado lo compre.

Qui alfoll habuerit in uilla

Qvi alfoll habuerit in la uilla uenda ubi uoluerit, sed qui comparare non tome magis de una morabtinada a la setmana.

Qui disrumperit casa

Nvllus homo qui disrumperit casa ubi tenerit cepo de concilio pectet 1^a morabtininos. Et si homo sacare de cepo, pectet c morabtininos, la medietat al castiello et la otra medietat a los alcaldes et a los vi^{er}, et mittant suo corpo in cipo. Et alcaldus non teneant hominem in cepo magis de tercio die, et ille qui fuerit de iusticiare iusticient illum : Et alium absoluant. Et qui ita non fecerit, sit periurius.

Toto auer iuzgado de alcaldes

Toto auer iuzgado de alcaldes por dar ad viii dies non se pare tras ferias nec tras alteras respusas. Et alteras firmas et iuras quando mandaren alcaldes responder que iectaren la respusa respondat unusquisque ad suo plazo.

Qui hereditate aut allo auer partiren

Nvllos homines que hereditate aut alios aueres de parentes partiren partan deuant fideles aut deuant parentes : si ita non fecerint non preste sua particione.

Qui matare uenado alleno

Nvllus homo qui matare uenado alieno de sauoso tome la perna. Et si lo sacar de madero dê lo duplado cum 111 morabtininos al dono del madero, si firmare potuerit, et si non, iuret sibi v^o : et iuret dompno de uenado cum 1° uicino quod ille ibat post illum uel suo erat el madero : Et si noluerit iurare, non tome uenado nec calumpnia.

Caualero aut peon quando audierit apelido

Toto caualero aud peon, quando audierit apelido et non fuerit trotando aud correndo et non exierit de uilla et de aldeas priuado, al peon messen la barba et al caualero corten la cola al cauallo, si ei potuerint firmare cum tribus uicinis, et super hoc pectet calumpnia.

Ortolano a foro

Toto ortolano a foro tali sit de natiuitate ad natiuitatem. Toto omen qui miserit ortolano in suo orto det ei asinum et seron et azada ad stercorandum : et ortolano de quanta similia miserit medietatem (*sic*) accipiat medietatem, et de ea que non miserit accipiat el quarto. Et qui magis acceperit aud magis dederit pectet vi morabtininos a los alcaldes.

Ortolano que touier orto

Toto ortolano que touier orto, si mal lo labrare, el senior prenda en lo leno, et el ortolano en uazio : et si per el senior ficar, fagale testigos el ortolano, et el ortolano tome en leno, et el senior en uazio.

Collazo aut aportelado que auer aud bestia furtare

Toto collazo aut aportelado que auer aud bestia furtare aut leuare aliena, suo senior la pecte, et el fiador al senior, et si non habuerit fiador, suo senior lo pecte : et si el colazo uel aportelado leuar alguna cosa el (*sic*) senior, si leuar ualia de 1 morabtinino iuret dominus per sua cabeza, et det illum suo fiador uel ille, et per 11 morabtininos iuret dominus cum 11os uicinos, et per 111 et deinde arriba 1111 et v^o iuret dominus, et por quanto iurauerit pectent.

Alcaldes nec uozeros nec scriuano

Nvllus alcaldes nec uozeros nec scriuano non sedeant in conta de concilio. Alcaldes de concilio sedeant usque ad capud anno.

De calumpnias iudicent alkaldes

Totas suas calumpnias iudicent alkaldes in die lunes. Et si in die lunes primero non les iudicaren, solten las bestias usque ad altero lunes et exquisas que habuerint a dare den la ad altero lunes : Et si la non dederint, partan se de illis a quien demandaren : Et si aliter fecerint los alkaldes, sit illis in periurio. Et non faciant corral, excepto uernes et sabbato : Et si fecerint, sint periurius. Et alcaldus non petant in aldeas neque in uilla nec andadores : Et si pecierint, sint periurius et no les preste.

Freire que se metiere in freiria

Nvllus freire que se metiere in freiria dè la medietate de suo auer a suos parentes quomodo si fuisset mortuus : et toto aquele que intrauerit confreire non meta comsigo herentia ninguna.

Qui non habuerit cauallo

Toto alcalde que non habuerit cauallo non iudicet nec prestat suo iudicio.

Caualero que lorica uestiere

Toto caualero que lorica bestiere in la coita, ubi fuerint in almofala aud in azaria, tome pro illa 1^a ration. Et si leuare todas armas, tome doble ration, et isto si fuerint de c cauaderos ad arriba.

Qui habuerit a firmar

Totus homo qui a firmare habuerit et suas firmas alongare iure, quanto ille potest exquirere, ibi sunt ubi dicit, et ibi lo mittat in la iura quare testes fuerint de illa petitione.

Vozero nec alcalde non acote

Vozero nec alcalde non acote nisi per calumpnias de concilio, sin autem sit periurius.

Qui egua iectaret ad oculum de cauallo

Totus homo qui egua habuerit non la iectet ad oculum dè cauallo qui in prado pasciere, excepto in almofala, et si la iectaret, pectet i morabitinum domno equi.

Toto auer de caualgada et de compania

Toto auer de caualgada et de compania non habeat ferias nec de uedamento.

Los penos que iectarent por vino

Totos los penos que iectarent pro uino aut por pane et no los sacaren usque ad viii dies faciant testigos cum iii uicinos que los saquen, et si non quisieren sacare uenda los cum i fiel, et si superare de magis, dè lo ad suum dompnum. Et si minguare, prinde por suo auer usque sit integrado, non respondat amplius por illos et pignoret ille pignus de morabitino al foro. Et quantos dias passare que non pague cada tercio die tantos morabitinos ei pecte. Et si fidel le parare, super la primera bestia responda.

Alcaldes nec uozero nec scriuan

Et si ad alcaldus nec uozero nec scriuano si non pararen fiel per los penos que prendaren in suo portello stando, non respondat magis.

Alcaldes iudicent lunes suas calumpnias

Corral de alcaldes est dicto qui iudicent lunes suas calumpnias, et qui se alzare mittat suas bestias a tercio die super las alteras que ibi iacent. Et uernes iudicent iudicios de la uilla : Et in sabbato de los desafidiados.

Si alcaldes se aiuntaren per pro de con..

Si alcaldes se aiuntaren per pro de concilio, non cadat illis in periurio, sed non iudicent nisi in istos in corrales que desuper sunt dictos.

Qui sua muller habuerit infr..

Totus homo qui sua mulier habuerit infirma aud suo cauallo non uadat in fonsado, si potuerit firmare cum in uicinos et aldeano cum aldeanos, et non pectent fonsadera nec apelido.

Qui desafidiare ad alium

Totus homo qui ad alium habuerit a desafidiare cum parentes de magis circa desafidie.

Qui sua bestia enprestare ad alium

Totus homo qui sua bestia enprestare ad alium aut leuauerit ad alquilé et magis longe eam leuauerit de illo que dixerit de la duplada cum in morabitanos domno bestie. Toto homine qui bestia leuauerit ad alquilé e la perdiderit aut morierit firme lo cum in tales uicinos tales quomodo dompnus de bestia et respondan a repto. Et si firmas non habuerit, iure cum in et ille v.º : Et inter lide et iura quale uoluerit el quereloso, et isto por bestia de x morabitanos arriba, et deinde a iuso quomodo est foro.

Qui bestia leuare a medias

Totus homo qui bestia leuare ad medias et dixerit —furtaron eam mihi aud perdi la— firme lo cum in tales quomodo dompnus de bestia est : et si habuerit porque, recuda a repto, sin autem iuret cum in et ille v.º et de la medietate de quanto ualiere la bestia in auer ad dompnus de bestia.

Toto menestral que demandare merienda

Toto menestral que demandare merenda per labor que habeat ad fazer pectet i morabitanum ad alcaldes, si firmare ei potuerit, aut iuret cum i uicino.

Qui habuerit ualla de x morabitanis

Toto aldeano que ualia habuerit de x morabitanis de a los andadores 1º octaua de trigo, et uidua aldeana det de xx morabitanis, et el mediero media.

Qui iuramento fecerit super concillium

Totos homines qui iuramento fecerint super concilium pectent x morabitanos a los alcaldes.

Vidua que non habuerit ualla de xx morabitanis

Vidua que non habuerit ualia de xx morabitanis non de ad iunteros nada, et si dixerint —ualia habet— iuret cum i uicino.

Ladrón que furtare

Ladron que furtare enforquent lo, et preste suo auer ad suos parentes.

Qui habuerit filio aud sobrino

Totus homo qui filio aud sobrino habuerit et ad alium hominem mataret non pectent pro illo suo auer suos parentes nec suo pater, nec mulier suam medietatem perdat si uir occiderit ad alium.

Filho enparentado

Filho enparentado qui cum suo pater morauerit aud sobrino aud iugero aud ortolano aud molinero aud pastor non ressonda a nadi nec nadi ad illum. Et filio aut sobrino de omen de uilla demonstre fidel ad aldeano, et si non uenerit ei dare directum, ille aud homo in sua uoce, pectet ei i morabatinum.

Los vi habeant corral

Los vi^{ex} habeant corral cada uernes, et el que ibi non uenerit pectet i morabatinum a los otros, si non se espedire.

Alcaldes non sten en corral

Los alcaldes non sten en corral cum los vi^{ex}, sinon quando enuiaren por illos. Et si los vi^{ex} uiderint causa unde se debeant partire alcaldus, dicant illis que se partan inde, et si noluerint se inde partire, sedeant periu-rius et pectent c morabitanos al castello.

Alcaldes de uilla non dent quinta

Los alcaldes de uilla non dent quinta, et, el ano que fore, iudex non quinta. Atalacros nin adalil non dent quinta. De los l^x non intret nullus in almoneda : si ibi intrare pectet x morabitanos.

Toto almonedero que prindare

Toto almonedero que prindare en la calle, et n^{os} de calle quisieren iurar por los penos dent illis aquellos per que iuraren : Et si non, den los duplados domino suo : et in aldea similiter faciant.

Qui acceperit pro suo dampno

Totus homo qui acceperit pro suo dampno ubi andarent carneros castrados de las dupladas per illo labore, quomodo dicit ut supra : et boue aud uaca aut bestia mayor qui in labore aliena intrauerit pectet decima de morabitino. Et si intrare in prado, pectet decima de morabitino. Et si a sabpiendas fecerit dampno, pectet tota sua calumpnia, quomodo dicit ut supra.

Per toto ganado

Per toto ganado dize isto, sicut dicit in alio loco, que debet unusquisque pectare : et per gallinas que fecerint dampno in orto aud in alio labore pectet domno suo octaua de pan por v : Et si minus fuerit uel plus, ad suam contam.

Borrico que dampno fecerit

Por borrico que dampno fecerit i denarium. De borro vi denarios dent in decimo. Et de potro aud de muleto i^a quinta.

Qui fore excusado de fonsado

Totus homo que excusado fore de fonsado et de apelido non iectet sortem in alcaldia nec in uozeria nec in iudgado.

Qui auer habuerit a dare ad allum

Totus homo qui auer habuerit a dare ad alium ueniat ille que demanda et contense unus cum alios et compleant se unus ad alios per directum.

Qui iudicio habuerit

Totus homo qui iudicio habuerit non se adobe cum alcaldes, et si se adobare, sit alcuoso, excepto por suas calumpnias. Et si illos se adobaren, sint periurii. Et las calumpnias que fuerint factas in una alcaldia, si la non demandaren ipsos alcaldes de ipso anno; alii alcaldus que intraren non las demanden, sed demande el quereloso suo directo.

Alcaldes que

Alcaldes que fuerint in fonsado aud in apelido non dent, sed ad un^{or} alcaldes soldada.

Qui fuerint excusati

Totos homines que fuerint excusati de concilio, de fonsado et de apelido et de posta, si almonederos los pendraren, tornen los penos duplados.

Toto auer iuzgado de alcaldes

Toto auer iuzgado de alcaldes et de conuenidores non habeat ferias nin solturas.

Pastor qui uelare ganado

Toto pastor a qui ganado dederint a uelare de fiador por ganado et por bestias de la cabana, et ille tome recabdo de los que ille cogiere : et si ita non fecerit, respondat ille por illos.

Qui fecerit pactum super concillum

Totos homines qui pactum fecerint super concillum pectent x morabitos. Toto teiero que teia aud ladrielo uendiere et per aqua se dampnare ante de anno camie lo, et si noluerit, pectet un morabitos al comprador et camie la teia et el ladrielo et non habeat ferias : et el teiero que dixiere —uendida la e— de otor sin arte, et si lo non diere, pectet un^{or} morabitos.

Los teleros que

Totos los teieros que telan laboraren per el marco de concilio laboren et den mil teias a morabito et qui menos ad sua conta. Totos los teieros de castel bono que non solen laborar teia, se ogano non laboraren non laboren magis : qui mil teias non diere a morabito pectet un morabitos a los alcaldes et den mil ladrielos a morabito. Totos los oleros que laboraren den el cantaro por vi denarios et qui magis lo diere de aquesto pectet ii morabitos et sea cantaro de colodra et el que menor fuere de lo por iii denarios et la ola de medio quarto de la por iii meias et la de quarto por iii denarios et la de mais a sua conta.

Alcaldes quando fuerint in

Los alcaldes quando fuerint in almofala aud in apelido in las aldeas los que ibi fuerint totos faciant una despena a sua conta et non leuen enbidados : et si adsi non fecerint, sint periurii.

Qui suo cauallo adduxerit crebado

Toto homine qui suo cauallo adduxerit crebado aut dampnato de fonsado aut de azaria demonstre lo a iii uicinos aud a un^{os} alcaldes et erectet illum concilio et iuret cum iii uicinos que ala se dampno in ipsa azaria aud in ipso apelido : et si adsi non fecerit, non le dent nada de concilio nec de compania.

Qui bestia comparare boue aud

Toto homine qui bestia comparare boue aud uaca aud quale bestia uoluerit et exierit infirmo aud linicioso torne lo ante de viii dies a suo domno et iuret cum iii uicinos que a tal le uendio et per sua culpa non habui

mal et tome sua bestia et det illi suos morabitanos. Et pro asino cum 1º uicino iuret, et si a terció die non dederit ei suo auer, dè lo duplado. Et per duplo et por cabdal mittat bestias et non habeat ferias neque solturas. Et si ante de vnn dies non tornare la bestia, non respondat amplius.

Qui penos alienos tenuerit

Toto homine qui penos alienos tenuerit por suo auer enprestado aud mudado aud penos rematados et dompno de penos noluerit illos saccare ille qui tenet penos faciat ille testigos, et si a terció die noluerit illos saccare, uendat illos et iuret cum 1º uicino que los uendió et sine arte et intregue se de suo auer. Et si superaret dè lo a dompno de penos. Et si non compleuerit, pendre por lo de magis usque se intreguet.

Qui leuare ad alium super se por salua

Totus homo qui leuare ad alium super se por salua fide et non uenerit a dare la salua fide quando mandaren los alcaldes pectet iii morabitanos. Et si non inuenerit penos al qui pecierint salua fide, pectet iii morabitanos ille qui leuare super se. Et postea que dederit salua fide, si nemiga fecerit, ille qui lo leuare super se pectet la calumpnia duplada al quereloso aud a suos parentes : la calumpnia est : si lo matare et non lo potuerint habere, pectet dc morabitanos. Et si lo ferire super salua fide, pectet la calumpnia duplada et uadat por aleuoso de concilio et del quereloso. Et istos fiadores que leuaron la salua fide pectent el auer.

Muller que furtare

Tota mulier que furtare, si pesquisa habuerint los alcaldes, enforquent illa los andadores.

Qui sosacare filia aliena

Toto homo aud mulier que sosacare filia aliena pora altero aut alia mulier que suo uiro habuerit crement. illam et ad baron enforquent illum, si lo potuerint habere, et perdat omnia bona sua.

Istos sunt penos reuelados

Istos sunt penos reuelados : si el qui debet prindare toma el peno et uenit dompno de penos et prende a los penos, ille aud suo mandato, aud si se para in la porta aud si clauderit portam et noluerit cam aperire et dicit —laxa penos aut non intrarás alá—, sunt penos reuelados, si potuerit firmare cum el fidel.

Los iunteros dent totos illos que habuerint

E los iunteros dent totos illos que habuerint ualia de x morabitanos usque in xxⁱⁱ media octana de morabitano. Et de xx arriba octaua complida. Et de x morabitanis a iuso non dent illis nichil.

Qui se uoluerit alzare ad regem

Toto homo que pro suo iudicio se uoluerit alzare ad regem, alze se usque ad x morabitanos aut plus et non pro minus : et ille qui se alzauerit ad regem mittat pignus de iii morabitanos et alter de duos et uadant ad regem usque ad dorium et non plus. Et si forte noluerint ire ad regem, prendant iudicium. Et si forte non fuerit rex in istos terminos, sperent, et stet iudicium suum usque ueniat regem ad terminos. Et quando fuerint ad regem usque vi dies ille qui se alzauit mittat ad alium ad regem, sin autem alter faciat illi testigos de los fideles et ueniat se. Et si illud iudicauerit rex qui et alcaldu, ille qui se alzauit pectet ii morabitanos a los fideles et n^{os} a los alkaldes : si alter cadiderit pectet ii morabitanos a los fideles. Et de illo die que uenerint ille qui cadiderit ad vnn dies dè los morabitanos, sin autem det fiador de queda de los penos.

Este es foro que da

Fernandus dei gratia Rex castelle et tholeti Legionis Galletie et cordube, Concilio de castel bono salutem et dilectionem : vestros omens bonos que uinieron a mi me dixieron que auedes foro que por demanda que aya uno contra otro et a mi se alzare que de duero acá non uenga a mi : et esto semeia me que es cosa en que reci-

ben muchos omens tuerto, ca loado a dios yo he mucho de ueer et non puedo andar tan a menudo por essa tierra como miõ padre andaua : Onde uõs mando que todos aquellos que pleitos ouieren et a mi se quisieren alzar que se alzen a mi de x morabitanos a suso et que les plazo pongan del dia que a mi se alzaren que sean a xxx dias ante mi, en el regno de castiella de tholedo fata burgos, et en el regno de leon desde leon et de irago fata guadiana : a estos logares mando que recudan a mi, et non se enbarguen los omens en sos juyzios por otros cotos nin per otras cosas. Datum Valleoleti xi^a die marcii : Rege exprimente. Hanc cartam mandauit dominus rex quod ponetur in foro castel bono.

Qui non fuerit scripto in carta

Nvllus homo que non fuerit scripto in carta de collation et encomendado al foro et que faciat todas suas directuras non sit uicino nec habeat partem in portello.

Qui fuerit manpostero de fratres

Totus homo que manpostero fuerit de fratres nec de episcopo nec de senior de uilla non habeat altero portello usque laxet la manposteria.

Qui non habuerit filios uel

Nvllus homo que non habuerit filios et mulier in castel bono non habeat partem in nullo portello.

.

Manda que fecerit concilium in die dominico prestet, et si non, non prestet : et istum concilium sit factum post missam.

Ad desternandum

Quando homines fuerint ad terminandum ueniant cum eo ante alcaldes et isti alcaldes dent eis pro iudicio ut uadant ad desternandum hereditatem illam : dent eis etiam notum placidum in terciũ diem ad portam ecclesie ad quem ambos conueniant et ibi eligant duos uicinos desternatores, et qui ad placitum non uenerit pectet suo aduersario v solidos : cum uero ad desternandum hereditatem uentum fuerit querimoniosus disternat eam totam rede circumeundo. Deinde si laborator hereditatis eam relinquerit, querimoniosus intret hereditatem sine calumpnia. Si autem laborator defenderit coram illis disternatoribus, aplacitet illum querimoniosus ad primam diem ueneris ad curiam alcaldum et ibi habeat uterque forum : et siquis aduersariorum illorum ad placitum non uenerit, uel etiam si uenerit et in causa conuictus fuerit, relincat hereditatem cum calumpnia vi morabitanos. Si uero disceptantes fuerint aldeani, querimoniosus aplacitet suum aduersarium ad terciũ diem ad portam alcalde, et alcalde det eis pro iudicio ut eant ad desternandum, ponendo eis placitum, ut ostensus est superius.

Qui debuerit firmas recipere

Qvunque firmas recipere debuerint non recipiat aduocatum qui est uel fuit in illa causa, neque suum inimicum, neque eum qui spere uel partem habuerint in petitione, exceptis alcaldibus et excepto concilio, quare alcaldes possunt firmare pro suo iudicio qui non taxat : Et exceptis sociis qui societatem extra uillam ad lucrandum fecerint : Et excepto mortuorum, uelud in negociacione aud in expedicione aut in recloua et cetera.

Requero que uino uendiere

Toto requero qui uendierit uinum de 1^a morauidiada medio quarto de uino. De la mel 1^a quarteza, et de manteca similiter. De octaua de 1^a cuchare de xxxii in octaua, et de sal similiter, quomodo de pan. Et esto todo de omens de fuera parte de uilla. Toto omen que a scuso medire pectet i morabitanum et de las cuchares dupladas, et si negare, iure com i uicino. Et el octauero que fallaren in falseria pectet x morabitanos al concilio et exeat por aleuoso. Et del azeite de 1^a morabitanada 1^a paniela. Toto requero que pan uendiere et uino uendiere in castel bono in illo die sea pagado, asi el uezino de la uila quomodo el de foras : desto es el conceio auenido : nenguno omen que trobaren en falseria pectet iii morabitanos et por aquel ano non merque nada : et si isto non quisieren fazer, los alcaldes lo uadant intregare, et si non, sean periurati.

Carnicero que carne uendlere

Toto carnicero que carne uendiere dê el tercio del carnero por viii denarios et el quarto del cordero el mejor por vii denarios, el tercio de la oueja por vii denarios, el quarto del cabrito por vii denarios, el par de las perdizes por vi denarios e la carne del coneio por iiii denarios e la carne de la liebre por vi denarios. Et qui isto coto crebantare pectet ii morabitanos, et tota esta compra sala a mercado.

Tauernera que uino uendlere

Tota tauernera que uino uendiere dê el medio quarto del uino a vi denarios et tenga medio quarto et quarta : et si isto non fecerit, pectet ii morabitanos et non uenda uino in ipso anno, et tenga suas medidas directas.

A esto son auenidos los p..

Desto son auenidos los pescadores que sudrias que habeant ii estadales de suso et ii^o de iuso et non les pesque nenguno entrelas, et quin les hi pescar pechara ii morabitanos al quereioso et ii a los alcaldes.

Toto homine de castel bono

E todo omen de castel bono que caualgare nengun rico omen que la uilla tenga non tome al iudice suo sietmo, nin ha adalil sua redro quinta.

Qui ferire ad iudeum

Nvllus homo que ferire ad iudeum, peche le ii morabitanos, si firmare potuerit cum ii uicinos et i christiano aud cum ii^o christianos et i iudeo : et si fecerit liuores, pectet iiii morabitanos, si firmare potuerint, sin autem iuret ille solus et sit creditus.

Carnicero que crebantare coto

Toto carnicero que crebantare coto de concilio pectet ii morabitanos et non uenda carne in ipso anno, et si neguare, iure cum ii^o uicinos. El iudex que intrauerit pague la soldada a los porteros de sa quinta de primo que cogiere, et si non, dê lo de sua casa : el alfaqueque prenda del captiuo que exierit, usque in xx morabitanos medio morabitano de xx arriba i morabitanum et non plus.

Ferrero que non quisiere laborar a destaiadas

Toto ferrero que non quisier laborare a destaiadas calce la reia per duos dineros et aguze per i denarium, et reia nenguna non perda uez : Et si uez perdiere, pecte la opera, assi comodo manda la carta in alio loco. Et qui magis dier aud magis pecierit pectet quomodo manda la carta.

Alfaqueque que entrare a terra de moros

Toto alfaqueque que entrare ad terram de mauros saccar captiuos tome del christiano et de moro el dezimo et tome i morabitanum en panatgo. Et captiuo que salir cabeza per cabeza tome i morabitanum et suo panatgo.

Tota bestia mayor

Tota bestia maior que uiniere de mauros cum carga det medium morabitanum in portatico, et de la ida i^a quarta de morabitano. Et el asno que uaia i^a octaua et de uenida i^a quarta. Et de las bestias mayores que leuaren a uender dent singulas octauas de morabitano. Et de asino ad sua razon : cauallo de siela i morabitanum : de las uacas tomen singulas octauas. De carneros tomen de l^a i carnero.

Tota bestia maior dê iiii denarios

Tota bestia maior det iiii denarios et la menor ii denarios.

M. L. Tom. I.

Recua que uiniere

Tota recua que ueniere de portugal cum azcite aut cum trapos aud cum pescado, tota carga de bestia maior dè 1^a quarta de morabitino, si aqui uendier, et de bestia menor 1^a octaua, et si passar, dè 1^a octaua.

Carga que uinier de otra parte

Tota carga que uinier de otra parte, foras de plazencia dent ut supra dictum est.

Toto mercham que uinier de otra parte

Toto mercham que uinier de alia parte et mercar et uendier de 1 morabitino det iii denarios. Toto conceiro que uinier de alia parte de cada collera dent ii pelles. Toto moro que salir de captiuo dè a la porta 1 morabitinum et dez el diezmo a los seniores, et toto aquesto tome el ospede la tercia parte ó posare.

Ad isto est conceio auinido quod nullus homo de castel bono non sea tan osado que saque almoeda super conceio que de fora uenga, sen al feser, peitará xx morabitinos, los meos a los alcaydes e los meios ad conceio.

Estes som os direitos que ElRey ha em Castel boo. Primeiramente portagem que se tira por esta guisa :

de toda carega de sò corda, a saber : panos de coor e marçaria e azeite

e pez e coelho e cera da maior

do coleiro do homem

da carega mayor do pam e do vinho, da mayor

da casa muuda

vii soldos e meyo e da meor tres soldos e noue dinheiros :

xxii dinheiros e mealha :

vi dinheiros e da meor iii dinheiros :

xv soldos, saluo se for vizinho que pague em finta, e ainda que non uendam pagam todos de pasada :

pam e sal ha retorno e as outras cousas nom. E ao domingo nom paga nenhuum que venha ao mercado, saluo se for de pasada pera outra terra :

do omem finado que per hi tragam dhuma terra pera outra pagaram xv soldos por el :

de todo rebanho de carneyros que per hi pasarem pagaram

de 1 carneyros 1 carneyro :

todo coelheiro que veer a outra parte hade pagar duas pelles :

todo mouro que say de catiuo paga

xv soldos de portagem mays a dizima ao senhor da terra, e desto ha dauer o ospede onde pousar a terça parte pollo recadar :

todo homem que ueer de fóra parte á vila nom hade tirar a moeda sobrello concelho, e se a tyrar pagará

xv libras :

de todo cauallo e mua e muu e outras bestas que pasarem pela dita vila, da mayor

xv soldos, da meor vii soldos e meyo e do asno iii soldos e ix dinheiros :

ElRey ha dauer de todas eigreyas da dita vila e termo a terça do pam vinho e lynho e lhãa e gaados e leite manteiga mel çera e das outras cousas de que se pagam dizimo, e desta terça dElrey ha dauer a eigreya huma terça pera frabica della :

á ElRey na dicta villa o tabaliado que rende em cada hum ano

.... libras que o tabaliam paga por dia de Sam Johanne.

COSTUMES E FOROS DE ALFAIATES

1188-1230

**In dei nomine et eius gratiata ad honorem dei R. A.
et de concilio dalfaiates**

Totus homo qui rancuram habuerit de alio accipiat unum uicinum de sua collatione aut de sua calle unde debitor est, et pignoret in primo die unam paleam et in secundo die unum stacum et in tercio die accipiat fidel de illis qui sunt in carta, et petat bestiam : et si non miserit eam, in alio die accipiat fidel de ipsa collatione unde fuerit debitor et pignoret ei pignus de morabitino : et si in sua casa non habuerit pignus de morabitino de casa ubi habeat pignora de morabitinum, et nisi dederit, accipiat eum absque calumpnia : et super pigno primum et secundo demonstrat ei plazo, et si non demonstrauerit ei, in tercio die primero mittat la bestia, si petierit ea. Et quando miserit ea accipiat homines bonos de ca.... uel de collatione ubi mittat bestia : et demonstrat plazo aut ille aut sua mulier aut ille qui accipit bestiam demonstrat plazo ut uadat in alero die ad unam collationem bestiar ubi alcaldem habeat, et si non fuerit illuc ille qui mandat ad exitum misse matutinalis, det la bestiam, et si dixerit ille qui mandat —ad aliam collationem habeo plazo— det ueritatem quod ita est et uadat alter illuc : et si illuc uoluerit (*sic*) ire ille qui mandat, det la bestiam, et si non dederit, et illuc transnoctauerit, det eam dupplatam.

Qui debuerit bestiam mittere

Totus homo qui ad illum debuerit bestiam mittere et dixerit —timeo bestiam meam perdere— det hominem super quem quod non se alcet cum illa : et si non dederit ei, non mittat ille bestiam. Et cui demonstrauerit plazo ut uadat ad aliquam collationem et dixerit —plazo habeo iudicato de alcalde ad aliam collationem— det ueritatem quod ita est et uadat illuc : et si non dederit, uadat ad aliam collationem ubi demonstrauerit ei plazo. Et si non fuerit, soltet la prinda : et si non soltauerit et illuc transnoctauerit, det eam dupplatam.

Toto homine cui demonstrauerit

Toto homine cui demonstrauerit fiel, et fiel ille dixerit —fiel sum— et noluerit ire ante alcaldem pectet i morabitinum : et el fiel de los scriptos de la carta : et uadat ante alcaldem, et si noluerit ire ipse fiel ante alcaldem, pectet medium morabitinum ad illum cum quo non uult ire.

Muller maridada non uada ad fiel neque ullus

Mulier maridada non uadat ad fidel neque ullus ad illam accepto (*sic*) ad radicandum : sed demonstrat ei plazo, et illa similiter : et non leuet hominem super se sinon homo de suo pane. Et cui debuerit bestiam mittere et non miserit, alio die accipiat fiel et pignoret pignus de morabitino, et el fiel teneat illos usque viii dies, et si usque ix dies demonstrauerit ei fiel de carta quod uadat al plazo, super pignora baraiar, ad collationem cognominatam ubi alcaldem habeat, mortificem se, et det fiador de keda : et si se alçare de la uila non se mortificent sed respondeant pro illis.

Totus homo qui non pignorauerit usque viii dias

Totus homo qui non pignorauerit usque viii dies, per quem non uenit a fiel, aut pro bestia que non misit, non pignoret eum magis pro ipsa calumpnia : et si dixerit —ad domum suam fui et non inueni ibi pignora— firmet cum tribus testibus quod illuc fuit ante viii dies et non inuenit ibi pignora, et pectet ei sua calumpnia.

La bestia ó la pendra que allealde

La bestia ó la pendra que alcalde mandauerit soltar et non soltauerit dupple la, foras bestias de hereditate otorgada : iste non sint solute nisi per iudicium m^{or} alcaldes.

Totus homo qui ante alcayde baralar

Totus homo qui ante alcalde baraiar, et alcalde per iudicium mandauerit bestia mittere, et non miserit eam, pectet i morabatinum. Similiter qui bestia debuerit mittere per iudicium de alcalde aut de alcaldes et conuenidores et se alçare altero die mittat bestiam, et cotidie mittat bestiam : Et quantas bestias non miserit tantos morabitanos pectet.

Totus homo qui se alzare

Totus homo qui se alçare a la carta, et el alcalde lo uetauerit, et mandauerit ei bestiam mittere, non la mittat, et si tenuerit eam non la soltet : et si propter hoc pignoraerit, tornet la prenda dupplata cum vi morabitanis. Similiter qui se alçare a la karta det eis fiel alcalde, et uideat la karta : et si dixerit illud la karta quod iudicauit alcalde, mittat la bestia in mane, et ibi iaceat la bestia usque accipiat iudicium de la karta per el iudicium : qui se alçare a la karta, et la uetauerit el alcalde pectet iii morabitanos. Et in portielo si se emparare, postea quod exeat de alcaldia respondeat.

Totus homo qui miserit bestiam

Totus homo qui miserit bestiam sine sogam pectet i morabatinum : et si la bestia comederit illam, petat illi aliam sogam, et dedit (*sic*) ei ueritatem quod sua bestia comedit illam, et det ei aliam sogam in ipso die : et si non dederit, pectet i morabatinum : et sit sogam de una braçada. Similiter si quolibet homo qui uetauerit comer alia bestia ante tercio die, aut tenuerit eam in discooperto, firmet cum tribus testibus, et duplet illam. Qui bestia debuerit mittere mittat bestiam de enguera, et si talem non miserit, pectet i morabatinum : Et si noluerit eam saccare, pectet i morabatinum, et ille in cuius domo morierit sacet eam absque calumpnia.

Nullus homo non paret fiel

Nullus homo non paret fiel ad hominem qui steterit iactando (*sic*) aut lauandum capud suum aut uestiendo aut calciando, paret illi fiel per alterum diem, ad exitum misse matutinalis, ad collationem ubi habeat alcalde : et si uoluerit radicare illum, expectet eum, quamdiu uiderit fiel quod possit esse iactatus (*sic*), uel lauatus, uel uestitus, uel calciatus : et si noluerit ire cum illo ante alcalde, accipiat eum sine calumpnia : et illi qui laborando steterit simili modo.

Qui adduxerit hominem cum fiel

Qui adduxerit hominem cum fiel ad curral, si non miserit intus, uadat se absque calumpnia : et curral de mercoles et de sabbato nullus non cadat per iudicium de curral, nisi per curral de mercoles et sabbato : et iudicent alcaldes in corral de mercoles iudicia uille, et in sabbato de lcs desafiados : et si aliter fecerint, sit illis in periurio.

Totus homo qui pignoratus fuerit

Totus homo qui pignoratus fuerit et postea se fuerit de uilla, si firmare potuerit quod postquam la palea prindauit in uilla testificauit eum, las bestias ibi iacendo, adducant eum.

Quilibet homo qui exido fuerit in carrera cum

Quilibet homo qui exido fuerit in carrera cum armis aut cum sarceno non ueniat ad fiel, si potuerit dare ueritatem quod ita est et absque malo ingenio : sin ante (*sic*) ueniat.

Nullus homo non paret fiel

Nullus homo non paret fiel nisi post missam matutinalem dictam usque ad uesperas, excepto ad radican- dum.

Nullus homo bis pin..

Nullus homo qui bis pignoraerit in die aut parauerit fiel suo contemptori pectet i morabatinum.

Muller uidua pignore

Mulier uidua pignoret paleam et stacum et petat bestiam ut supra notatum est : et non leuet hominem super se, si non fuerit homo de suo pan.

Clerici pignorent

Clerici pignorent paleam et stacum, sed cum clerico et laico, et laici simili modo ad illos.

Et iudei pignorent paleam et staco

Et iudei pignorent paleam et staco et petat bestiam cum iudeo et christiano, et christiani similiter ad illos.

Quilibet ad rancura habuerit de

Quilibet ad rancuram habuerit de alio, det hominem super quem sit quod non se alçe : et si non uult dare, accipiat illum sino calumpnia, et cognomet suam rancuram, et det ueritatem quod ipsam rancuram habet de illo : et si non dederit, non leuet illum super se, nec accipiat illum : et si super hoc acceperit illum pectet m^{or} morabitanos et dimittat illum : et si noluerit illum dimittere, et miserit eum sub tecto, pectet illi vi morabitanos : et si miserit eum in cepto (*sic*) aut in ferros, pectet xx morabitanos : et quantos dies alá trasnoctauerit, tantos xx morabitanos pectet, medios quereloso et medios ad illum qui leuabat eum super se : et si hoc potuerit firmare, sin autem iuret sibi quinto : et si ueritatem uoluerit dare, et non habuerit qui leuet cum super se, accipiat eum absque calumpnia. Et si debuerit accipere pignore de morabitanis cognomet usque iii uicinos qui leuent eum super se, et dicat de quantos penos habet rancuram, et det ueritatem quod ita est. Et per istam supercabaduram si non pignorauerit aut parauerit fiel ante unum mensem, non respondeant ei amplius : et si parauerit fiel aut pignorauerit ante mensem, respondeat ei usque annum et non amplius.

Qui leuauerit hominem super se

Totus homo qui leuauerit hominem super se, pendrar penos de morabitano, et si non pignorauerit usque viii dies, non pignoret eum amplius : et si pignorauerit, det illos dupplatos.

Aldeanus qui casa habuerit in uilla

Totus aldeanus, qui casa habuerit in uilla sedeat uicino, si la tenuerit populatam cum filiis aut cum muliere las duas partes del anno, et dê al tercero recabdo per totas suas postas : et si hoc non fecerit, non sit uicinus.

Qui rancuram habuerit de aldeano

Qui rancuram habuerit de aldeano paret illi fiel cum uno uicino de aldeia aut cum uicino de uilla, ut ueniat ad suam portam ad m^o die, et si ambos fuerint aldeanos a la fenestra de sancta maria, et det hominem qui det pignus pro eo : et si al plazum non uenerit pectet i morabitanum si hominem non dederit qui det pignus pro eo, et si inuenerit eum in uilla paret illi fiel per ad alterum diem exida de missa matutinala ad suam portam : et quando dederit hominem qui det pignus pro eo demonstret plazo per ad altero die ubi alcalde habuerit, et si plazo no li enseñare mittat bestiam in altero die ipse aut mulier sua, primitus mittat bestiam postea demonstret ei fiel al nostro foro et cada die tercio mittat bestia si non parar fiel super la primera. Et si dixerit — non demonstrasti mihi fiel—, firme lo cum illo qui fuit fiel et pectet i morabitanum suo contemptori : et si dixerit — non fui fiel—, iuret cum i^o uicino quod non fuit fiel et accipiat suos penos cabales. Et qui fiel demonstraerit et ad plazo non uenerit, ille aut sua mulier, aut si mulierem non habuerit, suo celerizo pectet i^o carnero. Et si uno aldeano ad altero in uilla parare fiel altera die ueniant ambos a la fenestram sancte marie exida de missa et faciant suo directo ut supra notatum est.

Muller aldeana ueniat ad fiel

Mulier aldeana ueniat ad fiel aut pectet i morabitanum.

M. L. Tom. I.

Qui dixerit ad alium —eas fidel—

Nvllus homo qui dixerit ad alium —eas fidel— et alter non vult ire cum illo, accipiat absque calumpnia si baladi fuerit aut aldeano : et si fuerit radicatus in uilla cum casa populata pectet i morabatinum.

De tota retro parte

Totus homo qui ad retro parte pendrare aut parar fidel, si potuerit ei firmare, pectet i morabatinum : et primitus colligat sua calumpnia et eat uocem suam in antea.

De toto iudicio arrancado

Totus homo qui iudicio rancado renouauerit, si ei firmare potuerit, pectet iii morabitanos et perdat la uoce.

Qui percusserit aut messauerit

Qui percusserit aut messauerit uicinum de uilla pectet xii morabitanos : et si fecerit liuores pectet xx morabitanos, si firmare potuerit, sin autem iuret cum iii uicinos et ille quintus. Si potuerit firmare quod tornauit super suo caput, non pectet calumpnia, et si liuores fecerit, pectet media calumpnia : esta calumpnia al quereloso la pechem.

Qui percusserit aut messauerit qui non fuerit uicino

Qvi percusserit aut messauerit a morador qui non fuerit uicino pectet ii morabitanos : et si fecerit liuores, pectet iii morabitanos : Si firmare cum iii tales cum illo est, et si potuerit (*sic*) firmare, iuret cum uno morador.

Qui liuores fezler super salua fe

Qvi percusserit aut messauerit aut (*sic*) uicinum si liuores fecerit super salua fide, duplet la calumpnia si potuerit firmare, sin autem iuret cum xii uicinos al uicino, et al morador cum sex moradores.

Qui s'encieret el quereloso

Qui percusserit aut messauerit faga'l testigos que se encierre, el quereloso inserret se statim : et si non se enserrare, quantos dies lo testificare cum tres fideles de carta, aut cum ii alcaldes, tantos x morabitanos pectet : et si lo messare aut lo feriere non pectet calumpnia.

Filli et fille de uicino

Mulier de uicino, filii aut filie de uicino, parente uel parenta de uicino qui cum suo parente morar sui soldar habeat foro sicut uicino.

Qui a morador firmar

Qvi ad morador habuerit a firmare, firmet cum moradores aut cum uicinos quales habuerit : Et cognominet, et si mortuo cognominare, leuent lo los duos super se que firmarian tanto quomodo illos.

Qui percusserit aut messare super concilio facto

Qui percusserit aut messare ad uicinum super concilio facto, iuret sibi quinto, et si non potuerit complere de la iura, aut iurare noluerit aut de plazo ceciderit, pectet xxiiii morabitanos et al morador vi morabitanos. Et força et uirtu et super concilio facto de tribus hominibus ad deuant est aut de duobus in deuant.

Qui hominem lisiauerit

Qui hominem lisiauerit tale iuditium faciat quomodo per mortem hominis, et de tali lisione de oculo, de nares, de rostro, de manu, de pissa, de coiones, aut pede, aut teta de muliere : aut qui taiare oreias, aut dedos

taiare de uicino, tantos xx morabitanos pectet, et quantos dentes de uicino delant crebantare aut saccare, tantos xx morabitanos pectet : et al morador qui non fuerit uicino pectet medietatem de ista calumpnia et exeat inimico.

Totus homo qui ferir

Totus homo qui firiere aut messare el quereloso fatiat illi testes de tres uicinos ó de dós alcaldes si alter dixerit — non te feri nec te messê— iuret lo el quereloso quod propter hoc mandat ei enserrar que lo ferio aut messó, et si iurare non se enserrare, pectet la calumpnia ut supra scriptum : et al primero corral si non fecerit quanto mandarent los alcaldes, mittat altera die bestias de corral a corral : et el corral est dicto de tercero dia a tercero dia : mittat suas bestias, aut bestia de qual guisa habuerit ad mittere.

Qvi caualero uicino descaualgare

Qui caualero uicino descaualgare pectet x morabitanos et teneat stribera. Qui aldeano descaualgare pectet n morabitanos, et si ambo fuerint aldeanos teneat stribera et pectet n morabitanos.

Quilibet homo qui mactauerit hominem

Qvilibet homo qui mactauerit hominem inforquen lo, si res uera fuerit, sin autem lidiet. Si ceciderit, inforquen lo et non pectet : et si non potuerint eum habere, pectet ccc morabitanos per uicinum et exeat inimico : et per morador pectet xx morabitanos, et exeat inimico : et si ita non fecerit, perdat omnia que habet : et quanto dederint omnia bona sua, iurent quinque de suos parentes meliores quod plus bona non habet, et dent illum ut sit inimicus : esta calumpnia pectet la a los filios del muerto ó a sus parientes si filios non ouiere

Qvi muller uelada forçlare

Qui muliere uelada forçare enforquen lo : et si altere mulieri forçauerit qui sê uicina pectet cccc morabitanos et exeat inimico : et si fuerit morador pectet xx et exeat inimico : et hoc iudicium de omnibus illis qui cum raptore in adiutorio fuerint. Si uero aliquis illorum qui post eos fuerint aliquem de raptoribus occiderit proinde non pectet calumpniam nec exeat inimicus.

Per mortem hominis et per lisionem

Per mortem hominis et per lisionem et pro muliere forçada desfidet in concilio dominica die, aut martes cum duobus alcaldes.

Qvi mactauerit hominem super salua fide

Qui mactauerit hominem super salua fide pectet dc morabitanos. Similiter qui mulierem miserit sub se per fodet, iuret cum duodecim, et si non iurare exeat inimico.

Muller que alette fecerit

Mulier que aleue fecerit parentibus suis maien la et matent la sine calumpnia, si firmare potuerit : et ista firma non recudat a rrepto.

Qvi inuenerit hominem cum sua m..

Qui inuenerit hominem cum sua muliere aut cum sua parenta, usque ad secundam, mactet illis ambobus absque calumpnia neque exeat inimicus : et si occiderit uirum et non mulierem pectet el coto et exeat inimico.

Nullus homo pro tota demanda..

Nvllus homo pro tota demandantia tam de muliere forçada quam de morte hominis et de furto quam de qual demandantia quesierit, de furto a deuant de m morabitanis aut de quinque morabitanis arriba dê manquadra : depost que lidie demandare la manquadra, cum m^{or} uicinis dê la, et qui noluerit alçe se domino rege : de xx^o morabitanis ariba alçe se.

Mulier que ad solas sine

Mulier que ad solas sine parentibus acceperit maritum sit exhereditata : et qui acceperit eam sit inimicus.

Vidua accipiat maritum

Vidua accipiat maritum qualem uoluerit cum suis parentibus, et si ita non fecerint, pectet x morabitanos qui acceperit eam parentibus illius.

Manceba orphana

Manceba orphana los parentes de ambas partes la casen. Et se parentes ex una parte la casaren, qui eam casauerit exea inimicus, et pectet el copto aliis parentibus quomodo si eam occidisset.

Totus homo qui mulierem

Totus homo qui mulierem uelada aut arrada, et uestidos aut fiadores aut penos dederit ad illam uel parentibus suis, et ab hoc seculo transierit, prestant parentibus illius uestimenta sua aut suos penos que ad illam inpennarent prestat suis parentibus : et si uir suus obierit, si pregnata fuerit, teneant illam los parentes de ambas partes usque pariat.

Uidua non faciat boda in die dominico

Uidua non fatiat boda in die dominico, nec uadat caualera, nec accipiat maritum ante de anno : et si aliter fecerit, pectet ut supra dictum est : et non caualguet ulla mulier cum la nouia nisi sola madrina.

Qui mulierem dimiserit

Qui mulierem dimiserit et eiecerit extra domum et postea si uoluerit eam accipere det illi boda et arras, et accipiat eam. Et si ipsa dimiserit uirum suum, sit exheredata, et qui ampararet eam pectet x morabitanos cada tres dies que transnoctauerit in demo parentis.

Qui demandar adforciadura

Qui demandauerit aforciadura de muliere, et alter dixerit — non feci istud nisi per suum uelle aut per suum auere — et per isto manifesto non litiget nec pectet coto : et per lo demais neget aut manifestet et faciant quantum iudicauerint alcaldes : et la manquadra quam dederit mulier talis sit, iuret cum m et illa v^a de suos parentes, et si parentes non adduxerit, complat cum m uicinos quod in ipso die contigit ei primitus et non per suam uoluntatem nec per auer : Et ut litiget uel n^t iuret cum xii, quale uoluerit el quereloso : et si non iurauerit manquadra, non respondeat ei : et postea si uoluerit alce se al rege, alce se et mittat penos de n morabitanis, et alter de n morabitanis : et ille qui ceciderit det n morabitanos fidelibus et alius nichil det, et fideles teneant los penos.

Qui dixerit — a las armas —

Qui dixerit — a las armas — pectet x morabitanos, et hoc si lo falarent exquisita de m bonos omnes qui hoc dicant ante eum in ueritate.

Totus homo qui percusserit uici..

Totus homo qui percusserit uicino uel morador de cutello uel de porra aut de pedra uel cum aliqua causa que feridas fuerint de morte, in cepto iacendo pectet suam calumpniam : et si non habuerit unde pectet usque viii dies, corten le li la mano los andadores.

Nullus homo ad quem demandarent

Nullus homo ad quem demandarent mortem hominis, non lo den los alcaldes de manu si eum potuerint capere, sed mittant eum in cepto (*sic*), et usque in tercio die teneant illum : et si fuerit demforcare per exquisita de m

alcaldes uel magis, inuenerint de bonis hominibus qui non querant ei malum, quomodo inuenerint faciant iusticiam, et si ita non fecerint sint alcaldes periurii.

Totus homo qui infirmare

Totus homo qui infirmare et mandare pro sua anima et post alia uice mandauerit, ipsa manda postremera ualeat.

Totus homo qui obierit

Totus homo qui obierit dent equum suum filio maiori et suas armas : et si filium non habuerit, dent las et el caualo pro sua anima sine participatione (*sic*) : et alii filii non accipiant integra.

Qui sine lingua obierit

Qui sine lingua obierit dent el quinto de mobile pro sua anima. Et qui obierit cum lingua sua usque ad medietatem mandet si uoluerit de suo auere de eo quod possidet : et lo demais non prestat, et prestat usque ad medietatem.

Toto homine cui sua mulier

Toto homine cui sua mulier obierit saque ante participatione (*sic*) unam bestiam qualem uoluerit de las quas habet : et mulier saque ante de particione totos suos uestidos quos in uita mariti habuit factos. Et maritus suas armas saque et suo cauallo et suos uestidos quos habuit factos in uita sua mulieris : et si cauallo non habuerit saque unam bestiam, ut supra dictum est.

Siquis uir aut mulier

Siquis uir aut mulier qui unitatem fecerint faciant illam in die dominico ad exitum misse matutinalis in collatione de uilla aut sabbato ad uesperas et prestat : si aliter fecerint non prestat.

Manda que mandauerit

Manda que mandauerit uir mulieri sue aut mulier uiro suo usque ad medietatem cum ipsa manda et alias mandas prestat, et lo demais non prestat.

Mulier que ante annum

Mulier que ante annum acceperit uirum pectet iii morabitinos : et si cum mandato de los iuncteros fecerit, pectet ii morabitinos. Et si pregnata acceperit uirum sit deheretata, et accipiant medietatem tam de mobili quam de radice parentes mortui et alia medietas ponatur in profecto concilii : et ille qui acceperit eam, si infans mortuus fuerit, pectet la calumpnia et exeat inimicus.

Nullus homo qui plus mandauerit

Nullus homo qui plus mandauerit uno filio uel ad netos quam aliis non prestat.

Toto homo qui obierit non

Homo qui obierit non respondeant suo filii nec sua mulier neque parentes ipsius pro nulla fiadura quam fecit quando uiuus erat, et per sua debita respondeant qui sua bona hereditate (*sic*).

Totus homo qui obierit in aldea aut in mor..

Totus homo qui obierit in aldea aut in monte aut foras de uilla firmet cum quales cabeçales habuerit, et si in uilla firmet a nostro foro cum uicinis. Et si clericus ibi fuerit firmet in manu clerici per uno cabeçal, et si clericum non habuerit, firment alii.

Muller que uiduitate

Mulier que uiduitatem uoluerit tenere accipiat domum unam de XII cabriadas et unam terram de II cafizes de trige seminatura ubicumque uoluerit et unam arançadam de uineam ubicumque uoluerit et unam uicem in molino uel in azenia ad XV dies una hora et una bestia asnar et una mora aut uno moro et uno lecto cum guenabe uel cum alfalmar et uno fietro et uno cabeçal et duas sauanas et una caldera et duos boues et XII oueias et una porca : et de isto toto lo que ouicre prenda et non prenda integra in alia causa. Et accipiat hoc de auer de ambos : et si habuerint ambos, accipiat medietatem de auer dambos : et si non habuerint ambos, accipiat medietatem de auer illius. Et que istud acceperit leuet in die dominico et in die lunes bodiuo et dinero et cirio : et quantos dies non leuauerit tantos morabitanos pectet parentibus mortui. Et postquam acceperit hoc et id dimiserit uel maritum acceperit de lo dupplato.

Nulli homines qui fuerint cabezales

Nvlli homines qui fuerint cabezales hominis quando obierit per manda que mandare non respondeat a repto ni s'alze al rey.

Siquis uir aut mulier obierit

Siquis uir aut mulier obierit et filios et filias habuerint, et uir acceperit mulierem aut mulier uirum et non habuerint partido cum filiis suis et post alios filios fecerint et post obierit ille aut illa, cum filiis primis parten primero illa herentia aut moble quod illis pertinet et postea parta cum aliis filiis. Et in aliquam rem mentirent (*sic*) pater aut mater de auer de aquellos qui sunt sine patre et sine matre in opus sui de herentia et fuerit ad deuate partem filii aut filie cum patre aut matre illud auer quod fuit de suo auer aut parentes quibus pertinet : et post parta sua herentia et suo moble que ganarum ambos in unum los alteros filios, ille aut illa cum suis filiis aut filias partant, et de toto suo auer adsi partant.

Quilibet homo qui hereditatem suam

Quilibet homo qui hereditatem suam uoluerit uendere dicat aut (*sic*) parentibus suis qui debent bonam suam hereditate (*sic*) : et ad illos uendet illam : et si aliis uendiderit, saquet qualicumque modo eam uoluerit et det eam parentibus suis : et si firmare potuerit quod fecit illi testes quod uolebant eam uendere eam cui uoluerit, et iste firme non recudant a repto, et iuret cum 1º uicino quia tantum dabant illi pro sua hereditate : et si noluerint eam emere uolunt eam, paguent usque ad IX dies el tercio et ad alteros IX dies el tercio et ad alteros IX dies el tercio : et ad istos plazos pagauerint teneat illud quod tenet et uendat libere eam cui uoluerit.

Qui hereditatem alienam intrauerit

Qui hereditatem alienam intrauerit et uictus in iudicio pro ea det eam dupplatam et cum VI morabitanis.

Qui boues elecerit de ero

Qui boues elecerit de ero ubi erant uel saccauerint la criauilla aut disturbauerint quod non arent, si potuerit ei firmare, pectet VI morabitanos, sin autem iuret cum uno uicino.

Mulier que arrumperit in hereditate

Mulier que arrumperit in hereditate uiri sui aut uir in hereditate mulieris sue intret in lo quarto. Et si fecerit molino aut azenia aut casa uel uinea uel almunia accipiat el quarto de hereditate et hoc si fecerit de nouo totam herentiam : et si fecerit ibi casas cum muliere, aut mulier cum uiro, accipiat medietatem de labore, si de illa aut de illo fuerit el solar et remaneat el solar quibus pertinet.

Totus homo comparauerit herencia (*sic*)

Totus homo qui comparauerit herentia aut oues uel qualicumque causa uoluerit cum sua muliere de suo

auer intret la mulier in medietatem postquam fuerint uelados. Similiter si illa comparauerit uel uendiderit illa aut ille aliquam causam de suo auer, intret uir in medietatem aut si camiarent aliquid similitef.

Totus homo qui posuerit uineam

Totus homo qui posuerit uineam ad medias, et non laborauerit illam sicut pertinet usque in iii annos dimittat sua herentia quibus pertinet.

Ad orphanum qui non habet xv annos

Ad orphanum qui non habet xv annos et ad catiuo non se parent tras anno et si el catiuo magis habet de anno que exiuit non le respondeant.

Filios ad (sic) filias

Filios aut filias qui orphanos remanserint qui non habent xv annos sui parentes mittant sua bona in almoneda cum patre aut cum matre : et qui magis eis benefecerit ipse accipiat illos, et tanto pro tanto pater aut mater tencat eos si uoluerit, et moble stet in moblem, et hereditas in hereditatem : et si a cabo dano non uenit mittere in almoneda el auer et dar la ganantia, mittat bestia cada tertio die usque lo adugat : et non exeat inde per ferias neque per solturas.

Totus homo qui demandauerit hereditatem

Totus homo qui demandauerit hereditatem et potuerit firmare quod super annum tenet eam cum labore cum quo pertinet ad eam habeat eam omnino, nec se alçe a rege, non recuda a rriepo. Et si aliter dixerit ante de anno demandauit istam hereditatem, firme lo quod ante de anno demandauit illam, et respondeat illa pro ea. Et ista demandantia talis sit pignorando et apretando et baraiando ante alcaldem : et pro ualia de x (sic) morabitanis firme cum i alcalde et pro x morabitanis cum ii alcaldes et pro xv morabitanis firme cum iii alcaldes et deinde arriba cum iii alcaldes.

Qui laborauerit exido

Qui laborauerit exido de aldea pectet x morabitanos et lexe el exido, medios ad concilium et medios ad que-
relosos. Qui super laborem alienam intrauerit aut eam disrumperit pectet vi morabitanos et dimittat illam, et tali labore ut recte pertinet, ut ueniat sulcu ad sulcum.

Totus homo qui hereditatem

Totus homo qui hereditate orrogare (sic) ibi det fiador super la hereditatem qui ualia habeat de hereditate duplata, et si talem fiadorem non dederit per hi cadat.

Qui hereditatem debuerit adtorg..

Qui hereditatem debuerit adtorgare super hereditatem otorguet. Et quando otorgare alio die mittat bestia et cada ttercio die mittat bestia. Et si rancado fuerit duplet la hereditate. Et si fiel fiador otro non habuerit unde pectet el fiador lo pectet suas bestias ibi iacendo : et per isto non mittat hominem in manus nec se alçe al rege : et qui debuerit otor a dare per hereditatem ad ix dies lo dè, et non transeat magis de tercero otor.

Totus homo qui hereditatem

Totus homo qui hereditatem demandauerit unus ad alterum ante alcalde uadant exterminare per mandatum dalcalde cum suis fieles altera die exida de missa matutinal, et ueniant tertia die ante los alcaldes, et ille qui non fuerit ad exterminare cum suo fiel al plazo quomodo tenuerit iudicato de alcalde pectet medios morabitanos suo contemptori, et pendre ille qui tenuerit pignos por el medios morabitanos logu sine calumpnia, et ille qui non uenerit postquam fuerit exterminare ante alcalde cum suo fiel mittat bestias toto al foro, et quantas bestias non miserit tantos morabitanos pectet usque ueniat ad directum.

Qui obierit sua mulier

Qui obierit sua mulier neque filii aut qui sua bona hereditate (*sic*) non respondeant pro fiadura quam fecit in uita sua non respondeant nisi pro suo debito. Et qui tenuerit parentes orphanos cum sua bona respondeat, et non se paret tras anno neque tras ferias. Per tota demandantia de i morabatinum arriba dê manquadra, et por tota debita que demandarent super homine mortuo non duplet, et dê lo cabal si firmar potuerit, et de x morabitinis arriba recudat a repto aut usque ad xx morabitinios.

Qui dampnum fecerit in uinea

Qui dampnum fecerit in uinea pro unaquaque uite qui fuerit pacida pectet v solidos et deinde arriba usque ad x morabitinios sit calumpnia de pascedura de uinea. Et debuerit calumpnia pectar a conta de x solidis morabitino pectet : et qui ibi acceperit porcos aut oues uel capras aut ganado alguno, excepto cabeça maior, mate n si uoluerit et non tome altera calumpnia de porcos de ceua de ouibus nec de capras nec de aliquo ganado excepto cabeça maior.

Totus homo qui intrare uinea

Totus homo qui taiare uineam alenam ad sapiendas aut kemare aut almunia aut casa tale iuditium habeat quomodo pro morte hominis.

Qui canem habuerit in uilla

Qui canem habuerit in uilla uel in aldea ubi habuerit uineas, et ad uineas fuerit et ibi domnus uinee acceperit aut uiderit pectet dompnus canis v solidos et, si non, mittat el can in manus del dono de la uinea : et dixerit dompnus canis — non intrauit meus canis in uinea tua — iuret solus quia in sua uinea accepit et, si non iuue-re (*sic*), et pectet la calumpnia et, si non, mittat el can in manu del quereloso en tiempo duuas maduras. Et el can teneat garuato de v palmos in longuo et n in coruo, et si istud non tenuerit pectet dompnus canis colare bonum, si lo testificarent n homines, sine garuato de foro.

Totus homo qui uuas

Totus homo qui uuas furauerit in nocte si pesquisa inuenerint super eum los alcaldes enforquen lo et si negarent iuret cum iii uicinos, et si non potuerit iurare pectet iii morabitinios.

Quilibet homo quilibet qui uinea

Quilibet homo quilibet qui uineam habuerit in pago inter alias uineas et eam non laborauerit per duos annos uel tres non habeat forum uinee.

Qui uindimiare

Qui uindimiare uinea ante festum sancti michaelis pectet iii^{or} morabitinios excepto de termino ad alá quomodo est scriptum si potuerit firmare, sin autem iuret cum iii^{or} et ille quintus. Et cui inuenerint uuas aut agrazes pectet i morabatinum.

Qui rancauerit uineam aut arborem

Qui rancauerit uineam aut arborem pro unaquaque uite pectet v morabitinios, pro arbore qui steterit in uinea aut in orto antequam faciat fructum pectet v morabitinios et postquam fecerit fructum pectet x morabitinios.

Totus homo qui rancare

Totus homo qui rancare aut taiare arborem qui steterit in prado defesado al fuero aut in ero pectet v morabitinios pro unaquaque arbore.

Istos sount cotos in quos

Istos sunt cotos in quos non intrent greges porcorum aut ouium de cabanas nec uacas nec cabanas in la deffessa. De unaquam gregem porcorum accipiant v porcos, de ouibus x carneros, de uaccas n. Quilibet homo

qui inuenerit eas in istos terminos morador de uilla aut uicino accipiat istas calumpnias. Qui tota ista calumpnia acceperit iuret sibi v.º quod in istos terminos inuenit el ganado, et si minus accipere uoluerit accipiat et non cadat proinde.

Totus homo qui uo..

Totus homo qui uoluerit facere filio uel filia filios uel filias fatiat illos ad exitum misse matutinalis in dominico die aut sabbato ad uesperas in collatione de uilla et prestet, et si aliter fecerit non prestet, et aldiani similiter fatiant.

Toto homine que filia et filio

Toto homine que filia et filio ouiere non aia poder de fazer filio aieno.

Tota uinea habeat xxⁱⁱ stadales

Tota uinea habeat xx stadales in coto, et qui inuenerit porcos in coto accipiat inde duos, de ouibus ii carneros, tam de uinea uindemiata quam pro uendimiare. Et minus de quarta non habeat foro nisi fuerit in pago. Et pro cabeça maior qui in uinea intrauerit aut in prado pectet decima de morabitino. Et pro omni calumpnia mittat dampnador in manus, sin autem pectet la calumpnia.

Prado aut uinea aut orto si fuerit

Prado aut uinea aut orto si fuerit redrado xx stadales de la delantera casa del aldea unde est habeat orto (*sic*): similiter in uilla. Et si minus fuerit redrado non habeat coto nisi habuerit parete de v palmos in alto, aut ualadar de v palmos in alto super terram et iii in amplo de redor: et ad illos de alia aldea habeat coto.

Todos los uindimiadores

Totos los uinaderos qui las uinas custodierint det dompnus uinee pro soldada colodra de mosto, et si in multas partes habuerit uineas de la inter totos, et el uinadero in concilio lo coiant in die martis aut dominico, et si ita non fecerit non prestet, et messeguro similiter.

Totus homo qui inuenerit porcos

Totus homo qui inuenerit porcos aut capras aut oues in suo restroio ubi habuerit gaiellas aut treznales, aut in uinam uindemiata, tomet ii carneros aut duos porcos et non tome carnero cencerrado: et si carneros non amdieron in las oues (*sic*): et non thome marueco, et si lo thomare de lo duplado: similiter carnero cencerrado, de lo. Et de porcos accipiat ii et de restroio ii porcos, de ouibus ii carneros, de capris ii et de cabrones ii et non accipiat aliam calumpniam. Et de istis calumpniis el aldeano accipiat medietatem. Et si dixerit ut dampnus (*sic*) alter ganado— non accepisti eos in tuo restroio ubi treznales aut gaiellas habuisset aut in tua uinea uindemiata— iuret ille cum (*sic*) eo accepit cum uno uicino quod in suo labore aut de suo domino los uidit et fuit post illos et accepit illos, et si non potuerit iurare tornet illud quod accepit duplado et pectet ii morabitinos. Et si maurus hoc accepit eius dominus iuret pro eo.

Qui intrauerit in labore alieno

Qui intrauerit in labore alieno cum fructu, caualero aut de pede, pectet i solidum.

Qui fructum alienum acceperit

Qui fructum alienum acceperit si potuerit firmare pectet ii morabitinos, sin autem iuret cum i uicino, excepto uinea, et alter iuret la manquadra.

Qui pacierit fructum quod ad ortum pertinet quod

Qui pacierit fructum quod ad ortum pertinet aut colgonbral pro unaquaque radice pectet iii denarios si potuerit firmare, sin autem iuret pro quanto fuerit sua petitione dompnus de labore, aut iuret alius.

Qui prado quemare aut uinea ó uerto ó colmenar

Qui prado quemare ó uinea ó uerto ó colmenar uel azena uel molino pectet quanto su dueno lo fiziere et hoc si potuerit firmare, sin autem iuret cum m^{or} et ille la manquadra : et per tota demandantia de i morabitino arriba dê manquadrada.

Qui dampnum fecerit in messe pro

Qui dampnum fecerit in messe pro cabeça maiore pectet i^a octaua et pro porco et pro quinque ouibus aut capris i^a octaua et pro v ansares i^a octaua et pro porco de muradal i^a octaua : de quali fructu comederit de tali pectet et logo quod comederit pectet : et per tota demandantia si potuerit firmare, sin autem iuret alius usque ad morabatinum minus i^o denario per suum capud et deinde quomodo dicit in alio loco : et qui in era de nocte, per cabeça maiore et pro porco i^a octaua, et per oues et per capras aut ansares pro v i^a octaua. Et ganado que andare a pastor et dampnum fecerit in era de die non pectet, et ille qui non habet pastorem pectet ut supra dictum est.

Has terras quas germanas debent

Las terras quas germanas debent esse midant et heguent illas pro ut debent habere, et non se pare tras anno qui eas comparauerit : et qui linde crebantauerint aut moion arrancauerit pectet ii morabitanos et restaurat illud quod dampnauit.

Qui dampno fecerit in lino

Qui dampno fecerit in lino per la entrada pectet i solidum et pro quanto dampno fecerit adprecien lo quasi sano et pectet alius tanto.

Qui dampnum fecerit in labore alieno

Qui dampnum fecerit in labore alieno ibi det pignus si ei petierint et si los reuelauerit ueniat ad domum suam et pignoret cum uicino aut cum morador : et si pignus ei reuelauerit pectet i morabatinum si firmare potuerit. Et si el ganado tenuerit in corte del illo por penos : et si non dederit illo et illuc transnoctauerit det lo duplado : et die primo tome penos quales illi dederint et altera die tome penos de morabitino usque se integret.

Qui homine expollauerit ad corium

Qui homine expollauerit ad corium pectet ii morabitanos.

Qui fecerit dampnum

Qui fecerit dampnum sapiendo pectet iii morabitanos si potuerit ei firmare, sin autem iuret sibi tercio, et alter iuret manquadra : et si manquadra non iurauerit, alter iuret solus.

Prado moionado quarta

Prado moionado quarta usque vi arençadas habeat foro : eo quod minus fuerit aut maius non habeat foro excepto si fuerit in pago de prados alius aut de uineas, et isto in unaquaque aldea et uila.

Los iugueros accipiant

Los iugueros accipiant los boues ad v^o et dent unicuique ii kafices et iii octauas de pane, medio tritico et medio centeno, et media octaua de sal et iii pares d'auarcas bonas : et qui magis dederit aut magis pecierit pectet iii morabitanos ad castello. Et dent in anafaga ad unoquoque de iugo de boues cansarent pectet las obras (*sic*). Et si murier de cansadez pectet las obras et el boue. Et los iugueros teneant boues a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, et faciant quantum mandaret suo senor la cosa que mandaret que sit de labore secundum posse : Et si ita non fecerit pectet cada dia i morabatinum, et si transnoctare foras del suo senor que coma, et porque el amo non tome el quinto respondeant per la rancura que de ille habuerit usque habeat directo, et isto que el senor le mandare facere et non lo fecerit el iugero tal iudicio fatiat quomodo per las operas, et si usque ad na-

tiuitate non lo demandare non le respondeat usque habeat directo. Et si suo senior non dederit ei sua nafaga (*sic*), et si non dederit, non laboret illi nec pectet obras.

Sos iugueros quales baruechos fecerint

Los iugueros quales baruechos fecerint tales seminent illos si placuerit dominis suis, et si hoc noluerit facere pectet unusquisque vi morabitanos. Et si el iugero obierit postquam sementera fecerit det qui barbechet aut tornet el anafaga, et de quinto simili modo.

El iugero semper dê homine

El iugero semper dê homine qui uigilet los boues in agosto et tota uia et siegue et acarce et sua mulier trile : et si ita non fecerit pectet iii morabitanos et el senior det ei collatio que lo adiude in agosto usque sit trilado suo pan.

Totos los iugueros

Totos los iugueros qui obras fecerit perdere, pro unaquaque obra pectet i morabitanum, et si negare iuret per iii obras cum i uicino, et per x obras sibi quinto : et per magis lidiet, et si ceciderit duplet la calumpnia. Et si senior suus fuerit aldeano cum aldeanus iuret. Et si boues de domino suo enguerrare suo iugero nisi in labore domino suo aut per suo mandado duplet los boues si lo firmare, si non iuret sibi quinto : et istud non habeat ferias neque solturas. Et si suo domino dixerit —mateste meo boue— iuret la manquadra, et si iugero sibi v. Qui bouem discornaret aut oculo crebantaret aut perna accipiat illo et det altero tam bono, et de tota bestia simili modo. Qui rancuram habuerit de suo iugero accipiat el quinto usque det ei directo : et el iugero fatiat illi testigos ut recipiat suo directo. Et cognominet collatione de uilla ubi habeat alcaldes, et recipiat suo directo : et si noluerit uenire, mittat bestia cada tercero dia usque recipiat suo directo : et istas non sint solutes (*sic*) neque per ferias neque per solturas. Et toto aportelado de amo simili modo fatiat, et si ita non fecerit non respondeat amplius.

Los ferreros teneant las regas

Los ferreros teneant las regas a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, viii regas pro i morabitano : deinde a sua conta. Et ferrero qui tenuerit xv regas in aldea sit solutus de postea et de fazendera et de fonsado et de apelido. Et el ferrero de uilla simili modo qui tenuerit xxx regas sit excusatus et fatiat la reia ii ueges de nouo et deinde aguze et calze segur et açadon et azola et escoplo. Et si per sua culpa se perdiderit obra, pro unaquaque obra pectet i morabitanum : et si dixerit quod per sua culpa non perdiderit obra, usque x obras iuret sibi v°, et si minus ad sua conta, et per magis lidiet, et si ceciderit duplet la calumpnia. Et si aliter fecerint pectet iii morabitanos : Et qui magis petierit aut dederit pectet iii morabitanos ad castello.

Totos los ferradores

Totos los ferradores ferrent iii dozenas ad morabitanum : la ferradura que ante de ix dies crebaret aut caderit ferret illi altera sine precio, sin autem pectet i morabitanum. Et los ferreros qui fatiunt ferraduras fatiant tales quales fuerint las calauas de conceio : et si peores clauos aut ferraduras fecerint pectet unusquisque iii morabitanos ad castello. Et si pactum aut iuramentum fecerint contra concelo, pectet unusquisque iii morabitanos : et si negarent quod non fecerint iuret unusquisque sibi v, et fatiant ferraduras pectarent (*sic*) per malas aut per malos clauos el ferrero qui fecit illam duple la al ferrador, sin autem pectet i morabitanum ad tercio die la bestia ibi iacendo, et si non miserit eam pignoret pignos de morabitano : et istud non habeat ferias neque uedamento.

Toto homine qui iudicio habuerit de corral

Toto homine qui iudicio habuerit de corral mittant duō duo uozeros, et magis non, et si magis metirent los alcaldes uazient el corral, et qui ibi steterit super suo coto pectet quarta de morabitano, et si illos la dilexarent sint periurios.

Toto homine qui adduxerit pescado

Toto homine qui adduxerit pescado rezente el lo uendat. Et similiter lepores et coneios et perdizes, et si ad altera uilla lo leuare qui lo falare accipiant illo absque calumpnia : et si recatero tam de gallinas quam de lenia quam de rotam (*sic*) aliam causam ibi andaret pectet i morabitanum al conceio.

Toto tauernero ganet el quarto

Toto tauernero ganet el quarto et non magis, et si magis uendiderit de ista compta, pectet i morabatinum, et si negaret iuret cum uno uizino. Quolibet uicino qui pignorauerit ei, respondeat illi. Los carniceros et las panaderas similiter.

Pan de panadera

Tan (*sic*) de panadera et uino de tauernera, et carne de carnicero, et pescado secco de zacatera, aut de kera qui habuerit dineros ad dar de los a tercero die.

Los zapateros per solar

Los zapateros per solar dent illos iii meagas, morabitino ad x solidos, et si ascenderit accipiat ad sua compta.

Las mulieres intrent in balneum

Las mulieres intrent in balneum in dominico die et die martes, et in die iouis : et los barones intrent in aliis diebus. Toto homine qui intrauerit in balneum in die de las mulieres de sol ad sol pectet i morabatinum al concilio et similiter fatiant las mulieres. Et si el banador los homines miserit in balneo in die de las mulieres aut mulieres in die barones pectet ii morabitinos. Nullus homo non det precium in balneo per escudero. Et homo qui non habuerit escudero leuet pro escudero homine de suo pan, et mulieres similiter faciant. Alcaldes et iudex et escriuano non leuet nisi i escudero, et si mais leurent sit illis periurium. Illi qui non habuerint escudero aut mancebo de suo pan tres leuent unum qui los lauuet et sit excusatus. Iste est precium de balneo : de iii^{or} solidos usque vi una puiesa, et de vi solidis usque ad xii solidos una meaia, et de xii solidis usque ad xx i denarium. Et qui pignus iactauerit in balneo usque ix dies non se mortificent, et si amplius ibi iacuerint mortificent se : et balneator non sit excusatus. Qui suo precio leuauerit pro uino pectet i morabatinum, et si ille acceperit precium de mancebo aut de manceba, aut de tres unum qui debet esse excusatus, pectet i morabatinum.

Qui maurum alienum inuenerit

Qui maurum alienum inuenerit in nostro termino aquent la serra det ei dominus eius in honore i quarta de morabitino, et de alent serra i morabitino. Toto homine qui percusserit maurum alienum aut mauram, aut messauerit, pectet ii morabitinos : et si liuores fecerit ille pectet iii morabitinos. Et si percusserit ante dominum suum pectet viii morabitinos, et si negaret iuret sibi quinto de uicinos. Qui percusserit maurum uel mauram alienam, iuret solus quod non percussit eum et per desorna de suo seniore, et si non iurauerit aut de plazo ceciderit pectet la calumpnia duplada. Toto mauro uel maura qui percusserit christianum aut christianam suo senior pectet la calumpnia ad uicinum sicuti de moradore : qui habuerit ad iurare uel firmare firmet cum uicinos al uicinum, et cum moradores al morador. Qui adduxerit maurum aut mauram de fossado, aut de açaria, et per captiuo christiano iacuerit pro illo, antequam taient dent illi xxx morabitinos, et postquam taiauerit usque c morabitinos : et si de c morabitinis arriba taió, non dent illi magis de cento. Et tali taiamento ante alcaldes de rege et per conceio. Et al qui lo comparó dent illi pleno et medio de quanto lo compró antequam taient. Et si el catiuo christiano alá morierit tornet el moro a suo senor si uoluerit eum recipere. Et si suo parente saccare et magis auer dederit illi de lo ad drieno (*sic*) de moro, et si negaret sibi v^o iuret.

Todo aportellado qui a suo senor tor..

Todo aportelado qui a suo senor tornaret manum cortent li la manu, et si suo amo lo soltare fatiat unum tapiale in castello. Et si dixerit —adiuua me ut possim illum accipere— et si noluerit illi adiuuare, pectet illi unusquisque iii morabitinos, et si lo negarent unusquisque iuret sibi v^o de uicinos.

Toto amo qui suo aporte..

Toto amo qui suo aportelado feriret non pectet suo amo calumpnia.

Qui percusserit aut

Qui percusserit aut messauerit mancebo alieno ante suo senior aut homine de suo pan pectet la calumpnia duplada, la media a la collatione et la media a suo senior.

Qui matarent aut aportellado aut

Qui mactaret aportelado aut forçiare sua mulier aut sua filia aut sua criazon accipiat media de la calumpnia suo amo.

Toto homine qui intrauerit cum allo per suo

Toto homine qui intrauerit cum alio per suo seruitio fazer et ante de suo plazo exierit de illo perdat el soldare. Et qui colligerit illum pectet i morabitanos : et si potuerit illi firmare quod ante del plazo si exiuit, et si alter dixerit —nesciui quod tecum erat— iuret illi solus, sin autem et proiciat illum. Et si dominus eius dixerit —male mihi seruiebas— det illi unum christianum qui iuret hoc : Et det illi quod iam seruitum habebat. Et si uoluerit intrare, det illi suo soldar.

Todo labrador qui sinal aut preclum

Toto labrador qui sinal aut precium tenuerit per labor, et el labor lexare usque factum sit pectet i morabitanum et complat la laborem : et qui sinal dedit illi et el labor le tolirerit perdat la sinal. Et per toto mercado que sinal tenuerit et se se repentire dupplet lo : et qui la dederit et se repentire duplet lo, et qui la dederit et se repentire perdat la.

Toto el carpentero qui madera

Toto el carpentero qui madera adduxerit ad mercado con aluura aut ripia pectet i morabitanum.

Quilibet homo

Quilibet homo qui casa dederit ad alquilé quando suo plazo uenerit pignoret pro suo alquilé qualicumque die uoluerit, et sine calumpnia, ropa, bestia, in qualicumque domo inuenerit illum, et non habeat solturas neque ferias, et al fiador simili modo.

Qui casa dederit ad alquilé uel acceperit

Qui casa dederit ad alquilé uel acceperit, ille qui acceperit si dimiserit eam det toto el alquilé. Et si dominus domus eiecerit illum ante suo plazo pro alio homine, nisi per ad se morar, perdat alquilé : et ille qui tenet la casa ibi morando comparauerit sua, det quantum habet mercido.

Totos mercadores de traperia

Totos mercadores de traperia de color, si acroiuerent pignorent omni tempore, et ipsi similiter respondeant omni tempore absque calumpnia : Et non perdat sua prendra : et alcaldes de germanitate non pendrent nec content nisi per suo debito ad truano qui tenuerit trapos de color nec non pendrent de color per taiar.

Qui borra filar aut in sayal

Qui borra filare aut in saial la miserit, aut cum cardas de ferro cardaret pectet i morabitanum et perdat el precio, et si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum i uicino et det la borra ad dompno de saial et fatiat bona.

Et qui uigilauerit oues uigilet eas

Et qui uigilauerit oues uigilet eas ad decimo de los corderos et de x quesos unum : et qui magis le diere aut mais tomare pectet iiii morabitanos. Et qui las anafagauerit accipiat el quinto. Et de istas quintas qui uoluerit eas accipere, det ad sua conta, et ad conta accipiat : de ipso dié quo ceperunt facere queso, det in soldar del cabanero, et in anafaga et in auarcas et in sal et in quaio : de la lana et de las uazias et de corderos el quinto.

Toto homines qui oues

Toto homines qui oues quinteras reuelare in aldea per tome cada viii dias mane et nocte dominguera et uelen madres et filios : qui magis tomare pectet iii morabitanos, et si non uelare los corderos, tome una dominguera qualem uoluerit inter mane et nocte, et quando in aldea fuerint las ouelas suos dominos (?) las tencant in sua casa, et quando euenerit la dominguera tenga las el pastor en sua casa.

Todo pastor qui oues ui..

Toto pastor qui oues uigilauerit recipiat x peleios suo senor sin senal aut ii corios de uacas si lo crediderit que delas sunt, et si non crediderit iuret cum iii et ille el quinto que delas sunt, et si non iurare dê las uiuas : et qui senal dederit dê senal de oreia aut de ferro, adsi de uacas quomodo de oues, et quantum iactauerint ei per noticia respondeat. Et de porcos hoc iudicio compleat.

Et qui uacas uigilarent solda..

Et qui uacas uigilauerit soldariegas uigilet v per i morabitanum, et qui dederit senal dê ii corios cum senal de ferro, aut de oreia, et si magis dederit lidiet, et si ceciderit pectet : iii eguas uelet pro i morabitano. Et per uezeros, et per corderos, per quantos demandare aut fecerit sua petitione respondeant ad dampnum del ganado. Et baccas soldariegas et oues quinteras ille qui las uelaret non se paret tras sancto iohanne et respondeat ad dompnus del ganado. Et amo respondeat ei pro sua soldada similiter, et qui minus uaccas uigilauerit de v per i morabitanum pectet iii morabitanos de ipso die qui ceperint facere queso uel manteca det ad sua conta in soldar, et in anafaga del cabanero, et accipiat ad sua conta de keso et de manteca.

Todo pastor

Toto pastor qui ganado uelare ad foro dê terciã parte en soldar de los rabadanes, et in uestido et en las zamarras sua terciã parte.

Nullus homo qui uaca dectare

Nullus homo qui uaccas dectare in cabana masculos et feminas de anno arriba per cabeças maiores las content illos qui las furent ad notar et de xxv arriba dent caualero, et si ita non fecerint corrant las al foro quomodo dicitur ut supra.

Toto homine qui ganado dederit ad pastor

Toto homine qui ganato dederit ad pastore per uelare dê lo cum iii testes et uigilet illo ganado usque in suo tempore et ubi mandaret dompnus del ganado, et si ita non fecerit non le dê soldada nulla : et ille pastor quando dederit el ganado a suo dompno det lo cum testes si ita non fecerit respondeat per tota sua petitione ad dompno del ganado.

Nullus homo qui oues

Nullus homo qui oues iactare ad pastor et post leuat las uoluerit per las paridas, det a conta de xii domingueras in illo mense quando uoluerit el pastor, et si isto noluerit dê quomodo dicit ut supra dompnus de oues suas domingueras al pastor.

Nullus homo qui porcos

Nullus homo qui porcos leuauerit al monte per suo precio et los adduxerit ante de suo plazo non le dent magis de per quanto tiempo andare en el monte et si dixerit —uelarelos in alio loco— non le prestat si non fuerit en el monte, aut ubi mandare dompnus de porcos. Esto es plazo de porcos fasta die de sancto andree.

Qui porcos uigilaret de ipso

Qui porcos uigilauerit de ipso die quod acceperint eos per noticia quantos perdiderit tantos morabitanos pectent de ipsos quos fuerint anales aut magis : et per ipsos quos non fuerint anales pro unoquoque pectet medium morabitanum.

Todos los qui ganado lactar..

Totos los qui ganado iactarent ad pastor per sancto iohanne et postea uoluerit suo dominus tollere, excepto per captiuazon aut pro inimicite, det quantum habeat mercedo, et per alia causa del (*sic*) totum quomodo si toto anno lo uellasse, et si ille dimisierit el ganado perdat illo quod habeat mercedo.

Qui occiderit porcos

Qui occiderit porco anal aut magis pectet i morabatinum et pro ipso qui non fuerit anal pectet medium morabatinum et per lechon quarta de morabitino. Si iurare potuerit quod non occidit, cum per sua uoluntate iuret cum rº uicino, sin autem hoc iurare non potuerit duplet el ganado et pectet iii morabitinos. Et si negaret et postea manifestaret pectet duplado, et cum la calumpnia, aut si firmare potuerint pectet ut supra dictum est cum la calumpnia.

Toto homine qui ganado alieno

Toto homine qui ganado alieno ordinare sine grado de suo domino pectet iiii morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret cum iii et ille el v que non ordinou sine gradu de suo dompno del ganado. Et el ganado de los aportelados qui illo anafragauerit et salgauerit ipse habeat la lecte.

Nullus homo qui fuerit ad oues

Nullus homo qui fuerit ad oues alienas accipere carneros aut oues, aut porcos aut nulla res, de la duplada cum iii morabitinis aut iuret cum iii et el v.

Ad todo pastor

Ad todo pastore qui ganado dederint ad uelare det fiador por el ganado et per las bestias de la cabana, et ille torne recabdo de los que ille coiere, et si ita non fecerit respondeat ille per illos.

De oues quas pascent

De oues quas pascent inter alcaldes andent c et non magis, et istas si uenerint ad aldea in nocte ad iacere, et xlº uaccas et non magis, et si magis ibi andarent pectet i morabatinum ad castello cada die dominico. Similiter omnes qui ganado habuerint et appareceria uoluerint facere faciant illa usque ad kalendas iulii.

Tota aue domada aut palomba

Tota aue domada aut palomba de palombare aut de casa pro unaquaque pectet i morabatinum, tam de galina quam de ansere quam de alia aue pectet i morabatinum, si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum i uicino, excepto falcon, et azor, et gauilan.

Todo homo qui palomba

Toto homo qui palomba matare pectet i morabatinum, et qualis homo prendere per isto morabitino respondeat ille qui matare la palomba : pro qual palomba uoluerit que mate, a toto homine qui lo demandare respondeat, et ad tal homine respondeat qui habuerit palombare, aut tenerit balombas (*sic*) en casa.

Todo caualero

Toto caualero qui caualeria debet tenere sit ubi fuerint los alteros, et ibi non fuerit corrant v carneros aut una uacca. Et la grege que antes de sancto martino intraret in extremo corrent illi xx carneros, et del busto de las uaccas v et dent de cada cabana rº caualero, et iste caualero sit aparzero, et cum el melior caualero que habuerit, et si parente tenerit ad suo bienfar de xx annos escuse lo. Et toto homine qui cauallo desferrado enprestare ad otro et in apelido leuare pectet i morabatinum : et si dixerint —ferrado lo adduxe— ant salte, iuret lo, sin autem pectet i morabatinum.

Las açenias et los molinos

Las açenias et los molinos maquilent a uez, et qui ita non maquilauerit pectet m morabitos si firmare potuerit, sin autem iuret cum uno uicino el maquilon et molant a uice, et non tome alfadias el maquilon nec heredero, et qui tomar alfadias aut uedare uice pectet m morabitos, sin autem iuret cum uno uicino el maquilon.

El molinero aut açenero

Et el molinero aut açenero qui heredero ibi fuerit, non sit molinero ad foro nec sit excusatus.

Todo molinero que moliere

Toto molinero que moliere en enuerno et en agosto ille molinero qui ibi fuerit sit ad foro.

Toto molino

Toto molino qui aqua tollire ad ortos pectet i morabitinum domnus de molino ad dampnum (*sic*) de orto.

Toto aparccero de açenla

Toto aparccero de açenia aut de molino qui non uoluerit laborare aut pescera aut in labore quomodo pertinet perdat las maquilas et pectet i morabitinum et sua uice usque se integrent de quanto ibi miserint suos aparcceros. Et molant de sancto iohanne usque in sanctum michaellem ad xii et de sancto michaelle ad sancto iohanne a xvi, et si ita non molierint pectet i morabitinum el maquilon, sin autem iuret cum uno uicino.

Los molinos nec açenlas

Los molinos nec açenias non tollant aquas ad ortos neque ad linares.

Las açenias et los molinos

Las açenias et los molinos los que antes fuerunt factos aut postea tanto açent que tollant moler ad el de suso, et las pesqueras sunt defesadas de suso xx astadales, et de iuso fasta x. Et qui pescaret, excepto botron et anzolo, pectet m morabitos, sin autem iuret cum uno uicino.

Toda panadera qui pan crudo uendiderit

Tota panadera que pan crudo uendiderit crebantando aut come ie lo dederit, el qui lo comparare tome lo et si non uult tomare fatiat testigos de tres homines et pectet i morabitinum.

Los forneros cogant

Los fornos cogant ad xxx, et si ad minus çoxierint pectet m morabitos si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum i uicino, et cogant ad uice, et si pan crudo fruere (*sic*), pectet i morabitinum ad dampnum illius pan, et fatiat forno qui facere uoluerit, et qui uetauerit uice pectet i morabitinum, sin autem iuret cum uno uicino.

Todo omne que forno ó fraga

Toto omne qui forno ó franga de nuevo faga lo en tal logar que non faga mal a bodega. Qui paia metiere el en casa ó feno en tal logar lo meta que non faga mal a otri, et si dano fizier a otri pectet aquel omne que lo fizier el dano.

Tota fonte

Tota fonte que nase inter quadrielas et fuerit fonte de regare, quomodo partent la hereditatem partant el agua, et in quale hereditate nascierit ipse ac primero et sic per ordinem, et ii dies andet foras, et al quarto die

tornet a la hereditate ubi nasce : et illi qui non uenerit al calze cauare uel fonte mundar non habeat ibi partem, et qui la furtauerit aut desturbauerit in die alieno sua aqua pectet ii morabitanos et dupplet illi sua aqua sit (*sic*) firmare potuerit, sin autem iuret alius cum i uicino sine manquadra, et si non iurauerit aut de plazo ceciderit pectet ii morabitanos.

Tota fonte perenal que arruio iactaret in qualicumque hereditate sit de tres brazadas per carrera in amplo de toto redor de la fonte det tres braçadas in amplo et serret suo labor si alia aqua non habuerint habundanter, et hoc sit ad illos qui in ipsa aldea (*sic*) : et qui pozo cauare in suo hereditate non det aqua ulli per foro. Et ad palomar similiter det tres passadas ad toto redor qui habuerit ad facere casa in aldea iuxta illam.

Toto ortolano ad foro

Toto ortolano ad foro tali sit de natiuitate usque ad natiuitatem sit, et si adsi non fore, et quomodo pertinet cum suo orto, non sit ortolano ad foro.

Todos los ortolanos ad foro

Totos los ortolanos ad foro sint de natiuitate usque ad natiuitatem : et dompnus de orto det i morabitanum al ortolano in anafaga et 1^a casa techada et cerrada, et si fructum furtarent pectet el ortolano : et det dompnus de orto ii azadas et sua anora adobada, et ire el ortolano per uergas, et daret suo senior bestia, et saclicos per al orto, et semper dare el senior bestia per al orto, et sua medietate de dompnus de orto de similia, et el ortolano sua medietatem, et si el posuerit las similia et non posuerit el senior, accipiat el quarto, et similiter el ortolano non habuerit unde ponet similia et el senior las posuerit accipiat el ortolano el quarto : et el ortolano ipso die que rigauerit aut laborauerit aut stercorauerit, uigilet la bestia quando la soltauerit in orto cotidie, et in die sancto similiter : et accipiat el ortolano el quarto de fructu de los arbores et dar sua medietate et el ortolano, et det el amo sua medietate et al ortolano suo morabitano in anafaga et toto suo complimento. Et si el ortolano noluerit laborare aut isto toto noluerit facere accipiat dompnus del orto lo labrado et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senior cum tres testimonias que el orto noluerit facere, accipiat dompnus del orto lo labrado et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senior cum tres testimonias que el ortolano noluit facere quomodo iacet in ista carta, et accipiat ropa et bestia et suo auere si non laborauerit el ortolano quomodo fuerit directo aut foro, et si el ortolano fecerit testes suo dompno que non le dat suo complimento non le pectet nec accipiat suo senior nulla res : et isto tali foro habeat quomodo el iugero, si non laborauerit el ortolano, accepto quod sedeat de natiuitate ad natiuitatem et facere suos complimentos de orto. Ortolano ad foro talis sit ille qui tenuerit arenzada aut magis si uoluerit, medio laborando et medio barbechando, et si adsi non fuere el orto non sit ortolano ad foro.

Toto homine qui restroio alieno kemare pectet iii morabitanos si firmare potuerit, sin autem iuret sibi m^o : et si ibi kemare treznales aut gauellas aut messe pectet xl morabitanos si potuerit firmare, sin autem cum xii.

Toto homine qui in calle aut in castello aut in carcaua iactauerit sterco pectet i morabitanum ad concilium. Similiter qui cauare terra aut arena sol castello pectet x morabitanos et fatiat lo de argamassa.

Todos los menestrales

Totos los menestrales qui labore alieno laborarent et malo lo fecerint fatiant illo altera uice sine precio, sin autem pectet i morabitanum aut iuret quod non sabe melor labore facere.

Nullus homo qui beysa (*sic*)

Nullus homo qui kasa aliena kemare inforquent lo si res uera fuerit, et si non, iuret cum xii uicinos al uicino, et ille la manquadra, et al morador cum moradores : et si kasa kemare que uala v morabitanos aut deinde arriba inter iura et lide quale uoluerit el quereloso, et de quantum ibi perdiderit per totum respondeat.

Qui rio eruolauerit

Qui rio eruolauerit pectet iii morabitanos, et qui pignorauerit eum accipiat los medios et al castiello los medios.

Conejero qui ad coneios

Conejero qui ad coneios andauerit aut mactare de pascha de resurrectione usque ad festum sancti michaelis pectet iii morabitanos medios ad qui falaret et medios ad castello, neque mactet gazapo omni tempore.

Qui pino talar

Qvi pino taiare inforquen lo.

Qvi pino descortezar

Qui pino descortezare aut pinpolo taiare pectet m morabitanos medios ad qui lo falaret et medios al castello : simili modo de mostaio et de beço, excepto per ad arcos, aut pectet aut iuret cum uno uicino.

Qvi canado (sic) sacudire

Qvi canado (sic) sacudiere alende cola aut alende serra accipiat inde el quinto, excepto caualeros de arrafala et pastores de ganado, et si cauallo ibi morierit, de aquilo lo erectent : et el cauallo que moriere in apelido de concilio dent per illo x morabitanos.

Qui homine petierit in concilio

Toto homine qui petierit in concilio non dent nada, et qui uocem suam tenuerit pectet m morabitanos aut magis illi mandauerit, et aliquem mandaren non prestat si non fuerit concilio de die dominico aut die martis.

De mortuorum

Toto homine qui morierit siue mulier qui habuerit ualia de x morabitanis det medio ad castello de xx a cabo, aut deinde arriba det i morabitanum de ipso die quo mortuus fuerit usque ix dies lo det in concilio primero post ix dies, et si hoc non fecerint, parentes sui dupplent lo, et quando dederint isto morabitano dicat omne concilium pro eius anima pater noster.

De casa corrumpuda

Qui disrumperit in uilla casa de uicino cum armas aut corral pectet L morabitanos si ei firmare potuerit, et istas firmas recudant a rrepto aut iuret sibi v° quale uoluerit el quereloso.

Qui corrupperit casa de uicino

Qui disrumperit casa de uicino de uilla in aldea aut corral aut molino aut azenia aut colmenar aut cabania pectet x morabitanos si ei firmare potuerit, et las firmas respondant a repto, et inter lide et iura dè sibi quinto quale uoluerit el quereloso.

Qui disrumperit casa aut corral

Qui disrumperit casa aut corral de aldeano aut azenia aut molino aut colmenar aut cabania pectet v morabitanos si firmare potuerit, sin autem iuret sibi m de tales quomodo ille.

Qui ganado alieno firiere

Toto homine qui ganado alieno feriere per desorna de suo senor pectet m morabitanos si firmare potuerit, sin autem iuret cum m et el v° .

Qui firiere bestia aliena

Toto homine qui ferire bestia aliena per desorna de suo senor pectet m morabitanos si firmare potuerit, sin autem iuret cum m et el v , et si la matare dè la dupplada cum m^{or} morabitanis, et de tota bestia simili modo, si potuerit firmare, sin autem iuret firmare (sic) cum m uicinos al uicino, et el morador cum moradores aut cum uicinos, et si non potuerit firmare iuret cum xii .

Qui feriere boue aut bacca

Toto homine qui ferire boue aut bacca aut alio ganado alieno pectet m morabitanos si firmare potuerit firmare (sic), sin autem iuret cum m^{or} et el v° : si lo matare dè lo duplado si potuerit firmare, sin autem iuret cum m et el v .

Qui ouiere loriga et lorigon

Toto homine que ouiere loriga et lorigon et scudo et lança et capelo de fierro et espada leue *iii* escusados peones de uilla ó d'aldeas, ó dós caualeros aldeanos, et si leuar tienda redonda con estas armas conombradas leue *viii* peones de la uilla ó de las aldeas ó *iii* caualeros aldeanos, et si non leuar las armas et leuar tienda leue *iii* peones de uilla ó d'aldeas ó *ii* caualeros aldeanos.

Quando fuerit in almofala

Los alcaldes et el iudex quando fuerint in almofala leuent tres tres escusados : los que fuerint in almofala por quantas armas leuauerint leuent suos escusados como los alteros.

De quin leuauerit tienda redonda

Qui leuauerit tenda redonda de lino quod pertinent leuet *ii* escusados, et qui leuauerit elmo et loriga aut lorigon aut cappello de ferro leuet *ii* escusados unusquisque : et istos escusados sint aldeanos, et si de uilla fuerint non eis prestat et non sint excusati.

De fonsado et de azaria

De fonsado et de azaria de *c* rationes et deinde arriba fatiant *i*^o rationem ad sanctam mariam et altera ad sancta agatha : et si minus fuerint usque *L* ratione integra inter ambas, et fatiant auoreria usque ad *L* caualeros et de *c* caualeros *ii* auorerias : et habeant istas auorerias ipsos duos alcaldes quos mandauerit el fonsado aut azaria : aut (*sic*) auoreria tale sit : de *c* caualeros aut deinde arriba singulos boues aut *iii*^{or} morabitanos et de *L* caualeros uno boue aut *iii*^{or} morabitanos, et alcaldes et talaeros accipiant *c* caualerias, et deinde arriba singulos boues aut *iii*^{or} morabitanos unusquisque et de *L* ad iuso *ii* morabitanos. Et los talaeros escoiant antes et los alteros sortent. Et lanza que passare de part en part, dent illi *iii* morabitanos et ad alteram *ii* morabitanos, et ad ferida de cabeza unde ossos exierint *iii* morabitanos. Et de (*sic*) qui membro perdiderit dent illi *xx* morabitanos, et a los plagados dent las bestias moriscas usque die de quinon. Mauro qui por captiuo iacuerit dent domino suo placam et dimidium ut supra dictum est, et si dompno del mauro lo trogere de terra de mauros non le *dé* mais de *xxx* morabitanos, et que lo faga creente que pera suo parente lo quere, et atal parente germano aut primo aut secundo aut tercero, et si non, quanto tomar *dé* lo duplado a suo senor, et isto non aia ferias nec solturas. Caualeiro aut peon qui captiuo de azaria aut de fonsado dent illi el melior mauro aut maura, aut melior bestia mular aut caualar, qualem se elegerint suos parentes aut suos conpaneros de pan. Et los de alfaiates aut de suo termino qui se acertauerint in ipso fonsado aut in ipsa açaria de sua parte lo dent isto. Et si illuc non lo dederint los alcaldes, et los talaeros si fuerint erectadores los talaeros, et si non los alcaldes et los erectadores mittant unusquisque singulas bestias cada die in manu de los querellosos et quantas bestias non miserint tantos morabitanos pectent et non las saquent per ferias neque per solturas usque lo dent cum *vi* morabitanis. Caualeiro aut peon qui ad porta de castello aut inter duas azes si dederit cum altero, quantum acceperint de illo desrocado totum accipiat ille qui se dederit cum illo : Et ibi lanza açulada perdiderit dent illi *ii* morabitanos si firmare potuerit quod mantinente percussit cum illa, et si alia lancea fuerit dent illi *i* morabitanum.

De caualero que falaren en secuda

Qui caualero alcançauerit in secuda foras de lide campal, et lo desrocare, accipiat la melor senal que trae, foras del corpo et el cauallo.

Qui suo cauallo perdiderit

Qui suo cauallo perdiderit fatiat locum *iii* conpaneros de pan usque ad *L* morabitanos et non magis. Et cauallo uiuo aprecient lo quasi sano, et dent ei sua erecta, et metet el ferido en quinon et aquando de taio nisi fuerint per suo plazer. Et alcaldes et talaeros a sesmos los ponant. Et de el sesmo unde habuerit alcalde iurado de la uilla non mittant ibi alium. Et la quinta qui in uilla fuerit ad dar, los alcaldes et los adeliles respondeant pro illa ad iudex. Et primitus erectent, postea quintent. Et non accipiat quinta nisi de auere morisco. Quolibet homo qui in lide se acertaret et antequam se tornauerint de la arrancada aliquem despoliauerit aut aliquid rapuerit perdat la ration et messent illi barbam. Et qui auer de fonsado aut de açaria aut de apelido acceperit ad suos conpaneros et non lo dederit a partire perdat la ration et messent illi barbam.

Qui dixerit ad alium cor..

Qui dixerit ad alium —cornudo aut fudud in culo aut gafo aut iudeo aut traditor— aut ad mulier —puta aut ceguladera aut gafa— pectet v morabitanos, et si negauerit iuret cum un uicinos, et si iurare noluerit pectet v morabitanos.

Qui dixerit ad alium — mentira iurasti —

Qui dixerit ad alium —mentira iurasti— aut —mentira firmasti— aut —mentirosa uerdade dedisti— nisi ille qui debet eum reptare, pectet m^{or} morabitanos et fatiat illum uerdadero, et si noluerit facere uerdadero mittat cada die bestia usque fatiat illum uerdadero. Et quantas bestias non miserit tantos morabitanos pectet.

Qui dixerit — mentira iudicasti —

Qui dixerit alcalde de germanitate —mentira iudicasti— aut —torto aut mentira firmasti— pectet i morabitanum et mittat cada die bestia usque fatiat eum uerdadero, et si negaret iuret cum i uicino et alter det manquadra. Et alcaldi de concilio iurado de uilla simili modo fatiat.

Caualero aldeano

Todo caualero aldeano de ccc morabitanos sea caualero.

Qui robare aut furtare

Qui raparet aut furtare auer qui fuerit dado a partir perdat la racion et pectet c morabitanos, et si non habuerit unde pectet fatiant de illo iustica : et qui ualia habuerit et non habuerit cauallo non tome portielo nec non li respondeat nadi, et respondeat ille ad otre : et si dixerit —non habeo ualia de cccc morabitanos— iuret cum m^{or}. Et si dixerit —cauallo habeo— iuret cum m^{or}, et sine arte, et qui nulla (*sic*) habuerit de la per cauallo, et si quesierit tener compre cauallo.

De toto cauallo habuerit

Toto homine qui cauallo habuerit et altero lo dederit per excusar se de apelido aut de fossado cortent le el rabo si de uilla fuerit : et qui nulla (*sic*) dederit per excusar se non le prestet, et pectet per caualero : et toto el caualero aut el peon nec primo iuncto nec terciro que apelido audire in la nocte et in la mane non fuerit cum la sena pectet la calumpnia : et si in la mane odierit en la nocte sedeat cum la sena, et si ita non fecerit pectet la calumpnia : et la calumpnia est v morabitanos al peon et x morabitanos al caualero.

Tota aldea qui odierit apelido

Tota aldea qui odierit apelido, et non fuerit in apelido, pectet xx morabitanos : cui cauallo morierit et si tomaret erecta sit excusatus de fossado usque ad i annum, et si comparauerit antes de anno eat in fossado et in apelido.

Toto homine qui cauallo murir

Toto homine qui cauallo muriere fasta i anno respondeat.

Toto homine qui baralar

Toto homine qui baraiare super acotamento de alcalde pectet i morabitanum medium alcalde et medium a la ponte, et pro isto non incotet per bestia sed pignoret. Et per senal de corral de mercoles et de sabbato pectet i quarta de morabitano, et pro isto pignoret et non incotet nisi per fossado aut per apelido : talis sit el caualero x morabitanos et el peon v morabitanos.

Los alcaydes ille quod iudicauerint

Los alcaldes illud quod iudicauerint ipso altorguent, et de illo quod appreciauerint accipiant el diezmo et ac-

cipiant los alcaldes, et scriba unusquisque prendant decem decem morabitanos et non magis nisi illo quod dicitur de suo coto per corral aut de suo acotamento aut de bellatores que uant a sancta maria aut a la defessa quomodo foro est. Et alcaldes sint de unaquoque scismo duo, et totos per cismos et per suas directuras. Et iudex similiter. Et los andadores acotent per mandado de los alcaldes, et los alcaldes aplegent las calumpnias de concilio a derecho. Et todas las calumpnias de concilio per pesquisa bona et directa colligant illas, et dilante sit ille cui dederint las pesquisas : dent de uicino ad uicinum et ad morador de uicinos aut de moradores : et istas pesquisas sint tres et non minus : et cum ipsas pesquisas coia el quereloso sua calumpnia, et qui primero firiere ipse pectet las calumpnias de ambos : et qui super suo cabo tornare non pectet calumpnia : si non fecerit lioues pectet media calumpnia.

Calumpnias que por alcaldes se perdiderint

Totas las calumpnias que por alcaldes se perdiderint illos las pectent et de las calumpnias accipiant sua soldada et ad tercias de anno toment tercia parte, et altera tercia del anno las alteras partes.

Toto homine qui iudgado acceperit

Toto homine qui iudgado acceperit sine mandamento de concilio fatiant del corpo iusticia sine calumpnia si non fuere per sua directura, et similiter alcaldes et el iudex qui fuit posto de concilio prendet et tome suas directuras, et non mittat altero rabadan, et si altero mitterit, non le dent penos.

Nulla mulier non respondeat sine uiro suo

Nulla mulier non respondeat sine suo uiro, nisi per illo qui dicitur ut supra : et todas las calumpnias del concilio pectet las in auro aut in denariis.

Istas sum las calumpnias

Istas sunt las calumpnias : mercado III morabitanos, açogue III morabitanos, corral de alcaldes III morabitanos : Boda III morabitanos : Concilio III morabitanos. Aldea super aldea, bando super bando, aut corral aptado de v aut de v arriba pectet L^a morabitanos, si falaren en esquisa de III bonos omnes, et al uicino de uizinos, et al morador de moradores : et estas esquisas sedeant delant el quereloso.

Qui bandear de lingua

Qui bandear de lingua III morabitanos. Exido de concilio III morabitanos : de casa de rodrigo correero fasta casa de martim martinez sit azogue, et toda la cale de pared ad parietem. Qui ibi corriere cauallo in toto isto coto pectet III morabitanos, nisi in die sancti iohannis bapteste et santi petri.

Quolibet homo

Quolibet homo qui mortuus fuerit non leuent cum illo unum cauallum supersenado aut cum armis, et quantos ibi magis leuauerit tantos tres tres morabitanos pectet : alcaldes per iudicio non accipiant nullum precium. Alcaldes si in falsaria eos inuenerint perdan el soldar, et exeant de portello per aleuosos, et quanti ita inuenti fuerint tanti exeant, et alteri non eiecerint illum aut illos, omnes exeant per aleuosos et perdant el soldar ut supra dictum est. Et sic de toto aportelado de concilio qui in falsaria inuentus fuerit.

Nullus homo qui a uozero

Nullus homo qui a uozero se afflamare non le uedet alcaldes uozero, et si uedauerit sit periurus, et non mittat bestia.

Se los XII alcaldes

De los XII alcaldes semper sint duos alcaldes a la porta del corral, et los alteros sedeant v ad quinque aut III quatuor, et usque ad III corrales sedeant finito suo iudicio, et si adsi non fecerint sint alcaldes periurii : et si corral de alcaldes exquisa sopierent del qui torto tenerit mandent le que se parta deinde quia torto tenet : et isto sedeat per totos los qui iudicio habuerint per la uilla. Et totos los homines qui posuerint per guardar tam de

peliteria, tam de ferradores quam tauerneras quam de quanto fuerit ad gardar posuerint lo sex et non lo enderenzarent exeant per aleuosos et pectent iii^{or} iii^{or} morabitanos. Et los sex uedent a todos los aportelados la nimiga que fecerint cum concilio.

Toto homine que per sua cabeza (sic)

Toto homine que per sua barbeza mandauerit aliquam rem ad altero dè lo si lo non soltare el omine a qui lo mandare : et isto es dicto per los pedidos.

Nullus pelitero

Nullus pelitero que las penas de coneios aut corderos castrarent pectet singulos morabitanos a los alcaldes. Los almonederos quando coierient almoneda semper sint cum illis dós de los sex.

Toto homine que auer dier

Toto homine que auer dier a onzenas et non le dederint penos non le respondeant.

Totos homines que aparceria

Totos homines que aparceria habüerint in molinos aut in azenia in las aldeas faciant suo cabillo al martes ad sancto christoforo.

Per mortem hominis aut muller forçada

Per mortem hominis aut mulier forçada mittat duas bestias, et per tota altera causa una bestia, et si magis incotauerit non mittat nulla : et bestias quas debuerint mittere altero die et cada tercio die las mittant, et 1^a caualar aut mular per duas asnares.

Qui habuerit ad firmare delant

Qui habuerit ad firmare delant alcalde firmet qui el iudicium iudicauit et si non firmauerit cadat, et non fatiat mania ante ipsum alcalde sed alcalde dicat ei iudicium quomodo ipse iudicauit : et si noluerit eis dicere sit periurus et pectet la peticion : et la una firma dicat la per uerbo quomodo tenet iudicatum : Et las alteras firmas dicant lo per ipsa iura que fecerunt que tanto firmant et tanto otorgant quanto ille. Et si dixerit ille qui demandant —non compleuit tua firma—, ibi dicat in quo non compleuit, et si dixerit el alcalde —conple istud— et noluerit complere per hi cadat, et statim dicat alcalde qui est caido, et si non lo dixerit sit periurius, et pectet la peticion. Et si non fuerit in uilla el alcalde sament fiel et uadant ante alium alcalde : et qui noluerint ei sakare fiel et uadant ante alium alcaldem, per hi cadat, et ante ipsum alcaldem quod fuerit qui noluerit cognoscere el iudicio per hi cadat : et el alcalde antequam cognouerint el iudicio ipse lo delibret quasi si ipsimetipso iudicasset illud, et si noluerit librare ipse pectet la peticion. Et qui mania en las cognoscentias, iste alcade lo pregunte, et qui negauerit el iudicio ipse mittat penos de morabitano el alcalde : et post nullus homo qui dixerit —depost fecisti conuenientia comigo— aut —al fecisti mecum— non le prestat : per auer aut per firma quod habet unus ad alterum a fazer, si non fuerit facto ante alcalde non prestat : isto est per que diziant multos homines —depost fecisti al mecum— : et auer judgado delant alcalde non lo dent. Et nullus homo qui auer habuerit a dar ad altero dè lo ante tres testigos aut 1 alcalde, et si post lo negare que ielo dederit fatiant de illo iusticia.

Ad hec sunt auenidos e los vi et episcopo et

Ad hec sunt auenidos los sex et episcopo et alcaldes. Quando aliquis rancuroso euenerit a los alcaldes de bolta de v aut de v arriba ueniant ante los sês quando se iunctarent al uernes, et dent duos de los vi quando se iunctarent al uernes, et dent duos de los vi cum duos alcaldes ad exquirere, et com qual exquisita falarent adsi pectent la calumpnia : et isto sedeat per aquel que non habere exquisita : et al uernes primero dent la pesquisa de quomodo lo falarent ipsos 11 alcaldes et ipsos 11 de los vi.

Toto homine qui fuerit

Toto homine qui fuerit cum mesturgo ad rege aut leuauerit portero ad casa de uizino de homine de ciuitate roderici pectet c morabitanos et exeat per aleuoso.

Almonedero de la ropa

El almonedero de la ropa non tome magis de ii dineros del morabitino, et de xviii denarios unum.

Nullus pignoret

Nullus pignoret in die dominico neque in die martes. Et qui debuerit bestia mittere in sabbato, per noctem mittet in die lunes ante de missa, et qui in die lunes, per noctem mittat illam in die mercoles al foro.

Toto caualero que fore a rafala

Toto caualero que fore a rafala ubi habuerit a ir non le respondeat nadi nec nadi ad ille et si pignos tenerit que non fuerint uençudos tornent lo a suo dompno et quando uiniere retornelos suo dompno a la uox que los tenia ille ad ille, et si non dè los dupplados.

Per curreadura que correm

Per curreadura que correrem al caualero, et non lo demandaren usque ad iii oteros non li respondeat aqui per illo, et el alcalde que lo iugare cadat in periurio. Et de c oues arriba qui las habuerit de caualero

Totos homines qui suo

Totos homines qui suo iuditio posuerint in manus de parientes mittant lo per manu et per iuditio de alcaldes : per x morabitinos iugent duos alcaldes, et xv com iii, et deinde arriba iii^{or} et prestet, et si adsi non fuerint non prestet, et post qui lo metierent in manus de parientes et si aliquis quisiere repentire pectet ii morabitinos et torne al iuditio de los parientes : qui auer tenuerit de orphano mobile si esquisa sopierent los parentes dè lo a partir, et de lo que dederit et (*sic*) iuret cum iii quia non tenet magis : si mortuus fuerit el orphanus prestet suos auerez ad suos parentes, excepto que dederint pro sua anima.

De qui habuerit iuditio fatiat alcaldes conuinidores

Omnes qui iuditio habuerint fatiant iii uicinos de uilla alcaldes et conuenidores et iudicent suo iuditio, et prestet suo iuditio tanto quomodo de 1° alcalde iurado, et si mandarent bestia mittere mittat la, et si non la miserit accipiat illi pignus de morabitino, et si la mandarent soltar soltent la, et si non la soltaret et illuc transnoctauerit det la dupplada, et firment tanto quanto i alcalde iurado : et el alcalde iurado de conceio iudicet et firmet per ualia de v morabitinis, et ii alcaldes per x morabitinos, et de iii alcaldes per xv morabitinos et iii per xx morabitinos aut deinde arriba.

Qui auer moble demandauerit

Toto homine cui auer moble demandauerint, et dixerit —torto mihi demandas— iuret alter qui mandat quod suum fuit et non uendidit illud neque dedit illi, et respondeat ille qui tenuerit, et si dixerit —darei otor— det illum ad ix dies, et el otor iuret que propter lo otorgat que lo uendidit aut que lo dedit aut que fuit fiador de illo : et si adsi non fecerit per i cadat, et det fiador que ualia habeat de la petitione dupplada. Et si ortogare in mane mittat bestia in alio die, et si in nocte mittat in alio die : et si hoc non compleuerit ille qui dat el otor per hi cadat : et ibi aut (*sic*) dederit ille otor ibi det fiador que faciat que mandarent los alcaldes, si non per hi cadat. Et si rancando fuerit ille qui dat el otor et non habuerit unde pectet el otor, el fiador pectet dupplado et cabdal. Et qui se adclamaret ad otor et non compleuerit duplet. Et si dixerit —non possum habere qui mihi uendidit aut dedit—, iuret quod eum comparauit aut sibi dederunt, et non potest illum habere det illum qui sibi mandat. Et illi qui mandat det fiador quod teneat illud manifestum usque ad medium annum.

De quin enforquent latrones

Alcaldes inforquent latrones et uentent forças et uirtus.

De qui sua uox baraiaret

Quolibet homo qui sua uox baraiaret det la uerdade quod ueritate demandat aut amparat.

De quin uox aliena uel sua

Qui uox aliena baraiaret det la uerdade quod tanto pesquirere quod uerdade baraiat et demandat aut amparat.

De clerico portionem habuerit in uilla

Quolibet clerico qui portionem habuerit in ecclesia de uilla suos parentes qui cum illo morauerint sine soldar habeant foro de uicino de uilla.

De clerico qui rationem habuerit in uilla uel in aldea

Quolibet clerico qui rationem habuerit in uilla et rancuram habuerit de aldeano paret fiel cum 1º clerico et cum 1º laico, et si non uenerit pectet i morabitinum ad foro de alfaiates. Et qui portionem habuerit in ecclesia de aldea sos parentes qui cum illo morauerint habeant foro de aldeanos.

De latrone qui preso fuerit

Toto latrone qui preso fuerit per furto adducat usque los alcaldes, et los alcaldes inuenerint pesquisa non dent illi de manu : illi dederit adducat illum et si non adduxerit ille mittat ibi suo corpore.

De las aguas de las goteras

Totas las aguas de las goteras et de los corrales et de calles pro ut uiderint alcaldes et boni homines illuc uadant directe : et toto homine qui casa aliena descrubiere aut sua aqua de sua casa cociderit la casa aliena pectet x morabitinos et fatiat la casa in dupplo.

Qui secadores saquent ad decimum

Los segadores sequent ad decimum et accipiant per sortem.

Los desquilladores

Los desquilladores accipiant per sortem de lx uno, de maiores, et de corderos de xx.

Toto homine qui cum su iugo de boues

Toto homine qui cum suo iugo de boues arauerit licet fatiat se iugero sit postero.

Que tomar qual cosa

Toto homine que tomare qual cosa quisier sin grado de suo domino de la duplada com iii morabitinos.

Todo solariego

Quolibet homo qui solariego uoluerit esse tali modo sit qui laborauerit et morauerit omnino in hereditate de suo domino sit solariego, et si in alia hereditate laborauerit pectet quasi aldeano.

Per tota firma

Per tota firma sint tres et non minus.

Qui teneat uocem

Nullus homo non teneat uocem suam nec aliena.

Qui molinero uoluerit saccare

Qui colmenero uoluerit saccare de LX^a colmenas ad arriba sacque, et el molinero que las curie ad cotidianas.

Qui penos iactare ad alquilé

Qui penos iactaret ad alquilé et los enguerare non dent alquilé. Et si pro pane aut pro uino aut pro carne aut pro pescado aut enprestados usque in tercio die non los saccare enguere los penos et pendre pro suo auer aut per aliam causam.

Toto auer manifesto

Toto auer manifesto delant alcaldes dent lo a ix dias.

Qui demandauerit auer

Nullus homo qui demandauerit auer aut hereditate aut quali causam de ipse est la firma : et si pesquisa dederit, el altero qui mentira firmat non le prestet, et exeant per aleuosos illos qui firmauerint, et fatiant de illos iusticia los alcaldes, et si non fecerint sint periurus.

Qui debuerit adducere ad plazum

Toto homine qui debuerit adducere aliquem ad plazo adducat illum de aldeas ad tercium diem : et de alba et de salamanca et de ledesma et quomodo ieltes cadit in doro et de doro ad alá ad xv dies, et de doro acá et de cola acá et de la sierra acá ad ix dies, et de taio ad alá ad xxx dies, et de taio ad acá ad xv dies : et si dixerit —ido est in azaria— dicat cum quo adalil fuit, et ad sua uenida adducat illum : et si torna fecerit de terra de christianos el contendor, las bestias ibi iacendo, adducat illum : et si dixerit —ido est ad uenado aut ad montem— iuret lo quo nescit sua posada, et cognominet companeros cum quibus fuit, et ad uenida de sos companeros adducat illum : et si dixerit —ido est— demandat non crediderit, et iuret lo que per ad alá exiuit ubi dicit et sine arte.

Qui in plazo intrauerit

Toto homine qui in plazo intrauerit et infirmauerit ueniat qui los penos uoluerit saccare et iuret qui enfermo iacet et sine arte, et quando sanauerit respondat : et qui in plazo intrare per adducite (*sic*) homine ad xxx dies et non lo adduxerit faciat la uoce.

Per furto et de condeseio

Per furto et per condeseio tam de auer quam de ganado quam de quali quesierit nullus homo ad alium demandare ualia de x morabitanis aut deinde arriba lidiet, et per i morabitanum iuret cum i uicino et per ii morabitanos cum dós uizinos et deinde arriba sibi v.

Qui firmauerit per v morabitanos aut de repto

Illi qui firmauerit per v morabitanos aut deinde arriba recudat a rrepto, excepto per illo quod dicitur ut supra.

Qui demandaret furto

Nullus qui demandaret furto et negauerit et post fuerit uençudo pro illo dent lo dupplado cum iii morabitanis.

Qui pignus reuelauerit in uilla aut in

Quolibet homo qui pignus reuelaret in uilla aut in aldea a los andadores de concilio pignorent pro ii mo-

rabitinis uno p̄ra los alcaldes et alter al quereloso. Et si alcaldes reuelauerit pignos, los alcaldes dicant ad illos qui sunt ibi quod adiuuent eos, et qui noluerit eis adiuuare pectet unusquisque singulos morabitos a los alcaldes, aut iuret unusquisque cum i uicino quod non dixerunt —adiuuare nos— : et hoc sit si reuelauerit pignos a los andadores. Et si a los alcaldes reuelauerit pectet iiii morabitos los iii a los alcaldes et i al quereloso et fatiant testes ut supra dictum est.

De totas las calumpnias

Totas las calumpnias que sunt dictas pera los querelosos sint ad illos.

De ferias dagosto

Isti sunt las ferias dagosto : de die sancti cirici usque sancti cipriani non respondeant per nullam causam, nisi pro morte hominis et per mulier forçada ad uiro, et per homine aut homines aut mulieres feridas aut feridos respondeant. Et respondeant per boue aut per bacca domados et per carro et per quanto pertinet ad era et per pan de panadera et uino de tauenera et per uino de cuba et carne de carnicero et per pescado.

Toto homine qui pan leuare ad terra de mo..

Toto homine qui pan leuare ad terra de moros ille qui lo falare prende lo sin calumpnia, et adducat el corpo a los alcaldes, et fatiant de illo iusticia : et si dixerit —non lo pode prender— iuret cum iiii uicinos quod non lo potuit habere nec prendere et tome totum quem li tolerint.

Auer enprestado

Todo auer enprestado non aia ferias.

De las ferias de quaresma

Istas sunt las ferias de xl^a : respondeant per dineros de laborador, et per açada et per azadon et per podadera : Et dampno de toto labor respondant : per prado et pro uinea et pro misse (*sic*) et per quantum pertinet ad labore et per molinos et per azenia respondeant. Et istas ferias tali foro sit quale in las ferias de agosto. Soldar de collaço non habeat ferias, nec perdida que illa fecerit a suo senior non se paret tras ferias : nec ganado de lacte non habeat ferias. Cauallo de sella nec armas non habeat ferias.

Qui oliuer a dar auer in ferias

Toto homine qui habuerit auer a dare et ad altero in ferias intraret petat eum in testigos : de illo quo petierit eum det lo ad viii dies, et si non dederit, ferias exidas dupplet lo.

Qui carrera uoluerit saccare

Totos homines qui carrera uoluerint saccare si se conuenerint inter se saccant sua carrera et habeant quomodo si saccarent illos los alcaldes : et si non se conuenirent ueniant ad capitulum de los alcaldes et dent illis capitulo m^{or} alcaldes qui la saquent : et postquam fuerit saccada qui la serraret aut araret pectet iiii morabitos a los alcaldes. Et la carrera que tali modo non fuerit saccada non habeat coto.

Qui cum suo ganado

Toto homine qui cum suo ganado aut cum suas bestias aut cum suo corpore crebantare baladar aut linde aliena pectet ii morabitos et fatiat el baladar aut iuret sibi tercero, si ille qui demandat non potuerit firmare.

Qui salua fe pecierint

Toto homine cui salua fide pecierint ante alcalde et non dederit ea pectet iiii morabitos, et dê per si et per su auer, et si non dederint mittant lo los alcaldes in cepo et non sint periurus : et si non dederint accipiat eum absque calumpnia : et si dixerit —non sum ausus accipere illum : adiuuate me— et si noluerit illum adiuuare, pe-

ctet illi unusquisque singulos morabitos aut iuret cum 1º uicino quod non dixit illis —adiuuate me— : et si dederit hominem super quem sit usque supradictum diem aut quod det salua fide et si noluerit hoc facere, percutiat eum aut occidat absque calumpnia. Et qui salua fide dederit det ea pro se et pro omnibus parentibus suis quibus fuerit in terminis ciuitatis, et det iii homines habeant (*sic*) ualia de la petizione aut sex.

De salua fe per ueritate

Toto homine qui dixerit ad alio —da mihi salua fet— det sua ueritate que la demanda per medo que ea de illo aut de suo auer, et si adsi non fecerit non iela det, et si ueritate dederit det salua fide ut supra dictum est.

De inuenit porcos in la deffessa

Qui inuenit porcos in la deffessa accipiat pro 1º quoque quinta de morabitino, media a los alcaldes et media ad opus sui, et hoc sit in omni tempore. Et qui ganado ibi miserit sapiendo pectet i morabitinum : et si dixerit miserit sapiendo iuret quod non misit sapiendo, et pectet 1ª quinta de morabitino : et quando disrumperit eam concilio non intret ibi alio ganado nisi cauallo aut mulo et mula de la carrera del pinar ad iuso, et deinde arriba intrent equas et asinos.

Qui aparceria cum suo ganado

Toto homine qui aparceria fecerit cum suo ganado por matener cabana teneat ea usque ad annum, nisi cue-nerit ei captiuitatem uel inimicitate, et si hoc non fecerit pectet vi morabitos et tornet ibi el ganado mittendo bestia ad tercio die : et hoc non habeat ferias neque solturas.

Qui perdiderit cauallo

Nullus homo qui perdiderit cauallo alent la sierra det in aflago i morabitinum, et si asno i quarta, et si boue aut bacca quarta, et de Lª oues tres, et de Lª porcos similiter, et deinde arriba ad sua conta, et per moro i morabitinum : et aquent la sierra quarta, similiter cauallo, et asno decima, et per bouç sexma et per bacca.

De aldeanos qui laborauerint cum boues

Totos los aldeanos qui laborauerint cum boues dent singulas octauas de ceuada a los iunteros quando seminauerint : ipso anno que non seminauerit aut non potuit seminare non pectet octaua de ceuada a los iunteros.

De quin comparauerit bestia aut b..

Nullus homo qui comparare bestia aut boue et exierit infirmo aut linicioso tornet lo ante de ix dies ad suo dompnus cuius erat el fiador, et iuret cum uicino, et per el asno et per bestia maior cum iii, similiter per el boue aut per bacca, que non linticiò de post que lo comprò, et tornet suos morabitos ad tercio die : et torne suo ganado aut sua bestia aut boue, et si non los tornare ad tercio die dê los duplados, et per duplo et per cabdal mittat bestias, et non habeat ferias neque solturas : et si ante de viii dies non uiniere non respondeat amplius.

Preso per meu auer

Nullus homo qui dixerit —iste est meus preso per meu auer— et altero habuerit de illo rancura per suo auer, si troxierit ferro in pedes aut in manus et homines de suo seruitio et de suo pan et andare cum illo, sit suo preso, et si non fuerit adsi non sit suo preso : et isto qui uideant alcaldes n^{os} aut iii bonos homines que al primero dará suo auer, et deinde arriba ueniat ille qui primus lo presò et inde totoş ad sua conta suos debitores : et ille qui primus tenuerit respondeat cum illo ad altero, et totos similiter respondeant : et iurent tres uicinos aut firment que ipsa rancura habent de illo que demandant, et post respondeat ipse preso : et si uincierit el preso uadat in pace, si non, uadat preso usque det suo auer el contendor.

Qui leuauerit panem ad terra de moros aut armas

Qvolibet homo qui leuauerit panem ad terra de moros aut armas aut mel aut caseum aut cauillos aut man-

teca aut alia causa quod de comer aut de armas fuerit perdat omnia que habet, et si corpus suum possunt accipere inforquent illum.

Scriuan de concilio sea escusado

Scriuan de concilio sea escusado de pecho et de tota fazendera, et parta com alcaldes lo que ganaren por alcaideria : ningun omen non faga cartas en a uilla si non fuer por su plazer, et si la fizier nol (*sic*) preste et pectet i morabitanum.

Toto homine qui sacauerit

Toto homine qui sacauerit armas ad bolta pectet m^{or} morabitanos. Et toto homine qui a la defessa exierit cum armas contra altero pecte x morabitanos : si los alcaydes dimiserint sint periuros, si firmas potuerint habere, et si non, iuret cum m^{or} et ille quinto.

Per mortem de hominem et per mulier forçlada

Per mortem de hominem et per mulier forçlada mittat n bestias ante de missa matutinala, et intret se statim : et hoc sit in sabbato : et si lo testificauerit foras cum m uicinos aut cum n^o alcaydes pectet m^{or} morabitanos.

Qui peclerit litte ad alium

Qvi peclerit litte ad alium pectet m^{or} morabitanos si firmare potuerit cum m sin autem iuret sibi quinto : et qui primo peclerit lide pectet m^{or} morabitanos per si et m^{or} morabitanos per altero : et el que firmare que super si tornó non pectet.

Et per tota peticcione cognoscat

Et per tota peticcione cognoscat aut negat, et si non quesierit cognoscere aut negare mittat bestiam alio die : et cada tercero die mittat bestiam usque cognoscat aut neget.

Vidua per bestia aut per pigno

Vidua per bestia aut per pigno de morabitano paret fiel et uadat ad fiel : et per aliam causam uidua non uadat ad fiel, excepto ad radicare.

Toto homine qui pigno..

Toto homine qui pingnorauerit de quali parte que se querit ille uadat sacare la pingnora.

Los alcaydes acotent

Los alcaydes acotent et mittant las bestias in casa del quereloso usque saque ela (*sic*) penora.

Toto homine qui sine mandato

Toto homine qui sine mandato concilii pingnorauerit aut de los vi^{ex} et iudicium noluerit facere et propter illum pingnorauerit las bestias ibi iacendo saquet la pingnora.

Todos los rancurosos

Totos lan (*sic*) rancurosos de uilla aut de aldeas que habuerit rancura de fora uilla uadant a los vi^{ex} et a los iunteros et mandent ille prendeire sua integra : et los iunteros sint m^{or} a los iudicios iudgare, et illos faciant las idas del rey, et quanto per illos se perdiderit aut dampnaret illos lo pectent. Los iuncteros postquam exierint de suo portiello, nec nullus aportelado excepto iudex non prendre magnerium (?) per calumpnia que fuit facta in suo portiello, excepto de suo corpo que respondant per penos, quia pendrare in suo portiello postquam exierit del portello.

Todos los lauradores del

Totos los lauradores del castiello usque ad festum sancti martini faciant suo labore, et quod remanserit duplent illum si habuerint cal habundanter.

Los alcazeres de las fronteras

Los alcazeres de las fronteras, si non fuerint serrados ad foro quomo los ortos, non accipiant calumpnias.

Todo homine qui uenerit ad istam

Toto homine qui uenerit ad istam uilla et pignorauerint propter germanitatem per illo quod pignorauerint et per illum la pignora leuauerint usque ad ix dies eat sacare la pignora : et si no la sacaret, cada tercero die mittat bestia usque la saquet, et hoc non habeat ferias neque solturas.

Alcaydes qui a ad bolta uiderint

Alcaydes qui a ad bolta aut baraia uenirent et ferire aut messare et lo uiderint alcayde sua pesquisa de alcayde sit hata vº morabitanos et pectet ille qui percusscrit aut messauerit : et nº alcaydes hata x morabitanos sint pesquisa, et leuent lo per la iura que fecerum al concilio que lo uiderit et per x morabitanos arriba per mii alcaydes que lo uiderint, et pectet la calumpnia, et leuent lo illos alcaydes que lo uiderint, et per la iura que fecerunt al concelo.

Nullus homo de uilla de alfaates nec de suo ter..

Nvllus homo de uilla de alfaates nec de suo termeno non dent a comer ad nullum hominem excepto illo corpus del rege aut de suo filio si non fuerit per suo amore : et tota aldea que forcia fecerint ad alcaydes et apelido dederint ad alteras aldeas et no les quesierint adiuuare pectent c morabitanos : et se forcia fecerint ad aliquid aldea rix homo in aldea ubi posare, aut de sua criazon, et apelido dederint, et suos uicinos aut la aldea que lo sopierint no les adiudarent pectet c morabitanos.

Todos nostros pectos a seismos

Totos nostros pectos a seismos pectemus.

Toto homine qui ualla

Toto homine qui ualla habuerit de xx morabitanis si non fuerit scripto in carta et in padron non sit uicino a foro nec tome portello ullum : et super hoc non firmet super altero, et cada die dominico pectet i morabitanum usque intret in carta et in padron, et sit postero.

Toto homine qui inimico

Toto homine qui inimico alieno coiera in aldea aut in uilla qui sit uicino de alfaates et sacado per inimico ad nostro foro pectet c morabitanos in sua casa potuerint testificare con bonos homines adsi como es foro, aut iuret con mii et ille vº.

Todo homine de aldea aut de uilla qui forcia

Toto homine de aldea aut de uilla qui forcia fecerint ad alcaydes, illos andando in mandado del concilio aut del rege, et aliquis lex fecerit forcia aut uirto pecte c morabitanos.

Qui matar canes

Qvi mataret galgo aut carauo aut can rustrigo, pectet per el galgo nº morabitanos et per carauo i morabitanum et per rustigo nº morabitanos et per podeco aut per alano nº morabitanos, si ad torto el mataret : et si galgo crebantarem perna, al tanto como se lo matasset, et se non, iuret cum i uicino, si non, peche ela calumpnia.

Quando el rege aut suo filio

Quando el rege aut suo filio in aldea ubi se acertarent ibi comederint, et el alcayde ibi se acertaret, per suas manus ande lo que comederint, et si non quesierem los del aldea perdan quantum dispisierint.

Toto homine qui se aflamare

Toto homine qui se aflamare a uozero det uozero altero dia, exida de missa matutinale a collacione, ubi mandaret ille alcayde, et si non dederit mittat bestia aut ille uozero non fecerit quando mandaret ille alcayde : et si el alcayde uetauerit uozero, sit periuro.

Primo iunto nec populator non

Primo iunto nec populator non pectet usque annum, sed uadant in fossado et in apilido.

Toto homine qui coral

Toto homine qui coral fecerit sin alcayde apartado pectet l.^a morabitanos a la ponte, aut iuret unusquisque cum m^{or} uicinos, sin autem pectet l.^a morabitanos.

Toto homine qui intrare cum senior

Toto qui coral qui intrare cum senior, et infirmare in mayo aut in agosto, quantos dies fecerit menos ad suo senior duplet in alios dies.

Toto homine cui mulier

Toto homine cui mulier obierit xv dies ante del fosado, si filio aut filia non habuerit in sua casa sine soldar de medio anno ad riba que xxⁱⁱ annos habeat, uadat in fosado et prestat, et si adsi non fuerit non prestat.

Todo homine qui sobrino habuerit

Toto homine qui sobrino habuerit in sua casa sine soldar de medió anno arriba que xxⁱⁱ annos habeat uadat in fosado et prestat, et si adsi non fuerit non prestat.

Todo homine qui de foro se sacare

Todo omine qui de foro se sacare, no lo mittat dominus.

Toto aportelado qui nocem de latrone tenuerit, perdat el portielo et pectet x morabitanos a la ponte.

Totos los carniceros aut pescadores

Totos los carniceros aut pescadores aut alios merchanes adsi quomodo ad illos respondierint in ferias adsi faciant illos similiter.

Toto homine qui ante (sic) dederit

Toto homine qui auer dederit ad renouo de dia de sancto martino que cantó el bispo don martino a deuantte sint descomunicatos, et ille alcayde qui lo iudgare dare sit periurus et no li prestat : et si potuerit m homines bonos testiguar que lo iudga dar, exeat ille alcayde per aleyuoso del portello, et isto si lo iudgar dar el renouo.

Todo homine qui sua mulier dimiserit

Toto homine qui sua mulier dimiserit de benedictione aut de iuras aut illa si suo uiro dimiserit, uadant al bispo, aut qui tenuerit sua ministracione, et el obispo enbriet mandato a los alcaydes que adpetent que torne el baron a la mulier, aut la mulier al baron : et si non aututarent aut non apretarent usque se adiuntent in unu, et si adsi non fecerint elos alcaydes, sint periurii et pectent x morabitanos : et ille parente que amparare la mulier pectet x morabitanos cada m^o dia que transnoctare in casa del pariente los pectet ubi transnochare la mulier.

Toto homine qui morabatinum dederit per pan

Toto homine qui morabatinum dederit per pan non le det sed quantum dederit in agosto, et isto el que de-

derit morabatinum per pan a nouo : et qui pan dederit per morabatinum ad agosto quanto ualier el pan en mayo at aquela cuncta de morabatinis en agosto.

Totos los homines que morabatinum dederint

Totos los homines que morabatinum dederint per saiales uadant ad mercado et quanto dederint per morabatinum dent tanto ad dompnus de morabitino.

Toto homine

Toto homine qui morabatinum dederit per mosto ante de sancto michael quanto dederint xv dies post sanctum michaelem ad morabatinum dent tanto.

Toto homine qui uineas

Toto homine qui uineas aut azenias aut casas enpenare non le det altera causa per uineas laborare nec per azenias nec per casas usque la sacquet : si ille qui las tenuerit laboret ipse labore quomodo pertinet ad unusquisque tam de uineas quam de azenias quam de casas : et si assi non fecerint, det ille auer quod habuerit a dar et laboret suos dompnus sua herencia.

Toto homine qui se clamauerit ad fir..

Toto homine qui se clamauerit ad firmas si parente ibi connombrare, non conombre in firmas si non fuerit uno parente : et parente est padre aut mater aut frater aut primo aut secundo aut tercero aut quarto : et non mittam magis parentes in firma.

Todo los parientes qui inimico se..

Todo los parentes qui inimico segudarent segudent parentes de ambas partes : et qui non uenier a desafiar aut ad segudare aut al coral, sano sedendo aut in la terra, non tome de omeçilio parte : et si non fuerint parentes de la una parte in la terra, segudem los otros parentes. Et todo omne que dixier —non esto parente— uadant fieles a la terra unde fur, et exquirant quomodo afflarent dicant lo, et qui non uenire a desafidare aut ad segudare aut a corral, sano sedendo aut in la terra, non tome de omezio parte.

Toto iudeo qui auer dederit

Toto iudeo qui auer dederit ad alquilé dè el morabatinum a sex domanas per (*sic*) et soldo per uno dinero a la sedmana. Et totos iudicios qui habuerint iudeos et christianos et firmarem n^{os} christianos et non firmar el iudeo con os christianos in firma el iudeo pectet ela peteccionne duplata tam del iudeo al christiano quomodo el christiano al iudeo : et similiter si 1° christiano èt el primo iudeo firmare al christiano et altero christiano non uult firmare ipse pectet ela peteccionne dupplada.

Toto iudeo que penos thomare sine testes

Toto iudeo que penos thomare sine testes pectet de furto : et neguno christiano non tome aut de (*sic*) filo enparentado nisi de dominus de casa, et si non, qui los tomare pectet x morabatinos. Similiter non leuet homo super se nec alius auer, et si leuauerit non le prestat nec respondeat per illo a nulus homo.

Toto homine qui suo auer cognouerit al iudeo

Toto homine qui suo auer cognouerit al iudeo firme lo el iudeo cum n^{os} iudeos et cum 1° christiano aut cum n^{os} christianos et cum uno iudeo que lo comparò et con sol et dè otor : et si non potuerit firmare, iure el christianó que suo est et non lo uendidit nec donó nec lo mandò inpenar, et tome ille auer que demanda : et toto iudeo dè otor per ille auer quod ille cognouerint, et si non, dupplet ille auer cum la calumpnia.

Todos homines qui habuerint ad firmare cum

Totos homines qui habuerint ad firmare cum concilio firme con quinque filios de postero al de uilla, et da aldea con aldeanos firme postquam habnit xv annos, adsi quomodo foro est.

Toto homine qui per fiaduria

Toto homine qui per fiaduria pectaret dupplet ille per qui pectat. Et toto tercero que habuerit ad firmare per suo uicino firme con altero uicino de ipsa collaccione, et si tercero non habuerit la collaccione, firme ille qui habuerit ad firmare con m^{es} uicinos de sua collaccione : et isto est per demandancia que faciat r^m ad altero de uicindade de collaccione que mandent firmare alcaydes.

Todos los que sacarent elas octabas

Totos los que sacarent elas octauas tragan xii octauas al martes et m^{es} arrouas et m^{es} medias : et estraieras non andent ibi, et si ibi andarent fostiguent la elos alcaydes, et si non, sint periurados : et la octaua uadat al sacco, et cada arroua leue sua alcopha, et choya arroua et media, et ela media coya arroua, et lo del estrayo tome lo só dompno, et tragan iii medias octauas : et quantas octauas, aut arrouas, aut medias non leuarent, tantos morabitanos pectent, et las medias singulas medios : et non tomen sinnon cuchar quomodo mandar el concilio, et non tenda manto nec capa nec strayo el octauero nec mittat mano in sacco nec in octaua per tomar cuchar, et el qui tendire octauero sedendo nullo manto nec capa nec strayo aut falarent in falseria pectet x morabitanos alcaydes, et exeat per aleyuoso el octauero.

Toto homine qui ad escuso

Toto homine qui ad escuso medire pectet i morabitanum et las cucharas duppladas, et si negaret iure cum uno uicino : et isto sit a los martes totos, et isto si elos alcaydes no lo apretarem sint periurus : et qui sacarem elas octauas de los morabitanos a los plazos al concilio.

Lidiadores que a lidiar habuerint per iudiccio

Lidiadores que a lidiar habuerint per iudiccio de alcaydes equent illos alcaydes : et de illo die quo equauerint ad tercero dia uadant ad sancta agata ad missam matutinalem et arment illos duos alcaydes, quos ipsi uoluerint, et in sua manu lident. Et postquam fuerint armati iuret qui apparat quod directum amparat, et iuret alterum quod mentira iurauerit. Et qui amparet del fiador quod si ceciderit pectet la peticcione dupplada e las armas si se dampnarent : et tal fiador dent qui uideant elos alcaydes que ualia habent de la peticcione dupplada. Et postquam iurauerint non se manefiestent : et qui intrauerint in ecclesia pectet i^o morabitano, et statim saquent eum foras qui eos armauerint. Et si non acceperint el morabitanum aut statim non sacauerint eum foras sint periurati. Et istos moiones de lidiar : el arreo de ortages, et agada, et el rio de ponte seca, et de suso como la deuesa taiat. Qui istos coptos passarent firment elos ii^{os} alcaydes per la iura que han fecta al concilio, et pectent vi morabitanos excepto uiatrero : Et si duos alcaydes lo firmauerint quod ibat carrera, sed la lide ibat uidere, pectet : el lidiador de los coptos non exeant et non accipiant alias armas sinon las suas aut de suo companero cum qui lidiat, aut petra aut terra, et non accipiat uestido de ullo homine neque pan nec corte lanca que in suo poder tenerit nec taie renda nec cabeçada nec matet cauallo : et el caualo de so companero (*sic*) aut taiaret renda aut cabeçada, iuret que no lo mató neque taió renda de suo grado et accipiat alterum quomodo mandauerint elos alcaydes. Et postquam los mandauerint ei quod non percuciet eum, no lo percuciat. Et cada uno caualo sit apreciatu in xxx^{ta} morabitanos. Et tales fiadores dent qui uideant los alcaydes que ualia habeant de las armas et de los cauалlos, et qui lo matare ipse elo pectet : et las armas si se dampnauerint qui ceciderint ipse las pectet. Et per las armas et per el caualo non mittat homines in manus, sed los fiadores pectem la apreciadura. Et si el reptado uenier de pede, speret alterum in campo que uideant los alcaydes que aguiar pode ad illum de todas partes. Et si amparare se potuerit usque ad tercium diem de sol ad sol, uincat suum iudicium. Et si ille qui demandat deuinire de pede, eodem modo speret eum in campo. Et el reptado conquirat lo iii uices in die et percuciat eum cum las armas que tenerit eum iii uices admantenente in elmo aut in loriga aut escudo aut in las armas que tenerint aut in corpore, foras la lancea : et si el reptado escapare cauallo conquirat el peon tres uices in die ut supra dictum est : et hoc ita faciendo, usque in tercero die perseuerare potuerit, uincat suo iudiccio. Et nullus accipiat ad alterum ad pissam neque ad coiones. Lidiadores non passent los moiones. Lidiador qui isto todo non compleuerit, sicut in ista carta iacet scripto, per i cadat. Lidiadores postquam fuerint in ecclesia, si confectauerint dent medium morabitanum illi qui armauerint egs : et si ad campum exierint, quantos dies ibi fuerint tantos morabitanos dent illi ille qui ceciderint : si se confectauerint ambos pectent istos morabitanos. Lidiador que corriret antequam ueniat ad sua casa pectet v morabitanos a la ponte. Los lidiadores in unu iacent in manus de los alcaydes, et in unum comedant qui eos armauerint. Et si ille se non confectauerint

ambos, non se desarmauerint. Et post del sol posto adducant los a la uilla et in altero dia saquent los armados al campo ante de medio dia : et si los alcaydes ita non fecerint, sint perinrati. Portellados de concello non habeant campo deuedado ubi lidiarent. Qui uoces aut siblos dedit ad lidiador qui ceciderit pectet v morabitos, si ei firmauerit. Quolibet homo qui dixerit ad lidiador

Quolibet homo cui eguaya debuerint dare

Quolibet homo cui eguaya debuerint dare usque in nouem dias non dederint illi eguaya (*sic*), iuret solus et raquent so iuuizio : et in las eguayas ille qui sacauerint por peior, si la pecierit, equent lo cum illo. Et ad uicinum eguaya de uicinos, et ad morador de moradores. Et qui habuerit in firmaret, ipso firmet unde fuit aut testificare ad uicinum cum uicinos et ad morador com moradores : et tota firma que firmaret, ipso firmet unde fuit facto castigo (*sic*), et ista causa que fuit mercada aut dada. Et qui ad morador habuerit dare eguaya aut iurare aut firmare, si uicinos ibi leuaret non cadat per ipso.

Los alcaydes quando exierint de alcaldia

Los alcaydes quando exierint de alcaldia quomodo tenerint los presos con el zepo adsi lo dent a los alcaydes alteros que intrarent.

Totos carnizeros qui compararent carneros

Totos carnizeros qui compararent carneros aut uacas aut alio ganado per uendere non se paret ad suo dompnus tras ferias.

Tota bestia que dederint ad aliquem (*sic*) non

Toto bestia que dederint ad alquilé non habet ferias ille aut quod habuerit ad dare per la bestia de alquilé.

Toto homine

Toto homine qui mentira iuraret aut firmaret, et super illo bona esquisa inuenerit, et ista pesquisa faciant eam los alcaydes aut los vi iurados usque la mediatate, tresquilem lo, et exeat per aleyuoso et magis non habeant portello nec firmet.

Ganado de lacte non habeat

Ganado de lacte non habeat ferias.

Toto aportellado

Toto aportellado que em pro de conceio fuerit ad illo que fuerint demandar super suo auer comedant : et si al concello demandar que comedat, et propter hoc acotat, pectet vi morabitos, et sit illis in periurium : et si pingnorauerint similiter : et si non habuerit illo cui uadunt demandar, seruiant illi el concello de uilla, ad x alcaydes uno carnero et v gallinas, et si magis ibi fuerint ad sua compta, et si minus ad sua compta : et isti sunt los aportelladores : alcaydes et uozeros et maiordomo et scriuano : et ad suos cauallos singulas medias octauas de ceuada, et ad bestia mular 1ª terciá, et si magis pecierint no lo dent : et super hoc acoutauerint aut pignorauerint pectent vi morabitos a los alcaydes, et sit illis in periurium : et habent lo los vi iurados et m^{or} de la uilla los seruiant, et comedant cum illos, et si magis ibi comederint pectent singulos morabitos : et ellos alcaydes aud los uozeros ibi lo pectent, et si ita non fecerint sit illis in periurium. Alcaydes que leuarem conducto en otra parte leuem en quadragessima, ad 11os octaua morabitini, ad m^{or} 1^a quarta, et si magis ad sua compta, et se mays leuarent no les dem nada : et de esto apretent los LX^a pera la ponte.

Toto homine qui per inimicitate uenerit de alia

Toto homine qui per inimicitate uenerit de alia uilla ad ista et alio homine de alfaates dixerit —meus inimicus est— et uadat super inimico firmet ille qui demandat con m uicinos que antes uenit ad alfaates que ille et non acceperunt suos parentes nec ille omicidio, et postea respondeat : et per tota demandantia que non potuerit habere directum in una alcaldia, el altera alcaldia ande sua uoz deuant de ille qui demandat, et isto se antes non potuerit habere directum.

Los porteros accipliant el

Los porteros accipliant el portadigo et dent el tercio ad suas posadas et dent illum ad tercio dia, et sint (*sic*) non dederint eum, accipliant pignora per dupplo et per copdal (*sic*).

Tota la uilla de alfaates

Tota la uilla de alfaates et el termino ad la terra uirgem tregua habuerit et per ibi transierit ganado aut arbadura accipiunt illum, sint (*sic*) autem illos pectabunt : et ela uilla rayguent se, et si non de la terra uinier se raygarent, si tregua crebantarem, illos la pectent, et in illa uilla los iurados elos rayguem et si no los radigarent, sint illis im periurium.

Qui fiel parare ad suo ui..

Qvi fiel parare ad suo uezino ipse uicino pectet illi sanitatem : non dederit (*sic*), non ueniat ad fiel : et si pingnorauerit, tome pignore dupplada : et si ueritatem dederit et ad fiel non uenerit, pectet rº morabitino, si negaret firme lo cum illo uicino quod demostrat ei fiel de uilla aut uizino, et pectet sicut scriptum est.

Muller si obierit

Mulier si obierit et ad suum maritum fuerit apposita, iuret cum xii^{im} uicinos si cum illa mala stantia habuerit, et salua fidem dederit ille, lidiet si la salua firmauerint m^{or} alcaydes.

Iste est uno terccio

Iste est uno terccio de la uilla : de sancti iacobi sic quomodo uadit la cal directa pera sancta maria : et inde sancti iohannis : et altero terccio inde arriba. Et los uozeros cum los iurados andent per las cales et uideant quis qualis uita uiuet, et si non ita fecerint sit illis in periurium. Et unaquaque aldea ueniant m^{or} homines bonos et iurent que se radicient, et si non se radicauerint, los de la aldea elo pectent ille dampno qui ibi fuerit facto per latrones et per homines malos. Et isto qui in ista carta iacet non iudicauerint, los alcaydes sint periurados et habeant malediccionem de Christus.

Qvolibet homo qui ha..

Qvolibet homo qui habuerit castello aut ponte facere faciat de marccio usque ad festum santi martini, et si ita non fecerint dupplent la soldada, et illos maiordomos quod acceperint soldada de concilio duplent la soldada perque non apretant illos quod debent facere ponte aut castello.

Isti sunt chontos de concilio

Isti sunt choptos de concilio : qui corrent cauallo de la ponte adta la deffesa corrant, et de sancta maria et de sancto iacobo ad alá corrant, et per pecceros homines aut mulier matarent deinde auante per occasion, non exat inimico, nec pectet calumpnia, et qui de istos coptos ad acá corriere cauallo et nemiga fecerit pectet sua calumpnia, et si homine matarem, enforquen lo si lo potuerint habere, et si non perdat quanto ouier adsi como es en nostro foro, et si de los coptos ad cá correm nisi in die sancti iohannis baptiste, et in die sancti petri apostoli, pectet, et in uia sancte marie magdalene semper corrant cauallo quicquid uoluerit : et si per pecceros homine matarent aut ferirent non pectent calumpnia.

Toto homine qui demandare aut

Toto homine qui demandare aut altero aut aliquam causam dicat ela demanda, et si non uult dicere, no le respondat alio, et ibi mittat in sua ueritate quia directo demandat, et si non dederit non respondat, et el alcayde que mandar responder, si non dixerit antes perque demandant ille auer, sit periurus et no le prestet.

Toto homine qui porcos uelar per ceuera

Toto homine qui porcos uelar per ceuera det per lo porco annal aut magnu octaua de centeno per anno, et qui minus fuerit de anno modo (*sic*) octaua.

Qvi uelare capras accipiant el quinto

Qvi uelare capras accipiat el quinto de chibos, et cada octo dias dominguera.

De isto anno a deuate non

De isto anno a deuate non habeat magis de xii alcaydes et det 1º escriuano.

Toto homine de alia uilla que uenerit

Toto homine de alia uilla que uenerit demandar hereditate et auer, nostro uicino per nostro foro le respondant.

Todo homine qui bes..

Toto homine qui bestia habuerit ad mittere in nocte, uadat demostrar plazo ad foro, ubi alcayde oueier, cum fiel de carta ad suo contendor et mittat la antes de missa dominica in mane.

Toto homine qui pennos

Toto homine qui pennos pendrare, si uince ut el capdal, uincat elos penos.

Toto homine qui uoce baralar si uincerit

Toto homine qui uoce baraiar si uincerit ille aut quod demandat ela uoz uincat los pennos de las calumpnias quod acceperit de la calumpnia et el capdal, et si non uincerit la uoce nec capdal quod demandat non uincat elos pennos de las calumpnias, nec nulla calumpnia.

Toto homine qui uindir en aldeas aut leuar

Toto homine qui uindir en aldeas aut leuar pan a las terras a li acotarem los alcaydes pectet m^{or} morabitanos, et estas per esquisa directa, si non, iuret cum m^{or} uicinos.

Toto pan qui uenerit de las aldeas

Toto pan qui uenerit de las aldeas aut de alia parte, et no lo uendire en mercado pectet i morabitanum, et si la in las casas uendire pectet i morabitanum, et in cucha casa el o uender pectet m^{or} morabitanos.

Toto homine que pan quisier

Toto homine que pan quisier comparare 1º morabitano a la setmana et non mágis, et si magis comparare pectet n^{os} morabitanos, et isto en mercado.

Qui alfoli tenuerit in illa uilla

Qvi alfoli tenuerit in illa uilla uendat ubi uoluerit, sed los comparadores non toment magis de una morabitano a la setmana.

Et in mercado andent xxvi

Et in mercado andent xxvi octauas et non magis, et qui magis troguier pectet 1º morabitano et las octauas conram so directo, et non con coruo, et si adsi non fecerit pectet i morabitanum.

Nulla muller qui la octaua di..

Nulla mulier qui la octaua directa non troxierit pectet 1º morabitano et si non habuerit unde prentet fositigada.

Toto recapton

Toto recapton qui ibi andare aut recatona pectet i morabatinum, et si non habuerit unde lo pecte, fostigarent la mulier, et el baron iaçat n^{os} meses en cepo.

Si octauero uelo ibi andare

Si octauero ueio ibi andare pectet i morabatinum, aut si alcayde aut uozero lo uiderit ille lo firment, et si non sit periurus.

Homo qui disrumperit casa aut

O homo qui disrumperit casa aut tenuerit cepo de concilio pectet 1.^a morabitinos et si homo sacare del zepo pectet c morabitinos et mittat suo corpus en cepo. Et los alcaydes non tencant homine in cepo magis de tercero dia : el que fure de iusticiare iusticiem lo, et qui non fur de iustificare dè lo de mano, si adsi non fegerem sint periurus.

Nullus homo qui hereditatem uen..

Nvllus homo qui hereditatem uendiderit, ó pingnorauit ad iudeo pectet x morabitinos, et los alcayde snon apretarent caia les en periuro.

Toto homine qui hereditatem

Toto homine qui hereditatem uendiderit et mandar a canonico pectet x morabitinos, et non preste.

Ad hoc sunt aduenidos

Ad hoc sunt aduenidos los bonos homines et concilio de alfaates, que sedeamus todos unus, et clamemus una uoz de alfaates, et seder todos amigos, a bona fey, sine mal ingenio.

Todo homine qui matar

Toto homine qui matar ad altero sedeat aleyuoso quomodo omine que mata suo amico, et uada per aleyuoso de concilio : et toto homine qui ferir ad altero de petra ho de cñthello, aut de quali cosa uoluerit, quomodo ferir in ipso lugar dèl el ferido altera tal ferida, et super isto pectet sua calumpnia et iaga encerado usque det directo, et quantas uices lo testificare en cal foras de casa pectet x morabitinos, si lo firmare cum n^{os} alcaydes aut cum m uicinos, et qui lo bandear de lingua ho de fecho sede aleyuoso de concello, et los parientes de magis cerca lo prendant lo apretent con los alcaydes, et si adsi non fecerint sint periurus et aleyuosus de concilio, et super istud uadat concilio a la casa et prendant lo et metan o en cepo usque dent directo, et se fuxieri uadat pèr aleyuoso de concilio, et suos parentes den lo por enemigo, et se com pariente souier ad benfazer, ipse parente pectet ela calumpnia. Et per isto toto firmare non recuda a rrepto, nec non se alcet ad rege nullus homo per isto. Et todolos que uenierent sedeant in ista amiçade, et qui ibi noluerit sedere sedeat aleyuoso de concilio, et maledicto de deus omnipotens, qui fecit celum et terram.

Toto auer qui est iudga..

Toto auer qui est iudgado de alcayde per dat ad viii^o dias aut quali die uoluerit non se pare tras alteras ferias, nec tras alteras respusas et alteras firmas, et alteras respusas et iuras : quando mandarent alcaydes que iactarent la respusa respondant unusquisque ad suo plazo.

Nullus homines qui hereditatem

Nullus homines qui hereditatem aut alios aueres de parentes partierint, deuantè fieles partant aut deuantè parentes : si ita non fecerint non prestat sua particcione.

Nullus homo qui matare

Nvllus homo qui matare uenado alieno de sauso tome la perna, et si lo sacar de mandado alieno dè lo dup-

plado con un^{or} morabitanos : et iuret dompnus del uenado cum uno uicino quia ille ibat tras ille ad suos erat el mandado, et si noluerit iurare nec tome el uenado nec calumpnia.

Toto caualero aut peon

Toto caualero aut peon quando audierit apilido, et non fuerint trotando aut corriendo, et non exierit de uilla et de aldeas priuado, al peon messen le la barua, et al cauallero corten le el rabo al caualo, si potuerit firmarem con m^{os} uicinos, et super hoc pecte la calumpnia.

Todo ortolano ad foro

Toto ortolano ad foro tali sit de natiuitate usque ad natiuitate sit, et si adsi non fur, et quomodo pertinet con suo orto, non sit ortolano ad foro.

Nullus collazo aut portellado

Nullus collazo aut portellado quia auer aut bestia furtare aut leuare aliena suo senior la pectet.

Nullus alcaydes nec

Nvllus alcaydes nec uozeros nec scribano nec iuda (*sic*) non sedeant in cuncta de concilio.

Alcaydes de concillio

Alcaydes de concello sedeant usque ad sancta maria de februaryi : alcaydes de rege intret cada anno cum alcaydibus de concilio.

Las calumpnias los alcaydes

Las calumpnias los alcaydes iudicent in die iouis : et si el iouis primero no lo iudgarent, soltem las bestias usque altero ioues, et exquisi qui habuerit ad dare dent altero iouis : et si non dederint partam se de illis quia demandarent, et si aliter fecerint los alcaydes sint periurii : et non faciant corral excepto mercoles et sabbato, et si fecerint sint periurii : et alcaydes non petant in aldeas neque in uilla, nec andadores, nullus pedido, et si lo pecierent sint periurii et no les prestat.

Nullus frater qui se mentire (*sic*) in freiria

Nvllus frater qui se mentire (*sic*) in freyria de medietate de suo auer ad suos parientes quomodo si fuisset mortuus.

Todo alcayde qui caualo

Toto alcayde qui cauallo non habuerit non iudicet nec prestat suo iudicio, et sit periurus.

Todos homines qui ualia hab..

Totos homines qui ualia habuerint de c morabitanos et non habuerint caualos, ipsos dent el comer al rege quando uiniere a la uilla.

Nullus homo qui morire

Nvllus homo qui morire et troxierint cauallo per la uilla aut flanto de calle pectet un^{or} morabitanos.

Toto caualero

Toto cauallero qui lorica uistire in la coyta, aut fuerint in almofala aut in azaria, tome media racció. Et si leuar totas armas, tome entegra racció : Et isti si fuerint inter totos de c caualleros arriba.

Toto homine qui ad firmare

Toto homine qui ad firmare habuerit et suas firmas alongare iure, quanto ille pote pesquirere, que per ad alá son ubi dicit, et ibi lo metat in la iura quia testes fuerunt de illa petitione.

Toto uocero nec alcayde quia

Toto uocero nec alcayde quia acoptar, excepto per calumpnias de concilio, sint periurii.

Toto homine qui egua

Toto homine qui egua habuerit no la deycte ad occulo de cauallo qui in prado pacire, excepto de almo-fala, et si la dectare pectet i morabitinum.

Toto auer de caualgada

Toto auer de caualgada nem de conpana non habeat ferias, nec de uedamento.

Totos penores

Totos penores que iectarem per pan et per uino et no los sacarent usque ad viii dias non respondant per illos sed

Toto homine qui prendarem pala et stacho

Toto homine a quem pendrarem palea et staco et mittere bestia, et non parar fiel super illa primera dia mittat alia bestia, aut prendarent illos pennos de 1º morabitino al foro : et quantos dias passare de terccero dia tantos morabitinos pectet, et si fiel parare super la bestia primera respondat.

Et si alcaydes nec uozeros

Et si alcaydes nec uozeros nec ad scriuano non pararent fiel per los pennos quia prendarent in suo portiello non respondant magis.

Corral de alcaydes est dicto

Corral de alcaydes est dicto que non iudicent iouis calumpnias, et si se açare mittat suas bestias ad ter-cero dia super alteras qui ibi iacent : et in mercoles iudicent alteros iudiccios, et in sabbato desafiados : et si alcaydes se adiuntarem per pro de concilio no les cadat im periurio, sed non iudicent in corral, excepto illos in corrales que son dictos.

Alcayde non remude suos plazos de

Alcayde non remude suos plazos de una collacione ad altera, et si remudare sit periuro, excepto per altero dia ad sua collacione.

Toto homine qui mulier habuerit infirmare (sic)

Toto homine qui mulier habuerit infirma aut suo caualo aut ille non uadat in fossado si potuerit firmare con iii uicinos, et el aldeano con nos aldeanos tres : si firmarent non pectent fossado nec in apilido.

Toto homine qui habuerit

Toto homine qui habuerit ad deffiare deffide ille de si circa.

Toto homine qui sua bestia

Toto homine qui sua bestia enprestare ad altero, aut alquila (sic) leuarem, et magis la leuare de illo lugar quod dixerit, dé la dupplada con la calumpnia.

Toto homine qui bestia leuare

Toto homine qui bestia leuare ad alquilé et la perdir aut morire firme lo con m̄ uicinos tales como dompno de bestia est, et respondat ad repto : et si firmas non habuerit iuret con m̄^{or} et ille quinto, et inter lide et iura quale uoluerit el quereoso, et isto per bestia de v^o morabitanis arriba, et deinde ad iuso iure quomodo foro est.

Toto homine qui bestia

Toto homine qui bestia leuar ad medias et dixiere —furtaro mi a bestia aut perdila— firme con m̄ ad tales como dompno de bestia est : et si habuerit per que recudat : et si non ouier firmas iuret con m̄^{or} et ille v^o et de la medietate de quanto ualia la bestia in auer ad dompno de bestia.

Nvllus menestral

Nullus menestral quia demandar merenda per lauor qui habeat ad facere pectet i morabitanum, si firmare potuerit, aut iuret cum uno uicino.

El dia de sancto martino

E el dia de sancto martino, quia intraret el ganado ad extremo, de c ouelas arriba, qui aquiem de serra remanescerent, corrant illas n̄ iurados de la raphala con n^{os} uozeros de concilio, et accipiant de illas n̄ carneros cada dominico usque dent cauallero, et intrent al extremo : et ista caualleria ubi magis medio habuerit ad ipsa parte hy stent los caualleros : et de ista calumpnia accipiant medietate los uozeros, et de altera medietate los iurados de la raphala : et de xl^a uacas qui ad aldea uenierent non corrant, et de xl^a (?) quia non uenirent ad aldea corram cada dominico i uaca usque dent cauallero : et de xxⁱⁱ v uacas qui se afflegarent con oues in cabana non dent cauallero : et quael ganado aquem la sierra andare per corredura quia faciant los caualleros non habeant elos alcaydes parte, nec alende la serra, de corredura que faciant, excepto quomodo est dicto ut supra.

Todo homine qui ualia habuerit

Todo homine qui ualia habuerit de xx morabitanis et non arare dent uno denario a los andadores, et non les dent alteras octauas, et el que arare con boys : aldeanos dent singulas octauas tritici, et uidua similiter, et el mediero media octaua.

Nullus homines qui iuramento fecerint

Nullus homines qui iuramento fecerint super concilio pecte x morabitanos.

Vidua que non habuerit ualia

Vidua que non habuerit ualia de xxⁱⁱ morabitanis non dê ad iunteros nada per que se case, et si dixerit —non habeo ualia de xxⁱⁱ morabitanis— iuret con m̄^{or} uicinos et non pectent.

Ladron que matare

Ladron que matare aut furtare inforquen lo, et preste so auer a suos parentes.

Todo homine qui alcaydes

Toto homine qui alcaydes iusticiarem non pectet nada a los iudices.

Nullus homo qui filio aut sobrino

Nvllus homo qui filio aut sobrino habuerit, et altero matare, non pectet pro illo suo auer suos parentes nem so padre nec muliere sua medietatem de suo auer : si suo uiro matare altero non perda la mulier suo auer.

Los vi habeant corral cada uernes, et qui

Los vi habeant corral cada uernes, et qui ibi non uenerit pectet 1º morabitino si non se expedire : los alcaydes non stem en corral con vi, nisi quando enuiarem per illos : et si los fallarent exquisia, et les dexierem que se partam delo, et non quesierent, caia les en periuro, et pectet c morabitinos al concilio. Los alcaydes del rege, nec de uilla, non dent quinta et no los prenderent per posta, et si prendarent dupplent los penos. Et, el anno que fur, iudice non iudgue quinta : ataleros nec adalil non dent quinta : nenguno de los LXª non intrent in almoneda, et si ibi intrar exeat per aleyuoso de concilio et pectet x morabitinos.

Toto almonedero que prendare in la cal..

Toto almonedero que prendare in la cale et n^{os} de la calle quisierent per los penos iurarem, et si non, dent los dupplados, et in aldea similiter.

Toto homine qui acceperit

Toto homine qui acceperit oues per suo dampno ubi andarent carneros castrados de las duppladas per illo labore, quomodo dicit ut supra : et boue aut uaca aut bestia maiore qui intrare in labore alieno pectet decima de morabitino. Si intrare in prado, decima pectet : et si sapiendas fecerit dampnum pectet tota sua calumpnia, quomodo dicit ut supra : per toto ganado dicit isto, quomodo dicit in alio loco, qui debet unusquisque ad pectar : et per gallinas qui fecerint dampno in ortos, aut in alio labore, pectet suo dampno per v octauas de pan, et deinde ad sua conta : et per borrico qui fecerit dampno pectet 1º denarium, et dent de borrico vi dineros en diezmo, i de poltro ho de muleto una quinta de morabitino.

Toto homine qui escusado fur

Toto homine qui escusado fur de fossado et de apillido non decte sorte in alcaldia nec in uozeria nec in iudgado.

Toto homine qui auer habuerit a dar altero

Toto homine qui auer habuerit a dar altero et el altero ad ipse qui demandat cuntensse et compleat unusquisque unus ad alteros super illo quod tenet casa unusquisque.

Nullus homo qui iudicio ha..

Nullus homo qui iudicio habuerit non se adobe con los alcaydes, et si se adobare, sedeat aleiuoso, excepto per suas calumpnias : et si illos se adobarent, sint periurii : et las calumpnias si fuerint factas in sua alcaldia, et si non demanderent alcaydes calumpnia in ipso anno qui fuerint factas, alcaydes non demandant alii alcaydes que entrarent illa calumpnia, sed demande el quereloso suo directo usque habeat directo.

Alcaydes que furent en apillido aut

Alcaydes que furent en apelido aut in fosado non dent nisi ad iiiº alcaydes soldada.

Toto homine qui robre

Toto homine qui robre cortar et no la laborare pectet 1º morabitino excepto in sua heredade.

Toto homine qui arbore cortar

Toto homine qui arbore cortar per facer suo labore usque viii dias, et si in istos nouem dias altero hominem laborare, pectet lo con iiiº morabitinos, et si usque ad nouem dias non laboreire non le pectet nulla res.

Toto homine qui fuerit escusado

Toto homine qui fuerit escusado aud de apillido aut de posta, si almonederos los prendarent, den los penos dupplados.

Toto auer iudgado de alcaydes

Toto auer iudgado de alcaydes aut de alcaydes et conuenidores non habeant ferias neque solturas.

.

Toto homine qui laborare in sabbato de medio dia arriba pectet uno morabitino ad suos uecinos a los uoceros, et in illas aldeas pectet 1º morabilino ad suos uezinos, et per isto non parent fiel sed prendarent penos. Qui fuerit ad grauata 1º morabitino et inde aduante 11 morabitos.

Ad todo pastor qui ganado dederint

Ad todo pastor qui ganado dederint ad uelar dê y fiador per ganado et per bestias de la cabania, et ille tome recapdo de los que ille coyre, et si non fecerit respondat ille per illos.

Toto homine qui se a carta

Toto homine qui se a carta alcaçare (*sic*) et el alcayde a la carta los dectare ante el alcayde saquent fiel, et dicat el alcayde ite (*sic*) a la carta iacuerit adsi compleat de directo, et si altera guisa los iectare sala carta sit periurus et no le prestat.

Nulli homines qui

Nvlli homines qui pactum fecerint super concilio pectent x morabitos.

Toto telero qui teia aut

Toto teguero qui teia aut drielo uendire et per aquam se dampnare ante de anno, cambie lo, si adsi non fecier pectet 111º morabitos ad dompnus de labore, et camiet ela teia aut el adrielo, et non habeat ferias.

Los alcaydes quando en almo..

Los alcaydes quando en almofalla aut in apilido et fuerint in aldeas, los qui ibi fuerint totos faciant una dispensa ad sua conta et non leuent inuitatos : et se adsi non fecerint non les dent a comer, et sint periurii.

Toto homine qui suo caualo ad..

Toto homine qui suo cauallo adduxerit de fosado aut de apilido et fore crebado aut dampnado monstre lo ad 111 uicinos aut duo alcaydes, et erecten lo de concilio, si lo demostrare usque ad tercero dia et con 111 uicinos, quia alá se dampnó in ipsa azaria, aut in ipso apillido, et si non fecerit non le dent nada de concilio nec de compania.

Toto homine qui pennos alenos tenuerit per suo

Toto homine qui pennos alenos tenuerit per suo auer inprestado aut per alio auer mudado aut pennos re-matados, dompnus de penos non uoluerit sacar los, faciat illi qui tenet los penos testes, et si ad tercero dia noluerit sacare, uenda los et iuret cum 1º uicino qui los uendió, et si non apriete et integre se de suo auer, et si superare dê lo ad dompno de penus, et se non se entreguare, pendrent por lo demays usque se entreguet.

Toto homine qui fuerit (*sic*) ad altero

Toto homine qui ferir ad altero non habeat ferias, nec mulier forçiada non habeat ferias, nec homine qui matare altero numquam habeat ferias, et si fuxire en la alcaldia, quia intrare el homine in altera, adsi respondeat, et assi intret in manos de los alcaydes quomodo de la alcaldia primera : et toto el alcayde que todo esto adsi non iudgare sit periurus et non prestat suo iudicio.

Toto homine qui comparare hereditatem

Toto homine qui comparare hereditatem et potuerit firmare quia magis habeat suas firmas de anno qui la comparó non respondeat per illa, et suas firmas non respondant ad repto, et ille alcayde qui mandarem respondere sit periurus, nec se alçe al rey.

Toto homine qui adduxerit uino de foras

Toto homine qui adduxerit uino de foras usque ad sancto iohanne, ille lo uendat per sua mano, et si alios homines lo compararent de nostros uicinos pera uender pectet x morabitanos.

Nullos adportellados del

Nvlllos aportellados del concilio, adsi de lx^a quomodo alcaydes de concilio quomodo iunteros quomodo alcaydes de germanidade, non intrent in almoneda, et ille qui ibi intrauerit exeant per aleyuoso de concilio, et pectet x morabitanos.

Los alcaydes quando

Los alcaydes quando intrarent in la alcadia acotent a totos los recatones quomodo iacet in la carta, et asi stent toto el anno, et si non fecerint sint illos alcaydes periurii et aleyuosos.

Todo alcayde qui altero homine

Todo alcayde qui altero homine mandare aut embiare in carrera super concilio, exceptos iuncteros, exeat per aleyuosu de concilio et pectet x morabitanos, et caualeros de concilio uadant ubi manda el concelo.

Toto homine qui uindimiar

Toto homine qui uindimiar antes del copto, adsi comodo iacet in carta, pectet m^{or} morabitanos ad suos linderos, sit (*sic*) potuerit firmare, sin autem iuret con m^{or} ca no a los alcaydes.

Toto homine ad qui deman..

Toto homine ad qui demandarem morte de homine ueniat dare directo, aut mulier forciada ueniat dare directo, et si non uenerit et per singillo de rege fuerit et lo adduxier, sedeat inimico de concilio et de suos parentes.

Toto caualero de raphala qui de..

Toto caualero de raphala qui debuerit dar soldada ad altero caualero non habeat ferias, et adsi lo prendant quomodo per temperia.

Todo aldeano postero qui

Todo aldeano postero qui lo ferire aut messare pectet m^{or} morabitanos si potuerit firmare aut iuret con m^{or} talis cum illo, et si fecerit liuores pectet vii^o morabitanos, et si lo matarent pectet l^a morabitanos et exat inimico, et si lo potuerint habere inforque lo, si uera fuerit, et si non lidet, et si ceciderit enforque lo.

Quolibet homo qui hereditatem tenuerit

Quolibet homo qui hereditatem tenuerit de suo parente uel de parenta, aut de cognatos aut antenatos, et post obierit, aut in uita la habuerit ad dare et uincido fuerit per illa, si fuerit adpaniguado, alze so pan et lexe sua heredade, et si fuerit baruecho dê el quarto de el pan a quibus pertinet, et si fuerit uinera, si la demandare usque in paschua de resurreccio, respondat per illa, et si lo uencire per illa dê illo quod mentierit in labore, et si no lo demandare usque in paschua, la uinea uindimia la ille qui la tenuerit, et post lexe la uinea a quibus pertinet.

¶ Volibet homo qui tenuerit paren..

¶ Volibet homo qui tenuerit parentem orphano cum hereditate, si aliquid arrumperit hereditate de ille parente faciat si uoluerit, sed non thome magis del esquilino de la hereditate usque teneat el parente.

Toto homine qui in portello alleno in..

Toto homine qui in portiello alieno intrare perdat ille auer qui habuerit, et fazer iusticia del corpo del concilio.

Nullus homo qui altero fiare non habeat ferias

Nullus homo qui altero fiare non habeat ferias.

Nullus almonedero (sic)

Nullus almonedero qui a uozero se alçare no le prestat per penos que tencat de la cogedura, et lugo cognoscat aut neget.

Los almonederos quando coyrent almoneda

Los almonederos quando coyrent almoneda semper sedeant cum n^{os} de LX².

Nullus homo qui mataren porco de ce..

Nullus homo qui matarem porco de ceua usque n^{os} morabitanos aut minus, si ualuerit, suo dompnus iuret cum uno uicino et pectet ille qui lo matare.

Los alcaydes accipiant x morabitanos

Los alcaydes accipiant x morabitanos unusquisque in soldada de las calumpnias et magis non, et si magis tomarent antequam exeant de la alcayderia den lo cabal, et si ita non fecerint den lo duplado et perda ela soldada.

Toto alcayde qui bolta

Toto alcayde qui bolta uiderit et non fuerit ad illa exterminare unus ad alius sit periurus et pectet x morabitanos.

Scribano de concilio

Scribano de concilio qui in falseria fallarent, aut noluerit dicere lo que en na carta iacet corten le ela mano et uadat con os caualleros usque se contem totos que non fuerint in mandado de concilio, et de la carta postea in concilio. Alcaydes nec uozeros nec maiordomo non faciat amizdade super concilio, et si fecerint sint periurii et pectent x morabitanos.

¶ Quando uenier el rege a la uilla

¶ Quando uenerit el rege a la uilla uadant n^{os} alcaydes a recibir lo a las alcaldas, per dar a comer, et quando se fure uadant cum illo usque exeant del termino, et si ita non fecerint pectet el cabildo x morabitanos.

Nullus homo non uendat

Nullus homo non uendat lenia in el azogue, sed in sancto petro et ad sancti iohannis, et ille qui la uendire in l'azogue pectet i morabitanum.

Toto homine qui ferrirent

Toto homine qui ferirint aut muliere forziada si se iectar al corral iudguen lo en dia sabbato.

Nullus homo qui uino

Nullus homo qui uino pregonar, quomodo elo pregonare no lo monte magis, et si magis le dederit aut medida tenuerit falsa pectet i morabitium.

Las octauas

Las octauas, quando el concilio elas metire en almoneda, la cuchar seda quanto mandare el concilio, et si adsi non fuerit pectet el octauero x morabitos.

Nullus homo qui plazo

Nullus homo qui plazo quier de corral et non ouier directo in la alcaldia quia intrare illa uoce ande primero deuant que andaua.

Toto homine in cucha

Toto homine in cucha casa iogarem dados de noche inforquen lo quomodo ladron, et illi qui iogarent pectet x morabitos pera la ponte.

Nullus homo qui desatare

Nullus homo qui desatare castiello nouo nem ueio aut sacare terra de iuso sin mandado de concilio pectet x morabitos. El maordomo de concilio cada uernes dè copnta a los LX², et si ita non fecerint sit periurus.

Nullus homines qui fuerint

Nullus homines qui fuerint in conpania, et aliquid uenado mataren, ille qui lo mataren tome el corio et partan la carne : totos dos los aportellados de concilio intrent per sancta maria de februarii con alcaldibus de concilio.

Nullus ierno nec filio

Nullus ierno nec filio, sedendo con socros aut cum patre aut cum matre aut con parientes, adrumperit hereditate aut posuerint uinea aut calumpnia non prenda magis in particione de suos fratres.

Toto homine qui

Toto homine qui dampno fecerit in labore alieno, quomodo dicit ut supra, et reuelare carneros aut porcos aut cabrones a dompno de labore pectet ii morabitos si potuerit firmaret, sint (*sic*) autem iuret ille qui los comparat con m^{or} uicinos qui no los reuelò, et postea responde per el dampno qui fecit suo ganado, et si non uult iurare, los carneros aut porcos aut cabrones aut alio ganado quia amparò, sequisier pastor, sequier dompnus de ganados dellos carneros aut alios ganados, illos qui acceperit dompnus de labore dè los dupplados ille qui los amparare con n^{os} morabitos.

Todo homine qui loquinos

Toto homine qui choquinos uelarem con porcos aut corderos con oues aut alio ganado et aliqua res perdidit respondat per illos ad suo dompnus.

Allas calumpnias

Allas calumpnias qui dicit per contamento (*sic*) de alcaydes de corral, aut de baraia, aut de bellatores, per quem dicit ut supra, sua parte habeant et escriuano.

Totas calumpnias

Totas calumpnias aut forçia qui fecerint alcaydes, aut in aldeas aut in alio loco, illos andando in pro de concilio, sint temperas calumpnias per alcaydes.

Toto homine qui bona muliere

Toto homine qui bona mulier fure et suo marito fuerit postero suos aueres et suo corpo habeat foro de uicino.

Qvolibet modo (sic) qui non pectet

Qvolibet homo qui non pectat nec faze fazendera per ipse dizem morador, et ad ipse et ad collacios et ad solariegos et ad totos aportellados alienos habeant calumpnia de moradores, et firmet com elos unus ad alteros, aut con uicinos qualis habuerint.

Toto homine qui dixerit

Toto homine qui dixerit ad altero —da michi super quem sedeat— et dixit illi uel alio —super me—, si fuerit postero leuet super se, si uoluerit, et post respondat ad ille qui demandat, si potuerit firmare con alcayde aut con m^{or} uicinos al foro aut con fiel, et si non potuerit firmare, iuret quia no lo leuó super se per suo capud.

Toto homine qui paloma

Toto homine qui paloma matare pectet 1° morabitino, et qualis homo prendere per isto morabitino respondat ille qui matare la paloma, per qual paloma uoluerit quia mate, ad toto homine qui lo demandare respondat, et ad ipse homo respondat qui habuerit palomar, aut tenuerit palomas en casa.

Ad todo homine

Ad todo homine qui matarem suo patri, aut sua mater, aut suos ermanos, tome medietate de omecidio, aut padre, uel matri, cum suos fratres del morto, et patri uel matri cum non habuerit, toment suos fratres la medietate, et si primos, nec fratres, nec sorores, nec tios, non habuerit, nec patri, nec matri, toment los parientes de la una parte la metate, e los alteros parientes de la altera parte el altera medietate, et si patri uel matri, aut fratres, aut sorores, aut primos, aut tios de patri tomarent medietatem, los alteros parientes de ambas partes partam per medietatem, los unos sua medietate, e los alteros sua medietate.

Nullus uicino de uilla qui casa

Nullus uicino de uilla qui sua casa tenuerit cerrada, et altero homine habuerit rancura de illo prendre paia et staco al foro, et mittat sua mano inter las portas, sit (*sic*) potuerit, et dicat lo ad suo uicino, aut ad uicina, et si non uenire dare directo accipiat pennos al foro, aut portas usque habeat directo.

Todo homine qui ferrirent

Toto homine qui ferrirent, et esquisas dederint a los uozeros, las bestias iaziendo in casa del uozero, aut del quereloso, iacent usque pectent la calumpnia del quereloso, et si el uozero coiere la sua calumpnia de las bestias al quereloso, si las non quesier tenere per sua calumpnia, et si ita non fecerint, el noçero sit periurus et respondat al quereloso per illa calumpnia in omni tempore.

De molino que agua tolleren

Toto molino qui aqua tollirem ad ortos pectet 1 morabitinum dompnus de molino ad dompnus de orto.

Del ferrador que ferradura canteiar

El ferrador que la ferradura canteiar pectet 1 morabitinum.

De omine que enserraren de nocte in sua casa

Nvllus homo depost quia se enserrarem de nocte in sua casa non exeant per fiel qui parem, se non uoluerit.

De pellitero qui pena tinere

Nvllus pillitero qui penna tinxeret aut castrare pectet i morabitinum.

De uidua que filio aut gerno tenuerit

Nulla uidua qui filio aut gerno tenuerit in sua casa de etate, si ualia habuerit pectet, et si dixerit — meo iudguero est aut collatio— no le prestet.

Nullus homo qui obierit auer aut

Nvllus homo qui obierit et non delaxare nullo auer ad suos filios non respondant per nullum debitum qui fecerit pater aut mater, et si dilexarent auer quia illos heredent respondant, et si non delaxarent unde lo quitem, dent lo qui habuit de herentia, aut mobile de padre ho de madre et non magis.

De casa populata cum muller

Toto homine qui casa populata cum mulier, aut con barragana, aut con sobrina, aut tia, aut soror, sit postero si habuit la ualia.

De qui uinier a nostra uilla cantar

Toto cedrero que uenier a nostra uilla cantar, non le dê magis de vi morabitanos in soldada, et qui magis le mandar pectet n^{os} morabitanos et non prestet

De qui uindler loriga

Toto homine qui loriga uendire ad homine de foras de uilla pectet xxⁱⁱ morabitanos,

De quin mesa posier in azogue

Toto homine qui mesa posiere in azogue de dia, et non leuar de nocte per sua casa, pectet i morabitanum si la posuerit foras de sô teiado.

Toto aldeano qui parar fiel ad altero

Nullus aldeano non pare fiel ad altero aldeano in die dominico, et si parare fiel in die dominico no le prestet; et si penos tomarem aut demandare calumpnia, ille aldeano qui parare fiel al altero aldeano pectet i morabitanum e los penos dupplados si los tomar.

Toto homine qui pan enprestare

Nvllus homo qui pan enprestare aut uendire numquam habeat ferias ille preccio qui debuerint ad dare, aut si lo dederit mundado non habeat ferias.

Toto omine qui demandare aut alio ganado

Nvllus homo qui demandare aut alio ganado ad altero que lo furtarem, et el altero dixiere — de terra de guerra la aduxi— firmet lo co adalil et n companeros, qui fuerit in ipsa caualgada, et teneat sua bestia, et si adalil non habuerit, firmet con iii de los melores de la caualgada, et teneat sua bestia, et si non potuerit firmare respondat ad foro.

Toto omine qui primo iunto habuerit muller

Per ipso dizem primo iunctero qui numquam habuerit mulier in cabo ad benediccione, et postea de die qui fecerit boda sit excussatus de postea usque ad unum annum.

Toto omine qui pelles de coneios

Toto homine qui pelles de coneios leuar foras de uilla a uender pectet x morabitanos.

Toto pastor qui ganado uelar a foro

Toto pastor qui ganado uelar ad foro dê tercia parte en soldar de los rabadanes, et en uestido et in las zamaras sua tercia parte.

De tota aldea qui non fuerit in apillido

Tota aldea qui non fuerit in apillido, quando odiren el apillido de concilio aut de alia aldea, pectet xxⁱⁱ morabitanos si potuerit firmare con m uicinos al foro, sin autem iuret con mm^{or} uicinos quia non audierunt.

Qui conpta fecerit in concilio

Totos qui conpta fecerint de concilio non prenda in soldada magis de singulos morabitanos.

Qui non dederit a los alcaydes

Tota aldea qui non dederit a los alcaydes suo comer, quomodo iacet in la karta suo foro pectet n^{os} morabitanos et el comer duplado.

De orphanos qui herentia habuerit

Nullus orphanus qui herencia habuerit ad hereditate illos parentes unde uenit hereditate illa sim almoneda fuerit ad tenere, ipsos la teneant, et accipiat illos alteros parentes fiadores per la auer, et per la ganancia qui lo dent ad foro, et dicant m bonos omnes in rey ueritate quanto ualet la ganancia de illa hereditate al anno, et si parentes non habuerit de la una parte, los parientes de magis ad cerca lo tiengam.

Qui marido ouler ad benedictiones

Nvlla mulier qui uiro habuerit ad benedicciones, et con altero se fur aut steterit cum illa publicamente, queymen a ellos alcáydes.

Qui fuerit con los caualeros

Qvolibet scriba qui fuerit con los caualeros usque se conten habeat sua soldada al foro.

Toto omine que uino bono uendiere

Toto homine qui uino bono uendire et alio malo miferit in medio per uendere pectet i morabitanum.

Toto omine qui caualaria tenerit

Nvllus homo qui caualaria tenerit, et suo cauallo habuerit, et obierit, en ida aut in uenida, aut stando in caualaria, non le corran suas ouelas in sua domada, et si las correrint, tornem los carneros dupplados con n^{os} morabitanos.

Toto omine qui porcos leuar a m..

Nullus homo qui porcos leuar al monte per suo mandado uel per suo preccio, et los adduxierem ante de suo plaço, non le dent magis de per quanto tiempo andare in el monte, et si dixerit —uelarêlos in alio loco—, no le prestat, si non fuerit en el monte, aut ubi mandaret dompnus de porcos.

Toto omine qui baceas dectare in cabana

Nvllus homo qui bacas dectare in cabania masculos et feminas de anno arriba per cabezas maiores las con-

tent illos qui las furem ad noctar, et de xx^{ti} v^o arriba dent caualero, et si ita non fecerint corram las al foro, quomodo dicit ut supra.

Qui quorrlrent quomodo in la carta iacet

Totos los corredores qui corrent, quomodo in la karta iacet, et potuerit firmare non prestat iura de alii.

Tota mulier qui marido alieno steterit

Nvlla mulier qui con marito alieno steterit fostiguem la los alcaydes, et si non fecerint sint periurii.

Toto molinero (sic) qui prindare ad alio

Nullus almondero qui prendare ad alio, et dixerit el altero —ad benefacere isto aut stabat cum parente quando tu saqueste el almoneda et non uolo pectar— ueniat ille parente qui cognominarent per suo capud iuret qui ad suo benefazer stabat aut stat quando el almoneda intrauit, et non pectet, et si non uult iurare pectet duplado.

Toto omo qui debuerit ad firmare

Nvllus homo ad qui debuerint ad firmare et uoluerit dectaret aliquid firma ante que firmet decte la, et si ad si non feziere no le prestat si postea la dectare.

Qui tota nemiga aut forzia

Per tota nemiga aut forzia que fezierem, aut aueres que se enprestarent aut habuerint ad dare, si in las ferias fuerit facto, respondant illos qui lo fecerint.

Toto omne qui matare ad altero

Toto hec (sic) qui matare ad altero, debent tomar los iudices iii^{or} morabitanos et ter (?) de suo auer, si habuerit de que, antes de alteros omicidios.

Rex mandat et concilio de bonos homines

Dominus rex mandat et concilio de bonos homines de alfaates concedunt et tenet pro magno bene et profectum sue uille, ponunt et pro foro in karta sua, quod nullus uicinus de alfaates non teneat uocem pro aliquo nisi pro homine de sua casa aut de suo pane, aut pro suo parente quod saquet eum de repto, aut de concilio, et pro tali parente qui debeant eum iudicare per se. Alcaydes et sex dent uozero, uidue, horfano, et pauperi, et inident (?) cotidie uocerum.

Los manposteros de las ordenes

Manposteros de las ordenes teneant uocem de ordine cujus meaposta (sic) tenuerit, et in uilla et termino unde fuerit. Et qui uocem pro ullo tenuerit pectet c morabitanos et cada uoce. Et qui consiliauerit uozorum postquam intrauerit in currali aut ante alcaldes pectet x morabitanos.

Qui firmare debuerit cum ii uizinos

Qvi firmare debuerit firmet cum uicinos et posteros, tam in uilla quam in alcaldes (sic).

Toto omne qui esquisam falsam dederit

Qvi esquisam falsam dederit aud dixieret, aut fidelitatem falsam fecerit, si probatum fuerit, transquiurent eum ad crucem, et quiten ei dentes, et perdat quantum habuerit, et in die de mercado pregonent eum pro falso in alfoz ubi morauerit. Et istud faciant alcaydes et sex, sin autem ad ipsos se tornabit rex, et cadat eis in periurii, et pectet regi c morabitanos, et in semper est post mulieres.

Tota uidua qui cum gerno aut cum fratrem aut cum filio

Nvlla uidua qui cum gerno aut cum fratrem aut cum filio aut cum parente steterit ad benefacere aut ad una postea pectar, adsi se pare tras ille quomodo tras suo uiro, si fuerit in altera parte ido.

Toto omine qui erlantia in corral alieno

Nvllus homo non faciat crianca in corral alieno per ganado quod ad ille debeant dare si lo non demandare, et si lo demandare et el altero lo amparare, si fuerit uenzudo dê lo con la etate de quantos annos lo fezier per sua iura ille qui demandat.

Toto caualero qui caualeria debuerit

Nvllus caualero qui caualeria debuerit tenere in raphala per soldada non habeat magis de iii morabitanis in soldada.

Toto omine qui con rancura uenerit a los alcaydes

Toto homine qui con rancura uenerit a los alcaydes per ferida que ad ille faciant aut suo parente, aut per armas sacarent, et dixierem dare esquisa per armas aut per homine ferido simcelero e lo fecerit entrare, et postea uendiderit las esquisas, iacet ille qui fuerit con la rancura al tanto in el cepo quomodo ille qui iacuerit en el cepo : et per las armas quia dixerit dare esquissas que armas sacó ad bolta et non las dederit, ipse pectet la calumpnia.

Nullus homo qui ad altero

Nvllus homo qui ad altero habuerit adduzire ad plazo de iherusalem adducat lo ad unum annum, et de rocamador et de sancto gil ad medio anno, et de sancto dominico ad xv dias, et de sancto iacobo et de sancto uincencio ad unum mensem : et si dixerit —mortuus est—, et iure con iii et ille quinto et faciat sua uoce, et postea uiuus fuerit respondat.

Nullus homo qui leuare ad altero

Nullus homo qui leuare ad altero super se et non ueniere a dar la salua fet, quando mandar el alcayde illos iii^{or} morabitanos si no lo falare pennos al qui pecierint la salua fet pectet iii^{or} morabitanos ille qui lo leuare super se : et similiter si postea que dederit la salua fet nemiga fecerit, ille qui lo leuare super se ipse aut ipsos pectent la calumpnia duplada al quereloso, aut suos parentes : la calupnia est, se lo matar et no lo potuerit habere, de morabitanos, et si lo ferir super saluat fet pectet la calumpnia duplada, et uada per aleyuoso de concilio, et el queroloso elos fiadores qui leuarent la salua fet pectet el auer.

Tota mulier que furtare

Tota mulier que furtare, se pesquisa habuerint los alcaydes, kemen la los andadores.

Et si nulla muliere aut nullus

Et si nulla mulier aut nullus homo susacare fila alena per ad altero, aut altera mulier qui suo uiro habuerit, kement la, et al baron enforquent lo, si lo potuerit habuerit, sin autem non potuerit habere, perdat omnia bona sua.

Estos pennos reuelados

Estos son penos reuelados si el qui debet prendare tome al penno, et uenit dompno de pignus, et prendent ad illos aut suo mandado, aut si se para in la porta et noluerit eam aperire et dixerit —lexa pennos aut non intras alá— sum pennos reuelados, si lo potuerit firmare con el fiel.

Nullus homo qui auer mobile

Nullus homo qui auer mobile hereditare de suo filio et obierit, et non fuerit despensado, ille qui remanserit prestet ad suos parentes, et suos uestidos similiter, excepto ille que dederit pro sua anima.

Nullus homines qui obierit et heredi..

Nullus homines qui obierit et hereditate habuerint, et alios filios aut parentes lo demandarent unde euenerit la hereditate ad ipsos parentes de ipsa parte prestet a los del patre, a los de la madre lo de la matre.

Toto homine qui ganado dederit ad pastor

Toto homine qui ganado dederit ad pastor per uelare dè lo con m^{os} testigos, et uigilet illo ganado usque in suo tempore, et ubi mandaret del ganado in suo tempore, et sit (*sic*) ille non fecerit, no lle dè solladada nulla, et ille pastor quando uenier et dederit el ganado ad suo dompno det lo in testes : si ita non fecerit respondat per tota sua peteccion ad dompnus de ganado.

Toto homine qui ad illo expoliauerit

Toto homine qui ad illo expoliauerit in campo ad forcia dè los pennos duplados, aut iure que non fecit forcia.

Nullus homo qui ad iudicium negare de alcayde

Nullus homo qui iudicium negare de alcayde, et mandare pennos mittere, et non miserit, per hy caa.

Nullus homo qui oues

Nvllus homo qui oues iactare ad pastor, et post leuar las uoluerit, per las paridas, dent conta de xii domingueras al pastor, in ille mense, quando uoluerit el pastor, et si isto no uoluerit, dè quomodo dicit ut supra, dompnus de ouelas domingueras al pastor.

Nullus homo de fora de

Nullus homo de fora de uilla qui uenerit hereditate demandare, acontè a germanitate, et iudgare ad uicinitate nostra, tam hereditatem quam mobile.

Totos ortolanos a foro sean

Totos los ortolanos a foro sean de natiuitad ad natiuitade, et dompnus de orto, dent i morabatinum al hortolano in anafaga, et 1^a casa teiada et cerrada, et si fructum furtarem pectet elo ortolano : et det dompno de orto ii azadas et sua nora adobada, et el ortolano uadat per uergas, et daret suo senior bestia per al orto, et sua medietate dopnus de orto, de similias, et del ortolano sua medietate, et si el ortolano posuerit las similias et non posuerit el senior lo posuerit, accipiat el quarto, et si el ortolano non habuerit unde aut (*sic*) similias, et el senior posuerit, accipiat el ortolano el quarto : et el hortolano ipso die que rigauerit aut laborauerit, aut sterchorauerit uigilet la bestia, quando la soltauerit in orto cotidie, et in die sancto dominico similiter, et accipiat el ortolano quarto del fructu de las arbores, et dat sua medietate de los alcaduzes el ortolano, et det el amo sua medietate, et al ortolano suo morabitino in anafaga et toto suo complemento. Et si ortolano noluerit laborare aut isto toto noluerit facere, quomodo iacet in ista laborado, et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senior con tres testimonias, quia el ortolano noluerit facere, quomodo iacet in ista carta, et accipiat ropa et bestia et suo auer, si non laborauerit el ortolano directo auert foro. Et si el ortolano fecerit testes ad suo dompno que non le del suo complemento, non le pectet, nec accipiat suo sennor nulla res : et isto tali foro habeat quomodo el iugero si non laurare el ortolano, excepto que sedeat de natiuitate ad natiuitatem, et facere suos complimentos de orto. Ortolano ad foro talis sit ille qui tenerit arrenzada aut magis si uoluerit medio laborando, et medio bateiado, et si non tenerit adsi el orto, non sit hortolano ad foro.

Toto omine qui de iudicio se alzare

Nvllus homo qui de iudicio se alzare in corral de alcaydes altero mittat bestia et cada terccero dia mittat bestia.

Toto omne qui desparare, crebantare

Nullus homo qui desparare aut crebantare aut disturbare parada aut losa de conegero, aut suas cordas crebantare aut tomare suo bestigulo quale uoluerit pectet m^{or} morabitanos si potuerit firmaret iuret sibi v° , et si non iurauerit pectet ille auer dupplado, et similiter de todo uenado pectet ille aut alieno.

Toto omne qui fuerit de altero

Nullus homo qui fiel fuerit de altero dê l'en fialalgo sua carrera quomodo dant a los qui facent las carreras de concilio.

Toto omne qui debent ire ad rege

Estos sum coptos de homines qui debent ire ad rege usque ad zamora et usque ad thoro, deinde a deante non uadant sint (*sic*) noluerint.

Toto omne qui renda allena tomare

Toto homine qui ad renda aliena tomare per desorna aut sopra parare caualo alieno pectet m^{or} morabitanos si firmare potuerit, si non potuerit firmare iuret sibi v° , si non iurare pectet.

Toto omne qui auer debuerit ad altero

Toto homine qui auer debuerit ad altero dare ad nouem dias, det lo de sol ad sol ante alcalde aut ante m testimonias al foro. Si ita non fecit cadat de suo plazo.

Toto omne qui fuerit pacer exido de aldea

Nullos homines qui fuerint pascere exido de aldea aliena ad sapiendas, con oues, aut con porcos, aut bacas, aut alios ganados pectet m morabitanos si firmare potuerit, sin autem iuret con m^{or} , et si ibi tomarent m carneros, aut duos porcos, non toment altera calumpnia.

Toto omne qui defessa habuerit

Nvllus homo qui sua defessa habuerit iuxta riuuos aut prado, aut ubi uoluerit, et alios homines fuerint taiare arbores aut pascere pectet e labore m morabitanum, et si pascire ad sapiendas pectet quomodo per prado.

Toto omne qui aut auer (*sic*) testar

Nvllus homo qui bestia aut ales aueres testare en casa de nostro uicino, de homo de foras uilla demande altero dia per que lo testô usque ad viii dias, et si ita non fecerit, non le respondat magis per illa testacion ille nostro uecino, et si ante viii dias lo dederint sine mandato aut sine iudiccio, respondat et faciat la uoce.

Toto omne qui muller obierit et fuerit uiro

Nullus homo aut mulier qui obierit, et fuerint uiro aut mulier, et ganado habuerit illa, aut ille de illo ganado que parire, si in uno stando se in perno et nascire, accipiat sua medietatem, illa aut ille de illo qui nascire stando in uno similiter : et de l'esquilino si dederit in toto sua parte ille qui demandant in anafaga, et in sal, et in queyso usque in quadragessima sua parte accipiat suam medietate tam de barbechos quam de seminadas si fuerint factas in uno, et si uitulos nascierint uigilent cum suas matres usque in sancto martino, et dê sua parte in preccio (?) al pastor.

Toto omne qui con mulier steterit et bona mulier

Nvllus homo qui con mulier steterit, et bona mulier fuerit, et per auentura non sedeant uelados, ille auer qui in uno ganarent ambos, habeat illa sua medietate aut suos parentes, si illa obierit aut ille.

Qui desafiarent per quantos sabbatos

Ad nullus homo quia desfiarent per quantos sabbatos non ueniere al coral aut suo parente per ille pectet iii^{or} morabitanos et dè fiador per las bestias, et si al tercero sabbato non euenerit, sit inimicus al foro et pectet el omecidio.

Toto iugero qui uigilet los boues

El iugero semper det homine qui uigilet los boues en agosto, et tóta uia, et segue et acaree, et sua mulier trille, et si ita non fecerit pectet iii morabitanos, et el senior det ei unu collazo que lo adiude in agosto usque sit trilado so pan.

Toto homine qui auer habuerit a dar

Toto homine qui auer habuerit a dar ad altero dè le lo con testigos, et si negare que non ie lo dio faciant de illo iusticia, et si sine testigos lo dederit, et dixerit el altero —non dedit mihi meo auer que dedit aut que enprestey— iuro lo que non lo dedit suo auer, per que non dedit suo auer con testigos.

Toto homine qui a extremo fuerit ad raphala

Nullus homo qui a extremo fuerit ad raphala a la postrera caualleria a la exida que exirint ad nouem dias respondat per la peticcion que ille demandarent, excepto morte de homine, aut de feridas, siemper respondat.

Qui ad porta aliena de ulzino firire

Toto homine qui ad porta aliena de uicino ferire per desorna con quali causa que uult pectet iii^{or} morabitanos si potuerit firmare aut iuret sibi v^o, et ferire ad porta de morador aut de aldeano pectet ii^{os} morabitanos si potuerit firmare, aut iure sibi tercero.

De qui fossa aliena aperult

Toto homine qui fossa aliena aperuit sine mandato de parentes qui ibi iacet pectet iii morabitanos si potuerit firmare, aut iuret sibi v^o, et si ibi metuerit hominem ad forcia saque lo con iii^{or} morabitanos et relinqua fosa aliena.

De quin hereditate uendlere

Nvllus homo de alfaates que hereditatem uendire a freyres pectet x morabitanos et no le prestat.

De omine qui uendire aut coptaret alcaldes

Todo homine qui uendire et magnerium (?) lo uendire de quomodo aut coptarent alcaydes pectet vi morabitanos et non uendat magnerium (?) in ipso anno, et de todas falserias et de racotiones similiter pectet vi morabitanos.

De alcaldes de concilio qui bandearent in suo cor..

Los alcaydes de concilio que bandarent in suo corral aut aiuuarent in uias aut in carreras aut in mandados per bandos homines de concilio sint aleiuosus de concilio et pectent c morabitanos et exeat del portello, et totos sedeant per los sexmos uelos.

Qui ulzino ubi uoluerit

Et toto homine de alfaates sit uicino ubi uoluerit, et illa collatian que lo refertarem sint aleiuosus de concilio et pectet c morabitanos a la ponte, et las collationes de la uilla dent suo alcayde i^o mense ante del anno per suo alcayde et per se et dè lo al rege et ad concilio. Et ille qui fuerit ad rege aut hominem dare aut per aldea aut per alcaldia aut per iudgado sit aleyuoso det (*sic*) concilio et pectet c morabitanos a la ponte : et non sit magnerium (?) numquam de uno iudice, et ille qui bandare ad nullus homo per directo sit aleyuosus et pectet c morabitanos a la ponte, et totos intrent las collationes (?) los quartos, et non habemus altera senior nisi nostro rege. Et ille qui alio senior tomauerit nisi regi nostro sit aleiuosus nisi illos qui fuerint del episcopo.

Todo homine qui bando de..

Toto homine qui bando departire aut uoluerit departire sit aleyuoso de concilio et pectet c morabitanos a la ponte, et isto per esquisa de m^{or} alcaydes aut de m^{or} bonos homines.

Todos homines departirem ban..

Todos homines departirem bandos aut uoluerint departire, sint aleyuosus de concilio et pectent c morabitanos a la ponte.

Todo homine qui concilio man..

Todo homine qui concilio mandare sin mandato de concilio, quanto mandare de lo de casa sua.

Nullus homo qui filio aut fl..

Nullus homo qui filio aut filia casare, et arras aut auer le dederit in casamento, los alteros filios accipiant post mortem de suo patre et de sua matre integra uoluerit in alio tanto.

Nullus homo de

Nullus homo de alfaates qui uocem aliena tenuerit de homo foras de uilla pectet v morabitanos.

Esto faz concilio

Esto faz concilio de alfaates alcaydes et vi bonos omnes a prouecho del concilio. Qui fur a cola 1^a quarta, et qui fur a trebello 1^a tercia, Almeyda 1^a tercia, A castiel rodrigo medio morabitano. Esto per casas dar singulas medias octabas, assi como es dicho a casuso.

Todo omne que ospede coler

Todo omne que ospede coier en sua casa, tal omne colga que non faga a suo uicino, et si dampno fezier, peche lo aquel que lo colir en sua casa al quereloso.

Todo omne que fiar

Todo omne que fiar a otro omne qual fiaduria quer assi fii como adduga a derecho al deptor, et se non pague lo el fiador, ut supra dictum est.

Ad esto son uenidos conceio de alfaates

Ad esto son auenidos conceio de alfaates los vi et los alcaydes, et ehos bonos omnes del conceio per mandado del rey : que ermano a ermano demande partilla en sua uida, ó sobrinos, ó tyos, et si en sua uida no la demandare, depues que morto fure el fillo de morto, nin sua mulier, non responda per aquella partiia numqua, si el que demanda ouier eidade de xx^o n annos.

Todo los orphanus demanden a todo omne qui sua bona

Todo los orphanus demanden a todo omne qui sua bona tuuier en sua uida, et si muliere que sua bona tuuier, suos fillos nem sua mulier non respondan.

Todo omne de fuera que heredade

Todo omne de fuera que heredade uenier a demandar alfaiates primero lo meta en mano del fiel totidem

heredade quantu demandat, et si non miserit non le responda, et si metiere et uincire leue las ambas et se non leue las ambas (*sic*).

Todo omne que iudiccio touier

Todo omne que iudiccio touier ant el rey, et se alzare al libro de leon, por y caya, et el alcayde que adsi non iudgare sea periuro.

Todo omne que iudiccio touier ante alcayde

Todo omne que iudiccio touier ante alcayde ó alcaydes èt conuenidores, si alzare per hy caya del iudiccio.

Todo iudeo qui auer dier a rrenouo

Todo iudeo qui auer dier a rrenouo super pennos gane quanto el capdal fuere et non mays, et si mays pi-dire el iudeo no le prestet.

Todo omne qui suo pariente

Todo omne qui suo pariente quisiere encampare, adduga lo ad conceio en dia dominico, ó en dia martes, que y sean alcaydes, si assi non feziere non prestet. Et elos alcaydes tomen m^{or} fiadores de que non faga mal en uilla ni en termeno, et si no les diere, iaga en cepo fasta los dê. Et si los alcaydes non tomaren los fiadores essos alcaydes los pechen.

Todo molino ó azenia que mollir

Todo molino ó azenia que molire casa pectet el dueno del molino ó de la azenia x morabitanos a los alcaldes, et este si eglo pudierem firmare, et si non podirem firmare, el iure sin (*sic*) quinto.

Todo omne que iudiccio touier

Todo omne que iudiccio touier ante alcaydes, et alcaldes iudgarem iudiccio fata v morabitanos, et se alzare a los vi et los vi dierem tal iudiccio como los alcaldes, torne a iuditio alcaydes et pectet m^{or} morabitanos.

Toto caualero que aia todas armas

Todo caualero que aia todas armas non peche en pedido de rey ni en moneda. Todo caualero que ouiere loriga ó lorigon escudo et lança ó capiello de fierro ó espada liue m^{or} peones de la uilla ó de las aldeas ó m caualeros de las aldeas.

Si Rey iusticiare omne en alfaates

Si Rey iusticiare omne en alfaates, el auer que ouier preste ad sua morte a sua mulier, ó a suos fillos, ó suos parientes. Si elrey querola ouiere de omne de alfaates, diga lo a los alcaydes et aduga lo a derecho : et portero non entre en casa de uicino ni de aldea nim de uilla : Et si a fozia (*sic*) quisier entrar en las casas que son conombradas e lo mataren, non ysca per enemigo. Todo omne de uilla, ó de aldea, que uizino furem et posteros qui touiere nieta ó nieta ó sobrino ó sobrina ó gerno atenido ó del ó de sua mulier, non peche : Si dixierem — no lo tienes a to biemfazier — iure per sua cabeza que a su bienfazer lo tien, et mais a de medio anno, et non peche. Todo omne que omne matare et omezilio ouiere a pechar, peche lo a los fillos del morto, ó a los parientes, si fillos non ouiere. Todo omne que a omne matare pectet ccc morabitanos a los fillos del morto, ó a los parientes si fillos non ouiere, si fure uizino de la uilla. Si matare uizino ó postero de aldea pectet l^a morabitanos. Otrosi a suos filios ó a suos parientes. Todo caualero que ouier loriga ó lorigon et caualo et escudo et lança et capiello de fierro sea escusado de pidido et de moneda. Todo omne que fillo ó filla ouier, non aia poder de fazer fillo aieno.

Qui queymar uinea ó uertho ó colmenar

Qui queymar uinea ó uertho ó colmenar ó azenia ó molino pectet quanto so sennor lo feziere.

Iste plazo de porcos

Iste es plazo de porcos : desde la festa de sancto andree.

Todo omne que forno ó frauga

Todo omne que forno ó frauga fezier de nouo, en tal lugar lo fagar que non faza mal ad suo uizino.

Qvi paia metir ó feno

Qvi paia metire ó feno en casa, en tal lugar lo meta que non faga mal a suo uecino, et si lo feziere pectet aquel omne a qui lo feziere.

Todo caualero uicino

Todo caualero uizino ó aldeano de ccc morabitanos sea caualero.

Todo caualero a quem caualo

Todo caualero a quem cauallo murire responda le fata uno anno.

Todo omne que tomare qual cosa

Todo omne que tomare qual cosa quesier sin grado de so sennor torne la dupplada con un^{or} morabitanos.

Todo auer prestado non

Todo auer prestado non aia ferias.

Estos son molones

Estos son moiones de termeno de uilla de alfaates : como partem con cariatalia per las mestas, ó entra mezmuleta en mezmula, et mezmula a iuso como ua a la cabeza carrascosa, et dende a sancta maria per las maiadas ueias só la cabeza del enaziado, et dende al atalaia de martim rodrigo como ua a la fonte del brezo, per el sierro como ua al sendero de fonte guinaldo, et como ua el sandero a naua redonda, et dèsi a la fonte del castemo, et por el sandero uieio como ua a alfaates, et alfaates a iuso per el copdo sobre las maiadas, et per las mestas de los carriles ó puso el rey elos moionos con sua mano, et por hu nasce mezmula a iuso.

Juncteros et andadores

Jvnteros et andadores et messegueros conian soldada fasta san michael, et si no la egirem fasta sancti michael pierdan la.

Coiedor non se pare tras

Todo coiedor non se pare tras ferias, et responda ad todo tiempo.

Todo omne que ante alcayde se alabar

Todo omne que ante alcayde se alabar con firmas, et dixiere firmare, et non congnobrare, per y caya.

Todallas calumpnias

Todallas calumpnias aquellos a que las fezierem a essos las pechem, et a los alcaydes, et al concilio las suas.

Todos aquellos que iudgados furem

Todos aquellos omnes que iudgados furem de alcalde por firmar ó por iurar et non fur al plazo, caa per

hy, et se ambos furem, et alcalde non axarem, uaam buscar alcalde se na uilla fur, et se non fure en na uilla fagam m alcaydes. de m uicinos ante que conplam : el que non dixier el iudiccio qual touier de alcayde, esse seia deribado.

Todo omne que ouier a preguntar

Todo omne que ouier a preguntar ad alio per iura ó per firma pregunte al contemptor 1° uice et a los obreros singulas.

COSTUMES E FOROS DE CASTEL-RODRIGO

1209

LIBER PRIMUS

De los terminos : qui fezer dano en huuas ó en aruoles : qui poser fogo

Este o foro que dá el rey aos uizinos de castel Rodrigo	I	Qvi morabitanos dere por sayales	XIII
Dos terminos e dos coytos	II	Qvi en uina fezer daño	XIII
Quanto tomen por montalgo	III	Qvi coller uuas en uiña allena	XV
Foro do que an a dar al rey por sant martin	IIII	Qvi talar uina ó aruol	XVI
Qvi poser fogo en termino de castel rodrigo	V	Qvi uindimiar ante de san cibrian	XVII
Qvi sacodir arizina (<i>sic</i>) ó alcornoque	VI	Vinna aya xx estadales en coto	XVIII
Qvi deytar esterco e qui cauar sô o castelo	VII	Qvi tomar fructo alleno	XIX
Qvi uir porcos en a defesa	VIII	Qvi prado ou uiña quemare ó outra heredade allena	XX
Dos alcaçeres que non son cerrados	IX	Qvi daño fezere en lauor aleno	XXI
Christiano que auer der a renouo	X	Qvi daño fezer en lino	XXII
Qvi morabitanos dere por pan	XI	Qvi despollare ome	XXIII
Qvi morabitanos dere por mosto	XII	Qvi daño fezer a sabendas	XXIIII

En nome de deus seia amen. Esta carta é feyta a onor de deus e del rey, que dá ao concello de castel Rodrigo dos foros e das herdades de seos terminos.

Este ho foro que dá el rey a uizinos de castel Rodrigo

I Este foro dá el rey a uizinos de castel Rodrigo, que en todo seu reyno non den portadgo nen responda en todo seu reyno por ninguna cousa, mas den fiadores que parescan a dereyto en castel Rodrigo. E franqueó el rey a uizinos de castel Rodrigo suas heredades e seos omes que non peyten nen façan fazendeyra, e acotó los que ningun ome que en suas heredades nin en seus omes meter mano ó en aquesto que les mandó el rey, que peyten mil morabitanos e perda quanto ouer.

Dos terminos e dos coutos

II Estos son hos terminos de castel Rodrigo, per as diuisiones : per lugar que dizen porto de carros, e dende per essa carrerayra de porto de carros assi como cae en agada, e de ende como cae en agada assi como cae en doyro, e da otra parte de porto de carros per coa assi como cae en doro.

E acotamos estes terminos que ninguna cabana de ganado que entrare en estos terminos sin mandado de concello que uizino non fuere peyte la cabana de las uacas n^{as} uacas. E de cabaña de ouelas peyte x carneyros. E de porcos peyte v porcos, ata que salga de termino.

Quanto tomen por montalgo

III Esto tomen por montalgo cada oyto dias : et todo omen que non fore noso uizino que en estos terminos casa fezere quen o y achar tome de seo auer fasta en ualia de v morabitanos. E si ualia non le achar aduga o preso fasta que peyte v morabitanos. E todo noso uizino que en estes terminos casa fezer sin mandado de concello peyte n morabitanos.

Foro do que an a dar al rey por san martin

IIII Todo ome que ouere ualia de xx morabitanos dê i morabitano al rey por la festa de san martin, he si non ouer ualia de xx morabitanos non peyte nada, sacados ende caualleros e iuyzes e aportelados.

Qui poser fogo en termino de castel Rodrigo

V Qvi quemare en termino de castel Rodrigo desde mayo fasta dia de sant martin peite x morabitanos e o dano a seos donos, e si non, saluesse con quatro si vº, e por esto non dê manquadra.

Qui sacudir arcina (sic) ó alcornoque

VI Todo ome que sacudir arcina (*sic*) ou alcornoque con uara peyte i morabitino.

Qui deytar esterco e qui cauar só ho castelo

VII Tod ome que en cale ó en castelo ó en carcaua deytar esterco peyte i morabitino aos alcaldes, e qui cauare terra ó area só o castelo peyte i morabitino e faça o de argamassa. Qui deytar esterco fóra dos coutos come son postos polos alcaldes peyte iii morabitanos se llo poderen firmar, sinon iure si quinto.

Qui uir porcos en a defesa

VIII Qvi uire porcos en a deffessa tome por cada uum quinta de morabitino, medios aos alcaldes e media por si, e seia en qual tempo se quer, e que ganado y metire a sabendas peyte i morabitino, e se dixere —no lo meti a sabendas— peyte iª quinta de morabitino. E quando a desronperen per concello non entre y otro ganado senon çanalo ó muu ó mua de sela. Da carreyra que ueen de figueyra ad abacian a iuso e desde a carreyra arriba contra o carril que ueen de fonte de cantos como ua ad abacian entren asnos e iumentas : sinon, peyte i morabitino que y entrare.

Hos alcaceres que non son cerrados

IX Hos alcaceres das fronteyras si non foren cerrados a foro como os ortos non aian calonnas.

Christiano der a renouo

X Todo christiano que auer dere a renouo seia descomungado, e o alcalde que o iulgare ó der seia periuo e non preste, e se llo poderen firmar con iii omes boons que o iulgó o alcalde yxca por aleuoso do portelo.

Qui morabitanos dere por pan

XI Todo ome que morabitanos dere por pan non le dent mays de quanto andare en agosto : isto qui morabitino dere por pan a nouo estos mismos dineyros.

Qui morabitanos dere por mosto

XII Hos omes que morabitino deren por mosto ante de san miguel quanto deren xv dias poys de san miguel a morabitino tanto le den.

Qui morabitanos dere por sayales

XIII Tod ome que morabitino dere por sayales uaya ao mercado e quanto le y deren a morabitino tanto dê el a seo debdor.

Qui en uinna fezer dano

XIII Qvi dano fezer en uinna por una qualquer uid que fore pascida peyte v soldos e dende arriba fasta x morabitanos seia caloña de pcedura de uinna, e qui deuire caloña a peitar a conta de x soldos a morabitino peyte. E quen y tomar ouellas ó porcos ó cabras ó outro ganado saluo cabeça mayor, se quiser mate delos dós e non tome otra caloña tanbem de porcos como de ouellas como de outro ganado saluo de cabeça mayor.

Qui collir huas en uinna allena

XV Qvi collir huas en uinna alléa ó pasare a sabendas peyte v morabitanos e a calona de una qualquer uid qual quiser o quereloso tal reçaiba.

Qui tallar uinna ó aruol

XVI Tod ome que entrare uinna ó aruol ó a tallare que esté en prado defesado ó en era a foro peyte i morabitino por qualquer aruol ó que leue fructo e depouys peyte ii morabitos, e assi de todas aruoles.

Qui uindimiar ante de sant çibrian

XVII Qvi uindimiar uinna ante de la festa de san cibrian peyte x morabitos, saluo fóra do termino como é escripto : e qui achare uuas ó agrazes si recabdo non dere onde as ha peyte i morabitino : E si dixer — conprè os — dê otor : E si otor non dere peyte. E aquel otor que otorgare dê recabdo onde os ouo, sinon peyte i morabitino.

Vinna aia xx stadaes en couto

XVIII Toda uinna aia xx stadaes en coto. E quen y achare porcós en o couto tome ende dós e de ouellas ii carneiros assi de uinna uindimiada como por uindimiar, e menos de quarta non aia foro si non fore embargo. E por cabeça mayor que en uinna entrar ó en prado peyte decima de morabitino e por porco que entrare en prado peyte quinta de morabitino. E por toda caloña meta o danador en mano, sinon peyte a caloña. Prado ó uinna ó orto si fore aredrado xx stadaes da deanteyra casa aia coto : esse mesmo aia en a uilla. E se menos fuere redrado non aia coto si non ouere paret de v palmos en alto sobre terra e iii en ancho en derredor : e os doutra aldea ayan couto.

Qui tomar fructo alleno

XIX Todo ome que fructo alleno tomar si llo podere firmar peyte ii morabitos, sinon iure con un uizino e otro ha manquadra saluo de uinna. Qui pascere fruyto que a horto pertenesce ó cogonbral por una qualquer rayz peyte iii dineyros.

Qui prado ou uinna quemare ou outra heredit allena

XX Qvi prado ó uinna ó orto ó pan alleno quemar ó colmenar ó acenia ó moyno peyte x morabitos, e esto si llo poder firmar, sinon iure con iii e ele a manquadra. E por toda demandaça dê i morabitino arriba de manquadra.

Qui danno fezere en lauor alleno

XXI Qvi daño fezere en lauor alleno y dê peños se llos pidir, e se llos reuelare uenga a sua casa e prende con un uizino ó con morador. E si peños le reuelare peyte le i morabitino se llo firmar poder, sinon saluese con i uizino. E si o ganado en corte touer den lo sobre peños, e se llo non dere e alá trasnoytare dê o dublado. E o dia primero tome peños quales le dere e otro dia tome peños de morabitino fasta que se entregue.

Qui danno fezere en lino

XXII Qvi dano fezere en lino por la entrada peyte i soldo, e quanto dano fezere aprecienco assi como sano e peyte otro tanto. E se dixer — nego — aprecienco e qual fore o dano assi se salue.

Qui despollare a ome

XXIII Qvi despollare ome fasta el coyro peyte ii morabitos se llo poder firmar, sinon iure con un uizino.

Qui dano fezer a sabendas

XXIII Qvi dano fezer a sabendas peyte iii morabitos se llo poder firmar, sinon iure si tercio e o outro ha manquadra, e si manquadra non dere o outro iure sinneyro.

LIBER SECUNDUS

De parar fiel, e de prindas : de meter bestia : de corral : qui de uozero

Qvi raygar quiser a algun omen	I	Qvi se alçare a corral	XXXI
Qvi quiser parar fiel	II	Qvi ninguno non prinde en domingo	XXXII
De moller que non uaya a fiel	III	En estos dias non iulguen	XXXIII
Qvi ouer bestia a meter e non metir	IIII	Qvi dê uozero pora en outro dia	XXXIIII
Qvi non prindare fasta ix dias	V	En que dia meta bestia e non meter	XXXV
Bestia que alcalde mandar soltar	VI	Aldeano que deue parar fiel a aldeano	XXXVI
Homen que ante alcalde barallar	VII	Moller aldeana uenga a fiel	XXXVII
Qvi bestia ouer a meter cada tercer dia	VIII	Aldeano que querella ouer de uicino	XXXVIII
Qvi bestia ouer a meter meta bestia morta	IX	Qvi dixere a otro —auas fiel—	XXXIX
Qvi se alçare a la carta e o. alcalde lo uedar	X	Qvi redro parte prindare	XXXX
De fiel que uea ha carta	XI	Omen que leuaren por fiel, e qui iuyzio arancado re-	
Qvi metir bestia sin sogá	XII	nouare	XXXXI
Qvi uedar comer a bestia	XIII	Qvi calona ouer a peytar e de auer manifesto	XXXXII
Bestia que en prenda morire	XIIII	Qvi a morador ouer a firmar	XXXXIII
Colledor que se alçare a uozero	XV	Moller de uiziño ó fillo	XXXXIIII
Aqueles omes non deuen parar fiel	XVI	Qvi rancado fore por calona	XXXXV
Qvi dixere —temo de perder mia bestia—	XVII	Qvi ouer a firmar e que se non adoben con allcaldes	XXXXVI
Qvi prindado fore ó fiel pararen	XVIII	Qvi fiel parar aldeano	XXXXVII
Qvi prindar sin dereyto	XIX	Corral de uernes	XXXXIX
De qui fore en camigo que non uaya a fiel	XX	Qve los alcaldes non sten con os vi	L
Non paren fiel sinon depoy de missa	XXI	Qve los alcaldes non fagan corral	LI
Qvi duas uezes prindar en o dia	XXII	Qvi prindar sin mandado de concello	LII
Qvi ouer querella de clerigo	XXIII	Qvi uener prindar por germanidat	LIII
Qvi ouer querella de outro ome	XXIIII	Alcaldes acoten e metan bestias	LIIII
A qui demandaren casa con penos	XXV	Omes que fuyzio oueren façan iiii alcaldes	LV
De peños de morabitino	XXVI	Caloñas de alcaldes e de querellosos	LVI
Aldeano que casa ouere en uila	XXVII	Qvi barallare sobre acotamento de alcale (<i>sic</i>)	LVII
Qvi ouer plazo de corral (<i>sic</i>)	XXVIII	Qvi touer peños alenos por seo auer	LVIII
Qvi aplazado fore por caloña peyte	XXIX	Qvi a utro parare fiel por porfia	LVIII
Qvi se alçare a uozero	XXX		

Qui raygar quiser a algun ome

I Alcalde ó outro uicino de castel Rodrigo que alguno quiser raygar e non poder .. el faga testigos aos que y foren que lle aiuden, e que le non quiser aiudar cada uno peyte tanto como el deuia peytar.

Qui quiser parar fiel

II Todo ome a que mostrare fiel, e o fiel dixere —fiel só— e non quiser yr ant o alcalde peyte i morabitino e uaya o fiel ant o alcalde, e si non quiser yr peyte medio morabitino aaquel con que non quer yr.

De moller que non uaya a fiel

III Moller non uaya a fiel nin ninguno a ela, saluo areigado, mas demostre le plazo e ela a el.

Qui ouer a meter bestia e non metir

IIII Qvi ouer bestia a meter e non a metir outro dia tome fiel e prinde peños de morabitino, e o fiel tenga os fasta ix dias, e si fasta ix dias non demostrare o fiel que uaya ao plazo sobre sua prinda barallar, a collacion comnada ó alcalde aya, mortigue sua prinda e dê fiador de queda : e si se alçare da uila non se mortiguen seos peños, mas responda por ellos.

Qui non prindar fasta ix dias

V Todo ome que non prindare fasta ix dias, porque non uino a fiel ó por bestia que non metio ó plazo que

non uino, non lo prinde mays por essa caloña : E si dixere —a tua casa foy e non achê y prinda— firme con o fiel ó con m testigos que alá foy ante dos ix dias e non achô y prinda, e dê casa con peños.

Bestia que alcalde mandar soltar

VI Bestia ó prinda que alcalde mandar soltar e no la soltare dubre la, fóra bestias de heredad otorgadas : estas non sean soltas sinon per iuyzio de m alcaldes.

Omen que ante alcalde barallar

VII Tod ome que ante alcalde barallar e o alcalde per iuyzio mandar bestia meter e non a meter peyte i morabitino.

Qui bestia ouer a meter cada tercer dia

VIII Tod ome que bestia ouer a meter cada tercer dia meta bestia e quantas bestias non metire tantos morabitanos peyte.

Qui bestia ouer a meter meta bestia morta

IX Tod ome que bestia ouer a meter meta una bestia morta que uala i morabitino. De bestia morta un capelo de ferro ó espada ó baesta con una corda e con auancorda e con cinto e con LX^a saetas ó un escudo con braceyras : e estas bestias meta : bestia que uala i morabitino, e dende arriba meta bestias uiuas ao foro : Sinon quantas bestias non metire tantos morabitanos peyte.

Qui se alzare a la carta e alcalde lo uedar

X Tod ome que se alçare a la carta e o alcalde o uedar da cartar (*sic*) e le mandar bestia meter, no a meter, e se bestia touer no a solte : E si por aquesto lo acoutare ó lo prindare torne la prinda doblada con vi morabitanos.

De fiel que uea la carta

XI Tod ome que se alzare a la carta dê le o alcalde fiel que uea ha carta, e poys que ouiren o iuyzio da carta uaya con seo fiel ant el alcalde e fagan quanto mandare a carta e o alcalde. E si non quiser receber iuyzio meta bestia ao foro.

Qui metir bestia sin sogá

XII Tod ome que bestia metir sin sogá peyte i morabitino : e si ha bestia a comere dê le outra sogá e dê uerdad que sua bestia ha comeo e dê le outra sogá en esse dia, e si la non dere peyte i morabitino, e seia sogá de una braçada.

Qui uedar comer a bestia

XIII Tod ome que uedar comer a ha bestia ante de tercer dia ó ha touer en descuberto firme com m testigos e dubre la. Qui bestia deuir meter pós bestia morta meta bestia uiua d'anguera, e si tal non metir peyte i morabitino.

Bestia que en prinda morire

XIII Toda bestia que en prinda morire uenga seo señor e saque a e meta outra en esse dia, e si outra non metire peyte i morabitino : E si a non quiser sacar peyte i morabitino. E aquel en cuiá casa morire saque a caloña.

Colledor que se alçare a uozero

XV Ningun almonedeyro que se alçare a uozeyro no le preste por peños que tenga da coledoria, mas logo conosca ó negue, sinon meta bestia al foro.

A quales omes non deuen parar fiel

XVI Tod ome que estouer iantando ó lauando sua cabeça ó calçando se ó uestendo se non le pare nen-

guno fiel mas amostre le plazo para outro dia exida de missa matinal e ha collacion hu aya alcalde, e se o quiser raygar espere o e quando uire o fiel que á iantado ó lauado ó uestido ó calçado si póde pare le fiel, e si non quiser ir con el ant o alcalde prenda o sin caloña. E estō mismo seia do que esteuer labrando.

Qui dixer —temo perder mia bestia—

XVII Qvalquer ome que a otro deuir bestia meter e dixer —temo de perder mia bestia— dê ome sobre que sea que non se alce con ela, e se o non (*sic*) dere no le metan bestia. E qui demostrare plazo sobre sua bestia que uaya a collacion hu aya alcalde e dixer —outro plazo auia iulgado de alcalde a outra collacion— dê uerdat e uaya a la collacion hu demostra o plazo. E si alá non fore solte sua prenda. E si la prinda non soltare e alá trasnoytare dê a dublada.

Qui prindado fore ou fiel pararen

XVIII Tod ome que fiel pararen ó prindado fore si firmar poderen que depos fu prindado ó fiel le pararon, en a uila lo testiguaron, as bestias y iazendo, adugan o.

Qui prindar sin dereyto

XIX Qvalquer ome que prindar sin dereyto torne a prinda doblada con iii morabitos.

De qui fore en camino que non uaya a fiel

XX Tod ome que exido fore en carrera con armas ó con sarceno non uenga a fiel si poder dar sua uerdat que assi he e sin mal ingenio, sinon uenga.

Non paren fiel sinon depoy de missa

XXI Ningun ome non pare fiel sinon depoy de missa matinal dicta fasta uesperas, saluo por rayz de ome.

Qui n uezes prindar en o dia

XXII Ningun ome que duas uezes prindare en o dia ó parare fiel peyte i morabitino a sou contendor.

Qui ouer querela de clerigo

XXIII Qvi rancura ouere de clerigo tome fiel de alcalde clerigo e leygo e pare le fiel e iulguen le seo iuyzio alcaldes clerigos e leygos, e esso mismo faça o clerigo aos leygos : firmas ó iuras que oueren a fazer unos a outros firmen ó iuren clerigos e leygos a foro. Vibdas e clerigos si quintos se saluen por onde se deuires saluar, saluo por morte de ome ó por lision ó por moller forciada.

Qui ouer querela de outro omen

XXIII Qvi rancura ouere de outro dê ome sobre que sea que se non alce, e se o non quiser dar tome o sin caloña e conomne sua rancura e dê uerdat que essa rancura á del. E si non diere uerdat no lo leue sobre si e ho outro non o tome, e si sobre aquesto ho tomare peyte iii morabitos e parta se del. E si o non quiser lexar e o metre só teyto peyte le vi morabitos, e si o metir en cepo ó en ferros peyte xx morabitos e quantos dias alá trasnoytare tantos morabitos peyte medios ao quereloso e medios aaquel que o leuaua sobre si, e aquesto se o poder firmar, sinon iure si quinto: e si uerdat quiser dar e non ouer quen o leue sobre tome o sin caloña.

A qui demandaren casa con penos

XXV Todo ome a que demandaren casa con penos nomne iii uezinos que o leuen sobre si, e si entretanto ho outro o leuar sobre si lexe o. E si destes iii ninguno non o quiser leuar sobre si tome o sin caloña. E si depoy que preso fore ome dere que o leue sobre si lexen o, e si o non quiser lexar quantas noytes alá trasnoytar tantos xx morabitos peyte. Todo ome que fiador dere tal fiador dê que aya ualia da peticion dublada : E si tal fiador non dere so fiador nol preste. E si por esta sobrecabadura si non prindare ó non parare fiel ante de un mes non le responda fasta un anno e non mays.

De pennos de morabítimo

XXVI Qui ome leuare sobre si por peños de morabítimo ó por mays e non prindare fasta ix dias no lo prinde mays, e si prindare dê os dublados.

Aldeano que casa ouer en uila

XXVII Todo aldeano que casa ouer en uila seia uizino se a touer poblada con sua moller e dê al tercero recabdo por todas suas postas en sua collacion, e si assi non fezere non seia uizino.

Qui ouer plazo de corral

XXVIII Todo ome que plazo ouere de corral dos vi uenga y, e si non uenere meta suas bestias a foro.

Qui aplazado fore

XXIX Ningun ome que enplazado fore por sua caloña peytar, tanben de lunes como de uernes, si non dere ao prymeiro corral, doble. Vizino de uila que rancura ouere de aldeano pare le fiel con un uizino quer de uila quer daldea que uenga a sua porta ao tercèyro dia de sol a sol, e si non uenere peyte i morabítimo. E si o da uila achare al aldeano en a uila demostre le plazo con i fiel pora outro dia exida de missa matinal a la collacion hu aya alcalde, e se le y demandare casa con peños y le la dê.

Qui se alçare a uozero

XXX Ningun ome que se alçare a uozero alce se per 1ª octaua de morabítimo e non por menos.

Qui se alçare a corral

XXXI Ningun ome que se alçare a corral alçe sse de morabítimo arriba e non por menos. E qui non prindir iuyzio de corral meta bestias de corral. & corral e la primeyra morta e las uiuas al foro.

Que ninguno non prinde en domingo

XXXII Ningun ome non prinde en diomingo nin en dia ioues ni pare fiel sinon araygado.

En estos dias non iulguen

XXXIII Alcaldes non iulguen en diomingo nin en dia ioues nin en os outros dias depoy de uesperas ni ante de missa, e si iulgaren non preste seo iuyzio e seian periuros si non fore por raygar.

Qui de uozero se alçare

XXXIII Tod ome que se alçare a uozero dê uozero outro dia exida de missa matinal a esa collacion que mandare o alcalde, e si o non dere meta bestias, e si o alcalde le uedar uozero sea periuro.

En que dia meta bestia e non metir

XXXV Tod ome que bestia ouer a meter mercoles en todol dia e la non meter meta la uernes ante de missa. Esto mismo sea de quen ouer meter bestia en sabado en todol dia e non a meter meta la lunes ante de missa. Esto mismo sea de iuras e de firmas, e sobresto uaya demostrar plazo al foro hu alcalde ouer, e quantas bestias non meter tantos morabíminos peyte.

Aldeano que deve parar fiel a aldeano

XXXVI Aldeano que rancura ouere daldeano pare le fiel con un aldeano que sea a tercio dia a la fenestra

de sancta maria de sol a sol, e dê le casa con peños que le estê a dereyto, e si non uenere ó casa con peños non dere peyte i morabino. E si dixer — non me demostró fiel— firme lo con aquel que foy fiel e peyte i morabino a seu contendor : e si dixer — non fo fiel— iure con i uizino que fu fiel e tome seus peños cabaes. E a quen fiel demostraren e ao plazo non uener el ó sua moller ó seu chaueyriço peyte i morabino, e si o contendor uener ao plazo e ho outro non peyte medio morabino. Et si i aldeano a outro en uila parare fiel outro dia uengan ambos a la fenestra de sancta maria e façan seu dereyto como de suso he scripto.

Moller aldeana uenga a fiel

XXXVII Moller aldeana uenga a fiel ó peyte i morabino.

Aldeano que querela ouer de uizino

XXXVIII Aldeano que rancura ouer de uiziño de uila pare le fiel que le stê logo a dereyto, sinon meta bestia al foro.

Qui dixer a otro —auas fiel—

XXXIX Ningun ome que dixere a outro —auas fiel— e outro non quere ir con el, si fore ualadi ó aldeano tome o sin caloña : E si fore raygado en uila con casa plobada (*sic*) peyte i morabino.

Qui redro parte prindar

XXXX Tod ome que a redro parte prindare ó parare fiel si llo poder firmar peyte i morabino, e primeyramente colla sua caloña e uaya sua uoz primeyramente.

Omen que leuaren por fiel. Qui iuzio arrancado renouare

XXXXI Tod ome que leuaren por fiel con aquel firme. Tod ome que iuzio arrancado renouare, si llo firmar poderen peyte i morabinos e perda sua uoz.

Qui calonna ouer a peytar

XXXXII Toda calona que ome ouer a peitar dê la dublada con iiii morabinos. Tod auer manifesto delante alcalde den lo a ix dias.

Qui a morador ouer a firmar

XXXXIII Qvi a morador ouer a firmar ou iurar iure ou firme con moradores ó con uizinos quaes ouer.

Moller de uizino ó fillo

XXXXIIII Moller de uizino, fillo ou filla de uizino, parente ou parenta de uizino que con seu parente morar sin soldar aya foro assi como de uiziño.

Qui arrancado fore por calonna

XXXXV Tod ome que arrancado fore per caloña de morabino arriba peyte en ropa e en ganado, e la ropa e el ganado seia de nouo fasta de mediado, e si ouro ó argent quiser meter meta, e aprecien o hos alcaldes e tomen ende a decima parte e digan por amor de deus e essa iura que fezeren a concello que dereyto apprecen segundo seu seso, e por ualia de ii morabinos ii alcaldes lo digan e dende arriba iiii alcaldes lo digan.

Qui ouer a firmar e que se non adobe con alkaldes

XXXXVI Tod ome que a firmar ouer con iiii firme e non menos. Qualquer ome que iuzio ouere non se adobe con alkaldes e si se adobare seia aleuoso, sinon por suas calonas : E si ellos se adobaren con ellos sean periuros. E las calonas que foren feytas en una alcalderia si no la demandaren esos alkaldes de esse anno, hos outros alkaldes que entraren non las demanden mays, mas demande o quereloso seu dereyto.

Qui fiel parar aldeano

XXXXVIII Qui fiel parar a aldeano esse aldeano le pida la uerdat e dê uerdat que rancura á del e diga sua rancura, e si uerdat non dere non uenga a fiel. E se o prindare torne hos penos dublados. E si uerdat dere e a fiel non uener peyte i morabitorio si se lo firmar con i uiziño ó con el fiel que lle paró fiel.

Corral de uernes

XXXXIX Los vi ayan corral cada uernes e el que y non fore peyte i morabitorio a seus companeyros si se delos non espedire, e ayan en soldada hos vi quatro iii morabitorios de concello e non outra caloña.

Que los alkaldes non esten en corral con los vi

L Hos alkaldes non esten en corral con os vi sinon quando enuiaren por ellos. E si os vi uiren cousa onde se deuen partir alkaldes, digan les que se partan ende, e si non quesceren seian periuros e peyten c morabitorios a concello : nin los vi nin los alkaldes non fagan amizade ensenbla, nin coman nin beban ensenbla en daño de concello, sinon seian periuros e aleuosos.

Que los alkaldes non fagan corral

LI Hos alkaldes non fagan en uno corral con vi nin en uernes nin en sabado, si non fore por barallar sus uozes.

Qui prindar sin mandado de concello

LII Tod ome que sin mandado de concello prindar ó de los vi ó de los iunteyros e iuyzio non quesceren prender e por elo prindaren, has bestias y iazendo, saquen a prinda.

Qui uener prindar por germanidat

LIII Tod ome que uener a esta uila e prindare por germanidat por aquel que prindaren e por el ha prinda leuaren fasta ix dias la saque, sinon cada tercer dia meta bestia al foro fasta que la saque, e non aya ferias nin solturaš. Por todo ome por que prindaren, de qual parte quer, uaya e saque la prinda.

Alkaldes acoten e metan bestias

LIIII Los alkaldes acoten e metan las bestias en casa do quereloso fasta que saquen la prinda. Todos los alkaldes ho que por ellos se perder ellos lo peyten.

Omes que iuyzio oueren façan iii alkaldes

LV Todos omes que iuyzio oueren fagan iii uizinos alkaldes e conuinido.... iulguen sou iuyzio e preste seu iuyzio tanto como de un alcalde iurado, e si mandare bestia meter meta la, e si la non metir tome le peños de morabitorio, e si la mandaren soltar solte a, e si la non soltar e alá trasnoytare dê la dublada, e firmen tanto como un alcalde iurado, e alcalde iurado peyte x morabitorios e iii alkaldes peyten xv morabitorios e iii alkaldes peyten xx morabitorios e dende arriba.

Calonnas de alkaldes e de querellosos

LVI Todas caloñas que son ditas pera los querellosos ayan las e todas las outras seian pora el alcalde. E los alkaldes do concello acoten por elas e tomen seo deryto e dent aos querellosos seu deryto.

Qui barallar sobre acotamento de alcalde

LVII Tod ome que barallare sobre acotamento dalcaldes peyte i morabitorio, e por esto non acoute nin meta bestia mas peñore. E alcalde non acote sinon per fonsado ou per apelido, e acotamento de fonsado e de apelido tal seia : o caualeyro iii morabitorios, e o peon ii morabitorios.

Qui touer peños allenos por seu auer

LVIII Tod ome que peños alleos touer por seu auer enprestados ou mudados ou peños rematados e o señor dos peños os non quiser sacar aquel que ten os peños faga le testigos con m uizinos e se a tercer día non los quiser sacar uenda os con r uiziño e iure que os uendió sin arte e entregue se de seu auer, e si sobrare dê lo a ho dono dos peños. E si non conplire prinde por lo demays fasta que se entregue.

LVIII Ningun ome que auer parare fiel e outro fore por perfia prindar lo torne essos peños dublados con x morabitanos si llo poder firmar con m uizinos, sinon nada.

LIBER TERCIVS**De la iusticia e dos malfectores**

Qvi fezer uando	I	De lioures	XXXV
Qvi ferir uizino	II	Alcaldes enforquen ladrones e qui huuas furtar de	
Qvi ferir morador	III	noyte	XXXVI
Qvi ferir uicino sobre salua fe	III	Ladron que preso fore por furto	XXXVII
A morador sobre salua fe	V	Qvi ronpire casa de cepo	XXXVIII
Qvi salua fe dere	VI	Bestia que matare a omen	XXXVIII
Qvi ferir uizino sobre consello feyto	VII	Aldea que forcia fezere a alcalde	XL
De forcia e uirto	VIII	De los lidiadores	XXXIX
Qvi lisiare omen	IX	Qvi ouer a firmar ou a iurar e qui receber firmas	XXXX
Qvi tallar orellas ó dedos	X	Qvi tomar iudio con christiana	XXXXI
Qvi uizino descaualgar	XI	Qvi ferir mancebo alleno	XXXXII
Qvi ome matare	XII	Aportellado que a seu señor tornar mano	XXXXIII
Por morte ó por lision ó por moller forciada	XIII	Qvi firmar mentira e qui firmar ante alcalde	XXXXIII
Qvi demandar salua fe	XIII	Amo que a seu aportelado ferir e qui matar aporte-	
Qui dere e tomar salua fe	XV	lado	XXXXV
Qvi pedir salua fe e outro non la quiser dar	XVI	Qvi firir mouro alleno	XXXXVI
Caloña de morte e de lison e de moller forciada	XVII	Mouro ó mira (<i>sic</i>) que ferir a christiano	XXXXVII
Qvi a utro pedir lid	XXI	Qvi ronpire casa de uizino en uila ó en aldea con	
Qvi sacar armas a bolta e qui a la deffesa salir con		armas	XXXXVIII
armas	XXII	Qvi ronpire casa ó corral daldeano	XXXXIX
Qvi for desafiado por morte ó por lision	XXIII	Qvi auer alleno achare	L
Parentes que inimigo segudaren	XXIII	Por desonrra de seu corpo	L
Qvi por inimizat uinere de outra uila a esta	XXV	De denostos	LI
Qvi coller inimigo alleno	XXVI	Qvi a outro dixere —mentira iuraste—	LII
Por morte ó por lision ó por forcia quaes bestias meta		Qvi mentira iurar	LIII
ó lidiar ó saluase	XXVII	Qvi dixere al alcalde que iulgó mentira	LIII
Moller que aleyue fezer e omen que a sua moller		Cauallero ó peon que oyr appellido e alá non fore	LV
achar con outro	XXVIII	Qvi firir iudio	LVI
Qvi dixere —a las armas—	XXVIII	Qvi matare sobre salua fe ó leuar ome sobre si por	
De ferida que non sea de morte ó de uizino que sea		sua fe	LVII
ferido de morte	XXX	Por medida falsa e cotamento dalcaldes	LVIII
De ladron que furtar	XXXI	Qvi quemar restrollo alleno ó casa	LIX
De fillo ou sobrino que a ome matar	XXXII	Qvi tallar uiña ó quemar casa	LX
Qvi a ho alcalde ferir	XXXIII	Qvi a utro ouer a desafiar	LXI
De moller que furtar e qui sosacar filla allena	XXXIII		

Qui fezer uando

I A esto he o concello auenido que ningun ome de castel Rodrigo que uando fezere ó a uando se chamare, fóra de corpo del rey, yxca por aleuoso del rey e do concello, e derriben le las casas e perda todo quanto ouer.

Qui firir uizino

II Qvi firir ó mesare a uizino peyte x morabitos e se fezer liuores peyte xx morabitos se o poder firmar, sinon iure con iii uizinos e el vº : si poder firmar que tornó sobre sua cabeça non peyte caloña, e se liuores fezo peyte media caloña.

Qui firir a morador

III Qvi firir ó mesar a morador que non fore uizino peyte ii morabitos, e si liuores feze peyte iii morabitos, se llo poder firmar con iii taes como el he, sinon iure el con i morador.

Qui firir uizino sobre salua fe

III Qvi firir ó mesare a uizino ó feze liuores sobre salua fe peyte c morabitos, os medios a los alcaldes e os medios a ho quereloso, e yxca por aleuoso do concello si llo poderen firmar : Sinon iure con xii uizinos ao uizino e a morador con vi.

A morador sobre salua fe

V Qvi ferir ó mesare ó liuores feze a morador sobre salua fe peyte xx morabitos, medios aos alcaldes e medios ao quereloso, si llo poder firmar, sinon saluese como sobredito he.

Qui salua fe dere

VI Tod ome que salua fe dere tal salua fe dê que aya la ualia da caloña. E si depoy que salua fe dere firir ó mesare ó alguu mal feze aqueles que a salua fe leuaron, si o poderen achar prendan o sin caloña e metan o en a mano ao quereloso con toda sua bona. E si en o cepo do quereloso morire non yxca inimigo nen peyte caloña. E si aquellos que a salua fe leuaron non no poderen auer, elos peyten ha caloña.

Qui ferir uizino sobre consello feyto

VII Qui firir ó mesar a uizino sobre consello feyto si llo poder firmar xxiii morabitos peyte e al morador vi, los medios a los alcaldes e medios al quereloso, sinon saluese si quinto.

De forcia e uirto

VIII Esta he forcia e uirto : de ii fasta iii e dende arriba.

Qui lisiare ome

IX Qvi a ome lisiare tal iuyzio aya como por morte de ome e dê tal lision de ollo, de narizes, de rostro, de mano, de pe, de pissa, de collones, de teta de moller.

Qui tallare orellas ó dedos

X Qvi tallare orellas ó dedos de uizino quantos tallar ó dentes quebrantar ó sacar tantos xx morabitos peyte e al morador peyte la meetade, e si dixere —non fize esto— salue con xii ou lidie qual quisere o quereloso, e el morador saluese con vi.

Qui uizino descaualgar

XI Qvi uizino descaualgar que caualgado estouer peyte x morabitos e tenga le la estribeyra. Qui aldeano descaualgar peyte ii morabitos, e si ambos foren aldeanos tenga le la estribeyra e peyte ii morabitos.

Qui ome matare

XII Tod ome que a utro matare si uerdad acharen sobrel enforquen a el ó aquel, sinon lidie, e si matare enforquen o. E si o non poderen auer den toda sua bona aos parentes do morto, e quando deren toda sua bona iuren v de seus parentes os mellores que mas beens non auia e den lo que seia inimigo.

Por morte ó por lision e por moller forçada

XIII Por morte de ome ó por lision ó por moller forçada desafien primeyro diomingo en concello con 11 alcaldes. Qvi forciar moller uelada e llo poderen prouar enforquen o, e si llo non poderen prouar lidie e si cayre enforquen o, sinon ixca sin caloña : e qui forciar a outra moller uizina peyte ccc morabitanos si llo firmar poder e ixca inimigo, sinon lidie : E si lidiare e cayre peyte el coto e ixca por inimigo. E qui aforciar morador peyte xx morabitanos si llo firmar poderen, sinon saluese con vi, e esta caloña ayan os rancurosos.

Qui demandar salua fe

XIIIII Tod ome que salua fe demandare a outro ante 111 alcaldes la dê per corral. E los alcaldes escriuan la salua fe, porque si mester fore que la podan demostrar, e si la non escriuiren os alcaldes e depos daño y uener, si le lo firmaren, os alcaldes la peyten : E si negaren cada uno iure si quinto.

Qui dere e tomare salua fe

XV Qvalquer ome que salua fe dere ou tomare ante 111 alcaldes la den, que firmen si mester fore, e qui ouuer a dar salua fe e non uener al primero corral peyte 111 morabitanos, 11 aos alcaldes e 11 al quereloso.

Qui pedir salua fe

XVI Tod ome que a utro pedire salua fe ant alcaldes e el outro non le la quiser dar peyte 111 morabitanos e dê salua fe por si e per seus parentes e per seu auer, e si non diere metan lo los alcaldes en o cepo, e sinon sean periuros. E si non dere salua fe prenda lo o quereloso sin caloña, e si dixere — non soy osado de prender lo, aiudat me— e quantos lo non queren aiudar cada uno peyte seños morabitanos si poderen firmar, sinon iure con 1 uizino. E si dere sobre que sea fasta dia conombrado que dê salua fe e no lo quesar lexar fera lo ó mate lo sin caloña. E si dere salua fe dê la por si e por seus parentes que foren en termino de castel Rodrigo de 111 omes ou vi que ayan a ualia da peticion. E qui dixere a outro — da me salua fe— dê sua uerdad que a non demanda sinon por medo que á del ó de seu auer ó de seus parentes, e si assi non fezere non le dê salua fe. Et si le dere salua fe uerdad dê lle salua fe, e si non ouere onde peytar la caloña os fiadores la peyten. E si lo ferir ó lo matar sobre salua fe peyte la caloña e uaya por aleuoso do concello e do querellosos.

Calonna de morte e de lision

XVII Por morte ó lision de ome ó por moller forçada metan 11 bestias ante de missa matinal e seian bestias uiuas e seia encerrado, e isto seia en sabado, e se o testiguaren fóra con 11 uizinos ó con 11 alcaldes peyte 111 morabitanos.

Qui a otro pidir lid

XXI Qvi pedir lid a outro peyte 111 morabitanos si llo poder firmar, sinon iure si vº : e qui primero pidire lid esse peyte 111 por si e 111 polo utro, e o que firmare que tornò sobre si non peyte.

Qui sacar armas a bolta e qui a la defesa salir con armas

XXII Tod ome que sacar armas a bolta peyte 111^{or} morabitanos si lle lo firmaren, sinon saleusse si vº. Tod ome que a la defesa exire con armas contra outro peyte x morabitanos, e si os alcaldes lo perdonaren seian periuros si firmas poderen auer, sinon saluese si vº.

Qui for desafiado por morte ou

XXIII Qvi desafiado for en concello por morte de ome ó de lision ó por moller forçada al primeyro corral meta suas bestias. E si en a terra non fore e parentes ouuer meta suas bestias e faga quanto mandaren alcaldes. E si las bestias non metire seia inimigo de concello e daquel que o desafiò, e si ome ouuer morto seia inimigo de seus parentes e do concello. E qui desafiado fore como sobredito he e en a uila fore meta suas bestias e uenga a los alcaldes e ponga seus uozeyros, e os alcaldes den le seus fieles con que se uaya encerrar e y diga en qual

casa se quere encerrar. E si poys que encerrar fore fóra o testiguaren con iii uizinos fóras per iuyzio dalcaldes que o manden desencerrar quantos dias lo testigaren tantos x morabitanos peyte. E el dando dereyto assi como mandaren os alcaldes, affien lo. E quantos dies passaren que o non queresen afiar tantos x morabitanos peyte, si llo poderen firmar con iii alcaldes que o non queresen afiar.

Parentes que enemigo segudaren

XXIII Todos los parentes que inimigo segudaren seguden parentes danbas partes segundos e terceyros e quartos, e si non foren parentes da huma parte en na terra, seguden los outros parentes, e si homizio colliren, tome o padre ou la madre la meadade e os outros parentes la outra meadade. E si non ouer padre ou madre, seus hermanos tomen la meadade : e si non ouere hermanos ne hermanas, hos primos tomen a meadade, e segundos e terceyros e quartos ha outra meadade. E qui non uener desafiar ou a segudar ó a corral, sano seendo ó en a terra, non tome del homizio parte.

Qui por inimizat uinere de outra uilla a esta

XXV Toq ome que por inimizat uinere de outra uilla a esta e ome de uilla dixere —meu inimigo he— firme lo aquel que demanda con iii uizinos que ante uino a castel Rodrigo que el e non tomaron seus parentes homizio ni dereyto, e stê lle a dereyto assi como mandaren alcaldes. E si non le quiser dar dereyto, uaze la uilla e ho termino fasta tercer dia : Sinon mate lo sin caloña. E se aquello que demandaren quiser estar a dereyto, apreten lo hos alcaldes e meta cada tercia dia bestia e non coman nin beuan fasta que lo beyse e reciba seu dereyto. E quantas bestias non metire tantos morabitanos peyte al foro. E hos alcaldes si llo perdonaren caya les en periurio.

Qui collir inimigo alleno

XXVI Tod ome que enemigo alleno coller en a uilla ó en aldea que seia enemigo sacado a nostro foro peyte c morabitanos, si en sua casa llo poderen testiguar con iii bonos omes assi como he foro, sinon saluese si v°. E sí dixere— en tua casa he meo inimigo e abre me tua porta —e si lle la non quiser abrir, firme lo e peyte lle la caloña, ha media aos alcaldes e media a los rancurosos, assi como que en sua casa ho testiguasse. E si en aldea fore con aldeanos, firme, ou de la uilla se os ouere, e en a uilla con iii uizinos.

Por morte ó por lision ó por forcia quacs bestias meta ó lidiar ó saluase.

XXVII Por morte de ome ó por moller forciada ó por lision u bestias meta e por toda outra cousa r^a bestia meta e si por mays lo acoutaren non meta ninguna. E bestias quacs deuir meter cada tercer dia has meta r^a caualar ou muar ou u^a asnaes. Por morte de ome ó por moller forciada ou por lision entre lidiar e saluarse con xii qual se quiser o quereloso tal le cunpla. Per toda demandança si ome non poder auer dereyto en r^a alcazeria en outra parte si el de cabo ou prinde ó desafie fasta que aya dereyto, e si assi non fezere non le responda mays.

Moller que aleue fezer : e quen a sua moller achar con outro

XXVIII Moller que aleyue fezer a seus parentes firan a e maten a sin caloña, si llo firmaren con iii omes, e esta firma non recuda a repto. Qui achar ome con sua moller ou con sua parenta fasta segunda, si ouer marido a beneyciones ó a iuras mate os anbos sin caloña et non yxca por enemigo, e si matare al baron e non aa moller peyte ho couto e ixca por inimigo.

Qui dixer —a las armas—

XXIX Qui dixer —a las armas— peyte x morabitanos, se llo firmaren con iii bonos omes, sinon saluese si v°, e estas firmas non recudan a repto.

De ferida que non sea de morte

XXX Tod ome que firir e non fore ferida mortal dê fiadores e esté a dereyto. Qualquer ome que ferire a uizino con cuytelo ó con porra ó con pedra ó con qual cousa quer que feridas foren de morte en el cepo iazendo peyte sua caloña. E si non ouer onde os peyte fasta ix dias, corten le la mano hos andadores, e si lo utro moriere, enforquen o.

De ladron que furtar

XXXI Ladron que furtar enforquen o, e preste seu auer a seus parentes.

De fillo ó subrino que a ome matar

XXXII Tod ome que fillo ó subrino ouere e a outro ome matare non peyten por el seus parentes seu auer, nin padre nin madre, nin moller sua meadade si seu marido matare a outro.

Qui alkalde firire

XXXIII Ningun ome que alkalde firire peyte sua caloña dubla, e el a outro esso mesmo faga.

De moller que furtar : qui sosacar filla allena

XXXIII Toda moller que furtar, si pesquisa oueren hos alkaldes, queymen a hos andadores. Tod ome ou moller que sosacar filla allena pora outro, ó outra moller que seu marido ouer, queymen la, e al baron enforquen o se o poderen auer, e sobresto perda toda sua bona.

De liuores

XXXV Estos son liuores : sangre e cardenelo.

Alkaldes enforquen ladrones, e qui huuas furtar

XXXVI Alkaldes enforquen ladrones e ueden forcias. E outro ome que huuas furtare de noyte ó qual cousa quer, si pesquisa acharen alkaldes e uozeyros, enforquen o, e si negare iure con un uizinos e si non complire peyte un morabítnos.

Ladron que preso for

XXXVII Todo ladron que preso fore por furto fasta que los vi e los alkaldes acharen pesquisa non le den de mano. E qui lo enuiare aduga lo, sinon meta y seu corpo.

Qui ronpire casa de cepo

XXXVIII Ningun ome que ronpire casa de cepo de concello peyte L^a morabítnos, e se ome ende sacare peyte c morabítnos e meta y seu corpo : e hos alkaldes non tennan ome preso mays de tercer dia, e ho que for de iusticiar iusticien o, e ho outro solten o. E qui assi non fezeren sean periuros.

Bestia que matare a omen

XXXIX Ningun ome de castel Rodrigo que ouere caualo ó outra bestia ó boy e matare seu fillo ó outro ome non peyte caloña nin perda sua bestia.

Aldea que forcia fezere a alkalde

XXXX Toda aldea que forcia fezeren a alkalde e apelido deren a outras aldeas e no le queresen ajudar peyte c morabítnos e ixcan por aleuosos. E si algun ric omen forcia fezere en aldea hu pousare, el ou sua criaçon, e apelido deren e seus uiziños ou de outras aldeas que o souberen no les ajudaren peyte c morabítnos e ixcan por aleuosos, e estos morabítnos medios a hos querelosos e medios a hos alkaldes.

De los lidiadores

XXXIX Los lidiadores que oueren a lidiar per iuyzio dalcaldes yguen nos hos alkaldes e daquel dia que os

yguaren a tercer dia uayan a sancta maria a la missa matinal e armen os ii alcaldes quacs eles queresen e en sua mano lidien. E depoyz que foren armados iure el que anpara que de dereyto anpara, e iure o outro que mentira iura. E ho que anpara dê fiador que se cayre peyte ha peticion dublada e las armas si se danaren. E tal fiador dê que uean os alcaldes que ualia á de la peticion dublada, e depoyz que iurare non se manifeste : e qui en egle-sia entrare peyte i morabitino. E los que y foren saquen os fóra hos que os armaren : E si non queresen yxir, tomen de cada uno senos morabitinos e geyten os fóra. E si esto non fezeren sejan os alcaldes periuros. Qui los cotos passare que poseren os alcaldes leuen o pela iura que fezeron al concello, e peyte cada uno vi morabitinos, si non fore uiatrero. E lidiadores de los coutos non ixcan nin prendan outras armas sino las suas ó de seu conpaneyro con que lidiare ó terra ó pedra, e non tome uestido de ningun ome nin pan nin corte lança que touer en seu poder nin tallen rendas nin cabeçadas nin maten cauallo de seu conpaneyro. E se o matare ou tallar rendas ou cabeçadas iure que no lo mató nin talló rendas de seu grado e tome outro como le mandaren hos alckaldes. E cada un caualo seia apreciado en xxx morabitinos. E taes fiadores den que uean os alcaldes que á ualia dos caualos e das armas. Lidiador que caualo matare peyte o. E armas que se danaren el que cayre ese as peyte. E armas e per caualo non metan omes en mano mas os fiadores peyten la apreciadura. E si el reptado deuenere de pe, spere al outro en canpo que uean os alcaldes que pode guardar de todas partes : E si anparar se poder fasta tercer dia de sol a sol : e el que uenere de pe spere al outro en canpo, e el reptado conquira o iii uezes en o dia e fira o con as armas que touer iii uezes en o dia a mantenente, en o elmo ou en loriga ou en escudo ó en as armas que touere ou en corpo, foras en a lança. E si el reptado escapare caualeyro, conquira al peon iii uezes en o dia, assi como dicto he. E esto fazendo, si fasta tercer dia pescuerar podere, nença seu iuyzio. E ninguno non traue a outro en a pissa nin en collones. Lidiadores non passen os mollones. Lidiador que tod esto non conplire como en esta carta iaze escripto per hy caya. Lidiadores depoyz que foren armados e en a egle-sia se confeitaren den medio morabitino a los que os armaren, e si a canpo exiren quantos dias alá yxiren foren tantos morabitinos dê el que cayere, e si se confeytaren anbos, peyten estos morabitinos. Lidiador que corrيره ante que uenga a sua casa peyte v morabitinos. E qui cantare con el ou qui lle uiner con comer peyte v morabitinos a la ponte. Hos lidiadores en uno iagan en mano dos alcaldes e en uno coman con os que os armaren e si non se confeytaren non se desarmen. E depoyz que sol posto fore adugan os ha uila e outro dia saquen os al canpo ante de medio dia. E si os alcaldes esto non fezeren sean periurados. Portelados de concello non ayan el uedado hu lidiaren. Qui uozes ó siluos dere al lidiador que cayere peyte v morabitinos si llo firmaren. Qui dixere a lidiador palaura que en esforciamento le seia peyte v morabitinos. Tod ome que ygualla ouer a dar fasta iii noue dias la *dē*. E si en essos iii noue dias non dere ygualla, ho outro iure solo e arranque seu iuyzio. E en as yguallas ho que sacaren por peor, si la pedire a alguno, yguen o logo. E a uizino den ygualla de uizino e a morador de moradores.

Qui ouer a firmar ó a iurar

XXXX Qvi ouer a firmar ou a iurar ou testiguar a uizinno testigue con uizinos e a morador con moradores. Toda firma que firmare esso firme onde foy feyto testigos, e cousa que foy mercada ou dada ant el. E qui a morador ouer a dar ygualla ou iurar ou firmar, si uizinos leuare, non caya por isso. E en estas yguallas non iure soldadero de señor de terra ni omen que proba aya feyta que uincisse. E qui tal ygualla non dere per hi caya. Qvi quer que firmas ouer a receber non reciba auogado que he ou fu en aquela cousa, nin seu inimigo, nin ninguno que sperancia aya ou parte ouere na demanda, sacado ende alcaldes e sacado ende concello que alcaldes poden firmar por seu iuyzio que taxan. E sacados conpaneyros que compania fezeren fóra de nila a luytar. E sacadas ende las demandas de los mortos ou de espedimento ou de retornamento. E las consas que se siguen daqui a delante.

Qui firmar mentira e firmar ante alcalde

XXXXI Ningun ome que demandar auer ou heredit ou qual cousa se quer esse dê la firma, e si el outro dere pesquisa que mentira firmó nol preste, e ixcan por aleuosos hos que firmaren, e hos alcaldes façan deles iusticia e si ho non fezeren seian periurados. Qvi ouer a firmar delante alcalde firme qual iuyzio iulgare, e si non firmare caya, e non faça maña antes alcalde, mas el alcalde diga les el iuyzio como lo iulgó e si non le lo dixere sea periurio e peyte la demanda. E la una firma diga lo per uerbo como lo ten iulgado : E las otras firmas digan o per la iura que feceron que tanto firman e tanto outorgan quanto elle. E si dixere el que demanda — non cunple tua firma— y diga en que non cunpre. E si dixere el alcalde —cunple esto— e no lo quiser cunplir per hy caya. E estonce diga el alcalde que he caydo, e si no lo dixere seia periuro e peyte la demanda. E si en a uila fore speren fasta que uenga ou uayan o demandar. E qui no lo quiser asperar ou demandar per hy caya. E si non fore en a uila o alcalde, saquen fiel e uayan a outro alcalde, e qui non quiser sacar fiel ó yr ante outro alcalde per hy caya. E el alcalde ante que conosciren el iuyzio esse ho delibre assi como si el mesmo lo iulgasse :

E si o non quesar delibrar esse peyte la demanda. E qui maña feçere en as conosçencias este alkalde lo pregunte, e qui negare el iuyzio esse meta peños de morabitino al alkalde. E depoyz ningun ome que dixere depoyz —fezeste conuenencia comigo— ou —al fezeste comigo— non le preste. Per auer ou per firma que uno a outro ha de fazer, si non fore feyto perdant alkalde, non preste. Isto he porque dizian muytos omes depoyz —fezeste al comigo—. E auer iulgado delant alkalde den lo. E ningun ome que auer ouer a dar a outro dê lo ante m testigos ó i alkalde. E si depoyz negare que lle lo non dio, façan del iusticia.

Qui tomar iudio con christiana

XXXXII Ningun ome e esso mismo alcaldes que tomaren iudeo con christiana firme lo con n christianos e i iudeo ou n iudeos e i christiano que en unó hos tomaron e preste. Toda christiana que tomaren con iudeo ó la duxerun sobre consello feyto por prender con el iudeo essa iusticia façan de uno como del outro.

Qui firir mancebo

XXXXIII Qvi ferir mancebo ou manceba allea ante seu señor ou omen de seu pan peyte la caloña dublada, media a ho concello e media a seu sennor.

Aportelado que a seu sennor tornare mano

XXXXVIII Tod aportelado que a sseu señor tornare mano corten le la mano. E si seu amo ho sacar faça un tapial en o castelo. E a qui dixere —aiuda me que o possa prender— e non le queseren ajudar peyte lle cada uno m morabitinos. E si lo negaren, cada uno iure si quinto de uizinos.

Amo que a seu aportelado firir, e qui matar aportelado

XXXXV Tod amo que a seu aportelado ferir non peyte caloña. Qui matare aportelado ou forciare sua moler ou sua filla ou sua criazon tome ha media da caloña seu amo.

Qui firir mouro alleno

XXXXVI Tod ome que ferir ou mesar mouro ou moura alleo peyte n morabitinos, e si fezer lioures peyte m morabitinos, sinon iure si vº de uizinos. Qui ferir mouro ó moura alleno iure solo que o non ferio por desonrra de seu señor, e si non iurare ou de plazo cayre peyte ha caloña dublada.

Moro ó mora que firir a christiano

XXXXVII Todo mouro ou moura que ferir a christiano ó a christiana seu señor peyte la caloña uizino assi como de uizino, e a morador assi como de morador. E qui ouer a iurar ou a firmar firme a uizino con uizinos e a morador con moradores.

Qui ronpir casa de uizino con armas

XXXXVIII Qvi ronpire en uila casa ou corral de uizino con armas peyte L morabitinos medios a hos alcaldes e medios a ho quereloso si llo firmar podere e estas firmas recudan a repto ó iuren si quinto, qual quesere o quereloso. Qvi ronpire casa de uizino de uila en aldea ou corral ou moyno ó açeña ou colmenar ou cabana peyte x morabitinos, medios a ho quereloso e medios a hos alcaldes, si llo firmar poderen, e las firmas respondan a repto, e entre lide ou iura de ssi quinto qual quesere o quereloso.

Qui ronpir casa ó curral de aldeano

XXXXIX Qvi ronpire casa ou corral daldeano ou moyno ou açeña ou colmenar ou cabaña peyte v morabitinos, medios a hos alcaldes e medios a ho quereloso, si llo firmar poderen, sinon iure si tercio con taes como el he.

Por desonrra de seu corpo

L Por desonrra de seu corpo ou por ronpedura de casa ni uaya a rey ni aia feyras.

Qui auer alleno achar

L Ningun ome que auer alleno achar en uila ou en o termino e fasta terceiro dia non dere pregon dê lo de furto, e si en a uila ho achare esse dia dê pregon, sinon dê lo de furto.

De denostos

LI Qvi dixer a outro —cornudo ou fududicul ou gafu ou iudeo ou traydor— ó a moller —puta ou ceguladera ou gafa— peyte v morabitanos si llo poder firmar, sinon iure si vº, e si non quesar iurar peyte.

Qui dixer —mentira iuraste—

LII Qvi dixere a outro —mentira iuraste— ou —mentira firmaste— ou —mintrosa uerdad deste— sinon aquel que lo dene reptar, peyte iii morabitanos si firmar podere, e faça o uerdadeyro, e si o non quesar fazer uerdadeyro meta cada dia bestia fasta que o faça uerdadeiro, e quantas bestias non metire tantos morabitanos peyte, sinon iure si iiiº.

Qui mentira iurar

LIII Tod ome que mentira iurar ou firmar e sobrel achare alkalde ou iurado que mentira iuró ou firmó tresquien lo fasta la metat de sua cabeça e yxca por aleyuoso do concello e non aya mays portelo nin firme.

Qui dixere al alkalde que iulgó mentira

LIII Qvi dixere al alkalde de concello ou dos vi ou de germanidade —mentira iulgaste ou firmaste— peyte iii morabitanos si llo firmar podere e meta bestias cada dia fasta que o faça uerdadeyro, e si negare iure con i uizino, e el outro non dê manquadra.

Qui oyr apellido e allá non for

LV Todo caualleiro ou peon ni primo iunto ni poblador ni terceiro que apellido oyere en a noyte e en a manana non fore con a sina peyte o caualeyro iii morabitanos e o peon ii morabitanos, e si en a manana oyere en a noyte seia con ela, sinon peyte, e en outra cousa non peyte poblador nin primo iuncto nen uaya a fonsado fasta i anno mas uaya en apellido en termino de castel Rodrigo. Todo cauallero ó peon que apellido oyere e non fore trocando ou correndo e non exire de uila ou de aldeas priuado al peon messen le la barua e a ho caualeyro corten le la coha (*sic*) a ho caualo si llo poderen firmar con iii uizinos, e sobresto peyte caloña.

Qui firir iudeo

LVI Ningun ome que ferir a iudeo peyte ii morabitanos si llo firmar poder con ii iudeos e con i christiano ou con ii christianos e i iudeo, e si fecere lioures peyte iii morabitanos si firmar podere, e si non, iure solo e seia creydo.

Qui matare sobre salua fe

LVII Qvi matare ome sobre salua fe peyte dc morabitanos, e si el danador non poderen auer aquellos que la salua fe leuaren peyte la caloña. Tod ome que leuare a outro sobre si por salua fe e non uener dar salua fe quando mandaren alkaldes al primer corral peyte iii morabitanos. E a quantos corrales non uener tantos iii morabitanos peyte, e si non acharen peños al que pediren salua fe peyte iii morabitanos aquel que salua fe sobre si leuare. E depoyos que dere salua fe si nigmiga fezere aquel que ho sobre si leuare peyte ha caloña dublada a ho quereloso ou a seus parentes la caloña e se o matare e non o poderen auer peyte dc morabitanos medios a hos alkaldes e medios a hos querellosos e si lo ferir sobre salua fe peyte c morabitanos e yxca por aleuoso de concello e del quereloso. E si de seu auer no lo poder auer hos fiadores lo peyten. E de toda esta caloña media aian ende hos alkaldes e media a hos querellosos.

Por medida falsa e acotamento de alkaldes

LVIII Tod ome sobre que acharen los alkaldes medida falsa ou quebrantaren coto de alkaldes peyte iii

morabitanos si llo poderen firmar, sinon iure si quinto. Por morte de ome ou por lision ou por moller forciada desafien en concello dia de domingo con 11 alkaldes. Tod ome que non uener a cotamento dalcaldes peyte 1 morabitano. Hu los sex e alkaldes souberen uerdad non preste mentira. Alcaldes non firmen sinon por iuyzio que deren e por sua caloña, e en outro lugar firmen assi como uizinos.

Qui quemar restrollo ó casa

LIX Tod ome que restrollo alleno quemar peyte 111 morabitanos si llo firmar poderen, sinon iure si tercio, e si quemare tresnales ou gaelas ou messe peyte XL morabitanos si llo poderen firmar, sinon iure con XII. Ningun ome que casa quemare allea enforquen o si uerdade fuere, sinon iure con XII uezinos al uizino e ele la manquadra, e a morador con moradores. E si casa queymare que uala v morabitanos ou dende arriba entre lide e iura qual quesere ho quereloso tal le cunpla. E de quanto y perdire por todo responda.

Qui tallar uña ó quemar casa

LX Tod ome que tallar uña allea a sabendas ou queymare casa ou orto tal iuyzio aia como per morte de omen.

Qui a outro desafiar

LXI Tod ome que a utro ouere a desafiar con parentes de mays acerca desafie.

LIBER QUARTUS

Titulos das mulleres, e de orfanos, e de testamentos

Moller que sola tomar marido ó uidua ou manceba orfana	I	Omen ou moller que ouer fillos e casare	XV
Que den a moller en arras	II	A qui ficar fillo orphano	XVI
Qvi moller de uelambres geytare fóra de casa	III	Orphanos que non son de hedat	XVII
Qvi demandar aforcadura de moller	IIII	Omen que morire non responda sua moller nin seus fillos	XVIII
Omen que leyxar sua moller	V	De fillo enparentado	XIX
Qvi sospeyta ouer de moller	VI	Qvi quesar fazer fillo ou filla	XX
De moller uelada que finar a quin presten seus uestidos ó suas arras	VII	Omen que sua moller ouer enferma	XXI
Moller que uiduat quesar tener	VIII	De moller que non uaya a fiel	XXII
Qvi enfermar e fezer testamento, e si morire a quen den seu caualo e as armas	IX	Qvi ouer aduzir a outro a plazo	XXIII
Qvi sin lingua morire	X	Moller que morir xv dias ante del fonsado e qui sobri-	XXIII
A quin sua moller morire	XI	no ouer en casa	XXIII
Manda que mandar marido a moller	XII	Qvi uoz touer de ladron	XXV
Marido e moller que unidat fezeren	XIII	Qvi destoruar a ome que stouer en iuyzio	XXVI
Moller que ante de ano tomar marido	XIIII	Qvi borra mitir en sayal ou louelo ó sayal molado uen-	XXVII
		dir, ó quen fezer fogo en cale, ó fiar en cale	XXVII

Moller que sola tomar marido

I Moller que sola tomar marido sin seus parentes seia desheredada, e quen a tomar seia inimigo. Vibda tome marido qual se quesar con seus parentes. Manceba orfana hos parentes de anbas partes la casen. E se parentes de la una parte la casaren qui la casar yxca inimigo e peyte couto a los outros parentes como si la matische.

Que den a moller en arras

II Qvi moller aduxer dê lle en arras e en uestidos XII morabitanos e 11 kafizes de trigo e 1 cocino e media uaca e v carneyros e L colodras de uino, e qui mays dere ou pedire peyte X morabitanos, e si negare que mas non pedio ou el outro que mays non dio iure si quinto. La uibda tome meetat de tod esto, e non faça uoda in domingo nin uaya cauleyra nin tome marido ante de ano, sinon peyte 111 morabitanos : e non caualgue nigura moller con la nouia sinon la madrina.

Qui moller de uelambres geytare fóra de casa

III Qvi moller de uelambres ou de iuras en mano de clerigo dados fiadores por suas dereyturas e la geytare de casa e depouys la quesar recibir dê lle uodas e arras e tome la. E si ella dexare seu marido seia deseredada. E quen a manparare peyte x morabitos quantos m dias alá trasnoytare en casa do parente tantos x morabitos peyte medios a hos alcaldes e medios a seu marido.

Qui demandar aforcadura de moller

III Qvi demandar aforcadura de moller, e o outro dixer — non fezi esto sinon per sua uolontat e per meo auer que lle dey — e por este manifesto non lidie nin peyte el couto, e por lo demays negue ou manifeste, e faga quanto mandaren alcaldes : e la manquadra que dere moller tal seia : iure con m e ela v^a de seus parentes, e si parentes non ouere iure con m uizinos que en esse dia ho fizo primeyramente e non per sua uolontat nin per auer. E entre lid e iurar qual quesar ho quereloso tal le cunpla, e si non iurar la manquadra non le responda. E depouys si se quesar alçar al rey alcesse e meta penos de n morabitos e al outro dê n morabitos, e el que cayre dê n morabitos a hos fieles, e outro non dê nada.

Omen que lexar sua moller

V Tod ome que sua moller de beneycion ou de iuras lazares (*sic*), ou ela a el uayan al obispo ou a quen touer suas uezes, e el obispo mande a los alcaldes que aperten al baron que torne a la moler ou la moller al baron, e si non acotaren ou non apertaren fasta que se aiunten en uno e si assi non fezeren hos alcaldes seian periurados e peyten x morabitos. E el parente que la anparar cada m^o dia peyte x morabitos que alá trasnoytare en casa del parente.

Qui sospeyta ouere de moller

VI Qvi sospeyta ouere de sua moller que le faze aleue saluese con xii uizinos. E si con ela esta mala estancia ouere e salua fe ella dere lidie si la salua fe firmaren m alcaldes.

De moller uelada que finir a quen presten seus uistidos ou suas arras

VII Tod ome que moller uelada ou arrada e uistidos ou fiadores ou penos le dere a ela ou a seus parentes, e se passare de aqueste siglo preste a seus parentes uistidos ou arras ou peños que a el enpenaron ou a seus parentes a que pertenece toda sua bona, e si el baron morire si prenada fore tenga aquell auer parentes danbas partes fasta que pára.

Moller que uibdat quesar tener

VIII Moller que uibdat quesar tener tome 1ª casa de xii cabriadas e 1ª terra de n *kafizes* semeadura hu xe quesar e 1ª arançada de uña hu xe quesar e 1ª uez en moyno ou en açena a xv dias 1ª hora e 1ª bestia asnal e 1ª mora ó 1 mouro e 1 leyto con guenebe ó con alfamar e 1 feltro e 1 cabeçal e n sauanas e 1ª caldeyra e n boys e 1ª porca e xii ouellas. E de tod esto lo que ouere prenda e non prenda entrega en otra cousa. E tome aquesto de auer de ambos. E si non oueren de ambos tome meedat de auer del. E qui aquesto tomare leue en domingo e en lunes bodigo e dineyro e candeia, e quantos dias no lo leuare tantos morabitos peyte a parentes del morto e depouys tome aquesto, e si o lexare e marido tomare dê lo dublado.

Qui enfermar e fezer testamento e si morire a quen den seu caualo e as armas

IX Tod ome que enfermar e mandar por sua alma e depouys outra uez mandare la postremeyra preste. Qvi morire dê seu caualo e suas armas a seu fillo mayor. E si fillo baron non ouere den suas armas e seu caualo por sua alma sin particion, e las outras fillas non tomen ende entrega.

Qui sin lengua morire

X Qvi sin lengua morire den el v^o del moble por sua alma. E qui morire con sua lengua fasta la meedat mande de seu auer se quesar e preste, e se may mande o demays non preste.

A qui sua moller morire

XI Tod ome a quin sua moller morire saque ante de particion 1ª bestia qual queser de las que oueren, e moller saque ante de particion seus uestidos quaes ouo feytos en uida de seu marido, e el marido saque suas armas e seu caualo e seus uistidos que ouo feytos en uida de sua moller. E si caualo non ouer saque 1ª bestia de sela assi como he sobredito.

Manda que mandar marido a moller

XII Manda que mandare marido a moller ou moller a marido fasta la meetad preste, e de mas non preste.

Marido e moller que unidat fezeren

XIII Marido e moller que unidat fezeren façan la en dia de domingo exida de la missa matinal en collacion de uila ou sabado a uesperas e preste : E si non, non preste.

Moller que ante de anno tomar marido

XIII Moller que ante de ano tomar marido peyte ni morabitanos. E si con mandado de alcaldes casar peyte ni morabitanos, e si moller prenada tomar baron seia deseredada e tomen a meyadade tanben do moure como da rayz os parentes do morto, e a outra meyatade os alkaldes. E o que a rreceber se o infante morrer peyte a coomia e saya por eemigo.

Omen ó moller que ouer fillos e casare

XV Ningun ome que morire ou moller e fillos ou fillas oueren, e el baron tomar moller, ou a moller marido, e non oueren partido con seus fillos, e depouys outros fillos fezeren, e depouys morire el ou ela, con los fillos primeyros parta herencia e moble quales pertenece : E depouys parta con los outros fillos. E si alguna cousa metire padre ou madre de auer de aquellos que son sin padre ó sin madre que ouo mester de sua herencia e foren adeante partan fillos ou fillas con padre ou con madre aquel auer que fu de suyo, ou parentes a que pertenece, e depouys partan sua herencia e seu moble que ganaron ambos, los otros fillos ou fillas partan, e de todo seu auer outrosi partan.

A qui ficar fillo orfano

XVI Fillos ou fillas que orfanos remanesciren que non an xv anos, seus parentes metan sua bona en almoneda con padre ou con madre, e qui mays ben les fezere esse los tome. E tanto por tanto padre ou madre los tenga si quesere, e moble esté en moble e hereditat en hereditat, e si a cabo de anno non uener meter en almoneda el auer e dar la ganancia, meta bestia cada tercer dia fasta que lo aduga, e non ixca ende per ferias ni per solturas.

Omen que morire non responda sua moller nin seus fillos sinon per sua debda

XVIII Qui morire non responda sua moller ou seus fillos ou qui sua bona heredare sinon por sua debda. E qui touer parentes orfanos con sua bona responda e non se pare tras anno ni tras respusas.

De fillo enparentado

XIX Fillo enparentado que con seu padre morare ou sobrino ou iuguro ou ortolano ou molyneyro ou pastor non responda a nadie nin nadie a el. E si fillo ou sobrino de ome de uila demostrare fiel a aldeano e si le non uenere dar dereyto el ou sua moller si enfermo fore ou y non fore peyte i morabitano.

Qui queser fazer fillo ó filla

XX Tod ome que queser fazer fillo ou filla ou fillos ou fillas faça os exida de missa matinal en diomingo ou sabado a las uesperas en collacion de uilla e preste : E si assy non fezeren non preste : e esto mismo seia dos aldeaos.

Om̃en que sua moller ouer enferma

XXI Tod ome que sua moller ouer enferma ó seu caualo non uaya en fonsado si poder firmar con 11 uizinos : e aldeano con aldeanos non peyte fonsadera ni apelido.

De moller que non uaya a fiel

XXII Moller maridada non uaya a fiel sinon fabaceyras e panadeyras e taucneras.

Qui ouer aduzir a outro a plazo

XXIII Tod ome que ouer aduzir a outro a plazo aduga lo de uila a outro dia : E de aldeas e de nostro termino a tercer dia. E fóra de nostro termino a 1x dias si lo poder auer, sinon iure per sua cabeça que o non pudo auer, e aduga o a otros 1x dias, e senpre iure per sua cabeça que o non pudo auer, e assi seia fasta 11 1x dias. E si dixere —a rrafala es ou a caualgada— iure lo e aduga lo de uinida, sinon responda. E si dixere que pastor he iure que he pastor, e espere lo a las ixidas si non fore en nostro termino, e aduga o a dereyto. E de fonsado e de azaria connombre adalil e iure que alá he, e a la uinida del adalil dê lo a dereyto, sinon responda. De iherusalem fasta 1 anno : De roma fasta vi meses : De rocamador fasta 111 meses : De sant gil a 111 meses : E si fore catiuo, fasta 1 anno : E de san saluador fasta v selmanas : E de santiago a 1 mes : De sancto domingo e de san bertolame a 111 selmanas : De san uicente fasta 1 mes : E outros sanctos mays ou menos a sua conta, e por esto todo iure con 1 uizino que alá he hu dize, e por esto non se modró. Todo ome que torna fezer de terra de christianos ou de terra de moros el contendor has bestias iazendo aduga o. E si dixere —ido he a uenado ou a monte— iure lo que non sabe sua pousada, e connombre conpanyro con que fu, e a uinida de seus conpanyros aduga o.

Moller que morir xv dias ante del fonsado

XXIII Tod ome a quen moller morire xv dias ante del fonsado, si fillo ou filla non ouere de heydad non uaya en fonsado.

Qui sobrino ouer en casa

XXIII Tod ome que sobrino ouere en sua casa sin soldar de medio anno arriba que xx annos aia uaya en fonsado e preste, e si assi non fore non preste.

Qui uoz touere de ladron

XXV Tod aportelado que uoz touere de ladron perda el portelo e peyte x morabitos.

Qui destoruare a ome que estouer en iuzio

XXVI Qui iuzio ouere con outro quen o destoruare peyte 1 morabito si llo poder firmar, sinon iure con 1 uizino si non fore uozero.

**Qui borra metire en sayal ó louelo ó sayal mollado uendire :
que fezer fogo en cale ó fiar en cale**

XXVII Qui borra fiare ó metire en sayal ó con cardas de ferro cardare peyte 1 morabito e perda el precio si llo poderen firmar, sinon iure con 1 uizino, e dê la borra al donno do sayal e faça llo bono. Has mollereres que enprestaren ó acreyren alguna cosa unas a outras respondan se fasta en 1 morabito e por esto non se paren tras seus maridos. Toda moller que louelo uendir en mercado ou baron peyte 1 morabito. Ningun ome que sayal mollado uendire peyte 11 morabitos. Ninguna moller que fogo fezer en cale ó uarrire sin agua peyte 1 morabito. E la que se espulgare en cale peyte 1 morabito. Ninguna moller que aia seu marido a iuras e a beneyciones nin uenda nin prinde sin seu marido sinon 1 morabito, e si mays uendire ou prindare non le preste si non fore moller merchana de aquilo que trahe entre suas manos. E moller que fiar en a cale peyte v soldos. Vibdna por peño ou por bestia de morabito pare fiel e por outra cousa uibdua non uaya a fiel si non fore por raygar.

LIBER QUINTUS

**Estos son los títulos dos herdamentos e dos lauores e de lugueyros
en el lluro quinto**

Qvi sua heredita qveser uender	I	De peños reuelados	XXXIX
Qvi entrar en heredita allena	II	Qvi por seu iuyzio se qveser alçar al rey	XXXX
Qvi destoruare boys de laour	III	Qvi aruol tallar	XXXXI
Moller que ronpir heredita de seu marido	IIII	Qvi heredita touere de parente	XXXXII
Qvi conprare herencia	V	Qvi seu precio leuare per forçia	XXXXIII
A qui demandaren heredita	VI	Qual dia deuen entrar en baño	XXXXIIII
Qvi labrare exido	VII	Precio de baño	XXXXV
Qvi sobre laour alleno entrare	VIII	De las aguas das goteyras	XXXXVI
Qvi heredita outorgare	IX	Los segadores e dos tresquiadores	XXXXVII
Qvi heredita sobre heredita deuire otorgar	X	Qvi morare e lablare en heredita de seu señor	XXXXVIII
Qve las terras non se paren tras anno	XI	Qvi colmeneyro qveser sacar	XXXXIX
Omen de outra parte que demandare heredita	XII	Qvi auer moble demandare	L
De esterminar heredita	XIII	Qvi entrare en plazo e enfermar	LI
Qvi achar ganado en seu restollo	XIIII	Por furto ou por condesillo	LII
Qvi entrare en laour alleo ou fezer dano en messe	XV	Qvi firmar por x morabitos	LIII
De prado mollonado	XVI	A qui demandaren furto e negare	LIII
Qvi ouer iuyzio de corral	XVII	Auer de nego que fore uencido	LV
Qvi pan uindire	XVIII	Qvi peños reuelare en uila	LVI
Qvi qveser conprar pan	XVIII	Qvi entrar en ferias	LVII
Qvi casa dere a alquilé ó la tomare	X	Ferias de quaresma	LVIII
Qvi con rancura uener aos alcaldes per ferida	XI	Como den seu deryto aos iunteyros e aos andadores hos que colliren pan	LIX
Qvi lablar en sabado	XII	A qui oueren a dar pan e no lo demandar ante de nathal	LX
Qvi sua uoz barallar ó allena	XIII	Qvi ouer a iurar en quaresma	LXI
Jugueyros tomen boys a v°	XIIII	Clerigo que morire	LXII
Jugueyro que geyras fezer perder	XV	De los que queren sacar carreyra	LXIII
Qvi rancura ouere de seu iugero	XVI	Aldeano que lablar con boys e medieros que ceuada den a los iunteyros	LXIIII
Qvi morar a soldada e enfermar	XVII	Qvi dixer —este he meu preso—	LXV
Omen de soldada que exire ante do prazo	XVIII	Qvi non fore escripto en carta ni en padron	LXVI
Qvi touer senal ou precio por laour	XIX	Qvi uiñas ó casas ó acenas enpeñar	LXVII
Clerigo beneficiado que rancura ouere de outro ó otro del	XX	Qvi se chamar a firma	LXVIII
Qvi arar con iugo de boys ou medieros quanto den a los andadores	XXI	Qvi por fiador peytar e qui a utro fiar	LXIX
Qvi suas firmas qveser alongar	XXII	Lauor de aldeano tal foro aia	LXX
Del que non deue seer uizino nin aportelado	XXIII	Qvi uoz alena barallar	LXXI
Qvi alfolin de pan ouere en uila	XXIX	Qvi peños prindar	LXXII
Por quaes cousas non se deue parar tras ferias	XXX	Hos que sacaren las octauas	LXXIII
Qvi heredita ou aueres de parentes partiren	XXXI	Qvi touer casa poblada de dezmo e primença, e quaes non den ceuada a los iunteyros	LXXIIII
Qvi se metire en orden	XXXII		
Qvi geytare peños por pan ou por uiño	XXXIII		
Qvi auer ouer a dar a outro	XXXIIII		

Qui sua heredita qveser uender

I Qual ome qveser uender sua heredita diga o primeyro a seus parentes que stã bona deuen herdar, e quantos outros deren a hos parentes la uenda si la qveseren. E si a outros la uendir e a seus parentes ante no llo fezer saber, saque la como quer e dê la a seus parentes. E si poder firmar que les fizo testigos que queria sua heredita uender e ellos no la qveseron conprar uenda la a quin qveser. E si parentes la qveseren conprar paguen fasta ix dias o tercio, e a outros ix dias outro tercio, e a otros ix dias outro tercio. E si a estos plazos non pagaren tenga ho que a tene e uenda a qui qveser.

Qui entrar en heredita allena

II Tod ome que en heredita allena entrare e lo arrancaren por ela dê la dublada con vi morabitos.

Qui destoruare boys de lauor

III Qvi boys geytare de ero hu araren ou le sacare la cauilla ó destoruare que non façan seu lauor como pertenece peyte vi morabitos si llo firmar poderen : Sinon iure con i uizino.

Moller que rompir heredat de seu marido

IIII Moller que arrompir heredat de seu marido ou baron en heredat de sua moller entre qualquer en o quarto. E si fezer moyno ou azeña ou casa ou uña ó orto tome o quarto da heredade ou el medio del lauor qual quesere ho que pede.

Qui conprare herencia

IIIII Tod ome que conprare herencia ou ouellas ou qual cousa quer con sua moller de seu auer, entre moller en meetade de seu marido, e ho marido entre en meetad de sua moller, poys que foren uelados, si alguna cousa conpraren ou cambiaren.

A qui demandaren heredat

VI Tod ome a qui demandaren heredat e poder firmar que sobre anno la ten con lauor que le pertenece aya la con todo. E si el outro dixere —ante de anno demandé esta heredat— firme lo que ante de anno demandó aquela heredat e responda le por cla. E esta demança tal scia : prindando e apertando e barallando ant alkalde. E por ualia de v morabitos firme con i alkalde e por x con ii alkaldes e por xv con iii alkaldes e dende arriba con iii firmen.

Qui labrare yxido

VII Qvi lablare exido de aldea peyte x e leyxe el exido, medios a alkaldes e medios a hos querelosos.

Qui sobre lauor alleo entrare

VIII Qvi sobre lauor alleno entrare ou la derrompir peyte vi morabitos e lexe la, e tal lauor qual pertenece e plegue succu a succu.

Qui heredat outorgare

IIIII Tod omè que heredat outorgare y dê fiador sobre la herdat que aia ualia de la herdat dublada e si tal fiador non dere per hi caya.

Qui heredat sobre heredat deuire otorgar

X Qvi heredat deuire otorgar sobre la herdat outorgue. E quando outorgare outro dia meta bestia e cada tercer dia meta bestia al foro, e si arrancado fore doble la heredat. E si el octor non ouere onde peytar, el fiador lo peyte suas bestias y iazendo, e por esto non metan ome en mano ni se alçe a rrey. E non traga mays de tercio octor.

Que las terras non se paren tras anno

XI Has terras que germanas deuen seer midan las e eguen las per hu deuen seer e non se paren tras anno : E qui las conprare e linde quebrantare ou mollon arrancare peyte ii morabitos si firmaren, e restaure le aquello que quebrantó ou arrancó : Sinon saluese con iii uizinos.

Omen de otra parte que demandare herdat

XII Tod ome de outra parte que demandare heredat a nòstro uizino per nosso foro le responda. Qualquer omè que demandar heredat meta otra tal en par ou peños ou auer de ualia : Sinon non responda mas por ela.

De esterminar heredat

XIII Quando omes foren a determinar heredat uengan con seu fiel ante alkaldes, e estos alkaldes den les

por iuyzio que uayan a determinar aquela herdat e den les plazo connoscido en tercer dia a porta de eglexa a que ambos uengan, e y el leyxar n uizinos determinadores. E qui al plazo non uener peyte a seu auersario v sodos, mas quando uener el quereloso a determinar la herdat destermine la toda andando la e cercando la e retornando la. E ende si la el labrador leyxar la herdat el quereloso entre en a herdat sin caloña. E si el labrador defendire delante los destermidores aplaze lo el quereloso al primeyro dia que uenga al corral de los alcaldes, e y aia el uino e el outro seu foro. E si alguno de los auersarios al plazo non uener caya pero de la razon si al plazo non uener, ou si uener e de razon uencido fore, leyxe la herdat dublada con vi morabitanos. E si per aventura hos destremadores foren a aldea ho quereloso aplaze seu auersario a tercer dia á porta do alcalde, e o alcalde dè lles por iuyzio que uayan a determinar ponendo les plazo como he de suso dicto.

Qui achar ganado en seu restollo

XIII Tod ome que achar porcous ou cabras ou ouellas en seu restollo hu ouer gauelas ó trexnales ou uiña uindimiada tome n carneyros ou n porcous e non tome carneyro cencerrado, e si carneyros non andaren en as ouellas tome n ouellas e non tome maroco : E si lo tomare torne o dublado : e esso mismo de carneyro cencerrado : E esso mismo de porcous tome n : de restollo de ouellas n carneyros : e de cabras n e de cabrones n, e non tome outra caloña. E plado (*sic*) esto mismo como de rostollo. E destas caloñas ho aldeano tome meedat. E si dixere ho quereloso —reuelaste me peños— iure con i uizino e duple ho que os ampara. E si dixere ho dono do ganado —no los tomeste en teu restollo hu tresnales ou gauelas ouese ou en tua uiña uindimiada— iure aquel que os tomô con i uizino que en seo laour ou de seu señor los uio é fu tras ellos e tomô los, e tenga os, e si non poder iurar torne o que tomô dublado e peyte n morabitanos. E si mouro esto tomare seu señor iure por el.

Qui entrare en laour alleo ó fezer dano en messe

XV Qvi entrare en laour alleo con fruyto, caualleyro ó de pé, peyte i soldo. Qvi daño fezere en messe por cabeça mayor peyte 1ª octaua : E por porco e per v ouellas ou cabras 1ª octaua : E por v anssares 1ª octaua : E por porco de muradal 1ª octaua : E de qual fructo comer de tal peyte. E qui comer heyra de noyte por cabeça mayor e por porco peyte 1ª octaua. E ganado que andare a pastor e dano fezere de dia en eyra non peyte. E aquel que non ha pastor peyte assi como sobredicto he.

De prado mollonado

XVI Prado mollonado de quarta fasta vi arançadas aya foro, e ho que mays ou menos fore aya foro saccado si fore en bago de outros prados ou de uiñas que o posa fazer, e esto en aldeas e en uila.

Qui ouer iuyzio de corral

XVII Tod ome que iuyzio ouere de corral metan dós dos uozeros e non mays : E si mays metiren hos alcaldes uazien el corral. E qui hy estouer sobre seu coto peyte quarta de morabitano : E si ellos lo leyxaren sean periuros.

Qui pan uindre

XVIII Tod ome que pan uindre en las aldeas peyte n morabitanos si esquisa acharen de bonos omes, ou iure si v°. Esto mismo seia del pan que uenere de las aldeas ou de outra parte e no lo uenderen en mercado peyte i morabitano : E en qual casa ho uenderen peyte n morabitanos.

Qui queser conprar pan

XIX Tod ome que pan queser conprar conpre 1ª marauida a la selmana e non mays : E si mas conprare peyte n morabitanos, e esto en mercado lo conpre.

Qui casa dere a alquilé ó la tomare

X Qualquer ome que casa dere ad alquilé quando seu plazo uener prinde por seu alquilé qual dia queser sin caloña, ropa bestia ó outra cousa semellable prinde. Qvi casa dere ad alquilé ou la tomare, aquel que la tomare si la leyxare dè todo el alquilé. E si el señor de la casa lo geytare ante de seu plazo ó pera outro ome si-

non pera seu corpo mismo perda el alquiler. E el que touer la casa y morando conprare sua dè quanto ha merecido.

Qui con rancura uener a hos alkaldes per firida

XI Tod ome que con rancura uenere ad alkaldes per ferida que lle fagan, ou de seu parente, ou per armas que sacaren, e dixere —darè esquisas ou firmas— e depòys no la dere, si en el cepo lo fezere entrar ou en cadenas, iaga aquel que uenere con la rancura outro tanto en el cepo.

Qui labrar en sabado

XII Tod ome que lablar en sabado desde medio dia arriba peyte x morabitanos a hos alkaldes, e en aldeas peyte i morabitano a seus uizinos, e por esto non pare fiel mas prinde peños.

Qui sua uoz baralare ó allena

XIII Tod ome que sua uoz barallare dè la uerdat que uerdat demanda ou ampara. Qui uoz allena barallare dè la uerdat que quanto pòde pesquerir uerdat demanda ou baralla ou ampara.

Jugucros tomen boys a quinto

XIII Hos iugucros tomen boys a quinto, e den a cada 1° ii kafizes de pan medio trigo e medio centeno, e media oytaua de sal, e iii pares de auarcas bonas. E qui mays dere ou mays pedire peyte iii morabitanos ao alcalde. E den en anafaga a cada i iugo de boys iii kafizes e medio, e si boys cansaren peyte las geyras, e si morire de cansado peyte las geyras e el boy, ó los boys. E os iugueyros tengan los boys de san cibrian a san cibrian e façan quanto mandaren seus señores, la cousa quelles mandaren que seia de lauor façan la segundo seu siso. E si seu señor non le dere sua anafaga faça lle testigos que lle dè sua anafaga, e si lla non dere non le labre nin peyte obras.

Jugucro que geyras fezer perder

XV Todolos iugueyros que obras fezeren perder por 1° qualquer obra peyte i morabitano, e si negare iure por iii obras con i uizino, e por x obras si v^o, e por mays lidie, e si cayre doble la caloña. E si seu señor fore aldeano con aldeanos iure. E si boys de seu señor angueyrare el iugucro, sinon en lauor de seu señor ou per seu mandado, doble los boys : E si negare iure si v^o : e esto non aya ferias nin solturas. E si seu señor dixer —mataste meò boy— iure la manquadra, e el iugucro si v^o. Qui hoy descornare ou ollo le quebrantare ou perna tome o e dè outro tan bono. E de toda bestia esto mismo. E si dixere —non fize aquesto— iure si v^o, e el ela manquadra.

Qui rancura ouere de seu iugucro

XVI Qui rancura ouere de seu iugueyro tome el quinto fasta que lle dè dereyto, e el iugueyro faça le testigos que reçiba seu dereyto, e si non quesar uenir meta bestias cada tercer dia fasta que reciba seu dereyto : e estas bestias non seian soltas por ferias nin per solturas. E de todo aportelado de amo esto mismo faça, e si assi non fezere non responda mas.

Qui morare a soldada e enfermar

XVII Tod ome que con señor morar a soldada, e enfermar en mayo ou en agosto, quantos dias fezer menos a seu señor dobleos en outros dias.

Ome de soldada que exire ante de plazo

XVIII Tod ome que entrare con outro pera seu seruicio fazer e ante de seu plazo se exir de con el perda la soldada. E quen o collir peyte ii morabitanos si poder firmar que ante del plazo exio de el. E si el outro dixer —non sabia que contigo moraua— iure solo : Sinon peyte e leyxe o. E si el señor del lo dexar, el ben seruendo, dè lle sua soldada. E si el señor dixere —mal me seruia— dè lle i christiano que iure aquesto e dè lle quanto auia seruido, e si non quesar iurar dè lle sua soldada.

Qui touer sinal ó precio por lauor

XIX Todo labrador que senal ou precio touere por lauor e el lauor lexare fasta que seia feyto peyte i morabitino e cunpla el lauor. E qui senal dere a el e el lauor le tollir perda ho sinal, e per todo mercado que sinal touere e se repentire doble la. E qui la dere si se repentire perda la

Clerigo benefeiado que rancura ouere de otre

XX Qualquer clerigo que racion ouer en eglesia de uila seus omes e seus parentes que con el moraren sin solda aian foro de uizino de uila. Qualquer clerigo que racion ouere en uila e rancura ouere de aldeano pare lle fiel con i clerigo e con i leygo, e si non uenere peyte i morabitino e a foro de castel Rodrigo : E el que racion ouere en eglesia de aldea seus omes e seus parentes que con el moraren aian foro de aldea. Ningun ome ou moller que rancura ouere de clerigo ou clerigo de leygo, moller que demostrare plazo a clerigo ou clerigo a leygo ou uozeyro ouer a dar ou a firmar ou a iurar i lo den a la collacion onde fore clerigo a salida de missa, e iulgue alcalde clerigo e leygo, e si y alcaldes non ouere uengan ambos hu ouer alcalde, sinon peyte i morabitino, e esso mismo ha moller. Qualquer clerigo que racion ouer en eglesia de castel Rodrigo ou en suas aldeas e morire como seruire de anno assi tome a sua conta de sant martin a sant martin, e aya essa racion que el ha merescida seus parentes propinquos, ou el mandare por su alma.

Qui arar con iugo de boys

XXI Tod ome que arare con i iugo de boys dè media octaua de trigo a los andadores, e hos medieros 1ª quartela, e qui non ouer boys en arada dè lles i dinero, saluo caualleros ó aportelados.

Qui suas firmas queser alongar

XXII Tod ome que a firmar ouere e suas firmas alongar quesere iure quanto el pode esquirir que y son hu dize, e y lo meta en a iura que testigos foron daquela cousa. E si una de las firmas morire, hos n manleuen aquel que fore morto per la iura que fezeron e firmen.

El que non deue seer uizino nin aportelado

XXIII Tod ome que non fore escripto en carta e encomendado a sua colacion al foro e faça todas suas dereyturas non seia uizino ni aia portelo. Ningun ome de castel Rodrigo que non ouer fillos nin moller non aia parte en ningun portelo.

Qui alfoln de pan ouer en uila

XXIII Qui ouer alfoln en uila uenda hu queser, mas qui conprare non tome mays de 1ª marauidada a la selmana, e si mays conprare peyte n morabitinos, sinon iure con n uizinos, e esto seia en mercado.

Por quacs cousas non se deuen parar tras ferias

XXX Tod auer iulgado de alcaldes por dar a 1x dias non se pare tras ferias nin tras outras respusas. E outras firmas e iuras quando mandaren alcaldes responder que geytaren la resposta, responda cada uno a seu plazo.

Qui heredat ó aueres de parentes partiren

XXXI Ninguns omes que heredat ou outros aueres de parentes partiren partan deuant fieles ou deuant parentes, e si assi non fezeren non preste sua particion.

Qui se metire en ordem

XXXII Omen ou moller que se mitire en orden dè la meedat de scu auer a seus parentes, assi como si fosse morto.

Qui geytare pennos por pan ó por uino

XXXIII Qualquer ome que peños geytare por pan ou por uino e no los sacare fasta 1x dias fagan lle testigos con 111 uizinos que hos saque, e si non quer sacar los uenda hos con 1 fiel, e si sobrar de mays dê lo a seu señor, e sse mingoar prinde por seu auer até que se entregue e non responda mays por eles e prinde penhos de morabitino a foro, e quantos dias passaren que non page cada terçer dia meta bestias a foro, e quantas bestias non meter tantos morabitinos peyte, e sse fiel lle parar ssobre la primeyra bestia ssobrêla responda.

Qui auer ouer a dar a outro

XXXIII Qvi auer ouere a dar ad algunò uenga el que demanda e conte se unos con outros e cunplan se unos a otros per dereyto.

De pennos reuelados

XXXIX Estos son peños reuelados : si el que deue prindar toma al peño e uene el doño de los peños e prende a los peños, el ou seu mandado, ó se se para en a porta, ou si cerrara la porta e no la quesar abrir, ou dize —leyxa peños— ou —non entraras alá— son peños reuelados, si poder firmar con o fiel.

Qui por seu iuyzio se quesar alçar

XXXX Tod ome que por seu iuyzio se quesar alçar a rey alcesse fasta x morabitinos ou mas e non por menos, e el que se alçare a rey meta peños de 111 morabitinos, e el outro de 11, e uaya al rey fasta doyro e non mays : e si per aventura non quere ir al rey, tome iuyzio de alkaldes. E si per aventura non foren al rey en estos terminos, stê seu iuyzio fasta que uenga rey en estos terminos. E quando foren a rey fasta 11 dias el que se alçare meta al outro ad rey : Sinon faga lle testigos de los fieles e uenga se. E si aquelo iulgare el Rey que iulgaron los alkaldes, el que se alçò peyte 11 morabitinos a hos fieles e 11 a hos alkaldes. Si el outro cayre peyte 11 morabitinos a hos fieles. E daquel dia que ueneren el que cayre a 1x dias dê los morabitinos, sinon dê fiador de queda de los peños.

Qui aruol tallar

XXXXI Tod ome que aruol tallar para seu lauor labre lo fasta 1x dias, e si en estos 1x dias outro lo labrare, leyxe lo con 111 morabitinos, e si fasta 1x dias no lo labrare nol peyte nada.

Qui heredat touere de parente ó de parenta

XXXXII Qvi heredat touere de seu parente ou de parenta ou de cormaos ou de entenados, e depòs morire, si en sua uida la ouo arada e uencido fore por ela, si fore apanada alce seu pan e lexe la heredat, e si for barueyto dê el quarto del pan a qui pertenece. E si fore uiña, si la demandare fasta en pasqua de resurreccion responda por ela daquelo que meter en lauor, e sse a non demandar até pasqua de rresureicion uindimie la uiña e poys leyxe la a qui pertenece.

Qui seu precio leuar per forcía

XXXXIII Qvi seu precio leuare per forcía peyte 1 morabitino e el si tomare precio de mancebo ou de manceba ou de 111 uno que deuen seer escusados peyte 1 morabitino.

Qual dia deuen entrar en bano

XXXXIII Has mollerres entren en baño en diomingo e en martes e en ioues : E barones entren en outros dies. Tod ome que entrare en bano en dia de las mollerres de sol a sol peyte 1 morabitino a hos alkaldes. E esso mismo façan has mollerres. E si el bañador hos omens metire en baño en dia de mollerres peyte 1 morabitino, ou mollerres si entraren en dia de barones peyte 11 morabitinos a hos alkaldes.

Precio de bano

XXXXV Ningun ome non dê precio en bano por escudero, e omen que non ouere escudeyro leue por escudeyro omen de seu pan, e mollerres esso mesmo façan.

De las aguas das goteyras

XXXXVI Todas las aguas das goteyras e dos curraes e das cales per hu mandaren alkaldes e omes bonos per hy uayan dereytas.

Los segadores e dos trosquiadores

XXXXVII Los segadores seguen a dezmo e tomen per sorte. Todos los trosquiadores tomen per sorte de xl uno de mayores, e de cordeyros de xx uno.

Qui morar e labrar en erdat de sennor

XXXXVIII Qvalquer ome que labrare e morare en toda heredit de seu señor seia solarego, e si en otra heredit entrare peyte assi como aldeano. Tod ome que con seu iugo de boys arare, maguer que se faça iugueyro, seia postero, e el mediero que cón sua mano arare peyte media posta e non uaya en fonsado nin en apelido.

Qui colmenero queser sacar

IL Qvi colmeneyro queser sacar de xl colmenas arriba saque, e el colmeneyro que las curie cada dia.

Qui auer moble demandar

L Tod ome a que auer mobre demandaren e dixere —torto me demandas— iure el outro que demanda que suyo foy e non lo uendio ni lo donó, e responda lo que o touer, e si dixer —daré octor— dê lo a ix dias, e el octor iure que por aquesto lo otorga que o uendio ou que o donó ou que fu fiador dele, e si assi non fezere per hy caya, e dê fiador que aia ela ualia da peticion dublada. E si octorgare en mañana meta bestia en a noyte, e sy en a noyte, meta la en outro dia, e si aquesto non conplire aquel que dá el octor per hi caya, e hy hu dere el octor hy dê fiador que faça quanto mandaren alkaldes, e si non, per hi caya. E si rancado fore el que da el octor, e non ouer el octor onde peytar, el fiador la peyte dublada e cabedal. E qui se chamare a octor e non conplire doble. E si dixere —non posso auer quen mo deu ou quen mo uendio— e iure que o conpró ou que llo deron e no lo pode auer e dê lo aaquel que demanda. E el que demanda dê fiador que o teña manifesto fasta medio anno.

Qui entrare en plazo e enfermar

LI Tod ome que entrare en plazo e enfermar uenga qui hos peños queser sacar e iure que enfermo iaze e sin arte, e quando sanare responda.

Por furto e por condesillo

LII Por furto et por condesillo por iii morabitanos ou dende arriba lidie.

Qui firmar por x morabitanos

LIII Tod ome que firmare por x morabitanos ou dende arriba recuda a repto. Qvi a iurar ouere por i morabitano iure con i uiziño, por ii morabitanos con ii, por iii ou dende arriba si vº.

A qui demandaren furto e negare

LIII. Ningun ome a que demandaren furto e negare e depouys fore uencido por elo dê lo dublado con iii morabitanos.

Auer de nego que for uencido

LV Tod auer de nego que fore uencido por firmas dê lo dublado, e si iurar e non conplir, esso mismo. E si ante de la iura conoscire esse auer dê el cabdal e seia quito del dublo.

Qui peños reuelare en uila

LVI Qualquer ome que peños-reuelare en uila ou en aldea, los alkaldes prinden por ii morabitanos, i aos alkaldes e outro, a ho quereloso. E si a hos alkaldes reuelaren peños, hos alkaldes digan aaquelos que hy foren que les aiuden. E qui los non queson aiudar peyte cada rº seños morabitanos pera hos alkaldes, ou iuren con i uiziño que les non dixeron —aiudat nos.— Hesto he dito si reuelaren peños a hos andadores. E qui reuelare peños a los alkaldes peyte iii morabitanos, los iii a hos alkaldes e i al quereloso, sinon saluese si vº.

Qui entrare en ferias

LVII Tod ome que auer ouer a dar a outro, e en ferias entrare, pida lle lo con iii testigos, e del que lle lo pidire dê lo a ix dias, e si le lo non dere ferias exidas dê lo dublado.

Ferías de quaresma

LVIII Estas son ferias de quaresma : respondan por dineyros de laurador e por açada e açadon e podadera, e por daño de todo labrador respondan. Por prado e por uña e por messe, e por quanto pertenece a lauor, e por moyno e por açenna respondan. E estas ferias tal fore aian como las ferias de agosto. Soldada de mancebo non aia ferias, nin perdida que faça a sseu señor non se pare tras ferias. Nin ganado de leyte non aia ferias. Vezino nin mortuorum nin primicias non aian ferias.

Ferías de agosto

LVIII Estas son las ferias de agosto : Des del dia de cinquasma fasta sancta maria desde mediado agosto : Non respondan por nada senon por morte de ome ou por moller forciada e por furto, e por forcia e uulto si fore feyto en as ferias : E si non fore feyto en as ferias non respondan. Por toda debda que feyta fore en ferias por toda responda, outrossi por caloña. E respondan por boy e por uaca domados, e por carro, e por quanto pertenece a hera, e por pan de panadeyra e por uño de tauerneyra e por uinno de cuba, e carne de carniceyro. Caualo de sela, nin escudo nin lança nin espada, nin mua de sela non aian ferias; todas armas.

Como den seu dereyto a los iuncteyros e a los andadores

LIX Qui collir pan dê todo seu dereyto a los iuncteyros e a los andadores : el ano que non colliren pan non les den nada sinon como he en outro lugar.

A qui oueren a dar pan e no lo demandar

LX Todo iuncteyro e andador e los del uodo e tod outro ome a que oueren a dar seu pan e no lo demandaren ante de nathal, non respondan mays por elo fasta nouo.

Clerigo que morire

LXII Qualquer clerigo que morire en castel Rodrigo non dê mortuorum por si nin por ome de sua casa que esté con el a seu ben fazer. E otro ome que ouere ualia de xx morabitanos dê i morabitano a ho castelo, e qui ouer ualia de x morabitanos dê medio : e ningun aportelado non seia escusado.

Dos que queren sacar carrera

LXIII Todolos omes que carreya queren sacar si se aueneren entre ssi saquen sua carreya e aia couto como si la sacasen hos alkaldes, e si non se outorgaren uengan al cabillo de los alkaldes, e den les de cabillo iii alkaldes que la saquen, e den les ii morabitanos : e depoyes que fore sacada qui la arare ou cerrare peyte iii morabitanos si llo poderen firmar con iii uiziños : e la carreya que tal non fore sacada non aia couto : esso mismo exido de concello.

Aldeano que labrar con boys e medieros

LXIII Todos los aldeanos que labrarèn con boys den señas oytauas de çeuada a hos iunteyros, e hos medieros media : e el anno que non semearen non den nada a hos iunteros.

Qui dixer —este é meo preso—

LXV Ningun ome que dixere —este he meu preso por meu auer— e el outro ouer del rancura por seu auer, si trouxere ferro en manos ó en peys, e omes de seu seruicio e de seu pan andaren con el, seia seu preso, e si assi non andare non seia seu preso. E esto que ho ueian n alkaldes ou m bonos omes qui al primeyro dará seu auer e dende arriba uenga ho que primeyro lo prisó e dê a todos seus debdores a sua conta. E ho que primeyro lo touere con n uiziños ou firme (*sic*) que essa rancura ha del que demanda e responda el preso, e si uincire el preso uaya en paz, sinon uaya preso fasta que dê seu auer al contendor.

Qui non fore escripto en carta nin en padron

LXVI Qvi ualia ouere de x morabitanos e non fore escripto en carta e en padron, non seia uiziño a foro ni tome portelo ni firme sobre outro, e cada diomingo peyte 1 morabitano fasta que entre en carta e en padron, e seia posteyro a foro.

Qui uinnas ó casas ó azennas enpennar

LXVII Qvi uñas ou açeñas ou casas enpeñare non le den outra cosa por uinas labrar nin por açeñas nin por casas fasta que las saque : e qui las touere labre las cada anno como le pertenece, e si assi non fezere, del auer que ouer a dar laure seu señor la herencia.

Qui se chamar a firmas

LXVIII Tod ome que se chamar a firmas e non conombrare per hy caya, e non coñome mays de 1 parente : parente he padre ou hermano ou primo ou segundo ou terceyro ou quarto : e non meta mays de 1 parente en firma. Todos omes que oueren a firmar con concello firmen con v posteyros ou fillos de posteyros que aian xv anos assi como foro he ou mays.

Qui por fiadura peytar. Qui otro fiar

LXIX Tod ome que por fiadoira peytar doble la aquel por qui la peytar. Tod ome que fiar a outro e lo pode auer e meter en medio non responda.

Lauor de aldeano tal foro aia

LXX Todo lauor de aldeano tal foro aia de peyto como de uizino de uila.

Qui uoz allena barallar

LXXI Tod ome que uoz allena barallare si uincir el auer que demanda lá uoz uença elos peños de las calonas que prindar, e si non uincire la uoz que demanda ni el cabdal non uença hos peños das caloñas.

Qui pennos prindar

LXXII Tod ome que peños prindare si uincere ho cabdal uença hos peños, e si non uincir ho cabdal non uença hos peños.

Hos que sacaren las octauas

LXXIII Todos los que sacaren las octauas metan en o mercado n octauas e n medias, e non anden hy extrageras, e si andaren fostiguen las hos alkaldes, e sinon seian periuros. E quantas octauas e quantas medias faliciren destas que de suso son dictas tantos morabitanos peyten por las octauas e tantos medios por las medias.

Qui touer casa poblada de dezmo e primicia : e quacs non den ceuada

LXXIII Qualquer ome de castel Rodrigo que en a uila touere casa poblada con ome que coma seu pan e faça seu seruicio dê seu dezmo e primicias en a uila e hi faça toda sua fazendeyra e aia foro assi como uiziños de uila : e hos que moraren en as aldeas en nosso termino daquen d'agada e hy oueren suas cazas e hy moraren con fillos e con molleres las duas partes do anno aian foro assi como uizinos de aldeas, e hy den todas suas dereyturas. E hos que moraren de agada alende, si chus moraren alende fagan fazendera en uilla e hy den dezmos e primicias e todas suas dereyturas en a colacion ó foren escriptos si non espidiren a outra collacion. E si sobraquesto contendiren e oueren a firmar hos da uila firmen. Todosos que en castel Rodrigo moraren non den ceuada a hos iunteyros.

LIBER SESTUS

De los menestrales e de rios e de fontes e de barco, de pescadores, de azenias, de moynos. Liber vi.^o

Aurezes	I	Fornos cogan a xxx	XX
Pescador que non fore uizino	II	De moynos e azeñas	XXI
Qvi adoxer pescado rezente	III	Capitulo de las fontes	XXII
Qve gane o tauerneyro	IIII	Qvi rio eruolare	XXIII
Qvi pescado comprare	V	Capitulo de los menesteriales	XXIIII
Jvdeo que peños tomar de mancebo	VI	Carniceyro que conprar ganado	XXV
Jvdeo que pescado comprare	VII	De pescador	XXVI
Qvi peños enguerare	VIII	Carne que iudeo matar	XXVII
Jvdeo non tenga uoz	IIIIII	Carnicero que quebrantar couto	XXVIII
Jvdeo qui auer der a alquilé	X	Ortolano a foro	XXIX
Jvdeo que peños tomar sin testigos	XI	Menesterial que demandare merenda	XXX
Qvi auer conoscir a iudeo	XII	Telleyro que faça tella ó ladrelo	XXXI
Carniceyro que troxere rés morta e carniceyros que conpraren ganado		De carpenteyro	XXXII
Dos ferreyros desde quando tengan rellas	XIII	De peliteyro	XXXIII
Ferradores	XIIII	De çapateyros	XXXIIII
Ferradura que ante de ix dias quebrare	XV	De aparceria de moynos	XXXV
Qvi leuar ferro fóra	XVI	De corredor de ropa	XXXVI
Azeñas e moynos maquilen a uez	XVII	Agoas de goteyras	
Panadera que pan crudo uendire	XVIII	De montaneyro	XXXVII
	XVIII	Qvi non ponga barco en rio	XXXVIII

Aurezes

I Avrezes que labraren en nosso termino sin mandado de concello peyten x morabitanos si llo poderen firmar, sinon saluese si quinto, e por esto non dê manquadra.

Pescador que non fore uizino

II Todo pescador que non fore nosso uiziño e en nossos terminos pescare peyte v morabitanos si ouere per que, sinon adugan o preso fasta que peyte v morabitanos.

Qui aduxer pescado rezente

III Qualquer ome que aduxer pescado rezente, elle lo uenda : e esso mesmo de lebres e de conellos e per-dizes, e si a outra uila ho leuare qui lo achar tome del la calonna. E si recaton tambien de gallinas como de lenna como de outra cousa hy andare peyte i morabitano a hos alkaldes, sinon saluesse con i uizino. E si hos alkaldes non lo tomaren seia les en periurio.

Que gane o tauerneyro

III Todo tauerneyro ganhe ho m.^o e non mays. E si mas uendire de esta conta peyte i morabitino, e si negare iure con i uizino. Todo uizino que por esto prindare responda lle. Hos carneyros e panadeyras e merchanes assi façan. Por pan de panadeyra e uino de tauerneyra e carne de carneyro e pescado seco de çacateyra, ou por queyxo de queyxa, qui dineyros ouere a dar dê los a tercer dia. Todolos carneyros ou pescadores ou otros merchanes como a ellos respondiren en ferias assi façan ellos a hos outros.

Qui pescado comprare

V Qualquer ome que pescado comprare pera recatonar peyte n morabitos. E qui lle lo uendire cada i peyte dós n morabitos, sinon saluesse con n uizinos. E alkaldes si hos leyxaren seian periuros. E ningun ome non seia ousado de uender peyres en sua casa, ni carne nin pan ni ninguna rem, sinon uiño, mays en mercado, assi como mandó el señor rey fasta sol posto : E qui ende al fezere peyte i morabitino.

Judeo que penos tomar de mancebo

VI Ningun iudeo que penos tomare de mancebo ou comprare sinon de seu dono dê los de furto.

Judeo que pescado comprare

VII Ningun iudeo que pescado comprare en uernes peyte i morabitino, e si christiano lo comprare pera iudeo peyte i morabitino, sinon iure con i uizino. Ningun iudeo non teña uoz sua ni allena, e si ho fezer peyte i morabitino.

Qui penos enguerare

VIII Qui peños geytare alquilé e los enguerare, non le den alquilé. E si por pan ó por uiño ó por carne ó por pescado ó enprestados, si fasta tercer dia non los sacare enguerare los peños e prinde por seu auer ou por outra cosa.

Judeo que auer dere a alquilé

IX Todo iudeo que auer dere alquilé dê el morabitino a vi selmanas por 1ª octaua, e el soldo por i dinero. Todos iudeos que iuzio oueren con christianos e firmaren n christianos e non firmare el iudeo con los christianos que foren en firma, el iudeo peyte la peticion dublada e hy dê sobre quen seia fasta que dê el auer : e esso mesmo si i christiano e el iudeo firmaren e el outro christiano non queser firmar, esse peyte la peticion dublada.

Judeo que penos tomar sin testigos

XI Iudeo que peños tomar sin testigos peyte i morabitino per de furto : e ninguno non tome auer de fillo enparentado, sinon qui lo tomare peyte x morabitos.

Qui auer conoseir a iudeo

XII Todo ome que seu auer conoseir a iudeo firme lo el iudeo con n iudeos e i christião ó con n christiões e i iudeo que lo compró con sol nascido e non posto, e si non poder firmar iure el christiano que suyo he e no lo uendio ni lo donó ni lo mandó enpennar e tome el auer que demanda. Todo iudeo dê otor por auer que le cognosciren.

Carnicero que troxere rês morta e carniceros que compraren

XIII Todo carneyro ó otro ome que aduxer rês morta non la uenda en a carniceria, e si dixer que elle lo mató, per cabeça menor iure per sua cabeça, e per mayor iure con i uizino, sinon peyte m morabitos. Todos carneyros que compraren carneyros ó uacas ou otro ganado pera uender non se pare tras ferias.

Hos ferreyros desde quando tengan rellas

XIII Hos ferreyros tengan has rellas desde sant cibrian fasta sant cibrian, m rellas por i morabitino e

dende a sua conta. E ferreyro que touer xv rellas en aldea seia quite de posta e de fazendeyra e de fonsado e de apelido : E ferreyro de uila esso mesmo : qui touer xxx rellas seia escusado, e faça la rella duas uezes de nouo, e dende aguze e calce segur e açadon e açola e scopro. E si per sua culpa se perdir obra, per 1ª qualquer peyte 1 morabitino. E si dixer que per sua culpa non se perdio obra, fasta x obras iure si vº, e si menos a sua conta, e per mays lidie, e si cayere doble la caloña. E qui mas pedire ou dere peyte 111 morabitanos si llo firmaren, sinon saluese con 111.

Ferradores

XV Todolos ferradores ferren 111 duzenas a morabitino. Ferradura que ante de 1x dias quebrare ou cayre ferre outra uez sin precio, sinon peyte 1 morabitino. E hos ferreyros que fezeren ferraduras façan as tahes como las calañas de concello. E si peiores clauos ó peiores ferraduras fezeren, peyte cada 111 morabitanos a lo castelo. E si pleyto ó iuramento fezeren sobresto contra concello, peyte cada uno 111 morabitanos, e si negaren que o non fezeron, iure cada 1º si quinto, e façan has ferraduras. Hos ferradores que has ferraduras peytaren por maas ó por maos clauos, hos ferreyros que has oueron feytas dubren as a hos ferradores, sinon peyte cada uno seños morabitanos, e por esto cada tercer dia meta bestia, e la bestia hy iazendo peyte, e si la bestia non metire prinde peños de morabitino. E esto non aia ferias nin uedamento ninguno.

Qui leuar ferro fóra

XVII Qui leuar ferro de castel Rodrigo quen o achar tome o sin caloña, e qui lo uendire torne el precio al ome de fóra parte e peyte 111 morabitanos.

Azenas e moynos maquillen a uez

XVIII Las acennas e hos moyños maquillen a uez, e ho maquilon que uez destallare si llo firmar poderen peyte 111 morabitanos, sinon iure con 1 uizino, e molan a uez, e non tome alfadias el maquilon ni heredeyro. E qui tomare alfadias e uedare uez peyte 111 morabitanos, sinon iure con 1 uizino. E ho moynnero ó azennero que heredero hy fore non seia moynnero a foro ni seia escusado.

Panadera que pan crudo uendire

XIX Toda panadeyra que pan crudo uendire quebrantado ó qui lle lo tomare ho que o conprare tal lo tome, e si no lo quesar tomar faça lle testigos de 111 omes e peyte 1 morabitino.

Fornos cogan a xxx

XX Los fornos cogan a xxx e non menos : E si a menos coxeren peyte 111 morabitanos si llo firmar poderen, sinon iure con 1 uizino, e cogan a uez : e si pan ben non coxeren peyte 1 morabitino, e si negare firme lo con 111 mollereres e peyte 1 morabitino a domno del pan : e faça forno qui fazer quesar. E qui uedar uez peyte 1 morabitino, sinon iure con 1 uizino.

De moynos e de azenias

XXI Las açeñas e los moynos hos que ante foren feytos ou depouys tanto alçen que non tollan moler al de suso. E has pesqueyras seian defesadas de suso xx stadaes e de iuso fasta 1. E qui hy pescare, saluo boitron ó anzolo peyte 111 morabitanos, sinon iure con 1 uizino.

Capitulo de las fontes

XXII Toda fonte perenal que arroyo geytare en qualquer heredat seia de 111 braçadas por carreya en ancho a todo redor de la fonte, e cerre seu lauor si outra agua non ouer a bondo : e esto seia aquellos que sua heredat non dê agua a ninguno per foro (*sic*). Toda fonte que nasce entre quadrelas, e fore fonte de regar, como parten la heredat partan la agua. E en qual heredat nascire esse tome primeyro : E assi per orden, e 11 dias ande fóra e el quarto dia torne a la heredat hu nasce. E aquellos que non ueeren al coliz cauar ó fonte mondar non aia hy parte. E qui la furtare ou destoruare en dia alleno sua agua peyte 111 morabitanos e doble lle sua agua si firmar poder, sinon iure el outro con 1 uizino, e el outro non dê manquadra. E si non iurare ó de plazo cayre peyte 111 morabitanos.

Qui rio eruolare

XXIII Qui rio heruolare peyte m̄ morabitanos, e qui lo prindare tome hos medios e alcaldes hos medios si llo firmar poderen con m̄ christianos.

Capitulo de los menestriales

XXIII Todos los menestriales que lauor aleño labraren e mal ho fezeren façan o outra uez sin precio, sinon peyte i morabitano ó iure que non sabe mellor lauor fazer.

Carniceyro que comprar ganado

XXV Ningun carniceyro que comprar ganado non uenda rês uiua, e sinon peyte n̄ morabitanos, e non uenda carne por i anno.

De pescador

XXVI Todo pescador de castel Rodrigo que pescado matar, ó outro montaneyro que carne matar de monte hi la uenda en mercado, sinon peyte n̄ morabitanos.

Carne que iudeo matar

XXVII Ninguna carne que iudeo matar no la uenda en a carniceria, sinon peyte n̄ morabitanos.

Carnicero que quebrantar coto

XXVIII Tod ome carniceyro que quebrantar coto de alcalde peyte n̄ morabitanos, e non uenda carne en esse anno si llo poderen firmar, sinon iure si m̄.

Ortolano a foro

XXIX Tod ortolano a foro tal seia de nauidat a nauidat. Tod ome que metire ortolano en seu orto dè lle asno e seron e açada pora estercolar : e ortolano de quanta semina metire tome la metat, e de la que non metire tome el quarto. E qui mays tomare ó mays dere peyte vi morabitanos.

Menestrial que demandare merenda

XXX Todo menestrial que demandar merenda por lauor que aia a fazer peyte i morabitano si llo firmar poderen, ou iure con i uizino.

Telleyro que faça tella

XXXI Todo telleyro que tella ou ladrelo uendire e per agua se damnare ante de ano cambie lo, e si non quesar peyte m̄ morabitanos e cambie el ladrelo e la tella, e den mil e cc tellas por i morabitano, e esso mismo de los ladrelos, e si menos deren peyten m̄ morabitanos.

De carpetero

XXXII Todo carpeteyro que madeyra aduxer a mercado con aluura (?) ó rripia peyte i morabitano.

De pelitero

XXXIII Ningun peliteyro que penas de conellos ó de cordeyros castraren peyte seños morabitanos a los alcaldes. E de çapateyros que cantearen las solas esso mismo peyten.

De çapateros

XXXIII Hos çapateyros tomen por solar m̄ dinheyros de xv soldos ho morabitano, e si sobiren ou descendiren tomen a sua conta.

De aparceria de moinos

XXXV Todos omes que aparceria oueren en moynos ó açeñas en as aldeas faça seu cabillo, e en a uila façan seu cabillo a sanctiago e conten sse todos e cumpla se de dereyto. Moyño que moyre en enuerno e en agosto aquel moyño que hy fore seia a foro. Todo aparcerò de moyño ó de açeña que non quesez labrar en pesquera ou en lauor como pertenece perda las maquias e peyte 1 morabitino, e sua uez perda fasta que se entreguen de quanto y metieron seus apparceros. E molan desde sant iohan fasta sant miguel a xii, e desde sant miguel stá sant iohan a xvi, e si assi non moyren peyte 1 morabitino el maquilon, sinon iure con 1 uizino.

De corredor de ropa

XXXVI Al corredor da roupa non tome mays de ii dinheyros del morabitino e de xix dinheyros 1.

Aguas de goteras

Todalas aguas das goteyras e dos currahes per hu mandaren alkaldes e bonos omes per hy uayan dereytas.

De montanero

XXXVII Todo montaneyro que a monte andar qui seu uenado achar radiu tome ende la perna, e qui lo ascondire ó seus cães descarnare ol ascondire peyte iii morabitinos si llo poderen firmar, sinon saluesse si vº, e iure dono do uenado que seu era con 1 uizino, sinon non le responda mas.

Que non pongan barco en rio

XXXVIII Ningun ome non ponga barco en nosso rio en aquel lugar hu he barco de concello, sinon qui quesez passar omes por sua alma do concello, e qui outro barco y poser perda el barco e peyte ii morabitinos. E frades do pereyro ou de outras ordenes metan seus barcos se quiseren passar seus omes, e omes de concello en saluo.

Estos son los Titulos del libro septimo. De los ganados**LIBER SEPTIMUS****Qui quebrantar ualadar. Bestia alquillada. De bestia a medias.
De quin achar ganado en os terminos**

Qvi ganado geytare a pastor	I	Qvi bestia conprar enferma	XVIII
Qvi gardar ouellas a dezmo	II	Qvi achar ganado en os terminos	XIX
De pastor que dê sinal	III	Qvi britar ualadar ó linde	XX
Qvi uelar uacas	IIII	Aparceria por mantener cabaña	XXI
Qvi uelar porcos	V	Qvi geytar ganado en cabana	XXII
Qvi matar porco anal	VI	Qvi for tomar ouellas allenas	XXIII
De ouellas que pascen entre lindes	VII	Qvi achar caualo de sela	XXIIII
Qvi ganado aparçar e sacudir	VIII	Qvi achar asno ó uaca ó boy	XXV
Qvi ganado alleno ferir	IIIIII	Qvi ganado alleno ordeñar	XXVI
Qvi ferir boy ou uaca	X	Qvanto aia pastor de porcos	XXVII
Qve non geyten egua a ollo de caualo	XI	Pastor que otro ganado collir en cabaña	
Qvi bestia enprestare ó leuare alquilé	XII	Qvi cabras uela	XXVIII
Qvi bestia leuare a medias	XIII	Qvi caualo ó mua leuar de campo	
Qvi tomar ouellas por dano	XIIII	Qvi ouer caualo de sela	XXVIIII
Borrigo que dano fezer	XV	Pastor de ganado a que foren ladrões	XXX
Todo pastor dê fiador	XVI	Mercadores de traperia	XXXI
De caualo quebrado ó danado	XVII		

Qui ganador (sic) geytar a pastor

I Qval ome quer que ganado geytar a pastor, tanben de uila como de aldeas, e non uener á noyte pey-

te o el pastor si llo poderen firmar con aquellos que geytaron el ganado a pastor, sinon saluesse per qual fore aquela peticion.

Qui gardar ouellas a dezmo

II Qui uelar ouellas uele as a dezmo dos cordeyros, e de x queysos 1, e si mas dere ó mas tomare peyte iii morabitanos. E qui las anaffagare tome el vº e destas quintas qui las quesar tomar dê a sua conta e tome a sua conta. E desse dia que conpesçaren a fazer queyso den en soldar de cabaneyro e en anafaga e en auarcas e en sal e en quallo : E de la lana de las uazias e de cordeyros den el vº.

De pastor que dê sinal

III Todo pastor que ouellas uelar dê señal de orella e de ferro en as pellellas : E si dêr señal de x pelles arriba lidie, e si cayre peyte. E de quanto le ieytaren per conta responda. E de porcos este iuyzio cunpla.

Qui uelar uacas

III Et qui uelar uacas sollaregas uele x por 1 morabitano : e qui dere ii coyros con señal de ferro e de orella tome los : E si mays dere lidie, e si cayre peyte. E uacas sollaregas e ouellas quinteras aquel que las uelare non pare tras sant iohan e responda a doño de ganado. E el amo responda lle esso mismo por sua soldada. E qui menos uacas uelare de x per 1 morabitano peyte iii morabitanos. De esse dia que conpeçar a fazer queso ou manteyga dê a sua conta en soldar e en anaffaga del cabaneyro : seu señor dê las uacas e tome a sua conta de queyso e de manteyga.

Qui uelar porcos

V Qui uelar porcos de esse dia que los tomar per conta quantos perdire tantos morabitanos peyte por los que foren annales ou mays, e por los que non foren anales por cada uno qualquer peyte medio morabitano. Todolos que geytaren ganado a pastor por san iohan e depoyss seu señor le lo quesar toller, saluo si non fore por captiuazon e inimizidat e per casamento, dê lle todo seu soldar. E si per casamento ou per captiuazon ou per inimizidat le lo quesar toller dê lle quanto ha merescido. E si el pastor leyxar el ganado, sinon per casamento ou per inimizat ou per captiuazon, perda quanto ha merescido.

Qui matar porco anal

VI Qui matar porco anal, ó mas ó menos, peyte assi como he dicto de suso en outro lugar : e por leyton peyte quarta de morabitano si iurare que o non mató per seu grado e con 1 uizino, sinon doble el ganado e peyte iii morabitanos, e si negare e depoyss manifestare peyte dublado con la caloña. E si llo firmar poderen peyte como sobredicto he con a caloña.

De ouellas que pasçen entre lindes

VII De ouellas que pasçeren entre lindes anden c en uno e non mays, e L uacas e non mays, e si hy mas andaren peyte 1 morabitano a hos alkaldes cada diomingo.

Qui ganado aparçar e sacodir

VIII Todos qui ganado oueren e parceria quesarer fazer fazan a fasta kalendas iulii. Qui ganado sacodir fóra dos terminos de castel Rodrigo tome ho dezimo, saluo cauleyros de arafala e pastores de ganado, e si caualo hy morire de aquel ganado lo erectent. E caualo que morire en apelido de concello del dia que o conprare fasta 1 anno den lle por el tanto como el lo conpró, e de anno adeante den le por el xxx morabitanos.

Qui ganado alleno firir

IX Tod ome que ganado alleo firir por desondra de seu señor peyte iii morabitanos si llo poderen firmar, sinon iure si vº. E si o matare dê lo dublado con iii morabitanos. E de toda bestia esto mismo seia si poderen firmar con iii uizinos al uizino e al morador con moradores ó con uizinos, e si non poder firmar iure con xii.

Qui firir boy ó uaca

X Tod ome que firir boy ó uaca ó otro ganado alleo peyte m morabitanos si firmar poder : E si cayre duble si llo poder firmar, sinon saluesse con m e el vº.

Que non geyten egua a ollo de caualo

XI Tod ome que egua ouere no la geyte a ollo de cauallo que en prado pascire nin en deffesa de concello, saluo en almofalla, e si la geytare peyte i morabitino si llo poderen firmar, sinon iure con i uizino.

Qui bestia enprestar ó leuar a alquilé

XII Tod ome que sua bestia enprestar a outro ou leuare a alquilé e mas longe ha leuar daquelo que le dixo dè la dublada con m morabitanos. Tod ome que bestia leuar a alquilé e la perdre ou morire firme lo con m uizinos tahes como dono da bestia e responde-a rrepto, e si firmas non ouere iure si vº. E entre lid e iura qual quesar ho quereloso. E esto por bestia de x morabitanos arriba, e de ende a iuso como he foro.

Qui bestia leuar a medias

XIII Tod ome que bestia leuar a medias e dixere —furtaron ma— ou —perdi la— firme lo con m tahes como dono da bestia he, e si ouere per que, recuda a repto, sinon iure si vº, e dá meetade de quanto ualir la bestia en auer a dono da bestia.

Qui tomar ouellas por dano

XIII Tod ome que tomare ouellas por seu dano hu andaren carneyros castrados dè las dubladas per aquel lauor como dize de suso : e boy ó uaca ou bestia mayor que en lauor alleno entrare peyte decima de morabitino, e si a sabendas fezere dano peyte toda suaa caloña como dize de suso. Por todo ganado dize esto assi como dize en outro lugar que deue cada uno peytar. E per galiñas que fezeren daño en orto ou en outro lauor peyte seu señor per v una octaua de pan : E si menos fore ou mays a sua conta.

Borrico que dano fezere

XV Por borrico que daño fezere peyte i dinheyro. E en dezmo por borrico vi dinheyros, e potro e mucto 1ª quinta, e de bezerro 1ª decima.

Todo pastor dè fiador

XVI Todo pastor a que ganado deren a uelar dè fiador por ganado e por bestias de la cabaña, e el tome recabdo de los que el collire, e si assi non fezeren non le respondan por eles.

Qui bestia conprar enferma

XVII Qui bestia conprare ou boy ó uaca ou qual bestia quer e salir enfermo ó sarnoso torne lo ante de ix dias a seu dono e iure si vº que atal le lo uendio e per sua culpa non ouo mal e torne le sua bestia e dè lle seus morabitanos. E por asno con i uizino iure, e si a tercer dia no le dere seu auer dè lo dublado, e por dublo e por cabdal meta bestias e non aia ferias nin solturas.

De caualo quebrado ó danado

XVIII Tod ome que seu caualo aduxer quebrado ou danado de fonssado ou de azaria amostre o a m uizinos ou n alkaldes e enmende llo o concello, e iure con m uizinos que allá se danò en essa azaria ou en esse apelido, e si assi non fezere non le den nada de concello ó de conpañia.

Qui achar ganado en os terminos

XIX Qvin achar ganado en estos terminos de castel Rodrigo tome de 1ª qualquer grey de porcos v, e de

ouellas x carneyros e de uacas n. Qualquer ome que as achar en estos cotos morador de uila ó uizino tome estas caloñas. Qui tomar toda esta calona iure si vº que en estos terminos achó el ganado, e si menos tomar non caya por elo, e si demás tomar lo demás duple.

Qui britar ualadar ó linde

XX Tod ome que con seu ganado ó con suas bestias ó con seu corpo quebrantar ualadar ó linde allena peyte n morabitos si llo poderen firmar, e faça ho ualadar ó linde, sinon iure si mº.

Parceria por mantener cabana

XXI Qualquer ome que parceria fezer por mantener cabana tenga la fasta 1 anno, si non le uiner catiuación ó inimizidat ó casamento, e qui assi non fezer peyte vi morabitos e torne hy el ganado metendo bestias a tercer dia, e estas non aian ferias ni solturas.

Qui geytar ganado

XXII Tod ome que geytare seu ganado en cabano (*sic*) allena sin grado de seu señor perda lo e non le respondan por el. E ho ganado dos aportelados qui lo anafagare e qui lo salgare esse tome o leyte.

Qui for tomar ouellas

XXIII Ningun ome que fore a ouellas allenas tomar carneyros ou ouellas ó porcos ou alguna rês dê la dublada con m morabitos ou iure si vº.

Qui achar caualo de sela

XXIII Tod ome que achar seu caualo de sela que perdido auia en azaria ó en qual lugar quer dê 1 morabito e aia lo.

Qui achar asno ó boy ó uaca

XXV Ningun ome que achar asno ó uaca ó boy fóra de los terminos den le en achalgo quarta de morabito, e de L porcos m, e dende arriba a sua conta, e dende a iuso a sua conta.

Qui ganado ordennar

XXVI Qvi ganado alleno ordeñar sin grado de seu dono peyte m morabitos si poder firmar, sinon iure si vº que no lo ordeñó sin grado de seu señor.

Quanto aia pastor de porcos

XXVII Todo pastor que curiar porcos, das porcas aia ho quarto da criança, por porco anal ó mays aia m quartelas de centeno, e qui menos ouer de anno den le media octaua de çenteno. E como los leuare de ano assi le pague a sua conta.

Pastor que otro ganado collire

XXVIII Pastor que ganado collire en cabana de seu señor sin seu mandado e se perder el pastor lo peyte.

Qui cabras uelar

XXVIII Qvi uelar cabras tome el vº de los chibos, e cada viii dias domengeyra do leyte, e cada cabron m dinheyros pipiones.

Qui caualo leuar

XXX Qvi caualo ó muhu ó muha ó egua ó asno ó asna leuar de canpo sin grado de seu señor la caualgar ó la cargar dê lle la dublada con m morabitos si llo poder firmar, sinon iure si vº, e si ouere per que, recuda a repto.

Qui ouer caualo de sela

XXIX Tod ome de castel Rodrigo que ouere caualo de sela en uila non peyte nin ningunos aportelados esto mesmo façan.

Pastor de ganado a que ladrones foren

XXX Todo pastor que ganado curiare e ueneren ladrones ó rrobadores e forcia le fezeren dê apelido de dia ó de noyte e non peyte el ganado nin perda sua soldada, sinon peyte el ganado ó seus fiadores por el.

Mercadores de traperia

XXXI Hos mercadores de traperia si acreyren prinden a todo tempo, e ellos esso mesmo respondan a todo tempo por sua caloña, e non perdan sua prinda. Aruano que touer trapo de color non le prinden trapo de color por tallar. Todo ome que de foro se sacare no lo hy meta deus.

LIBER OCTAUS**De alkaldes e de caualleros e de aportelados e de portadgo e de dados**

Qvando saliren alkaldes	I	Qvi pedir en concello	XXXV
Alkaldes non seian en conta de concello	II	Manda que fezer concello	XXXVI
De los iunteyros	III	Qvi dixer que he traydor de concello	XXXVII
Qvi ouer rancura de omes de fóra	III	Qvi se parar con o señor	XXXVIII
Alkaldes de hermandat	V	Qvi fore manpostero	XXXIX
Qvanto den a los iunteyros	VI	Collaço ó aportelado que cosa allena furtare	XXXX
Fillo de uidua de xv annos	VII	Cauallero que loriga uistir	XXXXI
Qvi matar aue domada ó can	VIII	Aver de caualgada	XXXXII
Del can que ua a las uiñas	IX	Requero que uindir uino, e que non dê portalgo	XXXXIII
Caloñas de alkaldes	X	Dereyos de portalgo	XXXXIII
Alkaldes quando uiren barallar	XI	Qve ninguno non tome posada a forcia	XXXXV
Foro uello da caualgada	XII	Porteyros tomen portalgo	XXXXVI
Qvi fugir de bolta ó de rabata	XIII	Requeyros que foren en requa	XXXXVII
Qvi aduxer moro de fonsado	XIII	Juiz que entrare	XXXXVIII
Qvi moro alleno achar	XV	Alfaqueque	XXXXIX
Alkaldes iulguen 1 anno	XVI	De fonsado e de azaria	L
Aportelado que for en pro de concello	XVII	Vezino que captiuare	LI
Alkaldes que leuaren conduyto, e alkaldes leuen		Qvi cauallero alcançare en seguda	LII
iiii escusados	XVIII	Qvi seu caualo perder	LIII
Qvi iulgado tomar sin mandado de concello que		Qvi en lide se acertare	LIII
pena merece	XIX	Qvi rapar auer dado a partir	LV
Qve alkaldes non den quinta	XX	Qvi ouer ualia e non touer caualo	LVI
Hos vi non entren en almoneda	XXI	Alkalde que non ouer caualo	LVII
Escusado non aia alcalderia	XXII	Alkaldes e vi que unidat fezeren	LVIII
Alkaldes que foren en fonsado, e omes que foren		Qvi per sua barbeza mandare	LIX
escusados de concello	XXIII	Qvi auer dere a onçenas	LX
Auer iulgado de alkaldes, e quando foren en almofalla	XXIII	Qvi iogare dados	LXI
Alkaldes non se paren tras alcalderia : alkaldes e		Qvi con mesturgo fore a rey	LXII
iurados anden per las cales	XXV	Qvi pan leuare a terra de moros	LXIII
Andador que fore en mandado de alkaldes	XXVI	Qvi achar moro de otra parte	LXIII
Alkaldes iulguen suas calonnas en lunes	XXVII	Qvando alkaldes saliren en apelido	LXV
Alkaldes non acoten sinon por sua caloña e akal-		Qvando iunteyros foren al rey	LXVI
des e escriuanes non paren fiel	XXVIII	Omen que entrare en cepo	LXVII
Corral de alkaldes por que he dito	XXIX	Qvi fore en mandado de concello	LXVIII
Alkaldes non remuden plazos	XXX	Qvi coytelo troxere en uila	LXIX
Qvi preso ganare	XXXI	Qvi de noyte andare	LXX
Ho señor que touer a castel Rodrigo	XXXII	Qvi forçia fezere ad alkaldes	LXXI
Alkalde que fore áldea non le den nada	XXXIII	Coutos de los que se alçaren al rey	LXXII
Rico ome que ha uila teuer aia seu dereyto	XXXIII	Bestia que fezer dano	LXXIII

Quando saliren alkaldes

I Hos los alkaldes quando exiren del alcalderia como toueren los presos en o cepo assi hos den a hos outros alkaldes que entraren nouos.

Alkaldes non seian en conta de concello

II Ningunos alkaldes sinon vi non seian en conta de concello. Alkaldes de concello seian fasta cabo de ano.

De los iunteyros

III Hos iunteyros tengan las iuntas e las alcalderias de las hermandades, e tomen sua ceuada e suas uiudas e suas treguas, e si mas tomaren salgan por aleuosos del portelo e non tomen ningun precio. E todas las treguas son iii morabitanos. E si a los vi uiniere pesquisa que por iuyzio outro auer prisieron (*sic*) salgan por aleuosos del portelo e peyten xx morabitanos. Alcaldes del Rey entren cada anno con alkaldes de concello.

Qui ouer rancura de omes de fóra

III Todos los rancurosos de uila ou de aldeas que oueren rancura de omes de fóra de uila uayan a los vi e a los iunteyros e mande lle prindar sua entrega. E de iunteyros senpre seian iii alkaldes a los iuyzios iulgar de fóra de uila, e ellos façan las idas al rey. E quanto por ellos se perdire ou dañare ellos lo peyten.

Alkaldes de hermandat

V Alkaldes de hermandat non prinden ni acoten sin rancuroso sinon por sua debda.

Quanto den a los iunteyros

VI A los iunteyros den todos aquellos que araren con 1º iugo de boys 1ª octaua de ceuada e el mediero media octaua, e seian pagados fasta sant cibrian, sinon dublen. Hos iunteyros den todos los que an ualia de x morabitanos fasta en xx media octaua de ceuada e de xx a suso den 1ª octaua.

Fillo de uiuda de xv annos

VII Viuda que ha fillo baron de xv annos a ssuso e fezer seu mandado dê en iunteria e en almoneda e en todas dereyturas de concello. E otra uiuda non dê nada.

Qui matar aue domada ó can

VIII Toda aue domada ó paloma de palomar ó de casa qui la matar por 1ª qualquer peyte 1 morabitano. E por gallina ó ansar ó otra aue peyte 1 morabitano si llo firmar poderen, sinon iure con 1 uizino, saluo falcon ó açor ó gauian. Qui matar galgo ó carauo ó can rostrego, por galgo peyte ii morabitanos, e por carauolado peyte 1 morabitano, e por can rostrego peyte 1 morabitano, e por podenco ó alano peyte ii morabitanos. E esta caloña tome si los matare a torto, sinon nada. E si a galgo quebrantare perna ó alano ó a podenco al tanto peyte como si o matasse, sinon iure con 1 uizino.

Calonas de alkaldes

X Iestas son has caloñas de alkaldes : mercado quebrantado ó açogue iii morabitanos, corral de alkaldes iii morabitanos, voda iii morabitanos, con concello iii morabitanos, treguas quebrantadas iii morabitanos, vando sobre uando L morabitanos : Aldea sobre aldea XL morabitanos. Qui uandear de lengua iii morabitanos. Exido de concello iii morabitanos.

Alkaldes quando uiren barallar

XI Alkaldes ó iurados que a bolta ó baralla sobreueneren e uiren ferir ó mesar e lo uire alcalde ó iurado firme fasta en v morabitanos e peyte el que firire ó messare, e ii alkaldes fasta x morabitanos firmen e leuen lo

per la iura que fezeron al concello, e iii alkaldes fasta xv morabitanos, e iii alkaldes por xx morabitanos firmen e dent arriba.

Foro uello da caualgada

XII Foro uello da caualgada este he per que senpre caualgaron hos adaliles : a primas enmentar deus e nomear seus foros. Atalaeros caualeyros alende teio ii morabitanos e peões i morabitano. E aquende teio el caualero i morabitano e el peon medio morabitano. E alende taio e aquende, a ferida de parte a parte iii morabitanos e la outra ii morabitanos. E a ferida de cabeça onde ossos ixiren iii morabitanos, e quantos dentes ou orellas ou dedos perdiren x x morabitanos, e por mano ou pe ou ollo ou narizes xx morabitanos, e ferida de caualo que passare de parte a parte iii morabitanos e la outra ii morabitanos, e enmenden todo caualo, sinon caualo que geytaren a pacer solto. E si dixere seu señor —trauado lo geytè— firme lo con iii de conpannia e prenda emenda, sinon non. E si los adaliles ou la conpannia lo prouaren que mentira firmaren tresquilen os e ixcan por aleuosos, e si a monte foren sin mandado de adaliles e alá priser ferida seu caualo ou morte non le den emenda : e si traydor leuare caualo de conpanyero seus conpanyeros con que comir pan lo peyten siquer ganen siquer non, e los adaliles e la conpañia hos metan en manos a ho quereloso, e sinon ellos lo peyten. Emenda de caualo tal seia : fasta cabo de ano den le quanto le costó fasta xxx morabitanos e non mays. Atalaero ou otro ome que estouer en uela ou en athalaya e lo acharen dormendo tresquilen o e ixca por aleuoso si lo prouaren ii omes.

Qui fugir de bolta

XIII Ningun ome que fugir de bolta ou de rabata tresquilen o e perda ho quinon. En caualgada si entre si trauaren el que firire con cuytelo ou con espada ó con lança ou con pedra ou con porra ou con otra arma corten le la mano, e sinon hy la conpre, e los adaliles e la conpania meter le lo en mano, sinon ellos lo peyten, e si lo matare enforquen o. Ningun ome que non ouere portelo e ganancia descubrirre fasta xx morabitanos den le i morabitano. E balesteyro que leuar balesta con duas cordas e 1ª auanteorda con lx saetas el caualeyro prenda media caualeria e el peon quarta : e ho caualeyro que derribare a outro caualeyro tras uiso prenda la sela, e si foren ii ó iii partan la. E peones esso mismo prendan la mellor sinal, e si mas foren seia de conpañia. E qui leuare loriga ó lorigon ó capelo de L caualerias ou dende arriba leue seu deryto e dende a iuso nada. E esto he deryto : iii capelos 1ª caualeria, loriga ó lorigon con almofar 1ª caualeria, ó lorigon con capelo 1ª caualeria, brafoneras 1ª quarta, lorigon sin capelo sin almofar media caualeria : ho alkaldes andoueren ho que ganaren ellos lo aian en poder e ellos lo partan, e hu non ouer alkalde hos adaliles lo fagan. E por todas estas cousas si adalil ferire ome per pro de conpannia non peyte calõia. Caualo ferido ó quebrado si seu señor se temir que morra demostre lo a la conpania e ellos lo tengan fasta ix dias e si morire den lle entrega de morte e si uiuire den le seu deryto. Todas feridas si foren sanas ante de particion non tomen entregas. En arrancada qui campo robare fasta que la segunda seia feyta perda el quinon e ixca por aleuoso.

Qui aduxer moro de fonsado

XIII Qvi aduxer moro ou mora de fonssado ou de azaria e catiuo christiano ioguere por el ante que taxe den le xxx morabitanos. E depoyes que taxare den le tanto quanto taxó fasta c morabitanos. E si de c morabitanos arriba taxó non le den mays de c. E tal seia el taxamento : ante alkaldes de Rey e per concello. E a qui lo conpró den lle tanto e medio quanto lo conpró ante que taxe. Ningun ome de castel Rodrigo nin de seu termino que catiuo conprare moro ó christiano si por el ioguere den le tanto e medio de quanto costó en almoneda e den lo a el ó a seus parentes. E si non le lo queresen dar metan ii bestias uiuas en casa do quereloso. E si hos alkaldes las soltaren caya les en periurio e non les preste. E si el catiuo christiano morto fore torne el moro a seu señor si lo recibir quesar. E si seu parente sacare e mays auer dere el dê lo al dono del moro, e si negare iure si v.º

Qui moro achar

XV Qvi moro alleno achar en nostros terminos, assi como se contene en nostra carta, den le en honor 1ª octaua de morabitano, e dende arriba fasta plazencia ou granada ó la serra de gomar fasta elza e fasta taio den le en honor medio morabitano, e dende adeante den le i morabitano.

Alkaldes iulguen i anno

XVI Los alkaldes de esse anno que entraren fasta i anno iulguen e non mays, e si mas iulgaren non preste

seu iuzio, e hos alkaldes aquello que iulgaren esso otorguen e iulguen dereyto e otorguen dereyto e tomen las caloñas de concello : de aquello que apreciaren tomen ho dezmo alkaldes e escriuanes, e de aquello que dize de seu coto per corral ou de seu acotamento ó de lidiadores que uayan a sancta maria ó a la defesa como he foro : e los alkaldes de concello ó de los vi ó de hermandat seian per octauas e per suas dereyturas. E escriuanes e iuyz esso mesmo faça. E aian alkaldes seu dereyto e vi assi façan. E de hermandat e iuyz esso mesmo. Hos andadores acoten per mandado de alkaldes. E alkaldes de concello con seu scriuan aian suas caloñas. E todas las caloñas de concello per pesquisa bona e directa collan as, e delante seia aquel que dere las pesquisas : den de uizinos a uizinos e a morador de uizinos ó de moradores, e estas pesquisas seian iii e non menos, e con essas pesquisas collidas el quereioso sua caloña, e qui primeyro ferire esse peyte las caloñas de ambos. E qui sobre sua cabeça tornare non peyte caloña si non fezer liuores. E si liuores fezere peyte media caloña. Todas las caloñas que per alkaldes ó per vi ó per iurados ó per iuyz se perdiren elos lo peyten.

Aportelado que for en pro de concelo

XVII Tod aportelado de concello que en pro de concello fore a aldeas sobre aquel a que fore demandar sobre aquel coma. E si a concello demandar que coma si lo achar peyte vi morabitanos. E si lo non achar ó en outro mandado fore siruan lo el concello de la aldea hu posare, a un alkalde i^a galina, a ii alkaldes ii galinnas ó antre ii un cabrito e mays a sua conta e pan e uino quanto oueren mester. E los andadores aian essas peles de cabritos, e si lle non deren seu iantar prinde ho alkalde en casa del iurado de la aldea e geyten os peños por la iantar dublada : si los peños reuelaren al alkalde peyte i morabitano e la iantar dublada. E por esto digan hos alkaldes uerdat per la iura que fezeron al concello que sin escatima la demandan. E a sseus caualos a dós i^a octaua de cenada e a bestia muar i^a tercia. Estos son aportelados a que deuen seruir alkaldes de concello e escriuanes.

Alkaldes que leuaren conduyto e leuen iii escusados

XVIII Alkaldes que leuaren conducho a las aldeas en quaresma leuen pora ii alkaldes i^a quarta, e si mas foren a sua conta, e se menos esso mesmo, e esto pague el concello de la aldea hu cenaren : E si mas leuaren non les den nada. Hos alkaldes leuen iii escusados por si e por suas armas e por sua alcaideria iii : Juiz leue iii escusados : E la senna outros iii : Caualeyro que fore de fuste e de ferro leue iii : Caualeyro de escudo e de lança leue iii : e qui leuar tenda redonda leue iii. Estos caualeyros seian de uila.

Qui iulgado tomar sin mandado

XIX Tod ome que iulgado ó alcaideria tomar sin mandado de concello ó por seu seso façan le iusticia de seu corpo e ixca por aleuoso e derriben le las casas si non fore per sua dereytura. E iuyz que fore posto per seu dereyto esse prinde e tome suas dereyturas e non meta outro rabadan, sinon non le den peños.

Que alkaldes non den quinta

XX Hos alkaldes del rey ó de uila non den quinta, e anno que fore iuiz non iulgue quinta : athalaeros nin adalil non den quinta.

Hos vi non entren

XXI Hos vi non entren en almoneda ninguna e si hy entraren peyten x morabitanos.

Escusado non aya alcaideria

XXII Tod ome que escusado fore de fonsado e escusado de concello e de apelido non iecte sorte en alcaideria nin en iulgado.

Alkaldes que foren en fonsado e omes que foren escusados

XXIII Alkaldes que foren en fonsado e en apelido non les den soldada sinon a iii alkaldes. Todos los omes que foren escusados de concello e de fonsado e de apelido e de posta si almonederos lo prindaren tornen los pennos dublados.

Auer iulgado : alcaldes quando foren en almofala

XXIII Tod auer iulgado de alcaldes ó de conuinidores non aian ferias nin solturas. Hos alcaldes quando foren en almofalla ó en apelido en as aldeas los que hy foren todos fazan una despensa a sua conta e non leuen enuidados, e si assi non fezeren seian periuros.

Alcaldes non se paren tras alcaideria

XXV Alcaldes non se paren tras alcaideria que non respondan ni ningunos aportelados se respondan. Alcaldes e iurados anden per las cales e rayguen os omes e ueian cada unos que uida uiuen, e si esto non fezeren caya les en periurio, e de cada aldea den iurado, e iure en mano del alcalde que faça dereyto e rayge hos malos omes que y ouere en aldea, sinon peyte o dano que for feyto per ladrones ó per maos omes.

Andador que fore en mandado

XXVI Al andador quando fore en mandado de alcaldes en aldea hu fore den le m dineiros en conduyto e medio quarto de uino e pan quanto le for mester.

Alcaldes iulguen suas calonas

XXVII Alcaldes iulguen todas suas caloñas en dia lunes, e si en dia lunes primeiro non les iulgaren solten las bestias fasta outro lunes, e esquisa que oueren a dar den la al outro lunes, e si la non deren partan se daquelos a quen demandaren. E non façan corral sinon en uernes e sabado, e si assi non fezeren seia les en periurio. E alcaldes non pidan en aldeas nin en uila, nin andadores, e si pidiren sean periuros e no les preste.

Alcaldes non acoten sinon por sua calona e non paren fiel

XXVIII Alcaldes non acoten sinon por suas caloñas, sinon seian periuros. Hos alcaldes nin escriuan si non pararen fiel por los peños que prindaren en seu portelo estando non les respondan mays.

Corral de alcaldes

XXIX Corral de alcaldes he dito que iulguen lunes suas calonas, e qui se alçare meta suas bestias a foro sobre las outras que hy iazen. E uernes iuyguen iuyzios da uila e en sabado hos desafiados.

Alcaldes non remuden plazos

XXX Alcaldes non remuden seus plazos de una collacion a outra e si al fezeren caya les en periuro.

Qui preso ganare

XXXI Ningun ome que preso ganare moro ó christiano preste le, foras de la quinta que dê al rey, siquer uala pouco siquer muyto.

Ho sennor que touer castel rodrigo

XXXII Ningun señor que touer castel Rodrigo non meta mano en ningun ome de castel Rodrigo que hy morare, foras del corpo del rey. E iuyz colla suas quintas, e el porteyro seu portalgo : e si el señor rancura ouere de algun ome de castel Rodrigo demande lo per nosso foro e per nossa carta con seu manposteyro e per iuyzio de nossos alcaldes.

Alcalde que fore aldea non le den

XXXIII Ningun alcalde de castel Rodrigo que for demandar a aldeas non le den nada si se non queseren, e todo uizino que for con el peyte e morabitinos e derriben le las casas por aleuoso.

Rico ome que a uila touer

XXXIII Tod ome de castel Rodrigo que caualgar e ningun ricome que ha uila touer, tome el iuyz todo seu seytime de la quinta e los adaliles la redroquinta. Todo ricome aia seu dereyto de homiçio e de moller forciada e de lision, e he seu dereyto *iii* morabitanos e terciá. E iuyz aia ende seu dereyto e he septima parte.

Qui pedir en concello

XXXV Tod ome que pedire en concello non le den mays de *i* morabitano, e qui sua uoz touer ou mays le mandare peyte *iii* morabitanos.

Manda que fezer concelo

XXXVI Manda que fezer concello en diomingo preste, si outra guisa non preste, e este concello seia feyto depoyz de missa.

Qui dixer que he tredor

XXXVII Ningun ome de castel Rodrigo que dixer que he traydor de concello ó del rey squiran alkaldes e omes bonos, e si assi fore façan del iusticia, e tomen le ho auer alkaldes.

Qui se parar con sennor

XXXVIII Tod ome de castel Rodrigo que se parare con el señor a dano de uizino ó de morador de castel Rodrigo yxca por aleyuoso del concello e del rey, e alkaldes tomen quanto ouer.

Manpostero

XXXIX Ningun ome qvi fore manpostero non seia mas de *i* anno e non aia otro portelo, e si outro portelo ouer yxca por aleyuoso de concello, e derriben le las casas si non quiser dimitir la manposteria. E o bispo dê manpostero por si e por seus canoligos.

Collaço ó aportelado

XXX Todo collaço ó aportelado que auer ó bestia ou qual cosa sequer furtar ou leuar allea seu señor la peyte, e el fiador al señor, e si non ouer fiador seu señor lo peyte.

Caualeiro que loriga uistir

XXXI Todo caualeyro que loriga uistir en a coyta hu foren en almofalla ó en azaria tome por ela media racion. E si leuar todas armas tome racion entrega. E esto si foren de *c* caualeyros arriba.

Auer de caualga..

XXXII Todo auer de caualgada e de compania non aia ferias nin dê uedamento.

Requero que uindir uino non dê portatgo

XXXIII Todo requero que uendir uino de *r*^a morauidada dê medio quarto de uino : De mel *r*^a quartezna e de mantega esso mismo : De la octaua de ceuera del pan *r*^a cullar : De *xxxii* *r*^a octaua, e de sal esso mismo. E esto todo de omes de fora parte de uila. Tod ome que a escuso medir peyte *i* morabitano e dê las cullares dubladas e de uino esto mismo : E si negare iure con *i* uizino. E el octauero que acharen en falsseria peyte *x* morabitanos a hos alkaldes e yxca por aleuoso. E de azeyte de *r*^a morauidada *r*^a panela. Todo requero que pan e uino uendir en castel Rodrigo aquel dia seia pagado, e si esto non queseren fazer hos alkaldes lo uayan entregar, e sinon seian periuros, assi a uizino de uila como al de fora. A esto he o concello auinido : que ningun ome que acharen en falsseria peyte *iii* morabitanos e en esse anno non merque nada. En castel Rodrigo ningun requero que pan e uino hy aduxer non dê portadgo.

Dereytos de portadgo

XXXXIII Estos son dereytos de portadgo, conuen a saber : de carga de pano de color 1 morabitino, de cera 1 morabitino, de grana 1 morabitino, de conellos 1 morabitino : de pixotas de bestia caualar 1ª tercia : De asno 1ª quarta, e de todo pescado esso mismo. Carga de sal de bestia caualar 1 soldo, e de asno vi dineiros : E de castañas e de nozes e de allos assi como de sal. De carga de panos de liño de bestia mayor medio morabitino, e de asno 1ª quarta : e de coyros que non son cortidos, de bestia mayor 1ª tercia, e de asno 1ª quarta. Toda cousa que peon traya en manos que carga non sea iii dineyros, e de carga vi dineyros. De carga de azeyte de bestia caualar 1ª tercia, e de asno 1ª quarta. De cordeyrinas e de cabritas la carga de bestia mayor 1ª tercia e de asno 1ª quarta. Carga de sayal de bestia mayor 1ª tercia, e de asno 1ª quarta. De boy ó de uaca ó de asno vi dineyros. De caualo 1ª decima de morabitino, e de egua esso mismo, e de mulo ó de mula 1ª decima de morabitino. De porcos e de ouellas e de cabras iii dineyros. De cordeyros e de cabritos e de leytones 1 dineyro.

Que ninguno non tome

XXXXV En castel Rodrigo non tome ningun ome posada a forcia, e qui la tomare peyte c morabitinos ó mate lo sin caloña.

Porteyros tomen

XXXXVI Hos porteros prendan el portadgo e den el tercio a las posadas de los uizinos, e si en esse dia non lo deren prendan peños por dublado e por cabdal.

Requeros que foren en requa

XXXXVII Todos requeros que foren en requa a terra de moros ó de christianos e por castel Rodrigo ou per seu termino passaren den el portadgo en castel rodrigo. Todas las aldeas de castel rodrigo a la terra onde oueren treguas e per hy troxeren ganado ó robadura tomen los, sinon ellos lo peyten, e en a uila hos iurados los rayguen, e si non los raygaren seia les en periurio.

Julz que entrare

XXXXVIII El iuyz que entrare pague la soldada a los porteros de la quinta primeyra que collire, e sinon dè los de sua casa.

Alfaqueque

XXXXIX Al alfaqueque (*sic*) tome del catiuo que exire fasta en xx morabitinos medio morabitino e de xx arriba 1 morabitino e non menos (?). Todos los morabitinos que de horo e de cuño e de peso foren todos entren, sinon peyte 1 morabitino.

De fosado e de azaria

L De fonsado e de azaria de x caualleryros 1ª racion aiant a sancta maria, e de menos media, e de peones esso mismo, e outra a catiuos, e si menos foren fasta 1ª racion entrega entre ambas eglesias, e façan auorreria fasta a L caualleros e de c caualleros ii auorrerias, e aian estas ii auorrerias essos ii adaliles que mandare el fonsado ó azaria : e auorreria tal seia : de c caualleros ou dende arriba seños boys ó iii morabitinos e de L caualleros 1 boy ó iii morabitinos : e alkaldes e athalaeros tomen de c cauallerias e de ende arriba seños boys ó iii morabitinos cada uno e de L a iuso ii morabitinos, e los atalaeros escollan antes e los outros sorteen. E lançada que passar de parte en parte den le iii morabitinos e a la otra ii morabitinos, e a ferida de cabeça onde hossos exiren iii morabitinos, e qui membro perdire den le xx morabitinos, e a los chagados den las bestias moriscas en que uengan fasta que partan. Mouro que por catiuo iouguer den a seu senor tanto e medio como sobredito he. Cauallero ó peon que catiuare de azaria ó de fonsado den le ho mellor mouro ó moura ó ha mellor bestia muar ou caualar que escolliren seus parentes ó seus companeyros.

Vizino que catiuare

LI Todo uizino de castel Rodrigo que catiuare de fonsado ó de azaria ó de apelido e los que hy foren

e ganaren preso ou bestia ó outra ganancia den le tanto en que yxca : e si la ganancia fore de presos ó de bestias den a seus parentes ó a seus conpanyros de pan la mellor bestia ó mellor preso que escolliren. E si dixeren —mas uale el preso que el catiuo— dent tanto en que yxca el que es catiuo e aian seu preso. E si no lo que seren dar quantos dias alá trasnoytar tantos x morabitanos peyten hos que non queresen dar. E los de castel rodrigo ó de seu termino que se acertaren en esse fonsado ó en essa azaria de la sua parte lo den esto. E si lo non deren, los alkaldes e los athalaeros, si foren entregadores los athalaeros, e sinon los entregadores e los alkaldes metan cada unos señas bestias cada dia en mano de los querelosos e quantas bestias non metire tantos morabitanos peyte e non las saquen per ferias nen per solturas fasta que lo den con vi morabitanos. Cauallero ó peon que a porta de castelo ou entre duas azes se dere con outro quanto tomare del derribado todo lo aia ho que se der con el. E qui hy lança azulada perder den le ii morabitanos si firmar poder que amantenente firio con ela, e si outra lança fore den le i morabitano.

Qui cauallero alcançare

LII Qvi cauallero alcançare en segunda fóra de lid canpal e lo derribare tome la mellor senal que trahe foras do corpo e do caualo.

Qui seu caualo perder

LIII Qvi seu caualo perder per qual el fezere con i conpanyro de pan tal le den. E alkaldes leuen los per la iura que fezeron que ualia le dan de seu caualo. E caualo uiuo aprecien lo assi como sano e den le sua entrega, e meter el firido en quinon e aquende taio si non fore per seu plazer. E alkaldes e athalaeros a seysmos los pongan, e del seysmo onde ouer alkalde iurado de la uila non meta hy outro. E si la quinta que en a uila fore a dar los alkaldes e los adaliles respondan por ela al iuyz e primeyramente entreguen e depoyz quinten, e non tomen quinta sinon de auer mourisco.

Qui en lid se acertare

LIIII Tod ome que en lide se acertare e ante que se torne de la arrancada alguna cousa espollare ó algo rapare perda la racion e messen le la barua. Qui auer de fonsado ó de azaria ó de apelido tomare e a seus conpanyros no lo dere a partir perda la raçon e messen le la barba.

Qui rapare auer dado a partlr

LV Qvi rapare ó furtare auer que fore dado a partir perda la racion e peyte e morabitanos, e si non ouer onde peytar façant del iusticia.

Qui ouer ualla e non teuer caualo

LVI Tod ome que ouer ualia de c morabitanos e non ouer caualo non tome portelo nin le responda nade e el responda a otre. E si dixer —non he la ualia— iure con iii. E si dixer —caualo he— iure con iiii e sin arte. E qui mula ouere dê la por caualo, e qui la quesar tener conpre caualo. Tod ome que caualo dere a outro por escusar se dapellido ó de fonsado corten le el rabo al caualo si de la uila fore, e qui mula dere por escusar se non le preste e peyte.

Alkalde que non ouer caualo

LVII Tod alkalde que non ouer caualo non iuygue nin preste seu iuyzio.

Alkaldes e vi que unidat fezeren

LVIII Qvalquer ome que morto fore non leuen con el sinon i caualo sobresenado ó con armas e quanto mays hy leuare tantos iii morabitanos peyte. Alkaldes per iuyzio non tomen ningun precio. Alkaldes e vi si unidat fezeren ó en uno comiren seian periurius. Alkaldes e vi si los en falsseria acharen perdan el portelo e yxcan por aleyuosos de concello. E quantos assi achados foren tantos yxcan, e si outre non exire a el ó a ellos todos yxcan por aleyuosos e perdan el portelo como sobredicto he. E assi de todo aportelado de concello que en falseria achado fore : e si assi non fezeren seian periuros los alkaldes. E si el corral de alkaldes esquisa acharen, aquel que touer torto mande lle que se partan del outro que torto tene. E esto seia per todos aquellos que iuyzio oueren per la uila : e todos los omes que poseren en concello e alkaldes e los vi por guardar, tanben de piliteria como de ferradores como de tauerneyros como de quantos foren a gardar, e no lo endereçaren yxcan por aleyuosos e peyten iiii quatro morabitanos, e los vi ueden a todos los aportelados la nemiga que fezeren con concello.

Qui per sua barbeza mandare

LIX Tod ome qui per sua barbeza mandare alguna ren a otro dè lo, si lo non soltare aquel a qui lo mandare : e esto he dito per los pedidos.

Qui auer dere a onzenas

LX Tod ome que auer dere a onzenas e non le dere peños non le responde.

Qui logar dados

LXI Qvi iogare dados de nocte peyte i morabitino. E la casa hu los iogaren peyte ii morabitanos e si negare iure si tercio.

Qui con mesturgo fore al rey

LXII Tod ome que con mesturgo fore al rey ou leuare portero a casa de uizino de castel Rodrigo peyte c morabitanos e yxca por aleyuoso de concello.

Qui pan leuare a terra de moros

LXIII Tod ome que pan leuare a terra de mouros ó mel ó queyxo ó manteyga ó armas ó cáualo quin o achar prenda quanto troxer sin caloña e aduga el corpo a los alkaldes e façan del iusticia e perda quanto ouer. E si dixere —no lo pude prender— saluesse si quinto.

Qui achar moro dotra parte

LXIII Tod ome que achare moro ó mora de outra parte en castel Rodrigo ó en seu termino si señor non le exire aia o, e sse señor lle ssayr e el moro achado fore desde la serra aquende dè lle ii morabitanos.

Quando alkaldes sallren

LXV Qvando alkaldes exiren en apelido leuen seu sacerno e non coman de l'aldea e si comiren caya les en periuro e peyte x morabitanos al concello, e estes aperten os vi.

Quando iunteyros

LXVI Qvando los iunteyros foren a señor rey per mandado de concello fasta en salamanca e alua de tormes e a toro e a çamora e a coria e a terminos destas uilas despendan de suas casas e de ende a delante coman de concello.

Ome que entrare en çepo

LXVII Tod ome que entrare en cepo ó en cadenas dè i^a octaua de morabitino a los andadores.

Qui fore en mandado de concello

LXVIII Qvi fore en mandado de concello a ii caualleros que foren fasta choa e fasta agada e fasta doyro e fasta tourones den les señas quartas de morabitino. E a çidat e a sabugal e alfayates seños morabitanos : e qui fore a coria ó a galisteo ó a plazencia ó a salamanca ó alua de tormes ó a saluaterra ó a ledesma ó a çamora a cada uno den morabitino e medio, e si mays caualeyros foren ó menos den les a esta conta, e si mas longe ó menos foren paguen les a sua conta.

Qui cuytelo troxer

LXVIII Tod ome que cuytelo trouxere en uila ó en raualde e alkaldes lo acharen con el peyte ii morabitanos e en a casa hu posada ouere diga lle seu ospede que lexe ho cuytelo e si llo non dixere peyte ii morabitanos e si hos quesar leyxar (*sic*) diga o a hos alkaldes e aquel que ho trouxere peyte ii morabitanos. E todo ome que fóra da uila quesar andar tome o en sua mano e yxca de la uila e meta o en a cinta.

Qui de noyte andare

LXX Tod ome que de nocte andare per uila depoy que la campana quedare e non dixere onde uen ó pera hu uá e per bonos omes non prouaren por bono façan le assi como a ladron.

Qui forcía fezer a alkaldes

LXXI Tod ome de aldea ó de uila que forcía fezere a alkaldes elos andando en proueyto do concello ó del rey peyte c morabitanos.

Coutos dos que se alçaren al rey

LXXII Estos son los coutos de los que se alçaren al rey, conuiene a saber : per çamora e per touro e per medina e per areualo e per auila e per plazencia e per coria e per saugal, dende per seus terminos, e dende a iuso qui queson ir alá peyte assi como dixo en outro lugar. Este he el ixir (?) quarto : De la athalaya como fere en a carreya e de la outra parte del arroyo de mata de lobos como ua a aguilar e del outro mollon ha foz de aguilar : E del outro ha foz d'agada. Este he o outro quarto : la calçada en dereyto da cabeça de touroeles e del outro mollon al porto de carros. Este he o outro quarto : como entra en a serra de los luzenos en o pelago de angorella : E el outro mollon la cabeça de uermun cornal : Et del outro mollon la atalaya de fernando e dende a iuso como cahe coa en doyro.

Bestia que fezer dano

LXXIII Esto faze ho concello de castel Rodrigo a prol del rey e de sua uila e de seu termino. Las bestias que hy fezeren dano peyte i morabitino. E el monton que hy andare sinon hu mandarare (*sic*) ho concello peyte ii morabitanos.

**Dos dereyτος que dio el obispo de castel Rodrigo
has primicias de menudo**

Don martin por la graça de deus obispo de cidat Rodrigo. Damos al cabildo de castel Rodrigo entregamente las primicias de lo menudo, que aiades ho mel e ho queyxo, e de todas las crianças das aues até E de toda legumha que aiades fasta 1ª octaua, e de hy a delante las outras cousas seian departidas. E todos los porcos en casa criados. E toda ortaliza saluo porros, mas si allos ou cebolas uerdes ueneren seian nossas. E toda madeyra que fore feyta para uasos ó escudelas ó artesas auelda. Mays de las cousas menudas auede la tercia parte segund os outros dezmos. Mays qualquer que uener de parte del obispo a tomar sua tercia mida ou faga medir el centeno e el orio e tome el de cada uno destes senas octauas de kafiz arriba en qual que quer eglesia fique en solo al menos iii octauas.

**Como el rey robrió e confirmó este foro con arçobispo de sanctiago
e con xii obispos**

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Conoscida cosa sea por este escripto por todo tempo ser firme como yo don alfonso por la graça de deus rey de leon e de galizia dô e otorgo al concello de castel rodrigo ho mellor foro que elos escolliren en todo meo reyno, e amostro e outorgo aaquel mismo concello termino per aquestos departamentos, conuen a saber : Ho porto que he dito de carros, e dent adelant pela carreya daquel mismo porto de carros assi como uene a tourones, e dent adelant per aquel mismo rio de tourones assi como cae en ii casas en agada, e dent adelante per agada assi como cae en doyro, e de la otra parte del porto de carros per coa assi como cae en doyro. Mas si alguno assi de meu linage como de estranio tentar a quebrantar ó arronper aquesta donacion caya en la yra de deus e en la saña del rey e seia costriuido pera pagar mil morabitanos a la uoz del Rey por el osamento loco que fizo, e sobre tod aquesto non escape que non aya pena sobre seu corpo. Esta carta seia firme e estable de tod en todo. Feyta la carta en castel rodrigo en el mes de setenbro. Era Mil cc xxxvii annos. Heu don alfonso por la graça de deus Rey de Leon ç de galiza aquesta carta mandé seer firme e por las mias manos proprias la robrió e la confirmo e la otorgo. Don pedro quarto Arçobispo de compostella. Don pedro obispo de astorga. Don alfonso obispo de orensse. Don obispo de çamora. Don suero obispo de tui. Don gonçalo obispo de salamanca. Don rodrigo obispo de lugu. Don martin obispo de cidat rodrigo. Don palayo obispo dedo. Don arnaldo obispo de Don iohan obispo de ou obispo de leon de

COSTUMES E FOROS DE CASTELLO-MELHOR

1209

LIBRO PRIMERO**Del fuero de leon**

En el nome de dios Amen. Esta carta es fecha a onor de dios e del Rey, que dá al concello de castiel Mel-lor de los fueros e de las libertades de sus terminos.

Quanto tomen por montalgo

Esto tomen por montalgo cada ocho dias : de cauña de uacas u uacas e de cabaña de ouellas peyte x car-neros e de porcos peyte v puercos fasta que salga del termino. E todo ome que non fore noso uesino que en estos terminos casa fesier quen o ay achar tome de su auer fasta en valia de v morabitanos : e sy ualia non se achare adugan lo presso fasta que peyte v morabitanos. E todo noso uesino que en estos terminos cassa fesier sin mandado de conçello peyte u morabitanos.

Fore de que an a dar al Rey por santa maria

Todo ome que ouyere ualia de xx morabitanos dê i al rey por la festa de santa maria, e si non ouyere ualia de xx morabitanos non peyte nada, sacados ende caualleros e iueses e aportellados.

Qui sacudir ancina ó alcorneque

Todo ome que sacudir ancina ó alcorneque con uara peyte i morabitino.

Qui deytar esterco e qui cauar sô el castillo

Todo ome que en calle ó en castillo ó en carcaua deytar esterco peyte i morabitino a los alcaldes, e qui cauare terra ó arena sô el castillo peyte i morabitino e faza o de argamassa : e qui deytar esterco fóra dos cou-tos como son puestos por los alcaldes peyte iii morabitanos ssi llo podieren firmar, sinon iure ssy v.

Qui ulr porcos en defessa

Qvy uire porcos en la defessa tome por cada vno quinta de morabitino, medios a los alcaldes e medio pera sy, e seia en qual tienpo se quyer, e qui ganado y metiere a sabiendas peyte i morabitino, e sy dixere —non lo meti a sabiendas— peyte i quinta de morabitino : e quando la desronpieren per conçello non entre ay otro ganado synon cauallo ó mula ó mulo de silla ó de carga que ueen desgueyra ad abaciam a yusso e desde la carreya arriba contra carill que ven de fonte de cantos como va ad abaciam entren asnos e iumentas, synon, peyte i morabitino que y entrare.

De los alcaçeres que son (sic) çerrados

Los alcaçeres de las fronteras si non foren çerrados a foro como los huertos non ayan colonias.

De renueuo

Todo christiano que auer diere a renueuo seia descomulgado, e alcalde que lo iulgare ó der por sen-tença (?) non preste, e si llo podieren firmar con iii omes bonos que o iulgô el alcalde ysca por aleusso do portello.

Qui morabitino diere por pam

Todo ome que morabitinos diere por pan non le den mas de quanto andare en agosto : e isto que morabitinos diere por pan a nouo estos mismos dineros.

Qui morabitinos diere por mosto

Los omes que morabitinos dieren por mosto ante de san miguem (*sic*) quanto dieren xv dias despoys de san miguell a morabitino tanto le dem.

Qui morabitinos diere por sayales

Todo ome que morabitino diere por sayales vayan ao mercado e quanto le ay dieren a morabitino tanto dê el a su debdor.

Qui en uinna fesier danno

Qvy daño fesier en uña por r^a qualquiere uid que fore paçida peyte v soldos e dende arriba fasta x morabitinos seia calonia de pcedura de uña, e qui deuiere calonia a peytar a conta de x soldos el morabitino peyte : e quien y tomar oueias ó porcos ó cabras ó otro ganado saluo cabeça mayor, sy quissier mate delos dós e non tome otra calonia tambien de porcos como de oueias como de otro ganado saluo de cabeça mayor.

Qui collir huuas en uinna allena

Qvy coller huuas en uña alleña ó paciere a sabiendas peyte v morabitinos e la calonia de qualquier uid qual quisier o querelloso tal resçiba.

Quy tallar uinna ó arbol

Todo ome que entrare en uña ó arbol ó la taiare que stê en prado defessado ó en era a foro peyte i morabitino por qualquier arbol ó que lieue fruto e depouys peyte ii morabitinos, e ansi de todas arboles.

Quy uendimiar ante de san cibriam

Qvy uendimiare uina ante de sant çibriam peyte x morabitinos, saluo sy fore fóra de termino como é escripto : e quy achare huuas ó agradeçes sy recabdo non diere onde las ouo peyte i morabitino : e sy dixer — conprè los — dê oitor : e sy oitor non diere peyte : e aquel oitor que otorgare dê recabdo onde los ouo, synon peyte i morabitino.

Vinna aia xx stadales en couto

Toda uña aya xx stadales : e quien y achare porcos en o couto tome ende ii e de ouellas ii carneros ansy de uña uendimiada como por uindimiar, e menos de quarta non aya ffuero si non fflore en bago : e por cabeça mayor que en uña entrar ó en prado peyte decima de morabitino e por porco que entrare en prado peyte quinta de morabitino : e por toda caloña meta o dañador en mano, sinon peyte la calonia. Prado ó uña ó orto si fore aredrado xx stadales de la delantera cassa aya coto : esso mismo aya en la uilla : e si menos ffuer redrado non aya coto sy non ouyere parede de çinco palmos en alto sobre terra e iii en ancho en deredor : e los doutra aldeas ayan coto.

Qui tomar fruto allenno

Todo ome que fruto alleño tomar si lo podiere firmar peyte ii morabitinos, synon iure con i uisino e el otro la manquadra saluo de uña. Qui pariesçiere fruto que a orto pertenesçe ó a cogonbrall por una qualquier rays peyte iii dineros.

Qui prado ou uina ó orta ó otra heredit

Qvy prado ó uña ó orto ó pam alleño quemar ó colmenar ó acenia ó molino peyte x morabitinos, e esto si lo podier ffirmar, sinon iure con iii e el la manquadra : e por toda demandança dê i morabitino arriba de manquadra.

Quy danno ffesier en lauor ageno

Quy daño ffesier en lauor ageno ende dê peños si llos pedir, e si lle los reuellar uenga a sua cassa e prinde con m̄ uesinos ó con morador : e si penos le reuelarem peyte le i morabitino si llo firmar podier, sinon saluessa con i uesino : e si el ganado en corte touier den lo sobre peños, e si lle o non diere e allá trasnochare dê lo doblado : e o dia primero tome peños quales le diere e otro dia tome peños de morabitino fasta que se entregue.

Qui danno ffesier en lino

Quy dano ffesier en lino por la entrada peyte i soldo, e quanto daño ffesiere apreçien lo ansi como sano e peyte otro tanto : e se dixere —niego— apreçien lo e qual fore el daño ansy sse ssalue.

Qui despollare a ome

Quy despoiare, a ome fasta el cuero peyte ii morabitanos ssi llo podier ffirmar, sinon iure con i uisino.

Qui danno ffesier a sabiendas

Quy daño ffesier a sabiendas peyte iii morabitanos si lo podier firmar, sinon iure sy terçio e otro la mancuadra, e si mancuadra non diere otro iure sinnero.

Como elrey robrò e confirmò este fuero con el arcebispo de santiago e con dose obispos

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Conosçida cossa ssea por este escripto por todo tienpo ser firme como yo don Alfonso por la gracia de dios rey de leon e de gallisia dô e otorgo al conçello de castiell mellor o mellor fforo que ellos escollieren en todo mi reyno, e amostrò e otorgo aaquel mismo conçello termino per aaquestos departimientos, conuien a saber : ho porto que he dito da carros, e dende adelante por la careyra de aquel mismo porto de carros ansy como uiene a touroes, e dende en adelante pera aquel mismo rio de touroes, ansi como cae en ii casas en agueda, e dende adelante pera agueda ansi como cae en duero, e de la otra parte del porto de carros pera coa assy como cae en doyro. Mas sy alguno ansi de mi linaxe como de estrano tentar a quebrantar ó a ronper aquesta donacion caya en la yra de dios e en la saña del rey e seia constriuido pera pagar mill morabitanos a la uos del rey por el ossamento loco que fizo : E sobre todo aquesto non escape que non aya peña sobre su cuerpo : e esta carta seia firme e estable de todo en todo. Feyta la carta en Castiell mellor en el mes de febrero. Era de mill cc xxxvii annos. Heu don alfonso por la gracia de dios Rey de leon e de gallisia aquesta carta mandê sser firme e por las mis manos propias la roblê e la confirmo e la otorgo. Don pedro quarto arcebispo de santiago. Don pedro obispo de astorga. Don alfonso obispo de orensse. Don martin obispo de çamora. Don suero obispo de tuy. Don gonçalo obispo de salamanca. Don rodrigo obispo de lugo. Don martin obispo de abdat (*sic*) rrodrigo. Don pelayo obispo de mondoñedo. Don arnaldo obispo de coria. Don Iuan obispo de ouyedo. Don rodrigo obispo de leom. Don ferran martin de santiago chançeller del Rey. Don ferran ferrandes teniente en estremadura. rodrigo peres chançiller del rey la escriuio.

LIBRO SEGUNDO**De parar fler e de prendas**

Qui quemare en termino de castiell meior desde mayo fasta sant martim peyte x morabitanos e entregue el daño a sus dueños, sinon saluense con m̄^{or} e el vº, e por esto non den mancuadra.

Todo pescador que non fuer uesino pescare en nuestro termino peyte vº morabitanos si lo fallaren, e si non touier la ualia sea preso fasta que pague.

Este foro dá el Rey don alfonso a uesinos de castill meior, que en todo el su reyno non den portalgo nin respondan en todo el su reyno por ninguna cosa, mas dem fiadores pera que aparecam en iuysio en castill meior : e franqueó el rei a uicinos de castiell meior sus heredades e sus omes que non pechem nin fagan fasendera,

e acota llos que ningud ome que en sus heredades ó en suos omens fuer echada mano ó en esto que les mandó el rey, que pechen mill morabitanos et si fuere poderoso dê quanto tiene.

A esto fue el conceio auenido : que ningud ome de castiel meior que fecier bando ó bando llamar afuera el cuerpo del rey sea echado por aleuoso del rrey e del conseio e deriben le las casas e pierda todo quanto ha.

Libro II

Alcalde ó otro qualquier uecino de castiell meior que a otro quesier arraygar et non podier con el faga testigos aquellos que ende estudierem que le aiuden, e aquellos que non le ayudarem cada uno peche tanto como el deuia a pechar.

Todo ome a que mostrare fiel e sy el dixere —fiel soy— e non quisier yr ante el alcalde peyte i morabitano e uaya al fiel ante el alcalde, e sy non quesier yr peyte medio morabitano aaquel con que non quier yr.

De moller que non uaya a fiell

Muller non baya a fiel nin ninguno a ela, saluo areygado, mas demuestre plaso ela a el.

Qui ouler meter b..

Qui ouier bestia a meter et non la metier outro dia tome fiel e prende peños de morabitano, e el fiel tenga os fasta ix dias, e sy fasta ix dias non demostrare el fiel que uaya al plaso sobre sua prinda barallar, a la collaciom continuada ó alcalde aya, mortigue sua prinda e dê fiador de queda : e non se alcare da uilla non se mortiguen sus peños, mas responda por elles.

Todo ome que non prendare fasta ix dias, porque non uino a fiell ó por bestia que non metio ó al plaso que non uino, non lo prenden mas por essa callonia : E si dixere —a tua casa fui e non fallé ay prenda— firme con o fiel e con iii testigos que allá foy ante de los ix dias e non falló ay prinda, e dê casa com peños.

Bestia que alcalde mandar

Bestia ó prenda que alcalde mandar soltar e non la soltare doble la, fuera bestias de hedad otorgadas : estas non sean sueltas sinon per iuisio de quatro alcaldes.

Todo ome que ante alcalde barallar e o alcalde per iuicio mandar bestia meter e non ha metier peyte i morabitano.

De meter bestia

Todo ome que bestia ouier a meter cada tercero dia meta bestia e quantas bestias non metier tantos morabitanos peyte.

Todo ome que bestia ouier a meter meta vna bestia muerta que uala i morabitano : de bestia muerta vn capelo de fero ó espada ó balesta con vna corda e con auancuerda e con cinto e con LX^{ia} saetas ó vn escudo con braceyras : e estas bestias meta : bestia que vala vn morabitano, e dende arriba meta bestias biuas a foro : Si non quantas bestias non metier tantos morabitanos peche.

Qui se alcare a la carta

Todo ome qui se alcare a la carta e o alcalde lo bedar da carta e le mandar bestia meter, non a mete, e si bestia touier non a solte. E si pera aquesto lo acoutaren ó lo prendare torne la prinda doblada con vi morabitanos.

De fiel que uea la carta

Todo omen que se alcare a la carta dê le o alcalde fiel que uea a carta, e pois que ouieren o iuisio da carta uaya con su fiel ante el alcalde e fagam quanto mandare a carta e o alcalde : E si non quesier resçebir iuisio meta bestia a foro.

Qui uedar comer a la b..

Todo ome que uedar comer a la bestia ante de tercero dia ó la touier en descubierto firme con iii testigos e dubre la.

Qui bestia deüier meter pós bestia morta meta bestia biua de anguera, e si tal non metier peyte i morabitino.

Qui bestia metir sin soga

Todo ome qui bestia metier sin soga peyte i morabitino : e si ha bestia i comere dè le otra soga e dè uerdat que sua bestia ha comio, e dè le otra soga en esse dia, e si la non diere peyte i morabitino, e seia soga de vna bracada.

Bestia que en prenda morie..

Toda bestia que en prenda moriere uenga seu senhor e saque la e meta outra en ese dia, e si outra non metier peyte i morabitino : e si la non quesier sacar peyte i morabitino : e aquel en cuya casa moriere saque a caloña.

Colledor que se alcare a uoçero

Ningun almonedero que se alcare a uoçero non le preste por peños que tenga de la cogedora, mas luego conosca ó niegue, sinon meta bestia al foro.

Todo ome que estodier iantando ó lauando su cabeça ó calçando se ó uestiendo se non le pare ninguno ffiell mas amostre le plazo para otro dia exida de missa matinal aa colaciom onde aya alcalde, e si lo quesier reygar espere o e quando uire o fiel que ha iantado ó lauado ó uestido ó calçado si podere pare lle fiel, e si non quisier ir con el ante o alcallde prende lo syn colonia. E esto mismo seia do que estouiere labrando.

Qui dixer —temo perder mi bestia—

Qualquier ome que a otro deüier bestia meter e dixer —temo de perder mi bestia— dè ome sobre que sea que non se alçe con ella, e se o non diere non le metan bestia : e qui demostrare plazo sobre sua bestia que uaya a collacion donde aya alcalde e dixere —outro plazo ania iulgado de alcalde a otra collaciom— dè uerdat e uaya a la collaçion hu demonstra el plazo : e si allá non fuere solte sua prinda : e si la prinda non soltar e allá trasnochare dè la dublada.

Qui prendado fore

Todo ome que fiel parare ó prindado fuere si firmar podiere que despues foy prindado ó fiel le pararon, en la villa lo testiguaron, as bestias y iaziendo, adugan o.

Sin dereyto

Qualquier ome que prindar sin dereyto torna la prinda doblada con mii morabitinos.

De que fore en camino non vaya a ffiel

Todo ome que exido fore en carrera con armas ó con sarçello non uenga a ffiel si podier dar sua uerdat que anssi he e sin mal engeño, sinon uenga.

Non pare fiel

Ningun ome non pare fiel sinon despues de missa matinal dicha fasta uiesperas, saluo por rayz de ome.

Qui n ueses prindar no dia

Ningud ome que duas ueses prindare en o dia ó parare fiel peyte i morabitino a seu contendor.

Qui querela ouler de clerigo

Qui rancuran abuerit de clerigo tome fiel de alcalde clerigo e leygo e pare le fiel e iulgue le suo iudicio alcaldes clerigos e leygos, e esso mismo faga o clerigo a los legos : firmas ó iuras que ouierem a fazer unos a otros firmem ó iurem clerigos e legos a fuero. Vibdas e clerigos si quintos se saluem por onde se deüierem saluar, saluo por morte de ome ó por lision ó por muller forcada.

Qui ouler querella de otro ome

Qui rencura ouier de otro ome dè ome sobre que sea que se non alce, e si lo non quisier dar tome lo sin calonia e connome sua rancura e dè uerdat que essa rancura á del. E si non dier uerdat non lo lieue sobre si e lo otro non lo tome, e si sobre aquesto o tomare peyte m morabitanos e parta se del : e si o non quisier leyxar ó metiere só teyto peyte le vi morabitanos, e si lo metier en cepo ó en fierros peyte xx morabitanos : E quantos dias allá trasnochare tantos morabitanos peche medios al querelloso e medios aaquel que lo leuaua sobre si, e aquesto si lo podier firmar, sinon iure si quinto : e si uerdat quisier dar e non ouier quien lo lieue sobre tome o sin calonia.

A qui demandaren casa con pennos

Todo ome a que demandaren casa con peños nonbre tres uezinos que lo lieuen sobre sy, e si entretanto el otro lo leuar sobre sy lexe o : e si destos m ninguno non lo quisier leuar sobre si tome sin calonia : e si despues que preso fore ome dere que o lieue sobre si leyxen o, e si o non quexier leyxar quantas noytes allá trasnoytar tantos xx morabitanos peyte.

Ome que fiador diere

Todo ome que fiador diere tal fiador dè que aya ualia de peticiom doblada : e si tal fiador non diere su fiador nol preste. E si por esta sobrecabadura si non prindare ó non parare fiel ante de vn mes non le responda fasta vn año e non mas.

Qui pennos de morabitano

Quy ome leuare sobre si por peños de morabitano ó por mays e non prindare fasta ix dias non lo prinde mas, e si prendare dè los doblados.

Aldeano que casa ouler en uilla

Todo aldeano que casa ouier en villa seia uezino si la touier poblada con su muger e dè al tercero recabdo por todas suas postas en sua collaciom, e si ansi non fesier non seia uezino.

Qui ouler plazo

Todo ome que plazo ouiere de corral dos vi uenga ay, e si non ueniere meta sus bestias a foro.

Qui a plazo fore

Ningud ome enplasado que sea por su calonia peytar, tanbiem de lunes como de uienes, si non diere al primero coral, doble ay : uezino de uilla que rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn uezino quier de uilla quier de aldea que uenga a su puerta a tercero dia de sol a sol, e sy non ueniere peche vn morabitano : E si el de la uilla echare el aldeano en la uilla demostre le plazo con vn fiel pera en outro dia fuera de misa matutinal a la collaciom donde aya alcalde, e se le ay demandare casa con peños y ge la dè.

Qui se alcare a uozero

Ningun ome que se alcare a uozero alce se per 1ª ochaua de morabitano e non por menos.

Qui se alcare a coral

Ningud ome que se alcare a corral alce se de morabitano ariba e non por menos : e qui non prendier iuyzio de coral meta bestias de corral a coral e la primera muerta e las uiuas al fuero.

Que non prinde en domingo

Ningud ome non prinde en domingo nin en dia ioues nin pare fiel sinon araygado.

Alcaldes non iulguem en domingo nin en dia ioues nin en los ootros dias despues de uiesperas nin ante de missa, e si iulgarem non preste su iuyzio e seian periuros si non fuere por raygar.

Qui se alcaren a uocero

Todo ome qui se alcaren a uocero dê uocero outro dia exida de misa matinal a essa collacion que mandare o el alcalde le uedar uocero seya periuro.

En que dia meta bestia

Todo ome qui bestia ouier a meter miercoles en todo el dia e la non metier meta la iueues ante de misa. Esto mismo seya de quien ouier de meter bestia en sabado en todo el dia e non la meter meta la en lunes ante de misa. Esto mismo seya de iuras e de firmas, e sobre esto uaya demostrar plazo al foro hu alcalde ouier, e quantas bestias non metier tantos morabitos peyte.

Aldeano

Aldeano qui rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn aldeano que sea a terçero dia a la fenestra de santa maria de sol a sol, e dê le casa con peños qual esté a dereyto, e si non ueniere ó casa con peños non diere peyte i morabitino a su contendor : e si dixer —non fo fiel— iure con vn vesino que fui fiel e tome sus peños cabaes. E a quen fiell demostrarem e ao plazo non uenier el ó su moller ó scu chauerizo peyte i morabitino, e si el contendor uenier al plazo e el otro non peyte medio morabitino : e si i aldeano a otro en uilla parare fiel outro dia uengam ambos a la fenestra de santa maria e fagam su derecho como de suso es escripto.

Moller non uaya a

Muller aldeana uenga al fiel ó peyte i morabitino.

Qui querella ouier

Aldeano que querella ouier de uicino de uilla pare le fiel que le esté luego a dereyto, sinon meta bestia a fuero.

Auas fiell

Ningun ome que dixere a otro —auas fiel— e otro non quiere yr con el, si fore ualadi el aldeano tome o sin caloña : e si fuere raygado en uilla con casa poblada peyte i morabitino.

Qui a redro parte prindar

Todo ome qui a rredro parte prindar ó parare fiel si lo podier firmar peyte i morabitino, e primeramente colla sua colonia e uaya sua uoz primeramente.

Ome qui leuaren por fiell

Todo ome qui leuaren por fiell con aquel firme : todo ome que iuyzio arancado renouare, si lo firmar podieren peyte i morabitos e pierda sua uoz.

Qui colonia ouier a peytar

Toda colonia que ome ouier a peytar dê la doblada con iiii morabitos. Todo auer magnifiesto delante el alcalde den lo a ix dias.

Qui a morador ouier a firmar

Quy a morador ouier a firmar ó iurar iure ó firme con moradores e con uizinos quaes ouier.

Moller de uicino

Muller de uicino, fillo ó filla de uicino, pariente ó parienta de uicino que con sue parente morar sin soldada aya foro ansy como de uicino.

Qui arrancado for por calonia

Todo ome que arrancado fuere por caloña de morabino ariba peyte en ropa e en ganado, e la ropa e el ganado seia de nueuo fasta de mediado, e si oro ó plata quesier meter meta, e aprecien lo los alcaldes e tomen ende la diesma parte e digan por amor de deos e esa iura que fezierem a concello que dereyto aprecien segun seu sesso, e por ualia de ii morabinos dós alcaldes lo digan e dende arriba iii alcaldes lo digan.

Qui ouier a firmar

Todo ome que a firmar ouier con iii firme e non menos : qualquier ome que iuisio ouiere non se adobe con alcaldes e si se adobare sea aleuoso, sinon por suas calonias : E si ellos se adobarem con ellos sean periuros : e las caloñas que fueren fechas en una alcaideria si non la demandaren esos alcaldes de esse año, olos otros alcaldes que entraren non las demanden mas, mas demande el querelloso su derecho.

Qui fiel parare aldeano

Qui fiel parare a aldeano esse aldeano le pida la uerdat e dê uerdat que rancura á del e diga sua rancura, e si uerdat non diere non venga a fiell : e si lo prendare torne los peños doblados : e si uerdat diere e a fiel non unier peyte i morabino si lo firmar con vn uezino ó con el fiel que le paró fiel.

Corral de uernes

Los vi ayán corral cada uernes e el que y non fore peyte i morabino a suos companeros si se dellos non espidire, e ayán en soldada los vi iii morabinos de concello e non otra calonia.

Alcaldes non esten en corall

Los alcaldes non estem en corral con los vi sinon quando enuiarem por ellos : e si los vi uieren cosa onde se deuen partir alcaldes, diga les que se partan ende, e si non quesierem seiam periuros e peyten c morabinos al conceio : nin los vi nin los alcaldes non fagam amizade en senbla, nin coman nin bebam en senbla en danno de conçello, sinon seian periuros e aleuosos.

Qui prindar sin mandado de concello

Todo ome que sin mandado de conçello prindar ó de los vi ó de los iii ceiros e in iuycio non quesieren prender e por ello prindaren, las bestias y iaziendo, saquen la prenda.

Alcaldes acotem metan bestias

Los alcaldes acotem e metan las bestias en casa do querelloso fasta que saquem la prinda. Todos los alcaldes o que por ellos se perdier ellos lo paguen.

Los que iuisio ouierem fagan

Todos omes que iuisio ouierem fagam iii uezinos alcaldes e conuenidores : E iulguen su iuicio e preste seu iuyzio tanto como de un alcalde iurado, e si mandare bestia meter meta la, e si la non metiere tome le peños de morabino, e si la mandare soltar solte la, e si la non soltar e allá trasnochare dê la doblada, e firme tanto como vn alcalde iurado, e alcalde iurado peyte x morabinos e iii alcaldes peyten xv morabinos e iii alcaldes peyten xx morabinos e dende ariba.

Calonias de alcaldes e de querellosos

Todas las calonias que son dichas pera los querellosos ayam las e todas las otras seiam pera el alcalde : e los alcaldes do conceio acotem por ellas e tomem su derecho e den a los querellosos seu derecho.

Qui barallar

Todo ome qui barajar sobre acotamiento de alcaldes peyte 1 morabitino, e por esto non acoute nin meta bestia mas peniore. E el alcalde non acote synon por fonsado ó por apelido : o acotamiento de fonsado e de apellido tal seja : o cauallero 111 morabitanos, e el peon 11 morabitanos.

Qui pennos aleos

Todo ome qui peños allenos touier por seu auer enprestados ou mudados en peños rematados e el señor de los peños los non quisier ssacar aquel que tien los penos faga le testigos con 111 uezinos e si al tercer día non los quisier sacar uenda los con vn uezino e iure que los uendio sin arte e entregue se de su auer, e si sobrare dê lo al dueno de los peños : e si non conplir prinde por lo demas fasta que se entregue.

Ningud ome que a otro parare fiel e otro fuere por porfia prender lo torne los peños doblados con x morabitanos si lo podier prouar con 111 uisinos.

LIBRO TERCIO**De justicia e de malfechores****Qui ferir uezino**

Qui ferir ó mesar a uezino peyte xii morabitanos. E si fezier liuores peyte xx morabitanos si lo podier firmar, sinon iure con 111 uizinos e el vº : sy podier firmar que tornó sobre sua cabeça non peche calonia.

Qui ferir a morador

Quy ferir ó mesar a morador que non fore uezino peyte 11 morabitanos, e si liuores feziere peyte 111 morabitanos, si ge lo podier firmar con tres tales como el era, e sinon jure el con 1 morador.

Qui ferir uezino

Quy feriere ó mesare a uezino ó fesere leuores sobre salua fe peyte c morabitanos, medios a los alcaldes e los medios al querelloso, e exa por aleuoso de concello e si lo podierem firmar : Sinon iure con xii uezinos ó con 111 uezinos e a morador con seys.

A morador sobre salua ffe

Quy feziere liuores ó feriere ó mesare a morador sobre salua fe peyte xx, medios a los alcaldes medios al querelloso, si lo podier firmar, sinon saluese como sobredicho é.

Qui salua ffe

Todo ome qui salua fe diere tal salua fe dê que aya la valia de la calaña. E si despues que salua fe diere ferire ó mesar ó algud mal feziere aquellos que la salua fe leuaron, si lo podierem achar prendan lo syn calonia e metan o en la mano al querelloso con toda sua bona : e si en no cepo do querelloso moriere non quede enemigo nen peyte calona : e si aquellos que la salua fe lleuaron non no pudierem auer, ellos peyten la calonia.

Qui ferir uezino

Quy ferir ó mesar a uizino sobre consello fecho si lo podier firmar peyte xxiiii morabitanos e al morador vi, los medios a los alcaldes e medios al querelloso, sinon saluese sibi quinto.

Esta es forcia e uirto : de 11 fasta 111 e dende ariba.

M. L. Tom. I.

Qui lliare ome

Quy a ome ligiare tal iusio aya como por morte de ome e dê tal lision de ojo, e de naris, e de rostro, de mano, de pie, de pija, de cojones, de teta de moler.

Qui tajare orejas

Quy tajare orejas ó dedos de uizino quantos tallar ó dentes quebrantar ó sacar tantos xx morabitanos peyte e al morador peyte la meatad, e si dixere —non fize esto— saluese con xii qual quisier o querelloso, e el morador saluese con vi.

Qui descabargar uisino

Quy uyzino descabargar que caualgado estouier peyte x morabitanos e tenga le la estribeyra. Qui aldeano descabargar peyte ii morabitanos, e si ambos foren aldeanos tengan le la estribeyra e peyte ii morabitanos.

Qui ome matar

Todo ome qui a otro matare si uerdad acharem sobre el enforquen a el ó aquel, sinon lidio, e si matare enforquen lo : e si non podieren auer den toda sua bona a los parientes del morto, e quando dieren toda sua bona iuren vº de sus parientes los mejores que mas bienes non auia e den lo que seia enemigo.

Por morte lision

Por morte de ome ó por lision ó por moller forcada desafiem primero domingo en concello con ii alcaldes. Qui forzar muller uelada e lo poderen prouar enforquen lo, e si lo non podieren prouar lidie e si cayere enforquen lo, e sinon seja sin callonia : e qui forciar a otra muller uizina peyte ccc morabitanos si lo firmar podier e fique enemigo, sinon lidie : E si lidiare e cayere peyte el coto e ysca por enemigo : e si forciar morador peyte xx morabitanos si lo firmar podieren, sinon saluese con vi, e esta caloña ayan los rancurosos.

Qui demandar salua fe

Todo ome qui salua fe demandare a otro ante iii alcaldes la dê por coral : e los alcaldes escriuan la salua fe, porque si mester fore que la puedan demostrar, e si la non escriuieren os alcaldes e despoys daño ay uenier, si je lo firmaren, os alcaldes la peyten : e si negaren cada vno jure si quinto.

Qui diere salua fe

Qualquier ome qui salua fe diere ó tomare ante iii alcaldes la den, que firmen si mester fore, e qui ouier a dar salua fe e non uenier al i coral peyte iii morabitanos, ii a los alcaldes e dós al querelloso.

Qui pedier salua ffee

Todo ome que a otro pediere salua fe ante alcaldes e el otro non ge la quesier dar peyte iii morabitanos e dê salua fe por si e por sus parientes e por su auer, e si non diere metam los alcaldes en el cepo, synon seyan perjuros : e si non dieren salua fe prenda lo a querelloso (*sic*) sin calonia, e sy dixere —non soy osado de prender lo, aiudat me— e quantos non lo quesierem aiudar cada uno peyte sendos morabitanos si podieren firmar, sinon iure con i uezino : e si diere sobre que sea fasta dia cononbrado que dê salua fe e non lo quesier lejar fera lo ó mate lo syn caloña : e si diere salua fe dê la por sy e por sus parientes que foren en termino de castiel meliore de iii omes ó de vi que ayan la ualia de la peticiom. E qui dixere a otro —dá me salua fe— dê sua uerdad que a non demanda sinon por medo que ha del ó de seu auer ó de seus parentes, e si ansi non fesiere non le dê salua fe : e si le diere salua fe uerdad dê le salua fe, e si non ouiere onde pechar la calonia os fiadores la peyten : e si lo ferir ó lo matar sobre salua fe peyte la calonia e uaya por aleuoso del concejo e del querelloso.

De li. om

Por morte ó lision de ome ó por moller forcada metan dós bestias ante de missa matinal e sejan bestias

buias e seja encerado, e esto seja en sabado, e se o testiguarem fóra con iii uizinos ó con dós alcaldes peyte iii morabitanos.

Qui a otro pedir lid

Quy pedir lide a otro peyte iii morabitanos si lo podier firmar, sinon iure si vº : e qui primero pediere lide esse peyte iii por sy e iii por lo otro, e o que firmare que tornó sobre sy non peyte.

Qui sacar armas a buelta

Todo ome que sacar armas a bolta peyte iii morabitanos si ge lo firmaren, synon saluese con vº. Todo ome que a la defesa fuere con armas contra otro peyte x, e si los los alcaldes lo perdonarem sean perjuros si firmas podieren auer, sinon saluese si vº.

Qui ffor desafiado por morte

Quy desafiado for en concello por morte de ome ó de lision ó por moller forzada al primero coral meta sus bestias : e si en la terra non fore e parientes ouier meta sus bestias e faga quanto mandaren alcalldes : e si las bestias non metiere seia enemigo de concello e de aquel que lo desafió : e si ome ouier morto seja enemigo de sus parientes e del conçejo : e que desafiado fore como sobredicho es e en la uilla fore meta suas bestias e uenga ant os alcaldes e pongan sus uoceros, e os alcaldes den le seus fieles con que se uaya encerrar e diga en qual casa se quier ençerrar : e si despues que se ençerrar fore fuera e lo testiguarem con iii uezinos fueras per juisio de alcaldes que o manden desençerar quantos dias lo testiguaren tantos x morabitanos peyte : e el dando deryto asy como mandarem os alcaldes, affien lo : e quantos dias pasaren que lo non quisierem afiar tantos x morabitanos peyte, si lo podieren firmar con tres alcaldes que lo non quesieron afiar.

Parientes que enemigo seguraren

Todos los parientes que inimigo aseguraren seguren parientes de anbas partes segundos e terçeros e quartos, e si non foren parientes de la vna parte nin de la otra, seguren los otros parientes, e si omesillo collierem, tome el padre ó la madre la meatade e los outros parientes la otra meatad : e si non ouier padre ó madre, suos ermanos tomen la meatad : e si non ouiere ermanos ou ermanas, los primos tomen la meatad, e segundos e terçeros e quartos la outra meatade : e que non uenier desafiar ó a segurar ó a corral, sano siendo ó en a terra, non tome del omezio parte.

Qui por enmistat feclere

Todo ome qui por enemistad ueniere de otra uilla a esta e ome de uilla dixer —meu inimigo he— firme lo aquel que demanda con iii uesinos que ante uino a castiell mellor que el e non tomaron sus parientes homisio nin deryto, e esté lle a deryto asy como mandaren alcaldes : e si non le quisier dar deryto, vazie la uilla e el termino fasta tercer dia : Sinon mate lo sin colonia. E si aquel que demandarem quesier estar a su deryto, apreten lo los alcaldes e meta cada tercer dia bestia e non comam nin bebam fasta que lo beyse e resciba su deryto : e quantas bestias non metiere tantos morabitanos peyte al foro : e los alcaldes si lo perdonarem cayam ellos en perjuro.

Qui enemigo alleno coller

Todo ome que enemigo aleom (*sic*) collier en la uilla ó en aldea que seja enemigo sacado a nostro foro peyte c morabitanos, si en sua casa lo podieren testiguar con iii bonos omes asi como es fuero : Sinon saluese si vº : e si dixer —en tu casa está mi enemigo, abre me tu puerta— e si lle la non quisier abrir, firme lo e peyte le la colonia, a media a los alcaldes e media al rancuroso, asi como que en su casa lo testiguase : e si en aldea fore con aldeanos, firme, ó de los de la uilla si los ouier, e en la villa con iii uezinos por morte ó por lision ó por forçia (*sic*).

Por morte por lissiom forcia

Por morte de ome ó por moller forçada ó por lissiom ii bestias meta e por toda otra cosa 1ª bestia meta e si por mas lo acotarem non meta ninguna : e bestias quales deuier meter cada tercer dia as meta i cauallar ou mular ou dós asnales. Por morte de ome ó por moller forçada ó por lissiom entre lidiar e saluese con xii qual se

quisier el quereloso tal le cunpla. Por toda demandança si ome non poder auer dereyto en r alcaideria en otra parte si el de cabo ou prinde ou dessafie fasta que aya dereyto, e si ansi non feziere non le responda mays.

Moller que aleue ffez

Moller que aleue fizo a suos parientes firma (*sic*) e maten la sin callonia, si lo firmaren con m omes, e esta firma non recuda a retro.

Quy achar ome con sua moller ó con sua parentã fasta segunda, si ouer marido a bendiçiones ó a iuras maten los anbos syn calonia e non fique por enemigo, e si matare a baron e non a moller peyte o couto e ixca por enemigo.

Qui dixier —armas—

Quy dixere —a las armas— peyte x morabitanos, si lo firmar con m buenos omes, e sinon saluese si vº, e estas firmas non recudam a retro.

De ferida que non sea de muerte

Todo ome que ferir e non fore ferida mortal dê fiadores e esté a derecho. Qualquier ome que ferir a uesino con cochillo ó con pora ó con piedra ó con qualquier cosa que feridas fuerem de muerte en el cepo jaciendo peyte su calonia : e si non ouier donde los peyte fasta ix dias, corten le la mano los andadores, e si el otro moriere, enforquen lo.

Ladron que furtar

Ladrom que furtar enforquen lo, e preste seu auer a sus parientes.

De fillo ó sobrino

Todo ome que fillo ó sobrino ouiere e a otro ome matare non pechen por el sus parientes seu auer, nin padre nin madre, nin moller sua meadade si seu marido matare a otro.

Qui alcalde feriere

Ningum ome qui alcalde feriere peyte sua calonia dublada, e el a otro esso mismo faga.

Muller que furtar

Toda muller que furtar, si pesquisa ouieren los alcaldes, queymen a los andadores.

De liuores

Todo ome ó muller que sosacar filla allena pera outro, ó otra moller que seu marido ouier, queymen la, e al uaron enforquen lo si lo podieren auer, e sobre esto pierda toda su bona.

Estos son liuores : sangre e cardenelo.

Alcaldes enforquen ladrones

Alcaldes enforquen ladrones e uienden forcias : e outro ome que huuas furtare de noche ó otra qualquier cosa, sy pesquisa acharem alcaldes e uozeros, enforquen lo, e si negare con m uizinos e si non conplieren peyte m morabitanos.

Ladron que preso

Todo ladron que preso fore por furto fasta que los vi e los alcaldes fallarem pesquisa non le dem mal : e qui lo cruuare aduga lo desnudo, e peche seu corpo.

Qui ronpiere cepo ó sa..

Ningum ome que ronpiere casa de cepo de concejo peyte l^{ta} morabitanos, e se ome ende

sacare peyte c morabitos e meta ay su corpo : e los alcaldes non tengam ome preso mas de tercer dia, e el que for de iusticiar iusticien lo, e el otro suelten o : e qui ansi non fesier sean perjuros.

Bestia que matare ome

Ningud ome de castiel mellor que ouiere cauallo ó otra bestia ó boy e la matare seu fillo ó otro ome non peyte calonia nin perda su bona.

Aldea que forcia fesier

Toda aldea que forcia fesier a alcalde e apelido dierem a otras aldeas e non le quesierem ayudar peyte c morabitos e uaya por aleuosos. E si algud rico ome forsia fesier en aldea donde posare, el ó sua criasom, ó apellido dierem e sus uesinos onde (*sic*) otras aldeas que lo sopierem non les ajudarem peyte c morabitos e uayan por alleuosos, e estos morabitos medios a los querellosos e medios a los alcaldes.

Lidiadores

Los lidiadores que ouierem a lidiar per iusio dalcaldes yguem os los alcaldes e daquel dia que os yguarem a outro dia uayam a santa maria a la misa matinal e armem os u alcaldes. quales ellos quisieren e en sua mano lidiem : e depouys que forem armados ante (*sic*) el que anpara que de dereyto anpara, e iure el outro que mentira iura : e el que anpara dê el fiador que si cayere peyte la peticiom dublada e las armas si se danarem : e tal fiador dê que ueam los alcaldes que ualia é de la peticion dublada, e despues que iurare non se magnifieste : e que eglesia entrare peyte i morabitino : e los que ay forem saquen os fuera elos que los armarem : e si non quexierem exir, tomen de cada vno seños morabitos e echen los fuera : e si esto non fesierem sean los alcaldes perjuros. Qui los cotos pasaren que posierem los alcaldes leue lo por la iura que fesierom al conçejo, e peyte cada vno vi morabitos, si non fuere matrero (*sic*) : e lidiadores de los cotos non salgarn nin tomen otras armas sinon las suas e de su companero con que lidiare ó terra ó piedra, e non tome uestido de ningud ome nin pam nin corte lança que touier en su poder nin corten rriendas nin cabecadas nin matem cauallo de su companero : e si lo matar ou cortar riendas ó cabecadas iure que non lo mató nin talló riendas de su grado e tome outro como le mandarem los alcaldes : e cada vn cauallo sea apresciado en xxx morabitos : E tales fiadores den que ueam los alcaldes que á ualia dos cauillos e de las armas : lidiador que cauallo matar peche lo : e armas que se danarem el que cayere ese las peche : e armas e por cauallo non metam omes en mano mas los fiadores peyten la apreciadura : e si el reptado ueniere de pie, spere al otro en canpo que uean los alcaldes que pude guardar de todas partes : E si anparar se podier fasta otro dia de sol a sol : e el que ueniere de pie spere al otro en canpo, e el reytdo conquira lo iii vezes en el dia e fira lo con las armas que touiere iii uestes en el dia a manteniendo, en el dia ó en logar (*sic*) ó en escudo ó en las armas que touiere ó en corpo, fueras en la lanca. E si el reptado scapare caualleiro, conquyra al peom iii vezes en el dia, ansy como dicho es : e esto faziendo, sy fasta otro dia perseuerar podiere, uenza su iusio : e ninguno non traue a otro en la pija nin en los cojones : lidiadores non pasem los mojonos : lidiador que todo esto non conpliere como en sa carta iaze escripto per y caya : lidiadores despues que fuerem armados e en la eglesia se confesarem (*sic*) den medio morabitino al que los armare, e si a canpo exierem quantos dias allá fuerem tantos morabitos dê el que cayere, e si se confeytarem ambos, peytem estos morabitos : lidiador que coriere ante que uenga a su casa peyte vº morabitos : e qui cantare con el ó qui lle uinier con comer peyte vº morabitos a la puente : los lidiadores en vno jagam en mano de los alcaldes e en vno coman con los que los armarem e si non se confeytaren non se desarmen : e despues quel sol puesto fore trayan los a la uilla e otro dia saquen os al canpo ante de medio dia : e si los alcaldes esto non fesierem sean perjurados : portellados de conçello non ayan el uedado u lidiarem. Qui uozes ó ssiluos diere al lidiador que cayere peyte vº morabitos si lo firmare. Qui dixere al lidiador palabra que en esforçamiento le seja peyte vº morabitos. Todo ome qui ygualla ouier a dar fasta iii nueue dias la *dé* : e si en esos iii noue dias non diere iguala, el otro jure solo e atranque (*sic*) su iusio : e en las igualas lo que sacaren por peor, si la pediere a alguno, yguen lo luego : e a uezino den ygualla de uizino e a morador de morador.

Qui ouier a firmar

Qui ouier a firmar ou jurar ó testiguar a uesino testigue con uisinos e a morador con moradores. Toda firma que firmare esse firme onde foy fecho testigos, e cosa que foy mercada ou dada ante el : e que a morador ouier a dar ygualla ó iurar ó firmar, si uizinos leuare, non caya por isso : e en estas igualas non jure soldadero

de señor de terra nin ome que proueva aya fecha que uinciesse : e qui tal iguala non diere per y caya. Qualquier que firmas ouier a rescibir non resciba auogado que fue ó és en aquella cosa, nin su enemigo, nin ninguno que esperança aya ó parte ouiere en la demanda, sacando ende alcalldes e conçejo que alcalldes puedam firmar por su iuyzio que taxam. E sacados conpaneros que compania fezerem fóra de uilla a luchar. E sacados ende las demandas de los muertos ó de espedimiento ou de recornamento (*sic*) : e las cosas que se siguen de aqui a delante.

Qui firmar mentira

Ningud ome que demandar auer ó heredit ó qual cosa se quier esse dè la firma, e si el otro diere pesquisa que mentira firmó nol preste, e uaya por aleuoso hos que firmaren, e hos alcalldes fagam dellos iusticia e si lo non fesieren seyan perjuros. Qui ouier a firmar delante alcalde firme qual iuisio iulgare, e si non firmare caya, e non faga maña ante ese alcalde, mas el alcalde diga les el juyzio como lo iulgó e si non lo dixere sea periuro e peyte la demanda : e la una firma diga lo por uerbo como lo tien iulgado : e las otras firmas digan o per la iura que fezieron, e tanto firmem e tanto outorguen quanto elle : e si dixere el que demanda —non cunple tua firma— y diga en que non cunple : e si dixere el alcalde— cunple esto— e non lo quisier complir per y caya : e estonce diga el alcalde que es caydo, e si non lo dixere seja periuro e peyte la demanda : e si en la uilla fore esperem fasta que uenga ó uayan no demandar : e qui non lo quisier asperar ó demandar per y caya : e si non fore en la uilla el alcalldes, saque fiel e uaya a otro alcalldes, e qui non quisier sacar fiel ó yr ante outro alcalde per y caya : e el alcalde ante quien conoscierem el iuisio esse o libre ansi como sy el mismo lo iulgase : e si lo non quisier delibrar esse peyte la demanda : e qui maña fesiere en las conoscencias este alcalde lo pregunte, e qui negare el iuisio esse meta peños de morabitino al alcalde : e despues ningud ome que dixere depoys —feziste conuenencia commigo— ou —al feziste commigo— non le preste. Por auer ó por firma que uno a otro á de fazer, sy non fore feyto por delante alcalde, non preste. Esto es porque dezian muchos omes despues —fesiste al comigo— : e auer iusgado delante alcalldes den lo : e ningud ome que auer ouier a dar a otro dè lo delante iii testigos ó i alcalde : e si despues negare que ge lo non dio, fagan del justicia.

Qui tomar judio con christiana

Ningud ome e esso mismo alcalldes que tomaren judio con christiana firme lo con ii christianos e un iudio ó dós iudios e vn christiano que en uno los tomarom e preste : toda christiana que tomarem con iudio ó la duxeren sobre concello feyto por prender con el iudio essa iusticia fagan de uno como de otro.

Qui ferir mançebo

Qvy ferir mançebo ó mançeba allena ante su señor ou ome de su pam peyte la colonia doblada, media al conçejo e media a su señor.

Aportelado que su sennor tomare

Todo aportelado que a su señor tornare mano corten le la mano : e si su amo lo sacar facia vn tapial en el castillo : e quien dixiere —aiuda me que lo pueda prender— e non le quesieren ayudar peyte le cada uno iii morabitinos : e si lo negarem, cada uno iure si quinto de uizinos.

Amo que su aporte..

Todo amo que a seu aportelado ferir non peyte colonia. Qui matare aportelado ou forciare sua moller ó sua filla ó sua criazom tome la media de la colonia seu amo.

Qui ferir mouro allenno

Todo ome que ferir moro ó moura alleno peyte ii morabitinos, e si fesier liuores peyte iii morabitinos, si non iure si v° de uisinos. Qui ferir mouro ó moura alleom (*sic*) iure solo que o non ferio por desonrra de seu señor, e si non iurarem ou de plazo cayere peyte la colonia doblada.

Moro que ferir christiano

Todo moro ó quien ferir a christiano ó a christiana su señor peyte la colonia a uesino ansi como de uezino,

e morador e (*sic*) asi como de morador : e el que ouier de iurar ó a firmar firme a uesino con uisinos e a morador con moradores.

Qui ronpir casa de uizino

Quy casa de uizino ronpir con armas, casa ou corral ó en uilla, peyte L morabitos medios a los alcaldes e medios ao querelloso si lo podier prouar e estas firmas recudam a retro ó iuren si vº, qual quisiere el querelloso. Qui ronpir casa de uisino de uilla en aldea ó en (*sic*) coral ou molino ó azeña ó colmenar ó cabaña peyte x morabitos, medios al querelloso e medios a los alcaldes, si lo firmar podierem, e las firmas respondam a retro, e entre lide ou iura de ssi quinto qual quisiere el querelloso.

Quien ronpir casa

Qvy ronpir casa ó corall de aldeaño ó molino ó açena ó colmenar ó cabaña peyte vº morabitos, medios a los alcaldes e medios al querelloso, si lo firmar podierem, sinon iure si tercio con tales como el es.

Por desonra de cuerpo

Por desonra de cuerpo ó por ronpedura de casa nin uaya a rey nin a ferias aja.

Ningud ome que auer alleno achar en uilla ó en el termino fasta IIIª dia non diere pregon dè lo de furto, e si en la uilla lo achar esse dia dè pregon, sinon dè lo de furto.

De denuestos

Qvi dixer denuestos ansy como —cornudo ou fududuncul ou gafo ó iudio ó traydor— ó a moller —puta ou çeguladera ou gafa— peyte vº morabitos si lo podier firmar, sinon jure si vº, e si non quesier iurar peyte.

Qui dixere —mentira iuraste—

Qvi dixere —mentira iuraste a otro— ó —mentira firmaste a otro— ó —mentirosa uerdad diste— sinon aquel que lo deue reptar, peyte IIIº morabitos si firmar podiere, e faga lo uerdadero, e si non quesier fazer uerdadeyro meta cada dia bestia fasta que lo faga uerdadero, e quantas bestias non metiere tantos morabitos peyte, sinon iure siui III.

Quien mentira iurar

Todo ome que mentira iurar ou firmar e sobre el fallare el alcalde ó jurado que mentira iuró ó firmó tresquilen lo fasta la meatad de su cabeça e uaya por aleuoso del concejo e non aya mas portelo nin firme.

Quien dixere alcalde mentira

Qvy dixere al alcalde que iulgó mentira en germandade ou —mentira iulgaste ó firmaste— peyte III morabitos si lo firmar podiere e meta bestias cada dia fasta que lo faga uerdadero, e si negar iure con I vesino e el otro non dè manquadra.

Qui oyr apellido

Todo ome ó cauallero ó peon nin primo iunto nin poblador nin tercero que apellido oyere en la noche e en la manana non fore con la signa peyte el cauallero III morabitos e peon II morabitos, e si en la manana oyere en la noche sea con ella, sinon peyte, e en otra cosa non peyte poblador nin primo iunto nin uaya a fondado fasta I anno mas uaya en apellido en termino de castiell mellor. Todo cauallero ó peom que apellido oyere e non fore trotando ó coriendo e non salier de la uilla ó de las aldeas priuado al peom messen le la barba e al cauallero corten le la cola al cauallo si lo podierem firmar con III uisinos, e sobre esto peyte la colonia.

Qui ferir iudio

Ningud ome que ferir a iudio peyte II morabitos si lo firmar podier con II ni dellos (*sic*) e con I christiano ó con II christianos e I iudio, e si fezere liuores peyte III morabitos e si firmar podiere, sinon iure solo e seia creydo.

Qui matare ome

Qvy matare ome sobre salua fe peyte dc morabitanos, e si el dañador non poderem auer aquellos que la salua fe lleuaren peyte la colonia. Tod ome que leuare a otro sobre sy por salua fe e non uenier dar salua fe quando mandarem alcaldes al primer corral peyte m̄ morabitanos : e a quantos corales non uenier tantos m̄ morabitanos peyte, e si non fallarem peños al que pidierem salua fe peyte m̄ morabitanos e (*sic*) aquel que salua fe sobre si leuare : e despues que diere salua fe si ninguna (*sic*) fesiere aquel que lo sobre si leuare peyte la colonia dóblada al quereloso ó a sus parientes la colonia e si lo matar e non lo podieren auer peyte dc morabitanos medios a los alcaldes e medios a los querellosos e si lo ferir sobre salua fe peyte c morabitanos e salga por aleuoso de consejo e del quereloso : e si de su auer non lo podier auer los fiadores lo pechem : e de toda esta caloña media ajan ende los alcaldes e media a los querellosos.

Medida falsa

Todo ome sobre que acharem los alcaldes medida falsa ó quebrantarem coto de alcaldes peyte m̄ morabitanos si llo podieren firmar, sinon iure si vº. Por morte de ome ó por lisiom ó por moller forçada desafien *en* el concejo dia de domingo con dós alcaldes. Todo ome que non uenier a acotamiento de alcaldes peyte i morabitano : ó los vi alcaldes soubiren uerdad non preste mentira. Alcaldes non firmen sinon por juisio que dieren ó por sua caloña, e en otro lugar firmen ansy como uezinos.

Qui quemar restrollo

Todo ome que quemar rastrojo alleno peyte m̄ morabitanos si lo podier firmar, sinon iure si m̄, e si quemare tresnales ou gauillas ou miese peyte xl morabitanos si lo podiere firmar, sinon iure con xii. Ningun ome que casa quemar allena enforquen lo si uerdare (*sic*) fuere, sinon iure con xii uezinos al uisino e el la manquadra, e a morador con moradores : e si casa quemare que vala vº morabitanos ó dende arriba entre en lidie e iura qual quisiere el quereloso tal le cunpla : e de quanto ay perdiere por todo responda.

Qui tajar uina

Todo ome que tajar uina allena a sabiendas ó la quemare casa ó uerto tal iuisio aya como de por morte de ome.

Qui a otro desafiar

Todo ome que a otro ouier a desafiar con parientes de mas açerca desafie.

LIBRO III**De las mugeres**

Muller que sola tomar marido ó uidua ó manceba huerfana sin sus parientes sea deseredada, e quin a tomar seja enemigo. Vidua tome marido qual se queşier con sus parientes : manceba huerfana los parientes de ambas partes la casem : e si parientes de la una parte los casarem quien la casar salga enemigo e peyte couto a los otros parientes como si la matase.

Que den en arras a moller

Qvy moller aduxier dê le en arras e en uestidos xii morabitanos e dós fanegas de trigo e un toçino (*sic*) e media uaca e cinco carneros e çinquenta colodras de uino, e qui mas diere ó pediere peyte x morabitanos, e si negare que mas non pedio ó el otro que mas non dio iure si vº : la biuda tome meatat de todo esto, e non faga boda en domingo nin uaya caualera nin tome marido ante de anno, sinon peyte m̄ morabitanos : e non caualgue ninguna moller con ella nouia saluo la madrina. Qui talamo fecier peyte vi morabitanos. Qui tornajas fesier peyte vi morabitanos al concejo.

Qui moller xeytare fóra de casa

Qvy moller de uelambres ó de iuras en mano de clerigo dados fiadores por suas dereturas e la gentare (*sic*) de casa e depouys la quesier rescebir dè lle uodas e arras e tome la : e si ella dexare su marido seja desercedada : e quin a manparare peyte x morabitanos quantos m dias alá trasnochare en casa del pariente tantos x morabitanos peyte medios a los alcaldes e medios a seu marido.

De aforcadura

Qvy demandar aforcadura de moller, e otro dixier — non feziste (*sic*) esto sinon por su uoluntad e per mi auer que lle dy— e por este manifesto non lidie nin peyte el coto, e por lo demays negue ó manfieste, e fagua quanto mandaren alcaldes : e la manquadra que dere moller tal seja : iure con m e ella vº de sus parientes, e si parientes non ouiere iure con m uesinos que en ese dia lo fiso primeramente e non por su uoluntad nin por auer : e entre lid e iurar qual quisier o querellosos tal le cunpla, e si non iurar la manquadra non le responda : e despues si se quiser alcar al rey alcesse e meta penos de n morabitanos e al otro dè n morabitanos, e el que cayere dè dós morabitanos a los fieles, e el otro non dè nada.

Ome que dexar su moller

Todo ome que dexar su moller de beneciom ó de iuras lazares, ó ella a el uayan al obispo ó a quien touier sus uozes; e el obispo mande a los alcaldes que apreten al baron que torne a la moller ó la mugier al uarrom, e si non acordaren e non apertarem fasta que se auengam en vno e si ansi non fesierem los alcaldes sean periuros e peyten x morabitanos : e el parente que lo anparar cada m dias peyte x morabitanos si allá trasnochare en casa del pariente.

Qui sospecha ouier de moler

Qvy sospecha ouier de su muller que le fase alleue saluese con xii uicinos : e si con ella esta mala estancia ouere a salua fe ella diere lide si la salua fe firmaren m alcaldes.

De moller uelada

Todo ome qui moller uelada ou arrada ou uestidos ou fiadores ou peños le diere a ella ó a seus parentes, e se pasare deste siglo preste a sus parientes uestidos ou arras ou peños que a ella enpenaron ó a seus parientes a que pertenesce toda sua bona, e si el barom moriere si prenada fore tenga aquell auer parientes danbas partes fasta que pára.

Moller uiuda

Mugier uiuda quiser tener tome i casa de xii cabriadas e i tierra de dós cañices de senbradura onde quesiere e i arançada de uina onde quesier e una ues en molino ó en açena a xv dias e i bestia asnal e i mora ó uno moro e i lecho con genabe e con alfamar e i fieltro e i cabeçal e n sauanas e i caldera e n boys e i puerca ó xii ouellas : e de todo esto lo que ouiere prenda e non prenda entrega en otra cosa : e tome aquesto de auer de anbos : e si non ouiere de anbos tome mead de auer del : e que aquesto tomare lieue en domingo e en lunes bodigo e dinero e candela, e quantos dias non lo leuare tantos morabitanos peyte a parentes del morto e despues tome aquesto, e si lo lexare e marido tomare dè lo doblado.

Qui enfermar e fezier testamento

Todo ome que enfermar e mandar por sua alma e depouys outra uez mandare la postremera preste. Qvy moriere dè ssu cauallo e suas armas a su fijo mayor : e si fillo uaron non ouier den sus armas e ssu cauallo por su alma sin particion, e las otras fillas non tomen ende entrega.

Qvy sin lengua moriere den el vº del mueble por sua alma : e que moriere con sua lengua fasta la mead mande de su auer si quisier e preste, e si mas mandar e (*sic*) de mas non preste.

A quien morir moler

Todo ome a quien sua moller moriere saque ante de particion rª bestia qual quissier de las que ouieren, e

muller saque ante de particiom sus uestidos quales ouo fecho en uida de su marido, e el marido saque sus armas e su cauallo e suos uestidos que ouo fechos en uida de su muller : e si cauallo non ouier saque r^a bestia de silla ansy como es sobredicho.

Manda que mandar

Manda que mandare marido a muller ó muller a marido fasta le meytad preste, e de mays non preste.

Marido e moler que fezeren unidat

Marido e muller que unidat fezieren fagan la en dia de domingo despues de missa matinal en collacion de uilla ó en sabado a uiesperas e preste : e si non, non preste.

Moler que ante de anno casar

Moller que ante de anno tomar marido peyte un morabitanos : e sy con mandado de alcaldes casar peyte un morabitanos, e si muller prenada tomar barom sea deseredada e tomen la meatat asy de mueble como de rrayz los parientes del muerto, e la otra meatat los alcaldes : e aquel que la rescebier si el infante moriere peyte la calonia e fique por enemigo.

Moler que touler fillos

Ningun ome que morriere ó moller ó fillos ou fillas ouierem, e el baron tomar muller, ó la moller marido, e non ouieren partido con suos fillos, e depouys otros fillos fezieren, e despues moriere el ó ella, con los fijos primeros partan la erencia e mueble que les pertenesce : e despues partan con los otros fijos : e si alguna cosa mentire padre ó madre de auer de aquellos que son sin padre ó sin madre que ouo mester de sua herencia e foren adelante partam fillos ó fillas con padre ó con madre aquel auer que fue de suyo, ó parientes a que pertenesce : E despues partan su erencia e su mueble que ganarom ambos, los otros fijos ó fillas partam, e de todo su auer otrosy partam.

Qui ficar fillo orfano

Fillos ó fillas que orfanos remansieren que non han xv annos, suos parientes metan sua bona en almoneda con padre ó con madre, e quien mas bien les fesiere esse los tome : e tanto por tanto padre ó madre los tenga si quesiere, e muble esté en muble e eredat en eredat, e ansy (*sic*) a cabo de anno non uenier meta en almoneda el auer e dar la ganancia, e bestia meta cada tercer dia fasta que lo aduga, e non ixca ende per ferias nin per solturas.

Ome que moriere non responda

Quy moriere non responda su muller ó suos fillos ou qui sua bona heredar e sinon por sua debda : e qui touer parentes orfanos con sua bona responda e non se pare tras anno nin tras respusas.

De fillo enparentado

Fillo enparentado que con su padre morare ou sobrino ó iugero ó ortolano ó molinero ou pastor non responda a nadi nin nadi a el : e si fillo ou sobrino de ome de uilla demostrare fiel a aldeano e si lle non ueniere dar dereyto el ou sua moller si enfermo fuere ó y non fore peyte un morabitano.

Todo ome que quessier fazer fillo

Todo ome qui quisier fazer fillo ou filla ou fillos ou fillas faga los exida de missa matinal en domingo ou en sabado a las uiesperas en collaciom de uilla e preste : e si ansi non feziere non preste : e esto mismo seya de los aldeanos.

Ome que su muger touler enferma

Todo ome que sua moller ouier enferma ó seu cauallo non vaya en fonsado si podier firmar con un uezinos : e aldeano con aldeanos non peyte fonsadura nin apellido.

De moller que non uaya a fiel

Moller maridada non vaya a fiel sinon fabaçeras e panaderas e tauerneras.

Qui ouier aduelr a otro a plazo

Todo ome que ouier aducir a otro a plaso aduga lo de uilla a otro dia : e de aldeas e de nuestro termino a tercer dia : e fuera de nuestro termino a ix dias si lo podier auer, e sinon iure per sua cabeça que lo non pudo auer, e aduga lo a otros ix dias, e sienpre iure per sua cabeça que lo non pudo auer, e ansi seja fasta iii ix dias : e si dixere —a rrafala es ó a caualgada— iure lo e aduga lo de uinida, sinon responda : e si dixere que pastor és iure que és pastor, e expere lo a las exidas si non fore en nuestro termino, e aduga lo a dereyto : e de fonsado e de azaria connonbre adalil e iure que allá es, e a lá uenida del adalil dê lo a dereyto, sinon responda. De iherusalen fasta un anno : de Roma fasta vi meses : de Rocamador fasta iii meses : e de sant gill iii meses : e si fore catiuo, fasta i anno : e de salçaluador (*sic*) fasta v selmanas : e de santiago a i mes : de santo domingo e de sant bartolome a iii selmanas. De sant uiçente fasta i mes : e otros santos mays ó menos a sua conta, e por esto todo iure con i uezino que allá es ó dise, e por esto non se modró. Todo ome que torna fezerete (*sic*) terra de christianos ó de terra de moros el contendor has bestias iaziendo aduga lo : e si dixere —ado (*sic*) é a uenado ó a monte— iure lo que non sabe sua posada, e connonbre conpanero con que foy, e a uenida de suos conpaneros aduga lo.

Moller que moriere xv dias ante del ffonssado

Todo ome a quien muller moriere xv dias antes del fonsado, si fillo ó filla non ouier de hedat non vaya en fonsado.

Qui sobrino

Todo ome que sobrino ouier en su casa sin soldada de medio anno arriba que xx annos aya uaya en fonsado e preste, e si ansi non fore non preste.

Qui uós touier de ladron

Todo aportellado que uós touier de ladron perda el portillo e peyte x morabitinos.

Quy iuyçio ouiere con otro quin o destoruare peyte i morabitino si lo podier firmar, sinon iure con i uisino si non fore uozero.

Qui bora fillar ó metiere en sayal

Quy bora fillar ó metiere en sayal ó con cardas de fiero cardar peyte i morabitino e pierda el precio si lo podieren firmar, sinon iure con i uizino. e dê la bora al dueño del sayal e faga lo bueno : las mugeres que enprestaren ó acreyerem alguna cosa unas a otras respondan se fasta en i morabitino e por esto non se paren tras suos maridos. Toda muller que llouiello uendier en mercado ó baron peyte i morabitino. Ningud ome que sayall mojado uendiere peyte ii morabitinos. Ninguna moller que fuego fezier en calle ó uariere sin agua peyte i morabitino : e la que se espulgar en calle peyte i morabitino. Ninguna moller que aia su marido a iuras e bendiciones non uenda nin prinde sin su marido sinon i morabitino. E si mays uendiere ou prindare non le preste si non fore moller merchana de aquello que trahe entre suas manos : e moller que fiar en la calle peyte v soldos. Vydua por peño ó por bestia de morabitino pare ffiell e por otra cosa uidua non uaya a ffiell si non fore por raygar.

LIBRO V**De los heredamientos**

Qualquier ome que quessier uender su heredit diga lo primero a sus parientes que sua bona deuen eredar, e quantos otros dieren a los parientes la uendam si la quesieren : e si a otros la uendierem e a suos pa-

rientes ante nos (*sic*) lo fiso saber, saque la como quier e dé la a sus parientes : e si podier firmar que les fizo testigos que queria sua heredit uender e ellos non la quisieron comprar uenda la a quien quisier. E si parientes la quisieren comprar paguen fasta ix dias o tercio, e a otros ix dias otro tercio, e a otros ix dias outro tercio : e si a estos plasos non pagaren tenga la el que la el (*sic*) que la tien e uenda a quien quisier.

Qui entrar en heredit allea

Todo ome que en eredit ajena entrar e la (*sic*) arancaren por ella dé la doblada con vi morabitanos.

Qui destoruare boys

Quy boys ieytare de hero onde araren ó le sacare la clauija ó destoruare que non faga su lauor como pertenesce peyte vi morabitanos si lo firmar podieren : sinon iure con i vezino.

Moller que ronpir herdat

Muller que aronpir herdat de su marido ó baron en herdat de su mugier entre qualquier en o quarto : e si fezier molino ó açena ó en casa ó en uina (*sic*) ó orto tome el quarto de la eredit ó el medio del labor qual quisier ho que pede.

Qui comprare herencia

Todo ome qui comprare erencia ó ueejas ó otra qualquier cosa con su moller de seu auer, entre muller en la meatade de su marido, e el marido en la meatade de su mugier, despues que forem uelados, e si alguna cosa compraren ó cambiarem.

A que demandaren heredit

Todo ome a que demandaren heredit e podier firmar que sobre anno la tien con lauor que le pertenesce aya la con todo : e si el otro dixere —ante de anno demandé esta heredit— firme lo que ante de anno demandó aquela heredit e responda le por esa : e esta demandança tal seya : prindando e apertando e barallando ante el alcalde : e por ualia de vº morabitanos firme con i alcalde e por x con ii e por xv con iii alcaldes e dende arriba con iii firme.

Qui labrare egido

Qui labrare exido de aldea peyte x morabitanos e leyge el exido, medios a los alcaldes e medios a los querrellosos. Quy sobre lauor alleno entrare ó lo deronpir peyte vi morabitanos e lexe la, e tal lauor qual pertenesce e plegue sulco a sulco.

Qui sobre Qui dat (*sic*) otorgare

Todo ome que heredit otorgare y dé fiador sobre la heredit que aja ualia de la heredit doblada e si tal fiador non diere por y caya.

Qui heredit sobre eredit

Quy heredit deuier otorgar sobre la heredit otorgue : e quando otorgare outro dia meta bestia e cada tercer dia meta bestia al foro, e si arrancado fore doble la heredit : e sy el octor non ouiere donde peytar, el fiador lo peyte suas bestias y iasiendo, e por esto non metan ome en mano nin se alçe al Rey : e non traga mas de tercio otto.

Que las terras non se paren tras anno

Las terras que ermanas deuen ser midan las e yguen las por u deuen ser e non se paren tras anno : e quien las comprare e linde quebrantare ó mollen arancare peyte ii morabitanos si firmaren, e sane aquello que quebrantó ó arancó : sinon saluese con ii uezinos.

Ome de otra parte que demandare herdat a otro

Todo ome de otra parte que demandare heredit a nuestro uezino nuestro foro le responda. Qualquier ome que demandar heredit meta otra tal en par ou peños ou auer de la ualia : sinon non responda mas por ella.

De desterninar heredit

Quuando omes forem a determinar heredit uengan con su fiel ante alcaldes, e estos alcaldes den les por iusio que uayan a determinar aquela heredit e den les plaso conosciendo en tercer dia a porta de elesia a que ambos uengan, e y os leyxar dós uesinos determinadores : e qui al plazo non uenier sario v soldos, mas quando uenier el querelloso a determinar la heredit desternine la toda andando la e çercando e retornando la : e ende si la el labrador leyxar la heredit el querelloso entre en la heredit sin calonia : e si el labrador defendiere delante los desterninadores aplaze lo el querelloso al primero dia que uenga al corral de los alcaldes, e ay aia el uno e el otro su fuero : e si algunos de los auersarios al plazo non uenier caya pero de la razon sy al plazo non ueniere : ou si uenier e de rasom uençido fore, leyxe la heredit doblada con vi morabitanos. E si por auentura los desterninadores forem al aldea ho querelloso aplaze seu auersario a tercer dia á porta de alcalde, e el alcalde dè les por iusio que uayan a determinar poniendo les plazo como es de suso dicho.

Qui achar ganado en defesa

Todo ome que achar puercos ó cabras ó ouellas en su restrojo onde ouier gauillas e tresnales ó en uina uendimiada tome ii carneros ó ii porcos e non tome carneyro çençerrado, e si carneros non andarem en las ouellas tome dós ouellas e non tome márueco : e si lo tomare torne lo doblado : e eso mismo de carnero ençençerrado : e eso mismo de puercos tome ii : de restrojo e (sic) de ouellas ii carneyros : e cabras ii e de cabrones ii, e non tome otra calonia. E prado esto mismo asi como de restrojo. E destas calonias el aldeano tome la meata : e sy dixere el querelloso —reuelaste me peños— iure con i uezino e doble el que los anparar. E si dixere el dueño del ganado —non los tomeste en tu restrojo ó tresnales ó gauillas ó mese ó en tu uina uendimiada— iure aquel que los tomó con i uisino que en su lauor ó de su señor los uio e fue tras ellos e tomó los, e tenga los, e si non podier iurar torne lo que tomó doblado e peyte ii morabitanos. E si moro esto tomare su señor iure por el.

Qui entrare en lauor alleno

Quy entrare en lauor alleno con fruto, cauallero ó de pié, peyte i soldo. Quy daño ficier en miesse por cabeça mayor peyte i^a ochaua : e por puerco e per v ouellas ó cabras i^a ochaua : e per cinco ansares i^a ochaua : e por puerco de muradal i ochaua : e de qual fruto comier dè tal. E qui comier era de noche por cabeça mayor e por puerco peyte i^a ochaua : e ganado que andare a pastor e daño fesier de dia en era non peyte : e aquel que non ha pastor peyte ansi como sobredicho es.

Prado amojonado

Prado amojonado de quarta fasta vi arançadas aya fuero, e el que mas ó menos fore non aya fuero sacando si fore en bago de otros prados ó de uinas que lo puedan fazer, e esto en aldeas ó en uilla.

Juycio de coral

Todo ome que iusio ouier de corral metam dós dos uezinos e non mas : e si mas metiere los alcaldes bacion el coral. E quien ay estodier sobre su coto peyte quarta de morabitano : E si ellos lo dexaren sean periuros.

Qui pan uendiere

Todo ome que pan uendiere en las aldeas peyte iii morabitanos si esquisa acharen de bonos omes, ou jure si v^o : esto mismo sea del pan que ueniere de las aldeas ó de otra parte e non lo uendieren en mercado peyte i morabitano : e en qual casa lo uendieren peyte iii morabitanos.

Qui pan comprar

Todo ome que pan quesier comprar conpre i morabitano pera ajuda la semana e non mas : e si mas comprare peyte ii morabitanos, e esto en mercado lo conpre.

Qui casa diere a alquillé

Qualquier ome que casa diere alquiler alquilé (sic) quando su plaso uenier prinde por su alquilé qual dia

quisier sin calonia, ropa bestia ó otra cosa semeiable prinde. Qvien casa diere ad alquilé ó la tomare, aquel que la tomare si la dexare dê todo el alquilé : e si el señor de la casa lo echare ante de su plazo ó por otro ome si non pera su corpo mismo pierda el alquilé : e el que touier la casa ay morando conprare sua dê quanto á merescido.

Qui con rancura uenier álcaldes

Todo ome que con rancura uenier a alcaldes per ferida que lle fagam, onde (*sic*) su pariente, ou per armas que sacarem, e dixere —daré pesquisas ou firmas— e despues non la diere, si en el cepo lo feziere entrar ó en cadenas, iaga aquel que ueniere con la rancura otro tanto en el cepo.

Qui labrar en sabado

Todo ome que labrar en sabado des medio dia arriba peyte x morabitinos a los alcaldes, e en aldeas peyte i morabitino a suos uezinos, e por esto non pare ffiel mas prinde peños.

Qui sua uós barallare

Todo ome que sua uoz barajare dê la uerdat que uerdat demanda ó anpara. Qui uox allena barallare dê la uerdat que quanto podier pesquirir uerdat demanda ó enbaralla ó anpara.

Junteros de boys

Los yugeros tomen bueys a quinto, e dê a cada i ii *kafizes* de pan medio trigo e medio çenteno, e media ochaua de sal, e tres pares de abarcas buenas : e quien mas diere ó mas pediere peyte iii^o morabitinos al alcalde : e den en nafega a cada i iugo de bueys iii *kafizes* e medio, e si boys cansaren peyte las geras, e si moriere de cansado peyte las geras e el buey, ó los bueys : e los iugeros tengam los bueys de sant çibriam a san çibriam e fagan quanto mandaren sus señores, la cosa que les mandaren que seja de lauor fagan la segun su seso : e si su señor non le diere sua nafaga faga le testigos que le dê su nafaga, e si lle la non diere non le labre nin peyte obras jugero.

Junteros que geras fez perder

Todos los jugeros que obras fezierem perder por i qualquier obra peyte i morabitino, e si negare iure por iii obras con i uezino, e por x obras si v^o, e por mays lidie, e si cayere doble la calonia : e si su señor fore aldeano con aldeanos iure : e si boys de su señor agueyrare el jugero, sinon en lauor de su señor ó por su mandado, doble los bueys : e si negare iure si v^o : e esto non aya ferias nin solturas. E si su señor dixer —mateste mi buey— iure la mancuadra, e el iugero si v^o. Qui buey descornare ó ojo le quebrantare ou pierna tome lo e dê otro tan bueno. E de *toda* bestia esto mismo : e si dixere —non fize aquesto— iure si v^o, e el la mancuadra.

Qui rancura ouler de su jugero

Quy rancura ouiere de su iugero tome el quinto fasta que lle dê dereyto, e el iugero faga le testigos que resciba su derecho, e si non quisier uenir meta bestia cada tercer dia fasta que resciba seu dereyto : e estas bestias non seyan sueltas por ferias nin por solturas : e de todo aportellado de amo esto mismo faza, e si ansi non fesier non responda mas.

Qui morare a soldada e enfermar

Todo ome que con señor morar a soldada, e enfermar en mayo ó en agosto, quantos dias fesier menos a seu señor doble los en otros dias.

Ome de soldada que exiere ante de plazo

Todo ome que entrare con ootro pera su seruicio fazer e ante de seu plazo se exir de con el pierda la soldada : E quin o collir peyte ii morabitinos si podier firmar que ante del plazo exio de el : e si el otro dixier —non sabia que contigo moraua— iure solo : sinon peyte e leyxe o : e si el señor del lo dexar, el bien seruiendo,

dè lle sua soldada : e si el señor dixere —mal me seruia— dê lle i christiano que iure a questo e dê lle quanto auia seruido, e si non quisier iurar dê lle sua soldada.

Labrador que sinal toulere

Todo labrador que sinal ó preçio touiere por labor e el labor dexar fasta que seja feyto peyte i morabitino e cunpla el lauor : e qui sinal diere a el e el lauor le tollier perda la senal, e por todo mercado que sinal touiere e se repentire doble la : e qui la diere si se arepentiere pierda la.

Clerigo beneficiado que rancura ouier dotro

Qualquier clerigo que racion ouier en eglesia de uilla sus omes e sus parientes que con el moraren sin soldada ayan fuero de iusio de missa. Qualquier clerigo que racion ouiere en eglesia ó en villa e rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn clerigo e con i lego, e si non ueniere peyte i morabitino e a foro de castiell mellor : e el que racion ouiere en eglesia de aldea sus omes e sus parientes que con el morarem ajan foro de aldea. Ningud ome ó muller que rancura ouiere de clerigo ó el clerigo de lego, ó moller que demostrare plaso a clerigo ó clerigo a lego ó uosero ouier a dar ó a firmar ó a iurar i lo den a la collacion onde fore clerigo a salida de missa, e iulgue alcalde clerigo e lego, e se y alcaldes non ouyere uengan anbos onde ouier alcalde, sinon peyte i morabitino, e esso mismo a moller. Qualquier clerigo que racion ouier en eglesia de castiel mellor ó en sus aldeas e moriere como seruire de anno asi tome su cuenta de sant martim a san martim, e aya essa racion quel ha merecida sus parientes propios, ó el mandare por su alma.

Qui arar con yugo de boys

Todo ome que arar con i iugo de bueys dê media ochaua de trigo a los andadores, e los medieros i quartella, e qui non ouier boys en arada dê lles i dinero, saluo caualleros ó aportelados.

Qui suas firmas quisier alongar

Todo ome que a firmar ouier e sus firmas alongar quesier iure quanto el pode esquirir que ay son onde di-se, e y lo meta en la iura que testigos foron de aquella cosa : e si una de las firmas moriere, los dós manlieuen aquel que fore morto per la iura que fezieron e firmen.

Qui non deue ser uisino nin aportelado

Todo ome que non fore escripto en carta e encomendado a sua collacion al foro e faga todas suas derechuras non seya uesino nin aya portello. Ningud ome de castiel mellor que non ouier fillos nin moller non aja parte en ningud portello.

Qui alfoll de pan ouier en villa

Quy ouier alfoni en uilla uenda onde quisier, mas qui conprare non tome mas de 1ª marauidada a la semana, e si mas conprare peyte ii morabitinos, sinon iure con ii uesinos, e esto seja en mercado.

Por quaes cosas non se deue parar tras ferias

Todo auer iulgado de alcaldes por dar i ix dias non se pare tras ferias nin tras otras respusas : e otras firmas ó juras quando mandaren alcaldes responder que geytaren la respuesta, responda cada uno a su plaso.

Qui heredit partierem

Ningud ome que heredit ó otros aueres de parientes partierem partan delante fieles ó delante parientes, e si ansi non fesieren non preste su particion.

Qui se metlere en orden

Ome ó moller que se metiere en orden dê la meatat de su auer a sus parientes, asi como si fuese morto.

Qui geytare penos por pan

Qualquier ome que peños geytar por pan ó por uino e non los quitare fasta ix dias faga le testigos con iii uezinos que los saque, e si non quesier sacar los uenda los con i fiel, e si sobrar de mas dê lo a su señor, e si menguar prinde por su auer fasta que se entregue e non responda mays por eles e prinde peños de i morabitino a foro, e quantos dias pasaren que non pague cada tercer dia meta bestia a foro, e quantas bestias non metiere tantos morabitinos peyte, e si fiel le parare sobre la i bestia sobre ella responda.

Qui auer ouier a dar a otro

Quy auer ouier a dar a otro uenga el que demanda e conte se unos con otros e cunplan se unos a otros per dereyto.

Penos reuelados

Estos son peños reuelados : si el que deue prindar toma el peño e uiene el doño de los peños e prende los peños, el ou su mandado, ó se se para en la porta, ó si cierra la puerta e non la quier abrir, ó dize —lexa peños— ó —non entraras allá— som peños reuelados, si podier firmar con el ffiel.

Qui por su iusio se quesier alçar

Todo ome que por su iusio se quisier alçar al rey alcese fasta x morabitinos ó mas e non por menos, e el que se alçare a rey meta peños de iii morabitinos, e el otro de ii, e uaya al rey fasta doyro e non mas : e si por uentura non quiere yr al rey, tome iusio de alcaldes : e si por auentura non forem al rey en estos terminos, estê su iusio fasta que uenga rey en estos terminos : e quando foren a rey fasta vi dias el que se alçare meta al otro al rey : sinon faga lle testigos de los fieles e uenga se : e si aquello iusgare el rey que iusgaron los alcaldes, el que se alçó peyte ii morabitinos a los fieles e ii a los alcaldes. Si el otro cayere peyte ii morabitinos a los fieles : e daquel dia que uenieren el que cayere a ix dias dê los morabitinos, sinon dê fiador de queda de los peños.

Todo ome que arbol tallar pera su labor labre lo fasta ix dias, e si en estos ix dias otro lo labrare, dexa lo con iii morabitinos, e si fasta ix dias non lo labrare nol peyte nada.

Qui heredat touier

Quy heredat touier de pariente ó de parienta ó de cormanos ó de entenados, e depòs moriere, si en sua uida la ouo arada e uencido fore por ella, se fore apañada alçe su pan e dexa la heredat, e si for barbeyto dê el quarto del pan a que pertenesçe : e si fore uina, si la demandare fasta en pascua de ressureçion uindimie la uina e responda por ella de aquello que metier en laour, e si o non demandar atá pascua de rresurreçion e despoys lexe la a que pertenesçe.

Qui sseu preçio leuar per forcia

Quy seu preçio leuar por forcia peyte i morabitino e el si tomare preçio de mançebo ó de mançeba ou de iii vno que deue ser escusados peyte i morabitino.

Qual dia deuen entrar

Las mulleres deuen entrar en baño en domingo e en martes e en jueves : e barones entren en otros dias. Todo ome que entrare en baño en dia de las mugeres de sol a sol peyte i morabitino a los alcaldes : e eso mismo fagan las mugeres : e si el bañador los omes metier en baño en dia de molleres peyte i morabitino, ó mulleres sy entrarem en dia de barones peyte ii morabitinos a los alcaldes.

Precio de bano

Ningud ome non dê preçio en bano por escudero, o ome que non ouier escudero leue por escudero ome de su pan, e mulleres eso mismo fagan.

De las aguas

Totas las aguas de las goteras e todos (*sic*) los corrales de las calles per donde mandaren alcaldes e otros bonos por y uayan derechas.

De los segadores

Los segadores sieguem a diesmo e tomen por suerte de xl uno de mayores, e de corderos de xx 1^a (*sic*).

Qui morar e labrar heredad de señor

Qqualquier ome que labrare e morare en toda heredad de su señor seia solariego, e si en otra heredad entrare peyte ansi como aldeano. Todo ome que con su iugo de bueys arare, maguer que se faga iugero, seia postero, e el mediero que con sua mano arare peyte media posta e non uaya en fonsado nin en apellido.

Colmenero quiesler sacar

Qvy colmenero quiser sacar de xl colmenas arriba saque, e el colmenero que las curie cada dia.

Que auer noble demandarem

Todo ome a que auer mueble demandarem e dixere —tuerto me demandas— iure el otro que demanda que soyo foy e non lo uendio nin lo donó, e responda o que o touer, e si dixer —darè octor— dê lo a ix dias, e el octor iure que por aquesto lo otorga que o uendio ou donó ou que foy fiador dello, e si ansi non fesier per y caya, e dê fiador que aya la ualia de la peticiom dublada : e si otrogare en la mañana meta bestia en la noche, e sy en la noche, meta la en otro dia, e si aquesto non conpliere aquel que dá el octor per y caya. E y hu diere el octor y dê ffiador que faga quanto mandarem alcaldes, e sy non, per y caya : e sy rancado fore el que dá el octor, e non ouier el octor donde pechar, el fiador la peche doblada e cabdal : e qui se llamare a octor e non conpliere doble : e si dixere —non puedo auer quien me lo dô ó quien me lo uendio— e iure que o compró ó que llo dieron e non le pode auer e dê lo aaquel que demanda : e el que demanda dê fiador que lo tenga manifiesto fasta medio anno.

Qui entrare en plazo e enfermar

Todo ome que entrare en plazo e enfermar uenga que os peños quisier sacar e iure que enfermo yaze e sin arte, e quando sanare responda.

Por furto e por condessillo

Por furto e por condossillo por mii morabitanos ó dende arriba lidie todo ome.

Por x morabitanos

Todo ome que firmare por x morabitanos ó dende arriba recuda a repto. Qvy iurar ouere por i morabitano iure con vn uezino, por ii morabitanos con ii, por iii ó dende arriba si v^o.

A que demandaren furto

Ningud ome a que demandaren furto e negare e despues fore uencido por ello dê lo doblado con mii morabitanos.

Auer de nego que for uencido

Todo auer de nego que fore uencido por firmas dê lo doblado, e si iurar e non conplir, esso mismo : si ante de la iura conosçiere esse auer dê el cabdal e seia quito del doblo.

Qui penos reuelare

Qqualquier ome qui peños reuelare en villa ó en aldea, los alcaldes prinden por ii morabitanos, i a los alcal-

des e otro al querrelloso : e si los alcaldes reuelarem peños, los alcaldes digan aaquellos que ay foren que les aiuden : e qui los non quissier aiudar peyte cada 1 seños morabitanos pera los alcaldes, ó iuren con 1 vesino que les non dixeron —aiuda nos— : esto és dicho si reuelaren peños a los andadores : e qui reuelare peños a los alcaldes peyte m morabitanos, e los m a los alcaldes e el vno al querrelloso, sinon saluese si v.º

Qui auer ouer a dar

Todo ome que auer ouer a dar a otro, e en ferias entrare, peda le con m testigos, e de él que lle lo pediere dê lo a 1x dias, e si le non diere ferias exidas dê lo doblado.

Ferías de agosto (sic)

E estas son ferias de quaresma : respondan por dineros de labrador e por acada açadon e podadera, e por daño de todo labrador responda : por prado e por uina e por mese, e por quanto pertenesce a laour, e por moyno e por aceña responda : e estas ferias tal fuero ayan como las ferias de agosto. Soldada de mançebo non aya ferias, nin perdida que faga a su señor non se pare tras ferias : nin ganado de leche non aya ferias. Vesino nin mortuorum nin primicias non ayan ferias.

Ferías de quaresma (sic)

Estas son las ferias de agosto : des del día de çincuesma fasta santa maria de mediado agosto : non respondan por nada sinon por morte de ome ó por muller forçada ó por furto, e por forçia e uulto si fuere fecho en las ferias : e si non fore fecho en las ferias non respondan : por toda debda que feyta fore en ferias por toda responda, outrosi por calonia : e respondan por buey e por uaca domados, e por caros, e por quanto pertenesce a eras, e por pan de panadera e por uino de tauernera e por uino de cuba, e carne de carniçero. Cauallo de silla, nin escudo nin lança nin espada, nin mula de silla non ayan ferias, todas armas.

Qui pan coller dê su derecho

Quy coller pan dê todo su derecho a los iunteros e a los andadores : e el anno que non collieren pan non les den nada synon como es en otro lugar.

Todo ome ó iuntero que ouiere a dar pan

Todo ome ó iuntero e andador del uodo e todo otro ome a que ouieren a dar seu pan e non lo demandaren ante del natal, non respondan mas por ello fasta nueuo.

Clerigo que moriere

Qqualquier clerigo que moriere en castiel mellor non dê mortuorum por sy sinon por ome de su casa que estê con el a su bienfaser : e otro ome que ouiere ualia de xx morabitanos dê 1 morabitano al castillo, e qui ouier ualia de x morabitanos dê medio : e ningud aportellado non seia escusado.

Los que fizieren carrera

Todos los omes que careyra quiesierem si se auenieren entre saquem su carrera e aia couto como si la sacasen los alcaldes, e si non se otorgaren vengam al cabildo de los alcaldes, e den les de cabildo un alcaldes que la saquen, e den les n morabitanos : e despues que fore sacada quien la arare ou çerare peyte m morabitanos si lo podieren firmar con m uizinos : e la carrera que tal non feziere sacada non aya coto : e esso mismo exido de conceio.

Aldeano que labrar con bueys medieros

Todos los aldeanos que senbraren con bueys den sendas ochauas de çeuada a los iunteros, e los medieros media : e el anno que non senbraren non den nada a los iunteros.

Qui dixer —este es mi preso—

Ningud ome que dixer —este es mi preso por meu auer— e el otro ouier del rancura por seu auer, si

troxiere fiero en manos ó en pies, e omes de su seruicio e de su pan andaren con el, seia su preso, e si ansi non andare non seia su preso : e esto que lo ueian 11 alcaldes ó tres bonos omes que al primero diera su auer e dende arriba uenga el que primero lo prissó e dê a todos sus debdores a sua conta : e el que primero lo touiere con 11 uizinos lo firme que essa rancura ha del que demanda e responda el presso, e si uençiere el preso uaya en paz, e sinon uaya presso fasta que dê su auer al contendor.

Qui non for escripto en carta nin padron

Qvy ualia ouiere de x morabitanos e non fore escripto en carta e en padron, non seya uesino a foro nin tome portelo nin firme sobre otro, e cada domingo peyte 1 morabitano fasta que entre en carta e en padron, e seia postero a foro.

Qui uinas casas asenas enpenar

Qvy uinas ó asenas ó casas enpenar non le den otra cosa por uñas labrar nin por açenas nin por casas fasta que las saque : e qui las touiere labre las cada anno como le pertenesçe, e si ansi non fesiere, de el auer que ouier a dar labre su señor la herençia.

Quien se llamar a firmas

Todo ome que se llamar a firmas e non cononbrare per y caya, e non conomine mas de 1 pariente : pariente é padre ó hermano ó primo ó segundo ó terçero ou quarto : e non meta mas de un pariente en firma. Todos omes que ouieren a firmar con concejo firmen con vº posteros ó fillos de posteros que ayan xv annos asi como fuero es ó mas.

Qui fiadoria peytar. Qui otro fiar

Todo ome que por fiadoria peytar doble la aquel por quien la pechar. Todo ome que fiar a otro e lo podier auer e meter en medio non responda.

Lauor de aldeano fuero aya

Todo lauor de aldeano tal fuero aya de peyto como de uisino de uilla.

Qui uós allena barallar

Todo ome que uós alleña barallar se uençier el auer que demanda la uós uença los peños de las colonias que prindar, e si non uençiere la uós que demanda nin el cabdal non uença os peños de las colonias.

Qui penos prindar

Todo ome qui penos prindar si uenciere el cabdal non uença los penos.

Los que sacaren las ochauas

Todos que sacaren las ochauas metan en el mercado 11 ochauas e 11 medias, e non anden y extrangeras, e sy andaren fostiguen las los alcaldes, e sinon sejan perjuros : e quantas ochauas e quantas medias fallescierem destas que de suso son dichas tantos morabitanos peyten por las ochauas e tantos medios por las medias.

Qui touler casa poblada dê diesmo e primicia

Qualquier ome de castiell mellor que en la uilla touiere casa poblada con ome que coma su pan e faga su seruicio dê su desimo e primicias en la uilla, ay faga toda su fasienda e aya foro ansy como uesinos de uilla : e los que moraren en las aldeas en nuestro termino e y ouieren sus casas e y morarem con fillos e con mulleres las duas partes del anno aian foro asy como uesinos de aldeas, e y den todas suas dereturas.

LIBRO SEXTO**De los menestrales, e de rrios, e de fontes, e de barco, e de pescadores, e de azenas, e de molinos**

Oorezes que labrarem en nuestro termino sin mandado de conçejo peyten x morabitanos si lo podieren firmar, sinon saluese si vº, e por esto non dê mancuadra.

Pescador que non fore uesino

Todo pescador que non fore nosso uesino e en nossos terminos pescare peyte vº morabitanos sy ouiere per que, sinon aduga lo presso ffasta que peyte.

Qui aduxier pescado recente

Qualquier ome que aduxiere pescado resiente, ele lo uenda : e esso mismo de liebres e de coellos e perdiçes, e si a otra uilla lo leuare qui lo achar tome del la calona : e si recaton tambien de gallinas como de leña como de otra cossa y andare peyte i morabitano a los alcaldes, sinon saluese con i uesino : e si los alcaldes non lo tomarren seja les en perjuro.

Que gane o tauernero

Todo ome tauernero gane ho m e non mays : e si mas uendiere desta quantia peyte i morabitano, e si negare iure con i uesino : todo uesino que por esto prindare respondan le : los carniçeros e panaderas e merchanes asy fagam. Por pan de panaderas e uino de tauernera e carne de carniçero e pescado seco de cacatera, ó por queso de quesera, qui dineros ouiere a dar dê los ante dia. Todos los carniçeros ó pescadores ó otros merchanes como a ellos respondieren en ferias ansi fagan ellos a los otros.

Qui pescado comprare

Qualquier ome que pescado comprare pera recatonear peyte ii morabitanos : e qui le lo uendiere cada i peyte dós morabitanos, sinon saluese con ii uizinos : e alcaldes si ge los dexaren sejan periuros : e ningud ome non seja osado de uender peçes en su casa, nin carne nin pan nin ninguna rem, sinon uino, mas en mercado, ansi como mandó el señor Rey fasta sol puesto : e qui ende al fesiere peche i morabitano.

Judio que penos tomar de mancebo

Ningud iudio que penos tomar de mancebo ó comprare sinon de su dueno dê los de furto.

Judio que pescado comprare

Ningud iudio que pescado comprare en uienes peyte i morabitano, e si christiano lo comprare pera iudio peyte i morabitano, sinon iure con i uesino. Ningud iudio non tenga uós sua nin allena, e si lo fesier peyte i morabitano.

Qui penos geytare

Qvy peños geytare alquilé e los engueyrare, non le den alquilé : e si por pan ó por uino ó por carne ó por pescado ó enprestados, si fasta tercer dia non los sacare engueyre los peños e prinde por su auer ó por otra cosa.

Judio que auer diere a alquilé

Todo iudio que auer diere a alquilé dê el morabitano a vi selmanas por i ochaua, e el soldo por i dinero : todos iudios que iusio ouieren con christianos e firmaren ii christianos e non firmare el iudio con los christianos que foren en firma, el iudeo peyte la peticion doblada e y dê sobre quien seia fasta que dê el auer : e esso mismo si i christiano non quisier firmar esse peyte la peticion doblada.

Judio que penos tomar sin testigos

Iudio que peños tomar sin testigos peyte 1 morabitino per de furto : e ninguno non tome auer de fillo onparentado, sinon qui lo tomare peyte x morabitanos.

Qui auer conoscer a iudio

Todo ome que su auer conoscer a iudio firme lo el iudio con 11 iudios e 1 christiano e con 11 christianos e 1 iudio que lo compró con sol naçido e non posto, e si non podier firmar iure el christiano que suyo es e non lo uendio nin lo donó nin lo mandó enpenar e tome el auer que demanda. Todo iudio dê octor por auer que le conosciere.

Carnicero que troxer rex muerta

Todo carnicero ó otro ome que aduxer rex morta non la uenda en la carniceria, e si dixer que ele lo mató, per cabeça menor iure per sua cabeça, e per mayor non (*sic*) iure con 1 uesino, sinon peyte 111 morabitanos. Todos carniceros que compraren carneros e uacas ó otro ganado pera uender non se pare tras ferias.

Los ferreros des quando tengan rejas

Los fereyros tengan las rejas desde san çibrian fasta sant çibrian, 111 rejas por 1 morabitino e dende a sua conta : e ferero que touier xv rejas en aldea seja quito de posta e de fazendera e de fonsado e de apelido : e ferero de uilla eso mismo : qui touier xxx rejas seja escusado, e faza la reja dós uezes de nouo, e dende aguze e calçe segur e açadon e açola e scoplo : e si por su culpa se perdier obra, peyte 1 morabitino qualquier (*sic*) peyte 1 morabitino : e si dixer que per sua culpa non se perdio obra, fasta x obras iure siui vº, e si menos a sua conta, e per mays lidie, e si cayere doble la colonia : e qui mas pediere ó diere peyte 111 morabitanos si llo firmare, sinon saluese con 111.

Ferradores

Todos los ferradores ferren 111 duzenas a morabitino. Ferraduras que ante de 1x dias quebrare ou cayere fierre otra uez sin preçio, sinon peyte 1 morabitino : e los ferreros que fezieren ferraduras fagan las tales como las calladas (*sic*) de conçello : e si peiores clauos ó peores ferraduras fezieren, peyte cada 1 111 morabitanos al castillo : e si pleito ó iuramento fezieren sobre esto contra conçello, peyte cada 1 111 morabitanos, e si negaren que lo non fizieron, iure cada 1 si quinto, e fagan las ferraduras : e los ferradores que las ferraduras pecharen por mas ó por menos clauos, los fereyros que las ouieren feechas doblen as a los ferradores, sinon peyte cada uno seños morabitanos. E por esto cada terçer dia meta bestia, e la bestia y jaziendo peyte, e si la bestia non metiere prinde peños de morabitino : e esto non aya ferias nin uedamiento ninguno.

Qui leuar fiero fuera

Qui leuar fiero de castiel mellor quien no achar tome lo sin colonia, e qui lo uedare torne el precio al ome de fuera parte e peyte 111 morabitanos.

Asenas e molinos maquillen a uez

Las azeñas e los molinos maquilen a uez, e el maquilon que uez destallar si lo firmar podiere peyte 111 morabitanos, sinon iure con 1 uizino, e molan a uez, e non tome alphadias el maquilon nin heredero : e quien tomar alfadias ó uedare ues peyte 111 morabitanos, sinon iure con 1 uizino : e el molinero a foro non seja escusado.

Panadera que pan crudo uendiere

Toda panadera que pan crudo uendiere quebrantado ó qui lle lo tomare o lo que comprare tal lo tome, e si non lo quisier tomar faga le testigos de 111 omes bonos e peyte 1 morabitino.

Fornos coçan

Los fornos coçan a xxx e non menos : E si a menos coçieren peyte 111 morabitanos si lo firmar podieren

sinon iure con 1 uisino, e cogan a uez : e si pan bien non coçierem peyte 1 morabitino, e si negare firme lo con 11 mollerres e peyte 1 morabitino al dono del pan : e faga forno qui fazer quisier : e qui uedar uez peyte 1 morabitino, sinon iure con 1 uesino.

De molinos e açenas

Las açenas e los molinos los que ante foren fechos ó despues tanto açem que non tollam moler al de suso : e las pesqueras seyan defessadas de suso xx estadales e de jusso fasta 1 : e quien o (*sic*) pescare, saluo boytron ó anzuelo peyte 11 morabitanos, sinon jure con 1 uisino.

Capitulo de las fontes

Toda fuente perenal que aroyo echare en qualquier hereditat seya de 11 braçadas por carera en ancho a todo redor de la fonte, e cerre seu laour sin (*sic*) otra agua non ouier abondo : e esto seja aquellos que su hereditat non den agua a ninguno per foro. Toda fonte que nasce entre cuadrelas, e fore fonte de regar, como parten la hereditat partan la agua : e en qual hereditat nasciere esse tome primero : e ansi per horden, e 11 dias ande fóra e el quarto dia torne a la hereditat onde nasciere : e aquellos que non ouieren (*sic*) al coliz cauar que (*sic*) fonté mondar non aya y parte : e qui la furtare ó destoruaree en dia alleno sua agua peyte 11 morabitanos e doble lle su agua si firmar podier, sinon iure el otro con 1 uizino, e el otro non dê mancuadra : e si non iurare e de plaso cayere peyte 11 morabitanos.

Qui Rio eruolare

Qvy Rio eruolare peyte 11 morabitanos, e qui lo prendare tome os medios e alcaldes los medios e si lo firmar podieren con 11 christianos.

Capitulo de los menestrales

Todos los menestrales que laour ageno labraren e mal lo fesieren fagan lo otra ues sin precio, sinon peyte 1 morabitino ó iure que non sabe mejor laour faser.

Carnicero que comprar ganado

Ningun carnicero que comprar ganado non uenda rex uiua, e sinon peyte 11 morabitanos, e non uenda carne por 1 anno.

De pescador

Todo pescador de castiel mellor que pescado matar, ó otro montanero que carne matar de monte y la uenda en mercado, sinon peyte 11 morabitanos.

Carne que iudio matar

Ninguna carne que judio matar non la uenda en la carniceria, sinon peyte 11 morabitanos.

Carnicero que quebrantar coto

Todo ome carnicero que quebrantar coto de alcalde peyte 11 morabitanos, e non uenda carne en esse anno si lo podieren firmar, sinon iure si 11.

Ortolano a foro

Todo ortollano a foro tal seja de nauidat a nauidat : todo ome que metiere ortolano en su huerto dê le asno e seron e açada pera estercolar : e ortolano de quanta semiente metiere tome el quarto : e qui mas tomare ó mas diere peyte vi morabitanos.

Menestral que demandare merenda

Todo menestral que demandare merienda por laour que aya de fazer peyte 1 morabitino si ge lo firmar podierem, ou iure con vn uesino.

Teleyro que faza tella

Todo telleyro que tela ó ladrelo uendiere e per agua se dañare ante de anno canbie lo, e si non quesier

peyte m̄ morabitos e canbie el ladrillo e la tela, e del mill e cc tellas por 1 morabito, e eso mismo de los ladrillos, e si menos dieren peyte m̄ morabitos.

De carpintero

Todo carpintero que madera aduxir a mercado con aluura ó ripia peyte 1 morabito.

De pellitero

Ningud pellitero que pelles de conejos ó de corderos castrarem peyte sendos morabitos a los alcaldes : e de çapateros que cantearen las suelas esso mismo peyten.

De çapateros

Los çapateros tomen por solar m̄ dinheiros de xv sueldos el morabito, e si sobieren ó descendieren tomen a sua conta.

De aparçeria de molinos

Todos los que aparçeria ouieren en molinos ó açenas en las aldeas faça seu cabildo a sanctiago, e contense todos e cunpla su derecho. Molinero que molier en enuerno e en agosto aquel molinero que y fore seja a foro. Todo aparçero de molino ó de açena que non quesier labrar en pesquera ó en lauor como pertenesçe pierda las maquilas e peyte 1 morabito, e sua ues pierda fasta que se entreguen de quanto y metieron sus aparçeros : e muelan desde san juan fasta san miguell a xii, e desde san miguel fasta sant juan a xvi, e si ansi non molierem peyte 1 morabito el maquilon, sinon jure con 1 vesino.

De coredor de ropa

Al coredor de ropa non tome mas de ii dinheiros del 1 morabito e de xix dinheiros 1.

De montanero

Todo montanero que a monte andar que su uenado achar radiu tome ende la pierna, e quien lo ascondiere peyte m̄ morabitos si ge lo podieren firmar, sinon saluesse si vº, e iure dono del uenado que suyo era con 1 uisino, sinon non le responda mas.

Que non ponga barco en rio

Ningud ome non ponga barco en nosso rrio en aquel lugar onde anda barco de conçello, sinon quesier pasar algunos por su alma de conçejo, e quien otro barco ende posier pierda el barco e peyte ii morabitos : e frayres del pereyro ó de otras ordenes metan sus barcos se quisieren pasar sus omes, e omes de conçello en saluo.

LIBRO SETIMO

De los ganados. e que quebrar balladar. de bestia alquilada. de quien achar ganado en los terminos. de bestia a medias

Qualquier ganado que ome geytar a pastor tambien de uila como de aldeas e non uenier á noyte peche lo el pastor si lo podier firmar con aquellos que geytaron el ganado a pastor, sinon saluese por qual fuere aquella peticion.

Qui guardar ouejas a diesmo

Qvy uellar ouejas, a diesmo de los corderos, e de x quesos 1, e sy mas diere ó mas tomare peyte m̄ morabitos : E qui las anafagare tome el vº e destas quintas qui las quesier tomar dê a sua conta e tome a sua conta :

e desse dia que conpesçarem a faser queysso den en soldar de cabaneyro e en anafega e en auarcas e en ssal e en quallo : e de la lana de las uazias e de corderos den el v.º

De pastor que dê sinal

Todo pastor que ouellas uellar dê sinal de oreja e de fierro en las pellejas : e si dier senal de x pieles ariba lidie, e si cayere peyte : e de quanto le echarem per conta responda : e de puercos este inyeçio cunpla.

Qui uelar uacas

Qvy uelar uacas solariegas uele x por i morabitino : e qui diere ii coyros con senal de fiero e de orella tome los : e si mas diere lidie, e si cayere peyte : uacas soldariegas e ouejas quintenas aquel que las uelare non pare tras sant iohan e responda a doño de ganado : e el amo responda le esso mismo por su soldada : e qui menos uacas uelare de x morabitinos (*sic*) per i morabitino peyte iii morabitinos. De esse dia que conpeçare a faser queso ó manteca dê la su conta en soldada e en anafega del cabaneyro : su señor dê las uacas e tome a su conta de quesso e de manteca.

Qui uelar puercos

Qvy uelar porcos de esse dia que los tomar per conta quantos perdiere tantos morabitinos peyte por los que foren anales ou mas, e por los que non foren anales por cada uno qualquier peyte medio morabitino. Todos los que geytaren ganado a pastor por sant juan e despues su señor se lo quissier toller, saluo si non fore por cabtiuacion e inimisidat e per casamiento, dê le todo seu soldada : e si per casamiento ó por cabtiuacion ó por enemistat ge lo quesier toller dê lle quanto ha meresçido : e sy el pastor leyxar el ganado, sinon por casamiento ó per enemistat ó per cabtiuacion, pierda quanto á meresçido.

Qui matar porco anal

Qvy matar porco anal, ó mas ó menos, peyte ansi como dicho es de suso en otro logar : e por leyton peyte quarta de morabitino e si jurare que lo non mató por su grado e con i uisino, sinon doble el ganado e peyte iii morabitinos, e si negare e despoys manifestare peyte doblado con la colonia : e si llo firmar podieren peyte como sobredicho es con la colonia.

De ouellas que paçen entre lindes

De las ouellas que paçem entre lindes anden c e non mays, e çinquenta uacas e non mays, e si ay mas andaren peyte i morabitino a los alcaldes cada domingo.

Qui ganado anparar

Todos los que ganado ouieren aparçeria quesieren fazer fazan a kalendas iulii. Qvy ganado sacodir fóra de los terminos de castiel mellor tome el diesmo, saluo caualleros de arafala e pastores de ganado, e sy cauallo y moriere de aquel ganado lo ereden : e caualo que moriere en apellido de concello del dia que lo comprare fasta i anno den le por el tanto como el lo compró, e de anno a delante den le por el xxx morabitinos.

Qui ganado alleno fferir

Todo ome que ganado alleno ferir por desonrra de su señor peyte iii morabitinos si lo podieren firmar, sinon iure si vº : e si lo matare dê lo doblado con iii morabitinos : e de toda bestia esto mismo seja si podieren firmar con iii uizinos al uizino e al morador con moradores ó con uizinos, e si non podiere firmar iure con xii.

Qui ferir buey ó vaca

Todo ome que ferir buey ó uaca ó otro ganado ajeno peyte iii morabitinos si firmar podier : e si cayre doble si llo podier firmar, sinon saluese con iii e el v.º

Que non gente (*sic*) yegua a ojo de cauallo

Todo ome que yegua ouier non la geyte a ollo de cauallo que en prado paçiere nin en defessa de concello, saluo en almofala, e sy la echare peyte i morabitino si llo podieren firmar, sinon iure con i uisino.

Qui bestia enprestar ó la leuar a alquillé

Todo ome que su bestia enprestare a otro ó la leuar a alquillé e mas longe la leuar daquelo que le dixo de la doblada con *iii* morabitanos. Todo ome que bestia lleuar a alquiler e la perdiere ó moriere firme lo con *iii* uizinos thaes como el dueño de la bestia e responda a reptro, e si firmas non ouiere iure si vº : e entre lid e iura qual quisier el querellosos : e esto por bestia de *x* morabitanos arriba, e dende a yusso como es fuero.

Qui bestia leuar a medias

Todo ome que bestia leuar a medias e dixere —furtaronme la— ó —perdi la— firme lo con *iii* tales como el dueño de la bestia, e si ouiere per que, recuda a reptro, synon iure si vº, e dá meatade de quanto ualir la bestia en auer al doño de la bestia.

Qui tomar ouellas por dano

Todo ome que tomare ouellas por su daño onde andaren carneyros castrados de las dobladas per aquel la-
nor como dise de suso : e boy ó uaca ó bestia mayor que en laor alleno entrare peyte deçima de morabitano : e si a sabiendas fesiere daño peyte toda su colonia como dise de suso. Por todo ganado dise esto ansy como dise en otro lugar que deue cada vno pechar : e per gallinas que fezeren daño en orto ó en otro laor peyte su señor per vº una ochaua de pam : e si menos fore ou mays a sua conta.

Borico que dano ffesler

Por borico que daño fezier peyte i dinheiro : e en dezimo por borico *vi* dinheiros, e potro e muleto 1ª quinta, e de bezerro 1ª dezima.

Todo pastor de fiador

Todo pastor a que ganado dieren a uelar de fiador por ganado e por bestias de la cabaña, e el tome recabdo de los que el collier, e si ansi non forem non le respondam por elles.

Qui bestia comprar enferma

Qvy bestia comprare ó boy ó uaca ó qual bestia quier e salir enfermo ó sarnoso torne lo ante de *ix* dias a su dueno e iure si vº que atal le lo uendio per sua culpa non ouo mal e torne le su bestia e de lle sus morabitanos : e por asno con i uisino iure, e si a terçer dia non le diere su auer de lo doblado, e por doblo e por cabdal meta bestias e non aja ferias.

De cauallo quebrado

Todo ome que seu cauallo aduxer quebrado ó danado de fonsado ó de azaria amostre o a *iii* uizinos *ii* alcaldes e enmende llo o conçello, e iure con *iii* uezinos que allá se danó en essa azaria ó en ese apellido, e si ansi non fezere non le de nada de conçello e de conpañã.

Qui achar ganado en los terminos

Qvy achar ganado en los terminos de castiel mellor tome de 1ª qualquier grey de porcos *v*, e de ouellas *x* carneros e de uacas *ii*. Qualquier ome que las achar en estos terminos e cotos morador de uilla ó uezino tome estas colonias. Qui tomar toda esta colonia iure si vº que en estos terminos achó el ganado, e si menos tomar non caya por elo, e si demás tomar lo demás doble.

Qui britar balladar ó linde

Todo ome que con su ganado ó con sus bestias ó con su corpo quebrantar ualladar ó linde allena peyte *ii* morabitanos si lo podieren firmar, e faza o ualadar ó linde, sinon iure si *iii*.

De parçeria por mantener cabana

Qualquier ome que aparçeria fezer por mantener cabana tenga la fasta 1 anno, si non le uenier catiuacion ó

inimizat ó casamento, e qui ansi non feziere peyte vi morabitanos e torne y el ganado metendo bestias a tercer dia, e estas non ayan ferias nin solturas.

Qui geytar ganado

Todo que geytare ganado en cabana allena sin grado de su señor perda lo e non le respondan por el : e el ganado de los aportellados qui lo anafagare e quien lo salgare esse tome o lleyte.

Qui ffor tomar ouellas

Ningun ome que fore a ouellas allenas tomar carneyros ó ouellas ó porcos ó alguna rês dê la doblada con iii morabitanos ó iure si v.

Qui achar cauallo de silla

Todo ome que achar su cauallo de silla que perdido auia en azaria ó en qual lugar quier dê i morabitano aja lo.

Qui achar asno ó buey

Ningud ome que achar ó uier asno ó uaca ó buey fóra de los terminos den le en achalgo quarta de morabitano, e de L porcos iii, e dende arriba a sua conta, e dende a yuso a sua conta.

Qui ganado ordenar

Qvy ganado alleno ordenar sin grado de su dueño peyte iii morabitanos si podier firmar, sinon iure si v° que lo non ordenó sin grado de su dueño.

Quanto aja pastor de porcos

Todo pastor que curiar porcos, dos porcos aya el quarto de la criança, por porco anal ó mays aja iii quartelas de çenteno, e qui menos ouier de anno den le media ochaua de centeno : e come llos leuare de anno ansi le pague a su conta.

Pastor que otro ganado coller

Pastor que ganado coller en cabana de su señor sin su mandado e se perder el pastor lo peyte.

Qui cabras uedar (sic)

Qvy cabras uelar tome el v° de los chiuos, e cada viii dias domenguera do liente (*sic*), e cada cabron iii dinheiros pipiones.

Qui caualo leuar

Qvy cauallo ó mulu ó mula ó yegua ó asno ó asna leuar de campo sin grado de su señor la caualgar ó la cargar dê ge la doblada con iii morabitanos si ge lo podier firmar, sinon iure si v°, e si o ouiere per que, recuda a repto.

Qui ouier cauallo de silla

Todo ome de castiel mellor que ouier cauallo de silla en uilla non peyte.

Pastor de ganado a que ladrones fforen

Todo pastor que ganado curiare e uenieren ladrones ó robadores e forcia le fesieren dê apelido de dia ó de noche e non peyte el ganado nin pierda su soldada, sinon peyte el ganado ó suus fiadores por el.

Mercadores de traperla

Los mercadores de traperia sy cayeren prinden a todo tenpo, ellos eso mismo respondan a todo tienpo por su colonia, e non prendan sua prenda. Aruano que touier trapo de color non le prenden trapo de color por tallar. Todo ome que de foro se sacare non lo y meta deus.

LIBRO OCTAUO

De los alcaldes e de caualleros e de aportelados e de portalgo e de dados

Los alcaldes quando salieren del alcaldia como touierem los presos en el çepo ansi los den a los otros alcaldes que entraren nçebos.

Alcaldes non sejan en conta de conçello

Ningunos alcaldes sinon vi non sejan en conta de conçello : alcaldes de conçello seyan fasta cabo de anno.

De los iunteros

Los iunteros tengan las juntas e las alcalderias de las hermandades, e tomen sua çeuada e suas uiudas e suas greges (*sic*), e si mas tomaren salgan por aleuosos del portelo e non tomen ningud precio : e todas las treguas son iii morabitanos : e si a los vi ueniere pesquisa que por iusio otro auer prisieron (*sic*) salgan por aleuosos del portelo e peyten xx morabitanos. Alcaldes del rey entren cada anno con alcaldes de conçello.

Qui ouler rancura de omes

Todos los rancurosos de uilla ó de aldeas que ouieren rancura de omes de fuera de uilla vayan a los vi e a los iunteros e mande lle prender su entrega : e de iunteros senpre sejan iii alcaldes a los uizinos iulgar de fóra de uilla, e ellos fazan las ydas al rey : e quanto por ellos se perdiere ó danare ellos lo peyten.

Alcaldes de hermandat

Alcaldes de ermandat non prenden nin acotem sin rancuroso sinon por sua debda.

Quanto dem a los iunteros

Llos (*sic*) iunteros den todos aquellos que ararem con i iugo de boys i ochaua de çeuada e el mediero media ochaua, e sejan pagados fasta sant çibriam, sinon doblen. Hos iunteros den todos los que han ualia de x morabitanos fasta en xx media ochaua e de xx a ssuso den i^a ochaua.

Fillo de uidua de xv annos

Vidua que á fillo uaron de xv annos a ssusso e fazer su mandado dê iunteria e en almoneda e en todas de-reyturas de conçello : e otra muda (*sic*) non dê nada.

Qui matar aue domada

Toda aue domada ó paloma de palomar ó de casa qui la matar peyte por i qualquier peyte i morabitano : e por galina ó ansar ó otra aue peyte i morabitano si lo firmar podieren, sinon iure con i uisino, saluo falcon ó açor ó gauilam. Quy matar galgo ó carauo ó can rastrogo, por galgo peyte ii morabitanos, e por carauolado peyte i morabitano, e por can rastrogo peyte i morabitano, e por podenco ó alano peyte ii morabitanos : e esta colonia tome si los matare a torto, sinon nada : e si al galgo quebrantare pierna ó alano ó a podenco al tanto peyte como sy o matasse, sinon iure con i uesino.

Colonias de alcaldes

Estas son colonias de alcaldes : mercado quebrantado ó açogue iii morabitanos, coral de alcaldes iii morabitanos, voda iii morabitanos, con conçejo iii morabitanos, treguas quebrantadas iii morabitanos, uando sobre uando L morabitanos : aldea sobre aldea xl morabitanos : qui uandear de lengua iii morabitanos : exido de conçejo iii morabitanos.

Alcaldes quando uieren barallar

Aalcaldes ó iurados que a buelta ó baralla sobreuenierem e uieren ferir ó mesar e lo uiere el alcalde ó iurado firme fasta en vº morabitanos e peyte el que firiere ó mesar, e ii alcaldes fasta x morabitanos firmen e leue lo por la iura que fesieren al concejo, e iii alcaldes fasta xv morabitanos, e iii alcaldes por xx morabitanos firmen e dende ariba.

Foro uello de caualgada

Foro uello de caualgada este he per que sienpre caualgarom los adalides : a primas ementar dios e nomear suos foros : atalaeros caualleros allende tejo ii morabitanos peones i morabitano : e aquende tejo el cauallero i morabitano e el peon medio morabitano : e alende tajo e aquende, a ferida de parte a parte iiiº morabitanos e la otra ii morabitanos : e la ferida de cabeça onde ossos ygieren iii morabitanos, e quantos dientes ó orejas ó dedos perdieren x x morabitanos, e por mano ó pie ó ollo ó naris xx morabitanos, e ferida de cauallo que pasare de parte a parte iii morabitanos e la otra ii morabitanos, e emenden todo cauallo, synon cauallo que geytaren a pazer solto : e si dixere su señor —trauado lo geytê— firme lo cón iii de compania e prenda emenda, sinon non : e sy los adalides ó la compania lo prouaren que mentira firmaren tresquilen los e yschan por aleuosos, e si a monte forem sin mandado de adalides e allá prisier ferida en cauallo suyo ó morte non le den emenda : e sy traydor leuare cauallo de conpanero sus conpaneros con que comir pam lo peytem siquer ganen siquier non, e los adalides e la conpañia los matem (*sic*) en manos al querellosso, e sin'on ellos lo peytem. Emenda de cauallo tal seya : fasta cabo de anno dende (*sic*) quanto le costó fasta xxx morabitanos e non mays : atalero ó otro ome que estodier en uela ó en atalaya e lo fallaren dormiendo tresquilen lo e ysca por aleuosso si lo prouaren ii morabitanos (*sic*).

Qui ferir (*sic*) de bolta

Ningud ome que fugir de bolta ó de rebata tresquilen lo e pierda el quinon : en caualgada sy entre sy trauren el que ferire con cuchillo ó con espada ó con lança ó con piedra ó con pora ó con otra arma corten la mano, e sinon y la conpre, e los adalides e la compania meter le lo en mano, sinon ellos lo peytem, e si lo matare enforquen lo. Ningud ome que non ouiere portelo e ganancia descubriere fasta xx morabitanos den le i morabitano. E ballestero que leuar ballesta con dós cuerdas e vn auancuerda con lx saetas el cauallero prenda media caualleria e el peom quarta : e el cauallero que deribar a otro cauallero trauso (*sic*) prenda la silla, e si forem ii ó iii partan la. E peones esso mismo prendam la mejor sinal, e si mas forem seja de conpañia : e qui leuare loriga ó lorigom ó capello de l caualerias ó dende ariba leue seu dereyto e dende a yuso nada : e esto he dereyto : iii capellos 1ª caualleria, loriga ó lorigon con almofar 1ª caualleria, ó lorigon con capelo 1ª caualleria, brafoneras 1ª quarta, lorigon sin capello sin almofar media caualleria : ó alcaldes andodieren lo que ganaren ellos lo ajam en poder e ellos lo partam, e onde non ouier alcalde los adalides lo fagan. E por todas estas cosas si adalid fesiere (*sic*) ome per pro de compania non peyte colonia. Cauallo ferido ó quebrado si su señor feniir (*sic*) que morra demostre lo a la compania e ellos lo tengam fasta ix dias e si moriere den le entrega de morto e si moriere (*sic*) den le su derecho : e todas feridas si forem sañas ante de partiçiom non tomen entregas : e en arancada qui canpo robare fasta que la segunda seja feyta perda el quinon e ixca por aleuoso.

Qui aduxier moro de fonsado

Quy aduxir moro ó mora de fonsado ó de azaria e catiuo christiano ioguier por el ante que taje den le xxx morabitanos : e depouys que tajare den le tanto quanto tajó fasta c morabitanos : e si de c morabitanos ariba tajó non le den mas de c : e tal seja el tajamiento : ante alcaldes del rey e per concello : e a qui lo compró den lle tanto e medio quanto lo compró ante que taxe. Ningud ome de castiel mellor ó de su termino que catiuo comprare moro ó christiano si por el ioguiere dê le tanto e medio de quanto costó en almoneda e den lo a ell ó a sseus parientes : e sy non ge lo quessierem dar metan dós bestias uiuas en cassa del querellosso : e sy los alcaldes las soltarem caya les en perjuro e non les preste : e sy el catiuo christiano morto ffore torne el moro a su señor si lo resçebir quessier : e si seu parente sacare e mas auer diere el dê lo al dueño del moro, e si negare iure si v.º

Qui moro alleno achar

Quy moro alleno achar en nuestros terminos, ansi como se contiene en nuestra carta, den le en honor 1ª

ochaua de morabitino, e dende arriba fasta plazencia ó granada ó la syerra de gomar fasta elza e fasta tajo den le en honor medio morabitino, e dende adiante den le 1 morabitino.

Los alcaldes iulguem

- Qos (*sic*) alcaides dese anno que entraren fasta 1 anno iulguel (*sic*) e non mays, e si mas iulgaren non preste su juyzio, e los alcaides aquello iusgaren (*sic*) esso otorguen e iulguen dereyto e otorgen dereyto e tomen las calonnias de conçello : de aquello que apreciaren tomen o desimo alcaides e escriuanos, e de aquello que dize de su coto por corrall ó de su acotamiento ó de lidiadores que uayam a santa maria ó a la defessa como es ffuero : e a (*sic*) los alcaides de conçejo ó de los vi ó de hermandat sejan per octauas e per suas dereyturas : e escriuanos e alcaides esso mismo faga : e ayan alcaides seu dereyto, vi ansi fagan : e de hermandat e juyz esso mismo : los andadores acotem por mandado de alcaides : alcaides de conçejo con su espriuano ajan suas calonnias : e todas las calonnias de conçejo per pesquissa bona e derecha collan as, delante seja aquel que diere las pesquissas : den uisinos a uisinos e a morador de uisinos e ó de moradores, e estas pesquissas sejan iii e non menos, e con estas pesquissas collidas el querellosso sua colonia, e qui primero feriere esse peyte las calonnias de anbos : e qui sobre sua cabeça tornare non peyte colonia si non fezier lioures : e si lioures feziere peyte media colonia. Todas las calonnias que por alcaides ó por vi ó por iurados ó por iuyz se podieren (*sic*) ellos lo peytem.

Aportellado que for en pro de conçello

Todo aportellado de conçejo que en pro de conçejo fore a aldeas sobre aquel a que fore demandar sobre aquel coma : e si a conçello demandar que coma si lo achar peyte vi morabitinos : e si lo non achar ó en otro mandado fore sirua lo el conçejo de la aldea onde posare, a un alcalde 1ª gallina, a ii alcaides dós gallinas ó a iii ii iii cabritos (*sic*) e mays a sua conta e pan e uino quanto ouieren mester : e los andadores ajan esas peles de cabritos, e si lle non deren seu jantar prinde el alcalde en casa del iurado de la aldea e geyten os peños por la jantar doblada : si los peños reuelaren a alcalde peyte 1 morabitino e la iantar doblada : e por esto digan los alcaides uerdat por la iura que fezierom al conçello que sin escatima la demandam : e a sus caualleros (*sic*) a dós vna ochaua de çeuada e a bestia mular 1ª tercia. E estos son aportelados a que deuen seruir alcaides de conçello e espriuanos.

Alcaides que leuarem conducho e lleuen iii escusados

Alcaides que leuaren conducho a las aldeas en quaresma lieuen pera ii alcaides 1ª quarta, e si mas foren a su conta, e si menos esso mismo, e esto pague el conçejo de la aldea onde cenaren : e si mas leuaren non les den nada : los alcaides lieuen iii escusados por si e por sus armas e por sua alcaideria iii : juyz leue iii escusados : e la senna otros quatro : Cauallero que fore de fuste e de fierro leue iii : caualleros de escudo e de lança leue iii : e qui leuar tenda redonda leue iii : e estos caualleros sejan de uilla.

Qui iulgado tomar sin mandado

Todo ome que iulgado ó alcaideria tomar sin mandado de conçello ó por su seso fagan lo iusticia de su cuerpo e ysca por aleuoso e deriben le las casas si non fore per sua dereytura : e iuyz que fore posto per seu dereyto esse prinde e tome suas dereyturas e non meta outro rabadam, sinon non le den peños.

Que alcaides non den quinta

Los alcaides del rey ó de la uilla non den quinta, e anno que fore juyz non iulgue quinta : athalaeros nin adallid non den quinta.

Hos vi non entren

Los vi non entren en almoneda niguna e si hy entraren peyten x morabitinos.

Escusado non aya en alcaideria

Todo ome que escusado fore de fonsado e escusado de conçello e de apelido non ieyte sorte en alcaideria nin en iulgado.

Alcaldes que foren en fonsado e omes que foren escussados

Aalcaldes que foren en fonsado e en apelido non les den soldada sinon a un alcaldes. Todos los omes que foren escusados de conçello e de fonsado e de apelido e de posta sy almonederos lo prindaren tornen los peños doblados.

Auer iulgado : alcaldes quando foren en almofala

Todo auer iulgado de alcaldes ó de conuenidores non ajan ferias nin solturas. Hos alcaldes quando foren en almofala ó en apellido en las aldeas los que ay foren todos fagan una despensa a sua conta e non lieuen convidados, e ssi ansí non fezieren sejan periuros.

Alcaldes non se paren tras alcaideria

Aalcaldes non se paren tras alcaideria que non respondan, ningunos aportelados se respondan : alcaldes e iurados anden per las calles e reyguen os omes e uejan cada vnos que uida uiuen, e si esto non fezieren caya les en perfuro, e de cada aldea den iurado, e iure en mano de alcalde e faga dereyto e raygue os malos omes.

Andador que fore en mandado

Andador quando fuere en mandado de alcaldes en aldea donde fore den le un dineros en conduyto e medio quarto de uino e pan quanto le sea mester.

Alcaldes iulguen suas calonias

Alcaldes iusguen todas suas calonias en dia lunes, e sy en dia lunes primero non les iusgaren solte las bestias e fasta otro lunes, pesquisa que ouyeren a dar den la al otro lunes, e si la non dieren partan se daquelos a quien demandaren : e non fazan coral sinon en uiernes e sabado, e si ansy non fezieren sea les en perjuro : e alcaldes non pidan en aldeas nin en villa, nin andadores, e si pidieren seyan periuros e non les preste.

Alcaldes non acoten sinon por su calona e non pari el fiel

Aalcaldes non acoten sinon por suas calonas, sinon sean periuros : los alcaldes nin espriuanos sy non pararen fiel por los peños que prindaren en seu portelo estando non les respondan mays.

Coral de alcaldes

Corral de alcaldes es dicho que iulguen lunes suas calonias, e qui se alçare meta sus bestias a foro sobre las otras que yazen e uiernes iulguen uizinos (*sic*) de uila e en sabado los desafiados.

Alcaldes non remuden plazos

Alcaldes non remudem ssus plazos de una collaçion a otra e sy al fezieren caya les en periuro.

Qui presso ganare

Ningud ome que preso ganare moro ó christiano preste le, foras de la quinta que dê al rey, syquier uala poco siquier mucho.

El señor que touier a castiel mellor

Ningud señor que touier a castiel mellor non meta mano en ningud ome de castiel mellor que y morare, foras del cuerpo del rey : e iuyz colla sus quintas, e el porteyro seu portalgo. Si el señor rancura ouyere de algud ome de castiel mellor demande lo por noso foro e por nossa carta con seu manposteyro e per iuyzio de nosos alcaldes.

Ningud alcalde que fore a aldea non le den

Ningun alcalde de castiel mellor que for demandar a aldeas non le den nada si non quesieren, e todo uesino que for con el peyte c morabitanos e deriben le las casas por aleuoso.

Ome que a uilla touer

Todo ome de castiell mellor que caualgar e ningud rico ome que la uilla touier, tome el juys todo el su setimo de la quinta e los adalides la redroquinta. Todo rico ome aja su dereyto de omicio e de moller forçada e de lission, e he seu dereyto iii morabitanos e tercia : e iuyz aja ende seu dereyto e he septima parte.

Qui pedir en concello

Todo ome que pedir en concello non le den mays de i morabitano, e qui sua uox touer ó mays le mandare peyte iii morabitanos.

Manda que fezier o concello

Manda que fezier o concello en domingo preste, sin otra guysa non preste, e este concello seja feyto despoys de missa.

Quy dixer que he traydor

Ningud ome de castiel mellor que dixere que é traydor de concello ó del rey squiran alcaldes e omes bonos, e sy ansy fore fazan del iusticia, e tomen le o auer alcaldes.

Qui se parare con señor

Todo ome de castiel mellor que se parare con el señor a daño de uizino ó de morador de castiell mellor ysca por aleuoso del concello e del rrey, e alcaldes tomen quanto ouier.

Manpostero

Quy fore manpostero non seja mas de i anno e non aia otro portero, e si otro portelo ouier ysca por aleuoso de concello, e derriben le las casas si non quesier demitir la manposteria : e o bispo dê manpostero por sy e por ssus canonigos.

Collaço ó aportelado

Todo collaço ó aportelado que auer ó bestia ó qual cosa quier furtar ó leuar allena su señor la peyte, e el fiador al señor, e si non ouyer fiador su señor lo peyte.

Cauallero que loriga uistir

Todo caualleryro que loriga uistir en a coyta onde foren en almofala ó en azaria tome por ela media racion : e si leuar todas armas tome racion entera : e esto se forem de c caualleros arriba.

Auer de caualga..

Todo auer de caualgada e de conpania non aja ferias nin dê uedamiento.

Recuero que uendir uino non dê portalgo

Todo recuero que uendir uino de r^a morauitada dê medio quarto de uino : de miel r^a quartezna e de mantega esso mismo : de la ochaua de ceuera del pan r^a cullar : de xxxii r^a ochaua, e de ssal esso mismo. Esto todo de omes de fuera de uilla. Todo ome que a escuso medir peyte i morabitano e dê las cullares dobladas e de uino esso mismo : e si negare iure con i uezino : e el otauero que acharen en falseria peyte x morabitanos a los alcaldes e ysca por alleuoso : e de azeyte de i morauitada r^a panela. Todo requero que pan e uino uendier en cas-

tiel mellor aquel dia seja pagado, e si esto non quissier fazer hos alcaldes lo uayan entregar, e sinon sejan periuros, ansi a uesino de uila como a de fuera. A esto es el concejo auenido : que ningud ome que acharen en falseria peyte *iii* morabitanos e nesse anno non merque (?) nada. En castiell mellor ningud recuero que pan ó uino ay aduxier non den portalgo.

Dereytos de portalgo

Estos son dereytos de portasgo, conuien a saber : de carga de pano de color *i* morabitino, de çera *i* morabitino, de grana *i* morabitino, de conellos *i* morabitino, de pijotas de bestia caualar *i*ª terciã : de asno *i*ª quarta, de todo pescado esso mismo. Carga de sal de bestia caualar *i* soldo, de asno *vi* dineros : e castanas e de nueçes e de allos asy como de sal : de carga de pannos de lino de bestia mayor medio morabitino, e de asno *i*ª quarta : e de cueros que non son cortidos, de bestia mayor *i*ª terciã, e de asno *i*ª quarta. Tota cousa que peon traya en manos que carga non sea *iii* dineros : e de carga de azeÿte de bestia caualar *i*ª terciã, e de asno *i*ª quarta : de corderinas e de cabritas la carga de bestia mayor *i*ª terciã e de asno *i*ª quarta. Carga de sayam de bestia mayor *i*ª terciã, e de asno *i*ª quarta : de boy e de uaca ó de asno *vi* dinheiros : de cauallo *i*ª dezima de morabitino, e de iegua esso mismo, e de mulo ó de mula *i*ª desima de morabitino : de porcõs e de ouellas e de cabras *iii* dinheiros : de corderos e de cabritos e de leytõnes *i* dinheiro.

Quil ninguno non tome

En castiel mellor non tome ningud ome posada a forcia, e qui la tomare peyte *c* morabitanos ó mate lo sin calonia.

Porteyros tomen

Los porteros tomen e prendan el portasgo e den el tercio a las posadas de los uizinos, e si en ese lo dieren (*sic*) prendan peños por el doblado e por cabdal.

Requeros que foren en re..

Todos requeros que foren en rrecua a terra de moros ó de christianos e por castiel mellor ó por su termino pasarem den el portago a castiell mellor : a la terra donde ouieren treguas e per y trogieren ganado ó robadura tomen los, synon ellos lo peytem, e en la uilla los jurados los rayguen, e si non los raygaren seja les en perjuro.

Juyz que entrare

El iuyz que entrare pague la soldada a los porteros de la quinta primera que colliere, e sinon dè los de sua cassa.

Alfaqueque

Alfaqueque tome del catiuo que exiere fasta en *xx* morabitanos medio e de *xx* arriba *i* morabitino e non menos. Todos los que de horo e de cuño e de peso foren todos entren, sinon peyte *i* morabitino.

De fonsado e de azaria

De fonsado e de azaria de *x* caualleros *i*ª racion ajan a santa maria, e de menos media, e de peones esso mismo, e otra a catiuos, e si menos foren fasta *i*ª racion entrega entre anbas eglesias, e fazan auoreria fasta *L* caualleros e de *c* caualleros dõs aluorerias, esos dõs adalides que mandare el fonsado ó azaria (*sic*) : e amoreria (*sic*) tal seja : de *c* caualleros ó dende arriba senos boys ó *iii* morabitanos : e alcaldes e atalaeros tomen de *c* cauallerias e dende arriba seños boys ó *iii* morabitanos cada uno e de *L* a yuso dõs morabitanos, e los athalaeros escojan antes e los otros sorteen : e lançada que pasar de parte en parte den le *iii* morabitanos e la otra dõs morabitanos, e a ferida de cabeça onde huessos exieren *iii* morabitanos, e qui membro perdiere den le *xx* morabitanos, e a los llagados den las bestias moriscas en que uengan fasta que partan : moro que por cabtiuio ioguier den a su señor tanto e medio como sobredicho es. Cauallero ó peon que cabtiuare de azaria ó de fonsado den le o mellor moro ó mora ó a mellor bestia mular ó caualar que escollieren sus parientes ó seus companeros.

Vesino que catiuare

Todo uesino de castiel mellor que catiuare de fonsado ó de azaria ó de apellido e los que ay foren e ganaren

preso ó bestia ó otra ganancia den le tanto en que ysca : e si la ganancia fore de presos ó de bestias den a ssus parientes ó a ssus companeros de pan la mellor bestia ó mellor presso que escollieren : e si dixeren — mas uale el preso que el catiuo— dent tanto en que ysca el que es catiuo e ajan su precio : e si lo non quesieren dar quantos dias allá trasnochar tantos morabitanos peyten los que non quesieren dar : e los de castiell mellor ó de su termino que se acertaren en esse fonssado ó nessa azaria de la su parte lo den esto : e si lo non dieren, los alcaldes e los ataleros, si foren entregadores los ataleros, e sinon los entregadores e los alcaldes metan cada unos señas bestias cada dia en mano de los querellosos e quantas bestias non metiere tantos morabitanos peyte e non las saquen per ferias nen per solturas fasta que lo den con vi morabitanos. Cauallero ó peon que a porta de castello ou entre duas azes se dere con otro quanto tomare del deribado todo lo aja el que se dier con el : e que y lança azulada perdier den le ii morabitanos si firmar podier que amanteniente firio con ella, e si otra lança ffore den le i morabitano.

Qui cauallero alcançar

Qvy cauallero alcançar en segunda fore (*sic*) de lid canpal ó lo deribare tome la mellor senal que trahe foras do corpo e do cauallo.

Qui ssu cauallo perder

Qvy seu cauallo perder per qual el fezere con i companero de pam tal le den : e alcaldes leuen los per la rura (*sic*) que fezeron que valia le dan de su cauallo : e caualo uiuo aprecien lo ansi como sano e den le sua entrega, e meter el ferido en quinon e aquende tajo si non fore per seu plazer : e alcaldes e ataleros a seysmos los pongam, e del seysmo onde ouer alcalde iurado de la uita non meta y otro : e si la quinta que en la uilla fore a dar los alcaldes e los adalides respondan por ella al iuys e primeramente entreguen e despoys quintem, e non tomen quinta sinon de auer morisco.

Qui en lid sse acertare

Todo ome que en lide se acertare e ante que se torne de la arrancada alguna coussa espollare ó algo reparare perda la racion e messen le la barba. Qui auer de fonssado ó de azaria ó de apellido tomare e a sus companeros non lo dere a partir perda la razon e mesen le la barba.

Qui rapare auer dado

Qvy rapare ó furtar a partir (*sic*) auer que fore dado a partir pierda la racion e peyte c morabitanos, e si non ouer onde peytar fagam del iusticia.

Qui ouer ualia e non touler caua..

Todo ome que ouer ualia de c morabitanos e non ouer cauallo non tome portello nin le responda nade e el responda a othem : e si dixer —non he la ualia— e iure con iii : e si dixer —caualo he— iure con iii e sin arte : e qui mula ouier dê la por cauallo, e qui la quisier tener conpre cauallo. Todo ome que cauallo diere a otro por escusar se de apellido ó de fonssado corten le el rabo al cauallo si de la uilla fore, e qui mula diere por escusar se non le preste e peyte.

Alcalde que non ouier cauallo

Todo alcalde que non ouyer caualo non iulgue nin preste su iuysio

Alcaldes ó vi que unidat fezierem

Qualquier ome que morto fore non licuem con el sinon i cauallo sobresenado ó con armas e quanto mays ay leuare tantos iii morabitanos peyte : alcaldes per iuyzio non tomen ningud precio : alcaldes vi si unidat fesieren ó en uno comieren sejan (*sic*) : alcaldes vi si los en falseria acharem perdan el portelo e yscan por aleuosos de concello : e quantos ansi achados forem tantos yscam, e sy otro non exiere a el ó a ellos todos yscan por aleuosos e pierdan el portello como sobredicho : e asi de todo aportelado de conçello que en falseria echado fore : e sy ansy non fezieren sejan periuros los alcaldes : e sy el corral de alcaldes pesquissa acharen, aquel que touier torto mande le que se parta del otro que torto tiene : e esto seja por todos aquellos que iuysio ouierem per la uilla : e todos los omes que posieren en concello e alcaldes e los vi por guardar, tanbiem de pelliteria como de ferradores como de tauerneros como de quantos foren a guardar, e no lo enderetaren yscan por aleuosos e peyten iii quarto (*sic*) morabitanos, e los vi ueden a todos los aportelados la enemiga que fesieren con conçello.

Qui per sua barbeza mandare

Todo ome que por sua barbeza mandare alguna ren a otro dê lo, si lo non soltare aaquel que lo mandare : e esto he dicto per los pedidores.

Qui auer diere a onzenas

Todo ome que auer diere a onzenas e non le diere peños non le responda.

Qui iugar dados

Qvy iugar dados de note peyte 1 morabino : e la casa onde los iugaren peyte 11 morabinos e si negare iure si tercio.

Qui con mesturgo fore al rey

Todo ome que con mesturgo fore al rey ó leuare portero a casa de iuys de castiel mellor peyte c morabinos e ysca por aleosso de concello.

Qui pan leuare a terra de moros

Todo ome que pan leuare a terra de moros ó mel ó quexo ó mantega ó armas ó cauallo qui lo achar prenda quanto troxier sin calonia e aduga el corpo a los alcaldes e fazan del iusticia e perda quanto ouier : e si dixere —non lo pude prender— saluese si v.º

Qui achar moro de otra parte

Todo ome que achar moro ó mora de otra parte en castiel mellor ó en seu termino sy señor non le exire e el moro achado fore desde la sierra aquende dê le 11 morabinos e ayan lo su señor.

Quando alcaldes exieren en apellido

Quando alcaldes exieren en apellido lieuen sacerno e non coman de aldea e si comieren caya les en periuro e peyten x morabinos al conçejo, e estos aperten los vi.

Quando iunteros

Quando los iunteros foren al señor rey per mandado de conçejo fasta en salamanca e alua de tormes e a toro e a çamora e a coria e a terminos destas uillas despendam de sus casas e de ende a delante coman de conçejo.

Qui entrare en ceppo

Todo ome que entrare en ceppo ó en cadenas dê 1ª ochaua de morabino a los andadores.

Qui fore en mandado de conçello

Qvy fore en mandado de conçello a 11 caualleros que foren fasta choa e fasta agueda e fasta doyro e fasta thourones den les sendas quartas de morabino : e abdat (*sic*) e a sabugal e alfayates senos morabinos : e qui fore a coria e a galisteo e a placencia ó a salamanca ó alua de tormes e a saluaterra ó a ledesma ó (*sic*) a cada uno dem morabino e medio, e si mays caualleros fforem ó menos den les a esta conta, e si mas longe ó menos forem paguen les a sua conta.

Qui troxiere cotello

Todo ome que conytelo trougere en uilla ó en rrabalde e alcaldes lo acharem con el peyte 11 morabinos e en esa casa onde possada ouiere diga lle su huespede que legem o coyelo e si llo non dixere peyte 11 morabinos e si los quesier leygar (*sic*) diga o a los alcaldes e aquel que los troxiere peyte 11 morabinos : e todo ome que fóra de uilla quesier andar tome o en sua mao e ysca de la uilla e meta o en la cinta.

Qui de noche andare

Todo ome que d noyte andare por uilla despues que la canpaña quedare e non dixere donde uyem ó pera onde ua e por buenosomes non prouaren por bona fazan le ansy como a ladron.

Todo ome de alda que forcia feziere a alcaldes ellos andando en proueyto de conçejo ó del rey peyte c morabitanos.

De los que se alcan a rey

Estos son los cotos de los que se alcan al rey, conuiene a saber : por camora e per touro e per medina e per areualo e per auila per placencia e por coria e per sabugal, e dende per sus terminos, e dende a yusso quien quisier yr allá pey ansy como dicho es en otro lugar.

De sangrador

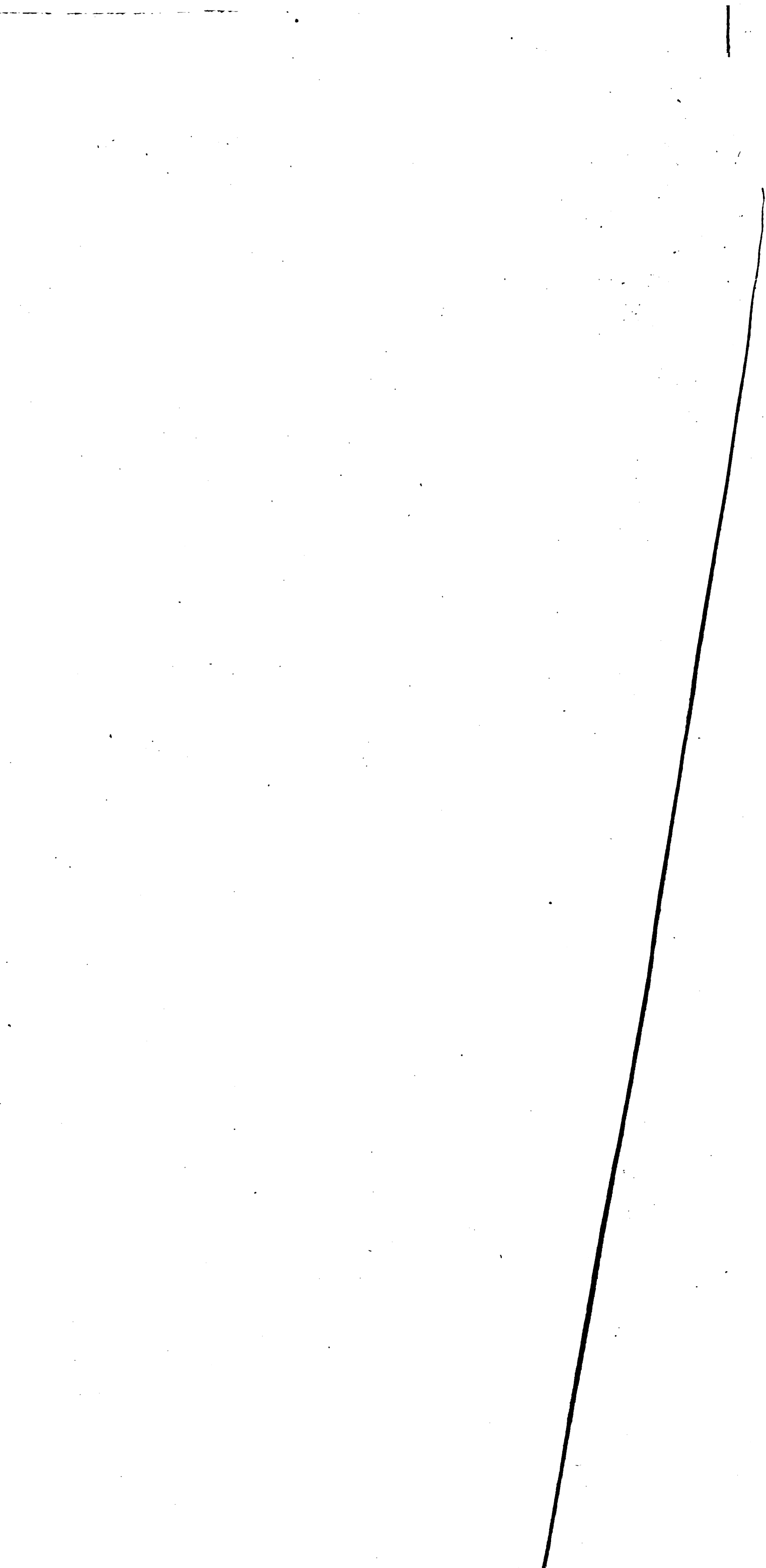
Entre el concello de stiel mellor e de castiel rodrigo el sangrador sangre por vn dinero e uentosa por n dinheiros e mays tomar pey n morabitanos.

De cabana de ganado

Aacotamos estos termits que ninguna cabaña de ganado que entre en estos terminos syn mandado de concejo que non for uesino pte la cabaña de las uacas n uacas e cabaña de ouellas prinden x carneros e de puercos v puercos e esto tomee prenden por montalgo cada ocho dias fasta que salgal (*sic*) del termino. E todo ome que non for nuestro uesi e en estos terminos cassa ffezier aquel que lo ffallar prenda de su auer fasta la ualia de v morabitanos e si la tia non le fallaren prendan le el cuerpo e non seya suelto fasta que pague aquellos v morabitanos e todo nuestroesino que en estos terminos cassa fesier syn mandado de concello peyte n morabitanos al concello.

Esto faze el conçejo de casll mellor a pró del rey e de sua uilla e de su termino : E las bestias que ay fezieren daño peyten i morabitanos el montero que ay andare sy non lo mandare el conçejo peyte n morabitanos.

Algumas erratas mais ou menos substanciaes, que escapassem na revisão deste fascicullo, serão apontadas, com as que subseqüentemente possam occorrer, no fim do volume.

9

5

